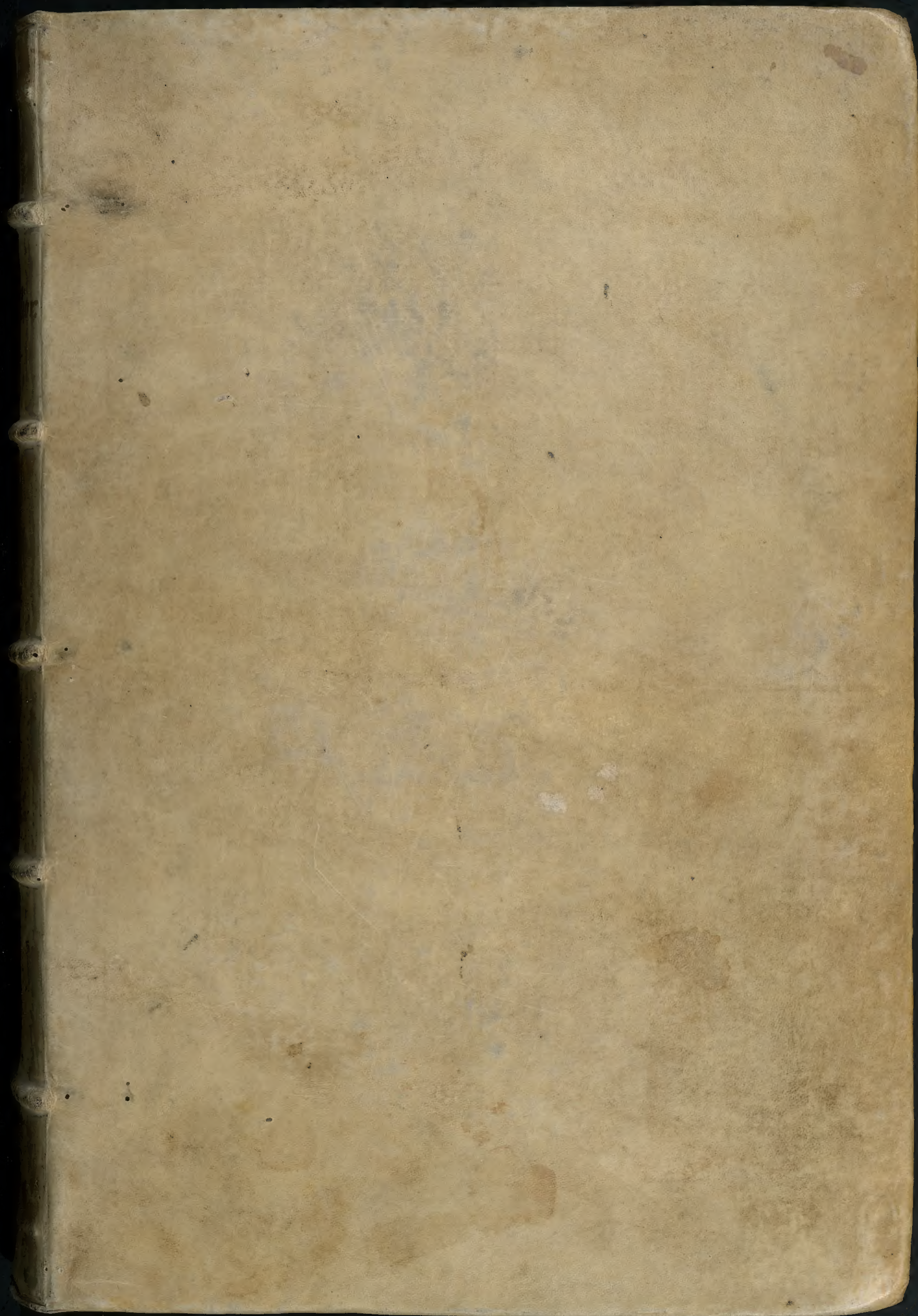

SUMMA CONCILIORUM OMNIUM.

M. LUDOVICI BAIL
Abbavillæi Doct. Theolog. ac Propœnitent. Parif.

SUMMA CONCILIORUM OMNIUM
ordinata, aucta, illuftrata

EX MERLINI, JOVERII, BARONII, BINII, CORIOLANI, SIRMUNDI,
Aliorumque Collectionibus, ac Manufcriptis aliquot,

CUM

Annotationibus, & Controverfiis partim Dogmaticis, partim Hiftoricis, ac verborum Indice locupletiffimo,

ULTIMA HAC EDITIONE

A pluribus erroribus diligenti multorum Exemplarium collatione expurgata.

Ea porrò in fex Claffes diftribuitur.

I. Concilia exhibet Veteris Teftamenti.
II. Concilia Orientalia.
III. Concilia Occidentalia.
IV. Vulgata Provincialia.
V. Ex Regionibus variis addita.
VI. Decreta aliquot Pontificia, ac Synodos Diœcefanas.

TOMUS PRIMUS

Tres priores Clafses continens.

PATAVII, Ex Typographia Seminarii, M.DCCI.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

VERBO INCARNATO, LUMINI DE LUMINE, DEO VERO DE DEO VERO.

N*OBILISSIME Fili Dei, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Patris Æterni, fons veritatis, & vita expectatiſſima animæ meæ, Summam hanc Conciliorum, quibus Eccleſiam tuam in terris conſervaſti hactenùs, ſoli Majeſtati tuæ, ut ſit mihi vivo, & mortuo propitia, defero, dedico, conſecro. Quantumvis enim accreverint ignorantiæ meæ, & à multa ſapientia longè factus ſim: at non in tantum, ut neſcirem quanto ſollicitius animæ quærenti te, Salus mea optatiſſima, ſatagendum eſſet ſibi amorem tuum conciliare, ac devincire, ac idcircò aliquo munere placare te, & placere tibi, ſine quo, etſi univerſum mundum lucraretur, inopia laboraret, & languerent oculi ejus. Unde dum hæc animo volverem, in eo profundius impreſſiſti veritatem hanc, ſummum eſſe malum ſeparari à te, & animam à corpore exeuntem, niſi te propitium, ac benigno vultu contuentem ſe inveniat, & miſericordes tuos oculos, ac ſole ipſo pulchriores ad ſe convertentem, in deploratiſſimo omnium ſtatu conſternatam eſſe: quare non ſemel exclamavi hac pulſatus cogitatione: Verè ſummum malum eſt, Jeſu mitiſſime, ſeparari à te. Heu me miſerum! ſi non adhæſero tibi ex omni me, cujus ego privationem, ſicut mortem duriſſimam, & amariſſimam timeo. Non ſis tu mihi formidini tantæ, ò vita vitaliſſima, cujus præſentia, & intuitu recreari, & paſci in æternum deſiderant oculi mei. Sed nec iraſcatur Majeſtas tua contra me, ſi æmulatus unum ex ſervis tuis Amori tuo addictiſſimum, incompoſita hæc verba audacter loquar: Quis mihi det poculum amatorium ad propinandum tibi, ò dilecte viſcerum meorum, & jucunditas animæ meæ, ut te jam volentem ſuaviter ducam ad explenda deſideria languentis amoris mei? Quamdiù licuit, ad conquirenda tibi plurimorum corda laboravi; etſi ſæpè irrito conatu: credo equidem, propter defectus meos nimios factus ſum ſæpè velut æs ſonans, ac cymbalum tinniens, ſparſi, te inſpirante, varia ſcripta partim ſecus viam, partim inter ſpinas, quæ etiam mihi infixæ ſunt; partim etiam in terram bonam: at aliquid aliud longè difficilius ſupereſt, aliquid parturire, quod ad illa corda demulcenda aptum eſſe poſſit, quæ in tot regnis vel in fide nutant, vel ab ea omninò jam aliena ſunt. Ad hoc gigantes gemuere ſub aquis, & difficultatum fluctibus obruti pene ſunt. Quis mihi det ergo, ut cæleſtibus ardeam deſideriis propter animas in omni parte orbis à fide devias, et producam illis ignitum eloquium tuum vehementer? quis*

mihi det, ut puriſſimo calamo ſcribam ad lineam rectiſſimæ voluntatis tuæ? Hoc exopto nunc, clementiſſime, ac cordis humani avidiſſime Fili Dei, ut multis modis conciliem tibi corda multa, & animas innumeras, quaſi virgines caſtas tibi deſpondeam, Atque cum hic ſit ſcopus Collegii hujus, cui magis, quàm tibi ipſi, Sapientia æterna, quæ ex ore Dei prodiiſti, debebatur, cum totum ſit in explicandis myſteriis, & mirabilibus tuis; in aſſerenda Divinitate, conſubſtantialitate, ac generatione ineffabili; in humanitate tua ſacroſancta defendenda, in Vicario tuo, quem in terris Eccleſiæ tuæ dediſti præſidem, tuendo; in Sponſa tua, quæ ipſa eſt Eccleſia, vendicanda; in Hierarchia rite adſtruenda; in honore præcelſo Matris tuæ amantiſſimæ ſuſtinendo; in Sacramentis, iis denique omnibus, quæ ad cultum tui ſanctiſſimi Nominis ſpectant contra inſurgentes de die in diem recentes adverſarios, ſicut & contra antiquos, muniendis, ac ipſos ſimul exarmandis, ac, ſi fieri poſſet, Imperio tuo ſubjugandis, ut proſpere omnium corda poſſideres tu, qui dignus, accipere virtutem, gloriam, & honorem? Subſiſto hìc, quia non pluribus verbis ad te mihi opus eſt, ſereniſſima lux animæ meæ, qui præparationem cordis noſtri, & ſolam illius cogitationem, quaſi clamorem validum percipis, ut prolixiori ſermone non ſit neceſſe tibi pandere appenſam eſſe tibi victimam hanc, ut ſub velamento alarum tuarum poſita, ab ea diſcerpenda deterreantur, qui detrahunt mihi ſine cauſa, & ſi forte viſcera tua erga me inclinare valeam, donec adſpiret dies, & inclinentur umbræ.

PRÆFA-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

UANTO in pretio fidelis Conciliorum omnium collectio habenda sit, prodit eorum origo clarissima, quod illa à magnis viris emanarunt, de rebus maximè arduis sint, & ope plerumque Spiritus Sancti sapientissimos Ecclesiæ Præpositos afflantis edita sint. Prodit eorum utilitas eximia, quod mysteria Dei magis abscondita explicent, cultum ejus summopere commendant, ac provehunt, damnant, eliminant mores improbos, justitiam prædicant, Clericos perficiunt, illuminant laicos, officiique Ecclesiastici, ac politici partes omnes indicant. Ex hinc ferme hauserunt, quicquid magnificum de iis dixerunt, qui iis compingendis hactenùs operam aliquam impenderunt, inter quos, qui novissimis istis sæculis è pulvere, & tenebris revocanda, & in lucem proferenda Concilia censuit Jacobus Merlinus Theologus Parisiensis è Navarræ familia (illustris ob carceres, & exilia, quæ causa tutandæ Religionis contra subdolas hæreticorum machinationes pertulit, & quem columnam totius Theologiæ firmissimam vocitabat Democares) eorum Doctrinam vocat solatium, simul atque remedium languenti, & prope deficienti orbi, ac velut quoddam ægritudinis refrigerium; si enim perfidorum quorumdam hominum damnatæ redeunt opiniones, consentaneum, & prope necessarium fuit, illa repetere instrumenta, unde dudum cum suis erroribus prostrati, jugulati, confossique authores sint, ut qui sensui hærent proprio, & veritatem rursum opprimere moliuntur, morum integritatem labefactare, jura item pervertere, veterum instaurare blasphemias, priscorum sententiis telabefactare, atque merito Sacro-sanctorum Conciliorum censuris coerceantur. Quod fusius proneantur, atque merito Sacro-sanctorum Conciliorum censuris coerceantur. Quod fusius prosequitur in Epistola nuncupatoria ad Stephanum, & Franciscum Poncherios Senonensis, & Parisiensis Ecclesiæ Præsules, cujus verba, etsi pluscula, repetere non pigebit, cum fere sola hæc Epistola ex ejus marte prodierit tomo ejus primo affixa, qui collectionem Isidori continet, cum brevi Præfatione ad Lectorem initio tomi ejus secundi, ubi aliquot Generalia Concilia quatuor primis posteriora dumtaxat complectitur. Sic in ea Epistola extollit Concilia, quibus conducibilius reipublicæ nihil fere existimat, quippe cum tàm copiosè, tàmque Catholicè singula, quæ aut ad atterendos mortalium errores, aut ad instaurandum jam propè collapsum orbem præ se ferant, ut facilè nunc ex iis quisque ad manum habeat, unde hæreses, & hæreticos jugulet, elatos reprimat, voluptuosos defatiget, excitet torpentes, exinaniat ambitiosos, vulpes capiat parvulas, vineam Ecclesiasticam demolientes. Si igitur posthac monstra à republica arcere, pellereque quispiam contendat, quid præstantius lapidibus David, quos hic Jordanis copiosissimè subministrat? si item votis esurientium satisfacere tentet, quid copiosius, suaviusque opibus, quas hæc de remotissimis oris veniens navis attulit? si verò semitam, & veritatis splendorem concupiscat, ex quibus optimo jure pellantur errorum tenebræ, & procul abeant cum suis authoribus, quid apertius Patrum, parentumque sententiis, quas impellente sancto Spiritu in hunc acervum comportarunt? hic nempe velut ex prato floribus universis pleno facilè conceduntur, quæcumque ad rem conferunt Ecclesiasticam, quæcumque ad comprimenda vitia, extinguendosque concupiscentiæ ardores conducunt. Hic præstantissima margarita, mox (si paulolum effoderis) occurret. Hic quos-

Martirol. Gallicani, p. 2216.

quoscunque denuo suscitavit hæreticos, jugulatos, confossos, prostratosque intueberis. Hic rituum, atque Orthodoxæ Ecclesiæ Sacramentorum osores, plagis impositis, semimortuos agnosces. Hic quo sponsi Ecclesiæ jura tuearis, hic sponsæ libertates, & quæcunque reliqua, quæ ad pacificum convictum hominum conspirant, facilè depromes. Hic velut ad Petram parvuli, Novatus, Helchesaite, Sabellius, Cherintus, Nepotianus cum Paulo Samosateno eliduntur. Hic scintilla Arrianæ perfidiæ, ne magnum tandem præberet incendium, Photius item, Eunomius, Hebion, Montanus, Prisca emoriuntur. Hic velut condensissima sylva latitant Orthodoxi, qui instar ursorum, Pelagium, Apollinarem, Priscillianum, Nestorium, & Cathaphrygas cum filiis Hierico laniant, lacerantque. Hic Eutyches Manichæus, Acephali, Dioscorus, & Theodorus prosternuntur. Hic Severus Aquilejensis gladio Phinees jugulatur; hic Monothelitæ mandibula asini dejiciuntur, hic Sergius, Pirrhus, Macharius velut vulpes parvulæ tenentur, hic Hussitæ perfidi, Uviclefistæ insani, & Bohemi apostatæ, atque Schismatici, cum sua tota posteritate, ut singularis ferus, perpetuo feriuntur anathemate. Hic Regum, & Imperatorum tyrannis velut chamo, & fræno reprimitur. Hic Præsulum, & Pontificum luxus coarguitur. Si dissentiant Principes, hic sincera pax latitat. Si de Primatu disceptent Præsules, hic magni consilii Angelus præficiendum cæteris patefacit. Si pestilens zizania agrum Dominicum labefactare incipiat, mox pater excitatur Euangelicus, qui in fasciculos incendio dandam colligere præcipiat, &c.

Hæc ille Theologus, qui facem prætulit aliis Synodorum collectoribus post Isidorum Mercatorem, ex quibus cum alii strictius se coarctent, ut Carranza, & Coriolanus, qui breviores Summas instituerunt, vasta illa spatia plurium voluminum sic in breve compendium redigentes, quasi Homeri Iliadem in nucis unius cortice concluderent: alii verò largius sese effundant, ut Petrus Crabbe Franciscanus de observantia Mechliniensis, Laurentius Surius Carthusianus Agrippinæ, ac qui editionibus Venetæ, ac Romanæ præfuerunt, maximè verò Severinus Binius Canonicus Coloniensis, nos media via ibimus, & nimiam jejunitatem quorumdam, & aliorum luxuriantem copiam evitantes, ne aut brevitate nimia curiosiores, magisque studiosos ea utilitate privemus, quæ ex Conciliorum saluberrima lectione sperari solet, aut nimia magnitudine, mole, & multitudine voluminum occupatiores exterreremus, aut minus re nummaria instructos ab emptione retraheremus.

Franciscus Joverius. Atque in hoc scopo præ oculis habuimus Franciscum Joverium Theologum alium Parisiensem è Sorbonę familia, qui ante centum annos, cum nondum ad finem esset perductum Concilium Tridentinum, cumque tàm multæ, variæque hæreses dæmonis astu, aut novæ orirentur, aut abolitæ reviviscerent, ut afflictæ opem ferret Ecclesiæ, sanctiones Ecclesiasticas edidit, opus tripartitum, ac trium Classium, quarum prima est Conciliorum Generalium, secunda Provincialium, tertia decretorum Summorum Pontificum, quodque expers est, & nimiæ quorumdam brevitatis, ac nimiæ aliorum prolixitatis. Hanc methodum sequutus, quod, ut ipse ait in Præfatione, cum Conciliorum lectionem aggressus esset, videbatur sibi quasi in sylva errare, & de re eadem alios conqueri observabat: quare, inquit, cupiebam mihi offerri aliquam methodum, qua hujusmodi lectio utilissima, facilior, ac suavior redderetur. Et observans omnium artificum dexteritatem, ac solertem industriam, qui ut promptius, faciliusque actiones suas expediant, & absolvant, singula rerum, quas tractaturi sunt, genera seorsim collocant, eam mirum in modum probavi. Torpezita namque, ut cæteros omittam pecuniarum cumulum numeraturus, habita prius ratione materiæ, valoris deinde in partes eam secernit, ut citò rationem subducere possit. Idem usu evenire solet imperatoribus exercitus cum hoste congressuris, prius nimirum milites, & pedites, & equites, hos deinde in cataphractos, & velites dividentibus. Haud absimilem ordinem naturæ, atque doctrinæ convenientem in hac sanctionum Ecclesiasticarum dispositione imitatus sum. Hac enim methodica distributione, nisi mea me fallit opinio, aperitur aditus Theologiæ candidatis ad facilius, brevius, certiusque intelligendam Synodorum lectionem, & firmius fideli memoriæ infigendam. Hæc ejus verba, quibus satis ordo ille, quem hic observamus, probabitur plurimis, quibus confusio obscuritatis parens odio est.

Quia verò in hac ejus elucubratione plurima desiderantur, cum nondum tot exercitati antiquarii existerent, qui veteres chartas nobilium Bibliothecarum cum summa Theologiæ peritia perquirerent, apicibus, litterisque inviolatorum manuscriptorum sedulò inspectis, ac ventilatis, nec tot præclarorum virorum ingenio difficultates Conciliorum scrutati essent, quod postea post incomparabilem diligentiam Eminentissimi, ac de tota Ecclesia benè meriti Cardinalis Baronii, nec tot Concilia ex antiquis manuscriptis, aut scriptoribus medii sæculi jam vulgatis prodiissent, quot postea in lucem emissa sunt, unico tomo magnitudinis convenientis totum illud opus concludi non posse vidimus, idcircò duplici tomo rem conficimus, duplicatis Joverii classibus, ut pro tribus sex tribuere-

buerimus huic noſtro Collegio Synodico, quarum prima eſt Conciliorum Veteris Teſtamenti, quæ nova eſt, nec ab aliquo hactenùs inſtituta; ſecunda eſt Conciliorum Generalium Orientalium; tertia etiam Generalium, ſed Occidentalium; quarta Conciliorum Provincialium ultimis collectoribus notorum, per ſexdecim ſæcula digeſtorum. Quinta eſt Conciliorum additorum de novo, in qua Additio noſtra ad Summam Conciliorum poſt editionem priorem anni 1645. denuo inſtauratur, ac locupletior reſtituitur ſervato ordine Regnorum, ac variarum orbis partium. Sexta denique Claſſis Pontificum decreta, Synodoſque aliquas Diœceſanas complectitur, quæ in hunc locum rejecta ſunt, ne Concilia Generalia, ac Provincialia non poſſemus uno, eodemque tractatu proſequi, ſi iis illa interſeruiſſemus. Præmittimus autem Apparatum de Triplici Verbo Dei, ſeu de Scriptura ſacra, ſcilicet de Traditionibus, ac de ipſis Conciliis in genere, quod præambula de Scriptura ſacra, & Traditionibus ſint fundamenta Conciliorum, de quibus etiam plures quæſtiones breviter attingimus, quod hæc viam ſternant ad meliùs percipienda ipſa Conciliorum dubia. Etſi verò ad idem utiles etiam eſſent quidam Tractatus Theologici, maximè verò de Incarnatione, quæ eſt, ut loquuntur nonnulli, materia materiarum, fonſque & origo difficultatum, quæ in Conciliis agitatæ ſunt, abſtinuimus tamen brevitatis cauſa, & quia hæc alibi dedimus, nec difficile ſit aliquem ex Theologis ſcholaſticis adire.

De Indicibus, plures deſiderari poſſe ab aliquibus, non neſcius ſum, ſed mihi non probatur, quod tertia pars voluminis ab indicibus occupetur, nec quod aliqui ſcriptores nihil dicunt, quod non ſe dicturos antea dixerint, ſicut nihil dixerunt, quod non dicant poſtea ſe dixiſſe. Concordantia Canonum omnium ordine alphabetico tomum integrum poſtulat, qualis eſt Crepetii. Concilia ipſa legenda ſunt in ſeipſis potiùs, quàm in Indiculis, in quibus plures terunt tempus parum feliciter. Sed & pleraque Concilia ſuos habent indices, ut hoc opus foris, & intus plenum ſit Indicibus. Quibus etiam addidimus Indicem Hæreticorum, cum id quoſdam à nobis poſtulare audiremus. Monemus autem latius patere hunc Indicem, ut nemo mihi propterea moleſtus ſit, cùm etiam ſit eorum, qui de hæreſi ſuſpecti, vel accuſati fuerunt; cum tamen ab ea excuſari poſſint, ſeu quod dogmata non omninò fidei contraria docuerint, ſeu quod palinodiam tandem recantarint.

Etſi verò Summam tantum polliceamur in frontiſpicio Operis; at aliquid amplius præſtamus, dum majorem Conciliorum partem ſic exhibemus, ut non magis integra pleraq; apud Severinum Binium, aut in ipſa Collectione Regia voluminum 37. ex ipſo maximè conflata reperias, potiſſimum ubi res majoris ponderis viſæ ſunt. Aliorum porrò decreta tantum quædam, ſed ſelecta dedimus, ac quaſi de magno triticia cervo, ſic ex multitudine Canonum in aliquot Conciliis ſplendidiora tantum collegimus, ac congeſſimus, id, quod optimum viſum eſt, aſſequi contendentes, omiſſis aliis, aut crebrius repetitis, aut nihil ſingulare præferentibus, ut in iſtis verum videri poſſit aliquandò, partem toto eſſe meliorem, cum magis eximia adjunctione vulgarium obſcurentur: hac in re ducti partim mentis noſtræ judicio, partim opportunitate exemplarium Typographo tradendorum poſt recenſionem noſtram, cum illa nec omnia ſemper continerent, nec omnia ex aliis exſcribere vacaret, nec limes duorum tomorum nobis propoſitus, aut ratio Summæ aliud pateretur, quamvis ſæpè etiam brevius ab illis dicta dilatemus, id non inutile, aut injucundum Lectori opinati.

Quod autem ſpectat ad pleraſque notas, & controverſias Conciliis non paucis appoſitas, aliquæ ex illis exſcriptæ erant ex Baronio per Severinum Binium, & ejus abbreviatorem Coriolanum, quas non contemnendas ſemper duximus, cum tantus ſit vir Baronius, ut non minùs Cardinalitiam purpuram illuſtraverit, quàm ab ipſa ſit illuſtratus. Illa enim omnia abjicere quid aliud eſſet, quàm parto jam ingenti ſubſidio privare ſe, & ſibi novum laborem aſſumere per ſeſe faciendi, quod magno laboris compendio, nec minori utilitate factum reperiri poteſt? Non tamen iis nos ita adſtrinximus, quin plures ex iis veluti ſpongia deleverimus, ut minùs utiles, aut imminuerimus, auxerimuſve, multò verò plures varia induſtria, & labore noſtro hinc, & inde conquiſitas addiderimus ad plura difficilia, in quibus caligarent oculi plurimorum, aperienda, & enucleanda. Et ne Summa hæc velut cadaver oſſeum ſine carne, & nervis deformior videretur, habita tamen ſemper ratione Summæ, quæ nos uſquequaque effundere cohibebat; ut non pauca etiam acriori Lectorum judicio relicta eſſe voluerimus, quis enim in iſtis terminus, aut finis eſſet? Sed nec ingenio meo, ac labori ita confido, ut difficultatum earum obſcura, & aſpera æquatis ad amuſſim omnibus ſalebris me explanaviſſe exiſtimem, aut in rebus tàm multis, & arduis omnia ad quadrum ita concinnaſſe, ut non ſuperſit Momo, quod carpat. Meliora, & profundiorum quæſtionum ſolutioni aptiora proferenti, præjudicium in his controverſiis fieri nolim: ſæculum hoc viris abundat excultiſſimis, qui ſi altius ſapiant, etſi aliquid probabilius inquirendi occaſionem, ex his deſumant,

ſumant, nec oleum, operamque me perdidiſſe arbitrabor; nam, etſi quid aptum, & idoneum in iis proferamus, non defuturi ſunt, qui æquitatem cauſæ noſtræ tueantur: at ſi quid abſonum ſit, quid emendari ab aliis metuimus?

Videant tamen, qui aculeum in aliorum opera infigere pruriunt, quid aſſerendo, quid referendo tantùm, quid aſſertivè, quid hiſtoricè ſcripſerimus, plura enim ſunt à nobis narrata, non probata, nec laudata, ſicut & in ipſa Scriptura ſacra Veteris Teſtamenti, quam libr. 22. cap. 45. contra Fauſtum Manichæum, non aliter defendebat D. Auguſtinus, cùm opponeret aut Patriarchas malos fuiſſe, aut ſcriptores, qui eorum acta narrarent, falſos, & mendaces. Scriptura quippe nullius perſonam adulandam ſuſcipit, & inſtar ſpeculi fidelis pulchra indicat, & deformia; videant, ne in dictis meis tricentur, ne ex ſolo ſuo guſtu de probabilitate doctrinæ judicent, ne ex avulſis à contextu reliquo aliquot verbis pronuntient, priora ne poſterioribus defraudent, quibus aliqua magis elucidantur. Atque ſi ita ſe habeant, potius gratias illis agere parati ſumus, ſeu in hac vita, ſeu extra eam degamus, cum nihil nobis ingratum magis, ac inviſum eſſe poſſit, quàm tantillam erroris anſam poſteris relinquere. Non quæro in illis gloriam meam, nec utilitatem ullam, ſed cùm zelus domus Dei excitarit me ad aliqua jamdudum evulganda ſcripta in juvamen animarum, earum maximè, quæ in gremio Eccleſiæ Catholicæ perſeverant, quidni etiam me impulerit ad aliquid tentandum, quo tot homines litterati, & in hoc Galliæ Regno, & in exteris nationibus Lutheri, aut Calvini dogmate deluſi, in quorum manus forſan hæc Summa incidet, ex attenta meditatione aliarum hereſum in Conciliis præſcriptarum, agnoſcant ſe ex collatione ſæculorum, non in alia ſe eſſe ſorte, quàm fuerint hæretici veteres adverſus Pontificem rebelles, & ab Eccleſia Chriſti in terris militante extranei?

In Epiſt. 18. Romæ damnatis 6. Septembris 1657. Nec ad alium ſcopum tendunt, quæ contra ſectam Prædeſtinianorum in Janſenitis redivivam, excepto inferno, in quo non conveniunt, variis in locis pro data occaſione agitantur, cum hæc poſt damnationem adhuc vigeat, & variis artibus ſe ſuſtentet. Etſi verò videatur jam aliud agere, nec dogmata fidei, ut ante, ſed dogmata morum diſcutere: ſi tamen rem penitùs inſpiciamus; eam proculdubio eumdem lapidem adhuc movere inveniemus, ſed ſub alio prætextu, quo plures zeli ferquentioris decipiantur, ut non omninò fruſtrà ante oculos pennatorum rete ſuum adhuc jaciat. Nam cum antea perſuadere vellet mandata Dei impoſſibilia eſſe, pluribus impoſſibile eſſe vitare peccatum, ac neceſſariò in illud impingere, gratiam pluribus deeſſe, & alia iis antecedentibus conſentanea, vix longè diverſum molitur in Theologorum moralium impugnatione, cum illis improperat, tanquam errata, quæ ſuis aſſertionibus damnatis oppoſita ſunt, cum tot regulas generales, ſine ulla exceptione, ſicut & ſine ratione ſtatuit, cum tàm arduum abſolutionis beneficium efficit, ac tot ſpinas in itinere ſpargit, ut ſi tantiſper adhuc progrediatur, impermeabile multis perſuaſura ſit: denique cum tot Theologos, ac orbis magiſtros proſcribit, & dilacerat. A judicio temerario liberet me Deus, ſed in his perſentio eaſdem inſidias, quas primo moliebatur, eoque magis fugiendas, quo ſub pallio perfectioris viæ viros bonos etiam alliciat, etiam ſi procul amandatis Topicorum locis nullis demonſtrationibus munita ſit, ſed jocis abundet. O nos cæci, & miſeri, qui ubi de peccato mortali, & gehennæ incendiis agitur, jocamur, & colludimus.

Franciſcus Saleſius, Epiſcopus Gebenenſ. Simile quidpiam paſſus eſt aliàs B. Franciſcus Saleſius Gebenenſis Epiſcopus, cum Philotheam evulgaſſet primum, ſeu librum prænotatum titulo Introductionis ad vitam devotam (quamvis omnis comparatio claudicet, nec diſcrimen aliquod deſit) inſurrexerunt enim plures zelo æſtuantes, profeſſione etiam Religioſi, contra librum illum, qui pietatem cum ſecularium vita componebat, qui inter aulicos etiam illi locum aſſignabat, qui ſponſi terreſtris amorem cum ſponſi cœleſtis amore pacem inire poſſe non diffitebatur, qui nubilibus puellis comptiorem ornatum permittebat, qui eaſdem, ſepoſito periculo, choræis intereſſe ſine creatoris offenſa docebat. Hæc, & ſimilia quædam adeò videbantur illis intolerabilia, ut librum paſſim, tanquam pernicioſum, & maximè noxium traducerent palàm: adeout unus ex illis, referente illuſtriſſimo Epiſcopo Bellicenſi *(Dans l'eſprit de M. de Geneve.)* inter varia geſta ejuſdem Gebenenſis Epiſcopi pluribus voluminibus deſcripta, cum ex ſuggeſtu concionatorio multa in illum librum debacchatus fuiſſet, quem in manibus habebat, illum etiam in terram projecerit, factus iracundior pœnas quaslibet Authori illius imprecatus, qui tàm latam ſalutis viam, ac laxas in vita Chriſtiana opiniones doceret, quas quibuslibet atris characteribus inficiebat, ut, quæ magis perderent, quàm ædificarent animas. Quid tandem conſequuti, qui tantoperè fremuerunt? diſſipata eſt cum ſonitu tempeſtas iſta, liber toties editus eſt, & divenditus, ut Typographos ſuos divitiis auxerit, tot felices progreſſus in vita ſpirituali apud plurium animas habuit, ut id ſermone vix poſſit explicari, & quo utilitas tanta ad plures nationes derivaretur, pluribus linguis redditus fuerit non ſine fructu maximo ad propagandam undequaque religionem.

gionem: Quod etiam non minimum momentum habiturum est ad Authorem suum inter Cœlites solemni Ecclesiæ decreto inscribendum.

Nec ista à me scribuntur, quasi tàm sancto, ac illustri Episcopo Theologos omnes morales æquiparare velim, ut jam insinuatum est. Absit hoc à me, quotus enim quisque est ex illis, quem sine erroris saltem dubii suspicione inoffenso decurras pede, sicut de libris D. Hilarii Pictaviensis Episcopi scribebat D. Hieronymus ad Lætam. Sed modus servandus est, & à nimio cavendum: unde cum hanc ultimam nostri temporis controversiam minus enucleare mihi propositum fuerit, in expectatione constitutionis alicujus Pontificiæ, si expedire visa fuerit, ac ab eo tempore, quo opus hoc metam attigit, dum quibusdam illius appendicibus insisto, varia Episcoporum judicia emanasse, quibus etiam subscripserunt plus, ut fertur, Parochi rurales, qui ex auditu solo aliquot ejus momenta satis breviter audierunt, etsi illa legisse, nondum concessum sit, alia quoque in dies emanatura audio; quæ ad majorem judicii æquitatem conferre, aut inservire possunt, alienum non est ab instituto Theologi, si modestè proponat sine cujusquam præjudicio, ne forsitan in turba errorum circa res morales, aliquid etiam inseratur, quod fidei dogmatibus non sit consonum, aut Authoritati Summi Pontificis deroget. Itaut magis suggerendo, quàm quidquam definiendo hìc agam, multò magis desiderans ab aliis doceri, quàm quemquam docere: etsi mihi grave sit, sapientissimos Theologos, qui cum scholastica moralia conjunxerunt, pro nihilo reputari, ac illos, qui probationem habent, qua vix major potest desiderari extra Concilia Oecumenica, sic pessumdari in pluribus ex suis assertionibus, ut nobis novi Theologicarum rerum Magistri quærendi sint, cum antiquiores, qui suo tempore tanquam oracula quædam consulebantur in perplexis conscientiæ casibus, in errorem nos miserint, si omnia illa vera sunt, quæ obtruduntur.

Etsi verò generatim tantum hanc controversiam moralium attingamus, donec prætérlabitur torrens, ac data opera singulares difficultatum nodos minimè dissolvamus: Attamen nobis tacentibus loquuntur Provincialia aliquot Concilia ex iis, quæ à Summo Pontifice confirmata sunt, nam Mediolanense primum sub S. Carolo Borromæo, cui vix in severitate morum par quisquam, præscribit Parochis Summam Antoniam, vel aliam ab Episcopo delectam; ac Mechliniense per Mathiam Hovium Archiepiscopum Mechliniensem anno 1607. celebratum designat confessariis ad hauriendam scientiam necessariam pro exercendo judicio pœnitentiali super animas sanguine Christi redemptas, aliquos Casuitas, quorum lectioni maximè vacent, scilicet Directorium Polanci, Manuale Navarri, aut ejus compendium, Summam Toleti, & Enchyridion Binsfeldii, & similes. Quod proculdubio avertens oculos à propriæ Provinciæ decretis non advertebat R. Yprensis Episcopus, cum in libro procemiali cap. 8. sui Augustini tàm atrociter post exsibilatos Theologos scholasticos sævit in morales, quasi vitiorum antistites essent, quasi uniuscujusque cupiditati improbè servirent laxis nimium opinionibus, si eorum sensa noscantur, itaut tantum necesse sit sceleratiores fieri homines, ut nova regula magis licentiosa fabricetur ab ipsis, ut loquitur, neminem ex his nominatim excipiens.

At quot sunt in solis memoratis Casuum definitoribus, quæ Epistolarum sub nomine amici ad Provincialem conscriptores irridenda exponunt? Siccine nullius sunt ponderis apud ipsos Canones horum Conciliorum, quæ firmavit authoritas Apostolica, quæ etiam Cardinalis Bellarminus (licet hoc nondum definiamus) infallibilem auctoritatem obtinere docuit l. 2. de Conciliis, c. 5. Siccine lectionem horum librorum probabunt Concilia, & Pontifices, quæ corruptioni morum, & quibusvis flagitiis patrocinia impenderent? quasi salutaria essent in Gallia Belgica, quæ in Celtica rejici mererentur, sicut quædam poma, quæ nonnisi in patrio solo venenata sunt. Quo ergo se vertet homo laicus? à quo se deceptum dicet in hujusmodi conscientiarum anfractibus? Atqui tres ex illis fulciunt sententiam unanimi consensu (Navarrus, Toletus, Binsfeldius) ad quam concutiendam tot arietum, & catapultarum machinas erigunt. An falluntur Concilia, & Pontifices, cum tales viæ Duces confessariis tribuunt? ad quem ibimus ergo, qui in via mandatorum recta nos deducat inter tot itinerum ambages? de quibus nihil determinans, non potui saltem non monere, ut suggestio hæc amplioris tractatus loco sit, & ne viderer Theologorum clarissimorum causam omninò neglexisse, si parcior sim in hac ultima controversia nostri temporis, quam gravissimam existimo, & dignam, quæ pro plurium quiete animarum, & salute, sedatis affectibus, discussis ignorantiæ nebulis, fraudibus detectis, abjecto eo omni, quod vile, & reprobum est in aliquot scriptoribus, retento eo, quod integrum, discernendo consilia à præceptis, & ea, quæ non prohibita lege divina à prohibitis, similiter perfecta ab imperfectis, & ea, quæ non licent ab iis, quæ non decent, ponderatis casuum circumstantiis, & restrictionibus; servato etiam varii juris discrimine, attentis constitutionibus, & Bullis Pontificum Romanorum

norum, ne iis derogetur, inspectis Doctorum, ac professorum Theologiæ, qui præcesserunt, conclusionibus, ne à discipulis damnentur Magistri, pupilla mentis non cæcutiente ab experto, & studioso illustretur. Addo insuper, ut omnis res habet duas ansas juxta tritam priscis parœmiam, arripiendo vasculum per illam ansam, quæ ab igne distat, non per eam, quæ, cùm igni sit proxima, calore exæstuat, & nigredine, fuligineque fœtet. Nec negligendo rationem, quæ divinum quid est in homine, nec pariformiter philosophando in disparitate rerum, nec in earum paritate difformiter, ac diversimodè, cum id absurdum sit, denique comparatis inter se Epistolis illis, ac Casuitis per Concilia illa laudatis, maximè propter confirmationem Pontificis, quæ cum tantum pondus addat Conciliis Oecumenicis, nonnihil etiam confert Provincialibus; est enim successor D. Petri, in quo post traditam actu potestatem clavium, & non tantùm pro futuro promissam, D. Hieronymus hæreticorum malleus errori locum non agnoscebat in Matth. cap. 16. *ædificabo*, inquit, *super te Ecclesiam meam, & tibi dabo claves, &c.* quas si statim dedisset ei, numquam in eo pravæ confessionis error invenisset locum. Quę cum ita sint, nec nos debemus vereri ejus ductum sequi in doctrina fidei, & morum, ejus judicio nos sistere, ac scripta omnia corrigenda, ubi opus fuerit, humillimè submittere, sicut nunc submitto.

NO I

NOI REFFORMATORI
Dello ſtudio di PADOA.

HAvendo veduto per la ſede di reviſione, & approbatione del P. F. Ambroſo Liſotti Inquiſitore di Padova nel libro intitolato: *Conciliorum omnium, opera, ac ſtudio M. L. Bail, Abbavillæi, Doct. Theol. ac Propœnitentiarii Pariſ. Tomus Primus*, non eſſervi cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo licenza à Zuane Manfrè, che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di ſtampe, e preſentando le ſolite copie alle publiche librarie di Venetia, e di Padoa.

Dat. 30. Marzo 1700.

(Alviſe da Moſto Proc. Reff.
(Ferigo Marcello Proc. Reff.
(Girolamo Venier Kav. Proc. Reff.

Agoſtino Gadaldini Secr.

INDEX

INDEX CHRONOGRAPHICUS CONCILIORUM

Hujus Tomi primi.

SECUNDA CLASSIS.

Conciliorum Generalium, quæ in Oriente celebrata sunt.

TABU-

TABULA JOVERIANA
CONCILIORUM GENERALIUM.

Anno Domini.	*Concilia Oecumenica.*	*Intercesserunt Anni.*	*Summi Pontifices.*	*Imperatores.*	*Hæretici, & causa, per quas celebratæ sunt hæ Synodi.*
330	Nicænum primum.		Sylvester.	Magnus Constantinus Augustus.	Arrius.
372	Constantinopol. I.	54	Damasus.	Magnus Theodosius.	Macedonius.
413	Ephesinum.	41	Cœlestinus.	Theodosius junior.	Nestorius.
443	Chalcedonense.	30	Leo I.	Marcianus.	Eutyches.
545 554	Constantinopolitanum II.	102	Vigilius.	Justinianus.	Origenes.
719	Constantinop. III.	129	Agatho.	Constantinus Pogonatus.	Macharius Monothelita.
794	Nicænum II.	109	Adrianus. I.	Constantin. & Irene mater ejus.	Iconoclastæ.
914	Constantinop. IV.	120	Adrianus II.	Basilius Macedo.	Photius, qui deposuerat Ignatium.
1180	Lateranense.	266	Alexāder III	Corradus Suevus.	De electione Summi Pontificis.
1215	Lateranense.		Innoc. III.	Henricus VI. Germanus Cæsar.	De recuperanda Terra Sancta.
1246	Lugdunense.	35	Gregorius X.	Uvilhelmus Germanus Cæsar.	De processione Spiritus Sancti à Patre, & Filio.
1305	Viennense.		Clemens V.	Albertus Germanus Cæsar.	
1415	Constantiense.		Joan. 24. cui deposito succedit Mart. V.	Sigismundus.	Joann. Huz, & Hieron. de Praga. *
1431	Basileense, Florentinum.	* Tollitur schisma trium Pont.	Eugenius IV.	Maximilianus, & Fredericus.	Hussitæ.
1513	Lateranense.		Julius II. & Leo X.	Maximilianus Cæsar.	
1545	Tridentinum.		Paulus III.	Carolus V. Germanus Cæsar.	Oecolampadius, & Lutherus.

Vides hic aliquot deesse Concilia ex generalibus, quod de eorum numero apud omnes non sit eadem sententia.

SUMMA

APPARATUS AD SUMMAM CONCILIORUM.

De Triplici Verbo Dei.

NICUM est Verbum Dei personale, æternum, & consubstantiale Patri, immensum, infinitum, subsistensque ante tempora, quod cum Patre, & Spiritu sancto universam condidit creaturam, & quod propter humanam incarnatum est in tempore, mirabili modo uniens semetipsum cum humana carne, ut in ea agendo, & patiendo satisfaceret pro peccatis hominum, & quæ damna illis intulerat primus Adam, ea resarciret, mediaque omnibus suppeditaret, quibus gloriam æternam consequi possent. Præcipuus autem cardo salutis hominum in eo est, ut cognitione, & amore Verbo adhæreant: quod triplici verbo perfici potest, verbo scripto, quod est Scriptura sacra, verbo non scripto, quod est traditio, & verbo explicato, cum debita authoritate per Ecclesiam, ad quam pertinet, quæ difficilia sunt, operta, aut dubia in verbo scripto, & non scripto propalare, explicare, determinare. Quod fit præsertim per summum Pastorem, seu extra Concilia, seu in Conciliis. Isque modus ultimus magis probatus est, & cum majori suavitate ei plures acquiescunt, ut nihil ulterius contendendum existiment. Hinc est, quod in hac Summa Conciliorum præludium hoc præmittimus de triplici Verbo Dei, scripto, non scripto, ac definito in Conciliis, in quibus certiorem cognitionem habeamus Verbi Incarnati, ejus doctrinæ sanctissimæ, legis immaculatæ illius, Ecclesiæ, Sacramentorum, per quæ omnia ad ipsum afficiamur, & cum eo societatem talem habeamus, qua ad visionem Patris æterni perveniamus.

DE VERBO DEI SCRIPTO.

PARS PRIMA.

I

Quid est Scriptura sacra?

A

Definitio Scripturæ sacræ. Erbum Dei hominibus revelatum, & per Scriptores ab Ecclesia approbatos litteris consignatum, ad docendum primariò Jesum Christum Redemptorem humani generis ex servitute peccati, mortis, ac diaboli, ut homines in eumdem Christum credant, & credentes vitam æternam habeant. *Joan. ult.*

B

Omne Verbum Dei hominibus revelatum contineturne in Scriptura sacra?

Minimè, est enim aliud etiam Verbum Dei traditum hominibus quidem à Deo aspiratum, non tamen scriptis mandatum, unde traditiones. Sed & plura Dei verba, quæ scripta erant, perierunt.

C

Quomodo dividitur Scriptura sacra?

Divisio Scripturæ Sacræ. Communiter dividitur in Vetus, & Novum Testamentum, seu in libros ad legem veterem, seu Mosaicam spectantes, & libros ad novam, seu Christianam legem.

Quid Vetus Testamentum?

Collectio illa librorum sacrorum, quæ promittunt venturum liberatorem cum præceptis legis antiquæ.

Quid Novum?

Collectio illa librorum sacrorum, quæ promissum liberatorem, ut præsentem exhibent cum præceptis novæ legis, ita ut venturum adhuc in carne gloriosa ad judicium repræsentent. *Oeconomia Scripturæ sacræ.*

Qui libri illi?

Libri veteris Testamenti ad legem Mosaicam spectantes dividi possunt in quatuor classes, scilicet in Legales: quales sunt quinque libri Moysi, seu Pentateuchus, Genesis, Exodus, Leviticus, liber Numerorum, & Deuteronomii. Historiales, scilicet Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralipomenon, Job, Esdras, Tobias, Judith, Esther, Machabæi. Sapientiales, ut Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus. Et libri Prophetales, Psalmi David, quatuor majores Prophetæ, Isaias, Jere-

Jeremias, Ezechiel, Daniel; & duodecim minores Osee, Joel, Amos, Michæas, Abdias, Jonas, Nahum, Abacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Quæ divisio in quatuor classes intelligenda est quantum ad id, quod in illis præcipuè, & copiosiùs tractatur; non enim impermistæ sunt omninò, sed unaquæque pars aliquid participat de cæteris partibus. Porrò libri novi Testamenti, & ad Legem Christianam spectantes sunt quatuor, Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis, legalibus libris correspondentia. Acta Apostolorum, quæ historialibus correspondent, Epistolæ D. Pauli 14. una D. Jacobi, duæ D. Petri, tres D. Joannis, & una Judæ, quæ libris Sapientialibus correspondent, & Apocalypsis, quæ Prophetarum libris.

Quare Librorum illorum collectiones vocantur Testamentum vetus, & novum?

Duplici ratione, prima, quod, quemadmodum Testamentum carta est scripta, in qua declaratur ultima voluntas hominis, sic in illis libris continetur ultima Dei voluntas, & lex, quam Deus velit ab hominibus servari: secunda, quod Testamentum est, quo bonorum defertur hæreditas, intercedente testatoris morte, qua contingente, cùm esset antea clausum, & obsignatum, aperitur: sic enim per Libros sacros defertur nobis hæreditas cœlestis, & Christi morte in ea confirmamur, iisque apertis legimus in eis nos esse Dei hæredes, ac cohæredes Christi, si cum illo sustineamus.

Quomodo cognoscimus Libros illos esse à Spiritu sancto?

Per testimonium Ecclesiæ, quæ continua successione ab initio usque ad hæc tempora hos Libros, ut à Spiritu sancto inspiratos, recepit, ut ex iis fidei assertiones certæ constarent, quorum sententias in dubium revocare non liceret, ex quibus via salutis discenda esset, Dei voluntas investiganda, religio haurienda, & convincendi omnes veritatis adversarii. Qua de re D. Augustinus lib. 3. contra Faustum c. 6. Quæ unquam litteræ ullum habebunt pondus auctoritatis, si Evangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? De quo Libro certum erit, cujus sit, si litteræ, quas Apostolorum dicit, & tenet Ecclesia ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, utrum Apostolorum sint, incertum est? Platonis, Aristotelis, &c. Libros unde noverunt homines, quod ipsorum sunt, &c. Unde constat, quid, cujus sit, nisi successione? quis dicat hoc mereri non potuisse Apostolorum Ecclesiam tàm fidam, tàm numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajicerent, cùm eorum cathedras usque ad præsentes Episcopos firmissima successione servaverint.

D. Augustinus.

Quales sunt Libri illi Scripturæ præ aliis Libris?

Declarat D. Augustinus lib. 3. Confess. cap. 5. Instituì, inquit, intendere animum in Scripturas sanctas, ut viderem, quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysteriis. Adde, quod nulla scriptura in tanta unquam veneratione habita est, totque linguarum litteris custodita. Nulla tàm incontaminata, & pura ab omni falsitatis suspicione, quantumvis Authorem probatum habuerit. Nulla, quæ sic veritates doceat ad salutem animæ necessarias, cùm Christum doceat, qui solus est via, veritas, & vita, & vera lux, sine qua totum, quod agit homo, tenebrosum est.

Ut quid tàm obscuræ sunt?

Respondet idem D. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 6. id provisum esse divinitus ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio renovandum, cui facilè investigata facilè vilescunt...... magnificè igitur, & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Sed, & plures alias hujus obscuritatis rationes suppeditat in Bibliotheca Photii Presbyter Jobius.

Quod argumentum, aut objectum Scripturæ sacræ?

Christus Deus, & homo. Siquidem vetus Testamentum ipsum præfigurat, ac promittit hominibus, Novum Testamentum ipsum præsentem exhibet. Et quidquid tractatur, aut agitur in illis Libris, est propter Christum, & ad ejus mysteria delineanda, ut homines illi fide, spe, & charitate adhæreant. Christus ubique librorum illorum mihi occurrit, & reficit, ait D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 27. & ipse Christus Joan. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem ille misit.* Quasi Deus nihil aliud intenderet, satageretque omnibus scriptis, & operibus, quàm ut in Christum crederent homines.

I. Christi objectum Scrip. S.

Nunquid plura inveniuntur in his libris, quæ ad Christum nihil pertinent?

Nihil prorsus: nam & ea, quæ nihil videntur ad Christum attinere, sunt propter ea, quæ ad Christum pertinent: sicut in aratro, quæ terram non scindunt, sunt propter ferrum, quo terra scinditur. Et ubi nihil auditur de Christo, aliquid agitur, ut figuretur, juxta quod scribit D. Augustinus lib. 4. contra Faustum cap. 2. Illorum hominum non tantùm lingua, sed & vita prophetica fuit, & lib. 2. c. 7. omnia, quę illis continentur libris, vel de ipso sunt, vel propter ipsum.

An hoc æquè dici potest de utroque Testamento?

Omninò, servato discrimine duplicis Christi adventus, primi quidem in carne passibili, & in statu mortali ad patiendum pro redemptione hominum: Secundi verò in statu impassibili, & glorioso ad judicandum homines, justosque beatitudine æterna donandos. Nam lex antiqua, & vetus Testamentum remittit homines ad primum Christi adventum, ut in ejus fide, ac spe, & dilectione salutem invenirent. Lex verò nova, & novum Testamentum magis remittit homines jam de primo adventu redemptos ad secundum adventum, ut in ejus fide, spe, ac dilectione perfectionem suam consequantur: sicque Christus objectum est, in quod collineant omnes scripturæ, & quod intuentur omnium sæculorum homines, Christiani maximè, à quorum oculis velamen remotum est, quod positum erat super oculos Judæorum, dum Moysem, & scripturas ita legerent, ut in illis Christum non aspicerent; Et quorum perfectio in eo est, ut sicut Judæi primum Christi adventum expectabant, ad illumque aspirabant, sic illi secundum Christi adventum ad Judicium expectent, ac ad illud se præparent, juxta quod dicitur Lucæ 12. *Et vos similes expectantibus Dominum suum, quando revertatur à Nuptiis.*

Duo adventus Christi.

Quæ versio Scripturæ sacræ aliis præferenda?

Jamdudum solvit hanc quæstionem D. Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 14. in ipsis autem interpretationibus Itala cæteris præferatur: nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ. Est autem hæc Itala interpretatio à D. Augustino commendata vulgata nostra editio, à D. Hieronymo correcta, non mutata, quam retinendam cum omnibus suis partibus decrevit Synodus Tridentina.

Nunquid satius esset ad fontes ipsos recurrere textum nempe Hebræum, aut Græcum, aliosve, in quibus scripturæ primùm traditæ sunt?

Rectè hoc fieret, si textus ipsi originales puri remansissent. Sed corrupti sunt partim per malitiam Judæorum, & Hæreticorum, partim per errores aliorum. Cum autem vulgata editio ex iis textibus nondum corruptis, ac depravatis deprompta fuerit, jure merito purior, & magis immaculata debet haberi.

Quæ

Quæ ergo utilitas textus Hebraici, aut Græci ad cognoſcendas ſcripturas?

Pleraque magis ſunt ſignificativa in textu originali, ubi nulla eſt repugnan tia, & contradictio confirmat verſionis vulgatæ fidelitatem, æquivocatio, quæ in ea aliquandò reperitur, per inſpectionem textus originalis alienando diſſolvitur, in cujus verbis non eſt eadem ambiguitas, ſed & plurium verſionum inſpectio obſcuriores aliquas ſententias elucidat, illuſtratque, dum res eadem pluribus modis exprimitur.

Probandæ ne tot interpretationes ejuſdem ſententiæ Scripturæ ſacræ?

Si eæ interpretationes textui congruant, & veritati aliorum locorum Scripturæ non contradicant, nec Eccleſiæ definitionibus, Sanctorumque Patrum ſententiis, nihil eſt in eis metuendum, quippe Spiritus ſanctus per eadem verba potuit plura intelligere, ac plures interpretationes lectori occurſuras prævidit, imò ut occurrerent, cum veritate ſint ſubnixæ, providit, ut ſiç multa addiſcerentur in paucis Scripturæ paginis.

An licet novam aliquam interpretationem ſanctis Patribus incognitam afferre?

Nec iſtud repugnat, cùm manus Domini non ſit alligata, nec adhuc penitùs exhauſtus ſcientiæ ſacræ Theſaurus. Sed cavendum, ne interpretatio illa contradicat Patrum ſententiis, ita ut, etſi ſit præter mentem Patrum, non ſit contra illam. Nec aliud intendit Concilium Trident. Seſſ. 4. prohibens, ne quis præter unanimem Patrum conſenſum ſcripturas interpretetur.

Quo animo accedendum erit ad lectionem Librorum ſacrorum.

Cum animo humili erga Deum, cujus verba, & veluti quædam epiſtola de cœlo miſſa legitur, cui ſumma debetur reverentia, & admiratio, quæ omnem contemptum amoveat, & ſi verba minus culta appareant, exiſtimando ſtylum ſcripturæ dignum eſſe Deo, cui alia congruit eloquentia, quàm hominibus, ita ut pro ſua authoritate fide omni dignus ſit, quamvis non probet, quæ dicit, nullaſque afferat rationes. 2. Cum animo conſtanti, qui citò non frangatur obſcuritate, ac difficultate plurium ſententiarum. 3. Cum animo incenſo, ac inflammato magna cupiditate quærendi, & inveniendi Jeſum Chriſtum in omnibus ſcripturæ libris, cùm eum principaliter intendant; ita ut ſi quis non inveniat Chriſtum in aliquo ſcripturæ libro, non putet ſe quidquam in illo intelligere, ſeque tantùm habere litteram, quæ occidit, non Spiritum, qui vivificat, cùm ſenſus ſcripturarum de Chriſto Domino hominum redemptore ſit veluti earum anima, ac Spiritus vivificans; & omnia geſta veteris Teſtamenti ſint quædam figuræ, & picturæ, & ſigna, & exemplaria, & parabolæ, reſpectu geſtorum Chriſti in novo Teſtamento, in quantum ea figurabant, ac ſignificabant, ita ut Lector ſpiritualis Scripturæ ſacræ debeat procedere à lectione veteris Teſtamenti ad lectionem novi, tanquam à figura ad ſuum figuratum, à ſigno ad ſignatum, ab exemplari ad exemplatum, & à parabola ad ſuam veritatem: Joann. 1. *Lex per Moyſem data eſt, gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, inquantum ipſe eſt Author gratiæ ſpiritualis ad implendam legem, & in ſeipſo, ac per ſua geſta adimplevit, quæcumque figurabantur per vetus Teſtamentum. Hæc enim ſunt, ut fusè ſcribit Joannes Driedo Doctor Lovanienſis in l. *de captivitate, & redemptione generis humani*, quæ in Scripturis paſſim deſignantur, quæ in omni fermè Scripturæ loco iterum, atque iterum inculcantur, exaggerantur, &

A repetuntur. Univerſa hæc in ſacris litteris omnes quidem legunt, ſed non omnes intelligunt, quæ legunt, & idcircò mens legentium manet ſæpè ſine fructu. Hæc ſunt, de quibus tanquam de propria materia tractat totus liber Scripturæ ſacræ: quæ etiam in hoc differt ab omnibus ſcientiis Philoſophorum, & aliis diſciplinis, quia illæ tractant de operibus conditionis, hæc ſola de operibus inſtaurationis. Proindè niſi quiſque harum rerum habuerit verum intellectum, non poterit attingere verum Scripturæ ſenſum, neque Prophetas, neque Pſalmos, neque legem, neque Evangelia, neque Apoſtolorum doctrinas rectè interpretabitur. Nam in lege, & in omnibus fermè Pſalmis, Scripturiſque Propheticis inſinuat Dei Spiritus operum redemptionis humani generis ſublimia, veneranda, profundaque myſteria, &c. Quanti verò ſit momenti eo ſpiritu Scripturas legere, ſentiebat Doctor alius in Gallia Cardinales inter nominatus, qui congregationem Sacerdotum Oratorii eum ob finem inſtituit, ut quærerent Jeſum Chriſtum in Scripturis.

Jeſus Chriſtus quærendus in Scrip. ſacris.

B

Teſtantur San-marthani in Gal. Chriſtianato. 4.

Nunquid etiam in Scripturis ſacris habenda eſt ratio ſenſus Litteralis, moralis, & anagogici?

Ita eſt equidem. Nam quadruplex eſt ſenſus Scripturæ ſacræ. Litteralis, quo intelliguntur ſingula verba, & periodi Scripturæ, ac quid immediatè ſignificant juxta leges, ac præcepta Grammaticorum. Moralis, quo referuntur ad ædificandam charitatem Dei, & proximi, ac benè operandum verba ipſa, ac ſententiæ Scripturarum. Anagogicus, quo referuntur ad ſpem firmandam æternorum bonorum. Allegoricus, quo referuntur ad ſignificanda myſteria Chriſti, & Eccleſiæ. Nec dubium eſſe debet, quin Spiritus ſanctus hos quatuor ſenſus in variis locis intenderit: Attamen primarius, ac palmaris ſenſus eſt iſte allegoricus, quatenus Chriſtum, & Eccleſiam deſignat, quia Chriſtus eſt finis & ſcripturarum, & rerum omnium creatarum, ita ut lector Scripturæ potiſſimùm ſollicitus eſſe debeat de eo quærendo, ac inveniendo in ea, juxta illud Cant. 3. *Per vicos, & plateas quæram, quem diligit anima mea*, per vicos (id eſt) per libros veteris Teſtamenti, ac per plateas (id eſt) per libros novi Teſtamenti, in quibus ſine difficultate deprehenditur.

C

Quanto tempore in Scripturis ſtudendum eſt?

Docet D. Auguſtinus Epiſt. 3. ad Voluſianum ſic ſcribens: Tanta eſt Chriſtianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidiè proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia uſque ad decrepitam ſenectutem maximo ocio, ſummo ſtudio, meliori ingenio conarer addiſcere: non quod ad ea, quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis perveniatur difficultate, ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè, rectèque non vivitur, tàm multa, tàmque multiplicibus myſteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant, tantaque non ſolùm in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verùm etiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet (Eccleſ. 18.) cùm conſummaverit homo, tunc incipit.

D

E

Prior ne eſt Scriptura, an Eccleſia?

Sumpto latiùs Eccleſiæ nomine pro congregatione ſervientium Deo in vera Religione, prior eſt Eccleſia; fuit enim hæc ante Scripturam, & ipſi Eccleſiæ jamdudum exiſtenti data eſt Scriptura.

Eccleſia prior eſt Scriptura ſacra.

An probanda vera Eccleſia per Scripturam, vel è contra?

Quibus Scriptura credibilior eſt, quàm Eccleſia, probanda erit Eccleſia per Scripturam, ſicut fecit

D. Auguſtinus contra Donatiſtas, qui Scripturas admittebant, Eccleſiam veram negabant. Lib. de unitate Eccleſiæ cap. 3. *Sunt certè libri Dominici, quorum authoritati utrique conſentimus, utrique credimus, utrique ſervimus, ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus cauſam noſtram*. Quibus verò credibilior eſt Eccleſia, per ipſam probanda erit vera Scriptura: ſicut idem D. Auguſtinus contra Manichæos, qui pleraſque Scripturas negabant eſſe à Deo, lib. contra epiſt. fundamenti cap. 5. *Ego verò Evangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoveret authoritas*. Quod ſi nec Eccleſia, nec Scriptura videatur cuiquam credibilis, aut credenda, probanda erit primùm Eccleſia ex motivis fidei, ſeu credibilitatis, ut cultus Dei rationabilioris, ordiniſque melioris, & ex aliis. Tùm ex Eccleſia probanda erit Scriptura, & in dubiis verus ejus ſenſus à falſo diſcernendus ex eodem D. Auguſtino lib. 1. contra Creſconium Grammaticum cap. 32.

Quæ partitio commodior librorum tàm veteris, quàm novi Teſtamenti?

Libri veteris Teſtamenti dividuntur in legales, hiſtoriales, morales, & prophetales, & quia vetus Teſtamentum nihil ferè aliud eſt, quàm figura, & adumbratio novi Teſtamenti, his veteris Teſtamenti libris correſpondent libri novi Teſtamenti: Evangelia legalibus, Acta Apoſtolorum hiſtoricis, Epiſtolæ D. Pauli, & aliorum Apoſtolorum ſapientialibus, Apocalypſis Prophetalibus.

Ad libros legales pertinent Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.

Inter hiſtoriales reponuntur Joſue, Judices, Ruth, 4. libri Regum; duo Paralipomenon, Job, Eſdras, Tobias, Judith, Eſter, Machabæi.

Morales dicuntur Proverbia Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus.

Prophetales ſunt Pſalmi David, quatuor Prophetæ majores, Iſaias, Jeremias, Ezechiel, & Daniel; & 12. minores Oſee, Joel, Amos, &c.

Quod argumentum libri Geneſis, qui eſt primus librorum omnium ſacrorum?

I. Pars Librorum veteris Teſtamenti.

Hiſtoria creationis mundi, lapſus primi hominis in peccatum, unde mala omnia in orbem inundaverunt, vitaque primorum hominum, qui ferè per bis mille annos poſt peccatum variis ſubditi caſibus terram incoluerunt.

Quid in primo capite Geneſis perpendendum?

Tria in illo capite attendenda.

1. Quod Deus ſe unum, & trinum in perſonis manifeſtat. *In principio creavit Deus cœlum, & terram*. Eſt enim iſtud principium Verbum Divinum, per quod facta ſunt omnia. Deus qui creavit, Patrem deſignat, & cùm additur, *& Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, indicatur tertia perſona adorandæ Trinitatis.

Quinta virtus in primis Scripturæ verbis.

Præcipua verò annotatione dignum videtur, quod Moyſes in primis Scripturæ verbis, *In principio Deus creavit cœlum, & terram*, univerſam idololatriæ radicem penitus evulſerit, homines Deo obedientes reddiderit, vagamque, ac incertam Philoſophiam de principiis mundi, ob quæ litigabant inter ſe ſapientes hujus mundi, correxerit: quæ tria homini collata beneficia paucis verbis nemo queat ſatis expendere. Etenim, hoc ſemel poſito, quod Deus ſit illius mundi artifex, & conditor, à cujus largitate, & poteſtate profluunt omnia, non eſt, quod homines ſibi aliud numen conſtituant, cui cultum, & latriam deferant. Ex hoc principio pietas, & religio ſecurè propagatur, ut non alteri contra ipſum ſuum authorem ſubmittant ſe, eique obſequantur. Sed & multiplicitas opinionum de principiis hujus univerſi, quæ in abſurda, & ridicula dogmata impegit, conticeſcere debet, audito hoc effato Moſaico, quod Deus è nihilo cuncta creavit. Valeant ergo ſcholæ Philoſophorum antiquorum Parmenidis, Meliſſi, Heracliti, Democriti, qui vel Chaos, vel aquam, vel atomos, vel aliud quidpiam commentati ſunt, ex quo res exordia ſumpſerint. Authoritas horum verborum has omnes ſententias contemnit, quandoquidem *in principio creavit Deus cœlum, & terram*, huic ergo ſoli honos, gloria, & religio debetur.

2. In operibus ſingulorum dierum apparet Dei potentia, cùm tot res producit verbi unius, *fiat*, virtute: ſapientia in earumdem rerum diſtinctione, ac bonitas in earum quoque utilitate.

3. Quod ultimum, & nobiliſſimum opus Dei ſit homo donatus gratia Dei, & principatu ſuper hunc infimum orbem, dolorumque vacuitate, ac immortalitate illuſtris.

Caput ſecundum Geneſis poſt brevem recapitulationem operum creationis in primo capite contentorum, explicat tria beneficia primo homini à Deo collata. Primum eſt, pulchra domus ad habitandum, ſcilicet paradiſus terreſtris, verſu 8. *Plantaverat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis ab initio, &c. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, ut operaretur, & cuſtodiret illum.*

Tria beneficia Dei in hominem

Secundum eſt præceptum facillimum nihil grave, & moleſtum continens: ac quaſi liberalis aliquis Dominus domum magnam alicui concredens, & ut dominium ſibi ſalvum maneat, parvum pecuniæ cenſum dandum ab illo præſcribens, verſu 16. *Præcepitque ei dicens, ex omni ligno Paradiſi comede: de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Magnam pœnam decernens, ut vel timore coercitus mandatum cuſtodiret, & dato beneficio in æternum frueretur.

Tertium beneficium datum homini in illo ſtatu fuit uxor longè pulcherrima, quam Deus condidit tunc miro modo, ut eam in matrimonium illi daret, illiuſque adjutorio, & ſocietate viveret felicius, & beatitudinis ſuæ ſtatum, filios progignendo, & filias, aliis communicaret, verſu 20. *Adæ verò non inveniebatur adjutor ſimilis ejus: immiſit ergo Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, &c.* nullius quippe boni ſine ſocio jucunda eſt poſſeſſio.

I. Beneficium.

Circa primum advertendum, quàm Deus fuerit beneficus erga hominem locum amœniſſimum, omnique bonorum ad vitam ſuſtentandam abundantia locupletem illi præparando: ſingularem enim illi amorem teſtatus eſt, non paſſus, ut more cæterorum animalium huc, illucque in terra vagaretur, ac victum quæritaret: Sed hoc in horto abundè omnia illi ſuppeditans, quæ ad vitam felicem, dolorumque expertem ducendam deſiderari poſſent. Illud ſiquidem annotare operæ pretium eſt, à loco illo voluptatis abfuiſſe omnes miſerias, quas in pœnam peccati inflixit Deus Adamo, & Evæ. Neque enim Deus, cùm juſtus ſit, tot miſeriis hominem ad ſui imaginem conditum abſque culpa ſubdidiſſet. Quare meritò excandeſcit D. Auguſtinus contra Pelagianos, qui has omnes miſerias homini in paradiſo terreſtri innocenti non defuturas putabant, & mortem, & morbos, & dolores parturientium, & labores ad ſudorem uſque, & ſpinas, & amara plura. O inimici gratiæ Dei, ait, inimici paradiſi Dei, quo ampliùs progredi poteritis, quàm ſanctarum deliciarum dulcedinem amariſſimis pœnis impleatis, nihilque velitis eſſe paradiſum, quàm gehennam minorem! Unde tàm ex deliciis paradiſi, quàm ex miſeriis præſentibus rectè infert peccatum originale.

Circa

Circa secundum advertendum est, Evam jam fuisse productam, cùm præceptum datum est Adamo. Id quod indicat versio septuaginta Interpretum, quæ habet in plurali numero, *ne comedatis*, *morte moriemini*.

Deinde minimè attendendum esse ad levitatem materiæ præcepti istius, rectè monent quidam, sed magis ad obedientiam, quæ exigebatur ab homine, ut quæ sit virtus rationabili creaturæ maximè conveniens, homini maximè recens creato, qui tanta beneficia à suo Creatore acceperat.

Levitas Adami.

Gravissima autem pœna transgressioni mandati facillimi, concupiscentia nondum impediente, injuncta est, ut vel sic homo quodammodo cogeretur statum illum primævum omnis felicitatis servare: ut satis mirari quispiam posset, quomodo tàm facilè, ac tàm temerè homo corruerit, ac præmium tantum in immortalitate sibi propositum posthabuerit pusillæ escæ, nisi quod, pueri instar, utilia neglexerit, noxia dilexerit. Quam amentiam quotidie imitantur mortales, dum caduca bona tanti æstimant, quæ sunt nullius momenti, æterna parvipendunt. Sed & gravissimè puniri merentur scelerum authores, qui præeunt aliis sicut Judas Judæis: *qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum*. Act.1. tales sunt, qui in cathedra pestilentiæ sedent peccandi magistri, & doctores. Unde & primi transgressores legis Mosaicæ in violatione Sabbati, in quo aliquot ligna collegerant, graviter puniti sunt: sicut Ananias, & Saphira in lege Euangelica. Adde etiam leve peccatum Adami, si materiam spectes, gravissimè puniri, cùm gravissima peccata adulterorum, publicanorum sæpè condonentur, ut scilicet terreantur homines, ne vel leviter peccent in Deum, cùm de levissimis erratis gravissimas pœnas exigit: non desperent verò de gravioribus peccatis, cùm nunquam de eis sera pœnitentia, ad quam vel scelestissimos Deus adducit. Benedictus Fernandius in c.2. Gen. sect. 8.

Primi transgressores legis puniti acrius.

Mors triplex.

Ad perspiciendam autem gravitatem pœnæ illius, intelligenda est triplex mors, quam transgressioni primi hujus præcepti imposuit Deus. Prima est mors spiritualis animæ per privationem gratiæ sanctificantis, ac justitiæ originalis: ita ut Adam, & ejus filii spoliati essent gratia sanctificante: adeoque peccato originali nascerentur infecti, subditique concupiscentiis, quæ non amplius retentæ per dona gratuita primi status variis motibus concuterent homines. Secunda mors est corporalis per separationem animæ à corpore, & hujus in pulverem reductionem, cum omnibus morti annexis, morbis scilicet, infirmitatibus, doloribus, cruciatibus, fœtoribus, & aliis hujusmodi miseri hominis calamitatibus. Etsi enim homo habita ratione compositionis suæ naturalis ex diversis humoribus in se invicem agentibus, & agendo repatientibus mortalis esset, Deus tamen ex pura gratia provideret, vel per lignum vitæ, vel per virtutem intrinsecam justitiæ originalis, ne, stante innocentiæ statu, mors homini taliter constituto accideret; atque idcircò etsi ex constitutione naturali mortalis esset, beneficio tamen Creatoris immortalis erat, & poterat non mori. Tertia mors est ea, quæ dicitur in Scripturis secunda mors, quæ est mors inferni per separationem æternam animæ à Deo, ejusque paradiso cœlesti, ac combustionem sempiternam in profundo barathro, ac inextricabilibus tenebris in igne, qui splendore careat, & qui urendi vim habeat privatus lumine, qui intolerabiles dolores afferat inter Angelos deformes vultus præ se ferentes, atque ignem spirantes cum acerbo odio in genus humanum juxta ea, quæ scripsit Basilius magnus in Psalm. 33. Atque hæc triplex mors comprehenditur sub illa interminatione, *morte morieris*. Quod insinuat Tostatus Abulensis in cap.13. Genesis, ad quod tractat quæstiones ad primum hominem spectantes, & paulò expressius D. Thomas, ac c.2. Genesis, si tamen illius sit genuinum opus, hic commentarius.

Pactum Dei cum homine S. Patres agnoscunt.

Insuper intelligendum est in illis verbis, idque maximè attendendum ad faciliùs percipiendam Christianæ Theologiæ rationem, vitandosque errores plurium, qui ex mala intellectione hujus rei decepti sunt, in illis verbis comprehendi quoddam pactum Dei cum hominum capite Adamo, ejusque posteris, quod tale erat, ut servato hoc præcepto homo maneret immortalis, ac in gratia Creatoris: quæ gratia omnis boni fons est, & scaturigo: illo verò violato, naturali conditioni relictus moreretur, ac insuper, nisi reconciliaretur Creatori, privatus gratia illius etiam damnaretur: ex quo originem sumit peccatum originale in omnibus ejus filiis per propagationem carnis, quæ efficit, ut quis sit filius Adæ. Ex hoc enim, vi hujus pacti, nascuntur homines privati gratia sanctificante propter transgressionem Adami: atque in hac privatione consistit peccatum originale, quod humanarum miseriarum, atque mortis seminarium est. Hocque non obscurè indicant verba præcepti juxta versionem 70. Interpretum, *morte moriemini*: quasi id de omnibus ejus filiis etiam dicere voluisset, cùm multi putent Evam non adfuisse. Porro hujus pacti expressè meminerunt multi ex Patribus, D. Augustinus lib. 16. de civit. Dei c. 27. hæc refert verba Genesis c.17. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*. D. Hieronymus verba illa Osee 6. *ipsi autem sicut Adam prævaricati sunt pactum, prævaricati sunt in me*. D. Joan. Chrysost. hæc verba Epist. ad Colos. 2. *delens, quod adversus nos erat chyrographum decreti*, quasi Adam se, suosque posteros manuscripto proprio obligasset ad triplicem illam mortem, si præcepto deesset. Quod manuscriptum delevit Christus per mortem, ut liber esset homo.

Peccatum originale.

Status peccati, & naturæ corruptæ.

Tertium caput perhibet lapsum Adami voci Evæ nimium creduli, quem mox pœna à Deo injuncta excepit. Unde fit transitus ad statum naturæ corruptæ. Ante peccatum siquidem omnia bona à Deo Optimo condita erant, & benedictione ipsius donata absque ulla maledictione: sed post peccatum maledicto sunt subdita. Ante peccatum videre est hominem cum bona gratia Conditoris sui felicem fuisse, liberum ab omni miseria animæ, & corporis immunem, sed post peccatum terroribus concussum, & metu gravis alicujus calamitatis nullibi securum constitisse, latebras quæsivisse, correptioni, & correctioni, ac punitioni divinæ obnoxium, & demum ejectum turpiter, & ignominiosè è paradiso deliciarum, ut in pœnam inobedientiæ cum tota sua progenie pateretur ærumnas in laboribus plurimis, tenebras, erroresque in intellectu, rebelliones in appetitu, infirmitates in corpore, & ægritudines, ac ipsam mortem, & mala, quæ post ipsam consequuntur. Unde transiit à statu naturæ innocentis ad statum naturæ corruptæ. Qui tamen status naturæ corruptæ vix per aliquot momenta duraverit, cùm statim post lapsum Deus infinitæ misericordiæ de remedio opportuno provideat, promittens filium suum incarnandum, per quem in libertatem status naturæ innocentis restituatur, & maledictiones per peccatum Adami invectæ reparentur ex benedictionibus, quas humano generi conferre Filius Dei incarnatus debebat. In hac spe, & expectatione solatur Deus hominis miseriam, dicens dæmoni, qui radix peccati extiterat, *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, inter semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum*, seu *ipsum*, nempe semen, quod est Christus, ut legunt 70. Interpretes, vel ipse in masculino, ut alii legunt. Quamvis sensus sit idem, cùm quod præstitit Christus, tribuitur Virgini, non quod

Maria virgo.

per seipsam, sed quod per Filium præstiterit.

Quia verò ista verba, quæ prima sunt in Scripturis de Christo Domino, continent mysterium reparationis humani generis, & quod est argumentum totius Scripturæ sacræ, & quod in ea variis figuris, prophetiis, similitudinibus ubique adumbratur, aut etiam perspicuè annuntiatur, idcirco scribit Genebrardus l. 1. *Chron.* hæc illa prima Dei promissio, Evangelii fons, multis sæculis deinceps repetita, variis figuris delineata, oraculis, & vaticiniis inculcata, qua se consolabantur Patriarchæ usque ad adventum ejus. Quod Rupertus Abbas luculentiùs ostendit per tredecim libros miros certè *de Victoria Verbi Dei*, ubi totam ferè Scripturam id agere probat, ut inimicitias illas, hostilesque animos, & conatus dæmonis contra Christum patefaciat, ut sit Scriptura liber bellorum Domini, ac jacto hoc fundamento tota utilius percurratur, & ipsius intentum primarium agnoscatur, quod est Christum liberatorem humani generis nobis exhibere in duplici adventu, in primo in carne passibili, ut esset hostia pro peccato, & liberationem illam quodammodo inchoaret, in secundo in carne gloriosa, dum veniet judicare vivos, & mortuos, ut liberationem illam integrè perficiat, & caput serpentis omninò conterat circa electos suos, contra quos nihil postea poterit in æternum. Eritque hoc judicium tàm hominum perfecta redemptio, quàm ipsius Verbi incarnati consummata victoria.

An non alia de Christo in Genesi?

Imò verò liber Genesis primos, & antiquiores Christi progenitores nobis exhibet cum eorum actis, ut sit ille liber delineatio genealogiæ paternæ Christi, juxta descriptionem illius à D. Matthæo factam c. 1. in qua supponendo Josephum, & Mariam, quod in comperto erat apud Judæos, ex duobus fratribus esse generatos, dum videtur texere catalogum patrum, avorum, atavorumque omnium anteriorum Josephi, texit etiam ipsius Mariæ, ex qua natus est Jesus, quia propter consanguinitatem ex eodem communi patre ortam eandem genealogiam paternam communem habebant.

Continet insuper insignem promissionem factam Abrahamo de Christo cap. 26. *in semine tuo benedicentur omnes gentes*, est enim istud semen Christus.

Quid præter ea de Christo in Genesi?

Prophetia Jacob. Illustris prophetia ad litteram de Christo à Jacob moribundo prolata ad Judam c. 49. *non deficiet sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Super quem locum Augustinus Steuchus Eugubinus, inter paucos eruditissimus Scripturarum Interpres, inter alia scribit. Dimissis omnibus fabulis, & deliramentis Hebræorum, & extortis expositionibus clarum esse cognoscimus hunc locum de Messia esse intelligendum, adjuvante nos editione Chaldaica, quæ solet esse tanquam asylum Hæbræis, quò confugiant, ubi aliquid obscurum, & senticosum occurrit. Quæ, si quid in divinis libris propter Prophetiam, aut sermonem Hebraicum minùs clarum dictum fuerit, apertissimè explicat. Ea itaque hoc loco habet, *donec veniat Messias*, mutavitque *Scilo* in *Messiam*. Rabbi quoque Salomon exponens, *donec veniat Scilo*, sic ait, *donec veniat ille Messias, quia regnum ejus est*. Omnes quidem Reges Israel Messiæ vocabantur, sed unus Κατ᾽ἐξοχὴν Messias nihilo addito vocatur. Credo igitur, etiam ipsum Chaldæum interpretem legisse in contextu Hebraico, *Saliac*, id est, missum, non *Scilo*, sicut & Hieronymum, eamque vocem mutavit in alteram ejusdem formæ, scilicet *Messias*. Unum igitur poterat convincere pertinacissimos Judæos, qui, ut suos errores tueantur, non cessant quotidie ad sua mala placita divinas literas torquere.

A Advertit autem corrupisse hunc locum Judæos mutando litteram *Chet* in litteram *He* propter utriusque in scriptione affinitatem. Retenta enim littera *Chet*, nomen Hebræum *Shilach*, aut *Saliach* significat missum: at posita littera *He* legitur *Scilo*, de quo nihil certi est in Scriptura.

Quomodo vertunt Septuaginta?

Ἕως ἐὰν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, donec veniat, cui repositum est. Scilicet cui paratum est regnum, paratum est regnum perenne; suspicaturque prædictus Steuchus eos divisim legisse nomen Scilo, *Sci*, idest, quod & *Lo*, idest, ei; ut totum sit hoc modo legendum, *donec veniat, quod ei*, aut *cujus est*. Cætera, quæ de hac re videnda fuerint, videantur apud Nicolaum, non malum Authorem. Samaritana versio habet, *donec veniat pacificus*, & Oleaster, *donec veniat quie-*
B *tus*.

Quid est expectatio gentium?

Hoc significat Christum desiderabilem esse omnibus populis, ut qui sit mediator salutis, spes omnium, via, veritas, & vita. Vertunt quidam, *& ipsi erit collectio gentium*, alii, *aggregatio populorum*: Chaldaica editio habet, *& ipsi oscultabunt populi*. Quæ omnia ferè eodem tendunt. Bonfrerius legit, *& ipse*, vel *ipsi munditia gentium*.

Quare quinque libri Moysi vocantur Legales?

Quia in his libris traduntur ea, quæ spectant ad legem antiquam datam in monte Sina per Moysem.

Quo ordine illa traduntur?

Primò in libro Genesis repræsentatur Deus Le-
C gislator, ut Creator mundi, & ut Judex bonorum, & malorum, illis quidem prospera multa immittens, his verò adversa plura, ut in diluvio, & in incendio Sodomæ, & aliis justitiæ actibus ibidem exhibitis, ut per hæc intelligamus, Deum esse Legislatorem idoneum, quia enim mundum, & omnia creavit, ostenditur illum habere jus, & dominium in omnes, ac proinde posse illis leges imponere. Quia verò bonos prosperitatibus cumulat, ut Adam innocentem, Noe, Abrahamum, & alios Patriarchas; malos verò suppliciis variis excruciat, ostendit se talem futurum Legislatorem, qui bonos legis suæ custodes remunerare possit, malos verò pœna condigna afficere.

2. In libro Exodi describitur qualitas internuntii, ac famuli, cujus ministerio legem proponere volebat,
D ut ei fides adhiberetur propter varia miracula, & opera ejus admirabilia, & hoc 19. primis capitibus. Reliquis verò capitibus proponuntur leges Dei morales quidem cap. 20. Judiciales verò, quibus politia servatur, & justitia, & pax civilis inter homines cap. 21. 22. & 23. Leges verò sacræ, & ad cultum Dei, ac Religionem pertinentes continentur cap. 24. & usque ad finem.

3. In libro Levitici expressiùs describuntur ea, quæ ad Religionem, & ad officia Levitarum, ac Sacerdotum pertinent. Quid offerendum in sacrificiis 7. primis capitibus. De ipsis offerentibus, ac eorum consecratione cap. 8. 9. & 10. Deinde de rejiciendis à sacrificio, & tabernaculo, ut erant leprosi, seminiflui, &c. Tùm diebus Festis, & solemnitatibus cap. 23. 24.
E 25. Tùm de bona voluntate, & votis offerentium ad finem libri.

4. In libro Numerorum variæ continentur enumerationes, seu eorum, quæ ad res sacras spectabant, seu quæ ad res prophanas.

5. In libro Deuteronomii recapitulantur quasi per epilogum plurima ex antea dictis, ut magis memoriæ infigantur. A capite autem 26. & 32. continentur benedictiones in fidelibus legum observatoribus, maledictiones verò contra earum prævaricatores, ac cap. 33. & 34. benedicitur populus, ut probè legem servare possit.

Quid

Quid ad Christum ista?

Quod ad Christum libri illi referri debeant, vel Christus ipse testatur, dicens, Joan. 5. Moysem de seipso scripsisse. Testatur Apostolus ad Ephes. 3. ubi loquens de Matrimonio Adam, & Evæ expresse asserit, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia, &c.* ad Rom. 5. Dicit de primo Adam, qui est forma futuri, nempe figura Christi. Fit dormienti conjux de latere vivo, fit Christo morienti Ecclesia de Sacramento sanguinis, qui de latere mortui profluxit. Sed omnes inter Adamum, & Christum analogias perscrutari argumentum esset integri voluminis, nec parvæ molis.

Esto, præfiguraretur Christus in Adamo, sed quid ad Christum cæteri Patriarchæ, quorum annales in Genesi describuntur?

Quot Patriarcharum vitæ delineantur, tot tabellæ, & figuræ gestorum Christi, quæ in iis repræsentantur.

Ut enim occiditur Abel minor natu à fratre majore natu, sic occiditur Christus caput populi minoris natu à populo Judæorum majore natu. Ille in campo, iste in Calvariæ loco.

Ut Noe salvat mundum per Arcam omnia animalium genera continentem, sic Christus per Ecclesiam, in qua sunt omnium nationum homines, mundum liberat. Ut ille nudatus, & inebriatus deridetur à filio: sic Christus amore hominum inebriatus, & nudatus in cruce deridetur à Judæis, quibus postea maledixit.

Ut Abraham exiit de terra sua, & de cognatione sua, ut apud exteros locupletaretur, & esset in gentem magnam: sic Christus, relicta cognatione Judæorum, præpollet nunc in populis gentium.

Quid de Melchisedech sacrificium offerente panis, & vini, & Isaac semetipsum offerente ad sacrificium dicere opus est, cùm res sit notior, quàm, ut eam explicari necesse sit?

Ut benedictus Jacob: sic Christus, cujus nominis odore mundus impletur, cujus benedictio est de rore cœli, scilicet de verborum pluvia divinorum, & de pinguedine terræ, idest, de congregatione populorum. Ipse est Dominus Fratrum suorum, quem qui maledixerit, maledictus est; quem qui benedixerit, benedictionibus replebitur. Hora me deficeret, si omnia, quæ de Joseph à Patre præ cæteris dilecto, tunica polymita nudato, & à fratribus vendito, in Ægypto postea exaltato, multis sermonibus enarrantur, in Christo adimpleta esse explicarem. Nihil evidentius horum hominum vitam propheticam fuisse, & ad Christi gloriam referri.

Forsan istud speciem veri habet in Genesi, sed quid de Christo occurrit in Exodo, & sequentibus libris?

Paginæ etiam horum librorum Christo prædicendo vigilant, si quis cum debita pietate eas perscrutetur, nec labori suo parcat in eo perquirendo.

Moyses. An non Moyses figura Christi est per omnes vitæ suæ mirabilis decursus? natus ille est in aliena terra Ægypti, hic in aliena terra Bethleem: ille positus in fiscella, hic in præsepio: ille persecutionem patitur cum pueris Hebræorum in infantia per Pharaonem, hic cum Innocentibus per Hærodem. Ille eduxit populum ex servitute Ægypti, hic ex servitute diaboli. Ille duxit populum per desertum, hic per baptismum. Ille legem dedit veterem, hic novam. Uterque quadraginta diebus jejunavit, antequam legem promulgaret. Ille sponsam accepit Æthyopissam, cujus non potuit mutare colorem, hic Ecclesiam ex gentibus, quam ex nigra formosam reddidit. Ille instituit septuaginta seniores, hic totidem discipulos. Ille misit duodecim exploratores in Palæstinam, hic duodecim Apostolos per orbem universum. Ille per virgam mira operatus est, hic mirabiliora per crucem. Ille dedit manna populo, hic Corpus suum in Eucharistia. Ille mortuus est in monte, jubente Domino, hic in Calvaria factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut de his aliàs extiterit commentarius Ammonii de Mosæ, & Jesu consonantia inscriptus, apud Nicephorum Eccles. histor. lib. 5. cap. 13.

Sed quid in iisdem libris significat Aaron, qui accipiens thuribulum iram Dei placavit, & objectu sui stans inter vivos, & mortuos, quasi quidam mutus ruinam à populo avertit, nisi eumdem Christum Sacerdotum Principem, qui ruinam mortis in mundo adspiciens, occurrit à summo cœlo, natusque, & mortuus stetit inter vivos, & mortuos, odore suavitatis sacrificii sui, iram Dei mitigans, suspendit ignis æterni supplicium? *Aaron.*

Quin etiam totus liber Exodi Catechismus est quidam Religionis Christianæ, ut hunc librum vocarunt Ederus super Exodum, & Castanæus Pictaviensis Episcopus super Acta Apostolorum. *Liber Exodi Catechismus est.*

Percurre librum integrum. Prima capita exhibent servitutem, & captivitatem populi Hebraici sub jugo durissimo Pharaonis. Quid hoc aliud significat, quam servitutem generis humani sub dæmone?

Sequentia exhibent difficultatem maximam ad liberandum hunc populum, indurato toties corde Pharaonis, ne liberum dimitteret. Quid hoc aliud, nisi quod salvari non poterat humanum genus per quamcumque creaturam?

Cap. 12. immolato Agno Paschali liberum fit populo exire de Ægypto. Quid hoc aliud, quàm quod Christo, tanquam Agno immaculato in cruce immolato, solvitur captivitas humani generis, & licet cuicumque exire è tenebris Ægypti, id est, peccatorum?

Quid transitus per mare rubrum, in quo Pharao cum Ægyptiis mergitur, quàm Baptismum denotat, in quo peccata originale, & alia absorbentur, in quo populus credidit Deo, & Moysi, id est Fideles illuminantur, & Deo se obstringunt? Quid in consequentibus Capitulis, manna è cœlo decidens, nisi Eucharistiam, quid lex promulgata moralia, ceremonialia, & judicialia præcepta continens, præmissa præfatione ad cognoscendum Legislatorem: *Ego sum Dominus Deus tuus*, quid, inquam, ista, nisi post legem fidei præcepta, morum, Sacramentorum, & propria cujusque officii proferunt.

Quia sacrificia cruenta animalium in iisdem libris tàm diligenter exarata, nisi cruentum Christi sacrificium exhibent? Benè Origenes Homil. 3. in Levitic. omnis hostia, quæ offertur, habet aliquid formæ, & similitudinis Christi: in ipsum namque omnis hostia recapitulatur. Quid serpens æneus, cujus aspectu vulnerati à serpentibus sanabantur, nisi illud, quod dignatus est ore proprio Christus edocere nos Joan. 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, &c.* Etiam expresse sermo est de Christo Deuteronomii cap. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero eis: qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.* Quæ verba de Christo interpretatur Divus Petrus Act. 3. Itemque Divus Stephanus Act. 7. ut nullus supersit locus dubitandi. Cur autem Christus similis dicatur Moysi, jam abundè declaratum est: & patet iterum, quod uterque fuerit Legislator; Moyses legis veteris, Christus legis novæ: uterque populum suum liberavit, Moyses ex Ægypti servitute, Christus ex servitute diaboli, & vitiorum. Moyses debellavit hostes Israel, Christus hostes salutis nostræ. Moyses omnes quidem Israelitas ex Ægypto liberavit, non tamen omnes è servitute erepti, in terram bonam introducti sunt: *Terribile verba Christi non audire.*

sunt: Sic Christus, etsi omnes homines è servitute diaboli eripuerit, non tamen omnes in cœlum introducuntur; sed sua culpa, sicut accidit Israelitis, in quorum pluribus *non est beneplacitum Domino*, ut loquitur D. Paulus. Quare verè dixit Nathanael, Joan. 1. *quem scripsit Moyses in lege*: & Christus Joan. 5. *De me enim ille scripsit*. Nec defuit vindicta in eos, qui Christo non crediderunt, cum civitas Jerosolymitana per Romanos eversa in ultionem infidelitatis ipsius: nec deerit unquam, cùm usque ad finem mundi, qui Christi præceptis, & legibus non obaudiunt, pœnis subjaceant æternis.

Porrò, cùm hæc satis perspicua sint, jure merito Facultas Parisiensis, dum animadvertit in quasdam propositiones imperitè adsertas ab Interprete Missalis in linguam Gallicam, hanc etiam castigavit, quod Moyses de Christo non esset locutus. Scripturæ enim evidenter id refragatur; quamvis, ut probè monet Steuchus ad Deuteron. c. 6. perquirendum diligenter, ut ubi de Messia dicitur, attentè cognoscamus: ubi autem nihil ejusmodi prædicitur, non violentè trahamus. Fit enim ex hac causa, ut fœdissimis fabulis divinas litteras inficiamus, notatque concionantes, qui sæpè divinas extorquent litteras, acciditque, ut oculatis in nos Judæis ludibrio simus.

Ne verò citò prædictum Steuchum Hebraicæ linguæ, & Græcæ callentissimum dimittamus ad cap. 31. Deuteron. observat alia duo. 1. Quod ubi vulgata habet, & recessit à Deo, in Hebræo poni pro Deo nomen Jesu, scilicet Jeshus. Ita dum scribitur, eaque est deductio, relictis cabalisticis superstitionibus. 2. Est, quod in fine Cantici, ubi habetur: Laudate gentes; septuaginta: Exultate cœli, sanguis ei est, & adorent eum omnes Angeli Dei. Et fortè is locus est, qui citatur in Epistola ad Hebræos, quid quàm facilè sit Christo adaptare, quis non videat?

Dicet aliquis istas similitudines ingenii arte confictas esse?

Dicat hoc Judæus, aut paganus, Christianus certè non poterit, quin illi cervicem premat Apostolica authoritas, 1. Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*:

Quid in libris historicis continetur?

Secunda pars librorũ veteris testamẽti.

Gesta Dei circa populum Israel, ex quo Christum Redemptorem mundi oriri volebat.

1. In libro Josue Deus introducit mirabiliter populum Israel in Palæstinam, seu terram, quam promiserat, exclusis ab ea ferè omnibus colonis antiquis, nisi quod aliquos voluit remanere, ut per eos populus exerceretur, ac puniretur, si legem non servaret per capita 24.

2. In libro Judicum Deus varios suscitat Judices, seu Duces duodecim, qui per intervalla, cùm populus Israel in afflictione converteretur, ac Dei opem efflagitaret, eum ab hostibus mirabiliter liberaret, usque ad Regum tempora: ut ex libro isto pateat è vera religione retenta reipublicæ bonum statum pendere, ex ea neglecta fœdum ejus exitium sequi.

3. In libro Ruth historia proponitur ad tempora Judicum pertinens de extera, & paupercula muliere Moabitide, quæ assumpta est in uxorem à Booz atavo Regis David, ut ex hinc pateret genealogia David, & Jesu Christi.

4. In primo, secundo, & parte tertii libri Regum, Deus mutato regimine populi Israel pro ejus voto, ac desiderio in regimen Monarchicum, varios Reges ei præficit, quorum narrantur acta. Reliqua verò parte libri tertii, ac toto libro quarto, Deus sensim populum ingratum, ac idolorum cultui obstinatè deditum, de regno deturbat, debellarique, capi, ac in captivitatem transferri per Assyrios, & Chaldæos satagit.

5. In libris Paralipomenon exhibita in primis capitibus genealogia totius penè humani generis, ac maximè populi Judaici, per reliqua capita repetuntur gesta regum, ac multa supplentur, quæ relicta, & omissa fuerant, unde nomen Paralipomenon, id est, relictorum sortiuntur, in 4. libris Regum.

6. In libris Esdræ, & Nehemiæ populus Israel libertate donatur sub Regibus Assyriorum Cyro, & Dario, ferè quingentis, ac quinquaginta annis ante Incarnationem.

7. In libris Tobiæ, Judith, & Hester proponuntur Historiæ quorumdam virorum piorum, ac mulierum sanctarum, quibus innotescit Deum suis adesse in calamitatibus, ut bono animo sint, qui, & quæ in eum sperant.

8. In duobus libris Machabæorum ultima bella Judæorum describuntur ante Christi adventum: in quo tempore, cùm gentem illam, ex quo proditurus erat Messias mundi Salvator, Satan omnino perdere, ac abolere procuraret, potentissimorum Asiæ Regum armis in eos conversis, non sine divina ope, per varios Duces evaserunt. Unde liber primus Machabæorum constat capitibus sexdecim. 1. & 2. capitibus continetur liberatio populi sub Matathia. 3. 4. 5. 6. 7. liberatio populi sub Juda. 9. 10. 11. 12. liberatio populi sub Jonatha. 13. 14. 15. 16. liberatio populi sub Simone.

Nova bella Machabæorum.

Scitè autem animadvertit Divus Thomas in præfatione sua super libros Machabæorum, in isto libro nova bella describi, juxta illud Judicum 5. *Nova bella elegit sibi Dominus*. Quod patere asserit ex tribus discriminibus inter antiqua bella, & hæc, quæ hìc describuntur.

1. Enim antiquitus pugnabant, ut sibi adquirerent novas terras, in quibus inhabitarent. Hìc autem Judæi pugnant pro conservatione templi, & cultus divini observatione.

2. Antiquitus pugnabant in pœnam, & punitionem criminum, hìc autem pugnant ad vitandam legis transgressionem, & idololatriam.

3. Antiquitus pugnabant ad propulsandam, & vindicandam injuriam sibi illatam, hìc eo fine, ne recipiant injuriam.

An in his Libris Historicis aliquid ad prænunciationem Christi pertinens?

Josue.

Omninò, nam Josue, qui & Jesus Nave appellatur, Dux populi, successor Moysi in semetipso Dominum Jesum & vocabulo ostendit, & facto. Qui, quod Moyses non egit, ipse peregit, post legem veniens, quæ nihil ad perfectum adducebat. Introduxit Josue populum Israel in terram promissionis fluentem lacte, & melle, introduxit homines Christus Dominus in cœlum, quod per peccatum Adæ clausum fuerat. Ut Josue urbem Jericho destruxit, dum per septem dies, ferentes Arcam Israelitæ æneis tubis canentibus eam circumeunt: sic in hoc tempore, quod septem dierum spatio circumvolvitur, dum clangunt tubæ prædicationum Verbi Divini, corruunt muri infidelitatis, & superbiæ hujus sæculi, & unica domus Raab, quæ denotat unicam Ecclesiam, salvatur, qui extra eam sunt, pereunt, dum per fenestram suam coccum mittit, quo designatur sanguinis Christi confessio ad salutem. Ut Josue pugnans in Gabaon, stare fecit Solem, & Lunam, donec delerentur ejus inimici: sic Jesu pugnante in Calvaria contra salutis nostræ hostes, stare facit Solem, & Lunam. Ut Josue, ejectis gentibus, sorte divisit populis terram repromissionis: sic Christus, ejectis spiritibus malignis, dona cœlestia unicuique divisit.

Gedeon.

In libris Judicum, qui totidem fuerunt salvatores Israel, non minus Christus splendet in Gedeon, qui cum trecentis militibus contra & hostes armatis tubis, lampadibus, lagenis pugnavit. Hi sunt Martyres, qui sonuerunt tubis, dum prædicant: confregerunt lagenas, dum frangenda in passione sua corpora hostium gla-

gladiis opponunt: resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscarunt. Moxque hostes in fugam versi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quod impugnarunt, crediderunt. Tuncque talia acta sunt, quæ quantò magis usum pugnandi transeunt, tantò amplius à mysterio prophetandi non recedunt, ait Isidorus cap. 5. enarrationis in Josue.

Jephte. Fulget Christus in Jephte, qui à facie fratrum suorum Judæorum abscedens, in gentibus principatum accepit, qui quasi filiam carnem suam pro salute Israelis Domino obtulit. Juràsse enim patri, ac vovisse unigenitum legimus, Psal. 131. *Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob*; ait idem Isidorus cap. 7.

Samson. Typus quoque Christi est Samson Nazaræus, cujus nativitas ab Angelo nuntiatur. Qui Leonem interfecit, in cujus ore demortui favum mellis invenit, sicut Christus mortem, in qua favum resurrectionis reperiit. Qui occidit plures moriens, quàm vivens, sicut Christus plures post mortem ab infidelitate convertit, quàm dum viveret.

Zahel. Quàm plura alia in libris Judicum? quid enim mulier Zahel tempora Sisaræ ligno transfigens, nisi fides Ecclesiæ Cruce Christi regna diaboli perimens? quid vellus complutum area sicca, & postea completa area sicco vellere; nisi primo una gens Hebræorum habens occultè in sanctis mysterium Dei, quod est Christus: nunc autem totus orbis id habet, illa vacuata est, ait Divus Augustinus lib. 12. contra Faustum, cap. 32.

Isti Judices, ut observat Rupertus *de victoria verbi Dei*, lib. 4. cap. 6. sacra Scriptura nuncupat Salvatores, qui à Deo dabantur ad clamorem populi, qui eos desiderabat, nam Jud. 3. *Clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur, & suscitavit eis salvatorem Othoniel*. Item & postea, *Clamaverunt ad Dominum, & suscitavit eis salvatorem, vocabulo Ahud*, nam, quid clamabant ad Dominum, nisi ut Salvator, qui mittendus erat, jam veniret? verbi gratia, ut diceret quisque illorum illud Moysi: *Obsecro, Domine, mitte, quem missurus es*. *Exod. 4.* Sed quia tempus illius adventus nondum erat, illi, qui interim mittebantur, ut liberarent populum temporaliter, rectè sic dici merebantur, quia erant unici, & veri Salvatoris Vicarii. Salvatio per illos duplici modo, videlicet judicando, & præliando administrabatur. Judicando quippe populum, ab idolorum servitute cohibebant, præliando ipsi in fronte gradientes, de hostibus, quibus servierant, fortiter vindicabant. Erant ergo in disciplina judices, in prælio duces, in utroque Salvatores, sacramenta, victoriasque Salvatoris æterni gestis præclaris, & victoriis mysticis præfigurantes.

Samuel. In libris Regum commutatum Sacerdotium in Samuelem, reprobato Heli, & commutatum Regnum in David, reprobato Saule, clamat prænuntiari novum Sacerdotium, novumque Regnum in Christo, ait ibidem D. August. cap. 33.

Arca capta à Philisthæis propheticè denotat testamentum Dei transiturum ad gentes: quando autem nuntiatum est Heli Sacerdoti captam fuisse Arcam Domini, cecidit de sella, & mortuus est, in signum, quod transeunte testamento Domini ad gentes, periit, atque interiit Sacerdotium Judæorum, Pontificesque Judæorum sedem habent vacuam.

David. David inter omnes manifestior Christi figura extitit, ut propterea dictus sit Christus filius David, non Noe, non Jacob, aut alterius, ita dilectus fuit Deo, ut de ipso diceret: *Inveni David secundum cor meum*. Similiter dicit de Christo Deus Pater, Matth. 17. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*. Saul Rex ex invidia persequebatur David, quod magis amaretur: Sic Pharisæi, & Scribæ Christum ex invidia impetebant, quod esset in majori quadam æstimatione apud populum. Ad Davidem confugerunt omnes amaro corde, dum esset in spelunca Odellam, usque ad quadraginta: at quàm plures in afflictione sua ad Christum accurrunt, Matth. 11. *Venite ad me omnes, ait, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, &c.*

Salomon. Salomon templum ædificat, ita ut & malleus, & securis, & omne ferramentum non audiretur; & Christus domum Deo in cœlestibus ædificat ex hominibus sanctis, nec ullus ibi malleus disciplinæ resonat, quia dolati, atque perfecti illic lapides ducuntur: ideò enim foris hic tundimur, ut illic sine reprehensione inveniamur. Locutus est autem Salomon tria millia parabolas, & fuerunt ejus carmina quinque millia. Quantò excellentior Christi sapientia, quàm ab ultimis mundi partibus excitata audit Ecclesia.

Elias. Elias plura gerit Christi lineamenta, ut quasi viva, & aspirans ejus imago videri possit: sicut enim Elias à Judæis persecutionem passus est, sic Christus à Judæis contemptus. Elias reliquit gentem suam, & Christus deseruit Synagogam. Elias abiit in desertum, & Christus venit in mundum. Elias in deserto corvis ministrantibus pascebatur, & Christus in deserto mundi hujus fide gentium reficitur. Ille oravit in Monte Carmeli, hic in Monte Oliveti, ut in cordibus humanis gratia Dei descenderet, sicut pluvia in terram venerat ad preces Eliæ. Ille in fame pascitur à Sareptana, hic à Martha, & Magdalena, quorum nihilominus fratrem permittit mori, & è mortuis excitat, sicut Elias filium Sareptanæ. Ille jejunat in deserto quadraginta diebus, hic totidem. Ille ascendit in cœlum cum triumpho currus ignei, & equorum igneorum, hic etiam ascendit in cœlum, Angelis pompam deducentibus, donec veniat, sicut alter Elias contra Antichristum pugnaturus. Ille abiens in cœlum, pallium, quo induebatur, reliquit, hic corpus suum, quo, quasi vestimento, induta erat occulta ejus divinitas. Sed & uterque virgo, uterque in depravatissimo populo Propheta magnus, uterque zelo pro gloria Dei incensus. Uterque discipulos post se reliquit, Elias Prophetas, ac religiosos ejus Philosophiam profitentes, Christus verò Apostolos, ac Christianos.

Elisæus. Sed quid insuper Elisæus, cui pueri insultantes, & clamantes, *calve, calve*, à bestiis comeduntur, nisi Christus, quem in Calvaria deridentes invasi à dæmonibus pereunt? quid lignum ferro in aquam immerso redditum, nisi Corpus Christi ejus spiritui, qui in inferni profunda descenderat, restitutum per resurrectionem? denique hi libri pleni sunt mysteriis Christi.

Nec mysterio vacat in Babyloniam Judæorum transmigratio, sicut & eorum reditus post septuaginta annos, & templi reædificatio, ut est in libris Esdræ. Nam & per ea designatur transitus virorum Apostolicorum ad gentes illuminandas, & reditus quandoque futurus ad cœlestem Jerusalem per Jesum Christum, cujus figuram gerebat Pontifex Jesus, cujus tempore soluta est captivitas.

Tobias. Tobiæ porro liber in Angelo Raphaele, qui tàm opportunè juniorem Tobiam deducit, à monstro liberavit, & omnibus bonis locupletavit, Christi speciem exhibet, qui ista omnia multò abundantius suppeditavit, & tandem ad eum, à quo missus fuerat, rediit, Jo. 16. *Ego exivi à Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum.*

Esther. In libro Esther convivium Regis Assueri convivii Eucharistici à Christo Rege præparati symbolum est. Extensio virgæ aureæ in signum clementiæ, significat cum eis misericorditer se agere, quos Passionis, & Crucis reddit participes. Sicut Regina Esther, quæ populum suum liberavit à crudelitate Aman, & à morte, umbra est virginea, Matris Christi potentissimum suffragium denotans, sed & ejus immunitatem à peccato originali, cùm pro ea lex mortis lata non fuerit, sicut nec pro Regina Esther.

Judith. In libro Judith adumbratur Christi Ecclesia, quæ Ho-

Holophernem, ejusque copias, dæmonem, & hæreticos profligat, eique lætabunda gratias agit.

Machabæi. Libri quoque Machabæorum, in quibus ultima bella Israelitarum describuntur, in quibus tàm fortiter, & generosè se gesserunt, adumbrant futurorum martyrum certamina, maximè eorum, qui in finibus sæculorum, cùm proximè imminebit adventus Christi ad Judicium adversus Antichristum, impiosque ejus satellites toto corde, & totis viribus dimicabunt. Sicque patet libros omnes Historiarum Sacrarum Christum sapere, docere, prænuntiare.

Nunquid liber Job inter historiales libros reponitur?

Lib. Job. Omninò, cùm non fictam, & comicam, sed veram, & meram contineat narrationem calamitatum Job, ac disputationum illius cum amicis: sicut & restitutionis in pristinum honoris, & felicitatis gradum, etiam cum augmento: cujus historiæ author existimatur ab Origene lib. 1. in Job. Moyses, qui historiam hanc conscripsit ad consolationem filiorum Israel, cùm in Ægypto affligerentur, ut exemplo tàm constantis viri in terra gentium habitantis, angustias, & calamitates hujus vitæ fortiori mente tolerarent. Blandè, inquit Origenes, & benignè, ac placidè loquens ad eos, ac dicens: Constantes estote filii Israel, animæquiores estote posteritas Abrahæ, sustinete dolores, sufferte hæc mala, quia & olim erat quidam homo in regione Ausitide, cui nomen erat Job, qui, cùm esset justus, & verax, & sine querela, ingentes sustinuit dolores, amara sustinuit tormenta propter zelum adversarii, &c. Attamen libri hujus præstantia meretur, ut non in turba aliorum proponatur.

Quod est argumentum libri Job.

Exhibitio exempli patientiæ ad ferendas quascumque passiones, & afflictiones hujus vitæ cum animo constanti, & semper benè affecto erga Deum: sicut fuit Job vir sanctus sedens in sterquilinio, sicut Rex miserorum in throno miseriæ.

Quomodò dividitur liber iste?

Tria certamina Job. Potest dividi in duas partes principales, quarum prima continet tria genera certaminum. Primum contra dæmonium, à quo percutitur ulcere pessimo, & omnibus possessionibus spoliatur: secundum contra propriam uxorem, quæ illum à laude Dei avertere conatur, & hæc continentur in duobus primis capitibus. Tertium est contra homines, qui se amicos illius ostentabant. Quod continetur trigintaquinque capitibus, à c. tertio ad trigesimum octavum.

Secunda pars principalis continet coronam, & præmium Job, tanquam Atletæ fortissimi, à cap. trigesimo-octavo ad 41. in quibus Deus defensionem Job suscipit, & post aliquot sermones eum ad statum duplò feliciorem, quàm anteà evehit, reddens ei omnia duplicia.

Duo prima certamina satis nota sunt ex lectione, tertium explicat paulò accuratius.

Tertium illlud certamen disputationem celeberrimàm continet inter Job, & ejus amicos Eliphas, Balda, & Sophar, quibus se junxit juvenis quidam Eliu nomine.

Quæ fuit materia istius disputationis?

Disputatio Job. Quod Job doloribus multis excruciatus deflens voce lugubri calamitates suas dixisset se innocentem, & sine peccato percussum esse, nec tàm gravia crimina perpetrasse, ut secundum cursum ordinarium providentiæ Divinæ, tàm graviter vexari debuerit. Sic enim Job loquitur in fine capitis tertii: *Nonne silui, nonne quievi, nonne dissimulavi, & venit super me indignatio?* quasi diceret, nec verbo quemquam offendi silentium servans, pacificè, & quietè cum omnibus conversatus, neminem lædens opere, quin etiam corde non peccavi dissimulans injurias mihi irrogatas, & tamen indignatio Dei super me effusa est; quasi super sceleratissimum hominem. Hoc autem illius dictum refutare conantur amici illi, ac consolatores onerosi, ut eos vocat, ex eo quod, stante Dei providentia, calamitates hujus vitæ cuiquam non contingunt nisi in vindictam, & punitionem peccatorum: quare inferunt ipsum gravia aliquot scelera commisisse, qui tàm graviter affligatur, & debere pœnitentiam agere, ac ad Deum converti, sanctosque intercessores invocare, ut à tanto malo liberetur. Sic Eliphas cap. 4. *Recordare obsecro te, quis unquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? &c.*

Quid ad hæc Job respondet?

Respondet cap. 6. *Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, sicut arena maris hæc gravior appareret, &c.* Contendens se, etsi aliqua leviora juventutis peccata admiserit, minimè tamen graviora illa, ob quæ Deus solet aliquando punire homines insigni aliqua pœna in eos immissa. Interim gravissimè deflet suam calamitatem verbis ad luctum compositis. Nunc mira de Dei infinita magnitudine, stupendisque ejus operibus effatur, ut probet se minimè mentem ab eo aversam gerere inter tot adversa. Etsi boni in hac vita concutiantur, spem illis esse pro futura vita, sicut impios prosperitate felices in hoc sæculo, in altero mulctabit. Atque in hisce contentionibus excurrit liber ille Job à cap. 3. ad cap. 38. ipso ad omnia objecta respondente, excepto ultimo Eliu juvene inflato, & insolente, qui à cap. 32. ad cap. 37. improperat peccata Job, qui cùm audiret eum patientissimè, ipsemet Deus pro Job respondet, ac totam disputationem terminat, vocem intelligibilem de nubis densitate emittens, sicut in monte Sinai dans Moysi præcepta sua, Exodi 20. Hoc est, quod exhibetur cap. 32. *Respondens autem Dominus Job de turbine, dixit: Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? &c.* Propter verba contumeliosa, quæ in Job dixerat. Ac post aliquam paternam increpationem contra ipsum Job, qui in modo loquendi excesserat tantisper, & scandali causa esse poterat, tùm cùm diceret se velle disputare cum Deo, tùm cùm nimium extolleret suam justitiam, quod non tàm decet homines pios, ipsum ad pristinum statum felicitatis restituit.

Quomodò dicitur cap. 41. Et addidit Dominus quæcunque fuerant Job duplicia, cùm plures filios, & filias non habuerit, quàm antea?

Respondetur, priores septem filios, ac priores tres filias semper mansisse quoad animas immortales, ac sic natis septem filiis, ac filiabus, non obstaret quidquam, quin etiam duplicia habuerit in filiis, & filiabus? *Duplicia Job.*

Numquid gravissimè peccavit Job maledicendo?

Peccatum maledictionis mensurari debet ex gravitate mali, quod quispiam alicui imprecatur: at Job rei, quæ non erat, maledicebat, & quæ detrimenti alicujus vix erat susceptiva.

Estne liber Job utilis ad docendum Christum?

Job afflictum, & percussum plaga multiplici, & ex ea tandem liberatum, & ad pristinam imò, & ampliorem felicitatem restitutum, figuram fuisse Christi patientis, & ex morte ad vitam resurgentis, communis est Patrum sententia, ut Divi Gregorii in Præfatione c. 6. Philippi Presbyteri in cap. Job 13. & aliorum, ut Job loquendo, & patiendo, Christum Dominum expresserit, ac de eo prophetaverit, nec difficile sit Christum in Job invenire, si tantisper Lector attentum se reddiderit in ejus volumine percurrendo. Universum enim Christi mysterium sparsum hìc illic in eo continetur, ait Polychronius in catena Græcorum Patrum in Job in proœmio. *Job figura Christi.*

Hoc luculenter asserit, & multis comprobat Castaneus Pictavorum Episcopus exercitationibus suis in Job, à quibus hoc caput inchoare visum est; sic enim capite 1. *Vir erat in terra Hus, nomine Job.* Eminet ipso in aureoli hujusce, ac planè sententiosi voluminis lumine Job, & Salvatoris singularis convenientia, à permultis solertissimè, non tamen ex hoc capite decantata. *Job* enim, qui dolens, & gemens, sicut *Hus* festi-

stinans, lignum, & fixus exponitur, virum dolorum A Christum refert Dominum, qui numquam ridere, sed interdum flere visus est, graduque festino, ut reapse priscum illud Davidis prænuntii verbum, *exultavit, ut gigas, ad currendam viam*, comprobaret, in salutiferum Crucis stipitem, cui affigendus erat, advolavit.

Porrò *nati sunt ei septem filii, & tres filiæ*, & fuit ei *familia multa nimis*. Quibus ait designari septem Euangelicæ legis Sacramenta è lateris vulnere prodeuntia, necnon tres Domini circa paupertatem, castimoniam, & obedientiam, suasiones. Unde innumerabilis ei variarum gentium, ac cœtuum familia, quæ in mundi finem perrectura, ac duratura est.

Denique quemadmodum Job sedentem in sterquilinio tres amici, iidemque, ut ex Tobiæ 2. liquet, Reges consolari conati sunt, ita tres Magi Regum titulo B ab antiquioribus Patribus decorati, Salvatorem adhuc in natali stabulo, haud longè forsan à substraminis humo jacentem, cujus ærumnæ Job angores longè erant superaturæ, cum muneribus velut solandum adeunt.

Atque hæc initio exercitationum suarum adnotat, quibus multa addit singularia in progressu. Indicasse nobis satis sit, sicut ea, quæ Pineda ad nostrum scopum colligit cap. 6. Præfationis in Job. Rex Regum, inquit Christus, Rex quoque, ac Rex Regum Job, magnus inter omnes Orientales & Christus, cujus oriens nomen est, Princeps est, ac caput omnium orientalium, ac illuminatorum à Deo: *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. *Apoc. 1.*

Dicit Job de seipso cap. 29. *Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum*. Et de Christo testatur Euangelium Luc. 8 *Quod sequebantur eum turbæ, & de civitatibus properarent ad eum*. Scilicet nunquam sic hominem loquentem audierant. C

Dicit iterum Job de seipso, *oculus fui cæco, pes claudo, &c*. Cùm esset in afflictos omnes beneficus: ac sic Christus pater erat pauperum, *qui pertransiit benefaciendo*, Act. 1. *Joan. 1.*

Non comedi, inquit Job, *buccellam meam solus*, & cap. 31. Peregrinos ad epulas suas vocabat. Sic Christus sæpè multitudinem pavit sequentium se, & Pascha cum Apostolis manducavit.

Cap. 31. *Si non dixerunt viri tabernaculi mei*, inquit D Job cap. 31. *Quis det de carnibus ejus, ut saturemur?* Atqui hoc ipsum est desiderium manducandi pascha, & satiandi se carne ejus in Sacramento Eucharistiæ, ob amorem in illum ferventissimum.

Tres amici Job conticuerunt ejus dolorem percipientes, ac cum eo in terra sederunt cap. 2. Sic tres Apostoli agoniæ illius socii in horto Gethsemani. *Erant enim oculi eorum gravati præ tristitia*, Marci 13.

Permittitur Job potestati Satanæ, ut eum percutiat, & Christus potestati ejusdem. Unde illud Luc. 22. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*.

Amici Job eum non agnoscebant, & de Christo scribitur Isaiæ 58. *Vidimus eum, & non erat adspectus*. E

Job irrisus est à familiaribus suis cap. 30. *In eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium*. Non dissimilis Christus, quem irridebant in cruce, *blasphemantes, & moventes capita sua*. Matth. 27.

Quæ prius, inquit Job cap. 6. *Nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt*. Et Christus in cruce felle, & aceto potatus est.

Dicit Job cap. 16. *Conscidit me vulnere super vulnus;* atque hoc ipsum Christo adaptari potest, cùm post tot vulnera, lancea latus ejus aperuit.

Offert Job sacrificium pro amicis, de quo dicit Deus, *faciem ejus suscipiam, ut non imputetur vobis stultitia*, cap. 41.

Sic Pater æternus respexit in faciem Christi, seipsum hostiam offerentis pro peccatoribus omnibus.

Tandem Job restitutus pristinæ incolumitati, ac fortunæ, colitur ab omnibus suis, qui prius eum noverant, cap. 42.

Itidem Christus post resurrectionem suam à discipulis agnoscitur, & adoratur, Marci 16.

Unum desiderari posset, ut Job Christi patientis perfecta esset imago, si nimirum reipsa inter cruciatus mortem obiisset: sed ad hoc sufficit, quod lethalia vulnera Job perpessus sit, & voluntate se morti obtulerit, quemadmodum Isaac, qui perfecta Christi in cruce immolati figura esse non desivit, quamvis reipsa mortem non subierit.

Qui sunt libri Sapientiales dicti?

Quinque libri, qui attribuuntur Salomoni, qui, quoniam à Deo postulavit, & impetravit sapientiam, dictus est sapiens, sunt autem illi libri Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientiæ liber, & Ecclesiasticus. *Tertia pars librorũ veteris testamenti.*

An author quinque istorum librorum Salomon?

Author est principalis, quoniam vel ab ipso scripti sunt, ut liber Proverbiorum majori ex parte, Ecclesiastes, & Canticum, vel ex ejus sententiis collecti sunt, ut liber Sapientiæ, qui existimatur vulgò à Philone Judæorum disertissimo ex sententiis Salomonis conscriptus, & liber Ecclesiastici, cujus author, & collector ex iisdem Salomonis dictis habetur Jesus filius Syrach tempore Simonis filii Oniæ. Unde nec repositi sunt in priore catalogo librorum Canonicorum, apud Judæos tempore Esdræ confecto, quod nondum in lucem emissi fuissent.

Quare liber Proverbiorum ita dictus?

Quod constet ex sententiis quibusdam obscurioribus, quibus aliud significatur, quàm quod in cortice litteræ appareat, ut cùm dicit cap. 1. *Frustra autem jacitur rete ante oculos pennatorum*, volens significare, frustra malignos proponere deceptionem sapientibus, qui sunt oculati ad videndum sequens malum, & per virtutem alas habent ad illud effugiendum. Proverbium enim significat quandam sententiam obscuriùs dictam, ut cùm dicitur Joan. 16. *Ecce jam palam loqueris, & proverbium nullum dicis*.

Nunquid etiam appellatur liber iste Parabolæ in principio ipso libri, cur ita?

Parabola verbum Græcum est à παρὰ, quod est juxta, & *bole*, seu βολή, quod est sententia, quod parabola non accipiatur directè secundum verba prolata, sed juxta, propter aliud significatum verbis ipsis correspondens, & ab iis non omninò extraneum, ut cùm per rete intelligitur deceptio, & per pennatorum oculos intelligitur sapientia hominum virtute præditorum, cùm hæc similitudinis propinquitatem inter se habeant.

Quid proponit liber Proverbiorum?

Varia monita, ac præcepta, quæ sapientem decent, & sapientem hominem reddunt. Sicut dicitur in 1. cap. *Parabolæ Salomonis filii David Regis Israel ad sciendam sapientiam, & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinæ, justitiam, judicium, & æquitatem*.

Quomodò dividitur?

In tres partes secundum triplicem collectionem, Pars 1. à cap. 1. ad 10. exclusivè. Pars 2. à cap. 10. quod ita incipit: *Parabolæ Salomonis, filius sapiens lætificat patrem, &c.* ad cap. 25. exclusivè. Pars 3. à cap. 25. quod ita incipit: *Hæ quoque Parabolæ Salomonis, quas transtulerunt viri Ezechiæ Regis Juda: gloria Dei est celare verbum*, quod tempore Ezechiæ, cùm floreret pietas, & studium librorum sacrorum, de ejus Regis mandato, viri illi assistentes, plures Salomonis sententias addiderunt duabus prioribus collectionibus, ad quas de cedulis variis, in quibus scriptæ inveniebantur, illas transtulerunt, & hæc pars durat ad cap. 31. quod est ultimum.

Quid docet circa Christum liber Proverbiorum?

Abbas Rupertus, cui multa ex divino Spiritu creduntur revelata in Scripturarum SS. interpretatione, do- *Rupertus.*

cet

cet Salomonem secundum tres virtutes Theologicas, fidem, spem, & charitatem tres libros composuisse Proverbia, Ecclesiasten, & Cantica Canticorum, ut in illis istas virtutes doceret, in libro Proverbiorum fidem scilicet erga Christum: in libro Ecclesiastes spem, in libro Cantici Canticorum charitatem. Scilicet vetus Adam à charitate, fide,& spe excidens, se, & posteritatem suam defraudavit, & longè fecit à similitudine beatæ Trinitatis. Et è contra novus Adam reciprocis gradibus per fidem, & spem, & charitatem nos reformavit ad eamdem similitudinem Dei, & omnis scriptura divinitùs inspirata ad hoc intendit, maximè autem, sive manifestiùs tres illi libri; ita lib.6. de Processione Spiritus Sancti cap.19.

Salomon docet fidē, spem, & charitatem erga Christum.

Id autem ostendit in Proverbiis quoad fidem. Primus est actus, inquit, in parabolis mundare animam per doctrinam moralitatis, quatenus accipere possit mysterium fidei, sic incipiendo: *Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis*, &c. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi priùs vasa munda sint ab amore sæculi, ab avaritia, cæterisque vitiis criminosis, maximè à prudentia carnis, pulchrè ab hujusmodi prius revocat filium, quem vocare vult ad intellectum fidei, eandem sapientiam sæculi clamans esse fugiendam. *Favus distillans labia meretricis, nitidius oleo guttur ejus*. Unde in septem primis capitibus præparat animam ad suscipiendam fidem Christi, dissuadendo à meretrice, & procaci muliere, quæ est hæresis, ac sæculi sapientia.

Præparatio ad fidem.

Cap. 8. proponit Christum iisdem ferè verbis, quibus D. Joannes Euangelista de Verbo loquitur. *Audite, quia de rebus magnis loquutura sum. Dominus possedit me in initio viarum suarum*, &c. paululum voces, seu nomina differunt, sed eædem sunt. Hìc sapientia, illic verbum, hìc *initium viarum*, illic *principium*. Hìc ego sapientia, *concepta eram*, illic non factum est, sed *erat Verbum*, ait Euangelista. Hìc *cum eo eram*, inquit, *cuncta componens*, illic dictum est: *Verbum caro factum est, omnia per ipsum facta sunt*. Hìc taliter dictum est, *Sapientia ædificavit sibi domum*, illic dictum est, *Verbum caro factum*, & ipsam carnem Verbum incarnatum suum nominat templum. Hìc taliter dictum est: *Excidit columnas septem*, illic certum est in templo corporis Dominici habitare septem Spiritus. Hìc taliter dictum est: *Immolavit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam*, illic taliter factum est, sicut experti sumus, & experiuntur omnes, quod proprium corpus suum tradidit in mortem, & in eo commemorationem mortis ejusdem quotidie proponit nobis panem, & vinum, corpus, & sanguinem suum.

Quæ autem sequuntur in eodem libro, ostendunt conflictum inter bonos, qui Christo adhærent, & malos, qui ejus fidem respuunt, secundum quod ipsa incarnata Sapientia dixit: *Non veni pacem mittere, sed gladium*, atque illorum quidem in initio Sapientia mater constituitur, horum verò stultitia. Fines verò, quàm diversi utriusque filiorum series libri per antitheta declamare intendit.

Conflictus inter bonos, & malos.

In ultimo capite describitur Ecclesia Christi, in qua confidit, revelans ei secreta sua sub typo mulieris fortis, cujus etiam dicitur: *Vir nobilis quando sederit cum senatoribus terræ*, Christus nempe in judicio ultimo cum Apostolis omnium Judex. Sic mirabiliter fidem in Christum prædicat totus hic liber.

Ecclesia fortis mulier.

Quid de Christo liber Ecclesiastes?

Spem in Christo Deo habendam docet hic liber, dum in cunctis rebus vanitatem esse ostendit, sic exordiens, *Vanitas vanitatum*, dicit Ecclesiastes, *& omnia vanitas. Quid habet amplius homo de universo labore suo, qui laborat sub sole?* subauditur, nisi vanitatem, quod pluries repetit, ut judicet homo rationalis in nulla re hujusce mundi, cujus figura præterit ponendam esse spem, sed in eo, qui cuncta adducet in judicium; quod enim ait: *generatio præterit, generatio advenit, terra autem in æternum stat*; idem est, ac si apertè diceret, homines cupidos frustra conari sibi subjugare terram, agrum agro copulando, contentione horribili usque ad effusionem multi sanguinis, quia terra semper hìc remanet, nec illos sequuta est, aut sequutura, qui ad veniunt, aut adventuri sunt. Quare concludit Deo adhærendum esse, & ejus mandatis.

Spes in Christo.

Divus Hieronymus verba illa capitis sexti: *Quid est, quod futurum est, jam vocatum est nomen ejus, & cognitum, quia homo est, & non poterit judicari cum fortiori se*, ad litteram interpretatur de Christo. Apertè, inquit, de Salvatoris prædicatur adventu: quod, qui futurus est, antequàm in corpore cerneretur, jam vocatum est in Scripturis nomen ejus, & cognitum Prophetis, & Sanctis Dei, quia homo sit, & juxta hoc, quod homo est, non possit se conferre cum Patre, & in Euangelio dicat, *qui misit me, major me est*, &c. Librum hunc ferè integrum explicavimus in Sapientia foris prædicante, seu Bibliotheca concionatorum par. 1. cap. 7.

De libro Cantici Canticorum res notior est, quod charitatem Christi prædicet. Cunctæ voces, ait Rupertus lib. 7. de processione Spiritus sancti, cap. 13. sunt voces charitatis, Christi desiderabilis, Ecclesiæ desiderantis, amicorum, & adolescentulorum intendentium audire vocem sponsi dilecti, & sponsæ dilectæ, &c. illum librum tribus meditationibus elucidavimus in Theologia Affectiva 2.2. in tract. 4. de perfectione, quibus sequentia addimus.

Charitas docetur in Cantico Canticorū.

Quid vocas Canticum Canticorum?

Librum Salomonis, quem divino Spiritu movente edidit, in quo canit epitalamium, idest, carmen nuptiale, ob conjunctionem spiritualem Christi cum Ecclesia. Vocaturque Canticum Canticorum phrasi Hebraica ad designandum Canticum esse excellentissimum inter omnia Cātica, sicut dicitur Rex Regum pro magno Rege, & solemnitas solemnitatum pro magna solemnitate.

Quomodo Spiritus sanctus potuit exprimere amorem Christi ad Ecclesiam sub involucro amoris carnalis?

Id ad dignationem divinæ Bonitatis referendum est, qui ad testificandum suum erga creaturam amorem, etiam quosdam terreni amoris terminos non abhorruit, metaphorasque, ac similitudines à nuptiis carnalibus desumptas, quas metaphoras celeriter transire debet idoneus hujus libri lector, ut ad arcanos sensus perveniat, perpetuamque de Christo, & Ecclesia prophetiam cogitet.

Littera Cantici hujus continetne veram Historiam, an fictam narrationem?

Probabilius est, continere quid mixtum ex Parabola, & Historia, narrationem istam varia eventuum diversitate contextam, eorum etiam, quæ per somnum, & imaginationem contigerunt, neque ex toto Historiam, neque ex toto parabolam, sed esse & semi-Historiam de nuptiis inter Salomonem, & puellam Ægyptiam, Pharaonis filiam, vel aliam prius rusticam, & ignobiliter natam, & esse semi-Parabolam propter multa, quæ ibi narrantur, etsi forsan nunquam contigerint secundum litteram; itaut tamen ista omnia scripta sint ad figurandum sub cortice amoris terreni spiritualem amorem inter Deum, & Ecclesiam, seu inter Christum, & animam multa charitate erga illum incensam, hæcque sit primaria Spiritus sancti intentio.

Nunquid offendunt castas aures, quæ dicuntur de oculis, unguentis, umbilico, cruribus, &c.

Respondetur non alium amórem describi, quàm castum, & conjugalem, à quo tamen celeriter transeundum est ad spiritum, & amorem spiritualem, illique inhærendum, omisso litteræ velo, & cortice secundum intensionem Spiritus sancti: sicque hoc magis extinguit, quàm accendit carnalem omnem cupiditatem.

Quo pacto fiet ille transitus ad spiritum?

Considerandum est ad delibandum tantisper mysterium istius Cantici animam ibi repræsentari sub figura spon-

Modus procedendi. sponsæ, quæ mille modis affectus suos circa sponsum A prædilectum prodit, ejus oscula, amplexus, præsentiam continuam, protectionem, colloquia, instructiones, desiderando, eum ad se, suaque omnia possidentia invitando, eum super omnia, & præ omnibus æstimando, appretiando, eum laudibus innumeris extollendo, ejus perfectiones admirando, ut tota pareat extra se rapta, nihilque extra illum, & præter illum amare. Ex altera parte Christus, & sponsus fidelissimus, & potentissimus, amantissimusque reciproco amore sponsam illam prosequens nihil prætermittit ex iis, quæ sperare posset sponsa à tali sponso. Eam instruit, ut magister discipulam, ejus pacem, & quietem procurat, incommoda quælibet ab illa satagit avertere, eam collaudat, ad se invitat sæpiùs, negotia ejus procurat, quasi tutor suæ pupillæ, denique omnia agit, B ut se fervidum illius amatorem demonstret. Et hic est Spiritus hujus libri latens in cortice litteræ, cujus singula verba non sunt nimis anxiè expendenda, & discernenda, cùm sufficiat agnoscere in iis involvi actus amoris solliciti, & ferventis sponsi erga sponsam, & sponsæ erga sponsum: sicut in parabolis non est necesse in singulis verbis anxium esse, nec omnia investigare, quasi necessaria essent, cum sufficiat ad id attendere, quod Author parabolæ in ea præcipuè intendit, atque ad id aptare eas partes parabolæ, quæ eo directè tendunt, cæteris omissis.

Quis modus procedendi in Cantico Canticorum?

Per modum dialogi, in quo Deus, & Ecclesia colloquuntur inter se: ità ut Deus duplicem gerat personam, & magistri suam discipulam docentis, & sponsi, qui sponsam suam Ecclesiam & miris laudibus afficit, C & variis gratiarum favoribus prosequitur. Cui etiam correspondens Ecclesia laudes laudibus remunerat, & se non indocilem discipulam testatur.

Estne continuus aliquis sensus hujus libri, an discursus aliquis sine nexu, & ordine, sicut arena sine calce?

Est secundum aliquos sensus continuus, si quis diligenter attendat, nam initia, & velut infantia Ecclesiæ describuntur in primis duobus capitibus: progressus verò ejus, & status perfectior, dum per gentes crevit, per quatuor sequentia capita: tandem duobus ultimis capitibus status ejus finalis adumbratur cum ex ipsa & Synagoga Judæorum ultimis temporibus ad fidem conversa fiet unum ovile, & una Ecclesia, quæ finem mundi adventantem spectans ad Cœlum adspirabit. Sed isti veriùs Ænigmata loquuntur, neque enim D patet ille sic continuus tripartitus Ecclesiæ status in tot obscuris Canticorum verbis.

An licita omnibus lectio hujus Libri?

Apud Judæos non passim juvenes ante ætatem Sacerdotalem triginta annorum admittebantur ad lectionem trium primorum capitum Geneseos, nec ad principium, & finem Ezechielis à cap. 40. propter obscuritatem, nec ad ullam partem hujus libri, propter periculum falacis titillationis in iis, in quibus affectus nondum deferbuerint: quamvis nulli hodie tàm malè esse debeant imbuti divinis litteris, ut illas nesciant castimoniæ omnis magistras esse, & sub figuratis locutionibus ad nostras loquendi formas accommodatis divini amoris aculeos, sicut & alia mysteria declarari. Nil enim in E hoc cantico historicè, sed omnia ad Spiritum perpetua allegoria transferuntur. *Genebr. in cap. 1. Cant. ex quo etiam plura ex sequentibus.*

Quomodo sacer, & Canonicus liber, qui de Deo haud verbulum habet?

Theodorus Mopsuest. Hæc fuit objectio Theodori Mopsuesteni Nestorianorum Magistri, & ab ipsis mare scientiarum dicti, cùm nullum ex decem Dei nominibus in eo reperiatur. Sed dubium esse non debet, quin nomine sponsi Deus juxta Rabbinos, aut juxta nos, Christus intelligatur sponsus Ecclesiæ Catholicæ. Sed nec in libro Ecclesiastis nomen tetragammaton reperitur: in volumine Esther de Deo, ne hilum quidem quatenus apud Hebræos extat.

Quid hoc initium Cantici, osculetur me osculo oris sui?

Nomen Hebræum *nazak* & osculum, & eruditionem significat: petit igitur sponsa Ecclesia erudiri à Christo. Eruditione oris sui: non modo invisibili, sed palàm: quod factum est in adventu Christi. De quo dicitur, ad Hebræos 1. capite. *Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus, &c. novissimè nobis locutus est in filio.* Addit sponsa, *quia meliora sunt ubera tua vino*, id est, Vetus, & Novum Testamentum præstant cæteris hujus mundi deliciis: aut ubera designant dulcedinem Evangelii, quod vinum veteris legis paulò durioris melius est. Caput 1. Cantici Canticorũ.

Quid est, trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum?

Hic tangit ordinem salutis, cujus primus gradus est electio, seu attractio Dei. Secundus ex parte nostri concursus. Ideò dicit, trahe me post te, curremus, *non ego solus, sed gratia Dei mecum*, ut loquitur Apostolus.

Quid est, nigra sum, sed formosa?

Per prolepsim occurrit objectioni huic, quæ fieri poterat Ecclesiæ, si tibi sponsus tàm præstans, cur tu speciei ejus non respondes, cur tu nigra, & deformis persecutionibus. Cui respondet Ecclesia interiorem esse suam pulchritudinem, sed deforis sole persecutionis, & ardore deformem esse, *quia filii matris meæ* (quæ est humana natura mater Ecclesiæ) pugnaverunt *contra me*, infideles, & hæretici. Unde petit auxilium, & opem à sponso, *indica mihi, quem diligit anima mea, &c. ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.* Ne adhæream gregibus hæreticorum, qui se sodales tuos dicunt.

Quid est, si ignoras te? &c.

Hinc insignis locus contra Hæreticos, nam ibi docetur, ubi tempore perturbato, & difficili vera sit Christi fides, nempe in ovium, & pastorum perenni successione, quæ una est è notis Ecclesiæ. Contra, hæresis secta non potest indicare ordinem pastorum suorum, neque suos census deferre ad aliquem ex Apostolis, aut Apostolicis viris. Qua de re Tertullianus lib. *de præscriptionibus*. Successio pastorum.

Quid est, equitatui meo in curribus Pharaonis? &c.

Hoc designat celeritatem Ecclesiæ, & diligentiam in effundendo nominis Christi unguento per prædicationem ad omnes gentes. Unde ad Romanos D. Paulus capite 1. *Fides vestra annuntiatur in universo mundo.*

Quid est, murenulas aureas faciemus tibi?

Hoc est variis te donis, gratiis, ac privilegiis ornabimus.

Quid est, dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum?

Id est, Dum sponsus est nobiscum per præsentiam, ac in sacramentis, fides nostra prosilit in opus, virtutes fructus afferunt.

Quid est, oculi tui columbarum?

Per oculos intelligenda Ecclesiæ perspicacitas in iis, quæ ad fidem, cultum Dei, moresque pertinent, in quibus Ecclesia non hallucinatur.

Quid est, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra Cipressina?

Hoc denotat ædificium Ecclesiæ firmum esse, & stabile; benè enim fundata est domus Dei constructa ex trabibus cedrinis nunquam putrescentibus, & cipressinis suave olentibus, ut cujus artifex, opifexque Deus sit, ad Hebr. 11.

Quid capite secundo continetur? Caput 2.

Alternis Christus, & Ecclesia laudant se, & virtutes suas canunt.

Quid est, Sicut lilium inter spinas?

Hoc est, quantum lilium præcellit spinas, tantùm Ecclesia cæteros hominum cœtus.

Quid est, *sicut malus inter ligna sylvarum?* &c.

Hoc est quantum malus & odore, & gustu præstat super arbores sylvestres, tantum Christus reliquis omnibus.

Quid cella vinaria?

Arcana Dei, & secreta mysteria, quæ animos meditantium amore inebriant. Unde continuò addit, *ordinavit in me charitatem*, quia cognitio arcanorum Dei gignit amorem, estque effectiva. Legunt 70. Interpretes *vexillum ejus super me dilectio*. Quia amor est, quo Deus congregat, & attrahit Ecclesiam, & ad pugnandum excitat.

Quid est, *læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me?*

Id est cunctis modis me proteget, fovebit, sustentabit.

Quid est, *similis est dilectus meus capreæ, & en ipse stat post parietem nostrum?* &c.

Celeritatem designat sponsi Christi ad opem ferendam Ecclesiæ, ut quasi ex improviso, & insciis hostibus præsto adsit, sicque veluti ver novum præsens sentiatur dissipatis hyemis tempestatibus, id est, adversitatum ex hæresibus, & persecutionibus.

Quid est, *capite nobis vulpes parvulas?*

Vulpes Hæresiarchæ, vulpeculæ Hæreticorum discipuli, aut hæretici tenuiores, & minoris scientiæ, ac potentiæ.

Quid est, *donec adspiret dies, & inclinentur umbræ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreę?* &c.

Cerva ad ruptas rupes ducit sępe hinnulos, ut sciant, quò confugere debeant à canibus agitati: unde desiderat Ecclesia, ut Christus in tutum locum se recipiat, ne quid detrimenti illi accidat à grassantibus persecutionibus, *donec adspiret dies* alterius sæculi, & inclinentur umbræ, id est, præsentis nox prætereat. Ac sic uno contextu sine interpunctione legendus integer iste versus.

Quis scopus capitis tertii?

Caput 3. Cant. Propalare Ecclesiæ studium ad quærendum Deum cum omni cura, labore, ac sollicitudine, ejusque fortitudinem sub schemate lectuli, ac ferculi Salomonis adumbrare.

Quid est, *in lectulo meo per noctes quæsivi, quem diligit anima mea?*

Nocte sic nos gerere debemus, ut unum Dominum somniemus, cogitemus, alloquamur, precemur, juxta illud Apostoli, 1. Thess. 5. *Sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus*. Illud autem denotat sponsæ studium, & piarum animarum per noctes, ac adversitates hujus mundi ad quærendum Deum.

Quid est invenire Deum?

Ejus gratiam, dulcedinem, & Spiritum sentire, qui testimonium conscientiis nostris perhibeat, quod filii Dei simus, vel ab eo Domino liberationem à malis consequi, propter quæ absentem illum putabamus.

Quid est, *donec introducam illum in domum matris meæ?* &c.

Zelus Ecclesiæ describitur ad introducendum Christum per fidem in Synagogam, sicut fiet in fine mundi, cum *omnis Israel salvus fiet*, ad Rom. 11. & Judæi convertentur. Nec vult in illo zelo à quodam interturbari.

Quæ est ista, quæ ascendit per desertum?

Describitur Ecclesia plena gratiis, & charismatibus, ac odore famæ sanctitatis per desertum hujus mundi inter feras, & innumeros adversarios incedens Deo grata, & accepta.

Quid lectulus, & ferculum Salomonis?

Ipsamet Ecclesia, quam sexaginta fortes ambiunt, idest, Pastores, & Doctores vigilantes, ac tenentes gladios propter timores nocturnos ignorantiæ, errorum, hæreseon, ne quid detrimenti capiat. Eadem quoque Ecclesia ferculum est, seu gestatorium portatile, quo Christus defertur per fidem ad omnes gentes. *Media charitate constravit*. Id est interiora omnia obduxit, A obtexit, ornavit charitate, id est iis, quæ amorem concilient, & ad Christum amandum pelliciant: unde invitantur filiæ Jerusalem, id est, animæ omnes, ut, derelictis sæculi curis, Christum in Ecclesia contemplentur, ac diligant in hac vita, quæ tota est dies desponsationi illius dicata, qua sibi in fide, & charitate sponsat animas, ut illi adhæreant.

Quod argumentum capitis quarti?

Christus extollit pulchritudinem Ecclesiæ ab enumeratione partium, quia omnia ejus membra pulchra sunt, omnes ordines, omnia ejus opera. *Oculi tui columbarum*, id est, doctores ejus sunt perspicaces, *capilli tui, sicut greges caprarum*. Multitudo credentium significatur, quæ optimis pascuis doctrinæ, & sacramentorum pascitur. *Dentes tui, sicut greges tonsarum*. Caput 4.

B Denotantur viri spirituales, qui firmiori sunt animo, omnes sibi concordes in uno sensu, & doctrina, omnes mundi, nullus inter eos sterilis, qui non lucretur aliquem Deo. *Sicut vitta coccinea labia tua*, preces sunt Ecclesiæ cruore Christi perfusæ, *sicut fragmen mali punici, ita & genæ tuæ*. Verecundia & est pudor. *Sicut turris David collum tuum*. Denotantur præcones Verbi divini, per quos transmittitur cibus spiritualis in corpus Ecclesiæ, & qui instructi sunt armis spiritualibus ad debellandos, aut sustinendos hostes Ecclesiæ. *Duo ubera tua, sicut duo hinnuli*, sunt duo Testamenta, vel Pastores Ecclesiæ.

Quid est, *donec adspiret dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris?*

C Pollicetur se Christus, donec dies alterius sæculi elucescat, adfuturum Ecclesiæ, quam vocat montem myrrhæ, & collem thuris, propter bonorum operum fragrantiam.

Quomodo vocat eam totam pulchram, cùm in singulis ejus membris macula sit, & peccatum?

Etsi Ecclesia divisim, distributimve interdum erret in fide, vel in moribus; attamen conjunctim, collectimve in Concilio Oecumenico non hallucinatur propter præsentiam Spiritus Sancti: ideò ibi tota pulchra est, & macula non est in ea.

Quid est, *Veni de Libano sponsa mea?*

Vocat animas ad fidem ex omnibus mundi partibus, magisque efferis gentibus, quas vocat cubilia Leonum.

D Quid est, *vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui?*

Hoc denotat, quantum Christo beneplacitum sit concordia Doctorum in eodem sensu fidei, ac etiam populi iis adhærentis, etsi ex diversis nationibus coalescat Ecclesia. Hinc se extendit ad laudandam pulchritudinem mammarum, & uberum Ecclesiæ, hoc est Pastorum, qui lac parvulis propinant, hinc preces illius illi gratæ sunt, favus distillans labia tua sponsa? hinc opera ejus per vestes designata accepta illi sunt. Concordia Doctorum.

Quid est, *hortus conclusus, fons signatus?*

Hoc est, Ecclesia hortus est omni plantarum specie consitus, quas hic describit, ut laudes ejus amplificet, sed est conclusus Dei præsidio, ne quid noxii in illum irrumpat. Est quoque fons signatus, ne hæreticorum cœno limpida ejus aqua turbetur, est quoque puteus aquarum viventium, è quo petendæ sunt aquæ vivæ, &

E perennes salientes in vitam æternam, quibus singulares Ecclesiæ copiosissimè rigantur, dum omnibus doctrinam veram suppeditat.

Quid est, *surge aquilo, & veni auster, perfla hortum meum?*

Post apostrophen Christus alloquitur Spiritum Sanctum, qui per Aquilonem ventum frigidum denotatur, in quantum refrigerat ardorem malæ concupiscentiæ, & per Austrum ventum calidum, in quantum ad charitatem corda inflammat, ipsumque invocat, ut semper spiret in Ecclesię horto, & fluant aromata illius, spargatur ubique odor, & fama virtutum illius.

Quid

Quid est in cap. v. *veniat dilectus meus in hortum suum? &c.*

Caput. 5. Ecclesia sponsi beneficiis affecta ei totam se dedicat, & vicissim sponsus se probatos habere fructus operum illius testatur, quasi cibum quemdam delicatum. Sed & narrat sodalibus suis, idest Angelis, & cęlitibus, quæ sunt opera Ecclesiæ, quæ preces, quæ negotia, ut incitetur ad succurrendum. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Quid est, *ego dormio, & cor meum vigilat?*

Describit Ecclesiam in alio statu, quando magna ex parte populorum inertium minus vacat rebus spiritualibus, corruptis plurium moribus: tunc etiam somnus est, & dormit quodammodo Ecclesia, licèt cor ejus Spiritus sanctus, aut Christus vigilet, ut ipsam ad priorem statum reducat. Unde consequenter describit sponsum ad fores ejus pulsantem, ut aperiat, cui tamen difficilè obsequitur dicens, *expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa?* Sanctam conversationem exui, quomodo illam resumam, jugum Domini excussi, ut quid iterum subibo? *lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Splendidam jam vitam ago, cutem meam curo, ut quid vitæ squalidæ, & asperæ indulgebo? Instat tamen sponsus per varias prædicationes, reformationes, inspirationes vult sponsam reducere, *dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum ejus.* Commovetur, & timore concutitur Ecclesia, quęrit sponsum, nec invenit, quem priùs contempserat, nec enim tàm facilis est secunda justificatio, quàm prima, quæ magis gratuita est; non ita facilè ad statum primæ gratiæ revocantur peccatrices animæ, etsi manus earum myrrham stillent per opera pęnitentiæ. Iterum affligitur Ecclesia per custodes mundi, per Principes, per Hæreticos, per Judæos, Saracenos punitur, vastatur, percutitur. *Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem, percusserunt me, & vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.* En status persecutionis, quæ sæpius in Ecclesia commovetur ob dormitionem Pastorum: unde tandem excitatur Ecclesia ad magis quærendum sponsum, eumque pacandum, unde exclamat, *Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore langueo.* Excitat, & hortatur ad fundendas ubique preces, quo sponsam sibi reconciliet, atque ut ad amorem ejus provocet omnes; occasione sumpta ex interrogatione Sionidarum sub specie sponsi perfectissimi, & omnibus virtutibus decorati virtutes Christi, & excellentias exhibet, quia nihil potentius ad sinceram conversionem, quàm Jesum Christum prædicare, ac summas ejus perfectiones, ob quas ab eo coli, & amari debet, propalare.

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum?

Particulatim per membra sponsus Christus describitur, ut innotescat, quàm sit amabilis. *Dilectus meus candidus, & rubicundus electus ex millibus.* In genere est candidus totus sinceris moribus sine fuco, & hypocrisi rubore modestiæ suffusus, cui nullus par, aut secundus inter innumeros. *Caput ejus aurum optimum*, divinitas ejus super aurum, & omnia pretiosissima est. *Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ quasi corvus.* Multitudo gratiarum ejus ex divinitate velut capite profluens est absque ulla canitiei aspergine in florenti semper statu. Juxta illud ad Hebr. 13. *Christus heri, & hodie, & ipse in sæcula*, nunquam veterascit. *Oculi ejus sicut columbæ*: perspicacitas mentis illius, judicium, providentia ad omnia attendunt cum summa puritate. *Genæ illius sicut areolæ aromatum, quæ consitæ sunt à pigmentariis.* Suavitas conversationis illius, quasi cornucopia omnium virtutum, & perfectionum. *Labia ejus lilia distillantia myrrham primam.* Suavis ejus eloquentia, quæ solis improbis, ut myrrha, amara est. *Manus ejus tornatiles aureæ plenæ hyacintis.* Opera ejus pretiosa super aurum, & topazion ad redemptionem totius mundi sufficientia, quorum valor

Christus perfectus omni ex parte.

A pro omnibus est, & ad omnes sese extendit. *Venter ejus eburneus distinctus sapphiris.* Cogitationes ejus internæ purissimæ sunt cœlestes. *Crura ejus columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.* Vires illius in subeundis quibusvis laboribus non fatigantur, non succumbunt oneri in agendo, consolando, Euangelizando, patiendo, *Species ejus, ut libani, electus, ut cedri.* Denique totus, quantus est, speciem habet admirabilem, & oculos spectantium rapientem, qualis est saltus libani, aut præaltæ cedri. *Guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis.* Iterum redit ad verba illius, quibus mirè afficitur: verba vitæ æternæ habet, quibus nihil desiderabilius, voces ejus sunt de justificandis, adoptandis, glorificandis hominibus, de remittendis peccatis, consolandis mœrentibus, ad beatitudinem alliciendis; sic totus est desiderabilis: unde excitatio prosilit ad
B amandum.

Quo charus ille transiit,
O Virginum pulcherrima,
Quo se repente contulit,
Ut te sequentes sedulo
Possimus una quærere,
Quem tu potenter diligis.

Quid cap. 6. exhibetur?

Restituta sponsa ex tepido statu ad pristinum perseverat in unitate geminæ charitatis, & dilectionis erga Deum, & proximum, dum interim laudibus multis cumulatur à sponso. Caput 6. Canticicũ ticorum.

Quid est, *dilectus meus descendit in hortum suum?*

Respondet inquisitioni puellarum, quo Christus divertisset, ac respondet in hortum suam in sedem Religionis in Ecclesiam, extra quam non invenitur, in ea pascit se liliis bonorum operum, quæ probata habet, ac
C colligit, ut remuneret, omnia enim memoriæ commendat. Unde tàm sollicitè hic bona, quæ sunt in Ecclesia, hic describit, quia nihil apud eum perit, apud quem calix aquæ frigidæ non erit in oblivione: atque hoc est lilia colligere.

Quid hoc, *averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt?*

Anthropopathos id dicitur, propter summam vim, quæ est in Ecclesia, dum omnes sunt in florenti, ac debito statu, ut omnia precibus à Deo extorqueat, quibus ipse ex bonitate insita resistere nequeat.

Quid est, *una est columba mea?*

Dum unam Ecclesiam laudat, cæteras congregationes paganorum schismaticorum, hæreticorum reprobat, ait Optatus Milevitanus lib. 1. contra Parmenia-
D num. Una est genitrici suæ synagogæ, ex qua unica Ecclesia prodiit, quam laudarunt cæteræ gentes, dum ei se adjunxerunt.

Quid est, quod vocatur, *aurora consurgens, pulchra, ut Luna, electa, ut Sol, terribilis, ut castrorum acies ordinata?*

Quia Ecclesia, ut aurora consurgens à parvis cępit initiis, ut luna splendet in nocte hujus sæculi, in quo omnia caliginosa, ut Sol dispellit tenebras errorum, tuncque est terribilis dæmonibus, & hæreticis, ut castrorum acies ordinata, qua eorum vires superantur. Ecclesia.

Quid est, *quod Ecclesia dicitur descendere in hortum nucũ?*

Id fit, dum ad nationes à fide Apostatrices, quales pleræque semper fuerunt, ad fidem reducendas convertitur, sunt enim hæ nationes horti nucum propter ama-
E ritudinem, quam matri Ecclesiæ inferunt, ac duritiem testę, & mentis obstinatæ; unde dicit Ecclesia. *Nescivi*, idest, non agnovi, quod ullus fructus veræ pietatis parturiant. Unde addit, *anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab*, quod interpretatur populus spontaneus. Turbatur enim Ecclesia ex inconstantia, & volubili mente populorum, qui non nisi propriæ voluntati, ac sensui adfixi sunt, mutata Patrum suorum religione antiqua.

Quid est, *revertere Sulamithis, revertere?*

Est vox Ecclesiæ ad hæreticas nationes, aut infideles, ut revertantur toto corde, tota anima, ex omnibus viri-

viribus, ac toto pectore. Nec obstat nomen Sulamithis, quæ vulgo Hierosolymitana à Salem, quæ postea Jerusalem dicta est. Nam Jerosolymitana civitas Prophetis centies adversa non incongruè hujusmodi gentes repræsentat. Unde capite septimo sequenti additur, *quid videbis in Sulamithe nisi choros castrorum?* Quod nimis verum docet quotidiana experientia, dum toties hæretici armis spiritualibus, & corporalibus impugnant orthodoxos.

Caput 7. Cant. *Quid illa, sponsæ laudatio in cap. septimo per enumerationem membrorum, propter quæ spectatu, & admiratione digna est.*

Variæ perfectiones Ecclesiæ enuntiantur. Laudantur gressus ejus, ut celeritas in annuntiando Euangelio designetur. Laudatur junctura femorum, quasi esset monile fabricatum manu periti artificis, ut consonantia inter Apostolos, & iis credentes indicetur, in illa enim conjunctione peculiariter ars, & industria Spiritus sancti apparuit, & sine illa inanis fuisset eorum prædicatio.

Quid hoc, *Umbilicus tuus crater tornatilis numquam indigens poculis?*

Rabbi Salomo refert ad doctrinam Concilii Sanedrim centum Judices habentis in Jerusalem meditullio Terræ sanctæ. Genebrardus ad Concilia Generalia in Concilium. medio Ecclesiæ celebrata palàm, & publicè, ut ex omnibus partibus eò conveniri posset tanquam ad centrum in medio situm. Eorum consessus est veluti crater rotundus, in quo omnes partes æqualiter propinent potum à se separatum contra violentiam Hæreticorum.

Quid, *Venter sicut acervus tritici?*

Propagatio fidelium per Sacramentum matrimonii, quod pudicitia, & castitate conservatur.

Quid, *duo ubera sicut duo gemelli capreæ? &c.*

Duo Testamenta, ut duæ leges, scripta, & tradita, quæ lac subministrant doctrinæ, suntque velut gemelli capreæ, quia sunt ejusdem authoritatis, & ab eodem procedunt. *Genebr.* collum sicut turris eburnea designat Prædicatores, & Doctores, qui robur præstant Ecclesiæ: oculi Prophetas, ad quos sicut ad piscinam in Hesebon confluit populus ad hauriendam doctrinam, & consolationem, ut qui omnibus expositi sunt. Nasus sagacitatem Ecclesiæ ad detegendas Hæreticorum fraudes. Caput Ecclesiæ præaltum, ut Mons Carmeli, denotat ejus confidentiam propter testimonium conscientiæ, quia non confunditur, aut deprimitur, quasi in aliquo rea sit, aut erraverit in doctrina. Comæ capitis illius denotant multitudinem populi illi adhærentis, quem velut purpuram recentem, ac canalibus tinctoriis adhuc alligatam pretiosam habet Deus. Statura assimilata palmæ denotat ejus fortitudinem, & constantiam, qua nullis succumbit adversitatum oneribus propter invictam patientiam. Ubera botris assimilata rursus Doctores designant, qui verbis ad amorem Dei accendunt, ac quasi mentes inebriant.

Quid est, *dixi, ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus?*

Complacentia est Christi, qua probat Ecclesiam, ejusque labores in Euangelio annuntiando, ac populis ad se adducendis. Gratos enim habet hujusmodi fructus. *Et erunt ubera tua*, Prædicatores, *sicut botri vineæ*, ad inebriandas mentes cœlesti amore: *& odor oris tui, sicut odor malorum.* Fama, quæ spargetur ubique de verbis prædicationum, magna erit, & suavis. *Guttur tuum, sicut vinum optimum.* Iterum iterumque verba sponsæ laudat, nihil enim excellentius in Ecclesia, quàm verbum perpurgatum, & doctrina sana, cùm reliquæ mundi congregationes, ac Hæreticorum cœtus non nisi errore pascantur, quo nihil miserabilius homini potest accidere. Respondet verò sponsa, doctrinam illam dignam esse sponso suo Christo, qui illius Author, eamque in mundo annuntiavit. *Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque, & dentibus illius ad ruminandum.* Quia eloquia Domini casta sunt, probata septuplum,

A eaque pluries Christus ipse meditatus est.

Quid est, *ego dilecto meo? &c.*

Sponsa Ecclesia novum opus aggressura ad gloriam Dei priùs se sponso devovet, ejusq; in amorem inardescit. Est autem illud opus instructio rusticarum gentium, quales hoc tempore Indi Canadenses Hurones, ac multi paganorum incolæ, ad quos aliquando invisendos, ac excolendos excitarunt verba ista. *Veni, dilecte mi*, inquit, *egrediamur in agrum, commoremur in villis*, hoc est opus missionum, quæ hisce sæculis frequentiores fuerunt, ac cum fructu uberrimo, ad quas zelus S. Ignatii, ac nostro tempore P. Pauli Vincentii plures suscitavit. Instructio rudium

Quid est, *ibi dabo tibi ubera mea?*

Quia viri Ecclesiastici in istis laboribus maximum B erga Deum testantur amorem, & exercent, si fideliter se gerant.

Quid est, *Mandragoræ dederunt odorem?*

Mandragoræ in radicibus aliquam hominis speciem gerunt: secundum utrumque sexum, & repræsentant barbaros, ac rusticos valde homines, de quibus propter rusticitatem eorum dubitarunt aliqui, an verè homines essent. In istis missionibus hi homines quantumcunque rudes dant odorem suum, dum in virtute, ac religione florescunt, & in conversione annituntur.

Quid est, *in portis nostris omnia poma nova, & vetera, dilecte mi, servavi tibi?*

In portis, idest in promptu, in præsentia, omnis generis fructus habemus, & fideles, ac justos veteres, & novos credentes, ac pœnitentes, veteres, & novos C sanctos. Omnes tibi consecravi, ò Christe, omnes tibi devovi, omnes tui sunt, omnes tibi obtuli.

Quid docet caput octavum Cantici? Caput 8. Cantic.

Repræsentat ultima tempora Ecclesiæ, quando Judæis ad fidem venientibus Synagoga pro sorore parvula erit Ecclesiæ.

Quid est, *quis mihi det te fratrem Meum?*

Actus amoris Ecclesiæ ad Christum exhibitus sub specie amoris puellæ grandiusculæ, quæ parvulum fratrem fors in platea repertum in domum reducit, tenerrimè colloquendo, & osculando.

Quare testatur istum amorem?

Mos est iste Ecclesiæ ab actu amoris, & charitatis erga Deum ardua opera exordiri. In fine autem sæculi arduum erit, & maximum opus Ecclesiæ Judæos ad fi- D dem adducere, quod explicat per hæc verba, *apprehendam te, & ducam in domum matris meæ*, Synagogæ, ex qua prognata Ecclesia.

Quid est, *ibi me docebis, & dabo tibi poculum? &c.*

Quia Ecclesia à Synagoga edocta est, ac in libris ejus, ac figuris Veteris Testamenti instruitur de mysteriis Christi, quæ, dum concipit, inardescit amore ad Christum, ac veluti vino optimo ipsum reficit, dum ardenter eum diligit.

Quid est, *læva ejus sub capite meo? &c.*

Hoc est, favebit me, ac omnimodo proteget undique, unde & subjungit. *Adjuro vos, &c.* Propalans quantum probatum habeat hunc ejus statum.

Quid est, *quæ est ista, quæ ascendit de deserto?*

Christus prodit amorem ad Ecclesiam, quæ in fine E sæculi in persecutione Antichristi de desertis, in quibus sese absconderat, proditura est auxilio gratiæ subnixa, ac sustentata.

Quid est, *sub arbore malo suscitavi te?*

Sub Crucis arbore redemi te, à lapsu peccati erexi. *Ibi* sub eadem arbore mater tua Synagoga modo ad mentem rediens, horrendo scelere polluta est, & commaculata, dum morti meæ cooperata est.

Quid est, *pone me, ut signaculum super cor tuum, signaculum super brachium tuum?*

Expetit Christus ab Ecclesia, & à singulis fidelibus diligi, ac ut sibi omnes conformes sint corde, & opere, quandoquidem ipse tantopere omnes dilexit, ut nulla vi tormentorum charitas ejus extingui potuerit, nec te satis æstimari.

Quid

Quid est, *soror nostra parva est, & ubera non habet?* A Sollicitudo demonstratur Ecclesiæ adultæ pro Synagoga recens conversa ad fidem in fine mundi, ut illa coram tyrannis, & adversariis fidei non vacillet. Hæc verò pro seipsa respondet se firmiter Christo adhæsuram, *ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Quid est, *vinea fuit pacifica in ea, quæ habet populos?*

Vox est sodalium sponsi; puta Angelorum inter sese colloquentium de progressu Ecclesiæ, fructusque ejus Christo ipsi tribuentium ob perpetuam ejus circa eam curam, & vigilantiam: nec pastores probos prætermittunt.

Quid est, *quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam?*

Judicium ultimum. Vox est Christi Ecclesiam invitantis ad locum judicii ultimi, in quo adstantibus, & audientibus Angelis Ecclesia vicissim Christum post prolatam sententiam, ut in Jerusalem cœlestem remigret, tota festiva, & hilaris provocabit his verbis. *Fuge, dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnuloque cervorum super montes aromatum,* quasi diceret, remigrando quantocius in Cœlum rape me tecum, ut hinnuli, & capreæ, dum venatores fugiunt, catulos secum rapiunt, ne in prædam eorum fiant.

Liber Sapientiæ. *Liber Sapientiæ cur ita dictus?*

Quod veram sapientiam doceat, quæ non tàm speculativa est, quàm practica; vera scilicet Dei cognitio cum ejus timore, & cultu, quo perducatur homo ad bonum suum æternum.

Quis author hujus Libri?

Rabinus quidam, ac Doctor Hebræus incognitus, C qui temporibus Ptolemæi Philadelphi, cum plures è Judæis captivi agerent in Ægypto, ad eorum consolationem librum hunc scripsisse existimatur; utque ipsum Regem Rempublicam probè administrare doceret, nec durius exagitaret Israelitas, proposito ad hoc exemplo Pharaonis, cui malè cessit durior erga hunc populum animus.

Nunquid Philo Judæus à pluribus Author habetur hujus Libri?

Improbabile omnino, id est ut liber tàm sanctus, & quem Ecclesia expensis omnibus Canonicum tandem habuit, quippe recensetur inter libros Veteris Testamenti, ab homine Judæo, & infidelitate Judaismi post Christum remanente, Platonique addicto, ex quo aliquos suos hausit errores in l. *de opificio sex dierum,* conscriptus fuerit. D

Cur ergo inter libros Salomonis reponitur?

Quod multas Salomonis sententias contineat, authorque ejus personam induat, illumque loquentem inducat: quod itidem de libro Ecclesiastici potest dici. Unde & Salomon principalis Author horum duorum librorum dici poterit. Unde & in Græcis Bibliis inscriptus est hic liber Sapientia Salomonis.

Quæ partitio hujus Libri?

In tres partes præcipuas dividitur. Prima Pars hortatur ad sapientiam variis ejus propositis elogiis per sex priora capita, quorum 1. sic orditur. *Diligite Justitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Secunda Pars aperit originem sapientiæ à Deo, ideoque illam debere æstimari, amari, & à Deo postulari cap. 7. & 8. exordiens E hanc partem à seipso, qui à Deo sapientiam obtinuit, etsi esset mortalis homo similis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prius formatus est. Tertia Pars ostendit sapientiæ fructum, & effectus exemplis Adami, Noe, Abraham, Loth, Jacob, Joseph, Moysis, qui omnes beneficio sapientiæ ex magnis calamitatibus liberati sunt, miraque opera patraverunt, & maximè Moyses, in cujus generis enarrandis plura impendit capita sub finem Libri. Et hæc pars durat à cap. 9. ad 19. quod est ultimum.

Quid Liber iste de Christo habet?

Manifestè cap. 2. de Christo loquitur; insignemque exhibet Prophetiam de ejus morte, ac passione, repræsentans dicta impiorum Pontificum contra ipsum. *Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, &c. Promittit se scientiam Dei habere, et filium Dei se nominat, factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, etc.* Quæ omnia referri videntur ad Concilium Caiphæ. Unde Lactantius l. 4. inst. cap. 16. nonne ita descripsit nefarium illud consilium ab impiis initum contra Deum, ut planè interfuisse videatur?

Ecclesiastici Liber cur ita dictus?

Eadem ratione, qua Liber Ecclesiastes nomen suum sortitus est. Liber nempe est concionatorius Ecclesiæ ædificandæ plurimum utilis, omnium virtutum, & morum doctrinam continens, & quam concionatores ibi utilissimè haurient, ut in auditores effundant.

B *Quæ partitio hujus Libri?*

In tres sectiones.

Prima à cap. 1. ad cap. 43. coacervat multitudinem præceptorum, ac sententiarum moralium ad instruendos homines omnis ferè status, & conditionis, sine nexu, & ordine, non pauca hinc inde intermiscens in commendationem sapientiæ.

Secunda sectio laudem continet virorum nominatorum, qui sapientiæ, ac virtutis laude floruerunt; ante legem Enoch, Noe, Abraham cap. 44. sub lege Moyses, Aaron, Phinees cap. 45. tempore Judicum Josue, Caleph, Samuel, &c. cap. 46. tempore Regum Nathan, David, Josias, cap. 47. 48. 49. Post Reges Zorobabel, cap. 49. & Simon Oniæ filius Sacerdos magnus, qui optimè functus est officio Pontificis. *Qui in vita sua suffulsit domum, et in diebus suis corroboravit populum,* &c. cap. 50.

Sectio tertia ultimum caput, quod est 51. complectitur, in quo collector, seu Author hujus Libri singulari gratiarum actione librum concludit, in quo apparet eum à quibusdam æmulis graviter fuisse falsis criminibus delatum apud Regem Ægypti, itaut periclitaretur de vita, & gravibus suppliciis. *Confitebor tibi, Domine Rex, et collaudabo te Deum Salvatorem meum,* &c. *Et liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, et à labiis operantium mendacium,* &c. Exhortaturque in fine ad sapientiam hac sententia imponens finem suo operi, *Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem in tempore suo.* Id est, benè agite, antequam pereat tempus benefaciendi, &c.

Nihil ne ergo habet de Christo Liber iste?

Imitatur Salomonem Libri hujus Author, ut enim ille cap. 8. Proverbiorum sapientiam mirabilia sua prædicantem introducit, similiter & hic cap. 24. eamdem sapientiam, quę Dei filius est, exhibet de seipsa loquentem. *Ego ex ore Altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam,* &c. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient,* &c. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Quæ de Christo Domino plurimi Patres etiam ad litteram intellexerunt.

Qui sunt Libri Prophetales?

Liber Psalmorum, quatuor Prophetæ majores, & Liber duodecim Prophetarum minorum. 4. PARS LIBRORUM VETERIS TESTAMENTI.

LIBRUM PSALMORUM QUIS composuit?

Si credimus D. Augustino lib. 17. de Civit. Dei cap. 17. David Author est centum quinquaginta Psalmorum: at si D. Hieronymo in Prologo super Psalmos, quem magis auscultandum quidam putant ob diligens ejus studium circa textum sacræ Scripturæ, decem sunt authores horum Psalmorum, David, Moyses, tres filii Chore, Asaph, Ethan, Heman, & Iditum, quamvis aliis videatur filios Chore, Asaph, & alios fuisse tantum cantores, non Authores Psalmorum.

Quæ materia Psalmorum?

Laus divina de rebus ferè omnibus in scriptura sacrâ con-

contentis, ut in his omnia ferè divina Mysteria dicantur, & in his velut in communi quodam thesauro omnia bona recondita sunt, ac conferta, maximè verò, quæ pertinent ad Christum, aut ejus Ecclesiam.

Quare partes istæ scripturæ vocantur Psalmi?

Quod compositi sunt cum quadam modulatione delectabili humanum animum ad Deum laudandum mulcente, ut, dum suavitate carminis pascitur auditus, divini sermonis utilitas inseratur, sicut accidit in poculo, quo remedium porrigitur, quod ex præscripto medicorum aliquando melle circumlinitur.

Quæ divisio Psalmorum?

Vix potest ulla assignari artificiosa Psalmorum divisio præter illam generalem, quæ est in centum quinquaginta Psalmos propter diversitatem materiarum, quæ in iis tractantur: & quamvis admittamus diversos Authores fuisse horum Psalmorum, quia tamen Psalmi illi in uno libro repositi sunt, prout diverso tempore inventi fuerunt, & collecti, ut omnes inter se mixti sint, non potest ex parte Authorum commodè dividi.

Possuntne omnes Psalmi de Christo intelligi, cum sæpe videantur de aliis rebus esse compositi?

Dixit quispiam ex antiquis: nullus non Psalmus de Christo est. Idest, omnes de illo sunt. Quia vel Propheta, vel toto Psalmo, vel in parte de Christo loquitur, vel ipsum loquentem introducit, aut de ejus Ecclesia, aut Apostolis, vel de ejus gestis: aut aliquid narrat, quod ista, aut istorum aliquid repræsentet, aut ad ista referatur. Christum igitur sonant hæc omnia, caput, & corpus: sicut enim in cytharis non quidem omnia, quæ tanguntur, canorum aliquid resonant, sed tantùm chordæ: cætera autem ideo fabricata sunt, ut esset, ubi illæ vincirentur, unde & quo tenderentur: ita in Psalmis, ac Prophetarum Libris omnia, vel Christum sonant, vel ad hoc interponuntur, ut sit ubi, & unde connectantur illa, quæ Christum, ejusve membra significant.

Nunquid tituli Psalmorum sæpe indicant Christum non esse argumentum Psalmi, sed quidpiam aliud?

Tituli Psalmorum. Respondetur, quod etsi in illis Psalmis Historia aliqua tractetur, quæ per titulum ipsum significetur: historia tamen illa tractatur quasi umbra, & figura alicujus rei in Christo gerendæ, itaut in illa Historia, Spiritu sancto illustrante, Christum Propheta intellexerit. Sic tituli Psal. 3. 21. 68. & 87. denotant historiam David ibi exhiberi, sunt nihilominus in his Psalmis voces Christi Patrem orantis secundum infirmitatem carnis. Et D. Petrus in Actis Apostolorum exposuit de Christo Psalm. 2. & 15. etsi titulus aliud denotet. Unde in nullo Psalmo David dici debet simplex historicus, sed etiam Propheta, qui polleat gratia speciali Spiritus sancti ad designandum futurum aliquod Sacramentum de Christo, & ejus Ecclesia.

Quem finem sibi proposuit David in conscribendis Psalmis?

Intendebat inducere populum Judaicum ad fidem, & spem in Christum futurum, & homines passione sua redempturum, sine quo felicitatem nullus consequi posset, & cum prævideret Psalmos illos in Novo Testamento cantandos esse, intendebat quoque excitare omnes populos ad laudandum Deum, & gratias illi agendum de operibus suis, iis potissimum, quibus per Christum tàm mirabilia operatus esset. Ideoque in horum Psalmorum lectione multum interest, ut quis diligentissimè attendat, quomodo unusquisque Psalmus, vel ex toto, vel saltem ex aliqua parte ad Christum, ejusve mysteria, aut ejus Ecclesiam adaptari possit, ne magis sensu Judaico soli litteræ occidenti adhærente, quàm Christiano ad Spiritum assurgente intelligatur.

CLAVIS DAVID. Ita docent plures de omnibus Psalmis, D. Hilarius in prologo in Psalmorum explanationem. D. Hieronymus, seu quis alius in Psalm. 117. tomo 9. operum. Luculenter verò Jacobus Valentia Parez totum Psalterium de Christo interpretatur. Atque hæc scientia est Clavis David, ut sequitur.

Psalmus 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit.* De Domino nostro Jesu Christo, ait Ruffinus Aquilejensis, accipiendum est, qui non abiit in consilio impiorum, sicut homo terrenus, qui uxori consensit deceptę à serpente, *& in via peccatorum non stetit.* Venit quidem in via peccatorum, nascendo sicut peccatores: sed non stetit, quia illecebra sæcularis eum non tenuit, *& in cathedra pestilentiæ non sedit,* noluit enim terrenum regnum cum superbia. Vel cathedra pestilentiæ perniciosa doctrina intelligi potest. Deinde considerandus est ordo verborum, *abiit, stetit, sedit.* Abiit ille, qui recessit à Deo: stetit, cum delectatus est in peccato: sedit, cum in sua superbia confirmatus redire non potuit, nisi per eum liberatus, qui neque abiit in consilio impiorum, nec in via peccatornm stetit, nec in cathedra pestilentiæ sedit. *Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die, ac nocte.* Quod Christus in lege Dei Patris fuerit, textus Euangelii satis ostendit (Luc. 2.) nequaquam puer Jesus invitis parentibus in templo Domini remansisset, si in lege Domini voluntas ejus non fuisset: ac in die, ac nocte prædicavit, nam in die docebat turbas, nocte Verbi mysteria discipulis revelabat, & à præceptis Patris nunquam Filius discordavit. *Et folium ejus non defluet, & omnia, quæcumque faciet, prosperabuntur.* Per folium intelligitur verbum: quod enim folia agunt arboris, hoc per similitudinem agunt verba Redemptoris: fructu quidem ejus spiritualiter pascimur: sermone verò ipsius à vitiis obumbramur. Quomodo autem verbum ejus non defluat, ipse in Euangelio testatur, ubi ait (Matth. 24) *cælum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, &* (Matth. 5.) *jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Porro unigenitus Dei filius in carne veniens, quia verus Deus, & verus homo extitit, alia, ut Deus, alia, ut homo, & docuit, & fecit. Sed quod fecit, aut docuit ut Deus, nobis profuit ad rectè credendum. Quod verò ut homo, profuit nobis ad rectè vivendum: impletum est ergo, quod dicitur, *& omnia, quęcumque faciet, prosperabuntur.* Sed fortasse non creditur prosperè egisse, quando à Judæis occisus est. Immo tunc prosperè egit, quia morte sua mortem nostram destruxit, nec profuisset nasci in carne, si non contigisset mori, & resurgere.

Psalm.

Tres gradus progressus Christi.

Verba Christi.

Psalmus 2. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* Dictum est quare, ac si diceretur frustra, nam Judæi, Herodes, Pilatus, Annas, Caiphas, meditati sunt inania, *non* enim est (Proverb. 21.) *sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum,* sequitur, *ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Non præcepta, sed præceptum dicit, fortasse nobis charitatem innuit. Hoc præceptum nobis quotidie prædicat Christus, *reges eos in virga ferrea,* virga ferrea accipitur inflexibilis justitia, quæ ideo virga, quia recta: ideo ferrea, quia dura, recta bonis, dura malis, scilicet lex Christi à bono non deflectit, nullam iniquitatem approbat, ideo est inflexibilis circa malum aliquod. Unde sequitur, *& tamquam vas figuli confringes eos,* quid enim terrena sunt corda, nisi vasa fictilia, quæ Dominus per virgam ferream constringit, cum per justitiæ rectitudinem suam in eis carnalitatem destruit, cum mentis elationem conterit? Unde sic confringit, ut melius restituat, dum vasa iræ commutat in vasa misericordiæ, & vasa apta ad interitum facit apta ad gloriam (ad Rom. 9.) &c.

Psalmus 3. *Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me, multi insurgunt adversum me?* Vox est Christi sub specie Davidis, cum fugeret à facie Absalom, de multitudine adversariorum conquerentis. *Multi dicunt*

dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo ejus, qui dicebant Christum non esse Deum, *tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum*, quia Verbum suscepit humanitatem Christi, & illi gloriæ, & exaltationis causa extitit. *Ego dormivi, & soporatus sum, & exurrexi, quia Dominus suscepit me*, mortuus enim Christus, & resurgens, in gloria Patris susceptus est, vel dic susceptionem per unionem hypostaticam fuisse causam resurrectionis Christi, per quam admodum exaltatus est, non enim decebat humanitatem vitæ principio unitam in mortis tumulo remanere.

Resurrectio Christi.

Psalmus 4. *Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ*. Orabat David pro adventu Messiæ, & sentiens se exauditum ait: *& scitote, quoniam mirificavit Dominus sanctum suum*, conjungitque prolationem veritatis in voce cum visione, quæ fit in corde, quod solent Prophetæ, afferens Christum fore mirabilem in ortu, in progressu, in exitu, in verbis, in factis, in judiciis, in omnibus, & quia Christus est mediator hominum potentissimus, subjungit, *Dominus exaudivit me, cum clamavero ad eum*, ad Christum, qui si pro nobis orat Patrem, repulsam nunquam patiemur. *Sacrificate sacrificium justitiæ, & sperate in Domino*: sacrificium justitiæ, opera sunt justi post pœnitentiam, quid enim justius, quàm ut quisque propriis peccatis irascatur, potiùs quàm alienis? Unde David in hoc Psalmo prævidens Christum adhibet stimulos ad parandam ei viam per vitæ rectitudinem, *multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiam in corde meo*, hoc lumen Christus est, qui est splendor gloriæ Dei Patris (ad Hebræos 1.)

Psalmus 5. *Verba mea auribus percipe Domine: intellige clamorem meum: intende voci orationis meæ Rex meus, & Deus meus*. Quando in scriptura scribitur Rex, & Deus, semper intelligitur Christus, qui est Deus, & homo, & caput, & Rex Ecclesiæ, & civitatis Dei, quam gubernat, & regit, ait Jacobus de Valentia, unde Psalmus iste continet orationem Davidis ad Christum, quem invocat, & quem asserit malos odio habiturum, & bonos amore prosequuturum. *Mane astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tues*, propter quam destruendam statim passus es in hunc mundum ingrediens, *neque habitabit juxta te malignus*, specialiter autem per excommunicationem ejiciuntur ex Ecclesia hæretici, & homicidæ, unde *perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, quales sunt hæretici, *virum sanguinum, & dolosum abominabitur Dominus, & gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices justo*, & nunc per gratiam sanctificantem, & in judicio, vocans benedictos Patris eos, qui tibi paruerint.

Psalmus 6. *Domine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me*. Loquitur in persona generis humani peccati originalis plaga sauciati, cujus miserias exaggerat ad invocandum Christi auxilium, per quod sanari poterat, *convertere, Domine*, per Incarnationem, *& eripe animam meam*, per mortem, & passionem tuam: *Quoniam non est in morte, qui memor sit tui*. Ad confitendum tibi. *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum*, ab Adami tempore innumeras passus sum persecutiones: tempus istud fuit tempus lachrymarum: *discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei*. Insultat dæmonibus genus humanum post exauditam orationem suam de adventu Christi, *erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei*. Exsufflantur enim dæmones in baptismo, ejiciuntur per Christum ab obsessis corporibus, & ab omni populo gentili, in quo per Idololatriam habitabant.

Psalmus 7. *Domine Deus meus in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me*. Petit Christus à Deo Patre liberari à persecutionibus Judæorum, *Domine Deus meus si feci istud: si est iniquitas in manibus meis: si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis*. Si, quod mihi imponitur, admisi, & si peccatum in me est, sine fructu ibit passio mea, quia per hominem innoxium redemptio fieri debebat. *Exurge, Domine, in ira tua, & exaltare in finibus inimicorum meorum*. Hìc petit punitionem Judæorum, qui invocantem occiderunt, *consumetur nequitia peccatorum, & diriges justum*, i. Christum exaltabis.

Christus debuit esse sine peccato.

Psalmus 8. *Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum: quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos*, per Ascensionem, & sessionem ad dexteram Patris, *ex ore infantium*, ò Jesu Christe, *& lactentium perfecisti laudem tuam*. Non possum, ait Ruffinus Aquilejensis, accipere alios infantes, atque lactentes, quàm eos, quibus dicit Apostolus (1. Cor.3.) *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi*, sequitur. *Ut destruas inimicum, & ultorem* populum Judaicum te persequentem. *Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum?* Admiratur Propheta exaltationem humanæ naturæ in Christo. *Minuisti eum paulominus ab Angelis*, quia eum passibilem, & mortalem fecisti. *Gloria, & honore coronasti eum* per Resurrectionem, & Ascensionem.

Psalmus 9. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua*. Canitur iste Psalmus pro occultis filii, ut habet titulus, & quia non dicit cujus, intelligendus est unicus Filius Dei. Nam & ipse cum fine additamento ponit filium, seipsum vult intelligi, ut ubi ait (Joan.8.) *Si filius vos liberaverit, verè liberi eritis*, sequitur, *in convertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur, & peribunt à facie tua*. Hìc incipit ea enarrare, quæ sentit de occultis filii. Quando tentatus est Dominus (Matth.4.) retro conversus est inimicus, dictum est illi, *vade retro, Satana*. Tunc infirmatus est diabolus cum suis ministris, quando potestatem, quam in humano genere habuit, amisit. *Quoniam fecisti judicium meum, & causam meam, sedisti super thronum, qui judicas justitiam*. Sumendo humanam naturam, & pœnalitates ejus, ut pro me satisfaceres, & causam meam fecisti adversario meo condemnato. *Increpasti gentes, & periit impius*. Hoc factum est per prædicationem Apostolorum, qui gentes arguerunt de Idololatria. *Periit memoria eorum cum sonitu, & Dominus in æternum permanet*, memoria Idolorum in fumos abiit cum sonitu prædicationis Apostolicæ, & Christus Dominus regnat inter gentes.

Psalmus 10. *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem, sicut passer?* Vox est Ecclesiæ, vel Catholici hominis contra hæreticos, qui se montes præ superbia existimant, & alios passeres nullius pretii, vellentque, ut qua levitate passer ad montem evocat, eadem levitate Catholici, mutata fide, ad ipsos transirent. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum*, idest, sanctam Scripturam hæretici suis erroribus, & suis sensibus applicaverunt. *Quoniam, quæ perfecisti, destruxerunt*. Quia sanctus, & Catholicus sensus, quem nos Deus docuit penè ab ipsis destructus est. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in Cœlo sedes ejus*. Christus in Ecclesia est, qui idem in cœlo est, dijudicabit omnia, & hæreticos acerrimè puniet. *Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*. Quod in Epistola Judæ Apostoli evidentius manifestatur.

Psalmus 11. *Salvum me fac, Deus, quoniam defecit Sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum*, seu ii Gentiles sint, seu Judæi, ubi autem defecit veritas, ibi necesse est, ut abundet vanitas, ideo sequitur, *vana locuti sunt ad proximum suum, &c.* sed Deus misertus est infelicitatis hominum. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus*. Apparebit in carne Filius meus, ponam

Psalm.11.

ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Non dicit, quid poneret, sed intelligendum Deum positurum in Christo id, quod valeat ad sublevandam pauperum miseriam. Unde consequitur, *Eloquia Domini, eloquia casta*, & casta dicit sine corruptione simulationis; multi enim prædicant veritatem non castè, quia vendunt illam pretio commoditatum hujus sæculi. Vel ita dicit, quia vera sunt verba Christi, qui nullo modo mentiri potest.

Psalmus 12. *Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem, usquequo avertis faciem tuam à me?* Propheta hic orat frequenter pro adventu Christi, quem etiam faciem Dei vocat. *Illumina oculos meos* per Christum, *ne unquam obdormiam in morte* peccati; ac sentiens Christum tandem adventurum ait: *Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi, & psallam nomini Domini altissimi.* Ubi tria memorat: exultat corde: cantat voce: psallit opere. Hæc tria circa Christum impendenda sunt, quia enim altiorem, & meliorem Dominum invenire non possumus, justum est, ut, quidquid in nobis est, in ejus laude, amore, & obsequio ponamus.

Psalmus 13. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Cum omnes & gentiles, & Judæi ante adventum Christi peccatis omnium generum scaterent, instar ejus, qui in urbem ingressus videt omnes sine medico variis febribus æstuantes, ipsum medicum præsentem expetit: ita hic David Jesum Christū desiderat, qui universos generis humani morbos curet. *Quis dabit ex Sion salutare Israel?* Quis ex cœlo illum diducat in remedium tantæ infelicitatis? *Cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, & lætabitur Israel*, i. populus Christianus. In eo, inquit D. Hilarius, quod salutare est, virtus est nominis, non nos optamus, aut fingimus, sed in veteris testamenti libris salutare Dominum Deum nostrum nuncupari docemur.

Psalmus 14. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Quærit hic David, quis capax, & idoneus sit in cœlum conscendere, & in Christo requiescere: nam ut editissimæ humi partes montes nuncupantur, ait idem D. Hilarius, ita necesse est in his, quæ cœlestia sunt, maxima, atque sublimia sub montis nomine opinari, & quid sublimius Christo, qui est super omnem principatum, & potestatem, & omne nomen? Ad id autem, quod quæsitum est, respondet Spiritus Sanctus, *qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam, & qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua.* Ut catholicæ professionum doctrinæ, et ita sentiendi, ac prædicandi judicium, etiam operatio consequatur, sed arctum hoc, & per sæculi nefas difficile judicium.

Oratio Christi. Psalmus 15. *Conserva me, Domine, quoniam speravi in te; dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Hic Psalmus orationem Christi continet pro suis membris infirmis: ac ait Deum non egere suis bonis, quia sola charitate, non necessitate pius pater nos redemit. *Sanctis, qui sunt in terra ejus*, idest in cœlo, *mirificavit omnes voluntates meas in eis.* Senserunt enim, quid eis profuerit voluntas mea moriendi pro ipsis, & lex, qua eos direxi in via salutis. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi*, qua se privaverat Christus ad aliquod tempus. *Insuper & usque ad noctem increpuerunt me renes mei*, idest Judæi, ex quibus ortus sum, usque ad mortem increpaverunt me, & blasphemaverunt, unde ex hoc benedicam Dominum. *Propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe*, in sepulchro. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Nec animam meam in lymbo patrum permansuram permittes, neque sanctificatum corpus, per quod & alii sanctificandi sunt, corrumpi patieris. Notari potest in hoc Psalmo, quanta fuerit animæ Christi jubilatio ad Patrem.

Psalmus 16. *Exaudi, Domine, justitiam meam: intende deprecationem meam.* Et hic quoque Psalmus orationem Christi ad Patrem, qui allegare potest suam justitiam in oratione, quia sine peccato est. *Probasti cor meum, & visitasti nocte, & non est inventa in me iniquitas.* Deus Pater Filium probavit, quando pati eum permisit. *Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.* Cùm pro amore Dei, quæ mundi sunt, despicit avarus, ad humilitatem convertitur superbus, ad mansuetudinem iracundus, ad castitatem luxuriosus, nonne misericordias tuas mirificavit Deus? *Mirabiles misericordiæ Dei.* Hoc orat Christus. *Projicientes me, nunc circumdederunt me, oculos suos statuerunt declinare in terram*, cum deberent Judæi Christum adorare, projecerunt extra urbem, & crucifixerunt, dumque non Deum, sed purum hominem existimaverunt, sic oculos in terram declinaverunt. *Domine à paucis de terra divide eos in vita eorum.* Disperge eos per orbem terrarum. *Saturati sunt filii, & dimiserunt reliquias suas parvulis suis.* Dicentes, sanguis ejus super nos, & super filios nostros. *Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo.* Qui apparui peccator conspectui Judæorum. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*, in his, qui me norunt, & intelligunt, desiderium totum Christi est, ut Deus glorificetur. *Desiderii glorificationis Dei.*

Psalmus 17. *Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum.* Vox est Christi ad Patrem, cujus humanitas subsistentia Verbi fulciebatur. *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.* Hoc factum est, quando Judæi cum Juda quæsierunt Christum ad mortem. *Commota est, & contremuit terra*, in passione, ubi terræ motus factus est magnus. *Ascendit fumus in ira ejus*, per lachrymas pœnitentium, *& ignis à facie ejus exarsit, carbones succensi sunt*, Apostoli à suscepto spiritu in linguis igneis suaviter arserunt. *Inclinavit cælos, & descendit, & caligo sub pedibus ejus*, misit Apostolos, qui cœli dicuntur ad prædicandum, & contrivit Satanam, qui caligo est, sub pedibus eorum, *& ascendit super Cherubim, & volavit, volavit super pennas ventorum* per prædicationem Apostolorum, qui velut Cherubim pleni erant scientia, velociter pervenit ad omnes gentes. *Apostolorū missio.* *Et posuit tenebras latibulum suum*, scilicet obscuritatem Sacramentorum, ac maximè Eucharistiæ, in qua latet quasi in obscuro loco. *In circuitu ejus tabernaculum ejus*, multitudine enim credentium circumventus est. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*, quia obscura est scientia in Prophetis. *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando, & carbones ignis.* Apostoli à Judæis ad gentes transierunt. *Et intonuit de cælo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam*, per Apostolos. *Et misit sagittas suas*, idest Euangelistas, *fulgura multiplicavit*, quæ sunt miracula, *& conturbavit eos*, bona conturbatione ad pœnitentiam, *& apparuerunt fontes aquarum*, idest dona Spiritus Sancti. Legendus D. Augustinus in hunc Psalmum.

Psalmus 18. *Cœli enarrant gloriam ejus, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Apostoli, & Euangelistæ, qui cœli sunt propter celsitudinem, & firmamentum propter fidei, & charitatis soliditatem, enarrant gloriam Divinitatis, & opera humanitatis. *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam*, spirituales prædicant spiritualibus, & peccatores peccatoribus. *In sole posuit tabernaculum suum*, vel in Christo Ecclesiam, vel quia Deus in Christo inexstitit, & *ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*, de utero virginali. *Exultavit, ut gigas, ad currendam viam*, incomparabili virtute præditus stadium hujus vitæ decurrit, usquequo ad Patrem rediret, *nec est, qui se abscondat à calore ejus*, cum non sit, qui non aliquam Spiritus Sancti gratiam percipiat.

cipiat. *Lex Domini immaculata convertens animas*. Lex est Evangelica.

Psalmus Judæis exosus. Psalmus 19. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob.* Vox est Prophetæ optantis prospera omnia Christo suo in Passionis die, ac ut omnia ejus desideria à Patre cœlesti impleantur pro salute animarum. *Memor sit omnis sacrificii tui*, & cruenti, & incruenti; *tribuat tibi secundum cor tuum*, quo salutem omnium desideras. *Nunc cognovi, quoniam salvum fecit Dominus Christum suum*, in quo princeps hujus mundi quidquam non habet. Salvum illum fecit in passione confirmando, in obedientia conservando, à mortuis resuscitando. Testatur Rabanus *adversus Judæos*, hunc Psalmum ita Judæis exosum esse, ut illum in Synagogis suis non amplius recitent, aut cantent, ne Christo bonum precari videantur.

Psalmus 20. *Domine, in virtute tua lætabitur Rex, & super salutare tuum exultabit vehementer*. Prima pars hujus Psalmi multa prospera de Christo prædicat. *Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Priusquam enim homo fieret, ab omnibus Patriarchis, & Prophetis benedictus est: ab ipso quoque Angelo dicente ad Mariam benedictum esse fructum ventris ejus. *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*, quæ corona est Ecclesia ex vivis lapidibus constans. *Vitam petiit à te*, resurrectionem petiit petens se clarificari à Patre, Joan. 12. Secunda pars narrat pœnas Judæorum, qui Christum oderunt.

Psalmus xxi. Psalmus 21. *Deus Deus meus, quare me dereliquisti?* totus Psalmus magis Historiam Passionis Christi sonat, quàm prophetiam. Præfigitur ei titulus. *Victori pro cervo matutino Psalmus David*. Juxta Hebræum, *Vincenti super cerva auroræ Psalmus*. Quod in Christum in sua Passione Judæi quasi cervus venati sint, ac

Christus cervus. persecuti, unde in eodem habetur, *circumdederunt me canes multi*: Observat Cajetanus humanitatem Christi rectè nomine cervæ significari, ac in passione cervæ assimilari. Est enim cerva adeo simplex animal, ut admiretur hominem sagittam parantem contra se, & est exemptum à febre, adeo ut caro illius præservet alios à febre, habet quoque cum serpente specialem inimicitiam. Sic Christus in Passione admiratur se derelictum. Immunis fuit à peccato, & cum serpente antiquo bellum in ea gessit. Vide, quæ diximus 3. p. Bibliothecæ concionatorum in Michaele Menoto, qui Passionem Christi venationi comparat alicujus cervi non sine artificio. Addunt alii cervam abundare copia lactis præ cæteris animalibus, & præ aliis sollicitam esse circa alendos, & custodiendos hinnulos, nam summo mane surgit ad ipsos lactandos. Quæ Christo haud difficulter adaptantur. David autem in hoc Psalmo prævidens totum Passionis Mysterium primo introducit Christum suam Passionem exponentem apud Patrem per modum querelę. 1. Quod sit derelictus à Patre, *Deus Deus meus, quare dereliquisti me*? 2. Quod sit contemptus, & irrisus à Judæis, militibus, *omnes videntes me deriserunt me, &c.* 3. Quod sit variis tormentis afflictus, *foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea*. At secundo introducit Christum petentem liberari per resurrectionem, *tu autem Domine, ne elongaveris auxilium tuum à me, ad defensionem meam conspice*. Nempè me resuscitando à morte ad vitam. *Salva me ex ore leonis*, Diaboli nempè, quem canem, leonem, & unicornidem vocat ad insinuandam multiplicem ipsius crudelitatem. Tertio introducit Christum gratias agentem Patri post suam resurrectionem, *narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te*, &c. Apud te laus *mea in Ecclesia magna* ex omnibus populis congregata. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent pauperes, & saturabuntur*. Quod maximè intelligitur de Sacrificio, & Sacramento Eucharistiæ, quod Christus voverat se oblaturum usque ad finem mundi per ministerium Sacerdotum, postquam in cœlos ascendisset, ubi habet Sacerdotium æternum secundum ordinem Melchisedech, ut non semel indicat D. Paulus in Epistola ad Hebræos, & quia magni fructus sunt hujus sacrificii, subjungit. *Reminiscentur, & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium, &c.*

Porro quidam Theodorus Presbyter in quadam Synodo Toletana damnatus est, quod hunc Psalmum 21. de Davide exposuisset; nam totus Psalmus manifestè Christum Dominum loquentem inducit. Primum quidem de sua derelictione conquerentem, deinde & hostium suorum crudelitatem; passionumque suarum magnitudinem enarrantem: postea pro liberatione rogantem, & pro ea promittentem Patri gratiarum actionem, & prædicationem nominis sui apud gentes. Ita observat Jansenius Gandavensis. Proinde hic Psalmus nominari jure poterit, Passio Domini nostri Jesu Christi secundum Davidem, & pro concione exponi. *Passio secundum Davidem.*

Psalmus 22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit*. Hunc Psalmum de Eucharistiæ Sacramento, & ejus effectibus post Joannem Viguerium interpretati sumus in Theologia affectiva parte 3. ubi de Sacramento Eucharistiæ agimus, nec obscurè indicat ille versus primus. Pro, *regit me*, legit D. Hieronymus, *pascit me*, sequitur, *parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me*. Fortior enim ex Eucharistia redditur anima contra tentationes quaslibet. *Eucharistia.*

Psalmus 23. *Domini est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo*. Postquam descripsit dominus Dei super orbem, ac soli innocentiæ, & sanctitati aditum ad cœlum patere asseruit, inde concludit Christo, qui justitiæ fons est, aperiendum esse cœlum, ut in illud cum gloria ingrediatur. *Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ*: scilicet Christus, *Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ*, ideoque illi competit in montem ascendere, cùm sit ipse innocens, & mundo corde, & ipsarum virtutum omnium Rex, & Dominus per excellentiam.

Psalmus 24. *Ad te, Domine, levavi animam meam: Deus meus, in te confido, non erubescam*. In hoc Psalmo Propheta in persona generis humani ad Christum, & ejus legem Euangelicam suspirat. *Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus salvator meus*, petit dirigi secundum veritatem clausam in litera, *delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*. Petit salvari per Christum à peccatis perpetratis in Paradiso terrestri, hic quippè erat veluti juventus naturæ humanæ. *Dulcis, & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via*. Christus propter mansuetudinem suam dabit legem pœnitentiæ peccatoribus. *Diriget mansuetos in judicio: docebit mites vias suas*. Scilicet pœnitentes, qui sese humiliabunt in mansuetudine spiritus. *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos*, de tentationibus.

Psalmus 25. *Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum*, petit hic Propheta discerni à malis, ac omnem immunditiam carnis à se auferri, *quoniam misericordia tua ante oculos meos: & complacui in veritate tua*. Misericordia illa Christus est, quem præsentem oculis suis David exhibebat, & veritas idem Christus, unde cùm in eo amore complacentiæ delectaretur, fugiebat malorum conventicula, solam bonorum societatem desiderans.

Psalmus 26. *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Tria sunt, quæ dicit de Christo, quæ hominem reddunt intrepidum, est enim lux, quæ omnem illuminat hominem, redemit animas, protegit, ne amittant, quæ ex ejus misericordia adepti sunt. Hinc spes

spes magna in Christo. *Si exurgant adversum me castra, non timebit cor meum*. Contra impiorum exercitus, vitiorum impetus, dæmonum cœtus. *In die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui*. In triplici die malorum, ait Jacobus de Valentia, in die malorum peccati originalis per Baptismum, in die malorum peccatorum actualium per pœnitentiam, in die malorum judicii per sententiam misericordiæ indicem. *In petra exaltavit me*, &c. quæ Petra Christus est, multoties enim in diem repetit.

Psalmus 27. *Ad te, Domine, clamabo, Deus meus ne sileas à me*. Dividitur in tres partes secundum Albertum magnum, in prima Christus ait de sua Passione, in secunda de inimicorum destructione, in tertia gratias agit pro sua Resurrectione. *Ne sileas à me* .i. ne verbum tuum à me subtrahas, quid est enim silere, nisi verbum subtrahere? Subtractio autem verbi esset verbi separatio: & dicit *à me*. i. ab anima mea, *& assimilabor descendentibus in lacum*, in duplicem enim lacum descendebant homines ante resurrectionem Christi, in lacum inferni quantum ad animas, in sepulchrum incinerandi quantum ad corpus: & ab utroque Christus liberatus est, etsi verò de iis certus esset Christus, id tamen petit, ut det exemplum orandi, & significet se id ex gratia habuisse. *Et refloruit caro mea, & ex voluntate confitebor ei*. Laudat Christus Deum pro resurrectione, per quem caro florens in statu innocentiæ, marcessens per peccatum, reflorет abjecta omni pœnalitate. *Dominus fortitudo plebis suæ, & protector salvationum Christi sui est*, juxta tres gradus redemptionis per Christum à nobis explicatos in libro de beneficio crucis contra Jansenii discipulos edito, scilicet redemptionis ab impotentia salutem consequendi per media, & auxilia sufficientia. 2. à peccato ipso per justificationem. 3. & ab omni miseria per glorificationem. Tres salvationes Christi Domini distinguendæ sunt, quarum omnium Deum protectorem asserere nunc possumus, evanescente jam mala doctrina.

3. Gradus Redemptionis.

Psalmus 28. *Afferte Domino filii Dei, afferte Domino filios arietum*. Non extra rem à pluribus ad septem Sacramenta Psalmus iste adaptatur, itaut invitet omnes Propheta ad laudandum Deum propter institutionem eorum, *vox* Domini super aquas in baptismo. *Vox Domini in virtute*, in confirmatione. *Vox Domini in magnificentia* in Eucharistia. *Vox Domini confringentis cedros* in pœnitentia, in qua duriora corda conteruntur. *Vox Domini intercidentis flammam ignis*, in matrimonio, in quo concupiscentiæ ignis defervescit. *Vox Domini concutientis desertum* per ordinationem Sacerdotum, per quos excitatur mundus ad virtutem. *Vox Domini præparantis cervos* in Extrema Unctione, Card. Turrecremata ad vocem prædicationis Christi, ejusque mirabiles effectus refert.

7. Sacramenta.

Psalmus 29. *Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me*. Vox est Christi Domini multas gratias Deo Patri rependentis pro beneficio resurrectionis, & eductionis sacrosanctæ suę animę ab inferis. *Domine, eduxisti ab inferno animam meam, salvasti me à descendentibus in lacum*, scilicet inferi, *ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia*. Indicatur fletus B. Virginis, & piarum mulierum, cùm deponeretur Christus è cruce, & sepulchro mandaretur, ac lætita, quæ manè in die Resurrectionis adfuit. *Convertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia*, idest, Corpus meum permisisti conscindi in passione, sed ipso facto glorioso per resurrectionem lætitia me circumdedit.

Psalmus 30. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum*. Vix in aliquo scriptore tàm honorificè spes, & fiducia in Deo celebratur, ac in Psalmis, sed quod novisset David spem telum esse ad retundendam audaciam adversariorum, seu quod maximè virtus hæc præfulserit in Christo Domino, cujus fiduciam maximam

A repræsentat hic Psalmus; hujus enim vox est, *Educes me de laqueo hoc, quem absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus, in manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine Deus veritatis*. Item quæ post aliquot versus sequuntur. *Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis, & timor notis meis, qui videbant me, fugerunt à me, oblivioni datus sum tanquam mortuus à corde, &c.* Unde spem suam exacuit vehementius postea, & licet intelligere multa verba protulisse Christum in Cruce præter septem annotata specialibus ab Euangelistis. Legendus Albertus in hunc Psal.

Psalmus 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*. Etsi Psalmum hunc

B composuerit David, cùm à Nathan Propheta sibi remissum esse peccatum audiit, & in eo peccatores erudiat, ut ad Deum confugiant, abjecto peccandi desiderio, non desinit tamen Christum invocare, & ejus passioni tribuere remissionem peccati in hoc versu. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me*, hæc enim verba ad Christum diriguntur, in cujus fide remissio peccatorum, & pœnarum omnium sperabatur.

Psalmus 32. *Exultate justi in Domino, rectos decet collaudatio*. Hortatur David ad laudandum Deum propter Christum, cujus prædicat potentiam, justitiam, misericordiam. Primum ibi, *quia rectum est verbum Domini, & verbo Domini cęli firmati sunt*. Secundum ibi, *Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum; & reprobat consilia*

C *principum*. Christus enim suo adventu tres potentias dissipavit, scilicet superstitionem, & falsam sapientiam gentilium, malitiam Judæorum in ejus mortem conspirantium, & conventicula Principum, ac tyrannorum ad delendam Ecclesiam. 1. per prædicationem. 2. per resurrectionem. 3. per protectionem. Tertium ibi, *beata gens, cujus est Dominus Deus ejus*: scilicet gens Christiana Christum pro Deo agnoscens. *De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum*, omnes filios Adæ peccato corruptos, *qui finxit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*, ac sic descendit, & caro factus est, ut singuli juvarentur. *Non salvatur Rex per multam virtutem, &c. fallax equus ad salutem*, quasi diceret, non est in aliquo salus, nisi in Christo, de quo subjungit; *ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis, qui sperant super misericordia ejus, ut eruat à morte animas eorum*: Unde

D *anima nostra sustinet Dominum, quoniam adjutor, & protector noster est*, hoc est, patienter Christum expectat.

Psalmus 33. *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo*. Hunc Psalmum composuit David, cùm ex Rege Achis, coram quo faciem immutaverat, & ut fatuus habitus fuerat, liber evasisset ad laudandum Deum pro hoc beneficio: sed quia per descensum suum in Get descensum Dei ad mundum hunc agnoscebat: atque ut vultum mutaverat assumens naturam humanam, quapropter derisus etiam fuit, ideo David fecit etiam hunc Psalmum pro persona Christi, quem benedicit, & laudat. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur*. Quia Christus dedit gratiam, & modum evadendi confusionem sempiternam damnatorum, quæ enim

E bona ab eo justi non recipient, qui ejus lumen, & doctrinam sequuntur, nec à mundo illuminari se, aut verius seduci patiuntur? Hortatur etiam Propheta ad Eucharistiam, *gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus*, suavis peccata dimittens, virtutibus ornans animam, & vitam æternam largiens.

Psalmus 34 *Judica, Domine, nocentes me: expugna impugnantes me*. Albertus Magnus dicit hunc Psalmum secundum esse inter eos, qui latè agunt de passione Christi, primus enim erat 21. incipit autem in illo versu de passione agere, *surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me, retribuebant mihi mala*

pro

pro bonis sterilitatem animæ meæ. Tripliciter enim Judæi Christo fuerunt steriles. 1. Quia non retribuerunt Christo fructus legis, & doctrinæ. 2. Quia pro beneficiis collatis præmium non reddebant. 3. Paraverunt illi mortem, quæ est sterilitas, & privatio vitæ. *Ego autem, cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam*. Cilicium hìc appellat carnem similem peccatrici: quia cilicium fiebat de pilis caprarum. *Domine, quando respicies? Restitue animam meam à malignitate eorum: à leonibus unicam meam*, idest à Principibus sacerdotum carnem meam: primò, quia sine peccato concepta, nata, & perseverans, secundò, quia ab unico principio, scilicet beata Virgine, dicitur unica.

A

Psalmus 35. *Dixit injustus, ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos ejus*. Exposita in hoc Psalmo malitia hominum, exponit consequenter misericordiam Dei per Christum. *Domine, in cælo misericordia tua, & veritas tua usque ad nubes*. Idest, magna sunt, vehementer extensa sunt. *Homines, & jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus*. Scilicet per Christum, in tantum enim, ait Ruffinus Aquilejensis, suam misericordiam pius Dominus multiplicavit, quod non solùm homines rationales, sed etiam brutos, & idiotas salvavit. *Quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*. Quis est fons vitæ, nisi Christus? Venit in carne, roravit sitientem, satiavit sperantem. Hic aliud est fons, aliud lumen: ibi non ita. Quod enim fons, hoc est & lumen. Et quidquid vis, illud voca, quia non est quod vocas, quia non potes congruum nomen invenire. Non remaneat in uno nomine. Fons est, quia satiat. Lumen, quia illuminat cæcos, in hoc lumine videmus lumen, quia illuminati à Christo videmus sapientiam, justitiam, charitatem. Vel videmus lumen in hoc lumine, sicut ipse ait (Joan. 14.) *Qui videt me, videt & Patrem meum*. Consonat huic interpretationi Bruno Astensis.

Psalmus 36. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum citò decident*. Etsi in hoc Psalmo describat David prosperitatem malorum, quæ brevi in adversitatem mutetur, quia tamen etiam Prophetam agit in hoc Psalmo, intendit etiam repræsentare excidium Judæorum, & tyrannorum, qui Christum, ejusve Ecclesiam persecuti sunt, quantumvis enim florens, & opulenta videretur Jerosolyma, brevi tamen subversa, sicut & tyranni extincti, qui Ecclesiam affligebant, de quibus dictum puta, *& adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenies: mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis*. Quod utique factum est post mortem tyrannorum. *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros libani, & transivi, et ecce non erat*. Quod ad Antichristum quidam referunt, cujus imperium tribus annis, & sex mensibus finietur.

Psalmus 37. *Domine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me*. In hoc Psalmo introducit Propheta duos, Adam primum, & secundum, qui Christus est. Primus deflet peccatum originale, & mala exhinc prodeuntia. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam*, corruptio carnis, & pœnalitates mihi infixæ sunt, & confirmasti sententiam tuam me expoliando, & in terram miseriæ emittendo. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus*, specialem potestatem exercet dæmon ex permissione Dei supra pudendas partes, quæ magis pronæ sunt ad ei obediendum. *Afflictus sum, et humiliatus sum nimis*, nihil enim tantum prosternit hominem spiritualem, quantum sensus hujus corruptionis. *Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus à te non est absconditus*. Hic Adã petit liberari per Christum, sine quo salvari non poterat. *Cor meum conturbatum est: dereliquit me virtus mea*, videlicet immortalitas, impassibilitas, innocentia, justitia; sed inter has voces, addit ad consolationem nostram 2. Adami capitis nostri voces in passione; ait ergo: *Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt*, quasi dicat, quid conquereris? Vide me afflictum, crucifixum, peccata tua portantem, mundi miserias ferentem, & auferentem, & hoc est, quod dicit, *amici mei*, idest, Judæi, qui se finxerunt amicos meos, &c. Ruffinus Aquil.

Adam primus, & secundus.

Psalmus 38. *Dixi custodiam vias meas: ut non delinquam in lingua mea*. In hoc Psalmo descripta generis humani miseria spem suam reponit in Christo, *et nunc, quæ est expectatio mea? nonne Dominus, et substantia mea apud te est*, propter assumptionem naturæ humanæ, quæ est nostra substantia: ergo *ab omnibus iniquitatibus meis erue me*.

B

Psalmus 39. *Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi*, non est laborandum ad quærendum Christum, in hoc Psalmo satis manifestè prodit seipsum. *Sacrificium, et oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi: holocaustum, et pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio*. Ad offerendum meipsum pro peccatis naturæ humanæ. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, et legem tuam in medio cordis mei*. In primo Psalmo hujus libri scriptum est, ut faciam voluntatem tuam, dicitur enim ibi, *et in lege Domini meditabitur die, ac nocte*, hic autem dicitur, *et legem tuam in medio cordis mei*, quæ satis æquipollentia sunt. Iste versus. *Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt super numerum*, denotat prædicationem Christi seu per se, seu per Apostolos, qua audita, multi venerunt ad societatem credentium, qui non sunt in numero electorum, teste veritate, quæ ait Matth. 20. *multi sunt vocati, pauci verò electi*, super numerum ergo prædestinatorum ad vitam multiplicati sunt credentes. Porro in hoc Psalmo, & aliis inculcatur frequenter prædicatio Christi, ut ejus bonum magis æstimemus. *Annuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti*.

C

Psalmus 40. *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus*. Psalmus iste bona refert plura, quibus afficitur is, qui Christum sapit, & intelligit. Super egenum enim, & pauperem intelligere est super infirmitatem, & humanitatem Christi aliud altius cogitare. Hoc utique intelligendum est, quod Redemptor noster dives ad Patrem, pauper apud nos est, sed tamen paupertas ejus nostræ divitiæ sunt. Intelligere etiam oportet, quia ejus paupertas exemplum nobis tribuit humilitatis. Hæc intelligere, cogitare, imitari vera beatitudo.

D

Psalmus 41. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te, Deus*. *Psalm. 41.* Exprimitur in hoc Psalmo magnum, & ardens ad Christum desiderium. *Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?* Quid aliud desiderat, ait incognitus, nisi Incarnationem, quæ rectè per faciem designatur, dicit enim Philosophus, non est rectum, ut in aliquo vocetur facies, nisi in homine (l. 1. de animalibus) *abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum*, idest novum Testamentum vetus assumit in voce prædicationum Apostolicarum.

E

Psalmus 42. *Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta*. Hìc petit Propheta in nomine generis humani judicium, quod factum est in cruce, quo liberatus est homo à dæmone. *Emitte lucem tuam, et veritatem tuam*. Ista lux, quæ est peccatorum correctiva, viatorum directiva, adversorum lenitiva, Christus est, qui etiam veritas dicitur, cujus fructus est multiplex, cum per ipsum adducamur ad cœlum, & ad altare cœlestis Hierusalem. Vel ad Ecclesiam militantem, & sacrificium Eucharistiæ, unde Albertus magnus ait, hìc apertè instrui sacerdotes, ut non accedant ad altare Dei, nisi lætificati spiritualiter:

ter: non enim decet lugentes servire Domino, Psalm. *Lætetur cor quærentium Dominum*. Levit. 19. *Hodie oblata est hostia pro peccato, quomodo potui eam comedere, ut placerem Domino mente lugubri? & introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam*.

Sacerdotes cũ lætitia celebrent.

Psalmus 43. *Deus auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis*. In hoc Psalmo exhibet Propheta persecutiones, quæ sub tempore Machabæorum contigerunt, in quibus prospiciens miserias generis humani, petit liberationem ab omnibus per Christum. *Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem, quare faciem tuam avertis? oblivisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?*

Psalmus 44. *Eructavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea Regi*. Verbum illud bonum, quod hìc Propheta pronuntiat, laus est sponsi Christi, & laus sponsæ Ecclesiæ, hæc enim apta est divisio Psalmi. *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis*. Et laudat Christum à forma, à doctrina, à virtute. *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime*. Hic gladius verbum Dei est. *Sagittæ tuæ acutæ in corda inimicorum Regis*. Verba Apostolorum, qui sicut sagittæ missi sunt, penetrabunt corda infidelium. Commendat quoque Christum à judiciaria potestate, ab ornatu vestis, demum à pulchritudine sponsæ, quæ est Ecclesia. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato*, &c. legendus Cardinalis de Turrecremata, ubi singula breviter, & dilucidè explicat.

Psalmus 45. *Deus noster refugium, & virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis*. Hoc fit per adventum Christi, *propterea non timebimus, dum turbabitur terra* Judæorum per prædicationem Apostolorum, *& transferentur montes in cor maris*, Apostoli ingredientur ad gentes, usque ad extrema maris. *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*. Loquitur hìc Messias, *exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra, Dominus virtutum nobiscum susceptor noster* per Incarnationem *Deus Jacob*.

Psalmus 46. *Omnes gentes plaudite manibus: Jubilate Deo in voce exultationis*. Vox est Apostolorum Christum Deum laudantium, quod ipsis populos gentiles subjecerit. *Subjecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris*, hinc assurgunt ad triumphum Christi prædicandum. *Ascendit Deus in jubilo* per Ascensionem in cœlum. *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham*, per conversionem ad Christum, *quoniam dii fortes terræ* (Apostoli) *vehementer elevati sunt*.

Psalmus 47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus*. Hæc de Christo dicta sunt, sicut & alia hujus Psalmi, quæ fundationem Ecclesiæ Christianæ spectant, *fundatur exultatione universæ terræ mons Sion*. Vix enim quispiam fidem de novo suscipit, quin lætitia afficiatur. *Ibi dolores, ut parturientis*, in passionibus Apostolorum, & Martyrum, *in spiritu vehementi conteres naves Tharsis*, idest Tyrannos, quos conteres virtute prædicationis: sicut naves maris conteruntur per ventos Aquilonares. *Ponite corda vestra in virtute ejus*, ad bene vivendum excitat, *& distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera*. Diversos gradus in Ecclesia constituit, diversas Parochias, ut prorogetur fides per plures generationes.

Psalmus 48. *Audite hæc omnes gentes: auribus percipite, qui habitatis orbem*. Terribile quid contra iniquos dicturus Propheta tali utitur exordio, illud autem terribile est, *quid timebo in die mala, iniquitas calcanei mei circumdabit me*. Iniquitas illa est divitum ad finem vitæ perseverans, dum aliena detinent, propter quam malè habebunt in die judicii: *frater non redimit, redimet homo?* Quasi diceret, Christus frater hominum non redimet eos in inferno, multo minus quispiam alius: idcirco tales divites in æternum, A exemplo divitis Euangelici in inferno sepulti. *Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me*. Christus è lymbo me educet, cum carnem ex me acceperit juxta illud ad Hebræos 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*. Hic Psalmus meritò terrere deberet malos divites.

Mali divites.

Psalmus 49. *Deus deorum Dominus locutus est, & vocavit terram*, argumentum totius Psalmi est adventus Christi ad judicium, & mutatio antiquæ legis in novam. *Deus manifestè veniet: Deus noster, & non silebit*. Sicut in primo adventu tacebat coram Pilato: at hìc examinabit severè, arguetque mala hominum opera, *ignis in conspectu ejus exardescet* in terrorem malorum. *Congregate illi sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia*, idest, qui præferunt testamentum B Christi novum veteris legis sacrificiis.

Psalmus 50. *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Hic petit Propheta in persona generis humani liberari à peccato originali, maximè per magnam Christi misericordiam. *Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum judicaris*: hæc res, ait Arnobius in hunc Psalmum, in judicio Salvatoris impleta est, vicit enim, cum judicatus est in passione sua, & sic vicit, ut obtineret omnem principatum, & virtutem, & potestatem. *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur*. Hoc completum est in die Pentecostes, in qua Apostoli cum exaltatione quadam cœlesti, accepto Spiritu sancto, impios docuerunt per prædicationem Euan- C gelii.

Psalmus 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate*. Etsi Psalmum hunc David composuerit contra Doech Armigerum, & Consiliarium Saul, quod accusasset Achimelec, à quo in Nobe civitate (1.Reg. 22.) benignè susceptus fuerat tempore suæ persecutionis, quia tamen David in suis persecutionibus prævidebat persecutiones, quas passurus erat Messias, ideo retulit hunc Psalmum ad accusationem illam, quam Synagoga instituit contra ipsum coram Pilato; *tota die injustitiam cogitavit lingua tua: sicut novacula acuta fecisti dolum*, imponendo Christo falsum testimonium, *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei speravi in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi*. Vox est populi gentilis, qui cum antea esset D oleaster insertus in bonam olivam synagogæ, retinet nomen olivæ, speratque in misericordia Christi.

Psalm. 51.

Psalmus 52. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, idest Christus non est Deus, *Deus de Cœlo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum, omnes declinaverunt*. Quando Dominus, ait Arnobius, de cœlo prospexit per Jesum super filios hominum, videns eum stultus populus Judæorum dicit in corde suo, non est Deus, & ut dicendo usque ad unum, de his dicit, qui dicunt de Christo, non est Deus. *Quis dabit ex Sion salutare Israel?* Namque secundum alium Prophetam: ex Sion exiet lex, & verbum Domini ex Hierusalem, ait D. Hilarius, hoc Verbum Domini caro factum est, una erat hæc spes reliqua humanæ infirmitatis, hinc salutaris, E hinc Jesus, Jesus enim ipso nomine, ut sæpè diximus, salutaris est.

Psalmus 53. *Deus in nomine tuo salvum me fac: & in virtute tua judica me*. Ubi nota, ait incognitus, quod duplex est nomen Verbi incarnati, scilicet proprium, & appellativum, proprium nomen est Jesus, sed appellativum est Christus, quia omnes inuncti Reges & Sacerdotes vocabantur, hic autem loquitur de proprio nomine, quod est Jesus, sic ergo dicit, imple in me rem nominis tui, quæ est salvatio, quia Jesus Salvator impetratur, *& in virtute tua judica me*. Duplex est judicium, discussionis, & discretionis, hoc non illud postulat, *quoniam alieni insurrexerunt adversum me*. Secundum sensum propheticum intelliguntur dæmones. *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus susceptor*

sceptor est animæ meæ. Ubi sciendum, quod David, spiritu prophetico elevatus, vidit Verbum pro nostro adjutorio incarnandum.

Psalmus 54. *Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam*. Psalmus iste oratio est Christi Domini in passione sua afflicti, & soliciti pro membris suis. *Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici*, quando scilicet dixit in oratione sua, tristis est anima meâ usque ad mortem. *Quoniam declinaverunt in me iniquitates*, falsò ipsum accusando; benè autem dicit, *declinaverunt*, quia rectâ non poterant peccata in ipsum convenire. *Et dixi, quis dabit mihi pennas, sicut columbæ, & volabo, & requiescam* transibo de hoc mundo ad Patrem, se autem asserit esse, sicut columbam, quia innocens, & sine felle amaritudinis erat. *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuißem utique*. Quæ contra Judam traditorem dicuntur.

Psalmus 55. *Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo*. Invocat auxilium Christi contra bellantes adversum se, Christus enim videns homines multis modis per dæmones impugnatos, fecit, quod scriptum est 3. Reg. ultimo, Rex Israel mutavit habitum suum, & ingressus est bellum. *Ab altitudine diei timebo*, quæ est potentia mundi; *ego verò in te sperabo*, ò Christe, *quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, ut placeam coram eo in lumine viventium*, hic nempe finis est liberationis per Christum, placere Deo.

Psalmus 56. *Miserere mei, Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea*. Vox est Christi, Patris auxilium implorantis in sua passione. *Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas*, ad finem vitæ, quousque per condignam satisfactionem deleatur iniquitas. *Misit Deus misericordiam suam, & veritatem suam*. Resurrectio Christi opus est misericordiæ, & justitiæ divinæ: *& eripuit me de medio catulorum leonum*, à principibus, & plebeis Judæorum. *Dormivi conturbatus*, mortuus sum timore, & angustia percussus. *Laqueum paraverunt pedibus meis*, ipsum dolosè interrogando.

Psalmus 57. *Si verè utique justitiam loquimini, recta judicate filii hominum*. In hoc Psalmo redarguit acriter Propheta malitiam Judæorum contra Christum, ac tandem eorum exterminium prædicit. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus*, ipsorum verba dolosa reprimet Christus. *Ad nihilum deveniet, tanquam aqua decurrens*, quia Judæi instar aquæ defluentis instabiles sunt effecti. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ ramnum, sicut viventes, sic in ira absorbet eos*. Spinæ sunt filii Judæorum, qui Christum crucifixerunt, qui, priusquam crescerent in ramnos, id est, senescerent, sicut veteres ramni, absorpti sunt per Titum, & Vespasianum in excidio Jerosolymitano. Non diu procrastinabitur eorum punitio.

Psalmus 58. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me*. Oratio est Christi Domini secundum humanitatem rogantis Deum Patrem, ut liberaret ipsum, allegatque ad impetrandum innocentiam suam; *neque iniquitas mea, neque peccatum meum* dederunt causam, cur tàm sævè in me insurgerent. *Sine iniquitate cucurri* viam mandatorum tuorum, *& direxi*, qua prædicatiome, qua exemplo pravos, & distortos homines direxi, aliosque ad justitiam deduxi. Sanctissimus ergo animarum director fuit Christus, ideò mihi ad te venienti benignus occurre, *exurge in occursum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Israel*, tibi virtus, ac potentia non deest, qua me revertentem ad te suàviter suscipias. Deinceps prædicit calamitatem Judæorum, *fortitudinem meam ad te custodiam*, quasi diceret Christus, potentiam omnem meam ad te acceptam referam, aut pro tua gloria impendam.

Psalmus 59. Etiam aliquod mysterium Christi, & A Ecclesiæ continet; nec in eo tantùm historiographum agit David, sed etiam Prophetam: nam sub figura populi Israel, qui variis persecutionibus agitatus est usque ad tempora David, qui ipsum liberavit, ejusque imperium dilatavit in plures gentes, describit persecutiones Ecclesiæ usque ad tempora Constantini, in quibus liberata est, & in varios populos dilatata. *Da nobis auxilium*, ò Jesu Christe, *de tribulatione, quia vana salus hominis: in Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos*. Judæos, Gentiles, Hæreticos.

Psalmus 60. *Exaudi, Deus, orationem meam*, &c. Repræsentat statum Ecclesiæ per tyrannos afflictæ, Dei auxilium invocantis, ut regnum Christi sit æternum, eam autem Deus exaudivit. *Dedisti hæreditatem timen-* B *tibus nomen tuum*, magnum patrimonium in Italia per Constantinum, sed etiam in cœlo. *Dies super dies Regis adjicies: annos ejus usque in diem generationis, & generationis*: scilicet Regni Christi non erit finis. *Permanet in æternum in conspectu Dei*, resurgens ex mortuis, jam non moritur. Hæc enim cùm excedant Davidem, & quemcumque hominem manifestè, excepto Messia, de ipso intelligenda veniunt, ut scitè ad hunc Psalmum ait Cajetanus, quod etiam ibidem testatur Thargum. Dies mundi futuri super dies Regis Messiæ appones. Sedens ad dexteram Patris: *Misericordiam, & veritatem ejus quis requiret?* Per misericordiam pœnitentibus parcit, per veritatem, & justitiam superbos, & impœnitentes supplicio afficit, quis consilia ejus perscrutabitur: *Sic psalmum dicam nomini tuo:* C *ut reddam vota mea de die in diem*. Propter hoc, quia sic Christum exaltasti, quotidiana officia, & laudes in Ecclesia celebrabo.

Psalm. 61. *Nonne Deo subjecta erit anima mea: ab ipso enim salutare meum*. Christus, in quo est salus. Excitat seipsum David, & quemlibet fidelem ad constanter permanendum in fide contra quaslibet persecutiones. *Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti*. Præmium meum mihi auferre moliuntur, pro quo in siti, & ardore desiderii curro, & laboro in hac vita: *ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant*. Blanda, & adulatoria verba ad Martyres habebant, sed mala mente, ut animas à charitate Christi averterent. *Sperate in eo*, in Christo, *omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra*, D per confessionem laudis, & peccatorum, *Deus adjutor noster in æternum*.

Psalmus 62. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo*, etsi occasione angustiarum, quas aliquando passus est David in deserto Zif editus sit, orationem tamen Christi ad Patrem continet, nec desunt, qui Psalmum istum quotidie à Christo Domino recitatum putant, dum in hac terra mortali coarctabatur, ad Patrem suspirans, donec Baptismus passionis suæ perficeretur, bonitatisque illius consideratione se consolans, ac hostium suorum prævidens interitum, unde totus Psalmus perfectè Christo convenit, ultimus etiam versus ipsum specialiter designat, *Rex verò lætabitur in Deo*, Messias scilicet, *laudabuntur omnes, qui jurant in eo*, illi subjectionem, ac fidelitatem promittendo, sicut E Regi, *quia obstructum est os loquentium iniqua*, ac falsò ipsum accusantium, cùm manifesta sit ejus virtus, ac potentia.

Psalmus 63. *Exaudi, Deus, orationem meam, cùm deprecor*. Oratio est Christi contra Judæos persecutores suos, qui suis conatibus contra ipsum nihil profecerunt, sed perditionem sibi pepercerunt potius, propter quam stupent omnes gentes, mirabilia Dei judicia laudantes. *Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio*, dum testimonia eorum, ut ad mortem damnaretur, non erant convenientia, *accedet homo ad cor altum*, profundè excogitabit modos ipsum perdendi, quamvis D. Augustinus id tribuat Christo, qui alto consilio, & arcano ad passiones, & crucem accessit. Etsi enim Christus secundum speciem exterio- *Altum Dei consilium.*

rem sine specie, & decore fuerit opprobrium hominum, & abjectio plebis, vermis, & non homo ob humilitatem Passionis, rem altissimam, & sublimissimam volvebat animo, *& exaltabitur Deus*, vincebat ibi Dæmones. Non crux, sed triumphus fuit, gloriam immensam Deo pariebat in salute hominum.

Psalmus 64. *Te decet hymnus, Deus, in Sion.* Commendat sub typo Hierusalem terrestris sanctitatem Ecclesiæ, in qua Christus laudabitur ab omnibus gentibus. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet. Beatus, quem elegisti, & assumpsisti.* Quod priùs intelligitur de Christo capite, postea de membris: nam Verbum prius hunc hominem assumpsit in unitate suppositi, secundò Christus assumpsit Ecclesiam in unitate corporis mystici. *Exaudi nos Deus salutaris noster*, Jesu Salvator, *spes omnium finium terræ, & in mari longè.* B *Præparans montes in virtute tua*, id est Sanctos Apostolos in virtute Spiritus Sancti. Hinc describit commotionem, & conversionem gentium, & abundantiam donorum spiritualium.

Psalmus 65. *Jubilate Deo omnis terra.* Excitat gentes ad laudes Christi propter opus redemptionis, & quia, reprobatis Judæis, electæ sunt. *Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua, Domine*: in morte, in descensu ad inferos, ac maximè in resurrectione, iuxta mentem incogniti: *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*, Judæi mendacia de resurrectione comminiscentes. *Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum: induxisti nos in laqueum: posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra*, usque ad tempo- C ra Constantini, sævi Imperatores Christianos maximè exercuerunt.

Psalmus 66. *Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos*, &c. *ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.* Continet invocationem adventus Christi. *Confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum suum.* Virgo Maria ex sola cœlesti influentia germinavit Christum sine Virginitatis detrimento. *Benedicat nos Deus, Deus noster: benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ*: indicatur Sancta Trinitas, cujus secunda persona dicitur *Deus noster*, propter Incarnationem.

Psalmus 67. *Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus*, &c. Excitat Christum ad resurrectionem, & omnes fideles ad celebrandam illam resurrectionem cum lætitia, ac consequenter varia dona, & ornamen- D ta Ecclesiæ ab ipso collata, sub figura eorum, quæ in populo Israel gesta sunt in itinere per desertum, sub ductu duplicis columnæ. *Cantate Deo, & psalmum dicite nomini ejus, iter facite ei, quoniam ascendit super occasum*, cùm expoliavit infernum, & mortem superavit in resurrectione, totus Psalmus plenus est arcanis Christi mysteriis.

Psalmus 68. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, veni in altitudinem maris.* Passionem Christi evidentius repræsentat, quàm ut dicere opus sit. *Et operui in jejunio animam meam, & factum est in opprobrium mihi, & posui vestimentum meum cilicium*, macerando carnem pro peccatis hominum. Porrò ex hoc Psalmo sex vicibus desumpta testimonia Christo applicantur in novo testa- E mento, ut advertit Jansenius Gandavensis in argumento ejusdem Psalmi.

Psalmus 69. *Deus in adjutorium meum intende*, &c. Exhibet triplicem Christi petitionem. 1. Ut liberetur. 2. Ut puniantur ejus persecutores. 3. Ut præmium fideles consequantur.

Psalmus 70. *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum*, &c. Continet invocationem, qua anima suspirat ad Christum, ut liberetur, *in justitia tua libera me, & eripe me*, quippe Christus ex rigore justitiæ satisfecit pro hominibus, eosque eripuit de jugo Satanæ. *Esto mihi in Deum protectorem, & in locum mu-* A *nitum, ut salvum me facias, quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu*, &c.

Psalmus 71. *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis.* Sub typo Salomonis, cui David fausta precabatur, exhibet plures Christi excellentias. 1. Judiciariam ejus potestatem, ibi, *Deus judicium tuum Regi da.* 2. Perpetuam regni ejus durationem, ibi, *& permanebit cum sole, & ante lunam.* 3. Ejus Incarnationem, ibi, *descendet, sicut pluvia in vellus*: sicut enim ros descendit de cœlo in vellus Gedeonis sine strepitu, ac læsione velleris, ita Christus in B. Virginem. 4. Perpetuam pacem illius tempore futuram, ibi, *orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis.* 5. Ejus regni magnitudinem, ibi, *& dominabitur à mari*, & 6. ejus cultum, & latriam ibi. *Coram illo procident Æthyopes*, &c. Psal. 71.

Psalmus 72. *Quàm bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde.* Gravissimam tractat quæstionem, cur boni hìc flagellentur, prosperè verò agant sæpè impii. Quam quæstionem se tandem cogniturum asserit ex inspectione eorum, quæ in Christo videbuntur. *Existimabam, ut cognoscerem hoc: labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in novissimis eorum.* Per Sanctuarium Dei, ait incognitus, accipe Christum, qui est Sanctus Sanctorum, in quo nobis dicta quæstio solvitur. Unde ait Magister in glossa. Sanctuarium Dei Christus, in quo sunt omnia consilia super filios hominum, qui ut Deus merita singulorum cognoscit. Et est sensus, *donec intrem in sanctuarium Dei*, id est, mente in Christum tendam, qui hìc prospera non habuit, nunc autem regnat in æternum cum Patre, *& intelligam in novissimis eorum*, id est, per Christum intelligam finem bonorum, & malorum, qui ipse in judicio dabit bonis regnum, sed malis æternum supplicium. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.* Fortitudinem Christi Pater differri volebat. Compressit potentiam suam obediens Patri, nec descendens de cruce, ut poterat, eum tamen cum gloria suscitavit à mortuis, & in ascensione sua suscepit. Quæst. afflictior. bonorum.

Psalmus 73. *Ut quid Deus repulisti in finem?* Expositis persecutionibus Ecclesiæ sub typo afflictionum, quas passi sunt Judæi tempore Antiochi Regis, & Machabæorum, invocat Christum, ut veniat in secundo adventu ad liberandam Ecclesiam suam. *Exurge, Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum, quæ ab insipiente sunt tota die.* A Mahumeto, & Antichristo præsertim, ut fideles tuos ab hujusmodi bestiis liberes.

Psalmus 74. *Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, & invocabimus nomen tuum: narrabimus mirabilia tua: cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.* Vox Christi est promittentis se venturum ad judicium, idest, quod non effugient ulli impii, *quoniam neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus Judex est, hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri, plenus mixto.* Calix est retributionis merum vinum infundens bonis, mixtum malis, quia si hìc aliquid prosperi sentiunt, in fundo, & in finem reperient fæcem pœnæ æternæ, quæ nunquam evacuabit.

Psalmus 75. *Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Venit Christus in mundum, cùm pax vigeret ubique, *& factus est in pace locus ejus*, cùm omnia arma quasi confracta essent. Et tunc per prædicationem Apostolorum mundum illuminavit mira luce Euangelii. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Sed viri divites, & potentes dormierunt, & stupidi facti sunt, unde excandescit ira ejus, ut in judicio suo eos puniat. *Tu terribilis es, & quis resistet tibi, ex tunc ira tua*, quando homines non attendunt ad lucem Euangelii.

Psalmus 76. *Voce mea ad Dominum clamavi.* David invocat Messiam, suspiratque post ejus adventum,

nec

nec in alia cogitatione consolatur, *renuit consolari anima mea, memor fui, & delectatus sum*, meditando in Christo, & occupans me assiduè in ista contemplatione. Hoc sancti viri exercitium est sperare in misericordia Christi venturi, cujus mira opera describit sub figura eorum, quæ gessit Deus, liberans populum Israel ab Ægypto, & eum deducens ad terram promissionis. *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum*. Scilicet bona est ratio, cur recordetur operum Christi, quia recordatur operum eorum, quæ Deus gessit ab initio, quæ in figura Christi contingebant. *In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis: & vestigia tua non cognoscentur*. Juxta quod dicitur Proverb. 30. tria esse difficilia, & quartum penitus ignotum, viam aquilæ in cœlo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentula. Quæ denotant quatuor Christi mysteria, ascensionem, resurrectionem, conversationem in mundo, & Incarnationem in B. Virgine. Absque violentia fecit Christus ista mysteria.

Consolatio in Christo.

4. Difficilia

Psalmus 77. *Attendite popule meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei*. Vox est Christi invitantis ad attentionem legis Euangelicæ, quam ore proprio promulgavit: & hic explicat sub typo eorum, quæ in veteri lege contigerunt: quia lex nova est veritas, & spiritus legis veteris, & vetus testamentum nihil aliud est, quàm occultatio novi, sicut novum est manifestatio veteris: idcirco dicit: *Aperiam in parabolis os meum*, quia ad rem aliam significandam ista adducit. Quod nempe Religio à Judæis ad gentes transferenda est, sicut sacerdotium à domo Heli translatum est, & regnum à domo Saul, & tabernaculum à tribu Ephraim. *Januas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducavit homo*. Rupertus lib. I. super Matthæum de Christo istud intelligendum esse contendit ex Joan. 6. capite. Januas autem cœli aperuit Dominus, scilicet januam mentis, cùm credidit Maria, & januam ventris, cùm sine viro concepit, & peperit.

Psalmus 78. *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam*, prævidens David sub typo calamitatum, quæ acciderunt in Judæa tempore Antiochi, & Machabæorum persecutiones Ecclesiæ inferendas per tyrannos, & Mahumetanos, aliosque veræ Religionis hostes, invocat auxilium Christi. *Anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum*, quod est Jesus, quod nomen importat salutem, & liberationem, in quo ideo speramus: & quia Ecclesia debet liberari ab hujusmodi afflictione, addit, *nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ*, qui Sacramentis tuis reficimur, *confitebimur tibi in sæculum*, gratias agendo.

Psalmus 79. *Qui regis Israel intende, qui deducis, velut ovem, Joseph*. Suspirat post Messiam. *Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim, Beniamin, & Manaße. Excita potentiam tuam, & veni*, ideft, manifesta te in filio, qui est virtus tua per Incarnationem ejus, *ut salvos facias nos* de potestate diaboli. *Deus converte nos, & ostende faciem tuam*, idest filium tuum, *& salvi erimus*.

Psalmus 80. *Exultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob*. Sub typo populi Judaici, quem hortatur ad celebranda festa cum gaudio in gratiarum actionem pro liberatione ab Ægypto, invitat populum Christianum ad congaudendum Christo, qui transplantavit Synagogam in Ecclesiam, legem in libertatem: & à peccato in gratiam nos eduxit. *Inimici verò Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in sæcula*. Judæi Christum negarunt, & tempus pœnarum erit eis in æternum. Mentiti sunt, quia promiserant Moysi, & Josue servare legem, atque adeò Christum recipere. Item falsò dicunt se filios Abrahæ, item falsò interpretantur Scripturas sacras, easque pervertunt.

Judæi mentiti sunt.

Psalmus 81. *Deus stetit in synagoga Deorum*, Deus factus homo, ait Cardinalis Turrecremata, in conventu Judæorum bonorum, juxta morem illud, quo dicuntur dii quicumque magni viri, in medio horum stetit Christus in assumpta natura, secundum illud, medius autem vestrum stetit, *in medio autem Deos dijudicat*, discernit bonos, ac justos, qui majestatis suæ monita, fidemque sequuti sunt. *Usquequo judicatis iniquitatem*, vos mali Judæi contradicentes legi, quam vobis dederam. *Humilem, & pauperem justificate, eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate*. Christum scilicet de manu majorum. *Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant*. Judæi infideles, & increduli. *Surge, Deus, judica terram*. Exurge Deus Christe de sepulchro, damna eos, qui te crucifixerunt, *quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus*, pro una gente ex omnibus mundi nationibus populi tibi servient.

Psal. 81.

Psalm. 82. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris, Deus*. Admiratur Propheta Christum venientem ad judicium in magna majestate, *ne taceas*, da in impios sententiam, nec mitescas à vindicta. *Quoniam inimici tui sonuerunt, & qui oderunt, extulerunt caput*. Antichristi membra tumultuosis vocibus doctrinæ tuæ contradixerunt.

Psalmus 83. *Quàm dilecta tabernacula tua*. Postquam Propheta admiratus est tabernacula celestis beatitudinis, celebrat viros justos, qui auxilio Christi ad ea conscendent. *Beatus vir, cujus est auxilium à te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco, quem posuit*, ascendit per gradus virtutum in hac valle miseriarum, quæ locus est ad merendum homini à Deo constitutus. *Etenim benedictionem dabit legislator*, Christus, & sic *ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion*. In cœlo. *Protector noster aspice Deus: & respice in faciem Christi tui*. Si non propter nos acceptæ tibi sint preces nostræ, saltem respectu meritorum Filii tui, qui est imago tua, exaudi nos.

Psalmus 84. *Benedixisti, Domine, terram tuam, avertisti captivitatem Jacob, remisisti iniquitatem plebis tuæ*. Christus remisit peccatum, quo tenebatur captivum genus humanum. *Misericordia, & veritas obviaverunt sibi*, in adventu Christi, misericordia, qua Filius Dei assumpsit carnem, & veritas, qua impleta est promissio tanta Patribus veteris testamenti. *Justitia, & pax osculatæ sunt*. Justitia, qua Deo Christus satisfecit, pax, qua nos Patri reconciliavit, *etenim Dominus dabit benignitatem*, Christus dabit gratiam, *& terra nostra dabit fructum suum*, anima nostra producet bona opera. *Justitia ante eum ambulabit, & ponet in via gressus suos*. Prima justitia hominis est, ut puniat se malum, & faciat se bonum: & hæc est via Dei, ut veniat ad eum, & ponat in eo vestigia suæ imitationis, ait Card. de Turrecremata.

Psalmus 85. *Inclina, Domine, aurem tuam, & exaudi me: quoniam inops, & pauper sum ego*: Christus in forma servi Patrem orat. *Omnes gentes, quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te, Domine*. Indicatur conversio gentium per totum orbem. *Quoniam magna est misericordia tua super me; & eruisti animam meam ex inferno inferiori: Deus, iniqui insurrexerunt super me*. Christus per resurrectionem ex inferno liberatus est. *Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo*, judiciariam potestatem, *& salvum fac filium ancillæ tuæ*, Beatæ Virginis, quæ se ancillam nominabat. *Fac mecum signum in bonum*. Signum Jonæ Prophetæ.

Psalmus 86. *Fundamenta ejus in montibus sanctis*. Commendat Ecclesiam à fundamentis, quæ sunt Apostoli, à portis, quæ sunt Sacramenta, *diligit Dominus portas Sion*. A celebritate famæ, *gloriosa dicta sunt de te*, à multitudine civium, *memor ero Rahab, & Babylonis*, à prædicatione mysterii mirabilis, quod

Privilegia Ecclesiæ.

quod, qui fundavit Ecclesiam, in ea natus sit, *nunquid Sion dicet homo: & homo natus est in ea*. Deus homo factus. Hoc in Ecclesia narrabitur, & persuadebitur à felicitate superna incomprehensibili, qua post judicium donabitur. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te*.

Psalmus 87. *Domine Deus salutis meæ in die clamavi, & nocte coram te*. Oratio est Christi ad Patrem clamantis, & quæ Passionis suæ sunt evidenter demonstrantis. *Quoniam repleta est malis anima mea*. Ibidem orat Christus pro majoribus peccatoribus, *numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt te?* mirabile enim, cùm obstinati convertuntur, optat eis Christus medicum, qui eos sanet. Urget denique Christus precatione valdè vehementi, ut aliquis ex perditissimis peccatoribus ad Deum redeat. *Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?* Verè enim peccatores terra sunt oblivionis, qui Dei non recordantur. *Ut quid, Domine, repellis orationem meam, avertis faciem tuam à me? pauper sum, & in laboribus à juventute mea*, quasi diceret, dura, & dira pro hoc passus sum, ut peccatores converterentur. Quæ verba valde sunt pathetica: mirum, quod ex horum lectione corda non scindantur.

Psalmus 88. *Misericordias Domini in æternum cantabo*. Gratias agit Deo Propheta de promissione sibi facta per Nathan, de Messia ex se nascituro, cujus regnum esset æternum. *Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in cœlis*, &c. *Juravi David servo meo: usque in æternum præparabo semen tuum, & ædificabo in generationem, & generationem sedem tuam*. Quæ minimè Salomoni conveniunt. Inde prorumpit in laudes Dei, *quia Domini est assumptio nostri, & sancti Israel Regis nostri*, assumptio nostræ humanitatis, cujus etiam magnitudinem describit, *ipse invocabit me*, Christus Patrem: *Pater meus es tu*, per naturam, *& ego primogenitum ponam illum excelsum præ Regibus terræ; misericordiam autem meam non dispergam ab eo*. Scilicet magna Dei misericordia, qua voluit dare Christum, unde alibi. Deus susceptor meus: Deus misericordia mea. Prævidens verò David afflictiones, & ruinas domus Regiæ, quasi essent obstacula promissioni sibi factæ, *tu verò repulisti, & distulisti Christum tuum*, urget prece ardentiori adventum Messiæ. *Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine, sicut jurasti David, &c.*

Psalmus 89. *Domine, refugium factus es nobis à generatione in generationem*. Prævidens Propheta, ait hìc Rupertus Abbas, in perfidia semper, & errore permansuros, ostendit hìc homines per solum Christum esse redimendos. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes vivificabuntur, 1. Corin. 15. concessa itaque mortalitate hominis per hæc verba, *mane, sicut herba transeat, induret, & arescat, quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus*, communem Resurrectionis spem continuò subjicit, *repleti sumus mane misericordia tua*, mane, ideſt Resurrectionis die, *sumus*, quia videlicet fide certissima, quasi jam peracta Resurrectio est, quam in Christo factam in nobis futuram speramus.

Psalmus 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur*. Non timebit ille, qui spem in Deo posuit ab aliquo genere tentationis, sed, ò Christe, *mille*, qui præsumunt se futuros in latere tuo, tecum sessuros ad judicandum cum Apostolis, & aliis viris perfectis, *cadent à latere tuo*, ideſt non deputabuntur cum illis, qui consiliarii, & judices tecum erunt, *& decem millia*, ideſt infiniti, qui præsumunt se ponendos à dextris, ideſt inter salvandos, cadent *à dextris tuis*, qui à sinistris ponentur: mille dicit à latere cadere, & plures à dextris, quia plures sunt illi, qui præsumunt se salvandos, quàm qui præsumunt se cum Christo judicaturos. Cardinalis Turrecremata.

Psal. 91. Psalmus 91. *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo, Altissime, ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem*, mane, ideſt in die gratiæ bonum est annuntiare misericordiam Christi, & ejus justitiam per noctem, ideſt tempore judicii, in quo infideles damnabuntur ad noctem inferni. *Quia delectasti me, Domine, in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo*, in operibus scilicet redemptionis, *quàm magnificata sunt opera tua, Domine*, Jesu Christe.

Psalmus 92. *Dominus regnavit*. Canit hìc Psalmista gloriam Christi resurgentis, per Resurrectionem enim quatuor adeptus est, 1. immortalitatem, & omnes perfectiones corporis gloriosi, *decorem indutus est*, 2. Fortitudinem, & potentiam ad expoliandum infernum, *indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se*. 3. Fundavit totam Ecclesiam super firmam petram, *etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur*. 4. Judiciariam potestatem, *parata sedes tua ex tunc*, licèt secundum divinitatem sit æternus. Hinc jubilatio Ecclesiæ. *Testimonia tua*, ò Christe, *credibilia facta sunt nimis*, scilicet Patriarcharum, Prophetarum, Angelorum, Patris in Baptismo, miraculorum, Apostolorum. *Domum tuam*, quæ est Ecclesia, *decet sanctitudo, Domine, in longitudinem dierum*, non decet illam in fide vacillari, & infirmari post tot testimonia fide omninò digna.

Fructus resurrectionis Christi.

Psalmus 93. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit*. Christi majestatem in judicio, in quo unicuique secundum opera dabit, & retribuet. Propheta hìc repræsentat, arguit quoque impios, qui persequuntur Ecclesiam, quasi judicium futurum non esset, *& dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob*, &c. *& reddet illis iniquitatem ipsorum, & in malitia eorum disperdet illos Dominus Deus noster*.

Psalmus 93. *Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro*. Littera Hieronymi habet, *venite laudemus Dominum, jubilemus petræ Jesu Christo*. Invitat David gentiles, ut relictis Idolis, & Judæos, ut dimissis ceremoniis legalibus, conveniant ad credendum in Christum, *quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos*. Supple, Christus est, *hodie si vocem ejus*, Euangelicam, *audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione*, &c. *quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam*, quia vagi erunt Judæi per orbem.

Psalmus 95. *Cantate Domino canticum novum*. Filio Dei, qui est Rex Regum, cantate vovum canticum, qui est novus homo natus in mundo, dicentes cum Angelis, Gloria in excelsis Deo, *Cantate Domino omnis terra*, quia adventus Christi omnibus fuit in salutem. *Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus*, nativitatem de Virgine, quomodo mortuos suscitavit, & similia miracula. *Dicite in nationibus, quia Dominus regnavit*. Translatio Psalterii Rom. quam hodie servat Vaticana Ecclesia, addit, *à ligno*, & sic legit D. Augustinus, atque etiam Justinus Martyr in orat. ad Antoninum Pium, docetque Genebrardus additum per 70. cùm in Hebræo non habeatur, *etenim correxit orbem terræ*, ab errore Idololatriæ, & sanctissimis legibus munivit, &c.

Psalmus 96. *Dominus regnavit, exultet terra*. Describit gloriam Christi ad judicium ultimum descendentis, ut enim per Ascensionem adeptus est possessionem Regni sui in Cœlo, sic per descensum ad judicium possessionem regni sui in terra accipiet. *Nubes, & caligo in circuitu ejus, justitia, & judicium correctio sedis ejus*. Veniet in nubibus cum potestate, & majestate magna, & correctio orbis procedet ex sede, & potestate ejus judiciaria. *Ignis ante ipsum præcedet*, &c. Verisimile enim est, ait hìc Cajetanus, quod sicut in primo adventu veniens homo humilis implevit omnia, quæ fuerunt humanæ humilitatis humano more, ita in secundo adventu veniens gloriosus, implebit ea, quæ majestatis sunt, etiam humano more: & ita adventus ille, quamvis in principio futurus sit, sicut fur in nocte

nocte (hoc est improvisus) tamen non in ictu oculi, sed multo interjecto spatio temporis durabit: multo magis, quàm duret ingressus alicujus principis in aliquam civitatem, *viderunt omnes populi gloriam ejus*, idest videbunt, tàm certo enim Propheta res dicit futuras, ac si jam factæ essent: tàm justi, quàm injusti videbunt honorem Christi, sed hi ad cumulum doloris, illi ad cumulum gaudii.

Psalmus 97. *Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit*. Tota vita Christi plena est novis operibus, & miraculis. *Notum fecit Dominus salutare suum* (Jesum Christum) *in conspectu gentium revelavit justitiam suam*, qua pro peccatis hominum satisfecit Christus ex rigore justitiæ, *Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate*, in tribunali pœnitentiæ per Sacerdotes.

Tribunal pænitětiæ.

Psalmus 98. *Dominus regnavit, irascantur populi: qui sedet super Cherubim, moveatur terra*. Christus, etsi ante humilis apparuerit, regnum super omnem creaturam obtinuit, & quasi deridens inimicos ejus, qui ei non crediderunt, irascantur, quantum voluerint, qui ei nocere nõ possunt. *Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos*, Christus in cœlesti Jerusalem: ergo omnes ei laudes concinant, *& adorate scabellum pedum ejus*, humanitatem ejus, in qua divinitas, sicut super scabellum, stetit. *Moyses, & Aaron in sacerdotibus ejus, & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus*. Antiqui enim patres prophetaverunt, adoraverunt, & invocaverunt Christum.

Psalmus 99. *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia*. Monet Propheta, ut abjecto spiritu timoris, & servilis cujusdam coactionis, jam Christo ad mundum advenienti in spiritu amoris, & filiorum, læti omnes ei serviant. *Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus*, ipse Messias Deus est. *Populus ejus, & oves pascuæ ejus, introite portas ejus in confessione*, qui ejus doctrina pascimini, introite portas baptismi in confessione peccatorum, & in confessione laudis. *Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus* erga peccatores pœnitentes.

Psalmus 100. *Misericordiam, & judicium cantabo tibi, Domine: psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me*. Hæc melius Christum loquentem repræsentant, quàm ipsum Davidem, cui non æquè omnia possunt adaptari. Finem porrò Psalmi soli Christo adaptat Turrecremata, *in matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem*. In matutino, inquit, id est in futuro judicio, quando vera lux incipiet oriri bonis, interficiam omnes morientes impœnitentes, & disperdam de societate Sanctorum omnes operantes iniquitatem, permanentes in voluntate peccandi, mittam eos in ignem æternum. Consentit Author incognitus totum istum Psalmum virtutibus Christi applicari, ac specialiter istum versum: *psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me*; in carnem enim venit Christus sine peccato, vixit sine peccato, transivit ex vita ista sine peccato, unde intellexit viam immaculatam in adventu Christi, vel aliter, inquit, per viam immaculatam intelligitur Virgo Maria. Ille autem Psalmus habet tres partes. 1. ostendit, qualiter David se devotè habuit circa Deum. 2. qualiter mundè erga seipsum. 3. qualiter justè erga subditum sibi populum, quæ Christo etiam adaptari possunt.

Psal. 101.

Psalmus 101. *Domine, exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat, non avertas faciem tuam à me*. In persona generis humani peccato Adami corrupti invocat auxilium secundi Adami, repræsentans miserias omnes, quas ex peccato illo contraxit, ac primò mortalitatem, *quia defecerunt, sicut fumus, dies mei*, sicut, deficiente ligno, deficit fumus, sic, deficiente humore radicali, deficit vita, secundò varias infirmitates corporis, *percussus sum, ut fœnum, & aruit cor meum*, tertiò exilium in hànc vallem miseriarum, *similis factus sum pellicano solitudinis*, quæ avis longa inedia, tota est macilenta, *& factus sum, sicut nycticorax in domicilio*, idest, sicut noctua, quæ diem fugit, & nocte tantùm apparet, *& sicut passer solitarius*, qui corpore, & pretio parva admodum est avis, ut nihil sit tristius, & abjectius homine post lapsum Adami, quartò persecutiones variorum adversariorum, *tota die exprobrabant mihi inimici mei*, inde exurget ad invocandum potentius Dei auxilium, *tu exurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus*, cùm scilicet Christus resurrexit à mortuis, misertus est Ecclesiæ, & gentes ad eum conversæ sunt, *& timebunt gentes nomen tuum, Domine, &c.*

Peccati miseriæ.

Psalmus 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus*. Excitat se David ad benedicendum Domino pro beneficio Incarnationis, & multitudine misericordiarum, quibus hominem cumulavit, *qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas*, per passionem, & sacramenta delet omnia peccata, *quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras*, quas verè delet per gratiam justificantem, cum qua non manent ulla peccata. Inde exaltat regnum Christi, cui omnes Angeli serviunt. *Dominus in cœlo paravit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur. Benedicite Domino omnes Angeli ejus*, non enim solùm homines invitat Propheta ad laudandum Deum, sed omnes etiam Angelos, quorum Christus est caput.

Psalmus 103. *Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer*, etsi videatur David velle laudare Deum in hoc Psalmo propter opera creationis præterita, non minus tamen eum laudat propter opera redemptionis, quæ adumbrata erant per opera creationis, ac videtur inchoare ab opere resurrectionis, in qua Christus confessione laudis, & decore gloria indutus est, ac deinceps Ecclesiam fundavit, ac diversos in ea ordines stabilivit. *Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem*, idest reddis Apostolos tuos homines spirituales, & ardentes zelo charitatis. Verba illa, *Sol cognovit occasum suum*, adaptantur Christo ab Augustino. Quid est, inquit, *Sol cognovit occasum suum*? Christus agnovit passionem suam: occasus Christi, passio Christi.

Psalmus 104. *Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: annuntiate inter gentes opera ejus*. Sub typo operum mirabilium, quæ gessit Deus circa populum Judæorum, quos ex Ægypto per Moysem liberavit, describit opera, quæ Christus gessit, ut salvaret genus humanum à servitute peccati: concludit autem Psalmum per hæc verba, *& dedit illis regiones gentium, & labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus: & legem ejus requirant*, scilicet, ut inquirerent mysteria, quæ in ea clausa erant, & contenta de Messia futuro.

Psalmus 105. *Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus*. Describit Propheta, quo pacto Deus sæpè liberavit Israelitas variis pœnis ab ipso affectos, cùm peccarent, idque ob eam rationem, quod Abrahamo promiserat ex stirpe illius Messiam oriturum, *& vidit, cùm tribularentur, & audivit orationem eorum, & memor fuit testamenti sui, & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ*. Istud enim testamentum promissio Dei est facta ad Abraham, Isaac, & Jacob de Christo.

Psalmus 106. *Confitemini Domino, &c. dicant, qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici, de regionibus congregavit eos*. Populum Christianum redemptum à Christo excitat ad ipsius laudes, enarratque varia beneficia in adventu Christi exhibita, non solùm liberando à peccato Adami, sed etiam à variis persecutionibus per tyrannos, ac hæreticos illatis, hìc hi vocantur redempti, ait Prosper Aquitanicus, qui in toto orbe terrarum de magna, & lata Ægypto, quasi per mare rubrum, Baptismum sacratum Christi sanguine liberantur.

A Psalmus 107. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallam in gloria mea.* Magnum prodit zelum ad laudanda Christi mysteria, quippe qui noverat Deum ignem esse, idcircò, quæ de Deo foris prodire expediebat, deberent esse ignea: *Exurge psalterium, & cythara, exurgam diluculo.* Vocat Christum psalterium, & cytharam, quasi diceret objectum suorum psalmorum, & cantionum spiritualium. Respondet autem Christus se diluculo, nondum orto sole, è tumulo exiturum. *Confitebor tibi in populis, Domine,* &c. Vox est Christi Patrem laudantis, & amore complacentiæ diligentis: *exaltare super cœlos, Deus, & super omnem terram gloria tua, ut liberentur dilecti tui,* qui per universum orbem sparsi sunt; hinc progreditur ad explicandam dilatationem Ecclesiæ, *exultabo, & dividam Sichimam,* &c.

B Psalmus 108. *Deus, laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & dolosi super me apertum est.* Psalmum illum, ait Prosper, de Christo habere prophetiam, quisquis Actus Apostolorum fideliter legit, agnoscit, ubi evidenter Act. 1. ostenditur de Juda traditore Domini prophetatum, quod hic scriptum est, *fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter,* &c. *Locuti sunt adversum me lingua dolosa,* tunc utique, quando eum, tamquam magistrum bonum, captiosa adulatione laudabant. *Sicut umbra, cùm declinat, ablatus sum, & excussus sum, sicut locustæ,* fugati sunt à persecutoribus fideles Christi, & de loco in locum transilierunt.

C Psalmus 109. *Dixit Dominus Domino meo: sede à dextris meis.* Hunc Psalmum Christus, Matth. 22. de seipso interpretatur, ac probat ex eo se Deum esse, quia vocabatur Dominus à Davide patre suo. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Ab Jerusalem incipit virtus, & potestas prædicationis Euangelicæ; *dominare in medio inimicorum tuorum,* scilicet viget religio Christiana, & regnum Christi in medio paganorum, Judæorum, hæreticorum, falsorum fratrum, ut non miremur, si tot sint ubique infideles. Facilè omnia Christi adaptantur; totus Psalmus est de Christo initium regni ipsius in ascensione, progressum, & finem in judicio exhibet.

D Psalmus 110. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo: in consilio justorum, & congregatione,* eorum sine dubio, qui sedebunt super duodecim thronos judicantes duodecim tribus Israel. *Magna opera Domini: exquisita in omnes voluntates,* inter quæ opera videtur numerare duo Sacramenta, Pœnitentiam, & Eucharistiam: primum *confessio* peccatorum, *& magnificentia* in absolutione opus ejus: *& justitia ejus* in satisfactione *manet in sæculum sæculi.* Secundum ibi, *memoriam fecit mirabilium suorum, misericors, & miserator Dominus: escam dedit timentibus se,* Panem scilicet illum incorruptibilem Eucharistiæ, *memor erit in æternum testamenti sui: virtutem operum suorum annunciabit populo suo,* nunquam desinet hæc Sacramenta dare, *ut det illis hæreditatem gentium. Redemptionem misit Dominus populo suo* per Christi passionem, *mandavit in æternum testamentum suum,* nunquam lex Euangelica mutabitur.

E *Psal. 111.* Psalmus 111. *Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.* Etsi totus videatur esse Propheta in enarrandis præmiis temporalibus, & spiritualibus eorum, qui misericordiæ opera exercent, nihilominus non obscurè Christum indicat remunerantem opera misericordiæ in judicio, & punientem immisericordes, & avaros. *Exortum est in tenebris lumen rectis corde,* Christus Judex, *misericors, & miserator Dominus. Beatus homo, qui miseretur, & commodat, disponet sermones suos in judicio: quia in æternum non commovebitur,* securè accedet ad judicium ibi benedicendus ad dexteram, *ab auditione mala non timebit. Paratum cor ejus sperare in Domino,* reputante sibi factum, quod datum fuit pauperi, cùm repellet avaros à se, excludetque Virgines fatuas sine oleo misericordiæ; At con- *In avaros divites.* tra de avaris, & immisericordibus, qui furati sunt Christo illa superflua, quæ pauperibus non erogaverunt. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet, desiderium peccatorum peribit,* amore divitiarum non tenebuntur, cùm se maledictos in ignem æternum mitti audient.

Psalmus 112. *Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.* Excitat Propheta ad laudandum Christum ubique terrarum, qui cùm sit excelsus, non despicit humiles, & abjectos, sed in hoc maximè demonstrat potentiam, quod instar Regis, ex parvis magna facit. 1. Adam, & posteros ad Hierarchias Angelorum post peccatum evexit. *Suscitans à terra inopem.* 2. Apostolos ad principatum Ecclesiæ, *& de stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus.* 3. Gentiles ex spurcitia Idolorum ad dignitatem populi Christiani: itaut Gentilitas prius sterilis, nullos Deo pariens filios, jam velut fœcunda mater, innumerabiles Deo filios pariat: *Qui habitare facit sterilem in domo: matrem filiorum lætantem,* jam enim Gentilitas in domo Dei, quæ est Ecclesia, habitat.

Psalmus 113. *In exitu Israel de Ægypto: domus Jacob de populo barbaro.* Benè Prosper Aquitanicus, per propheticum eloquium magis futura indicantur, quàm præterita retexuntur: & ideò quædam aliter hic dicuntur, quàm ibi acta sunt, ut vigilanter intelligatur prophetia, ubi non constat historia. Primum enim non Jordanem reversum esse retrorsum, sed stetisse legimus, & unde intelligit per exitum Israel de Ægypto, conversionem populorum ad fidem, & amorem Christi, derelicto sæculo, quasi Ægypto, *facta est Judæa sanctificatio ejus: Israel potestas ejus,* dedit enim eis potestatem filios Dei fieri. *Mare vidit, & fugit:* obstacula sæculi verbo Dei tremefacta cesserunt. *Jordanis conversus est retrorsum,* quoniam, qui aversus à principio Creatorem suum deserit, tanquam fluvius in mare labitur, cui bonum est, ut retrorsum convertatur, & rediens ad authorem suum, retro sibi faciat mare, ad quod ante tendebat. *Montes exultaverunt, sicut arietes: & colles, sicut agni ovium.* Apostoli montes sunt, & duces gregum, qui pabulis montium opimantur. *Quid est tibi mare, quod fugisti?* unde amota sunt impedimenta sæculi. *A facie Domini mota est terra,* à præsentia illius, qui dixit se nobiscum fore ad consummationem sæculi: ipse enim commovet terram, ipse pigra, & inertia corda convertit. *Qui convertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum,* qui doctrinam, quæ prius rigida videbatur in multa fluenta dividi, & sermonem suum fecit esse potabilem, quem discipulis insinuarat, incipiens à Moyse per omnes Prophetas, quia sic oportebat Christum pati, Luc. 24. *Non nobis, Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam,* gratia prædicatur.

Psalmus 114. *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus.* In hoc psalmo Propheta in persona generis humani per Adamum perditi repræsentat Deo suas miserias, & petit à Christo liberari per Incarnationem. *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni invenerunt me,* &c. *O Domine, libera animam meam,* deinde quasi factum perspiciens, quod optabat, gratias Deo rependit. *Convertere anima mea in requiem tuam.* Cessent tuæ angustiæ. *Quia Dominus benefecit tibi,* gratias suas in te effudit, *quia eripuit animam de morte,* ad quam damnatus eram: *oculos meos à lachrymis,* quibus deflebam statum felicitatis, à quo exciderám, *pedes meos à lapsu,* præservando me, ne tentationibus succumberem. *Placebo Domino in regione vivorum,* in Ecclesia militante, vel triumphante.

Psalmus 115. *Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.* In persona populi gentilis fidem Christi recipientis, cum humilitate loquitur hic Propheta. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Agnovi in illuminatione Spiritus sancti, aut in recessu ab errore gentilium totum mundum errare, ac minimè à prima veritate illustratos esse homines,

quia

quia præter veritatem fidei Christianæ traditiones aliæ mendacia sunt, ac inde exurgit ad gratiarum actionem pro beneficio illuminationis in fide Christi. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quia non est facile dignum quid illi rependere. *Calicem salutaris accipiam*. Etiam pro illo sanguinem effundam, quod præstiterunt Martyres. *Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus*, publicè ipsum confitebor.

Psalmus 116. *Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi*. Misit enim Deus Pater filium in hunc mundum: ac tunc confirmavit misericordiam, quam promiserat se daturum: *Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus*: veraque esse ostendit, quæcumque in scripturis erant, ut unum jota, aut unus apex non præteriret, quin omnia adimplerentur; *& veritas Domini manet in æternum*.

B

Psalmus 117. *Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia ejus*. Invitat fideles omnes ad laudandum Deum de beneficio Incarnationis, ac misericordia per Christum exhibita, in qua spem omnem repositam habet contra quaslibet persecutiones. *Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus*; &c. *Aperite mihi portas justitiæ, & ingressus in eas confitebor Domino*. i. conferte mihi Sacramenta Ecclesiæ Baptismum, Pœnitentiam. Hæc quippe viam aperiunt justitiæ. *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem*. *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli*. Ut duos conderet in semetipsum in unum novum hominem, circumsionem scilicet, ac præputium, ac duos populos Judaicum, & gentilem sub eadem fide iisdem Sacramentis conjungeret, hoc præstitit Christus, quamvis rejectus fuerit à Sacerdotibus, & Pontificibus Judæorum, qui debebant Synagogam ædificare. *A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*, in oculis interioribus credentium, sperantium, diligentium.

Sacramenta.

C

Psalmus 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Iste Psalmus multa habet singularia præ cæteris, nam semper loquitur cum Deo, & constat viginti duobus octonariis juxta numerum literarum alphabeti Hebraici, quorum unumquodque incipit ab una litera Hebraica, nec est versus, in quo sub variis nominibus non fiat mentio legis divinę, per quam lex Evangelica intelligenda venit, ad quam adspirat, quam laudat, & celebrat, ut per eam liberetur, & dirigatur in omnibus viis suis. *Suscipe me secundum eloquium tuum, & vivam*. Vox est humanæ naturæ à Verbo se assumi cupientis. *Defecit anima mea in salutare tuum*. Scilicet amore languebat post adventum Messiæ, *& in verbum tuum supersperavi*. Tota in eo spes. Item, *erravi, sicut ovis, quæ periit, quære servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus*, quasi diceret, non possum oblivisci, quæ in lege tua promisisti de Christo.

D

Psalmus 119. *Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, & exaudivit me*. Cum affligerer ex peccato Protoplastis, invocavi auxilium ejus. *Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa*. Serpentis, qui decepit Adamum, & Evam in Paradiso terrestri, unde profluxit status miseriarum hujus vitæ, quippe lingua illa dolosa, instar sagittæ potentis acutæ, omnia vulneravit, instar ignis, & carbonis omnia vastavit: unde adspirat ad alium statum felicioris vitæ. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea*. Si quid enim tædiosam hanc vitam potest reddere, maximè afflictio, quæ ex malis oblocutionibus provenit, vel vox illa est pœnitentis animæ, ac dolentis se diu nimium in malis habitibus involutam fuisse.

E

Psalmus 120. *Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi*. *Auxilium meum à Domino* Jesu Christo, *qui fecit cœlum, & terram*. Consequenter

A

describit, quanta bona ab illo proveniant. *Non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet, qui custodit te*. Dixit enim Christus se futurum cum suis usque ad consummationem sæculi, nec suos derelicturum.

Psalmus 121. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus*. Totus exultat in spiritu David, propterea quod de Christo sibi revelatum fuerat per eum ad cœlestem domum aditum patefaciendum esse hominibus. Hinc multiplicibus suspiriis domum illam concupiscit, cujus etiam bona aliqua enumerat, ut pacem, concordiam, abundantiam, & alia, idque ob amorem proximorum, ut inflammentur ad eam possidendam, *propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem de te*. *Psalmus 121.*

Psalmus 122. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis*. Anhelat Propheta ad Christum, illum solum suspicit, à quo liberari debeat ab opprobrio peccati: *sicut ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*. Non alia majori cura angitur, quia totum bonum hominis à Christo est.

Psalmus 123. *Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis*, scilicet Emmanuel Jesus Christus, idest nobiscum Deus. *Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem*. Quia sine Christo mala hujus vitæ intolerabilia essent, nemo calicem passionis potare posset. *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, sine quo non est salus.

Psalmus 124. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem*. Sicut mons non mutat, quicumque venti insurgant contra: sic ille est, qui spem in Deo, ejusque promissione de Messia venturo reposuit: qui habitat in Jerusalem, estque civis Ecclesiæ Christianæ, illius ruinam non timebit, cum montes sanctorum Angelorum eam custodiant, ipseque Deus illam tueatur, *Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas*. Hoc præstitit Christus virtute Passionis dæmonum potestatem conterens, nec tyrannos diu vivere sinens, ne puritati sanctorum officerent. *Benefac, Domine, bonis, ac rectis corde*. Hoc Christus exequetur in judicio. *Declinantes in obligationes*, in Hebræis est, ad pravitates, quippè peccata obligant ad pœnam, *adducet Dominus cum operantibus iniquitatem*, cum dicet improbis, *ite maledicti, &c.*

Psalmus 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati*. Quando à captivitate diaboli liberatum est genus humanum per Christi passionem. *Converte, Domine, captivitatem nostram sicut torrens in Austro*, idest accelera adventum tuum ea celeritate, qua torrens decurrit flante Austro, & glaciem dissolvente. *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent*. Hic fructus est Incarnationis, ut pœnitentes de peccatis quandoque maxima afficiantur lætitia.

Psalmus 126. *Nisi Dominus ædificaverit domum: in vanum laboraverunt, qui ædificant eam*. Ecclesia sine Christo ædificari, ac subsistere numquam poterit. *Vanum est vobis ante lucem surgere*, idest laborare ante Christum, & sine Christo, qui lux est mundi. *Surgite, postquam sederitis, qui manducatis panem doloris*. Expectanda est lux ista, quæ in tenebris lucet, donec advenerit. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*. Cum dederit pretium mortis suæ, & ex latere dormientis in cruce exierit sanguis, & aqua, quæ sunt Sacramenta, ex quibus ædificatur Ecclesia, ecce ipsa Ecclesia vera Domini hæreditas, Domini filii unigeniti, quæ Ecclesia est merces, & præmium fructus ventris, idest ipsius Christi, qui ex ventre Virginali prodiit: *sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum*, idest Apostoli filii Prophetarum, qui excussi fuerunt, vel per persecutionem, vel per missionem in fines terræ. *Beatus vir, qui implevit desiderium suum*

ex

ex ipsis, ideſt qui Apoſtolicæ prædicationis particeps eſt, *non confundetur*, in judicio, *cum loquetur inimicis ſuis in porta*. Nam in portis civitatum exerceri ſolebant judicia.

Pſalmus 127. *Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus*. Jacobus de Valentia hæc prima verba Chriſto adaptat, qui primus totaliter implevit voluntatem Patris, de quo in capite libri ſcriptum eſt: ideo Propheta converſus ad Chriſtum dicit. *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit*, quia Chriſtus perfectius fruitur pane cœleſtis beatitudinis. *Uxor tua, ſicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ*, quia Eccleſia ſponſa Chriſti dilatat palmites ſuos per univerſum fœcunda multitudine prolis. *Filii tui, ſicut novellæ olivarum, in circuitu menſæ tuæ*. Chriſtiani in magno numero altaria circumſtant ad manducandum panem Euchariſtiæ. *Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum*. Etſi verò iſte Pſalmus de quibuslibet timentibus Deum in veteri teſtamento poſſit intelligi: quia tamen David, ait prænominatus Interpres, non fuit minus Propheta in hoc Pſalmo, quàm in aliis: ideo, inquit, eſſet peccatum, & ſacrilegium dimittere myſticam, & veram expoſitionem, & occultare, ac contemnere, & dimittere tàm pretioſum theſaurum in prædicto, & cæteris Pſalmis abſconſum.

Eccleſiæ fœcunditas

Pſalmus 128. *Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: dicat nunc Iſrael*. David, enarratis Eccleſiæ variis perſecutionibus per tyrannos, per hæreticos, per Antichriſtum, dicit Chriſtum omnes puniturum in judicio. *Dominus juſtus concidet cervices peccatorum, confundantur, & convertantur retrorſum omnes, qui oderunt Sion. Fiant ſicut fœnum tectorum: quod, priuſquam evellatur, exaruit*. Quia impugnatores Eccleſiæ diu non poterunt proſperè agere, ſed Chriſtus tanquam juſtus judex eorum poteſtatem conteret.

Pſalmus 129. *De profundis clamavi ad te, Domine, Domine, exaudi vocem meam*. Vox eſt hominis per Adamum perditi de profundo carcere hujus mundi, vel ex lymbo inferni ad Chriſti auxilium ſuſpirantis, & in eo ſperantis, *quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio: & ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus ejus*. Chriſtus enim pro peccatis abundè ſatisfecit.

Pſalmus 130. *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me*. Adam in Paradiſo exaltavit cor ſuum appetens Dei æqualitatem, & volens ſcire bonum, & malum. Quod quidam interpretantur de numero prædeſtinatorum, & reproborum. Illud autem peccatum Adami tranſiit ad omnes ejus poſteros, excepta Virgine, ſed in primis ipſo Chriſto, cui ſpecialiter competit dicere, *Domine, non eſt exaltatum cor meum*, qui in Adamo non peccavit, nec ambivit honores, ſed omnia ad Patrem retulit, ſentiens de ſe humiliter etiam in omnibus ſuis miraculis. Non ergo hunc Pſalmum compoſuit David ad placandum Deum poſtquam populum enumeraverat, ut quidam volunt, nam peccatorem potius ſe dixiſſet. Nota ergo, ait Jacobus de Valentia, quod magnus theſaurus eſt in hoc Pſalmo abſconditus, & quomodo peccant, qui nolunt pulſare, ut eis aperiatur. Per gratiam tamen poteſt verificari ratione perſonæ Virginis Mariæ ratione gratiæ prævenientis.

Pſalmus 131.

Pſalmus 131. *Memento, Domine, David, & omnis manſuetudinis ejus*. Monet Proſper Aquitanicus ſermonem Propheticum hujus Pſalmi altiore ſenſu accipiendum eſſe, ut ſcilicet ad illum hominem, qui in capite, & in corpore, ideſt in Chriſto, & Eccleſia unus homo eſt, hæc verba referantur, qui homo cupiat eſſe habitaculum Spiritus Sancti, & in æternum à Deo poſſideri. *Exurge, Domine, in requiem tuam tu, & arca ſanctificationis tuæ*. Vox eſt Eccleſiæ deſiderantis, ut Chriſtus poſt conturbationem crucis gloria Reſurrectionis fruatur, atque etiam membra illius, quæ ſunt arca ſanctificationis Deo. *Sacerdotes tui induantur juſtitia, & ſancti tui exultent*, te reſurgente à mortuis, & eunte ad Patrem regale illud Sacerdotium induatur fide; lætentur membra ſpe Reſurrectionis, quæ præceſſit in capite. *Juravit Dominus David veritatem, & non fruſtrabitur eam: de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*. Promiſit Deus Davidi Meſſiam ex ejus ſtirpe naſciturum. Poterat dicere, ait D. Auguſtinus, ex fructu femoris tui, ſed ſignificantius dicere voluit, *ex fructu ventris tui*: quia de fœmina natus eſt Chriſtus, quo vir non acceſſit. *Sacerdotes ejus induam ſalutari*. Salutaris, id eſt, ſalutem afferens Chriſtus eſt, quo quiſque regeneratus induitur (ad Galatas 3.) *paravi lucernam Chriſto meo*: id eſt, præmiſi ante ipſum Prophetiam, cujus lumine uterentur, qui erant in tenebris ignorantiæ conſtituti, & ipſe Dominus ait de Baptiſta Joan. 5. *ipſe erat lucerna ardens, & lucens*.

Promiſſio Meſſiæ.

Pſalmus 132. *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum*. Quod tunc verè impletur, cum in unum caput, quod eſt Chriſtus, omnia fidelium membra concurrunt, & in ſolum Chriſtum conſpirant, ut eum diligant. *Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem*, cum miſit Chriſtus Spiritum Sanctum ad diſcipulos in unum congregatos, ipſi enim, ait Proſper, in unum habitant, qui in Chriſto concorditer vivent: & in diligendis non ſolùm fratribus, ſed etiam inimicis ſervant præceptum: quando pro inimicis ſuis eſt mortuus Dominus, qui eos facit participes æternitatis, quos imitatores habuerit dilectionis.

Bonum eſt omnes conſpirare ex amore in Chriſtum.

Pſalmus 133. *Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſervi Domini*. Excitat Propheta omnes fidelium ſtatus, qui ſunt in Eccleſia ad laudandum Deum in humanitate latentem. *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum, & terram*. Id addit ordinariè ad diſtinguendum Deum Iſrael à diis gentium, qui non credebant creationem mundi à Deo, cum æternum eſſe mundum arbitrarentur.

Pſalmus 134. *Laudate nomen Domini, laudate ſervi Dominum*. Excitat fideles omnes ad laudandum Deum contemptis Idolis. *Laudate Dominum, quia bonus Dominus: pſallite nomini ejus, quoniam ſuave*. nam nomen ejus, quod eſt Jeſus, eſt ſuave, quia ſignificat ſalutem.

Pſalmus 135. *Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia ejus*. Idem eſt ſcopus hujus Pſalmi, ac præcedentis: *quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri, & redimet nos ab inimicis noſtris, qui dat eſcam omni carni*. Cum eſſemus in ſtatu abjectionis, & captivitatis, Chriſtus non deſpexit nos, cum fuerimus in humilitate pœnitentium, Chriſtus remittet nobis peccata, & dat eſcam Sacramenti altaris omni fideli, propter ea confitemini Deo cœli.

Pſalmus 136. *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & flevimus, dum recordaremur tui Sion*. Univerſi fideles gemunt de habitatione terrena, quæ in quacumque ſui parte Babylonia eſt, ait Proſper, & flumina ejus ſunt omnes illecebræ temporales ſive in moribus, ſive in opinionibus, quas ſibi quiſque delegerit, in quibus nihil firmum, ſed omnia fluida. Aſpirant omnes fideles ad Sion cœleſtem, & quia medium ad illam perveniendi eſt naſcenti malæ cupiditati, priuſquam conſuetudine robuſta fiat, reſiſtere, concludit hunc Pſalmum, *Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos ſuos ad petram*, id eſt primos concupiſcentiæ motus tenebit, ne progrediantur ulterius, & conteret ad petram, quæ Chriſtus eſt (1. Cor. 10.) qui intuitu, & amore Chriſti non perficiet malum, quod ſuggerit.

Primi motus.

Pſalmus 137. *Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo*. Vox eſt gratiarum actionis ipſius David, cum ab Abſalone liberum ſe ſenſit, quæ adaptatur fideli Deo gratias agenti pro liberatione, & peccatis per Paſſionem Chriſti, ut magis ſpecialiter patet in his verſibus.

Si

si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me A .i. in peccatis si fuero, per Passionem, & Sacramenta vitam mihi reddes. *Dominus retribuet pro me, Domine misericordia tua in sæculum*. Offeret Christus pro me suæ Passionis merita in compensationem pœnarum mihi debitarum, solvet pro me, & patietur pœnam quam ego debeo solvere.

Psalmus 138. *Domine probasti me, & cognovisti me, tu cognovisti sessionem meam, & resurrectionem meam*, Verba ista prophetica Christi sunt Patri dicentis *Domine* quia, ait Prosper, ei & Pater, & Dominus est, Pater formæ Dei, Dominus formæ servi. Sedere autem est humiliari, surgere, exaltari, unde sedit Dominus in Passione, resurrexit in Resurrectione. Quod, inquit, tu voluisti, Domine, approbasti, & ideò sic factum est, quia sic tibi placuit. Postquam autem Christus se cognosci à Patre multipliciter explicavit, ait se cognoscere numerum electorum, & reproborum: B *mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus*, & de reprobis subjungit, *viri sanguinum declinate à me*, scilicet gratos habet omnes, quos Pater elegit, odiosos, quos reprobavit, amici illi ii sunt, qui prædicantibus Apostolis in magna multitudine fidem amplexi sunt. Viri sanguinum Judæi sunt, & pagani, qui irridebant spem Martyrum de Resurrectione. *Qui dicitis in cogitatione, accipient in vanitate civitates suas*, id est, corpora. Concludit per assertionem suæ innocentiæ in amore illorum, & horum odio. Verius enim, quàm David, aut quivis alius gloriari potest Christus non fuisse in se aliquam viam iniquitatis, ac iniquitatem perfecto odio habuisse, præeligens mori, ne regnaret iniquitas. Ideò securè loquitur, *proba me Deus, & scito cor meum, interroga me, & cognosce semitas meas, & vide, si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna*. C Petit se regi à Patre in judicio, ubi erit via æternitatis. Interpres Cajetani, *& vide, si via derisionis in me est, deduc me in via sæculi*, scilicet via iniquitatis via est derisionis. D. Hilarius egregiè totum Psalmum Christo adaptat.

Psalmus 13. *Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me*. Oratio est Christi postulantis liberari à populo maligno Judæorum, qui illi mortem machinabatur. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis: venenum aspidum sub labiis eorum*, cum multa illi falsò imposuerunt, & clamaverunt, *tolle, tolle, crucifige eum*. Sequitur. *Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operit eos*: caput idest caussa cur circumdati sunt obsidione per Romanos, est labor labiorum ipsorum propter verba multa contumeliosa in Christum. D Hinc ignis belli in ipsos exarsit, *cadent super eos carbones: in ignem deiicies eos, in miseriis non subsistent*. Quæ etiam ad pœnas inferni referri possunt.

Psalmus 140. *Domine clamavi ad te, exaudi me*, & in hoc Psalmo duos versus Christo adaptat D. Prosper, primo illum, *absorpti sunt juncti petræ judices eorum* .i. Magistri ipsorum qui sibi judicium vindicant de mundanorum dogmatum disciplinis, si Petræ jungantur, id est, Christo comparentur, *absorpti sunt*, id est, nihil loci habebunt, sed in sua vanitate deficient. Secundo finem Psalmi: *singulariter sum ego, donec transeam*. Solus Christus Martyrum fortitudo, pro quo nullus est prius mortuus, quàm ipse moreretur: sicut dicit (Joan. 12.) *cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum, & nisi granum frumenti mortuum fuerit, solum manet*. E Priusquam ergo moreretur, & transiret ad Patrem, singularis fuit, nec habuit socios Passionis, qui postea in multiplicem segetem de unius grani fœcunditate creverunt. Non desunt autem, qui singulos versus Christo attribuunt oranti pro diversis membris Ecclesiæ.

Sapientia mundi inanis est prescietia Christi.

Psalmus 141.

Psalmus 141. *voce mea ad Dominum clamavi*, oratio est Christi in sua Passione ab omnibus derelicti clamavi ad te Domine: *dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium*. In solo Deo spem Christus reposuit, non in auxilio humano. *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo*, de sepulchro, de lymbo, inde corpus, inde animam per Resurrectionem libera, *me expectant justi, donec retribuas mihi*. Quia Patres Sancti in lymbo conclusi expectabant Christi Resurrectionem, ut liberi exirent. Jam vox, quæ sequitur, ait D. Augustinus, ex capite, sonat Domini Nostri Jesu Christi, & est talis ipsa, qualis hesterna ultima. Hesterna enim, si meministis hæc, fuit, *singulariter sum ego, donec transeam*, & hic quæ est ultima, *me sustinebunt justi, quoadusque retribuas mihi*.

Patres in Lymbo expectabant.

Psalmus 142. *Domine exaudi orationem meam, &c. & non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Vox est hominis corrupti ex prævaricatione Adami, propter quam nullus est sine peccato, imo multipliciter à dæmonibus impugnatur. Quapropter recogitans dies antiquos, & antiquas figuras, quibus delineabatur, & promittebatur Christus Redemptor, ipsius præsentiam, & auxilium ardenter efflagitat. *Eripe me de inimicis meis, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu*, ò Jesu Christe, doce me legem Euangelicam, *spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, spiritus ille est, vel tertia Trinitatis persona, vel est imitatio spiritus illius, zeli scilicet, & fervoris ad Deum, hic diriget me ad terram viventium.

Psalmus 143. *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium*. Hunc Psalmum composuit David in gratiarum actionem post devictum Goliath, ac quia vidit sub figura hujus victoriæ adumbrari victoriam Christi, qui caput Diaboli abscinderet, idest peccatum originale cum baculo crucis, vel illi gladium auferret, quo omnes vulnerabat, inde ad Christum sese attolit. *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei*, quia per illam victoriam Christi victoria illi innotescebat. *Domine inclina cœlos tuos, & descende*, de cœlo ad terram per Incarnationem, *tange montes, & fumigabunt*, montes enim, ait D. Prosper, idest, elati quique, & tumidi, tangente eos Dei gratia, fumigabunt, & accensi cordis vaporem cum lachrymis confessionis emittent. Sed & coruscatio Euangelii, & fulgura miraculorum illustrant corda credentium. Sagittæ autem Dei verba sunt, quibus dissipatur consideratio superborum.

Psalmus 144. *Exaltabo te Deus meus rex, & benedicam nomini tuo in sæculum, & in sæculum sæculi*. Contemplabatur sanctus Propheta varias Jesu Christi excellentias, propter quas illum cum jubilo, & exultatione cordis illum celebrat in hoc Psalmo. *Magnus Dominus, & laudabilis, & magnitudinis ejus non est finis*, propter immensam ejus divinitatem. *Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur*, quia Christus est Sanctus Sanctorum, per quem omnes alii sancti sunt, *& virtutem terribilium tuorum dicent*, cum tot mira sunt in Mysterio Incarnationis. *Suavis Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus*, in opere Redemptionis, qua liberavit omnes, aut à toto, aut à tanto. *Gloriam regni tui dicent, &c.*

Excellentia Christi exaltandæ

Psalmus 145. *Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero*. Idem intentum prosequitur David, at maximè ad spem in Christo habendam hortatur. *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus*: quia nulla creatura poterat satisfacere pro peccato hominum, id soli Verbo incarnato competebat. *Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus: spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cœlum, & terram*, quasi diceret beatus cujus Deus Jacob, idest ipsi Jacob Christus promissus cum vidit scalam Genesis 28. & cum dixit, *non auferetur sceptrum de Juda, &c. & salutare tuum expectabo Domine*, persentiens Anti-Christum in Benedictione Dam, beatus, inquam, cujus Christus Deus Jacob adjutor est. *Qui custodit veritatem in sæculum*. Adimplens omnia, quæ in veteri testamento

ſtamento promiſſa erant. *Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit eliſos: Dominus diligit juſtos, &c.* An non hæc omnia Chriſto conveniunt?

Pſalmus 146. *Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus: Deo noſtro ſit jucunda, decoraque laudatio.* Amor, quo erga Chriſtum Redemptorem fervebat cor Davidis, ſatiari non poteſt, quin ſemper encomia, & laudes ejus celebret. *Ædificans Jeruſalem Dominus diſperſiones Iſraelis congregabit*, ut ex omnibus populis coaleſcat Eccleſia. *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum*, per remiſſionem peccati, & ſatisfactionem in remedium recidivi. *Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat.* Qui novit electos omnes, ſicut Paſtor, qui proprias oves cognoſcit, & eas etiam nominatim vocat. Joan. 10. *Magnus Dominus, & magna virtus ejus, & ſapientiæ ejus non eſt numerus, ſuſcipiens manſuetos Dominus: humilians autem peccatores uſque ad terram*, dum in infernum eos præcipitabit.

Prædicatio Euangelii. Pſalmus 147. *Lauda Jeruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion.* Prima parte hujus Pſalmi alloquitur David cœleſtem Jeruſalem, cujus filii omnes benedicti ſunt à Domino, & pace perfruuntur æterna. Parte verò ſecunda aſſurgit ad authorem illius felicitatis, qui eſt Chriſtus Dominus. *Qui emittit verbum ſuum terræ, velociter currit ſermo ejus.* Verbi miſſio, ait D. Proſper, eſt Incarnatio: cujus Euangelio currente per omnem terram omnium gentium fit vocatio, præveniente gratia Dei credentium fidem. *Qui dat nivem ſicut lanam, nebulam ſicut cinerem ſpargit.* Sublimius in his gratiæ Dei opera ſentiuntur, per nivium vellera, vocatione gentium figurata, quæ ad conficiendum veſtimentum Chriſti, quod eſt Eccleſia, in unum confluit. Per nebulam autem caligo ignorantiæ intelligitur, quæ ad cinerem pœnitentiæ confugit. *Qui mittit chryſtallum ſuam ſicut buccellas*, ſeu fruſta panis. Significantur lapidea corda infidelium, quæ gelu nimiæ vetuſtatis obſtricta nullum calorem S. Spiritus receperunt, ſed tàm potens eſt gratia Dei, ut tàm annoſam glaciem faciat ſuperno igne ferveſcere, ut etiam ipſi, qui vitæ cibum neſciebant, panem verbi incipiant miniſtrare, ſicut in beato Paulo factum eſt. *Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea, flabit ſpiritus ejus, & fluent aquæ.* Verbo Euangelicæ prædicationis obduratio infidelium ſolvitur.

Pſalmus 148. *Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelſis.* Congratulando ſupernæ Jeruſalem jam ædificatæ, hunc Pſalmum compoſuit David, invitatque omnes creaturas ad laudandum Deum, ſpecialiter autem invitat creaturas rationales ad eum laudandum propter exaltationem nominis Jeſu Chriſti. *Reges terræ, & omnes populi, principes, & omnes judices terræ: juvenes, & virgines ſenes cum junioribus laudent nomen Domini*, ac proponens illis cauſam laudis, ait, *quia exaltatum eſt nomen ejus ſolius: confeſſio ejus ſuper cælum, & terram*, cum in nomine Jeſu omne genuflectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. *Hymnus omnibus ſanctis ejus, filiis Iſrael populo appropinquanti ſibi.* Laudatio iſta ob cauſam propoſitam ſpecialiter ſanctis propria eſt, illorum eſt laudare Deum ob exaltationem Jeſu Chriſti, per quem redempti ſunt, & ad cœlos evecti, ac ipſo propinqui redditi ſunt, ut cum ipſo regnent in æternum.

Canticum novum. Pſalmus 149. *Cantate Domino canticum novum, laus ejus in Eccleſia Sanctorum.* Vult novum canticum Propheta decantari, non habens ſatis in præcedentibus cauſis, quas propoſuit de laudando Deo. Materia autem hujus novi cantici eſt, quod non ſolùm Chriſtus exaltetur, ſed etiam quod per ipſum omnes ſancti ejus, qui in hac vita abjecti fuerunt, de adverſariis ſuis triumphum agent. *Exaltabit manſuetos in ſalutem. Lætabuntur in cubilibus ſuis*, jam non lachrymis ſtratum rigabitur, ait D. Hilarius, nec in hoc mortis corpore degentium ob peccati neceſſitatem, ac dolorem noctibus ſingulis lectus lavabitur. *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis judicium conſcriptum: gloria eſt hæc omnibus ſanctis ejus.* Hoc ergo canticum novum, dum humiles corde, tribulatique corde regibus conſtituantur in reges, vinciunt eos, quorum vinculis, carceribuſque concluſi fuerant, ſicque conſcriptum in eos judicium exercent. Nam & gladium venit Dominus mittere in terram, ut poteſtas ſanctorum omnis à Deo ſit.

Pſalmus 150. *Laudate Dominum in ſanctis ejus, laudate eum in firmamento virtutis ejus.* Concludit Chriſtum laudandum eſſe in omnibus ſanctis, & in omnibus eorum operibus, quia Chriſtus omnia eis communicavit. *Omnis ſpiritus laudet Dominum*, quotquot pollent mente, & ſpiritu laudent ipſum. Alia verſio habet omnis flatus, alia omnis anhelitus, alia omnis reſpiratio, ut non ſæpius reſpiremus, quàm de ipſo cogitemus.

Quare alii majores, alii minores Prophetæ dicuntur?

Dicuntur quidam majores, quod fuerint præcipui Prædicatores, ac Doctores populorum, quibus Spiritus ſanctus magis adfuit in magna plenitudine ſententiarum, quales fuerunt Iſaias, Jeremias cum Baruch ejus amanuenſi, ac ſcriptore, Ezechiel, & Daniel. Alii dicuntur minores, & ſunt 12. quod iis Spiritus ſanctus in tanta plenitudine, & abundantia ſententiarum non adfuerit, unde & eorum prophetiæ breviores ſunt.

Quid porro tractant Prophetæ?

Quatuor potiſſimum, quæ in primo capite Iſaiæ annotare licet. Proponunt enim larga, & ampla Dei ad populum beneficia, ut cum dicit Iſaias, *filios enutrivi, & exaltavi.* Secundum ingratitudinem hominum Divinis beneficiis oppoſitam, ut cum ſubjungit continuo Iſaias. *Ipſi autem ſpreverunt me.* Tertiò prædicunt propter hæc ventura, & impendentia, ut cum addit. *Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate.* Quartò poſt flagella immittunt conſolationes in promiſſione futurorum aliquot bonorum, ac maximè futuri Meſſiæ Jeſu Chriſti, ad quem præcipuè collimant verba Prophetarum. Cum enim Prophetæ munere concionatorum fungerentur apud Iſraelitas, ea etiam, quæ ad emendationem vitæ pertinebant, attingere debebant, ut reprehenſiones, promiſſiones, comminationes, præcipuè tamen myſteria Chriſti, ut in eum venturum fidem haberent. *4. Tractat Prophetæ.*

Nunquid etiam Prophetæ multa interſerunt de exteris gentibus, ac populis, ad quid iſta in Libris ſacris?

Ita profecto. Sed id certo Spiritus ſancti conſilio, ut, cum Prophetæ multa prædicerent, quorum veritas experimento ipſo ſtatim patebat, non dubitaretur, quin etiam vera eſſent, quæ non tàm citò ventura eſſe annuntiabant: ſicque etiam in authoritate eſſent, quamvis ipſis Judæis ſæpè inviſi, & odioſi, itaut etiam morte afficerentur, quod eorum ſcelera arguerent. Denique ut oſtenderetur etiam gentes ipſas non fuiſſe extra providentiam Dei, ſed illi etiam curæ fuiſſe, cum inſpiraret Prophetas ad ea prædicenda, quæ ipſos ſpectabant.

Quot modis Prophetabant Prophetæ?

Duobus, factis, & verbis. Factis quidem cum aliquid agebant, quo denotarentur, & figurarentur res futuræ. Ut cum Jeremias catenis onuſtus incedebat, in ſignum futuræ captivitatis populi Iſrael. Vel cum Oſeas meretricem ducit uxorem, ex qua tres ſuſcipit filios, primum vocat Zezrael. Secundum abſque miſericordia. Tertium non populus meus. Quo ſignificabatur, quod Deus duxerat in ſponſam Synagogam cum Idolis fornicantem. Ex qua populus poſt Oſeam naſciturus tres habiturus erat ſtatus. Primus à Jeſu, ad Zachariam ejus abnepotem ſtatus populi, vocatur Jezrael quaſi liber. Secundus à Zacharia ad Oſee Regem, in quo ceſſavit Regnum Iſrael ſtatus ejus, vocatur abſque miſe-

misericordia. Tertius status, in quo gentiles in ejus terram adducti sunt, vocatur non populus meus. A

Quid magis spectandum in Libris singulorum Prophetarum, ac primo Isaia?

Isaias in 66. capitibus plura exprimit de Christo, ac ejus Ecclesia, quàm ullus Prophetarum, ut non tàm res futuras, quàm præteritas narrare videatur, & non tàm Propheta, quàm Evangelista appareat. Unde & Propheta Evangelicus dicitur. Huncque idcirco Christus inter cæteros Prophetas selegit, quem primum in Synagoga patriæ suæ publicè legeret, & exponeret. Nec ullius Libri lectio tantum profuit ad convertendos gentiles ad Christum post exemplum Eunuchi Candacis Reginæ Æthiopum; cum magna siquidem venustate sermonis, ac elegantia Christi mysteria non tàm adumbrat, quàm elucidat. Interserit nihilominus quædam de Regibus, sub quibus prophetavit Ozia, Joathan, Achaz, & Ezechia, nonnullaque pronuntiat contra Judæam, & Jerusalem, ac finitimas gentes, quarum onera, ac punitiones prædicens, majorem sibi fidem conciliat, ostenditque majorem necessitatem adventus Redemptoris, omnibus oneratis, & oppressis peccatorum, & pœnarum pondere immenso, & gravissimo. B

Quæ sunt ea, quæ de Christo magis expressè docet Isaias?

Mira de Christo in Isaia.

Cap. 2. Docet studium gentilium sese invicem exhortantium ad Ecclesiam, & initium prædicationis Evangelicæ ex Jerusalem, & pacem illorum temporum, ut detur locus prædicationi Apostolorum in omni gente, *& ibunt populi multi, & dicent, venite, ascendamus ad montem Domini, &c.* C

Cap. 7. Docet nativitatem Christi ex Virgine ad gloriam majorem nominis Dei, quam Achab Rex impius impedire volebat, ne fama idolorum suorum minueretur. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, &c.*

Cap. 8. Docet mysterium Christi resurgentis, quod jubetur scribi in titulo grandi juxta Hebræum, quia est mysterium maximum. *Sume tibi librum grandem, scribe in eo stylo hominis. Velociter spolia detrahe, cito prædare.* Quæ verba Christo resurgenti conveniunt, cum velociter Infernum spoliavit.

Cap. 9. Docet plura de Christo, ut ejus prædicationem, qua populi liberati sunt à jugo diaboli. Primo tempore *alleviata est terra Zabulon, &c.* juxta cap. 4. Matthæi. *Et novissimè aggravata est via maris trans Jordanem Galileæ gentium.* Cum nempe exprobravit civitatibus Corozain, & Betsaida Matth. 1. *Væ tibi Corozain, &c.* D

Cap. 10. Docet magnitudinem ejus Imperii per Crucem, *& factus est principatus ejus super humerum ejus, &c.* Docet ruinam Israelitarum ex occasione ipsius adventus. Zelus Domini exercituum faciet hoc. *Verbum misit Dominus in Jacob, & cecidit in Israel.* Scilicet tanquam pondus, quo oppressi sunt Israelitæ non credentes.

Cap. 11. Docet Christi nativitatem, sanctitatem, sublimitatem, *& egredietur virga de radice Jesse, &c. Et requiescet super eum Spiritus Domini, etc. Ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum.* Ad quod honorandum plures proficiscuntur. E

Cap. 12. Docet gratiarum actiones reddendas esse Deo pro beneficio Incarnationis. *Et dices in illa die, confitebor tibi, Domine, quia iratus es mihi, etc.* Itemque gratias ex fontibus Sacramentorum abunde manaturas. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

Cap. 19. Prædicit conversionem Ægypti ad Christi fidem. *In die illa erit in altare Domini medio terræ Ægypti, etc.*

Cap. 25. Narrat exultationem renatorum in Christo. *In illa die cantabitur Canticum istud in terra Juda urbs fortitudinis nostræ. Salvator ponetur in ea murus, & antemurale. Aperite portas, & ingredietur gens justa, custodiens veritatem. Vetus error abiit: servabis pacem, quia in te speravimus, &c.*

Cap. 35. Consolatur Judæos de tribus tempore adventus Messiæ futuris. 1. De multiplicatione gentium in Ecclesia, *lætabitur deserta, &c.* 2. De credentium roboratione, *confortate manus dissolutas, &c.* 3. De dæmonum ejectione, *in cubilibus, in quibus dracones habitabant, orietur viror calami, & junci, & erit ibi semita, & via sancta vocabitur.* Scilicet semita respectu eorum, qui servant consilia Euangelica, via respectu eorum, qui viam mandatorum currunt.

Præcepta, & consilia.

Cap. 40. Prædicit Prædicationem D. Joannis Baptistæ, qua gloriam Christi annuntiat, & vanitatem carnis, ac mundi. *Vox, clamantis in deserto*, &c. *Super montem excelsum ascende tu, qui Euangelizas Sion*, ò Joannes. *Dic civitatibus Juda*, ecce Deus vester, &c. *Ecce merces ejus cum eo.* Scilicet divinitas, quæ erit præmium beatorum.

Cap. 42. Laudes Christi annuntiat in persona Dei. *Ecce servus meus, suscipiam eum. Dedi spiritum meum, placuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eum, &c.*

Cyrus Rex

Cap. 45. Transiens à figura ad figuratum, & à littera ad Spiritum sub persona Cyri, qui solvit captivitatem populi, Christum prædicat, qui liberavit homines à peccato. *Rorate Cæli desuper, & nubes pluant justum, &c.*

Cap. 49. Introducit Christum loquentem, & conquerentem, quod Judæi ad ejus prædicationem conversi non fuerint. *In vacuum laboravi, sine causa, & vanè fortitudinem meam consumpsi.* Quem Deus Pater consolatur promissione conversionis gentium, *parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, & fæces Israel convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut sit salus mea usque ad extremum terræ, & cæt. In tempore placito exaudivi te, & in die salutis auxiliatus sum tui, &c.* Ut diceres his, *qui vincti sunt, exite: & his, qui in tenebris, revelamini, &c.*

Per cætera libri capita prosequitur Christi, & Ecclesiæ mysteria apertiùs, maximè capitibus 53. & 63. ut non putes eum de futuris vaticinari, sed de præteritis historiam texere, concluditque cap. 66. omnem hominem in Judicio visurum Christum, & pœnas impiorum, qui in eum prævaricati sunt futuras sempiternas. *Vermis eorum non morietur, &c.*

Quid Jeremias Propheta?

Jeremias per 52. capita quatuor illa exequitur, quæ Prophetis propria sunt, modò unum, modò aliud sine ordine, prout Spiritus sancti mentem ejus, linguam, calamumque ducebat. Multaque passim de seipso narrat, ac suis persecutionibus. Sensuum majestate interim sublimis, ac potentissimè movens animos. Nec de Christo tacet, cum ait, cap 8. *Verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes perterriti, & capti sunt; Verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.* Id enim de Verbo Incarnato intelligitur, quod ut scribæ abjicerent, scripturas corruperunt, à vera sapientia extorres, quæ sine Christi cognitione nulla est. Sed & apertius Christum promittit cap. 23. & alibi. Theodoretus refert ad Christum illa verba cap. 12. juxta versionem 70. Interpretum. *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, &c.* Principes enim Sacerdotum, inquit, Scribæ, & Pharisæi decipientes populum, & Dominum crucifigentes, vulgata illa mala Judæis acciverunt, idque docet clarius. *Propter me deletione deleta est omnis terra*, omnem terram Israeliticam dicit: quoniam ob ea, quæ commissa sunt in eum, tunc quidem ipsorum regio reducta est ab hostibus in solitudinem: modò verò celeberrima sua metropoli prorsus privati sunt. *Non est vir, qui ponat in corde.* Quasi dicat, non utuntur piis cogitationibus, scilicet, super Christum non advertunt.

Scripturæ à Judæis corruptæ.

Plura alia habet Jeremias. Ac maximè in Threnis,

seu

seu lamentationibus, in quibus plura ad Christum referuntur, imò ferè omnia à Paschasio Radberto.

Quid considerandum in Threnis, seu lamentationibus?

Triplex lamentatio Jeremiæ. Possumus animum nostrum intendere circa triplicem lamentationem, quam exhibet Jeremias Propheta in arte lamentationis peritissimus.

1. Enim cap. 1. Lamentatur statum naturæ humanæ per peccatum Adami corruptæ, & in servitutem dæmonis radactæ.

2. Cap. 3. Lamentatur de multiplici dolore, ac afflictione Christi Domini in sua amarissima passione.

3. Cap. 5. Lamentatur de hominum statu post illam passionem, quæ licèt valdè meritoria, & potens fuerit ad liberandos miseros mortales, sua tamen culpa, & socordia innumeris adhuc involvuntur calamitatibus, quas nullus satis deflere possit.

De 1. Aleph. *Quomodò sedet sola civitas plena populo.* Non me fugit, quin Jeremias Propheta in hoc capite civitatem Jerusalem defleat, & calamitates omnes, quibus afflicta est in excidio per Babylonios, qui ejus cives ensi, igni, famique superstites captivos duxerunt in Babylonem. Juxta quem sensum Jeremias tria deflet in illa civitate florentissima, ac cultui Divino quondam consecrata.

1. Quod omnia sua privilegia, ac excellentias, quæ in ipsa fuerant, amiserit, quæ Cardinalis Aureolus ad undecim reducit, scilicet Authoritatem, qua dominabatur pluribus tempore David, & Salomonis 1. versu. Lætitiam, & jucunditatem in 2. Securitatem in 3. Celebritates festorum in 4. Securitatem contra hostes in 5. Fortitudinem ducum in 6. Copiositatem divitiarum in 7. Præconium, & famositatem nominis in 8. Formositatem, & pulchritudinem in 9. Ceremoniarum sanctitatem, exclusis ab iis gentibus, in 10. Abundantiam, & saturitatem panis in 11. Propter quorum omnium amissionem ipsa dicit: *O vos omnes, qui transitis per viam, &c.*

Deflet secundò Jeremias, quod Deus contra illam habuerit se instar incendiarii, vindemiatoris, venatoris, & ligantis per manum, & collum, ut omnibus illam bonis spoliaret; hi sunt enim quatuor modi, quibus homines solent omnia spoliare. Ibi incipit. *Quia vindemiavit me*, &c.

Tertiò deflet Jeremias implacabilitatem divinæ iracundiæ super Jerusalem, ibi: *Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas, quia longè factus est à me consolator convertens animam meam.*

Lamentatio status animæ. Porrò si statum naturæ humanæ post Adami peccatum spectemus, easdem, aut similes lamentationum causas haud difficulter invenire licebit. Quippe natura humana bonis omnibus, quibus fruebatur in statu innocentiæ, privata est per peccatum, non secus ac Jerusalem per Babylonios. Deus contra naturam illam sic incensus est, ut vindemiatoris instar, incendiarii, venatoris, ac calcantis in torculari eam habuerit. Denique ipsa impotens erat, quæ Deum placaret pro offensa; est quippe Deus offensus infinitus, qui requirebat satisfactionem infinitam. Hinc tot voces Prophetarum Redemptorem desiderantium, Psalm. 13. *Quis dabit ex Sion salutare Israel*, &c. Dicam ergo de natura humana, & flebo cum Jeremia. *Quomodò sedet sola civitas?* Civitas hæc supremi Regis, quæ cum tanta authoritate creata erat, ut omnia ei subjecta essent. Jam facta sub tributo, & ditione Principis inferorum. *Plorans ploravit in nocte*. Heu ubi lætitia illa perennis status innocentiæ. Quot lachrymæ ab oculis mortalium per omnia sæcula fluxerunt, &c.

Lamentatio Passionis Christi. De 2. *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.* Solus Christus per mortem suam poterat sanare, quod Adam vulneraverat, & resuscitare, quod occiderat. Passio ejus atrocissima requirebatur, ut convenientiori modo repararetur genus humanum. Ideò Christus tot dolores subiit, quos deflet Jeremias in tertio capite lamentationis suæ. 1. Paupertatem ejus multiplicem in 1. versu. Deinde ejus captionem, & al- A ligationem. *Me minavit, et adduxit in tenebris, et non in lucem.* 3. Ejus vexationem per totam noctem in domo Annæ, & Caiphæ. *Tantum in me vertit, & convertit manum suam.* 4. Ejus acclavationem. *Circumædificavit adversum me, ut non egrediar.* 5. Repulsam orationis illius non exauditæ in horto, & in Cruce. *Sed et cum clamavero, et rogavero, excludet orationem meam.* 6. Multam ejus irrisionem. *Posuit me quasi signum ad sagittam.* 7. Ejus cibationem ex felle, & aceto. *Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.* 8. Recordationem peccatorum nostrorum, ob quam tristabatur. *Memoria memor ero, et tabescet in me anima mea.* 9. Ejus lacrimas in Cruce. *Divisiones aquarum deduxit oculus meus.* 10. Ejus sepulturam. *Venatione cœperunt me quasi avem, lapsa est in lacum vita mea, posuerunt lapidem super me,* B *etc.* Et post omnia ista deflet mortem Christi, ut quæ sit occasio punitionis Judæorum. *Persequeris eos in furore, et conteres eos sub Cœlis.* Deflet quoque peccata humani generis, quæ mortis illius causa fuerunt. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, in umbra illius vivemus inter gentes*, cap. 4. Quia nihil aliud in ore habent, nisi verbum veritatis, quod Christus est: nihil in corde, quoniam ex abundantia cordis os loquitur: ac per hoc Sanctorum est iste gemitus, & ululatus. *Paschasius Radbertus.*

Leva ergo oculos cordis tui, & intuere, quomodo exaltatur à terra filius hominis, ut fortissimis catenis amoris, & gratitudinis omnia trahat ad se. Aspice C corpus illud pro te, in altum elevatum, cujus aspectu perturbantur insensibiles etiam creaturæ, & fac, ne sis durior petris, quæ scinduntur, ac si reprehenderent insensibile cor tuum. Mitesce jam peccator fili Adæ, dum rumpuntur fontes Abyssi magnæ, & fluit sanguis meus, quasi aqua magni maris. Recordare, quid tunc acciderit, stupente mundo, &c. *Joannes Carmel. in stimulo compunct. cap. 36.*

De 3. *Recordare, Domine, quid acciderit nobis, intuere, et respice opprobrium nostrum, cap. 5.* Ubi continetur oratio Jeremiæ Prophetæ, in qua deflet punitionem Judæorum, & mala, quæ illis ob Christi mortem illata sunt. *Lamentatio status Christianorum.* Sed sub horum velamine verè spectare possumus statum animarum post mortem Christi. Nam cum deberent esse in statu prosperitatis spiritualis, sic in multis omnia misera sunt, ut verè digna sint Jere- D miæ lamentationibus. Unde nec sine causa dicebat Christus ad mulieres, *nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros.* Verè enim dolendum est, quod tàm parum prosit Passio Christi, ut adhuc post illam innumera mala regnent in Ecclesia, & inter homines. Ut quæ mala corporaliter Judæis acciderint, sint in figuram malorum spiritualium, quæ sunt in plerisque mortalium. Hæc attenta mente perpendamus coram oculis Dei. *Recordare, Domine, quid acciderit nobis. Intuere, et respice opprobrium nostrum.* Heu opprobrium hominum, post passionem illam unigeniti filii Dei, quæ nos in gloriosam libertatem filiorum Dei asserere debebat: adhuc dæmoni turpiter servimus. *Hæreditas nostra versa est ad alienos.* Regna quondam Christianissima ad Turcas defe- E cerunt, ab hæreticis possidentur. *Pupilli sumus absque Patre.* In plerisque provinciis desunt Sacerdotes, & Patres Spirituales. Plerique Christiani dicent sine mendacio. *Ægypto dedimus manum, et Assyriis, ut saturaremur pane*, cum scilicet ob lucrum aliquod temporale tentationi in peccatum consentimus. *Patres nostri peccaverunt, et non sunt, et nos iniquitates eorum portavimus.* Hæc est conditio plurium peccatorum, maximè eorum, qui ab Hæreticis nati sunt. Non ex hoc tempore malitia terram inhabitat. Ferè semper ingratum, & rebelle Deo fuit genus hominum. *Servi dominati sunt nostri.* Qui illi servi, nisi vilissimi dæmones? *Et non fuit, qui redimeret de manu eorum.* Ita infatuati sumus, ut pessimam hanc servitutem exoptemus,

ptemus, & redemptores nostros, monitores probos, Doctores, & Pastores oderimus, &c. *Mulieres in Sion humiliaverunt, & Virgines in civitatibus Juda*. Peccata quævis perpetrantur à Christianis, qui cum deberent corpora sua ex aquis baptismi templum Spiritus sancti reddita, munda servare, in quodvis luxuriæ genus prosternunt. Magnates quique pessima præbent operum exempla. Nec senes meliores sunt sæpe. Nec Juvenes piis addicti psallentium exercitiis. *Defecit gaudium cordis nostri*. Devotio exinanita est. Torquemur recordatione peccatorum nostrorum. *Cecidit corona capitis nostri. Væ nobis, quia peccavimus*. Quæ illa corona, nisi Clericorum, ac multorum Sacerdotum, quibus non placet vitam Sacerdotio dignam ducere? *Propterea mœstum factum est in dolore cor nostrum: ideo contenebrati sunt oculi nostri*. In crassa degimus ignorantia. *Propter montem Sion, qui disperiit, vulpes ambulaverunt in eo*. Hæretici fraudulenti templum Sion persæpe occupant. Denique cum sanctitas post mortem Christi ubique florere deberet, diluvium peccatorum inundat in orbe universo. O misera facies Ecclesiæ! O calamitas animarum! O Religionis status vel sanguineis lachrymis deflendus! quis tibi dabitur novus Jeremias, qui propter te lamentationes suas edat? Sed cum omnia tàm sint in perverso, & corrupto statu, quibus verbis aptius lamentationem istam concludemus, quàm iis ipsis, quibus ipse Jeremias plorans finem suis fletibus imponit. *Tu autem Domine in æternum permanebis. Solium tuum in generationem, & generationem*. Agant homines omnia pro libidine: at Deus in æternum subsistit felicissimus, potentissimus. Psal. 90. *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Sibi ipsis noxii sunt peccatores, non Deo. Quare in perpetuum oblivisceris nostri, &c. *Converte nos, Domine, & convertemur*, &c. Sed quàm metuenda ultima verba, & utinam in Christianos non quadrent, sicut in Judæos. *Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer*.

INTRODUCTIO AD LEGENDUM Ezechielem Prophetam.

Ezechiel Propheta translatus de Judæa in Caldæam in transmigratione Regis Jechoniæ. Atque ejus transmigrationis anno 5. mundi verò 3440. Spiritum Prophetiæ à Domino accepit juxta fluvium Chobar, qui est Brachium quoddam Euphratis fluminis, initio Prophetiæ facto ab insigni visione majestatis Dei, ac ejus potentiæ in curru illo splendido animalium quatuor, ac totidem rotarum. Id enim maximè fuit Prophetis familiare, ut primum aliqua Dei visione donarentur, antequam prophetarent. Quod sæpe sæpius observari potest in scripturis Prophetarum.

Est autem acerrimus in prophetando, in arguendo scelera grandia Israelitarum, ac supplicia horribilia comminando. Quippe quod in imum impietatis tunc devenissent sub Rege Sedechia, ut patet ex lib. 2. Paralypomenon cap. ultimo. Ideo Prophetis incumbebat non palpare eorum crimina adulando; sed cum duro sermone coarguere comminando horrenda omnia, nisi resipiscerent. Unde cum ex malitia potius subsannarent Dei nuntios, à quibus arguebantur, justo Dei Judicio permissi sunt recedere à Rege Nabuchodonosor, unde profluxit desolatio civitatis Jerusalem, ac amissio Regni Juda. De quibus multa in hac Prophetia.

3. Partes Ezechielis. Potest autem dividi Liber totus in tres partes præcipuas.

1. Est, in qua imponitur Ezechieli officium prophetandi, ac prædicandi tribus primis capitibus. 1. enim Deus sese illi ostendit sub figura hominis sedentis in throno excelso, sub quo apparebant quatuor animalia, & quatuor rotæ horribiles, quibus designabantur quatuor Monarchæ, seu Imperatores quatuor Monarchiarum, scilicet Assyriorum, Medorum, Persarum, Græcorum. Quæ omnia motibus suis volvebantur sub nutu providentiæ, ac omnipotentiæ Divinæ. 2. verò, & 3. capite mittitur Ezechiel à Deo, & corroboratur, ut fortiter, ac generosè munus obeat prædicandi. Quod etiam reipsa præstitit, ut ea de causa à quodam Principe Israel interfectus sit, cum ab eo authoritate magna corriperetur ob impietatem sacrilegii. Ut testatur Isidorus Hispalensis in ejus vita.

2. Pars est, in qua describuntur pœnæ, & culpæ Israelitarum, ac Judæorum sub variis tropis, figuris, ac similitudinibus, inter quas inseruntur aliquæ visiones, aliquæ de Christo Prophetiæ, nec non etiam contra exteras gentes, quarum crimina non impunita fore prædicit. Idque à cap. 3. ad 36. exclusive. Incipit autem prophetare factis, ut cum cap. 4. Jubetur in latere describere obsidionem civitatis Jerusalem, & vesci hordeaceo pane, ac fimo boum in signum famis, quam passuri erant obsessi, & cap. 5. Sibi radere pilos ad denotandum, quod sicut pili capitis, gladio perirent Jerosolymitæ. Deinde prophetat verbis expressis contra populum, contra Sacerdotes, pastores, ac Principes, nemine excepto, ut mira, & jucunda varietate pars ista decurri possit.

3. Pars est, in qua promittuntur læta, & prospera, post amara illa, ac luctuosa. Revocatio scilicet Israelitarum à captivitate, restauratio templi, ac Regni Israelitici erectio. A capite 37. ubi vidit ossa sicca, & arida resurgere in figuram Israelitarum, qui cum essent velut mortui, & privati rebus omnibus ad vitam, & bonorum copiam restituerentur, ad cap. 48. quod est ultimum. In qua parte tractat de bellis Got, & reædificatione templi. Quæ cum omni ex parte non conveniant restitutioni temporali Judæorum, nec benè de restitutione spirituali possint explicari quoad omnia, hinc fit, quod finis, & principium Ezechielis magnis involvantur obscuritatibus. Ut propterea testetur D. Hieronymus in prooemio 1. Libri commentariorum in Ezech. ad Eustochium, vetitum fuisse apud Judæos ex veteri traditione, legere initium Genesis, Cantica Canticorum, & exordium, ac finem Ezechielis, nisi ætatem Sacerdotalem, hoc est, annum trigesimum 1. quis attigisset. Quare Lector hujus Libri non debet tædio affici, aut mirari, si aliqua non intelligat: capiat, quod poterit, in iis, quæ non capiet, humiliet se, ac Dei sapientiæ relinquat, quam omni ex parte penetrare homini mortali minimè convenit. Quamvis non omnino impenetrabilia sint ea, si advertamus Prophetis familiare esse conjungere figuram cum re figurata, & corporalia cum spiritualibus, prout fert impetus Spiritus, continuando spiritalia cum corporalibus: ac rem figuratam cum ipsa figura, quasi unum, & idem essent. Unde aliquando interrumpunt typum, & figuram, ut de reipsa sine typo, & figura loquantur. Sic igitur legenda erit tertia ista pars, ut intelligatur Propheta loqui de restitutione corporali Israelitarum, quamdiu textus hanc poterit ferre interpretationem, ubi verò non poterit, intelligatur de reditu spirituali, & redintegratione, quæ fit in Ecclesia Christiana. Propheta nimirum transeunte à corporalibus ad spiritualia, & jungente ea, quæ intelliguntur per corporalia cum spiritualibus, quo pacto poterunt omnia quadrare. Quæ si minus placent in prophetia difficillima, recordetur Lector D. Hieronymum in undecimum commentariorum in Ezech. scripsisse, multum se dubitasse, an cum pervenisset ad calcem hujus libri, ad spirituale templum manus mittere deberet, an apertè ignorantiam confiteri: præsertim, inquit, cum apud Judæos, & apud nos super interpretatione ejus grande sit silentium, aliis in futuro tempore extruendum esse censentibus: aliis bono quidem animo, sed imperito, scientibus spiritualia esse, quæ dicuntur, & tamen ipsa spiritualia quomodo differi debeant, nescientibus. *Ad Eustochium Virginem.*

Quæ Idæa Prophetiæ Danielis?

Mortuis Jeremia, & Ezechiele in captivitate Babylonica, divinitus servatus est Daniel ad consolationem, & instructionem gentis Hebrææ, ut illi renovaret memoriam Christi venturi, ac futuri regni illius.

Argumentum libri illius etsi ex majori parte Historicum videatur, utilissimam tamen doctrinam, ac prophetias de præcipuis fidei Christianæ mysteriis, ac maximè de Christi regno complectitur.

Sex primis capitibus varias visiones impiis factas secundum verum sensum explicat.

Septimo capite proprias visiones inchoat de successione Principum impiorum, de adventu Christi, ac persecutionibus ultimorum temporum.

Octavo capite de ruina Persarum, ac Medorum agit, ac Græcorum Imperii origine sub Alexandro magno.

Nono capite resumit Prophetiam de Christi adventu, ipsius tempus consignans in finē septuaginta Hebdomadarum.

Decimo, & undecimo capite regreditur ad historias gentium.

Duodecimo capite redit ad mysteria Christianæ Religionis, de Judicio, ac resurrectione sermonem faciens.

Decimo tertio, & decimo quarto capitibus historiam Susannæ, & Idoli Bel continet, quam recipit Ecclesiæ authoritas contra Judæorum mentem.

Porro, quæ habet de Christo Daniel, valde sunt illustria. Inter alia.

C Cap. 2. Eum exprimit per lapidem de monte abscissum sine manibus, per quem comminuta est ingens statua Regis Nabuchodonosor ex auro, argento, ære, & partim ferro, ac terra conflata, ad denotandum quatuor majora mundi regna Assyriorum, Persarum, Græcorum, & Romanorum: est enim hic lapis Christus sine manibus, id est, ut interpretatur D. Irenæus Q. 3. c. 23. absque coitu, & humano semine de utero virginali abscissus, qui contritis omnibus regnis factus est mons magnus, & implevit universam terram. Quo modo verò contriverit universa regna, explicat Albertus magnus in Danielem, *& comminuit testam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum.* Hoc est, quicumque sunt hujus mundi, omnia enim tamquam nihil reputavit Phil. 3. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta, & arbitror ut stercora, ut Christum lucri facerem.* *Regnum Christi.*

D Cap. 7. ubi eadem quatuor regna describit sub typo quatuor immanium bestiarum, videt Antiquum dierum, quo nomine intelligitur Pater æternus, ac tota sanctissima Trinitas judicare de istis regnis, omnemque potestatem ab ipsis auferre post præfixum tempus regnandi elapsum, tùmque offerri illi Christum, cui confertur potestas super omnes. *Et ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit, & in conspectu ejus obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, et regnum... potestas ejus potestas æterna, et regnum ejus, quod non corrumpetur.* Quæ verba sive ad tempus Ascensionis Christi, sive ad tempus judicii generalis referantur, mirificè extollunt regnum Christi super omnia regna mundi, quæ coram Deo nullius sunt momenti præ regno filii sui, quod solum meretur nomen regni, juxta illum Sap. 18. *omnipotens sermo tuus... insimulatum imperium tuum portans*, de quibus vide Rupertum de victoria verbi Dei l. 7. c. 13. & 14. istud autem obtulerunt eum, refert Albertus ad id, quod offertur Christus in cruce, in altari, & in devotione orationis.

Cap. 9. Dum erat ferventi zelo Daniel, ita ut ejus oratio possit esse forma, & regula debitè orandi, exauditur à Deo, qui illi revelat tempus determinatum Incarnationis, ac regni Christi, misso ad eum Gabriele Angelo, qui eum instruit, futurum illud post septuaginta hebdomadas, *ut consummetur prævaricatio, et*

A *finem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur Sanctus Sanctorum.* Certè ait Veldius in illud caput, qui labyrinthum illius supputationis ingredi vellet, huic esset ad manum facilè materia scribendi operis immensi: nec minus opinor, si quis beneficia, quæ Christus attulerit in primo suo adventu, de quo hìc solùm sermo, explanare vellet ex occasione præsentis textus, quàm splendida enim hic omnia... Omnis verò ejus Prophetia Mysteriis licèt plena sit, ait Prosper p. 2. c. 33. quædam tamen pars ejus ita elucet claritate sui fulgoris, ut etiam tempus signaverit, quo venturus esset ipse Salvator, & Dominus. Quæ res certè providentiæ Divinæ singularis effectus est: Sic

B enim Deus voluit providere saluti hominum, ut faciliori negotio crederent in Christum, cum jam venisset, videntes adventum ipsius multo ante prædictum fuisse ab iis, qui tempore multo antecesserant, de quibus proinde nulla suspicio oriri posset, quod in favorem cujuspiam annuntiassent.

Quid significant 70. Hebdomades Danielis?

Quod cum in captivitate Babylonica ablatum esset regnum à Tribu Juda, nec dum adventaret expectatus omnium desideriis Messias, Daniel sollicitus fuit de mora adventus illius, cujus jam tempus venisse videbatur: assignatæque sunt illi novæ induciæ illius adventus, ut semper populus Judæorum in expectatione Christi perseveraret. Et hoc significant 70. illæ Hebdomades, quæ sunt Hebdomades non septem dierum sed septem annorum, de quibus Levitici 25. sermo est, comprehenduntque annos 490. *70. Hebdomades.*

Computandi sunt illi anni ab anno septimo Artaxerxis, quo anno remisit Esdram Judæam cum multis aliis (Esdræ cap. 8. versu 7. & 8.) cum permissione, ut credi par est, reædificandi Jerusalem. Ab illo enim anno usque ad Baptismum Christi, in quo declaratus est dux à Patre his verbis, *hic est filius meus dilectus*, &c. fluxerunt anni 483. Patet, quia annus septimus Artaxerxis incidit in annum quartum Olympiadis octogesimæ, concurritque cum anno urbis conditæ 297. Christi verò Baptismus, qui fuit anno 15. Tiberii, incidit in annum quartum Olympiadis 201. & ab anno 297. urbis conditæ ad annum 781. fluunt anni 483. Hoc est sexaginta novem Hebdomades, quas sequitur nonagesima, in cujus medio Christus occisus est.

Nec morari quemquam debet terminus *donec* in vaticinio Jacob, quia non semper significat tempus, post quod aliquid non est amplius, sed aliquando denotat rerum consecutionem. *Quàm difficiles 70. Hebdomades Danielis.*

Sic autem ardua est hujus quæstionis disquisitio, ut feratur doctum hominem in ea enucleanda amentiam aliquando incurrisse.

Qui sunt duodecim Prophetæ minores?

Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Haggæus, Zacharias, Malachias. Qui omnes uno libro comprehenduntur, quod breviores fuerint eorum prophetiæ in comparatione majorum Prophetarum, qui prolixiora volumina condiderunt, licèt illis in gravitate sententiarum, ver-

E borum majestate, ac rerum contentarum magnitudine non cedant: & forsan etiam non pauciora ad populum verba habuerint, quàm alii, sed paucæ eorum conciones velut è plurium scripturarum naufragio erutæ, ac Dei beneficio incolumes, inter libros Scripturæ sacræ receptæ sunt.

Quod argumentum tractant hi Prophetæ.

Idem, quod majores. Populum Hebræorum, à divisione decem à duabus aliis, Idololatriæ deditum, ac vitiis plerisque corruptissimum tanquam magistri vitæ sanctissimi, ac zelo æstuantes à sceleribus avocare ad meliorem frugem satagunt, exprobrando Dei beneficia, improperando crimina, comminando supplicia, tùm etiam consolando tàm promissione urbis reædificandæ, ac captivitatis Babylonicæ solvendæ, quàm pro-

promissione futuri Messiæ, cujus pleraque misteria prænuntiant.

Quid de Christo prædicit Oseas Propheta, Christum enim maximè juvat quærere in Prophetis?

Cap. 1. Prædicit multos Israelitas ad Christi fidem convertendos. *Et erit in loco, ubi dicetur eis, non populus meus vos, dicetur eis, filii Dei viventis, & congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter, & ponent sibimet caput unum* (scilicet Christum) *& ascendent de terra*. Quia tota vita Christianorum ascensus est de terra ad Cœlum, siquidem *conversatio nostra in Cœlis est*. Ad Philip. 3. ait Apostolus.

Cap. 2. Prædicit prædicationem Christi in finibus Israelitarum propter hoc, *ecce ego lactabo eam*, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad *cor ejus*, &c. Ubi numerat 12. bona per Christum Israelitis præstanda. Inter quæ Christus lacte suæ doctrinæ populum demulcebat, atque in solitudines trahebat. *Et sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & miserationibus, &c.* Id est in rigore justitiæ in Christi Passione servato, &c.

Cap. 3. Prædicit conversionem Israelitarum ad Christum circa tempora proxima Judicio. *Post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum, & David Regem suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus novissimo dierum*. Per bonum Christi intelligit Eucharistiam, quæ cum tremore suscipienda est, sic Zach. 6. *Quid enim est bonum ejus*, &c.

Eucharistia.

Cap. 9. Prædicit Resurrectionem Christi tertia die futuram, quæ est causa, & exemplar nostræ Resurrectionis. *Vivificabit nos post duos dies: in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus, &c.*

Cap. 11. Prædicit regressum Christi ex Ægypto. *Quia puer Israel, & dilexi eum: ex Ægypto vocavi filium meum*. Juxta quod Matthæus c. 2. ex figura figuratum altissimè intulit.

Cap. 13. Prædicit victoriam Christi contra mortem. *De manu mortis liberabo eos: de morte redimam eos, Ero mors tua, ò mors, morsus tuus ero, ò inferne*. Citat D. Paulus 1. Cor. 15.

Cap. 14. Iterum bona 12. conferenda Israelitis per Christum. *Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè, &c.* Concluditque obscuram suam prophetiam his verbis. *Quis sapiens, & intelliget ista, intelligens, & sciet hæc? Quia rectæ viæ Domini, & justi ambulabunt in eis. Prævaricatores verò corruent in eis.*

Quid Propheta Joel de Christo?

Cap. 2. Prædicit Christum futurum Doctorem. *Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem justitiæ, & descendere faciet ad vos imbrem matutinum, & serotinum, sicut in principio, &c. Et erit, post hæc effundam de spiritu meo super omnem carnem, sed & super servos meos, & ancillas effundam Spiritum meum, &c.* Quia Spiritus Sanctus non solùm afflat homines honoratos, sed etiam ancillulas, & vilia plerumque mancipia.

Cap. 3. Prædicit Christum venturum ad Judicium in valle Josaphat. *Consurgant, & ascendant gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes in circuitu. Mittite falcem, quia maturavit messis*. Hæc ad Angelos dicet, & messis est consummatio sæculi Matth. 13. *Et Dominus spes populi sui, & fortitudo filiorum Israel, &c.*

Quid verò Amos ex boum Pastore Propheta, agnovitne etiam Christum?

Crux est altare.

Cap. 9. Prædicit sacrificium Christi in cruce, & mortem ejus ex avaritia Judæorum profluentem, quam eis exprobrat. Simulque eorum exterminium. *Vidi Dominum stantem super altare*. Statione enim difficili, & laboriosa stetit Christus factus sacrificium in modum stantis, *Et dixit, percute cardinem, & commoveantur superliminaria*. Templi scilicet ob mortem Christi everti, *avaritia enim in capite omnium, & novissimum eorum in gladio interficiam, &c.*

Ibidem prædicit sub finem gentium conversionem ad Christum. *In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & ædificabo aperturas murorum ejus: & ea, quæ corruerant, instaurabo. Et reædificabo eum, sicut in diebus antiquis, ut possideant filios Idumeæ, & omnes nationes, eo quod invocatum sit nomen meum super eos, dicit Dominus faciens hæc, &c.* Hæc omnia de Christo interpretatur D. Jacobus in Apostolorum Concilio Act. 15. in eo enim restaurata est sedes David, & domus ejus reparata, quæ perierat in captivitate Regis Jechoniæ: nam pro Regibus venit Christus, pro Principibus Apostoli, qui super omnem terram Principes constituti sunt: sanctitas, & religio, quæ florebat tempore David, præstantior juventa est tempore Christi. De quo Angelus ad Virginem Luc. 1. *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus.*

Quid Abdias de Christo?

Cap. unico post varios bellorum eventus prædicit in monte Sion mira sanctitatis opera per Christum futura, *& in monte Sion erit salvatio, & erit sanctus, &c.* Quia scilicet Christus in monte hoc instituit Eucharistiam, quæ est salus nostra, & in eodem monte super Apostolos descendit Spiritus Sanctus. Cœnaculumque illius montis in templum conversum est, quod etiam usque nunc durat.

Quid verò Jonas, qui nullum verbum habet de Christo, Prophetavit ne de illo?

Prophetavit non lingua, & calamo, sed gestis, & historia vitæ suæ.

Similitudo inter Jonam, & Christum.

1. Ut Deus volens salvare Ninivitas dixit ad Jonam, *vade in Ninivem*: sic Deus misit Verbum in hunc mundum, cujus malitia coram Deo ascenderat, ut gentes salvaret.

2. Fugit Jonas à facie Domini, & Verbum descendit de Cœlo.

3. Jonas descendit in Joppem, quam interpretantur pulchram: & Verbum in Mariam, ut carnem assumeret, sicut in Joppe necessaria vitæ Jonas sumpserat.

4. Jonas egressus è Joppe civitate invenit navim euntem in Tharsis, quam interpretantur contemplationem gaudii, naulumque suum dedit: & Christus egressus ex utero Matris invenit Synagogam, cujus finis erat contemplatio gaudii Cœlestis, sicut est omnium hominum, illaque navis erat suos ad portum felicitatis ducens. Deditque naulum suum in ea in die Purificationis. Jona in navim ingresso mare tempestatibus agitatur, & in Synagoga omnia turbantur per Herodem, & alios Reges.

5. Jonas descendit in interiora navis, ubi sopore opprimitur, Christus vacat interim secretè contemplationi, multumque vitæ in desertis impendens. Excitatur tamen zelo suo, & Spiritus sancti impulsu, ut surgat, & navi opem det, idcirco orat, prædicat, discipulos vocat, mira edit opera ad salutem Synagogæ. Nihilominus venti intumescunt, persecutiones in pios omnes, ac in ipsum Christum excitantur. Pontifices consilium habent inter se, tandem cecidit sors super Christum, dicente Caipha, *Expedit vobis, ut unus homo moriatur pro populo*, Joan. 11.

6. Navigantes Jonam interrogant, *quis es tu?* timent multi ipsum in mare immittere. At quot Christum interrogarunt, quis esset, quot etiam timuerunt, quidquam iniquius in illum agere?

7. Interim se Jonas offert, ut mittatur in mare: & Christus se offert Judæis in horto. Joan. 12. *Ego sum, si me quæritis, sinite hos abire.*

8. Mittitur Jonas in mare procellosum, & Christus de se dicit Psal. 60. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me*, in passionum multitudine. Sed Deus præparat cetum Jonæ, in cujus ventre recipiatur, & Deus præparat Corpori Christi sepulchrum, animæ ejus lymbum.

9. Sed ut tertio die vivus emissus est Jonas è ventre ceti, sic Christus tertia die surrexit Psal. 15. *Non derelinques in Inferno animam meam, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

10. Jonas egressus Ninivitas, & eorum Regem Sardanapalum convertit prædicatione sua, & Christus gentiles, eorumque Reges ad pœnitentiam prædicationibus Apostolorum induxit. An insignior Prophetia?

Quid Michæas de Christo docet?

Cap. 2. Prædicit mundi conversionem per Christum. *Congregatione congregabo Jacob totum te*, &c. *Ascendit enim pandens iter ante eos* (in Cruce) *divident, & transibunt per portam*, &c.

Cap. 4. Idem. *Et erit in novissimo dierum* (diem legis gratiæ intellige novissimum præ die legis Mosaicæ, & die legis naturæ) *mons Domini præparatus in vertice montium*, &c. *Et properabunt gentes multæ, & dicent. Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos de viis suis*, &c. *Non discent ultra belligerare*, &c.

Cap. 5. Aperit duplicem Christi nativitatem temporalem, & æternam, quia Deus est. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda. Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel: & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Ubi dicit Deus, *mihi egredietur*, quia Christus nihil in commodum suum egit, plenissimè nudus, ac se totum Dei voluntati tradidit.

Cap. 7. Prædicit desideria piorum pro Christo, & ejus opera. *Dominum Deum nostrum desiderabunt, & timebunt te. Quis Deus similis tui? qui aufers iniquitatem*, &c. *Deponet iniquitates nostras, projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Jacob, misericordiam Abraham, quæ jurasti patribus nostris à diebus antiquis.* Scilicet Christus super se peccata nostra posuerat, jam non sunt illa super humeris ejus, sed sub pedibus illa calcat, & quantum est ex lege, & spiritu ejus peccare non licet. O infelicitatem, si iniquitatem in profundo jacentem ad nos revocamus, ait Paulus Palatius in hoc caput.

Quid Nahum de Christo, qui totus in Ninives Clade describenda est?

Et hic Propheta cap. 1. juxta mentem D. Augustini lib. 18. de Civit. Dei cap. 61. & Theodoreti, ac Theophilacti, qui commentariis illustrarunt Prophetas, prædicit Apostolorum prædicationem, ut quemadmodum, occiso Sennacherib impio, nuntii ab Ezechia missi pacem nuntiaverunt: sic, liberato mundo à diaboli tyrannide, Apostoli omnia verè bona nomine pacis, & Euangelii significata prædicaverunt. *Ecce super montes*, inquit, *pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.* Ubi pro re nova, & insitata posuit Apostolos nunciaturos esse pacem, cum omnia discordiis turgerent, & si aliquando pax aliqua in mundo appareret, non tàm Dei, quàm mundi pax erat. Christi autem doctrina tota spirat pacem seu cum mundo, seu cum Deo, cum sit mediator inter Deum, & homines. 1. ad Timoth. 2.

An etiam Habacuc de Christo locutus est?

Cap. 2. Prædicit adventum Messiæ. *Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem: & contemplabor, ut videam, quid dicatur mihi, & respondit mihi Dominus, & dixit, scribe visum, & explana eum super tabulas: ut percurrat, qui legerit eum. Quia adhuc visus procul: & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso, justus autem in fide sua vivet.* Et si ab hac Prophetia elapsi sint 617. ad adventum Christi, hoc visum est breve Prophetæ, qui annos æternos in mente habebat. Grandisque ista vox ad Judæos. Qui incredulus est Messiæ, rectam non habet animam: nec Deus animas non rectas amare solet: ergo credite.

Cap. 3. Canticum profert plenum mysteriis Christi. *Domine, audivi auditionem tuam, & timui. Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud. In medio annorum notum facies: cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.* Ostendens Christum venisse, cum pluribus sceleribus orbis terrarum pollutus esset, quibus nequaquam prepeditus est à promissi exhibitione. *Ante faciem ejus ibit mors, egredietur diabolus ante pedes ejus.* Quibus verbis significat insignem Christi victoriam contra dæmonem. *Egressus in salutem populi tui: in salutem cum Christo tuo.* Quo denotatur Christum in specie humana populum ex Ægypto liberasse, sicut ait Apostolus Judas in sua Canonica. Scientes omnia, quod Jesus populum suum de terra Ægypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. Tandem Propheta ardorem suum ad Christum expromit in fine Cantici, *Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jesu meo. Deus Dominus fortitudo mea; ponet pedes meos quasi cervorum, & super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem.* Scilicet Christus est fortitudo in initio vitæ Christianæ, dans robur ad dissolvenda vincula peccati. In progressu dat alacritatem ad currendum in via mandatorum. In exitu, & termino ipse deducit nos ad excelsa Cœlorum, quæ nostra sunt, nobis parata, & acquisita, cum carmine exultationis.

Quid in Sophonia de Christo?

Cap. 3. Prædicit Resurrectionem Christi, & qualis futurus sit status mundi, qui eam secuturus est. *Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum, quia Judicium meum, ut congregem gentes, & colligam regna, & effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei. In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra* (quia scilicet tunc omnis gentilitas, quæ antea utcumque salvari poterat, in statu erit damnationis Christo manens incredula.) *Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent nomen Domini, & serviant ei humero uno.* Hic Ecclesiæ unitatem repræsentat, qualis erat in principio, cum credentium erat cor unum, & anima una. Act. 2. & Christo subdendus est humerus, unus ipse subdet humerum alterum, ut adjuvet. Eadem Crux cum Christo ferenda est, & illi subjiciendus humerus unus, eum bajulantem Crucem suam sequendo. Demum in vita humerum dextrum ab homine poscit, sinistrum relinquit necessitati suæ. *Ultra flumina Æthiopiæ inde supplices mihi*, &c. *Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum, & sperabunt in nomine Domini.* Religiosos scilicet, qui non sperant in pecunia, & thesauris.

Habetne etiam Aggæus aliquid de Christo?

Nec ipse tacet de Christo cap. 2. *Quia hæc dicit Dominus exercituum, adhuc unum modicum est, & ego commovebo Cœlum, & terram, & mare, & aridam, & commovebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus, & implebo domum istam gloria*, &c. *Magna erit gloria domus istius novissimæ, quàm primæ.* Adhuc erant anni 471. usque ad adventum Christi, & hoc spatium modicum, quia apud Deum mille anni, sicut dies unicus. Moventur omnia in adventu Christi, quia datur hominibus novus spiritus, nova anima. Homines è terrenis fiunt cœlestes, spirituales Dei filii, transeunt à statu peccati ad statum gratiæ, sicut in secundo ejus adventu transeunt à statu miseriæ ad statum gloriæ. Vocatur Christus *desideratus cunctis gentibus*, quia in ipso est thesaurus bonorum omnium. Unde & ipsius sola præsentia plus illustrat templum, quàm cætera, quæ in priori templo reperiebantur, ut ignis de cœlo comburens holocausta, arca testamenti, virga Aaronis, &c. ut hinc discamus, quanta gloria Christiano ex perceptione Eucharistiæ. Demum vocatur domus novissima, quam cum Titus incendio absumpserit, frustra alteram expectabunt Judæi. Sed quis sufficiat tot explicandis misteriis, quæ in paucis Prophetarum verbis includuntur?

Cantic. Habac.

Religiosi.

Quid

Quid quoque prænuntiat de Christo Zacharias?

Et hic quoque Propheta plenus est mysteriis Christi, cap. 2. de Eucharistia loquens. *Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus, & applicabunt gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies, quia Dominus exercituum misit me ad te, dicit Dominus*. Refricatur mysterii Eucharistiæ memoria, quia mirabilis est dignationis, & mirabilem excitat lætitiam in piis.

Cap. 9. Prædicit ingressum Christi in Jerusalem, & liberationem Sanctorum Patrum è Limbo, & gesta ejus à die Palmarum ad diem Ascensionis. *Exulta satis filia Sion: jubila filia Jerusalem. Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator, ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium ejus. Et disperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jerusalem, & dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare. Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua. Convertimini ad munitionem* (ad cœlum) *vincti spei. Hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi*. Scilicet visionem divinitatis, & humanitatis. Et in die Ascensionis gloriam loci, & societatis.

Vigor Apost. ex Eucharistia. Ibidem, attribuit Victorias Apostolorum in conversione gentium Eucharistiæ. *Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & subjicient lapidibus fundæ, inebriabuntur quasi à vino*, &c. *Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Ponderanda hic singula verba, quæ digna adoratione censet Paulus Palatius.

Cap. 11. Describit modum, quo Christus pavit Judæos, eique opponit Pastorem stultum Antichristum modo contrario se gerentem. *Sic dicit Dominus Deus, pasce pecora occisionis*, &c.

Cap. 13. Prædicit Christi mortis fructum. *In illa die erit fons patens domui David, & habitatoribus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ*, &c. *Framea suscitare super Pastorem meum, & super virum cohærentem mihi* (& unione hypostasis, & voluntatis) *percute Pastorem, & dispergentur oves* (Apostoli) *& convertam manum meam ad parvulos* (revocando statim Apostolos) *& erunt in omni terra, dicit Dominus. Partes duæ in ea dispergentur, & deficient, & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos, sicut uritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurum*. *Tertia pars vix salvabitur* En status mundi post mortem Christi. Tertia ejus pars conversa est ad fidem, & hæc tertia pars variis probatur tribulationibus in hac vita, ut dignè suppleat tertiam partem Angelorum, quos cauda draconis è Cœlo deturbavit.

Cap. 12. Prædicit Christi doloribus compassuros homines. *Et effundam super domum David, & super habitantes Jerusalem Spiritum gratiæ, & precum, & adspicient ad me, quem confixerunt*, vox Prophetæ. *Et plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti*.

Quid Malachias de Christo, qui totus videtur esse in arguendis Sacerdotum peccatis?

Malachias Propheta arguit Judæos, ac inter illos potissimum sacerdotes, & hoc est onus verbi Domini.

1. Quod non agnoscerent se dilectos à Deo. *Dilexi vos, dicit Dominus, & dixistis, in quo dilexisti nos? nonne frater erat Esau Jacob, dicit Dominus, & dilexi Jacob, Esau autem odio habui*, &c. In hoc autem maximè dilexit Jacob, quod de ipso Christum nasci fecit. Quot inde bona in Judæos fluxerunt, quibus privati sunt Idumæi filii Esau: ut præ Jacob solitudo, & desertum draconum fuerit terra ipsorum.

Sex peccata Sacerdotum. 2. Arguit, quod despicerent nomen Dei. *Ad vos, ò sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, in quo despeximus nomen tuum? offertis super altare verum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? in eo, quod dicitis, mensa Domini despecta est*. Quibus verbis significatur ipsos non satis æstimare sacrificium Eucharistiæ, quæ est mensa Domini. Ideo eam extollit mirum in modum.

3. Arguit de avaritia in rerum sacrarum administratione. *Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito?* Nihil fit ex pura intentione, omnes quærunt retributionem. Iste sacerdos nunquam celebrat, nisi adsit præsens stipendium.

4. Arguit de hypocrisi, & simulata devotione c. 2. *& hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non respiciam ultra ad sacrificium, nec accipiam placabile quid de manu vestra*. Rupertus, quales sunt lachrymæ, qualis fletus, qualis mugitus miserorum, qui tàm graviter offendunt misericordiæ Dominum? Sed non miremur, nam ipsorum fletus sceleratus, & criminosus est, quia venit de amore præsentis sæculi contemptum habens futuri. Talis erat fletus, & ejulatus Esau, &c.

5. Arguit, quod putarent se non indigere conversione, & pœnitentia, quasi essent justi. *Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum, & dixistis: in quo revertemur? Si affiget homo Deum, quid vos configitis me? Et dixistis, in quo configimus te?* &c. c. 3. Quibus indicat eorum contumaciam, qua quodammodo Deum crucifigunt, putantes se proximos Deo, & filios Abrahæ, nec indigere reconciliatione.

6. Arguit de verbis contra providentiam divinam c. 2. *Laborare fecistis Dominum in sermonibus vestris, & dixistis, in quo eum fecimus laborare? In eo, quod dicitis: omnis, qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent, aut certè ubi est Deus judicii?* quibus opponit adventum Christi: *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. Item c. 3. *Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus, & dixistis, quid locuti sumus contra te? Dixistis, vanus est, qui servit Deo, & quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum*. Contra quæ objicit secundum Christi adventum ad judicium. *Et convertimini, & videbitis, quid sit inter justum, & impium, inter servientem Deo, & non servientem ei*. c. 4. *Ecce enim dies venit succensa quasi caminus*, &c.

Inter istas reprehensiones, ac querimonias de peccatis Sacerdotum, quæ non minus haberi possent contra plerosque viros Ecclesiastici ordinis, Malachias in remedium tot malorum extollit dignitatem Sacrificii incruenti, cujus meditatione purissimè deberent Sacerdotes vivere ab omni scelere immunes. *Sacrificium incruentum.* Ac quoniam idem Propheta, qui ultimus est, & finem imponit Prophetiis de Christo, prævidebat futuram cœcitatem, & incredulitatem Judæorum, quod non distinguerent in scripturis duplicem Christi adventum, primum, & secundum; primum in statu humilitatis, secundum in statu gloriæ, & majestatis; primum, ut pateretur, secundum, ut judicaret, ideo utrumque disertè prænuntiat.

Cap. 1. Prædicit Sacrificium Eucharistiæ Deo fore gratissimum. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*, &c.

Cap. 3. Prædicit venturum D. Joannem Baptistam, & adventum Christi in templum in die Purificationis. *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem adventus ejus?* &c. *Purificationis festum.* Quis oratione, aut ingenio consequi possit, qua reverentia in templum intrans Patrem adorat?

rat? Quanta animi demissione illi se offerat ad mortem pro peccatis, quo dilectionis ardore illi se sistat? quis verò cogitabit, quàm benignè Pater Filii vota suscipiat, quàm stupeant, & attoniti sint Angeli, in qua devotionis extasi Maria, & Joseph ista meditentur? *Et quis stabit ad videndum eum? ipse enim quasi ignis conflans*; cum dura corda igne sui amoris ligavit, ut Matthæi, & Magdalenæ, *& quasi herba fullonum*, cum molliora pectora ut Apostolorum velut sapone mundavit. A

Cap. 4. Prædicit judicium ultimum, ut ostendat, quod sit discrimen inter esse pium, & impium, & quàm Christus futurus sit piis exoptabilis. *Ecce enim dies venit succensa quasi ignis, & erunt omnes facientes impietatem, stipula & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem, & germen. Et orietur vobis timentibus nomen sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus* (supple justitiæ, quæ piis causa erit omnis boni) *Egrediemini, & salietis, sicut vitulus de armento, calcabitis impios, cum fuerit cinis sub planta pedum vestrorum in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum.* Ubi indicatur non in uno loco fixos consistere, sed exultabundos hinc illinc discurrere lætos, splendidos, benè affectos, etiam conspecturos è propinquo, quomodo Deus effundat iram in vasa iræ, Psal. 57. *Lætabitur justus, cum viderit vindictam* in impios, quorum pallida, & cinerulenta corpora testabuntur flammas interiores, quibus devorabuntur. B

Judicii dies.

Habemus ergo in omnibus libris Veteris Testamenti causam non modicam contemplandi Verbum incarnatum Christum Dominum, finem legis, cujus gloriæ serviunt Patriarchæ, ac Prophetę, sanctique omnes antiquæ legis, qui synceri ejus amatores fuerunt, etiam antequam ex Deipara Virgine nasceretur, & de facto illa amoris argumenta exhiberet in pretiosi sanguinis effusione, & tot vitæ mysteriis, quibus nulla paria non modò sperari, sed nec cogitari possent, ut pigeat tot antiquis exemplis ad amorem ejus non provocari. Quæ est ergo miseræ hujus ætatis cæcitas, in qua tot literati homines scripturas legunt, in Christum verum Deum, & hominem non ingrati modò, sed etiam impii, similes illis gentilibus, de quibus dicit Apostolus ad Rom. 1. sine affectione, scilicet sine ullo sensu reverentiæ, æstimationis, & amoris erga ipsum, per quem, & propter quem genus humanum Deo reconciliari potest? Nec solum id de Judæis, qui in lectione scripturarum ore sacrilego gloriam ejus obscurare, ac impia in eum verba proferre non verentur, asseri potest, sed etiam de plerisque Christiano nomine, ac charactere insignitis, quibus inter legendum tot sanctos Libros, nihil sapit de Christo, quique de ejus gloria propugnanda, ejusque injuriis arcendis nihil cogitant, nec ad illi complacendum in minima re magis exardescunt. Quid sentire par est de his Scripturæ sacræ lectoribus Patrem Æternum, à quibus filium suum dilectissimum pro nihilo duci intuetur. Da ergo nobis, omnipotens æterne Deus, qui promisisti filio tuo gentes in hæreditatem, ut ipsum quæramus in studiis nostris, & inveniamus, per quem ad te accessum habeamus. Illumina oculos nostros, ut sciamus supereminentem virtutis illius magnitudinem, nobisque largire digneris cum scientia Scripturarum Sacrarum sanctissimum ejus amorem, ut omnia nostra illi subjiciamus corda, voces, & opera, cujus hodię tantum est in Cœlis decus, tanta pulchritudo, virtus, gloria, magnificentia, majestas, splendorque super omnem Sanctorum conspectum, ut, si quotidie nos oporteret tormenta perferre, si ipsam gehennam (scripsit quispiam ex antiquis Patribus) parvo tempore tolerare, ut illum videre digni essemus in gloria venientem, & Sanctorum ejus numero sociari, dignum esset pati omne, quod triste est, ut tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur.

Conclusio veteris testamenti. C D

Invectiva in lectores indevotos scripturæ. E

Beda serm. 18. de sanctis.

ISAGOGE AD NOVUM TESTAMENTUM.

Quid est novum Testamentum?

Pars illa Scripturæ sacræ, in qua continentur libri Sacri à Spiritu Sancto inspirati, qui post Christum natum scripti sunt ad promulgationem, ac confirmationem legis Christianę, ad quam Christus hortabatur dicens Marci 1. capite *pœnitemini*. i. Fugite à Legis littera, *& credite Euangelio*, id est, legi meæ, quæ veterem legem abolevit.

Quare collectio illorum librorum vocatur Novum Testamentum?

Vel ita vocantur in comparatione librorum Testamenti veteris, vel propter novitatem spiritus, quam affert lex Christiana in iis contenta, quæ novos affectus, novosque ardores erga Deum excitare solet in iis, qui illam intelligunt.

Quæ prima, & nobilior pars novi Testamenti?

Quatuor Euangelia historiam sanctissimæ vitæ, ac mortis Christi Domini continentia, quæ sunt veluti sanctæ Quadrigæ, quibus Filius Dei incarnatus per orbem vectus est, ac subegit populos, ut de iis loquitur D. Augustinus de consensu Euangelistarum lib. 1. cap. 7. *4. Euangelia.*

Consentiuntne inter se quatuor Euangelia?

Ut verum vero congruit, necesse est asserere sic concordare inter quatuor Euangelia, ut sibi invicem in nullo contradicant, quasi ab uno affirmetur, quod ab altero negetur. Quod pluribus explicatur à D. Augustino in Libris *de consensu Euangelistarum*. *Euangelistę consentiunt.*

Videmus tamen res vario modo narrari ab Euangeliis, nec omnia eadem esse in omnibus?

Respondeo sententias Euangeliorum non esse contrarias inter se, quamvis diversis verbis significentur. Neque sibi invicem adversantur, quamvis alio, & alio ordine res narrent, neque si unum dicat, quod aliud prætermittit, aut si in uno Euangelio res narretur brevius, in alio fusius, & prolixius, ut cuique Euangelistæ res narrandas suggerebat Spiritus Sanctus. Quia non obstantibus istis differentiis, non potest dici, quod quidpiam ab uno simpliciter affirmetur, quod ab altero negetur.

Quid necesse erat per quatuor Euangelistas scribi quatuor Euangelia, nunquid unicum sufficiebat?

Id procurante Spiritu Sancto factum est ad majorem veritatis confirmationem, & ut historia Christi Domini non uno modo dicta, sed pluribus melius intelligeretur. Sed & singuli Euangelistæ in una Christi vita texenda peculiarem intentionem habuerunt. Nam primus eorum Matthęus, qui hebræo sermone scripsit, præcipuè intendit ostendere Christum Dominum Messiam fuisse, ac hominem illum promissum in Veteri Testamento in Redemptorem cæterorum hominum, unde sæpius, quàm alii addit suis narrationibus de gestis Christi, id fuisse factum, ut adimplerentur ea, quæ de ipso scripta, aut prædicta erant per Prophetas, aliosque Veteris Testamenti scriptores. Quare & denotari solet per figuram hominis. Marcus verò quasi breviator Matthęi intendit maximè narrare res eas, in quibus magis elucet potentia, ac fortitudo Christi, ut non immerito propterea per Leonem denotetur. Lucas verò ea, quæ magis redolent benignitatem, ac misericordiam Christi in sanandis hominum vulneribus, unde & per vitulum designatur non ita ferum animal. Joannes verò præcipuè divinitatem Christi, qua Patri est æqualis, probare intendit contra Hæreticos, qui tunc temporis eum esse Deum negabant. Ut bene illi aquila assignetur pro schemate, quæ sublimis fertur in aera, nec in terram, nisi rarò, descendit. Quæ omnia fusè prosequitur Petrus Aureolus. *Scopus Euangelistarum.*

Nunquid alia est ratio, cur quatuor Euangelistæ per illa quatuor animalia significentur?

Quibusdam etiam placet diversa illa adscribere singulis

gulis Euangelistis propter initium suorum Euangeliorum: quippè Matthæus exorditur ab humanitate Christi, cujus humanam generationem exequitur, ideo sub hominis figura repræsentatur. Marcus verò exorditur à prædicatione D. Joannis Baptistæ in deserto, quem velut leonem rugientem, ac peccatores voce sua terrentem exhibet, ideo Leo illi est insigne. Lucas verò initium duxit Euangelii sui à Sacrificio Zachariæ Sacerdotis, unde pro insigni bovem habet animal Sacrificio destinatum. At Divus Joannes longè altius super cæteros se efferens à divinitate Christi incepit, dicens. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, quapropter per Aquilam designatur.

De Principiis Euangelistarum istæ sunt conjecturæ; vellem à te scire, quod sit eorum totale argumentum, & intentio?

Partitio Euangelii in quatuor capita. Sive sigillatim spectentur Euangelia, seu conjunctim ut fiat monotessaron, & unum Euangelium ex quatuor, videntur commodè reduci posse ad quatuor capita, quæ continentur in Euangeliis, quæ sunt

Ingressus miraculosus Christi in hunc mundum.
Progressus ejus virtuosus.
Egressus dolorosus.
Et regressus ejus gloriosus.

Perspicua est ista partitio, sed eam enucleatius explices: quid ad ingressum Christi in Euangeliis pertinet?

Ad ingressum Christi in hunc mundum ea spectant in Euangeliis, quæ sunt de statu Verbi Divini, antequam incarnaretur, quæ continentur cap. 1. D. Joannis altius rem istam enarrantis. Sunt autem ista. Verbi Divini Æternitas, *In principio erat Verbum*. Ejus in Patre inexistentia, *& Verbum erat apud Deum*, unde & ejus immensitas innotescit, cum Deus sit ubique. Ejusdem Divinitas, *& Deus erat Verbum*. Ejusdem operatio in mundi creatione, *omnia per ipsum facta sunt*, item in conservatione, cum sine ipso omnia in nihilum redigerentur, *& sine ipso factum est nihil, quod factum est*. Item in reparatione hominum, quorum salus in ipsius bonitate sita erat. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum*. Quia scilicet vita spiritualis hominum, quæ in luce æterna in lumine gloriæ consistit, tota à Verbo pendebat, cum per Verbum suum homines sanare, ac salvare Deus decrevisset. His autem præmissis de statu Verbi Divini, antequam incarnaretur, subjungitur ab eodem D. Joanne ejusdem Incarnatio quoad substantiam. *Et Verbum caro factum est*. Idest Filius Dei factus est homo. Quem quidam non cognoverunt in mundo, *& mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*, alii verò ei crediderunt non sine fructu, & utilitate, *quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, per adoptionem ad æternam hæreditatem cœlestis beatitudinis.

Explicata autem Incarnatione secundum substantiam, & magis in genere, eadem explicatur secundum circumstantias, & magis specialiter. Ad id pertinent ea, quæ sunt de Conceptione, & ortu præcursoris illius, Joannis Baptistæ Luc. 1. & postea de Conceptione, & Nativitate Christi ibidem. Tùm de legalium observatione circa Christum, Circumcisione scilicet, ac Purificatione, variisque horum legalium circumstantiis, Luc. 2.

Demum ad eumdem ingressum reduci possunt quædam, quæ Christo contigisse narrantur in iisdem Euangeliis usque ad annum illius trigesimum, seu virilem ætatem, in qua mundo seipsum manifestare volebat per prædicationem, & miraculosa plura opera. Hæc autem sunt persecutio Herodis, ejus translatio in Ægyptum, reditus in Nazareth Matth. 2. Ejus peregrinatio in Jerusalem cum esset duodennis, manifestatio ejus sapientiæ coram Doctoribus in templo, in quo à matre, & patre putativo Joseph valde afflictis de ejus absentia inventus est, & denique ejus subjectio, & obedientia erga Mariam, & Joseph ab anno duodecimo ad trigesimum, in quo è latebris vitæ absconditæ sicut Sol è nebula obscuriore exiit, ut toti orbi splendesceret, Luc. 2.

Quæ sunt, quæ in Euangeliis spectant ad progressum Christi virtuosum.

1. Edidit miracula, quibus se Deum ostenderet, regalisque ejus potestas, & misericors gratia ipsum expectantibus appareret. *Miracula.* Postquam enim primo anno prædicationis, post baptismum, Apostolos, ac discipulos elegisset, eo revoluto, die eadem, qua baptizatus fuerat, aquam in vinum convertit in nuptiis Cana Galileæ. Deinde tempestatem in mari ortam imperio suo sedavit. Multiplicavit quinque panes, & duos pisces, similiter septem panes. Staterem in ventrem piscis inveniri fecit. Ficulneam subito arefecit. Hominem habentem spiritum immundum curavit. Socrum Petri febricitantem restituit sanitati. Infirmos, languidos, energumenos sanat. Leprosum curat de monte descendens. Puerum centurionis liberat. Resuscitat filiam Jairi Archisynagogi, Lazarū quoque à quatuor diebus mortuum. Paralyticum per tectum depositum, filium reguli, Emorrhoissam sanitati reddit. Illuminat duos cæcos. Mutum, & dæmonium habentem, alterum manum aridam habentem, dæmoniacum, cæcum, & mutum, filiam Chananææ, surdum, & mutum, alterum cæcum in Bethsaide, infirmum ad probaticam piscinam, lunaticum, surdum, & mutum spiritum immundum habentem, mulierem curvam, hydropicum, decem leprosos, duos cæcos propè Jericho, cæcum natum potenter salvat ab infirmitatibus suis. Ambulat super aquas, & Petrum, ne in iis mergatur, impedit. Hæc, & plura alia, quæ totus mundus capere non posset, fecit Jesus, ut mundus in ipsum crederet, quæ quatuor Euangelistæ fideliter narrant.

2. Parabolas multas protulit, ut facilius, quæ tardior non conciperet intellectus, ex ore ipsius apprehenderet. *Parabola.* Parabolam mundi proposuit de amico ad alium amicum media nocte euntem, ut sibi tres panes accommodaret. Item parabolam seminantis, ac tres partes seminis amittentis, ad insinuandum, quod non nisi tertia pars mundi ipsius Euangelio crederet. Item tritici, & zizaniorum ad exprimendum bonorum, & malorum statum. Item grani sinapi, quod virtutem prædicationis denotat. Item & fermenti ad idem. Item thesauri absconditi in agro ad se designandum, propter quem omnia relinquenda sunt. Item margaritæ pretiosæ ad eundem scopum. Item sagenæ missæ in mare ad designādum statum Ecclesiæ, in qua boni sunt, & mali. Item scribæ periti. Item hominis incidentis in latrones. Item divitis epulonis, & Lazari. Itemq; aliæ plures, quæ passim occurrunt in Euangeliis. Rupertus in volum. 4. Euangelistarum duodecim asserit à Christo introductas esse parabolas juxta numerum XII. Apostolorum.

3. Varias similitudines induxit ad instructionem hominum, quibuscum agebat, ut ex visibilibus ad invisibilia, & spiritualia mens eorum ascenderet. *Similitudines.* Ac primo doctores Ecclesiæ sali comparavit, quod si deficiat, iis, quibus in usu est, ut applicetur, insulsitas, & putredo in iis exoritur: sic in populis similia damna proveniunt, si Rectorum virtus deficiat; Luci eosdem comparavit. Similitudine volatilium, ac liliorum agri avarorum sollicitudinem reprimit. Revertentes ad eadem peccata impudenter canibus comparat, quibus sancta non sunt danda. Falsos Prophetas lupis comparat, homines arboribus bonis, & malis, quarum varii sunt fructus. Angelos è Cœlo cadentes fulguri. Nam retineri non potest impetus fulguris, nec ad superiora revertitur, cum ad inferiora descenderit; cadendo quoque cædit plurimos, & quidquid de Cœlo cecidisse Joannes narrat in Apocalypsi, tertiam partem læsisse describit: quibus nihil aptius ad describendam ruinam spiritualium virorum. Sic omnes ejus similitudines, quibus scatent Euangelia, aptissimæ erant ad propositum,

tum, ut in iis explicandis mira mens suavitate afficiatur.

Sermones. 4. Varios sermones habuit de virtutum actibus, ac contra vitia: id enim unum maximè intendebat, ut, regno peccati everso, virtus triumpharet. Ad hoc misit Apostolos in universum orbem. Modò laudat studiosos, modò exprobrat malis, ac vitiosis. Deterret ab omnibus peccatis, hortatur ad omnes virtutes, ut nihil sit Euangelio sanctius.

Disputationes Christi. 5. Disputationes varias habuit cum hominibus, mulieribus, discipulis; Pharisæis, Scribis, Judæis, legisperitis, paganis, plebeis, ut omnes lucrifaceret: qui enim humanum genus in omnibus bonis deperditis nobiliori modo reparaturus advenerat, paravit occasiones, ut primo quærens quæreretur, quæsitus inveniretur, inventus teneretur, & amaretur, amatus beatitudinem ultimam largiretur. Hinc disceptationem habuit cum Samaritana, cum Nicodemo, cum Judæis murmurantibus de Sacramento Eucharistiæ, cum Pharisæis super munditia spiritus, & corporis. De doctrina sua, à quo esset. De adultera punienda. De eo, quod dixit se esse lucem mundi, & quod dixit se esse Principium, & quod esset ante Abraham, & alia plura, quæ totas paginas Euangeliorum occupant, in quibus omnibus mira Christi sapientia elucet, si cum debita attentione, & non festinanter nimium percurrantur.

De doloroso egreßu Christi, quid continent Euangelia?

Tria in passione Christi. Quædam sunt præambula, alia executiva, alia etiam concomitativa.

Præambula Passionis, & dolorosi egressus Christi ex hoc mundo sunt Principum Sacerdotum sub Caipha consultatio de Christo capiendo, & morte ei inferenda Matth. 26. legalium observatio in agni Paschalis comestione cum discipulis, ubi & sacramentum Eucharistiæ instituit post lotionem pedum, Luc. 21. & Joan. cap. 13. Tristium Apostolorum ob scandali proximi prædictionem consolatio in sermone, quo eos ad dilectionem exhortatur, ac Spiritum sanctum promittit, multumque orat pro eorum conservatione, ac unione. Joannis 12. 13. 14. 15. & 16.

Executiva sunt ea, quæ passus est partim à Judæis per malitiosam comprehensionem Marci 14. per dolosam examinationem, partim in domo Annæ, partim in domo Caiphæ Matth. 26. & per invidiosam præsentationem, qua eum vinctum tradiderunt Pontio Pilato Marc. 15. & per falsam accusationem, qua de multis eum coram Pilato accusarunt sollicitè & importunè urgentes, ut crucifigeretur ibid. Ea etiam, quæ passus est à gentibus per sollicitam examinationem factam, partim per Pilatum, partim per Herodem Matth. 27. Luc. 23. per flagellationem, coronationem, & ostensionem ad populum Marc. 15. Joan. 17. Demum per horribilem crucifixionem, quam exasperant ignominiosa eductio, Crucis bajulatio, latronum associatio, fellis potatio, militum derisio, & dolorosa spiritus emissio Joan. 19. Luc. 25.

Concomitantia Passionis sunt lateris apertio, de Cruce depositio, mira immutatio in elementorum concussione, veli fractione, & populorum sua pectora percutientium confessione Marc. 15. Matth. 27. & honorabili tumulatione adhibita ad sepulchrum militum custodia. Joan. 19.

Quid insuper ad gloriosum Christi regressum narrant Euangelia?

Ad illum regressum pertinent victoriosa Christi resurrectio, Marc. 16. Ejusdem resurrectionis indubitata manifestatio per decem apparitiones ipsius, & quasdam miras operationes, ac plures allocutiones, quibus se eundem esse, qui crucifixus fuerat, demonstravit. Denique è monte Oliveti ad Cœlum adspicientibus omnibus discipulis ad Cœlum Ascensio, ubi sedet ad dexteram Dei, cum quo, & Spiritu sancto est benedictus in sæcula, dum interim Ecclesia militans eum in terris fide, spe, & charitate colit, & adorat, quæ omnia

A cum pluribus circumstantiis in Euangeliis describuntur, & in Monotessaro ampliori redacta sunt jamdudum per Antonium à Konystein.

An solum spectandus sensus litteralis in iis, quæ narrant Euangelistæ de Christo?

Respondetur, in omnibus, quæ de Christo narrantur ultra sensum litteralem etiam quærere oportet sensum spiritualem; eo quod omnia facta, ac dicta Christi sacramenta sunt, ac signa sensibilia alicujus rei sacræ invisibilis, quam præsentem significant. Sic omnia ejus miracula, si benè intelligantur, linguam suam habent. Si sanat ægrotos, cæcos illuminat, mortuos vivificat, operationem ejus circa peccatores ista designant. Verba quoque ejus præter res præsentes, etiam præteritas, & futuras quandoque designant, ut videri potest in parabola de homine descendente à Jerusalem in Jericho, qui incidit in latrones, per quem & mala ab Adamo exorta, & bona per ipsum Christum homini allata denotantur. Sic Euangelium breve est, & prolixum, ut dicebat D. Bartholomæus à Dionysio laudatus de myst. Theol. c. 1. amplum, & magnum, rursusque compendiarium, paucis quippe verbis multa secreta, & occulta complectitur. Omnis actio carissime (scribit S. Basilius const. monastic. c. 2.) omnis item sermo Salvatoris nostri Jesu Christi excolendæ pietatis, virtutisq; regula est, &c. Quapropter quodcumque factum, tu audieris memorari, vel dictum, ea nolito negligere, & tanquam aliud agens audire: quin stude potius, ut mente tecum ipse cogitando, rimandoque ad eorum profundum pervenias, eorumque, quæ ibi apertè traduntur, particeps fieri contendet. *Omnis Christi actio instruit.*

B

C

QUÆDAM DIFFICILIA IN EUANGELIIS.

Quare historia vitæ Jesu Christi dicitur Euangelium?

Quia Euangelium bonum, & lętum nuntium significat, quale est illa sacra historia, quæ Jesum Christum Salvatorem exhibet, per quem à peccato liberantur homines, & aperto regni cœlorum ostio, quod antea per Adami noxam clausum fuerat, ad gaudia æterna introducuntur: quod enim nuntium jucundius?

Cur orditur D. Matthæus sic: *Liber generationis Jesu Christi*, quasi solos Christi progenitores describeret?

Respondetur hoc esse initium solius primi capitis, quamvis etiam non repugnet esse etiam totius libri, sumendo generationem non pro illa, quam à progenitoribus accepit, sed pro illa, quam operibus complevit: sicut dicitur de Noe Genes. 6. *Fuit perfectus in generationibus suis.* Sed & ab illa aliqua notabili parte librum inscribi, & denominari non est infrequens: est autem catalogus progenitorum Christi pars valde illustris totius historiæ Euangelicæ D. Matthæi, cum sit compendium quoddam totius scripturæ veteris testamenti, cujus scopus fuit repræsentare Christi progenitores incipiendo ab Adamo, & de illis hominibus potissimum agere, per quos Christus venit in hunc mundum, porro tituli appositi Euangelistis, ut Euangelium secundum Matthæum, non ab ipsis scriptoribus sacris, sed ab Ecclesia fuerunt. *Progenitores Christi.*

D

Potest ne afferri concordantia aliqua inter Matthæum, & Lucam, qui in Genealogia Christi plures, & alios refert progenitores Christi, quàm Matthæus?

E Hostes pietatis, ut Julianus Apostata apud D. Cyrillum, & alii ob hanc difficultatem magnificaverunt se, quasi fidem Christianam obnubilassent obscuritate hujus argumenti. Respondetur intentum tàm Matthæi, quàm Lucæ fuisse describere generationem Josephi, cui Maria Virgo consobrina erat ex parte Patris, & Matris, ut exinde innotesceret, unde Christus solius Mariæ filius genus traheret, scilicet à David, & Abraham, quibus repromissio de Christo facta fuerat. Sed hoc discrimen est, quod Matthæus describat lineam paternam Joseph, Lucas lineam maternam: quare hic alias personas refert, usquequo Davidem attigerit utriusque lineæ communem stipitem, ac radicem. Quod autem Mat- *Generatio Christi.*

Matthæus non tot personas recenseat, id ita fuit, partim quia illas tantùm personas recensere voluit, quibus quidpiam insigne accidit, partim quia voluit intra tres tesseradecades, seu quatuordecim, ex quibus conflatur numerus quadraginta duarum generationum, se continere, ut censet D. Hieronymus; & ipse Matthæus indicat c. 1. ut concinerent inter se 42. mansiones deserti, per quas ad terram promissionis pervenerunt filii Israel, & 42. generationes, per quas Christus promissus antiquis Patribus tandem attingitur, sic autem intelligendus Lucas dicens de Joseph, *qui fuit Heli*, quod nempè Heli Pater fuerit matris ipsius Joseph; qua de re legi potest Perez Abbas Matritensis Benedictinus *in Authentica 5. quatuor Euangelistarum fide controv. 1. c. 22.* sicut & alii Interpretes antiqui, & recentiores, quibus nihil detractum volumus.

Quomodo potest citare tanquam propheticè dictum ex Ægypto vocavi filium meum *c. 1. cum prophetia sit de populo Israel*, Oseæ 11.?

Respondetur omnem populum Israel figuram Christi fuisse; ideo, quod de filiis Israel historicè asseritur, de Christo allegoricè allegatur, quod frequenter solent Euangelistæ.

Quo sensu dicit idem D. Matthæus c. 3. in persona D. Joannis Baptistæ Christum baptizaturum esse in Spiritu sancto, & igne, *cùm nunquam in igne contulerit baptismum*.

Respondetur ignem sumi ibi mysticè, & propositionem non esse copulativam, sed explicativam, quasi diceret, baptizabit in Spiritu sancto, qui ignis est consumens impura quæque, illuminans claritate scientiæ, inflammans ardore charitatis, transformans mutatione vitæ, ac sursum rapiens per desideria, quæ imprimit cœlestis vitę.

Spiritus S. Ignis est.

Nunquid est contradictio in c. 11. Non surrexit major Joanne Baptista, qui autem minor est in regno cœlorum, major est illo. *Quia si major, quomodo minor minimo?*

Regnum cœlorum vel sumitur pro Ecclesia triumphante, & sic minor beatorum melioris est conditionis, quàm Joannes Baptista in terra, & prælio hujus vitæ militans: vel sumitur pro Ecclesia militante, & sic Christus minimus omnium æstimatus à Judæis major erat Joanne Baptista.

An Christus improbat obedientiam, quæ redditur superioribus dicens c. 15. sine causa colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum?

Per doctrinas, & mandata hominum non intelliguntur præcepta illa, quæ quocumque modo veniunt ab hominibus. Nam illis aliquando obtemperandum esse edicit Matth. 22. *super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: quæcumque ergo dixerint vobis, facite.* Hìc igitur intelliguntur illa mandata, quæ ex sapientia carnis, quæ inimica Deo est, dictantur. Agit enim contra Pharisæos, qui sensus scripturæ pervertebant.

Quo pacto Elias restituet omnia, cùm venerit c. 17. *cùm tunc temporis judicium aderit, in quo omnia potius sunt subvertenda?*

Respondetur, id intelligendum de reductione Judæorum ad fidem per Eliam juxta ea, quæ luculenter docet Apostolus ad Rom. 11.

An licitum vivente priori uxore aliam ducere ex verbis c. 19. Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur?

Certo certius est non licere, vivente priori uxore etiam adultera, aliud matrimonium contrahere, quidquid hæretici contra sentiant. Id asseritur Marci 10. Luc. 16. idem ex parte Dei injungit Apostolus 1. Cor. 7. uxorem, si à viro discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Sic igitur intelligenda propositio, quasi duplex sit, non unica, & duo Christus afferat, in quibus ut magister perfectionis corrigit legem Mosaicam. Unum est, quod illa quacumque ex causa permittebat divortium: aliud, quod facto divortio permittebat viro aliam ducere, etiam vivente prima: Contra quæ Christus pronuntiat, 1. quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, mœchatur. quia causa est, ut mulier sic dimissa peccet adulterio. 2. Qui dimissa uxore ob fornicationem aliam ducit, mœchatur.

Maledictio ficulneæ non habentis fructus, cum nondum esset tempus Matth. 21. nonne improbanda?

Christus erat Dominus omnium, & illa maledictio fuit potius Prophetica, quàm iracundiæ fructus. Designare volebat Christus maledictum iri Judæos, qui ficulneæ instar tantum externi splendoris habebant, & tantam speciem Religionis in lege, & templo, si fructus non facerent: inter arbores enim majorem spem præbet ficulnea ferendi fructus.

Nunquid falsò citatur Jeremias Propheta c. 27. ad illa verba, appenderunt mercedem meam triginta argenteis, *cum ne verbum quidem apud Jeremiam, sed tantum apud Zachariam?*

Lucas Brugensis in libello variarum lectionum, quibus perfectior reddi posset Bibliæ vulgatæ correctio, si accederet Ro. Pontificis auctoritas, notat hunc locum inter alios, in quo omitti posset nomen Jeremiæ, non substituendo tamen Zachariam. Aliis placet hoc desumptum esse ex quibusdam traditionibus non scripto, sed oretenus vulgatis à Jeremia. Denique plures codices non habent Jeremiam. Quidquid sit, nihil hìc contra fidem, & bonos mores.

Qua fide D. Marcus initio Euangelii attribuit Isaiæ, quę sunt in Malachia. Ecce ego mitto Angelum meum, &c.

Respondetur junxisse D. Marcum verbis Malachiæ verba Isaiæ, *vox clamantis in deserto parate viam Domino*, & citando Isaiam, ad posteriora hæc verba respexisse, non ad priora, quæ sunt Malachiæ. Sed & in græco habetur, sicut scriptum est in Prophetis, non autem cum vulgata, sicut scriptum est in Isaia.

Quomodo concordat dictum illud c. 4. In qua mensura mẽsi fueritis, remetietur vobis, *cum illo Luc. 6.* mensuram bonam, & refertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.

Respondetur, Marcum addidisse, *& adjicietur vobis*, ut sic pateat concordantia inter ipsum, & Lucam, quia semper Deus præmiat ultra condignum. Cùm *non sint condignæ passiones hujus tẽporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*, ad Ro. 8.

An verè dicitur c. 6. & non poterat ibi virtutem ullam facere, *nam quis illi compedes potest injicere?*

Non ex defectu potentię, ait ibi Cajetanus, sed ex impedimento, imò repugnantia objecti. Est enim sermo de potentia non absoluta, sed ordinaria. Nam sicut potentiæ naturales non possunt, ut proprios effectus producere, nisi in patiente disposito; ita potentiæ extraordinariæ ad curationes, & miracula non possunt producere effectus, nisi in patiente disposito per fidem: quæ Nazaræis deerat. Nec obstat, quod gratia detur, & miracula fiant, ut homines credant, non quia credunt, vult enim Deus res fieri non absoluta voluntate, quocumque modo sese habeant homines, sed si non apponant impedimentum, & cooperentur, unde hortatur scriptura 2. Cor. 6. *ne in vacuum gratiam Dei recipiamus*, ad Hebr. 3. & 11. *ne quis desit gratiæ Dei*, quia, ut ait D. Aug. de sp. & lit. c. 33. vocationi Dei consentire, vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est.

Quo modo verè dicit Christus de die judicii, quod nemo illam scit, neque Angeli in cęlo, neque filius nisi Pater. c. 13.

Etsi Christus, ut homo, diem illum sciret, ut qui constitutus est à Deo judex vivorum, & mortuorum, hocque ad suum statum, & officium pertineat, attamen quia sub secreto illi revelatum erat à Patre, itaut nemini manifestaret, potuit dicere se nescire: sicuti confessarius potest affirmare se crimina nescire, quę ipsi sub sigillo confessionis aperta sunt.

An

An verum est istud verbum Christi Marci 16. qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, *cùm tot pereant, qui crediderunt, & baptismum susceperunt?*

Respondetur, in his verbis subintelligendam esse conditionem hanc, & in fide, & gratia perseveraverit usque in finem, cum Jacobi 2. dicatur fides sine operibus mortua est, & qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Sensus itaque est, qui crediderit fide viva, & continua, & baptizatus fuerit, salvus erit.

Quid de ultimo capite Marci censendum est, cùm D. Hieronymus quæst. ad Hedibiam, dicat, non recipimus hæc Marci testimonia, quia in raris feruntur Evangeliis, omnibus græcè libris pene hoc capitulum in fine non habentibus, &c.

Respondetur post Concilium Tridentinum revocari non posse in dubium, quin ultimum Marci capitulum sit canonicum, sicut cætera. D. autem Hieronymus hęc dicebat propter quoddam additamentum adulterinum, de quo meminit Dialogo 2. contra Pelagian. ut verisimile est per Manichæos, aut Montanistas assutum versui 14. quod sæculum illud iniquitatis, & incredulitatis substantia est, &c. quod assertum tanquam falsum repudiavit, & expunxit Ecclesia, nec habetur in ullis jam exemplaribus. Qua de re vide Cajetanum ad cap. Marci 16. & Mariani notas ad l. 2. dial. D. Hieronymi contra Pelagianos.

Quare vocatur Euangelium secundum Lucam, cum Paulus illud suum nominet ad Ro. 2. & 2. ad Timoth. 2. juxta communem opinionem?

Verum est, quod dicit Tertullianus adversus Marcionem l. 4. Lucæ digestum Paulo adscribere solent, non ita tamen quasi Lucas Amanuensis Pauli fuerit, sed quia contulit cum D. Paulo de historia sua, priusquam scripto illam traderet, ut ab Apostolis audierat, & à Spiritu sancto illustratus erat, qui illi singula verba instillabat, unde potissima suo Euangelio authoritas.

Digestum Lucæ.

Quæ Marcionis hæretici de Evangelio Lucæ sententia?

Illud solum canonicum esse inter Euangelia, licèt mutilaverit illud in principio, medio, & fine: multa ubique subtrahens, quæ sensui suo incommodare videbat. Ut autem ab illo mutilatus est initio, medio, ac fine decurtatis, corroso à tineis vestimento ubiq; simillimus est, ait D. Epiph. hæresi 42. licèt ex reliquiis, quas intactas reliquit, satis multa habeantur ad confutandum illius errores tàm contra veritatem carnis Christi, quàm de lege, ac Prophetis, quos abjiciebat, Cristum ideo de Cęlo descendisse confingens, ut Deum legis conditorem redargueret. Deum enim mundi hujus conditorem malum dicebat, & Christum alterius Dei incogniti filium asserebat, ne sibi repugnare videretur. De quibus legendus Epiphanius hæresi 42. ubi accuratè, & studiosè artificia pessimi illius nebulonis detegit, & refellit maximè ex D. Luca.

Marcionis hęreses.

Cur Lucas c. 3. undecim generationes numerat à Noe usque ad Abraham, cùm tantùm decem numeret Moyses omisso Cainan.

D. Lucas secutus est versionem septuaginta Interpretum, qui de Cainan generatione meminerunt, qui sunt secuti codices Hebræos magis absolutos, & exactos, quàm qui nunc extant: vel ex Hebræorum traditionibus illam haurire potuerunt, & suæ versioni ex Spiritus sancti impulsu inseruerunt.

Quomodo Lucas narrat c. 4 Christum legiße in Isaiæ volumine, Spiritus Domini misit me dimittere confractos in remissionem: *quod tamen verbum non reperitur in Isaia?*

Respondetur, istud haberi Isaiæ c. 61. si non quantum ad verba: at quantum ad rem: in hunc enim sensum recidunt verba 70. Interpretum, *prædicare captivis remissionem*, varii enim generis sunt confractiones, quare, ut ait Palatius ad c. 61. Isaiæ, Lucas à sensu Isaiæ nihil descissit

Quid est Sabbatum secundò primum *c. 6. Nunquid repugnat esse secundò primum?*

Tria erant Sabbata apud Judæos, prima, ac primaria scilicet azimorum Pentecostes, & tabernaculorum: & ut Sabbatum azimorum dici poterat primo primum, & tabernaculorum tertio primum: sic Sabbatum Pentecostes hic appellatur secundo primum.

Tria Sabbata.

Quis, & quotuplex fuit amor prius Magdalenæ? c. 7.

Duplex amor distinguendus est, unus, qui est causa dispositiva ad remissionem peccati, de quo intelligitur illud, *remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Amando enim Deum peccatores disponuntur ad remissionem peccatorum: est alter amor, qui consequitur remissionem peccatorum gratitudinis ergo, de quo intelligitur illud, *ille, cui plus dimittitur plus diligit.* Uterque autem amor fuit in Magdalena, quæ ante, & post remissionem peccati ferventer Deum dilexit.

An non mandata Dei volentibus, & conantibus possibilia, unde ergo istud c. 13. Multi querent intrare per angustam portam, & non poterunt?

D. Basilius reg. Moral. c. 5. intelligit illud dictum esse de his, qui è vita excesserunt extra gratiam Dei, ut sequentia verba indicant, *cùm autem intraverit Pater familias,* &c. sic fatuis Virginibus enixè rogantibus clausa est janua Matth. 25. unde monet Paulus 2. Cor. 8. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis,* & ad Gal. 6. *ergo, dum tempus habemus, operemur bonum,* & dicit Christus similiter Joan. 9. *venit nox, in qua nemo potest operari.*

Mandata post hanc vitam impossibilia.

Quomodo verum est istud c. 16. habent Moysem, & Prophetas: Si hos non audiunt, neque, si quis ex mortuis resurrexerit, credunt: *cum testis oculatus majorem fidem facere soleat?*

Respondetur, verbum Christi, etsi acerrimum sit, fide tamen dignum esse, quia facile homines inducerentur, ut phantasma, vel dęmonium putarent mortuum apparentem, quare dixit Petrus 2. epist. c. 1. *habemus firmiorem Propheticum sermonem,* & certè quid dicerent mortui de inferno, quod sufficienter expressum non sit in scriptura?

De quo vino intellexit Christus c. 22. non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat?

Beda, & aliqui alii de vino non consecrato intelligunt, de quo non amplius bibit Christus, nisi cùm regnum Dei venit, quod est tempus suæ resurrectionis, cùm ad probandam veritatem suæ resurrectionis, bibit cum discipulis. Alii Patres communius intelligunt de vino consecrato, sed quo pacto illud bibat in regno Dei, cùm ibi non ministratur Eucharistia? certè deliciæ Christi sunt in cœlo Sacerdotis magni partes agere, & ministerio sacerdotum seipsum offerre in omni loco, & hora.

An vera historia de apparitione Angeli, & Christi sudore in horto, quæ deest, in quibusdam codicibus?

Respondetur de aliquot scripturæ partibus olim fuisse dissidium, & controversiam, sed hodie lis omnis sopita est per Concilium Tridentinum, quod probavit vulgatam editionem secundum omnes partes, ut legi consuevit, vide Xistum Senensem bibliot. l. 7.

Cùm in ore duorum, aut trium stet omne verbum, quid opus erat quarto D. Joannis Euangelio?

Octogenarius cùm esset, illud scripsit D. Joannes contra hæreses Ebionis, & Cherinti, qui æternam Christi generationem negabant, tantumque hominem fuisse asserebant: ideo ab illa æterna generatione suum Euangelium orditur, sed & colloquia Christi, & quædam alia ab aliis Euangelistis non relata supplevit: nec enim in uno Euangelista habentur omnia, quę ad Christum pertinent, ne alios veluti eadem penitus repetentes fastidio haberemus.

D. Joannis Euangelium.

Quinam apertè impugnant Euangelium istud?

Hæretici quidā dicti à D. Epiphanio hæresi 51. Alogi, id est, sine verbo, & bruti homines, qui verbum non admittunt, dicuntque illud Euangelium conscriptum à Che-

Tres impugnant Euang. D. Joannis.

à Cherinto. Quo nihil absurdius, cum hæresim Cherinti manifestè destruat. Sed & eorum rationes inanes sunt, quod nempe mysteria infantiæ Christi prætermittat, & primum Christi miraculum vocet conversionem aquæ in vinum, cum antea in templo omnibus doctoribus stuporem injecerit ob doctrinam. Sed hæc argumenta frivola sunt, cum non curarit D. Joannes satis ab aliis Euangelistis exposita narrare: & miraculum illud vocaverit primum ex iis, scilicet, quæ post Baptismum patravit Christus.

2. Faustus Manichæus vocavit istud Euangelium corruptum, quod Christus à Moyse testimonium acciperet dicens c. 5. *si crederetis Moysi, crederetis & mihi; de me enim ille scripsit*. Verba enim à falsariis addita fuisse credidit. Quasi verò, quia ille Moysem, & vetus testamentum, tanquam esset à malo Deo profectum, rejiciebat, Christus quoque rejicere debuisset.

3. Anabaptistæ conqueruntur multa in eo superaddita, ut inter cætera historiam mulieris adulteræ, quam dicit Papias scriptam esse in Euangelio, quod dicitur secundum Hebræos, quasi non alibi etiam: deinde historiam paralytici, quem Christus sanavit ad probaticam piscinam: quia de illa piscina nihil refert Joseph rerum Judaicarum satis accuratus scriptor. Quod est argumentum ab auctoritate negativa non magni ponderis. Quasi nihil credere de Christo deberemus, nisi quia Josephus scripsit. Sed & si antiquiores historici de ea taceant, quid mirum? non erat ille locus adhuc celebris, nec à multis annis descendebat Angelus de cœlo ad movendam aquam. Vide Xistum Senensem Bibliot. l. 7.

Quomodo verum est illud c. 1. Quod Christus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, *cum tàm multi ignorent mysteria fidei?*

Gratia sufficiens. Id intelligendum de illuminatione sufficienti pro loco, & tempore juxta illud Proverb. 1. *Sapientia foris prædicat*, ut nullus, nisi velit, in tenebris maneat. Sed sole totam domum ambiente, aliqui fores, fenestrasq; occlusas tenent, & rebelles sunt lumini, ut dicitur Job c. 24.

An non necessitatem communionis sub utraque specie adstruit D. Joannes c. 6. his verbis Christi: nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis?

Respondetur esse Hebraismum in scripturis frequentem, quem Joannes more suo sequitur, ponere, *&* copulativam pro *vel* disjunctiva. Sic Exodi 21. *Qui percusserit patrem suum, aut matrem*, in Hebræo est conjunctio, & Interpres sensum secutus est: sic Job 30. *Si secutus est oculus cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula*, &c. sic Ezech. 58. *Qui in montibus comederit, et uxorem proximi sui polluerit, etc. morte morietur.* Vide Stapletonem in Antidotis in Joan. *& pro vel*

An non etiam realem præsentiam corporis Christi destruit eodem capite his verbis: Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quidquam, &c.

Propheta. Mirum est, quod cum toties repetat Christus veritatem carnis suæ in Sacramento, per hæc verba, quæ Christus dixit ad instruendum de modo, quo tã magna præstaret caro ipsius, & pacandos quorumdam animos gravitate doctrinæ suæ attonitos, & deterritos, vellet destruere, & irrita facere, quæcumque ante tàm expressè, & tàm sæpè dixerat. Vult ergo tantùm Christus significare carnem suam à spiritu suo, & anima vivificante, tantam vim accipere, ut det vitam mundo. Caro illa per se, & separata à spiritu non præstat tàm magna, Spiritus est, cui unita est, qui dat gratiam. Unde subjungit, *verba, quæ loquor vobis, Spiritus, et vita sunt*, de spiritu, & spiritualiter intelligenda, de Spiritus virtute, qua caro perfusa vivifica est, & est cibus, quo paratur vita.

Quo pacto c. 10. vocantur fures, et latrones, qui venerunt ante Christum? Quid ergo Prophetæ?

Respondetur id dictum de iis, qui aliunde venerunt, quàm ex parte Dei, & Christi, qui se dicit ostium; Prophetæ autem venerunt cum Christo, ut asserunt D. Augustinus, & Beda in illud caput, & secum Christum detulerunt in illum credendo, & illum annuntiando: quare illos receperunt oves. Frustra ergo Manichæus ex hoc loco totum vetus testamentum condemnare justè se putat.

Ubi gratia sufficiens post hæc verba c. 12. propterea Judęi non poterant credere, quoniam dixit Isaias: *Excęcavit oculos eorum, et induravit?*

Istud, *non poterant*, non designat impossibilitatem physicam, sed moralem, quæ est, cum aliquid fieri non potest, nisi ægrè, & difficulter: sicut, qui ægritudine oculorum laborat, dicitur non posse videre lumen: absolutè enim, si velint, homines possunt credere, licèt quidam difficilius, quàm alii ob varia impedimenta. Unde Isaiæ 15. dicitur, *non dicas, per Deum abest*, & Oseæ 13. *perditio tua ex te, Israel, in me tantum auxilium tuum*. Nec quemquam Deus excęcat, aut indurat per se. Unde Augustinus Epist. 105. non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Scilicet illam, qua de facto corrigantur errantes, licèt non desit alia, qua possent, si vellent. Sic Pharao induratus est ex indulgentia Dei, quia dimisit ipsum post 10. plagas ulterius punire: ad singulas enim plagas convertebatur, quod observat etiam D. Augustinus in quodam sermone.

Quid est illa lotio pedum c. 13. qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet.

Vel intelligit expiationem à venialibus necessariam esse post baptismum, aut pęnitentiam de mortalibus, vel post pedes intelligit affectus ad terrena, qui purificatione egent, ne si consensum suggestione abducant, polluantur, & inquinentur, difficile enim est in terrenis actionibus hujus vitæ iter agere, & nulla ex labore itineris vulnera sustinere, ajebat D. Gregorius l. 2. Moral. cap. 12. *Venialium expiatio.*

Quis sensus hujus dicti c. 14. Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum?

Vel refertur ad visionem beatificam, in qua una persona non potest videri sine alia, vel ad visionem obscuram fidei, quia nemo perfectè credit in Christum, qui est filius Dei Patris, qui non credat totam Trinitatem, vel etiam referunt ad Christum mira opera patrantem, non enim potest conspici Christus tot mirabilia operans, quin mentis intuitu agnoscatur Deus, qui hæc in ipso, & per ipsum operabatur, unde dicit; *Pater in me manens ipse facit opera*. Unde dicit Paulus Deum illuxisse nobis in facie Christi 2. Cor. 4. *Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Jesu*. Divina natura, ait ibi Theodoretus, per assumptam humanitatem divina luce resplendentem, & fulgura emittentem adspicitur. *Deus per Christum agnitus.*

Quomodo verbum est c. 15. omnia quæcumque audivi à Patre, nota feci vobis, *cum scientia* Christi præcellat scientiæ Apostolorum?

Secundum Rupertum in Joannem intelligitur de iis, quæ audierat Christus sibi toleranda esse pro peccatis hominum, in quibus audiens fuit, idest obediens: vel secundum Cajetanum, cum non dicat omnia, quæ novi, sed quę audivi, insinuat se loqui de iis, quę audivit, ut legatus.

Quam claritatem dedit Christus Apostolis dicens Joann. 17. Ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis?

D. Augustinus in Joannem tract. 110. intelligit de gloria immortalis vitæ, quam Christus habebat per prædestinationem. D. Chrysostomus intelligit de gloria miraculorum, promisit siquidem etiam grandiora facturos. D. Hilarius, & Cyrillus ipsam divinitatem intelligunt in Sacramento Eucharistiæ ipsi communicatam: unde additur, *ut sint unum, sicut & nos*. *Eucharistia. D. Hilar. l. 8 de Trinitate D. Cyrillus in Joan. l. 11. c. 25.*

Quid est, quod Christus singulariter dicit Petro, pasce oves meas, pasce agnos meos? Joan. 21.

Quia antea parem potestatem dederat omnibus Apostolis

ſtolis prædicandi, baptizandi, & remittendi peccata, ne ex pari illa poteſtate daretur aliquando ſchiſmatis occaſio, ideo octavo die poſt reſurrectionem Petrum præfecit cæteris, ac univerſæ Eccleſiæ Paſtorem illum conſtituit, tuncque illi dedit claves, quas ante promiſerat Matth. 16. dicens, *tibi dabo claves regni cælorum*. Unde rectè ſancti Patres in primis Eccleſiæ ſæculis intellexerunt D. Petrum fuiſſe jure divino omnibus Apoſtolis præpoſitum, non obſtante pari illa facultate prius omnibus conceſſa circa populos, ad quos mittebantur, unde & ſemper honoraverunt Cathedram D. Petri, ac Romanam Eccleſiam ut matricem, & caput univerſalis Eccleſiæ. Nec enim iſta duo repugnant inter ſe, quod prius æqualem facultatem dederit Apoſtolis: ac poſtea & ultimo loco unum cæteris præpoſuerit, ut eſſet unus Epiſcopatus, ex quo cæteri numeroſi per orbem diffuſi Epiſcopi penderent ad ſervandam unitatem in Eccleſia in unitate unius capitis, unde & Matthæus c. 10. Apoſtolorum numerum deſcribens ſic loquitur. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina hæc ſunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Quod non poteſt intelligi, quod Petrus fuerit primus tempore, aut vocationis ordine, quoniam frater ejus Andreas prius Chriſtum ſecutus erat. Dicitur ergo Petrus eſſe primus Apoſtolorum dignitate, ac prælationis ordine; quod illi convenit, non quod primò nominetur, ſed quod primus.

D. Petri auctoritas.

An non hoc derogat Chriſto, cui convenit eſſe caput, & fundamentum Eccleſiæ?

Neutiquam: ſemper enim intelligitur Chriſtus præcellentiori modo eſſe caput, & fundamentum Eccleſiæ, quàm Petrus, qui tantum auctoritate participata à Chriſto caput eſt, & fundamentum Eccleſiæ, nam Chriſtus propria ſua virtute ædificium, & compagem membrorum Eccleſiæ continet intus operans, eique robur præſtans, ut inter blandimenta, & adverſa hujus ſæculi ſtabilis, immobiliſque perſeveret. Petrus autem eſt caput ſub Chriſto, ac ipſi ſubordinatum: neque eſt caput ſuper omnem Eccleſiam triumphantem, militantem, & patientem, ſicuti Chriſto ſoli proprium eſt eſſe caput ſuper omnem Eccleſiam in cœlo, & in terra.

Chriſtus quàm præcellat D. Petro.

LIBER ACTUUM APOSTOLORUM.

An magni momenti eſt librum iſtum diligentius excutere, qui totus hiſtoria eſt?

ID ex Calvino diſci poterit, qui majorem induſtriam, laborem, & contentionem circa librum illum adhibuit, in Acta enim Apoſtolorum, ut obſervat Stapleto in præfatione ad lectorem Antidotorum Apoſtolicorum, quæ contra venenatam illius doctrinam præparavit, & prolixius, & accuratius, & vehementius ſcripſit, quàm in ullam aliam Scripturæ partem: ut enim liber hic Eccleſiæ Chriſtianæ exordia, & primos progreſſus narrat, ideo non doctrinam modo variam ex Petri, & Pauli divinis concionibus, ſed & quæ ad praxim Eccleſiæ Chriſtianæ tunc in herba, ac novellæ complectitur, ubique arripit occaſionem ad ſuæ novellæ ſectæ patrocinium, & ad antiquæ Eccleſiæ detrimentum plura verba torquendi, trahendi, ac invertendi, longas in pleriſque diſputationes texens circa quaslibet controverſias: itaut audeat ſibi polliceri nefarius impoſtor in ſua præfatione, nullam certiorem, vel magis dilucidam neque ab Euclide, neque ab Archimede afferri demonſtrationem poſſe, quod Eccleſia Romana fœtidum ſit Belial ſcortum, Satanæ lupanar, porcorum hara (ſic enim ille amarus, & virulentus eſt) quàm ſi Eccleſiæ, qualis à Luca in Actis deſcribitur, cum Synagoga Papali fiat comparatio.

Acta Apoſtolorum.

Calvinus in Acta Apoſtolorū plura ſcripſit.

At quid dignum tanto hiatu profert hic promiſſor?

Doctrinam ſæpius impuram in dictione puriori, quam & Marloratus in ſua catena in novum teſtamentum ſollicitius intexit, ſtolidos paralogiſmos, pugnantes ſecum ſententias, craſſa mendacia, impoſtu-

A ras, calumnias, licèt omnia verborum lenociniis, àc pigmentis artificiosè colorata ad fucum faciendum incautis. Quæ diligenter, & eruditè excutit Stapleto in illis Antidotis, docens in illo Actorum libro nihil contineri, quod vel doctrinæ, vel politiæ Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, Romanæ adverſetur: dogmataque fidei, ſacramentorum doctrinam, cultum, ceremonias, quorum in hoc libro per occaſionem facta eſt mentio, catholicæ, & Orthodoxæ doctrinæ, quam Romana hodie tenet Eccleſia, planè convenire. Quare hic labor Stapletonis in Acta jure merito pro optimo omnium commentario haberi poterit, ac contra nuperam Criticorum Bibliam opponi, in qua inſertus Marlorato Calvinus Antidoto hoc curari indiget.

Biblia Anglicana.

An quidquam in eo libro pro Papatu juris divini, ac ſummo Sacerdotio D. Petri, hoc enim ſemel conſtituto,
B *non licebit quibuſvis licenter, & impune prorſus omnia agere, & confuſionem Babylonicam introducere in rebus Religionis?*

Ita profectò. Nec propter utiliorem cauſam Deus in lege naturæ Primogenitos Sacerdotium gerere voluit, & in lege Moſaica à Primogenitis aliarum tribuum ad illam, quæ Levi erat, Sacerdotium tranſtulit (Nu. 16.) & ut Sacerdotum illius tribus multitudo, aut acephala, aut biceps non foret, unum Aaronem, cui alii in pari honoris gradu ſuccederent, ſupremum eſſe voluit Sacerdotem, qui populi Dei regimen, & moderamen in rebus ſacris teneret, & non quivis pro ſuo arbitrio populi gubernaculum ſibi vendicaret: quare cum Eccleſia non ſit inferior Synagoga, ut hæc Summum Sacerdotem habuit jure divino, illa quoque
C ſuum habere debuit nec juris minoris, quàm divini, ne pejus Sacerdotium diceretur habere, quàm Synagoga. Continet autem liber ille variam, & multiplicem executionem Summi illius Sacerdotii, ac Papatus, quem Chriſtus ante Reſurrectionem D. Petro promiſerat, & poſt Reſurrectionem, evacuato tùm Sacerdotio Aaronico, reipſa donaverat.

D. Petri Primatus juris divini.

Ubi illa multiplex executio Papatus?

In quinque rerum negotiis Summi Pontificii munus Petrum palam, & egregiè obiiſſe liber ille manifeſtè declarat. Primo in electione Matthiæ (Act. 1.) ubi congregata Eccleſia ſurgens Petrus, tanquam omnium caput, & primas de ſupplendo Apoſtolatu Judæ pro-
D ditoris, cæteris ora ſua prementibus, ſolus verba facit. Secundò (c. 2.) exprobrantibus Judæis, quod Chriſti Apoſtoli variis linguis idcirco loquerentur, quod muſto maderent: ſurgens Petrus tanquam Pontifex pro Chriſti tuenda Eccleſia maximus, eos prorſus ab omni inſimulata ebrietate per ſcripturas fortiter defendit, & tanquam dux in acie adverſarios expugnat. Tertiò convocatis Apoſtolis coram Anna, & Caipha (Act. 4.) primoribuſque Judæorum, ut de claudo ſanato rationem redderent, non alius à Petro, ſed ipſemet tanquam Apoſtolorum caput, & princeps cunctis ſpectantibus, & audientibus orationem habuit, cauſamque omnem intrepidus tractavit, ac principum malitiam fugavit. 4. Sacrilegium Ananiæ, & Saphiræ facinus, non niſi unus Petrus, ut Eccleſiæ Pontifex Maximus in-
E ſolita pœna punivit. 5. In controverſia de ceſſatione legalium, quis litem hanc diremit, & ad plenum definivit? Unus Petrus veluti Eccleſiæ Pontifex maximus? Act. 15. *cumque magna inquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos*, &c. ac de cætero ambigendum Catholicis non fuit, quin Petrus egregiè Pontificium maximum omnibus in rebus ubique exercuerit. Atque ad idem ſpectat, quod ipſe prima miracula patraverit ad confirmationem fidei, quæ univerſus mundus ſtupens admiraretur, ut non minus virga ejus floreret, quàm quondam Aaronis, poteſtaſque ipſius maximè illuſtris, & honorata redderetur.

Executio Papatus D. Petri in quinque occaſionibus.

Quæ D. Petri miracula narrantur in Actibus Apoſtolorum?

1. Eſt, quod cap. 3. ſimul cum Joanne claudum ab utero

utero matris sedentem ad portam templi Speciosam curavit.

2. Quod cap. 3. Ananiam, & Saphyram uxorem mendacii convicit, & repente occubuerunt.

3. Quod Act. 5. Petri umbra ægros curabat, quos pertingebat.

4. Quod cap. 9. Æneam paralyticum ab octo annis in grabato decumbentem curavit.

5. Quod eodem c. in urbe Joppe mortuam Dorcadem, quæ Tabitha dicebatur, oratione excitavit à mortuis.

6. Quod cap. 10. vidit vàs è Cœlo descendens plenum omni genere animalium.

7. Quod vinctus catenis in carcere cap. 12. per Angelum solutus est, Herodesque à vermibus erosus expiravit.

Quæ D. Pauli miracula in iisdem actibus recensentur?

1. Est cap. 9. quod vidit Christum è Cœlo sibi apparentem in itinere, ac continuo Euangelista ex persecutore factus est.

2. Est cap. 13. Quod in Cypro Elymam magum increpavit, & magus ipse cœcus factus est.

3. Quod cap. 14. Lystris claudum à nativitate per nomen Jesu Christi sanavit.

4. Cap. 16. Per visionem viri Macedonis ad prædicandum in Macedonia vocatus est, atque in eodem capite mulierem habentem Spiritum divinatorem Philippis in Macedonia liberavit; conjectusque in carcerem cum Sylla per terræ motum à vinculis solutus est, &c.

5. Cap. 19. Super languidos deferebantur à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

6. Cap. 20. Adolescentem Eutychum è fenestra collapsum, & mortuum ad vitam excitavit Troade.

7. Cum navigaret cum pluribus aliis cap. 27. versus Romam in magna tempestate, Angelus illum monuit, quod Deus propter ipsum omnibus vitam daret, incolumesque evaserunt.

8. Morsus à vipera in insula Melitensi illæsus permansit, cap. 28. ac pro Deo habitus est ab incolis. Atque ibidem patrem Publii febribus, & dyssenteria vexatum cum pluribus aliis infirmis curavit.

An hæc tantum miracula Apostoli ediderunt?

Nec Acta omnia, nec omnium Apostolorum liber hic continet, sed quædam dumtaxat aliquorum Apostolorum, cum de omnibus scriptum sit in iisdem Actibus cap. 4. *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Domini nostri Jesu Christi,* & cap. 5. *Per manus Apostolorum fiebant signa, & prodigia multa in plebe.* Historia quippe Apostolorum in Actibus contenta extenditur ad annum Christi sexagesimum primum, post quem plures ex iis plura alia patrarunt opera.

Quomodo D. Lucas asserit de seipso initio hujus libri sermonem se fecisse de omnibus, quæ cœpit Jesus facere, & docere, cum dicat D. Joannes cap. ult. si omnia Christi scribenda essent, mundus eorum libros non caperet?

Respondetur, in scripturis terminus *omnia* sæpè sumitur pro plurimis, vel pro primoribus, ut cum dicitur Isaiæ 60. *Omnes de Saba venient,* & in hoc libro cap. 20. dicit D. Paulus, *non subterfugi, quo minus annuntiarem omne consilium Dei in vobis.*

An verum est, quod dicitur cap. 2. Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit. *Cum non omnis, qui invocat, intret in Regnum Dei?*

Intelligitur de omni, qui invocat in toto corde, sicut oportet, cum vera fide, & spe, quam animet charitas, rebelles enim, & impœnitentes, tanquam infideles in hac parte reputandi sunt.

Quomodo D. Petrus tàm atroci supplicio potuit punire Ananiam, & Saphiram, quorum peccatum non adeo magnum videri poßet?

Respondetur, Ananiam, & Saphiram ejus uxorem more Monachorum communem spopondisse vitam, itaut proprium nihil haberent: unde cùm surreptio pecuniarum aliquot sacrilega fuerit, pœnam mortis subierunt. Et licèt Canones vitium proprietatis in Monachis tàm gravi supplicio non mulctent, tamen legum initia ad terrorem incutiendum severiori vindictà commendantur. Unde in veteri lege, qui primi sabbatum violaverunt, colligendo parva aliquot ligna, Numerorum 15. lapidati sunt. *Ananias, & Saphira.*

Quomodo eodem capite Gamaliel dixit: Si ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur: si verò ex Deo est, non potestis illud dissolvere. *Cùm illud idem possent dicere novorum dogmatum assertores, absque eo, quod possent puniri ab Ecclesia?*

Respondetur, Gamalielem verum dixisse in particulari facto Apostolorum, movente eum ad hoc Spiritu sancto. Ex hinc verò non potest regula generalis pro omnibus aliis constitui. Nam cùm Judæi Messiam expectarent, Apostoli autem miraculis testarentur eum venisse, ac Scripturis apertis, nec de contrario constaret certo apud Judæos, æquum erat pro loco, & tempore consilium Gamalielis: at nunc agnita veritate divina fidei, exitiosum esset uti hoc consilio erga novitatis in fide Authores, cùm constet eos pravorum dogmatum seminatores esse, ac esse zizania, non triticum, itaut in iis damnandis periculum non subeat veræ doctrinæ triticum; si enim satis non discerneretur parvitas eorum doctrinæ, causæ eorum disquisitio maturè, ac tempestivè facienda esset, ac interim judicio divino committenda, juxta verum sensum parabolæ zizaniorum, Matth. 15. ne pro zizaniis triticum eradicaretur. *Gamalielis consilium.*

Quid est, quod dicitur de Antiochenis, cap. 13. Crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam æternam, *quasi prædestinatio esset causa fidei?*

Respondetur in Græco esse, τεταγμένοι, idest, ordinati, scilicet quotquot erant benè dispositi, ac benè affecti propria voluntate ex gratia præveniente, cùm alii essent malè dispositi, prædicationi Apostolicæ contradicentes, quorum tamen aliqui postea potuerint credere, cùm non sit probabile omnes, qui tunc crediderunt, fuisse reprobos. Unde particula illa, *præ*, non spectat Deum, sed magis fidem, quam ut quis amplectatur, debet habere piam quandam voluntatem ad illam, quæ pia voluntas ordinat animam, ac præparat, ut facilius illam suscipiat.

Quot sunt D. Pauli Epistolæ?

Quatuordecim: ad Romanos una, duæ ad Corinthios, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Colossenses una, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum una, ad Philemonem una, ad Hebræos una. In quibus Epistolis testatur D. Petrus 2. Epist. cap. 3. *esse quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.* *D. Pauli Epistolæ.*

Quod intentum habuit in illis Epistolis D. Paulus?

Tria potissimum videtur in iis intendere.

1. Persuadere fidem vivam, & charitate formatam in Christum, cujus ferventi amore æstuabat.

2. Avocare à pravis moribus, & ad probos mores incitare.

3. Solvere varias quæstiones, ac difficultates, quæ tunc temporis movebantur.

Quid in Epistola ad Romanos intendit Apostolus?

Habet in ea Elephas ubi submergatur, & ubi majora ingenia humilientur propter profunditatem sensuum hujus Epistolæ: attamen re maturius, & diutius expensa, videtur Apostolus in primis undecim capitibus, quæ difficiliora videbantur Rom. in lege Christi explicare, itaut passim persuadeat multis argumentis sine nexu, & ordine coacervatis, fidem vivam in Christum, ac amorem in eum. Unde Naclantus. *Epistola ad Romanos difficilis.*

Unum præcipuè, & præ cæteris intendit Apostolus, fidem Christi vivam, ex quo salus hominum omnium profluit, illis persuadere. Quamquam Apostolus nusquam

quam non ardet, quamquam tota Epistola tota plena est tonitruis, id tamen passim, ac potissimum urget, imo uti scopum, ac totius negotii cardinem statuit, ac persuasos nos penitus esse contendit: salutem nostram proficisci ex gratia Dei, & beneficio Christi. Mirum tamen videri potest, cur adeo multiplicem doctrinam in illa Epistola incluserit, ut præcipua fidei mysteria exhibeat, explicans, quæ conveniunt homini in statu naturæ legis, & gratiæ: in qua quidem diversorum statuum notitia ferè universa Theologia consistit, & Dei notitia simul, & nostri, ut observat Catharinus ad c. 1. illius Epistolæ. Sed quid aliud sperares à tali homine, cum totum Spiritum suum effundit, ut in hac Epistola? cum, ut scribit Seneca Epist. 115. talis sit hominibus oratio, qualis vita, unius Pauli stylus ex sapientiæ magnitudine gravis, ac sublimis, ex charitatis ardore affectuosus, & abruptus est, ait Stapleto in præf. ad hanc Ep. quare nec facilè ab omnibus capitur. Ab iis tamen, ad quos scribebat, non ita difficilè intelligebatur, quia ipsi noverant suas res, sua dubia, suasque difficultates; sicque illico videbant, quò verba tenderent.

Fides viva in Christum.

A

B

Scopus D. Pauli.

Namque sedulò considerandum est, Apostolum scripsisse suas Epistolas pro necessitate temporis, eorumque utilitate, ad quos scribebat, ut eorum difficultates dissolveret, eorum dubia tolleret, ægritudines spirituales curaret, ut bonus animarum medicus: ac in fide, & dilectione Jesu Christi, per quem justificatio, & salus advenit, solidè confirmaret contra remoras omnes, quas patiebantur. Unde cum sciret Apostolus statum Christianorum Romanorum partim ex paganis, partim ex Judæis ad fidem Christi conversorum, antequam ipsis viva voce prædicaret Christum crucifixum, & virtutem mortis ipsius, pro more suo, in hac Epistola tollit varia impedimenta, & dubia, quæ inter ipsos erant, & accomodatè, ac respectivè ad illa variam, & multiplicem doctrinam inserit, ut eos instruat, ac in fide, & amore Jesu Christi confirmet, & illuminet eorum mentes, discussis nebulis, quibus obscurari poterant, sicque viam sibi paret ad ipsos adeundum.

C

Quinque difficultates solvit D Paulus in Epist. ad Ro.

Quinque autem erant potissimum, quibus hæc Romanorum nascens Ecclesia turbabatur, quibus remedium apponit Apostolus per totam Epistolam post salutationem initio appositam, & præter commendationem in ultimo capite 16. interim dum hæc curat semper, & identidem ad adhærendum fide viva Christo inculcans, & beneficium mortis ejus commendans, hoc enim ipsius erat magna sollicitudo, & primarium negotium.

D

1. Difficultas; gloriatio contra sese invicem.

1. Ergo laborabant Romani illi Christiani quodam inter se dissidio, quod excitaverat inter ipsos malignus Satan auctor, & seminator discordiarum, quia, qui erant ex Judæis, gloriabantur de observatione legis, & Patriarchis, ac Prophetis suæ gentis, propter quæ despiciebant gentiles ad fidem conversos: contra illi gloriabantur de sapientia Philosophorum, & virtutibus politicis suorum, quare minus æstimabant Judæos, seque illis haud impares arbitrabantur. Ideo Apostolus 1. parte Epistolæ per quatuor prima capita hunc utriusque fastum deprimit, ostendens nemini justificationem contigisse (loquitur autem de prima justificatione, qua quis ex infideli, & impio fit justus coram Deo) post lapsum humani generis in Adamo, nisi per fidem in Christum, inaniaque fuisse opera utriusque gentis, imò & ipsos omni peccatorum genere contaminatos fuisse: ac justificationem soli Christo tribuendam esse. Incipit hæc pars ab illis verbis cap. 1. *Non enim erubesco Evangelium, virtus est enim Dei in salutem omni credenti, Judæo primum, & Græco. Justitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem.* Finitur autem in his verbis capitis 5. *Justificati ergo ex fide* (non ex operibus in Judaismo, aut paganismo peractis) *pacem habeamus ad Deum per Jesum Christum.* Sic autem progreditur, ut remota fide in Christum omnes tàm gentiles, quàm Judæos omni scelerum spurcitie contaminatos esse ostendat c. 1. & c. 2. licèt lex non desierit esse utilis, per quam cognitio peccati aderat, quod tamen non vitabatur, ut nihil haberet Judæus, quod gloriaretur de sanctitate contra gentilem. Ideo cum omnes Judæi, & Græci essent in peccato, Dei consilium fuit omnes sanctificare per fidem in Christum. Sic docet c. 3. *nunc autem sine lege justitia Dei* (qua Sancti sunt homines) *manifestata est, testificata à lege, & Prophetis, justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Non enim est distinctio, ubi est ergo gloriatio tua? exclusa est. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei.* Quæ communis est Judæo, & Græco. Quia verò objici poterat Abrahami sanctitas sine fide in Christum, ostendit c. 4. hanc fidem Abrahamum habuisse. *Ideo, & reputatum est illi ad justitiam, &c.* unde infert conclusionem initio c. 5. *Justificati ergo ex fide pacem, &c.* ut supra.

E

2. Difficultas, diffidentia ex corrupto statu naturæ.

2. Laborabant Romani quadam diffidentia, quod natura hominis corrupta esset per peccatum originale ex primo Adamo contractum. Hanc diffidentiam sanat Apostolus in c. 5. & 6. ostendens Christum mortuum fuisse ad tollendum istud peccatum: ac bona per Christi mortem hominibus collata prævalere malis omnibus per Adamum invectis. Hinc ergo eos consolatur. *Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus, &c. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus* (per peccatum) *secundum tempus pro impiis mortuus est, &c. regnavit mors ab Adam usque ad Moysem* (inclusivè usque ad Christum regnavit mors peccati originalis) *sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis, Jesu Christi in plures abundavit.* Quia verò inferri poterat, si tanta bona occasione peccati per Christum allata erant, permanendum esse in peccato, hoc solvit c. 6. magisque potius in gratia per Baptismum, quo sublatum est peccatum originale, permanendum hortatur. *Quid ergo*, inquit, *permanebimus in peccato, ut gratia abundet? absit, qui enim mortui sumus peccato, quomodo vivemus in illo, &c.* per totum caput.

3. Difficultas, amor veteris legis.

3. Laborabant illi Christiani illo errore, quo tenebantur non pauci ob auctoritatem legis veteris à Deo ipso datæ in monte Sinai, quod servanda esset lex illa cum lege Christi. Etsi enim Concilium Apostolorum errorem illum profligasset, pronum erat multis illi adhærere, ac maximè Judæis recenter conversis. Hanc ægritudinem curat Apostolus per duo capita sequentia 7. & 8. ac capite 7. id ostendit per comparationem mulieris, quæ mortuo viro soluta est à lege ipsius: Quasi diceret legem veterem mortuam jam esse, non habere amplius vim ligandi conscientias. Ideo eam vocat legem mortis, licèt non desineret esse bona, quæ peccatum ostenderet, ac malum concupiscentiæ, illam prohibendo; cum tamen non daret gratiam ex sua virtute ad illam curandam, sed illa à Christo profluxit. Ideo ostendit, quàm miser fuerit status hominis sub illa lege, qua non obstante, videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Ideo exclamat quasi in persona omnium, qui erant sub lege veteri. Si non adjuvaretur gratia Christi ad non consentiendum motibus involuntariè excitatis ex parte carnis: *Ego autem carnalis sum venundatus sub peccato*, non quod non esset in gratia, sed quod corpus aggravaret animam, varièque illam deprimeret propter motus involuntarios; propter quos subjungit. *Non enim, quod volo, hoc ago, sed, quod odi, illud facio: & velle adjacet mihi*, nempe immunem esse ab omni motu concupiscentiæ optare possum: *perficere autem non invenio*: idest, esse sine omni motu concupiscentiæ non valeo in vita præsenti. *Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.* Est enim caro subjectum concupiscendi. Unde patet, quanta esset in anima Pauli puritas, & quàm tædiosum illi esset motus rebellionis, etsi involuntarios perpeti, quamvis propriè peccata non essent, sed tantùm

in ali-

in aliquo periculo peccandi constituerent hominem, propter quod periculum mortem vitæ præferebat, ut reciperet corpus in gloria sanatum ab omni languore concupiscentiæ carnis, ad quod tendit illa vox gemebunda, quam multo magis usurpare deberent, qui succumbunt talibus concupiscentiæ titillationibus: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (quod lex Moysis non sanat) *gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*, non enim amplius Moyses cum lege sua est Dominus noster, ille mortuus est, *ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo*. Ac cap. 9. concludit. *Nihil ergo est damnationis iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant*, id est, ceremonias legis, quæ magna ex parte carnalia spectabat, ut propter id in Epist. ad Hebræos vocet eam, mandatum carnale. *Lex enim spiritus vitæ in Christo liberavit me à lege peccati, & mortis*, id est, lege Mosaica. Ac consequenter per reliquum capitis octavi urget bona, quæ in Christo habemus, si nempe ipsius legi subditi maneamus, ipsius spiritum sequamur, eodem zelo, & intentione ducti ad glorificandum Deum, quo ipse fuit, ad amandum Deum, ut Patrem, tanquam filii, non servi, sicut Judæi. Si etiam ipsi compatimur, ut & glorificemur, adversa hujus vitæ æquo animo ferentes, ut magna, & inenarrabilia, & incomparabilia alterius vitæ gaudia consequamur. Ad quod anhelat omnis creatura, quæ in renovatione hominis nova gloria ipsa donabitur, sicut servi, cùm ad magnam dignitatem exaltatur ipsorum Dominus, & ipsi, & tota familia novo splendore coruscant. Hoc autem ita sperandum. *Nam*, inquit, *scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui* (in gloria æterna) *ut sit ipse primogenitus in multis fratribus*, &c. Ac post hæc totus extra se rapitur Paulus in amorem Christi ob tot bona, ac maximè bonum prædestinationis, erumpens in hanc amoris flammam, ut Christo omnes adhæreant. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia?* &c.

4. Difficultas; hæsitatio de promissione facta Abrahæ.

4. Laborabant plures ex ipsis Romanis hæsitatione quadam ob promissa facta Abrahæ de semine ejus, id est, filiis benedicendis, cùm tamen per legem Christi jam exclusi, & privati benedictione apparerent. Quia, inquit Theodoretus, Judæi Patriarchæ Abrahæ promissa producebant, quasi illis contraria esset prædicatio Apostolica ad gentes, ostendit Apostolus promissiones Abrahæ factas de spirituali Israelita, non carnali intelligendas esse. Interim Deum non repudiasse Judæos absoluto suo decreto, quasi illos reprobasset sine ipsorum culpa. Ipse enim, quantum in se fuit, omnes vocavit ad salutem per prædicationem Apostolorum, non propter horum, aut illorum opera, sed ex vocatione sua, qua procurat salutem omnium. Ideò si Judæi exciderunt à benedictione filiorum Dei, id sibi ipsis imputent, qui noluerunt Christo adhærere.

Atque hanc partem exequitur Apostolus per tria capita 9. 10. & 11. rediens enim ad se ex raptu amoris sui erga Christum, orditur cap. 9. ac quia hæsitabant ob promissa facta Abrahæ de benedictione suæ prolis, resolvit hoc dubium, interpretans benedictionem illam non spectare ad filios, & Israelitas secundum carnem titulo ortus carnalis, & operum legis, ut gloriabantur illi dicentes, *semen Abrahæ sumus*, Jo. 8. sed spectare ad filios, & Israelitas spirituales, qui imitarentur fidem, quam habuit Abraham in Christum, sicque iis similes essent in fide. Postquam enim affectum suum illis exposuit, ne ex malevolo animo in gentem suam ea procedere quispiam existimaret, *veritatem dico in Christo*, &c. ubi dolet se in tantum illos amavisse, quod etiam à Christo anathema, & separatus esse desiderasset, rem ipsam proponit. *Non autem, quod excidit*

Nota Israelitas duplicis generis.

A *verbum Dei*. Hoc est, quod desit promissio facta Abrahæ in favorem suorum filiorum, vera esse. *Non enim*, inquit, *omnes, qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: neque, qui semen sunt Abrahæ omnes filii, sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed, qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine*, id est, ii sunt verè filii Abraham, qui magis nati sunt via extraordinaria, quasi dono Spiritus Sancti, sicut Isaac, qui hæres habitus est, non Ismael secundum viam carnis ordinariam natus. Sed nec ista benedictio Abrahæ facta contingit filiis Abraham titulo bonorum operum in adimpletione legis scriptæ: sicut patet in Jacob, qui filius habitus est præ Esau, qui minora bona obtinuit, non ratione operum, sed ex proposito, ac beneplacito divino. *Cum enim nondum nati* B *fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Ex quibus exemplis ostendit Apostolus Deum computare filios Abrahæ aliis titulis, quàm ortus carnalis, ut in Isaac patet, & operum legis, ut in Jacob patuit. Filii ergo Abrahæ æstimantur ex fide in Christum: ii sunt Israelitæ spirituales, in quibus adimplebitur bendictio facta Abrahæ de possidenda terra viventium, & gloria æterna, quæ est complementum istius promissionis.

Sed contra hoc fieri poterat objectio, quod Deus sic præferendo Israelitas tales spirituales aliis, qui erant tantùm secundum carnem, iniquè videretur agere. C Contra quod asserit nihil iniquitatis esse in Deo, si spiritualibus illis det gloriam, non aliis. *Quid ergo dicemus, nunquid iniquitas apud Deum? absit: Moysi enim dicit, misereor*, dando gloriam, *cujus misereor*, vocando ad fidem. Istud opus est miserentis Dei erga Israelitas spirituales juxta illud Psalmi. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Ita enim est, quod primus gradus gloriæ est donum divinæ misericordiæ. *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei*. Sed nec obligatur erga Israelitas secundum carnem, si tales maneant, & indurentur. Nihil illis debet, sicut nec Pharaoni indurato quidquam debuit: *Ergo cujus vult miseretur, & quem vult, indurat*, permittendo illum suæ voluntati. Quod discrimen inter eos, de quibus nunc pronuntiat Apostolus, *cujus vult miseretur, &c.* dum non attendunt, nec volunt attendere plures tàm D ex orthodoxis, quàm Eterodoxis, implicant se in difficultatibus insolubilibus, erroribusque periculosissimis, ac disputationibus inutilissimis.

Prima gratia datur ex meræ misericordia.

Sed fit instantia: quia si jure dominii suæ voluntatis ita discernit Israelitas spirituales à carnalibus, & voluntati nullus justè resistit, quid conqueritur Deus, & querulatur contra induratos, sicut Ps. 94. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi semper hi errant corde: ipsi verò non cognoverunt vias meas*, & Proverb. 1. & alibi de Judæis conqueritur. *Dicis itaque mihi: quid adhuc queritur, voluntati enim ejus quis resistit?* Ad hoc Apostolus tria respondet, primò non esse minus in potestate Dei ex duobus illis Israelitis unum glorificare, quàm figulo ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, E & hæc quidem de potestate Dei, nam de actu nihil hic resolvit Apostolus. Secundò respondet, si Israelitæ carnales tales sint, nec in spirituales commutentur, id non provenire ex sua parte, quasi eos ad fidem non vocaverit, aut diu satis non expectaverit, ut fidem in Christum capesserent. *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam, quos & vocavit*. Quæ verba tàm ad hos, quàm ad illos referri possunt. Tertiò respondet non omnes Israelitas secundum carnem tales mansisse, aliqui enim, licèt pauci, amplexi sunt fidem, ut B. Virgo, Apostoli, & discipuli, & qui

Tria responsa D. Pauli perpendenda attentè.

ex Judæis fidem amplexi erant. Et hoc est, quod dicit, A *Isaias autem clamat pro Israel, si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient*, id est, aliqui ex ipsis, idque virtute prædicationis Apostolicæ, quæ fuit verbum consummans, & verbum abbrevians in æquitate, rescindens tot ceremonias legis. Quia *verbum breviatum*, Evangelium scilicet, *faciet Dominus super terram*. Ex prædicatione porro, qui credent in Christum, salvabuntur, ac completam promissionem Abrahæ factam de terra viventium referent: qui non credent, condemnabuntur. En status quæstionis, & resolutionis D. Pauli.

Ultima resolutio quæstionis de electione quorundam. Quare concludit istas quæstiones hac ultima resolutione, *quid ergo dicemus, quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, justitiam autem, quæ ex fide est: Israel verò* (majori ex parte) *sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit? quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus*. Noluit credere prædicationi de Christo crucifixo, & à mortuis resurgente. Scandalum passus est de cruce, *offenderunt enim in lapidem offensionis*, &c. Mansit, qualis erat; non sibi induxit in mentem fide Christo adhærendum, operibus legis Mosaicæ totaliter confidens prædicationem respuit. Dubium autem an asserat D. Paulus in hoc capite prædestinationem, & reprobationem sine prævisis meritis ex gratia Dei.

D. Paulus non asserit prædestinationem ante prævisa merita. Id putant plures, quia D. Paulus duo exempla assumit, unum ex Jacob, & Esau fratribus uterinis, & in statu æquali natis, quorum ex mera Dei voluntate unus dilectus, alter odio habitus, *antequam quidquam boni vel mali egissent, ut secundum electionem propositum Dei maneret*. Aliud exemplum est ex figulo, qui ex eadem massa potest aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, prout voluerit, fabricare, & hæc quidem in speciem satis sunt probabilia. Verum, si spectemus attentius scopum Apostoli, & ad quid illa exempla adaptat, ac quæ habet sub finem capitis, à mente ejus hæc sunt aliena. Considerandum enim est, propositionem Apostoli de iis, circa quos Deus, quæ vult pro sua voluntate, operatur, non esse de duobus in eadem massa, vel in pari statu constitutis, sed in dispari prorsus, scilicet de duobus Israelitis: carnali uno, qui sibi omnia deberi putat titulo prosapiæ, & ceremoniarum legis, quas observat, spirituali altero, qui fidem in Christum habet, de quo Joan. 3. *Hic est verè Israelita, in quo dolus non est*. Apostolus asserit hunc, non illum filium esse Abrahæ, ac promissiones ipsi Abrahæ factas consecuturum, Deo ita volente, & miserente. Hoc nihil juvat prædestinationem, & reprobationem extra prævisa merita, cum potius includantur aliqua merita, saltem ex congruo, in personis, circa quas est assertio Apostoli, puta in Israelita spirituali.

Status quæstionis.

Exemplum Esau, & Jacob. Nec obstat primum exemplum de Esau, & Jacob fratribus, quoniam ibi agitur de temporalibus, in quibus voluit Deus Jacob, minorem licet prælatum fuisse Esau; non enim caret temeritate asserere, illum damnatum esse, cum deposito semel odio fraterno potuerit, religionem paternam servando, salutem consequi: tantumque assumit hanc historiam de terrenis Apostolus ad ostendendum, quod Judæus carnalis titulo operum legalium non habeat jus ad promissionem Abrahæ factam, sicuti contendebat, *ut secundum electionem propositum Dei maneret*, propositum scilicet glorificandi Israelitam spiritualem præ carnali. Sic enim exempla rerum terrenarum figuræ sunt rerum spiritualium.

Similitudo figuli. Non etiam obstat secundum exemplum de figulo luti, quoniam etiam adaptari potest utrique Israelitæ, qui sunt mediatè ex eadem massa peccati originalis, licèt immediatè ex ea massa non discernantur, ut unus sit vas in honorem, alius in contumeliam. Nec est necesse, ut comparationes quadrent secundum omnia, Vasa terræ nihil conferunt ad suam fabricationem, qualiter fiant, & permaneant: vasa autem rationabilia aliquid possunt conferre, ut taliter fiant, & permaneant, prout indicat idem Apost. 2. Timot. 2. *in magna domo sunt vasa aurea, & fictilia, alia in honorem, alia in contumeliam. Si quis emundaverit se ab istis, erit vas in honorem utile domino*. Quare consequenter ostendit Apostolus potuisse Israelitam carnalem fieri vas in honorem, si nempe patientia Dei abusus non fuisset; si verbum prædicationis audiisset, si ex fide in Christo, non ex legalium operibus benedictionem sperare voluisset. Hinc intelligere licet D. Paulum à multis malè intelligi, qui non capiunt suppositionem D. Pauli, & inter quos comparationem instituit. Sed quis in scholis alteri velit cedere?

Cap. 10. Amplius urget, quod nono proposuerat obiter de verbo Euangelii, quasi omnibus annuntiatum fuisset, ut omnes illi crederent, & Christo adhærerent, qui est finis legis, per quem vult Deus homines justificari, B non per opera legalium. *Ignorantes enim justitiam Dei, & suam* (in lege) *quærentes statuere, justitiæ Dei* (qua vult justificare homines per fidem in Christum) *non sunt subjecti. Finis enim legis Christus est ad justitiam omni credenti*. Ideo, opus est corde in illum credere, & ore ipsum confiteri ad hoc ubique, & omnibus annuntiatur, nec enim aliter in ipsum credere possent homines. *Sed non omnes obediunt Euangelio*.

Cap. 11. Verumtamen si nunc plures Judæi non credunt, prædicit in fine mundi convertendos. Interim ex præsenti eorum incredulitate occasionaliter factum est, ut prædicaretur gentibus, & gentiles salvarentur. *Illorum delicto salus est gentibus, ut illos æmulentur*. C *Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ gentium: Quanto magis plenitudo eorum?* Scilicet in fine mundi, cum omnes convertentur Judæi, & ad eorum exemplum plerique gentiles.

Ex hoc porro duo infert Apostolus. Primò, ut non glorientur gentiles, & sibi caveant ex exemplo Judæorum, qui nunc à fide ceciderunt. Idem enim posset gentibus contingere, ut & ipsi caderent, qui sicut oleaster inserti sunt in bonam olivam, quales erant Judæi ante prædicationem Euangelii. Sic enim Judæi erant veluti rami naturales bonæ olivæ religionis, gentiles rami adventitii, & insiti. *Dicis ergo fracti sunt rami, ut ego inserar benè, propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time*. D Secundò ex ista varietate, & mutatione hominum circa fidem, & statum salutis adsurgit mente admirabilia judicia Dei. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! quis enim cognovit sensum Domini?* ubi tria miratur Apostolus; 1. altitudinem, & abundantiam divitiarum, gratiarum nempe, quibus omnibus sufficienter providit; 2. altitudinem sapientiæ, ac rerum altissimarum, quæ in ipso sunt; 3. altitudinem scientiæ, & præscientiæ, qua futura omnia de singulis cognovit. *Miratur D. Pauli tres altitudines.*

Atque hactenus difficiliora Epistolæ ad Romanos in quatuor reliquis capitibus componit eorum mores; ac primo quidem in genere.

Cap. 12. *Obsecro itaque vos frates* (cum Deus taliter se habeat) *per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora* E *vestra hostiam viventem sanctam Deo placentem, rationabile obsequium vestrum, & nolite conformari huic sæculo, &c.* *5. Difficultas. Moralis doctrina plurium casuum*

Deinde magis specialiter cap. 13. circa superiores. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. Item circa æquales ibidem. *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis, qui enim diligit proximum, legem implevit*.

Cap. 14. & 15. Informat, ut se debent habere circa infirmos, qui angebantur scrupulis circa comestionem ciborum in lege prohibitorum. *Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit se manducare omnia, qui autem infirmus est, olus manducet*. Quia illo tempore dubia

ista

ista nondum soluta erant per Synodum Apostolorum, A ideo unicuique permittebatur in suo sensu abundare. *Scio,& confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum: nisi ei, qui existimat, quid commune esse, illi commune est*, idest prophanum, & vetitum. *Omne autem, quod non ex fide* (quod licitum sit) *peccatum est*.

Cap.16. Varias habet commendationes.

Quid insuper epistola hæc habet præter doctrinam fidei?

Decem argumenta D.Pauli ad amorem Christi provocantia.

Quæ sunt illa argumenta, & à quibus verbis incipiunt, rem enim mihi narras parum notam?

Decem argumenta pro charitate Christi.

1. Argumentum D. Pauli ad persuadendam fidem in Christum est, quod omnes tàm Gentiles, quàm Judæi defectu illius fidei in Christum fuerint corruptissimi in moribus,& omni supplicio digni. Quod primum argumentum incipit tractare primo capite,prætermissa B salutatione, ac testificatione sui boni affectus, ac desiderii pro eorum salute illis Euangelium annuntiandi; hinc enim sensim delabitur ad enarranda vitia gentilium,ac maximè Romanorum, qui tanquam orbis Domini alios judicabant, ac puniebant, cum ipsi rei essent, nec excusabiles, testimonium illis reddente conscientia ipsorum,ac synderesi,ut secundo capite explicat, ubi & incipit narrare peccata Judæorum, quæ persequitur cap.3. ubi, non obstante privilegio sacrorum Librorum, eos æquat gentibus in malitia, & sceleribus, ut omnibus fides in Christum necessaria fuerit.*Non enim est distinctio, omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Jesu,&c.* Ut sic nullus super alium elevetur, cum sola fides viva in Christum justificet tàm C gentes, quàm Judæos, qui omnes sine illa pleni sunt peccatis.

2. Argumentum ad credendum, & amandum Christum ducit Apostolus ab exemplo Abraham, qui ex fide viva in Christum justificatus est, non ex operibus, *quid enim dicit scriptura? credidit Abraham Deo, & justificatus est*.Quod argumentum prosequitur toto capite quarto.

3. Argumentum ducit à morte Christi, & amore illius in nos, qui quod Adam peccando destruxerat,ipse reparavit. Sicut enim per obedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi. Hocque explicat D cap.5.

4. Argumentum ducit à baptismo,in quo Christiani ex aquis emergunt, in quibus immersi erant in similitudinem Christi ex sepulchro ad vitam gloriosam resurgentis, ut sic discamus omnes ex veteri vita peccaminosa ad novam totam sanctam elevari, à qua nunquam relabamur per præteritorum peccatorum reiterationem. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus,&c.* Hocque explicat Apostolus cap. sexto.

5. Argumentum ducit ex hoc, quod per Christum liberati sint homines à lege Mosaica, imo & à lege concupiscentiæ dominante in membris, in quantum gratia per Jesum Christum collata suppeditat vires, & robur ad illi resistendum,& non consentiendum: unde sequi- E tur nullum superesse obstaculum ad adhærendum Christo per fidem,& charitatem. Exemplo mulieris,cujus si mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro, &c. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum*. Et hoc cap. 7. differit.

6. Argumentum ducit Apostolus à virtute, & excellentia Spiritus Jesu Christi, quo qui repleti sunt, & à peccatis liberantur, & bonis plurimis locupletantur. Est autem ille Christi ardor quidam vehemens, & insatiabilis glorificandi Deum, & salutem omnium procurandi, qualis erat in Christo, itaut propterea nullius rei dispendium timeatur, nec ipsius sanguinis effusio, nec vitæ propriæ amissio. De quo spiritu dictum est Joan.7. *Quem accepturi erant credentes*. De hoc spiritu, & ejus effectibus mira dicit Apostolus toto capite 8. *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant, &c. Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei, &c. Similiter autem, & spiritus adjuvat infirmitatem nostram, nam, quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, &c. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui*, scilicet in participatione illius spiritus: quo æstuans Apostolus in fine capitis veluti totus extra se rapitur, & seipsum non continens amplius prorumpit in plures affectus amoris erga Christum. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? &c.*

Spiritus Christi.

8. Argumentum ducit Apostolus ex reprobatione Judæorum propter defectum fidei in Christum. Aperto enim ferventi zelo, quo ferebatur erga eorum salutem describit eorum rejectionem, non obstante eorum vocatione, & post varias meditationes de altitudine, ac potentia Dei ad facienda vasa in honorem, & contumeliam, finalem causam, ac resolutionem rejicit in hoc, quod Christo non adhæserunt sicut gentes. *Quid ergo dicemus, quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, &c. Israel verò sectando legem justitiæ non pervenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus, offenderunt enim in lapidem offensionis, & petram scandali, & omnis, qui credit in eum,non confundetur*.

Quasi diceret, rejecti sunt, quia operibus jam mortuis legis Mosaicæ,postquam abrogata est, nihilominus dura cervice adhæserunt, cum deberent fidem, ac Religionem Christi amplecti, quam potiùs contempserunt. Non enim debemus imaginari, sicut aliqui in verbis hujus Epistolæ decepti, causam derelictionis Israelitarum fuisse,quod non fuerint prædestinati,aliam enim causam insinuat Scriptura sacra, ut cum dicit eis Christus Matth.15.*Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*. Et ipsemet Divus Paulus eos alloquens Act.13. *Quoniam indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes*. Juxta illud Apocal.3. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Sic est igitur, quod quemadmodum Deus prædestinavit Aquilam ut volaret, sed cum alis: unde, si in pullis Aquilarum, pennæ crescere incipiant, spes est, quod volaturi sint: sic homines prædestinavit, ut volarent ad gloriam cœlestem cum alis bonorum operum: unde,qui incipit benè operari, spem habeat prædestinationis. Inspirat autem Deus omnes homines ad bona opera. Et ut ait D. Augustinus de Eccles. dogmatibus cap.21. ut acquiescamus salutari inspirationi, hoc nostræ est potestatis. Non acquieverunt autem Judæi.

9. Argumentum persuadens fidem, & amorem in Christum ducit Apostolus à vocatione omnium ad credendum in illum, sine acceptione personarum, sublato obice legis veteris, quæ separabat Judæos à gentibus, & cui Christus finem imposuit,ut omnes in suo amore coadunaret præsens omnibus, paratus omnibus sine distinctione Judæi, & Græci se communicare,disseminato, & evulgato Evangelio in omnem terram; itaut non alia re opus sit, quàm ore confiteri Christum, & corde credere fide viva, nec ex abysso inferorum avocandus est. *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, &c. Dicit enim scriptura, omnis, qui credit in illum, non confundetur: non est enim distinctio Judæi, & Græci. Nam idem Dominus omnium dives in omnes, qui invocant illum*, &c. Unde nulli est locus excusationi, si quis Christo non adhæreat. Hoc fusius cap.10.

10. Argumentum ducit ab exemplo Judæorum,qui, cum essent filii Dei, rejecti sunt à promissionibus Evangelii, *Sed illorum delicto salus gentibus, ut illos æmulentur*.

fentur. Judæorum nempe abjectio occasio fuit gentibus fidem capessendi ex quadam æmulatione, videntes enim alieni filios ab hæreditate dejectos, majorem spem concipiunt illius potiundi. Sed & exemplum Judæorum omnes follicitos tenere debet, ne sicut ipsi excidant, & ideo constanter perseverent in fide. *Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat*. Denique ne quisquam scandalizetur, & à fide avocetur ex eo, quod Judæi ab ea sunt extranei, concludit Apostolus ipsos etiam Judæos in fine mundi convertendos ad Christum: *Nam etsi tu* gentilis ex gentili patre oriundus, *ex naturali excisus es oleastro* gentilitatis, *& contra naturam insertus es in bonam olivam*, conversus ad religionem Christianam: *quanto magis ii, qui secundum naturam inserentur suæ olivæ?* Idest Judæi, qui resecti sunt ab olea veræ religionis, in qua nati erant, in eam inseri poterunt. *Nolo enim ignorare vos fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret*. Hoc autem de Judæis, & gentibus in eorum locum substitutis usque ad ultima mundi tempora, tam mirabile putat Apostolus, ut suas omnes ratiocinationes, quibus ad Christum invitat cunctos, sic finiat. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei!* in primas causas tantæ rei mentem suam, & aliorum attollens.

Quid post hæc validissima argumenta agit D. Paulus in quatuor reliquis capitibus 12.13.14. & 15.

Exhortatur ad bonos mores, quos decet habere credentes in Christum, ad mortificationem, misericordiam, mansuetudinem, obedientiam ad superiores, ad vitandum judicium temerarium, & scandalum infirmorum. Et hæc est series mirabilis illius Epistolæ, cujus sensus sublimes, & reconditi omnium sapientiam, ac ingenia maxima exercere, & acuere possunt.

Quod est argumentum primæ Epistolæ ad Corinthios?

Scopus Epistolæ ad Corinthios. Intendit Apostolus ad varios errores Corinthiorum, quos ad fidem per Evangelii prædicationem converterat, corrigere: ac ipsos instruere in quibusdam, quæ minus intelligebant.

XII. Errores Corinthiorum.

XII. Errores Corint. I. Eorum error erat, quod meliorem baptismum esse putabant à meliori ministro collatum, unde gloriabantur contra se invicem, quod ab hoc, aut illo potius baptizati essent, dicebantque, *ego sum Pauli*: ego verò Cephæ, ego autem Apollo: ego autem Christi. Hoc corrigit Apostolus in quatuor primis capitibus, adductis variis ad humilitatem inducentibus, ex mysterio Crucis, per quam Deus salvat homines, quæ stulta sunt mundi eligens, ut confundat sapientes; ex miseria, & infirmitate hominum, qui ex se nihil possunt: & ex eo, quod Christus sit fundamentum omnis boni spiritualis. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est Christus Jesus*: itaque omnis gloria ad eum referenda est, non ad homines, qui ex se nihil habent.

Quod autem subjungit. *Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos: ligna, fœnum, stipulam: uniuscujusque opus manifestum erit, dies enim Domini declarabit*, &c. Omissis variis interpretationibus, quæ locum potius obscurant, quàm elucidant, commodè intelligi potest secundum mentem Ambrosii Catharini de doctrina, quæ superadditur à prædicatoribus fidei principiis jam ab ipso firmatis, quæ convellere non licet. Monet igitur Doctores, ut videant, quomodo superædificent, nam quidam aurum, argentum, lapides pretiosos superædificant, qui de divinis sapienter loquuntur, & quæ dignè correspondeant sanctitati, dignitati, & charitati

Psalm. 11. Christi Domini, ut sunt opera virtutum. *Eloquia enim Domini eloquia casta, argentum igne examinatum*, & vera sapientia aurum est pretiosum. Quidam verò superædificant lignum, fœnum, stipulam, quorum doctrina mundana, & opiniones falsæ, quales eorum, qui meliorem baptismum putabant, à meliore collatum. Dies autem Domini, nempe dies mortis, quæ in igne revelabitur, idest, in examinatione exacta, quæ sicut ignis cuncta penetrabit, & elucidabit secundum veritatem, uniuscujusque opus probabit; ac primi quidem mercedem accipient, manebit eorum superædificatio, doctrinaque à Deo commendabitur tanquam aurum, argentum, ac lapides pretiosi, sicque persistet in illo igneo judicio, in quo non reprobabitur: alii verò, quorum doctrina, & prædicatio levior, etsi non pereant, quod fundamentum tenuerint, detrimentum tamen patientur, quia nihil mercedis pro tali doctrina, ac prædicatione recipient, illa veluti amissa, oleum, & operam perdidisse invenientur, quod significatur his verbis, *si cujus opus arserit, detrimentum patietur*: dicitur enim opus illud ardere, quod ignem divini examinis severissimi sustinere non potest: sicut lignum, fœnum, stipula ab igne correpta comburuntur. *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*. Qua similitudine vult ostendere Apostolus igni puniendos esse doctores, qui fidei Christi vana, & curiosa superædificarunt, absque tamen interitu sempiterno inferni: quod ipsorum doctrina, etsi fuerit quodammodo præter Christum, non tamen extra, aut contra. Itaque dicit, *ipse autem salvus erit, sit tamen quasi per ignem*, idest ad modum illius, qui ex incensa domo elabitur semiambustus per medium ignem; quem ignem purgatorium esse traditio est, ut nihil amplius requiratur: & est sensus Concilii Florentini. Quare inde habent, unde metuant illi verbi Dei præcones, qui omnia alia præter Christum, & quæ ejus dignitatem, puritatem, reverentiamque sapiunt, annuntiant, levibus conceptibus luxuriantes, ac sibi ipsis, ac gloriolæ suæ studentes. Quanto magis timebunt, qui sive per ignorantiam, sive malitiosè, & per affectionem ad sectas, quibus addicti sunt, redemptionis Christi mysterium sive à fronte, sive à latere, quod ferè omnium est hæreticorum, impugnant, hoc enim non est superædificare ad sensum Apostoli, sed magis destruere fundamentum, quod ipse ut sapiens architectus posuit. *Monitum ad prædicatores.*

II. Error, quod conversabuntur cum homine incestuoso, quem excommunicaverat. Hoc arguit cap. 5.

III. Error, quod lites inter se haberent coram judice ethnico: & hoc prima parte cap. 6.

IV. Error, quod fornicationem non adeo magnum malum existimarent. Quod corrigit secunda parte ejusdem capitis, *Nolite errare, neque fornicarii, &c.* Digrediturque cap. 7. ad eos instruendos de usu licito matrimonii, & præcellentia virginitatis.

V. Error, quod Idolothyta, idest escas Idolis sacrificatas, aut oblatas manducare non reformidarent cum conscientia peccati, & scandalo infirmorum, qui putabant eos id facere ad cultum, & honorem Idoli. Hoc corrigit Apostolus, ostendens Idolum nihil esse, & hæc manducare indifferens esse. Abstinendum tamen ab esca, si scandalizet fratrem, & malè ædificet, hoc cap. 8. Unde cap. 9. sequenti hoc amplius probat sui exemplo, quod escas, aut aliud quidpiam non acceperit ab eis, etsi jure id potuisset, ne offendiculum aliquod poneret Evangelio. Et cap. 10. idem tractat argumentum ex eo, quod meliores escas habeamus in participatione Eucharistiæ, & Idolis immolatum nihil sit; vivendum tamen sine offensione, & ab eo abstinendum, si propter hoc proximus putaret nos in honorem Idoli facere, cum omnia in gloriam Dei facienda sint.

VI. Error in hoc erat, quod viri cooperto capite orabant, mulieres sparsis crinibus. Hoc corrigit prima parte cap. 11. Quia enim homo à Deo profluxit, estque ejus imago, & gloria, decet eum aperto esse capite, ut pateat Dei gloria, quia verò mulier ex viro est, estque ejus imago, & gloria, decet eam velato esse capite, ut non pateat gloria hominis.

VII. Error erat circa Eucharistiam, quam indignè reci-

recipiebant, & cui præmittebant varias cœnas in Ecclesia. Hoc arguit Apostolus, cùm deceat potius à jejunis Eucharistiam manducari, reliqua parte ejusdem capitis: ac pollicetur se iis traditurum ea, quæ pertinent ad decentem usum illius, cùm fuerit præsens.

VIII. Error erat circa gratias spirituales, ut prophetandi, loquendi linguis, faciendi miracula, & aliis, quas putabant unicuique pro merito contingere. Hoc arguit cap. 12. Asserens has gratias provenire ex mero Spiritus Sancti beneplacito, qui dividit singulis, prout vult, quasdam uni, quasdam alteri, ut quisque alterius opera indigeat, sicut unum membrum in corpore alterius membri adjutorio eget.

IX. Error, quod istas gratias gratis datas loquendi linguis, & faciendi miracula nimis æstimarent, quasi in iis esset magna perfectio. Hunc errorem destruit Apostolus cap. 13. ostendens charitatem, qua Deus, & proximus amatur, excellentiorem esse.

X. Error in eo, quod non benè discernebant inter ipsos gratias gratis datas, magis præferentes donum linguarum. Hoc corrigit cap. 14. præferens donum Prophetiæ, qua explicantur ad utilitatem proximi Scripturæ sacræ eloquia.

XI. Error erat circa resurrectionem mortuorum, circa quam aliqui dubitabant. Hoc corrigit cap. 15. Eam probans variis argumentis, & modum, quo fieri debeat, enarrans disertis verbis.

XII. Error, quod collectæ pro succursu Christianorum Jerosolymis degentium, qui, abjectis omnibus suis possessionibus, ad pedes Apostolorum ex Eleemosynis sustentabuntur, non fierent debito ordine. Hunc defectum supplet cap. 16. alia quædam familiariter addens Epistolæ.

Quid porrò continetur in 2. Epistola ad Corinthios.

In ea Epistola Apostolus multa dicit ferè per omnia capita in sui ipsius laudem, ac commendationem, miscens hinc inde aliquas ardentes, ac affectivas exhortationes ad benè agendum.

Probarine potest virum Apostolicum sui ipsius buccinatorem esse, ac laudatorem?

Laudatio suiipsius, an licita. Respondeo viros sanctos seipsos etiam aliquando laudasse inculpabiliter. 1. Ad conservandam honestam sui existimationem, juxta illud Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine*. 2. Ad facilius rem desideratam à Deo impetrandam, sicut fecit Rex Ezechias, Isaiæ 38. *Obsecro, Domine, memento, quæso, quomodò ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, &c.* Obtinuitque sanitatem: sicut etiam David Rex sæpius laudat seipsum, ut in Psalm. 25. *Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, &c.* 3. Ob proximi salutem, & ædificationem. Quo pacto Apostolus Paulus sæpius in Epistolis vocationem suam, labores, miracula, revelationes commemorat, maximè in Epistola hac, in qua multa dicit familiariter de suis perfectionibus, ac revelationibus, patientia, veritate, diligentia, compassione, præsentis vitæ contemptu, compassione erga pauperes, recta intentione, resistentia contra tentationes, de raptu suo ad tertium cœlum, quod quidam mali Christiani, ac pseudoapostoli niterentur eum calumniis, & detractionibus, contemptibilem reddere: cujus autem vita contemnitur, quid restat, nisi ut ejus etiam doctrina despiciatur. Idcircò necessitate adactus, ne Corinthii parvifacerent, quæ illos docuerat, cum præjudicio animarum, seipsum laudat per tredecim capita, in quorum duodecimo sic se excusat. *Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus sum ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum.* Sic cavens superbiam in humili sui ipsius cognitione inter tot laudes, & dona Dei.

Quis sensus Epistolæ ad Galatas?

Epistola ad Galatas. Revocat Galatas Asiæ populos ab errore: decepti enim illi à pseudoapostolis, & Hæreticis, qui docebant servandam esse Legem Mosaicam cum Religione Christiana; quasi lex vetus abrogata non fuisset per

A Christum; etiam seipsos circumcidebant, ac alia legalia servabant, quasi id necessarium esset ad salutem. Id autem improbat Apostolus, multisque rationibus concludit, solam Legem Christi servandam, quam illis prædicaverat, atque identidem aliquas amoris sui ad Christum scintillas emittit.

Cap 1. Id probat ex eo, quod Euangelium, quod illis prædicaverat, non ab homine corruptæ naturæ, sed à Jesu Christo acceperit: ideoque, cùm sit à Deo, mutari non debere, sed debere ipsos in eo perseverare. *Legalium abrogatio.*

Cap. 2. Ostendit illud, quod idem Euangelium approbatum est ab aliis Apostolis. Et improbatus ab ipsomet D. Petrus, quod simularet se aliqua ex legalibus observare. Et quod non justificatur homo ex operibus legis Judaicæ, sed per fidem Jesu Christi.

B Cap. 3. Idem probat ex eo, quod ex auditu fidei, & fide in Christum, non ex operibus legis acceperint Spiritum Sanctum, qui dabatur visibilibus signis in initio Ecclesiæ. Deinde quod inutiliter passi essent hactenus pro Christo, si legem ejus mutarent. Et quod credentes in Christum, miracula apud ipsos patrarint, non alii. Unde fit, ut lex illius retinenda sit. Idem probat ex exemplo Abrahæ, qui ex fide justificatus est, non ex operibus legis, quæ nondum erat, & quod benedictio illi promissa adimpleta fuerit in Christo. Denique, quod lex vetus fuerit tantùm instar Pædagogi, nos ducens ad Christum: idcircò, cùm simus sub Christo, ad Pædagogum minimè redeundum est, sicut pueri, cùm ad perfectionem scientiæ pervenerint, ad Pædagogum non revertuntur.

C Cap. 4. Idem urget duobus exemplis: unum est parvuli, qui sub tutoribus est usque ad tempus præfinitum à patre: qui, cùm hæreditatem acceperit, non redit ad tutores: sic, cùm jam per legem Christianam in adoptionem filiorum recepti simus, minimè ad statum servitutis, & tutelæ redeundum est: aliud exemplum est duorum filiorum Abrahæ Ismael, & Isaac, quorum ille ex ancilla natus erat, hic ex libera. Ejecta est autem ancilla, & Ismael filius ejus, retenta Sara muliere libera, & filio ejus. Porrò hæ duæ mulieres duo sunt testamenta, seu duæ leges vetus, & nova. Vetus autem ejecta est, abrogata est; sola ergo nova retinenda.

Cap. 5. Alias adhuc rationes adducit, quod Christus nihil illis proderit, si circumcidantur. Quod ex circumcisione obligent se ad omnia legis opera, quæ sunt difficillima. Denique invehitur in pseudoapostolos, à quibus seducti fuerant. *Utinam & abscindantur, qui vos*
D *conturbant.* Tùm eos hortatur ad charitatem, & opera spiritualia, ad mortificationem vitiorum, & concupiscentiarum.

Cap. 6. Prosequitur moralem exhortationem ad bona opera omnis generis. Testaturque suum amorem ad Christum, & ejus Crucem. *Et quicumque hanc regulam sequuti fuerint, pax super illos.* Sic dissuadens omnem aliam legem.

Quæstiones in Epist. ad Galatas.

Quomodò Apostolus vocat Ecclesias Galatiæ nomine Ecclesiarum, cùm errarent in fide?

Respondetur, nondum convictos fuisse, judicatos, & damnatos de pertinacia in errore. Incipiebat tantummodo error, necdum contumaces erant.

E *Qua potestate Apostolus seipsum, aut Angelum de cœlo excommunicat?* Sed, licèt nos, aut Angelus de cœlo, &c. anathema sit.

Respondetur figurativam hanc esse locutionem, non quod D. Paulus ullam exerceat potestatem, ad insinuandum, quod omnis hæreticus ipso jure excommunicatus est. Idque loquitur ex hypothesi, ad ostendendam fidei Christianæ certitudinem.

Quid est istud: modò enim hominibus suadeo? an Deo?

Declarat se ad honorem Dei prædicare, non ad honorem hominum: quare subjungit, *an quæro hominibus placere: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*

Quis

Quis ille uterus matris, ex quo se à Deo segregatum dicit?

A Mater illa Synagoga est, ex qua per fidem in Christum segregatus est. Sunt autem uterus Pharisæi Synagogæ secretarii, qui ei filios generāt, Matth. 23. *Circumeunt mare, & aridam, ut faciant unum proselytum.*

Quid istud. Sed neque Titus, cùm esset gentilis, compulsus est circumcidi? *an si Judæus compulsus fuisset?*

Respondetur scandalum passos fuisse Galatas ex circumcisione Titi, ad quod amovendum dicit Apostolus, id non fuisse ex necessitate, quasi ceremoniæ legis ad salutem necessariæ essent. Quamvis si fuisset Judæus, aliquo modo compelli potuisset ad inutilem hanc observantiam majorum præcepto ad tollendum scandalum, dum adhuc tolerarentur ad aliquod tempus ceremoniæ legis: sic Gentiles ex Synodo Hierosolymitana obstricti sunt abstinere à sanguine, & suffocato ad aliquod tempus.

B *An rectè Paulus in faciem restitit D. Petro, quia gentium consortio se separabat, ne scandalum præberet quibusdam Judæis*, cùm venisset autem Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat.

Porphyrius arguit D. Paulum. Prophyrius Apostata à fide in hoc D. Paulum arguebat, quod D. Petro suo superiori restitisset: etsi enim nondum fuissent Imperatores Christiani, à quibus fingunt hæretici Pontificis Romani primatum emanasse, D. Petrus primum locum tenebat in Ecclesia, sicut & Pontifices ei succedentes. Sed nihil prohibet minorem auctoritate superare majorem sapientia, & prudentia, debetque superior interdum etiam ab inferiori argui, si sit persona idonea, cùm de præjudicio fidei agitur. C Quare & Pontifex Rom. Cardinales habet sibi assistentes, ut eorum utatur consilio, sapientia, & admonitionibus, qui etiam possunt zelo Spiritus sancti accensi eidem resistere, si opus esset, unde non est verendum admittere veram fuisse D. Pauli reprehensionem, ut æstimat D. Augustinus contra D. Hieronymum, qui simulatam esse credidit.

Non tamen, quod D. Petrus tunc errarit in fide, sed in nimia indulgentia erga Judæos, quibus specialiter datus erat in Apostolum, & prædicatorem sine præjudicio prælationis super omnes.

Quis sensus reprehensionis D. Pauli: si tu, cùm Judæus sis, gentiliter vivis, & non Judaicè, quomodo gentes cogis Judaizare?

D *Legalia viva, mortua, & mortifera.* Hoc est, si tu rectam fidem habes, quod non amplius obliget lex Mosaica, scisque non vivendum esse Judaicè, æstimando se obligatum ad ceremonias legis: sed potius more gentium, idest liberè, & sine ulla alligatione ad leges Moysis (ita enim pro subjecta materia locus ille intelligendus est) quomodò tuo exemplo inducis gentes ad Judaismum, subtrahendo te à gentilibus, quasi prophani, & immundi essent, cum quibus manducare non liceret? Ita enim se res habet, quod ante passionem legalia viva erant, & observanda: post passionem, nondum promulgato sufficienter Euangelio, mortua, & inutilia: at, promulgato Euangelio, mortifera.

Quid istud, ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam?

E Intelligit de lege veteri, per cujus auctoritatem constat non esse amplius illi adhærendum, Deuteron. 18. *Prophetam de gente tua suscitabit tibi Dominus, ipsum tamquam me audies*, & Levit. 26. *Novis supervenientibus, vetera projicietis.* Itaque utitur argumento ad hominem: si legem æstimatis, ipsa se abolendam docet, quare subjungit: *Christo confixus sum cruci*, clavis fidei, spei, & amoris in ipsum, *vivo autem, jam non ego*, qui eram Judæus antea, mutatus sum in virum alterum, *vivit verò in me Christus*, ipse mihi dat vitam spiritualem, & motum. Sic enim Pater mortuus dicitur vivere in filio, cùm ejus similitudinem gerit filius, & mores refert, & intenta à Patre prosequitur, eademque negotia procurat, quæ sunt de salute animarum. Juxta quod scribitur Eccles. 30. *mortuus est*

Christus redivivus in Paulo.

A *enim pater ejus, & non est mortuus, reliquit enim similem sibi.*

De qua fide loquitur Apostolus, dicens, qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ? cap. 3.

De fide in Christum, per quam justificatus est Abraham, & quotquot præcesserunt sancti ante Incarnationem: itaut opera legis, quantumvis non mala, sine fide in Christum non sanctificarent. Hoc dogma urget præcipuè ad Rom. scribens, & ad Galatas, ut firmius fidei in Christum adhæreant, quod idem ad Hebræos scribens inculcat, ut omnem justificationem Christo attribuamus, & benedictionem Abrahæ, nonnisi per Christum adimpleri, certò persuasi simus. *Fides in Christum seminarium omnis boni meriti.*

Quis ille mediator, in cujus manu ordinata est lex per Angelos?

B Mediator ille est Moyses, per quem dedit legem, quæ propter transgressiones posita est, idest, ad impedienda majora peccata, *donec veniret semen*, idest Christus, per quem vera justificatio contingit: Itaque Moyses per legem impedivit plura peccata, ne fierent, & hoc fuit bonum legis, sicut & bonorum omnium operum moralium: quia tamen ad salutem non sufficit, malum non fecisse: sed insuper oportet bonum fecisse, *ut oportet*, sicut loquuntur scholæ, ad quod bonum prærequiritur gratia per Christum: ideò lex per se non sanctificavit homines ad vitam æternam. Quia tamen discessus à malo est, quid valdè æstimandum, Moyses fuit mediator Hebræorum, illisque emolumentum non parvifaciendum contulit. Unde subjungit Apostolus, *mediator autem unus non est, Deus autem unus est*, C ut indicet fuisse mediatorem, & procuratorem multis Hebræis, ne deteriores fierent, ut sic pararetur via Christi per remotionem malorum. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. Sic ergo intelligendum est, quod, cùm justitia Christiana duplici parte constet, declinare à malo, & facere bonum, ut oportet, ad primam partem valebat lex, ad secundam fides in Christum. *Moyses mediator ad impediēda plura mala.*

Quam vocem mutare cupiebat Apostolus, dicens, vellem autem apud vos esse modò, & mutare vocem meam? cap. 4.

Hoc est multiplici sermone vos præsentes adhortari, suadendo, rogando, nunc imperando, nunc blandiendo, nunc etiam objurgando, ut quoquo modo vos lucrifacerem in Christo.

D *Quomodò Sina mons in Arabia conjunctus est ei, quæ nunc est in Jerusalem, cùm tantopere distent?*

Respondetur, conjunctionem illam non esse ex approximatione loci, sed mysterii, ut enim in Sina data est lex vetus, sic in monte Sion lex Euangelii, unde versio Ariæ pro coniunctiva *est*, habet, *quadrat*, alia versio, *coordinatur*.

Quo pacto dicit Apostolus Ismaelem persecutum fuisse Isaac, cùm liber Genesis dicat tantùm, quod luderet?

Ut detur intelligi omnem persecutionem malorum adversus justos ludum esse puerorum, qui citò transit, & nihil tandem nocebit iis, qui amore justitiæ patienter sustinent. *Persecutio ludus est.*

E *Qua lege debitor est universæ legis faciendæ is, qui se circumcidit?* cap. 5.

Lege conscientiæ: qui enim credit se ex præcepto legis obligari ad circumcisionem, eadem ratione tenetur ad cætera legalia. Sic consequenter addit, *modicum fermentum totam massam corrumpit*, idest, una circumcisio, si recipiatur, trahit ad totum Judaismum, ut postea sitis toti fermentati, & perversi. *Lex conscientiæ.*

An non optat malum proximo Apostolus, dicens, abscindantur, qui vos conturbant?

Resp. non livore vindictæ, sed amore justitiæ id optasse Apostolum, sic autem peccatum non est.

Quomodò istud verum est, quod si spiritu ducimini, non estis sub lege?

Intelligit Apostolus de lege veteri: vel de lege, ut terrente, ac per minas premente ad sui obligationem: quia

quia, qui ducuntur spiritu amoris, & charitatis, spontè, & ultro legi obediunt.

Ut quid inter opera carnis numerantur plura, quæ nihil habent voluptatis carnalis, puta, veneficia, rixæ, dissensiones?

Respondetur, ista facilè ortum ducere ex amore carnis, & voluptatis. Vel Apostolus per carnem intelligit, quæcumque spiritui amoris, & charitatis divinæ opponuntur.

An vetat Apostolus durè arguere delinquentes, cùm ait, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.

Correctionis modus. Respondetur, Apostolum hìc loqui de delicto ex inconsideratione, & fragilitate commisso, ut indicat verbum, *præoccupatus*. Ideò pro ratione peccati adhibendus modus correctionis à spiritualibus, & sapientibus. B

De quibus peccatoribus dicit Apostolus, nolite errare, Deus non irridetur?

De iis, qui fraudabant suos Catechistas, & Doctores meritis stipendiis, quos elusisse putabant, cùm lite forensi non pulsarentur. Ut inde agnoscant homines, vitandam ingratitudinem erga Pastores, & eos, qui spiritualia seminant.

Quo sensu dicit Apostolus, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo?

Hoc sensu, quod sicuti crucifixus erat quoddam in horrore omnibus: sic ipse mundo erat quoddam veluti abominabile, & idem mundus sibi ipsi, itaut se invicem despiciant.

Quare tantum gloriatur in cruce Christi: mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi? C

Mors Christi fons bonorum. Quia crux Christi fons est omnium benedictionum spiritualium. Quidquid ad pietatem, & salutem pertinet, totum promanat de fontibus Salvatoris, ac merito sanguinis ipsius. Quæcumque enim egit Christus, haud aliter acceptata fuerunt à Patre æterno, quàm in ordine ad mortem crucis, juxta quod scriptum erat Isaiæ 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur*, nec sibi ipsi repugnat Apostolus, 2. Corinth. 1. *gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*, & 2. Corin. 2. *libenter gloriabor in infirmitatibus meis*, quia, ubi unum propter alterum, utrobique idem, bonum autem testimonium conscientiæ fundatur in fide crucis, sicut & gloria in infirmitatibus, in imitatione ejusdem crucis. D

Quæ stigmata Christi portanda ad imitationem Apostoli dicentis, ego stigmata Domini Jesu, &c.

Stigmata Christi ut ferenda. Notat Gorranus, Christum stigmata passionis habuisse in capite per spinarum compunctionem, in latere per lanceæ perforationem: in pedibus per clavorum infixionem: in manibus propter manuum cruci affixionem. Ita nos spiritualiter debemus notas passionis gerere in capite per assiduam ejus cogitationem, 1. Petri 4. *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini*. In latere, seu corde per affectionem, & devotionem: in manibus, & pedibus per operationem, Cant. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.*

Epistola ad Ephesios quid continet? E

Epistola hæc non est reprehensiva, sicut præcedens, sed magis est congratulativa in duobus primis capitibus, in quibus præmissa salutatione recenset varia beneficia à Deo ipsis, qui gentes erant, & alieni à Deo in hoc mundo sine spe collata, ac ipsis congratulatur de vocatione ad fidem Christianam. In tertio capite orat pro ipsis cum affectu intimo, flectendo genua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ut corroborentur, ac perseverent minimè deficientes propter tribulationes varias, quibus concutiebantur. In tribus reliquis capitibus est exhortativa ad pios mores, & ad actus virtutum omnis generis. Quæ omnia legendo satis aperta sunt.

A Difficilia super Epistolam ad Ephesios.

An prædestinationem ante prævisa merita adstruat Apostolus, cap. 1 dicens: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, &c.

Respondetur negativè, quia tangit tantùm Apostolus substantiam prædestinationis, & ipsius finem ultimum, qui est sanctitas omni ex parte completa, *in conspectu Dei*, id est, in visione Dei, ut Doctor Gorranus ibi commentatur. Modum verò non tangit, an sit ante prævisa merita ex gratia præveniente, vel post? imò, cùm electio non sit nisi meliorum, videtur insinuare aliquid melius Deum intellexisse in electis, quàm in aliis. Nec obstat, quod subjungit, *qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ*. Quia propositum, & beneplacitum Dei non excludit prædestinationem ex prævisis bonis operibus ex gratia Christi aliquando futuris: quia ita complacuit Deo prædestinare: sicut etiam bona opera Christi prævisa, ob quæ prædestinavit homines, nullo modo idem propositum voluntatis, & beneplacitum impediunt. Aliter nodum istum solvit Catharinus de quibusdam prædestinatis insignibus, inter quos erat ipse D. Paulus ante omne meritum, cùm alii sint prædestinati alio modo post constitutionem mundi, προκαταβολῆς, secundum D. Hieronymum, ante jacta fundamenta mundi, id est, antequam mundus, id est, cæteri, qui sunt de communi sorte, haberent suæ salutis exordia, quibus idcircò dicitur paratum regnum à constitutione mundi, legi poterit prædictus Ambrosius Catharinus, qui seipsum fusius explicat. *D. Paulus non asserit prædestinationem ante merita prævisa.*

Quæ est omnis Ecclesia, supra quam Christus est caput, & dedit ipsum caput supra omnem Ecclesiam?

In hoc includit tres partes Ecclesiæ: sanctos, qui in cœlo, qui in purgatorio, & qui in terra, in quos omnes influit Christus sensum, & motum spiritualem.

Quare dicit cap. 2. Ephesios aliquando in peccatis ambulasse: in quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus?

Respondeo, homines varios situs, & status in peccatis habere, secundum Gorranum, quidam in iis jacent, Thr. 2. *Jacuerunt in terra foris*. Joel. 1. *Computruerunt jumenta in stercore suo*, qui proponunt in eis manere. Quidam sedent, qui in parte remanent in peccatis, in parte surgunt, Luc. 1. *& in umbra mortis sedent*, sic Exod. 16. filii Israel sedebant super ollas carnium in Ægypto. Quidam stant, qui à futuris abstinent, de præteritis non satisfaciunt, Matth. 20. *Quid hic statis tota die otiosi?* Quidam currunt, qui passim per scelera ruunt, Job. 15. *Cucurrit adversus Deum erecto collo:* sic duo senes cucurrerunt ad Susannam, Dan. 13. Prov. 13 *Pedes eorum ad malum currunt*. Quidam ambulant, qui paulatim in peccatis proficiunt, Psal. 67. *Verumtamen Deus confringit capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis*. Ad Phil. 3. *multi enim ambulant, de quibus dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi*. Tales aliquando Ephesii. *Morale de vario statu peccantium.*

Quare vocat charitatem Dei nimiam, qua dilexit nos?

Charitas Dei est magna, major, maxima, & nimia. 1. nos ab æterno prædestinando. 2 in tempore vocando. 3. per gratiam justificando. 4. in gloria magnificando, Psalm 138. *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus*. Item magna in creatione, major in conservatione, maxima in redemptione, nimia in glorificatione. Vel adhuc magna, cùm filium misit in Virginis uterum per incarnationem, major, cùm in mundum per nativitatem, maxima, cùm in notitiam hominum per conversationem, nimia, cùm in crucem per passionem, de quo ultimo Luc. 9. *& dicebant excessum*. Idem Gorranus. Attamen in Græco non habetur nimia, sed multa. *Charitas Dei magna, major, maxima.*

Qui sunt filii diffidentiæ, in quibus operatur princeps aeris hujus, dæmon?

Sunt hi, qui vix credunt, & parum confidunt in bonis

nis alterius vitæ, in quibus etsi non habeat potestatem coactivam propter eorum liberum arbitrium, habet tamen maximè inductivam. Tales maximè abhorrebat Apostolus, qui spe valde eximia pollebat, ut ad Roman. 8. ostendit his verbis. *Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc, non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri: spe enim salvi facti sumus.* A

Cur tantoperè exaggerat statum pristinum infidelitatis Ephesiorum, dicens: qui eratis in illo tempore sine Christo. Alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum promissionis, spem non habentes sine Deo in hoc mundo?

Ut magis beneficium suæ vocationis ad fidem Christi agnoscant, & in ea constantius perdurent: videntes, quantum distet inter statum peccati, & statum gratiæ. Quod discrimen hìc disertè exprimit Apostolus, maximè ex hoc, quod homo in statu peccati est sine Deo. Ah quantum malum in hoc mundo! tantum, est ac esse in mari magno sine gubernatore. Quod sentiens David, dicebat Ps. 60. *Salvum me fac, Deus.* Tantum est, ac esse in gravi bello sine duce, Exod. 33. *Si tu ipse non præcedas, ne educas nos de loco isto.* Tantum, est ac esse in tenebricoso carcere sine lumine. Ideò Luc. 1. *Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent.* Tantum est, ac esse in longa via sine viatico pane, Matth. 8. *Si dimisero eos jejunos, deficient in via.* Tantum est, ac esse in diuturno exilio sine consolatore. Ideò Apostolus 2. Corinth. 1. *Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.* B

Status peccati sine Deo esse.

Quis medius paries maceriæ, quem solvit Christus, *inimicitias in carne sua, legem mandatum decretis evacuans?*

Hic paries erat lex Mosaica, propter quam inimicitiæ erant inter Judæos, & gentiles. Hunc parietem sustulit Christus: etsi enim legem impleverit quoad moralia: at quoad ceremonialia, evacuavit, vigore omni obligandi privavit, ut in unam Ecclesiam coirent duo populi hactenus divisi, & faceret *utraque unum* in eadem fide.

Quomodò in veritate cap. 3. vocat se Apostolus sanctorum minimum?

Id sentiebat Apostolus, reputando suam pristinam conversationem, in Græco est, *minor minimo.* Tantum sese deprimebat. D

An Ecclesia potest quidquam facere, ut Angelis innotescat?

Est scientia quædam experimentalis, secundum quam non repugnat aliquid per Ecclesiam Angelis innotescere.

Sapientia Dei cur vocatur multiformis?

Vel quia, cùm consilium Dei fuisset se reddere venerandum, ac colendum hominibus per opera potestatis, & magnificentiæ in creatione mundi, consilium istud mutavit in redemptione generis humani, volens se reddere amabilem omnibus per opera stultitiæ, qualia reputantur à multis passiones, & ignominiæ crucis. Ideò vocat sapientiam Dei multiformem, ac multifariam. E

Sapientia Dei in cruce.

Cujus tantæ rei gratia flectebat genua Apostolus ad Patrem Jesu Christi?

Ut interior homo Christiani hominis per Spiritum Sanctum corroboraretur, & Christus per fidem charitate formatam in cordibus habitaret: Est enim Christus vir cordis humani, & quasi anima cordis humani, ut illud moveat ad opera bona, quæ tunc erunt meritoria, si, ipso impellente, & excitante interius, fiant ex ejus amore, & reverentia, & desiderio ipsi complacendi. Estque istud maximum hominis bonum in hac vita: unde Apostolus orabat humillimè Patrem æternum ad illud hominibus impetrandum. Sed & desiderabat in hominibus non modicam, & qualemcumque notitiam dilectionis Dei ad seipsos, volebat omnes ejus dimensiones agnoscere, longitudinem in æternitate, latitudinem in diffusione, sublimitatem, & profunditatem in abyssis providentiæ, & modis inenarrabilibus adducendi ad se peccatorem: itaut charitas Christi esset supereminens scientiæ, quia homines, quamtumcumque intellectuales, eam non penetrarent, & penitus agnoscerent.

Zelus Pauli, ut amaretur Christus.

Quo ordine hortatur ad bonos mores in tribus ultimis capitibus 4. 5. & 6?

More suo: non per continuos discursus, sicut Aristoteles, & Philosophi, aut nostrates etiam Theologi Ethicam tractant, sed per breves gnomas, nervosasque sententias sine ordine coacervatas. Qui erat mos Hebræis veteribus Ethicam tradendi, ut ex Proverbiis, & Ecclesiaste Salomonis, necnon Ecclesiastico Jesu Syracidæ colligere est.

Ethica Judæorum.

Quæ dona dedit Christus hominibus ascendens ad cœlum?

Viros pietate, doctrina, & potestate conspicuos ad ædificationem corporis Ecclesiæ, *& ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum:* ubi non disjungit Pastores, & Doctores, ac si essent diversæ personæ. Quia iidem, qui sunt Pastores, debent esse Doctores: si non bullati, at certè litterati.

Dona Dei.

An intelligibile est istud, cap. 4. Ex quo totum corpus compactum, & connexum? &c.

Respondeo, Apostolum in ista periodo tria dicere. 1. ex Christo capite esse, quod corpus ejus mysticum *compactum, & connexum,* per fidem, & charitatem scilicet, *augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate,* idest, seipsum auget, & perficit in charitate. 2. dicit modum, quo fit istud augmentum, scilicet, *per omnem juncturam subministrationis,* dum unusquisque suum Symbolum confert, ea jungendo simul omnia in unum, quæ subministrantur, dum unus docet, alter orat, alter temporalia ministrat, alter jejunat, alter aliud subministrat pro bono proximi: junctura enim, & conjunctio horum omnium facit, ut crescat corpus Ecclesiæ. 3. dicit, quod illa subministratio non fit æqualiter in eadem mensura ab omnibus, sed prout quisque potest, *secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri,* nec enim unumquodque membrum idem præstat, quod aliud: sic in Ecclesia, dum unus sic, alter autem sic agit, fit augmentum ipsius.

Quid est istud, alienati à vita Dei per ignorantiam? &c.

Arguit ibi infideles, & peccatores, quod sint alienati, & aversi à vita Dei, quæ est quadruplex. 1. vita gratiæ præsentis. 2. vita gloriæ futuræ. 3. modus vivendi præscriptus à lege Dei. 4. vita ipsa substantialis Dei, quam parùm curant, qui tenebris obscuratum habent intellectum; licèt præcipuus actus amoris Dei sit, ut Deus sit, & vivat felix: Sicut amicus desiderat amicum esse, & vivere.

Alienus à vita Dei quatuor modis.

Cur fornicationi jungitur immunditia, fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos? &c.

Nisi, inquit D. Hieronymus in commentario, quidam Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis, & fluxum seminis ex quocumque attritu, tactuque venientem, in tempore non vitandum, & nonnulli sapientes sæculi in hanc turpem, & erubescendam hæresim consensissent, nunquam S. Apostolus scribens ad Ephesios ad fornicationem etiam omnem immunditiam copulasset, & ad immunditiam junxisset avaritiam, non hanc, qua pecuniam cupimus congregare, sed illam, de qua supra diximus, ne supergrediatur, & avarus fraudet in negotio fratrem suum.

Peccatum pollutionis

Quid est, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt?

In græco est, *ementes opportunitatem,* scilicet benè agendi, quoniam dies hujus vitæ *mali sunt,* pleni tentationibus, & periculis malè agendi, & damnandi seipsum.

pſum. Significatur ergo quærendam eſſe ſedulo, & arripiendam occaſionem benè, & ſtudioſè operandi, vel etiam *redimentes*; iterum, iterumque etiam cum aliquo diſpendio rerum ſuarum, ſi opus ſit.

Qui illi principatus, mundi rectores tenebrarum harum, adverſus quos eſt nobis colluctatio?

Tentationes ex dæmonibus. Reſpondetur, præter tentationem humanam, quando caro concupiſcit adverſus ſpiritum, aliam eſſe provenientem immediatè ex malis Angelis, ſeu dæmonibus in hoc aere habitantibus, & diverſa miniſteria ex arbitrii libertate ſortitis: itaut unus habeat provinciam fraudium, alius hæreſeon, alius blaſphemiæ, & aliorum vitiorum: contra quos eſt hominibus colluctandum, exemplo Jacob, qui tota nocte luctatus adverſus hujuſmodi poteſtates, de quibus lege D. Hieronymum hìc.

De Epiſtola ad Philippenſes.

Quatuor conſtat capitibus, eſtque Epiſtola valdè affectiva erga Chriſtum, & Philippenſes, quos, ipſius exemplo ſæpius propoſito, ad tolerantiam paſſionum, alioſque virtutum actus excitat cum magno ardore, varia illis dans monita, ac præcepta per 4. capita.

Quæ ſumma Epiſtolæ ad Coloſſenſes?

Ferè ſimilis eſt præcedenti Epiſtolæ, ſuum ad eos pandit affectum, ac identidem proponens Chriſti perfectiones, varia dat monita ad vitam piam in quatuor capitibus.

Quid verò Epiſtola 1. ad Theſſalonicenſes?

Et hæc ferè tota moralis, & inductiva ad benè agendum per capita quinque, in quorum duobus ultimis aliqua habet ſingularia de reſurrectione mortuorum, & eorum ordine, ac occurſu Chriſti, & Sanctorum in medio aere, cùm aderit dies judicii, qui, ſicut fur, veniet, cùm minus expectabitur.

Quid ſecunda Epiſtola ad eoſdem Theſſalonicenſes?

Cap. 1. Iis congratulatur pro patientia in tribulationibus, quas patiebantur, comminando vindictam flammæ ignis eorum perſequutoribus.

Cap. 2. Conſolatur eos contra timorem futuri Judicii, quaſi proximi, movens, ut non moveantur. Quoniam, *niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c.*

Cap. 3. Exhortatur ad probos mores, ipſoſque pro ſeipſo, ut orent, poſtulat; ac pro ipſis ipſe etiam orat.

Quæ ſummatim complectitur Epiſtola prima ad Timotheum?

Sex Epiſcoporum officia. Hæc inſtructiva eſt Epiſcopi, qualem conſtituerat D. Paulus Timotheum Epheſi in Aſia, monetque eum de officiis Epiſcopalibus.

1. Officium eſt impedire malam, & inutilem vaniloquorum doctrinam. De hoc monet cap. 1. præferens omnibus ſermonem de miſericordia Chriſti erga peccatores, *fidelis ſermo, & omni acceptione dignus: quod Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere.*

2. Officium eſt ſupplicare pro populo, ut ira Dei ab eo avertatur. Hoc præſtat cap. 2. *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus*, &c.

3. Officium eſt ordinare Miniſtros Eccleſiæ cum debita cautela. Et hoc exequitur cap. 3. ubi oſtendit, qui ſint ad Epiſcopatum evehendi, *qui domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodò Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?* Item qui ad Diaconatum aſſumendi, &c.

4. Officium eſt præbere exemplum. Et hoc urget cap. 4. *Exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate*, &c. *Attende tibi, & doctrinæ: inſta in illis, hoc enim faciens, & teipſum ſalvum facies, & eos, qui te audiunt.*

5. Officium eſt juſtitiam diſtributivam ſervare circa varias perſonas. Et hoc præſtat cap. 5. *Viduas hono-*

A *ra, quæ verè viduæ ſunt.* Ideſt tuis facultatibus ſuſtenta, juniores vitando. *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Ad Epiſcopos quippe pertinebat initio Eccleſiæ ſingulis Presbyteris aſſignare victum, & veſtitum ex bonis Eccleſiæ. Adverſus Presbyterum *accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus*, &c.

6. Officium eſt prædicare ea, quæ pacem foveant inter omnes, quæ mundi contemptum ſapiant, quæ ſpem ad Deum erigant. Hoc quoque indicat cap. ſexto.

Secunda Epiſtola ad eundem Timotheum, quid complectitur?

B Exhortatur cum multo ardore Timotheum, ut inſtet prædicationi Euangelii, ſcribens, cùm eſſet in vinculis Romæ, & brevi ſe martyrio coronandum ſub Nerone præſciret, ut ſic hominem haberet, qui pro ſeipſo ſpiraret, & Jeſum Chriſtum annuntiaret, ac negotium fidei promoveret, quod maximè in corde habebat. Totus itaque eſt in hac Epiſtola, ut monita illi plura præbeat ad prædicandum Chriſtum. Et hoc præſtat in 4. capitibus. *Prædicatoris inſtructio.*

1. Cap. Monet, ut prædicet Euangelium cum audacia. *Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum ejus: ſed collabora Euangelio ſecundum virtutem Dei.*

2. Cap. Monet, ut cum fortitudine, & ſtrenuitate prædicet, propoſito illi præmio vitæ æternæ ex memoria Chriſti à morte redivivi, & ex differentia vaſorum, C quorum aliqua ſunt in honorem, alia in contumeliam, *Labora, ſicut bonus miles Chriſti Jeſu*, ut nempe ſuum regnum illi aſſeratur. *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.* Tibi merces reddetur laboris tui, ſicut agricolæ, &c.

Quare comparat Apoſtolus prædicatorem Agricolæ?

Quod Prædicator Euangelicus, 1. Debeat terram arare, vitia, & terrenitatem totam vomere Prædicationis evertendo, Oſeæ 10. *Arabit Judas, & confringet ſibi ſulcos.* *Prædicatorem Agricolæ ſimilis.*

2. Semen ſpargere, virtutes inſerendo, Lucæ 8. *Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.*

3. Semen occultare, non ſua, ſed Dei gloriam ex prædicatione quærendo, 1. Theſſ. 2. *Nec quærentes ab hominibus gloriam.*

4. Fructum expectare, patienter ſuſtinendo. Jacob. ult. *Ecce Agricola patienter expectat.*

D *Ecce digreſſi ſumus à ſcopo Apoſtoli, quid aliis duobus capitibus agit?*

3. Cap. Monet, ut novas opiniones, quas inducunt quidam homines in fide periculoſi, *habentes ſpeciem quidam pietatis, ſed virtutem ejus abnegantes.* Qui ferè in omnibus ſæculis emergunt, magis autem in noviſſimis diebus, ut reſiſtant veritati, ſicut Jannes, & Mambre reſtiterunt Moyſi. *Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens, à quo didiceris*, &c. Ne te abripiat novitas opinionum, unde hæreſes oriuntur.

4. Cap. Monet, ut perſeveranter Chriſti Euangelium annuntiet. *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia,* E *& doctrina.* Quod addit Apoſtolus, quod multis Prædicatoribus contingat, molles eſſe, ac delicatos, & quorum corda citò franguntur, ac immutantur, ut non amplius pro Chriſti regno pugnare velint contra ejus innumeros adverſarios.

De Epiſtola ad Titum quid narrare poteris?

Titus Archiepiſcopus erat Cretenſis, eumque erudit Apoſtolus, quomodò circa omnes perſonas ſeſe gerere debeat, ut omnes erudiat, & ad ſalutem dirigat. Sicque officio probè defungatur.

Ac primò quidem capite eum erudit, ut ſe gerere debeat in aſſumendis majoribus, & minoribus Presbyteris, Epiſcopis nempe, & Curatis. *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas* *Officia Epiſcopi.*

ſtituas per civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

Cap. 2. Eum erudit, ut omnis generis perſonas inſtruat, accommodando ſe uniuſcujuſque capacitati, & conditioni, exemplo Chriſti. *Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut, abnegantes impietatem, ſobriè, juſtè, & piè vivamus.* Nempe ſobriè quoad nos, juſtè quoad proximum, & Deum.

Cap. 3. Eumdem erudit, ut ſe gerat erga eos, qui ſubditi ſunt alicui Principi, obedientiam illis commendando: & erga hæreticos, qui prius corripiendi ſunt, deinde per excommunicationem à cœtu fidelium reſecandi, niſi velint reſipiſcere. *Hæreticum hominem poſt unam, aut alteram c rreptionem devita*, &c.

Quid Epiſtola ad Philemonem omnium brevior? B

Charitatem ſuam prodit circa Oneſimum, qui conditione ſervus, à Domino Philemone fugitivus, Romam venerat, ubi à D. Paulo in carcere exiſtente baptizatus fuerat. Hunc autem obligavit Paulus, ut rediret ad Dominum ſuum: & ne malè ab eo habeatur propter fugam, eum Philemoni Chriſtiano, & ſibi amico commendat, promittens etiam ſe reſtituturum, ſi quod damnum illi forſan intuliſſet. *Obſecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Oneſimo*, &c. c. un.

Epiſtola ad Hebræos cur ultima eſt?

Epiſtola ad Hebræos. Quia Hebræi poſtpoſiti ſunt gentibus, & nonniſi in noviſſimis mundi temporibus ad Chriſtum convertendi ſunt: ideò Epiſtola ad eos noviſſimum locum tenet: etſi gravitate ſententiarum, & ſtili elegantia aliis non cedat, cùm ſcripta fuerit Hebræo idiomate, in quo D. Paulus peritior erat. C

Quis ſcopus Epiſtolæ ad Hebræos?

Confirmare Hebræos Chriſtianos in fide Chriſti contra conatus infidelium Judæorum. Nota ergo, ut in præfatione ad hanc Epiſtolam indicat Theodoretus, Hebræos ad fidem converſos, 1. variis à ſuis affectos fuiſſe perſecutionbus, 2. etiam ludibrio habitos à ſuis, quod homini mortuo credere non dubitaſſent, 3. quod Moyſem dereliquiſſent, 4. quod etiam hoſtiis, & ſacrificiis templi ſeſe privaſſent, 5. nec deſinebant novitatis accuſare fidem in Chriſtum. *Quinque difficultates Hebræorum.*

Ad hæc Apoſtolus c. 1. oſtendit Chriſti divinitatem, cap. 2. oſtendit eum majorem eſſe Angelis, tantumque in aliquo minoratum fuiſſe Angelis, ut pro omnibus guſtaret mortem, & Pontifex fieret, cap. 3. oſtendit majorem fuiſſe Moyſe, cui reſiſtere non minus formidandum eſt, quàm ipſi Moyſi. *Hodie, ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto*, &c. Quod amplius urget cap. 4. *Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum, vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax*, ideſt Chriſtus. Deinceps à cap. 5. ad 10. Pontificatum Chriſti extollit, & ſacrificii ejus virtutem ſupra hoſtias, & ſacrificia veteris legis, identidem hortans ad permanendum in ejus fide, abjectis veteris legis ceremoniis, & pœnitentiis, ad quas impoſſibile aſſerit Chriſtianos factos recurrere, ut mundentur, cap. 11. oſtendit fidem in Chriſtum non fuiſſe rem novam, *in hac*, inquit, *teſtimonium conſequuti ſunt ſenes*. Oſtenditque omnes ſanctos fidem illam habuiſſe. Ideò cap. 12. hortatur ad perſeverantiam. *Ideoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium: deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, adſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem Jeſum.* Ac deinceps, & cap. 13. confortat ad ferendas fortiter perſecutiones, quas patiebantur ob fidem in Chriſtum, ad quem ſemper eos revocat. Quaſi unicum, & totum hoc foret ipſius negotium, Chriſti ſui amore corda accendere. D

Qui ſequetur hanc regulam, & methodum, legendo hanc Epiſtolam, haud ita difficulter ejus ſenſum percipiet. In fine ait. *Doctrinis variis, & peregrinis nolite* A *abduci. Optimum enim gratia ſtabilire cor, non eſcis.* Sic taxat veteris legis ceremonias. *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt*, &c. *Jeſus extra portam paſſus eſt: exeamus ergo ad eum extra caſtra* (relictis templi ceremoniis) *improperium ejus portantes*, &c. Extra portam paſſus eſt, ut intelligas pro omnibus mortuum.

Quid præter ea intendit Apoſtolus?

Intendit declarare excellentias Jeſu Chriſti, in decem primis capitibus. Et iis excellentiis manifeſtatis, fortiter monet, & ſuadet ipſi ſoli adhærendum eſſe, fide viva, quam charitas, & bona opera comitentur, ut cùm ſolus Chriſtus ſufficiat, non detineantur amplius amore veteris, ac Moſaicæ legis, quæ ad perfectionem novæ legis non attingit, nec ad illam redire cogitent, accepto Chriſti Baptiſmo, ſed firmiter contra varias tentationes in illa perſeverent.

Probatiſſimus mihi eris, ſi clarè mihi oſtendas hoc eſſe intentum Apoſtoli. Dic ergo, quo ordine excellentias iſtas deſideratiſſimas decantat hìc Apoſtolus?

1. & 2. Capitibus oſtendit D. Paulus excellentias Chriſti ſupra Angelos, qui in magna veneratione ſemper fuerant apud Hebræos. Quod nimirum Chriſtus ab Angelis ſit adoratus in ſua nativitate, quod ſit filius Dei, quod ſit in dextera Patris, dum Angeli omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus. Quod ei ſubjectus ſit orbis terrarum. Nec obſtat excellentiæ ejus, quod in morte minor Angelis apparuerit, guſtavit quippe mortem pro omnibus: pro modico tempore illam in ſe admiſit ad ſalutem omnium, ad deſtruendum dæmonis imperium, ut potens eſſet omnibus auxiliari, ſed cùm tantùm guſtarit mortem, ac tantiſper ad tres dies illam paſſus ſit, hoc nihil derogat ejus excellentiæ. Unde infert hanc concluſionem cap. 2. *Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem: quomodò nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem?* Hoc eſt, ſi impunè non tulerunt, qui legem veterem violarunt, quæ data erat per Angelos, quid ſi negligamus legem novam datam per Chriſtum multo meliorem Angelis effectum? *Excellētiæ Chriſti ſupra Angelos, Moyſē & Pontifices.*

Cap. 3. Oſtendit excellentias Chriſti ſupra Moyſem, quem poſt Angelos in majori pretio habebant Judæi, quod Moyſes, tanquam famulus Dei, in domo ejus fuerit, at Chriſtus tanquam filius. Unde concludit, ſi ii, qui à Moyſe diſceſſerunt, perierunt in deſerto, multò magis perituros, qui à Chriſti fide diſceſſerint. *Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis diſcedendi à Deo vivo*, &c. *participes enim Chriſti effecti ſumus, ſi tamen initium ſubſtantiæ ejus uſque ad finem firmum retineamus.* Ubi intelligit per initium ſubſtantiæ Chriſti ipſam fidem, quæ eſt initium bonorum omnium, quæ ab ipſo ſperamus.

Cap. 4. eamdem adhortationem proſequitur, & incipit alias Chriſti excellentias propalare ſupra excellentiam Aaronis, & Pontificum veteris teſtamenti, quos magnifaciebant omninò Judæi. *Habentes ergo Pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jeſum filium Dei, teneamus confeſſionem.* Ubi excellentiam Chriſti ſupra Pontifices veteris teſtamenti in hoc reponit, quod hìc tùm maximè illuſtris apparebat, cùm ſemel in anno ingrediebatur in Sancta Sanctorum, ſeu intima templi materialis ad interpellandum pro populo: at Chriſtus ingreſſus eſt poſt paſſionem in ipſum met cœlum ad interpellandum pro nobis. E

Cap. 5. Ingreditur explicationem alterius Chriſti excellentiæ ſupra Aaronem, & Pontifices veteris teſtamenti, quæ in eo eſt ſita, quod Chriſtus declaratus eſt ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech: Et *conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ, appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchiſedech. De quo nobis grandis ſermo,*

mo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

Cap. 6. digreditur tantisper à propositæ excellentiæ explicatione, ut eos ad eam intelligendam magis disponat. *Quapropter*, inquit, *intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectiora feramur.* Eosque disponit: primò proponendo se nolle cum illis agere de rebus minimis, ac de rudimentis fidei, quasi eos præpararet ad recipiendam pœnitentiam baptismi, quæ nunquam reiterari potest. Secundò congratulando eis de laboribus præteritis, ac bonis ipsorum operibus.

Cap. 7. Resumit inchoatum sermonem de excellentia Christi, ex eo, quod sit sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Est quippe Melchisedech Rex Salem excellentior Aarone. Probat, quia Abraham decimas dedit Melchisedech, & ab eo, tanquam minor, benedictionem accepit: at Levi, ex quo Aaron erat, erat tunc in lumbis Abrahæ: unde censetur decimas dedisse Melchisedech, & ab eo benedictus: ergo minor est Melchisedech, ergo etiam Christo, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Secundò idem probat ex æternitate sacerdotii Christi, qui est sacerdos in æternum, cùm Aaron, & alii Pontifices morte commutarentur. Est enim sacrificium Missæ in Ecclesia perpetuum, quod est sacrificium Christi ipsius, qui est principalis offerens: ergo Christus major est & Abrahamo, & Aarone, aliisque Pontificibus.

Cap. 8. Probat alio argumento excellentiam Christi supra Aaronem. Quia Christus sedet ad dexteram Patris, & in cœlis Pontificatum exercet, sive interpellando pro nobis, ac humanitatem, in qua passus est, illi repræsentando, seu offerendo seipsum per ministros suos, ac sacerdotes in terra sacrificantes nomine ipsius, est enim primarius ipse sacerdos offerens, ac transubstantiationem peragens: at Aaron tantùm in terra Pontificatum suum exercebat. Probat iterum eodem capite, quia *Christus melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est:* Est quippe officium sacerdotis assecurare homines de promissionibus, quas habet religio, ut in ea fideliter persistant: at testamentum vetus, ejusque religio non erat quid perfectissimum, cùm aliud quandoque futurum Deus promiserit.

Cap. 9. Probat, & magis confirmat excellentiam Christi sacerdotis supra Aaronem, & Pontifices legis Mosaicæ: descripto enim apparatu tabernaculi, eorumque, quæ inserviebant sacrificiis: ait Pontificem veteris testamenti oblatis hostiis externis animalium: ac eorum fuso prius sanguine per tabernaculum transeundo introisse semel per singulos annos in sancta sanctorum, quæ reliquo tempore anni clausa manebant in figuram, quod nondum sanctis cœlum propalatum esset: *At Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius tabernaculum non manufactum.* Sed ex purissima Virgine procreatum: per proprium corpus scilicet: *Neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta* (nempe in cœlum, ad quod ingressum sibi paravit per passionem) *æterna redemptione inventa*. Nec enim opus est, ut per singulos annos idem sacrificium repetat moriendo pluries, unica ejus mors ad omnium expianda peccata sufficit: at non ita efficacia erant veteris legis sacrificia.

Christus sacerdos a momento incarnationis. Interpretatio Galeni Vvestcapelii aliquid augustius exprimit, juxta Syriacam versionem: *Christus autem accedens fuit sacerdotum princeps bonorum, quæ fecit: & intravit habitaculum magnum, & perfectum, quod factum non est manibus*, &c. Quæ intelligit de adventu Christi in hunc mundum, & in corpus ex virgine desumptum per incarnationem, in qua inauguratus est sacerdos, non studiorum prolixorum merito, aut electione hominum, sed titulo primogeniti omnis creaturæ, à momento enim incarnationis incipit ejus sacerdotium, & factus est princeps bonorum, quæ fecit,

A quia non est alieni boni largitor, & administer, sed idem auctor eorum bonorum, quæ plena manu in suos effundit, in quo multum præstat Aaronico sacerdoti. Sed & cùm hic per tabernaculum prius transiret ad sancta sanctorum, effuso prius hircorum sanguine pro peccatis, quotannis hanc repetens ceremoniam, Christus per proprium Corpus, & proprium Sanguinem, non alienum, *intravit semel in sancta, æterna redemptione inventa*, ubi Syriaca versio habet, *intravit uno tempore in domum sanctuarii, & invenit redemptionem æternam.* Cœlum nempe intelligens per illam domum sanctuarii, sicut intellexit corpus per habitaculum magnum, & perfectum. Utitur autem verbo *invenit*, quia respectu nostri fuit præter omnem spem, & meritum nostrum, quod taliter redempti fuerimus.

B Cap. 10. Idem argumentum prosequitur, probans excellentiam Christi ex eo, quod per oblationem cruentam sui corporis, ac sanguinis effusionem semel factam peccata expiavit, cùm ad hoc non sufficerent sacrificia veteris legis, quæ non producebant internam gratiam sanctificantem ex opere operato. Id ex Christi oblatione expectandum erat, *umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere*, &c. unde infert necessitatem adventus Christi, ut una sui ipsius oblatione cruenta, quæ nunquam repetitur, ingressus est in cœlum, tanquam in sancta sanctorum, ibique sedet ad dexteram Patris in
C requie, & gloria, peractis, quæ ad remissionem peccatorum sufficiebant, cùm oblatio illa sit infiniti pretii: *Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* His porrò excellentiis Christi supra Angelos, supra Moysem, supra summos Pontifices legis antiquæ explicatis concludit, sub finem capitis Christo adhærendum: nunquam ab eo, ejusque fide discedendum metu judicii divini: *voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis: jam non relinquitur hostia pro peccato, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.* Ubi loquitur de iis, qui actu ita peccant voluntariè, ut etiam perseverent in peccato.

Cap. 11. Incœptam adhortationem ad adhærendum
D Christo per fidem immotam, & constantem prosequitur, allatis sanctorum exemplis, qui per fidem mira opera patraverunt.

Cap. 12. Iterum hortatur ad adhærendum Christo, & constanter patiendum dura quæque præsentis vitæ, ac vitanda peccata. *Adspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta*, &c.

Cap. 13. & ultimo, ad varias virtutes impellit, ad charitatem, hospitalitatem, castitatem, obedientiam, unitatem in fide, orationem pro seipso. *Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci*, &c. quæ ex sola lectione pervia sunt, & aperta. Estque hæc mens reconditæ illius Epistolæ ad Hebræos.

Difficilia quædam Epist. ad Hebræos.

Quid est illa pœnitentia, ad quam impossibile dicit Apo-
E *stolus* cap. 6. *renovari eos, qui post illuminationem prolapsi sunt?*

Quidam intelligunt de pœnitentia competentium, quæ fit ante Baptismum propter antecedentia verba, *non rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis*: non enim reiteratur baptismus: Alii intelligunt de pœnitentia post baptismum, & dicunt eam impossibilem lapsis in gravia peccata, id est, valde difficilem, juxta Aristotelis dictum, lib. 1. de cœlo, cap. 11. impossibile dupliciter dicitur, aut quod omninò fieri non potest, aut non facilè, nec citò, nec benè. Utraque interpretatio probabilis, & sufficit contra Novationos, qui hoc loco Apostoli abutebantur. Non improbabile tamen Apostolum intelligere de pœni- *Pœnitentiæ reiteratio.*

tentia Judaica, in qua recurrebatur ad sacrificia Mosaica pro expiatione peccati. Ad hanc pœnitentiam, cùm inducerentur Hebræi jam Christiani, ut ad Judaïsmum redirent, ejurato Christo, dissuadet Apostolus, affirmans impossibile per talem remigrationem, & pœnitentiam, prætensam renovationem, & expiationem consequi: *impossibile est enim sanguine taurorum, aut hircorum peccata remitti*, ut postea idem repetens asserit.

Hæc explicatio quadrat intentioni, & scopo Apostoli in tota Epistola, confirmare in fide Christi Hæbreos baptizatos, quos ad priorem Judaismum reducere nitebantur Judæi obdurati, proposita spe remissionis ex sacrificiis Mosaicis: idcircò illorum modicam virtutem tota Epistola exaggerat, præ sacrificio Christi. Quadrat etiam verbis antecedentibus, in quibus D. Paulus se ad perfectionem ferri dicebat, id est, ad ea, quæ perficiunt hominem: qualis est victima, & oblatio Christi, non autem sacrificia Mosaica, unde ad illa reditus per malam pœnitentiam à fide ad infidelitatem, nihil boni conferre valebit. Quadrat denique sequentibus, *rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei*: Est enim talis Judaismus, ut, si fieri posset, iterato propter odium, Christum cruci affigeret. Quod exemplis pluribus demonstrari posset, ut per imaginem, quam in urbe Berit transfixerunt, vel per pueros, Christi ex odio, cruci affixos. Quasi vellet indicare Apostolus Judaismum iteratam esse Christi crucifixionem, tanto odio illum prosequuntur impii. Denique ad hoc videtur tendere reliquæ Epistolæ contextus, est quoque idem sensus similis sententiæ, cap. 10. *voluntariè enim peccantibus, nobis non relinquitur hostia pro peccato*. Hoc est, remigrantibus à Christi fide ad Judaismum, non est hostia apud Judæos pro peccato delendo, ne spem habeatis in talibus hostiis, quarum vim tantopere jactant: adeoque in Christi fide permanete fortes.

Judaismi malitia.

Cùm c. 7. dicat, & alii quidem plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte prohiberentur permanere: hic autem, eo quod maneat, sempiternum habet sacerdotium, *numquid per hoc damnatur multitudo sacerdotum in nova lege?*

Minimè. Si quidem Apostoli sermo est de summo sacerdote, quem Græci vocant Ἀρχιερέα principem sacerdotum, qui non nisi unicus erat durante vita, & sub quo multi erant inferiores sacerdotes: unde quia Christus sempiternum habet sacerdotium, illudque summum, convenit illi habere sacerdotes inferiores plures, quales sunt omnes legis novæ sacerdotes, etiam ipsi summi Pontifices, qui respectu Christi sunt tantùm inferiores: cùm ipsi Christo, non alii competat dignitas summi sacerdotii, sine ullo successore, quia manet in æternum: & sua oblatione non cessat mundum redimere.

Sacerdotii Christi prærogativa.

Quomodo sine sanguinis effusione potest sacrificium Eucharistiæ remittere peccatum contra dictum c. 9. sine sanguinis effusione non fit remissio.

Resp. nec sacrificium Altaris in Ecclesia esse sine sanguinis effusione: sed non cruento modo, ponuntur enim corpus, & sanguis Christi sub diversis speciebus vi verborum. Sed nec id absolutè verum est, cùm dicat Apostolus: *Omnia pene in sanguine mundantur secundum legem*. Aliqua enim cum sola aqua mundabantur. Levit. 16. Item 22. & Numer. 19. ut ostendit Ribera ibid.

D. Paulus c. 10. colligit necessitatem plurium victimarum, eo quod perfectos non facerent, & à peccatis expiarent: alioquin, *inquit*, cessarent offerri, ideò quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati: *ergo si sacrificium crucis, vel altaris remittit peccata, quid ultra opus est idem pluries offerri?*

Ad hoc dicitur subinde nova peccata committi post dimissa vetera, ideò necesse iterari sacrificium: & si hodie expiatus sum, cras labor.

A *Atqui idem potest dici de sacrificiis Mosaicis, quod & si remitterent vetera peccata, quia tamen recrudescerent nova, opus fuisse nihilominus easdem victimas repeti: attamen id negat Apostolus.*

Respondetur, eam objectionem sibi ipsis fecisse antiquos Patres, D. Joan. Chrys. Theophilactum, & alios: ac nihilominus asseruisse sacrificium altaris, tàm constans est ejus veritas, & fides apud ipsos: nec propter hanc objectionem fidem mutaverunt, sicut Lutherus, Calvinus, & alii. Ad objectionem autem respondetur, eamdem esse numero victimam, quæ offertur in cruce, & in altari, non varias numero: sicut per singulos annos in festo expiationis summus Sacerdos Aaronicus varias offerebat.

Immo, inquit Calvinus, sunt diversæ numero oblaB tiones.

Resp. unicam esse victimam corporis Christi, nec non unicam oblationem ex parte primarii offerentis Christi, licèt illa fiat per diversa media, vel per Judæos crucifigentes, vel per sacerdotes ministeriales. Est enim Christus in cœlo vultui Dei pro nobis apparens, qui offert Corpus suum in altari, illudque ibidem sistit velut mortuo modo sub speciebus, velut ad nihilum redactum, ac privatum vita sensitiva in actu secundo, sine ulla sensatione, quasi mortuum esset: atque ad hoc efficiendum utitur ipse Princeps sacerdos ministerio sacerdotum, qui illi accommodant manus, & vocem in pronuntiatione verborum, secundum quod ita id instituit. Quare & Christus dicitur *Sacerdos in æternum*, non propter solum effectum sacrificii cruenC ti, sed quia usque ad finem exercet actionem sacrificalem talem, qualem habuit ab initio suæ conceptionis, ubi incipit sacrificium tàm cruentum, quàm incruentum, quod completum est in cruce, & completur adhuc in altaribus quotidie, remanente semper una numero oblatione illa interiori, & nunquam interrupta, quam fecit ingrediens in hunc mundum: cui oblationi interiori potius, quàm exteriori attribuenda est virtus sacrificii, cùm actus externus ab interiori bonitatem suam hauriat. Hoc pluribus explicat Pignatellus *in Monte Propitiatorio* lib. 2. quæst. 11. ex verbis D. Pauli in eodem cap. 10. *ideò ingrediens in hunc mundum dicit*, &c. & istis sequentibus, *una oblatione consummavit in æternum sanctificatos*, illos scilicet, qui quotidie baptizantur: verè enim una oblatione sanctiD ficantur, nimirum quando per sacramenta vis ejus ipsis applicatur. Legendus Cornelius à Lapide, & nostrum suppl. Theol. Affect.

Oblatio unica interior.

Epistolæ catholicæ cur ita vocantur?

Quia continent doctrinam, quæ universis Christianis potest esse utilis, nec res dumtaxat privatas, & singulares continent, sicut Epistolæ quædam familiares.

Epist. Catholicæ

Cur Canonicæ ab aliis dicuntur?

Quia præbent Canonem, normam, seu regulam probè vitam instituendi, propter monita, ac præcepta conformia Euangelicis, ac sancti Pauli Apostoli, quæ continentur in ipsis.

Quot sunt illæ Epistolæ?

E Septem, una Jacobi minoris Episcopi Jerosolymitani primi, duæ D. Petri, tres D. Joannis, & una Judæ.

Cur D. Jacobi minoris Epistola prior est ordine cæteris; cum D. Petrus, & D. Joannes priores sint in Apostolatu?

Quod prima scripta fuerit, nam omnes parem habent authoritatem, cùm dictatæ sint à Spiritu Sancto.

Quid tractat illa prima Epistola Jacobi, & qua occasione scripta est?

Cùm post mortem D. Stephani sæviret persecutio adversus omnes Christianos in Judæa, ita ut cogerentur huc, illucque per oras finitimas vagari, ne in ferenda Christi cruce, ac tolerandis fortiter adversis animo deficerent, occasionemque hanc exercendæ virtutis detrectarent, jam senex hanc scripsit Epistolam, qua eos consolatur, ad patienter ferendam tribulationem

nem hortatur, rerum mundanarum contemptum, cœlestium prosecutionem, divinorum eloquiorum amorem, denique plura præcepta morum per quinque capita congerit. *Omne gaudium existimate, fratres, cùm in tentationes varias incideritis*, &c.

Quid prima Epistola D. Petri?

Simili occasione, qua suam Epistolam scripserat D. Jacobus ad corroborandos animos Judæorum, per varias Provincias, & regna Asiæ minoris dispersos, ac vagantes propter sævitiam persecutionum, per Magistratus Gentiles, scribit hanc Epistolam D.Petrus, animans eos, ut spe cœlestis hæreditatis, ac revelationis Jesu Christi: ac ejus intuitu animi virtutem in adversis conservent, multaque addit ad mores probos hortamenta, viros, ac mulieres, senes, ac juniores instruens, ut omni statui utilis sit hæc Epistola, iis etiam, quibus animarum cura concredita est. *Pascite*, inquit, cap. 5. *qui in vobis est, gregem Christi: providentes non coactè, sed spontaneè, neque turpis lucri gratia, sed promptè: neque, ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo*. Omnium quippe solicitudo inerat D. Petro, ut pastori totius Ecclesiæ.

Quid textus ille cap. 3. *In quo & iis, qui in carcere erant, spiritu veniens, prædicavit?*

Textus obscuritate sua illustris denotat Christi animam ad limbos descendentem piis, qui, cùm fabricaretur arca, increduli fuerant Noe, sperantes in Dei bonitate, quod non foret diluvium, propter quam confidentiam Deo non ita displicuerant prædicasse specialiter, idest, annuntiasse redemptorem se esse.

Quæ partitio illius 1. Epistolæ D. Petri?

In tres partes. Exordium cap. 1. narrationem cap. 2. 3. 4. & conclusionem cap. 5.

In exordio captat benevolentiam primò salutando, *Petrus Apostolus Jesu Christi dilectis advenis*, &c. Secundò gratias agendo de bonis ipsorum, *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi*. Tertiò in malis, quæ patiuntur, consolando. *In quo exultabitis modicum nunc, si oportet contristari, in variis tentationibus*, &c. ad finem capitis.

[Ex]ordium, [nar]ratio, [con]clusio.

Quid sunt illa, de quibus dicitur: *Spiritu sancto misso de cœlo, in quem desiderant Angeli prospicere?*

Illa sunt promissa Patribus veteris testamenti de redemptione hominum per Christum, quæ beati spiritus inexplebili contemplantur desiderio, & quotidie adimpleri peroptant ad gloriam Christi, & salutem hominum.

In narratione, quæ incipit à vers. 13. 1. cap. & progreditur ad vers. 10. quinti cap. hortatur ad fidem in Christum, quæ sit viva, & per dilectionem operetur, ac in pluribus pietatis operibus sese prodat, hortaturque nunc omnes generatim, nunc certi status personas alloquitur. Sic autem orditur, *quapropter succincti lumbos mentis vestræ, sobrii, perfectè sperate in eam, quæ ad vos defertur, gratiam*, &c. modum loquendi observans, in quo quædam strenuitas ostenditur, & ad quidpiam fortiter agendum apparatus, & dispositio. Passim autem stimulos addit ad virtutum opera ex exemplo Christi, & redemptione ipsius pretiosa.

Quomodò hortatur cap. 3. versu 15. his verbis: *parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe*, cùm non omnes scientes sint?

Respondetur secundum glossam, quod duobus modis fit hæc satisfactio. 1. verbis, & hoc pertinet ad sapientes. 2. facto, & opere, & hoc pertinet ad omnes, qui possunt per patientiam ostendere, quàm rationabiliter credunt, & sperant in Deum, pro quo nec adversa pati, nec mortem subire formidant.

Quare ibidem loquens de Arca Noe, ait, *in qua pauci, idest, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam?*

Ut significetur paucitas salvandorum, quæ præfigurata fuit primo tempore legis naturæ, in qua tàm pauci ad præsidium arcæ confugientes servati sunt à diluvio,

[Pa]ucitas [sa]lvandorum.

Secundò tempore legis Mosaicæ, Num. 14. cùm ex sexcentis millibus ex Ægypto egressis, nonnisi duo, Josue, & Caleb, in terram promissionis ingressi sunt. Tertiò tempore Prophetiæ, cùm filii Israel in captivitatem ducti sunt, paucis in terra remanentibus, Ezech. 12. *Relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia*. Expresè verò annuntiata per Christum, Matth. 22. *multi sunt vocati, pauci verò electi*. Colluvies ergo hominum innumerabilis submersa per diluvium innumerabilem turbam damnandorum portendebat, etsi Ecclesiæ Baptismum in se perdurantes salvet.

Quare dicit cap. 4. *Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini?*

Quia Christi memoria in cruce passi instar omnium armorum est ad vincendos insultus adversariorum animæ. Thren. 3. *Dabis eis scutum cordis laborem tuum*. Quid enim tàm durum, quod non æquo animo toleretur?

Quare ibidem dicit de Christo, *reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos, & mortuos?*

Ad differentiam judicum hujus sæculi, qui prius debent informari, & discutere momenta partium, cùm Christus ob perfectissimam scientiam semper paratus sit ferre sententiam de nobis, ut propterea nobis incumbat semper esse paratos, Matth. 25. *& vos estote parati*. Quod addit D. Petrus, *propter hoc enim & mortuis euangelizatum est*. Nempe mortuis spiritualiter, ut scilicet vivant vita gratiæ, antequam æquissima lance judicis librentur eorum opera.

Christus ex parte sua paratus est ad judicandum.

Quid continet illa hortatio ad Pastores: *pascite, qui in vobis est, gregem Dei providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum*, &c.

Docet modum pascendi animas triplicem. 1. spontaneè, & volenti animo, non coactè, ut sonant verba. 2. promptè addens, *neque turpis lucri gratia*, sed promptè, ut legitur, opponens promptitudinem avaritiæ, quia Pastores lucro inhiantes, tardè, quæ sunt officii, adimplent, ubi merces non speratur. 3. humiliter, non superbè, *non dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo*. Scilicet forma, ad cujus adspectum informentur subditi, & concipiant fœtus bonorum operum, sicut oves Jacob ad adspectus virgarum, Genes. 30. additque, *ex animo*, non sicut hypocritæ, quia omnia faciunt, ut videantur ab hominibus. Sicut & dixit, *secundum Deum*, licèt in Græco non habeatur, ut Dei honorem habeant pro fundamento, ut rectè rem agant.

Officium Pastorum.

Ad quid provocat juniores dicens, *similiter juniores subditi estote senioribus?*

Officium in quatuor rebus maximè situm illos edocet. 1. in subjectione, & obedientia respectu superiorum: *subditi estote*, & 2. in servanda, & insinuanda humilitate ad invicem, itaut ditiores non contemnant pauperes: *omnes invicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. 3. in tranquilla resignatione ad Dei providentiam, anxiam futurorum solicitudinem apud illum deponendo, hæc enim vera Philosophia, niti Deo, Psal. 54. *Jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet*. Ex Hebræo clarius, *rejice in Dominum onus tuum, & ipse te sustentabit*. 4. sobriè se habendo in victu, & potu contra adversarios salutis: *sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret*. In eo, quod dicit *adversarius*, notatur ejus perversitas, ut noceat, ait D. Thomas, unde Zachariæ 3. *Satan stabat à dextris ejus, ut adversaretur ei*. In hoc, quod dicitur *leo*, notatur ejus fortitudo, ne quis resistat, Job 41. *non est potestas super terram, quæ comparetur ei*. In hoc, quod dicitur *rugiens*, notatur ejus crudelitas, ne cui parcat, Jerem. 6. *Crudelis, & non miserebitur*. In hoc, quod dicitur *circumiens*, notatur ejus solicitudo, ne quis effugiat, Job. 1. *Circuivi terram, & perambulavi eam*.

Juniorum officium.

Satanæ qualitates.

Denique Apostolus apponit conclusionem Epistolæ Deum laudando, & indicans per Sylvanum hanc se mittere Epistolam ex urbe Romana, dicens versu 13. qui est ultimus. *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta; & Marcus filius meus*, &c. Vocans Romam Babylonem propter confusionem idololatriæ omnis generis, in cujus medio sancta Ecclesia adhuc rudis, & prava jam fulgebat, sicut quondam in Babylone Gens Israelitica captivitatis tempore. Non ergo sanè sugillat hanc interpretationem Baptista Folengius. Alii, inquit, hic Romam allegoricos ob morum, religionumque portenta intelligi arbitrantur, sed meo judicio, duriusculè, perinde quasi tantus Apostolus, atque imperterritus Christi præco verteretur Romam appellare nomine, incusareque impietatis, & reprehendere, in qua ob Christi religionem, libertatemque prædicandi occisus fuit. Hæc ille minus aptè; nec enim ex metu dissimulabat nomen urbis, nec mundi Dominam times Romam, ait D. Leo serm. in Nativ. Apost. Petri, & Pauli, qui in Caiphæ domo expaveras sacerdotis ancillam. Ita ergo vocavit hanc urbem D. Petrus ex fletu, & compassione ob miserrimum ipsius statum ex confusione Idolorum.

Roma Babylon.

Quid continetur in secunda Epistola D. Petri?

Epistola secunda D. Petri constat tribus capitibus. In primo hortatur ad conservandam fidem Catholicam, *gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Jesu Christi Domini nostri*. Omnia enim bona spiritualia à cognitione Christi proveniunt, cùm hæc sit vita æterna, ut animæ Deum cognoscant, & quem misit Jesum Christum: eo enim cognito, statim animus inflammatur, rapiturque in desiderium rerum cœlestium, contempto mundo. Nec verò nudam, ac mortuam fidem exoptat, sed vivam, & cui bona virtutum opera superstruantur: unde illa gradatio. *Vos itaque cura omni adhibita subministrate fidei vestræ virtutem, virtuti scientiam, scientiæ temperantiam, temperantiæ patientiam, patientiæ pietatem, pietati verò fraternam charitatem, fraternæ verò charitati dilectionem*. Ubi ponit octo gradus virtutum, quibus ascenditur in cœlum, præeunte fide, quæ sit efficax, & operosa, cujus fructum posteà describit, & alia motiva ad permanendum in fide.

Gradatio.

In secundo capite revocat à seductione hæreticæ pravitatis. *Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant*. Similes latronibus, qui non diligunt eum, per quem à patibulo liberati sunt. Negant eum, cui in Baptismo nomen dederant, nec qualis est in veritate, eum agnoscunt, sed per errores suos aliquid ipsi detrahunt, sicut Arrius æqualitatem cum Patre, Manichæus, qui illi humanitatem tollebat, Apollinaris, qui animam rationalem, & alii aliud. Revocat autem ab eorum seductione ex consideratione perditionis ipsorum, multò magis futuræ, quàm fuerit Angelorum prævaricantium. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*. Item ex consideratione diluvii, quo absorpti sunt tempore Noe, qui ipsius prædicationi non crediderunt. Item ex punitione Sodomorum, &c.

In tertio capite, in confirmationem monitorum in utroque capite priori de conservanda fide, & cavenda hæresi repræsentat ultimum Christi adventum ad judicium generale, cujus meditatio quosvis, si sint ipsius memores, potest in officio continere. *Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo Epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem: ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum à Sanctis Prophetis*. Juxta quod in priori Epistola dixerat, firmiorem habemus Propheticum sermonem. Probat autem judicium Dei futurum per ignem ex priori, & præterito judicio per aquam. *Latet enim eos hoc volentes, quod cœli erant prius, & terra de aqua, &*

Judicii memoria.

A *per aquam consistens verbo Dei*, &c.

Prius autem judicium fuit per aquam, quæ est refrigerans, & purificans contra luxuriam, in qua sunt ardor, & fœtor. Alterum judicium fiet per ignem, quia tunc vigebit avaritia ex defectu charitatis, Matth. 24. *Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum*. Etsi verò sint, qui judicium non credant futurum, quòd omnia videatur in eodem statu permanere, & diutius proderetur istud judicium. *Attamen*, inquit, *unum hoc vos non fugiat, charissimi, quod unus dies apud Dominum æquè est, ac mille anni, & mille anni, ut dies unus. Non tardat Dominus promissiones suas, quemadmodum nulli tarditatem existimant, sed longanimis est erga nos, dum non vult ullos perire, sed omnes ad pœnitentiam accedere*. Quasi diceret, B esto, cæterorum pro humani fragilitate ingenii obliti sitis, unum tamen istud memoriam vestram non prætereat, quod omnia, quæ videntur remota, Deo sint præsentia, occulta sint nota, nullaque sit apud ipsum temporum intercapedo.

al. fic

Ac ubi valdè terribilem diem judicii exhibuit, concludit. *Cùm igitur hæc omnia dissolvenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus ..... Quapropter charissimi hæc expectantes date operam, ut immaculati, & incontaminati ab illo reperiamini in pace, Domini nostri longanimitatem salutem arbitremini. Quemadmodum & dilectus frater noster Paulus juxta datam sibi sapientiam scripsit vobis, etiam in omnibus ferè Epistolis loquens de his, inter quæ sunt nonnulla difficilia intellectu*, &c. Ubi inC dicat Divus Petrus sermonem haberi de Adventu Christi ad judicium in omnibus Divi Pauli Epistolis. Adeo verum est novum testamentum, Christum judicem spectare.

Diffi... in D. P... lo.

Cæterum quod ait cap. 3. incutiens terrorem novissimorum temporum, ac judicii: *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. Adveniet autem dies Domini, ut fur*, &c. Verba hæc, *nolens aliquos perire*, ut sonant, intelligenda sunt: ait ibi Cajetanus, possunt enim intelligi de voluntate antecedente, hoc est, de velleitate, &c.

Quod argumentum trium Epistolarum Joannis?

Ut Theologus tendit ad insinuandas tres virtutes D Theologicas. Nam prima, quæ constat quinque capitibus, commendat fidem, spem, fiduciam, & charitatem in Deum, & proximum: totaque in his tribus consistit vario ordine repetitis, cum plurimis affectibus divini amoris, ut digna sit Epistola spiritu discipuli præ cæteris à Christo specialiter dilecti. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifestata est: & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis*. Quibus verbis ad fidem incitat, sicut aliis ad spem, & fiduciam, aliis ad charitatem, ut diligenter, & attentè legenti patebit.

Tres v... tutes Th... logicæ i... ep. D. J...

Secunda Epistola ad mulierem Babyloniam, nomine Electam, magis eam incitat ad amorem Dei. Unico capite.

E Tertia Epistola ad Cajum, magis incitat ad amorem proximi, ei congratulando de hospitalitate. Unico capite.

Quid autem Epistolæ Judæ?

Cùm videret Judas Thaddæus Christi Apostolus vix sparsum esse verbi divini semen, cùm statim zizania pullularent in medio tritici per inimicos homines Pseudoprophetas hæreticos, qui nullo unquam tempore desunt in Ecclesia ad probationem fidelium, ad Judæos Christi fide initiatos scribit hanc Epistolam, qua eos confirmat, ut in fide constantes permaneant, nec per hæreticos, quos hìc suis coloribus depingit, aliquibus figuris veteris testamenti, naturalibusque exemplis, improbos eorum mores describens, à vera reli-

Epistola D. Judæ.

religione abduci se patiantur. *Charissimi omnem solicitudinem faciens scribendi vobis, de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis, deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei*, &c. Ubi vult eos certamina certaminibus jungere, prælia præliis contra hæreticos, quod assiduè iis reluctandum sit, quod exprimit verbum *supercertari*.

Quomodò si Epistola hæc sit canonica, Liber Enoch, qui est Apochryphus, in ea citatur?

Distinguuntur quatuor genera Librorum Apochryphorum. Quidam sunt, quorum veritas, & author ignoratur, ut Liber de infantia Salvatoris. Quidam, quorum veritas, & non author ignoratur, ut itinerarium Clementis. Quidam, quorum author, sed non veritas ignoratur, ut Hester, Sapientia. Quidam, quorum nec author, nec veritas ignoratur, ut liber Enoch. Ex duobus autem ultimis testimonia possunt peti ad confirmationem veritatis. Gorram in 2. ad Timoth. cap. 3. Porrò Liber Enoch notus erat Apostolis, nec incredibile est librum illum in arca servatum fuisse: vel si hoc non admittatur, potuit Noe pronepos Enoch Scripturam illam abolefactam violentia cataclysmi in spiritu rursus reformare: quemadmodum & Hierosolymis Babylonica expugnatione deletis, omne instrumentum Judaicæ literaturæ per Esdram constat esse restitutum: sed à Judæis tandem rejecta est, quod de Christo testaretur, sicut de his Pseudoprophetis. *Nec utique mirum hoc*, ait Tertullian. lib. de habitu muliebri cap. 3. *si Scripturas aliquot non receperunt de eo loquentes, quem & ipsum coram loquentem non essent recepturi.*

Liber Enoch.

Quid est, quod ibi dicitur, *quoniam Jesus secundo eos, qui non crediderunt, perdidit?*

Id de Christo intelligitur, non in quantum homo, sed in quantum Deus est, qui Israelitas ex Ægypto liberatos perdidit, & occidit propter incredulitatem: sicut perditurus est Christianos per baptismum ex originali, & aliis peccatis redemptos, si hæreticis adhæreant.

Quæ est Historia illa de Michaele Archangelo de Moysi corpore contendente cum diabolo, an non istud fabulam redolet; cùm in scriptura alibi non reperiatur?

Historiam hanc narrat Apostolus Judas ex scriptis Hebræorum, apud quos multa extabant, quæ hodie perierunt. Nec propter hoc minor fides ei adhibenda, quod in scripturis aliis non inveniatur, quia non est necesse scripturam à scriptura probari, sed ab Ecclesia. Nam & Joannes Euangelista cap. 5. refert historiam piscinæ probaticæ, cujus aqua semel in anno movebatur ab Angelo, primusque ex infirmis, qui in eam descendebat, sanabatur, cùm purum sit silentium in veteri testamento, & apud Josephum de tàm insigni miraculo. Divus quoque Paulus 1. Timoth. 3. refert de duobus Magis Jannes, & Mambre, quæ nulla scriptura commemorat. Et Act. 20. de præclara illa Christi sententia: *Beatius est magis dare, quàm accipere*, de qua nihil invenitur in Euangeliis. Erat autem ista altercatio de Moysi corpore, quod vellet diabolus illud notum esse Judæis, qui ad Idololatriam promptissimi facilè divinum aliquem cultum, ac indebitum illi exhibuissent, quod, ut Michael Archangelus impediret, cum modestia verborum contendebat, ac prævaluit, cùm hæretici verbis impudentissimis pugnent contra veritatem, itaut blasphement, ac convicientur magis, quæ ignorant, ut vim sacramentorum, & mysteria fidei.

An conveniant hæreticis hodiernis, quæ de veteribus, & primis hic asseruntur?

Omnino 1. *Væ illis*, inquit, *qui in via Cain abierunt*. Cain invidus. Sic illi propter invidiam meliorum, nomen sibi doctorum assumunt. Cain pejora Deo offerebat, & illi Deo pejorem cultum. Cain crudelis, & illi animas, & sæpè corpora interficiunt. Sed & Cain primus in dubium revocavit, quæ erant fidei, ut Chaldæus Paraphrastes Gen. 4. testis est, contendens contra Abel, non esse judicem, nec mercedem bonis operibus, nec peccatis supplicium, nec ullam providentiam. Quibus cùm Abel repugnaret, ab eo occisus est.

...retici.

2. *Et errore Balaam mercede effusi sunt*. Effunditur enim ille, qui non se continet in officio, ac virtute, sed aliquo falso bono, sicut esca illectus in illud se præcipitat: sicut moderni hæretici in libertatem vitæ, excusso legum, & præceptorum jugo.

3. *Et in contradictione Core perierunt*. Sic enim illi summo Pontifici, ac principibus Ecclesiæ, obmurmurant, & contradicunt.

4. *Hi sunt in epulis suis maculæ convivantes*. Quia dum convivunt cum aliis, errores suos evomunt, quibus alii maculantur.

5. *Sine timore*. Non cogitant quantum scelus sit simplicium animas à patrum religione avertere, & gehennæ reas reddere.

6. *Semetipsos pascentes*. Quia ob suiipsorum æstimationem pascuntur semetipsis, ac propriis suis opinionibus.

7. *Nubes sine aqua*. Se enim à terra quasi elevant, dum se magistros aliorum arbitrantur, qui possint in illos salutaris doctrinæ aquam effluere: sed revera sunt nubes sine aqua, instabiles pro voluntate satanæ, modò hac, modò illac impulsi, nullam aquam veræ doctrinæ, sed solos errores reddunt.

8. *Arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ*. Qui, cùm sint in hac vita, velut in Autumno, ac tempore fructuum, nihil utile afferunt: sed bis sunt mortui & sibi, & aliis, quibus mortis animæ causa sunt, quod à reliquo Ecclesiæ corpore præscissi, omnem vitam interiorem gratiæ perdiderunt.

9. *Fluctus feri maris despumantes suas confusiones*. Odio intestino in Ecclesiam agitati, nec ulla conscientiæ pace fruentes: Quorum verba, & opera pudenda, ignominiosa, probrosa.

10. *Sydera errantia*. Quia aliquid lucis præ se ferre videntur: nec enim aliter deciperent, nisi mendaciis vera aliqua intermiscerent, quasi venenis mella. Sed & inconstantes in erroribus.

11. *Quibus procella tenebrarum servata est in æternum*. Hic finis hæreticorum, per tenebras punientur, qui tenebras errorum invexerunt.

Cur liber dictus Apocalypsis?

Apocalypsis nomen Græcum est, derectionem, seu revelationem significans, quod liber ille revelationem excellentissimam contineat de rebus futuris. De cujus libri præstantia scripsit D. Hieronymus Epist. ad Pamachium. Apocalypsis Joannis tot habet sacramenta, quot verba, parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est, in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Hinc Cardinalis Cajetanus finem imponens Commentariis suis in novum Testamentum, post explicatam Epistolam B. Judæ Apostoli, addit, Apocalypsim enim fateor me nescire exponere juxta sensum literalem, exponat, cui Deus concesserit.

Apocalypsis.

Quis scopus D. Joannis in Apocalypsi?

Repræsentare nobis Christum tanquam judicem vivorum, & mortuorum, qui post monita salutis omnibus data, accepta à Patre Deo potestate judiciaria in acceptione libri septem sigillis signati, tandem, elapso tempore hujus mundi, judicabit pios, & improbos, secundum merita operum, his supplicia, his vitæ æternæ præmia decernens.

Quæ partitio libri Apocalypsis?

In tres sectiones perspicuitatis causa dividi poterit.

Prima, in qua Christus apparet D. Joanni vestitus podere in habitu sacerdotali, illi injungens, ut scribat monita, & exhortationes salutares ad Episcopos septem Ecclesiarum. Quibus denotatur Christi providentia super universas orbis Ecclesias est enim monens, arguens, adhortans unumquemque, prout expedit magis ad ejus animæ salutem; per Angelos Ecclesiarum pasto-

1. sectio Apocalypsis.

pastores, ac sacerdotes, & prædicatores intelligens. A Atque hæc sectio continetur à primo capite, post præfationem, & salutationem præviam, ad finem capitis tertii.

Quæ secunda sectio, & ubi incipit, ac desinit?

Incipit ab initio quarti capitis, & excurrit usque ad finem noni capitis. In qua Christus accipit à Patre æterno potestatem judiciariam, per acceptionem libri signati septem sigillis, cujus signacula solus potest dissolvere, atque Joanni revelat sigillatim, quæ in eo continentur. Procedit autem hæc sectio tali ordine, ut in quarto capite appareat illi Pater æternus supra sedem, & thronum miræ gloriæ, & splendoris, quem circumstant septem majores Angeli, ac sancti illustriores, designati per quatuor animalia plena oculis, ipsum jugiter laudantia, ac viginti quatuor seniores B ante eam procidentes, quibus designantur illustriores sancti, qui merita majora in vitæ diuturnitate sibi comparaverunt.

2. Sectio Apocalypsis.

In quinto capite Christus sub figura agni apparens, quod in Cruce pro hominibus immolatus sit, accipit de dextera sedentis super Thronum librum signatum sigillis septem, quo denotatur potestas ejus judiciaria, quam in traditione Libri illi concedit Pater, velut per quamdam solemnem inaugurationem. Capitibus sequentibus sexto, septimo, octavo, nono, revelantur Joanni omnia, quæ continentur in illo Libro apertis sigillatim sigillis singulis.

Quæ sunt illa, quæ continentur in illo libro?

Illa, quæ antecedunt magis remotè, vel proximè judicium, & illa, quæ consequuntur, nempe supplicia C malorum, & felicitas piorum, qui Christo adhæserunt: quæ omnia sub variis schematibus, & visionibus repræsentantur D. Joanni usque ad caput 19. inclusivè, cùm illa, qui habentur à capite 20. ad finem, videantur magis summaria recapitulatio, & magis clara repetitio antea dictorum cum quadam obscuritate, ob eorum multitudinem.

Nunquid nova est hæc interpretatio, & aliis incognita?

Convenit in multis cum aliorum interpretationibus, & ad eumdem scopum tendit, licèt diversa tantisper via, qua tamen explicatio Apocalypsis, quæ valdè obscura est, elucidatur.

Explica ergo septem illa sigilla, eorumve apertionem?

D Cap. 6. Continet apertionem primorum sex sigillorum.

Primo sigillo aperto: *Ecce equus albus, &, qui sedebat super illum, habebat arcum; & data est ei corona, & exiit vincens, ut vinceret.* Quo denotantur Imperatores, qui in variis certaminibus victores fuerunt, ac sæpè de adversariis triumpharunt, parta sibi ingenti nominis fama, ac multis populis subjugatis. In quibus multa judicio divino per Christum discutienda, & præmianda, vel punienda invenientur. Ac hujusmodi bellicosi Principes denotantur per equum album in signum gloriæ, & splendoris.

Regnorum onera.

Secundò Sigillo aperto exivit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, *datum est ei, ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant.* Quo denotatur alius quispiam Imperator crudelis, & sanguinis sitiens, sub quo omnia bellis, & præliis turbantur. Magna judicii divini materia.

E Tertio Sigillo aperto, *Ecce equus niger, & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua, &c.* Quo denotatur quispiam Princeps juris, & æqui tenax, qualis vix unus inter multos reperitur, cùm ex Regibus Israel nullus, ex Regibus verò Juda tres tantùm Deo placuisse reperiantur,

Quarto Sigillo aperto, *Ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequebatur.* Quo denotatur alius Imperator, qui sub prætextu religionis persequutionem contra fideles excitat. Quales fuerunt plures Imperatores hæretici, ac Mahumetani Principes, tribunali Christi quandoque sistendi, coram quo potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt.

Cur Imperia, & Imperatores per equos designantur?

Quia equus animal est superbum, ac imperiosum, Imperia quoque à Deo gubernantur laxatis, vel retentis habenis, quoad varios successus. Equus celer est ad cursum, in quo nonnunquam ruit in præcipitia, sessoremque deturbat, sicut accidit in Imperiis, quorum gloria brevis est, & inconstans. Denique equus petulans, & lascivum est animal: sic enim Imperia ob divitiarum magnitudinem lasciviam, insolentiam, ac omne genus vitiorum sæpè invehunt. Adde equum bellicosum esse animal, sicut sunt Imperatores sæpius, quasi ad fundendum humanum sanguinem nati essent, ut in paucis pax vigeat.

Imperatores per quos designati.

Quinto Sigillo aperto, cùm in bellis, & persecutionibus plures interfecti fuissent, videt Joannes animas interfectorum ex zelo justitiæ, vindictam à Deo postulantes contra eorum interfectores, quas solatur Deus, attributa illis stola alba beatitudinis animæ, & expectatione majoris numeri eorum, qui parem cum illis sortem habere debent.

Quod verò Joannes vidit illas animas, quæ sunt animæ Martyrum sub altare, ne inferas propterea nondum in cœlo existere, ac visione divina frui, sicut quidam censuerunt, differentes earum beatitudinem ad finem judicii ultimi, nam altare illud erat in cœlo. Deinde denotat ipsum Christum, sub cujus protectione requiescunt felices istæ animæ: non autem, quod solam ipsius humanitatem videant, ut videtur docere D. Bernardus serm. 4. in festo omnium Sanctorum. Sed & animæ sumuntur pro ipsis Sanctis, more usitato Scripturæ, quæ per animas homines ipsos intelligit. Dicuntur autem clamare subtus altare, ubi eorum corpora poni solebant, quod tacitè vindictam clament de tyrannis ipsorum iniquis interfectoribus, ad modum sanguinis Abel, qui dicitur de terra clamasse ad Dominum, Genesis 4.

Animæ sub altari.

Sexto Sigillo aperto apparent illi homines conterriti ex consideratione futuri judicii, in quo omnia commovebuntur. Quo denotatur status plurium pœnitentium, qui elongantur à via sæculi, & solitudines amant metu judiciorum divinorum.

Cap. 7. Continet continuationem ejusdem sexti Sigilli, quo aperto, videt insuper Joannes, quo fructu pro animabus laborant boni Angeli, ut plura signatorum millia ex tribubus Israel ab impiis secernant, nec non gentes innumeras, quæ ad Cœlos evehuntur ex omnibus populis, & nationibus, parta gloriosè victoria de omnibus adversariis.

Angeli.

Cap. 8. & 9. Aperto Sigillo septimo sub variis metaphoris denotantur varii casus eorum, maximè qui ex aliquo perfectionis statu ad hæreses prolabuntur, quibus innumeras animas in terra, ac mari interficiunt, pluresque, qui cœlestem vitam ducebant antea miserè pereunt errorum caligine obscurati. Unde clamatur: *Væ, væ, væ, habitantibus in terra.*

Ac primo, cùm aperuisset Agnus Sigillum septimum, fit silentium in Cœlo, quasi media hora, quo denotatur admiratio cœlitum super iis, quæ aperto hoc Sigillo apparere incipiebant. Interim orationes Deo per Angelum offeruntur, quo factum ut ignem mitteret in terram, idest amorem Dei inter homines effunderet, & facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus magnus. Per quæ omnia significantur Doctores igne charitatis accensi, qui multorum animos ad Deum amandum, & avertendum se à terrenis per mutationem vitæ excitaverunt. Sic enim se habet liber iste, ut quædam bona malis permista contineat.

Tùm septem Angeli tuba incipiunt canere, ut quasi ad pugnam homines excitent, cùm viderint, quæ hic præfigurantur, casus, scilicet, plurimorum in hæresim, aliaque peccata, ne, si inertes dormiant, in aliorum ruina, ac perditione involvantur.

IV. Fa-

IV. Famosiores Hæresiarchæ.

Censent autem multi, quatuor Hæresiarchas denotari per tubas quatuor primorum Angelorum, qui in quatuor primis Conciliis Generalibus damnati sunt, Arrius, Macedonius, Pelagius, Eutyches.

Hæresiarchæ.

Primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta in sanguine. Hic est casus Arrii, prædicatio ejus non pluvia, quæ terram aleret, sed grando fuit, quæ segetem Ecclesiæ devastaret. Hanc ignis, furorque zeli comitatur, & omnia mixta sunt sanguine, cùm plures variis modis cruentæ morti addixerunt: Unde tertia pars Ecclesiæ devastata est, *Tertia pars arborum*, eorum scilicet, qui ut arbores videbantur fortiores, nam *omne fœnum viride combustum est*. Infirmi quique à vera fide abducti sunt.

Secundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Hic est casus Macedonii Archiepiscopi Constantinopolitani, qui zeli impii ardore exæstuans, in Spiritum sanctum insaniit, ac plures monachos suo errore infecit, unde dicitur mons ille missus in mare, in statum, scilicet, pœnitentium, ac lugentium pro peccatis: ac bona pars eorum interiit, naviumq; tertia pars, idest, monasteriorum, in quibus spirituale reputabatur, Spiritum Sanctum Deum non agnoscere.

Tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit de cœlo stella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, &c. Hic est casus Pelagii, qui Nestorium peperit. De cęlo religiosi status, velut stella cecidit, quæ dicta est absinthium, quod divinæ gratiæ dulcedinem auferre conaretur, negans statum supernaturalem hominis, gratiæque, ac baptismi necessitatem tollens, unde dicitur cecidisse in tertiam partem fluminum, & aquas amaritudine infecisse, ut de aquis multis morerentur, cùm infantes non baptizarentur.

Quartus Angelus tuba cecinit, & percussa est tertia pars Solis, & tertia pars Lunę, & tertia pars stellarum, itaut obscuraretur tertia pars eorum. Hic est casus Eutichetis Abbatis, qui naturam humanam in divinam conversam docebat, ut Christus sic non esset verus homo, unde tertia pars Solis dicitur percussa, quia tollebat à Christo veram carnem. Et tertia pars Lunæ, idest Ecclesiæ, quæ huic errori adhæsit, & tertia pars stellarum, id est Religiosorum, quos hic error corrupit. *Et diei non luceret pars tertia, & noctis similiter*, quia fuligine hujus hæresis, & qui magis illuminati videbantur, & qui majoribus ignorantiæ tenebris obsiti, errore illo obtenebrati sunt.

Casus viri spiritualis in luxuriam.

Cap. 9. *Quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidiße in terram, & data est ei clavis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi.* Hic est casus Lutheri secundum multos, nec absurda est interpretatio, quamvis quorumlibet hæreticorum casus in præcedenti capite satis adumbrati sint. Magis placet hic denotari casum cujuslibet viri spiritualis personæ ex alto quodam statu perfectionis vitæ in barathrum luxuriæ prolabentis. Tunc enim dici potest, quod stella de cęlo cadat, seu Episcopus, seu Sacerdos, seu Religiosus, aut Religiosa sit. Aperit puteum abyssi, cum opere peccatum consummatur. *Obscuratus est Sol, & aer de fumo putei, & de fumo putei exierunt locustę in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terrę.* Fumus ille mala fama est, quæ de hoc peccato ubique spargitur: locustę autem illæ scorpionum vim habentes, sunt remorsus conscientiæ, quæ postea exoriuntur, ac imaginationes fœdæ peccati illius, quibus sicut scorpionibus pungitur infelix peccator, ac ii maximè, qui accelerata confessione, ac emendatione perfecta corpora sua non mortificant, nec in corporibus suis mortificationem Jesu Christi, quæ est signum illius, ac eorum, qui ipsius sunt, non circumferunt. Unde fit etiam, ut quandoque in desperationem adducantur. Et similitudines locustarum,

A similes equis paratis in prælium, &c. *Et habebant capillos, sicut capillos mulierum*; &c. Hę synderèses impœnitentium, ac imaginationes fœdæ, quasi prælium assiduè committunt contra hominem, nihilque non molle, ac effeminatum animo repræsentant, tumultumque perpetuum in animo excitant, ac fovent: *Et habebant super se regem Angelum abyssi.* Præsidet nimirum hujusmodi locustis Asmodæus dæmon impudicitiæ omnis incentor, qui in omni lingua, Hebraica, Græca, Latina nomen habet, tàm latè diffunditur regnum hujus dęmonis, cui major pars terræ addicta est.

Et sextus Angelus tuba cecinit, &c. Hic alius eventus est, de quo etiam judicium ferri debet in fine sæculi. Bella scilicet geruntur pleraque inter homi- *Milites.*
B nes, cùm numerosis exercitibus, ac cum tanta ferocitate, ut in dæmones, aut leones versi videantur homines, qua vi, & ferocia, qua arte, & calliditate serpentina in se invicem sævientes, ut sæpè post aliquot annorum curricula, in quibus bella ista geruntur, tertia pars hominum defecisse videatur variis modis absorpta. Solvuntur verò quatuor Angeli mali, qui hujusmodi bellis præsideant. Quia tàm inhumana sunt, & ab omni humana ratione aliena, quæ in istis accidunt, seu inter Christianos, seu inter Gentiles, ac Idololatriæ deditos adhuc populos, ut non unum dęmonem, sed plures agitare tales milites non dubitandum sit. Porrò cùm hæc omnia Joanni ostensa fuissent in apertione septimi sigilli, in quibus exerceri debet judicium Christi, ultimò adhuc illi manifestatur post hæc, ac simi-
C lia acta hominum, finem mundo huic imponendum esse.

Quid tertia sectio continet, & ubi incipit?

Incipit à capite decimo usque ad finem libri, ubi post innumera mala ab hominibus perpetrata Deus de omnibus judicium feret, sicque hæc sectio de ultimis temporibus agit.

Ac cap. 10. Angelus de cęlo descendens, annuntiat hominibus instare ultima tempora: quo denotatur insignis aliquis prædicator vitæ cęlestis, qui in terra, & in mari, in continente, & in insulis magno apparatu, ac authoritate finem mundi instare annuntiabit, nec ultra Deum velle ferre impios homines. Cumq; Joannes librum, quem manu tenebat, ab eo accepisset, ac devorasset: *Et erat in ore meo*, inquit, *tanquam mel*
D *dulce: & cùm devoraßem eum, amaricatus est venter meus.* Quo denotatur judicium specie tenus aliquid dulcedinis continere, quod sancti in eo vindictam malorum debeant adspicere: sed talis futura est eorum pœna, ut meritò de ea contristari debeant omnes.

Cap. 11. Instante judicio jubetur Joannes metiri templum Dei, idest perpendere, qualia sunt merita eorum, qui in Ecclesia, & in fide permanebunt. Describiturque adventus Enoch, & Eliæ, eorum prædicatio, mors, & glorificatio.

Cap. 12. Describit in genere ultima prælia, quæ adversus Ecclesiam dęmon suscitaturus est. Mulier enim amicta Sole est Ecclesia veritatibus fidei splendens, & Lunam sub pedibus habens in signum firmitatis, ut *Mulier amicta Sole.*
E adversus quam portæ inferi non prævalebunt: coronata est quoque duodecim stellis, quę denotant vel duodecim Apostolos, vel duodecim articulos fidei. *In utero habens, clamat parturiens, & cruciatur, ut pariat*; Christum scilicet, nam quemadmodum Synagoga Christum in statu passibili enixa est, & quodammodò peperit suis precibus: sic Ecclesia innumeris malis affecta per impios, & infideles magnis gemitibus desiderabit Christum in statu glorioso, & ut æquum judicem, & vindicem tot malorum, sicque quodam novo modo ipsum paritura est, rugiente licèt, & fremente dracone, .i. dæmone ipsam Ecclesiam crudeliùs ob id persecuturo per Antichristum, & suos satellites. Aut certè ipsum paritura est partu spirituali in fide, & charitate credentium: at hoc nititur draco impedire, dæmon sci-

scilicet, Christum extinguere volens in animis fidelium: inde fiet prælium in cœlo Ecclesiæ militantis, in hoc prælio victus reintegrat pluries certamen, persequiturque mulierem in fine mundi, quæ in solitudines, & deserta sese recipit: nec tamen ibi omninò tuti erunt fideles, nam *Misit serpens ex ore suo post mulierum aquam tanquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine*. Excitando persequutiones contra Ecclesiam latitantem in desertis, quam tamen Deus protegit. Porro cum hæc deprehendisset Joannes ait se stetisse in littore maris, *& steti in littore maris*. Ut novam visionem haberet, qua magis in speciali hæc eadem illi designantur c. 13. & sequentibus.

Cap. 13. Describit ipsum Antichristum in speciali magis, sub figura bestiæ horribilis, quæ de mari ascendit, ideſt, ex multitudine impiorum, habebatque capita septem, & cornua decem, id est, decem regna, sicut etiam Daniel. 7. repræsentatur. Habere autem dicitur, & decem, & septem regna, quia initio ex decem regibus, qui in Romano Imperio existent, tres ab ipso occidendi, & evellendi sunt in prælio, reliquis se illius Imperio submittentibus, ac in Christi Ecclesiam cum ipso conjurantibus, blasphemiasque in eum jactantibus. Postea videt D. Joannes alterum velut prophetam sub specie bestiæ de terra ascendentis, qui falsa etiam miracula aget, ut adducat homines ad adorandam imaginem Antichristi. Ut sic vi, ac fraude inducat homines ad infidelitatem. Hic promovebit conatus impios Antichristi, illius malitiæ cooperando.

Cap. 14. Repræsentatur maxima exultatio eorum, qui Antichristum vicerunt. *Et cantabant quasi canticum novum*.

Cap. 15. Continuatur hæc exultatio. Et sub finem capitis incipiunt repræsentari pœnæ eorum, qui Antichristo adhæserunt sub scemate septem Angelorum, qui habent phialas plenas ira Dei.

Cap. 16. Describuntur pœnæ illæ, quibus afficiuntur impii per effusionem septem phialarum. Ibique incipit describi destructio Babylonis, Romanæ scilicet civitatis, quæ tunc temporis Idololatriæ dedita erit, mutato regimine.

Cap. 17. Apertè describitur destructio Babylonis.

Cap. 18. Exultatio Angelorum super ruina Babylonis, lamentationesque amatorum, ac admiratorum illius.

Cap. 19. Laudes redduntur Deo à sanctis propter illam destructionem, simulque Christus se accingit ad ultimum judicium, & ad stragem impiorum, ad quam invitantur omnes sancti quasi ad cœnam magnam: ac Antichristus, & pseudo-propheta vivi mittuntur in stagnum, id est, in infernum, ac eorum sectatores gladio feriuntur.

Recapitulatio Apocal.

Cap. 20. Recapitulatio est eorum, quæ hactenus dicta sunt juxta antiquos, & modernos Interpretes, ad finem usque decursa oratione, ad initium scriptor hujus historiæ redit, & recapitulando, ut in tropicis locutionibus fieri solet, quæ prætermiserat, percurrit, ait Angelomus. *Et vidi alium Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua*. Quem autem alium in Angelo descendentem de cœlo accipimus, nisi illum, de quo per prophetam dicitur, vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, videlicet Dominum nostrum Jesum Christum, qui semetipsum exinanivit? Quid verò clavis designat abyssi, nisi vim divinæ discretionis, quæ persecutores Ecclesiæ, & cum opportunum fuerit de latebris vitiorum ad sævitiam exire permittit: & rursum, ne, quantum volunt, noceant, includit? Quid quod abyssi vocabulo, nisi eorumdem persecutorum corda figurantur, quæ & per lapsum fluida, & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa? Quid etiam per catenam dicimus figurari, nisi inevitabilem, atque omnia constringentem divinæ majestatis potentiam? Manus siquidem illius Angeli est divinitas, per quam virtutes, & A miracula operatur, & omnia moderatur.

Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus. Propter malitiam enim draco est, propter versutiam serpens, propter iniqua, atque exercitata cōsilio antiquus, *& ligavit eum per annos mille, & misit eum in abyssum*. Dei enim filius in carne infirmus, in divinitate fortis mortalium visitans regionem fortior alligavit fortem, compescuit virtutem dæmonis, ne seduceret gentes, ex quibus conflata est Ecclesia; per annos mille, quibus designatur totum tempus ab Incarnatione ad adventum Antichristi: non quod post illud elapsum tempus debeat eas seducere, tales enim sic ad certamen præparabit, quod tanto ejus impetu vinci non poterunt, cum eorum virtus omnibus signis, & verberibus Antichristi futura sit potior. *Et clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes*, per B Idololatriam maximè, per quam antea seduxerat. Quid est autem dicere clausit, nisi aditum illi interdixit, ne alibi gressus malitia extendere præsumat, nisi quo occulta, sed justa Dei judicia abire permittant. Signavit etiam, id est, sigillavit super eum, quasi enim sub quodam sigillo clausus tenetur in abysso, quia ignorat, qui sunt ex prædestinatis, & reprobis, ne aut ab eorum tentatione recedat, aut reprobi, cum quadam excusatione pereant dicentes, se frustra laboraturos, si jam nota esset dæmoni ipsorum reprobatio. *Diabolus nescit, qui sunt electi, aut præsciti.*

Et vidi sedes, & sederunt super eas, & judicium datum est illis. Quæ verba aptius intelliguntur de judicio ultimo post Antichristum futuro, cujus nequitiæ qui non adhæserunt, dicuntur regnaturi cum Christo mille annis, id est, per æternitatem; variat enim hic Joannes in mille annis non uno modo eos intelligendo, quod non est insolens in scripturis, ut observat Blasius C Viegas sect. 2. in hoc caput. *Cæteri mortuorum non vixerunt, donec consumentur mille anni*. Hæc est resurrectio *prima*, quæ intelliguntur de mortuis in peccato, qui vivent tantum vita corporis in resurrectione generali, occiso prius Antichristo cum suo exercitu per ignem de cœlo descendentem, atque ipso cum suo Pseudopropheta, ac insigni præcursore misso in stagnum ignis inferni, ubi in perpetuum crucietur. Verba enim, ut sonant, accipienda sunt in hoc loco. His porro peractis expressius repræsentat D. Joannes ultimum judicium, & quàm terribile futurum sit, rhetorica plane mirabili, quæ paucis verbis sic majestatem judicis Christi exponit, ut superet omnem artem oratoriam.

D *Et vidi thronum magnum, & candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit cœlum, & terra*, quàm ergo terribilis, & augustus ille judex, cujus præsentiam, ac intuitum nec cœlum, nec terra sustinere valent, sed quasi ipso apparente velut in nihilum rediguntur. *Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni: & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum*. Libri illi conscientiæ sunt singulorum, ac libros illos aperiri, est cunctos legere, ac nosse, quid quisque egerit, sive pravum, sive bonum: intellectus enim singulorum à Deo tunc elevati cuncta comprehendent. Vel librorum illorum apertio denotat notitiam omnium actionum humanarum, quam Deus habet, propter quam metaphoricè dicitur habere librum, E in quo benè, & malè gesta ab hominibus, præmiaque, ac supplicia iis debita continentur. Hæc porro Dei notitia, quæ infallibilis est, omnibus explorata erit, & unicuique secundum opera retribuetur. Quod verò sit mentio de libris in plurali, et de libro vitæ in singulari, per hoc insinuatur discrimen malorum, et bonorum operum. Libri enim plures sunt pro malis operibus, tàm numerosa illa fuerunt, ut pluribus voluminibus conscribi debuerint, unicus verò est liber vitæ, tàm rara, et pauca fuerunt opera omni ex parte perfecta, *& qui non est inventus in libro vitæ spiritus, missus est in stagnum ignis*. Hic est liber prædestinationis, *Liber, & libri.*

tionis, qui unicus est, cum multi sint reprobationis. Qui legit, intelligat, & stupens dicat cum Davide Ps. 138. *Domine probasti me, & cognovisti me, &c.*

Cap. 21. Describit locum cœlestis gloriæ, civitatem scilicet cœlestem, ejus opes, splendorem, & gloriam: quæ nihil vetat secundum litteram majori ex parte intelligi.

Cap. 22. Describit beatitudinem essentialem, seu visionem beatificam sub duplici typo, fluvii scilicet aquæ vivæ, quia sanctorum sitim, ac desideria omnia satiat, ac ligni vitæ, quia immortalitatem confert. Quod etiam singulis mensibus novos fructus affert, quia semper ita nova, sapida, ac jucunda beatis videtur visio Dei, ac si primo die illam experirentur sine ullo fastidio. Tùm adhortatur ad tanti boni desiderium: ac confirmata fortiori assertione suæ prophetiæ veritate, ad illam beatitudinem ipsemet Joannes suspirans exclamat: *Veni Domine Jesu. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.* Atque in his votis, ac desideriis post Jesum Christum, qui est finis scripturæ, finem accipit Scriptura sacra.

Cur iste finis Apocalypsis, & Librorum omnium novi Testamenti?

Scilicet utraque lex antiqua, & nova cursus est, & via ad Christum, & propter Christum sunt, sicut cursus, & via sunt propter terminum: & Christus est finis utriusque legis. Sed cum hoc discrimine, quod est finis veteris legis, quatenùs est redemptor in primo adventu, & est finis novæ legis, quatenùs est glorificator, & beatificator in secundo adventu; ideò finis Librorum sacrorum novę legis expressius nobis repræsentat Christum in secundo adventu, in quo homines beatificabit, ac gloriæ suæ largitione consummabit in æternum, atque in hoc finiuntur, sicut adepto fine cessat motus. *Scopus novi Testamenti.*

Quomodò libri novi Testamenti annuntiant secundum Christi adventum in gloria?

Quia Christum venturum in gloria prædicant, aut promittunt partim verbis expresse id significantibus: partim variis figuris, ac parabolis idem significantibus.

Ostende id in Matthæo primo Euangelistarum.

Cap. 1. Angelus apparens in somniis Joseph indicit illi, ut Christo nomen imponat Jesus: *& vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Id autem complebitur perfectè in secundo adventu, in quo à peccatorum reliquiis, pœnis nempè corporis liberabit electos suos per salutem omni ex parte consummatam, ab omni impotentia, nequitia, & miseria.

Cap. 2. Regum adoratio cum muneribus designat honorem, gloriam, & cultum Christo in cęlis exhibendum ab omnibus beatis. Præmittit mysterium circumcisionis D. Lucas, cujus anagogiam sic interpretatur Alanus de insulis in libro sententiarum. Per hoc, quod Christus circumcisus est in carne octava die, figuratum est, quod octava die resurrectionis circumcidendum esset à carnis passibilitate, & corpus suum, idest, fidelis populus octava ætate à corporis, & animæ pęnalitate.

Cap. 3. D Joannes Baptista apertè prædicat Christi adventum ad judicium, *cujus ventilabrum*, inquit, *in manu sua; & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Est autem ventilabrum instrumentum, quo grana in altum projecta à pulvere, & paleis purgantur, designatque potestatem Christi judiciariam.

Cap. 4. Exinde cœpit Jesus prædicare, & dicere: *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.*

Cap. 5. Christus sermonem habet de beatitudine hominis ad finiendam illam controversiam toties agitatam inter Philosophos de fine ultimo, & beatitudine hominis. *Et aperiens os suum docebat eos dicens, beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*, &c.

Cap. 6. Docet orationem Dominicam, in qua instruimur adspirare ad illum Christi gloriosum adventum per illa verba. *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum*, &c. *Matthæus per singula capita spectat secundum Christi adventum.*

Cap. 7. *Intrate per angustam portam: quia lata porta est, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam, quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inveniunt eam.* Item. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum*, &c.

Cap. 8. & 9. Multos infirmos curat in signum, & figuram, quod in secundo suo adventu omnem languorem, & defectum tollet à corpore, & anima.

Cap. 10. Convocat duodecim Apostolos, qui ejus regnum, & adventum ad judicandum orbem annuntiaturi erant, ac inter alia illis loquens ait. *Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat filius hominis.* Item. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est; qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.*

Cap. 11. *Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi, tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Item versu 24. *Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii.*

Cap. 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.*

Cap. 13. Proponit varias parabolas, inter alias illam, quæ est sagenæ missæ in mare, & ex omni piscium genere congregantis. *Quam, cum impleta esset, educentes, & secus miserunt: sic erit in consummatione sæculi*, &c. Item parabolam zizaniorum, &c.

Cap. 14. Christus multiplicat panes, & pisces, *& manducaverunt omnes, & saturati sunt.* Figura est convivii cœlestis, &c.

Cap. 15. Iterum multiplicat panes.

Cap. 16. Hanc profert sententiam versu 26. *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera ejus.*

Cap. 17. Christus transfiguratus præbet speciem illius gloriæ, & pulchritudinis, quam in gloria sua habiturus, *& resplenduit facies ejus, sicut sol*, &c.

Cap. 18. Profert parabolam regis, qui voluit rationem ponere cum servis suis, in signum futuri judicii.

Cap. 19. Dixit Petrus ad Christum, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Jesus autem dixit illis, *Amen dico vobis, quod vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.*

Cap. 20. Affertur parabola hominis patrisfamilias, qui conducit operarios in vineam suam, & in fine jubet per procuratorem, per quem Christus designatur, reddi unicuique mercedem. *Voca operarios, & redde illis mercedem.*

Cap. 21. Affert parabolam hominis patrisfamilias, qui plantavit vineam, quam parabolam concludit hac terribili sententia. *Et, qui ceciderit super lapidem istum, confringetur, super quem verò ceciderit, confringet eum.* Quod erit evidens in judicio.

Cap. 22. Multa habet, quæ ad idem judicium pertinent, ut est parabola hominis regis, qui fecit nuptias filio suo, quam concludit hac sententia, *multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Item cum probat ad Pha-

Pharisæos loquens se esse Deum ex illo loco Davidis, quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum dicens, *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?*

Cap. 23. Minatur Scribas, & Pharisæos. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* & concludit his verbis; *non enim videbitis me amodo donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.*

Cap. 24. Manifestè describit Christum venientem ad judicium. vers. 30. *& videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & majestate, & mittet Angelos suos cum tuba,* &c.

Cap. 25. In parabola decem virginum, & talentorum idem argumentum tractat, subjungitque. *Cum autem venerit filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes,* &c.

Cap. 26. Interrogatus Christus à Principe Sacerdotum, si esset Christus filius Dei, dicit illi Jesus, tu dixisti, *veruntamen amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.* Quæ verba dixit Christus cum verosimiliter illi improperaret pauperiem, & statum infirmitatis suæ minimè competentem Messiæ, cujus duplicem adventum non satis attendebat Princeps ille Sacerdotum.

Cap. 27. Mors ipsius describitur, & crucifixio inter duos latrones, quorum uni paradisum promittit, alterum sine venia dimittit, in signum eorum, quæ acturus est in judicio circa prædestinatos, & reprobos.

Cap. 28. Surrexit Christus è sepulchro, statumq; gloriosum assequitur, dicit quoque Apostolis, *data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra*, ut, qualis futurus sit, per totam æternitatem intueri liceat.

An etiam liber Actuum Apostolorum secundum Christi adventum exhibeat?

Apostoli annuntiāt secundum Christi adventum.

Omnino: idque per singula ferè capita, in quibus sermo est de concionibus Apostolorum: id enim maximè urgebant, Christum jam venisse ad salutem hominum in statu passibili, in quo mortem pro redemptione generis humani subiisset, iterato autem venturum in fine mundi ad judicandum homines, & eis pro meritis operum supplicia, aut gloriam retributurum: atque in fide ista pendere salutem omnium: ut verò hæc per omnia ferè capita insinuentur, sunt quædam alia capita, in quibus id apertius enuntiatur.

Cap. 1. Angeli dicunt Apostolis stupentibus, & attonitis ex intuitu Christi ad cœlum ascendentis. *Viri Galilæi quid statis adspicientes in cœlum? hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Sic*, nempè in eadem forma humana. *Sic*, propria virtute non aliena ope adductus. *Sic*, cum eadem anima, & eodem corpore, quod nullo tempore alterabitur. *Sic*, in eadem gloria, & majestate. *Sic*, in nubibus descendet ad judicium, sicut in nube evectus est ad triumphum.

Cap. 10. Prædicat D. Petrus de Christo. *Hunc suscitavit Deus tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo judex vivorum, & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus, omnes qui credunt in eum.*

Cap. 17. D. Paulus prædicans Athenis apud Areopagitas, & tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, *eo quod statuit diem, in quo judicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.*

Cap. 24. Idem D. Paulus Felicem Præsidem in Judæa instruit in fide Christi, *disputante autem illo de justitia, & castitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix respondit, &c.* Consuetum hoc erat argumentum D. Pauli, gloria, & majestas Christi ad judicium venturi, unde & cap. 28. de se testatur ob hanc causam dira quæque passum esse. *Propter spem enim Israel catena hac circumdatus sum.* Et licèt periculum capitis subiret tunc Paulus, Felicem de adulterio reprehendendo, Drusillam enim opere cujusdam Magi ad suum torum pellexerat ob pulchritudinem, cum esset nupta Amesæ Regi, major tamen erat animus Pauli, quàm, ut metu mortis ab opportuna commonitione deterreretur, quare apud illum prædicat de justitia servanda ad proximum, de castitate servanda ad seipsum, & de judicio futuro, cujus consideratio timorem, & venerationem inducere poterat, ut horum consideratione revocaretur à peccatis. Et notavit Estius ibid. in notis, quod non fidem specialem, qualem nempè requirunt hæretici ad salutem, prædicaverit Paulus dicens: credite vobis per Christum donari peccata, vosque per ipsum justos esse, & certissimè salutem consecuturos. Quod si dixisset, nihil fuisset opus terribilis judicii commemoratione, per quod Felix contremisceret. Unde obiter licet animadvertere omninò aberrare à scopo novi Testamenti, quod ubique terrorem judicii venturi ingeminat, ut salutari metu homines concussi resipiscant: cum ipsi hæretici ex opposito, solam fiduciam, & securitatem de remissis peccatis ob fidem in Christum nitantur persuadere. Sed væ iis doctrinis, iisque hæresibus, quæ omnem metum auferentes omnem ætatem, sexumque decipiunt. Certè nihil tàm suspectas reddit conversiones plurium fidelium in Paschate, qui statim redeunt ad priorem vivendi modum, nisi quod satis non percellantur timore judicii divini, verè enim dixit Sapiens, *qui sine timore est, non poterit justificari.*

Vana fiducia hæreticorum retunditur.

Quid Epistolæ D. Pauli, & aliorum Apostolorum, etiam ne Christum judicem, & adventum ejus gloriosum proponunt?

Vix ulla est Epistola sacra, quæ idem argumentum non verset cum non alia scripto, quam voce docuerint Apostoli. *Eccles. 1.*

Epistola ad Ro. cap. 2. *Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Euangelium meum, per Jesum Christum.*

Epistolæ D. Pauli passim inculcant 2. Christi adventum.

Cap. 4. *Qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Nempè ipsum in gloria resurrectionis, fidei oculo spectantes, & cum spe exspectantes venturum in gloria, justificamur.

Cap. 5. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.*

Cap. 14. Tu autem quid judicas fratrem tuum? aut quare spernis fratrem tuum? *Omnes cum stabimus ante tribunal Christi: Scriptum est enim, vivo ego, dicit Dominus: quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.* Ita unusquisque pro se rationem reddet.

Epist. 1. ad Corinthios cap. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: tunc laus erit unicuique à Deo.*

Cap. 15. *Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra.*

Si in hac vita tantum (quam passibilem duxit Christus) *sperantes sumus, miserabiliores omnibus hominibus sumus. Oportet autem illum regnare, donec ponat inimicos sub pedibus ejus.*

Epist. 2. ad Corinthios cap. 5. Et ideò contendimus sive

sive absentes, sive præsentes placere illi. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.*

Epist. ad Galatas.

Epist. ad Ephes. c. 1. & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus, quàm operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, *& constituens ad dexteram suam in cœlestibus super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subjecit sub pedibus ejus.*

Epist. ad Philip. c. 2. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, *ut in nomine Jesu omne genuflectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Græca habent *in gloriam Dei Patris*, unde origo est, & principium omnis dominationis, ac propter quam Christus omnia agit, etiam in judicio.

Cap. 3. Nostra autem conversatio in cęlis: *unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua possit etiam subjicere sibi omnia.*

Epist. ad Colossenses c. 3. Igitur si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. *Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & apparebitis cum ipso in gloria.*

Epist. 1. ad Thessalonicenses c. 2. *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ nostræ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum in adventu ejus.* Vos enim estis gloria nostra, et gaudium.

Cap. 4. Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de cęlo: et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Itaque consolamini invicem in verbis istis. Verè nulla potest, Apostole sancte, major consolatio hac in fragili, ac miserabili vita, quàm quæ de resurrectione futuræ vitæ percipitur. Hanc qui non credunt, vel non sentiunt, verè infeliciores sunt omnibus hominibus, & pejoris, quàm pecudes conditionis, &c. ait Ambrosius Catharinus ibidem. Per eos, qui primi mortui sunt in Christo, intelligit Martyres, ac eos, qui peculiariter pro Christo mortui sunt, ac qui non judicandi, sed cum ipso judicaturi sunt, illi primi dignitate, & meritis resurgent ante alios, invenienturque cum Christo in nubibus, quando alii sancti judicandi tamen è terra venient obviam Christo è cœlis descendenti, reprobis in terra remanentibus.

Epist. 2. ad Thessalon. c. 1. ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide, in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus quas sustinetis, *in exemplum justi judicii Dei*, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini, &c. qui pęnas dabunt in interitu æternas, *à facie Domini Jesu Christi, & à gloria virtutis ejus, cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo.*

Atq; cum existimarent instare diem adventus Christi c. 2. instruit eos, ne seducantur, monetque antea venturum Antichristum, *nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati.* Ubi per discessionem magnam, et insignem defectionem à religione in plerisque, notat, cum pro Christo reputabitur Antichristus.

Epist. 1. ad Timotheum c. 6. Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem, ut serves mandatum, sine macula irreprehensibile, *usque in adventum Domini nostri Jesu Christi: quem suis temporibus ostendet beatus, & solus potens*, &c.

Epist. 2. ad Timoth. c. 4. *Testificor coram Deo, & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos, & mortuos per adventum ipsius, & regnum ejus, prædica verbum, insta importunè, opportunè, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina.*

In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, *quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

Epistola ad Titum c. 2. Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sęculo, *exspectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi.*

Epist. ad Hebræos c. 4. Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum, vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens, usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum; & discretor cogitationum, & intentionum cordis. *Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus. Omnia autem nuda, & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.* Quæ verba videntur de judicio Christi intelligenda.

Cap. 7. *Secundo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutem.* Scilicet tunc non vocabit peccatores, sed solos justos.

Cap. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.*

Epist. D. Jacobi c. 5. *Patientes igitur estote, fratres, usque ad adventum Domini.* Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum. *Epistolæ canonicæ.*

Epist. Petri 1. c. 5. Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. *Et cum apparuerit princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.*

Epist. Petri 2. c. 3. Unum verò hoc non lateat vos, charissimi, quod unus dies apud Dominum, sicut mille anni, & mille anni, sicut unus dies: non tardat Deus promissionem suam, sed patienter agit propter vos nolens perire aliquem, sed omnes ad pœnitentiam reverti. *Advenit autem dies Domini, sicut fur, &c. quales vos oportet esse in sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum diei Domini*, &c.

Epist. 1. D. Joan. c. 2. Et nunc filioli manete in eo: *ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.*

Cap. 3. *Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. Et omnis, qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.*

Cap. 4. *In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia, sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.* Sensus est, sicut Christus in hoc mundo erat in statu meriti, non præmii saltem completi: sic nos sumus in hoc mundo in expectatione status gloriæ.

Epist. 2. *Ecce prædixi vobis, ut in die Domini non confundamini.*

Epist. Beati Apostoli Judæ. Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch: *Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere judicium contra omnes*, &c.

Apo-

Apocalypsis D. Joannis tota est, ut nobis exhibeat Christi adventum secundum ad judicium, eumque vocat c. 1. *Qui est, qui erat, & qui venturus est.* Quod cum satis pateat, & declaratum fuerit infra, non est, quod quisquam dubitet, quin tota scriptura novi Testamenti spectet adventum Jesu Christi in gloria, sicut tota scriptura veteris Testamenti eum spectat in passione. Unde & solerter annotant quidam D. Joannem Euangelistam in Euangelio descripsisse primum Christi adventum in carne, in Apocalypsi verò describere secundum Christi adventum ad judicium.

Scopus totius Scripturæ sacræ.

D. Joannes Euangelista.

Objiciet quispiam Joan. 12. Christum dicere. *Non veni, ut judicem mundum,* ad quod aptè respondet. D. Thomas in commentario ad hoc cap. lect. 8. duplicem esse adventum filii Dei. Unum, quo venit, ut Salvator, alterum, quo venit, ut judex. Sed cum omnes essent in peccatis, si primo venisset, ut Judex, nullum salvasset, quia omnes eramus filii iræ, & ideò oportuit, ut veniret primo ad salvandum, & postmodum ad judicandum, & fideles, & peccatores, & hoc quod dicit, *non veni, ut judicem mundum,* modo scilicet, &c.

Ordo duplicis adventus.

Sic igitur oculi omnium in te sperant Domine Jesu Christe. Tu solus spes, & expectatio es universorum. Tu objectum perpetuum, ad quod collimant omnium desideria, & qui præcedunt, & qui sequuntur omnes clamant. *Osanna filio David, benedictus, qui venit in nomine Domini.* Tu semper expectatio gentium, tu desiderium collium æternorum, in te unum omnium vota conspirarunt ab initio mundi, & etiamnon adhuc conspirant, & conspirabunt ad finem sæculorum.

Matth. 21.

Genebrardus in Cant.

Tot expetitus sæculis,
Tot prædicatus patribus,
Tot ante dictus gentibus,
Tot nuntiatus litteris,
Tot personatus vatibus,
Tot adumbratus figuris,
Tot lineatus formulis,
Tot cordibus inspiratus,
Tot Christianis speratus,
Tot concupitus Angelis,
Suæ gloriæ fructibus
Nos satiet perenniter.

De verbo Dei non scripto, seu de traditionibus, pars secunda Apparatus.

Iter tot Libros Canonicos, in quibus verbum Dei scriptum continetur, opus est adhuc traditione, aut definitione Ecclesiæ?

Quia, inquit Vincentius Lirinensis: *Commonitorii part.* 1. c. 2. Scripturam Sacram pro ipsa sua altitudine, non uno, eodemque sensu universi accipiunt, sed ejusdem eloquia aliter, atque aliter alius, atque alius interpretatur, ut penè quot homines sunt, tot illic sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Novatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter Jovinianus, Pelagius, Celestius, aliter postremo Nestorius. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos tàm varii amfractus errores; ut propheticæ, & Apostolicæ interpretationis lineam secundum Ecclesiastici, & Catholici sensus normam dirigatur.

Ubi ille Ecclesiasticus, & Apostolicus sensus requiretur?

Partim in traditionibus, quæ in antiquorum Patrum scriptis continentur: partim in definitionibus Ecclesiæ. Illæ verbum Dei non scriptum, hæ verbum Dei definitum, ac cum authoritate explicatum exhibent.

Quid traditio in genere?

Doctrina viva voce accepta, & continua susceptione ab authoribus in posteros derivata, ac consuetudine firmata, licèt in libris scripturæ Canonicis consignata non sit, sed in aliis fide dignis monimentis.

Definitio traditionis

Quæ illa monimenta?

Maximè scripta Sanctorum Patrum, de quibus dicit D. Augustinus lib. 2. contra Julianum: *Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt, quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt, & cætera. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, Pastoribus crevit.*

A

Quot species traditionum?

Aliæ sunt Veteris Testamenti, aliæ Novi Testamenti: traditiones Veteris Testamenti, aliæ erant Mosaicæ, & legitimæ, quæ ad salutem necessariæ erant, ut quod libri in Canone Judæorum consignati divini essent. Quod fœmelæ habebant aliquod remedium contra peccatum originale, quodcumque illud fuerit, & quod cruenta sacrificia mortem Christi significarent, non enim aliter expiare peccata credebantur hæc sacrificia, quàm ex meritis Christi, cum tamen in Veteri Testamento nusquam id asseratur. Aliæ traditiones Pharisæorum, ut quod sæpiùs lavandæ essent manus inter prandendum, Marc. 7. Quod cum peccatoribus non esset sumendus cibus, Matth. 19. Quod in Sabbato non liceret ægros sanare. Luc. 6. Quod jurare per templum nihil esset, grave verò admodum per aurum, ac oblationes templi jurare. Matth. 23. Cujus generis similia passim inveniuntur in Euangeliis, ac quæ Christus arguit, licèt earum quædam essent ex se bonæ, aut indifferentes, quod Pharisæi ex iis intumescerent, venarenturque opinionem sanctitatis apud homines, minimaque plura diligenter observando, graviora legis præcepta non curarent, *excolantes calicem, camelum autem glutientes*, Matth. 23.

B

Traditiones Novi Testamenti aliæ sunt divinæ, aliæ Apostolicæ, aliæ Ecclesiasticæ: quædam ad fidem, quædam ad mores spectant. Nonnullæ sunt universales pro tota Ecclesia, nonnullæ locales, quæ spectant ad certum locum: aliæ perpetuæ, aliæ sunt temporales.

Divisio tradition

C

Traditiones Divinæ sunt, quæ doctrinam exhibent ab ipso ore Christi discipulos suos docentis promanantem, quæ tamen in Euangelicis, aut Apostolicis libris expressa non est. Talis est doctrina ad materiam, & formam Sacramentorum pertinens.

Traditiones Apostolicæ, quæ ab Apostolis ex instinctu Spiritus sancti institutæ sunt, nec in eorum Libris, seu Epistolis continentur, ut est jejunium Quadragesimale, de quo S. Leo Serm. 9. de Quadragesima scribit. A sanctis Apostolis per doctrinam Spiritus sancti majora hæc ordinata fuisse jejunia.

Traditiones Ecclesiasticæ sunt consuetudines quædam vel à Conciliis, vel Prælatis, vel nonnullis hominibus sanctis, vel à populis in quibusdam locis, quæ paulatim tacito fidelium consensu vim legis passim obtinuerunt.

D

Cæterum ex parte materiæ traditiones quædam doctrinam fidei continent, ut quod sunt tantùm quatuor Euangelia, quod B. Maria semper Virgo fuerit, quod infantes sint baptizandi, in baptismo pronuntianda ista verba, *Ego te baptizo*, &c. Quædam verò spectant ad mores, & ritus quosdam externos, ut ceremoniæ Baptismi, trina mersio, Chrismatis renovatio annuatim, mixtio aquæ cum vino in calice, ad orientem precatio, aquæ benedictio, & hujusmodi alia.

Distinguuntur quoque traditiones ex parte loci, ũde quædam sunt universales pro tota Ecclesia, aliæ pro certo quodam loco, dicunturque particulares, seu locales. Similiter ex parte temporis; sunt enim quædam perpetuæ, aliæ ad certum tempus, ut sanctio de abstinentia à sanguine, & suffocato per Apostolos decreta in Concilio Jerosolymitano, Act. 15. Insuper ex modo, quo præscribuntur, aliæ quoque sunt necesariæ cum dantur in forma præcepti, ut diei Dominicæ sanctificatio, & jejunium Quadragesimæ: aliæ liberæ, quæ dantur per modum consilii, ut sunt quædam consuetudines in Ecclesia sine ulla lege expressa inductæ, qualis est Crucis signatio in fronte, oratio ad orientem, aspersio aquæ benedictæ, &c.

E

An traditiones illæ omnes æqualem inter se habeant authoritatem?

Minimè; solùm enim divinæ traditiones parem vim habent

habent cum Scriptura sacra, quod sicut mandatum principis eandem vim, & authoritatem habet apud subditos, sive scripto, sive viva voce proferatur: sic etiam verbum Dei, sive scriptum sit, sive traditum. De his Tertullianus de corona militis, cap. 3. Hanc (scilicet traditionem) si nulla scriptura determinavit, certè consuetudo corroboravit, quæ sine dubio de traditione manavit, & cap. 4. *Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix.*

Tertullianus.

Quid de Apostolicis traditionibus?

Discrimen aliquod est: quia Apostoli quædam docuerunt, & tradiderunt tanquam à Deo promanantia, & hæc parem quoque cum Scriptura sacra authoritatem habent: quædam verò instituerunt ex authoritate propria Pastorali ad regimen Ecclesiæ, & hæc non tantæ sunt authoritatis, ut jus divinum, constansque, ac perpetuum statuant.

Quibus argumentis probabis traditiones?

Jodocus Clictoveus. Magni momenti est validissimis rationibus eas adstruere, nam ut disertè Jodocus Clictoveus in compendio veritatum contra erroneas Lutheranorum assertiones materiam hanc pertractat, & quem hic verbatim sequi non pigebit, Hæreticorum clypeus adamantinus, & umbo ferreus ad reluctandum veritati, & sanctæ Ecclesiæ, est hæc improba, & erronea assertio; Nihil esse credendum, recipiendum, vel faciendum, nisi quod expressè in sacra Scriptura dicitur. Quæ sanè propositio tanquam stygia palus, & lacus tartareus, multarum hæresum mater est viperea, infaustaque origo, quas ex orco sæpiùs produxit infeliciter in superas auras, & nostram hanc regionem: ad quam interimendam hęc prorsùs opposita nunc proponitur veritas, sacrarum Litterarum testimoniis, & rationibus munienda.

Aliqua sunt in Ecclesia indubiè tenenda (quorum nonnulla à Christo, & Apostolis sunt profecta) quæ non expresè in sacra Scriptura continentur, nempe multa dixisse Christum discipulis suis, quæ in Euangeliis scripta non sunt, vero est consentaneum, cùm dicat B. Joannes in penultimo sui Euangelii capite: *Multa quidem, & alia signa fecit Jesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt scripta in Libro hoc.* Et paulo post in ultimo capite: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scriberentur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, Libros:* Quòd si fecit Jesus multa, quæ non sunt scripta, consimili certè ratione putandum est, & credendum, multa cum dixisse discipulis suis, & turbis, quæ non sunt ab Euangelistis conscripta; quale est istud dictum, *Beatius est magis dare, quàm accipere:* quod B. Paulus Act. 20. cap. perhibet Christum dixisse, & tamen ab Euangelistis non exprimitur inter ea, quæ dicta sunt à Domino. Insuper circa principium historię Actuum Apostolorum scribit B. Lucas de Domino nostro, quòd post resurrectionem suam præbuit seipsum discipulis suis vivum, *in multis argumentis, per dies 40. apparens eis, & loquens de regno Dei*, id est, de Ecclesia triumphante, aut etiam militante (quæ hæc frequenter in Euangeliis per Regnum Cœlorum designatur) admonens, quomodo eam gubernarent, & regerent: ea tamen, quæ de regimine Ecclesiæ Christus discipulis suis post resurrectionem locutus est, non sunt scripta. Multa igitur creditur dixisse Christus discipulis, quæ scripta non sunt, sed solo verbo ab eo excepta, & per Apostolos Ecclesiæ sunt tradita, atque commendata, non minoris tamen authoritatis, quàm alia.

Joan. 20. Joan. 21. Act. 20. Act. 1.

1. Cor. 11. Præterea B. Paulus in 1. ad Cor. Epistola sic scribit: *Laudo autem vos, fratres, quia per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.* Ubi de iis loquitur traditionibus, & præceptis, quæ dederat Corinthiis verbo, antequam iis scriberet. Et paulo post in eodem cap. post doctrinam salutarem, quam scripserat eis de sumptione Eucharistiæ, subnectit: *Cætera autem, cùm venero, disponam.* Quo verbo promittit se & alia daturum eis præcepta, ac monita circa eandem materiam, quæ scripto non comprehenderat in sua Epistola. Rursum in 2. ad Thess. I. Epist. idipsum etiam insinuat ipse idem Doctor gentium, dicens: *Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ubi aliqua innuit se tradidisse illis sermone, verbique ministerio, quæ non docuerat eosdem per Epistolam suam. In sequenti quoque ejusdem Epistolæ cap. sic scribit eisdem: *Denuntiamus vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.* Illa autem traditio forma erat piè vivendi à Paulo ipsis verbo definita, non inscripta quidem chartis, sed sermonis communicatione tradita. Consonat iisdem & illud ipsum, quod in 2. Epistolæ ad Tim. 2. scribit Apostolus, ad eundem verba faciens: *Tu ergo*, inquit, *fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu, & quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere.* Itaque audivit aliqua Timotheus à Paulo, quæ non sunt scripta. Adde, quod in Actuum Apostolicorum cap. 15. narrat sacra illa Historia, quòd *B. Paulus electo Sila comite perambulabat Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesiam, & præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.* Hujusmodi autem præcepta nequaquam in sacrarum litterarum pagina sunt expressa, sed verbo tantùm erant tradita Ecclesiæ, & ex Apostolis in alios transfusa. In proximè verò, & continuò sequentes ejusdem libri cap. contexitur de B. Paulo, & Timotheo ejus comite hæc narratio, quòd *cum pertransissent civitates, tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus, qui erant Hierosolymis.* Talia verò dogmata, & decreta nequaquam in toto scripturæ ambitu continentur.

Ibidem. 2. Th. 2. 2. Th. 3. 2. Tim. 2. Act. 15. Act. 16.

Ad hæc ante ipsius Moysi (qui scripsit Pentateuchum) tempora erat Synagoga, immo Ecclesia sancta sub ætate Adæ, Noe, Abrahæ, & Sanctorum Patriarcharum, erantque tunc, & præcepta Dei, & ceremoniæ, & sacrificia, pro illius temporis conditione, & forte offerenda: attamen nulla tùm habebatur Scriptura sacra, sed tantùm divinæ revelationes, & locutiones ad sanctos Patres, quemadmodum in suo Cantico cecinit sacrata Deo Virgo Maria: *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham, & semini ejus in sæcula.* Idem etiam Spiritu sancto repletus Zacharias Pater S. Joannis Baptistæ, post revolutam divino beneficio linguam, decantavit; *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Non igitur ipsius Ecclesiæ substantia, aut integritas, nec etiam divini juris authoritas omninò, & in universum pendet ab ipsa divinorum librorum scriptura.

Luc. 1. Ibid.

Rursus non statim post primitias sancti Spiritus in discipulos Domini effusas conscripta sunt Euangelia sacra, sed post aliquantum temporis curriculum, ab ipsa sancti spiritus in terram missione, ut exempli gratia, sex annorum, aut octo, qui intercesserunt ab ipso Ascensionis Dominicæ die usque ad primam Euangelii conscriptionem à B. Matthæo factam per hypothesim: Toto itaque illo tempore intervalli erat Ecclesia sancta, Christianæ legis observatrix, per Apostolos sub administrationibus Sacramentorum, & doctrinæ Euangelicæ gubernata, & tamen tunc nulla erat adhuc Scriptura sacra novi Testamenti, neque Euangelia, neque Epistolæ Apostolicæ, nec Actus Apostolorum, nec sacra Apocalypsis; quomodo igitur Ecclesiam in has detrudemus angustias, ut nec credenda habeat, nec agenda, quæ non obstringant, nisi ea tantùm, quæ in sacris Litteris continentur? Quomodo itidem eam redigemus in id pristinum, ut ex scripturæ præsidio omninò pendeat? Cùm nec ipse Legislator noster Christus quidquam legis ipsius scriptum in membranis reliquerit, nec discipulos jusserit scribere libros, sed docere omnes gentes, & baptizare. Matt. 28.

Huic accedit, quod non minùs efficax instrumentum ad docendum sacra fidei, & morum rudimenta, est vox docentis, quàm manus scribentis, immò longè efficaciùs: Viva enim vox (ut Author est Quintilianus) alit pleniùs, & vehementiùs, ac acriùs afficit, cui respondet illud etiam Beati Hieronymi verbum in Epistola ad Paulinum, de omnibus sacræ Scripturæ Libris: Habet nescio quid latentis energiæ vivæ vocis actus, & in aures discipuli de authoris ore transfusa fortiùs sonat. Non igitur minus erat, aut infirmius, ipsa Ecclesia nova plantatione fundata sub Apostolis, cùm necdum esset aliqua Scriptura sacra novi Testamenti, quàm fuerit postea, quando conscripta sunt divina illius volumina. Quomodo igitur asserere quis rectè possit, nihil credendum, vel agendum, nisi quod in sacra continetur Scriptura, cùm tunc credenda, & agenda viva tantùm voce ex uno in alterum transfunderentur, atque communicarentur?

Quint. *B. Hier.*

Aquæ miscenda vino. Cæterùm ut non solis rationibus, sed exemplis veritatem in hoc cap. propositam adstruamus, id primo in limine constituamus præsentis negotii exemplum. In toto sacræ Scripturæ decursu, atque contextu expressum id nequaquam habetur, quòd aqua sit miscenda vino in Missæ officio: id tamen indubiè tenendum est, & factitandum, quod à Christo credatur Apostolis, ut fiat, traditum, & ab illis toti Ecclesiæ commendatum.

S. Cyprianus. Cyprianus in Epistola ad Cæcilium fratrem: Si quis, inquit, de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter hoc non servaverit (scilicet aquam vino non miscuerit in calice Domini) quod nos Dominus facere, & exemplo, & magisterio docuit, potest simplicitati ejus indulgentia Domini venia concedi: nobis verò non potest ignosci, qui nunc à Domino instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus. Hæc ille. Adstipulatur supradictis & Innoc. 3. c. *Cum Marthæ*, titulo de celebratione.

Signum crucis. Insuper indubitatò tenendum est, laudabilem hunc esse morem, meritòque commendandum, quo Christiani signant se signo Crucis, & signaculum illud in fronte depingunt, nequitiisque spiritualibus, ut scutum quoddam, & munimentum objiciunt. In tota tamen Sacra scripturæ pagina id nequaquam expresè positum comperitur, quod debeant se fideles illo vivifico munire signo.

Symbolum fidei. Præterea nullæ scripturæ sacræ traditione id proditum habemus, quod Apostoli composuerunt Symbolum fidei, quod vulgò Symbolum Apostolorum dicitur: de illo tamen nemini licet hæsitare, aut dubitandi occasionem aliis ingerere, quandoquidem id ipsum unanimi totius Ecclesiæ sententia approbatum sit, & probatissimorum Authorum concordi sententia confirmatum. *S. Augustinus.* B. itidem Augustinus in sermone primo pro vigilia Pentecostes eidem adstipulatur sententiæ, dicens: Sancti Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundum numerum Apostolicum, duodecim sententiis comprehensam Symbolum vocaverunt, per quam credentes Catholicam tenerent veritatem, & per quam hæreticam convincerent pravitatem. Sermone autem secundo Dominicæ in Ramis Palmarum idem eximius Doctor nominatim cuique duodecim Apostolorum suum assignat articulum fidei, quem in unum cum cæteris contulerit, ad componendam hanc certissimam fidei regulam. Quo testimonio, quid apertius à quopiam expeti, aut verius efflagitari potest? Eandem præterea sententiam probat uno consensu tota antiquorum patrum corona, & sacer chorus haud dubiè sentientium, & scriptis suis attestantium, illud Symbolum à sanctis Apostolis editum esse. Id & universalis Ecclesiæ ritus corroborat, quotidiè ad officium Primæ, & Completorii in horis Canonicis, illud Symbolum tanquam Apostolicum dici debere constituens, ut & in cujusque diei principio, & exitu, ac fidei regula, & confessione muniantur fideles, atque stabiliantur.

Plura sunt hujusmodi, quę traditiones probant, ut A etiam hæretici vix ullam actionem sacram peragant, in qua non inveniantur plures circũstantiæ, si benè expendantur, quas nullatenus per verbum Dei scriptum probare possint, ut patere potest in administratione sacramentorum, quæ recipiunt, ut, quod sermone negant, opere ipso admittant.

Quid respondendum objectionibus contra traditiones?

Primò itaque objiciunt illud verbum Moysi, populum Israeliticum de edictis Domini: *Non addetis ad verbum, quod loquitur vobis, nec auferetis ab eo.* Et ejusdem libri Deuter. cap. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam, nec minuas.* B Consonat eidem sententiæ, & illud Proverb. 30. cap. *Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est omnibus sperantibus in se, non addas quidquam verbis illius, & arguaris, inveniarisque mendax* Demum Apoc. ultimo terribiliter comminatur B. Joannes iis, qui tentarint quidpiam superaddere verbis Domini, *Contestor*, inquit, *omni audienti verba Prophetiæ libri hujus, si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta.* Verbis igitur divinis, quæ in sacra explicantur scriptura, nihil est addendum, tanquam jus divinum, & necessarium ad credendum.

Deuter. *Deuter.* *Prov.* 30. *Apoc.* 22.

Responsio. Per authoritatem geminam libri Deuteronomii, & unam Proverbiorum supra adductam, C id solum prohibetur, ne verbis Domini superaddamus aliquid, tanquam verbum Dei ab eo dictum, quod non sit ejus: non tamen ex illis id rectè colligitur, quod ipsemet Deus prioribus suis dictis non addiderit postea alia, quæ verbo, & non scripto ab eo habuerimus, quæ certè nos non addidimus, sed ipse fuit, qui addidit. Multa siquidem eorum, quæ dicimus esse divini juris, & non scripta à Christo, Apostolis sunt denunciata. Per authoritatem verò Apocalypsis supracitatam, id solum vetatur, ne libro Apocalypsis ostensæ B. Joanni in Pathmos insula, aliquid addatur tanquam pars illius Apocalypsis, quod tamen ipse non scripserit, nec addiderit, & certum quidem est Ecclesiam idipsum ad unguem observasse, nec superaddidisse quidquam extraneum, tanquam partem libri illius. Quocirca per prædictam authoritatem non prohibentur acceptari aliæ revelationes ad eum librum D nihil facientes, neque traditiones Apostolorum, aut constitutiones Ecclesiasticæ non repugnantes sacris litteris, sed adminiculariæ, & adjutrices ad ea melius, & expeditius agenda, quæ in sacris litteris continentur.

Augustinus. Secundò sic instant. Augustinus in Epistola quadam ad Hieronymum hanc præclaram scribit sententiam, quæ etiam in volumine Decretorum, dist. 9. cap. *Ego solis*, recitatur in hunc modum à Gratiano. Ego solis scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, ut earum nullum authorem aliquid errasse firmissimè credam. Si autem aliquid in eis invenero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quàm mendosum codicem esse, vel non assecutum interpretem, quod dictum est, vel minimè me intellexisse non ambigam. Alios autem E ita lego, quantalibet sanctitate, vel doctrina polleant, ut non ideò verum putem, quia ipsi ita senserint, sed quia per alios authores, vel Canonicas, vel probabiles rationes, quia à vero non aberrant, mihi persuadere potuerunt. Ex quibus Augustini verbis colligitur, quia solùm libris Canonicis, qui in Biblia continentur, necesse est fidem certissimam adhibere, non autem aliorum assertionibus, quæ extra sacræ Scripturæ ambitum ponuntur: & ita non æquo gradu tenenda sunt aliqua non scripta in Biblia, cum iis, quæ ibidem planè exprimuntur. Consimiles autem prædictæ sententias Augustini, in eundem scopum tendentes,

tes, etiam complusculas recitat in loco supradicto Gratianus 9. scilicet dist. libri Decret. cap. *Quis nesciat*, cap. *Noli*, & cap. *Neque*.

Responsio. In prædicta authoritate, & cæteris in eadem dist. 9. adductis, B. Augustinus solùm loquitur de sacra Scriptura, & ejus libris in comparatione ad alios libros, qui ab humanis Authoribus ingenio humano, & absque divina revelatione sunt editi, quod ex ipso verborum ejus contextu in prædictis sententiis satis constat. Et idcirco per divinam Scripturam in illis suis dictis intelligit Augustinus, quidquid per divinam revelationem habetur in Ecclesia, sive id in Biblia scriptum sit, sive extra eam repositum, & per traditionem Apostolorum, aut Christi viva voce communicatum. Hanc autem ejus esse intelligentiam, eo ipso convincitur, quòd ipse sacer Author omnino etiam tendat in veritatis hoc cap. prolatæ sententiam, ut ex multis capitibus 11. dist. decret. potissimùm ex c. *Ecclesiasticarum* dilucidè constat.

Tertiò insistunt, extra illam Scripturam nulla Catholica veritas invenitur, in qua omnis veritas utilis ad salutem habetur, & omnis falsitas inimica saluti, damnatur. Atqui secundum B. Augustinum in scriptura divina quidquid utile est, invenitur, & quidquid noxium fidei, & bonis moribus damnatur. Ergo extra sacram Scripturam nulla invenitur veritas Catholica.

Augustinus.

Responsio. In illa B. Augustini sententia, quæ secundo hìc assumitur loco, sacra Scriptura non debet contracta, & constricta ratione concipi solùm pro iis, quæ in libris Canonicis scripturæ expressa sunt, & palam explicata; sic enim à veritate esset aliena prædicta propositio Augustini, sed secundum generalem, amplamque significationem, est ibidem accipienda sacra Scriptura, qua ambiat, & complectatur omne jus divinum, seu revelationem ab Ecclesia acceptam uti divinam, sive sit conscripta in corpore Bibliæ, sive non, sed solo verbo tradita. Siquidem quia potissima, & multo major pars divinarum Revelationum nobis communicatarum est exarata, & scripto expressa in ipsa Biblia; idcirco nomine sacræ Scripturæ sancti Authores comprehendunt etiam pauca divinitùs nobis indulta, quæ extra sacram Scripturam, & libros Canonicos habemus in eodem divini juris gradu.

Quartò, & hunc movent cavillum, Non minùs sufficiens est pro fidelibus Christianis Novum Testamentum unà cum veteri, quàm fuit solummodo vetus Testamentum pro Hebræis: sed tota fides, ad quam adstringebantur Hebræi, fuit expressa in Veteri Testamento, & libris ejus: ergò etiam & tota fides, ad quam de necessitate salutis obstringuntur Christiani, continetur in Novo, & Veteri Testamento. Non igitur obligantur verè fideles ad aliquid credendum, quod in Biblia non exprimitur, aut ex ea non potest recta consequutione deduci.

Respondeo, Judæos præter Libros Veteris Testamenti habuisse alia nonnulla ad fidem, & mores spectantia, ex ore Prophetarum, & antiquorum Patrum sine scripto excepta, sed ab avis ad nepotes, voce, verborumque communicatione transfusa, ad quæ nihilominùs agenda, vel credenda ipsi obstringebantur. Et has traditiones sine scripto per sermonis transfusionem, nonnulli Cabalam Hebraica voce nuncuparunt, sive Latina, receptionem, quòd à majoribus suis juniores illas traditiones receperint solo verbi commercio sine scriptura, quemadmodum diligentissimi earum rerum indagatores, arcanorumque Linguæ Hebraicæ, ac legis perscrutatores litterarum monumentis tradiderunt.

Quid Cabala.

Demùm postremò sic insurgunt in nos adversarii. Illud, quod eadem facilitate contemnitur, qua probatur, ad fidem Catholicam minimè spectat, nec debet inter veritates Orthodoxas annumerari: at secundum B. Hieronymum, quod ex Scripturis sacris authoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua approbatur; tale igitur ad fidem Catholicam nequaquàm attinere putandum est; ea verò, quæ in libris Bibliæ Canonicis expressa non sunt, non habent à sacris Litteris authoritatem, talia igitur contemnenda sunt, & non firmiter tenenda.

Hieronymus.

Respondeo. In propositione secundo loco assumpta, B. Hieronymus sacram Scripturam secundum generalem, & amplam acceptationem, qua complectatur etiam omnia divini juris documenta, quæ revelatione, aut ordinatione divinitùs facta, sive accepta à fidelibus, sive scripto expressa sint, sive sola verborum communicatione tradita: quemadmodum etiam in tertiæ objectionis dissolutione paulò ante dictum est, B. Augustinum sic accepisse sacram Scripturam, in una propositione ex eo ibidem deducta. Neque B. Hieronymi mens est, & sententia, quòd in authoritate hic ex eo citata capiatur sacra Scriptura contractè, & secundum constrictam hanc rationem, qua solùm complectatur libros Canonicos exaratos, scriptoque relictos, & quæ in eis continentur; nunquam enim sentiret ipse B. Pater id non contentum in ea esse reprobandum (ut superioribus utamur exemplis) quòd in Augustissimo Missæ sacrificio aqua vino misceatur, aut quòd signaculo sanctæ Crucis fideles frontem insigniant, aut Symbolum legant Apostolicum ea contemplatione, quod ab Apostolis conditum sit, & ad nos ita traductum: nullum tamen ipsorum expressum est scripto in Biblia, sed aliundè, scilicet verbo, est jam olim inductum.

Ceterum hoc argumentum luculenter, & eruditè tractat Lindanus in Panopliæ Euangelicæ opere disertissimo, in quo laborans, ut verè fideles Christiani habeant, undè catholicam doctrinam tueantur illæsam, posterisque sartam tectam tradant, ne inter tàm varias diaboli fraudes numquam insurgentis acrius, numquam oppugnantis infestius mutiletur, aut in alium sensum depravetur, quàm à Christo, ejusque Apostolis accepit Ecclesia, ut id fiat facilius, hæreticorum axioma, scilicet quod nihil credendum, quod non sit scriptum, primo libro funditus evertit, ac in sequentibus libris, secundo, tertio, & quarto, confirmatis præcipuis capitibus doctrinæ catholicæ contra Lutheranos, & Calvinistas. In quinto demum libro plures eorum objectiones contra verbum Dei agraphum, seu non scriptum proponit, ac dilucidè dissolvit, Brentii nempe, qui Apostolorum traditiones comparat cabalistis Rabbinorum nugis, Calvini, cujus captiunculæ Sophisticæ aperiuntur, ac calumniæ refutantur, confessionis Uvitebergensis, quæ inutilibus aliquot, seu Patrum fragmentis doctrinam traditionis nititur obruere, maximè illo loco D. Augustini tract. 49. super Joannem, quem sicut Achillem opponit. *Electa sunt autem, quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur.* fragmentum hoc, inquit Lindanus, extra suum locum cogitatum haud parum sanè habet verisimilitudinis: sed suo consarcitum corpori, unde est divulsum, nihil prorsus ad rem facere cognoscetur: non enim quod ait D. Augustinus, *quæ saluti credentium sufficere videbantur*, ita dictum est, quasi Augustinus dicat electa esse omnia, quæ ad omnia fidei dogmata confirmanda adversus omnes hæreses sufficerent, sed tantùm quæ saluti credentium sufficerent, quantum ad illud caput fidei, quod sibi D. Joannes sumpserat corroborandum, videlicet, Jesum esse Christum, eundemque esse Dei filium. Sic telum istud adversariorum facilè perfringitur, sed & alia arma parricidalia, quibus suam in matrem, quæ ipsos Christo regeneravit, sese armarunt, ibidem de manibus ipsorum excutiuntur. Quod indicasse nunc nobis satis sit ad aliud Dei verbum, si tamen est aliud, festinantibus.

Lindani Panoplia.

DE VERBO DEI DEFINITO, AUT EXPLICATO per Concilia. Pars tertia apparatus.

An verbum Dei definitum aliud est à verbo Dei scripto, aut tradito?

IDem est verbum, quod à Deo revelatum est. Sed cum Deus aliqua revelet magis explicitè, & clarè, alia implicitè, & magis obscurè; illud solet definiri ab Ecclesia, quod tantum implicitè, & magis obscurè revelatum est à Deo, maximè cum solet revocari in dubium, aut non sanè intelligi.

Quid de verbo Dei definitur?

Tria potissimum de Verbo Dei definiri solent. Primò quod sit. Secundò, quid significet. Tertiò, quid ipsi æquipolleat, seu quod ex ipso per necessariam consequentiam infertur. Tria enim circa verbum Dei revocari solent in dubium, quæ nisi determinentur, turbatur fides Christiana, invertiturque, ac evertitur. Dubitatur enim primò, an hi, & illi libri sint canonici, & à Spiritu sancto inspirati. Secundò, quis sit sensus verborum, imo & rerum, cum eodem sensu illa non accipiant universi, sed aliter, atque aliter, alius, atque alius interpretetur, ut pene, quot homines sunt, tot illic sensus erui posse videantur, ait Lirinensis. Tertiò dubitatur etiam, quid implicitè lateat in verbo Dei, & quid inde erui, & consequi possit necessariò, propter hæc enim digladiantur inter se plures, & in periculum fides adducitur. Idcirco circa verbum Dei tria solet definire Ecclesia: Primò quodnam sit verbum Dei, unde determinat canonem librorum Sacrorum, & catalogum figit. Secundò determinat de sensu legitimo, & à Spiritu sancto intento. Tertiò de his propositionibus, quæ consequuntur necessariò ex verbo Dei, unde fiunt postea propositiones, ac definitiones fidei. Unde ad quæstionem.

3. Dubia circa verbum Dei.

Commonit. p. 1. c. 2.

Est ne præter Scripturam, & traditiones opus Conciliis?

Respondetur, si homines fideliter, & cum debita obedientia verbo Dei scripto, & præceptis Apostolicis acquievissent, vix Conciliorum auxilio indigerent; verùm quia Scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno, eodemque sensu universi accipiunt, eamque perversi homines corruperunt (non enim ait D. Augustin. lib. 83. quæst. qu. 69. Posset error oboriri palliatus nomine Christiano, nisi de scripturis non intellectis) quia etiam verbum Dei traditum sub variis prætextibus neglexerunt, itaut quæ per se satis obscura erant, obscuriora reddiderint, varias lites, ac controversias suscitando, vel avertendos plures à vera fide, opus fuit judicio Ecclesiæ ad componendas, definiendasque eas controversias, quæ vel nullo modo, vel non nisi obscurè in verbo Dei scripto, aut non scripto continentur: aliàs siquidem Deus non providisset sufficienter Ecclesiæ suæ, quam necesse esset sine remedio in perpetuis schismatibus, ac dissensionibus seipsam consumere, nisi ab eo authoritas quædam instituta esset, quæ de controversiis in dies subnascentibus sententiam clarè, & perspicuè pronuntiaret, cui tenerentur omnes se submittere. Patere hoc potest exemplo controversiarum civilium, quæ judicem requirunt, qui de eis dijudicet, licèt enim lex scripta sit in Codice, & Digestis, extetque insuper consuetudo annorum tractu firmata, hæc tamen non satis sunt, sine Principe, vel Magistratu, qui fungatur officio judicis, advocatis etiam, cum opus fuerit, senatoribus pluribus ad rem discutiendam: idem dicas in Ecclesia præter codicem Scripturarum, & consuetudinem traditionum, opus est judice, qui est Summus Pontifex, qui vel extra Concilia, vel in illis pro rei gravitate clarè, & apertè definiat. Unde dicit idem D. Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 14. Quod si providentia rebus humanis præsidet, desperandum non est ab ipso Deo authoritatem aliquam constitutam, qua velut certo gradu innitentes ad Deum attollamur.

Judex fidei.

A *At Christus nos remittit ad scripturas.* Joan. 5.

Respondetur, eo in loco dicere Christum *scrutamini scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me.* Non dicere, quia illæ judicium perhibent de me: at testium officium non est ferre sententiam, sed solum testimonium dicere. Ad judicem verò spectat testium dicta audire, scrutari, conferre inter se, & ex his sententiam ferre, ac judicare.

Quid est Concilium in genere?

Congregatio, sive conventus hominum prudentium publica authoritate convocatorum, ad tractandum communi intentione de necessariis, sive commodis Reipublicæ.

Quotuplex illud Concilium?

Vel sæculare est, & pro rebus temporalibus, ac terrenis congregatum: vel Ecclesiasticum est, & pro rebus spiritualibus, ac Ecclesiasticis convocatum. Hocque distingui solet in tres species, quæ sunt Concilium Generale, seu Universale, Provinciale, ac Episcopale. Universale est congregatio majorum Prælatorum Ecclesiæ Catholicæ, de toto orbe Christiano nullo excluso, authoritate Romani Pontificis convocata ad aliquod communi intentione solemniter tractandum in religione Christiana, ipso Pontifice Romano præsidente, vel aliquo loco sui. Aliquando autem minus propriè sumitur generale respectu alicujus provinciæ, aut nationis, quo pacto multa Concilia vocantur generalia, etsi non omnes orbis Christiani Prælati ad illud vocentur.

B

Provinciale Concilium illud vocatur, quod Primas, vel Metropolitanus, aut Patriarcha habet cum suis Episcopis sibi subditis. Aut legatus Summi Pontificis cum Episcopis suæ legationis, seu Provinciarum intra ejus terminos contentarum. Unde illud Provinciale dicitur, aut Provinciæ delegatæ, ac commissæ, qualia solent esse Concilia Legatorum Summi Pontificis in diversis regnis: aut sunt Provinciæ ordinariæ, qualia sunt Archiepiscoporum, Primatum, aut Patriarcharum solemnes convocationes Episcoporum, sibi jure ordinario subditorum ad tractandum, & decernendum de rebus spiritualibus.

C

Episcopale Concilium, quod & Synodus Episcopalis vulgo dicitur, illa est, quam celebrat Episcopus in Diœcesi sua cum Abbatibus, & Clericis sibi subjectis.

Unde origo celebrandi Concilia?

D Partim à Patribus veteris Testamenti, partim ab Apostolis. Nam de illis legitur num. 16. *Viri proceres Synagogæ, qui tempore Concilii per nomina vocabantur.* De his habetur in Actis Apostolorum. Quod pluries congregati sunt ad nascentis Ecclesiæ informationem. Sed nec Angelorum deest exemplum. Qui etiam inveniuntur aliquando adstitisse coram Deo ad providendum saluti hominum suæ custodiæ concreditorum.

Quomodo probares apud Pontificem Romanum pertinere convocare Concilium Universale, ac in illo præsidem agere?

Quia illi cura universæ Ecclesiæ demandata est, cum D. Petro Apostolorum Principi, cui succedit, oves omnes Christi commissæ sunt, ut eas pasceret, unde ad illum præsertim spectat ea agere, & disponere, quæ ad universam Ecclesiam spectant. Deinde ad illum pertinet convocare Concilia universalia, cui omnes obedire tenentur, quique potest coercere negligentes, aut contemnentes ad illud adesse, nam aliàs convocatio illusoria esset: soli autem Rom. Pontifici, ut primatum habenti omnes obedire tenentur: & nisi ita esset, ac quilibet de majoribus in Ecclesia possent Concilium cogere, facillimè schisma oriretur, dum unusquisque ad se Ecclesiam trahere vellet. Unde Synodus Alexandrina, in qua erat D. Athanasius, scribit in hunc modum Felici Papæ. Scimus in Nicæna magna Synodo ab omnibus esse concorditer roboratum, non debere absque Rom. Pontificis sententia Concilia celebrari, nec Episcopos condemnari. Et 1. Machab. 4. attribuitur Simoni

E

Papæ au[c]toritas.

Sa-

Sacerdoti magno Hebræorum, ut Conventus sine ipso non fieret in regione. Quod privilegium eo magis convenire debet Summo Sacerdoti legis Christianæ, quanto amplioris est dignitatis supra Pontificem veteris legis. Unde etiam Summi Pontificis est dirigere Concilium, ea proponere, quæ in eo tractanda, judicanda, ac definienda sunt, eadem definita confirmare, cum robur, & potestas Concilii ab eo pendeat, quem Christus Vicarium suum generalem super universam Ecclesiam constituit, ac proinde omnes Ecclesiæ Prælati, etiam in Conciliis, Romanum Pontificem maximè debent revereri, colere, ac venerari, ne, si deprimatur, aut contemnatur, inanes sint eorum definitiones ejus authoritate destitutæ, & illegitima habeantur Concilia, ut sæpè factum est.

Nec obstat, quod legitur Act. 6. convocatam fuisse multitudinem discipulorum per duodecim Apostolos. B Quia ex hinc non sequitur authoritate D. Petri non fuisse convocatos, licèt expresse id non commemoretur, major enim fuit reverentia Apostolorum ad B. Petrum tanquam ad caput, & Principem suum, cui in omni negotio primum locum cesserunt.

Nec similiter quod legantur Imperatores convocasse aliquot Concilia, quia non aliter id fecerunt, quàm ex consensu, & authoritate Pontificis Rom. cujus voluntatis fuerunt exequutores. Ut ex infra dicendis clarius patebit.

Qui ad universa Concilia necessariò vocandi sunt?

Episcopi. Episcopi, qui locum Apostolorum tenent. Juxta illud Psalm. 44. *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos Principes super omnem terram.* Cum enim universitas tota Ecclesiæ convocari non possit, ii C convocandi sunt, in quibus ipsa continetur, & per quos regitur, & administratur, quibusque à Christo potestas judiciaria concredita est in discernendis causis. Si enim inferiores Prælati, aut laici vocandi essent, ut judicarent in Conciliis cum suffragio decisivo, tunc magis regerentur ab iis, quàm eos regerent Episcopi, cum enim longè plures sint numero, si oriretur inter ipsos discordia, tota authoritas Concilii revolveretur ad inferiorum vota, cum à majori parte concluderetur, quod valde absurdum esset. Sed & cum Episcopi existimentur habere custodes Angelos superioris cujusdam ordinis, eorum judicia majori firmantur veritate, & authoritate.

Adsistentes concilio qui. Possunt autem alii vocari, ut habeant vocem decisivam ex privilegio, ut Generales Ordinum, ac aliqui D Abbates: alii quoque, ut habeant voces consultivas, ii scilicet, qui majori pollent prudentia, doctrinaque divini, aut humani juris, sicut sunt plures eximii Doctores, seu sæculares, seu religiosi. Alii quoque, ut inserviant Concilio, ne vis illi inferatur, locus tutus servetur, omniaque in illo peragantur cum debito ordine, contra adversantium, aut protervorum nequitiam, fraudes, ac insultus, qui diversis artibus Concilia interturbare moliuntur. Denique cum forma, & modus celebrandorum Conciliorum universalium ex dispositione, & authoritate Pontificis pendeat, illius est pro varietate temporum, ac negotiorum tractandorum providere de iis, qui præter Episcopos vocandi erunt, absque eo, E quod ex modo, vel forma servata in aliquo Concilio, etiamsi fuerit Apostolorum, efficax argumentum desumi possit, cum unum, aut aliud exemplum legem pro futuris temporibus non possit imponere.

An Concilia universalia errare possint in dogmate fidei, & rebus ad salutem necessariis?

Ecclesia in Concilio universali docens necessaria ad salutem, seu in fide, seu in moribus, errare, & fallere non potest propter assistentiam Spiritus sancti, quam usque ad finem mundi Ecclesiæ Pastoribus non defuturam promisit Christus, Joan. 14. *Paracletus manebit vobiscum in æternum spiritus veritatis, ille vos docebit omnia.* Et quando Christus ad docendum misit Apostolos. *Docete omnes gentes*, adjecit, *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem*

A *sæculi.* Matth. ult. Idem scriptura indicat, cum hos titulos tribuit Ecclesiæ, ac ejus Pastoribus, qui certitudinem, & infallibilitatem eorum arguunt. Matth. 5. *Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi*, Osee 2. Vocatur Ecclesia desponsata Dei in fide, nec unquam relinquenda promittitur 1. ad Tim. 3. Vocatur *columna, & firmamentum veritatis.* Ut scilicet per sapientiam Ecclesiæ loquentis succurratur infirmitati, & ignorantiæ hominum in rebus fidei, & ab omni errore noxio conserventur, juxta illud ad Ephes. 4. *Quosdam dedit Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum, &c. Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & non circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia, & circumventione erroris.* Itaut fideles, qui obediunt Ecclesiæ, & in ejus unione permanent, ab hæresi immunes sint. Quare Christus cum rogasset pro Apostolis, *Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est, &c.* Pro cæteris fidelibus, qui credituri erant per verbum eorum, orat, *ut omnes unum sint*, id est maneant per charitatem, & obedientiam concordes in Ecclesia, quo sic ab errore liberentur. Porro cum in illis verbis Christus respexerit ad perpetuitatem Ecclesiæ, & finis dati in Ecclesia ministerii æquè requirat assistentiam Spiritus sancti in successoribus Apostolorum, minimè ipsis solis hanc assistentiam competere judicandum est, cum etiam illis data sit ratione potestatis eorum Pastoralis, ac ordinariæ, in qua successores usque ad finem mundi habituri sunt, & similis vigebit necessitas fideles in veritate pascendi contra exorientes subinde novos errorum Doctores.

Quid si Ecclesia in Conciliis non adhiberet ea media, quæ necessaria sunt, ut non erret? *Media ad benè definiendum.*

Respondetur, Deum, qui disponit omnia suaviter, eo ipso quod promittat absolutè aliquem finem, eo ipso providere, ne desint media ad illum consequendum, & ne aliqua obstent ad ejusdem finis consequutionem: quare cum Deus promiserit futurum, ut Ecclesia assistente Spiritu sancto veritatem doceat in omnibus, & si id fieri debeat cum certis quibusdam mediis, ut diligenti examine, auxilii supernaturalis invocatione, & aliis, non debemus existimare defutura ista media necessaria: quemadmodum si cui Deus revelasset suam beatitudinem futuram, eamque illi in particulari promisisset, & si non videret media, quibus illam attingeret, deberet Deo simpliciter revelanti, & promittenti credere, & si illa media nondum explorata haberet. Debet enim confidere illa non defutura unquam, Deo providente de mediis necessariis ad finem illum, quem promisit. Quare vanum est, quod quidam objiciunt contra infallibilitatem Conciliorum circa conclusiones fidei, & morum dogmata, non constare, si in iis debita media adhibita fuerint, ac de iis mediis dubitari; acquiescendum est enim simpliciter promissioni Divinæ, quod Ecclesia per Spiritum sanctum in omnem veritatem inducetur, & quod, qui finem promisit, in mediis necessariis non deerit. Undè sibi parum constant hæretici, qui cum nullam aliam veram fidem justificantem agnoscant, quam quæ innititur promissionibus divinis, firmitatem tamen, & certitudinem Ecclesiæ in definitionibus impugnant, pro libito fidei objectum intra solas Christi promissiones concludentes, modo illas ab objecto fidei excludentes, cum infallibilem Ecclesiam nolunt admittere.

Circa quæ versatur infallibilitas Ecclesiæ in Conciliis?

Circa substantiam ipsam fidei, publica dogmata, & res ad salutem necessarias. Finis enim infallibilitatis Ecclesiæ est consummatio Sanctorum, ac salus publica fidelium, ad quam sufficit circa ista infallibilitas Ecclesiæ. Deus autem, & natura ut non deficit in necessariis, sic nec superabundat in superfluis. Nec providentiæ Dei repugnat multos particulares defectus in gubernatione universi permittere ad decorem ipsius, & multos privatos errores, multarumque rerum non *Objectum infallibilitatis.*

necessariarum ignorantiam in doctissimis etiam, ad ipsorum salutem, cum illis expediat multa nescire, ut ab elatione reprimantur.

Unde asserendum multa in Conciliis ad fidem non pertinere, sed solùm ea decreta, quæ tanquam de fide universis fidelibus sub pœna anathematis communiter credenda proponuntur, itaut sola ipsa decreta nuda quoad substantiam sint de fide; non verò omnia adjuncta: ut putà rationes, vel aliquæ circumstantiæ locorum, personarum, aut temporis, & hujusmodi, quæ solùm facerent ad designandum expressius sensum, & mentem Concilii, ne daretur locus æquivocationi. Qualia nonnunquam adhibere necessarium est. Unde docet Almainus in 3. dist. 25. quæst. 1. ad generandum actum fidei oportere de necessitate habere unum actum saltem, qui non est de fide Theologica, sed topica, &c.

Quid si argumento dubio, aut fallaci innitatur Ecclesia in definitione?

Respondetur etiam in hac hypothesi, quod quibuscumque mediis nitatur Ecclesia in definitionibus, non tamen in illis errare, quia non procedit argumentatione scientifica, sicut Philosophus naturalis, sed concludit definitiones suas ex suggestione Spiritus sancti, quia definitio Ecclesiæ est conclusio fidei, non scientiæ, nec creditur Ecclesiæ argumentanti, aut probanti, sed docenti ex assistentia Spiritus sancti, ut sic nostra religio non sit scientia, sed fides, qua Deo per Ecclesiam loquenti creditur, non probanti per certa argumenta. Ut sic nulla restet occasio in protervis rixandi, ex infirmis argumentis, aut mediis malè Ecclesiam conclusisse.

Admiranda quædam in Conciliis.

Ex Bozio de signis Ecclesiæ Dei l. 5. c. 7. in signo 14.

Universalia Concilia vocamus, ad quæ non modo patet accessus cuilibet nationi, sive ad disserendum, sive ad decernendum, quod extremum est Episcoporum in unam fidem conspirantium, sed quibus interfuerunt è qualibet celebriori natione totius orbis Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, vel consensere eorum decretis veluti universalium Conciliorum, quæ Pontifex Romanus approbavit. Hæc autem nullo modo labi possunt: Idcirco necesse est, cui faveant illa, esse ibi Ecclesiam Dei, populum Dei, cujus decretis universalibus nulla subest labes.

Concilia universalia infallibilia.

Ostendamus clarissimè labi illa non posse: & primo loco producamus argumentum adversus quosvis commune. Mirabilissimum namque est illud, ac manifestissimus divinitatis assistentis effectus, quod cum tot annorum millia numerentur ab orbe condito usque ad ætatem nostram, nulla ratione potuit effici unquam sæculo ullo, ut celebriorum nationum primarii Antistites à nobis alieni, qui in urbibus sacra quælibet administrarent, convenerint ad decreta religionis sancienda unanimi consensu. Legimus priscis temporibus solitos agi conventus publicos à Sacerdotibus Ægyptiis, quorum meminere Plato in Timæo, Herodotus, Strabo, & alii multi. Similiter idem legimus de Magis Persicis, quod Herodotus idem, & Strabo testantur. Græci etiam publicos agebant conventus de rebus communibus Græciæ: de quibus post prædictos Thucydides, Quintus Curtius, Diodorus, & alii. Sed ad illos non veniebant omnium illustriorum gentium, aut sapientium Præsules sacri.

Eadem de Druidibus Gallorum sacerdotibus scribit Cæsar in commentariis suis. Rursus postquam Constantinus nostræ Religioni se addixit, plurimi Imperatores omnibus modis, vi, dolo, promissis, pecunia, opibus, dignitatibus conati sunt, cum maximas, nobilissimasque imperio gentes continerent, hujusmodi Concilia celebrare, & nunquam tamen potuerunt in unum locum adducere Episcopos è qualibet, aut illustriori, aut sapientiori gente. Tentavere id Constantius totius orbis Romani Imperator, & Theodosius junior totius orientis in Synodo Ephesina prædatoria, Justi- A nianus junior, item Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Michael Theophili filius orientis Imperatores. Post hos idem conati sunt nonnulli Imperatores Germani, Henricus tertius, Ludovicus Bavarus, ac majorum nostrorum ætate Concilium Basileense, cui magni Principes favebant, & ex aliquot nationibus multi. Mirabilissimum sit igitur uni Ecclesiæ Catholicæ, adversus quam sæpe maximi Imperatores, ac Reges omnia moverunt, hoc fuisse divinitus datum, ut decem, & octo Concilia universalia celebraverit, immo, si addas Sardicense, decem, & novem: ut colligimus signo de prudentia politica cap. de Pontificis Romani gubernatione ad finem. Ad quæ quidem Concilia convenere in unum locum, & consensere ex omni totius B orbis celebriori natione Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, quod liquet ex actis eorum, cum sit itaque hoc maximè divinum, ut cogantur Concilia Universalia, neque viribus humanis ea potuerint unquam cogi, soli verò Ecclesiæ nostræ, ac Pontifici Romano id contigerit, palam fit, nobiscum Deum adesse.

Mirum o[mnes] Ep[i]scopos co[n]venire a[d] eundem l[o]cum.

Aliud succedit huic argumentum commune adversus omnes. Duodecim sunt maximè admiranda, quæ semper adsunt in Conciliis Universalibus, ex quibus fit haud posse fieri, ut illa accedente Pontificis Romani consensu errent. Horum primum est, quod plerique ex Episcopis ad illa convenientibus sunt maximæ, ac præstantissimæ doctrinæ. Secundum, plerique item sunt maximæ experientiæ in tractandis rebus publicis, ac sacris. Tertium, plerique sunt admirandæ sanctitaC tis, & innocentiæ. Quartum, cunctas res examinant, ac multis disputationibus habitis perpendunt, antequam sanciant. Quintum, doctissimos viros ex omni gente ad illa accersunt, adhibent, ac disputantes audiunt. Sextum, sanctos item viros aliqua doctrina excellentes similiter advocant, & audiunt. Septimum, sunt Episcopi ex adversis regionibus, ita ut vix fieri possit eos in malum, vel falsum convenire. Octavum, sunt ætatum diversarum, quod solet inducere facillimè discrepantiam: juvenes enim facilius à senibus, senes à juvenibus discordant. Nonum, diversorum sunt morum, exceptis iis, quæ pertinent ad fidem Christianam, quod etiam facillimè dissensionem gignit. Decimum, sunt è regnis inter se non modò diversis, sed sæpe etiam contrariis, quantùm ad jura rerum prophanarum: veluti Hispani, Galli, Scoti, & Angli, Poloni, & Germani, Dani, & Sveci, antiquitus Hungari, & D Bohemi, aut si qui sunt hujusmodi: opus est igitur hoc divinitatis, ut isti in unum congregentur, & consentiant volentes. Undecimum sit, quod in illa consentiunt Episcopi jam sæculorum sexdecim, & ante hæc sæcula labentia cōveniebant diversorum sæculorum. Verbi gratia Episcopi Concilii Sardicensis approbarunt acta ab Episcopis Concilii Nicæni, deinde Episcopi Concilii Constantinopolitani, gesta ab Episcopis Sardicensis, ac Nicæni. Mox Episcopi Concilii Ephesini decreta ab Episcopis Constantinopolitani, Sardicensis, ac Nicæni. Idemque asserimus de Chalcedonensi, Constantinopolitano secundo, tertio, & quarto, Nicæno secundo, Lateranensibus quinque, Lugdunensibus duobus, Viennensi uno, Florentino, ac Tridentino.

XII. mira[n]da in Conciliis.

Est igitur admirandum tot sæculis nunquam dissenE sisse Episcopos tot, ac tantos inter se, sed semper eadem decrevisse. Duodecimum sit, quod quibus jus est decernendi in Conciliis, ii sunt Episcopi, nimirum cuncti Principes, principatumque inter suos tenentes, ac doctrina plerumque excellentes, inter quos solent, si humana ingenia spectemus, exoriri facillimè dissensiones: ac tantum abest, ut aliquando fuerint exortæ, ut potius, si quæ exstarent, fuerint sublatæ. Quis igitur hìc dicat universalia Concilia non esse opus ipsius Dei, si hæc consideremus, & maximè si cum superioribus jungamus? Nunc igitur ad aliud veniamus.

Cum

Cum non modo hæresis, sed etiam mendacium quodlibet ab uno inceperit, quem deinde, sive multi fuerint illi, sive pauci, sunt alii secuti, necesse est is omnium mortalium fuerit impudentissimus. Ac sic, qui Conciliis universalibus abrogaverit fidem, sibi abrogavit, & eodem morbi genere tenebuntur, quicumque illum sequentur. Est enim stultissimi magis uni credere, quàm tot, tàm sanctis, tàm doctis, tàm benè perpensa qualibet re judicantibus per omnes ætates, è qualibet cognita, ac celebriori, & sapientiori natione viris. Et ex hoc aliud sequetur absurdum, quod nihil erit in terris certum. Fieri enim potest, ut pleræque nationes errent, quia sapientes illarum, & innocentiæ opinione præstantes nunquam convenerunt simul in unum locum ad res controversas examinandas, ac dijudicandas: ac sic errarunt antea adventum Christi, & errant, qui supra adducta nunquam potuerunt efficere: sed cum post adventum Christi fuerint tot inter se consona Concilia universalia celebrata eo, quem explicavimus, modo, aut nihil in terris est certum (quod est hominis turpissimi asserere) aut illud certum, quod à Conciliis est universalibus decretum. Id nisi etiam sit, prætcrea fiet, ut nihil non impudentia sibi possit arrogare, mortales necessario tenebris involvantur, & hoc ipsum sit incertum, an sit aliquid certum, vel incertum.

Quàm absurdum Conciliis resistere hæreticos.

Quàm varia sunt Concilia?

Quatuor sunt genera Conciliorum, universalia, nationalia, provincialia, diœcesana.

Partitio Conciliorũ.

Universalia, seu generalia, quæ etiam dicuntur œcumenica, sunt ea, ad quæ convocati sunt totius orbis Episcopi Catholici, & jus habent interesse, nullo excluso, nisi sit aliquod impedimentum; itaut convocatio sit generalis in nomine Christi, ejusve in terris Vicarii, ad quem pertinet præsidentia; non honoraria tantùm, sed cum auctoritate conjuncta, innotescatque saltem majoribus Provinciis, adsint etiam aliqui ex majori parte Christianarum provinciarum, ut hactenus observatum. Nationalia sunt, in quibus conveniunt Archiepiscopi, & Episcopi unius regni, vel nationis, quibus præest aliquis Primas, Patriarcha, aut Legatus Papæ, quæ Concilia vocantur aliquando generalia non absolutè, sed respectivè ad regnum, aut nationem, ad quæ revocari possunt illa, quæ sunt veteris testamenti: nisi malis generalius partiri primum Concilia in ea, quæ sunt antiquæ, & ea, quæ sunt novæ legis.

Est etiam Provinciale Concilium, & Synodale, ut supra dictum est.

Quin etiam scribit de Cusa l. 2. concor. Cath. Curatum suæ Parochiæ synodum congregare, supra quam est diœcesana.

Porro ex iis omnibus conflatur hæc summa eo ordine dispositis, qui utilior visus est ad tollendam confusionem, facilioremque notitiam omnium ingenerandam, percurrendo gradatim varias eorum classes.

Cujus est convocare Concilium universale?

Respondet Card. de Cusa l. 3. concord. Cathol. c. 15. quoniam Papa ut primus, & habens præceptivam potestatem ex principatu sacerdotii sui in omnes Episcopos, quo ad eam congregationem, respicientem universalem Ecclesiæ statum, in qua ipse primam curam gerit: ex qua credita potestate præcipere habet Christi fidelibus, ut conveniant, maxime subjectis omnibus Sacerdotibus. Imperator verò exhortatur, & suadet Episcopis, ac principibus laicis. Neque Ro. Pontifex dicit convocationem ad se pertinere tantùm: sed quod sine sua auctoritate Synodus fieri non debeat, &c. Sed ex his nascuntur innumeræ quæstiones apud eundem Cardinalem, apud Augustinum de Ancona, Turrecrematam, apud Jacobatium, Bellarminum, Stapletonum, & alios, quæ volumina integra, & magnæ molis exquirerent, si singula discutienda essent. Ad quorum omnium solutionem maximi esset momenti disquirere primum, quid esset de jure divino, & de jure humano, & intelligere, quam potestatem Christus dederit Apostolis simul junctis cum D. Petro, & quam dederit D. Petro separatim ab aliis Apostolis, & si quam dederit Apostolis separatim à D. Petro, cum præsens non esset in ipsorum cœtu. Supposita enim harum rerum intelligentia, circa quam est maxima disputantium discordantia, spes aliqua oriretur concordiæ saltem inter eos, qui syncerè credunt Euangelio, ut nec plus huic, aut illis tribueretur à quibusdam, nec minus ab aliis, in ruinam pacis Ecclesiasticæ.

Dissidia de Conciliis.

Via ad pacem.

Quid ergo prodest doctrina in Conciliis?

Doctrina inservit ad disponendas, proponendas, discutiendasque controversias, juxta quod factum est in Concilio Jerosolymitano de controversia legalium, de quibus magna disquisitio habita est, licèt definitio non sit ex doctrina humana, aut habituali, sed ex revelatione Spiritus sancti, prout in eodem Concilio definientes Apostoli dixerunt, ***visum est Spiritui sancto, & nobis***, Act. 15. Nam si, ut ait D. Augustinus lib. 4. de doctr. Chr. c. 11. præparatis omnibus ad dicendum, ad horam ipsius definitionis illud bonæ menti convenire cogitandum est, quod Dominus ait Matth. 10. ***Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini, non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*** Quanto magis in Conciliis, & causis Cardinalibus Ecclesiæ resolvendis per plenam sententiam, præparatis omnibus ad rectè, prudenterque definiendum in illa hora aderit Spiritus sanctus, ut definitio Ecclesiæ nequaquam debiliorem partem mediorum sequatur, sed invincibilem Spiritus sancti assistentiam, & erroris omnibus expertem illuminationem. Unde & determinatio Ecclesiæ vox divina est, & verbum Dei est, non vox humana, nec verbum hominum. Prout dicebat Christus Joann. 17. de Apostolis ***Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo.***

Nunquid est discrimen inter scripturam, & definitionem Ecclesiæ, an non scriptura majoris est authoritatis?

Cogit importunitas Hæreticorum, qui omnibus modis Ecclesiæ authoritatem deprimunt, & scripturam extollunt improbo consilio, ut hæc ipsa quæstio ventiletur, etsi comparatio est odiosa, & parum grata videri possit. Ac primò dicendum est, Ecclesiam non esse majorem Scriptura sacra, quasi posset contra, & aliter, quàm scriptura loquitur, quidpiam docere, quare calumniosè improperant Catholicis Doctoribus Hæretici, quasi id dicerent. Secundò respectu eorum, quæ tàm scriptura, quàm Ecclesia loquitur, æqualis est authoritas ad obligandum fideles, unde dicit Concilium Tridentinum, Sess. 4 Pari pietatis affectu, & reverentia suscipiuntur. Et ratio est, quia utrobique vox Dei est. Tertiò vox Ecclesiæ tàm est à Deo, & tàm vox Dei est, quàm verbum Scripturæ sacræ, & tàm Deus loquitur per Ecclesiam, quàm per Scripturam, & Deus utrobique æqualiter verax est, & æquali fide, & obedientia dignus. Quartò quoad nos in pluribus est evidentior Ecclesiæ authoritas, quàm Scripturæ sacræ, in quantum explicatior est, & manifestior Ecclesiæ vox, quàm Scripturæ sacræ, cum ob perplexos, & obscuros sensus minus nota est. Quintò latius patet Ecclesiæ vox, quæ tàm verbum scriptum, quàm non scriptum, seu traditum loquitur, aut loqui potest explicitè. Atque adeo aliquid de fide determinare, & decernere, quod scriptura non docet, nec decernit. Patet, quia scriptura tantum verbum Dei scriptum complectitur, at Ecclesia loquitur verbum non scriptum, cum veras, & legitimas traditiones definit, ac determinat. Denique etsi scriptura vox Dei sit, sed non simpliciter, nec semper. Nam & diabolus, & impostor hæreticus scripturæ sententias loquitur voce sua, non voce Dei, est autem scriptura vox Dei, quando Ecclesia, per quam Deus loquitur, scripturam ipsam loquitur. Vox autem Ecclesiæ est simpliciter, & semper vox Dei, quia nunquam nisi ex Deo loquitur, quando de fide loquitur, & nunquam fallit, aut fallitur.

Conferuntur inter se scriptura, & Ecclesia.

Adde

Adde ex Suare tract. 1. de fide disp. 5. sect. 3. Scripturam sacram esse à Spiritu sancto quoad sensum, & verba: at definitiones Ecclesiæ, seu Conciliorum tantùm quoad sensum, non quoad ipsa verba.

Quæ authoritas Concilii generalis supra Provincialia, aut Nationalia?

Quod Generale Concilium possit obligare fideles omnes tàm in rebus fidei ad eas credendas, quàm in materia morum, ac disciplinæ ad eam servandam: minora verò alia Concilia non possunt obligare totam Ecclesiam, nec habent Jurisdictionem universalem, possuntque tantùm ferre leges accommodatas, & proportionatas Jurisdictioni suæ, tàm quoad territorium, quàm quoad materiam legum, ut in gravioribus Summo Pontif. reservatis, aut ad universalem Ecclesiam spectantibus non se immisceant.

Docet etiam Suarez de censuris disp. 40. sect. 4. eumque sequitur Bonacina de irregularitate disp. 7. qu. 1. puncto 2. Ac laudat, quod egregiè de istis pro suo more disseruerit, per statuta Synodalia, aut Provincialia non posse induci novam irregularitatem, ac quoties nova aliqua irregularitas ex aliquo Provinciali Concilio desumitur, in tantum habere vim, in quantum per Pontificem, vel universalem Ecclesiæ morem fuerit approbatum, & receptum tanquam Canonicum, & universale jus. Quia nullum jus particularis Diœcesis, Provinciæ, aut Nationis sufficere videtur ad irregularitatem ferendam. Hanc assertionem, inquit, non inveni hactenus sub his terminis ab authoribus assertam, eam tamen colligo ex dicto cap. *is, qui*, in illis verbis, *cum id non sit expressum in jure*: nam sine dubio loquitur de jure Canonico, ut notavit Hostiensis in cap. *si celebrat*, de Clerico excommunicato ministrante num. 5. & est communis sententia, constatque ex absoluta juris appellatione: nam jus particulare cujuscumque privatæ Ecclesiæ, vel Nationis non appellatur jus simpliciter, præsertim in jure Canonico, & à Summo Pontifice, sed appellatur statutum Episcopi, aut Synodale, vel Provinciale, juxta cap. 2. *cum similibus* de constitutionibus in sexto.

Cujus censuræ violatio inducit irregularitatem.

Confirmat hoc, quia licet ex natura irregularitatis non repugnet, quod possit in una parte Ecclesiæ imponi pro uno delicto, non in alia, tamen de facto id non est in usu. Hinc etiam nullæ inveniuntur irregularitates propriæ alicujus Episcopatus, vel nationis, sicut dantur censuræ, seu reservationes Episcopales. Et ideo omnes Authores ad irregularitates cognoscendas semper nos remittunt ad commune jus, &c.

Congruentia item reddi potest, quia irregularitas non fertur principaliter per modum pœnæ, sed per modum cujusdam impedimenti, vel conditionis necessariæ ad decentiam, & reverentiam sacris Ordinibus debitam, quæ res ad universam Ecclesiam spectant: & ideo illius judicium, seu statutum universalis Pastor sibi reservasse videtur.

Suarez.

Hoc Suaris judicium, quod hìc proponimus non comprobando, sed ut magis discutiatur à peritis, si veritati consentaneum ab iis judicaretur, multos profectò Sacerdotes, ac Curatos liberaret in quibusdam Diœcesibus, in quibus multæ prohibitiones Episcopales violantur, quæ inferunt pœnam suspensionis à Divinis, ac si non servetur, irregularitatem in eos statuunt, quæ non invenitur per Concilia generalia, aut per Summum Pontificem inducta. Tuncque dicendum foret violationi suspensionis annexam esse irregularitatem quando suspensio lata fuerit à Concilio universali, aut à Pontifice cum decreto expresso irregularitatis, si violetur, ut aliquoties in *Sexto* exprimitur, non autem semper. Attamen semper peccatum esset mortale suspensionem violare, quam decrevisset quodlibet statutum Synodale, aut Provinciale, sed de hoc infra in Concilio quodam Germanico sub Cumano Cardinali, ex quo putamus invaluisse opinionem magis communem de irregularitate ob violationem cujuslibet censuræ.

A *An possit Concilium Provinciale de fide, ac de jure divino quidquam determinare?*

Hiquæus super 4. lib. sentent. Scoti dist. 17. quæst. unica, corrigit quoddam dictum Vasquezii asserentis Concilia Provincialia non habere authoritatem ad determinandum jus divinum, sed solùm id spectare ad Summum Pontificem, & Ecclesiam. Sed hæc ratio, inquit, non mihi placet, neque videtur quadrare antiquis Conciliis Provincialibus: unde non video, quare etiam in præsenti id statuere non possent; cum nullibi id inveniatur reservatum à Pontifice, aut ab Ecclesia universali.

An Concilia Provincialia indigeant approbatione Summi Pontificis?

Ad obligationem legum, quæ fiunt ab his Conciliis, non est necessaria confirmatio Papæ, quia hæc Concilia intra se habent, vel habere debent caput sibi proportionatum, scilicet Patriarcham, aut Primatem, Archiepiscopum, vel Episcopum respectivè; & ideo sufficiunt ad ferendas, & confirmandas suas leges in particulari: quamvis hæc Concilia per se sumpta non sint infallibilis authoritatis: sed errare possint, & corrigi per plenaria Concilia, aut per summum Pontificem, cum sola Ecclesia universalis extra omnem aleam erroris posita sit, non Ecclesiæ particulares. Notandum tamen, quod Barbosa in summa Bullarii testatur declaratum fuisse per sacram congregationem, per approbationem Concilii ab ipsa factam non intelligi Concilium esse approbatum à Summo Pontifice, sed tantùm permissum. *Verbo* Concilium Provinciale.

B

Approbat. Conciliorum Provincialium.

Quid dispensare potest in lege Concilii minoris?

Respondetur, quod, si agatur de Concilio Provinciali, nec Metropolitanum, nec Episcopos suffraganeos C posse absque justa causa, & necessitate dispensare in legibus Concilii, quod est supra singulos eorum, à quibus ad Synodum ipsam appellatur tanquam ab inferioribus ad superiorem: unde necesse esset ad Summum Pontificem recurrere, vel iterum congregari Synodum. Sic Suarez de legibus lib. 6. c. 15. Posse tamen ex causa legitima unumquemq; Episcopum pro sua Diœcesi dispensare in lege Concilii Provincialis, nec recurrendum ad Metropolitanum, docet Diana par. 8. tract. 3. resolut. 12. erat enim maximè expediens hanc eos habere facultatem, ne subditi obligati essent pro dispensatione obtinenda ad Pontificem recurrere, vel aliud Concilium expectare: sicut Parochis competit dispensatio in Festorum, & jejuniorum observatione, ob frequentes casus expostulantes hanc dispensationem.

D De Synodo autem unius Episcopi ipsemet dispensare potest, cum solus in ea habeat suffragium decisivum, reliqui tantùm consultivum. ibid. resol. 23. & ut ibidem docet Suarez, jurisdictio Synodi unius Episcopi est solius Episcopi, tantumque congregatur, ut maturius res ordinentur, ac suavius.

De annis, & sæculis, quibus celebrata sunt Concilia.

Plura in istis incerta, & dubia, obscura, & tenebris obsita, ex quibus docti fatentur aliquandò se erumpere non posse, easque difficultates discutere, ut perinde sibi esse faciendum putent, ac venatori, qui tamdiu fugientem feram sequitur, donec eam ab se capi non posse senserit. Interim, quod sunt ossa, quod nervi in corpore, hoc ipsum est Chronologia in Historia, ait Chiffletius animadversione in Ferrandum redivivum. E Succisis nervis, & confractis, aut laxatis ossibus, labascit, ac deficit corpus: sic & neglectis temporum rationibus personas aut plures conflari in unam, aut unam in plures extendi, alia subinde pro aliis loca usurpari, ac rerum gestarum ordinem omnem perturbari necesse est. Hoc in Conciliis evenisse pluries variantibus scriptorum antiquorum, ac recentium sententiis demonstrabunt maximè Arelatenses, Carthaginenses, aliæque Synodi, nec sine causa fatetur Baronius ad annum 529. se collectorem Conciliorum secutum bis errasse. Ad hanc obscuritatem multum attulit varia ratio consignandi acta Ecclesiastica, seu prophana per annos

Chronologia Conciliorum.

Consu-

Consulum, aut Imperatorum, seu per Olympiades, quarum unaquæque quatuor annos complectitur, & incipiunt annis 776. ante Christum natum, seu per indictiones, quarum unaquæque quindecim est annorum, & quarum dubia est origo, seu per æram, quæ supra communem computationem ab Incarnatione, octo addit annos supra triginta, seu alia multiplex ratione temporum. Cœpit autem Dionysius Exiguus Synodorum collector ab annis Christi acta Ecclesiastica consignare, quem cæteri postea sequuti sunt, cùm tempus Incarnationis Christi Epocha sit omnium illustrior. Sed dùm omnia cum his annis quadrare volunt scriptores, mirum quot dissidia indè profluxerint. Nos magis vulgatam consignationem annorum sequimur, nisi aliquando vehemens aliqua conjectura aliud suadeat. Adeundus de istis Covarruvias variarum resolut. lib. 1. cap. 12.

An non Concilia hæreticorum tàm legitima sunt, quàm alia?

Non habent illa Concilia judices legitimos, qui polleant authoritate leges ullas imponendi; nàm nec habent legitimos Episcopos, qui leges ferant, & subscribant. Votum in iis obtinere solent seniores, & laici. Ordinem non habent, cùm ministros faciant omnes æquales: nec antiqua forma Conciliorum in iis servatur. Soli enim Ecclesiæ collata est potestas in Christi corpus verum, ac mysticum, unde, qui sunt in ea præsides, ac duces, jus habent pro regimine populi leges ferendi, Canones condendi, corrigendi errata, dubia determinandi, visitandi, in melius reformandi, & ea omnia agendi, quæ per antiqua Concilia agi consueverunt. Quæ omnia si præsumunt hæretici se posse agere, probent primùm authoritatem suam, ac Jurisdictionem, ac à quo illam hauserint, acceperintque. Cum non sit Laicorum illam conferre, ac in rebus fidei, ac religionis, quæ salutem animæ concernunt, oves sint, non pastores. Unde etiam si authoritate Magistratus, aut Principis cœtus suos ineant Pastores ministri, aut prædicantes ab Ecclesiæ Catholicæ supremo in terris capite divulsi, nulla tamen major authoritas in iis cœtibus, quàm in prophanorum aliquot, aut latrunculorum congregationibus; quippe quoad spiritualia ipsi Principes, & Magistratus, ut oves suis Pastoribus subditi sunt, quorum Legibus, & Canonibus regantur, non quibus potestatem impertiunt leges, canonesve ferendi. Sic dicit D.Chrysostomus in Matth Homil 33. *Si dux quispiam, si Consul ipse, si quis diademate ornatus adeat indignè, cohibe, majorem tu illo potestatem habes.* Et Gregorius Nazianzenus Orat. ad cives timore perculsos. *Ante me liberè loquentem æquo animo feretis: nam vos quoque potestati meæ, meisque subselliis lex Christi subjecit.* Sic præfectum Imperatoria potestate præditum alloquitur. Sed & Magnus Osius apud Athanasium in Epistola ad Constantium Imperatorem sic eum aggreditur: *Desine, quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem judicii: serva te in illum diem purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs ea à nobis disce: tibi Deus Imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, Deus concredidit.* Sed & Athanasius ipse, cui ab immortalitate nomen est, sic clamat adversus eundem Constantium. *Quando à condito ævo auditum est? quando judicium Ecclesiæ authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando unquam hoc pro judicio acceptum est? plurimæ antehac Synodi, multa Ecclesiæ judicia habita sunt; sed neque patres hujusmodi res Principi persuadere conati sunt: nec Princeps in rebus Ecclesiasticis se curiosè præbuit.* Et paulò post rem magis exaggerans. *Quis videns Constantium Principem se facere Episcopum, & præsidere judiciis Ecclesiasticis, non meritò dicat, illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est.* Unde patet ex hac parte vana esse Conciliabula Lutheranorum, & Calvinistarum, cùm non

Laici sunt subditi quoad spiritualia.

A sit nisi usurpata, & invalida Magistratus authoritas circa spiritualia.

At si inter hæreticos sint Episcopi, qui Concilia celebrent, cur non obtinebunt?

Quia tales Episcopi, si qui sint inter eos, privati sunt omni potestate, ac Jurisdictione regendi Ecclesiam, reformandi religionem, & statum Ecclesiæ, abrogandi festa, & vota monastica, ac oppugnandi Doctrinam Catholicorum: à quo enim potestatem hanc acceperunt, cum sæcularis Princeps, ac Magistratus eam non tribuat? nec communionem habeant cum Summo Ecclesiæ capite, ac Divi Petri legitimo successore Pontifice Romano. Sed & Ecclesia Canonem edidit latæ sententiæ quoad privationem beneficiorum, & potestatis Ecclesiasticæ contra Hæreticos 4, q. 1. c. *didicimus*. Didicimus omnes omnino schismaticos, & hæreticos nullam habere potestatem Ecclesiasticam, &c. Docetque Almainus de summa potest. Ecclesiast. cap. 3. An non ridiculum est, quod etiam ipsi se venditant pro successoribus D. Petri, cui à Christo dictum est, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, Matth. 16. An successorem alium Clodovei agnoscet populus, quàm illum, qui ejus throno cum simili Imperio insidet; at semper Pontifices Romani Cathedram, D. Petri cum potestate regendi Ecclesiam obtinuerunt usque ad Clementem IX. hodierna die sedentem, & moderantem Ecclesias fideles. Compara mihi cum illo aliquem inter Lutheranos, aut Calvinistas, Episcopi, Archiepiscopi, aut si lubet, Primatis sibi titulum arrogantem in Germania, Anglia, aut alibi. Quem potiori jure successorem Divi Petri nuncupabis? obcæcatos esse oportet, qui extra lineam, & seriem tot Pontificum Rom. positi se D. Petri successores prædicant. Videant ergo, à quo missi sint, à quo vocati, quamdiù fuerint à Pontifice Romano sejuncti. Nec existiment se præclarè principatum suum in Synodis, & Ecclesiis stabilivisse, si conviciis, & contumeliis Pontifices Rom. impetant, cùm nihil magis indicet eos omni vero jure destitutos esse.

Episcopi hæretici.

At nunquid Parisienses docent Ecclesiæ ipsi traditam esse omnem potestatem, ac regimen ejus Aristocraticum? quid ergo officit Concilio absentia Papæ, aut Episcoporum?

Qui illi sint Parisienses Theologi, narrandum esset, & quot, & quo tempore, & in quibus circumstantiis, aut casibus id docuerint, quibusve libris doctrinam hanc posteritati consignaverint, ac quo sensu intellexerint: an sit illa doctrina omnium: an unius, paucorumve, qui à communi aliorum doctrina abhorreant. Nihil profuit Marco Antonio de Dominis Archiepiscopo Spalatensi pallio hujusmodi Parisiensium, errores librorum suorum de republica obtegere voluisse: cum talia scribens ad elevandam Summi Pontificis potestatem, ac Monarchicum Ecclesiæ regimen, subito ejus pondere se oppressum senserit, ut eorum authoritas ad errorem persuadendum non valeret, quorum sensus à concipiendo errore longè aberat. Ac quoniam censura contra ejus libros, jam plusquam à quadraginta annis condita, evulgata, postulante apud Facultatem Isamberto tunc Syndico, cujus acumen produnt plura ejus volumina in D. Thomam, mentem Parisiensium maximè, ac velut in meridiana luce manifestat, qualis illa fuerit in singulares propositiones ejusdem studioso Lectori lubens expono, cùm aliundè mihi propositum sit, & incumbat necessitas in spinosis controversiis harum rerum, quæ sæpiùs occurunt in hac Summa, à decretis Facultatis Parisiensis non discedere, & non desint hodiè, qui his de republica damnatis Libris suffulti Pastorem primum Ecclesiæ arietant, dura cervice, & incircumcisis cordibus semper Spiritui sancto resistentes. Illius certè censuræ, quot penè verba, tot sententiæ sunt: quot

Censuræ Facultatis Parisiensis.

quot sensus, tot victoriæ; sed etsi jam devios ad sui consensum impellere non valeat, suadebit forsan alios, ne iis adhæreant: & si ne id quidem assecutus fuero, splendorem afferet illa, pondusque addet plurimis hujus Summæ propositionibus.

Propositiones aliquot inter innumeras alias selectæ ex quatuor prioribus Libris de Republica Ecclesiastica, Auctore Marco Antonio de Dominis, Archiepiscopo Spalatensi per sacram Theologorum Parisiensium Facultatem damnatæ.

Errores Marci Antonii de Dominis notantur.

IN expositione consilii suæ profectionis num. 10. Ecclesia sub Romano Pontifice non est ampliùs Ecclesia, sed respublica quædam humana sub Papæ Monarchia tota temporali: vinea est ad solum Noe inebriandum; grex est, quem Pastor emungat ad sanguinem, tondeat, immo radat, immo excoriet, & mactet.

Censura. Hæc propositio prima sui parte est hæretica: dicit enim veram Ecclesiam (cùm non alia sit, quàm quæ Romano Pontifici paret) jam desiisse: pro reliqua verò parte est calumniosa, & scandalosa.

Lib. 1. cap. 1. num. 1. Qui de Republica Ecclesiastica, sicut de purè humana philosophantur, mihi videntur non parum à recto tramite aberrare: non modo, quia in ea requirunt veram jurisdictionem, hoc est, vim coactivam, & subjectionem externam; ubi tamen omnis gloria ejus ab intus.

Censura. Hæc propositio, qua parte veram Jurisdictionem, idest, vim coactivam, & subjectionem externam Ecclesiæ denegat, est hæretica, & totius ordinis Hierarchici perturbativa, atque confusionem Babylonicam in Ecclesia generans.

Nu. 13. Sacerdotes omnes mortales in Ecclesia Christi, quicumque illi sint, non tàm dicuntur propriè Sacrificium offerre, quod verè, & propriè solus Christus obtulit, quàm sacrificii illius memoriam celebrare: hoc facite in meam commemorationem.

Censura. Hæc propositio, si intelligat actionem Sacerdotum Missam celebrantium non esse verum, & proprium sacrificium, est hæretica.

Act. 6. Cap. 2. num. 7. Inquiunt Apostoli, *nos orationi, & ministerio verbi instantes erimus*: non dicunt, nos legibus coactivis condendis, ac tribunali vacabimus: nos pro arbitrio præcipiendo, puniendo, dominando, sed orationi, & ministerio verbi instantes erimus, qui aliud sibi commissum officium non agnoscebant.

Censura. Hæc propositio est hæretica in illis verbis, quia aliud sibi commissum officium non agnoscebant.

Potestas extraordinaria in Apostolis. Cap. 3. num. 18. Disparitatem potestatis inter Apostolos esse humanum inventum in sacris Euangeliis, & divinis Novi Testamenti scripturis minimè subsistens.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, de Jurisdictione Apostolica ordinaria, quæ in solo D. Petro subsistebat intellecta.

Num. 23. Monarchiæ formam non fuisse immediatè in Ecclesia à Christo institutam.

Censura. Hæc propositio est hæretica, schismatica, ordinis Hierarchici subversiva, & pacis Ecclesiæ perturbativa.

Cap. 4. num. 2. Si de vero, & proprio Vicario loquamur, qui perfectissimè Christi vices post ejus in Cœlum ascensum plenè gesserit, geratque in terris, & gesturus sit usque ad consummationem sæculi, quis dubitat esse Spiritum sanctum paracletum? *Spiritus sanctus.*

Censura. Hæc propositio est erronea, & periculosa, atque hæresim Macedonii expressè redolens, in verbo Vicarii propriè sumpti.

Cap. 6. num. 35. Petrus fermè statim ab illa eadem fide decidit, scilicet post confessam Christi divinitatem, Matth. 16. Neque semel, sed sæpiùs titubavit, etiam post Christi Ascensionem, & Spiritus sancti illapsum.

Censura. Hæc propositio est erronea, temeraria, & in B. Petrum contumeliosa.

Joan. 21. Cap. 8 num. 10. *Pasce oves meas*, hoc est, Israelitas, qui tunc soli erant oves Christi: unde & dicebat, *non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel.* & Paulus ipsum Dominum vocat ministrum Circumcisionis. *Mat. 1[5]. ad Rom[.]*

A

Censura. Hæc propositio in verbo solos Israelitas, est hæretica, ignorantiam crassissimam Auctoris prodit.

Cap. 12. num. 5. Tametsi articuli Joannis Hus aliquid simile cum meis assertionibus continerent, damnatos tamen non esse legitimè, quia eorum singulorum examen non apparet.

Censura. Hæc propositio est falsa, erronea, ac in Concilium Constantiense, quasi legitimè non processerit in damnandis erroribus Hussitarum, contumeliosa.

Numero eodem. Doctrina in articulis Hus contenta, nimirum in Ecclesia non dari unum caput supremum;

B

& Monarcham præter Christum: Christum suâ Ecclesiam per multos ministros sine uno isto Monarcha mortali regere perfectè, & gubernare; est doctrina Catholica à sanctis Patribus egregiè explicata, & confirmata.

Censura. Hæc propositio est hæretica quoad singulas partes.

Num. 12. Si quid incommodi habet Aristocratia, cui Monarchia possit obviare; Ecclesiam Spiritu Christi instructam, propterea & in singulis Ecclesiis voluisse Monarchiam, & in se tota Aristocratiam.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, quatenus vult Ecclesiam universalem secundum se totam esse Aristocraticam.

Num. 42. Deus Spiritum suum toti Ecclesiæ promisit non alligando ipsum certis personis, sive certo generi

C

personarum, ad usve Clericis ad ministeria Ecclesiastica deputatis; sed ipsum voluit esse per omnes, licèt non per singulos diffusum: & consensus totius Ecclesiæ in aliquo articulo non minus intelligitur in laicis, quàm etiam in presbyteris, & Prælatis. Sunt enim etiam laici in Ecclesia, immo ex Ecclesia, ipsiusque solidam, & majorem partem constituunt.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & status Ecclesiæ perturbativa, quatenus ad fidei propositiones statuendas consensum laicorum requirit.

Lib. 2. cap. 1. Sicut Apostoli simul, & in solidum Aristocraticè curam gerebant Ecclesiæ, cum potestate æquali, & universali: ita Episcopi omnes simul, & in solidum eandem regunt Ecclesiam singuli cum plena potestate. *Episcopi*

D

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, quoad ultima verba; singuli cum plena potestate.

Num. 13. Episcopi dicuntur Apostolorum successores, qui in eorum officio, quod erat Apstolorum omnium commune, succedunt, omnes omnibus in solidum.

Censura. Hæretica est, & schismatica, cùm agat de Jurisdictionis Apostolicæ potestate.

Num. 15. In potestate universali succedunt Episcopi, non modò universi, sed etiam singuli.

Censura. Hæretica est, & schismatica, ut duæ præcedentes.

Cap. 4. n. 17. De ordine nihil prorsus habemus, quo ipsius institutio ad modum Sacramenti appareat.

Censura. Hæc propositio est hæretica, scandalosa, &

E

statui Sacerdotali, & Episcopali contumeliosa.

Num. 26. Non est Ordo verum Sacramentum, sed mera ad ministerium deputatio sine istis characteribus, & impressionibus. *Ordinis Sacramentum.*

Censura. Hæc propositio tota est hæretica secundum utramque partem: & prout negat Ordinem esse verum Sacramentum, & prout in ea characterem non imprimi asserit.

Num. 27. Si quis ex laico, seu Diacono, aliove gradu infra Presbyteratum immediatè in Episcopum ordinetur, is plenissimè erit Episcopus, & ex tali ordinatione habet totam etiam Presbyteralem potestatem.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & scandalosa per saltum volens aliquos ad Episcopatum promoveri posse.

Num.

Num.33.& 41. Augustinus agnoscit tantùm duo vera, & propria Sacramenta, quæ clarè, & expresśè pateant, à Christo esse instituta.

Censura. Hæc propositio falsa est, & in B.Augustinum contumeliosa.

Cap.6.nu.16. Dicat mihi noster hic Deus ridiculus, seu vice Deus, si nemo præter ipsum potest Episcopum ab una Ecclesia ad aliam transferre.

Censura. Hæc propositio est contumeliosa, scandalosa, & piarum aurium offensiva.

Ecclesia Romana. Cap.8.nu.13. Dico Romanam Ecclesiam, & ex magnitudine civitatis, & ex eo, quod eam duo primi Apostoli fundaverunt Petrus, & Paulus, & ex aliis capitibus, extra jus divinum, habuisse, ut semper reputata sit Ecclesia principalis, non tamen domina, & regina super universas Christi Ecclesias: neque Augustinus, neque ullus ex antiquioribus patribus summam Ecclesiasticarum rerum in Romana Ecclesia posuerunt. Erat ergo, & est Ecclesia præcipua, nobilitate, existimatione, nomine, & dignitatis auctoritate, non regiminis, & jurisdictionis principatu.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, quatenus apertè insinuat, Romanam Ecclesiam jure Divino, auctoritatem in alias Ecclesias non habere.

Cœlibatus. Cap. 10. In titulo. Sacros ministros ad cœlibatum jure non teneri.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & status clericorum, & totius Reipublicæ Christianæ perturbativa.

Num.70. Quamvis Episcopi inducta consuetudine, ut si conjugati essent, in sui promotione cessarent in posterum ab opere nuptiarum: id tamen non faciebant ex religione, aut cautione, quasi putarent id eis jam minimè licere; sed ex devotione, & perfectioris cujusdam puritatis amore, & hanc tamen devotionem non omnes Presbyteri, qui sunt multo plures, sunt amplexi, sed soli, qui liberè voluerunt. Et ita Presbyteris liberum mansit, ut, qui possent capere, caperent.

Censura. Hæc propositio pro prima sui parte falsa est; pro secunda verò, qua dicit, Presbyteris liberum mansisse matrimonium, est hæretica.

Cap.11. Num. 40. Cœlibatus à libera pendet clericorum voluntate, & electione: & si post sacros Ordines quis contrahat matrimonium, id firmum erit, & legitimum.

Censura. Hæc propositio est hæretica, quatenus universalis Ecclesiæ consuetudini, & consensui repugnat.

Votum religionis. Num.43. Concludimus primo votum solemne monachorum, si quid efficit ultra votum simplex eorumdem jam vitam monachalem amplexorum, id totum sola Ecclesiastica consuetudine efficere. Concludimus secundo solemnitates has, voti scilicet, impedire quidem, ac vetare, ne matrimonium contrahatur, contractum tamen post illas ex eis non dirimi, sed esse ratum, firmum, & validum tàm in monacho, quàm in moniali, sicut post votum simplex.

Censura. Hæc propositio, quoad secundam illam partem, contractum tamen, &c. est hæretica, scandalosa, & Ecclesiæ status perturbativa.

Num.45. Si propria auctoritate, sine causa legitima, quis monachus professus fiat desertor; hic sane peccat contra Deum, & damnationem habet: sed Ecclesia nihil habet contra illum in foro externo; habet tantùm cum illo negotium in foro conscientiæ propter peccatum, ut non absolvatur, nisi redeat; aut si legitima causa absolvatur etiam non rediturus per irritationem, vel commutationem voti. Quod si uxorem duxerit, pœniteat de peccato desertionis, sed permaneat in conjugio: neque enim amplius indiget ulla dispensatione; ipse enim per assumptionem status incompossibilis cum monachatu secum satis dispensavit; quia longè arctius est vinculum connubii, quàm monachalis professionis.

Censura. Hæc propositio quoad secundam partem, Ecclesia nihil habet, &c. est hæretica. Quoad illam aliam partem, si uxorem duxerit, permaneat in conjugio, &c. est etiam hæretica, scandalosa, & Ecclesiæ perturbativa.

Concilium Tridentinum. Lib.3. c.7. num. ultimo. Totus Concilii Tridentini scopus fuit, ut amplissimam jam ex innumeris usurpationibus Papalem potestatem non modò stabiliret, sed etiam faceret ampliorem; solus enim Papa, solaque Roma Concilium illud rexit, struxit & instruxit.

Censura. Hæc propositio est falsa, contumeliosa, & viam aperiens ad multas hæreses in hoc Concilio condemnatas, renovandas.

Cap.8.nu.14. Unumquemque Episcopum jure divino esse universalem.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, ac unitatis Ecclesiæ subversiva.

Monarchia in Ecclesia. Cap. 10. num. 42. Monarchiam semper Christus à sua Ecclesia amovit, & eam ipsa Ecclesia est abominata.

Censura. Hæc propositio est hæretica, schismatica, & ordinis Ecclesiastici perturbativa, & subversiva.

Num.44. Falsum est, unionem Ecclesiæ Catholicæ in unitate rectoris visibilis consistere.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, quatenus negat unitatem rectoris visibilis ad unionem Ecclesiæ facere.

Lib.4. cap.1. num.1. Supremus Ecclesiæ Romanæ primatus, ipsiusque supra cæteras omnes Christi Ecclesias, imperium, nullis revera solidis innititur fundamentis.

Censura. Hæc falsa est, & viam ad hæreses, & schismata sternens.

D. Petrus. Num.25. Neque Antiochiæ, neque Romæ Petrus proprie sedit, quia non ut sederet, sed excurreret, Apostolatum accepit: & quocumque pergeret, semper suam Cathedram, hoc est Episcopalem potestatem secum deferebat: quam nulli certo loco alligatam habebat.

Censura. Hæc propositio est falsa, & quæ ignorantiam auctoris prodit.

Cap. 2. num. 11. Tota, ut vidimus, antiquitas universalitatem Romani Episcopatus penitus ignoravit.

Censura. Hæc propositio est, ut præcedens, falsa, & eandem ignorantiam auctoris ostendit.

Num.36. Romanam Ecclesiam esse constat perfectissimè schismaticam, quæ se à corpore Ecclesiæ universalis tunc abscidit, quando membrum ipsius esse recusavit: & quod pejus est, & schismati addit tyrannidem verè Antichristianam; caput se contra Christum, qui solum, & verum suæ Ecclesiæ caput est, constituit.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica.

Cap. num.2. Omnes sane Episcopi sunt omnium Apostolorum etiam Petri in solidum successores. *Et paulo post.* Non enim Petrus habuit quidpiam peculiare, in quo ei dari debeat magis, quàm cæteris omnibus successio.

Potestas jurisdictionis. *Censura.* Prior propositio, qua parte statuit singulos Episcopos esse Petri successores, est captiosa: quia Petrus ultra potestatem ordinis, in qua ei succedunt Episcopi, aliam habuit jurisdictionis Apostolicæ, cui solus Romanus Pontifex succedit: posterior est hæretica, schismatica, & Hierarchici ordinis perturbativa.

Num. 7. Planum est papatum hunc esse totum fictitium, commentum hominum à Christi institutione remotissimum.

Censura. Hæc propositio est hæretica, ut jam supra notatum est.

Num. 19. Absolutè nego Romanum Pontificem esse

esse Petri peculiarem, quocumque jure successorem: ex jure enim divino colligimus Romanum Pontificem non posse ulla peculiari ratione Petro succedere.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & schismatica, atque adeo Pontifici contumeliosa.

Cap.7.num.6. Potestatis plenitudo, ut optime docent Parisienses, data est Ecclesiæ universæ, hoc est, omnibus, & singulis Episcopis in solidum,

Censura. Hæc propositio est contumeliosa in facultatem Parisiensem in particula, *singulis Episcopis*.

Eodem numero. Sciant etiam de jure divino veram jurisdictionem in Ecclesia nullam esse; sed totam charitate regi, &c.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & ordinis Hierarchici subversiva.

Num. 9. Parisiensium doctrina enucleatè intellecta, nihil discrepat à mea his Libris tradita doctrina, & ab ipsa veritate. *Et paulò post*. Schola itaque Parisiensis, & nostra est, & reipsa potestati studet Aristocraticæ, non Monarchicæ. Quare ex ejus quoque doctrina Papatus nullo potest solido subsistere fundamento. *Schola Parisiensis.*

Censura. Mera contra Facultatem Parisiensem impostura.

Cap.8.num.53. Sed ego quoque illiteratum, & notoriè, ac insigniter scelestum ex sanctorum Patrum dictis insinuavi, sacrum ordinem non suscipere: & sacrum ordinem posse amitti.

Censura. Hæc propositio est hæretica, & inter hæreses Bohemorum in Concilio Constantiensi condemnata. *Concilia Occidentalia.*

Cap.10. num.11. Concilia Occidentalia, ut Lateranense sub Innocentio III. & Lugdunense sub Gregorio X. & Florentinum, &c. Sub jugo Monarchiæ Romanæ Ecclesiæ jam dominantis, gemendo applaudere tanto Monarchæ sunt coacta.

Censura. Hæc propositio est falsa, calumniosa, & scandalosa.

Num.45. Bedam, Anselmum, Hugonem Victorinum, & Bernardum, inter Monarchicos non quidem decipientes, sed potius deceptos reponimus. *Et paulò post*. Alios verò posteriores magna ex parte parasitos, & assentatores, malæque fidei deceptores, & contra propriam scientiam, & conscientiam contentiosos, & verbosos disputatores, isthac in causa rejicimus penitus, ne dicam, contemnimus.

Censura. Hæ propositiones sunt contumeliosæ.

Num.99. Si quis verò opponat in Concilio Constantiensi fuisse Vviclefi, & Hussi, articulum de primatu Papæ ab eis negato condemnatum, &c. Respondemus Patres Concilii Constantiensis Monarchiam Ecclesiasticam tenuisse, & communissimo jam errore fuisse infectos.

Censura. Hæc propositio, quoad ultima verba, est hæretica, & in Concilium Constantiense contumeliosa.

Cap.11. num.15. Si sede vacante, Canonici Lateranenses, cum reliquo Romanarum Ecclesiarum proprio clero, & senatu, populoque Romano conjuncti, Pontificem Romanum eligerent, & eumdem, sic electum facerent ab Episcopis circumvicinis etiam non Cardinalibus (si Episcopi Cardinales renuerent) consecrari; is verus, & legitimus esset Romanus Pontifex, multo magis, quàm ille, quem in Conclavi eligerent Cardinales, & consecrarent. *Electio Papæ.*

Censura. Hæc propositio est seditiosa, & scandalosa, hæretica quoad formam, & modum electionis.

Eodem numero. Quod Parisienses, Cardinales solos faciant totius Ecclesiæ universalis nomine Papæ electores, est mera vanitas; quia supponunt in Ecclesia universali unum Papam universalem, qui toti præsit Ecclesiæ universali, tanquam Episcopus universalis,

Censura. Hæc propositio est erronea, cujus error cadit in particulam *mera vanitas*, & quoad suppositionem, quam Parisiensibus tribuit, falsa: ejusque falsitas in hæc verba, *tanquam Episcopus universalis*, cadit; quasi alii Episcopi sint tantùm Papæ Vicarii.

Prædictarum propositionum qualificatio lecta, & approbata est in præfata Facultatis Theologiæ Parisiensis congregatione, & in ordinem redacta, anno, & die præfatis. *Ann.16[...] die 15. [...]cembris.*

De mandato dictorum D.D. Decani, & Magistrorum Sacratissimæ Facultatis Theologiæ Parisiensis.

Philippus Bouvot.

HActenus Parisiensis censura, & animadversio in Marcum Antonium Spalatensem Archiepiscopum, quam integram cum sua præfatione reperies in Apologia lib.1. Francisci Rotomag. Archiepiscopi, & in libro M. Andreæ Duvalii contra Vigorium. Licet autem in ea advertere mentem Parisiensium esse, regimen Ecclesiæ à Christo institutum Monarchicum esse, non Aristocraticum: illud autem intelligi solet regimen unius, qui nec superiorem, nec æqualem agnoscit. Jurisdictionem Apostolicam ordinariam in solo Petro, non in cæteris Apostolis extitisse. Monarchiæ formam in Ecclesiam à Christo immediatè institutam fuisse. Dari præter Christum unum caput supremum, & Monarcham in Ecclesia. Christum non regere Ecclesiam, nec gubernare per multos ministros sine illo Monarcha mortali. In Ecclesia Romana supremum esse primatum. Pontificem Rom. peculiarem esse Petri successorem. Unitatem rectoris visibilis ad unionem Ecclesiæ facere, itaut falsum sit unionem Ecclesiæ Catholicæ in unitate rectoris visibilis non consistere. Romanam Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias Ecclesias habere. Hæc, & similia doctrinæ Parisiensis Facultatis capita, ut quod etiam ibidem continetur de Concil. Florentino, & aliis, longe aliena sunt ab iis, quæ nonnulli his temporibus libris suis circumforaneis in Christi Vicarium blaterant sub velo Parisiensium, quasi paucorum ex iis opiniones essent omnium.

Porrò contra eumdem *de Dominis* scripserunt inter alios Becanus breviter, & solidè, & Zacharias Bonerius Capuccinus censuram Pareneticam, Mediolanensibus typis, edidit facundiæ, & eruditionis titulo illustrem: uterque verò censuram hanc Parisiensem, quam aliquos sugillare audivimus, honorificè habent.

An extra Concilia generalia nulla sit certa definitio in rebus fidei?

ITa videtur quibusdam: unde fit, ut locus detur hæreticis novorum dogmatum authoribus, aut jam damnatorum renovatoribus in Ecclesias grassandi, dū nullus erit judex constitutus à Deo, extra tempora Conciliorum, qui eos reprimat, cum semper excepturi sint, nihil certi definiri posse ab ullo. At cum prima sæcula Ecclesiæ sine Conciliis generalibus extiterint; Cum à quarta Synodo generali ad quintam numerentur anni 102. à quinta ad sextam 129. à sexta ad septimam 109. à septima ad octavam 120. ab octava ad primam Lateranensem 223. & jam ferè fluxerint plusquam centum anni à Concilio Tridentino, quanta animarum strages edenda est, si interim, quidquid statuant Pontifices Rom. liberum sit arbitrari errori obnoxias esse eorum constitutiones, ut dicunt, qui ultimos motus in Ecclesia excitarunt. Propterea censent alii melius à Christo provisum esse Ecclesiæ, ac conscientiarum tranquillitati, dum asserunt summum Pontificem loquentem de rebus fidei, ex cathedra, nec falli, nec fallere. Ac dixi aliàs in libro de beneficio crucis parte 1.c. & iterum dixi in sexta classe hujus Summæ intelli-

gen-

gendum esse summum Pontificem loqui ex cathedra, cùm docet universam Ecclesiam, jubetque Christianis omnibus ex authoritate supremi Pontificatus, quam à Christo accepit, ut teneant aliquam doctrinam fidei, quæ ad salutem necessaria est.

Sciendùm enim cathedram præter Grammaticalem significationem vario sensu à probatis authoribus usurpari. Ac 1. pro Episcopatu frequenter usurpat Gregorius Turonensis lib. 3. histor. c. 1. *Dinisius*, inquit, *cathedram Pontificalem ascendit*. Ac ejusdem libri c. 35. in eodem sensu usurpat. In Martyrologio 15. Kalend. Februarii, *Cathedra S. Petri*, idest, Episcopatus. Idem Turonensis l. 2. c. 28. pro ipsa regis curia. *Egressus autem à Turonis, Parisios venit, ibique cathedram regni constituit*. Ex his porro acceptionibus, dum volunt exprimere quidam Theologi discrimen illud, quod est in eodem Pontifice Romano, cùm loquitur tanquam privatus homo, aut Doctor, mentem suam de aliqua difficultate aperiens sine ulla jussione, ut eam sequantur alii, & cùm eandem manifestat omni Ecclesiæ, cujus est Pastor, adhibito imperio ex authoritate supremi Pontificatus, qua pollet sub pœna anathematis, ut ei acquiescant omnes, ad significandum hunc secundum modum loquendi in Pontifice Roman. dixerunt, tunc summum Pontificem loqui ex cathedra, metaphoricè, scilicet, cathedræ nomine accepto pro authoritate sui Pontificatus super universam Ecclesiam. In quo loquendi modo elegantiores fuerunt, quàm antiqui Theologi, qui crassiori minervæ dicebant, Pontificem nunc *Magistraliter*, nunc *Papaliter* loquutum fuisse, ut notari potest ex Vincentio Belvacensi in Bibliotheca mundi lib. 7. cap. 56. ubi de solutionibus contrarietatum juris tractat. An propter hoc ridiculi sumus? Explicet ergo nobis, qui hoc improperat, quid voluerit Christus Dominus, Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, facite*. Ubi, inquit Jansenius Gandavensis, quidam nimis literaliter intelligendum putant sedem antiquam constitutam in singulis Synagogis, ad hoc, ut ex ea in Sabbatis lex Moysis populo recitaretur, & explanaretur, quæ ob id Moysis cathedra sit dicta. Ideoque sic intelligendum volunt, quod hic dicitur de cathedra Moysi, ut hinc ostendant Scribis, & Pharisæis non obediendum fuisse, nisi in his, quæ populo ex hujusmodi cathedra recitabant, quæ scilicet in scripturis continebantur. Atque hunc modum interpretandi refellit Jansenius, quod non sedendo, sed stando Scribæ, & Pharisæi, populum docerent. Itaque, inquit, rectius dicendum, quod quemadmodum Psalmo 1. metaphoricè dicitur cathedra pestilentiæ pro officio docendi pessima: ita & hic metaphoricè dicitur Moysi, authoritas docendi, & jubendi, quæ ad cultum Dei pertinent, quam ad authoritatem primus in populo Judaico obtinuit Moyses, & ideò ab eo nomen accepit, ut dicatur cathedra Moysi, sicut Romanæ Ecclesiæ authoritas dicitur cathedra Petri, &c. Ex quibus videas modum præfatum loquendi ex cathedra in summo Pontifice Romano à Sapientia æterna, Verbo scilicet incarnato, usurpatum fuisse, cum quo nos haberi ridiculos non abnuimus, imò gloriamur ludibrio cum Christo Domino haberi, nec lugendo, sicut Jeremias Thren. sed magis exultando dicemus: *Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die*. Cum illi cœlestia, & Euangelica verba, si proferantur, pro nihilo ducunt, & risu procaci contemnunt, atque etiam quasi delira verba commemorant.

Loqui ex cathedra quid?

At vult ille, ut nos cum Petiliano, quem lib. 1. contra ipsum 51. hoc nomine D. Augustinus, cujus (utinam hic sensa sequeretur) asseramus, Pontificem sedere in cathedra pestilentiæ, ut prava, & perniciosa doceat in dogmatibus ad salutem necessariis (sic enim nos restringimus, ut sæcularia regnorum negotia nobis hìc non obtrudantur, ad invidiam nobis conciliandam) vult, inquam, ut admittamus Ecclesiam infallibilem esse, nec suscipere posse ullum dogma erroneum, quod libenter fatemur, & nihilominus illi à Christo assignatum esse Doctorem, qui pessima illam doceat? Vult oves non posse pabulis refici venenatis, cum teneantur sequi pastorem, qui inter pabula vitalia, & mortalia non discernat. Certè quod sapienter adverterunt quidam Politici, assumptionem alicujus ad summum Pontificatum opus esse non merè humanum, & naturale, quidquid circa illam ratiocinentur humana ingenia, sed divinum prorsus, & cœleste, ac omnem humanam rationem superans: æquo jure dici posse existimo de regimine Ecclesiæ per summos Pontifices, maximè in tuenda fide, quæ religionis primarium est fundamentum, ne quid detrimenti grex Christianus ex ejus corruptione capiat. Non innititur regimen istud virtuti, aut rationi merè humanæ, aliquid supernaturale agnoscendum est aliquid gratiæ divinæ tribuendum. Ac si quos Deus vocat ad aliquod munus, etiam gratiis ad illud obeundum necessariis cumulat, juxta dictum Apostoli 2. Cor. 3. *idoneos nos fecit ministros*: quanto magis cum quempiam ad primatum Ecclesiarum assumit, cujus officium est confirmare fratres suos, ac conscientias inter tot dubia corroborare, ne incerta sit religio, ac omni vento doctrinarum fluctuans.

Laurent. Melet lib. 3. discurs. 2

Nec existimet quis me per viam ab aliis non tritam incedere: facilè enim est liberare illum ab hac suspicione, si oculum mentis intendat in primum caput censuræ Parisiensis Theologicæ Facultatis, quæ lata est in Henoticum, seu Pacificum Theophili Bracheti Millitierii, anno 1644. dicebat ille minimè necessarium esse consulere sanctam Sedem, nec alibi authoritatem ejus requirere, quàm ubi judicium ejus irrefragabile haberemus, *Secundum verum, & solum statum, in quo omnes ejus in fide definitiones sunt infallibiles, qui status est in Concilio universali*. At quid Facultas contra hanc, & similes propositiones? *Hæ propositiones*, inquit, *inquantum infallibilitatem Ecclesiæ universali in nullo alio statu, quàm in solo Concilio Oecumenico congregatæ tribuunt, & ipsam aliquo tempore legitimi usus pœnitentiæ cognitione caruisse supponunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ injuriosæ, & hæreticæ*. Siste gradum parumper, & agnosce me pro communi causa fatigari.

Agnoscebat ergo illo tempore definitiones aliquas esse certas extra Concilium, quas cui alteri aptius tribuemus, quàm summo Pastori, non facilè invenio; cum definire non sit Ecclesiæ dispersæ, quamvis longiùs hic progressa videri posset cuipiam, quam ego hic intendam, cum non tàm de possibili, quàm de facto hic agere mens sit: aliud enim est non errare, & non posse errare: de quo ultimo silere mihi propositum est, nec refutare, nec asserere, saltem ex propria sententia. Prætérquam enim res est periculosa, hoc tempore inutilem esse judico ad conciliandam debitam obedientiam ei, cui debetur, juxta dictum sapientis Ecclesiæ 8. *ne judices contra judicem, quoniam secundum quod justum est, judicat*, sive infallibilitatem in actu primo habeat, seu illa careat, cum hæc ad hunc finem minimè sit necessaria: sic enim nec Principibus, nec Magistratibus, nec patri, aut matri deberetur obedientia, sub hoc prætextu, quod non sunt hoc modo infallibiles.

Intentum auctoris de sola quæstione de actu secundo.

Quod utinam adverterent, qui tàm facilè vituperant quæcumque à Sede Apostolica emanant fidei definitiones: quasi verò non aliter salus hominis periclitaretur, quàm dum refragatur auctoritati cuidam infallibi, & hæresis incurritur, etsi interim peccatur peccato inobedientiæ contra quartam legem decalogi, ut nihil dicam de peccato temeritatis, & sæpè sæpius etiam scandali, quod inde enascitur. Quale solatium miseræ animæ in inferni igne detineri potiùs ob peccatum inobedientiæ, quàm hæresis? O quot adversarii hominum ad decipiendas animas etiam pennatorum, & qui quasi supra cæteros in sublime attolluntur. Dubium mihi fuit aliquando magnum, nec sine animi dolore, an qui superbientibus Angelis non pepercisset, inson-

insontes haberet tales Conciliorum generalium propugnatores, ut præter eorum decreta à nullo se ligari posse arbitrarentur sub præfato respectu. Monuit aptè ultimus Conciliorum deflorator, quique eorum notitiam brevem, sed perutilem dedit ad canonem 13. octavæ Synodi. Notabilis, inquit, admodum est in eos, qui Concilia etiam œcumenica cum summo Pontifice temerè committere, atque in dissidium vocare præsumunt. *Si quis*, inquit, *tanta efferatus audacia, quemadmodum Photius, & Dioscorus, sive scripto, sive non scripto, insanias quasdam contra Cathedram Coriphæi Apostolorum Petri audeat jactare, eandem, atque illi, damnationis sententiam subeat. Si qua verò œcumenica Synodo collecta de Romana Ecclesia controversia extiterit, licebit cum decenti reverentia de proposita quæstione percontari, responsumque admittere, vel utilitatem accipere, vel dare, non tamen audacter contra senioris Romæ Pontifices sententiam dicere*. Ita visum est Spiritui sancto ad continendos spiritus eorum, qui Photio schismaticorum duci tunc suffragabantur, quos in subsequentibus sæculis varios motus excitaturos prævidebat, ad præfigendum limitem potestatis in summo Pastore Ecclesiæ. Quæ res non minus ardua est, quàm cum subditus regiæ auctoritati in temporalibus terminum, finemque determinat, cui sæpè tutius esset silentii præmium in iis, de quibus major est controversia.

Canon octavæ Synodi.

Certum itaque sit, etiam extra Concilia generalia, certam aliquam esse definitionem in rebus fidei, & ad salutem communem omnium necessariis, seu sit illa certitudo fidei, seu tantùm moralis, cui teneantur fideles in conscientia obtemperare.

At impeccabilis non est, quis dubitat? Nec impeccabilitas ad hoc requiritur, cum ad hoc sufficiat, ut quæcumque sit mens, aut voluntas illius, specialis providentiæ regimine, quo innumeros homines à pluribus peccatis quotidie impedit, & eundem suum Vicarium propter amorem sponsæ suæ Ecclesiæ, ab hoc unico peccato impediat, ne hæresim cum effectu fidelibus suscipiendam, cum imperio proponat. Quod sunt interim, bone Deus, aliorum peccatorum genera, & si illum ab hoc uno specialiter liberet. Nonne putas te misericordia illius à pluribus peccatis ereptum? Nunquamne dixisti cum D. Augustino, gratiæ tuæ, Domine, deputo, quæcumque non feci mala? Quid enim facere non potui? Et cum Deus tàm potenter te dilexerit, & custodierit, ferre non potes æquis auribus, quod plures melioris notæ Theologi, quorum colluctatio assidua fuit non tantùm contra carnem, & sanguinem, sed adversus principes tenebrarum harum, adversus spiritalia nequitiæ in cœlestibus, inter quæ hæreses repono, ferre, inquam, non potes, quod ab unico peccato inter innumera, quibus homo obnoxius est, suum in terris Locum tenentem misericordia sua præservet, doceant, aut scribant. Neque id tanquam dogma fidei statuant, cui necesse sit aliquos subscribere, in quo expostulandi ratio non ita absurda esset, sed tantùm tanquam doctrinam probabilem, ac aliquot æquis rationibus subnixam. Utinam non ab hoc solo peccato liberet Deus summos Pontifices, sed à quibusvis aliis, nec solùm ipsum, sed & omnes totius Ecclesiæ pastores, imo & nos omnes simul. Quamvis nec ab ullo peccato immunem esse summum Pontificem necesse sit, cum in quacumque dispositione fuerit, Deus pluribus modis sibi notis possit impedire tanti mali executionem, ipso in pari reatu manente, cum voluntas pro facto reputari soleat.

Sed plura hujus controversiæ momenta infra à nobis exponuntur, ac præcipuè in controversiis Concilii Florentini, unde recruduit hæc disputatio: sicut & quæ nobis objecta sunt de Bibliis Sixti V. in sexta classe elucidantur contra calumnias Calvinistæ Angli, contra quem solum nos agere putabamus. Interim mirari non possum quonam consilio, quæ eruditorum idiomate acerbius scripserunt hæretici contra Christi Vicarium in terris ad absorbendam omnem ejus potestatem, omnia vulgato sermone populis, & ipsis mulierculis exponantur? Quis scopus harum scriptionum? An Hierarchiam tuentur ea scripta, quæ magis anarchiam inducere apta sunt, & hæresim fovere, quæ viget, ac eam denuo excitare, quæ sopita est? Neque enim, ait D. Cyprianus aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti non obtemperatur: *Nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus judex vice Christi cogitatur*. Quod etiam confirmat his verbis. Lib. 4. epist. 9. unde enim schismata, & hæreses obortæ sunt, & oriuntur: *Nisi, quod Episcopus, qui unus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus judicatur*. Sed avertat Deus hoc malum ab Ecclesia, ut liceat mihi, fluctibus his sedatis, aut ad rupem confractis aliquando exclamare. O fallacem hæreticorum spem, fragilemque schismaticorum invidiam, & inanes contentiones mortalium contra immortalem Christi, qui jam non moritur, sponsam Ecclesiam! novatorum profecto studia medio in spatio, quasi portæ inferi, vel franguntur, vel corruunt: & ante in ipso cursu obruuntur, quam sibi, quem adfingunt, portum conspicere possint, uno illis relicto communi, cum pœnitentibus illo portu mutatione consilii. Quod jam ex aliqua parte deprehendimus, pluribus Calvinistis ad Ecclesiam redeuntibus.

Lib. 1. ep. & lib. ep. 9.

In Apol gia Evã Franc. R tomag. A ch.

Nam sera numquam est ad bonos mores via.
Quem pœnitet peccasse, penè est innocens.

Atque ne hìc desit, quod in omnibus operibus Altissimi inveniri monet Sapiens, ut unum contra unum, ac duo contra duo, reperiantur, *Eccl. 33.* istis regulis alias opponimus ex duobus Theologorum principibus excerptas. Præstat certè nos istos sermones conjunctim colloquentes audire. Securius incedemus, ac progrediemur, sub his ducibus inter multa Conciliorum difficilia. Nec ullum acerbius verbum contra quemquam nobis excidet, dum aliena referemus, sicque lectori meo magis inserviam, ac neminem pungam, etsi provocatus.

Mens Divi Augustini de summo Pontifice, & Ecclesia.

Sentit, & docet D. Petrum fuisse caput Ecclesiæ. *In Psalmum contra partem Donati*. Numerate sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, & in illo ordine patrum, quis cui successerit, videte. Ipsa est Petra, quàm non vincunt superborum inferorum portæ.

Lib. 1. retract. cap. 21. Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo, tanquam in Petra, fundata sit Ecclesia: qui sensus cantatur etiam in ore multorum in versibus B. Ambrosii, ubi de Gallo ait: Hoc ipsa Petra Ecclesiæ canente culpam diluit. Sed scio sæpissimè exposuisse de Christo. Harum autem duarum sententiarum, quæ sit probabilior eligat lector.

Lib. de corrept. & gratia, cap. 8. Quando rogavit, ut non deficeret fides ejus, rogavit, ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem.

Lib. 2. contra litteras Petiliani, cap. 51. Cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua sedet Anastasius, &c. quare appellas cathedram pestilentiæ cathedram Apostolicam? *Hæc quibus dictum putabimus*.

Lib. contra Epistolam fundamenti Manichæi, cap. 4. Ut omittam sapientiam, quam in Ecclesia Catholica concreditis, multa sunt alia, quæ in ejus gremio me teneant. Tenet consensio populorum, atque gentium. Tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli ad præsentem Episcopatum successio sacer-

cerdotum. Tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causa inter tàm multas hæreses sic ista sola Ecclesia obtinuit, ut enim omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, aut Basilicam, vel domum audeat ostendere. Ita ergo tot,& tanta Christiani nominis charissima vincula rectè hominem tenent credentem in Catholica Ecclesia, etiam si veritas nondum se apertissimè ostendat.

In Concione ad Catechumenos. Apud Catholicam dilectissimi noveritis tantum esse veram fidem, germanam pacem, perpetuam salutem. Non enim in angulo est, sed ubique tota est. Et si quis ab ea discesserit, ut servus fugitivus judicabitur, nec ad vitam æternam resurget.

Salus in sola Ecclesia.

Epist. 162. ad Glorium Eleusium, Et qui posset non curare conspirantem contra se inimicorum multitudinem, cum se videret Romanæ Ecclesiæ, in qua Apostolicæ cathedræ viguit principatus, &c. esse conjunctum. *Hic me consolatur D. Augustinus.*

Lib. 1. contra Cresconium Grammaticum cap. 32. Quamvis hujus rei de Scripturis sacris non proferatur exemplum, earumdem tamen hic etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas, ut quoniam sacra Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, eam Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.

Synodus non semper necessaria.

Lib. 4. contra duas Epist. Pelagianorum cap. 12. Aut verò congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit: cum potiùs rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multoque sint, atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verum istorum superbia, &c. hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis, & Occidentis, Synodus congregetur: orbem quippe Catholicum, quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commovere conantur: cum potius vigilantia pastorali, post factum illis competens, sufficiensque judicium, ubicumque lupi isti apparuerint, conterendi sint, sive ut sanentur, sive ut ab aliorum salute vitentur, adjuvante pastore pastorum. *Vel hoc solo ex textu palinodiam recantare deberet, vel conticescere, ac istis D. Augustini regulis cedere.*

Lib. 1. de Baptis. cap. 5. Homines enim sumus. Unde aliquid aliter sapere, quàm res se habet, humana tentatio est: nimis autem amando sententiam suam, vel invidendo melioribus usque ad præcidendæ communionis, & condendi Schismatis, vel hæresis sacrilegium pervenire, diabolica præsumptio est, in nullo autem aliter sapere, quàm res se habet, Angelica perfectio est.

D. Thomas explicat auctoritatem Papæ.

His D. Augustini sententiis alias addimus Doctoris Angelici D. Thomæ, quem non minus doctrinæ, quàm vitæ miracula ad sanctos evexerunt. Atque id agimus magis narrando, quid ille senserit, quàm asserendo quidquam, ut, si quid in iis sapienter scriptum judices, non defraudetur suo honore; si quid verò tibi non arriserit, tuaque sensa tanti Theologorum principis sensibus, & rationibus præferenda existimes, ut qui acutius ipso veritatis recondita arcana penetres, mihi non tribuas, sicut nec plura alia, quæ in hoc opere ex aliorum mente propono. Hanc autem D. Thomæ doctrinam, utile aliàs judicavit Cardinalis de Turrecremata in unum fasciculum ex variis ejus operibus colligere, id ab ipso postulante Juliano Cardinale, eo tempore, quo similes quæstiones agitabantur ob diuturnum schisma Ecclesiæ, quales nostro tempore videmus excitari ad aliud schisma renovandum, nisi

A novantium conatus sæpe irriti deciderent. Ut frustra sibi vellent usurpare dictum hoc Marci 14. *Percutiam pastorem, & dispergentur oves*; sed alios ventos, aliasque procellas experta Sedes Apostolica, & has superabit. Quia tamen in similibus prælis juvanda est Ecclesia, unitæ S. Doctoris vires per prædictum Cardinalem de Turrecremata hìc adsunt. Ut cum damnatæ quorumdam hominum redeunt opiniones, instrumenta illa repetantur, quibus dudum prostratæ, jugulatæ, ac confossæ sunt. Præmonemus tamen quasdam citationes ex libro Thesauri D. Cyrilli in dubium revocari. Forsan Doctor Angelicus alio codice usus est operum D. Cyrilli, aut æquipollentia refert. Qua de re extant aliquæ dissertationes non ita pridem vulgatæ à duobus Theologis. Notat autem clarissimus vir Joannes Aubertus

B in præfatione suæ editionis Græco-Latinæ operum D. Cyrilli in sex tomis, non paucos ex Græcis codicibus in situ, ac tenebris periisse, cum esset opportunitas Latinæ versionis: ac Gregorium Trapezuntium malè habuisse Cyrilli opera, multis in Epitomen redactis, & perperam sæpè translatis. Quod in Thesauro expertus est Bonaventura Vulcanius eruditus ejusdem Cyrilli Interpres, ut minus mirum, si citationes D. Thomæ non quadrent cum textu hodierno.

Solutio septuaginta trium quæstionum super potestate, & auctoritate Papali, ex sententiis S. Thomæ.

QUæstio prima est, utrum supra Episcopos aliquis dandus sit superior in Ecclesia.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, quod sic in multis locis. Primo in 4. sent. dist. 25. quæst. ult. ubi rationem assignans loquitur. Ubi-

C cumque multa sunt ordinata in unum, oportet esse aliquod universale regimen super particularia regitiva, quia in omnibus virtutibus, & actibus, ut dicitur primo Eth. est ordo secundum ordinem finis. Bonum autem commune est divinius, quàm bonum speciale, ideò super potestatem regitivam, quæ communicat bonum speciale, oportet esse potestatem regitivam universalem respectu boni communis, aliàs non potest esse colligatio ad unum. Et ideò cum Ecclesia sit unum corpus, oportet, si ista unitas debeat servari, quod sit aliqua potestas regitiva respectu totius Ecclesiæ supra potestatem Episcopalem, qua unaquæque Ecclesia specialis regitur, & hoc est potestas Papæ. Et ad argu-

D mentum, quo sic arguitur in oppositum, quod omnes Episcopi sunt Apostolorum successores; sed potestas, quæ data est uni Apostolorum, scilicet Petro, Matth. 16. etiam data est omnibus Apostolis: Ergo omnes Episcopi sunt pares, & ita unus non est super alterum.

Respondet S. Thomas in eodem loco sic, quod quamvis omnibus Apostolis data sit communiter potestas ligandi, & solvendi, tamen in hac potestate, ut ordo aliquis servaretur, primo soli Petro data est, ut ostenderetur, quod ab eo debeat ista potestas descendere, propter quod etiam ei dixit singulariter, *Confirma fratres tuos*, &, *pasce oves meas*, id est, loco mei. Et ut dicit Chrysostomus, Præpositus, & caput esto fratrum, ut ipsi te in loco meo assumentes, ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, &

E confirment.

Primatus Pontificis Rom.

Cæterum secundo ad eandem quæstionem inducit idem Doctor sanctus plures rationes in 4. contra Gentiles cap. 77. ubi ita ait: Manifestum est autem, quod quamvis populi per diversas diœceses, & civitates distinguantur, tamen sicut est una Ecclesia, ita oportet esse unum populum Christianum. Sicut ergo in uno speciali populo Christi requiritur unus Episcopus, qui sit totius populi caput; ita in toto populo Christiano requiritur, quod sit unum totius Ecclesiæ caput. Item ad unionem Ecclesiæ requiritur, quod omnes fideles in fide conveniant. Circa verò ea, quæ fidei sunt, con-

venit quæstiones movere, per diversitatem autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate per unius sententiam conservaretur. Exigitur ergo ad unitatem Ecclesiæ servandam, quod sit unus, qui toti Ecclesiæ præsit: manifestum est autem, quod Christus Ecclesiæ non deficit in necessariis, quam dilexit, & pro qua sanguinem suum fudit, cum etiam de Synagoga dicatur per Dominum: *Quid ultra debui facere, & non feci vineæ meæ?* Esa. 5. Non ergo dubitandum, quin ex ordinatione Christi unus toti Ecclesiæ præsit. Adhuc nulli dubium, quin Ecclesiæ regimen sit optimè ordinatum: utpotè per eum dispositum, per quem reges regnant, & legum conditores definiunt justa. Optimum autem regimen multitudinis est, quod regatur per unum, quod patet ex fine regiminis, quæ est pax. Pax enim, & unitas subditorum est finis regentis, unitatis autem causa congruentior est unus, quàm multi. Manifestum est igitur regimen Ecclesiæ sic esse dispositum, ut unus toti Ecclesiæ præsit. Amplius Ecclesia militans à triumphanti Ecclesia per similitudinem derivatur; unde & Joan. Apocal. 21. *Vidi Jesum descendentem de cœlo.* Et Moysi dictum est, ut faceret omnia secundum exemplar, quod ei in monte monstratum est. In triumphante autem Ecclesia unus præsidet, qui etiam præsidet in toto universo, scilicet Deus. Dicitur enim Apoc. 21. *Et ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus;* igitur & in Ecclesia militante unus est, qui præsidet universis. Hinc est quod Joel. 1. dicitur: *Congregabuntur filii Judæ, & filii Israel pariter, & ponent sibi caput,* unde & Dominus dicit Joan. 10. *Et fiet unum ovile, & unus pastor.*

Christus est caput Ecclesiæ.

Si quis autem dicat, quod unum caput, & unus pastor est Christus, qui est unus, & unius Ecclesiæ sponsus, non sufficienter respondet. Manifestum est enim, quod omnia Ecclesiæ Sacramenta ipse Christus perficit, ipse enim est, qui baptizat, ipse est, qui peccata remittit, ipse est verus sacerdos, qui se obtulit in ara Crucis, & cujus virtute corpus ejus in altari quotidie consecratur. Et tamen quia corporaliter, non cum omnibus fidelibus præsentialiter erat futurus, elegit ministros Ecclesiæ, per quos Sacramenta fidelibus dispensaret, ut supra dictum est. Eadem igitur ratione, quia præsentiam erat Ecclesiæ subtracturus, oportuit, quod alicui committeret, qui loco sui universalis Ecclesiæ gereret curam; hinc est, quod Petro dixit antè Ascensionem: *Pasce oves meas.* Joan. ult. & ante passionem: *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Luc. 22. & ei soli promisit, *tibi dabo claves regni cælorum*, ut ostenderetur potestas Clavium per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Hæc ille.

Quæstio 2. est, utrum Romanus Pontifex sit primus, & maximus omnium Episcoporum.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, in tractatu contra errores Græcorum in cap. 66. ubi titulus talis est, Quod Rom. Pontifex est primus, & maximus inter omnes Episcopos. Pro una parte inducens auctoritates sic ait: Quod enim Romanus Pontifex successor Petri, & Christi Vicarius, sit primus, & maximus omnium Episcoporum, Canon Concilii expressè ostendit sic dicens. Veneramur secundum scripturas, & Canonum definitiones Sanctissimum antiquæ Romæ Episcopum primum esse, et maximum omnium Episcoporum, hoc autem auctoritati consonat sacræ Scripturæ, quæ inter Apostolos Petro attribuit primum locum tàm in Euangeliis, quàm in Actibus Apostolorum; unde dicit Chrysost. super Matth. super illud: *Accesserunt discipuli ad Jesum dicentes. Quis major est in regno cælorum?* qui quidem humanum scandalum conceperunt, quod et jam in se occultare non poterant, et tumore cordis non sustinebant in eo, quod viderant Petrum sibi præferri, et præhonorari.

Quæstio 3. est, utrum Romanus Pontifex existat cæteris Patriarchis prælatus.

A Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè, in tractatu supradicto, capite 71. ubi ita dicit: Patet etiam, quod ipse Patriarchis prælatus existat ex hoc, quod Cyrillus dicit, quod ipsius, scilicet Apostolici throni Romanorum Pontificum solius est reprehendere, statuere, corrigere, disponere, solvere, & loco ipsius ligare, qui ipsum ædificavit. Et Chrysost. super Actus Apostolorum dicit, quod Petrus est vertex sanctissimus Beati Apostolici throni pastor bonus. Et hoc etiam patet ex auctoritate Domini dicentis Luc. 22. *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos.*

Quæstio 4. est, utrum Papa in totam Ecclesiam Christi universalem prælationem habeat.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè in præfato tractatu contra errores Græcorum in cap. 67. ubi ita dicit, quod prædictus Christi Vicarius in toB tam Ecclesiam Christi universalem prælationem obtineat. Legitur enim in Chalced. Concilio, quod tota Synodus acclamaverit Leoni Papæ, Leo Sanctissimus, & Oecumenicus, idest, universalis Patriarcha per multos annos vivat. Et Chrysost. super Matth. Filius, qui patris est, & ipsius filii potestatem Petro universalem concessit ubique terrarum, & homini mortali omnium, quæ in cœlo sunt, dedit auctoritatem dando ei Claves, ad hoc, ut etiam Ecclesiam ubique amplificet. Et super Joan. in hom. 85. Jacobum localiter in loco terminat, Petrum autem totius orbis Magistrum, & Doctorem ordinat, idest, super Actus Apostolorum. Petrus à filio super omnes, qui filii sunt, potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in universo C orbe. Hoc etiam trahitur ex authoritate Scripturæ sacræ. Nam Petro indistinctè oves suas Christus commisit dicens, Joan. ult. *Pasce oves meas*, & Joan. 10. *fiet unum ovile, & unus pastor.*

Quæstio 5. est, utrum sit error dicere, Romanæ Ecclesiæ Pontificem non habere universalis Ecclesiæ primatum. *Universalis tituli*

Respondet S. Thomas affirmativè in antedicto tract. contra errores Græcorum, in c. 66. ubi sic dicit: Similis autem error est dicentium Christi Vicarium Romanæ Ecclesiæ Pontificem non habere universalis Ecclesiæ primatum, errori dicentium Spiritum Sanctum à Filio non procedere. Ipse enim Christus Dei Filius suam Ecclesiam consecrat, & sibi Spiritu sancto, quasi ex suo charactere, & sigillo, ut ex supra positis auD ctoritatibus manifestè habetur. Et similiter Christi Vicarius suo primatu, & providentia universalem Ecclesiam tanquam fidelis Minister Christo subjectam servat.

Et ad illud, quod dicitur dist. 49. cap. *Nullus.* Nullus Patriarcharum universitatis vocabulo unquam utatur. Et in cap. seq. ubi Gregorius prohibet se universalem vocari, respondet S. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, sic dicens: Quod autem Papa universalem Pontificem se prohibet nominari, non hoc ideò est, quod ipse non habeat auctoritatem immediatam, & plenam in qualibet Ecclesia, sed quia non præficitur cuilibet particulari Ecclesiæ, ut proprius, & specialis illius Ecclesiæ rector. Sic enim cessarent omnium aliorum Pontificum potestates. Et hoc caput inductum, pro ratione inducit.

E *Quæstio* 6. est, utrum Papa sit superior in tota Ecclesia.

Respondet S. Thomas affirmativè. Patet primò ex jam dictis. Sed secundò hoc idem asserere videtur in 4. dist. 15. ubi quæritur, an omnes teneantur ad jejunium, arguendo in 3. arg. dicit secundum Bernard. in lib. *de dispens. & præcepto.* In præcepto superioris non potest dispensare inferior, sed quælibet singularium personarum est inferior, quàm Ecclesia, quæ jejunium sub præcepto statuit, nisi fortè ille, qui est caput totius Ecclesiæ, vel loco capitis, scilicet Papa. Ergo sequitur, quod nullus potest dispensare.

Quæstio 7. est, utrum Papa sit caput universalis Ecclesiæ.

Res-

Respondet affirmativè S. Thomas in multis locis, sed potissimum in 3. part. quæst. 8. art. 6. ubi quærens, utrum sit proprium Christo, esse caput Ecclesiæ, ita dicit, quod caput in alia membra dupliciter influit; uno modo quodam intrinseco fluxu, prout virtus motiva, & sensitiva à capite derivatur ad cætera membra. Alio modo secundum exteriorem quamdam gubernationem, prout scilicet secundum visum, & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ non est ab aliquo, nisi à solo Christo, cujus humanitas ex hoc, quod est divinitati conjuncta, habet justificandi virtutem. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alii convenire, & secundum hoc alii possunt dici capita Ecclesiæ, secundum illud Amos 6. *Optimates capita populorum*. Differenter tamen à Christo: primo quidem quantum ad hoc, quod Christus est caput omnium eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent secundum omnem locum, & tempus, & statum. Alii autem homines dicuntur capita secundum quædam specialia loca: sicut Episcopi suarum Ecclesiarum, vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui Pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatorum. Alio modo, secundum quod Christus est caput Ecclesiæ, propria virtute. Alii verò dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, ut 2. Corinth. 2. *Nam & ego, quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi*, & 2. Corinth. 5. *pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*.

Caput dupliciter influit.

Et si dicatur, ex hoc Christus dicitur esse caput Ecclesiæ, quod gratiam influit Ecclesiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam aliis præbere, secundum illud Ephes. 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut gratiam det audientibus*. Ergo videtur, quod etiam alii, quàm Christo competat esse caput Ecclesiæ.

Respondet idem D. Thomas. Ad secundum dicendum, quod homo non dat gratiam interiùs influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

Quæstio 8. est, utrum Papa sit tantùm caput fidelium.

Respondet S. Thomas affirmativè. In responsione data ante proximam quæstionem dicens, quod Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui Pontificatus, secundum determinatum statum, ut scilicet sunt in statu viatoris.

Quæstio 9. est, utrum Papa sit sponsus universalis Ecclesiæ.

Papa sponsus Ecclesiæ.

Respondet S. Thomas affirmativè, in tract. contra impugnantes religionem ita dicens, quod sponsus Ecclesiæ propriè loquendo Christus est, de quo dicitur, *qui habet sponsam, sponsus est*. Joan. 3. ipse enim de Ecclesia suo nomine filios generat. Alii autem dicuntur sponsi, sicut ministri sponsi, exterius cooperantes ad generationem spiritualium filiorum, quos quidem non sibi, sed Christo generant. Qui quidem ministri in tantum sponsi dicuntur, inquantum vicem veri sponsi obtinent; & ideo Papa, qui obtinet vicem sponsi in tota Ecclesia universalis Ecclesiæ, sponsus dicitur. Est autem huic adjiciendum ad dicti illius Bernardi intelligentiam ad Eugenium dicentis, quod Papa non sit sponsus Ecclesiæ, sed paranimphus, & amicus sponsi, quod S. Thomas in 4. dist. 38. dicit sic: Quod Episcopus, cui Ecclesiæ cura committitur, virgines desponsat non sibi, sed Christo, quia est sponsi paranimphus, & amicus.

Quæstio 10. est, utrum Christus, et Papa dicendi, sicut duo sponsi universalis Ecclesiæ.

Respondet S. Thomas negativè in tract. immediatè allegato sic dicens: Episcopus autem suæ Diœcesis

A sponsus est, & Presbyter suæ Ecclesiæ; unde & Diœcesis sponsus Papa est, & Episcopus parochiæ, nec propter hoc sequitur, quod sint plures sponsi unius Ecclesiæ, quia sacerdos suo ministerio cooperatur Episcopo, tanquam principali, & similiter Episcopi Papæ, & Papa ipsi Christo. Unde Christus, & Papa, Episcopus, & Sacerdos non computantur, nisi unus sponsus Ecclesiæ.

Quæstio 11. est, utrum præter Papam, qui est caput, & sponsus, & pastor universalis Ecclesiæ, sint necessarii alii prælati in Ecclesia.

Respondet S. Thomas affirmativè in 4. distinct. 19. ubi quærens quæst. 1. art. 2. an sacerdos quilibet uti possit clave in quemlibet, ita præfatam quæstionem probat dicens, ea, quæ singularia oportet operari, non eodem modo omnibus competunt, unde sicut præter B generalia medicinæ præcepta oportet adhibere medicos, quibus præcepta universalis medicinæ singulis infirmis, secundum quod debeat, aptentur: ita in quolibet principatu, præter illum, qui universaliter præcepta legis tradit, debent esse aliqui, qui ea singulis, secundum quod debent, aptent. Et propter hoc etiam in cœlesti hierarchia sub potestatibus, qui indistinctè præsunt, ponuntur principatus, qui singulis provinciis adscribuntur, & sub his Angeli, qui singulis hominibus in custodiam deputantur. Unde & ita esse debet in prælatione Ecclesiæ militantis, ut apud aliquem esset prælatio indistinctè in omnes, & sub hoc essent aliqui, qui super diversos distinctam potestatem acciperent.

Necessitas Episc. & curatorũ.

Quæstio 12. est, utrum reges, & principes Christiani, & per consequens omnes fideles teneantur esse subC diti Roman. Pontifici.

Respondet S. Thomas affirmativè lib. 1. in tractat. suo de rege ad regem Cypri, ubi in cap. 14. loquens de regno Ecclesiæ, & regali sacerdotio, ita ait: Hujus regni ministerium, ut à terrenis spiritualia essent discreta, non terrenis regibus, sed sacerdotibus est commissum, & præcipuè summo sacerdoti Christi Vicario Rom. Pontifici, cui omnes Christianos reges oportet esse subjectos, sicut ipsi Domino Jesu Christo. Sicut (ut dictum est) ei, ad quem ultimi finis pertinet directio, subjici debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, & etiam imperio dirigi, & quia sacerdotium gentium, & totus divinorum cultus erat propter temporalia conquirenda, quæ omnia D ordinantur ad multitudinis bonum commune, cujus regi cura convenit, convenienter sacerdotes gentilium regibus subdebantur. Sed etiam in veteri lege promittebantur bona temporalia, sive terrena, non à dæmonibus, sed à bono Deo religioso populo exhibenda. Unde & in veteri lege sacerdotes leguntur regibus fuisse subjecti; sed in nova lege est sacerdotium altius, per quod homines traducuntur ad bona cœlestia. Unde in lege Christi reges debent esse sacerdotibus subjecti. Unde mirabiliter ex divina sapientia factum est, ut in Romana urbe, quam Deus præviderat Christiani sacerdotii principalem sedem futuram, hic mos paulatim inolesceret, ut civitatis rectores sacerdotibus subjicerentur. Sic enim Valerius Maximus refert, omnia post religionem ponenE da semper vestra civitas duxit, etiam in quibus summæ majestatis decus conspici voluit. Quapropter non dubitaverunt sacris imperia servire. Ita se humanarum rerum habitura regimen existimantia, si providentiæ divinæ benè, constanterque fuissent famulata. Quia etiam futurum erat, ut in Gallia Christiani sacerdotii plurimum vigeret religio, divinitus est provisum, ut etiam apud Gallos gentiles sacerdotes, quos Druidas nominabant, totius Galliæ jus definirent, ut refert Julius Cæsar in lib. Commentar. quem de bello Gallico scripsit.

Reges in spiritualibus Papæ subditi.

Gallia.

Quæstio 13. est, an sit de necessitate salutis subesse Romano Pontifici.

Respondet S. Thomas affirmativè, in l. de erroribus Græcorum cap. 72. ubi sic ait. Ostenditur etiam quod subesse Rom. Pontifici sit de necessitate salutis, dixit enim Cyrillus in lib. *thesaurorum*. Itaque fratres mei sic Christum imitemur, ut ipsius oves vocem audiamus manentes in Ecclesia Petri, non inflemur vento superbiæ, ne fortè tortuosus serpens propter nostram contentionem nos ejiciat, ut Evam de Paradiso. Et Maximus in Epist. Orientalibus directa dicit, coadunatam, & fundatam supra Petram confessionis Petri dicimus universalem Ecclesiam, secundum definitionem Salvatoris, in qua de necessitate salutis animarum nostrarum est manere, & ei obedire suam servantes fidem, & confessionem.

Obedire Papæ oportet.

A *Quæstio* 14. est, utrum sit hæreticum dicere non esse obediendum statutis Papalibus.

Respondet S. Thomas affirmativè, in lib. contra impugnantes religionem sic dicens. Dicitur in decretis. dist. 22. cap. *omnes*. Qui Romanæ Ecclesiæ, privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, proculdubio in hæresim labitur. Et infra. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ est fidei mater; hoc autem privilegium dedit Christus Rom. Ecclesiæ, ut omnes ei sicut Christo obediant, unde dicit Cyrillus Alexand. Episcopus in l. 2. *thesaurorum*, ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, à quo nostrum est quærere quid credere, quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro omnibus, quoniam ipsius solius est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, solvere, & in loco illius ligare, qui ipsum ædificaverit, & nulli alii: quod suum est plenum. Sed ipsi soli dedit, cui omnes jure divino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipsi Domino Jesu obediunt. Unde patet quod quicumque dicit non esse obediendum in his, quæ per Papam statuuntur, in hæresim labitur. Item ad idem è summa contra gentil. l. 4. cap. 78. ubi post assignatas rationes pro prima conclusione superiùs adducta, concludens ita dicit: per hoc excluditur quorundam error præsumptuosus, quo se subducere nitantur ab obedientia, & subjectione Petri, successorem ejus Rom. Pontificem universalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

Quæstio 15. est, utrum non obedientes Rom. Pontifici sint Schismatici.

Respondet S. Thom. affirmativè, in 4. sent. dist. 13. ubi supra ponit rationes probantes, quod necessarium sit dare unam potestatem regitivam respectu totius Ecclesiæ supra potestatem Episcopalem; cujusmodi est potestas Papæ dicens sic. Et ideò illi, qui hanc potestatem negant, Schismatici dicuntur, quasi divisores Ecclesiasticæ unitatis. Cæterùm hoc idem in 2. 2. quæst. 39. art. 1. repetit ita dicens, Sicut dicit Isid. in l. *Ethimol.* Nomen Schismatis à scissura animarum vocatum est; scissio autem unitati opponitur, unde peccatum Schismatis dicitur, quod directè, & per se opponitur unitati. Sicut enim in rebus naturalibus, id, quod est per accidens, non constituit speciem, ita etiam in rebus moralibus, in quibus id, quod est intentum per se, est; quod autem sequitur præter intentionem, est quasi per accidens; & ideò peccatum Schismatis propriè est speciale peccatum ex eo, quod intendit se ab unitate separare, quam charitas facit, quæ non solùm alteram personam alteri unit speciali dilectionis vinculo, sed etiam totam Ecclesiam in unitate Spiritus, & ideo propriè Schismatici dicuntur illi, qui propria sponte, & intentione se ab unitate Ecclesiæ separant, quæ est unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum ad invicem ordinatur ad totius corporis unitatem Ecclesiæ, sicut compositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. Ecclesiæ autem unitas in duobus attenditur, scilicet in connexione membrorum Ecclesiæ ad invicem, seu communicatione. Et iterum in ordinatione omnium membrorum Ecclesiæ ad unum caput, secundum illud Coloss. 2. Inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput; *Ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones membrorum subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei.* Hoc autem caput est ipse Christus, cujus vicem in Ecclesia gerit Summus Pontifex, & ideo schismatici dicuntur, qui renuunt se subjicere Rom. Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ejus subiectis communicare recusant.

Schisma.

B *Quæstio* 16. est, utrum magis sit obediendum Papæ, quàm alteri potestati cuicumque inferiori.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. sent. dist. ult. in expositione litteræ, ubi quærens, utrum magis sit obediendum majori potestati, quàm minori, sic dicit, quod potestas superior, & inferior dupliciter se possunt habere, aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur ex superiori, & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris, & ideo simpliciter in omnibus est magis obediendum potestati superiori, quàm inferiori. Sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit super causatum causæ secundæ, quàm etiam ipsa causa secunda, ut in lib. de *Causis* dicitur, & sic se habet potestas Imperatoris ad potestatem Proconsulis, sic etiam se habet potestas Papæ ad omnem potestatem in Ecclesia: quia ab ipso Papa gradus dignitatum diversi in Ecclesia disponuntur, & ordinantur, unde ejus potestas est quoddam Ecclesiæ fundamentum, ut patet Matth. 16. & ita magis tenemur obedire Papæ, quàm Episcopis, vel Archiepiscopis, vel etiam quàm Monachus Abbati absque ulla distinctione. Possunt iterum potestas superior, & inferior ita se habere, quod ambæ oriantur ex una quadam suprema potestate, quæ unam alteri subjecit, scilicet quam vult: & tunc una non est superior altera, nisi in illis, in quibus una supponitur alteri à suprema potestate, & in illis tantum est magis obediendum superiori, & inferiori. Et hoc modo se habent potestates Episcopi, & Archiep. descendentes à potestate Papæ.

Aliud est potestas ordinis aliud Jurisdictionis.

C *Quæstio* 17. est, utrum Papa possit præcepto suo cogere aliquem ad suscipiendum Episcopatum.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. sent. in fine dist. 28. ubi sic ait. Quidam dicunt, quod Papa non potest præcipere alicui, quod accipiat Episcopatum, quia consensus debet esse liber. Sed hoc posito periret Ecclesiasticus ordo. Nisi enim quidam possent cogi ad suscipiendum regimen Ecclesiæ, conservari non posset, cum quandoque illi, qui sunt idonei, onus hoc nolunt suscipere nisi coacti. Hæc ille.

D *Quæstio* 18. est, utrum qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam peccet.

Respondet S. Thomas in quodlibeto 1. quæst. 19. quod quandoque sic, scilicet quando ignorantia est peccatum. Pro quo notat, quod ignorantia, quæ est actus causa, causat involuntarium, unde semper excusat, nisi ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum, quando quis ignorat, quod potest scire, & tenetur. Constitutionem autem Papæ omnes suo modo scire tenentur. Si ergo aliquis non sciat per negligentiam, non excusatur à culpa, si contra constitutionem agat. Si verò aliquis habeat sufficiens impedimentum, propter quod scire non poterit, puta si fuerit in carceribus, sive in terris extraneis, ad quos constitutio non pervenit, vel aliquid simile, talis ignorantia excusat, ut non peccet contra constitutionem Papæ agens. Hæc ille.

Ignorantia.

E *Quæstio* 19. est, utrum Rom. Pontifex succedat B. Petro in ea perfectione potestatis, & dignitate Vicariatus Christi, qua ipse B. Petrus à Christo in Ecclesia fuit sublimatus.

Ad hanc quæstionem S. Thomas respondet affirmativè. Primo in lib. 4. contra Gentil. cap. 16. Ubi post sermo-

sermonem de institutione, qua B. Petrus à Christo caput, & Pastor universalis Ecclesiæ constitutus est, ita loquitur. Non potest autem dici, quod si Christus Petro hanc potestatem dederit, quod ad alios non derivetur. Manifestum est enim, quod Christus sic Ecclesiam instituit, ut esset usque ad finem sæculi duratura, secundum illud Isaiæ 9. *Super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & justitia amodo, & usque in sempiternum.* Manifestum est igitur, quod ita illos, qui erant tunc in ministerio, constituit, ut eorum potestas derivaretur ad posteros pro utilitate Ecclesiæ usque ad sæculi finem, præsertim cùm ipse dicat, Matth. ult. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Per hoc autem excluditur quorundam error præsumptuosus, qui se subducere nituntur ab obedientia, & subjectione Petri successoris ejus, Roman. Pontificem universalis Ecclesiæ Pastorem non recognoscentes. Hæc ille. Cæterum hanc quæstionem determinat ipse S. Thomas in tract. contra errores Græc. ubi in cap. 69. ita loquitur. Ostenditur etiam, quod Petrus sit Christi Vicarius, & Rom. Pontifex Petri successor in eadem potestate, ut à Christo collata dicitur, cùm dicat Canon Chalcedon. Concilii: Si quis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat sententiam appellandi ad beatissimum Episcopum antiquæ Romæ, quem habemus Petrum Petram refugii, ut ipsi soli libera potestate Dei loco sit jus discernendi Episcopi infamiam secundum claves à Domino sibi datas. Et infrà. Et ideò omnia definita ab eo teneantur, tanquam à Vicario Apostolici Throni. Item Cyrill. Hierosolymit. Patriarcha dicit ex persona Christi loquens. Tu cum fine, & etiam fine fine cum omnibus, quos loco tui ponam plenè, & perfectè sacra auctoritate cum eis ero, sicut sum & tecum. Et Cyrill. Alexand. in lib. *Thesaur.* dixit, quod Apostoli in Euangeliis, & Epistolis affirmaverunt in omni doctrina Petrum esse loco Domini, & ejus Ecclesiam eidem dantes locum in omni Concilio, & Synagoga in communi electione, & confirmatione. Et infrà. Cui, scilicet Petro, omnes jure divino caput inclinant, & Primates mundi, tanquam ipsi Domino Jesu, omnes obediunt. Et Chrysost. dicit, ex persona filii loquens, *pasce oves meas*, idest, loco mei præpositus esto fratrum.

Quæstio 20. est, utrum Papa in Ecclesia habeat plenitudinem potestatis.

Ad hanc quæstionem S. Thomas respondet affirmativè in tract. contra errores Græc. in cap. 58. ubi dicit sic. Habetur etiam ex prædictorum auctoritatibus, quod Rom. Pontifex habeat in Ecclesia plenitudinem potestatis. Dicit enim Cyrillus Patriarcha Alexand. in lib. *Thesaur.* Sicut Christus accepit à Patre duplex sceptrum Ecclesiæ, gentium, & Israel, egrediens super omnem principatum, & potestatem, & super omne quodcunque est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem, sic & Petro, & ejus successoribus plenissimè commisit. Et infrà. Nulli alii, quàm Petro Christus, quod suum est plenum, & ipsi soli dedit. Et infrà. Pedes Christi humanitas est ipse homo, cui tota Trinitas dedit plenissimam potestatem, & super omne, quodcunque est, ut ei genua cuncta curventur; & adorent eum omnes Angeli Dei. Dimisit per Sacramentum & potestatem Petro, & ejus Ecclesiæ. Et Chrysost. ad Consulta Bulgarorum ex persona Christi loquens: Ter te & interrogo, si me diligis, qui ter me trepidus, & timidus negasti. Nunc autem reductus, ne credant te fratres gratiam, & auctoritatem clavium amisisse, quia amas me, coram ipsis jam tibi confirmo, quod meum est plenum. Hoc etiam trahitur ex auctoritate sacræ Scripturæ. Nam Dominus, Matth. 16. universaliter Petro dixit: *Quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*, &c.

Plenitudo potestatis.

Quæstio 21. est, utrum errent contra unitatem Ecclesiæ, qui Rom. Pontificem negant plenam habere in Ecclesia potestatem.

Respondet S. Thom. affirmativè in tract. prænominato contra errores Græcorum, in c. 73. ita dicens: Sicut autem prædicti errantes contra unitatem corporis mystici peccant, Rom. Pontificis potestatem plenariam abnegantes: sic contra paritatem corporis Christi sacri delinquunt dicentes, ex azimo pane non posse corpus Christi consecrari.

Quæstio 22. est, utrum Papa habeat plenitudinem Pontificalis potestatis, sicut Rex in regno.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. sent. dist. 19. Ubi quærens, an Episcopus possit dare indulgentias, dicit sic: Papa habet plenitudinem potestatis Pontificalis, quasi Rex in regno: sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi judices singulis civitatibus præpositi: propter quod etiam solos eos in litteris suis fratres vocat: reliquos autem omnes vocat filios. Notandum etiam breviter, quod idem Doctor in eodem dist. 7. quæst. 1. art. 1. dicit, quod in regno tota potestatis plenitudo penes Regem residet, in Aristocratia autem apud unum non residet plenitudo potestatis, sed apud omnes.

Quæstio 23. est, utrum à Papa derivetur potestas in aliis prælatis.

Ad hanc quæstionem respondet S. Thomas affirmativè in locis superius annotatis. Primò in 4. contra Gentil. cap. 76. ubi ita dicit: Petro, scilicet, præmisit soli, dicens: *Tibi dabo claves regni cœlorum*, ut ostenderetur potestas clavium per eum ad alios derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Item hoc idem dicit in 4. sent. dist. 24. qu. 24. sub his verbis: Quamvis Apostolis data sit communiter potestas ligandi, atque solvendi: tamen in hac potestate, ut ordo aliquis servaretur, primo soli Petro data est, ut ostendatur, quod ab eo debeat ista potestas descendere. Cæterum secundò hanc quæstionem plenius declarat in fine ultimæ distinctionis secundi sententiarum, uti allegatum est in responsione 16. quæstionis, sic ait: Potestas superior, & inferior dupliciter se possunt habere, aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur à superiori, & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris, & ideò simpliciter in omnibus est magis obediendum potestati superiori, quàm inferiori, sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit super causatum causæ secundæ, quàm etiam ipsa causa secunda, ut in lib. de Causis dicitur, & sic se habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam. Sic etiam se habet potestas Imperatoris ad potestatem Proconsulis: sic etiam se habet potestas Papæ ad omnem potestatem in Ecclesia: quia ab ipso Papa gradus dignitatum diversi in Ecclesia disponuntur, & ordinantur, unde ejus potestas est quoddam Ecclesiæ fundamentum, ut patet Matth. 16. &c.

Potestatis derivatio ad alios.

Quæstio 24. est, utrum Papa possit uti potestate clavis in quemlibet de Ecclesia.

Respondet S. Thom. in 4. dist. 39. art. 3. ita dicens, Quod usus clavium requirit aliquam prælationis potestatem, per quam illa, ad quem usus clavium communicatur, efficitur materia propria illius actus; & ideò ille, qui habet indistinctam potestatem super omnes, potest uti clavibus in quemlibet. Illi autem, qui sub illo distinctas potestates acceperunt, non in quemlibet uti possunt clavibus, sed in eos, qui eis in potestatem veniunt, nisi in necessitatis articulo, ubi nemini Sacramenta sunt deneganda. Cæterum secundo S. Thom. idem declarat in tract. contra impugnantes religionem, dicens: Episcopi in Ecclesia tenent locum Domini nostri Jesu Christi, unde dicit Dionys. 5. cap. Eccles. Hierarch. Pontificum ordo primus quidem est divinarum ordinationum sublimissimus, & novissimus idem, etenim in ipsum perficitur, & impletur omnis nostræ Hierarchiæ dispositio; ut enim omnem Hierarchiam videmus in Christum consummatam, sic unaquæque in proprium divinum suum Sacerdotem, idest Episcopum. Unde etiam 1. Petri 2. dicitur. *Conversi estis ad Pastorem animarum vestrarum, & Episcopum.* Hoc autem præcipuè verum est de Romano Pontifice, cui ut

ut Cyrillus dicit, omnes jure divino caput inclinant, & tanquam ipsi Domino Jesu obediunt, ut etiam Chrysost. dicit super illud Joan. ult. *Pasce oves meas*.

Potestas absolvendi ipsum Papam. *Quæstio* 25. est, utrum Papa possit concedere potestatem alicui, qua quis utatur potestate clavium in eum in foro conscientiæ.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. dist. superiùs assignata quæst. 9. ita dicens. Potestas clavium, quantum est de se, extendit se ad omnes, sed, quod in aliquem Sacerdos non possit uti potestate clavium, contingit hoc, quod ejus potestas ad aliquid specialiter est limitata. Unde ille, qui limitavit, potest extendere, in quem voluerit, & propter hoc etiam potest sibi dare potestatem in seipsum: quamvis in seipsum uti potestate clavium ipse non possit: quia potestas clavium requirit pro materia aliquem subjectum, & ita alium; sibi ipsi enim aliquis esse subjectus non potest. Hæc ille.

Quæstio 26. est, utrum Papa possit concedere potestatem alicui, ut utatur in eum potestate clavium in foro exteriori, videlicet, quod aliquis excommunicet eum.

Respondet S. Thom. negativè in eodem loco, ita dicens in solutione unius argumenti. Judicium exterius est secundum homines, sed judicium confessionis est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex eo, quod peccat: non autem apud hominem prælationes, & ideò in exteriori judicio, sicut nullus in seipsum sententiam excommunicationis dare potest, ita nec alteri committere, nec se excommunicare, sed in foro conscientiæ potest alteri committere suam absolutionem, qua ipse uti non posset: vel dicendum, quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clavium, & ex consequenti respicit jurisdictionem. Quantùm autem ad potestatem ordinis omnes sunt æquales, non autem quantum ad jurisdictionem, & ideò non est simile.

Quæstio 27. est, utrum Papa sit proprius Sacerdos dicendus aliquo modo cujuslibet Parochiæ.

Respondet S. Thomas affirmativè in tractat. contra impugnantes religionem, ita dicens: Ad id, quod objicitur, quod quilibet tenetur semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, dicendum, quod proprius Sacerdos non solùm est Sacerdos Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa, ad quos etiam magis pertinet cura ejus, quàm ad Sacerdotem, ut multipliciter ostensum est: *Proprius Sacerdos.* proprium enim hìc non accipitur, secundum quod dividitur contra commune, sed solùm secundum quod dividitur contra alienum, unde qui confessus est Episcopo suo, vel alicui habenti vicem ejus, confessus est proprio Sacerdoti. Hæc ille.

Quæstio 28. est, utrum Papa sit immediatus prælatus cujuslibet fidelis.

Respondet S. Thomas affirmativè in 4. dist. 27. quæstion. 47. dicens, inconveniens esset, quod duo æqualiter super eandem plebem constituantur. Sed quod duo, quorum unus est principalior alio, super eandem plebem constituantur, non est inconveniens, & secundum hoc super eandem plebem immediatè sunt & Sacerdos Parochialis, & Episcopus, & Papa, & quilibet horum potest committere ea, quæ sunt Jurisdictionis ad ipsum pertinentia alteri. Hæc ille. Item in eodem tract. ait: Papa habet immediatam Jurisdictionem in omnes Christianos, quia Romana Ecclesia nullis Synodicis constitutionibus ceteris Ecclesiis prælata est, sed Euangelica voce Domini, & Salvatoris sui Primatum obtinuit, ut habetur in decret. dist. 21. c. Quamvis. Hæc ille.

Delegatus à Papa. *Quæstio* 29. est, utrum Papa possit committere aliquibus prædicare, & fidelium confessiones audire, & audiendo uti potestate clavium, irrequisitis propriis Sacerdotibus Parochialibus.

Respondet Sanctus Thomas affirmativè in 4. distin. 17. art. 3. cujus inter alias una est ratio hæc. Quidquid potest inferior, potest & superior, sed ipse Sa-

A cerdos Parochialis potest dare licentiam suo Parochiano, ut confiteatur alteri, ergo multo fortius superior ejus hoc potest. In corpore verò quæstionis ita dicit: Dicendum, quod Sacerdos aliquis potest dupliciter impediri, ne confessionem audiat, uno modo propter defectum Jurisdictionis, alio modo propter defectum executionis ordinis, sicut excommunicati, & degradati, & hujusmodi. Quicunque autem habent Jurisdictionem, possunt ea, quæ sunt Jurisdictionis, committere; & ideò si quis impediatur, quod alterius confessionem audire non possit per Jurisdictionis defectum, potest sibi per quemcumque habentem Jurisdictionem immediatam in illos committi, quod confessionem audiat, & absolvat, sive per ipsum Sacerdotem, sive per Episcopum, sive per Papam. *sc. ordinariam.* Si autem propter executionis ordinis impedimentum audire non B possit, potest ei concedi, quod confessionem audiat per eum, qui impedimentum amovere potest: demum secundò hanc quæstionem in tract. contra impugnantes religionem manifestam facit, & clarissimam ex consuetudine, quæ in Romana Ecclesia ab antiquissimis temporibus observata est, ita dicens, post multas alias rationes. Ad hoc facit consuetudo Romanæ Ecclesiæ, ad quam ascendentes à Pœnitentiariis Papæ ad quoscunque Sacerdotes litteras impetrant, ut eis confiteantur. Item Legati Papæ, & eorum Pœnitentiarii confessiones audiunt non petita licentia à Parochialibus Presbyteris, & etiam auctoritate Papæ unicuique prædicant, & ita patet, quod prædicare, & audire confessiones potest aliis committi sine licentia Parochialium C Sacerdotum. Hæc ille.

Quæstio 30. est, utrum præter duos ordines institutos à Deo, scilicet Episcoporum, & Sacerdotum Parochialium, posset Papa instituere tertium ordinem talium prædicatorum, qui propria auctoritate prædicarent.

Ordo prædicatorum Ad hanc quæstionem respondet S Thomas affirmativè 2. 2 quæst. 188. art. 5. ostendens, quomodò expediat hujusmodi prædicatores institui, & quomodò eos instituere possit, præcipuè Papa, qui habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, sicut & in primitiva Ecclesia fuerunt duo ordines sacri, scilicet Presbyteri, & Diaconi, & tamen postea minores ordines sibi constituit, ut dicit Magister in sententiis.

D *Quæstio* 31. est, utrum Papa possit compellere Collegia generalium studiorum, ut ad eorum societatem Religiosi admittantur.

Respondet S. Thomas affirmativè in præfato tract. sic dicens in responsione ad unum argumentum. Quod autem objiciunt, quod nullo modo potest cogi ad societatem invitus, ut lex dicit, patet, quod intelligitur de privata societate, quæ consensu duorum, vel trium constituitur, at ad societatem publicam, quæ non potest constitui, nisi ex superioris consensu, à superioris auctoritate compelli potest, sicut princeps, qui præest Reipublicæ, potest compellere cives, ut in sua societate aliquem recipiant. Sic Collegium alicujus Ecclesiæ cogitur, ut aliquem recipiat in Canonicum, & in fratrem; unde cùm Collegium studii generalis sit publica societas, ad eam potest aliquis induci auctorita- E te superioris cogente, ut infra, unde nullum dubium esse debet sæculares compelli posse auctoritate Apostolica, ut ad societatem studii religiosos admittant. Hæc ille.

Quæstio 32. est, utrum ad Papam maximè pertineat ordinatio studiorum, & Universitatum.

Academ. institutio Respondet S. Thomas affirmativè in tract. proximè nominato, ubi ita dicit: Ad eum enim, qui regit Rempublicam, pertinet ordinare de nutritionibus, & adinventionibus juvenum, in quibus exerceri debeant, ut dicitur 10. Ethic. & politia ordinat, ut dicitur 1. Ethic. quas disciplinas debitum est esse in civilibus, & quales etiam unumquemque addiscere, & usquequo. Et sic patet, quod ordinare de studio pertinet ad eum, qui præest Reipublicæ, & præcipuè ad auctoritatem Sedis Apo-

Apostolicæ, quà universalis Ecclesia gubernatur, cui per generale studium providetur. Hæc ille.

Quæstio 33. est, utrum solus Papa habeat plenitudinem potestatis dispensandi in votis dispensabilibus.

Votorum dispẽsatio. Respondet S. Thom. in 4. dist. 34. quæst. 4. art. 2. sic dicens: Plenitudo potestatis in dispensando residet penes summum Pontificem. Aliqui autem de hac potestate participant, quantum eis concessum est. Sed quia omnes ad unum concurrere non possunt, unde in votis illis, quæ non de facili dispensationem recipiunt, nec frequenter, sed raro, sicut votum religionis, & alia hujusmodi vota perpetua, solus Papa dispensare potest. In aliis verò temporalibus votis, sicut peregrinationum, jejuniorum, & hujusmodi, possunt etiam Episcopi dispensare, nisi aliquod horum sibi Papa reservaret, sicut dispensatio in voto terræ Sanctæ. Ad quod inter alia talem rationem inducit S. Thom. ibidem. In corpore humano sunt quædam actiones, quæ solis membris principalibus conveniunt, & quædam soli capiti, sed in Ecclesia vicem capitis tenet Papa, & vicem principalium membrorum Prælati majores, ut Episcopi, igitur aliquæ dispensationes sunt, quas solus Papa potest facere. Præterea ad idem est 2. 2. quæst. 88. art. ult. in responsione ultimi argumenti, ubi sic dicit. Quod, quia summus Pontifex gerit plenariam vicem Christi in tota Ecclesia, ipse habet plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus votis. Aliis verò Prælatis inferioribus committitur dispensatio in votis, quæ convenienter fiunt, & indigent frequenti dispensatione, ut habeant de facili homines, ad quem recurrant, sicut sunt vota peregrinorum, jejuniorum, & aliorum hujusmodi: vota autem majora, puta continentia, & peregrinationis Terræ Sanctæ reservantur summo Pontifici.

Quæstio 34. est, utrum Papa possit dispensare in voto continentiæ solemnizato per professionem Religionis.

Quæstio 35 est, utrum Papa possit facere, quod ille, qui professus est Religionem, non sit Religiosus.

Ad has duas quæstiones respondet S. Thomas, negativè in 2. 2. quæst. 88. art. 11. ubi narrata opinione dicentium, quam etiam prosecutus fuerat in 4. sent. dist. 38. Quod in voto solemni continentiæ propter aliquam communem utilitatem, ut puta propter pacificationem terrarum ex aliquo matrimonio contrahendo: & hac opinione dimissa, quia in oppositum ejus videtur militare Decretalis illa in cap. *Cùm ad Monasterium*, de statu Monachorum. Abdicatio enim proprietatis, similiter & custodia castitatis adeò est annexa regulæ Monachali, ut nec Summus Pontifex possit indulgere, dicit sic, & ideò aliter videtur dicendum, quod supra dictum est, & habetur Levit. 6. Illud, quod semel sanctificatum est Domino, non potest in alios usus mutari. Non autem potest aliquis Prælatus Ecclesiæ facere, ut illud, quod est sanctificatum, sanctificationem amittat, etiam in rebus inanimatis, puta, quod calix consecratus desinat esse consecratus, si manet integer. Unde multo minus hoc potest facere Prælatus aliquis, ut homo Deo consecratus, quamdiu vivit, consecratus esse desistat. Solemnitas autem voti consistit in quadam consecratione, seu benedictione voventis, ut dictum est, & ideò non potest fieri per aliquem Prælatum, quod ille, qui votum solemne emisit, desistat ab eo, ad quod est consecratus, puta, quod ille, qui est Sacerdos, non sit Sacerdos; licèt Prælatus ob aliquam causam possit exequutionem ordinis inhibere, & simili modo Papa non potest facere, quod ille, qui est professus Religionem, non sit Religiosus, licèt quidam Juristæ ignoranter contradicant: Est igitur considerandum, utrum continentia sit essentialiter annexa ei, ad quod votum solemnizatur, quia si non est ei essentialiter annexa, potest manere solemnitas consecrationis sine debito continentiæ, quod non potest contingere, si sit essentialiter annexum, & ad votum solemnizatur, non est autem essentialiter annexum debitum continentiæ Ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ. Unde videtur, quod per Ecclesiam possit dispensari in voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri Ordinis. Est autem debitum continentiæ essentiale statui religionis, per quam homo abrenunciat sæculo, totaliter Dei servitio mancipatus, quod non potest simul stare cum matrimonio, in quo incumbit necessitas procurandæ uxoris, & prolis, ac familiæ, & rerum, quæ ad hoc requiruntur, unde Apost. 1. Corinth. 7. *Qui est cum uxore, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodò uxori placeat, & divisus est.* Unde nomen Monachi ab unitate sumitur per oppositum ad divisionem prædictam, & ideò in voto solemnizato per professionem Religionis non potest per Ecclesiam dispensari, & rationem assignat decretalis: quia castitas est annexa regulæ Moniali. Hæc ille.

Quæstio 36. est, utrum Papa possit dispensare in voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri Ordinis.

Respondet S. Thomas affirmativè, quod satis patet ex proximè dictis.

Quæstio 37. est, utrum Papa in voto obedientiæ possit dispensare simpliciter cum Religioso.

Respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 86. art. 8. in responsione ad tertium, ita dicens: Papa in voto obedientiæ in his, quæ ad perfectionem vitæ pertinent, dispensare non potest. Non enim potest ipsum à sua obedientia eximere, potest tamen eum eximere ab inferioris Prælati subjectione, quod non est in voto obedientiæ dispensare.

Quæstio 38. est, utrum ad Papam maximè pertineat dispensatio, vel commutatio, aut relaxatio juramentorum.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. 2. quæst. 89. art. 9. ubi in solutione tertii argumenti sic ait, notandum, quod quandoque illud, quod cadit sub juramento promissorio, est manifestè repugnans justitiæ, vel quia est peccatum, sicut cùm quis jurat se facturum homicidium, vel quia est majoris boni impedimentum, sicut cùm aliquis jurat se non intraturum Religionem. Et tale juramentum dispensatione non indiget, sed in primo casu tenetur aliquis juramentum tale non servare. In secundo autem casu licitum est & servare, & non servare, ut dictum est: quandoque verò sub juramento aliquid promittitur, de quo dubium est, utrum licitum, vel illicitum, proficuum, vel nocivum, vel simpliciter, vel in aliquo casu, & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare. Quandoque verò sub juramento promittitur aliquid, quod est manifestè licitum, & utile, & in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, sed vel commutatio in aliquid melius, si occurrat facienda ad communem utilitatem, quod maximè videtur pertinere ad potestatem Papæ, qui habet curam universalis Ecclesiæ, vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet, in omnibus generaliter, quæ ad dispensationem pertinent rerum Ecclesiasticarum, super quas habet plenitudinem potestatis, sicut & ad unumquemque pertinet irritare juramentum, quod sibi à subditis factum est, circa ea, quæ ejus potestati subduntur, sicut pater potest irritare juramentum puellæ, & vir uxoris, sicut dicitur num. 30. & supra de voto dictum est. *Relaxatio juramentorum.*

Quæstio 29. est, utrum solius auctoritate Papæ possit Episcopus curam Episcopalem deserere.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. 2. quæst. 18. art. 4. ubi sic dicit: Post multa, oportet tamen, quod sicut curam regiminis assumit aliquis per providentiam superioris prælati, ita etiam per ejus auctoritatem ex causis prædictis deserat susceptam. Unde *extra de renunciat.* dicit Innoc. III. Si pennas habeas, quibus satagas in solitudinem evolare, ita tamen astrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque permissione volatum. Soli enim Papæ licet in voto perpetuo dispensare, quo quis ad curam subditorum

rum se adstringit Episcopatum suscipiens.

Dispensatio. *Quæstio* 40. est, utrum solus Papa possit dispensare in votis perpetuis ad vacandum divinis obsequiis.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2.2.q.189.ar.9. ubi quærens, an Presbyteri Curati possint religionem ingredi, sic dicit: Sicut dictum est, obligatio voti perpetui præfertur omni aliæ obligationi, obligari autem voto solemni, & perpetuo ad vacandum divinis officiis competit propriè Episcopis, & religiosis; Presbyteri autem Curati, & Archidiaconi non obligantur voto perpetuo, & solemni ad curam animarum retinendam; sicut ad hoc obligantur Episcopi, unde Episcopi præsulatum non possunt deserere quacumque occasione absque auctoritate Romani Pontificis, ut habetur *extr. de Regular.* & transeuntibus ad Religion. cap. *licet*. Archidiaconi autem, & Presbyteri Curati possunt liberè abrenunciare Episcopo Curam ejus commissam absque speciali licentia Papæ, qui solus potest in votis perpetuis dispensare, unde manifestum est & Archidiaconos Presbyteros posse religionem intrare.

Quæstio 41. est, utrum Papa ex plenitudine potestatis possit committere simplici Sacerdoti, quod confirmet, seu conferat Sacramentum Confirmationis.

Quæstio 42. est, utrum Papa possit committere Diacono absolvere aliquem in foro pœnitentiali.

Quæstio 43. est, utrum Papa possit committere simplici Sacerdoti conferre ordinem Sacerdotii.

Quæstio 44. est, utrum Papa possit committere simplici Sacerdoti conferre minores ordines.

Ad has quatuor quæstiones respondet Sanctus Thomas simul in 4. dist. 7. quæst. 13. ad primam, & ultim. affirmativè, ad duas medias negativè, ubi sic formaliter dicit, quod cùm Episcopatus non addat aliquid supra Sacerdotium per relationem ad Corpus Domini verum, sed solùm per relationem ad Corpus Domini mysticum, Papa propter hoc, quod dicatur Episcopus summus, non dicitur habere plenitudinem potestatis per relationem ad Corpus Domini verum, sed solùm ad Corpus mysticum. Et quia gratia Sacramentalis, per quam gratia datur, dependet ab operatione Sacramentali super Corpus Christi verum, ideò solus Sacerdos potest absolvere in foro pœnitentiali, & baptizare ex officio. Et ideò dicendum, quod promovere ad illas perfectiones, quæ non respiciunt Corpus Christi verum, sed solùm Corpus mysticum, possunt à Papa per plenitudinem potestatis Pontificalis committi Sacerdoti, qui habet actum summum supra Corpus Domini verum; non autem Diacono, vel alicui inferiori, qui non habet perficere Corpus Dominicum, sicut nec absolvere in foro pœnitentiali: non autem potest simplici Sacerdoti committere promovere ad perfectionem, quæ respicit aliquo modo Corpus Domini verum, & ideò simplex Sacerdos ex mandato Papæ non potest conferre Ordinem Sacerdotii, quia oportet, quod Ordines sacri habeant actum supra Corpus Domini, vel supra materiam ejus: potest autem concedere simplici Sacerdoti, quod conferat minores Ordines, quia isti actum non habent supra Corpus Christi verum, vel supra materiam ejus, nec etiam supra Corpus Christi mysticum, actum, per quem gratia conferatur: sed habent ex officio quosdam actus Sacerdotis, secundarios, & præparatorios, & similiter potest concedere Sacerdoti, quod confirmet, quia confirmatio perficit eum in actu corporis mystici, non autem relationem aliquam habet ad Corpus Domini verum. Item ad idem est in 3. q. quæst. 62. art. 21. ita dicens in respons. ad 1. arg. Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex quo potest quædam, quæ sunt superiorum ordinum, committere inferioribus quibusdam, sicut Presbyteris conferre minores Ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem, & ex plenitudine potestatis concessit B. Greg. Papa, quod simplices Sacerdotes conferrent hoc Sacramentum, scilicet Sacramentum Confirmationis. Hæc ille.

Plenitudo potestatis Papæ circa corpus Christi mysticum: non verum.

Quæstio 45. est, utrum solus Papa possit dare plenas indulgentias.

Indulgentiæ plenæ, Papa. Respondet S. Thomas affirmativè in 4. distinct. 12. quia Thesaurus Ecclesiæ est communis toti Ecclesiæ, sed illud, quod est Ecclesiæ totius, plenè non potest dispensari, nisi per illum, qui toti Ecclesiæ præest, cujusmodi est Papa. Pro cujus clariori intelligentia prosequitur sic: Papa habet plenitudinem Pontificalis potestatis, quasi rex in regno, sed Episcopi assumuntur in partem solicitudinis, quasi judices singulis civitatibus præpositi, propter quod etiam solos eos in suis litteris fratres vocat, reliquos autem omnes filios vocat: & ideò potestas faciendi indulgentias plenè residet in Papa, quia potest facere, prout vult, causa tamen existente legitima, sed in Episcopis est taxata secundum ordinationem Papæ, & idcirco possunt facere, secundum quod eis taxatum est, & non amplius.

Quæstio 46. est, utrum Papa possit novos articulos fidei facere, aut editos removere.

Novi articuli fidei non fiunt à Papa. Respondet S. Thomas negativè in 4. dist. 17. quæst. 41. dicens, quod ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia divinitus fundata, & ideò institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem ministrorum; sicut opus creationis præsupponitur ad opus naturæ, & quia Ecclesia fundatur in fide, & Sacramentis; ideò ad ministros Ecclesiæ nec novos articulos fidei edere, aut editos removere, aut nova Sacramenta instituere, aut edita removere pertinet, sed hoc est potestatis excellentiæ, quæ soli Christo debetur, qui est Ecclesiæ fundamentum: & ideò, sicut Papa non potest dispensare, ut quis sine Baptismo salvaretur, ita quod nec salvetur sine confessione, secundum quod obligat ipsa vi Sacramenti: sed potest dispensare in confessione, secundum quod obligat de præcepto Ecclesiæ, ut possit aliquis diutius confessionem differre, quàm ab Ecclesia sit institutum.

Quæstio 47. est, utrum ad Papam pertineat determinare ea, quæ sunt fidei.

Respondet S. Thomas affirmativè in tract. contra errores Græcorum in cap. 7. ita dicens: Ostenditur etiam, quod ad ipsum Pontificem pertineat, quæ sunt fidei determinare. Dicit enim Cyrillus in lib. *Thesaur.* ut membra maneamus in capite nostro throno Apostolico Romanorum Pontifice, à quo nostrum est quærere, quid credere, & quid tenere debeamus. Et Maximus in Epistola Orientalibus directa dicit, quod omnes fratres orbis, qui Dominum sincerè susceperunt, & ubique terrarum Catholicè veram fidem confitentes in Ecclesiam Romanorum, tanquam in Solem respiciunt, & ex ipso Sole lumen Catholicæ, & Apostolicæ fidei recipiunt; nec immeritò, nam Petrum legitur primò perfectam fidem esse confessum, Domino revelante, Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*, unde & ei Dominus dicit, Luc. 22. *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.*

Quæstio 48. est, utrum ad Summum Pontificem pertineat Symbolum ordinare.

Symbolum. Respondet S. Thomas affirmativè in 2. 2. quæst. 1. art. ult. sic arguens primò. Editio Symboli facta est in Concilio generali, sed hujusmodi Synodus auctoritate solius Summi Pontificis potest congregari, ut habetur in decr. dist. 17. ergo editio Symboli pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis. Pro cujus ampliori intelligentia ulterius procedens ita dicit: Nova editio Symboli necessaria est ad vitandum insurgentes errores. Ad illius igitur auctoritatem pertinet sententialiter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur, hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quem majores quæstiones, & difficiliores referuntur, ut dicitur in decret. dist. 17. unde & Dominus, Luc. 22. Petro, quem Summum Pontificem constituit, *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*; & hujusmodi ratio est, quia una

fides

fides debet esse totius Ecclesiæ, secundum illud 1. Corinth. 1. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata*, quod servari non potest, nisi quæstio de fide exorta determinaretur per eum, qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia à tota Ecclesia teneatur firmiter: & ideò ad auctoritatem solam Summi Pontificis pertinet nova editio Symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam Ecclesiam, sicut congregare Synodum generalem, & alia hujusmodi.

Si arguatur in oppositum.

Illud, quod est anathemate interdictum ab universali Ecclesia, non subest potestati hominis: sed nova editio Symboli interdicta est sub anathemate universalis Ecclesiæ auctoritate. Dicitur enim in gestis primæ Synodi Ephes. quod completo Symbolo Nicænæ Synodi, decrevit sancta Synodus, nulli licere aliam fidem proferre, vel scribere, vel componere, præter definitam à sanctis Patribus, qui in Nicæna Synodo congregati sunt à Spiritu sancto. Et subditur etiam anathematis pœna. Et idem reiteratur in gestis Chalced. Synodi. Igitur videtur, quod non pertineat ad auctoritatem Summi Pontificis nova editio Symboli. Respondet idem S. Thomas, quod prohibitio, & sententia Synodi se extendunt ad personas privatas, quarum non est determinare de fide. Non enim per hujusmodi sententiam Synodi generalis ablata est potestas sequenti Synodo novam editionem Symboli facere, non quidem aliam fidem continentem, sed eamdem magis expositam, sic enim qualibet Synodus observavit, ut sequens Synodus aliquid exponeret supra id, quod præcedens Synodus exposuerat propter necessitatem alicujus hæresis insurgentis, unde pertinet ad Summum Pontificem, cujus auctoritate Synodus congregatur, & ejus sententia confirmatur.

Quæstio 49. est, utrum auctoritas universalis Ecclesiæ in determinatione fidei principaliter resideat in Papa.

Ecclesiæ potestas residet in Papa. Respondet Sanctus Thomas affirmativè in 2.2. quæstion. 11. art. 3. in solutione ad tertium argumentum, ita dicens, postquam autem aliqua essent auctoritate universalis Ecclesiæ determinata, si quis illi determinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur, quæ quidem auctoritas principaliter residet in Summo Pontifice, dicitur enim 24. quæst. art. 1. quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres meos, & Coepiscopos non nisi ad Petrum, & sui nominis auctoritatem recurrere debere, contra cujus auctoritatem nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis Sanctorum suam sententiam defendit, unde dicit Hieronymus: Hæc est fides, Papa beatissime, quam in Catholica didicimus Ecclesia, in qua, si minus peritè, aut parum cautè fortè aliquid positum est, emendari cupimus à te, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autem hæc nostra Confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non Catholicum, sed hæreticum comprobabit.

Quæstio 50. est, utrum ad Papam pertineat Sanctorum Canonizatio.

Quæstio 51. est, utrum Papa in definiendo ea, quæ sunt fidei, aut in Canonizatione Sanctorum possit errare.

Ad has duas quæstiones respondet S. Thomas affirmativè, & negativè ad secundam simul in quodlibet. 8. art. ult. ubi quærere, an omnes sancti, qui sunt Canonizati per Ecclesiam, sint in gloria, vel aliqui eorum sint in inferno. Respondet sic dicens, aliquid potest judicari possibile secundum se consideratum, quod relatum ad aliquid extrinsecum impossibile invenitur. Dico igitur, quod judicium eorum, qui præsunt Ecclesiæ, errare in quibuscumque, si eorum personæ respiciuntur tantùm, possibile est; si verò consideretur divina Providentia, quæ Ecclesiam suam Spiritu sancto dirigit, ut non erret, sicut ipse promisit, Joan. 14. Quod Spiritus sanctus doceret eos omnem veritatem

A de necessariis ad salutem, certum est, quod judicium universalis Ecclesiæ errare non potest in his, quæ ad fidem pertinent, hoc enim impossibile est, unde magis est sententiæ Papæ standum, ad quem pertinet determinare de fide, quam in judicio proferet, quam quorumlibet sapientum hominum in scripturis expertorum; cùm Caiphas, quamvis nequam, tamen quia Pontifex, legitur inscius prophetasse, Joan. 11.

In aliis verò scientiis, quæ ad facta particularia pertinent, ut cùm agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel hujusmodi, possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes: Canonizatio verò Sanctorum medium est inter hæc duo. Quia tamen honor, quem Sanctis exhibemus, quædam protestatio est fidei quoad Sanctorum gloriam, piè credendum est, *Sanctorum canonismus.*

B quod nec in his etiam judicium Ecclesiæ errare possit. Et cùm arguitur primò sic, quod nullus potest esse certus ita de statu alicujus, sicut ipsemet: *quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est*, sicut 1. Corinth. 1. Sed nemo potest esse certus de seipso, utrum sit in statu salutis, Eccles. 9. *Nemo scit, utrum dignus odio, vel amore*. Ergo multo minus Papa scit. Igitur potest in Canonizatione errare. Respondet, quod Summus Pontifex, cujus est Canonizare Sanctos, potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ, per attestationem miraculorum, & præcipuè per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Secundò arguitur sic, quicumque innititur in judicio medio fallibili, potest errare, sed Ecclesia Canonizando innititur medio falli-

C bili, scilicet testimonio humano, cùm inquirit per testes de vita, & miraculis; igitur cùm testimonium hominum sit fallibile, videtur, quod Ecclesia in Canonizando Sanctos possit errare. Respondet, quod divina Providentia præservat Ecclesiam, ne in talibus per fallibile testimonium fallatur.

Quæstio 52. est, utrum solius Papæ auctoritate habeat universalis Synodus congregari.

Quæstio 53. est, utrum ad Papam pertineat confirmare sententias Synodorum.

Quæstio 54. est, utrum ad Papam à Synodo appelletur.

Quæstio 55. est, utrum necesse habeat Papa congregare Concilium universale, quotiescumque habet aliquid de fide determinare.

D Ad omnes istas quæstiones simul respondet S. Thomas ad primas tres affirmativè, ad quartam negativè in quæstione de potentia Dei, quæst. 10. art. 4. ubi quæritur, utrum Spiritus sanctus procedat à Filio, ubi respondere 14. art. facto in contrarium dicit sic. Sicut posterior Synodus habet potestatem interpretandi Symbolum à priori conditum, ac ponendi aliquid ad ejus explanationem, ita etiam Romanus Pontifex hoc sua auctoritate potest, cujus sola auctoritate potest Synodus, & à quo sententia Synodi confirmatur, & ad ipsum à Synodo appellatur, quæ omnia patent ex gestis Chalcedonensis Concilii sic dicentis: Non est necessarium, quod ad hujusmodi expositionem faciendam universale Concilium congregetur, cùm quandoque id

E fieri prohibeant bellorum dissidia, sicut in 6. Synodo legitur, quod Constantinus Augustus dixit, quod propter imminentia bella universaliter Episcopos congregare non potuit; sed tamen illi, qui convenerunt, quædam dubia in fide orta sequentes sententiam Agathonis Papæ determinaverunt, scilicet, quod in Christo sint duæ voluntates, & duæ actiones, & sic Patres in Chalcedon. Synodo congregati secuti sunt sententiam Leonis Papæ, qui determinavit, Christum esse in duabus naturis post Incarnationem. Hæc ille.

Quæstio 56. est, utrum Patres existentes in Concilio universali possint aliquid statuere sine auctoritate Papæ.

Respondet S. Thomas negativè in tract. contra impugnantes religionem, dicens, quod sancti Patres in Concilio congregati nihil statuere potuissent, nisi auctori-

ctoritate Summi Pontificis interveniente, sine qua etiam Concilium congregari non potest.

Concilia.

Quæstio 57. est, utrum subjiciantur statutis Conciliorum.

Huic quæstioni respondet S. Thom. sub distinctione in 1. 2. quæst. 96. art. 6. ubi quærit, an omnes legi subjiciantur, ita dicens, secundum quod lex de sui ratione duo habet, scilicet, quod est regula humanorum actuum, & quod habet vim coactivam, dupliciter potest quis esse subditus legi. Uno modo, sicut regula regulæ, & hoc modo omnes, qui subduntur potestati, subduntur legi, quam fert potestas. Alio modo, sicut coactum cogenti, & hoc modo homines virtuosi, & justi non subduntur legi, sed soli mali. Et infra tractans illud, quod dicit legisperitus, quod princeps dicitur solutus à lege quantum ad vim coactivam legis, nullus enim propriè cogitur à seipso. Lex autem non habet vim coactivam, nisi ex principis potestate. Sic igitur princeps dicitur solutus à lege, quia nullus potest in ipsum judicium condemnationis ferre, si contra legem agat, unde super illud Psalm. 50. *Tibi soli peccavi, &c.* Dicit, quod Rex non habet homines, qui facta ejus dijudicent; sed quantum ad vim directivam legis princeps subditur legi propria voluntate, secundum quod dicitur extr. de Constit. cap. *Cùm omnes*. Ibi, quod quisque juris in alium constituerit, ipse eo debet uti: & sapientis dicit auctoritas, patere legem, quam ipse tuleris.

Subjectio duplex.

Quæstio 58. est, utrum Papa possit mutare statuta Sanctorum Patrum in Conciliis universalibus, aut in eis dispensare.

Respondet S. Thomas affirmativè in tractat. contra impugnantes religionem, ubi respondet ad illud Zosimi Papæ, quod habetur in cap. *contra* 25. quæst. 1. Contra statuta Patrum condere aliquid, vel mutare; auctoritas quidem hujus sedis non potest, sic dicit: Dicendum, quod hoc est verum in illis, qui Sanctorum Patrum statuta decreverunt esse de jure divino, sicut articuli, qui determinati sunt per Concilia, sed illa, quæ sancti Patres determinaverunt, de jure positivo sunt relicta sub Papæ dispositione, ut ea possit mutare, vel dispensare secundum opportunitatem temporum, vel negociorum. Sancti enim Patres in Conciliis congregati nihil statuere potuissent, nisi auctoritate Roman. Pontificis interveniente, sine qua etiam Concilium congregari non potest, nec tamen Papa quando aliquid aliud facit aliter, quàm à sanctis Patribus statutum sit, contra statuta facit, quia servatur intentio statuentium, etiam si non serventur verba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus, & in omnibus temporibus observari, servata intentione statuentium, quæ est utilitas Ecclesiæ, sicut & in omni jure positivo accidit, nec derogatur prioribus statutis per statuta sequentia. Hæc ille.

Jus divinum, & positivum humanum.

Quæstio 59. est, utrum Papa habeat plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus statutis constitutis per Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos.

Quæstio 60. est, utrum Papa possit dispensare circa ea, quæ sunt juris divini, vel juris naturalis.

Quæstio 61. est, utrum Papa possit dispensare cum bigamo, ut promoveatur.

Quæstio 62. est, utrum Papa possit dispensare, quod aliquis Sacerdos non indutus vestibus sacris consecret Corpus Christi.

Ad has quatuor quæstiones respondet S. Thomas, similiter & in quodlibet. 4. art. 14. ad primam, 3. & 4. affirmativè, ad 2. negativè, sic dicens: Non dicendum est, quod Papa habeat plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita tamen, quod quæcumque sint instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos sint dispensabilia à Papa: hæc enim sunt, quæ dicuntur esse juris humani, vel juris positivi: circa ea, quæ sunt juris divini, vel juris naturalis, dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione divina. Jus autem divinum est, quod pertinet ad legem novam, vel veterem, sed hæc est differentia inter legem utramque, quia lex vetus determinabat multa tàm in præceptis ceremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quàm in præceptis judicialibus pertinentibus ad justitiam inter homines conservandam; sed lex nova, quæ est lex libertatis, hujusmodi determinationes non habet, sed est contenta præceptis moralibus naturalis legis; & articulis fidei, & Sacramentis gratiæ. Unde etiam dicitur lex fidei, & lex gratiæ propter determinationes articulorum fidei, & efficaciam Sacramentorum; cætera verò, quæ pertinent ad determinationem judiciorum humanorum, vel ad determinationem divini cultus, liberè permisit Christus, qui est novæ legislator, Prælatis Ecclesiæ, & Principibus populi determinanda. Unde hujusmodi determinationes pertinent ad jus humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis verò his, quæ sunt de lege naturæ, & in articulis fidei, & Sacramentis novæ legis dispensare non potest, hoc enim non esset posse pro veritate, sed contra veritatem. Manifestum est autem, quod bigamum promoveri non est de lege naturæ, nec pertinet ad articulos fidei, nec etiam est de necessitate Sacramenti, quod patet ex hoc, quia si bigamus promoveatur, seu ordinetur, ordinis recipit sacramentum; sed hoc pertinet ad quamdam determinationem divini cultus; unde circa hoc Papa potest dispensare, licèt dispensare non debet, nisi ex magna, & evidenti causa, sicut etiam posset dispensare circa hoc, quod Sacerdos non indutus vestibus sacris consecret Corpus Christi, & eadem est ratio de omnibus aliis hujusmodi, quæ ex institutione humana processerunt. Hæc ille.

Ad quæ extenditur potestas dispensandi.

Lex ve[tus] & no[va]

Quæstio 63. est, utrum Papa possit dispensare, aut aliquid facere contra Apostolum.

Respondet S. Thomas affirmativè in quodlibeto, & artic. supra notatis, ubi respondens ad 1. arg sic ait: Quia Apostolus dupliciter in sua doctrina aliqua posuit, quædam namque, sicut promulgans jus divinum, sicut est illud, quod habetur ad Galat. 5. *Si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit*, & multa hujusmodi; & in hoc Papa non potest dispensare: quædam verò posuit, sicut propria auctoritate aliqua statuens, nam ipse dicit 1. Corinth. 11. *Cætera, cùm venero, disponam*. Et infrà 16. *Ut collectæ, quæ fiunt in sanctos, per unam sabbati fiant*, quod non pertinet ad jus divinum: & similiter etiam, quod dicit de bigamo non promovendo, non est juris divini, sed institutio humanæ auctoritatis divinitus homini concessæ. Hæc ille. Ad idem in 4. dist. 28. in solutione unius argumenti; cùm arguitur, quod non possit dispensare circa ea, quæ dicuntur in Canone, dicit, quod est quantum ad ea, quæ sunt de necessitate Sacramentorum, & fidei: sed de his, quæ sunt de institutione Apostolorum, cùm Ecclesia habeat nunc eamdem potestatem statuendi, & discernendi, quam tunc habuit, potest per eum, qui primatum tenet in Ecclesia, dispensari. Cæterum ad idem est in tract. contra impugnantes religionem, respondens ad illud, quod dicit Urbanus Papa in cap. *sunt quidam*, 25. qu. 1. videlicet: Si quid docuerunt Apostoli, & Prophetæ, destruere, quod absit, niteretur scilicet Pontifex Rom. non sententiam dare, sed magis errare convinceretur, sic dicit: Non est verum, quod Papa non possit aliquid facere contra Apostolum. Dispensat enim cum bigamo & in pœna, quam Canones Apostolorum statuerunt Presbytero fornicanti, ex decreto autem inducto non potest amplius haberi, nisi quod Papa non potest destruere Canonicam scripturam Apostolorum, & Prophetarum, quæ est in Ecclesia fidei fundamentum, Hæc ille.

Apost[olus] dupliciter aliquid statuerit.

Quæstio 64. est, utrum in Papa resideat utraque potestas tàm sæcularis, quàm spiritualis?

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. sent. dist. ult. in fine, sic dicens: Potestas sæcularis, & spiritualis utraque deducitur à potestate divina, & ideò in tantum potestas sæcularis est sub spirituali, in quantum ei à Deo supposita est, scilicet in iis, quæ ad salutem pertinent

Non est ... absolu- ... intelli- ...dum.

tinent animæ, & ideo in iis magis est obediendum potestati spirituali, secundum illud Matth. 22. *Reddite, quę sunt Cæsaris, Cæsari, &c.*

Quæstio 65. est, utrum Papa possit committere simoniam.

Respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 100. art. 1. ubi sic dicit in responsione ad arg. Dicendum, quod Papa potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quælibet alia persona. Peccatum enim in aliqua persona tanto est gravius, quanto majorem obtinet locum, quamvis enim res Ecclesiæ sint ejus, ut dispensatoris principalis, non tamen sunt ejus, ut domini, & possessoris, & ideo si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de redditibus alicujus Ecclesiæ, non careret vitio simoniæ, & similiter etiam posset simoniam committere, recipiendo pecuniam ab aliquo laico non de bonis Ecclesiæ.

...s Eccle- ... cujus ...t.

Quæstio 66. est, utrum opinio dicens, Papam non posse committere Simoniam, & maximè cum persona Ecclesiastica; quia res Ecclesiæ sunt suæ, sit erronea.

Respondet S. Thom. affirmativè in 4. senten. dist. 25. quæst. 15. dicens in resp. ad 3. arg. quod opinio illa erronea est, si enim Papa pro aliqua re spirituali munus acciperet, simoniam committeret, sicut & alius homo; quia in ipso Petro, cui Papa succedit, simoniæ vitium damnationem inchoavit in Novo Testamento, quamvis enim res Ecclesiæ sint aliquo pacto Papæ, non tamen sunt ejus omnibus modis habendi, sicut illud, quod à manu habet, non est dubium, quod simoniam committeret, si quis aliquid spirituale debitori suo daret, ut quod suum recuperaret, & ita etiam in proposito Papa à simonia non excusaretur, si, quod absit, spiritualia pro temporalibus rebus Ecclesiarum daret.

Quæstio 67. est, utrum Clerici teneantur decimas dare Papæ, si ab eis exigat.

Quæstio 68. est, utrum teneatur communitas religionis Christianæ providere Papæ de necessariis ad regimen, & gubernationem ipsius Ecclesiæ.

Ad has duas quæstiones respondet S. Thom. affirmativè in 2. 2. quæst. 87. in resp. ad 3. arg. sic dicens. In veteri lege primitiæ debebantur Sacerdotibus, decimæ autem Levitis, & quia sub Sacerdotibus Levitæ erant, Dominus mandavit, ut ipsi loco primitiarum solverent Sacerdoti summo decimam decimæ, unde nunc eadem ratione tenentur Clerici Summo Pontifici decimam dare, si exigeret. Naturalis enim ratio dictat, ut illi, qui habent curam de communi multitudinis statu, provideatur, unde possit exequi ea, quæ pertinent ad communem salutem. Hæc ille.

Quæstio 69. est, utrum Papa utatur baculo, sicut Episcopi.

Baculus ...iscopi ...uscur.

Respondet S. Thom. in 4. dist. 24. in fine negativè, duplicem ad hoc rationem assignans; primò quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quendam discipulum suum, qui postea factus est Episcopus Trevirensis, ideo in Diœcesi Trevirensi baculum portat, & non in aliis; vel secundo in signum, quod non habet potestatem coarctatam, quod curvatio baculi signat.

Quæstio 70. est, utrum sit laudabile in Papa viliorem habitum extra metas habitus assumere.

Respondet S. Thom. negativè in tract. contra impugnantes religionem dicens: Quidam sunt status hominum, quibus habitus est determinatus, sicut quælibet religio suum determinatum habet habitum, ita etiam antiquis temporibus in dignitatibus constituti determinatos habitus habebant, quasi suæ dignitatis insignia: & sic nunc summus Pontifex determinato habitu utitur, unde sicut religioso unius religionis non liceret assumere viliorem habitum, qui suæ religionis metas excederet; quamvis intra metas suæ religionis, si vilioribus utatur, non sit reprehensibilis, sed laudetur, ita etiam non fuisset laudabilis in antiquis principibus, nec modò esset in Summo Pontifice, si viliorem habitum assumeret extra metas habitus assueti, secus autem est de principibus, & aliis hominibus, qui non

A habent certum habitum deputatum; in eis enim non esset vituperabile, si vilioribus utantur, quàm eis convenire possit, unde legitur 2. Reg. 6. quod Michol deridens David aiebat, *quàm gloriosus fuit Rex Israel, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de Scurris*, & David respondit, *Ludam, & vilior, plusquam factus sum, fiam, & ero humilis in oculis meis*. Et Esther 14. *Tu scis infirmitatem meam, & necessitatem, quod abominer signum superbiæ meæ, quod est super caput meum in die ostentationis meæ, & non portem illud in diebus silentii mei*. Ex quo patet, quod in regibus, & principibus est laudabile, quod humilibus sint contenti, quando sine scandalo fieri potest, & sine detrimento propriæ auctoritatis.

B *Quæstio* 71. est, utrum correctio fraterna se extendat ad Papam.

Respondet S. Thomas affirmativè in 2. 2. qu. 33. art. 4. ita dicens. Correctio, quæ est actus justitiæ per correctionem pœnæ, non competit subdito respectu prælati, sed correctio fraterna, quæ est actus charitatis, pertinet ad unumquemque respectu cujuslibet personæ, ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inveniatur. Actus enim ex aliquo, vel potentia procedens se extendit ad omnia, quæ continentur sub objecto ejus, sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitis circumstantiis; ideo in correctione, qua subditi corrigunt prælatos, debet modus congruus adhiberi, scilicet ut non cum protervia, & duritia, sed cum mansuetudine corrigant, unde Apost. dicit 1.
C Tim. 4. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra, ut patrem*; Et ideo Dionysius redarguit Demophilum Monachum, quia Sacerdotem irreverenter correxerat eum percutiens, & de Ecclesia ejiciens.

Quæstio 72. est, utrum Papa in aliquo casu sit à subditis publicè arguendus.

Respondet S. Thom. in 2. 2. quæst. 2. art. proximè nominato tractans auctoritatem Apostoli ad Galat. 2. *In faciem ei restiti*, & Gloss. ait ut par. dicit sic; In faciem resistere coram omnibus excedit modum fraternæ correctionis, & ideo sic Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem, sed in occulto admonere, & reverenter, hoc etiam potest ille, quando est par, unde Apost. ad Coloss. ult. scribit, ut prælatum suum admoneant, cum
D dicit, dicite Archippo, *ministerium tuum imple*. Sciendum tamen, quod ubi immineret periculum scandali contra fidem, publicè essent prælati à subditis etiam corrigendi, unde & Paulus, qui erat subditus Petro propter imminens scandali periculum contra fidem, Petrum publicè arguit, & sicut Gloriosus Augustinus dicit ad Galat. 2. ipse Petrus majoribus exemplum præbuit, ut sicubi fortè rectum tramitem reliquissent, non dedignentur etiam à posterioribus corrigi. Item idem S. Thom. super Epist. ad Galat. præfatam auctoritatem tractans cum dicitur, quod glossa ait, restitit ei tanquam par, dicit quod Apostolus fuit par Petro in executione auctoritatis, non autem regiminis. Ex prædictis igitur habemus exemplum prælati scilicet humi-
E litatis, ut non dedignetur à minoribus, & subditis corrigi, subditi exemplum zeli, & libertatis, ut non vereantur prælatos corrigere, si crimen est publicum, & in periculum totius multitudinis versatur; in 4. verò sent. dist. 19. dicit, quod hoc, quod Paulus Petro in faciem restitit, excedit modum fraternæ correctionis, quæ prælatis à subditis debetur. Non enim prælati à subditis coram multitudine, sed humiliter in privato corripiendi sunt, nisi immineret periculum fidei, tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis major.

D. Paulus, ut arguit D. Petrum.

Quæstio 73. est, utrum Papa correctus à subditis possit, aut debeat corrigi per correctionem pœnalem.

Respondet S. Thom. negativè in 4. dist. 2. quæst. proximè nominatis, ubi respondens ad 3. arg. ita dicit; quod quamvis prælati à subditis sint corrigendi, non

tamen est eis pœna infligenda, sed recurrendum vel ad superiorem denunciando, vel, si non habent superiorem, recurrant ad Deum, ut eum emendet, vel de medio subtrahat.

Expliciunt Flores sententiarum B. Thomæ de Aquino, de auctoritate Summi Pontificis, collecti per Magistrum Joannem de Turrecremata in Concilio Basileensi anno Domini millesimo quadringentesimo septimo. Ordinis Fratrum Prædicatorum sacri Apostolici Palatii Magistrum, &c. Deo gratias.

Card. de Turrecremata. Has porro sententias Principis Scholasticorum D. Thomæ explicatas fusius majori ex parte, pluribusque authoritatibus, ac rationibus firmatas, cum dilucidis solutionibus omnium objectionum, in summa de Ecclesia ejusdem de Turrecremata, quem doctrinæ merita ad Cardinalatum evexerunt, inveniet avidus harum rerum Theologus; ex quibus agnosci poterit, quàm infirma sunt argumenta, quibus adhuc hodie cum hæc ad prælum currebant, impetitur auctoritas spiritualis D. Petri, ac successorum ejus. Quæ dissimulare non debui, non tantùm quia lacessitus, sed quia sancta mater Ecclesia juvanda est, cum filii ejus contra ipsam pugnant: & timendum, ne de silentio intempestivo, in his necessitatibus severa à nobis aliquando exigenda esset ratio, & dicendum, *væ mihi, quia tacui*, Is. 6. Ac si exinde gravius aliquod instet certamen, speramus auxilium omnipotentis Dei non defuturum, quo imbecillium fortitudo mutatur, assumunt pennas, sicut Aquilæ, volant, & non deficiunt.

Et si verò istæ sint Doctoris Angelici sententiæ, ne propterea existimes illum statum Episcoporum, ac Curatorum in detrimentum Hierarchiæ minus venerari voluisse, cum de iis tàm magnificè sentiat, ac scribat in summa, parte 3. Ac quæstione ejus partis 82. art. 1. ad 4. vocat Episcopum Principem totius Ecclesiastici ordinis, &c. ac quæst. 67. ejusdem partis de Curatis sermonem habens, minores Principes Ecclesiæ nuncupat: baptizare, inquit, pertinet ad minores Principes Ecclesiæ, idest, ad Presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum. Quæ annotamus ad præveniendum eorum calumnias, qui si quid ab aliquo scribatur, ac dicatur de Summo Pontifice, quod à saliva, quam semel imbiberunt, dissentiat, illico adversarios Hierarchiæ exclamant, ac Jurisdictionis Episcoporum, aut Parochorum: quasi omnibus non consistet sine alterutrius depressione sua dignitas, potestas, ac coram Deo meritum.

D. Th. veneratur Episcopos, & Curatos.

Potestas Papæ in reges. Porro quod scribit de potestate Pontificis super Reges, ne ultra spiritualia extendas, quidquid aliqui ex ejus verbis philosophari velint. Atque juxta hunc sensum, verè scripsit Bellarminus inter opuscula, ipsos principes quatuor habere superiores, nempe in spiritualibus, Papam, proprium Episcopum, proprium Curatum, & suum Confessarium, cui interiori foro subditus est, tanquam Patri, & judici spirituali. Cætera, de quibus disputant aliqui, hìc non attingimus.

Opusc. de confessario regum.

Veterane, an ultima Concilia præferenda?

Monet sapiens Ecclesiastes cap. 7. *Ne dicas, quid putas causæ est, quod priora tempora meliora fuere, quàm nunc sunt? stulta est enim hujusmodi interrogatio?* Attamen multis in ore est hujusmodi interrogatio, qui existimant priora Ecclesiæ sæcula justiora, pientiora, sanctiora, ac omnino aurea fuisse præ ultimis: atque adeo omnia, quæ in illis fuerunt, summis laudibus extollunt, præsentia parvipendunt: vitium enim est malignitatis humanæ, ait Tacitus lib. de orator. ut vetera semper in laude, præsentia sint in fastidio: & vetera, antiquaque miremur, nostrorum temporum studia rideamus, & contemnamus. Hinc nonnulli nonnisi antiqua Concilia celebrant, ad præsentia querulosi, & nauseabundi. Ac si de generalibus sermo est, horum conquestuum iniquitas facile se aperit, cum enim sit idem Spiritus sanctus, qui in omnibus lumen sapientiæ suæ infundit, ac eadem Ecclesia heri, hodie, & ad finem mundi, & eadem fides, ac religio con-

Spiritus sanctus præsidet antiquis, & novis Conciliis.

A servata, ac defensa contra milleformes dæmonum, hæreticorumque incursus, non relinquitur locus, cur antiqua præferantur novissimis, aut hæc contemptui habeantur præ aliis. Cum etiam Tridentinum sit veluti Anacephaleosis, & recapitulatio præcedentium, cujus beneficio floret pietas, & religio in multis orbis Christiani Provinciis. De Provincialibus, in quibus cum tanta plenitudine non se effundit Spiritus sanctus, plura relinquuntur præstantiæ hominum, eorum doctrinæ, ingenio, ac sanctitati, ut non immerito quædam aliis præcellere videantur. Rem verò tantum in genere, ac non nimis speciatim attingentes, quod spectat ad res fidei, & sit nobis cum hæreticis concertatio, plus valent antiqua, ac in primis sæculis coacta, cum Patres primorum sæculorum plus authoritatis apud ipsos obtineant: unde non incasso labore fidem Catholicam ex B primis Ecclesiæ Conciliis vindicarunt nonnulli, ac horum indicem ad calcem hujus apparatus apponere utile nobis visum est.

Ubi Concilia defendantur. Quod verò spectat ad mores, & disciplinam in rebus ex jure divino non necessariis ad salutem, ac quæ pro diversis temporibus, ac locis mutari possunt, non ita solis antiquis inhærendum, quin etiam ex recentioribus, unde vitam, moresque componamus, hauriri possit; cum Patres, qui decreta morum, & disciplinæ in iis condiderunt, temporum præsentium naturam, & studia penitus introspexerint: ac quod in antiquis Conciliis præsentibus temporibus magis accommodatum esse potuit, retinere, ac renovare conati sint, ut in fine Synodi Carnotensis sexta classe deprehendi poterit. Antiqua Concilia decreta habent multa, quæ majorem pietatem redolent, leges pœnitentiæ severiores exhibent, ac perfectionem Christiano homine dignam C magis imprimunt: sed hæc ferebant tempora illa: at ut monet in Concilio II. Coloniensi Archipræsul Adolphus, cum rigor antiquorum Canonum statim revocari non possit in usum absque motu graviori hac tempestate, ad media quædam, sacris tamen Canonibus consentanea, confugiendum est. Quid quod multa decreta Conciliorum antiquorum plus in Carthophilaciis, quàm in usu hominum fuerint, multa contraria consuetudine paulatim introducta, ac recepta obligare desierint. Nam & aliàs nobis à sanguine, & suffocato abstinendum esset, & diebus Dominicis genua non flectenda in Ecclesia, ut de aliis taceam. Denique adeo pia sunt aliquot decreta ultimorum Conciliorum, Mediolanensium maximè, ut nihil minus quàm antiqua ad perfectionem vitæ conferant, si sedulos nancilcan- D tur observatores.

An etiam per Concilia antiquiora hæreses novissimæ damnentur?

Quin etiam hæreses Lutheranæ, ac Calvinianæ per Concilia damnatæ sint, nulli dubium esse poterit, qui collectionem Crespetii Cœlestini *de disciplina Ecclesiastica* percurrerit, in qua ordine alphabetico, quæ contra has hæreses ex toto Conciliorum corpore educi possunt, luculenter exponit. Quod etiam præstiterunt alii polemicæ Theologiæ scriptores, ut Bellarminus, & alii. Sed quia ita dispositi sunt Hæreticorum animi, ut parum apud eos valeat authoritas Patrum, ac Synodorum extra quatuor ultima sæcula, aggressus est jampridem vir non indoctus Simon Vigorius in magno Consilio Regio Consiliarius, ex generalibus, aut parti- E cularibus Synodis quatuor primis, aut circiter sæculis post Christum celebratis fidem Catholicam, sacrasque ceremonias, & ritus Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ, & Romanæ asserere. Quæ lucubratio anno 1618. cum privilegio, & approbatione Doctorum *Boucher*, & *Hollandre* Parisiis prodiit, sub titulo assertionis fidei Catholicæ, quam in illa ex antiquis Synodis vindicat, ut fructu non careret apud Hæreticos, aut saltem apud Catholicos ad eosdem in antiqua fide firmandos. Nec ab ullo ex Orthodoxis impugnata est, sicut quædam alia ejus opuscula, in quæ scripsit Doctor Andreas Duvallius, & Durandus Doctor alter.

Simon Vigorius.

Ac

Ac quoniam hæc utilis mihi visa ad plura difficilia in Conciliis intelligenda, quia integram hic exscribere non vacat, saltem ejus præcipua capita, ac maximè indices capitum hic subjungo, quibus Summæ Conciliorum majoris ponderis quædam prælibare Lectori studioso liceat, &, quibus inter legendum magis deceat immorari, perspiciat, ut utiliori lectione illam percurrat, iis rescissis, quæ omittenda, vel ad scopum nostrum, minus conducere visa sunt.

Scripturæ sensus à Communione Sanctorum petendus, & non à singulorum interpretatione. Synodus Ephesina, Hierosolymitana sub Apostolis, Nicæna, Alexandrina, Constantinopolitana; Chalcedonensis, Aquilejensis, Constantinopolitana sub Flaviano.

Utque de priori modo differamus, profectò solemne fuit Patribus, qui in Synodis ad controversias definiendas confluebant, fidem Catholicam, aut communionem doctrinæ hoc modo asserere, ut primum sacræ Scripturæ textus figerent, deinde ab Apostolorum temporibus ad sua usque tempora, omnium Patrum, & doctorum Ecclesiæ concordes, & consentientes sententias in acie exponerent, hocque aut illo modo semper, ubique, & ab omnibus creditum esse convincerent: & ita quidem in Conciliis generalibus, quorum acta integra extant, perpetuò observatum videmus. Nam si Patrum sententiis, atque apertis scripturæ testimoniis controversia minus planè definiri posset, id Synodo definiebatur, & Patribus congregatis ex omnibus mundi nationibus, & provinciis, quænam eorum esset fides, eliciebatur, & sanctorum Communione, quid credi oporteret, statuebatur. Hoc ipsum certè Lirinensis apprimè confirmat, atque illustrat sub finem sui doctissimi commonitorii.

Synodus Alexandrina habita adversus Arrium, & à Patribus Nicænis in Epistola synodica ad Alexandrinam Ecclesiam laudata, de hac sanctorum Communione, & convenientia, contra Arrianos: *Non deterruit eos antiquarum scripturarum Deo amabilium explanatio, non comministrorum concors reverentia.* In Synodo Constantinopolitana, error Macedonii etiam communione sanctorum damnatur, & conjunditur. Unde Theodosius Imperator *admiratur Patrum concordiam circa fidem.* Idem quoque Nestorio in Ephesina, & Eutychi in Chalcedonensi Synodo contigit. Similiter in Concilio Aquilejensi, in quo sanctus Ambrosius præsidebat, cum Palladius hæreticus frequens in ore haberet, *secundum scripturas vobis respondemus.* Et in particulari Synodo Constantinopolit. sub Flaviano, interrogatus Eutyches, cum respondisset, *se assentiri fidei Nicænæ, quatenus conveniret cum scripturis, nec admittere duas naturas in Christo, quod in scripturis hujusmodi forma non esset definita*: utrique Palladius, atque Eutyches damnati, quod à sensu scripturæ, quem Ecclesia probabat, desciscerent, & ita palam fit à primis Ecclesiæ incunabulis, sensum, aut interpretationem scripturæ sanctorum communione, aut Catholico consensu firmatam, semper paris fuisse auctoritatis, atque ipsummet scripturæ contextum: imò verò præpositum litteræ scripturarum, quæ sine Catholico sensu, tanquàm corpus sine anima, & æquivocè sancta scriptura appellantur.

Auctoritas SS. Patrū.

1. *Petrus primus Apostolorum. Carthaginensis.*

2. *De Patriarchis. Nicæna, Constantinopolitana, Chalcedonensis.*

3. *De Primatu Pontificis Romani. Constantinopolitana, Chalcedonensis, Trullana.*

4. *Pontificem Romanum successisse Petro in sede Apostolica. Africana, Tarraconensis, Gallicana.*

5. *De Metropolitanis. Nicæna, Arelatensis II. Laodicena, Carthaginensis II. Antiochena, Carthaginensis V. Romana.*

6. *De gradibus Ecclesiasticis, Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Lectoribus, Psalmistis, Exorcistis, Ostiariis. Carthaginensis IV. Laodicena, Antioch. Sardic. Toletana, Afric. Chaled.*

7. *De litteris dimissoriis. Nicæna, Charthaginensis III. Africana.*

Inter discipulos, Pastores, Doctores, & alia membra Ecclesiæ, Apostoli primum locum obtinent. Ephes. 4. Inter Apostolos autem ex Christi instituto Petrus primatus prærogativam obtinuit, non ratione ætatis, cùm Andream natu majorem fuisse testetur antiquitas: neque etiam, quod priùs aliis vocatus sit ad Apostolatum, nam alioqui Nathanael, qui inter primos discipulos vocatus est, Joannis 1. & ad finem usque inter discipulos perseveravit, Joannis. *ult.* censendus esset Apostolus: sed quod placuerit Christo duodecim eligere discipulos, vitæ suæ, morum, atque mysteriorum testes, quos Apostolos vocavit Luc. 6. & speciatim cooptavit, Marc. 3. *Ascendens in montem vocavit ad se, quos voluit, & fecit, ut essent duodecim cum eo*, quæ vera est vocatio ad Apostolatum. Nam ante adsciti quidem erant in numerum discipulorum, Matth. 4. Marc. 1. Luc. 5. Joan. 1. igitur inter Apostolos Petrus primus numeratur, & à Matthæo primus appellatur. Synodus Carthaginensis, in Epist. ad Innocentium, *Beatissimo Petro primo Apostolorum.* Certè hac in re omnes Patres consentiunt.

Auctoritas Papæ Ro.

An non corpori Ecclesiæ visibili, caput exterum visibile debetur? ita certè. Neque verò, quia Christus omnium regnorum mundi Dominus, & caput, ideo Franciæ Reges minus habendi sunt capita Regni Galliæ. Primis Ecclesiæ sæculis Pontifex, ut Petri successor, primum locum obtinebat inter Episcopos, qui sedes Apostolicas occupabant, quos Primates, & Patriarchas appellabant. Hicque ordo Patriarcharum à primis Ecclesiæ incunabulis incępit. Nam de iis loquens Synodus Nicæna statuit cap. 6. & 7. ut antiqui mores servarentur: si antiqui mores, ergo pridem ante observati, & instituti sunt: at hoc decretum in Constantinopolitana, cap. 7. & Chalcedonensi act. 16. renovatum legitur. Hi autem Primates ordinabant Metropolitanos d. act. 16. Concilii Chalced. & inspectionem habebant in Episcopos suæ Diœceseos, seu Patriarchatus. Nicęna Synodus, cap. 6. *Antiqui mores serventur in Ægypto, Lybia, & Pentapoli, ut horum omnium Episcopus Alexandrinus potestatem habeat, quandoquidem hoc moris est Episcopo Romano.* In Constantinopolitana idem statuitur, ut refertur act. 16. Chalcedonensis Synodi, *Alexandrinus Antistes, quæ sunt in Ægypto, regat tantummodò, & Orientis Episcopi Orientem tantùm gubernent.*

Inter Patriarchas autem primus erat Romanus. Hoc ex Canone 2. Constantinopolitano, quo decretum est, Patriarcham Constantinopolitanum primatum obtinere inter alios Patriarchas, Romanum autem in Constantinopolitanum: *Constantinopolitanus habeat primatus honorem post Romanum Episcopum.* Idem in Concilio Chalcedonensi, additque, *& in Ecclesiasticis habeat majestatem negotiis.* Et infra, *Gloriosissimi judices dixerunt, &c.*

Patriarchæ.

Orientales primatum ad Episcopum Romanum pertinere ante Constantinopolitanum agnoverunt in Synodo in Trullo, Can. 36.

Secundus ordo est Metropolitanorum, idest, qui Metropoles tenent sedes, qui Episcoporum suæ provinciæ capita erant, qui & Archiepiscopi, & aliquandò Primates etiam dicuntur. Hi inspectionem habebant in Episcopos suæ Metropoli subjectos, itaut nullus Episcopus absque ejus consensu in sua provincia constitui posset. Nicęna Synodus. Can. 4. *Episcopum oportet ab omnibus Episcopis, &c.*

Metropolitani.

Arelatensis, 2. cap. 6. *Illud autem ante omnia clareat, eum, qui sine conscientia Metropolitani constitutus fuerit Episcopus, juxta magnam Synodum, esse Episcopum non debere.* Laodicensis, cap. 12. *Episcopum non oportere præter judicium Metropolitanorum, & finitimorum Episcoporum constitui ad Ecclesiæ principatum.* Carthaginensis II. cap. 12. *Placet omnibus,*

bus, ut inconsulto Primate cujuslibet provinciæ, nemo præsumat, licèt cum multis Episcopis, in quocumque loco, sine ejus præcepto Episcopum ordinare. Episcopi etiam provinciæ aliquid facere magni momenti prohibentur inconsulto Metropolitano. Antiochena, Can. 9. *Per singulas regiones Episcopos convenit nosse Metropolitanum Episcopum solicitudinem totius Provinciæ gerere, &c.*

Episcopi. Tertius ordo est Episcoporum, quorum & Apostoli ipsi sæpius meminerunt. Hi potestatem habent in Presbyteros, & Clericos suæ Diœcesis, quos ordinare, & singula totius Episcopatus suo judicio comprehendere debent, ut ait Canon Antiochenus. At nimis vulgare est ordinationes fieri ab Episcopis, & gradus Ecclesiasticos tales fuisse, quales hodiè Presbyterorum scilicet, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolythorum, Exorcistarum, Lectorum, Ostiariorum, Cantorum, seu psallentium; quos omnes enumerat Synodus quarta Carthaginensis, Laodicena, cap. 24. *Quoniam non oportet Clericos servientes à Presbyteris, usque ad Diaconos, & deinceps ordinis Ecclesiastici omnes, usque ad ministros, aut Lectores, aut Psalmistas, aut Exorcistas, Ostiarios, aut etiam eos, qui in proposito continentiæ sunt, tabernas intrare.*

Gradus varii clericorum. Subdiaconorum meminit Elibertina, cap. 30. *Subdiaconum eum ordinari non debere, qui in adolescentia sua fuit mœchatus.* Antiochena, cap. 33. Laodicena, cap. 21. Acolythorum, Cyprianus Epist. 3. Exorcistarum, Antiochena, cap. 10. Lectorum, Sardicensis, cap. 13. Laodicena, cap. 23. Toletana. cap. 3. Africana, cap. 21. Chalcedonensis, cap. 14. Ostiariorum, Toletana, cap. 2. Laodicena, cap. 24. & 43. Cantorum, Chalcedonensis, cap. 14 Laodicena, cap. 15. *Non licere præter canonicos Psaltes, idest, qui regulariter Cantores existunt, quique pulpitum ascendunt, & de Codice legunt, alium quemlibet in Ecclesia psallere.*

Ritus autem eorum ordinandorum declaratur ex Canonibus Carthaginensis quartæ Synodi Presbyteri, cap. 3. & sequent. tom. 2.

Litteræ dimissoriæ. 7. Nec prætereundum mihi videtur nullum Episcopum ordinasse Clericos, nisi suæ Diœcesis, aut sine literis dimissoriis, quæ consensum sui Episcopi continerent. Nicæna Synodus, cap. 17. *Si quis ausus fuerit aliquem, qui ad alterum pertinet, ordinare in sua Ecclesia, cùm non habeat consensum Episcopi ipsius, à quo recessit Clericus, irrita erit hujusmodi ordinatio.* Carthaginensis III. cap. 44. & Africana, cap. 21.

Et hæc de Ecclesiastica Hierarchia, quæ ex Synodis collegimus, quæ adhuc apud nos vigent.

1. *Quales debeant esse Monachi. Chalced.*
2. *Potestas Abbatis in Monachos. Agath.*
3. *Monachi apostatæ pœna: Arelat. II.*
4. *Vota paupertatis, & castitatis. Chalced.*
5. *Habitus Monachorum, & Sanctimonialium. Chalced. Agath. Carthag. IV.*
6. *Abbas duobus Monasteriis non debet præfici, Agath.*
7. *Monasterium, & bona Monasterii, Chalced.*
8. *Ætas Monachorum, & Monialium. Agath. Milevit. Carthag. III.*
9. *Pœna Monialium, quæ vota castitatis ejuraverunt. Arelat. Elibert. Tolet. Venet.*
10. *Monasteria Episcopis subjecta. Chalc.*
11. *Mos servandarum virginum, antequam votum emittant. Africana.*

MOnachatus, si Eusebio credimus, lib 2. cap. 15. incepit sub Marco Euangelista, vivente Petro, & de eo Philo Judæus colloquium habuit Romæ cum Petro, dùm legatione fungeretur ad Claudium Imperatorem.

Monachi in clerum adsciti. Porrò Monachos in Clerum primùm adscitos, circa tempora Siritii patet ex ejus Epistola cap. 13. quam in A conventu fratrum, idest, in Synodo scriptam fuisse testatur initium Epistolæ. *Monachos, quos tamen morum gravitas, & vitæ, ac fidei institutio sancta commendat. Clericorum officiis congregari & optamus, & volumus, itaut qui intra trigesimum ætatis annum sunt digni in minoribus per gradus singulos, crescente tempore promoveantur ordinibus, & sic ad Diaconatus, vel Presbyterii insignia, maturæ ætatis, consecratione perveniant: nec per saltus ad Episcopatus culmen ascendant, nisi in his eadem, quæ de singulis dignitatibus superiùs præfiximus tempora fuerint custodita.* Clericos autem fieri nisi permissione Abbatis non licebat. Agathensis Synodus, cap. 27. *Si necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu, & voluntate Abbatis præsumat Episcopus.* B

Vota autem paupertatis, & castitatis emittebant, nec eis posteà, aut uxorem ducere, aut militiam assequi licebat. Chalcedonense Concilium, cap. 7. *Eos, qui semel in Clero taxati fuerint, &c.* Tom. 1. pag. 130.

Qualem autem obedientiam debeant Abbati, & qualis erat Abbatis in Monachos potestas, Agathensis, Can. 27.

Et Can. 38. *Clericis sine commendatitiis epistolis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præsentis sententiæ forma servetur.*

Monachi autem habitu distinguebantur à sæcularibus, ut refertur cap. 4. Chalced. Concilii, *Quoniam quidam utentes habitu monachali.* Virgines autem velo caput tegebant, ut ait d. cap. Agathensis. Milevitana Synodus can. 26. *Placuit, &c.* C

Et Carthaginensis IV. cap. 11. *Sanctimonialis virgo cùm ad consecrationem sui Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper usura est professioni, & sanctimoniæ aptis.*

Monasteria autem consecrabant, nec postea fieri poterant sæcularia habitacula. Chalcedonensis, cap. 14. *Quæ semel consecrata fuerint Monasteria, &c.*

Ætas, qua Moniales votum emittebant, variè constituta est à Synodis. Quadragesimus annus ab Agathensi Synodo can. 13. *Sanctimoniales, quantumlibet vita, & mores probati fuerint* (unde anni probationis) *ante annum suæ ætatis quadragesimum non velentur.* Milevitana, vigesimum quintum statuit d. cap. 26. & Carthaginensis III. cap. 4. *Placuit, ut ante viginti quinque annos, nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.* D In Oriente, auctore Basilio, decimus octavus constitutus est, ut refertur cap. 40. Synodi in Trullo, quod ea ætate jam firmata sit vitæ professio. Quæ tempora præscripta sunt, ne propter sexus fragilitatem lapsæ, ab Ecclesia ejicerentur.

Quæ enim votum ejurassent castitatis, vix in fine communione corporis Christi donabantur. Arelatensis, cap. 33. *De puellis, quæ se voverunt Deo, &c.* pag. 52.

Et iisdem fermè verbis Valentina can. 2. Elibertina can. 13. &c.

1. *Non licet uxorem ducere post assumptos ordines. Nicæna, Ancyrana, Neocæsariensis, Chalcedonensis, Trullana.*
2. *Digami in Clerum non admissi, Arelatensis II. Valentina, Carthaginensis IV. Toletana, Agathensis, Arausicana, Arelatensis III.* E
3. *Assumptus in Clerum, uxore ducta, ab ea abstinebat, Arelatensis II. Arausicana I. Agathensis, Tauritanensis, Elibertina, Toletana, Cartahginensis I. & V.*
4. *De Canone Trullensi.*
5. *De Canone Neocæsariensi.*

Cælibatus sacrorum hominum. QUantum ad primum, Neocæsariensis Synodus can. 1. *Presbyter, si uxorem duxerit, ab ordine suo deponi debere.*

Synodus Trullana cap. 6. *Quoniam in Apostolicis Ca-*

Canonibus dictum est eorum, qui, non ducta uxore, in Clerum promoventur, solos Lectores, & Cantores uxorem posse ducere: & nos hoc servantes decernimus, nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero, post sui ordinationem conjugium contrahere liceat. Vigesimus sextus autem canon Apostolorum ita conceptus est, *Ex iis, qui, non ducta uxore, ad Clerum promoti sunt, jubemus, si velint, uxorem ducere, Lectores, & Cantores solos.* Quæ regula in quibusdam locis etiam Subdiaconos complectebatur, quæ tamen generaliter non obtinuit, ut & Lectores, & Cantores, sicut innuit Synodus Chalcedonensis cap. 14. *Quoniam in quibusdam provinciis concessum est Lectoribus, & Psaltis uxores ducere, &c.* Ex hoc autem, quod ait, in quibusdam provinciis indicat, in aliis quibusdam non permissum fuisse. Attamen in Diaconis aliquando aliter observatum in quibusdam Ecclesiis, docet Synodus Ancyrana, can.9. ut scilicet qui inviti cooptabantur in Clerum, si protestarentur se non posse conjugibus abstinere, nuptiæ illis non essent fraudi, quominus ordinem retinerent, & ut ostenderet id regulariter non fieri, addit Synodus hoc illis permissum ex Ecclesiæ indulgentia. *Diaconi quicunque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes se velle habere uxores, nec posse se continere, hi posteà si ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea quod Episcopus his licentiam dederit.*

3. Quantum ad Digamos, certissimum est in omnibus Ecclesiis, nusquam in Clerum admissos, juxta præceptum Pauli de Digamis. Inter Digamos autem censetur, qui viduam duxisset. Synodus Arelatensis II. c. 26.

Carthaginensis IV.c.69 &c.

Prius in Ecclesia Orientali ortum dissidium, Quibusdam asserentibus, aliis verò negantibus secundum Canones Presbyteros uxoratos à mutua consuetudine uxorum abstrahendos. Harum contentionum maximè altrix libido hominibus à natura innata, cui Orientales magis obnoxios monimenta testantur: ob eamque causam omnibus artificiis Canones eludere nitebantur. Itaque in tantam audaciam proruperunt, ut statim post Synodum Trullanam, Canones, qui Presbyteros factos cœlibes nuptiis interdicebant, privata, & nova constitutione ludificarint, statuentes, ut Presbyteris intra biennium assumpti ordinis uxorem ducere, eamque postea retinere liceret. Quam sanctionem, ut PP. decretis contrariam abrogavit Leo Philosophus Imperator constitut. 3.

Orientales minus cælibes.

Quod autem ad Occidentales Ecclesias, inviolabilis erat usus, ut qui ante assumptos ordines uxorem duxissent, in posterum tori usu abstinerent. Hoc testantur cùm privatæ Synodi Galliæ, Hispaniæ, & Africæ, tùm secunda Arelatensis generalis Occidentalium Ecclesiarum, cui intererant legati ex omnibus provinciis Galliæ, Italiæ, Hispaniæ, Africæ, Britanniæ, Germaniæ, cujus Synodi canon. 2. ita conceptus est. *Assumi aliquem ad Diaconatum, vel Sacerdotium non posse vinculo conjugii constitutum, nisi promissa fuerit conversio, non oportet.* Arausicana c. 23. &c.

Quantum ad Orientales Ecclesias, variè observatum est ante Synodum Trullanam. Attamen id certum est, hoc regulariter obtinuisse, ut abstinerent. Sed ante Concilium Nicænum veteres aliam habuisse opinionem patet ex historia Paphnutii. Cum enim frequentes irent in eam sententiam Patres, ut omnes in ordinibus constituti à conjugibus abstinerent, restitit Paphnutius, cujus auctoritate moti, ne latiùs illæ contentiones in Ecclesiæ scandalum serperent, prudentissimè ab edendo canone abstinuerunt, *rei quæstionem dissimulantes*, ut ajunt Sozomenus, & Svidas, ne regulas, & mores Ecclesiasticos lædere viderentur. Nam si in posterum ex sententia Paphnutii uxorum usus permissus fuisset, certè de eo aliquid statuissent, maximè cum Eusebius doceat temporibus Nicænis sacerdotes à propriis uxoribus abstinuisse: & Hieronymus idem

Paphnutius.

A inter Orientales, & hoc regulariter Epiphanius. Eusebius lib. 1. de demonstrat. Euang. cap. 9. *Oportet enim, dicit sermo divinus, Episcopum unius uxoris virum esse, veruntamen eos, qui sacrati sunt, atque in Dei ministerio, cultuque occupati, continere deinceps seipsos à commercio uxoris decet.* Hieronymus adversus Vigilantium. *Quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt;* Epiphanius lib. 2. tom. 1. hæref. 59. Adhuc *viventem* (fortè conviventem) *& liberos gignentem unius uxoris virum non suscipit Ecclesia, sed eum, qui se ab una continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, Presbyterum, Episcopum, & Subdiaconum, maximè ubi observant Canones Ecclesiastici.* En testes amplissimi, etiam inter Orientales ante Concilium Trullanum, continentiam à propriis uxoribus regulariter, & secundum Canones Ecclesiasticos observatam. In eo enim Concilio primùm absolutè permissum fuisse Presbyteris, & Diaconis uxorum usum apertissimè hæc verba demonstrant, *Deinceps ex hoc temporis momento.*

B

Verum quoniam illi, qui ab Ecclesia Romana desciverant, semper illam Synodum contra cœlibatum objiciunt, quid de ea sentiam, proferam: Canonis 13. verba hæc sunt. *Quoniam Romanæ Ecclesiæ pro Canone, &c.*

Primùm constat illos Canones non esse Concilii œcumenici sexti in Trullo celebrati sub Constantino C Pogonato, unde ab Orientalibus hæc Synodus, quæ hos Canones condidit, πενθέκτη, idest, quinisexta vocatur. Cujus appellationis rationem reddit Balsamon in procemio Synodi in Trullo, quod scilicet ista congregatio fuerit sub Justiniano tertio, in supplementum quintæ Oecumenicæ sub Justiniano magno, & sextæ item Oecumenicæ sub Constantino Pogonato, in quibus nulli Canones de disciplina Ecclesiastica editi fuerant. In præfatione autem hujus Synodi apparet nullos editos esse Canones in sexta Synodo in Trullo, excepto decreto de duabus voluntatibus in Christo: *Quod Imperator Constantinus suo sigillo munierat ad futuram in omnia sæcula securitatem.* Alios autem Canones sigillo confirmasse Synodus non affirmat, imò in tertio Canone videre est illam Synodum Canones edidisse post alloqutionem Imperatoris Justiniani. Ex quo necessariò infertur istos Canones nihil ad sextam Synodum Oecumenicam pertinere: Profectò ipsemet Balsamon fatetur, nullos ex Occidentalibus interfuisse quinisextæ Synodo, ideòque Latinos negare fuisse universalem. Quæ cum ita sint, non mirum est, si in odium Romanorum aliqua miscuerint, quibus Occidentalium mores carperent, ut tertio, decimo tertio, & quinquagesimo quinto Canonibus. Hæc autem apud nos ideo observata non sunt, quod minimè liceat Orientalibus absque Occidentalium consensu, & sententia, Canones sub nomine Concilii generalis edere, & mores, atque instituta Occidentalium abrogare.

Quid Trullani canones de cælibatu.

D

Theodorus Balsamon schismaticus.

Quod verò Orientales hujus Canonis edendi ra- E tionem prætexunt, quasi similia statuta fuerint à Patribus Africanis, qui erant Ecclesiæ Occidentalis, hoc ipsum pridem multis doctissimorum virorum lucubrationibus discussum est; brevissimè tamen explicabo. In Concilio II. Carthaginensi, circa continentiam duo decreta sunt, quæ anteà in prioribus Synodis, quæ non extant, agitata fuerant, nempe de modo continentiæ, & de ordinibus, ut qui eos adepti erant, ab uxoribus continere deberent. Hujus Synodi decreto generaliter prohibitus est uxorum usus Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, cap.2. Carthaginensis II. qui est 3. & 4. Concilii Carthaginensis apud Balsamonem. Quos canones Græci dum suis moribus officere viderent, illos nova interpretation edetorserunt, & corruperunt, ut ipse Balsamon in dict um Canonem

Quid Africani.

nonem IV. agnoscit. Nam cum Græci verba Canonis Carthaginensis inseruissent in 13. Canonem Trullanum, *Canonem Carthaginensem interpretantes*, inquit, *addiderunt, quod si quis ausus fuerit Presbyteros, vel Diaconos, vel Subdiaconos legitima uxoris conjunctione privare, deponatur.* Ex quo relinquitur, hæc verba non esse Synodi Carthaginensis. Porrò quinisexta Trullana, ut suam vitiosam interpretationem tueatur, addit decretum in eadem Synodo Carthaginensi, Presbyteros, & Diaconos propriis terminis abstinere ab uxoribus, qui est Canon. 74. apud Balsamonem, qui est tertius quinti Concilii Carthaginensis, p. 99. & 37. Africani Concilii sub Aurelio. Cæterùm fefellit Græcos, primùm quidem vitiosa lectio, quam Græcus interpres expresserat: deinde ambiguitas vocis ὅρος. Nam cum in Concilio Carthaginensi legerent quidam codices *priora statuta*, posteriorem lectionem sequutus κατ' ἰδίους ὅρους vertit. Cumque ὅρος hic θεσμὸν νόμον vel Διάταξι, statutumque significet Trullani προθεσμίαν potiùs intellexerunt, sive tempus præstitutum, quasi tunc, cum Sacerdotes inserviant, quemadmodum Zacharias Luc. 1. *in ordine vicis suæ.* Atqui cum hoc de Episcopis intelligi non posset, neque enim in una Ecclesia plures sunt Episcopi, mala fide integrum Canonem Africanum non exscripserunt, quòd sola Canonis lectione facile fuisset dolum deprehendere. Nam ille Canon non tantùm agit de Presbyteris, & Diaconis, sed etiam de Episcopis, quod mala fide subticuerunt Græci: quia etiam apud Orientales Episcopi perpetuo abstinere cogebantur.

Æquivocatio vocis Græcæ.

Addo nec in Synodis, nec apud ullum Patrum reperiri ullum vestigium hujus rei, quam Græci ex illo Canone inferebant, nimirum in Africa Presbyteros per vices solitos inservire. Id enim hæc verba, *in propriis terminis*, significare fingunt. Unde, ut & mores Africanorum imitari, quemadmodum & Canones observare viderentur, hanc rationem per vices ministrandi alternis hebdomadibus in Ecclesiam Constantinopolitanam post Synodum Trullanam induxerunt, ut refert Balsamon in 74. cap. Concilii Carthaginensis. Attamen nec canone Trullensi, nec illo novo statuto Constantinopolitano efficere potuerunt, quo probabilis eorum ratio videretur, ut salvis Canonibus, generaliter usus uxorum Presbyteris concederetur. Nam apud eos non erat idem ministrandi ordo Sacerdotum. Quidam enim in majoribus Ecclesiis, in quibus erat maximus ministrorum numerus, per vices, idest, alternis hebdomadibus, sacris famulabantur, ut in Ecclesia Constantinopolitana, in qua erant sexaginta Presbyteri, Diaconi centum, Subdiaconi nonaginta, Lectores centum, & decem, Cantores viginti quinque, novel. *ut determ. sit Cleric. num. &c.* Alii autem Sacerdotes singuli in oratoriis, & minoribus Ecclesiis non per septimanas, nec in propriis terminis, seu per vices, sed quotidiè deserviunt, ut refert Balsamon in d. c. 74. Carthaginensis Synodi. Hinc verò movet quæstionem, quid dicendum sit de his, qui quotidie sacrificant? Nam non solùm usus, sed ipsemet Canon Trullanus consortium uxorum illis omninò tollunt. Cujus rei testis Timotheus Patriarcha Alexandrinus unus ex Patribus Constantinop. primi Concilii, qui in responsionibus suis necessariò *abstinendum affirmat his diebus, quibus spirituale Sacrificium Domino offertur.* Idem Dionysius Alexandrinus can. 3. & noster Canon Synodi quinisextæ: *Oportet eos, qui divino altari assident, in Sanctorum tractandorum tempore esse omnino continentes*, hæcque mirum in modum Balsamonem torserunt: Itaut etiam cogatur pronunciare eos, qui perpetuo sacrificant secundum Canonem Trullensem, continere debere.

Quid tempore sacrificii.

Sed longè difficiliorem quæstionem proponit, an & iis, qui quotidiè sacrificant, abstinere sufficiat, sed etiam an debeant ab uxoribus separari? Quis enim sui, inquit, *Quomodo & quando ab uxore contineat is, qui est in sacris, ut non continens deponatur? Dico, quod omninò comprehenditur esse prohibitum sacra celebrare eis, qui sunt sacrati, & qui non per septimanam, sed singulis diebus sacra celebrant, tenentur Canone, & apertè offendunt tanquam non continentes, licèt revera contineant.* Antiquitus enim multi non solùm à consuetudine uxorum abstinebant, sed etiam separatis domiciliis continentiam profitebantur. *Video de Christianis*, inquit Cyprianus lib. de singularitate Clericorum, *plerosque maritos pariter, & uxores continentiam destinantes, domicilia singularia magis eligere, ut consensu communium votorum sine irritatione præsentiæ, & concordante secessu valeant obtinere.* Quibus verbis apparet utrumque licitum, & cum uxore continentem habitare, & separatis domiciliis continentiam exercere: nisi fortè aliquid occurrat, quod separatim habitare cogeret, cujusmodi est, si uxor adultera fuerit, cap. 8. Synodi Neocæsariensis. *Clericum, cujus uxor post ordinationem adulterata fuerit, dimittere eam convenit. Quod si cum illa convixerit, ministerium sibi commissum obtinere non potest.* Ex his autem, quæ diximus, certissimum est memoratum Canonem Trullensem generalem non fuisse, & nullo modo posse officere moribus Ecclesiæ Occidentalis, in qua nullus nisi cœlebs ordinatur, & qui non liberè, ac spontaneè continentiam profiteatur. Quod si initio contractus sunt voluntatis, ex post facto necessitatis, multo magis illi, qui cum Deo ineuntur.

Latinos, Græca lingua in mysteriis aliquandò usos. Synodus Vasensis, cap. 5. Arelatensis III. can. 4.

Psalmos lingua vulgari conceptos prohibitum in Ecclesia canere. Synodus Laodicena. can. 59.

HOc ideo quia Biblia sacra corrupistis, ò hæretici! Quod vobis multoties exprobratum, & loci notati, quibus manus infestas injecistis, maximè, qui dirimunt quæstiones controversas, quæ hodie Ecclesiam perturbant. Omitto, quàm ridiculis interpretationibus margines inferciatis, ut Patrum, & Synodorum interpretationi nullus sit relictus locus. Nec populo committendi sunt libri sancti, illis maximè, qui sensus litteralis capaces esse possunt: & si quid ambigui emergat, communi Ecclesia, non privatorum sensu dirimatur, cum solius sit Ecclesiæ scripturas interpretari. Itaut si quid alienum à sensu Ecclesiæ velimus admittere, id spurium habeatur, quia sine patre, & meretricis non sponsæ Christi est. Habemus libros sacros, qui olim jussu Caroli quinti Regis pientissimi in idioma Gallicum versi sunt. Habemus & à doctissimis, & piissimis hominibus alios elucubratos, à quibus nemo prohibetur. Sed ne quis in electione decipiatur, illis recognoscendi meritò proponuntur, qui ab Episcopo, habent Provinciam.

Versio Bibliæ ab hæreticis facta.

Detegenda delicta, Arelatens. Antiochen. Laodicena.

Pœnitentes exomologesim postulabant. Carthaginens. IV. Gangrens.

De Pœnitentia publica. Carthag. III.

Pœnitentiæ gradus. Ancyran. Neocæsarien. Nicæn. Arelatens. II. Elibert.

Mos Pœnitentium publicorum. Tolet.

Secundus Pœnitentiæ gradus. Neocæs. Carthag. IV. Ancyr. Nicæn Arelat. II.

Exomologesis. Ancyr. Nicæn. Elibert. Antioch. Carthag. 2. 3. & 4. Arausic.

De manuum impos. Carthag. IV. Arausic. Ancyran.

Remissio temporis Canonici, & origo indulgentiarum. Nicæn. Carthag. Arausic. Ancyr. Elibert. Carthag. 3. & 4. Neocæsar.

Clericorum Pœnitentia. Neocæsar. Carthagin. V. Agath. Tolet.

Quæ circa Pœnitentiam publicam observabantur, Carthagin. IV. Tolet. Agat. 2. & 3.

De Sacramento Confirmationis, Unctionis, & Chrisma-

Chrismate. Constantinop. Arelat. II. Laodic.
Satisfactio. Antiochen. Valentina, Tolet. Agat.

ETsi autem varii ritus Exomologesis primis Ecclesiæ sæculis reperiantur, illud tamen semper obtinuit, ut Pœnitentia non statueretur, nisi post Confessionem delicti: *Confessione enim Pœnitentia nascitur*, inquit Tertullianus, & non fieret Exomologesis sine Pœnitentia. Arelatensis Synodus, can. 23. *De iis, qui apostatant, & antequam ad Ecclesiam se repræsentent, nec quidem Pœnitentiam agere quærunt, & posteà in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit, eis non dandam esse communionem, nisi revelaverint, & egerint dignos fructus Pœnitentiæ.* Antiochena, cap. 2. *Omnes, qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, &c.*

onfessio ccatoris via pœnitentiæ, n satisfactioni.

Hinc est, quod legimus ipsos esse Pœnitentes, qui admitti ad Pœnitentiam postulabant, quod fieri non poterat absque delictorum Confessione. Synodus Carthag. IV. can. 74. *Ut Sacerdos Pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, Pœnitentiæ leges injungat.* Toletana c. 16. *Devota, quæ maritum acceperit, non admittatur ad Pœnitentiam, nisi adhuc ipso vivente marito, castè vivere cœpit, aut postquam ipse decesserit.* Gangrensis in præfatione, *Ab Ecclesia habeatur extorris, donec deprecetur Episcopos.* Agathensis, c. 15. *Pœnitentes, qui Pœnitentiam petunt*, Qui enim peccaverant, ad Episcopos confugiebant, ut eis normam, & modum pœnitendi præscriberent, secundùm genus delicti, itaut necesse sit delictorum cognitionem habuisse Presbyteros, antequam de modo Pœnitentiæ statuerent.

Duo autem erant genera Pœnitentiæ, una publica, altera privata. Qualia autem peccata essent, quæ pœnitentiam publicam desiderabant, docent Synodi, nempè ea, quæ delicta animæ vocat Synodus Nicæna, can. 9. Mortalia, Valentina, can. 4. Capitalia, Agathensis, can. 50. crimina mortis, Elibertina, c. 76. crimina ad mortem, Innocentius Epist. 23. Ad Episcop. Macedoniæ, in fine. Ut Apostasia, can. 11. Nicæn. Synodi. Homicidium, can. 2. Toletanæ: crimen falsi, & falsum testimonium, Agathensis, c. 33. Adulterium, ex Augustino, & alia gravissima, & immania peccata, quæ legibus sæculi ultimo supplicio vindicari solent. Illud tamen solemne erat, ut Pœnitentia publica non statueretur, nisi publicum, & notissimum esset crimen, quod toti Ecclesiæ scandalum inferret. Nam qualecunque esset crimen, nisi publicum fieret, aut delicti confessione publica, aut notoria facti manifestatione, Pœnitentia publica non infligebatur. Hoc ex Cyrilli Epistola ad Amphilochium multis in locis patet. Unde ut publicum crimen erat, sic & publicè manus Pœnitenti imponebatur ante absidem Ecclesiæ: Carthaginensis III. can. 32. *Cujuscunque Pœnitentis publicum, & vulgatissimum crimen est, quod Ecclesiam universam commoverit, ante absidem manus ei imponatur.*

œnitentia, seu satisfactio plex, publica, & ivata.

Pœnitentiæ autem publicæ multi gradus erant à Canonibus præscripti. Ancyrana Synodus, cap. 22. *Eos, qui non voluntariè, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum Pœnitentiam communioni sociavit, secundum gradus constitutos.* De his gradibus specialiter Ancyrana Synodus, cap. 19. 20. 23. & 24. Neocæsariana, can. 3. Nicæna, cap. 8. Arelatensis II. c. 10. 11. Elibertina, c. 3. & passim in aliis Synodis, ex quibus desumpti sunt canones Pœnitentiales, quos habemus, & quatenus Pœnitentes jejunare tempore Pœnitentiæ tenebantur. Ex Gregorio Nisseno, & Basilio Epist. ad Amphilochium, can. 56. quinque gradus fuisse didicimus. Primum, deflere stantem ante fores oratorii, & fideles ingredientes rogantem, ut pro eo precentur, suam iniquitatem pronuntiantem. Secundum, inter audientes recipi: tertium, ut sint cum iis, qui in substratione orant, quod in Synodis est inter Pœnitentes: quartum, ut orationis, non autem oblationis fierent participes; postremum,

œnitentiæ gradus.

A ut per manus impositionem ad sacram communionem admitterentur, nisi tale crimen esset, ut communio eis, etiam in fine vitæ, negaretur, cujusmodi multos Canones habemus, & potissimum in Concilio Elibertino. Quod tamen Innocentius abrogatum fuisse etiam ante sua tempora testatur in Epistola ad Exuperium, cap. 2.

Quamvis autem ex Canonibus certis criminibus tempus attributum erat, tamen aliquando mitiùs cum pœnitentibus agebatur: ut cum propter infirmitatem tempus à Canonibus statutum implere non poterant, ut ostendi ex Canonibus Carthaginensibus, Arausicano, & Ancyrano. Idem Elibertina Synodus, c. 9. Carthaginensis IV. can. 81. Arausicana, can. 11.

B Innocentius ad Decentium. Cœlestinus Epist. 2. Cyprianus lib. 3. Epist. 17. *Occurrendum puto fratribus nostris, ut qui libellos à martyribus acceperunt* (hi autem erant, qui lapsi, & resipiscentes fortiter persecutiones pertulerant, quibus libello martyres testimonium præbebant) *si incommodo aliquo, & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiam nostram, cùm apud Presbyterum quemcumque præsentem, vel si Presbyter repertus non fuerit, & urgeri exitus cœperit, apud Diaconum quoque exomologesim facere delicti possint; ut manu eis in pœnitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace.* Enimvero non propter infirmitatem tantùm Episcopis licitum erat nondum peracta pœnitentia in pauciores annos contrahere, verum etiam ob alias gravissimas causas, inspecta vita pœnitentium. Ancyrana, can. 5. Nicæn. can. 11. Neocæsar. can. 3.

C Quibus ex locis nota est indulgentiarum doctrina, quas arbitrio Episcopi certis de causis condonandas pœnitentibus Synodi statuerunt. Idque in suo quilibet Episcopatu. Quidni ergo Pontifex maximus Princeps Episcoporum? quod si strictè observandi essent Canones, quid illis fieret, quibus & communio in fine negatur, nisi esset qui de Canonibus dispensaret iis casibus, qui si accidissent tempore legislatoris, & ipse dispensasset? Cujusmodi occurrit cap. 37. Concilii Agathensis, in quo certis conditionibus tempus lapsis præscriptum à Canonibus breviatur: quibus si minus satisfaciat pœnitens, *statuta tempora præteritorum Canonum implere jubetur.* Talis casus recensetur d. can. 11. Nicænæ Synodi. Quales sunt illi, qui neglectis indulgentiis, Canones ad se nihil pertinere putant. Quis etiam de pœnitentia publica generaliter dispensasset, nisi is, cui generalis inspectio Ecclesiarum potissimum incumbit? illud autem priscis temporibus Pontifici consuetum patet ex Tertulliano, lib. de pudicitia, qui errore Montani contaminatus, sic in Pontificem maximum bacchatur. *Audio edictum esse propositum, & quidem peremptorium, Pontifex maximus, Episcopus Episcoporum dicit, Ego, & mœchiæ, & fornicationis delicta, pœnitentia functis, dimitto.* Hinc patet ex more, laxandi vigorem Canonum, & usum indulgentiarum à primis Ecclesiæ incunabulis originem duxisse: & Pontificem id sibi meritò sumpsisse. Cæterum Synodis Constantiensi, & Tridentina prudenter cautum est, ut in concedendis Indulgentiis moderatio juxtà veterem approbatam in Ecclesia consuetudinem adhibeatur.

Indulgentia satisfactionum à primis temporibus.

E Carthaginensis Synodus 3. can. 32. & Toletana can. 20. apertè docent, qua ex causa pœnitentia publica fieri soleret, nempe quando peccatum vulgatissimum erat, & toti Ecclesiæ erat offendiculo, ex quo infertur necessariò, quando peccatum occultum erat, & non tale, quod totam Ecclesiam commoveret, pœnitentiam privatam duntaxat celebratam fuisse. Siquidem in minoribus delictis factitatam exomologesim fuisse nos docet Cyprianus, l. 3. Epist. 14 *Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim veniant, & per manus Episcopi, & Cleri jus communionis accipiant,* In quibus notanda sunt verba,

Peccatum occultum.

secun-

secundum disciplinæ ordinem, quibus expressissimè consuetudo Ecclesiæ designatur. Et rursum *jus communionis accipere*: ut intelligamus eo tempore nullum accessisse ad synaxim, nisi priùs exomologesim peregisset: quod etiam ex Socrate supra notare licet. Aliud argumentum est, quod Tertulliani error ab Ecclesia reprobatus est, qui Montani dogma secutus unicam duntaxat post baptismum admittebat pœnitentiam. At ille error erat de pœnitentia privata, ad quam multoties pœnitentes admittebantur, etiam post publicam peractam. Etenim si duntaxat pœnitentiam publicam solemnem iterandam negasset; in eo nullius erroris fuisset conscius, propterea quod certum est pœnitentiam ejusmodi nisi semel imponi non consuevisse. Augustinus Epist. 44. ad Macedonium. Ambrosius lib. 2. de Pœnitentia, cap. 10. *Meritò reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si verè egerunt pœnitentiam, iterandam postea non putarent, quia sicut unum baptisma, ita una pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum levium, illa graviorum.* Confessionis etiam privatæ exemplum nobis suppeditat Cyprianus, sermone de lapsis. *Denique quantò & fide majore, & timore meliore sunt, qui quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis scilicet, & modicis vulneribus exquirunt.* Leo Epist. 78. ad Episcopos per Campan. & Samni. & Picen. constitutos. *Illam etiam contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper novi à quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri. De pœnitentia scilicet, quæ ita à fidelibus postulatur, ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publicè recitetur, cum reatus conscientiam sufficiat solis Sacerdotibus indicare confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem, apud homines erubescere non veretur, quia non omnium hominum hujusmodi sunt peccata, ut ea, quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tàm improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis sua facta referare, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum Deo offertur, & etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.*

Tertulliani error de unica pœnitentia.

Profectò hac eadem de causa Confirmationem sacramentum esse contendimus, quia manuum impositione, & sancti chrysmatis unctione signamus confirmandos, ut ait Synodus Constantinopolitana prior Oecumenica, praxim Ecclesiæ ab Apostolorum temporibus institutam referens can. 7. *Arrianos quidem, & Macedonianos, & Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt seipsos catharos, hoc est mundos, vel sinistros, Tessaresdecaritas, sive Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit, ut sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia, & signatos, sive unctos primum sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nares, & aures, & os signantes dicimus, signaculum Spiritus sancti.* Quod, quid aliud est, quàm sacramentum, cujus rem ipsam invisibiliter Spiritus sanctus format, atque efficit? Arelatensis II. can. 17. *Bonosianos autem ex eodem errore venientes, quos sicut Arrianos baptizari in Trinitate manifestum est, cum interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrysmate, & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Laodicena, can. 7. &c.

Confirmatio.

Verum quia de Pœnitentia egimus notandum superest non solùm Patres, sed etiam Synodos pœnitentiam passim satisfactionem appellare, & hoc quidem non ut crux Christi, meritumque passionis evacuetur, *nec ut ab illa morte liberemur, quam semel sanguis Christi extinxit, & à qua nos salutaris Baptismi, & Redemptoris nostri gratia liberavit, sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit*, ut ait Cyprianus lib. 4. Epist. 11. Antiochena Synodus, can. 4. *Si quis Episcopus damnatus à Synodo, vel Presbyter, vel Diaconus à suo Episcopo ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis, sed communicantes ei omnes abjici de Ecclesia, qui communicare eis tentaverint.* Valentina can. 2. *Decrevimus, ut pœnitentia hujus non statim detur, & cum data fuerit, nisi plenè satisfecerit Deo, inquantum ratio poposcerit, eidem communio differatur.* Et can. 3. *Circa eorum personas, qui se post unum, & sanctum lavacrum, vel prophanis sacrificiis dæmonum, vel incesta lavatione polluerunt, eam censuræ formam duximus esse servandam, ut hos juxta Synodum Nicænam, satisfactionis quidem aditus non negetur, &c.* Toletana can. 5. *Si Clericus ad Ecclesiam, aut ad sacrificium quotidianum non venerit, Clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem, veniam ab Episcopo noluit promereri.* Agathensis, can. 27. *Censuimus homicidas, & falsos testes à communione Ecclesiastica esse submovendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.* Idem Innocentius ad Decentium cap. 17. Idem Chrysostomus homil. 6. in 1. cap. Joan. *Errata tua in Deum confitere, ut justificeris.* Et id probat multis scripturæ locis. Proculdubio mirabile, ne dicam monstruosum, est, Calvinum consensui Catholico omnium antiquorum ausum fuisse adversari, lib. 3. institut. cap. 4. sect. 38. *Nam, inquit, video veteres nonnullos, dicam simpliciter, omnes ferè, quorum libri extant, aut in hac parte* (de satisfactione loquitur) *lapsos esse, aut nimis asperè, & durè loquutos*, quam igitur communionem Sanctorum potest profiteri, quando omnes antiquos rejicit?

Satisfact.

Calvini confessio.

1 *Qualis sit fides Ecclesiæ circa Eucharistiam: & 6. capite Joannis agi de Eucharistia. Synodus Ephesina Oecumenica.*
2 *Esse sacrificium Corporis Christi, Nicæna, Ephesina, Chalcedonensis, Africana, Arelatensis, Elibertina, Carthaginensis III. Toletana.*
3 *Offerre sacrificium, oblationis Sacramentum, Ancyrana, Arelatensis, Gangrena.*
4 *Eucharistiam esse corpus Christi, Nicæna, Ephesina.*
5 *Panis consecrandus, Carthaginensis IV. Arausicana Laodicena.*
6 *Panis consecratus, & sanctificatus, Neocæsariensis*
7 *De Canone 24. 3. Carthag. Syn.*
8 *Altare, Carthag. 1. & 3. Laodic. Antioch.*
9 *Altaris consecratio. Agathens. Hypponens. Laodicena.*
10 *Vasa sacra. Carthagin. IV. Chalcedon. Agathens.*
11 *Vestes sanctæ. Carthag. IV. Laodic.*
12 *Consecratio Ecclesiarum. Carthag. V. Arausicana.*
13 *Sacrarium, & secretarium, in quo asservabatur corpus Christi. Arelatensis II. Laodic.*
14 *De viatico, quod est Corpus Christi IV. Nicæna, Ancyrana, Carthagin. IV. Agathen. Elibertina.*
15 *Omnes qui sacris aderant non communicasse. Antioch. Agathen.*
16 *Panis benedictus. Laodicens. Antioch.*
17 *Sal benedictum. Carthag. III.*
18 *Missæ privatæ. Vasensis, Gangrens. Reginens. Agathens.*
19 *Audire Missam. Agathens.*
20 *De Communione sub utraque specie. Arelatens. III.*
21 *De Canone Constantiensis Concilii.*

Quan-

QUando ratio, communisque experientia docent bonum, & prudentem patremfamilias nunquam clarius, aut apertiùs loqui, quàm dum testamentum conditurus familiam, propriosque liberos de iis, quæ post mortem suam peragere debent, erudire vult, & potissimum, ut pacem, & concordiam inter se servent, ne de voluntate patris, tanquam ambigua digladientur: certè magnam faciunt injuriam Christo Domino, qui perhibent illum, dum conderet testamentum; propriumque corpus in cibum, & sanguinem in potum daret, verbis usum ambiguis, obscurisque tropis, aut metaphoris, cum certissimum sit illum vocabula propria, & perspicua usurpasse, quod ipsum omnes confirmant Euangelistæ, Apostoli, & Patres antiqui. Unde mirabile est hoc sæculo repertos homines novitatis studiosos, qui verba Christi, & Euangelistarum detorquerent ad manducationem imaginariam, symbolicam, & chimericam, cùm tamen nihil clarius sit, quàm Christum verum corpus suum edendum, & sanguinem bibendum Discipulis promisisse, Joan. 6. & porrexisse, Luc. 22.

Proculdubio Patres Ephesini, ex sexto capite Joannis dogma Catholicum Ecclesiæ de vera corporis Christi manducatione in Eucharistiæ Sacramento comprobant adversus Nestorium. Hic enim dùm contenderet Christum nobis suam carnem communem, & naturalem, persona separatam à Verbo comedendam dedisse: contra Patres statuunt nobis carnem Christi cum persona Verbi tribui.

Contra autem sancta Synodus Epistola Synodali ad Nestorium: *Annunciantes*, inquit, *sicut secundum carnem mortem unigeniti filii Dei, id est Jesu Christi, & Resurrectionem ejus, & in Cœlos Ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes facti corporis, & sanguinis pretiosi Christi omnium nostrum Redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes, quod absit, nec ut viri sanctificati, & verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam habitationem, sed verè vivificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, ut Deus existens, quia propriæ carni unitus est, vivificatricem esse professus est. Et ideo quamvis dicat ad nos, Amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non tamen eam ut hominis unius ex nobis existimare debemus (quomodo enim juxta naturam suam vivificatrix esse poterit caro hominis?) Sed ut verè propriam ejus factam, qui propter nos filius hominis est factus, & vocatus*. Magna igitur Synodus Joannem capite sexto egisse de doctrina Eucharistiæ testata est: notandumque omnes hujus Synodi actiones recognitas in Concilio Chalcedonensi, & magno omnium Patrum consensu approbatas.

Joan. c. ... egit de Euchari-...

Porrò maximè notandum, Ephesinam Synodum, cùm de sanctis Mysteriis loquitur *sacrificii* meminisse. Sic & Nicæna can. 14. *Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his, qui offerunt, corpus Christi porrigant*. Chalcedonensis Act. 3. *Ex hoc neque terribile, & incruentum sacrificium celebratum est*. Item Synodus Africana, de qua Cyprianus lib. 1. Epist. 4. Arelatensis can. 20. Elibertina, can. 55. Carthaginensis III. can. 24. Toletana, can. 5. Pariter Ignatius ad Smyrnenses apud Eusebium lib. 5. cap. 24. Ambrosius in oratione præparat. ad Missam. Augustinus lib. 18. de civit. cap. 35. quorum mox. verba subjiciemus.

...crifi- ...um Mis-...

Cæterùm longè sua opinione falluntur, qui putant Eucharistiam eo modo sacrificium indigitari, quòd in scripturis legimus, sacrificium cordis contriti, sacrificium, & hostiam labiorum, id est orationis, & pre-

A cum. Hoc si ita haberet, absurdè Concilium Arelatense can. 20. decrevisset, *ut peregrino Episcopo locus sacrificandi detur*. Quod nihil aliud est, quàm quod Eusebius memorat, Anicetum potestatem concessisse Polycarpo obeundi ritum, qui in Ecclesia Romana peragi solet, lib. 5. cap. 24. & Ignatius ad Smyrnenses, *Non licet sine Episcopo offerre, nec sacrificium immolare, neque Missam celebrare*, Græcè θοχῦν. Nec enim ad preces fundendas, aut ad gratiarum actionem petendus, aut dandus esset locus, cùm ubique ejusmodi sacrificia Deo offerre possimus. Quod autem peregrinis Episcopis non licebat Eucharistiæ sacrificium in Ecclesiis aliis celebrare, aut sine Episcopo sacrificare, id necessario convincit ejusmodi sacrificium non consistere in simplici gratiarum actione. Accedit

Objectio solvitur de sacrificio spirituali.

B præterea Ignatium hac uti formula, *sacrificium immolare*, quod de gratiarum actione intelligere ridiculum esset, cùm idem significet, atque offerre, quod vocabulum Patres in Synodis passim usurpant, ut jam ex Synodis Nicæna, Ephesina, Chalcedonensi notavimus. In Epistola Concilii Carthaginensis vetustissimi apud Cyprianum lib. 1. Epist. 4. *In ordinationibus Sacerdotum non nisi immaculatos Antistites eligere debemus, qui dignè, & sanctè sacrificia Deo offerant*. Qua etiam notione Tertullianus lib. de cultu fœminarum, & Cyprianus lib. 2. Epist. 3. *dicunt offerre sacrificium*.

Unde & Ancyrana Synodus vocat *oblationis Sacramentum* cap. 16. *In qua quinquennio perdurantes, tùm demum oblationis Sacramenta percipiant*. Gan-

C grensis can. 4. *quicunque discernit à Presbytero, qui uxorem habuit, quod non oporteat à ministrante de oblatione percipere, anathema sit*. Arelatensis, can. 15. Ancyrana, can. 17. de quo inferiùs. Neocæsariensis, can. 13. *Presbyteri, qui conregionales sunt in Ecclesia præsentibus Episcopis, vel Presbyteris civitatis offerre non possunt*. Cùm igitur Eucharistia sit sacrificium, & oblatio, oportet esse, & qui offerat, & qui sacrificet, & cui offeratur, & quod offertur, quæ accuratissimè describit Cyprianus lib. 2. Epist. 3. *Nam si Jesus Christus Dominus, & Deus noster ipse est summus Sacerdos Dei Patris, & sacrificium Deo Patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utique ille Sacerdos vice Chri-

D sti fungitur, qui id, quod Christus fecit, imitatur. Et sacrificium verum, & plenum tunc offert in Ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse*. Augustinus lib. 18. de civitate, cap. 35. In illud Malachiæ. *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda, quia nomen magnum in gentibus, dixit Dominus. Hoc sacrificium*, inquit, *per Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, cùm in omni loco à Solis ortu usque ad occasum Deo jam videmus offerri*. Quod igitur offertur, Eucharistia est, Eucharistia autem corpus Christi. Sic enim Nicæna Synodus, *Pervenit ad sanctam Synodum, quod in multis locis, & civitatibus, Diaconi dant Presbyteris Eucharistiam, quod neque Canon, neque

E consuetudo tradidit, ut qui offerendi sacrificii potestatem non habent, his, qui offerunt, corpus Christi porrigant*. Eadem Ephesina supra laudata. Theodoretus, dial. 3. *Eucharistia est caro Domini nostri Jesu Christi*.

Objiciunt ex Sinodis, & patribus panem, & vinum offerri, igitur non verum Christi corpus.

Respondeo panem, & vinum quidem offerri, ad consecrandum scilicet, minimè verò quod panis duntaxat post consecrationem remaneat. Synodus Carthaginensis IV. c. 33.

Sed objiciunt canone 24. Carthaginensis 3. Synodi statui, *ut in sacramentis corporis, & sanguinis Domini, nihil ampliùs offeratur, quàm ipse Dominus tradidit*

didit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum. Ex quo concludunt panem communem, & non verum corpus Christi in sacramento exhiberi. Sed profectò illos fugit ratio hujus canonis. Cùm enim quidam primitias una cum pane, & vino in altari, quasi una, & eadem benedictione consecrandas offerent, hoc Patres Africani meritò prohibuerunt, & quid offerendum esset ad consecrationem ex instituto Christi, & quæ in primitiis ad benedictionem, caverunt, ut patet ex fine canonis. Addit enim, *neque ampliùs in sacrificiis*, (legit canon 4. Africani Concilii, *primitiis) offeratur, quàm de uvis, & frumentis*. Idque ampliùs innotescit d. c. 4. Africani Concilii, in quo exscriptus, & explicatus est ille canon 3. Carthagin. *Ut in sacramentis corporis, & sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum. Primitiæ verò, seu mel, & lac, quod una die solemnissimo in infantium mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen propriam habent benedictionem, ut à sacramentis Dominici corporis, & sanguinis distinguatur. Nec ampliùs in primitiis offeratur, quàm de uvis, & frumentis*. Hinc autem explendescit, quidnam sibi velit canon 28. Synodi in Trullo. *Quoniam in diversis Ecclesiis intelleximus uvam ad altare allatam, &c.*

Enim verò imperiti ministri omnia, quæ in altari benedicenda afferebantur, sub una benedictione conjungebant, in quo graviter errabant; cum alia sit consecratio panis à benedictione primitiarum.

Altare. Primùm igitur sine altari nusquam veteres sacrificabant. Unde & *sacramentum altaris* vocatur cap. 29. Synodi Carthaginensis 3. quo vocabulo adhuc hodiè utimur. De eo Laodicena, cap. 19. *Postquam Presbyteri Episcopo pacem dederint, tùm etiam laicos dare, & tunc oblatio offeratur. Solis autem ministris altaris licet ingredi ad altare*. Antiochena cap. 5. *Si quis presbyter, vel diaconus proprio contempto Episcopo ab Ecclesia seipsum segregaverit, & privatim congregationem fecerit, & altare erexerit*, & Carthaginensis, canon 10. *Si quis fortè presbyter à proprio Episcopo condemnatus, tumore quodam, & arrogantia elatus, existimaverit debere separatim Deo sancta offerre, vel aliud altare erigendum putaverit, &c.* Idem Canone Apostolorum 2. & 3. Cyprianus Epist. 12. *Eucharistia in altari sanctificatur.*

Sed ut appareret illustrior sacramenti hujus majestas, altaria ipsa consecrabant. Synodus Agathensis, can. 14. *Altaria placuit non solùm unctione chrysmatis, sed & Sacerdotali benedictione sacrari.* Hypponensis, canone 6. *Altaria, si non fuerint lapides, chrysmatis unctione non consecrentur*. Quare & hodiè sacra non celebrantur in Ecclesiis, quæ non dicatæ sunt, nisi cum lapide consecrato. Quamobrem non licebat ea contingere laicis, aut minimè initiatis.

Vasa sacra. De vasis sacris, Carthaginensis 4. can. 5. *Subdiaconus cùm ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu vacuam accipit, & calicem vacuum*. In libello Presbyterorum Edessæ contra Ibim, act. 5. Concilii Chalcedonensis. *Calicem gemmatum magni pretii oblatum nostræ Ecclesiæ à sancto viro ante annos undecim inter vasa sanctæ Ecclesiæ non reposuit*. Canon Apostolorum 79. *Vas aureum, & argenteum sanctificatum, & velamen linteum nemo ampliùs in suos usus assumat*. De illis Photius in nomocanone cap. 2. & iis asservandis præpositus erat, qui in Concilio Chalcedonensi, act. 7. vocatur *excustos sacrorum vasorum*. Ab Agathensi, cap. 6. *Præpositus*.

Vestes sacræ. De vestibus sacris, Carthaginensis 4. can. 41. *Ut Diaconus tempore oblationis tantùm, vel lectionis alba induatur*. Hieronymus ad Heliodorum, de morte Nepotiani, *Apprehensa manu avunculi, hanc,*

A *inquit, tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte, dilectissimo mihi*, & lib. 1. advers. Pelagianos, &c.

Sed & ipsa templa etiam consecrare solebant. Carthaginensis Synodus 5. canon 6. *Qui nullo testimonio se baptizatos noverunt, baptizentur: similiter de consecratione Ecclesiarum faciendum est*. Arausicana 1. canone 10. *Episcopus in alieno territorio Ecclesiam ædificans, ab ejus consecratione abstineat, ut quæ ad eum pertineat Episcopum, in cujus territorio Ecclesia excitatur*. Ecclesiarum autem consecrationes maxima celebritate fiebant, *& incruentis sacrificiis, & mysticis consecrationibus divinum numen placabant*, inquit Eusebius lib. 4. de vita Constantini, capit. 45.

B In sacrario autem asservabatur corpus Christi in gratiam infirmorum, & absentium, quod & secretarium dicebatur. Arelatensis Synodus secunda, canone 15. *In secretario Diaconi corpus Christi præsente Presbytero tradere non præsumant*. De eo, canon *tribus gradibus*. De consecrat. distinct. 2. quod insacratis ministris ingredi nefas. Laodicensis Synodus canon 21. *Non oportet insacratos ministros licentiam habere in sacrarium, seu Secretarium, quod Græci Διακόνιον appellant, ingredi, & contingere vasa Dominica*. Insacros autem ministros vocat Subdiaconos, ut & interpretatur Zonaras, quibus non est manus imposita, ut ait Carthaginensis 4. Synodus canone 5. Vasa autem Dominica sunt, ubi asservatur corpus, & sanguis Christi, ut interpretatur Balsamon. Patenam enim, & calicem vacuas Subdiaconis contingere licebat, dist. can. 5. Carthag. 4. Synodi. Altaria igitur consecrata, vasa sacra, vestes sanctæ, Sacrarium, longè aliud panem illum existimasse Ecclesiam, quàm panem communem demonstrant. *Corpus Christi servatum.*

C

Verùm quid illud est viaticum, cujus omnes ferè Synodi mentionem fecerunt? Quid fortiùs, magisque inexplicabile ad confirmandum dogma catholicum Ecclesiæ? Nicæna can. 13. *De iis, qui excedunt, antiqua, & canonica lex nunc quoque servetur, ut si quis vita excedat, ultimo, & maximè necessario viatico ne privetur. Si autem deploratus, & communionem assecutus, rursum in vivos relatus sit, cum iis, qui orationum sunt tantùm communionis participes. In summa autem de quolibet excedente, & Eucharistiæ participationem petente, Episcopus eum cum examinatione oblatione impertiat*. Ancyrana can. 7. *Si periculum mortis, expectatioque ex morbo, vel alia occasione evenerit, ii sub definitione recipiantur*. Ἐπὶ ὅρῳ, ut interpretatur Balsamon, sub distinctione, sub conditione, id est, hac conditione, ut si in vivos relatus sit, maneat cum iis, qui orationum sunt tantùm participes, ut ait Synodus Nicæna. Carthaginensis 4. canone 77. *Pœnitentes, qui in infirmitate sunt, viaticum omnibus in morte positis pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare, quod morientis sufficit reconciliationi, secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem viaticum nominaverunt*. Hoc autem apertè Eucharistiam vocat Carthaginensis 4. canone 76. ut & Nicæna, dicto canone 13. Unde Elibertina, canone 47. dicit, *Edere de communione panis*. Hoc egregiè describit Cyprianus epist. 2. *Meritò trahebantur dolentium pœnitentia, &c.* *Viaticum.*

D

E

Augustinus lib. 2. de visitatione infirmor. *Illud etiam vivificum Dominici corporis sacramentum suscipere, fili mi, non renuas, quin potiùs illud avidissimè quæras, fideliter comedas. Cibus enim incomparabilis, ineffabilis, viaticum tibi saluberrimum, redemptionis tuæ pretium, redemptoris monimentum, & redempti munimentum*. Quo viatico, & supersubstantiali pane heterodoxos minimè uti in extremo vitæ articulo positos nihil mirabile est, quippe qui præter panem communem, & prophanum hic aliud

non cogitent. Ideoque illum in arca domestica, & prophana, minimè verò in sacrario concludunt contra Ecclesiæ Catholicæ sanctum morem, & institutum, quæ Eucharistiam in usum infirmorum semper in Sacrario religiosè asservare consuevit, ut nos docet historia Serapionis apud Eusebium lib. 6. cap. 36. ex Epist. Dionysii Alexandrini.

Quod etiam decrevit Synodus 4. Carthaginensis, canone 74. *Ut si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia*. Et ita apparet servatam fuisse Eucharistiam, & infirmis sub una duntaxat specie communicatam.

Quod autem ex Evagrio, & Nicephoro objicitur, quæ supererant ex communione, puerulis edenda proposita fuisse Constantinopoli, hic usus Ecclesiæ Constantinopolitanæ non necessario includit Eucharistię Sacramentum minimè solitum servari in usum morientium. Nam & in Ecclesia Romana in sacrario corpus Christi asservabatur in usum morientium, & nihilominus, quæ supererant in altari, à ministris ibi sumebantur. C. *Tribus gradibus*. De consecrat. dist. 2. Verùm non tantùm in sacrario servabatur Eucharistia, sed in quibusdam provinciis Presbyteri populo in manum distribuebant, quibus licitum erat, vel domi asservare, & ibidem sumere: & nihilominus eosdem participare sacramento corporis Christi, ac si de manu Sacerdotis in Ecclesia percepissent. Ex quo infertur, eundem panem esse extra Synaxin, qui in Ecclesia edendus proponitur. Cyprianus Sermone de lapsis, *Cum quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere*. Basilius in Epistola ad Cæsarium. *Omnes, qui sunt in deserto Monachi, ubi non est Sacerdos, illic habentes communionem ex seipsis illam sumunt. Alexandriæ autem, &c.*

Hoc tamen postea interdictum est ab Ecclesia, ut supra ostendi ex Synodo Carthaginensi.

Adoratio Eucharistiæ. Nunc de adorandæ Eucharistiæ ritu pauca dicenda sunt. Id autem probari facilè non potest ex Synodis antiquis, nisi quatenus verum Christi corpus in sacra cœna porrigi concedunt, ut continuò, & adorandum præcipiant. Certè adversarii Eucharistiam primis sæculis solitam ostendi populo admittunt. Ad quid autem corporis Christi elevatio, & ostensio, nisi ut à populo coleretur? Chrysost. serm. 3. ad Ephes. Meminit veli cujusdam, quod durante liturgia tollebatur. Verùm quia August. & Theod. apertissimè docent morem adorandæ Eucharistiæ, ideo totis viribus illorum sententiam destruere conantur. Augustinus in Psalm. 98. in illud. *Adorate scabellum pedum ejus. In illa carne*, inquit, *hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoraverit*. Quem ad locum Augustini Synodus Francofordiana sub Carolo Magno allusit art. 4. *Non ex usu hominis debemus æstimare scabellum, non enim corporalis Deus, aut non immensus, ut tanquam fulcrum pedibus ejus, scabellum putemus: neque adorandum quidquam præter Deum legimus, quia scriptum est, Dominum tuum adorabis, ubi idem dicit, quid sit scabellum. Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum. Per scabellum terra intelligitur, per terram autem corpus Christi, quam hodie in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Jesu adorant*. Quæ verba Synodi demonstrant, quàm fallantur ii, qui adorationis usum ad posteriora sæcula referunt, cum hæc Synodus adorationis meminit, ut veteris Ecclesiæ instituti, & usus. Veniamus ad Theodoretum. *Dialogo 2.* *Signa*, inquit, *mystica non recedunt post sanctificationem à sua natura. Manent enim in priore substantia, & figura, & forma, sed concipiuntur, ut facta sunt, & creduntur, & adorantur facta, ut creduntur*. Rationem reddit, cur adorentur, *quia ipsa facta sunt, ut creduntur*. Creduntur autem facta caro, & sanguis Christi, alioquin non adorarentur. Porrò cum Theodoretus apertè doceat symbola alia facta esse in mysteriis post sanctificationem, quàm antea erant, & concipi, & credi, & adorari, ut ipsa facta sunt, quid illustrius adduci potest ad confirmandam totam doctrinam Ecclesiæ de Sacramento Eucharistiæ?

Dum verò contendunt adversarii omnes, qui sacris intersunt mysteriis, debere communicare, minus videntur ad Apostoli sententiam attendisse, qui admonet illos, qui ad mensam Domini accedunt, se ante diligenter probare, nequaquam autem mysteriis interesse prohibet. Pari quoque ratione Antiochena Synodus canone 2. eos, qui per insolentiam à perceptione Eucharistiæ abstinebant, reprehendit, & tamen mysteriis adesse non vetat. *Omnes, qui Ecclesiam ingrediuntur, & sacras scripturas audiunt, orationi autem cum populo communicant, vel sanctam Eucharistiæ participationem, propter aliquam insolentiam aversantur, eos ab Ecclesia expelli, donec, postquam confessi fuerint, fructusque pœnitentiæ ostenderint, & imploraverint, veniam assequi possint*. Hieronymus post Paulum in caput 3. 2. ad Timoth. prohibet laicis, ne accedant ad sacram synaxim, nisi ab officio conjugali cessarint, & tamen sacris quotidianis illos minimè arcet.

Quod attinet ad Missas privatas, earum meminit Augustinus c. & hoc de consecrat. dist. 1. Synodus Vasensis canone 6. *In omnibus Missis, &c.* Agat. canone 14. *Missæ privatæ.*

Si quis etiam extra parœcias, in quibus legitimus est, ordinariusque conventus, & oratorium habere voluerit, reliquis festivitatibus, ut ibi Missam audiat, propter fatigationem familiæ, justa ordinatione permittimus, &c.

Quo Canone maximè notandum est patres hujusce Synodi usurpasse verbum, *audire Missam*. Quod tamen Novatores nusquam reperiri asserunt.

Item canone 16 Arelatensis Synodi prohibetur Diaconis *præsente Presbytero corpus Christi tradere*. De corpore autem, non de calice loquitur. Nunquam enim auditum vinum consecratum in sacrario servari consuevisse, quoniam cito acesceret, & corrumperetur. Porro varium fuisse usum communicandi in Ecclesiis inde colligimus, quia assignari non possit tempus, quo laici in Occidentali Ecclesia cœperint sub una specie communicare. Ex quo facile conjicitur primis Ecclesiæ sæculis non semper præceptum fuisse, sub utraque specie communicare.

De memoriis martyrum, & sacris conventibus, & festis, quæ, in iis fiunt. Gangref. Synodus.

Invocatio Sanctorum. Chalcedonensis.

Ecclesiæ, & altaria ædificata in locis, ubi erant martyrum reliquiæ. Carthaginensis V.

Historias martyrum in Ecclesia recitatas. Africana. Can. 13.

Martyria visitata orationis, & curationis gratia. Laodicensis. Can. 9.

Si veritas hæresi antiquior est, ut rectè Tertullianus lib. 1. adversus Marcionem, nihil est in Ecclesia, quod vetustas magis commendet, quàm reliquiarum cultum. *Sanctorum cultus.* Eo enim ipso Eunomiana, & Caina hæreses damnatæ, quod reliquiarum venerationem despectui haberent, teste Hieronymo adversus Vigilantium. At certum est, Cainam hæresim exordium sumpsisse à Valentino, cujus hæresis Ecclesiam infestare incepit temporibus Antonini Pii, anno à passo Christo centesimo decimo octavo.

Hanc etiam hæresim circa tempora Nicænæ Synodi Eustathius renovaverat in Paphlagonia, contra quem Gangrensis Synodus coacta, in eos, qui eam doctri-

doctrinam damnant, anathema pronuntiat can. 20. *Si quis superbiæ, &c.*

Preces, & invocatio nominatim consignatur in Concilio Chalcedonensi, act. 11, ubi acclamant Patres, *Flaviano æterna memoria, ecce ultio, ecce veritas. Flavianus post mortem vivit, martyr pro nobis oret*. En sexcentorum triginta Patrum testimonium.

Usum imaginum fuiße in Ecclesia ex Elibertina Synodo, Romana sub Constantino Pontifice, Constantinopolitana V. Oecumenica, Trullensi. De Canone Elibertino.

Imagines, IMaginum autem usum à primis nascentis Ecclesiæ primordiis viguisse docet Elibertina Synodus can. 36. quo vetatur in parietibus Ecclesiæ depingi imagines rerum, quas colimus, & adoramus. Hinc conspicuum evadit ante Concilium Elibertinum usum pingendi imagines invaluisse. In Ecclesia Constantinopolitana depictæ erant imagines SS. Patrum, qui quatuor prioribus Conciliis interfuerant. Nam Philippus Imperator damnatus est à Synodo Romana sub Constantino Pontifice, quod eas delevisset. In Concilio 5. Oecumenico act. 1. Clerici, & Monachi Antiochiæ quæruntur de Severo Antiocheno Episcopo, quod columbas aureas, & argenteas, in formam, qua Spiritus Sanctus apparuerat, super divina lavacra, & altaria appensas, cum aliis in proprios usus convertisset. Nec eas columbas eo tantùm tempore in Ecclesiam introductas, & super altaria collocatas, ex ipso textu facile est colligere, ut nec imaginem B. Joannis Baptistæ, de qua sic statuit Synodus in Trullo. *Inter nonnullas venerabilium imaginum picturas, Agnus, qui digito Præcursoris monstratur, &c.*

Preces, oblationes, & sacrificia pro defunctis, Carthaginensis IV. Arelatensis II. Vetus Concilium Africanum ante tempora Cypriani, Vasense, Carthaginense III. Arelatense III.

Infernus, DEscensui Christi ad inferos quàm infensi sint sectarii, docet Calvinus lib. 2. instit. cap. 16. sect. 8. Cùm in incerto relinquit, utrum inter fidei articulos numerandus veniat. Id autem facit, ne cogatur plures locos in inferno constituere, & tamen fatetur invitus, *Descensum illum Domini ex piorum communi omnium sensu fuisse desumptum, quando nemo est Patrum, qui non in suis scriptis descensum Christi ad inferos commemoret, tametsi interpretatione diversa.* Porrò nullius alius interpretationis meminit Calvinus, quàm ejus, quæ est Ecclesiæ, & Patrum, nempe *quod Christus descenderit ad animas Patrum, qui sub lege erant mortui, ut nuncium peractæ redemptionis perferret, & erueret eos de carcere, ubi conclusæ tenebantur.* Agnoscitque caput 3. prioris Epistolæ Petri, ad id probabiliter aptari posse, *Christum prædicasse spiritibus, qui in spelunca erant. Nam & eo contextus nos ducit, fideles, qui ante id tempus defuncti fuerant, consortes fuiße ejusdem nobiscum gratiæ: quia vim mortis inde amplificat, quod ad mortuos usque penetraverit.* Et inferius. *Quod autem Petrus non ita distinctè loquitur, non ita accipiendum est, quasi nullo discrimine pios simul, ac impios permisceat.* At quid hoc est, nisi plures locos in inferno constituere? Tollamus, si licet, Lymbi vocabulum, concedit tamen fuisse locum animabus piorum destinatum, sed separatum à damnatis, quæ est fides Ecclesiæ.

Synodus Vasensis canone 6. *In omnibus Missis sive matutinis, sive Quadragesimalibus, sive in illis, quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, semper Sanctus, Sanctus, Sanctus dici debet.* Hoc autem fiebat non tantùm die depositionis, sed annuis diebus. Unde nomen anniversariorum invaluit. Tertullianus in exhortatione ad castitatem: *Jam repete apud Deum, pro cujus spiritu postules, pro quo oblationes annuas reddas.* Et lib. de corona militis. *Oblationes pro defunctis annua die facimus.*

A

Quadragesimam celebratam fuisse in prioribus sæculis, Synodus Nicæna. Laodicensis. Agathensis. Vasensis.

SYnodus Nicæna, can. 5. *Synodi fiant, una & quidem ante Quadragesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum munus Deo offeratur.* Laodicensis, can. 50. &c.

Synodus in Trullo, can. 56. testatur, ova, & caseum fuisse prohibita per universum orbem, &c.

Objectiones hæreticorum adversus Concilia per Thomam Bozium dissolutæ.

B

MIrum quàm sint hæretici impudentes: nam cum velint sibi omnia tribui, cæteros nihili haberi, sicut sibi cuncta arrogant, reliquos nullo loco ducunt: ajunt rationi non convenire, ut in Conciliis judicio majoris partis stetur. Id quàm sit appositè dictum, quivis perpendere potest. Et ut videas quàm sint cœci, inspice, quid afferant.

In Nicæno, inquiunt illi, consessu Paphnutius solus restitit liberè omnibus Episcopis volentibus prohibere Sacerdotibus usum conjugii, & protinus omnes rejecta priori sententia illi assensum dedere. Hæc isti ineptissimè. Non enim negamus esse in potestate cujuslibet apertè contra omnes dicere suam sententiam, antequam quidquam decernatur: at ubi res est diffinita, secus sentire prorsus flagitiosum, & impium. Igitur unius opinio cunctis præstabit, ubi omnes accedent illi, consilio priori mutato. Atque ita contra hæreticos erit, quod adducunt. Quamvis figmentum sit, quod de Paphnutio narratur. Socrates enim, qui hæreticus fuit Novatianus, & indignus, cui fides adhibeatur, ac Sozomenus eum secutus, qui id recitant, vixere annis centum post acta Nicæna: neque unde, quod scribunt, acceperint, vel ipsi dicunt, vel aliunde apparet: contrarium verò constat ex Eusebio, & Ruffino æqualibus eorum temporum, qui scriptis acta Concilii Nicæni sunt complexi: & Epiphanius, qui paulo post floruit, contra hæresim quadragesimam nonam scribens asserit, contra Canones Ecclesiasticos esse, ut Sacerdos, & Diaconus liberos gignant. Et Hieronymus contra Vigilantium testatur in toto Oriente, & Ægypto, non licere conjugatis ad ordines sacros assumi, nisi desinant esse mariti. Basilius autem Epistola ad Gregorium vetat omnino Sacerdotem priori uxori adhærere, quasi sit contra sanctiones. Quid plura? Canone tertio Concilii Niceni interdicitur nominatim, ne in domibus Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum mulieres ullæ habitent, nisi sit mater, soror, aut amita. Est itaque apertissimum mendacium, quod Socrates, & Sozomenus scribunt.

Lib. 5. de [...] gnis Eccl[...] siæ Dei c.[...]

C

Suffragi[...] unius.

Paphnutius.

Euseb. li[...] 3. de vit[...] Const. Ru[...] lib. 10.

Circa cœli[...] batum Sa[...] cerdotum

D

Urgent tamen Hæretici, & adducunt Nazianzeni dictum Epistola ad Pompejum scribentis se omnia Episcoporum Concilia fugere. Sed de sui temporis Conciliabulis verba facit Nazianzenus, in quibus Hæretici à Constantio Episcopi perperam constituti passim bacchabantur. Hinc illæ factiones Arimini, Seleuciæ, Tyri, Syrmii: & qui potuit Concilia improbare Nazianzenus, qui Nicænum sic amplexatur, & Constantinopolitano subscripsit? Basilius alibi, quæ mens fuerit Nazianzeni, declarat ad Athanasium scribens: videri sibi fieri non posse, ut legitimum Concilium fiat, & ideo opus esse mitti ad Pontificem Romanum, qui interponat authoritatem suam. Hæc intimus Nazianzeni Basilius.

E

Epist. 52. ad Athan[...]

Adducunt iidem Augustinum, qui contra Maximinum sic loquitur: Neque ego Nicænum, neque tu debes Arrium tanquam præjudicaturus proferre judicium Concilii: neque ego ejus authoritate, neque tu illius detineris: Sed Augustinus non rejicit ullo modo iis verbis Concilium; ait autem Maximinum non detineri authoritate Concilii Nicæni, quod respuebat: idque dice-

Lib. 3. con[...] tra Manic[...] 14.

dicebat, quod in animo haberet ex aliis efficacioribus illum confutare: alioquin antea dixerat eodem libro: hoc est illud ὁμοούσιον, quod in Concilio Nicæno adversus Hæreticos Arrianos à Catholicis Presbyteris veritatis authoritate, & authoritatis veritate confirmatum est. Hæc Augustinus, quibus quid illustrius? Sed quantum detulerit Augustinus Conciliis universalibus, passim colligitur ex ejus scriptis, in quibus sit satis adduxisse Epistolam centesimam sexagesimam secundam; & ideò, quod alibi ait idem, Concilia plenaria à posterioribus emendari, intelligitur de Conciliis non legitimis, quale erat illud Cypriani, & aliis, quæ à Petri successoribus non fuerint approbata: referri etiam potest ad morum sanctiones, quæ pro temporum varietate variari possunt.

[margin: ...August. ...nciliis ...antum ...tulerit.] [margin: ...ib. 2. de ...pt. cap. 3.]

Neque est, quod objiciant Hæretici Synodo Chalcedonensi attribui inconsultam temeritatem à Leone. Potest enim Pontifex Romanus habere Concilia rata, eademque reprobare. Est enim Petri successor, cui traditæ sunt claves regni cœlestis, & super quem jacta sunt Ecclesiæ fundamenta. Cùm verò reprobat, tunc Episcopi sequuntur ejus reprobationem, sententiamque mutant, atque ita, quod ipse sancit, à Concilio universali sancitur: in Conciliis verò id spectatur, in quod postremo convenitur. Quamvis id, quod Leo reprobat, non fuerit ritè in Concilio Chalcedonensi tractatum, sed quorumdam factione, & ambitu dolosè inductum, ut ex ejus actis liquet. Cùm porrò Gratianus ait, dissentientibus inter se Conciliis, antiquioribus standum, magisque probatis, id refertur ad ea, quæ spectant ad morum diversitatem, vel quæ Pontifex Romanus non habuit rata, vel universalia non sunt. Idcircò benè idem dixit, Concilia Episcopalia invalida esse ad aliquid constituendum pertinens ad fidem.

[margin: ...o ep. 53. ...Anat. ...ad Mar. ...55. ad ...lcher.] [margin: ...f. 55. ca. ...mino.]

Neque verò facit adversus nos, quod in Concilio Judæorum, præsidente Caipha, Christi doctrina fuerit rejecta, idemque morti adjudicatus. Hoc namque inter nos, & antiquos est discrimen. Poterat universitas illorum excidere ab amicitia Dei, nostra non potest, ob arctissimam, de qua diximus, conjunctionem. Accedit huc, quod illud Judæorum Concilium nullo modo legitimum fuit.

[margin: ...9. & 11. ...rc. 14.]

Caiphas enim, qui præerat, per vim fuerat delectus, & ex hæresi erat Sadducæorum. Adhuc senatus ille septuaginta duorum virorum à Moyse de jussu Dei constitutus, cujus erat unà cum Pontifice de rebus Religionis decernere, jam fuerat à Romanis sublatus. Sic itaque nullum erat illud Concilium, cùm neque Pontifex jure electus, nec superstites essent Hebræorum divinitus instituti Consiliarii, & legum latores. Adde prædictum fuisse Judæorum, Synagogam divinitatis afflatu derelinquendam, Christum morti ab illo dandum, veritatemque repudiandam. Contrarium de Ecclesia Christiana, & Petri Cathedra prænunciatum, portas inferorum nihil adversus eam valituras, Christum fore nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Sed de hoc in prima classe.

[margin: ...cilium ...æorum ...modò ...uit. ...5.] [margin: ...5. & 9.]

Illud ineptum, quod subjiciunt in Hierosolymitano Concilio dissensisse à Petro Jacobum, quod ille abrogandas omnes antiquæ legis ceremonias judicarit, hic verò retinendas aliqua ex parte, & Petri quidem sententiam fuisse veram, constat ex iis, quæ disputat Paulus in Epistola ad Galatas, & tamen Concilium Jacobo, falsitati scilicet (sic ajunt modestissimi hæretici) adhæsit. Sed falsum dissensisse à Petro Jacobum: addidit aliquid ad sententiam Petri Jacobus: Idque Petro gratum, ratumque fuit, quod nondum venerat illi in mentem: Convenereque Apostoli inter se, ut abrogarentur quidam ritus antiqui: quidam tamen retinerentur, ne irritarentur animi Judæorum palam, sed paulatim allicerentur. Atque ita, quæ cunctis patebant, ut suffocati usus, ac sanguinis, noluerunt protinus antiquari. Nam & paulus ipse postea Titum circumcidit, templumque ingressus est observans vetustos ritus, ut ex Apostolicis actis constat: & circumiens Civitates, decreta illius Concilii prædicabat. Ubi verò jam cultu Christi propagato, diminuti sunt Judæi, & ceremoniæ prorsus deletæ.

[margin: ...a dis... ...onem ...etri à ...io.]

Neque verò cuiquam negotium facessere debet, quod ajunt iidem Hæretici, Neocæsariensis Synodi lege cautum, ne Presbyter convivio secundarum nuptiarum intersit, piaculumque imponat hominibus hisce: atque ita secunda matrimonia vetantur: quod est contra Apostolum dicentem: *Si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat in Domino*. En, ut Apostolus adversetur illi decreto, quod respuit secundas nuptias, & tamen approbatur à Leone quarto, & Synodo Nicæna, ut habetur in Florentina. Verum pertinet illa sanctio Neocæsariensis ad eos, qui, prima vivente, secundam ducunt uxorem: tamen ad illos referri, qui, mortua prima, secundam ducunt, nihil adhuc ad rem facit. Aliud est enim vetari aliquid aliud, si fiat, ratum esse quidem, sed locum deberi alicui expiationi ob incontinentiæ vel præsentis suspicionem, vel futuræ coercitionem: neque frustra Apostolus dixit: *nubat in Domino*. Quod scilicet periculum foret, ne, qui convolat ad secundas nuptias libidine ductus, in Domino haud nubat, ut accidit maritis Saræ, qui à dæmone ob incontinentiam occidebantur. Quid? nonne indicitur jejunium sacro flumine abluendis, & ordinandis? Quis autem vecors dicat ob id vetitum Baptismum, vetitos ordines? Sic in Concilio Laodicensi statuitur, ut ex indulgentia communio reddatur iis, qui duxerint uxorem secundam: nam & Paulus usum tàm primi, quàm secundi matrimonii ait se concedere secundum indulgentiam. Optat ille, ut omnes sint, sicut ipse, immunes ab omni usu matrimonii, ait se concedere: sed quando non omnibus idem datum, Paulus imbecillioribus indulget.

[margin: 1. Cor. 7.] [margin: Circa secundas nuptias.] [margin: Thes. 7.] [margin: 1. Cor. 7.]

Quod autem Canone undecimo Concilii Arelatensis cavetur non posse consecrari sacerdotem conjugio obligatum, nisi fuerit promissa conversio, at Concilio Gangrensi communio interdicitur ei, qui nolit interesse sacrificio Presbyteri conjugati, quod approbatur à Leone quarto: rursusque in Concilio Nicæno, & referunt Socrates, ac Sozomenus, permissum, ut Sacerdotes retineant uxores antea ductas, neque usus earum interdictus: non efficiunt hæc, quod Hæretici volunt, ut veritas sibi diffideat, & Arelatense decretum sit contrarium Gangrensi, & Nicæno. Nam diversa sanciri pro diversitate regionum in his, quæ spectant ad mores, ut possunt, sæpè debent: verbi gratia, Græcis licet consecrare fermentatum, ut ajunt, nobis non licet: sed tamen adhuc est aliud, quod iis sanctionibus continetur. Gangrense Concilium coactum est adversus Manichæos, & Eustatium Sebastenum, qui nuptias à Deo detestabantur, ut nollent homines interesse sacris Presbyteri, cui fuisset uxor; sic enim Canon ille: *Quicunque à Presbytero, qui uxorem habuit, decernit non licere, eo ministrante, de oblatione percipere, anathema sit*. Viden, ut per summum scelus truncata Canonum verba adducantur ab Hæreticis? Quantum ad Concilii Nicæni historiam, diximus esse figmentum, & id è Concilio Arelatensi magis liquet, in quo sanctiones Concilii Nicæni eodem repetuntur ordine, quo scripta fuerunt Nicææ. Sed ponamus esse verum, quod ajunt, nihil tamen Socrates, & Sozomenus asserunt diffinitum, tantùm rem venisse in consultationem, non in leges relatam.

[margin: 2. dist. C. de libellis.] [margin: Decreta morum mutantur.]

Atque hìc etiam licet Hæreticorum imperitiam cognoscere. Nam, cùm in Concilio Nicæno scripta sit hæc: qui verò per Dei gratiam vocati primò quidem ostenderunt fidem suam, deposito militiæ cingulo: post hæc autem ad primum vomitum reversi sunt, ut & pecunias darent, & ambirent rursus ad militiam redire, isti

[margin: Cap. 2.] [margin: Circa militiam.]

isti decem annis sint inter pœnitentes, putarunt stolidi isti hac sanctione militiam damnari, & ideò vociferantur adversus illam sanctissimam Synodum, quasi execretur, quod Joannes approbat in Euangelio Lucæ: neque advertunt ibi fieri verba de militibus, qui maluerunt imperantibus Diocletiano, Maximiano, & Licinio, paulò ante illum conventum deponere cingulum militare, & omni dignitate, privilegioque spoliari, quàm Christum abjurare, ut Eusebius tradit: ob id de Valentiniano Rufinus ait, à Deo recepisse imperium pro cingulo, quod spreverat tempore Juliani. Agi verò de lapsis eo loco, tradit idem Rufinus alibi, quem secutus est Balsamon Antiochenus.

Luc. 3. *Euf. li. 8. c. 4. l. 9. c. 10. c. 2. & 6.*

Cap. ult. Rursus ajunt Hæretici, in Concilio Laodiceno libri Tobias, Judith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæi inter Canonicos haud reponuntur, & in Concilio Carthaginensi reponuntur, & tàm Laodicense recipitur in Synodo sexta, quàm Carthaginense approbatur à Pontifice Romano. Sed quid consequitur ex iis, quæ adducunt Hæretici? Nihil profectò. Episcopi Conventus Laodiceni nihil definierunt de iis libris, quod eis non esset adhuc authoritas eorum comperta, quæ Episcopis Africæ erat explorata. Ideò neque hi, neque illi lapsi: perinde ac si Judex multos absolvat, multos autem, de quorum causa nihil illi liqueat, neque absolvat, neque condemnet, vel in aliud tempus, vel ad rei definitionem rejiciat: nunquid hic à veritate, aut justitia recessit? Sapienter egisse nemo poterit diffiteri.

Circa libros Canonicos.

Cap. 17. Objiciunt Hæretici præterea verba Concilii Toletani, quæ sunt hujusmodi: Is, qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à Communione non repellitur tantùm, ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Hæc Hæretici, qui cùm sint imperitissimi Historiarum, & agantur à furore transversi, neque sciunt, neque advertunt, quid apud majores fuerit in more positum. Sciendum verò, concubinarum duo fuisse antiquitus discrimina, quarum, quæ pro uxoribus habebantur, non repellebantur à cœtu Christianorum: aliæ verò nullo modo admittebantur. Vocabantur illæ concubinę, quod neque nuptiæ celebratæ essent, neque nuptiis adfuisset Sacerdos, sed tamen conjugum justarum loco reputabantur, ut observavit Gratianus. De his verba facit illud decretum.

Concubinarum duo genera antiquis.

Dist. 34. ca. omnibus. Quod verò addunt idem in Canonibus sextę Synodi multos esse errores; in secundo namque recipitur Concilium Cypriani de rebaptizandis iis, qui ab Hæreticis sunt baptizati: septuagesimus secundus nulla declarat Catholicorum conjugia cum Hæreticis, quæ tamen valent, quamvis Catholici peccent, atque si canones ab Hadriano primo in Epistola ad Tharasium dicuntur divinè, & legaliter prolati, citantur à Nicolao primo Epistola ad Michaelem, ab Innocentio tertio, & à Concilio septimo, nihil colligunt. Atque, ut intelligamus, quot, & quantis mendaciis perversè Hæretici oppugnent veritatem, sciendum canones illos nullo modo editos à sexta Synodo, ut constat ex actione quarta septimi Concilii. Sexta namque Synodus habita est tempore Agathonis Papæ, & Constantini Pogonati. Hi verò canones editi fuerunt antea tempore Justiniani secundi, ac Sergii Papæ ab aliquot Episcopis, ac falsò sexto Synodo adscripti, rejectique palam fuere à Pontifice Romano, ut Beda scribit, libro de sex ætatibus in Justiniano, & apparet è tertio canone illos editos anno mundi, juxta Græcos, sexies millesimo centesimo nonagesimo nono, qui incidit in annum secundum Justiniani junioris, ex quo recipit imperium, ut observavit etiam Stephanus Syncellus Tharasii Episcopi Constantinopolitani. At Concilium sextum est habitum anno sexies millesimo centesimo septuagesimo secundo: atque ita intercedunt anni viginti septem. Apertius autem in canone primo id apparet. In eo namque numerantur, ac recipiuntur universalia Concilia, & inter alia sic habetur: Præterea

Circa Canones sextæ Synodi. *Innoc. ca. à multis, de ætat. ordin. Syn. sept. c. 3. 4. 5. & 6.* *Canones dicti quinisexti, seu in Trullo rejecti à Papa.*

A sextæ quoque Synodi, quæ in hac civitate Imperatoria congregata fuerat, fidem, quæ majorem ex eo firmitatem accepit, quod pius Imperator noster ejus decisiones suo signaculo munivit, ad futuram per omnia sæcula securitatem non amplius movendam, neque agitandam, nos servare profitemur. Hucusque Synodus illa, è quibus apparet hos canones non esse sextæ Synodi, defuncto jam Constantino, quem divæ memoriæ vocat hic canon, quod defunctus esset.

Amplius ex ipso initio canonum, liquet eos editos imperante Justiniano post Synodum sextam, à qua nullos conscriptos canones constat ibidem: sic enim dicitur: quoniam verò sanctæ, & universales duæ Synodi in hac imperante, & Dei observatrice civitate congregata, una quidem temporibus divinæ recordationis Justiniani: altera verò sub piæ memoriæ Imperatore Constantino tuæ mansuetudinis patre: ad B paternæ declarandum fidei mysterium sacros canones nequaquam conscripserunt. Hæc ibi.

Sed afferamus adhuc alia adversus Hæreticos, & eorum solvamus objecta: dicamusque in secundo canone nullo modo approbari Concilium Cypriani de Baptismo iterando. Sic enim verba canonis. Præterea verò recipimus & à Cypriano, qui Afrorum regionis fuit Archiepiscopus, & Martyr, & Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonem, qui in prædictorum Præsulum locis, & solum secundum traditam eis consuetudinem servatus est. At sub Cypriano multa sunt habita Concilia, præter illud, quod de iterando Baptismo est actum. Inter alia unum de lapsis, ut apparet ex Epistola Cypriani ad Cornelium, C aliud de baptizandis infantibus. Hæc igitur approbari credendum est omninò, non illa, quæ certissimum est fuisse rejecta: & patet, quia loquitur de canone, qui fuerit servatus, at ille de renovando Hæreticorum Baptismo non est receptus. Quantum ad septuagesimum secundum canonem, dicimus non esse absurdum, ut diversæ edantur constitutiones, pro temporum, atque hominum diversitate: & quæ prius editæ fuerant, aboleantur in iis, quæ pertinent ad mores. Itaque possunt à Conciliis irrita fieri Concilia Catholicorum cum Hæreticis, rursus alio tempore haberi rata. Ad verba Hadriani, dicimus referri ab Hadriano verba ipsius Tharasii, asserentis eos canones divinè, & legaliter sextæ Synodi prædicatos. Quin necesse D à Tharasio non citari canones istos editos imperante Justiniano, sed alios, quorum memoria non in scriptis, sed in hominum prædicatione superest. Tharasius namque optimè sciebat nullos extitisse canones Synodi sextæ ex electione eorum, quos recitavimus. Nicolaus autem profitetur apertè se citare eum canonem Græcorum, quemadmodum citavit Paulus verba Poetarum, obtestans nihil iis deferri, nisi quantum appareret in iis boni, aut potius quantum tribuerent iis Græci.

Lib. 1. ep. lib. 3. ep.

Idem dicimus de Innocentio, ac septimo Concilio, citari scilicet ab iis canones hujusmodi, non ut certæ, & indubitatæ fidei decreti, sed quatenus in iis inerat boni, ac verisimilis, exceptum forsitan à sexta Synodo E fictionibus nonnullis admixtis, ut fieri solet, quamvis in septimo Concilio afferantur ii Canones à privatis, ad quos non spectabat eos sancire.

Adducunt etiam Hæretici Concilium quoddam Francofordiense, in quo septimum reprobatur, & imagines damnantur. Sed quæ extat legitima Synodus Francofordiensis in libris Conciliorum, nullo loco vel reprobat septimum, vel imagines damnat. Sciendum à Constantino Copronymo omnium scelestissimo Imperatore coactum quemdam Conventum Constantinopoli ante septimam Synodum Nicænam secundam, ut Paulus Diaconus, & Zonaras tradunt, ideò appellatum ab eo Concilium hujusmodi septimum, neque enim Nicænum secundum cæteris adnumerabat. In Francofordiensi igitur hæc Synodus septima rejicitur, ut scribit Aymonius.

Circa ... gines

Ni-

ib.4.c.5. Nihilominus anno M. DXXXXIX. emissus est ab Hæreticis liber quidam nomine Eliphili, in quo Carolus magnus quatuor libris fingitur imagines oppugnare. Sed eos esse commenticios, & ab Hæreticis confi- *ibri Ca- olini.* ctos, plurimis necessariò probatur, ut nemo rem diffiteri possit. Ac primo constat apertissimè ex Historiis Zonaræ, Cedreni, Landulphi sagacis, Gregorium tertium, Hadrianum primum, Leonem tertium ideò abjunxisse se ab amicitia Imperatorum Græcorum, & totos se dedisse Pipino, & Carolo Magno Regibus Francorum, quod illi quidem imagines execrarentur. Sic enim Zonaras de Gregorio tertio. Grego- *rigo dissensionis ter Latinos, & Græcos, & nionis cũ rancis.* rius, deserta Imperatoris obedientia, ob perversam illius opinionem, pacem cum Francis fecit, cùm priùs sæpè dedisset operam, ut Leonem per literas ab odio Dei revocaret, utque ad imaginum sacrarum cultum reduceret. Hæc ille. Deinde Carolus Magnus coluit maximè præ cunctis Hadrianum, ut constat tùm ex aliis, tùm ex carminibus, quæ visuntur adhuc incisa in tabula ænea pro Templo Vaticano in laudem Hadriani, è quibus placet hìc exscribere quatuor.

Post patrem Carolus lachrymans hæc Carmina scripsit.
Tu mihi dulcis amor. Te modò plango Pater.
Tu memor esto mei, sequitur te mens mea semper,
Cum Christo teneas regna beata Poli.

At Hadrianus inter cætera librum scripsit ad Carolum Magnum, quo defendit imaginum cultum: extat adhuc ille, & tanquam Hadriani adducitur ab Yvone quarto libro sui decreti. Quì ergo fieri potuit, ut Carolus Magnus dissenserit ab Hadriano, cui primas detulit semper? Præterea Regino scribit anno septingentesimo sexagesimo septimo in Gentiliaco villa, habitam Synodum à Rege Pipino Caroli Magni patre inter Romanos, & Græcos de sancta Trinitate, & imaginibus sacris. In ea tradit Æmilius illarum cultum sancitum. Ex eodem Sigebertoque constat, haud paulò post defuncto Pipino missos à Carolo Magno Romam multos Episcopos, ac Stephano Papa præsidente, aliisque Episcopis præsentibus, iterum imaginibus honor sancitus. Quin Jonas Aurelianensis Episcopus è Francis, qui fuit imperante Carolo Magno, & Ludovico pio, scribit Felicem Urgelitanum, & Claudium Taurinensem, imaginum sanctarum inimicissimos, toto tempore, quo Carolus Magnus vixit, nihil ausos hiscere adversus illas. Quod si Carolus Magnus edidisset illa scripta, quomodò non latrassent? Et hæc quantum ad Caroli Magni commentitios libros.

Quod verò objiciunt Hæretici Concilium Romanum, *rea irritionem torum rmosi.* Stephano septimo præsidente, coactum, irrita fecisse Formosi Papæ acta, deinde illud abrogatum à Joanne nono, & Formosi acta restituta, id non facit ad rem. Nam leges ad institutionem morum pertinentes tolli possunt pro temporum varietate, & Pontifex labi posset in iis, quæ statuit, non ut Pontifex, ac Petri successor, universalis scilicet Ecclesiæ moderator, sed ut princeps. Neque illa sunt universalia decreta vel fidei, vel morum, quibus jubeat, ut cuncti habeant fidem. Quamvis Luitprandus Ticinensis, qui fuit sub ea tempora, tradat eum Pontificem, qui rescidit acta Formosi, non fuisse ritè, sed vitio creatum, expulso per vim, qui legitimus erat, qua tamen de re nihil nunc affirmamus.

Quod autem postremò dicunt à Constantiensi, & Basileensi Conventibus constitutum subesse Conciliis Papam, contrarium verò in Florentino, & Lateranensi, id totum nihil est. Nam quæ constituta fuere Constantiæ, & Basileæ, hac parte non fuere confirmata à Pontificibus Romanis, quibus est jus convocandi Synodos legitimas, & sanciendi illarum Constitutiones.

Plures alios errores objiciunt Hæretici, quorum errorum tantùm tertia pars indigeret aliqua discussione. 1. enim objiciunt quosdam errores veros, & crassos Conciliorum illegitimorum, & reprobatorum à Summo Pontifice. 2. objiciunt alios errores, non A tamen veros, sed fictos, quia omnia, quæ ipsi non probant, vocant errores sensu suo. 3. Alios objiciunt, qui in nostro, & ipsorum sensu speciem aliquam erroris continent, quorum jam aliqui hactenus diluti sunt, alii infrà diluentur. De quibus fusè admodum Bellarminus lib.2.de Conciliis cap.7.

Enumerant denique adversarii, inquit, errores Conciliorum, & præcipuè Hermannus lib. 3. cap. 15. & 16. prolegomenorum, & liber Protestantium, qui inscribitur: Causa, cur electores, &c. Sed è maximo numero errorum, solùm tertia pars eget aliqua discussione. Trium enim generum errores in Conciliis adversarii observarunt. Quosdam errores veros, & crassos, sed Conciliorum illegitimorum, & à Pontificibus reprobatorum, ut Ari- B minensis, Seleuciensis, Ephesini II. quos frustrà enumerant, cùm nihil faciant contra nos. Vide quæ diximus de Conciliis reprobatis, lib. 1. cap. 7. & 8.

Alios deinde errores non veros, sed fictos Conciliorum legitimorum, & probatorum: omnia enim, quæ ipsi non probant, vocant errorem. Hoc modo dicunt errasse Concilium Chalcedonense, in quo sanctimoniales prohibentur votum continentiæ violare, & Concilium Carthaginense V. in quo statuitur, ne altaria erigantur sine reliquiis Martyrum, sed dum hæc dicunt, assumunt, quod probandum erat.

Alios denique errores observant in veris, legitimisque Conciliis, quæ revera speciem aliquam erro- C ris habere videntur, idest, ejusmodi sententias videntur continere, quæ & nostro, & illorum consensu judicantur erroneæ, atque hos duntaxat examinare, & diluere debemus.

Primo loco Calvinus adducit Concilium quadringentorum circiter Prophetarum, qui omnes erraverunt, ipso Deo protestante se misisse spiritum mendacem in ore ipsorum, 3. Reg. 22. sed quale, quæso, Concilium illud fuit? Primum non erant illi Prophetæ Domini, nam, cùm quadringenti illi Prophetæ sententias suas dixissent, legimus quæsivisse Regem Josaphat à Rege Achab, an non esset aliquis Propheta Domini, per quem Dominus interrogari posset? Achab autem respondisse, remansit unus, sed ego odi illum. Deinde Concilia, non Prophetarum, sed Sacerdotum esse debent. Denique Concilium illud ab Achab Rege, non à Summo Pontifice, coactum fuit, D proinde nil mirum, si erravit.

Proponunt secundò Calvinus, & Brentius Concilium Judæorum, præside Summo Pontifice Caipha, in quo excommunicati sunt, qui confitebantur Jesum esse Christum, Joan. 9. & postea Christus reus mortis judicatus est, Joan. 11. & Marc. 14.

Respondeo. Quidam ajunt. Quæstionem fuisse de facto, non de jure, quam Concilium illud judicavit, videlicet, num Jesus necandus esset: in ejusmodi autem judiciis Concilia errare posse, non dubium est; at quæstio illa, etiam si de facto esset, tamen involvebat quæstionem de fide gravissimam, nimirum an Jesus esset verus Messias, & Dei Filius, atque adeò Deus verus. Quocircà erravit in fide perniciosissimè Cai- E phas cum universo Concilio, cùm judicavit Jesum blasphemasse, qui se Dei filium appellaverat. Sed de hoc infrà classe 1.

Tertiò videtur Lutherus reprehendere Concilium Apostolorum, de quo Act. 15. dicit enim in assertione art. 29. Jacobum mutasse Petri sententiam. Constat autem sententiam Petri, qui judicaverat, non debere gentes cogi ad legalia, fuisse bonam, & veram: nam eam tuetur Paulus in tota Epistola ad Galatas: ergo sententia Jacobi, quam tota Synodus sequuta est, fuit mala, & falsa, quot nimirum jussit gentes abstinere à sanguine, & suffocato, quod nihil aliud est, quàm Judaizare. Item Lutherus in libro de Conciliis, parte prima, multa dicit de hac lege Apostolorum, & quamvis

non audeat asserere fuisse malam, tamen inde probat, Concilium nihil prodesse, quia non potest defendi ista lex, nisi dicamus Concilium nos obligare. Sed de hac difficultate in 4. classe.

Alii denique plura objiciunt contra Concilium Tridentinum sub nomine Andreæ Judithii Episcopi Quinqueecclesiensis, ferè in ipso limine Historiæ Concilii Tridentini Petri Suavis Polani, quem FraPaulum communiter dicunt. Quod scilicet in eo numerarentur, non ponderarentur voces. Quod quotidie novi Episcopi ex majori parte barbatuli adolescentes Tridentum adventarent ad sententiam secundum Papæ voluntatem dicendam. Quod nihil habuerit commerci cum illo conventu Spiritus Sanctus, omnia erant humana Concilia, quæ in tuenda Pontificum dominatione consumebantur. Omitto cætera horrore plena, sed & ridicula, & mendaciis (sicut & historia FraPauli) qui nomen suum sub anagrammatismo mentitus est, scatentia. Quæ, quoniam isti opponunt sententiæ Edmundi Campiani Soc. Jesu diserti disputatoris, verius eamdem ipsius sententiam istis opponam nunc, donec ad ipsum Concilium suo ordine veniamus, in quo atroces illæ calumniæ falsæ appareant.

Objectio contra Cōcil. Trid.

A Tridentina Synodus, inquit, quo magis inveterascet, eo magis in dies efflorescet. Bone Deus! quæ gentium varietas, qui delectus Episcoporum totius orbis, qui Regum, & Rerumpublicarum splendor; quæ medulla Theologorum, quæ sanctitas, quæ lachrymæ, quæ jejunia, qui flores Academici, quæ linguæ, quanta subtilitas, quantus labor, quàm infinita lectio, quantæ virtutum, & studiorum divitiæ augustum illud sacrarium impleverunt?

Quàm benè ergo istud Canticorum 4. adaptare poterimus isti ultimæ Synodo. *Sicut turris David collum tuum mille clypei pendent ex ea, omnis armatura*
B *fortium*. Ideò, cùm id sentiunt Eterodoxi, tantopere illi adversantur.

Sed de hac difficultate, & aliis infrà, suis locis plura discutiuntur, & resolvuntur. Sufficiat nunc de his hæreticorum querimoniis, & accusationibus præmonuisse lectorem. Hisque positis principiis procemialibus, jam primam classem Conciliorum, quæ est veteris testamenti, adspirante Spiritu sancto ad honorem Verbi incarnati, & Redemptionis humani generis notitiam, fidemque ingenerandam, ingrediamur.

Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis. Psal. 118.

SUM-

SUMMA CONCILIORUM

Ordinata, aucta, illustrata

A M. LUDOVICO BAIL

DOCTORE THEOLOGO PARISIENSI,

PRIMA CLASSIS CONCILIORUM VETERIS TESTAMENTI.

SYNAGOGA, seu Ecclesia Judæorum à Moyse ducens initium post egressum ex Ægypto, circa annum à creatione Mundi 2450. *Ecclesiæ Christi figura fuit, ac veluti imago, & pictura, duravitque usque ad mortem Christi, in qua è latere ejus nata est, sicut Eva mater viventium ex primi Adami costa ædificata fuerat, ac varios status passa est, modò pacifica, nunc bellorum fluctibus agitata, nunc prosperis gaudens, nunc adversis concussa, ut fert rerum humanarum conditio mutationi obnoxiarum. Sicut autem Ecclesia Christi Sacerdotes, Episcopos, Pontificesque suos semper habuit, qui pro rerum necessitate ad ejus conservationem, & exaltationem cœtus varios habuerunt, qui Concilia, ac Synodi magis vulgato nomine dicuntur: Itidem & Synagoga Judæorum Sacerdotes diversorum ordinum, ac summos Pontifices, à quibus etiam habita sunt Concilia, ac Synodi congregatæ, prout necessitas temporum postulabat. Quia verò hæc antiquiora Concilia hactenùs omissa sunt ab iis, qui Concilia in summas, aut plura volumina coegerunt, cùm in animo nobis sit aliqua supplere in summa Conciliorum, quæ ab aliis prætermissa sunt, operæ pretium duximus ab ipsis Synagogæ Conciliis chorum agere, ne desiderari ampliùs possint, præmisso tamen tùm Sanctissimæ Trinitatis, tùm quodam Angelorum Concilio, quorum cœlestis hierarchia Ecclesiasticæ est exemplar.* Synagoga figura Ecclesiæ.

SYNODUS SANCTISSIMÆ TRINITATIS

De salute hominis per Christum Redemptorem ab æterno in mente Dei.

HANC Synodum amplissimè repræsentat in digressionibus super caput 1. ad Ephesios Jacobus Naclantius Episcopus Clugiensis unus ex Patribus Tridentinis, vocatque nunc Sacrosanctam Triadum Synodum, nunc magnum, ac supervenerandum totius Trinitatis concilium, quo decretum est, ut tempore definito suus Unigenitus carnem indueret, & in se non solùm ærumnas, sed errata nostra reciperet: ut illa felicissimo crucis sacrificio expiaret, nosque ad vitam gratiæ, nec non gloriæ, quæ ex ea consequitur, restitueret. Igitur
...a Christo ...ita hominum. vita gratiæ à principio erat in Christo, quoniam, ex decreto Patris, nemini erat concedenda, nisi per eum, ut hoc pacto à capite dimanaret ad membra: & non secùs, ac unguentum Aaronis usque in ora vestimenti.
...an.1. Hæc vita *erat lux hominum*: eo quòd sola gratia Christi illustres evadimus apud Deum: & præsertim electi, quibus non impartitur ad tempus, sed absolutè: *& lucet in tenebris*; quoniam & reprobis gratia prædicatur, cùm prædicetur omnibus Euangelium, quod est verbum gratiæ: sed tenebræ non apprehenderunt; quoniam, si quando *opertum est Euangelium, in his, qui pereunt, opertum est*, ut Apostolus dicit. 2.Cor.4.

Quo ordine istud redemptionis humanæ mysterium, quod est ferè argumentum perpetuum Conciliorum omnium, quæ illius nunc principia, nunc extensionem, & substantiam, nunc modos, ac media, quibus applicatur, stabiliunt, explicant, ac defendunt contra varias hæreticorum molitiones, qui instigante Satana fidem illius vivam, & integram, in quo justitia, & salus hominis corrupti per Adami lapsum sita est, quo, inquam, ordine istud mysterium decretum fuerit, tractat fusè prædictus Auctor: sicut & plerique Theologi, apud quos legere, & discere studiosis licebit. Redemptio Christi argumentum Conciliorum.

Illud tantùm nobis nunc vacat annotare, quòd, etsi in rigore Theologico non sit hæc Synodus accipienda,

ficut & quædam aliæ fequentes, non fuit tamen à nobis omittenda: cùm nomine Synodi, ac Concilii vifum fit probatis Scriptoribus appellare, inter quos & Franco Abbas in duodecimo fæculo tom.9. de Gratia Dei, in Bibliotheca Hieromeliffa Joannis Eufebii, baptizato Domino cœlum patuit, Spiritus fanctus in columba affluit, Pater in voce de cœlo fonuit: *hic eft filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*. Hæc eft illa baptifmatis gratia, hæc virtus, hæc fanctificatio, per hanc fanctæ Trinitatis fidem baptizatis tribuitur remiffio omnium peccatorum. *O quàm gloriofum de præfentia Patris, Filii, & Spiritus fancti Concilium!* O quàm lætum ipfis fupernis virtutibus fpectaculum! Non enim minùs hæc exclamatio locum habere poteft, habita ratione ad decretum Dei æternum, quàm ad baptifmum, aut ad transfigurationem temporalem Chrifti. Tunc enim Deus refpexit Chriftum, ut filium primogenitum omnis creaturæ, & eo titulo, ut Pontificem magnum, qui daret femetipfum redemptionem, oblatione fuiipfius, tamquam victimæ folius, qua Deus dignè honoraretur fupremo cultu, quo nullus major, & quo pacaretur adverfus peccatores. In nullo enim hominum fibi complacuit Deus, cùm omnes de cœlo adfpexerit peccato obnoxios; ideò dicit Gen.6. *Pœnitet me feciffe hominem*. Nec holocauftomata illi placuerunt pro peccatis oblata. Id uni Chrifto Deo homini competebat. Idcircò ab æterno dicit Deus futura videns, tanquam præfentia, *hic eft filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipfum audite*. Fidem in illum vivam, quæ ex auditu eft, integram, & inviolatam fervate. Hæc eft juftitia, quæ ex fide tantopere commendata ab Apoftolo. Ad quam tuendam contra milleformes dæmonum, hæreticorum, ac improborum, tepidorumque hominum incurfus, coacta funt Concilia, feu generalia, quæ magis directè in hoc laborarunt modo, quo fuprà, feu etiam Nationalia, aut Provincialia, quæ majori ex parte generalibus fubferviunt, vel, ut ea præparent, antequam habeantur, vel, poftquam habita funt, ut ea promulgent, eorumq; decreta tueantur contra prævaricatores canonum in ipfis fancitorum, non alium ob finem, quàm ut redemptio Chrifti fructu fuo non careat.

Matth.16.

Pignatellus in monte propitiat.

Scopus Conciliorum redemptionem afferere.

Atque hoc ipfum redemptionis myfterium (quod decet magis attendere ftudiofos in lectione Conciliorum) complebitur in ipfo ultimo die generalis judicii, in quo Chriftus verè colophonem imponet myfterio, juxta dictum Euangelii Luc. 21. *Ecce appropinquat redemptio veftra*, cùm electos fuos ab omni reproborum confortio, idest, oves fuas ab hœdis feparabit, ac felicitate omni ex parte tàm animæ, quàm corporis, completa feliciter donabit.

Complementum redemptionis judicium ultimum.

Quæ divinæ mentis arcana, etfi, ait idem Naclantus, in patria pertingemus illuftriùs: imò cùm cogitationes Dei longè diverfæ fint à cogitationibus noftris; mirum non eft, fi magna ex parte recondita funt nobis, dum hìc agimus: Attamen, cùm fine præfumptione, fubque cenfura (prout facimus) facrofanctæ Ecclefiæ aliquid attentamus, & luce divini verbi fuffulti, illud pro noftro captu humiliter balbutimus: non folùm Deum non offendimus, fed veneramur, & Ecclefiæ imbecillioribus membris non rarò proficimus.

Attendat ergo lector fedulus Conciliorum ad hunc finem redemptionis humanæ, quam omnia Concilia contra dæmonum aftus, quibus tanquam organa fuerunt hæretici (etfi forfan non adverterent variis fucatæ veritatis, aut pietatis prætextibus delufi) perpetuò defendunt, ne fides ejus, cui falus humani generis illigata eft, aliqua fui parte violaretur in præjudicium falutis. Sic enim percurrendo Concilia dilatabitur anima, & affluet deliciis cum multo fructu, non fcientiæ modò, fed etiam pietatis: ficque mirabitur propofitum Dei æternum de falvando homine, quem dæmon dejecerat, per Chriftum, quem propofuit propitiationem per fidem in fanguine fuo, ad oftenfionem juftitiæ fuæ, ad exitum felicem perductum fuiffe, Chrifto tandem exaltato ad dexteram Patris, ubi cum electis in æternum regnat; & dejecto dracone cum capitibus fuis, puta hærefiarchas, & fequaces, necnon tepidos in fide, ac infideles principes, per quos primò ante Incarnationem ipfam conatus eft impedire, ne nafceretur, volens pluriès extinguere femen Ifrael per Pharaonem, Nabuchodonoforem, Antiochum, Herodem, & alios, & poft Incarnationem peractam, veram fidem ipfius myfterii interturbare, ac, fi fieri poffet, omninò extinguere per Arrios, Neftorios, Pelagios, Lutheros, & fimiles humani generis peftes ufque ad Antichriftum. Ut fic tandem victoria Verbi Dei celebretur, & propofitum Dei invictum appareat, quòd *neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque futura, neque inftantia, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia* avertere potuerit.

Victoria verbi Dei.

Ad Rom. 8.

Concilium Angelorum celebrato anno mundi 2399. in Aufiti de regione Afiæ ad providendum rebus S. Job, Præfidente aliquo Hierarcha ex fuperioribus Angelis.

Hujus Concilii Angelici acta habentur in libro Job cap. 1. his verbis: *Quadam autem die, cùm veniffent filii Dei, ut affifterent coram Domino, affuit & inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Unde venis? cui refpondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam. Dixitque Dominus ad eum: Numquid confiderafti fervum meum Job, quòd non fit ei homo fimilis in terra, homo fimplex, ac rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui refpondens Satan, ait: Nunquid Job fruftrà timet Deum? nonne tu vallafti eum, ac domum ejus, univerfamque fubftantiam per circuitum? operibus manuum ejus benedixifti, & poffeffio ejus crevit in terra: fed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta, quæ poffidet, nifi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce univerfa, quæ habet, in manu tua funt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.*

Hunc conventum Angelorum, qui per filios Dei hìc intelliguntur, & difertè nominantur in verf. 70. agnofcit D. Ambrofius in Pfal. 37. Itemque Joannes Pineda in cap. 1. Job, Concilium vocat, aitque fuiffe eorum Angelorum, qui cuftodes erant Job, tùm domefticorum ejus omnium filiorum, ac filiarum, fervorumque ejus, ac ancillarum, ob eam caufam habitum, quòd dæmonem viderent accuratè nimis infidiari ipfi Job. Quare in unum convenerunt, ut ipfius rebus feu protegendis, feu etiam promovendis profpicerent fimul, ac novam illuminationem peterent fuper ejus falute. Sed & anxii effe poterant illi omnes Angeli de magna Jobi profperitate conjuncta magnæ innocentiæ, ac fanctitati; vix enim fimul confiftunt ad diuturnum temporis fpatium magna profperitas, & fanctitas, quippe folent fancti adverfis rebus exerceri ex Dei providentia, unde fufpectus effe potuit Angelis cuftodibus ftatus ille Jobi tàm felix, ac tàm purus ab omni peccato. Ideò magis fpeciali cura pro ipfo invigilantes in cœtum congregati funt, ut communi folicitudine ipfi providerent. Tantus eft amor Angelorum cuftodum ad homines, tàm perfpicax vigilantia. Quidam non

Con-

Concilium, sed quasi Concilium vocant. Sic Tirinus, & Joannes de la Haye in cap. 1. Job. Dubitari autem potest de loco illius Concilii Angelici, ac etiam de præside, necnon de tempore.

Quod spectat ad locum, Jansenius in cap. 1. Job, cœlum fuisse putat, eo non obstante, quòd inter illos Angelos adfuerit Satan reali præsentia, quamvis per peccatum è cœlo præcipitatus fuerit, dicente Domino, Luc. 10. *Videbam Satanam, sicut fulgur, è cœlo cadentem*. Utique, inquit, sed non inde sic præcipitatus est, ut non fuerit ipsi subinde quasi furtivus aliquis in cælum ingressus, cum Angelis enim ad Dominum venientibus in cælum irrepsit, quo modo inter cives civitatem suam repetentes eandem, civibus permixti nonnunquam ingrediuntur & hostes: & quidem adfuit inter Angelos in cælo, sic tamen, ut oculi ejus tenerentur, ne quid cœlestis beatitudinis, aut pulchritudinis videret, prout hostium nuntiis in civitate admissis obligantur oculi, ne civitatis statum videant. Voluit autem Satan, Deo conveniente, cælo, & primariæ stationi cælesti adrepere, ut quod est Apocal. 12. ante tribunal Domini accusaret fratres Angelorum, quod ipsi permissum esse videtur usque ad Ascensionem Christi, quia rapto filio mulieris ad Deum, & ad thronum ejus cum magna Angelorum gratulatione, projectus est draco in terram, ut non fuerit ampliùs ipsi locus in cœlo, ne ultrà fatigaret aures Angelorum calumniosis accusationibus Christianorum. Porrò alia est sententia Joannis Pineda, ibi habitum esse hoc Concilium, ubi res ipsa, & Job, atque filii versabantur: scilicet in terra Hus, seu juxta 70. in Ausitide regione Asiæ, ad quam etiam alii Angeli accurrerint ad comprimendam dæmonis audaciam, & hunc localem conventum, & Concilium potiùs res ipsa peragenda petebat, quàm necessitas propinquioris loci ad colloquendum. Hæc probabilior est sententia, tùm quia mos est celebrare Concilia in iis locis, unde nascitur necessitas ea convocandi, cùm secundum *decretales paginas, & scita Canonum*, ait Yvo Carnot. Epist. 278. *Omnes controversiæ Ecclesiasticæ in locis, in quibus ortæ sunt, primò sint discutiendæ, &, nisi appellatum fuerit, terminandæ*. Tùm quia, juxta plurimorum interpretationem, ejectio Angeli è cælo descripta cap. 12. Apocal. facta est initio mundi. Post hanc autem dicitur, *& non est amplius eorum locus inventus in cælo*.

De Præside hujus Concilii major est difficultas. Fueritne Deus, an aliquis Angelus excellentior. Et quidem Deum fuisse Præsidem, probari posset ex eo, quòd illi filii Dei dicuntur adfuisse coram Domino. In Hebræo est nomen *Jebova*, quod non attribuitur, nisi Deo vero. Aliunde Olympiodorus in Catena Græcorum Patrum in Job cap. 1. intelligere licet, ait, Angelorum quemdam divino mandato obsequentem cum diabolo collocutum esse, &, quemadmodùm principis cujuspiam satelles, cùm responsa defert ad aliquem, principis illa responsa esse non dubitamus: ita Angelorum voces, quæ Dei voluntate proferuntur, ipsius Dei esse creduntur.

Probabilius tamen est Angelum quemdam ex superioribus fuisse, qui toti Concilio præfuerit. Hoc enim magis conforme est legi ordinariæ Dei, qui inferiora per superiora administrat, ac Angelos inferiores per superiores illuminat: & quamvis, qui dicitur Dominus in versione Latina, in textu Hebraico dicatur *Jebova*, non desinit propterea esse Angelus, quoniam etiam hoc nomine vocatur Angelus, quandò Deum repræsentat, ac ejus vices gerit, ut Gen. 12. 13. 15. 18. ubi Angelus, qui dicitur loqui, aut apparere, dicitur *Jebova*, quia nomine Dei apparebat, aut loquebatur, ut observat idem Pineda loco citato.

Quoad tempus hujus Concilii sequimur Spondanum in Annalibus sacris, qui ad ann. 2399. reponit tentationem Jobi, cùm ipse natus esset annos 71. Quamvis res non careat omni difficultate, ut ibidem videre est propter diversas opiniones de tempore, quo duravit ejus calamitas.

ANNOTATIO.

PORrò consignari etiam posset aliud Concilium Angelorum, quod statim post illud primum habitum est ab iisdem, cùm dæmon bona Job, ac facultates ejus omnes devastasset, ut refertur 2. *cap Job*. Sed istud secundum Concilium satis ex primo intelligi potest, simulque indefessa custodum Angelorum solicitudo, sed cùm prosperitas arridet hominibus, seu cùm ingruit adversitas, & verisimile sæpiùs Concilia hæc pro diversis hominum necessitatibus à beatis illis spiritibus celebrari ad propulsandos dæmonum insultus; ut ex his discant Episcopi, qui nomine Angelorum designantur *Apoc.* 2. & 3. sacros conventus habere pro custodia animarum sibi concreditarum, sive in bono statu esse videantur, ne in pejorem dilabantur, sive cùm malè habere se incipiunt, & quàm citiùs restituantur, non otioso, ac dormiente hæreticorum, ac dæmonum cœtu, ad earum perniciem.

Nec verò quemquam moveat hæc Angelorum solicitudo pro hominum salute. Quid enim illi beati spiritus non moliuntur ad juvandos homines? *Obsequuntur*, inquit Orig. hom. 1. in Ezech. *Angeli saluti tuæ concessi sunt ad ministerium filii Dei, & dicunt inter se: si ille descendit, & descendit in corpus, si mortali indutus est carne, & sustinuit Crucem, & pro hominibus mortuus est, quid nos quiescimus, quid parcimus nobis? eia omnes Angeli descendamus de cœlo*. Hæc Origenes. Vix ulla est in mundo creaturarum species, quantumvis humilium, & abjectarum, quibus præfici dedignentur, ut hominibus prosint. Astra regunt, ait probus Author recenter ex prælo exiens, Cœlos circumagunt, elementis præsunt, imò & bestiis, ac cuilibet alteri creaturæ. Esto, sed quid amabo hic magnum, aut honorificum existimas? Alexandrum cogita, Xerxem, Augustum, aut quemvis alium ex antiquis illis Monarchis è solio regio ad remos ablegari. Cedo quid Angelus facit, cùm cœlos rotat? utique quod molitor, aut pistor, qui molam, vel pistrinum versat: ut non modò tibi panem, sed & bestiis terræ, & serpentibus cibum procuret. Qui Solem, Lunam, & stellas regit, quodnam munus exercet aliud, quàm quod puer, qui face,

face, aut laterna hero suo prælucet (Psal. 90.) *Ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum?* igni qui præest, nonne coquum, aut subcoquum? qui terræ olitorem, qui bestiis opilionem, bubulcum, aut subulcum agere censendus est? & sic de reliquis. O demissionem admirandam! ò obedientiam stupendam! ò charitatem incomparabilem! Ex quibus infero, multò minus stupendum esse, si Episcopos, ac Pastores spirituales agant, in Synodum congregati ad providendum oviculis sibi à summo Creatore concreditis. Et si enim juxta censuram Facultatis Parisiensis ante annos quadraginta, in quosdam libros Anglicanos editam, doctrina sit falsa, temeraria, & hæretica, quæ Angelis, sicut Episcopis, tribuit munus Pastorum, & quamvis Angeli curam custodiendarum ovium Dei habeant, probari tamen non possit ipsos Angelos appellari Episcopos, aut Sacerdotes, sumptis his nominibus in propria significatione, latè tamen, & impropriè ita nuncupari quid vetat? cùm expient, illuminent, ac perficiant terrenos homines, ac multa pastorum munia, excepta sacramentorum administratione, circa eos obeant. Unde & audet Zeno Veronensis, *serm. in psal.* 129. Angelum tutelarem cujuslibet Diœcesis nuncupare Episcopum invisibilem. Discant ergo Episcopi ab Angelis ipsis Synodos celebrare, ut prospiciant gregis Christiani incolumitati, ne tepor obrepat, ne hæreses obtineant, ne peccatum regnet, ne scandalum perduret, ne ovile Christi aliqua sui portione per lupum rapientem vastetur.

Censura Facultatis Paris.

Porrò hæc bonorum Angelorum Concilia probabiliora fiunt per argumentum à contrario ex conventiculis dæmonum ad inferendum hominibus detrimentum, quæ Pseudosynodorum hæreticarum imaginem referunt. Tale est, quod refert Gregorius Magnus Dial. lib. 3. cap. 7. quod habitum est à dæmonibus in quodam templo Apollinis in Italia, ubi is dæmon, qui cæteris præsidebat, singulorum spirituum obsequentium sibi causas, actusque discutiens, &, quantum quisque illorum nequitiæ contra homines exercuisset, super omnia dæmonem illum magis inhianter, & gratè audiit, qui referebat se tentationem carnis immisisse in sanctum virum Andream Fundanæ civitatis Episcopum, atque usque ad hoc, die præterito, vespertina hora, mentem ejus traxisse, ut in terga Sanctimonialis in Episcopio habitantis, blandiens alapam dedisset. Tale quoque est illud conventiculum, de quo meminit Vvadingus in Annalibus Minorum tom. 1. ad annum Christi 1219. qui erat duodecimus Ordinis, quod convocavit dæmon multorum millium sui generis contra exorientem sancti Francisci Religionem in quodam hospitali Cruciferorum, in quo multis prolatis vafrorum dæmonum suffragiis ad infirmandam Religionem, eamque à concepto fervore dejiciendam, probatum est magis unius ex astutioribus arbitrium, non tàm agendum *aperto marte, quàm arte*, si nempe dæmones omnes in hoc conspirarent ad inducendum novum hoc sodalitium, quatenus sub specie boni, & æqui in se reciperet nobiles, litterarios magistros, & puerulos. Nobiles quidem, ut viverent inter eos cautiùs suspirantes ad delicias, quibus enutriti sunt: litterarios magistros, ut suis scientiis tumentes viam conculcent humilitatis: puerulos, ut relaxent regularem disciplinam, quam tenera ætas perhorret. Quod Satanæ conciliabulum non latuit D. Franciscum, qui adhibens omnem conatum ad eludendas artes diaboli, *ut converteretur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descenderet*, æquum non judicavit, tales ab ordine repellere, cùm non desint rationes eos admittendi, adhibita sufficienti cautela.

Synodi dæmonum.

Cautela pro castitate.

3. Causæ inordinationis religiosorum.

Joannes Carmelita in cap. 3. Thren. ad ea verba, *sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum Psalmus eorum*. Hæc dæmonum concilia iniri ab ipsis asserit, juxta disciplinam militarem, qua ad consultandum sedetur: deinde ad invadendum surgitur. Sic hostes tartarei modò inter se conferunt, inquit, & quasi sessiones habent: modò ad mala concilia exequenda quasi efferati leones exiliunt. Potest quoque hæc consultatio dæmonum de anima perdenda consultantium, Ecclesiasticis Synodorum sessionibus, ubi de animarum salute agitur, opponi; omninò quippe certum est conciliabula à generis humani hostibus, & ab Ecclesia malignantium haberi. Sessiones nimirum celebrant per seipsos, ac per homines sceleratos. Adstipulatur S. Franciscus Salesius de Vexillo Crucis lib. 3. cap. 10.

Synodus ad renovandum fœdus cum Deo, habita in terra Sichem sub Eleazaro summo Pontifice, ac Josue Principe anno mundi 2593.

GEnebrardus linguæ, & legis Israelitarum peritissimus, sic habet lib. 1. Chronologiæ ad annum mundi 2709. *prima Synodus in Sichem, Eleazaro Pontifice, Josue Judice, senioribus assidentibus, de prohibenda societate cum gentibus, auferendis diis alienis, sepeliendis ossibus Joseph, Josue 24. probabile est in ea legem ore traditam, sive cabalam senioribus fuisse commissam, quam per ordinem Prophetis traderent, ut Hebræi referunt in Pirkè Abboth.*

Cabala.

Porrò textus ipse Scripturæ sacræ hanc Synodum primam inter Hebræos indicat his verbis Josue cap. 24. *Congregavitque Josue omnes tribus Israel in Sichem, & vocavit majores natu, ac Principes, & Judices, & Magistros, steteruntque in conspectu Domini; & ad populum sic locutus est*, &c. Exhortans eos, cùm mortem proximam sibi imminere videret, ut in vera religione, ac præceptorum Dei observantia constantes perseverarent, novo ab iis proposito emisso de fidelitate sua erga Deum. Quia verò 70. Interpretes habent hunc conventum factum fuisse in Silo, ubi erat tabernaculum, & in eo Arca Domini, hinc nascitur controversia de loco illius, quibusdam asserentibus habitum fuisse in urbem Sichem, ita ut tamen omnes vultus suos verterent versus Siluntem, ubi erat Arca, ut sic essent in conspectu Domini; aut Arcam allatam fuisse in Sichem, ut in ejus præsentia deliberarent seniores, ac maximè Sacerdotes. Primum docet Cajetanus, secundum Masius in Josue, aliis verò existimantibus, per Sichem intelligi totum agrum Sichemicum, in quo erat Silo urbs, ad quam omnes convenerint.

Locus Concilii.

ANNOTATIO.

FInis hujus primæ Synodi omninò pius est, ut magis Deo populus constringeretur, renovato cum eo fœdere de mandatis ejus observandis, *ne forsan postea negare velitis*, ajebat Josue, *& mentiri Domino Deo vestro*. Atque, ut omnia, quæ in veteri testamento gesta sunt, in figura contingebant eorum, quæ in nova lege peraguntur, in eo Concilio primò observare possumus conventus personarum religiosarum, qui certo die anni fiunt in conspectu Domini, & præsente sanctissimo Sacramento, ad renovandum fœdus, & pactum cum Deo in professione solemni initum. Ideò, qui præest, & exhortationem habet, jure merito insignem Josue orationem imitari poterit, in qua enumeratione facta illustrium Dei beneficiorum à temporibus antiquis mirum in modum animos excitat ad sacrosanctum Dei cultum, etsi enim his verbis utatur. *Optio*

Concio renovatione voti religiosorum.

vobis

vobis datur, eligite hodie, quod placet, non tamen volebat, aut velle poterat, ut Deorum falsorum cultum eligerent, sed vehementiùs hoc loquendi modo eos impellebat ad veri Dei verum cultum assumendum, cùm enim inter duo datur optio, quorum unum constat esse optimum, alterum pessimum, adhortatio est potentissima, qua quædam veluti necessitas imponitur hominibus ratione præditis, ut, relicto eo, quod pessimum est, illud, quod est optimum, amplectantur, ut rectè Tostatus Abulensis observat quæst. 11. in cap. 24 *Josue*, ut si dicam, ait Serarius in idem cap. quæst. 5. vultis ex leges prorsùs esse, & pecudum more vitam agere, an hominum more, bonisque, ac honestis legibus? alterutrum vobis, mortales, agendum, ut vel æterna in Cœlis perfruamini beatitudine, vel æternis apud inferos suppliciis dies, noctesque mactemini? vobis datur optio, utrumvis eligite, atque hoc etiam exhortandi modo usus est Elias Propheta 3. Reg. 18. imò & Pilatus Matth. 26. *Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Quamvis Pilatus nihil profecerit propter cæcitatem, & vecordiam populi, ut Jesum optarent. Similiter, quod ibidem ait Josue ad Israelitas, *non poteritis servire Domino.* Alia est etiam vehementissima ad serviendum Deo cohortatio. Qui enim aliquos aliquid velle vident, idque eos adhuc magis velle optant, solent illis dicere, non poteritis hoc facere, aut consequi. Hoc enim loquendi modo sæpè acuitur magis desiderium, ut rem aggrediantur majori animo, ac totis viribus. Sicut hìc factum est ab Israelitis. Sicut indicat sacer textus. *Dixitque populus ad Josue, nequaquam, ut loqueris, erit, sed Domino serviemus: & Josue ad populum; testes, inquit, vos estis, quòd ipsi elegeritis vobis Dominum, ut serviatis ei. Responderuntque testes: nunc ergo, ait, auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israel; dixitque populus ad Josue: Domino Deo nostro serviemus, & obedientes præceptis ejus erimus. Percussit ergo in die illa Josue fœdus, & proposuit populo præcepta, atque judicia, in Sichem. Scripsitque omnia verba hæc in volumine legis Domini.*

Synodus Hierosolymitana sub summis Pontificibus Sadoch, & Abiatar, regnante David anno mundi 3020. pro distribuendis Levitis in varias classes ad ministerium templi.

SEcunda Synodus Sadoch, & Abimelech filio Abiatar Pontificibus, Paral. 24. (nempe vices gerebant Abiataris summi Pontificis) Gad vidente, & Nathan Propheta 2. Paralip. 29. in ea congregavit David omnes principes Israel, Sacerdotes, & Levitas. De reformanda Ecclesia, & Ecclesiæ ministris, Sacerdotibus in 24. ordines distinguendis, Levitis in diversa templi ministeria, officia, sortes distribuendis 1. Paralip. 24. 25. 26. Hoc tangit Joseph l. 7. Antiquit. cap. 9. ubi docet Davidem reformasse institutum Mosis (Deut. 18. versu 7.)

De eadem Synodo Serarius ad cap. 1. l. 3. Regum, loquens de Davide tàm Politicorum, quàm Ecclesiasticorum Concilium congregavit, ubi Levitarum 38000. numerando invenit. Demùm omnes istos ab officio distinguit. Primò, ut essent certo officio dicati, eamque veluti dignitatem gererent. Secundò, ut ejus functionem actu exercerent.

Primo modo Levitarum alii essent Sacerdotes Aaronici, alii simpliciter Levitæ, & horum quatuor genera. Primi dicuntur ministri templi, ut præessent ejus ædificationi, ac Sacerdotibus ministrarent. Alii præfecti, ut essent populi Doctores. Tertii cantores. Quarti janitores, ad quos revocantur thesaurorum, & vasorum custodes.

Posteriore modo factæ sunt singulorum generum viginti quatuor classes, quæ vicissim in orbem ministrarent, singulæ una Hebdomade à sabbato in sabbatum, & hæ classes interdùm vocantur turmæ, divisiones, sortes, quia sortitione factæ sunt, vel vices, ut Luc. 1. erant igitur viginti quatuor classes Sacerdotum, à quibus nominantur itidem plures Sacerdotum Principes, licèt Pontifices non essent, singularum enim classium erat unus Princeps.

Commentarius apud Ambrosium, 1. Tim. ait veteribus idcircò concessum esse Levitis, aut Sacerdotibus, uxores ad usum habere, quia multum tempus otio vacabant à ministerio, aut Sacerdotio. Multitudo enim erat Sacerdotum, & magna copia Levitarum, & unusquisque certo tempore serviebat divinis ceremoniis secundum institutum David, reliquo tempore domus curam gerebat.

Adhuc clariùs ista enucleat Spondanus in Annal. sacris anno mundi 3020. insuper recensuit idem David filios Aaronis (2. Paral. 24.) hoc est Sacerdotes per familias suas, quæ inventæ sunt viginti quatuor, ortæ ex duobus filiis Aaronis, nempe sexdecim ex Eleazaro, & octo ex Itamare, in quorum quidem Sacerdotum muniis nihil à Davide immutatum invenimus; quippe cujus primarium scopum apparet fuisse tantummodò curare, ne tùm Sacerdotes, tùm Levitæ nimis gravarentur, si cuncti tàm variis templi ministeriis præstò semper esse tenerentur. Quapropter operæ pretium esse duxit (ut etiam tradit Josephus 7. Ant. c. 11.) totam tribum Leviticam in viginti quatuor classes, ac vices distribuere; itaut tàm Sacerdotibus, quàm Levitis septeni ministerii dies obvenirent, quibus per singulas quique vices, hebdomadasque interdiù, noctuque circa cultum divini numinis versarentur; interim ab ipsis uxoribus sejuncti, & in ipsis templi ædibus, & exedris habitantes, reliquo tempore rebus domesticis vacare possent. Hisque omnibus constituendis celebratam esse Synodum, quam secundam vocat, Genebrardus observat; cui interfuerunt cum Pontificibus Gad, & Nathan Prophetæ, uti etiam traditur in locis Scripturæ sacræ, ubi hæc tractantur.

ANNOTATIO.

QUòd verò tunc fuerint duo summi Sacerdotes, non hoc tàm ex institutione David factum est suo tempore, quàm ex tolerantia. Sadoch enim fuerat factus summus Sacerdos tempore Saulis, & videbatur ei jus quæsitum divina prænuntiatione, quæ habetur 1. Regum 2. & Abiatar etiam videbatur habere jus ex successione, quia erat filius summi Sacerdotis Achimelech: David autem non videbat, quomodò posset istis auferre jus suum, & credidit fortè, quòd voluntate *Duo sũmi Sacerdotes simul.*

Dei

Dei acciderat, cùm alioqui secundum legem non deberet esse nisi unus summus Sacerdos, qui esset maximus inter fratres, & qui perciperet redditus summo Sacerdoti attributos. De quibus Tostatus ad cap. 24. lib. 1. Paral. quæst. 13. & 14.

Adduntalii isto tempore incœpisse nomen Principis Sacerdotum usurpari.

Synodus Hierosolymitana sub Ezechia Rege, & Azaria summo Pontifice pro restituenda religione, & ad eam revocandis à fide deviis Israelitis anno mundi 3308.

Synodus tertia de restituenda religione, templo, festis, & re divina, juxta dispositionem, & canones David Regis, Asaph, & Gad videntis, & Nathan Prophetæ 2. Paralip. 29. & 30.

In ea etiam Synodo de reliquiis decem tribuum colligendis ad pascha, & alia legis statuta convocandis tractatum est. ibid. Genebr.

Ibi & actum videtur de libris Prophetarum conquirendis, maximè Salomonis, Prover. 25.

Hæc Synodus indicatur 2. Paralip. cap. 29. ubi de initio regni Ezechiæ sic habetur. *Ipse anno, & mense primo regni sui aperuit valvas domus Domini, & instauravit eas, adduxitque Sacerdotes, atque Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem, dixitque ad eos*, &c. Quo mense ait Spondanus Episcopus Apamiensis in Annal. sacris ad annum mundi 3308. cùm celebrari secundum legem Pascha debuisset, quòd tamen nondùm res necessariæ parari potuissent, fierique illud majori apparatu cuperet Ezechias; de consilio, & sententia Sacerdotum, & Principum, & universi cœtus Jerusalem (quam tertiam Synodum Hebræorum, pro restituenda religione, ac cultu divino, Genebrardus in sua Chronologia numerat) remissa ejus celebratione in mensem secundum juxta præceptum (Numerorum 9.) quo, quicumque primo mense fuissent impediti, aut immundi, illud agere debebant, mittens interim cursores cum literis Regiis in universum Israel, & Judam, invitavit omnes Jerosolymam ad domum Domini, & celebritatem paschatis, quam solemniter restituere cogitabat. Hoc enim primo exordio regni sui, cùm divino fervore restituendæ pietatis flagraret, Ezechiam præstitisse, cum multis credimus, &c. Cæterùm Judæi omnes ad mandatum Ezechiæ uno animo convenerunt Jerosolymam: Israelitæ verò plerique, in impietatis suæ studio perseverantes, nuntios Regis irriserunt, & subsannarunt, exceptis quibusdam ex Asere, Manasse, & Zabulone, qui obsequentes se præbuerunt, &c.

ANNOTATIO.

Difficultas congregãdi Concilii.

Idem ferè, aut quidpiam simile contigit, cùm Pius IV. continuare intendens Concilium Tridentinum legatos suos mittit ad omnia regna, quæ nomine Christiano censebantur, ea etiam, quæ à Romana fide defecerant, quibus tamen pauci admodùm suffragantur. Elisabetha Angliæ Regina non permittit, ut legatus A mare ad se transeat, nec alioqui dignatá est, excusatione frivola dicens, non licere sibi cum Pontifice Romano ullo modo agere, cujus authoritatem publico decreto ordines regni exegissent. Lutherani Naumburgi congregati, respondent se Concilium non recusare, sed ubi verbum Dei Judex esset, non Pontifex, ubi juramentum illi ab Episcopis præstitum remitteretur, atque Theologi jure suffragii gauderent. Fridericus Daniæ Rex non permittit legatum ad se accedere, dicens sibi nihil negotii cum Pontifice intercedere: nec se legationis audiendæ cupidum esse. Ferdinandus Cæsar rescripsit, se, qua Ferdinandus esset, ad nutum Pontificis omnia paratum agere, sed, qua Imperator, non sibi licere sententiam promere, quoad exitum vidisset conventus Naumburgi. Reges Galliæ, & Hispaniæ alias difficultates ingerunt. De quibus Spondanus ad annum B Christi 1561. *Sic viæ Sion lugent eo quòd non sit, qui veniat ad solemnitatem.*

Synodus Hierosolymitana sub Rege Josia, & Helcia Pontifice de restituenda religione, anno 3412.

De hac Synodo Genebrardus l. 2. Chronol. ad annum 3526. *Synodus quarta in templo, Helcia Pontifice, de renovando legis fœdere, repurgando templo, & Religione à superiori*C*bus Principibus polluta, de Pascha celebrando juxta majorum ritus, tollendis aruspicibus, Pythonibus, ariolis, Idolis, effodiendis è tumulis pseudo-Prophetarum, & Hæreticorum cadaveribus. 4. Reg. 23. 2. Paralip. 34.*

Nimirùm sub impiis regibus omnia sacra pessumdabantur, etiam templum Idolorum abominationibus prophanabatur: qua de causa Sacerdotes arcam efferebant extra templum, ne simul cum Idolis esset. Id permittentibus Idololatris Regibus, non tàm amore pietatis, quàm timore pœnarum, cùm memores essent terribilium ultionum, quas olim Domi- D nus exercuisset contra Philistæos, Bethsamitas, & Ozam, qui erga illam minùs reverenter se habuissent. Ideò inter cætera gesta Josiæ illud memoratur, quòd arcam fœderis Domini reportari præceperit in sanctuarium templi, & non ampliùs aliò transferri.

ANNOTATIO.

Sub bonis regibus pietas floret.

Advertendum maximè sub probis Regibus Synodos celebratas esse, sub Davide in fine vitæ illius, sub Ezechia in initio regni sui, & hic sub Josia decimo octavo regni sui. De quo dicitur Ecclesiastici 49. *Memoria Josiæ in compositionem odoris facta opus* E *pigmentarii, in omni ore quasi mel indulcabitur ejus memoria, & ut musica in convivio vini. Ipse est directus divinitùs in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis, & gubernavit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem. Præter David, & Ezechiam, & Josiam omnes peccatum commiserunt. Nam reliquerunt legem Altissimi Reges Juda, & contempserunt timorem Dei.* Non aliter in Ecclesia sub piis Principibus Constantino Magno, Carolo Magno, Sancto Ludovico, & aliis habita sunt Concilia ad retundendas hæreses, ad confirmandam Religionem, ad corroborandam pietatem, ad pravos mores corrigendos, & ea de medio tollenda, quæ divino cultui adversabantur. Et inter Archiepiscopos, qui

qui majori sanctitate præditi fuerunt, plures Synodos ex tota sua Provincia congregare adnisi sunt, ut exemplo sancti Caroli Borromæi, & aliorum manifestum esse potest. Cùm enim in eorum animo esset, cultum Dei, ac pietatem promovere, sitque Conciliorum convocatio medium ad id potentissimum, qui voluerunt finem, voluerunt & media, juxta vulgatum axioma Philosophorum, qui vult finem, vult etiam media. Sed hæc obiter, nam ut ad Josiam revertamur, notat Spondanus, cùm liber legis, quem Deuteronomium multi interpretantur, in templo inventus fuisset, ac ad ipsum perlatus, intelligens horrenda plura maledicta, quæ legem non observantibus intentarentur, scidit vestimenta sua præ dolore, ac metuens ob præteritas Regum, ac populi transgressiones, Synodum hanc convocavit, in qua lecto, cunctis audientibus, volumine legis, renovavit fœdus, ac pactum coram Domino, universosque adjuravit, eamdem legem ex toto corde servare, omnibus ei acquiescentibus.

Synodus Hierosolymitana sub Eliazibo summo Sacerdote, ac duce Nehemia, pro restituendo codice, ac canone sacrarum Scripturarum, circa Annum mundi 3609.

Genebrardus lib. 2. Chronol. sub anno mundi 3710. Synodus magna (quinta) in qua editus canon Hebræorum de sacris Scripturis; cujus scriba asseritur Ezras in Tractatu *de votis*, qui ejus authoritate in ordinem hodiernum veteris testamenti libros reduxerit. Elias præfat. 3. *Masoreth*.

Interfuisse affirmantur Nehemias, Mardochæus, Jerobabel, Josue, Daniel, Ananias, Azarias, Misael, Haggæus, Zacharias, & Malachias. Ibidem.

Ezras, & viri Sinagogæ, sive Synodi magnę afflati divino spiritu Scripturas in *pesukim*, id est, versus distinxerunt. Unde & Codices Judæorum per sententias, membra, & versus divisi, & intervallis quibusdam distincti fuerunt, qui anteà veluti unicus erant versus, &c.

Elementa, quibus jam olim, hodieque Judæi utuntur, sunt Assyriorum, non veterum Hebræorum, Auctore Ezra, qui ideò litteras (idque opinor hujus Synodi Concilio, & auctoritate) mutavit, quòd has Samaritani post exilium callerent, vel quia etiam veterũ Hebręorum, quàm Assyriorum, operosior erat scriptura. *In talmud. tractatu Sanedrin. c. 2. pag. 21.*

Non mutavit tamen antiquam litteram *Tau*, ut quæ gereret formam Crucis. Nam hæc post captivitatem Romanam, vel à Masoretis immutata est, vel à Rabbinis odio Crucis, ut ex Hieronymo, & Origene colligi potest, qui suo tempore Crucem expressisse narrant.

Partitio librorum sacrorum in tres classes. Hæc Synodus distribuit libros sacros in tres partes, Legem (1. quinque libros Mosis) Prophetas (octo) nempe quatuor priores Josue, Judices, Samuel, & Reges, & quatuor posteriores, Esajam, Jeremiam, Ezechielem, & duodecim minores (nam illorum unus appellatur liber) & hagiographos (novem) Psalmos, Proverbia, Canticum, Ecclesiastem, Job, Danielem, Ezram, Paralipomenon, Hester. Nam Ruth subjiciunt veluti appendicem libro Judicum, & Jeremiæ Lamentationes.

In eadem lex videtur distributa non tantùm in quinque libros, verum etiam in Parsijoth, & Sedarim (idest sectiones, & ordines) 54. pro numero Hebdomadarum anni Symbolici expressos tribus majusculis. Item in Hittoth, sive paragrafos repræsentatos minusculis, & denique in versus designatos intervallis, vel virgulis, vel duobus punctis. Nam 70. hoc secuti sunt, libri, qui apud nos supersunt, ut Judith, Machabæorum, &c. post hanc Synodum conscripti sunt.

ANNOTATIO.

Gravissima autem est controversia, an omnes libri veteris testamenti in captivitate Babylonica perierint, quandò civitas, & templum à Babyloniis eversa sunt, itaut Esdras Spiritu sancto ei dictante, sicut primis ejus scriptoribus, eos reparaverit: an verò tantùm eos in unum corpus redegerit, collegerit, & ordinaverit, cùm variè dispersi essent. *Canon librorum sacrorum.* Priorem sententiam sequitur D. Basil. epist. ad Chilonem, utiturque testimonio lib. 4. Esdræ cap 14. ubi disertis verbis scribitur totis quadraginta diebus divino spiritu afflatum Esdram dictasse quinque viris summa celeritate scribentibus, quæ ab eo dicebantur, atque eo modo Scripturam sacram universam, quæ perierat, instauratam fuisse. Sed, cùm hic liber sit Apocryphus, ac in multis fabulas Judaicas redoleat, detrahit potiùs fidem, quàm afferat huic sententiæ, ait Bellarminus lib. 2. de verbo Dei, cap. 1. Qui ideò posteriorem defendit, negatque, memoriter Esdram dictasse omnem scripturam; etsi enim volumen scripturarum in templo asservatum, in ejus incendio perierit, tamen incredibile est, non fuisse etiam aliqua exempla, vel certè partes eorum apud privatos homines, præcipuè apud Ezechielem, Danielem, Hieremiam, Aggæum, Zachariam, Mardochæum, & ipsum Esdram, quibus sine dubio curæ fuit lex Domini. Inter has sententias alia est, quasi media: Esdram scilicet partim collegisse libros sacros, qui adhuc supererant, partim è sinu felicis memoriæ reparasse, eos nempe, qui deperditi erant. Ita videtur opinari Suidas, verbo *Esdras*, dicens: *Esdras sub Xerxe Rege Persarum legis peritissimus, libros, qui desiderabantur, è memoria depromptos conscripsit, gentique suæ tradidit.* Suffragatur quoque D. Joannes Chrysostomus docens homil. 8. in epist. ad Hebræos, Esdram ex reliquiis Scripturæ iterum eam composuisse, qui locus perperam allegatur à Bellarmino. Sic enim habet: Nunc autem nec quid sunt Scripturæ, norunt aliqui: sed Sanctus quidem Spiritus tàm multa gessit, & administravit, ut ea custodirentur, &c. Mosen inspiravit, tabulas insculpsit, quadraginta dies eum tenuit in monte, rursùs totidem, ut daret legem. Posteà autem misit Prophetas mala perpessos innumerabilia. Ingruit bellum, omnes sustulerunt, consciderunt, *exustæ fuerunt tabulæ*; *Liber sapientiæ.* alium rursùs virum inspiravit admirabilem, ut eas exponeres, Esdram, inquam, & fecit, ut componeretur ex reliquiis. Posteà autem curavit, ut eas septuaginta interpretarentur, &c. ubi manifestè docet omnes tabulas scripturarum exustas fuisse. Ac ideò priori sententiæ magis adhærendum est, quam etiam fulciunt verba Suidæ. Nec obstat, quòd liber tertius, ac etiam quartus sit Apocriphus, cùm sæpè citetur à Patribus, nec minorem fidem mereatur, quàm historia prophani auctoris inter antiquiores, sed & de his ita Eusebius circa annum 4740 Olympiadis 80. anno 2. Ezras sacerdos apud Hebræos insignis agnoscitur, cujus ætate Pontifex Maximus habitus est Necliasib filius Joachim, filii Jesu, filii Josedech. Fuit

Fuit autem Ezras eruditissimus legis divinæ, &c. affirmaturque *Divinas Scripturas memoriter condidisse*, &, ut Samaritanis non miscerentur, litteras Judaicas commutasse.

De libro Sapientiæ, quem à Salomone compositum lingua Chaldaica, ut ad quemdam Orientis Regem mitteret, opinantur Judæi, orta est quæstio, cur non relatus in canonem ab Ezra. Ad quam respondet Rabbi Azarias in Observationibus ad procemium Pugionis fidei à clarissimo viro Josepho de Voisin nuper editi. Ezras Sacerdos non misit manum suam, nisi in libros, qui compositi erant à Prophetis, ea specie prophetiæ, quæ dicitur Spiritus sanctus, & qui lingua sancta editi erant. Sapientes autem nostri prudenter, & intelligenter non retulerunt in canonem, nisi libros, qui ab Ezra in canonem sanctum relati.

Plura de his controversiis Nicolaus Lombardus qu. 7. præambula in Esdram.

Synodus Hierosolymitana de vertendis in Græcum Scripturis sacris, & mittendis in Ægyptum interpretibus sub Eleazaro Pontifice anno 230. ante Incarnationem, mundi 3793.

Synodus *Hierosolymitana sexta de vertendis in Græcum scripturis, & mittendis in Ægyptum 72. interpretibus*. Aristeas, Josippus. *In qua videtur editus secundus Hebræorum Canon: nam præter viginti duos Libros sacros, alii in Ægyptum delati sunt, ut Tobiæ*: &, ut Epiphan. lib. de mensuris, & ponderibus, *Ecclesiasticus inter libros legis (idest sacros) reponitur à Josepho Græco lib. 2. contra Appionem, ut alibi docuerunt*, ait Genebrardus ad annum 3860.

ANNOTATIO.

Qua occasione Synodus hæc habita fuerit, describit Josephus lib. 12. Antiq. cap. 2. etsi illius non faciat mentionem. Regnante nimirum in Ægypto Ptolemæo Philadelpho, Principe Librorum, ac Bibliothecæ studioso, in tantum, ut omnes totius orbis libros, si fieri posset, colligi mandaverit per Demetrium Phalereum Regiarum Bibliothecarum præfectum. Qui rogatus aliquandò à Rege, quàm multa millia jam comparasset, ait se jam habere circiter ducenta millia, sed brevi habiturum quingenta millia: prætereà compertum sibi certis indiciis multos esse apud Judæos, qui legem eorum contineant, dignos cognitu, & Bibliotheca Regia, esseque scriptos ipsorum lingua, & litteris, & exhibituros negotium his, qui eos velint in Græcum sermonem vertere. Quod consilium Rex collaudavit, scripsitque summo Pontifici Eleazaro, ut ad se mitteret hos Libros, quos divinos esse audierat, ac homines sapientes, qui ex Hebræo Græcos facerent. Atque, quò libentius id præstaret, Judæos in Ægypto servos numero centum viginti mille dimisit liberos, pluraque dona ad usum templi liberaliter erogavit. Hac ergo de causa Synodus congregata per Eleazarum ob rei momentum magnum: in qua divino instinctu conclusum est, versionem sacrorum Librorum ex Regis sententia conficiendam esse, ac nominati sunt septuaginta duo seniores, sex ex qualibet tribu, qui in Ægyptum ad Regem se conferrent, sacrum Codicem ex Arca sanctuarii extractum illi oblaturi, ac, cùm versionem peregissent, illum reportaturi. Res igitur sic acta est. Voluit Rex, ut sapientes illi ex Judæis missi, in insula Pharos, quæ Alexandriæ adjacet, in singulis cellulis versioni huic darent operam. Traditur sanè, inquit D. Augustinus lib. 19. de civit. Dei, cap. 42. tàm mirabilem, ac stupendum, planèque divinum in eorum verbis fuisse consensum, ut, cùm ad hoc opus separatim singuli fuerint (ita enim eorum fidem Ptolemæo Regi placuit explorare) in nullo verbo, quod idem significaret, & tantumdem valeret, vel in verborum ordine, alter ab altero discreparet, *sed tanquam, si unus esset interpres: ita, quod omnes interpretati sunt, unum erat: quoniam revera spiritus erat unus in omnibus*. Idem testatur Eusebius l. 5. *Historiæ Eccles.* c. 8. ac plures ex antiquis suffragantur, ut minùs probanda sit D. Hieronymi sententia contraria, sed & Philo Judæus lib. 2. *De Vita Mosis* cap. 9. testatur singulis annis in dicta insula festos dies celebrari, eòque non Judæos solùm, sed & plures alios navigare, ut locum illum honorent, in quo primùm eluxit interpretatio, & Deo propter vetus beneficium, cujus semper memoria est recens, gratias agant. Hæc ille. Et sanè negari non potest ex singulari Dei Providentia versionem hanc factam fuisse, cùm adhuc in sua puritate esset textus Hebræus, necdùm per Judæos depravatus in odium Religionis Christianæ. Unde, cùm multùm versio illa prodesset ad convincendam Judæorum perfidiam, primus Aquila ex gentili Christianus, & deindè ex Christiano Judæus, illam pervertit, testimoniis de Christo corruptis in odium Ecclesiæ, à qua ejectus fuerat, quòd astrologiæ Judiciariæ addictus esset, apud Epiph. l. *De Mensuris*.

Interim licet advertere, cum quanta circumspectione versio sacrorum librorum decreta sit, præhabita Synodo cum matura deliberatione, electis ad hoc opus eximiis viris: cùm hodie, ac nostris temporibus tot se idoneos existiment, qui scripturas pro sua libidine vertant, ne dicam, invertant, ac sinistrè interpretentur. Quod consilium jampridem improbavit Facultas Theologiæ Parisiensis, nec admittit Ecclesia Romana. *Versio l[...] bliorum.*

Dolent autem Judæi de versione ista 72. interpretum, tanquam de re infausta, quòd putent Ptolemæum voluisse verba Dei viventis vertere in hæresim, quare solent jejunare eo die, quo facta est, die quinto lunationis *Thebet*, id est, Decembris, ut ex eorum Talmud, & ex Azaria refert vir eruditus Josephus de Voisin Presbyter Burdigalensis, Observationibus in Procemium pugionis fidei Raymundi Martini: tantum abest, ut miraculum admittant de consensu interpretum in 72. cellulis inclusorum.

Sed & ibidem disquiritur, ex qua lingua immediatè facta fuerit versio, an ex antiqua Hebræa, vel ex Chaldaica, aut Syriaca, quæ erat in usu populi tunc temporis. Magis autem probatur posterior modus, eique suffragatur Philo, ubi suprà. Reddita propria propriis nominibus, inquit, Græcis ad Chaldaica exactè respondentibus. Unde fit, ut multæ citationes novi Testamenti ex Hebræo textu antiquo, non reperiantur in græco textu 70. interpretum, qui ita dicuntur breviandi causa, licèt fuerint septuaginta duo. Consulendus præindicatus author.

Synodus Alexandrina sub Jonatha Pontifice, & Ptolemæo Philopatore Rege Ægypti de veritate Religionis, ac sanctitate templi Hierosolymitani, circa annum mundi 3859.

Synodus septima Alexandriæ de vera Ecclesia præsente Ptolemæo Philometore contra Samaritanos, in qua Andronicus sanctitatem, authoritatem, & Religionem Cathedræ Hierosolymitanæ docuit è testimoniis scripturæ, continua successione summorum Pontificum, & omnium gentium, præsertim Asianarum communione. Joseph *l.* 13. *c.* 6. *pag. Græci exemplaris* 387. apud eumdem Genebrardum.

Non

Non tàm Synodus videtur, quàm placitum, aut disputatio publica de Religione habita coram Rege Ægypti Ptolemæo Philopatore, in cujus regno vigentibus bellis Machabæorum plures Judæi, ac Samaritani habitabant. Sic enim de his Josephus *lib. 13. antiq. cap. 6.* apud Alexandriam verò inter Judæos, & Samaritas, qui sub Alexandro Magno Garazitani templi Religionem induxerant, seditio est exorta de sacris ipsorum, ita ut res ad Regis cognitionem perveniret: dùm Judæi contendunt, juxta Moysi præcepta, Hierosolymitanum templum esse legitimum, Samaritæ verò Garazitanum: provocatumque ad Regem, & amicorum ejus consessum, ut ab his causa audiretur; &, utriusvis partis causidici succumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabæus cum Theodosio, Hierosolymitanis Messalami filius: juraveruntque per Deum, & Regem, quòd ex lege probationes allaturi essent, & rogaverunt Regem, ut necaret eum, qui jusjurandum non servasse deprehenderetur, &c. sed cùm Sabæus, & Theodosius concessissent Andronico, ut prior diceret, orsus ex lege approbare ejus sanctitatem, & Religionem, ostendensque per continuas Pontificum successiones, Sacerdotii usque in sua tempora propagationem, & ab omnibus Asiæ Regibus Majestatem ejus loci donariis honoratam: Garazitani verò, ac si omnino nullum esset, nunquam ab his habitam rationem. His, & talibus rationibus persuasit Regi, ut decerneret Hierosolymitanum esse ex sententia Moysis conditum, Sabbam vero, & Theodosium addiceret supplicio.

[Di]sputatio [de] fide pe[ric]ulosa.

ANNOTATIO.

[P]ontificum [su]ccessio.

Advertendum hic probatam esse antiquam Judæorum Religionem contra Samaritas Hæreticos ex successione Pontificum. Sic etiam probatur veritas Ecclesiæ Catholicæ, & Romanæ contra novatores Hæreticos ex perpetua successione Pontificum Romanorum à Petro ad Clementem IX. nunc in ejus Cathedra sedentem. Sic D. Irenæus *lib. 3. cap. 3.* enumerat Episcopos Romanos à Petro usque ad Eleutherium suo tempore sedentem, ac dicit per hanc successionem confundi omnes Hæreticos. Tertullianus l. de præscriptionibus. *Cedant*, inquit, *Hæretici ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolicis viris habuerit Auctorem, & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert.* Sic Optatus Milevitanus ad Hæreticos sui temporis lib. 2. contra Parmenianum. *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vendicare*, & D. Augustinus lib. contra Epist. fundamenti, *Tenet me in Ecclesia ab ipsa sede Petri Apostoli, cui Dominus oves suas pascendas commendavit, usque ad præsentem Episcopatum, successio Sacerdotum, &c.* Quæ si diligenter ab Ecclesia Romana segreges perpenderent, haud aliam in orbe veram esse Christi Ecclesiam, cui salus animæ committenda sit, agnoscerent.

Synodus sub Juda Machabæo contra Sadducæos Hæreticos circa annum Mundi 3890.

Synodus sapientum septima de probandis Pharisæis, quorum duces Samai, deindè Hillel, damnandisque Sadoc, & Bajethos Sadducæorum conditoribus, qui proinde ad Samaritanos confugerunt. Ubi confirmati libri Judith, Tobiæ, & tertius Hebræorum Canon conditus. Hæc Genebrardus. Cui consonant, quæ alii referunt circa hæc tempora, Judam Machabæum templum repurgasse, cultumque Dei restituisse propter bella, ac persecutionem Antiochi non leviter imminutum, ac sacros libros huc, illucque dispersos collegisse, inter quos etiam inventæ sunt Jeremiæ descriptiones, quæ hodie non extant, in quibus Historia ignis sacri ab eodem Jeremia absconditi continebatur, qua de re obiter meminit *liber 2. Machabæorum cap. 2.* quidni ergo, cùm tunc omni studio pius Princeps, ac Pontifex Religioni restaurandæ incumberet, grassantes hæreses non comprimeret?

ANNOTATIO.

Fusè Becanus in Analogia veteris, ac novi Testamenti Pharisæorum, & Sadducæorum discrimina recenset *cap.* 10. ubi de sectariis Synagogæ agit post Serarium in *Minervali*, ubi errata Scaligeri corrigit de Sadducæis. Præcipua discrimina referuntur Matth 22. *Accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Pharisæi autem utraque confitentur.* Sed & Sadducæi tantùm admittunt quinque Libros Moysis tanquàm canonicos, nec ullam traditionem, aut interpretationem legis ore tenus traditam per Josue (Cabalam vocant multi) admittebant; animam quoque mortalem esse, ac simul cum corpore extingui, ac corrumpi docebant. Refert, refellitque eorum hæreses Guido Carmelita agens de hæresibus Judæorum cap. 9. 10. & 11. in summa *de hæresibus, & earum confutationibus.* In his Pharisæi non errabant, sed magis in hoc, quòd omnia fato evenire credebant, ac bonorum animas de corpore in corpus migrare; qui errores cum tempore eorum animis insiderunt, cùm initio eorum secta probanda esset, ut propterea Sadducæi malè audirent præ Pharisæis, ac inter Samaritas Hæreticos, cum quibus in pluribus concordes erant, computarentur. Ideò non mirum, si eorum præcipui Doctores reprobati sunt à conventu sapientum Judæorum, perstiterunt tamen in erroribus suis etiam post constitutum canonem Scripturarum. Hæreticis, inquit Serarius *Minerval. lib. 4. cap. 14.* parum pensi est, aliquid ante, vel post constitutum alicujus Synodi decretum negare; quæ nostris novatoribus, ante Tridentinam Synodum filix erant, non sunt post eandem triticum. Inexpugnabilis quippe est, & contentionis maximè studiosa improbitas, ait Nicephorus Callistus *l. 15. cap. 5.* Hinc videas plerosque ex Arrianis post damnationem sui dogmatis in Concilio Nicæno, tàm obstinato animo contra illud ferri. Sic Eutychiani, & eorum proles Monothelitæ, tot Tragœdias excitarunt, postquam damnati, & anathemate percussi fuerunt. Quin etiam ait idem Nicephorus *cap. 9.* ejusdem libri, ea enarrans, quæ Concilium Chalcedonense secuta sunt, Monachi quidam, qui Synodo interfuerant, & diversa à decretis ejus sentiebant, cùm Hierosolymam venissent, proditam esse fidem clamitarunt, lamentantes, & Monasticum ordinem concitare, atque impellere satagentes, ut, quæ in Sinodo

Hæretici in Synagoga.

Pervicacia hæreticorum.

ritè acta erant, rescinderent, &c. nec absimiles sunt nostro tempore ii, quos dolemus non sine cordis amaritudine, Jansenii Iprensis Episcopi doctrinam à summis Pontificibus damnatam, sectari. Conquiescere illi debebant, & à turbanda Christi Ecclesia abstinere, si summus Pontifex Innocentius X. quinque propositiones, in quibus doctrina prædicti Episcopi continebatur, damnaret. Damnavit Innocentius X. constitutionemque Catholicam contra illas edidit. At quàm multi promissi, & obedientiæ Vicario Christi debitæ immemores, sententiam suam non correxerunt: nequaquam secundum sensum Jansenii damnatas esse, prætexentes? quamvis etiam istud Synodus sapientum, scilicet Facultas Parisiensis, hoc anno, quo hæc scribimus, censura sua declaravit post diuturnam disceptationem. Occurrit memoriæ, quod D. Gregorius Nazianzenus *orat.* 49. ad Arrii asseclas graviter pronuntiabat. Vel, si Arrianus non es, verum Filium de vero Patre natum, non factum agnoscis, cur non eum cum Patre unius substantiæ confiteris? *Frustrà times, ò homo, profiteri, quod credis: aut frustrà credis, si ita non profiteris, & meritò hæreticus denotaris.*

Concilium Hierosolymitanum sub Herode Rege, & Matthia summo Sacerdote, de hac quæstione, ubi Christus nasceretur, anno Christi primo, mundi 4051.

MAtthæi cap. 2. exponitur hoc Concilium habitum fuisse ex occasione trium Regum, qui Jerosolymam venientes cum muneribus statim post Christi nativitatem quærebant, ubi natus esset Rex Judæorum, Christus scilicet, ac Messias in lege promissus, ac tamdiù expectatus à Judæis. *Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Jerosolyma cum illo, & congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, ubi Christus nasceretur, at illi dixerunt ei: in Bethlehem Juda, sic enim scriptum est per Prophetam: & tu, Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.*

ANNOTATIO.

Odium dæmonis in Christum.

QUem Draco, ne nasceretur, impedire pluries voluit per Pharaonem, Nabuchodonosorem, Amanum, Antiochum, & alios sui odii in Messiam satellites, jam natum ex muliere interficere molitur per Herodem, ne redemptio humani generis sortiatur effectum. Sic Rupertus l. 12. *De Victoria Verbi Dei.* Sic Herodes egit, & sic peragere voluit, ut verè unus, vel præcipuus Diaboli filius, de quibus dicitur. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis perficere, ille homicida erat ab initio,* quia videlicet veritatem, ideſt, Christum, odit ab initio, odiumque suum desiderabat complere homicidio. Atque ad hoc tendebat congregatio hujus Concilii, si non illusus fuisset, Deo sic disponente, à Magis.

Dubitatur autem ab aliquibus, quinam intelligantur per Principes Sacerdotum. Nam aliqui intellexerunt eos omnes, qui fuerant in summo Pontificatu, qui ferè per singulos annos mutabantur pro Herodis voluntate, alii verò intelligunt viginti quatuor capita, aut primates Sacerdotalium familiarum, juxta earum distributionem à Davide factam. Omnes autem hos intelligi probabilius est, saltem eos, qui tunc Hierosolymis degebant, qui cum summo Sacerdote, qui tunc vocabatur Matthias, ac Scribis, & Doctoribus legis, in Synodum congregati, Regis Herodis quæstioni satisfacerent: ad habendam enim certitudinem de aliqua re, tria requiruntur, ait D. Thomas Angelicus, an Angli-

A cus, alius ab Angelico Doctore, *in Matth. cap.* 2. creditur enim multitudini, authoritati, & literatis. Unde congregavit multos, & authoritatem habentes, & sapientes. Prompta autem fuit responsio Synodi propter Prophetiam Micheæ omnibus illis sapientibus notam, Christum nasciturum in Bethlehem. Christus enim voluit nasci in Bethlehem propter *tria. Primò* ad vitandam vanam gloriam: propter hoc enim elegit duo loca, unum, in quo nasci voluit, scilicet Bethlehem; alium, in quo pati voluit, scilicet Jerusalem: & hoc est contra illos, qui gloriam quærunt, qui volunt nasci in sublimibus locis, & nolunt pati in loco honoris. Joan. 8. *Ego gloriam meam non quæro. Secundò* ad confirmationem suæ doctrinæ, & ostentationem suæ veritatis. Si enim natus fuisset in aliqua magna civitate, vir-

3. Ad ... bendam certitudinem.

B tus suæ doctrinæ potuisset adscribi humanæ virtuti. *Tertiò* ad ostendendum esse de genere David, cui promissio facta fuerat de Messia, ac Redemptore mundi, qui ex ejus sanguine, ac familia oriri debebat, ac consequenter ad insinuandum, se esse Messiam, qui habebat conditiones, quas illi Prophetæ assignaverant, quarum una erat, quòd in Bethlehem nasceretur, quæ si deficeret, continuò concluderent Judæi, illum non esse Christum, ac Messiam, quem expectabant. Ac, quoniam eò devenimus, operæ pretium ducimus hìc tantisper excurrendo, aliquas ex conditionibus Messiam tangentibus aperire, quas cùm Christo soli convenire manifestum fuerit, hinc concludatur, illum solum esse Messiam, hoc enim argumento solo Hieronymus *de sancta fide* Judæus ad fidem conversus, ac Benedicti deci-

C mi tertii Medicus, evidenter intulit solum Christum esse Messiam in quodam libello ea de re à se composito, tantò fructu, ut ultra quinque millia Judæorum ad fidem ex ejus recitatione converterentur.

Hierony... de san... fide pro... tiones c... tra Jud... quod Je... sit Messi...

1. Conditio adventus Messiæ est in tempore assignato in fine templi secundi ante ejus destructionem. Hoc patet per Malachiam cap. 3. *Ecce ego mittam Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & statim veniet ad templum suum dominator, quem vos quæritis, & Angelus testamenti, quem vos vultis.* Ex hoc enim patet, quòd Christus venire debebat stante adhuc templo: at jamdudùm eversum est. ergo venit Christus. Item hoc potest liquidè probari per quandam authoritatem, quæ est *in Sanhedrim* capitulo *col Israel* (alii allegant hoc caput *hillec*) & in Abadazara capitulo primo legitur in studio Heliæ, sex millia an-

Messias ... te eversi... templi ... sciturus

D norum mundus est, duo millia vanitatis, duo millia legis, duo millia dierum Messiæ. Notorium est autem, quòd Passio Christi fuit circa tempus illud, quo erant quatuor millia anni elapsi à mundi creatione. Item possumus per Prophetias Danielis conclusionem istam probare, qui illas 70. Hebdomadas inducit in libro suo cap. 9. Quæ nequaquam de alio, quàm de Rege Messia intelligi possunt. Et sic exponitur per Magistrum Moysem de *Zirona* in glossa hujus libri, ubi sic ait. *Et ungatur Sanctus SS.* ideſt, Messias ex filiis David sanctificatus, &c.

Messias ... sciturus Bethlehe...

2. Conditio est, quòd Messias nasciturus erat in civitate nuncupata Bethlehem de terra Juda. Patet per vaticinium Micheæ cap. 5. *Et tu Bethlehem Ephrata, nequaquam minima es in millibus Juda, ex te enim*

E *egredietur, qui sit dominator in Israel, & egressus ejus ab initio in diebus æternitatis.* Hanc Prophetiam glossat Rabbi Salomon hoc modo: Et tu Bethlehem, de qua egressus est David, secundum quod per ipsum scriptum est, filius servi tui Jesse Bethlehemitæ, Ephratum nuncupavit, parvulus est in millibus Juda, dignus erat fieri minor in generationibus milliarium Juda, & hoc propter labem Ruth Moabitis, quæ est in te. *Ex te mihi egredietur,* de te exiet mihi Messias filius David, de quo dicit scriptura, *lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Et sic est Chaldaicè interpretatum, de te coram me Messias egredietur, & egressus ab æterno à diebus æternitatis. Et hoc est, quod dicit scriptura: *ante solem permanet no-*

mene ejus, quod interpretatur Chaldaicè. *Et nomen ejus ab antiquo dierum, & sæculo nuncupatum*. Huc usque verba Rabbi Salomonis. Ex quibus colligitur, sicut & ex vaticinio Micheæ duplex Christi generatio humana in Bethlehem, & divina ab omni æternitate, quia erat Deus homo.

3. Conditio est, quòd Messias nasciturus erat de quadam virgine. Patet Jerem. 31. *Usquequò deliciis dissolveris filia vaga? Quia creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*. Et habetur in *Beresith Rabbà*, dicit Rabbi *Osua* filius Levi. Veni, & videbis, veni, & videbis, qualiter non est modus Dei, sicut modus carnalis hominis. Homo enim carnalis lancea percutit, & emplastris medetur, sed Dominus Deus noster non sic, quia cum eo, quod percutit, cum eo ipso medetur, quod quidem reperimus in Joseph, & Israel, Joseph per somnia percussus est, & per somnium curatus est. Et Israel in Virgine peccavit, ut habetur Ezech. 23. *Et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt*. Et in Virgine punitus est, ut habetur Thren. ult. mulieres in Sion humiliatæ sunt, & Virgines in civitatibus Juda, & in Virgine sunt consolati, sicut ait Jeremias, *quia creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*, dicit Rabbi *Hanna*, quia hic est Rex Messias, de quo David prophetaverat. Patet etiam Ezech. 44. *Et converti me ad viam portæ sanctuarii exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, erat clausa, & dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit, non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam*. Nulla talis porta invenitur, ideòque verè intelligenda est hæc porta de beata Virgine. Item Isaiæ cap. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. In Hebræo est *alma* significans Virginem, & puellam, qualis est beata Virgo, &, cùm offerret Isaias mirabile signum Regi Achaz, qui illud recusavit, convertit se ad domum David, cui dedit pro signo adventus Messiæ, Virginem parituram.

Virginitas Deiparæ.

4. Conditio est, quòd Rex Messias debebat esse filius Dei, nec debebat habere Patrem carnalem. Hoc patet per quamdam authoritatem, quæ est in *Beresith Rabbà* de Rabbi Moyse Prædicatore supra illud Thren. ult. *pupilli facti sumus absque patre*. Dicit Rabbi Barrachias. Deus Israel sic ait. Vos dicitis, vos esse pupillos sine patre. Talis erit mundi Redemptor, quem ex vobis suscitabo, quia non habet Patrem, sicut scriptum est, Zachar. cap. 6. *Ecce vir, Oriens nomen ejus, & subter eum orietur*, & Israel cap. 53. *Et ascendet, sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti*. Et de ipso David, *ante Luciferum genui te*. Et alibi. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu*. Item habetur in libro vocato, *midras Sirhasirim*, idest, glossa libri Canticorum, cap. 3. *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*. Dicit Rabbi *Hanna*. Investigavimus per scripturam universam, & non invenimus, quòd Bersabee Salomoni filio suo diadema fecisset. Est igitur stupendum, quid diadema illud significare velit. Dicit Rabbi *Johanna*. Quæsivit Rabbi *Simeon* à Rabbi *Elyager*, filio Rabbi Joseph, dicens: Audivisti unquam à Patre tuo, quid esset diadema illud, quo fuerit Salomon à Matre sua coronatus? qui respondit, Etiam. Et ille, Quid & Rabbi *Elyager*: Ille Salomon est Deus, qui à principio diligens Israel vocavit eos, filia, ut habetur Ps. 43. *Audi filia, & vide*. Deinde pro majori dilectione; vocavit eos, soror. Cant. 5. *Aperi mihi soror mea*, posteà jam summè eos diligens vocat eos, mater Is. 51. *Attendite ad me, populus meus, & Tribus mea mater mea est*. Eadem hora surgens Rabbi Simeon, osculatus est eum in capite, dicens: Posito quod non verè, nam nisi, quòd hoc verbum audiverim, sufficit mihi.

Messias filius Dei.

Itaque diadema, quo Salomon à matre coronatur, est humanitas nostra, quæ divinitati ejus unita est.

5. Conditio erat, quòd Reges Orientis, & Reges Sabba ad Regem Messiam adorandum venturi erant, & auri, atque thuris munera oblaturi. Quod patet per illud, quod habetur in *Beresith Zota*. dixit Rabbi *Osua*. Si dixero tibi unum verbum bonum, dices tu nomine meo? qui ait: Quod est? & ipse: Novimus, inquit; quòd omnia numera illa, quæ Jacob Pater vester dedit Esau, gentes pro tempore restituere habent Regi Messiæ. Scriptum est enim: *Reges Tharsis, & insulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent*.

Magorum adventus.

6. Conditio, quòd ejus adventus fuerit annuntiatus per certum præconem in deserto, qui fuit Joannes Baptista. Is. 40. *Vox clamantis in deserto; parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri*. Et Malachias cap. 3. vocat eum Angelum: *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam, & statim veniet ad Templum sanctum suum dominator, quem vos quæritis*. Et in fine suæ Prophetiæ Heliam eum appellat convertentem cor PP. &c.

Præcursoris prædicatio.

7. Conditio, quòd ante ejus adventum omnes animæ humani generis propter peccatum primi parentis descendebant in infernum. Habetur enim in *Midràs Thillim* super illud Psalm. 48. *Quique terrigenæ, & filii hominum, simul in unum dives, & pauper*. Quique terrigenæ. Isti sunt filii Adæ, & filii hominum, isti sunt à Noè usque ad Abraham. Dives ille est, qui de legis scientia ditatus, & pauper ille est, qui pauper est legis. Simul in unum descendunt in infernum pariter, etiamsi Princeps studiorum existat. Item Psalm. 85. *Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori*. Dixit Rabbi *Joda*. David dixit, Domine Deus, adulterantium supplicium est, ut mittantur in profundum inferni, & inde liberasti me. Dixit Rabbi Salomon, quòd hoc fuit, quandò dixit ei Nathan. *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris*. Item in *Midras Chœlet*, & Glossa Ecclesiastis super illud: *Justus perit in justitia sua*: dicunt sic Doctores. Hoc dicitur de Moyse, qui quidem factus est similiter filius cujusdam mulieris, quæ cùm esset prægnans, in vinculis posita est causa criminis, ubi post partum mortua est, & filius ejus nutritus est in carcere, ac ibi mansit. Cùm autem post aliquod temporis spatium, Rex per ostium carceris transiret, juvenis ille clamavit dicens: Domine hic natus, & nutritus sum, cùm ego nihil peccaverim, cujus delicto sum hic? & Rex ei: Propter delictum matris tuæ. Quòd autem istud esset usque ad Christum, probatur ex libro *Beresith Rabbà*, ubi de Messia explicatur istud Osee 13. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos*, & Is. 35. *Redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum*. Sion in isto loco nihil aliud est, quàm paradisus.

Lymbus Patrum.

8. Conditio est, quòd debebat tertia die resuscitari, & deindè ad cœlum ascendere, & sedere ad dexteram Patris. Osee 6. *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus*. Rabbi *Moyses* Prædicator in Genesi magno super id Genes. 22. dicit autem, *die tertio elevatis oculis vidit locum procul*: dixit, multæ sunt in scriptura sacra dierum Trinitates, quarum una est resurrectio mortuorum. Et in *Midràs Thillim* dixit Rabbi *Joda* in nomine Rabbi *Hannæ*, futurum est, quòd Deus Messiam sedere faciat ad dexteram suam, sicut scriptum est: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis*, Et in Chaldaica translatione sic habetur. *Dixit Dominus verbo suo*.

Tertia die surrectus è mortuis.

9. Conditio, quòd Messias legem, atque doctrinam novam daturus erat, probatur ex Is. cap. 2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium; & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & di-*

Lex nova.

& dicent: venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus, quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem. Glossa Rabbi *Salomon*: elevabitur super colles, quia miracula quidem habent fieri in eo, majus erit miraculis montis Sinai, atque Carmeli, & Thabor. Quod ergo miraculum illud erit? subditur, quia *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem*, idest, *omnibus gentibus*. Item habetur Jerem. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel, & domui Juda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris, &c.* Item If. 11. *In die illa erit radix Jesse, quæ extat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum ejus gloriosum*.

Sacrificium panis, & vini. 10. Conditio erat, quòd sacrificia in templo offerri solita debebant annullari excepto sacrificio panis, & vini. Patet per istud Malach. 1. *Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum, &c. Non est mihi voluntas in vobis; & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*. Per quam authoritatem ostenditur, quòd non in solo templo, sed ubique offerri debebat sacrificium ex re aliqua pura, & munda, non ex adipe, & sanguine cum igne, & fumo. Sæpiùs etiam repetitur in *Talmut*, in tempore futuro universa sacrificia, excepto sacrificio confessionis, annihilata erunt. De Sacrificio etiam panis, & vini habetur in Beresith Rabbà, & Rabbi Moyse Prædicatore supra illud Genes. 14. *Melchisedech Rex Salem obtulit panem, & vinum; erat enim Sacerdos Dei summi*. Dixit Rabbi filius *Enachinam*. Iste Melchisedech erat Sem filius Noë. Sed quid vult dicere proferens panem, & vinum? Ostendit, quod docuit eum Sacerdotii actum, qui erat panem, & vinum sacrificare. Et hoc est, quod habetur Psalm. 109. *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Quis est ille? ille est Rex Messias, de quo scriptum est: *Ecce Rex tuus venit tibi justus, & Salvator*. In hoc, quod dicit proferens panem, & vinum, correspondet ei, quod habetur Psalm. 75. *Erit placentula panis in summis montium*. Et in Chaldaica translatione habetur: *Erit sacrificium panis in terra in capite montium Synagogæ*. Qui cæcus non est, videre potest, quòd clarè hæc authoritas probat nostram intentionem. Montes Synagogæ Sacerdotes Ecclesiæ sunt, qui de facto cunctis diebus Messiam elevant super capita sua. Quod minimè potest negari, nisi ab illis, quibus venit maledictio Isaiæ, ut oculis, & corde cæci fiant, quos Deus illuminare dignetur.

Mũdorum, & immundorum ciborum usus. 11. Conditio erat, quòd cibaria in veteri testamento porohibita permittantur. Patet per authoritatem, quæ est in *Beresith Rabbà*, de Rabbi Moyse Prædicatore, ubi sic habetur. Quid docet in Psalmo 45. dicens: *Dominus solvit compeditos?* omnia animalia, quæ fuerant prohibita, velut immunda in hoc sæculo, Deus mundificabit, atque licentiabit in futuro tempore Messiæ, sicut filiis Noë primitùs munda erant, ut scribitur Genes. 9. ubi habetur, *& omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum, sicut olera virentia tradidi vobis omnia*.

Conversio gentium. 12. Conditio, quòd post ejus adventum Idololatria in mundo cessare debebat, & omnes gentes in eum crediture. Patet per illud, quod dicit Jacob Patriarcha Genes. 49. *Donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*. Item Psalm. 101. *Scribantur hæc in generatione altera, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum*. If. 45. *Convertimini ad me, & salvi eritis omnes fines terræ*: & de Christo ibidem dicitur. *Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad ultimum terræ, &c.* Et hodie omnes cognoscunt Deum mundi creatorem esse, etiam Mauri, Judæi, Mahumetani, etsi aliis erroribus non careant, Atque ex gentilibus assumuntur in Sacerdotes. Quod valdè displicet Judæo, qui nonnisi de genere Aaron assumendos putat, cùm post adventum Messiæ Sacerdotii gratia mirabiliter ampliata sit, quod patet per authoritatem, quæ est in *Mechiltà*. Dixit Rabbi *Barachias*, de quo dicebat Job, *foris non mansit peregrinus*; hoc est utique, quia parati sunt peregrini, ut tempore Messiæ Dei Sacerdotio fungantur.

Baptismu[s] 13. Conditio est, quòd per baptismum aquæ sanctificari animæ debebant. Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris, & ab omnibus Idolis vestris mundabo vos*. Habetur in libro de *Joma* cap. *Yam hac qui purim*. Fons Israelis Dominus est, quia, sicut fons mundat sordes, sic Deus Israel peccata cum aqua mundat.

Paupertas & humilitas Messiæ 14. Conditio est, quòd conversatio Messiæ nobiscum in paupertate, & humilitate futura erat. Zach. 9. *Exulta satis, filia Sion. Ecce Rex tuus veniet tibi justus, ipse pauper, ascendens super asinam, & pullum filium asinæ*. ubi dicit Rabbi *Salomon*; Quòd impossibile est textum illum de alio declarari, quàm de Rege Messia, quia mox sequitur: *Et loquetur pacem gentibus, & potestas ejus à mari usque ad mare*. Ubi designatur ejus fides per universum orbem extensa. Ideò autem venit in paupertate contra imaginationem Judæorum, ut nos doceret, quòd ejus adventus non erat, ut divitias, vel felicitates corporibus daret, sed animabus, quia regnum ejus non est de hoc mundo.

Passio ejus & mors. 15. Conditio est, quòd multa vulnera, & passiones passurus erat, Isaiæ 53. *Verè languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portavit; & nos reputavimus eum quasi leprosum, percussum à Deo, & humiliatum*. Habetur in *Beresith Rabbà* de Moyse Prædicatore, quod Sathan dixit coram Deo, Domine mundi, sine me tentare Messiam, & generationem ejus, &c. Et cœpit Deus facere cum Messia pactum dicens ei, Messia juste meus, parata sunt peccata istorum, qui sunt inclusi, ut te in labore terribili ponant: oculi enim tui videbunt, aures tuæ magnum repudium à mundi gentibus audient, nares tuæ multos fœtores odorabunt; os tuum amaritudinibus satiabitur, lingua tua palato tuo adhærebit, cutis tua siccabitur super ossibus tuis, corpus tuum præ tristitia confractum erit. Si hæc omnia sustinere libet, benè quidem, sin autem, noveris, quòd ego de mundo illos expellam. Respondit Messias: Domine mundi, cum his sum ego jucundus, & super me has passiones volo recipere, sub tali conditione, quòd resuscitem mortuos, qui ab Adam primo parente usque ad præsens mortui sunt, & non solùm illos servabis, verùm & quos lupi, & leones devorarunt, & qui in mari, & in flumine perierunt, & non solùm hos, sed etiam abortivos, &c. Et Deus illi ait: Ego hæc omnia tibi concedo. Eadem hora Messias omnes passiones supra se amore magno percepit. Et hoc est, quod dixit Isaias cap. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit*. *Cauc.*

In ejusd[em] mortis [ul]tionem J[u]dæorum [ca]ptivitas 16. Conditio est, quòd Judæorum captivitas fuit propter ingratitudinem illorum erga Messiam, quæ odium gentis nuncupatur, & quod abinde Deus Pater cœlum clausit, ne orationes Judæorum audiantur. Verumtamen conversionis januam semper pœnitentibus, & baptizari volentibus apertam patefecit. Reperitur enim in *Talmut*, quòd Doctores legis temporis illius dicunt: Quomodò fieri potuit, quòd in templo secundo, in quo nulla fuit idololatria, nec alia ignominiosa peccata, ubi erant quàm multi viri religiosi, viri probi, homines sapientes, & justi, tàm sævæ punitionis rei facti sunt, ubi nullum aliud scelus erat, nisi invidia, & odium gratis? Et certè verum dicunt Judæi hujus temporis: non tamen intelligunt id esse propter odium, & iniquitatem, quam erga Messiam habuerunt. & habetur in Talmut in libro *Berachoth*, idest, benedictionum, in cap. *heu vendium*, idest, non stabunt.

bunt. Dixit Rabbi *Eliazar*: A die, quo templum fuit destructum, orationis portæ clausæ sunt, sicut scriptum est in lamentatione Jeremiæ cap. 3. *Sed, cùm clamavero, & rogavero, exclusit orationem meam*, &c. Attamen, si benè probabimus, quòd portæ orationis clausæ sint, certum tamen est, quòd portæ conversionis omnibus temporibus sunt apertæ, & hoc patet per quamdam authoritatem in *Midràs Thillim*. dixit Rabbi *Samuel Baranchina*. Scriptum est Psalm. 64. *Spes omnium finium terræ, & in mari longè*. Sicut mare est apertum, & quilibet volens omni tempore poterit se in eo balneare: ita est conversio, quòd, quicumque voluerit converti, omni anni tempore poterit, & à Deo recipietur, quod apertiùs dicit Isaias cap. 60. *Et aperientur portæ tuæ jugiter, die, ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium*.

Messias verus Deus, & verus homo.

17. Conditio est, quòd Messias futurus esset verus Deus, & verus homo. Quòd enim sit verus Deus, probatur per illud, quod habetur in *Midràs Thillim* super illud Psalmistæ. *Quoniam apud te est fons vitæ*. & dicit Rabbi *Joanna*. Simile est hoc homini, qui per auxilium cujusdam lucernæ pergit ad lucem in nocte, quam quidem extinctam à vento iterùm accendit, & rursùm incendit, & hoc fecit sæpè. Demùm ipse dicit, ut quid tantus labor erit? Volo expectare, donec sol extet, ad cujus lucem faciam iter meum. Simili modo fuerunt filii Israel subjugati in Ægypto, & evenientes Moses, & Aaron liberarunt eos: deindè fuerunt subjugati in temporæ Sisaræ, & evenientes Barach, & Tebbora liberarunt eos, & sic in quolibet tempore, donec dixerunt, valdè sumus in liberationibus fatigati, quia eo, quòd fuerint per carnales homines, confestim, sicut priùs, tribulamur. Sed jam post hac non placet, nisi per Deum, liberari, & hoc est, quod dicit David in Psalmo 118. *Deus Dominus, & illuxit nobis*, &c. Item in quodam libro vocato *Thorat Cohanim*; id est, lex sacerdotum, scribitur, quod sonat illud, quod habetur Levitic. 20. *Ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosque eritis mihi populus*. Simile est istud cuidam regi, qui perambulabat hortum suum ad habendum solatium, quem cùm hortulanus vidisset, abscondit se, & rex dixit ei: Noli timere, ne abscondas te à me, quoniam similis tui sum. Similiter tempore futuro Deus ambulabit inter justos, ut delectetur cum illis: justi autem videbunt eum, & expavescent, quibus Deus utique dicit: Nolite formidare me; quia similis vestrum sum, attamen, licèt vobis similis existam, ne fortè credatis, quòd timor meus non sit super vos, scitote, quòd Deus vester sum, vos autem populus meus.

Atque, licèt in istis aliqua sint fabulosa (ut proprium est Rabinorum quarto modo fabulari) licet tamen in luto aurum quærere, & Judæos propriorum doctorum quibus credunt, & quorum Theologiæ assueti sunt, testimoniis convincere, atque ex his omnibus simul collectis concludere adversus ipsos, Jesum Christum esse Messiam promissum, & expectatum ab initio mundi, ut assereret mortales in libertatem gratiæ, & gloriæ, quam per primi parentis lapsum amiserunt: & mirum est, cur his perspectis non conquiescat gentis Judaicæ odium adversus Christianos, qui eorum Patriarchas tanta veneratione complectuntur, ac Apostolos ex eorum gente oriundos divinitùs inspiratos fateantur. Sed ut advertit idem Hieronymus à sancta fide in fine libri primi contra Judæos, cùm authoritates, quæ sunt pro Christo in Talmut, legunt, relinquunt, & negligunt. Sed & mulierum, filiorumque, ac uxorum amor viam conversionis, & veritatis cognitionem impedit. Itemque amor pecuniarum, quæ cum usuris, ac aliis fraudibus acquirunt. Itemque eorum intellectus, imaginatio, & studium, oppositionibus, constitutionibus, ceremoniis, atque moribus Magistrorum Talmut vehementer inclinantur, in quibus diebus omnibus vitæ suæ fuerunt enutriti. Magna enim virtute, & magnanimitate opus est, ut quis à moribus, in quibus longo tempore inveteratus fuerit, velit se se-

Judæorum unde difficilis conversio.

A parare, ac semetipsum superare. Quamvis aliquibus id accidat, qui Divinæ gratiæ, quæ omnes ad veritatem invitat, morigeros se præbentes bona temporalia comparatione spiritualium flocci pendentes Christi fidem amplectuntur, nec alium Messiam frustrà expectant, sicut Arthurum Britannia. Denique Litteræ sacrarum Scripturarum nimis adhærent, non attendentes ad altiora mysteria, quæ Deus in eis significare voluit, pueris similes, qui solas libri figuras, & imagines inspiciunt, non ea, quæ figurantur. Dixit autem Apostolus, littera occidit, spiritus autem vivificat. Sæpe in Scripturis Deus promittit liberationem populi per Messiam, restitutionem Jerusalem in statum amplissimum: miseri Judæi, qui nihil nisi terrena sapiunt, hæc intelligunt de liberatione à captivitate terrena, ac de regno B terrenæ Jerusalem, Deus verò, cujus consilia sunt altissima, cujus cogitationes excelsiores sunt humanis cogitationibus, ad spiritualia in his intendebat, de liberatione à peccato, & ab inferno loquebatur, ac de Jerusalem cœlesti, quæ paradisus est, in quo regnat Christus cum suis electis, quos felicitatis perfectissimæ reddit participes. In hoc verò mundo, quæ vilia sunt, quæ minima sunt, quæ contemptibilia elegit, sapientiam, prudentium hujus sæculi reprobans, ut propter ea etiam voluerit nasci in minima civitate Bethlehem. Excursionem hanc, Lector, æqui, bonique consule, etsi instituto nostro non necessariam. Audivimus hoc anno inter aulicos etiam per sequiorem sexum, librum igne dignum lectitatum fuisse, in quo inducebantur ex omnibus ferè mundi Religionibus, qui causam suam tuerentur, & in qua Christus causa sua cadens exhibebatur. C Tam scelerato scripto occasione accepta digressiunculam hanc opponimus, ad resarciendum hoc dedecus ab iis, qui ut Christiani audire volunt Christo Dei filio illatum. Sed & doctrina hæc ferè fundamentalis est ad ea, quæ de Christo in majori parte Conciliorum discutienda venient.

Cæterùm de eodem argumento contra Judæos prodiit in lucem an. 1651. Parisiis nusquam antea editus liber inscriptus Pugio fidei Raymundi Martini Ordinis Prædicatorum, adversus Mauros, & Judæos, non ab simili methodo revincens Judæos per textus veteris Testamenti, & testimonia veterum Rabinorum. Ac sicut Poetæ ex homero: sic ex hoc Raymundo nondum edito hauserunt, qui adversus Judæos scripserunt, Petrus Galatinus ex Judæo Christianus in duodecim libros arcanorum transfudit omnia ipsius Raymundi D melioris notæ an. 1515. post 237. circiter annos à Raymundo. Item Porchetus Carthusianus Genuensis ditatus est in sua victoria.

Synodus Jesu Christi in Cæsarea Philippi ad designandum D. Petrum in Vicarium suum, & Pontificem totius Ecclesiæ an, ipsius Christi 33.

Non me auctorem constituo hujus Synodi, sequor D. Joannem Damascenum in oratione de Transfiguratione, cujus hæc sunt verba. In Cæsarea Philippi (Paneas autem hæc Philippi Cæsarea nunc appellatur, urbs olim clara, ac celebris, quæ in divinis litteris Dan vocabatur. Numeravit enim, inquit, E David populum à Dan usque ad Bersabee. In eaque urbe Dominus mulieris sanguinis fluxu laborantis cruentum fontem siccaverat) in ea inquam urbe cùm primum discipulorum suorum Concilium coegisset, atque illa vitæ Petra cathedram sibi in petra quadam ex tempore struxisset, interrogabat discipulos suos, dicens, *quem dicunt homines esse filium hominis?* & oret nimirum, ut homo, percunctationem proponit: ut autem Deus occultè eum erudit, qui primus vocatus, ac primus secutus fuerat, quem pro sua præscientia dignum Ecclesiæ Antistitem prædestinaret. Hunc ut Deus afflat. Quænam autem erat interrogatio? *Vos autem quem me esse dicitis?* At Petrus ardenti quodam zelo inflammatus, ac sancto Spiritu instinctus, *tu*, inquit, *es Christus Filius Dei vivi*. O beatum

os! ò prorsùs beata labra! ò Theologam animam! ò Deo afflata mentem, &c.

Atque inde Christus Petrum designat in Summum Pontificem; beatus es Simon Barjona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, *& super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Quibus verbis promittit D. Petro auctoritatem illam in Ecclesia, quam vivens exercuit post Ascensionem Christi, & quam Romani Pontifices ipsius D. Petri successores hactenùs exercuerunt, ipso illos mirabiliter conservante, per quem cœli firmati sunt, terraque constabilita est, atque inconcussa manet, quantumvis inferorum portæ hæreticorum ora, dæmonum organa impetum fecerint, in quo nunquam ita prævaluerunt, quin dici possit, *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum*. Qua de re multa hactenùs dicta sunt, & passim in toto hoc opere dicuntur. Tanta virtus fuit in his Christi Verbis, *tu es Petrus*, &c. Græcus textus Damasceni habet τὴν πρώτην τῶν οἰκείων μαθητῶν συναγέρας σύνοδον, cum congregaret primam Synodum discipulorum. Interpres vertit Concilium.

Psal. 63.

Addam hic tantùm verba celeberrimi quondam concionatoris Leonardi de Utino ser. 39. de Sanctis, qui est de D. Petro. Christus beatum Petrum summum Pontificem fecit, & Vicarium suum instituit quandò ei dixit, *Pasce oves meas*. Ad quam prælationem concurrunt quatuor. Primò Pater ipsum elegit Matth. 16. *caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est*. Secundò filius electum examinavit, & maximè in duobus, scilicet in fide recta quandò dixit; *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et Petrus respondit; *Tu es Christus Filius Dei*. Et in dilectione sincera: Quandò dixit, *Simon Joannis diligis me plus his?* & Petrus respondit. *Tu scis, Domine, quia amo te*. Tertiò Spiritus sanctus electum, & examinatum confirmavit, quandò in Pentecoste ad robur se sibi effudit. Ps. 74. Ego confirmavi columnas ejus. Quartò tota Trinitas electo examinato, & confirmato potestatem prælationis ei donavit in remissionem peccatorum, &c.

Sed nihil luculentius dici potest, quàm quod habet D. Cyprianus de Unitate Ecclesiæ, ubi hanc D. Petri potestatem ad tollendam omnem schismatis occasionem, & ad agnoscendam in dubiis veram fidem *compendio quodam veritatis*, contra hæreticos penitùs asserit. Quæ si quis consideret, inquit, & examinet, tractatu longo, atque argumentis opus non est. Probatio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: *Ego dico tibi, quia tu es Petrus*, &c.

Adverte tandem D. Damascenum benignè esse interpretandum, cùm D. Petrum primum vocatum esse asserit, nam priùs tempore D. Andræas frater ipsius vocatus est. Sed varii sunt prioritatis modi apud Dialecticos, de quorum aliquo loqui potuit D. Joannes Damascenus.

Concilium Hierosolymitanum sub Caipha Pontifice, & Imperatore Tyberio, propter miracula Christi celebratum anno ejusdem 34.

EX occasione miraculi, quod cum omnium admiratione patravit Christus resuscitando Lazarum jam quatuor dies habentem in monumento, ac fœtentem, ut ajebat soror ejus Martha, verita præ amoris teneritudine, ne ex tetro odore offenderetur, coactum hoc Concilium exhibetur Joan. 11. in quo Concilio quæritur consilium. *Collegerunt ergo Pontifices, & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent gentem nostram, & locum. Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit; sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jesus moriturus esset pro gente.*

ANNOTATIO.

REstat quæstio, ait Divus Thomas in cap. 11. Joannis, an Caiphas verba ista instinctu Spiritus sancti dixerit, vel maligni. Et cùm loquutus sit mendacium, ex invidia, & æmulatione innocentem morti adjudicans, videtur, quòd prophetaverit instinctu Spiritus maligni arreptitii. Hoc autem, ait idem Doctor, non videtur consonare dictis Euangelii: nam, si ita esset, Joannes non addidisset (*cùm esset Pontifex anni illius*) ideò ergo Caiphæ dignitatem addidit, ut insinuaret eum instinctu Spiritus sancti fuisse loquutum. Ex quo datur nobis intelligi, quòd etiam malos in dignitate constitutos Spiritus sanctus movet ad loquendum aliqua vera, & futura pro utilitate duntaxat subditorum. Hæc ille. Sed & ex hoc discendum est, quo pacto Deus mala in bonum convertat, quibus enim verbis cruentus hic Pontifex commovere voluit Judæos ad occisionem Innocentis, qui magis colendus erat ob miracula, quàm morti tradendus, iisdem verbis usus est ad Prophetiam de morte Christi, qua humanum genus liberare debebat: sicut usus est impia Nabuchodonosor voluntate ad castigationem, & emendationem sui populi: & quamvis pessimè erraret, si intentionis ejus habeatur ratio, non tamen si verba ipsa per se considerentur. Unde sicut linguæ Balaam motor fuit Spiritus sanctus, ita linguam Caiphæ movit ad annunciandam Redemptionis gratiam; nam Balaam libenter maledixisset verbis suis, quæ Deus præter intentionem illius ad bonum inflexit, Numero. 24. *Non potero immutare verbum Domini Dei mei*. Usque enim ad linguam, ait Albertus in Joan. cap. 11. operatur in talibus Spiritus sanctus, & non ad sensum, vel imaginationem, vel intellectum, ideò non sunt Prophetæ, quamvis prophetent. Sed melius, ut annotationem istam verbis Simonis de Cassia l. 11. cap. 45. locupletemur, qui author eloquentiæ præconio illustris est inter Scripturæ sacræ interpretes. A sæculo, inquit, consilium tanti mysterii per homines factum non fuit, in quo ab æmulis veritatis, & à nesciis perfidis nescienter per mortem de vita omnium agebatur, ac ignari mysterii de vita, & morte consultabant, divinum ab æterno consilium tractabant. Iniqui de magna virtute, injusti de summa justitia, Captivi de redemptione, venditi de pretio. Infirmi de conferenda sanitate, nihil boni præter commodum temporale intendentes pro seipsis. Invidi tractabant de magno beneficio, atque officio charitatis. Cæci de lucis mysterio. Terreni de Cœlo. Homines de Deo. Filii diaboli de filio Dei, & hæc, & similia ignota, ignotè ab illis fiebant, &, ut erant varii Oratores, quorum poterat quis in concilio sic orare. Hominem nobis infestum extorrem fieri à Patria, ut pax sit his, qui illam affectu primò colunt, sentio dignum.

Alius. Si adversus hunc abs re odio exardescimus, cùm tamen eum insequendi justa causa prærogata non fuerit, nulla excusatio criminis remanet.

Alius. Quo jure desævitur in hominem servientem?

Alius. Deperit omne honestum, si sancitur in pœna pro cultore honestatis.

Alius. Nescio ad quid instituta sunt jura, si non servantur in causa: ventiletur ergo causa hominis criminati, antequam judicium pœnale procedat.

Alius.

Alius. Divinæ, atque humanæ legis non est sine propria culpa judicare hominem in persona, quid fecit homo iste? A

Alius. Ad quid lex, si ejus non custoditur honestas?

Alius. Divinum est, necnon humanum est, quempiam præservare, si eum legis prævaricatio non accusat.

Alius. Crimen, & delictum quibus impetere satagimus hominem, aut fecit, aut nos facimus imposturam. Si fecit, secundum legem non procedere turpe sit: si fecimus imposturam, versa vice mulctandi sumus.

Alius. Cur sevimus in justum nostras injustitias arguentem? & si deforis audaciam fingimus, nostra conscientia nos accusat.

Alius. Quam turpe censendum, quòd constitutus in causa, quæratur ad judicium, si primo non sollicitatur examine. B

Alius. O quàm turpius, si quispiam invenitur innocentiæ tutor, atque defensor, etiam si suspectus esset in causa, tentandum esset pro ejus tuitione, ne publico judicio deperiret.

Alius. Lex non agit, nisi adversus eos, propter quos posita est, si prævaricator est legis, convincat eum malitia sua, non impetuositas nostra.

Alius. Etiamsi justus esset, plectendus est pœna, cùm ipsius verbis, & moribus respublica commovetur.

Alius. Non est necessaria ista virtus, per quem sæpè civitas tumultibus inhorrescit.

Alius. Homo factionis periculo est Patriæ, sit igitur abolendus.

Alius. Is, qui sibi vendicavit plebejorum fidem, facilè potest, ad id, quod voluerit eorum corda inflectere, quorum est perniciosa seditio. C

Alius. Etsi justus, vel injustus, omninò à politicis moribus dissimilitudinem habet: nulla ratione tolerandus est amplius.

Alius. Etsi justus, aut illum avellamus ad nos, aut nos sibi honestè sociemus.

Alius. Si illi societate copulemur, aut eum justum, aut nos fatebimur peccatores.

Alius. Exilio tradere mitius, ac honestius est.

Alius. Captus mittatur ad Cæsarem.

Alius. Sub interminatione cujusdam supplicii pellatur à finibus nostris.

Alius. Alligetur compedibus in silentio, &c.

Unus autem ex eis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis. Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit, ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Atrociter iste hominem innocentem determinavit ad mortem, causa necis non quæsita. Omnibus oratoribus auditis velut animosior in nece justi, & astutior in verbo mortifero, arguens de ignorantia oratores ait: *Vos nescitis quidquam*. Non placent mihi, nec expediunt patriæ vestra consilia: impertinentes sunt orationes vestræ. Ego autem utilius cogitavi, ut iste solus moriatur: jam adimplebatur Propheticum dictum Psalm. 30. *In eo, dùm convenirent simul adversum me, accipere animam meam conciliati sunt.* Et sufficientiam Christi, etiam volens dixit, quòd unus, & quidem mortuus omnibus valeret ad vitam. Quid igitur vivus, si sub tremendo mortis imperio omnes à morte liberat? quid regnans erit facturus, qui talia facit morti subjectus? Hæc, & plura Author ille magis vero similia, quàm vera, saltem majori ex parte. D E

Porrò hoc Caiphæ judicium simul cum sequenti in proximo Concilio locum dedit pluribus adagiis. 1. Est novus Caiphas. In eos dictum, qui non meritis, sed argento sibi gradum faciant ad gradus Ecclesiasticos. Sic Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 3. premit quemdam Zozymum Presbyterum. Nonne prophanè prophano modo accepisti Sacerdotium, rem videlicet cœlestem pecunia suffuratus, *novumque Caipham te præbens*, ut qui res arcanas, ac mysticas argento tibi compararis? 2. Est Caiphæ Concilium. Gregor. Nazianz. orat. 31. *sive Caiphæ Concilium, quo Christus condemnatur*, sive quocumque tandem nomine conventus hic appellandus est, qui omnia evertit, ac perturbavit. 3. Est filius Caiphæ, pro homine scelerato, ac sacrarum rerum temeratore. Petrus Damiani lib. 1. Epist. 20. Quicumque se ad hoc flagitium impulerunt *filii Caiphæ, primogeniti dicendi sunt Sathanæ*. Adjutores AntiChristi, adversarii veritatis, & est aula Caiphæ. Sic in cujusdam Epistola, qui exilium Martini Papæ describit. Eduxerunt autem sanctum Apostolicum virum de cella judicii, *magis autem ex aula Caiphæ*. Apud Aloysium Novarin. in adagiis Sanctorum Patrum.

Quid boni huic Concilio, & quid mali?

Nihil ex omni parte beatum, neque undequaque miserum. *Boskierus in Codice Euãgelico, seu conc. 25. in pass.*

Malo isti Concilio hæc insunt bona.

Dignitas triplex, quæab

1. Sacris. Nam ibi Sacerdotes, iique proceres.

2. Literis, nam ibi scribæ, doctores, literarum SS. professores. *Bona hujus Concilii.*

3. Ætate senectutis. Nam ibi seniores. Senes Conciliosi. In senibus prudentia, experientia, visque exemplorum. Rara datur longo prudentia temporis usu, ait ille tertius Cato de Cęlo lapsus.

4. Reg. 13. Hieroboam consilio juvenum usus, regni decem partes amisit.

Concilii hujus exemplo, auctor ego ad Concilium, etiam bellicum, non solùm palliatos, aut paludatos advocandi, sed & togatos, ac imbelles senes.

At dux, & miles, inquis, experientia melior. Certe, sed non rerum omnium. Qui enim? Nam paucis annis quisque militavit, etsi vita tota. Vita brevis, ars verò longa, ait medicus.

Literati autem, helluonesque librorum, è libris omnia omnium temporum experimenta in promptu habent, stratagemata Alexandrorum, Annibalium, &c. legunt: pleraque ab ipsis scripta, qui aut gessere, aut, cùm gererentur, interfuere.

Mala verò illi, à

1. Tempore: nocte enim coitum est. *Plura mala hujus Concilii.*

2. Loco in domo privata Caiphæ.

3. Modo: non invocata numinis ope.

4. Præcipitantia: vix dùm benè captus, judicatus est, etiam ante auroram.

5. Affectibus: iras enim, & odia sequutus quisque.

6. Falsi studio: quæsiti enim studiosè falsi testes.

1. Tempore noctis negotia suspecta, cùm nihil nocet mora expectatę lucis, ut hic.

Qui malè agit, odit lucem.

Job. *Oculus adulteri observat caliginem.*

Varronis sanctio fuit S. C. ante exortum, aut post occasum solis factum, ratum non esse.

Senec. l. 1. de tranquil. vitæ cap. 14. majores nostri novam relationem post horam decimam fieri vetabant.

Nox profundior, & Cęna lautior, ac lætior ab Agno Paschali judices hos faciebat somno graves, dormitabundos, & ad censuram tantam ineptos.

Plutarch. in apophth. benè Machetes quidam, qui à Philippo ad Philippum damnatam causam appellavit, quòd pro tribunali sedens Rex dormitabundus, nec satis ad causæ æquitatem advertens judicasset.

Stob. ser. 13. & anus illa non malè, quæ pari fortuna ad Philippum appellavit vigilantem.

Si Areopagitas noctu, ut plurimum, judicasse ais: ego respondero, hoc eo id fecisse eos, ut ne affectus ullus cognitos reos temerè aut absolveret, aut premeret.

Rursùs, hoc illos ex more fecisse: nos vero loqui de iis, quibus etsi insuitata nocturna Comitia, nocte tamen convenire, affectus præceps imperitat.

2. Loco. Nam in domibus privatis Annæ, Caiphæ.

Judæorum veteri more, in portis urbium judicatum.

Romanorum vet. judicia in agro.

Pro-

Propert. lib. Eleg. de antiqua Roma. buccina cogebat priscos ad verba quirites,

Areopagitæ sub dio judicavere,

Publicum amat, quod decorum.

Plutarch. In apopht. Reg. Antigonus, Marsiæ fratri postulanti de sua causa, domi cognosci: si nihil, inquit, præter jus agimus, melius fiet in foro, cunctisque audientibus.

Sed, nec Romanis quidem locus quislibet publicus, justus locus senatus habendi, sed templa tantum, neque universa, idest, omnis alicujus Dei ædes.

Zonaras insinuat; nam, Ulsmensium legatos clàm missos Romam, ægrè impetrasse narrat, ut in ædibus privatis (ne eorum legatio evulgaretur) senatus conveniret.

Et Dion. lib. 5. ultimis temporibus, cùm in rempub. invasisset Octavianus, decrevit, ut & senatores thure, ac mero supplicarent illi Deo, in cujus templo senatus habebatur.

Concilia Romanis, potissimum in deorum immortalium templis, ut, veneratione quoque loci, senatores à pravis cogitationibus abducerentur.

Servius in illud 7. Æneid. augusta ad mœnia, &c. nisi in augusto (i. augurio consecrato) loco, senatus Concilium habere non poterat. Unde templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc conveniret senatus, ubi erant virgines; nam hæc fuerat Regia Numæ Pompilii. Ad atrium autem Vestæ conveniebatur, quod à templo remotum fuerat.

Tertiò, Modo. Non primum implorato Deo, nisi valde sero, cum dixit: *adjuro te*, &c.

Varro, & Appian. l. 2. priscus mos, ut magistratus senatum habiturus, hostiam immolaret, auspicareturque.

Dion. lib. 54. Octaviani decreto cautum, ut & senatores thure, ac mero supplicarent illi Deo, in cujus templo senatus habendus.

Sveton. in vita Aug. quo autem lecti, probatique, & religiosius, & minori molestia, senatorio munere fungerentur, sanxit Augustus, ut priusquam consideret quisquam, thure, ac mero supplicaret apud aram ejus Dei, in cujus templo coiretur. Certè, si reliquarum rerum agendarum à diis capienda exordia, maximè judiciorum, criminum insectandorum, & fati de vita, ac necis.

Quartò. Præcipitantia. Vix dùm bene una hora captus Jesus, judicatur, damnatur conjurationis, id similius, quàm Concilio. Quantulum temporis, horula ad deliberandum, censendumque de morte, ac quidem viri tàm illustris?

Juvenal. satyr. 6. nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.

Mors inflicta non profligatur.

Plutarch. In laconicis prudenter Lacedæmoniorum senes, qui plures dies poscerent cognoscendis causis de capite, quod sc. si hic error nullus correctioni locus: sin verò indulgentius quis absolutus, liceat rectiùs postcà statuere.

Ut in bello, ita in damnatione capitis, semel errasse, plus satis.

Anton. Ser. de incorruptis judicibus Democrito, jure is judex probatus, qui cito intelligit, & lentè judicat.

Senatores Rom. in foro voluere sex horas accusatori, reo novem dari; ne paucioribus clepsydris tempore præscripto, causæ præcipitarentur.

Cn. Pompeii jusso, tandem rescissus hic numerus, atque accusatori duæ horæ, tres reo relictæ.

Quintò. Affectibus. Hos illi Consiliarios pessimos sequuti.

Perit enim omne judicium, cùm res transiit in affectum.

Nam exurgens Pontifex *scidit vestimenta sua*. Furor itaque mente præcipitat.

In æstus, Pontificem de throno deturbavit, & furor vestem conscidit.

A Ab irato Alexandro ad non iratum Alexandrum olim provocatum, nunc à Caipha ad Caipham, etiam provocandi justa causa.

Sed omnes unam unius hominis bacchantis vocem sequuti, eodem invidiæ morbo omnes ægri in partem ejus transiere.

Sextò, falsi studio. Ipsi judices, falsos testes aucupati. *Principes Sacerdotum, & omne Concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum*, &c. ait Euang.

Cæterùm de isto Concilio Judæorum plura suppeditat Osorius inter conciones quadragesimales. Magis placet subjungere, quòd præteriti sæculi concionator Ambrosius de Spiera piè meditatur circa præsens Concilium, septem voces fuisse passionis tempore Christum clamantes ad mortem. *7. voces clama... Christ... ad mo...*

B 1. Vox æterni Patris, clamabat enim: moriatur filius meus. Esdræ 3. moriatur, quia venit hora ejus. At quare, Pater sancte, an te offendit, an non diligens te, an non obediens? non. Sed propter nimiam charitatem, qua diligo mundum.

2. Vox benedicti filii. Volo mori, *Ps. clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ*. At quis desiderat sibi mortem? Non poterat modo congruentiori reparari natura humana, & honor Patris reparari. Infinitum honorem sibi usurpaverat natura hamana peccando, infinitum honorem Deo reddere poterat filius moriendo, & in victimam se offerendo, ideò dixit, volo mori. *Deus meus volui*.

3. Vox Spiritus sancti. Quia Pater propter nimiam

C charitatem non parcit filio, & filius pro inimicis vult mori. Numquid ego, inquit, qui sum amor Patris, & Filii ab eorum voluntate discors ero? Quid dicam? clamabo, moriatur, ut charitas nostra cognoscatur. O duri filii Adam, quorum viscera non commoventur!

4. Vox omnium beatorum Angelorum. Moriatur dulcissimus Dominus noster Jesus. At sunt ne inimici, an malum ipsis intulit? Non. Sed quia decretum Dei est, nec melius reparari possunt ruinæ nostræ. Ad Colosf. 1. *pacificans per sanguinem ejus, sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt*.

5. Vox omnium Spirituum reproborum. Quia, ajebant, animas nobis tollit, sedentem in telonio Matthæum ad se vocavit, Magdalenam peccatricem convertit, &c. ipso moriente mala nostra finientur. O pessimæ feræ nescitis, quid sub illa carne lateat. Job 39.

D *in oculis suis, quasi hamo capiet Leviathan*.

6. Vox omnium justorum in Limbo expectantium januæ cœli reserationem, soluto pretio redemptionis: quia pena privationis visionis Dei per passionem debet tolli. Quoties clamavit Isaias, *utinam dirumperes cœlos, & descenderes*, quoties David, *quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus*, &c. Luc. 11. *cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia*, &c. moriatur ergo Dominus noster.

7. Vox est omnium malorum, quorum peccata clamant in cœlum, *crucifige, crucifige*. Sed quid mali fecit? *venient Romani, & tollent locum nostrum*, &c. O dira impietas; nonne dixit, *regnum meum non est de hoc mundo?* nos dicimus, *expedit, ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat*.

E O Jesu Redemptor omnes mortem tuam sitiunt, & ardenti petunt animo.

Subjungo istis alia, quæ piè meditatur Baptista Delanuza hom. 39. quadrag. hodiernum Euangelium pelagus est immensum, in quo etiam Angelorum, ac supremorum Seraphim absorbentur intellectus. Duo nobis proponuntur concilia à Joanne Euang. unum ab hominibus celebratum: alterum verò in cœlis plenum. *Duo C... lia, ... vinum humat...*

Convocarunt Concilium in Jerusalem Pontifices, & Doctores, illi qui mundi totius erant oculi, flos sapientiæ Concilium sine Concilio: quia non est, consilium in Concilio contra Dominum. In unum convenerunt capita sine capite, & sine regimine rectores,

&

& ejus examinant actiones, ex quibus constabat manifestè, quod ipse esset Messias. Suffragia dant, & colligunt, eumque reum esse mortis conclamant universi. Stuporem omnem excedit ad tantam posse delabi cæcitatem, & quidem tales.

At verò multò magis illud admiror Euangelistæ, quod ait in Cœlo aliud celebratum fuisse Concilium, in quo interfuere tres sanctissimæ Trinitatis personæ, & in eamdem convenire sententiam.

In uno convenit, & præsidet tota baratri malitia, in altero verò tota Dei bonitas: in uno tota dirigit ignorantia, & cæcitas, in altero Cœli totius infinita sapientia; & nihilominùs ambo Concilia unum, idemque determinant. Illud causa fuit totius ruinæ Jerusalem, hoc reparationis Angelorum, ratioque magnitudinis cœlestis regni. Quis sapiens, & intelliget? &c.

Ne tibi persuadeas mortem Christi ab isto Concilio initium duxisse, ac decreto Caiphæ. Ab alio longè Concilio traxit originem, ab ipso scilicet Deo coæterno, priusquam essent stellæ, Angeli, ullave creatura, ut manifestè pateat, quàm ab antiquo nos Deus dilexit, ut nobis illi dicere liceat: *Charitate perpetua dilexi te.*

em. 31. Consiliarii Cœlestis Concilii fuerunt potentia infinita, suprema sapientia, & immensa bonitas. Expedit, *ut unus moriatur homo pro populo*, & cætera, quæ ibi explicantur, expensis accuratè singulis verbis. Digitum ad fontem intendisse sufficiat.

Concilium Hierosolymitanum sub Caipha Pontifice, & Tiberio Imperatore, dum captus esset Christus anno ejusdem 34.

SYnodus hæc est ultima veteris testamenti, dignior nomine Pseudo-Synodi, ac Concilii malignantium, seu conciliabuli impiorum, quibus non Spiritus sanctus, sed Spiritus malignus, & potestas tenebrarum præfuit. Sic de ea Matthæus cap. 26. *Principes Sacerdotum, & omne Concilium quærebant falsum testimonium adversus Jesum, & non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent.* Ac cum eorum testimonia convenientia non viderentur, Caiphas cupidus mortis Jesu, moræ impatiens, memorque prioris sententiæ in alio præcedenti conventu latæ, paucis ut causam absolveret, sic Jesum captiosè alloquitur. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei. Dicit illi Jesus, Tu dixisti. Verumtamen dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus Cœli. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam, quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt,* A *Reus est mortis.* Hæc Euangelistæ Matthæus, & Marcus.

ANNOTATIO.

EX errore hujus Concilii, in quo erravit summus Pontifex Hebræorum cum toto Concilio, volunt inferre Hæretici Pontificem Romanum cum toto Concilio errare posse. Nam quamvis Pontifex Hebræorum ex veriori sententia fuerit infallibilis cum suo Concilio in controversiis fidei, & Religionis dijudicandis, ut ex eo patet, quod *Deuter.* 17. promiserat Deus, quod ad eum provocantes judicii veritatem acciperent, & quòd sub pœna mortis tenerentur ejus sententiæ acquiescere: quod Deus non jussisset, nisi post ejus sententiam securi esse debuissent de veritate, præsertim in negotio fidei, & Religionis. Attamen cum jam Synagoga exspiraret, cum habitum est hoc Concilium contra Christum in vinculis positum, defuit illi assistentia Spiritus sancti, quæ paulatim illi subtrahebatur. Quod ostendit Becanus in Analogia veteris, ac novi Testamenti *cap.* 6. ex tribus Conciliis, quæ post Christi Nativitatem à Pontifice, & Sacerdotibus celebrata sunt. Primum tempore Herodis, cujus decisio fuit vera, ac ex infallibili Dei assistentia profecta, cum respondit, in Bethlehem nasciturum Christum. Secundum fuit post Lazarum resuscitatum, cùm disputaretur quid de Christo tot operante miracula statuendum esset. Quod partim erravit in eo, quòd Christum ex odio humano morti adjudicaret, partim non erravit in eo, quòd prædiceret Caiphas, ex instinctu divino eum moriturum pro salute Judæorum. Tertium fuit instante passione, in quo lata est mortis sententia contra Christum, ex instinctu, & afflatu diabolico, ut etiam Christus antea dixerat Joan. 8. *Vos ex Patre Diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis perficere.* Cæterum putat Baronius hoc Concilium fuisse Concilium Sanhedrim ex septuaginta Judicibus conflatum (anno 34.) sed cum scriptura tantum meminerit Sacerdotum, qui adfuerint, Concilium autem Sanhedrim ex Sacerdotibus, & Laicis constaret, ex senibus scilicet Israel *Num.* 11. idem censendum est de hoc Concilio, ac de altero sub Herode congregato.

Ecclesia infallibilis.

At hæc satis de Conciliis testamenti veteris. Cum illius status in morte Christi finem acceperit, hic signum statuimus, nec ultra progredimur in hac classe, etsi alia subministrare posset liber Actuum Apostolorum, nec non Historia Josephi. Sed quid juvat legis jam mortuæ Synodos perscrutari, cujus ceremoniæ nullius erant vigoris, ac fructus: & si nondum essent mortiferæ, id est, sub pœna peccati prohibitæ omnibus? Quod tantum contigisse post excidium urbis Jerusalem per Christum, in quo Deus sufficienter ostendit se Judæos, legemque ipsorum reprobasse in pœnam mortis Christo illatæ, multi arbitrantur: cum id antea apertè in urbe Romana prædicaret D. Petrus Apostolus cladem illam Judæis eventuram ob occisum ab ipsis Christum, & gaudium, quod de ejus morte conceperant, si fides adhibenda Lactantio *lib.* 4. de vera sapientia *cap.* 21.

SUM-

SUMMA CONCILIORUM.

SECUNDA CLASSIS CONCILIORUM Generalium, quæ in Oriente celebrata sunt.

Concilia Orientalia priora sunt.

UT lux, quæ Mundi purpurà est, maleficiorum inimica, navigantium directrix, oculus noctis, facies rerum omnium, quæque illis decorem tribuit, primò in Oriente paret, sic eximia quæque in hac Mundi parte primò exorta sunt. Ibi formatus est primus inter homines: ibi regna, & imperia primùm fundata fuere: ibi artes, & scientiæ florere cœperunt: ibi primùm Religio, qua nihil potius habet homo, duxit initium: unde nihil mirum, si & Concilia, quibus ipsa fovetur, ac firmatur Religio, simul ortum suum invenerunt. Quare, cùm nos eorum summam hìc exhibeamus, Orientalia, ante cætera, proponimus.

CONCILIUM APOSTOLORUM GENERALE HIEROSOLYMIS habitum pro condendo fidei Symbolo, ac Canonibus regiminis Ecclesiastici, nec-non assignandis Regionibus unicuique ex ipsis; D. Petro Præside, anno Christi 44.

FRanciscus Joverius Valetinus Academiæ Parisiensis Doctor Theologus, in ea est sententia, ut ex omnibus cœtibus Apostolorum, de quibus tractatur in lib. Actuum Apostolorum, nullus habeatur pro Concilio Generali, unde fit, ut Nicænam Synodum statuat pro prima œcumenica, & generali. Sic enim ille in exordio suæ collectionis sanctionum Ecclesiasticarum, in velitatione de Apostolorum Synodis.

Priusquam nostræ contentionis præcipuum attingamus scopum, operæ pretium erit difficultatem, tritam quidem eam, & apud doctos sæpè discussam, de prima œcumenica Synodo in medium obiter proponere: ut ejus B discussione, primariæ thesi de Apostolorum Synodis intelligendæ sternatur via, aditusque paretur facilior. Et, quamvis nodi hujus solutio multorum exercuerit ingenia: curiosior tamen videtur, quàm ut tractatione egeat longiore, quòd de nomine potiùs, quàm de re, instituatur disputatio. Sed ut ad rem cominùs accedamus; proponatur controversia in particulari, facta collatione primæ Synodi Nicænæ, ad Synodum aliquam sub Apostolis celebratam, utra fuerit prima œcumenica. Si ad œcumenicam Synodum exigas generalem convocationem, revera non dicentur œcumenicæ, quæ ab Apostolis habitæ sunt. Præcipua siquidem inter eas habetur *Acto.* 15. Sed, quia non fuit omnibus indicta, quorum C intererat adesse (tantùm enim aderant Apostoli quatuor, & aliquot pii, & prudentes viri, quos Beatus Lucas Ecclesiam vocat) non dicetur œcumenica. Erunt igitur media hæc concilia inter œcumenica, & Provincialia. Habita enim ratione materiæ (agebatur siquidem de fidei negotio) erunt universalia: habita verò ratione congregationis, quæ non fuit universalis, potiùs accedent ad provincialia, quàm ad œcumenica. Sed, quia aderant Apostoli peculiariter donati muneribus, & charismatibus Spiritus sancti, poterant illi quidem pauci numero de fidei rebus tutò statuere, quod non liceret hoc tempore, aliis non accersitis Ecclesiis. De numero Synodorum, quas Apostoli celebrarunt, maxima est inter Theologos contentio. Probabiliorem tamen sententiam, aliis non omninò neglectis, in medium pro- D ponemus.

Pluries Apostoli cōgregati. Sæpè fuisse Apostolos congregatos ad Religionis ne- A gotia tractanda, constat ex Actis Apostolicis. Testimonio tamen multorum Patrum, quatuor præcipui cœtus memorantur *Acto.* 1. 6. 15. & 21. quibus additur etiam cœtus, cujus fit mentio *Acto.* 4. Prima igitur post Ascensionem Domini congregatio fuit Hierosolymis, ad eligendum aliquem in locum Judæ proditoris, cui tunc sorte divina suffectus est Mathias, ut habetur Act. 1. cap. *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum*, &c. ad finem usque capitis. Secunda congregatio habita est etiam Hierosolymis, annò primo post Christi mortem, & Spiritus sancti missionem: ante Pauli conversionem (quæ eodem anno contigit) ad eligendum septem Diaconos, ut satis fieret expostulationi gentilium adversus Judæos: quòd gentilium viduæ non honorarentur in ministerio, id est, dùm eleemosynæ distribuerentur, non haberetur ratio gentilium viduarum: neque his subveniretur, ut viduis Hebræis, ut legitur *Acto.* 6. ab initio capitis usque ad finem. Quidam eam congregationem, quæ fuit post Spiritus sancti missionem, secundam appellant, cujus meminit Lucas *Acto.* 4. cap. *Dimissi autem venerant ad suos*, &c. ad finem usque. Sed hic cœtus propriè non dicetur Concilium, cùm non fuerit de aliqua re definitum: nec ea de causa convenerant Apostoli: sed Petrus, & Joannes, à vinculis liberati, eò se receperunt, ubi erant alii Apostoli, & omnes unanimes orarunt pro augmento gratiæ Spiritus sancti, & abundantiore ejusdem confirmatione. Quidam inter eam congregationem, quæ habetur *Acto.* 6. & eam, quæ *Acto.* 15. eliciunt quandam intermediam ex *Acto. cap.* 8. Cùm audissent Apostoli, quòd Samaria recepisset verbum Dei, miserunt Petrum, & Joannem, ut imponerent eis manus. Tertia Apostolorum congregatio, seu Synodus, ex qua desumpta est œcumenicorum formula decretorum in Ecclesia observata, *Visum est Spiritui sancto, & nobis*, Acto. 15. habita est Anno 14. à Christi Resurrectione, qui fuit secundus annus Claudii Cæsaris, cujus meminit Paulus ad Galat. 2. Deindè post annos 14. *ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in Gentibus*, &c. Subdit, *Et, cùm cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, & Joannes, & Cephas, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcisionem*, &c.

Ex

Ex contextu Paulino colligitur, agitatam fuisse hoc 14. anno eam quæstionem de circumcisione, à gentibus conversis, simul cum baptismo, recipienda: quæ lis, *Actor.* 15. dirempta est. Quia hæc Synodus fuit magna cum solemnitate celebrata, eam ad longum describere libuit, tametsi quatuor soli Apostoli interfuere: Petrus, Paulus, Jacobus, & Barnabas, & seniores, qui casu aderant Hierosolymis. Quarta desumitur ex *cap.* 21. *Actor.* propter contentionem de legis observatione, ad tempus Judæis permissa. Tunc Paulus purificavit se cum aliis: & ex Apostolis solus Jacobus interfuit cum Paulo illi congregationi. Inter eam, quæ habetur *Act.* 15. & hanc, quæ *Act.* 21. quidam interponunt eam, quæ habetur *Act.* 20. cui solus Paulus ex Apostolis interfuit: reliqui fuere Presbyteri, vocanturque majores natu Ecclesiæ Ephesinæ, qui ad Pauli præceptum convenere Mileti, ubi habita est hæc congregatio: quæ fuit velut Typus Diœcesanarum Synodorum posteà in Ecclesia celebrandarum.

Quasdam alias fuisse Apostolorum congregationes, non dubito, quarum sacra Scriptura expresse non meminit, ex receptis tamen colliguntur historiis, qualis est illa in obitu sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, cui omnes Apostolos adfuisse probabile multi existimant, inter eos etiam Nicephorus affirmat. Lege velitationem in Apostolorum Canones, quæ hanc proximè sequitur. Præterea Symbolum, quod ab Apostolis habemus, tanquam fidei formulam, in Concilio ab eisdem habito editum est, postmodùm traditum Ecclesiæ, ad nos usque per manus derivatum: ut testatur Clemens Romanus in Epistola ad Jacobum fratrem Domini, & Irenæus *lib.* 1. *cap.* 2. In mundum enim universum dispergendi, in unum coacti, antequam abirent, tesseram illam fidei unanimem, & concordem fidelibus describere voluerunt: quod Leo ad Pulcheriam Augustam scribit. Catholici Symboli brevis, & perfecta confessio duodecim Apostolorum totidem signata est sententiis. Eandem rem propriùs explicans Ambrosius, *Clavem*, inquit, *istam arbitror duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apostolorum Symbolo fides sancta concepta est: qui veluti periti artifices in unum convenientes, clavem suo Concilio conflarunt.* Existimat igitur Ambrosius, ad condendum Symbolum Apostolos in unum fuisse congregatos. *Hactenùs Joverius.*

[…]allúntur […]lla, Eras. Polyd. […]rg. tri[…]entes […]postolo[…]m Sym[…]. Concil. […]icæno.

Sed, ut istis assentiamus, arbitramur tamen Nicænam Synodum non posse dici absolutè primam generalem, sed tantùm primam post tempora Apostolorum. Quia saltem hoc Concilium, quod modò exhibemus, in ipso divisionis, ac separationis tempore collectum, in quo Principes Apostolorum Apostoli congregati sunt, & convenerunt in unum, & de quo tacet Scriptura sacra, meritò pro generali haberi potest: quod à summo Pontifice convocatur, ad quod omnes Episcopi vocantur, à quo nullus excluditur, cùm in eo omnes, qui supererant Apostoli, post primas Judæorum persequutiones, præsentes adfuerint. Primò quidem, ut regulam fidei statuerent, quam unusquisque eorum, qui prædicationibus eorum obaudiret, profiteretur corde, & ore ad salutem. Id enim ante omnia necessarium videbatur, cùm rectè de Deo sentire fundamentum sit omnis justitiæ, qua Deo gratum se homo exhibeat. Est siquidem aureum dictum perdocti viri. *Deus amor est, spes est homo, utriusque vinculum est fides.* Tanta nempe necessitas est fidei Christianæ, ut absque illa homo spe magnarum rerum plenus, Deo bonorum omnium Authori, ac datori optimo conjungi non possit, spesque omnes illius evanescant. *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est*, ait D. Athanasius in Symbolo, *ut teneat Catholicam fidem, quam nisi quisque integram, inviolatamque servaverit, absque dubio in æternum peribit.* Detrimentum quippe est illud maximum, si fides non habeatur, quod pereundum sit: *qui* enim, ait Dominus Joan. 3. *non crediderit, jam judicatus est*, & Marci ult. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Sed notandæ hìc particulæ duæ, post Serarium disp. 2. *de Symbolo Athanasiano*, quibus hoc tantum mali Athanasius exprimit. *Peribit*, ait, qui Catholicam fidem integram, inviolatamque non tenet, *Peribit*, inquam, non itaut, post temporis aliquantulum, meliore aliqua fortuna recreetur; ut, si aliquis exitio, & calamitati finis præstitutus; non, sed in *æternum*. Verum fortè istud quidem dicitur, at certum non est. Fortè Judicis ea clementia, & benignitas erit, ut æterno incredulos cruciatu mactare nolit. Fortè alia quæpiam ratio intentata hæc supplicia evadendi. Nihil horum, ait Athanasius, sed omnis omninò qui veræ, Catholicæque fidei, quoad omnem suam integritatem, & synceritatem expers est, *absque dubio in æternum peribit.* Hoc, mi Lector, expende.

[…]icæna Synodus quomodò prima.

[…]ureum […]ctum.

Necessitas fidei ad salutem.

Hinc est, quòd Apostolis sanctis ducibus à Deo constitutis generis humani ad beatam, æternamque vitam, prima cura fuit fidem Orthodoxam per universum orbem disseminare, maximè postquam excitata persecutione in Palæstina, ac ostensa D. Petro lintei è Cœlo demissi visione, intellexerunt apertum esse Ecclesiæ ostium gentibus. Idcircò, dispergendi cùm essent à se invicem, priùs in Concilium conveniunt, ac, ne in prædicatione Euangelii ulla ex parte vel apparens inter eos diversitas esset, quosdam fidei canones, quibus universam fidem perstringentes firmarent, ac stabilirent, constituerunt, quos proprio nomine Dei Ecclesia nominare consuevit Symbolum Apostolorum: vel quoniam, qui Christiani essent, eo Symbolo, velut tessera militari data, dignosci possent. Unde & notat Ruffinus Aquilejensis Presbyter in expositione Symboli Apostolorum, quæ inter Opera D. Cypriani inserta est, unde & quidam illam D. Cypriano attribuerunt, non scribi carthulis, atque membranis, sed retineri cordibus, tradiderunt, ut certum esset neminem ex lectione, quæ interdùm etiam ad infideles pervenit, didicisse, sed ex Apostolorum traditione. Discessuri ergo ad prædicandum istud & unanimitatis, & fidei suæ indicium Apostoli posuere: non sicut filii Noè discessuri ad alterutrum turrem ex latere cocto, & bitumine construentes, cujus cacumen ad Cœlum usque pertingeret: sed munimenta fidei, quæ starent adversus faciem inimici ex lapidibus vivis, & margaritis dominicis ædificantes, &c. Meritò ergo illi ab invicem separandi turrim superbiæ ædificantes, linguarum confusione damnati sunt; uti ne unus quidem posset advertere proximi sui loquelam: isti verò turrem fidei construebant, omnium scientiarum cognitione, & scientia donati sunt; ut illud peccati, hoc fidei probaretur judicium. Talis autem Concilii, in quo conditum sit istud Symbolum, expressè inter alios meminit Albertus Magnus de sacrificio Missæ *tract.* 2. *c.* 8. *tomo* 21. operum ultimæ editionis Lugdunensis.

Apostoli authores Symboli.

Sic autem se habet istud Symbolum, ut in duodecim articulos dividatur hoc modo.

Symbolum Apostolorum.

Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem Cœli, & terræ.

Et in Jesum Christum, filium ejus, unicum Dominum nostrum.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

Descendit ad Inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad Cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

Inde venturus est judicare vivos, & mortuos.

Credo in Spiritum sanctum.

Sanctam Ecclesiam Catholicam: Sanctorum Communionem.

Remissionem peccatorum.

Carnis resurrectionem.

Vitam æternam. Amen.

Hoc

Hoc Symbolum primum non fuit inter Symbola fidei, verisimile enim non defuisse in lege Mosaica aliquod Symbolum, quo Judæi fidem suam de uno Deo, & expectatione Messiæ, ac Redemptoris venturi profiterentur adversus infidelitatem Gentilium. Sed & Caramuel Doctor Lovaniensis commentario in regulam D. Benedicti numero 113. & 114. insinuat filios Dei, & filios hominum distinctis Symbolis usos fuisse, Sethiades nempe, & Cainitas: hi siquidem filii hominum, seu Adami dicti, quòd non Deum, sed Adamum primum mortalium principium agnoscerent, mundumque non à numine, sed casu, & fato effectum asserebant jurantes in verba Caini, quibus exponebat causam homicidii fraterni juxta Paraphrastem Chaldaicum Genesis 4. capite. *Non est judicium, nec judex, nec sæculum aliud, nec merces bona pro justis, nec pœna pro impiis, nec Dei misericordia creatus est Mundus, nec ejusdem miseratione gubernatur, eo quòd recepta sit oblatio tua cum beneplacito.* E contra autem Sethiades dicebant in eodem Paraphrastæ loco. *Est judicium, est judex, atque sæculum aliud, merces, etiam bona pro justis, & pœna pro impiis: misericordia quoque Dei conditus est Mundus, atque illius misericordia gubernatur: quia autem majora fuerunt opera Abelis operibus Caini, suscepta fuit oblatio illius cum beneplacito.* Hoc præfatus Doctor non incongruè in indice rerum sui commentarii vocat Symbolum Sethiadum contra impietatem Cainitarum, quos ut anathemate damnatos, & ut Hæreticos habuerunt, nominaruntque filios hominum, seu Adami, quòd ipsum absolutam hominum originem crederent, nec se à Deo, tanquam primo fonte, provenire prædicarent. Unde nec judicium, nec providentiam admittebant, contradicentes vero Symbolo fidei eorum, qui à Seth pro Abele substituto nati erant. Qua in contentione jam tunc à primordio Mundi erumpente, videre est imaginem Hæreticorum, qui per omnia sæcula articulis Symboli veræ, & Catholicæ fidei per distincta, & corrupta Symbola adversati sunt. Unde tantæ pugnæ, & tot dissensiones in gestis, & decretis Conciliorum leguntur pro formulis fidei, pro ectesibus, henoticis, ac Symbolis, quocumque nomine vocabat insignire.

Symbolū filiorum Dei, & filiorum hominum.

Mihi religio prætermittere doctam observationem Cardinalis Bellarmini in præfatione ad tomos controversiarum, humani generis hostem, etsi totus alioqui perversus, & ordinis perturbator esse soleat, tamen non sine ordine Catholicam veritatem in Symbolo contentam oppugnasse. Itaque primis CC. annis ab Ecclesiæ Christianæ exortu, totus fuit in primo articulo Symboli labefactando occupatus. Quid enim aliud volebant Simoniani, Menandriani, Basilidini, Valentinistæ, Marcionistæ, Manichæi, & universa Schola Gnosticorum, quàm non esse unum Deum Patrem omnipotentem? ubi verò id non successit; rursùs tempore consequente post annum Domini CC. nova castra Diabolus instruxit, & articulum secundum, quo Christi Domini nostri Divinitas explicatur, exagitare aggressus est per Praxeam, Noetum, Sabellium, ac Paulum Samosatenum, quibus post annum CCC. Arrius, & Eunomius alia arte. Ac, his nondùm extinctis, post annum CCCC. Theodorus Mopsuestenus, & ejus discipulus Nestorius, deindè vero Eutyches, ac Monothelitæ Sergius, Pyrrhus, Paulus c. p. Episcopus, nec non Macharius Antiochenus, & inter ipsos Apollinaris Mysterium Incarnationis quinque sequentes articulos variis artibus, ac machinis destruere studuerunt.

Hæretici cum ordine articulos Symboli impugnaverunt.

Postquam autem de iis triumphavit Ecclesia tàm Summorum Pontificum, quàm Conciliorum auctoritate, Diabolus alium exercitum reparavit contra articulum de Spiritu sancto, per Photium, & Græcos in sæculo nono temporibus Nicolai primi Ro. Pontificis. Etsi enim id tentasset priùs per Macedonium, tamen, cùm totum prælii pondus incumberet contra veritatem Divinæ, ac humanæ Christi naturæ, non nisi leviter impugnatus erat iste articulus, habita ratione
A tione controversiarum sæculi noni, & sequentium.

Cùm vero Dæmon circa articulos de personis divinis ubique non proficeret, totum se convertit ad destruendos articulos sequentes de Ecclesia, de Communione sanctorum, de remissione peccatorum, in quibus doctrina sacramentorum continetur, varios subinde suscitans Hæresiarchas in Occidente, quales fuerunt Berengarius, Petrus de Bruis, Valdenses, Albigenses, Lutherani, Anabaptistæ, Calviniani, & alii quidam.

Restarent duo ultimi articuli de resurrectione carnis, & vita æterna, sed satis per pravos mores plurium eos impugnare non cessat.

Atque hæc fuit causa, cur ipse Bellarminus scribens quatuor tomos controversiarum contra ultimos Hæreticos, versatur præcipuè circa duos articulos Symboli
B Apostolorum, nonum scilicet, & decimum: *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, de variis ejus membris agens, *Sanctorum communionem*; in qua includuntur sacramenta, *remissionem peccatorum*, ad quam pertinet tractatio de gratiæ primi hominis amissione, & reparatione, deque justificatione, & meritis bonorum operum.

Bellarmi libri co troversia rum.

Sic Symbolum istud positum est non minùs in ruinam, & in resurrectionem multorum, ac in signum, cui contradicetur, ut per omnia præterita sæcula Ecclesiæ Christi, ejusque Pastoribus desudandum fuerit in illo asserendo, ut sartum tectum esset à machinis Hæreticorum. Fuitque hoc præcipuum opus Conciliorum: nec enim mutatum unquam, aut inversum, sed explicatum, & elucidatum ampliùs.

Utrum autem singuli Apostoli suum proprium articulum composuerint, & omnes singuli articuli com-
C muni omnium voce postea approbati sint, ut communior fert opinio, an verò alio modo in eorum conventu editum sit, ut populis ad discendum proponeretur, quis certò audeat asserere? Si enim prior modus teneatur, dicendum esset non tunc, cùm dispergendi erant, compositum fuisse, quia jam Jacobus, cui attribui solet tertius articulus, occubuerat gladio Herodis, sed multò antè. Quod solerter advertit Cardinalis Baronius ad annum 44. ubi & notat sermonem D. Augustini de tempore, qui est in ordine 155. in quo singulis Apostolis suus articulus tribuitur, à multis revocari in dubium, an illius sit. Ideò, cùm de substantia ipsa istius Symboli constet, de modo non putamus litigandum esse diutiùs. Nam de tempore, quo conditum est istud Symbolum, & quo Apostoli per orbem dispersi
D ad Christum prædicandum, variæ sunt sententiæ, quibusdam asserentibus statim post Pentecosten, ac Spiritus sancti descensum in suas regiones, edito priùs Symbolo abiisse, aliis opinantibus per triennium eos priùs Judæis prædicasse, quod temporis spatium abundè eis satisfacere poterat, ita Cornelius à Lapide *in cap. 12. Actorum*; aliis nonnisi post duodecim annos à resurrectione Christi: asserente Clemente Alexandrino 6. *Stromat.* Apostolis dictum esse à Christo. *Si quis velit ex Israel duci pœnitentia, & propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata. Post duodecim annos, egredimini in Mundum, ne quis dicat: non audivimus*, &c. Sic enim punctum subjungendum est post *peccata*, ne desit sensus, aut fiat obscurior. Aliis verò alium annum consi-
E gnantibus, ut inter cæteros Cardinalis Baronius faciendum existimat, quem ut Patrem Historiæ Ecclesiasticæ sequendum esse duximus. Andreas autem Saussajus Episcopus Tullensis vir singularis eruditionis, novissimè in suo Andrea parte prima lib. 2. cap. 4. hasce quæstiones ad Symbolum Apostolorum pertinentes fusiùs discutit, diligentissimè collatis omnibus, quæ ad earum elucidationem pertinent; ac ipse in ea est opinione, ut divisio Apostolorum contigerit anno Domini 49. ac, cùm essent in suæ dispersionis procinctu, composuisse Symbolum, & quod spectat ad difficultatem illam de Jacobo Zebedæi, qui huic construendo non contulit suffragium, martyrio præoccupatus,

Quan & quo dò cond Symbolu

patus, unde quispiam inferret non esse duodecim Apostolorum, sed tantùm undecim. Ardua, *inquit*, non est nodi hujus solutio: nam Paulus jam, cùm Apostoli ediderunt Symbolum, Apostolatum susceperat, cui etiam Petrus, & Jacobus alter, ac Joannes dexteras associationis dederant, *Galat.* 2. ubi & advertit *cap.* 1. ejusdem libri Calvinistas, cùm puerum baptisant, sedulò hortari susceptores, ut curent infantem, cùm idoneus fuerit eruditioni, in ea doctrina institui, quæ summatim comprehenditur in ea confessione fidei, quam tenemus omnes, videlicet; *Je croyen Dieu le Pere tout puissant*. Sed cavent ab expressione genuini ejus tituli, videlicet *Symbolum Apostolorum*, ne cogantur fateri aliqua mysteria vocali tantùm traditione Apostolos Ecclesiæ reliquisse. Gravatim enim ferunt sic vocitari, licèt illud recitent in baptismo, ut dedecus effugiant falsæ jactationis Christianismi, cùm nemo hactenùs ab ipso Religionis Christianæ exordio verè Christianus habitus sit, qui sine professione Symboli Apostolorum extra extremam necessitatem baptismum susceperit.

Istud autem Symbolum ex duodecim articulis constans variè in Scripturis figuratum est, ac primò Josue cap. 4. ad quem dixit Dominus. *Elige tibi viros singulos per singulas tribus, & præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi steterunt pedes Sacerdotum, duodecim durissimos lapides, quos pones in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria*. Verba enim ista sunt Dei Patris ad filium Jesum, qui elegit duodecim viros, quos & Apostolos nominavit: duodecim durissimi lapides sunt duodecim articuli fidei. Tolluntur autem de medio Jordanis alveo, id est, de media profunditate Scripturæ, ubi steterunt pedes Sacerdotum, id est affectiones Sanctorum Patrum, Prophetarum, Patriarcharum. Ponuntur autem in loco castrorum, id est, in Sancta Ecclesia, quæ est *ut castrorum acies ordinata*, in qua nocte præsentis vitæ, quæ est speculum in ænigmate, figunt tentoria omnes fideles, ut Diabolo resistant fortiter in fide 1. *Petri* 5. Hoc idem signatur in mysterio stellarum, quæ erant in corona mulieris *Apoc.* 12. Mulier enim est Ecclesia, corona fides, duodecim stellæ duodecim articuli. In eadem *Apoc. cap.* 21. assignantur duodecim lapides pretiosi in fundamento muri civitatis Jerusalem. Per quos plerique Interpretes intelligunt duodecim articulos Symboli Apostolorum. De quo modò plura dicere instituto nostro non convenit, cùm plura, quæ in eo Symbolo obscuriora videntur, in sequentibus Conciliis ob Hæreticorum aberrationes elucidari necesse erit, novis quæstionibus supervenientibus.

Dispersio Apostolorum in varias orbis regiones.

In eodem conventu Apostolorum actum est de regionibus, ad quas quisque illorum proficisceretur ad annuntiandum Euangelium: hoc enim videbatur postulare præsentis Ecclesiæ status, ut omnia cum ordine fierent, ac mediator Dei, & hominum Jesus Christus ab omnibus populis agnosceretur, & adimpleretur verbum istud propheticum: *Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum: in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Ideò quadruplici prærogativa fulserunt (ut ex fontibus concionatorum hìc quidpiam hauriamus in eorum laudem, qui primi Euangelici prædicatores extiterunt.) Prima fuit præeminentia dignitatis, sunt enim Principes Ecclesiæ militantis, assessores æterni Judicis, Pastores Dominici gregis. Tales autem decebat humani generis Pastores, & Doctores constitui, qui & dulces essent, & potentes, & sapientes. Dulces, ut me blandè, & misericorditer susciperent, potentes, ut fortiter protegerent, sapientes, ut viam, & per viam, quæ ducit ad civitatem, perducerent. Secunda prærogativa fuit sanctitatis, ut vita, & conversatio Christi in eis tanquam in speculo reluceret. Misit siquidem eos Christus quasi sol radios suos, quasi rosa odorem suavitatis suæ, quasi ignis scintillas suas dis-

A persit: ut, sicut sol in radiis suis apparet, sicut rosa in odoribus suis sentitur, sicut ignis in scintillis suis aspicitur, sic in illorum virtutibus Christi potentia agnoscatur. Tertia fuit præeminentia potestatis, dedit enim eis Christus potestatem supra naturam, ut eam curarent, supra Dæmones, ut eos fugarent, supra elementa, ut ea mutarent, super animas, ut eas à peccatis solverent, supra mortem, ut eam contemnerent, & supra Angelos, ut corpus suum consecrarent. Quarta prærogativa fuit utilitatis. Nam ex abjectissimis, imperitissimis, & paucissimis nobilitantur, illuminantur, multiplicantur, altissimi, fœcundissimi, ac copiosissimi homines, cùm, derelicta Judæa, gentibus Euangelium prædicaverunt. Quæ verò dici possent de illa divisione Apostolorum, paucis complexus est Jordanus

B Serm. 1. *in divisione Apostol.* cujus librum à mendis repurgatum edi curavit ante centum, & triginta annos Dominus Petrus *Montmartre* Cluniacensis sacræ Theologiæ Doctor, ex quo pauca hìc attexam, quia vix liber iste reperitur. Psalm. 77. *Sorte divisit eis terram in funiculo distributionis*. De Apostolorum divisione tanguntur hìc tria, *inquit*, primò eorum per Mundum divisio, cùm dicitur: *divisit eis terram*. Secundò tangitur divisionis modus, & conditio, cùm dicitur *sorte*. Tertiò tangitur terrarum, per quas dividebantur, distributio, cùm dicitur: *in funiculo distributionis*. Quoad 1. sed quis divisit eis terram? certè Spiritus sanctus, quem omnes anteà acceperant, qui divisit eos per universas terras, ut impleretur in eis illud, quod scribitur Genes. 11. *Divisit eos Dominus ex il-*

C *lo loco in universas terras*. Nam, sicut legitur in Eccles. Historia, præceptum fuit Apostolis à Christo, ut post passionem suam duodecim annis prædicarent in Judæa. Expletis autem illis, ex tunc convenientibus Apostolis in Jerusalem, dixerunt ad Judæos, *Vobis quidem oportuit primùm annuntiari verbum Dei, sed, quoniam illud repellitis, & indignos vos judicatis vitæ æternæ, ecce convertimur ad Gentes*. Ex tunc Apostoli celebrato Concilio, cœperunt paulatim de Judæa transire ad gentes. Quoad 2. putat iste Author orantibus Apostolis per radium divinitùs emissum, vel exteriùs in quodam splendore, vel interiùs in eorum mentibus ipsis ostensum fuisse, quæ provincia cuique eorum cederet. Simili enim modo Matthias sorte in Apostolum electus est. Quoad 3. possibile est, ait, quòd Apostoli tenso fune considerationis omnes terras Mun-

D di mensuraverunt, & ita divisi sunt in universas terras, &c. Quæ verba ideò à me afferuntur, quia ibi exprimitur celebratum Concilium ab Apostolis, ac in anno illius Concilii non multum distat à Baronio, qui in eo investigando multum laboris se ait subiisse, ac multum temporis insumpsisse, revocatque illam divisionem ad Annum Christi 44. Ac illius memoriam 15. Julii in multis martyrologiis consecratam asserit. Apud illum cætera Lector studiosus inveniet, quæ nobis leviter attigisse sufficit.

De Canonibus Apostolorum.

Dubitari etiam posset, num aliud etiam actum sit in hoc Concilio propter Canones, qui dicuntur Aposto-

E lorum, & ab iis viva voce traditi feruntur ad regendam Ecclesiam. Hoc enim supposito, quòd ii Canones, saltem quinquaginta priores, de quibus minor est difficultas, ab iis sint, mihi admodum probabile est etiam cum Canone fidei conditos fuisse Canones morum, ac disciplinæ Ecclesiasticæ, nam par fermè erat ratio, ut conformes essent populi in exercitio Religionis, ac in professione fidei, & muneris erat Apostolorum, ut cum promulgato Euangelio multi fidem amplecterentur, quibus dirigendis imponerent Presbyteros, ac Episcopos, iis etiam traderent quosdam Canones, quibus uterentur in regimine Ecclesiastico, quodidem ubique esset ad vitandas discordias, vix enim fides una, & eadem diu servari potuisset alio modo. Sicque hoc Con-

Margin notes:
... Articuli Symboli ...
Serm. de divisione Apostolorum.
...m. 18.
...rærogativa Apostolorum.
I. Canones Apostolorũ minus dubii.

cilium aliorum norma, & exemplar censeri potest, cum A in perfecto Concilio res fidei, & morum, ac ea, quæ sunt doctrinæ, & disciplinæ, tractari soleant. Accedit, quòd si alio tempore convenerint Apostoli, non ita commodè eorum decreta ab iis tradi potuissent Episcopis, quos per civitates constituebant, cùm eos ad easdem Regiones regredi necesse fuisset, post aliam congregationem, quod minimè gestum invenimus. Nam etsi aliud Concilium Apostolorum habitum sit posterius, in illo tamen tres aderant tantùm primarii Apostoli cum aliis Presbyteris, scilicet, Petrus, Jacobus, & Joannes, cæteris per orbem dispersis. Nec obstat, quod habet S. Clemens lib. 6. *Constit.* cap. 12. omnes Apostolos per orbem dispersos instinctu Spiritus sancti in Jerusalem convenisse ad hoc Concilium. Nam liber iste habetur Apocryphus, propter multa à B veritate dissona, quibus scatet, quæ frustrà interpretari, ac molire conatur Turrianus. De quibus videri potest apud Cornel. à Lapide *in Acta Apost.* cap. 15. & apud Bellarminum, *de Scriptoribus Ecclesiasticis* in Clemente Romano. Quare verosimilius est, etsi nullius animo vim facere intendam, Apostolos ante dispersionem suam communi consilio convenisse tàm de articulis fidei, quàm de regulis regiminis Ecclesiastici, ut his muniti, ubique eamdem fidem disseminarent, & cum Ecclesiæ constitutæ essent, iisdem Canonibus regerentur.

Nec obstat, quòd tàm citò usus horum Canonum necessarius non esset, nam eo fine instituerunt eos, ut tempore opportuno in praxi essent. Inspirati enim Spiritu sancto Divini illi æternitatis satores prævenire potuerunt tempus, quo executioni demandari poterant, C & decernere authoritate Apostolica ea, quæ aliquo tempore utilia, ac necessaria futura essent, ut sic ante malos mores, bonæ istæ leges instituerentur: præclarè enim dicit Leo magnus Serm. in Pentec. *O quàm velox est sermo sapientiæ, & ubi Deus Magister est, quàm citò discitur, quod docetur.* Non est adhibenda interpretatio ad audiendum, non consuetudo ad usum, non tempus ad studium. Ex quibus solvi posset magna pars objectionum, quas contra illos Canones afferunt Centuriatores Magdeburgici, quæ non alio fundamento nituntur, nisi quod tempore Apostolorum nondùm tales Canones requirerentur.

Canonum necessitas. Alii verò stupent ad solum nomen Canonum Apostolorum, quasi alienum fuisset à fundatoribus Ecclesiarum per universum orbem eas regulas iis præscribere, quibus in bono statu servari potuissent; aut Ecclesiam vellent relinquere sine legibus, sine regulis, D sine ordine, ut ad illa tempora revocaretur, de quibus scriptum est, *Judic. 17. In illis diebus non erat Rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Carolus autem Molinæus Jurisconsultus in suis notis ad decretum Gratiani dist. 16. ait longè post tempora Apostolorum eos fuisse editos, multaque in iis superstitiosa contineri, & cum videret Haloandrum eos magnifacere in fine Novellarum, ait indoctè id facere. Nihil tamen probat, & qua facilitate id asserit homo Calvinista, eadem contemnitur.

Præstat autem in ea re audire, quid ante plusquam mille annos scripserit Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν in præfatione collectionis Canonum Apostolorum, ac Synodorum. Discipuli, inquit, Christi, iidemque Apostoli, quin etiam qui eis successerunt, & *Prudentia Apostolorũ in Canonibus.* Ecclesiæ sanctæ Episcopi, & Doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, ac Judæorum, fallacia, & tyrannide Diaboli liberatam, & ad Regem, ac Dominum gloriæ recto animo, ac fide conversam Spiritui sancto regendam commisit, non sunt arbitrati decere, ut, qui peccarent, verberibus afficerentur, ut civiles leges faciunt: hoc enim valdè stultum esse videbatur, ac nimis indecorum: imò potiùs studebant, ut quàm promptissimè periculis se pro eis objicerent: retro regressos revocarent, errantes adhuc, & à recta deflexos sine mora corrigerent, in profundum præcipitatos omnibus modis extrahere curarent. Qui verò jam putrescerent, ac valdè ægrotarent, sapienter gladio Spiritus abscinderent, confractos, & viribus defectos quibusdam blandis pharmacis, & vinculis rationalibus alligarent, & eis pristinam valetudinem, divina gratia, & Spiritu sancto adjuvante restituerent. Igitur qui illis successuri erant, ut eos, quibus quisque eorum suo tempore præesset, salvos, & incolumes conservarent, habitis Conciliis, leges quasdam, & Canones non civiles sed divinos, de iis, quæ agenda essent, aut non, ad corrigendos cujusque mores, & vitam ediderunt, qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent, actos in transversum punirent, &c. Ex quibus rectè infert Turrianus lib. 1. *pro Canon. Apost.* cap. 28. primos legum Ecclesiasticarum latores Apostolos fuisse, qui primùm Ecclesias per totum orbem Apostolicis institutis, & Canonicis legibus fundarunt; & eorum exemplum reliquos Patres, qui Ecclesias regendas susceperunt, variis Conciliis habitis in ferendis Ecclesiasticis legibus, ut ratio cujusque temporis, & novarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse. Atque si de potestatibus civilibus dixit Apostolus à Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine justis legibus Principum sæculi, consequens est, ut neque potestates Ecclesiasticæ, quibus illas, ut divinis oportet subjectas esse, sive legibus Principum Ecclesiæ, qui fuerunt Apostoli, à Deo ordinatæ sint, &c. Si quis verò quærendum putet, cur Apostoli sancti has Ecclesiasticas leges non scripserunt, si tantopere necessarias esse judicarunt, in promptu ratio est: non conveniebat, ea, quæ ex causis, quæ aliquandò abesse possunt, pendebant, scripto jubendo, aut vetando sancire, ne si scriptæ essent ab illis, cùm aliquis lege solveretur, quia ratio legis abesse judicaretur, quæ dici solet dispensatio, is, qui hanc causam, & rationem ignoraret, scripturam solvi existimaret, atque ita assuescerent homines, qui ista non discernunt, contemnere divinæ Scripturæ authoritatem. Sed & sancti Patres, ac antiqua Concilia sæpè laudant Canones Apostolorum. Quod etiam fecit Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 1. *de ref.* Quibus productis à Crepetio in Summa disciplinæ Ecclesiasticæ verbo *Canones Apostolorum*, rectè concludit: Possem, inquit, & alia innumera afferre testimonia, confirmantia, & roborantia Canones Apostolorum verè esse Apostolorum. Sed si his non creditur, nec amplioribus fides adhibenda est; quibus etiam suffragatur dictum D. Augustini lib. 1. contra Donatistas de Baptismo, *Quod universa tenet Ecclesia, neque Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi authoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.* Et nisi ita res sese haberet, eodem jure possent negare Canones Synodorum; unde enim sciunt esse Canones Synodorum, nisi ex testimoniis eorum, qui eos citant nomine Synodorum, sicut Canones Apostolorum nomine Apostolorum citantur à Patribus, atque etiam à Conciliis universalibus, in quibus plures eorum renovati sunt variis temporibus? quin etiam auctoritate scripturæ act. cap. 16. probari potest. Lucas enim scribens de S. Paulo, Sila, & Timotheo ait. *Cùm pertransirent civitates, tradeabant eis custodire dogmata, & quæ erant decreta ab Apostolis, & senioribus.* An non illa sunt Canones Apostolorum, quos aliqui tantopere elevant?

Placet in istis Sixti Senensis *Bibliothecæ sanctæ* lib. 2. procedendi modus, ubi Clementis Romani libros discutiens, quæstionem hanc bipartitam esse docet: altera pars authoritatem horum Canonum, altera numerum respicit. Prioris autem assertionis pars est certissima, videlicet Canonum Apostolorum authoritatem receptam esse, & indubitatam. Athanasius enim inter hagiographa eos enumerat. Epiphanius lib. 3. *adversus hæreses*, Audianos confutans, institutionem Apostolorum citat, dùm agit de paschate. Tertullianus *adversus Praxeam* dicit hos Canones Apostolorum esse per manus traditos, sed & Imperator Justinianus

nianus sæpissimè in Novellis mentionem horum introducit, & secundum illos profitetur se leges condere, & expressis verbis Canones Apostolorum vocat. Quod verò spectat ad posteriorem partem de numero horum Canonum, incertum esse ostendit, cùm Isidorus tantum quinquaginta recenseat, alii plures, alii etiam arbitrentur eos à Nicolaitis hæreticis contaminatos esse, ac aliis multis apocryphis resperſos. Bellarminus autem lib. *de scriptoribus Ecclesiasticis*, ejusdem Clementis Romani scripta discutiens, dissidium hoc componit. Nam allatis pro utraque parte authoritatibus, ut Joannis Damasceni *l. 4. de fid. Orth. cap.* 18. ubi videtur eos ponere inter sacras Scripturas, & contra Gelasii Papæ in Concilio Romano, unde extat caput *Sancta Romana* dist. 15. Qui expressè dicit librum Canonum Apostolorum apocryphum, quod idem confirmatur *dist.* 16. *Can.* 1. & 2. Sed hæc, ait, conciliari possunt, si dicamus Canones legitimos esse solùm quinquaginta priores, reliquos non esse legitimos, quamvis à Grecis recipiantur. Sic enim Urbanus II. apud Gratianum *dist.* 32. Canon. *præter*, §. *sciendum*, dicit Canones Apostolorum ex toto à Grecis, ex parte à Latinis recipi: & Humbertus Cardinalis idem dicit, cujus testimonium sub nomine Leonis noni ita refert Gratianus *dist.* 16. *Can. Clementis*. Apostolorum, inquit, Canones numerant PP. inter apocrypha, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt fidei Catholicæ tractatores adjungenda. Hincmarus quoque, ut testatur Franciscus Turrianus lib. 1. *pro Epistolis decretalibus cap.* 15. scribit Canones Apostolorum ab Ecclesia nobis traditos esse solùm quinquaginta, & ante hos omnes Dionysius Exiguus quinquaginta solùm Canones in sua Collatione posuit. Denique in antiquis codicibus Conciliorum non inveniuntur Canones Apostolorum, nisi quinquaginta, & verè Canones, qui errorem sapiunt, & ab hæreticis superadditi videntur, sunt Canones posteriores, ut Canon 65. de Sabbato non jejunando, & 67. de baptisatis, vel ordinatis ab hæreticis, & 84. de numero Librorum Sacrorum, in quo Canone multa sunt errata manifesta. Quod verò Gratianus dicit auctoritate Zephyrini Papæ initio *dist.* 16. Canones Apostolorum esse sexaginta, fortasse vitio librorum erratum est in numero. Hæc Bellarminus. Quia autem in vetustis codicibus inscripti sunt περὶ ἀταξίας ἐκκλησιαστικῆς, ideò hunc illis præfigimus titulum, cum majusculis literis, sequimurque versionem Dionysii Exigui, variis notis, etiam, quæ in iis difficiliora sunt, elucidamus.

CANONES APOSTOLORUM DE BONO ORDINE ECCLESIASTICO.

PER S. CLEMENTEM ROMANUM in unum congesti.

CANON I. *De ordinatione Episcopi.*

Episcopus à duobus, aut tribus Episcopis ordinetur.

Nota. Non verè hic citatur à Caranza, & Cariglano Canon 16. Africani Concilii sub Bonifacio I. quasi unus Episcopus, cum pluribus Abbatibus infulatis posset ordinare Episcopum: requirit enim saltem duos Episcopos ad ordinationem Episcopi, cùm plures non possunt haberi: Aliquandò tamen unus id posset, nempe, ut in Confirmatione ordinarius minister est Episcopus: & ex dispensatione summi Pontificis simplex Sacerdos: ita licèt tres Episcopi simul sint ordinarius minister ordinationis, non vetuit tamen Christus, quin ex dispensatione summi Pontificis unus Episcopus possit alium ordinare in Episcopum, juxta primam praxim, qua unus Apostolus Episcopos ordinabat. Sic censet Bellarm. l. 4. de notis Ecclesiæ c. 8. Dominicus à Soto lib. 10. *justitia, & jure*, qu. 1. art. 3. & alii apud Hallier de Sacris ordin. par. 2. ubi multa in utramque partem afferuntur.

CANON II. *De ordinatione Presbyterorum, Diaconorum, & cæterorum.*

Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

CANON III. *Nil aliud in Sacrificio, præter quod Dominus instituit, offerendum.*

Si quis Episcopus, aut Presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat super Altare, idest, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

Nota. Ex his quædam offerebantur pro sacrificio, quædam pro sustentatione ministrorum.

CANON IV. *Quæ species ad Altare, non ad Sacrificium, sed ad benedictionem simplicem debeant exhiberi.*

Offerre non licet aliquid ad altare præter novas spicas, & uvas, & oleum ad luminaria, & tymiama, idest, incensum, tempore, quo sancta celebratur oblatio.

CANON V. *Quæ in Ecclesiis offerre non possunt, ad domos Sacerdotum à fidelibus deferantur.*

Reliqua poma omnia ad domum primitiæ Episcopo, & Presbyteris dirigantur, non offerantur in Altari. Certum est autem, quòd Episcopus, & Presbyteri dividunt & Diaconis, & reliquis Clericis.

CANON VI. *Episcopus, aut Presbyter uxorem suam non abjiciat.*

Disp 18, Si quis docuerit.

Episcopus, aut Presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu Religionis abjiciat; si verò rejecerit, excommunicetur, sed si perseveraverit, dejiciatur.

Intellige, quòd non abjiciat quoad victum, & vestitum; sed quoad cohabitationem, & coitum.

Dices, Canone 15. VI. Synodi statutum est, ut conjugati ad sacros Ordines allecti, uxores, quas habebant, retinerent, iisque, certis tantùm diebus exceptis, admiscerentur. Resp. constare, sextam Synodum Universalem nullos Canones edidisse: evulgatos autem 102. sub hujus nomine Canones, omnes spurios esse; quippè qui non à sexta Synodo, sed potiùs à quodam illegitimo, & reprobato Conciliabulo in Trullo (à quo Trullani Canones nominantur) habito, editi sunt. Baronius anno Christi 58. n. 8. & seqq. Bellarm. l. 1. de Verbo Dei, cap. 20. & l. 2. de Rom. Pont. c. 17. & 18. & l. 1. de Concil. cap. 7. Item lib. 1. de Cleric. c. 21. Balsamonis igitur hujus Canonis expositio, velut hæretica fugienda est, ait Binius in notis.

Canones Trullani.

CANON VII. *Sacerdotes, & Ministri Altaris sæcularibus curis abstineant.*

Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, nequaquam sæculares curas adsumat, sin aliter, dejiciatur.

CANON VIII. *Quo Tempore Pascha celebretur.*

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus sanctum Paschæ diem ante vernale Æquinoctium cum Judæis celebraverit, abjiciatur.

ANNOTATIO.

Judæi, sicut & Quartodecimani hæretici, 14. Luna primi mensis Pascha celebrarunt ante vernale Æquinoctium. Ne igitur Ecclesia novum Paschale festum, ad Leges ceremoniales paulatim abrogandas institutum, simul cum Judæis eodem tempore celebret, auctoritate Petri, aliorumque Apostolorum decretum est, ne unquam id ante vernale Æquinoctium fiat. *Si quis enim cum Judæis*, inquit sanctus Ignatius Epist. 8. ad Philipp. *Pascha celebrat, aut Symbola eorum recipit, particeps est eorum, qui Dominum occiderunt, & Apostolos ejus.* Ut autem hæc incommoda faciliùs, & securiùs evitentur, addiderunt iidem Apostoli, ut Pascha die Dominica celebretur. Id constat ex Epist. S. Protherei Episcopi Alexandrini ad S. Leonem Romanum Pontificem, quæ extat apud Bedam de Ratione temporis, cap. 42. quà ait, Petrum Apostolum Romæ hoc docuisse, & eadem accepta S. Marcum Ægyptiis tradidisse. Adde testimonium Ignatii, qui temporibus Apostolorum vixit, & Sedem Apostolicam Antiochenam, à Petro fundatam, administravit: is enim in Epist. 6. ad Magnesianos sic ait: *Celebrandum diem Dominicum, ut dierum principem, Resurrectioni Domini consecratum.* Hanc autem sanctam Apostolicam de Paschate traditionem, Judaizantium Ecclesiarum consuetudine violatam, Pius Pontif. edito Decreto, quidem firmavit, & stabilivit (ut est apud Eusebium in Chronico) non autem primus illius de Paschate sanctionis Ecclesiasticæ auctor est. Vide Baronium anno Domini 159. n. 4. & seqq. & Bellarminum de sanctis, lib. 3. cap. 12. Et novissimè temporibus nostris, Gregorii XIII. Pontificis Maximi jussu emendatum fuit Kalendarium Romanum, ob hoc præcipuè, ne cum Judæis Pascha in 14. Luna Martii celebraremus: pro quo vide in libro de Ratione emendandi kalendariū. Idē.

CANON IX. *Ministri Altaris oblatione celebrata communicare debent.*

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex Sacerdotali catalogo, facta oblatione non communicaverit, aut causam dicat, ut si rationabilis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communione privetur, tamquam qui populo causa læsionis extiterit, dans suspicionem de eo, qui sacrificavit, quòd rectè non obtulerit.

Sub pœna excommunicationis mandatur omnibus, & solis Clericis, ut dùm solemnibus diebus sacrificanti in Missa solemniter ministrant, & Altari assistunt, nisi justa aliqua de causa excusentur, communicent. Hæc expositio confirmatur ex Epistola Anacleti, ubi hunc Canonem citans, de solis Clericis Altari assistentibus loquitur. Itaque probabile est, hanc ob causam fortasse in Concilio Altissiodorensi cap. 19. statutum esse, ut Clerici, qui nimirum in Missa communicaturi erant, jejuni ad ministerium Altaris accederent. Totum tamen hoc Decretum non divino, sed humano Jure constitutum, jam contraria consuetudine est abrogatum. Bellarm. libr. 2. de Missa capit. 10. Suarez Tom. 3. disp. 69. Sect. 3. Turrianus lib. 1. cap. 22. de Can. Apostol. Idem.

CANON X. *Fideles laici ingredientes Ecclesiam communicare debent.*

Omnes fideles, qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt, non autem perseverant in oratione, nec sanctam Communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commoventes, convenit communione privari. *De Cons dist. 1. c. Omnes fideles.*

Stravolscius in hunc Canonem, illum limitat ad dies festos ab Ecclesia statutos ad Communionem. Carranza, & Cariolanus ad eos, qui ex superstitione, aut ex aliqua prava opinione, juxta decretum Concilii Antiocheni cap. 2. & Bracarensis 2. Decreto 83. communionem aversabantur, unde improbabile, quod quidam asserunt, ut Casaubonus, & quidam alii, impositum fuisse omnibus laicis ex præcepto, quotiescumque Missæ interessent, ut communicarent. Quod fuisset onus gravissimum. Id tantùm ministris ad altare inservientibus præceptum fuit. Nec aliter decretum Anacleti Papæ intelligendum venit, juxta alios.

CANON XI. *Cum Excommunicatis non est orandum.*

Si quis cum excommunicato, saltem in domo, simul oraverit, iste communione privetur.

CANON XII. *Cum damnatis Clericis non est orandum.*

Si quis cum damnato Clerico, veluti cum Clerico, simul oraverit, iste damnetur.

Prohi-

PRohibetur in his duobus Canonibus sub pœna excommunicationis exterior communicatio cum excommunicato, etiam in privata oratione. Idem statuitur in cap. Excommunicatos. 11. quæst. 3. ibi, *Nec cum eis in oratione communicent*, & cap. *Cum excommunicato*. cap. *Qui communicaverit*. eod. tit. In quibus Juribus sermonem esse de communicatione in oratione privata, colligitur ex eo, quòd conjungantur cum communicatione in cibo, potu, & communi sermone. Hæc est communis interpretatio, & sententia, quam sequuntur Covarruvias cap. *Alma mater*. part. 1. §. 3. num. 8. Suarez Tom. 5. disp. 22. sect. 2. Ratio eorum est, quia excommunicato omnis exterior communicatio cum aliis fidelibus sit interdicta; oratio autem privata sit quædam exterior communicatio.

Dices cum Navarro in Manuali, cap. 27. num. 36. §. Ad quintum. Consortium in oratione privata est utile ad salutem excommunicati: quomodò ergo hic prohibetur? Respondeo: triplex est communicatio; una in crimine, altera in divinis, tertia in humanis. Prima prohibita est, quia ex se mala est: duæ posteriores malæ sunt, quia expresso Jure prohibitæ. Cùm ergo orare privatim cum excommunicato, nimirum si cum eodem recitentur Horæ Canonicæ, vel Officium B. Virginis, sit cum eodem communicare; communicatio illicita est, & mala, quia Jure Ecclesiastico prohibita. Nam illi dum simul orant, non intendunt spiritualiter promovere ipsum excommunicatum, quod utilius fortasse facerent, si per se, ac separatim uterque oraret, sed solùm ad invicem se juvare, & communi opera illud Officium seu ministerium perficere intendunt. *Idem Binius*.

CANON XIII. *Nullus fidelium præter commendatitias suscipiatur Epistolas*.

SI quis Clericus, aut Laicus à communione suspensus, seu communicans, ad aliam properet civitatem, & suscipiatur præter commendatitias literas: & qui susceperunt, & qui susceptus est, communione priventur. Excommunicato verò proteletur ipsa correptio, tamquam qui mentitus sit, & Ecclesiam Dei seduxerit.

PRoteletur. Herveti versio habet. Sin autem est segregatus, ejus intendatur segregatio. Puto sensum esse, quo excommunicatio ita aggravetur. Unde forsan aggravationes, & reaggravationes excommunicationum.

CANON XIV. *Ab Episcopis aliena parochia minimè pervadatur*.

EPiscopo non licere alienam parochiam, propria relicta, pervadere, licet cogatur à plurimis. Nisi fortè quis cum rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutus plus lucri facere, & in causa religionis aliquid profectus prospicere. Et hoc non à semetipso pertentet, sed multorum Episcoporum judicio, & maxima supplicatione perficiat.

CANON XV. *Clerici proprias Ecclesias non relinquant*.

SI quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, relinquens propriam Parochiam, pergat ad alienam, & omninò demigrans præter Episcopi sui conscientiam, in aliena Parochia commoretur,

A hunc ulteriùs ministrare non patimur, præcipuè si vocatus ab Episcopo, redire contempserit, in sua inquietudine perseverans. Verumtamen tanquam Laicus ibi communicet.

CANON XVI. *Episcopus Clericos alterius suscipiens, communione privetur*.

EPiscopus verò, apud quem moratos esse constiterit, si contra eos decretam cessationem pro nihilo reputans, tamquam Clericos fortè susceperit, velut magister inquietudinis communione privetur.

B

CANON XVII. *Bigami non admittantur ad Clerum*.

SI quis post Baptisma secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsùs ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt.

CIrca illa verba Canonis; *Aut concubinam habuerit*, nota, quòd tàm vagus, quàm adulterinus concubitus pœna dignissimus est, tamen irregularitate puniri non solet, ut rectè notat Covarruvias Clement. *Si furiosus*, 1. pag. §. 2. numero secundo, quia nulla bigamia
C hoc casu committitur: unde id, quod hic dicitur, Covarruvias nunc usu revocatum, & sublatum esse tradit. Quanquam meliùs dicatur, publicum concubinarium, tàm vagum, quàm adulterinum, ratione infamiæ hic irregularem esse, constitui, & declarari: infamis enim ad susceptionem Ordinum non est admittendus, cap. *Infamis*, 6. quæst. 1. Suarez Tom. 5. disp. 49. sect. 1. *Binius*.

CANON XVIII. *Viduam, vel ejectam, vel meretricem accipiens, non admittatur ad Clerum*.

SI quis viduam, aut ejectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de iis, quæ publicis spectaculis mancipantur,
D non potest esse Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ex eorum numero, qui ministerio sacro deserviunt.

CANON XIX. *Duas sorores habens non admittatur ad Clerum*.

QUi duas in conjugium sorores acceperit, vel filiam fratris, Clericus esse non poterit.

CANON XX. *Clericus fidejussor esse non potest*.

E CLericus fidejussionibus inserviens abjiciatur.

CLericum pro alio in temporalibus vadem se constituere, etsi officio bonum est, ac pium aliquandò, peccatum tamen est, quia prohibitum. 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*. Satis habent Clerici pro animabus fidejubere. Proverb. 6. *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam*, &c. *ne dederis somnum oculis tuis*. Ubi Carthusianus. Pro amico spondet, qui per prælationem alios accipit gubernandos.

CANON XXI. *Qui non sponte eunuchizati sunt, suscipiantur ad Clerum.*

Eunuchus, per insidias hominum factus, est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est; & est dignus, efficiatur Episcopus.

Hoc Canone decernitur, quòd involuntaria virilium membrorum præcisio nullam irregularitatem inducit: quòd autem spontanea sui ipsius procurata castratio ipsum castratum irregularem efficit, etiamsi bono zelo pietatis contigerit, sequentibus Canonibus statuitur. Idem in cap. *Eunuchus*, dist. 25. Ob hanc causam Origenes spontaneam virilium excisionem perpessus, & post per Alexandrum Jerosolymorum Episcopum in Sacerdotem initiatus, de perperam suscepta Ordinatione accusatur, & tandem à Demetrio Alexandrino Episcopo damnatur; Eusebius *lib. 16. Hist. cap. 7.* & 17. Baronius anno Christi 208. *num.* 1. & 2. De Leontio olim Presbytero, posteà Episcopo Antiocheno Arianæ factionis, hæc Athanasius Ep. ad Solitar. scribit; *Inter eos Leontius ille castratus, quem nec sub Laici quidem specie ad communionem admitti oportuit, eò quòd seipsum abscidit, ut liberè cum Eustolio dormiret, revera quidem muliere, quam ipse virginem prædicaret.* Socrates lib. 2. cap. 2. de eodem habet, ipsum ea de causa Presbyterio privatum, & posteà Arrianum factum esse. *Is cùm Presbyter esset, dignitate, inquit, privatus est.* Plura apud Baronium 230. num. 5. *Binius.*

CANON XXII. *Qui se eunuchizavit, Clericus non fiat.*

Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputavit sibi virilia, non fiat Clericus, quia sui ipsius homicida est, & Dei conditionis inimicus.

CANON XXIII. *Clericus, qui se eunuchizavit, ejiciatur à Clero.*

Si quis cùm Clericus fuerit, absciderit semetipsum, omninò damnetur, quia suus est homicida.

CANON XXIV. *Laicus, qui se eunuchizavit, tribus annis communione privetur.*

Laicus semetipsum abscindens annis tribus communione privetur, quia suæ vitæ insidiator extitit.

CANON XXV. *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, si pro criminibus damnati fuerint, minimè communione priventur.*

Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur, non tamen communione privetur. Dicit enim Scriptura: Non vindicabit Dominus bis in idipsum.

CANON XXVI. *Similiter, & reliqui ministri Ecclesiæ.*

Similiter & reliqui Clerici huic conditioni subjaceant.

CANON XXVII. *Qui Clerici debeant conjugibus copulari.*

Istis autem, qui ad Clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint, uxores accipiant: sed Lectores, Cantoresque tantummodò.

CANON XXVIII. *Episcopus, Presbyter, & Diaconus fideles peccantes verberare non debent.*

Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem fideles delinquentes, aut fideles iniquè agentes, & per hujusmodi volentes timeri, dejici ab officio suo præcipimus, quia nusquam nos hoc Dominus docuit. E contrario verò ipse cùm percuteretur, non repercutiebat: cùm malediceretur, non remaledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.

Dist. 43. c. Episcopi. — *Isaie 53. 1. Petr. 2.*

CANON XXIX. *Officium pristinum damnati usurpare non debent.*

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus depositus justè super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab Ecclesia penitùs abscindatur.

CANON XXX. *Non debent officia Ecclesiastica pecunia obtineri.*

Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuit dignitatem, dejiciatur & ipse, & Ordinator ejus, & à communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon Magus à Petro.

Concilium Chal. c. 2.

CANON XXXI. *Ecclesia sæculari potentia non pervadatur.*

Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes, qui illi communicant.

Si qui Episcopu[s] 16. qu. 7.

CANON XXXII. *Presbyter contempto Episcopo, seorsum conventus congregare non tenet.*

Si quis Presbyter contemnens Episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud erexerit, nihil habens, quo reprehendat Episcopum in causa pietatis, & justitiæ, deponatur, quasi Principatus amator existens; est enim Tyrannus: & cæteri Clerici quicumque tali consentiunt, deponantur: Laici verò segregentur. Hæc autem post unam, secundam, & tertiam Episcopi obsecrationem fieri conveniat.

Seorsum collegerit. Gentiani versio habet. Seorsum congregationem fecerit.

CANON XXXIII. *Clerici damnati non debent ab aliis recipi.*

Si quis Presbyter, aut Diaconus ab Episcopo suo segregetur, hunc non licet ab alio recipi, sed ab ipso, qui eum sequestraverat: nisi forsitan obierit Episcopus ipse, qui eum segregasse cognoscitur.

Concili[um] Nic. ca[p.] Antioc[h.] cap. 6

CANON

CANON xxxiv. *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus sine commendatitiis suscipiatur epistolis.*

NUllus Episcoporum peregrinorum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum, sine commendatitiis suscipiatur epistolis: cùm scripta detulerint, discutiantur attentiùs; & ita suscipiantur, si prædicatores veritatis extiterint. Sin minus, nec, quæ sunt necessaria, subministrentur eis, & ad communionem nullatenùs admittantur, quia per subreptionem multa proveniunt.

CANON xxxv. *De primatu Episcoporum.*

Metro-litanis nec. An-ch. c.9.

EPiscopos gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment, & nihil amplius præter ejus conscientiam gerant, quàm illa sola singuli, quæ parochiæ propriæ, & ullis, quæ sub ea sunt, competunt. Sed nec ille præter omnium conscientiam faciat aliquid: sic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu sancto.

CANON xxxvi. *Non liceat Episcopum in aliena provincia Clericos ordinare.*

EPiscopum non audere extra terminos proprios Ordinationes facere in civitatibus, & villis, quæ illi nullo jure subjectæ sunt. Si verò convictus fuerit hoc fecisse, præter eorum conscientiam, qui civitates, & villas detinent; & ipse deponatur, & qui ab illo sunt ordinati.

EX hinc nata occasio dissidiorum plurium in Ecclesia Parisiensi, quæ modò sopita sunt. Porrò Nicæna Synodus can. 6. & Ephesina illis Actis, quæ post 7 can. edita sunt, hos Apostolorum Canones sequuntur, statuentes, ut singuli Episcopi suum Primatem, & Metropolitanum agnoscant, atque extra suam Diœcesim nihil agant. Idem statuit Calixtus I. Epist. 1. ad Episcopos Galliæ, & allegat Yvo lib. 4. Decret cap. *Nullus Primas*. Sixtus II. Epist. 2. ad Episcopos Hispaniæ, Concilium Ancyranum cap. 15. Gratianus cap. *Si quis*, dist. 71. Julius I. Epist. 2. ad Episcopos Orientales, cap. 9. Innocentius I. Epist. 2. ad Victricum Episcopum Rhotomagensem, cap. 7. Concilium Antiochenum I. sub Julio I. can. 13. & allegat Gratianus cap. *nullum*. 9. quæst. 2. Concilium Sardicense can. 18. & 19 Siricius I. Epist. 4. ad Africanos, cap 6. quæ scripta est Romæ in conventu, & Concilio 80. Episcoporum, quæ lecta, & approbata est in Concilio Telensi, quia sine ista regula omnia confunderentur.

CANON xxxvii. *De ordinatis Episcopis, nec receptis.*

ncilium ntioch. p. 18.

SI quis Episcopus non susceperit officium, & curam populi sibi commissam, hic communione privetur, quoadusque consentiat, obedientiam commodans: similiter autem Presbyter, & Diaconus. Si verò non pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidem maneat Episcopus, Clerici verò civitatis communione priventur, eò quòd eruditores inobedientis populi non fuerint.

A CANON xxxviii. *Bis in anno Concilia celebrentur.*

BIs in anno Episcoporum Concilia celebrentur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoveant; semel quidem quarta septimana Pentecostes: secundò verò duodecima die mensis Hyperborethei (idest Octobris.)

B OB inobservationem hujus Canonis, qui frustrà repetitur in aliis Conciliis, locus est plurimus declamationi Isaiæ Prophetæ cap. 1. *Omne caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*, &c. hinc tot Regna, & Provincias hæresis sibi subdidit. Istud verò *Hyperborethei* verbum est Macedonicum (sunt porrò Macedones Græciæ populi) significans mensem Octobrem, & emendandum est, ac legendum *Hyperberethei*, ut scitè advertit De la Cerda *adversar. sacrorum* cap. 140. num. 4. ex Suida dicente. *Hyperberetheus mensis apud Macedonas October est. Unde proverbium Hyperberetheus de longævis dicitur, quod ultimus mensis anni dicitur, Hyperberetheus apud Macedonas.*

CANON xxxix. *Episcopus solùm rerum Ecclesiasticarum curam habeat.*

C OMnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset: nec ei liceat, ex his aliquid omninò contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei sunt, condonare: quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, ne eorum occasione Ecclesiæ negotia deprædetur.

CANON XL. *De dignitate Pontificis, & quod rerum suarum habeat potestatem.*

PResbyteri, & Diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent: nam Domini populus ipsi commissus est, & pro animabus D eorum hic redditurus est rationem. Sint autem manifestæ res propriæ Episcopi (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ, ut potestatem habeat de propriis, moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere. Nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum, quæ Episcopi esse probantur, intercidant: fortassis enim aut uxorem, quam ante ordinationem duxisset, habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum, & homines, ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignoratione rerum Pontificis, E nec Episcopus, vel ejus propinqui, obtentu Ecclesiæ proscribantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinent, morsque ejus injuriis malæ famę subjaceat.

IDem omninò statuit Damasus Papa Epist. 4. ad Prosperum, & reliquos Numidiæ Episcopos, Gelasius Epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, Brutiorum, & Siciliæ cap. 30. & allegat Gratianus capite *Quapropter*, 2 quæst. 2. Idem & Antiochenum Concilium I. cap. 25. *Sunt autem manifesta*, &c. Hoc antiquis Canonibus vetitum esse, testantur Patres Concilii Chalcedonensis can. 22. Et cùm nullus alius, quàm Apostolicus

licus Canon id statuisse inveniatur, per antiquos Canones, unum ex his intellexisse, conjicere licet.

CANON XLI. *Episcopus rerum Ecclesiasticarum pro dispensatione pauperum habeat potestatem.*

PRæcipimus, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros, & Diaconos, & cum timore, omnique sollicitudine ministrentur. Ex iis autem, quibus indiget (si tamen indig t) ad suas necessitates, & ad peregrinorum fratrum usus, ipse percipiat, ut nihil possit eis omninò deesse. Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deserviunt, de altari pascantur; quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma sustulit.

CANON XLII. *Episcopus, Presbyter, & Diaconus, aleator, & ebriosus esse non debet.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ, atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certè deponatur.

SIc multi Canones, & Lateranense Generale sub Innoc. III. cap. 15. ubi sic habetur: *A crapula, & ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant: unde, vinum sibi temperent, & se vino.* Et infra: *Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi à Superiore commonitus satisfecerit competenter, à Beneficio, vel Officio suspendatur.* Coriolanus.

CANON XLIII. *Clerici, & Laici si permanserint in alea, communione priventur.*

SUbdiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens; aut desinat, aut communione privetur; similiter etiam Laicus.

CANON XLIV. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non debet usuras accipere.*

EPiscopus, aut Presbyter, aut Diaconus usuras à debitoribus exigens; aut desinat, aut certè damnetur.

CANON XLV. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus non debet cum hæreticis orare.*

EPiscopus, Presbyter, aut Diaconus, qui cum hæreticis oraverit, tantummodò communione privetur; si verò tanquam Clericos hortatus eos fuerit agere, vel orare, damnetur.

CANON XLVI. *Baptismata Hæreticorum non debent comprobari.*

EPiscopum, aut Presbyterum, hæreticorum suscipientem Baptisma, damnari præcipimus. Quæ enim conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli?

HÆreticorum Baptisma non eadem forma, quà confertur ab Ecclesia, collatum, nullum est, adeoque rejiciendum. Hoc modo baptizarunt illi, qui A Apostolorum tempore can. 49. & 50. in tribus patribus, seu in nomine trium principii expertium, aut trium Filiorum, vel trium Paracletorum, vel in morte Domini baptizabant: quique, ut gloriosissimæ Trinitatis confessionem destrueret, Catholici Baptismatis formæ aliquid vel addebant, vel subtrahebant. Ita baptizarunt Gnostici, teste Irenæo libro 1. cap. 18. in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate matris omnium, & in nomine descendentis Jesu ad unitionem, & redemptionem, & communionem virtutum. Hoc modo forma Baptismi corrupta Paulianistæ baptizantur, ideòque ab his baptizati, venientes ad Ecclesiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur Canone 19. Concilii Nicæni. Nicephorus lib. 10. Histor. cap. 35. refert, quendam Episcopum Arianum, nomine Deutrum, baptizasse in nomine Patris, per Filium, in Spirtu sancto: & addit, miraculosè accidisse, ut aqua, quæ ad Baptismum parata B erat, repentè in detestationem Arrianæ hæresis, quam ille prædictis verbis profiteri intendebat, disparuerit. Tempore Apostolorum, formam Baptismi mutasse, & corrupisse Cherintum, ex eo collegit Baronius anno Christi 167. numero 2. quòd Christi divinitatem negaverit: atque ut docet Irenæus libro 1. capite 25. Christum à Jesu sejunxerit. Ita intelligendum est, quod in Vita Pii legitur in Romano Pontificali: *Hic constituit, hæreticum venientem ex Judæorum hæresi, suscipi, & baptizari.* Suarez Tomò 3. disp. 21. sect. 3. Idem.

C CANON XLVII. *Ecclesiæ Baptismate baptizatus, denuò baptizari non debet: & non ita baptizatus, debet baptizari.*

EPiscopus, aut Presbyter, si eum, qui secundum veritatem habuerit Baptisma, denuò baptizaverit, aut pollutum ab impiis non baptizaverit, deponatur, tanquam deridens crucem, & mortem Domini, nec Sacerdotes à falsis Sacerdotibus jure discernens.

QUi secundùm veritatem habuerit, &c. Hoc dicit, quia etiamsi ab hæreticis ministratum sit, modò in forma illius cum Ecclesia consenserunt, valet D Baptisma, ideoque nequaquam reiterandum est. Hanc sententiam Stephanus Papa contra Cyprianum, multosque alios Africanos, sola Apostolica (ut inquit Eusebius) traditione fretus, defendit. Qui verò juxta formam ab Ecclesia præscriptam per expressam sanctissimę Trinitatis invocationem non sunt baptizati, si ad Ecclesiam veniant, Baptismo Catholico baptizandi sunt. Marcion hæresiarcha non tantùm anabaptismum hìc damnatum introduxit, sed etiam tertium ad peccata diluenda concessit. Epiphanius hęresi 42. Baronius anno Christi 146. num. 12. Idem.

CANON XLVIII. *Laicum pellentem suam conjugem, communione privandum.*

E SI quis laicus uxorem propriam pellens, alteram, vel ab alio dimissam duxerit, communione privetur.

CANON XLIX. *In nomine Trinitatis debet baptizare.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter juxta præceptum Domini non baptizaverit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti; sed in in tribus sine initio principiis, aut in tribus Filiis, aut in tribus Paracletis, abjiciatur.

CA-

CANON L. *Non una, sed trina mersio debet dari in Baptismo.*

SI quis Episcopus, aut Presbyter, non trinam mersionem unius mysterii celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

IN hoc Canone directè damnatur error eorum, qui baptizabant in nomine Domini, una mersione. Contra hos ergo docetur, invocandam esse Trinitatem; & additur, ter esse mergendum, tùm propter consuetudinem illius temporis: tùm in detestationem illius erroris. Et quamvis fortasse hinc, & ex capite *Multi sunt*, de Consecr. dist. 4. trina mersio necessitate Sacramenti ad Baptismum requiri videatur; ideòque sancti Patres (Dionysius cap. 2. Cœlestis Hierarch. Basilius libro de Spiritu sancto capite 27. Athanasius quæst. 125. ad Antioch. Hieronymus Dialog. contra Lucifer. Augustinus serm. 91. & 201. de Tempore; Ambrosius libro 2. de Sacrament. cap. 7.) hanc trinam mersionem ex Apostolica traditione ortam scribunt; & quòd maximum est, in Concilio Constantinopolitano I. canone 7. error Eunomii docentis, ut testatur Theodoretus libro 4. Hæreticarum fabularum, non oportere baptizandum ter immergere, damnatus sit; tamen ex communi Theologorum consensu, certum est, ad essentiam hujus Sacramenti constituendam, sufficere quamlibet ablutionem aqua factam, sive per aspersionem, sive per immersionem unam, aut tres fiant. Ex Concilio Toletano IV. cap. 5. constat trinam mersionem necessariam non esse, Ubi etiam refertur responsio Gregorii Papæ ad Leandrum, quæ habetur libro I. Registr. epist. 41. qui consultus hac de re, quoniam in Hispania quidam triplici mersione, alii una tantùm baptizabant; respondit; Utramque retineri posse, sive trina mersio adhibeatur, ad significandam Trinitatem Personarum; sive una tantùm, ad confitendam Divinitatis unitatem. Addit autem consultius fuisse tunc posteriorem baptizandi modum retinere, ad vitandum Arrianorum errorem, qui naturarum divisionem, & Trinitatem in trina mersione profitebantur. Aspersionem sufficere, Cyprianus libro 4. Epistola 7. §. *Quæsisti*; testatur, & ex Baptismo Apostolorum Act. 2. uno die tribus millibus hominum collato: sicut etiam ex consuetudine Ecclesiæ, & facto sancti Laurentii colligitur. Modus autem baptizandi is usurpandus est unicuique, qui ex consuetudine Ecclesiæ suæ præscriptus est. Ex auctoribus autem suprà commemoratis nihil aliud probatur, quàm quòd illo tempore ritus baptizandi per trinam mersionem consuetudine vulgari receptus fuerit. Eunomius per Concilium Constantinopolitanum damnatus fuit, quoniam hæretico spiritu, & ad introducendos falsos errores illam ceremoniam auferebat. Idem.

CANON LI. *A nuptiis, carnibus, & vino abstinentes propter abominationem damnantur.*

versio- Gentia- & Ser- ti.

SI quis Episcopus, Presbyter, vel omninò ex Sacerdotali numero, à nuptiis, carnibus, & vino, non propter exercitationem, sed propter abominationem abstinet, oblitus, quòd omnia valdè bona, & quòd masculinum, & fœmininum fecit Deus hominem, sed blasphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex Ecclesia dejiciatur: similiter & Laicus.

IMpius Saturninus ejusque gregales, primi à matrimonio, & à propagatione, ac manducatione carnis animatæ, cujus auctor diabolus sit, abstinendum esse, Apostolorum temporibus docuerunt; ut patet ex Ignatio Epist. 9 & 13. Irenæo lib. 1. cap. 22. Hos, teste Hieronymo lib. 1. contra Jovin. Spiritus sanctus venturos designavit, eorumque doctrinam per Apostolum Paulum 1. Tim. 4. condemnavit: atque ideò optimo jure censuræ Ecclesiasticæ subjiciuntur, quicumque à nuptiis, & carnibus, quasi per se malæ, & prohibitæ sint, abstinent. Baronius anno Christi 57. num. 188.

CANON LII. *Revertentes ad pœnitentiam, recipi debent.*

SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, eum, qui à peccatis convertitur, non recipit, sed ejicit, deponatur: quoniam Christum molestia afficit, qui dixit: Gaudium est in cœlo propter unum peccatorem pœnitentiam agentem.

HIc Canon ab Origene lib. 3. contra Celsum citatus, Stoicorum Philosophorum errorem, quem Montanus, & Novatiani, in Ecclesiam à se invectum, pertinaciter defenderunt, nimirum lapsos ad pœnitentiam recipiendos non esse, damnat. Hæc ex Cypriano Epist. 52. Baronio anno Christi 254. num. 104. & seqq. Hæc eadem iidem Apostoli in Constitutionibus suis iterùm replicant, ut docet Clemens I. lib. 2. Constit. Apost. cap. 12. Idem docet Ignatius Martyr Epist. ad Ephesios, Tertullianus lib. de Pœnitentia; & Abdias lib. 5. Certaminis Apostolici, de recipiendis pœnitentibus, exemplum profert ex Joanne Euangelista, qui duos juvenes legitur admisisse, præsignatis, & præscriptis 30. pœnitentiæ diebus; quibus expletis, indulgentiam dedit, & gratiam pristinam, quam amiserant, receperunt. Idem statuitur in Concilio Laodicensi can. 2. Toletano III. cap. 11. & Concilio Generali VIII. Act. 1. idem.

CANON LIII. *Ecclesiasticus non sumens carnem, & vinum in Festis, deponatur.*

SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus in festis diebus carnem, & vinum non sumit, abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur, ut qui habeat justam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

CANON LIV. *Clericus in caupona comedens quando segregandus.*

SI quis Clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, præterquam si in publico diversorio, in via propter necessitatem diverterit.

HUnc Canonem allegat, & citat Gratianus distinct. 44. cap. *Nulli*, ubi nec Sacerdoti permittitur cauponariam habere tabernam: & si non cessaverit, deponi debet. Idem prohibet Conc. Carthagin. III. can. 27. Concilium Hipponense can. 28. Concil. African. sub Bonifacio I. can. 7. Unde etiam statuit Concil. Turonense III. Can. 21. hoc modo: *Servandum Presbyteris firmiter statuimus, ne tabernas ingrediantur comedendi, bibendive causa. Quòd si post hæc statuta facere præsumpserint, canonica decernimus sententia feriendos.* Idem repetit Concilium Cabilonense II. can. 44. & Concilium Rhemense, can. 26. ubi allegatur memoratum Concilium Carthaginense III. & Laodicense can. 24. Unde etiam Concilium Lateranense sub Innocentio III. can. 16. Con-

Concil. Ratisponense can. 3. & strictissimè Concilium Coloniense III. part. 2. cap. 25. & Concil. Moguntinum IV. can. 74. Itaque tot prohibentibus decretis, vide, ait Crepetius in summa, quàm pessimè Sacerdotes, & Clerici conversentur, &c.

CANON LV. *Clericus Episcopum contumelia afficiens, deponatur.*

Exod. 32. Act. 23. SI quis Clericus Episcopum contumelia affecerit, deponatur: Principi enim populi non maledices.

HOc etiam vetat Cyprianus lib. 3. Epist. 9. ad Rogatianum. Proclus Constantinopolitanus in Epist. Synodica ad Domnum Episcopum Antiochenum pro causa Athanasii Episcopi Parenorum, qui injuriam à suis passus fuerat, quæ inscribitur Act. 14. Concilii Chalcedonensis; & hoc etiam confirmat Concilium Arvernense can. 3. sic inquiens: *Ne à potentibus sæculi Clerici contra Episcopos suos ullo modo erigantur.* Vide Concilium Carthaginense I. can. 11. & allegatur à Gratiano c. Si quis 15. quæst. 7. Carthaginense IV. can. 57. Concilium Agathense sub Cœlestino I. cap. 2. Concilium Aurelianense V. sub Pelagio I. cap. 14. Vide cap. *Clericus.* dist. 46. & cap. *Contumaces*, dist. 50. *Idem.*

CANON LVI. *Idem de Clerico erga Presbyterum, vel Diaconum.*

SI quis Clericus Presbyterum, vel Diaconum injuria affecerit, segregetur.

CANON LVII. *Clericus irridens claudum, surdum, vel cæcum, separetur.*

SI quis Clericus claudum, vel surdum, vel eum, cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur; similiter & Laicus.

CAnon hic citatur à Justiniano, Constitut. 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constantinopolitanum, de rectè ordinandis Episcopis. Turrian. capite 21.

CANON LVIII. *Episcopus, vel Presbyter, Clerici, vel populi curam non gerens, segregetur.*

EPiscopus, vel Presbyter, qui Cleri, vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseverat, deponatur.

CANON LIX. *Episcopus, vel Presbyter, Clericis egenis non præbens necessaria, puniatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, cùm sit aliquis ex Clericis egenus, ea, quæ sunt necessaria, ei non suppeditat, segregetur: sin autem perseverat, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

DEponatur, intelligendum est quoad exercitium, nam caracter, qui imprimitur in ordinatione, est indelebilis.

CANON LX. *Libros impiorum in Ecclesia publicans deponatur.*

SI quis falsò inscriptos impiorum libros tamquam sanctos, in Ecclesia publicat ad populi, & Clerici perniciem, deponatur.

A CLemens I. lib. 1. Constit. Apost. cap. 6. & 7. sic Apostolos memorat statuisse: *Abstinete ab omnibus Gentilium libris: quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis prophetiis, quæ quidem leves à fide abducunt? Nam quid tibi deest in lege Dei, ut ad illas Gentium fabulas confugias? Nam si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica, & poetica, habes Prophetas, & Job, et Proverbiorum auctorem, in quibus omnia poeticæ, ac sapientiæ accuratam rationem invenies: quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quod si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges, & præcepta, habes gloriosam Dei legem. Ab omnibus igitur externis, et diabolicis libris vehementer te contine.* *Bibliæ commendatio.*

B CANON LXI. *Convictus de falsa accusatione, vel alicujus probibitæ actionis, ad Clerum non provehatur.*

SI adversus fidelem aliqua accusatio intendatur vel fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibitæ actionis, & convictus fuerit; ad Clerum ne provehatur.

CANON LXII. *Clericus negans propter metum nomen Christi, ejiciatur.*

C SI quis Clericus propter metum humanum, vel Judæi, vel Græci, vel hæretici, negaverit, siquidem nomen Christi, ejiciatur; si autem nomen Clerici, deponatur. Pœnitentiam autem agens, vel laicus, recipiatur.

CANON LXIII. *Clericus in sacris, comedens carnes in sanguine, vel morticinium, deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex Sacerdotali catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum, vel quid à feris captum, vel morticinium, deponatur: hoc enim Lex prohibuit: si autem D sit laicus, segregetur.

CANON LXIV. *Ingrediens Judæorum, vel hæreticorum Synagogam ad orandum, deponatur, & segregetur.*

SI quis Clericus, vel Laicus, in Judæorum, vel hæreticorum Synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur, & segregetur.

CANON LXV. *Clericus in pugna occidens aliquem, deponatur.*

E SI quis Clericus in pugna pulsatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur, propter suam proclivitatem, & temeritatem.

CANON LXVI. *Clericus jejunans in die Dominico, vel Sabbato, deponatur.*

SI quis Clericus inventus fuerit die Dominico jejunare, vel Sabbato, præterquam uno solo, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

HUnc Canonem suppotitium esse, Baronius anno Christi 102. num. 15. probat his rationibus. Primò, Quòd à nullo sanctorum Patrum, & ne quidem ab Epiphanio in Compendio doctrinæ, ubi solùm

Dominicos dies à jejunio Quadragesimæ excipit, citatus esse reperiatur: cùm tamen sæpè Canones Apostolorum citare soleant. Secundò, Quia Romana Ecclesia jejunium Sabbati à Petro, & Paulo sibi traditum, vel ad imitandum exemplum biduo mortis Christi, jejunantium, & mœrentium suscepit, ut patet ex Augustino Epist. 85. Innocentio Epist. 11. cap. 4. Concilio Elibertino can. 21. Concilio Agathensi can. 12. Quod sanè Ecclesiam Romanam contra Apostolicam prohibitionem fecisse; Clementem, qui Canones Apostolorum à se conscriptos noverat, permisisse; Petrum, & Paulum observari mandasse, nequaquam cogitari, aut dici posset, si hic Canon Sabbati, præterquàm Paschalis, jejunium vetans, Apostolis auctoribus conditus esset. Verùm, cùm S. Ignatius Epist. 8. ad Philippenses hæc scribat: *Si quis Dominicam diem, aut Sabbatum (uno excepto) jejunarit, hic Christi interfector est*, & de corrupto hoc loco Ignatii per Græcos, suspicio esse non possit; quia hujus jejunii Sabbatini, non tantùm apud Ignatium prædicto loco, & can. 55. Trullanæ Synodi; sed etiam apud Clementem libro 7. Constit. cap. 24. Gregorium Nyssenum, Orat. contra eos, qui ægrè ferunt reprehensiones: item apud Anastasium Nicænum l. Quæst. quæst. 77. mentio fit; hanc repugnantiam, si qua est, sic posse reconciliari existimo: De jejunio Sabbati non fuisse Canonem Apostolicum, ut rectè Baronius, & Bellarminus sentiunt; sed diversas tamen, & contrarias fuisse consuetudines Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ. Orientalis ex pia consuetudine Sabbati, uno Paschali excepto, non jejunabat, idque in odium, & detestationem hæreticorum illorum, qui Deum auctorem mundi, cum omnibus à se creatis rebus malum esse; atque ideò à carnis esu, & propagatione per matrimonium abstinentes, die Sabbato jejunandum esse, ne Creator mundi, qui die septima requievit, honorari videatur, docebant, & observabant: ut constat apud Irenæum lib. 1. cap. 20. & seq. Epiphanium hæresi 21. & 41. Orientalis proinde Ecclesia, ut dictam Deo illatam contumeliam vindicaret, ac honorem Dei Creatoris universi contra sævos Dei, & Ecclesiæ hostes defenderet, ac propugnaret, communi consensu recepit, ne quis die Sabbati jejunaret, sed potiùs illum magna cum hilaritate transigeret, ac instar diei Dominicæ celebraret. Hoc sensu Ignatius dixit prædicto loco: *Si quis Sabbatum jejunarit, Christi interfector est, quia nimium Deo debitum honorem, & gloriam adimere conatur.* Occidentalis autem Ecclesia hæresi prædicta jam extincta, & propulsata non licitè tantùm, sed etiam piè Sabbato jejunat, ut longissimè, quàm potest, à Judæis Sabbato epulantibus recedat, memoriam humilitatis Domini, qui die Sabbati mortuus, & sepulchro inclusus jacuit, veneretur; Apostolos, aliosque Domini discipulos, qui sponso suo ablato, Feria sexta, & Sabbato in luctu, & mœrore fuerunt, imitetur; & ad Dominicæ diei celebritatem præparetur. Vide Baronium ubi suprà, Bellarminum lib. 2. de Rom. Pont. cap. 27. & libro de Bonis operibus in particulari capit. 18. Sed cur die Dominico neque Orientalis, neque Occidentalis Ecclesia jejunat? ut hæreticos, Christi resurrectionem negantes, ideòque diem Dominicam in luctu, mœrore, ac jejunio transigentes, telis, & armis quasi iisdem retortis, vincat, ac superet. Baronius ibidem. *Binius.*

[…]nium […]inicæ, […]abbati.

CANON LXVII. *Deflorans virginem segregetur.*

SI quis virginem non desponsatam, vi allata, habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat, sed illam retinere, quam elegit, etiamsi pauper sit.

CANON LXVIII. *Duas ordinationes easdem accipiens deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus secundam Ordinationem ab alio susceperit, deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi utique constiterit, quòd ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati, vel ordinati sunt, ut fideles, vel Clerici sint, fieri non potest.

IDem etiam habes in Concilio Nicæno I. can. 19. ubi de Cataphrygibus, Concilio Generali VI. can. 95. vide etiam Cyprianum, de Cardinalibus Christi operibus, Serm. de Ablutione pedum, in initio: *Baptismum repeti, Ecclesiasticæ prohibent regulæ; & semel sanctificatis nulla deinceps manu iterùm consecrans præsumit accedere. Nemo sacros Ordines semel datos iterùm renovat, nec sacro Oleo lita iterùm linit, & consecrat, nemo impositioni manuum, vel ministerio derogat Sacerdotum: quia contumelia esset Spiritus sancti, si evacuari posset, quòd ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emundaret, quòd ille semel statuit, & confirmat.* Coriolan.

SEcunda pars hujus Canonis intelligenda est de hæreticis, qui juxta ritum Ecclesiæ Catholicę nec baptizabant, nec ordinabant, ut Paulianistæ, & Cataphryges, qui sine invocatione trium personarum baptizabant. Unde ab iis baptizati rebaptizandi erant, ut canon 19. Nicæni Concilii explicat. *Carranza.*

CANON LXIX. *Clericus Quadragesimam non jejunans deponatur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Lector, vel Cantor sanctam Paschæ Quadragesimam non jejunat: vel quartum diem, vel Parasceven, præterquam si per imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laicus, segregetur.

QUadragesimale jejunium, quod ante Pascha 40. vel 46 ferè diebus semper hucusque celebratum est, ab Apostolis Domini institutum est, atque universæ Ecclesię sub pœna excommunicationis, aut depositionis observari mandatum est. Hieronymus in Epist. ad Marcellam, adversus Montanum: *Nos*, inquit, *unam Quadragesimam secundum traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo jejunamus.* S. Leo serm. de Quadrag. *Quod ergo, dilectissimi, in omni tempore unumquemque convenit facere Christianum, id nunc sollicitiùs, & devotiùs est exequendum, ut Apostolica institutio 40. dierum jejuniis impleatur.* Bellarminus ubi suprà, cap. 14. Baronius anno Christi 57. n 194. & seqq.

Modus observandi hoc jejunium Quadragesimale, non omnium unus, & idem erat: alii enim uno die, alii duobus, alii tribus, alii sex diebus ab omni cibo abstinebant, ut patet testimonio Irenæi, quod est apud Eusebium lib. 5. Histor. cap. 24. Epiphanium in Compendiaria doctrina, Hieronymum Epistola ad Marcellam, Augustinum Epistol. 118. capit. 4. Prioribus seculis aliquot jejunatum fuit (quatuor Dominicis exceptis) per dies 36. quibus, ut compleretur numerus quadragenarius, quatuor dies Ecclesia addidit, & ubique recepit. Causa instituti Quadragesimalis jejunii una est, ut Christum, qui est caput nostrum, quadraginta diebus jejunantem, nostri causa patientem, nos etiam, quantum possumus, quadraginta dies jejunando, corpus nostrum affligendo, imitemur. Ignatius Epist. ad Philip. Basilius Orat. 1. de Jejunio, Gregorius Nazianzen. Orat. in sanctum lavacrum, Hieronymus in cap.

Jejunandi varii modi.

Jejunii quadrag. rationes variæ.

cap. 58. Isaiæ. Altera est, ut Christiani omnes pro negligentiis toto anno commissis, quasi communem, & publicam pœnitentiam agant. Ita S. Leo serm. 4. de Quadr. Tertia est, ut ad sacram Communionem ab omnibus in Paschate sumendam, præparemur. Chrysostomus Hom. 1. in Gen. Hieronymus in cap. 3. Jonæ. Vide Baronium, & Bellarm. ubi suprà.

VEl *quartum diem, vel Parasceven, &c.* Sub eadem censura, qua jejunium Quadragesimale, præcipitur observari jejunium Feriæ quartæ, & sextæ, idque ad commemorandum Christum Dominum Feria quarta venditum, & sexta Feria crucifixum. Apostolica autem authoritate hæc nobis tradita, ac demandata esse, inde probatur, quòd sanctus Ignatius Epist. 8. ad Philip. Tertullianus libro de Jejunio, Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. ultra medium, Origenes Homil. 10. in Levit. Epiphanius in Comp. doctr. Hieronymus in cap. 4. ad Galat. Augustinus Epist. 86. ad Casulanum, &c. hujus jejunii velut antiquitùs instituti meminerunt. Cùm igitur secundum Regulam sancti Augustini in Epist. 118. ad Januar. & lib. 4. de Bapt. c. 24. illa omnia sine dubio ex Apostolica traditione descendant, quæ in universa Ecclesia observantur, & in nullo Ecclesiæ Concilio instituta inveniuntur; certum est, jejunia Quadragesimæ, quartæ, & sextæ Feriæ ab Apostolis instituta esse: nam horum fit mentio apud Authores, qui omnia Concilia, exceptis Apostolicis, præcesserunt. Extra Quadragesimam Feria sexta, & quarta, nunc Sabbato (jejunium enim Feriæ quartæ in Latina Ecclesia nunc translatum est in Sabbatum) jejunantes, ex lege, & præcepto, à carnibus; ex arbitrio, & beneplacito, à prandio abstinent. Vide Baronium ann. Christi 57. num. 199. & seqq. Bellarm. li. 2. de Bonis Operibus. *Binius.*

CANON LXX. *Clericus jejunans, vel dies Festos agens more Judaico, deponatur; laicus verò segregetur.*

SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex Clericorum catalogo jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit, ut verbi gratia, azyma, vel quid tale, deponatur: si verò sit laicus, segregetur.

CANON LXXI. *Christianus deferens oleum in templum Gentium, vel in Synagogam Judæorum, segregetur.*

SI quis Christianus oleum deferat in templum Gentium, vel in Synagogam Judæorum, in eorum Festis, vel lucernam accendat, segregetur.

CANON LXXII.

SI quis Clericus, vel laicus à sancta Ecclesia ceram, vel oleum auferat, segregetur.

CANON LXXIII. *Vasa sacra in usum profanum non convertantur.*

VAs aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum, nemo ampliùs in suum usum convertat: hoc enim fit, præter jus, & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, mulctetur.

CANON LXXIV. *Contra Episcopum accusatum quomodò procedendum.*

EPiscopum à viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab Episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus, vel convictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundò etiam vocetur, missis ad ipsum Episcopis duobus. Si etiam sic non obedierit, vocetur & tertiò, duobus ad eum rursùm missis Episcopis. Si autem, vel sic aspernans, & contumax non stiterit, Synodus ea, quæ videntur, adversus eum pronuntiet, ne lucrifacere videatur, dùm judicium subterfugit.

DE judicandi Episcopos forma, vide Victorem I. Epist. 1. ad Theophilum Alexandriæ Episcopum, Zephirinum I. Epist. 1. ad Episcopos Siciliæ, & allegatur à Gratiano cap. *Primates* 2. quæst. 1. cap. *Detractores* 3. quæst. 14 cap. *Absens verò* 3. quæst. 9. & capit. Duodecim. 5. quæst. 4. Melchiades ep. ad Episcopos Hispaniæ, Sixtus II. epistola 1. ad Gratum Episcopum, Julius I. ep. ad Orientales Episcopos pro Athanasio, Felix I. ep. 1. ad Paternum Episcopum, & epist. 2. ad Episcopos Galliarum, Fabianus I. ep. 3. ad Hilarium Episcopum. Concilium Roman. sub Felice I. ep. 2. ad Episcopos Galliæ, generalem formam præscribit, quæ in judicandis Episcopis servanda est. Concilium generale II. Constantinopolitanum I. sub Theodosio Seniore, can. 6. Carthaginense III. cap. 7. & allegatur à Gratiano causa 4. 5. & 6. Lateranense Concilium generale sub Innocentio III. capit. 8. & novissimè Tridentinum sess. 13. cap. 7.

Judicial. damnati Episcoporum.

CANON LXXV. *Ad idem.*

IN testimonium adversus Episcopum Hæreticus ne admittatur: sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

CAnon hic citatur ab Anacleto Epist. 1. & ab Alexandro ep. 1. & Damaso Ep. 3. Constantini Imperatoris facto, ac dicto hæc confirmantur, qui libellos Hæreticorum adversus Episcopos, & Presbyteros sibi oblatos combussit, ut testatur Sozomenus lib. 1. cap. 16. & ad Episcopos conversus, hæc, quæ extant apud Ruffinum lib. 1. cap. 2. dixit: *Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis judicandi; & ideò nos à vobis rectè judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari, propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum examen reserventur. Vos autem nobis à Deo dati estis Dii: & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus; de quo scriptum est: Deus stetit in medio Deorum: in medio autem Deos discernit*, Theodoretus lib. 1. c. 11. addit, *Constantinum jurejurando adjecto dixisse, se ne verbum quidem in illis scriptum perlegisse. Nam Sacerdotum*, inquit, *vitia non sunt populo aperienda, ne ille, inde causa offendiculi arrepta, licenter peccare aggrediatur. Quin etiam eum hoc quoque adjecisse memorant: Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus eos, qui idipsum cernerent, ulla ex parte læderet.* Baronius anno Christi 325. num. 42. & anno 342. num. 30.

Constantini reverentia Episcopo[rum]

CANON LXXVI. *Episcopi successores consanguineos, vel alios non eligant.*

QUod non oportet Episcopum fratri, vel filio, vel alii cognato gratificantem, humana affectione ad Episcopatus dignitatem, quem vult, eligere. Episcopatus enim hære-

hæredes facere, justum non est, ea, quæ Dei sunt, largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione mulctetur.

CAnon hic citatur à Concilio Antiocheno can. 23. Sicut enim hic vetatur Episcopo successorem eligere, ita eidem præcipitur, ut non constituatur Episcopus, nisi post mortem prædecessoris, idque in conventu Episcoporum secundum legem Ecclesiasticæ consuetudinis. Turrianus lib. 1. cap. 14. Praxis autem hujus temporis est, ut omnes Episcopi à Summo Pontifice creentur.

CANON LXXVII. *De qualitate Episcopi eligendi quoad corpus.*

SI quis vel oculo orbatus, vel femore oblæsus, Episcopatu autem dignus sit, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio.

CANON LXXVIII. *Ad idem.*

QUi autem est surdus, & cæcus, ne sit Episcopus: non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediantur.

CANON LXXIX. *De qualitate Clerici promovendi.*

SI quis dæmonem habet, ne fiat Clericus; sed neque cum fidelibus precetur. Purgatus autem, recipiatur, & si sit dignus, fiat.

HÆc Apostolica Constitutio posterioribus temporibus, crescente numero fidelium, qui sine his incommodis possent ad hoc munus assumi, ampliùs restricta est. Arreptitii enim, qui à dæmone vexantur, nunc per cap. *Maritum*. dist. 33. ad suscipiendos Ordines, perpetuò irregulares sunt. Quamquam ex voce *recipiatur*, apertè colligatur, etiam hunc sine interventu dispensationis purgatum à demonio ad suscipiendos Ordines non fuisse admissum. Vide Suarem Tomo 3. disput. 51. sect. 1. num. 7.

CANON LXXX. *Ad idem.*

EUm, qui ex vita gentili accesserit, & baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non est æquum protinus Episcopum fieri. Iniquum est enim, ut, qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi forte hoc divina gratia fiat.

SIc accidisse refert Nicephorus lib. 12. cap. 12. dum Nectarius electus est in Constantinopolitanum Episcopum, qui nondum fuerat baptizatus. Idem accidit in Ambrosio Mediolanensi; nam adhuc catechumenus, Episcopus factus est, ut ipsemet testatur libro 10. Epist. 82. ad Vercelensem Ecclesiam. Pro hoc Canone, vide Concilium Nicænum I. generale, can. 2. & allegat Gratianus capite *Quoniam*, distinct. 48. cap. *Miserum*, dist. 61. cap. *Ubi*, distinct. 59. *Ordinatos*, distinct. 59. ubi sic ait: *Episcopos quosdam, qui nullis Ecclesiasticis Ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione, qui se hoc recognoscit fecisse, dejicimus, cùm ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat perveniri, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur. Debent enim antè esse Discipuli, qui Doctores esse desiderant, ut possint docere, quid didicerunt.* Tùm de quodam Daniele tractat, qui sacrarum Virginum incestu pollutus erat, & multorum facinorum accusatione pulsatus, & Episcopus ordinatus est. Idem etiam prohibet Concilium Arelatense III. canone 2. Concilium Aurelianense V. canone 9. Leo I. epistola 85. & allegat Gratianus cap. *Miramur*, distinct. 61. Episcopos corripit, eo quòd ad Episcopatum homines indignos, triviales, & laicos proveherent. Adrianus I. epistola missa ad Constantinum Imper. & ad Irenem matrem ejus, quæ habetur, & inseritur Act. 1. Concilii generalis VII. Nicæni II. graviter tulit, quòd Tharasius ex Laicorum ordine à caliga militari, contra sanctorum Canonum censuram, factus est Patriarcha Constantinopolitanus. Et quia Photius ex Neophyto ordinatus Episcopus Constantinopolitanus, Nectarium sanctissimum, & Ambrosium, & hunc Tharasium in sui defensionem assumebat, ut habes in Concilio generali octavo Constantinopolitano IV. Act. 4. sic Nicolaus I. in epistola ad Photium, respondet: *Quod de Nectario objicit, necessitas magna urgebat, ne Domini Ecclesia in pessimæ hæreseos nimbosa caligine, destitutione Pastoris viduata remaneret, nec Synodus, ut hoc iterum fieret, confirmavit, nec instituit; & ideò privilegia paucorum legem communem non faciunt. Nam Ambrosius non instinctu hominum, sed divina vocatione per Miraculorum prodigia electus est; & Tharasius statim ac Episcopus factus est, ne quis de sua fide dubitaret, prolixam texuit Fidei confessionem.* Hinc Concilium Constantinopolitanum IV. generale, Act. 1. acclamavit anathema Photio, qui contra Regulas sacras, & sanctorum Pontificum Romanorum veneranda Decreta, repentè de curiali administratione, seculari que militia sublatus, superstite Ignatio, tyrannicè à quibusdam schismaticis subrogatus est: & canone 3. ejusdem Photii ordinationem irritam ducunt; & can. 5. pro futuro statuunt hoc modo: *Proinde canonicam stabilitatem in Ecclesiis semper manere in Christo cupientes, renovamus, & confirmamus terminos, & sanctiones, quæ olim à sanctis Apostolis, & sanctis Patribus nostris editæ sunt,* &c. *Si verò præter hanc diffinitionem nostram quisquam ad eum statum supremum honoris provectus extiterit, reprobetur, & ab omni Sacerdotali operatione prorsùs abjiciatur, utpote qui extra sacros Canones sit promotus.* Coriolan.

CANON LXXXI. *Ad idem.*

DIximus, Non oportere Episcopum, vel Presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in Ecclesiasticis negotiis versari. Vel ergo ita facere persuadetur, vel deponatur.

CANON LXXXII. *Ad idem.*

SErvos in Clerum provehi sine voluntate dominorum, non permittimus, ad eorum, qui possident, molestiam: domorum enim eversionem talia efficiunt. Si quandò autem etiam dignus servus visus sit, qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est; & Domini concesserint, ac liberaverint, & ex ædibus miserint, fiat.

CANON LXXXIII. *Clericus Romanum Magistratum, & Sacerdotalem administrationem non exerceat.*

EPiscopus, vel Presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraque obtinere volens, Romanum scilicet Magistratum, & Sacerdotalem administrationem, deponatur: Quæ sunt enim Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.

CANON LXXXIV. *Principes non sunt contumelia afficiendi.*

QUisquis Regem, vel Principem, præter jus, contumelia affecerit, pœnas luat: & si sit quidem Clericus, deponatur; si verò laicus, segregetur.

Nonnulli istud interpretantes, ait Balsamon, dixerunt, sæpè etiam justam reprehensionem pro injuria accipi.

CANON LXXXV. *De libris sacris.*

SInt vobis omnibus Clericis, & Laicis, Libri venerandi, & sancti, veteris quidem Testamenti, Moysis quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Jesu Nave, unus; Judicum, unus; Ruth, unus; Regum, quatuor; Paralipomenon, idest, Derelictorum, duo; Esdræ, duo: Esther, unus; Machabæorum, tres; Job, unus; Psalterium, unus; Salomonis, tres; Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canticorum; Prophetarum XII unus: Isaiæ, unus; Jeremiæ, unus; Ezechiel, unus; Daniel, unus. Extrinsecus autem à vobis intelligatur, debere vestros adolescentes discere Sapientiam eruditissimi Syrach. Nostra autem, i. Novi Testamenti, Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis; Pauli Epistolæ, quatuordecim; Petri Apostoli, duæ; Joannis, tres; Jacobi, una; Judæ, una; Clementis, Epistolæ duæ, & Ordinationes vobis Episcopis per me Clementem in octo libris editæ, quæ non sunt omnibus divulgandæ propter ea, quæ sunt in eis mystica; & actus nostri Apostolorum.

HIc Canon apocryphus est, & subreptitius: tùm quòd Scripturarum Canoni contra omnium Conciliorum, & Patrum communem sententiam, quosdam libros apocryphos, nimirum Constitutiones, & Epistolas Clementis addat: tùm quòd sacram S. Joannis Apocalypsim à Græcis rejectam, ab universa autem Ecclesia, à multis, & antiquissimis Conciliis, ac Patribus receptam, eidem sacræ Scripturæ Canoni fraudulenter adimat. Quis enim unquam antiquorum Latinorum, ac Græcorum, Apocalypsim S. Joannis inter Canonicos Libros annumerare præsumpsisset, quam sciret in Apostolorum Canone velut apocrypham esse rejectam? Accedit, quòd hoc Canone Libri sacri veteris Testamenti, hi, Esdræ, Judith, Tobiæ, Sapientiæ, & Ecclesiastici omittantur, qui tamen ab antiquissimis Patribus, Dionysio, Irenæo, &c. inter sacros Libros citantur, ac numerantur. Vide Baron. anno Christi 202. num. 5. & Bellarmin. lib. 1. de Verbo Dei, cap. 20. Si urgeas Canonem secundum sextæ synodi, quo 85. Canones recepti esse dicuntur; Respondeo, Canonem objectum spurium esse, & illegitimum, ut qui editus sit à Conciliabulo Trullano, non autem à sexta Synodo. *Carranza, Binius, Coriolan.*

Cæterùm ex prohibitione divulgandi ordinationes Clementis in octo libris, quas etiam legi vetat canon secundus in Trullo, quidam inde argumentum se habere putant ad consignandum tempus, quo collecti fuerunt canones Apostolorum circa annum 300. quod tunc tantùm incepisse putant legem de non evulgandis indiscriminatim ad quosvis Christianæ religionis mysteriis. Ita Albaspinæus c. 13. observation. Cùm, inquit, primi sæculi Christiani sua lubentes mysteria, ut vel ex Justino constat, nutiarent. Verùm ex canone Apocrypho, quid certum inferri poterit? prudentiæ fuit Apostolorum quædam reticere propter illud præceptum Christi Matt. 7. *Nolite projicere margaritas vestras ante porcos*. Alia publicè annuntiare, ut quæ erant expresse credenda de fide. Quæ etiam super tecta prædicare, in mandatis habebant. Et cùm hic canon solas Clementis constitutiones prohibeat, de reliquis veniam videtur dare, quia exceptio firmat regulam. Ut sic nihil occultaretur Baptismi candidatis de articulis fidei expresse credendis. Sed de his non pauca scripsimus occasione controversiæ de perpetuitate fidei præsentiæ corporis Christi in Eucharistia, quamvis liber noster vulgari idiomate editus sit sub titulo fidelitatis perseverantis Susannæ contra ultimam senum accusationem. Quod de argumento, plures alii etiam nuper scripserunt contra librum Hæretici de grege Calvini.

CONCLUSIO CANONUM Apostolorum.

HÆc verò de Regulis constituta vobis sint per nos, ô Episcopi; vos autem obtemperantes, salvabimini, & pacem habebitis. At si non parueritis, puniemini; & bellum mutuò perpetuum habebitis, pœnam inobedientiæ congruam daturi. Deus porrò, qui solus est æternus, ac universorum Creator, vos omnes in pace, in Spiritu sancto confortabit, & aptos reddet ad omne opus bonum, immutabiles, irreprehensibiles, sine crimine, dignosque faciet vita æterna nobiscum, per intercessionem dilecti Filii sui Jesu Christi, Dei, & Salvatoris nostri, cum quo gloria sit ipsi supra omnia Deo Patri cum sancto Spiritu Consolatore, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. *Balsamon non habet istam conclusionem.*

Canonum Apostolorum Finis.

SATISFIT OBJECTIONIBUS Lutheranorum Magdeburgensium.

ADvertendum deindè Centuriatores Magdeburgenses Lutheri asseclas, cùm viderent Canones Apostolorum contrarios esse operibus suis, & Ecclesiæ novæ, quam instituerent, derelicta vera Christi Ecclesia Catholica, & Romana, eos omni authoritate spoliare decrevisse, aliquid simile dicentes, ut est in sapientia Salomonis c. 2. de falsis in Dominum testibus prophetatum, Venite, negemus Apostolicos Canones, quia inutiles sunt nobis, & contrarii operibus nostris, & improperant nobis peccata legis Euangelicæ, & Apostolicæ, & diffamant in nos peccata disciplinæ nostræ, &c. Ideò eos criminantur, ac multis impetunt objectionibus, quas doctissimè refellit Franciscus Turrianus lib. 1. pro Canonibus Apostolorum. Sunt autem eorum sex argumenta.

1. Est, quòd reperiuntur inter istos Canones, qui Apostolorum doctrinæ adversantur, ut Canon 17. Qui secundas nuptias damnat, quas tamen Paulus, 1. Timoth. 5. & 1. Cor. 12. mandat, & præcipit. Sed ut idem D. Paulus 1. Timoth. 3. non damnavit nuptias, cùm præcipit, ut sit Episcopus, aut Presbyter unius uxoris vir, idest, ne sit secundis nuptiis copulatus: sic nec canon ille Apostolicus, qui majorem continentiam, & castitatem requirit in eis qui sacris ordinibus initiandi sunt. Ad idem argumentum pertinet, quòd ajunt canonem 27. tantùm clericis, lectoribus, & cantoribus nuptias permittere: aliis verò non obscurè vetare. quod

quod est, inquiunt, contra doctrinam Pauli. 1. Timoth. 3. & 1. Corint. 9. sed non intelligunt, quod dicit Apostolus Timoth. 3. Episcopum debere esse unius uxoris virum, idest, debet semel tantùm nupsisse, si non sit omninò inexpertus matrimonii, ac ab uxore omninò abstinere, cùm fuerit ad sacros ordines promotus: quod vero 1. Cor. 9. idem ait, *nonne habemus potestatem mulierem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli*, nequaquam de uxore intellexit, & corrupta est versio Bezæ Calvinistæ, anni 1556. & 1598. quæ habet, an non licet nobis sororem uxorem circumducere? quem doctè refellit Cotonius in Geneva plagiaria, depravatione 72. non uxores, ait Tertullianus lib. *de monogamia*, demonstrat ab Apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi, & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes, ministrabant. Sed & cum *sororem* addidit, satis indicat nullum fuisse carnis commercium.

Indictio jejunii non est laqueus. 2. Objiciunt, Canones illos ad jejunia in quadragesima Paschæ, & Feriæ quartæ, & Parasceves alligare conscientias in can. 67. contra illud Pauli, nemo vos judicet in cibo, & potu, aut parte diei festi. Sed indictio jejunii non est vocanda illaqueatio conscientiæ, cùm illa grata Deo sit, ac ad placandam iram ejus utilis. Sicut exemplo Regis Ninivitarum Sardanapali clarum est. Nec Jonas laqueos conscientiæ prædicabat jejunium prædicans, nec Christus Dominus injecit conscientiæ laqueos prædicens de discipulis: Venient dies, cùm ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc jejunabunt. Nec ad rem est locus Pauli ad Colos. 2. quo tantùm prohibet Judaicas ciborum observationes de cibis mundis, & immundis secundum legem Mosaicam, quas cùm quidam vellent revocare, inhibentur ab Apostolo, quia lex Mosaica ut umbra futurorum evanuerat.

3. Objiciunt, reperiri Canones inter se repugnantia præcipientes, quales sunt 5. 16. & 17. 40. 41. Quorum alii nuptias Sacerdotum damnant: alii verò admittunt. At canon 5. jubens, ut Episcopus, Presbyter, vel Diaconus uxorem suam prætextu religionis non ejiciat, tantùm vult eos non esse inhumanos erga uxores quibuscum ante ordinationem duxerant, sed de earum victu, ac vestitu curam habeant. Quod non repugnat cum Canone 17. qui requirit, ut sacris ordinibus initiandi digami non fuerint, quia signum est incontinentiæ plures duxisse uxores, aut concubinam habuisse, quod à sacris viris abesse convenit, qui orationi, & sacrificiis vacare debent. Norunt dialectici non esse idem præcipere pugnantia, ac diversa. Quod idem apparet de aliis canonibus, quos pugnantes putant, cùm unus non affirmet, quod alius neget, ut aliqua, quæ sunt inter se pugnantia. Sola lectio, & collatio ad invicem horum Canonum evidenter ostendit objecta ista digna magis esse, quæ rideantur, quàm ut refellantur ex doctrina oppositorum, quam notam habere debuerant.

4. Objiciunt, Canones istos ob res leves excommunicare. Nam Can. 13. excommunicat suscipientes excommunicatos, Canon 27. vasa sacra in prophanos usus assumentes, &c. At Apostoli nunquam leguntur usi, sive abusi potiùs excommunicatione ob res tàm leves. Imo Paulus 1. Cor. 15. in catalogo excommunicatorum tales peccatores non annotat. Sed in catalogo Apostolus non numerat omnes excommunicatos, ut sine causa obtrudatur iste locus, quæ autem censent levia Magdeburgenses, verè gravia sunt. Nam si suscipiantur excommunicati, dissolvitur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & impii quique censuras Ecclesiæ irridebunt. Et quod ad vasa sacra attinet, supplicium Baltazaris Regis Babyloniæ Daniel. 5. satis prodit, quàm grave sit, vasa sacra ad prophanos usus transferre. Sed illi omnis Scripturæ obliti sunt, non enim magis sacra, & religiosa debent existimari vasa templi Salomonis, quàm vasa templi illius, qui dixit, Ecce plusquam Salomon hic.

[Ex]communicatio.

5. Objiciunt, Canonem 24. excommunicari tribus annis laicum, qui se castraverit, cùm Apostoli nusquam cuiquam tempus pœnitentiam agendi præscripserint, quandò oporteat eum ad pœnitentiam admitti. Sed istud omninò à ratione, & consuetudine Ecclesiæ alienum, cùm ratio postulet, ut juxta peccatorum gravitatem tempora pœnitentiæ præscribat. Sed illis displicet, quòd omnia agantur in numero, pondere, & mensura, unde etiam Rosariorum usum impugnant hæretici, quia, inquiunt, vos Catholici preces vestras certo numero circumscribitis. Quibus respondetur preces in rosariis, & coronis identidem repetitas, cùm optimæ sint, non posse ex certa, & determinata repetitione in malas degenerare. David Psalm. 137. septies, & vigesies ad versiculi cujusvis calcem repetivit, *quoniam in æternum misericordia ejus*. Dominus noster Jesus Christus Cruci proximus ter Deum precatus est iisdem semper verbis. Matth. 26. *oravit tertio eumdem sermonem*. Refert Palladius historiæ Lausiacæ cap. 20. & 21. qui circa annum 390. in rebus humanis agebat. Paulum Abbatem in Ægypto singulis diebus trecentos lapillos sinu gestasse, quos singulos ad precationis exactæ finem depromebat, trecenties quotidie orans. Ac si illi lapides inter se uno filo conjuncti fuissent, germanam rosarii nostri speciem prætulissent, ait Castanæus Episcopus Pictaviensis, notis in Matthæum cap. 6. qui & in exercitationibus in Lucam cap. 20. alia exempla apponit in rosariorum defensionem. Nam, inquit, Moises Abbas 50. orationes quotidie peragebat: Pachomius Abbas Monachis suis leges scribens constituit, ut per totum diem facerent duodecim orationes, & in nocturnis vigiliis duodecim, & in matutino duodecim, & hora nona tres. Ex eodem Sozomeno hist. lib. 3. cap. 14. apud quem plura alia reperias, ut pœnitentiam, & orationem certo numero peragere, damnare non possit.

Rosarii usus.

Ex Sozomeno hist. l. 7. cap. 29.

6. Objiciunt, Can. 25. Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum in fornicatione, aut perjurio, aut furto deprehensum deponi ab officio præcipere, ac communione privari vetare, cùm Paulus 1. Cor. 13. fornicatores, & fures inter excommunicatos numeret. Sed in hoc perpendendum est, pœnam esse satis gravem hominibus sacris ab officio deponi. Unde Hincmarus Remensis in lib. de variis capitulis Ecclesiasticis cap. 18. & 24. observat laicos absque Ecclesiastica communione solere pœnitentiam agere: sicut & clericos absque officii administratione, unde non mirum, ait, si clerici per manus impositionem remedium pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari jubentur, non accipiant. Et D. Basilius can. 31. Clerici, qui peccatum ad mortem peccant, gradu suo quidem amoventur, Ecclesia tamen non prohibentur, non enim bis in idipsum vindicandum est.

7. Objiciunt, Canonem 8. de Paschæ celebratione, ut ne fiat cum Judæis, non consonare veritati historiæ, cùm Joannes, & Philippus Apostoli, aliique Pascha cum Judæis celebraverint, nempè 14. Lunæ primi mensis. Sed quod duo ex Apostolis fecerunt, ut omnibus omnia fierent, quemadmodum Paulus Timotheum circumcidit, & se in templo cùm iis, qui votum super se habebant, sanctificavit, non probat legalia esse servanda, de quibus etiam in Concilio Apostolorum alio statutum est, ut non observarentur Act. 15. Cæterum Synodus Nicæna eumdem Canonem Apostolorum renovavit. Qua de re infrà agetur in Concilio Lugdunensi sub D. Irenæo.

8. Objiciunt, Canonem 20. damnare in Clericis fidejussiones, cùm Apostoli illis temporibus non abhorruerint à politicis, justis, & honestis, & verbo Dei non repugnantibus. Sed hic canon justissimè conditus est, cùm dicat scriptura Proverb. 6. Fili, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui, &c. ex quibus patet quàm molestæ sint fidejussiones, & quantum mo-

molestiæ, & turbarum habeant, ut propterea homines sacros valdè dedeceant, qui Deo militantes rebus sæcularibus sese immiscere, ac implicare non debent.

9. Objiciunt, Canonem 36. prohibere fieri ordinationes extra proprios terminos, cùm in hoc sæculo termini singulorum Episcoporum nondùm fuissent determinati. Sed ad hoc responsio in promptu est, Apostolos in suis Canonibus futuris temporibus providisse, cùm nihil iniquius esse possit, & nullum dissensionis seminarium majus, quàm ut clericum alterius civitatis ordinet Episcopus.

10. Objiciunt I. Canonem 38. bis in anno Concilia celebrari jubere, cùm ejus rei testimonia in antiquis historiis non extent, sed una Synodus ab iis celebrata legatur Act. 15. Sed iterùm respondendum est futuris temporibus prospexisse Apostolos, cùm utilissima sit frequens Synodorum convocatio, unde & Antiochena Synodus can. 20. & Nicæna can. 5. bene se habere dicunt, quod bis in anno in unaquaque provincia Synodi habeantur.

Atque hactenùs Magdeburgensium objectiones, quæ quasi nullæ, aut levissimæ sunt, & facillimè refelluntur, ut appareat exinde parum considerate istos canones impugnasse, nihil curantes, nisi ut quòd primo adspectu aliquam præfert difficultatem, opponant, ut suos Germanos fallant, quos nihil examinaturos esse, nec alia præterquam eorum scripta lecturos esse confidunt. Ut scitè advertit Turrianus cap. 9. lib. I. pro Canonibus Apostolorum, ubi cum eorum dedecore his objectionibus amplissimè respondet.

Joverii censura de Can. Apostolorum.

Subjungam hìc judicium Joverii in velitatione de his Canonibus, ubi propositis majoribus hujus controversiæ difficultatibus, ait. Res est difficilior, in qua malim doctiorum audire sententiam, quàm meam exhibere jejunam, ac tenuem definitionem. Videtur quibusdam idem contingere huic libro, quod plerisque aliis piis, & catholicis, ut hæreticorum nequitia fuerint depravati, conspersis quibusdam, &c. ut fortè à Nicolaitis, qui fuerunt ex primis Sathanæ ministris. Ego verò sicut nollem certa, & indubitata fide hos omnes Canones tribuere Apostolis: sic nolim tàm facilè apparentem fidem, propter unum, aut alterum Canonem eis derogare. Id autem, quod habetur in ultimo Canone in approbatione Librorum Canonicorum de Joannis Euangelio, non parvam habet difficultatem. Fortè ex libri margine, cui ab aliquo sciolo additum, irrepsit in contextum: quæ solutio trita, & communis, si alicubi recipitur, hac in re habeat locum oportet. Fieri etiam potuit, ut aliquis pietate quadam simplici adductus, Euangelium Joannis inter alios Canonicos Libros addiderit, nisi forsitan dicamus Petrum Apostolorum Coriphæum, cum aliis prævidisse Joannem editurum Euangelium, quod videtur satis extortum, & quasi argumento urgente dictum, quocirca id, quod jam prius dictum est, probabilius nobis apparet.

Quod tamen opinatur hic author de loco, ubi hi Canones ab Apostolis conditi fuerint, non satis probari potest. Ex eo siquidem, quod Innocentius primus, qui floruit anno 406. Epistola 18 scribens ad Alexandrum Episcopum commendans Ecclesiam Antiochenam, subjungit. *Quæ conventum Apostolorum apud se fieri meruit*, probabiliter colligi asserit Antiochiæ à Senatu Apostolorum fuisse hos Canones editos, quemadmodum de Apostolorum Symbolo tradunt Patres. Verumtamen non necesse est Conventum illum Antiochiæ factum ab Apostolis de eo intelligere, in quo & fidei Symbolum tessera Christianitatis conditum est, & morum Ecclesiasticorum canones instituti, cùm non unus Conventus Antiochiæ ab Apostolis habitus sit, estque vero similior eorum opinio, qui Hierosolymis vel in monte Sion, vel prope montem Oliveti, à quo Christus in Cœlos ascendit, divisionem hanc Apostolorum putant statutam fuisse ab ipsis ad salutem gentium, ut magis propriè illud propheticum adim-

Locus, ubi editi canones.

A pleretur, *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.* Isaiæ cap. 2.

CONCILIUM NICÆNUM I.

Sub Silvestro Pontifice præsidentibus ejus legatis Hosio, Victore, & Vincentio prò defensione consubstantialitatis cum Patre Verbi Divini contra hæresim Arrii, &c. tempore Constantini Magni anno Christi 325.

B PHotius, qui plures devoravit Bibliothecas, ut unam, eamque eximiam in lucem emitteret, refert in ea num. xv. se legisse primæ Synodi actionem tribus comprehensam libris, ac opus præferre Gelasii titulum. De quo opere iterum scribens num. lxxxviii. Legimus, inquit, Historiæ forma res in Nicæna Synodo gestas libris tribus. Refert Author Hosium Cordubæ Episcopum, & Bitonem, atque Vincentium Romanos Sacerdotes Silvestri Romani Pontificis legatos adfuisse, &c. cùm autem perierint integra acta hujus Synodi, ex variis fragmentis illius eam cogimur instaurare. Majoris autem perspicuitatis gratia ad tria capita revocamus, quæ ad eam spectant. Primo ipsam Synodum cum suis decretis fidei, & disciplinæ exhibemus. Secundo Epistolas Synodales, quibus veritas rei gestæ C confirmatur. Tertio difficilia quædam, ac controversa explicamus.

Legati Silvestri Papæ Præsides.

Præmittimus tamen relectionem scholasticam de mysterio Trinitatis, quæ sit procemialis tàm ad Concilium Nicænum, quàm ad aliquot alia sequentia, quorum controversiæ ab hæreticis excitatæ faciliùs intelligentur. Ut istud mysterium primum est & caput, & causa aliorum mysteriorum Religionis Christianæ, quæ est res quædam valde sublimis, ex illius accurata aliqua discussione, paratior reddetur mens, & expeditior ad illa capescenda. Sicque hæc excursio non minus sit utilis, quàm pleræque farragines, quibus non tàm illustrantur, quàm obscurantur quandoque Synodi.

D *RELECTIO SCHOLASTICA AD C. Nicænum prævia de Deo uno in tribus personis.*

DIvus Bernardus *in par. serm.* Inquirere de Trinitate perversa curiositas est: & credere, & tenere sicut sancta Ecclesia tenet, fides, & securitas est: videre autem eam sicuti est, perfecta; & summa felicitas est.

D. August. I *de Trinitate cap.* 3. Ubi quæritur unitas Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus sancti, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur: non pigebit me sicubi hæsito, quærere; nec pudebit sicubi erro, discere, &c.

D. Thomas *de potentia quæst.* 10. *art.* 2. hæreticorum instantia coegit antiquos fidei doctores de his, quæ sunt E fidei, disputare, &c.

De Processionibus Divinis quæst. I.

PRima Assertio, Processio Filii non est immediatè ab essentia, sed ab intellectu, & processio Spiritus sancti à volunrate. Est contra Durandum I. sent. dist. 6. quæst. 2. Probatur. Scriptura utitur verbis ad intellectum pertinentibus, quandò declarat processionem Filii, & verbis ad voluntatem, quandò processionem Spiritus sancti, Apoc. 9. *nomen ejus est Verbum Dei.* Porrò verbum pertinet ad intellectum, & Eccl. 24. dicitur sapientia. Rursùs de Spiritu sancto ad Rom. 5. *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum.* Probatur etiam ratione, quæ est B[illegible]

quæst.

quæst. 27. art. 5. quia personæ non procedunt à natura divina præcisè, secundum quod natura est, sed secundum quod habet rationem potentiæ operantis ad intra: ergo secundum quod habet intellectum, & voluntatem.

Objicitur. Actiones intellectus, & voluntatis sunt communes toti Trinitati: ergo per eas non producuntur personæ. Respondetur, duplicem esse intellectionem, sicut & volitionem, unam essentialem, alteram notionalem: inter quas hoc reperitur discrimen, quòd intellectio absolutè dicat ordinem ad solum objectum cognitum: at notionalis prætereà ad terminum productum. Unde cùm omnes personæ cognoscant omnia objecta, illa omnibus communis est; at hæc soli Patri convenit.

B Quæres, cur intellectio notionalis non etiam conveniat Filio, vel Spiritui sancto. Respondeo, quia est natura Patris, ut habeat illam intellectionem notionalem, seu dictionem, non Filii, vel Spiritus sancti. Instabis. Non distinguitur intellectus in essentialem, & notionalem: ergo nec intellectio, quæ sequitur intellectum. Respondeo, non sequitur, quia unius potentiæ possunt esse plures actus, ut in creatis intellectus intelligit, & etiam discurrit: sic etiam intellectus divinus duos habet actus, 1. speculari, 2. dicere verbum, actum tamen dicendi verbum, habet tantùm in Patre, sicque dicitur notionalis.

Instabis: ergo erit aliqua perfectio in Patre, & non in aliis, videlicet dictio. Respondeo, personas divinas spectari posse essentialiter, & personaliter. Si priori modo, tunc nulla est perfectio in una, & non in alia, quia essentia, quæ identificata est omnibus perfectionibus, communis est omnibus personis: at verò si spectentur personaliter, proculdubio aliqua perfectio, scilicet relativa est in una persona, & non in alia, nec tamen inde sequitur unam personam, altera esse perfectiorem, verbi gratia Patrem Filio, quia vicissim in Filio est alia entitas, & perfectio relativa, quæ non est in Patre. Unde personæ spectatæ personaliter, & relativè sunt æquè perfectæ, sed non identicè, i. respectu ejusdem.

C Objicitur secundò. Quidquid potest produci per volitionem, producitur per intellectionem: aliàs esset imperfecta: ergo frustrà est volitio notionalis. Respondeo majorem veram esse, si spectetur intellectio secundum omnem entitatem, quam à parte rei includit: sic etiam includit & ipsam volitionem: at verò si spectetur inadæquatè secundum eam tantùm entitatem, quam cogitamus respondere isti nomini, dictio, vel intellectio notionalis falsam. Et inde non sequitur intellectionem esse imperfectam positivè, sed tantùm negativè: inquantum sic spectata inadequatè non includit omnem entitatem, sicuti D. Thomas ait quæstion. 28. artic. 1. ad 1. si non contineretur plus in divinis, quàm quod nomine sapientiæ significatur, non esset aliquid subsistens, &c.

D Secunda Assertio. Processio Filii est generatio, non autem Spiritus sancti. Prob. Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* In Symbolo Apost. Et in Jesum Christum Filium ejus unicum. Ergo cùm filius sit unigenitus, & unicus, Spiritus sanctus non est Filius, & per consequens non est genitus.

Tota difficultas est in assignanda ratione, cur Filius sit genitus, non Spiritus sanctus, cui convenit definitio generationis, est enim generatio, *origo viventis à vivente principio conjuncto in similitudinem naturæ*: at illud totum convenit Spiritui sancto, ut patet.

Ad hoc dici potest. Generatio est processio viventis à vivente: at filius producitur à Patre, quatenùs est vivens juxta illud Matth. 19. *Tu es Christus Filius Dei vivi*, quia producitur ab illo, quatenùs est intelligens: intelligere verò est vita entis intellectualis.

Deinde Filius procedit à Patre in similitudinem naturæ fœcundæ, non Spiritus sanctus.

D. Thomas quæst. 27. articul. 4. & cæteri communiA ter rationem discriminis afferunt, quod genitum debeat esse simile generanti ex vi productionis secundum speciem spectatę. Jam verò Filius est similis ex vi productionis secundum speciem spectatæ. Hæc enim est intellectio, quæ producit semper simile: At verò Spiritus sancti processio, quæ est volitio secundum speciem spectata, non producit simile, sed tantùm quatenùs est divina.

Sed contra hanc solutionem objicit Bannes quæstion. 27. quod procedit simile in substantia, procedit simile in substantia singulari: ergo est necesse, quòd procedat simile ex vi processionis singularis, & non specificæ. Hoc argumentum confirmo ex Aristotele libr. 2. Physic. cap. 3. text. 38. ubi ait, effectus universalis reddendam esse causam universalem, particularis verò particularem: ergo, &c.

Objicit secundò, processionem Filii, seu intellectionem specificè spectatam, & prout communis est divinis, & creatis, non esse univocam, sed analogam: ergo ex ea non potest sumi ratio differentiæ realis. Confirmatur, quia quidquid convenit analogatis, non convenit illis ex ratione analogi generaliter spectati, sed particulariter, ratio enim analogi non est communis, sed similis tantùm: unde quidquid convenit urinæ in ratione sani, convenit illi in ratione talis sani. Hoc certè argumentum validum est, etiam ex authoritate D. Th. 1. part. qu. 32. ar. 1. ad 2. Similitudo, inquit, nostri intellectus non sufficienter probat aliquid de Deo propter hoc, quòd intellectus non univocè invenitur in Deo, & in nobis.

Assertio. Ideò productio Filii est generatio, quia Filius producitur similis Patri, & in natura, & in subsistentia, seu personalitate: At verò Spiritus sanctus non producitur similis Patri in personalitate, sed tantùm in natura. Antequam verò probetur, supponendum est, productionem activam personæ divinæ duo importare, 1. communicationem naturæ divinę, & productionem personalitatis distinctæ à persona producente. Jam verò productiones Filii, & Spiritus sancti conveniunt in communicatione naturæ divinæ, utrique enim æqualiter communicatur natura divina. Sed differunt in eo, quòd in productione Filii producitur personalitas, quæ habet similitudinem cum personalitate producente, ut principium, quod incompletum: in productione verò Spiritus sancti producitur personalitas, quæ non habet ex se similitudinem. Jam Conclusio probatur partim ex D. Thoma, partim ex scripturis, nam D. Thomas *de potentia quæstion.* 10. *articul.* 2. ait, generatio in creatis per se ordinatur ad speciem, quæ multiplicatur in singulis individuis: at in divinis tantùm ad hypostases, unde reperitur unitas naturæ, & multiplicatio hypostasum. Ex hoc enim fundamento sequitur productiones divinas attendendas esse non secundum naturam, sed secundum hypostases, ad quas ordinantur: ergo differentia productionum attendenda est ex differentia hypostasis Filii, & Spiritus sancti. Jam verò hypostasis Filii est similis hypostasi Patris, non verò hypostasis Spiritus sancti est similis hypostasi Patris, aut Filii: ergo cùm similitudo requiratur ad generationem, & filiationem, secunda persona erit Filius, & genitus, non verò Spiritus sanctus.

E Declaratur minor ex cap. 1. ad Hebræos, ubi habetur de Filio: *qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus*, est enim græcè χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, i. caracter hypostasis, seu subsistentiæ ipsius, & quod per (hypostasis) non sit intelligenda natura divina, probat Cornelius à lapide in illud caput vers. 3. quia essentia Patris non generat essentiam Filii, nec Filius essentiæ Patris habet imaginem, figuram, & characterem, sed identitatem: igitur subsistentia filii est similis subsistentiæ Patris. Accedit, quòd de persona, & subsistentia locum illum interpretentur sanctus Basilius epist 43. ad Gregor. Nyssenum, Beatus Greg. Nyssenus lib. 1. de discr. inter ousiam, & hypostasim. Chrys. Theod. Theophylactus ibidem. Addo & glossam ordina-

dinariam, quæ personaliter hunc locum intelligit, id- A est de personis, ut sic.

Declaratur amplius, nam subsistentiæ Patris, & Filii commune est constituere suppositum spirans amorem, videlicet spiritum sanctum. Porrò hæc omnia non conveniunt subsistentiæ Spiritus sancti; igitur subsistentia Filii similis est subsistentiæ Patris, non subsistentia Spiritus sancti; ergo cùm productiones divinæ secundum D. Thomam attendi debeant respectu hypostasum, & hypostasis Filii producatur similis, non Spiritus sancti, productio Filii erit generatio non Spiritus sancti.

Objicies in definitione generationis non fieri mentionem similitudinis in personalitate, sed tantùm in natura. Respondeo 1. hanc definitionem etiam secundum adversarios, non esse adæquatam, quia ipsi volunt in ea subintelligendum esse, ex vi processionis spe- B cificè; cur ergo à pari non subintelligitur in similitudinem naturæ, & personalitatis, cùm etiam in creatis personalitates geniti, & generantis sint similes. Secundò respondeo, hanc esse disparitatem inter productiones creatas, & divinas, quòd illæ primariò ordinentur ad naturam, utpotè, quæ multiplicatur; at verò hæ ad personalitates, ut dictum ex D. Thoma loco citato, unde similitudo in natura præcisè non constituit generationem divinam, sed in personalitate: unde & generatio divina definiri posset, origo viventis à vivente patre principio conjuncto, vel potiùs identificato in similitudinem personalitatis. Ultimò, si urgeant adversarii, dicendum est, Filium esse similem Patri in natura secundum entitatem personalem paternalem, seu esse similem in natura spectata, ut est constituta in C esse personali. Jam verò Spiritus sanctus non est similis in natura Patri, ut natura constituta est in esse personali, neque producitur, ut talis, unde ejus processio non est generatio.

Addendum est, Verbum ex propria ratione Verbi, dicere similitudinem cum re intellecta, quid enim est verbum, nisi expressio rei intellectæ? terminus verò voluntatis est ex natura sua, quædam inclinatio in rem volitam. Unde cùm Verbum producatur ex cognitione, qua Pater cognoscit seipsum, necessario Verbum, qua præcisè Verbum est, & fœtus intellectus est expressio, & similitudo patris. At Spiritus sanctus, qua præcisè est terminus, & fœtus voluntatis, est tantùm inclinatio in rem volitam, nullamque importat similitudinem. Unde cùm generatio debeat terminari ad si- D mile, major est ratio dicendi, secundam personam esse genitam, cum ratione personalitatis propriæ sit verbum, & per consequens expressio, & similitudo principii sui, Spiritus verò sanctus ratione propriæ personalitatis, sit tantùm pondus, & inclinatio in principium. Processio Spiritus sancti, ait D. Thomas quæstion. 10. *de potentia art. 2. ad* 22. est processio amoris, per processionem autem amoris non producitur aliquid, ut recipiens formam ejus, à quo procedit, sive naturam, & ideò non habet rationem generationis.

De Relationibus Divinis, Quæst. 2.

PRima assertio. Dantur in Deo relationes reales. Probatur, quia scriptura explicat personas nominibus E relativis, ut Patris, Filii, & Spiritus sancti. Secundò Concilium Florentinum sess. 18. sola relatio personas multiplicat; at personæ, ut constat realiter, multiplicantur; ergo per relationes reales. Tertiò Filius producitur à Patre, & Spiritus sanctus ab utroque. Rursùs personæ sunt ejusdem ordinis; ergo necessarius est respectus realis inter personas.

Objiciens fortassis; non est relatio realis inter Patrem cognoscentem, & Filium, ut est objectum cognitum; ergo nec inter Patrem generantem, & Filium, ut est genitus; par enim videtur utrobique ratio. Respondeo, esse disparitatem, quòd cognitio Patris non terminetur ad Filium, ut est res distincta à se, sed prout est cognoscibilis, in quo distinctus non est à Patre, cùm etiam ipse Pater sit cognoscibilis; at Pater ut generans terminatur ad Filium, ut genitum, in quo à Patre distinguitur. Jam verò, ut in divinis relatio sit realis, debet terminari ad terminum, prout distinctus est à relato, unde & relatio identitatis Patris ad Filium in ratione deitatis, non est realis, quia filius in ratione deitatis non distinguitur à Filio.

Secunda Assertio. Relationes sunt idem realiter formaliter cum essentia, ratione autem, & virtute sunt distinctæ ab essentia. Est contra Gilbertum Porretanum Pictaviensem Episcopum, qui censebat relationes esse veluti essentiæ divinæ assistentes, & externas ab ea, sed damnatus est in Concilio Rhemensi sub Eugenio III. ex D. Bern. serm. 80. in Cantica. Refellitur etiam, quia si relationes sint distinctæ ab essentia, ergo non sunt Deus; ergo creaturæ. Rursùs si distinctę ab essentia; ergo non sunt in Deo. Nam ex D. Bern. lib. 5. de consideratione cap. 7. nihil in Deo præter Deum, & idem ipse totus est, quidquid est; non aliud ipse, & aliud, quod in ipso.

Objicies. Relativum, & absolutum secundum se spectata distinguuntur saltem formaliter, sed infinitas iis addita non tollit eorum naturam: ergo in Deo ita distinguuntur. Respondeo, infinitatem non tollere eorum naturam, sed eam elevare ad mutuam identitatem. Vide Bannes q. 28. art. 2. ad 2.

Posterior pars, quòd distinguuntur virtute, probatur, quia essentia, & relationes æquivalent pluribus realiter distinctis, cùm relationes sint incommunicabiles, essentia communicabilis; ergo distinguuntur virtute, faciunt etiam idem, quod facerent realiter distincta.

Tertia Assertio. Relationes sunt quatuor, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva.

Objicitur. In Concilio Lateranensi sub Innocentio III. damnatur quaternitas; ergo non sunt admittendæ quatuor relationes. Respondeo damnari quaternitatem in divinis hoc sensu, ut non admittantur quatuor res omnes à seinvicem distinctæ. Porrò licèt sint quatuor relationes, hæ tamen omnes à seinvicem non distinguuntur; nam spiratio activa nec à paternitate, nec à filiatione distinguitur, unde ex quatuor relationibus non est quaternitas, quæ damnata est.

Instabis, eo sensu non admittitur Trinitas, quia paternitas, & filiatio non distinguuntur à spiratione passiva, quia nullam habent oppositionem producentis, & producti; ergo nec eo sensu damnatur quaternitas. Respond. nego antecedens, nam spiratio passiva distinguitur à paternitate, & filiatione. At, inquies, nulla est oppositio; relationis esto, originis falsum, inquantum scilicet paternitas, & filiatio sunt subsistentiæ; quæque ideò concurrent ad actiones, & productiones Patris, & Filii, ut principia, *quod* incompleta, actiones enim sunt suppositorum, & ipsa paternitas, & filiatio formaliter supposita constituunt. Hæc doctrina est D. Thomæ quæst. 40. art. 2. ubi idem asserit Bannes. Urgebis denique: universalia multiplicantur ad multiplicationem inferiorum; ergo, si sint quatuor relationes, erunt quatuor entia. Respondeo eodem modo, superiora, & inferiora multiplicari. Unde cùm relationes non sint quatuor sub omni consideratione, absolutè, & simpliciter; ita non erunt quatuor entia in divinis sub omni consideratione absolutè, & simpliciter, sed tantùm secundum quid.

Objicitur secundò. Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: at quatuor relationes sunt idem essentiæ: ergo. Optimè istud axioma distinguit de Valentia de tertio, scilicet quod petit, ut sit tantùm re unum, verum est. Si autem petit, ut etiam re sit plura, ut essentia, falsum est. Aliter, & clarius distinguo, si illud tertium sit unum re, & virtute, concedo, si sit virtute multiplex, falsum; unde ex identitate extremorum in tali tertio non magis colligi potest ipsorum inter se identitas, quàm ex identitate ipsorum in pluribus distinctis, cùm illud, quod virtute distinctum est, æqui-

valeat

valeat pluribus. Jam verò essentia est virtute multiplex. A

Objicitur tertiò: paternitas est hæc essentia: & hæc essentia est filiatio: ergo paternitas est filiatio, & sic de cæteris, unde non sunt quatuor relationes. Respondeo, syllogismum peccare in forma, sunt enim quatuor termini, si non actu, saltem virtute, nam essentia, quod est medium, æquivalet propter suam infinitatem pluribus terminis. Secundò distinguo, paternitas est hæc essentia realiter formaliter, concedo, virtute, & ratione, nego: ergo paternitas est filiatio. Negatur sequi, quia ad identitatem realem extremorum requiritur eorum in medio identitas, non tantùm realis, sed etiam virtualis: nam posita distinctione virtuali extremorum à mediis hæc distinctio idem faciet, salva semper perfectione divina, ac distinctio realis, nam B distinctio virtualis æquivalet reali, ac formali, & est ejusdem virtutis cum iis, ubi non fit injuria divinæ perfectioni.

Quinta Assertio. Relationes sunt de essentia, & conceptu formali adæquato naturæ divinæ. Explicatur, natura divina propter suam entitatem simpliciter infinitam essentialiter est absoluta, & relativa simul, seu personalis; idque tripliciter, est enim personalis, paternalis, filialis, & processionalis. Jam ergo relationes sunt de essentia naturæ, non prout spectatur à nobis conceptu inadæquato videlicèt, ut tantùm est absoluta, sed si spectetur, ut est personalis, paternalis, filialis, vel processionalis (nota, hi termini sunt apud D. Thomam in Argu. sed contra quæst. 32. art. 2.) nam prout spectatur personalis paternalis, paternitas est de ejus essentia, & filiatio ut filialis, & spiratio passiva ut processionalis. C Atq; ex hoc fit naturam divinam spectatam adæquatè, tàm prout est absoluta, quàm personalis hoc, & illo modo non esse communem omnibus personis, sed tantùm prout est absoluta, nam si spectetur ut est personalis, paternalis convenit soli Patri, &c. & hoc est, quod ait Bannez quæst. 28. art. 2. ad 6. relationes esse de essentia naturæ non spectatæ, ut communicabilis est, sed quatenùs constituibili in esse personali incommunicabili.

Objicies, si quæ sit ratio, cur relationes non sint de essentia naturæ, ut est absoluta, maximè quia sequeretur, relationes omnes esse de essentia personarum: at hoc non sequitur. Probatur per hanc instantiam. Communicabilitas est de essentia naturæ, ut est absoluta, & non de essentia personarum, ut patet: ergo, &c. Res- D pondeo esse disparitatem, quia si relationes essent de essentia naturæ, ut absoluta est, convenirent naturæ, ut est idem virtute cum personis, aut saltem ut non est distincta virtute: at verò communicabilitas convenit naturæ ut est virtute distincta à personis. Jam verò illud tantùm, quod est de essentia naturæ, est de essentia personarum. Distinguo. Si conveniat naturæ, ut non est virtute distincta à personis, concedo. Si ut est virtute distincta, nego: ergo communicabilitas, quæ convenit naturæ, ut est distincta virtute à personis, non erit de essentia personarum. Addo etiam insuper communicabilitatem naturæ divinæ nihil esse aliud, quàm identitatem ejus cum personis, nam communicari in divinis est identificari, at identitas non est aliquid positivum, cùm sit tantùm re- E motio, & negatio distinctionis à seipso, ad quem non datur respectus, & ordo realis. Hoc posito, do aliam disparitatem, nam quod convenit naturæ, ut aliquid absolutum positivum, convenit etiam personis, verum est, at quod illi convenit, ut aliquid negativum, falsum est, verbi gratia non generare, non generari, &c. convenit essentiæ, non omnibus personis. Jam verò si relationes essent de essentia naturæ, ut absoluta est, illi convenirent, ut quid absolutum, & positivum, cùm relationes sint quid positivum: at verò identitas, quæ est tantùm aliquid negativum, non convenit naturæ, ut quid positivum, unde nec debet convenire personis.

De personis divinis quæst. 3.

PRima Assertio. Ratio personæ convenit Patri, Filio, & Spiritui sancto. Prob. quia ex D. Thoma, qu. 29. art. 1. & Boetio lib. *de duabus naturis*. Persona est rationalis naturæ individua substantia. Nota hìc definiri personam in abstracto, idest personalitatem. Nota 2. per ly *rationalis* intelligi intelligibilis, & intellectu pollentis. Nota 3. per individua, intelligi incommunicabilis. Ratio autem, cur hic definiatur personalitas, non persona, est, quia persona (quæ dicit personalitatem, & naturam semel) non est naturæ, sed potiùs natura personæ, & non est homo pectoris, brachii, &c. sed pectus, & brachium hominis: nam partes, aut veluti partes non prædicantur de toto in genitivo casu, sed totum de partibus, aut veluti partibus. Jam verò persona est totum, natura verò est veluti pars personæ: ergo non rectè dicitur persona naturæ in abstracto, sed potiùs natura personæ. Rectè tamen dici potest personalitas naturæ. Rursus per τὸ substantia, non intelligitur substantia completa propter prędictam rationem, sed veluti incompleta. Sed ad rem redeundum. Hæc definitio convenit divinis relationibus, relationes personis: ergo, &c. etenim relationes sunt substantiales, & incommunicabiles aliis personis, quia non indentificantur iis, & sunt naturæ rationalis, quia natura divina est intelligibilis. Objicies cum Laurentio Valla, in Deo nulla est substantia incommunicabilis. Distinguo, absoluta concedo, relativa nego. Jam verò persona divina tàm in concreto, quàm in abstracto est quid relativum, & de eo sit.

Secunda Assertio. Persona in divinis directè, & primariò significat relationem, indirectè, & consequenter naturam. Probatur, quia persona significat primariò aliquid incommunicabile: at istud, est relatio, est enim sola relatio in divinis, quæ non identificatur, & quod non identificatur in divinis, incommunicabile est: ergo persona primariò significat relationem. Consequenter autem significat naturam, quia significat eam relationem, quæ reddat naturam incommunicabilem.

Objicies, si personalitas in divinis reddat naturam divinam incommunicabilem: ergo non est communicabilis tribus personis. Respondeo personalitatem reddere naturam incommunicabilem, non ut est absoluta, sed ut personalis talis, verbi gratia paternitas reddit naturam divinam incommunicabilem, non ut est absoluta, quo pacto semper remanet communicabilis, sed ut est personalis paternalis, filiatio ut est personalis filialis, processio ut est personalis processionalis.

Tertia Assertio. In Deo non datur subsistentia absoluta. Est contra Cajetanum 1. part. quæst. 29. art. 4. & Suarem 3. p.

Probatur, quia subsistentia est incommunicabilis, & reddit naturam incommunicabilem, & nihil absolutum est incommunicabile in divinis: ergo, &c.

Objicitur primò, subsistentia debet tantùm reddere naturam incommunicabilem aliis ab ipsa natura realiter, aut formaliter distinctis: at personæ divinæ non ita distinguuntur à natura. Respondeo, non esse legitimam hanc interpretationem: etenim cùm in divinis nihil sit aliud realiter, aut formaliter à natura divina, illa subsistentia absoluta deberet formaliter efficere naturam incommunicabilem rebus creatis: at ad id non requiritur subsistentia, nam per suam infinitatem, & independentiam satis incommunicabilis redditur rebus creatis: ergo, si datur subsistentia absoluta, debet reddere naturam incommunicabilem rebus divinis, quæ realiter à natura non distinguuntur: ergo non tantùm rebus realiter, aut formaliter aliis, seu distinctis.

Objicitur 2. subsistentia absoluta, seu per se absolutè subsistere est maxima perfectio: ergo convenit naturæ

turæ divinæ. Respondeo esse summam perfectionem in re, quæ non est communicabilis, ut natura divina.

Quarta Assertio. In divinis datur tantùm unica existentia absoluta, non plures relativæ. Ita Vasquez disp. 126. Bannes, & alii. Probatur, quia nostro concipiendi modo existentia prior est subsistentia, sicuti & inhærentia, ergo, si sint tres existentiæ relativæ in divinis, aliquod erit principium distinctivum personarum ante relationes, quod est falsum.

Secundò argumentor. Essentia nullam confert supposito existentiam. Probatur, in natura Christi, quæ non minùs existit sine propria subsistentia, quàm si illam haberet: ergo subsistentiæ divinæ nullas secum afferunt existentias proprias.

Tertiò, si ponantur tres existentiæ pro tribus subsistentiis, sequitur esse ponendam quartam existentiam pro spiratione activa, imò tot multiplicandas saltem virtute existentias, quot sunt attributa: at hoc falsum est. Probo sequi, quia ideò adversarii ponunt tres existentias relativas, quia tres relationes sunt tres entitates positæ extra nihil: at non minùs attributa sunt extra nihil, quàm & relationes: ergo.

Quartò, probat Bannes, quia personæ in eo, quod est existere, non opponuntur: ergo non sunt tres existentiæ realiter distinctæ.

Objicitur, Relationes in creatis habere proprias existentias: Ergo & in divinis. Nego sequi, & ratio est, quia relationes non possunt existere per existentiam rei à se distinctæ realiter, aut modaliter, cùm sic pereunte relatione remaneret existentia relationis, quod absurdum. Jam verò in divinis natura divina non distinguitur realiter, aut formaliter à relationibus, ideòque possunt existere per ejus existentiam. Sicuti & personæ omnes cognoscunt per naturæ divinæ intellectum, & creant omnia per ejus potentiam.

Objicitur secundò. Relationes sunt tres res, ut loquuntur Sancti Patres: Ergo habent tres existentias relativas. Negatur sequela. Sunt enim tres res .i. tres entitates distinctæ non in existentia, sed ratione oppositionis, quam habent respectu originis.

Ex his duabus ultimis conclusionibus colligitur in divinis nullam esse subsistentiam absolutam, tres relativas, & nullas esse existentias relativas. Unicam verò absolutam, & essentialem. Restat unica objectio contra priorem partem. Actiones sunt suppositorum, actiones ad extra sunt Dei, ut est ens absolutum, nam sunt communes toti Trinitati: ergo, ut est ens absolutum, est suppositum. Respondetur, actiones esse suppositorum, vel eorum, quæ æquivalent suppositis, jam verò illud individuum Deus, quod sibi identificat tres personas, ad minùs æquivalet uni supposito: ergo potest agere. Vide Valentiam q. 12. de Trinitate puncto tertio.

De notionibus. quæst. 4.

PRima Assertio. Trinitas Personarum non potest naturaliter ab ullo homine cognosci. Prob. D. Matt. 11. *Nemo Patrem novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*, & cap. 16. *Caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus cœlestis*. Isa. 53. *generationem ejus quis enarrabit?* Prob. etiam ratione, quia invisibilia Dei tantùm per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: at ea, quæ facta sunt, non repræsentant Trinitatem, sed tantùm Dei unitatem, quia non fiunt à personis, quatenùs sunt multæ, & distinctæ, sed quatenùs sunt unum in essentia, & omnipotentia ad extra Ergo, &c.

Objicies, aliquem posse ratiocinari, intellectum producere Verbum internum, & voluntatem producere amorem internum, at in divinis, quidquid est internum, Deus est: ergo, &c. Respondeo, non posse hunc discursum fieri sine fide, quis enim de eo cogitaret? Secundò non sufficere hunc discursum, nam Philosophus paganus eo modo quo concluderet Patrem producere Filium, similiter & Filium producere alium Filium posset concludere, sicque in infinitum plures personas cogitaret. Rursùs ubi difficultates de unitate naturæ identificatę rebus distinctis cognosceret, dubiis nihil omninò posset de tali mysterio resolvere.

A

Objicitur 2. mysterium Trinitatis est evidenter credibile, sicut cæteri fidei articuli: Ergo naturaliter cognosci potest. Respondeo, fidei articulos esse tantùm evidenter credibiles propter multa argumenta, & signa, quæ sunt supra naturam, ut verbi gratia propter miracula facta in fidei confirmationem, propter prædictiones, seu prophetias, & alia hujusmodi; unde fit, ut cognitio Trinitatis, quæ ex his signis peteretur, non esset merè naturalis, sed aliquo supernaturali adjuvaretur: conclusio autem est de cognitione merè naturali non adjuta aliquo supernaturali, ne quidem revelatione divina aliis facta.

B

Tertiò objici posset, homo naturaliter potest finem suum naturalem cognoscere: at hic Trinitas est: ergo. Respondeo, finem supernaturalem hominis esse Deum, & Trinitatem clarè cognitam per visionem facialem: at verò finem naturalem esse. Trinitatem obscurè cognitam. Hanc autem homo cognoscit, eo ipso, quo Deum, qui est Trinitas, cognoscit; unde homo Trinitatem naturaliter cognoscit implicitè, non explicitè: conclusio autem est de cognitione naturali explicitè.

Secunda assertio. Notiones sunt quinque, innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva. Probatur, quia ex D. Thoma 1. p. quæst. 32. art. 3. Notio est propria ratio cognoscendi divinam personam: addunt alii, & distinguendi ab alia: at ad id quinque requiruntur. Etenim divinæ personæ cognoscuntur per relationes originis: Ergo hæ vel activæ, vel passivæ: Si activæ; hinc paternitas qua cognoscitur Pater principium Filii, & spiratio activa qua Pater, & Filius Spiritus sancti, si passivæ sint, filiatio, & spiratio passiva. Denique quia per hæc quatuor præcisè non adhuc cognoscitur, & declaratur trinitas personarum, nam posset quis cogitare Patrem in divinis, sicuti in creatis habere principium: Ideò adhuc admittenda est innascibilitas in Patre.

C

Dices à pari ponendam esse innascibilitatem activam in Spiritu sancto. Nego sequi, nam notio debet dicere perfectionem, & ut loquitur D. Thomas q. 32. art. 3. ad 4. pertinere ad dignitatem personæ. Jam verò saltem nostro modo intelligendi propter quem ponuntur notiones, innascibilitas passiva, scilicet à nemine produci, perfectio est in Patre, ac innascibilitas activa, scilicet neminem producere non est perfectio in Spiritu sancto.

D

Objicitur secundò, non minùs generatio est notio, quàm paternitas, ergo plures sunt notiones. Negatur, per generationem enim, ut spectatur in fieri, Pater non distinguitur præcisè formaliter à Filio, sed fundamentaliter, & radicaliter; contra verò de notionibus. Ita Bannes quæst. 32. art. 3. ad 2.

Objicitur tertiò. Innascibilitas est tantùm aliquid negativum, seu negatio: at negatio non potest esse ratio cognoscendi: Facit enim tantùm cognoscere, quid res non sit. Deindè negatio nullam dicit perfectionem, ut dicit notio: ergo, &c.

Ad primam partem objectionis respondeo: Licèt probabiliter dici possit innascibilitatem dicere aliquid positivum in Patre, scilicet esse principium omnis entis producti, tamen esse negationem, & etiam rationem cognoscendi personam, nam rem cognoscimus tàm sciendo, quid sit, quàm sciendo, quid non sit, sicuti materiam cognoscunt Philosophi. Vide Magistrum in 1. dist. 28. Ad secundam partem respondeo, negationem rei perfectæ non dicere perfectionem, negationem verò rei imperfectæ dicere perfectionem. Esset autem imperfectio in Patre produci, ideò remotio productionis perfectio est.

E

Instabis, productionem activam, in Spiritu sancto fore imperfectionem, ejus ergo negatio perfectio est, & sic notio. Respondeo rem ita se habere à parte rei, non

non verò secundum modum nostrum concipiendi, propter quem sunt adinventæ notiones.

Tertia assertio. Spiratio activa non distinguitur, ut res à re, à paternitate, & filiatione. Est contra Durandum. Probaturque, quia inter spirationem activam, & utramque generationem nulla est originis oppositio: ergo nec distinctio. Secundò arg. Bannes q.32. art.3. col.2. si spiratio activa distingueretur à paternitate, & filiatione, ut res à re, non esset communis Patri, & Filio: in divinis enim communicari pluribus est identificari pluribus. Nec alia ratio est, cur spiratio passiva non sit communicata Patri, & Filio, nisi quia non est identificata Patri, & Filio. Tertiò denique argumentor cum aliis, quia sequeretur quaternitas in divinis, quæ damnata est in Concilio Lateranensi: tunc enim verè essent quatuor res, omnes à se invicem realiter distinctæ.

Objicitur primò. Hæ relationes distinguuntur realiter, quæ habent terminos realiter distinctos: at tales sunt spiratio activa, & utraque generatio, ergo, &c. Respondeo id verum de creatis, quæ sumunt distinctionem à quolibet opposito vel disparato; non de divinis, quæ juxta Concilia sumunt suam distinctionem à solis originibus, vel originis relationibus. Secundò respondeo sufficere distinctionem virtutis realis, aut formalis, ut relationes non distinctæ realiter ad diversos realiter terminos referantur.

Objicitur secundò, generari, & spirari opponuntur, & distinguuntur realiter: Ergo generare, & spirare: Ergo generatio, & spiratio distinguuntur realiter. Probatur consequentia, quia quæ est proportio inter generationem, & spirationem passivas, eadem est inter easdem activas: ergo, &c.

Nego probationem consequentiæ: Nam generatio passiva, cùm sit personalitas Filii, est principium quod incompletum spirationis passivæ productæ, ideoque distinguitur realiter à spiratione passiva: cæterùm generatio activa non est principium spirationis activæ productæ, sed tantùm communicatæ Filio sicuti & essentiæ.

De persona Patris. quæst. 5.

PRima persona appellatur potiùs Pater, quàm genitor, vel generans, quia, inquit D. Thomas quæst. 33. art. 2. ad 2. secundum Philosophum lib. 2. de anima text. 4. denominatio rei maximè debet fieri à perfectione, & fine: generatio autem significat ut in fieri, sed paternitas significat complementum generationis: & ideò potiùs est nomen divinæ personæ Pater, quàm generans, vel genitor.

Nomen Patris sumitur essentialiter, & notionaliter simul, sicut & nomen principium. Porrò nomen Pater, & principium sumptum notionaliter soli Patri convenit, & licèt nomen principium rectè Patri attribuatur, non tamen nomen principiatum Filio, quia ait D. Thomas q. 33. art. 1. ad 2. licèt attribuamus Patri aliquid authoritatis ratione principii: nihil tamen ad minorationem, vel subjectionem quocunque modo pertinens attribuimus Filio, vel Spiritui sancto, ut vitetur omnis erroris occasio.

Objicies, si Pater sit principium Filii: ergo Filius dependet à Patre. Probatur sequi, quia Filius esse non potest sine Patre: ergo ab eo dependet, sicuti Filius increatus à Patre dependet in fieri, quia sine eo esse non potest. Respondeo esse disparitatem, nam filius in creatis liberè producitur à patre, ideòque à patre dependet, at res secus se habet in divinis. Instabis, proprietates dependent à subjectis, licèt non liberè, sed necessariò ab iis in esse, & fieri sint. Respondeo ad hoc, ut aliquid dependeat, debere esse indigens, & vacuum aliquo, quod per aliud recipiat, sicuti proprietates sunt indigentes, & vacuæ tùm existentia, tùm inhærentia, quam tamen à subjectis recipiunt: at verò Filius nullo unquam indiguit, nec caruit, sed ab æternitate fuit, quidquid est, accipiens à Patre non illud, quo carebat, sed quod habebat, quia nunquam incœpit aliquid à Patre accipere, licèt à Patre incœperit, aut potiùs totus extiterit.

Nomen ingenitum, seu ingenitus convenit soli Patri, si accipiatur simpliciter, & absolutè, non verò secundum quid pro negatione solius generationis passivæ, sic enim & Spiritui Sancto convenit, qui est ingenitus, seu non genitus, aut non filius. Est autem notandum, secundum D. Augustinum lib. 5. de Trinitate cap. 8. apud Mag. in 1. dist. 28. non esse hoc dicere ingenitum, quod Patrem dicere: quia etsi Filium non genuisset, nihil prohiberet dicere eum ingenitum, etsi gignat quisque Filium, non ex eo ipse est ingenitus, quia geniti homines gignunt alios.

Objicies, in divinis omnia sunt communia præter origines, aut relationes originis: atqui esse ingenitum non est origo, nec originis relatio, neque enim per ly ingenitum Pater producit, aut producitur. Respondeo etiam negationes originum esse proprias, & non communes, sicuti Filio convenit non-spiratio passiva, & Spiritui sancto non-spiratio activa.

De persona Filii. quæst. 6.

PRæclarè ait D. Thomas quæst. 34 art. 2. ad 3. diversa nomina Filio attribuuntur ad exprimendam diversitatem perfectionum divinarum, nam, ut ostendatur connaturalis Patri, dicitur Filius: ut ostendatur coæternus, dicitur splendor: ut ostendatur omninò similis, dicitur imago: ut ostendatur immaterialiter genitus, dicitur Verbum. Non autem potuit unum nomen inveniri, per quod omnia ista designarentur. Item q. 41. art. 3. ad 4. Filius dicitur creatus simul, & genitus (Eccles. 1.) ut ex creatione accipiatur immutabilitas Patris, & ex generatione unitas naturæ in Patre, & Filio. Vide etiam quæst. 42. art. 2. ad 1. ubi refert verba Synodi Ephesinæ eadem magna ex parte cum iis, quæ habet citata quæst. 34. Filius dicitur imago Patris, quia similis est Patri in natura, & subsistentia, ut dictum est quæst. 1. Spiritus autem sanctus, licèt sit Patri similis in natura, non est tamen in personalitate, & ideò non est imago simpliciter, sicuti Filius, sed tantùm secundum quid.

Filius dicitur Verbum, quia producitur per intellectum sicuti verbum in creatis, ut autem verbum intellectus, seu species expressa est immaterialis, ita & Verbum divinum.

Præcipua difficultas est, utrum Verbum divinum dicat respectum ad creaturas, seu producatur ex cognitione creaturarum.

Prima assertio. Verbum producitur per cognitionem, quam habet Pater de rebus omnibus divinis, de creatis omnibus liberis, necessariis, de possibilibus, & impossibilibus, entibus, & non entibus. Est D. Thomæ quæst. 34. art. 3. Probatur, quia Verbum divinum producitur ex cognitione infinita, & comprehensiva, atqui Pater seipsum non comprehenderet, nisi omnia divina cognosceret, & etiam omnia, quæ ad ipsum ordinem habent, ergo.

Objicies primò, cognitionem Patris esse infinitam, eo ipso quòd terminatur ad objectum infinitum, scilicet Deum: ergo nihil conferre cognitionem creaturarum. Accedit, quòd Deus nullum dicat realem respectum ad creaturas: ergo perfectissimè cognosci potest sine creaturis. Respondeo, cognitionem fore quidem infinitam, sed non comprehensivam, ad quam requiritur, ut res cognoscatur tàm intensè, quàm est cognoscibilis, & prætereà illa omnia cognoscantur, quæ pertinent ad illam sicuti creaturæ ad Deum, etiam impossibilia tanquam maximè illi opposita.

Objicies secundò, cognitio creaturarum futurarum est libera. Distinguo, si spectetur terminativè, verum est, si entitativè, falsum est. Ita respondet de Valentia contra Cajetanum, & alios, qui putant propter hanc objectio-

ctionem Filium non produci ex cognitione rerum possi- A bilium ut sunt futuræ.

Objicies tertiò, cognitio creaturarum æqualiter communis est omnibus personis. Distinguo, cognitio essentialis concedo, notionalis nego, nam ut datur cognitio notionalis omnium divinorum, & datur etiam creaturarum, quæ enim potior ratio?

Objicitur quartò, cognitio creaturarum vel est aliquid reale ut sic, vel nihil reale. Si nihil, ergo ex ea non est Filius, si aliquid reale, vel distinctum virtute ab essentiæ cognitione, sicut scientia à natura; vel non distinctum. Si prius, ergo sublatis creaturis tolleretur aliquid reale à Deo, quod falsissimum: Si posterius, ergo sublata cognitione creaturarum non desinet cognitio esse æquè perfecta in se, ac ea posita: & sic nihil faciet cognitio creaturarum. Respondeo tunc cognitio- B nem essentiæ fore æquè perfectam in se, quod est entitativè, sed non æquè perfectam objectivè: nam juxta ea, quæ disserit Suarez Tomo secundo Metaphysicæ, cùm sola divina sint objectum primarium cognitionis divinæ, ab iis speciem suam, & entitatem sumunt, non autem à creaturis, quæ sunt duntaxat objectum secundarium, à quo res non specificatur, nec quidquam entitatis accipit. Accipit tamen ab iis aliquam perfectionem extrinsecam, quam possumus appellare hìc objectivam, quia eadem cognitio ad plura objecta terminatur primaria, & secunda, licèt ex terminatione ad secundaria nihil adveniat intrinsecum, sed tantùm quid extrinsecum, cùm autem cognitio, qua producitur Filius, debeat esse omnibus, quibus modis potest perfecta intrinsecè, & extrinsecè; ideò pro- C ducitur etiam ex cognitione creaturarum, licèt ipsa cognitio creaturarum, ut sic, nihil superaddat reale cognitioni essentiæ.

Secunda assertio. Filius producitur ex cognitione omnium creaturarum antecedenter nostro modo intelligendi. Est contra nonnullos, qui volunt produci ex notitia Spiritus sancti, & creaturarum possibilium concomitanter, ex cognitione verò futurarum per accidens, & consequenter. Probatur verò conclusio, quia produci ex cognitione creaturarum antecedenter est produci ex cognitione creaturarum tanquam ex principio activo. Omne enim principium activum alicujus rei antecedit saltem ordinis prioritate terminum productum: atqui Filius producitur ex cognitione creaturarum tanquam ex principio activo: ergo pro- D ducitur ex cognitione creaturarum antecedenter, prioritate scilicet ordinis.

Objicies, cognitio creaturarum futurarum est tantùm per accidens in Deo, quia poterat non esse, si Deus per suam libertatem eas decrevisset non producere: ergo tantùm per accidens ex ea verbum producitur.

Respondeo ad antecedens, eam cognitionem esse tantùm per accidens in Deo, si spectetur terminativè: quo pacto non est aliquid reale, nec quidquam confert ad generationem Filii: Si verò spectetur entitativè, est naturaliter, & necessariò in Deo: nam sic est ipsamet cognitio rerum divinarum, quæ propter suam eminentiam postulat terminari ad quodcunque intelligibile; & idcircò ad futureitatem aliquarum rerum possibi- E lium, quæ intelligibilis est.

Objicies secundò, nostro modo intelligendi, objectum prius est cognitum, quàm Verbum producatur, quia ex cognitione objecti fit Verbum, ergo Filius priùs erit cognitus, quàm sit. Tunc ergo vel est in illo priori rationis cognitus ut existens, & hoc falsum, quia in illo priori nondum existit: vel est cognitus ut non existens, sed possibilis, & futurus, & hoc etiam absurdum, quia nostro modo intelligendi, relata sunt simul natura: ergo Pater, & Filius sunt simul cognitione, nec Filius existens posteriùs Patre cognosci debet. Respondeo; argumentum valiturum, si cognitio esset temporalis, atque etiam successiva, verùm cùm sit ab æterno, & instantanea, ideòque simul sit cum suo termino, non priùs terminatur etiam nostro modo intelligendi ad Filium ut objectum, quàm ad eundem ut terminum. Nihilominus tamen est advertendum, quòd priùs ratione terminatur ad Filium ut objectum, quàm ad eundem ut terminum: non quidem prioritate rationis temporis, sed prioritate rationis ordinis. Porro in prioritate illa rationis ordinis non licet concipere Filium ut terminum esse posteriorem seipso cognito à Patre cognoscente, sed tantùm cognitionem Filii ut cogniti esse principium Filii ut termini, nam prioritas ordinis non potuit unam rem præ, aut post aliam, sed per aliam, & ex alia, & rem esse priorem ordine: alia est in divinis esse principium alius, remanente in illa prioritate, simultate temporis, & naturæ. Hinc fit, ut in nullo instanti rationis (ratiocinatæ non ratiocinantis) concipi possit Filius non existere. Et certè id absurdum esset, cùm & sit ab æterno, & sit relativum ad Patrem: est autem, ut ait Aristoteles in categ. proprium relatorum esse simul natura, id est, ut unum non sit alterius causa, & uno cognito alterum cognoscatur, ut ibidem explicatur.

De persona Spiritus Sancti. quæst. 7.

NOmen Spiritus Sanctus disjunctivè sumptum convenit Patri, & Filio, uterque enim est Spiritus, Deus enim Spiritus est, & uterque Sanctus. Isaiæ 6. *Duo Seraphim alter ad alterum clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Ratio est, quia cùm Spiritus sanctus sit communis Patri, & Filio, utpote ab utroque procedens; ideò rectè nomen habet commune utrique. Sed peculiariùs appellatur Spiritus, quia spirare significat aliquandò vehementer amare, ut homo dicitur spirare cædem: Spiritus autem sanctus producitur ex vehementi amore. Rursus ut in spiratione reali ponitur aliquid extra: Ita voluntas amando fertur extra se ad objectum. Tandem dicitur sanctus, quia sanctitas ad voluntatem pertinet, per quam producitur Spiritus sanctus. Sed ut ad difficultates de Spiritu sancto veniamus, sit

Prima Assertio. Spiritus sanctus à Patre, & Filio producitur. Est contra Græcos, quorum error, ait D. Thomas q. 36. art. 2. ad 3. primò à Nestorianis introductus est, inter quos, ait, etiam fuit Damascenus, & ideò ei non standum. Addunt alii & Theodoretum fuisse similiter aliquandò Nestorianum, & primum hujus erroris auctorem, licèt eo damnato à Concilio 3. generali, quod est Ephesinum, ad mentem Ecclesiæ redierit. Si autem tempore D. Thomæ publici juris facta fuissent acta Ephesina, decebat ipsum inquirere, num etiam ille error Nestorii fuisset in Concilio Ephesino cum aliis ipsius erroribus damnatus, ut id non prætermitteret in discussione quæstionis de additione *Filioque* ad Symbolum. Nec silentium illi improperatum fuisse. Qua de re in Concilio Florentino Nec tanta fuisset disputatio de additione ad Symbolum contra prohibitionem Concilii Ephesini, si in ipso Ephesino hanc additionem determinatam fuisse perspectum fuisset, ut infrà patebit in eodem Ephesino. Quomodò ergo esset contra ejus mentem? Hoc erat certè, quòd magis urgere debebant Latini contra Græcos. Observata tamen distinctione inter Symbolum, & alias Concilii constitutiones, quæ dogma hoc continent, etsi in Symbolo non sit positum. Hæc enim diversa sunt. Sed de his infrà in Lugd. 2. & Florentino.

Secunda Assertio. Si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ab eo non distingueretur. Est D. Thomæ contra Scotum. Pro majori claritate dico primò, assertionem verissimam esse à parte rei, quia si fiat hæc hypothesis, sequitur mutatio in Deo: unde & destruitur Deus: unde tandem Filius, & Spiritus sanctus sunt non-entia, ergo realiter non distincta. Sic enim dato uno absurdo, sequuntur absurda.

Dico rursus, adhuc verissimam esse secundum nostrum intellectum, positis Conciliorum, & Patrum definitionibus, nam in divinis omnia sunt unum, inter quæ non intercedit originis relatio: at tunc non intercede-

cederet: ergo. Dico tertiò, si nobis revelatum fuisset, personas divinas distingui aliquo absoluto (quod est impossibile) æquè benè intelligeremus distingui, ac modo. Hanc assertionem tenet Valentia to. 1. disp. 2. & ratio est, quia propter distinctionem virtutis inter illud absolutum, & naturam divinam, æque facile intelligeretur unitas in natura, & distinctio in absoluto, ac hodie in relativo.

Hinc patet, hanc quæstionem non esse de distinctione secundum rem, cùm sic Scotistæ cogantur concedere Spiritum sanctum amplius non futurum, & ideò non distingui à Filio, qui & similiter non essent, cùm tolleretur aliquid ipsis essentiale, scilicet à Filio spiratio activa, à Spiritu sancto passiva. Est itaque quæstio de distinctione secundum nostrum intellectum, an scilicet concipiendo Filium sine spiratione activa, & Spiritum sanctum sine passiva spiratione à Filio, adhuc possemus ratione ratiocinata concipere ipsos realiter distinctos? Ad quam quæstionem ex dictis patet respondendum esse, quòd sequendo Conciliorum definitiones Spiritus sanctus à Filio non distingueretur, si ab eo non procederet, quia inter Spiritum sanctum non esset ulla originis oppositio. Unde necesse fuit, ut Ecclesia processionem Spiritus sancti à Filio determinaret contra Græcos, quia destruunt mysterium Trinitatis, si admittatur ipsorum opinio. Quod non ita necessarium videri posset secundum eam opinionem, quæ personas omnes à se invicem distinctum iri docet, etsi à Filio non procedat Spiritus sanctus. Oportet enim valde necessariam esse illam determinationem saluti fidelium, ex qua tàm damnosum, & damnatorium schisma per occasionem consequitur.

Objicies. Spiritus sanctus distingueretur à Patre, si à solo Filio procederet: ergo. Respondeo esse disparitatem, nam tunc esset oppositio, scilicet mediata, non mediatione identificati, sed mediatione producti producentis, Filii scilicet producentis Spiritum sanctum.

Objicitur 2. tunc fore relationes disparatas in Spiritu sancto, & Filio. Respondetur, non sufficere ad distinctionem, nam sunt etiam in Patre relationes disparatæ: nec magis repugnat esse relationes disparatas in termino, quàm in principio: nam, ut ait Bannes quæst. 36. art. 2. si Filius doceretur à Patre, in eo esset relatio Filii, & discipuli.

Instabis, quid tunc Pater produceret per voluntatem, neque enim produceret Filium, cùm sit productus per intellectum: Ergo deberet producere alium. Bene resp. ibidem ad 4. tunc Patrem per voluntatem producturum Filium, non ut Filius est, sed ut amatus, & spiratus esset.

Objicitur 3. Spiritus sanctus debet distingui à Filio personaliter, ideoque per aliquid personale: at spiratio activa non est aliquid personale, quia non constituit personam: ergo. Respondeo, Filium distingui à Spiritu sancto duplici titulo: primo ratione filiationis propter adjunctam spirationem: secundo ratione solius spirationis. Etenim filiatio, ut jam dictum est, distinguitur à spiratione passiva: igitur Filius per filiationem distinguitur à Spiritu sancto per aliquid personale, sed & insuper distinguitur per spirationem activam personaliter, licèt ipsa non faciat, aut constituat personam: sicut enim dupliciter fit domus alba: primo faciendo domum, & jungendo albedinem: secundo jungendo solam albedinem: ita dupliciter aliquid potest distinguere personaliter, faciendo personam, & distinguendo personaliter], secundo solum distinguendo. Igitur licèt spiratio activa non constituat personam, distinguit tamen personaliter, cùm distinguat Filium à Spiritu sancto formaliter, & præcisè ut persona.

Objicitur 4. idem est principium constitutionis, & distinctionis; atqui filiatio constituit personam Filii: ergo & distinguit. Respondeo, idem est principium constitutionis, & distinctionis, ab aliis concedo, ab iis-

A dem nego. Jam verò tunc Spiritus sanctus non esset alius à Filio. Neque id potest supponi à disputante, nisi petat principium supponendo, quod est in quæstione: hinc fit, ut filiatio in hac hypothesi non magis debeat distinguere Filium à Spiritu sancto, quàm ab essentia. Et confirmatur responsio, quia secundum rei veritatem, Pater in ratione spiratoris constituitur per spirationem activam, neque tamen distinguitur à Filio, quia scilicet in ratione spiratoris non est alius. Pari solutione respondendum est horum objectioni, qui ajunt filiationem, cùm sit subsistentia, debere reddere naturam incommunicabilem cuicumque personæ; scilicet, quæ sit alia, non quæ sit eadem: ut tunc Spiritus sanctus esset.

Tertia Assertio. Pater, & Filius sunt unum principium Spiritus sancti. Probatur, quia ad pluralitatem
B substantivi requiritur pluralitas formæ per substantivum immediatè significatæ: at spiratio activa, quæ intelligitur hoc nomine substantivo principium, non est plures, sed una: ergo nomen principium non potest hic pluraliter usurpari.

Quæres, pro quo supponit hoc nomen principium? Benè respondet D. Thomas quæst. 36. art. 4. supponere confusè, & indistinctè pro duabus personis simul. Alii respondent supponere pro illo individuo, quod constat ex essentia, paternitate, filiatione, & spiratione activa, sicut quandò dicitur, Deus est principium creaturarum, ly principium, supponit pro essentia tribus personalitatibus, & creatione, licet distinctè hæc non significet. Sed hæc quæstio clariùs apparebit, ubi de modo loquendi, ad quem videtur pertinere hæc difficultas.

C Quarta Assertio. Nomen doni rectè attribuitur Spiritui Sancto. Adverte ex Bannesio quæst. 38. donum tripliciter usurpari. Uno modo pro eo omni, quod gratiosè confertur sive distinctum à donante, sive non, & sic convenit omnibus personis. 2. pro eo omni, quod gratiosè confertur, & est distinctum à donante; & sic convenit Filio, & Spiritui sancto: tertio pro eo, quod insuper est prima ratio donandi; scilicet amor, qui est primum donum, & cujus ratione dantur cætera: & sic convenit tantùm Spiritui sancto non propriè, sed per accommodationem. Nam primum donum est amor activus, cujus ratione conferuntur cætera, estque in divinis amor essentialis. Spiritus autem sanctus est amor passivus, ideoque non est is, qui sit primum donum, & cujus ratione conferuntur cætera,
D illi tamen accommodatur nomen amoris, & consequenter doni, quia procedit ex amore.

Nota 1. ex D. Thoma quæst. 38. art. 1. donum esse donantis vel per subjectionem, vel per identitatem, vel per originem. Hinc Spiritus sanctus est Patris, & Filii, sed per originem duntaxat.

Nota 2. ex eodem loco ad 3. donum in comparatione ad eum, cui datur, importare liberum usum, vel fruitionem. Hinc infertur, Spiritum sanctum dari tantùm posse creaturis rationalibus.

Nota 3. ex resp. ad 4 donum non dicitur ex eo, quod actu datur, sed inquantum habet aptitudinem, ut possit dari, hinc infertur, Spiritum sanctum esse donum ab æterno, licèt non sit donatum.

Quinta Assertio. Pater, & Filius non diligunt se
E Spiritu sancto, qui sit tertia Trinitatis persona. Assertio est Durandi contra D. Thomam. Magist. Sent. in 1. dist. 33. difficilem sibi fatetur hanc quæstionem, seque minus sufficientem ait ad illam solvendam. Affert tamen pro nostra sententia satis firmum argumentum, quia idem est in Patre diligere, ac esse: Ergo si seipsos Pater, & Filius diligunt per Spiritum sanctum, sunt per Spiritum Sanctum. Quod valde absurdum.

Argumentor 2. quia ex ipsomet D. Thoma quæst. 37. art. 2. ablativus construitur in habitudine alicujus causæ: at Spiritus sanctus respectu dilectionis Patris, & Filii habet rationem solùm termini, & nullo mo-

lo modo principii: ergo Pater, & Filius non diligunt A se Spiritu sancto, neque per Spiritum sanctum, propter eamdem rationem. Simile argumentum. Spiritus sanctus non est ullo modo medium hujus dilectionis, est enim tantùm terminus, & velut finis dilectionis illius, & prius dilectio terminatur ad objecta omnia diligibilia, quàm ad Spiritum sanctum, intellige prius ordine: ergo non diligunt se Spiritu sancto.

Argumentor tertiò: quia aliàs esset prædicatio extrinseca, quia denominarentur diligentes à re, quæ in ipsis non esset, nam in divinis non identificari est non inesse, & esse extrinsecum.

Quartò, quemadmodum non dicitur, Pater intelligit Filio, vel per Filium, & homo specie expressa, ita nec potest dici, Pater, & Filius diligunt se Spiritu B sancto. Tandem pari ratione dici posset, Pater, & Filius diligunt Spiritum sanctum Spiritu sancto. Par enim est ratio. Certè Bannes sensum opinionis D. Thomæ assignat, dicens Patrem, & Filium diligendo se producere Spiritum sanctum. Ita contrariæ sententiæ auctores recurrunt ad sensus, de quibus nulla quæstio, dum ex objectis difficultatibus sese non possunt expedire.

Objicitur primò aliquos Patres asserere Patrem, & Filium diligere se Spiritu sancto. Respondet Durandus sensum esse, Patrem, & Filium diligere se amore, qui attribuitur Spiritui sancto, ita etiam alii respondent apud D. Thomam.

Objicitur 2. in his actionibus, quarum terminus distinguitur ab objecto, vel subjecto, rectè dici agentem attingere objectum termino: sicut dicitur, ignis calefacit manum calore externo, & interno, oculus videt visione pari: ergo modo rectè dicetur, Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, tunc enim objectum distinguitur à termino. Respondeo, majorem propositionem veram esse de termino totali, & adæquato, non verò de termino formali, & inadæquato. Porro calor non est terminus adæquatus ignis, sed calidum: nam calor est terminus formalis, unde non dicitur ignis calefacit calido: à pari etiam non dicitur, Pater, & Filius diligunt se Spiritu sancto, quia Spiritus sanctus est terminus totalis dilectionis.

Objicit adhuc D. Thomas. Arbor dicitur florere floribus: ergo, &c. Respondo, flores non esse terminum ly *florere*, sed potius formam, nam florere non est agere, ut habeat terminum, est enim verbum D passivum, è contra verò diligere est activum, & Spiritus sanctus est verus terminus: ergo longe dispar ratio.

De Personis in ordine ad relationes. quæst. 8.

PRima Assertio. Personæ divinæ non constituuntur ultimo per aliquid absolutum, sed relativum. Probatur, quia ultimum principium constitutivum est etiam ultimum distinctivum: at hoc non est absolutum, sed relativum juxta Concilium Florentinum sess. 18. & Toletanum XI. in fidei confessione.

Objicitur. Relationes posteriores esse personis: ergo, &c. Respondetur, id verum esse de relationibus accidentariis, non substantialibus, & necessariis, ut sunt divinæ. Deinde posteriores esse personis sub E communi ratione personæ spectatis, esto: sub particulari ratione talis personæ divinæ, falsum est, nam illi essentialis est origo, & relatio, unde sine iis non concipitur.

Secunda Assertio. Personæ divinæ distinguuntur per origines, & relationes, licèt distinctio melius intelligatur per relationes, quàm origines. Conclusio est D. Thomæ quæst. 40. art. 2. Probatur prior pars, quia tàm origo, quàm relatio est aliquid relativum, verbi gratia intellectio notionalis, & paternitas, & spiratio ut actio, & spiratio ut relatio; nam omnis actio habet terminum à se distinctum, ad quem refertur. Igitur considerando primam personam producere secundam, præciso quovis alio respectu sufficienter intelligitur distinctio. Accedit, quòd paternitas non videatur ne quidem ratione ratiocinata distingui à generatione activa, neque quidquam dicere videtur, quòd in generatione activa non includatur, ut talis est.

Posterior pars probatur à D. Thoma loco citato, quia personæ divinæ distinguuntur per aliquid intrinsecum: at origo non significatur ut aliquid intrinsecum: si enim sit activa, significatur ut via quædam ad rem, si passiva ut via quædam à re. Vide etiam quæst. 5. de persona Patris.

Objicit Divus Bonaventura secundum nos origines relationibus esse priores: ergo esse principium constitutionis. Respondetur, esse priores, si Pater concipiatur confusè sub generica ratione personæ, non, si distinctè consideretur sub particulari ratione personæ talis, tunc enim nihil est prius. Nec juvat dicere relationes fundari in originibus: ergo esse posteriores, etenim relationes divinæ sunt substantiales, & per se subsistentes, ideoque non egent fundamento, neque debemus concipere relationes divinas ut accidentales, cùm possimus concipere modo naturæ divinæ conformiori. Ideoque ratione ratiocinata non sunt posteriores persona constituta, sed tantùm ratione ratiocinante. Quæ distinctio valde est observanda, ubi agitur de quæstionibus Trinitatis secundum nos.

De Personis in ordine ad actus notionales. quæst. 9.

PRima Assertio. In divinis verè sunt actus notionales tàm activi, quàm passivi. Probatur, quia D. Augustinus tria prædicamenta latè sumendo prędicamentum, in Deo admittit subsistentiam, relationem, actionem. Deinde in scripturis reperiuntur isti actus Psalm. 2. *Ego hodie genui te*, & D. Joan. 2. *Insufflavit Christus in Apostolos dicens*, *Accipite Spiritum sanctum*.

Objicies, ut in Deo nulla est potentia passiva, ita nec ulla est passio. Respondeo, duplicem esse potentiam passivam, unam physicam, qua subjectum aliquid recipit, quo carebat, alteram logicam, & intelligibilem, qua subjectum aliquid recipit, licèt eo nunquam caruerit, & hæc potentia passiva non repugnat divinæ majestati, cùm nullam supponat imperfectionem, & per consequens nec passio eam veluti consequens.

Objicies 2. omnis actio realiter idem est cum termino, quia actio est ipse terminus in fieri, res verò, quæ est in fieri, & post in facto esse, eadem est: at in divinis actio non est idem cum termino: ergo in divinis non est actio: minor probatur, quia aliàs non esset distinctio personarum. Respondeo, id verum esse tantùm in creatis, porrò ex creatis non potest certum deduci argumentum de divinis, de quibus in pluribus multò aliter philosophandum est, quàm de creatis. Porrò ideò in divinis actio distinguitur realiter à termino, quia immanens est, ideoque debet esse eadem cum persona producente terminum à se distinctum realiter.

Instabis. Filius est in Patre, nec tamen est Pater: Ergo, &c. Respondeo, non esse in Patre, ut Pater est immediatè, sed tantùm ut Deus est: unde sufficit, quòd identificetur cum Patre, non ut præcisè Pater est, sed ut Deus est.

Secunda Assertio. Actus notionales non sunt liberi à necessitate, sed sunt liberi à coactione: nam necessario sunt, nec possunt non esse, licèt sint maximè spontanei, & voluntarii, & sine ulla coactione. Probatur, quia Deus ad nihil omninò cogitur, nec cogi potest propter suam omnipotentiam; & rursus cùm actus notionales sint cum Deo, ideoque summè perfecti, & hinc summè diligibiles, non possunt non esse voliti à Deo.

Adverte ex Bannesio q. 41. art. 2. libertatem in principio

cipio operante maximam esse perfectionem, non autem in eo, quod procedit, quia potest esse, & non esse. Licèt ergo foret perfectio in persona producente habere libertatem circa actum notionalem personæ productæ, quia tamen illa perfectio argueret imperfectionem in persona producta, ideò in persona producente non est admittenda, ne quid scilicet sit in una persona cum dispendio alterius.

Adverte rursus generationem, & spirationem passivas esse voluntarias diverso modo, nam generatio passiva est voluntaria voluntate concomitante, quam voluntatem Bannes q. 41. ar. 2. vocat voluntatem complacentiæ, & hac voluntate ipsemet Deus est Deus: at verò spiratio passiva est voluntaria voluntate antecedente, quam ibidem vocat Bannes voluntatem principiantem, quia scilicet voluntas est principium productum Spiritus sancti, & ideò spirationis passivæ.

Tertia Assertio. Respectu actuum notionalium activorum non datur verè, & de facto potentia in Deo: at respectu passivorum datur. Ita ex parte D. Tho. q. 41. art. 4. ad 3. respectu horum actuum (intellige activorum) non potest salvari ratio potentiæ in Deo, nisi secundum modum intelligendi, & significandi tantùm: prout diversimodè significatur in Deo intellectus, & intelligere, cùm tamen ipsum intelligere Dei sit ejus essentia non habens principium. Ex quo desumi potest hoc argumentum pro prima parte assertionis. Persona aliqua non potest esse principium rei à se non distinctæ, tales sunt actus notionales activi: ergo persona non potest eorum esse principium, neque etiam quidquam, quod sit in illa persona, quia, quidquid est in illa persona, quod possit habere rationem potentiæ, non est distinctum ab actu notionali activo, & per consequens non potest ab illa esse.

De posteriori parte assertionis non est difficultas, quia, ut dictum est q. 1. productio in divinis per se ordinatur ad subsistentiam, ut est actus notionalis passivus: ergo actum illum producit persona producens: ergo & potest producere: igitur habet potentiam productivam illius.

Objicies, potentiam productivam actus notionalis passivi ab ipso actu non distingui: ergo respectu actus illius non dari potentiam, juxta prædicta in probatione assertionis. Respondeo, ipsam quidem potentiam in abstracto non distingui, sed potentem producere .i. qui habet illam potentiam, distingui. Porrò satis est, quod potens producere, seu habens potentiam distinguatur. At verò si daretur potentia ad actus notionales activos, ne quidem potens producere distingueretur.

Tota difficultas est, in quonam consistat illa potentia ad actus notionales passivos; nam alii volunt consistere in essentiæ divinæ voluntate, vel intellectu, & notionali proprietate producentis. Alii, ut Scotus, in sola essentia, & intellectu, vel voluntate, itaut proprietas producentis sit tantùm conditio ad actualem productionem. fit

Quarta Assertio. Potentia illa, vel est proxima, vel remota: si remota, consistit in sola essentia, si proxima, in solo intellectu, & voluntate. Adverte aliud esse loqui de potentia in actu primo, & de potentia in actu secundo, nam si sit sermo de potentia in actu secundo, seu cum secundo, consistit in essentia, intellectu, vel voluntate, & proprietate producentis, nam proprietas producentis est actus secundus suæ potentiæ: si verò sermo sit de potentia in actu primo, tunc certum est, non includere proprietatem personæ producentis, tunc enim non includit actum secundum: hic verò sermo est de potentia in actu primo: ergo consistit in essentia, si sit remota, & intellectu, vel voluntate, si sit proxima.

Secundò probatur conclusio, quia hic est sermo de potentia *quo*, non *quod*: at essentia intellectus, & proprietas non est potentia *quo*, sed *quod*, & meliùs diceretur potens, quàm potentia, quia hæc omnia simul sumpta dicunt personam, quæ non est potentia præcisè, sed potens: ergo potentia, ut hìc accipitur, non

A consistit in his tribus; unde restat, ut consistat in essentia, & intellectu, vel voluntate.

Accedit tertiò, quòd, concepta sola essentia, satis intelligatur potentia *quo* remota, & solo intellectu, vel voluntate potentia *quo* proxima: nam ut in homine concepta sola anima satis intelligitur potentia remota intellectionis, & concepto solo intellectu potentia *quo* proxima. Ita similiter in persona divina.

Objicies. Potentia ad illos actus debet esse propria personæ producenti, at essentia, & intellectus conveniunt omnibus personis: ergo non sunt potentia.

Distinguo majorem, & concedo de potentia in actu secundo, non de potentia in actu primo. Nam & adversarii, velint, nolint, coguntur concedere essentiam esse principium, & potentiam remotam, licèt sit communis omnibus personis absque actu secundo spectata. B

Instabis. Si potentia in actu primo sit communis: ergo omnes personæ poterunt producere: quod falsum. Respondeo, nego sequi; nam in Christo fuit potentia, qua peccatur, nec tamen poterat peccare: etsi in lapide Deus poneret potentiam visibilem, non posset tamen videre: cujus rei ratio est, quòd potentia *quo* non tribuat denominationem, nisi simul sit cum potentia *quod*, seu principio *quod* completo, vel incompleto. Jam verò in solo Patre est principium *quod* Verbi, scilicet subsistentia paternitatis. In Patre, & Filio principium *quod* Spiritus Sancti: at in Spiritu Sancto nullum est principium *quod* alicujus ad intra: Unde licèt habeat potentiam, qua producitur Verbum, & etiam C ipsemet, non tamen potest producere Verbum, vel seipsum. Quæ responsio ex eo confirmatur, quòd potentia *quo* non est totale principium producti, sed ipsa cum principio *quod*, ex quibus fit totale principium actus; ergo ipsa sola non sufficit, ut res dicatur posse, cùm ly *posse* denotet principium sufficiens ad productionem, ideoque adæquatum.

Assertio quinta. Actus notionales non sunt ex nihilo, sed de essentia. Adverte, nihil denominatur divinum, nisi à divinitate, quæ est ipsa essentia, aut natura divina: ergo cùm actus notionales sint divini, debent esse tales per naturam divinam: unde natura est veluti forma actuum notionalium, ut divinorum, unde & sequitur posse dici esse de natura divina, tanquam causa formali: rursus actus notionales passivi sunt à persona D producente mediante essentia, tanquam potentia productiva remota *quo*: ergo rectè possunt dici hi actus esse de essentia, tanquam principio *quo*, nam particula, *de*, construitur in habitudine alicujus principii. Quòd si de personis sermo sit, idem dicendum est, nam omnes personæ sunt de essentia, tanquam de causa formali, aut veluti principio formali: & personæ productæ sunt insuper de essentia, tanquam principio *quo* productivo remoto.

Hinc infertur contra Arrium, personas non esse de non extantibus, Filium scilicet, & Spiritum Sanctum.

De personis in ordine ad se invicem. quæst. 10.

E Prima Assertio. Personæ divinæ sunt æquales. Probatur ex Symbolo D. Athanasii. In hac Trinitate nihil prius, nec posterius, nihil majus, aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales, & ad Phil. 2. *Filius non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*. Adde. Major, & minor tribus modis dici potest: idest ætate, forma, potentia. Ætate senior parvo; forma longior parvo, potentia fortior imbecillo. Videamus, utrum aliquid horum accidat Filio, nam nec ætate minor est, quem de principio Patre constat esse principium; nec forma, quem non aliud fas est prædicare, quàm Deum, nec potentia, à quo totum novimus esse perfectum. Ita Vigilius Tapsensis l. de unitate Trinitatis contra Felicianum Arrianum dicentem. Idem, quod à majoribus nostris dici solet, non tacebo, ajunt enim, creaturam esse Filium, sed perfe-

ctam, & quæ dominari possit omnibus creaturis. Ita scilicet Arriani de Filio loquebantur, nequaquam tamen Patri coæquabant. Amplius probatur, quia ex D. Thoma, æqualitas non attenditur, nisi secundum naturam, ut ait D. Augustinus 6. de Trinitate cap. 4. at in omnibus personis eadem omninò est natura, & quæ sibi identificat omnes omninò perfectiones: ergo personæ omnes sunt æquales. Major præter auth. Div. Aug. adhuc probatur ex D. Th. qu. 42. art. 1. ad 2. ubi ita ait, quæcunque communicant in una forma, possunt dici similia, etiamsi inæqualiter illam formam participent, sicut si dicatur aer esse similis igni cum calore; sed non possunt dici æqualia, si unum altero perfectius formam illam participet. Hactenùs D. Thomas: vide etiam Magist. in 1. dist. 19. & 20.

Secunda Assertio. Æqualitas in divinis non est relatio realis, quia non est quid reale, & positivum, si verò esset, foret realis relatio. Prior pars habet bonam consequentiam, sed dubium est de consequenti. Probatur ergo authoritate Magist. in 1. sent. dist. 31. ubi approbat horum opinionem, qui ajunt æqualitatem esse tantùm aliquid negativum, quia scilicet personæ eo ipso sunt æquales, quo carent diversitate. Explicatur rursus, quia æqualitas, ut aliquid significat præter essentiam, quæ est in tribus personis, non dicit ullam perfectionem præter essentiam, ergo non est aliquid reale, quia in Deo nihil est reale, quod non dicat peculiarem perfectionem. Propter eandem rationem, oppositionis relatio inter personas non est quid reale, oppositio enim non significat aliquam perfectionem, nihil verò reale in divinis admittendum, quod peculiarem non importet perfectionem, in quo distinguuntur à creatis, quæ multas recipiunt relationes, & entitates, licèt non ipsis inferant novam aliquam, & propriam perfectionem.

Posterior pars est hypotetica, & absolutè sustinetur à Scoto contra D. Thomam. Probatur verò, quia est de conceptu intrinseco æqualitatis realis referre unum ad alterum, & æqualitas essentialiter est quid relativum, nec aliter potest concipi: ergo, &c. Dices esse realem in genere entis, non tamen in genere relationis. Sed contra, nam sequeretur æqualitatem non esse realem in genere æqualitatis, quia necessariò est relatio, hoc verò est contra suppositionem.

Vide Suplem. Theol. affect. p. 2. differ. 19.

Secundò probatur, quia tota ratio adversariorum est, quòd relationis realis mutuæ fundamenta proxima realiter distincta esse debeant, essentia verò non est realiter distincta in personis divinis. Sed hæc ratio nulla est: primò, quia satis infirmiter id probant: secundò, quia etsi essentia divina non sit realiter actu distincta, est tamen realiter virtute distincta, quod deberet sufficere. Tertiò, quia etsi fundamenta relationum realiter distinctarum debeant realiter distingui, non relationum realiter earumdem, ut essent relationes æqualitatis in personis. Et confirmatur hæc ratio, quia non major requiritur distinctio in fundamentis, quàm in relationibus, imò sæpè invenitur minor distinctio in fundamentis, v. g. in pariete albo, & pariete nigro inveniuntur duæ relationes dissimilitudinis, quæ sunt eędem specie, & solo numero distinctæ, licèt earum fundamenta albedo, & nigredo sint, non tantùm numero, sed etiam specie distincta. Hæc ratio optima esse videtur. Quartò, quia in relationibus divinis, quæ sunt subsistentiæ, nulla requiruntur fundamenta: Ergo non realiter distincta. Hæc ratio intelligenda est de relationibus divinis secundum se, quà de re vide Bannesium q. 40. art. 4. concl. 3. ad 2. Ubi prætereà negat, relationes divinas fundari in actu notionali.

Objicies, ergo tunc essent plusquam quatuor relationes reales. Respondeo ita esse, sed illæ relationes non essent realiter distinctæ, & hoc coguntur fateri adversarii, si enim comparentur personæ in conceptu, & ratione, personæ sunt similes reali relatione, cùm fundamenta sint realiter distincta, nempe personalitates, & sint omnia requisita;

A Tertia Assertio. In divinis non datur prius, & posterius, quo una persona sit, & nondùm alia: Probatur, quia personæ divinæ essentialiter sunt ad se invicem relativæ, relativa verò seinvicem ponunt, suntque simul natura, & cognitione. Attamen datur prius, & posterius, quo una persona sit ab alia, & hoc est prius, & posterius ordinis, & originis. Probatur, quia verè una persona est principium alterius: ergo.

Quarta Assertio. Personæ divinæ sunt in seinvicem per circuminceßionem. Circuminceßio autem definitur à Rada in 1. sent. controv. 20. *alicujus subsistentis in subsistente realiter distincto, mutua, & intima præsentialitas in eadem numero natura.* Unde fit, ut circuminceßio non conveniret duobus corporibus in eodem loco positis, quia habent naturas distinctas, nec attri- B butis in essentia existentibus, quia non subsistunt, nec essentiæ in personis existenti, quia non distinguuntur realiter, nec nobis in Deo existentibus, quia non sumus in eadem natura.

Probatur Assertio, quia illud omne est in personis, quod identificatur essentiæ, cùm enim essentia sit in personis, necesse quoque est, ut quæ ipsi identificantur, sint in iisdem, nam alia essentia esset divisa: & personæ identificantur essentiæ: ergo sunt in personis. Joan. 4. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est.*

Dices, quidquid est in Patre, est Pater, non enim in divinis aliud est, id quod habet, & aliud, id quod habetur. Ergo si filius est in Patre, Filius erit Pater, seu Pater erit Filius, ex inesse enim sequitur prædicari. Respondeo, aliquid posse esse in una persona dupliciter: C primò mediante identitate personalitatis, & essentiæ, secundò immediatè. Quod ergo est in persona immediante tali identitate, est ipsamet persona, & sic sapientia, infinitas, & alia attributa sunt in Patre, & sunt Pater: etsi enim non concipiamus identitatem paternitatis, & essentiæ, concipimus tamen rectè hæc adhuc esse in Patre. Cæterùm personæ sunt in personis mediante identitate personalitatis, & essentiæ, ideoque non possunt de se invicem prædicari, & juxta hanc distinctionem solvendæ sunt objectiones.

Cæterùm de causalitate creaturarum in personis divinis, an in ea causalitate sint æquales, dubium est non leve.

Æqualit. in causan do.

D. Thomas 1. p. q. 27. art. 1. in responsione ad 3. asserit, Verbum divinum esse rationem formalem creandi D Patri Divino. Quod repetit q. 4. & 6. art. 6. ex quo infert, quòd non solùm per appropriationem, seu accommodationem creatio tribuenda sit Verbo, quod ad illam concurrat per modum exemplaris, & Spiritui sancto, quod ad illam concurrat per modum impulsus, & inclinationis, sed ut dicit Bannes, etiam propriè, & ex vi proceßionis, itaut ratio creandi sit quid mixtum ex essentialibus, & notionalibus: ita tamen, quod attributa essentialia intellectus, & voluntas sunt principium creaturarum primariò, Verbum, & Spiritus sanctus secundum rationes suas proprias personales, quasi secundariò, secundum quod supponunt cognitionem, & amorem essentialem. Addunt Salmanticenses ad defendendum D. Thomam, Verbum divinum esse expreßivum, & factivum: expreßivum tantùm respectu E Patris, factivum respectu creaturarum simul, & expreßivum: nam sicut in eo scientia est perfectißima, debet esse simul speculativa, & practica, atque id volunt competere Verbo ex vi suæ proceßionis, & proprietatis personalis, in qua dicit relationem rationis ad creaturas fundamentaliter sumptam.

Accedit ad mentem D. Thomæ Henricus à Gandavo quodl. 8. qu. 2. ubi dicit, Verbum esse sapientiam disponentem creaturas ex vi suæ proceßionis, & Spiritum sanctum esse amorem affectantem creaturas, ut de facto ex nihilo educantur. Admittit enim duplicem notitiam in Deo, unam simplicem, qua speculatur creaturas sine ordine ad praxim: aliam disponentem, qua novit creaturas, & operanda, ut in quodam dispositivo: sicut

sicut artifex, qui spectat res producendas modo simplici, & speculativo intuitu, modo intuitu veluti practico, & in ordine ad praxim, ut illos efficiat, & sicut est, inquit, de duplici notitia respectu intellectus: ita suo modo est de duplici amore respectu voluntatis: sicut & artifex habet duplicem amorem respectu artificiati, unum simplicem, quo placet ei forma artificii, qui non ordinat ad opus, alium verò affectivum, quo opus fieri desiderat, & est primus amor beneplaciti, secundus concupiscentiæ. Primo enim placet bonum, secundo verò bono, quod placet, vult bonum: & procedit iste amor de primo, quia enim placet mihi bonum, ei bonum desidero. Item. Sapientia, ut est essentialis, non est nisi speculativa, & ideæ, ut sunt in tali sapientia, non sunt, nisi rationes cognoscendi: sapientia verò, ut est personalis, seu genita, non tantùm est speculativa, sed etiam est practica respectu operandorum. Propter quod dicit Apost. 1. Cor. 1. *Prædicamus Christum Dei virtutem, & sapientiam.*

A

B

Hæc sententia D. Thomæ, si non videatur improbanda, maximè apta est ad intelligendas scripturas sacras, quæ non tantùm Patri, sed etiam Verbo, & Spiritui sancto, sic attribuunt creationem, ut etiam significent Patrem in Verbo, & per Verbum omnia creasse, ut Psal. 32. *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum*: & alibi pluries similia verba repetuntur, quæ quempiam influxum peculiarem in rerum creationem denotant, quod optimè explicatur per opinionem istam Henrici, & D. Thomæ. Namque scripturæ litteraliter intelligi debent, quantum fieri potest, & habent veritatem in verbis, quantumvis sit difficile illam mente assequi. Illa autem appropriatio, seu accommodatio, non omninò satisfacit intellectui, cum omnibus bene perpensis, nihil tribuat uni personæ, quod alteri non competat reipsa. Nec istud impedit, quominus opera Trinitatis ad extra sint indivisa .i. communia.

C

Nihilominùs Scotus in 2. sent. dist. 1. & quod l. 8. impugnat Henricum, & D. Thomam, cui suffragatur cum aliis Scotistis Petrus Postnaniensis in 2. sent. Scoti, estque ejus sententia communior, quia ratio creandi est omninò communis tribus personis, & eadem in ipsis; ut nihil propriè conveniat uni, non alii, sed tantùm appropriatè. (Dicitur autem propriè convenire alicui, quod ex se, & ab intrinseco sequitur ipsum: appropriatè autem, quod ex se convenit pluribus, sed propter aliquam causam uni illorum tribuitur) confirmatur ex illo Joan. cap. 5. *Quæcunque Pater facit, hæc similiter Filius facit.* Et quòd aliter ideæ practicabiles in solo Filio reperirentur, non in Patre, quod est absurdum. Itaque potentia creandi, & ipsa creatio sequitur essentiam, non personam, & omnes personæ creant per eandem virtutem creandi, quæ est in essentia, & in voluntate divina, quæ eadem est in tribus personis.

D

Nec obstat, quod objicitur vulgò ex Aristotele, actiones sunt suppositorum. Nam Græcus textus nihil aliud significat, quàm quod actiones versentur circa aliquid singulare, vel quòd à singulari aliquo producantur.

Occurrit etiam alia ratio contra D. Thomam, & Henricum: quòd si ex vi productionis sit aliquid in Filio, & Spiritu sancto, quod disponat, & inclinet ad productionem creaturarum, illarum creatio non ita videbitur libera, sed magis necessaria, sicut & personæ ipsæ Filii, & Spiritus sancti necessariò producuntur.

E

Responderi posset, notitiam illam practicam, & amorem affectantem, seu inclinantem ad bonum creaturarum non inferre ullam necessitatem: ut ex eo patet, quod hoc non obstante, innumeræ creaturæ possibiles nunquam è nihilo educentur, sed in æternum remanebunt in massa entium merè possibilium. Denique difficilis est ista quæstio ad solvendum, nisi mens lumine gloriæ donata fuerit.

De missione divinarum Personarum. quæst. 11.

PRima Assertio. Filius, & Spiritus sanctus mittuntur. De Filio quidem constat Joan. 5. *qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* De Spiritu Sancto Joan. 15. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, &c.* Est autem missio in divinis, *processio personæ divinæ ab alia ad creaturam rationalem, ut illius sit, & in illa operetur sive cum signo sensibili suæ operationis, seu sine ullo signo sensibili.*

Secunda Assertio. Filius, & Spiritus sanctus mittuntur, non per Consilium, sicut Rex dicitur mitti ad bellum à suis Consiliariis, quia talis missio supponit ignorantiam: neque etiam per imperium, quia supponit inferioritatem in missis: neque etiam per motum localem, quia supponit negationem immensitatis. Sed mittuntur per originem cum respectu ad effectum externum. Unde sicut terra mittit herbas, & arbor flores, fructusque producendo, ita Pater Filium, & Pater, & Filius Spiritum sanctum. Est tamen hoc discrimen, quòd herbæ ex vi productionis sint, ubi ante non erant: non verò personæ divinæ, ideoque requiritur insuper ordo, & respectus ad effectum externum, per quem effectum sint per aliquem modum, ubi ante non erant. Explicatur clariùs, aliquis mittitur, cùm ex authoritate alicujus incipit esse, ubi anteà non erat. At verò Filius incipit esse per dona, quæ pertinent ad intellectum in hominibus, & Spiritus sanctus per dona, quæ pertinent ad voluntatem, idque velut ex authoritate personæ producentis, à qua habent posse producere illa dona; ergo tunc verè mittuntur.

Tertia Assertio. In missione dantur dona actu, personæ verò ipsæ dantur virtute. Prior pars non patitur difficultatem: de posteriori bene disserit Suarez lib. 2. de Trinitate, & explicatur, quia licèt personæ ipsæ non fiant præsentes de novo, sed earum dona: attamen dona sunt ejus virtutis, ut facerent personam præsentem, si ante non esset. Hocque patet clarissimè in missione Filii ad humanitatem per donum unionis hypostaticæ; etenim hæc unio faceret Filium præsentem humanitati, si ante non fuisset: nam per unionem unita sunt sibi invicem præsentia: igitur talis missio virtutem dat, & facit ipsammet personam præsentem. In cæteris missionibus res non est adeò evidens, declaratur tamen ratione morali, quia cùm Spiritus sanctus mittitur per donum gratiæ, homo fit amicus Spiritus Sancti: ideoque congruum est, & decet, ut Spiritus sanctus fiat præsens hominibus, utpote ejus amicis. Vide Suarem loc. cit. Dices. Filius mittitur per appropriationem per dona intellectus, quæ non reddunt hominem Deo amicum: nec apparet, quomodò hæc dona Deum, hominemque conjungant. Pro responsione nota hæc Verba D. Thomæ quæst. 43. art. 5. ad 2. Filius est Verbum non qualecunque, sed spirans amorem: non igitur secundum quamlibet perfectionem intellectus mittitur Filius, sed secundum talem instructionem, quæ prorumpat in affectum amoris. Ideò autem tunc mittitur, quia tunc donatur, & fit veluti res propria animæ, quæ illam possidet, & eadem frui incipit, ac fructus ex illa capere. Quod est proprium iis, qui rem aliquam suo jure habent, Deus enim possidetur per visionem, & amorem, ad quæ duo charitas dat jus animæ, quam informat.

Præter hunc modum realis præsentiæ virtualis alios affert Bannes. Spiritus sanctus, inquit, est in homine justo sicut cognitum in cognoscente, & amatum in amante, aliquandò quidem habitualiter, aliquandò verò actualiter: insuper Spiritus sanctus est in hominibus justis, sicut tutor, sicut gubernator, & sicut amicus in amico. Ita ad hanc quæst. D. Thomæ.

Quarta Assertio. Tota ratio missionis, non æquè reperitur in creatione, gubernatione, ac conservatione,

atque in infusione donorum supernaturalium, Probatur, quia etsi per creationem mundi Filius, & Spiritus sanctus sint præsentes de novo suo effectui, idque velut ex vi, & authoritate Patris, qui ipsis vim creatricem communicavit. Tamen non donantur tunc, sicut per infusionem charitatis, quæ dat quamdam possessionem inchoatam, & dat jus ad plenè fruendum ipsis in beatitudine.

Quinta Assertio, Missio una est visibilis, cùm persona divina datur sub specie aliqua visibili, & apparente, sicuti in baptismo Christi sub specie columbe, in die Pentecostes sub specie ignis. Altera est invisibilis, quæ fit sine ulla re apparenti externa, & sensibili, ut cùm hodie justificantur homines.

Hactenus de missione. Restat quæstio difficilis de modo loquendi in mysterio, & arcanis rebus Trinitatis.

De modo loquendi in rebus Trinitatis, quæst. 12. & ult.

QUædam sparsim habet D. Thomas de modo loquendi in Trinitate digna attentione.

Primum est 1. part. quæst. 27. art. 1. Cùm Deus sit super omnia, ea, quæ in Deo dicuntur, non sunt intelligenda secundum modum infirmarum creaturarum, quæ sunt corpora, sed secundum similitudinem supremarum creaturarum, à quibus etiam similitudo accepta deficit à repræsentatione divinorum.

Secundum est quæst. 36. art. 2. ad 1. De Deo dicere non debemus, quod in sacra scriptura non invenitur, vel per verba, vel per sensum, & clarius quæst. 29. art. 3. in corp. art. Si autem oporteret de Deo dici solùm illa secundum vocem, quæ sacra scriptura de Deo tradit, sequeretur, quòd nunquam in alia lingua posset aliquis loqui de Deo, nisi in illa, in qua primò tradita est scriptura veteris, vel novi testamenti. Ad inveniendum autem nova nomina antiquam fidem significantia coegit necessitas disputandi cum hæreticis, nec hæc novitas vitanda est, cùm non sit prophana, utpote à scripturarum sensu non discordans, docet autem Apostolus prophanas vocum novitates vitare, ad Tim. ult.

Tertium est qu. 33. art. 1. ad 1. Quantò aliquod nomen est communius, tantò convenientius accipitur in divinis, quia nomina quantò magis specialia sunt, tantò magis determinant modum convenientem creaturæ... D. Thomas q. 33. art. 1. ad 1.

Quartum est quæst. 30. art. 2. quia ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis, ut Hiero. dicit, ideò cùm de Trinitate loquimur, cum cautela, & modestia est agendum, quia ut Augustinus dicit in 1. de Trinitate, nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid invenitur.

His breviter delibatis agimus primò de dictionibus numerabilibus. 2. de exclusivis. 3. de notionalibus ad essentialia, & è contra.

Prima Assertio. Hæc propositio vera est, Deus est unus numero, si intelligatur de unitate numerica transcendente, non verò si de categorica. Ratio est, quia unitas categorica dicit ordinem ad alteram unitatem, & individuum, quod est unum tali unitate, dicit ordinem ad aliud individuum numero distinctum, & possibile physica, aut saltem logica potentia: at non potest esse aliud individuum ejusdem naturæ cum Deo: ergo Deus non est unus numero unitate numerica categorica, est tamen unus numero unitate transcendente, quia hæc unitas nihil aliud dicit, quàm negationem divisionis in se sine ordine ad aliud individuum ejusdem speciei, sed numero distinctum.

Secunda Assertio. Hæc propositio vera est, Pater est unus: hæc falsa, Pater est unus cum Filio. Prior patet, quia in divinis non sunt plures Patres. Posterior asseritur à D. August. de Fide, & Symbolo, ubi

A ait, Pater non est unus, sed unum cum Filio. Et ratio est, quia adjectiva denotant supposita substantiva naturarum: Pater verò, & Filius sunt duo supposita: ergo non sunt unus, sunt nihilominùs unum substantivè videlicet in divinitate.

Tertia Assertio. Falsa est hæc propositio, Trinitas est trina. Adverte nomen Trinitatis formaliter sumptum, non dicere aliquid positivum, & reale, nam unitates tres, ex quibus constat, sunt tantùm negationes; collectio autem negationum non potest esse quid reale, & positivum, & hoc existimat Magist. & D. Thomas quæst. 30. art. 3. quo posito probatur assertio, quia ea tantùm concreta in divinis prædicantur de abstractis, quæ habent abstracta realia, & positiva: at Trinitas non est reale positivum: ergo, &c. Objicies: ergo nulla est Trinitas. Negatur

B sequi, nam nomen, Trinitas, ut vulgo usurpatur, sumitur, non ut est numerus formalis, quo pacto intelligenda assertio, sed ut est numerus numeratus. Hinc benè ait D. Thomas q. 30. art. 1. ad 4. in Trinitate divina intelligitur & numerus, & personæ numeratæ. Hinc etiam, ut ibidem explicat, quandò dicitur, Trinitas est in unitate, & è contra, sensus est, tres personæ sunt in una natura, & una natura in tribus personis. Ponitur videlicet abstractum pro concreto. Vide citatum articulum.

Quarta Assertio. Particula, solus, syncategorematicè sumpta potest addi terminis essentialibus in propositione affirmativa: non verò categorematicè. Sumitur syncategorematicè, quandò ipsa non gerit vicem attributi, sed subjecto adjungitur, ut verbi gratia essentia sola est communicabilis, tunc enim non

C se tenet, ut attributum, & ex parte attributi, quo pacto sumitur categoricè, sed subjecti. Probatur, quia multa conveniunt soli essentiæ, & terminis solis essentialibus: Ergo hæc possunt prædicari, cum ly, solus, de terminis essentialibus, ut Deus solus est infinitus, immensus, &c. Posterior pars patet, quia falsa esset propositio, Deus est solus. Nec obstat, quòd habeatur Deuteron. 32. & Job 4. in his enim locis solus sumitur syncategorematicè virtualiter: sensus enim est, Deus est solus Deus, vel Deus est solus perfectissimo modo.

Quæres in illa propositione: Deus solus est infinitus, pro quo supponit Deus. Respondetur supponere pro omnibus personis. Neque enim supponit pro essentia, cùm sola non sit ista, sed etiam Pater, & aliæ

D personæ. Instabis: ergo in hac propositione subjectum non est essentiale: nam omnes personæ non sunt communes. Respondeo, esse essentiale, est enim commune, non quidem collectivè, sed distributivè, sicut universæ terræ pertinent ad omnes Reges, non si collectivè sumantur, sed distributivè, hæc scilicet terra huic Regi, & sic de cæt. à pari Deus, quòd est tres personæ, ut hæc est, convenit Patri, ut hæc Filio, ut tertia Spiritui sancto. Quamvis enim posset dici supponere pro essentia, nam licèt etiam Pater sit infinitus, non excluditur per ly solus, quia non est distinctus à Deo.

Quinta Assertio. Particula solus categorematicè non potest addi terminis notionalibus, potest verò syncategorematicè, ubi attributum fuerit notionale, ut so-

E lus Pater generat, non verò essentiale, ut solus Pater est omnipotens. Objicies Joan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te* (sc. Patrem) *solum Deum verum, & quem misisti*. Ubi additur ly solus termino notionali, cùm tamen attributum sit essentiale. Respondeo in hac propos. ly solum non addi Patri, sed Deo; unde non se tenet ex parte subjecti, sed attributi; & sensus, ut cognoscant te Deum, qui solus est infinito modo. Advertit etiam D. Thomas quæst. 36. art. 2. ad 1. regulariter tenendum esse in sacra scriptura, quòd id, quod de Patre dicitur, oportet de Filio intelligi, etiamsi dictio exclusiva addatur, nisi solùm in illis, in quibus Pater, & Filius secun-

cundum oppositas relationes distinguuntur, &c. Unde colligere est ly *solum*, esse particulam inclusivam alius adjectivè. Ubi verò additur subjecto notionali, prædicato existente essentiali, esse exclusivam alius substantivè, non verò alius adjectivè tantùm. Et sic concedi possent istæ propositiones: solus Pater est omnipotens, non enim excluderetur Filius, quia non est alius substantivè, sed adjectivè duntaxat. Ista etiam, ut ait loco citato D. Thomas, à solo Patre est Spiritus Sanctus, quia tunc non excluderetur Filius, quia non opponitur Patri quantum ad hoc, quod est esse principium Spiritus sancti, neque sunt aliud, & aliud in ratione principii Spiritus sancti.

Sexta Assertio. Nomina abstracta usurpantur nunc singulariter, nunc pluraliter, secundum unitatem, vel pluralitatem rei per ea significatæ.

B Septima Assertio. Concreta substantiva, quæ primariò essentiam significant, semper usurpantur singulariter, ut Deus. At quæ primariò aliquid notionale significant, nunc singulariter, nunc pluraliter usurpantur secundum unitatem, vel pluralitatem rei per ea significatæ. Sic dicitur Pater, non Patres, dicitur etiam personæ in plurali, quia sunt plures personæ.

Octava Assertio. Adjectiva tàm essentialia, quàm notionalia tantùm in singulari prædicantur de essentialibus; ut essentia divina est creans, non creantes: est res spirans, non spirantes. De notionalibus verò etiam pluraliter, ut Pater, & Filius sunt creantes, sunt spirantes. Hinc patet, quandò D. Athanasius ait, non tres æterni, substantivasse ly æterni: sicut ly arida substantivatur, licèt sit adjectivum. Alii dicunt, D. Athanasium agere de Deo secundum essentiam.

C Octava Assertio. In Deo omnes res significatæ nominibus sive concretis, sive abstractis substantivis, vel adjectivis prædicantur de se invicem, nisi opponantur relativè, vel originaliter, sic dicitur essentia est generatio, est filiatio, & spiratio est immensitas, non autem dicitur paternitas est filiatio, &c.

Nona Assertio. Quædam sunt propositiones, quæ non faciunt sensum identicum, ut Pater generat, Filius generatur, prioris enim sensus est, generatio est à Patre, posterioris, generatio recipitur in Filio. Tales igitur propositiones sunt usurpandæ in divinis, ubi subjectum erit immediatè principium, vel principiatum, secùs non: & sic vera est hæc propositio, Pater generat, Spiritus sanctus spiratur, hæc falsa, immensitas generatur, essentia spirat, quia generatio non est ab immensitate, tamquam principio, neque spiratio ab essentia, tanquam principio quod.

D Dices, hæc propositio vera est, Essentia est generans (est enim Pater generans) sed idem est ista, essentia generat, ergo. Respondeo falsam majorem, quia significatur, quod immediatè sit generans, quandò dicitur essentia est generans sine addito, hoc autem falsum. Hæc autem vera essentia est res generans, quia ly generans non cadit immediatè super ly essentia: sed ly res, quæ est Pater. Vide Bannesium q. 39. art. 5. ad 1.

Objicies, de quocunque prædicatur aliquid, potest pro illo supponere: ergo dici potest, essentia generat, ut scilicet essentia supponat pro Patre. Divus Thomas q. 39. art. 5. ad 4. distinguit antecedens, & admittit de iis, quæ prædicantur, ut universale de singulari: non de iis, quæ prædicantur per modum identitatis, habentque diversum modum significandi.

E Objicies secundò, essentia est intelligere: ergo. Respondetur intelligere ibi esse substantivum non adjectivum, nihil enim aliud est intelligere, quàm intellectio activa notionalis, sed significata per Verbum, & casum infinitum Verbi. Unde & talis propositio facit sensum identicum, nec per eam denotatur, actionem emanare ab essentia. Adde, quod significat τὸ intelligere actionem non in actu exercito, sed in actu signato, unde nullum est inconveniens.

Decima Assertio. Nomina essentialia concreta supponunt pro personis, ut Deus generat, sapiens generat .i. Pater: at abstracta minimè, ut falsa est ista, deitas spirat, vel spiratur. Ratio est, quia concreta significant formam essentialem, ut in habente: personæ autem sunt habentes illam formam. Cæterùm hoc non reperitur in abstractis.

Undecima Assertio. Nomina notionalia non semper supponunt pro essentia: essentia enim generat, *ut quo*, quod de nulla persona verificari potest. Hujus rei rationem reddit Bannes q. 39. ar. 1. in simili assertione respectu proprietatis essentialis, inquit, quæ convenit essentiæ, ut est distincta à personis, nomina essentialia concreta supponunt pro sola essentia, ut Deus est trinus, est communicabilis. Unde colligere est ideò generare, *ut quo*, convenire essentiæ, non personis, quia generare, *ut quo*, convenit essentiæ, ut distincta est à persona Patris, estque veluti ejus forma, quæ distinguitur à persona, quamvis adhuc dici posset non convenire personis, quia convenit essentiæ, ut dicit ordinem ad personam determinatam, videlicet Patrem, à quo adhuc sub ea consideratione virtute distincta est, unde nec Patri quidem conveniat.

Duodecima Assertio. Nomina substantiva in divinis denotant formam, sive relativam, ut persona Pater, sive absolutam, ut bonitas, immensitas: adjectiva verò denotant suppositum, & adjectiva notionalia habent formam à suppositis, substantiva verò à seipsis secundum formam significatam. Et hinc colligitur non posse dici, Pater, & Filius sunt principia Spiritus sancti, quia principium est substantivum, & ratio principii una est, potest tamen dici sunt principiantes. Sic non potest dici, sunt dii, benè tamen sunt habentes deitatem. Hinc etiam colligit D. Thomas q. 36. ar. 4. quandò D. Hilarius Spiritum sanctum esse à Patre, & Filio authoribus, posuisse substantivum pro adjectivo. Sicuti è contra ante dixit, D. Athanasium posuisse adjectivum pro substantivo, dicendo, & tamen non tres æterni, sed unus, scilicet substantivè.

Ex his possumus colligere nomen *Deus* summi multipliciter, primò enim sumitur pro sola essentia, ut cùm dico: Deus est Trinitas. Secundò sumitur pro una tantùm persona, ut cùm dico: Deus generat .i. Pater, nam attributum trahit ad se subjectum, & per prædicatum limitatur subjectum. Tertiò sumitur pro duobus tantùm personis, ut cùm dico Deus spirat .i. Pater, & Filius. Quartò sumitur pro tribus tantùm personis, & nullo modo pro essentia seorsim, ut cùm dico, Deus vel generat, vel generatur, vel spiratur. Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & cùm dico: Deus non generat, *ut quo*. Quintò denique tàm pro essentia seorsim, quàm personis, ut Deus est infinitus, Deus intelligit res omnes.

Dices, actiones sunt suppositorum: ergo intelligere non potest convenire essentiæ seorsim. Respondeo posse, ut enim ait Bannes q. 39. ar. 5. ad 1. illæ tantùm actiones sunt immediatè suppositorum, quæ alicujus distincti productivæ sunt, at intellectio essentialis nihil producit: ergo non est opus, ut sit tantùm suppositi. Cęterùm creatio, & aliæ actiones divinæ transeuntes alicujus distincti productivæ sunt. Unde videntur personis attribuendæ: ut scilicet, quandò dicitur, Deus creat, significetur Pater, filius, & Spiritus sanctus, qui creant, quatenùs personæ divinæ sunt: essentia autem, & potentia creandi creent tantùm, *ut quo*. Vide de hoc de Valentia to. 1. disp. 3. q. 2. punct. 3.

Demùm advertendum erit in opere creationis, & redemptionis quædam attribui à Scriptura sacra diversis personis ad hoc, ut magis innotescant, & à nobis colantur, & adorentur, qua ratione in Symbolo Apostolorum distribuuntur personis divinis varia attributa, & opera, & in Scriptura repræsentatur Pater, ut iratus, & offensus ex peccato protoplasti Adami, ad quem pacandum laboret Filius, cui quasi collaboret Spiritus sanctus, ipsumque adjuvet. Sic disposuit sapientia divina ad instructionem nostram, quamvis peccatum fuerit contra omnes personas, & eadem voluntate sa-

lutem hominis voluerint per mortem Christi, quæ omnibus satisfecit.

A

Concludimus in hanc D. Augustini sententiam l. 6. *de Trinitate*, qui hoc, idest Trinitatis mysterium, vel ex parte, vel per speculum, & in ænigmate videt, gaudeat cognoscens Deum, & gratias agat: qui verò non videt, tendat per pietatem ad videndum, non per cæcitatem ad calumniandum, quoniam unus est Deus, sed tamen Trinitas.

PRIMA PARS.

Niceni concilii gesta, & decreta.

Arrii hæresis. CUm in Alexandrina Ecclesia esset quidam Presbyter, Arrius nomine, elati, & ambitiosi, non minùs, quàm fucati animi, qui ad dignitatem, quam optabat, pervenire non valens, hæreticorum more aliquod dogma insolens, & hæreticum planè adinvenit, ut posset vir alioqui ignotus, eo nomine illustrior haberi, more ejus, qui, ut in pretio haberetur, Dianæ Ephesinæ templum incendit. Asserebat enim Verbum Dei creaturam esse diversæ naturæ, & essentiæ à Patre, eoque longè inferius. Quod iniquum dogma authoritate illa divi Joannis (*Pater major me est*) & similibus confirmabat, cùmque is ab Alexandri Episcopi obedientia, à quo admonitus, & correptus sæpè fuerat, secessisset, perfricta fronte impudentior factus, multos suo veneno cacodæmonis instinctu infecit.

Jam eò res devenerat, ut aperto Marte Arrius cum complicibus Alexandro adversaretur. Quod cùm Constantino Imperatori nunciatum esset, molestò, & ægro animo ferens, insignem pari, & eruditione, & pietate virum Osium Cordubensem, qui tunc temporis propter Religionis negotia apud eum agebat, ad litem componendam in Alexandriam destinavit, qui re infecta (usque adeò contentionis ardor efferbuerat) ad Constantinum rediit. Tandem cùm nihil spei relictum esset sedandæ contentionis, à Concilio generali præsentissimum tanto malo remedium petendum prudenter existimavit. Missis itaque à summo Pontifice Silvestro duobus legatis Victore, & Innocentio, convenerunt 318. Episcopi doctrina, sanctitate, ac religione insignes, inter quos fuit Nicolaus Mirrhæ Episcopus, Spiridion Cyprius, & Paphnutius ex superiori Thebaide, & alii multi vita, & miraculis clari. Interfuit etiam Alexander Episcopus Alexandriæ, quem comitatus est Athanasius ejusdem Ecclesiæ tunc temporis Diaconus. Tales denique aderant, quos, ut dicit Theodoretus, Apostolica magnoperè commendabant; multi etiam, qui stigmata Domini Jesu, ut divinus ait Apostolus, in corpore gestabant, & ut Marius Victorinus Afer l. 1. contra Arrium, Ecclesiæ totius lumina erant. Aderat & ipse Arrius, sicut & Satan etiam adfuit inter filios Dei in Concilio Angelorum, quin & sequaces ejus, quorum præcipuus erat Eusebius Nicomediensis Episcopus, & alii.

Cùm res ardua admodùm esset, ac difficilis, Divini Verbi quippe naturam concernens, longa, atque matura ultro, citroque acri concertatione, statutum est omnium Catholicorum consensu verbum ὁμοούσιον, idest, consubstantiale esse Patri: Quam sententiam cùm decem, & septem Episcopi factionis Arrianæ nollent recipere, in exilium à Constantino acti sunt: è quibus undecim palinodiam ficte tamen, ut sæpè solent hæretici, cecinerunt, ut exilii incommoda vitarent. Inter quos fuit Eusebius Nicomediæ Episcopus, vafer homo, & noxius, quippe qui sua fictione plus nocuit, quàm si fuisset apertus hostis.

Constantini Imperatoris virtus. Constantini Imperatoris (licèt brevitati studeamus) hoc loco omitti non debet religio, & pietas, affectusque ingens erga Ecclesiam, quòd destinarit omnibus patribus, & equos, & vehicula, quibus possent à longinquis regionibus ad Concilium commodè accedere, unà sumptus omnes, & cætera omnia magnificè, ut Principem decet, eisdem suppeditavit. Cùmque inter Patres essent, quibus in Maximiani persecutione pro fide Christi abscissi fuissent nervi poplitis sinistri, & oculi dextri eruti, solebat pius Imperator Constantinus hos patres tanta veneratione colere, ut sæpè cicatricem oculorum Christi nomine oscularetur, tanto religionis amore æstuabat. *Hist. Eccl. lib. 10. c. 4.* Ordini Ecclesiastico tantum detulit, ut noluerit causas Sacerdotum judicare, sacculumque, in quo erant literæ contentionum inter Ecclesiasticos, comburi ante se jusserit, asserens eos judices secularium futuros, & non decere, ut ab eis judicarentur. Sicque omnium lites composuit, ut ἀμνηστίαν, amnistiam, idest, injuriarum oblivionem quamdam, more Thrasibuli, induxisse videretur. Nec omittendum est hoc in loco singulare modestiæ, quod Principibus Christianis reliquit exemplum: dùm in Concilio post Episcopos, ab eisque primum rogata venia sedere voluit. Quo facto Pontificiam dignitatem Imperatoria præstantiorem esse, verè pius Princeps agnoscebat, & testabatur. Nec est creditu dignum, quod ab aliquibus fertur, Constantinum ab Eusebio Nicomediensi in Arrianismum inductum, ab eodemque baptizatum: quam rem de Constantio uno ex tribus Constantini filiis intelligendam arbitror, ut gesta Felicis Papæ successoris Liberii testantur. Ad hæc Græca Ecclesia Constantini Imperatoris Festum vigesima prima mensis Maii celebrat, & D. Ambrosius in Psalm. 13. eum magni meriti fuisse, ait, apud Deum, quia primus Imperator viam fidei, & devotionis Principibus reliquit, Sed ista luce majori perfundentur ex Ruffino Ecclesf. Histor. l. 10. sic ille.

B

C

Anno Domini 32[illegible] Cap. 1. Cum apud Alexandriam post Achillam, qui Petro Martyri successerat, Alexander Sacerdotium susceptisset, quia pax nostris, & quies à persecutionibus erat, atque Ecclesiarum gloria Confessorum meritis gaudebat, prosperitas rerum nostrarum domestica contentione turbatur. Etenim Presbyter quidam apud Alexandriam, Arrius nomine, vir specie, & forma magis, quàm virtute Religiosus, sed gloriæ, laudisque, & novitatis improbè cupidus, prava quædam de fide Christi proferre, & quæ antea in quæstionem nunquam venerant, cœpit: Abscindere, ac separare ab illa æterna, & ineffabili Dei Patris substantia, vel natura filium conabatur. Quæ res in Ecclesia plurimos conturbabat. Sed cùm Alexander Episcopus natura lenis, & quietus, assiduis commonitionibus Arrium cuperet à pravo incœpto, & assertionibus impiis revocare, nec tamen res ex sententia procederet, quòd plerosque jam contagio pestiferæ assertionis infecerat, non solùm apud Alexandriam, verùm & per alias urbes, provinciasque dispersa, perniciosum fore credens, si dissimularet, & aliis plurimis consacerdotibus suis rem indicat. Quæstio latius innotescit. Sermo usque ad aures religiosi Principis, quippe qui omni studio, & diligentia curaret, quæ nostra sunt, pervenit: Tùm ille ex Sacerdotum sententia apud urbem Nicæam Episcopale Concilium convocat, ibique Arrium trecentis decem, & octo Episcopis residentibus adesse jubet, ac de ejus propositionibus, & quæstionibus judicari.

D

E

Nota, consens[illegible] Sacerd[illegible] tum co[illegible] lium vocat [illegible]perato[illegible] Cap. 2. Sed & in eo Concilio admirabile factum Principis non puto rejiciendum. Etenim cùm ex omnibus penè locis Episcopi convenissent, & (ut fieri solet) diversis ex causis inter se quædam jurgia detulissent, interpellabatur frequenter à singulis: offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc, quàm ad id, pro quo ventum erat, animos dabant. At ille videns, quòd per hujusmodi jurgia causa summi negotii frustraretur, diem certam statuit, quà unusquisque Episcoporum, si quid querimoniæ habere videretur, deferret. Et cùm resedisset, suscepit à singulis libellos: quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad Episcopos:

pos: Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem A vobis dedit de nobis quoque judicandi, & ideò nos à vobis rectè judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos etenim nobis à Deo dati estis dii, & conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: *Deus stetit in Synagoga deorum, in medio autem Deos discernit*. Et ideò his omissis, illa, quæ ad fidem Dei pertinent, absque ulla animorum contentione distinguite. Cùm hæc dixisset, omnes simul querimoniarum libellos jussit exuri, ne innotesceret ulli hominum simulatio Sacerdotum. Verùm cùm per dies multos in Episcoporum Concilio de fide quæstio verteretur, & nonnulli diversa sentirent, ac vehementer cœptis Arrii faverent, plures tamen erant, qui impium execrarentur incœptum. Cùmque in eodem Concilio esset Confessorum magnus numerus, ac Sacerdotum, omnes Arrii novitatibus adversabantur. Favebant verò ei viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei adversi.

Imperator ... vult ... dicare.

...lm. 81.

Cap. 3. Quantam verò virtutem habeat fidei simplicitas, etiam ex his, quæ inibi gesta referuntur, agnoscimus. Etenim cùm pro studio religiosi Imperatoris ex omni terra Sacerdotes Dei coissent, opinione commoti Philosophi quoque, & Dialectici valdè nobiles, & opinatissimi convenerunt. In quibus quidam insignis in arte dialectica, per dies singulos, conflictus summi certaminis cum Episcopis nostris, viris adæquè in dialectica non improbabiliter eruditis, movebat: & fiebat ingens spectaculum, convenientibus ad audiendum doctis viris, & literatis viris. Nec tamen ullo genere Philosophus concludi à quoquam poterat, aut constringi. Tanta enim dicendi arte objectis quæstionibus occurrebat, ut ubi maximè putaretur adstrictus, velut anguis lubricus elaberetur. Sed ut ostenderet Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute consistit, quidam ex Confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores Episcopos aderat. Qui cùm vidisset Philosophum insultantem nostris, & callida se disputationis arte jactantem, poscit ab omnibus locum, velle se paucis cum Philosopho sermocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatem viri, & imperitiam de sermone duntaxat nossent, pavere, & veluti pudorem quemdam pati, ne fortè D apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamen senior, & hinc movit sermonis exordium. In nomine, inquit, Jesu Christi, Philosophe, audi, quæ vera sunt: Deus unus est, qui fecit Cœlum, & terram, quique homini, quem de terræ limo formaverat, spiritum dedit: universa, quæ videntur, virtute Verbi sui creavit, & Spiritus sui sanctificatione firmavit. Hoc Verbum à sapientia, quem nos Filium dicimus, humanos miseratus errores, ex Virgine nascitur, & per passionem mortis perpetua nos à morte liberavit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam. Quem & expectamus judicem omnium, quæ gerimus, esse venturum. Credis hoc ita esse, Philosophe? At ille, velut si nunquam ullum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere: ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod dixerat. Tum senior: Si hæc, inquit, ita esse credis, surge, & sequere me ad Dominicam, & hujus fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conversus ad discipulos suos, vel ad eos, qui audiendi gratia convenerant: Audite, inquit, ò eruditi viri: Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui: & quæ dicebantur, dicendi arte subverti; ubi verò pro verbis processit virtus ex ore dicentis, non potuerunt verba resistere virtuti, nec homo adversari potuit Deo. Et ideò si quis vestrum potuit in his, quæ dicta sunt, sentire, quæ sensi, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum.

...losophi ...ersio.

Cap. 4. Fuit præterea in illo Concilio & Paphnutius, homo Dei, Episcopus ex Ægypti partibus, Confessor, ex illis, quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, per metalla damnaverat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gratia, ut signa per eum non minus, quàm dudum per Apostolos fierent. Nam & dæmones verbo tantùm fugabat, & ægros sola oratione curabat: sed & cæcis visum dicitur restituisse, & paralyticos ad stabilitatem corporis revocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione, & affectu habuit, ut sæpiùs eum intra palatium evocatum complecteretur: & illum oculum, qui in confessione fidei fuerat evulsus, avidioribus oculis demulceret. B

Paphnutius.

Sed ut rem propiùs aggrediamur, cùm in aulam post cæteros Episcopos ingressus fuisset Constantinus, aliquantulum expectatus ab ipsis, ac ipsis etiam annuentibus in sella quadam modica ex auro parata ipse sedisset, eum sic primò affatus est Magnus Eustathius;

Oratio Eustathii Episcopi Antiocheni in Synodo Nicæna.

Deo agimus gratias, ò optime Imperator, qui terrarum tibi regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te abolevit, & in fidelium animis tranquillitatem collocavit. Cessavit nidor Dœmonum: C multiplicis Deorum cultus soluta est falsa religio: expelluntur tenebræ impietatis: Luce divinæ cognitionis orbis terrarum illustratur: Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annuntiatur, Trinitas consubstantialis, una Divinitas in tribus Personis, & hypostasibus prædicatur. Per eum, ò Imperator, tibi munitur tuæ pietatis potentia, eam nobis serva integram, & inviolatam. Nullus hæreticus subiens Ecclesiam de Trinitate unum aliquid auferat, reliquum, quod restat, affectum ignominia. Arrius nobis, qui à furore accepit denominationem, orationis causa est, & conventus; qui nescio quo modo adlectus in Presbyteratum Ecclesiæ Alexandrinæ nos latuit, cùm esset alienus à doctrina beatorum Apostolorum, & Prophetarum. Unigenitum enim, & Verbum Patris non veretur privare eadem, & æquali cum Patre substantia, & creatorem cum creatura creaturæ cultor contendit connumerare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutata sententia non repugnare doctrinæ Apostolicæ, ut si vanæ opinionis, cujus est convictus, perstiterit in impietate, eum de Christi, & nostro cœtu penitùs sustuleris, ne suis turbidis verborum blanditiis venetur animas simpliciorum.

Hanc Eustathii orationem, qua Synodus initium habuit, consecutam fuisse aliam Eusebii Pamphili Cæsareæ Palestinæ Metropolitani Episcopi, à quo etiam simul hymnus Deo dictus, multorum est opinio, etsi illa non extet amplius.

Huic autem confestim respondit Constantinus Imperator dicendi non imperitus, quique sæpius sermonibus militaribus milites suos ad pugnam cohortatus E erat: unde & Cardinalis Bellarminus in suo de scriptoribus Ecclesiasticis perdocto libro illi locum assignat inter scriptores Ecclesiasticos, tùm propter epistolas plurimas ab ipso conscriptas, licèt etiam à secretariis conscribi potuerint, tùm maximè propter multiplices orationes in vario negotiorum publicorum occursu ab eo pronunciatas.

Oratio Constantini Imperatoris in Synodo habita.

Mihi quidem id postremum votum erat, amici, vestro choro aliquandò uti frui liceret, hoc quam sum assecutus, universitatis hujusce Regi gratiam illam fateor debere, qui mihi rem præstitit omni ex-

expectatione meliorem. Vos, inquam, uno loco, A eandemque sententiam omnium videte. Labem igitur invidia dignitati vestræ minimè afferat, neque deleta funditùs impietate, atque tyrannide præsidio numinis, conspergat opprobrio legem divinam genius improbus. Mihi ita videtur: omni pugna graviorem, & acerbiorem, tanquam civilem in Ecclesia dissensionem, prorsusque tristiora hæc esse, quàm, quæ foris eveniant. Itaque, superatis adversariis ope cœlesti, hoc reliqui mihi faciebant, gratiam Deo referrem: quorumque ejus causa vindex extitissem, hisce demum gratularer, cùm de nostro dissidio præter spem audivi primum. Quod ego nuncium audiens non neglexi. Verùm istam provinciam curationis hercle precariam deposcens, ocyus accersivi cunctos. Qui me cœtus valdè reficit, & recreat. Tum autem mihi B vita contigerit ex voto, si videbo consensum, atque convenientiam unitorum, unum pacis & concordia omnia dirigentem conventum. Vos hujus esse laudatores oportuit, qui consecrati Deo estis. Rem igitur, amici, ne protrahite, causam discordiæ inde jam tollere occipite, quomodò ministros Altissimi oportet, nodum paci noxium resolvite. Quod à Deo constitum est, hac una ratione institeritis, & mihi gratiam præcipuè feceritis.

Latino autem sermone usus est Constantinus (etsi linguam Græcam calleret) ob imperii Romani majestatem, propter quam nec inferiores quoque judices sententiam ferendo, aut interloquendo, alia dialecto, quàm Romana, uti decebat.

Examen doctrinæ Arrii. Hac oratione habita cœpit examen doctrinæ Arrii, qui Verbum Divinum minimè Patri æquale, & coæ- C ternum esse sentiebat, sed tantùm simile Patri ob magnas perfectiones, quas supra cæteras creaturas in ortu suo à Deo acceperat in tempore, nec esse de substantia Patris, quasi unam, eamdemque cum illo substantiam, aut Divinitatem haberet, sed habere essentiam creatam externam, & alienam à Deo, uti cæteræ creaturæ, quæ de nihilo conditæ sunt: Ideòque dicebat, Verbum esse ex non extantibus duplici sensu. 1. In quantum ex non existente factum fuerat existens. 2. In quantum de nihilo productum fuerat à Deo Patre tanquam principium viarum suarum, ac Creatorem omnium excellentissimum caput, per quod cętera condiderat, & gubernabat, quodque in tempore carnem induisset, non secùs, ac si quispiam Angelus sublimioris naturæ incarnaretur. Unde absolutè negabat Christum esse Deum. Magisque vocabat creaturam, ac facturam D arbitrii libertate virtutis, ac vitii capacem.

Excussa hæc sententia, ac à patribus probè intellecta, horrorem illis incutiit, testaturque D. Athanasius orat. 1. contra Arrianos, quotquot aderant Episcopi in Nicæno conventu, audita hac blasphemia, aures suas obstruxisse. Datus tamen est locus defensioni Arrio; erat enim Arrius professor Theologiæ, interpretationi sacrarum Scripturarum Alexandriæ præpositus, ut causam suam tueretur, si defendi potuisset: datus quoque defensionis locus Episcopis, quos in suam sententiam traxerat, auditæ sunt eorum rationes, ac probationes, quæ sic contrariis responsionibus refutatæ sunt, ut confunderentur, nihilque amplius haberent quod loquerentur, ut testatur idem D. Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes, qui & ipse præsens aderat, adhuc diaconus sequutus Alexandrum suum Episcopum, nec Arrius quemquam passus est acriùs, subtiliùs, solidiùsque contra se disputantem, propter quod in tantam Arrianorum Episcoporum offensam incurrit, ut eorum odium, & furor in ipsum accensus nunquam potuerit extingui. Arrianis ergo convictis, ac obmutescentibus, Osius protulit confessionem fidei Catholicæ oppositam Arrii dogmatibus, eaque à patribus approbata est: ac anathema dictum contra Arrianos. Hæcque acta sunt in prima sessione Concilii, quæ per multos dies duravit, nec enim res tanta brevi tempore confici poterat. Meminitque hujus primæ sessionis Cassiodorus histor. tripart. lib. 2. cap. 5. porrò in aliis sessionibus, quarum numerum, & acta non habemus, controversiæ aliæ compositæ sunt, editis ad hunc finem variis Canonibus, ex quibus viginti magis vulgati fuere, ideòque ad posteritatem transierunt, aliis in majori multitudine remanentibus dubiis, ac non ita certæ fidei. Sicut sunt isti octoginta dicti Canones Arabici apud Alphonsum Pisanum, quòd ex Arabico exemplari Latinæ linguæ redditi sint lib. 3. in Concil. Nicænum. Sic enim essent plusquam septuaginta Canones contra authoritatem Marci Papæ in Epistola; ideò à nobis, ut suppositi, prætermittuntur; hæc est autem fidei confessio.

SYMBOLUM NICÆNI CONCILII.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei ex Patre natum unigenitum, id est, ex substantia Patris; Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, & quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus, passus est, & resurrexit tertia die; & ascendit in cœlos: & iterum venturus est judicare vivos, & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt: Erat aliquandò, quandò non erat, & antequam nasceretur non erat; & quia ex iis, quæ non sunt, factus est; aut ex alia substantia, vel essentia dicunt esse, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei; anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

Ratio definitionis contra Arrium.

Vox consubstantialis. Hanc Concilii definitionem criminati sunt Arriani, maximè ob nomen consubstantialis, quod in Scriptura non extaret, sicut postea alii hæretici, & hodie Calvinistæ nomen transubstantiationis in Lateranensi Concilio similem ob causam reprehendunt. Hoc testatur D. Hilarius in libro contra Constantium Augustum vita functum. Nolo, inquit, verba, quæ non scripta sunt, dici, &c. *Dic prius, si rectè disputas, nolo adversus nova venena novas medicamentorum comparationes*, nolo adversum novos hostes nova bella, nolo adversum novas insidias Consilia recentia, novitates vocum, sed prophanas devitari jubet Apostolus: Sed D. Athanasius in epistola, quæ ad nullum directa est, sed habet pro titulo, *Quòd Nicæna Synodus, animadversa Eusebii calliditate, congruis, & piis verbis decreta sua super Arriana hæresi exposuerit*, rem hanc elucidat. *D. Athanasius defendit Concilii definitionem.* Ideò enim, inquit, sacrosancta Synodus liquidiùs dixit, eum ex substantia Patris esse, ut alius à natura rerum conditarum crederetur, E cùm solus sit revera ex Deo, & ut nulla deinceps occasio hominibus impiis ad fraudem relinqueretur, &c. Episcopis quoque affirmantibus, & hoc quoque scribi debere, eum veram esse potentiam, & imaginem Patris, & similem Patri, & per omnia similem, & immutabilem, & æternum, & indivisum in Patre subsistere, nunquam enim non erat, sed semper erat Verbum, subsistebatque apud Patrem, ut splendor lucis. Ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani, nihil ausi contradicere, ob probrum, quod in dictis suis refutatis passi erant, sed ita tamen, ut deprehenderentur inter sese mussitare, nutus conferre, oculisque sibi invicem applaudere, quasi illud simile esse, & in eo esse, & ejus po-

potentiam esse, communia filio nobiscum essent: ne- A
que obstare quidquam, quominus nobis ea ipsa quoque adaptarentur, eò quòd de similitudine nostra cum Deo scriptum habeatur, hominem esse *ad imaginem*, & gloriam Dei. Quòd verò spectaret ad hanc particulam, semper, in scripturis reperiri has voces de hominibus, *nos semper, qui vivimus*. Jam quòd ad illud
7.18. dictum pertineret, quo filius in eo, hoc est in eo esse
om.8. dicitur, scriptum esse, quòd & nos in eo, *& vivimus, & movemur, & sumus*. Itidem quoque quòd inconvertibilis dicatur, ne id quidem ab hominibus alienum esse, cùm scriptum reperiatur, nihil *nos separabit à charitate Dei*. Porrò quòd potentia Dei appelletur, & id quoque commune esse, cùm eruca, & bruchus etiam potentia Dei appellentur, & quod plus est, magnæ potentiæ. B

Quin & de populo sæpè scriptum est, egressam esse omnem potentiam Dei ex Ægypto, atque adeò etiam quasdam cœlestes potentias, virtutesque existere: *Dominus enim*, inquit, *virtutum nobiscum, susceptor no-*
. 45. *ster Deus Jacob*. Talia enim Asterius Sophista dictus, ab ipsis edoctus scripsit, talia quoque ante eum Arrius, ut jam diximus. Cæterum Episcopi considerata illorum hypocrisi, & vafricie, prout Scriptura dicit, *Dolus in cordibus architectantium mala*, ipsi quoque necessitate coacti sunt sententiam earum rerum ex scripturis colligere, & quæ priùs dixerant, apertioribus verbis repetere, & scribere filium consubstantialem esse Patri, ut non solùm similem similitudine, sed eundem ea voce, qua ex Patre dicitur, significarent, diversamque ab ea, quæ in nobis est, imitationem, quam ex C
virtute per observationem mandatorum consequimur. Siquidem corpora interim similia distare possunt, & longè à se invicem disjungi, quales sunt liberi, qui similitudine parentes referunt, quemadmodum scriptum est de Adamo, & ex ipso genito Seth, quod fuerit illi specie similis. Cæterum quandoquidem illa ex Patre Filii generatio, alia est à natura hominum, filiusque non solùm similis, sed indisseparabilis est à Patris substantia, & quia ambo unum sint, ut ab ipso dictum est, semperque in Patre est Verbum, & Pater in eo, sicut splendor respectu lucis, hoc enim vox illa significat, ideò Synodus re perpensa, rectè eum consubstantialem tradidit, ut & hæreticorum subverteret malitiam, & ostenderet, eum alium esse à rebus creatis: quippe quæ statim post decretum illud addidit: Illos D
autem, qui dicunt filium Dei ex non entibus extitisse, aut creatum esse, aut vertibilem esse, aut opus esse aliquod conditum, aut ex alia substantia prodiisse, eos anathemate percutit sancta, & Catholica Ecclesia. In his verbis: Ex substantia, & consubstantialem esse, vim peremptoriam Patres voluere contineri, ad eludendas eas argutiolas, filium creatum, aut factum, aut mutabilem esse, aut non fuisse, antequam nasceretur. Qui enim ita sentit, contradicit Synodo: contra, qui cum Arrio non sapit, debet necessariò ea, quæ sunt Synodi, sapere, & cogitare: modo rectè quomodò se habeat lux ad splendorem, intueatur, atque ita inde veritatis imaginem concipere. Quapropter si isti hæc vocabula exotica cavillantur, respiciant sensum, juxta quem Synodus in decretis suis adhiberi voluit, & pro E
anathemate habeant, quæ Synodus pro anathemate haberi voluit, & tùm demum si possint, voces culpent: hæc, & plura malleus ille Arrianorum Athanasius. Cæterùm non solùm circa divinitatem Christi errabat Arrius, sed etiam circa humanitatem: ut enim refert Leontius in libro de sectis, actione 3. Christi corpus ajebat inanimum esse, in quo animæ loco sermo, seu verbum principatum obtinuerit: idque ea ratione docebat, ne humiles voces, ut *Pater major me est*, & aliæ hujusmodi, quas scriptura Christo attribuit, non illi ut homini attribueremus, sed ut Filio Dei, vel Verbo, sicque Filius minor Patre deprehenderetur, nec enim ratione corporis diceret Christus Patrem se majorem, etsi omni ratione major esset, sicque in mente Arrii Christus non erat homo propriè, utpote carens anima rationabili. Quapropter Symbolum Nicænum expressè dicit de Filio Dei, *Et homo factus*, ad retundendam aliam partem hæreseos Arrianæ, sicque confitendo duas in Christo naturas Divinam, & Humanam, ratione quarum diversæ voces aliæ humiles, aliæ sublimes de eo in Scripturis dicantur, Arrius omninò confutatus evertatur.

CANONES

Trecentorum decem, & octo sanctorum Patrum, qui Nicææ convenerunt, Consulatu Paulini, & Juliani virorum clarissimorum, Anno ab Alexandro DCXXXVI. 13. *Kalendas Julii, qui est apud Græcos* 19. *dies mensis* Δεσίε, *Junii*.

CANON I. *De Eunuchis, & qui seipsos abscindunt.*

SI quis à Medicis propter languorem desectus est, aut à Barbaris abscissus, hic in Clero permaneat. Si quis autem seipsum sanus abscindit, hunc & in Clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his, qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos, quos aut Barbari, aut Domini castraverant, si inveniuntur aliàs dignissimi, tales ad Clerum suscipit regula. *Dist. 55. Si quis à Medicis.*

HUjus Canonis sanciendi causam dedisse videtur Leontius, qui accusatus de commercio cujusdam juvenculæ mulieris, jussusque proinde, ut ab ejus contubernio abstineret, seipsum castrandum dedit, quò ita liberè ejus commercio uti posset: & nihilominus cùm Presbyter esset, depositus est, & ad Arrianos defecit. Athanasius de fuga sua in fine, & epist. ad Solitarios. Sed & quidam ex præpostero zelo, exemplo Origenis ad venerem comprimendam seipsos abscindebant. *Leontius.*

In fine hujus Canonis dicitur: *Tales ad Clerum suscipit regula*. Alia editio: *Admittit Canon*, vetus scilicet vigesimus Apostolorum Canon: nam in nulla alia Synodo repetitur, sed tantùm inter eos, qui ab Apostolis traditi, & à Clemente conscripti sunt.

CANON II. *De his, qui post Baptismum statim ad Clerum applicantur.*

QUoniam plura aut per necessitatem, aut aliàs cogentibus hominibus adversùs Ecclesiasticam facta sunt regulam, ut homines ex Gentili vita nuper accedentes ad fidem, & instructos brevi tempore, mox ad lavacrum spirituale perducerent, simulque ut baptizati sunt, ad Episcopatum, vel Presbyterium promoverent; optimè placuit, nihil tale de reliquo fieri: nam & tempore opus est ei, qui catechizatur, & post Baptismum probatione quamplurima; Manifesta est enim Apostol. script. quæ dicit: *Non neophytum, ne in superbiam elatus, in judicium incidat, & in laqueum diaboli*. Si verò processu temporis aliquod delictum animæ circa personam reperiatur hujusmodi, & à duobus, vel tribus testibus arguatur; à Clero talis abstineat. Si quis autem præter hæc fecerit, quasi contra Magnum Concilium se efferens, ipse de Clericatus honore periclitabitur. *Dist. 48. Quoniam plura.*

Hoc

HOc Canone decernitur, ut Neophyti, id est, recens baptizati, non ordinentur Episcopi, aut Presbyteri. Huic derogatum fuit in Ambrosio, & Nectario, ad sedandos concitatos tumultus, & ob insigniorem aliquam personam.

CANON III. *De subintroductis mulieribus.*

Dist. 32. Interdixit. INterdixit per omnia Magna Synodus non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omninò, qui in Clero est, licere subintroductam habere mulierem; nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ omnem suspicionem effugiunt.

SAnctus Basilius epist. 17. ad Paregor. in Addit. hujus Canonis authoritate nisus, non permisit septuagenarium senem secum habitantem habere mulierem, sed inquit: *Ejice illam ex ædibus tuis, & trade in Monasterium. Sit illa cum virginibus, tu inter viros ministra.* Lege, ait, *Canonem à sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifestè interdixit, ne quis mulierem subintroductam habeat.* Unde Hieron. epist. 50. in fine: *Apostoli, vel virgines, vel post nuptias continentes: Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post Sacerdotium in æternum pudici.* Vide Baronium anno 325. num. 148. & trib. seqq. item an. Dom. 58. num. 17. & 12. seqq. Bellarmin lib. 1. de Clericis, cap. 20. in argumenti sexti solutione.

CANON IV. *Episcopi qualiter debeant ordinari.*

Dist. 94. Episcopi ab omnibus. EPiscopum convenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Provincia, Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omninò modis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur Episcopo.

VIde, quæ sunt annotata ad 1. Canonem Apostolorum.

CANON V. *De excommunicatis Clericis, vel laicis.*

11. q. Servetur ista sententia. DE his, qui communione privantur, seu ex Clero, seu ex laico ordine ab Episcopis per unamquamque Provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi, qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem, ne pusillanimitate, aut contentione, aut alio quolibet Episcopi vitio videatur à congregatione seclusus. Ut hoc ergo decentius inquiratur, benè placuit, annis singulis per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis congregatis Provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones. Et sic qui suo peccaverint evidenter Episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, usquequò * vel in communi, vel Episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Concilia verò celebrantur,

** Episcoporum congregationi placeat.*

A unum quidem ante Quadragesimam Paschæ, ut omni dissensione sublata, munus offeratur Deo purissimum: secundum verò circa tempus Autumni. *D. [...] beatu[...] mel.*

IN hoc Canone præcipitur, ut excommunicati ab uno Episcopo ubique vitentur. Scio Scotum in 4. dist. 19. q. 1. art. 5. dixisse, non esse ubique vitandum, propter limitatam excommunicantis jurisdictionem. Sed alienum est ab usu Ecclesiæ, & Canonum præceptis, & ideò non oportet ad aliquod extremum declinare. Fatendum est enim, excommunicatum esse ubique vitandum, non quia Jure divino ita cautum sit; nec propter solam jurisdictionem particularis Episcopi, sed propter institutionem talis censuræ, quæ auctoritate totius Ecclesiæ ita facta est, ut à quocunque applicata fuerit, hanc universalem vim habeat, ut in hoc Canone apertè dicitur, & in cap. *Sicut Apostoli.* Cum duobus seqq. insinuatur 11. q. 3. & est ferè aperta declaratio Innocentii III. cap. *Ad reprimendam de Offic. Ordin.* Imò si feratur sententia excommunicationis sub conditione, vel in diem certum, & antequam conditio, vel dies adveniat, desinat esse subditus transferendo domicilium, tenet Hostiensis extra *de appellat.* cap. *præterea*, quod tenet sententia, nisi pendente conditione appelletur.

CANON VI. *De primatu Episcoporum Metropolitanorum.*

Dist. [...] Mos a[...]quus. ANtiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis. Illud autem generaliter clarum est, quòd si quis præter sententiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, hunc Magna Synodus definivit, Episcopum esse non oportere. Sin autem communi cunctorum decreto rationabili, & secundum Ecclesiasticam regulam comprobato, duo, aut tres propter contentiones proprias contradicant, obtineat sententia plurimorum.

OBservandum circa hunc canonem primò ex Nicolao I. in epist. ad Michaelem, Concilium Nicænum nihil statuisse circa Romanam Ecclesiam, quoniam potestas ejus non ab hominibus, sed à Deo est: sed tantùm ex forma Romanæ Ecclesiæ constituisse statum aliarum Ecclesiarum. Non enim dicit Concilium, *Habeat Romanus Episcopus hujus, vel illius regionis administrationem;* sed ait: *Habeat Episcopus Alexandrinus curam Ægypti, & Lybiæ, quoniam Romanus Episcopus ita consuevit,* ubi apertè Romana Ecclesia fit regula aliarum, & nihil circa eam propriè statuitur. Itaque errant, qui falsæ Ruffini versioni innitentes dicunt, à Concilio Nicæno certos fines assignatos Romano Pontifici, ut nimirum solùm curam gerat suburbanarum Ecclesiarum. Secundò est observandum, in libris vulgatis deesse initium hujus Canonis, quod tale est: *Ecclesia Romana semper habuit primatum: antiqua autem consuetudo servetur,* &c. vel ut alii legunt: *Mos autem perduret,* &c. Sic enim iste Canon citatur in Chalcedonensi Act. 16. à Paschasio Episcopo. Quocirca in eodem Concilio Chalcedonensi Act. 16. post lectum hunc Canonem sextum Nicæni Concilii Judices dixerunt: *Perpendimus, omnem primatum, & honorem præcipuum, secundum Canones, antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conservari.* Tertiò observandum est, illa verba: *Quia & urbis* *Prima[...] Roma[...] Ponti[...]*

urbis Romæ Episcopo parilis mos est, non significare æqualitatem, sed tantùm quandam similitudinem: sicque hoc verbo usus est summus orator Arati phænomena Latinè interpretans, cùm ait, consimili specie stellas, parilique colore, notat Turrianus pro epist. Pontif. lib. 3. c. 3. sub finem. Quantum autem differt simile, & æquale, ignorare non licet in præcipua controversia Nicæni Concilii, unde ex verbo *parilis* non benè concluditur æqualitas Alexandrini Patriarchæ cum Romano Pontifice. Et sanè si Episcopus Romanus est primus, & præcipuus Patriarcha, quomodò credibile est illi assignatam angustissimam regionem, aliis autem Patriarchis minoribus latissimam? Nam Antiochenus habuit totum Orientem; Alexandrinus tres amplissimas Provincias, Ægyptum, Libiam, & Pentapolim; Romanus autem habuisset tantùm suburbanas Ecclesias, id est, sex Episcopatus Romæ vicinissimos. Deinde, illa particula, *quoniam*, rationalis particula est: non est autem bona ratio, ut Episcopus Alexandrinus trium Provinciarum curam gerat, quia Romanus Episcopus curam gerit suburbanarum Ecclesiarum. Igitur aut ratio Concilii nihil valet, aut non rectè Concilii sententiam Ruffinus exposuit, quod infrà magis discutietur. Denique, Concilium Nicænum, nec ut citatur in Concilio VI. Carthaginensi, nec ut legitur in Concilio Chalcedonensi, Act. 6. nec ut habetur in proprio loco in Tomis Conciliorum, nec ut est apud Abbatem Dionysium, meminit suburbanarum Ecclesiarum, sed tantùm ait: *Habeat Alexandrinus Episcopus potestatem in tota Aegypto, Libya, & Pentapoli, quoniam & Episcopo Romano talis consuetudo est*. Itaque mera divinatio fuit illa Ruffini, quem sequitur Calvinus, de suburbanis Ecclesiis, & propter quam Carolus Molinæus 9. quæst. 2. cap. *Episcopi*, asserit in Nicæno statutum fuisse, ut unus Patriarcha nihil posset in provincia alterius, non excepto, sed comprehenso Archiepiscopo Romano.

Vera igitur explicatio est, Alexandrinum debere gubernare illas provincias, quia Romanus Episcopus ita consuevit, id est, quia Romanus Episcopus ante omnem Conciliorum definitionem consuevit permittere Episcopo Alexandrino regimen Ægypti, Libiæ, & Pentapolis, sive consuevit per Alexandrinum Episcopum illas Provincias gubernare. Sic intellexit hunc Canonem Nicolaus I. in epist. ad Michaelem, nec apparet ulla alia probabilis expositio. Illique videtur suffragari textus Græcus. τοῦτο συνηθές ἐστιν, id est, hoc assuetum est. Quod non significat parilitatem, nec exinde colligi potest æqualitas inter Alexandrinum, & Romanum Episcopum, ut notat Joverius ad marginem hujus Canonis.

CANON VII. *De honore Episcopi Jerosolymitani.*

QUia consuetudo obtinuit, & antiqua traditio, ut Æliæ Episcopus honoretur; habeat honoris consequentiam, salva Metropoli propria dignitate.

ÆLiæ, seu, quod idem est, Jerosolymit. Ecclesia per annos quingentos ferè, usque ad Juvenalem ejusdem Ecclesiæ Episcopum, Patriarchalis nomine, non re, honore, non potestate habita est; sic, ut Episcopus illius Ecclesiæ quarto quidem loco in Conciliis sederit: verùm nulli Archiepiscopo, vel Episcopo instar aliorum Patriarcharum præfuerit. Ipsum autem Cæsareensi Archiepiscopo Palestinæ Metropolitano, & Antiocheno Patriarchæ, qui toti Orienti præsidebat, subjectum fuisse testantur Hieronymus in ep. ad Pammachium, Leo epist. 62. ad Maximum Antiochenum, Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 24. Nihil ergo Magna Synodus Jerosolymorum Ecclesiæ contulit, nisi ut honor, qui ex antiquo usu ei deferri solebat, Juribus, & subjectione Metropolitani salvis, ei-A dem deferatur. Idque propterea, quòd Jerosolymitana Ecclesia mater omnium aliarum Ecclesiarum (sic enim nominatur in epist. Synodali Concilii Constantinopolitani Oecumenici ad Damasum, quæ extat apud Theodoretum lib. 5. cap. 9.) appellata fuerit, adeòque non immeritò ipsius civitatis Episcopus eum honorem, ut inter Apostolicarum Ecclesiarum Antistites sederet, in litteris quoque ita nominaretur, antiquitùs consecutus fuisse videatur, Baronius anno præd. num. 139. Errat igitur Theodorus Balsamon non tantùm hac in re, quod à patribus hujus Concilii Jerosolymitanum Patriarcham Romano, Alexandrino, & Antiocheno superadditum esse putet: verùm & in eo, quòd Constantinopolitanus Patriarchatus in eodem Concilio sit institutus. Quòd Constantinopolitanus in Constantinopolitano I. & Chalcedonensi Con-B cilio non solùm Patriarchatum adipisci, sed etiam secundum locum inter Patriarchales sedes obtinere conatus fuerit, verum est, ante Justiniani autem tempora eumdem id à Romanis Pontificibus impetrasse, nullo authentico scripto probari poterit. Post annum Domini 500. Justiniani Imperatoris opera, & Rom. Pontificum permissione, nullo amplius reclamante, Constantinopolitanum, & Jerosolymitanum Episcopum in numerum Patriarcharum relatos fuisse concedo. Vide Bellarminum lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 34.

Patriarchatus.

CANON VIII. *De hæreticis revertentibus.*

DE his, qui se nominant Catharos, id est, mundos, si aliquandò venerint ad Ecclesiam Catholicam, placuit sancto, & Ma-C gno Concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in Clero permaneant. Hæc autem, præ omnibus, eos scriptis convenit profiteri, quòd Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant, & sequantur; id est, & bigamis se communicare, & his, qui in persecutione prolapsi sunt; erga quos & spatia constituta sunt, & tempora definita, ita ut Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ placita sequantur in omnibus. Ubicunque verò, sive in vicis, sive in civitatibus, ipsi soli reperti fuerint ordinati, qui inveniuntur in Clero, in eodem * habitu perseverent. Ubi autem D Catholicæ Ecclesiæ Episcopo, vel Presbytero constituto, quidam ex illis adveniunt, certum est, quòd Episcopus Ecclesiæ habebit Episcopi dignitatem. Is autem, qui nominatur apud eos Episcopus, honorem * Presbyterii possidebit: nisi fortè placuerit Episcopo, nominis eum honore censeri. Si verò hoc ei minimè placuerit, providebit ei aut Chorepiscopatus, aut Presbyterii locum, ut in Clero prorsus esse videatur, ne in una civitate duo Episcopi probentur existere.

* *ordine.*

* *Presbyteri.*

A Patribus Nicæni Concilii, edita Synodali constitutione, prohibitum fuisse, ut non plures Epi-E scopi sint in una Civitate, ex Innocentii Romani Pontificis epistola, quæ extat apud Sozomenum lib. 8. cap. 26. apertè constat, qua in causa S. Chrisostomus adversus eos, qui in locum viventis alium Episcopum creassent, Nicænum Canonem, id prohibentem citat. Augustinus etiam epist. 100. & alibi, se per ignorantiam excusat, quòd Valerio prædecessore suo adhuc vivente, contra Nicæni Concilii Canonem, prohibentem, ne duo sint in una civitate Episcopi, ordinatus fuerat. Verba illius hæc sunt. *Adhuc in corpore posito beatæ memoriæ patre, & Episcopo meo sene*

Va-

Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo: quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam.

CANON IX. *De Presbyteris sine examine constitutis.*

D.81. Si quis sine. SI qui Presbyteri sine examine sunt provecti, vel cùm discuterentur, peccata sua confessi sunt, & homines contra Canones promoti, manus confessis imponere tentaverunt; tales regula non admittit: quia, quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia.

CANON X. *De lapsis Clericis ordinatis.*

QUicunque de lapsis ad ordinem Clerici promoti sunt per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem, hoc Ecclesiasticæ non præjudicat regulæ. Cogniti namque deponuntur.

CANON XI. *De his, qui spontè lapsi sunt, qualiter debeant pœnitere.*

DE his, qui præter necessitatem prævaricati sunt, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel aliquid hujusmodi (quod factum est sub tyrannide Licinii) placuit Synodo, quamvis humanitate probentur indigni, tamen eis benevolentiam commodari. Quicunque ergo veraciter pœnitudinem gerunt, tribus annis fideles inter audientes habeantur, & sex annis omni se contritione dejiciant: duobus autem annis sine oblatione populo in oratione communicent.

4. gradus pœnitentiæ. IN hoc Canone annotare licet tres gradus ultimos pœnitentiæ canonicæ, cui subjiciebantur nonnulli ob graviora quædam, & notoria peccata à perceptione Eucharistiæ exclusi. Hi autem gradus erant quatuor, de quibus meminerunt inter alios S. Gregorius Neocæsariensis, S.Basilius, & Zonaras. 1. gradus, seu ordo fuit προσκλαύσεως, id est, luctus: qui autem ei subditi erant, oratorium ingredi prohibebantur, & concionem audire manentes sub dio, & inter hyemantes, ac satanæ traditos: 2. gradus erat ἀκροάσεως, auditionis, quòd ii, qui erant in eo ordine, audire poterant concionem cum Catechumenis in narthce, seu vestibulo templi, quod νάρθηξ, & πρόναον dicebatur, unde concionem popularem illam, quam habet Curatus, *prosne* appellamus. 3. gradus ὑποπτώσεως, idest substrationis, quia, qui in eo erant, non stantes, sed semper genuflexo orabant, substratique ad pedes Presbyterorum, & supplices impositionem manuum accipiebant, nudis pedibus, crine demisso in parte templi sinistra, in qua Missam Catechumenorum audiebant. Quamvis non uno modo se habuerint ubique tales pœnitentes, ut ex variis Canonibus infrà patebit. 4. demùm gradus erat συστάσεως, id est, consistentiæ, in quo pœnitentes cum aliis Christianis toti sacrificio Missæ, & orationibus interant, attamen nondum Eucharistiam percipiebant, nec panes consecrandos offerebant, ut alii. Quia verò non omnes isti gradus decurrebantur à singulis, sed absque primo admittebantur aliquandò ad secundum, aut absque secundo ad tertium, ideò hic Canon Nicænus, prætermisso primo gradu, de tribus ultimis tantùm hic agit: sicut Gregorius Neocæsariensis can. 11. aliquos subdit tertio, & quarto gradui, omissis cæteris, quasi per saltum. Vide dicta in Apparatu parte 3.

A CANON XII. *De deponentibus militiæ cingulum, & non perseverantibus.*

QUicunque vocati per gratiam, primum quidem * impetum monstraverunt, deponentes militiæ cingulum; postmodum verò ad proprium vomitum sunt relapsi, ita ut quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annis, post triennii tempus, quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propositum, & speciem pœnitentiæ convenit explorare. Quotquot enim metu, & lachrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipsis conversionem suam, non simulatione, demonstrant; hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: postmodum verò licebit Episcopo de his aliquid humanius * cogitare. Quicunque verò indifferenter tulerunt: & aditum * introeundi Ecclesiam, sibi arbitrati sunt ad conversionem posse sufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant.

* volun-tem. * consul- * habitu non int-eundi: s- habitum introeun-

HIc Canon intelligendus est de pœnitentibus publicis ob gravissima, eaque publica quædam peccata, qualia erant maximè homicidium, adulterium, & in idololatriam à fide Christiana prolapsio, aliaque his similia, quæ in Christianis severè ulciscebatur Ecclesia per graves, diuturnasque pœnitentias, ante quarum perfectam executionem ad participationem Eucharistiæ, ac sacrosancti sacrificii eos vix admittebat, itaut etiam post unicam reconciliationem relapsos in eadem peccata tanquam excommunicatos haberet etiam in fine vitæ, ex præscripto aliquot canonum, quorum tamen severitatem alii canones aliquantulum lenierunt. Indicat disciplinam hanc Tertullianus lib. de Pœnit. c. 7. *Hæc igitur venena ejus providens Deus, clausa licèt innocentiæ janua, & intinctionis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patere. Collocavit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus pateфaciat, sed jam semel, quia jam secundò, sed amplius numquam, quia proximè frustrà.* Hæc tamen pœnitentia exterior, & canonica nihil præjudicii afferebat pœnitentiæ sacramentali, in qua secretè peccata confitentes Sacerdoti, debita potestate, ac Jurisdictione donato, absolutionem coram Deo ad securitatem animæ interim consequebantur: quemadmodum videmus adhuc in Monasteriis vitæ austerioris, ob gravissimas quasdam culpas, nonnullos religiosos variis pœnis, ac satisfactionibus per multa tempora obnoxios esse, nec censeri absolutos, sine præjudicio tamen absolutionis sacramentalis, quam per secretam confessionem consequi possunt. Nec enim (quantumcumque varia fuerit praxis pro varietate locorum, aut temporum, & pro quorumdam particulari arbitrio) ex præscripto Ecclesiæ universalis peccata sua secretè confessi Sacerdotibus jurisdictione sufficienti præditis (ut crescente numero Christianorum, aliquos necesse fuit constitui per Episcopos ad id muneris) ab absolutione sacramentali ejecti sunt, si verè pœniterent, & emendationem, satisfactionemque, ab Ecclesia decretam, seriò proponerent. Testatur id inter cæteros D. Leo, epist. 80. c. 2. *Illam etiam contra Apostolicam Regulam præsumptionem, quam nuper agnovi à quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri (de pœnitentia videlicet, quæ ita à fidelibus postulatur) ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publicè recitetur: cùm reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus judicari confessione secreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudanda,*

Dupl. pœnitent. canonica & sacramentalis.

danda, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, quia tamen non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea, quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta referari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tùm etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentis precator accedit. Si ergo contra traditionem Apostolicam præsumptio est exigere publicam peccatorum confessionem, & inficiari vim secretæ confessionis ad peccati absolutionem, non possunt aliter intelligi hujusmodi Canones, quàm de reconciliatione quadam Canonica, & ceremoniali ad satisfaciendum in foro Ecclesiæ pro peccatis publicis: & qui in primis Ecclesiæ sæculis nonnisi unicum genus pœnitentiæ volunt agnoscere, quæ fuerit publica dumtaxat, nihil aliud moliuntur, quàm ut Sacramentum Pœnitentiæ omninò evertant, Sacramentalisque absolutionis robur enervent. Quare & Concilium Trident. cùm docuisset publicam confessionem nullo divino præcepto mandatam fuisse, subjungit illicò, *Nec satis consultè humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda.* Sess. 14. cap. 5. Quare si Ecclesia à Spiritu sancto directa nihil inconsultè unquam decrevit, non est ex ejus decretis, quòd aliqui in theatrum, & coram multitudine peccata sua non vulgata, in publicum prodiderint. Sed sicut in judiciis sæcularibus peccata alicujus fiunt publica vel ex notorio facti, vel ex accusatione, ac convictione per testes, vel ex propria rei confessione ad judicis interrogationem, quibus proinde mulctæ, ac pœnæ tunc decernuntur: itidem accidebat olim inter Christianos etiam laicos, super quos Episcopi tunc eandem authoritatem exercebant, qualem nunc ferè adhuc retinent super Clericos, ac Ecclesiasticas personas eorum juri in pluribus subditas, ut plurimorum peccata cùm ad notitiam extra Sacramentum pervenissent, variis pœnis subderentur, non ad meram vindictam, sed tàm ad ædificationem Ecclesiæ, quàm ad salutem perpetrantium, qui tunc dicebantur pœnitentes, salvo interim Pœnitentiæ Sacramento, ac secreta confessione Sacerdoti facta, quæ semper fuit sufficiens, ut D. Leo asserit: salva quoque satisfactione per Sacerdotem eumdem secretò imposita: licèt hæc antiquis temporibus severior fuerit, & magis ad normam Canonum conformata. Sed nihil melius istam Ecclesiæ disciplinam repræsentat, quàm praxis religiosa, quæ cum Sacramentali Pœnitentia servat adhuc culparum gravium, graviorum, ac gravissimarum pœnitentias varias, inter quas etiam non desunt excommunicationum quædam species. Porro sicut pœnitentiam impositam bono animo, ac cum fervore peragere studenti, remitti potest nonnunquam ab æquis præpositis aliquid de ejus rigore, ac prolixitate: ita hic Canon vult, ut Episcopi possint cum pœnitentibus ob resumptum militiæ cingulum benigniùs agere, postquam per triennium in ordine Catechumenorum, qui tantùm prædicationi, & Missæ initio, seu primæ parti intererant, permansissent bono animo, ac cum debita humilitate, nec vult, ut totum tempus pœnitentiæ assignatum expleant, si ita videatur Episcopis. Unde emendandum est istud, *postmodum*, & reponendum *cum hoc*, ut textus Græcus significat, μετὰ τῷ. Nam adverbium μετὰ si genitivum regat, non significat *post*, sed significat *cum*, ut hìc. Unde nihil, aut parum habent novæ pœnitentiæ buccinatores nostri temporis, quo se ex hoc Canone tueantur, & pœnitentiam Sacramentalem, ut administrari solita est, impetant, in qua non peracta satisfactione datur absolutio. Sed de his nonnulla dedimus in examine pœnitentium par. 3. edit. 3. p. 5. Est autem rursus observandum, quòd non omnis militia hìc inter peccata deputetur, est enim istud error Manichæorum, quos sæpius damnat D. Augustinus, ut lib. 22. contra Faustum cap. 74. & sequent. *quid enim*, inquit, *culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque*

A *morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum.* Hæc tantùm ergo militia hìc inter peccata adscribitur, quæ est signum idolatriæ. Olim enim cingulum militiæ fuit res magni honoris, & commodi, propter magna privilegia militibus concessa: & propterea antiqui Imperatores Ethnici persecutionis tempore cingulum militiæ iis, qui Christiani erant, fidemque negare recusabant, ut patet apud Eusebium lib. 8. cap. 4. lib. 9. cap. 10. auferre, & exauctorare consueverant. Quam ob causam cùm plures Christianorum militum ardore fidei cingulum abjicerent, sine honore potiùs, quàm fide vivere malentes; ac demum posteaquam mundi, & honoris tentationibus devicti essent, idem cingulum parati deinceps fidem ejurare, vicissim ambirent: Concilium iisdem severam B hanc pœnitentiam imposuit. Bellarminus lib. 2. de Concil. cap. 8.

Militia cingulum honorificū.

CANON XIII. *De extremè laborantibus.*

DE his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque servabitur; ita ut si quis egreditur de corpore ultimo, & necessario Viatico minimè privetur. Quòd si desperatus, & consecutus communionem, oblationisque particeps factus, iterùm convaC luerit; sit inter eos, qui communionem orationis tantummodò consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi * communionis gratiam tribui, Episcopus * probabiliter ex oblatione debebit.

Canon indulgentiæ.

Eucharistiæ.

Postquam probaverit dare.

NOta duplicem communionem. Nota veritatem corporis Christi. Nota in quo molitur rigor Concilii Elibertini, circa morientes. Nota insuper olim usum fuisse asservandi Eucharistiam, ut enim Groperus observat, de asservatione Corporis, & Sanguinis Christi, Eucharist. artic. 2. cap. 16. si nullum esset reservatum viaticum, multi haud dubio vel nocturnis, vel aliis, quibus fas non est consecrare viatiD cum, horis, subitò exitialibus correpti morbis, atque supremo illo necessario viatico è corpore emigrassent: cùm tamen Concilium velit cura, & diligentia, atque probatione Episcopi agendum esse, uti ne quis viatico defraudetur. Quamvis non desint, qui per ultimum, & necessarium viaticum, remissionem peccati intelligunt, quæ nunquam pœnitentibus in fine vitæ denegata fuerit, sicut Concilii Canon asseverat: quapropter denegationem communionis toties inculcatam per Canones Elibertinos, & alios de Eucharistiæ privatione interpretantur, ad quam hoc Concilium omnes sine discrimine admittit ultimis verbis. Gregorius Ambianas observatione 3. ad cap. 22. Tertull. *de pudicitia*. Pœnitentiæ disciplinam quoties antiqui novaverunt, imò si noE stros novantes audias, quoties depravaverunt? Si enim observes, quod & observavit Albaspinæus, quò decliviora sunt Concilia, eò semper in misericordiam propensiora, semper subinde aliquid de pristinæ inclementia disciplinæ subtrahunt, semper jugum sensim minuunt, donec ad Nicænum ventum est, in quo ita effusa in omnes gratia, ut vix ulla avitæ disciplinæ deprehendas vestigia. Omnibus enim, etiam & monstris indultum est, nec ulli prorsus beneficium absolutionis, maximè in exitu, denegatum est. Quis autem calumniam Concilio importet, quòd necessitati temporum succubuerit, quòd multorum saluti consuluerit potius, quàm paucorum malè feriatorum impetigini? Quis medicum accuset, qui poculo potius sanet, quàm ferro, qui animadvertens priora remedia

Vet. Concilia minus severa.

media non succedere alia excogitat mitiora, & utiliora, licèt forte minus ardua, imo minus mordacia. Hæc ibi, & plura in eos apta, qui errorem Ecclesiæ post lectionem aliquot Patrum objiciunt.

CANON XIV. *De Catechumenis, Ad idem.*

DE Catechumenis * lapsis, sancto, & magno Concilio placuit, ut tribus annis sint inter audientes tantummodò: post hæc autem cum Catechumenis orent.

&

CANON XV. *Episcopus non transferatur de civitate in civitatem.*

7. q. 1. Non oportet Episcopum.

PRopter multam perturbationem, & seditiones, quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita ut de civitate ad civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus * transferatur. Si quis autem post definitionem sancti, & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & se hujuscemodi negotio mancipaverit; hoc factum prorsus irritum ducatur, & restituatur Ecclesiæ, cujus fuit Episcopus, aut Presbyter, vel Diaconus ordinatus.

Transeat.

CANON XVI. *Ecclesiastici à propria Ecclesia discedentes, non recipiantur.*

7. q. 4. Si quis verò.

QUicumque temerè, aut periculosè, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscentes Ecclesiasticam regulam, discedunt ab Ecclesia, Presbyteri, aut Diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt; hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi; sed omnem necessitatem convenit illis imponi, ut ad suas Parœcias revertantur. Quòd si non fecerint, oportet eos communione privari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter invadere, & in sua Ecclesia ordinare tentaverit, non consentiente Episcopo, à quo discessit is, qui regulæ mancipatur; ordinatio hujusmodi irrita comprobetur.

Dist. 71. Si quis ausus fuerit.

CANON XVII. *Ecclesiastici usuras non sectentur.*

14. qu. 4. Quoniam multi Clerici.
Psalm. 14.

QUoniam multi sub regula constituti, avaritiam, & turpia lucra sectantur, oblitique divinæ Scripturæ dicentis: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*: mutuum dantes, centesimas exigunt; justè censuit sancta, & magna Synodus, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipiens, aut ex adinventione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiola, id est, sexcupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia; dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula.

QUid sit esse sub regula, constitutum esse, & alienum existere à regula, probabile est, regulam illam pro qua in textu Græco est *Canon*, significare catalogum eorum Clericorum, ac etiam Diaconissarum, ac viduarum, quæ ex bonis Ecclesiæ publicis per Episcopum dispensatis nutriebantur, à quo catalogo excludebantur Clerici, ob varia peccata, ἀλλότριος τοῦ Κανόνος ἔσται, alienus existat à regula, ait Synodus. Quò referendum est, quod dicitur can. 19. de Diaconissis, & his, qui sub regula versantur, id est in catalogo descriptæ sunt. Porro illo tempore hæc nota erant, & ad intelligendum facilia, quæ hodie post mutatas consuetudines obscura sunt. Sicut sequitur, quod de usuris, nam centesima usura est, quæ in centum mensibus sortem exæquat, id est octo annis, & aliquot mensibus: non benè ergo accipitur pro ea, quæ sorti æquiparatur in anno, ut sumit glossa decreti dist. 47. *aut Hemiola*. Versio Isidori mercatoris. Vel species frumentorum ad septuplum dare. Cæterum Ruffinus aliter habet Canone 19. aut frumenti, vel vini ampliationem, quod solet in novo datum, vel sesquiplum, vel etiam duplum recipi. Ex quibus lux aliqua affulget obscuritati hujus Canonis. Est autem sesquiplum rei, res ipsa solida cum sua dimidia, unde duplum est quid amplius: versio tamen Isidori magis probanda, qua prohibetur mutare frumentum cum conditione solvendi annuatim septimam partem usque ad solutionem sortis integræ.

CANON XVIII. *Ne Diaconi sacram Communionem porrigant.*

Dist. … Pervenit.

PErvenit ad sanctum, magnumque Concilium, quòd in quibusdam locis, & civitatibus, Presbyteris gratiam sacræ Communionis Diaconi porrigant; quod nec regula, nec consuetudo tradidit, ut ab his, qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi Corpus accipiant. Nec-non & illud innotuit, quòd quidam Diaconi ante Episcopos sacra * Oblata contingant. Hæc igitur omnia resecentur; & in sua Diaconi mensura permaneant, scientes, quòd Episcoporum quidem ministri sunt, inferiores autem Presbyteris habentur. Per ordinem ergo post Presbyteros gratiā sacræ Communionis accipiant, aut Episcopo eis, aut Presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio Presbyterorum Diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam, & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit.

Euchariſtiam.

CANON XIX. *Paulianistæ ad Ecclesiam revertentes, baptizantur.*

1. Qu… quis … gerit.

DE Paulianistis ad Ecclesiam Catholicam confugientibus definitio prolata est, ut baptizentur omnimodis. Si qui autem de his præterito tempore fuerint in Clero, si quidem immaculati, & irreprehensibiles apparuerint, baptizati ordinentur ab Episcopo Ecclesiæ Catholicæ. Quòd si discussio incongruos eos invenerit, abjici tales convenit. Similiter autem & de Diaconissis, & omninò de his, qui sub regula versantur, hæc forma versabitur. Meminimus autem de Diaconissis, quæ in eodem habitu esse probantur, quòd non habeant manus impositionem, & ideò modis omnibus eas inter laicas deputari.

PAulianistæ reliquiæ, & sectarii Pauli Samosateni, si ad Ecclesiam redire contendant, rebaptizari jubentur, quod Baptisma ipsis collatum initio nullum fuerit, ideò quia forma eadem, qua utitur Ecclesia, per expressam scilicet SS. Trinitatis invocationem, non

non fuerit administratum. Nam in fide SS. Trinitatis quod necessariò fieri debet, haud dubiè non baptizarunt, qui Christum purum hominem esse docentes, gloriosissimæ Trinitatis mysteria abnegarunt. Id, quod de Novatianis tempore Stephani Pontificis contra Africanos constitutum fuit, huic Canoni nihil obstat. Hi enim forma legitima baptizati antè fuerant, ideòque ipsos per iteratum Baptismum in Ecclesiæ communionem recipere, sacrilegum fuisset.

CANON XX. *De non flectendo genua in die Dominico.*

QUoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter observentur, placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere.

DIe Dominico Quartodecimani Resurrectionis Dominicæ immemores genua flectebant, non aliter, quàm reliquis diebus profestis. Itaque horum occasione ad decretum de celebrando Paschate hæc Appendix addita fuit, ut sanctum diem Dominicum omnes æquis ritibus peragerent, memoresque se cum Christo resurgente à morte animæ resurrexisse in spem vitæ æternæ, omnes fideles die Dominico stante vota persolverent. Baronius anno 58. num. eodem, & anno 325. num. 115.

Extat & alia Editio præfatorum Canonum, Isidori scilicet Mercatoris, quam sequutus est Pater Carranza in sua Summa Conciliorum, nos Editionem Dionysii Exigui posuimus.

Subscriptiones.

PLurima hìc imago nostrorum temporum, & eorum, quæ experti sumus hoc præsenti anno, sed id obiter.

In subscriptionibus Concilii, quæ manu scriptæ variis in locis adhuc conservantur, inveniuntur ferè 318. Episcopi. Quod si numerus iste completus non est, fieri tamen potuit, ut aliqui ante finem Concilii discesserint, aut ne subdolè quidem subscribere voluerint. Primus autem inter subscribentes invenitur Osius Episcopus civitatis Cordubensis, postea Victor, & Vincentius Presbyteri urbis Romæ, deindè Alexander Alexandriæ Episcopus, tum ex omnibus ferè totius orbis provinciis alii Episcopi. Tunc enim, ait Cassiodorus histor. tripartitæ lib. 2. cap. 2. completus est sermo ille, quo fertur, collectos ex omnibus gentibus, quæ sub cœlo sunt, viros religiosos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Asiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Lybiæ circa Cyrenem, & advenæ Romani, Judæi, & Proselyti, Cretes, & Arabes. Pertinet ad eamdem subscriptionem quod habet Ruffinus histor. Eccles. lib. 10 cap. 5. Defertur ad Constantinum Sacerdotalis Concilii sententia. Ille tanquam à Deo prolatam veneratur. Cui si quis tentasset obniti, velut contra statuta divina venientem, in exilium se protestatur acturum. Sex igitur soli cum Arrio se patiuntur expelli, reliqui vero undecim Consilio inter se habito adquiescunt ad scribendum manu sola, non mente. Cujus simulationis auctor præcipuè extitit Nicomediæ Episcopus Eusebius. Quamvis Sozomenus lib. 1. hist. Eccles. cap. 20. ipsum Eusebium cum Teognide tantùm Symbolo Nicæno subscripsisse afferat, non tamen Arrii abdicationi. Hæc verò fusiùs paulò enarrans Nicephorus Eccles. histor. lib. 8. cap. 18. Pauci admodum, inquit, Arrii laudarunt opinionem, paulo post tamen & ipsi fidem eam approbarunt (excepto Secundo, & Theona) qui etiam ὁμοούσιον, & consubstantialis vocem reprehenderunt. Erant autem hi Eusebius Nicomediæ, Teognis Nicæ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis, Menophantus Ephesi, Patrophilus Scytopolis, Narcissus Nerodiadis Episcopi. Dicebant namque ὁμοούσιον consubstantiale esse, quod ex aliquo fit per participationem, aut per germinationem, aut per fluxum (quasi non esset sublimior generatio filii, aut ita singularis, ut exemplum non haberet, aut non essent alii modò, quibus unum potest esse ex alio, ut est splendor ex sole, verbum ab intellectu, &c.) ac per fluxum quidem, ut paterni liberi, per germinationem, ut ex radicibus surculus, per participationem autem, ut ex massa aurea ramenta duo, vel tria. At quia juxta nullam talium modorum rationem ex Patre Filius esset, propterea editam fidei professionem rejicere instituerunt. Et cùm consubstantialis vocem prorsus non receperunt, tùm subscribere decreto ei, quo dignitas Sacerdotalis Arrio est abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo causam præbuit, ut Arrium, atque unà omnes, qui ejus adhærerent sententiæ, excommunicatos anathemati subjiceret, ac ne quis eorum Alexandriam ingredi auderet, sanciret. Eadem dixit anathema in voces quoque hæresis ejus, & librum, quem ille contra pietatem compositum, Thalejam inscripserat, quasi floridum, & viridantem, cujus stylus, & eloquutio, sicuti ex scripto ipso cognovi, simplex, & dissoluta, Sotadisque Poetæ cantilenis persimilis fuit. Ac præterea si quod aliud ejus, aut Sectatorum ejus inveniretur scriptum, ut id igni mandaretur. Quin capite quoque Constantinus sanxit, si quis quidquam eorum pressum occultasse, nec statim exarsisse compertus esset. Addit quoque Nicephorus ejusdem lib. cap. 23. duos Episcopos, qui ante subscriptionem è vita discesserant, ac sepulturæ mandati erant, obtestantibus ad eorum sepulchrum Patribus, ut quoniam nullo obstaculo interposito Trinitatis splendorem clariùs intuerentur, libello confessionis fidei sanctissimæ Trinitatis, quem obsignatum ad tumulum deponebant, subscribere vellent, postridie cùm ad locum rediissent, in libello subscriptiones eorum aliis insertas, adhucque recentes in hæc verba conceptas invenerunt. *Chrysantus, & Musonius, qui cum Patribus omnibus in sancta prima OEcumenica Nicæna Synodo consensimus, quamvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.* Neque hic prætermittendum, quod censet Cardin. Baronius ad annum 325. num. LXV. de Episcopis illis, qui subdolè, & manu potius, quàm mente subscripserunt, eorum deditionem, qua acquievisse Synodo visi sunt, similem fuisse fugæ Parthorum; sic enim contra Arrium scribunt, ut in sedibus suis relicti, inde pro Arrio (quod fecerint) validiùs dimicarent. Sed & plures ex iis metu Imperatoris id fecisse, ac metu multitudinis tot Episcoporum propheticam in se reprehensionem traxerunt, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me.* Nec omni suspicione vacat Eusebius Pamphili Cæsareæ Palæstinæ Metropolitanus, qui dubiùs aliquantulum, atque per aliquod tempus assensione retenta, tandem subscriptione sua decreta Concilii approbavit. Ecclesiæ quoque suæ quærenti definitionem Synodi, eam misit professionem, in qua consubstantialis nomen retinebat, ut suspicionem hæresis à se amoveret, licèt in suis libris de demonstratione Euangelica Arianizare videatur. Post omnes subscripsit & ipse Imperator, non parum testatus amorem suum ad Christum, cujus crucis adspectu ad Imperii fastigium devicto Maxentio pervenerat, dignus, de quo diceret ejus Panegyristes, quòd cum anima illius è corpore soluta ab Angelis interrogaretur, quid toto vitæ decursu egisset, responderit uno verbo, *dilexi.* Sicut de Magno Theodosio dixit D. Ambrosius postea. Quasi diceret: Ex quo Christus se mihi noscendum præbuit, amavi semper, ejusque honorem omni conatu promovere studui.

[Marginalia: ...tri Patribus primi ...scribitur. — ...quidam ...subscribunt. — Cõsubstantiale quid. — Constantini decretum in libros Arrii. — Miraculum de mortuis subscribentibus. — Niceph. lib. 8. cap. 21.]

SECUNDA PARS

EPISTOLAS SYNODALES EXHIBENS.

Praeambulum pro eodem Concilio Nicano tempore Sylvestri Papa primi.

Antò sanè certius, ac sacratius nobis esse debet hoc Concilium, quantò contentiosius olim orbis Christianus variis propter ipsum concussus est tumultibus, & dissidiis, dum contra illud insurgeret totis conatibus mundi dominus Imperator Constantius Augustus, Constantini maximi filius. Congregans enim multa, & numerosa Episcoporum Concilia, jam in Oriente, jam in Occidente, quibus acta sacratissima hujus Concilii rescinderet, in eam postremò angustiam redegit Ecclesiam Catholicam, ut in tribus tantùm Episcopis assertio ejus fidei consistere videretur, teste Hieronymo, in Athanasio (videlicet) Alexandrino, Hilarioque Pictaviensi, & Romano Pontifice Liberio. Quibus etsi plures in Occidente potissimùm suffragarentur, hos tamen ille sic exagitavit exiliis, & persecutionibus, ut Liberius tandem fractus ærumnis in sententiam impii Principis, dum restitueretur, cessisse sit judicatus. Nisi igitur in solidissima fidei petra (super quam Ecclesiam suam extruxit Christus) fuissent decreta, & hujus Concilii acta per Spiritum sanctum fundata, prævaluissent utique tàm præpotentes illæ inferorum portæ, quæ sæpè 300. & amplius Episcoporum subscriptionibus per varia Concilia Mediolani, Arimini, Sirmii, Seleuciæ, Antiochiæ, &c. à Constantio Augusto convocata, sacrosanctam hujus Concilii fidem abolere nitebantur, id, quod ex historiis Ecclesiastica, & tripartita notissimum est. Quanta igitur existimari debet Nicænæ fidei firmitas, & certitudo, quam neque potentia, atque versutia Constantii Augusti, neque ingenium, & apostaticum Juliani Imperatoris odium, neque decem, & amplius Concilia numerosa subscribentium Episcoporum, nec item Valentis August. & Justinæ Aug. impii conatus, nec denique tot populorum, barbararumque in Gothis, Vandalisque gentium, sævæ impugnationes evertere, atque abolere potuerunt? Nam, quia fundata erat supra firmam petram, ideò nec pluviæ subscriptionum Episcopalium, nec flumina popularium vexationum, nec sævi persecutionum imperialium, regaliumque venti in domum istam irruentes, eam evertere valuerunt. Stetit immota illius fidei veritas, atque invicta authoritas, dum tot, tantisque quassaretur hæreticorum turbinibus, & procellis. Permansit deinde in quieta possessione annis plus mille, ad hæc usque tempora periculosa, in quibus audax impietas hujus quoque Concilii, ut omnium pia instituta sugillare non formidat, dum alius ordines sacros, alius homousii vocabulum contemnit, & odit. Sed facilè sustinebit hos novorum hostium impetus, & incursus Synodus illa, tot jam seculis firmissimè radicata, & per verbum Domini, cui innititur, in æternum permansura, quidquid in illam dicant, agantque audaces apostatæ. Sic enim publica lege ante M. C. annos de ea statuerunt pii Principes Gratianus, Valentinianus, & Theodosius. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ, & unius, & summi Dei nomen ubique celebretur, Nicænæ fidei dudum à majoribus traditæ, ut divinæ religionis testimonio, atque assertione firmatæ, observantia semper mansura teneat. Religiosè autem observat numerum Episcoporum, qui huic interfuerunt Synodo, divus Hilarius in eo, quem ad Germaniæ, Galliarumque Episcopos scripsit, tractatu. Et mihi quidem (inquit) ipse ille hic numerus sanctus est, in quo A-

A braham victor regum impiorum, ab eo, qui æterni Sacerdotii est forma, benedicitur.

Dissidia post Concilium. — *Matth. 16. c* — *Nicænæ fidei firmitas.* — *Matth. 7. d* — *Esa. 40. b* — *Psal. 118.* — *C. de sum. trini. & fide cath. l. 2.* — *Genes. 14. d*

EPISTOLA ALEXANDRI Episcopi Alexandrini ad Episcopos universos.

Dilectissimis, atque charissimis, ubique Catholicæ Ecclesiæ comministris, Alexander in Domino salutem. Cùm unum Catholicæ sit corpus Ecclesiæ, mandato existente in Scripturis sacris, ut servetur vinculum pacis, & unanimitatis, consequens est, debere nostris scribere, & alterutris, quæ apud singulos aguntur, insinuare, ut sive patitur, sive gaudet unum membrum, compatiamur, aut congaudeamus adinvicem.
B In nostra igitur Parrochia nunc egressi sunt viri iniqui, & Christo rebelles, docentes apostasiam, quam rectè quilibet præcurrere suspicetur Antichristo. Et volui quidem, hoc taciturnitati contradere, si quomodò inter solos apostatas consumeretur hoc malum, & non loca alia penetrando, simplicitatem sordidaret auditus. Sed quoniam Eusebius nunc Nicomediæ, putans in se consistere causas Ecclesiæ (quia cùm reliquisset Nicomediensem Ecclesiam, non est in eo ultio subsequuta) patrocinatur etiam his apostatis, & scribere utique molitus est, commendans eos, si quomodò trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimam hæresim, & Christo rebellem. Ideoque necessarium judicavi, sciens, quod in lege scriptum est, ulterius non tacere, sed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos sciatis apostatas,
C & eorum hæresis verba nequissima caveatis. Si ergo scripserit vobis Eusebius, ne recipiatis eum, nec ejus scripta suscipiatis.

Ea verò, quæ opinantes loquuntur, hujusmodi sunt. Non semper (inquiunt) Deus pater fuit, non semper fuit Dei verbum, sed fuit, quandò Deus pater non fuit, Dei autem verbum ex non existentibus factum est. Existens enim Deus ex non existente non existentem fecit, quapropter aliquandò fuit, quandò non fuit. Creatura est enim, & factura illius, nec similis est Patri secundum substantiam, neque verus est, neque vera ejus sapientia est, neque verum naturaliter Patris verbum est, sed unus quidem creaturarum, & facturarum est. Abusivè autem dicitur verbum, & sapientia, factus & ipse, & existens in pro-
D prio Dei verbo, & in Dei sapientia, in qua & ipsum, & omnia fecit Deus.

Hæc itaque dicentes, id est, Arrium, & qui cum eo sunt, & in his impudenter instantes, ipsos, & sequaces eorum nos quidem cum Episcopis Ægypti, & Lybiarum, pene centum convenientes anathematizavimus. Qui vero circa Eusebium susceperunt, miscere studentes veritati mendacium, & impietatem cum pietate sociare, sed non prævalebunt. Vincet enim veritas, nec ulla communio est luci cum tenebris, neque concordia Christi cum Belial.

Socrat. Hist. trip. lib. 1. c. 1 — *Eph. 4. a* — *al. unitis.* — *1. Cor. 12* — *Eusebius Nicomediensis.* — *Esa. 58* — *Arrian. falsa d... mata.* — *3. Esdr. 2. Cor. 6 Joan. 1*

EPISTOLA ALEXANDRI Alexandrini Episcopi ad Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum.

E Charissimo fratri, & unanimi Alexandro, Alexander in Domino salutem. Appetitus potentiæ bonorum pessimorum, avaritiæque propositum, veritati, quæ creditur esse præcipua, solet insidiari, per varias scilicet occasiones resistentes Ecclesiasticæ pietati. Impulsi namque malevoli à diabolo, in eis operante, ad propositam sibi libidinem, & ab omni reverentia resilientes, conculcant judicii Dei timorem, de quibus mihi necessarium fuit patientiæ, & reverentiæ vestræ significare, ut ab hujusmodi caveatis, ne quis

Hist. tri. lib. 1. ... Theod. cap. 4.

quis forte præsumat eorum, in Parochias vestras accedere, vel per se, vel alios. Valent enim magis ad seducendum, figmentis uti, vel literis falsitate compositis, quæ possunt facere præstigium, simplicem fidem, puramque recipientibus. Arrius igitur, & Achillas, conjuratione nuper facta, Colloti superbiam, & multò deterius, secuti sunt. Ille namque hos ipsos culpans, pessimæ voluntatis suæ invenit occasionem, isti verò dignam illius negotiationem respicientes, nequaquam juri Ecclesiæ subjacere pertulerunt, sed speluncas sibimet latronum ædificantes, incessabilia in eis Conciliabula celebrant, noctibus, & diebus, contra Christum agentes, & contra nos, pravisque libidinibus exercentur, qui omnem piam, & Apostolicam accusantes gloriam, Judaico schemate Christo rebellare instituerunt sibimet officinam, divinitatem, & æqualitatem cum Patre Salvatoris nostri Jesu Christi negantes, omnemque ejus salutaris dispensationis, & humilitatis propter nos habitæ, vocem decerpentes, prolatione harum, impietatis suæ prædicationem exercere nituntur, quippe divinitatis ejus rationem, & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud Patrem, plenius evitantes, paganorum, & Judæorum impiam de Christo confirmant sententiam, & laudem propriam (ut assolet) aucupantes, omnia quidem (quæ contra nos possunt) derisiones afferre negotiantur, seditionesque nobis quotidie, ac persecutiones instituunt, tàm jurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium, quas seducunt, quàm ipsi communi Christianitati derogantes, dum eorum juvenculæ omnes circumeunt vicos, insuper irrumpibilem Christi tunicam, quam milites dividere noluerunt, isti scindere nunc præsumunt. Et nos quidem vitam ipsorum, & nefanda conamina, eo quòd laterent, tardius cognoscentes, nunc generali decreto, ab Ecclesia adorante Christi divinitatem, eos expulimus. Conati sunt tamen illi discursionibus uti, & adversum nos machinari, qui apud unanimes comministros nostros figuram pacis, & unitatis dignitatem se exercere fingunt.

Non enim, quæ apud nos malè docuerunt, & egerunt, ea fatentur, propter quæ etiam sunt expulsi, sed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis eos ratiocinationibus, & quibusdam obumbrationibus sepiunt, verisimilibus vero, & pomposis corruptibilem doctrinam suam velantes eloquiis, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abstinentes etiam apud omnes nostræ pietati calumniari. Unde contingit, quosdam eorum literis subscribentes, in Ecclesiam suscipi, maximo (sicut reor) imminente periculo, præsumentibus talia comministris, eo quòd neque Apostolica hoc regula patiatur, & effundunt super eos diabolicam efficaciam contra Christum. Quapropter in nullo segnis (ò charissimi) ad insinuandam vobis perfidiam eorum, memetipsum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquandò, quandò non fuit Filius Dei, & postea factus est, qui prius non fuerat talis factus, quia & aliquandò factus est, qualem, & omnem hominem esse contingit. Cuncta enim (inquiunt) Deus ex non existentibus fecit, omnium rationalium, & irrationalium creaturis miscere volentes, & Filium Dei. Quibus verbis consequenter ajunt, eum mutabilis esse naturæ, virtutis, malitiæque capabilem, cùm ex non existentibus esse dicatur. Divinas quippe scripturas, quibus ostenditur, eum semper esse, perimentes, quibusque palam designatur inconvertibilitas verbi, & sapientia, atque divinitas, quæ sunt Christus. Possumus ergo (inquiunt isti polluti) & nos fieri Filii Dei, sicut & ille. Scriptum est enim: *Filios genui, & exaltavi*. Cumque illatum fuerit eis, quod sequitur, id est, ipsi autem spreverunt me, quod naturale non est Salvatoris, cùm naturæ sit immutabilis, omni reverentia spoliantes semetipsos ajunt. Nec aliquam proprietatem habet ad Deum, sed cùm sit ipse natura mutabilis, scivit de illo Deus præscientia, & præcontemplatione, quia cùm non esset spreturus, eligendus foret ex omnibus. Non enim (inquiunt) natura, quasi præcipuum inter alios filios, aliquid habet. Nam & nec naturaliter Dei Filius est, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quandò etiam ipsum naturæ mutabilis existentem, propter moderationem, diligentiam, & virtutem, non mutatum ad deterius, elegit Deus, cùm & si Paulus, vel Petrus ad hoc pervenisset, nihil Jesus poterat ab horum filiatione differre. Propter reprobationem igitur hujus vesanæ doctrinæ, etiam divinas literas revolventes, proposuimus illud, quod in Psalmis de Christo dictum est: *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis, &c.* *Psalm.44.*

EPISTOLA ARRII
Ad Eusebium Nicomediensem Episcopum.

DOmino desiderantissimo, homini Dei, fideli, Orthodoxo Eusebio, Arrius (qui persecutionem ab Alexandro Papa patitur injustè, propter vincentem omnia veritatem, quam tu quoque defendis) in Domino salutem. Patre meo Armonio veniente ad Nicomediam, rationabile judicavi, te salutare per eum, sciens dilectionem, pariter & affectum, quem circa fratres propter Deum habere dinosceris. Vehementer nos vastat, atque persequitur, & omnem benignum animum movet adversum nos Episcopus, ita ut etiam de civitate nos expulisset, velut homines sine Deo, quoniam non concordamus ei publicè, dicenti, semper Deus, semper Filius, simul Pater, simul Filius coexistit ingenito Deo. Filius semper genitus est, ab ingenito genitus est, neque cogitatione, neque atomo quadam præcedit Deus Pater, semper Filius ex ipso Deo est. Et quoniam Eusebius frater tuus Cæsariensis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius, & Etius, & omnes per Orientem dicunt, quia præexistit Deus Filio sine principio, anathema facti sunt, præter solum Philogonium, & Helladicum, & Macharium homines hæreticos ineruditos, quorum alii quidem dicunt Filium eructationem, alii verò propositionem, alii coingenitum, quas impietates nec audire possumus, licèt innumeras mortes nobis minentur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & sapimus, & docuimus, & docemus, quia Filius non est ingenitus, nec ingeniti pars ullo modo, neque ex aliquo subjecto, sed quoniam voluntate, & consilio, subsistit ante tempora, & ante sæcula, plenus Deus, unigenitus, inconvertibilis, & antequam generaretur, aut crearetur, aut prædestinaretur, aut fundaretur, non erat, ingenitus enim non erat, persecutionem patimur, quia diximus, principium habet Filius, Deus autem sine principio est, & quia diximus, ex non extantibus est (sic autem diximus, secundum quod nec pars Dei est, nec ex aliquo subjecto) propterea persequutionem patimur. De cætero tu nosti. Valere te in Domino, opto, memorem tribulationum nostrarum, collucianista vere Eusebi, id est, pie. Hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistolam, & ipse venenum suæ impietatis evomit, scripsitque idem hoc modo Paulino Episcopo Tyri.

Hist.tripar. lib.1.c.15. & Theod. lib.1.ca.5. — *al. Ammonio.* — *Ignorantes vocat Arrius Orthodoxos.*

EPISTOLA EUSEBII NICOMED.
ad Paulinum Episcopum Tyri.

DOmino meo Paulino Eusebius in Domino salutem. Neque Domini mei Eusebii studium pro veritate verbi, tacitum est, sed usque ad nos pervenit, neque tuum, Domine, super hac causa silentium. Et ut consequens erat, de Domino quidem meo Eusebio lætati sumus, de te verò tristamur, arbitrantes tanti viri taciturnitatem nostram esse devictionem. Quapropter rogo te scientem, quoniam indecens est, virum

Hist.tripar. lib.16.c.1. Et Theod. lib.1.c.6.

virum sapientem alia sapere, & tacere veritatem, ut A spirituali ratione commotus, ad conscribendum de hujusmodi rebus incipias, cùm & tibi sit utile, & audientibus te, maximè dum, & per consequentiam scripturæ, & vestigia sermonum ejus, & voluntatis, scribere volueris cuncta, quoniam neque duos ingenitos audivimus aliquandò, neque unum in duos divisum, neque corporale aliquid passum esse didicimus, aut credidimus, Domine meus, sed unum quidem ingenitum, unum verè ab eo vero, & non ex ejus substantia factum, & universaliter dicendum, nequaquam eum cum * ingenita natura participantem, aut existentem, aut ex ejus substantia, sed factum perfectè aliud natura, atque virtute, quantum attinet ad integram similitudinem affectuum, potestatemque factoris, factum, scilicet, inenarrabiliter, quod etiam cogitationi non solùm humanæ, sed etiam quæ ultra omnes homines est, incomprehensibile judicamus, & credimus. B Et hæc quidem non rationibus nostris obstricti, sed ex scriptura sancta discentes, dicimus creatum esse, & fundatum, & genitum substantia, & inconvertibili, & ineffabili natura, similitudine factoris, sicut ipse Dominus ait: *Dominus creavit me in initio viarum suarum, in opera sua, & ante sæcula fundavit me, ante omnes colles genuit me.* Si autem ex eo, hoc est, ab eo erat, quasi pars ejus, vel ex fluxu substantiæ nequaquam creatus, aut fundatus esse diceretur. Neque tu hoc ignoras, Domine vere, quia quod ex ingenito existit creatum jam ab alio, quam ab eo, aut fundatum non erit. Ab initio ingenitum eum dicere, ostensionem quandam præbet, quasi ex paterna substantia C sit natus, & habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim, quia non de eo solo, genitum dicit scriptura, sed etiam de dissimilibus ei natura per omnia. Nam & de hominibus ait, *Filios genui, & exaltavi, ipsi verò me spreverunt.* Et iterum: *Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus est Domini Creatoris.* Et in aliis quidem ait: *Qui peperit guttas roris*, non naturam ex natura narrans, sed uniuscujusque naturæ ex ejus voluntate nativitatem. Non enim ex ejus substantia sunt, sed omnia voluntate ejus facta, sicuti facta sunt. Ille siquidem Deus est, hæc autem ad similitudinem ejus verbo similia * futura secundum spontaneum motum facta, & omnia quidem per eum à Deo facta, cuncta tamen ex Deo. Quæ percipiens, & exponens, secundum datam tibi divinitus gratiam scribere Domino meo Alexandro festina. Confido enim, quia si scripseris illi, convertetur.

al. Ingeniti — Prover. 8. — Arrianorum probationes ex script. — Esaiæ 1. a — Deut. 32. c — Job 38. c. — al. ferruntur.

EPISTOLA CONSTANTINI Imperatoris ad Alexandrum Alexandrinum Episcopum, & Arrium hæreticum.

Victor Constantinus, maximus, pius, Alexandro, & Arrio. Didici tunc natam præsentis quæstionis originem, quandò tu, ò Alexander, à Presbyteris requirebas, quid unusquisque eorum de quodam loco in lege * conscripto, magis autem pro vanæ cujusdam quæstionis parte, sentiret, tuque, ò Arri, quod neque principio cogitari debuerat, aut cogitatum taciturnitati tradi potiùs competebat, illud improvidè protinus objecisti, unde discordia inter vos emergente, mysteria contemnuntur, sanctus verò populus, in utraque divisus, communis corporis congruentia separatur. Ergo uterque vestrum, ex æquo voluntatem præbens, in quo vos consamulus vester justè monet, obediat. Hoc itaque neque requirere dignum est, neque de talibus respondere quærentibus. Hujusmodi enim quæstiones, quæ non * cujusdam legis necessitate proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt. Et licèt causa cujuspiam naturalis exercitii fiant, tamen debemus eas intra sensum claudere, & non promptè in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus inconsultè committere. Quantus est enim unusquisque hominum, ut possit ita magnarum rerum, & valde difficilium virtutem, ut ad perfectum inspicere, aut interpretari dignè? Ac si quis hoc facere (difficile tamen) possit, quantæ parti populi suadebit? Aut quis tantarum quæstionum subtilitates, extra lapsus sui periculum sustinebit? Ergo fugienda sunt in talibus multiloquia, ne forte dum infirmitati nostræ naturæ minime, quod proponitur, explicatur, mente discentium auditorum, pro tardiore intellectu, ad perfectam quæstionis perceptionem pervenire non valente, ad necessitatem blasphemiæ, aut schismatis populus adducatur. Quapropter & interrogationis incautæ, & responsionis improvidæ, æquam alterutris veniam tribuant ex utroque. Non enim pro summæ legis mandato apud vos occasio certaminis inflammata est, neque nova quædam pro Dei religione hæresis introducta, sed unam, eandemque rationem habetis, sicut etiam unum communionis signum. Vobis enim inter alterutros pro parvulis, & valde modicis causis contendentibus, tantum Dei populum, quem vestris orationibus, & prudentia convenit gubernari, discordare non decet, nec omninò fas esse, credibile est. Ut autem parvo quodam exemplo sapientiam vestram commoneam, nostis etiam ipsos philosophos, quia in uno quidem dogmate consentiunt. Cùm verò in quadam sententiæ parte discordant, licet disciplinæ virtute separentur, tamen adinvicem corporis unitate conspirant. Cùm hæc ita sint, quantum potiùs justum est, vos magni Dei ministros in voluntate religionis alterutris esse concordes. Consideremus itaque ratione majore, & ampliori intelligentia cogitemus, si rectè se habeat, propter parva, & vana sermonum certamina, fratres fratribus * resultare, & honorem Concilii per vos impia contentione discerpere, dum adinvicem pro sic parvis, & nequaquam necessariis litigatis.

Socrates. Sup. c. 20. — al. scripto. — al. cujus. — Constantinus non intelligebat, quantum malum inerat Arrianismo. — al. insurgere.

EPISTOLA NICÆNI CONCILII ad Ecclesias Ægypti, Lybiæ, & Pentapolis.

Sanctæ, magnæque, Dei gratia, Alexandrinæ Ecclesiæ, & dilectissimis fratribus per Ægyptum, & Lybiam, & Pentapolim constitutis, congregati, & magnam sanctam Synodum Nicææ celebrantes Episcopi, in Domino salutem. Quoniam Dei gratia, & D Deo amantissimi Principis nostri Constantini, * nobis congregatis in urbe prædicta, ex provinciis diversis, & civitatibus, magna, sanctaque Synodus celebrata est, omnimodis necessarium visum est, ab hoc sacro, & sancto Concilio, etiam ad vos litteras destinari, ut noveritis, quæ quidem mota, & examinata, quæ verò placuerunt, atque firmata sunt. Ante omnia siquidem exquisita sunt impia, & iniqua, & sine Deo, dogmata Arrii, atque consentientium, sub præsentia Deo amantissimi Imperatoris nostri Constantini, & omnium decreto complacuit, anathematizari impiam ejus sectam, atque iniqua, & sine Deo verba, simul & nomina, quibus utebatur, * de filio Dei blasphemans, & dicens, ex non extantibus esse. Et iterum. Fuit aliquandò, quandò non fuit. Quomodò enim fuit, aut E quomodò iterum non fuit, & pro libero arbitrio malitiæ, atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam nominantis eum, atque facturam. Hæc igitur omnia fatua, & anilia, & blasphema, anathematizavit sanctum, & universale Concilium, & nec usque ad auditum impiæ sectæ, atque * rumoris hujus, aut intellectuum iniquorum, sensum accommodavit. Ea quidem, quæ de illis gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia jam aut audistis, ne forte videamur nos viro obloqui, propter delictum suum improperia digna portandi. Tantum enim valuit ejus impietas; ut etiam Theonitas, * Marmoricenus, & Secundus Ptolemaidis, ea * uterentur. Idem enim, & illi damnati sunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei, illas quidem malas

Theodoretus l. 1 — al. nos congregans. — Quid decretum Nicænæ contra Arrium. — al. filium. — al. fumi — al. Cyrenus. — al. potiuntur.

malas ſectas, & blaſphemias, & diſcordiam, & audaciam perſonarum, & diviſionem, prædicta commotione deſtruens, liberavit Ægyptum, relinquebantur autem, quæ per petulantiam Meletii geſta ſunt, & eorum, qui ab eo ſunt ordinati, etiam ex hac parte, quæ placuerunt Synodo, vobis inſinuamus, chariſſimi fratres. Placuit ergo, Meletium quidem clementi conſilio, dum ſubtili, veraque ratione nullam veniam meretur, manere quidem in propria civitate, nullam verò omnimodis habere poteſtatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in provincia, nec in qualibet civitate videri, purumque nomen tantummodò poſſidere. Eos autem, qui ab ipſo ſunt conſtituti, myſtica ordinatione firmatos, habere honorem, & miniſterium, ut tamen ſequentes ſint modis omnibus, * univerſorum in ſingulis Parochiis, & Eccleſiis à chariſſimo, & comminiſtro noſtro Alexandro, * conſecratorum, & ut his nulla poteſtas ſit, placitos ſibi eligere, aut nomina eorum preferre, aut omninò aliquid agere, præter voluntatem Eccleſiæ Catholicæ præſulis Alexandri. Gratia namque Dei, & orationibus veſtris, in nullo ſchiſmate repertos, ſed ſine macula in Catholica, & Apoſtolica Eccleſia permanentes, dignum eſt, poteſtatem habere, & eligendi quemlibet, & nomina eorum dandi, qui clero ſunt digni, & abſolutè facere omnia ſecundum legem, & ſanctiones Eccleſiæ. Si quem verò contigerit requieſcere in Eccleſia, tunc provehi in honorem defuncti eos, qui nuper aſſumpti ſunt, ſolummodò ſi videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente, ſimul & deſignante, maximè Alexandriæ civitatis Epiſcopo. Hoc itàque aliis quidem conceſſum eſt omnibus. In perſona verò Meletii nequaquam eadem placuerunt, propter priorem indiſciplinationem ejus, & propter procacitates ejus, ac petulantiæ voluntatem, ne ulla daretur authoritas, vel poteſtas homini, qui poſſet rursùs eaſdem indiſciplinationes inſtruere. Hæc ſunt præcipua, & competentia Ægypto, & ſanctiſſime Alexandrinorum Eccleſiæ. Si quid aliud ordinatum eſt, aut dogmatizatum, præſente Domino, atque chariſſimo comminiſtro, & fratre noſtro Alexandro, ipſe præſens vobis poterit ſubtilius aperire, tanquam author geſtorum, & communicator exiſtens. Euangelizavimus autem vobis, & de conſonantia ſanctiſſimæ Paſchæ, quia veſtris orationibus eſt correctum etiam hoc opus, ita ut omnes Orientales fratres, qui cum Judæis primitus celebrabant conſonè cum Romanis, ut vobiſcum, & cum omnibus, ab initio Paſcha cuſtodientibus, ex hoc tempore debeant cuſtodire. Exultantes itaque in his, quæ geſta ſunt, & in communi pace, atque concordia, & in eo, quòd omnis radicitus hæreſis eſt avulſa, cum majori honore, & ampliori charitate, ſuſcipite comminiſtrum noſtrum, veſtrum Pontificem Alexandrum, qui nos ſua præſentia lætificavit, tantumque laborem pro pace veſtra, etiam in hac ætate ſuſtinuit. Orate ſimul, & pro omnibus nobis, ut quæ benè placuerunt, firma permaneant, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſecundum bonam voluntatem facta, ſicuti credimus, Dei, & Patris, in Spiritu ſancto, cui eſt gloria in ſæcula. Amen.

Nota. Meletius Lycopolitanus Epiſcopus, ut refert Sozomenus lib. 1. c. 23. cùm S. Petrus Patriarcha Alexandrinus perſecutionis cauſa fugiſſet, quaſvis miniſtrorum ordinationes invaſit contra jus Patriarchæ Alexandrini, unde turbata omnia in Ægypto. Synodus autem Nicæna huic malo providit, ut in Epiſtola narratur. Mira autem fuit ejus inconſtantia, cùm enim Arrium accuſaſſet, poſtea odio Athanaſii in factionem Arrii coit, licèt fidem mente retineret. Poſtremò ab Arrianis evectus ad Sedem Antiochenam veram fidem Trinitatis confitetur: unde ab iiſdem mox exauctoratur.

EPISTOLA CONSTANTINI *Imperatoris ad omnes Epiſcopos, & reliquum populum.*

Socrates Hiſtor. tripart. l. 2. c. 15.

VIctor Conſtantinus maximus, Auguſtus, Epiſcopis, & populo. Malignos, & impios Arrius imitatus, dignum eſt, ut illorum quoque ſuſcipiat ultionem. Sicut igitur Porphyrius divinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit invenire mercedem, & talem, per quam in poſterum eſſet opprobrio, & plurima compleretur infamia, & nunc placuit Arrium, & conſectatores ejus vocari Porphyrianos, ut quorum mores imitati ſunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hæc autem, ſi qua conſcriptio ab Arriano facta reperitur, igni tradatur, ut non ſolùm prava ejus doctrina depereat, ſed neque ulla ejus poſſint remanere * documenta. Hoc etiam præcipio, ſi quis conſcriptiones Arrii celaſſe comperitur, & non repente proferens, igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubjacebit. Mox enim cùm in hoc fuerit captus, capitalem ſuſcipiet ultionem. Deus vos cuſtodiat.

Decretum Imperat. ſuper libros Arrii.

al. commenta.

EUSEBII NICOMEDIENSIS, *& Theognii Nicæni Epiſcoporum pœnitentia.*

Socrates ubi ſup. c. 17.

EUſebius igitur, & Theognius, pœnitentiæ libellum ſummis Epiſcopis dirigentes, ab exilio revocati ſunt imperiali præcepto, & ſuas Eccleſias receperunt, expellentes, qui in eorum locis fuerant ordinati, ideſt, Euſebius Amphionem, Chriſtum verò Theognius, cujus libelli exemplar hoc eſt. Dudum quidem ante judicium à reverentia veſtra condemnati, patienter ferre, quæ decreta ſunt à ſancto Concilio veſtro, debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, contra noſmetipſos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos, & in fide una cucurrimus, & ſenſum examinantes de conſubſtantialitatis ſermone, cuncti pacificati ſumus, nequaquam ſequentes hæreſim, ſed commemorantes ad cautelam Eccleſiarum, quæ noſtræ ſubveniebant menti, & ſatisfacientes eis, à quibus * pro nobis ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autem non ſubnotavimus, non tanquam fidem accuſantes, ſed velut non credentes talem eum eſſe, qui fuerat accuſatus, certi de ejus ad nos directis epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igitur ſatisfactum eſt ſancto veſtro Concilio, non reluctantes, ſed conſentientes decretis veſtris, etiam hac conſcriptione ſatisfacimus vobis, non exilium * grave ferentes, ſed ſuſpicionem abjicientes hæreſeos. Si enim dignamini nunc in vultu nos veſtro recipere, habebitis in omnibus conſonantes, & veſtra ſequentes pariter conſtituta, quandò etiam eum, qui accuſatus eſt in his, placuit veſtræ reverentiæ clementiam promereri, atque revocari. Abſurdum namque eſt, ſi is, qui putatur eſſe reus, revocatur ad ſatisfaciendum, in quibus ei derogabatur, ut nos contra noſmetipſos præbeamus per taciturnitatem increpationis judicium.

al. per nos.

Quæſtio facti de Arrio.

al. graviter.

EPISTOLA ARRII, ET EUZOII *Presbyterorum hæreticorum ad Conſtantinum Imperatorem ſuam fidem eidem explanantium.*

PIiſſimo, & Deo amantiſſimo, Domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arrius, & Euzoius Presbyteri. Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua, Imperator, exponimus noſtram fidem, & ſcriptis profitemur, coram Deo ſic credere & nos, & omnes, qui no-

Symbolum Arrii. nobiscum sunt, sicuti subjectum est. Credimus in A unum Deum Patrem omnipotentem, & Dominum nostrum Jesum Christum filium ejus, qui in eo ante omnia secula natus est, Deum * verum, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra. Qui venit, & carnem assumpsit, & passus est, & resurrexit. Et ascendit in cœlos, & iterum venturus est judicare vivos, & mortuos. Et Spiritum sanctum, & carnis resurrectionem, & vitam * venturi seculi, & in regnum cœlorum, & in unam sanctam Dei Ecclesiam Catholicam, quæ à finibus usque ad fines est. Hanc autem fidem percepimus ex sanctis Euangeliis, dicente Domino discipulis suis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Si autem non hæc ita credimus, atque suscipimus verè Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, sicut omnis Ecclesia, & sanctæ edocent scripturæ, quas per omnia sequimur, judex noster erit Deus & nunc, & in futuro * seculo. Quapropter, tuam pietatem rogamus, Deo amabilis Imperator, ut, dum Ecclesiastici sumus, & fidem, & sensum Ecclesiæ, sanctarumque scripturarum habemus, uniri nos per pacificam, & Dei cultricem pietatem tuam matri nostræ Ecclesiæ jubeas, quippe quæstionibus, & superfluitatibus inquisitionum sublatis, ut & nos, & sancta Ecclesia ad invicem pacificati, solemnes orationes pro pacifico, pioque Imperio, & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

al. verbum. *al. futuri.* *Matt. 28. d.* *al. die.*

Hanc fidei expositionem alii quidem dicebant artificiosè compositam, ut videretur Princeps placari sermonibus, & ita Arrii dogmatibus circumferri, qua- C tenus per expositionem omnium ei fiducia præberetur, & utrumque haberet intellectum. Arbitratus autem Imperator, Arrium, & Euzoium similia credere his, qui in Nicæa convenerant, valde gavisus est, non tamen sibimet persuasit, ut eos in Ecclesiæ communionem susciperet ante judicium, & probationem congruarum personarum, secundum Ecclesiæ legem, sed destinavit eos ad Episcopos tunc Hierosolymis congregatos, scribens, ut fidem eorum expositionis examinarent, & clementem super eis deberent proferre sententiam, si rectè credentes invidiæ gratia essent injustitiam passi, seu dum non haberent, unde judices suos culparent, peterent per pœnitentiam revocari. Porrò, sumpta occasione, fautores Arrii per scripta Imperatoris, eos in communionem susceperunt. Et cùm hoc fecissent, ipsi Imperatori rescripserunt, & D Ecclesiæ Alexandrinæ, & in Ægyptum, & Thebaidam, & Lybiam, universis Episcopis, & Clericis præcipientes, ut eos alacriter susciperent, Imperatore testante, rectam eorum esse fidem, quam etiam propriæ epistolæ subjecerunt. Hæc quidem Hierosolymis gesta esse noscuntur.

Prudens Consilium Constantini.

EPISTOLA A SYNODO NICÆNA directa Sylvestro Papæ primo.

Ob exemplaris depravationem vix potest sensus erui.

BEatissimo Papæ urbis Romæ cum omni reverentia colendo Sylvestro, Osius Episcopus provinciæ Hispaniæ civitatis Cordubens. & Macharius Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & Victor, & Vin- E centius Presbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua. Quoniam omnia corroborata de divinis mysteriis Ecclesiasticæ utilitatis, quæ ad robur pertinent sanctę Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta scribere confitemur, nunc itaque ad vestræ sedis augmentum accurrimus roborari. Itaque censeat vestra Apostolica doctrina, Episcopos totius vestræ Apostolicæ urbis in unum convenire, vestrumque habere Concilium, sicut docet mystica veritas, ut firmetur nostra sanctimonia, gradusque fixos, vel textus ordinationis tuæ sanctimoniæ nostra possit habere regula, quoniam decet numerum dictorum tuorum Coepiscoporum à te discere gradus, * vel Fenices consternere urbi. Quidquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur, ut vestri oris consortio confirmetur. Oret Beatitudo tua pro universo Concilio. Data 8. Kal. Julias, accepta 13. Kalend. Novembr. Paulino, & Juliano summis Consulibus.

al. forte ordines stituere urbis.

RESCRIPTUM SYLVESTRI Episcopi ad Synodum Nicænam.

SYlvester Episcopus Sedis Apostolicæ, & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, reverendæ religionis urbis Romæ fratribus, & Coepiscopis, qui in Nicænum Concilium convenerunt, in Domino salutem. Gaudeo B promptam vos benignitatem servare. Nam & confirmo, sigoque ad doctrinæ vestræ reclamantes de mysterio, vel unitate Trinitatis chrismatis vos secundum dicta, & doctrinam Euangelicam sanctam accepisse gratiam, de quo examinationis probo veritate fuisse, & esse mansura, quæ in vestrum, nostrumque manavere Mysterium, meum chirographum, & discipulorum meorum offero in vestro sancto Concilio, quidquid constituistis, unà parem dare consensum, atque in gremio vestræ Synodi parva propter disciplinam Ecclesiæ * allegabo præcepta, propter Victorinum, qui arbitrio suo, quidquid vellet, affirmabat, & cyclos Paschæ pronuntiabat fallaces, ut cum Episcopis totius orbis Italiæ examinatam universitas vestri sancti Concilii dignetur accipere veritatem. Et alia manu: Oret pro nobis beatitudo vestri sancti Concilii, trecentorum decem, & octo, ut charitatis, quæ vobis data est, Domini nostri Jesu Christi servetur augmentum. Data quinto Kalendas Novembris, accepta quarto Idus Februarii, Constantino septies, & Constantino Cæsare quarto Consulibus.

al. alli.

Has duas ultimas epistolas Surius primùm cum aliquot mendis in lucem emisit ex veteri quodam manuscripto. Monebo tamen lectorem suspectæ esse fidei, quòd consignatio Consulum cum anno Concilii non conveniat, ut advertit Ducennius in vita Sylvestri.

Epi[...] duæ [...]cta.

TERTIA PARS.

Quædam magis controversa de Concilio Nicæno.

MUlta egisse Imperatores in octo primis Conciliis generalibus, produnt satis historiæ: unde ansam arripuerunt plures hæretici primatum in rebus Ecclesiasticis Imperatori, & Regibus attribuendi, quamvis in eorumdem Conciliorum gestis, ac Epistolis non obscura restent vestigia authoritatis primariæ, & principalis, quam in iis semper exercuerit Romanus Pontifex totius Ecclesiæ Christi Pastor, Christique Domini Vicarius, ac Divi Petri successor. Quam proinde authoritatem negare non possent, qui sollicitè ad ea attenderent, &, quæ partes fuerint Imperatorum in Conciliis, discernere vellent. Non enim ipsi authoritatem dederunt definitionibus, ac judiciis Synodorum, sed ut Ecclesia in spiritualibus, quàm in temporalibus, locupletior, ope secularis potestatis indiget in multis, ipsi Imperatores ex pietate sua auxilium illi præstiterunt ad convocandos Episcopos ex dissitis regionibus, ad eos alendos in via, ac in loco Concilii, ad tenendum locum securum, in quo convenerant ad definiendas fidei controversias, ad compescendos tumultus ex varietate opinionum suborientes, ad excludendos cum potestate eos, qui vel non admittendi, vel ejiciendi erant, & denique ad exequenda, quæ ex communi consensu decreverant. Quæ fusius prosequitur Cardinalis de Cusa lib. 3. *De Concordantia Catholica* per multa capita. Ac capite quidem 13. advertit Impera-

Quid [...]perat[...] in Con[...] præsti[...]rint.

peratores sanctas Congregationes Synodales universalium Conciliorum totius Ecclesiæ semper fecisse. Ita, inquit, ego perlustrans gesta omnium universalium Conciliorum usque ad octavum inclusivè, Basilii tempore celebratum, verum esse reperi. Paulò tamen infra subjungit: *Non quod coactivè, sed exhortatoriè colligere debeat*, & cap. 15. Magis explicans discrimen inter Summum Pontificem Romanum, & Imperatorem, in eo, quod spectat ad convocationem Conciliorum: Papa, ut primus, & habens præceptivam potestatem ex principatu Sacerdotii sui in omnes alios Episcopos, quo ad eam Congregationem, respicientem universalem Ecclesiæ statum, in qua ipse primam curam gerit: ex qua credita potestate præcipere habet Christifidelibus, ut conveniant, maximè subjectis omnibus Sacerdotibus. Imperator verò exhortatur, & suadet Episcopis, ac præcipit laicis. Neque Romanus Pontifex dicit, convocationem ad se pertinere tantùm, sed quòd sine sua authoritate Synodus fieri non debeat. Hæc ille. Unde patet differentia inter convocationem Imperatoris, ac summi Pontificis. Quod verò spectat ad confirmationem Concilii, Summus Pontifex confirmat tanquam authoritatem præbens Concilio. Imperator verò, tanquam testis eorum, quæ gesta sunt, & decreta, & tanquam ea approbans, ac recipiens, eisque se subjiciens, ut, quia Regis ad exemplum totus componitur orbis, cæteri omnes Concilio obediant, nullam verò vocem Synodicam, vel decisivam, vel conclusivam habet. Quæ breviter hic annotasse in primo Nicæno Concilio operæ pretium duximus, ut in cæteris subsequentibus satis nobis sit observare, præcipuam fuisse Pontificis Rom. authoritatem, seu in convocatione, seu in confirmatione, nec remoram nobis afferat, quòd deprehendamus, Imperatores magnam horum partem extitisse, aut aliquandò Judices, aut patritios ab iis missos: id enim ita factum est, ut præberent manus auxiliares Ecclesiæ, idque ex consensu, & voluntate Summi Pontificis Romani, non authoritativè, & per supremam potestatem in rebus spiritualibus, quæ nonnisi Summo Pontifici, ac Episcopis concredita est, de quibus idcircò scribitur ad Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis, ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

Cæterùm, quia peculiaris est difficultas de Nicæno Concilio, quis in eo præfuerit cum suprema authoritate in res spirituales, ideò quæstio hæc non inutiliter expenditur.

QUÆSTIO

De Præside Concilii Nicæni.

PLacet hereticis Constantinum Magnum Imperatorem fuisse præsidem in hoc Concilio, ut, è gradu dejecto Summo Pontifice Romano, primatum Regium in spiritualibus adstruant. Inter cæteros Hornus in suo Flatu, ad quem replicam edidit Stapleton; probat ex eo, quod Concilium hoc coegerit Constantinus. Sed omittit, quòd habet Ruffinus Ecclesiast. hist. lib. 10. cap. 1. *Ex Sacerdotum sententia factum id esse*. Convenerat nempe inter Sylvestrum Summum Pontificem, & Constantinum de eo convocando. Qui Constantinus in eo adfuit, non ut præsideret, sed, ut ait Theodoretus, lib. 1. cap. 7. histor. Ecclesiasticæ, *partim ut multitudinem Episcoporum adspiceret, partim ut pacem inter illos conciliaret.* *[margin: ...anti... non ...præses ...lii.]* *[margin: ...here... object... ...ntur.]*

Probat rursus Constantinum fuisse præsidem, quòd in illo Concilio Episcopi injuriarum acceptarum remedium ab ipso petierint, tanquam à Judice, oblatis ei libellis suis supplicibus. Sed quid ad hæc Constantinus? ait idem Ruffinus libro eodem, cap. 2. At ille videns, quòd per hujusmodi jurgia causa summi negotii frustraretur, &c. ait ad Episcopos. Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit vobis de nobis quoque judicandi, & ideò nos à vobis rectè judicamur. Vos autem non potestis ab hominibus judicari, &c. Cùmque hæc dixisset, omnes simul querimoniarum libellos jussit exuri, ne innotesceret ulli hominum simulatio Sacerdotum. Hoccine est judicem, & præsidem Episcoporum agere ex tanto affectu Religionis Episcopos superiores suos, ac Judices palàm agnoscere?

Probat tertiò, quòd Episcopi in loco Concilii, qui erat in Palatio, adventum Imperatoris expectabant, cui sedes ex auro in capite ordinum collocata erat, in qua positus ad Synodum orationem habuit, in qua profitebatur contentiones inter illos ortas, causam convocandi Concilii illi præbuisse, & malum illud per ministerium illius curari debere. Eosque ad pacem exhortatus, dat veniam consultandi de rebus, quas in manibus habebant, regulamque, sive normam præscribit, qua disputationes de fide, ac religione discutere debeant. Sed vix in hac verborum sylva quid reperitur, præter mendacia, & inanes quasdam conjecturarum imagines, quæ ad principalem quæstionem nihil quidquam faciunt. Quam diverso modo Theodoretus lib. 1. Ecclesiast. Histor. c. 6. Constantinum in hoc Concilio exhibet. Itaque cùm universi convenissent, aulam illis maximam in palatio præparavit Imperator, in eaque sedes quamplurimas, & subsellia, quæ Episcoporum numero satis essent, locari jussit: atque ita ipsis loco honorificè disposito intrare præcepit, & de re proposita consultare. Ipse quoque cum paucis postremus omnium ingressus est, proceritate corporis spectabilis, formaque egregia, & amabili, sed pudore, qui in ejus vultu eminebat, magis admirando, parvaque sella in medio posita, cùm hoc sibi permitti ab Episcopis postulasset, in ea resedit, atque unà cùm ipso totus ille divinus cœtus pariter consedit. Et mox ante alios magnus Eustathius ad Ecclesiæ Antiochenæ cathedram nuper evectus, &c. Imperatorem summis laudibus ornare cœpit, &c. Quis non videat, quàm longè à præsidentis ambitu abfuerit Imperator, qui nequidem sedere voluerit absque venia Episcoporum, nec in throno, nec in humili sede, aut in capite, ac principio ordinum, sed in medio? Ex cujus humilitatis exemplo, & ejus æmulatione aliàs solebant antiquiores Hispaniæ Reges, ut ex veteri codice Ordinis sancti Benedicti refert Leo Castrius in cap. 49. Isaiæ, solitos in Synodis ad terram provolvi ante Episcopos, donec eorum brachiis erecti in Regii sede ponerentur pro eorum dignitate. Quod, & refertur ab Utino in fine 1 partis libri de Sacramento amoris. Tantum abest, ut supremam authoritatem sibi arrogarent in rebus religionis. *[margin: Constantini modestia in Concilio.]*

Probat quartò Hornus, Quòd in illo Concilio Constantinus Acesium Episcopum Constantinopolitanum sectæ Novatianorum addictum publicè examinat. Quòd litteras direxerit ad Ecclesiam Alexandrinam, in qua error Arrii pullulaverat, & ad universum orbis populum declarans, se unà cum Episcopis suscepisse veritatis examen, certiores eos faciens, quo omnis tollatur ambiguitas, omnia diligenter examinata, & discussa fuisse: præcipitque, ne liber ullus, aut monumentum doctrinæ Arrianæ, sive publicè, sive privatim uspiam retineatur, sed omnia illius scripta sub pœna mortis igni tradantur. Denique, conclusis omnibus, remeandi in sua singulis dedit licentiam. Sed in hac objectione nihil apparet, cui multum immorandum sit. Illud de Acesio quid ad rem tuam, nisi fortè somnies, ita se Constantinum gessisse in causa Acesii, ac olim in causa Lamberti sacramentarii Rex Henricus 8. qui, ut caput, & supremus gubernator Ecclesiæ, è solio regali causam illam cognovit, & contra illum per vicarium suum Cromuellum sententiam tulit: Privatim Acesium alloquutus est Constantinus, non juridicè examinavit. Quod scribit de gestis in Concilio, hæc scri- *[margin: Acesius Novatianus.]*

ptura

ptura judicium non est, sed magis ut fidem promoveat; in hoc adjuvat Concilium, sicut & jussio illa de comburendis libris Arrii executio est externa decretorum à Concilio, quæ nihil primatum juvat, sicuti nec illa licentia abeundi data Episcopis, quibus viaticum subministrabat, cùm plerique eorum pauperes essent. Magis verò id ejus studium erga Ecclesiam Christi propalat, nolens eos priùs abire, quàm omnia in Concilio ritè, & plenè conclusa essent. Quid si verbis istis, aut similibus, licentiam hanc dederit? Patres Reverendissimi pro hac vestra diligentia, & singulari studio, gratias habeo, & habiturus sum. Redeat quisque ad proprium gregem, Det Deus iter prosperum. An verba comitatis, & honestatis plena, pios, magnosque Principes dedecent? Vide eumdem Stapletonum aliud futile argumentum ejusdem hæretici retundentem, ex hoc petitum, quòd Arrius confessionem fidei suę artificiosè, & hypocritè cōpositam, ac si per omnia cum Nicæna fide conspiraret, ei obtulerit, humiliter petens, ut eum Matri Ecclesiæ restitueret. Quasi postulatio intercessionis Principum eorum in negotiis religionis argueret authoritatem. Sed & confessionem illam non tàm Constantino, quàm Concilio oblatam à pluribus Episcopis Arrio patrocinantibus apertè testatur Theodoretus ubi suprà. Quin etiam fidei formulam, quam dictarant, obtulerunt Concilio, quæ ut primum lecta fuit, spuriam cunctis, & adulterinam clamantibus, illicò discerpta est. Hæc autem componi possunt, dicendo, duplicem formulam fidei ab Arrio, ejusque asseclis oblatam esse, unam ipsi Concilio, ne damnarentur, alteram, jam soluto Concilio, ipsi Constantino, ut damnati restituerentur.

Constantinus executor decretorum.

Sed cùm ex his manifestè satis appareat, Concilii illius præsidem non fuisse Constantinum, restat adhuc inquirendum, quisnam fuerit. Nam, cùm acta illius Concilii non extent, occasio data est, non idem sentiendi pluribus. Est autem vera sententia, præsides fuisse legatos Summi Pontificis Silvestri, qui erant Osius Episcopus, Vitusque, & Vincentius Presbyteri. Tum quia tres illi subscripserunt primi Concilio. Tum quia Cedrenus in compendio historiarum, & Photius in libro de septem Synodis dicunt, Summum Pontificem Silvestrum per suos legatos Concilio Niceno auctoritatem contulisse. Atque idcircò D. Athanasius ipsum Osium vocat principem Synodorum, ab eoque compositam fuisse formulam confessionis fidei, seu Symbolum Nicenum in epist. ad solitariam vitam agentes. Ubi & ait; *Quandò à condito ęvo auditum est? quandò judicium Ecclesię authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quandò hoc unquam pro judicio agnitum est?* Nec tam pacificè præfuisset per suos legatos Summus Pontifex in sequentibus Conciliis generalibus, nisi in Nicæno primùm id fuisset observatum. Constantinus autem ultimo loco subscripsit post omnes Episcopos, testaturque D. Ambrosius epist. 32. eum in Nicæno se judicem non fecisse, sed liberum fecisse judicium Sacerdotibus. Nec aliud intendit Theodoretus Eccles. Histor. lib. 3. cap. 6. dicens: Trecenti decem & octo Episcopi convenerant. Romanus autem propter summam senectutem ipse quidem non adfuit, sed Presbyteros duos misit cum potestate actis assentiendi. Photius quoque lib. de septem Synodis Victori, seu Vito, atque Vincentio legatis adjungit ipsum Episcopum Cordubensem.

Legati Papæ præsides.

Nec obstat, quòd Eustathius Antiochenæ Ecclesiæ Præsul primus locutus fuerit in Concilio, Constantini Magni pietatem encomio exornans. Nam & Eusebius Pamphili Episcopus post eum loquutus est, histor. tripart. lib. 2. cap. 5. Nec propterea secundum locum in Concilio habuisse censeri potest, cùm adfuerit Alexander Patriarcha Alexandrinus Antiocheno major, & dignior, cui potiùs competebat Constantinum alloqui, si ratione dignitatis id factitatum fuisset; Credendum potiùs ob majorem eloquentiam id illi demandatum fuisse, sicut solet in magnis congrega-

A tionibus, qui majori dicendi virtute pollet, sæpiùs eligi, qui sit dux verbi, & sermonem habeat ad Principes, velut Aaron, qui minor Moyse ad Pharaonem loquebatur. Quòd autem primus in dextro ordine sederet Eustathius, ob id factum est, quòd Osius, & duo alii legati primum locum tenerent eorum, qui erant in sinistro ordine, qui dignior, & nobilior habebatur apud veteres, ut pluribus observat Baronius ad annum 325. num. 57. & seq.

Quorumdam Authorum errata circa Concilium Nicænum arguuntur per Baronium, & alios.

Trecentesimus vigesimus quintus Christi Redemptoris nostri agebatur annus, Consulibus Paulino, & Juliano, cùm sacrosancta œcumenica Synodus Niceæ in Bithynia celebrata est, &c. cùm autem hæc de Consulibus constent, corrigendum in primis est, quod in fine mendosè habet Eusebii Chronicon decimo quinto Imperii Constantini, & Domini trecentesimo vigesimo quarto, cùm ex emendatioribus fastis necesse sit sub iisdem Consulibus numerare Constantini annum vigesimum, Christi verò trecentesimum vigesimum quintum, &c. corrigendum pariter est Cassiodori Chronicon, in quo ponitur Nicenum Cōcilium sub Januario, & Justo Consulibus, quo numeratur an. 23. Constantini Christi verò 328.

B *Soc... lib.*

Arguit plures Latinos Auctores, Covarruviam. lib. 4. variar. resolut. c. 15. Josephum Scaligerum de emendatione temporum, lib. 5. c. de indictionibus, & alios existimantes, Concilium hoc durasse per triennium, cùm eo anno, quo inceptum, ad exitum perductum fuerit, sicut quatuor, quæ subsequuta sunt Concilia generalia, Sardicense, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense. Extant in pervetusta Cresconiana collectione post Marcellini Papæ acta verba hæc scripta, Factum est Concilium apud Nicæam Metropolim Bithyniæ à die XVIII. kal. Julias: quod tenuit usque ad diem VIII. kal. Septembris.

Quan... durav... Concil...

C

Corrigit Sozomenum, quem turpiter errantem sequutus est Nicephorus lib. 8. cap. 14. afferentem sub Julio Pontifice celebratum. Sed enormior Photii error est lib. de septem Synodis, sub Silvestro, & Julio celebratum fuisse. At quare non sub Marco etiam, qui medius intercessit inter Silvestrum, & Julium? Sic ad annorum duodecim spatium perdurasse oportuit, quo insulsius nihil possit excogitari.

D

Depravatum putamus locum Epistolæ Eustathii Antiocheni Episcopi, qui Synodo interfuit, quam recitat Theodoretus lib. 1. cap. 8. ubi scribitur numerus ducentorum septuaginta Episcoporum Nicæni conventus. Sed præstat Athanasii sententia in Epistola ad Jovinianum Imperatorem, tum in disputatione adversus Arrium scripta, in quibus locis trecenti decem, & octo Episcopi interfuisse dicuntur.

Fertur disputatio quædam inter Arrium, & Athanasium habita in Nicæno Concilio, relata inter commentarios D. Athanasii, sed ejus præfatio docet, eam alibi potius habitam, nec ibi ulla est mentio de Nicæno conventu.

E

De Episcopo, qui primus orationem habuit ad Constantinum, quis fuerit, quia eum non nominat Eusebius Pamphili, arbitratur Sozomenus lib. 1. cap. 18. ipsummet Eusebium fuisse, qui modestiæ causa se non nominavit. Sed parum Sozomenus mores Eusebii perspectos habuit, qui nullam occasionem prætermisit de se honorificè dicendi, ea tantùm silentio obvoluta relinquens, quæ suam ipsius turpitudinem potuissent arguere, &c.

Fuisse quidem acta Nicæna accuratissimè scripta sanctus Athanasius Author est in libro de Synodis: verùm injuria temporis, & Arrianorum conatibus passa esse naufragium, certum est. Cæterùm scimus, nonnullos, qui longè post Concilium Nicænum vixere, profiteri acta Nicæna reperiri, &c. Franciscus Turria-

Vera ... Concili... deperdi...

rianus dignæ memoriæ vir, asseverare non dubitat eadem hodie reperiri Alexandriæ; alios audivi affirmantes eadem acta apud Arabes asservari. Sed ut libere dicam, somnia puto ista omnia: utinam falsus conjector inveniar: nam illud scimus, omne sæculum, quod ab eo tempore, usque ad nostram ætatem interjectum est, cupidissimum fuisse tàm egregiæ, atque omnium nobilissimæ antiquitatis, nec tamen ea hominum quemquam potitum esse, &c. colligas inde, quid de canonibus Arabicis ab Alph. Pisano collectis sentiendum. Licèt Abrahamus Echelen Syrus ex Maronitis, libro Romæ nuper edito *de primatu Romani Pontificis*, eorum fidem astruere nitatur, maximè ex hoc quod antiquissima traditione asservantur penes omnes Orientales Ecclesias, quamvis dudum schismaticas, & hæreticas. At quì fieret, ut nationes tot tribus, & linguis dispares sic conspirarent, cùm canones illi stabiliant Romani Episcopi potestatem supra alios, cui resistunt; sic enim nuper vir doctus urgebat Calvinistas in controversia perpetuitatis fidei, de reali præsentia Corporis Christi in Eucharistia, ex consensu illarum nationum Sedi Romanæ aliunde adversantium. Quamvis discrimen afferri possit, quòd illæ nationes servent hos Canones magis in archivis, quàm in usu, & praxi: at secùs res se habet circa Eucharistiam. Sed de his canonibus extat recens Diatriba Cabassutii in *Notitia Conciliorum*.

Nec dissimulandum putamus perperam factam à Ruffino sexti Canonis interpretationem, dum Nicænos Canones non levi præjudicio in compendium redegit, & de Canone sexto sic ait. (*Ut apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat*) quorum verborum, nec ullus quidem sensus elicitur. Anfractus hosce Ruffini nobis considerantibus opportunè hìc in mentem veniunt verba D. Hieronymi imperitiam Ruffini sugillantis Apol. 3. tantam habes Græci, & Latini sermonis scientiam, ut Græci te Latinum, & Latini Græcum putent) omittimus hìc de eo referre recentiorem querelas de translatione Eusebii ab ipso perperam facta, cùm addiderit, quæ voluit, & alia ex animi voluntate deleverit. Parcerem libenter ipsi, nisi de re omnium gravissima quæstio verteretur. Novantes autem hæretici ex aliorum erroribus proficere se existimantes arripuerunt inde occasionem sic limitandi Romanæ Ecclesiæ jurisdictionem, quasi ex magno Concilio Nicæno, tantùm suburbanis Ecclesiis præesset, ampliorque esset Alexandrinæ, & Antiochenæ Ecclesiæ jurisdictio supra integram Provinciam. Sic Molinæus à Catholica Ecclesia Apostata. At qualisnam iste Jurisconsultus, qui nec voces legum intelligit? Est enim idem urbicarium, & suburbicarium. Hæc porrò verba non tantùm significant loca prope urbem posita, sed etiam plures provincias, tàm in Italia, quàm extra Italiam positas, quæ obstrictæ erant conferre in urbem annonam, ut in Italia Picenum, & Thuscia, extra Italiam Sicilia, Africa, & Ægyptus. Quo exemplo Ruffinus appellavit Ecclesias suburbicarias, quæ Romanæ Ecclesiæ Diœcesi peculiariter erant subjectæ? Sed alius sensus est hujus Canonis. Et de Ruffino legi potest Petavius in notis ad D. Epiphanium ad hæresim 51. Alogorum.

Confirmat hanc castigationem Ruffini Turrianus li. 3. epist. Pontificum, quòd hæc lectio sexti Canonis in nullo hactenùs exemplari, sive Græco, sive Latino inventa sit. Quæ si aliquandò inventa esset, qui eam potius citassent, ac Romanis Episcopis objecissent, quàm Græci, cùm de principatu in Florentino Concilio contendebant? Itaque Ruffinus non sic hunc Canonem invenit: sed sic interpretatus est, idest non bene. Ut illud in Canone 9. ejusdem Nicæni Concilii malè est interpretatus, quod ait de Clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed *ordinatione data*, sic enim interpretatus est χειροθετουμένους, cùm potius interpretari debuisset, facta manus impositione, non enim iterùm ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solùm accipiunt absolutionem, quæ fit per manus impositionem. Hactenùs Turrianus.

Sozomenus lib. 1. cap. 22. aliis visum est legem introducere, quæ juberet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi cum uxoribus, quas ante duxissent, quàm essent sacris initiati, neutiquam dormirent. At Paphnutius confessor illi legi contradixit, nuptiasque honorabiles, & consuetudinem virorum cum suis uxoribus continentiam vocavit, &cæt. atque ista quidem licèt conjugii expers suasit Paphnutius: cujus sententiam approbavit Concilium, & de hac re nullam legem tulit: sed eam in cujusque arbitrio, non in necessitate poni voluit. Sed hanc historiam, ut adulterinam tomo primo excussimus. Nec veritati consentaneum est, quod dicit Sozomenus, nullum à Patribus ea de re sancitum canonem, ob id quod non cogere vellet quemquam, sed relinquere cuique quod vellet facere, liberum: nam id necessariò scripta lege sanciendum erat, cùm scriptus Canon his contrarius militaret, quo personæ illæ fuerant definitæ, quibuscum clericis liceret habitare. Vide suprà in Apparatu 3. p. sub finem.

Paphnutius.

Quoniam in sexto Canone mentio habetur de Romana Ecclesia, nescio quonam pacto in mentem venire potuit aliquorum, quos tetra nubes odii sic excæcavit, ut palpent, quod dicitur in meridie, dicantque Romanam Ecclesiam à Nicæno Concilio privilegia, quibus potitur, esse sortitam. Qui hæc effutiit, fuit inter alios Theodorus Balsamon, qui tunc ait institutum esse Romanum Patriarchatum, atque tres alios: quo nihil insulsius dici potuit. *Ecclesiæ Romanæ privilegia*, ait Nicolaus Papa in epist. ad Michaelem Imperatorem, *Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & à sanctis universalibus Synodis celebrata, atque à cuncta jugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumque consistit, &c.* Scilicet primatus Ecclesiæ Romanæ supra cæteras totius orbis Ecclesias est de jure divino, à Christo institutus, divinitusque radicatus; nullo modo à Conciliis inventus.

Primatus Ro. Pontificis est juris divini.

Sed non cesso Eusebii calliditatem vehementiùs admirari, dum ipse retexens historiam de Nicæno Concilio, nihil prorsùs habet de Arrii, atque Arrianorum damnatione, nec quidquam meminit de datis literis adversus Arrium, & scripta ipsius: atque perinde, ac in magna Synodo, nihil prætereà gestum fuisset, quàm de Paschate obortam dirimere controversiam, lib. 3. de vita Constantini c. 20. scilicet ex illis fuit, qui ægrè damnationi Arrii subscripserunt, quod ejus opinionem probatam apud se haberent. Quod de isto Eusebio, fallor, ni perspicuè agnoscatur ex lib. 4. de Demonstratione Euangelica cap. 7. ubi licet multa gloriosa de Verbo Divino dicat, ostendit tamen Deum Patrem, quasi illo esset major, qui cum singulis gentibus Angelos in duces præficeret, meliùs egit cum populo Judæorum illi Christum, ac Verbum præficiendo, tanquam eminentissimum præsidem, qui nos sensim invitavit, traduxitque ad universi Conditorem Deum altissimum colendum. Quod mysterium docuit dicens: *Quandò dividebat Altissimus gentes, & dissemi-navit filios Adam, constituit terminos gentium juxta numerum Angelorum Dei, & facta est portio Domini populus ejus Jacob, funiculus hæreditatis ejus Israel.* Hæc siquidem erat Arrianorum Theologia in veteri Testamento, Verbum quasi Angelum à Deo missum magna quælibet operatum fuisse, donec tandem carnem assumeret pro salute hominum, atque adeò Israelitas verum Deum coluisse, quòd à potentiori genio regerentur.

Eusebii astus.

Deuter. 32.

De numero Canonum Nicæni Concilii, etiam est mul-

Numerus Canonum Nicænorũ. multiplex opinio. Græci omnes asserunt, & tuentur, Nicæni Concilii Canones viginti tantùm fuisse: idque Theodoreti libr. 1. cap. 8. & Ruffini libr. 1. cap. 6. ex his duos in duas alias partes dividentis, atque ita viginti duos Canones enumerantis, authoritate confirmant, adduntque post diligentem inquisitionem factam in Archiviis Alexandrinæ, Antiochenæ, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ (ut constat ex epistola, & Actis Synodi Carthaginensis sextæ) non plures, quàm viginti Canones repertos esse. Verius tamen est, plures, quàm viginti à Patribus Nicæni Concilii constitutos fuisse, eorumque nonnullos naufragium passos esse. Idque his rationibus evidenter ostendo. Primò non extat canon ille, qui, ut Eusebius libr. 3. de Vita Constantini, Athanasius in epist. de Synodo Arimin. testantur, unus ex præcipuis fuit, quo decretum est, ut Pascha nonnisi Dominico die celebraretur. Secundò, neque extat is Canon de bigamis ab Ordinibus arcendis constitutus, de quo S. Ambrosius epist. ad Vercell. Episcopum hæc ait: *Sed prius cognoscamus, non solùm hoc Apostolum de Episcopo, & Presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Nicæno tractatus addidiße: neque Clericum quemquam debere eße, qui secunda conjugia sortitus sit.* Tertiò, ubi, quæso, invenitur Canon de scripturis divinis, & authenticis, cujus sanctus Hieronymus epist. 3. meminit his verbis: *Sed quia hunc librum* (Judith) *Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computaße, acquievi postulationi vestræ.* Quartò S. Augustinus epistol. 118. allegat Canonem Nicænum, quo, ne duo Episcopi in eadem Ecclesia sedeant, sanctè, & piè cavetur. Concilio Carthaginensi III. can. 48. dicitur, à Patribus Nicæni Concilii constitutum fuisse, ut nonnisi à jejuno Sacrificium offeratur. A Concilio Carthaginensi VI. cap. 3. citatur ex Nicæno Canon de appellatione ad Apostolicam Sedem Episcopis concessa: quem, ante habitum Sardicense Concilium, statutum fuisse ex Theodoreto constat, qui de Juliano Romæ Athanasii causam cognoscente lib. cap. 4. hæc ait: *Ille Ecclesiæ Canonem secutus, & eos jussit Romam venire, & divinum Athanasium, qui pro seipso in judicio responderet, vocavit.* Hoc eodem Concilio Nicæno idem Canon à Patribus sancitus est, quo cautum fuit, ut res cognitæ in minori Synodo, in majori iterùm examinari, atque tractari possent: de quo Julius Papa epistol. ad Arrianos hæc ait: *Episcopi in magna Synodo Nicææ congregata, non sine DEI consilio permiserunt prioris Synodi acta in alia Synodo examinari.* Demùm in fine Concilii Chalcedonensis refert Atticus, in Nicæno Concilio canonem quemdam editum esse, quique ibidem cum annotationibus reperitur, ut formatarum literarum certa quædam scribendi forma, ac ratio determinaretur; quæ apud Episcopos tantùm Catholicos secreta retineretur, ne vulgatam formulam impostor aliquis hæreticus, vel schismaticus per fraudem confringens, se pro Catholico venditaret, & Catholicam communionem suffuraretur. Quæ fuerit ratio, & forma scribendi formatas, loco allegato patebit. Plures ergo Canones, quàm hìc reperiuntur, à sancta Synodo constitutos fuisse, ne quidem ipsi Græci, numeri Canonum vicenarii tenacissimi custodes, ac vindices negare possunt. Huc illud etiam pertinet, quod teste Sozomeno lib. 3. cap. 19. in fine, ex instituto hujus Concilii, ad Hymnum glorificationis hunc, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, quem Apostoli instituerant, hæc quæ sequuntur, *Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum*, addita fuerint: ideò, quòd Arriani blasphemantes dicerent Filium à Patre in tempore factum, & fuisse tempus, quandò non erat.

Adde istis in Concilio Nicæno statutum fuisse, ut sublatis Olympiadibus, à primordio Christianæ libertatis annorum computatio inciperet, apud Ciaconium in *Isagoge* in vitas Pontificum. Item actum fuisse de veritate Corporis Christi in eucharistia, ac de transubstantiatione. Quod arbitratur Claudius de Sainctes Ebroicensis episcopus in libro de rebus controversis Eucharistiæ septima repetitione cap. 1. vehementesque habitas fuisse de iis disputationes in primis Conciliis. Horum, inquit, si extarent acta, ac monimenta omnia, omni fortassis labore levaremur. Sed quoniam ita Deo visum est, ut in sudore vultus nostri vescamur pane nostro, commendemus illi animas nostras, studia, & operas, &c. polliceturque ex his se fragmenta non pœnitenda citaturum lib. 2. qui est tomus illius secundus adhuc prælum expectans. Quare videtur plures canones Nicenos, periisse in confusione illa rerum Ecclesiasticarum per Arrianos, quos etiam testatur D. Athanasius in Epist. ad Marcum, conquisitos eos canones per totum Orientem, concremasse, adeò, ut nullibi tota Ægypti exemplaria horum reperiantur, salvi tamen illi evaserunt, quos minus apertè suæ causæ nocere putaverunt. *Eucharistia.*

Verum illi, qui plures Canones desiderat hujus Synodi, eos ex epistola prima Julii Pontificis suppeditamus, ne labori nostro in re tanta parcere videamur, lectorisque aviditatem frustrari. Nec enim arbitrandum, Summos Pontifices epistolas non scripsisse, quandoquidem & ipsi Apostoli plures scripserunt, sicut D. Petrus, D. Paulus, D. Joannes, D. Jacobus.

Ex Epistola 1. Julii Papæ ad Orientales.

TAles insidiatores spiritu prævidentes sancti Patres in Nicæa congregati, leges statuerunt, quas nos Canones appellamus, ne facilè probi ab improbis damnarentur, ex quibus nonnullas sententias his inseri judicavimus, ut tantorum Patrum authoritate, nostra roboraretur epistola, atque omnes Orientales, sive reliquarum partium Episcopi hæc audientes, in tantam foveam non incidant, ne damnationem à Patribus decretam percipiant. Sequuntur enim hæc ex prædicto Concilio Nicæno capitula, idest, 18. 19. 21. 23. 26. 27. 28. 33. 41. & 5. 7. & 8. 9. ac 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 3. 66.

2. Ut omnes Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellent sedem, atque ad matrem confugiant, ut ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur. Cujus dispositionis omnes majores Ecclesiasticas causas, & Episcoporum judicia, antiqua Apostolorum, eorumque successorum, atque canonum authoritas reservavit: Quoniam culpantur Episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm sedis ejusdem Papæ fieri placuerit. *Canones Nicæni Julio Papa.*

3. Placuit, ut accusatus, & judicatus à Comprovincialibus in aliqua causa Episcopus, licenter appellet, & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos, ejus retractari negotium procuret. Et dùm iterato judicio Pontifex causam suam audit, nullus alius in ejus locum ponatur, aut ordinetur Episcopus: quoniam quamquam à comprovincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen definiri, inconsulto Romano Pontifice, permissum est, cùm B. Petro Apostolo, & non ab alio, quàm ab ipso dictum sit Domino: *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cęlis, & quęcunque solveris super terram, erunt soluta & in cœlis.* *Romanus Pontifex.*

4. Si quis putaverit à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem Diœceseos, aut penes universalis Apostolicæ Ecclesiæ Papam judicetur.

5. Accusatores, & accusationes, quas leges sæculi non adsciscunt, & nos unanimiter submovemus. Nec fiat in districta probatione impietas, cùm recta sit judicii in electione sententia.

6. Nullus Episcopus alterius parochianum retinere præsumat, aut ordinare absque Episcopi voluntate, vel judicare, salva tamen in omnibus Apostolica authoritate: quia sicut irrita erit ejus ordinatio, ita & dijudicatio: quoniam censemus nullum alterius judicis, nisi *Ordo judiciorum Ecclesiasticorum.*

nisi sui sententia teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare ullatenus poterit.

7. Si quis erga Episcopum, vel actores Ecclesiæ, se proprium habere crediderit negotium, non priùs adeat judices, quàm ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti, ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit, communione privetur.

8. Nemo Pontificum deinceps Episcopum suis rebus expoliatum, aut à sede pulsum, excommunicare, aut judicare præsumat: quia non est privilegium, quo possit spoliari jam nudatus.

9. Pari tenore decernimus, non credi accusatori, qui absente adversario causam suggerit ante utriusque partis discussionem. Nec accusatores, nec testes suscipi, qui non sunt idonei.

10. Placuit, ut si accusatus, vel damnatus Episcopus appellavit Romanum Pontificem, id statuendum, quod ipse justè censuerit. Et omnes, qui adversus Patres armantur, infames esse censemus, neque eos, qui cum inimicis morantur, ad accusationem, vel testimonium recipiendos.

11. Placuit, ut semper in accusatione clericorum, primò persona, fides, vita, & conversatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis precedere debet, quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omninò est credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectæ conversationis vitam ducunt: quoniam tales, & facilè indifferenter lacerant, & criminantur rectè, & piè viventes. Ideò suspicio eorum discutienda est primò, & corrigenda.

Verum est, hanc Julii epistolam ut spuriam rejici ab hæreticis hodiernis. David Blondellus unus ex Calvini catulis multis latratibus eam exagitat. Quæ vocantur à Julio antiqua statuta, ipse insanientis cerebri vocat figmenta. Phrasim epistolæ ineptissimam ait, & qui eam Julio supposuit, veritate historiæ neglecta, quidquid in buccam venit, evomuisse veriùs, quàm elocutum, denique mendacissimis placitis conspersam fuisse. Quæ omnia in odium Ecclesiæ Romanæ effutit Sycophanta mordacissimus: sicut & Arriani eodem acti odio, acta plura Concilii suppresserunt, cùm rebus potirentur, quæ causa est, cur sit hodiè facilius ea negare, quæ revocantur in dubium, quàm eadem probare.

Denique cùm finem imponebamus huic Synodo, venit nobis in manus Gelasii Cyziceni commentarius actorum Nicæni Concilii Roberto Balforeo Scoto interprete, qui Author vixit circa annum Domini 476. de quo mentionem fecimus ab initio. Ex quo hæc adhuc addenda esse judicavimus. Ex libro 2. cap. 12.

Sancta, & magna, & generalis Synodus Sanctorum Patrum Nicææ congregatorum, per beatum, & sanctum Hosium Episcopum civitatis Cordubæ in Hispania, tenentem locum Episcopi Romani, cum prædictis ejusdem sedis Presbyteris, altero ipsum interpretante, dixit: Divinitas non est una persona, ut Judæi existimant, sed tres personæ verè subsistentes, non solo nomine, & hoc pluribus testimoniis in veteri, & novo Testamento prædicatur. Vetus quidem magis corporeo adhuc modo differens, Verbum quasi loquens exhibuit: Novum autem, Verbum Deum esse demonstravit, juxta illud, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, & personam perfectam ex perfecta. Deus enim est, non pars, Filius, sed perfectus, sicut & Pater: ejusdem essentiæ cujus & qui eum ineffabili modo genuit Pater, & Filius, simul subsistit Spiritus sanctus ejusdem essentiæ, & ejusdem potestatis, cujus Pater, & Filius. Unum igitur consilium, unum regnum, unam voluntatem, unam dominationem in res omnes creatas: tàm quæ visu, quàm quæ mente, & intelligentia percipiuntur. Unam Divinitatem, & eandem essentiam confiteri nos oportet, Patris, & Filii, & Spiritus sancti: non prædicantes confusionem, aut divisionem personarum ineffabilis, & beatæ illius Trinitatis: sed semper verè Patrem veri Filii, semper existentem, & Filium, verè Filium veri Patris, semper existentem, ac subsistentem, & verè etiam Spiritum sanctum, semper existentem quoque, & subsistentem: Trinitatem individuam, ineffabilem, quæ neque animo concipi, neque satis exprimi sermone potest: unam Divinitatem, & eandem ejus essentiam credimus, & confitemur secundum sanctam illam jam olim à Domino per sanctos ejus Apostolos, & antiquos sanctos Patres nostros, qui illam Apostolorum fidem illibatam conservarunt, nobis ab initio traditam fidei veram dogmatum integritatem, parati ex sancti Spiritus arbitrio, per plurima divinarum Scripturarum testimonia demonstrare hæc ita se habere.

Item ex lib. 3. cap. 31. ejusdem Gelasii.

Canones Nicæni ex Gelasio Cyziceno.

De his, qui dicunt non oportere Christianos laborare.

I. QUoniam aliqui nolentes laborare, sed curiosi esse, malè interpretantur sacras Domini voces dicentis: *Ne sitis solliciti animæ vestræ, quid manducetis*. Perinde ac si verbis ipsis adhærentes non oporteret Christianos terram colere, & laborare: Demonstrandum est, non sic dixisse Dominum: possumus enim laborare, & securi esse, scientes, & credentes, quòd operum nostrorum incrementum, & fructus ipse Dominus dat, qui dixit: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & surgat nocte, & die, & semen germinat, & assurgit, & non novit ipse*. *Marc. 4. 26.* *ibid.*

De Clericis sacri Ordinis.

II. CLerici sacri ordinis cœlestium typi, & imagines esse debent: Episcopus quidem debet obtinere locum tanquam caput post illum Ecclesiæ, quam recepit: Presbyter tenere debet sedem, & locum Seraphicum: Diaconus verò Cherubicum: Minister verò his ministrare debet.

Quod non oportet laicos in suggestum ascendere.

III. NOn licet laicis in suggestum ascendere, præter eos, qui legere, aut canere ex libris debent.

De sancto Baptismate.

IV. BAptisma nostrum non oculis corporis considerandum est, sed mentis. Aquam vides, considera virtutem Dei in aquis absconditam. In sancto enim Spiritu, & igne baptizari nos docet Euangelium. In fide enim baptizantis, & fide baptizati per sacram invocationem plenas sanctificatione Spiritus, & ignis divini aquas considera; *Ipse enim*, inquit, *baptizavit vos Spiritu sancto, & igne*. Descendit itaque qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius servituti corruptionis. Et ascendit liberatus ab hac servitute, & peccato, factus filius Dei, & hæres gratia ipsius factus, cohæres autem Christi indutus ipsum Christum, sicut scriptum est: *Quicunque in Christum baptizati estis, Christum induistis*. *Matth. 3. vers. 11. Luc. 3. 1. hic profu. C. M. P. S.*

De divina mensa, & de eo, quod in ipsa est, mysterio Corporis, & Sanguinis Christi.

V. ITerum etiam hic in divina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem, & poculum: sed attollentes mentem fide intelligamus situm in sacra illa mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi incruente à Sacerdotibus immolatum: & pretiosum ipsius Corpus, & Sanguinem verè sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola. Propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, ut sciamus, quod non satietati, sed sanctimoniæ sumimus.

A

De resurrectione à mortuis.

VI. NOn simpliciter Dominus suam ipsius carnem pro nobis passioni, & morti tradidit, sed ut nostram salutem procuraret, cùm liber esset à morte, ut sermo superiùs demonstravit. Clamat Propheta quasi ex persona ipsius, prædicens futurum ejus
Psal.87.5. secundum carnem OEconomiæ mysterium: *factus sum*, inquit, *quasi homo sine adjutorio, inter mortuos liber*. Quis autem liber à morte, nisi Deus? sed juxta priùs ostensas demonstrationes incarnatus propter hominum dilectionem, factus quasi homo sine adjutorio, humilians suam ipsius carnem usque ad mortem, mortem autem crucis, quæ & resurrexisse prædicatur, ut postquam nos immortales fecerit per primitias nostras, resurrectionis spem nobis etiam desperatis suppeditaret, ut non ampliùs obnoxii simus morti æternæ: sed liberi, quemadmodum & primitiæ nostræ
1. Cor.15. Christus, ut inquit Beatus Apostolus Paulus, *Primitiæ Christus: deinde hi, qui sunt Christi in adventu ipsius*. Et ipsum Salvatorem hunc Dominum nostrum Jesum Christum, Dei, & Patris Filium unigenitum expectare nos in Cœlis, cum nostra corpora ex sepulchris ex-
Phil. 3.20. citaverit, testatur dicens: *Conversatio nostra in Cœlis est, unde & Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*. Sic enim oportet corpus nostrum clarificari, sicut & Corpus Domini, ut malitiam, & eas, quæ nunc sunt passiones, suscipere nequeat, liberum à morte, & peccato, sanctum, ut in novitate vitæ cum ipso possimus ambulare in cœlesti lumine, semper cum ipso Christo regnantes. In hac enim spe sanctum baptisma percepimus, & salutarem Sanctorum ejus membrorum participationem suscepimus, hæc Ecclesiæ Catholicæ dogmata sunt.

Quod una est Ecclesia Dei.

VII. UNa est Ecclesia in Cœlo, eadem & in terra, & in hac requiescit Spiritus sanctus. Hæreses autem, quæ extra hanc sunt, quas habent homines, non sunt doctrinæ Salvatoris nostri, neque Apostolorum, sed Satanæ, & Patris eorum Diaboli. Quæ autem sunt hæreses Judæorum, & Græcorum, alio docent modo, ut veram vitam hominibus auferant.

De providentia Dei, & de Mundo.

Sic habet C. M. P. St. VIII. MInor mundus per providentiam factus est, prævidit enim peccaturum esse hominem, idcirco novos Cœlos, & novam terram speramus, juxta sacras litteras, apparente nobis præsentia, & regno magni Dei, & Salvatoris Jesu Christi, & tunc (ut
Dan. 18. ait Daniel) *Percipient sancti regnum Altissimi*, & erit terra pura, sancta terra viventium, & non mortuorum.
Ps. 26. v. 12. Matt.5. Quam oculis fidei prævidens David clamat: *Credo videre bona Domini in terra viventium*, terra mansuetorum, & humilium; *Beati*, inquit, *mites, quoniam ipsi possidebunt terram*. Et propheta: *Et calcabunt ipsam*, ait, *pedes mansuetorum, & humilium*. Has ex elaboratis à sanctis nostris Patribus constitutionibus Ecclesiasticis, paucas ex multis hoc commentario descripsimus. Ediderunt autem & Ecclesiasticos Canones viginti in Nicæno Synodo, &c.

CANONES ARABICI LXXX.

ILlos præterimus ut suppositios. Quod nobis magis persuadet Lectio 36. Canonis, qui plus statuit de Patriarcha Alexandrino, quàm statutum fuisse narratur in Epistola Concilii ad Ecclesias Ægypti, quæ data est in 2. parte inter epistolas.

APPENDIX
CONCILII NICÆNI,
seu Concilium Sardicense,

IN THRACIA SUB JULIO Pontifice, præsidentibus ejus Legatis Hosio Episcopo cum Archidamo, & Philoxeno Presbyteris, contra Arrianos tempore Constantii, & Constantis Imperatorum anno Christi 347.

B

QUi partem Arrii fovebant Episcopi, cùm deberent Concilii Nicæni Symbolo, ac fidei acquiescere, contra suadente diabolo omnem lapidem moverunt, ut fidem illam Catholicam everterent, ac variis artibus conciliato sibi Constantii Imperatoris in Oriente animo, quem per perversos Sacerdotes in suam perfidiam traxerunt, sub ejus authoritate, præsidio, favore, ac auxilio persequutionem gravissimam in Catholicos moverunt. Ut tunc magni Anthonii in Ægypto Monachi divinatio exitum sortiretur, de quo narrat Nicephorus Eccl. Hist. lib. 10. c. 48. quod priusquam sub Constantio Arriani Ecclesiis regendis in Oriente primas tenerent, in somnis sibi videre visus est equos multos cum impetu in sanctius sacrarium inferri, atque ibi salientes, calcibusque se petentes, sacram evertere mensam: Cumque evigilasset, exposuit futurum, ut adulterinorum, monstruosorumque dogmatum confusio Ecclesiam Dei occuparet, & alienæ doctrinæ assertorum insultus sacram pessundarent mensam, omniaque in templo Dei everterent. Maximè autem in D. Athanasium Alexandriæ Episcopum vim omnem concitaverunt, ut acerrimum fidei Nicænæ, ac Catholicæ defensorem. Varia celebrantur Concilia ex utraque parte, quibus malum non imminuitur. Varias scribit litteras Julius Summus Pontifex Romanus ad hos Episcopos, vocat ad Romana Concilia, sed nihil proficit, ait Sozomenus lib. 3. cap. 9. Id fiebat sub auspiciis Constantii, qui primam Synodum evertere conabatur. Cùm autem hæc resciviset ejus Frater Constans Occidentis Imperator, fratri suo bellum litteris minatus est, nisi rectam fidem labefactare desineret; visum est ergo Imperatoribus, ut Sardicæ, seu Triaditræ Episcopi convenirent, & de iis, quæ Nicææ decreta erant, disceptarent. Congregati ergo sunt trecenti quadraginta, & unus Episcopi. Quòd autem Julius Papa hanc Synodum etiam pro sua authoritate congregaverit, palam fit ex eo, quod ait Socrates lib. 3. cap. 16. quosdam Episcopos ad hoc Concilium non venisse propter corporis infirmitatem, alios verò causatos angustiam temporis à Julio præstituti. Quod argumentum est, Julium Pontificem hanc Synodum indixisse, licèt Imperatores ad coadunandos facilius tot Episcopos, simul eos convocaverint, ut ex hoc hæretici primatum nullo jure possint attribuere in res Ecclesiasticas sæculari potestati. Præterquam quod cùm inveniantur Hosius Episcopus Cordubensis in Hispania, ac Presbyteri Julii Archidamus, & Philoxenus primi subscripsisse, ut infrà patebit, nec id aliter fieri potuerit, nisi sub nomine ipsius Julii Romani Pontificis, argumento quoque necessario deducitur ipsum eidem præfuisse.

Somni S. Antonii de Arrianis.

C

D

Occasio Concilii.

E

In hoc autem Concilio quid gestum, quid decretum patere potest partim ex epistola ejusdem Concilii ad omnes Episcopos, quam hic integram subjungimus ex Theodoreto, partim ex ejusdem Concilii Canonibus; quibus adjungemus ea, quæ ex hoc Concilio consequuta *l.2.hist.*

ta

ta sunt, ut sic ejus notitia dimensior, & amplior detur: nec enim satis intelligi possunt Concilia, nisi cum ejus decretis, & Canonibus aliquid etiam ex historia excerptum admisceatur. Hoc ante omnia annotato, quòd mendax est inscriptio editioni Conciliorum Surii ab incerto authore præfixa. *Anno sexto Constantii Imperatoris, Leontio, & Salustio Consulibus, æra 381. Sardicensis Synodus congregata est*: Nam Socrates l. 2. cap. 15. sic habet. *Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Ruffino, & Eusebio Consulibus, Concilium Sardicense coactum est*: Hoc idem affirmat Sozomenus lib. 3. cap. 11. in fine. Unde constare potest anno Christi 347. Julii Pontificis undecimo Synodum hanc celebratam fuisse, qua de re Baronius ad eumdem annum 347. Nam in his, quæ sunt Chronologiæ, multum nolumus immorari, cùm authorem nanciscimur, qui se in iis difficultatibus attentiorem præbuit.

oriæ ... ſſitas

Probè autem tuetur istud Concilium jura Romani Pontificis, quod ea tunc Eusebiani, sicut est mos hæreticorum, omnium interturbare conarentur. Vocatique sunt aliquandò ejus Canones, Nicæni, quòd in Nicænis quasi virtute continerentur. Qua parte & Symbolum Constantinopol. dici solet Nicænum, ut advertit Christianus Lupus in notis, & Scholiis. Licèt plures ut Concilium speciale, & à cæteris distinctum admittant, in quo nihil absurdi, aut magnopere improbandi admittunt. Sicut nec illi, qui primam, aut secundam illius versionem, cùm plures sint, sequuntur.

aliud ... lium, ... icæn.

Epistola Synodi Sardicensis.

SAncta Synodus per Dei gratiam Sardicæ congregata, ab urbe Roma, Hispania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Mœsia, Dacia, Dardania, Dacia altera, Macedonia, Thessalia, Achaja, Epiris, Thracia, Rhodope, Asia, Caria, Bithynia, Hellesponto, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Ponto, Phrygia altera, Cilicia, Pamphylia, Lydia, Insulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæstina, Arabia, omnibus ubique Episcopis, & comministris Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, dilectis fratribus in Domino salutem.

Multa quidem, & frequenter ausi sunt Arriani hæretici adversus servos Dei, qui rectam fidem custodiunt. Adultera enim supposita doctrina, Orthodoxos expellere tentarunt. In tantum autem exurrexerunt contra fidem, ut religiosissimorum Imperatorum aures non lateret. Itaque Dei adjuvante gratia, iidem Imperatores religiosissimi ex diversis nos provinciis, & civitatibus congregarunt, & sanctam hanc Synodum in Sardicensium urbe celebrari permiserunt, ut omnis dissensio amputetur, pravaque doctrina penitus rejecta, pietas in Christum sola apud omnes conservetur. Venerunt enim Episcopi ab Oriente, eorumdem religiosissimorum Principum impulsu, maximè ob ea, quæ frequenter jactabant de dilectissimis fratribus, & consacerdotibus nostris, Athanasio Episcopo Alexandriæ, & Marcello Episcopo Ancyræ, Galatiæ, & Asclepa Gazæ. Nam ad vos etiam fortasse illorum calumniæ pervenerunt, & fortasse aures vestras commovere tentarunt, ut adversus innocentes credatis, quæ dicunt, & sceleratæ hæresis suæ suspicionem tegant. Sed non diutius hæc illis facere permissum est. Est enim gubernator Ecclesiarum Dominus, qui pro his, & pro nobis omnibus mortem sustinuit, & per seipsum ascensum in Cœlos nobis omnibus tribuit. Olim ergo cùm scripsissent Eusebius, Maris, Theodorus, Theognis, Ursacius, Valens, Menophantus, & Stephanus, Julio consacerdoti nostro, Ecclesiæ Romanæ Episcopo, adversus prædictos Coepiscopos nostros, Athanasium, inquam, Episcopum Alexandriæ, & Marcellum Episcopum Ancyræ, Galatiæ, & Asclepam Gazæ: scripserunt, & aliarum partium Episcopi, Athanasii

A consacerdotis nostri testificantes innocentiam, & quæ ab Eusebio acta fuerant, meras esse calumnias, & mendacia. Et quamquam, vel eo maximè, quòd à Julio consacerdote nostro vocati non venerunt, & ex iis, quæ ab eodem Julio Episcopo scripta sunt, liquidò patuit horum falsa criminatio. Venissent enim prorsùs, si quam in iis, quæ fecerant, quæque adversus Coepiscopos nostros egerant, fiduciam habuissent. Attamen ex iis etiam, quæ in hac sancta, & magna Synodo egerunt, manifestiora fraudis suæ commenta prodiderunt. Nam cùm Sardicam venissent, viderentque fratres nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam, & alios, in judicium venire timuerunt, & non semel, neque iterùm, sed sæpiùs vocati invitationi non paruerunt: tam-

B etsi congregati Episcopi omnes, in primisque venerandæ senectæ Osius, qui & propter ætatem, & propter fidei confessionem, & propter tantos labores, omni reverentia, & honore dignus erat, illos expectarent, hortarenturque, ut venirent ad judicium, ut ea, quæ de absentibus Coepiscopis dixerant, vel contra eos scripserant, præsentes possent convincere. Sed vocati, ut diximus, non venerunt, suam hoc ipso calumniam ostendentes, fraudulentamque molitionem, & insidias tergiversatione sua quodammodò proclamantes. Nam qui dictis suis confidunt, ea coram asseverare non recusant: Cùm autem venire ausi non sint, nemini obscurum est, ut credimus, si quid illi rursum nocere velint, eos, cùm adversus consacerdotes nostros probare nihil possint, obtrectare quidem absentibus, sed vitare præsentes.

C Fugerunt enim, dilectissimi fratres, non solùm propter calumniam, qua nos appetiverunt, verum etiam quia ibi præsto esse videbant, qui ipsos de variis criminibus accusarent. Ferrum enim, & vincula proferebantur, & homines ab exilio reversi, & ab iis, qui adhuc in exilio detinebantur, missi aderant comministri, propinqui etiam, & amici eorum, qui per istos fuerant interempti: & quod caput est, præsto erant Episcopi, quorum alius ferrum, & catenas ostendebat, quas istorum opera gestarat, alii mortem ex eorum calumnia intentatam testabantur. Nam eo usque processerunt amentiæ, ut etiam Episcopum necare aggressi sint, necassentque omninò, nisi ex eorum manibus elapsus esset. Denique excessit collega noster beatus Theodulus fugiens ipsorum calumniæ infestationem: ex eorum

Arrianorum acta crudelia.

D enim falsa insimulatione jussus fuerat interfici. Alii autem gladiorum plagas ostendebant; alii se fame ab iis excruciatos querebantur. Et hæc non ignobiles viri testificabantur; sed integræ Ecclesiæ, à quibus legati, qui venerant, milites docebant gladiis cinctos, turbas cum fustibus, judicum minas, falsarum litterarum suppositiones. Lectæ enim sunt litteræ à Theognide confictæ contra collegas nostros Athanasium, Marcellum, & Asclepam, ut Imperatores adversus illos concitaret: Et has litteras, qui Theognidis diaconi tunc erant, convicere. Ad hæc virginum denudationes, incendia Ecclesiarum, carceres comministrorum: neque ob aliam causam hæc omnia, quàm propter infandam hæresim Arrianorum: illorum enim communionem qui recusabant, ista perpeti cogeban-

E tur. Hæc igitur illi considerantes, in arcto habebant, quid caperent consilii. Nam cùm erubescerent ob ea, quæ commiserant, eo quòd ampliùs occultari non poterant, Sardicam venerunt, ut adventu suo suspicionem, quasi nihil deliquissent, excludere viderentur. At cum eos ibi accusatores viderent, quos ipsi falsò insimularant, & quos calamitatibus afflixerant, & in oculis essent documenta probationum, venire vocati noluerunt. Maximè cùm collegæ nostri Athanasius, Marcellus, & Asclepas magna fiducia judicium implorarent, & illos provocarent, spònderentque, se non solùm eorum calumniam refutaturos, sed omnia etiam, quæ adversus Ecclesias admiserant, patefacturos.

At illi tanto conscientiæ terrore perculsi sunt, ut in fugam se dederint, & calumniam suam fugiendo pro-

diderint, & quæ peccarant repentino discessu, confessi sint. Et quamquam non solùm ex prioribus, sed ex his etiam illorum malitia, & falsitas innotuit: tamen ne ex fuga sua novi facinoris alicujus ansam arriperent, consultum duximus scenicos illorum actus ad veritatis normam expendere. Quod facere aggressi, ex gestis comperimus, ipsos Sycophantas esse, & meras insidias nostris Coepiscopis struxisse. Arsenius enim ille, quem ab Athanasio interfectum dicebant, vivit etiamnùm, & in vivis censetur: & ex hoc uno cætera, quæ de aliis vulgarunt, vana esse apparet. De poculo autem, quod confractum ajebant à Macario Presbytero Athan. testati sunt, qui ab Alexandria, & Mareote, aliisque locis venerant, tale factum nihil esse. Sed & ex Ægypti Episcoporum literis ad Julium consacerdotem nostrum abundè confirmatum est, ne suspicionem quidem ibi ejus rei fuisse. Quin & acta, quæ contra illum habere se ajunt, unius partis studio confecta fuisse constat. Et tamen in his ipsis actis interrogati fuere gentiles, & Catechumeni, & ex Catechumenis unus, cùm interrogaretur, respondit intùs se fuisse, quandò Macarius eò supervenit: alter interrogatus dixit Ischyram, quem jactabant tunc temporis ægrotum in cellula jacuisse: ut ex eo appareat, nullum omninò celebratum mysterium fuisse, quòd intùs erant Catechumeni, & ex morte decumbens Ischyras non aderat. Nam & Ischyras ipse, imò nequissimus, qui mentitus fuerat, cùm diceret, Athanasium librum quemdam de divinis scripturis exussisse, idem se convictum fassus est ægrotasse, & decubuisse, cùm adfuit Macarius, ut hinc etiam liqueat Sicophantam fuisse. Denique Sicophantiæ istius premium Ischyræ honorem Episcopatus dedere, homini, qui ne Presbyter quidem fuit. Venientes enim ad Concilium duo Presbyteri, qui cum Meletio tunc fuerant, & postea à beatæ memoriæ Alexandro Episcopo Alexandriæ suscepti, cum Athanasio nunc agunt, testati sunt, neque unquam Meletii Presbyterum hunc fuisse, neque apud Mareotem Ecclesiam, aut ministrum ullum habuisse Meletium. Et tamen hunc, qui Presbyter non esset, velut Episcopum secum adduxerunt, ut hoc nomine videantur auditores in sua Sycophantia percellere. Lectus etiam est liber Consacerdotis nostri Marcelli, in eoque deprehensa Eusebii, & sodalium exquisita malitia. Quæ enim Marcellus velut quærendo posuerat, ea tanquam assereraret, calumniati sunt. Quare lecta sunt, quæ sequebantur, quæque antecedebant quæstionem, & recta fides ejus inventa est. Neque enim ex sancta Maria, sicut ipsi affirmarunt, initium Deo verbo dedit: neque finem regnum ejus habere; sed sine principio, ac sine fine esse scripsit. Sed & Asclepas quoque comminister noster acta protulit Antiochiæ confecta præsentibus adversariis, & Eusebio Cæsariensi; atque ex judicum Episcoporum sententiis innocentiam suam comprobavit. Meritò igitur, fratres dilectissimi, sæpiùs acciti non paruerunt, & meritò fugerunt. Nam stimulis acti conscientiæ, suas ipsi calumnias fuga confirmarunt, & credi de se illa fecerunt, quæ præsentes accusatores dicebant, & reipsa ostendebant.

Fuga Arrianorum ex Sardica.

Accusationes falsæ contra Catholicos.

Ad hæc insuper omnia, depositos ob Arrii hæresim, & ejectos non solùm susceperunt, sed ad majores etiam gradus evexerunt, Presbyteros nimirum creantes ex Diaconis, & Episcopos ex Presbyteris, non alio consilio, quàm ut impiam doctrinam latiùs spargerent, ac propagarent, & sinceram fidem labefactarent. Horum porro duces, ac Principes post Eusebium nunc sunt Theodorus ab Heraclea, Narcissus à Neroniade, Stephanus ab Antiochia, Georgius à Laodicea, Acacius à Cæsarea Palæstinæ, Menophantus ab Ephesio Asiæ, Ursacius à Singiduno Mœsiæ, Valens à Mursa Pannoniæ. Hi etenim eos, qui unà cum ipsis venerunt ab Oriente, nec sanctam Synodum ingredi permisere, nec omninò ad Dei Ecclesiam accedere. Et cùm Sardicam venirent, Synodos inter se per loca privatas egerunt, pactique sunt, minis interpositis, se ubi Sardicam pervenirent, neque ad judicium prorsus accessuros, neque in unum cum sancta, & magna Synodo coituros: sed simul ac urbem ingressi, adventus sui fidem purgationis suæ gratia fecissent, inde se fuga subducturos. Quæ quidem rescire nobis licuit ex comministris nostris Macario à Palæstina, & Asterio ab Arabia, qui unà cum ipsis venerunt, sed ab eorum perfidia recesserunt. Hi enim venientes ad sanctam Synodum, vim, quam passi fuerant, conquesti sunt, rectèque ab eis nihil agi affirmarunt. Hoc simul adjicientes, ibi multos esse rectæ fidei cultores, qui huc ab ipsis venire propositis interminationibus prohiberentur; atque hac de causa sedulò curasse, ut una in domo diversarentur omnes, neque ut seorsim, vel tantillum agerent, permisisse.

In castris hæret. citò proficitur.

Quia igitur conticescere non oportebat, nec inultas relinquere calumnias, vincula, cædes, vulnera, falsò confictas epistolas, verberationes, nudationes virginum, exilia, Ecclesiarum eversiones, incendia, translationes à minoribus parœciis ad majores, & ante omnia excitatam denuò per istos contra rectam fidem Arrianam hæresim, propterea charissimos quidem fratres, & Coepiscopos nostros, Athanasium Alexandriæ, Marcellum Ancyræ Galatiæ, Asclepam Gazæ, & eos, qui cum illis Domino ministrant, innocentes, & puros pronunciavimus, litteris ad singulorum parœcias datis, ut Episcopi sui innocentiam Ecclesiæ cujusque populus agnoscat, & hunc unum habeat, & expectet Episcopum: illos verò, qui luporum instar illorum Ecclesias invaserunt, Gregorium Alexandriæ, Basilium Ancyræ, & Quintianum Gazæ, nec Episcopos nominet quisquam, nec Christianos, nullamque omninò cum eis communionem habeat, nec litteras ad illos det, nec ab illis accipiat. Theodorum autem ab Heraclea Europæ, & Narcissum à Neroniade Ciliciæ, Acacium à Cæsarea Palæstinæ, & Stephanum ab Antiochia, & Ursacium à Singiduno Mœsiæ, & Valentem à Mursis Pannoniæ, & Menophantum ab Ephesio, & Georgium à Laodicea, & si is præ motu ab Oriente non venit; sed tamen quia à beatæ memoriæ Alexandro Alexandriæ Episcopo dejectus est, & quod ipse cum cæteris Arrii furorem sit amplexus, & propter objecta crimina, hos omnes communi calculo dejecit sancta Synodus de Episcopatus gradu: & judicavimus illos non solùm Episcopos non esse, sed ne communionem quidem cum fidelibus habere. Separantes enim Filium à substantia, ac divinitate Patris, & alienantes Verbum à Patre, separari ab Ecclesia Catholica convenit, & alienos esse à nomine Christiano. Sint igitur nobis anathema, eò quòd adulteraverunt verbum veritatis. Apostolicum enim præceptum est, *Si quis vobis evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit*. Cum his ne quisquam communicet, præcipite; nulla est enim communicatio luci ad tenebras. Hos omnes procul ablegate: nulla enim participatio Christo ad Belial. Et cavete, carissimi, ut neque scribatis ad eos, neque eorum accipiatis litteras. Curate etiam, dilectissimi fratres, & Consacerdotes, ut, tanquam spiritu præsentes, Synodo nostro consentiatis, & vestra subscriptione pariter decernatis, ut ab omnibus ubique gentium Coepiscopis nostris concordia servetur.

Gal.

Exco[…] nicat[…] Arri[…]

Defi[…] fidei

Abdicamus porrò ab Ecclesia Catholica, & exterminamus eos, qui affirmant, Christum esse Deum, sed verum Deum non esse: genitum esse, simul & ingenitum. Sic enim se intelligere genitum profitentur, quia sic dixerunt; Quod est, genitum est: & quia cùm Christus ante sæcula sit, principium ei tribuunt, atque finem, qui non in tempore, sed ante omne tempus generationem habet. Nuper etiam viperæ duæ ex aspide Arriana prodiere, Valens, & Ursacius, qui gloriantur, & non dubitant, se dicere Christianos, qui & Verbum, & Spiritum crucifixum, & vulneratum, & mortuum esse, & resurrexisse, quodque hæreticorum cohors con-

contendit, diversas esse hypostases Patris, & Filii, & Spiritus sancti pronunciant, & eas separatas esse. Nos autem hanc percepimus, & didicimus, & hanc habemus catholicam traditionem, & fidem atque confessionem, unam esse hypostasim, quam ipsi hæretici usiam vocant, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et si quærant, quæ sit Filii hypostasis, profitemur eam esse, quam & Patris solam esse in confesso est. Neque, inquam, Patrem sine Filio, neque Filium sine Patre fuisse, nec esse posse, quod est Verbum sine Spiritu. Absurdissimum namque est dicere aliquandò Patrem non fuisse Patrem: & Patrem sine Filio neque nominari, neque esse posse, ipse Filius testatur, *Ego in Patre, & Pater in me, & ego, & Pater unum sumus*. Nullus nostrum negat genitum, sed genitum ante omnia, quæ visibilia, & invisibliia nuncupantur, factorem, & opificem Archangelorum, & Angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ita dicit, *Omnium artifex sapientia docuit me*, &, *omnia per ipsum facta sunt*. Nam semper esse non poterat, si sumpsit exordium: jam quod semper est Verbum, initium non habet: Deus autem numquam terminum admittit. Non dicimus Patrem Filium esse, nec rursus Filium Patrem esse: sed Pater Filii Pater est, & Filius Patris est Filius. Confitemur virtutem Patris esse Filium. Confitemur Verbum Dei Patris esse, præter quod aliud non est: & Verbum verum Deum, & sapientiam, & virtutem, verumque Filium affirmamus. Sed non sicut cæteri Filii appellantur, ita Filium dicimus: quia illi aut per hunc regenerationis gratia Dei sunt, aut eo quòd digni fiant, Filii nominantur, non autem ob unam substantiam, quæ est Patris, & Filii. Confitemur item, & unigenitum, & primogenitum: sed unigenitum Verbum quod semper fuit, & est in Patre: primogenitum autem propter naturam humanam. Differt tamen à communi creatura, quia est etiam primogenitus ex mortuis. Confitemur Deum esse: confitemur unam Patris, & Filii divinitatem. Nec quisquam negat Patrem Filio majorem, non propter aliam hypostasim, vel propter differentiam, sed quia ipsum nomen Patris majus est, quàm Filii. Hæc autem illorum est impia, & vitiosa interpretatio, qua dictum ab eo contendunt, *Ego, & Pater unum sumus*, propter consensum, & concordiam. Sed stultam, & abjectam istorum sententiam Catholici omnes improbavimus. Quia sicut mortales homines solent, cùm altercari cœperint, infensis animis dissidere, ac posteà reconciliari: Sic dissidium, ac dissenssionem inter Patrem Deum omnipotentem, & Filium incidere posse dicunt, quod vel suscipiari, aut animo fingere est absurdissimum. Nos verò & credimus, & affirmamus, & intelligimus divinam hanc vocem, *Ego, & Pater unum sumus*, de unitate substantiæ, quæ in Patre, & Filio unica est, capiendam esse. Credimus etiam hunc semper, ac sine initio, & fine fine regnare cùm Patre, regnumque ejus nec tempus habere, quo definiatur, nec unquam desinere; quia quod semper est, nec unquam cœpit esse, nec desinere potest. Credimus, & mente complectimur Paracletum Spiritum sanctum, quem nobis ipse Dominus & promisit, & misit: & hunc credimus missum. Sed is passus non est, sed homo, quem induit, quem assumpsit ex Maria Virgine, hominem, qui pati posset, quia homo mortalis, Deus verò immortalis. Credimus tertia die resurrexisse: resurrexit autem, non Deus in homine, sed homo in Deo, quem & Patri suo donum obtulit, quemque à peccato, & interitu liberavit. Credimus etiam opportuno, ac definito tempore omnes, & de omnibus judicaturum. Tanta siquidem eorum est stultitia, & tàm densis tenebris eorum mens obcæcata, ut lucem veritatis cernere nequeant. Non intelligunt, quo sensu dictum sit, *Ut & ipsi in nobis unum sint*. Palàm enim est cur unum: quia videlicet Apostoli sanctum Dei Spiritum acceperunt, & tamen ipsi Spiritus non erant, nec ullus eorum aut verbum, aut sapientia, aut virtus vel unigenitus erat. *Sicut ego*, inquit, *& tu unum sumus, sic & ipsi in nobis unum sint*. Sed & accuratè vox divina distinxit, *in nobis*, inquit, *unum sint*. Non ait, sicut nos unum sumus, ego & Pater: sed ut discipuli in semetipsis conjuncti, & copulati unum sint fide, & confessione; in gratia item, & pietate Dei Patris, & Domini, ac Servatoris nostri confessione, & charitate unum esse possint.

Nota, fuisse magnam disputationem de significatione hypostasis, ut patet ex ep. I. D. Hieronymi ad Damasum, ubi ait, nescio quid veneni in syllabis hujus nominis latere. Tota, ait, sæcularium literarum schola, nihil aliud hypostasim nisi usiam novit: & quis rogo, tres substantias ore sacrilego prædicabit? &c. Interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi: tres personas subsistentes, ajunt, respondemus nos ita credere, non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant. Habebaturque ipse D. Hieronymus pro hæretico, quod metueret dicere tres hypostases, fuitque mera disputatio de nomine, lege hanc epistolam. *Disputatio de nomine subsistentiæ.*

Huic epistolæ alia consonat ejusdem Synodi Sardic. ad omnes alios Episcopos, qui non intererant, quam habet D. Athanasius in Apologia ad Imperatorem Constantium, cui inveniuntur subscripsisse Episcopi 186. ac primo ab Hispania Hosius, deinde Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes Sardicę. Hi primi. Ex Gallia triginta quatuor Episcopi, inter quos quidem Jesses numeratur, & plures alii ex variis mundi partibus. Ut non dubitemus, quin Summus Pontifex Rom. jura sui primatus in totam Ecclesiam sarta tecta habuerit. Nec enim Episcopus Hispanus nulla primatus Ecclesiæ suæ dignitate insignis, primum locum cum Presbyteris ab eo Pontifice Romano delegatis obtineret, nisi sub alieno nomine. *Initium Epistolæ*. Sæpe, multumque in servos Dei rectæ fidei cultores audaciam suam exercuerunt Ariomanitæ, &c. *Finis epistolæ*. Quin & vos quoque studete fratres, & comministri nostri in sacris obeundis, ut Spiritu præsentes in nostra Synodo suffragium conferatis per vestras subscriptiones, quo ab omnibus ubique sacrorum ministris concordia servetur. Divina providentia sanctos, & lætos vos conservet dilecti fratres. *Et infrà*: Eorum autem, qui in Synodo scripserunt, cæterorumque aliorum Episcoporum ista sunt nomina. *Hosius nomine Papæ præses.*

Hosius ab Hispania, Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum Presbyteros suos, Protogenes Sardicæ, Gaudentius, &c. qui videtur fuisse Ariminensis Episcopus Martyrio coronatus, fustibus, ac lapidibus impetitus in suburbiis Ariminensis civitatis in odium fidei Nicænæ per milites Marciani præsidis. apud Baronium anno 359. tunc enim fœda erat facies Ecclesiæ à propriis, non ab alienis vastata.

Qui autem in canalio Italiæ Probatus, Viator, &c. explico, ait de la Cerda adversar. sacrorum cap. 84. num. 2. in via versus Italiam. Inveniunturque fuisse ducenti octoginta sex, unde non potest probari Caranza, qui in fine Canonum asserit subscripsisse numero 121. Episcopos; nec alii, qui multò majorem numerum Episcoporum conscribunt.

SEQUUNTUR CANONES CONCILII SARDICENSIS.

CAP. I. *De Episcopis, qui civitates mutaverint.*

Osius Episcopus dixit: Non minus mala consuetudo, quàm perniciosa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat Episcopo de sua civitate ad aliam transire civitatem. Manifesta est enim causa, qua hoc facere tentant, cùm nullus in hac re inven- *Distinct. 8. mala consuetudo.*

tus sit Episcopus, qui de majori civitate ad minorem transiret. Unde apparet, avaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni servire, & ut dominationem agant. Si omnibus placet, hujusmodi pernicies sæviùs, & austeriùs vindicetur, ut nec laicam communionem habeat, qui talis est. Responderunt universi: Placet.

OCcasione Eusebii Nicomediensis, qui post duas sedes mutatas, se Constantinopolim transferri curaverat, aliorumque etiam Episcoporum, qui humanæ gloriæ libidine incitati è minoribus ad majores sedes provehi laboraverant: ideòque Athanasio, & Eustathio Antiochenis Primatibus ejiciendis, ac deturbandis, ex ambitione calumniam intulerant: hac, inquam, occasione graviùs hic, quàm Nicæna Synodus Canone 15. jussit eosdem, licèt invitos, in pristinam sedem reduci, à Patribus hujus Concilii constitutum fuit, ne laica communione etiam in fine vitæ imperti-rentur. Baronius anno 347. num. 46.

CAP. II. *De eisdem Episcopis.*

OSius Episcopus dixit: Etiam si talis aliquis extiterit temerarius, ut fortassis talem excusationem afferens, asseveret, quòd à populis literas acceperit: cùm manifestum sit, potuisse plures præmio, & mercede corrumpi, eos, qui sinceram fidem non habent, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur Episcopum. Omninò has fraudes damnandas esse arbitror: ita ut nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si verò omnibus placet, statuite. Synodus respondit: Placet.

CAP. III. *De Episcopo adjudicato.*

6. q. 4. Osius Episcopus, OSius Episcopus dixit: Illud quoque necessariò adjiciendum est, ut Episcopi de sua Provincia ad aliam provinciam, in qua non sunt Episcopi, non transeant, nisi fortè à fratribus suis invitati, ne videamur januam claudere charitatis. Quòd si in aliqua Provincia aliquis Episcopus contra fratrem suum Episcopum litem habuerit, unus de duobus ex alia Provincia advocet Episcopum cognitorem. Quòd si aliquis Episcopus judicatus fuerit in alia causa, & putat se bonam causam habere, ut iterùm Concilium renovetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his, qui causam examinarunt, Julio Romano Episcopo; & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea, quæ acta sunt, quæ decreverit, confirmata erunt. Si hoc omnibus placet. Synodus respondit: Placet.

CIrca illa verba: *Quòd si aliquis Episcopus judicatus fuerit*, sciendum, quòd hoc Canone tertio, sicut etiam quarto, & septimo, declaratur expedire, ut ordinariè Episcopis ad Sedem Apostolicam provocantibus, & appellantibus deferatur: Jure divino non tantùm permissum erat, ut Episcopi injuriam passi ad summum Ecclesiæ, & Romani Pontificis tribunal provocarent: verùm etiam frequenter ante hæc tempora de facto observatum, ut tam Presbyterorum, quàm Episcoporum appellationes ad Apostolicam Sedem admitterentur: adeò ut verissimum sit, quod scribit S. Leo Epist. 89. ad Episcopos Galliæ, hanc esse antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem. Ad Pium I. Marcion; ad Cornelium, Fortunatus, & Felix in Africa; ad Stephanum Pontificem Basilides in Hispania depositus, appellarunt. Athanasius, ad Julium Pontificem provocans, per eum ab Arrianorum calumnia, & depositionis sententia, absolutus fuit. Unde manifestum est, quòd Patres hujus Concilii de jure, & appellandi potestate nihil novitet concesserint; sed tantùm declararint, usum, & exercitium potestatis, nunc Ecclesiæ universali omninò expedire: partim, ne, si omnium appellationes sine discrimine causæ admitterentur, nullus litigandi finis esset; partim, ne si omnis appellandi potestas adimeretur, inferiores judices Episcopi tunc verè tyrannidis occasionem adipiscerentur. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. capit. 21. & 25. ubi ex jure illo, quo ex quavis parte orbis Christiani ad Romanum Pontificem provocatur, primatum Romanæ Ecclesiæ contra hæreticos nostri temporis optimè confirmat. Cæterum his omnibus, quæ can. 3. 4. & 7. de appellationibus Episcoporum ad Romanum Pontificem renovata fuere, Arrianos causam, & occasionem dedisse, extra dubium. Qui indignè tulerint Athanasium, Marcellum, Asclepam, Paulum, aliosque sedibus suis deturbatos, per Julium absolutos, ac pristinæ sedi restitutos fuisse, ex quibus etiam inferre licet mendacissimè Molineum Jurisperitum scripsisse in notis ad titulum *De privilegiis, & excessibus privilegiatarum*. Si quod fuit primum caput in Ecclesia, Hierosolymam fuisse, deinde Antiochiam. Sed in primitiva Ecclesia, inquit, primatus iste scelus erat, addit. Postquam Roma judicio Phocæ prima sedes fuit, Alexandrina prima post eam fuit, odio Constantinopolitanæ non parentis. Postquam autem per Balduinum capta Constantinopolis fuit, ea ex fœdere subdita fuit Romanis, quandiu Galli ibi dominati sunt. Innocentius III. sub quo hoc contigit, ut Græcos pelliceret, postposita Alexandrina, primum locum dedit Constantinopolitanæ, ut hic. Jerosolymitana verò, quæ prima fuerat, quia pauper facta est ultima. Hæc ille temerè, & audacter more suo, nihilque probans. Quorum falsitatem facilè æquus lector advertet in hoc Concilio, & in aliis sequentibus. Primatus enim Summi Pontificis Romani D. Petro succedentis tàm est de jure divino in lege nova, ac Primatus Summorum Pontificum Aaroni succedentium in veteri lege, quæ tantùm umbra erat futurorum.

Appellatio ad Pontif. Ro. in more antiquo erat.

Mol mendac

CAP. IV. *De Episcopis depositis.*

GAudentius Episcopus dixit: Addendum, si placet, huic sententiæ, quam plenam sanctitate protulisti, ut cùm aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma; alter Episcopus in ejus cathedra, post appellationem ejus, qui videtur esse depositus, omninò non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata. *Ro. Pontificis auctoritas.*

QUòd pendente causa Athanasii coram Julio Pontifice Romano, Eusebiani non expectata sententia Pontificis, in locum Athanasii Gregorium Cappadocem intruserint, suggerente Gaudentio Episcopo, additum est decretum, quod habetur hic: ne in locum damnati aliquem sufficere liceat, dum ille, qui ad Romanum Pontificem appellasset, ejus sententiam expectaret. *Causa Athanasii.*

CAP.

CAP. V. *Quandò quis debeat à vicinis Provinciæ Episcopis ordinari.*

OSius Episcopus dixit. Si contigerit in una Provincia, in qua plurimi fuerint Episcopi, unum fortè remanere Episcopum, ille verò per negligentiam noluerit ordinare Episcopum, & populi convenerint; Episcopi vicinæ Provinciæ debent illum priùs convenire Episcopum, qui in ea Provincia moratur, & ostendere, quòd populi petant sibi rectorem. Et hoc justum esse, ut ipse veniat, & cum ipso ordinent Episcopum. Quòd si conventus literis tacuerit, & dissimulaverit, nihilque rescripserit, satisfaciendum esse populis, ut veniant ex vicina Provincia Episcopi, & ordinent Episcopum.

CAP. VI. *De non ordinandis Episcopis per vicos.*

LIcentia verò danda est ordinandi Episcopum aut in vico aliquo, aut in modica civitate, cui sufficit unus Presbyter: quia non necesse ibi Episcopum fieri, ne vilescat nomen Episcopi, & auctoritas. Non debent illi ex alia Provincia invitati facere Episcopum, nisi aut in his civitatibus, quæ Episcopos habuerunt, aut si qua talis, aut tàm populosa est civitas, quæ meretur habere Episcopum, si hoc omnibus placet. Synodus respondit; Placet.

HOc decretum ea de causa sancitum est, quòd Ariani Ischyram, ad extruendas Athanasio calumnias, Episcopatus pollicitatione inductum, post condemnationem Athanasii in Tyrio Conciliabulo Episcopum sui ipsius vici creaverant.

CAP. VII. *De Episcopis accusatis.*

9. Si Epi-

OSius Episcopus dixit. Placuit autem, ut si Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit, qui dejectus est, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri, si justum putaverit, ut renovetur judicium, vel discussionis examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima, & propinqua Provincia sunt, ut ipsi diligenter omninò requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quòd si is, qui rogat causam suam iterùm audiri, deprecatione sua moverit Episcopum Romanum, ut è latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi, quid velit, & quid æstimet. Et si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus authoritatem, à quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopus sufficere, ut negotio terminum imponant, faciet, quod sapientissimo consilio suo judicaverit.

A CAP. VIII. *Ut Episcopi passim ad Comitatum non pergant.*

OSius Episcopus dixit: Importunitates, & nimia frequentia, & injustæ petitiones fecerunt, nos non tantùm habere vel gratiam, vel fiduciam, dum quidam non cessant ad Comitatum ire Episcopi, & maximè Afri; qui (sicuti cognovimus) sanctissimi fratris, & Coepiscopi nostri Grati salutaria consilia spernunt, atque contemnunt, ut non solùm ad Comitatum multas, & diversas Ecclesiæ non profuturas perferant causas, B neque ut fieri solet, aut oportet, ut aut pauperibus, aut viduis, aut pupillis subveniatur: sed & dignitates sæculares, & administrationes quibusdam postulant. Hæc itaque pravitas olim non solùm murmurationes, sed & scandala excitat. Honestum est autem, ut Episcopi intercessionem his præstent, qui iniqua vi opprimuntur, aut si vidua affligatur, aut pupillus expolietur: si tamen isthæc nomina justam habeant causam, aut petitionem. Si vobis ergo, fratres charissimi, placet, decernite, ne Episcopi ad Comitatum * accedant, nisi fortè hi, qui religiosi Imperatoris C literis vel invitati, vel evocati fuerint. Sed quoniam sæpe contingit, ut ad misericordiam Ecclesiæ confugiant, qui injuriam patiuntur, aut qui peccantes in exilio, vel insulis damnantur, aut certè quamcunque sententiam suscipiunt, subveniendum est his, & sine dubitatione petenda indulgentia. Hoc ergo decernite, si vobis placet. Universi dixerunt: Placet, & constituatur.

Id est, ad Curiam, vel aulam Imperatoriam.

PAtres hujus Concilii persenserunt difficultatem, quam patiuntur aliqui, cùm apud Judices intercedendum est pro una parte. Nec voluerunt, Episcopos se D temerè ingerere in negotiis alienis, ut multi faciunt, parum curantes, si se reddant obnoxios restitutioni. Est quippe casus conscientiæ, de quo nos egimus in examine pœnitentium part. 3. ubi de examine litigantium in editione 3. quem casum fusè explicari invenimus per Alfonsum à Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 13. sub hoc titulo. *An is, qui Judicem pro reo intercedit, ut pœna per legem statuta illi remittatur, peccet, & teneatur ad restitutionem faciendam illi, cui pœna ex legis decreto erat adjudicanda.* Eadem quoque quæstio proposita fuit à Macedonio Comite, ac Judice Africano D. Augustino, qui epist. 54. illi respondet, nec omninò improbat intercessionem Episcoporum pro reis actis apud Imperatorem, aut ab eo Judices delegatos, servatis quibusdam conditionibus, *Prodest ergo*, inquit, E *& severitas vestra, cujus ministerio quies adjuvatur, & nostra: prodest & intercessio nostra, cujus ministerio severitas temperatur, & vestra.* Et infrà, *Illud fidentissimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantum honestè potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis.* Quin & ipse D. Augustinus sæpè invenitur pro sceleratis hominibus, ut mitius haberentur intercessisse, etiam pro hæreticis epist. 158. epist. 159. epist. 160. sed quia promiscuè intercessio hæc non est ab Episcopis facienda, & non caret periculo, ideò Concilium hunc, & sequentes Canones edidit.

Intercessiones apud Judices periculosa.

CAP.

Vicarius Ro. Pontificis Thessalonicæ.

CUr hic constitutum fuerit, ne Clerici extranei diù morarentur Thessalonicæ in Oriente, causam hanc esse putamus: Vicarius Romani Pontificis sedebat Thessalonicæ, ut patet ex epistola 84. Leonis, qua scribens ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum, facit eum per Orientem Romani Pontificis Vicarium, sicut ejus prædecessores fuerant Vicarii suorum prædecessorum Romanorum Pontificum. Ut hunc spectarent, Thessalonicam ex tota Græcia Clerici confluebant, ibique diutiùs, quàm oportebat, hærebant. Vicarium Pontificis appello, cui in longinquas, & remotiores Provincias amandato Pontifex Romanus, reservatis sibi causis majoribus, judicandi, & regendi Ecclesias illas, vicem suam aut ordinariè, aut saltem ad tempus delegavit. Ex quo sanè Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Romano Pontifice, cap. 20. concludit, summum totius Ecclesiæ judicium ad Sedem Apostolicam pertinere: ipsumque Romanum Pontificem demandatam sibi à Christo totius Ecclesiæ monarchiam optimo jure semper in Ecclesia habuisse. Sicut ex eo, quòd ad Provincias gubernandas mittuntur Proreges, iisdemque cum reservatione majorum causarum judicia delegantur, prædictarum Provinciarum subjectio, ipsius Regis potestas, jurisdictio, & dominium rectè colligitur.

Hanc tamen annotationem dubiam reddit Christianus Lupus in scholiis, contenditque eo tempore Thessalonicam primatum non habuisse: sed nec à temporibus Attilianis, ut quidam volunt: fuisse tamen ex primariis Imperii civitatibus, quibus solebat Senatus novi Principis promotionem significare. Hosium autem censuisse hìc cum aliis Episcopis, nullam specialem gratiam indulgendam esse Thessalonicę civitati in Macedonia, quòd nullum adhuc haberet primatum Ecclesiasticum, nullasque Apostolicas vices. Quod tamen non impedit, quin Episcopus illius civitatis privilegio personali vicariatum à Summo Pontifice habuerit supra Illyricum, & adjacentes quasdam provincias, sicut & alii in aliis locis: unde postea enatæ sunt in Ecclesia aliquot Episcoporum prætensiones, sicut in Gallia, & alibi, de Primatu, & Patriarchatu supra Diœceses vicinas, quòd eorum successores vicariatum illum exercuissent, quasi ipsorum civitati tanquam jus debitum in perpetuum annexum fuisset, quòd privilegio personali ipsorum aliquot prædecessoribus concessum fuerat.

CAP. XXI. *De suscipiendis his, qui persecutionem patiuntur.*

OSius Episcopus dixit: Suggerente fratre, & Coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, ut si aliquis vim perpessus est, & iniquè expulsus pro disciplina, & Catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens, & devotus ad aliam venerit civitatem, non prohibeatur immorari, quandiu aut redire possit, aut injuria ejus remedium acceperit: quia durum est, eum, qui persecutionem patitur, non recipi. Etiam & larga benevolentia, & humanitas est ei exhibenda. Omnis Synodus dixit: Universa, quæ constituta sunt, Catholica Ecclesia in universo orbe diffusa custodiat.

Et subscripserunt, qui convenerant omnes Episcopi diversarum Provinciarum.

Quæ sequuta sunt Concilium Sardicense.

UT Orientales Episcopi separarunt se ab Occidentalibus Episcopis Sardicæ congregatis, seorsim conventiculum habuerunt, quod nomine Sardicensis Concilii insigniri voluerunt, & si in urbe Philippoli, quæ interjectu montis à Sardicâ separata est (& ditioni Constantii subdita erat, cùm Sardica esset Constantis ex divisione facta per Constantinum inter filios) illud celebraverint. Tantus autem fuit eorum furor, ut omnes terminos præsumptæ ab aliis hæreticis temeritatis excesserit. Ausa est enim, ait Baronius ad annum 347. num. 64. Arriana procacia illud nefas, quod vel attingere quælibet execranda hæresis hactenus sibi inconcessum putavit, ut omne veritatis, & æquitatis asylum perrumpentes, in Julium Papam æquè ac alios Catholicæ communionis Episcopos sententiam excommunicationis procaciter intulerint. Sic quibus justè percussi sunt jaculis anathematis, eadem ipsi violenti in persecutores petulanter intorserunt, dum instar canum furiunt in petram, eamque dentibus frustrà corrodunt, cujus ictu, se esse læsos oblatrant.

Episc. Arrianorum audacia contra Pontif.

Ediderunt quoque professionem fidei, in qua damnarunt quosdam articulos Arrii, ut Arriani non viderentur, nomen verò consubstantialis reticuerunt: quidvis enim dicere potiùs parati erant, dummodò prætermitterent consubstantialitatem Filii cum Patre, optimè scientes, hoc uno relicto ad invadendam Nicænam fidem foramine, ad omnem protinus superinducendam impietatem fore sibi aditum patefactum. Unde & semi-Arriani dicti sunt. Hanc autem professionem melle illitam, ut quæ plura verbi Divini elogia continet, scripserunt nomine sanctæ Synodi in Sardica congregatæ ex pluribus Orientalium Provinciis, quàm essent Episcopi, non solùm unius civitatis, sed etiam plurium provinciarum sibi nomen susfurantes non sine jactantia, tùm ut authoritatem majorem conventiculo suo conciliarent: tùm etiam ut veræ Sardicensis Synodi claritatem obscurarent ex confusione utriusque Concilii propter nominis identitatem: quo factum est, ut quidam non aliam Synodum Sardicensem agnoscerent, quàm Arrianam, ut etiam contigit D. Augustino epist. 163. vera scil. Sardicensi Synodo cum suis Canonibus idem naufragium passa, quod pleræque Synodi pertulerunt, saltem in Africa, in qua nullum illius exemplar publicum extitisse probabile est, quocunque casu id acciderit; cùm nefas sit D. Augustinum tantum Ecclesiæ Magistrum ignorasse Canones Ecclesiasticos, suspicari. Quamvis enim testetur de suo tyrocinio, cùm fuit à prædecessore adhuc vivente institutus Episcopus (epist. 110.) se ignorasse Nicænos Canones: jam verò factum senem, & in controversiis de rebus, atque dogmatibus Ecclesiasticis semper versatum omnia oportuit Concilia scripta evolvisse, & archiva reserasse, ait idem Baronius eodem anno num. 74.

Formula fidei sub la Arrianorum.

D. Augustinus veram Synod. S. dic. non ignoraverat.

Qui & anno sequenti 348. ulterius progressos hos Arrianæ partis Episcopos ostendit ex epistola D. Athanasii ad solitariam vitam agentes; cùm enim eorum communionem tanquam è Concilio fugientium Adrianopolitani, Clerici scilicet, aversarentur, rem detulerunt ad Imperatorem Constantium, effeceruntque, ut illi è loco Fabrica cognomine, more laicorum capitibus truncarentur, &c. Imperatore verò prompto ad omnia, quæ ipsi vellent, effecere, ut ab Alexandria in Armenia duo Presbyteri, & tres Diaconi relegarentur. Macarium etiam, & Asterium, alterum in Petra Palæstinæ, alterum in Petra Arabiæ Episcopum, qui ab ipsis desciverant, non solùm in superiorem Africam relegaverunt, sed ut contumelias paterentur, operam dederunt. Lucii porrò Adrianopoleos Episcopi manus, cervicemque, plurima adversùs ipsos animositate utentis, & impietatem redarguentis, iterùm uti priùs, ferro vinxerunt, vinctumque in exilium deportarunt, ibique (quod ipsos minimè latet) extinctus est. Curaverunt insuper edicta fieri, quibus portus, & introitus civitatum observari juberentur, ne, quibus à Synodo concessum erat, reditus ad Ecclesias proprias pateret; simulque diplomata ad judices Alexandrinos nominatim de Athanasio, & Presbyteris certis impetraverunt, ut sive Athanasius, sive quisquam

Eusebianorum crudelia facta.

honestet, & deformet illius personam, ita ut ex hac occasione non dubitet relinquere assignatam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam. Definire ergo tempus, quia & non recipi Episcopum inhumanum est, & si diutius resideat, perniciosum est. Hoc ergo ne fiat, providendum est. Memini autem, superiore Concilio fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, in qua commoratur civitate tres septimanas, non celebrasset conventum, communione privaretur. Si ergo hæc circa laicos constituta sunt, multò magis Episcopo nec licet, nec decet, si nulla sit tàm gravis necessitas, quæ detineat, ut amplius à suprascripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Universi dixerunt, sibi placere.

CAP. XV. *Episcopo non licet à sua Ecclesia plus tribus hebdomadis abesse.*

Osius Episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet: sunt quidam fratres, & Coepiscopi nostri, qui non eam civitatem possident, in qua videntur Episcopi esse constituti, vel certè, quòd parvam rem illic habeant, alibi autem idonea prædia habere cognoscantur, vel affectionem proximorum, quibus indulgeant, hactenus permitti eis oportet, ut accedant ad possessiones suas, & disponant, vel ordinent fructũ laboris sui, ut post dies tres Dominicos, id est post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potiùs fundis morentur. Aut si est proxima civitas, in qua est Presbyter, ne sine Ecclesia videatur facere diem Dominicum, illuc accedat, ut neque res ejus domesticæ per absentiam ejus detrimentum sustineant, & non frequenter veniendo ad civitatem, in qua Episcopus moratur, suspicionem jactantiæ, & ambitionis evadat. Universi dixerunt, placere sibi.

CAP. XVI. *De Clericorum excommunicatione.*

Osius Episcopus dixit: Hoc quoque omnibus placeat, ut sive Diaconus, sive Presbyter, sive quis Clericorum ab Episcopo suo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit ille, ad quem confugit, eum ab Episcopo suo fuisse abjectum; non oportet, ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat, se convocatis Episcopis causas esse dicturum. Universi dixerunt: Hoc statutum, & pacem servabit, & concordiam custodiet.

CAP. XVII. *De excommunicatis apud vicinos Episcopos audiendis.*

Osius Episcopus dixit: Quod me adhuc movet, reticere non debeo. Si Episcopus quis fortè iracundus (quod esse non debet) citò, & asperè commoveatur adversus Presbyterum sive Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit; providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideò habeat potestatem is, qui abjectus est, A ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiatur, ac diligentiùs tractetur; quia non oportet ei negare audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut justè, aut injustè eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter, & fideliter examinentur, eum, qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut eum communioni societ. Hi verò, qui conveniunt ad audiendum, si viderint Clericorum esse fastidium, & superbiam, quia jam non decet, ut Episcopus B injuriam, vel contumeliam patiatur, severioribus verbis eos castigent, ut obediant honesta præcipienti Episcopo: quia sicut ille Clericis sincerum exhibere debet amorem charitatis, ita quoque vicissim ministri infucata debent Episcopo suo exhibere obsequia.

Clericis ab Episcopo suo Communione injustè privatis, permittitur finitimorum Episcopum judicium implorare, & ad eorum sedem appellare. Can. 22. Concilii Milevitani idem, quod hic præcipitur Presbyteris, & Clericis minoribus; ut scilicet suas causas apud vicinos Episcopos terminari permittant, & ad Sedem Apostolicam ulteriùs non appellent. An, & C quomodò Apiarii Presbyteri Africani, ad Romanum Pontificem provocantis appellatio recepta fuerit, dicemus infrà in Concilio Carthaginensi Sexto. Vide Bellarminum lib. de Rom. Pont. cap. 24.

CAP. XVIII. *De sollicitandis Clericis alienis.*

Januarius Episcopus dixit: Illud quoque statuat charitas vestra, ut nulli Episcopo liceat alterius Episcopi civitatis ministrum Ecclesiasticum sollicitare, & in suis Parochiis ordinare. Universi dixerunt: Placet; quia ex his contentionibus solet nasci discordia, & D ideò prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

CAP. XIX. *Non licere Episcopo alterius Clericum in sua Ecclesia ordinare.*

Osius Episcopus dixit: Et hoc universi constituimus, ut quicumque ex alia Parochia voluerit alienum ministrum sine consensu Episcopi ipsius, & sine voluntate ordinare, non sit rata ordinatio ejus. Quicumque autem hoc usurpaverit, à fratribus, & Coepiscopis nostris & admoneri debet, & E corrigi.

CAP. XX. *Ut extranei Clerici apud Thessalonicam non tardent.*

Ætius Episcopus dixit: Non ignoratis, quanta, & qualis sit Thessalonicensium civitas. Sæpè ad eam veniunt ex aliis regionibus Presbyteri, & Diaconi, & non sunt contenti brevi tempore morari. Sed aut resident ibi, aut certè vix post longa spatia ad sua redire coguntur. Universi dixerunt: Ea tempora, quæ constituta sunt circa Episcopos, & circa has personas observari debent.

Cur

[margin notes:] *...siden- Episco- in Eccle-* · *quæst. forte.* · *Non rata ordinatio.*

CAP. IX. *De Diaconis ad Comitatum dirigendis.*

OSius Episcopus dixit: Hoc quoque providentia vestra tractare debet, quia decrevistis, ne Episcoporum improbitas nitatur, ut ad Comitatum pergant. Quicunque ergo (quales superiùs memoravimus) preces habuerint, vel acceperint, per Diaconum suum mittant: quia persona ministri invidiosa non est, & quæ impetraverit, celeriùs poterit referre. Et hoc consequens esse videtur, ut de qualibet Provincia Episcopi ad eum fratrem, & Coepiscopum nostrum preces mittant, qui in Metropoli consistit, ut ille & Diaconum ejus, & supplicationes destinet, tribuens Commendatitias epistolas pari ratione ad fratres, & Coepiscopos nostros, qui in illo tempore in his regionibus, & urbibus morantur, in quibus felix, & beatus Augustus rempublicam gubernat. Si verò habeat Episcopus amicos in Palatio, qui cupit aliquid (quod tamen honestum est) impetrare, non prohibetur per Diaconum suum rogare, ac significare his, quos scit benignam intercessionem sibi absenti posse præstare.

CAP. X. *Quòd sit eundum ad Comitatum pro pupillis, & viduis.*

SI verò Romam venerint (sicut dictum est) sanctissimo fratri, & Coepiscopo nostro Romanæ Ecclesiæ preces, quas habent, tradant, ut & ipse priùs examinet, si honestæ, & justæ sunt, & præstet diligentiam, atque solicitudinem, ut ad Comitatum perferantur. Universi dixerunt, placere sibi, & honestum esse consilium.

Alypius Episcopus dixit: Si propter pupillos, & viduas, vel laborantes, qui causas non iniquas habent, susceperint peregrinationis incommoda, habebunt aliquid rationis. Nunc verò cùm ea postulent præcipuè, quæ sine invidia hominum, & sine reprehensione esse non possunt, non necesse est, eos ire ad Comitatum.

CAP. XI. *Quòd Episcopi euntes ad Comitatum sollicitè discutiant.*

GAudentius Episcopus dixit: Ea, quæ salubriter præmonuistis, convenientia, & æstimatione omnium, & Deo placitura, & hominibus, tenere hanc firmitatem possunt, si metus huic sententiæ conjungatur. Scimus enim & ipsi sæpissimè propter paucorum impudentiam religiosum Sacerdotale nomen fuisse reprehensum. Si igitur aliquis contra hominum sententiam nisus, voluerit ambitioni magis placere, quàm Deo, is debet scire causis redditis honorem, dignitatemque se amissurum. Quod ita demum compleri poterit. Si unusquisque nostrum, qui in Canali constitutus est, cùm progredientem Episcopum viderit, inquirat transitum ejus, causas videat, quò tendat, agnoscat: & si

A quidem eum invenerit ire ad Comitatum, requirat, & illud, quod superiùs comprehensum est, ne fortè invitatus sit, ut ei facultas eundi permittatur. Si verò (ut superiùs memoravit sanctitas vestra) propter desideria, & ambitiones ad Comitatum pergat, neque in literis ejus scribatur, neque in communionem recipiatur. Si vobis placet, omnium sententia confirmari debet. Universi dixerunt, hoc honestum esse: & placere sibi hanc constitutionem.

CAP. XII.

OSius Episcopus dixit: Sed & moderatio
B necessaria est, dilectissimi fratres, ne adhuc aliqui nescientes quid decretum sit in Synodo, subitò veniant ad civitates eas, quæ in Canali sunt. Debet ergo Episcopus civitatis ipsius admonere eum, & instruere, ut ex eo loco Diaconum mittat. Admonitus ipse tamen redeat in Parochiam suam.

EPiscopi in Canali constituti dicebantur, qui sedes habebant in cursu publico, via scilicet, qua equi publicè per stationes singulas ad iter agendum dispositi erant. Caranza. Item de la Cerda Adversar. Sacr. cap. 84. num. 2. *Canalis quid?*

C CAP. XIII. *Ut ex laico quolibet Episcopus ordinetur.*

OSius Episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, ut diligentissimè tractetis, si fortè aut dives, aut Scholasticus de foro, aut ex Administratore Episcopus fuerit postulatus, ut non priùs ordinetur, nisi ante & Lectoris munere, & officio Diaconi, aut Presbyteri fuerit perfunctus: & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim per has promotiones, quæ habebunt utique proli-
D xum tempus, probari, qua fide sit, quave modestia, qua gravitate, & verecundia: & si dignus fuerit probatus, divino Sacerdotio illustretur: quia conveniens non est, nec ratio, vel disciplina patitur, ut temerè, & leviter ordinetur aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui neophytus est, maximè cùm & Magister gentium, beatus Apostolus, ne hoc fieret, denuntiasse, & prohibuisse videatur: sed hi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata. Universi dixerunt, placere sibi hæc. *1. Tim.*

E CAP. XIV. *Ut Episcopus in aliena Provincia non immoretur.*

OSius Episcopus dixit: Et hoc quoque statuere debetis, ut Episcopus, si ex alia civitate cùm venerit ad aliam civitatem, vel ex Provincia sua ad aliam Provinciam, & ambitioni magis, quàm devotioni serviens, voluerit in aliena civitate multo tempore residere (fortè enim evenit, Episcopum loci non esse tàm instructum, neque tàm doctum) is verò, qui advenit, incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, ut dehone-

A quam suorum urbes, aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret. Ad eum modum Judaica ista hæresis non solùm Christum inficiari, sed etiam cædes facere condidicit. Verùm ne hoc quidem satis fuit, ut quietem vellent: nam velut ipsorum hæreseos pater, ut leo circuit quærens quem devoret; ita isti publici cursus facultatem nacti, ac proinde circumcursantes, in quoscumque incidunt, qui vel fugam eorum carpunt, vel hæresim aversantur, eos indignis modis nunc flagris concidunt, nunc vinculis constringunt, nunc è natali solo exterminant. Tantus certè terror eorum hominum fuit, ut multos coegerint ad hæreseos simulationem, multosque eo metu affecere, ut maluerint in eremum fugere, quàm vel semel in illos incidere. Hæc sunt post fugam eorum audaciæ, & insaniæ facinora.

B ...niæ ...tho- Sed & cum vera Synodus Sardicensis Episcopos ad Constantium misisset cum epistola Constantis fratris rogaturos, ut à se exules factos Episcopos in suas ædes reverti pateretur, opera Stephani Antiochiæ Episcopi, ubi erat Constantius, meretricem in eorum legatorum domum clam introduxerunt, ut eos accusarent. Sed fraude detecta, & veritate patefacta, Stephanus ab Episcopatu abjectus est, eorumque molimine Leontius Castratus, de quo superiùs in notis ad canones Apostolorum, & ad Nicænos dictum, in ejus sedem subrogatus, tantùm ut non deesset hæreseos Arrianæ propugnator. Quæ res Imperatorem etiam movit, ut arbitraretur consimiles esse eorum in alios calumnias. Quare confestim exules Presbyteros, & Diaconos ex Alexandria in Armeniam redire jubet, ac disertè Alexandriam scribit, ne ulterius Athanasii aut Clericos, C aut laicos persequerentur, & post menses decem defuncto Gregorio accersit & Athanasium, &c.

Videmus ex his quantum præsidiis fulta mundi Arriana rabies fremuerit, vel ex occasione solius istius Concilii, ex quo potiùs vitam, & veritatem haurire debuerant, qui ad illud convocati erant. Sed nec solos istos passum est istud Concilium Adversarios. Quod jura Pontificis Romani statueret, plures ejus canonibus posteà obstiterunt, ut Aurelius Carthaginensis Episcopus cum Synodo Africana ob litem appellationis ad Sedem Romanam. Item Photius auctor horrendi schismatis. Item Auxilius quidam Clericus Francus, cujus opus de Ordin. Formosi, inseruit Morinus in suo volumine de Ordinationibus. Alii etiam ob restitutum Marcellum Ancyræ Episcopum. Alii D quoque ob id, quòd non distinguerent verum Sardicense à Pseudo-Sardicensi Eusebianorum.

Quòd verò hoc Concilium habitum non sit secundum universale, rationem hanc affert Joverius in prologo hujus Concilii, quia licèt patres utriusque Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ ad illud in magno numero convenerint, quia tamen idem argumentum, quod in Nicæno agitatum est, illi adjungitur, aut inseritur tanquam illius appendix, & propter notabile dissidium inter Orientales, & Occidentales, non habetur tàm celebre, ut quatuor prima Concilia, quæ cum summa unitate, ac consensu omnium ferè Patrum sua decreta, Canonesque sanciverunt. Quare licèt B. Hilarius in libro Synodorum hanc Synodum magnificat, & illam omnis Ecclesia recipiat, ut testatur Nicolaus Papa ad Cle- E rum Constantinopolitanum, habeturque dist. 16. honor secundi Concilii generalis tribuitur primo Concilio Constantinopolitano, nec inter quatuor prima Concilia generalia numerari solet, ita usu obtinente, non servato jure rigoroso, si ita fas sit arbitrari.

...nì ...e di- ...tres Ne verò Arriani, quorum Imperatores subinde patrocinium suscipiebant, Ecclesiam totam obruerent, permisit Deus, ut inter se dividerentur, seque mutuò destruerent, quamvis dissipati in varias sectas, non sint compuncti. Nam ex errore Arrianorum profluxisse errorem Macedonii Constantinopolitani Episcopi, qui divinitatem Spiritui sancto auferebat, difficile non est æstimare; si enim Filius secundum Arrium verè Deus non sit coæternus Patri, facilè est inferre idem de Spiritu sancto, maximè si à Patre, Filioque simul procedere credatur. Fuitque hæc Arrii opinio, ut Spiritus sanctus esset creatura, scilicet Filii, seu Verbi, licèt totum certamen contra ipsum fuerit propter divinitatem Verbi, quam negabat, quod hæc controversia esset palmaria, & primò diluenda esset, antequàm de Spiritu sancto moveretur quæstio. Id autem affatim testatur Ruffinus Histor. Ecclesiast. lib. 10. cap. 29. Interea, inquit, ut aliquandò etiam in seipsam prædives malitia deſæviret, Sacerdotes, & populi, qui Arrio duce primitus fuerant ab Ecclesia divulsi, in tres denuò sectas, partesque finduntur. Nam illi, quos paulo superiùs dixeramus non adquiescentes Eusebii, cæterorumque simulationibus cum Arrio, exilium pertulisse, postmodum nec ipsi Arrio regresso de exilio communicare voluerunt, eo quòd simulata confessione, communicasset iis, qui de ipsa substantia Dei Patris Filium confiterentur: quia ipsi ea, quæ primò docuerat, Arrius ex nullis extantibus creatum, & factum, non natum Filium, satis libera, seu potiùs impudenti blasphemia confirmabant. Quod & post illorum obitum Aetius quidam, post Aetium validius, & latius asserebat Eunomius, vir corpore, & anima leprosus, & interiùs, exteriùsque morbo regio correptus, arte tamen Dialectica præpotens, &c. Eunomius, inquit Balsamon ad 1. can. Synodi 2. cùm esset Galatiæ, Cizici dicebatur Episcopus, idem cum Arrio sentiens, & multò etiam pejus. Mutabilem enim, & servum, & omninò Patri dissimilem Filium esse docebat. Alius quoque Macedonius nomine, quem nostris expulsis, vel potiùs necatis apud Constantinopolim statuerant Episcopum, quia similem Patri Filium fatebatur, licèt Spiritum sanctum æquè, ut illi blasphemaret, &c. Ita pestifera illa bestia, quæ per Arrium primò quasi de inferis, extulerat caput, subitò triformis apparuit: per Eunomianos, qui dicunt per omnia dissimilem Filium Patri, quia nullo genere possit esse similis factura factori: per Arrianos, qui dicunt quidem similem posse dici Filium Patri, sed largitate gratiæ, non proprietate naturæ: per Macedonianos, qui dicunt Spiritum sanctum cum Patre, & Filio nihil habere commune, ad quem errorem profligandum Concilium sequens Constantinopoli congregatum est.

Eunomius.

Macedonius.

CONCILIUM CONSTANTINOPOL. I.

TEMPORE DAMASI PAPÆ, & Theodosii senioris 159. Patrum contra hæresim Macedonii de Spiritu sancto, & Apollinaris, &c. Anno Christi 381.

Origo hujus Concilii.

OB Macedonium præsertim, aliàs Episcopum Constantinopolitanum, celebratur hæc Synodus. Is Filium consubstantialem Patri agnoscebat, sed in Spiritum Sanctum peccabat, eum servum, ac creaturam appellans. Testatur autem Ruffinus histor. Ecclesiast. lib. 10. cap. 25. plurimos eorum, qui videbantur attentiorem vitam gerere, & monasteria permulta apud Constantinopolim, & vicinas Provincias, Episcoposque nobiles, ejus errorem secutos fuisse. Scilicet tantum malum est hæresis, & adeò subtile, ut volucres quoque cœli decipiat, ac personas, quæ videntur magis spirituales. Plurimas autem turmas excitavit in Oriente per suos ministros, de quibus agit Cassiodorus ex Socrate in Histor. tripart. lib. 5. cap. 31. vi aperta utens ad pertrahendos populos in suum errorem, languoris namque ejus ministri, cùm

Viri religiosi seducuntur per hæresim.

per

per tormenta nihil proficerent, ligno aperientes eorum ora sacramenta illis inserebant. Ita ut etiam fœminarum eis communicare nolentium mammillas in arca comprimentes abscinderent. Aliarum verò aut ferro, aut ovis ardentibus eadem membra comburerent. Quod ego ab Anxonio sene, qui eadem supplicia est passus, audivi. Hic erat fervor, imò furor hominum istorum sine Spiritu sancto, qui tamen, ut pii, & spirituales viri audire volebant. Nec minor tentatio Ecclesiæ ex alia hæresi coætanea, quæ etiam huic Synodo occasionem dedit, Apollinarii Presbyteri Laodiceni. Etenim, ait de ipso Vincentius Lirinensis Commonitorii parte 1. c. 16. Ipse auditoribus suis magnos æstus, & magnas angustias generavit: quippe cùm eos huc Ecclesiæ traheret authoritas: huc Magistri retraheret consuetudo: cumque inter utraque nutabundi, quid potiùs sibi seligendum foret, non expedirent, &c. Nam quid illo præstantius, acumine, exercitatione, doctrina! Quàm multas ille hæreses multis voluminibus oppresserit, quot inimicos fidei confutaverit errores, indicio est opus illud triginta non minùs librorum nobilissimum, ac maximum, quo insanas Porphyrii calumnias magna probationum mole confudit. Longum est universa ipsius opera commemorare, quibus profectò summis Ecclesiæ ædificatoribus par esse poterat, nisi prophana illa hæreticæ curiositatis libidine novum nescio quid invenisset, quo & cunctos labores suos velut cujusdam lepræ admixtione fœdaret, & committeret, ut doctrina ejus non tàm ædificatio, quàm tentatio potiùs Ecclesiastica diceretur. Hæc ille. Ejus autem hæreses infrà aperientur in annotatione ad primum Canonem.

Apollinaris.

Astus hæreticorum in libris evulgandis.

Porrò artibus usi sunt tàm Macedoniani, quàm Apollinaristæ ad introducendam hæresim. Scribit idem Ruffinus in *Apologetico* Pneumatomachos libellum Tertulliani de fide Trinitatis malè sentientem sub ementito Cypriani martyris nomine multis propagatum codicibus, vendidisse parva æris summa, ut fideles exiguitate pretii illecti libentiùs emerent, & deciperentur sub authoritate tanti martyris. Quo pacto apud Evagrium l. 3. hist. Nestoriani, & Eutychiani scripta Apollinarii, unde errores suos confirmabant, sub Athanasii magni attitulatione promulgabant, Quod observat Sixtus Senensis Bibliot. l. 4.

Cæterùm ne res plurimæ sine ordine propositæ confusionem, & obscuritatem pariant, hìc eam methodum servandam esse existimamus, qua usi sumus in rebus variis Nicæni Concilii exhibendis: ita ut primum, quæ sunt gesta, & decreta, locum obtineant: deinde epistolæ Synodales sequantur; postea verò, si quod sit dubium, explicetur.

PRIMA PARS.

Gesta, & decreta in hoc Concilio, ac primùm

De Gregorio Nazianzeno.

Quid circa D. Gregorium Nazianzenum gestum sit in hoc Concilio, disci primum poterit ex Elia Cretensi in argumento orationis illius 32. quam habuit in ipso Concilio, ut valediceret, unde & hæc συνταχτήριος appellatur, quasi valedictoria. Cùm in hoc Concilio, ut satisfieret quorumdam scrupulis, quòd contra regulas Ecclesiam Constantinopolitanam regeret, dispensatum fuisset de Canone Nicæno, aut Sardicensi, quo prohibetur transitus ab Episcopatu minori ad alium ampliorem, atque confirmatus fuisset in throno Constantinopolitanæ Ecclesiæ, cujus amplitudini, ac religioni jam multum suis laboribus contulerat, abdicato Maximo tanquam hæresis

A Apollinaris participe, id post rem factam adventantes de novo in Concilium Timotheus Alexandrinus, aliique Ægyptii Episcopi ægrè admodum tulerunt, invidia contra ipsum stimulati, ac prætexentes rem tantam ipsis absentibus non potuisse fieri, ipsum propterea vocabant tri-Episcopum. Quamquam Sasima eodem die reliquerat, ne quidem oblato ibi sacrificio. Nazianzum autem patris sui rogatu gubernaverit, non tàm ut Episcopus, quàm ut procurator: nimirum, ut patri, & annis, & morbo, & curarum mole fesso subsidium afferret: ac proinde patre vita functo Seleuciam statim contenderat, clarissimæque Virginis Teclæ Monasterium ad pietatis, & religionis cultum sibi delegerat. Nihilominùs sentiens se invidia premi, totumque cœtum Episcoporum sui causa varias in partes

B scindi, ac metuens, ne populus, & alii Episcopi erga se melius affecti seditionem aliquam adversus Ægyptios excitarent, maluit Episcopatui cedere, ac in solitudinem sese recipere, hæc verba faciens in medio Concilii, ut est in ejus vita, quæ præfixa est ejus operibus: *Viri collegæ, & compastores sacrosancti gregis Christi, turpe fuerit, prorsusque à vobis alienum, si, qui ad pacem alios eruditis, intestinum ipsi bellum inter vos excitetis. Quonam enim modo alios ad concordiam adduxeritis ipsi circa sententias vestras, & decreta discrepantes? ac vos per Trinitatem ipsam etiam obsecro, ut mutua vestra negotia præclarè, & pacificè transigatis. Quod si vobis ullo modo causa dissidii sum, Jonam prophetam vita integritate non supero, projicite me in mare, & tumultuum tempestate agitari desinetis, &c.* Apparet autem cessisse D. Gregorium Episcopatui, an-

C tequam discuteretur dogma Macedonii, ut est in eodem argumento: imò & motum fuisse ad illam cessionem, ne impediretur examen, & censura doctrinæ blasphemæ in Spiritum sanctum Macedonii. Quid enim aliud spiraret homo Spiritu sancto plenus, nisi ut cum sui etiam dispendio divinitas ejus assereretur, illæsaque fides in ejus divinitatem sarta tecta maneret? Hoc ipsemet orat. 44. luculenter testatur, ubi laudata Macedonianorum vita, subjungit Pauli Apostoli zelum imitatus, *Ut anathema etiam à Christo esse, ac nonnihil, ut damnatus perpeti non recusem, modò nobiscum adjungamini, communibusque animis Trinitatem celebremus.* Pluribus autem admirationi est, quo pacto tot Episcopi non impediverint dejectionem tanti viri, quique tot labores exantlaverat, totque ærumnas passus fu-

D erat gravissimas, etiam usque ad corporis ægritudinem cum gravissimo detrimento Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quam ille hactenùs mirum in modum auxerat, cùm corruptissimam, & hæresibus ferè oppressam invenisset. Sed hujus rei præter invidiam Ægyptiorum cum suo Patriarcha Timotheo (qui jam antea auro corruptus Maximum ex Philosopho Cynico Christianum in ejus locum sufficere tentaverat, quem non admiserunt Constantinopolitani) causa fuit, quòd cùm Meletius unus ex Episcopis Antiochenis è vita excessisset, jam incœpto Concilio, ipseque censeret, ut nullus in ejus locum subrogaretur, nisi post extinctum Paulinum alterum Antiochiæ Episcopum, ut non essent duo in una urbe Episcopi; quæ sententia prudentissima erat, propterea offensionem incurrit plurimo-

E rum, qui in animo habebant Flavianum Presbyterum Meletio dare successorem, ut actum est post ejus è Concilio discessum. Altera etiam causa fuit, quòd Episcopi Orientales illius temporis sub Valentis Arriani Imperio ambitione, & avaritia sedes Episcopales occupaverant, majori ex parte homines imperiti, perversi, & Sacerdotio indigni. Quod abundè ostendit ipse Gregorius in oratione de Episcopis, ubi plurimus est in describendis Episcopis, quos ætas sua habuit, qui nullo delectu habito ex quolibet statu assumebantur, suamque inscitiam exemplo Apostolorum, in quibus & publicani, & peccatores extitissent, excusare volebant. Sed nec in sola illa oratione, verùm in pluribus aliis idem observari potest. Duo quippe genera perso-

ſonarum ſæpiùs exagitat; Eunuchos, quorum in aula magnus numerus; qui ferè omnes hæreſi Arriana, aut Macedoniana infecti erant, quod notat Billius in ſcholiis ad orationem ejus 31. & Epiſcopos propter allatam rationem. Sic orat. 20. *Nunc autem periculum eſt, ne ordo omnium ſanctiſſimus, omnium maximè ſit ridiculus, non enim virtute magis, quàm ſcelere, & maleficio Sacerdotium paratur: nec digniorum, ſed potentiorum throni ſunt..... Antiſtes contra facilè invenitur non elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem, ſimul ſatus, & editus; ſicut poetæ gigantes finxerunt, uno die ſanctos fingimus.* Loquitur ſcilicet de Epiſcopis, qui tunc temporis ſanctitatis nomine vocabantur; quod nomen ſummo Pontifici Romano relictum eſt inter Epiſcopos. In eadem oratione: *Diſcipuli ſimul, magiſtrique pietatis ſimul creantur: alioſque ante purgant, quàm ipſi purgati fuerint: heri ſacrilegi, hodie Sacerdotes: heri prophani, hodie ſacrorum antiſtites: veteres vitio, pietate rudes, ac recentes .... qui denique plura pro ſuis, quàm pro populi ignorantiis ſacrificia debent*, &c. Similia paſſim offendes in ejus orationibus, ut eſt etiam illud, quod aſſerit, Epiſcopos nihil aliud ex mundi rebus deperdidiſſe præter capillitium, quòd eſſent attonſi in modum coronæ: & illud, quòd fides eorum eſſet tempori ſerviens, cùm pro religione principis religionem haberent mutationi obnoxiam; unde tunc temporis tàm facilè hæreſes novæ obtinebant. Cùm igitur tot indignis Epiſcopis abundaret hoc Concilium, nihil mirum, ſi paſſi ſunt tantum virum throno ſuo cedere, imò & ad id cooperati ſint, paucis exceptis, qui id ægrè ferebant. Ipſo interim contrariarum paſſionum ventis in mente agitato, ac primùm quidem ingenti gaudio, utpote qui è tempeſtate ad portum perveniret: immenſo verò dolore, quod Eccleſiam ſuo labore cultam, ac Filios, pleroſque cariſſimos, quos in Euangelio genuiſſet, deſerere cogeretur, neſciens cui relinqueret. Quem quidem animi mœrorem quoad vixit, nunquàm potuit ſuperare, ſed ſemper, ut ſævum tyrannum ſibi expertus eſt dominantem, adeò ut ſua illa Anaſtaſia (templum in quo ſacra obibat miniſteria) ſemper eſſet in mente, & dormienti quoque ipſi eam ſomnia repræſentarent. Quæ pluribus proſequitur ipſemet Gregorius, & verſibus Jambicis in vita ſua explicat. Quin etiam nunquam poſteà Synodis voluerit intereſſe, de quibus ſic ajebat in carmine de diverſis vitæ generibus.

Non ego cum gruibus, non anſeribuſque ſedebo
In Synodis, quæ ſe marte furente petunt.
Hic rixa, hic fera pugna, priuſque abſcondita probra,
Quæ ferale odium parte ab utraque prodit, &c.

Tota igitur illius mens ad vacandum uni Deo ab hinc intenta fuit, ut teſtatur in fine carminum præcitatorum de vita ſua.

Heri locaſtis in throno, nunc pellitis,
Hinc porrò fugiens quidnam agam? inter cœlites
Degam. Meam jam nemo vitam læſerit,
Ut ne juvabit, colligam me uni Deo, &c.
Dulciſque Cœli ſpes meos canos alet.
Eccleſiis at quid dabo? fletus dabo.
Huc namque rector cœlitum me compulit,
Dum vicibus ævum pluribus verſat meum, &c.

Suffectus eſt autem in ejus locum, id volente Theodoſio, Nectarius. Tuncque diſputatio adverſus Macedonium inſtituitur. Et quamvis plerique ex Epiſcopis valdè ignari eſſent, tamen per libellum Occidentalium, qui illis prælectus eſt, & ab ipſis acceptus, quem Damaſus ad Paulinum miſerat Antiochenſium Epiſcopum, probè in rebus fidei ſenſerunt, ac decreverunt contra Macedonium, ſimulque alios hæreticos, quos in primo Canone damnaverunt. Quæ verò de aliis rebus ſanciverunt, approbationem non ita meruerunt. Porrò continet ille libellus Anathematiſmos Damaſi Papæ in Concilio Romano editos adverſus omnes hæreſes, quæ tunc temporis Eccleſiam Orientalem infeſtabant, ac pleniſſimam declarationem de divinitate

A Spiritus ſancti exhibet. Quare & hujus voluminis ductu potuerunt Symbolo Nicæno, quod parciùs agebat de Spiritu ſancto, aliqua addere, ſicque in eo diceretur, eum adorandum cum Patre, & Filio, vivificatoremque, ac eſſe Dominum, contra Macedonii blaſphemiam eum ſervum vocantis: Sicut antea in Nicæno Symbolo aliqua addita fuerant Symbolo Apoſtolorum circa ea, quæ ſpectabant ad Verbum, ſeu Filium, ut explicatiùs traderetur ejus ſublimitas, ac excellentia contra Arrii detractiones, ſimulque blaſphemias. Hic autem libellus, ut exſcriptus eſt ex hiſtoria tripartita Caſſiodori lib. 9. cap. 16. dabitur inter epiſtolas Synodales hujus Concilii.

Prudentia, & pietas Theodoſii in hoc Concilio.

Ex diſceſſu Gregorii Nazianzeni nata eſt in Synodo
B major concordia, unde & locus, in quo habebatur concordia, dictus eſt in poſterum. Tunc autem enituit prudentia Theodoſii Imperatoris, ut rem narrat ex Socrate Caſſiodorus de rebus hujus Synodi.

Inter hæc evocans Imperator Nectarium, tractabat cum eo, quid fieret, ut non chriſtianitas diſcordaret, ſed tota uniretur Eccleſia. Dicebat autem: Oportet examinari Eccleſias ſegregantem, quia dùm diſcordia recederet, Eccleſias concordia inter ſe uniret. Hæc audiens Nectarius cogitabat, & evocans Agelium, tunc Novatianorum Epiſcopum, tanquam in fide conſortem, indicavit ei votum Imperatoris. At ille, cùm eſſet rebus aliis venerandus, de dogmate tamen non valebat reddere rationem, ſed lectorem ſuum Siſinnium nomine ſtatuit, qui pro eo deberet proferre ſermonem, virum eloquentem, & rebus expertum, ſum-
C meque non ſolùm ſcientem ſacrarum profundiſſima literarum, ſed etiam philoſophica dogmata. Is ergo dixit, quia diſputatio non ſolùm ſchiſmata non uniret, ſed ampliùs divideret, & etiam hæreſes ad contentiones potiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale conſilium. Benè namque ſciebat, quia veteres patres principium ſubſiſtendi filio Dei dare vitabant, quoniam percepiſſent eum eſſe patri coæternum. Quapropter dedit conſilium, ut diſputativas ſugeret intentiones, & teſtimonium ex traditione veterum adhiberet, utque præſules hæreſum requireret Imperator, utrum ſermonem vellent facere de antiquis Eccleſiæ Doctoribus, qui ante floruerunt, an certè illos velut alienos à Chriſtianitate reſpuerent. Et ſiquidem eos abnegarent, objiceretur eis, ergo eos anathe-
D matizare præſumite. Et ſi hoc perpetrare non præſumerent, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriam veritatis. Si verò de principibus non offenderentur, doctoribus: noſtrum (inquit) eſt, præbere veterum libros, ut noſtrum dogma eorum teſtimonio roboretur. Inter hæc; cùm Nectarius, Siſinnio dicente, libenter audiſſet, feſtinus ad palatium properavit, dixitque principi conſilium ſibi datum. At ille, conſiderata ſententia, cauſam ſapienter inſtituebat. Deinde, convocatis hæreſiarchis, requiſivit, ſi ſuſciperent magiſtros Eccleſiæ, qui ante tempora diviſionis extitiſſent. Illis verò non abnegantibus, ſed tanquam præceptores honorantibus, rurſum Imperator interrogavit, ſi eis horum teſtimonia chriſtiani dogmatis complacerent. Hæc audientes præſules hære-
E ſum, atque diſputatores eorum (erant enim plurimi ad diſputationis certamina præparati) in reſponſo vehementer hæſerunt. Irruit enim in omnes magna diſcordia, aliis dicentibus, bonum Imperatoris propoſitum eſſe, aliis verò cogitantibus, quia non eorum expediret intentioni, dùm alii aliter de libris veterum ſentire viderentur, & nequaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant diviſi non ſolùm adverſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſemetipſos, qui dudum unius hæreſis eſſe videbantur. Quamobrem conſors malitia, ſicut linguæ gigantum veterum, eſt diviſa, & turris eorum funditùs eſt ſubverſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum confuſionem, & quia in diſputatione ſolummodò, & non in antiquis expoſitionibus confidebant, alio pro-

Trip. hiſt. lib. 9. c. 18. & 19.

Diſputationes periculoſæ.

peravit itinere, eisque declaravit, ut ex scripto unaquæque religio terminum suæ fidei declararet. Tunc callidi viri singularium hæresum subtiliter sua verba tractantes, dogma proprium conscripserunt. Aderant ergo Nectarius, & Agelius consubstantialitatis præsides. Arrianorum verò Demophilus, Eunomianorum ipse Eunomius, Macedonianorum Eleuzius Cyzici. Igitur Imperator eos, qui convenerant, considerans, & uniuscujusque dogmatis scripta suscipiens, seorsumque recedens, oravit intentè, ut ei cooperaretur Deus ad veritatis electionem. Deinde uniuscujusq; dogmatis relegens scripturam, alia quidem omnia, tanquam divisionem Trinitatis introducentia, culpans repentè disrupit, & solum consubstantialitatis dogma cum laude suscepit. Hæc enim occasio fuit, ut Novatiani, benè agentes, intra civitatem haberent rursus Ecclesias. Admiratus namque princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, ut propria oratoria detinerent, & privilegia suæ Ecclesiæ, atque fidei possiderent. Verùm aliarum religionum antistites, propter discordiam suam in reprehensionem populi sui venientes, æstuabant, tristitiaque confusi discedebant, & literis consolabantur alterutros, ut non affligerentur, cur eos plurimi relinquentes, ad fidem consubstantialitatis accederent, dicentes: Quid enim, multos vocatos, paucos autem electos? Quod utique non dicebant, quandò multum populum per potestatem sibimet aggregabant.

Præcipua virtus Imperatoris pro fide.

Sozomenes. Imperator intereà lege sancivit, ut hæretici neque Ecclesias haberent, neque de fide docerent, neque Episcopos, aut alios ordinarent, & alios quidem è civitatibus expelli, alios sine honore esse, neque frui communi civitate permisit. Insuper crudeles pœnas adversus eos in lege conscripsit, quas tamen executus non est. Studebat enim, ut per hæc concordes existerent, non verò supplicio subjacerent.

Edicta Imperatoris contra hæreticos.

OBSERVATIO DUPLEX Doctoris Joverii.

SYnodus secunda Oecumenica, prima Constantinopolitana, coacta sub Damaso Papa, & Theodosio seniore, à 150. patribus, contra Macedonium Constantinopolitanum, negantem divinitatem Spiritus sancti. Statuit, igitur Spiritum sanctum esse Deum, ejusdem naturæ cum Patre, & Filio, quemadmodum in Nicæno Concilio de filio definitum est; & sicut Nicæna Synodus edidit Symbolum, quod in Ecclesia canitur altâ voce, & sic & Constanti. Synodus, hac tamen serie, ut ex duobus coalescat unum, quod canit Ecclesia. Nicænum enim progreditur usque ad eam particulam, & in Spiritum sanctum, mox agit contra Arrianos subjungens, dicentes autem, *erat, quandò non erat*, &c. ut legere potes in fine Concilii Nicæni. Ea verò, quæ divinitatem Spiritus sancti declarant, & explicant usque ad finem Symboli, à sancta hac secunda Synodo sunt definita, & Nicæno Symbolo conjuncta, videlicet, Dominum, & alia, vivificatorem, vivificantem, qui ex patre procedit; & hoc igitur Ecclesiæ Symbolum posset Constantinopolitanum dici. sicut Nicænum: Sed quia Concilium Nicænum fuit primum, & Symbolum ejus, multò tempore antequam fieret hæc accessio explicatoria, cœperat in Ecclesia cani Marci Papæ authoritate, idcirco Nicænum vocatur. Additio illa horum duorum verborum, Filioque, ab Ecclesia Latina, justa de causa, contra Græcorum errorem, explicationis ergo, facta est.

Observanda est etiam varietas, quantum ad Canonum attinet numerum. Antiqua translatio continet tres duntaxat, posterior verò septem, sed eadem in utrisque continentur. Codex tamen Græcus in secundo Canone complectitur tres Canones Editionis Latinæ, sic, qui nobis est quintus, Græcis est tertius, quem aliqui suspicantur esse suppositititum, quia post

A Ecclesiam Romanam primatus honorem defert Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Et licèt non fiat injuria Romanæ, tamen invertitur ordo sedium, & hac in re fit injuria Alexandrinæ Sedi, & Antiochenæ, quarum illa secundum locum obtinebat, hæc verò tertium, & Hierosolymitana quartum, nec Constantinopolitana erat ante Sedes Patriarchæ; at hic quintus Canon ambitu quodam, videtur ei tribuere Patriarchatus primatum post Romanam. Qui voluerit Canonem hunc tueri mordicus, dicet hunc ordinem inter illas tres conservatum fuisse, sed uno gradu dejectas, ut sedes Constantinopolitana primatum post Romam assequeretur. Sed cùm id non sit de jure divino, & sit in potestate Ecclesiæ disponere maximè pro causa legitima, ipsi Concilio licuit hoc disponere: credendum est

B etiam Alexandrinam, Antiochenam, & Hierosolymitanam, in gratiam Imperatorum, qui impensissimè favebant Constantinopolitanæ, facilè cessisse juri suo. Quoniam Ecclesia potest nunc novum Patriarcham instituere, potuit etiam tunc temporis, & illorum ordinem, si expedierit, invertere: non est igitur, cur abjiciatur hic Canon quintus, ne detur ansa facilè abjiciendi canones à tanto tempore approbatos. Hæc constituerunt, qui Constantinopolim gratia Christi convenerunt Episcopi ex diversis provinciis, juxta vocationem piissimi Imperatoris Theodosii.

CANONES

C CONCIL. CONSTANTINOP. I.

CANON I. *Ut ea, quæ apud Nicæam statuta sunt, immota permaneant.*

CUstodiendam esse fidem 318. Patrum, qui apud Nicæam Bithyniæ convenerunt ad anathematizandam omnem hæresim, specialiter Eunomianorum, sive Anomæorum, & Arrianorum, sive Eudoxianorum, & Semi-Arrianorum, sive Pneumatomachorum, & Marcellianorum, & Photianorum, & Apollinianorum.

D SIc restituimus hunc primum Canonem, quem Carranza, & Coriolanus mutilum ediderunt. Sunt autem Eunomiani discipuli Eunomii, qui Filium Patri dissimilem prædicabat. De quo ad calcem Concilii Sardicensis diximus.

Anomæi alii hæretici discipuli Ætii ejusdem dogmatis cum Eunomio, quod spectat Trinitatem. Aliud tamen addebat, cur Anomæus dictus sit, idest sine lege: sufficere enim putabat ad salutem Deum cognoscere, nec quicquam aliud Deum à nobis efflagitare, quàm ut ipsum cognoscamus, quemadmodum Christus declaravit his verbis Joan. 17. *Da, ipsis, Pater in semetipsis habere vitam. Hæc est autem vita, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*. Nam & nonnullos referentes audivimus, ait D. Epiphanius *hæresi 76*. quod de illo se palam au-

Ano... plur... err...

E diisse testificarentur. Cùm quidam ob stuprum fœminæ illatum accusarentur, & ab aliis damnarentur, nihil illum commotum, sed factum illud risu, ac ludibrio prosequentem dixisse, nullius hoc esse momenti: corporis enim hanc esse functionem, aut necessitatem, quemadmodum aurem nonnunquam scalpimus, &c. Sed & eorum jactantia erat: Tam perspicuè Deum novi, ac tantam illius notitiam sum consecutus, ut ne meipsum quidem melius, quàm Deum, noverim. Vides quot hæreseon monstra, quot artes diaboli ad hominum animas in exitium trahendas.

I... fau... erat

Pneumatomachi, idest, impugnatores Spiritus sancti Macedonius, & ejus asseclæ, devoti, devotæque plures, saltem in specie exteriori, nam tàm subtile malum est

I... vot

eſt hæreſis, quod etiam noſtro tempore experimur, ut A etiam ſub ſpecie fucatæ pietatis pervadat in animas, quæ magis electæ videbantur. De hoc Macedonio prius Epiſcopo Conſtantinopolitano, & è ſede ſua deturbato per Arrianos ob confeſſionem Omoouſiou, ſeu conſubſtantialis, notanda quæ habet Leontius de ſectis act.4. circa divinitatem, inquit, delinquebat, & ex ſemiſſe particeps erat impietatis Arrianæ. Nam Filium ex Deo genitum tradens Spiritum creaturam eſſe dicebat. Atque hoc dogma ſuum ex eo confirmabat, quòd apertus ſacris in literis, ut ipſe quidem ajebat, textus non extet, qui Spiritum ſanctum eſſe Deum tradat. Sed multis auctoritatibus convincitur. Primùm in Actis Apoſtolorum ad Ananiam, &c.

De Apollinari verò ait idem, quod in diſpenſatione Chriſti manifeſtè errabat. Corpus enim quod Deus ille ſermo induit, animam quidem habere, ſed mente B prorſus carere tradebat: quippe qui non aliter anima præditus eſſet, ac brutum quoddam animal. Hoc dictum non aliquo ſcripturæ loco, ſed ratiocinando probabat. Quia mentem ajebat eſſe quiddam peccato pollutum. Abſurdum verò prorſus de Dei ſermone cogitare, copulatum fuiſſe cum re peccato contaminata. Hæc ille. Unde apparet Apollinaris ratiocinationem malè fundatam. Quaſi eſſet una mens communis omnibus hominibus, ſicut Averroes poſtea docuit. Si enim uniuſcujuſque hominis mens diſtincta eſt, quid vetat, hanc mentem aſſumpſiſſe Verbum, quæ eſſet immaculata, licèt aliorum mentes non ita fuerint impollutæ? cæterum plures fuerunt hujus Presbyteri Laodiceni errores, licèt non omnes crediti fuerint, & aliqui C etiam excuſati, ut ex Epiphanio hæreſi 76. videre eſt, quòd ipſe antea magna cum laude in Eccleſia verſatus fuiſſet, & in magna probitatis, ac doctrinæ æſtimatione habitus. Nam & tales hæreſibus cudendis magis apti ſunt. Habet autem Gregorius Nazianzenus orat. 51. quæ eſt epiſt. 1. ad Cledonium Presbyterum, mordaces imprecationes contra ipſum Apollinarem, ut cùm dicit: *Si quis in hominem mente carentem ſperat, amens profectò eſt*, & quoniam idem Apollinaris diverſos gradus in Trinitate admittebat, ait: Siquidem ex magno, majori, & maximo, hoc eſt ex Spiritu ſancto, & Filio, & Patre tanquam ex ſplendore, radio & ſole Trinitatem conſtituere (quod quidem in ejus libris apertè ſcriptum eſt) *Scala eſt Divinitatis non in cœlum ſubvehens, ſed è cœlo dejiciens*. Sed & idem Nazianzenus D tantum infeſtus Macedonio, & Apollinari, quantum D. Athanaſius Arrio, alios ejus refert errores orat. 46. ut, quòd Filius Dei carnem ſuam de cœlo deſcendens adduxiſſet, ut ſic ſecundus homo eſſet de cœlo. Item quòd ſecundùm divinitatem paſſus ſit, & quòd divinitas ejus in triduo cum corpore mortua à Patre ſuſcitata ſit, &c.

Fuit autem error Photinianorum idem ac Pauli Samoſateni, unde & Paullianiſtæ dicti ſunt etiam Photiniani. Dicebant illi Patrem Deum eſſe, qui omnia creaſſet; Filium, ſeu Chriſtum puerum hominem, Spiritum illam gratiam, quæ ſuper Apoſtolos venerit. Sabellius verò eundem eſſe Patrem, Filium, ac Spiritum ſanctum aſſerebat, Trinitatemque, ac diſtinctionem perſonarum negabat. Apud eundem Leontium de ſectis act.3. porrò quis fuerit Marcellus, qui etiam hic E damnatur, diſcere poſſumus ex Baronio ad annum 347. Sabellianæ hæreſis aſſertor, & Epiſcopus Ancyranus, quemque D. Athanaſius ob eam cauſam excommunicaverat. Unde cauſa data eſt Arrianis obloquendi in Concilium Sardicenſe, quòd tàm injuſtè in eo fuiſſet pro Athanaſio judicatum, quàm Marcellus fuerat abſolutus, qui Athanaſii judicio hæreticus eſſe probaretur.

Reſtat difficultas circa hunc Canonem de damnatione Eudoxianorum, quinam illi erant, hoc enim torſit D. Gregorii Magni animum epiſt. 31. l. 6. & Canones quidem Conſtantinopolitani, ait, Eudoxianos damnant. Sed qui fuerit eorum Author Eudoxius, minimè dicunt. *Romana autem Eccleſia eoſdem Canones, vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eandem Synodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum*. Reliquas verò hæreſes, quæ illic memoratæ ſunt, ab aliis jam Patribus damnatas reprobat. De Eudoxianis verò nihil hactenus agnovit. In hiſtoria autem Sozomeni de quodam Eudoxio, qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur. Sed ipſam quoque hiſtoriam ſedes Apoſtolica ſuſcipere recuſat, quoniam multa mentitur, &c. in Latina autem lingua de hoc Eudoxio, nunc uſque neque in Philaſtrio, neque in B. Auguſtino, qui multa de hæreſibus conſcripſerunt, neque in aliis Patribus aliquid invenimus. Charitas igitur veſtra, ſi quis apud Græcos probatorum Patrum de eo ſermonem fecit, ſuis mihi Epiſtolis innoteſcat. Hactenus Magnus Gregorius. Porrò Eudoxium Arrianum extitiſſe legi poteſt apud Nicephorum Eccleſiaſt. Hiſtor. lib. 9. cap. 36. ubi de eo dicitur, quòd Arrii diſcipulos in ordinem Clericorum cooptaret, & Aetium hæreticum maximo honore proſequeretur, & cap.37. quòd Liberium Pontificem per calumniam traduceret, perinde ac ſi conſubſtantialis nomen repudiaſſet, &c. Meminit quoque Caſſiodorus hiſtoriæ tripartit. l. 4. c. 20. Eudoxii Germaniciæ Epiſcopi de fide Nicæna quidpiam imminuentis in Epiſtola oblata Sacerdotibus occidentalibus, ad quos cum Martyrio, & Macedonio miſſus fuerat, & à quibus repulſam paſſus, cùm dicerent illi Occidentales fidem Nicænam ſufficere. Denique verba hujus Canonis ſatis indicant Eudoxianos fuiſſe Arrianos, licèt à Carranza, & Coriolano non integrè afferatur, & alibi narratur, quomodò idem Eccleſiam Antiochenam invaſerit orthodoxis infeſtus.

CANON II. *Epiſcopi ſuam Diœceſim gubernent, & ad alias non accedant.*

Epiſcopi, qui extra Diœceſim ſunt, ad Eccleſias, quæ extra terminos earum ſunt, non accedant, neque confundant, & permiſceant Eccleſias, ſecundum regulas conſtitutas. Alexandriæ quidem Epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſervatis honoribus primatus Eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicænæ Synodi continentur. Sed & Aſianæ Diœceſis Epiſcopi ea, quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantummodò Diœceſim pertinent, gubernent. Ponti autem Epiſcopi Ponticæ tantùm Diœceſis habeant curam: Thraciæ verò ipſius tantummodò Thraciæ.

9.q.2. Epiſcopi, qui extra.

CANON III. *Non invitatos Epiſcopos ultra Diœceſim propriam accedere non debere.*

Non invitati Epiſcopi ultra Diœceſim accedere non debent, ſuper ordinandis aliquibus, vel quibuſcunque diſponendis Eccleſiaſticis cauſis, ſervata regula, quæ ſuperſcripta eſt, de unaquaque Diœceſi. Manifeſtum namque, quòd per ſingulas quaſque Provincias Provincialis Synodus adminiſtrare, & gubernare omnia debeat, ſecundum ea, quæ ſunt in Nicæna definita.

9.q.2. Non invitati Epiſcopi.

Nota ſemper ſubſequentia Concilia poſt Nicænum caviſſe, ut quæ in eo decreta fuerant circa limites juriſdictionis, & diligenter, & inviolabiliter ſervarentur.

Nic. Syn. cap. 5.

CANON IV. *De Ecclesiis apud Barbaros positis.* A

ECclesias autem Dei, quæ sunt in Barbaricis gentibus constitutæ, regere, atque administrare oportet secundum consuetudinem, quam à patribus obtinuisse dignoscitur.

CANON V. *De honore Constantinopolitani Episcopi.*

D.21. Constantinopolitanæ civitatis. COnstantinopolitanæ civitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propter quod sit nova B Roma.

HIs autem sic definitis, quidam præpositionem (post) non esse honoris submissionem excogitarunt, sed ipsam ad hoc, quod est post tempus, solummodò acceperunt. Hic est astus Græcorum apud Balsamonem ad hunc Canonem. Cæterum hunc Canonem verum fuisse probat actio 16. Concilii Chalcedonensis, sed ab Ecclesia Romana minimè receptum fuisse, constat primùm ex Gregorii epistola 123. libro sexto. Deinde etiam id vel hinc manifestum est, quòd cùm Anatolius Constantinopolitanus in Chalcedonensi Concilio, non tantùm Patriarchatum adipisci, verùm etiam secundum locum inter Patriarchas occupare conatus esset, Leonem Pontificem acerrimum sibi adversarium expertus fuerit: epist. 51. Unde licèt Episcopi Constantinopolitani, Imperatorum potentia freti, ob dignitatem Regiæ urbis, secundum locum Sedium Patriarchalium sibi usurparint, multisque commentitiis Canonibus sextæ, & octavæ Synodi confirmarint; tamen nunquam à Romana Ecclesia id approbatum fuit. Pacis, & tranquillitatis causa tempore Justiniani Imperatoris ita permissum est, ut nemo ampliùs contradixerit. Id declarat Innocentius III. cap. *Antiqua* de privil. Cardinalis Baronius non levibus conjecturis putat hunc Canonem surreptitium esse. Vide ann. 381. num. 35. & 36. Vide etiam Binii Notas, ubi eædem repetuntur. Addit Straovolscius, quòd Episcopi in ea epistola Synodica, quam ad Damasum miserunt, nullam ejus mentionem faciunt: nec Timotheus Alexandrinus Episcopus contradixisse legitur, cùm esset præses, & in præjudicium proprium id esset: verior tamen videtur prior sententia, cui etiam favet Joverius supra in secunda observatione, & manifestè historia tripartita lib. 9. cap. 13. Ubi sic prosequitur gesta ab Episcopis.

Patriarchatus C.P. initium, & progressus.

Tunc etiam regulam protulerunt, ut Constantinopolitanus Episcopus haberet honoris privilegia post Pontificem Romanum, eo quòd nova Roma esset. Firmaveruntque rursus Nicænam fidem, & Patriarchas constituerunt, distribuerunt provincias, ut Episcopi uniuscujusque Diœcesis ad Ecclesias non irent extraneas. Hoc enim primitùs propter persecutionis tempus indifferenter agebatur. Distribuerunt itaque Nectario quidem maximam civitatem, & Thraciam, Ponticam verò diœcesim Helladio, qui post Basilium fuit. Cæsaream Cappadociæ Gregorio Nisseno, Basiliique Germano. Troilo quoque Mitilinæ Armeniæ jus Patriarchæ dederunt, Asianam verò diœcesim Iconii Amphilochius est sortitus. Otimius autem Antiochiæ Pisidiæ, Ægyptum quoque Timotheo Alexandrino distribuerunt. Porrò Ecclesiarum Orientalium gubernationem præsulibus commiserunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tharsi, Antiochenæ Ecclesiæ privilegia reservantes, quæ tunc Meletio præsenti dederunt. Definierunt pariter, ut si quid in provincia qualibet emergeret, provinciæ consilio finiretur. In his omnibus suum præbuit Imperator assensum.

Distributio Ecclesiarũ Orientalium.

CANON VI. *De Maximo Cynico Philosopho.*

DE Maximo Cynico Philosopho, propter indisciplinationis ejus doctrinam, quæ Constantinopoli orta est, statutum est, ut neque Maximus fuisse, aut etiam esse putetur Episcopus, neque hi, qui ab eo sunt ordinati, qualemcunque gradum Clericatus obtineant; omnibus scilicet, quæ circa eum, vel ab eo gesta sunt, in irritum revocatis.

QUis fuerit iste Maximus, disci poterit ex vita ipsius Gregorii operibus ejus præfixa editionis anni 1630. videtur quasi jure devoluto usus adversus Gregorium. Sic ibi: Maximus genere Ægyptius, moribus barbarus, novus quispiam Jamnes adversus Gregorium, velut adversus Mosem aciem instruens; Cynicam Philosophiam amplexus, baculoque, & coma, & pallio gravitatis speciem præ se ferens, accessit tandem ad D. Gregorium Nazianzenum, à quo fidei rudimentis institutus impietatem dedidicit, baptismoque regenitus pars Ecclesiæ efficitur. Progressu quoque temporis experimentum sui præbens in Clerum adscribitur: ac tùm Judam æmulatus à præceptore suo perfidè deficit, qui eum inter singulares amicos habuerat. Pecunia obtinet Episcopatum Byzantinum ab Alexandrino Patriarcha. Minimè tamen id passi sunt cives Constantinopolitani: ab ipsis ejectus, cùm aliquas ordinationes fecisset, hic irritæ declarantur. *Ma... Cyn... vir... versi...*

C

CANON VII. *De Libello Occidentalium.*

DE Libello Occidentalium, etiam eos suscipimus, qui Antiochiæ unam Patris, & Filii, & Spiritus sancti Deitatem confitentur.

PEr Libellum Occidentalium intelligit Canon illam fidei professionem, sive anathematismos illos, quos per epistolam ex Concilio Romano ad Paulinum transmisit Damasus. Dabitur infra inter epistolas Synodales. At Balsamon in scholiis ad Can. V. hujus Synodi: congregatis, inquit, 341. Episcopis (nempe Sardicæ) confirmatum est sanctum Symbolum Patrum, qui Nicææ D convenerant, & qui non ita sentiebant, anathemati subjecti sunt. Volumen ergo, seu tomum Occidentalium hanc dicit definitionem secunda Synodus, quæ etiam ab Antiochenis suscepta est. Volumen hoc autem Occidentalium dixit, quoniam soli occidentales Episcopi hoc ediderunt. Orientales enim, qui erant septuaginta, dicebant, nisi ejiceretur S. Paulus Confessor, & magnus Athanasius, se Synodo non communicaturos. Adverte tamen priori sententiæ magis adhærendum esse, cùm non soli Occidentales subscripserint in vero Sardicensi: sicut nec soli Orientales in Pseudo-Sardicensi Philippopolis, ut ex subscriptionibus apud Binium innotescit.

CANON VIII. *De accusationibus.* E

QUoniam multi Ecclesiasticum ordinem confundere, & subvertere volentes, inimicè, & sycophanticè adversus Orthodoxos Episcopos, qui Ecclesias administrant, accusationes quasdam confingunt, nihil aliud, quàm Sacerdotum bonam existimationem contaminare, & in pace degentium populorum tumultus concitare conantes; ea de causa placuit sanctæ Synodo Episcoporum, qui Constantinopoli convenerunt, nec sine discussione admittere accusatores; nec omnibus *... C... ex... mo... adc...*

eorum,

eorum, qui Ecclesias administrant, accusationes permittere, nec omnes excludere; sed si quis propriam quidem querelam, id est, privatam, intendat Episcopo, ut detrimento aliquo vel injuria aliqua ab ipso affectus, in ejusmodi accusationibus nec accusatoris personam, nec religionem examinari. Oportet enim Episcopi conscientiam esse omnibus modis liberam, & eum, qui sibi injuriam factam esse dicit, cujuscunque sit religionis, jus suum consequi. Si autem sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intenditur; tunc examinari personas accusatorum: ut primùm quidem hæreticis non liceat Orthodoxos Episcopos pro rebus Ecclesiasticis accusare. Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt posteà à nobis anathematizati: ad hæc autem & eos, qui se sanam quidem fidem confiteri præ se ferunt, avulsi autem sunt, & abscissi, & adversus Canonicos nostros Episcopos congregationem faciunt. Præterea autem, & si aliqui eorum ab Ecclesia ob aliquas causas priùs condemnati, & ejecti, & vel excommunicati fuerint, sive ex Clero, sive ex laicorum ordine, nec eis licere Episcopum accusare, priusquam proprium crimen absterserint. Similiter autem & eos, qui priùs rei facti, accusatique sunt, non priùs ad Episcopi, vel aliorum Clericorum accusationem admitti, quàm se objectorum sibi criminum insontes ostenderint. Sed si nonnulli nec hæretici, nec excommunicati fuerint, nec priùs damnati, vel aliquorum criminum accusati, dicant autem se habere aliquas adversus Episcopum criminationes; eos jubet sancta Synodus primùm quidem apud provinciæ Episcopos accusationem persequi, & apud eos probare crimina Episcopi, qui aliquarum rerum accusatur. Quod si evenerit, ut Provinciales Episcopi crimina, quæ Episcopo intenta sunt, corrigere non possint, tunc ipsos accedere ad majorem Synodum Dioecesis illius Episcoporum pro hac convocatorum, & accusationem non priùs intendere, quàm æquale periculum sibi statuant, si quidem in rebus examinandis accusatum Episcopum calumniari convicti fuerint. Si quis autem iis quæ, ut priùs declaratum est, decreta fuerunt, contemptis, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestia afficere, vel sæcularium Principum judicia, vel Universalem Synodum perturbare, neglectis Dioecesis Episcopis, eum nullo modo esse ad accusationem admittendum, ut qui Canonibus injuriam fecerit, & Ecclesiasticum ordinem everterit.

do quis accu- lis Epi- us. *etici licèdi.*

NOn cessavit unquam, ait Balsamon, inimicus noster Satan bonorum hominum existimationem, & maximè Episcoporum per calumniam polluere. Inde porrò accusationes frequentes contra Episcopos, quorum aliæ privatæ, id est, pecuniariæ, aliæ criminales, quibus hic canon leges diversas procedendi figit: quod & alibi pluries in Conciliis factitatum.

CANON IX. *De recipiendis, qui ab hæresi redeunt.*

EOs, qui rectæ Fidei adjiciuntur, & parti eorum, qui ex hæreticis servantur, recipimus, secundum subjectam hìc consequentiam, & consuetudinem. Arrianos quidem, & Macedonianos, & Sabbatianos, & Novatianos, qui dicunt seipsos Catharos, & Aristeros, hoc est, mundos, vel sinistros, & Tessaradecatitas, sive Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos, & omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia; & signatos, sive unctos primum sancto Chrismate & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures. Et eos signantes dicimus; Signaculum doni Spiritus sancti. Atque Eunomianos, qui in unam demersionem baptizantur, & Montanistas, qui hìc dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eundem esse Patrem, & Filium opinantur, utrumque simul confundentes, & alia gravia, & indigna faciunt; & alias omnes hæreses. Quoniam hìc multi sunt hæretici, & maximè qui ex Galatarum regione veniunt: quicumque ex his rectæ fidei adscribi volunt, ut Græcos admittimus; & primo quidem die ipsos Christianos facimus, secundo Catechumenos, deinde tertio exorcizamus, sive adjuramus ipsos, ter simul in faciem eorum, & aures insufflando, & sic eos catechizamus, sive initiamus, & curamus, ut longo tempore versentur in Ecclesia, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus.

Libelli sùt subscriptiones Orthodoxæ.

DE modo recipiendi Hæreticos, an confirmatio tunc repetita, vide in 4. classe in Concilio Laodiceno à nobis annotata. Interim probari vix poterit hìc tantum agi de manus impositione pœnitentiali, quæ non sicca, sed uncta adhibita fuerit pro more Orientalium. Verba enim Concilii aliud denotant. Balsamon putat Sabbatianos eosdem esse cum Novatianis à quodam eorum Presbytero Sabbatio, qui more Judaico sabbata servabat. Appellati sunt autem & iidem Sinistri, utpote manum sinistram abhorrentes, & ut per eam quicquam recipiant in animum non inducentes. Tessaradecatitæ sunt Quarto-decimani, qui cum Judæis Luna decima-quarta Pascha celebrant. Hæretici, qui ex Galatia Phryges sunt, aut Montanistæ dicti à Montano, aut Pepuziani ex quadam regione Pepuza, quam circa Hierusalem incolunt. Qui Sanctam Trinitatem in unam personam contrahunt cum Sabellianis, ideò nec baptizabant in nomine etiam personarum. Unde notat Balsamon omnes, ex hoc Canone, rursus rebaptizatos, qui cum una immersione baptizati erant, sine expressa mentione trium personarum, ut debet intelligi, cùm una immersio adhibita expressione trium personarum sufficiens esset, quæcumque sit fides baptizantium, ut censet D. Augustinus l. 3. de bapt. contra Donatistas. Licèt Gregorius Magnus videatur requirere eamdem fidem l. 1. registri epist. 41.

Varii Hæretici damnantur.

SYMBOLUM *ejusdem* CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.

CRedimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, visibi-

ſibilium omnium, & inviſibilium conditorem. Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouſion Patri, hoc eſt, ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ; per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis: & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, & Homo factus eſt; Crucifixus etiam pro nobis, ſub Pontio Pilato paſſus, ac ſepultus; tertia die reſurrexit ſecundum Scripturas; aſcendit in cœlos; ſedet ad dexteram Patris; inde venturus eſt cum gloria judicare vivos, & mortuos; cujus regni non erit finis. Credimus in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre, & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus eſt per Prophetas. Et unam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſæculi. Amen.

Nota pro additamẽto ad Symbolum, Filioque.

HOc Symbolum Orientales in ſua ad Damaſum Synodica appellant Libellum Fidei: traduntque plures illud à Gregorio Nyſſeno Epiſcopo compoſitum fuiſſe. Idem reperitur apud Latinos, diverſa tamen tranſlatione, & cum illo additamento, Filioque: quod authoritate Leonis Pontificis, & ad confutandos hæreticos Priſcillianiſtas, ab Hiſpanis Epiſcopis Symbolo ſuperadditum fuit, eique ſemper inhæſit. Vviſigothi profitentes Fidem Catholicam, non modò illud receperunt, ſed etiam Judæos ad Chriſtianam Fidem venientes ſub ejuſdem Symboli confeſſione recipiendos eſſe, ſuis Legibus ſanciverunt. Idem additamentum à Francis acceptum, & tenaciùs retentum fuiſſe, patet ex Symbolo Fidei ſub Carolo Magno in Arelatenſi Concilio recitato. Et quod mirum eſt, cum augmento Symboli Conſtantinopolitani, aucta eſt Eccleſia. Sub hujus enim confeſſione, Gothi, Vviſigothi, aliæque Barbaræ nationes, quæ Hiſpanias occuparunt, ex Arrianis factæ ſunt Catholicæ: Franci verò, qui ſibi Gallias vindicabant, ſub ejuſdem Symboli confeſſione facti ſunt Chriſtiani. Contrà verò, omnium gentium infeliciſſimi Orientales ſchiſmatici, ex quo ejuſdem Symboli additamentum penitus reſpuerunt, ſub Turcico jugo acerbiſſima ſervitute premuntur, atque Eccleſiis, bonis, ac liberis ſpoliati, aſſiduè incaſſum gemunt. Romana Eccleſia antiquitatis tenaciſſima, idem quidem cum prædictis Eccleſiis credidit, ac docuit, ut conſtat ex illa profeſſione Fidei, quam Damaſus ex Concilio Romano ad Paulum tranſmiſit; & ex Leonis epiſtola 93. capite 1. tamen antequam prædictum additamentum in Symbolum inferret, diutiſſimè cunctata fuit. Scribit Magiſter ſententiarum diſtinct. 1. Leonem III. à Carolo Magno rogatum, ut verba prædicta ad Symbolum adderentur, non modò id facere penitùs recuſaſſe, verum etiam illud ipſum abſque eo additamento in argentea tabula exaratum in Altari poſt corpus S. Pauli perpetuò cuſtodiri voluiſſe, ne quibuslibet liberum eſſet, aliquid ad ſanctum Symbolum ſuperaddere. Poſtquam autem Hiſpani, Franci, aliique omnes Boreales populi offenderentur, & periculum ſchiſmatis oriretur, quod Romana Eccleſia eam doctrinam publicè confiteri nollet, quam ad probandos Catholicos, & conſtituendos hæreticos, Magnus Leo ante tot ſæcula Hiſpaniarum Epiſcopis tradidiſſet; placuit tandem Benedicto, ſeptimo hujus

Notãda de Symbolo.

A nominis Romano Pontifici, ut idem Symbolum cum hoc eodem additamento Romæ in Eccleſia cantaretur: idque ad petitionem Henrici Imperatoris. De quo hæc Berno Abbas Augienſis de rebus ad Miſſam ſpectantibus: *Cùm Romanorum Presbyteri ab Henrico Imperatore interrogarentur, cur non poſt Euangelium (ut in aliis Eccleſiis fiebat) Symbolum canerent; me, ait ipſe, aſſiſtente audivi, eos ejuſmodi reſponſum reddere: quòd Romana Eccleſia non fuiſſet aliquandò ulla hæreſeos fæce infecta: ſed ſecundum doctrinam ſancti Petri in ſoliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcuſſa: & ideò magis his neceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpiùs cantando frequentare, qui aliquandò ulla hæreſi potuerunt maculari. At Imperator Domino Benedicto perſuaſit, ut ad publicam Miſſam decantarent.* Vide Baron. ann. 447. num. 22. Graviter itaque aberrant, qui putant ex Da- B maſi Papæ Decreto profectum, ut hoc Symbolum in Occidente inter Miſſarum ſolemnia decantetur. Nam authoritate Ruffini in expoſitione Symboli, qui his temporibus ſcribebat, liquet, nullum aliud Romanam Eccleſiam in ſacris Ritibus noviſſe, quàm Symbolum Apoſtolicum.

Quod autem Concilium tot elogia addat Spiritui ſancto, id fit contra blaſphemias hæreticorum: Montanus ſiquidem apud D. Baſilium l. 2. contra Eunomium, ipſum vilibus nominibus dehoneſtabat, & naturam ejus adeò vilem, & abjectam reddebat, ut eam diceret infamiam afferre auctori. Ipſe verò Eunomius refutatur ab eodem D. Baſilio ibid. l. 3. quod ipſum diceret tertium natura, & ordine, imperio quidem Patris, operatione verò Filii factum, poſt Filium quidem primum, & omnium maximum, ſed Unigeniti opus C deitate, ac creandi potentia carens. Tales prodromos nactus eſt Macedonius. Quare Symbolum magis glorificat Spiritum ſanctum. Inſeruit quoque de uno baptiſmate, tàm contra rebaptizantes, quàm contra baptizantes, non in nomine Trinitatis, ſed in mortem Chriſti; ſicut de Eunomio refert Theodoretus lib. 4. hæreticarum fabularum, vel aliis modis indebitis contra eſſentialia ſacramenti. Uberiorem explicationem cum collatione utriuſque Symboli Apoſtolorum, & SS. Patrum dedimus in l. de *tripli examine*, p. 1. *in examine Ordinandorum.*

SECUNDA PARS.

D

Quædam Epiſtolæ Synodales.

Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris ad [illegible] Orientales.

QUoniam Apoſtolicæ ſedi reverentiam debitam charitas veſtra diſtribuit, nobis plurimum, chariſſimi filii præſtitiſtis. Nam licèt Eccleſiæ, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens docuit, quodammodò nos gubernacula, quæ ſuſcepimus, teneamus; tamen profitemur nos honore minores eſſe, & propterea omnimodo feſtinamus, ut ad gloriã ejus beatitudinis pervenire poſſimus. Scitote igitur, quòd pridem Timotheum profanum, ineruditum, Apollinaris hæretici diſcipulum, cum impio E ipſius dogmate condemnavimus, nec ultra concedimus, ejus reliquias qualibet ratione de cætero prævalere. Si autem adhuc ille ſerpens antiquus ſemel, & ſecundò percuſſus, ad pœnam propriam reviviſcit, quippe extraneus ab Eccleſia eſt, mortiferis venenis ſuis quoſdam fideliũ tentare non ceſſat, hanc tanquam peſtiferam declinate corruptionem, ut vos memores Apoſtolicæ fidei, quæ præcipuè in urbe Nicæna à PP. ex ſcripturis prolata eſt, firmo gradu ſtabiles in fide, & immutabiles perduretis, & non vaniloquia, & exterminabiles quæſtiones ab iſto audire patiamini Clericos veſtros, aut plebem. Jam enim

enim semel formam dedimus, ut qui seipsum cognoverit Christianum, illud servet, quod ab Apostolis noscitur esse contraditum, dicente sancto Paulo, *Si quis vobis annuntiaverit præter id, quod accepistis, anathema sit*. Christus enim Filius Dei, Dominus noster, humano generi per propriam passionem salutem plenissimam condonavit, ut totum hominem delictis obnoxium peccatis omnibus liberaret. Hunc si quis in deitate, sive in humanitate minus aliquid dixerit habuisse, plenus spiritu diaboli, gehennæ seipsum filium demonstravit. Cur itaque rursus à me quæritis damnationem Timothei, qui & hic Apostolicæ sedis judicio, præsente quoque Petro Alexandrinæ civitatis Episcopo, cum Apollinari suo doctore damnatus est, & in die judicii tormenta debita, & supplicia sustinebit? Si verò quibusdam levioribus ille suadet, veluti quamdam spem habens, qui veram spem in Christi confessione mutavit, sciant se cum isto similiter perituros, cùm Ecclesiasticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes custodiat, filii charissimi.

Libellus Occidentalium continens statuta Sedis Apostolicæ contra diversas hæreses in Synodo Constantinopolitana I. receptus.

1. QUoniam post Nicænum Concilium talis error exortus est, ut quidam dicere profano ore præsumant, sanctum Spiritum per Filium fuisse factum, anathematizamus eos, qui non eum omni prædicant libertate cum Patre, & Filio sanctum Spiritum unius, ejusdemque substantiæ, atque potestatis existere.

2. Similiter autem anathematizamus & eos, qui errorem Sabellii sunt secuti, eumdem dicentes Patrem esse, quem Filium.

3. Anathematizamus Arrium, & Eunomium, qui simili impietate, licèt discrepent, Filium tamen, & Spiritum sanctum creaturam esse confirmant.

4. Anathematizamus Macedonianos, qui ex Arriana radice derivati, non impietatem, sed vocabulum mutaverunt.

5. Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæresim renovans, Dominum nostrum Jesum Christum solùm ex Maria confitetur.

6. Anathematizamus etiam eos, qui duos Filios esse profitentur: unum ante sæcula, & alium post carnis assumptionem ex Virgine.

7. Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima confirmant, quòd Dei Verbum in humanam carnem conversum est: ipse namque Filius Verbum Dei, non pro rationali anima, & intelligibili in suo corpore factus est, sed nostram, hoc est rationalem, & intelligibilem animam sine peccato assumpsit, atque salvavit.

8. Anathematizamus & eos, qui dicunt Verbum Dei productione, & corruptione à Patre separatum, & sine substantia eum, aut terminandum esse blasphemant. Eos autem, qui ab Ecclesiis ad alias Ecclesias migraverunt, tandiu à nostra communione alienos habemus, donec ad eas redeant civitates, in quibus primitùs ordinati sunt.

9. Si quis autem, alio de loco ad locum migrante, in locum viventis ordinatus est, tandiu vacet Sacerdotii dignitate, qui propriam deseruit civitatem, donec successor ejus requiescat in Domino.

10. Si quis non dixerit semper Patrem, & Filium, & semper Spiritum sanctum esse, anathema sit.

11. Si quis non dixerit Filium natum ex Patre, hoc est ex ejus divina substantia, anathema sit.

12. Si quis non dixerit verum Deum Filium Dei, sicut verum Patrem ejus, & omnia posse, & omnia nosse, & Patri æqualem esse, anathema sit.

13. Si quis dixerit, quòd in carne degens Filius Dei, cùm esset in terra, in cœlis, & cum Patre non fuerit, anathema sit.

14. Si quis dixerit, quòd in passione crucis dolorem passus sit Filius Dei Deus, non caro cum anima, quæ induta est formam servi, quam sibi assumpsit, sicut sancta Scriptura dixit, anathema sit.

15. Si quis non dixerit, quòd in carne, quam assumpsit, sedeat ad dexteram Patris, in qua etiam venturus est judicare vivos, & mortuos, anathema sit.

16. Si quis non dixerit, sanctum Spiritum ex Patre esse verè, & propriè, sicut & Filium, ex divina substantia, & Deum Dei verbum, anathema sit.

17. Si quis non dixerit, omnia posse Spiritum sanctum, & omnia nosse, & ubique adesse, sicut Filium, & Patrem, anathema sit.

18. Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam, aut per Filium factum, anathema sit.

19. Si quis non dixerit, omnia per Filium, & per Spiritum sanctum fecisse Patrem, hoc est visibilia, & invisibilia, anathema sit.

20. Si quis non dixerit Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam Deitatem, potestatem, divinitatem, virtutem, unam gloriam, dominationem, imperium, unam voluntatem, & veritatem, anathema sit.

21. Si quis tres personas non dixerit veras Patris, & Filii, & Spiritus sancti æquales, semper viventes, omnia continentes, visibilia, & invisibilia, omnia potentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia creantes, omniaque salvantes, anathema sit.

22. Si quis non dixerit, adorandum Spiritum sanctum ab universa creatura, sicut & Filium, atque Patrem, anathema sit.

23. Si quis de Patre, & Filio benè sapuerit, de sancto autem Spiritu rectè non crediderit, hæreticus est: quia omnes hæretici de Filio Dei, & de sancto Spiritu malè sapientes, in Judæorum, atque Gentilium incredulitate consistere convincuntur.

24. Si quis autem diviserit, Deum Patrem dicens: & Deum Filium, & Deum Spiritum sanctum, affirmans, Deos dici, non Deum, propter unam Deitatem, ac potestatem, quam credimus esse, & novimus, Patris, & Filii, & Spiritus sancti Deum unum: subtrahens verò Filium, & Spiritum sanctum, tanquam solum opinatus Patrem Deum, anathema sit. Nomen enim Deorum, & Angelis, & omnibus sanctis à Deo positum est, atque donatum. De Patre verò, Filio, & Spiritu sancto propter unam, æqualemque Divinitatem, non Deorum nomina, sed Dei nostri traditur, atque significatur, ut credamus, quia in Patre, & Filio, & Spiritu sancto solummodò baptizamus, & non in Archangelorum, & Angelorum nominibus, sicut hæretici, aut sicut Judæi, Gentilesque insaniunt. Hæc igitur Christianorum salus est, ut credentes Trinitati, hoc est Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & in ea baptizati, unam Deitatem, & potestatem, & Divinitatem, & substantiam in eam credamus. Hæc itaque Gratiano vivente facta sunt.

EPISTOLA CONSTANTINOPOLIT. Synodi ad Damasum Papam, & ad Episcopos in Synodo Romana congregatos.

DOminis honorabilibus, atque venerandis fratribus, & comministris Damaso, Ambrosio * Brutoni, Valeriano, Acholio, Basilio, & reliquis Episcopis in maxima Roma collectis, sancta Synodus Orthodoxorum Episcoporum congregatorum in maxima civitate Constantinopoli, in Domino salutem. Nunc velut ignoranti vestræ reverentiæ insinuare, atque narrare multitudinem passionum ab Arriana potentia nobis sæpius illatarum forsitan supervacuum est. Non enim ita negligere vestram credimus sanctitatem, ut adhuc egeatis discere, quos certum est condolere. Sed neque tales nos constringere tempestates, ut pro sui parvitate latere potuissent. Neque tempus persequutionis est novum, sed adhuc memoriam servat antiquam, non solùm in his, qui passi sunt, sed etiam in

* Al. Britoni.

Arriani quàm duri erga Catholicos.

eis, qui participes sunt illorum, quorum proprias indicant passiones. Hesterno enim (ut ita dicamus) aut hodie exiliorum vinculis resoluti post innumeras tribulationes ad proprias sunt Ecclesias reversi, aliorum verò in exilio defunctorum funera revocata sunt, quidam verò etiam ab exilio remeantes, & ferventi hæreticorum furore detenti, amariora, quàm in exilio, in propriis sunt perpessi, lapidibus ab eis obruti, suppliciis adhuc stigmata Christi, & vulnera in suo corpore circumferentes noscuntur. Pecuniarum verò dispendia, honoris ademptiones, singulorumque confiscationes, & machinamina, injurias, atque vincula quis numerare valebit ad singula? Etenim omnes tribulationes veræ super nos multiplicatæ sunt ultra numerum, justè quidem, quoniam valdè peccavimus, aut certè clemens Dominus passionum multitudine nos voluit exerceri. Propter hæc itaque gratias Deo referimus, qui & per tantas tribulationes servos suos corripit, & secundum multitudinem misericordiarum suarum deduxit nos rursus ad refrigerium. Nobis itaque tempus, & labor maximus fuit, quatenus emendatio proveniret Ecclesiarum, ut tanquam pro longa ægritudine, diligentia paulatim adhibita, priscam pietatis redderet sanitatem. Hoc etenim modo putabimur persequutionibus acerrimis liberari, & Ecclesias longo tempore ab hæreticis detentas denuò reparari. Verumtamen graves adhuc nobis sunt lupi, qui postquam de caulis expulsi sunt, ex ipsis pascuis oves abripiunt, collectas facere contendentes, populos commoventes, & in nullo segnes ad Ecclesiæ læsionem. Erat itaque (sicut diximus) necessarium huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatem ministrantes, Synodum in Romana urbe Dei voluntate fecistis, & nos illuc, tanquam membra propria, litteris Deo admirabilis principis evocastis, ut quoniam tunc sub Imperatorum concordia pia non fine nobis regnaretis, sed etiam nos vobiscum secundum Apostolicam vocem conregnaremus. Oratio quidem nostra fuit, si esset possibile, ut omnes nostras simul relinquentes Ecclesias desiderio utili jungeremur. Quis enim nobis dabit pennas sicut columbæ, ut volemus, & apud vos requiescamus? Sed quoniam hoc omninò nudabat Ecclesias, requie nuper inchoante, resque nimis erat plurimis impossibilis, quia concurreramus in urbem Constantinopolitanam, causa litterarum ad nos directarum vestra charitate post Aquilejen. Concilium adeò amabilem Imperatorem Theodosium propter hanc solummodò causam usque ad Constantinopolim præparati, & de hac tantummodò ferentes Synodo consensum Episcoporum, qui per provincias permansere. Majoris verò profectionis neque speravimus opus, neque præaudivimus omninò, antequam Constantinopolim venerimus, super hæc autem induciarum angusto tempore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectionem, neque universos communicatores nostros in provinciis positos commonere, & eorum consensum sumere prævaluimus. Quoniam igitur hæc, & alia multa plurimorum adventum prohibere videbantur, quod erat secundum ad effectum rerum, & vestræ circa nos charitatis ostensionem, hoc egimus, reverendissimos, atque charissimos fratres, & comministros Episcopos, Cyriacum, Eusebium, & Priscianum usque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & nostram voluntatem pacificam, & intensionem habentem unitatis, ostendimus, Zelumque nostrum, quem pro saluberrima fide gerimus, indicamus. Nos etenim persequutiones, sive tribulationes, sive quaslibet alias tentationes hæreticorum libenter sustinuimus pro Euangelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à 318. Patribus roborata dignoscitur. Hanc etenim, & nobis, & vobis, & omnibus, qui non subvertunt verbum veræ fidei, complacere confidimus, quam scimus antiquissimam existere, & sequacem baptismatis, docentemque nos credere, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti,

NOTA, Patres Synodi se vocant membra Rom. Pontificis.

2. Cor. 1. 2. Tim. 1.

Aquilejen. Concilium.

A Divinitatem quippè, & virtutem, atque substantiam unam Patris, & Filii, & Spiritus sancti, credimus, & æqualem honorem, ac dignitatem, & imperium coæternum in tribus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfectis personis, ut neque Sabellii languor habeat locum confusione subsistentiarum, aut peremptione proprietatum: neque Eunomianorum, & Arrianorum, & Pneumatomachorum, id est Spiritui resistentium, blasphemia prævaleat, substantia videlicet secundum illos, aut natura, aut divinitate divisa, & increatæ consubstantiali, & coæternæ Trinitati postrema quædam, vel creata, vel alterius substantiæ detur natura: inhumanationis verò Christi sermonem sine aliqua violatione servamus, neque sine anima, neque sine mente, aut imperfectam carnis dispensationem suscipientes, sed totum scientes perfectum quidem ante B secula existere Deum verbum, perfectum verò hominem in novissimo dierum propter nostram salutem factum. Igitur quæ de fide apertè prædicantur à nobis, velut in summa hæc esse noscuntur. De quibus instrui ampliùs poteritis, si & tomum in Antiochia factum, & à Synodo ibi constituta, dignemini legere, & quod anno superiore in Constantinopoli ab universali Synodo cognoscitur esse prolatum, in quibus latiùs fidem professi sumus, & contra novitates hæresum nuper exortas anathema ex scripto protulimus. De dispensationibus autem particularibus Ecclesiarum, antiqua (sicut nostis) sanctio tenuit, & definitio sanctorum Patrum in Nicæna convenientium, secundum unamquamque provinciam. Et si Pontifices voluerint, ut cum eis vicini propter utilitatem celebrent ordinationes, quibus rebus consequenter, & cæteras Ecclesias C apud nos ædificari cognoscite, & insignium Ecclesiarum hæc approbasse Sacerdotes. Porrò Constantinopolitanæ urbis novellam (ut ita dicamus) Ecclesiam, velut ex ore leonis, hæreticis subfossam blasphemiis, abstraximus, & per misericordias Dei reverendissimum, & Deo amabilem Episcopum Nectarium ordinavimus, coram universali Concilio cum omni concordia, sub aspectu etiam amabilis Imperatoris Theodosii, universique cleri, cuncta decernente pariter civitate. In seniore autem, & verè Apostolica Ecclesia Antiochiæ, Syriæ, in qua priùs venerabile Christianorum nomen appellatum est, reverendissimum, & Deo amabilem Episcopum Flavianum de universa provincia, & de Orientali Diœcesi concurrentes, regulariter ordinarunt, omni Ecclesia pariter decernente, & quasi sub una voce hunc honorante virum. D Quam ordinationem, tanquam legalem, suscepit commune Concilium. In matre verò cunctarum Ecclesiarum Hierosolymis constituta, reverendissimum, & Deo amabilem Cyrillum Episcopum esse significamus, qui regulariter olim à Provincialibus ordinatus, plurima propter Arrianos diversis temporibus certamina passus est. His igitur tam legaliter, & Canonicè apud nos gestis, etiam vestram reverentiam congaudere deposcimus, spirituali intercedente dilectione, & timore Dominico, per quæ humana removetur offensio, & Ecclesiarum ædificatio præponitur universis. Sic etenim verbo fidei concordante, & Christiana in nobis charitate firmata, cessavimus dicere, quod reprehendebat Apostolus: *Ego quidem sum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ*, dum omnes videlicet appareamus Christi, qui in nobis divisus non est. Et si sine schismate corpus E Ecclesiæ, Deo juvante, servemus, cum fiducia ante Deum ad tribunal stabimus.

Petunt confirmari Synodum à Summo Pontifice.

1. Cor. 1.

Pientissimo, & Religiosissimo Imperatori Theodosio Sancta Synodus Episcoporum è variis Provinciis in urbem Constantinopolitanam congregatorum. S. P. D.

INitio hujus epistolæ, quam ad te scribimus, pientissime Imperator, Deo gratias agemus, qui te summa pietate præditum Imperio potiri voluit ad com-

communem Ecclesiarum pacem, & fulcimentum veræ fidei. Deo autem gratias, ut debemus agentes, necessariò, quæ in sancta Synodo gesta sunt, ad pietatem tuam referimus. Primùm, quòd cùm evocati litteris tuis Constantinopolim convenissemus, mutuam inter nos concordiam renovavimus: deinde etiam breves Canones edidimus, quibus fidem Patrum, qui Concilio Nicæno interfuerunt, confirmavimus, & exortas adversus eam hæreses improbavimus. Postremò etiam pro recta Ecclesiarum institutione certos Canones fecimus, quos & valere volumus. Hæc nos omnia huic nostræ epistolæ subjecimus. Cupimus igitur abs te, humanissime, ac pientissime Imperator, diplomate tuo Synodi sententiam confirmari, ut quemadmodum litteris, quibus nos convocasti, Ecclesiam honorasti, ita etiam placita Synodi ad finem prædicta subscriptione tua munias. Dominus Imperium tuum in pace, & justitia confirmet, & in multas generationes proferat. Cum Imperio tuo terreno superveniat tandem cœlestis Imperii fruitio, Deus te verè religiosissimum, ac pium Imperatorem votis SS. annuens, potentia, virtutibusque omnibus præstantem orbi terrarum diu servet incolumem.

Nota, Sollicitè curarunt Episcopi per Imperatorem Synodum confirmari, hoc motu ducti, ne sicut alii Imperatores fidem Catholicam, & Orthodoxam ejurarant cum maximo Ecclesiæ Christi detrimento, illud idē in posterum accideret. Ut igitur Imperatores fidei Orthodoxæ tenaciores essent, hanc ab Imperatore confirmari efflagitant. Sed & ejus authoritate coercendi erant, qui ei in posterum contradicerent. Hoc enim obsequium à Regibus, & Monarchis postulat Deus, ut ipsi Religionem tueantur, quàm si minus curent, aut, quod pejus est, ipsam impugnent, Deo sese reddunt obnoxios, ut qui malè utantur potestate sibi ab ipso concredita ad fidem tuendam, ac propagandam. Sed nec ignorabant, quanti ponderis esset vera Religio Imperatoris, ut universus orbis eam capesseret.

...ab Imperatore ...itur cō-...natio.

TERTIA PARS.

Quædam Dubia de hac Synodo.

HAnc Synodum à Papa Damaso confirmatam asserit Photius lib. de septem Synodis. Quod intelligendum est, quoad ea, quæ spectant condemnationem hæresis Macedonianę, sicut insinuat D. Gregorius Magnus loco suprà citato ex lib. 6. registri epist. 31. per secundam Synodum, ab eodem Damaso congregatam senioris Theodosii favore indicat sexta Synodus Act. 18. asserens, Theodosium, ac Damasum obstitisse Macedonio, sicut Sylvester, & Constantinus per primam Arrio obstiterunt.

Præside ...cilii.

Dubium est de præside. At Bellarminus de Conciliis lib. 1. cap. 19. fatetur, Romanum Pontificem Damasum, nec per se, nec per legatos interfuisse. Pontifex enim Romanus convocaverat quidem Episcopos Orientis Constantinopolim, sed ex eo loco postea volebat eos Romam venirę, ubi ipse coegerat Synodum Episcoporum Occidentalium, ut Romæ fieret plenissimum Concilium. Cęterùm Orientales justas ob causas excusaverunt se, & conjunxerunt se animis, & sententiis cum Occidentalibus, non autem præsentia corporali. Ostendit autem epistola, quam suprà dedimus, quæ est Concilii ad Damasum, apud Theodoretum lib. 5. cap. 9. & 10. quòd si Damasus adfuisset, sine dubio præcessisset, cùm in ea epistola illi Damasum, ut caput suum, agnoscant, & ipse Filios eos vocet. Similiter Stapleton in replica ad Horni flatum lib. 2. c. 7. eos refellens, qui volunt, Theodosium præfuisse Concilio, ait: An non idem Theodosius is, cui sanctus Ambrosius pęnitentiam injunxit, quam lubens acceptavit? ubi tunc suprema Theodosii potestas? in quo latuit angulo? An non Papa Damasus is est, qui ipsos Episcopos congregatos Constantinopoli Romam usque accersit, ut & in celebrando Concilio assistant? quid ad illius mandatum Episcopi? ingenuè fatentur, Damasum Papam eos vocasse ad Concilium Romæ habitum, ut *membra sua*, quorum ille caput. Imò fatentur ingenuè, se jussu, & authoritate litterarum suarum, Constantinopoli convenisse: imo paratos esse Romam adire: sed excusationis loco justas, & rationabiles causas allegant, longè diversas ab iis, quas hodie Protestantes afferre solent. Denique quia omnes ibi collecti Romam adire non potuerunt, aliquos designant, qui nomine omnium illud officium præstarent. Hæc ille.

Unde & factum est, quod legitur in pervetusto codice Vaticanæ Bibliothecæ, & in alio S. Mariæ Majoris apud Baronium anno 381. *Sententiam de damnatione Macedonii, & Eunomii confirmari præcepit etiam in sancta secunda Synodo, quæ præcepto, & authoritate ejus apud Constantinopolim celebrata est.* Nec potest de hoc dubitari, cùm absque authoritate Summi Pontificis celebrari non licuisse certum sit ex actione 1. Concilii Calcedonensis. Ut verò demus authoritate Summi Pontificis convocatos fuisse Patres Orientales, duo tamen videntur deesse huic Concilio, ut in rigore censeri possit generale, & œcumenicum, idest, totius orbis. Unum est, quòd omnes totius orbis Episcopi non fuerint tunc Constantinopolim convocati, cùm Pontifex Damasus Occidentales Episcopos Romam convocaret, intenderetque, ut Orientales ibidem confluerent, si ob necessitatem rerum tantùm à propriis Parochiis, & Diœcesibus sine ovium detrimento ob persecutiones Arrianas adhuc languentium, abesse potuissent. Secundum est, quòd licèt ex authoritate Summi Pontificis ibi convenerint, nullus tamen ab eo designatus legatur, qui ejus vices gesserit, & pro eo præfuerit. Videtur enim tantisper acceleratum hujus Concilii negotium, cùm urgerentur Patres ad propria redire. Sed totum istud supplevit authoritas ejusdem Summi Pontificis, qui voluit omne robur, quod poterat, huic Concilio impertiri in eis, quæ contra Macedonii hæresim definita erant, quod provideret Græcorum levitati novarum hæreseon avidæ, magisque eos in fide Orthodoxa corroboraret, eos sic suis propriis vinculis constringens, suis nempe ipsorum definitionibus. Quod benè advertit Cardinalis Baronius ad annum Christi 381. Cęterùm, inquit, authoritate ejusdem Damasi eadem ex parte hoc Concilium constat obtinuisse nomen Oecumenici: eo enim nomine posteri omnes ipsum nuncupare soliti sunt. Etenim tantum roboris, & firmitatis quælibet Synodus consequi solet, quantum eidem authoritatis impertit Romana Ecclesia, ipsa Apostolica sedes: quod multis exemplis demonstratum est, & aliàs sæpè continget inferiùs diversis temporibus demonstrari. Si quis verò mirum id existimet, quod, suadente veritate, docet Baronius, adhuc tamen magis mirum videri debet, quod tanquam quatuor Euangelia habeat D. Gregorius Magnus quatuor prima Concilia generalia, inter quæ est hoc Constantinopolitanum. *Quod in iis*, ut ipse ait, *velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgat: itaut quisquis eorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium jaceat.* Nec verò argumento à simili posset quispiam inferre eodem modo alia Concilia provincialia à summo Pontifice approbata, ex ejus arbitrio affici posse titulo universalis Concilii: quoniam hoc semper est singulare in hoc Concilio, quòd omnium tàm Orientalium, quàm Occidentalium suffragia adfuerint, seu voce, seu scripto propter libellum illum Occidentalium: sicque paribus votis, & sententiis, Occidens, & Oriens veram fidem de Spiritu sancto ediderunt. Nec verò istud parvi momenti est ad rationem veræ Synodi, cùm in Nicæno 2. actione 6. eò ipso Constantinopolitana Synodus sub Leone habita contra imagines præ-

An OEcumenicum?

lib. 1. epist. 24. lib. 3. epist. 49.

Concursus Occident. & Orientalium in hoc Concilio.

præside Photio, repudiatur, quoniam non habuit cooperarium, ut hæc, quæ nunc celebratur, Romanum Pontificem, nec illius Sacerdotes, nec per vicarios, nec per provinciales litteras, quemadmodum fieri in Synodis solet, hæc ibi. Quæ minimè dici possent de præsenti Concilio; cui Papam Romanum cum Episcopis Occidentalibus cooperatum fuisse dici potest, per exhibitionem hujus libelli eorum vota, & suffragia continentis.

Ut naufragia passa sunt acta hujusmodi, & varii dissentanea de his scripserunt, mirum videri non debet, si cum omnibus historicis hic non conveniamus in omnibus. Etenim arguit Baronius ad annum Christi 381. Socratem, Sozomenum, Theodoretum, quòd præpostero ordine res hujus Concilii narraverint, putatque se firmiori ratione subnixum, ut concinno B magis ordine gesta in eo prosequatur sub consulatu Eucharii, & Siagrii, cùm alii sub aliis Consulibus res gestas in eodem referant. Laudat eum ob hoc Binius, præferens supputationem Baronianam, illique magis consonat Author vitæ Gregorii Nazianzeni, quæ ante mille annos à quodam Presbytero Gregorio conscripta est, de qua suprà fecimus mentionem: Ibi enim indicatur in una Synodo, & confirmationem illius in Episcopum Augustę urbis per Meletium Antiochenum Episcopum, & ejus demissionem, ac renuntiationem pacis, & concordiæ causa factam, adventantibus Ægyptiis Episcopis. *Adfuere*, ait Author hujus vitæ, *Episcopi tùm ex Ægypto, tùm ex Macedonia, Byzantium vocati, cùm adhuc supradicta Synodus in urbe esset*. De qua nempe anteà dixerat. *Sub id verò tempus ex omni Romanorum Imperio, præterquam ex Ægypto, & occiduis partibus, sancta Episcoporum centum, & quadragint Synodus coacta est, tùm ut pium præsulem Augustæ civitati præficerent, tùm ut hæreses, quæ interim dùm Arriani rerum potirentur, exortæ fuerant, Oecumenici Concilii decreto ab Ecclesia extruderentur*. Idque magis conforme est iis, quæ in carminibus de vita sua suprà audivimus concinentem ipsummet Gregorium: *Heri me locastis in throno, nunc pellitis*.

Plures difficultates de hoc Concilio.

Arguit idem Baronius eos, qui quintum canonem hujus Synodi de Maximo Philosopho, cujus ordinationes irritæ declarantur, post alios editum esse putant, ac ante alios ipsum à Concilio sancitum existimat, quia cùm primùm tractaretur de confirmando Gregorio Nazianzeno in Episcopatu, simul agendum fuit de abdicando Maximo, qui contra Gregorium prætendebat.

Itemque eos, qui Nectarium catechumenum adhuc, & imperitum in rebus Ecclesiasticis, hominemque petitum è curia, & qui hactenùs intemperantiùs vixisset, suffectum fuisse in locum Gregorii absolutissimi Theologi, perfectique Monachi, ac Virginis ante obitum Meletii Patriarchæ Antiocheni arbitrantur. Adhuc quippè suffragium in Synodo habebat Gregorius, cùm obiit Meletius hominum mansuetissimus, sicut de Moyse dicitur, quemque tenerrimè complexus in Concilio ipso Theodosius Imperator, eum sine cujusquam indicatione agnoscens ex somnio, in quo ipsi apparuerat, ac Imperii insignia tradere visus sibi fuerat; sicut enim jam dictum est, ob id plurimorum offensam incurrit Gregorius, quòd in ejus locum Flavianum nollet nominare. Denique advertit Socratem longe à veritatis scopo aberrare, dùm lib. 5. cap. 8. plures Patriarchatus in hoc Concilio institutos asserit. Ut cùm demus de Patriarchatu Constantinopolitano hic primùm actum fuisse, sicut ad Canones annotavimus, non tamen tot Metropoles, aut Patriarchatus, quot ibi numerat, plures errores coacervans, instituti fuerunt. Quo felicius Sozomenus lib. 7. cap. 9. sensum decreti Concilii à Theodosio confirmati, assecutus ait, non id ad distinguendas provincias factum fuisse, sed ad designandos magis Orthodoxos Episcopos, quibus qui in fide communicarent, digni haberentur, qui ad Ecclesiarum regimen assumerentur. Vide eumdem Baronium, qui difficultates plures circa Concilia occurrentes sic doctè explicat, ac dissolvit, ut meliori duce ad exeundum ex tot salebris minimè opus sit.

Meletius.

Cæterùm non parvi momenti est ad difficultates hujus Concilii profligandas, quod asserit Chifflettius Opusc. 2. in Vigilii Tapsensis opera, scilicet Ascolium Episcopum Thessalonicensem in Metropoli Macedoniæ legatum fuisse Damasi Papæ, qui ejus nomine interesset Concilio, cùm in Illyrico, ac in Oriente Vicarius esset Summi Pontificis. Sic ibi legitur pag. 42. Verum iste seu Primatus, seu Vicariatus Apostolicus Episcopi Thessalonicensis longè est evidentior ex aliquot Romanorum Pontificum Epistolis, nuper anno 1662. Romæ editis in Lucæ Holstenii collectione posthuma. Ibi pagina 43. Acholio Damasus vices suas committit, ut in Synodo Oecumenica Constantinopolitana Maximum Cynicum à nonnullis Episcopis Ægyptiis ordinatum exauthorari curet, quod & ibi factum est Canone ejus Synodi quarto. Sed in hac assertione desideraret aliquis, ut Chifflettius magis expressè designasset hanc Epistolam. Fuit autem ille, seu Ascolius, seu Acholius (variè enim à variis scribitur) vir magnus, qui pluribus Synodis præfuit, de quo scribit D. Ambrosius epist. 22. ad Thessalonicenses, cùm recèns è vivis ereptus esset: Quasi Elisæus inter arma, inter acies, dum vixit, versatus est, meritis suis componens prælia. Denique ubi securitas cohabitantibus reddita est (quod ipso fuit durius bello) sanctum exhalavit spiritum, & quasi Elias usque ad cœlum raptus est.

Ascolius Thessalonicensis an præses Concilii.

De eadem re aliquid expressiùs refert Christianus Lupus in scholiis ad Canonem 16. Sardicensem. Hæc omnia, inquit, in quibus hactenùs miserè hallucinati sumus, lucidè aperiri respondeo à Romana Bonifacii secundi Pontificis Synodo de causa Stephani Larisseni Episcopi, Thessalorum Metropolitæ adversus Epiphanium Episcopum C.P. Ecclesiasticæ antiquitatis eruditio Eminentissimo D. Francisco Cardinali Barberino, qui illustrissimi D. Lucæ Holstenii opera produxit Synodum è Vaticana Bibliotheca in usum publicum, summè est obligata. Hac igitur in Synodo duas habemus epistolas, quibus S. Acholio Thessalonicensi Episcopo, ad primam Synodum Constantinopolitanam cum suis Illyricis profecturo, S. Damasus Pontifex dat instructiones varias, mandatque, nullas deinceps permitti Episcoporum translationes. Quod nempè ipsorum confirmatio ad illum, ut Sedis Apostolicæ Vicarium, pertineret, &c.

Porrò hujusmodi instructiones à Damaso datæ Acholio ad Concilium ituro insinuant, illum vices suas gessisse, ut non probabilitate omni careat illâ Acholii præsidentia nomine Damasi. Quod tolleret potiorem difficultatem de præside hujus Concilii. Sed dum hæc ex istis discutere libuerit, quibus suppellex libraria magis abundat, ad sequens Concilium accedimus.

Circa num. 53

CONCILIUM
EPHESINUM

SUB COELESTINO PAPA, Præsidente Cyrillo Episcopo Alexandrino tempore Theodosii Junioris, contra Nestorium, aliosque hæreticos celebratum anno Christi 431.

Synodus hæc tertia generalis Mariana dicta est, seu quòd Ephesi in Templo D. Mariæ celebrata sit, seu quòd pro afferenda illius divina maternita-

te, contra impium Nestorium Pauli Samosateni A nepotem, cujus hæresim ferè sopitam suscitare nitebatur, asserens Christum non esse, nisi purum hominem, ac proinde beatam Virginem non posse dici Matrem Dei. Refutabat proinde beatam Virginem non posse dici Matrem Dei. Refutabat proinde vocem θεοτόκον. Sunt, qui referunt causam erroris illius in studium contradicendi Apollinari, quod non placet quibusdam, ut doctori Filesaco *commentar.* in Lirinensem, qui hoc insinuat. Alii probabilius, inter quos est Cassianus lib. 1. cap. 2. & 3. de Incarnatione Christi, ad Pelagianos paulo antiquiores referunt, quorum opinione Salvator noster de Maria Virgine natus quidem fuit, sed qui post baptisma Christus, & qui post resurrectionem Deus evaserit, quandoquidem paulatim per singularem vitæ sanctimoniam promeruerit, ut se divina Majestas illi uniret, atque sociaret. B Sic enim Pelagiani Nestorianis valde amici, & confœderati, vim similem humanorum meritorum, tam in capite, quàm in membris, idest, in Christo, & in Christianis admittebant. Unde D. Augustinus ex adverso illis se opponens, urget contra eos de prædest. sanctorum cap. 15. Christum præclarissimum esse lumen prædestinationis, ut quemadmodum in illo natura humana sine ullis præcedentibus meritis à Verbo in unitatem personæ assumpta est: itidem homo sine meritis ad primam gratiam prædestinetur. Nolunt tamen alii, quod hoc didicerit à Theodoro Monacho Apostata, qui postea Episcopus Mopsuestiæ fuit, qui librum canticorum Salomonis ad cujusvis etiam nequissimæ libidinis sensum interpretabatur, ut quis non miretur intemeratæ Virginis Mariæ incomparabilem dignitatem oppugnatam fuisse à prostituti honoris, & profligatæ vitæ homine. C Is Theodorus, & Dioscorus Episcopus Tarsi, ut notat Leontius Bizantinus de sectis Act. 4. totam scripturam commentariis illustrarunt, & in pretio habiti mortem oppetiverant, nec ipsis vivis, quisquam dictum aliquod eorum reprehendebat, imò complures sacris encomiis eos celebrarunt. Nam & Basilius, & Joannes Chrysostomus eos prædicant. Verum posteà, moto dogmate Nestoriano, coactus est Cyrillus, qui & ipse pridem eos laudasset, adversus eos scribere, quod dogma suum Nestorius ex eis confirmaret. Deprehensum est enim, cùm distribuere vellet sacrarum literarum voces, alias ad Divinitatem, alias ad humanitatem relatas, duas Christi Hypostases, seu personas, ac divisionem introducere. D Vivis quidem ipsis cur nemo contradixerit, factum ideò, quod pugnandi contra sectas majores necessitas ejusmodi dogmata tegeret. Nestorii autem error est, quod negabat factam esse unionem Verbi cum natura humana. Nec sanctam Mariam vocabat Deiparam. Quòd si Christum, & hominem, & Deum appellabat, non sensu hoc faciebat, quo nos, sed affectionis respectu, quemadmodùm de duobus amicis invicem valde se diligentibus eos habere unam animam dicimus, quod nimii amoris causâ eadem iis placeant. Itaque, ut dilucidiùs explicat Vincentius Lirinensis commonit. parte 1. cap. 17. inaudito scelere duos vult esse Filios Dei, duos Christos: Unum Deum, alterum hominem: unum, qui ex Patre, alterum, qui sit generatus ex Matre. Atque ideò asserit sanctam Mariam non θεοτόκον, sed Χριστοτόκον esse dicendam, quia scilicet ex ea non ille Christus, qui Deus, sed ille, qui erat homo, natus sit. E Quod si quis eum putat in literis suis unum Christum dicere, non temerè credat: aut enim istud fallendi arte machinatus est, ut per bona facilius suaderet, & mala: aut certè post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus, seu partus Virginei tempore, & aliquanto postea duos Christos fuisse contendat: ut cùm scilicet Christus homo communis primum, & solitarius natus sit, & nec dum Dei Verbo Personæ unitate sociatus, posteà in eum adsumentis Verbi Persona descenderit; & licèt nunc in Dei gloria maneat adsumptus, aliquamdiù tamen nihil inter illum, & cæteros homines interfuisse videatur. Et idem Vincentius cap. 21. Absit, ut sanctam Mariam divinæ Gratiæ privilegiis, ut speciali gloria fraudare conetur; est enim singulari quodam Domini, ac Dei nostri, Filii autem munere, verissimè, ac beatissimè θεοτόκος confitenda. Sed non eo modo θεοτόκος, quo impia quædam hæresis suspicatur: quo adserit eam Dei Matrem sola appellatione dicendam, quod eum scilicet peperit hominem, qui postea factus est Deus, sicut dicimus Presbyteri matrem, aut Episcopi matrem non jam Presbyterum, aut Episcopum pariendo, sed eum generando hominem, qui postea Presbyter, vel Episcopus factus est. Non ita, inquam sancta Maria θεοτόκος, sed ideò potiùs, quoniam, ut suprà dictum est, jam in ejus sacrato utero sacrosanctum illud mysterium perpetratum est, quod propter singularem quamdam, atque unicam personæ unitatem, sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est.

Ex his intelligi potest mens Nestorii, contra quem cùm plures scripsissent, maximè Cyrillus Alexandrinus, ut ad sanam mentem rediret, celebrata quoque fuissent aliquot Concilia nationalia, & tentata ferè omnia, ut errorem agnosceret, & ejuraret, tandem hæc Synodus coacta est ducentorum Patrum ad firmandam fidem antiquam Ecclesiæ Catholicæ. Antiquitùs autem hæc Synodus non continebat, nisi duodecim anathematismos D. Cyrilli contra Nestorium, quasi duodecim articulos fidei, sicut videre est in antiquo codice, quem habebat D. Gregorius Magnus libr. 6. registri epistol. 31. qua de re conqueritur Joverius, ipseque multa colligit ad hanc Synodum pertinentia, ut gratificer, inquit, Theologiæ candidatis, eorumque industriam utcunque juvem. Sed & ante eum Gelasius Cyzicenus Presbyter Græcus acta Ephesina fusiùs conscripsit, quæ in sex tomos distinxit, & latinè interpretatur Theodorus Peltanus, quibus in multis ea congruunt, quæ Baronius, & Bin. de eadem Synodo proponunt. Quia verò ex instituti nostri ratione summam dumtaxat hic proponimus, ex istis omnibus Historiam primum Concilii dabimus, deinde cum decretis epistolas Synodicas, tùm dubia solvemus, sic omnia disponendo, ut nec rerum multarum prolixitas tædium, aut confusionem pariat, & sic magis necessaria uberiùs explicando, ut rerum pondera immodicè brevitatis studio, ac orationis celeritate non rapiantur.

PRIMA PARS.

Historia Ephesinæ Synodi, ac decreta ex variis Authoribus collecta.

NEstorius genere Germaniciensis in literis mediocriter institutus, Antiochiæ porrò Presbyter, & Ecclesiastes factus, non parvam eloquentiæ, castitatis, & abstinentiæ laudem sua tulit ætate. Eum Theodosius Constantinopolim accersivit, & post Sisinium florentissimæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ præsulem constituit: erat is natura vehemens, contentiosus, arrogans, ob eloquentiam turgidus ad popularem auram captandam intentus, veterum scriptorum negligens: at in publica illa functione, ut lupus ovili pelle tectus diù latere non potuit, quin à fructibus cognosceretur: ac prima mox concione, cùm civitatis aquam vix dum degustasset Imperat. ejusmodi oratione affatus est: Da mihi, ò Imperator, terram ab hæreticis liberam, & puram, & ego tibi cœlum reddam. Tu mihi hæreticos exstirpa, & ego tibi Persis delendis adero. Et ne aliud, quàm quod prædicabat, sentire videretur, quinto post electionem suam die precatoriam Arrianorum ædem demoliri cœpit. Arriani fano suo ruinam impendere conspicati, eaque de causa gravissimè incensi, igne injecto non illud solùm, sed magnam quoque vicinorum ædi-

A ædificiorum partem flammis absumunt. Atque hinc natum est, ut Nestorius urbis incendium publicè appellaretur. Atque hoc ille incendio non contentus, quod celebrem Pauli Novatianorum Episcopi famam æquo animo ferre non posset, grave mox bellum contra Novatianos suscitavit. Sed neque Tessaradecatitæ quoque, qui per Asiam, Lybiam, & Cariam sparsi erant: tùm illi quoque qui Mileti, & Sardis degebant à furiis illius immunes fuere, imò verò tanta rabie illos præ cæteris persecutus est, ut majorem eorum partem ad internecionem usque deleverit. At hæc cum Macedoniani Antonium Germensium Antistitem, qui Nestorii exemplo permotus, crudelissimè illos affligebat, per quosdam qui quæstum, & voluptatem bono, honestoque præferre soliti erant, è medio sustulissent, adeò exarsit, ut omnes Ecclesias, quas Constantinopoli, & B Cyzici, & in Hellespontο habebant illis ademerit. Denique quò unam suam hæresim statueret, ita contra omnis generis hæreticos sæviebat, tantasque turbas ea de causa passim concitabat, ut civitatem, quod quidem in se erat, in apertum aversionis discrimen adduceret. Verùm hæc tanta insani hominis in hæreticos rabies ab hæreseos suspicione, quam à Theodoro Mopsuesteno, & Paulo Samozateno hauserat, non diu illum tutata est. Modus autem patefacti veneni ejusmodi exstitit.

Erat Constantinopoli Presbyter quidam Anastasius nomine, Nestorio apprimè charus; utpotè individuus peregrinationis ejus socius. Hic illius jussu, & voluntate, ad Constantinopolitanum populum verba faciens, publicè in hæc verba prorupit: *Mariam Deiparam nemo* C *vocato: homo enim fuit: ab homine autem Deus nasci non potest*. Hæc autem blasphemia cùm gravissimè, ut par erat, fuisset excepta, ingens mox turba, & seditio consecuta est. Porrò Nestorius, qui blasphemam illam linguam comprimere debuisset, fœdumque hominem à fidelium cœtu è vestigio proscribere, adeò non compressit, aut proscripsit, ut sacrilegæ sententiæ præconem, publicè quoque commendarit; idque, non obiter, aut semel tantùm, sed frequentissimè, magnaque vocis contentione: oderat enim ille vocem Deiparæ, ut qui maximè, eamdemque veluti falsam, ubicunque se offerebat occasio, insectabatur acerrimè.

Prædicatores impii.

Accessit ad hæc Dorothei Episcopi concio, in qua coram Nestorio spe sordidi quæstus prodens Religionem, anathema conclamavit omnibus, qui Deiparæ vocem usurparent. Comprobat Nestorius, impius im- D pium. Attollitur clamor populi, obstrepitur docenti, decurritur per urbem magno tumultu, ab nefarii hominis consortio fit secessio plebis, Senatus, & Monachorum. Inclamatur per vicos esse quidem in urbe regulum, Episcopum non esse. Furit inde Nestorius, magisque vulgantur interea per Orientem ejus conciones, contra quas fremunt Orthodoxi.

Quid multis? gliscentibus turbis, Ecclesiæque ærumnis, res Constantinopolitanæ in eum locum sensim adductæ sunt, ut sola Oecumenica Synodo sanari posse viderentur: Neque enim Nestorius de Deiparæ voce certamen tantùm movebat, sed ipsam quoque Christi divinitatem in quæstionem minimè obscurè vocabat: siquidem ad populum concionem habens, ita differere E ausus est: *Eum, qui spaciis menstruis adolevit, Deum non appellavero*. Rursum: *Ne glorieris Judæe, Deum non crucifixisti*. Item, *quomodò Maria se antiquiorem peperit?* hæc, & alia id genus complura Nestorius publicè; quæ eandem illam cum Paulo Samozateno, & Photino mentem obtinere omnibus planum faciebant: utcumque Socrates, à Paulina, & Photiniana impietate hominem vindicare contendat.

Nestorii dicta.

Neque verò Nestorius magni ponderis rationibus innixus erat, meris quippe negativis insistebat, sicut pluribus sectariis usitatum fuit. Idemtidem inculcans, nusquam divinam Scripturam dicere, Deum ex Virgine natum, sed Jesum Christum Dominum, pro nihilo ducens Patrum authoritatem, & doctrinam, qui hactenùs Mariam Dei matrem appellaverant,

Cùm hæc Constantinopoli aguntur, quidam ex iis, qui Nestorii communionem aversabantur, in Ægyptum profecti, Cyrillo Alexandrinorum Pontifici, cujus summa per id tempus authoritas erat, miserandum Ecclesiæ Constantinopolitanæ statum exponunt, ejusdemque fidem, & opem in tanta illa rerum perturbatione enixè expetunt. Cyrillus nobilissimæ Ecclesiæ tranquillitati, Pastorisque ejusdem saluti consultum cupiens, scripsit brevem ad Nestorium Epistolam, hominem de turbis excitatis, deque periculis, in quę sua imprudentia Ecclesiam conjecerat, amicè admonens: simulque, ne Virginem Matrem Deiparam nominare detrectaret, submissè eundem rogans. Respondit ad illa Nestorius, sed ita, ut Cyrillum insolentiæ accusaret veriùs, quàm ullam omninò emendationis spem faceret. Cùm verò turbæ illæ majora subinde incrementa sumerent, neque deessent quoque Constantinopoli, qui Nestorii impulsu gravissima flagitia Cyrillo imponerent, alteram rursum ad eumdem Nestorium parænetican destinat, sed eodem eventu, quo priorem: quandoquidem pro amica, & erudita admonitione, aliud nihil retulit, quàm maledicta, meraque convitia. Epistola Nestorii præter multas probrosas, maledicasque voces, ingentes quoque hæreseon fluctus palam eructante, accepta, Cyrillus rem deploratam animadvertens, quatuor assumptis Episcopis, provincialem Synodum Alexandriæ congregat; eidemque utriusque epistolas, ultrocitroque datas exhibet: & quidem communicato cum præsentibus consilio illarum exempla, ut & Synodi quoque Ægyptiacæ acta, ad Cœlestinum veteris Romæ Episcopum mittit; ad Nestorium autem tertiam parænetican scribit, cui quoque duodecim illa capita multum celebrata, unà cum Anathematismis adjunxit.

At verò Pontifex Cœlestinus posteaquam, quæ Cyrillus scripserat, accepisset, Nestoriique schedas, & exegeses, quas Antiochus illustris vir Romam detulerat, diligenter examinasset, sensumque, ac mentem illius apertissimè inde perspexisset, de communi Episcoporum, quos ad rem præsentem vocaverat sententia, illi denuntiat, nisi intra decem dies resipiscat, & ea, quæ perperam docuerat, & scripserat, retractet, adeoque publicè abjuret, ut veluti putridum membrum ab Ecclesiastico corpore resectus, è Sacerdotii dignitate, & authoritate omninò excidat. Addit eos omnes sese pro sociis, communionesque consortibus habere, quos ille, quòd pro recta fide stetissent, excommunicationi subjecerat.

Cœlestii Papa.

Nestorius porrò his à Cœlestino, & aliis prætereà ab aliis litteris acceptis: Nam & Joannes Anti. quoque, in quo ille magnam spem collocaverat, non solùm, ut ab insania desisteret, prolixè illum admonuerat: sed litterarum quoque exempla, quas à Cœlestino, & Cyrillo acceperat ad eundem transmiserat: causæ suæ metuere cępit: Audiverat enim Romanum Pontificem, & Cyrillum ad præcipuos orbis Episcopos de turbis, quas passim concitaverat; deque doctrinæ ratione, quam in vulgus proseminabat, gravissimè scripsisse; eosdemque in tanta rerum perturbatione, nequaquam silentium acturos esse. Sibi proinde, rebusque suis prospectum cupiens, Theodosium Augustin. adiit; eundemque multis impudentissimis mendaciis, & calumniis, uti sacram comminationibus plenam ad Cyrillum scribat, eidemque silentium imponat, induxit. Verum enim verò, qui talibus fulminibus sanctissimum virum sese pessundaturum sperabat, magis illum, ut oppugnatæ fidei causam susciperet, exacuit. Etenim spiritu ex Imperatoriis litteris concepto, tres statim justæ magnitudinis libros, de recta in Dominum nostrum fide, ad Theodosium, ejusdemque sororem, & conjugem misit: Tùm quò obortæ hæreseos causa, Oecumenica Synodus primo quoque tempore cogeretur, libero ore petiit. Petierat idem, Palatinorum, qui magnas postea molestias Concilio attulerunt, ope fretus, Nestorius quoque. Verum omnium maximè istud

urge-

urgebant Monachi, ut qui propter atrocissimas vexationes, quas ob oppugnatam religionem sustinuerant, à Nestorio alienissimi erant.

Theodosius discrimen, quod Ecclesiæ, nisi excitatis turbis tempestivè obviam iretur, impendebat, animo pertractans; simulque eorum votis, qui Concilium cogi poposcerant, satisfacere volens; Augustalibus ad omnes ubique Metropolitanos missis, Ephesi ad sacrum Pentecostes diem Synodum indixit. Adjecit non absque comminatione, se neminem, vel apud Deum, vel apud homines quoque excusatum habiturum, qui statim ad id tempus istic præsto non foret: Neque enim, ait, bonæ conscientiæ se esse declarat, qui ad sacrum Episcoporum conventum legitimè vocatus venire detrectat. Nestorius, quòd Ephesus non ita procul Constantinopoli abesset, mox post Paschales ferias cum magna turba ad præfinitum locum advolavit, multosque jam tùm Episcopos ibi congregatos comperit. Quin & Cyrillus quoque ante constitutum diem cum suis Ægyptiis præsto fuit. Quarto autem post Pentecosten die, Juvenalis cum Palæstinis Episcopis adfuit. Cœlestinus Urbis, & orbis Episcopus propter grandiorem ætatem, navigationisque molestiam ad tantum iter parum animatus, & alias quoque præpeditus, vices suas Cyrillo commisit: Qui ob id, ut & illius quoque successores, Papalis mitræ, Papæque, & universalis Judicis appellationem sortitus fertur. Augustinus Hypponensis Episcopus priùs è vivis excesserat, quam sacram Theodosianam per Ebagnium Magisterianum ad se transmissam acciperet, piique Imperatoris studio satisfacere posset. Porro Capreolus Magnæ Carthaginis Archiepiscopus, literis Theodosii ad D. Augustinum datis, perspectis, provinciali Synodo coacta, delectuque habito, aliquot idoneos Præsules ad sacram Synodum mittere voluit: Verùm ob temporis angustiam, regionisque devastationem, & solitudinem, id non potuit. Attamen ut id, quod poterat, præstare voluisse jure videri posset, Besulam Diaconum cum litteris, legitimisque mandatis ad Oecumenicum Concilium destinavit. Quæ publicè quoque perlectæ, plurimum ab omnibus commendationis tulere. Omnibus itaque, quorum adventus certò expectabatur, præsentibus, solus Joannes Antiochenus cum suis Orientalibus desideratus fuit; sive quòd ad præfinitum tempus adesse non valuerit, magnis enim locorum intervallis ditionis illius urbes ab Antiochia, quæ nunc Theopolis appellatur, triginta, aut etiam plurium dierum intercapedine Epheso abesse fertur, sive etiam quòd propter Nestorium, vel aliam occultam causam tempestivè adesse non voluerit.

Atque hactenus Synodi præambula, quibus plures subjungunt, quod minimè veritati consentaneum arbitramur, Nestorium interfuisse primæ sessioni Synodi, ubi cùm eum primo congressu acriter urgeret Cyrillus, enixèque contenderet B. Virginem appellandam θεότοκον, id est, Deiparam, ego, ait Nestorius diabolicam vocem emittens, ut plenus erat diaboli spiritu, *Bimestrem, aut trimestrem Deum non facile dixerim, proinde purus sum à vestro sanguine; in posterum ad vos non veniam*. Quibus dictis cum sex Episcopis, qui à partibus ejus stabant, egressus, privatam deinceps Synodum agitaverit. Hæc, inquam, minimè vera censemus, quippe, ut ex infrà dicendis patebit, contigerunt potius in privatis quibusdam, & nondum Synodicis colloquiis, quæ ante ipsam Synodum habebantur, cùm Nestorius inter primos Ephesum adventasset, ut conaretur in suam sententiam pellicere Episcopos, qui quotidie in urbem confluebant ex variis regionibus, quamvis parum profecerit.

Multo autem verius quod annotat Cardinalis Baronius ad annum 431. sedibus dispositis, & pro personarum dignitate tributis, sanctum Euangelium in medio in sede conspicua positum fuisse, ut significaretur Christum Synodo præsidere. Quod testatur S. Cyrillus Apologia ad Theodosium: Sancta Synodus in sancta Ecclesia, quæ Mariana vocatur, congregata est, Christumque assessorem capitis loco adjunxit. Venerandum enim Euangelium in sancto Throno collocavit, veluti in aures Sacerdotum inclamans: *Justum judicium judicate: judicabitis inter sanctos Euangelistas, & Nestorii voces*. Quod & ipsum testatur in Synodali epistola ad eundem Theodosium, asserens ibi in medio positum Euangelium. Id scilicet in more erat. Quod & observatum in sequenti Synodo Chalcedonensi, in qua in Act. 4. dicunt judices. *Quoniam Euangelia posita à reverentia vestra perspicimus, &c.*

Collecta sunt, quæ sequuntur, ex Actorum Ephesinorum tomo 2. quæ Isidorus Peltanus ex Græco Gelasii Cyziceni Latinæ linguæ reddidit. Vixit autem ille Gelasius circa annum Domini 476.

Ex Gelasio Cyziceno.

CAP. I. Post sexdecim dies à Pentecoste, in qua omnes Episcopos Ephesi adesse oportebat, cùm nondum advenisset Joannes Antiochenus Patriarcha, & plurimi tamdiu differre non possent ob varia incommoda, placuit Synodo initium facere. Lectaque Imperatorum Epistola ad omnes Metropolitanos, qui ad Synodum convocabantur; Cyrillus Alexandriæ Episcopus dixit. *Acta Synodi.*

Sacra, & magna hæc Synodus satis, superque hactenus cunctata, Deo dilectissimorum Episcoporum, qui venturi sperabantur, adventum expectavit: quia ergo multi ex Episcopis in adversam valetudinem inciderunt, tempus monet, ut decretis facturi satis de his, quæ ad fidem statuendam pertinent, in orbis terrarum utilitatem, tamdem aliquandò differamus, &c.

CAP. II. Ante omnia autem visum est vocandum esse Nestorium, qui cùm esset in urbe, nec diem Synodi habendæ ignoraret, ad illam non venerat. Missique ad eum tribus vicibus Episcopi plures. Quibus ipse prima vice respondit. *Mecum deliberabo, & si quidem me venire oportuerit, veniam*. Secunda vice, idem, quod & sex, & septem alii Episcopi, qui cum ipso Nestorio erant, similiter responderunt. *Deliberabimus, & si quidem ita visum fuerit, crastina die accedemus*. Tertia vice cùm ex parte Synodi ad domum Nestorii accessissent, ut eum scripto citarent, & viva voce, non sunt admissi ad ei colloquendum, non parva multitudine militum fustibus instructorum ingressum impediente. Cùmque urgerent responsum, tandem foras prodiens unus ex Clericis Nestorii dixit ad Episcopos. Mihi quidem Nestorium videre non licuit: per alios tamen significavit, cùm omnes Episcopi simul convenissent, tùm se quoque adfuturum: atque hoc ipsum vestræ pietati renunciatum voluit. *Nestorii fastus.*

CAP. III. Cùm Synodus videret Nestorium detrectare ejus conspectum, Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit, legendum esse Symbolum Nicænum, ut sententiæ cum eo consentientes confirmentur, dissentientes ejiciantur, & lectum est.

Petrus Alexandriæ Presbyter, & Notariorum primicerius, dixit legendam esse epistolam Cyrilli ad Nestorium, quam ad illum, sicut minus rectè sentientem, præscripserat, & lecta est. Lecta autem hac epistola Cyrillus Alexandrinus dixit: Sanctitatem vestram rogatam cupio, ut coram exponat, rectè ne, & inculpatè, sacroque Concilio Nicæno convenienter, hæc scripserim, an secùs.

Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit: Sacrum fidei Symbolum Nicææ quondam editum, & paulo ante hic recitatum, & sanctissimi, sacratissimique Archiepiscopi Cyrilli epistolam, cæteraque omnia à sacra illa Synodo exposita per omnia sibi consentanea, ac inter se consentientia comperio. Quocirca piis hisce dogmatibus assentior, & subscribo. *Hæc habetur infrà inter Epistolas, incipitque*, comperi quosdam existimationi meæ detrahere, *&c.*

Firmus Cæsareæ Cappadociæ Episcopus dixit: Quæ compendio quodam, summatimque, ac breviter per sacram Synodum Nicænam exposita fuerant, eadem pietas tua subtiliùs, commodiùsque explanat, fidei sententiam accuratiorem, luculentioremque nobis reddidit. Cùm ergo in prædictis nihil sit ambiguum, nihil dissentaneum, sed omnia cùm sibi ipsi, tùm constitutæ fidei sint consona, eaque integritate, & constantia decurrant singula, ut nullam penitus novitatem afferant, ego quoque, qui eandem fidei sententiam à sanctis Episcopis, & Patribus meis suscepi, hisce calculum meum adjicio.

A

Memnon Metropolitanus Ephesiorum dixit, &c. sic cæteri magnis encomiis hanc laudarunt epistolam.

CAP. IV. Sequitur epistola antigrapha Nestorii ad Cyrillum. *Admirabilium litterarum contumelias, quas in me exprompsisti, &c.* dabitur infrà.

B

Juvenalis Hierosolymorum Episcopus dixit: Nequaquam fidei, quam Patres Nicæni explanarunt, consentit. Atque ideò eos omnes anathematizo, qui ita credunt: Etenim omnia hæc sunt ab orthodoxa fide quàm maximè aliena. *Sic cæteri variis verbis eam improbant.*

CAP. V. Post lectas Cœlestini urbis Romæ Episcopi litteras ad Nestorium, quæ incipiunt, *Post impium illud, prophanumque Pelagii, ac Cœlestii dogma, ac sæpènumero condemnatum*, Petrus Presbyter Alexandrinus, & Notariorum Primicerius dixit: His, quæ modò audivistis, sanctitas quoque piissimi Episcopi Cyrilli cognata scripsit, quæ in manibus habemus: et, si pietas vestra jusserit, non gravatim recitabimus.

C

Flavianus Philippensium Episcopus dixit: legantur isthæc quoque, lectaque in Actorum commentaria referantur, *&c. Cyrillus, & Synodus ex Ægypti Provincia Alexandriæ congregata Nestorio religiosissimo, piissimoque sacrorum comministro in Domino salutem.* Cum Salvator noster disertè pronunciet: *&c.* Et si verò non legantur acclamationes Patrum, non dubium tamen, quin & hic intervenerint. Imò hæc Epistola. Præcipua fidei dogmata, & xii. Anathematismos Cyrilli continet: & quod præcipuè adnotandum est, processionem Spiritus sancti, tàm à Filio, quàm à Patre, eam enim negabat Nestorius. Qua de re infrà, cùm id magni sit momenti pro Ecclesia contra Græcos in controversia de Spiritu sancto.

NOTA *de epistola*, cum Salvator.

CAP. VI. Post examinantur, quæ respondit Nestorius Episcopis, à quibus illi datæ sunt litteræ Cœlestini, & iis, qui amicitiæ causa eum convenerant. In quibus obduratio Nestorii magis agnoscitur.

D

CAP. VII. Flavianus Philipporum Episcopus dixit, examinandas esse sanctorum Patrum sententias, ac lectas in acta referri.

Leguntur que testimonia Patrum, quæ ostendunt unum, eumdemque esse Dei Patris, & Virginis Filium, opponunturque blasphemiis Nestorii, ut sic ex traditione lux affulgeat.

CAP. VIII. Repetuntur ex scriptis Nestorii aliquæ ejus sententiæ, ut magis pateat, quæ sit ejus mens.

Petrus Presbyter Alexandrinus, & notariorum primicerius dixit: Adsunt piissimi Nestorii blasphemiarum commentarii, ex quibus nonnullas pericopas selegimus. Has, si placet, vobis prælegemus.

E

Flavianus Philipporum Episcopus dixit: Legantur, & in acta referantur. Idem dixerunt cæteri omnes.

CAP. IX. Legitur epistola Capreoli Carthaginensis Episcopi ad Synodum, ad quam propter bellum Vvandalicum cum suis Episcopis venire non potuit: Ideòque misit Besulam diaconum, qui suas, suorumque vices expleat, qui tunc advenerat.

Cyrillus Alexandriæ Episcopus dixit & hoc, religiosissimi, piissimique Carthaginis Episcopi epistola, quòd dilucidam sententiam in se contineat, Synodi gestis inseratur. Vult enim antiqua fidei dogmata obtinere: Nova verò, & absurdè excogitata, & impiè divulgata reprobari, ac proscribi.

Omnes Episcopi simul exclamaverunt: Hæc omnium vox est. Hoc omnes asserimus. Hoc omnium est votum.

CAP. X. Cùm ad exactissimam Nestorianæ causæ discussionem nihil superesset, nullaque spes resipiscentiæ in Nestorio, Synodus legibus Ecclesiasticis obsequi volens, in eum protulit sententiam, cui præter absentium vicarios ducenti plus minus omnes magnæ eruditionis subscripserunt.

SAncta Synodus dixit. Cùm inter cætera religiosissimus Nestorius, neque nostræ citationi parere, neque sanctissimos rursum, religiosissimosque Episcopos nostros ad se missos admittere voluerit, non potuimus ad eorum, quæ impiè docuit, examinationem animum non adjungere. Edocti itaque partim ex litteris, commentariisque illius hìc publicè lectis, partim rursum ex concionibus, quas in hac Ephesiorum Metropoli habuit, partim denique ex testibus fide dignis; illum impiè docere, & sapere, per sacros Canones, sanctissimique Romanæ Ecclesiæ Episcopi Cœlestini Patris nostri literas, lachrymis suffusi, & penè inviti ad lugubrem hanc sententiam urgemur. Damn. Nestor.

Sententia.

IGitur Dominus noster Jesus Christus, quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sacram hanc Synodum eumdem Nestorium omni prorsus Episcopali dignitate privatum, & ab universo nihilominus Sacerdotum consortio, & cœtu alienum esse decernit.

Huic autem exauthorationi Nestorii inveniuntur subscripsisse plusquam ducenti Episcopi.

CAP. XI. Exauctorationis sententia, postridie quàm deponeretur Nestorius, ad ipsum mittitur sub hac forma.

Sacra Synodus juxta religiosissimorum, Christianissimorumque principum rescriptum in Ephesiorum Metropoli per Dei gratiam coacta, Nestorio novo Judæ.

Agnosce te propter impias Conciones tuas, obstinatamque adversus sacros Canones contumaciam, contumacemque obstinationem vigesimo secundo mensis Junii jam decurrentis, juxta Ecclesiasticarum sanctionum decreta à sacra Synodo exauctoratum, atque adeò ab omni Ecclesiasticæ dignitatis gradu amotum esse.

Hoc epistolium die exauctorationis illius proximè consequuta ad Nestorium transmissum est.

CAP. XII. Continet aliam epistolam eodem die missam illustrissimo Euchario, reverendissimisque Presbyteris, & Oeconomis, cæterisque religiosissimis, Catholicissimisque Constantinopolitanæ Ecclesiæ Clericis, qua epistola graviter monentur, ut durante interregno Episcopatus bona diligenter asservent, tanquam ei rationem reddituri, qui Nestorio in Episcopatu aliquando succedet.

CAP. XIII. Post sententiam in Nestorium latam, Romani Pontificis legati adveniunt, & in consessum admissi Cœlestini litteras exhibuerunt. Ii erant Arcadius, & Protectus Presbyteri, qui, cùm lecta esset Epistola Latinè scripta, & cum omni veneratione suscepta, peterentque Episcopi, ut Græcè redderetur, dixerunt: Vetus consuetudo habet, ut Apostolicæ sedis diplo-

diplomata Latinè proponantur, hoc sat esse solet. Nunc verò quoniam beatitudo vestra efflagitat, ut litteræ Græcè itidem relegantur, necesse fuit, ut desiderio vestro fieret satis, &c. Sicque relectæ sunt Græcè, quòd multi Episcopi Romanam linguam non callerent.

CAP. XV. Lectis litteris Cœlestini, omnes piissimi Episcopi simul acclamaverunt: *Hoc rectum judicium, novo Paulo Cœlestino, novo Paulo Cyrillo, Cœlestino cum Cyrillo concordi: Cœlestino fidei custodi universa Synodus gratias agit; unus Cœlestinus, unus Cyrillus; una fides Synodi; una fides terrarum orbis.*

CAP. XVI. Releguntur omnia decreta Synodi in exauthoratione Nestorii, eaque approbant Legati sedis Apostolicæ, ac suis subscriptionibus confirmant, multis in Nestorium prolatis. Quòd impio ore blasphemas voces promeret; quòd bellum spirituale contra Christum Dominum movere non vereretur; quòd miser emendationis inducias pro nihilo duceret, Apostolicæque sedis comminationem contemneret, &c.

CAP. XVII. Synodica epistola mittitur Constantinopolim ad Imperatores Theodosium, & Valentinianum, qua certiores redduntur de legatorum Romanorum adventu, & de Nestorii exauctoratione cum omnium consensu: rogantque, ut omnibus in propria abire liceat, & novum creare Episcopum Ecclesiæ Constantinopolitanæ.

CAP. XVIII. Synodica mittitur ad Archimandritas de gestis in Concilio.

CAP. XX. Dalmatius sanctæ vitæ Abbas legit litteras Synodi coram populo Constantinopolitano, qui anathema Nestorio ingeminat, &c.

CAP. XXI. Charisius Presbyter, & Philadelphensium Oeconomus conqueritur coram Synodo de sectatoribus Nestorii, qui Clericos fraude circumveniebant, ac novæ cuidam fidei confessioni, seu Symbolo subscribere impellebant. Ea autem arte consarcinata erat hæc fidei confessio, ut videretur unum Christum asserere, cùm duos reipsa statueret. Hoc nimirum proprium est hæreticorum, ut notat D. Irenæus lib. I. adversus hæreses, *Similia quidem nobis loqui, dissimilia sentire*, & D. Hieronymus epist. ad Pammachium, & Oceanum. *Dum coguntur fidem suam profiteri, sic verba temperant, sic ordinem vertunt, & ambigua quæque concinnant, ut & nostram, & adversariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter Catholicus audiat.* Ac de Nestorio illud speciatim explicat S. Cyrillus Alexandrinus in epist. ad reginas, hoc est Eudoxiam Theodosii uxorem, & Pulcheriam Theodosii sororem: itant rudiores arbitrarentur facilè eum consentanea fidei loqui: at qui dicta illius exactiùs perscrutarentur, nihil non fucatum, & perplexum deprehenderet.

CAP. XXIII. Examinato Nestorianorum Symbolo, vetat Synodus, ne aliud à Nicæno, quo nomine comprehenditur & Constantinopolitanum, proponatur.

vetum ymbo- His itaque lectis, sancta Synodus definivit, nulli in posterum aliam fidem præter eam, quam sancti Patres Nicæni exposuerunt, offerre, vel componere, vel conscribere fas esse. Eos verò, qui aliam fidem componere, aut proponere, aut iis, qui ex paganismo, aut Judaismo, aut alio quocumque errore ad veritatis cognitionem redire volunt, offerre ausi fuerint: si quidem Episcopi extiterint, ab Episcopatus gradu, si verò clerici, à clero alienos censendos esse: si autem laici, anathematis vinculo obstrictos teneri censuit.

Pari modo si qui deprehendantur, sive ii Episcopi fuerint, sive clerici, sive laici, qui ea tenent, aut docent, quæ in expositione de unigeniti Filii Dei Incarnatione à Charisio Presbytero oblata continentur, aut scelerata quoque, perversaque Nestorii dogmata, quæ eidem expositioni inserta comperiuntur, defendunt, ii ejusmodi sacræ, & Oecumenicæ hujus Synodi sententiæ subjaceant; nempe ut Episcopus loco motus suam dignitatem amittat: Clericus verò à sorte sua depulsus censeatur: Laicus autem anathematis vinculo, sicut prædictum est, constrictus habeatur.

Porrò in illa expositione fidei Nestorianæ hoc habetur inter cætera. *Neque hac tamen ratione duos Filios, aut duos Dominos inducimus, sed unum tantùm. Quandoquidem unus tantùm est per essentiam Filius, nempe Deus Verbum, cum hoc tamen ille assumptus tam arctam nostræ salutis causa sortitus est conjunctionem, ut veri illius filii, ac Domini nomine simul potiatur.* Quibus verbis intelligere possumus, non nisi affectualem quamdam unionem admisisse Nestorium inter Verbum Divinum, & hominem illum, qui ex Virgine natus est. Quare & cùm illi objiceretur tàm Patrem posse dici incarnatum, ac Filium, quandoquidem homo ille ex Virgine natus non minori affectione ferebatur erga Patrem, sicut & Pater erga ipsum, non respondebat. Sed hæc obiter, ut magis elucescat Nestorii error.

Quia verò hæc potissimum spectant ad gesta Concilii contra Nestorium, quæ luculentiùs exposuit Gelasius Cyzicenus tomo 2. Actorum Ephesinorum, ex illo ferè ad majorem fidem faciendam hactenus exprompsimus; reliqua, quæ ad historiam ejusdem Concilii pertinent, suppeditabit Liberatus Archidiaconus, Carthaginensis in suo Breviario, quem laudat Filesacus Facultatis Parisiensis decanus commentario in 2. part. commonitorii Lirinensis, quòd cap. 5. & aliquot sequentibus breviter, & dilucidè rem totam explicaverit, quamvis Bellarm. in l. de Scriptoribus Ecclesiasticis advertat cautè legendum esse prædictum Liberatum, sive quòd ab aliquo depravatus fuerit, sive quòd non benè assequutus sit historiæ veritatem, sive quòd, ut opinatur Baronius ad annum 435. à nescio quo Nestoriano incautè nimis eam, quam narrat, mutavit historiam, & sub uno cespite falsitatis multi latitant colubri. Nihil tamen in illo arguit Baronius ex iis, quæ hic dabimus, iis tamen præmissis, quæ disertè de eodem Concilio exponit Vincentius Lirinensis 2. p. Commonitorii cap. 2. qui hoc tempore vivebat.

Ex Vincentio Lirinensi.

QUod ne præsumptione magis nostra, quàm Ecclesiastica promere videremur; exemplum adhibuimus sancti Concilii, quod ante triennium fermè in Asia apud Ephesum celebratum est, viris clarissimis Basso, Antiochoque Consulibus. Ubi cùm de sanciendis fidei regulis disceptaretur; ne qua illic forsan prophana novitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet; universis Sacerdotibus, qui illè ducenti ferè numero convenerant, hoc Catholicissimum, fidelissimum, atque optimum factu visum est, ut in medium Sanctorum Patrum sententiæ proferrentur; quorum alios Confessores, omnes verò Catholicos Sacerdotes fuisse, & permansisse constaret, ut scilicet ritè, atque solemniter ex eorum consensu, & decreto, antiqui dogmatis religio confirmaretur, & prophanæ novitatis blasphemia condemnaretur. Quod cùm ita factum foret; jure, meritòque ille impius Catholicæ vetustati contrarius, beatus verò Cyrillus sacrosanctæ antiquitati consentaneus judicatus est. Et ut ad fidem rerum nihil deesset; etiam nomina, & numerum (licèt ordinem fuissemus obliti) edimus eorum Patrum, juxta quorum ibidem concinentem sibi, concordemque sententiam, & legis sacræ proloquia exposita sunt, & divini dogmatis regula constabilita est. Quos, ad confirmandam memoriam hìc quoque recensere, nequaquam superfluum est. Sunt ergo hi viri, quorum in illo Concilio, vel tanquam judicum, vel tanquam testium scripta recitata sunt, S. Petrus Alexandrinus Episcopus, Doctor præstantissimus, & Martyr beatissimus: S. Athanasius ejusdem civitatis antistes, Magister fidelissimus, & Confessor eminentissimus: S. Theophilus ejusdem item urbis Episcopus, vir fide, vita, scientia, satis clarus: cui successit venerandus Cyrillus, qui nunc illustrat Alexandrinam Ecclesiam. Et ne forsitan unius civitatis, ac provinciæ doctrina hæc putaretur: adhibita sunt etiam illa Cappadociæ lumina, Sanctus Grego-

rius Episcopus, & Confessor de Nazianzo, S. Basilius Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, & Confessor: sanctus item alter Gregorius Nyssenus Episcopus, fidei, conversationis, integritatis, & sapientiæ merito, fratre Basilio dignissimus. Sed ne sola Græcia, aut Oriens tantùm, verumetiam Occidentalis, & Latinus orbis ita semper sensisse approbaretur; lectæ sunt quoque ibi quædam ad quosdam epistolæ sancti Felicis Martyris, & sancti Julii, urbis Romæ Episcoporum. Et ut non solùm caput orbis, verumetiam latera illi judicio testimonium perhiberent, adhibitus est à Meridie beatissimus Cyprianus, Episcopus Carthaginensis, & Martyr; à Septentrione sanctus Ambrosius Mediolanensis Episcopus, hi sunt igitur omnes apud Ephesum sacrato Decalogi numero Magistri, Consiliarii, testes, judicesque producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens judicio absque tædio, præsumptione, & gratia, de fidei regulis pronuntiavit. Quamquam multò amplior Majorum numerus adhiberi potuerit: sed necesse non fuit, quia neque multitudine testium, negotii tempora occupari oportebat: & decem illos non aliud verè sensisse, quàm cæteros omnes collegas suos, nemo dubitabat. Post quæ omnia adjecimus etiam beati Cyrilli sententiam, quæ gestis ipsis Ecclesiasticis continetur. Namque cùm lecta esset sancti Capreoli Episcopi Carthaginensis epistola, qui nihil aliud intendebat, & precabatur, nisi ut expugnata novitate antiquitas defenderetur; ita Episcopus Cyrillus prolocutus est, & definivit; quod hìc quoque interponere non abs re videtur: ait enim in fine gestorum; Et hæc, inquit, quæ lecta est epistola, venerandi, & multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur; cujus aperta sententia est. Vult enim antiquæ fidei dogmata confirmari; novitia verò, & superfluè adinventa, impiè promulgata, reprobari, atque damnari.

Omnes Episcopi adclamaverunt; Hæ omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est. Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota; nisi ut quod erat antiquitùs traditum, teneretur: quod adinventum nuper, exploderetur? Post quæ admirati sumus, & prædicavimus, quanta Concilii illius fuerit humilitas, & sanctitas, ut tot numero Sacerdotes, pene ex majori parte Metropolitani, tantæ eruditionis, tantæque doctrinæ, ut prope omnes possent de dogmatibus disputare. Quibus propterea ipsa in unum congregatio, audendi à se aliquid, & statuendi, addere videretur fiduciam; nihil tamen novarent, nihil præsumerent, nihil sibi penitùs arrogarent, sed omnimodis præcaverent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi à Patribus non accepissent, & non solùm in præsenti rem benè disponerent, verumetiam post futuris exempla præberent, ut & ipsi scilicet sacratæ vetustatis dogmata colerent, profanæ verò Novitatis adinventa damnarent. Invecti etiam sumus in Nestorii scelaratam præsumptionem, quod sacram scriptutam se primum, & solum intelligere, & omnes eos ignorasse jactaret, quicunque ante se Magisterii munere præditi, divina eloquia tractavissent: universos scilicet Sacerdotes, universos Confessores, & Martyres, quorum alii explanassent Dei legem: alii verò explanantibus consensissent, vel credidissent: totam postremò etiam nunc errare, & semper errasse adseveraret Ecclesiam, quæ, ut ipsi videbatur, ignaros, erroneosque Doctores, & secuta esset, & sequeretur.

Infantia Nestorii.

Ex Liberato.

SCripsit (Theodosius) aliam sacram ad universos Episcopos, ut Ephesum convenirent, & ferrent de Nestorii, & Cyrilli libris judicium: scripsit Imperator sacram, & Beato Augustino Hipponensi Episcopo per Ecbanium Magistrianum, ut ipsi Concilio præstaret sui præsentiam. Qui Ecbanius veniens Carthaginem ma-

A gnam, audivit à Campolo (legendum Capreolo) ipsius urbis antistite ex hoc mundo migrasse ad Dominum, &c. Cœlestinus verò Papa misit increpationis epistolam cum exhortatione, ac vituperatione, quia errare non debuerit ab ejus ordinatione, &c. tribuens ei decem dierum spatium, hoc est à prima die acceptionis ejus epistolæ usque ad ultimam diem, ut si minimè Nestorius emendaret expositiones suas, & revocaret ad Ecclesiam, qui propter Christum, qui est caput ejus, fuerant expulsi, cognosceret se ab ejus collegio, & omnium Sanctorum Episcoporum consortio esse separatum, insinuans ei dedisse vicem suam in Concilio per epistolam suam, cujus principium est Tristitiæ nostræ sanctitatis vestræ literæ, &c. qua Cyrillum admonuit, ut si per illos decem dies doctrinam suam minimè Nestorius emendaret, deponeret eum à communione Episcoporum, vel Coepiscoporum removendum,
B & providendum illi Ecclesiæ. Eadem de re pariter scripsit Joanni Antiocheno, Rufo Thessalonicensi, Juvenali Hierosolymitano, & Flaviano Philippensi Archiepiscopis. Scripsit & ad clerum Constantinopolitanum, admonens eos contra doctrinam Nestorii fortiter stare, ejusque persecutiones patienter ferre, quæ fructus adferunt coronarum, scientes ab eo excommunicatos, vel dejectos, in Apostolicæ sedis permanere communione. Continuò autem post Paschalem festivitatem Nestorius cum maxima multitudine venit Ephesum, & invenit plurimos Episcopos collectos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicum retardatus, circa Pentecostem occurrit, & Juvenalis Hierosolymorum. Sed Joanne Antiocheno remorante, quæstionem movebant præsentes Episcopi de beata Maria
C Dei genitrice. Cyrillus autem deflorationes quasdam librorum Nestorii faciebat, eum perturbare volens. Erat enim (ut dicitur) ejus inimicus. Et cùm plurimi Deum confiterentur Jesum Christum: ego (inquit Nestorius) qui fuit duorum, vel trium mensium, nunquam confitebor Deum; qua gratia ter mundus sum à sanguine vestro, & amodò ad vos non veniam. Et his dictis cum reliquis congregabatur Episcopis, qui ejus sententiam sequebantur. Præsentes ergo Episcopi in duos ordines sunt divisi. Porrò Cyrillus cum suis habens vices sedis Apostolicæ, Concilio convocato ducentorum Episcoporum, Nestorium vocaverunt. At ille venire noluit, differens in præsentiam Joannis Antiocheni. Scripserat enim ipse Joannes de itinere Cyrillo, positus in sexta mansione, festinationem suam, & itineris labores, animalium ruinas, & Episcoporum,
D qui secum erant, necessitates insinuans. Qui verò circa Cyrillum erant Episcopi, homilias Nestorii, quas de hac quæstione protulerat, sæpiùs relegentes, priusquam Orientis Concilium, & aliquarum Provinciarum Episcopi ipsi Concilio conjuncti, ad Synodum occurrerent judicantes, Nestorium, tanquam blasphemantem Dei filium, damnaverunt. Hoc facto circa Nestorium, Joannes, & Episcopi, qui cum eo erant, alterum Concilium apud se facientes, damnaverunt Cyrillum, & cum eo Memnonem Ephesiorum Episcopum. Post biduum verò venit Joannes Antiochenus, & cognoscens ista, quæ suprà diximus, & post hæc, quæ gesta fuerant in damnatione Nestorii, & illa duodecim capitula Cyrilli in ipso Concilio suscepta, & confirmata, indignabatur contra Cyrillum tanquam seditionis authorem, quod ferventissimè Nestorii fecisset damnationem.
E Qui autem cum Joanne convenerant Episcopi, id est, Alexander Apamiæ, Joannes Damasci, Asianus Seleuciæ, Alexander Hierapoleos, Aimerius Nicomediæ, Helladius Tarsi, Maximus Anasarbi, & cæteri numero 34. qui tunc cum eo Ephesi occurrerant, querebantur de Cyrillo, dicentes: Secundum jussionem principum, cur non sunt expectati aliarum Provinciarum Episcopi, ut quod modo judicavit de libris Nestorii, & de Cyrilli dictis, Concilium judicaret? Congregatis ergo illis Ephesi, Joannes contra Cyrillum, & Memnonem ita invectus est: Optamus quidem secundum regulas sanctorum

Ecclesia cæ histo lib. 12.

Simul. hæretic. innocen

De dis dia Cy Alexã ni,& Jo nis An cheni. Ecclesia histor. suprà

ctorum Patrum, & secundum litteras piissimorum, & Christianissimorum Imperatorum nostrorum cum pace fieri Synodum. Quoniam autem audacia, & seditione, & hæretico sensu utentes, soli considentes, nobis propinquantibus secundum litteras piissimorum Imperatorum nostrorum, secundam Synodum implestis, ut ne requirerentur capitula, quæ contravenerunt Apollinaris, & Arrii, & Eunomii perfidiæ, & impietati, neque expectastis præsentiam sanctorum Episcoporum, qui undique à piissimis Imperatoribus convocati sunt, cùm magnificentissimus comes Candidianus in scriptis, & sine scriptis præcepisset vobis, nil tale præsumere, sed expectare commune omnium sanctorum Episcoporum Concilium: ideò scitote, quod depositi estis, & alieni ab Episcopatu, Cyrille Alexandrine Episcope, & tu Memnon hujus civitatis, & omni Ecclesiastico ministerio alieni, utpote universæ seditionis, & iniquitatis authores; qui, ut regulæ patrum, & Imperiales sanctiones conculcarentur, causam dedistis. Cæteri autem omnes, qui consensistis, agentes contra leges, & adversus sanctiones Imperiales, excommunicati estis, donec agnoscentes proprium delictum pœnitentiam agatis, & fidem sanctorum Patrum, qui in Nicæa congregati sunt, suscipiatis, nil aliud novum introducentes, & anathematizetis hæretica capitula, quæ à Cyrillo Alexandrino Episcopo exposita sunt contra Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, & sequamini literas piissimorum, & Christianissimorum Imperatorum nostrorum, qui jubent quæri, & subtiliter de fide cum pace examinationem fieri. Hanc interlocutionem suam Joannes, & qui cum eo erant, adversus Cyrillum, & Memnonem Ephesi publicè proponentes, utrorumque damnationem litteris suis Imperatori insinuaverunt, quarum est principium: Pietas vestra præfulgens ad beneficium orbis terrarum. Post hæc advenerunt ab Hesperia ad Concilium legati Papæ Cœlestini Arcadius, & * Prajectus Episcopi, & Philippus Ecclesiæ Romanæ Præsbyter. Quibus residentibus Cyrillus, & Memnon obtulerunt libellos in Concilio, contestationem deponentes adversus Joannem Antiochenum, & qui cum eo erant, Episcopos, ut vocarentur, & redderent causas depositionis suæ. Vocati ergo à Concilio per Danielem Colonæ secundæ Cappadociæ, & Commodum Tripolis Lydiæ, & Timotheum Thermeum Hellespont Episcopos, unà cum Musonio Notario, per interannuntiantem Diaconum tale acceperunt responsum: Neque vos mittatis ad nos, neque nos ad vos, quoniam de vobis responsum principis expectamus. Igitur Cyrillus cum Memnone volentes se ulcisci Joannem damnaverunt, & omnes, qui cum eo convenerant, qui multa mala pro fastu utriusque Ephesi pertulerunt. Porrò Imperator per Joannem sacram scripsit omni Concilio, & ad locum dicens: Nestorii, Cyrilli, & Memnonis damnationem suscepimus, alia verò, quæ apud vos gesta sunt, & damnata, reprehendimus, Christianam fidem, rectitudinemque custodientes, quam ex patribus, progenitoribusque suscepimus. Redeunt igitur de Concilio. Et septem Episcopi satisfecere Imperatori, quia magnum, & universale Concilium omnia regulariter agens, damnavit Nestorium. His agnitis, jussit eos Imperator Ecclesiam ingredi, & pro Nestorio alium ordinare Episcopum. Et post hæc jussit, omnes Episcopos abire, quemque in propriam regionem. Et ita Joannes cum suis Antiochiam profectus est, ubi colligens plurimos Episcopos damnavit iterum Cyrillum, cùm jam esset Alexandriæ; & sicut Socrates dicit, cognoscens Nestorius per contentionem ad quandam perniciem pervenisse partes, Dei genitricem Mariam vocabat, dicens: dicatur, inquit, etiam Dei genitrix, & ea, quæ adferunt dissidium, conquiescant. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem suscepit. Quapropter hactenus damnatus est, & in exilium missus, in Oasin habitare dignoscitur. Post damnationem autem ejus, dura Constantinopoli turba contra Ecclesiam mota est, divisusque est populus

[Left margin notes: *Anti-concilium.* — *Al. Projectus.* — *Ecclesiast. hist. Cassiod. l. 12.* — *…sis est …n quod …nus.*]

A propter tepidum ejus, sicut dixi, tractatum. Clerici verò communi decreto eum anathematizaverunt. His ita provenientibus, de electione Episcopi rursus quæstio orta est. Multi enim Philippum quærebant Præsbyterum, qui ab Joanne cognominato Chrysostomo Diaconus fuerat ordinatus, multaque conscripsit volumina contra Imperatorem Julianum apostatam. Alii verò Presbyterum quærebant, quem ad Cyzicum Sisinnius Episcopum ordinavit. Qui priusquam Cyzicum proficisceretur, procedentes cives ejusdem civitatis Dalmacium Monachum sibimet ordinaverunt Episcopum, quoniam Attico * præcessori Sisinnii soli hoc præstare videbatur. Sed proceribus Palatii, ut fieret, displicuit, quod quidem factum est posteà. Manebat ergo Proclus, non habens Ecclesiam propriam, qui tamen in doctrina Ecclesiastica Constantinopoli B valdè florebat. Cumque quatuor transissent menses, post Nestorii damnationem Maximianus ordinatur Episcopus, vita quidem Monachus, ordine verò Presbyter, constans quidem fide, idiota autem sermone, & sub quiete vivere eligebat. Post paululum verò videns Imperator Cyrilli, & Joannis permansisse discordiam, intolerabilem judicabat eorum dissensionem. Et vocans tunc ad se Maximinianum Episcopum, & alios plurimos Constantinopoli tunc repertos Episcopos, quomodò tolleretur Ecclesiarum dissensio, cogitabat. At illi dixerunt, quia non aliter hoc fieri posset, nisi priùs sciretur, & præferretur unius fidei vinculum, & Joannes Antiochenus Episcopus anathematizaret Nestorium, & improbata dogmata ejus. Et gaviso valde super hoc Imperatore, missus est hoc ipsum agere Aristolaus Tribunus, sacram principis deferens Joanni, & Cyrillo, C in qua comminatus est utriusque Dicomediam pro exilio, nisi pacem haberent ad invicem. Scripserunt autem & Episcopi è Constantinopoli Cyrillo, quia amicitiarum modum, & pacem Ecclesiarum sanctarum non aliter fieri conveniret, nisi omnia, quæ ab eo in causa inscripta sunt, epistolis, & tomis, & libris evacuarentur. Cyrillo verò hoc facere * importabile visum est: verùm Joannes Antiochenus Imperatori mandavit: Propter illa ipsius capitula, fidem meam Cyrillo dirigam, quam si suscipiens subscripserit, communicabo ei: alioqui pacificus cum eo esse non potero. Et congregans iterum Joannes apud Antiochiam Concilium, dictavit fidem, ita se habentem: Confitemur Dominum nostrum Jesum Christum filium Dei unigenitum, Deum perfectum, & hominem perfectum ex anima rationali, & corpore: ante sæcula quidem ex patre natum D secundum divinitatem, in fine verò dierum, eundem propter nos, & propter nostram salutem, de Maria Virgine secundum humanitatem. Duarum enim naturarum * unitio facta est, propter quod unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Secundum hunc inconfusæ * unionis intellectum confitemur sanctam Virginem Dei genitricem. Propter quod Deus Verbum incarnatum, est homo factus. Et ex ipsa conceptione * uniit sibi templum, quod ex ipsa suscepit. Euangelicas verò, atque Apostolicas de Domino voces scimus deiloquos viros quasdam quidem conjungentes tanquam in una persona: quasdam dividentes tanquam ex duabus naturis, & diviniores quidem, atque altiores secundum divinitatem Christi, humiliores autem secundum humanitatem ejus tradentes. In isto ergo modo E hanc fidei regulam interposuit Joannes epistolę, cujus est principium: Dudum pensationem piissimorum principum, &c. quam tradidit Paulo Episcopo Emisseno, & direxit Alexandriam Cyrillo. In quam urbem veniens Paulus, & gravissimè à Cyrillo susceptus est, & sine difficultate, vel contentione (ut à multis putabatur) inviolatam fidem Orientalium suscepit Episcoporum. Tunc Paulus dominico die fecit sermonem in populo, præsente Cyrillo, & exposuit capitulum de Euangelio Joannis: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Conspice, inquit, Joannem duas naturas prædicantem, & unum Filium. Aliud enim habitaculum, & aliud,

[Right margin notes: *Aliàs prædecessori.* — *De ordinatione Maximiniani Constantinopolitani Episcopi.* — *De pace Cyrilli, & Joannis.* — *Aliàs impossibile.* — *Concilium Antiochenum.* — *Aliàs unio* — *Aliàs unitionis.* — *Aliàs incarnatus, & homo factus est.* — *Aliàs univit sibimet.* — *Aliàs communicantes.*]

qui habitat. Aliud enim templum, & aliud, qui habitat, Deus. Intendite eis, quæ dicta sunt, rogo. Non dixit, alter, & alter, tanquam in duabus personis, aut in duobus Christis, aut in duobus Filiis, sed aliud, & aliud, & ut in duabus naturis. Quandò ergo dixit, *& habitavit in nobis*, & prædicavit duas naturas, tunc addit: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam tanquam unigeniti à Patre, plenum gratia, & veritate*. Et in sequentibus fidem, quam Cyrillo portaverat, disserebat apertè prædicans, duas in Domino Christo naturas in una persona. Et clamante populo: Benè venisti Orthodoxe, mox Cyrillus similia tractavit, & inter cætera ait: Quid his clarius dici potest? Qua indigent hæc explanatione? Apertè nos docuit, quia aliud est, qui habitat, & aliud, qui inhabitatur. Et aliud natura humana, aliud divina. Et concludens sermonem ad confirmationem eorum, quæ à Paulo dicta sunt: Conspice (inquit) Joannem duas naturas prædicantem, & unum Christum, duas naturas unigeniti, & unam personam. Et quandò dixit: *Et habitavit in nobis*, & prædicavit duas naturas, tunc addidit hæc: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam tanquam unigeniti à Patre plenum gratia, & veritate*. Hęc Cyrillus Paulo pręsente tractavit, & Alexandrinam docuit Ecclesiam ita de Christo credere, sicut Paulo dudum tractante didicerat.

Hæc Liberatus tantisper inclinans in favorem Nestorianorum, ut suprà monuimus. Nam & hic dissimulat, quæ fraudulenter egit Joannes Antiochenus post decretum conciliabuli in Cyrillum legatum Summi Pontificis, & Memnonem Metropolitanum Ephesiorum, de quibus rescripsit ad Theodosium Imperatorem, quòd damnati fuissent cum Nestorio ab Ephesina Synodo: quare misit Imperator Joannem Comitem, qui utrumque incarceraret cum summo mœrore cleri Constantinopolitani, & omnium Patrum veri Concilii Ephesini: quòd continuò ad ipsum septem, aut secundum alios octo Episcopos misit, qui eum de rei veritate informarent, ac quàm iniquè magni illi Præsules in carcere detinerentur, solumque Nestorium damnatum fuisse à Concilio demonstrarent: quare rei veritate perspecta Theodosius videns se deceptum fuisse, libertati confestim restitui jussit.

Sed & idem Liberatus parcius agit de iis, quæ Nestorio acciderunt post damnationem suam, cui proinde ad pleniorem rei tàm memorandæ notitiam dabimus in supplementum, quæ vir doctus Canisius lib. 3. de Maria Deipara Virgine cap. 18. inter alia disertè tradidit. Sed enim, inquit, neque Patrum censura, neque Cæsaris severitas, vel pilo meliorem illum efficit, cùm vitam profugam, plenamque miseriis agere cogeretur. Nam, ut meminit Suidas, contra Virginem sacrosanctam bellum perpetuum gessit, Dei genitricis vocabulum ubique exterminavit, neque blasphemas in illam voces destitit identidem eructare. Quocirca tantæ matris honos ab hoste nefario violatus, à fido filio tandem acriter vindicatus est, providente simul Divino numine, ut Ephesini Concilii decretum cœlesti pœna tanquam evidenti sigillo munitum obsignaretur, ac palàm approbaretur. Etenim non satis fuit tale monstrum à beato Patrum cœtu rejici, Sacerdotali honore spoliari, à Christianis Principibus proscribi, frequenti, duroque exilio circumagi, & à bonis omnibus exitialem quasi pestem devitari, nisi & maledictæ linguæ, quam toties in Mariæ contemptum flagitiosè vibrabat, pœnas sub mortem meritas daret. Igitur ut divinæ ultionis in illum sævientis horrendum argumentum extaret, en tibi horrendos vermes ebullientes, qui carnificum loco missi blasphemam Nestorii linguam certatim corroderent, misereque depascerentur. Ac neque terra ipsa hunc suum tàm tetrum alumnum diutiùs ferre potuit: quandoquidem corpus ejus humo coopertum, & absorptum fuisse scribunt, nimirum ut rectà detrusus blasphemus ille ad inferos truculentissimæ insaniæ pœnas lueret sempiternas. Extant Cæsareæ sanctiones Theodosii, Valentiniani, & Martiniani Augustorum, quibus hic portentosæ superstitionis author, sic enim appellant,

Punitio Nestorii.

A ejusdemque scripta publicè, & severè condemnantur. Nos tantùm verba Justiniani verè Christiano Cęsare digna subjiciemus. Anathematizamus, inquit, omnem hæresim, præsertim verò Nestorium Antropolatram dividentem unum Dominum nostrum Jesum Christum filium Dei, & Deum nostrum, nec disertè, & secundum veritatem confitentem sanctam gloriosam semper virginem Mariam θεοτόκον esse, hoc est Deiparam.

lib. 1. c. … sũma Tri… nit. & fi… Catholica…

Quanquam Ecclesiæ, politicæque leges prohibere non potuerint, quo minùs pestilens Nestorianismus Christianum orbem latè pervaderet, multosque Christi, & Mariæ perduelles faceret, adeoque à veræ Ecclesiæ castris abductos exitio dederet sempiterno. Certè Anastasius Imperator, quòd Nestoriano faveret dogmati, à nonnullis insimulatur. B Cosdroas Persarum Rex crudelis æquè, ac impius, adeò Nestorianis fuit addictus, ut plerosque ad errores eorum amplectendos adegerit, vi nefariam sectam propagans, atque confirmans. Prætereo Græcos, Jacobitas, & Monachos quosdam in Syria, quibus impura Nestorii doctrina non sine Christi Dei, & Mariæ Deiparæ contemptu placuit, diuque retenta est. Ac, proh dolor, in Syria, & Perside, ac toto ferè Oriente in hanc usque diem extant Ecclesiæ Nestorianorum, qui suo Patriarchæ (Jacelichum appellant) subjiciuntur, eique magna pars Orientis parere pergit. Potissimum verò id genus hominum circa Berut, & Biblium in planitie Libani, contra Ituræam suas habere sedes dicitur. Verùm inter alios, qui velut sepultos Nestorii cineres in orbem revocarunt, & novum excitarunt incendium non multo post Synodum C Ephesinam extiterunt seditiosi præsules Theodorus Mopsuestiensis, Authimus Constantinopolitanus, & Ibas Edissenus, qui ut novas in Ecclesia rixas gignerent, contentiosè vociferabantur Mariam non Dei, sed hominis Matrem appellandam esse, quòd ea purum hominem Christum, non Deum peperisset.

Nestorianismus adhuc viget…

Hæc, & plura alia Canisius, qui non mediocri doctrina, ac eloquentia libros de corruptelis Verbi Dei edidit, ad tuendam intemeratam Virginem ab iniquis hæreticorum veterum, & recentiorum conatibus, quibus depravatis sacræ scripturæ textibus ejus gloriæ detrahebant. Quamvis quod ait Theodorum Mopsuestiensem post Synodum Ephesinam Nestorii errorem defendisse, minus probari possit; cùm præcesserit Nestorium Theodorus iste, & ante ipsum errorem hunc D docuerit, ut suprà ex Leontio annotavimus, notat quoque D. Thomas 4. contra gentes cap. 39. Quod autem addit Liberatus tandem consensisse Nestorium, ut diceretur *theotocon*, nec auditum fuisse in illa retractatione, suspicamur id ita factum, quòd non sincerè id profiteretur, cùm hostis perpetuus fuerit B. Virginis, ut ex Suida dictum est. Advertit quippe Thomas Massutius de cœlesti conversatione lib. 3. quòd nomen Matris Dei, in quo supremæ dignitatis gradus includuntur, ore blasphemo, ac sacrilego detraheret Virgini Nestorius, negans debere eam appellari Θεοτόκον, id est, Deiparam; sed malignè detorta pronuntiatione θεότοκον, id est, Dei filiam dicendam esse. Potuit ergo Nestorius mutato accentu admittere nomen *theotocon*, nec sic emendatus apparere, nec enim solùm dixit Christus Matth. 5. *Unum* E *jota non præteribit à lege*, sed etiam, *unus apex*. Quia tunc temporis nomen istud, posito accentu in penultima syllaba, vox erat Catholica, posito in antepenultima non erat. Quod etiam nos alibi observavimus in Theologia affectiva, seu Thoma meditante part. 3. tract. 2. medit. 11. editionis anni 1654.

Porrò hoc consecutum est post damnationem Nestorii, ut majori cultu honoraretur B. Virgo, cui draco teterrimus laudes debitas invidebat, Deum filium volens illi tollere (Apocal. 12.) nam & ab eo tempore templa longe pulchriora illi ædificata sunt, ut est illud inter alia, quod ad littus maris ædificari fecit Pulcheria Augusta apud Nicephorum lib. 15. cap. 2. Similiter & salutatio Angelica additamentum hoc *Sancta Maria Mater Dei*, quod ante in ea expressum non erat, accepit,

pit, ut referunt Cedrenus, & Evagrius apud Baronium anno Christi 436.

Sed satis datum est historiæ, reliquum est, ut Canones, & decreta subjungamus ad complendam primam partem istius Concilii. Incipimus autem à duodecim anathematismis, quos Nestor opposuit anathematismis totidem, quos in ipsum ediderat D. Cyrillus: omnia enim audent hæretici, ac ita se gerunt, quasi penes ipsos esset summa rerum potestas, veraque fides, ac religio extra eorum phantasiam nullibi extaret: unde ipsi infideles cùm sint, ac impii, fideles ipsos, ac pios anathemate audent percutere: ut ut sit, ex ipsarum rerum oppositione ipsa veritas magis elucescet iis, qui attentè ista omnia controversiarum puncta perspicient. Multa autem affingit Nestorius Cyrillo, quæ non asserebat, quod etiam fecerunt Orientales, qui Joanni Antiocheno adhærebant, cùm impugnarunt illos anathematismis à D. Cyrillo in Nestorii doctrinam intortos, itidemque Theodoretus, vir alioqui magnæ doctrinæ, & eloquentiæ, qui etiam in D. Cyrilli anathematismos tractatum edidit, ac cùm Episcopatu privatus fuisset, ac depositus, non priùs in Concilio Chalcedonensi restitutus fuit, quin anathema Nestorio dixisset. Non frustrà quidem, ut putat Sirmondus in ejus vita, cùm in favorem Nestorii contra D. Cyrillum, ac vera ejus dogmata opus scripsisset, quod D. Cyrillus refutavit, & quod improbarunt Orthodoxi omnes. Hi autem tractatus Orientalium, & Theodoreti Episcopi Cyri videri poterunt inter volumina D. Cyrilli, ac etiam Theodoreti, quæ non à multis annis Græcè, & Latinè è prælo Parisiis prodierunt, illius quidem, opera Auberti, hujus verò, opera Sirmondi. Nobis hìc satis erit post expositas Nestorii professiones fidei adjungere anathematismis D. Cyrilli explicationes, quibus eos fusiùs declaravit, requirente hoc Synodo, ut magis essent perspicui.

NESTORII BLASPHEMIÆ
In D. præcipuè Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum confictæ.

[...]dent & [...]retici [...]athema-[...]are, ac [...]mnare, [...]amvis [...]i dam-[...]biles.

SI quis eum, qui est Emmanuel, Deum verum esse dixerit, & non potiùs, nobiscum Deum: hoc est, inhabitasse eam, quæ secundum nos est, naturam, per id, quod unitus est nostræ, quam de Maria Virgine suscepit, matrem etiam Dei Verbi, & non potiùs ejus, qui Emmanuel est, nuncupaverit, ipsumque Dei Verbum in carnem versum esse, quam accepit ad ostentationem Deitatis suæ, ut habitu inveniretur, ut homo, anathema sit.

Si quis in Verbi Dei conjunctionem, quæ ad carnem facta est, de loco in locum mutatione, divina sententia esse dixerit factam, ejusque divinæ Naturæ carnem capacem dixerit, ac partialiter unitam carni, aut iterum in infinitum incircumscriptæ naturæ cùm extenderit carnem, accipiendum Deum, eundemque ipsum natura & Deum dicat, & hominem, anathema sit.

Si quis non secundum conjunctionem unum dixerit Christum, qui est etiam Emmanuel secundum naturam, ex utraque etiam substantia, tàm Dei Verbi, quàm etiam ab eo hominis suscepti, in una Filii connexione, quam etiam nunc inconfusè servamus, minimè confitetur, anathema sit.

Si quis eas voces, quæ tàm in Euangelicis, quàm in epistolis Apostolicis de Christo, qui est ex utraque, scripta sunt, accipiat tanquam de una natura, ipsique Dei Verbo tentat passiones tribuere tàm secundum carnem, quàm etiam Deitatem, anathema sit.

Si quis unum esse post adsumptionem hominis naturaliter Dei Filium audet dicere, cùm sit Emmanuel, anathema sit.

Si quis post incarnationem Deum Verbum alterum quempiam præter Christum nominaverit, servi sanè formam initium non habere cum Deo Verbo, & increatam, ut ipse est, dicere tentaverit, & non magis ab ipso creatam confiteatur, quam naturam Dominum, & Creatorem, & Deum, quam & suscitare propria virtute promisit. *Solvite*, dicens, *templum hoc, & in triduo suscitabo illud*, anathema sit. *Ioan. 2.*

Si quis hominem, qui in Virgine creatus est, hunc esse unigenitum dixerit, qui ex utero patris *ante Luciferum* natus est, & non magis propter unitionem, eum, qui est naturaliter unigenitus, patris ingeniti appellatione confitetur eum participem factum, Jesum quoque alterum quempiam præter Emmanuel dicat, anathema sit. *Psal. 109.*

Si quis servi formam pro seipso, hoc est, secundum propriæ naturæ rationem, colendam esse dixerit, & non omnium dominam, & non potiùs per societatem, quam beata, & ex se naturaliter Domini unigeniti naturæ conjuncta est, veneratur, anathema sit.

Si quis formam servi consubstantialem esse dixerit Spiritui sancto, & non potiùs per illius meditationem, quæ est ad Deum Verbum, & ex ipsa conceptione habuisse dixerit conjunctionem, per quas communes nonnunquam in homines mirandas curationes exercuit, & ex hoc curandorum spirituum eveniebat esse potestatem, anathema sit. *Hebr. 2.*

Si quis illud in principio verbum, Pontificem, & Apostolum confessionis nostræ factum esse, seque ipsum obtulisse pro nobis dicat, & non Emmanuelis esse Apostolum dixerit, oblationemque secundum eandem dividat rationem ei, qui univit, si quis unius ad unam communitatem filii, hoc est, Deo, quæ Dei, & homini, quæ sunt hominis deputans, anathema sit.

Si quis unitam carnem, ex naturæ propriæ possibilitate vivificatricem esse dixerit, ipso Domino, & Deo pronuntiante: *Spiritus est, qui vivificat, caro nihil prodest*, anathema sit. Spiritus est Deus, at non pronuntiatum est. Si quis ergo Deum Verbum carnaliter secundum substantiam carnem factum esse dicat, hoc autem modo & specialiter custodit, & maximè in Domino Christo post resurrectionem suam discipulis suis dicentem: *Palpate, & videte, quia Spiritus ossa, & carnem non habet, sicut me videtis*, anathema sit. *Ioannis 6.* *Luc. 24.*

Si quis confitens passiones carnis, eas quoque tanquam Verbo Dei tribuerit, quas etiam carni, in qua factus est, aut adhibuerit, non discernens dignitatem naturarum, anathema sit.

EXEMPLAR SACRILEGÆ
expositionis Nestorii, de qua Charisius conquestus est.

EOs, qui nunc in primis imbuuntur Ecclesiastici dogmatis diligentia, aut ex aliquo volunt hæretico errore ad veritatem converti, doceri, & confiteri oportet, quia credimus in unum Deum patrem æternum, neque postea incipientem, ut esset, sed qui est desursum æternus Deus: neque enim postea factum Patrem, quoniam utique semper Deus erat, & Pater. Credimus verò & unum Dei Filium unigenitum de substantia esse patris, sicut verè est Filius, & ejusdem substantiæ constitutum, cujus est, & creditur filius. Et in Spiritum sanctum, qui ex Dei est substantia, non Filium, Deum verò esse substantia, sicut ejusdem constitutus substantiæ, cujus est Deus, & Pater, ex quo secundum essentiam est. *Nos enim*, inquit, *non spiritum mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est*. A creatura quidem ejus universa separatus, Deo verò unitus, ex quo essentialiter est speciali modo præter omnem creaturam. Quem non secundum substantiam, sed secundum causam creationis ex Deo esse arbitramur. Sed neque filium æstimantes, neque per filium sumpsisse substantiam. Confitemur verò Patris perfectam personam, & Filii similiter, & sancti Spiritus identidem, salva nobis pietatis ratione, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, *Nestorii symbolum.* *Galat. 1.* *1. Cor. 2.*

non

non per aliquas diversas substantias æstimantes, sed unam proprietatem Deitatis cognoscentes. Oportet verò & de dispensatione, quam pro nostra salute, quam in Domini Christi dispensatione Dominus Deus perfecit, scire, quoniam Deus Verbum hominem perfectum adsumpsit ex semine Abrahæ, & David secundum pronuntiationem divinarum Scripturarum. Hoc constitutum natura, quod erat illi, ex quorum erat & semine, hominem perfectum natura, ex anima intellectuali, & carne humana constantem, per quem hominem constitutum secundum nos per naturam, Spiritus sancti virtute in virginis vulva firmatum, *factum ex muliere, & factum sub lege, ut omnes nos à servitutis lege redimeret*: ante jam prædestinatam adoptionem accipientes inenarrabiliter sibimet uniens, mori quidem eum secundum legem humanam faciens, *suscitans* verò *ex mortuis*, & perducens in cęlum, *& considere faciens ad dexteram Dei*. Unde super omnes constitutus principatus, & potestates, & dominationes, & virtutes, & omne, quod nominatur nomen, non solùm in hoc sæculo, verumetiam & in futuro ab omni creatura accipit adorationem, sicut inseparabilem à divina Natura habens copulationem, relatione Dei, & intelligentia omni creatura adorationem exhibente. Et neque duos filios dicimus, neque duos Dominos, quoniam unus filius Patris secundum substantiam, Deus Verbum unigenitus Filius Patris, sicut iste conjunctus, & particeps constitutus Filii communicat nomine, & honore, Dominus secundum essentiam, Deus Verbum, cui iste conjunctus honore communicat. Et ideò neque duos filios hos dicimus, neque duos Dominos, quia manifesto constituto, secundum substantiam Domino, & filio, inseparabilem tenet ad eum copulationem, qui causa nostræ salutis adsumptus, confertur nomine, & honore Filio, & Domino. Non sicut unusquisque nostrum secundum seipsum constitutus est Filius, unde & multi secundum beatum Paulum dicimur filii, sed solus præcipuum habens hoc, quod ad Dei Verbi copulationem adoptione, & dominatione participans. Aufert siquidem omnem suspicionem dualitatis Filiorum, & Dominorum: præstat verò nobis in copulatione ad Deum Verbum omnem habere ipsius fidem, & intelligentiam & theoriam, pro quibus & adorationem pro relatione Dei ab omni suscipit creatura. Unum igitur Filium dicimus, & Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt: principaliter quidem Deum Verbum intelligentes, substantialiter Filium Dei, & Dominum, consuspicantes autem assumptum à Nazareth, quem unxit Deus spiritu, & virtute, sic in Verbi Dei copulatione adoptionis participante, & dominationis, qui & secundus Adam secundum beatum dicitur Paulum, sicut ejusdem quidem naturæ constitutus cujusdam. Demonstrans verò nobis futurum statum, & tantam habens ab illo differentiam, quanta si facta fuerit inter enarrabilia administrantem in futuro sæculo bona, & inter eum, qui præsentium tribulationum dedit initium. Simili verò modo & secundus Adam vocatur, sicut secundum statum demonstrans: quoniam primi quidem exordii factus est Adam mortalis, & passibilis, & multis plenus doloribus, cujus & nos suscepimus similitudinem. Secundi verò ostendit Dominus Christus, qui de cœlo in futuro apparens, omnes nos ad suam perducit communionem. *Primus* enim, inquit, *homo ex terra terrenus*: *secundus homo de cęlo*, id est, exinde appariturus, ut omnes ad imitationem perducat suam. Unde subjunxit: *Qualis terrenus, tales & terreni, qualis cœlestis, tales & cœlestes, & sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis*. In eo verò apparente, & ab omni viso, qui in futuro judicandi sunt, invisibiliter constituta faciet judicium divina Natura. *Tempora* enim *ignorantiæ nostræ prætermittens Deus, nunc præcepit hominibus ubique pœnitentiam agere, quoniam statuit diem, in quo judicaturus est universum orbem in justitia, in viro, quem prædestinavit, fidem præstans, resuscitans eum à mortuis*. Hæc est Ecclesiasticorum dogmatum doctrina, & omnis, qui his contraria sapit, anathema sit. Omnis, qui non salutarem pęnitentiam suscipit, anathema sit. Omnis, qui non celebrat sacrum diem Paschæ, secundum sanctæ Catholicæ Ecclesiæ regulam, anathema sit.

[Margin: Matth. 1. — Galat. 4. — Ephes. 1. — Christus alter Adã dicitur. 1. Cor. 15. — Ibidem. — Actor. 17.]

DECLARATIO DUODECIM CAPITUM, & anathematismorum à Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino, Ephesi sacra Synodo latiorem illorum explicationem petente dicta.

Conspicua sunt intelligentibus omnia, & recta scientiam invenientibus, sicut scriptum est. Hi namque, qui sacra divinæ Scripturæ verba acuto, & puro oculo introspiciunt, utilitatis loco divinum quemdam, & cœlestem ex illis thesaurum in animos suos recondunt. Qui verò mentem habent ad mendacium procedentem, & quorumdam dicacitate devictam, vanæque scientiæ amantem, consortes illorum erunt, de quibus beatus Paulus dicit: *In quibus Deus hujus sæculi, sensus infidelium excęcavit, ut non splendeat illis illuminatio Euangelii gloriæ Christi. Sunt enim cœci, & duces cęcorum*. Quapropter & in foveam perditionis incidunt. Sicut namque Servator ipse alicubi dicit: *Si cœcus cœco ducatum præstiterit, ambo in foveam cadent*. Nugantur itaque nonnulli contra veritatis dogmata, ac mentem diabolica improbitate refertam habentes, veritatis mysterium urgenti studio adulterare conantur, incarnationisque unigeniti dispensationi haud mediocriter derogant, non intelligentes, neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant, sicut scriptum est. Sunt autem hujusmodi impietatis inventores multi quidem, & alii superioribus, & jam elapsis temporibus facti: nunc autem illorum impietate minimè inferiores. Nestorius, & qui cum illo faciunt, ad exemplum priscorum Pharisæorum Christo adversantur, impudenter vociferantes: *Quamobrem tu, cùm homo sis, te ipsum Deum facis?* Est itaque necessarium, ut adversus illorum sermones accingamur, & impura, ac prophana eorum dogmata anathematizemus, memores Dei per vocem Prophetæ, dicentis: *Audite Sacerdotes, & contestamini domum Israel, dicit Dominus omnipotens*. Et iterum, *ingredimini per portas meas, & lapides à viis abjicite*. Oportet enim nos, qui pro veritatis certamus dogmatibus, è medio submovere offendicula, ne ullo pacto populi ad illa impingentes, veluti per planam semitam, ad sacra, & divina stabula veniant ferè quotidie dicentes: *Hæc est porta Domini, justi intrabunt per eam*. Cùm itaque Nestorius ad excitandas turbas, peregrina, & impia dogmata libris suis inseruerit, necessariò salutis eorum, qui illa lecturi sunt, rationem habentes, anathematismos construximus, non statim quidquid in mentem incidisset admonitoriæ, quàm ad ipsum scripsimus, epistolæ inserentes, sed ut jam dixi, peregrina, & aliena esse à pietatis dogmatibus dementiæ ipsius demonstrantes convitia. Molestè verò nonnulli forsan, quæ à nobis dicta sunt, ferunt, vel non veræ intelligentes vim eorum, quæ scripta sunt, vel impuræ Nestorii hæreseos propugnatores, & impietatis illius, eadem sentientes participes facti. Latet itaque veritas neminem eorum, qui rectè sapere consueverunt. Quoniam autem verisimile est futuros quosdam, qui non intelligant, quomodò anathematismi isti adversus illorum sunt inducti nugas, necesse existimavi, ut singulos breviter exponam, & quantum fieri potest, vim illorum perspicuè doceam, futurum est enim, ut arbitrer, hoc institutum conducibile ad utilitatem legentium.

[Margin: 2. Cor. — Matth. 1 — Ibidem — an. 1 — Amos — Hierem — Psal. 1]

Anathematismus primus.

Si quis non confitetur Emmanuelem secundum veritatem esse Deum, ideòque sanctam

ctam Virginem esse Deiparam (carnaliter enim Verbum ex Deo Patre carnem factum genuit) anathema sit. *Virgo Deipara.*

Declaratio.

Beati Patres olim Nicææ congregati, cùm rectè, & irreprehensibilis fidei determinationem exponerent, credere se dixerunt in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorē. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium eius. Et in Spiritum sanctum. Ipsum Verbum quod ex Deo est, per quod omnia facta sunt, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero incarnatum esse, & inhumanatum, passumque, & excitatum dixerunt. Cum enim unigenitum Patris Verbum secundum naturam Deus esset, *semen Abrahæ assumpsit*, sicut beatus Paulus dicit: & nobis simile factum de carne, ac sanguine participavit. Natum est enim secundum carnem è sancta Virgine, & homo nobis similis apparuit, non desinens esse Deus, absit, sed existens quod erat, & in divinitatis natura, & gloria permanens. Dicimus igitur ipsum Verbum hominem esse factum, nec conversionem, aut alterationem sui in id, quod non erat passum. Idem enim semper est, *nec mutationis obscuritatem pati sustinet*. Sed & neque commixtionem, neque confusionem, nec temperaturam aliquam essentiæ ejus cum carne factam esse statuimus. Dicimus autem Verbum carni rationalem habenti animam, modo nobis, nec intelligibili, nec dicendo, quem solum ipsum novit, esse unitum. Mansit itaque Deus in assumptione quoque carnis, & est unus Dei, ac Patris Filius, Dominus noster Jesus Christus, idem cum ante omnia sæcula, & tempora, quatenus intelligitur Verbum esse Dei, & character substantiæ ejus, tùm in novissimis temporibus per dispensationem homo propter nos factus. Quoniam verò nonnulli nativitatem ejus secundum carnem ex sancta Virgine ad omnium salutem factam tollunt, quæ non hoc illi contulit, ut primum esse inciperet, sed ut nobis similis factus à morte nos, & corruptione liberaret. Ob hanc causam primus noster anathematismus partim contra perversam illorum fidem vociferatus est, partim id, quod rectè habet, confitetur, Emmanuelem secundum veritatem Deum, & ob id sanctam Virginem Deiparam esse dicens.

ad Heb. 2. *Iacobi 1.*

Anathematismus secundus.

Si quis non confitetur carni secundum subsistentiam unitum esse, quod ex Deo est Verbum, atque unum esse Christi cum carne sua, eundem videlicet Deum simul, & hominem, anathema sit.

Declaratio.

Scribit Divinus Paulus, sacer Divinorum mysterior. minister. *In confesso magnum est pietatis mysterium. Deus apparuit in carne, justificatus est in spiritu, visus est Angelis, prædicatus est inter gentes, fides illi habita est in mundo, assumptus est in gloria.* Quid igitur, est quod dicit: *Deus apparuit in carne?* hoc est: Verbum ex Deo Patre caro factum est, non secundum transmutationem, aut conversionem in carnem mutatum, sicut jam diximus, sed magis quod carnem ex sancta Virgine sumptam propriam sibi fecerit, unus, & idem appellatus Filius, ante incarnationem, tuncque carnis expers, & Verbum tantum, post incarnationem verò idem existens in corpore. Propterea dicimus eum simul & Deum esse, & hominem, non dividentes illum in hominem separatim, & seorsum considerandum, & in Deum Verbum separatum, ne duos cogitemus esse Filios, sed unum confitentes, & Christum esse, & Filium, & Dominum. Eos verò, qui causam hanc non ad hunc modum habere suspicantur, aut non sic credere volunt, sed eum, qui unus est, in duos Filios dividunt, & quæ secundum veritatem sunt conjuncta, à se invicem separant, dicuntque hominis cum Deo conjunctionem duntaxat, secundum dignitatem, vel authoritatem esse factam, à recta, & inculpata fide alienos esse dicimus. Itaque licèt Apostolus nominetur, & unctus, inque Filium designatus, dicatur non tamen, erubescimus hanc dispensationem, sed ipsum Dei Patris Verbum, quandò pro nobis homo factum est, tùm sanè & Apostolum nominatum, & nobiscum secundum humanitatem unctum esse dicimus. Cùm enim nobis sit simile factum, licèt, quod erat, manserit, quæ humana tamen sunt, non est aversatum, sed admittit potius simul cum humanitatis mensuris, quæ sunt humana, propter dispensationem, nihil ex eo in propria vel gloria, vel natura diminutum. Est enim, est inquam, etiam hoc pacto Deus, ac Dominus omnium.

1. Tim. 3. *ad Rom. 1*

Anathematismus tertius.

Si quis in uno Christo subsistentias post factam illarum unionem dividit, conjunctione tantùm illa, quæ fit secundum dignitatem, vel authoritatem, & non magis coitione, secundum naturalem unionem connectens, anathema sit.

Declaratio.

Dispensationis unigeniti cum carne mysterium studiosè considerantes, admirabili, & inenarrabili modo verbum Dei Patris sancto corpori rationalem animam habenti adunatum esse dicimus, itaque ita unum esse Filium intelligimus, quemadmodum videlicet in nobis ipsis cernere licet. Est quidem anima diversæ à corpore naturæ, & tamen utraque conjuncta unum animal efficiunt. Verum sunt, qui ista non ad hunc modum habere suspicantur, sed hominem nobis seorsim, ac separatim statuentes, Dei patris illum verbo secundum solam dignitatem, vel authoritatem non naturali, id est, vera unione, & sicut nos credimus, conjunctum esse dicunt. Nam ita & divina Scriptura alicubi dicit: *Et eramus natura filii iræ, sicut & cæteri*, dictionem naturæ, pro verè usurpans. Itaque qui subsistentias post unionem dividunt, & singulas, hoc est, Deum, & hominem separatim ponunt, & conjunctionem illarum, eam intelligunt, quæ secundum solam fit dignitatem, duos omnino Filios statuunt, cum divina Scriptura, & Filium, & Dominum esse dicat. Proinde post inenarrabilem illam unionem eum Deum nominat Emmanuelem incarnatum, & humanatum Verbum, nos quod ex Deo, ac Patre est, intelligimus, & cùm hominem eum esse dicit, nihilominus illud ipsum Verbum per dispensationem in humanitatis mensuris constitutum esse cognoscimus. Dicimus itaque eundem palpabilem, cùm sit impalpabilis, visibilem, cùm sit invisibilis. Non enim alienum ab eo corpus est, quod illi conjunctum est, quod & palpabile, & visibile esse dicimus. Eos vero, qui ad hunc modum non credunt, sed quemadmodum dixi, subsistentias post unionem dividunt, nudamque conjunctionem, quæ secundum solam fit dignitatem, vel authoritatem, confingunt, propositus hic anathematismus alienos ab his esse judicat, qui, quę recta sunt, sentire consueverunt.

ad Eph. 2.

Anathematismus quartus.

Si quis voces illas, quæ in Euangelicis, & Apostolicis habentur litteris, sive de Christo à sanctis, sive ab ipso de seipso dictas, duabus Personis, vel subsistentiis assignat, & alias tanquam homini separatim à Dei Patris Verbo intellecto, alias verò tanquam Deo competentes soli Dei Patris Verbo adaptat, anathema sit.

De-

Declaratio.

ad Phil. 2. Cùm Verbum Dei, ac Patris in ipsius esset forma, & qualitate, *non est rapinam arbitratum, quod Deo esset æquale*, sicut scriptum est, *sed magis seipsum ad spontaneam exinanitionem demisit*, & in nostram naturam descendit, non amittens quod erat, sed magis etiam hoc pacto Deus permanens, & tamen humanitatis mensuram non despiciens. Sunt itaque ipsius omnia tàm divina, quàm humana. Etenim ubi seipsum exinanivit, si in humanitatis sese mensuras demittere erubuit? Et si humana detractavit, quis illum necessitate, ac vi aliqua ad hoc impulit, ut nobis similis fieret? Universas igitur Euangelicas voces, tàm quæ humanitatem, quàm quæ Divinitatem concernunt, uni Personæ adaptamus. Nam B & unum credimus esse Filium Christum Jesum, hoc est, inhumanatum, & incarnatum Dei Verbum. Itaque etiam si humanum quid scriptura de Christo dicat, humanitatis ejus mensuris hoc deputamus (est enim ipsius & humanitas, etiam si Deus esse dicatur) Deum, qui humanatus est, esse credentes. Rursus & quæ de humana natura sonant Euangelicæ voces, uni Christo, & Filio assignamus. Qui verò illum in duas Personas dividunt, omnino duos comminiscuntur esse Filios. Quemadmodum enim hominem (quales nos sumus) non in duas dividimus Personas, licèt ex anima esse, & corpore intelligatur, sed unus, & idem homo est, ita & in Emmanuele faciendum est. Quoniam enim unus est Filius, & Dominus, Verbum illud Dei incarnatum, & inhumanatum, omnino etiam una est illius persona, & huic ascri- C bimus, tàm humana propter dispensationem illius cum carne susceptam, quàm divina, propter inenarrabilem illius, quam ex Patre habet, generationem. Qui verò illum dividunt, & partiuntur in hominem separatim, tanquam alium præter Dei Verbum existentem Filium, & in Deum separatim tanquam rursus alium existentem filium meritò tanquam duos dicentes esse Filios, virtuti propositi hujus anathematismi subjiciuntur.

Anathematismus quintus.

Si quis Christum deiferum hominem audet dicere, & non potiùs Deum secundum veritatem, tanquam unicum, & naturalem Filium, D quemadmodum Verbum caro, & carnis, & sanguinis, perinde atque nos, particeps est factum, anathema esto.

Declaratio.

Verbum Dei divinus Euangelista Joannes carnem esse factum dicit, non solùm transmutatione, aut conversione propriæ naturæ in carnem mutatum, sicut jam prædiximus (est enim inalterabile tanquam Deus) sed quia consimiliter nobiscum in carne, ac sanguine communicavit, homoque factum est. Est enim in consueto divinæ Scripturæ, ut hominem carnem vocet. Scriptum *Lucæ 3.* est enim, *& videbit omnis caro salutare Dei*. Sed impio- *Opinio Nestoris explicatur.* rum dogmatum inventores Nestorius, & qui cum illo E faciunt, eadem videlicet cum illo sentientes, simulant quidem confiteri se incarnationis vocem: verùm non simul dicunt Verbum Dei secundum veritatem esse incarnatum, hoc est, hominem ad nostri similitudinem factum, ita ut, quod erat, manserit, sed velut in homine uno ex sanctis, ex sancta Virgine nato, unigenitum Dei Verbum habitare affirmant, ut jam non confiteantur, quòd unus sit Filius, & Dominus adorandus: sed quòd tanquam homo seorsim, ac separatim intellectus, sola conjunctione secundum dignitatis unionem honorandus simul adoretur, & glorificetur. Habitat quidem in nobis omnium Deus per sanctum Spiritum. Nam & per unum ex sanctis Prophetis dixit: *Quoniam* *Levit. 6.* *habitabo, & inambulabo in eis, & ero ipsis Deus,* A *& ipsi erunt mihi populus*. Scribit & beatus Paulus, dicens: *An ignoratis, quòd templum Dei estis, & Spi-* *1. Cor. 3* *ritus Dei habitat in vobis?* Et ipse Spiritus de sanctis Prophetis, vel reliquis sanctis, qui ante ipsum fuerunt, dixit: *Si & illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus* *Joan. 10* *est, quem Pater sanctificavit, & in mundum misit: vos dicitis, quòd blasphemet, quia dixit, Filius sum Dei*: verùm non ita Deus in Christo, sicut in nobis habitat. Erat enim natura Deus, etiam cùm nobis similis fieret, unus, ac solus Filius, etiam cùm caro fieret. Itaque qui Deiferum illum hominem dicere audent, & non magis inhumanatum Deum, meritò proposito subjacent anathematismo.

Anathematismus sextus.

Si quis Verbum, quod ex Deo Patre est, Deum, ac Dominum Christi esse dicit, & non magis illum eundem confitetur esse Deum simul & hominem, sicut Verbum caro factum est secundum Scripturas, anathema sit.

Declaratio.

Dominus noster Jesus Christus, unus, & solus, & secundum veritatem Filius Dei, ac Patris existens, cùm Verbum illius sit, caro factus est, & simul omnibus *ad Phil.* unà cum genitore suo dominatur, *flectiturque illi omne genu cœlestium, terrestrium, & inferorum, & confitetur omnis lingua, quòd Dominus noster Jesus Christus sit in gloria Dei Patris*. Est itaque idem ipse Dominus omnium, juxta quod intelligitur, & est Deus, licèt non sine carne post inhumanationem, ipse verò suiipsius nec Deus est, nec Dominus. Est enim hoc omnium absurdissimum, imò omni impietate re vera refertum, si ita sentias, aut dicas. Itaque meritò contra hanc impietatem propositus est hic anathematismus.

Anathematismus septimus.

Si quis Jesum à Verbo Dei tanquam hominem actum, & impulsum esse, & unigeniti gloriam illi tanquam alteri cuidam à se diverso accessisse dicit, anathema sit.

Declaratio.

Cùm unigeniti Filii Dei generationem secundum carnem sanctæ Virgini beatus Gabriel evangelizaret; *Luc. 1.* *paries*, inquiebat, *Filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse namque salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Nominatus autem & Christus est, propterea quod nobiscum humanitus unctus secundum *Psal. 4* Psalmistæ vocem dicentis. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis*. Quamquam enim cùm ipse sit Spiritus sancti suppeditator, illumque non mensuratè det his, qui digni sunt (est enim *Joan. 1.* plenus, *& de plenitudine ejus omnes accepimus*, sicut scriptum est) per dispensationem tamen, ut homo unctus est: Dicitur & spiritualiter Spiritus sanctus non humanitus per omnia supra ipsum venisse, ut & in nobis permaneat, licèt propter transgressionem Adæ principio à nobis fugerit. Ipsum itaque unigentium Dei Verbum, caro factum, Christus vocatum est; & cùm propriam habeat potentiam, Deo competentem, miranda operatur. Proinde qui Christi potentiæ unigeniti gloriam accessisse dicunt, quasi alter sit præter Christum unigenitus Dei, duos sentiunt esse Filios, alterum operantem, alterum verò illius operatione, tanquam hominem nobis similem, impulsum: ob eam causam virtuti hujus anathematismi subjiciuntur.

Ana-

Anathematismus octavus.

A Si quisquam assumptum hominem audet dicere unà cum Deo Verbo adorandum, & glorificandum, Deumque tanquam alterum cum altero appellandum esse, & non magis una adoratione Emmanuelem honorat, & unam illi glorificationem, sicut * VERBUM CARO EST FACTUM, deputat, anathema sit.

Juxta quod Joan. 1.

Declaratio.

Baptizati sumus in unum Deum Patrem omnipotentem, & in unum Filium, & prætereà in unum quoque Spiritum Sanctum. Denique B. Paulus dicit: *An ignoratis, quotquot in Christum baptizati sumus, in mortem ipsius baptizati sumus?* Sumus itaque illi consepulti per baptismum in mortem, ut quemadmodùm Christus excitatus est ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Credimus itaque, & baptizati sumus in unum, sicut dixi, Filium, Dominum nostrum Jesum Christum, hoc est incarnatum, & inhumanatum Dei Verbum, sumusq; unum adorare Deum edocti, & nobiscum etiam cœlestes virtutes. Scriptum est enim: *Cùm induceret primogenitum in orbem, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Factus est autem unigenitus primogenitus, quandò homo nobis similis est factus. Tunc etenim & frater diligentium ipsum est appellatus. Si quis igitur adorari eum, tanquam hominem unà cum altero præter ipsum existente, videlicet Dei Patris Verbo, dicit, & non secundum veram C unionem in unum Christum, & Filium, & Dominum conjunctum una adoratione honorat, justè virtuti anathematismi hujus subjicitur.

ad Rom. 6.

ad Heb. 1.

Anathematismus nonus.

Si quis dicit, unum Dominum Jesum Christum à Spiritu, tanquam aliena virtute, qua per ipsum sit usus, glorificatum esse, & ab illo accepisse, quæ contra Spiritus immundos operatus est, & quæ divinitatis signa inter homines perfecit, & non magis proprium ipsius esse Spiritum, per quem divinitatis signa operatus est, anathema sit.

Declaratio.

Cùm homo factum sit unigenitum Dei Verbum, etiam sic tamen Deus mansit, omnia existens, quæ Pater est, solo hoc dempto, quod ille Pater est, & proprium habens, quod ex Patre est. Et essentialiter inhærens illi Spiritus sanctus signa illa divinæ potentiæ operatus est. Itaque etiam homo factum Deus mansit, atque ita propria virtute Spiritus miracula perfecit. Qui verò dicunt, quòd tanquam unus ex nobis, Sancti videlicet Spiritus, sit glorificatus efficacia, quasi non propria, sed aliena magis, & non quomodò Deum decet, usus, & quod gratiæ loco à Spiritu sancto assumptionem in Cœlos acceperit, justè virtuti hujus anathematismi subjacebunt.

Anathematismus decimus.

Pontificem, & Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum Scriptura dicit. Obtulit autem pro nobis semetipsum in odorem bonæ fragrantiæ Deo, ac Patri. Si quis igitur Pontificem, & Apostolum nostrum, non ipsum, quod ex Deo est Verbum, & caro, & homo, nobis similis est factum, sed tanquam quendam hominem præter ipsum, separatim ab eo, ex muliere natum factum esse dicit: aut si quis Christum etiam pro seipso oblationem, & non magis pro nobis obtulisse dicit (non enim opus habuit oblatione, qui peccatum non novit) anathema sit.

ad Heb. 3.

Nestorius errabat consequenter circa sacerdotiū Christi.

Declaratio.

Modici quidem momenti indubiè Verbo ex Deo Patre genito sunt, quæ humana sunt, verumtamen ab illo non contempta, propter dispensationem. Cùm enim secundum naturam Dominus esset omnium, demisit semetipsum in nostram naturam, forma servi accepta, appellatusque est noster Pontifex, & Apostolus, humanitatis mensuris ad hoc illum vocantibus. *Obtulit autem semetipsum pro nobis, in odorem bonæ fragrantiæ Deo,* B *ac Patri. Unica quippè oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos,* sicut scriptum est. At ignoro quomodò qui aliter sentiunt, non ipsum Dei Verbum hominem esse factum, & Apostolum, ac Pontificem confessionis nostræ appellatum, affirmant: sed quemdam præter ipsum separatim hominem ex sancta Virgine natum Apostolum, & Pontificem appellari, famulandiq; modo ad hoc muneris venisse, & non magis pro nobis, quàm pro seipso semetipsum Deo, ac Patri obtulisse, id quod omninò à recta est, & inculpata fide alienum. Peccatum enim non fecit. Qui verò superior est omni delicto, & prorsus expers peccati, oblatione pro se nulla opus habuit. Quoniam verò, ut apparet, prævaricantes duos iterum Filios excogitant, qui aliter sentiunt, necessariò positus est hic anathematismus, ut * veritatem perspicuam redderet.

ad Heb. 10.

** al. palam faciens eorum impietates.*

Anathematismus undecimus.

Si quis carnem Domini non confitetur esse vivificam, & ipsius Verbi, quod ex Deo Patre est, propriam, sed tanquam alterius cujuspiam præter ipsum, secundum dignitatem quidem, aut tanquam qui Divinam dumtaxat inhabitationem sit adeptus, cum ipso conjuncti, & non magis vivificam, sicut diximus, propterea quod propria facta est Verbi, quod omnia vivificare potest, anathema sit.

Declaratio.

D Sanctum, ac vivificum, incruentumque in Ecclesia celebramus sacrificium, non hominis alicujus nobis similis, & communis corpus: consimiliter, & pretiosum sanguinem esse, quod proponitur, credentes, sed magis tanquam proprium vivificantis Verbi corpus, & sanguinem accipimus. Communis enim caro vivificare non potest. Et hoc ipse Servator testatur, dicens: *Caro non prodest quicquam, spiritus est, qui vivificat.* Quoniam enim Verbi facta est propria, ob eam causam intelligitur, & est vivifica, sicut Servator dicit: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, etiam ille vivet propter me.* Quia verò Nestorius, & qui cum illo sentiunt, mysterii hujus virtutem temerè dissolvunt, propterea, idque valde meritò, constitutus est hic anathematismus.

Incruentū sacrificiū corporis, & sanguinis Christi.

Joan. 6.

Ibidem.

E

Anathematismus duodecimus.

Si quis non confitetur Verbum Dei carne esse passum, carne crucifixum, & mortem carne gustasse, primogenitum ex mortuis factum, quemadmodùm, & vita est, & vivificans, sicut Deus, anathema sit.

Declaratio.

Impassibile quidem, & immortale est Dei Patris Verbum. Ut enim excellentior est divina, & inenarrabilis

bilis natura, quàm quæ patiatur aliquid, ita & ipsa omnia vivificat, & corruptionem, ac quicquid contristare solet, superat. Attamen licèt Verbum ex Deo Patre essentialiter hæc habeat, nihilominùs carnem mortis capacem sibi propriam fecit, ut per hoc, quod passionibus est obnoxium passiones illas pro nobis, ac propter nos in sese susciperet, & nos omnes morte, ac corruptione liberaret, suum ipsius corpus vivificans, ut Deus, *primitiæque dormientium, ac primogenitus ex mortuis*. Non enim communis homo est, separatim, ac seorsim, præter Verbum Dei, intellectus, qui propter nos pretiosam passus est Crucem, & mortem gustavit, sed ipse *Dominus gloriæ carne passus est*, secundum Scripturas. Quoniam verò qui vana sua, & impia dogmata in rectam, & inculpatam fidem insinuare conantur, communem pro nobis hominem crucem sustinuisse dicunt, necessariò anathematismus hic constitutus est, ut latentis in illis impietatis magnitudinem demonstraret.

Hebr. 2. *1. Cor. 2.*

A It igitur magna, & sancta Synodus, ipsum, qui est ex Deo Patre naturaliter natus, Filium unigenitum, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, per quem, & cum quo omnia fecerit Pater, hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, & resurrexisse tertia die, ascendisse rursus in Cœlos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos convenit obtemperare dogmatibus, considerantes quid sit incarnatum esse, & hominem factum Dei Verbum. Non enim dicimus, quòd Dei natura conversa, vel immutata, facta sit caro; nec quòd in totum hominem, qui est ex anima, & corpore, transformata sit; sed magis quòd carnem animatam anima rationali sibi copulaverit, Verbumque substantialiter, ineffabiliter, & incomprehensibiliter, factus sit homo, & nuncupatus sit etiam Filius hominis, non nuda tantummodò voluntate, sed nec assumptione sola personæ; sed quòd diversæ quidem naturæ in unum convenerint, unus tamen ex ambabus Christus, & Filius non evacuata, vel sublata diversitate naturarum per conjunctionem, sed quia simul nobis effecerunt unum Deum, & Christum, & Filium, idest, divinitas, & humanitas, per arcanam illam, ineffabilemque copulationis adunationem. Itaque is, qui ante sæcula omnia est natus ex Patre, etiam ex muliere carnaliter est procreatus in tempore. Non quia divina ipsius natura ex sacra Virgine sumpsit exordium, nec propter seipsam opus habuit secundò nasci post illam nativitatem, quam habebat ex Patre (est enim ineptum, & stultum hoc dicere, quòd is qui ante omnia sæcula est, & consempiternus Patri, secundæ generationis eguerit, ut esse inciperet) sed quia propter nostram salutem naturam sibi copulavit humanam, & processit ex muliere, idcircò dicitur esse natus carnaliter. Nec enim primùm natus est homo communis de sancta Virgine, & tunc demùm inhabitavit in eo Verbum: sed in ipsa vulva, uteroque virginali secum carnem conjunxit, & sustinuit generationem carnalem carnis suæ, nativitatem suam faciens. Sic illum dicimus & resurrexisse, non

Explicatio mysterii Incarnationis.

quia Deus Verbum in sua natura passus sit, aut plagas, aut clavorum transfixiones, aut alia vulnera susceperit (Deus namque incorporalis extra passionem est) sed quia corpus illud, quod ipsius proprium factum est, sustinuit, ideò hæc omnia pro nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore, quod patiebatur, Deus, qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale enim, & incorruptibile est naturaliter, & vita, & vivificans Deus Verbum, sed quia corpus ipsius proprium, *gratia Dei* (juxta Pauli vocem) *pro omnibus mortem gustavit*, idcircò ipse dicitur mortem passus pro nobis; non quòd ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsius naturam pertinet) insania enim est hoc, vel sentire, vel dicere) sed quòd (ut diximus) vera caro ipsius mortem gustavit. Ita et resurgente carne ipsius, rursus resurrectionem diximus, non quia in corruptionem ceciderit (quod absit) sed quia ejus resurrexit corpus. Ita Christum unum, & Dominum confitemur, non tanquam hominem, cum Verbo coadorantes, ne divisionis quædam species inducatur; sed unum jam, & eumdem adorantes, quia non est alienum à Verbo corpus suum, cum quo ipse etiam assidet Patri. Nec hoc ita diximus, quasi duobus Filiis assidentibus, sed uno cum carne per unitatem; quia si talem copulationem factam per substantiam, aut quasi præpassibilem, aut quasi parum decoram voluerimus accipere, in id incidemus, ut duos Filios esse dicamus. Necesse est enim discernere, & discere hominem separatim fuisse sola Filii appellatione honoratum, & rursus Verbum, quod est ex Deo in homine, in veritate Filium Dei. Sed discernere in duos Filios non debemus unum Dominum Jesum Christum. Neque enim adjuvat rectam fidei rationem, licèt nonnulli copulationem (nescio quam) perhibeant personarum. Non enim dicit Scriptura, Verbum Dei personam sibi hominis assumpsisse, sed carnem factum esse. Id autem est ostendere, Dei Verbum similiter, ac nos principium habuisse carnis, & sanguinis, & corpus nostrum propriè suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abjecta, vel deposita Deitate, aut generatione illa, quam habebat ex Patre; sed mansisse etiam in assumptione carnis Deum, quod erat. Hoc itaque rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos Patres fuisse comperimus. Ideoque illi non dubitaverunt sanctam Virginem dicere *Theotocon*, non quia Verbi natura, Deitasque in sancta Virgine sumpsit exordium; sed quòd ex ea natum sit sacrum illud corpus, animatum anima rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum carnaliter natum esse dicitur. Hæc igitur pro charitate in Christo scribo tibi, quærens tanquam frater, & contestans coram Deo, & electis ejus Angelis, ut hæc nobiscum sentias, simul & doceas, ut Ecclesiarum pax salva servetur, & concordiæ, charitatisque vinculum

Hebr. 2. *Joan. 1.* *Hic est finis alterius Epistolæ Cyrilli ad Nestori*

culum indissolubile maneat Sacerdotibus Dei.

Sequuntur CANONES *ducentorum sanctorum, & beatorum Patrum, qui in Ephejo convenerunt sub* THEODOSIO *Imperatore, &* COELESTINO *Papa, Luciano Mantuano Monacho Casinensi interprete.*

CAP. I. *Ut qui cum Cœlestio, aut complicibus sentiunt, deponantur.*

QUoniam autem oportebat & absentes à sancta Synodo, morantesque in urbibus, & Provinciis ob aliquod impedimentum, seu Ecclesiasticum, sive corporeum, non ignorare, quæ de ipsis sunt constituta, significamus sanctitati vestræ, ac dilectioni, ut si quidem Metropolita Provinciæ, derelicta sancta, & Oecumenica Synodo, aut accessit ad illorum defectionis consessum, aut accederet in posterum, sive cum Cœlestio sensit, aut sentiet, ipse nihil ampliùs poterit agere adversus Provinciæ Episcopos, ut qui jam inde à Synodo totius Ecclesiasticæ communionis expers sit factus, & prorsus inutilis: sed & ipsis Episcopis illius Provinciæ, circumque vicinis Metropolitis recta sentientibus subjacebit, ut omninò dejectus sit à Sede Episcopatus.

A Synodo Ephesina recesserunt quidam numero circiter triginta, qui deprehensi sunt, Nestorii, atque Cœlestii sensa tenere. Fugerunt autem, nolentes unà cum Patribus Nestorium condemnare, quos sancta Synodus omni Ecclesiastica communione privavit, & Sacerdotii omne munus ademit. Hic est scopus hujus Canonis.

CAP. II. *Qui deficientibus à Synodo adhæserunt, Sacerdotio privantur.*

SI qui autem Provinciales Episcopi à sancta Synodo defecerunt, vel deficientibus adhæserunt, aut adhærere tentarunt, vel etiam postquam subscripserunt Nestorii depositioni, rursùs ad defectionis consensum nihilominus recurrerunt: istos placuit sanctæ Synodo penitùs alienos esse à Sacerdotio, à graduque cecidisse.

CAP. III. *Restituuntur, qui à Nestorio sunt Sacerdotio prohibiti.*

SI qui verò ex Clericis in singulis urbibus, aut regionibus à Nestorio, & conspirantibus Sacerdotio prohibiti sunt, quòd rectè sentirent, justum putavimus, hos quoque proprium gradum accipere. In summa autem, Clericos Orthodoxæ, & Oecumenicæ Synodo consentientes jubemus eis, qui defecerunt, aut defecturi sunt, Episcopis nullo pacto, aut ratione subjectos esse debere.

CAP. IV. *Qui cum Nestorio, aut Cœlestio sentiunt, deponuntur à Synodo.*

SI qui autem Clericorum defecerint, & ausi fuerint, vel privatim, vel publicè,

A quæ sunt Nestorii, aut Cœlestii, sapere, sancitum est à sancta Synodo istos quoque depositos esse.

Pelagiani damnati cum Nestorio.

LIbet hìc observare simul in eodem Concilio impugnatam fuisse causam Nestorii, & Cœlestii Pelagiani monachi, hi enim consanguinei erant, ut initio hujus Synodi animadvertimus, & luculenter explicat Cassianus lib. 1. de Incarnatione cap. 2. & 3. Ut Pelagius volebat Christum hominem fuisse consecutum divinitatem in resurrectione meritis suæ passionis, itidem docebat Nestorius Christum hominem solitarium meritis suis tandem consecutum fuisse conjunctionem quamdam cum verbo, qua etiam Deus diceretur, & ut Deus adoraretur, licèt reipsa talis conjunctio non differret ab illa unione, quam sancti habent B cum Deo per sanctificationis gratiam. Unde & Alardus Gazæus in commentario ad illud cap. 3. Cassiani de incarnatione refert, vocem hanc Nestorii fuisse, licèt illa eadem vox etiam Ibæ tribuatur in actis Concilii Chalcedonensis: *Ego, Christe, tibi non invideo, quòd Deus sis, quia si volo, etiam Deus ero.* Unde consequens est, tàm Nestorium, quàm Pelagium, & sequaces adversatos fuisse mysterio Redemptionis humani generis, & satisfactioni ejus pro peccato, quæ fuerit valoris infiniti ex dignitate infinita personæ satisfacientis, quæ Deus erat, ad compensandam in rigore juris malitiam peccati infinitam ex infinita dignitate personæ offensæ, quæ Deus erat. Sublata enim divinitate à Christo destruitur istud mysterium. Utrique ergo convenit, quod expressiùs de Pelagianis scribit ibidem Cas- C sianus, Christum venisse in hunc mundum non ad præstandam humano generi redemptionem, sed ad præbenda bonorum actuum exempla: evacuantes, inquit, quantum in ipsis fuit, omne sacri adventus donum, & omnem divinæ redemptionis gratiam. Cùm idem dicerent, homines consequi posse vivendo, quod præstitisset Deus pro humana salute moriendo. Sic serpens variis artibus redemptionis mysterium, illiusque fidem non desinit impugnare. Quia autem Nestorius in capite rem istam urgebat magis, Pelagius verò in membris ejus, pro diversis hæreticis haberi solent, quantumvis in doctrina convenirent. Jam autem Pelagius damnatus erat per Innocentium I. summum Pontificem, cùmque hoc sufficere deberet, ut controversia finiretur, nequaquam tamen acquiescebat, nec D ejus sectarii, sed Concilium petebant, sine quo se legitimè damnatos esse non putabant. Qua de re D. Augustinus lib. 4. contra duas epist. Pelagianorum; *Aut verò*, inquit illis respondens, *congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquandò nisi Synodi congregatione damnata sit: cùm potiùs rarissimæ inveniantur hæreses, propter quas damnandas necessitas talis extiterit; multoque sint, atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt. Verùm istorum superbia, &c. Hanc etiam gloriam captare intelligitur, ut propter illos Orientis, & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe Catholicum quoniam Domino eis resistente pervertere nequeunt, saltem commo-* E *vere conantur: cùm potiùs vigilantia pastorali, post factum illis competens, sufficiensque judicium ubicunque isti lupi apparuerint, conterendi sint; sive ut sanentur, sive ut ob aliorum salutem vitentur, adjuvante pastore pastorum*, &c. Quod ergo efflagitabant Pelagiani, hoc factum est in hoc Concilio, simul cum Nestorio damnati sunt. Quod indicatur hìc, cùm damnatur Cœlestius maximus Pelagii defensor, ut propterea idem D. Augustinus librum scripserit de gratia Christi, & peccato originali contra Pelagium, & Cœlestium, utriusque errores eodem libro refutans, quòd idem sentirent, nullius gratiæ interioris voluntatem commoventis necessitatem agnoscentes, nec Christum ob redemptionem, quæ personam infinitæ dignitatis

Redemptionis mysterium impugnatum à Nestorio, & Pelagio.

Concilia non semper necessaria.

tatis satisfacientem requirebat propter peccati infinitatem, sed ob exemplum mortuum fuisse. Quæ autem contra Pelagium examinata sunt in hoc Concilio, non extant ampliùs, & Gregorius Magnus epist. 14. lib. 5. registri acta Ephesina requirebat, in quibus Pelagii hæresis damnata esset.

CAP. V. *Quos sancta Synodus condemnavit, restitui non debere.*

QUicunque autem ob turpia gesta sunt à sancta Synodo condemnati, vel à propriis eorum Episcopis, quibus præter Canones, Nestorius, qui nullum rerum discrimen habebat, & qui cum illo eadem sentiunt, restituere conati sunt in gradum, vel communionem, aut conarentur, istos censuimus inutiles esse, & manere nihilominus depositos.

CAP. VI. *Contra turbatores gestorum in synodo.*

SImiliter autem & si qui velint ea, quæ de singulis per sanctam Synodum gesta sunt Ephesinam, quocunque modo movere, sancta Synodus ipsa decrevit, siquidem Episcopi, aut Clerici fuerint, eos omninò à proprio cadere gradu: sin verò laici, aut alii, sine communione permaneant.

DEFINITIO SANCTÆ, ET OECUMENICÆ Synodi in Epheso, contra impios Messalianitas, hoc est, Euchitas, sive Enthusiastas.

VEnientes ad nos pientissimi, & religiosissimi Episcopi Valerianus, & Amphilochius proposuerunt in communi considerandum de Messalianitis, hoc est, Euchitis, vel Enthusiastis, qui in Pamphylia versantur, vel quocunque nomine contaminatissima hæresis vocatur. At nobis considerantibus attulit pientissimus, & religiosissimus Episcopus Valerianus schedulam Synodicam de illis compositam in magna Constantinopoli sub beatæ memoriæ Sisinnio. Quæ ubi lecta, ab omnibus probata est, quòd benè sit condita, rectèque habeat. Et placuit nobis omnibus, & pientissimis Episcopis Valeriano, & Amphilochio, & omnibus Pamphyliæ, & Lycaoniæ Provinciarum pientissimis Episcopis, ut omnia, quæ in Synodica charta contenta, robur habeant, & nullo modo prætereunda, ut solida sint, & ea, quæ in Alexandria acta sunt, ita ut omnes, qui per universam Provinciam hæretici Messaliani, vel Enthusiastæ sunt, vel de ejus hæreseos morbo suspecti, sive clerici, sive laici sint, conveniantur, & siquidem anathematizaverint (juxta ea, quæ in prædicta Synodo scripto pronuntiata sunt) in scriptis si clerici fuerint, maneant clerici, sin laici, ad communionem admittantur. Quòd si renuerint anathematizare, si presbyteri, vel Diaconi fuerint, vel in alio quopiam gradu Ecclesiæ, excidant & à clero, & à gradu, & à communione. Laici verò anathematizentur. Convicti quoque non permittantur habere Monasteria, ut ne zizaniæ diffundantur, & crescant. Hæc ut sic agantur, omnes vires intendebant pientissimi Episcopi Valerianus, & Amphilochius, cæterique reverendissimi totius Provinciæ Episcopi. Unde ad hæc placuit librum pollutæ illius hæreseos, qui dicitur Asceticon, anathematizari, quem attulerat religiosissimus, & pientissimus Valerianus, utpote ab hæreticis compositum. Similiter si quid illorum impietatem sapiens apud plerosque inveniatur, etiam hoc anathema sit. Præterea dum conveniunt, quæ utilia, & necessaria ad concordiam, & communionem, & dispositionem, manifestè scriptis commendentur. Si autem quæstio oborta, de his, quæ in hoc negotio sunt, & si quid difficile, & ambiguum fuerit, quod pientissimis Episcopis Valeriano, & Amphilochio, cæterisque per totam Provinciam Episcopis non probatur, admotis scripturis omnia excutere debent. Et si relicti fuerint pientissimi Episcopi, vel Lyciorum, vel Lycaoniorum, non relinquatur tamen Metropolitanus Provinciæ cujuscunque fuerit. In commentarios hæc referenda, ut si quid opus habent iis, inveniant, quo etiam aliis ea diligentiùs exponant.

Messalianitæ, de quibus est videre c. 1. lib. 7. hist. tripart. Sisinnius.

Veteris Ecclesiæ disciplina, & severitas in hæreticos.

Hæreticorum ri[...] omnes sermon[...] discuti[...]di.

Enthusiastæ, qui in Ephesino Concilio damnantur, ita dicti sunt, quòd dæmonis cujusdam afflatu correpti, vim illam Spiritus sancti præsentiam esse putant. Dicuntur & Euchitæ, id est, orantes, quod semper, & sine intermissione orandum esse putent. Horum quoque meminit D. August. lib. 1. de hæresibus ad *quod vult Deum* sub nomine Psallianorum, forsitan à psallendo ita dicti. Dicuntur & Messaliani ab Hebraica voce orationem significante, & Adelphiani ab Adelphio quodam eorum propagatore. Hi laborem manuum ut vitiosum, visa somniorum, ut Prophetias arbitrantur, nec prodesse, nec obesse putant Eucharistiam, morbum erroris sui celant, quantum possunt, & ubi convicti sunt, negant impudenter. Letojus Melitinensis Ecclesiæ antistes divino vir ardens zelo, cùm videret multa Monasteria speluncas potiùs latronum, pestem istam hausisse, ea incendit, & lupos à grege abegit. Flavianus quoque Pontifex Antiochenus cùm eos Edessæ versari videret, venenumque suum vicinis instillare, errorem tamen inficiari, Adelphium senem hujus sectæ delinivit, ut ab eo disceret, quæ erant eorum dogmata, ut refert Theodoretus l. 4. histor. Ecclesf. c. 10. dixit ille: Sacrum baptisma nullam afferre utilitatem, sed sedula oratione dæmonem expelli. Omnes enim, qui eduntur in lucem ex primo parente, trahere ajebat quemadmodum naturam, sic & dæmonum servitutem. His autem per sedulam precem fugatis advenire deinceps Spiritum sanctum, præsentiæque suæ sensibus nonnullis significationem dare, tùm corpus perturbationum motibus liberando, tùm animam ab inclinatione ad deteriora penitus avocando: itaut nec jejunio jam opus sit corpus coercente, nec doctrina refrænante, sicque etiam apertè futura prævidere, & Trinitatem contemplari. Hæc Theodoretus, ex quibus videri potest Begardos in Concilio Viennensi cum Beguinis damnatos, non pauca ab illis mutuasse. Putat autem Scaliger Elenchi cap. 28. Euchitas ab Essæis propagatos fuisse, ducta conjectura ex plerisque communibus inter utrosque. Hunc refellit Petavius in notis super D. Epiphanium ad hæresim 80. post Serrarium in Minervali. Sed & Photius in Bibliotheca num. 52. multa de iis refert. Inter alia. Fecit item decretum (de hoc ipso Adelphio hæretico) sacra, & Oecumenica Synodus Ephesina, quæ & illum cum blasphemiis, capitibusque hæreseos, quotquot in illorum libro Ascetico essent, detexit, & anathemati subjecit. Vide etiam de iisdem in 4. classe tom. 2.

Nota.

EXEMPLAR LIBELLI SANCTÆ SYNODO oblati ab Euprepio Episcopo Byzes, & Archadiopolis, & Cyrillo Episcopo Cœlensi.

SAnctæ universali Synodo, gratia Dei, & assensu pientissimorum Regum in Ephesiorum Metropoli congregatæ, ab Euprepio Episcppo Byzes, & Archadiopolis, & Cyrillo Episcopo Cœlensi. Vetus mos viget in provinciis Europæ, quòd singuli Episcopi duos, vel tres sub se habeant Episcopos, unde Heracliæ Episcopus sub se habet Heracliam, & Panion: Episcopus autem Byzes sub se Byzen, & Archadiopolim: Cœlensis verò similiter habet Cœlam, & Callipolim. Porrò Episcop. Sabsadiæ sub se habet Sabsadiam, & Aphrodisiadem. Itaque olim & ab initio Ecclesias illas duo Europæ Episcopi administrabant, & nunquam prædictæ civi-

Epi[...] Eu[...] sing[...] alic[...] hab[...] Epi[...] Epi[...] rum pæ[...] rit

civitates proprios acceperunt Episcopos. Sed aliæ quidem sub Heraclia fuerunt ab initio. Archadiopolis similiter sub Episcopo Cœlensi. Verum quoniam nunc * Phriuclas Heracliæ Episcopus à sancta Synodo apostata factus, Nestorio, & cum illo sentientibus se addixit (suspicamur autem, quòd numquam vel ipse ulciscens tanquam hostes, vel qui cum ipso Heracliæ Episcopatum administrant, veniant ad ordinandum Episcopos juxta veterem, & roboratam consuetudinem in memoratis civitatibus, quæ nunquam proprios Episcopos receperunt) itaque priscos mores, & consuetudinem, quæ olim, & ab initio viguit, commoveri propter novitates cogitantes, oramus vestram pietatem definitionem pronuntiari de ea re à vestra sancta, magnaque Synodo, proprioque signaculo eam roborari, ita ut, neque nos Ecclesiis nostris privemur, in quibus plurimum laboravimus: neque mos jam longo tempore confirmatus à quopiam præmemoratorum commoveatur, fiantque bella, & inordinationes maximè inter Episcopos Europæ. Cujus rei si compotes facti fuerimus, gratiam habituri sumus omnium Deo, qui hic vestram sanctitatem congregavit ad corrigendas Ecclesias orbis.

[margin: ...te, Phriuclas.]

[margin: Responsum ... Synodi. Consuetudo ... legis ... habet.]

Sancta, & universalis Synodus dixit: Honesta petitio est pientissimorum Episcoporum Euprepii, & Cyrilli, quam ostendunt oblati libelli. Unde & sanctis Canonibus, & externis legibus, quia veteres consuetudines, nunc vim legis habent, nihil innovandum in Europæ civitatibus: sed juxta veterem consuetudinem gubernantur ab Episcopis, à quibus & olim, cùm nullus etiamnum Metropolitanus, qui alicui sustulisset potestatem, neque posteà futuris temporibus poterit aliquid à veteri consuetudine innovari.

[margin: ...tila ...edam.]

EXEMPLAR SUGGESTIONUM de Cypri Episcopis in Concilio Ephesino.

Post consulatum dominorum nostrorum Flavii Theodosii decimum tertium, & Flavii Valentiniani tertium semper Augustorum, pridie Calendas Septembris Synodo congregata, gratia Dei, & edicto pientissimorum, Christique amatorum Regum nostrorum in Ephesiorum Metropoli sancta Ecclesia, quæ dicitur Maria:

[margin: ...ginus.]

Reginus Episcopus sanctæ Ecclesiæ apud Constantiam Cypri, dixit: Quoniam turbant quidam sanctissimas Ecclesias nostras, oro, ut libellus, quem in manibus gero, suscipiatur, & legatur.

Sancta Synodus dixit: Libellus oblatus recipiatur, & legatur.

[margin: ...non. Evagrius. ...ilus ...odotus.]

Sanctissimæ, gloriosæ, & magnæ Synodo, gratia Dei, & nutu pientissimorum nostrorum Regum in Ephesiorum Metropoli, Dei observantissima congregatæ, petitio à Regino, & Zenone, & Evagrio Cypri Episcopis: Olim etiam sanctus Pater noster, & Episcopus factus Troilus ab Antiocheno clero multa passus est, & pientissimus Episcopus Theodotus, vim non vulgarem pertulit, atque adeò, usque ad plagas, quas nec flagriones homines ferre deceat, illicitè, absurdè, & illegitimè. Nam cùm propter aliam causam abiisset, illius verò felicem accepit finem, abusi abitione, vi cogere voluerunt, & subjicere sibi sanctos Episcopos insulæ contra Apostolicos Canones, & definitiones sanctissimæ Nicænæ Synodi. Et nunc quia cognoverunt, quòd beatus ex hac vita migravit, subornarunt magnificentissimum ducem Dionysium scribere mandata provinciæ Principi, & sanctissimæ Constantiensis Ecclesiæ clero: literæ publicæ sunt, quas & ad manum habemus, & parati sumus eas vestræ sanctitati ostendere. Hujus gratia rogamus, & petimus, ne permittatur hominibus, nihil non audentibus ullam novitatem invehere. Olim & ab initio volentibus præter Ecclesiasticos Canones, & constitutiones expositas à sanctissimis patribus in Nicæa congregatis imponere magnæ, & sanctæ Synodo finitionibus ad nihil utilibus. Nam sicut

[margin: ...nysius ...fectus ...orio.]

A diximus, non appulisset hodie magnificentissimus dux Dionysius Ecclesiæ afflictæ curam habens, neque Ecclesiasticis rebus se immiscuisset, nisi à sanctissimis, qui illic congregati erant, Episcopis, & clero ipsorum deceptus, putasset eam Canonicam, quòd etiam præcepta ejus testantur, quam absque eorum consilio adversus Episcopum Constantiæ Cypri Metropolis habuit. Oramus autem, & has literas magnificentissimi ducis legi, & præcepta, & omnia simul, quæ in hac tragœdia commissa, & facta, ut ex ipsis cognoscat sancta vestra, & magna Synodus intolerabilem vim factam. Etenim non vulgaris tumultus in tota Metropoli ortus est. Præterea significamus vestræ sanctæ Synodo, quòd cum literis gloriosissimi ducis, etiam diaconus sanctæ Antiochenæ Ecclesiæ missus est. Ideò obsecramus, & ad vestra sancta genua procidimus, Canonica sententia
B etiam nunc, sicut initio à temporibus Apostolorum, & constitutionibus, & Canonibus sanctissimæ, & magnæ Synodi Nicænæ illæsæ, & superior insidiis, & potentia permansit nostra Cypriorum Synodus. Ita ut per vestram incorruptam, & justissimam sententiam, etiam vestra constitutione justitiam nobis fieri cupientes.

Reginus Episcopus Constantiæ Cypri subscripsi manu mea. Evagrius minimus Episcopus Solensis Cypri sanctæ Dei Ecclesiæ subscripsi manu mea, &c.

Sancta Synodus dixit: Memor sit sancta Synodus Canonis sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum, qui conservat unicuique Ecclesiæ priscam dignitatem. Hic etiam memor sit Antiochiæ: docete igitur, an non jus ordinandi ex more veteri apud vos habet Antiochenus?

[margin: Sabinus Epiphanius.]

Zenon Episcopus dixit: Prius affirmamus, quòd nun-
C quam vel adfuerit, vel ordinaverit, neque in Metropoli, neque in alia civitate, sed Synodus nostræ Provinciæ congregata constituebat Metropolitanum, & oramus, ut vestra sancta Synodus, sua sententia nobis consentiat, & hæc stabiliat, ita ut vetus mos, sicut hactenùs robur habuit, ita & nunc habeat, & nullam novitatem in nostra provincia fieri sinat.

Sancta Synodus dixit: Doceant & hoc pientissimi magistri, num Troilus ille sanctæ, ac beatæ memoriæ Episcopus, qui nunc requievit, vel sanctæ memoriæ Sabinus, qui illum præcessit, vel qui ante illos venerabilis Epiphanius, ab aliqua Synodo ordinati fuerint?

Zenon Episcopus dixit: Et nunc memorati Episcopi, & qui ante illos sanctissimi Episcopi, & qui à sanctis Apostolis erant omnes Orthodoxi, ab his, qui in Cypro constituti sunt, & nunquam locum habuit Antio-
D chenus Episcopus, vel alius aliquis ordinandi in nostra provincia.

Sancta Synodus dixit: Rem hanc, quæ præter Ecclesiasticas constitutiones, & sanctorum Patrum Canones innovatur, & omnium libertatem attingentem, annuntiavit pientissimus Episcopus Reginus, & qui cum eo pientissimi Episcopi provinciæ Cypri, Zenon, & Evagrius. Unde quoniam communes morbi majore egent remedio, eò quòd majus damnum aderant: si non est vetus mos, quod Episcopus Antiochenus ordinat in Cypro (sicut libellis, & propriis vocibus docuerunt pientissimi viri sanctarum Ecclesiarum in Cypro præsules, qui ad sanctam Synodum accesserunt) à nullo impetantur, vel vim patiantur secundum Canones sanctorum Patrum, & veterem consuetudinem, sed per se-
E ipsos ordinationes pientissimorum Episcoporum faciant. Istud autem etiam in aliis diœcesibus, & in omnibus provinciis servetur, ut nullus pientissimorum Episcoporum aliam provinciam, quæ non antea, & ab initio fuit sua, sub suam, vel saltem eorum, qui sibi præsunt, manum trahat, sed si quis apprehenderit, & suam fecerit, eam restituat, ut nec Patrum Canones prætereantur, neque sub Sacerdotii prætextu mundanæ potestatis fastum subintroducat, ne paulatim, & clàm libertas amittatur, quam nobis donavit sanguine Dominus noster Jesus Christus omnium hominum libertas. Visum igitur est sanctæ universali Synodo, *servari*

[margin: Episcopus non extra diœcesim suam ordinare potest.]

A *unamquamque provinciam puram, & nullam tyrannidem passum jus vetus, & consuetudinem veterem: opus habente unoquoque Metropolitano*, ut ad suam securitatem exemplaria actorum excipiat. Si autem quis veterem figuram contempserit, pœnam non effugiet. Etsi quis his, quæ nunc decreta sunt, pugnantes literas attulerit, irritas esse decrevit sancta, & universalis Synodus.

Ambigua est ista sententia Concilii: nec omnem litem sopivit, quare posteà initum est concordatum, quod continetur 38. Canone inter Arabicos, quo decernitur aliquod jus Antiocheno in Cyprenses. Ab initio enim illi subditi erant.

De ambitu Juvenalis Hierosolymitani.

Pertinet ad eamdem Ephesinam Synodum molitio Juvenalis Episcopi Hierosolymitani ad obtinen- B dum primatum totius Palæstinæ contra jura Cæsariensis Metropolitani, eo prætextu, quòd ob frequentem ex toto orbe peregrinationem ad loca sancta majori esset in honore, & alias quasdam rationes. Cui cùm Patres fere omnes consentirent, restitit Cyrillus summi Pontificis Legatus, volens cuique jura conservari ex Canonum Nicænorum præscripto. Acta Ephesina id tacent, quia non habentur integra, testimonium autem ea de re perhibet S. Leo ep. 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum, his verbis. Subrependi occasiones non prætermittit occasio. Et quoties ob incurrentes causas generalis congregatio facta fuerit Sacerdotum, difficile est, ut improborum cupiditas non aliquid supra mensuram suam moliatur appetere. Sicut etiam in Ephesina Synodo, quæ impium Nestorium cum illo dogmate suo perculit, Juvenalis Episcopus ad obtinendum C Palestinæ principatum credidit se posse sufficere, & insolentes ausus per commentitia scripta firmare: quod sanctæ memoriæ Cyrillus Episcopus merito perhorrescens, scriptis suis mihi, quid prædicta cupiditas ausa sit, indicavit, & sollicita prece multum popoſcit, ut illicitis conatibus nullus præbeatur assensus. Nam cujus Epistolæ ad nos exemplaria direxisti sanctæ memoriæ Cyrilli, eam in nostro scrinio requisitam nos authenticam noveris reperisse. Ex quibus infert Baronius ad annum 431. Authoritatis esse Apostolicæ penitùs abolere, quæ à multitudine Episcoporum injustè decernerentur, cùm Pontifex Romanus præsideat Judex, & vindex Sacrorum Canonum adversus omnes, qui eos labefactare tentarent. *Etsi enim*, inquit ibidem Leo, D *diversa nonnunquam sunt merita præsulum, tamen jura permanent sedium*; & infrà: *Si quid sane ab his fratribus, quos ad sanctam Synodum vice mea misi, præter id, quod ad causam fidei pertinebat, gestum esse perhibetur, nullius erit penitus firmitatis: quia ad hoc tantùm ab Apostolica fide sunt directi, ut excussis hæresibus Catholicæ essent fidei defensores.*

In his tamen animadvertendum est, quod cùm dicit Leo Cyrillum ad se scripsisse de conatu Juvenalis in Ephesina Synodo, per se, intelligere voluisse Pontificem Romanum, qui tunc erat Cœlestinus. Mortuus est enim Cyrillus post tres menses à celebrato Concilio Ephesino, cùm nondum Leo esset Pontifex, eum Deo tamdiu in humanis relinquente, quantum opus esset ad dejiciendum Christi adversarium, ut sic vocaretur ad E coronam, quam per multos labores, ac certamina varia de salva fide Catholica, & conservata sarta tecta divinitate Christi, & ejus Matris sanctissimæ dignitate meritus esset. Si quis tamen vellet ad Leonem ipsum scriptam hanc Epistolam, ut qui ante Pontificatum magna polleret potestate in curia Pontificis Romani, non est, quòd magnopere vituperari possit.

SECUNDA PARS CONCILII EPHESINI

Præcipuas Epistolas Synodales exhibens.

EPISTOLA D. CYRILLI MISSA Nestorio Mense Mechir, qui Ægyptiis Februarius est, Indictione 14. & à Patribus Concilii Ephesini, & Chalcedonensis impensè commendata.

Comperi quosdam existimationi meæ detrahentes apud reverentiam tuam multa garrire, & id crebrò, frequenterque agere, & maximè tunc, cùm virorum illustrium, atque prudentium præstò esse plurimos vident, & fortasse opinantes tuas aures delectari. Non adeò ex voluntate tales adversum nos voces emittunt homines, nulla quidem in re à me prorsus offensi, nec læsi, sed modestè à nobis, clementerque convicti. Unus, quia cæcis vim, egentibusque faciebat: alter, quia supra matrem suam erexit gladium: alius, quia cum ancilla aurum rapuit alienum, & hac semper existimatione vixit, quam nullus inimicissimo suo optat evenire. Cæterùm talium hominum nullam omninò habeo curam, ne videar supra Dominum, aut Magistrum, vel supra patres nostros mensuram meæ mediocritatis extendere. Neque enim fieri potest, ut aliquis maledicorum virus, & molestiam vitare possit, quamvis rectissimè vivat. Sed illi maledictionis, & amaritudinis os plenum habentes rationem judici omnium reddituri sunt. Ego autem me converto ad id, quod me maximè decet, & te nunc quoque admonebo, quasi fratrem in Domino, ut doctrinam verbi, & sensum fidei cautè, & cum omni observatione facias semper ad populos; sciens planè, quòd si quis ex his, qui in Christum credunt, unum duntaxat scandalizaverit, indignationi subjacebit ingenti. Sin verò non unus sit, sed multitudo decepta, tunc omni arte nobis utendum est, ut circumcidamus scandala, & illis, qui quærunt veritatem sanam, rectamque fidei dirigamus rationem. Id autem facilè fiet, si pariter Patrum recensentes scripta sanctorum, eos plurimi faciamus: & nosmetipsos consulentes, si in fide consistimus, secundum quod scriptum est, tùm demum rectis illorum, atque irreprehensibilibus institutis sensus nostros, animosque firmemus. Ait igitur sancta, & magna Synodus ipsum, qui est ex Deo Patre naturaliter natus, Filium unigenitum, Deum verum de Deo vero, lumen de lumine (per quem, & cum quo omnia fecit Pater) hunc descendisse, incarnatum esse, & hominem factum, passum esse, resurrexisse tertia die, & ascendisse rursus in cælos. Hæc nos sequi verba debemus, his nos convenit obtemperare dogmatibus, considerantes, quid sit incarnatum esse, & hominem factum Dei Verbum. Non enim dicimus, quòd Dei natura conversa, & immutata, facta sit caro, nec quòd in totum hominem, qui est ex anima, & corpore, transformata sit: sed illud magis, quòd carnem animatam anima rationali sibi copulaverit Verbum substantialiter, & ineffabiliter, & indeprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit, etiam filius hominis, non nuda tantummodò voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quòd diversæ quidem naturæ in unum convenerint. Unus tamen ex ambabus Christus, & filius non evacuata, aut sublata diversitate naturarum per conjunctio-

Psal. | Matt | Quon fidei ritas neri beat

ctionem, sed quia simul nobis effecerunt unum Dominum, & Christum, & filium, idest, divinitas, & humanitas, per arcanam illam, ineffabilemque copulationem ad vanitatem. Itaque is, qui ante sæcula omnia est natus ex Patre, etiam ex muliere carnaliter dicitur procreatus: non quia divina ipsius natura de Sacra Virgine sumpsit exordium, nec quòd propter seipsam opus habuit secundò nasci post illam nativitatem, quam habebat ex Patre, est enim ineptum, & stultum hoc dicere, quòd is, qui ante omnia sæcula est consempiternus Patri, secunda regeneratione eguerit, ut esse inciperet: sed quia propter nos, & propter nostram salutem, naturam sibi copulavit humanam, & processit ex muliere, idcircò dicitur natus esse carnaliter. Neque enim primùm natus est homo communis de sancta Virgine, & tunc demum inhabitavit in eo Verbum: sed in ipsa vulva, uteroque virginali, se cum carne conjunxit, & B sustinuit generationem carnalem, carnis suæ nativitatem suam faciens. Sic illum dicimus & passum esse, & resurrexisse, non quia Deus verbum in sua natura passus sit, aut plagas, aut clavorum transfixiones, aut alia vulnera (Deus namque incorporalis extra passionem est) sed quia corpus illud, quod ipsius proprium factum est, passum est, ideò hæc omnia pro nobis ipse dicitur passus. Inerat enim in eo corpore, quod patiebatur, Deus, qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipsius intelligimus. Immortale enim, & incorruptibile est naturaliter, & vita, & vivificans Dei Verbum. Sed quia corpus ipsius proprium gratia Dei juxta Pauli vocem, pro omnibus mortem gustavit, idcircò ipse dicitur, mortem passus esse pro nobis. Non quòd ipse mortem esset expertus, quantum ad ipsius naturam C pertinet (insania est enim hoc vel sentire, vel dicere) sed quod (ut suprà diximus) vera caro ipsius mortem gustavit. Ita & resurgente carne, ipsius rursus resurrectionem dicimus: non quia in corruptionem ceciderat (quod absit) sed quia ejus resurrexit corpus. Ita Christum unum, & Dominum confitemur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, ne divisionis quædam species inducatur, sed unum jam, & eundem adorantes: quia non est alienum à verbo corpus suum, cum quo ipsi etiam adsidet Patri. Nec hoc ita dicimus, quasi duobus filiis adsidentibus, sed uno cum carne per unitatem: quia si talem copulationem factam per substantiam, aut quasi impassibilem, aut quasi parum decoram voluerimus accipere, in id incidimus, D ut duos filios esse dicamus, necesse enim est discernere, & dicere, hominem separatum fuisse sola filii appellatione honoratum, & rursum, quod est ex Deo & nomine, & veritate, Filium Dei, sed discernere in duos Filios non debemus unum Dominum Jesum Christum. Neque enim id adjuvat rectam fidei rationem, licèt nonnulli copulationem (nescio quam) perhibeant personarum. Non dixit enim Scriptura, Verbum Dei personam sibi hominis adsumpsisse, sed carnem factum esse. Id autem est ostendere Dei Verbum similiter, ac nos participatum habuisse carnis, & sanguinis, & corpus nostrum propriè suum fecisse, & hominem ex muliere processisse, non abjecta, nec deposita deitate, aut generatione illa, quam habebat ex patre, sed mansisse etiam in adsumptione carnis Deum, quod erat. Hoc E ubique rectæ fidei ratio protestatur. In tali sensu sanctos Patres fuisse comperimus. Ideò illi non dubitarunt, sanctam Virginem dicere θεοτόκον, non quòd Verbi natura, deitasque in sancta Virgine sumpsit exordium, sed quòd ex ea natum sit, sacrum illud corpus animatum animà rationali, cui substantialiter adunatum Dei Verbum, carnaliter natum esse dicitur. Hæc igitur pro charitate in Christo scribo, quærens te, tanquam fratrem, & contestans coram Christo, & electis Angelis, ut hæc nobiscum & sentias simul, & doceas, ut Ecclesiarum pax salva servetur, & concordiæ, charitatisque vinculum indissolubile maneat Sacerdotibus Dei.

Aliàs ...rius.

D. CYRILLUS ALEXANDRINUS Episcopus, & Synodus Alexandrina, Nestorio, Deo amabili, & religioso fratri.

Cum Salvator noster apertè pronunciet: *Et qui diligit patrem, aut matrem super me, non est me dignus, & qui diligit filium, aut filiam super me, non est me dignus*, quid nos faciemus, qui deposcimur à tua religione, ut te super Christum Salvatorem omnium diligamus? Quid enim nobis in die judicii subvenire poterit? aut quam satisfactionem reperire poterimus, ita diuturnum silentium, prolatis à te contra eum blasphemiis, continentes? Et si quidem te tantummodò læderes, docens ista, vel sentiens, sollicitudo nobis minor existeret. Cùm verò totam scandalizaveris Ecclesiam, & fermentum insolitæ pravitatis, & novæ hæresis miscueris in populis, nec tantùm ibidem positis, sed ubique existentibus (nam tuarum expositionum libri per cunctum vulgati sunt orbem) quæ super nostro silentio ratio ultra, vel excusationis sermo sufficiat? Aut quomodò non necesse sit meminisse Christi Domini, sic dicentis: *Non putetis, quòd venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium, veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam.* Nam cùm læditur fides, parentum reverentia velut inutilis, & periculosa despicitur, & amor erga filios, fratresque vitatur. Ad posterum etiam super ipsam vitam mors potiùs à piis viris eligitur, *ut meliorem resurrectionem*, sicut scriptum est, *consequantur*. Ecce itaque te simul cum sancta Synodo, quæ apud amplam urbem Romam congregata est, præsidente sanctissimo, & reverendissimo fratre, & consacerdote nostro Cælestino Episcopo his scriptis Synodicis, te jam tertiò convenimus, consilium dantes, ut à tam pravis abstineas, distortisque dogmatibus, quæ & sentire dignosceris, & docere: recipias verò fidem rectam, Ecclesiis per Beatissimos Apostolos, & Euangelistas ab initio traditam, qui & oculis inspexerunt, & ministri Verbi fuisse monstrantur. Quod si hoc religio tua facere distulerit, juxta dilationem, literis præfinitam sanctissimi, & reverendissimi Consacerdotis nostri Romanæ præsulis Ecclesiæ Cælestini, scias te nullam sortem habere nobiscum, nec locum, aut colloquium cum Dei Sacerdotibus, & Episcopis obtinere. Non enim fas est (contemnere nos) Ecclesias ita turbatas, & scandalizatos populos, fidemque rectissimam violatam, vel dissipatam: quinetiam gregem, quem custodire debueras (si juxta nos amator recti dogmatis extitisses) Sanctorum Patrum vestigia pia consectans. Omnes itaque, quos propter fidem tua religio à communione removit, aut ab ordine suo deposuit, laicos, & clericos, in nostram communionem recepimus. Non enim justum est, eos tuis decretis opprimi, qui noverunt rectè sentire, qui etiam benè facientes, tibi prudentissimè restiterunt. Hoc idem namque in epistola, quam misisti ad præsulem amplæ Romæ sanctum, & Coepiscopum nostrum Cælestinum, significare curasti. Non autem sufficit tuæ religioni, solummodò fidei Symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus sancti Spiritus largitate, à venerando Concilio apud Nicæam congregato: hoc enim nec intellexisti, nec rectè interpretatus es: quinimò perversè, licèt sono vocis ea verba protuleris. Sed consequens est, etiam jurejurando fateri te, quòd anathematizes fidem tuam pollutam, & prophana dogmata; sentias, & doceas, quæ nos universi, sive per Orientem, seu per Occidentem Episcopi, & Magistri, præsulesque populorum credimus, & docemus. Apostolis autem ab Alexandrina tuæ religioni directis Ecclesia consensum præbuit, tàm ea, quæ apud urbem Romam convenit, sancta Synodus, quam etiam nos omnes, velut rectè, irre-

Matth. 10.

Ibidem.

Hebr. 6.

Synodus Romæ celebrata.

Aliàs contemneri.

Aliàs misimus.

Non satis est Christiano Symbolo utcunque subscribere.

prehensibiliterque conscriptis. Subdidimus autem his literis nostris, quæ sentire oporteat, & docere, & à quibus abstinere conveniat. Hæc est enim fides Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, cui cuncti consentiunt Orthodoxi per Orientem, Occidentemque Pontifices.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, &c. Sequentes itaque per omnia Sanctorum Martyrum confessiones, quas loquente in eis sancto Spiritu protulerunt, & intentioni, quæ est in eorum intellectibus, æquis vestigiis inhærentes, atque iter ambulantes Regium, profitemur, quòd ipsum unigenitum Dei Verbum, natum ex ipsa Patris essentia, de Deo verò Deus verus, lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, sive in cęlis, sive in terra, salutis nostrę causa descendens, ad exinanitionem sese dignatus est inclinare, B Incarnatus autem, & homo factus, idest, carnem de Virgine sancta suscipiens, eamque propriam faciens, nativitatem nostram ex vulva sustinuit, homo de muliere procedens, nec, quod erat, abjiciens. Nam licèt factus sit in assumptione carnis, & sanguinis, tamen etiam sic, quod erat Deus, natura scilicet, & veritate, persistit. Nec carnem itaque dicimus in naturam deitatis esse conversam, nec in substantiam carnis ineffabilem Dei Verbi essentiam commutatam, inconvertibilis etenim est, & incommutabilis, idemque ipse juxta scripturas jugiter permanens. *Psal. 101.*

Visus est autem & parvulus, sed & positus adhuc in cunabulis, & in finibus genitricis Virginis constitutus, universam creaturam replebat, ut Deus genitori suo indivisus existeret: quod enim divinum est, sine C quantitate, & sine mole cognoscitur, nec ullis terminis continetur. Unitum ergo carni Verbum Dei secundum subsistentiam confitentes, unum adoramus Filium, & Dominum Jesum Christum: non seorsim ponentes hominem, & Deum, velut invicem sibi dignitatis, & authoritatis unitate conjunctos: hoc enim novitas vocis est, & aliud nihil: nec item Christum specialiter nominantes. Deum Verbum, quod ex Deo est, nec alterum similiter Christum specialiter, qui de muliere natus est, sed unum solummodò Christum, Dei Patris Verbum cum propria carne cognoscimus. Tunc enim etiam juxta nos unctus est, quamvis Spiritum dignis ipse contulerit, & non ad mensuram, sicut Beatus Euangelista Joannes adseruit. Sed nec illud dicimus, quòd Dei Verbum, velut in homine communi, qui de sancta Virgine natus est, habitarit, ne D Deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quamvis enim Verbum habitaverit in nobis, & dictum sit, in Christo habitare *omnem plenitudinem deitatis corporaliter*, attamen intelligimus eum, quod caro factus, non sicut in sanctis habitare dicatur, nec talem in seipso habitationem factam definire tentavimus, sed unitus juxta naturam, nec in carnem penitùs commutatus, talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad proprium corpus. Unus igitur est Christus Filius, & Dominus noster, non velut conjunctione qualibet, in unitate dignitatis, & authoritatis hominis habentis ad Deum: non enim potest unire naturas sola dignitatis æqualitas. Denique Petrus, & Joannes æqualis sunt alterutrum dignitatis, propter quod & Apostoli, & sancti discipuli esse monstrantur, verumtamen uterque non unus E est. Nec juxta collationem, vel connexionem connexionis modum animadvertimus: hæc enim ad unitatem non sufficit naturalem, nec secundum participationis affectum: sicut nos etiam adhærentes Domino unus cum eo spiritus sumus, imò potiùs conjunctionis nomen evitamus, tanquam non existens idoneum, quod significet unitatis arcanum.

Divina omni mole corporis carent.

Joan. 3.

Joan. 2.

Dignitatis æqualitas naturas non unit.

1. Cor. 6.

Sed neque Deum, aut Dominum Christum Verbum Dei Patris adserimus, ne iterum manifestiùs in duo dividamus unum Christum Filium, & Dominum, ne in crimen sacrilegii incidamus, Deum illi seipsum facientes, & Dominum: unitus quippe, sicut superiùs A diximus Deus Verbum carni secundum substantiam Deus quidem est omnium, & dominator universitatis: verumtamen nec servus est sibi ipse, nec Dominus: quia ineptum est, vel potiùs impium hoc sentire, vel dicere. Quamvis enim Deum suum Patrem dixerit; cùm Deus sit etiam ipse natura, & de illius essentia, tamen nullatenus ignoramus, quòd manens Deus, homo quoque factus est, qui sub Deo juxta debitam legem naturę humanitatis existeret. Ipse verò sibi quomodò vel Deus poterit esse, vel Dominus? Ergo sicut homo, quantum decenter exinanitionis mensuræ congruit, sub Deo se nobiscum esse disseruit. Hoc etiam quomodò sub lege factus est, quamvis ipse promulgaverit legem, & legislator, ut Deus existeret, cavemus de Christo dicere: Propter adsumentem venero adsumptum, & propter invisibilem adoro visibilem. Horrendum verò super hoc etiam illud adjicitis: qui susceptus est, cum eo, qui suscepit, connuncupatur Deus: qui enim hæc dicit, dividit iterum in duos Christos eum, qui unus est, hominem seorsim in parte, & Deum similiter in parte constituens. Evidenter enim * dividit unitatem, qua non alter cum altero coadoratur, aut connuncupatur Deus, sed unus intelligitur Christus Jesus Filius Dei unigenitus, una servitute cum propria carne venerandus.

Nestor propter sumente venerabitur assu ptum.

Aliàs negat.

Confitemur etiam, quòd idem ipse, qui ex Deo Patre natus est Filius unigenitus Deus, licèt juxta naturam suam expers passionis extiterit, pro nobis tamen secundum scripturas carne perpessus sit, & erat in crucifixo corpore propriæ carnis impassibiliter ad se referens passiones: gratia verò Dei pro omnibus gustavit mortem, tradens ei proprium corpus, quamvis naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam ut mortem ineffabili potentia proculcaret, ac primus in sua carne primogenitus ex mortuis fieret, & primitiæ dormientium, viamque faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum, gratia Dei, sicut suprà dictum est, pro omnibus gustavit mortem, & tertio die resurgens expoliavit infernum. Idcircò quamvis dicatur, quòd per hominem facta sit resurrectio mortuorum, tamen intelligimus hominem factum Verbum, quod ex Deo est, & per ipsum mortis imperium fuisse destructum. Veniet autem temporibus præfinitis, sicut est unus Filius, & Dominus in gloria Patris, ut judicet orbem terrarum in æquitate, sicut scriptura testatur.

Necessariò igitur & hoc adjicimus, annunciantes enim, sicut secundum carnem, mortem unigeniti Filii Dei, id est Jesu Christi, & resurrectionem ejus, & in cœlis ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in * Ecclesiis sacrificii veritatem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod absit) nec ut viri sanctificati, & verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam possidentis habitationem; sed ut verè vivificatricem, & ipsius Verbi propriam factam: vita enim naturaliter ut Deus existens, quia propriæ carni unitus est, vivificatricem eam esse professus est. Et ideò, quamvis dicat ad nos; *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*: non tamen eam, ut hominis unius ex nobis existimare debemus, quomodò enim nihil juxta naturam suam vivificatrix esse caro hominis poterit? sed verè propriam ejus factam, qui propter nos Filius hominis & est, & vocatur. Eas autem voces, quas Salvator noster in Euangeliis protulit, non duabus subsistentiis, aut in personis omninò partimur: non enim duplex est unus Christus, & Deus solus, quamvis ex duabus, diversisque rebus ad unitatem cognoscatur individuam convenisse: sicut homo quoque ex anima constans, & corpore, non duplex, sed unus potiùs est ex utroque.

Psalm

Aliàs clesiasti sacrifi Eucha stia.

Joan.

Humanas ergo, & divinas insuper voces ab uno Chri-

lias di-cipulis. *oann. 14.* *ebr. 1.* Christo dictas animadvertentes rectè sentimus: cùm enim * de duobus dignissimè loquitur de seipso : *Qui me videt, videt & Patrem*. Et: *Ego, & Pater unum sumus:* Divinam ejus, ineffabilemque intelligimus naturam, secundum quam unum est cum Patre suo, propter unam, eandemque substantiam, imago, & character, splendorque gloriæ eius existens. Cùm verò humanæ *oannis 8.* naturæ mensuram nullatenus ingnorans Judæos alloquitur : *Nunc me quæritis occidere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum*, item non minus eum, qui in similitudine, & æqualitate Patris est, Deum verum etiam in mensuris humanitatis ejus agnoscimus. Si autem necessariò creditur, quòd natura Deus existens factus sit caro, imò potiùs homo animatus anima rationali, quæ causa est, ut in ejus quilibet vocibus erubescat, si eas homine dignas effatus est? Si sermones homini congruentes abjicit, juxta nos hominem fieri quis coegit? Cùm verò se propter nos ad exinanitionem spontaneam misericorditer inclinarit, quam ob causam dignos exinanitione sermones effugerit? Uni igitur personæ cunctas ejus in Euangelio voces adscribimus, uni subsistentiæ, verbi scilicet incarnati. Quia unus est Dominus Jesus Christus, ut scriptum est.

Corint. 8. *ebr. 3.* Appellatum verò Apostolum, & Pontificem confessionis nostræ, tanquam sacrificantem Deo, & Patri fidei nostræ confessionem, quæ à nobis ipsi, & per ipsum Deo, & Patri incessanter offertur, iterum eum dicimus, qui ex Deo est secundum naturam Filius unigenitus, nec homini præter eum alteri Sacerdotii nomen, & officium deputamus. *Timot. 2* *hes. 5.* *Factus est enim mediator Dei, & hominum, & reconciliator ad pacem, semetipsum Deo, & Patri pro nobis offerens in odorem suavitatis*. *sal. 39.* Ideoque dicebat: *Sacrificium, & oblationem noluisti, holocausta, & pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfecisti mihi: tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam Deus voluntatem tuam*. Obtulit enim proprium corpus, non pro se, sed pro nobis in odorem suavitatis. Nam qua pro se oblatione, vel sacrificio indigeret, ab omni peccato liber ut Deus existens? *m. 3.* Quòd si *omnes peccaverunt, & egent gloria Dei*, secundum hoc, quòd sumus ad mutabilitatis excessum proniores effecti, & peccatis ægrotavit humana natura, ipse verò non ita, ideoque nos gloria ejus egemus, cur erit ultrà jam dubium, quòd agnus verus propter nos, & pro nobis obtulerit, nullatenus impietatis crimen effugiet, cùm nihil prorsus iste deliquerit, nec ullum fecerit omninò peccatum. Qua igitur ægrotabile, nullo suo extante facinore? Pro quo, si esset satis, admodum convenienter offerret.

De spiritu quoque cùm dicit: *ille me glorificabit*, hoc rectissimè sentientes unum Christum Dominum, & Filium, non velut alterius egentem gloria confitemur à Spiritu sancto gloriam consecutum : quia spiritus ejus nec melior, nec superior illo est. Sed quia mira opera faciens, ad demonstrationem suæ deitatis virtute proprii Spiritus utebatur : ab ipso glorificari dicitur, quòd virtus sua, vel disciplina qualibet unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietas, juxta id, quod Spiritus est, & non Filius, attamen alienus non est ab illo: nam Spiritus appellatus est veritatis, veritas Christus est : unde & ab isto similiter sicut ex Deo Patre *ann. 15.* *14.* procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificavit Jesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus, natura Deus existens per suum spiritum virtutes efficiens ideoque dicebat: *de meo accipiet & annunciabit vobis*. Nequaquam verò participatione alterius idem spiritus sapiens, aut potens dicitur : quia per omnia perfectus est, & nullo prorsùs indigens bono. *ann. 16.* Nam paternæ virtutis, & sapientiæ, id est, filii spiritus creditur : & ideò ipsa re, & subsistente virtute virtus, & sapientia,

id est, Filii spiritus creditur : ideò ipsa re, & subsistente virtute virtus, & sapientia comprobatur.

Igitur quia Deum carni unitum juxta subsistentiam sancta Virgo corporaliter peperit, idcircò eam Dei genitricem esse confitemur: non quòd Verbi natura existendi principium de carne sortita sit: *erat enim in principio Verbum, & Deus erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*: & ipse est conditor sæculorum Patri coæternus, & universitatis creator: sed, quod superius diximus, juxta subsistentiam sibimet uniens humanam naturam, nativitatem sustinuerit ex ipsa vulva corporea, non quòd eguerit necessariò, aut propter suam naturam nativitate ista, quæ est in extremis sæculi facta temporibus, sed ut ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias. Et dum eum carni unitum mulier edidisset, illa, quæ adversus omne genus humanum maledictio fuerat prolata, desineret, nec jam morti nostra corpora destinaret. Illud quoque, quod dictum est: *In tristitia paries filios*, ipse dissolvens, verum esse monstraret, quod Prophetæ voce prædixerat; *Absorpta est mors in victoria*. Et iterum: *Abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie eorum*. Propter hanc etenim causam dicimus eum dispensatori, & ipsis benedixisse tunc nuptiis, cùm in Cana Galilææ cum sanctis vocatus Apostolis adesse dignatus est. Hæc sapere sumus edocti à sanctis Apostolis, & Euangelistis, & ab omni scriptura divinitùs inspirata, nec non & à beatis Patrum confessionibus veritate subnixis. His omnibus etiam tuam religionem concordare, & præter aliquem dolum, vel fictionem consentire convenit. Quæ verò religioni tuæ anathematizare necesse est, huic epistolæ nostræ subjecta sunt.

Maria Deum peperit. *Joannis 1.* *Genes. 3.* *1. Cor. 15.* *Apoc. 7.* *Joannis 2.*

1. Si quis non confitetur, Deum esse veraciter Emmanuel, & propter hoc ipsam Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundum carnem, carnem factum Dei Verbum, secundum quod scriptum est : Et Verbum caro factum est) anathema sit, &c. *Quæ hic non repetemus, cùm suprà hi anathematismi duodecim dati sint, in quibus finem accipit hæc epistola, vide suprà*.

Nota ex hinc apparere plures fuisse errores Nestorii, qui hìc insinuantur. Nec enim hæc Synodus Alexandrina de iis ageret, nisi Nestorius malè in iis sentiret. Quare errabat etiam circa Eucharistiam, circa sacerdotium summum Christi Domini, quin etiam circa Processionem Spiritus Sancti à Patre, & Filio. Quod habetur in actis Concilii Florentini sess. 7. Ut propterea Synodus Alexandrina primùm, deinde Ephesina per hanc Epistolam illum emendare conatæ fuerint. *Plures Nestorii errores.*

Unde ulteriùs non possum non mirari, stante hac Epistola, ejusque approbatione, quo pacto Græci sustinere possint particulam illam symboli, qui à Patre, *Filioque* procedit, esse contra intentum Concilii Ephesini, cùm id fuerit ab ipsomet Concilio expressum. An Concilium approbans Epistolam illam Cyrilli, & Synodi Alexandrinæ expressè mandantem Nestorio, ut credat Spiritum Sanctum à Patre, Filioque procedere, potuit, aut voluit improbare idipsum in symbolo exprimi? Res est sanè digna, quæ ponderetur, nec Theodoretus Græcis faveret in hac parte nisi Nestorio adhæsisset. Quid igitur de his aliis erroribus Nestorii non palam, & pluribus invectivis actum est in Concilio? Certè dici potest de Nestorio, quod de quodam quæstore Asiæ scribit Tacitus in Annalibus, magnitudine unius sceleris cætera obtegebat, de uno scelere præ aliis insigni sermo habebatur: ita præcipua Hæresis Nestorii cæteras multas obtegebat. *Notandum contra Græcos.*

EPI-

EPISTOLA NESTORII IMPROBATA in Synodo. Religiosissimo, piissimoque comministro Cyrillo Nestorius in Domino S. D.

ADmirabilium litterarum tuarum contumelias, quas in me exprompsisti, tanquam medica quadam mansuetudine dignas, quibusque reipsa olim responderi queat, missas facio. Quæ autem sine magno periculo tacitè præteriri non possunt, ea, ne obscura, indigestaque prolixitate contra verbositatem tuam decertans, fastidium generem, quanta fieri poterit orationis brevitate, edisseram. A sapientissimis autem dilectionis tuæ vocibus principium sumam, quas ad verbum quoque in medium adferam. Et quænam sunt igitur præclaræ illæ eruditarum literarum tuarum voces? sacra (inquis) & magna illa Synodus tradidit; Unigenitum Dei Filium ex Deo, & Patre naturaliter genitum; Deum utique verum de Deo vero, lumen de lumine, per quem omnia Pater condidit, descendisse, & incarnatum, & hominem factum, & passum esse, & resurrexisse. Hæc tuæ pietatis sunt verba, neque tua esse fortassis ignoras. Proinde & tu quoque à nobis fraternam de pietate admonitionem audias: & eam quidem, qua eximius ille Paulus ad dilectum suum Timotheum, non absque gravi obtestatione, alicubi utitur: *Attende*, inquit, *& lectioni, exhortationi, & doctrinæ; hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.* (1. Timot. 4.) Quid, obsecro, illud, attende, sibi vult? hoc nimirum, quòd sanctorum illorum traditionem obiter tantùm, mollique brachio tegens, inscitiam venia dignam hauseris: Arbitratus es enim, Verbum Patri coæternum patibile ab illis traditum esse. Penitius, sit ita videtur, illorum dicta introspice, & plano mox sensu comperies, divinum illum Patrum chorum nusquam docuisse, homousiam divinitatem patibilem esse: aut quæ Patri coæva est, recens natam esse; aut quæ templum solutum exuscitavit, exuscitatam esse. Quòd si ad fraternam medicinam patientes aures attuleris, Sanctorum Patrum verbis in medium allatis, ea Sycophantia, quæ & Patribus, & divinis quoque scripturis evidenter adversatur, te liberabo; ajunt ergo: credimus in Dominum nostrum Jesum Christum Filium ejus unigenitum. Observa hìc, quomodò Dominum, Jesum Christum, unigenitum, nomina utique, quæ humanæ, divinæque naturæ ex æquo conveniunt, perinde ac fundamenta quædam substernentes, incarnationis, mortis, & resurrectionis traditionem illius subjungant, superstruantque: nempe quo communibus quibusdam nominibus utramque naturam significantibus propositis; neque ea, quæ filiationis, & proprietatis sunt, scindantur; neq; ea rursum, quæ naturarũ sunt, propter filiationis singularitatem in confusionis periculum adducantur. Qua quidem in re Pauli authoritatem secuti sunt: hìc enim Divinæ Incarnationis facta mentione, eaque mox subjuncturus, quæ passionis erant, primum τὸ Christus, nomen, ut paulò ante dicebam, utrique naturæ commune ponit; ac doctrinam statim utrique ex æquo congruentem subvertit; ecquid ergo dicit? *hoc* (inquit) *sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo* (singula enim persequi non attinet) *factus est obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis*: (Ad Phil. 2.) Quia enim mortis facturus erat mentionem, ne quis hinc Deum Verbum patibile esse colligeret, subjungit nomen hoc Christus, quod utramque patibilem, inquam, & impatibilem in unica persona denotat. Quo quidem nimirum Christus patibilis simul, & impatibilis citra fidei discrimen concipi queat. Illud quidem secundum humanam naturam; hoc verò secundum divinam. Porro autem cùm multa hac de re disse- A rere valeam, & maximè, quòd sancti illi Patres de Christi œconomia verba facientes, non generationis, sed incarnationis tantùm meminerint, ipsam orationis brevitatem, quam statim in exordio promiseram, sermonis habenas adducere, & ad alterum dilectionis tuæ caput festinare sentio.

In eo autem non injuria te laudo, quòd distinctionem naturarum secundùm divinitatis, & humanitatis rationem, harumque in una duntaxat persona conjunctionem prædicas; quodque Deum Verbum altero illo, qui videlicet ex muliere est ortus, minimè indiguisse affirmas, & quòd divinitatem tandem pati non potuisse, disertè pronuntias: hæc enim omnia & vera, & Orthodoxa, & vanis omnium hæreticorum circa Domini naturas opinionibus quàm maximè adversa sunt. At verò utrum reliqua occultam aliquam, & incomprehensibilem sapientiam legentium auribus inferant, B id tuæ solertiæ fuerit dijudicare: mihi sanè, cum antecedentibus adeò non cohærere videntur, ut ea omninò quoque evertere existimem: etenim quem anteà neque patibilem, neque secundæ generationis capacem autumaveras, hunc ipsum rursum patibilem, nuperque nescio quomodò productum asseveras. Quasi verò quæ in Dei Verbum naturaliter conveniunt, ea templi, hoc est, corporis conjunctione penitus abolita sint; aut parvi apud homines fieri debeat, templum illud nullo unquam peccato contaminatum, divinæque naturæ indissolubili nexu colligatum, peccatorum nostrorum causa & natum, & mortuum esse; aut denique Domino Judæos ejusmodi oratione complectenti: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: (Joann. 2.) fidem habere non oporteat: ecce non dicit: Solvite divinitatem C meam, & intra triduum exuscitabo illam, sed solvite templum hoc, &c. Rursum excurrere nonnihil hic cupiens, sponsionis meæ memoria impedior. Dicendum est nihilominus aliquid, verùm id tamen, ut à constituta mihi brevitate non recedam.

Ubicumque igitur scripturæ Divinæ Dominicæ dispensationis mentionem faciunt, cùm incarnationem, tùm ipsam quoque mortem, & passionem non divinæ, sed humanæ Christi naturæ tribuunt. Quapropter si rem diligentiùs consideremus, sacra virgo non Deipara, sed Christipara appellanda erit. Audi quomodò Euangelia illud proclament: *Liber*, inquit, *generationis Jesu Christi, Filii David, Filii Abraham*: (Matth. 1.) Atqui perspicuum est, Deum Verbum non extitisse Davidis filium. Accipe, si placet, aliud hìc testimonium: *Jacob*, ait, *genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus,* D *qui vocatur Christus.* Perpende rursum aliam Euangelii vocem, veritatem hanc disertè confirmantem: *Christi*, inquit, *generatio sic erat, cùm esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, inventa est habens in utero de Spiritu sancto*. Quis autem ita desipiat, ut unigeniti Divinitatem Spiritus sancti creaturam esse credant? Ad de his illud quoque: *Erat mater Jesu ibi*: rursum: *Cum Maria Matre Jesu*; & illud: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*; & illud: *De filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem*; & illud rursum de ejusdem passione: *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato condemnavit peccatum*: & illud rursum: *Christus mortuus est pro peccatis nostris*: & rursum: *Christo carne passo*. Denique: *hoc est*, non mea divinitas: *sed corpus meum, quod pro vobis frangitur*. (Joan. Act. 1 ad Rom. ibid. 8. 1. Cor. 1. Petr. Lucæ) Sunt aliæ innumeræ sententiæ, E quæ divinitatem neque nuper natam, neque corporeæ perpessionis capacem esse, mortalium generi testatum faciunt, sed ipsam carnem, quæ divinæ conjuncta est naturæ. Quare & ipse quoque Christus, Davidis Dominum, & filium se nominat: *Quid*, inquit, *vobis videtur de Christo, cujus filius est? Dicunt ei David*; *ait illis*: *Quomodò ergo David in spiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo. Sede à dextris meis*. (Matth. Psal.) Est itaque filius David secundum carnem: secundum Divinitatem verò ejusdem est Dominus.

Rectum

Rectum proinde Euangelicæque traditioni consentaneum est, ut Christi corpus Divinitatis templum esse confiteamur; illudque nexu usque adeò sublimi, divinoque, & admirabili ipsi coniunctum esse statuamus, uti natura Divina ea sibi vindicet, quæ corporis alioqui sunt propria. Verùm propter eam, sive communicationis, sive appropriationis notionem, nativitatem, passionem, mortem, cæterasque carnis proprietates divino Verbo adscribere; id demùm, mi frater, mentis est paganorum more verè errantis, aut certè vesani Apollinaris, & Arrii, aliorumque hæreticorum morbo, aut alio etiam graviori laborantis: nam qui appropriationis vocabulum ita detorquent; illos Deum Verbum lactationis participem, & succedanei incrementi capacem, & ob formidinem passionis tempore declaratam, Angelici præsidii indigum extitisse fateri oportet. (B) Missa hic facio circumcisionem, sacrificium, sudorem, famem, aliaque ejusmodi, quæ carni cohæserunt, nostrique causa eidem acciderunt. Quòd si verò hæc eadem divinitati ascribere lubeat: & falsa erunt, & nobis, veluti Sycophantis, justæ damnationis causam adferent. Hujusmodi sunt sanctorum Patrum traditiones, tales sunt sanctarum Scripturarum denuntiationes. Ad hunc modum de divinæ clementiæ, potestatis opibus Theologus disceptet. Hæc, inquit Paulus ad omnes: *Meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.*

Quod verò, eorum, qui offensi sunt, curam amplecteris, rectè facis, & gratias habeo animæ tuæ, sedulò, quæ Dei sunt, meditanti, anxiamque rerum nostrarum curam gerenti. (C) Interim à Clericis, qui ejusdem tecum sunt sententiæ, quique hoc loco, quòd Manichæorum hæresi infecti essent, à Sacra Synodo exauthorati fuerant, delusum te scias. Nam res Ecclesiasticæ quotidie apud nos crescunt, & augentur; & quæ ad populum spectant, eos Dei beneficio sortiuntur successus, ut qui multitudinem fortè intuentur, non possint cum Propheta non exclamare: *Repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientis.* [Isaiæ 11.] Ad Imperatores porrò quod attinet, illi propter dogmatis illustrationem in summa lætitia vitam agunt. Et ut verbo concludam, contra omnes hæreses, cum Deo, rectaque Ecclesiæ doctrina pugnantes, vocem illam apud nos quotidie ad effectum deduci comperias: *Promovit interim David, & confortabatur: domus autem Saulis magis, magisque attenuabatur.* [2. Reg. 1.] (D) Hæc fraterno affectu fratri à nobis sint exposita. Si quis autem voluerit esse contentiosus, hic B. Paulum per nos clamantem intelligat: *Si quis*, inquit, *videtur contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* [1. Cor. 11.] Universam, quæ tecum est, fratrum societatem, ego, quique mecum degunt, plurimùm salvere jubemus. Semper incolumis pro nobis Deo supplices observandissimè, & piissimè.

Vides in hac Epistola, quot scripturæ locis sensa sua stabiliret Nestorius. Sunt hæretici Catholicorum simiæ. [Nota.] Quia Catholici ex scripturis probant dogmata vera, & illi ex scripturis falsam suam fidem adornant. Nam, ait Apost. *Ejusmodi Pseudo-Apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.* [2. Cor. 11.] Quid est, (E) ut optimè Vincentius Lirinensis, p. 1. commonitorii cap. 37. *Transfigurantes se in Apostolos Christi?* proferebant Apostoli divinæ legis exempla, proferebant & illi: proferebant Apostoli Psalmorum auctoritates, proferebant & illi: proferebant Apostoli sententias Prophetarum, & illi nihilominus proferebant. Hinc hæreticos Sathanæ Christum tentanti, ut se demitteret è pinnaculo templi, comparat. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoque membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli membris Christi. Perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, hæretici postremò Catholicis. Sed quid tandem dicunt? *Si*, inquit, *Filius Dei es, mitte te deorsum*, [Matth. 4.] idest, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina, & traditione dimitte. Ac si quis interroget quempiam (A) hæreticorum sibi talia persuadentem, unde probas, unde doces, quòd Ecclesiæ Catholicæ universalem, & antiquam fidem dimittere debeam? statim ille, *scriptum est enim.* Et continuò mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat de lege, de Psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus Novo, & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreseos baratrum infelix anima præcipitetur.

EPISTOLA COELESTINI PROBATA in Synodo.

Dilecto fratri Nestorio Cælestinus S.

POst impium illud, profanumque sæpenumero condemnatum Pelagii, ac Cœlestii dogma ab urbe semel proscriptum, Catholica fides aliquot vitæ nostræ diebus pacem obtinuit: Etenim, ut primum Oriens, & Occidens concordi sententia, veluti telo quodam illos, illorumque sectatores semel percussit: è vestigio sanctæ memoriæ Atticus egregius sanè Orthodoxæ fidei Doctor, verusque ea in re Beati Joannis successor, ita eos communis omnium Regis causa est insectatus, ut ne consistendi quidem spatium in eo loco reliquum illis faceret. [Episcopi insignes Constantinopol.] Post illius verò è vita discessum, non vulgaris cura nos tenuit, anxiè expectantes, unum-ne, eundemque ille & muneris, & fidei quoque successorem ex æquo sortiretur: quandoquidem quæ pulchra sunt, ea diuturnam moram facilè non ferunt: Plerumque enim usu venire solet, ut opposita alternis se vicibus excipiant. Verùm post illius obitum sanctus Sisinnius, qui ipse quoque paulò post deserturus nos erat, nobis obtigit; vir profectò & vitæ sanctimonia, & fidei simplicitate clarus, ejusque, quam compererat, religionis præco insignis. Legerat nimirum pia illa simplicitas, & simplex pietas, magis timendum esse, quàm privatæ intelligentiæ acumini innitendum. [Ad Gal. 1.] Et alibi: In altiora curiosiùs inquirendum non esse. Et iterum: *Si quis aliud prædicaverit, anathema sit.* Sed hoc quoque è mundi hujus ærumnis sublato, simulatque sollicitudo nostra tantum se intendisset, quantum Dominus sinebat: nuntiorum mox istinc venientium narratio animam nostram magna lætitia perfudit, quam paulò post familiarium nostrorum, qui tuæ ordinationi interfuerant, relatio egregiè quoque confirmavit: hi enim ejusmodi testimonium tibi reddebant, cujusmodi illi dari conveniebat, qui aliunde in Episcopum allectus esset: in tanta enim æstimatione ætatem antea egeras, ut aliena quoque civitas te tuis invideret. Nunc contra verò tanta te turpitudine abominandum reddidisti, ut tui ex aliorum calamitatibus, à quanta peste liberati fuerint, facilè intelligant.

Quid ita iis de rebus quæstiones incœptare voluisti, quas vel cogitare blasphemia est? Unde Episcopo in mentem venit, ut ea in vulgus spargeret, per quæ Virginei partus majestas, & reverentia graviter consauciatur? [Increpat Nestor.] Meritò sanè blasphemi in Deum sermones priscæ fidei sinceritatem interturbare non debuerant. Quis unquam anathemate non dignus existimatus est, qui fidei quippiam apposuisset: vel ex ea quippiam sustulisset? Quæ enim plenè, & planè nobis ab Apostolis tradita sunt, ea augmentum, vel imminutionem non suscipiunt. Legimus in libris nostris, nihil addendum, nihil adimendum esse, maximoque se pœnæ debito obstringere tam eos, qui mutilant, quàm illos quoque, qui affluunt. Præparavimus igitur cauterium, & ferrum, siquidem vulnera, quæ tolerari alioqui non possunt, maturè excindenda sunt: Novimus enim magna vitia citra magnam molestiam, facilè curari non solere. Cæterùm inter multa impiè abs te prædicata, quæ Catholica Ecclesia aversatur, summoperè deploramus, ea per te verba à Symbolo sublata esse, quæ totam vitæ, salutisque spem nobis pollicentur.

Hoc

Hoc autem ipsum, quò animo feceris, id tuæ Epistolæ non dissimularunt. Quòd verò & tuæ sint, & abs te profectæ sint, id extra omnem controversiam est. Quas ideò quoque nunquam ad nostras manus venisse optaremus, ne tanti sceleris judices esse cogeremur. Omnium porrò disceptationum tuarum rationes brevi oratione comprehendi queunt. Explicasti subinde te fusiùs, & multis strophis circumvagatus, tandem per diversos anfractus, ad impium animi tui scopum pertigisti. Novimus, quid ille caverit, qui contentiones, & verborum pugnas circa legem vitare jussit: sunt enim, ut ait, stultæ, & inutiles. Jam quod stultum, & inutile censetur, id ab omni utilitate procul abesse dubium nullum est.

Cùm itaque frater noster Cyrillus alteris jam litteris ad sanam mentem te revocare enixè, ut scribit, studuerit, & post unam, & alteram illius admonitionem, etiam nostra hæc, quam tertiam esse constat, increpatio accesserit; nisi nunc tandem, quæ perversè docuisti, per te corrigantur, in eamque viam primo quoque tempore redieris, quam se Christus esse palam est professus; imposterum & à nostro consortio, & ab omnium Christianorum cœtu alienum te fore, nihil quicquam dubites. Improbè & præter omnem spem in eum arma suscitasti, qui te tanquam fidum, & cordatum servum familiæ præfici permisit. Miser, qui beatitudinis istiuscemodi ministerio promissæ jacturam jam feceris: Adeòne escam opportuno tempore nullam præbes, ut eos quoque veneno perimas, quos ille proprio sanguine, propriaque morte conquisivit? Venena namque sub labiis tuis ea meritò appellamus, quæ amaritudine, & execratione plena adversus eum evomere non formidas, qui verè dulcis est. Quò sollicitudo abiit pastoralis? Bonus Pastor est, qui ponit animam suam pro ovibus suis, Mercenarius est, qui eas relinquit, & lupis objicit. Quid tu autem Pastor hic agis: quandò tu ipse lupi instar gregem disperdis? In quas tandem caulas Dominicus grex recipere se queat, cùm intra ipsa quoque Ecclesiæ septa vulneretur? Aut qualis custodia satis tuta in posterum censeri valeat; cùm te custodis loco rapacem lupum experiantur? *Et alias*, inquit Dominus, *oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere*. Dominus alias se adducturum promittit: tu autem, quas habes, disperdis. Quamvis interim obscurum non sit, cùm istuc usu venit, non tàm oves interire Pastoribus, quàm Pastores ovibus. *Et vocem meam audiunt*. Cur hoc? *ut unum fiat ovile*. Ad illius ergo vocem unum coit ovile, ad tuam autem grex aut læditur, aut in fugam vertitur.

malus Pastor.

Joann. 10.

Durum sanè est, & grave admodum B. Pauli verba, quæ in Actis Apostolorum leguntur, in te convenire: *Ego*, inquit, *scio, quoniam post discessum meum intrabunt lupi rapaces non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se*. Hæc abs te aliis dici malebamus, quàm tibi ab aliis: docere enim, quæ dicimus, debueras, non discere. Nam quis ferat Episcopum doceri, quandò ipsum Christianum esse oporteat? Expende diligenter quò deveneris, in quam hæresim præceps abieris, in judicium vocaris, coargueris, accusaris; ecquid horum omnium Dei decet Sacerdotem? Duris dura debetur responsio, & dura rursum ultio, si qua tamen ea dici potest ultio, cùm blasphemiæ solis verbis vindicantur. *Et infrà.*

Act. 10.

Pontificis Ecclesiæ Alexandrinæ fidem & probavimus semper, & etiamnum probamus. Et tu itidem, siquidem nostra communione in posterum potiri desideras, per illum admonitus, eadem illa, quæ nos, denuò sapias, mi frater: si qua, inquam, prudentia etiam nunc tibi reliqua est, iis omnibus execratis, condemnatisque, quæ hucusque sensisti, confestim eadem illa, quæ illum prædicare intelligis, & tu quoque nostræ voluntati facturus satis, prædicare ne cuncteris, &c. Cæterùm ad Ecclesiæ Constantinopolitanæ Clerum, cæterosque, qui isthic Christi nomine insigniti sunt, literas, quales necessitas exigebat, perscripsimus. Quo his nimirùm instructi, commonefactique; si quidem in perversæ doctrinæ contumacia perstiteris, neque illud ipsum, quod frater noster Cyrillus nobiscum docet, tu quoque docueris, intelligant, à nostro te cœtu exclusum esse: Tibi enim nulla deinceps societas nobiscum esse poterit. Discant nihilominus; & hoc exemplo præmuniti, qua ratione animæ suæ maturo, deliberatoque consilio prospicere debeant. Quamobrem hoc tibi persuasum habeas velim, nisi de Christo Deo nostro ea docueris, & tenueris, quæ & Romana, & Alexandrina, & universa Ecclesia Catholica tenet, & docet, sanctaque magnæ Constantinopolis Ecclesia, usque ad tuum Episcopatum tenuit, & docuit; & perfidam illam novitatem, quæ ea divellere nititur: quæ sacra Scriptura conjungit, intra decem dies, post hanc admonitionem ad te perlatam enumerandos, aperta, scriptaque confessione detestatus fueris, ac repudiaveris, ab universa Ecclesiæ Catholicæ communione quamprimùm te expulsum, proscriptumque iri, & hoc nos planè facere, in animum induxisse. Quam nostri in te judicii formulam cum cæteris omnibus chartis, & commentariis per Filium nostrum Possidonium Diaconum, cujus suprà meminimus, ad sanctum Cyrillum memoratæ Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum, qui ea ipsa quoque de te fusiùs ad nos retulerat, transmisimus, ut noster hac in parte Vicarius efficiat, quo nostrum decretum & tibi, & reliquis quoque omnibus fratribus patefaciat. Nam cùm aliqua de re communi deliberatio suscipitur, tunc omnes, quid actum, statutumve sit, intelligere oportet. Datum 4. Id. Aug. Theodosio XIII. & Valentiniano III.

10. dies ... ti Nesto... ad se ret... ctandum.

Cyrillus Vicarius Cel. Pa...

Imperatores Cæsares Theodosius, & Valentinianus Victores, triumphatores maximi, semperque Augusti Synodo S. D.

Cum magnam omnium, quæ è republica sunt, curam habeamus, tùm verò maximam illorum, quæ ad pietatem, religionemque conservandam pertinere arbitramur: per ea namque cætera quoque bona hominibus suppeditantur. Scripsimus proinde non multò ante de pietatis vestræ Synodo apud Ephes. Metropolim cogenda, eaque sacræ nostræ inservimus, quæ instituta rei, quam maximè convenire censebamus. Quia verò ordinis, quietisque, quam sacræ vestræ Synodi consultationes jure deposcunt, decentem quoque curam adhibitam oportuit, ne hanc quoque partem, quo undique tranquillitas adesset, prætermittendam existimavimus: Non arbitramur autem pietatem vestram, ut aliis pacem conciliet, alterius cujuspiam extrinsecæ opis egere: siquidem ad nostrum erga religionem studium, singularemque providentiam pertineret, & hanc quoque non negligere.

Igitur Candidianum præclarissimum religiosorum domesticorum Comitem ad sacram vestram Synodum abire jussimus; sed ea lege, & conditione, ut cum quæstionibus, & controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat (nefas est enim, qui Sanctorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis, & consultationibus sese immiscere) verùm ut Monachos, & sæculares, ac cæteros denique omnes, qui hujus spectaculi causa, vel eò nunc confluxerunt, vel imposterum fortè confluent, ab eadem illa civitate modis omnibus submoveat (quandoquidem non licet illos, qui omninò necessarii non sunt, sacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & iis, quæ cum tranquillitate à vestra sanctitate constitui, definirique debent, obstaculum aliquod afferre) tùm rursum, ut diligenter prospiciat, ne qua gravior dissensio ex mutuo repugnandi studio coorta, & sævæ tempestatis instar debacchata, sanctissimæ Synodi vestræ consultationem, exactioremque veritatis inda-

Officium Legati Imperatoris in Synodo

indagationem quovis modo obturbet. Quo denique operam det sedulam, ut omnibus, & singulis, quæ dicuntur, ritè perceptis, singuli inoffensè, quod visum fuerit in medium proponere, vel ab aliis propositum, si opus id fuerit, refutare queant. Quo ea tandem ratione, ubi per singulas propositiones, exceptionesque inquisitio, citra ullam omninò turbam, contentionemque habita fuerit, quòd omnibus placitum, probatumque erit, communi vestræ sanctitatis sententia constituatur, decernaturque.

Ante omnia autem severe eidem Candidiano mandatum est, ut quàm studiosissimè observet, ne quem ex sanctissima vestra Synodo reditum molientem, aut iter ad exercitum nostrum affectantem, aut ad alium quemcumque locum abscedere cupientem, priùs inde abire permittat, quàm diligenti adhibita discussione,
B ea omnia decreta, definitaque fuerint, quæ in disquisitionem venerant. Hinc ne ullam omninò aut Ecclesiasticam, aut aliam quamcumque controversiam undecumque natam, vel motam, quæ ad propositam sancti dogmatis considerationem non pertineat, ante moveri sinat, quàm eorum omnium, quæ nunc in quæstionem vocata sunt, ambiguitate soluta, ea, quæ ad veritatis investigationem faciunt, exactissimo judicio discutiantur, finemque Orthodoxæ religioni congruum sortiantur. Quin & hujusmodi quoque admonita sit vestra pietas, nempe serenitati nostræ visum esse, ut nulla omninò in sacra vestra Synodo, aut etiam in publico Ephesiorum judicio pecuniaria, aut criminalis causa adversus aliquem agitetur. Quòd si quid hujusmodi extiterit, cuipiamve usu venerit, hujus integram
C cognitionem magnæ huic nostræ civitati reservatam volumus. Denique nec id quoque vobis clam sit, videlicet magnificentissimum Comitem Irenæum neque sanctissimæ vestræ Synodi consiliis, neque his, quæ eximio nostro Legato Candidiano à nobis demandata sunt, ullatenus communicare debere: ut qui solius amicitiæ causa cum sanctissimo, piissimoque celeberrimæ civitatis hujus Episcopo Nestorio Ephesum profectus sit.

Nota in hac Epistola, quodnam munus, & officium sit Legati ex parte regum in Conciliis, qui iis debeant interesse, contra hæreticorum nostrorum prætensiones, & qui ordo servandus, ut in iis aliquid debitè promoveatur. Porro iste Candidianus infideliter se gessit, ut Cyrillus, & omnes Catholici de illo meritò conquererentur.
D Inter cætera de rebus gestis in Concilio mendaciter scripsit ad Theodosium, ut propterea damnationem Cyrilli, & Memnonis seductus, & sinistrè sentiens confirmaverit. Interclusit quoque vias ne epistolæ Patrum Ephesinorum, quibus eum de veritate rerum gestarum instruebant, pervenire possent, donec tandem fidum nacti hominem eumdem in mendicum ipso corporis habitu transformarunt; cui loco baculi præbuerunt arundinem, quæ intus litteras Constantinopolim scriptas contineret, sicque licèt serò eorum litteræ pervenerunt Constantinopolim.

Cœlestini ad Synodum Ephesinam Epistola. Dilectis, desideratissimisque FF. Cœlestinus Episcopus in Domino S. D.

E SAcerdotum Concilium Spiritus sancti præsentiam declarat: Certum est illud namque (neque enim veritas ipsa mentiri potest) quod Euangelicis litteris proditum extat: *Ubi sunt duo, aut tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum.* Quòd si numero tàm exiguo Spiritus sanctus non deest, quantò magis par est credere, ibi illum minimè defuturum, ubi tanta sanctorum multitudo convenerit? Etenim confessus ipse suapte natura sacer, ac venerandus est: in quo utique magnæ illius, augustæque Apostolorum Synodi, de qua in Actis legimus, reverentiam, gravitatemque quodammodò cernere licet. Ut is ergo nul-

Matth. 18.

Act. 15.

A lo unquam tempore Apostolos deserebat, quem illi prædicandum susceperant; Aderat enim illis semper Dominus, & Magister: imo verò ne tùm quidem, cùm jam plenè edocti erant, Magistri sui ope destituebantur: Docebat ille, qui miserat: Docebat, qui, quid docerent, suggerebat: Docebat, qui se in suis Apostolis audiri affirmaret: ita neque cæteros quoque Domini Sacerdotes deseret. Quippe cùm demandatæ prædicationis cura, propugnandæque, ac propagandæ veritatis sollicitudo, quasi hæreditario quodam jure ad nos transmissa ad omnes pertineat: Omnes enim ubivis per universum terrarum orbem, illorum vice, nomen Domini prædicamus, hac cura constricti tenemur: Etenim dum illis dicitur: *Ite, docete omnes gentes*: non aliquod particulare, sed generale mandatum Mat. 28.
B proponitur: si quidem ministerium, quod Apostolis in commune mandavit, hoc nos omnes explere voluit: Atque hoc fraternitas vestra diligenter observare debet. Cùm hæc igitur sic habeant, necesse est, ut Patrum nostrorum vestigiis convenienter insistamus, ut qui omnes in illorum laborem subintroivimus, & qui illorum honorem sucepimus, fidei quoque dogmata ab illis tradita, pro virili propugnare debemus: Quibus quoque jubent Apostolo, nullam novam doctrinam adjungere fas fuerit, sed traditam simpliciter conservare. Prout etiam non minus honorificum est Doctori, ministerio suo tradita custodire, ac propria subministrare.

Illi itaque fidei semina jactaverunt, nostra sollicitudo jacta custodiat; quò nostri Patris-Familias adventus
C incorruptum, multiplicemque fructum inveniat; cui soli utique Apostolorum messis, tanquam primæ, & principi causæ assignatur. Etenim Paulus electis suis loquens, haud quaquam sat esse monet, sese plantare, ac rigare, si Deus incrementum, & ubertatem non impertiret. Quamobrem conandum, modisque omnibus enitendum est nobis, ut fidei dogmata nobis concredita, & per Apostolicam doctrinam hactenus conservata, porro retineamus: Neque enim hìc persona quæpiam privata, sed ipsamet nostra fides in jus vocatur: Armis spiritualibus accingamur, oportet: siquidem animorum bellum suscitatur, verborumque jacula torquentur, quo in Imperatoris nostri fide constanter persistamus: Beatus Paulus omnes vos eo in loco, ubi Timotheum manere jussit, hoc est, Ephesi constitutos, commonefacit. Idem itaque locus, idemque
D doctrinæ scopus, idem quoque ministerii studium à nobis exigit. Id omnes agamus, hùc omnes nostri tendant conatus; nempe ne, quod ipsis vetuit, diversum quidpiam sapiamus. Nullus quæstionibus verbosis, & ad rem nihil facientibus intendat, sed ut ipse præcepit, omnes unanimes maneamus, unumque, & idem sentientes. Quandoquidem hoc maximè conducit. Nihil autem per contentionem, aut ob inanis gloriæ ostentationem fiat: verum id potiùs optetur, & curetur, ut anima una, & cor unum sit omnibus. Quòd si fortè fides, quæ una est, adulteretur, universus consessus, unà nobiscum ob id laboret, ac lugeat. Is in judicium vocatur, qui terrarum orbem judicat. Is humanæ correctioni subjicitur, qui terram commovet. Is, qui redemit omnes, iniquis calumniis impetitur. Vestra
E proinde fraternitas Dei armaturam assumat: nostis galeam, quæ caput vestrum tueatur. Intelligitis, cujusmodi lorica pectus vestrum communire debeat. Neque enim jam primùm Ecclesiastica septa vos suscipiunt magistros. Nemo ambigat, quin Deo, qui utraque facit unum, cooperante, armis depositis, tempestivè pax sit successura: causa enim, de qua agitur, ejus est naturæ, ut facilè seipsam vindicare queat.

Christus impetitus à Nestorio.

At Ducis nostri verba, quibus per Episcopos suos nos alloquitur, rursum expendamus. *Attendite*, inquit, *vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*. Hos autem Apostoli hortatus Ephesios, apud quos vestra sanctitas nunc convenit, Act. 20.

nit, audivisse legimus. Quibus igitur fidei doctrina cognita est, iis & vestra quoque doctrina manifesta fiat; & per vestram intelligentiam eam venerationem assequantur, qua meritò digni censentur. Quin illud etiam, venerandi fratres, neque præterire, neque parum quoque incitare vos debeat; nempe Regis regum verba olim ab Apostolis prædicata, diuturnaque pace, ac pio studio hactenus conservata, nullis unquam tyrannorum machinis fuisse debellata; neque veritatis virtutem, ulla unquam sermonum falsitate potuisse extingui. Ante omnia autem illa vos præcipuè considerare, iterùmque, atque iterum recolere decet, quibus Joan. Aposto. cujus reliquias præsentes honoratis, ad mutuam concordiam, dilectionemque hortatur: sed & communis quoque oratio ad Dominum fiat: Novimus enim, quanta vis divinæ præsentiæ sit accessura, tanta Sacerdotum multitudine, concordi animorum consensu, deprecante: quandoquidem tàm vos ille movere, suoque Spiritu afflare potest, quàm duodecim illos Apostolos, dum illum rogarent, movisse, afflavisseque legimus.

Sed quænam deprecantium Apostolorum extitit petitio? non alia sanè, quàm ut acciperent vim, Verbum Dei cum fiducia loquendi; perque illius virtutem, magna, mirabiliaque operandi: & utriusque Christo Domino nostro largiente facultatem acceperunt. Et nunc, quæso, quid aliud sanctæ vestræ Synodo expetere convenit, quàm ut adsit fiducia, Verbum Domini intrepidè loquendi, constanterque, quæ dederit, prædicare, retinendi? Porro autem Spiritu sancto, sicuti scriptum est, repleti, etsi diverso ore, unum tamen, idemque loquebantur; id nimirum, quod Spiritus sanctus suggerebat, qui etiam magnum illis omnibus animorum robur addebat. Atque ist hæc, ut Apostolus ait, legem scientibus expono: prudentiam enim hic loquor inter perfectos. Decertate proinde pro fide Catholica, & Ecclesiasticorum paci suppetias ferte, si quidem præsentibus, & futuris æquè, ac priscis dictum est; Rogate, & custodite, quæ sunt ad pacem Hierusalem. Misimus ad vos Arcadium, & Projectum Episcopos, & Philippum Presbyterum sanctos Fratres, unanimesque, ac probatos nostros comministros, qui nostra in se cura suscepta, actis vestris intererunt, quæque à vobis sunt constituta, suo calculo denuò confirmabunt. Non dubitamus autem, quin sanctitas vestra illos ad communem consensum, sententiæque dictionem sit admissura. Quæ verò decreveritis, ea pro omnium Ecclesiarum tranquillitate habeantur definita, decretaque.

Legati Papæ plures ad Synodū.

Faciunt & hæc ad argumentum Ephesini Concilii, & ad superiorem historiam Liberati.

EXEMPLAR EPISTOLÆ JOANNIS COMITIS Sacrensis, scriptæ ab Epheso ad Reges, qua docet, quid egerit, ubi Synodum convenerit Ephesinam, & præsertim, cur sanctissimos Episcopos Cyrillum, & Memnonem capere voluerit.

Quum sciam conducibile pietati, si divinis Scripturis commendentur omnia, quæ juxta purissimæ Celsitudinis tuæ mentem pro virili feci, hinc quæ sint acta, discetis. Pridie quàm hæ literæ darentur, labore magno, accelerationeque mira in Ephesiorum civitatem perveni. Advenissem autem citiùs, nisi maximis negotiis impeditus fuissem, quæ vestræ magnitudini adfuturus (Deo propitio) coram recensebo. Statimque sanctissimos Episcopos, qui hinc, & inde convenerant, reverenter salutavi. Propter discordiam autem, quæ intercedebat inter eos, partes accersere conveniebat. Turbatis autem omnibus, Cyrilloque, & Memnone se munientibus, per meipsum iis, qui convenerant, denunciavi, & iis, qui aberant, manifestavi, ut sequenti die absque ulla mora omnes in diversorio meo confluerent. Porrò ne conflictus quidam fieret, promiscuè ipsis convenientibus (metuendum enim & hoc erat propter ferociam, quæ nescio unde illis acciderat) ingressus, ordinem distribui. Præsente autem Nestorio, ferè cum ipsa aurora, & Joanne pientissimo Episcopo, advenit etiam Cyrillus cum omnibus pientissimis Episcopis. Solo autem Memnone absente, magna turbatio, tumultusque exoriri cœpit, dicentibus iis, qui cum Cyrillo venerant, Nestorii, qui ab ipsis depositus esset, ne aspectum quidem ferendum esse, nihilominus tamen convenientibus divinarum scripturarum lectionem fieri volebat. Affirmabant autem ii, qui Cyrillo favebant, lectionem divinarum, & terribilium scripturarum absque Cyrillo non habendam, neque præsente Nestorio, neque his, qui ab Oriente venerant, sanctissimis Episcopis. Et ob hoc magna facta seditio est, imo prælium, & pugna. Eadem quoque & sanctissimi Episcopi, qui Joanni pientissimo Episcopo adstabant, contendebant, dicentes, Cyrillum non oportere divinarum litterarum lectioni interesse, utpote & illo cum Memnone ab ipsis deposito. Fiebat igitur super hac re contentio. Jam autem maximo diei intervallo exacto, operæ pretium existimavi, absque Cyrillo, & Nestorio cæteris patefacere Regias sententias, quandoquidem commemoratis illis neque scriptæ essent à mundi Dominis. Verùm renuebant & hoc pientissimi Episcopi, qui cum Cyrillo venerant, nolebantque etiam his, qui cum Joanne advenerant, præsentibus aures præbere, eo quòd dicebant eos illegitimè Cyrillum, & Memnonem deposuisse. Vix igitur potui persuasione, & vi (siquidem vera dicere oportet) sequestratis Nestorio, & Cyrillo, inducere omnem Synodum, ut Regium rescriptum audiretur. Igitur congregatis omnibus Augustarum literarum lectionem feci, in quibus depositi sunt Cyrillus, & Nestorius, & Memnon. Quum autem hi, qui cum Joanne pientissimo convenerant, lectionem amicè susciperent, & approbarent, audiverunt à gravi auditorio, depositionem Cyrilli, & Joannis illegitimè factam. Cæterumne maior fieret seditio, Nestorium quidem custodiendum suscepit Candidianus Comes * convivarum domesticorum, qui omnibus consiliis, & operibus meis interfuit. Cyrillum autem & ipsum custodiendum tradidi circumspecto Comiti, & præposito quartæ scholæ. Memnon verò, ut prædixi, aberat. Unde missis dispensatore, & lictore, ac Protodiacono sanctissimæ Ephesiorum Ecclesiæ, ei manifestavi, quòd depositus esset. At memoratus Memnon cum prædictis fidem dedit eis, se suo periculo cum omni securitate Ecclesiasticas pecunias servare. His in hunc modum actis, quoniam oportebat, me & precibus vacare, descendi in sanctissimam Ecclesiam. Cognoscens autem Memnonem agere in Episcopio, mitto ex ministris meis Primicerium nobilium Palatinorum ad ipsum, ut ad me veniret, ut discerem, num omninò ad me accedere renueret. Verum ipse absque mora advenit, & reprehensus à me, quare mane non venisset, dixit, ægritudine se deprehensum esse, & propterea non adfuisse. Ne ferret autem alias meas admonitiones, vel consilia, prævenit sermones meos, & in meam irrupit domum. Traditur igitur & ipse Jacobo circumspecto Comiti custodiendus, & à Scutariis nobilibus, & reverendissimis Palatinis. Hæc primo die à me facta sunt. Quoniam autem & de pace pientissimis Episcopis sermonem habere oportebat, ne hæreses, & schismata in Orthodoxa religione fierent, proinde, quanta potui diligentia, ei negotio me accomodavi, & post hac operam daturus, modo placeat, & melioribus, & pietati consonum sit, & recta mens sit Domini mundi. Quòd si pientissimos Episcopos video implacatos, & non reconciliabiles, nescio unde in hanc rabiem, & asperitatem venerint, & si quid amplius factum fuerit, quamprimum vestræ amplitudini significabo.

Cyrillus, & Memnon Episcopi.

Vel nobilium. Cyrillus incarceratur, cur

Exem-

Exemplar Relationis Orientalium ad Reges adversus Divum Cyrillum, & hujus Anathematismos.

MEritò quis dixerit, nostri sæculi homines, qui tuo imperio gubernentur beatiores iis, qui ante nostram ætatem fuere. Vestra enim pietas inter innumeras totius orbis curas, eam, quam religionis pietate gerit, omnibus aliis præposuit. Magis autem veneratur laudatissimum vestrum imperium ea, quæ Dei sunt, quàm omnia, quæ super terram. Quoniam fides in illum vestras cogitationes,& opera moderans,cum vestra pietate in omnibus honestis cooperatur. Hæc ita certò se habere semper quidem ex his, quæ contingunt, didicimus, isto autem tempore maximè certi sumus. Postquam enim inexpectata Sacerdotum exorta sunt disturbia, singulis simul à se invicem dissidentibus, & commune hoc nostrum consistorium commotum est. Ægyptio orbem (id, quod semper solitus est) conturbante, vestræ pietatis oraculum per magnificentissimum, & gloriosissimum Comitem generalem largitionum Joannem allatum, omnium vanas choleras restinguere sufficiens fuit, si quidem modesti esse voluerimus. Illud autem maximum, quod vestra Majestas literis cavit tollenda offendicula, à quibusdam excitata. Utendum autem canone, & regula, qua olim à Patribus in Nicæa fides exposita est, quæ etiam nihil diminutum, vel superfluum continens compendiariam salutem concedit,verbis paucis comprehendens omnia, quæcunque divinæ Scripturæ tradiderunt, & eliminans seductorum, & novas nobis tradere volentium opiniones. Quapropter acceptis literis vestris, cùm vidissemus mentem vestræ Majestatis rectæ Patrum fidei convenire, operam dedimus, ut confestim ejicerentur Capitula contra Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, à Cyrillo exposita, in quibus omnes, & qui nunc sunt, & qui olim fuere, sanctos anathematizare ausus est. Quam autem nupero tempore turbulenter Episcoporum præsentia conspirationem fecit, multorum inexperientia, & aliquorum morbo olim quidem latente, nunc autem impudenti circumcursatione manifestato, authoritate Synodali stabilire attentavit. Hæc autem, sicut vestra Majestas, etiam pientissimus, sanctissimusque Pater noster, & Episcopus Acatius, scriptis sanctam Synodum docuit, Apollinarii impietatem contingunt. Optimè enim scit vir ille decem, & centum annos natus, qui omnem ætatem in Apostolicos sudores insumpsit,& plurimis Synodis interfuit, quòd Apollinarii asseclas vicinos semper habuit. Unde facilè deprehendere potuit, quòd prædicta Capitula pravam illam opinionem saperent, & jam deceptos Episcopos, & illi subscribere sinentes. Oravimus igitur unà cum Joanne magnificentissimo Comite, ut ab Orthodoxa fide ejicerentur, & alienarentur, & se subscriberent Orthodoxæ fidei patrum in Nicæa congregatorum. Et cùm non possent propter malam ipsorum præjudicationem factam, coacti sumus apud eos sinceram illam, & rectam confiteri fidem, & illi subscribere, ejicereque legitima confessione superfluam illam ab impiis opinionibus refertam Capitulorum expositionem. Sufficit enim parvorum illorum verborum rectæ fidei confessiò ad redarguendum omnem hæreticum errorem. Neque enim prædicta Patrum fides contempsit ea, quæ de unigeniti deitate recensentur, sed consubstantialem prædicans, immobiles fidelium mentes servavit, & Arrianorum hæresim sustulit, deque dispensatione exactas definitiones tradidit. Tunc inconvertibilem, & incommutabilem deitatem unigeniti nos docuit, & non purum hominem esse Dominum nostrum Jesum Christum, sed verè Filium Dei credendum prædicavit, congrua divinis, sanctisque Scripturis confirmans. Unde & nos illos sequentes, fidei, & expositioni confessionis nihil adjecimus, nihil

A que ademimus, contenti in omnibus sanctorum Patrum expositione. Quoniam autem, ò pientissimi Reges, percipimus post hanc firmæ fidei consonantiam, etiam de sancta, ac Dei genitrice Virgine, vestræ excellentissimæ pietati innotuisse. (Hoc enim Joannes ille magnificentissimus, & gloriosissimus Comes annuntiavit, idque divino petito auxilio. Majus enim fuerat, quàm, ut talia homines attentarent) nota facimus vestræ pietati, quæ ex divinis Scripturis edocti sumus confessione nostræ infirmitatis excludere, & hæc inserere volentes inter ea, quæ super hominem esse consideravimus. Igitur fatemur Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, Deum perfectum, & hominem perfectum, ex anima rationali, & corpore, ante sæcula quidem ex Patre genitum, novissimis autem diebus ex Maria Virgine secundum humanitatem: consubstantialem ipsum patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unio facta est. Idcircò unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Juxta hanc inconfusæ unionis sententiam, confitemur sanctam Virginem Dei genitricem, eò quòd Verbum Incarnatum, & inhumanatum est, & ex illius conceptione univit sibi templum ex ipsa adsumptum. Hæc cùm didicerimus à viris Theolog. Euang. & Apostolis, & Prophetis, & piæ fidei doctoribus sua tempestate claris, tanquam in compendio exposuimus. Oramus autem, & obsecramus vestram majestatem, piam religionem (quæ corrumpi videtur morbo ab Ægyptiacis Capitulis invecto) more solito defendere, & omnibus præfectis sanctarum Ecclesiarum Sacerdotibus *edocere dignetur, ut explodant Capitula à prædicto Cyrillo, magna Ecclesiarum jactura, & fidei Catholicæ introducta: solique subscribant sanctorum Patrum in Nicæa congregatorum confessioni. Neque enim aliter pax in Ecclesiis Dei triumphabit, nisi ejecta fuerit impia illa expositio.

Imperatores addicti Cyrillo.

* *Educere.*

MANDATUM, QUOD SYNODUS dedit legatis Constantinopolim proficiscentibus, ut Orientales judicarent, Cyrillum verò, & Memnonem sanctos Episcopos à condemnatione, ac depositione liberarent.

PHILIPPO PRESBITERO DEI, & amantissimo, & colendissimo, sanctissimi, & pientissimi Archiepiscopi Apostolicæ sedis, magnæ Romæ Cælestini Vicario, & pientissimis, & sanctissimis Episcopis, Arcadio, Juvenali, Flaviano, Firmo, Theodoto, Acatio, Evoptio, sancta, & universalis Synodus, quæ gratia Dei, & edicto pientissimorum Regum in Ephesiorum Metropoli congregata in Domino salutem.

Romæ sedes Apostolicæ, & primus Episcoporum.

ADmoniti à pientissimis, Christique amantissimis Regibus, ut mittantur Legati pro toto orbe, qui propter eos, qui nobiscum in Ephesiorum urbe congregati sunt, anxius est, unanimi calculo decrevimus, & legationis provinciam (ut pro recta fide, & pro sanctis Fratribus) sanctiss. & Dei amantiss. Archiepiscopo Cyrillo, & Dei amantiss. Coepiscopo Memnoni injunximus. Utrorumque autem securitatis, & vestrorum, & nostrorum habentes curam, hoc mandatorium diploma instruximus: ut & sciatis, propter quæ nos misimus, & vestra pietas cognoscat, quòd nihil, præter hæc, facere debeatis. Ante omnia igitur sciat vestra sanctitas, quòd cum Joanne Antiocheno, & cum apostatarum Concilio communionem, nullo modo habere debeatis, eo quòd noluerunt nobiscum deponere impietatis præconem Nestorium, sed illi usque ad abitio-

tionem vestram patrocinati sunt, ausi contra omnes A Canones condemnare sanctissimum, Deique amantissimum Archiepiscopum Cyrillum, & sanctissimum, Deique amantissimum Episcopum Memnona. Præterea usque ad id tempus in Nestorii dogmatibus defendendis anxii sunt. Sunt item inter eos Cœlestiani & depositi, audentque totius orbis Synodum hæreticam appellare. Jam si necessitas quædam se obtulerit adeundi Regem pientissimum, quoniam dicto amatoris Christi, & pientissimi pro virili obediendum est: si noluerint prædicti subscribere depositioni Nestorii, per libellos veniam petere à sancta Synodo super iis, quæ temerè in nostros præsides admiserunt, anathematizareque Nestorii dogmata, & abjicere eos, qui eadem cum illo vel sapiunt, vel sapuere, denique & laborare nobiscum, ut restituantur nobis sanctissimi Archiepiscopi Cyrillus, & Memnon: permittimus vestræ sanctitati his factis, polliceri quidem ipsis communionem, scribere autem nobis, ut & vobis compacis centibus perfecta, cum ipsis pax constet. Verum non erit antea promittenda illis pax, nisi præsides suos recipiat sancta Synodus. Scire autem volumus vestram sanctitatem, quòd si quid horum à vobis contemptum fuerit, neque sancta Synodus acta habebit rata, neque vos communionis finet esse participes. Subscripserunt Episco. 141.

Pelagiani Synodum vocant hæreticam.

B

Cyrillum nempe.

RELATIO SYNODI EPHESINÆ MISSA cum prædictis Episcopis, & locum tenente Papæ ad Reges, ubi & justè damnati Nestorii causa redditur, & injustè depositi Cyrilli, Memnonisque innocentia defenditur adversus Joannem Antiochenum.

PIENTISSIMIS, DEIQUE, ET CHRISTI amantissimis Theod. & Valentiniano victoribus triumphantibus, semper Augustis Synodus, quæ juxta gratiam Dei, & vestræ Majestatis edictum in Ephe so congregata est.

OMnia quidem, ò Reges amatores Christi, Regiæ Majestatis vestræ acta laudem merentur, magnumque pietatis zelum præ se ferunt. Ea propter unanimiter omnes, & singuli pro perpetua vestra incolumitate, & imperio, preces Domino Christo offerimus, orantes, ut Christi amantissima vestra Majestas orbi perpetuò servetur. Quia autem & nunc nostris precibus flexa vestra pietas præcipit per Joannem magnificentissimum Comitem, ut universalis vestra Synodus ad vestram Majestatem electos, quosdam pientissimos mittat Episcopos, & coram omnes causas exponant, meritò gratias agentes Christi amantissimæ vestræ Majestati, elegimus sanctissimos, ac pientissimos Episcopos Arcadium, Juvenalem, Flavianum, Firmum, Theodotum, Acatium, Evoptium, & Philippum Presbyterum Romæ Cœlestini sanctissimi, & pientissimi Archiepiscopi Apostolicæ sedis, magnæ Romæ locum tenentem, quos his literis vestræ serenitati commendamus, ut eos benignè videre, & audire dignetur. Scientes autem, quantum anima vestra amat Christum, Deoque sit dedita, maximique faciat Christum, qui pugnat pro nobis, & vos servat: serventur, habeanturque in honore semper Sacerdotes ejus, juxta id, quod dictum est ab eo; *Qui vos audit, me audit: & qui vos recipit, me recipit.* Confidimus, & quod nos conturbavit, idem & vos (sicut literis insertum est) conturbat: nos enim non ob aliam causam, qui Ephesi nunc sumus, quàm, ut juxta vestrum pientissimum edictum de fide tractaremus. Quoniam enim prophana Nestorii dogmata ejus immobilem à sæculo tranquillitatem conturbarunt, meritò super ea re consilium proposuimus. Post decimum, & sextum diem præfiniti termini, Nestorium suis decretis Ecclesias conturbantem accersivimus. Verùm quia ille male sibi conscius comparere detrectavit: inquirentes impia dogmata, de Domini Christi Incarnatione ab illo scriptis exposita, ea ipsa anathematizavimus, & eorum Patrem ab Episcopali dignitate omninò alienavimus. Cæterùm Joannes Antiochenus post vicesimum diem præstituti termini, quasi zelo fidei nos adjuturus hùc pervenit, congregatis apud ipsum Episcopis, paulò minùs triginta, quorum alii Cœlestiani, alii depositi multò antea fuerant, adversus nostros præsides, & Orthodoxæ fidei æmulatores, secessit, sanctissimumque, & pientissimum Archiepiscopum Alexandriæ Cyrillum, & sanctissimum, ac pientissimum Coepiscopum Memnona, neque accusatos ab ipsos, neque citatos juxta Canonum rationem, depositionis contumelia affecit: & quasi communicarit cum ipso sancta, & universalis Synodus, in hanc contra illos injustitiam ita pias, & religiosas vestras corripuit aures. At sancta, & universalis Synodus, cui adsidet, & magnæ vestræ Romæ sanctissimus, & pientissimus Archiepiscopus Cœlestinus, omnisque Occidentalis Synodus per eos, quos ad vos misit sanctos Episcopos (adsidet autem & Africa omnis, & Illiricum) legitimè mota, ipsum perfectum Concilii apostatam Joannem, & cæteros, qui cum eo sunt, alienos ab omni Ecclesiastica communione esse decrevit, atque omni Sacerdotali ministerio destituit: refutans omnia, quæ ab illis illegitimè facta sunt. Et quæ cum illis acta sunt, vestræ Majestati pridem literis significavimus: nunc verò his scriptis, & per hos legatos pientissimos Episcopos vestra pia genua protensis manibus attingimus, rogantes, ut, quæ violenter acta sunt cum sanctissimis, & pientissimis Episcopis Cyrillo, & Memnone, nullumque Canonibus robur habentia, prorsus irritare: * ita, ut nostra Synodus capite non careat, & nos, & omnes Christiani universo orbe, luctu intolerabili indesinenter propter præsides conteramur, sed petitionum compotes consuetas preces universi orbis Ecclesiis Domino nostro offeramus, ut in sæculum concedatur vestrum Christi amantissimum Imperium. Nam calumnia, quæ contra illos facta est à Joanne Antiocheno, & sociis ejus, ad omnes nos pertinet: eandem fidem habentibus cum prædictis, & cum eis Sacerdotali ministerio fungentibus: eo quòd & omnis Occidentalis Synodus testimonium dat eis, rectam, & inculpabilem eorum esse fidem. Et nos quoque de hoc certiores facti, commentariorum scriptis promulgavimus, quòd sint Orthodoxi, sanctorumque Patrum nostrorum sententiam in dogmatibus Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ habeant. Oramus igitur vestram Majestatem, solvite & nos, & illos à vinculis: vinctis enim fratribus, & præsidibus sanctæ nostræ Synodi, etiam nos quodammodò vincti sumus.

Lucæ 10.

Nestorii damnatis cau[sa]

Joannes Antioc[henus].

Cyrilli Memn[onis] innoce[ntia].

C

Velin[t]

D

RELATIO A SANCTA SYNODO ad pientissimos reges de Nestorii depositione facta.

REligiosissimis, ac pientissimis Theodosio, & Valentiniano, victoribus, triumphatoribus, ac semper augustis, sancta Synodus per Christi gratiam, ac dominationis vestræ nutum, Ephesi congregata.

E

JAm inde ætas progenitoribus pia vestra, Christi amantes, ac pientissimi Reges, rectam est consecuta fidem, & hanc quotidiè evehit, multumque curarum veritatis impendit dogmatibus. Quorum gratia, cùm perturbatio non solùm in magna illa civitate, sed & in universo terrarum orbe per ea dogmata fieret, quæ à Nestorio sunt prædicata à S. Patrum, sanctorumque Apostolorum, & Euangelistarum traditione, non contempsit vestra dominatio perturbatas Ecclesias, & adulte-

ulterata fidei, ac veræ pietatis dogmata, sed ex universo orbe pietas vestra Metropolitanos pientissimos, & aliarum quoque quarundam civitatum Episcopos congregari jussit, sufficienti ad eam rem temporis determinato spatio, nimirum ad diem usque Pentecostes. Attamen cùm omnes secundum præscriptum nobis terminum Ephesi convenissemus, accidit, ut sanctissimus Joannes Antiochenus Episcopus adventum suum tardaret. Nos verò itineris difficultatem tarditatis hujus causam esse suspicati, Synodalem distulimus auscultationem diebus sexdecim à termino à dominatione vestra nobis præscripto. Interea nonnulli sanctorum Episcoporum senio gravati, diuturnam inter peregrinos conversationem haud tulerunt: alii morbis correpti periclitati sunt: alii Ephesi ex hac vita migrarunt; quidam etiam paupertate pressi non accesserunt, & ut Synodalis auscultatio mutaretur, urserunt. Post sexdecim autem integros ad Synodalem auscultationem collecti sumus, quoniam & sanctissimus Joannes Antiochenus Episcopus per pientissimos Alexandrum Apamiæ, & Alexandrum Hierapolis Episcopos à se præmissos significavit nobis habere se causam prolixioris moræ. Qua in re sanctam Synodum nondum visus gravavit. Cùm itaque congregati essemus vigesimasecunda mensis Junii, secundum Romanos, præcedente die spectatum Nestorium per pientissimos quosdam Episcopos admonuimus, ut nobiscum consideret, & communi pietatis, ac fidei inquisitioni adesset. Is verò per eos, qui missi fuerant, hoc tantùm renunciavit, visurum se: & si videatur, adventurum. Sequenti igitur die in sancta, & magna Ecclesia, quæ Maria vocatur, congregati sumus: propositumque est in throno, qui medius erat in Ecclesia, sanctum Euangelium, quod Christum nobis præsentem esse docet. Nos hìc secundum normam Canonum rursus tres alios sanctissimos Episcopos ad Nestorium misimus, admonentes eum, ut ad sanctam Synodum veniret, doctrinæque suæ rationem redderet. At ille domum, in qua erat, militibus communiri fecerat, cùm nec esset, nec fuisset ullus in ea civitate tumultus: nec ullo dignabatur eos, qui missi fuerant, responso. Quoniam autem Canones immorigerum tertiò vocari præcipiunt, missis iterum ad eum tribus aliis sanctissimis Episcopis, adhuc immorigerum invenimus, ita ut eos, qui missi erant, multa ignominia, & contumelia per milites, qui domum ipsius observabant, affectos remiserit. Cùm igitur non conveniret, ut illo accessum propter malam conscientiam negante sancta Synodus otiosa resideret, necessariò fidei, ac pietatis dogmata excussimus, sed ita, ut commentariis actorum, authoritatis gratia, pientissimas pietatis vestræ literas præmiserimus, post quas fidei expositionem subjecimus: proposita primùm ea, quæ à sanctis est tradita Apostolis: deinde & ea, quæ per sanctos trecentos decem, & octo patres Nicææ quondam à beatæ memoriæ Constantino congregatos, est facta expositio: cujus fidem dominatio vestra illustriorem reddidit. Deinde epistolas Deo dilectissimi, ac sanctissimi Cyrilli de fide scriptas ad expositionem istam collatas invenimus, & dogmatibus, & verbis consonas: nec uspiam deprehendimus illius doctrinam à pia illa fidei expositione alienam. Proximum erat, ut probaremus dogmata à spectatissimo Nestorio prædicata. Erant autem illa haud obscurè, sed luculenter in epistolis ejus prædicata, deinde & in libris, & publicis concionibus manifestè audita, & in ipsa Ephesiorum Metropoli ad quosdam religiosissimos Episcopos palàm ab ipso dicta. Indesinenter enim ista dicebat, non est dicendum, Deum factum esse hominem propter nos. Quasi humana divinitati ignominiosa sint, quæ non infirmitatis gratia, sed propter benevolentiam erga nos, suscepit. Perinde autem tanquam venerandum nobis, ac divinum rideret mysterium, cùm religiosissimis Episcopis loqueretur, ausus est dicere: Ego bimestrem, ac trimestrem Deum non dico. Idque triduo ante coactam sanctam Synodum, sicut & com-

Euangeliũ in throno.

A mentariorum fides continet. Cùm enim ista necessariò ad expositionem sanctorum Patrum conferremus, invenimus ea pugnantia, & omninò contraria esse Catholicæ, & Apostolicæ nostræ fidei, ita ut necesse non fuerit Nestorium horum dare rationem, cùm ipse quotidie sui ipsius esset accusator, permanens in corruptis suis dogmatibus, prorsus Catholicæ, & Apostolicæ nostræ fidei contrarius. Ob eam itaque causam à Sacerdotio illum, & perversa doctrina desistere jussimus, Canonica ipsius facta depositione, laudatoque Deo dilectissimo, & sanctissimo Cœlestino magnæ Romæ Episcopo; qui ante nostram sententiam hæretica Nestorii dogmata condemnavit, & nos in ferenda contra ipsum sententia prævenit, ut & Ecclesias, & piam, ac salutarem fidem à sanctis Apostolis, & Euangelistis, ac sanctis Patribus traditam communiret,
B quam ille corrupta doctrina, quam damnatus copiosissimè effuderat, pervertere conatus est. Oramus autem vestram dominationem, ut universam ipsius doctrinam ex sanctis Ecclesiis tolli, & libros ejus, ubicunque inventi fuerint, igni tradi jubeat, quibus gratiam Dei, qui benevolentiæ gratia homo est, reprobare conatur; cujus ipse benevolentiam, non benevolentiam, sed divinitatis arbitratus est ignominiam. Quòd si quis sancita vestra contempserit; denuntietur illi timendam ipsi esse dominationis vestræ indignationem. Etenim ad hunc modum & Apostolica fides per pietatem vestram munita, illæsa permanebit: & nos universi irremissas pro dominatione vestra preces facimus, per quam Christus glorificatur, fides communitur, & gratia Dei cunctis mortalibus illustris reddi-
C tur. Sunt autem ad manifestiorem, ac solidiorem eorum, quæ scripta sunt, commentarii quoque adjuncti. Subscripsimus etiam quotquot pientissimi Episcopi commentariis præfecti sumus.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Clerum, & populum Constantinopolitanum de depositione Nestorii.

SANCTA, ET MAGNA OECUMENICA Synodus per Gratiam Dei Ephesi congregata, pientissimis consenioribus, & comministris, universoque clero, & populo sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ in Domino S.

D AD hoc devenimus, ut causam vobis admodum ingemiscendam significare cogamur. Primùm quidem eorum gratia, quæ facta sunt, illachrymati, tandem verò necessitate adacti, ne plures ista impietatis lue corripiantur, morbi hujus causas amputavimus. Submotus est enim à Sacerdotio Nestorius, quod impietatis ipsius accessorius quidam prætextus factum erat: cujus vos testes estis propter ea, quæ apud vos sæpenumero sunt ab ipso dicta: ad quæ mala etiam ea blasphemia accessit, quam hic Ephesi effudit. Neque enim quæ huc ascendit sancta Synodus, neque multitudo
E eorum, qui hìc sunt congregati, ab hoc illum impetu cohibuit, sed graviores etiam blasphemias prioribus adjecit, videlicet quòd nolit adorare bimestrem, ac lacte nutritum, nec Deum eum nominare, qui in Ægyptum aufugerit: ita ut parum abfuerit, quin ex eo universa à servatore propter nos facta dispensatio imperitioribus in dubium vocaretur. Precationis autem vestræ opus erit, quam intensam ad Deum perficietis, ut aliquem designet, qui dignus sit, ut sedem illam, & magnæ civitatis Episcopatum apud vos sortiatur. Si namque regia illa civitas piè fuerit instituta, & recta, communis omnium ubique sanctarum Ecclesiarum futurus est profectus. Ego Cyrillus Alexandriæ Episcopus opto, ut in Domino salvi sitis, dilectissimi, & desideratissimi fratres. Item Philippus Presbyter Ecclesiæ Apo-

...ota.

Apostolicæ, Juvenalis Episcopus Hierosolymorum, Arcadius Episcopus Cæsariæ, & alii complures. Cùm supra ducentos sint, qui Nestorium deposuerunt, sufficiat ipsorum subscriptio.

A

EXEMPLAR REGIARUM literarum Ephesum ad sanctam Synodum per Palladium Magistrianum ad hoc missarum, ut quæ acta fuerant, subverterentur: quasi ab integro renovari debuerit fidei quæstio.

IMPERATORES CÆSARES THEODOSIUS, & Valentinianus, victores, ac triumphatores maximi, semper Augusti, sanctæ Synodo Ephesi congregatæ.

B

PRæclarissimo comite, qui nobis est à legitimis, ac sacris domesticis, significante, pietas nostra cognovit quædam istic in Ephesiorum metropoli per tumultum, & non sicut conveniebat, esse gesta, ita ut neque universi pientissimi Episcopi, sicùt decretum est, in Synodum convenerint: licèt magnæ civitatis Antiochiæ Episcopus cum aliis Metropolitanis jam adventurus esset: neque etiam hi, qui jam præsentes erant, ad consultationem sint adhibiti, aut inter se consenserint: neque de fide, quomodò oportebat, inquisierint: nec litteris nostris, quas indesinenter misimus, attenderint. Et præterea quòd manifestum sit alios aliis esse infensos, propterea quod quisque suam sententiam quocunque modo tueri conetur, & ne tegere quidem conceptum odium queat, ut meritò quis arbitretur studio esse facta, quæ gesta sunt. Quapropter majestati nostræ visum est, ut hujusmodi authoritas nullo pacto locum habeat, &, quæ inordinatè sunt gesta, cassentur, ac primùm quidem, quæ de pietate sunt dicta, sicut decretum est, examinentur: &, quæ communiter universæ videbuntur Synodo, in posterum retineantur. Neque enim pietas nostra præjudicia de industria facta feret: sed ita quæ facta sunt, molestè tulit, ut donec ab universa prorsus Synodo pietatis fuerint examinata dogmata, & ob eam causam quisquam è nostro palatio unà cum præclarissimo Comite Candidiano missus fuerit, qui, quæ gesta sunt, secundum nostram jussionem cognoscat, &, quæ sunt inconvenientia, prohibeat: neque abscedat quisquam congregatorum Episcoporum ab Ephesiorum civitate, neque ad Majestatis nostræ veniat exercitum, nec in patriam suam revertatur, ita ut ista nemini, quacunque spe ducto, transgredi liceat. Sufficiant quidem istæ literæ ad denunciandum vestræ pietati, ne quid aliud, præter nostram jussionem, iis, quæ facta sunt, adjiciatis. Sciat tamen sanctitas vestra, etiam illustrissimis provinciarum primoribus esse scriptum, ut neminem prorsus sine nostra jussione in patriam, ac civitatem suam reversum recipi sinatur. Oportet enim, ut omnia primum juxta id, quod Deo placitum est, sine contentione, & cum veritate examinata, tùm demum à nostra pietate corroborentur. Neque enim majestas nostra, hominum jam aliquorum, neque sanctissimi, ac pientissimi Nestorii, neque cujusquam alterius, sed ipsius doctrinæ, ac veritatis curam gerit.

C

Imperatores male instructi fuerant per hostes Cyrilli.

D

E

EPISTOLA SANCTÆ EPHESIÆ Synodi ad Imperatores, qua sacræ præmissæ respondetur, &, quæ à Candidiano relata fuerant, falsa esse docetur.

PIENTISSIMIS, AC DEO DILECTISSIMIS Theodosio, & Valentiniano victoribus, triumphatoribus, ac semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei, & dominationis vestræ nutum in Ephesiorum metropoli congregata.

DOminatio quidem vestra ad confirmandam pietatem sanctæ Synodo diligentiorem dogmatum examinationem facere præcepit, quam & fecimus, veteri Patrum, imò & sanctorum Apostolorum, & Euangelistarum, & trecentorum decem, & octo, qui Nicææ congregati fuerunt, traditioni obtemperantes, quam & concorditer interpretati sumus, & animo uno vestrę pietati manifestam in commentariis actorum exhibuimus, in quibus & Nestorium diversa sentire deprehensum deposuimus. Neque enim in Ephesiorum quoque Metropoli sententiam suam occuluit, ut opus fuerit, illum aliunde redarguere, sed vociferatus est quotidie aliena ad complures prędicans à fide. Exhibuimus autem in commentariis actorum, vestræ pietati singula particulatim, & conspicuè. Verùm quoniam magnificentissimus Comes Candidianus amicitia Nestorii pietati præpositus, vestræ pietatis auditum subripere studuit, antequam exactè, quę gesta sunt, dominatio vestra cognoscat, & commentarios ad se recepit, antequam, quę dicta sunt, manifestentur, atque interea ea pietatem vestram docere studuit, quę ipsi sint Nestorio amica, & grata, priusquam dominatio vestra ex commentariorum lectione veritatem cognoscat, in quibus probamur nullam contra Nestorium exercuisse inimicitiam, sed ipsa pietatis exposuisse dogmata: ad quæ collatis, quæ à Nestorio sunt prędicata, reprehensionem ex ipsius scriptis, ac literis, & publicis etiam concionibus habentia, sententiam tulimus, adducto in medium sancto Euangelio, quod nobis omnium Dominum Christum præsentem esse ostendit. Oramus itaque dominationem vestram, ne quenquam eorum suscipiat, qui hominis amicitiam pietati preferunt. Tales enim secundum affectum Deo dilectissimi Joannis Antiocheni Episcopi animati sunt, ut qui amicitię deferre cupiunt magis, quàm, quid fidei conferat, spectare. Quoniam autem hic neque dominationis vestrę minas veritus, neque zelo pro fide jam inde ab initio tradita motus, sanctam synodum distulit, tandem post viginti, & unum dies post datum à dominatione vestra terminum, universi, qui in hac synodo orthodoxi sumus, & solam fidem amantes, quę pietatis sunt, inquirere coacti sumus, id accidisse Deo dilectissimo Episcopo Joanni suspicati, quod & spectatissimus Comes Candidianus passus esse ostenditur. Non enim omnium est, pietatem hominum præferre amicitiæ. Erat autem suspicio nostra de Deo dilectissimo Episcopo Joanne nec vana, nec inanis. Ut enim venit, manifestum sanctæ synodo fecit, quod cum Nestorio sentiat, sive id amicitiæ largiatur, sive in errore dogmatis cum illo communicet. Verùm quoniam manifestè, quę gesta sunt, dominationi vestræ significare, sicut diximus, prohibiti sumus, magnificentissimo Comite Candidiano, quæ in doctrina pietatis sunt gesta, manifestare nos prohibente, omne verò studium Nestorio impendente, dominationem vestram oramus, ut sanctæ Synodi erga Deum studium cognoscat, & magnificentissimum Candidianum, & quinque Episcopos ex sancta Synodo accersat, qui res gestas coram sancta vestra pietate tueantur. Astuti namque sunt ad tegendum imposturam, qui diversa à recta fide sentiunt, ita ut quidam sanctissimorum Episcoporum à Nestorio sint tecta impostura inescati, ut ipsi jungerentur, & iis, quæ ab ipso fiebant, subscriberent. Posteaquam verò manifestè ipsum quid sentiret, interrogarunt, inveneruntque blasphemias suas detegentem, deserto eo, ad sanctam Synodum venerunt, ac blasphemiam ipsius manifestarunt, & contra memoratum Nestorium sententiam nobiscum tulerunt: ita ut apud Nestorium, & religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum relicti sint circiter * triginta, & septem, quorum plures

Euangel[ium] in Syno[do]

Infra [...]tum 2

numerantur, quandoque numerantur 30.

Pelagiani.

res criminibus sunt obnoxii: ideoque sanctæ Synodi veriti sententiam, Nestorio, sicut diximus, sese conjunxerunt, quorum & nomenclaturam dominationi vestræ misimus, alii verò propter dogmatum perversitatem, tanquam Pelagiani, & pietati contraria sentientes, rursus alii jam ante plures annos ab Episcopatu depositi; alii etiam ob alias malas causas, meriti qui post reprehensionem exilii multa in extremum orbem à sancta Synodo abjicerentur, quæ sanctissimos Episcopos omnes unum, & idem sentientes habet: propterea quòd & magnæ Romæ Episcopus Synodo conjungitur, Aphricani quoque per Deo dilectissimum Archiepiscopum Cyrillum, cum quo eadem sunt sententia uniti, & cum solo sint locorum intervallo dissiti, cùm ipsius, tùm nostræ omnium sententiæ consentiunt. Neque enim quisquam Deo dilectissimorum Episcoporum Nestorio, & religiosissimo Episcopo Joanni conjunctus fuisset, nisi astutè prætextu doctrinæ impietatem suam obvelasset, & qui nunc cum eo sunt, multam à sancta Synodo adversum se determinandam veriti essent. Nos verò ad breve tempus conglomerati, non potuimus dominationi vestræ rescribendo significare, quàm multa simus perpessi à magnificentissimo Comite Ireneo, qui universam Synodum perturbavit, & metum sanctissimis Episcopis, quorundam tumultuationibus, & circuncursationibus incussit, ita ut complures ex nobis in discrimen vitæ ab ipso ducerentur. Sed partim ista dominationem vestram docuimus: verùm si, quod petivimus à pietate vestra, concussum fuerit, quinque illi à Synodo missi Episcopi, ubi advenerint, dominationem vestram singula luculenter expressa docebunt. Sumus autem, qui in consessu nostro Canonicam tulimus contra Nestorium depositionis sententiam, plures quàm ducenti in universo orbe congregati, consentientem etiam totum Occidentem habentes. Subscripsimus verò relationi isti numero pauci, præsentibus tamen omnibus, & potissimum in eo consentientibus, ut devotus Magistrianus Palladius abitum maturet, nec tandiu moras nectat, donec universi subscribant. Deus autem omnium regnum vestrum multis annorum revolutionibus custodiat, pientissimi victores, ac semper Augusti. Flavianus Episcopus Philippensis subscripsit. Adversariorum verò sunt hæc nomina, Joannes Episcopus Syriæ, Julianus, Macarius, Diogenes, Alexander, Melitius, Elias, Paulus, Joannes, Marcellus, Musæus, Maximius, & cæteri.

Hi soli consortes sunt impiorum dogmatum Nestorii in civitate circumeuntes, tumultus, & factiones moventes, & ordinationes Episcoporum denuntiantes, ita ut quotquot in hac civitate Orthodoxi & ob hanc causam in metu sumus, ægrè absurdos illorum conatus cohibeamus.

RELATIO SANCTÆ SYNODI ad pientissimos Imperatores de Orientalibus.

PIENTISSIMIS, AC DEO DILECTISSImis Theodosio, & Valentiniano, victoribus, triumphatoribus, semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei, & dominationis vestræ nutum, Ephesi congregata.

Quæ sanctæ sunt Synodo à dominatione vestra mandata, ad competentem deducta sunt effectum: id, quod pietati vestræ notum fecimus, & simul Apostolicam fidem, quam trecenti decem, & octo Episcopi Nicææ olim congregati exposuerunt, pietati vestræ declaravimus, & Nestorium contraria sentientem à Sacerdotio, & confidentia impietatem suam prædicandi deposuimus. Quoniam verò pauci quidam mentem habentes à Doctrina Nestorii corruptam, & illi adhærentes, ac nonnullos criminibus obnoxios ad se pertrahentes, Joanne quoque religiosissimo Antiocheno Episcopo, sive propter contentionem, sive propter hominum quorumdam amicitiam cum eo faciente, qui omnes numero sunt tantùm triginta, antequam actorum, quorum quisque gratia accusatus est, rationem reddiderint, semetipsi Concilium appellarunt, quasi duo Concilia, & non solùm unicum cogi vestra præceperit pietas. Et cùm Euangelica fides obtinere debeat & ab Ecclesiastico ordine rejici, qui corruptam habent sententiam, ut apparet, memorati Episcopi, antequam se purgarint, de quibus accusati, pauci numero conspirantes, & religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum nacti, qui & ipse propterea quod tardiùs advenit, pœnas subiturum se metuit, sicuti ab illis, qui hoc evulgarunt, cognovimus: contra omnem Ecclesiasticum ordinem, & præter Canones, contra sanctam Synodum, & caput congregatorum Episcoporum, Cyrillum dicimus sanctissimum Archiepiscopum: & præterea etiam contra Deo dilectissimum Episcopum Memnonem, ausi sunt proferre blasphemiam depositionis, ut arbitrantur contumeliam habentem, cùm à nemine aliquam contra istos accusationem acceperint, nec accusatorem quemquam expectarint, nec quemquam ad judicium vocarint, sed præter omne judicium, & examinationem contumeliam hanc scripto evomuerint, quam & adeò absurdam dominationi vestræ afferre sunt ausi, quasi pietas vestra ignoret unam tantùm esse orbis Synodum, nec Synodum dici posse paucorum, quorumdam crimini cuipiam subjacentium, ideoque pœnæ metu à sancta Synodo sese avellentium, factionem. Neque enim contumeliam hanc, *tanquam de errore convictis ausi sunt inferre, sed fortè ob eam causam, quod defendere se contra ea, de quibus sunt accusati, nequeant, seque numero paucos esse videant, vereanturque futurum, ut post reprehensionem pœnas subire cogantur, prævenire nos ausi sunt, idque se nobis facere putarunt, quod passuros se, si convicti essent, metuerunt. At hoc nobis, tanquam absurdum, dignum visum est, quod contemnamus. Verùm, quoniam, ut diximus, absurdissimam hanc suam dementiam, etiam dominationi vestræ ausi sunt offerre, nec veriti, quod ab ipsis præter leges, & Canones, & contra omnem Ecclesiasticum ordinem est factum, vestræ manifestare pietati, jam non ampliùs irrationalem illorum conatum contempsimus, sed iterum normam Canonum secuti, ad Synodum vocavimus religiosissimum Episcopum Joannem, qui talia cum aliis contra suprà memoratos Episcopos ausus est designare. Neque enim reliqui ausi fuissent ad tantam usque progredi arrogantiam (cùm pauci sint, & criminibus obnoxii) nisi ex conscientia religiosissimi Joannis hanc induissent audaciam. Cùm itaque congregatis nobis oblatus esset libellus à sanctissimo, ac Deo dilectissimo Cyrillo Archiepiscopo, ac Deo dilectissimo Episcopo Memnone, memoratum Deo dilectissimum Joannem Episcopum convocavimus: ut vel nunc saltem querelam edicat, propter quàm in tantam exorbitarit contumeliam contra sanctæ Synodi primores prolatam. Hic verò semel, iterùm, ac tertiò vocatus, ut causam diceret, in sancta Synodo comparere detrectavit, nullam habens, quam assignaret, probabilem gestorum rationem: militibus verò, & armis circumsepta domo, neque eos, qui à sancta Synodo erant missi, sanctissimos Episcopos admisit, neque nos in sancta Synodo congregatos competenti dignatus est responso. Quapropter ubi cognovimus illum fugere causæ defensionem: quę illi temerè, ac vanè fuerant nugati, & præter omnem Canonum seriem contra Sanctissimum Archiepiscopum Cyrillum, & religiosissimum Coepiscopum Memnona scripserunt, prorsus irrita, & vana esse judicavimus. Judicium enim, quod nihil habet in se, quod Canonicum sit, & justum, nihil est, nisi convicium. Cùm itaque ad hunc modum tùm ipse, tùm quot secum habet, contra Canones, & inordinatè egerint, decrevimus eos extra omnem Ecclesiasticum ordinem ejectos tandiu, ut absurdam eorum temeritatem coer-

Causa separationis à Synodo Joan. Antiocheni, & aliorum. Vides hîc Cyrillum caput congregatorũ Episcoporum, id est totius Concilii, vocari. Erat enim Vicarius Cælestini Papæ.

al. erroris jam condemnati.

Judicium convicium.

coerceamus communione privare, donec in Synodo compareant, & de his, quæ protervè commiserunt, se purgent. Proinde hæc ad pietatem vestram scribentes, oramus, ne Synodum esse judicet conspirationem eorum, qui criminibus sunt obnoxii: cùm etiam olim in sancta, ac magna Synodo trecentorum, ac decem, & octo Patrum Nicææ congregatorum nonnulli à sancta illa, & Magna Synodo pœnas ab illa infligendas veriti, defecerint: nec illi tamen à beatæ memoriæ Constantino rege Concilii loco habiti, sed magis pœnas dare jussi sunt, propterea quòd deficientes sanctorum illorum Episcoporum consensui mala, sicut isti, conscientia præditi, repugnarant; est enim absurdum, quòd Synodo ducentorum, ac decem sanctorum Episcoporum, quibus etiam universa sanctorum Occidentalium Episcoporum, & per hos omnis quoque reliquorum totius orbis multitudo consensit, triginta tantùm numero repugnent, quorum jam alii depositi sunt, alii perversæ Cœlestii opinioni adhærent: alii anathematizati quoque sunt, tanquam cum Nestorio sentientes, sed potiùs jubeat, quæ à sancta œcumenica Synodo ad pietatis subsidium contra Nestorium, & impium illius scripta sunt dogma, suum habere robur, per pietatis vestræ nutum, & assensum confirmata.

LECTORI.

Quoniam in breviario Liberati, & etiam præcedentibus Synodalibus litteris mentio facta est libelli cujusdam, quem Cyrillus Alexandrinus, & Memnon Ephesius contra Orientales sanctæ Synodo Ephesinæ obtulerint, ne diligens lector hunc desideret, visum est illum hoc loco subjicere.

LIBELLUS SANCTO CONCILIO *Ephesino à sanctissimis Episcopis Cyrillo Alexandrino, & Memnone Ephesino oblatus.*

Pium decretum, & nos, & vestram sanctitatem in Ephesiorum Metropoli convenire jussit, ut & rectam Apostolicæ fidei determinationem communi sententia confirmemus, & hæresim à Nestorio recens inductam reprobemus. At sancta quidem nostra Synodus omnia rectè, & Canonicè instituens in sancta Metropolis hujus Ecclesia convenit, memoratumque Nestorium ad confessum venire, & rationem eorum reddere jussit, quæ cùm in expositionibus blasphemavit, tùm in Epistolis suis impia, & pestifera contra nostri omnium servatorem Christum locutus est. Quoniam autem ille tertiò vocatus, propterea quòd mala esset conscientia perculsus, accurrere non sustinuit, Ecclesiasticas secuta leges, depositioni eum subjecit, omnibus primùm exactè inquisitis, certoque comperto, quòd & hæreticus sit, & blasphemus. His ita gestis, & ad cognitionem pientissimorum, & semper victorum Imperatorum nostrorum deductis, serò, & ægrè tandem, & quandò ipsi libuit, Joannes Antiochenus Episcopus Ephesum venit, adducens secum, sicuti cognovimus, nonnullos cum Nestorio sentientes: quorum alii jam olim depositi sunt, alii verò nullas habent civitates, sed solo nomine sunt Episcopi. Hic velut molestè ferens, quod Christus glorificatur, & Nestorius depositionem est passus dignam eo, qui Christum blasphemavit, nescimus quomodò, & an prorsus verum sit, quod invulgatum est, universa Ecclesiastica lege conculcata, & omnibus Ecclesiasticis ordinibus contumelia affectis, impiam, & iniquam chartam concinnavit, arbitratus nos depositionis nomine percelli posse: contumeliaque nos afficit intoleranda, cùm sancta Synodus plusquam ducentos habens sanctos Episcopos Nestorium deposuerit. Cùm autem collegerit hæreticos, & suspectos numero circiter triginta, licèt neque per Ecclesiasticas leges, neque per regiam sanctionem potestatem habeat vel quemquam ex nobis judicare, vel omninò tale quid conari, præsertim contra majorem sedem, cùm etiam si licet illi judicare, Ecclesiasticos Canones sequi debeat, & admonere nos, contumelia affectos, & simul ad reliqua universa Synodo vestra ad reddendam rationem vocare, nihil horum pensitans, neque timorem animo concipiens, eadem hora, qua Ephesum, idque occultè, nemine sciente, est ingressus, quicquid nos confidenter egimus, ut Ecclesiasticas leges taceamus, jussione sua labefecit, & nos contumelia depositionis affecit, qui nihil hujus in hodiernum usque diem norunt. Etsi aliquam ad hanc rem habuisset occasionem, inconveniens tamen est Ecclesiasticas leges ad hunc modum calcare, aut temerè contra majores insurgere vel latenter ista facere, quę non committeret in aliquem vel extremum in Ecclesia gradum sortitum, & ipsius mancipium. Quoniam verò hic est cum iis, qui contumeliam hanc cum ipso perpetrarunt, necessariò scriptum hoc offerimus, adjurantes vos per coessentialem sanctam Trinitatem, ut ipsum Joannem, & quos habet actionis hujus socios, convocetis, ut in sanctam Synodum venientes, temeritatis suæ rationem reddant. Sumus enim ad hoc parati, ut ostendamus eum impio, & illegitimo ausu istam contra nos adornasse contumeliam.

RELATIO SANCTÆ SYNODI ad pientissimos Imperatores per diaconum Eutychen de Episcopis, ac Presbyteris, qui à Romano Episcopo missi fuerant, exhibita.

RELIGIOSISSIMIS, AC DEO dilectissimis Theodosio, & Valentiniano Victoribus, & triumphatoribus, semper Augustis, sancta Synodus per gratiam Dei, vestramque dominationem in Ephesiorum Metropoli congregata.

Deus ille omnium, Christi amantes Imperatores, qui curam vestram, ac diligentiam, quam pietati impenditis, gratam, & acceptam habet, etiam sanctorum Episcoporum, qui per Occidentem sunt, animos zelo ad vindicandum Christum contumelia affectum excitavit. Licèt enim, propterea quòd maximo sunt à nobis locorum intervallo dissiti, omnis illa sanctissimorum Episcoporum multitudo ad nos usque venire nequeat, suis tamen locis congregati, præsente etiam sanctissimo, ac Deo dilectissimo Cœlestino magnæ Romæ Episcopo, etiamnum nostram de fide sententiam magno consensu prædicarunt, & eos, qui extra hanc diversa sentiunt, prorsus alienos esse à sorte, & gradu Sacerdotii decreverunt. Hæc quidem, & antea, priusquam sanctissima Synodus congregaretur, sanctissimus Cœlestinus magnæ Romæ Episcopus litteris suis significavit, injungens sanctissimo, ac dilectissimo Cyrillo magnæ civitatis Alexandriæ Episcopo, ut vices suas in hac causa subiret: & nunc iterum aliis literis hæc sanctæ Synodo manifestavit, quam dominatio vestra Ephesi congregari præcepit, quas per sanctissimos Episcopos Arcadium, & Projectum, & Deo dilectissimum Philippum magnæ Romæ Presbyterum misit, qui & sanctissimi, ac Deo dilectissimi Cœlestini Episcopi vices hic subiit. Quoniam igitur viri isti præsentes hìc constituti, universæ Occidentalis Synodi sententiam huic nostræ Synodo per literas manifestarunt, deque fide, & pietate mentem nobis consonam ostenderunt; atque eadem nobiscum cùm per literas, tùm per ea, quæ in mandatis habent, quæ & scripto nobis obtulerunt, decreverunt: ideoque necessitas hoc exegit, ut & nos, quæ concordiæ nostræ erga ipsum competunt, faciamus, ad dominationem vestram ista retulimus, quò pietas vestra cognoscat judicium illud nostrum, quod nuper tulimus, communem esse, & unam totius orbis sententiam, quam zelus vester circa fidem, & pietatem cognitam, & manifestam fieri curavit.

Cyrillus Legatus Papæ.

ravit. Quoniam itaque causa hæc finem consecuta est, A cùm dominationi vestræ optatum, tùm Ecclesiis omnibus securissimum, & qui fidei suam adferat firmitudinem, pietatem vestram oramus, ut jam nos, alios paupertate obstructos, alios morbis detentos, alios senio gravatos, & peregrinationem hanc ampliùs ferre non valentes, ut & aliqui ex nobis Episcopi, & clerici jam sint mortui, ab hac cura, & peregrinatione liberet, ut, ista sedata sollicitudine, magnæ civitatis Ecclesiæ curam geramus. Supplicamus etiam, ut ad eos, qui singulis sunt locis, litteras communicatorias mittat, ne denuò alia suscitetur Ecclesiis molestia, aut perturbatio sanctissimis Episcopis in ipsorum regionibus oriatur: Etenim facta jam pietatis declaratione, & universo orbe consonam de illa sententiam ferente, paucis demptis, Nestorii amicitiam pietati præferentibus, gratiam hanc B haud immeritam petimus, dominationi vestræ supplicantes, ut nos à cura ista deinceps liberet, ut ordinationi futuri Episcopi incumbamus, & in fide jam, & pietate confirmata nos oblectemus, purasque, ac sinceras pro dominatione vestra preces omnium Domino Christo destinemus.

RELATIO SANCTÆ SYNODI ad Imperatores pro restituendis Cyrillo, & Memnone.

PIENTISSIMIS, AC CHRISTI amantissimis Theodosio, & Valentiniano, Victori- C bus, Triumphatoribus, semper Augustis, Sancta, & Oecumenica Synodus per gratiam Dei, & dominationis vestræ nutum Ephesi congregata,

Nestorius ... læos ...tatur.

NOn est quidem dominatio vestra passa rectam fidem quasi cuniculis quibusdam suffodi per Nestorii doctrinam, qui cum Judæis Christo Domino probro vertit, quas humanitas pro nostra salute passiones sustinuit: sed detestata vestra pietas, quæ hujusmodi contra Christum dicebantur, ex universo propè orbe, qui sub sole est, ad Ephesiorum nos metropolim congregari præcepit, ad hoc, ut Patrum, & Apostolorum dogmata consolidarentur. Ob eam itaque causam congregati, communi judicio fidem à sanctis trecentis decem, & octo Patribus, D olim Nicææ sub beatæ memoriæ Constantino congregatis, expositàm corroboravimus; Nestoriumque artificiosis, ac peregrinis sophismatibus fidem hanc novandis adulterasse, ac pietatis sententiam labefactasse deprehensum, à Sacerdotali gradu deposuimus, & doctrinam illius, veluti pestem quandam Ecclesias depascentem, coercere sategimus. Verùm, quoniam quosdam, etiam ex Episcopis, relapsos, & quæ Nestorii sunt sentientes, inque illius blasphemiam abreptos invenimus: quotquot cum eo sentiunt, à communione exclusimus, donec à corrupta illius doctrina discedentes, ad Catholicam, & Apostolicam fidem accedant, in qua cuncti jam ab initio fundati salvamur. Et nos quidem ista, ut, quæ per seductionem fuerant subinducta, corrigeremus, definivimus, E pœnitentiam illorum expectantes. Ipsi verò cùm paulo supra triginta sint numero, & nonnulli ex illis propter alia quoque crimina Canonibus sint obnoxii, religiosissimum Joannem Antiochenum Episcopum nacti (qui & ipse propterea, quòd admodum tardè advenit, reprehensibilis est) alii etiam de aliis hæresibus convicti, nonnulli quoque ex ipsis jam depositi, ad pœnitentiam non venerunt, sed ad patrocinandum Nestorio congregati, contra duces sanctæ, & œcumenicæ Synodi ausi sunt depositionem scribere, & velut ab universa Synodo decretam, ad vestram pietatem referre: quam acceptam pietas vestra formam esse jussit, ab ipsa Synodo factam arbitrata, & non contra Synodum ab illis, qui cum Nestorio sentiunt, seque de nobis propter depositionem Nestorii ulciscuntur, nullum crimen habentes, quod contra duces sanctæ Synodi proferre possint. Atque piis vestris auribus ausi sunt imponere, quasi illæ probaturæ sint factam ab ipsis contra sanctam Synodum depositionem, quam neque legitimè, neque canonicè, neque multi decreverunt. Quapropter sancta Synodus legitima, & Canonica actione, quæ ab ipsis, sicut contumeliosè, & non probabiliter judicata, evertit. Ob hanc causam universi ad pietatis vestræ dominationem confugimus, supplicantes, ut quæ contra Nestorium, & illi consentientes, sunt gesta, robur suum habeant, quæ verò ab illis, qui Nestorium vindicant, eo quòd cum illo sentiunt, contra Synodi nostræ duces illegitimè facta sunt, inefficacia, & irrita maneant, ut neque convenienter, neque canonicè, sed contra eos, qui de nullo sunt delicto convicti, sola ulciscendi libidine ab illis sunt gesta, qui contra sanctam Synodum cum Nestorio sentiunt. Si namque conveniens est sanctæ Synodi contra Nestorium sententia, & hanc damnatio vestra probavit, ut quæ denudatam Nestorii impietatem publicarit, consentaneum utique esse consideret vestra dominatio, ut quæ contra sanctam Synodum ab illis, qui cum Nestorio sentiunt, sunt facta, inefficacia prorsus, & irrita maneant, cùm ex nulla causa aliquam habeant rationem, sed ex solo ultionis affectu propter ea sint orta, quæ sancta Synodus contra Nestorium decrevit. Supplicamus itaque vestræ majestati, ut nos deinceps ab hac tribulatione absolvat, ac duces sanctæ Synodi Deo dilectissimos Episcopos Cyrillum Alexandrinum, & Memnona Ephesinum restitui jubeat. Est enim rationi consonum, ut, vindicata jam pietate, & sedatis, qui illam labefactarant, hi, qui unà nobiscum pro fide decertarunt, honore potiantur, & non cum illis, qui de iniquis blasphemiis contra Christum sparsis convicti sunt, condemnentur.

Seductus Imperator.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Episcopos, Presbyteros, & Diaconos Constantinopolitanos.

SANCTA SYNODUS PER GRATIAM Dei, & sanctionem pientissimorum Imperatorum Ephesi congregata, dilectissimis, ac desideratissimis fratribus, & comministris Constantinopoli agentibus, religiosissimis etiam civitatis ipsius Episcopis, & Diaconis.

QUi in tanta negotiorum tempestate constituti sumus, ac multo undique bello petimur, & nullo tamen interea pacto ad placidum, & serenum pientissimorum Imperatorum aspectum admittimur, unde solùm spes erat, ut ab iis molestiis liberaremur, quam aliam possumus consolationem excogitare, quam ut quæ nobis accidunt, apud nostra ipsorum membra inter nos deploremus? Vos autem membra estis sanctæ, & œcumenicæ Synodi, qui indesinentem pro pietate zelum hactenus ostendistis. Sciat itaque pietas vestra, non ampliùs Ephesum nos, sed custodiam inhabitare, neque illa per trimestre jam tempus inclusos, neque per mare, neque per terras tutè, ac securè ad pium exercitum, vel in aliquem alium locum quemquam amandare permitti. Etenim jam sæpiùs accidit, ut quæ à nobis sunt missa, haud sine mille periculis reddi potuerint: ut latores illorum, quò servarentur, in alias, atque alias sese formas coacti sint mutare. Quòd autem ita custodimur, hinc est, quòd omnia mendaciter ad pientissimum Imperatorem contra nos deferuntur. Nam alii, sicut acceperunt, quòd seditiones moverimus, ita pias Imperatorum aures instruxerunt: alii verò ausi sunt ad illos referre, quod sancta, & œcumenica Synodus per omnia Deo dilectissimum, & sanctissimum Cyrillum Archiepiscopum Alexandrinum, & sanctissimum, ac Deo dilectissimum Coepi-

piscopum nostrum Memnona deposuerit: alii etiam hoc forsan ausi sunt adjicere, quod placuerit nobis cum defectionis conciliabulo amicum inire colloquium, cujus dux sit Joannes Antiochenus: atque ob eam causam, ne hoc publicetur, plurimum ita custodiamur, & magnum hoc bellum contra nos oriatur. Cùm itaque simus omni destituti auxilio, diligenter ad vestram pietatem scripsimus, scientes vos adhuc germanorum sanctæ, & œcumenicæ Synodi filiorum retinere locum, nec ullo pacto sustinere, ut Orthodoxam fidem prodatis. Cum vehementi supplicatione, & lacrymis, simulque cum his litteris coram pientissimo, & Christi studioso Imperatore procedentes, instruite illum de omnibus, quæ contra nos geruntur, nos enim non condemnavimus memoratos sanctissimos, ac Deo dilectissimos Episcopos Cyrillum, & Memnona, sed hos magna commendatione, coronisque dignos judicamus, qui soli, ac primi plusquam reliqui omnes zelo Dei moti, & quanquam impiissimum Nestorium impietatis prædicatorem exscindere, & Ecclesias ab hoc scelere repurgare conati sunt, & ne nunc quidem à memoratorum sanctissimorum Episcoporum communione separare sustinemus, imò cum illis etiam in exilium deportari, magni lucri loco ducimus. Certum autem nobis est, conciliabulum illud defectionis ad communionem non admittere, sed simul omnium vocibus in Ecclesia Joannem Antiochenum, & qui cum illo sunt, anathemate percussimus: primùm ob id, quod prædicatorem impietatis Nestorium nobiscum deponere detrectarunt, sed & sermones cum illo miscere nullo modo cessarunt. Deinde, quod mox post iniquissimum, & à Canonibus alienum contumeliæ, & calumniæ contra sanctissimos memoratos Episcopos conatum, piis Christi amantium Imperatorum auribus ausi sunt imponere. Et præterea quoque, quòd cum Nestorio sentire non cessant. Ob hasce causas semel illos ab Ecclesiastica communione amputavimus: & omnem illis Sacerdotii efficaciam detraximus, decrevimusque potiùs Ecclesiis (quod absit) privari, quàm cùm istis amplius ad communionem redire, præsertim nisi omnia sua delicta, de quibus suprà meminimus, corrigant. Notum autem hoc facimus vestræ pietati, ut & ipsi eodē istos loco habeatis. Hæc itaque observate, & pientissimum, ac Deo dilectissimum Imperatorem instruite, pro universa Synodo precantes, ut restituantur nobis, qui nullo modo sunt à Canonibus condemnati, sanctissimi videlicet, ac Deo dilectissimi Episcopi Cyrillus, & Memnon, & ut nostri misereatur, placidoque vultu à lata nos sententia revocet: & si digni sumus, qui pientissimi, & Christi amantis Imperatoris faciem videamus, hoc nobis permittat. Si verò indigni judicati sumus, quibus hoc permittatur, vel hoc saltem largiatur, ut ad Ecclesias nostras revertamur, ne hìc universi alii morbis, alii mœstitia consumpti pereamus. Cæterum, ne tumultus in subscribendo fieret, qui multus oriri poterat, sufficit præsidentium subscriptio.

EPISTOLA SANCTÆ SYNODI Ephesinæ ad Cœlestinum Archiepiscopum Romanum, quæ Ephesi sunt in magna Synodo gesta, continens,

SANCTISSIMO, ET PIENTISSIMO comministro Cœlestino, sancta Synodus per gratiam Dei Ephesi congregata.

Sanctitatis quidem tuæ circa pietatem zelum, & curam illam de recta fide, nostri omnium servatori gratam, & placitam, cum omni admiratione meritò suspicimus. Est enim hoc vobis ita magnis viris, in consueto, ut in omnibus celebres sitis, & studio vestro Ecclesiarum fulcra constituatis. Quoniam verò necessitas postulavit, ut quæ consecuta sunt in hac sancta Synodo, omnia ad sanctitatis tuæ cognitionem referantur, necessariò scribimus, quòd secundum voluntatem servatoris nostri omnium, ut sanctionem pientissimorum, ac Christi amantium Imperatorum, in Ephesiorum metropoli ex multis, & variis provinciis plusquam ducenti numero Episcopi congregati sumus, idque ad diem sanctæ Pentecostes, quem piæ Christi amantium Imperatorum sanctiones, quibus convocati sumus, terminum conveniendi sanctæ Synodo præfixerunt. Cùm autem universi convenissemus propter Imperatorum denunciationes, ac comminationes, quòd si quis non occurreret, malæ conscientiæ reus esset, & inexcusabilis coram Deo, & hominibus, desiderabatur religiosissimus Joannes Antiochenus Episcopus, non quòd simplici animo, aut per locorum intervallum in itinere impeditus tardiùs veniret, sed quòd propositum, & consilium Deo adversum animo occuleret: quod paulò post, ubi Ephesum venit, manifestum fecit. Distulimus igitur consessum sexdecim integras dies post præscriptum sanctæ Pentecostes terminum, etiamsi multi Episcopi, & clerici partim morbis affligerentur, partim sumptibus premerentur, nonnulli etiam ex hac vita migrassent, essetque (ut & sanctitas tua videt) nihil aliud, quàm contumelia adversus sanctam Synodum, quod fiebat, tanta videlicet dilatione perversè utebatur. Quamquam enim, qui è longinquioribus sunt regionibus, ipsum prævenissent, tamen post sextum decimum diem accurrerunt ex illis, qui cum eo sunt Episcopi, Metropolitani duo, Alexander Apamiæ, & alter Alexander Hierapolitanus. Hi cùm adventus religiosissimi Episcopi Joannis tarditate dicebant non semel, sed sæpenumerò ad hunc modum. Præcepit nobis, ut pietati vestræ significemus, quòd si ipsum adhuc ampliùs tardare contigerit, ne Synodum differatis, sed, quæ facienda sunt, faciatis. Cùm hæc nobis significata essent, & jam cùm ex adventus ipsius tarditate, tùm ex his, quę significaverat, manifestum esset, quòd consessum detractaret, sive id Nestorii amicitiæ largitus, sive propterea, quòd is Ecclesiæ ipsius clericus fuit, vel quòd quorundam pro ipso obsecrationibus cesserit, convenit sancta Synodus in magna Ephesiorum Ecclesia, quæ Mariana vocatur. Quoniam verò cùm universi prompto animo convenissent, solus in eo consessu desiderabatur Nestorius; admonuit eum sancta Synodus Canonicè per Episcopos quosdam primò, secundò, ac tertiò. Ipse verò domo, in qua erat, militibus circumsepta, contumax contra Ecclesiasticas sanctiones factus est, nec sustinuit sese manifestò declarare, aut de impiis suis blasphemiis rationem reddere. Sub ista lectæ sunt litteræ ad ipsum à sanctissimo, ac Deo dilectissimo Alexandrinæ Ecclesiæ Archiepiscopo Cyrillo scriptæ, quas sancta Synodus, tanquam rectè, & inculpatè scriptas, approbavit, ut quæ nullo pacto à divinis scripturis, aut traditione, & expositione fidei olim in magna Synodo à sanctis Patribus Nicææ congregatis facta discrepant, quemadmodum & sanctitas tua illas rectè suo testimonio approbavit. Deinde lecta etiam epistola Nestorii ad ipsum memoratum sanctissimum, ac Deo dilectissimum fratrem, ac comministrum nostrū Cyrillum scripta, judicavit sancta Synodus omninò ab Euangelica, & Apostolica fide aliena esse, & maximam, & exoticam blasphemiam sapere, quæ in ea sunt, dogmata. Subinde consimiliter & impiis illius exegesibus lectis, & præterea quoque à sanctitate tua ad illum scripta, per quam justè est condemnatus, tanquam qui blasphema scripsit, & impias voces exegesibus suis inseruit, justa contra illum lata est depositionis sententia, præsertim quòd tantum abfuit, ut de blasphemiis suis pœnitentiam ageret, aut resipisceret, cùm adhuc Constantinopolitanam haberet Ecclesiam, ut etiam Ephesi constitutus ad quosdam sanctos metropolitanos Episcopos, viros haud ignobiles, sed claros, ac pientissimos, differens, ausus sit dicere: Bimestrem ego, ac trimestrem Deum non confiteor. Et his etiam alia pejora dixit. Postquam igitur impiam, ac scelestissimam hæresim, nostram religionem evertentem, & universam mysterii dispensationem ex ipsis fundamentis evellentem, demoliti simus, sicut jam diximus, non potuit finiri, quo-

Necessitas reddendi rationem Papæ.

Ep. Cyrilli probata Synodo.

quominùs (ficut apparet) dilectionis erga Christum perfectionem habentes, & pro Domino zelantes, multis in rebus tentaremur. Sperabamus enim futurum, ut religiosissimus Joannes Antiochenus diligentiam, ac pietatem Synodi laudaret, & forsan etiam quereretur, quòd tardiùs depositionem Nestorii aggressi essemus. Verùm omninò in contrarium, contra quam sperabamus, degeneravit. Inventus enim est inimicus, & maximus, cùm sanctæ Synodi, tùm rectæ Ecclesiarum fidei hostis, sicuti res ipsæ declararunt. Nam simul atque Ephesum ingressus est, antequam pulverem ex itinere contractum abluisset, nondum deposito pallio, collectis quibusdam, qui unà cum Nestorio defecerunt, & blasphema contra suum ipsorum caput loquuntur, & gloriæ Christi tantum non illudunt, quòd sibi ipsi veluti collegium circiter triginta hominum nomen Episcopatuum habentium collegit, quorum alii sæpe numero gravibus de causis à Metropolitanis suis sunt depositi. (Sunt autem cum illis etiam Pelagiani, & Cœlestiani, & ex illis quidam, qui ex Thessalia sunt ejecti) his inquam collectis, rem ausus est impiam, qualem nemo ante illum unquam est ausus. Seorsum enim chartam composuit, & nomine depositionis contumeliam contra sanctissimum, ac Deo dilectissimum Cyrillum Alexandrinorum Episcopum, & pientissimum fratrem nostrum, & Coepiscopum Ephesiorum Memnona exacuit, nemine nostrum sciente, imò ne ipsis quidem, qui contumeliam hanc sunt passi, de eo, quod factum erat, aut quamnam ob causam hoc ausi sint, instructis. Verum perinde atque si super istis non succenseat Deus, nec sint Ecclesiastici Canones, nec futurum sit, ut propter hanc audaciam periclitentur, excommunicationis nomine universæ Synodo contumeliam intulerunt, idque publicæ chartæ insertum, & theatri parietibus affixum, legere volentibus proposuerunt, ut suam ipsorum impietatem publico spectaculo prostituerent. Nec hactenus tantum progressa est ipsorum audacia, sed ausi sunt, quasi Canonicum quiddam constituissent, ista ad aures quoque Deo dilectissimorum, ac Christi amantium Imperatorum deferre. His gestis, sanctissimus, ac Deo dilectissimus Cyrillus Alexandrinus Episcopus, & pientissimus Memnon Ephesiorum Episcopus, compositum libellum obtulerunt, quo religiosissimum Antiochenorum Episcopum Joannem, & eos, qui cum eo hoc fecerant, accusarunt, adjurantes nos Sanctam Synodum, ut ipsum Joannem, & alios, qui cum eo sunt, Canonicè requireremus, ut rationem eorum redderent, quæ temerè sunt ausi: & si quam accusationem haberent, si possent, edicerent, ac convincerent. In charta siquidem depositionis, imò magis contumeliæ, prætextus loco ad hunc modum scripserant: *Quoniam Apollinaristæ sunt, & Arriani, & Eunomiani, ob eam causam à nobis sunt depositi.* Cùm itaque isti, qui hanc ab illis passi sunt contumeliam, urgerent, rursus necessitate adacti, in magna Ecclesia facto consessu Episcoporum, quorum numerus plures quàm ducentos habet, semel, iterum, ac tertiò ipsum Joannem, & qui cum eo sunt, ad Concilium vocavimus, ut convincerent eos, quos contumelia affecerant, rationemque, & causas dicerent, ob quas depositionis chartam conscripsissent. Verùm ille venire noluit: id, quod facere debuisset, si quidem memoratos sanctos viros hæreticos esse convincere potuisset. Debuisset sanè accurrere, & crimen si quod verum, ac certum habuisset, cujus gratia temerariam contra illos sententiam tulit, ostendere, ac declarare. Verùm prava impeditus conscientia non accurrit. Subdolus autem illius conatus hic erat. Putabat futurum, ut si absurda ista, & illegitima contumelia destrueretur, simul etiam justa illa sanctæ Synodi sententia contra hæreticum Nestorium everteretur. Indignitate itaque rei moti, volebamus quidem contra ipsum, & reliquos proferre sententiam illi parem, quam iniquè contra eos tulit, qui nulla in re sunt condemnati. Verùm ut illius temeritatem animi lenitate vinceremus, etiam si illam justissimè, ac legitimè passus esset, reservavimus etiam pietatis tuæ judicio, ita tamen, ut interea communionis eos reddiderimus expertes, omnique Sacerdotali potestate privaverimus, ne suis quenquam lædere possint sententiis. Quomodò enim necessarium non fuit, illis qui tanta cum feritate, & sævitia, & contra Canones res adeò pervicaces, & atroces aggredi consueverunt, etiam invitis nocendi potestatem adimere? fratribus itaque nostris, & comministris Cyrillo Episcopis, & Memnoni, qui contumeliam hanc ab illis sunt passi, communicamus omnes: & post illorum quoque temeritatem sacro cum ipsis * Ministerio sumus usi, & utimur universi, synaxes unà celebrantes, illusionesque illorum scripto abrogantes, & prorsus irritas, ac infirmas esse decernentes. Erant enim nihil aliud, quàm contumelia. Etenim viri numero triginta, quorum alii hæreseos macula sunt notati, alii extorres, & rejecti, quam Synodi faciem, aut quid roboris haberent contra Synodum ex universo, quæ sub cœlo est, orbe collectam? fuerunt enim in consessu nostro etiam illi, qui à sanctitate tua sunt missi pientissimi Episcopi Arcadius, & Projectus: & cum illis religiosis. Presbyter Philippus, qui vicem, ac præsentiam tuam nobis consessu suo exhibuerunt, & Apostolicæ sedis locum adimplerunt. Competenter itaque super istis sanctitas tua succenseat. Si namque facultas illis datur, qui hoc cupiunt, majores sedes contumelia afficiendi, & contra quos nihil habent potestatis, adeò iniquè irregulares proferendi sententias, imò magis contumelias, idque contra eos, qui tanta pro pietate sustinuere certamina, per quæ jam pietas accedentibus sanctitatis tuæ precibus resplenduit, in extremam confusionem res Ecclesiasticæ delabentur. Si verò competenti modo, qui talia sunt ausi, refrænati fuerint, sedabitur omnis tumultus, & conveniens Canonum reverentia apud universos servabitur. Cæterum ubi lecti sunt in sancta Synodo commentarii de depositione impiorum Pelagianorum, Cœlestii, Pelagii, Juliani, Persidii, Flori, Marcellini, Orontii, & reliquorum eadem cum istis sentientium, judicavimus, & nos solida, & firma permanere debere, quæ à pietate tua sunt decreta: sumusque omnes ejusdem sententiæ. Ad exactam autem omnium actorum cognitionem, in Domino dilecte, & desideratissime, commentarios misimus, & Synodi subscriptiones. Valere te, & nostri memorem esse optamus.

Mysterio. *Legati Papæ.* *Pelagius damnatus.*

Plura acta sunt, & decreta à Cœlestino contra Pelagianos, quæ merito quis desideraret. Inter illa reponi potest celebris Epistola ipsius ad Episcopos Galliæ, quæ incipit, Apostolici verba præcepti vult. *Qamvis hanc lectam fuisse in hac Synodo non arbitremur.*

EXEMPLAR EPISTOLÆ SANCTÆ Synodi in Epheso ad Synodum Pamphyliæ de Eustachio.

SAncta Synodus, quæ gratia Dei, & nutu pientissimorum Regum in Ephesο congregata, Sanctæ Synodo in Pamphylia dilectis fratribus in Domino salutem. Cum consilio omnia fac, dicit divinitùs inspirata Scriptura. Maximè autem oportet eos, qui Sacerdotium nacti sunt, cum omni diligentia in omnibus, quæ operanda sunt, agere. Sic enim firmare potuerunt res suas. Et sicut rebus secundis contingit, ut oratio multum valeat, sed quandò acerba, & intolerabilis tristitia mentem ita inumbrat, & valdè conturbat, ut à consequutione eorum, quibus indiget, privetur, & si quid utile videat, persuadeat esse offensurum. Tale quiddam passum esse pientissimum, & Dei amantissimum Episcopum Eustachium. Nam ordinatus quidem est, & testimonium habet Canonicè, ubi autem à quibusdam turbatus est, & in sollicitudines inexpectatas

Prov. 13. *Subaudi contigit.*

ætatas incidit: & cùm præ multo ocio pondus curarum A sibi impendentium ferre non esset assuetus, nec valeret convitia insidiantium repellere, cessionis suæ, nescimus, quomodò obtulit libellum. Oportebat enim semel concreditam Sacerdotalem curam cum tanto spirituali robore geri, ut labores, & sudorem sponte ferat. Quoniam autem pusillanimem se declaravit, hoc ex inconsiderantia rei magis, quàm ignavia, vel torpore passus, ordinavit necessariò nostra pietas pientissimum, & Dei amantissimum fratrem nostrum, & Coepiscopum Theodotum, qui Ecclesias curet. Indignum enim est viduas esse, & absque præceptore manere Salvatoris greges. Quoniam autem Eustachius accessit plorans, non de civitate, neque de Ecclesia contendens contra prædictum pientissimum Episcopum Theodotum, petens jam Episcopatus honorem, & nomen: condoluimus omnes Presbytero. Et communes esse arbitrati B ejus lachrymas, festinavimus, ut addisceremus, num legitimam dispositionem pertulisset memoratus, hoc est, à quibus obtrectatoribus, & de quibus absurdis rebus redargutus esset: didicimus autem nihil tale, sed magis evenisse illi pro crimine ipsam cessionem. Unde neque vestram pietatem reprehendimus, quæ ordinavit in locum ejus memoratum pientissimum Episcopum Theodotum. Quoniam autem non valdè contendendum est cum viro ob amorem ocii ejus, sed miserandum potiùs seni extra natalem civitatem, & patrias conversationes longè dissito, justum esse decrevimus, ut absq; omni contradictione habeat Episcopi nomen, & honorem, ac communionem, sic quidem, ut neque ipse ordinet, neque in Ecclesiam propria authoritate ordinaturus veniat, nisi fortè coassumatur, sive admoneri C contingat à fratre, & Episcopo secundum affectionem, & charitatem in Christo. Quòd si meliùs quiddam de ipso consulueritis vel nunc in posterum, placebit & hoc sanctæ Synodo.

Fortitudo Sacerdotibus competit.

Patrum pietas erga ineptum senem.

LITERÆ A SANCTA SYNODO Ephesina ad singularum Provinciarum, ac civitatum Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ac populos, de causa Orientalium Episcoporum missæ.

SANCTA, ET OECUMENICA SYNODUS Ephesi ex decreto pientissimorum Imperatorum congregata, singularum Provinciarum, ac civitatum Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & universo populo. D

CUm essemus Ephesi secundum pias Imperatorum literas congregati, defecerunt quidam à nobis numero paulo plus triginta, defectionis suæ ducem Joannem Antiochenum Episcopum habentes: quorum aliquot hæc sunt nomina. Primus ipse Joannes Antiochiæ Syriæ Episcopus. Deinde Joannes Damasci Episcopus, Alexander Apamiæ, & alii complures, inter quos & Theodoritus Cyri Episcopus, & reliqui: E qui nullam omninò facultatem habentes velut ex authoritate Sacerdotali cuiquam, qui sit Ecclesiasticæ communionis, vel nocere, vel prodesse, propterea quod quidam ex ipsis sunt depositi, cum primis Nestorii, & Cœlestii sententias sequi manifestè sunt ex eo deprehensi, quòd Nestorium nobiscum condemnare noluerunt: quos sancta Synodus communi decreto ab omni Ecclesiastica communione alienos esse statuit, & omnem Sacerdotii efficaciam illis ademit, per quam vel nocere, vel prodesse poterant.

TERTIA PARS.

Quædam controversia de Synodo Ephesina.

ETsi ex actis hujus Concilii, atque Epistolis ejus Synodalibus satis evidens sit præfuisse Cœlestinum Papam Romanum huic Concilio, ut tamen Meridiano Soli tenebras offundat Calvinus, ait, Cœlestinum aliquo artificio quæsivisse saltem nomen præsidentiæ, cùm rem habere non posset, & ideò Cyrillo, qui alioqui præfuturus erat, vices suas demandasse, ut saltem per illum præsidere videretur. Apage ista ingeniosa mendacia contra omnium Historicorum fidem, sine ullius antiqui Authoris testimonio. In qua pagina legit hoc Calvinus, aliquo artificio nomen præsidentiæ quæsivisse Cœlestinum? nullum artificium agnoscunt antiqui scriptores, rem narrant simpliciter, & rotundè, ut gesta est, & soli Calvino tàm antiqua narranti ex proprio cerebro fidem adhibebimus? rem ipsam negare non potest, cogitur fateri præsidem, ac principem Concilii fuisse per legatos summum Pontificem, sed id dolo, & arti Cœlestini attribuit, majori dolo, ac fraude procul dubio, imò mendacio, cùm pro authoritate sua in totam Ecclesiam egerit Summus Pontifex, nec quisquam ex omnibus Patribus illi contradixerit, ac ejus authoritatem in dubium revocaverit, ne quidem ipse Nestorius, sicut nec postea Eutyches in sequenti Concilio sub Legatis Pontificis Romani Leonis I. damnatus, quique ipse Eutyches cum à proprio Episcopo Alexandrino primum damnatus fuisset, ad Summum Pontificem Leonem appellavit: ut omnium antiquorum hæreticorum, maximè istorum duorum, qui infensiores fuerunt Christi hostes, iniquitatem superasse videatur Calvinus, ut omni authoritate spoliet Christi Vicarium in terris. Vide de his Bellarminum l. 1. de Conciliis cap. 19. Sed & Baronium in Martyrologio Januarii die 28. ubi Menologium græcum meminit Cœlestinum vices suas commisisse Cyrillo in Concilio Ephesino. Quin & Photius in Nomocanone, tit. 9. cap. 1. ait habuisse jus, & authoritatem Papæ, ut præsideret.

Præses Concilii Cœlestinus Papa.

Nec obest, quòd alii hæretici objiciunt Theodosium Juniorem hoc Concilium convocasse: fecit enim ex consensu Cœlestini, & cùm Nestorius, nec Cyrillo, nec Cœlestino parere vellet, meritò oportuit intervenire Imperatoris potestatem ad convocandos Episcopos. Quàm vero mens ejus longe fuerit à prætensione primatus, ac præsidentiæ in rebus Ecclesiasticis determinandis, satis ipse aperuit in illa Epistola, quam cum legato suo Candidiano ad Synodum misit. Ut alia prætoream, quæ luculenter explicat Stapleton in replica ad Horni flatum lib. 2. cap. 10. ac in falsitatis nota contra Ivellum retorta art. 4. Ubi hanc ipsam quæstionem discutiens, ad id, quod objiciebat Ivellus ex Socrate lib. 5. in proœmio, statum Ecclesiæ ab Imperatoribus pendere, & celeberrima consilia auxilio eorum in dies celebrari. Quis dubitat, inquit, quin Imperatores maximè auxilio fuerint Ecclesiæ? quis negare potest, quin status Ecclesiæ olim penderet multum ab Imperatoribus? nec dubium, quin & Concilia auxilio eorum, ac suasu celebrentur: Sed quid hoc ad rem? consilium, aut auxilium Imperatorum tunc Ecclesiæ præstitum an Summi Pontificis excludit authoritatem? an jurisdictionem illius minuit? certè Catholici Principes Carolus quintus, & Ferdinandus, Frater illius Concilio Tridentino auxilium, & consilium nuper præstiterunt, authoritatem autem Summi Pontificis excludere, aut ullo modo imminuere, ne per somnium quidem cogitabant. Itaq; cùm Theodosius nihil in materia fidei egerit nec per se, nec per præsides, sed tantùm circa externa Concilii, ut omnia in pace, & ordine con-

conservarentur, hinc nihil aliud ritè concluditur, nisi quòd potestas imperatorum tantùm versatur circa externam moderationem, & ordinem in modo procedendi. Circa ista præsunt Imperatores, eorumve legati, at circa definitiones fidei, & causarum Ecclesiasticarum, penes Summum Pontificem, ejusque legatos residet authoritas prima.

Sic Constantinus Magnus, quid non præstitit in primo Concilio generali, an propterea præses? Audiendus Theodoretus Eccles. hist. lib. I. cap. 12. *Hæc ille latino sermone, alio interpretante, locutus, loquendi copiam Synodi præsidibus fecit;* sed & audi ipsummet Constantinum ibidem cap. 19. in Epist. ad Nicomedienses. *Interfui*, inquit, *non alio sanè animo, quàm ut concordiam inter omnes constituerem.* Ubi præsidentia Imperatoris ab hæreticis toties jactata? Nec objici debent acta Imperatoris Theodosii adversus Cyrillum, cùm B illa ex errore acta sint, & in fine correcta, ut non sine durissima afflictione coronam mereretur majorem Cyrillus.

Longè verò difficilius est explicare cum perspicuitate, quidnam in hoc Concilio præcisè contra Nestorium definitum sit. Etsi enim constet, definitum fuisse, unam esse personam in Christo, non duas, cùm tamen discrimen naturæ, & personæ valdè sit obscurum, ac acriori paucorum intelligentiæ notum, sudarunt omnium Doctorum ingenia in explicatione tanti mysterii. Ex difficultate enim distinguendi naturam, seu essentiam ab hypostasi, seu personæ, natæ sunt hæreses omnium perniciosissimæ, tùm circa mysterium Trinitatis, tùm circa mysterium Incarnationis. Ac de hæresibus circa Trinitatem id testatur D. Gregorius Nissenus in tractatu ad Petrum fratrem suum de differentia C essentiæ, & hypostaseos, substantiæ, sive subsistentiæ, qui tractatus legitur & inter Epistolas Basilii Magni XLIII. ordine. Quoniam, inquit, complures & essentiæ Verbum, & Hypostaseon ex mysticis, & arcanis decretis, atque doctrinis non discernunt, sed nihil interesse putant, utrùm essentiam, an hypostasim quis dicat, quasi in utroque nomine una significatio sit: & ideò duplicis hæreseos in contrarium scissæ error circa significationem harum vocum principia, atque argumenta præbuit, cùm Sabellii quidem sectatores, propter communionem essentiæ Sanctam Trinitatem in unam hypostasim cogant, vice verò versa, qui contrario modo correpti sunt (Arrianos dico) propter differentiam hypostaseon, præscriptionem quoque essentiarum introduxerunt. De mysterio porrò In- D carnationis idem contigisse agnosci potest ex eo, quòd Nestorius agnoscens in Christo diversas naturas ex diversis proprietatibus, & actionibus Christi, nec distinguens personam à natura, cum diversitate naturarum simul admisit diversitatem personarum: Notat Albertus Magnus in 3. sent. dist. 51. art. 12. licèt ibi sumat Euthycem pro Nestorio, huic illius tribuens errorem, & econtra) cùm verò ejus error in hoc Concilio damnatus esset, nec liceret ampliùs de personæ unitate in Christo dubitare, cùm non distingueret Eutyches inter personam, & naturam, ex unitate personæ in Christo conclusit unitatem naturæ, contrario morbo Nestorii. Ideò autem distinctio harum rerum difficilè comprehenditur, quia est ferè Metaphysica, & ex antiquis aliqui non aliter videntur ista distinguere, E quàm quemadmodum species, & individuum distincta sunt, ut per essentiam, seu naturam intelligatur aliquid multis commune, per personam verò, seu hypostasim, id, quod dicimus individuum (mitto nunc discrimen notum Philosophis inter personam, seu hypostasim, ac suppositum) itaut persona sit quid singulare habens illam naturam communem. Ad quod accommodari potest vulgata definitio Boetii: *Persona est rationalis naturæ individua substantia.*

[Quid definitum in Concilio.]

Quia verò explicatio hæc non satisfacit omnium studio, perduravit controversia inter Theologos, quonam modo intelligendum est, quòd in Christo sit una A persona. Quam quæstionem hodie agitant Theologi maximè super duos articulos Divi Thom. 3. part. summæ quæst. 2. primus est, in quo quærit, utrùm unio Verbi Incarnati facta sit in natura, cujus quæstionis sensus est, an divina, & humana naturæ ita unitæ fuerint in Christo, ut ex utraq. una sola natura resultaverit, quod aliis verbis disputabant Patres, an Christus non solùm ex duabus, sed etiam in duabus naturis subsistat. Hic enim S. Doctor non tàm quærit de termino, cui unita est humana natura, quàm de termino, qui ex unione resultaverit. Secundus articulus est, utrum unio Verbi Incarnati facta sit in persona. In qua quæstione idem est, ac si quæreret, an humana natura ita sit unita Verbo Dei, ut ex illa unione non resultaverit nova persona: sed humana natura personæ præexistenti copulata sit, quæ persona præexistens fuerit Incarnata: ita ut post id, una sola persona remanserit. Nestorius autem non unam personam remansisse post adunationem existimabat, sed distinctas fuisse personas Dei, & hominis, etsi scriptura de eadem persona loquatur tanquam de Deo, & homine simul Matth. 3. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui.* Ubi ille dicitur Filius Dei naturalis. Matth. 26. *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Joan. 1. *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Quo testimonio jugulatur error ejusdem Nestorii, siquidem Verbum fieri carnem, seu hominem, non fit conjungi per affectum cum homine. Quod æquè de Patre, ac de Spiritu sancto dici posset, amaverunt enim etiam hunc hominem, non sunt tamen facti caro, aut homo. Similiter & Christus propter hanc unitatem personæ dicere potuit Joan. 8. *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Si autem quæratur præcisè modus, quo id peractum est mysterium, in hoc est cardo difficultatis. Multi ex antiquis illud inscrutabile, & ineffabile dicebant, sicut etiam D. Aug. etsi ejus mens aliorum mentes prætervolasse videatur, in epist. ad Volusianum. *Si ratio quæritur, non erit mirabile, si exemplum poscitur, non erit singulare, demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse.* Quo pacto Gregorius Nazianzenus volebat sopiri disputationes de modo, quo Filius ab æterno à Patre esset genitus orat. 35. *Quomodò ergo genitus est, quærere perges? haud magna esset hæc generatio, si à te perfici posset, quippe qui ne tuam quidem noris, aut certè exigua quadam ex parte perceperis, &c. quomodò genitus est? idem enim indignabundus repeto, Dei generatio silentii honore decoretur ······ ne ipsis quidem Angelis, nedum tibi intelligere concesserim.* Idem porrò accidit in generatione temporali ejusdem Filii ex Matre, quod in æterna generatione ex Patre. Plures modum illius inexplicabilem dicebant, hoc uno contenti, quòd res ipsa esset. Quod dum omnium mentes non explet, alium modum rei explicare tentaverunt.

[D. Thomas]

Est autem communior dicendi modus, quòd Verbum Divinum uniendo suæ personæ, aut hypostasi, animam, & corpus Christi in ipso momento, in quo creata, aut facta erant, neque enim ante assumptionem erant, impedivit, ne esset aliquod singulare hominis, ut hominis: cùm enim unum dicatur indivisum in se, & divisum à quocumque alio, per illam assumptionem tali momento factam, illud complexum ex anima, & corpore nunquam unum fuit in se, & divisum ab aliis, ut pote Verbo Dei unitum, conjunctum, ac consecratum. Unde nunquam fuit aliquod unum singulare, aut suppositum, sicut fuisset, si nequaquam verbo unitum fuisset. Divisio enim, aut separatio à Verbo per accidens illi contulisset singularitatem, seu incommunicabilitatem, ut alii dicunt, sicque fuisset suppositum hominis, ut hominis. Et si dicatur, inquit Albertus in 3. distinct. 5. art. 12. Quòd divisio potiùs tollit, quàm affert singularitatem, & incommunicabilitatem. Dicendum, quòd per se aufert, & per accidens confert divisum esse unum, & ab alio divisum: & hæc est singularitas. Et hujus exemplum est in animalibus anulosi corporis, in quibus est similis complexio partium in toto

[Incarnatio quid sit.]

[Albertus]

toto corpore. In aliis enim est anima una sensibilis, ut dicit Philosophus, & si dividatur, erit anima in utraque parte per sensum, & motum, & utraque pars habebit singularem animam, & hoc partibus confert divisio per accidens. Hæc ibi. Sic igitur si istud complexum ex anima, & corpore, fuisset divisum, ac separatum à verbo, fuisset aliquod unum singulare, ac suppositum, seu persona humana, sicut Verbum est suppositum, ac persona divina: quia autem nunquam extitit non unitum personæ Verbi, ideò nunquam fuit persona hominis, & singulare aliquod hominis, sed in Christo unica fuit persona in duabus naturis. Atque hic est modus explicandi communior, qui cùm in se sit difficillimus intellectu, non omnium mentes illi acquiescebant, & cum magna contentione de eo disputatum fuit tunc temporis, sicut etiam cùm Eutyches dogma suum de unitate naturæ obtrudere conabatur. Ideòque in sequenti Concilio, quid ad hoc dilucidiùs explanandum contulerint aliqui ex veteribus, attingemus.

Augetur autem difficultas ex vulgari objectione, quòd Deus esset mutatus, cùm antea non esset homo, & postea factus fuerit homo. Ad quod respondetur, quòd, si Deus factus fuisset homo per receptionem humani esse in seipso, tanquam in subjecto, mutatus fuisset: at factus est homo per terminationem humanitatis, unde non mutatur. Persona enim divina sine mutatione potest humanitatem terminare. Habet enim duo terminativa, unum primarium, quod est natura divina, aliud minùs principale, quod est natura creata, à quo nihil recipit. Sicut scientia divina, quia sumit totam suam entitatem ab objecto suo primario, quod est essentia divina, non accrescit, nec mutatur ex eo, quòd etiam terminatur ad creaturas, nec est par ratio de Angelo, qui mutaretur terminando alienam naturam, quia Angelus perfici potest à termino secundario, & cùm sit ejusdem ordinis cum alia creatura, scilicet ordinis naturalis, sese mutuò afficere possent, non autem Deus, & creatura, porrò unio recipitur in sola humanitate. At hæc Scholastica, etsi vera, quantis obsita spinis, & paucis prævia? Diximus de his difficultatibus abundè satis in supplemento Theol. affectivæ p. 1. disp. 4. quæ est *de reparatione entis supernaturalis*, ac part. 2. *de bello scholastico*, ubi discrimina inter D. Thomam, & Scotum tractamus.

Sed nec verosimile est, Orientales hæreticos, cùm essent subtiles, & acutè philosopharentur, hæc tantùm dubia movisse, cùm pleraque sint alia circa unionem substantialem Verbi cum natura humana, in quibus enodandis vehementer insudant Theologi moderni, sicut etiam Patres antiqui, qui idcircò variis comparationibus hanc mirabilem unionem explicarunt, ut varias ejus proprietates aperirent, prout occurrentes difficultates exigere ab iis videbatur. Nam D. Athanasius in Symbolo comparat unioni animæ cum corpore, quia est substantialis, & humanitas vim, & efficaciam admirabilem recipiat à divinitate, sicut corpus ab anima. D. Augus. epist. 99. comparat unioni plurium accidentium in uno subjecto, quia unica est persona subsistens in duabus naturis. D. Damascenus lib. 3. fidei Orthodoxę cap. 11. comparat ferro candenti, quòd humanitas, tanquam ferrum, à divinitate illustretur, vimque agendi recipiat. Doctor Alensis p. 3. quæst. 7. membro 1. art. 1. comparat arbori alteri insitę, juxta illud Jacobi cap. 1. *Suscipe insitum Verbum*, quod diversæ naturæ simul junctæ sint, ut in insitione. Alii comparant conjunctioni Sacramentali matrimonii, unde parabola nuptiarum Matt. 22. & Marc. 9. quòd humanitas affectu juncta cum divinitate ab illa regatur, ditetur, ejusque insigniis præfulgeat, sicut Augusta Augusti titulis nobilitatur. Alii templo, juxta illud Joan. 2. *Solvite templum hoc*, quòd in humanitate divinitas singulariter colatur, & quòd sicut in templo continentur personæ, quæ Deum placare volunt, eique satisfacere: sic in humanitate Christi erat persona Verbi, quæ Deo pro hominibus satis-

A facere volebat, eumque propitium reddere. Quæ omnia produnt hujus mysterii secretum absconditum, quod tot similitudinum adminiculis indiget, ut vel tenuis ejus notitia comparetur. In hujusmodi autem difficilibus ad penetrandum mysteriis facilè schisma conflatur, & varias in partes scinduntur hominum mentes.

De nomine Deiparæ.

Sicut autem arduum fuit explicare modum unionis personæ Verbi cum natura humana, similiter plures laboraverunt in explicanda maternitate beatissimæ Virginis. Quomodò enim Mater Dei dici potuit, quæ nullam in Deum actionem habuit, per quam ipsum attingeret? Sed quemadmodum in generatione ordina-

B ria fœmina generat hominem, & est mater hominis, in quantum producit corpus, cui anima unitur, etsi ipsam animam, quæ spiritualis est, non attingat: eodem pacto, quia Virgo beata produxit illam carnem, cui unita est persona divina, Mater Dei jure meritò appellatur. Quòd verò D. Damascenus lib. 3. cap. 12. de fide Orthodoxa ait, *genitricem Christi nequaquam dicimus Beatam Virginem*; non negat tamen absolutè esse Matrem Christi, sed contra Nestorium, qui sub illo vocabulo voluit eam negare esse Matrem Dei. Cùm enim alii Matrem hominis, alii Matrem Dei dicendam prædicarent, ipse egregius conciliator adinvenit nomen Matris Christi. Unde subdit Damasc. *solius in contemptum honoratæ super omnem creaturam Dei genitricis vocem Christiparæ (& si ipse rescindatur cum*

C *impio Sathana) adinvenit*. Aliæ porrò difficultates circa illam maternitatem, ut quomodò virginitas eam non impedierit; utrùm passivè tantùm, an activè concurrerit, an in tempore, vel in momento, an fœcunditas ejus fuerit naturalis, an maternitas miraculosa, hæ, inquam, difficultates tractantur à Theologis Scholasticis, eximiè verò à Doctore Subtili Scoto in 3. sentent. dist. 4. satis nobis sit, locum indicasse, cùm ista discutere præsentis non sit instituti.

Cæterùm, qui Mariam Beatissimam Virginem verè, & propriè θεοτόκον, id est, Deiparam, seu Dei Matrem negaverint hæretici, in duplici differentia reperiuntur. Nam Valentiniani, qui corpus cœleste Christo tribuebant, & eum de cœlo lapsum, per Mariam, quasi per canalem, fluxisse asserebant, nec non Manichæi, qui

D corpus phantasticum ei affingebant, & si qui alii similia commenti, cùm per hoc assererent, Christum nihil de Maria traxisse substantiæ, consequenter eam Christi Matrem pernegabant. Alii verò Christi Matrem eam confessi quidem, sed Dei Matrem, ac θεοτόκον, id est, Deiparam negarunt, ut Photinus, & Nestorius, tametsi ex alio, atque alio fundamento. Photinus siquidem post Ebionitas, ideò Mariam Dei Matrem negavit, quia Christum non Deum, sed purum hominem esse credebat, qui tamen suis virtutibus eò profecisset tandem, ut Filius Dei cognominaretur. Nestorius verò eam Dei Matrem fateri noluit, quia personas dividebat in Christo, dicens alium esse, qui ab æterno genitus sit ex Deo Patre, ab illo homine, qui in tempore natus esset ex Virgine Matre, duos videlicet filios, alterum Dei Patris, alterum Virginis

E Matris, illum Deum, ac Dei Filium, hunc hominem, & hominis filium constituens. Sunt autem hæc duo capita Doctrinæ Nestorianæ ita inter se connexa, & cohærentia, ut altero admisso, aut negato, alterum etiam admitti, aut negari necesse sit, & uno destructo, alterum similiter destruatur, ut per se patet. Si enim Christus Mariæ Filius, verus Deus sit, utique Mariam ejus Matrem, θεοτόκον, Deiparam esse consequens est: & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, si Maria Deipara non est, nec utique Christus ejus Filius, Deus est. Qui ergo Deum ex Virgine natum negat, ex consequenti Mariam θεοτόκον, id est, Matrem Dei inficiatur, & è diverso.

Mar... Matrem esse D... negaru... plures ... retici.

No-

A Notandum deinde non cœpisse nomen istud tribui primum B. Virgini in Synodo Ephesina: Siquidem longe antea illud ipsi tributum nomen est, ut observat Vvastelius Carmelita vindiciarum Joan. Hierosol. l. 2. sect. 9. art. 2. à quo Joanne hoc nomen usurpatum observat contra Arrianos. Insuper notandum, quòd Patres dicentes, Beatam Virginem non esse dicendam Christiparam, sed Deiparam, non propterea, quòd eam non esse Christi Matrem non sentiant, ab ea voce abstinendum admonent, sed quia Nestorius sic eam Christiparam astruebat, ut Deiparam negaret, significans Christum ex ea natum, purum esse hominem, non Deum, atque hoc Christiparæ vocabulo introducto nomen Deiparæ è sermone, & usu fidelium penitus abolere, atque explodere nitebatur; idcirco Sapientissimi Patres ea tempestate Christiparæ nomen, ut ab hæreticis excogitatum, & usurpatum, meritoque

[Margin: Christipara nomen.]

B suspectum aversabantur. Sic Damascenus lib. 7. de fide orthodoxa cap. 12. Christiparam, inquit, nequaquam dicimus sanctam Virginem, quia ad renuendum vocabulum θεοτόκος, id est, Deipara, & Dei genitrix, scelestus, & odibilis, & cum Judæis sapiens Nestorius id adinvenit. Verùm posterioribus sæculis, extincta nimirum, & extirpata hæresi Nestoriana, & sublato erroris, ac perversæ intelligentiæ periculo, nihil vetat, quominus, ut nunc passim fit, & χριστοτόκον, fideles B. V. promiscuè, & θεοτόκον, id est, & Christi, & Dei Matrem appellent: quemadmodum ea ciborum genera, quibus tempore morbi abstinendum est, depulso morbo, impunè sumi ponunt.

[Margin: Damasc.]

C Postremo hic annotandum, hoc nomen θεοτόκος Deiparæ, seu Matris, ac genitricis Dei, omnium, quæ B. Virgini tribui ponunt, esse Nobilissimum, & Augustissimum, omnemque creaturæ excedens dignitatem. Quidquid enim præstantiæ, aut excellentiæ in aliis est ejusdem Sacratæ Virginis denominationibus, id quoque in hoc singulari nomine, Deipara, continetur: quam ob causam observat Beatus Thomas, non solere eam in Euangelio nominari, nisi cum cognominatione hujus Dignitatis, quòd sit Mater Jesu, Matth. 1. *Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus*: ibidem, *Mater Jesu Maria*, & cap. 2. *invenerunt puerum cum Maria Matre ejus*. Luc. 2. *unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Joan. 2. *& erat Mater Jesu ibi*, & cap. 19. *Stabant juxta crucem Jesu Mater ejus*, &: *cùm vidisset Jesus Matrem, dicit Matri suæ*. Eandem hujus dignitatis, & nomenclaturæ

[Margin: Dignitas Matris Dei.]

D prærogativam multis elogiis commendant, ac prædicant S. Patres, è quibus pauca dumtaxat hic subjiciam. Divus Augustinus lib. 3. de Symbolo ad Catechumenos: tanta est, inquit, Virginis dignitas, eo quòd Mater Dei sit, ut planè excedat non solùm omnium hominum dignitatem, verùm etiam Angelorum, cùm longe præstabilius, & excellentius sit esse Matrem Principis, quàm ministrum: tantò enim perfectior unaquæque res appellatur, quantò magis unitur, & conjungitur Deo, qui est summa perfectio. Sanctus Joannes Damascenus loco citato: jure, ait, optimo, & pro veritate Deiparam incontaminatam nominamus Mariam. Hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat: nam si Deipara est, quæ

[Margin: Aug.]

E genuit, revera Deus est, qui ex ipsa genitus est, revera etiam & homo: quomodò enim ex muliere genitus, natusque Deus est, ante sæcula hypostasim habens, nisi homo factus? & Divus Bernardinus Senensis serm. 52. *de salutatione Angelica*: à fidelibus salutatur B. Virgo, cùm dicitur, Mater Dei, tanta nempe laus est, quam ei tribuimus, cùm dicimus, Mater Dei, quòd nec in personis increatis reperiatur hæc incogitabilis dignitas, scilicet quòd habeat Dei Filium, nisi in una persona, quæ est Patris, & una persona humana, quæ est Matris. Insuper majus est hoc donum, quòd sit Mater Dei, quia hoc dependet ab illo, sicut ramus à radice: propterea ei potiùs dicimus Mater Dei, quàm Domina mundi, vel universi.

[Margin: Bernar.]

Ad hæc sanctus Thomas B. Virginem cum humanitate Christi sic comparat, ut utique tribuat quandam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus, cui proximè uniuntur. Humanitas Christi, inquit, ex hoc, quòd est unita Deo; & beatitudo creata, ex hoc, quòd est fruitio Dei; & B. Virgo ex hoc, quòd est Mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus: & ex hac parte non potest aliquid fieri melius eis, sicut non potest aliquid melius esse Deo, &c. Plura de hoc nomine Alardus Gazæus ad l. 2. Cassiani de Incarnatione; sed & ipse Cassianus in eisdem libris egregiè disputat contra Nestorium, ac ipsius diluit objectiones.

[Margin: D. Thom.]

De adoratione Christi, & ejus Sacerdotio.

PRæter unitatem personæ in Christo alia etiam in controversiam ibant contra Nestorium. Ab uno enim errore facile fit ad plures prolapsio propter cohærentiam Mysteriorum, & colligationem. Sicut enim duos filios admittebat, sic diversos cultus, illi esse tribuendos, itaut distinguerentur cultus, qui ipsi redderentur, quatenus erat persona verbi, & cultus, qui ipsi redderetur, quatenus erat persona hominis: contra quod anathematismo octavo decernitur, una adoratione Emmanuelem adorandum esse, cùm sit unica persona, cui cultus adhibetur in praxi secundum id, quod in ipsa nobilius est; non secundum id, quod ignobilius est, quia qui colit aliquem, ipsum respicit in ratione superioris, & excellentioris, & si aliquis sit Rex, & comes, non honoratur in praxi, ut comes, sed ut Rex. Ideoque Christus, & si sit Deus, & homo, adoratur, ut Deus, abstrahendo à conditione hominis, idcirco una est illius adoratio. Hic tamen locus, ait Espencæus *de ador. Euch. l. 3. cap.* 4. adeò lubricus est, ut Cyrillo Catholico non modò certamem fuerit cum hæretico Nestorio, sed cum Theodoreto quoque Cyrensi, scriptore alioqui Orthodoxo, sed qui hic suspicione non caruerit, cujusque pedes pene hic moti sunt. Itaque ultro, citroque multa sibi invicem respondebant circa hanc difficultatem; sed adeò cautè, ait idem Espencæus, ut vix eos internoscas. Quid porro tandem definiendum diximus in supplemento Theol. Affect. de Ente supernat. disp. 4. q. 5. §. 9.

[Margin: Adoratio Christi.] [Margin: Theodoretus.]

Dubium est etiam de opinione Nestorii circa Eucharistiam quid sentiret. Putarunt plures, eum sensisse carnem sine sanguine subesse panis speciei, & sanguinem sine carne Calici: ac proinde ab Ephesina Synodo decretam fuisse communionem publicam sub una specie, & sub utraque intermissam scripserunt magni viri, Cajetanus, D. Osius, Bartholomæus Latomus, Joannes, Hessel, & inter Ecclesiæ hostes Urbanus Regius ita rem habere confitetur in suis Locis communibus. Ambigitur, à quo ista didicerint. At forte antiqui scriptores ampliora acta Concilii habuerunt, quamvis & Epistola, *Cum Servator*, satis doceat à Nestorio negatam naturarum concomitantiam sub altera specie Eucharistiæ, & Cyrillus contra eum defendit aliquandò totum, & integrum Christum minima parte Eucharistiæ contineri. Hæc apud Sanctesium *de rebus Euchar. repetitione* 10. Qui ipsemet eadem repetitione censet in duobus errasse Nestorium, quæ damnantur in illa Epistola, quæ quasi medulla est totius Concilii. 1. Quod censeret sanguinem separatim poni à carne, quasi mors Christi iteraretur, quod fieret separando carnem à sanguine, ideò dicit Concilium, *incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem*, &c. 2. etiam carnem illam à divinitate distractam, quia unionem ejus substantialem cum verbo negabat. Ideò dicit Concilium carnem recipi, *ut vivificatricem, & propriam Verbi factam*. Quod non ita esset, nisi unita foret divinitati. Ideò Concilium duplicem concomitantiam definit, & sanguinis, & divinitatis cum carne, quod id non admitteret Nestorius.

[Margin: Nestorius an erraret circa Eucharistiam.]

Sed & impingebat Nestorius in Sacerdotium Christi,

Nestorii error circa Sacerdotium Christi.

sti, quod est res longè sublimissima in religione Christiana. Anathematismus decimus id satis prodit. Non enim eminentiam Summi Pontificatus, ac Sacerdotii Christi agnoscebat, sed ut communem Sacerdotem, qui non magis pro aliis, quàm pro se sacrificium obtulisset, cùm tamen peccato obnoxius non esset, sed Filius Dei, & primogenitus, qui titulo dignitatis personæ semetipsum obtulit secundum carnem in pretium redemptionis. Quæ res cùm eruditè tractata fuerit à Fabritio Pignatello in *Monte Propitiatorio*, non ingratum erit lectori, si ex ipsius libro Concilium naturæ ad rem magis insinuandam, adinventum, hic inseram: excursio hæc non ingrata erit piis, & eruditis Sacerdotibus. Et manifestè patebit ignorasse Nestorium (quod dolendum ipsi cum multis esse commune) quid esset Sacerdotium Christi.

De Sacerdotio Christi.

Concilium naturæ.

AD hanc gravissimam difficultatem superandum, consulendum meritò fuit primum illud, ac generale naturæ Concilium, cujus lex promulgata jam fuerat de colendo Deo, eo quòd creatura omnis debet Deo, non tantùm amorem, sed etiam honorem, tanquam supremo Domino, & Authori suo, à quo habet, & originem, & cætera omnia. Præses Concilii religio erat. Cùm autem religionem nomino, non statum nomino, sed virtutem omnibus Dei cultoribus communem, cujus officium est procurare debitum honorem, & gloriam Deo, & cujus exercitio, & professioni, status, qui dicitur religiosus, est peculiariter institutus.

Religio præses.

Præsidente igitur virtute Religionis, quæ juxta Tullii definitionem probatam ab Augustino lib. 83. qu. 9. 31. divinæ naturæ curam, ceremoniamque affert.

Quæsitum primo loco est, an via aliqua iniri possit, qua corporea hominum respublica satisfaceret legi latæ de honorando, & adorando Deo per internum animi cultum, & cordis adorationem, ut sicut Angelica respublica, non solùm habet affectum adorandi Deum, sed ipsam quoque veram adorationem, quatenus ipsum actum recognitionis divinæ majestatis, & propriæ inferioritatis offert in cultum Deo; ita etiam humana natura per similem dispositionem, & actuum ordinationem ad Deum, suam perficiat adorationem, ut enim rectè Suarez tom. 1. Relig. multò magis genuflectitur spiritualiter anima coram Deo per illam recognitionem ad hunc finem ordinatam ex affectu colendi Deum, quàm corporaliter genuflectitur per crurium plicationem, & demissionem usque ad terram. Sed quamvis sit verum, animam per internum cultum genuflecti magis, quàm corpus per externum; homo tamen, qui ex utroque componitur, sine dubio genuflectitur magis per utrumque, quare optimè dixit contra hæreticos Bellarminus lib. 1. cap. 25. & si internus cultus nobilior externo sit, utrique tamen præstare internum cum externo conjunctum, sive internum cultum cum externa illius protestatione.

Cultus internus, & externus major est.

Itaque summus cultus, de quo agimus, non potest esse merè internus, sed mixtus ex utroque, idque triplici ratione; & quia humanus; & quia publicus; & quia summus. Quia humanus, cùm enim cultus, & honor exhiberi debeat modo ipsi honoranti, & colenti accommodato; est enim honor in honorante, sequitur, ut sicut homo, qui honorat, est compositus, ita ejus humana operatio; unde ex doctrina S. Thomæ rectè dicit P. Suar. lib. 1. de div. cultu cap. 1. eum modum colendi, & honorandi, tàm naturalem homini esse, ut vix possit modo sibi accommodato aliter Deum adorare, quia sicut intelligit spiritualia per sensibilia, & ad modum rerum corporalium, ita vix exprimit exteriorem reverentiam, & submissionem, nisi exhibendo aliqua sensibilia signa illius, per quæ, & suo affectui quodammodum satisfacit, & rursus per eadem in illo interiori affectu confirmatur, & crescit.

Rursus debet esse externus, quia publicus, ut enim

A docet S. Augustinus *contra Faustum*, lib. 19. cap. 11. communitas hominum non potest coalescere, & convenire in alio signorum genere, quàm sensibilium; ut est manifestum; nam interiora signa per se occulta, & ignota sunt hominibus, qui vident ea, quæ parent, nec intuentur cor: cultus autem publicus, qui videlicet nomine omnium fit, debet ex se, & ex natura sua notus esse omnibus, atque adeò interno tantùm actu perfici nullatenus potest. Adde, quod notavit Suarez in 3. p. q. 83. teneri hominem suam mentem, & animum erga Deum, non solùm Deo, & sibi, sed etiam aliis hominibus significare, propter quod non solùm fides, sed etiam confessio fidei est ad salutem necessaria, Rom. 10.

Denique cultus Deo ab homine debitus præsertim in functione solemni, & publica debet esse etiam externus, quia debet esse summus, & maximus, quo scilicet
B
major dari non possit. Constat autem cultu solo interno majorem esse cultum ipsum internum cum externo conjunctum, quemadmodum major censetur offensa, & ignominia, quæ non solùm actu interno, sed etiam externo perficitur: & sane cùm homo teneatur aliquando, non solùm anima, sed etiam corpore honorem reddere Deo, ex illo præsertim nomine, quòd à Deo non solum animam, sed etiam corpus accepit, profectò talis honor Deo præcipuè est, in solemnitate protestationis, quòd Deus omnium author est. Hæc autem protestatio facienda maximè esset; cùm hominum multitudo in unum reipublicæ corpus congregata sisteret se coram Domino Deo suo, sive per se, sive per ministrum authoritate publica deputatum.
C

Propter has rationes extra controversiam semper fuit apud Doctores, summum cultum, cujus naturam hic indagamus, esse testificationem quandam externam internæ existimationis, & affectus. Proptereà in definitione sacrificii, in quo communiter summam testificationem posuerunt omnes, expresè dicitur, quòd sit actio externa, quia ut rectè Bellarminus lib. 1. cap. 2. nomine sacrificii propriè omnes intellexerunt publicum, & manifestum honorem Deo exhibitum à communi, & publico ministro.

Controversia solùm est, quousque se extendere necessariò debeat summus iste cultus reddendus Deo; sive quid præstare necessariò debeat homo, qui communi authoritate residente, sive in republica, sive in principe illam continente eligitur, & deputatur ad talem cultum omnium nomine exhibendum.
D

Hoc nimirum disputatum, consultumque in primo illo naturæ Concilio est, ipsa præside Religione. Itaque visum aliquibus est ad hanc functionem ritè obeundam satis esse, si homo publicus, ex hominibus videlicet assumptus, & pro omnibus constitutus in protestationem divinæ majestatis, & humanæ infirmitatis, & inferioritatis solemni ritu prosterneret se ad terram usque, quo actu omnes homines per illum repræsentati cum tota creaturarum familia intelligerentur adorare, submitti, & subjici creatori, & Deo suo.

E
Et sanè negari non potest summam prostrationem externam aptam esse, ut assumatur in signum magnæ submissionis internæ. Videmus enim universale signum internæ inferioritatis positum apud omnes ferè gentes esse in externa minoritate, ita ut tantò magis quis censeatur esse in animo suo alio inferior, quantò coram illo fit minor. Inclinatio capitis ex affectu reverentiæ est signum alicujus inferioritatis, majoris est inclinatio pectoris; adhuc multò majoris, genuum incurvatio; neque alia ratio à sapientibus reddi potest, nisi quia in signum inferioritatis, seu minoritatis internæ assumpta ab omnibus est minoratio externa. Ut, si quæras, cur per genuum flexionem magna honoris sit significatio, respondendum sit, quia homo per genuum flexionem de ipsius proceritate, & majoritate multum tollit, seque ipso valdè fit brevior, & minor. Hinc

Cultus minor fitus.

Hinc mea quidem sententia Japones in notam reverentiæ denudant pedes calceo, ut nos pileo caput, quia nimirum, sicut nos supernè, ita illi infernè illa actione se minorant, & procul dubio ex hoc etiam affectu humilitatis, multi sancti viri nudis pedibus, & capite incedebant, ut sic etiam coram Deo minores ambularent.

Quia ergo per summam corporis ad terram usque prostrationem proceritas omnis, & majoritas tollitur, congruè omninò adhiberi potest in solemnem protestationem summæ inferioritatis nostræ, & divinæ celsitudinis, quam per dejectionem illam summam profiteamur.

At Religio, cujus proprium est, singularem Deo honorem, & illi soli debitum procurare. Non est, inquit, neque pro creata inferioritate, neque pro divina excellentia, & majestate satis ejusmodi propositum signum, tùm quia non continet honorem singularem soli Deo factum, tùm quia non est summum, & maximum; deferuntur quidem piè hujusmodi enumerati honores Deo, cui debetur omnis honor, & gloria: Verum, ut ait Augustinus lib. 10. de Civit. cap. 4. multa de cultu divino observata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, sive ex alia quacumque causa. Est quidem laudabiliter de Salomone scriptum libr. 3. reg. cap. 8. vers. 55. Surrexit de conspectu altaris Domini, utrumque enim genu in terram fixebat. Verum sine sacrilegio narratur quoque de quinquagenario illo tertio, qui, cùm venisset, curvavit genua contra Eliam, & precatus est eum. Piè quidem Sanctus David humi se, Deum oraturus prosternebat ex affectu nimirum humanæ humilitatis, quia, qui humi prostratus erat, non habet, quo descendat, & magis humilietur. At Abigail procidit coram David *super faciem suam, & adoravit super terram*, libr. 1. reg. 25. & Judith videns Holofernem sedentem in Conopeo, *adoravit eum, prosternens se super terram*, Judith 10. Non igitur est singularis, & proprius Dei cultus, qui aliquandò etiam hominibus fit communis: sed sicut est interior quidam cultus, quem soli Deo, nec beatis quidem cœlitibus exhibemus, cùm illum tanquam primum principium, & ultimum finem rerum omnium agnoscimus: sic etiam debet esse externum aliquod signum, quo singulariter protestemur, cultum istum internum soli Deo debitum; ut quemadmodùm internus iste actus est singularis Dei cultus, ita signum externum publicum, & solemne talis actus sit etiam singulare.

Quòd verò cultus, qui in totius corporis prostratione ponitur, non solùm non sit singularis, sed neque summus, & maximus, quod erat secundo loco affirmatum, argumento sint illi submissi animi conatus, quibus sancti viri ex affectu colendi Deum, non solùm secundum altitudinem, sed secundum omnes alias dimensiones contrahere, & quasi in punctum se redigere contendebant. Sic Elisæus lib. 4. reg. capit. 4. diminutus est usque ad parvitatem pueri, *incubuit super eum, posuitque os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus suas super manus ejus, & coarctavit se super eum*; utique ex vehementi affectu humilitatis, & subjectionis ante Deum, ut ex Sancto Augustino docet Sanctius, unde tàm potens ejus evasit oratio ad impetrandum: Nam quid de Elia Elisæi magistro dicam, qui non solùm conatus ex eodem affectu fuit, coarctare se ad parvitatem pueri, verum ulterius minoratus, conatus est ad illam se reducere parvitatem, & formam, quam habebat in utero matris suæ, & pronus in terram posuit faciem suam inter genua lib. 3. reg. cap. 18. iste est situs Embrionis, ait Aristoteles lib. 7. de historia animal. cap. 8. homo enim, ait ille, in semet conglobatus ita gestatur, ut faciem inter genua habeat. Habitus profectò hominis se humiliantis, & Deum solum magnum profiteri, & declarare cupientis!

Porrò affectus hic Sanctorum minorare se magis, ac magis satagentium, & quasi se ad nihilum redigere cupientium, indicat omninò non esse summum honorem illum præstitum, nec singularem, Deique proprium, in quo religiosus animus conquiescat, sed alium longe majorem esse possibilem, ad quem animus tendat; hic nimirum est hodie inquirendus. Itaque ratiocinemur hoc modo.

Omnis cultus externus consistit in aliquo genere dejectionis, & destructionis ordinatæ ad professionem alienæ excellentiæ; hoc declaratum superiùs est, & generali hominum consuetudine comprobatum. Ergo ille tantùm censendus est cultus externus, summus, & maximus, qui ad illum finem summam secum affert dejectionem, & destructionem; ergo donec persona publica omnium nomine in Dei honorem, & gloriam destruatur, nunquam respublica exhibebit summum, & maximum cultum externum Deo. Sed talis cultus est debitus Deo, cui omnis debitus est; ergo est omninò communibus omnium votis, atque opera procurandus.

Destructio victimæ necessaria.

Latet in hoc argumento magna controversia, & quæ plura ingenia ad illam agitandam excitabit; nam quòd in protestatione summa subjectionis ad Deum, & summo cultu externo, qui exhiberi possit, intercedere destructio debeat, ferè Doctores omnes concedunt ex illa præcipuè ratione, quam tangit Bellarminus libr. 1. cap. 2. quia summa, de qua loquimur, protestatio requirit, ut non solùm usus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia, & ideò non solùm usus, sed substantia consumatur. Ut sic reddatur testimonium exterius, non sola voce, quod parum est, sed magis ipso facto, quod is, qui colitur, verè est solus, & ille, qui colit eum, nihil est, & ad nihilum se redigit coram ipso, ut quantum se deprimit, & abjicit, tantùm ipsum exaltare, & glorificare videatur.

At hoc non nemo dissonum, & absurdum reputabit, quia omnes, quotquot in lege naturali, vel scripta legitimè significarunt, omnes summum Deo cultum publico nomine exhibuerunt, & tamen non seipsos, sed res ab ipsis oblatas ad Dei honorem destruxerunt: Simili ratione deputari posset, & authoritate publica aliquis eligi, tanquam totius humanæ naturæ Sacerdos, qui per destructionem alicujus rei extra seipsum ritu mistico factam debitum Deo honorem, & cultum deferret.

Sed divina Religio non videtur contenta ea protestatione, neque illam tanquam summam admittit, quia major proculdubio esset alia, qua respublica humana in aliquo suo ejusdem naturæ, & homogeneo capite constituto, moraliter in Dei honorem, & obsequium sese destrueret. Unde meritò non acquiescit in eo cultus genere, quo aliquis naturæ Sacerdos constitutus extraneam victimam in sacrificium offerret: ratio est, quia tota humana natura in unum veluti reipublicæ corpus congregata debet ipsa seipsam in sacrificium Deo, nec solùm, quæ sunt extra seipsam, ut docet Eusebius lib. 1. de demonstratione cap. 10. quare Theologi ex doctrina Eusebii, ajunt, sacrificium esse protestationem, qua homo profitetur se habere totum suum esse à Deo; & ideò dignum esse Deum, in cujus honorem, & cultum idem esse, & eadem vita destruatur: Ideò sacrificium reponitur in specie perfectissimæ oblationis, constat autem summam oblationem esse illam, qua quis non solùm sua, sed se, nec solùm se per servitutem, sed etiam per Martyrium offert Deo. Debet ergo humana respublica seipsam Deo in sacrificium; ergo ipsa modo accommodato solemni, ac publico ritui in Dei honorem destrui debet; sed non ipsa in se, & per se; ergo ipsa per publicum, & in publico, & legitimo homine, in quo tota contineatur, & sit; ergo talis publicus homo debet ipse per seipsum offerri Deo, & destrui in sacrificium. Hæc ultima consequentia nititur principio generalissimo, quod omne morale fundatur in aliquo Physico: quare ad veri-

Religio quanta requirit pro debito cultu.

verificandam moralem totius reipublicæ destructionem in honorem Dei, necessarium est, ut aliquis, in quo totum suum esse habet morale, physicè in Dei honorem destruatur, & quia corpus politicum, & mysticum totum suum esse morale habet in capite continente, ideò moralis destructio totius corporis politici, non nisi in sui capitis physica destructione fundari potest.

Christus Sacerdos, & victima,

Assumendus est ergo primò aliquis ex hominibus, & omnium caput, in quo omnes contineantur, constituendus, tùm, si ad exhibendum legitimè cultum debitum Deo acceptet officium, & munus Sacerdotis, acceptet etiam, necesse est, onus victimæ. Hæc enim duo in una, eademque capitis persona conjuncta sunt, ut idem corpus, quod est Sacerdos, sit victima propter indicatam rationem, quia cùm totum corpus debeat Deo sacrificari, & non in seipso, necesse est, ut sacrificetur in suo capite, atque adeò, ut caput sit simul offerens, & res oblata, quæ ad sacrificium consummandum necessariò est destruenda.

Sed cur non satis esset ad sacrificium generis humani, si ejus Sacerdos extraneam aliquam victimam assumeret, exempli gratia, aliquem arietem? vel si non extraneam, cur non satis esset, si ejusdem naturæ aliquem alium in Dei honorem, & cultum reliquorum omnium nomine offerret?

Non satis esset, quia ad fundandam absolutam, perfectamque denominationem, & veritatem moralem de sacrificatione generis humani in alio, requiritur continentia, qua enim ratione dicas hoc sacrificari in illo, si in illo non est? corpus autem totius humanæ reipublicæ non est, nisi in suo capite, in quo nobiliori, & perfectiori aliquo modo est, quàm in seipso.

Victima caput omnium,

Addo ad sacrificium generis humani, non solùm necessarium esse, ut victima habeat qualitatem capitis respectu omnium hominum, sed etiam respectu omnis creaturæ, ita ut in illa non solùm omnes homines, sed reliquæ quoque omnes creaturæ contineantur, idque non quia sacrificium generis humani, sed quia absolutè, & simpliciter sacrificium est. Unde sequitur nullum verum sacrificium posse consistere sine victima magna, quæ habeat qualitatem capitis respectu omnis creaturæ; & omne verum sacrificium eandem essentialiter victimam habere, cùm dari non possit, nisi unica victima, quæ qualitatem capitis habeat respectu omnis creaturæ.

Sed unde habes, victimam sacrificii cujuscumque habere hanc qualitatem capitis respectu omnis creaturæ? habeo ex formalissima ratione summæ protestationis, & cultus proprii sacrificii. Etenim per sacrificium profitemur, & protestamur, quòd Deus solus est, &, præter Deum, nihil est, quia Deus est, qui est. Cùm verò professio hæc, & protestatio non sit verbalis tantùm, & vocalis, sed realis; hinc est, ut ejus solemnitas necessariò in effectiva, & reali dejectione, destructione, & annihilatione omnis creaturæ perfici debeat: debet enim practicè significare, quid efficerent verba, si non essent tantùm enuntiativa, sed etiam operativa, ut verba consecrationis; sed non potest omnis creatura moraliter, quantum ad veram protestationem satis est, destrui in una, nisi in illa una contineatur; Ergo victima cujuscumque sacrificii necessariò debet habere qualitatem capitis respectu omnis creaturæ.

Plura hic tetigimus, quæ fortasse non sunt vulgò protrita, & quæ propterea uberiorem explicationem postulare videntur: nec pauca istis consentanea dedimus in nostro supplemento *Theologiæ Affectivæ* disput. 4. q. 5. §. 10. ex quibus manifestum est, Christum in ratione redemptoris debuisse infinita personæ dignitate pollere, ad condignam satisfactionem pro peccato: ut minimè Nestorius Mysterium redemptionis intellexisse visus sit. Sed est hæc petra scandali hæreticorum fere omnium in redemptionem impingere, in cujus fide viva justitia sita est.

Redemptio petra scandali hæreticis.

Quàm ergo parum fidei Catholicæ suffragantur, qui acta hujus Concilii recensent, ut Nestorium in

A integrum restituere velint, quod nuper libro integro, ut de aliis taceam, molitus est quidam *Gaillard* ex Calvinistis Ministris. Verùm est ex gestis Joan. Antiocheni cum Episcopis Orientalibus, inter quos Theodoretus, adjuncta propensione curiæ Imperialis erga Nestorium (cujus propensionis in rebus fidei semper magna virtus extitit in utramque partem) magnum suppeditari dicendi argumentum, sed in Conciliis maximè attendenda conclusio, & finis. Dura, & iniqua passi sunt Cyrillus, & Memnon pro causa Christi, sed tandem omnes Episcopi reconciliati sunt inter se. Obtinuerunt xii. Anathematismi Cyrilli, & meritas pœnas luit Nestorius.

B

CONCILIUM CHALCEDONENSE,

SEU

QUARTA SYNODUS OECUMENICA 630. Episcoporum.

CONTRA EUTYCHEM ABBATEM, & Dioscorum Patriarcham Alexandrinum sub Leone I. Summo Pontifice, & Valentiniano, & Marciano Imperatoribus, anno Christi 451.

C

NEstorio exule, nõ exulavit propterea ex Ecclesiis Orientis ejus error. Ac dum in desolationem Nestorianæ hæresis Catholici impelluntur, contigit, ut unus ex illis rapido cursui terminum imponere, & sibi citra terminum prolabenti habenas injicere nescius, improvidè ferretur in hostes, ait Baronius ad annum 448. evenit id deploratissimo Eutycheti Archimandritæ, idest, magno, ac præcipuo Pastori Monachorum, eorum scilicet, qui Constantinopoli, ac in circumjacentibus locis majori odio adversus Nestorium efferbuerant, in immoderato studio, ac inerudito oppugnaturus Nestorium, qui Christum dividebat, ac in eo duas personas admittebat, unam in Christo naturam comminisci cœpit, nec tamen semper unicam fuisse naturam in Christo, sed à principio
D quidem duas, quæ post unionem in unicam, & eamdem confluxerunt. Quamvis quid ipse vellet dicere, parum intelligeret, nedum explicare posset, multò imperitior Nestorio, cujus sermones nec expensi, nec considerati vix ab aliis percipi possunt. Duas quidem, inquit, Nicephorus lib. 18. cap. 52. & ipse ante unionem naturas dixit, deinde unitas, post unionem autem in unam eas naturam abiisse, confusasque esse, & mixtionem subiisse opinatus est, adeò ut & divinitas, ea, quæ humanitatis fuere, passa sit, & è contra. Sic miseri homines nulla solidæ Theologiæ tincti cognitione dogmata pariunt absurda, sapientes solùm in inscitia, eaque effutiunt de divinis mysteriis, quæ nec à seipsis, nec ab aliis capiuntur. Sed ejus opinionem sanctus Leo Pontifex Epist. 10. ad Flavinianum melius expressit. Habuisse
E scilicet Christum formam hominis, non veritatem, ut apparentia solùm esset homo, non reipsa, quoniam, ut alii mentem ejus enuntiant, divinitas humanitatem consumpsisset, unde pati verè non poterat, sicque redemptionis generis humani Mysterium per passiones Christi evacuabatur, cùm reipsa passus non fuisset, sed larvam hominis patientis exhibuisset spectantium oculis. Unde frustrà exemplum Christi crucifixi proponeretur hominibus ad excitandos eorum affectus, ad ferenda duriora hujus vitæ, & alia innumera absurda consequerentur. Cùm autem serperet iste error, Mona-

nachosque perplures pro defensoribus haberet, per A quos disseminabatur; magna rerum perturbatio exhinc in Ecclesia exorta. Rerum summam paucis delineat Leontius advocatus Byzantinus in lib. de sectis actione 4. sic ille.

Erat autem illis annis Alexandriæ præses Ecclesiæ Dioscorus, Constantinopolitanæ Flavianus, Romanæ Leo, Dominus Antiochenæ: ac degebat Constantinopoli quidam, cui nomen esset Eutyches dignitate Presbyteri, & Archimandritæ præditus: qui Christi corpus non unius esse nobiscum substantiæ post unionem traderet. Nam quòd unionem nimiam, & unam adeò naturam statueret; Christi corpus unius esse nobiscum naturæ post unionem negabat. Huic Eutychi notitia cum Eusebio Dorileorum Episcopo intercedebat, qui hoc ejus ex ipsomet intellecto dogmate, rem B ad Flavianum verbis hisce detulit. Increpandus tibi Eutyches, hujusmodi dogmatis author; ne fides nostra pervertatur. Quibus auditis, Flavianus Episcopos suæ ditionis ad triginta coegit, iisque præsentibus interrogavit Eutychem; Christine corpus ejusdem esse nobiscum substantiæ fateretur, an non? ille verò respondere, hactenus id se quidem minimè fassum: sed ipsorum tamen causa nunc confiteri, quod sane per simulationem ab eo proferebatur. Vicissim Flavianus dicere, non seipsum esse, qui hæc eum confiteri juberet; sed Patres, ideoque si confiteretur, anathemate diversum sentientes execraretur. Ille Flaviano respondere, se, quemadmodum antea dixisset, ad eum diem id minimè confessum: ipsorum tamen gratia facturum. Neminem interim anathematizare, quippe si hoc faceret, anathemate Patres execraturum, ipsasque sacras literas, quæ sic loquantur, ut Christi corpus ejusdem nobiscum esse substantiæ negent. Quibus auditis, ab ordine Presbyterorum, & Archimandritæ munere Flavianus eum removit: cùm quidem diceret, fidem non admittere coactionem. Hoc ab officio remoto, Flavianus ad Leonem Romanum Episcopum de hominis depositione perscribit. Respondet Leo, ritè depositionem illam esse factam, quæ quidem Epistola Tomus Leonis appellari solet, de quo ancipites sunt eorum, qui hæsitantes dicuntur, sententiæ, malè comparatam dicentium.

Concilium Constantinopolit.

Eutyches autem ab officio remotus, Imperatorem adire crebro, sibique factam à Flaviano injuriam dicere; quapropter Imperator Theodosius generale Concilium Ephesi coire jubet, in quo cognosceretur; rectene Flavianus Eutychem deposuisset, an non. Universam verò causæ cognitionem Dioscoro Episcopo Alexandrino mandat. Itaque coacta Synodo, primum hoc absurdè Dioscorus egit; quòd gesta Flaviani duntaxat legebat, nec patrocinii copiam ei faciebat, aut interrogandi de iis, quæ dubia putarentur. Alterum, quòd accusatorem Eutychis Eusebium adesse judicio minimè permittebat: sed lata sententia contra Flavianum, mox eum abdicabat: admisso autem ad communionem Eutyche, quem quidem, & in ordine Presbyterorum, & in Archimandritæ locum restituit: hoc peracto, finem Synodus habuit. Cùmque diem Flavianus obiisset, domum profecti vicarii Romani Episcopi, qui Synodo non interfuerat; quæcumque accidissent, renuntiarunt. Ille rebus hisce cognitis excandescere, Romanum principem Valentinianum adire, quo vindictam caperet; quippe temporibus iis unus Romæ Imperator erat, alter Byzantii. Valentinianus ergo, cui Leo Papa molestus esset, Theodosio minori scribit, Synodum haberi juberet, in qua cognosceretur, rectene Dioscorus, an malè judicasset. Rescribit Theodosius, Authorem se alterius Conc. nequaquam futurũ, quòd rectè judicasset Dioscorus. Sed Theodosio mortuo, Marcianus Imperio potitur, statimque generale Concil. Chalcedonense haberi mandat, quod de Synodi Ephesinæ actis cognosceret, male ne de gestis à Flaviano Byzantii pronunciasset. Itaque cùm hæc Synodus convenisset, in qua viri 630. erant, primo quidem die Dioscorus cum cæteris congressus est. Deinde cùm advesperasceret, Synodusque dimissa fuisset; postridie collecti reliqui, bis, terve ad Dioscorum miserunt, qui tamen venire recusabat. Ubi tertiò citatus non venit, hominem ab officio secundum Canones removent, & Gangras in exilium mittunt, fideique formulam, quo pacto credendum sit, exponunt: esse scilicet unum Christum in naturis duabus, citra confusionem, ac divisionem, confitendum. Atque hoc modo Concilium dimissum fuit.

Concilium Ephes. 2. D E

Ex quibus discimus duo Concilia in Oriente habita fuisse ante Chalcedonensem Oecumenicam Synodum, in causa Eutychetis. Unum Constantinopoli præside Flaviano Orthodoxo Episcopo, ad quem ægrè, & post multas tergiversationes comparens Eutyches damnatus est. Alterum Ephesi, in quo restitutus est, & absolutus per Dioscorum Episcopum, seu Patriarcham Alexandrinum, qui jussu Imperatoris Theodosii, quem Eunuchus Chrisaphius errori Eutychetis addictus ad illi favendum traxerat, præsidebat Concilio. Atque id novo exemplo, Imperatore sibi novum jus arrogante, quod hactenus fuerat Summi Pontificis Rom. qui & Osium pro Nicæno, & Cyrillum pro Ephesino præsidem nominaverat, ut propterea, Deo vindice, anno sequenti & vita, & Imperio privatus sit. Fuit autem ista Synodus Ephesina dicta prædatoria, quòd prædonum instar Dioscorus, & ei faventes Imperatoris armis fulti ob potentiam Chrisaphii omnia egerint vi, metu, & armis, nullo cujusquam jure servato, nec lectis litteris Summi Pontificis, Leonis scilicet, qui Legatos suos C miserat ad Synodum, cum divina illa Epistola ad Flavianum, ut in plena Synodo legeretur, quod tamen Dioscorus non permisit. Sed cùm omnia pro voluntate decrevisset, coegit etiam Episcop. ad subscribendum introducta armatorum multitudine cum catenis. Tantummodò Apostolicæ Sedis Legati Dioscoro in faciem restiterunt, contestantes nullius esse roboris, quæ per vim, & metum extorquerentur, sicut testatur D. Leo ep. 26. ad Pulcheriam, & ep. 25. ad Theodosium. Quin & Flavianus cùm scripto se opponeret eidem conciliabulo, sedemque Apostolicam appellaret, hostiliter in eum plures insurrexerunt, ac maximè Barsumas Abbas cum turba Monachorum, & aliis, ipseque clamabat, *occide*; quo factum est, ut tot injuriis, ac plagis afficeretur, ut ex iis post triduum moreretur, coronam martyrii calcibus enectus adipiscens. Hic fuit fructus hujus Synodi, in qua loco sacrorum librorum, gladii, atque fustes: in qua suffragiorum libertas vincta fuit catenis: in qua siluerunt Episcopi, clamaverunt hæretici: in qua de oppressa fide Catholica impietas triumphavit, & de Flaviano Episcopo Constantinopolitano Dioscorus Episcopus Alexandrinus Eutychianus hæreticus, qui etiam Alexandriam reversus paucos Episcop. colligens in Synodũ cùm multos non posset, perinde ac si ad hoc esset natus, ut mortales omnes peccando superaret, ausus est in S. Leonem excommunicationis sententiam jaculare, rebellans adversus eum, à quo potestatem acceperat, & eo spiritu plenus, quem eructat infernus, ait Baronius ad an. 449. quamvis non id primus tentaverit habens antesignanos Arrianos, qui è Concil. Sardicensi fuga eruperant, ut in eo Concilio annotavimus.

Synodus Prædatoria.

Cùm igitur factione Eutychetis, atque ejus sequacium res Ecclesiæ in misero essent statu, accidit, ut mortuo Theodosio Pulcheria Imperatrix prudenti electione Martianum, congratulantibus omnibus, ad Imperium Orientis assumeret. Quod tanquam virtutis mercedem accepit ipse vir omnibus acceptus, cuique Valentinianus Occidentis Imperator de virtute ejus certior factus Imperium suo suffragio confirmavit. In primis autem paci, & tranquillitati Ecclesiæ sublatis è medio hæresibus, si fieri posset, studuit. Quod cum animo agitaret, Leo Pontifex eum litteris suis excitavit, ut in universali Concilio inquireretur de atroci injuria, quam Eutyches, & Dioscorus irrogare ausi fuissent Flaviano, & aliis pluribus Episcopis in contemptum fidei Ortho-

thodoxæ, Chrysaphio Eunucho juribus Theodosii abutente. Sed rem hanc promovit Eusebius Dorilæi antistes sollicitatione sua circa Martianum, cui etiam Chrysaphii hæresim detexit, & malum ejus animum in Flavianum ex eo incensum fuisse, quod cùm ab eo aurum peteret Electionis, consecrationisque suæ nomine, sacra Ecclesiæ vasa illi obtulisset, paupertatem suam prætendens, ac veluti illi avaritiam exprobrans.

Igitur omnes Episcopos Orientis convocat Imperator Nicæam Bithiniæ, ubi impietas Arrii damnata fuerat. Eoque Leo Pontifex legatos suos miserat Paschasinum, Lucentium, & alios cum suis litteris, & mandatis de rebus in Synodo agendis. Sed quòd ipsemet Imperator, sicut Constantinus Concilio adesse vellet, Chalcedonem Bithyniæ propè Constantinopolim Synodus est translata, ac in templo perillustri Euphemiæ martyris pluribus miraculis claræ est habita, duplicato numero Episcoporum primi Concilii, cùm pro trecentis decem, & octo hic sexcenti triginta sex numerarentur: Notat Nicephorus l. 15. c. 2.

PRIMA PARS.

Acta, & decreta Concilii Chalcedonensis.

Est Chalcedon Phrygiæ Hellespontica urbs in ponti Euxini ore sita ab ea parte, quæ coeuntibus terris angustum mare reddit. Procerastis ante dicta Plinio lib. 5. cap. 32. Hanc Megarenses condidisse Author est Strabo lib. 12. Ejusdem meminere Pomponius Mela Titulo, Bythinia, & Anton. in itinerario suo. Ptolemæus autem 5. lib. cap. 1. in prima tabula Asiæ minoris eam non procul à Constantinopoli, Bosphoro intermedio à parte Orientali collocat.

Cæterùm ob nimiam hujusce Chalced. Concilii prolixitatem, continet enim aliorum acta Conciliorum, Ephesini potissimum, superiùs affatim descripti, ejus actiones compendio Theologiæ studiosis tradere, & utiliùs, & eisdem longè suaviùs, existimavit Franciscus Joverius, quem Carranza secutus est, nos autem aliquid addidimus.

ACTIO PRIMA.

In nomine Domini nostri Jesu Christi.

In civitate Chalcedonensi Metropoli Provinciæ Bithyniæ facta est Synodus ex decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani, & Martiani sub die 8. Idus Octob. Indi. 4. in Ecclesia sanctæ martyris Euphemiæ. Congregatis, & consedentibus Paschasino, & Lucentio reverendiss. Episcopis, & Bonifacio Religiosiss. Presbytero, tenentibus locum sanctiss. & Reverendiss. Archiepiscopi urbis Romæ Leonis, & Anatholio Reverendissimo Episcopo inclytæ urbis Constantinopol. cæterisque Reverendissimis Episcopis, & gloriosissimis judicibus. Ecce advenientibus omnibus ante cancellos sancti altaris cum magnificentiss. & eximio Senatu, Paschasinus reverendiss. Episcopus, & Vicarius sedis Apostolicæ, cùm in medio una cum collegis suis stetisset, dixit: Beatissimi, atque Apostolici viri Papæ urbis Romæ (quæ est caput omnium Ecclesiarum) præcepta habemus præ manibus, quibus præcipere dignatus est, ut Dioscorus Alexandrinorum Archiepiscopus non sedeat in Concilio, sed audiendus intromittatur, quod nos servare necesse est. Si ergo præcipit vestra magnificentia, ille egrediatur, aut nos exibimus. Quibus in Græco interpretatis per Beronicianum virum devotiss. & secretarium sacri consistorii, gloriosiss. judices, & ampliss. Senatus dixerunt. Quid enim specialiter ingeritur Dioscoro Episcopo? Paschasinus verò Episcopus, & vicarius sedis Apostolicæ dixit. Cùm intromissus fuerit, necesse est, ut illi objiciatur. Judices, & senatus dixerunt: Ut jam interfati sumus, causa, quæ objicitur, specialiter manifestetur. Lucentius Episcop. & Vicarius sedis Apostolic. dixit. Judicii sui necesse est eum dare rationem, quia cùm nec personam judicandi haberet, subrepsit, & Synodum ausus est facere sine authoritate sedis Apostolicæ, quod numquam ritè factum est, nec fieri licuit. Paschasinus verò Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Ista sic est. Nos contra præcepta beatissimi, atque Apostolici Papæ gubernatoris sedis Apostolicæ venire non possumus, nec contra Ecclesiasticas regulas, vel contra Patrum instituta. Judices, & senatus dixerunt. Convenit, vos specialiter, quid eraverit, exponere. Lucentius Episc. & Vicarius sedis Apostolicæ dixit. Et ista sic est. Non patimur tantam injuriam, nec vobis fieri, nec nobis, ut iste sedeat, qui judicandus advenit. Judices, & senatus dixerunt. Si judicis obtines personam, non ut accusator debes prosequi. Et Dioscoro Episcopo Alexandriæ secundum jussionem judicum, & senatus, residente in medio, & residentibus Romanis, & Episcopis in propriis locis, & tacentibus, Eusebius Episcopus Doryletanę civitatis trāsiens in mediū, dixit.

Per sanctam Trinitatem vos adjuro, quæ custos est principum, quamque colitis, & in qua baptizati estis, cujus quoque invocatione salvamini, jubete preces meas relegi. Clementissimi judices miseremini, & adeste fidei, quæ violata est Dioscoro. Clementissimi judices per salutem vos adjuro Imperatorum, Flavianus sanctus Episcopus iniquè occisus est. Lachrymis impleor; simul mecum injustè à Dioscoro damnatus est. Jubete preces meas perlegi. Et lectæ sunt publicè preces, & querelæ Eusebii Doryletanæ civitatis contra Dioscorum: quibus ostendit, ipsum Dioscorum in Concilio Ephes. 2. malis, perturbationibus, atque seditionibus mundum replesse, consensisseque Eutychi vaniloquo hæretico in destructionem religionis, fideique Catholicæ. Insuper quòd injustè damnaverit, occideritque Flavianum Archiepiscopum Constantinopolit. Ad quæ omnia petiit judices, ut præcipiant, Dioscorum respondere.

Quibus perlectis, petentibus Dioscoro, & Eusebio, jussu judicum, atque Senatus, recensita sunt, quæ in Concilio Ephesino gesta fuerant, ut Dioscori causa innotesceret. Namque nitebatur ipse probare prædictum Concilium legitimè congregatum, fuisseque Catholicum, & quod robur, & authoritatem habuerit, ut ex hoc tàm ipse, quàm Juvenalis Hierosolymorum Archiepiscopus, & Thalasius Cæsareæ Cappadociæ Archiepiscopus, qui præfati Concilii fuerant judices, evaderent, quam justè merebantur damnationem; vel si secus (ut successit) incideret in foveam, quam fecit. Quam ob causam, & pro manifestanda etiam Flaviani innocentia fecerunt Patres, ut legerentur in ista prima actione acta tàm Synodi universalis 1. Constantinopolit. quàm & 1. Ephesinæ, & quædam epistolæ Cyrilli ad Nestorium hæreticum, & ad Joannem Antiochiæ Episcopum de pace, & de partu divinæ genitricis Virginis, & unigeniti Filii Dei humanitatis assumptione. Hac de causa nonnulla etiam recitantur acta in Concilio Nicæno. Et cùm legerentur acta in 2. Ephesina Synodo, & Dioscorus in sui defensionem allegaret, quòd tota illi congregata Synodus secum tàm in depositionem, & damnationem Flaviani, quàm in omnibus aliis, quæ ibidem decreta sunt, consensisset, & propriis vocibus eadem confessa fuerit, atque subscripserit. Orientales, & qui cum ipsis erant omnes Episcopi, dixerunt, illud esse falsum: & quòd nullus voluntariè consenserit; & addiderunt. Violenta facta est vis cum plagis, in pura charta subscripsimus; minabatur nobis damnatio, minæ exilii tendebantur; milites cum fustibus, & gladiis instabant. Timebamus & fustes, & gladios. Ubi gladii, & fustes qualis Synodus est? Milites propter hoc accepit Dioscorus, ut nos terreret. Unde quicquid egimus, terrore compulsi fecimus. Peccavimus tamen, omnes veniam postulamus, etiam si per vim, & necessitatem in pura charta coacti fuerimus tunc subscribere.

Locus Concilii templū S. Euphemiæ.

Papæ authoritas hic coruscat.

Hæc h... tur in ...nodo E... fina.

Violen... facta ... latroci... Ephesin...

Et

Et cùm ex actis in præfata Synodo legeretur, quòd fuerit congregata ex præceptione Imperatorum residentibus sanctissimis Episcopis Dioscoro Alexandriæ, & Juliano Episcopo agente vices, & tenente locum sanctissimi Episcopi R. E. Leonis, cujus lectæ, & susceptæ fuerint epistolæ ad dictam Synodum directæ. Insuper quòd Patres omnes illic convenientes receperint libellum confessionis Euthycheris tanquam Catholicum, convictus est Dioscorus in multis: ipsa etiam Synodus reprobata, & ut acephala damnata. Nam cùm ista legerentur, Orientales, & qui cum ipsis erant reverendiss. Episcopi, clamaverunt: Ejectus est, nullus illic suscepit nomen Leonis Papæ, nec ejus epistolæ receptæ, nec permissæ sunt à Dioscoro legi, & quòd nec consenserint patres confessioni Eutychetis, eò quòd similis fuerit Apollinari, Valentiniano, atque Macedoniano, qui verbum illud à Patribus de Christo in Symbolo additum scilicet (qui conceptus est de Spiritu Sancto, & Maria Virgine) nusquam susceperint.

[Se]cunda [Sy]nodus [Ep]hesina [da]mnata.

Deinde cùm inter cætera alia multa, ex actis Ephesinæ secundæ Synodi legeretur sic.

Consentimus, & confitemur ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post verò adunationem, unam naturam confitemur. Quæ verba in Concilio Constantinopolit. pronuntiarat Eutyches in sua confessione, recepta tamen à Dioscoro in secunda Synodo Ephesina, & hic recitata. Quæ cùm legerentur Orientales, & qui cum ipsis erant Episcopi, dixerunt: Ista nemo dixit. Anathema ei, qui dixit ista. Homicida dixit. Ægyptii dixerunt. Ista Pharaonis sunt. Anathema, qui ista dixerunt. Hæc Dioscori sunt, &c. Perlectis, quæ in secunda Synodo acta sunt, judices Senatus dixerunt.

Quoniam verò Flavianus religiosæ memoriæ, & Eusebius Episcopus ex gestorum, & cognitionum scrutatione, & ipsa voce quorumdam, qui tunc Synodo præfuerunt confitentium se errasse, frustrà eos damnasse, quia nihil circa fidem monstrantur errasse, ostenduntur injustè depositi, videtur nobis justum esse eidem pœnæ Dioscorum Episcopum Alexandriæ, & Juvenalem Episcopum Hierosolymorum, Thalasium Episcopum Cæsareæ Cappadociæ, & Eusebium Episcopum Ancyræ, & Eustachium Episcopum Beryti, & Basilium Episcopum Seleuciæ Isauriæ, qui principatum tunc Synodi tenuerunt, subjacere, & ab Episcopali dignitate fieri alienos. Quam sententiam, ut justam, cæteri omnes Episcopi approbarunt, gratias deinde judicibus, atque senatui referentes. Et sic absoluta est actio prima.

Notat Binius in prima actione non adfuiße Imperatorem, sed tantùm in sexta advenisse, ex Breviario Liberati c. 13. unde corrigenda exemplaria, quæ orationem Imperatoris in hac prima actione exhibent.

ACTIO SECUNDA.

Conveniente sancto, & universali Concilio secundum sacram actionem in Chalcedonensi civitate congregato, id est, Paschasino, & Lucentio Reverendiss. Presbyteris agentibus vices sanctiss. & Deo amantiss. Archiepiscopi senioris Romæ sancti Leonis, & Anatholio sanctissimo Archiepiscopo Constantinopol. civit. novæ Romæ, & cætero sancto Concilio, &c.

Præceptum est à legatis, & senatu, ut in præsentia Concilii legeretur symbolum 318. Patrum in Nicæa congregatorum. Et lecta est per Episcopum Nicomediæ expositio fidei Concilii Nicæni. De quo vide suprà.

Rursus præceperunt, ut recitaretur Symbolum 150. Patrum, qui in Constantinop. Synodo prima convenerant; quod cum epistolis etiam Leonis Papæ ad Flavianum Episcopum de hæresi Eutychis Ætius Archidiaconus Ecclesiæ Constantinopol. recitavit.

Iterum etiam leguntur duę epistolę Cyrilli ad Nesto-
A rium, quę habentur in prima actione hujus Synodi, quarum etiam mentionem fecimus in eadem actione. Quam invenies in Concilio Ephesino jam descripto.

Hæc acta sunt, ut per hæc examinaretur Dioscorus discipulus Eutychetis, si sequeretur fidem prædictorum Patrum, vel aliam, quam docuerat Eutyches.

Post lectionem verò epistolæ Leonis (quæ est 10. in numero) Episcopi clamaverunt. Hæc Patrum fides. Hæc Apostolorum fides. Omnes ita credimus. Anathema, qui ita non credit. Petrus per Leonem locutus est. Apostoli ita docuerunt, &c.

Et cùm legeretur prędicta epistola, in qua & ista verba continebantur, s. Et ad resolvendum conditionis nostrę debitum, natura inviolabilis naturę est unita
B passibili; ut quod nostris remediis congruebat, mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex altero, dubitantibus Illyricianis, & Palæstinis Episcopis, quidam Episcoporum surrexerunt, ut eos in his, quæ fidei sunt, instruerent. Et hac de causa, etiam & ut pertinentia ad fidem commodiùs tractarentur, inducias nonnulli petierunt, quas etiam judices concesserunt, differentes audientiam usque ad quinque tantùm dies. Et sic absoluta est actio 2.

ACTIO TERTIA.

Conveniente sacro, & universali Concilio, &c. Accusatur Dioscorus ab Eusebio Dorilei Episcopo, sicut in actione prima, & supplicat sanctam Synodum, ut
C sceleratum dogma Dioscori anathematizare dignaretur, ipsum etiam compellere, ut coram Concilio compareret. Dioscorus enim continuerat se domi, nolens coram Synodo comparere.

Dioscorus accusatur de multis.

Rursus accusatur absens à Theodoro Diacono Ecclesiæ Alexandrinæ. Primùm de homicidio. Secundò de blasphemia in sanctam Trinitatem. Deinde quòd cum Origene consentiret, quòd incendiarius fuerit. Postremò quòd excommunicationem contra sanctissimum Apostolicæ Sedis magnę Romę Episcopum Leonem fecerit; necnon etiam temerarius extiterit contra gestum in Metropoli Nicæna Concilium; Et dato libello accusationis subscripsit, dicens:

Paratus sum, adveniente Dioscoro, in hoc sanctum vestrum Concilium meis adesse accusationibus.
D Post productus est alius libellus accusationis per Ischyrionem Diaconum, qui libellus sic incipit:

Sanctiss. & beatissimo universali Archiepiscopo, & Patriarchæ magnæ Romę Leoni, & sanctę, & universali Chalcedon. Synodo, &c. Ubi de multis aliis criminibus prædictum accusat Dioscorum.

Quartò, productus, & lectus est alius libellus accusationis adversus eundem Dioscorum per Athanasium Presbyterum de similibus sceleribus.

Quintò, productus, & lectus est alius libellus contra Dioscorum per Sophronium laicum, in quo præter alia accusavit illum de adulterio: & quòd iniquo desiderio captus suam rapuerat uxorem. Insuper quòd ipsum Sophronium viribus totis Dioscorus de rebus humanis curaverat facere alienum.
E Sextò, vocatus est Dioscorus ad Concilium per Notarium Concilii, ut responderet ad prædictas accusationes. Ille tamen simulans ægritudinem, noluit venire.

Vocatus est secundò directis literis à Concilio ad illum, & missis tribus Episcopis, qui commonefacerent illum, ut veniret, & satisfaceret de illis, quę in Concilio illi ingerebantur. Quo adhuc renuente, directę sunt literę à sacro Concilio ad illum, quibus jam tertiò vocatus est, ut in sacrum illud Concilium dignaretur venire ad satisfaciendum simul, & Reverendissimo Episcopo, & iis, quę illi adversùs tunc ingerebantur. Similiter responsurus. & illis, qui illic adversus illum alios accusatorios dederant libellos, aliàs si post tertiam (dicunt Patres) hanc regularem vocationem ex omni parte nullam habentem suspicionem ad veniendum

distu-

distulerit, præsens sancta Synodus ad illum veniet modum, quem contra pertinaces, & contemptores Synodalis vocationis servare solet, &c.

Et cùm adhuc in sua permaneret pertinacia, Paschasinus Episcopus, & cum ipso Lucentius Episcopus, & Bonifacius Presbyter tenentes locum sanctissimi, & beatissimi Archiepiscopi Apostolicæ Sedis senioris Romæ Leonis Papæ, pronuntiaverunt.

Dioscorus privatur Episcopali dignitate.

Manifesta facta sunt, quæ à Dioscoro quondam Alexandriæ Episcopo dimissa sunt adversus sanctarum regularum ordinem, & Ecclesiasticam disciplinam, tàm ex iis, quæ dudum examinata sunt in priore consessu, & ex iis, quæ hodie acta sunt. His enim, ut plura intermittamus, Eutychem similia sibi sapientem, & regulariter à proprio damnatum Episcopo, id est, sanctiss. Flaviano, præsumens sibi primatum irregulariter in communione suscepit, priusquam consideret in Epheso cum Deo amantissimis Episcopis. Sed & illis quidem Apostolica sedes veniam præstitit de his, quæ ibi non voluntariè ab eis gesta sunt, qui hactenus permanserunt obedientes sanctissimo Archiepiscopo Leoni, & omni sancto, & universali Concilio. Hic autem & hactenus permansit glorians in eis, pro quibus eum oportebat gemere, & se terræ prosternere. Super hæc nec epistolam beatissimi Leonis Papæ ad sanctę memorię Flavianum scriptam legi permisit, & si cum juramento fieri lectionem promiserit. Sed quoniam secundis excessibus priorem iniquitatem valde transcendit, præsumpsit enim & excommunicationem dictare adversus sanctiss. Archiepiscopum magnę Romæ Leonem: insuper etiam & multi libelli multis ejus pleni iniquitatibus contra eum in sancto, & magno Concilio oblati sunt, & semel, & secundò, & tertiò, regulariter vocatus minimè voluit obedire, & hos, qui à diversis Conciliis regulariter damnati sunt, contra divinas leges suscepit, ideò ipse contra se elicuit sententiam sæpiùs Ecclesiasticos conculcans Canones. Unde sanctiss. Archiepiscopus magnæ Romæ Leo per nos, & per pręsentem sanctam Synodum vnà cum ter beatiss. & omni laude digno beato Petro Apostolo, qui est petra, & crepido Catholicę Ecclesię, & ille, qui est rectę fidei fundamentum, nudavit eum tàm Episcopatus dignitate, quàm etiam & ab omni Sacerdotali alienavit ministerio.

Tunc Anatholius Archiepiscopus Constantinopol. dixit. Hęc eadem Apostolicę Sedis per omnia sapiens concors sententię efficior. Similiter & omnes dixerunt consentientes sententię Legatorum Apostolicę Sedis.

Post hęc sacrum Concilium epistolam ad Valentinianum, & Martianum Imperatores misit, rationem reddens omnium, quæ in his tribus actionibus gesta sunt in depositionem Dioscori, hujus causas in eadem epistola breviter complectens, ut Dioscori malitiam, & in eum prolatę justę sententię sinceritatem considerarent.

Miserunt Patres & aliam epistolam ad sanctę memorię Pulcheriam Augustam, quę idem, quod in pręcedenti, argumentum.

1. Nemo c. de summa Trinitate, & fid. Cathol.

Deinde subjectum est edictum, sive leges Valentiniani, & Flavii Martiani Imperatorum ad Constantinopolitanos cives, quo interdicuntur, & prohibentur disputationes Christianorum cum Paganis, & Judęis. Quas leges Papa Leo in suis confirmat epistolis: confirmantur autem Chalcedonens. Concilii edita, atque statuta.

Petitur cōfirmatio actorum à Pontifice Romano.

Extat in hac actione etiam relatio sanctę Synodi Chalcedonensis ad Leonem Papam de omnibus gestis generaliter in Synodo. Quę universa postulant confirmari authoritate Apostolica, ut latè ponitur in epistola, quę incipit. Repletum est gaudio os nostrum, &c. Et inter alia hæc subjiciuntur. Hæc sunt, quæ tęcum, qui spiritu præsens eras, & placere tanquam fratribus deliberasti, & qui penè per tuorum Vicariorum sapientiam videbaris nobis, effecimus. Indicavimus verò, quia & alia quædam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definivimus firmitatem, scientes, quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura, & confirmatura est eadem. Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora judicium, &c.

Ad quam epistolam respondet Leo, & confirmat acta hujus Synodi excepto decreto primatus Constantinopol. Ecclesiæ supra Alexandrinam, & Antiochenam: & est inter epistolas Leonis epistola 59. quæ incipit. Omnem quidem fraternitatem vestram, &c.

ACTIO QUARTA.

Congregato sancto, & universali Concilio, &c.

Primò judicum, & senatus jussu lecta sunt coram Synodo, quæ in præcedentibus actionibus acta fuerant. Deinde judices, & senatus dixerunt. Singuli Reverendiss. Episcopi, qui hìc convenerunt, doceant, si expositio 318. Patrum, qui olim in Nicæa collecti sunt, & post hæc 150. qui Constantinopoli congregati sunt, consonet epistolæ Reverendissimi Papæ Leonis. Anatholius Archiepiscopus Constantinopolitanus dixit. Non solùm illis consonat epistola sanctiss. Leonis Papæ, sed & iis, quæ in Epheso sub beatiss. Cyrillo gesta sunt ab universali, & sancto Concilio. Hoc idem Vicarii Sedis Apostolicæ cum omnibus aliis Episcopis dixerunt.

Illyriciani, & Palæstini Episcopi, qui in 2. actione cùm legeretur epistola Leonis Papæ (ut diximus) dubitare cœperant super verbis illis jam recitatis, consequenter dixerunt. Nos sanctorum Patrum 318. qui in Nicæa convenerunt, fidem semper servavimus, & servamus. Sequimur & 150. Patrum nullo modo dissonantem. Consentimus etiam actis, & constitutis in prima Synodo Ephesina. Sed & lecta est nobis epistola beatissimi Archiepiscopi Romani Leonis in plurimis rectè habens, & prædictis consonans, & consentimus. Aliqua autem ex ipsa apparuerunt verba, ut partitionem, & separationem aliquam à divinitate carnis Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, quam sibi adunavit de sancta Virgine Maria, demonstrantia, de quibus paulò ante dubitabamus. Sed cùm jam à sanctissimis Vicariis locum tenentibus ejusdem sanctissimi Leonis edocti simus, quia talia verba nullam partitionem in Domino, & Salvatore nostro Jesu Christo: sed unum, eundemque Dominum filium Dei indicant, consentimus.

Deinde surrexerunt aliqui Episcopi Ægyptię Regionis pro tota illa Provincia, & suam confessionem in scriptis dederunt, in qua secundum fidem à sanctis prædictis Conciliis expositam fatebantur se credere, epistolæ autem Leonis Papæ nolebant subscribere. Ob idque magna est concertatio, & tumultus in Synodo, ut compellerent illos Leonis Papæ epistolę subscribere, aut regularem damnationem, ut excommunicati, susciperent: indignè ferentes Patres, ut decem homines præjudicium facerent Synodo sexcentorum Patrum, & Catholicæ fidei: illi verò instanter clamabant misericordiam petentes, ut concederetur illis à sancta Synodo à tali subscriptione ut supersedere possent, quoadusque esset electus Archiepiscopus pro Ecclesia Alexandrina, cujus consensum (ut mos in Ægypto erat) Episcopi debebant expectare, ut tale quid possent deliberare. Sin autem, quòd in Concilio fieret Archiepiscopus Alexandrinus, & tunc subscriberent, & consentirent. Hæc sententia fuit Paschasini Episcopi Vicarii sedis Apostolicæ, quam curavit executioni mandari Imperator. Ita in codice Græco Parisiis impresso. Tandem datis fide jussoribus, quòd non exirent de civitate, quoadusque acciperet Episcopum Alexandria, quandò non ut repugnarent Catholicæ fidei, nec non obtemperarent Synodo, subscribere in præsenti distulerint, eorum petitioni sacra annuit Synodus.

Extat in fine hujus actionis epistola Pseudo-Archimandritarum hæreticorum, quam protulerunt in Conci-

Concilio pro restitutione Dioscori. Quæ cùm legerentur, omnes Episcopi clamarunt. Anathema Dioscoro. Dioscorum Christus deposuit. Istos foras mitte. Petitiones istas Synodo audire non licet. Quia damnatus ab omni Synodo Episcoporum nominare non licet, &c. Et sic absoluta est actio quarta.

...retici pe... tunt resti... tui Diosco... rum.

ACTIO QUINTA.

In ista actione post multas allegationes ultrò, citròque habitas, committitur quibusdam Episcopis cum Vicariis Apostolicæ Sedis, & Anatholio Archiepiscopo Constantinopolitano, ut definitionem de fide inter se ordinarent, cui omnes postea assentiri deberent, in quo decreto, quæ à 318. Patribus in Nicæa, & quæ à 130. in Synodo Constantinopolit. prima statuta sunt, similiter & gesta in Synodo Ephesina prima congregata sub Cœlestino Papa, & Cyrillo Archiepiscopo Alexandriæ, revocantur, & recipiuntur. Similiter & Epistola Leonis Papæ ad Flavianum pro expugnanda pravitatis Eutychis perfidia, missa recipitur à sancta Synodo: habita de his consultatione in oratorio S. Euphemiæ. priusquam in Synodo recitarentur.

ACTIO SEXTA.

...mperato... s adven... ts in con... lium.

Conveniente sancta, & universali Synodo, &c.

Ad hanc actionem venit Imperator Martianus, qui Græcè, & Latinè sanctam allocutus est Synodum, hortans Patres, ut rejectis omnibus hæresibus pura fides luce sua resplendeat in omnibus mentibus. Post verò allocutionem lecta est Imperatori definitio fidei, quæ in actione quinta fuerat prolata.

Et post lectionem definitionis extant subscriptiones Episcoporum, & multi pro absentibus Episcopis subscripserunt. Paschasinus Episcopus vice Domini mei Beatissimi, atque Apostolici viri universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens statui, consensi, & subscripsi. Similiter & alii duo Vicarii Beatissimi Leonis Papæ dixerunt, & subscripserunt. Consequenter & alii Episcopi subscripserunt.

...perato... edictū.

Post hæc idem piissimus Imperator ad sanctam Synodum dixit: Pia Catholica fide à sancta, & universali Synodo secundum patrum expositionem declarata, justum simul, & expediens esse nostra tranquillitas approbavit, omnem de cætero contentionis occasionem de sanctæ fidei religione penitus amputari. Si quis igitur idiota vel militaris, vel clericus publicè de fide turbam congregans, sub obtentu disputationis tumultum fecerit, sciat, quia siquidem idiota sit, ab urbe regia expelletur, militaris verò, & clericus gradus sui periculum sustinebunt, & pœnis aliis subjacebunt. Tunc omnes clamaverunt. Multos annos Imperatori. Multos annos Augusto pio, & Christiano, Augustæ Orthodoxæ multi anni, &c. Dioscoro anathema, &c.

Imperator ad sanctam Synodum dixit: Quædam capitula sunt, quæ ad honorem vestræ reverentiæ vobis servavimus, decorum esse judicantes à vobis hæc realiter potiùs formari per Synodum, quàm nostra lege sanciri. Et jubente piissimo Principe, lecta sunt capitula, quæ superfluum judicavimus recenseri, utpote quòd primum caput sit can. 4. & 2. cap. sit 3. can. & 3. cap. sit can. 5. hujus Concilii, & in aliis sæpè repetitus.

ACTIO SEPTIMA.

In ista actione agitur de concordantia duorum Episcoporum Maximi Antiochiæ, & Juvenalis Hierosolymæ jam inter se composita super quibusdam parochiis, quam postulant à sancto Concilio (ut permaneat) confirmari: quod & factum. Et nihil præterea.

ACTIO OCTAVA.

Residente sancto Concilio ante cancellos sanctissimi altaris, Reverendissimi Episcopi clamaverunt: Theodoretus modò anathematizet Nestorium. Theodoretus dixit: Ego preces meas obtuli piissimo Imperatori, & libellos obtuli Reverendiss. Episcopis agentibus locum Archiepiscopi Leonis: & si vobis placet, legantur coram vobis, ut, sicut sapio, cognoscatis. Episcopi clamaverunt. Nihil relegi volumus, modò anathematiza Nestorium. Theodoretus dixit: Ego ab orthodoxis nutritus sum: Orthodoxè prædicavi, & docui: & non solùm Nestorium, & Eutychem, sed & omnem hominem, qui rectè non sapit, adversor. Episcopi dixerunt: Clarè dic anathema Nestorio, & dogmatibus ejus anathema. Tandem compulsus est, ut expressè, & clarè Nestorium, & Eutychem, omnem hæreticum, & omnem hominem dicentem, vel opinantem duos filios, & eos, qui non dicerent Dei genitricem Virginem Mariam, anathematizaret. Quod cùm dixisset, omnes Episcopi clamaverunt: Theodoretus dignus est sede Ecclesiæ. Orthodoxum Ecclesia pastorem recipiat. Archiepiscopo Leoni multos annos. Post Deum Leo judicavit. Et sic decretum est à sancta Synodo, ut Theodoreto Ecclesia sua restitueretur, à qua fuerat & ejectus, & ab Episcopatu exclusus.

Anathema Nestorio cogitur dicere Theodoretus.

De Theodoreto.

Vita ipsius à Patre Sirmondo ipsius operibus græcè, & Latinæ editis an. 1642. typis Parisinis præmissa, quis, quantusque fuerit, satis demonstrat, quamvis ipsū, quod plerisque magnis viris, quandoque accidit, graves fluctus exercuerint, maximè in Synodo Ephesina, & Chalcedonensi, nec non in quinta Synodo post mortem, ubi ejus scripta in 12. anathematismos à D. Cyrillo in Nestorium vibratos, ut impia damnata sunt. Quin etiam ipse de Nestorii hæresi suspectus, aliquandò fuit, quod humanum quid passus, ut Joanni Antiocheno gratum faceret, eo se adduci sineret, ut anathematismos illos, totius fidei, & religionis adversus impietatem Nestorii medullam cavillaretur. Sic enim impio visus est dare auxilium. Et qui pios impugnat, pro impiis stare, & pugnare judicatur. Quare coactus est in Chalcedonensi dicere anathema Nestorio, quòd per hujusmodi scriptum, suspectum se reddidisset de Nestorianismi impietate. Quamvis, quæ fuerit ejus mens, & sensus, non ita pateat, quin locus relictus sit variis de ea re sententiis. Cum Sirmondus in ejus vita æstimet ipsum reprehendisse hos anathematismos magis, ut hæresi Apollinaris affines, quàm Nestorio contrarios, cùm etiam in his aliquid inesset, quod explicationem posceret. Unde & subscripsit damnationi Nestorii, & cum astu, & potestate Dioscori Cyrilli successoris in sede Alexandrina, qui Eutychetis causam susceperat, de Nestorianismo accusatus, & sede sua privatus fuisset in Synodo hæretica Ephesina (solebant enim Eutychiani de Nestorianismo insimulare Catholicos) appellavit ad Leonem Papam Rom. à quo ut Orthodoxus absolutus, & restitutus est per Imperatorem, ut epist. 139. ipsemet meminit. Certè fidem suam rectam fuisse de Christo prodit ipsemet etiam epist. 21. quo non obstante de capitibus Cyrilli, sic indicat Epist. 112. non norunt insitum in duodecim capitibus venenum. Ea scilicet impugnavit, ut Apollinarismum redolentia, quòd in iis asseratur Verbum carnaliter caro factum, quasi mentem etiam non suscepisset Verbum. Non satis capiens sensum Cyrilli, ut apparet in eadem epistola, in qua ipsos recipientibus multùm se restitisse apud Ephesum testatur. Et licèt epist. 121. apertè scribat, se adhærere Leonis epistolæ ad Flavianum, hanc suam esse fidem, sed restabat, ut scripta in Cyrilli anathematismos revocaret. Quod cùm omiserit, Cyrillo id ab ipso non exigente, damnata sunt in quinta Synodo, ipso jam mortuo.

Denique qualis fuerit Theodoretus, Epistola ipsius 112. quæ est ad Leonem Papam, omninò manifestat. In qua recurrit ad ipsius tribunal, & judicium contra ini-

iniquam Dioscori in ipsummet sententiam in Latrocinio Ephesino. Et homicidas quidem, inquit, ac sepulchrorum effractores, alienarumque nuptiarum invasores, non priùs condemnant judices, quàm vel ipsi objecta crimina confessione sua firmarint, vel ab aliis apertè fuerint convicti. Nos autem hìc in divinis legibus enutritus triginta mansionibus distantes condemnavit. Ac manifestans suam in vivendo innocentiam ad alliciendum animum Leonis. Divina, inquit, mihi cooperante gratia supra mille animas Marcionis morbo liberavi, multasque alias ex Arrii, & Eunomii partibus ad Christum Dominum perduxi. Et octoginta rum Ecclesiarum Pastoralium curam sortitus sum. Tot enim Cyrus habet Parochias, in quibus precum vestrarum auxilio lolium nullum relictum est, sed omnibus hæreticis grex noster ereptus est. Novit, qui omnia conspicit, quot lapides ab ipsis hæreticis in me conjectos exceperim: quot mihi multis in urbibus Orientis adversus Gentiles, adversus Judæos certamina fuerint. Et post tantos labores, ac sudores, indicta causa, condemnatus sum. At ego Apostolicæ vestræ Sedis expecto sententiam, & oro, atque obtestor sanctitatem tuam, ut mihi rectum, ac justum tribunal vestrum innocenti opem ferat, jubeatque ad vos venire, & doctrinam meam Apostolicis vestigiis inhærentem ostendere. Post hoc recenset varios libros à se editos, ac subjungit: quòd si in judicatis manere me jusseritis, manebo, neque ulli hominum deinceps molestus ero, sed rectum Dei, Salvatorisque nostri judicium expectabo. Addit istis, scandalum infirmorum, quos ab hæresi liberavit, qui ipsum hæreticum existimare possent. Quodque, inquit, Episcopatu tot annis gesto, non domum acquisierim, non agrum, non obolum, non sepulchrum, sed spontaneam paupertatem amplexus sum, & ea, quæ à parentibus ad nos pervenerunt, post illorum mortem statim distribuerim, ut sciant omnes, qui habitant in Oriente. Quibus perpensis, non placet eorum consilium, qui extra scripta in illos XII. anathematismos Cyrilli, si quidpiam ex ejus scriptis objiciunt hæretici Lutherani, aut Calvinistæ, statim elevant ipsius auctoritatem, quam non tanti faciendam putant propter eventus horum Conciliorum: ut Cardinalis Groperus de veritate corporis, & sang. Christi in Euchar. art. 1. c. 63. Quamvis hac ipsius rejectione uti nolit, quòd, quæ ex ejus dialogis objiciuntur, si non depravatè, sed genuina ipsius mente accipiantur, convellant, ac damnent hæreticos.

Apellatio ad Papam.

Præclara gesta Theodoreti.

ACTIO NONA.

Accusabatur Ibas, quòd publicè coram clero, & populo dixisset: *Non invideo Christo facto Deo*. Et etiam, quòd Cyrillum vocasset hæreticum. Ab aliis insimulabatur de distractione bonorum Ecclesiasticorum, quorum disputatio penes Episcopos cùm esset, suspectos quandoque ipsos reddebat. Cùmque inciperet agitari ejus causa, remissa est ad sequentem diem.

ACTIO DECIMA,

Ventilatur accusatio contra Ibam Edessenum Episcopum: quem Eutychiani in variis Conciliis vexaverant plurimis accusationibus, quasi Nestorianus esset. Introductus in Synodum, ut satisfaceret, conqueritur se viginti amplius carceres mutasse. Instantibus autem ipsius accusatoribus, pluribus criminibus ipsum esse obnoxium, Episcopi dixerunt, superfluum esse alia capita accusationum discutere, quàm quæ canonibus interdicta sunt apertè odiosa Deum timentibus. Videntur hæc esse principalia. 1. Rectæ oportet esse fidei, qui fungitur Sacerdotio. 2. Esse totius luxuriæ liberum. 3. Sed nec prodere pietatem, maximè pecuniarum causa. Ex quibus si alicujus poteritis probare prævaricatorem, proprio ore deponite. Post multam itaque ejus fidei, & dictorum contra Cyrillum Alexandrinum disquisitionem, ac etiam lectionem illius epistolæ, quam ad Marim Episcopum Persam scripserat, talem audivit sententiam.

Tria capitalia vitia Sacerdotum.

Paschasinus, & Lucentius Episcopi, & Bonifacius Presbyter tenentes locum Sedis Apostolicæ. Quia missi Apostoli semper in Synodis priùs loqui, & confirmare soliti sunt: per Paschasinum dixerunt: Relectis chartis agnovimus in sententia Reverendissimorum Episcoporum Ibam reverendum innoxium approbari. Relecta enim ejus epistola, cognovimus eum Orthodoxum: & ob hoc decernimus ei honorem Episcopatus restituendum, & Ecclesiam, à qua injustè, & absens expulsus est, reparandam. De sanctissimo igitur Episcopo Nono, qui pro eo paulò ante factus est, existimationis erit venerabilis Episcopi Antiochenæ Ecclesiæ, quid oporteat de eo statui, &c. Omnes Episcopi clamaverunt: omnes eadem dicimus. Nestorium modò anathematizet: Eutychem, & ejus dogma modò anathematizet.

Ibas reverendus Episcopus dixit. Et jam in scripto anathematizavi Nestorium, ejusque dogma, & nunc anathematizo eum decies millies. Quod enim semel cum satisfactione fit, etsi fiat decies millies, non contristat. Anathema Nestorio, & Eutychi. Et omnem eum, qui non sapit, sicut hæc sancta Synodus, anathematizo. Gloriosissimi judices dixerunt. Quæ judicata sunt à sancta Synodo de Iba Reverendiss. Episcopo, propriam fortitudinem retinebunt. Et sic absoluta est actio decima.

Ibas de[...] millies [...] nathem[...] tizat N[...]

ACTIO UNDECIMA, ET DUODECIMA.

In istis duabus actionibus agitur causa inter Bassianum, & Stephanum contendentes de Episcopatu Ecclesiæ Ephesinæ, & definitum est, ambos esse removendos, qui præter regulas Episcopi facti fuerant, & alterum Episcopum ordinari: prædictos verò habere Episcopi dignitatem, & à sanctissima Ephesina Ecclesia nutriendos.

In 13. & 14. actionibus, tractatur de compositione quorumdam Episcoporum, & præterea nihil.

Actione 15. Varii eduntur Canones, qui infrà dabuntur.

ACTIO DECIMASEXTA.

Conveniente sancto, & universali Concilio, residentibus omnibus ante altaris cancellos sanctæ martyris Euphemiæ, Vicarii Sedis Apostolicæ ad judices dixerunt. Hesterna die, postquam potestas vestra surrexit, & humilitas nostra vestigia vestra secuta est, quædam facta dicuntur, quæ nos, & præter Canones Ecclesiasticos, & disciplinam æstimamus effecta. Poscimus ergo, ut vestra magnificentia relegi hæc percipiat, ut omnis fraternitas inspiciat, utrum justa, an injusta sint ea, quæ gesta sunt. Judices dixerunt. Relegatur. Beronicianus vir devotus, Secretarius divini consistorii legit sic.

Definitiones Sanctorum Patrum sequentes ubique & regulam, & quæ nunc relecta sunt 150. Deo amantissimorum Episcoporum, qui congregati sunt sub piæ memoriæ Imperatore, majore Theodosio in Regia civitate Constantinopoli, cognoscentes & nos eadem definivimus de privilegiis ejusdem Constantinopolit. Ecclesiæ novæ Romæ. Etenim sedi senioris Romæ propter Imperium civitatis illius patres consequenter privilegia reddiderunt. Et eadem intentione permoti centum quinquaginta Deo amantissimi Episcopi æqua sedi novæ Romæ privilegia tribuerunt, rationabiliter judicantes, Imperio, & senatu urbem ornatam æquis senioris Romæ privilegiis frui, & in Ecclesiasticis, sicut illa, majestatem habere negotiis, & secundam post illam existere: & ut his, qui de Ponto sunt, & de Asia, & de Thracia, Diœcesibus Metropolitanos solos, rursus autem & qui inter Barbaros sunt, Episcopos præfatarum Diœcesum ordinari à prædictæ Con-

Hic e[...] Canon[...] jus S[...] in c[...] bus g[...] quem[...] admi[...] Papa[...]

Constantinopolit. Sedis Ecclesia, quippe ut unusquisque Metropolita præfatarum Diœcesum cum Episcopis suæ provinciæ ordinet suæ regionis Episcopos, sicut divinis Canonibus est præceptum. Ordinari autem (sicut dictum est) Metropolitas præfatarum Diœcesum à Constantinopolitano Archiepiscopo, decretis consonis secundum morem factis, & ad eum relatis. Anatholius Episcopus Constantinopolis definiens subscripsi. Maximus Episcopus Antiochię definiens subscripsi, & cætera. Lucentius Episcopus Apostolicæ Sedis Vicarius dixit.

[...]ivilegia [...]triar[...] [...]e 6. p. [...]ntilan[...]

Primò gloria vestra perpendat, qua circumventione cum Episcopis sanctis gestum sit, ut non conscriptis Canonibus, quorum mentionem fecerunt, subscribere sint coacti. Episcopi clamaverunt: Nemo coactus est. Lucentius Episcopus Sedis Apostolicæ dixit. Accedit ad cumulum, quòd trecentorum decem, & octo constitutionibus postpositis, centum quinquaginta in Synodicis Canonibus non habentur, mentionem tantùm fecisse noscuntur, quæ dicuntur, quæ dicunt ante octoginta prope annos constituta fuisse. Si ergo his temporibus in hoc beneficio usi sunt, quid nunc requirunt? Si nunquam usi sunt, quare requirunt? Ætius Archidiaconus Ecclesiæ Constantinop. dixit. Si de hoc capitulo aliquod mandatum acceperunt, proferant. Bonifacius Presbyter Sedis Apostolicę Vicarius dixit. Beatissimus, & Apostolicus vir Papa inter cætera hoc nobis mandavit, & ex chartula recitavit, sanctorum quoque Patrum constitutionem prolatam nulla patiamini temeritate violari, servantes omnimodo personæ nostræ in vobis, quos vice nostra transmisimus, dignitatem. Ac si qui fortè civitatum suarum splendore confisi aliquid sibi tentaverint usurpare, hoc, qua dignum est constantia, retundatis. Judices dixerunt. Utraque pars Canones proponant. Paschasinus Vicarius Sedis Apostolicæ recitavit Canonem sextum Concilii Niceni, & secundum Canonem Constantinopolitani Concilii, & alios recitaverunt Canones Vicarii Sedis Apostolicæ, ubi decernitur sedem Romanam esse in omnibus, & per omnia primam, & post illam secundum habere gradum Constantinop. Hæc quæstio valdè inter Vicarios sedis Apostolicæ, cęterosque Episcopos controvertitur. Tandem judices dixerunt: Ex his, quæ gesta sunt, vel ab unoquoque deposita, perpendimus, omnem quidem primatum, & honorem præcipuum (secundum Canones) antiquæ Romę Deo amantissimo Archiepiscopo conservari. Oportere autem Archiepiscopum Constantinop. eisdem primatibus honoris & ipsum dignum esse, & potestatem habere ordinare Metropolitanos in Asiana, & Pontica, & Thracia Diœcesibus, hoc modo, ut electi à clericis cujuscunque Metropolis Episcopi referantur ab eligentibus Archiepiscopo Constantinop. ut penes eum sit (si velit) hunc, qui electus est, confirmare, repudiareve, & cætera. Episcopi dixerunt. Hæc omnes dicimus. Hæc omnibus placent. Lucentius Episcopus Sedis Apostolicæ Vicarius dixit: Sedes Apostolica nobis præsentibus humiliari non debet. Et ideò quæcumque in præjudicium Canonum, vel regularum hesterna die gesta sunt nobis absentibus, sublimitatem vestram petimus, ut circunduci jubeatis, sin aliàs contradictio nostris gestis inhæreat, ut noverimus, quid Apostolico viro universalis Ecclesiæ Papæ deferre debeamus, ut ipse aut de suę sedis injuria, aut de Canonum eversione possit ferre sententiam. Episcopus Sebastę dixit. Omnes in sententia vestræ magnificentiæ permanemus.

[...]alida, [...]absque [...]ostolica [...]s Lega- [...]in Con- [...] ge- [...]tur.

Additamenta quædam hinc inde collecta ad acta Concilii Chalcedonensis.

IN fine actionis primæ pro gratiarum actione, & Dei laudum celebratione, facta est trisagii acclamatio, videlicet, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis*. Additumque. *Multos annos Imperatori*, &c. Hymnus iste anno 446. per puerum in aera miraculosè elevatum, dùm terræ motu urbs Constantinopolita-

A na concuteretur, toti populo misericordiam Dei in campo extra urbem imploranti innotuit primum, eoque pronuntiato ab universo populo quievit tunc terrę motus. In hoc autem hymno divinitas impassibilis, ac immortalis contra impium Eutychetis dogma asseritur, sic Deo Optimo Maximo ante prælii tempus arma præparante, ante venenum medicamenta, & ante famem frumenta, notat Coriolanus.

Dioscori tergiversationes.

Acta Nicephoriana habent sess. 2. Dioscorum multoties invitatum multis modis tergiversatum fuisse. Primò dixisse sibi fieri insidias, si tutò venire permitteretur, paratum se, ut in sanctam Synodum veniret. Alia vice respondisse, cùm de me ipso deliberarim, & id, quod utile, commodumque considerarim, hoc sic respondeo. Quandoquidem in proximo consessu magnificentissimi confidentes principes in concilium iere, & multa post multas interlocutiones decrevere: & nunc
B ego in consessum alium ad ea, quæ dicta sunt, revocanda, atque abolenda evocor, ad magnificentissimos, qui proximæ Synodo interfuere, & sacrum Senatum, ut de iisdem rebus denuò inquiratur, provoco. Cùmque ad hęc alii missi essent, ut eum accerserent, ut rebus agendis adesset, reversos illos hisce eum verbis usum esse retulisse. Antea quoque pietati vestræ indicavi, valetudine adversa me correptum esse, & petere, ut magnificentissimi principes, & sacer Senatus nunc quoque rerum inquisitioni, & judicio adsit. Cùm verò valetudo mea invaluerit, diffundi ob eam causam diem postulo. Commentarii porro actorum indicant Cecropium Dioscoro dixisse: Nihil eum antea de valetudine dixisse, proinde illum pro eo, atque deberet, Cano-
C nibus satisfacere oportere. Affert alia Coriolanus ad Sessionem 3.

Capita accusationis in Dioscorum.

Cùm ad hanc Sessionem Dioscorus, qui à militibus domi custodiebatur, ne fugam arriperet, secundò citatus, propter absentiam Judicum, & prætensam quamdam ægritudinem comparere recusasset; lecti sunt libelli accusationum, quos Theodorus, & Ischirion Alexandrinæ Ecclesię Diaconi, Athanasius ejusdem Ecclesiæ Presbyter, atque Sophronius Christianus, contra Dioscorum obtulerunt. Primo libello accusatur, quòd esset Origenista hæreticus, blasphemus in Sanctam Trinitatem, homicida Flaviani, incendiarius, injustus, & temerarius, utpote qui Theodorum Diaconum nulla alia de causa à Diaconatu amovisset,
D nisi quòd S. Cyrilli Episcopi amicus fuisset: quod post hominum memoriam primus Romanum Pontificem excommunicando scelus inauditum commisisset. Secundus libellus Ischirionis post confirmata prędicta scelera continebat, quòd frumentum ad conficiendam Eucharistiam, & solatium peregrinorum ab Imperatore Ecclesiis Libiæ dari solitum, surripuisset; adeò ut eam ob causam incruentum Sacrificium Missę diu oblatum non fuerit. Adjecit, quòd ea bona, quę Peristeria nobilissima fœmina per testamentum Monasteriis, & pauperibus contulisset, eo fine, ut pro salute animæ suæ Sacrificium Deo offerretur, ille scortis, & turpibus personis in Eleemosynam contulerit, ut ne quidem ex bonis illius (quod vetus, & recepta consuetudo orandi pro defunctis, tunc meritò impiissimum esse judicabat) incensum Deo pro ejus anima obtule-
E rit. De vita ipsius valdè obscœna plurima addidit, ut quòd subintroductas fœminas haberet in Episcopio, quibuscum in balneo lavaretur, & quòd inter alias Pansophiam quandam famosissimam magno omnium Alexandrinorum scandalo in deliciis haberet. Postremò quòd non satis ei fuerit, Theodorum Diaconum ob amicitiam cum Cyrillo habitam Diaconatus officio privasse, verùm etiam possessiones ejusdem per Monachos à se missos incenderit, arbores exciderit, jussusque occidi Theodorus, vix fugiens evaserit. Tertio libello Athanasius Presbyter Cyrilli Alexandrini, se cum fratribus, & cognatis urbe ejectum, omnibus bonis, ac fortunis spoliatum, tormentis Chrysapii subjectum, ad summam paupertatem adactum esse, ut

Sacrificium Missæ.

Incensum thuris.

men-

mendicando victum quærere debuerit. Fratrem inter tormenta expirasse: sibi Presbyteratum ademptum esse: & ne vestigium ullum Alexandriæ superesset, domos suas in Ecclesias conversas esse. Quarto libello Sophronii tyrannidis est accusatus, utpote qui pœnam adulteri cujusdam, quem Imperator puniri rescripserat, impediverit; dicens, Ægyptum magis ad se, quàm ad Imperatorem pertinere; ideoque etiam allatas Alexandriam novi Imperatoris Marciani imagines per suos urbe efferre mandaverit. His visis, ne qua solemnitas requisita deesset, placuit Patribus, ut Dioscorus adhuc tertiò vocaretur per scriptum citationis libellum, qui prætensas illius excusationes falsas esse demonstrabat. Legitimè igitur tertiò citatus, ut libellis Alexandrinorum contra se oblatorum respondeat, contumax in proposito perstitit, & adesse recusavit. Cùm igitur nihil reliquum esset ad ejus defensionem, vel excusationem, ipsi Apostolicæ Sedis Legati adversus Dioscorum damnationis; & ab Episcopatu, omnique Ecclesiastica functione depositionis sententiam protulerunt. Singuli verò Episcopi singulis sententiis impium Dioscorum perstringentes, eidem subscripserunt. Latam sententiam ipsi Dioscoro insinuarunt, perque Synodicas Epistolas ad Imperatores, Pulcheriam Augustam, & ad Clerum Alexandrinum scriptas, eamdem ubique promulgarunt. Sed nec omitti debet, quod idem refert ad Sessionem 5.

Decimo tertio Kalendas Novembris anni 451. habita est Sessio quinta duabus actionibus, uno, eodemque die translata. Priore Actione Carosus, Dorotheus, aliique Archimandritæ illi, qui libellum Marciano Imperatori obtulerant, petiverunt sibi concedi, ut coram Imperatore de fidei veritate cum Catholicis disputare liceat. Id, quod hæreticis piissimè respondit Imperator, Alexander Visitator, & Joannes Decurio in Synodo retulerunt, his verbis: *Hæc cùm audivisset Dominus orbis*, Marcianus Imperator, *significavit per me, & Dominum Joannem Decurionem: Si voluißem ego sedere inter vos, atque alios Monachos, & audire inter utrosque vos, non hic sanctam, & Universalem Synodum fatigaßem; sed cùm ipsi convenißent, & nos de vobis certiores fecißent, dixi, ut vos adessetis, & ea, quæ nescitis, cognosceretis, & interrogando ea, quæ non nostis, addisceretis ab iis. Justum igitur decrevimus vos ad Concilium abire. Nam ut sciatis, quæcumque definierit sanctum, ac Universale Concilium, ac mihi in scriptis dederit, ea sequor, his contentus sum, his fidem habeo. Hoc habete, nec à me aliud responsum accipietis.*

Non est Conciliorum disputare.

His enarratis, magno præconio Imperatori acclamatum est. Hæreticis verò ad resipiscendum datæ sunt induciæ usque ad decimam quintam Novembris.

Sed ut ad acta Nicephoriana redeamus, de libello Monachorum hæc habent. Deinde preces Monachorum quorumdam productæ sunt, quarum hoc erat caput, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribendi imponeretur, donec Synodus universa, quam Imperator ipse cogendam sanxisset, congregata esset, & ipse decreta ejus ritè in scriptum relata legisset. Eis lectis Diogenes Episcopus Cyzici dixit, Barsumam unum inter eos, qui ibi convenissent, esse, qui Flavianum jugulaverit. Ipsum enim σφάζον, idest, jugula, exclamasse: neque tùm legitimè, quod in supplici libello nominatim insertus non esset, in Synodum venisse. Ad hæc verba Episcopi omnes exclamaverunt: Syriam omnem Barsumas vastavit, & mille nobis Monachos induxit. Atque ubi Synodus collocuta, eos, qui convenissent, Synodalem constitutionem præstolari jussit: Monachi, ut libelli ab eis compositi legerentur, postularunt. Quorum pars quædam erat, ut Dioscorus, & qui cum eo erant Episcopi, in consessum admitterentur. Cæterum ad petitionem eam Episcopi omnes exclamarunt: Anathema in Dioscorum, Dioscorum Christus exauthoravit. Monachos hosce ejice: contumeliam Synodi tolle; vim Synodo illatam tolle; probrum Synodi tolle. Atque adversum ea Monachi vociferati sunt: Monasteriorum contumeliam tolle: & cùm Synodus rursum vociferationes suas repeteret, per interlocutionem reliqui eorum libri jussi sunt legi: qui dictabant non rectè Dioscoro dignitatem ademptam esse: & quæstione de fide proposita, disquisitione opus esse, atque illum in consessum venire debere. Sin minus, vestimenta se excussuros, & ab Episcoporum, qui ibi convenissent, communione secessuros esse dixerunt. His verbis auditis, Ætius Archidiaconus Canonem de eis legit, qui seipsos segregarent, &c.

Barsumæ Monachi facta nefanda.

Postea in consessu quinto principes omnibus satis liquere dixerunt, ea, quæ de fide essent constituta, & Asclepiades Constantinopolitanæ Ecclesiæ Diaconus in medium processit, & Synodi decretum legit, quod hìc referre visum non est: & nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensi. Porro postquam variæ vociferationes editæ sunt, principes dixerunt, Dioscorum retulisse propterea se Flavianum exauthorasse, quòd duas naturas esse dixerit: decretum autem hæc verba *ex duabus naturis habere*. Ad quæ Anatholius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatum esse. Sed quòd Leonem in excommunicationem conjecerit, & ter citatus non comparuerit. Atque ex eo tempore principes, ut sententiæ epistolæ Leonis decreto insererentur, jussisse. Cùm autem Episcopi respondissent; decretum, & formulam fidei aliam, cùm prior illis rectissimè concepta esset, fieri non debere, res ad Imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus Episcopis sex, ex Pontica Diœcesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia item tres, ex Illirico quove tres deligi, eisque Mandatarios, & Anatholium adesse jussit: qui in Martyrio celeberrimæ Euphemiæ convenientes, professionem fidei rectè constituerent: atque ut, aut quisque eorum fidem suam declararet, aut Synodum in Occidentalem orbis partem translatum iri sciret: & interrogati ut dicerent, Dioscorum ne, qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem, qui duas naturas in Christo concurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere, & qui aliter dicerent, Eutychianistas vocari exclamarunt. Ita principes decreto, duas naturas, quæ non mutarentur, non dividerentur, non confunderentur, in Christo unitas esse, juxta Leonis sententiam addi jusserunt. Porro postquam principes cum Anatholio, & Leonis mandatariis in Martyrium S. Euphemiæ pervenerunt, ubi quoque aderat Maximus Antiochenus, Juvenalis Hierosolymitanus, Talassius Cæsariensis, simul atque isti omnes è templo egressi sunt, Synodi decretum in hanc sententiam lectum est. Dominus noster, & servator Jesus Christus, & reliqua, quæ in historiæ contextu inseruimus: post hæc ubi omnes exclamarunt: hæc ipsissima Patrum fides est. Metropolitani ei mox subscribant. Hæc fides Apostolorum est, huic omnes assentimur, omnes ita sentiemus. Principes intra se collocuti responderunt, se ea, quæ à patribus constituta, & ab omnibus comprobata essent, ad sacram celsitudinem relaturos esse.

Porro si vera est historia, quam refert idem Nicephorus lib. 15. c. 5. diversas fidei confessiones in chartis conscriptas ad pedes Martyris Euphemiæ depositas fuisse cum multis precibus, ut dignaretur indicare quænam vera esset, postridie confessionis Orthodoxæ libellum in manibus ejus contentum, alterum autem hæreticorum tanquam rem nullius momenti temerè ad pedes ejus projectum inventum fuisse: si, inquam, hæc vera est historia, tunc temporis accidisse debuit, cùm tunc Episcopi delegati in Martyrium S. Euphemiæ se contulerunt ad determinandam formam illam fidei, priusquam legeretur, & pronunciaretur in medio Synodi. Occasio enim tunc opportuna videbatur. Verumtamen parum probabile est voluisse Episcopos Deum quodammodò tentare, & veritatem fidei Catholicæ potiùs ex miraculo quærere, quàm in scripturis sanctis, ac antiquis patribus. Ideoque plures nullam fidem adhibendam censent hujuscemodi narrationi: etsi

Histor[ia] dubia S. Eu[phe]mia barit nodu[...]

etsi quodammodo insinuari videatur in Epistola Synodi ad Leonem missa, qua ab ipsa Synodum confirmari expetunt. Est autem hæc definitio Synodi Chalcedonensis, cujus aliqui initium detrahunt.

Definitio quarti Concilii.

DOminus, & Salvator JESUS CHRISTUS, fidei doctrinam discipulis confirmans: Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Ut nemo à veræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. Et postea sancto Nicæno Symbolo, & centum, atque quinquaginta Sanctorum Patrum decreto lecto, intulerunt: satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem, & confirmationem est, sapienter conceptum, & salutare illud divinæ gratiæ Symbolum. De Patre enim, & Filio, & Spiritu sancto, absolutam continet doctrinam, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiam peperere, & nonnulli Sacro Sanctam Domini nostri gratia susceptam administrationē adulterare, & vocem hanc θεοτόκον, Dei genitrix, pernegare ausi sunt: aliqui verò confusionem, mixtionemque inducentes, unam esse carnis, & divinitatis naturam inconsideratè fingunt, divinamque unigeniti naturam per confusionem perpessioni obnoxiam prodigiosè asserunt: hæc ipsa nunc sancta, & magna universalis Synodus, omnem illis fraudem, & machinationem adversus veritatem præcludere volens, & integritatem, firmitatemque veteris doctrinæ vindicans, imprimis statuit, ut sanctorum trecentorum Patrum fides inviolata constet. Deinde & eorum, qui in urbe Imperante adversus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus convenerunt, centum quinquaginta Patrum, de Spiritus essentia doctrinam, authoritate sua confirmat: quam illi Patres omnibus notam esse voluerunt, non ut aliquid, quod majoribus ignotum fuisset, inducerent, sed ut Spiritus sancti naturam, quædam de illius potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis clariùs promulgarent. Propter eos verò, qui œconomiæ, & administrationis mysterium depravare audent, & qui ex Maria Virgine natus est, merum esse hominem impudenter, & conviciosè dicunt, Beati Cyrilli, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Pastor fuit, Synodales Epistolas ad Nestorium, & Orientales Episcopos datas, cùm rectè scriptæ sint, tùm ad Nestorii vesanam dementiam refutandam, tùm ad sententiam salutaris Symboli, eis, qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit; quibus Epistolam quoque maximæ urbis veteris Romæ antistitis, beatissimi, & sanctissimi Archiepiscopi Leonis, ad eum, qui in sanctis est, Archiepiscopum Flavianum, refellendæ Eutychetis malevolentiæ gratia scriptam, quæ Beati Petri confessioni convenit, & adversus perperam, & malè sentientes, quasi quædam communis, & publica columna est, ad dogmata recta confirmanda, meritò conjunxit. Nam adversus eos, qui administrationis mysterium in duos filios distrahere conantur, pugnat: & eos, qui unigeniti divinitatem perpessioni obnoxiam esse dicere audent, sacris convenientibus excludit. Tùm autem eis quoque, qui in duabus Christi naturis mixtionem, & confusionem comminiscuntur, resistit. Eos præterea, qui cœlestis, aut alterius cujusquam essentiæ esse delirant, quam ex nobis assumpsit servi formam, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unā autem post unionem faciunt, anathemati subjicit. Itaque patrum vestigiis insistentes, unum, atque eumdem profitemur esse Filium Dominum nostrum Jesum Christum, & una voce omnes deprædicamus perfectum eumdem in humanitate, Deum verum, & hominem verum, eumdem ex rationali anima, & corpore, consubstantialem Patri secundum divinitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre secundum divinitatem, in extremis autem diebus eumdem propter nos, & propter nostram salutem, ex Maria Virgine, & Dei genitrice secundum humanitatem genitum, unum & eumdem Jesum Christum Filium, & Dominum unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, insegregabiliter cognitum, atque deprædicatum: haudquaquam naturarum differentiam unione tollente, sed proprietatem potiùs utriusque naturæ conservante, quæ in personam unam, & substantiam unam concurrit: non veluti in duas personas dispertitum, aut divisum, sed unum, & eumdem Filium unigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Jesum Christum: quemadmodum antiquitùs Prophetæ, & ipse de seipso nos docuit Christus, & Symbolum Patrum nobis tradidit. His igitur cum cura, & diligentia omni à nobis constitutis; sancta, & universalis Synodus decrevit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut Symbolum aliud eis tradere, qui ex Græca superstitione, vel Judaismo, vel alia quacumque hæresi convertere se ad veritatis cognitionem voluerint: eos, siquidem Episcopi, aut Clerici fuerunt, ab Episcopatu, & Clero alienos: sin autem Monachi, aut Laici fuerint, anathemati subjectos esse debere.

HOc porro decretum Concilii Chalcedonensis, quod alii aliter referunt, hisce verbis pronuntiatum fuisse testis est Nicephorus lib. 15. cap. 5. & sic ipse refert cap. 6. ejusdem libri juxta translationem Langi.

Sequuntur CANONES CONCILII CHALCEDONENSIS, *absentibus Legatis constituti dolosè, & clandestinè ab Orientalibus remanentibus, in actione decima quinta.*

CANON I. *De servandis Canonibus Synodorum.*

25 q. 1. A sanctis Patribus.

A Sanctis Patribus in unaquaque Synodo usque nunc prolatas regulas tenere statuimus.

CANON II. *In quo damnatur Episcopus, qui per pecuniam Ordinationem facit.*

2. q. 1. Si quis Episcopus.

SI quis Episcopus per pecuniam Ordinationem fecerit, & pretio redegerit Spiritus sancti gratiam, quæ vendi non potest, ordinaveritque per pecuniam Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui cognominantur in Clero, promoverit, & dispensatorem, aut defensorem, vel quemlibet, qui subjectus est regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo, is, qui hoc attentare probatus fuerit, proprii gradus periculo subjacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac Ordinatione, vel promotione, quæ est pro negotiatione facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate, vel solicitudine, quam pecuniis acquisivit. Si quis verò mediator tàm turpibus, & nefandis datis, vel acceptis extiterit; si quidem Clericus fuerit, à proprio gradu decidat; si verò laicus, anathematizetur.

CANON III. *Ut hi, qui connumerantur in Clero, turpibus lucris non inserviant.*

D. 86. Pervenit ad sanctam.

PErvenit ad sanctam Synodum, quia de his, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam aliorum possessionum conductiones, & causas sæcularium negotiorum suscipiunt, & à sacris Officiis se per desidiam separant, ad domos autem sæcularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes, avaritiæ causa, suscipiunt. Decrevit igitur sancta, & universalis, & magna Synodus neminem horum deinceps, hoc est Episcopum, sive Clericum, aut Monachum, conducere possessiones, aut misceri sæcularibus possessionibus posse, nisi fortè, qui Legibus ad minorum ætatis tutelas, sive curationes inexcusabiles attrahuntur, aut ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula, & orphanorum, ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, maximè quæ Ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. Si quis verò transgressus fuerit hæc præcepta, Ecclesiasticæ subjaceat correctioni.

CANON IV. *Quòd Monachi in civitatibus Episcopo debent esse subjecti.*

16. q. 1. Qui verè, & purè, & 18. q. 2. Quidam.

QVi verè, & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore. Quidam tamen Monachorum habitu utentes,

A indifferenter per civitates incedunt, nec non & Monasteria, & seipsos propria præsumptione commendant. Placuit igitur, neminem aut ædificare, aut constituere Monasteria, aut oratorii domum, sine conscientia ipsius civitatis Episcopi. Eos verò, qui per singulas civitates, seu possessiones in Monasteriis sunt, placet nobis Episcopos esse debere, quieti operam dare, atque observare jejunia, & orationes in locis, in quibus semel se Deo voverint, permanentes; & neque communicare Ecclesiasticis, neque sæculares aliquas attrectare actiones relinquentes propria Monasteria, nisi fortè ju-

Monachorum ... tus.

B beantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis Episcopo. Et neminem servorum suscipi in Monasterium, ut sit cum eis Monachus, nisi cum proprii Domini licentia. Prætereuntē verò hæc decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit ergo civitatis Episcopo, curam, solicitudinemque necessariam Monasteriis exhibere.

HIc Canon subjicit Monachos Episcopis adversus Barsumam, & Asseclas, qui Syriæ Episcopis obedientiam juris communis denegabant. De quo postea per varia privilegia dispensatum est.

C

CANON V. *Non licet Episcopo Ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire.*

7. q. 1. Propter eos ... Nicæn. concil. ca...

PRopter eos Episcopos, & Clericos, qui de civitate ad civitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis Patribus habere propriam firmitatem.

CANON VI. *Ut nemo ordinetur absolutè.*

D. 70. Neminem.

NEminem absolutè ordinari jubemus Presbyterum, neque Diaconum, nec quemlibet in Ecclesiastica ordinatione consti-

D tutum, nisi manifestè in Ecclesia suæ civitatis, sive possessionis, aut in Martyrio, aut in Monasterio, hic, qui ordinatur, mereatur ordinationis publicæ vocabulum. Eos autem, qui absolutè ordinantur, decrevit sancta Synodus vacuam habere manus impositionem, & nullum tale factum valere, ad injuriam ipsius, qui eos ordinavit.

Sine ... ordin.

HIc Canon vetat, ne quis sine titulo Ecclesiastico ordinetur, qui sit in Eccesia aut civitatis, aut possessionis, id est, pagi, est Græcè χώρας, aut in martyrio, id est capella martyri consecrata. Postea dispensatū est, ut quis ordinetur cū titulo patrimoniali, & laico.

E Huic autem canoni inhærens Tridentinū sess. 23. c. 16. *de reformatione* decernit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Sed, quid sit ascribi alicui Ecclesiæ juxta morem Ecclesiæ, non omnes capiunt. Ista ascriptio habebat suum onus, & suum commodum. Onus erat in obligatione ministrandi commodum in jure participandi ex bonis communibus Ecclesiæ, ut non alligaretur os bovi trituranti. Sed hodie contra regulas juris adstringuntur alicubi Clerici oneri istius adscriptionis sine ejus commodo. Unde non pauci sine beneficio, & officio utili, amaram vitam degunt. Quin etiam recentes quidam asse-

Ad... in Ec... quid

A asserunt, canonem hunc esse de jure divino. A multis ergo temporibus erraret Ecclesia, quæ multos ordinari absolutè, id est, sine titulo Ecclesiastico, passa est. Antiquis temporibus, in quibus providebatur clericis de communibus bonis Ecclesiæ, & unus beneficiorum Helluo non devorabat, quę sufficerent honestæ sustentationi ducentorum, & amplius clericorum, facile erat talem disciplinam exequi. Satis erat clerico esse in canone, vel in regula, id est, in catalogo suæ Ecclesiæ, ut de victu, & vestitu nihil sollicitus esset. At hodie mutata sunt tempora. Quàm pauci ordinarentur, si unicuique ordinando deberet priùs competere beneficium, aut officium Ecclesiasticum honestæ sustentationi congruum. Pertinet ad majestatem Dei in Ecclesia triumphante, sicut aliquo modo in Ecclesia militante, quòd habeat inter Angelos suos quosdam assistentes, alios B ministrantes. Sacerdotes, qui beneficiis, aut officiis addicti sunt, instar ministrantium Angelorum se habent: Alii, quibus hæc fortuna non obtigit, si tamen dignè se gerant in Ecclesia orationi, & sacrificio incruento vacantes, erunt instar assistentium Angelorum, propriæ perfectioni studebunt, pretiosum doctrinæ thesaurum comparabunt, parati in horam, & diem, si fortè (quod hodie perrarum) via Spiritus sancti sine ambitu, sine simonia, sine litigio forensi contingat eos vocari ad ministerium sibi competens, quod non detrectabunt, sicque major ordinatorum multitudo non sinet diu vacare Ecclesias, semper paratis pluribus ad remedium orbitatis. Interim multi ex viris doctis nulli Ecclesiæ specialiter mancipati bonum illud, quod quò communius, eò melius, procurare poterunt cum honesta, ac C decenti libertate extra miseram illam servitutem, quæ ex malo usu præsentis canonis imponitur quibusdam clericis, ut tota vita ferè egeni, & esurientes laborent in peculiari aliqua vinea, de cujus fructibus, si qui tamen sint, nihil unquam comedunt. At vivent de fructibus tituli patrimonii. Ista dicantur ignaris, quasi illi reditus sæpiùs non essent inanes, & mille modis non interturbarentur: non itaque videtur juris esse divini, sic clericos ad certos titulos ordinari, ut iis tota vita compedes injecti videantur ad vivendum miserè, & cum tædio suæ ordinationis. Sed Episcoporum est de iis statuere, habita ratione locorum, ac temporum, & cum decoro status sacerdotalis, non sic alligando Presbyteros loco suæ nativitatis: & nonnisi inter affines, & consanguineos, quibus aliquandò nihil infestius expe- D riuntur, & quod magis ipsos ab officio proprio avocat, dicente Christo: *inimici hominis domestici ejus; & non est Propheta sine honore, nisi in patria sua*: Nihilominùs distinctio adhibenda est inter promotos ad titulum patrimonii, quos declaratio Cardinalium ad c. 10. sess. 23. Concilii Tridentini asserit, non posse cogi, ut certis diebus, veluti festivis, inserviant Ecclesiis: & inter promotos ad titulum officii alicujus Ecclesiæ, quæ illis ad vitam necessaria subministrat, non est enim dubium, quin tales eo modo adscripti alicui Ecclesiæ, ac ordinati sine alio patrimoniali, obligati, & illigati sint huic Ecclesiæ, à qua non possint discedere. Atque hac ratione canon hic Chalcedonensis intelligendus est, quia Ecclesia, ad cujus titulum ordinabantur tunc clerici, illis subministrabat ex bonis Ecclesiasticis neces- E saria ad vitam, non quomodò quidam hodie intelligunt adscribi Ecclesiæ ad totam vitam, etiamsi ex illa nullos fructus percipiant. Nec alia videtur esse mens Concilii Tridentini in prædicto capite, cùm expresse præmittat se inhærendo vestigiis sexti canonis Chalcedonensis Concilii illam ascriptionem statuere. Oporteret ergo priùs providere, ne una Abbatia aliquandò trecentarum parochiarum decimas absorberet, vix ulla (tàm modica est) habita ratione ministrorum, ac Parochorum.

[Marginal note: Math. 10. 13.]

CANON VII. *Quòd semel in Clero taxati, vel Monasteriis deputati, ad militiam non redeant.*

EOs, qui semel in Clero taxati fuerint, sive in Monasterio deputati, decrevimus, neque ad militiam, neque ad honores sæculares venire. Eos autem, qui hoc ausi fuerint facere, & non ejus rei pœnitere maluerint, & ut ad hoc idem revertantur, quod antè, obtentu Dei sibi proposuerunt, convenit anathematizari.

[Marginal note: 20. q. 3. eos, qui semel.]

CANON VIII. *Dispensatores pauperum Episcopo suo obediant.*

CLerici in Parochiis, Monasteriis, aut Martyriis constituti, sub potestate sint ejus, qui in ea civitate est Episcopus secundum traditionem sanctorum Patrum, neque per præsumptionem recedant à suo Episcopo. Ii verò, qui ausi fuerint rescindere hujusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subjacere proprio Episcopo, si quidem fuerint Clerici, secundum personarum ordinationem subjaceant condemnationibus Canonum, si verò Monachi, seu laici fuerint, communione priventur.

[Marginal note: 18. q. 2. Quidam Monachorum.]

CANON IX. *Si Clericus contra alium causam habeat, ante Episcopum suum examinetur.*

SI Clericus adversum Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad sæcularia judicia non concurrat, sed priùs negotium agitetur apud proprium Episcopum: vel certè si fuerit negotium ipsius Episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra ipsius Provinciæ Metropolitanum Episcopum, Episcopus, sive Clericus habeat controversiam, pergat ad ipsius Diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ Regiæ civitatis sedem, ut eorum ibi negotium terminetur.

[Marginal note: 11. q. 1. Si Clericus adversum Clericum.]

UBi dicit: *Pergant ad ipsius Diœcesis primatem*, intelligitur Episcopus Romanus; nam Græca vox ἔξαρχος non propriè Primatem, sed Principem significat: solus verò Romanus Pontifex est Princeps Christianæ Diœceseos. His verbis igitur constituitur, ut si quis cum Metropolitano aliquo controversiam habeat, non alibi eum convenire possit, aut debeat, quàm apud Principem Diœceseos, Romanum Pontificem. Binius.

Deinde ubi dicit, *Aut sedem urbis Constantinopolitanæ*, hæc non mandantis, sed permittentis Concilii verba sunt, adeò ut horum auctoritate Clericis, vel Episcopis prope Constantinopolim habitantibus concessum fuerit, ut non longiùs irent, suas causas coram Antistite Constantinopolitano proponere, ibique totius controversiæ decisionem expectare. Ita hunc Canonem Nicolaus I. in epistola ad Michaelem Imperatorem interpretatur. Eandem expositionem, rejecta sententia Archidiaconi, & Joannis de Turrecremata, sequitur, & approbat Bellarminus lib. 2. de Romano Pontif. cap. 22. Ubi contra Nilum Thessalonicensem quendam Episcopum, doctissimè Primatum Romanæ Ecclesiæ defendens, ostendit, nequaquam ex hoc loco probari, quòd auctoritate hujus Concilii Constanti-

nopolitana sedes, quoad dignitatem Patriarchalem, A sedi Romanæ adæquata fuerit. Etiamsi enim, quod verum non est, concederemus, quòd juxta hunc, & Can. 17. omnes Clerici totius orbis injuriam à suo Metropolitano sibi illatam apud Constantinopolitanam sedem denuntiare possint, quòdque ipsi Constantinopolitano quaslibet causas judicare liceat, non tamen inde rectè probaretur, eumdem Romano Pontifici parem esse. Nam ex vi horum Canonum solùm eos judicare potest Constantinopolitanus, qui se à suo Metropolitano læsos esse arbitrantur: at Romanus Pontifex eos quoque judicare potest, qui vel ab ipsis Patriarchis, vel ab Episcoporum Conciliis etiam maximis, & frequentissimis læsi fuerunt. Quod Cæciliani, Athanasii, Chrysostomi, Pauli, Flaviani, Theodoreti, aliorumque plurium exempla declarant. Juxta B Canones Sardicenses à sententia cujusvis Metropolitani ad Romanam Sedem appellare licet, atque ita penes Pontificem ultimum judicium semper remanet. Unde etiamsi Constantinopolitanus quaslibet causas ex toto terrarum orbe judicare posset, non tamen Apostolicæ sedis antistiti exæquaretur. Vide Bellarminum prædicto loco.

CANON X. *Ut non liceat Clericis de alia civitate in aliam transmigrare.*

NOn liceat Clericum in Ecclesiis duarum civitatum ordinari; sed in ea, in qua ab initio ordinatus est; & cujus expetitio erat ante profugium. Et si propter vanæ gloriæ desiderium contigerit, ut post C ad majorem Ecclesiam confugerit; eum indubitanter revocari decet ad suam Ecclesiam, in qua ab exordio ordinatus est, & ibi tantummodò ministrare. Si quis verò translatus est ab una Ecclesia in aliam, nihil habeat commune cum priori, sive sub Ecclesia constitutis Martyribus, sive in Parochiis, vel Xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos verò, qui ausi fuerint post ordinationem hujus magnæ, & universalis Synodi agere, quæ prohibita sunt, statuit sancta Synodus cadere de proprio gradu. D

ORdinari, Græcè est καταλεγέσθαι, id est, conscribi scilicet, ut ibi alatur, & serviat.

CANON XI. *Ut Provincia in duos Metropolitanos Episcopos non dividatur.*

PErvenit ad nos; quòd quidam præter Ecclesiasticas ordinationes, affectantes potentiam, per pragmaticum sacrum unam Provinciam in duas dividant, & ex hoc inveniantur duo Metropolitani Episcopi in una, eademque Provincia esse. Statuit ergo sancta Synodus deinceps nihil tale attentari à quolibet Episcopo. Eos verò, qui tale aliquid E tentaverint, cadere de proprio gradu.

CANON XII. *Ut sine literis Commendatitiis Clericus extra suam Ecclesiam non ministret.*

EXtraneo Clerico, & Lectori extra suam civitatem sine Commendatitiis literis proprii Episcopi nusquam penitùs liceat ministrare.

CANON XIII. *Quòd non liceat Clericis alterius sectæ uxorem accipere.*

QUoniam in quibusdam Provinciis concessum est Psalmistis, & Lectoribus uxores ducere, constituit sancta Synodus prorsus cuiquam ex his non licere alterius sectæ accipere uxorem. Si quis verò prævenit, & habet jã de tali connubio filios, si fortè prævenerint eos jam apud hæreticos baptizari, debent eos offerre sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, ut ibi communicent. Qui verò adhuc baptizati non sunt, omnimodè non posse eos in hæretica Ecclesia baptizari, nec in matrimonio jungi Heretico, Judæo, vel Pagano, nisi fortè spoponderit, se venire ad Orthodoxam Fidem, dum conjungitur personæ Orthodoxæ. Si quis verò hanc definitionem sanctæ Synodi præterierit, regularum condemnationibus subjaceat.

CANON XIV. *Diaconissa, quæ post Ordinationem nubit, anathema sit.*

DIaconissam non debere ante annos quadraginta ordinari statuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si verò Ordinationem susceperit, & quantocunque tempore observaverit ministerium, & posteà se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo, qui in nuptiis illius convenerit.

CANON XV. *Ut nec Deo dedicata Virgo, nec Monachus nuptiis jungi possint.*

SI qua virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eos nuptiis jungi. 27. q.
Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneant *qua* [...]
excommunicati. Statuimus verò, posse eis fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci.

CANON XVI. *De rusticanis Parochiis.*

PEr singulas Ecclesias Parochias rusticanas permanere immobiles apud eos, qui eas tenent, Episcopos decrevimus, & maximè, si eas sine violentia per triginta annos gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit de his dubitatio, liceat eis, qui se dixerint læsos, propterea movere apud Synodum Provinciæ certamen. Si quis verò putaverit, se à proprio Metropolitano gravari, apud Primatem Diœceseos, aut apud Constantinopolitanæ civitatis sedem agat negotium, sicut dictum est. Si verò quælibet civitas per auctoritatem Imperialem renovata est, aut si renovetur in posterum civilibus, & publicis ordinationibus, etiam Ecclesiasticarum Parochiarum sequatur ordinatio.

16. per las [...] sias.

SEquatur ordo, id est, conservetur ordo antiquus Ecclesiarum.

CANON XVII. *De his, qui conjurationem, aut calumniam contra Episcopum faciunt.*

11. q. 1. Conjurationum.

COnjurationum, & conspirationum crimen publicis etiam legibus certum est penitùs inhiberi; hoc multò magis in sancta Dei Ecclesia (ne fiat) convenit abdicari. Si qui verò Clerici, vel Monachi inventi fuerint conjuratores, aut conspiratores, aut Φρατρίας, vel factiones componentes aliquas suis Episcopis, aut aliis, omninò cadant de proprio gradu.

CANON XVIII. *Quòd corripiantur Episcopi, qui ad Concilium vocati venire recusant.*

Pervenit ad nostras.

B PErvenit ad nostras aures, quòd in Provinciis constituta Episcoporum Concilia minimè celebrantur; hoc ex eo probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habent, Ecclesiasticæ res negligantur. Statuit ergo hæc sancta Synodus secundum regulas Patrum, bis in anno in unum convenire per singulas Provincias Episcopos; ubi singula, quæ emerserint, corrigantur: Qui verò noluerint convenire Episcopi constituti in suis civitatibus, & hoc maximè cùm sui corporis C sanitate sint consistentes, cùm etiam ab omnibus aliis urgentibus necessitatibus, & inexcusabilibus negotiis sint liberi, licere, eos fraternæ charitatis commonitionibus corripi.

CANON XIX. *Quòd Clericus unius Ecclesiæ in aliena non ordinetur.*

Clericos singulis. in Gregorius Formato Episcopo.

CLericos in singulis Ecclesiis constitutos (sicut jam definivimus) non liceat in alterius civitatis Ecclesiis ordinari, sed quiescant in ea, in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias civitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias Ecclesias migraverunt. D Si verò quicumque Episcopus post definitionem istam ad alium Episcopum pertinentem Clericum susceperit, placuit sanctæ Synodo & hunc, qui suscepit, & eum, qui susceptus est, tandiù excommunicatos manere, quàndiu ipse Clericus ad propriam revertatur Ecclesiam.

CANON XX. *De his, qui accusant Ecclesiam.*

7. Clericos, aut laicos.

CLericos, aut laicos passim accusantes, & sine probatione Episcopos, & Clericos ad accusationem non recipiendos decrevimus, nisi priùs discutiatur eorum existimationis opinio.

CANON XXI. *Clericis non licere diripere bona Episcopi.*

quæst. 2. Non liceat Clericis.

NOn liceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum, sicuti præcedentibus regulis constitutum habetur. Si verò hæc fecerint, periclitari se noverint à proprio gradu.

A CANON XXII. *Ut Monachi, qui sine licentia Episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.*

QUidam Monachi nihil habentes sibi injunctum à proprio Episcopo, interdum verò etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad civitatem Constantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati Ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus hos primùm commoneri, ut exeant à regia Civitate, demùm eos invitos dejici, ac inde per defensorem compelli, ut ad sua loca redeant.

DE Monachis girovagis, qui & circumcelliones dicti, vide Cassianum collat. 18. cap. 8.

CANON XXIII. *Ut quæ Deo semel dedicata sunt Monasteria, cœnacula sæcularium non fiant.* 19. quæst. 3. Quæ semel sunt.

QUæ semel sunt dedicata Monasteria consilio Episcoporum, maneant perpetuò Monasteria, & res, quæ ad ea pertinent, Monasteriis reservari oportet, nec posse ea ultra fieri sæcularia habitacula. Qui verò permiserint hoc fieri, subjaceant iis condemnationibus, quæ per Canones constitutæ sunt.

CANON XXIV. *Quòd intra tres menses Episcoporum Ordinationes fiant.*

QUoniam quidam Metropolitanorum (sicut ad nos perlatum est) negligunt greges sibi creditos, & differunt Ordinationes facere Episcoporum: placuit sanctæ Synodo intra tres menses fieri Ordinationes Episcoporum, nisi fortè inexcusabilis necessitas coegerit, Ordinationis tempus ampliùs protelari. Si autem quis Episcoporum hoc non observaverit, ipsum debere Ecclesiasticæ condemnationi subjacere. Redditus verò ejusdem viduatæ Ecclesiæ integros reservari apud Oeconomum ejusdem Ecclesiæ censemus. D. 57. Quoniam quidam Metropol.

CANON XXV. *Ut Episcopi dispensatores habeant.*

QUia in quibusdam Ecclesiis (ut rumore comperimus) Episcopi præter Oeconomos facultates Ecclesiæ tractant, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere Oeconomum de Clero proprio, qui gubernet Ecclesiæ res cum arbitrio sui Episcopi, ut non sine testimonio sit gubernatio ipsarum rerum Ecclesiasticarum, & ex hoc deveniat dispergi ejusdem res Ecclesiæ, & Sacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si verò quis non observaverit hoc, divinis jaceat regulis. D. 89. Quoniam in quibusdã; & 16. q. 7. Quoniã in quibusdã.

E

CANON XXVI. *De his, qui mulieres accipiunt.*

EOs, qui sibi rapiunt uxores, vel eos, qui eis auxilium præstiterint, statuit Sancta Sy- 36. quæst. 2. Eos, qui rapiunt.

Synodus, si quidem Clerici fuerint, decidere à proprio gradu: si verò laici fuerint, anathematizentur.

CAnones, qui sequuntur, non extant in Codicibus Græcis manuscriptis hujus Concilii, nec etiam in Latinis, neque in Collectionibus Dionysii, & Isidori. Cujus rei causa ea esse videtur, quia Anatholii Constantinopol. Episcopi circumventione, ac fraude, cùm Sedis Apostolicæ Legati è Synodo egressi essent, Patribus Concilii propositi: atque ab eis subscripti fuerant: ex quorum primo, qui est XXVII. duorum Patriarcharum, Alexandrini, & Antiocheni privilegia à Concilio Nicæno eis data, infringebantur, & Primatus ejus in Ecclesia post Romanum Pontificem statuebatur. Quod beatus Leo indignè ferens, eosdem rejecit, & infirmavit, ut apparet ex ipsius epist. 61. ad B Episcopos Synodi Chalcedonensis, & epist. 62. ad Maximum Antiochenum, & aliis. Recensentur tamen à Th. Balsamone, Jo: Zonara, & aliis Canonum Collectoribus. Et cùm idem XXVII. Canon relictus sit in sequenti Actione, petentibus ipsis Apostolicæ Sedis Legatis, illos hìc adscribendos putavimus, non ut eis aliquid auctoritatis adjungatur, sed ut rei gestæ series non ignoretur.

CANON XXVII.

SAnctorum Patrum decreta ubique sequentes, & Canonem, qui nuper lectus est, centum, & quinquaginta Dei amantissimorum Episcoporum agnoscentes, eadem C quoque & nos decernimus, ac statuimus de privilegiis sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolis novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ Throno, quòd urbs illa imperaret, jure Patres Privilegia tribuerunt, & eadem consideratione moti centum quinquaginta Dei amantissimi Episcopi, sanctissimo novo Romæ Throno æqualia privilegia tribuerunt, recta judicantes urbem, quæ & Imperio, & Senatu honorata sit, & æqualibus cum antiquissima Regina Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus Ecclesiasticis, non secus ac illam, extolli, ac magnifieri secundam post D illam existentem, ut Ponticæ, & Asianæ, & Thraciæ Diœcesis Metropolitani soli, præterea Episcopi prædictarum Diœcesum, quæ sunt inter barbaros, à prædicto Throno sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ ordinentur: unoquoque scilicet prædictarum Diœcesum Metropolitano cum Provinciæ Episcopis, Provinciæ Episcopos ordinante, quemadmodum divinis Canonibus est traditum: ordinari autem, sicut dictum est, prædictarum Diœcesum Metropolitanos à Constantinopolitano Archiepiscopo, convenientibus de more factis electionibus, & ad ipsum E relatis.

Canon subreptitius. HIc est ille Can. clandestinus, & subreptitius, quem Anatholius cum reliquis Orientalibus ad Primatum suæ Ecclesiæ comparandum, Legatis absentibus, & contradicentibus, constitui, atque decerni procuravit, quem S. Leo Pontifex pluribus epistolis damnavit, & reprobavit, non tantùm ideò, quòd citra auctoritatem Romani Pontificis editus, illegitimè constitutus fuerit; verùm etiam, quòd duo, aliaque plura manifestò falsa mendacia contineat. Quod in eo refertur, à Patribus Nicænis Romani Pontificis Primatum esse attributum, quasi eum antè non habuerit, falsum est: A nam, ut alia Scripturæ, Patrum, & Conciliorum testimonia omittam, ex ipso initio sexti Canonis Nicæni manifestè constat, quòd ipsa Romana Ecclesia non à Conciliis, vel Christianis Imperatoribus, sed à Christo Domino Salvatore nostro Primatum obtinuerit. Ita enim exorditur sextus Canon Concilii Nicæni: *Ecclesia Romana semper habuit Primatum.* Quomodò itaque à Patribus Nicæni Concilii accepisse potuit? Alterum, quod falsò asserunt, nimirùm Romanæ Ecclesiæ Primatum esse concessum, quia Roma est sedes Imperii, S. Leo epist. 52. ad Marcianum, & S. Gelasius ep. ad episc. Dardaniæ disertis verbis refellunt. Inter alias hanc rationem habet S. Gelasius: *Mediolanum, Ravenna, Sirmium, Treveri, & Nicomedia, multis temporibus sedes Imperii fuerunt. Quibus cùm nihil plus juris, dignitatis, & prærogativæ Ecclesiæ de causa concessum fuerit, non immeritò mendacii arguuntur, qui dicunt, prædicta de causa Romanam urbem ad fastigium Apostolici muneris evectam esse.* Binius hìc. Primitatem hanc, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem Ecclesia Romana assecuta est, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro, sic fatetur Anacletus Papa in epist. 3. & Vigilius Papa in epist. ad Eutherum dicit: *Quamobrem sancta Romana Ecclesia ejus merito Domini voce consecrata, & sanctorum Patrum authoritate roborata, Primatum tenet omnium Ecclesiarum, ad quam tàm summa Episcoporum negotia, & judicia, atque querelæ, quàm & majores Ecclesiarum quæstiones, quasi ad caput semper referenda sunt.* Idem quoque habetur in Præfatione Nicæni Concilii in principio, scilicet, quòd *Ecclesia Romana nullis Synodicis Decretis prælata est cæteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri Primatum obtinuit.* Idem quoque affirmat Nicolaus Papa I. in epist. ad Michaelem Imperatorem, his verbis: *Animadvertendum est, quia non Nicæna, non deniquè ulla Synodus quidquam Romanæ contulit Ecclesiæ privilegii, quæ in B. Petro noverat, eam totius jura potestatis pleniter meruiße, & cunctarum Christi ovium regimen accepiße, sicut beatus Præsul Bonifacius attestatur universis Episcopis per Thessaloniam constitutis scribens.* Et in eadem epist. paulò ante dicit idem Nicolaus Papa: *Ecclesiæ Romanæ privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitùs observata, & à sanctis universalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus, & quod Deus statuit, firmum, validumque consistit, illeque potissimùm peccat, qui Dei ordinationi resistere tentat. Privilegia, inquam, istius Sedis, vel Ecclesiæ perpetua sunt, divinitùs radicata, atque plantata sunt; impingi possunt, transferri non possunt; trahi poßunt, evelli non possunt.* *Prima[tus] Ecclesiæ Roman[æ]*

Agnovit hanc Primitatem Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. 1. & de Obitu Satyri, ut dixerit, se in omnibus cupere Romanam sequi Ecclesiam; & Irenæus omnibus antiquior, & Apostolicorum temporum vicinus, verèque Apostolicus, lib. 3. cap. 3. Ecclesiæ Romanæ tale tribuit elogium, *ad hanc*, inquit, *Ecclesiam propter potentiorem principalitatem neceße est convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles, in qua semper ab iis, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis, traditio.* Sic Tertullianus de Præscript. hæret. cap. 36. Cyprianus epist. 45. & 46. Theodoretus libro 2. Hist. cap. 4. Bernardus epist. 190. ad Innocentium, & libro 2. de considerat. cap. 8. Concilium Chalcedonense Act. 3. Anacletus epist. 1. & 3. Marc. epist. 1. Synodus Alexandrina ad Felicem. Coriolanus.

CANON XXVIII.

EPiscopum in Presbyteri gradum deducere, est sacrilegium. Si qua autem justa causa

causa illos ab Episcopali actione removet, nec Presbyteri debent locum obtinere: sin autem absque ullo crimine dignitate moti sunt, ad Episcopalem dignitatem redibunt.

Anatholius religiosissimus Constantinopolitanus Archiepiscopus dixit: Ii, qui dicuntur ab Episcopali dignitate ad Presbyteri ordinem descendisse, si justis quidem de causis condemnatur, jure nec Presbyteri honore digni sunt: sin autem sine aliqua probabili causa ad inferiorem gradum depressi sunt, jure, si quidem nulli sunt culpæ affines, Episcopatus authoritatem, & Sacerdotium recipient.

CANON XXIX.

QUoniam religiosissimi Episcopi Ægypti, non ut Catholicæ fidei adversantes, sanctissimi Archiepiscopi Leonis Epistolę subscribere distulerunt, sed dicentes in Ægyptiaca Diœcesi hanc esse consuetudinem, ut præter voluntatem, & mandatum Episcopi nihil tale faciant, & petunt concedi sibi dilationem usque ad ordinationem futuri magnæ civitatis Alexandrinorum Archiepiscopi; justum nobis, & humanum visum est, ut ipsis in proprio habitu, in Imperiali urbe manentibus, remissio concedatur, donec ordinatus fuerit C Alexandrinus Archiepiscopus. Unde in proprio habitu manentes, vel fidejussores dabunt, si hoc ab eis fieri potest, vel eorum jurejurando fides habebitur.

Nota. *Non conveniunt Scriptores de numero Canonum aliis pauciores, aliis plures numerantibus. Divus Leo improbavit 27. alios propterea non censetur approbasse, sed ea tantùm in Concilio gesta, aut decreta, de quibus speciale mandatum habuerant Legati. Usus tamen pluribus ex his Canonibus auctoritatem conciliavit. Vide infrà.*

PARS SECUNDA,

EPISTOLÆ SYNODALES.

EPISTOLA FLAVIANI EPISCOPI Constantinopolitani ad sanctissimum Leonem Papam urbis Romæ.

Domino beatissimo, & Deo amabili Patri Leoni Flavianus in Domino æternam salutem.

NUlla res diaboli venena compescit, nec continet mortiferas ejus sagittas. Sursum enim, atque deorsum pervolans, quærit, quos possit occidere, quos possit superare, quos possit devorare. Propter quam E rem vigilandum est, & orationibus à Deo obtinendum ut fatuas inquisitiones evitare possimus. Decet enim sequi Patres nostros, nec commutare definitionem eorum perpetuam, quorum regulam secundum sacras scripturas esse didicimus. Depositis ergo fletibus, & lachrymis (quas incessanter fundo, quia sub me clerus degens invasus est à fero dæmone, & non potui eum liberare, nec auferre à tali lupo, qui animam meam pro illo paratus eram ponere) quomodò raptus sit, quomodò resiliit à proposito divino, & ad illum cucurrit, qui perdere consuevit, præcepta Patrum * decli- (*edi-*)

A nans, & constituta eorum despiciens, jam incipio enarrare.

2. Sunt enim quidam veste sua oves significantes; interius lupi rapaces: quos ex fructibus eorum debemus agnoscere. Isti prima fronte videntur esse de numero nostro, sed non sunt de numero nostro. Si enim de numero nostro essent, nobiscum mansissent. Quandò autem cœperunt adsumere impietatem, illud, quod prius occultabatur in illis, aperitur, & dolus omnis fit omnibus manifestius. Inveniuntur autem infirmæ fidei homines, & qui divinas lectiones nesciunt, & secum eos in perditionem præcipitant, dissipantes, & vituperantes Patrum disciplinas, & * reliquas sanctas scripturas ad suam perditionem: quos quidem debemus prævidere, & à quibus multum oportet cavere, ne in malitia sua aliqui occupati, concidant de sua firmitate. B Exacuerunt enim * linguam suam, quasi serpentes, & venenum in labiis habent, quasi aspides. De his hæc propheta clamavit.

Matth. 7. — *1. Joan. 2.* — * *relinquunt.* — * *quasi aspides linguas suas, de quibus propheta clamat, acuerunt linguas, &c.*

3. Talis inter nos Eutyches emersit, quondam Presbyter, & archimandrites, qui quasi nostræ religionis sectam * sapiebat, hanc * præferebat: Nestorii autem impietatem confirmabat, & succingebatur pro Nestorio militare in pugna, quæ contra Nestorium parabatur. Trecentorum autem decem, & octo sanctorum Patrum de fide expositionem factam, & sanctæ memoriæ Cyrilli epistolam scriptam ad Nestorium, vel ad similes ejus, quibus omnes assenserunt, tentavit evellere, antiquam impii Valentini, & Apollinaris reparans sectam: & non timuit præceptum regis verè Dei, dicentis: *Quicunque scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei, ut mola asinaria alligetur collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Verecundiam autem omnem in ejus perfidia abjecit: & quam gerebat infidelitatis pellem excutiens, in sancta Synodo adserebat instanter, dicens, Dominum nostrum Jesum Christum non oportere confiteri de duabus naturis post humanam susceptionem, cùm à nobis unius substantiæ, & unius personæ cognoscatur: neque carnem Domini coessentialem nobis subsistere, tanquam ex nobis susceptam, & coadunatam * Dei verbo secundum substantiam: sed dicebat Virginem quidem, quæ eum genuit, secundum carnem consubstantialem nobis esse: ipsum autem Dominum non suscepisse ex ea carnem * consubstantialem nobis: & corpus Domini non esse, quod est ex Virgine, omnium Patrum expositionibus contraria sentiens.

* *rapiebat.* — * *proferebat.* — *Matth. 18. Mar. 9.* — * *Deo.* — * *consubstantivam.*

4. Sed ne multa dicens, longam faciam epistolam, D olim, quicquid egerimus, misimus ad beatitudinem vestram literas, quibus literis docuimus, & Presbyterio illum esse nudatum, quia sic captus est, & jussimus eum * cum Monasteriis nullam habere rationem, & exclusimus eum à communione nostra, ut sanctitas vestra hoc cognoscens, quod circa illum actum est, omnibus Episcopis sub beatitudine vestra degentibus manifestare dignetur illius impietatem: ne nescientes aliqui, quid ille senserit, quasi ad Orthodoxum, vel per literas, vel per aliquam conjunctionem loquantur.

* *in monasterio.*

Epistola decima ejusdem Leonis Papæ ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum contra Eutychetis perfidiam, & hæresim, quæ in Concilio lecta, & laudata est.

Capitulum seq. epistolæ tituli.

1. *Quòd ignorantia sanctarum Scripturarum Eutychem hæreticum fecerit.*
2. *Contra eos, qui in duos filios dispensationis dominicæ mysterium scindere moliuntur.*
3. *Contra eos, qui passibilem divinitatem unigeniti filii Dei audent asserere.*
4. *Contra eos, qui in duas naturas Christi temperamentum, vel confusionem argumentantur.*
5. *Contra eos, qui cœlestem, aut alterius cujusq; substantiæ*

tiæ existere formam servi, quam ex nobis adsumpsit insaniendo adserunt. A

Contra eos, qui duas quidem ante adunationem naturas Domini delirant, unam verò post adunationem confingunt.

Leo Episcopus dilectissimo fratri Flaviano Constantinopolitano Episcopo.

CAP. I.

Epistola valde eximia. LEctis dilectionis tuæ literis, quas miramur fuisse tàm seras, & gestorum Episcopalium ordine recensito, tandem quid apud vos scandali contigerit, atque contra integritatem fidei exortum fuisset, agnovimus, & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reserata patuerunt. Quibus Eutyches, qui Presbyteri nomine honorabilis videbatur, multum * imprudens, & nimis imperitus ostenditur: ut etiam de ipso dictum sit à Propheta: *Noluit intelligere, ut benè ageret: iniquitatem meditatus est in cubili suo.* Quid autem iniquius, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cùm ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur * obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Evangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Sed ideò magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuere. Quam enim eruditionem de sacris novi, & veteris testamenti paginis acquisivit, qui nec ipsius quidem Simboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, istius adhuc senis corde non capitur.

B *Impudens.* *Psal.35.4.* *obstaculo.* C *Eutyches imperitus.*

2. Nesciens igitur quid deberet de Verbi Dei Incarnatione sentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen, in sanctarum scripturarum latitudine laborare, illam saltem communem, & indiscretam confessionem solicito apprehendisset auditu, qua fidelium universitas profitetur, credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu sancto, * & Maria Virgine. Quibus tribus sententiis, omnium ferè hæreticorum machinæ destruuntur. Cùm enim Deus & omnipotens, & æternus Pater creditur, consempiternus eidem Filius demonstratur, in nullo à Patre differens, quia de Deo Deus, de omnipotente omnipotens: non posterior tempore, non inferior potestate, non dissimilis gloria, non divisus essentia, idem verò sempiterni genitoris unigenitus, sempiternus natus est de Spiritu sancto, * & Maria Virgine. Quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ, & sempiternæ nihil minuit, nihil contulit, sed totam se reparando homini, qui erat deceptus, impendit: ut & mortem vinceret, & diabolum, qui mortis habebat imperium, sua virtute destrueret. Non enim superare possemus peccati, & mortis authorem, nisi naturam nostram ille susciperet, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe est de Spiritu sancto intra uterum Matris Virginis, quæ illum salva Virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit. Sed si de hoc Christianæ fidei fonte purissimo syncerum intellectum haurire non poterat, quia splendorem perspicuæ veritatis obcæcatione sibi propria tenebrarat, doctrinæ se Evangelicæ subdidisset, dicente Matthæo: *Liber generationis Jesu Christi, filii Abraham.* Apostolicæ quoque prædicationis expetisset * instructum: & legens in Epistola ad Romanos: *Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis de filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem:* ad propheticas paginas piam solicitudinem contulisset, & invenisset promissionem Dei ad Abraham, dicentis: *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Et ne de hujus seminis proprietate dubitaret, secutus fuisset Apostolum dicentem: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & semini tuo, quod est Christus.* Esaiæ quoque prædicationem interiore apprehendisset auditu, dicentis: *Ecce Virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus.* Ejusdem Prophetæ fideliter verba legisset. *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cujus potestas super humerum ejus: & vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri sæculi.* Nec scrutatoriè loquens, ita verbum diceret carnem factum, ut editus utero Virginis Christus, haberet formam hominis, & non haberet materni corporis veritatem: An forte ideò putavit Dominum nostrum Jesum Christum non nostræ esse naturæ, quia missus ad Beatam Mariam semper Virginem Angelus ait: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideoque, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* ut quia conceptus Virginis, divini fuit operis, non de natura concipientis * fieret caro concepti. Sed non ita intelligenda est illa generatio singulariter mirabilis, & mirabiliter singularis, ut per novitatem creationis proprietas remota sit generis. Fœcunditatem enim * Virgini Spiritus sanctus dedit: veritas autem corporis sumpta de corpore est, & ædificante sibi sapientia domum, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis,* hoc est in ea carne, quam sumpsit ex homine, & quam * Spiritu vitæ rationalis animavit.

al. ex. D *al. ex.* E *Matt.1.* *instrumentum.* *Rom.1.* *Genes.22.* *Galat.3.* *Esa.7.* *Ibid.* *fuerit* *Luc.1* *Virgini* *Prov.* *Joan.* *Spiritu*

3. Salva igitur proprietate utriusque naturæ, & in unam coeunte personam, suscepta est à majestate humilitas, à virtute infirmitas, & ab æternitate mortalitas: & ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis naturæ est unita passibili: ut quod nostris remediis congruebat, unus, atque idem mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, & mori posset ex uno, & mori non posset ex alio. In integra ergo veri hominis, perfectaque natura, verus natus est Deus, totus in suis, & totus in nostris. Nostra autem dicimus, quæ in nobis ab initio * creator condidit, & quæ reprimenda suscepit. Nam illa, quæ deceptor intulit, & homo deceptus admisit, nullum habuere in Salvatore vestigium. Nec quia communionem humanarum subiit infirmitatum, ideò nostrorum fuit particeps delictorum. Assumpsit formam servi sine sorde peccati, humana augens, divina non minuens, quia exinanitio illa, qua se invisibilis visibilem præbuit, & creator, ac dominus omnium rerum, unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non defectio potestatis. Proinde qui manens in forma Dei fecit hominem: idem in forma servi factus est homo. Tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura. Et sicut formam servi Dei forma non adimit: ita formam Dei servi forma non minuit. Nam quia gloriabatur diabolus, hominem sua fraude deceptum divinis caruisse muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis subiisse sententiam, seque in malis suis quoddam de prævaricatoris consortio invenisse solatium: Deum quoque, justitiæ exigente ratione, erga hominem, quem in tanto honore condiderat, propriam mutasse sententiam: opus fuit secreti dispensatione consilii, ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non potest sua benignitate privari) primam erga nos pietatis suæ dispensationem Sacramento occultiore compleret: & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non periret.

crea...

4. Ingreditur ergo hæc mundi infirma Filius Dei, de cœlesti sede descendens, & à paterna gloria non recedens, novo ordine, nova nativitate generatus. Novo ordine, quia invisibilis in suis, visibilis factus est in nostris. Incomprehensibilis voluit comprehendi. Ante tempora manens, esse cœpit ex tempore

Uni-

Universitatis Dominus servilem formam obumbrata majestatis suæ immensitate suscepit. Impassibilis Deus, non dedignatus est esse homo passibilis: & immortalis, mortis legibus subjacere. Nova autem nativitate generatus, quia inviolata Virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit. Assumpta est igitur de matre Domini natura, non culpa: nec in Domino Jesu Christo ex utero Virginis genito,

ntithefes raclaræ. quia nativitas est mirabilis, ideò nostræ est naturæ dissimilis. Qui enim verus est Deus, idem verus est homo. Et nullum est in hac unitate mendacium, dum invicem sunt, & humilitas hominis, & altitudo deitatis. Sicut enim Deus non mutatur miseratione, ita homo non consumitur dignitate. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est: verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exe- B quente, quod carnis est. Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non recessit, ita caro naturam nostri generis non reliquit. Unus enim, idemque est

oan. 1. (quod sæpe dicendum est) verè Dei Filius, & verè hominis Filius. Deus, per id, quod in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Homo, per id, quod verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Deus, per id, quod *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Homo, per id, quod factus est *ex muliere, factus est sub lege*. Nativitas carnis, manifestatio est humanæ naturæ. Partus Virginis, divinæ est virtutis indicium. Infantia parvuli ostenditur humilitate cunarum: magnitudo altissimi declaratur vocibus Angelorum. Similis est C

atth.2. rudimentis hominum, quem Herodes impius molitur occidere: sed Dominus est omnium, quem Magi gaudentes veniunt suppliciter adorare. Jam cùm ad Præcursoris sui Joannis baptismum veniret: ne lateret, quod carnis velamine tegeretur, vox patris de cœlo intonans dixit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui*. Quem itaque sicut hominem

atth. 3. atth.4. diabolica tentat astutia, eidem sicut Deo Angelica famulantur officia. Esurire, sitire, lassescere, atque dormire, evidenter humanum est: Sed & de quinque pa-

an. 6. an. 4. nibus quinque millia hominum satiare, & largiri Samaritanæ aquam vivam, cujus haustus bibenti præstat, ne ultra jam sitiat: supra dorsum maris plantis non subsidentibus ambulare, & elationes fluctuum increpata tempestate consternere, sine ambiguitate divi- D num est. Sicut ergo (ut multa prætercam) non ejusdem naturæ est, flere miserationis affectu * amicum

zarum. an. 12. mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere sepulturæ, ad vocis imperium excitare redivivum, aut in ligno pendere: & in noctem luce controversa, omnia elementa tremefacere: aut clavis transfixum esse, & paradisi portam fidei latronis aperire: ita non ejus-

an. 10. an. 14. dem naturæ est, dicere, *Ego, & Pater unum sumus*, & dicere: *Pater major me est*. Quamvis enim in Domino Jesu Christo Deo, & homine una persona sit, aliud tamen est, unde in utroque communis est contumelia, aliud unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor patre humanitas, de patre illi est æqualis cum patre divinitas. E

5. Propter hanc ergo unitatem personæ in utraque natura intelligendam, & Filius hominis legitur descendisse de cœlo, cùm Filius Dei carnem de ea Virgine, de qua natus est, assumpserit: & rursus Filius Dei crucifixus dicitur, ac sepultus, cùm hæc non in divinitate ipsa, qua unigenitus consempiternus, & consubstantialis est patri, sed in naturæ humanæ sit infirmitate perpessus. Unde unigenitum Filium Dei crucifixum, &

nis et- n in mbolo fitetur clesia. sepultum * omnes etiam in Symbolo confitemur, secundum illud Apostoli dictum: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent*. Cùm autem ipse Dominus noster, atque Salvator fidem discipulorum suis interrogationibus erudiret. *Quem*, inquit, *dicunt homines esse filium hominis?* Cumque illi diversas aliorum opiniones retexuissent, *Vos*, ait,

A *quem me esse dicitis?* Me utique, qui sum filius hominis, & quem in forma servi, atque in veritate carnis aspicitis, quem me esse dicitis? Ubi Beatus Petrus divinitùs inspiratus, & confessione sua omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit, *Christus Filius Dei vivi*. Nec immeritò beatus est pronuntiatus à Domi- Matth. 16.

no, & à principali petra soliditatem & virtutis traxit, & nominis, qui per revelationem patris eumdem & Filium Dei confessus est, & Christum: quia unum horum sine alio receptum, non proderat ad salutem: sed æqualis erat periculi, Dominum Jesum Christum, aut Deum tantummodò sine homine, aut sine Deo solum hominem credidisse. Post resurrectionem verò Domini (quæ utique veri hominis fuit, quia aliter non est resuscitatus, quàm qui fuerat crucifixus, & mortuus) quid aliud quadraginta dierum mora gestum est, quàm ut fidei nostræ integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim cum discipulis suis, & co- Act. 1.

habitans, atque convescens, & pertractari se diligenti, curiosoque contactu ab eis, quos dubietas perstringebat, admittens, ideò & clausis ad discipulos januis introivit, & flatu suo dabat Spiritum sanctum: & dona- Joan. 20.

to intelligentiæ lumine, sanctarum scripturarum occulta pandebat. Et rursus idem vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentissimæ passionis signa monstrabat, dicens: Videte manus meas, & pedes, quia ego sum. Palpate, & videte, quia Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere: ut agnosceretur in eo proprietas divinæ, humanæque naturæ individua permanere: & ita sciremus verbum non hoc esse, quod carnem, & unum Dei Filium, & Verbum confiteremur & carnem. Quo fidei Sacramento Eutyches iste nimium æstimandus est vacuus, qui naturam nostram in unigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam resurrectionis agnovit. Nec sententiam Beati Apost. & Evang. Joan. expavit, dicentis: *Omnis Spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex* 1.Joan. 4.

Deo est: & omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus. Quid autem est solvere Jesum, nisi humanam ab eo separare naturam, & Sacramentum fidei, per quod unum salvati sumus, impudentissimis evacuare figmentis? Caligans verò circa naturam corp. Christi, necesse est, ut etiam in passione ejus eadem obcæcatione desipiat. Nam si crucem Domini non putat falsam, & susceptum pro mundi salute supplicium verum fuisse non dubitat: cujus credit mortem, agnoscat & carnem. Nec diffiteatur nostri corporis hominem, quem cognoscit fuisse passibilem: quoniam negatio veræ carnis, negatio est etiam corporeæ passionis. Eutyches mysterium redemptionis impugnat.

Si enim Christianam suscipit fidem, & à prædicatione Evangelii suum non avertit auditum, videat, Joan. 19.

quæ natura transfixa clavis pependerit in crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi, intelligat, unde sanguis, & aqua affluxerint, ut Ecclesia Dei, & lavacro * ligaretur, & poculo. Audiat & Beatum Pe- regeneraretur.

trum Apostolum prædicantem, quòd sanctificatio Spiritus per aspersionem fiat sanguinis Christi. Nec tran- 1.Petr.1,

sitoriè legat ejusdem Apostoli verba dicentis: *Scientes, quòd non corruptibilibus auro, & argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati, & immaculati Jesu Christi*. Beati quoque Joannis Apostoli 1.Joan.1.

testimonio non resistat, dicentis: *Sed sanguinis Jesu Filii Dei emundat nos ab omni peccato, & iterum: Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei? Hic est, qui venit per aquam, & sanguinem Jesus Christus: Non in aqua solùm, sed in aqua, & sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam spiritus est veritas. Quia tres sunt, qui testimonium dant, spirtus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt*. Spiritus utique sanctificationis, & sanguis redemptionis, & aqua baptismatis: quæ tria unum sunt, & individua manent, nihilque eorum à sui connexione sejungitur. Quia Catholica Ecclesia

hac

hac fide vivit, ac proficit, ut in Christo Jesu nec sine vera divinitate humanitas, nec sine vera credatur humanitate divinitas.

6. Cùm autem ad interlocutionem examinis vestri Eutyches respondcrit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem, post adunationem verò unam naturam confiteor: miror tàm absurdam tàmque perversam ejus professionem nulla judicantium increpatione reprehensam, & sermonem nimis insipientem, nimisque blasphemum ita omissum, quasi nihil, quod offenderet, esset auditum, cùm tàm impiè duarum naturarũ ante incarnationem unigenitus Dei Filius fuisse dicatur, quàm nefariè, postquam verbum caro factum est, natura in eo singularis asseritur. Quod ne Eutyches ideò vel rectè, vel tolerabiliter æstimet dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum, dilectionis tuæ diligentiam commonemus, frater charissime, ut si per inspirationem misericordiæ Dei ad satisfactionem causa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac sensus sui macula per te purgetur. Qui quidem (sicut gestorum ordo patefecit) benè cœperat à sua persuasione discedere, cùm vestra sententia coarctatus profiteretur se dicere, quod antè non dixerat, & ei fidei acquiescere, cujus priùs fuisset alienus. Sed cùm anathematizando impio dogmati noluisset præbere consensum, intellexit eum fraternitas vestra in sua manere perfidia, dignumque esse, qui judicium condemnationis exciperet, de quo fideliter, atque utiliter non dolet. Et quàm rectè mota sit Episcopalis authoritas, vel se reum cognoscit, vel si ad satisfactionis plenitudinem, omnia, quæ ab eo malè sunt sensa, viva voce, & præsenti subscriptione damnaverit, non erit reprehensibilis erga correctum quantacumque miseratio. Dominus noster verus, & bonus Pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, & qui venit animas hominum salvare, non perdere, imitatores nos vult esse suæ pietatis: ut peccantes quidem justitia coerceat, conversos autem misericordia non repellat. Tunc enim demum fructuosissimè fides vera defenditur, quandò etiam à sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Ad omnem verò causam piè, ac fideliter exequendam, fratres nostros Julianum Episcopum, & Renatum Presbyterum tituli sancti Clementis, sed & filium meum Hilarium Diaconum vice nostra direximus. Quibus Dulcitium notarium nostrum, cujus fides nobis est sæpe probata, sociavimus, confidentes adfuturum divinitatis auxilium, ut is, qui erraverat, damnata sensus sui pravitate salvetur. Deus te incolumem custodiat, frater charissime. Data Idibus Julii Asterio, & Protogene viris clarissimis consulibus.

Eutyches obstinatus.

Atque hæc est Epistola Leonis tantopere ab omnibus commendata, quam etiam manu D. Petri, cùm eam super tumulum ejus posuisset Leo, emendatam esse narratur in prato spirituali Sophronii cap. 147. & 148. apparente eidem Leoni D. Petro, ac dicente: Legi, & emendavi. Quamvis in hoc præstet audire sententiam, quam visionem Petri dicentis 2. epist. cap. 1. firmiorem quavis visione nos habere Propheticum sermonem, cùm majorem sibi vendicet epistola hæc authoritatem ex divinis scripturis, quàm ex recensita visione. Notat Baronius anno 449.

AD MARTIANUM AUGUSTUM, *de directa vocis suæ legatione Constantinopolim, pro Chalcedonensi Concilio faciendo.*

Leo Episcopus Martiano Augusto.

Poposceram quidem à gloriosissima Clementia vestra, ut Synodum, quam ad reparandam Orientalis Ecclesiæ pacem, à nobis etiam petitam, necessariam judicastis, aliquantisper differri ad tempus opportunius juberetis: ut liberioribus ab omni perturbatione animis, hi quoque Episcopi, quos hostilitatis metus detinet, convenirent. Sed quia pio studio humanis negotiis divina præponitis, & rationabiliter, ac religiosè regni vestri viribus creditis profuturum, si nulla sit in Sacerdotum sensibus dissonantia, nulla sit in Euangelii prædicatione discordia: ego etiam vestris dispositionibus non renitor, optans, ut omnium cordibus Catholica fides, quæ non potest nisi una esse, firmetur. A cujus integritate & Nestorius antea, & nunc Eutyches, diversis quidem callibus, sed impietate non impari deviarunt. Abominandi prorsus in persuasionibus suis, quas contra syncerum veri luminis fontem, de cœnosis lacubus diabolicæ falsitatis hauserunt. Prior itaque Synodus Ephesina Nestorium cum dogmate suo meritò, justeque damnavit, & quisquis in illo errore persistit, ad nullius potest spem remedii pervenire. Sequens verò in prædicta civitate non potest vocari Concilium, quod in eversionem fidei fuisse constat agitatum: quodque vestra clementia amore veritatis, Catholicis adfutura, aliud statuendo, cassabit, gloriosissime Imperator. Unde per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, qui regni vestri est Author, & Rector, obsecro, & obtestor Clementiam vestram, ut in præsenti Synodo fidem, quam Beati Patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicarunt, non patiamini, quasi dubiam, retractari: & quæ olim majorum sunt authoritate damnata, redivivis non permittatis conatibus excitari, illudque potiùs jubeatis, ut antiquæ Nicænæ Synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione permaneant. Nec me quoque (ut voluit vestra Clementia) ab illo credatis abesse Concilio, cùm in his fratribus, quos direxi, idest, Paschasino, & Lucentio Episcopis, Bonifacio, & Basilio Presbyteris, & in fratre meo Juliano, quem eorum volui esse participem, etiam mea sit æstimanda præsentia. Quos, auxiliante Christo, ita acturos esse confido, ut ea, quæ Domino nostro placeant, decernantur, accedente pietatis vestræ studio, quod & paci prosit Religionis, & custodiæ veritatis. Data sexto Calendas Junii, Adelphio viro clarissimo Consule.

Bella in occi te.

Leg. Pontif

EPISTOLA MARTIANI IMPERATORIS ad Leonem Papam Romanum.

Ad hoc maximum Imperium venimus Dei Providentia, & electione Senatus amplissimi, cunctæque militiæ. Unde pro reverenda, & Catholica Religione Christianæ fidei, cujus auxiliis virtutem nostræ potentiæ confidimus gubernari, tuam sanctitatem principatum in Episcopatu divinæ fidei possidentem sacris litteris in principio justum credimus alloquendam; invitantes, atque rogantes, ut pro firmitate, statuque nostri Imperii æternam Divinitatem tua sanctitas deprecetur, ut & tale propositum, atque desiderium habeamus, quatenus omni errore impio sublato, per celebrandam Synodum, te auctore, maxima pax circa omnes Episcopos fidei Catholicæ fiat, ab omni scelere pura, & intemerata consistens. Actum Constantinopoli, consulatu Valentiniani perpetui Augusti.

Prim Ro. Pe ficis

ALIA MARTIANI AD LEONEM.

Leoni Reverendissimo Episcopo Ecclesiæ gloriosissimæ urbis Romæ Martianus.

De studio, & ordinatione nostra sanctitas tua non dubitet: quoniam veram Christianorum religionem, & Apostolicam firmam fidem volumus permanere, & ab omni populo pia mente servari. Denique soli-

sollicitudinem nostræ potentiæ in recta religione, & propitiatione Salvatoris nostri consistere, non ambimus, quapropter Reverendissimos viros, quos ad nostram pietatem sanctitas tua direxit, libenter (sicut decebat, & animo grato) suscepimus. Superesset, ut si placuerit tuæ beatitudini in has partes advenire, & Synodum celebrare, hoc facere Religionis affectu dignetur: nostris utique desideris vestra sanctitas satisfaciet, & sacræ Religioni, quæ sunt utilia, decernet. Si verò hoc onerosum est, ut tu ad has partes advenias: hoc ipsum propriis litteris tua sanctitas manifestet, quatenùs & in omnem Orientem, & in ipsam Thraciam, & Illyricum nostræ litteræ dirigantur, ut ad quemdam destinatum locum, ubi vobis placuerit, omnes sanctissimi Episcopi debeant convenire, & quæ Christianæ Religioni, & fidei prosint, sicut sanctitas tua secundum Ecclesiasticas regulas definierit, sua dispositione declarent.

RELATIO SANCTÆ SYNODI *Chalcedonensis ad sanctissimum Papam Romanæ Ecclesiæ Leonem de omnibus gestis generaliter.*

SAncta, & magna, & universalis Synodus, quæ per gratiam Dei, & sanctionem piissimorum, & amatorum Christi Imperatorum nostrorum collecta est in Chalcedonensium Metropoli Provinciæ Bithyniæ, sanctissimo Romanorum Archiepiscopo Leoni.

Psal. 115. *Repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.* Hanc tanquam propriam nobis Prophetiam gratia proarctavit, à quibus pietas egregio confirmata est opere. Pietatis est restitutio confirmata. Quid enim fide sublimius ad lætandum? Quid agnitione Dominica festivius ad choreas (coronas) quam nobis olim Salvator ipse tradidit ad salutem, inquiens, *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis.* (Matth. 28.) Quam velutí auro textam seriem, ex (veste Christi) præcepto legislatoris deductam venientem, usque ad nos ipse servasti, vocis Beati Petri omnibus constitutus interpres, ejus fidei beatificationem super omnes adducentes. Unde & nos, tanquam tanti boni duce, & authore ad communem utilitatem utentes, Ecclesiæ filiis hæreditatem, sortemque veritatis ostendimus, non singulatim, faciente in occulto unoquoque doctrinam, sed uno Spiritu, una conspiratione, atque concordia confessionem fidei declarantes: & eramus in communi chorea (corona) gaudii, quasi in Imperialibus cœnis, deliciis spiritualibus epulantes, quas per tuas litteras Christus præparaverat convivantibus invitatis, & super cælestem sponsum inter nos conversantem nos cernere putabamus. Si enim ubi sunt duo, aut tres congregati in nomine ejus, ibi se in medio eorum fore perhibuit, quantam circa quingentos viginti Sacerdotes familiaritatem (peculiaritatem) potuit demonstrare, qui & patriæ, & labori suæ confessionis notitiam prætulerunt? (Matth. 2.) Quibus tu quidem, sicut membris caput præeas in his, qui tuas vices gerebant, tuum tenebant ordinem, benevolentiam præferens. Imperatores verò fideles ad ordinandum decentissimè præsidebant, sicut Zorobabel, & Jesus, Ecclesiæ, tanquam Hierusalem, ædificationem revocare circa dogmata adnitentes. Et erat utique adversarius tanquam bestia extra caulas apud semetipsam rugiens, nullum prævalens capere, nisi semetipsum ei ad capiendum injecisset is, qui Alexandrinorum quondam Pontifex fuit. Qui multa priùs pessimè operatus, priora sequentibus superavit: Nam beatum illum inter sanctos, Constantinopolis Pastorem Flavianum, Apostolicam proferentem fidem, & Dei amantissimum Episcopum Eusebium, præter omnem Canonum consequentiam deposuit, atque damnavit: & Eutychem pro impietate

A damnatum, suæ tyrannidis decretis absolvit, innoxium statuit, & dignitatem, quæ à vestra illi ablata sanctitate, quippe, ut ab eo, qui hac gratia erat indignus, ille restituit, & in summa, sicut singularis ferus, in vineam irruens, quam optimam reperit plantationem, evertit: quam verò, ut infructuosam eradicatam, rursus induxit: & eos quidem, qui ea, quæ Pastorum sunt, super oves imposuit. Psal. 59. Et posthæc omnia, insuper contra ipsum, cui vineæ custodia à Salvatore commissa est, extendit insaniam, idest, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem: & excommunicationem meditatus est contra te, qui corpus Ecclesiæ unire festinas. Et dùm de talibus pœnitere eum potiùs oporteat, dùm deberet misericordiam lachrymis postulare, tanquam de bonis (malè sobrius) exultabat, Epistolam quidem tuæ respuens sanctitatis, omnibus verò dogmatibus B veritatis adversans. Et quidem oportebat eum mox inter illos, in quorum se ipse statuit parte, relinquere. Quoniam verò Salvatoris profitemur nos esse discipulos. *Qui omnes homines salvos fieri vult, & ad agnitionem veritatis accedere*: opere hanc in eo misericordiam festinavimus confirmare, & eum cum fraterna mansuetudine ad judicium vocabamus, non quasi tentantes abscindere, sed excusationis ei locum, ut mederemur, tribuentes: (1. Tim. 2.) & optabamus illis superiorem evadere, qui eum diversis criminibus accusabant, salvandi causa tribuentes: & optabamus, eum declarari victorem contra eos, qui eum diversis criminationibus accusabant: ut festivo, celebrique lætitia Concilium dimittentes, in nullo superaremur à Satana. Sed ille in semetipso vehementi conscientiæ redargutione convictus inscriptam convictionem conscientiæ habens C refutatione judicii, accusationibus suis assensit, & legitimas ad se factas tres evocationes abjecit. Propterea ergo decretum, quod ipse contra semetipsum peccando protulerat, hoc, prout potuimus, levigando firmavimus, lupum pastorali pelle nudantes, qua priùs quoque figura tantummodò, seu in speciem convincebatur obtectus. Usque ad hæc nobis tristia provenientia cessaverunt, & bonorum gratia mox effulsit: & unum zizaniosum evellentes, mundo tritico universum mundum cum voluptate complevimus. Et tanquam evellendi, ac plantandi potestatem sumentes, incisionem quidem uno homine tenus coangustavimus, bonorum verò ubertatem diligenter plantavimus. Deus enim erat, qui operabatur, & quæ suo thalamo Concilium coronavit victrix Euphemia ornata decore victore Euphemia; quæ tanquam pro- D priam confessionem fidei definitionem suscipiens à nobis, suo sponso per piissimum Imperatorem, & amicam Christi Augustam obtulit, omnem quidem perturbationem contrariorum sedans: veritatis autem confessionem roborans, ut amicam, & manu, ac lingua universorum decretis, ut omnibus manifesta esset, pro demonstratione subscribens. Hæc sunt, quæ totum, qui spiritu præsens eras, & complacere, tanquam fratribus deliberasti, & qui penè per tuorum Vicariorum sapientiam videbaris à nobis, effecimus. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipsorum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definivimus firmitatem, scientes, quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura, & confirmatura est eadem. Eam namque consuetudinem, quæ ex longo jam tempore obtinuit, permansit, quam habuit Con- E stantinopolitanorum sancta Dei Ecclesia ad ordinandum Metropolitanos Provinciarum, tàm Asianæ, quàm Ponticæ, & Thraciæ, & nunc Synodali decreto firmavimus, non tàm Sedi Constantinopolitanæ aliquid præstantes, quàm Metropolitanis urbibus congruam quietem providentes, eo quòd frequenter, Episcopis vitam finientibus, multæ turbæ nascuntur, clericis, ac populis, qui per easdem sunt civitates, absque rectore remanentibus, & Ecclesiasticum ordinem confundentibus, quod nec vestram latuit sanctitatem, maximè propter Ephesios, quorum causa spe molestia

ftia affecti fuiftis, & unde quidam vobis fæpiùs importuni fuerunt. Confirmavimus autem & centum quinquaginta Sanctorum Patrum regulam, qui in Conftantinopoli congregati funt fub piæ memoriæ majore Theodofio, quæ præcepit poft veftram fanctiffimam, & Apoftolicam fedem primarium honorem habere Conftantinopolitanam, quæ fecunda eft ordinata, confidentes, quia lucente apud vos Apoftolico radio, & ufque ad Conftantinopolitanorum Ecclefiam, confuetè gubernando illum fpargentes, hunc fæpiùs expanditis, eò quòd abfque invidia confueveritis veftrorum bonorum participatione ditare fincera charitate conjunctos domefticos. Quæ igitur ad interemptionem quidem totius confufionis, confirmationem verò Ecclefiafticæ ordinationis definimus, hæc fi cui propria, & amica, & ordini ad decorem convenientiffima, dignare complecti, fanctiffime, & beatiffime Pater. Qui enim locum veftræ fanctitatis obtinent fanctiffimi Epifcopi Pafchafinus, & Lucentius, & qui cum eis eft Reverendiffimus Presbyter Bonifacius, his ita conftitutis vehementer refiftere tentaverunt, procul dubio à veftra providentia inchoari, & hoc bonum volentes, ut ficut fidei, fic bonæ ordinationis vobis deputetur effectus. Nos enim obfequentes non modò piiffimis, & Chriftianis Imperatoribus, quibus id gratum erat, verùm etiam clariffimo Senatui, & toti, ut ita dicamus, Regiæ urbi curantes, tàm piiffimos, & Chrifti amicos Imperatores, qui fuper hoc delectantur, quàm clariffimum Senatum, & totam (ficut dicere convenit) Imperii civitatem, opportunum credimus effe honoris ejus confirmationem ab univerfali Concilio celebrari, & velut hæc à tua fanctitate fuerant inchoata, eò quòd fovere femper ftudeas, roboravimus, præfumentes, dùm noverimus, quia quicquid rectitudinis à filiis fit, ad patres recurrit, facientes hoc fibi proprium. Rogamus igitur, & tuis decretis noftrum honora judicium, & ficut nos capiti in bonis adjecimus confonantiam, fic & fummitas tua filiis quod decet, adimpleat. Sic enim & piis Principibus gratum erit, pii Principes complacebunt, qui tanquam legem tuæ fanctitatis judicium firmaverunt, & Conftantinopolitana fedes fufcipiet præmium, quæ omne femper ftudium vobis ad caufam pietatis explevit, & femetipfam vobis ad concordiam eodem zelo conjunxit. Ut autem cognofcatis, quia nihil alicui donando per gratiam fecimus, aut per inimicitiam adverfando, fed ut nutu gubernati divino, omnem vobis geftorum vim infinuavimus, ad comprobationem noftræ finceritatis, & ad eorum, quæ à nobis gefta funt, confirmationem, atque confenfionem, firmitatem, & confonantiam.

AD ANATHOLIUM

Conftantinopolitanum Epifcopum, ubi imprimis de fide in Chalcedonenfi Concilio laudat: deinde arguit, quòd contra Nicænam Synodum Alexandrinam, atque Antiochenam Ecclefias fibi fubdere voluiffet.

Leo Epifcopus Anatholio Epifcopo.

Manifeftato, ficut optavimus, per gratiam Dei, lumine Euangelicæ veritatis, & ab univerfali Ecclefia perniciofiffimi erroris nocte depulfa, ineffabiliter gaudemus in Domino, quòd creditæ nobis difpenfationis labor ad defideratum pervenit effectum, ficut etiam Epiftolæ tuæ textus eloquitur, ut fecundum doctrinam Apoftolicam id ipfum dicamus omnes, & non fint nobis fchifmata: fimus autem *perfecti in eodem fenfu, & in eadem fententia.* (1. Cor. 1.) In cujus operis devotione gratulamur dilectionem tuam effe confortem: ut & corrigendis tua prodeffet induftria, & ab omni à te deviantium participatione, & factione purgator ef-

A fes. Deceffore enim tuo beatæ memoriæ Flaviano, propter defenfionem Catholicæ veritatis ejecto, non immeritò credebatur, quòd ordinatores tui, contra Sanctorum Canonum conftituta, viderentur fui fimilem confecraffe. Sed adfuit mifericordia Dei, in hoc dirigens, atque confirmans: ut malis principiis benè utereris, & non te judicio hominum, fed Dei provectum benignitate monftrares: Quod verè ita accipiendum eft, fi hanc Divini muneris gratiam alia offenfione non perdas. Virum enim Catholicum, & præcipuè Domini Sacerdotem, ficut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari. Dicente quippe Scriptura fancta, *Poft concupifcentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere*, multis mundi hujus illecebris, (Ecclef.) multis vanitatibus refiftendum eft, ut veræ continentiæ obtineatur integritas: cujus prima eft labes fuperbia, initium transgreffionis, & origo peccati. Quoniam mens potentiæ avida, nec abftinere novit à vetitis, nec gaudere conceffis, dum inordinato, pravoque proceffu, impunitarum tranfgreffionum augentur exceffus, & crebrefcunt culpæ, quæ toleratæ funt ftudio fidei reparandæ, & amore concordiæ.

B

Poft illa itaque ordinationis tuæ non inculpatâ principia, poft confecrationem Antiocheni Epifcopi, quam tibimet contra Canonicam regulam vindicafti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam effe prolapfam, ut facratiffimas Nicænorum Canonum Conftitutiones conareris effringere: tanquam opportunè fe tibi hoc tempus obtulerit, quo fecundi honoris privilegium fedes Alexandrina perdiderit, & Antiochena Ecclefia proprietatem tertiæ dignitatis amiferit, ut his locis juri tuo fubditis, omnes Metropolitani Epifcopi proprio honore priventur. Quibus inauditis, & nunquam ante tentatis, ita præveniris exceffibus, ut fanctam Synodum, ad extinguendam folùm hærefim, & confirmationem fidei Catholicæ ftudio Chriftianiffimi Principis congregatam, in occafionem ambitus trahas, & ut conniventiam fuam tibi det, impellas: tanquam refutari nequeat, quod illicitè voluerit multitudo, & illa Nicænorum Canonum per Spiritum verè fanctum ordinata conditio in aliqua unquam fit parte folubilis. Nulla fibi de multiplicatione congregationis Synodalia Concilia blandiantur, neque trecentis illis decem, atque octo Epifcopis, quantumlibet copiofior numerus Sacerdotum, vel comparare fe audeat, vel præferre: cùm tanto divinitùs privilegio Nicæna fit Synodus confecrata, ut five per pauciores, five per plures Ecclefiaftica judicia celebrentur, omni penitùs authoritate fit vacuum, quicquid ab illorum fuerit conftitutione diverfum. Nimis ergo hæc improba, nimis funt prava, quæ facratiffimis Canonibus inveniuntur effe contraria. In totius Ecclefiæ perturbationem fuperba hæc tendit elatio, quæ ita abuti voluit Concilio Synodali, ut fratres in fidei tantummodò negotio congregatos, & definitione ejus caufæ, quæ erat curanda, perfunctores, ad confentiendum fibi, aut depravando traduceret, aut terrendo compelleret. Inde enim fratres noftri, ab Apoftolica fede directi, qui vice mea Synodo præfidebant, probabiliter, atque conftanter illicitis aufibus obftiterunt, apertè reclamantes, ne contra inftituta Nicæni Concilii præfumptio reprobæ novitatis affurgeret; nec poteft de eorum contradictione dubitari: de quibus in Epiftola tua etiam ipfe conquereris, quòd conatibus tuis voluerint obviare. In quo eos quidem multùm mihi, hæc fcribendo, commendas, fed temetipfum, quòd eis parere nolueris, dum illicita moliris, accufas: fuperfluè non concedenda appetens, & infalubriter tibi contraria concupifcens, quæ nullum unquam poterunt noftrum obtinere confenfum. Abfit enim à confcientia mea, ut tàm prava cupiditas meis ftudiis adjuvetur, ac non potiùs & meo, & omnium, qui non alta fapiunt, fed humilibus confentiunt, opere fubruatur. Sancti illi, & venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna, facrilego Arrio cum fua impietate damnato, manfuras ufque in finem mundi

(Margin notes, partly cut off: "Leo re… Patria… chatui… ftantin… lit." beside C; "Anat… ambiti…" beside D; letters C, D, E in the gutter.)

mundi leges Ecclesiasticorum Canonum condiderunt, A & apud nos, & in toto terrarum orbe in suis constitutionibus vivunt, & si quid usquam aliter, quàm illi statuerunt, præsumitur, sine cunctatione cassatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa: & manentibus terminis, quos constituerunt Patres, nemo in jus tendat alienum: sed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis voluerit, in latitudine se charitatis exerceat: cujus satis uberes fructus Constantinopolitanus potest antistes acquirere, si magis humilitatis virtute nitatur, quàm si spiritu ambitionis infletur. Noli, frater, altum sapere, sed time, & Christianissimorum Principum piissimas aures improbis petitionibus inquietare desiste: B quibus certum habeo, modestiâ te magis, quàm elatione placiturum. Persuasioni enim tuæ in nullo penitùs suffragatur quorumdam Episcoporum ante sexaginta (ut jactas) annos facta subscriptio, nequaquamque à prædecessoribus tuis ad Apostolicæ sedis transmissa notitiam, cui ab initio sui caducæ, dudumque collapsæ, sera nunc, & inutilia subjicere fomenta voluisti, eliciendo à fratribus speciem consensionis, quam tibi in suam injuriam verecundia fatigata præberet. Memento, quid Dominus ei, qui unum de pusillis scandalizaverit, comminetur, & sapienter intellige, quale sit judicium Dei subiturus, qui tot Ecclesiis, tot Sacerdotibus scandalum inferre non metuit: fateor enim, ita me dilectione universæ fraternitatis obstringi, ut nemini prorsus in his, quæ contra se poscit, assentiam, possisque evidenter agnoscere, C me dilectioni tuæ benevolo animo contraire, ut saniore consilio ab universalis te Ecclesiæ perturbatione contineas. Non convellantur provincialium jura Primatuum, nec privilegiis antiquitùs institutis Metropolitani fraudentur antistites. Nihil Alexandrinæ sedis ejus, quam per sanctum Marcum Euangelistam Beati Petri discipulum meruit, pereat dignitas: nec Dioscoro impietatis suæ pertinacia corruente, splendor tantæ Ecclesiæ tenebris obscuretur alienis. Antiochena quoque Ecclesia, in qua primùm prædicante Beato Apostolo Petro, Christianum nomen exortum est, in paternæ constitutionis ordine perseveret: & in gradu tertio collocata, nunquam se fiat inferior. Aliud enim sunt sedes, aliud præsidentes: & magnus unicuique honos est integritas sua. Quæ cùm in quibuslibet D locis propria ornamenta non perdat, quantò magis in Constantinopolitanæ urbis magnificentia potest esse gloriosa, si per observantiam tuam, & defensionem, paterni Canones, & exemplum probitatis multi habeant Sacerdotes? Hęc tibi scribens, frater in Domino, hortor, ac moneo, ut deposito ambitionis desiderio, Spiritu potiùs ferveas charitatis, ejusque virtutibus, secundum doctrinam Apostolicam, proficienter orneris. Etenim patiens, & benigna, & non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt. Unde si charitas non quęrit propria, quantum peccat, qui concupiscit aliena? A quibus volo, ut te prorsus abstineas, memorque sis ejus sententię, quę dicit, *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Nam si inconcessa quæsieris, ipse te tuo opere, & judicio universalis Ec- E clesiæ pace privabis. Frater autem, & Coepiscopus noster Lucianus, & filius noster Basilius Diaconus, quantum in ipsis fuit; studiosè his, quę eis injunxeras, adfuere: sed actioni eorum justitia negavit effectum. Data undecimo Calendas Junii, Herculano viro clarissimo Consule.

Matth. 18. Marc. 9.

Rom. 12. 1. Cor. 13.

Apoc. 3.

AD MARTIANUM AUGUSTUM, ubi de ejus gratulatur fide, quæ in Chalcedonensi Concilio gesta est, & de Anatbolio Constantinopolitano Episcopo, qui in eodem Concilio Alexandrinam, & Antiochenam Ecclesias contra statuta per ambitum sibi voluit subjugare.

Leo Episcopus Romanæ, & universalis Ecclesiæ, Martiano Augusto.

MAgno munere misericordiæ Dei, totius Ecclesiæ Catholicę multiplicata sunt gaudia, cùm sancto, & glorioso clementiæ vestræ studio, perniciosissimus error extinctus est: ut labor noster citiùs ad desideratum perveniret effectum, quem Deo serviens principatus vester, & fide, & potestate juvisset. Quia etsi in virtute Spiritus sancti, inter quaslibet dissensiones per sedis Apostolicæ famulatum Euangelii defendenda erat libertas, manifestior tamen apparuit gratia Dei, quę præstitit mundo, ut in victoria veritatis, authores tantùm violatæ fidei deperirent, & sua integritas Ecclesiæ redderetur. Bellum igitur, quod pacis nostræ inimicus excitaverat, adeò feliciter, dextera Domini pugnante, confectum est: ut triumphante Christo omnium Sacerdotum esset una victoria, & coruscante lumine veritatis, solæ erroris tenebræ cum suis assertoribus pellerentur. Nam sicut in ipsa Domini resurrectione credenda, ad corroboranda initia fidei multum securitatis accessit, quòd quidam Apostoli de corporis Domini nostri Jesu Christi veritate dubitavere, & visu, atque contactu fixuræ clavorum, & vulnus lanceæ perscrutando, ambiguitatem cunctis, dum ambigunt, abstulerunt: ita nunc quoque, cùm aliquorum infidelitas confutatur, omnium hæsitantium corda firmata sunt, & profecit universis ad illuminationem, quod quibusdam intulit cœcitatem. In quo opere & dignè, & justè exultat vestra clementia, quę fideliter, proprieque prospexit, ut Orientalibus Ecclesiis diabolicæ insidiæ non nocerent: sed ad propitiandum Deum efficaciora usque offerrentur holocausta, quandò per mediatorem Dei, & hominum hominem Christum Jesum eadem confessio plebium, eadem Sacerdotum, eadem esset & Regum, gloriosissime fili, & clementissime Auguste.

His autem, propter quę tanta facta est congregatio Sacerdotum, bono, & optabili fine compositis, miror, & doleo, quòd pacem universalis Ecclesiæ divinitùs reformatam, ambitionis rursus spiritus inquietet. Quamvis enim necessariò sibi frater meus Anatholius consuluisse videatur, ut ordinatorum suorum errorem deserens, in assensum Catholicæ fidei salubri correctione transiret: custodire tamen debuit, ut quod beneficio nostro noscitur consecutus, nullius pravitatis cupiditate turbaret. Nos enim vestrę fidei, & interventionis habentes intuitum, cùm secundum sųę consecrationis authores, ejus initia titubarent, benigniores circa ipsum, quàm justiores esse voluimus, quo perturbationes omnes, quæ operante diabolo fuerant excitatę, adhibitis remediis leniremus: quæ illum modestum magis, quàm immoderatum facere debuerunt. Qui etiamsi præcipuis meritis, optimoque judicio legitimè fuisset, & solemniter ordinatus: contra reverentiam tamen Canonum paternorum, contra sancti Spiritus instituta, contra antiquitatis exempla, nullis posset suffragiis adjuvari. Apud Christianum, & verè religiosum, vereque Orthodoxum Principem loquor, multum Anatholius Episcopus proprio detrahit merito, si illicito crescere optat augmento.

Habeat, sicut optamus, Constantinopolitana civitas gloriam suam, ac protegente dextera Dei, diuturno clementię vestræ fruatur Imperio. Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia divinarum: nec prëter illam

illam Petram, quam Dominus in fundamento posuit, stabilis erit ulla constructio. Propria perdit, qui indebita concupiscit; satis sit, quòd prædicto vestræ pietatis auxilio, & mei favoris assensu, Episcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem, quam Apostolicam non potest facere sedem, nec ullo speret modo, quod per aliorum possit offensiones augeri. Privilegia enim Ecclesiarum, sanctorum Patrum Canonibus instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est, me perseverantem exhibere famulatum, quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulæ sanctionum, quæ in Synodo Nicæna, ad totius Ecclesiæ Dei regimen Spiritu sancto instruente, sunt conditæ, te (quod absit) connivente violentur, & major sit apud me unius fratris voluntas, quàm universæ domus Domini communis utilitas. Et ideò sciens gloriosam clementiam vestram Ecclesiasticæ studere concordiæ, & his, quæ pacificæ congruunt unitati, piissimum præstare consensum, precor, & sedula suggestione vos obsecro, ut ausus improbos, unitati Christianæ, pacique contrarios ab omni pietatis vestrę abdicetis assensu, & fratris mei Anatholii nocituram ipsi (si perstiterit) cupiditatem, salubriter comprimatis: ne ea, quæ vestræ gloriæ, atque temporibus inimica sunt, cupiens, major suis velit esse prioribus, liberumque illi sit, quantis poterit splendere virtutibus, quarum non aliter particeps erit, nisi charitate magis voluerit ornari, quàm ambitione distendi. Hanc autem improbi desiderii conceptionem nunquam debuit intra cordis sui recipere secretum: sed cùm illi fratres, & Coepiscopi mei, qui vice mea aderant, obviarent, ab illicito appetitu, eorum saltem salubri contradictione cessasset. Nam & vestræ pietatis apices, & ipsius scripta declarant, sedis Apostolicæ Legatos, sicut oportuit, justissima ei contradictione restitisse, ut inexcusabilior esset præsumptio, quæ se nec increpata cohiberet. Unde quia convenit fidei vestræ, vel gloriæ, ut sicut hæresis, Deo per vos agente, destructa est, ita etiam omnis ambitus retundatur; agite, quod & Christianæ est pietatis, & regiæ, ut prædictus Episc. pareat Patribus, consulat paci, neque sibi æstimet licuisse, quod Antioch. sine ullo exemplo, contra statuta Canonum, ordinare Episcop. præsumpsit, quod amore reparandæ fidei, & pacis studio retractare cessavimus. Abstineat ergo ab Ecclesiasticarum regularum injuria, & illicitos declinet excessus, ne se ab universali Ecclesia, dum inimica paci tentat, abscindat. Quem opto magis, irreprehensibiliter agentem diligere, quàm in hac præsumptione, quæ illum ab omnibus poterit separare, perdurare. Frater autem, & Coepiscopus meus Lucianus, qui cum filio meo Basilio Diacono clementiæ vestræ ad me scripta portavit, omni devotione partem susceptæ legationis implevit, qui non est æstimandus negotio defuisse, quem potiùs causa deseruit. Data undecimo Calendas Junii, Herculano viro clarissimo Consule.

Privilegia Ecclesiarum.

B

C

D

AD MARTIANUM AUGUSTUM, ubi gratias agit, quod per Chalcedonense Concilium pax Ecclesiæ Catholicæ sit reddita.

E

Leo Episcopus Martiano Augusto.

Multa mihi in omnibus clementiæ vestræ literis causa gaudii est, dum ex magna divinæ Providentiæ misericordia præstitutum humanis rebus experior, quod Ecclesiasticam pacem (quæ non nisi unitate prædicationis Euangelicæ custoditur) piissimo studio juvare dignamini: ut fidei vestræ gloria non solùm utilitate Reipublicæ, sed etiam Religionis profectibus augeatur, gloriosissime Imperator.

A

Unde ineffabiliter Deo gratias ago, qui eo tempore, quo oboritura hæreticorum scandala præsciebat, vos in Imperii fastigio collocavit: in quibus ad totius mundi salutem, & regia potentia, & Sacerdotalis vigeret industria. Nam cùm vestro præcipuè opere sit effectum, ut per Synodale Concilium damnatis impii dogmatis defensoribus, omnes vires sacrilegus error amitteret: ad ejusdem devotionis pertinet palmam, si malum, quod in suis ducibus est oppressum, etiam in quibuscumque reliquiis deleatur. Quod faciliùs clementia vestra arbitretur implendum, si per universas Ecclesias definitiones sanctæ Synodi Chalcedonensis, Apostolicæ sedi placuisse doceatur. De quo quidem ratio non fuit ambigendi, cùm ei fidei omnium subscribendo consensus accesserit, quæ ad me secundum formam Apostolicæ doctrinæ, ac paternæ traditionis emissa est, & per fratrem meum Lucianum Episcopum, talia & ad gloriam vestram, & ad Constantinopolitanum Antistitem scripta direxerint, quæ evidenter ostenderent, me ea, quæ de fide Catholica in prædicta Synodo definita fuerant, approbare. Sed quia in eisdem litteris ea, quæ per occasionem Synodi malè sunt attentata, reprehenderant, maluit prædictus Antistes meam gratulationem tacere, quàm suum ambitum publicare. Mihi autem multum fiduciæ, Deo per vos operante, collatum est, quòd probasse vos observantiam meam de custodia Canonum paternorum, pietatis vestræ affatibus judicastis. Et meritò geminatur gaudium meum, cùm vobis religiosissimè placere cognosco, ut & fides Nicæna suam teneat firmitatem, & privilegia Ecclesiarum illibata permaneant. Quamvis autem de præclaro fidei vestræ opere nihil vestra pietas indicarit, mihi tamen per veneratorem unà mecum specialiter vestrum, fratrem meum Julianum Episc. innotuisse significo, quàm pio dignati fueritis responso, imperitorum Monachorum animos cohibere pariter, & docere, ut si illos non penitùs deseruit divina misericordia, sentiant se & didicisse, quod credant, & agnovisse, quod timeant. Quia verò omnibus modis obediendum est pietati vestræ, religiosissimæque voluntati, constitutionibus Synodalibus, quæ mihi de confirmatione fidei Catholicæ, & Hæreticorum damnatione placuerunt, libens adjeci sententiam meam. Quæ ut in notitiam omnium Sacerdotum, Ecclesiarumque perveniat, vestræ clementiæ præceptio ordinare dignabitur, adfuturam credo, & spero gratiam Dei, quæ tàm sanctam tanti Principis curam, plenissimum desiderii sui fructum faciat obtinere: ut omnibus dissentiendi occasionibus amputatis, Apostolicæ ubique doctrinæ & pax regnet, & veritas. Fratri autem meo Juliano Episcopo, noverit vestra clementia, hoc me propriè delegasse, ut quicquid illic ad custodiam fidei pertinere probaverit, meo nomine vestræ fiducialiter suggerat pietati: quoniam certus sum, vos ad hæc omnia emendanda, vel defendenda, Deo auxiliante, sufficere. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

Papa probat definitio[nem] de fid[e] cilii [Chal]cedon[ensis].

AD PULCHERIAM AUGUSTAM.

Leo Episcopus Pulcheriæ Augustæ.

Quamvis nullas nunc litteras tuæ pietatis acceperim, scribente tamen gloriosissimo Principe, non aliter dignatione ipsius sum gavisus, quàm si mihi etiam tuæ serenitatis redderentur alloquia. Unde consuetudinem debitam mei officii oportuit me custodire, per quam significarem clementiæ vestræ, absolutè me gaudere, & incessabilibus à Deo precibus postulare, ut vos & Romanæ Reipublicæ, & Catholicæ Ecclesiæ in omni prosperitate conservet. De vigore autem fidei vestræ, quo indefinenter Domino sacrificium laudis offertis, quantas Deo gratias agam, enarrare non valeo: quoniam

Prin-

Principibus temporis nostri, non solùm regiam potentiam, sed etiam Sacerdotalem cognoscimus inesse doctrinam. Indicante enim fratre meo Juliano Episcopo, pervenerunt ad nos in exemplaribus præceptionum vestrarum saluberrimæ sanctiones, quibus insanam imperitiam Monachorum dignati estis parcendo plectere, & docendo punire: ut si eos ad pœnitentiam divina miseratio converterit, multis lachrymis, & à nefandis cædibus, & ab hæreticorum blasphemiis diluantur. Quod verò piissimus Imperator ad omnes Episcopos, qui Chalcedonensi Synodo interfuere, voluit me scripta dirigere, quibus, quæ illic de fidei sunt regula definita, firmarunt, libenter implevi, ne fallax cujusquam simulatio sententiam meam vellet haberi incertam, cùm per Constantinopolitanum Episcopum, cui lætitiam meam largiter indicavi, in omnium potuerit notitiam pervenire, quod scripseram, nisi maluisset meum gaudium tacere, quàm repulsam sui ambitus publicare. Fratri Coepiscopo meo Juliano, cui sollicitudinem meam in causa fidei delegavi, rogo, ut eam fiduciam præbere dignemini, qua pietati vestræ possit, quæ universali Ecclesiæ sint profutura, suggerere. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

AD JUVENALEM

Hierosolymitanum, & cæteros Episcopos, qui in sancta Synodo Chalcedonensi congregati fuerunt, directa.

Leo Episcopus sanctę Synodo apud Chalcedonem habitæ.

istolæ fuit cularis Synodum. OMnem quidem fraternitatem vestram nosse non ambigo, definitionem sanctæ Synodi, quæ ob confirmationem fidei in Chalcedonensi civitate celebrata est, toto corde me fuisse complexum: quia nulla sinebat ratio, ut qui unitatem Catholicæ fidei dolebam ab hæreticis fuisse turbatam, non exultanter in integrum rediisse gauderem. Hoc autem non solùm ab ipso beatissimæ consensionis effectu, sed etiam ex Epistolis meis, quas post reditum meorum ad Constantinopolitanæ urbis Antistitem detulit, potuisset is agnoscere, si vobis responsionem sedis Apostolicæ manifestare voluisset. Ne ergo per malignos interpretes dubitabile videatur, utrum quæ in Synodo Chalcedonensi per unanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres, & Coepiscopos nostros, qui prædicto Conc. interfuerunt, scripta direxi, quæ gloriosissimus, & clementiss. Princeps (sicut poposcit) in notitiam vestram mittere pro Catholicæ fidei amore dignabitur, ut & fraterna universitas, & omnium fidelium corda cognoscant, me non solùm per fratres, qui vicem meam executi sunt, sed etiam per approbationem gestorum Synodalium, propriam vobiscum iniisse sententiam, in sola videlicet fidei causa (quod sæpè dicendum est) propter quam generale Concilium, & ex præcepto Christianorum Principum, & ex consensu Apostolicæ Sedis placuit congregari: damnatis hæreticis, qui si corrigi voluissent, nulla penitùs resideret de vera Domini nostri Jesu Christi Incarnatione dubitatio. Unde si quis unquam ausus fuerit, vel Nestorii perfidiam tueri, vel Eutychetis, ac Dioscori impium dogma defendere, à Catholicorum communione resecetur: nec habeat ejus corporis participationem, cujus abnegat veritatem. De custodiendis quoque Sanctorum Patrum statutis, quæ in Synodo Nicæna inviolabilibus sunt fixa decretis, observantiam vestræ sanctitatis admoneo, ut jura Ecclesiarum, sicut ab illis 318. Patribus divinitùs inspirata sunt, ordinata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius imminutionem suum a-

Papa approbat Synodum Chalced.

A liquis quærat augmentum. Quantumlibet enim exortis assentationibus sese instruat vanitatis elatio, & appetitus suos Conciliorum æstimet nomine roborandos, infirmum, atque irritum erit, quicquid à prædictorum Patrum Canonibus discreparit. Quorum regulis Apostolica sedes quàm reverenter utatur, scriptorum meorum, quibus Constantinop. Antistitis conatus repuli, poterit sanctitas vestra è lectione cognoscere, me, auxiliante Domino, & Catholicæ fidei, & paternarum traditionum esse custodem. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione viro clarissimo Consule.

PARS TERTIA.

B
Plura difficilia circa Concilium Chalcedonense.

Auctoritas summi Pontificis in hac Synodo.

PUtant hæretici se in hac Synodo spissam rerum, & materiarum silvam reperisse ad astruendum primatum Laicorum in causis Ecclesiasticis contra authoritatem Summi Pontificis Romani. Quæ videntur gravioris momenti ab iis objecta, libet hic breviter excutere, omissis aliis, quæ imprudenter, aut mendaciter objiciuntur, ut sola rerum inspectio sufficiat ad eorum vanitatem deprehendendam.

Objiciunt in prima sessione sententiam depositionis
C contra Dioscorum à Senatoribus, ac Judicibus missis à Marciano prolatam esse. Attamen non erat hæc sententia Juridica, & finalis. Nam sententia finalis rem controversam per modum condemnationis, aut absolutionis determinare debet; erat autem hæc sententia conditionalis, si nempe hoc eorum Judicium Imperatori probatum esset. Deinde senatores id non appellant judicium, sed dicunt, *videtur nobis justum*. Quæ verba secundum jura non important finale judicium, aut finalem decisionem. Et Dioscorus in hac actione nondum erat depositus. Nam in initio sequentis actionis ipsi judices fatentur contra Dioscorum nondum latam esse sententiam, quæ fertur in tertia actione à Legatis Leonis Papæ, & reliquis Episcopis, idque absolutè, & non sub conditione aliqua, si Imperatori videretur; sed & insuper in hac actione tertia soli aderant Episcopi, absque Magi-
D stratibus sęcularibus, eo quòd concludenda esset Dioscori damnatio, cui præter Episcopos secundum Canones nemini judicum Laicorum interesse licebat.

Quid Senatus, & Judices egerint.

Objiciunt in actione 2. Senatum, & Judices priùs acta recitasse, tùm ea, de quibus consultandum erat, proposuisse, jubereque præsentes in Concilio, ut sine sinistro aliquo affectu puram fidei expositionem exhibeant, denique fere ex omnibus gestis, ac dictis à Judicibus, inferre volunt conclusionem à se intentam in præjudicium potestatis Ecclesiasticæ. Sed est invalida argumentatio. Siquidem conglobata omnia ista non arguunt primatum in rebus spiritualibus, sed magis indicant officium magistratus civilis, nempe, ut Episcoporum postulata promoveat, & quæ ad pacem, & ordinem servandum u-
E tilia sunt, executioni mandet, atque externa potestate provideat, ut pacatè, & moderatè procedant omnia. Quod eò magis necessarium erat in hoc Concilio, quòd in præcedenti Ephesino secundo propter tumultus, & cædes magis Babylonicam confusionem, quàm Ecclesiasticam congregationem exhibuissent Episcopi schismatici, quorum plures cum Dioscoro Chalcedonem advenerant. Quorũ conatus non aliter reprimi potuissent, nec schisma impediri. Ut verò magis pateat, quantum in hoc quarto Concilio enituerit potestas Pontificis Romani, libet hic exscribere, quæ vir doctus Stapleto observavit, ac coacervavit in sua sæpiùs laudata ad Horni flatum replica libr. 2. cap. 14. Quid enim alieno labore non sublevemur? quicquid ab ullo benè dictum est, meum est, dicebat Seneca Epist. 16. ad Lucilium.

Legati Papæ.

Primò igitur, ut à prima sectione initium sumam, certissimum est, legatos Summi Pontificis ante alios Episcopos nominari, & locum habere, etsi unus eorum Episcopus non erat. Tùm etiam videbimus scelератum Alexandriæ Episc. interrogatum, & exagitatum, quia Synodum facere ausus est, sine authoritate Romanæ Sedis, quod, ut ibidem habetur, nunquam rectè factum est, nec fieri licuit. Ibidem etiam videbitis. *Romam caput omnium Ecclesiarum* salutatam.

Invenies etiam ibidem Legatos Summi Pontificis ab eodem mandatum accepisse, ut non finerent Dioscorum inter alios Episcop. locum capessere, sed juberent eum, sicut reum, ad tribunal stare. Legati illud Senatoribus significabant, & monebant, si rem aliter fieri paterentur, excommunicationis sententiam, sine dubio subituros. Quare sedere in medio jussus est à reliquis separatus. Hic etiam invenietis doctissimum Episcopum Cyri Theodoretum à Dioscoro, & Maximo Patriarcha suo depositum receptum esse, & inter Episcopos locum obtinuisse, eò quod Leo Papa eundem restituisset. Hic etiam invenitur, nec laicos, nec Presbyteros, sed solos Episcop. suffragari, & subscribere in Conciliis. Hic etiam apparet, quare Magistratus civiles Conciliis intersunt. Non enim adsunt, ut præsint, aut de rebus Ecclesiasticis sententiam ferant (ut Hornus imaginatur) sed ex commissione Comiti Elpidio ab Imperatore Theodosio data, quas in Concilio partes habent, satis apparet: nempe; *Nullum fieri tumultum permittere, sed si quem videritis conturbationibus, & tumultui studentem ad læsionem sanctæ fidei, hunc custodiæ mancipare, & ad nostram perferre notitiam, & causam quidem ordine provenire: interesse autem judicio, & operam dare, celerem, & circumspectam probationem à sancta Synodo fieri.* Hic etiam constat non solùm Flavianum Episc. sanctum, & Patriar. Constantinop. à Dioscoro injustè depositum ad sedem Apostolicam provocasse: sed etiam Archihæreticum Eutychetem à Flaviano justissimè condemnatum, prætensa appellatione ad eumdem Leonem causa remedii confugisse.

Epistola Leonis Papæ.

In secunda Sessione lecta Epist. Leonis Papæ, audita est acclamatio Concilii: *Petrus per Leonem locutus est.* Sed præter cæteras Sessio tertia testimoniis pro Sedis Apostolicæ primatu, adeò plena est, ut facilè sit eam ingredi, difficile autem exitum invenire.

In hac Sessione tertia Summus Pontifex Leo appellatur, *Universalis Archiepiscopus, universalis Patriarcha, universalis Ecclesiæ Episcopus, Catholicus, sive universalis Papa.* Atque hoc loco Ivellus, si promissis stare velit, subscribere tenetur, quia postulationi suæ (etiam iniquissimæ) in terminis responsum est. In hac Sess. Sum. Pontif. Legati contra Dioscorum Patriarch. Alexandrinum sententiam pronunciabant, & Authoritas ipsius Leonis, & S. Petri (qui ibi appellatur) *Petra, & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & rectæ fidei fundamentum* (eumdem) *tàm dignitate Episcopatus nudabant, quàm etiam ab omni Sacerdotali ministerio alienabant.* Quia cum Eutychete à Concil. condemnato, eò quòd Leonem Papam sententia excommunicationis ferire præsumpserat, communicabat, & à Conc. ter peremptoriè citatus, ad Concilium venire detrectabat. Et qua tandem ratione potes tu, Horne, & gregales tui inter Episc. numerari, quandoquidem authoritatem Tridentini Concilii, rebelles nimiùm, aspernamini, nec magis, quàm Dioscorus in Chalcedonensi, in illo celeberrimo Episcoporum consessu, ausi eratis comparere? cùm haud majori justitia, aut ratione, imò multò minori, Catholicorum Episcoporum ejectionem, quàm Dioscorus depositionem Flaviani in Epheso potestis asseverare, & sustentare? Ubi nunc Edictum Parlamentorum omnem Ecclesiasticam jurisdictionem, præter eam, quæ inter quatuor maria nascitur, prorsus eliminans? Deliravit ergo Dioscorus, qui in defensione sua ejusmodi exceptione; & defensione uti noluit; nam, sicut vos de Tridentino, ita ille de Chalcedonensi, quid ad me authoritas extranea? Nisi fortè vobis

Perstringitur Parlamentum Anglicanum.

A speciale aliquod privilegium indultum arbitremini, & sicut estis Britannico Oceano circumdati (quos Poeta appellat: *Penitùs toto divisos orbe Britannos*) ita vosmetipsos eximi putetis à fide, & Religione, quam omnes, ubivis terrarum Catholici profitentur. Sed pergamus. In hac eadem Sess. 3. invenies: *Paschasium vice beatissimi Leonis præsidentem primò subscripsisse:* In hac eadem Sessione Leo Sum. Pontifex: *Interpres vocis B. Petri orbi constitutus appellatur.* In hac Sessione totum Concil. dicit de Leone, qui tamen tunc Romæ existens longè aberat à Chalcedone. *Tu quidem sicut membris caput præeras, in his, qui tuum tenebant ordinem, benevolentiam præ se ferens: Imperatores verò ad ornandum decentissimè præsidebant, sicut Zorobabel, & Jesus Ecclesiæ Hierusalem ædificationem renovare circa dogmata adnitentes.* Et solus hic locus ad refutanda omnia, quæ sive ignorantia, sive altercandi studio, pro Principum authoritate in Conciliis per totum

B hunc librum accumulavit, satis esse potest. In hac Sessione universa Synodus, ait, *Custodiam vineæ*, idest, totius Ecclesiæ, *Leoni Papæ à Salvatore commissam esse.* In hac Sessione licèt Legati Pontificis præsentes, omnia fidei decreta confirmassent, rogat tamen Synodus Leonem, ut illa confirmare velit. Hic si adesset Author Apologiæ, Deus bone! quales ille jocos, quos ludos daret? An non pari scurrilitate, qua olim Patribus Tridentinis pro clausula hac, *Salva Apostolicæ Sedis authoritate*, his etiam 630. Patribus irrideret? Hic, scio, delirare diceret, 630. hos Patres, si rem semel determinatam à Summi Pontificis Legatis in pleno Concilio, ulterius confirmari posse existimarent.

C Hic, scio, à Patribus istis 630. impius scurra peteret, an putarent Spiritum sanctum curriculo Romam properare, ut si alibi hæsitasset, ibi Concilium doctius caperet; an fortè Spiritum sanctum Romæ habitare, dictiorem existimarent? has, inquam, & hujusmodi Judaicas facetias impius pariter, & ridiculus Apologista hoc loco venditare posset. Sed ad rem. Non modò Concilium, sed etiam Imperator Martianus Leonem rogavit, ut, quæ ibi *de fide determinata erant, confirmaret.* In hac Sessione ipsi Senatores, quos hic nugator Supremos Judices toties esse asseverat, *ea, quæ ad fidem pertinent, à Patribus illius Concilii doceri postulant, quia ii tàm pro illorum, quàm pro suis animabus rationem reddituri sunt.*

D Et, ut videatis, quàm parvi momenti ea sunt, quæ ex supplicatione Eusebii Dorolìensis ad Imperatorem arripit, obsecro, & supplicationem ejusdem ad Concil. unà considerate, & æquitatis, & judicii lancem, utramque pariter trutinate. *Precor*, inquit, *& supplico vestræ sanctitatis, miseremini mei. Et dum adhuc in memoria retinetis, quæ antea inter eos, & præfatum Dioscorum acta sunt, decernite omnia, quæ adversus nos gesta sunt, viribus carere: & nihil nobis ea monumenta, quæ injustè contra nos facta sunt, nocere. Habere verò nos, & Sacerdotalem dignitatem, &c. quòd impetrantes incessanter gratias agamus vestræ Sanctitati.* In hac Sessione invenies eam sententiam, quam Senatores in causa Dioscori proferebant, non fuisse finalem, & judicialem, sed animi sui, & judicii declarativam tantùm,

E plena authoritate, adhuc existente in Episcopis, *quibus hanc inferre sententiam à Domino Deo concreditum est.* Præterea licet argumento tuo à metaphora medici ducto, ut debili, quod opus Medico habeat, satisfacere mihi videaris, quia tamen 630. testes in margine pingis, vel fingis potiùs, qui secularem primatum agnoscunt, nempe quia Imperatorem præcipuum, & optimum medicum salutant: liceat mihi hoc argumentum, quod nec medicum, nec Theologum sapit, adjuvantibus iis Patribus in te retorquere, sequitur enim in eadem pagina, *& forte super tantis, ac talibus iniquitatibus veniam adipisci potuisset, si per dignam pœnitentiam adsciseret medicinam ab hoc universali Concilio.* Ecce, Horne, ipsi Patres medici sunt, qui plagam hanc Dioscori, si medicabilis esset, indubitanter curassent.

sent. Et quamvis pestiferi illius Conciliabuli Ephesini caput, & antesignanus cognosceretur, nihilominus modo veniam non ab Imperatore, sed à concilio humiliter, ut oportebat, petiisset, gratiam fortè invenisset, nec gravem depositionis, aut excommunicationis sententiam subiisset. Imò Imperator ipse Marcianus fatetur, *Remedia culpabilis erroris ab ipsis Patribus inventa esse*. Sed quomodò quæso? Nempe quia, *Sacerdotes, quid observari in Religione debeat, perspicua definitione docuerunt*. Hæc qui benè considerat, notam illam marginalem authoritate 630. Patrum gloriosè adornatam, unà cum argumento tuo medico prudens aliquis Pharmacopola vitiosa nuce non emet. In hac Sessione invenies celeberrimum hunc Patrum confessum fidei causas diligenter inquirere. Sed quo Authore, cujus authoritate? an Imperatoris? Imò, *Authoritate beatissimi Leonis fidem diligenter inquirunt*, ut Martianus, & Valentinianus Imperatores ipsi fatentur. Nec dubito, quin jam fidem adhibebis 630. Patribus, qui contra Dioscorum agentes dixerunt, *se regularem potestatem habere*.

Quid tandem pro te, tuisque Coepiscopis falsis, & fratribus in malo respondere potes? Quomodò consistere potest injusta depositio Episcoporum sola authoritate civili facta, quandoquidem ipsi Imperatores dicant: *Non possunt Sacerdotes constitutione damnari, quos Synodicum ornat super conservanda Religione judicium*. Multa in hac Sessione occurrunt, sed ad reliqua festino. Hoc unum in quarta Sessione adnotandum censeo, nempe quod ibi ostenditur Dioscorum per Legatos summi Pontificis in Concilio damnatum esse ignorante Imperatore, etiam absentibus illius deputatis, qui tamen singulis aliis Sessionibus intererant. Hac una sententiola (ni fallor) Primatus tuus corruit: hac una linea universa libri tui vaniloquentia dissipatur. Hoc, ut dixi, hunc in modum in quarta Sessione declaratur. Sed sententia contra Dioscorum Sessione tertia data est, ubi Dioscorus non ausus ipse comparere, rogavit, ut judices Imperatoris deputati præsentes esse possent, sed responsum accepit: *Quandò quædam regularia examinantur, neque judices, neque aliquos Laicos interesse oportet*: Qualia hæc erant: Nam, *propter fidem non est damnatus Dioscorus*: sed propter inobedientiam, & contumaciam contra Pontificem, Concilium, & Canones: quo casu nec judices, nec Imperatoris deputati, nec aliqui laici debent interesse. Hæc te sententia perstringit, Horne, qui Ecclesiasticæ reformationi tantopere recalcitras. Hæc etiam sententiola maximam libri tui partem, & potestatem visitandi, & coercendi Clericos Edictis Parlamentariis Principi tributam planè destruit.

Evagrius l. 2. c. 16.

In quinta Sessione orta est dissentio inter Patres quoad formam finalis sententiæ, quibus verbis concipi deberet. Qua audita assurgunt Senatores dicentes: *Nisi inter se convenire in animum inducant, Concilium in Occidente cogendum esse*, Romam intelligentes. Episcopi Illyrici continuò clamabant, ut priùs dixi; *Qui contradicunt, Romam ambulent*. Ad extremum quandò post multas altercationes in unum omnes consensissent, rei controversæ ultima resolutio, & finalis sententia lata erat, & una cum denuntiatione depositionis, & excommunicationis, contra eos, qui eidem contraire præsumerent, ab Episcopis solis sine ullo suffragio, aut assensu Imperatoris, aut Senatorum ejus vices gerentium, pronuntiata erat.

Sexta Sessio ipsius Imperatoris Martiani, & spectatissimæ Imperatricis præsentia decorata erat, quibus præsentibus Ætius Archidiaconus Constantinopolitanus assurgens, declaravit contentiones de rebus fidei jampridem ortas, studio, & opera sancti illius Concilii tandem sepultas esse: Deinde sententiam definitivam legit, cui sententiæ subscriptiones omnium Episcoporum annexæ erant. Primo autem loco legatus Summi Pontificis subscripsit in hæc verba; *Ego Paschasinus Episcopus, vice Domini mei beatissimi, atque Apostolici universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis, Synodo præsidens, statui, consensi, & subscripsi*. Post hunc subscribunt Collegæ illius, licèt alter eorum non erat Episcopus. Post hos subscribit Anatholius Patriarcha Constantinopolitanus: sequuntur illum alii Patriarchæ, & Episcopi. Tùm Martianus Imperator unanimem cernens 630. Patrum consensum, eorum decretum approbat, & confirmat, & contra delinquentes civilem, & externam pœnam statuens, eidem robur, & firmamentum addidit. Atque hac in re officium, & authoritas civilis circa res Ecclesiasticas propriè versatur.

Subscriptiones Concilii.

Sessione septima declaratur, electionem Maximi Episcopi Antiocheni à Papa Leone confirmari. Actione decima publicè asseritur: *Quia missi Apostolici semper in Synodis priùs loqui, & confirmare soliti sunt*. Actione 12. controversia circa Episc. Ephesinum habita per Concilium, non per deputatos Imperatoris finita, & determinata erat, ut dictum est. Sessione 16. & ultima reperitur hæc assertio: *Roma semper habuit Primatum*. Universa Synodus ad Imperatorem loquens ait: *Impenetrabilem in omni errore propugnatorem Deus nobis providit Romanæ Ecclesiæ Papam*, Leonem intelligens. In hac eadem sessione maxima pars Episcoporum Imperatori gratum facere cupiens, qui Constantinopoli aulam locaverat, Patriarcham Constantinopolitanum, licèt decreta Concilii Nicæni contrarium statuissent, Patriarchis Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano anteponendum statuerat. Sed summi Pontificis Legati, & imprimis ipse Leo noluerunt assensum præbere, & licèt reliqua, quæ acta erant in Concilio, confirmaret, ad illud confirmandum nullo modo adduci potuit: imo Anatholium Patriarcham Constantinopolitanum à petitione ambitiosa desistere, & errorem agnoscere coegit. Postremò in epistola Paschasini, qui unus erat è Legatis summi Pontificis in illo Concilio, ubi de condemnatione Dioscori agitatum est, idem Leo expressis verbis, *caput universalis Ecclesiæ appellatur*. Multa alia in hunc finem colligi possunt tàm ex actis hujus Concilii, quàm alibi. Illud inprimis notandum, quod de hoc Concilio scripsit sanctus Gregorius: *Prædecessores suos universales Episcopos in eo appellatos fuisse*.

L. 4. ep. 38. cap. 14.

Hæc Stapleto contra suos Britannos, quæ non minus adaptari possint contra alios hæreticos, ut mirum sit, cùm plures ex ipsis quatuor prima Concilia se recipere fateantur, nolle tamen Pontificis Romani antiquæ authoritati, ac primariæ post Christum in Ecclesia suffragari.

Stapleto cõtra suos Britannos.

Sed & hoc ipsum magis confirmat Baronius ex epistola missa ad Leonem à Synodo, ut ejus acta confirmaret, quæ incipit, *repletum est gaudio os nostrum*. Ex hoc quippe intelligi potest id solitum fieri in aliis Synodis, quarum acta non sunt integra, sicut ipsius Chalcedonensis. Observat quoque in ea se filios Summi Pontificis nominare, petuntque, ut velit confirmare decretum de Constantinopolitana Ecclesia, ut primum locum pòst Romanam obtineat, cum sic caput esse totius Ecclesiæ intelligentes, cujus tit gradus summos in Ecclesia distribuere, cujusque authoritatem tanti æstimant, ut putent esse infirma, nec posse subsistere, quæ in duobus Conciliis Constantinopolitano, & Chalcedonensi decreta essent, nisi ipsius confirmatio accederet, quamvis testetur Liberatus in Breviario id, quod Concilio firmatum est ea de re, Imperatoris patrocinio permanere. Ex quibus perspicuè apparet nullum officium ab hac Synodo prætermissum, quo non prosecuta fuerit primarium Christianæ Religionis antistitem, & universalis Ecclesiæ caput, cum in omnibus universalem Ecclesiæ Pontificem professa tùm factis, tùm scriptis, & ipsum titulum Oecumenici Ecclesiæ Episcopi eidem tribuens. Sicut testatur Gregorius Magnus lib. 4. registri epist. 36. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, ubi hæc habet. *Sicut eum veneranda vestra sanctitas novit uni per sanctam Chalcedonensem*

Reverentia Synodi ad Summum Pontificem Romanum

donensem Synodum Pontifici sedis Apostolicæ (cui Deo disponente deservio) hoc universitatis nomen oblatum est, sed nullus unquam decessorum meorum hoc tam profano vocabulo uti consuevit. Quod ita asserit Divus Gregorius, quod nemo Pontificum Romanorum eo titulo ex solemni ritu semper, & in omnibus usus sit subscriptionibus. Sed interdum eo usi sunt, ut S. Leo in Epistola, quam anno sequenti 452. dedit ad Martianum adversus Anatholium volentem sibi subjugare nobiliores Ecclesias, in inscriptione usus est titulo Universalis. Habet id quidem Latinus codex Epistolarum S. Leonis, sed & Græcum exemplar in appendice ad Concilium Chalcedonense.

Tria genera argumentorum contra Synodum.

Sed ut difficultas hæc explanata sit, restant plures aliæ, quas defensores Eutychis magna contentione agitarunt, ii maximè, qui Hæsitantes, aut Acephali dicti sunt, quod sub Petro, qui Dioscoro successerat, Synodum hanc impugnarunt Alexandriæ, dicti Acephali, id est, sine capite, quod contra mentem Episcopi, & sine illius assensu Synodum impeterent, ac destruere conarentur, & quamvis eorum factione Petrus Synodum tandem ex eorum voto anathematizasset, nec sic tamen illi communicabant, quia ab initio Synodum non improbasset. Hi tumultus innumeros contra Synodum excitaverunt, misereque populos sciderunt varias in partes, unde occasio data est aliis Conciliis congregandis, ut inferiùs patebit. Illi autem Hæsitantes, ac Acephali hæretici triplici argumento utebantur contra Synodum, ut notat Leontius de sectis actione 6. eorum enim argumenta partim historica sunt sumpta de iis, quæ à Synodo Chalcedonensi acta fuerunt: partim ex Syllogismis, & arguta ratiocinatione: partim ex auctoritatibus.

Hæsitantes & Acephali.

Quoad historica objiciunt inconstantiam Episcoporum, qui primò Eutychem damnarant, deinde absolverant. Quasi res humanæ variis mutationibus non essent obnoxiæ, aut propter quinque, & triginta Episcopos, qui visi sunt inconstantes, sexcentorum, & triginta Episcoporum Synodus rejici deberet.

Dicunt Anatholium dixisse non propter fidem Dioscorum damnatum esse: ergo fidem illius veram fuisse, & quòd in Synodo per Asclepiadem recitata confessionis formula, in qua habebatur Christum esse ex duabus naturis, illa non fuerit recepta; cùm tamen Cyrillus id expresè habeat. Sed hoc Anatholius dixerit, dicta particularium Episcoporum in Synodo, non sunt ipsa decreta Synodorum; etsi in Synodum venisset Dioscorus, non dubium, quin & propter fidem damnatum se audiisset. Illa autem formula, in qua habebatur Christum esse ex duabus naturis, est rejecta, non quia falsum aliquid contineret, sed quia erat imperfecta, & minus expressa, nullam refutationem dogmatum Eutychis habens, sed id, quod utrique parti probabatur.

Aliam ingerebant difficultatem ex hoc, quòd homines sectarios admisisset, Theodoritum, qui contra 12. capitula Cyrilli scripserat, & Ibam, qui in Epistola ad Marim Persam Nestorium sapit, ac Theodorum Mopsuestenum sursum, ac deorsum laudat. Verum est Synodum hos admisisse, sed abjurato priùs Nestorio, pœnitentes autem hæreticos admittere, insolitum non est. Nam & Nicæna Synodus septem hæreticos admisit, qui antea partes Arrianas fovebant. Cur ergo, inquiunt, Synodus eos non adegit, ut scripta sua anathematizarent? Cur Theodorus quoque anathemati non est subjectus? Sed nunquid satis intelligi debent scripta sua damnasse Theodoritum, & Ibam, cum Nestorio clarè anathema dixerunt? de Theodoro autem ratio fuit peculiaris, cur siluerit Synodus, quippe pro magno Doctore habebatur ab Orientalibus, & dissidium timendum erat ex ejus expressa damnatione, unde consultiùs visum est de eo silere. Sed de his plura inferiùs.

A Jam ut ad argumentationes accedamus. Dicunt, non posse duas naturas admitti, quin duæ personæ admittantur, & duo Filii, & duo Christi. Sed & si duæ admittantur, aut hypostaticæ sunt, ut non hypostaticæ. Si primum, duæ erunt personæ, si secundum, rerum in natura non sunt. Ad hanc objectionem, inquit, idem Leontius act. 7. rursus, & instando, & opponendo pugnamus. Instando, quia malè objicitis. Nam si Christum ex duabus naturis dicitis, hæ quoque naturæ, vel hypostaticæ sunt, vel non: si primum, duas personas, & duos Christos introducitis: si secundum, de naturis non existentibus Christum esse dicitis. Ut autem non pergamus rem inexplicabilem per aliud inexplicabile dissolvere (nihil enim in eo præclari) age vicissim eis opponendo nostra objectionem eorum malè comparatam redarguamus. Sciendum igitur est hypostaticum, & hypostasim duo significare: nam & significat id, quod simpliciter existit. Quo significato dicimus & accidentia hypostasim habere, licèt in alio esse suum habeant: significat & id, quod seorsum, & per se existit, qualia sunt individua substantiarum. Itidem & non hypostaticum duplex est, nam & illud dicitur, quod omninò non existit, ut est hippocentaurus, & id, quod non per se, sed in alio existit, ut accidentia. His ita constitutis, quoties nos interrogaverint, &c. quæramus, quomodò hypostatici nomen accipiant. Nam nihil est absurdi admittere duas Christi naturas hypostaticas sumpto hypostatico pro eo, quod existit: Sumpto verò hypostatico pro eo, quod per se, & seorsum existit, sic non admittimus duas naturas hypostaticas.

Quid Hypostasis.

Objiciunt, si duas naturas dicitis, divisionem introducitis, quippe numerum introducitis. Sed prætérquam quod eamdem absurditatem ex eorum duabus naturis licet colligere, sciendum est pluribus modis unum dici, sicut & duo, est enim unum numero, & unum specie, similiter & duo: cùm ergo duo de Christo dicimus, non eum duo dicimus esse numero, sed unum numero, duo specie. Quod autem ita loqui possimus, etiam ostendit ipse Aristoteles, apertè de materia, ac forma, dicens esse illa quidem unum numero, sed specie duo. Alia porro Philosophica eorum argumenta, quæ latiùs prosequitur præfatus Author, ad ista ferè reducuntur, quibus involvebant minus perspicacium mentes.

Cæterum ad objectionem illam tunc vulgarem de identitate prætensa inter personam, & naturam, adhuc expressiùs respondebat Vigilius Martyr lib. 5. contra Eutychem. Respondeant, inquit, igitur Arrianis, quomodò si unaquæque persona propriam habet naturam, non tres sint in Trinitate naturæ, sicut & tres demonstrantur esse personæ, &c.

Ex Patribus porro objiciebant Cyrillum, qui unam naturam Dei sermonis incarnatam apertè dixerit. Sed ita sit, non sunt enim ambæ naturæ incarnatæ, sed unica incarnata, ideò innituntur baculo arundineo, nec dixit D. Cyrillus unam naturam Christi incarnatam, sed Verbi, ut seipsum declarat in secunda Epistola ad Successum.

Objiciunt à B. Julio dictum in Epistola ad Dionysium Corinthi Episcopum: Necesse est, eos, cùm duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare: ac in divinam quidem baptizari, in humanam non baptizari. Sed hæc Epistola non Julii, sed Apollinaris est, nihil dignum Julio habens, & nusquam cum de corpore mentionem facit mente, aut anima præditum asserens, contra morem patrum hujus sæculi, apud quos crimini vertebatur id omittere. Deinde Gregorius Nissenus in opere contra Apollinarem multa refutat, quæ in hac Epistola continentur tanquam ab Apollinari dicta.

Pat... malè ci...tur ab ...reticis

Proferunt aliam authoritatem ex Gregorio miraculorum effectore ex illius confessione fidei seorsim exposita. Non duas personas, inquit, non duas naturas, quia non adoranda sunt quatuor, &c. Ad id quoque respon-

Grego... Thaum...turgu...

respondetur dubitatum fuisse apud antiquos, an sit ista confessio Gregorii, & Gregorius Nissenus de illo orationem habens, nullum aliud opus ipsius in manibus esse ait, præter solam fidem, quam in visione conspexerit.

Aliam quoque proferunt authoritatem S. Athanasii ex orat. de Incarnatione. Eundem esse Dei filium ratione spiritus, & hominis filium ratione carnis: non duas naturas unum illum filium, quarum una sit adoranda: non adoranda sit altera, sed unam naturam Dei sermonis incarnatam: sed nec est Athanasii, interrogati enim, ubi hoc extet, proferunt in arctum coacti pusillam quandam orationem, quasi duorum foliorum: at notum, universa D. Athanasii opera valde magna esse. Quid autem ad hoc respondebimus, quòd B. Cyrillum producunt citantem hoc dictum lib. adversus Theodorum, quasi profectum ab Athanasio? Nimirum dicimus reapse quidem illud in B. Athanasii invectivis legi; sed mendum esse priscum. Dioscorus enim successor B. Cyrilli factus, cùm ejus opera reperisset, fortè non est veritus inserere nonnulla, quæ ipsi lubitum fuit, &c.

Producunt aliam authoritatem ex Erechthio, cujus inter patres nec auditum est nomen unquam: adeò quidem, cùm Timotheus contra Synodum scripsisset, & authoritatem Erechthii citasset: Cyrus, qui apud ipsum Presbyteri loco esset, his ad eum verbis perscripserit: mallem hoc te corrigere. Nam Erechthii nomen inter patres auditum nunquam fuit.

His, & similibus quibusdam frigidis reprehensionibus Synodum impugnabant, quam etiam Cyrillianam vocabant Monachi, maximè tùm in Palæstina, tùm in Ægypto, eo successu, ut majorem plebis partem ad suas partes traherent, multos quoque vi, metu, minis, & cruciatibus ad eas adigerent, quas Vigilius Martyr lib. 5. contra Eutychem vocabat inanes contradictiunculas, ac vitreas sententias, veritatis malleo obterendas, hujusmodi, inquam, objectionibus parum fundatis, sic in Oriente deformis erat facies Ecclesiæ per zelum præposterum in istis Pseudo-Monachis, per quos etiam Religio Catholica ferè expulsa fuit ab hac mundi parte usque ad hæc tempora. Quin etiam litteris suis tentaverunt Pulcheriam Augustam pervertere, cùm jam Eudoxia ab eorum partibus staret. Sed illa prudenti consilio usa, litteras viro suo Martiano ostendit, feliciter secuta monitum Apostoli ad mulieres 1. Corinth. 4. ut domi viros suos interrogent, & memor verbi Domini Jesu ad Samaritanam mulierem Jo. 4. *voca virum tuum.*

Pseudo-monachi.

Aliæ Eutychianorum objectiones ex Vigilio.

Non tandiù durassent Eutychis sectatores, nisi pluribus ratiunculis dogma suum, quantumvis absurdum, firmassent. Plures ipsorum objectiones refert, refutatque Vigilius non Pap. Romanus, aut Trident. Episcopus, ut multo tempore creditum est, sed Vigilius Tapsensis Episcopus in Bizacena Provincia Africæ, qui citatur à Theodulpho Aurelianensi in Eclogis *de Spiritu sancto*, præcipuè libro quarto, & quinto ex quinque libris contra Eutychem scriptis. Hujus Episcopi opera omnia in unum volumen in quarto reducens nuper Chiffletius, non abs re Opusc. 2. in eadem opera, Movet risum, ait, cornicula apud Poetam furtivis nudata coloribus. Habet è contrario admirationem Vigilius Eiscopus hactenus vulgò ignotus, suisque omnibus nudatus bonis, atque ornamentis, nunc in sedem suam, & in proprias opes postliminio restitutus, quas illi nos haud inanibus argumentis evindicavimus. Libro quarto hujus Vigilii Tapsensis habetur defensio Epistolæ S. Leonis ad Flavianum cap. pauca ex multis deflorabimus.

Vigilii [Ta]psensis [ope]ra nu[per] edita.

Quidam, inquit, perversæ mentis homines, & inanis gloriæ cupidi, *nescientes*, ut dicit Apostolus, *neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*, hactenus habentes formam pietatis, virtutem autem ejus abnegantes, indignati veritatis dogmatibus, & Ecclesiasticas fidei regulas non ferentes, beatissimi Leonis Epistolæ juxta sensum Apostolicæ traditionis conscriptæ; & decreto Concilii Chalcedonensis pravis contradictionibus obviandum putaverunt, nefanda commenta horribilibus verborum nauseamentis evomentes, &c.

[Eut]ychiani [op]pugnant [Ep]ist. Leonis Papæ.

A

Hoc etiam capitulum, mira imprudentia, reprehensione dignum putasti, in quo ait, *Verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exequente, quod carnis est; unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis.* Et primò quidem intendendum est, quòd non dixerit, ut tu imperitè calumniaris; unus horum coruscat miraculis, & alius succumbit injuriis, per quod sine ulla ambiguitate duos videretur quoscunque separatos, vel duas significasse personas, sed ait: *unum horum, & aliud horum.* Quia unum id est, est hoc, & illud, non personarum diversitas, sed generis distinctio demonstratur,

B Verbi scilicet, & carnis.... *Caro*, inquit Apostolus, *concupiscit adversus spiritum*, &c. Sicut ergo unus est homo, in quo sunt duo quædam in se invicem permanentia, & sua quæque propria operantia; nec potest alius dici, dum secundum carnem sapit, & facit, & alius, dum secundum spiritum vivit, sed idem est in utroque habens in se utrumque: Ita Christus dum unum in se habet, in quo succumbit infirmitatibus, & aliud, in quo radiat, micatque virtutibus, idest, carnem, & Verbum, quæ duo in eo distinguens Apostolus, ait: *Nam etsi crucifixus est in infirmitate: sed vivit ex virtute Dei.* non bipartitus, & alius, atque alius, sed idem ipse unus, atque idem apertissimè demonstratur.

ad Gal. 5.

Unum, & unus differunt.

1. Cor. 13.

Quod legitur de Christo, quia inter duos latrones crucifixus est ex Prophetæ testimonio dicentis: *& inter iniquos deputatus est*; tu dixisti: & inter mortuos

C deputatus est: Denique ista tua sunt verba. Vitæ, inquis, datorem, & per omnia amatorem hominis Deum, *qui inter mortuos deputatus est*, & corruptione, & morte nunquam victus est. Vides, quantum sacrilegii habeat unius tantùm confessio naturæ. Vides, in quæ nos impietatis abrupta præcipitet novitas ista doctrinæ. Quia enim sic vultis videre Deum incarnatum, ut nihil habeat humanæ naturæ, totum, quod est deitatis natura sit: Dei verò naturam scientes, quòd immortalis sit, mori non posse, nec ei penitùs mortis nomen congruere, elegistis à fide Apostolica exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, quàm eum fateri secundum hominem mortuum.

Isai. 53.

Heretici corrumpũt scripturas.

Summa argumentorum ipsius erat, quòd ex diversitate proprietatum, & attributorum, quæ de Christo tàm luculenter affirmat D. Leo, inferebat D. Leonem asserere

D diversas personas. Ad quæ Vigilius inter alia. Hæc est fides, & Confessio catholica, quam Apostoli tradiderunt, martyres roboraverunt, & fideles nunc usque custodiunt. Unde, impiissime, & Eutychianæ hæreseos infecte, Leonem audes reprehendere, dum ex diversitate gestorum unius Domini Christi, veritatem edocet utriusque ejus naturæ: ut quod ille ad demonstrationem utrarumque protulit naturarum, professionem esse calumnieris duarum personarum.

Divinitatē mortuam admittebāt Eutychiani.

Illud etiam libet pertractare capitulum, in quo tota effrenati furoris vestri erupit insania, id nitentes asserere, quod Verbum Dei per naturam divinitatis, non per naturam incarnationis suæ, palpabile seipsum, & visibile dignatum est demonstrare, &c. Et quia utebantur testimonio D. Joannis, *quod erat ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod aspeximus,*

E *& manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ.* Ad hoc respondet Vigilius, locum Apostoli intelligi de visu, & tactu spirituali per fidē. Credere ergo in Filium Dei per fidem, hoc est videre, hoc est audire, hoc est odorari, hoc est contrectare eum. In tactu autem firmitas credulitatis insinuatur, cui sensui præ cæteris major fides habeatur.

1. Joan. 1.

Ex quibus videre est, Eutychianos absurda valdè docuisse, quòd Deus in sua divinitate passus fuisset, & oculis corporeis visus: cùm enim naturam humanam, quam

quam in divinitatem conversam dicebant, non ampliùs existentem admitterent, ad ista compellebantur admittenda: simulque mysteria Christi destruebant. L. 5. dissolvit alias objectiones contra ipsum Concilium.

1. De personis nunc de Concilio ejectis, iterumque post temporum intervalla receptis accusant. Quasi verò non sit Christianum, & Apostolicum, cum, qui fortassis ob contentionis vitium de Concilio fuerat ejectus, debere iterum ob pacis, & concordiæ gratiam recipi, &c.

Nova decreta.

2. Deinde alia nova, quàm quæ Concilio Nicæno statuta fuerant, Chalcedonensem Synodum decrevisse criminantur: nescientes regulam, & consuetudinem Conciliorum Catholicorum, sic nova posterioribus Conciliis, prout necessitas emergentium hæreticorum exegerit sancire decreta; ut tamen invicta maneant, quæ dudum antiquioribus Conciliis contra veteres hæreticos fuerunt promulgata, &c.

3. Sed jam illud videamus, quas illi de duabus naturis afferunt quæstiones, quarum nusquam ab antiquis Ecclesiæ tractatoribus factam afferunt mentionem, sed à Diodoro, Theodoro, & Leone Episcopis, velut novum dogma fuisse inventum, per quod Judaismi simul, & gentilitatis error fuerit introductus, dum in Christo aliquid esse creatum, factumque suadet confiteri. O imperiti, & omni veritatis sacramento ignari! Ergone nusquam antiqui Patres duarum in Christo naturarum faciunt mentionem? Legite, ò miseri, quid Athanasius, Hilarius, Joannes, & Ambrosius Confessores; quid Theophilus, Gregorius, Basilius, Cyrillus, & Augustinus de duabus naturis edisserant, & tandem ab Apollinaris, & Eutychetis erroribus definite, &c.

Syllogismus Eutychianorum præcipuus.

4. Item ad destruendam utriusque naturæ professionem, isto quasi inevitabili gloriantur Syllogismo, adserentes, non esse naturam, quæ non propriam habeat personam, neque rursus personam, quæ non propriam habeat naturam: ut necesse sit juxta duarum professionem naturarum duas in Christo admittere personas. Sed videte, obsecro, quo modo dum laqueos innectunt, inextricabiles ipsi quæstionum nodos incurrunt. Respondeant igitur Arrianis, quomodò si unaquæque natura propriam habet personam, & unaquæque persona propriam habet naturam, non tres sint in Trinitate naturæ, sicut & tres demonstrantur esse personæ, &c.

prætextus in speciem pius Eutyc.

5. Et quia unius naturæ professores hac sibi confessione blandiuntur, dicentes: quid impossibile, aut inconveniens fuit dignationi Filii Dei, ut in natura divinitatis suæ, ob nostræ salutis redemptionem, quæ vellet, indigna, & humilia sustineret, per quæ magis ampliorem nobis ad se diligendum charitatis excitaret affectum, ea pro nobis in natura sua perpetiens, quæ ei probantur esse indigna? Exigendum ab eis est, cur is, qui morte sua perempturus erat mortem, sicut & Propheta prædixerat, dicens, *ero mors tua, ò mors*: si hoc ei possibile fuit, id est, in natura sua mori, quid ei opus erat de virgine nasci?... Numquid & honoribus sublimari, & dignitatis profectibus augeri, natura ejus indigebat, ut humilitatis, & obedientiæ, ac mortis merito sublimium meritorum teneret fastigium, & potestatem cœli, ac terræ mereatur accipere, tanquam, qui antea non habuit, &c.

Osee 13.

Et quamquam hæc suffecerint ad demonstrationem in Christo utriusque naturæ, tamen, ut magis, magisque veritatis elucescat claritas, libet etiam illum Apostoli tractare sermonem, quo pro nobis Christum mediatorem adserit factum. Quod officium nisi ex veritate naturæ carnis, quam ex nobis habuit, implere non potuit, quoniam per ipsam inter Deum, & homines medius apparuit, &c.

Ubi videre est certè, quomodò Eutyches, sicut & cæteri hæretici, ut jam monuimus, pro voto sathanæ destruebant fidem redemptionis.

Dubitatum autem est, quid censerent de præsentia reali corporis Christi in Eucharistia. Sed ut revera A omnia Christi mysteria, quæ in verá carne operatus est, destruebant, sic consequenter ad sua principia ratiocinando, convinci facilè poterant, quòd præsentiam corporis Christi non admitterent. Quo pacto enim præsens esset illud corpus in Eucharistia, quod afferebant mutatum esse in divinitatem, saltem post ascensionem, ut Eranistes Eutychianus apud Theodoretum dialogo 2. *inconfusus* inscripto, asseverabat, negari non posse. Et tamen idem Eranistes sibi non constans dilucidè præsentiam illam videtur afferere. *Sicut ergo Symbola Dominici Corporis, & Sanguinis* (nempe panis, & vinum) *alia sunt ante Sacerdotis invocationem, post invocationem verò mutantur, & alia fiunt: ita Dominicum corpus post Ascensionem in divinam substantiam mutatum*. Ad quæ respondet Theodoretus nomine Orthodoxi, ipsum retibus, quæ ipse texuit, B captum esse. Neque enim, inquit, Symbola mystica post sanctificationem recedunt à sua natura. Manent enim priore substantia, & figura, & forma, & videri, tangique possunt, sicut & priùs. Secundum aliam versionem, cui textus græcus non repugnat, *manent enim in prioris substantiæ forma, & figura*, scilicet, accidentibus. Ubi si Theodoretus negat transsubstantiationem, illam ergo afferit Eutychianus. Eligant Calvinistæ. Sed sermo ibi est de corpore Christi, ut circumscriptibili, atque adeò visibili. Negat Eutychianus, tale esse post ascensionem. Affirmat Orthodoxus, atque idcircò remanere formam, & figuram exteriorem corporis Christi, sicut figura exterior panis, & vini. Sed & amplius asserit, manere substantiam corporis Christi post Ascensionem, cùm utrumque negarent Eutychiani.

Eucha... stia Eu... chianor...

Theodo... mens.

C

Devotio Eutychiana.

Quid autem moveret viros Religiosos à sæculo semotos, rebusque divinis, & orationi in solitudinibus addictos ad hanc propugnandam opinionem, sunt, qui putaverint, etsi antiqui scriptores de hoc sileant, ex nimia devotione, ac rerum mysticarum, ac spiritualium non sana intelligentia istud malum originem duxisse, divinum quippe aliquid putabant humanitatem ex se pusillam divinæ naturæ unitam in ipsam converti, & ab ipsius immensitate sic totam absorberi, ut existentia illius propria desineret, sicut gutta aquæ, aut vini in mare conjecta, aut dilapsa, mox in illud converteretur. Sic nonnulli Theologi, qui dicunt, animam perfectè Deum contemD plantem, desinere esse in illa existentia, quam prius habuit in proprio genere, & transformari, seu absorberi in esse divinum, perdi quoque in esse divino abyssali; ut ab ulla creatura reperiri amplius non possit. Sic Ruysbroc lib. 3. de ornatu spiritualium nuptiarum cap. 3. in ipsa quidem sui vacuitate per fruitivum amorem spiritus perdere semetipsum; denique claritatem, nullo intermediante, suscipit, ac sine intemissione ipsa fit claritas, quam accepit, &c. Universi quoque supra sui creationem in vitæ contemplativæ altitudinem sublimati unum sunt cum hac deifica claritate, imò ipsa claritas ipsi sunt. Et primo capite dixerat. Universi devoti spiritus unum cum Deo profundo amoris defluvio, sicut defecti, non quomodò libet E quidem unum, sed idipsum, quod est ipsa essentia Dei in se, eo modo, quo beatifica beatitudo. His, & similibus dictis, prodit Author intentionem suam de conversione animæ in Deum per sublimem contemplationem, quo nomine impugnatur à Gersone epistola *ad fratrem Bartholomæum Carthusiensem* p. 1. operum, licèt non desint, qui benigna interpretatione verba similia donare conentur. Si verò hoc potuerunt sibi imaginari viri quidam zelosi, ac magnorum erga virtutes affectuum, licèt prolabatur ex parvulo lumine intellectus, & parva Logica, ut loquitur ibidem Gerson, quibus cùm se non continent, & contrahunt intra metas suæ cognitionis, nulli pertinaciùs inveniuntur, neque absurdiùs errores confingere: multò magis probabile fit id, quosdam de humanitate Christi à verbo assumpta in unionem

Reli... plures ...tychian...

Gerso...

niem personæ, & tota ab illo affecta, unita, & irradiata. Ut qui enim subsistere posset tàm pusilla creatura ad ignem illum consumentem? similis ferè fuit cogitatio Tauleri *institut*. cap. 12. licèt sibi ipsi cavens expresse dicat spiritui humano remanere suam existentiam creatam. Est præterea, inquit, Deus ipse verus, & immensus, ac interminabilis circulus, qui amplissimum hominis spiritum (qui in sua comprehensione cœlo, terraque latior est) in se velut punctum includit, qui tamen spiritus ad illius maximæ, ac incomprehensibilis immensitatis Dei comparationem, ita parvus censetur, ac exiguus, ut vix aliquid dici possit, *& infrà*; In qua etiam viciniùs unitur ineffabiliter, quàm ipse purus aer solari lumini, dum ab eo in meridie perfunditur, ac illuminatur, *& infrà*. Hicque tàm in abyssali divinitatis pelago spiritus ipse submergitur, & absorbetur, ita ut dicere possit: intra me Deus, extra me Deus, & undique circa me Deus. Totum mihi Deus, nec quicquam novi, nisi Deum. Ex his non videtur ita difficile viris spiritualibus asseruisse absorptionem illam humanitatis Christi non servata illa exceptione, cùm anima Christi omnem contemplationis gradum quantumcumque sublimem supergressa sit.

Taulerus.

Sed quoquo modo explicetur, sustineri non potest, ut doctè differit D. Thomas 3. p. q. 2. art. 1. omnes modos, quos posset quispiam fingere, quibus ex duabus naturis una coalesceret refellens. Maximè cùm divinitas sit ex omni parte immutabilis. Sed & Christum fuisse ex duabus naturis ante unionem, ut ipse Eutyches dicebat, contradictionem implicat in adjecto. Quippe ante unionem nondum intelligitur Christus esse. Quo modo ergo dici potest esse ex duabus naturis, qui nondum est? Quare ejus imperitiam sæpè culpant Patres, ut qui nesciebat, quid diceret, neque de quibus affirmaret, & non semel vocat eum Baronius delirum senem, & Socrates lib. 7. histor. cap. 32. hominem imperitum, & doctrinæ penitùs expertem. Nec multò mitiùs eum habet S. Leo in pluribus epistolis, ac in epist. 62. ad Maximum Antiochenum Episcopum, ejus mentem sic explicat. Eutychem similiter execratur, qui in Domino Jesu Christo veritatem humanæ carnis evacuans, ipsum verbum in carnem asserit transformatum, ut nasci, nutriri, proficere, pati, mori, atque sepeliri, & die tertio suscitari solius fuerit deitatis, *quæ servilis formæ non veritatem susceperit, sed figuram*: quo quid absurdius, & magis evacuat mysterium redemptionis? sic enim simulata erit passio: ergo & redemptio. Et tamen per talem hominem tota terra commota est, itaut nec Concilia, nec Imperatoris edicta malum sistere potuerint, tantùm potuit hæresis per homines religiosos, ac speciem, habitumque pietatis habentes propagata: sed ut monet D. Ignatius Martyr in ep. ad Heronem. *Omnis, qui aliquid dixerit præter illa, quæ tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi jejunet, tametsi virginitatem servet, tametsi Propheta, lupus tibi appareat in grege ovium corruptionem operans*.

Thomas.

Porrò de ipsomet Eutyche mirabitur quispiam, cur sileat Synodus. Sed satis illa habuit ejus dogma ferire, ac Concilium Ephesinum dictum latrocinium, in quo sine juris ordine restitutus fuerat, improbare, ut sic remaneret in pristina depositione per Flavianum in Synodo provinciali Constantinopolitana contra eum illata. Quippe erat hæc primaria causa congregandi Synodum. Quare etiam voluit Eutychis defensorem potissimum Dioscorum è sede Episcopali deturbare, non semel contra eum prolatis his vocibus, *Ægyptius in exilium*. Quod ita factum est, cùm in civitate Gangrensi exulare est coactus. Impius autem Eutyches jam antea factus exul in loco suæ damnationis, ad quem relegatus fuerat, non desistebat desperatiùs errorem suum disseminare: quare scripsit Leo Pontifex ad Martianum, ut eum in remotiores regiones amandaret. Tantum malum est heresis, ut post multas plagas, ab illa plures non resipiscant, sed cor eorum induretur usque ad mortem. *Plenum itaque rationis æstimo*, ajebat Leo ep. 70. *ut vestra clementia ad longinquiora loca eum jubeat, & secretiora transferri*. Attamen obiisse Eutychem ante Synodum Chalcedonensem insinuat Proclus in tomo adversus Armenios, cujus fragmentum aliquod lectum legitur in actis integris sequentis Synodi.

Canones hujus Synodi non approbati.

Sed & gravior urget difficultas de Canonibus hujus Concilii, an omnes sint improbati à summo Pontifice Leone. Quidam enim id asserunt, ut Coriolanus in titulo horum Canonum, utiturque authoritate Liberati in fine cap. 13. Breviarii de causa Eutych. & Nestor. Ubi tamen id non asserit de omnibus, sed tantùm de illo Canone, qui primatum Ecclesiæ Constantinopolitanæ post Romanum adstruebat. Gregorius Magnus lib. 3. registri epist. 14. putat Synodum Chalcedonensem in uno loco ab Ecclesia Constantinopolitana esse falsatam, ac quid simile circa Ephesinam Synodum factum fuisse, ac ob id vetustos Canones inquiri postulat. Sed demus omnia integra esse. Satis esse debet, quod Leo ad Pulcheriam Augustam meminit cassare se, & irrita reddere, quæ de illo primatu prætenso instigante Anatholio decreta erant, sic ad finem epistolæ eam alloquens. *Consensiones verò Episcoporum, & Sanctorum Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes, unita nobiscum vestræ fidei pietate, in irritum mittimus, & per auctoritatem B. Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus*. Sed & plerique horum Canonum in jure Canonico inserti authoritatem habent, unde verius est, & si non omnes approbati sint, non fuisse tamen improbatos, sed illum solum, qui attollebat Episcopum Constantinopolitanum. Quod eo magis necessarium judicabat Leo, quod innitebatur Canon ille in nobilitate urbis, quæ nova erat sedes Imperii, ut enim hæc ratio humana est, si non alia ratione primatum haberet Pontifex Romanus, quàm ex eo, quòd Roma sedes erat antiquior Imperii; sequeretur ejus primatum fore juris humani, non divini, & iisdem casibus obnoxium, quibus ipsæ res humanæ, & terrena imperia. Quid quod præsagiebat satis, quod reipsa cùm tempore factum, Episcopum Constantinopol. plus ultrà ausurum contra ipsum Pontificem Rom. de jure primatus contendendo? Denique D. Leo Epistola 62. jam citata, satis explicat mentem suam de his canonibus. Si quid sanè ab his fratribus, inquit, quos ad sanctam Synodum vice mea misi, præter id, quod ad causam fidei pertinebat, gestum esse perhibetur, nullius penitùs erit firmitatis: quia ad hoc tantùm ab Apostolica sede sunt directi, ut, excussis erroribus, Catholicæ fidei essent defensores.

Atque hactenus de Synodo Chalcedonensi tredecim diebus consummata, ut meminit Baronius anno 451. quam cum tribus præcedentibus in tres partes dividimus perspicuitatis majoris causa, & ut Lectori nostro apertiora essent, quæ circa illas magis sunt ambigua, & difficilia. Reliquas persequimur sine ista partitionis lege, qua minùs indigere videntur.

CON-

CONCILIUM CONSTANTINOP. II.

SEU

SYNODUS QUINTA CENTUM sexaginta Episcoporum propter controversiam trium capitulorum, ac errores Origenis repullulantes congregata,

Sub Vigilio Papa, & Justiniano Imperatore Anno 553.

Causa, & origo hujus Concilii.

NOn rectè Surius, Joverius, Carranza, & quidam alii pro quinta Synodo reponunt in suis collectionibus Synodum quandam provincialem Constantinopoli habitam sub Menna Episcopo Constantinopolitano contra Petrum Antiochenum Patriarcham, & alios, qui trisagio, id est, orationi, in qua Deus ter sanctus invocabatur, particulam hanc addebant, *qui crucifixus est pro nobis*. Quæ particula, si separetur à trisagio, indicat quartam personam à tribus diversam pro nobis crucifixam; si verò trisagio addatur eo in loco, ubi illi addebant, Spiritui sancto, aut Trinitati, aut ipsi naturæ divinæ passionem tribuebant, quare & Theopassiani, ac Theopascitæ appellati sunt. Non rectè, inquam, sed mendosè id asserunt, cùm Synodus illa præcesserit sub Agapeto inter primos annos Imperii Justiniani: quinta verò Synodus universalis posterior sit sub Vigilio, ac anno vigesimo septimo Imperii Justiniani: ac ob alias causas celebrata, duasque potissimùm. Prima ad damnanda tria capitula, quibus Nestoriani venenum suum diffundebant, &, Acephali Eutychis defensores Synodum Chalcedonense m impugnabant. Secunda causa ad damnandos Origenis quosdam errores, quos Monachi quidam Nonnus, & Leontius è novæ Lauræ Monasterio in Palæstina sito erumpentes per Orientem disseminabant cum magno fidei Orthodoxæ interitu, favente illis Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo secta Acephalo, dilectoque, ac familiari principum, ut notat Liberatus in Breviario c.24.

Trisagium.

Hinc Photius in Bibliotheca num.XVIII. lectæ quoque, inquit, actiones quintæ Synodi, quibus tractatum, ut vocant, de tribus capitulis: de Origene, qui cum scriptis suis damnatus: de Diodoro Tarsensi, & Theodoro Mopsuestiæ, qui & ipsi similiter excommunicati. Anathemate quoque damnata, quæ Theodoretus adversus Cyrillum capitula scripsit duodecim. Gesta sunt ante hanc quædam de Zoara, & Antimo illo, qui ex Trapezuntina Constantinopolitanam sedem invasit: aliaque prætereà, quæ hac ipsa Synodo comprehenduntur. Hæc Photius, ex quibus deprehendi potest utramque Synodum in eodem loco habitam, & sub eodem Imperatore, contentam tunc fuisse uno, & eodem volumine. Quæ fuit causa, cur utramque Synodum plures confuderint, cùm omninò quinta Synodus alia sit, quàm quæ occasione trisagii celebrata est.

Libellus trium capitulorum quid continet.

Sunt autem tria illa capitula. Primum, quòd Theodorus, & ejus scripta probanda sint, quippe in Concilio Chalcedonensi recepta fuerit epistola Ibæ Edesseni Episcopi, in qua Theodorus ille laudatur, & ejus libri. Secundò, quòd scripta Theodoreti contra duodecim anathematismos Cyrilli Orthodoxa sint, cùm Theodoretus in Concilio Chalcedonensi receptus fuerit absque illorum retractatione. Tertium est, quòd etiam Epistola Ibæ sit orthodoxa, cùm in eodem lecta fuerit, & ex ea Ibas innocens declaratus. His tribus capitulis utebantur Acephali, & hæsitantes ad impugnandam

A Synodum illam, cùm tàm absurda admisisset. Inde robur sumebant Eutychiani quales Acephali hæsitantes ad impugnandam synodum Chalc. à qua damnati fuerant, quòd Nestorianis faveret, quibus maximè adversabantur. Inde tot tragœdias per totum Orientem excitarunt, sed iniquè, & sine ratione: nihil enim de libris definierat Synod. personas autem admiserat quidem, sed ejurato Nestorio, etiam decies millies, ut Ibas pronuntiaverat. Quid inde contra synodum? Est ne hoc Nestorio favere, cogere ad ipsum anathematizandum eos, qui de ejus hæresi suspecti erant? Ex alia parte Nestorii defensores habere se putabant, unde virus suæ hæresis populo non deesset: cùm enim apertè damnato Nestorio libros ejus interdictos perspicerent, evulgarunt scripta Theodori non solùm Græco, sed

B etiam Syro, Armenio, & Persico idiomate. Itidem authoritate scriptorum Theodoreti contra Cyrillum, & Epistolæ Ibæ utebantur, quasi probata fuissent à Synodo Chalcedonensi. Hinc multi sequebantur Nestorii dogmata: quibus cùm se Catholici opponerent antiquæ fidei tenaces, seseque invicem ex hac contradictione vitarent, nec simul communicarent, Ecclesia tota Orientis miserum in modum dilacerabatur.

Justinianus autem Imperator suggestione Theodori Cæsareæ Cappadociæ Episcopi Acephali, ac Synodi Chalcedonensis adversarii, intentione tollendi offendiculum, quod accipiebant Acephali ex Synodo Chalcedonensi, quasi scripta Theodori, Theodoreti, & Ibæ accepisset: edicto suo damnavit tria illa capitula quasi à Synodo profecta, ut sic retractata Synodus, atque

Justinianus qu[...] sensu d[...] mnat capitul[...]

C purgata susciperetur ab Acephalis, ac Ecclesiæ Catholicæ societati redderentur omnes. Sed id dolosè suggesserat Theodorus ille, cùm ex hoc edicto magis confirmati fuerint ad impugnandam Synodum, cujus jam errata manifesta reddita essent. Et nihilominus Imperator dolum dolosorum non perspiciens, edicto suo consentientes Episcopos muneribus ditabat, refragantes mulctabat pœnis. Cætera verò, inquit Liberatus hæc narrans c. 24. Breviarii, quæ subsequenter in Episcopis, & Catholica Ecclesia ab eodem principe facta sunt, quomodò consentientes Episcopi in trium damnationem capitulorum muneribus ditabantur, vel non consentientes depositi, in exilium missi sunt, vel aliqui fuga latitantes, in angustiis felicem exitũ susceperunt, quoniam nota sunt omnibus, puto nunc à me silenda.

D Quòd autem hoc sensu tanquam à Synodo Chalcedonensi profecta hæc capitula damnaverit Justinianus in rebus spiritualibus sæpe deceptus, colligi potest ex ipso Liberato eodem capite, ubi satis denotat, Theodorum prædictum hoc taliter ei suggessisse, ac suasisse, ut his difficultatibus purgata, & quasi correcta, & emendata Synodus Chalcedonensis, propter quas repulsam pati videbatur ab Acephalis, ab iisdem jam, sublato obice, acceptaretur. Sic enim ille, prætexens Acephalorum communionem cum Ecclesia. Siquidem illi hoc offenduntur in Synodo Chalcedonensi, quod laudes suscepit Theodori Mopsuesteni Episcopi, epistolamque Ibæ, quæ per omnia Nestoriana esse cognoscitur, &c. qui Theodorus si cum dictis suis, & hac epistola anathematizetur, tanquam retractata Synodus, atque

E purgata suscipietur ab eis per omnia, & in omnibus, & sine pietatis vestræ labore Ecclesiæ Catholicæ societati, gaudente universali Ecclesia, clementiæ vestræ laus erit sempiterna: Hæc audiens Imperator, & dolum dolosorum minimè prospiciens, suggestionem eorum libenter accepit, & hoc se facere promptissimè spopondit.

Ex quibus videas Justinianum studio nimio, & præpostero ergà Synodum Chalcedonensem voluisse quodammodò eam corrigere, ut ablato offendiculo nemini odiosa esset, sed potius ejus adversariis, & impugnatoribus accepta. In quo eum spes fefellit, cùm nihil prosit quidpiam gratis concedere hæreticis ea intentione, ut ad Catholicam redeant, cùm ex hoc potiùs in infidelitate magis confirmentur. Quod benè perspicieus Divus Augustinus lib. 5. de baptismo cap. 5. dicebat de Donatistis,

Nihil mitten[...] de doct[...] na pr[...] spem c[...] versioni[...] hæretic[...]

natistis. *Si vellent hæretici, correcto errore, venire ad Ecclesiam, quia putarent, se baptismum non habere, nisi in Catholica acciperent, nec sic eis deberemus ad iterationem baptismi consentire*. Sic nec quicquam ex Synodo detrahendum esset, etsi pollicerentur hæretici se, eis detractis, ei subscripturos. Non enim ex hac constitutione meliores redditi sunt hæsitantes, & Acephali viribus tunc aucti adversus Synodum, quæ, ut errans, emendanda fuerat. Sed & offensionem plurium incurrit, quibusdam improbantibus, quòd Theodoretum, & Ibam post mortem anathematizasset. Aliis verò eum accusantibus, quòd cùm esset illiteratus, eruditas tamen sibi arrogaret de fide Catholica edere sanctiones, quas hæretici conscripsissent. Qua de re Facundus Episcopus Africanus lib. 12. pro defensione capitulorum in Zenonem quemdam simulans se vibrare jacula, ipsum Justinianum impetit. Meliùs ergo est, ajebat, ut semet intra limitem suum contineat, quem cùm transgreditur, perdere multos potest, lucrari neminem. Nam & suas habent officinas, vel artifices, omniaque ex proposito doceri videmus. Nunquam enim de textrina personare incudes audivimus, & ignem illic in fornacibus anhelare. Nunquam comperimus à sutore quæsitum, quæ cujusque fabricæ proportio latitudinis conveniret, & quanta utrisque conveniret altitudo: quoniam illa integrè scire possunt, quæ ab ipsis artis sunt præceptoribus institutæ scholæ. In contemptu sunt divinæ litteræ, quæ nec suam scholam, nec Magistros habeant, ut de quibus disputare peritissimè se credat, qui nunquam didicit. Deinde cùm palatii causæ transferantur ad Ecclesiam, quomodò Ecclesiæ causam ad palatium transferebat? postremò nunquid jam domuerat, vel pacaverat omnes infensas reipublicæ barbaras nationes? jam per universas Imperii sui provincias, seditiones, ac seditionum causas abstulerat, jam cunctis criminalium, sive civilium causarum, qui illis conveniens, dederat finem? cùm ergo his non sufficeret, quibus nemo sufficere potest, quomodò, si cogitaret tanta loci sui pericula, & de omnibus se rationem crederet redditurum, etiam periculis se alienis emergeret? Sic ille Imperatorem arguit, qui cùm undique bella, & seditiones ingruerent, ipse tamen totus esset intentus disputationibus divinæ scripturę, qui nec prima elementa calleret, ut legere posset ejusmodi perplexas quæstiones, vel saltem leviter intelligere. Ad quod adulantium laudibus excitabatur, ut ibidem notat prædictus Facundus, cùm inter Catholicos militans scriberet, jubente Vigilio Catholicæ sedis antistite, imprudentem Justiniani conatum suggillans, atque simul omnes principes illos arguens, qui immiscentes se fidei causæ tantum sibi sumũt, ut non vereantur legem credendi præscribere Christianis. Ait Baronius ad annum Christi 546.

Justinianus culpatur à Facundo.

Restiterunt autem plures isti decreto tùm in Oriente, tùm in Occidente, cùm per illud Synodum Chalcedonensem impeti magis oculati non obscurè viderent. Restitit autem maximè Vigilius Papa, qui tamen cùm videret ex his difficultatibus totam Ecclesiam, ac maximè Orientalem miserum in modum dilacerari, plurésque se se invicem, tanquam hæreticos vitare, nec mutuò velle communicare, constitutionem edidit, qua voluit ad compescendos tumultus, ut tàm defensores, quàm impugnatores capitulorum trium invicem communicarent interim, dum Synodus quinta universalis cogeretur ad definienda omnia super his mota dubia. Silentium super iis, seu verbo, seu scripto, omnibus indicens ad illud usque tempus. Quod à multis in deteriorē partem acceptum est, quasi jam faveret tribus capitulis, quæ anteà damnaverat in se, & absolutè spectata, ut damnanda erant ab omnibus, nec enim quisquam pugnare vellet pro dogmate Nestoriano, qui non esset apertè hæreticus. Sed cùm major esset difficultas, an tria illa capitula essent ex mente Concilii Chalcedonensis, scilicet, Theodori persona Mopsuestiensis cum scriptis suis, Theodoreti itidem scripta contra Cyrillum, & Ibæ epistola ad Marim Persam, an inquam ista omnia probanda essent ex mente prædicti Concilii, & Orthodoxa habenda, ex vario intellectu quæstionis hujus dissidia innumera nata sunt. Aliud enim erat damnare ista capitula in se spectata, quod cuique licitum erat, cùm nihil aliud esset, quàm damnare Theodorum cum scriptis suis, qui impęnitens obierat, scripta Thodoreti contra Cyrillum, & Ibæ epistolam sæpiùs commemoratam, quod etiam factum est in hac Synodo, quę personam Theodoreti, & Ibæ non damnavit, sicut damnavit personam Theodori Mopsuestiensis, quòd illi pœnitentes recepti fuissent, & ita mortui, hic verò impœnitens in erroribus obiisset. Aliud verò damnare ea capitula, tanquam Synodo Chalcedonensi consentanea essent, juxta intentum authoris cujusdam libelli de his tribus capitulis, qui totius dissentionis causa extitit. In hoc sensu damnabat ea Justinianus, & notam inussit Concilio Chalcedonensi. Quæ pręcipua causa fuit (licèt & aliæ non defuerint) cur à multis reprobatum fuerit ejus edictum. Quod nihilominus tamen probavit tandem hæc quinta Synodus, excepta damnatione personæ Theodoreti, & Ibæ, qui pœnitentes fuerant, & præmisso examine de mente Synodi Chalcedonensis circa illorum scripta, & circa Theodorum, ejusque libros, à quibus probandis, & recipiendis aliena fuisset, quæcumque illi imputarent Acephali. Sic res justo libramine temperans, ut nullatenus læderet Synodum Chalcedonensem, sed cautè suppleret quædam ab ipsa minus explicata.

Interim illi ...

Tria capitula vario sensu damnata, & defensa.

Porrò, quia scriptores non satis evidenter statum istarum quæstionum discernunt, obscuritas non modica plurium mentibus innascitur, dum non satis apparet, quid sit damnare, aut defendere tria capitula, & quo sensu damnantur, aut defenduntur. Quo fit, ut multi in iis seipsos non capiant, nec ab aliis capiantur. Notat quoque Baron. ad annum 546. triplicem statum defensorum horum capitulorum, ac aliquandò eos fuisse laudatos, cùm, quem sequerentur, haberent Vigilium Romanum Pontificem: interdum toleratos, cùm de hujusmodi controversia, quid sancta Synodus definiret, expectaretur, reprobatos autem tunc penitùs, cùm, probata quinta Synodo, ab ea resilierunt, addens. Hæc est summa totius historiæ, imò Tragædiæ, utpotè, per quam plurima damna Ecclesiæ Catholicæ noscantur illata, quę tu ipse plorabis, cùm legeris.

Baronius.

Quid verò velit Baronius, asserens Vigilium probasse tria capitula, non satis constat, dum illa damnasse invenio, deinde suspendisse sententiam, quod prudentissimè egit Vigilius, ait Facundus Hermianensis Episcop. lib. 4. pro defensione capitulorum, cùm non de fide, sed de personis esset contentio, ut defervesceret illius ardor, controversiæ decisionem ad Concilium universale differens, ut, sicut tempore fœderis concessa sunt commercia, sic omnibus defensoribus, & impugnatoribus capitulorum usque ad decisionem Concilii concederetur communio. Idque egit non timore Imperatoris, sed amore pacis. Hæc autem capitula defendisse, aut probasse illa, aliquandò non invenio. Tantis ambagibus, & spinetis implexa est hæc quæstio, ut in ea nonnumquam deflectere videantur viarum duces, ac qui aliis prælucent. Nisi forsan aliquis dicat, Vigilium tria capitula defendisse, quod Justiniani edicto constitutum suum (quod vocant) opposuerit: at in eo non potest censeri defensor horum capitulorum, cùm tantùm defensionem in eis suscipiat personarum Theodori, Theodoreti, & Ibæ, improbatis eorum scriptis, ne post mortem anathematizarentur; quia, inquit ibidem, grave est insultare defunctis, vel si laici fuerint, nedum illis, qui in Episcopatu vitam deposuerunt. Et de eo, qui in divino Judicio est constitutus, fas nobis non est aliud decernere, pręter id, in quo eum supremus dies invenit. At id non est defendere tria capitula, in quibus etiam doctrina impia probabatur, qua Nestorianismus vires sumebat. Quod hic majores ingerit difficultates, est obscuritas rei, de qua præcisè movetur controversia,

Vigilius papa.

Alia quæstio de fide, alia de personis.

sia, multa enim hìc sunt obscura; discernant ergo statum quæstionis, & quousque se extendat damnatio, aut defensio capitulorum, qui in his nolunt hallucinari.

Quod autem spectat ad alteram causam Synodum hanc congregandi, de erroribus Origenis. Cùm acta Concilii de iis nihil habeant, ea supplebimus ex Nicephoro Callisto, quantum satis erit ad eorum notitiam; cum ea semper cautione, ut legem summæ non prætereamus. Fuerat autem Origenes etiam anathematizatus antea, etsi mortuus, per Theophilum Alexand. Patriarcham, ut nihil hìc novi factitatum esse sciamus. Sed quia duo Monachi novæ Lauræ, id est, Monasterii S. Sabæ in Palæstina, collectos ex voluminibus Origenis errores per Orientem cum magno scandalo dispergebant (hi erant Nonnus, & Leontius Bizantinus) opus fuit, ne malum serperet, securim adhibere ad eos exscindendos. Quod factum est in præsenti Concilio. Cùm illæ sententiæ Origenis, Græcorum antiquorum fabulas, & prodigiosas quasdam gentilium narrationes referrent, essentque pagana, & fabulosa deliramenta, stulta denique dogmata, & omninò peregrina ab Ecclesia: ut infrà videbimus. Quamvis quò plus absurditatis in iis continetur, eò minus suspicioni locus sit: hæc à tanto viro promanasse, qui à pluribus Magister Ecclesiæ, oraculum salutare, & divinæ etiam gratiæ miraculum habitus est, nisi placeat ipsi attribuere, quod de quibusdam dictum est. *Angelicus juvenis senibus satanescit in annis*. Collectanea de ejus vita, rebus, & sententiis à Genebrardo ejus operibus præfixa, cùm ejusdem Epistola ad Carolum IX. Regem Galliæ lucem afferunt, pluribus ea de re dubiis.

SUMMA QUINTÆ SYNODI Generalis Constantinopolitanæ secundæ acta circa tria capitula continens.

COllatio prima. Imperii Domini Justiniani perpetui Augusti anno XXVII. post Consulatum Basilii anno XII. die quarto Nonas Majas Indict. I. considentibus in Secretario venerabilibus Episcopis hujus Regiæ civitatis Eutychio sanctissimo Patriarcha Regiæ Constantinopolis novæ Romæ. Apollinario sanctissimo Archiepiscopo Alexandrinæ Magnæ civitatis, Domino sanctissimo Patriarchæ Antiochenæ Theopolitanæ magnæ civitatis, Stephano religiosissimo Episcopo Raphiæ, &c. Diodorus Archidiaconus, & primicerius Reverendissimorum Notariorum dixit: Theodorus vir spectabilis Silentiarius ante religiosissimum vestrum secretum est, missus à piissimo, & Christianissimo Imperatore, & suggerimus, ad quod placuerit. Sanctissimus Archiepiscopus, & Patriarcha dixit Eutychius: Ingrediatur: quo facto sanctissimus Archiepiscopus, & Patriarcha Apollinarius dixit: Pro qua causa vestra magnitudo ad nos venit? Theodorus vir spectabilis Silentiarius dixit: Piissimus, & Christianissimus noster Dominus misit me ad vestram beatitudinem, dare vobis piissimam formam legendam ante sanctam vestram Synodum. Sanctissimus Archiepiscopus, & Patriarcha Dominus dixit: Piissima forma, cujus mentionem fecit Theodorus magnificus, competenter suscepta recitetur, & cùm suscepisset Stephanus Diaconus, & Notarius, & instrumentarius, recitavit.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Imperator Cesar, Flavius Justinianus, Alamanicus, &c. beatissimis Episcopis, & Patriarchis Eutychio Constantinopolitano, Apollinario Alexandrino, &c.

Semper studium fuit Orthodoxis, & piis Imperatoribus Patribus nostris: pro tempore exortas hæreses per congregationem religiosissimorum Episcoporum amputare, &c. narrat, quomodò hactenùs Imperatores multa gesserint contra hæreticos usque ad Synodum

A Chalcedonensem, cui licèt contradicentes expulerit ab Ecclesiis, & Monasteriis, Nestoriani tamen propriam suam impietatem Ecclesiæ applicare volentes, eam introducere conati sunt per Theodorum Mopsuestenum, Theodoretum, & Ibam, quædam eorum scripta, quasi à Synodo Chalcedonensi suscepta essent, in quibus tamen Nestorii impietas docetur, divulgantes cum multorum seductione. Proinde mandat, ut horum scripta examinentur, & de eis feratur judicium, simul etiam, an oporteat aliquem post mortem anathematizari. Monens Vigilium Papam sæpius tria impia hæc capitula anathematizavisse.

Lecta hac Epistola, petiit Synodus, ut quædam scripta legerentur, seu ad Vigilium, seu à Vigilio scripta: causam præsentem respicientia, quæ cùm accepisset
B Stephanus notarius, & instrumentarius recitavit.

Sanctissimo, & Beatissimo Domino, & Consacerdoti Vigilio, Eutychius.

SCientes, quantorum bonorum causa est pax Dei, custodiens corda, & sensus fidelium, & colligens eos, ut unum, idemque sapiant in recta fidei confessione, & ad perficienda divina mandata, & propitium Deum faciens in his, quæ recta sunt, concordantibus: ideò festinantes unitatem conservare, ad Apostolicam sedem vestræ beatitudinis manifestum facimus, quòd nos semper & servavimus fidem ab initio traditam à magno Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo, sanctis Apostolis, & ab illis in omni mundo prædicatam, & à
C Sanctis Patribus explanatam, & maximè ab his, qui in sanctis quatuor Synodis congregati sunt, quos per omnia, & in omnibus amplectimur, & suscipimus, idest, trecentos decem, & octo sanctos Patres, qui Nicææ congregati sunt, & sanctum symbolum, sive mathema fidei exposuerunt, & Arrianam impietatem anathematizaverunt, & eos, qui similia eis sapuerunt, & sapiunt. Suscipimus autem & centum quinquaginta sanctos Patres Constantinopoli congregatos, qui idem sanctum mathema exposuerunt, & de Deitate sancti Spiritus dilucidaverunt, & hæresim Macedonianam, sanctum Spiritum impugnantem, & impium Apollinarium condemnaverunt, cum his, qui similia illis sapuerunt, vel sapiunt. Suscipimus autem & sanctos ducentos Patres in Ephesina prima Synodo congregatos, qui per omnia secuti sunt idem sanctum symbo-
D lum, sive mathema, & condemnaverunt Nestorium impium, & impia ejus dogmata, & eos, qui similia ei aliquandò vel sapuerunt, vel sapiunt. Adhuc autem & suscipimus sexcentos triginta sanctos Patres Chalcedone congregatos, qui etiam ipsi per omnia consenserunt prædictis tribus Synodis, & secuti sunt prædictum Symbolum, sive mathema à trecentis decem, & octo sanctis Patribus explanatum, & à centum quinquaginta sanctis Patribus expositum, & anathematizaverunt eos, qui aliud præter prædictum symbolum præsumunt docere, aut exponere, aut tradere sanctis Ecclesiis Dei. Condemnaverunt autem, & anathematizaverunt Eutychem, & Nestorium, & impia eorũ dogmata, & eos, qui similia eis sapuerunt, vel sapiunt. His ita se habentibus, certum facimus, quòd omnia, quæ
E à prædictis quatuor sanctis Synodis judicata, & definita sunt, & servavimus, & servamus, quia etsi per diversa tempora prædictæ sanctæ quatuor Synodi factæ sunt, tamen unam, eandemque fidei confessionem servaverunt, & prædicaverunt. Suscipimus autem, & amplectimur & Epistolas Præsulum Romanæ sedis Apostolicæ, tàm aliorum, quàm Leonis sanctæ memoriæ de recta fide scriptas, & de quatuor sanctis Conciliis, vel uno eorum. Cùm igitur prædicta omnia & servavimus, & servamus, & in his nobis ipsis invicem consentimus, necessarium est conferri de tribus capitulis, unde quibusdam quæstio nata est. Et ideò petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, sub tranquillitate, & Sacerdotali mansuetudine propositis

fitis sanctis Euangeliis, communi tractatu eadem Capitula in medio proponenda, quæri, & conferri, & finem quæstioni imponi Deo placitum, & convenientem his, quæ à sanctis quatuor Conciliis definita sunt: quoniam ad augmentum pacis, & concordiam Ecclesiarum pertinet, ut omni de medio dissensione sublata, quæ à prædictis quatuor sanctis Synodis definita sunt, inconcussa serventur, sanctarum Synodorum reverentia in omnibus custodita. His autem & subscripsi incolumis in Domino. Ora pro nobis sanctissime, & beatissime frater.

Ego Eutychius, misericordia Dei Episcopus Constantinopolis novæ Romæ, omnibus supra scriptis subscripsi.

Item Reverendissimus Stephanus recitavit.

Dilectissimo Fratri Eutychio, & Episcopis sub te constitutis, Vigilius.

Psal. 125. R*Epletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione*, quòd discordiæ confusione submota, pacem suæ Deus reformavit Ecclesiæ, ut impleretur, quod dictum est: *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum*. Valdè enim nos in Domino exultare convenit, quòd charitatis vestræ scripto nobis est oblata professio, cujus tenor ita sese habet: Dicentes, quantorum bonorum causa est pax Dei, custodiens corda, & sensus fidelium, & colligens eos, ut unum, idemque sapiant in recta fidei confessione, &c. His autem & subscripsimus, hujus professionis orthodoxæ claritatem libenter amplexi, eadem nos per omnia, & in omnibus approbantes, custodituros, atque inviolabiliter servaturos Deo nostro profitemur Authore. Omnibus igitur, quæ professio vestra continet, in sua perenniter firmitate durantibus, poposcit vestra fraternitas, ut nobis præsentibus de tribus Capitulis, ex quibus quæstio nata est, sub tranquillitate, & Sacerdotali mansuetudine sanctis propositis Euangeliis conferatur, & finis quæstionis ipsi Deo placitus, & conveniens iis, quæ à memoratis sanctis quatuor Conciliis definita sunt, imponatur: ut omni de medio dissensione sublata, quæ ab eisdem quatuor sanctis Synodis definita sunt, inconcussa serventur, earumdem Synodorum reverentia in omnibus custodita. Quam professionem paternarum traditionum memorem, & sequacem, tàm in fraternitate vestra, quàm in omnibus similia confessis, atque confitentibus, omni laude plenissimam judicavimus, & nostros ex ea re verè fratres agnoscimus. Unde divinæ Clementiæ supplicamus, ut omnes nos in hac confessione, & paternis traditionibus permanentes, nostro digni reperiamur officio, & in die divini judicii nulli prævaricationi paternarum traditionum inveniamur obnoxii. Quibus ita prædictis postulationibus vestrum desiderium cognoscentes annuimus, ut de tribus Capitulis, ex quibus quæstio nata est, facto regulari Conventu, servata æquitate, mediis sacro sanctis Euangeliis collationem cum unitis fratribus * habeamus, & finis detur placitus Deo, & conveniens eis, quæ à sanctis quatuor sunt definita Conciliis; scientes utique, sicut & communis professionis testimonio declaratur, memoratarum Synodorum in omnibus reverentiam custodiri. Deus te incolumem custodiat, Frater charissime. Datum 8. Idus Januarias, Imperii Domini Justiniani perpetui Augusti anno 27. post Consulatum Basilii viri clarissimi anno 12.

Psal. 132. [margin]

*...tatis. [margin]

His lectis, sancta Synodus dixit percupiens adesse Vigilium Papam Romanum in urbe tunc degentem, & de iisdem tribus capitulis disceptare, & formam rectæ fidei secum imponere, deputantur Patriarchæ Eutychius, Apollinarius, Domninas, & præcipui Episcopi, qui illum invitarent, qui retulerunt, eum propter corporis infirmitatem dixisse, se non posse ad hanc petitionem respondere: in postero autem die pollicitum se manifestare, quod de tali conventu ei placuerit.

...etitur ... Pon... ... præ... ...ynodi. [margin]

Collatio II. Imperii Domini Justiniani, &c. ut suprà. Refertur missio deputatorum ex parte Imperatoris, & ex parte Synodi ad Vigilium, qui venire renuit dicens, quòd paucos haberet secum Episcopos Occidentales, se autem suam sententiam in scriptis oblaturum Imperatori circa tria capitula. Similiter & alii quidam Episcopi excusárunt se, ne in Synodum venirent. In hac autem sessione laudatur Justinianus, quòd quatuor primas Synodos sacris Ecclesiæ dypthicis inseri, & prædicari fecerit.

Synodus conclusit. Cùm nos per omnia, quod decet, & servavimus, & servamus, & sæpiùs petivimus sanctissimum Papam Vigilium unà nobiscum convenire, &c. Incongruum autem Sacerdotibus esse putantes protrahere dandum à nobis responsum Christianiss. Imperatori, Apostolo maximè Petro dicente: Oportet nos paratos esse ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de nostra salute. Deo juvante futuro die convenientes, quæ oportet, agemus. 1. Petr. 3.

Collatio III. Imperii Domini Justiniani, &c. ut suprà. Recitatis omnibus, quæ gesta erant in præcedentibus sessionibus ordinis gratia. Patres Synodi profitentur se recipere. Confitemur fidem tenere, & prædicare ab initio donatam, à magno Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo sanctis Apostolis, & ab illis in universo mundo prædicatam, quam & sancti Patres confessi sunt, & explanaverunt, & sanctis Ecclesiis tradiderunt, & maximè qui in quatuor Synodis convenerunt: quos per omnia, & in omnibus sequimur, & suscipimus cum aliis sanctis Patribus, &c. super hoc sequimur per omnia, & sanctos Patres Doctores Ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, & Proculum; suscipimus omnia, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt, suscipimus autem & alios sanctos, & Orthodoxos Patres, qui in sancta Dei Ecclesia rectam fidem irreprehensibiliter usque ad finem vitæ suæ prædicaverunt, &c. de disceptatione autem trium capitulorum, hoc est, de Theodoro Mopsuesteno, & de scriptis ejus, & de epistola, quæ dicitur Ibæ ad Marim Persam scripta, & de conscriptis Theodoreti, quæ contra rectam fidem, & sanctæ memoriæ Cyrillum, & contra duodecim ejus capitula conscripta sunt, pro quibus & interrogavit nos piissimus, & tranquillissimus Imperator, quoniam speciali indigent conventu, alio die, Deo adjuvante, conveniamus.

Patres antiqui Ecclesiæ recepti. [margin]

Collatio IV. Imperii Domini Justiniani, &c. ut suprà. Diodorus Archidiaconus, & Primicerius reverendissimorum notariorum dixit: neminem quidem omnium latuit, quæ ipse Theodorus in diversis codicibus exposuit, & quæ ad aliorum duorum capitulorum examinationem pertinent, necessario autem constituto quæstionem de his communiter procedere, notarii nostri prima vice scripta ex Theodori codicibus in medio proferant, quorum gratia & à sanctis Patribus scimus eum accusatum esse.

Theodori Mopsuesteni ex tertio libro contra impium Apollinarium.

QUomodò igitur tui, cui super omnes maximè decet mentium regimen, illum, qui ex Virgine natus est, Deum esse, & ex Deo consubstantialem Patri existimari dicis, nisi fortè sancto Spiritui imputare illius creationem non jubes? sed quis est Deus ex Deo, & consubstantialis Patri? is idem, qui ex Virgine natus erat, ò mirandum, & qui per Spiritum Sanctum secundum divinas scripturas plasmatus est, & conflictionem in muliebri accepit ventre. Inerat forsitan, quia mox quàm plasmatus est, & ut templum Dei esset, accepit: non tamen existimandum nobis est, Deum de Virgine natum esse, nisi fortè idem existimandum nobis est, & quòd natũ est, & quòd est in templo nato,

A & qui in templo est Deus Verbum: non tamen nec secundum tuam vocem pronunciandum est, omnino ex Virgine Deum natum esse, & ex Deo consubstantialem Patri. Nam si non homo est, sicut dicis, assumptus, qui natus est ex Virgine, Deus verò incarnatus, quomodò qui natus est Deus ex Deo, & consubstantialis dicetur Patri, carne non petente hanc vocem suscipere? Nam est quidem dementia, Deum ex Virgine natum esse dicere. Hoc enim nihil aliud est, quàm ex semine eum dicere David de substantia Virginis genitum, & ex in ipsa plasmatum: quia quod de semine David, & de substantia Virginis est, in materno ventre constitit, & sancti Spiritus plasmatum virtute, natum fuisse discimus de Virgine. Ut autem aliquis ex hoc concedat dicere ipsis, quòd Deus ex Deo, & consubstantialis Patri natus est ex Virgine, eo quòd est in templo nato, sed non per se natus est Deus Verbum, Incarnatus verò, sicut dicit ipse sapiens. B Si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est, Deus ex Deo, & consubstantialis Patri est, necesse est hoc & carnem dicere. Quod non idcircò caro est, quoniam nec Deus ex Deo, nec consubstantialis ei, cujus semen est, & non id, quod natum est ex Virgine, Deus est ex Deo, & consubstantialis Patri: nisi fortè pars nati, prout ipse in inferioribus partem Christi nominat Deitatem: sed non divina natura ex Virgine nata est. Natus autem est ex Virgine, qui ex substantia Virginis constat, non Deus Verbum ex Maria natus est: Natus autem est ex Maria, qui ex semine est David: Non Deus Verbum ex muliere natus est, sed natus ex muliere, qui virtute sancti Spiritus plasmatus est in ea. Non ex matre natus, est consubstantialis Patri: sine matre enim est, secundum Beati Pauli vocem, sed qui in posterioribus temporibus in materno ventre C sancti Spiritus virtute plasmatus est, utpote sive Patre propterea dictus.

Et post alia.

2 Mox autem in ipso plasmato Deus Verbum factus est: non enim in cœlum ascendenti solùm inerat, sed etiã ex mortuis resurgenti, ut postea resuscitans eum secundum suam promissionem. Non resurgenti ex mortuis solùm inerat, sed etiam crucifixo, & Baptizato, & Euangelicam post baptisma conversationem peragenti, nec non etiam ante baptisma legalem adimplenti constitutionem, & præsentato secundum legem, & circumciso, & partus pannis obvoluto. Erat autem forte in ipso, & nascente, & cùm in materno utero esset à prima statim plas- D matione: dispensationi enim, quæ circa eum erat, ordinem imponebat, utpote & particulatim ipsum ad perfectionem perducens.

Et post alia.

3 Et per tempus quidem ad Baptisma ducens, post illud autem ad mortem, deinde secundum suam pronunciationem resuscitans, ducens in cœlum, collocans eum ad dexteram Dei per suam conjunctionem, ex qua sedet, & adoratur ab omnibus, & omnes judicabit: omnium autem istorum finem apud se habebat Deus Verbum, cùm in ipso erat: & omnia per ordinem complebat, quem ordinem ipse arbitrabatur benè habere præfinitione quidem, & voluntate, quam antea statim pro his, E quæ eventura erant, & bona voluntate, quam circa eum habebat, ab initio similiter inerat ei: per ordinem autem sibi placitum ad perfectionem ducebat ipsum.

Et post alia.

4 Suam autem cooperationem ad proposita opera præstabat ei, qui assumptus est: ubi hoc facit in loco sensus fuisse Deitatem illi, qui assumptus est. Nec enim eis, quibuscumque suam donavit cooperationem, sensus locum ejus obtinebat. Si autem & modo præcipuam quamdam cooperationem donavit illi, qui assumptus est, non hoc faciebat locum sensus Deitatem obtinere. Sed Deitas pro sensu fiebat illi, qui assum- *Matth. 26.* ptus est, secundum vestra verba: quomodò timorem in *Matth. 27.* passione suscipiebat? quid vehementioribus orationibus ad imminentem necessitatem indigebat, quas cum magna quidem, & clamosa voce, cum plurimis autem lachrymis (secundum Beatum Paulum) referebat *Hebr. 5* Deo? quomodò timore tanto detinebatur, ut ex immensa trepidatione fontes sudoris dimitteret, Euangelista apertè dicente, quòd globis sanguinis similis sudor descendebat? *Luc. 22* Quid autem & Angeli adventu, & visitatione egebat, animam reficientis in experimento malorum, *Ibid.* confortantis ejus alacritatem, excitantis eum ad imminentem passionis necessitatem, tolerare fortiter mala suadentis, urgentis ad patientiam, & tolerantiam malorum, ostendentis præsentium malorum fructum ex passione, mutationem in gloriam bonam circa eum post passionem futuram? Quid enim *Luc. 22* (secundum Euangelistæ vocem) confortabat eum, Angelus scilicet, verbis istis fortem eum faciebat, & infirmitati natura superiorem fieri cohortabatur, & corroborando cogitationes ejus, fortem eum faciebat?

Plura alia loca adducuntur ex variis ejus tractatibus, *Canti[ca] cantic[orum]* & quòd librum Cantici Canticorum despiceret, ut quòd ad amatam hoc scripserit Salomon, & quòd nullam haberet propheticam dictationem bonorum Ecclesiæ, nec ullam mentionem Dei faciat. Recitatur etiam impium ejus Symbolum: & postquam blasphemiæ Theodori Mopsuesteni lectæ sunt, & impium ejus Symbolum, sancta Synodus exclamavit. Hoc Symbolum sathanas composuit, anathema ei, qui hoc Symbolum composuit, hoc Symbolum Ephesina prima Synodus unà cum authore ejus anathematizavit. Unum tantummodò fidei Symbolum scimus, quod Nicæni sancti Patres exposuerunt, & tradiderunt. In hoc omnes baptizati sumus. Anathema Theodoro Mopsuesteno, iste Euangelia reprobavit, iste dispensationem injuriavit. Anathema illis, qui non anathematizant illum. Defensores ejus Judæi sunt: sequaces ejus pagani sunt. Multis annis Imperatorem: Ortodoxum Imperatorem multis annis: & hoc bonum tibi servabatur, zizania tu ejecisti, Ecclesias tu emundasti. *Excl[ama]tione[s] [con]tra [...]dorum* Theodorum Mopsuestenum omnes anathematizamus. Theodorum, & conscripta ejus omnes anathematizamus.

Collatio V. Ut suprà: sancta Synodus dixit: sicut & antea interlocuti sumus recitentur ea, quæ contra Theodorum Mopsuestenum, & ejus blasphemias sancti Patres scripserunt, & quæ imperialibus legibus, & historicis conscriptis continentur: & cum suscepisset Theodorus reverendissimus Diaconus, & notarius recitavit ex Cyrillo, Proclo, & Synodo etiam Mopsuestena ex cujus actis constat nomen ejus post mortem ex sacris diphtycis ejectum fuisse. Synodus illa Mopsuestena, Justiniano mandante, celebrata est Mopsuestiæ ann. 550. à Joanne Metropolita secundæ Ciliciæ Stuazarbi Episcopo cum aliis octo Episcopis. *Syn[odus] Mops[ueste]na.* Prolata sunt Euangelia, lectæ divales Justiniani, & Civitatis seniores Clerici, ac nobiles Laici vocati ad Synodum compulsi sunt ad solemne juramentum de dicenda veritate. Allata dipthyca, id est tabulæ duplicatæ, in quarum una mortuorum fidelium nomina in altera viventium continebantur, ex quavis materia confecta erant, ut advertit Angelus Kocca scholiis in l. Sacramentorum D. Gregorii. Unde hìc allati sunt etiam duo quaterniones membranacei, qui in usu erant in Ecclesia Mopsuestena: ac cum diphtyca mortuorum ita haberent. *Pro requiescentibus Episcopis Protogone, Zozimo, Olympio, Cyrillo, Thoma, Bastiano, Auxentio, Palatino, Jacobo, Zozimo, Theodoro, Symeone.* *Dip[tycha] quid* Quæstio fuit, quisnam ille Cyrillus, & Theodorus? respondit Martyrius Ecclesiæ Mopsuestenæ Presbyter ætatis an. 80. in civitatis clero sexaginta habens, se audivisse, quòd Cyrillus Alexandr. pro Theodoro repositus fuisset, Theodorum autem illum ante Symeonem inscriptum ante tres annos obiisse. Unde innotuit quintæ Synodo, aliis idem attestantibus

bus cum sene illo Martyrio, Theodorum, de quo erat dubitatio post mortem erasum fuisse de diphtycis, ac substitutum magnum illum Nestorii domitorem Cyrillum. Deinde voluit Synodus scripta Theodoriti contra 12. capitula D. Cyrilli, nec non quæ pro Theodoro scripserat, in variis tractatibus legi. A

Ex his, quæ à Theodorito scripta sunt adversus duodecim Capitula sancti Cyrilli.

Ex his, quæ ad primum Anathematismum scripsit.

Certum igitur est ex prædictis, quòd Dei forma non immutata in servi formam, sed manens, quod erat, sumpsit servi formam. Si igitur non factus est caro Deus Verbum, sed carnem vivam, & rationabilem recepit, non ipse ex natura Virgine natus est, complasmatus, & formatus, & initium inde ut esset accipiens, B
i. qui ante secula est, & Deus est, & * ad Deum est, cum Patre est, & cum Patre cognoscitur, & adoratur; sed cùm sibi templum in utero virginali complasmavit, cum illo erat, qui complasmatus, & conceptus, & formatus, & natus est. Quapropter & sanctam illam Virginem Dei genitricem appellamus, non quòd Deum natura genuit, sed quòd hominem Deo unitum, qui eum complasmavit.

Ejusdem Theodoriti ex his, quæ sunt adversus Anathematismum secundum. Unum quidem Christum confitemur, divinis doctrinis Apostolorum obedientes, & eumdem pro unitate Deum, & hominem nominamus: unitatem verò, quæ est secundum subsistentiam, omnino ignoramus tanquam novam, & alienigenam divinarum scripturarum, & Patrum, qui eas interpretati sunt. C

Ejusdem ex his, qui sunt contra quartum Anathematismum.

h. 17. Cui igitur adscribamus hoc, quod est; *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* & hoc quod est:
h. 26. *Pater, si potest fieri, transeat à me calix iste*, & hoc
1. quod est: *Pater salvum me fac ab ista hora*, & hoc
. 13. quod est: *Horam illam nemo cognovit, neque filius hominis*: & alia, quæ humiliter ab ipso, & à sacris Apostolis de ipso dicta, & scripta sunt? cui esuritionem, & si-
h. 4. tim applicemus? cui laborem, & somnum? cui igno-
. 4. rantiam, & formidinem? Quis est, qui Angelico indi-
22. guit auxilio? si Dei Verbi hæc sunt, quomodò ignoravit sapientia? D

Et post alia.

Non erat Dei Verbi ignorantia, sed servi formæ, quę tanta in illo tempore cognoscebat, quanta inhabitans Deitas revelavit.

Ejusdem ex iis, quæ sunt adversus decimum Anathematismum.

Quis est, qui laboribus virtutis perfectus est, & non natura perfectus existens? Quis est, qui *experimento co-*
. 5. *gnovit obedientiam*, & istam ignorans ante experimentum? quis est, qui cum reverentia vixit, *& cum labore forti, & lachrymis supplicationes obtulit*, salvum se facere non potens, sed obsecrans illum, qui poterat salvum facere, & mortis liberationem postulans? Non Deus Verbum, qui immortalis est, qui impassibilis, qui incorporalis. E

Et post alia.

Sed id quod ex semine David sumptum ab ipso est, quod est mortale, quod est passibile, quod timet mortem; licèt postea destruxerit mortis potentiam propter unitatem Dei, qui hoc recipit, quod per omnem am-
h. 3. bulavit justitiam, & ad Joannem dixit: *Sine modo, Sic enim decet nos omnem implere justitiam*: Hoc summi Sacerdotii appellationem accepit secundum ordinem Melchisedech: illud enim habebat naturæ infirmitatem, &c.

Sancta Synodus dixit: & ex his, quæ Theodoritus impiè conscripsit, miranda est subtilitas sancti Chalcedonensis Concilii. Sciens enim ejus blasphemias, prius quidem multis sæpiùs usa est contra eum exclamationibus: postea verò non aliter eum suscepisset, nisi priùs anathematizasset Nestorium, & ejus blasphemias, pro quibus antea scripsit, defendens eas. Cùm itaque & quæ de his proposita sunt, finem acceperunt, alio die de reliquo capitulo nobis quæstio proponetur.

Collatio VI. Imperii Domini Justiniani, ut suprà. Relectis, quæ in sessione antecedenti gesta erant, sancta Synodus dixit. Quoniam piissimus Imperator his, quæ ad nos scripsit, & hoc adjecit, quod vindicare quidam conantes Epistolam, quam Ibas scripsisse dicitur, præsumunt dicere susceptam eam esse à sancto Chalcedonensi Concilio, verbis usi unius, vel duorum religiosissimorum Episcoporum, qui in eodem sancto Concilio convenerunt, quasi pro eadem epistola dictis, cùm alii omnes non ejusdem facti sint voluntatis: necessarium esse putamus proposita quæstione, recitationem ad Marim scriptæ epistolæ fieri, & cùm suscepisset Theodorus reverendissimus Diaconus, & Notarius recitavit.

Interpretatio Epistolæ, quæ dicitur ab Iba Episcopo scripta ad Marim Persam.

Compendiosè verò sapientiæ tuę lucidę, quæ per pauca multa cognoscit, qualia ante hoc, & nunc facta sunt, manifestare festinavimus: scientes quòd hęc tuæ reverentię scribentes, omnibus per tuum studium, qui ibi sunt; fuerint manifesta, quæ à nobis scribuntur, qui nullam immutationem à Deo datę scripturę acceperunt. Facio verò initium causæ ex verbis, quę & ipse cognoscis. Factum est certamen, ex quo tua reverentia hic fuit, duobus hominibus istis, Nestorio, & Cyrillo, & conscripserunt contra se verba nocibilia, quę scandala erant audientibus. Nestorius enim dixit in libris suis, sicut & tua reverentia cognoscit, quòd Beata Maria Dei genitrix non est, ut putaretur pluribus de secta Pauli Samozateni esse; dicentis hominem esse purum Christum. Cyrillus verò volens verba Nestorii refutare, lubricavit, & inventus est cecidisse in dogma Apollinarii. Conscripsit enim & iste, similiter illi, quòd ipse Deus Verbum factus est homo, ut non sit differentia inter templum, & inhabitantem in eo. Conscripsit enim duodecim Capitula, quæ puto & tuam reverentiam cognovisse, quòd una natura est Deitatis, & humanitatis Domini nostri Jesu Christi, & quòd non oportet, inquit, dividere voces dictas, quas aut ipse Dominus pro se dixit, aut Euangelistę de ipso. Omni verò impietate ea plena sunt, & antequam dicamus, sicut & tua sanctitas cognoscit. Quomodò enim possibile est accipi Verbum, quod ab initio est, pro templo, quod ex Maria natum est? aut illud; *Minorasti eum paulominus ab Angelis*, de Deitate Unigeniti dictum fuisse? Ecclesia enim sic dicit, sicut & tua reverentia cognoscit, ab initio edocta est, & firmata divina doctrina ex verbis beatissimorum Patrum: Duę naturę, una virtus, una persona, quod est unus Filius Dominus Jesus Christus. Propter hoc certamen victores, & pii Imperatores jusserunt primates Episcoporum in Ephesinam civitatem congregari, & sub omnibus libros Nestorii, & Cyrilli judicari. Antequam verò omnes Episcopi, & qui jussi sunt congregari, in Ephesum pervenirent, antecedens idem Cyrillus omnium aures veneno obcœcanti oculos sapientium obtinuit: invenit verò * clausas ex odio contra Nestorium. Et antequam in Synodum perveniret vir sanctissimus, & reverendissimus Archiepiscopus Joannes, de Episcopatu Nestorium dejecerunt, judicio, & quęstione non facta. Post duos verò

Epistolæ Ibæ.

Psal. 8.

causam.

verò dies dejectionis ejus venimus in Ephesum, & cùm A didicissemus, quòd in dejectione Nestorii, quę ab his facta est, duodecim Capitula conscripta à Cyrillo contra constituta fidei verę proposuerunt, & confirmaverunt, & eis consenserunt, ut verę fidei consonantibus, omnes Orientis Episcopi ipsum Cyrillum dejecerunt, & contra alios Episcopos, qui consenserunt Capitulis, excommunicationem statuerunt. Et post hanc confusionem unusquisque in suam civitatem reversus est. Nestorius verò, quoniam odio habebatur suę civitati, & majoribus in ea constitutis, illuc reverti non potuit, & mansit Synodus Orientalis non communicans Episcopis communicantibus Cyrillo. Et propter hęc tribulatio multa inter eos facta est, & in certamine Episcopi ad Episcopos facti sunt, & populi ad populos, & quæ scripta sunt, opere impleta sunt, *Quòd erunt inimici hominis domestici ejus*. Ex hoc maleloquia B multa contra nos facta sunt tàm paganorum, quàm hæreticorum: nec enim audebat aliquis de civitate in civitatem, & provincia in provinciam ire: sed unusquisque proximum, ut inimicum, persequebatur. Multi verò non habentes timorem Dei ante oculos occasione zeli pro Ecclesiis, quam habebant inimicitiam occultam in corde suo, ad effectum perducere festinaverunt. Quorum unus ex ipsis est nostræ civitatis tyrannus; quem & ipse non ignoras, qui occasione fidei non solùm cum eo viventes persequitur, sed etiam eos, qui dudum ad Dominum abierunt. Qui unus ex ipsis est Beatus Theodorus prædicator veritatis, & Doctor Ecclesiæ, non solùm in vita sua hæreticos percussit in veram suam fidem, sed etiam post mortem arma spiritualia in suis libris filiis Ecclesiæ dereliquit, sicut & tua reverentia cum eo collocuta cognovit, & ex his, C quæ ab eo conscripta sunt, credidit. Istum ausus est, qui omnia audet, in Ecclesia manifestè anathematizare, qui propter zelum Dei non solùm suam civitatem ab errore in veritatem convertit, sed etiam longè ægrotantes Ecclesias erudivit sua doctrina. Et de codicibus autem ejus multa ubique investigatio facta est, non quòd fidei veræ alieni fuerant (vidi enim, quòd illum viventem frequenter laudabat, & in codicibus ejus legebat) sed propter inimicitiam occultam, quam habebat ad eum, quoniam convicit eum manifestè in Synodo. Istis verò malis inter eos tenentibus, & unoquoque, ut volebat, sicut scriptum est, *eunte*, Deus noster adorandus, qui semper sua clementia curat Ecclesiam, excitavit fidelissimi, & Victoris Imperatoris cor, mittere virum magnum, & cognitum de suo palatio, qui compelleret virum religiosissimum, & san- D ctissimum Archiepiscopum Orientis domnum Joannem conciliari Cyrillo: ab ipso enim Episcopatu dejectus erat. Et postquam suscepit litteras Imperatoris, direxit sanctissimum, & reverendissimum Paulum Episcopum Emesæ, scribens per eum veram fidem, & mandans ei, quòd, si isti fidei consenserit Cyrillus, & anathematizaverit dicentes, quòd Deitas passa est, & dicentes, quòd una natura est divinitatis, & humanitatis, ut & communicet. Voluit autem Dominus semper pro sua Ecclesia sanguine suo redempta, & cor Ægyptii mollire, ut sine vexatione fidei consentiret, ut eam susciperet, & omnes extra eam credentes anathematizaret. Et cùm communicassent invicem, certamen de medio ablatum est, & pax in Ecclesia facta est, & non jam de cætero in ea dissidium, sed pax, sicut priùs est. Quę verò sunt verba à viro sanctissimo E & reverendissimo Archiepiscopo Joanne scripta, & quę rescripta suscepit à Cyrillo, ipsas Epistolas huic, quę ad tuam reverentiam scripta est, conjungens, direxi tuæ reverentię, ut legens cognoscas, & omnibus Patribus nostris pacem amantibus annunties, quòd certamen jam cessavit, & medius paries ablatus est inimicitię, & qui inordinatè contra viventes, & mortuos irruerunt, in confusione sunt, satisfacientes pro culpis suis, & contraria priori suę doctrinę docentes. Non enim præsumit aliquis dicere, quòd una

Matth. 10. *Judic. 17.* *Reconciliatio inter Joan. Antioch. & Cyrillum Alexandr.*

est natura divinitatis, & humanitatis; sed confitentur in templum, & inhabitantem in eo, qui est unus Filius Jesus Christus. Hæc vero scripsi tuæ reverentiæ multò affectu, quem habeo ad te, confidens, quòd tua sanctitas noctu, dieque in doctrina Dei teipsum exerces, ut & multis prodesse possis.

Sancta Synodus dixit; Scimus Proclum religiosæ memoriæ literis usum esse ad Joannem reverendissimæ memoriæ Antiochenum Episcopum, in quibus scripsit apud se accusatum esse Ibam, eò quòd Nestorii dogmata diligit, & quædam ex impiis Theodori capitulis in Syrorum transtulit linguam, & hæc scripsit, & ubique transmisit. Relegatur igitur prædicta Epistola ad pręsentem quæstionem respiciens. Et cùm suscepisset Calonymus reverendissimus Diaconus, & Notarius, recitavit.

Legitur Epistola Procli Episcopi Constantinopolitani ad Joannem Episcopum Antiochię. *Arbitror, te cognoscere, &c.* qua lecta Synodus dixit, Omnibus manifestum esse putamus ex Epistola à Proclo religiosæ memoriæ scripta, quòd non libera est ab accusatione apud eum proposita ad Marim Persam Epistola. Nam Nestorium vindicat, & impii Theodori conscripta per omnia comprobat, quæ sanctę memorię Proclus pręcepit eum anathematizare, utpote duo per hæc colentem. Consequens verò, & cæterorum examinationem procedere, quæ ad pręsens capitulum pertinent.

Theodorus Episcopus Cæsareæ Cappadociæ cum aliis Episcopis surgens commonuit sanctam Synodum, quòd antequam Synodus Chalcedonensis congregaretur, multis vicibus accusatus fuisset Ibas propter impia capitula inserta epistolæ ad Marim Persam ab ipso scriptæ, & quod impia capitula Theodori lingua Syrorum transtulisset, & ubique transmisisset. Quapropter scripsit Proclus ad Joannem Antiochenum, ut illum compelleret ab impietate Nestorii recedere: fuerat quoque delatus post mortem Procli ad Theodosium Imperatorem, & ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanæ urbis, qui delegaverunt examinationem, de quibus Ibas accusabatur Photio Episcopo Tyri, & Eustachio Episcopo Berytorum. Sententia autem dicta est Tyri ab his Episcopis, ut Ibas in Edesena civitate manifestè Nestorium anathematizaret & impia ejus dogmata, quæ in epistola sua vindicabat, & Ephesinam primam Synodum ab eadem impia epistola reprobatam susciperet tanquam à Spiritu sancto congregatam. Quæ cùm judicata executioni non demandarentur, privatus est Ibas Episcopatu, & Nonnus ei suffectus, qui ad Synodum Chalcedonensem vocatus est, non ipse Ibas. Cùm autem in Chalcedonensi causa de Iba moveretur, satis manifestum est Concilium reprobasse hanc epistolam, cùm suscepit judicium Photii, & Eustatii, quo Ibam accusatum, cùm abnegasset priùs suam epistolam, receperunt, quòd misericordia Christo semper magis placeret. Juvenalis verò Hierosolymitanæ civitatis Episcopus, ut de hæresi pœnitentiam agentem Ibam, veniam, & clementiam maximè propter senectutem meruisse interlocutus est, secundum Ecclesiæ traditionem. Similiter & plures alii Episcopi ea ratione eum susceperunt, eo quòd abnegaret ea, quæ ipsi ab accusatoribus objiciebantur, inter quæ erat hæc epistola. Sic & plures alii similiter locuti sunt. In conciliis autem non unius, aut secundi interlocutionem attendere oportet, sed hæc, quæ communiter ab omnibus, vel amplioribus definiuntur. Sed & Ibas eam abnegavit dicens, post reconciliationem Cyrilli cum Joanne Antiocheno nihil contra Cyrillum se dixisse. Si verò aliquis concedat, prout illi dicunt, priora quidem epistolæ impia esse, ultima verò recta esse, nec sic epistola effugiet sibi debitam condemnationem: in omnibus enim hæresibus, licèt contigerit hæreticos quædam recta dicere, non ideò impia condemnatione liberantur.

Ibas [Ne]storio [...] litat

Sed

Sed ad majus examen visum est Synodo recitari Epistolas plures in Synodo Ephesina lectas, tùm D. Leonis ad Flavianum, tùm etiam definitionem Chalcedonensis Concilii. Ex quibus cùm constaret, Epistolam Ibæ omninò contrariam esse Concilio Chalcedonensi, ut sine manifesta contradictione eam probare non potuerit, omnes Episcopi exclamaverunt. Hæc, omnes diximus, Epistola hæretica est. Epistolam, quæ dicitur Ibæ, omnes condemnamus. Epistola aliena Synodo est, Epistola contraria definitioni est: tota Epistola hæretica est, tota Epistola blasphema est, qui hanc non anathematizat, hæreticus est. Epistolam definitio sancti Concilii Chalcedonensis condemnavit, &c.

(Margin: ...pistola ...bæ.)

Collatio VII. Imperii Domini Justiniani, &c.

Quæstor sacri Palatii missus ab Imperatore refert ad Synodum Vigilium Papam, sæpiùs in scripturis condemnasse tria illa capitula, ac defensores Theodori, Epistolam Ibæ, necnon scripta Theodoreti adversus 12. capitula D. Cyrilli, seque scripta hæc Vigilii afferre ad Synodum, ut cum ejus assensu sine cunctatione formam condemnationis trium capitulorum proferrent, ne per longiorem dilationem majus scandalum simplicibus efficiatur, & permaneant hæretici semper sanctæ Ecclesiæ adscribentes istorum impietatem capitulorum. Obiter autem meminit, quòd Clerici venerandæ Ecclesiæ Cyri imaginem Theodoreti rhedæ imposuissent, & in civitatem psallentes introduxissent, & Sergius civitatis Episcopus collectionem, idest, festum celebraverit Theodori, & Diodori, & Theodoriti, & Nestorii tanquam unius sanctorum Martyrum, & propterea sub Justino Imperatore, qui rei veritatem inquiri fecit, ab Episcopatu ejectus fuerit.

(Margin: ...lus præ... ...sterus ...tribus ...pitulis.)

Sancta Synodus dixit: chartæ, quarum gloriosissimus quæstor mentionem facit, recitentur. Atque iis lectis per Diodorum Archidiaconum, Sancta Synodus dixit. Evidenter, & nunc Deum placans intentio piissimi, & tranquillissimi Imperatoris ostensa est, qui omnia semper facit, & fecit, quæ sanctam Ecclesiam, & recta dogmata conservant: qui & modò recitatas chartas direxit, manifestantes, & ipsas, quod nec latuit aliquem, alienam ab initio esse, istorum Capitulorum impietatis, sanctam Dei Ecclesiam, & Christianissimus quidem Imperator mercedem, pro his habebit de Christo magno Deo, qui talia multiplicare solet: nos autem orationes quotidianas facientes pro ejus serenitate, pro tribus capitulis, altero die adjuvante Deo Synodicam sententiam proferemus.

Collatio VIII. Imperii Domini Justiniani, &c. ut suprà. Post lectionem eorum, quæ gesta erant in præcedenti collatione, Calonymus Reverendissimus Diaconus, & Notarius recitavit sententiam Concilii contra tria capitula. Quæ quia prolixior est, & pluribus verbis tumida, ejus aliquas particulas hìc inserimus.

(Margin: ...tentia ...cilii de ...us ca... ...lis.)

Magno Deo, & Salvatore Jesu Christo secundum parabolam in Euangeliis dictam pro uniuscujusque viribus talenta distribuente, & operam eorum opportuno tempore exigente, si is, qui creditum sibi unum talentum sine diminutione servavit, eò quòd non operatus est, nec amplificavit, hoc, quod sibi creditum est, condemnatur: quanto majori, & horribili judicio subjacet, qui non solùm de ipso neglexerit, sed etiam aliis scandali, & perturbationis causam præbuerit, &c. Et nos igitur, quibus regere Ecclesiam Dei creditum est, timentes maledictionem, quæ imminet his, qui negligenter opera Domini faciunt, festinamus bonum semen fidei conservare ab impietatis zizaniis, quæ ab inimico inseminantur: Quoniam igitur videbamus, quod Nestorii sequaces conati sunt per Theodorum impium, qui Mopsuestiæ fuit Episcopus, & impia ejus conscripta, & insuper per ea, quæ impiè Theodoritus conscripsit, & per Epist. sceleratam, quæ ab Iba dicitur ad Marim Persam scripta esse, suam impietatem Eccl. applicare, ideò ad eorum, quæ movebantur, correctionem surreximus, & pro Dei voluntate, & jussione piissimi Imperatoris vocati ad hanc regiam urbem convenimus.

A Et quia contigit, Vigilium religiosissimum in hac regia urbe degentem, omnibus interesse, quæ his tribus capitulis annotata sunt, & tàm sine scripto, quàm in scriptis ea sæpiùs condemnasse, posteà tamen & consensit in scriptis in Concilio convenire, & disceptare unà nobiscum de his tribus capitulis, ut definitio communiter ab omnibus nobis præbeatur fidei rectæ conveniens; piissimus Imperator secundum quod inter nos placuit, tàm ipsum, quàm nos hortatus est communiter convenire, eò quòd decet Sacerdotes communibus quæstionibus finem communem imponere. Unde necessariò petivimus, ipsius reverentiam scriptas suas promissiones adimplere. Nec enim justum esse amplius scandalum pro tribus istis capitulis crescere, & Dei Ecclesiam conturbari. Et pro his ad memoriam ejus perduximus magna illa Apostolorum exempla, & Patrum traditiones. Licèt enim sancti Spi-
B ritus gratia, & circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea, quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo, quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati, divinarum Scripturarum testimoniis, unusquisque sua dicta confirmaverint, &c.

Sed & Sancti Patres, qui per tempora in sanctis quatuor Conciliis convenerunt, antiquis exemplis utentes communiter de exortis, hæresibus judicaverunt, certo constituto, quòd in communibus disceptationibus cùm proponuntur, quæ ex utraque parte discutienda sunt, veritatis lumen mendacia expellit.

Nec enim potest in communibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari, cùm unusquisque proximi adjutorio indiget, sicut in proverbiis dicit Salo-
C mon; *Frater fratri adjutorium præstans exaltabitur, sicut civitas munita.* Et iterum in Ecclesiaste dicit. *Optimi duo, quàm unus, quibus est merces bona in labore ipsorum.* Sed etiam ipse Dominus dicit. *Amen dico vobis, si duo ex vobis consenserint de omni re, quamcunque petierint, continget illis à Patre meo, qui in cælis est. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum in medio.* Cum autem sæpiùs, & à nobis omnibus invitatus, & insuper gloriosissimis Judicibus missis ad ipsum à piissimo Imperatore, promisit per seipsum de iisdem tribus capitulis sententiam proferre, hujusmodi responso audito, Apostoli nos admonitiones in corde habentes, quòd unusquisque pro se rationem reddet Deo, timentes autem, & judicium imminens eis, qui vel unum ex minimis scandalizant, quantò magis Imperatorem ita Christia-
D nissimum, & populos, & Ecclesias totas, & quod dictum à Deo ad Paulum. *Ne timeas, sed loquere, & ne taceas, quoniam ego sum tecum, nemo poterit nocere tibi:* congregati ante omnia confessi sumus tenere fidem, &c. narrantur, quæ gesta sunt in Synodi collationibus cum multis in Theodorum, & Theodoritũ exclamationibus.

(Margin: Prov. 18. cap. 4. Matth. 18. Actor. 18.)

Et quoniam post hæc omnia impietatis illius defensores, injuriis contra Creatorem suum dictis gloriantes, dicebant non oportere eum post mortem anathematizare, licèt cognosceremus Ecclesiasticam de impiis traditionem, quòd & hæretici post mortem anathematizantur, tamen necessarium putavimus, & de hoc perscrutari, & fertur in gestis, quomodò & diversi hæretici anathematizati sunt: & per multa manifestatum est apud nos, quòd, qui hæc dicunt, nullam curam Dei judicatorum faciunt, nec paternarum traditionum.
E Libenter utique interrogemus eos, quid dicant de Domino dicente de seipso: *Qui crediderit in eum, non judicatur: qui autem non crediderit in eum, jam judicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti filii Dei.* Et Apostolo clamante: *Licèt vos, aut Angelus de cœlo euangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.* Domino enim, quòd jam judicatus est, dicente, & Apostolo etiam docẽte, Angelos, si docerent præter id, quod Euangelizati sumus, anathematizante, quomodò præsumunt dicere, qui omnia audent, de vivis tan-

(Margin: Joan. 3. ad Gal. 1.)

tummodò hæc dicta esse, aut ignorant? magis autem A scientes, ignorare se confingunt, quod judicium anathematis nihil aliud est, nisi separatio à Deo, quod impius, licèt non verbo ab aliquo suscepisset, tamen anathema reipsa sibi infert, per suam impietatem semetipsum à vera vita separans. Quid autem dicunt, & ad Apostolum iterùm dicentem; *Hæreticum hominem post unam, & alteram correptionem evita, sciens, quoniam perversus est hujusmodi homo, & peccat, & est à semetipso damnatus.* Quibus consonantia S. memoriæ Cyrillus in libris, quos contra Theodorum scripsit, ita dicit. Evitandi sunt illi, qui tàm pessimis culpis detinentur, sive in vivis sunt, sive non, &c. Prædicta igitur tria capitula anathematizamus, idest, Theodorum impium Mopsuestenum, cum nefandis ejus conscriptis, & quæ impiè Theodoritus conscripsit, & impiam Epistolam, quæ B dicitur Ibæ, & defensores eorum, & qui scripserunt, vel scribunt ad defensionem eorum, vel recta ea dicere præsumunt, vel omninò impietatem eorum nomine Sanctorum Patrum, aut sancti Chalcedonensis Concilii defenderunt, aut defendere conantur.

ad Titū 3. *Finalis damnatio trium capitulorum.*

His ita cum omni subtilitate dispositis in memoria tenentes promissiones sanctæ Ecclesiæ factas, & qui dixit, quòd portæ inferi non prævalebunt adversus eam, idest, hæreticorum mortiferæ linguæ: recordantes autem, & quæ per Oseam de ea prophetata sunt, in quibus dicit. *Et sponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum:* Hæreticorum quidem effrænatas linguas, & eorum impiissima conscripta, & eosdem ipsos hæreticos, qui usque ad mortem in sua impietate permanserant, patri mendacii diabolo connumerantes, illis dicemus: *Ecce* C *omnes vos ignem accenditis: ambulabitis in lumine ignis vestri, & per flammam, quam accenditis.* Nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum, & loqui ad cor Jerusalem, idest, Dei Ecclesiam, meritò seminare, quidem in justitia festinamus, vindemiantes fructum vitæ, & illuminantes nobis ipsis lumen scientiæ, ex divinis scripturis, & Patrum doctrina, necessarium putavimus capitulis comprehendere, & prædicationem veritatis, & hæreticorum, necnon eorum impietatis condemnationem:

Osee 2. *Isaiæ 50. ad Tit. 1. Esaiæ 40. Osee 1.*

ANATHEMATISMI HUJUS QUINTÆ SYNODI.

Cap. I.

1.Cor. 8. SI quis non confitetur Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam naturam, sive substantiam, & unam virtutem, & potestatem, Trinitatem consubstantialem, unam Deitatem in tribus subsistentiis, sive personis adorandam, talis anathema sit. Unus enim Deus, & Pater, ex quo omnia, & unus Dominus Jesus, per quem omnia; & unus Spiritus sanctus, in quo omnia.

Cap. II.

SI quis non confitetur Dei Verbi duas esse nativitates, unam quidem ante sæcula ex Patre sine tempore incorporaliter; alteram verò in ultimis diebus ejusdem ipsius, qui de cœlis descendit, & incarnatus de sancta gloriosa Dei Genitrice, semperque Virgine Maria, qui natus est ex ea, talis anathema sit.

Cap. III.

SI quis dicit, alium esse Deum Verbum, qui miracula fecit, & alium Christum, qui passus est, vel Deum Verbum cum Christo esse nascente de muliere, vel in ipso esse, ut alterum in altero, & non unum, eumdemque Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum incarnatum, & hominem factum, & ejusdem miracula, & passiones, quas voluntariè carne sustinuit, talis anathema sit.

Cap. IV.

SI quis dicit, secundum gratiam, vel secundum operationem, vel secundum dignitatem, vel secundum æqualitatem honoris, vel secundum auctoritatem, aut relationem, aut effectum, aut virtutem, unitionem Dei Verbi ad hominem factam esse, vel secundum bonam voluntatem, quasi quòd placuit Deo Verbo homo, eò quòd benè visum est ei de ipso (sicut Theodorus insaniens dicit) vel secundum homonymiam, per quam Nestoriani Deum Verbum Filium, & Christum vocantes, & hominem separatim Christum, & Filium nominantes, & duas personas evidenter dicentes, per solam nominationem, & honorem, & dignitatem, & adorationem, unam personam, & unum Filium, & unum Christum confingunt dicere; sed non confitentur unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali, & intellectuali, secundum compositionem, sive secundum subsistentiam factam esse, sicut sancti Patres docuerunt, & ideò unam ejus subsistentiam compositam, qui est Dominus noster Jesus Christus, unus de sancta Trinitate, talis anathema sit. Cum enim multis modis unitas intelligitur, qui impietatem Apollinaris, & Eutychetis sequuntur, interemptionem eorum, quæ convenerunt, colentes, unitionem secundum confusionem dicunt. Theodori autem, & Nestorii sequaces, divisione gaudentes, affectualem unitatem introducunt. Sancta Dei Ec- D clesia, utriusque perfidiæ impietatem rejiciens, unionem Dei Verbi ad carnem secundum compositionem confitetur, quod est secundum subsistentiam. Unitio enim per compositionem in mysterio Christi, non solùm inconfusè ea, quæ convenerunt, conservat, sed neque divisionem suscipit.

Cap. V.

SI quis unam subsistentiam Domini nostri Jesu Christi, sic intelligit, tamquam suscipientem plurimarum subsistentiarum significationem, & per hoc introducere conatur in E mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, & duarum personarum, quas introducit, unam personam dicit secundum dignitatem, & honorem, & adorationem, sicut Theodorus, & Nestorius insanientes conscripserunt, & calumniantur S. Synodum Chalcedonensem, tamquam secundum istum impium intellectum unius subsistentiæ utentem vocabulo, sed non confitetur Dei Verbum carni secundum subsistentiam unitum esse, & propter hoc unam ejus subsistentiam, seu unam personam, & sic, & sanctum Chalcedonense Concilium unam subsistentiam Domi-

Domini nostri Jesu Christi confessum esse, talis anathema sit. Neque enim adjectionem personæ, vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas ex incarnato uno de sancta Trinitate Deo Verbo.

Cap. VI.

SI quis abusivè, & non verè Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semper Virginem Mariam, sed secundum relationem, quasi homine puro nato, sed non Deo Verbo incarnato, & nato ex ipsa, referenda autem, sicut illi dicunt, hominis nativitate ad Deum Verbum, eò quòd cum homine erat nascente; & calumniatur sanctam Chalcedonensem Synodum, tamquam secundum istum impium intellectum, quem Theodorus execrandus adinvenit, Dei Genitricem Virginem dicentem; vel qui hominis genitricem vocat, aut Christotocon, idest Christi genitricem, tamquam Christus Deus non esset, & non propriè, & verè Dei genitricem ipsam confitetur, eò quòd ipse, qui ante sæcula ex Patre natus est Deus Verbum in ultimis diebus ex ipsa incarnatus, & natus est, & sic piè sanctam Chalcedonensem Synodum Dei genitricem eam esse confessam, talis anathema sit.

Cap. VII.

SI quis in duabus naturis dicens, non ut in Deitate, & humanitate unum Dominum nostrum Jesum Christum cognosci confitetur, ut per hoc significet differentiam naturarum, in quibus inconfusè ineffabilis unitio facta est, neque Deo Verbo in carnis naturam transmutato, neque in verbi naturam transducta (manet enim utrumque hoc, quod est natura, etiam facta unitate secundum subsistentiam) sed pro divisione per partem, talem excipit vocem in mysterio Christi, vel numerum naturarum confitendo in eodem Domino nostro Jesu Christo Deo Verbo incarnato, non intellectu tantummodò differentiam excipit earum, ex quibus & compositus est, non interemptam propter unitatem (unus enim ex utroque, & per unum utraque) sed in hoc numero utitur, ut separatim unaquaque natura suam habente subsistentiam, anathema sit.

Cap. VIII.

SI quis ex duabus naturis, Deitatis, & humanitatis, confitens unitatem factam esse, vel unam naturam Dei Verbi incarnatam dicens, non sic ea excipit, sicut Patres docuerunt, quòd ex divina natura, & humana, unitione secundum subsistentiam facta, unus Christus effectus est, sed ex talibus vocibus unam naturam, sive substantiam Deitatis, & carnis Christi introducere conatur, talis anathema sit. Secundum subsistentiam enim dicentes unigenitum Deum Verbum carni unitum esse, non confusionem aliquam naturarum in se invicem factam esse dicimus, sed magis permanente utraque, hoc quod est, unitum esse carni Deum Verbum intelligimus. Propter quod unus est Christus, Deus, & homo, idem ipse consubstantialis Patri secundum Deitatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundum humanitatem. Æqualiter enim, & eos, qui per partem dividunt, vel incidunt, & eos, qui confundunt divinæ dispensationis mysterium Christi, rejicit, & anathematizat Dei Ecclesia.

Cap. IX.

SI quis in duabus naturis adorari dicit Christum, ex quo duas adorationes introducunt, separatim Dei Verbo, & separatim homini: vel si quis ad interemptionem, vel ad confusionem Deitatis, & humanitatis, unam naturam, sive substantiam eorum, quæ convenerunt, intraducens, sic Christum adorat, sed non una adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est, talis anathema sit.

Cap. X.

SI quis non confitetur, Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucifixus est carne, Deum esse verum, & Dominum gloriæ, & unum de sancta Trinitate, talis anathema sit.

Cap. XI.

SI quis non anathematizat Arrium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Nestorium, Eutychem, Origenem, cum impiis eorum conscriptis, & alios omnes hæreticos, qui condemnati, & anathematizati sunt à sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia, & à prædictis sanctis quatuor Conciliis, & eos, qui similia prædictis hæreticis sapuerunt, vel sapiunt, & usque ad mortem in sua pietate permanserunt, vel permanent, talis anathema sit.

Cap. XII.

SI quis defendit impium Theodorum Mopsuestenum, qui dixit alium esse Deum Verbum, & alium Christum, à passionibus animæ, & desideriis carnis molestias patientem, & à deterioribus paulatim recedentem, & ex sic profectu operum melioratum, & à conversatione immaculatum factum, & tamquam purum hominem baptizatum esse in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & per Baptisma sancti Spiritus gratiam accepisse, & filiationem meruisse, & ad similitudinem Imperialis imaginis in persona Dei Verbi adorari, & post resurrectionem immutabilem cogitationibus, & impeccabilem omninò factum fuisse. Et iterum dixit idem impius Theodorus, talem factam esse unitionem Dei Verbi ad Christum, qualem dixit Apostolus de viro, & muliere: *Erunt duo in carne una*. Et super alias innumerabiles blasphemias, ausus est dicere, quod post resurre- *Ephes. 5.*

ctio-

ctionem, cùm insufflasset Dominus discipulis, & dixisset: *Accipite Spiritum sanctum*, non dedit eis Spiritum sanctum, sed figuratim tantummodò insufflavit. Iste enim & confessionem, quam fecit Thomas, cùm palpasset manus, & latus Domini post resurrectionem, dicens: *Dominus meus, & Deus meus*, inquit, non esse dictam à Thoma de Christo. Nec enim dicit Theodorus Deum esse Christum, sed ad miraculum resurrectionis stupefactum Thomam glorificasse Deum, qui Christum resuscitavit. Et, quod pejus est, etiam in interpretatione, quam in actis Apostolorum scripsit Theodorus, similem fecit Christum Platoni, & Manichæo, & Epicuro, & Marcioni, dicens, quòd sicut illorum unusquisque ex dogmate, quod invenit, suos discipulos fecit vocari Platonicos, & Manichæos, & Epicureos, & Marcionistas; simili modo, & cùm Christus dogma invenisset, ex ipso Christianos vocari. Si quis igitur defendit prædictum impium Theodorum, & impia ejus conscripta, in quibus tàm prædictas, quàm alias innumerabiles blasphemias effudit contra magnum Deum, & Salvatorem Jesum Christum, & non anathematizat eum, & impia ejus conscripta, & omnes, qui suscipiunt, vel defendunt eum, & dicunt orthodoxè eum exposuisse, & qui scripserunt pro eo, & eadem illi sapuerunt, vel scribunt pro eo, vel impiis ejus conscriptis, & eos, qui similia illi sapiunt, vel aliquandò sapuerunt, & usque ad mortem permanserunt, vel permanent in tali impietate, talis anathema sit.

Joan. 10. *Ibidem.* *Comparatio blasphema.* *Anathematizantur morientes in impietate cum Theodoro.*

Cap. XIII.

Scripta Theodoreti.

SI quis defendit impia Theodoreti conscripta, quæ contra rectam fidem, & primam Ephesinam sanctam Synodum, & sanctum Cyrillum, & duodecim ejus Capitula exposuit, & omnia, quæ conscripsit pro Theodoro, & Nestorio impiis, & pro aliis, qui eadem prædictis Theodoro, & Nestorio sapuerunt, defendens eos, & eorum impietatem, & propter hoc impios vocans Doctores Ecclesiæ, qui unitatem secundum subsistentiam Dei Verbi ad carnem confitentur, & non anathematizat ea, & eos, qui similia eis sapuerunt, vel sapiunt, insuper autem & omnes, qui scripserunt contra rectam fidem, & S. Cyrillum, & duodecim ejus Capitula, & usque ad mortem in tali impietate permanserunt, talis anathema sit.

Cap. XIV.

Damnatur Ibæ Epist.

SI quis defendit Epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam hæreticum scripsisse, quæ abnegat quidem Deum Verbum de sancta Dei Genitrice semper Virgine Maria incarnatum hominem factum esse: Dicit autem, purum hominem ex ipsa natum esse, quem templum vocat, ut alius sit Deus Verbum, & alius homo: & sanctum Cyrillum, qui rectam Christianorum fidem prædicavit, tanquam hæreticum, & similiter Apollinario impio scripsisse criminatur, & inculpat primam Ephesinam Sanctam Synodum, tamquam sine examinatione, & quæstione Nestorium condemnantem, & duodecim Capitula sancti Cyrilli, impia, & contraria rectæ Fidei vocat eadem impia Epist. & defendit Theodorum, & Nestorium, & impia eorum dogmata, & conscripta. Si quis igitur memoratam impiam Epistolam defendit, & non anathematizat eam, & defensores ejus, & eos, qui dicunt eam rectam esse, vel partem ejus, & eos, qui scripserunt, vel scribunt pro ea, vel pro impietate, quæ in ea continetur, & præsumunt eam defendere, vel insertam ei impietatem nomine sanctorum Patrum, vel sancti Chalcedonensis Concilii, & in his usque ad mortem permanent, talis anathema sit.

Nota

Cùm igitur hæc ita rectè confessi sumus, quæ tradita nobis sunt tàm à divinis Scripturis, quàm à sanctorum Patrum doctrina, & ab his, quæ definita sunt de una, eademque Fide à prædictis sanctis quatuor Conciliis, facta autem à nobis & condemnatione contra hæreticos, & eorum impietatem, nec non etiam contra eos, qui defenderunt, vel defendunt prædicta impia tria Capitula, & permanserunt in suo errore, vel qui permanent: si quis conatus fuerit contra hæc, quæ piè disposuimus, vel tradere, vel docere, vel scribere, siquidem Episcopus, vel Clericus sit, iste tamquam aliena à Sacerdotibus, & statu Ecclesiastico faciens, denudabitur Episcopatu, vel Clericatu: si autem Monachus, vel laicus sit, anathematizabitur.

HÆc autem omnia confirmat Nicephorus, additque ea, quæ spectant ad Origenem in hunc modum lib. 17. cap. 27.

POstquam Patres ibi in loco uno convenere, causam in primis Origenis, Didymi, & Evagrii in medium protulere, videlicet quòd Græcorum opiniones rectis Ecclesiæ doctrinis perperam illi immiscuissent, easque opiniones tollendas esse censuere. At Ascidas ex altera parte Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti, & Ibæ Edesseni opiniones produxit: Deo hoc sic quàm sapientissimè disponente, ut hinc, & inde nova, & prophana dogmata longiùs rejicerentur. Prima conflictatione facta, quæsitum est. An tùm demum jam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tùm Eutychius, Memna ad huc superstite, vir sacrarum literarum summè peritus, minus tamen celebris, quòd Episcopo Amaseno, quemadmodum dictum est, à responsis esset, eos, qui in conventu congregati erant, non mòdo non recta, sed ridenda etiam, atque contemnenda sapere videns, disertis verbis neque consilio, neq; deliberatione ulla egere eam rem dixit: propterea quod & Josias Rex non modò viventes dæmonum Sacerdotes olim jugularit, sed & eorum qui longo antè tempore mortui fuerant, sepulcra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum esse omnibus videbatur. Justinianus certè virum ob id admiratus, Memna eis diebus defuncto, ne imperialis urbis thronum extulit. Porro Vigilius etiam si ei, scripto interveniente, cum Eutychio conveniret, assidere tamen illi noluisse: sed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Constantinopoli Romam profectus, in itinere fatis concessit

Uniu bi q merc

cessit. Synodo, sicut dixit, coacta Justinianus quidnam de rebus Theodori, & item Mopsuestiensis Theodori, & Theodoriti, ejusdemque scriptis, quæ adversus duodecim capita S. Cyrilli composuit, & præterea de Ibæ ad Marim Persam missa Epist. dicerent, interrogavit. Atque ubi multa Theodori Mopsuestiensis, & Theodoriti dicta lecta, & clarè satis demonstratum est, non tùm solùm, verùm anteà etiam dudum Theodorum ab Ecclesia proscriptum, & ex sacrarum tabularum albo ejectum esse, hæreticosque etiam post eorum mortem damnandos esse, nulla interposita mora, Theodorum ipsum, & præterea quæcumque Theodoritus contra duodecim Divi Cyrilli capita, & rectam fidem scripsisset, atque insuper Ibæ Epistolam anathemati subjecerunt decreto in hæc verba composito: Cùm magnus Deus, & Salvator noster Jesus Christus juxta Euangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus verò, & anathemate confodimus præter alios omnes hæreticos à sanctis quatuor Conciliis, & à sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia condemnatos, atque anathemate jugulatos. Theodorum etiam, qui Mopsuestiæ Episcopus dictus est, impiaque ejus scripta, & quæ impiè quoque Theodoritus adversus rectam fidem, & duodecim capita ejus, qui in sanctis est, Cyrilli, & contra priorem sanctam Synodum Ephesinam: deniq. quæcunque idem Theodoro, & Nestorio patrocinatus scripsit. Ad hæc anathemate ferimus impiam etiam Epistolam, quæ ab Iba ad Marim Persam conscripta esse dicitur. Et post verba pauca quatuordecim capitula de recta, & irreprehensibili fide exposuerunt. Hæc quidem sic acta.

De Origene.

In secunda autem sessione postquam ab Eulogio, Canone, Cyriaco, & Pancratio Monachis Hierosolymitanis libelli contra impia Origenis, qui & Adamantius dictus est, dogmata, & contra impietatis, & seductionis ejus sectatores oblati, & lecti sunt, Justinianus rursum Synodum de eis sententiam dicere jussit, libellis quoque, qui Vigilio Papæ, de eis rebus scripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio studio fuisse, ut Græcis nugamentis, & Manichæis zizaniis, Apostolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaque rem decernendam ad Justinianum, post exclamationes in Origenem, & qui itidem, ut ille, seducti essent, factas, retulit. Quarum quædam in hæc concepta erant verba, sicuti & ex commentariis Synodi istius excerpsimus. Qui animum obtines cœlestis participem generositatis, Christianissime Imperator. Et deinde. Effugimus igitur, effugimus istam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem, atque prædonem ejusmodi hominem anathematis laqueis arctè districtum, atque suffocatum, extra sacra Ecclesiæ mœnia abjecimus. Et post pauca. Actorum verò nostrorum, ex eorum lectione vim cognoscetis. His conjunxerunt capitula, quæcunque Origenis sectatores professi sunt: quæ capitula consensionem simul, & dissensionem eorum, atque etiam multiplicem errorem ostendunt. Quintum ex his capitulum est blasphemiarum certarum, quarundam ejus, quæ Laura nova dicta est, personarum hisce verbis scriptum. Theodorus Ascidas Cappadox dixit: Si nunc Apostoli, & Martyres miracula edunt, & in tantum sunt honorem, si in restitutione, & instauratione rerum Christo æquales non fuerint, qualis eorum restitutio futura est. Iidem Monachi perquam diligenter etiam Didymi, & Evagrii, & Theodori alias plures blasphemias anathemate conciderunt, ordineque omnes exposuerunt. Quibus capita alia addiderunt, quæ Origenis studiosi ex scriptis ejus excerpta profitentur. In quibus & hæc furiosus ille docet.

Ante corpus ipsum anima est, quæ quidem in cœlis peccata commiserit. Ad hæc. Cœlum, Solem, Lunam, stellas, & aquas, quæ supra cœlos sunt, animatas, & A rationabiles quasdam virtutes esse.

Præterea quòd in resurrectione, corpora hominum rotunda, & orbiculari specie excitabuntur. Et quòd omnium impiorum hominum, ipsorumque etiam dæmonum tormenta finem habebunt. Quòdque impii, & dæmones in priorem suum ordinem, & statum restituentur. Insuper, quòd pro dæmonibus quoque Christum crucifigi, atque id ipsum sæpiùs sæculis futuris pati oportebit à spiritibus malignitatis, qui in cœlestibus sunt. Verùm omnes illius blasphemias sigillatim exponere, longum fuerit. Illud porrò scire oportet, hunc ipsum esse, qui insano Maneti, Sabellio, Arrio, & Eunomio, atque reliquo malè sentientium choro, primus in scriptis eorum, zizania aspergendi, seminandique author fuerit, ut qui finibus certis terminatam vim Deum habere, Filium Patre minorem, & rursum Spiritum sanB ctum filio inferiorem, filium creaturam, & germen Patris, atque per omnia Filium Patre minorem, eundemq. merè, & creaturas coæternas esse Deo, dixerit. Alia denique hujus generis absurda prorsus, & aliena impiè per blasphemiam effutiit, Platonicis opinionibus simplicem Aristotelicorum dogmatum sinceritatem miscens, atque confundens. Sed ex ipsis Anathematismis, quos in eum Synodus contorsit, qualis is vir fuerit, manifestò patebit. Qui de verbo ad verbum sic habent.

SI quis dicit, aut sentit, hominum animas, veluti priùs extantes, intellectuales mentes, sive naturas, & sanctas virtutes præexistere, contemplatione verò divina exsa- *Nicephor. l. 17. c. 28.*
C tiatas, atque in deterius prolapsas, & quòd in eis charitas Dei refrixerit, inde ψυχὰς, id est, animas, quasi refrigescentes nominatas, & pœnæ gratia in corpora demissas esse, anathema sit. *Absurda Origenis dogmata.*

Si quis dicit, aut sentit, animam Domini præexistentem, unitamque esse Deo Verbo ante incarnationem, & nativitatem ex Virgine, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, priùs formatum esse Corpus Domini nostri Jesu Christi in utero Virginis sanctæ, & deinceps unitum esse ei Dei verbum, atque animam, ut quæ priùs extiterit,
D anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordinibus assimilatum esse Dei verbum, ita ut ipsi Cherubim factus sit Cherubim, & ipsi Seraphim factus Seraphim, omnibusque adeò supernis virtutibus prorsus esse exæquatum, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ, & orbicularis figuræ hominum corpora exsuscitantium, neque confitetur erectos nos excitatum iri, anathema sit.

Si quis dicit, cœlum, & solem, & lunam, & stellas, & aquas, quæ supra cœlos sunt, ani-
E matas quasdam esse, & materiales virtutes, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, Dominum Christum in sæculo futuro pro dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus crucifixum iri, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, virtutem Dei terminatam esse, eamque tantùm in creatione condidisse, quantum complexa sit, anathema sit.

Si quis dicit, aut sentit, temporanea esse dæmo-

monum, & impiorum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, sive restitutionem dæmonum, aut impiorum hominum futuram, anathema sit.

Anathema sit Origeni, qui & Adamantius dictus est, & hæc promulgavit unà cum detestandis ejus, & execrandis dogmatibus, & homini omni, qui hæc sentit, aut asserit, aut aliqua ex parte quocumque prorsus tempore eà defendere audet: In Christo JESU Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

CONTROVERSIA QUÆDAM de quinta Synodo.

Dubitari possit à multis, an Oecumenica hæc Synodus, cui Papa Vigilius degens tunc Constantinopoli interesse noluerit, seu quòd satis amplum comitatum Episcoporum Occidentalium non haberet: seu, quod verosimilius puto, quòd Eutychius Episcopus Constantinopolitanus etsi esset, ut ex ejus litteris in prima collatione patuit, paratus illi cedere primum locum, ac ipsam præsidentiam, antecedebat Patriarchas Alexandrinum, & Antiochenum contra voluntatem Leonis Papæ, aliorumque suorum prædecessorum. Cui ipse præsens si adesset, aut id cedere, & indulgere deberet contra propriam voluntatem, aut si præsens reniteretur, & ad iram provocaret Imperatorem, Patriarchatus Constantinopolitani zelosum defensorem, & multa turbarentur in Synodo. Quare consultiùs putavit, si præsentia sua Synodum non cohonestaret, reservata sibi potestate probandi, quæ probationem mererentur, sicut etiam liberiùs improbandi, si quid contra fidem, aut jus cujuscunque decretum fuisset. Nihilominus, perpensis omnibus, quæ circa illum acta sunt, Synodus omninò ejus authoritatem reverita est, qui solemniter vocatus venire recusabat.

Synodus reveretur Pap. Rom.

Benè hæc perpendit Baronius ad annum Christi 553. Primò illud considerandum putamus, inquit, renuentem Vigilium minimè coactum fuisse aliquo termino peremptorio ex more præfixo ad Synodum venire, neque prohibitum pro arbitrio de causa ventilanda, pendente Synodo, sententiam ferre; neque ulla ob id à Synodo censura perculsum. Illud insuper, quod sciret sancta Synodus absque assensu Romani Pontificis, irrita reddi decreta Concilii: utcumque Patres possent Vigilii consensum ad ea, quæ sunt de fide definita, prætendere, in sententia posuerunt antea ab ipso, in scriptis, & sine scriptis, tria damnata esse capitula, &c.

Sed dices, si Vigilius tunc, cùm ageretur, non consensit, neque ratam statim absolutam Synodum habuit, quonam pacto nomen, & titulum, & auctoritatem obtinuit Oecumenicæ? Hic siste lector, atque rem attentè considera, non esse novum, ut aliqua Synodus, cui nec per Legatos ipse Pontifex interfuerit, sed aversatus fuerit, titulum tamen obtinuerit Oecumenicæ, cùm postea, ut hujusmodi titulum obtineret, Rom. Pontificis voluntas accessit. Ita quidem accidisse superiùs diximus Synodo Constantinopolitanæ sub Theodosio majore celebratæ, repugnante Damaso, qui Romæ Synodum celebrandam indixerat, cui tamen accedens postea ejusdem Damasi consensus Oecumenicam eam esse fecit: sic hæc Synodus, ubi pariter ipsius Vigilii, & successorum Rom. Pontificum authoritate probata, eadem titulo Oecumenicæ toti Christiano orbi plena eluxit auctoritate. Eam autem probavit Gregorius Magnus lib. 1. registri epist. 24. ad Joannem Constantinopol. *Quintum quoque Concilium pariter veneror*, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, &c. Quin & Evagrius lib. 4. cap. 37. testis est ipsum Vigilium

Auctoritas ... Rom. circa Synodos.

per litteras Synodo consensisse. Confirmavit eamdem Synodum Leo secundus in epist. ad Constantium Imperatorem, quæ in sexta Synodo recitatur, ac in aliis Synodis Oecumenicis sequentibus, Oecumenica cognita est, atque probata. Quamvis acciderit, ut multi eam impugnarint, apud quos ejusdem Vigilii Papæ constitutum notius erat, & in manibus, quo freti, præter alias rationes inferiùs aperiendas, contra eam insurrexerunt, ut Episcopi Africani, Italique Venetiis proximi, necnon alii, quos tamen tempus recta sapere docuit.

Dices forsan, Eutychianum fuisse Vigilium, ut patet ex ejus epistola, quam refert Liberatus cap. 22. Breviarii, in qua negat duas naturas in Christo, cùm ad Summum Pontificatum evectus fuisset favore Belisarii sub hac conditione, id procurante Theodora hæretica Justiniani uxore, in odium Synodi Chalcedonensis, cui adversaria erat. Respondetur, scriptam hanc fuisse epistolam, vivente adhuc Sylverio Papa, qui in exilio degebat, quapropter nondum erat Summus Pontifex, cùm hanc scripsit, si tamen verè ejus sit, cùm sibi ipsi contradicat Dioscorum anathemans, & simul Eutychis dogma asseverans, quæ non conveniunt: Sed quamvis ab eo scripta concederetur, antequam esset Pontifex, mutavit tamen sententiam, cùm factus fuit verè Pontifex, prædecessore mortuo, omni hæretico adversarius, Eutychi maximè; ut ex hoc videri possit mirabilis sedes apostolica, quæ suos Pontifices in errore morari non sinit, ut nihil habeant heretici, unde hoc exemplo probare possint, Summos Pontifices Romanos errori aliquandò succubuisse. Quamvis, quid de hac quæstione censendum sit, hìc nondùm definimus:

Vigil. Papa, Eutychianus aliquandò.

Non hic morabor manifestando, quantum hæc Synodus ad confirmandam veram fidem redemptionis humani generis per veram Christi mortem coöperata sit, sicut & reliquæ. Nam cùm hæc Synodus damnationem Eutychetis, nec non Nestorii tantum confirmat, quantum illi vero Christi Sacerdotio, & veræ ipsius passioni, ac redemptioni per Deum hominem adversabantur: de quibus agit D. Fulgentius responsione 4. ad Ferandum Diaconum, nec non lib. 3. ad Trasimundum regem de Sacramento Dominicæ Passionis cap. 1. ubi ita de Eutychianis inter alia: Sunt quidam, qui de sacramento dominicæ passionis aliter, quàm se pietas habet, cogitantes, dum salutem quærunt, dispendium salutis incurrunt, & dum in Deo id accipiunt, quod in hominibus cernunt, quadam velut lancea perversæ locutionis, latus percutiunt Salvatoris... quod utique divino spiritu prævidens Apostolus, dicebat: *Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est, his autem, qui salvi fiunt, virtus Dei*. Pereunt in verbo crucis, non solùm qui putant Dei filium, quæ humana sunt, in carne pati potuisse, verùm etiam qui credunt, divinitatem Filii Dei dolores, vel passionem substantialiter in cruce sensisse. Quomodò autem Verbum crucis virtus est Dei, si in cruce divina substantia potuit infirmari, vel qualiter nos ad immutabilitatis, atque incorruptionis gratiam perducturus est Christus, si ipse secundum divinam naturam probatur in deterius commutatus? cùm divinæ naturæ proprium sit nec defectum capere, nec profectum.

Mysterium redemptionis co... matum. *1. Cor.*

Mortuorum excommunicatio.

Opponunt alii, mortuos non posse excommunicari, quia non subsunt ampliùs Jurisdictioni Ecclesiasticæ; Dominus enim ait Matth. 18. *Quæcunque alligaveritis super terram*. Non enim mortui pertinent ampliùs ad Ecclesiam visibilem, cujus superior est Pontifex, & ut scribebat Pontianus Episcopus ad Justinianum Imperatorem de tribus capitulis: Quòd si adhuc viverent, & correpti errorem suum non condemnarent, justissimè damnarentur. Nunc autem, quibus recitabitur sententia damnationis nostræ, &c. & quid nobis cum mortuis inire bellum, ubi nulla invenitur in congressione victoria? apud judicem verum jam tenentur ad quem nullus appellat.

Re-

Respondetur à quibusdam, id quod est in edicto Justiniani, & laudatur à Filesaco in Lirinensem. Si hæretici mortui non sunt excommunicandi, nullo modo videntur excommunicandi, quia sive in vivis apud nos illi degant, seu obierint semper mortui habendi sunt, cùm sint separati à Christo, qui dixit, ego sum vita. Verùm dicimus non propriè mortuos excommunicari, sed declarari posse excommunicatos. Non enim mortui propriè privari possunt Sacramentis, cùm non sint in statu ea ampliùs recipiendi, possunt tamen privari aliquibus bonis communibus Ecclesiæ, ut sepultura, fructu orationum, & sacrificii, honore inscriptionis suorum nominum in sacris tabulis Ecclesiasticis. Quæ bona cùm non sint bona præcipua Ecclesiæ fidelibus communia qualia sunt, magis Sacramentorum participatio, horum privatio Juridica non est propriè excommunicatio, sed tantùm impropriè, & secundum quid. Sic autem intelligendum est hanc Synodum anathematizasse Theodorum Mopsuestiensem, qui cum in errore, & blasphemia Pauli Samosateni, jampridem de hæresi damnati, & propterea excommunicati mortuus fuisset, sine erroris retractatione, & pœnitentia, meritò excommunicatus haberi poterat, atque adeò post mortem declarari excommunicatus. Atque sic, ut benè Tostatus in 4. Reg. cap. 23. quæst. 24. annotat, quædam sunt delicta, quæ cum morte non extinguuntur: sed post mortem proceditur ad punitionem eorum, quantum modo humano puniri possunt. Sic enim si quis post mortem inveniatur fuisse hæreticus, vel hæreticos instituisse hæredes: nam de crimine illius ageretur post mortem, & exhumaretur. Hæc ille pro defensione Josiæ Regis jubentis ossa idololatrarum post mortem comburi.

[Margin: ...commu-...catio ...pria, secun-...m quid.]

Advertendum autem, quòd Synodus solùm Theodorum excommunicat, non Theodoretum, nec Ibam, ut patet in finali definitione Concilii, in qua hoc discrimen observatur, quia hi duo Episcopi adhuc vivi Ecclesiæ satisfecerant, & resipuerant. Eorum ergo tantummodò scripta hæretica damnavit, quæ quolibet tempore damnari possunt, & debent, ne alios inficiant, & in legentes virus suum profundant.

De epistola Ibæ.

Dicet alius nondum omninò exhaustam esse difficultatem de Epistola Ibæ, quæ in Concilio Chalcedonensi à Legatis Summi Pontificis concludentibus, cum authoritate videtur recepta, & in quinta Synodo damnata, unde videntur sibi ipsis contradicere Synodi, ut una destruat, quod altera ædificat.

Sed cui non sufficiant, quæ hactenùs passim dicta sunt de hac difficultate, quæ aliquibus visa est ineluctabilis, adhuc perpendat Synodi Chalcedonensis præsides ex parte Leonis Pontificis non dixisse, se recipere Ibæ Epistolam, sed tantùm ex ea Ibam innoxium declarari, qui decies millies Nestorium anathematizabat. Scilicet ut dicit Salomon Ecclesiast. 3. *Melior est finis orationis, quàm principium.* Sic est de illa epistola, ejus finis melior erat, in quo congaudet de pace inita inter Joannem Antiochenum, & Cyrillum Alexandrinum, ea conditione, ut obtinerent duodecim anathematismi Divi Cyrilli contra Nestorium, nam Nestorii doctrina sic proscripta, & explosa remanebat. Finis iste, & conclusio epistolę prodebat Ibam antea Nestorianum jam esse Orthodoxum, & ideò ex fine ejus epistolæ probatus est innoxius. Licèt eamdem Epistolam damnet hæc Synodus, non quoad omnes lineas, aut periodos, sed quoad ea, quæ sapiunt Nestorianam impietatem, quæ in finali definitione Concilii, etiam verbatim exprimuntur, ut appareat tantùm quoad ea damnatam fuisse; quicquid inter consultandum aliqui acclamaverint totam esse hæreticam. Anathematizentur quoque, qui partem illius rectam esse dixerint: cum aliqui dicerent in principio esse hæreticam, in fine Catholicam, inventa est sapere hæresim, etiam in fine, licèt cum hoc appareat Ibam approbare concordiam Joannis Antiocheni, cum Cyrillo Alexandrino, qua vera fides firmabatur. Nec enim pars istius epistolæ de una, aut altera linea debet intelligi, sed de notabili aliqua parte circa principium, aut finem, de qua sermo habitus fuerat. Sic autem habet finalis definitio: *Super hæc anathematizamus & impiam epistolam, quam dicitur Ibas ad Marim Persam scripsisse, quæ denegat Deum Verbum de sancta Dei genitrice, & semper Virgine Maria incarnatum, hominem factum esse, & sanctæ memoriæ Cyrillum, qui rectè docuit, tanquam hæreticum, & similiter Apollinario scribentem criminatur; & inculpat quidem primam Ephesinam Synodum, tanquam sine examinatione, & quæstione Nestorio ab ea deposito, & duodecim dicti Cyrilli capitula impia, & contraria rectæ fidei vocat; defendit autem Theodorum, & Nestorium, & impia eorum dogmata, & conscripta. Prædicta igitur tria capitula*, &c. ut habetur suprà collat. 8. Quis his expensis non videat tolli contradictionem, quæ de iisdem debet esse, & secundum eadem?

Nec quemquam morari debet, quod ait Liberatus in Breviario de causa Nestoriana, & Eutychiana cap. 13. in secretario octavo Concilii Chalcedonensis. Nec non ipsius Ibæ epistola ad Marim Persam scripta in eadem actione decima Orthodoxa pronuntiata monstratur. Quia hæc verba Liberati falsa habenda sunt, nec conveniunt, cum actis ipsius Concilii, unde & meritò fides in pluribus ei non adhibetur, ut suprà dictum est.

De Origene, an sit hæreticus?

Sed non modicum dubium injicit determinatio Synodi de Origene, sit ne hæreticus habendus, ac sit ne damnatus. Quod argumentum plures tractarunt, copiosius verò cæteris Picus Mirandulæ in Apologia, in qua testatur, cum in thesibus suis posuisset, *Rationabilius est credere Origenem esse salvum, quam credere ipsum damnatum*, dixisse quosdam Magistros conclusionem hanc temerariam esse, & reprehendendam, & hæresim sapere, & contra determinationem universalis Ecclesiæ esse. Quibus per septem articulos conatur satisfacere, quorum hæc summa est.

[Margin: *Pici Mirandulani Apologia pro Orig.*]

In primo discutit, an Origenes unquam hæreticam aliquam de rebus fidei opinionem scripserit, & crediderit. In quo articulo amara fuit inter Ruffinum, & Hieronymum contentio, quibus, ut dicit Augustinus qui ortam inter eos dissensionem deplorat, dederat Deus, ut conjunctissimi, & familiarissimi mella scripturarum sanctarum pariter lamberent. Opinatur Ruffinus hæretica dogmata, quæ in libris Origenis inveniuntur, ab hæreticis fuisse inserta. Hieronymus contra sentit. Ruffini autem opinio maximè ex hoc probatur, quòd ipse Origenes adhuc vivens conquestus est, quòd ejus libri corrumperentur: extat enim in ejus libro quarto epistola plena his conquestibus. Quod si ipso vivente hoc ausi sunt hæretici, quantò magis post ejus mortem, ut scilicet ejus viri, qui ab omnibus laudatus erat, patrocinio tuerentur se? deinde in principalibus opinionibus, in quibus culpatur errasse, invenitur sensisse Catholicè, ut in mysterio Trinitatis: quare & D. Athanasius ejus authoritate Arrianos refellebat, & in eo, quod spectat ad salutem diaboli, nam in Epistola, quam traduxit ipsemet D. Hieronymus, expressè negat diabolum posse aliquandò salvari. Multaque adducuntur loca Origenis contraria erroribus ipsi affixis.

In 2. articulo quærit, utrum dato, quòd scripserit aliquid hæreticum, scripserit dogmaticè, & adhæsivè, an tantùm inquisitivè: hocque ultimum magis probat, ut quemadmodùm in Augustini libris super Genesim multa sunt, quæ non acceptantur, tamen propterea excusantur à nobis, quod, ut ipsemet dicit in libro Retractationum, plura in eo sunt quæsita, quàm inventa: ita & multa possunt esse in libris Origenis reprobanda, quæ quia ipse non determinando, sed inquirendo dixit, non propterea hæreticus est dicendus, quia hæresis assertum propriè dicit dogma contra expressam, vel scripturæ, vel Ecclesiæ determinationem. Nam & post disputationem de anima ait; hæc juxta nostram sen-

ten-

tentiam non sint dogmata, sed quæsita tantùm, atque projecta, ne penitùs intractata viderentur: & alibi loquens de resurrectione, ait, si hæc non sunt contraria fidei. Sic in libro Periarchon, &c.

In tertio articulo quærit, an dato, quòd adhæsivè scripserit, an taliter, quòd mortaliter peccaverit, & hæreticus dicendus sit? asserit autem, quòd aliquis habens erroneam opinionem de rebus fidei adhuc per Ecclesiam non determinatis, modò in voluntate ejus nulla sit macula, sed firmum propositum de illis credere semper consone scripturæ, & Ecclesię, ille nec peccat mortaliter, nec est dicendus hæreticus. Ex qua propositione sequitur corollariè, quòd tenere aliquam opinionem aliquo tempore sit peccatum mortale, quod non erit alio tempore, quia potest quis sine pertinacia credere aliquid uno tempore, quod alio tempore non crederet sine pertinacia, ut puta, post determinationem Ecclesię, aut Sacræ Scripturæ dilucidationem. Ideò dicebat Augustinus, errare possum, hæreticus esse non possum. Confirmatur ex eo, quòd multos canonizavit Ecclesia, qui usque ad mortem perseverarunt in erroneis opinionibus de fide, quas postea reprobavit, tanquam hęreticas, Ecclesia. Tales fuerunt Papias Episcopus Hieropolitanus, Victorinus Pictaviensis, Irenęus Lugdunensis, B. Cyprianus, & multi alii, ex quo sequitur non posse inferri hunc, & illum in peccato mortali, & in hæresi mortuum fuisse ex eo, quòd mortui sint in opinionibus in fide erroneis: sic igitur ad propositum, etsi Origenes mortuus fuerit in opinionibus erroneis, si in voluntate ejus nulla fuit macula, non potest hoc esse argumentum, quod anima ejus sit damnata, dato etiam, quòd in principalibus fidei mysteriis erraverit gravissimo errore, & meritò per Ecclesiam damnato. Cùm numquam facta sit distinctio ab Ecclesia, ut qui erraverit circa illum articulum non illum, damnetur potiùs, cum semota voluntatis malitia sit tantùm defectus, & imbecillitas intellectus.

Hæreticus quis esse non potest.

In quarto articulo quærit, an dato, quòd in talibus scribendo, & errando peccaverit, nunquam pęnituerit. Testatur autem Hieronymus Origenem pęnituisse de erroribus in Apologia sua ad Pammachium, & Oceanum. Ipse Origenes, inquit, in epistola, quam scribit ad Fabianum Romanę urbis Episcopum, pœnitentiam egit, cur talia scripsit, & causas temeritatis in Ambrosium refert, quod secreto edita in publicum retulerit. Hęc Hieronymus ad verbum. Quid clarius? quid expressius? quo modo jam, aut qua fronte dicere possunt nusquam inveniri, quòd Origenes pœnituerit?

Pœnitentia Origenis.

In quinto quęrit, an dato, quòd de ejus, nec pęnitentia, nec impœnitentia constet, an sit rationabilius credere ipsum esse damnatum, an salvum? Resolvit autem non propterea, quia aliquis mortaliter peccaverit in vita, & nobis non constet, quod non pœnituerit, judicandum esse firmiter à nobis, esse illum in inferno. Patet, quia, posito peccato mortali, non ponitur id, ad quod sequitur damnatio æterna: sed oportet ultra peccatum ponere, & certificari de finali impęnitentia, nec ergo, qui nego, firmiter illum esse in inferno, habeo tibi ostęndere pœnitentiam illius, sed tu, qui asseris illum esse damnatum, habes certificare de illius impœnitentia. Unde Jud. 8. legitur peccatum Gedeon non autem pœnitentia, sic de Moyse. Et revera ad cognoscendam damnationem alicujus requiritur specialis Dei revelatio. *Quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est.* 1. ad Cor. 2. Unde temerarium est Judicium, asserere damnatum esse Origenem, etiam hoc posito, quòd in erroribus, in quibus peccavit mortaliter, mortuus sit. Magis autem pium est in ista incertitudine credere, quòd Deus salvaverit hunc hominem tantæ, & talis scientiæ, Ecclesiarum Magistrum, & qui tanto labore sudavit in scripturis, ut Adamantii nomen acceperit, quod velut adamas fortis fuisset contra terrores martyrii: Et quis un- A quàm tot legere potest, quot conscripsit? & pro hoc labore quid præmii accepit? ait Divus Hieronymus in Præfatione Cantici canticorum; pręter ea, quæ de eodem prędicat, quod avaritiam calcavit, quod castravit se zelo Dei, licèt non secundum scientiam, quod in explanatione scripturæ diedus sudavit, & noctibus, quàm qui dilucidant vitam æternam habebunt, ut ait Sapiens. Prætereo, quòd non solùm fuit màrtyris filius, sed etiam parum à martyrio absfuit. Beatus Origenes, qui etsi aliquandò in Concilio errantium abiit, in *via tamen peccatorum* per impęnitentiam *non stetit, & in cathedra pestilentiæ* per pertinaciam *nunquam sedit, sed in lege Domini fuit voluntas ejus die, ac nocte.* Ps. 1.

Non facilè judicãdus aliquis damnatus.

B In sexto articulo quęrit, quid ex dictis decretorum judicandum sit, Ecclesiam determinasse de Origene. Non potuit autem determinari ab Ecclesia, absque speciali Dei revelatione, nisi temerariè, quòd anima ejus damnata sit. Cùm autem de tali revelatione non constet, non debet credi factam esse determinationem ab Ecclesia de ea re. Quidam autem inferunt determinationem damnationis ipsius, ex 24. quæst. 3. cap. *Jane.* Item si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superiùs aliquis recurrerit, *& Origenem inveniet post mortem anathematizatum*, quod etiam in eo facit & vestra sanctitas, & Julius religiosissimus antiquioris Romæ, & glossa ibi. *Cùm iste damnatus fuerit, nonne & ejus scripta, &c.* Ego autem dico nihil plus haberi per præmissa, nisi quòd Ecclesia, & opiniones, & dogma- C ta Origeni attributa, ut hæretica damnat, & ipsum sicut dogmatizantem damnat, & detestatur, de damnatione animæ ejus, aut salute nihil penitus intendens. Non enim ad Ecclesiam pertinet damnare animas hominum, & ridiculum est exponere, damnamus Origenem, exponere de damnatione infernali, sicut & cum eodem tenore damnantur scripta alicujus, non intelliguntur adjudicata esse igni infernali. Significat ergo tantùm damnare aliquem in sua doctrina, non approbare, seu ipsum talia docentem, ut sic, aversari, & axecrari, quasi esset quidpiam diabolo consecratum juxta significationem anathematis.

D In septimo, & ultimo articulo quærit, quantum obliget in ista materia credulitatem nostram determinatio Ecclesiæ. Respondet secundum doctrinam D. Thomę quodlibeto 9. art. ultimo; quòd in his tantùm tenemur de necessitate salutis credere determinationi Ecclesiæ, quæ ad substantiam fidei pertinent. Ex qua conclusione infert, quod, etiamsi Ecclesia determinasset, Origenem esse damnatum, adhuc de necessitate fidei Catholicæ non teneremur assentire, quod ita sit. Unde infert ulterius, quòd etiamsi Ecclesia determinasset oppositum suæ propositionis, male judicaretur, quod hæresim saperet.

Hæc summatim ex Pico Mirandulæ principe, qui non modicum ingenii sui specimen exhibuit in defendendo Origene, licèt in iis nonnulla videantur exactiori examine indigere, antequam pro indubiis omninò habeantur. Nec etiam expresse D. Thomas id E asserit, pro quo ab ipso laudatur, cùm credulitas de alicujus mali Doctoris damnatione non minus ad professionem pertineret fidei, quàm de alicujus sancti glorificatione, in qua pie credendum est judicium Ecclesiæ non posse errare, ut ait ibidem D. Thomas. Quia divina providentia pręservat Ecclesiam, ne in talibus per fallibile hominum testimonium fallatur. Unde si consideretur divina providentia, quæ Ecclesiam suam Spiritu Sancto dirigit, ut non erret, sicut ipse promisit Joan. 14. quòd Spiritus Sanctus doceret *omnem veritatem* de necessariis, scilicet ad salutem: certum est, quod judicium Ecclesię universalis errare in his, quę ad fidem pertinent, est impossibile. Unde in talibus magis standum est Papæ sententiæ, quam in judicio profert, quàm quorumlibet sapientum opinioni. Cùm Cayphas, quamvis nequam, tamen quia

Quid ... dendum ... necess... salutis

quia Pontifex legatur etiam inscius prophetasse, Joan. 11. in aliis verò sententiis, quæ ad particularia facta pertinent, ut cùm agitur de possessionibus, vel de criminibus possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio verò Sanctorum, inquit, est medium inter hæc duo, quia tamen honor, quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua Sanctorum gloriam credimus: piè credendum est, quod nec etiam in his judicium Ecclesiæ errare possit. Hæc Sanctus Doctor. Ex quibus à simili, quibus inferunt, etiam piè credendum, non errare Ecclesiam in damnatione hæreticorum ipsos designando in speciali, sicut factum in hoc Concilio, quia etiam est quid medium inter hæc duo non minus, quàm canonizatio Sanctorum. Videturque magis expressè ad professionem fidei pertinere. Determinare autem præcisè, quæ sunt veritates necessariæ ad salutem, & quæ post determinationem Ecclesiæ ex præcepto fidei credendæ sunt, ac jure divino, opus est Theologo dignum ad sedandas multorum conscientias, & concordiam in subliminibus faciendam, cùm sit aliud piè credere, & de necessitate salutis credere. Sed de his forsan infrà dicemus iterum. Sed ut res ex ista se habeat, eamdem Pici sententiam multum fulcit Genebrardus, tùm in Epistola ad Carolum nonum Regem Galliæ, tùm in collectaneis, quæ præmisit operibus ipsius Origenis à se recognitis, & recensitis. Nam Epistola hæc tota Apologetica est pro Origene, ubi & refert Theophilum Alexandriæ Patriarcham, cùm opera ejus à Patriarchatu suo proscripsisset, inventum tamen fuisse postea ea legentem, & respondisse interrogantibus, cur, quæ solemniter rejecisset, iterum amplecteretur; respondisse hos libros similes esse prato omni florum genere pubenti, atque exculto, unde quicquid præstans inveniret, exciperet; quicquid spinosum se offerret, quasi aculeatum, & pungens omitteret. Itaque callidum, & ambitiosum Theophili consilium apparuit, quali fertur Aristotelem obtinuisse ab Alexandro Magno, ut superiorum Philosophorum libri omnes exurerentur, ne sua furta paterent posteris, sicque alienis dispendiis sua compendia amplificaret. In Collectaneis verò sub finem notat locos in illo notatos, quorum alii malevolè in deterius accepti sunt, alii in non extantibus vel suppostitiis citantur, alii, qui ab hæreticis corrupti, vel assuti sunt.

[...]hilus [...]and.

Unde si hæc opinio obtineret, dicendum esse anathema dictum Origeni per patres hujus Synodi, nihil aliud significare, nisi quòd Origenes est condemnatus in doctrina, & ejus doctrina improbata, quicquid sit interim de ejus persona.

Verum non acquiescit huic opinioni Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis in Origene ad ann. 226. ubi refert in libro prati spiritualis, qui liber citatur in septima Synodo, haberi cap. 25. in quadam visione Origenem cum Arrio, aliisque hæreticis in gehennæ ignibus torqueri. Sed hac revelatione pluris facio illud, quod sequitur.

de [...]tio- [...]fer- [...]ri-

Judicium Vincentii Lirinensis de Origene.

Dicebamus ergo in superioribus, quòd in Ecclesia Dei tentatio esset populi, error magistri: & tantò major tentatio, quantò ipse esset doctior, qui erraret. Quod primum scripturæ authoritate, deinde Ecclesiasticis docebamus exemplis, eorum scilicet commemorationem, qui cùm aliquandiu sanæ fidei forent habiti, ad extremum tamen, aut in alienam decidissent sectam, aut ipsi suam hæresim condidissent. Magna profectò res, & ad discendum utilis, & ad recolendum necessaria; quam etiam atque etiam exemplorum molibus illustrare, atque inculcare debemus: ut omnes fere Catholici noverint se cum Ecclesia doctores recipere, non cum doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere. Sed ego ita arbitror, quòd cùm multos in hoc tentandi genere proferre valeamus, nemo

[...]1. [...]mit.

A pene sit, qui Origenis tentationi valeat comparari: in quo plura adeò præclara, adeò singularia, adeò mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis adsertionibus ejus fidem, quivis facilè judicaret. Nam si vita facit authoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia: si gens, vel eruditio, quid eo nobilius, qui primum in ea domo natus est, quæ est illustrata Martyrio? Deinde pro Christo non solùm patre, sed omni quoque facultate privatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, ut pro nomine dominicæ confessionis sæpius, ut ferunt, affligeretur. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta postea tentationi forent; sed tanta etiam vis ingenii, tàm profundi, tàm acris, tàm elegantis, ut omnes pene multum, longeque superaret: tanta doctrinæ, ac totius eruditionis magnificentia, ut pauca forent divinæ, pene fortasse nulla humanæ Philosophiæ, quæ B non penitus assequeretur; cujus scientiæ cùm Greca non cederent, Hebræa quoque elaborata sint. Eloquentiam verò quid memorem? cujus fuit tàm amœna, tàm lactea, tàm dulcis oratio, ut mihi ex ore ipsius non tàm verba, quàm mella quædam fluxisse videantur. Quæ non ille persuasu difficilia disputandi viribus elimpidavit? Quæ factu ardua non ut facillima viderentur, effecit? sed forsitan argumentorum tantummodò nexibus adsertiones suas texuit. Imo plane nemo unquam magistrorum fuit, qui pluribus divinæ legis uteretur exemplis. Sed credo, pauca conscripsit. Nemo mortalium plurima, ut mihi sua omnia non solùm non perlegi, sed ne inveniri quidem posse videantur. Cui ne quidquam ad scientiæ instrumenta deesset, etiam plenitudo exabundavit ætatis. Sed forsitan discipulis parum felix. Quis unquam felicior? C Nempe innumeri ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confessores, & Martyres extiterunt. Jam verò quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulò religiosior ex ultimis mundi partibus advolavit? Quis Christianorum, non pene ut Prophetam? Quis Philosophorum non ut magistrum veneratus est? Quam autem non solùm ut privatæ conditioni, sed ipsi quoque fuerit reverendus Imperio, declarant historiæ, quæ ipsum à matre Alexandri Imperatoris accitum ferunt, cœlesti utique sapientiæ merito, cujus & ille gratia, & illa amore flagrabat. Sed & ejusdem Epistolæ testimonium perhibent, quas ad Philippum Imperatorem, qui primus Romanorum Principum Christianus fuit, Christiani magisterii authoritate conscripsit: de cujus incredibili quadam D scientia, si qui referentibus nobis Christianum non accipit testimonium, saltem testificantibus Philosophis gentilem recipiat confessionem. Ait namque impius ille Porphyrius, excitum se fama illius Alexandriam ferè puerum perrexisse, ibique eum vidisse jam senem: sed plane talem, tantumque, qui arcem totius scientiæ condidisset. Dies citiùs me defecerit, quàm ea, quæ in illo viro præclara extiterunt, vel ex minima saltem parte perstringam: quæ tamen omnia non solùm ad religionis gloriam, sed etiam ad tentationis magnitudinem pertinebant. Quotus enim quisque tanti ingenii, tantæ doctrinæ, tantæ gratiæ virum à se facile deponeret, ac non potius illa uteretur sententiâ, se cum Origene errare malle, quàm cum aliis vera sentire? Et quid plura? eò res decidit, ut tantę personæ, tanti Doctoris, tanti Prophetæ, non ut huma- E na aliqua, sed, ut exitus docuit, nimium periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic idem Origenes tantus, ac talis, dum gratia Dei insolentiùs abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibique satis credit, cùm parvipendit antiquam Christianæ religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit, ut de se quoque in Ecclesia Dei diceretur: *Si surrexit*

Quantus Origenes.

rexit in medio tui Propheta; Et paulo post. *Non audies,* A inquit, *verba Prophetæ illius.* Et item: *Quia tentat vos,* inquit, *Dominus Deus vester, utrum diligatis eum, an non,* verè non solùm tentatio, sed etiam magna tentatio, deditam sibi, atque in se pendentem Ecclesiam admiratione ingenii, scientiæ, eloquentiæ, conversationis, & gratiæ, nihil de se suspicantem, nihil verentem, subitò à veteri religione in novam prophanitatem, sensim, paulatimque traducere.

Deuter. 13.

Sed dicet aliquis, corruptos esse Origenis libros. Non resisto, quin potiùs & malo: Nam id à quibusdam & traditum, & scriptum est, non Catholicis tantùm, sed etiam hæreticis, sed illud est, quod nunc debemus advertere, etsi non ipsum, libros tamen sub nomine suo editos, magnæ esse tentationi: qui multis blasphemiarum vulneribus scatentes, non ut alieni, sed quasi sui, & leguntur, & amantur: ut, etsi in errore B concipiendo Origenis, non fuit sensus, ad errorem tamen persuadendum Origenis authoritas valere videatur.

Hæc eloquenter, & disertè Lirinensis. Non sic vero recens Scholiastes octo Synodorum Orientalium ad V. Synodum cap. 6. Qui hodie, inquit, pro Tertulliano, Origene, Lucifero Sardorum Episcopo, Joanne Jerosolymitano Apologias in Ecclesiam spargunt, lavant Æthiopes, compescendiq; sunt, ut ingenia libertina, & roxia nisi brevi etiam pro Martino Luthero, & Joanne Calvino velimus Apologias videre. Hæc satis durè, cùm semper licuerit in rebus, quæ non sunt de fide, & de quibus nulla est prohibito per legitimam potestatem, sapientibus, & eruditis suam dicere, ac etiam scribere sententiam, adhibita tamen moderatione debita. Non enim dubitandum, aliquos ex viris eruditis, C & Orthodoxis calumniam passos fuisse, qui quasi Martyres illi Apocalypsis clamant: Usquequò, Domine, non vindicas opprobrium nostrum de his, qui in terra sunt? Quis verò fuerit Didymus, & Evagrius in hac ipsa Synodo damnati simul cum Origene, docet D. Hieronymus. Nam in Epist. ad Pammachium, & Oceanum satis testatur, Didymum suum præceptorem Origenis errores defendisse. Quod idem de Evagrio Pontico asserit in Ep. ad Ctesiphontem, ubi & ipsum arguit; quod Eusebii Cæsariensis libro primo pro defensione Origenis, quem fontem Arrianorum vocat in priori Epist. ad Pam. & Ocean. nomen Pamphili Martyris præfixisset, ut esset majoris authoritatis. Quod itidem fecerat de libro Xisti Pythagorici Philosophi hominis sine Christo, quem nomine Sixti Martyris prænotavit, ut qui volumen Philosophi nesciunt, sub D Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Hunc quoque Evagrium notat idem D. Hieronymus, quod apathiam Stoicam admitteret post Origenem, cujus ramusculum esse hanc doctrinam ajebat, & quod eam vocaret alacritatem. Sed & impeccantiam in hominibus admittebat post eumdem Origenem. Idem Hieron. procemio lib. 4. in Jeremiam.

Cæterum quia quidam revocant in dubium damnationem errorum Origenis in hac quinta Synodo, cujus damnationis fides inquiunt, penes Nicephorum sit: juvat hìc animadvertere Photium in professione suæ Catholicæ fidei, quæ refertur à Baronio, ad annum 859. ei damnationi planè suffragari, recipiens enim septem primas Synodos, ubi venit ad quintam, sic loquitur. Quintam etiam---quin etiam, & quæ dilaceravit, & E demessuit Originem, Didymum, Evagrium, qui ratione cum gentilibus congruente, ac insipiente sententia, in ultimum profundum Deo adversariæ persuasionis inciderunt. Qua de re plura passim occurrunt alia testimonia, quæ multa congerit Antonius Augustinus in Epitome lib. 11. tit. 25. Plura autem alia controversia fuerant de eadem quinta Synodo per spatium plus quàm centum annorum, antequam ab omnibus admitteretur. Quod enim post mortem Theodorum damnasset, virum in plurium opinione incomparabilem: & quod putaretur destruere ea, quæ in Chalcedonensi decreta erant, ipsi diu se opposuerunt Episcopi Histriæ, plures ex Africa, ex Hispania, ex Hybernia, & aliunde: de quibus plures Synodi provinciales in quinta classe tomi sequentis.

CONCILIUM
CONSTANTINOP. III.
GENERALE.
SEU

SYNODUS SEXTA, SUB DONO Papa Romano convocata, sub Agathone præsidentibus ejus Legatis celebrata, & sub Leone II. finita contra hæreticos Monothelitas tempore Constantini dicti Pogonati anno 681. Patrum 289.

Origo, & progressus Concilii.

IN Concilio Lateranensi sub Martino I. Secretario Secundo, Theodorus Pharanita Episcopus, ab Eutychianis non alienus, hæresis Monothelitarum author habetur propter sua hæretica scripta: est autem eorum error, quòd asserunt in Christo unam esse voluntatem, & operationem, non duplicem, juxta duplicem illius naturam divinam, & humanam. Cùm enim post Concilium Chalcedonense non auderent ampliùs palam profiteri unicam naturam solùm in Christo, quod id expresè damnatum esset, ad restaurandam hæresim Eutychetis, cui addicti erant, introduxerunt hoc dogma, quod, etsi essent duæ in Christo naturæ, non esset tamen in illo nisi una voluntas, & una operatio, unde illis nomenclatura, quoniam μονὸς Grecè idem sonat, ac tantum, vel unus, & θέλησις idem est, quod voluntas. Unde ab illis duabus vocibus composita est dictio μονοθελῖται, quasi unam asserentes voluntatem. Corruptè ergo, & imprudenter ab aliquo, quem tacito nomine refellit Alphonsus à Castro adversus hæreses lib. 4. verbo *Christus* hæresi 6. dicti sunt Monoselitæ, quasi à Monoso quodam nomen sortirentur.

M... lita...

Sunt autem, qui eorum mentem sic explicant, ut voluerint unam fuisse actionem divinitatis, & humanitatis, ubi miracula patrabat. Quod à mente Monothelitarum alienum fuisse probat Suarez in commentario ad art. 1. quæst. 19. part. 3. D. Th. Refert quoque alios existimasse, eos tantùm locutos fuisse de actibus moralibus, & liberis, itaut una esset in Christo libertas, & voluntas, quæ possit reliquas potentias ad agendum applicare. Sicque voluntas ejus humana non posset per actum liberum, & in sua potestate existentem velle, & perficere sua opera. Unde consequenter ratio meriti deficiebat in ipsius operationibus. Ac ferè modo simili, qui exactiùs quæstionem hanc discussit P. Franciscus de Combesis in disput. de hæresi Monothelitarum 10. § 2. tùm ex testimoniis ipsius sextæ Synodi act. 13. ac verbis ipsius Theodori Pharanitæ, conatur ostendere eorum mentem fuisse, quòd tota actio Christi fuerit verbi ipsius moventis, ad quod humanitas meri instrumenti rationem habuerit, sicque docebant humanitatem in Christo merè passivè se habuisse ad omnem operationem: itaut salva utraque natura, inconfusa, earumque proprietatibus, humanitas esset instrumentum verbi divini, ut per illam operaretur, sicut artifex per malleum, & serram. Unde quemadmodum est una operatio artificis, & instrumenti, quod movetur ab

ab artifice, non ex se, & ex propria determinatione: sic etiam modo non absimili, esset una, & eadem operatio divinæ, & humanæ Naturæ, quæ ut subdita divinæ Naturæ ex se, & ex propria determinatione nihil quicquam operabatur. Qua ratione Apollinaristarum hæresis revirescebat, ut sic diceretur omnis humanæ Naturæ motus voluntarius impressio quædam verbi, ac Divinitatis: uti etiam habet motus omnis corporis respectu animæ, quæ ipsorum erat comparatio.

quo sita ...esis ...nothe- ...rum.

Atque ad hoc dogma accedit quorumdam opinio, qui quod illi in capite prædicabant, in membris ejus, id est, in hominibus, atque iis potissimùm, qui spiritualium, ac juxta verba Isaiæ cap. 3. prudentum eloquii mystici nomine audiunt, quos ita à Spiritu sancto, ejusque gratia regi, moveri, agique dicunt, ut eorum cum Deo una sit voluntas, unaque quodammodò actio, cùm Deus sit, qui juxta D. Paulum non sanè intellectum operetur in eis velle, & perficere ad Philippenses 2. itaut, quamvis circumspectiores inter eos fateantur naturales facultates cooperari vitaliter, & Physicè gratiæ Dei, idque ultro, & non coactè; negant tamen, quòd liberè concurrant ea libertate, quæ necessitatem excludat. Sic Calvinus, cujus plures textus in eam rem adducit Author Anti-Jasenii disput. 37. de gratia Sect. 2.

Atque hæc explicatio sensus Monothelitarum eo plus habet probabilitatis, quòd jam dixerimus Eutychianos ex mala intelligentia vitæ spiritualis aberrasse, ut propterea Vigilius martyr in libris suis contra Eutychetem pluries repetat, ipsos sub prætextu pietatis Ecclesiam conturbasse. Nec id ab omni fide alienum est, ut qui Monasticem profiterentur eorum plerique. Valde quippe pium quid, & dignum vita spirituali humanitatis Christi se dicere arbitrabantur, si illam ex unione ad Deum quasi absorptam in Deum, & ad nihilum sui redactam existimarent, sic enim solet hæresis sub velamine majoris cujusdam devotionis initia habere, & progressus facere. Porro cum post definitionem Synodi Chalcedonensis locus amplius non superesset ad asserendam unitatem illam naturæ per hujusmodi submersionem, aut absorptionem humanitatis in divinitatis abyssum factam, existimarunt sibi liberiùs fore sine offensa, & motu Synodi defendere unam saltem voluntatem, seu operationem voluntatis in Christo, cùm ejus humanitas ita subdita esset divinitati, sicque ejus voluntas unita voluntati divinæ, ut utriusque unica esset operatio, nec quicquam vellet voluntas illa creata, quòd non operaretur in illa, & per illam voluntas Dei absque ulla propria, & libera determinatione ex seipsa, ut sic dicere posset, *Non mea, sed tua voluntas fiat*. Sic enim quidam Theologi mystici de voluntate humana paulo ardentiùs divino amore inflammata prædicare solent, in quorum errorem etiam prolabuntur plures Theologi, qui non aliter putant posse se defendere gratiæ Christi Domini efficaciam, nisi omnem voluntatis circa bonum operationem, sic illi soli attribuant, ut potiùs agatur, quàm agat voluntas. Qua de re inferiùs dicendum erit. Sic est callidus dæmon hostis perpetuus veritatis, ut cùm hujusmodi dogmata post Conciliorum antiquorum definitiones sustineri non possint respectu Christi, ea renovare conetur sub variis prætextibus pietatis in membris ejus. Nec desunt plures hodie, qui, quod sentiebant Monothelitæ de Christo Domino, de aliis hominibus sentiant. Unde & meritò proscriptæ sunt eorum propositiones, quibus veluti per cuniculos destruitur doctrina Orthodoxa de libertate, merito, & mercede bonorum operum.

...gia ...a.

Aderat autem tunc Eutychianis speciosus prætextus unicam illam operationem admittendi, cùm ex hac assertione viderent posse reuniri, & in unum veluti exercitum colligi diversas turmas hæreticorum ad impugnandam Catholicam Ecclesiam cum potentiori robore. Cùm enim, ut notat Baronius ad annum Christi 628. num. 6. totus Oriens diversis scateret hæreticis, potissimum verò Eutychianis, & iis, qui ex iis pro-

A venerant Acephalis variis nominibus nuncupatis, Theodosianorum, Gajanitarum, & aliis, insuper & Nestorianis totam Syriam occupantibus, item & Apollinaristis, quorum numerus haud erat exiguus: divinum quoddam visum est improbis Eutychianis inventum, si dogma quoddam assereretur, in quod omnes pariter hæretici convenirent. Id enim asserebant Apollinaristæ, qui verbum in Christo ponebant loco animæ. Nestoriani non abnuebant, qui unionem humanitatis cum verbo secundum voluntatem solam admittebant esse factam. Eutychianos autem liquet fuisse peculiares hujusmodi blasphemiæ assertores, cum unam dumtaxat in Christo naturam altererent, cui proinde una voluntas, ac operatio competeret. Atque id testatur ex antiquioribus S. Maximus, qui inter primos, Monothelitas detexit, in disp. cum Pyrrho Monothelita, & ex minus antiquis D. Thomas 3. p. q. 18. art. 1.

Prætextus concordiæ.

Sed & sub hoc prætextu conciliandi hæreticos deceptus putatur Imperator Heraclius, ut errorem Monothelitarum amplecteretur, quod etiam sæpe accidit aliàs, ut prætextu pacis, & concordiæ, qui erant Orthodoxi, notam inurerent Ecclesiæ. Is post domitos Persas, & sanctam Crucem ab iis recuperatam, dum otiosus Edessæ degeret, oblitus se esse militem, atque hominem Laicum, magno suo damno, veluti si esset Episcopus, disputare cœpit de dogmatibus Ecclesiasticis, rescripsitque ad Sergium Episcopum Constantinopolitanum, ut ad se mitteret librum dogmaticum Mennæ ad sanctissimum Vigilium de una voluntate, & una operatione, quod ille ad effectum perduxit. Sicque Hera- C clius nactus infelicissimum præceptorem, pravam ab eo doctrinam accepit. Sed & cùm esset anno 629. apud Hierapolim venit ad eum quidam Athanasius Eutychianus Patriarcha Jacobitarum vir acris, & nequam ingenii, Syrorum inditas versutias possidens, & moto de fide ad Imperatorem sermone, promisit ei Heraclius, si Chalcedonensem Synodum suscipere vellet, Patriarcham illum Antiochiæ se fore facturum. Sed, dum putat se ad fidem Orthodoxam damnatum hominem, & qui uti sacrilegus Patriarchę nomen surripuisset, ex ea ipsemet excidit ejus postea dolis. Immemor prohibitionis Apostolicæ, qua ejusmodi sceleratos, nec brevi salutatione dignandos asserit 2. epist. Joan. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinamnon affert, nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis, qui enim dicit illi, ave, communicat operibus ejus malignis*. Hic D igitur Athanasius tantam pollicitationem audiens, potiturum se Patriarchatu Antiocheno, sicque dominaturum se omnibus Orientalibus, ac pro arbitrio posse se dimovere præsides Ecclesiarum Catholicos, spondet se facturum, & dum simulatè ad tempus profitetur duas naturas, interrogavit Imperatorem de operationibus Christi, qualiter oporteret has admittere, duplas, an simplas. Tunc Imperator voce novitatis consternatus scribit Sergio, advocatque Cyrum Phasidis Episcopum, & hoc interrogato reperit eum consentientem Sergio in unam voluntatem, ac operationem, quibus duobus reperit, & Athanasium concordem, sicque funiculo triplici captus magna animi levitate fidem Orthodoxam amittit, & in profundum labitur hęresis, ac partam tot victoriis contra Persas gloriam obscurat. Sic suo semper damno principes in dogmatibus E definivisse; exempla Constantii, Valentis, Theodosii Junioris, Justiniani, ac ipsius Heraclii testatum faciunt. Satis principi, ait Baronius ad pręfatum annum 629. ut subortas de fide quæstiones deferat ad primam Sedem, à qua controversiæ dirimantur, cujus arbitrio, si causa exigat, universale Concilium congregetur, atque interim ipse nulli se implicans novitati affectu liber, quid ab Ecclesia decernatur, expectet, ut sequatur: sed ab hoc prudenti consili olongè aberravit Heraclius, impiis se socians, ac eos authoritate, qua pollebat, fulciens. Quod tamen non impunè tulit, cùm ex hinc res Imperii in pejus abire cœperunt

Heraclius in Monothelismum labitur.

Officium principis in controversiis fidei.

runt, exoriente hujus temporibus novo Hæresiarcha Mahumete Turcarum Pseudo-Propheta, à quibus tandem Imperium Orientis in vilissimam servitutem redactum est. Nihilominus Heraclius quoad usque vixit, pulchro velamine extirpandi hæreses Nestorii, & Eutychis, ac aliorum, nec non protegendi Synodum Chalcedonensem obtexit se, perseverans sic inter suos Catholico nomine, nec per plures annos detecta fuit hæresis istius vafrities, ita ut latitans, & non impetita facilius serperet.

Cœpit autem magis perspicabilius apparere tunc, cùm anno 639. Heraclius occasione dissensionis inter Sophronium Jerosolymitanum, & Cyrum Alexandrinum, constitutionem quamdam de fide promulgavit, quæ Ectesis, id est explicatio Fidei, & ab aliis Typus, quasi forma, & exemplar Fidei, quæ habetur in Concilio Lateranensi sub Martino primo celebrata, proponitque unam operationem in Christo credendam, est autem ejus titulus, *Expositio Orthodoxæ fidei facta à piissimo, & Deo conservando nostro Domino magno principe Heraclio, propter emersam ab aliquibus altercationem, pro requisitione operationis consonans in omnibus sanctis, & universalibus quinque Conciliis, quam cum multa satisfactione, & gratia exceperunt Patriarchalium sedium præsules, & gratanter ei consenserunt, utpote pacem sanctis Dei Ecclesiis inferentem.*

Ectesis, seu typus Heraclii.

Initium est. Credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, *& infrà*, nullo modo concedentes alicui ex omnibus unam, vel duas dicere, vel docere operationes in divina Domini incarnatione, &c. eo quòd unius quidem operationis vox, licèt ab aliquibus patribus dicta est, tamen turbat, & exterret quorumdam aures arbitrantium in interitum eamdem prolatam esse duarum naturarum, quæ in una subsistentia unitæ sunt in Christo Deo nostro. Similiter autem & duarum operationum vocem multos scandalizare, utpote à nemine dictam sanctorum, & præcipuorum patrum: sed & sequi in eo, ut duas confiteamur voluntates contrariè ad invicem venientes, Deo quidem verbo volente saluberrimam passionem explere, Incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipsius voluntati & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium, & extraneum Christiani dogmatis, &c. *Fuit autem subscriptio.*

Heraclius fidelis in Jesu Christo Deo princeps subnotavit.

Pseudo-Synodus pro Monothelit.

Hæc autem Ectesis, aut explicatio fidei statim confirmata fuit in Synodo Constantinopolitana à Sergio coacta, quam ut invalidam, & contra Canones habitam impugnavit Maximus in disputatione cum Pyrrho habita. Sed & statim recepta quoque fuit à Cyro Alexandrino Patriarcha. Quo factum est, ut deinceps hæresis Monothelitarum progressus faceret in Oriente. Quamvis ante mortem declarasset Imperator non esse suam illam ectesim, nec à se editam, sed à Sergio Constantinopolitano Patriarcha, à quo rogatus fuerat, ut suo nomine promulgaretur. Moriens autem Heraclius filium Constantem reliquit hæredem Imperii; simul & erroris, qui eum ut propagaret magis, mortuis Episcopis, alios subrogari curabat erroris sui adsertores, sicut & præsides, quos in provincias mittebat. Sed & his temporibus sub anno 642. Patriarchæ Orientis hæretici erant, quibus omnibus malis accedebat sectæ Mahumetanæ augmentum in Christianæ religionis opprobrium. Destituta quoque erat Ecclesia Orientis viris doctis, ac zelosis, qui eam tuerentur, ac tanquam latrantes canes lupis liberè grassantibus in ovile dominicum se opponerent. Defunctus enim erat Sophronius Patriarcha Jerosolymitanus, ac pugil validus pro fide Catholica, ad cujus tuitionem etiam Synodum coegerat. Maximus verò Abbas Constantinopoli recesserat in Africam. Sicque nunquam apparuerat turpior facies Ecclesiæ,

Mahumeti secta invalescit.

A quàm his temporibus, ut notat Baronius ad prædictum annum 642.

Quantum verò Draco antiquus Mysterium humanæ redemptionis per Christum evertere per hanc hæresim molitus sit, haud tunc ignotum fuit: nam Constantinus Augustus in edicto suo confirmatorio Concilii, nos adstruunt, inquit, non perfectè salvari, hæc qui prædicant, quia imperfectè verbum nostram naturam adsumpsit. Si enim totus toti naturæ non est unitus, nec totus homo salvatus est, quod enim non adsumptum est, nec salvatum. Scilicet ut benè advertit Christianus Lupus cap. 3. hujus Synodi, non sola substantia hominis, sed & voluntates, & operationes peccato sunt fœdatæ, ideoque egent gloria Dei, & sanari, & purgari per mediatorem, quod sperare non

Mysterium Redemptionis pugnatum per Monothelitas.

B possunt nisi ab illo assumptæ. Nihil sequitur in corpore, nisi quod præcessit in capite; caput est radix traducens eas solas humanæ naturæ reparatrices gratias, quas sibi ipsi implantavit. Quocirca dico adversus Monothelitas, quod adversus Marcionem Tertullianus in l. de carne Christi c. 5. *Scelestissime hominum pare unicæ spei totius orbis, &c.* Sed & alia via Monothelitæ redemptionem impugnabant, nam si desit humana libertas in Christo, vana erit satisfactio ipsius pro peccatis hominum. Sentiunt hoc Theologi omnes, qui tantopere satagunt ad conciliandam libertatem ipsius cum præcepto moriendi à Patre ipsi imposito. Quippe si necessariò mortuus fuisset, quia non obedire non potest, & non ex libera acceptatione præcepti moriendi cum potestate non acceptandi, nec meritus fuisset, nec satisfecisset.

C Ista consequentia post se vehebat Monothelismus, quibus publicandis non defuisset Dæmon, sed principium statuendum erat.

Interim Martinus Papa Concilium Lateranense congregat, in quo damnat Monothelitas, & Ectesim Heraclii eo maximè titulo, quòd prohibens unam deinceps, aut duas dicere operationes, aut voluntates in Christo, simili forte hereticos, Catholicosque involveret, ac seu indifferens haberi vellet, quod minimè posset haberi, ut indifferens, hoc enim præcipuè urget Synodus illa Martini. Qua definitione exasperatus Imperator Monothelità Constans, eamque ferre nolens, capi eum jubet, ac in Chersonesum relegat, ubi ærumnis confectus, ac lento quodam Martyrio Pontificatum suum illustravit, sed & Maximum Abbatem aliosque dira morte excruciari jussit.

D Sic hæresis illa invalescebat quotidie.

Donec mortuo Constante ei successit filius Constantinus Pogonatus Orthodoxę fidei Professor; qui, ut maculam hęreditariam elueret, egit primum cum Dono Pontifice, deinde cum Agathone ejus successore de cogendo Concilio Generali contra Monothelitas. Fuitque congregatum anno 680. & sequenti absolutum in Oratorio palatii Imperialis Constantinop. quod dicebatur Trullus, id est, capsula propter fornicis rotunditatem. Fuitque ducentorum octoginta novem Episcoporum, pręsidentibus in eo nomine Agathonis Theodoro, & Gregorio Presbyteris, necnon Joanne Diacono, qui in omnibus actionibus primi subscribunt, interfuitque Constantinus Imperator

E eminentiori loco sedens, ut rixas, tumultusque averteret, ac securitatem procuraret.

Sequuntur acta Concilii.

DIVA-

DIVALIS SACRA, DIRECTA ad Donum Sanctissimum Papam senioris Romæ contradita verò Agathoni sanctissimo, ac beatissimo Papæ ejusdem antiquæ Romæ, eò quòd idem Donus de præsenti vita decessisset.

IN NOMINE DOMINI, & Salvatoris nostri Jesu Christi, Imperator Flavius Constantinus fidelis, Magnus Imperator sacra Dono sanctissimo, ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ nostræ Romæ, & universali Papæ, data pridie idus Augustas Constantinopoli indictione sexta.

PEr omnia novit vestra paterna beatitudo, & plures vestræ sanctæ Ecclesiæ antiquæ Romæ, quia ex quo jussit Deus principaliter nos imperare, dum voluissent multoties quidam motionem facere de verbis, de quibus est contentio pro dogmate pietatis, inter partes tàm sanctæ vestræ Ecclesiæ, quàmque hujus sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ, ut ambigerent, & hoc prohibuimus fieri tempore non admittente, cognoscentes, quòd ex particulari contentione non solùm unitas fieri non posset, sed magis malum accresceret. Et licèt animo doleremus ultra omnem dolorem, tàm pro exprobratione, quæ nobis ob hoc ab inimicis inferebatur, & propter ipsam veritatem, quam Pontifices secundum vos, & Orthodoxus noster populus propter quasdam novitates vocum in schisma incidisset, exultatioque ex hoc fieret impiis, & hæreticis: attamen Deo nostro commisimus, ipso pro nobis potiora providente, & dum ejus benignitas jusserit hujus rei correctionem fieri, tunc nobis condonare opportunitatem temporis ad generalem collectionem faciendam utrarumque sedium, quatenus considerantibus eis definitiones sanctarum quinque Synodorum, & editiones sanctorum probabilium patrum satisfacerent sibimetipsis, & convenirent in uno ore, unoque corde ad glorificandum honorificum nomen Dei nostri.

Sed quoniam sicut homines cogitamus, sicut autem jubet Deus, omnia perficit, ipse enim novit futura, & quæque nobis expediunt, sic ei placitum est, ut ad effectum perducantur, cognoscere facimus vestram paternam beatitudinem, quòd dum ordinatus esset Theodorus sanctissimus, & beatissimus Patriarcha à Deo conservandæ hujus nostræ Regiæ urbis, suggessit nostræ serenitati suspectum se esse, dirigere consueta Synodica ad vestram paternam beatitudinem, ne forsan non recipiatur, sicut & sub prædecessoribus ejus Patriarchis factum est, sed quia magis prævidit adhortatoriam Epistolam facere ad vestram paternam beatitudinem, quam & direxit, ejus per omnia scientiam habet vestra paterna beatitudo, & non prævidimus, per præsentem nostram piam sacram, de hujusmodi Epistola uti multiloquio, sed posteaquam directa est eadem epistola ad vestram paternam beatitudinem, interrogavimus eundem sanctissimum, & beatissimum Patriarcham, & Macarium sanctissimum Patriarcham civitatis Theopolitanæ, quænam esset difficultas, quæ provenerat inter vestram paternam beatitudinem, seu vestram Apostolicam sedem, & ipsos. Olim omnibus expletis, quicunque sunt de immaculata nostra, & incommutabili Christianorum fide, tàm per doctrinam sanctorum Apostolorum, quàmque per definitiones sanctarum quinque Synodorum, & doctrinam sanctorum, & probabilium Patrum, & omnibus hæresibus jam manifestatis, atque condemnatis, & nullo deinceps remanente modo, quo possit divisio, aut schisma immaculatæ, & sanctæ nostræ fidei inferre: satisfecerunt nobis iidem ipsi sanctissimi

A Patriarchæ, quòd verba quædam novitatis intromissa sunt, aliquibus quidem ex imperitia hæc introducentibus, aliquibus verò incongruè scrutantibus incomprehensibilia opera Dei: & quia ex quo hæc verba moveri cœperunt, & usque hactenus utraque sedes inter se minimè convenerunt, ut inquirentes sibimet satisfacerent pro veritate. Propter viles igitur inquisitiones non sit finita contentio, ne nobis insultent pagani, & hæretici, neque in nobis usquequaque locum accipiant semina adversarii. Cadens namque ab humano genere, quòd ei serviebat, & confusus per apparitionem Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, etiam in his confunderetur per studium vestræ paternæ beatitudinis, & secundum quod scriptum est, deponentibus omnem zelum, & omnem contentionem,
B omnemque invidiam, veritati concurramus. Veritas enim Deo chara est, & secundum Domini vocem. *Quicumque voluerit omnium primus esse, sit omnium minister.* Et iterum dictum est: *In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Marci 10. Joan. 13.

Postquam igitur tempus recipit perfectam congregationem fieri, adhortamur vestram paternam beatitudinem, per præsentem nostram piam sacram dirigere viros utiles, modestos, notitiam habentes totius à Deo inspiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum, indutos personam vestræ Apostolicæ Sedis, ejusque Concilii, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnem authoritatem habentes, quatenus convenientes, cum hìc posito sanctissimo, ac beatissimo Patriarcha, & Macario
C sanctissimo Patriarcha Theopolitanæ civitatis: perscrutentur cum omni mansuetudine, ac modestia, & per gratiam sancti Spiritus veritati insistere, & consentire, munitionem habentibus his, qui huc advenerunt ex parte sedis vestræ per præsentem nostram piam Sacram. Per Deum enim omnipotentem non est apud nos partis cujuslibet favor, sed æqualitatem utrisque partibus conservabimus, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui à vobis diriguntur quoquo modo, sed & omni honore, cùm competenti munificentia, & susceptione dignos eos habebimus. Et si quidem utrique convenerint, ecce & benè: sin autem minimè convenerit, iterum & cum omni humanitate eos ad vos dirigemus, de cætero nos excusantes in judicio Dei imminente nobis, juxta quod
D constituti sumus servare fidem sanctam, & immaculatam, quam percepimus, unoquoque proprio sensu abundante, rationem reddituri ante sanctum, & terribile tribunal Dei nostri. Invitare enim, & rogare possumus ad omnem commendationem, & unitatem omnium Christianorum, necessitatem verò inferre nullatenus volumus. Per personas autem, quæ dirigentur à paterna vestra beatitudine, ita decernat: ex vestra quidem sancta Ecclesia (si utique videtur ei) tres personas, quòd si & plures, quantæ ei placuerint, dirigat. De Concilio verò usque ad Metropolitas Episcopos. De quatuor verò Monasteriis Bizantinis, ab unoquoque Monasterio Monachos 4. Nam si receperit tempus, ut dictum est, perfectam congregationem studuissemus facere: sed quoniam tempus non admittit. Deus autem noster proprio Concilio protulit, quod nos differebamus in hoc tempore, per omnia jubemus vestram paternam beatitudinem, minimè effici impedimentum voluntati Dei, sed eos dirigere. Sic enim speramus in ejus benignitate, quoniam, qui voluerit hujusmodi capitulum moveri in præsenti, per Spiritum sanctum concedere habet, ut veritas clareat, & instruantur omnes sine schismate, atque contentione veritatem profiteri, & uno ore, unoque corde glorificare nos omnes ejus bonitatem. Tacere quippe hoc terribile æstimamus, ut ne plebs, quæ, ut sanctificetur, accedit ad sanctas Dei Catholicas, & Apostolicas Ecclesias, contrariis congregationibus occupetur, considerans antistitum ad invicem dissonantiam.

Legati Papæ Rom.

E

Honorius in honore erat apud Monothelitas

Multam enim nobis instantiam fecerunt, tàm hic sanctissimus Patriarcha, quàmque Macarius sanctissimus Patriarcha Theopoleos, ut ejiceretur Vitalianus beatissimus de diphtycis, asserentes Honorium memorari in diphtycis, propter honorem Apostolicæ sedis antiquæ nostræ Romæ. Nam non acquievere, ut memorentur Patriarchæ, qui postmodum fuerunt in prædicta sancta Romana Ecclesia, donec conquisitio, & satisfactio proveniat verborum, de quibus contenditur inter utrasque sedes, & ita vestra paterna beatitudo consequenter memoretur: sed hoc nos non acquievimus, idest, ut ejiceretur idem Vitalianus de diphtycis: hoc quidem utpote omnem æqualitatem servantes, & utrosque Orthodoxos habentes: hoc autem & propter collatam nobis charitatem ab eodem Vitaliano, dum superesset in motione tyrannorum nostrorum. Sed sic polliciti sumus prædictis sanctissimis Patriarchis, quòd per omnia dirigit vestra beatitudo homines, qui debeant conquirere cum ipsis, & tunc, secundum quod claruerit perfecta dispositio, fiat. Nam ante hoc nullo modo nos acquiescere, ut idem beatissimus Vitalianus ejiceretur. Hæc cognoscens vestra paterna beatitudo studeat sequi voluntatem Dei. Sicut enim prædictum est, spem habemus in coronatore nostro Deo, quia dum prȩviderit super hoc ferventem nostrum affectum, ejus benignitas etiam ingruentes nobis perturbationes sedabit. Omnem verò concursum venientibus jussimus præbere Theodorum gloriosum patritium, & exarchum Christo amabilis nostræ Italiæ Provinciæ, tàm in navi, quàmque in expensis, & omni utilitate eorum. Etsi necessitas exegerit, etiam castellatos dromones præbere ad eorum munimen, ut ex omnibus illæsi, & sine periculo (Deo cooperante) iidem ad nos perducantur. Et subscriptio. Divinitas te servet per multos annos, sanctissime, ac beatissime pater

---

DIVALIS SACRA DIRECTA ad Georgium sanctissimum Archiepiscopum hujus magnæ Constantinopolitanæ urbis novæ Romæ.

IN NOMINE DEI, ET SALVATORIS nostri Jesu Christi, Imperator Pius Pacificus Flavius Constantinus, fidelis in Jesu Christo Deo, Georgio sanctissimo, ac beatissimo Archiepiscopo Constantinopoleos, & universali Patriarchæ. Data quarto Idus Septembris Constantinopoli, imperante Domino piissimo perpetuo Augusto, Constantino Imperatore, anno vigesimo octavo, & post consulatum ejus anno duodecimo.

Quamquam sollicitudinibus tàm militaribus, quàmque civiliter indesinenter nostra serenitas coarctetur, attamen omnes Christo amabilis nostræ Reipublicȩ causas insequendo ob Christianam nostram fidem ponentes, qui & in bellis propugnatricem tàm nostri, quàmque Christo dilectorum nostrorum exercituum habemus, necessarium judicavimus, præsenti nostra pia Sacra ad vestram paternam beatitudinem uti, per quam adhortantes eam, sancimus congregare vestram paternam beatitudinem omnes, qui ad ejus sanctissimam sedem pertinent, sanctissimos Metropolitas, Episcopos in hanc à Deo conservandam nostram Regiam urbem, quatenus cooperante omnipotente, & misericorde Deo nostro, diligentissima inquisitio dogmatis fiat, quod olim ante multum tempus exortum est, de voluntate, & operatione in dispensatione incarnationis unius de sancta Trinitate Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, quod & diffidium non minimum per quasdam personas sanctæ Dei Ecclesiæ intulit: innotescere quoque super hoc & Macario venerabili Archiepiscopo Antiochenæ magnæ civitatis, quatenus & ipse de propria Synodo Deo amabiles Metropolitanos, & Episcopos præparatos faciat pro hoc ipso huc congregari. Jam enim super hoc adhortati sumus per pios nostros apices adhuc inter vivos existentem, & Donum sanctissimum Apostolicæ Sedis antiquæ Romæ Præsulem: & illo de hoc sæculo migrante, Agatho sanctus nuper ordinatus Papa in Apostolica Sede prædictæ antiquæ Romæ hujusmodi nostros pios suscipiens apices destinavit in præsenti propriam ejus indutos personam, Theodorum, & Georgium Deo amabiles Presbyteros, & Joannem Deo amabilem Diaconum: ex persona verò totius ejus Concilii, Joannem, & Abundantium, & Joannem venerabiles Episcopos, cum cæteris clericis, & Monachis, qui debeant invenire in prædicto capitulo quæstionem: qui & nunc ad nostra convixerunt vestigia, porrigentes etiam nobis duas suggestiones, unam quidem ejusdem sanctissimi Agathonis Papæ, aliam verò Concilii ejus. Sciens igitur vestra paterna beatitudo, quia primum, & præcipuum, ut prædiximus, hoc Orthodoxiæ existit capitulum, festinet prædictos venerabiles Metropolitanos Episcopos celeriter advenire, in hanc à Deo conservandam regiam nostram urbem, quatenus prædictum tractetur capitulum, & majorum donorum datore, atque coronatore nostro Deo cooperante, cauta, atque Orthodoxa diffinitio hujusmodi dogmati imponatur. Et subscriptio: Divinitas te reservet per multos annos, sanctissime, ac beatissime pater.

De Episcopis Patriarchatus proprii

ACTA SANCTÆ SEXTÆ SYNODI

apud Constantinopolim facta adversum eos, qui impiè docuerunt unam voluntatem, & unam operationem in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri unius de sancta, & consubstantiali Trinitate.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, imperantibus à Deo coronatis, & serenissimis nostris Dominis Flaviis, Constantino quidem piissimo, & à Deo decreto magno principe, perpetuo Augusto, & Imperatore anno vigesimo septimo, & post consulatum ejus à Deo institutæ mansuetudinis, anno vigesimo tertio. Heraclio verò, atque Tyberio à Deo conservandis ejus fratribus anno vigesimo secundo, die septima mensis Novembris, indictionibus nonæ. Præsidente eodem piissimo, & Christo dilecto magno Imperatore Constantino in secretario sacri palatii, quod cognominatur Trullus, & ex jussione ejus Deo instructæ serenitatis, præsentibus, & audientibus Niceta glorioso exconsule patricio, & Magistro imperialium officiorum Theodoro glorioso exconsule patricio, comite imperialis obsequii, & substratego Thraciæ, Georgio glorioso exconsule patricio, Paulo glorioso exconsule patricio, Juliano glorioso exconsule patricio, & militari logotheta, Constantino glorioso exconsule patricio, & curatore imperialis domus Hormisdæ, Anastasio glorioso exconsule patricio, & locum agente imperialis comitis excubiti, Joanne glorioso exconsule patricio, & quæstore, Polyencto glorioso exconsule, Thoma glorioso exconsule, Paulo glorioso exconsule, & dispositore Orientalium provinciarum, Petro glorioso exconsule, Leontio glorioso exconsule, & domestico imperialis mensæ.

Sim præ in acti rep.

Conveniente quoque sancta, & universali Synodo, quæ secundum imperialem sanctionem congregata est in hac Regia urbe, Theodoro, & Georgio Presbyteris, & Joanne Diacono vicem agentibus Archiepiscopi an-

…t, sed …revitatis …ausa à …obis in- …rmitte- …ur.

antiquæ Romæ, & Georgio Archiepiſcopo magnæ Conſtantinopoleos novæ Romæ, & Petro Deo amabili Presbytero, & Monacho, & locum ſervante ſedis magnæ civitatis Alexandriæ, & Macario Archiepiſ. Theopoleos Antiochiæ, & Georgio Religioſo Presbytero Monacho, & Apocriſiario Theodori venerabilis Vicarii ſedis Hieroſolymorum, Joanne Epiſcopo Portuenſi, Abundantio Epiſcopo civitatis Paternenſis, Joanne Epiſcopo civitatis Rhegitanæ, locum præſentantibus centum 25. Venerabilium Epiſcoporum S. Concilii antiquæ Romæ, reſidentibus glorioſis patriciis, & conſulibus ex latere piiſſimi noſtri Imperatoris Conſtantini, & ex læva quidem ejus parte reſidentibus vicariis Agathonis Archiepiſcopi Antiquæ Romæ, & qui ex perſona Synodi erant Deo amabiles Epiſcopi. A dextra verò ejus parte reſidentibus Georgio Archiepiſcop. novæ Romæ, &c. Propoſitis in medio ſacroſanctis Evangeliis Chriſti Dei noſtri. Theodorus, & Georgius Presbyteri, & Joannes Diaconus Vicarii Apoſtolicæ ſedis Antiquæ Romæ, nec non, & qui ex perſona Synodi erant, dixerunt.

Siniſtra nobilior.

Benigniſſime Domine ſecundum ſacram à veſtra fortitudine ad ſanctiſſimum Papam rogationem demandati ſumus ad piiſſima veſtigia veſtræ ſerenitatis unà cum ejus ſuggeſtione, quam & obtulimus coronatæ veſtræ ſerenitati. Quoniam igitur ante hos 46. plus minus annos quaſdam novitates vocum contrarias Orthodoxæ fidei introduxerunt, qui in illo tempore fuerunt præſules hujus Regiæ veſtræ civitatis, id eſt, Sergius, Paulus, Pyrrhus, & Petrus, nec non & Cyrus quondam Alexandriæ civitatis Antiſtes, & Theodorus Epiſcopus civitatis Pharan, & alii quidam, qui eos ſecuti ſunt, non modicè (quæ per totum orbem terrarum eſt) Eccleſiam turbaverunt, unam voluntatem in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, unamque operationem dogmatizantes, & docentes, quæſumus à Deo coronatam veſtram fortitudinem, ut dicant, qui ex parte ſunt ſanctiſſimæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, unde hujuſmodi vocum adinventa eſt novitas.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit. Audientes Georgius Archiepiſcopus noſtræ hujus civitatis, & Macarius Archiepiſcopus Antiochenæ civitatis, & ei adjacens Synodus, quæ à parte Apoſtolicæ magnæ Romæ ſedis dicta ſunt, quæ eis videntur, proſequantur.

Macarius Archiepiſcopus Antiochiæ, unà cum Stephano Presbytero, & Monacho ejus diſcipulo, & alii Epiſcopi Orientis dixerunt. Has quidem vocum novitates non edidimus, ſed quicquid percepimus tàm à ſanctis univerſalibus Synodis, & ſanctis probabilibus patribus, quàmque à præſulibus hujus regiæ urbis, ideſt, Sergio, Paulo, Pyrrho, & Petro, nec non & Honorio, qui fuit Papa antiquæ Romæ, & Cyro, qui fuit Papa Alexandriæ, hoc eſt de voluntate, & operatione, ſic & credimus, & prædicamus, & docemus, & parati ſumus hoc oſtendere. Et petentibus illis juſſit Imperator proferri, & in medium legi geſta tertiæ Synodi Generalis Epheſinæ, & Epiſtolam Cyrilli, ad Theodoſium Imperatorem, cujus initium. Quod apud homines quidem eminet. Et inter alia verba ejus Epiſtolæ habentur & iſta. Chriſtus Jeſus eſt, per quem reges regnant, &c. & ſequitur. Eſt enim ejus omnipotens voluntas, &c. Quibus verbis perperam intellectis, contendebat Macarius Archiepiſcopus Antiochiæ probare unam voluntatem in Chriſto. Et tandem conſideratis, & examinatis verbis illis Cyrilli, redargutus, & confuſus eſt Macarius à Vicariis Apoſtolicæ ſedis, & ab aliis Epiſcopis Orientalibus, & præcepto Imperatoris abſoluta eſt prima Actio.

ACTIO SECUNDA.

…onis ep.

Prolata, & lecta ſunt acta quartæ Synodi Chalced. & cum legeretur Epiſtola Leonis Papæ, & ventum eſt ad A illud, Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, verbo quidem operante, quod verbi eſt, carne autem exequente, quod carnis eſt, & horum unum coruſcat miraculis, aliud verò ſuccumbit injuriis, exurgentes, qui ex parte Apoſtolicæ ſedis erant antiquæ Romæ, clamaverunt. Ecce benigniſſime Domine, manifeſtè duas naturales operationes inconfusè, & indiviſè in Domino noſtro Jeſu Chriſto præſens ſanctiſſimus prædicat pater, cujus præſentem ſermonem ſancta quarta Synodus firmamentum Orthodoxæ fidei conſcripſit in damnatione univerſæ hæreſis, utpote profeſſioni beatæ principis Apoſtolorum Petri convenientem; & quid pro hoc dignum ſentit Macarius venerabilis, & qui cum eo ſunt Deo amabiles viri, dicant. Macarius venerabilis Archiepi- B ſcopus Antiochiæ dixit: Ego Domine duas operationes non dico, ſed nec ſentio, quòd beatæ memoriæ Leo per hunc ſermonem duas operationes dixerit. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Sed unam operationem intelligis eum dixiſſe? Macarius venerabilis Archiepiſcopus dixit: Ego numerum non dico, ſed Dei virilem ejus operationem ſecundum S. Dionyſium. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Et quomodò intelligis Dei virilem operationem? Macarius venerabilis Archiepiſcopus dixit: Ego non ſuperjudico. Et relictis reſiduis ejuſdem libri uſque ad finem, Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Relegatur & alius liber ejuſdem ſanctæ quartæ Chalcedonenſis Synodi. Et accipiens Antiochus Religioſus lector, & notarius eorumdem actorum librum relegit. Conſtantinus piiſſi- C mus Imperator dixit: Sufficit & nunc præſens lectio. In ſubſequenti verò, & liber geſtorum ſanctæ quintæ Synodi proferatur.

D. Dion. Operatio Dei virilis.

ACTIO TERTIA.

Præceptum eſt, ut legerentur acta in quinta Synodo generali, & cùm lector incœpit legere initium libri, qui ita continebat. Sermo ſanctæ memoriæ Memnæ Archiepiſcopi Conſtantinopoleos, ad Vigilium beatiſſimum Papam Romanum, de eo, quòd una Chriſti voluntas. Et exurgentes Legati Apoſtolicæ Sedis Romanæ exclamaverunt. Piiſſimè Domine, falſatus eſt præſens liber quintæ Synodi. Nequaquam relegatur ſermo, qui dicitur Memnæ ad Vigilium, quia fictus D eſt: ſed jube diligenter advertere præſentem librum. Et inſpicientes Imperator unà cum judicibus, & quibuſdam de ſancta Synodo Epiſcopis, invenerunt tres quaterniones in principio libri additos non habentes ſubnotationem numeri, falſatus enim erat liber ab hæreticis in nonnullis locis. Lecta ſunt reliqua geſta quintæ Synodi, & abſoluta lectione, ſancta Synodus, & judices dixerunt. Ex lectione ſanctorum Conciliorum (ſicut audiſtis) non invenimus in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti unam voluntatem, & unam operationem.

Falſati libri hæres.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Macarius venerabilis Archiepiſcopus, & qui cum eo ſunt, proſequantur, ſi ſecundum quæ ab eis promiſſa ſunt, paratum habent proferre teſtimonia ſanctorum proba- E bilium patrum, quæ debeant approbare (ſicut polliciti ſunt) unam voluntatem, & unam operationem incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, & hæc proferant. Macarius venerabilis Archiepiſcopus Antiochiæ, & qui cum eo ſunt, dixerunt: Secundum juſta veſtri imperii inducta à nobis data teſtimonia, quæ proferre promiſimus, ſanctorum proferimus. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Macarius venerabilis Archiepiſcopus, & qui cum eo ſunt, hæc in ſubſequenti peragant. Georgius ſanctiſſimus Archiepiſcopus Conſtantinopoleos, & quæ ſub eodem eſt Synodus, dixerunt: Piiſſime Domine, petimus veſtram tranquillitatem, ſuggeſtiones directas ad à Deo veſtram inſtructam fortitudinem, ab Agathone ſanctiſſimo Papa Apoſtolicæ ſedis antiquæ Romæ,

Romæ, quámque ab ejus Synodo, relegi, ut auditum cupiamus, quatenus cognitionem & nos accipiamus totius virtutis, quæ in eis continetur. Constantinus piissimus Imperator dixit: Quod à vobis postulatum est, in subsequenti proveniat.

ACTIO QUARTA.

Sedentibus tàm gloriosis patriciis, & consulibus, quàmque omnibus venerabilibus, & amabilibus, & Episcopis in eodem secretario Trulli, propositis in medio sanctis, & intemeratis Euangeliis, Paulus magnificus à secretis, & imperialis secretarius, dixit: Meminit à Deo instructa vestra pietas, quòd in præterito conventu dum legerentur acta sanctæ quintæ Synodi, Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus à Deo B conservandæ Regiæ urbis, unà cum subjacenti synodo petiit vestram piissimam fortitudinem, suggestiones, quæ factæ sunt tàm ab Agathone sanctissimo Papa antiquæ Romæ, quàmque à subjacenti Dei synodo, in præsentia vestræ pietatis, & sanctæ universalis hujus synodi relegi, & suggerimus, ad quod placet. Constantinus piissimus Imperator dixit: Relegantur. Et prolata est in Græcis litteris memoratarum suggestionum interpretatio per Diogenem magnificum à secretis, & imperialem secretarium. Et relecta est, habens in verbis sic.

Agathonis epistola ad imperatores, &c. *Dominis piissimis, & sanctissimis victoribus, ac triumphatoribus, amatoribus Dei, & Domini nostri Jesu Christi Constantino majori Imperatori Heraclio, & Tiberio Augustis, Agatho Episcopus servus servorum* C *Dei.*

Consideranti mihi humanæ vitæ diversos angores, & ante Deum, qui unus, & verus est, cum vehementia fletuum ingementi, ut consolationem animæ fluctuanti divinæ miserationis impertiret instinctus, & de profundo mœroris, & angustiæ potentia suæ dexteræ sublevaret, magnum, atque mirabilem, cum indesinenti gratiarum actione serenissimi Domini filii confiteor consolationis opportunitatem exhibere dignatus est, piissimum tranquillæ mansuetudinis vestræ propositum, quam ad stabilitatem divinitus commissæ reipublicæ Christianæ ejus concessit dignatio, *Prover. 8. b* ut imperialis virtus, atque clementia de Deo, per quem *Apoc. 9. c* *Reges regnant, qui Rex regum, & Dominus dominantium est*, & curet, & quærat ejus immaculatæ fidei veritatem, ut ab Apostolis, atque Apostolicis est patribus tradita, inquirere vigilanter, atque ut vera traditio continet, instantissimè desideret in omnibus Ecclesiis obtinere: & ne quenquam tàm pia lateret intentio *al. perterreres.* audientium, humanave suspicio * perterretur æstimantium potestate nos esse compulsos, & non plena sere- *al. communicatos.* nitate ad satisfaciendum super Euangelicæ, & Apostolicæ nostræ fidei prædicatione * communitos, divales apices ad Apostolicæ memoriæ Donum Pontificem nostræ pusillitatis prædecessorem, cunctis populis, ac gentibus per nostrum ministerium patefecerunt, ac satisfaciunt, quos gratia sancti Spiritus imperialis linguæ calamo de puro cordis thesauro dictavit, commonentis, non opprimentis: satisfacientis, non perterrentis: non affligentis, sed exhortantis, & ad ea, quæ Dei sunt secundum Deum invitantis. Quia & ipse conditor omnium, ac Redemptor, cùm posset in suæ divinitatis majestate, in sæculum veniendo, mortales perterrere, humanitate magis inæstimabilis clementiæ humiliter ad nostra descendens, quos creaverat, dignatus est & redimere, qui & spontaneam de nobis *1. Pet. 1. a* veræ de se fidei confessionem expectat: quod & bea- *al. elevatus.* tus Petrus Apostolorum princeps commonet: *Pascite, qui in vobis est, gregem Christi, non coactè, sed spontanee secundum Deum exhortantes.* His itaque mansuetissimi rerum Domini divalibus apicibus animatus, & ad *elevatus.* spem consolationis de profundis angoribus * alleviatus sum meliori refectus confidentia paulatim, quæ per mansuetissimæ fortitudinis vestræ Sacram dudum

A præcepta sunt, efficaciter promptam obsequentiam exhibere, ut personas quales secundum temporis hujus defectum, ac servilis provinciæ qualitatem poterant inveniri, pro obedientiæ satisfactione inquirerem, & cum consilio confamulorum meorum Episcoporum, tàm de propinqua hujus Apostolicæ sedis synodo, quàm de familiari clero amatores Christiani imperii, & sequenter de religiosis servis Dei, ut ad piissimæ tranquillitatis vestræ vestigia properarent, hortarer. Et nisi longus provinciarum ambitus, in quibus humilitatis nostræ Concilium constitutum est, tanti temporis protelationem ingereret, olim hoc, quod vix tandem nunc fieri potuit, studiosa obedientia noster famulatus impleret. Sed dum de diversis provinciis familiare nobiscum Concilium congregatur, & dum personas, quasdam quidem de hac servili vestri serenissimi principatus Romana urbe, vel proxima dirigere procuramus, quasdam de longè positis provinciis, in quibus verbum Christianæ fidei ab Apostolicis exiguitatis meæ prædecessoribus missi prædicabant, remeare præstolamur, non parvus temporum cursus lapsus est: ut corporales ægritudines mei famulatus silentio transeam, quibus nec vivere licet, nec libet assiduis ægrimoniis laborantem. Ideoque Christianissimi Domini filii, secundum piissimam jussionem à Deo protegendæ mansuetudinis vestræ, pro obedientia, quam debuimus, non pro confidentia eorum scientiæ, quos dirigimus, præsentes confamulos nostros Abundantium, Joannem, & Joannem reverendissimos fratres nostros Episcopos, Theodorum, & Georgium dilectissimos filios nostros Presbyteros, cum dilectissimo filio nostro Joanne diacono, & Constantino subdiacono sanctæ hujus spiritalis matris Apostolicæ sedis, nec non & Theodorum Presbyterum Legatum sanctæ Ravennatis Ecclesiæ, & religiosos servos Dei Monachos cum scripturarum cordis devotione curavimus demandare: Nam apud homines in medio gentium positos, & de labore corporis quotidianum victum cum summa hæsitatione conquirentes, quomodò ad plenum poterit inveniri scripturarum scientia, nisi quæ regulariter à sanctis, atque Apostolicis prædecessoribus, & venerabilibus quinque Conciliis definita sunt, cum simplicitate cordis, & sine ambiguitate à patribus traditæ fidei conservamus, unum, ac præcipuum bonum habere semper optantes, atque studentes, ut nihil de eis, quæ regulariter definita sunt, minuatur, nihil mutetur, vel augeatur, sed eadem & verbis, D & sensibus illibata à nobis custodiantur. Quibus portitoribus, & testimonia aliquorum sanctorum patrum, quos hæc Apostolica Christi Ecclesia suscipit, cum eorum libris tradidimus, ut facultatem suggerendi à benignissimo vestræ Christianitatis imperio consecuti, ex his duntaxat satisfacere studeant, dum imperialis mansuetudo præciperet, quòd hæc spiritalis mater eorum, ac Deo propagati Imperii Apostolica Christi Ecclesia credat, & prædicet, non per eloquentiam sæcularem, quæ nec suppetit hominibus idiotis, sed per sinceritatem Apostolicæ fidei, in qua & ab incunabulis edocti usque in finem propagatori vestri Christiani imperii, cœli Domino, omnes nobiscum deprecamur servire, atque obedire. Licentiam proinde eis, sive au- *Legati pæ Ron* E thoritatem dedimus apud tranquillissimum vestrum imperium, dum jusserit ejus clementia, simpliciter satisfaciendum, inquantum eis duntaxat injunctum est, ut nihil profectò præsumant augere, minuere, vel mutare, sed traditionem hujus Apostolicæ sedis, ut à prædecessoribus Apostolicis Pontificibus instituta est, sinceriter enarrare. Pro quibus flexo mentis poplite supliciter vestram ad mansuetudinem semper intentam clementiam deprecamur, ut juxta benignissimam, atque augustissimam Imperialis Sacræ promissionem, acceptione eos dignos efficiat Christo imitabilis vestra tranquillitas, atque placabiles auditus eorum humillimis suggestionibus accomodare dignetur. Sic aures Dei omnipotentis suis precibus ad exaudiendum inveniat

veniat vestra mansuetissima pietas reseratas, illæsosque tàm in rectitudine nostræ Apostolicæ fidei, quàm corporum sospitate in propriis restituere jubeat: Sic restituat superna majestas per fortissimos, atque invictissimos labores vestræ à Deo corroboratæ clementiæ sub benigni vestri principatus regimine totam Christianam rempublicam, & fortissimis vestris sceptris adversas subigat nationes, ut ex hoc omni animæ, atque omnibus gentibus satisfiat: quia quod per augustissimos apices de immunitate, atque illæsione euntium, Deo sibi aspirante, polliceri dignata est, adimplevit in omnibus. Non enim nobis eorum scientia confidentiam dedit, ut ad pia vestra vestigia eos auderemus dirigere, sed hoc Imperialis vestra benignitas clementer jubens hortata est, & nostra pusillitas, quod jussum est, obsequenter implevit. Ut autem vestræ divinitùs instructæ pietati, quid Apostolicæ nostræ fidei vigor contineat, breviter intimemus, & sanctarum quinque Synodorum generalium, per quas fundamenta Catholicæ Christi Ecclesiæ firmata, atque stabilita sunt.

Hic igitur status Euangelicę, atque Apostolicæ fidei, regularisque traditio, ut confitentes sanctam, & inseparabilem Trinitatem, idest, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unius esse deitatis, unius naturæ, & substantiæ, sive essentiæ, unius eam prædicemus & naturalis voluntatis, virtutis, operationis, dominationis, & majestatis, potestatis, & gloriæ. Et quicquid de eadem sancta Trinitate essentialiter dicitur singulari numero, tanquam de una natura trium consubstantialium personarum comprehendamus regulari ratione hoc institui. Cùm verò de uno earundem trium personarum ipsius sanctę Trinitatis, Filio Dei, Deo verbo, & de Mysterio admirandæ ejus secundum carnem dispensationis confitemur omnia duplicia unius, ejusdemque Salvatoris nostri Jesu Christi (secundum Euangelicam traditionem) asserimus enim duas ejus naturas. Prædicamus divinam scilicet, & humanam, ex quibus, & in quibus etiam post admirabilem, atque inseparabilem unionem subsistit. Et unamquamque ejus naturam Proprietatem naturalem habere confitemur, & habere divinam omnia, quæ divina sunt, & humanam omnia, quæ humana sunt, absque ullo peccato. Et utrasque unius ejusdem Dei verbi incarnati, idest, humanati, inconfusè, inseparabiliter, immutabiliter esse cognoscimus, sola intelligentia, quæ unita sunt, discernentes propter confusionis duntaxat errorem.

Æqualiter enim & divisionis, & commistionis detestamur blasphemiam. Cùm duas autem naturas, duasque naturales voluntates, & duas naturales operationes confitemur in uno Domino nostro Jesu Christo, non contrarias eas, nec adversas ad alterutrum dicimus (sicut à via veritatis errantes Apostolicam traditionem accusant, absit hæc impietas à fidelium cordibus) nec tanquam separatas in duabus personis, vel subsistentiis, sed duas dicimus unum, eundemque Dominum nostrum Jesum Christum, sicut naturas, ita & naturales in se voluntates, & operationes habere, divinam scilicet, & humanam: divinam quidem voluntatem, & operationem habere ex æterno cum coessentiali patre communem: humanam, temporaliter ex nobis cum nostra natura susceptam. Hęc est Apostolica, atque Euangelica traditio, quam tenet spiritalis vestri felicissimi Imperii mater Apostolica Christi Ecclesia. Hæc est mera confessio pietatis. Hæc est enim veræ fidei regula, quam & in prosperis, & adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hereticis novitatibus depravata succubuit: quia dictum est Petro: *Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquandò conversus confirma fratres tuos.* Hìc Dominus fidem Petri non defuturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit, quòd Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prędecessores, confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum: quorum & pusillitas mea licèt impar, & minima, pro suscepto tamen divina dignatione ministerio, pedissequa cupit existere. Quid dicam in Christi futuro examine? Si hic (quod absit) prædicare veritatem confundor.

[...postolica ...lesia ...quam ...cit in ...22. ...a.]

Honorius sine errore.

Apostolicæ memoriæ meæ parvitatis prædecessores dominicis doctrinis instructi, ex quo novitas hæretica in Christi immaculatam Ecclesiam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Præsules introducere conabantur, nunquam neglexerunt eos hortari, atque obsecrando commonere, ut à pravi dogmatis hæretico errore, saltem tacendo desisterent, ne ex hoc exordium dissidii in unitate Ecclesię facerent, unam voluntatem, unamque operationem duarum naturarum asserentes in uno Domino nostro Jesu Christo, quod Arriani, & Apollinaristæ, Eutychianistæ, Timothesani, Acephali, Theodosiani, & Gajanitæ, & omnis omninò hæreticus furor, sive confundentium, sive dividentium Incarnationis Christi mysterium docuit. Confundentes quidem sanctę Incarnationis mysterium, eo quòd deitatis, & humanitatis Christi unam naturam dicant, unam eum, sicut unius voluntatem, & operationem personalem habere contendunt. Dividentes autem inseparabilem unitionem in duas naturas, quas Salvatorem habere cognoscunt, non per unitionem, quæ secundum subsistentiam facta cognoscitur, vivunt, sed blasphemantes per affectum voluntatis, tanquam duas subsistentias, idest, duos quosdam per concordiam jungunt. Porrò Apostolica Christi Ecclesia, spiritalis mater à Deo fundati vestri Imperii, & unum Dominum Jesum Christum confitetur ex duabus, & in duabus existentem naturis, & duas ejus naturas, divinam scilicet, & humanam etiam post inseparabilem unitionem inconfusas in eo esse defendit, & ex proprietatibus naturalibus, unamquamque harum Christi naturarum perfectam esse cognoscit, & quicquid ad proprietatis naturam pertinet, duplicia omnia confitetur: quia ipse idem Dominus noster Jesus Christus, & Deus perfectus est, & homo perfectus est, ex duabus, & in duabus naturis, & post admirabilem incarnationem existens, nec deitas sine humanitate, nec humanitas ejus sine deitate possit intelligi. Consequenter itaque juxta regulam sanctæ Catholicæ, atque Apostolicæ Christi Ecclesię, duas etiam voluntates naturales in eo, & duas naturales operationes esse confitetur, & prędicat. Nam si personalem quisquam intelligat voluntatem, dū tres personæ in sancta Trinitate dicuntur, necesse est, ut & tres volūtates personales, & tres personales operationes (quod absurdum est, & nimis prophanum) dicerentur. Sin autem, quod fidei Christianæ veritas continet, naturalis voluntas est, ubi una hæc natura dicitur sanctæ, & inseparabilis Trinitatis, consequenter & una naturalis voluntas, & una naturalis operatio intelligenda est. Ubi verò in una persona Domini nostri Jesu Christi mediatoris Dei, & hominum, duas naturas (idest divinam, & humanam) confitemur, in quibus & post admirabilem adunationem consistit, sicut duas unius, ejusdemque naturas, ita & duas naturales voluntates, duasque naturales operationes eju sregulariter confitemur.

His authoritatibus indicatur duplex in Christo voluntas.

Dionis. Areopag. l. 2. de divinis nominibus: Discreta est benignissima Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integrè, verèque humanatum est Verbum, &c.

Athanasius contra Apollinarem de Trinitate, & Incarnatione, in eum locum, *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*, duas voluntates, divinam, & humanam indicat. Item l. 3. adversus Arrianos. Sicut enim indutus carne nec factus est homo, ita & nos homines, &c.

Hilarius lib. 9. de fide adversus Arrianos: Natus igitur unigenitus Deus ex virgine homo, &c.

In eodem loco: naturam Dei in Christo in virtute resurrectionis intellige, dispensationem hominis in morte cognosce.

Cyrillus in libro thesauri, tractans verbum, *Non sicut ego volo, sed sicut tu, &c.* rem apertè indicat. Idem, nec est alia tàm manifesta probatio, quæ posset eundem

dem ipsum Deum, & hominem demonstrare, quàm naturales operationes, ex quarum qualitatibus, & naturæ, de quibus essentialiter procedebant, certissimè in eo esse credebatur.

Ambrosius lib. 2. ad Gratianum Augustum: Suscepit voluntatem meam, suscepit tristitiam meam, agens de utraque Christi voluntate, & super Lucam, ait, voluntas hominis temporalis, voluntas divinitatis æterna. In eodem libro: Minor Christus patre secundum naturam humanam, & ejus operationem.

Augustinus contra Maximinum Arrianum cap. 20. tractans illa verba: *Non quod ego volo, sed quod tu vis.* Idem l. 5. contra Julianum Pelagianum, dicit, voluntatem motum esse naturæ, &c. Cùm duæ naturæ in Christo, duæ igitur voluntates.

Gregorius Nazianzenus in plerisque locis diversas voluntates indicat. Secundo libro de filio, tractans illud Joan. 6. Cùm dicitur filius descendisse de cœlo, ut faciat voluntatem Patris.

Leo epistola 17. ad Leonem Augustum c. 2. confirmat etiam duas voluntates in dogmatico tomo, id est, epistola decima ad Flavianum Archiepiscopum Constantinopolitanum, quæ fundamentum fidei à multis dicitur. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est, verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exequente, quod carnis: unum horum coruscat in miraculis, aliud subjacet injuriis.

Gregorius Nicænus lib. 2. contra Eunomium, & lib. contra Apollinarem, tractans eum locum: *Spiritus quidem promptus est, &c.* Et in alio loco ejusdem libri concludit duas in Christo voluntates. Et lib. 5. contra Eunomium in eum locum: *Cùm jejunasset quadraginta dies, postea esuriit.* Dedit enim, quandò voluit, naturæ tempus propria operari. Idem epistola ad Eustatium de sancta Trinitate. Naturarum (inquit) diversitas ex operationum discrimine spectanda. Tandem producitur testimonium Chalcedonensis Concilii, actio. 5. qua definitum est. 7. cap. Si quis in duabus naturis, &c. Et Synodi quintæ Constantinopolitanæ celebratæ sub Justiniano. Describuntur fidei capita, quemadmodum in symbolo, quod canitur in Ecclesia paulò explicatiùs, tamen in capite, ubi sanctæ Trinitatis Mysterium explicatur, sic habetur: Unitatem quidem essentiæ, Trinitatem verò personarum, sive substantiarum, Deum Patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, non trium nominum subsistentiam, sed trium subsistentiarum unam subsistentiam. (Crediderim hic esse mendum in codice susibstentiam, loco illius dictionis substantiam.

Et paulò inferiùs.

Præterea, quomodò poterunt piè intelligi diversa super hoc testimonia scripturarum, quæ nunc quidem ex natura humanitatis, nunc autem ex divinitate unius, ejusdemque Domini nostri Jesu Christi veri Dei, & hominis astruuntur, & modò scriptura commemorat:
Psal. 134. *Omnia, quęcumque voluit Dominus, fecit in cœlo, & in*
Joan. 5. d *terra.* Itemque: *Sicut pater suscitat mortuos, & vivi-*
Matt. 8. a *ficat, ita & filius, quos vult, vivificat:* Et leproso dicit:
Matt. 11. d *Volo: mundare. Et nemo possit cognoscere patrem, nisi filius, & cui voluerit filius revelare.* Itemque quædam de humana ejus voluntate Euangelii sacramenta commemorant, cùm dicunt, eum super mare ambulantem velle, ut verè hominem, suos transire discipulos. Et dum cum discipulis per Galilæam transiret, noluit, ut aliquis
Matt. 14. c cognosceret. Et ut homo dicit: *meus cibus est, ut faciam*
Joan. 6. b *voluntatem ejus, qui me misit. Et nolebat per Judæam*
Marc. 9. c *ambulare, quia quærebant eum Judęi interficere.* Et ite-
Joan. 4. e rum, *surgens venit in partes Tyri, & ingressus in do-*
Joan. 7. a
Matt. 7. c *mum, noluit aliquem scire, & non potuit latere.* Ergone ille omnium conditor, ac redemptor, de quo dicitur: *Omnia, quę voluit Dominus, fecit in cœlo, & in terra,*
psalm. 94. cujus velle hoc est, quod posse, cujus nutui cœlestes cum tremore deserviunt potestates, in terris latere volens, non potuit, qui per divinam majestatem ex æterno cum patre in cœlestibus dominatur arcanis, *& in manu ejus fines terræ sunt*, nisi hoc ad humanam ejus voluntatem, quam temporaliter dignatus est assumere, redigatur? Quanto ergo errore, talia non discernens, involvitur, ut dicat una, eademque voluntate, & omnia in cęlo, & in terra, quæ voluit, Dominum posse, & eadem iterum voluntate in domo vili volente latere, non posse secundum Euangelica testimonia? psalm.

Nunc necesse est, ut novi dogmatis intentio, quosnam secuta est, & quorum doctorum authoritate fulcitur, annotemus. Theodorus quondam Episcopus Faranitanus ad Sergium Episcopum Arsenoitem, Sergius Constantinopolitanus ad Cyrum Alexandrinum, Pyrrhus Constantinopolitanus, Paulus Constantinopolitanus ad Theodorum Papam, Petrus item Constantinopolitanus ad Vitalianum Papam: Hi omnes aut unicam voluntatem defendebant in Christo, aut neque unam, neque plures affirmabant. Auth Mono lita.

Deinde subdit.

Hæc autem ideò Deum omnipotentem felicibus vestræ mansuetudinis ad emendandum credimus reservasse temporibus, ut locum, & zelum Ipsius Domini nostri Jesu Christi, qui vestrum imperium coronare dignatus est, * facientes in terris, pro ejus Euangelica, atque Apostolica veritate justum judicium proferatis. Quia dum humani generis Redemptor, atque Salvator sit injuriam passus, nunc usque sustinuit, vestræque fortitudinis aspiravit Imperio, ut ejus fidei causam (sicut æquitas exigit, & sanctorum Patrum, sacrarumque generalium quinque Synodorum decrevit instructio) exequi dignemini, ut Redemptoris, ac conregnatoris injuriam de suæ fidei contemptoribus per eius præsidium ulciscamini proheticum illud vaticinium cum imperiali clementia magnanimiter adimplentes, quia Rex, & Propheta David ad eum loquitur: *Zelus domus tuæ* (inquiens) *comedit me.* alias vantes. psalm.

Item post pauca.

Nec enim poterit aliud simillimum inveniri, quod vestræ invictissimæ fortitudinis, divinæ majestati commendet clementiam, quàm, ut repulsis à regula veritatis erroribus, Euangelicæ, atque Apostolicæ nostræ fidei ubique illustretur, & prædicetur integritas. Propterea piissimi, & à Deo instructi Domini filii, si hanc sacrarum scripturarum, venerabilium Synodorum, spiritualium patrum irreprehensibilem apostolici dogmatis regulam, juxta Euangelicam eorum intelligentiam, per quam veritatis nobis formula, Spiritu reserante, monstrata est, Constantinopolitanæ Præsul Ecclesiæ, tenere nobiscum, ac prædicare delegerit, pax multa erit diligentibus nomen Dei, & ullum non remanebit dissensionis scandalum, & fiet, quòd in Actibus Apostolorum, dum per gratiam sancti Spiritus, populus ad cognitionem Christianitatis accesserit, omnibus nobis cor unum, & anima una. Sin autem (quod porrò longè sit) novitatem nuper ab aliis introductam amplecti maluerit, & alienis à regula veritatis Orthodoxæ, atque Apostolicæ nostræ fidei se se irretire doctrinis, quàm, utpote animabus noxiam, declinare, indesinenter ab Apostolicis meæ humilitatis prædecessoribus exhortati, atque commoniti, usque hactenus, distulerunt, ipse noverit, quòd delati contemptu in divino Christi examine satisfaciet apud judicem omnium, qui in cœlis est, cui & nos ipsi pro suscepto veræ prædicationis ministerio, vel præsumptione Christianæ religioni contraria, dùm ad judicandum advenerit, reddituri sumus rationem: nobisque (quod suppliciter exoro) liceat Apostolicam, atque Euangelicam rectæ fidei regulam, ut ab exordio percepimus, inconcussè, & liberè cum simplici puritate integram, atque illibatam servare.

SUPERSCRIPTIO SYNODICÆ *ſuggeſtionis*.

Epiſtola ... gathonis ... r Romæ. ... e Synodi ... 25. Epiſc. ... uæ fuit ... elut in. ... ructio ... gatorū, ... ti miſſi ... nt adSy- ... dū ſex- ... m cele- ... andam. ... cobi 1. c

PIiſſimis Dominis, & Sereniſſimis victoribus, ac triumphatoribus dilectis Filiis Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti, Conſtantino magno Imperatori, Heraclio, & Tiberio Auguſtis Agatho Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cum univerſis Synodis ſubjacentibus Concilio Apoſtolicæ ſedis. Omnium bonorum ſpes ineſſe prænoſcitur, dum imperiale faſtigium ejus, à quo ſe coronatum, & hominibus præſtitutum ad ſalubriter gubernandum cognoſcit, veram de eo confeſſionem, quæ ſola præ omnibus muneribus delectatur, inquirit fideliter, & vivaciter amplecti deſiderat. Et hoc Deo præſtantiſſimum munus eſt, à quo procedit omne, quod bonum eſt, ad quem redigitur, quod de B ejus majeſtate præceptum eſt, cujus ſpiritu perſtruente in mentis arcanis, & convaleſcente ſpiritali flagrantia, piæ intentionis radii circumquaque perluſtrant, & ſuavitatis odor de ſacrificio cordis aſcendit ad Dominum, qui tali munere complacatur. Unde & in terreſtribus felicitatem donet, & gentes ſubjuget univerſas, quas ad veræ de ſe cognitionis confeſſionem aſciſcat, quas ſubjectas Chriſtiano imperio, de poteſtate liberet tenebrarum, ut felices faciat humiliatos, quos infeliciter exaltari ad eorum dejectionem permiſerat. Quia verò, piiſſime, atque fortiſſime principum, Auguſtæ veſtræ pietatis cum laude admiramur Deo dignum propoſitum, quod circa Apoſtolicam noſtram fidem habere dignamini, Deo ſecretiùs ſatisfaciente, non verbis fluentibus, nec loquacitate fallaci, ſed divina ſua gratia commo- C nente, omnique ambiguitate ſublata, deſideratis cognoſcere, quæ veritas Orthodoxæ, atque Apoſtolicæ fidei contineat. Omnes nos exigui Eccleſiarum præſules, veſtri Chriſtiani Imperii famuli, in ſeptentrionalibus, vel occiduis partibus conſtituti, licèt parvi, & ſimplices ſcientia, fide tamen per Dei gratiam ſtabiles, pro his, quæ per divalem Sacram perceptam cognovimus, conregnanti, ac diſpenſanti vobiſcum conditori, & diſpenſatori omnium Deo exhilarati, pro hujuſmodi pio propoſito cum intimis cordis fletibus, gratias reddere cœpimus, quòd tàm laudabile, tàm mirificum, tàm ſaluberrimum, tàm ſingulariter Deo præ omnibus terrenis ſacrificiis acceptabile, tranquillitas veſtra opus creditur concupiſſe, quod multis quidem pietate, & juſtitia præditis regibus deſideratum, pauciſſimis tamen, raròque ad effectum Deo placitum, cum ſynceritate Apoſtolicæ fidei perduci poſſibile demonſtratum eſt. D

Et poſt pauca ſubdit.

uperes ... ſcop. ... ident.

Cùm in noſtris regionibus diverſarum gentium quotidie æſtuat furor, nunc confligendo, nunc diſcurrendo, ac rapiendo. Unde tota vita noſtra ſolicitudinibus plena eſt, quos gentium manus circundat, & de labore corporis victus eſt, eo quòd priſtina Eccleſiarum ſuſtentatio, paulatim per diverſas calamitates deficiendo ſuccubuit. Et ſola eſt noſtra ſubſtantia fides noſtra, cum qua nobis vivere, ſumma eſt gloria: pro qua mori, lucrum æternum eſt. Hæc eſt perfecta noſtra ſcientia, ut terminos Catholicæ, atque Apoſtolicæ fidei, quos uſque hactenus Apoſtolica ſedes nobiſcum & E tenet, & tradit, tota mentis cuſtodia conſervemus, credentes in Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium, & in Filium ejus unigenitum, qui ante omnia ſæcula ex eo natus eſt, verum Deum de Deo vero, lumen de lumine, natum non factum, conſubſtantialem patri, ideſt, ejuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & quæ in terra, & in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificatorem, ex patre

nonitio ... ac par- ... la filio- ... omiſſa ... o. Age-

(*Hunc locum depravatum fuiſſe conqueſtus eſt Julianus Cardinalis in ea diſputatione, quam habuit contra Græcos in Concilio Florentino, & ſublatam eſſe particulam, filioque. Nec credendum eſt, latinos voluiſſe diſſi-* A *mulare, ac tacere rem tanti momenti negotio exigente in fidei profeſſione.*) procedentem, cum patre, & filio coadorandum, & conglorificandum, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate: unitatem quidem eſſentiæ, Trinitatem verò perſonarum, ſive ſubſiſtentiarum, Deum patrem confitentes, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum, non tres Deos, ſed unum Deum, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, non trium nominum ſubſiſtentiam, ſed trium ſubſiſtentiarum unam * ſubſiſtentiam, quorum una eſſentia, ſive ſubſtantia, vel natura, id eſt una Deitas, una æternitas, una poteſtas, unum imperium, una gloria, una adoratio, una eſſentialis ejuſdem ſanctæ, & inſeparabilis Trinitatis voluntas, & operatio, quæ omnia condidit, diſpenſat, & continet.

thonis, & Pon. Rom.

Crediderim hunc locum corruptum eſſe vitio impreſſoris, reponendumque ſubſtantiam, ubi ſubſiſtentiam legimus.

Deinde paulò poſt ſubjungit.

Unum quippe, eundemque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium Dei unigenitum ex duabus, & in duabus ſubſtantiis inconfusè, incommutabiliter, indivisè, inſeparabiliter ſubſiſtere cognoſcimus nuſquam ſublata differentia naturarum propter unitatem, ſed potiùs ſalva proprietate utriuſque naturæ in unam perſonam, unam ſubſiſtentiam concurrentem, non in dualitatem perſonarum diſpertitum, vel diviſum, neque in unam compoſitam naturam confuſum: ſed unum, eundemque filium unigenitum Deum verbum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: neque alium in alio, neque alium, & alium, ſed eundem ipſum in duabus naturis, ideſt, in Deitate, & humanitate. Et poſt ſubſiſtentialem adunationem cognoſcimus, quia neque verbum in carnis naturam converſum eſt, neque caro in verbi naturam transformata eſt: permanſit enim utrumque, quod naturaliter erat: differentiam quippe adunatarum in eo naturarum ſola contemplatione diſcernimus, ex quibus inconfusè, inſeparabiliter, & incommutabiliter eſt compoſitus, &c. *Hic citatur Leonis Papæ ep. 10. c. 4. Poſteà addit:*

Hoc enim credimus, quod per traditionem Apoſtolicam accepimus, cujus authoritatem in omnibus ſequimur: à qua inſtitutos hoc ipſum noſtræ humilitatis prædeceſſores cognovimus, quam & uſque ad finem ſervari nobis ſive per vitam, ſive per mortem optamus.

Honorius ergo innocens.

ACTIO QUINTA.

In hac actione commonuit Imperator Macarium, & ſocios, ut proferrent teſtimonia ſanctorum Patrum, demonſtrantia unam voluntatem, & unam operationem in Domino noſtro Jeſu Chriſto, ſicut dudum promiſerant, & protulerunt duos codices, quorum prior in ſuperſcriptione ita continebat.

Teſtimonia ſanctorum Patrum, unam Domini noſtri Jeſu Chriſti voluntatem docentia, quæ eſt etiam Patris, & Spiritus ſancti. Quibus lectis, abſoluta eſt juſſu principis actio quinta.

ACTIO SEXTA.

In actione hac rurſus commonitus eſt Macarius cum ſociis, ſi haberet alia teſtimonia de una voluntate, & operatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ proferret in Concilio. At ille protulit & alium codicem, qui in ſuperſcriptione continebat ſic.

Sequentia teſtimoniorum de voluntate.

Et lectus eſt coram Concilio. Quo lecto, Conſtantinus Imperator dixit: Si vult pars aliquid proferre ad ſtabilitatem eorum, quæ ab eo præmiſſa ſunt, ediſſerat: & cùm nihil amplius adderent, Imperator juſſit ſigillari tres codices prolatos à Macario Archiepiſcopo Antiocheno, tàm per judices, quàm à parte ſedis Apoſtolicæ antiquæ Romæ, & ex parte ſedis Conſtantinopo-

Teſtimonia prolata ab hæreticis detruncata.

nopolitanę, & sigillati sunt. Vicarii Apostolicæ sedis Romanæ, & qui cum eis erant Episcopi, & Clerici, & Monachi dixerunt. Piissime Domine, adhuc aliquid de una voluntate, & una operatione non ostenderunt Macarius Deo amabilis Archiepiscopus, & ejus socii per testimonia ab eis prolata, sed & ipsa, quæ protulerunt, detruncaverunt, & quæ ad Trinitatis quidem attinent rationem de una voluntate, pro incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, protulerunt. Quæ verò conveniunt, & quæ propriè pro hujusmodi incarnationis dispensatione posita sunt, tàm sensum, quàm verba detruncaverunt. Unde petimus vestram piissimam fortitudinem authenticos codices proferri ex venerabili Patriarchio hujus Regiæ civitatis, & conferri cum codicibus ab eis oblatis, &c. Piissimus Imperator præcepit, ut in sequenti actione fieret

ACTIO SEPTIMA.

Commoniti sunt vicarii sanctissimi Agathonis Papæ urbis Romæ, ut proferrent testimonia prædicantia duas voluntates naturales, & duas operationes etiam naturales in dispensatione incarnationis Domini nostri Jesu Christi, & prophanorum hæreticorum similiter testimonia, manifestantia unam voluntatem, & unam operationem. Et protulerunt codicem suprascriptum ita.

Testimonia sanctorum, ac probabilium patrum demonstrantia duas voluntates, & duas operationes in Domino Deo Salvatore nostro Jesu Christo. Quem Steph. Monachus relegit ab initio usque ad finem, tàm sanctorum, ac probabilium testimonia, quàmque prophanorum hæreticorum. Et absoluta est actio 7.

ACTIO OCTAVA.

Et residentibus gloriosis patriciis, & consulibus, & omnibus venerabilibus, & Deo amabilibus Episcopis ex ordine in eodem secretario Trulli, propositis in medio sacrosanctis Euangeliis, Paulus magnificus à secretis, & imperialis secretarius, dixit: In memoria retinet à Deo firmata vestra fortitudo, per quod propriam supplicationem in antecedenti conventu ad exemplaria duarum suggestionum directarum ad à Deo firmatam vestram strenuitatem, ab Agathone sanctissimo, ac beatissimo Papa antiquæ Romanæ, & quod circa eum est Concilii, Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus à Deo conservandæ Regiæ urbis, & Macarius sanctissimus Archiepiscopus Antiochiæ, & qui cum eis sunt venerabiles Episcopi, promiserunt, has relegentes, in subsequenti competens dare responsum, & suggerimus, ad quod placuerit.

Piissimus Imperator Constantinus dixit: Edicat Georgius sanctissimus Archiepiscop. hujus à Deo conservandæ nostræ civitatis, & Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ, & ei subjacens Synodus, si convenit eis sensus suggestionum directarum ab Agathone sanctissimo Papa Romæ, & ejus Synodo.

Georgius sanctissimus Archiepiscopus Constantinopoleos dixit: Inspiciens, pie Domine, omnem virtutem suggestionum directarum ad piissimam vestram fortitudinem tàm ab Agathone sanctissimo Papa Romæ, quàm ab ejus Synodo, & scrutans sanctorum, ac probabilium patrum codices, qui repositi sunt in venerabili Patriarchio, inveni cuncta testimonia sanctorum, ac probabilium patrum, quæ in ejusdem suggestionibus continentur, consonantia, & in nullo discrepantia à sanctis, & probabilibus patribus, & consentio eis, & sic profiteor, & credo.

Theodorus Deo amabilis Episcop. Ephesi dixit: Ita, Domine, profiteor, & sic credo, quemadmodum habent suggestiones sanctissimi Papæ antiquæ Romæ Agathonis, idest, duas naturas, & duas naturales voluntates, & duas naturales operationes in uno sanctæ Trinitatis Domino nostro Jesu Christo vero Deo nostro, &c. *Eodem modo omnes Patres in Concilio probarunt, & admiserunt Epistolam Papæ Agathonis.*

Et surgentes cæteri omnes Deo amabiles Episcopi, qui sub sedem Constantinopolitanam fuerant, exclamaverunt, dicentes: Et nos, piissime Domine, notionem accipientes suggestionis directæ ad mansuetissimam vestram fortitudinem ab Agathone sanctissimo, ac beatissimo Papa antiquæ Romæ, & alterius suggestionis, quæ facta est à subjacente ei Concilio, & sequentes sensum, qui in ea continetur, sic sapimus, & profitemur, & credimus in uno Domino nostro Jesu Christo vero Deo nostro, duas naturas inconfusè, inconvertibiliter, indivisè, & duas naturales voluntates, & duas operationes naturales, & omnes, qui docuerunt, & dicunt unam voluntatem, & unam operationem in duabus naturis unius Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, anathematizamus.

Sancta Synodus dixit: Si placet pietati vestræ, Theodorus Deo amabilis Episcopus Meletinus unà cum ab eodem memoratis personis, id est, Petro Deo amabili Episcopo Nicomediæ, Salomone Episcopo * Clavei, & Antonio Episcopo Hypeporum, Georgio Diacono, & chartophylace sanctæ hujus magnæ Ecclesiæ, Anastasio Diacono, & notario, & defensore navium, Stephano Diacono, & cancellario, Dionysio Diacono, & cancellario, Anastasio Presbyt. & Monacho, Georgio Monacho, qui est cum Macario venerabili Archiepiscopo Antiochiæ, & Stephano Presbytero, & Monacho ejusdem Macarii discipulo, surgens in medio consistat, & indubitanter, quod ei videtur, unà cum eis respondeat.

al. Cleon

Piissimus Imperator Constantinus dixit: Quod consideratum est à sancta Synodo, fiat.

Et surgentes prædicti Episcopi, atque clerici, & in medio stantes sine Stephano discipulo Macarii venerabilis Archiepisc. Antiochiæ, dixerunt: Mentitus est hic adversus vos Theodorus Episcopus Meletinus, neque enim agnoscentibus nobis, facta est chartula, quæ porrecta est ab eo Domino nostro piissimo, sed & parati sumus nostram Orthodoxam fidem confiteri.

Piissimus Imperator Constantinus, & sancta Synodus dixerunt: Quoniam quidem suspicio nobis data est circa vos, occasione porrectæ chartulæ à Theodoro Deo amabili Episcopo Meletino, non aliter nobis satisfacitis, nisi utique in scripto libellos fidei vestræ in subsequenti adduxeritis, ut debeant coram sancta, & immaculata Dei eloquia eis afferri.

Georgius sanctissimus Archiepisc. Constantinopoleos accedens ad piissimum Imperatorem Constantinum, dixit: A Deo coronate Domine, jubeto mitti in diphtycis sanctarum Ecclesiarum nomen sanctę memoriæ Vitaliani Papæ Romæ, eo quòd propter tarditatem jussorum apocrisariorum à sanctissimo Papa ejusdem antiquę Romæ petitionem tunc dedisse ad mansuetissimam vestram fortitudinem jam partem sanctæ Dei Ecclesiæ, & Macarium venerabilem Archiepiscopum Antiochiæ, eosque, qui illo tempore advenerant, in hanc à Deo, servatam vestram civitatem Deo amabiles Episc. ut prædictus sanctæ memoriæ Vitalianus ejiceretur de sanctis diphtycis, & restitui nobis hujusmodi petitionem, statim enim inveniet à Deo instructa vestra tranquillitas communicantes Ecclesf. Catholicæ, sive, qui seipsos separant ab eo propter personam.

Vitalianus.

Constantinus piissimus Imperator dixit: Quod postulatum est à sanctissimo Georgio Patriarcha hujus à Deo servatæ nostræ Regiæ civitatis, fiat.

Sancta Synodus exclamavit Constantinop. magno Imperatori multos annos. *Sequuntur precationes Imperatori dictæ, quibus conferunt illum cæteris Imperatoribus, qui curarunt celebrari quinque Synodos œcumenicas. Postea sequitur.*

Sancta Synodus dixit: Si videtur piissimo Domino, edicat Macarius venerabilis Archiepiscopus Antiochiæ, quomodò credit in uno sanctæ Trinitatis Domino nostro Jesu Christo, vero Deo nostro, & si confitetur in eo duas naturales voluntates, & duas operationes inconfusè, & indivisibiliter, & si sequitur sug-

ſuggeſtiones directas ad à Deo inſtructam veſtram fortitudinem à Patre pietatis veſtræ Agathone ſanctiſſimo Papà antiquæ Romæ, & ſi conſequitur paterna teſtimonia, quæ in eis continentur.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: audiens Macarius venerabilis Archiepiſcopus Antiochiæ, quæ ab hac ſancta, & univerſali Synodo dicta ſunt, quod ei videtur, reſpondeat.

Macarius venerabilis Archiepiſcopus Antiochiæ dixit. Non dico duas voluntates, aut duas operationes in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſed unam voluntatem, & Dei virilem operationem.

Sancta Synodus dixit. Poſtquam non conſentit virtuti directarum Orthodoxarum ſuggeſtionum ab Agathone ſanctiſſimo Papa Romano Macarius venerabilis, quæ jam, & coram veſtra pietate relectæ ſunt, quibus & omnes conſentientes gratè ſuſcepimus, prævidimus hunc de ſede ſua ſurgere, ut debeat reſpondere. Et ſurrexit Macrobius Deo amabilis Epiſcopus Seleuciæ, unà cum Eulalio Epiſcopo, & cætera. *Hi, & alii multi Epiſcopi eandem Epiſtolam Agathonis probarunt. Poſtea ſequitur.*

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: De diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, unius ſanctæ Trinitatis Dei verbi, quomodò * ſentis?

[* ſentit is]

Macarius venerabilis Archiepiſcopus dixit: Confiteor, Dominum Jeſum Chriſtum unum ſanctæ Trinitatis eſſe, & poſt incarnationem in duabus perfectis naturis inconfuſè, & indiviſè in una perſona, & una ſubſiſtentia, nuſquam naturarum differentia perempta propter unitionem, ſed ſalvata potiùs proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam, atque unam ſubſiſtentiam concurrente. Quoniam verò alteram perſonam, & poſt humanationem unius ſanctæ Trinitatis non aſſumpſit, propter hoc nec aliquid peccati dicimus eum aſſumere, quia abſque carnalibus voluntatibus, & cogitationibus hominis in imagine novitatis confitemur unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Qui enim unam voluntatem habens, eſt ad ſuſceptionem harum omnium paſſionum idoneus, unam, eandemque habuit virtutem ad tolerantiam horum omnium, ſecundum ſanctum, & acceptabilem Auguſtinum. De hoc enim & confeſſionem fidei jampridem expoſuimus, & conſentimus tàm ſanctis quinque Synodis, quàm Honorio à Deo condito, Sergio, & Paulo, atque Petro, & reliquis, quorum mentionem & in his, quæ Domino porreximus, teſtimonii ſecimus, confitentes unam voluntatem ſubſiſtentialem in uno Domino noſtro Jeſu Chriſto, & Dei virilem ejus operationem. Nec enim quæ divina ſunt, ſecundum Deum, neque quæ humana ſunt, ſecundum hominem: ſed humanam, & Dei quandam virilem operationem in converſatione demonſtraſſe, confitemur ſecundum ſanctum Dionyſium.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Cónfeſſio, cujus mentio facta eſt, quòd data ſit à nobis à Macario Archiepiſcopo Antiochiæ, propriæ ejus fidei lectione pandatur. Et prolata eſt: Poſt aliqua, quæ in ejus confeſſione continentur, ſubdit articulum de Spiritu ſancto in hunc modum. Et in Spiritum ſanctum ex patre procedentem, & per filium manifeſtatum videlicet hominibus, vitam viventium, cauſam immortalem, ſanctitatem totius ſanctificationis, largitatem Trinitatis, perfectam gloriam, & imperio, & conſilio non diviſam unam Deitatem, & dominationem: *Longa itaque confeſſione agit de fidei articulis, admittitque quinque Synodos œcumenicas ante celebratas, & hæreticos in eis condemnatos reprobat, & ignorantem Themiſtium, Origenem, Dydimum, & Evagrium, & Theodorum Mopſueſtiæ Epiſcopum, & ſcripta Theodoreti impia contra Cyrilli duodecim capita, & Epiſtolam, quæ dicitur ab Iba ad Marim Perſam ſcripta: damnat etiam omnes, quos Honorius, Sergius, & Cyrus, & reliqui Eccleſiarum Doctores damnaverunt. Ad-*

[c locū Spiritu lo pu- quidā avatiu ecis ex stria.]

A *dit etiam encomia, & precationes Imperatoris. Tandem ſubdit ſubſcriptionem in hunc modum.* Macarius miſericordia Dei Epiſcopus Theopoleos, dictans omnem ſupradictum Orthodoxiæ textum juxta editiones ſanctarum, & univerſalium quinque Synodorum, & Sanctorum, ac probatorum patrum, qui à me nominatim ſunt poſiti, qui explanaverunt juxta præfixam virtutem unam voluntatem in uno Domino Jeſu Chriſto Deo noſtro, & Dei virilem ejus demonſtrarunt vobis operationem: Et quia impium ſit dicere, in eodem Chriſto Deo noſtro duas voluntates, conſentiens, atque confeſſus, atque ita ſentiens, & docens, ſperanſque aſſiſtere terribili Dei tribunali cum hac in ea Orthodoxa fide.

Conſtantinus piiſſimus Imperator, & ſancta Synodus dixerunt: Per tenorem oblatæ confeſſionis à Macario Deo amabili Archiepiſcopo Antiochiæ, fidei ejus agnitionem accepimus. Edicat autem item Deo amabilis Macarius, ſi conſentit teſtimoniis ab eo prolatis, & porrectis.

Macarius ſanctiſſimus Archiepiſcopus dixit: Utique Domine.

Conſtantinus piiſſimus Imperator, & ſancta Synodus dixerunt: Proſequatur idem Deo amabilis Macarius, ſi confitetur duas naturales voluntates, & duas operationes in incarnationis diſpenſatione Dei noſtri.

Macarius venerabilis Archiepiſcopus dixit: Non dico duas naturales voluntates, aut duas operationes naturales in incarnationis diſpenſatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, nec ſi membratim incidar, & mittar in mare. *Macarii obſtinatio.*

Conſtantinus piiſſimus Imperator, & ſancta Synodus dixerunt: Ex codicibus nunc prolatis, & recogni-
C tis à Macario venerabili Archiepiſcopo Antiochiæ, primus ex eis codicillus lectione pandatur, ad collationem authenticorum librorum ſanctorum, ac probabilium patrum, qui reconditi ſunt in venerabili Patriarchio, juxta quod dudum poſtulata ſunt à parte Apoſtolicæ ſedis ſanctiſſimi Papæ Romani Agathonis. Gregorius Deo amabilis Diaconus, & chartophylax hujus magnæ Dei Eccleſiæ proferat hujuſmodi codices ſanctorum, ac probabilium patrum de venerabili Patriarchio. Et prolati ſunt.

Et accipiens per juſſionem piiſſimi noſtri principis Conſtantini Petrus glorioſus exconſul librum ſancti Athanaſii contulit cum hujuſmodi primo codicillo, deferente eundem codicillum Diogene magnifico à ſecretis, & imperiali ſecretario, quem & relegit continentem in verbis hoc modo: *Sancti Athanaſii ex*
D *ſecundo ſermone adverſus Apollinarem*: Certum namque eſt, quod præexiſtens Deus verbum, ante carnis adventum non erat homo, ſed Deus erat apud Deum, inviſibilis, atque impaſſibilis. Neque igitur Chriſti nomen abſque carne defertur, quia ſequitur nomen paſſio, & mors, Luca quidem ſcribente. Si paſſibilis Chriſtus, primus ex reſurrectione mortuorum. Paulo verò dicente, *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Et quia homo Jeſus Chriſtus, qui dedit ſemetipſum pro nobis, non quia non eſt Deus, ſed quia & homo eſt Chriſtus, propterea *memor eſto Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David.* Propter hoc ſcriptura utrorumque nominum facit introductionem in oſtenſionem ſubſtantiæ: inviſibiliter quidem Deum intelligendo, & verè exiſtentem, viſibiliter autem hominem palpando, & verè exiſtentem non in diviſio-
E ne perſonarum, aut intelligentiarum, ſed naturali nativitate, & indiſſolubili unitate, ut in ipſo certa exiſtente paſſione, verus idem, atque impaſſibilis veraciter intelligatur. Sunt autem, & quæ interciſa ſunt à Macario, & Stephano, & ante, & poſt teſtimonia hæc. Sed dicit: Quia ſi omnia ſuſcepit modis omnibus, & humanas habuit cogitationes. Impoſſibile autem eſt in cogitationibus hominis peccatum non eſſe. Et quomodò erit abſque peccato Chriſtus? Dicite igitur: Si cogitationum peccabilium conditor eſt Deus, deputandum

[Act. 6. 1. Cor. 5. 2. Tim. 2.]

dum est Deo proprium officium. Venit enim assumere facturam suam. Sed injustum erit iterum judicium condemnans peccatorem. Si enim peccabiles cogitationes condidit Dominus, quomodò condemnat peccantem? Et quomodò erit possibile οἴονται arbitrantur à Deo tale judicium fieri: Si autem & Adam subjacebat talibus cogitationibus, antequam inobediens fieret Dei mandato, & quomodò ignorabat bonum, & malum? Rationalis quippe erat natura liberrima à talibus cogitationibus, experientiam mali nesciens, tantummodò bonum sciens, & quidem uniformis fuerat: non obediens autem mandato Dei, succubuit talibus cogitationibus, non quia Deus creavit captivantes has cogitationes, sed diabolus per deceptionem superimponens hominis rationali naturæ, quæ in prævaricatione facta est, & repulsa est à Deo, ac per hoc etiam diabolum legem peccati in natura hominis posuisse, & mortem regnavisse per opus peccati. Ideo igitur venit filius Dei, ut solvat opera diaboli. Sed dicitis, quia solvit non peccando. Sed non est hæc solutio peccati. Nec enim in illo à principio operatus est diabolus peccatum, ut veniente eo in mundum, & non peccante, solvatur peccatum, sed in rationali, & intellectuali natura hominis à principio operatus est peccatum diabolus, propter hoc impossibile factum est naturæ rationali existenti, & sponte peccanti, sub condemnatione que mortis factæ, ipsam corrigere ad libertatem, ut ait Apostol. *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, propter hoc venit filius Dei*, hanc in propriam naturam disponere ex novo principio, & nativitate mirabili, non ut illum, qui à principio statutus erat, resecaret, sed superseminatum contemptum contemnere, sicut testatur propheta, dicens: *Antequam sciat puer bonum, aut malum, reprobat malum, ut eligat bonum*. Si autem non in natura peccatrice impeccabilis visus est, quomodò condemnatum est peccatum in carne, neque carne efficaciam habente, neque deitate peccatum sciente? Quomodò autem & Apost. dicit. *Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia*, non locum describens, sed naturam supponens? *Ut quemadmodum*, inquit, *per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, ita & per unum hominem Jesum Christum gratia regnaret per justificationem in vitam æternam*, ut per quam naturam progressio peccati facta est, per hanc & ostensio justificationis fieret, & ita solverentur opera diaboli, liberata hominis natura à peccato, & glorificetur Deus.

Rom. 8.

Esaiæ 8.

Rom. 5.

Dum igitur conferretur talis liber, & præmitterentur quædam ante, & post in medio ejusdem testimonii Constant. piissimus Imperator, & sancta Synodus dixerunt: Edicat Deo amabilis Macarius Archiepiscopus, ut quid hæc, quæ necessaria sunt, circumrecidit de testimonio sancti, & probabilis patris?

Macarius sanctissimus Archiepiscopus dixit: Ego testimonia, quæ defloravi, secundum proprium intentum defloravi. Et dum adhuc relegeretur post detruncationem idem testimonium, quod defloraverant Macarius, & Stephanus, habens in superscriptione. Et post aliqua, quod jam in verbis etiam astruebat hoc modo, propterea in deitate verbi apparens forma servi, non necessitati subjecta natura, atque virtute, inculpabilitatem ostendit, dissolvens jus necessitatis, & peccati legem, atque captivitatis tyrannum captivum ducens, sicut ait propheta: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem*. Formam enim servi adversus inimicum proferens verbum, victoriam fecit per illud, quod aliquandò victum est. Propterea &, omnem tentationem explevit Jesus, quia & omnia assumpsit, quæ tentationis experimentum habuerunt, per quæ pro nobis victoriam fecit, dicens: *Confidite, ego vici mundum*. Nec enim adversus deitatem assumpsit diabolus prælium, quam nesciit, quia nec audebat: propterea dicebat; *Si tu es filius Dei*: sed adversus hominem, quem olim decipere valuit, & ex illo in omnes homines extendit suæ malitiæ operationem. Cum itaque anima Adæ in condemnatione mortis detineretur, & exclamaret ad Dominum proprium semper, sed & hi, qui placuerunt Deo, & justificati sunt in naturali lege, unà cum Adam detinerentur, conlugentibus, & conclamantibus, misertus Deus hominis quem fecit, bene placitum ei fuit, per sacramentum manifestationis novitatis salutem operari in genere humano, ut destrueret quidem inimicum, qui per invidiam deceperat, sublimatum; ineffabiliter autem ostenderet hominem per unitionem altissimi, & communionem naturæ ex veritate. Propterea venit verbum, qui Deus est, primique hominis conditor, ut fieret homo, ad vivificationem quidem hominis, destructionem verò invicti inimici, & natus est de muliere, ex prima formatione formam hominis sibi ipsi resuscitans in ostensione carnis, absque carnalibus voluntatibus, & cogitationibus humanis in imagine novitatis. Nam voluntas solius deitatis, quia & natura tota verbi in ostensione formæ ipsius humanæ carnis, quæ visa est secundi Adæ, non in divisione personarum, sed in substantia deitatis, & humanitatis: propterea ergo accedebat diabolus ad Jesum tanquam ad hominem, & non inveniens in eo vetustatis, nec suæ sationis indicium, neque ad præsens aggressionis profectum, vincebatur confusus: & victus, ac fatigatus, dicebat: *Quis est hic, qui venit ex Edom?* id est, ex hominis terra, *incedens cum potentia*. Propter quod & Christus dicebat: *Venit princeps hujus mundi, & in me invenit nihil*.

Psal. 87.

Joan. 16.

Matth. 4.

Isaiæ

Joan.

Sancta Synodus dixit: Ecce, benignissime Domine, & hoc testimonium abscidit. Nam quæ post testimonia per jussionem vestræ fortitudinis releguntur, ostendunt deflorationem ejus obumbratam. Et relecta sunt sequentia testimonia, quæ abscissa sunt à Macario, & Stephano, & præsente testimonio, dum quandò & carnem, & animam, & totum primum secundum factum invenit Adam. Si enim de substantia hominis erat ipsum nihil, quomodò ipsum corpus repertum est, quod videbatur? dicitis nihil, sed non invenit in ipso, quæ ipse operatus est in primo Adam, & ita destructum est peccatum in Christo. Propterea & scriptura testatur: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. Quomodò ergo dicitis, & impudenter asseritis, quia impossibile est captivabilem fieri, qui semel captus est homo? Ut impossibilitatem quidem (quod omnino à ratione discrepat) Deo applicetis, possibilitatem autem diabolo, indestructum ejus dicentes peccatum in natura hominum (sicut & cæteri hæretici) & ideò advenisse deitatem, quæ non captivatur in similitudine carnis, & animæ, ut ipsa captivabilis maneat, & sic appareat munda justitia: quandò enim non fuit munda deitatis justitia? & ex his, quod est hominibus beneficium, nisi in eadem substantia, & naturæ innovatione appareat Dominus (sicut ait Apostolus) quam innovavit nobis viam novam, & viventem, dicens: *Ego sum via, veritas, & vita*. Sancta Synodus dixit: Ecce & hoc testimonium sancti patris peremisti. Non congruit Orthodoxis, ita circumtruncatas sanctorum Patrum voces deflorare, hæreticorum potiùs proprium hoc est.

Esaiæ c.1. Te & 1.J

Joan.

Macarius venerabilis Archiepiscopus dixit: Etiam dixi, quia quærens stabilire intentionem meam, hoc modo defloravi.

Sancta Synodus exclamavit: Hæreticum seipsum manifestè demonstravit. Novo Dioscoro anathema, hujusmodi deponatur. Novum Dioscorum foras mitte, Novo Apollinario malos annos. Meritò ab Episcopatu alienetur. Nudetur circumposito ei pallio. Et denudato eo, atque in medio astante, unà cum Stephano ejus discipulo.

Theophanes venerabilis Presbyter, & Abbas Monasterii Bajas, interrogavit eosdem Macarium, & Stephanum: Habuit humanam voluntatem Dominus noster Jesus, & impeccabilem?

Cre vim n ne pal vester piscop digni insign intell

Ma-

Macarius, & Stephanus dixerunt: Nos voluntatem A humanam in Christo non dicimus, divinam verò etiam absque carnalibus voluntatibus, & cogitationibus humanis, sicut prolatum à nobis testimonium S. Athanasii continet. Voluntas enim Deitatis tantùm.

Theophanes Deo amabilis Presbyter, & Abbas, dixit: Et quomodò intelligitis carnales voluntates, & cogitationes humanas?

Macarius, & Stephanus dixerunt: Voluntates carnales, & cogitationes humanæ, hominum similium nobis sunt, Christus vero nihil eorum habuit.

Theophanes Deo amabilis Presbyter, & Abbas, dixit. Si testimonium, quod detruncastis, in integro posuissetis, inveniebatur, quòd carnales voluntates, & humanas cogitationes, culpabiles, & voluptuosas accepit sanctus Pater Athanasius, quæ ex seminatione diabolica illatæ sunt humanæ naturæ, sicut idem sanctissimus B pater superiùs asserit. Nam & ego dico non habuisse Dominum nostrum Jesum Christum verbum Deum nostrum ex supersatione voluntatem carnalem, aut peccabiles cogitationes, Absit: Sed naturalem voluntatem, quam ipse Deus creans Adam, ei indidit. Et hoc autem ipse interrogo vos: Habuit & animam rationabilem ipse Adam?

Macarius, & Stephanus dixerunt: Etiam.

Theophanes Deo amabilis Presbyter, & Abbas dixit: Naturalem habuit voluntatem? [margin: lami untas.]

Stephanus religiosus Monachus dixit, προαιρετικὸν, καὶ αὐτεξούσιον, quod est arbitrale, & liberum. Etenim ante prævaricationem divinam habuit voluntatem, & convoluntarius erat Deo.

Domitius Deo amabilis Episcopus Prusiades dixit: Ubi it vanitas tua, blaspheme? Si convoluntarius erat C Adam Deo, ergo & concreator.

Theodorus, & Georgius Deo amabiles Presbyteri, & Joannes Deo amabilis diaconus, locum præsentantes Agathonis sanctissimi Papæ Apostolicæ sedis antiquæ Romæ, & qui ex persona ejus fuerunt Concilii Deo amabiles Episcopi, dixerunt: Si Adam ante prævaricationem divinam habuit voluntatem, ergo & consubstantialis fuit Deo, & inconversabilis, ac vivificatrix fuit voluntas Adæ. Et quomodò mutatus, transgressus est mandatum, & morti succubuit? Qui enim convoluntarius est, utique & consubstantialis est. An ignoras S. Cyrillum clamantem, sicut est consubstantialis, ita & convoluntarius proprio genitori? Unius enim essentiæ una utique est voluntas.

Tandem productæ sunt multæ authoritates ad confirmandas duas in Christo voluntates, quas brevitati studentes in compendium contraximus. D

Dionysius Areopagita libro secundo de divinis nominibus, Discreta (inquit) est benignissima Dei circa nos operatio, &c. Eadem authoritas citatur in epistola Agathonis Papæ.

[margin: Torita- ancto- Pa-] Athanasius secundo sermone contra Apollinarem. Christi nomen (inquit) divinitatem invisibilem, & passibilem importans absque humanitate (quam consequuntur mors, & passio) non intelligitur.

Gregorius Nicenus libro secundo adversus Eunomium multis sermonibus duas in Christo voluntates ostendit. Eadem authoritas citatur in Epistola Agathonis Papæ.

Augustinus 5. lib. adversus Julianum Pelagianistam, dicit voluntatem motum esse naturæ, &c. Quæ authoritas in Epistola Agathonis similiter narratur. E

Cyrillus libro de thesauris, unius essentiæ una est voluntas, atqui in Christo duæ essentiæ, &c.

Ambrosius ad Gratianum Imperatorem, Christus, inquit, in veritate carnis ostendendo in effectu Deo patri se coæqualem ostendit, ut diceret, non quod ego volo, sed quod tu.

Chrysostomus in illud Matthæi, *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*: multis rationibus duas voluntates in Christo ostendit.

ACTIO NONA.

Residentibus gloriosissimis patriciis, & consulibus, & omnibus venerabilibus Episcopis secundum ordinem in secretario Trulli, propositis in medio sanctis Euangeliis. Constantinus diaconus, & primicerius notariorum Georgii Archiepiscopi Constantinopoleos: dixit. Meminit à Deo instructum Imperium vestrum, & sancta universalis Synodus, quòd externa die collata sunt cum libris venerabilis Patriarchii, diversa testimonia ex codicillo, qui oblatus est à Macario, & Stephano, & interlocutio facta est, ut in subsequenti reliqua ejusdem libelli relegerentur. Assistunt autem præ zelo Petrus Episcopus Nicomediæ, &c. Episcopi, & alii fautores, & discipuli Macarii. Si videtur vestro Imperio, & vestræ Synodo, hos ingredi: & ad jussum Imperatoris, & sanctæ Synodi ingressis, relecta sunt dudum gesta.

Tunc Imperator dixit. Proferatur liber testimoniorum, qui oblatus est à Macario, & Stephano, ut reliqua relegantur, & conferantur cum codicibus venerabilis Patriarchii, quo prolato, Diogenes Imperialis secretarius, relegit ita. *Sancti Athanasii ex sermone de Trinitate, de incarnatione.* Et quandò dixit, *Deus meus, ut quid me dereliquisti*, ex persona nostra dicit: *Et post pauca. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non mea fiat voluntas, sed tua, Spiritus promptus, caro autem infirma*, duas voluntates hic ostendit, unam quidem humanam, alteram divinam. *Absciderant totum hoc.* Factus quippe in similitudine hominum refugiebat passionem, ut homo: Deus verò existens, qui est secundum divinam essentiam impassibilis, promptè suscipiebat passionem.

Basilius Episcopus Gortynæ dixit Imperatori: Quamvis absciderunt, nihilominus non probarunt unicam voluntatem in Christo.

Stephanus discipulus Macarii citavit Gregorium Theologum secundo libro de Filio Dei, ut probaret unam voluntatem Christi: illius enim velle, nec contrarium est Deo, deificatum totum.

Basil. Gortynæ Episcopus dixit: qualem voluntatem dicis deificatam? divinam minimè, de humana igitur intelligendum est, duas proinde voluntates esse in Christo fatearis oportet.

Item relectum est ex eodem codicillo alterum testimonium sancti Cyrilli de interpretatione Euangelii secundum Matthæum sermone duodecimo, quod collatum est similiter cum libro chartaceo bibliothecæ hujus venerabilis Patriarchii, textu testimonii habente sic: Ergo id *non sicut ego volo, sed sicut tu*, transformationem, & transfigurationem naturæ humanæ de exsuperata formidine in audaciam spiritualem benè nimis significat. Sunt autem & ante hoc testimonium, quæ callidè prædictus Macarius, & Stephanus non defloraverunt, hoc modo: recusat itaque ipsum calicem, crucifigentes se, Dei amatores non esse tanquam per hoc accusans: & subest quidem in eo pavor passionis propter humanitatem, compescitur autem continuò virtute inhabitantis verbi, ac fortitudine. Considera namque, quomodò ostendit quidem, quod humanum est, ipsa recusatione: quod autem deitatis est indeflexibile, effulsit statim. Ait enim ad Patrem, qui in cœlis est: *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Humanitas verò condecenter & hoc ait. Nam secundum quod Deus est, non extra est voluntatem Patris: magis autem ipse est voluntas Dei, & Patris, sicut in sapientia, & ipsum velle est patris, sapientia verò est filius. [margin: *Codices cõferuntur.*]

Sancta Synodus dixit: Tu, Stephane, & tuus magister Macarius, non ostendistis * in incarnatione dispensatione Domini nostri Jesu Christi veri Dei nostri, per codicillum à vobis oblatum, sed duas voluntates, in testimoniis in eodem codicillo positis invenimus aper- [margin: *deest, unicam.*]

aperte, clamante Athanasio, laudabili quamvis detruncata, & obcelata sint, juxta quod soliti estis, eadem testimonia, quæ perversè interpretantes protulistis. Definivimus igitur, postquam apertè approbati estis ad subversionem divinorum dogmatum festinare, & sanctorum, ac probabilium patrum doctrinas corrumpere, & hæreticorum magis sensum assumere, & quæque ab eis dogmatizata sunt, sectari ad contagium Orthodoxæ plebis, ab omni vos Sacerdotali dignitate, & ministerio alienos existere. Eos autem, qui jam pœnitentiam egerunt, & superiùs nominatos tàm Episcopos, quàm clericos, qui & nunc in medio assistunt, & rectè unà nobiscum confitentur, prævidimus quidem in propriis locis residere. Libellos autem, quos promiserunt, propriè eorum fidei cum jurejurando in subsequenti nobis offerent.

Depositio Macarii, & Stephani, qui Stephanus tunc ejectus est ex Concilio.

Discipuli Macarii promiserunt se oblaturos libellos, qui continent authoritates de unica voluntate Christi.

ACTIO DECIMA.

Sententiæ sanctorum Patrum.

Rursus collata sunt testimonia aliquorum Patrum, nempe Leonis Papæ ex Epistola secunda ad Leonem Imperatorem. Christus (inquit) secundum formam Dei cum Patre unus, & idem est, secundum formam servi non venit facere voluntatem suam, sed ejus, qui misit eum Patris, cum quo, ut Deus, eamdem habet voluntatem: & Ambrosii Mediolanensis Episcopi ex secundo libro ad Gratianum Imperatorem, prolata à Macario, & Stephano cum codicibus authenticis ex Patriarchio Regiæ civitatis, collata, & demonstratum est id, quod suprà. Rursus idem demonstratum est ex testimoniis multis adductis. Joan. Chrysost. super illud Joan. *Nunc anima mea turbata est*, Christus (inquit) humanam in se naturam mori nolentem ostendit, se extra humanas passiones non esse apertè declarans. Insuper sermone in Thomæ incredulitatem contra Arrianos, sub persona D. Thomæ sic inquit: Hæc audiens purgavi animam meam perfidia, accepi corpus gaudens, & tremens expandi simul cum digitis etiam animæ oculum, & duas per hoc in Christo operationes sensi.

Cyrillus libro 3. de dogmatibus adversus Julianum sermone 12. Calicis (inquit) recusatio, repugnantem in Christo humanam voluntatem indicat. Eum autem sponte pati apparet, cùm ad Patrem dicit. *Non mea voluntas fiat, sed tua*. Quod & confirmat tomo duodecimo. In illud Matthæi. *Pater, si possibile est, transeat, &c.*

Idem tomo quarto in Joannem. Christus (inquit) sustinens involuntarium facit voluntarium, à propria quidem voluntate recedens, eam autem, quæ Patris est, implens.

Quibus accedit etiam, quod libro octavo ait. Christus verè, & naturaliter homo ex muliere factus, ea, quæ hominis sunt, præter peccatum, habuit.

Insuper lib. de Thesauris sermone vigesimo quarto, ait. In eo, quod dicit Christus, *Pater, si possibile est, &c.* ostendit carnem suam sponte non perpeti, ut quæ naturaliter mortem abhorreat. Itaque eam remittit, ut Dei voluntatem inquirat, dicens. *Non quod ego volo, &c.*

Præterea ejusdem lib. ser. 32. Non est Dei, & creaturæ una operatio, ne quod creatum est, divinam habeat potentiam, vel quod divinum ad infirmas creaturæ operationes deprimatur.

Item sermone quodam ad Theodosium Imperatorē. Usus est Christus carne propria ad naturales infirmitates: Anima verò ad humanas, & inculpabiles ægritudines.

Athanasius libro quarto contra Arrianos. Si Christum (inquit) divinum quid agentem, vel loquentem videamus, cognoscamus, quia Deus existens hæc operatur: sin eum humanè loqui, vel pati viderimus, non

A ignoremus, quòd carnem induens factus est homo.

Justinus Philosophus, & Martyr libro de expositione fidei. Sicut luminis operationem (inquit) nemo separabit à sensibili corpore, ratione tamen eam naturam agnoscet, cujus est talis operatio: sic & Christi operationem ab uno Dei Filio nemo separaturus est. Cujus tamen naturæ sit proprium, quod agit, ratione facilè agnoscet.

Justinianus Imperator contra Nestorianos, & Acephalos. Omnes (inquit) sancti Patres, sicut passionem, & impassibilitatem unius, & ejusdem esse nos docuerunt, sic & diversas operationes in uno Christo confitendas esse voluerunt. Idem dogmatica ex isto, ad Zoilum Patriarcham Alexandriæ, pulchrè admodum duas in Christo naturas, duplicesque voluntates ostendit.

B Epiphanius Cyri Episcopus serm. 60. contra Marcionitas, Christus (inquit) ut veram carnis substantiam ostenderet, sudorem emisit, & in agonia constitutus, humanam in se mentem, unà cum corpore naturam efficientem esse declaravit.

Euphemius Antiochiæ Episcopus libro de Satisfactione pro Chalcedonensi Concilio, ex eo quòd Christus humano gressu, divina tamen virtute super aquas ambulaverit, in eo duplices tùm operationes, tùm voluntates colligit.

Sequuntur authoritates, quibus Macarius, & Stephanus, & reliqui Monothelitæ suam hæresim tuebantur, sed erant depromptæ ex hæreticis, quorum nomina sunt hæc. In primis ex Themistio hæretico tres sunt authoritates, quarum prima est ex secundo ejus contradictorio antiderico contra Tomum Theodosii quadragesimo primo capite. Sed non ejusdem duas scientias, aut duas operationes asserimus, una quippe est, & cætera. Secunda, relectum est ex eodem codicillo testimonium Themistii hæresiarchę ex primo ejus antiderico, idest, contradictorio contra tomum Theodosii capitulo quinto continens ita: Sancti quippe Patres unam absolutè dixerunt Christi esse operationem, & non secundum, &c. Tertia, relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex antiderico, id est, contradictorio capitulo trigesimo quarto continens ita: Una itaque scientia in Christo, quemadmodum & operatio, &c. Deinde ex Anthimo hæretico, cujus duæ sunt authoritates, quarum prior sic incipit. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium Anthimi hæretici ex libro ad Justinianum piissimum Imperatorem, cujus initium est, Dei meminisse in omni causa bonum est, continens ita: Nos quippe prædicantes unam naturam Dei verbi incarnatam, & cętera. Posterior verò ita se habet. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex eodem libro, continens ita: congruentia autem his etiam, & cętera.

Hæretirum t… moni… tant… tici.

C

D

Ex Severo hæretico quatuor adsunt authoritates, quarum prima quidem est: relectum est ex eodem codicillo testimonium Severi impii ex secunda Epistola ad Iconomum comitem, cujus initium est: Etiam nobis ex Deo inspirata scriptura, continens ita. Si igitur transformavit verbum eam, quam sibi secundum subsistentiam univit, humanitatem, &c.

E Secunda authoritas: Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex Synodicis literis ad Paulum hęreticum, cujus initium. Apostolum quidem Paulum, continens ita: unam igitur subsistentiam profitentibus Emmanuel, consequens est, unam naturam profiteri, &c.

Tertia est authoritas. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ex Synodicis literis ad Anthimum hęreticum, cujus initium. Quod ad tuam reverentiam, continens ita: divinè divina signa operatus est, & humanas, & divinas voces effatus est, &c.

Quarta authoritas, & postrema. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium ejusdem ad Theodosium

sium continens ita: Istis proinde præfatis hominiculis reprobis institutoribus, &c. A

Ex Theodosio hæretico duæ patent authoritates quarum prior sic incipit. Item relectum est ex eodem codicillo testimonium Theodosii hæresiarchæ, ex libro ad Theodoram Augustam, cujus initium mihi quidem videbatur, continens ita: ut jam & operatio utriusque Deo decibilis una sit, &c.

Posterior authoritas sic incepta videtur. Item ex eodem codicillo testimonium ejusdem, continens ita: Ergo & nos unam, eandemque Deo decibilem sapientiam, & cætera.

Ex Paulo hæretico unica est authoritas, quæ quidem sic incipit. Item relectum est, ex eodem codicillo testimonium Pauli ex epistola ad Jacobum, cujus initium. Omnia mihi, quæ vestræ sanctitatis sunt, B continens ita: Et enodicam literam piæ recordationis Jenonis ad peremptionem Chalced. Concilii, &c.

Ex Theodoro hæretico una solum est authoritas, quæ sic incipit. Itemque relectum ex eodem codicillo testimonium Theodori hæretici ex dogmatica Epistola ad Paulum hæreticum (cujus initium. Cum quidem tempus) continens ita: & ad hæc omnia anathematizamus Synodum Chalcedonensem, & tomum Leonis, & omnes, qui dixerunt, vel dicunt in uno Christo duas naturas post ineffabilem unionem, aut in duabus naturis diffinientes, & non prædicantes unam ejus esse personam, & unam subsistentiam, & unam naturam Dei verbi incarnatam, & unam ejus operationem secundum Deum verentium, &c. *Et post aliquot hæreticorum sententias, sequitur epist. Episcoporum, clericorum, & monachorum.* C

è græ- m lo- ur de tu to.

Sanctæ, & universali Synodo, quæ per jussionem piissimi, & à Deo decreti Domini nostri, & magni victoris Imperatoris Constantini nunc convenit in hac à Deo conservanda regia urbe imperiali secretario, quod cognominatur Trullus, libellus satisfactionis compositus, & porrectus à me Petro indigno Episcopo Nicomediæ Metropoleos provinciæ Bithyniæ. Quoniam quidem exquisivit vestrum à Deo inspiratum, & honorabile Concilium, qualiter sentiam super recta, & immaculata nostra Christianorum fide, & de incarnationis dispensatione magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui unus est de sancta, & consubstantiali, & vivifica Trinitate, hujus rei gratia præsentem satisfactionem in scripto componens, offero sancto, & universali vestro Concilio. Continentur, D sicut inferius habetur: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, Factorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium: & in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, qui ex Patre natus est, ante omnia sæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: natum, non factum: per quem omnia facta sunt. Et in spiritum sanctum Dominum, & vivificatorem, ex patre procedentem: cum Patre, & Filio coadorandum, &c.

Postea multa subdit concernentia fidei articulos, potissimum incarnationem. Tandem subjungit.

Quapropter & ejusdem duas nativitates confiteor, tàm quæ ante sæcula, ex Deo, & Patre secundum deitatem, quàmque illam, quæ ex eadem sancta Virgine, & Dei genitrice Maria secundum carnem, & re- E centem. Manens quippe quod erat, factus est insolubiliter, quod non erat: & ita unam ejus subsistentiam compositam adnuncio, neutra conversa, vel confusa propter unionem naturarum, neque rursus sectionem admittente hac incognoscibili unione. Etenim unitio, quæ secundum compositionem, atque secundum subsistentiam est, & confusionem, & divisionem excludit, & servat quidem utriusque naturæ proprietatem, unam verò personam Dei verbi etiam cum carne demonstrat. Unde & duas ejusdem Domini Jesu Christi naturales voluntates, & naturales operationes confiteor, secundum vigorem testimoniorū sanctorum, ac probabilium Patrum, quæ posita sunt in suggestione missa ad piissimum, & à Deo confirmandum nostrum Dominum, & magnum victorem Imperatorem, ab Agathone sanctissimo, ac beatissimo Papa antiquæ Romæ: & simpliciter in omnibus consentio, & permaneo in cunctis capitulis, quæ continentur tàm in prædicta suggestione ejusdem sanctissimi viri, quàmque in altera suggestione Concilii, quæ circa eum est.

ACTIO UNDECIMA.

Constantinus piissimus Imperator, & sanctum Concilium dixerunt, ut Georgius Apocrisarius loci servatoris sedis Hierosolymorum produceret Synodicam Sophronii, quondam Hierosolymorum Archiepiscopi. Quo libro producto in medium, Agatho lector, & notarius sanctissimi Archiepiscopi hujus à Deo conservandæ urbis, eum legit, hæc, quæ sequuntur, continentem. *Epistola Sophronii.*

Domino in omnibus sanctissimo, ac beatissimo fratri, & consacerdoti Sergio, Archiepiscopo, & Patriarchæ Constantinopoleos, Sophronius inutilis servus sanctæ Christi Dei nostri civitatis, Papa beatissime quàm mihi amabilis es, & multò quàm pridem amabilior, ex quo die ex incurioso silentio in causarum turbam decidi, in terrenis quibusdam fluctibus opprimor, Papa Deo honorabilis, quàm nunc suavis est mihi pusillitas, &c. *Paulo post addit.*

Quia verò quædam Apostolica, atque prisca traditio, in sanctis Dei per totum orbem Ecclesiis tenuit, ut qui ad Pontificatum ducuntur, qui præ eis Pontificatus regunt, omnia sinceriter exponant, qualiter sapiant, & qualiter fidem detineant, quam Paulus eis sapientissimus nimis cautè contradidit, ut non cursus suos in vacuum peragant (inanis namque eis omnis cursus existeret, si in quolibet fides violaretur) ille quippe sacer, qui Dei voces audivit, & cœlum ipsum habuit magistrum, et paradisi contemplator pro tempore factus est, et verborum aliis hominibus ineffabilium fuit auditor, ne torperet (sicut ipse ait) perterrebatur, ne forte cum aliis prædicet Christi salutiferam prædicationem, ipse reprobus efficeretur. Unde et in Hierosolymis ascendebat Christi cœlestis discipulus, et divinis, qui præerant, subjiciebatur discipulis, et Evangelicam, quam prædicabat doctrinam, innotescebat eis, qui alios putabantur præcedere: et ipsius eos faciebat doctrinæ participes, munimen sibi despondens eis, qui post eum fuerant et suscepturi doctrinas, quibus formula cunctis probabilis factus est, qui ejus sequi vellent vestigia. *Causa scribendi.* *D. Paulus.*

Huic proinde et nos consuetudini servientes, et legem optimam arbitrati, omne, quod olim decenter effectum est, maximè Apostolico roboratum instructu, qualiter de fide teneatur, scribimus, et à Deo instructis vobis ad probandum dirigimus, ne forte terminos æternos transgredi, quos Patres nostri posuerunt, æstimemur, non discernere tantum scientibus βάνθον incertis provida dogmata, sed et redintegrare, quæ minus sunt, propter perfectam in Christo charitatem exactè potentibus, atque valentibus. Illa igitur dicturus advenio, quæ ab initio in sancta, et Catholica Ecclesia natus, et nutritus perdidici, et à mollibus percepi unguibus sapere, et prædicantibus vobis à Deo inspiratis hausi. Credo igitur, beate (secundum quod à principio credidi) in unum Deum Patrem omnipotentem sine principio penitus, et sempiternum, omnium visibilium, atque invisibilium factorem, et cætera.

Postea subdit, se credere Trinitatem subsistentiarum, & singularitatem essentiæ. Addit præterea.

Et neque unum, quod extra unum est, tria recipit, neque tria, secundum quod tria sunt, unum admittunt, quod est, et mirabile, et omni certe plenum stupore est. Hoc ipsum namque, et numerabile est, et refugit numerum. Numerabile quidem tribus suis subsistentiis, refugit autem numerum singularitate deita- *Trinitas.*

deitatis. Unitas quippe ejus essentiæ, atque naturæ numerari penitùs non admittit, uti non & differentiam deitatis introducat, & ex hoc essentiæ, & naturæ, & deorum multitudinem unum principium faciat. Omnis itaque numerus contubernalem habet differentiam, & omnis differentia, atque discretio numerum superinducit, ut insitum. Numeretur ergo Beata Trinitas non essentiis, nec naturis, nec diversis deitatibus, æternisve dominationibus. Absit, sicut insaniunt Arriani, & sicut novæ Tritheiæ, idest, ter deitatis latratores essentias tres, & naturas tres, & tres dominationes, & tres similiter vaniloquentes deitates, subsistentiis, & proprietatibus intellectualibus perfectis senior in subsistentibus, numero divisibilibus, & non dividendis deitate, &c.

Deinde nonnullis interpositis.

Qualiter quoque, & de incarnatione unius, & de eadem venerabili Trinitate Dei verbi, & Filii clementissima, atque admirabili, hoc est, de submissa exinanitione, ad nos quoque terrenos divina, atque deifica descensione, teneam, atque sentiam, & tenere à sanctis Patribus, secundum vos à Deo inspirati sunt, mihi est traditum, tanquam coram ipsa veritate, quæ conspicit universa, Synodicam hanc literam scribens expono, & ad vestrum destino sapientissimum auditum. Credo & de hac, sanctissime, quod Deus verbum, unigenitus Patris Filius, qui ante omnia sæcula, & tempora impassibiliter de eodem natus est Deo, & Patre, misericordiam induens, & humanitatis misericordiam circa humanum nostrum lapsum spontanea voluntate, & Dei gignentis consilio, & divino complacito spiritu, non separatus à gremio generantis, ad nos humiles descendit, sicut ejusdem voluntatis Patri, & spiritui, ita & essentiæ inexplicabilis, & naturæ circumscriptionem nullo modo sustinens, aut secundum nos localem transmeatum naturaliter sciens efficere divinam operationem, & uterum intactum virginitatis ingressus, castitatem lustratam Mariæ sanctæ, præclarè, quæ Dei sunt sapientis, & ab omni contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectus, incarnatus, qui erat incarneus, & formam suscepit nostram, qui secundum divinam essentiam, quantum ad habitum, & speciem, inexformabilis, & corporatur secundum nos, incorporeus. Et homo juxta veritatem efficitur, qui semper Deus cognoscitur, & materno ventre gestari monstratur, qui sempiterni Patris in sinu est, & intemporeus principium recipit temporale non per phantasiam factus hæc omnia (ut Manichæis, & Valentinianis videtur insanis) sed re, & veritate totum seipsum exinaniens paterna, & propria voluntate, & totam nostram assumens massam, carnem, inquam, nobis consubstantialem, & animam rationalem animabus nostris contribulem, & mentem menti nostræ comparem. Hic itaque homo est, & cognoscitur, & homo secundum veritatem factus est ab ipso summo conceptu de sanctissima virgine. Homo enim fieri voluit, ut simili consimilem mundificaret, & cognatum cognato salvificaret.

Incarnatio.

Maria sine peccato.

Ideo Virgo sancta accipitur, & anima, corpusque sanctificatur, quæ ita ministravit in incarnatione creatoris, ut munda, & casta, atque incontaminata. Incarnatur ergo verbum Deus, quod nostrum, non præfactæ carni copulatus, præformatove, atque in sese præsubsistenti aliquandò corpori conlinitus, vel animæ præxistenti conjunctus, sed tunc his ad subsistendum venientibus, quandò eis ipsum verbum, & Deus naturaliter copulatus est, contemporalem habens unitionem, atque subsistentiam, & non ante verissimum ipsius verbi conventum in seipsis unquam extiterunt, vel cujuspiam secundum nos alterius hominis penitus extiterunt, sed cum verbi ipsius naturali conventu subsistentia habitura concurrerunt, & nec quantum in ictu oculi hanc illam priorem habentia. (Sicut Paulus Samosatenus perstrepit, atque Nestorius.) Simul quippe caro, simul Dei verbi caro animata rationalis. In illo itaque, & non in semetipsa habuit existentiam unam. Cum conceptu quippe verbi hæc ad subsistendum prolata sunt, & secundum subsistentiam ei unita sunt, quandò ad subsistendum prolata sunt, quæ certè vera est, & inseparabilis, quæ neque divisionem perpetitur, neque mutabilitatem, aut confusionem admittit, ab ipso prolata, & in ipso consistentia, & cum ipso composita, nullumque prorsus tempus propriæ constitutionis tulerunt, quod inconfusam, atque inseparabilem ad eum compositionem præcederet. Ex inviolabili namque, & virginali sanguine sanctæ, atque immaculatæ Virginis Mariæ verbum verè factum est incarnatum, & veraciter homo, ut in utero virgineo deportatus, & tempus explevit legitimi puerperii, & per singula naturalia, & peccatum non trahentia nobis hominibus similis factus, nostramque non dedignatus passibilem vilitatem, nascitur Deus humano corpore, similiterque & habitu animam rationalem, atque incorpoream habens, quod ipse in semetipso, & nequaquam alter rationali animavit spiritu, & virginem generantem conservat, & θεοτόκον eam propriè, ac veraciter demonstravit: vel si Nestorius vecors scinditur, & ejus Deo rebellis exercitus lachrymatur, & lamentatur, & ejulat, & iterum cum eo discerpitur. Deus itaque erat, qui ex sancta virgine Dei genitrice Maria est, & secundam hanc temporalem propter nos nativitatem suscepit post primam ejus, & sempiternam illam ex Patre, naturalem ineffabilem nativitatem, quanquam incarnatus nascebatur ob similitudinem nostri carnalium.

Nota

Totus Deo collaudandus, totus idem ipse apparens homo perfectus, Deus idem noscendus, perfectus homo idem ipse innotescendus, ex duabus quippe naturis unitionem habuit deitate, & humanitate, & in duabus perfectis noscebatur naturis deitate, & humanitate. Neque enim unitioni mutatio qualibet, vel confusio intercessit, neque differentiæ, dualitatisque formarum, sive substantiarum post unitionem divisio quædam, aut sectio est intromissa, licèt hoc contristet quidem furentem Nestorium, illud verò tabefaciat Eutychem desipientem. Namque secundum subsistentiam ad invicem uniuntur, neque mutationem acceptant, neque divisionem agnoscunt: neque scit, quæ confusionis sint propria, neque sectionis discit judicia. Juxta quod apparet Eutyches ingnorans, atque Nestorius, & unitionis secundum subsistentiam non addiscentes virtutem, juxta quam & incarnatum est verbum, & caro animata, & intellectualis, immutabiliter deificata est, hic quidem in confusionis pelagus jactatur, hic verò divisionis voragine dejicitur. Et idcirco ille quidem refugit confiteri dualitatem naturarum, hic vero unam Dei verbi naturam incarnatam se subtrahit prædicare, licèt unam ejus compositam subsistentiam dicere metuat, timorem refuga metuit, ubi timor nullus inhabitat. Nos verò sensu vivido servilem utriusque horum propellentes amentiam, & super Petram pietatis stantes intrepidi, & secundum subsistentiam verbi ad carnem, quæ ex nobis est, intellectualem, & animatam, convenientiam prædicamus, & unum Christum, & Filium incarnatum verbum obsecramus, & unam ejus subsistentiam compositam credimus, unam quidem ex Deo Patre, quam intemporalem, & sempiternam scimus, secundam ex Dei genitrice matre, quam & modernam, & temporalem cognoscimus, & unam Dei verbi naturam in eo incarnatā glorificamus, & non sicut Apollinaris, Eutychesque, & Dioscorus dicunt, sed sicut nobis sapiens tradidit Cyrillus, & quæ sunt naturarum, salvari dicimus propria, & unitarum differentiam non rejicimus, quæ ut in naturali quidem dicitur, & est qualitate, in essentiali verò intelligitur, & est quantitate, & neque Nestorianam sectionem metuimus, neque sicut insulsus Nestorius, affectualem unitionem dicimus, aut insontinam, quod est honoris æqualitatem, aut obuliam, quod est con-

Nest. Euty

consilii concordiam, aut voluntatem monentium identitate deliramus hanc conventionem: neque sicut Eutyches à Deo propulsus, secundum confusionem quandam, aut mutabilitatem Dei verbi, & carnis intellectualiter animatæ, sive naturarum, atque substantiarum, & formarum compositionem garrimus, ex quibus in Christo admirabilis facta est conventio, unde Regiam viam, & mediam gradientes, & confusionem, & sectionem abominamur, solam autem ex animo veneramur inconfusam, simulque indivisam deitatis, & humanitatis unitionem, quam solam intelligendo cognoscit naturalis, atque secundum subsistentiam conventio, hanc quippe cum alterutra copulatam deitatis, & humanitatis habuerunt, ut neque conversionem sustineant, neque divisionem patiantur. Unitatis namque ratio, quæ naturalis (inquam) est, atque secundum B subsistentiam (neque enim alteram unitionem in Christo præter istam agnosco) non ignorat quidem differentiam, divisionem autem prorsus expellit. Quæ verò ad unitatem concurrunt, inconversa conservat, partitionemque unitorum non admittit, & ideò ex deitate, & humanitate, & ex duabus naturis Christum nominantes, & Deum eumdem, & hominem, & diphyan, quod est, bis genitum, duplicemque secundum naturas prædicamus. Similiter autem & in deitate perfectum, & in humanitate eundem scimus perfectum, idcircò & in duabus eum docemus naturis, & Patri consubstantialem, ut Deum hunc ipsum asserimus, & consubstantialem matri, & nobis hunc ipsum hominem asserimus, visibilem hunc ipsum, & invisibilem, corporeum hunc ipsum, & incorporeum, contrectabilem hunc ipsum, & C incontrectabilem, circumscriptum, & terrenum eundem, & cœlestem, carneum hunc ipsum, animatum rationabiliter, & deificatum, recentem hunc ipsum, & sempiternum, humilem hunc ipsum, & sublimissimum, & quæque duplicis inseparabiliter recipiuntur naturæ: vel si quædam semper extitit, ut sempiternam habens naturam, quædam verò propter nos in novissimis temporibus inconvertibiliter facta est, utpote humanam assumens naturam. Si igitur inconvertibilis est, & inseparabilis permanet, duo immutabiliter differentia significant, & inseparabili alteritate consulgent naturę, & substantiæ, quæ & formæ consistunt, ex quibus ineffabilis unitio facta est, & in quibus unus, idemque Christus conspicitur. Unum namque, quod ex ipsis effectum est, non jam dualiter divisum, sed eorum, ex quibus factum est sine sectione, & transversione demonstrat subsistentiam. Quæ enim extat persona composita ex inconfuso constans temperamento, partitionem convenientium nescit, sed esse unum, & permanere unum indivisum sortitur, & neque duo, juxta quod unum extitit, efficitur, neque confundit, & in singularem redigit unitatem, naturalemque, & essentialem identitatem ea, ex quibus naturaliter convenit, sed est unum, & duo hoc ipsum agnoscibile, unum quidem secundum subsistentiam, atque personam, duo verò secundum ipsas naturas, atque naturales earum proprietates, ex quibus esse unum sortitur natura duplex, & unum permanere servabit.

Unde idem ipse unus manens Christus, & Filius, & unigenitus inseparatus in utrisque naturis conspicitur, E & quæ sunt utriusque substantiæ naturaliter operatur, secundum insitam unicuique essentialem qualitatem, sive naturalem proprietatem. Quod si naturam haberet singularem, & inconjunctam, sicut & subsistentiam, atque personam, non ageret, utique unus, idemque Filius, & Christus profectò, quæ utriusque erant naturæ. Corporis enim deitas expers, quomodò naturaliter opera corporis operata est; vel quomodò corpus deitate frustratum actiones operatum est, quæ essentialiter deitatis esse noscuntur? Verùm Emmanuel, dum unus est, & in eo ipse utraque, idest, Deus, & homo, quæ naturæ utriusque sunt, naturaliter gessit, secundum aliud, quæ gesta sunt, operans: secundum quod Deus quidem est, idem ipse, quæ divina sunt, secun-

A dum quod homo idem ipse est, quæ humana sunt, seipsum volens omnibus ostendere, quod Deus idem ipse, & homo sit, & ideò idem ipse, tàm ea, quæ divina sunt, agit, quàm quæ humana similiter, & dicit, & loquitur. Non alius quidem miracula operatus est, alius autem perpetravit humana, passionesque sustinuit, sicut & Nestorius vult, sed unus quidem, idemque, & Christus, & Filius, qui & divina gessit, & humana, secundum aliud verò, & aliud, sicut divinitùs protestatus est Cyrillus, quia & in utrisque habuit potestatem inconfusam, necnon & impartibilem. Secundum quod Deus ergo sempiternus idem ipse existebat, patrabat miracula, secundum quod homo verò idem ipse modernus agnoscebatur, faciebat humilia, & humana.

Sicut ergo in Christo utraque natura indiminutè proprietatem suam custodit, ita & operatur utraque forma cum alterius communione, quod proprium habuit, verbo quidem operante, quod verbi est, cum communione, scilicet corporis: & carne exequente, quod carnis est, communicante ei, videlicet verbo in eadem operatione, quandò hæc in una subsistentia cognoscantur, & in una persona considerentur, & insulsissimam sectionem propellant. Neque enim divisè operabantur propria, ut & divisionem earum suspicemur. Non exultet pro hoc Nestorius seipsum seducens erroneus, idcircò quòd utraque forma in uno Christo, & Filio, cum alterius communione operabatur, quod proprium habuit. Neque enim ab altera ejus diffidens, quod proprium habuit, operabatur. Nec enim secundum duos Christos, aut Filios, qui operantur, glorificamus, unum quidem secundum naturam Filium, & Christum, quæ mira sunt: secundum verò gratiam Filium, & Christum, quæ humiliora sunt, quanquam duas formas, quæ communiter operantur, edocemus unamquamque secundum naturalem suam Proprietatem, sed unum, eumdemque Filium, & Christum, qui & sublimia, & humilia naturaliter operatur, secundum unius cujusque duarum ejus naturalem, & essentialem qualitatem asserimus. Naturæ namque incommutabiles manentes, & inconfusæ, & duæ manifestè cognoscendæ, & non confusibiliter copulatæ, his penitus non erunt frustratæ, vel si in una subsistentia monstrabantur, non vanè prosiliant Eutyches, & Dioscorus, nequaquam non existentes impiæ confusionis prolatores, sed unaquæque natura cum alterius communione agebat, quod proprium habuit, & divisionem refugiens, & conversionem ignorans, & differentiam ad alteram conservans, communionemque, & compositionem insolubilem, atque indisruptam persalvans. Hinc piè sentientes, & super terminos rectæ fidei consistentes, sicut unum, eumdemq; Christum, & Filium operari, utraque dicimus, eo quod idem ipse Deus erat, & homo, nullamque excogitamus confusionem: ita nec utramque furtunam cum alterius communione operari propria differentes, eo quòd duæ formę in uno, eodemque Christo naturaliter propria operantes existunt, nullam penitus consideramus divisionem, sicut hic quidem Eutyches, illic verò nobis vult calumniari Nestorius, è diverso adinvicem consistentes, & adversum nos pios impium prælium partientes. Quos pro nihilo reputantes, & utriusque naturæ, utràmque novimus operationem, essentialem dico, naturalem, & congruam, indivisè de unaquaque procedentem essentia, & natura, juxta insitam ei naturalem, atque essentialem qualitatem, & inseparabilem, simulque inconfusam alterutrius essentiæ συνεπαγομένην unà secum cooperationem adducens. Hoc quippe & operationum, quæ in Christo sunt, differentiam facit, sicut & naturarum.

Diversæ operationes in Christo.

Non itaque idipsum est deitas, & humanitas secundum qualitatem, unicuique natutaliter inditam, licèt in unam subsistentiam adinvicem ineffabiliter concurrant, & in unam personam, sicut inconfusè compositæ, & unum, eundemque nobis Christum, & Filium effecerint, secundum subsistentiam adinvicem concurrentes, atque compositæ. Etenim Deus verbum est,

&

& non caro, quamquam carnem rationaliter animatam assumpsit, hancque sibi unitione naturali, & secundum subsistentiam adunivit, ipsa verò caro est animata rationaliter, & non verbum, licèt Dei verbi caro conspicitur. Et ideò neque eandem habent indifferenter operationem adinvicem post unitionem naturalem, & inconfusam, idest, veram, & secundum subsistentiam, neque unam solam earum operationem dicimus, sive essentialem, & naturalem, penitusque indifferentem, quatenùs essentiam unam, & unam naturam nos cognoscamus, quæ ab Acephalorum pueris luditur, & ipsis verbis impudenter profertur composita. Quemadmodùm igitur utriusque essentiæ, atque naturæ, ex quibus nobis in Christo inconfusa facta est unitas, & unum Christum perfecit, & filium totum Deum, totum eumdem ipsum credendum, & hominem, utramque naturalem confitemur operationem, ne naturas, quæ inconfusè unitæ sunt, confundamus. Siquidem & essentiarum semper differentiam ex differentia operationum est insitum comprehendere: ita & omnem vocem, & operationem, seu divina quædam sit, & cœlestis, sive humana, atque terrena, ex uno, eodemque Christo, & Filio edocemus procedere, ex unaque ejus composita, & singulari subsistentia Incarnatum Dei verbum extabat, qui & utramque inseparabiliter, & inconfusè operationem, secundum naturas suas à seipso naturaliter proferebat.

Secundum divinam quidem naturam suam, juxta quam erat etiam Patri consubstantialis, divinam, & inexplanabilem, secundum humanam verò, juxta quam & hominibus nobis ipse consubstantialis mansit, humanam, atque terrenam, unicuique naturæ amicam, & congruam, & non sinens quemquam aspicientium scandalizari, quòd non sit idem ipse Deus, & homo, qui hæc, & illa naturaliter operabatur. In eo quidem idem ipse unus Christus, & Filius operabatur, utramque Nestorii cenolentam obstruens exfluentiam, nec enim juxta eum duos Christos, & Filios sic dicimus, qui operantur hæc, atque illa, opinamur: in eo verò, quod ostendebat, quæ utriusque naturæ sint propria, inconfusa post unitionem manentia, & utraqua earumdem similiter proferebat operationem, ipsa naturali ratione cognoscendas naturas, propriamque naturam naturaliter explanantem, ex qua inseparabiliter, atque naturaliter emanabat, & essentialiter exundabat, Eutychetis consopiens confusioni socium germen: deinde partu nostro natus lacte nutritur, & crescit, & corporales ætates discurrit, donec & ad humanæ ætatis perfectionem pertingeret, & esuriem nostram, & sitim, & fastidium juxta nos ex itinere sustinet, faciebat quippe & incedendi similiter nobis operationem, quæ humaniter actitata secundum humanam substantiam progrediens humanæ ejus naturæ erat ostensio.

Deinde subdit.

Et propterea à Deo instructi asseverant, qui pro Christo Deo præmiis coronati sunt, & loqui divinitùs acceperunt, divinas nobis intelligentias contexentes, sicut cùm audieris unius filii contrarias voces convenienter naturis ipsis, quæ dicunt, partire: siquidem quid magnum, & divinum est, divinæ naturæ exhibens, si verò quid parvum, & humanum, humanæ reputans, sic enim & dissonantiam vocum effugiens, unaquaque natura proprietates, quæ ei sunt insitæ, receptante, & ipsum Filium unum, tàm ante omnia sæcula, quàm modernum secundum Sacras Scripturas confiteberis. Sed & hoc in uno filio asserunt, omnem quidem operationem nullus ab uno filio sequestravit. Cujus verò naturæ sit, quod geritur, per propriam operationem insinuat. Ergo nimis pulcherrimè ab eis est explanatum, unum quidem confiteri Emmanuel (ita quippe Deus verbum incarnatus nuncupatur) & eundem omnia patrare, & non alium tàm sublimia, quàm exigua citra ullam distantiam, per quæ & ejus naturarum inconfusa dualitas recognoscitur, & in subsistentias duas, atque personas ipse prorsus non dispertitur, sed est unus, idemque Filius, & Christus inseparabilis in duabus indivisè agnoscendus naturis, & ipsius unius filii cuncta esse certificamur, & omnes ejus, & voces, & operationes credimus, licèt quædam earum sint Deo decibiles, quædam verò ita rursus humanæ, quædam verò medium quemdam ordinem obtinent, tanquam habentes in hoc ipso Deo dignum quid, & humanum: hujus verò asserimus esse virtutem, etiam illam, quæ dicitur nova, & Dei virilis operatio, non unam existentem, sed diversi generis, ac differentem, quam ex Areopago à Paulo egregio divinitùs captus Deo vocatus asseruit Dionysius, utpote Deo decibile in hoc ipso, & humanum habentem, perque alacrem, atque compositam ϑεοφρήσεως dictionem, uniuscujusque substantiæ, atque naturæ, unamquamque perfectè significantem operationem. Ante sæcula igitur esse Deum Verbum glorificantem, Patrique coæternum, temporalem sustinuisse adnunciamus nativitatem, qua ex Virgine, verè, ac propriè Dei genitrice Maria Incarnatus nascebatur. Et idcircò duabus nativitatibus nasci à piis meritò creditur, & perfectus idem existens in deitate, perfectus erat idem in humanitate, nequaquam per differentiam substantiarum divisus, neque per identitatem subsistentiæ, atque personæ, naturas ipsas deducens ad identitatem substantiæ, sed ex quibus secundum subsistentiam naturis est declaratus in ipsis inseparabilis mansit, omnia sapienter, & verè nostra gerens opera, et passiones naturales, atque irreprehensibiles, quæ procul à macula, atque pollutione sunt, et in quibus cujuspiam peccati vestigium non reperitur.

Christ. sine p... to.

Peccatum enim non fecit, nec quilibet dolus in ore ejus prorsus inventus est, & connutritus nobiscum humanè, utpote qui sciebatur homo perfectus, etiam Deus, idemque indiminutè extabat, miraculaque, ut decuerat, faciens. Perfectus quippe Deus noscebatur, quamvis esset humanæ carni intellectualiter animatæ commixtus ad spontaneam passionem ascendit, & ultrò Judæis est proditus. Imò ipse seipsum illis ob salutem hominum sponte prodidit, & ligatur, et colaphis ceditur, & inspuitur, et flagellatur, et illuditur, et chlamide purpurea, tanquam Rex omnium reinduitur, & arundo, tanquam sceptrum Regium regaliter ei contraditur, et Pilato judicante damnatur, ad extremum patibulo configitur, & manibus, atque pedibus cruentatur, salutiferæ cruci conclavatur, & cum latronibus levatur, & acetum potat, et fel degustat, & magnè vociferans animam tradidit Patri, et latus lancea perforatus, sanguinem quoque, et aquam salutarem post mortem profudit, et emortuus de cruce deponitur, et accuratur, & mirrha conditur, & sepultura triduana sepelitur, et triduanus resurgens de sepulcro progreditur, et unà secum cunctos suscitat ex sepulchro, ex corruptione ad immortalitatem eos perducens per suam resurrectionem ex mortuis: et discipulis resurgens à mortuis manifestatur: et cibo, ac potu rei fidem accommodat, et tactu manuum Apostolicarum, carnis propriæ resurrectionem: et Spiritum sanctum eis impertit, tanquam cognatum sibi, atque connaturalem, et elevatur in cœlos, imò uti cœlorum dominator ascendit, et dexteræ assidet genitoris, solium habens paternum, et regale, et sublime. Unde et iterùm veniet judicium vivorum, et mortuorum facturus, et singulis redditurus secundum opera, quæ unusquisque operatus est, sive frugi, quæ bona fecit, seu nequaquam, et vituperabilia operatus est: quem unà cum Patre, et Spiritu sancto omninò regnare credimus, regnum verò immortale, et finem nequaquam, aut terminum suscepturum. Sed et de Incarnationis dispensatione, hoc est de admirabili Dei verbi incarnatione, qualiter dico, ac sentio, breviter demonstravi. *Subdit Angelos, & animas esse immortales.*

tales, & incorruptibilis non quidem per naturam, sed per gratiam. Postea detestatur errorem Origenis, Dydimi, & Evagrii dicentium animas ante corpora productas, & intrusas corpori postea, & mortuorum resurrectionem negantium. Subjungit idem in eadem epistola. Suscipio autem, & veneror post quinque universalia concilia, conscripta Cyrilli, præsertim, quæ contra Nestorii insaniam facta sunt. Similiter & Epistolam Orientalium Episcoporum, qua ad eundem Cyrillum scripta est, quam & ipse Orthodoxam esse testatus est, & quæcunque Leo sanctissimæ Romanæ Ecclesię sanctissimus dispensator scribit, & maximè, quę contra Eutychianam, & Nestorianam prophanationem scripsit, hæc quidem ut Petri, illa verò ut Marci definitiones agnoscens.

rus Ro- fedit, rcus xan- .

Omnia omnium nostræ Catholicę Ecclesiæ probabilium instructorum à Deo instructa didagmata, seu in verbis, & scriptis, sive in epistolis quibuslibet comprehensum est. Et ut concinnè dicam, cuncta suscipio, & amplector, quæque sancta Catholica nostra Ecclesia suscipit, & cuncta è regione refuto, atque anathematizo, & prophana esse reputo, quotquot & ipsa sapienter abominatur, & propriæ pietati æstimat esse contraria, non solùm codicillos, & verbula Deo repugnantia, & privata dogmata, sed & hæreticas, & maledicas, maledicarumque sectarum doctrices personas. Et ut nihil desit ad vestram satisfactionem, ipsas quoque personas exprimo, quas anathematizo, & condemnatas efficio non lingua tantùm, & ore, sed corde, & spiritu, utpote, quę sanctę nostrę Catholicæ fidei in omnibus insidiantes ostensæ sunt. Anathema itaque in perpetuum, & catathema à sancta, & consubstantiali adoranda Trinitate Patris, & Filii, & Spiritus sancti sint, primùm quidem Simon magus, qui primus pessimis hęresibus pessimus principiavit, postquam Cleobius, Menander, Philetus, Hermogenes, Alexander ęrarius, &c. *Subjungit longam nomenclaturam hæreticorum, inter quos enumeratur Joannes Grammaticus in hunc, qui sequitur modum.* Joannes Grammaticus cognomento Philoponus, idest studiosus. Imo mathoponus irritus laborator, & vanus: Conon quoque, & Evagrius: Hi tres trithejas (idest triplicis Deitatis) ter maledicti propugnatores. Themistius, qui fuit ignorantiæ pater, & genitor, atque seminator nefandissimus, qui Christum verum Deum nostrum diem judicii nescisse delirabat, nesciens quæ ipse jam à Deo projectus assereret, & non recognoscens, quæ ignorando loquebatur. Nisi enim ignorasset verborum suorum virtutem, non utique lethiferam ignorantiam peperisset, & ignorantiæ fœditatem ferventer defenderet. Ignorare Christum non secundum id, quod Deus erat sempiternus, sed secundum quod veraciter homo factus, diem consummationis, atque judicii, ex insipientia mentis eructans, & purum eum efficiens hominem, & hac monstruositate se defamans Acephalum, & naturam unam ejusdem Christi Salvatoris nostri compositam vaticinans, &c. *Enumeratis multis aliis hæreticis, quos etiam Anathematizat, subdit postea.* Anathematizo cum eisdem prophanis hęresibus & omnem aliam Deo odibilem, & maledicam hæresim, quam sancta nostra Catholica Ecclesia anathematizare, atque condemnare consueta est, eorumque authores, & genitores, & eorum probrosas, atque fœdissimas loquelas, atque codicillos, sola honorans, & tenens, sentiensque, & venerans sancta Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicę dogmata, cum quibus hinc etiam migrare deprecor, quandò hoc Deus præceperit.

oannes ope- .

mist.

Finitis omnibus, quæ in ista actione acta sunt, Constantinus piissimus Imp. dixit: Sufficientia sunt etiam, quæ hodierna die sunt gesta. Quia verò in Christo amabilis vestrę reipubl. causis occupamur, jubemus Constantinum, & Anastasium patricios. Polyenctum quoque, & Petrum exconsules ex persona nostræ pietatis cùm sancto, & universali vestro Concilio in reliquis conventibus inveniri, postquam præsentis causæ plurima, & præcipua capitula coram nostra pietate jam peracta sunt.

ACTIO DUODECIMA.

Rursus disputatum est cum hęreticis, si ex scripturis Sanctorum Patrum possent demonstrare unam voluntatem, & unam operationem in Domino nostro Jesu Christo, & non valentibus illud ostendere, prolata est à Catholicis, & lecta epistola Leonis Papæ decima, & luce clariùs demonstraverunt duas voluntates, & duas operationes in Christo Jesu, & dixit sancta Synodus. Omninò necesse est, non solùm secundum sensum sequi Sanctorum Patrum dogmata, sed & eisdem vocibus uti cum illis, nihilque penitus innovari.

Sessio n.12

Ibidem relectum est rescriptum epistolæ Honorii Papæ Romani ad Sergium Constantinopol.

Scripta fraternitatis vestræ suscepimus, per quæ inventiones quasdam, & novas vocum quæstiones cognovimus introductas, per Sophronium quendam tunc Monachum, nunc verò ex auditu Episcopum Hierosolymitanæ urbis constitutum, adversus fratrem nostrum Cyrum Alexandriæ antistitem, unam operationem Domini nostri Jesu Christi conversis ex hæresi prædicantem. Qui denique ad vestram fraternitatem Sophronius veniens, querelamque hujusmodi deponens multiformiter eruditus, petiit de his, quæ à vobis fuerat instructus, paginalibus sibi syllabis reserari: quarum litterarum ad eundem Sophronium directarum, suscipientes exemplar, & intuentes, satis providè, circũspectèque fraternitatem vestram scripsisse: Laudamus novitatem vocabuli auferentem, quòd posset scandalum simplicibus generare. Nos enim oportet manere, in quo pervenimus usque ad mensuram rectæ fidei, quam Apostoli veritatis Scripturarum Sanctarum funiculo extenderunt, confitentes Dominum nostrum Jesum Christum, mediatorem Dei, & hominum, operatum divina media humanitate verbo Dei naturaliter unita, eundemque operatum humana ineffabiliter, atque singulariter, assumpta carne, discretè, inconfusè, atque inconvertibiliter plena divinitate, & quæ coruscavit in carne plena divinis miraculis, ipse est, & carneus effectus plenè Deus, & homo: passiones, & opprobria patitur unus mediator Dei, & hominum in utrisque naturis verbum caro factum, & habitavit in nobis ipse Filius hominis de cœlo descendens unus, atque idem (sicut scriptum est) crucifixus Dominus majestatis, dum constet divinitatem nullas posse perpeti humanas passiones, & non de cœlo, sed & de sancta est assumpta caro Dei genitrice. Nam per se veritas in Euangelio ita inquit: *Nullus ascendit in cœlum, nisi qui de cęlo descendit Filius hominis, qui est in cęlo*, profectò nos instruens, quòd divinitati unita est caro passibilis ineffabiliter, atque singulariter, ut discretè, atque inconfusè, sic indivisè videretur conjungi, ut nimirum stupenda mente mirabiliter manentibus, utrarumque naturarum differentiis cognoscatur uniri. Cui Apost. concinens, ad Corinthios ait. *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in Mysterio absconditam, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum majestatis crucifixissent.* Dum profectò divinitas nec crucifigi potuit, nec passiones humanas experiri, vel perpeti, sed propter ineffabilem conjunctionem humanæ, divinæque naturæ, idcircò & ubique Deus dicitur pati, & humanitas in cœlo cum divinitate descendisse. Unde & unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi, quia profectò à divinitate assumpta est nostri natura, non culpa, illa profectò, quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata. Christus enim Dominus in similitudinem carnis peccati ve-

Epistola Honorii occasione Symboli Sophronii scripta.

Joan. 3.

1. Cor. 2.

Non duæ contrariæ, sicut in nobis.

veniens, peccatum mundi abstulit, & de plenitudine A ejus omnes accepimus, & formam servi suscipiens, habitu inventus est, ut homo, quia sine peccato conceptus de Spiritu sancto, etiam absque peccato est partus de sancta, & Immaculata Virgine Dei genitrice, nullum experiens contagium vitiatæ naturæ. Carnis enim vocabulum duobus modis sacris * eulogiis bonique, malique cognovimus nominari, sicut scriptum est. *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt*. Et Apostolus: *Caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt*. Et rursum: *Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati*. Et, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me trahentem in lege peccati, quæ est in membris meis*, & alia multa istiusmodi absolutè solent intelligi, vel vocari. In bono autem ita. Isaia Pro- B pheta dicente: *Veniet omnis caro in Hierusalem, & adorabit in conspectu meo*: Et Job: *in carne mea videbo Deum*. Et aliàs: *Videbit omnis caro salutare Dei*; Et alia diversa: Non est itaque assumpta (sicut præfati sumus) à Salvatore vitiata natura, quę repugnaret legi mentis ejus, sed venit quærere, & salvare, quod perierat, idest, vitiatam humani generis naturam. Nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori: quia super legem natus est humanæ conditionis, & siquidem scriptum est, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit me, Patris*. Et: *Non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater*. Et alia hujusmodi non sunt hæc diversæ voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptæ. Ista enim propter nos dicta sunt, quibus dedit exemplum, ut assequamur C vestigia ejus, pius magister discipulos imbuens, ut non suam unusquisque nostrum, sed potiùs Domini in omnibus, præferat voluntatem.

Nota ratiocinium Honorii. — *al. eloquiis.* — *Gen. 6.* — *1. Cor. 15.* — *Rom. 7.* — *Isaiæ 66.* — *Job 19.* — *Luc. 3.* — *Propassiones erant in Christo, non passiones.* — *Joan. 6.* — *Matt. 26.*

Via igitur regia incedentes, & dextrorsum, vel sinistrorsum venatorum laqueos circumpositos evitantes, ne ad lapidem pedem nostrum Idumæis, idest, terrenis, atque hæreticis propria relinquentes, nec vestigio quidem pedis sensus nostri terram, idest, pravam eorum doctrinam omni modo atterentes, ad id, quò tendimus, hoc est, ad fines patrios pervenire possimus, ducum nostrorum semita gradientes, & si fortè quædam balbutientes (ut ita dicam) nisi sunt proferentes exponere, formantes se in speciem nutritorum, ut possent mentes imbuere auditorum. Non oportet ad dogmata hæc Ecclesiastica retorquere, quæ neque Synodales apices super hoc examinantes, neque authoritates Ca- D nonicæ * visæ sunt explanasse, ut unam, vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicare, quas neque Euangelicę, vel Apostolicæ literæ, neque Synodalis examinatio super his habita, visæ sunt terminasse, nisi fortassis (sicut præfati sumus) quidam aliqua balbutiendo docuerunt, condescendentes ad informandas mentes, atque intelligentias parvulorum, quæ ad Ecclesiastica dogmata trahi non debent, quę unusquisque in sensu suo abundans, videtur secundum propriam sententiam explicare. Nam quia Dominus Jesus Christus Filius, ac verbum Dei, per quem facta sunt omnia, ipse sit unus operator divinitatis, atque humanitatis, plenæ sunt sacræ literæ luculentiùs demonstrantes. Utrum autem propter opera divinitatis, & E humanitatis, geminæ operationes debent derivatæ dici, vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea grammaticis, qui solent parvulis exquisita derivando nomina vindicare. Nos enim non unam operationem, vel duas Dominum Jesum Christum, ejusque sanctum Spiritum, sacris literis percepimus, sed multiformiter cognovimus operatum. Scriptum est enim: *Si quis spiritum Christi non habet, hic ejus non est*. Et alibi: *Nemo potest dicere: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem spiritus: & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus*. Si enim divisiones operationum sunt multæ,

Doctorum. — *Al. nisæ.* — *Interim Honorii.* — *Rom. 8.* — *1. Cor. 12.*

& has omnes Deus in membris omnibus pleni corporis operatur, quantò magis capiti nostro Christo Domino hæc possunt plenissimè coaptari? ut caput, & corpus unum sit perfectum, ut profecta occurrat (sicut scriptum est) *in virum perfectum, in mensuram ętatis plenitudinis Christi*. Si enim in aliis, id est, in membris suis, Spiritus Christi multiformiter operatur, in quo vivunt, moventur, & sunt: quantò magis per semetipsum mediatorem Dei, & hominum plenè, ac perfectè, multisque modis, & ineffabilibus confiteri nos communione utriusque naturæ condecet operatum? Et nos quidem secundum sanctiones divinorum eloquiorum oportet sapere, vel sperare, illa videlicet refutantes, quæ quidem novæ voces noscuntur sanctis Dei Ecclesiis scandala generare, ne aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Nestorianos, nos vesana sapere arbitrentur: aut certè, si rursus unam operationem Domini nostri Jesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutychianistarum attonitis auribus dementiā fateri putemur præcaventes, ne quorum inania arma combusta sunt, eorum cineres, & redivivos ignes flammivomarum denuò renovent quæstionum, simpliciter, atque veraciter confitentes Dominum Jesum Christum unum operatorem divinæ, atque humanæ naturæ, electiùs arbitrantes, ut vani naturarum ponderatores otiosè negotiantes, & turgidi adversus nos insonent vocibus ranarum Philosophi, quàm ut simplices, & humiles spiritu populi Christiani possint remanere jejuni. Nullus enim decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam discipulos piscatorum. Eorum enim doctrinam sequentes, omnia argumenta scopulosa disputationis callidæ, atque fluctivagæ intra eorum retia sunt collisa. Hæc nobiscum fraternitas vestra prædicet, sicut & nos ea vobiscum unanimiter prædicamus, hortantes vos, ut unius, vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes, unum nobiscum Dominum Jesum Christum Filium Dei vivi, Deum verissimum, in duabus naturis operatum divinitùs, atque humanitùs, fide Orthodoxa, & unitate Catholica prædicetis. Et superscriptio. *Deus te incolumem custodiat dilectiss. atque sanctissime frater*.

Ephe[s. 4.] — *Ad[...] opera[tio]nes d[...]* — *Voc[...] men[...] proba[...]*

Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Oportet ad nos afferri regesta, ac dogmaticą scripta, quæ exposita sunt à Sergio quondam Patriarcha hujus Regiæ urbis, sive ad Honorium, vel Cyrum, vel Sophronium, aut etiam ad alias personas, seu ab Honorio ad Sergium facta super præsenti dogmatica quæstione, rejacenti in sacro chartophylacio hujus venerabilis Patriarchii, ut conferantur cum codicibus, qui piissimo Domino nostro principi à Macario oblati sunt, & nunc relecti. Georgius igitur Deo amabilis Diaconus, & chartophylax hujus sanctissimæ magnæ Ecclesiæ, cum omni festinantia pergens in chartophylacium venerabilis Patriarchii, eadem regesta, quæ dicta sunt, deferat, & scripta referat.

Georgius Deo amabilis Diaconus, & chartophylax dixit: Sicut jussit vestra Sancta Synodus, confestim vado, & quanta invenire potero, mecum deferam.

Gloriosissimi judices, & Sancta Synodus dixerunt: Quæ promissa sunt ab eodem Georgio Deo amabili Diacono, & chartophylace, ad effectum præveniant. Hi autem, qui excipiunt, quę geruntur in hac gesta sancta nostra Synodo, eant unà cum Joanne reverendo Episcopo civitatis Regitanæ, Georgio Deo amabili Episcopo Cyzici, & Dometio Episcopo Prusiados ad Macarium, & ostendant ei tàm illos duos libros, & chartaceum quaternionem, qui cum eis est, & sciscitentur ab eo, si verè hæc opuscula ejusdem existunt Macarii. Similiter autem ostendant ei & tres codices, & illam unam chartam, quæ nunc quoque coram nobis relecta sunt, si hæc utique sunt, quæ ipse obtulit nostro piissimo Domino, & magno Imperatori, & responsum, quod eis dederit, statim ad nos perducant.

Et

Et paululum recedentes præfati reverendissimi Episcopi, unà cum Paulo, & Joanne magnificis à secretis, atque Imperialibus secretariis, & Agathone religioso lectore, & notario sanctissimi Patriarchæ Constatinopolitani, & venientes ad Macarium, atque paulò post revertentes, dixerunt. Secundum jussionem vestræ gloriæ, sanctæ, universalisque Synodi pergentes, ascendimus in venerabile Patriarchium, & intrantes unam cellam, in qua est Macarius (sicut jussistis) interrogavimus eum, si recognoscit illos duos libros, qui in nomine ejus superscripti sunt, & unum, qui cum eis est chartaceum, & quaternionem, & si opuscula ejus existunt. Qui Macarius accipiens ea, & revolvens, ac inspiciens, dixit: Etiam Domine, pro certo mea opuscula sunt, & recognosco ea. Similiter autem & ostensi sunt ei tres codices, & una charta, quæ hodierna die relecta est, & aspiciens ea, dixit: Etiam Domine, cognosco ea. Anno enim præterito obtuli ea Domino, & verè recognosco ea.

Georgius Deo amabilis diaconus, & chartophylax ingressus in medium sancti Concilii, dixit: Juxta quę mihi jussa sunt à vestra gloria, & à sancto, & universali Concilio, pergens in chartophylacium venerabilis Patriarchii, codices, sive regesta, quæ invenire potui, defero, ad quod vobis placuerit.

Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Offerat Georgius Deo amabilis diaconus, & chartophylax ad relegendum, & conferendum cum codicibus à Macario porrectis piissimo nostro Principi, codices, sive regesta, quæ detulit. Et accipiens Antiochus Religiosus lector, & notarius Georgii sanctissimi Archiepiscopi Constantinopoleos codicem, sive regestum diversarum Epistolarum Sergii, quondam Patriarchæ Constantinopoleos, relegit epistolam ejusdem Sergii ad Cyrum, quondam Episcopum Lazorum. Et collata est cum codice Macarii, qui prolatus est per Joannem gloriosissimum quæstorem. Et constitit. Item prolatus est alius codex, sive regestum, relectum similiter per eundem Religiosum Antiochum, habens Epistolam Sergii quondam Patriarchæ Constantinopoleos ad Honorium, quondam Papam Romanum. Et collata est cum codice, qui à Macario datus est piissimo Principi. Et constitit. Similiter prolata est à Georgio Deo amabili diacono, & chartophylace epistola authentica Latina Honorii, quondam Papæ Romani, ad Sergium quondam Patriarcham Constantinopoleos, unà cùm ejus interpretatione: Et collata est eadem latina epistola per Joannem reverendiss. Episcop. civitatis Portuensis, qui unus extitit de Concilio antiquæ Romæ. Et constitit.

Gloriosissimi judices dixerunt: Cognitionem accipiens sanctum vestrum, & universale Concilium eorum, quæ nunc relecta, atque collata sunt tàm de Sergio quondam Patriarcha hujus Regiæ urbis, quàm de Honorio quondam Papa Rom. ad hæc, & de Sophronio quondam Patriarcha Hierosolymorum, quæ ei visa fuerint, persequatur.

Sancta Synodus dixit: Secundum interlocutionem gloriæ vestræ de his, quæ nobis relecta sunt, tàm de regestis scriptarum à Sergio Epistolarum, quam & authentica epistola Honorii Latina, ad hæc etiam, & de Synodicis Sophronii, quæ nobis jam relecta sunt, accuratiùs de eis pertractantes, futuro secretario vobis glorisissimis, quæ opportuna sunt, dicimus. Gloriosissimi judices dixerunt. Hoc quidem sancta Synodus peragat. Piissimus verò, atque à Deo confirmandus Dominus noster, & Magnus Imperator, Dei coronatoris sui clementiam in omnibus imitatus, & pœnitentiam expectans Macarii, per nos indignos ejus famulos vestram sciscitatur semper sanctam, & universalem Synodum, si forsan eo pœnitente, post depositionem à sancta vestra Synodo in eo perpetratam, in propria sede restituendus est.

Sancta Synodus dixit: Inveteratum Macarium in impietatis dogmatibus, & non solùm universam Christo amabilem plebem, quæ hanc à Deo conservandam regiam urbem inhabitat, eversione turbulenta putantem, testimoniaque sanctorum, & probabilium Patrum falsantem, & quædam quidem abscindentem, quędam verò addentem, & secundum quod ei videbatur in devia mittentem piissimum, & à Deo coronatum nostrum principem per oblatos ab eo codices, sed & à solis ortu, usque occasum litteras suas, & per homines, quos mittebat, universos perturbantem, & à fide vera segregantem, & justè, atque regulariter à Pontificali habitu denudatum, nullatenùs divina regula de cætero suscipit in doctoris sede residere, ne ex hoc propriæ suæ hæreseos, multò ampliùs recrudescere faciat intelligentiam, & fiant (juxta quod scriptum est) novissima illius deteriora prioribus: & maximè cum diversis vicibus in præsentia Domini nostri, & Magni Imperatoris, & cuncti nostri Concilii interrogatus sit, si sequitur, & unà cum omnibus confitetur in Domino nostro Jesu Christo, sicut duas naturas, ita & duas naturales voluntates, & duas operationes naturales: & eo nullatenus accepto ferente, sed & confirmante, quæ dudum ab eo impiè definita sunt, et ipsis sermonibus astruente, quia si membratim incidar, et jacter in mare, ergo neque duas voluntates, neque duas operationes dico in Domino nostro Jesu Christo uno sanctæ Trinitatis, et ex hoc, ut dictum est, Synodice depositum, et anathematizatum, nullo modo hunc Macarium de cætero, sicut superiùs dictum est, hoc sanctum Concilium in Sacerdotali suscipiet sede, sed et execramur, et extra terminos à Deo conservandæ hujus Regię urbis hunc fieri, unà cum ei similia sentientibus.

Reverendissimi Episcopi, ac venerabiles clerici, qui sub sede sunt Antiochiæ civitatis, accedentes ad gloriosissimos judices, dixerunt: Petimus vestram gloriam suggerere piissimo, et à Deo coronato nostro Domino, et Magno Imperatori, alterum pro Macario, qui fuerat Archiepiscopus noster, ad Pontificalem sedem Antiochiæ provenire, ut non sit vidua hujusmodi sedes.

Gloriosissimi judices dixerunt: Secundum ea, quæ considerata sunt à sancto, et universali vestro Concilio, et juxta petitionem reverendissimorum Episcop. religiosorumque clericorum, qui sub jure sunt sedis Antiochenæ civitatis Ecclesiæ, vestra sancta Synodus in futuro secretario, quæ promissa sunt super Sergio, Honorio, atque Sophronio opere adimpleat.

ACTIO DECIMA TERTIA.

Postulatum est, ut pronunciaretur sententia de epistolis Sergii, Honorii, et Sophronii, quæ in actione præcedenti lectæ sunt. Sanctum Concilium dixit: Secundum promissionem, quæ à nobis ad vestram gloriam facta est, retractantes dogmaticas epistolas, quæ à Sergio Patriarcha hujus Regiæ urbis scriptæ sunt, tàm ad Cyrum, qui tunc fuerat Episcopus Phasidis, quàm ad Honorium Papam antiquæ Romæ: similiter autem et Epistolam ab illo, idest Honorio rescriptam ad eumdem Sergium: hasque invenientes omninò alienas existere ab Apostolicis dogmatibus, et à definitionibus sanctorum Conciliorum, et cunctorum probabilium Patrum, sequi verò falsas doctrinas hæreticorum, eas omnimodo abjicimus, et tanquam animæ noxias execramur. Quorum autem, idest, eorumdem impia exectamur dogmata, horum et nomina à sancta Dei Ecclesia projici judicavimus, idest, Sergii præsulis hujus urbis, qui aggressus est de hujusmodi impio dogmate conscribere, Cyri Alexandriæ, Pyrrhi, Petri, et Pauli, Præsulum hujus etiam civitatis, qui et similia eis senserunt. Ad hæc et Theodori Episcopi Pharam, quarum omnium super scriptarum personarum mentionem fecit Agatho sanctiss. Papa antiquæ Romæ in suggestione, quam fecit ad piissimum, et magnum Imperatorem nostrum, eosque abjicit, utpote contraria rectæ fidei sentientes, quos

Hæreseos damnatur hoc loco septem Pontifices: Sergius, Cyrus Pyrrhus, Petrus, Paulus. Honorius, Theodorus.

quos anathemati submitti definimus. Cum his verò A simul projici à sancta Dei Catholica Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus, & Honorium, qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quòd invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, qui in omnibus mentem ejus secutus est, & impia dogmata confirmavit. Pertractavimus autem & Synodica Sophronii Archiepiscopi Hierosolymitani, & hæc reperientes cum una fide convenientia, Apostolicisque, & Sanctorum Patrum doctrinis paria, utpote quæ sunt Orthodoxa, recepimus, et nomen ejus inseri sanctis diphtycis sanctarum Ecclesiarum justum esse judicavimus.

Nota.

Post hæc produxit Georgius Diaconus chartophylax Epistolas Cyri duas ad Sergium Constantinopol. et unam Theodori ad eundem Sergium, et unam Pyrrhi, et unam Pauli, et unam Petri Constantinopol. quondam antistitis.

Et prolata est etiam hujusmodi Honorii Papæ latina Epistola, cum interpretatione sua, habens in subscriptione ita. *Dilectissimo fratri Sergio Honorius*, cujus initium fuit, Scripta dilectissimi filii nostri Sirici diaconi. Habet autem eadem Epistola post pauca hæc: necnon et Cyro fratri nostro Alexandrinæ civitatis Præsuli, quatenùs novæ adinventionis unius, vel duarum operationum vocabulo refutato, claro Dei Ecclesiarum præconio nebulosarum concertationum caligines effundi non debeant, vel aspergi, ut profectò unius, vel geminæ operationis vocabulum noviter introductum à prædicatione fidei eximatur. Nam qui hæc dicunt, quid aliud, nisi juxta unius, vel geminæ naturæ Christi Dei vocabulum, item et operationem unam, vel geminam suspicantur? Super quod clara sunt divina testimonia: Unius autem operationis, vel duarum esse, vel fuisse mediatorem Dei, et hominum Dominum Jesum Christum sentire, et promere, satis ineptum est.

Alia Honorii Ep.

Honorius ad contentionem tollendam ab his vocibus abstineri vult.

Habet autem et circa finem eadem Epistola sic: Et hæc quidem quantum ad instruendam notitiam ambigentium, sanctissimæ fraternitati vestræ per eum insinuandum prævidimus. Cæterum quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, quod tenere, vel prædicare debemus propter simplicitatem hominum, et amputandas inextricabiles quæstionum ambages (sicut superiùs diximus) non unam, vel duas operationes in mediatore Dei, et hominum definire, sed utrasque naturas in uno Christo unitate naturali copulatas, cum alterius communione operantes, atque operatrices confiteri debemus: et divinam quidem, quæ Dei sunt, operantem: et humanam, quæ carnis sunt, exequentem: non divisè, neque confusè, aut convertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conversam edocentes, sed naturarum differentias integras confitentes, unus, atque idem humilis, et sublimis, æqualis Patri, et minor Patre, ipse ante tempora, natus in tempore est, per quem facta sunt sæcula, factus in sæculo est, et qui legem dedit, factus sub lege est, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ipse crucifixus, ipse chyrographum, quod erat contra nos, evacuans in cruce de potestatibus, et principatibus triumphavit. Auferentes ergo (sicut diximus) scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam, vel duas operationes definientes prædicare, sed pro una, quam quidam dicunt, operatione, oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridicè confiteri: et pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas duas potiùs naturas, idest, divinitatis, et carnis assumptæ in una persona unigeniti Dei Patris inconfusè, indivisè, atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes. Et hoc quidem beatissimæ fraternitati vestræ insinuandum prævidimus, quatenus unius confessionis propositum unanimitati vestræ sanctitatis monstraremus, ut profectò in uno spiritu anhelantes pari fidei documento inspiremus. Scribentes etiam communibus fratribus Cyro, et Sophronio antistitibus, ne novæ vocis, idest, unius, vel geminæ operationis vocabulo insistere, vel immorari videantur, sed abrasa hujusmodi novæ vocis appellatione, unum Christum Dominum, nobiscum in utrisque naturis divina, vel humana prædicent operantem, quanquam hos, quos ad nos prædictus frater, et Coepiscopus noster Sophronius misit, instruximus, ne duarum operationum vocabulum deinceps prædicare innitantur, quod instantissimè promiserunt prædictum virum esse facturum, si etiam Cyrus frater, et Coepiscopus noster ab unius operationis vocabulo discesserit.

Honorius duas operationes hic admittit.

Hon... non sed dam ob paci...

Similiter datus est etiam liber, in quo continebatur Epistola Pyrrhi quondam præsulis hujus Regiæ urbis ad Joannem sanctæ memoriæ, qui fuit Papa Romanus, cujus initium est. Dominus, et Deus noster Christus futurus in cœlos ascendere. Habet autem eadem Epistola post aliqua hæc: Nam quis illorum videns sic nos ex adverso positos, qui Secerdotio fungimur, ex probationibus submitti ab eis, qui constituti sunt à rege, non derideat, ac despiciat nostrum Concilium: et opportunitatem nactus, impietatis propriæ instabilitatem nostram faciat, eo quòd nondum de duabus naturis destructum sit bellum, et alteram nobis ipsis turbulentiam introducimus? Similiter prolati, et lecti sunt libelli, qui superiùs memorantur, et cæteræ chartæ.

Sanctum Concilium dixit. Cognitionem accipientes prolatorum nobis à Georgio Deo amabili Diacono, et chartophylace hujus sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ, libellorum, atque chartarum, sive aliorum opusculorum comperimus in unam, eandemque impietatem concurrere. Et prævidimus hæc tanquam prophana animæ perniciosa, continuò ad perfectum exterminium igne concremari. Et combusta sunt. Gloriosissimi Judices, et sanctum Concilium dixerunt: satis habet, et quæ hodierna die peracta sunt.

Ita emp... verb...

ACTIO DECIMA QUARTA.

Conveniente sancto, et universali Concilio, etc. Residentibus gloriosissimis patriciis, et consulibus, et omnibus Deo amabilibus Episcopis per ordinem in eodem secretario Trulli, et propositis in medio sacrosanctis Christi Dei nostri Euangeliis, Georgius Diaconus produxit duos codices continentes acta sancti, et universalis quinti Concilii, et Tomum septimæ actionis ejusdem Concilii, et jussu Concilii tangens præposita sacrosancta Euangelia, dixit: Per istas sanctas virtutes, et Deum, qui locutus est per eas, cum veritate hi duo libri membranacei sunt libri sancti quinti Concilii, et volumen septimæ actionis ejusdem Concilii, juxta quod jam excusi sunt, ita etiam nunc manifestati sunt, et pridem in Bibliotheca inventi, atque suscepti, et neque additum est quicquam à me, nec subtractum per me, neque cum conscientia mea à quoquam omnium. Surgentes Episcopi Concilii, et conferentes cum exemplaribus authenticis, invenerunt ab hæreticis adjectos esse tres quaterniones in primo libro quinti Concilii, et in secundo libro circa septimam actionem mutatum quidem fuisse quintum decimum quaternionem, et adjectum esse quadrifolium non subscriptum, ante decimum sextum quaternionem. Quocirca acclamatum est à Concilio. Anathema libello, qui dicitur Mennæ ad Vigilium. Anathema libellis, qui dicuntur facti fuisse à Vigilio ad Justinianum, et Theodorum divæ memoriæ. Anathema simul, qui falsaverunt acta sancti, et universalis quinti Concilii.

S. ... falsa... dice... hære...

Introduxerunt Græci sub nominibus Vigilii Papæ, similiter et Mennæ, hos libellos continentes unam voluntatem, et unam operationem in Christo, cùm tamen nullos tales scripsisset Vigilius, nec Menna, et hac de causa acclamatum est à Concilio, et anathematizati sunt libelli.

Deinde

Deinde productus, & lectus est sermo Athanasii super verbis illis Domini: *Nunc anima mea turbata est*, de quo sanctum Concilium dixit in sermone, qui lectus est, duas naturales voluntates in dispensatione incarnationis unius de sancta Trinitate Domini nostri Jesu Christi veri Dei, laudabilis Athanasius declaravit, & præcepto judicum, & sancti Concilii actio decimaquarta absoluta est.

Sermo thanasii duabus oluntatis in Christo.

ACTIO DECIMA QUINTA.

. 15.

Adductus est ad Concilium Polychronius religiosus Presbyter, & Monachus, & interrogatus, quæ esset fides ejus in dispensatione incarnationis Domini nostri Jesu Christi. Polychronius Monachus dixit. Ego expositionem fidei meæ do in opere mortui, rogans pro eo Filium Dei, ut suscitet eum, sin autem non resurrexerit, ecce Concilium, & Imperator, quæ eis placuerint, in me faciant. Sanctum Concilium dixit: Expositionem fidei tuæ profer, nam ecce mortuus præparatus est. Ille ait: In hoc est fides mea, & ita mihi ostendit Deus, ut ponam eam super mortuum, & si non surrexerit, ut prædixi, & quia Imperator est, & Concilium, quomodò voluerint, judicent. Et protulit in medio unam chartulam propria scriptam manu, & ab Antiocho religioso lectore, & notario aperta, & lecta est, habens his verbis ita.

Insania lichro- conten- tis su- tare rtuum hæreti- um ve- atis te- nonium.

Constantino à Deo coronato, ac mansuetissimo magno Principi, ego Polychronius, tanquam præsens, saluto, & adoro: & quia vidi multitudinem virorum, & candidatorum, & in medio virum, cujus virtutem narrare non valeo, dicentem mihi: Quia novam fidem componis, festina, & dic Imperatori Constantinop. Non facias novam fidem, neque acquiescas. Et veniente me ab Heraclea Chrysopolim, & stante me in solario (hora erat quasi septima diei) vidi virum terribilem candidatum valde, & stetit coram me dicens. Quia non confitetur unam voluntatem, & Dei virilem operationem, non est Christianus. Ego autem dixi: Hoc & Constantinus sapientissimus Imperator præfinivit unam voluntatem, & Dei virilem operationem. Ille autem dixit: Multum benè, & Deo placet. Sanctum Concilium dixit, ut illa chartula ab eodem Polychronio juxta propositionem suam poneretur super mortuum jam ad hoc præparatum in loco publico in præsentia Concilii, & populi ad satisfactionem Christo amabilis plebis, qualiter Deus veritatem demonstraret. Et congregato plurimo populo in atrio publici lavacri, quod dicitur Zenxippus, idem Polycronius posuit super mortuum hujusmodi fidei suæ chartulam, perque plures horas perseverans, & insusurrans ei, nihil horum, quæ ab eo stolidè, ac blasphemè promissa fuerant, valens peragere, idem Polychronius dixit, nullatenus se posse mortuum suscitare. Populus, qui ibidem aderat, exclamavit dicens: Novo Simoni anathema. Polychronio seductori populi anatehma.

artula i Poly- mii etici.

Et iterum ingredientes & gloriosissimi judices, & sanctum, ac universale Concilium in secretario sancti Palatii, quod appellatur Trullus, præsente eodem religioso Presbytero, & Monacho, dixerunt: Edicat iterum Polychronius Monachus, si confitetur duas naturales operationes in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, qui unus est de sancta Trinitate. Polychronius religiosus Monachus dixit: Sicut continet chartula, quam obtuli, & posui supra mortuum, ita credo unam voluntatem, & Dei virilem operationem, & alterum quid non dico. Gloriosissimi judices, & sanctum Concilium dixerunt: Chartam, quam obtulisti, quis scripsit? Polychronius dixit: Propria mea manus existit, Sanctum Concilium dixit: Postquam Polychronius Monachus in proprio errore usque in senium perseveravit, nunc autem etiam à nobis commonitus, quomodò sentiat de humanatione Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, conatus est tentare Spiritum sanctum, & blasphemam componens chartulam, obstinanter affatus est ponere eam super mortuum, & ad firmitatem blasphemiæ, quæ in ea erat scripta, ut non dicamus fide hujusmodi mortuum resurrecturum, nos (juxta quod dictum est à sancto Paulo Apostolo) anathemati jam hunc secundum animam submisimus, sed ad satisfactionem Christo amabilium populorum, quorum plurimos præteritis temporibus, tàm ipse, quàm ejus consentanei deceperant, permisimus talem ejus præsumptionem, dæmoniosamque, ac temerariam propositionem publicè fieri, & mortuum, quem quæsierat, in medium deduci in præsentia nostra, & gloriosissimorum judicum, & multitudinis Christo amabilis populi, ille proposuit, tale ejus impium scriptum superponens, & plurimam horam, quantam ipse voluit, superassistens eidem mortuo, & supersusurrans intra semetipsum quoque putavit, donec dixit, non se posse facere. Quomodò namque esset possibile, blasphemantem in Deum, virutes operari? Unde prævidimus, hunc, tanquam seductorem populi, & deceptorem, & manifestum hæreticum, omni Sacerdotali ordine, & officio denudari. Et deposito eo, sanctum Concilium exclamavit: Polychronio hæretico, & consentaneis ejus anathema, Macario, & Stephano similibus Polychronio anathema, Trinitas istos tres deposuit. Gloriosissimi judices, & sanctum Concilim dixerunt: Sufficiunt, quæ hodierna die acta sunt.

ACTIO DECIMA SEXTA.

Constantinus Presbyter in Apamia secundæ Syriæ per Theodorum Diaconum, & primicerium, petiit ingressum in Concilium: posteaquam est admissus, Sancta Synodus dixit: Constantinus Religiosus, qui astat, sui cognitionem edicat, & causam, ob quam advenit. Constantinus Religiosus dixit: Constantinus dicor, Presbyter sum sanctissimæ Dei Apamiensis Ecclesiæ secundæ Syriorum provinciæ, ordinatus ab Abrahamio Episcopo Arethusio, veni ad sanctum nutu divino congregatum vestrum Concilium, & instruam vos, quia si auditus essem hoc anno, non habuissemus perpeti hoc, quod passi sumus in prælio. Volui enim ingredi in Synodum, & rogare, ut pax fieret, quatenus aliquod enodicum, idest, adunatorium, fieret in medio, ut neque illi, neque isti contristarentur, hoc est, qui dicunt unam voluntatem, & qui dicunt duas voluntates. Et profectus sum ad Theodorum patricium, * & rogavi eum, quatenus ipse pro me loqueretur ad Synodum, & fieret charitas, & pax, quia pacem, & charitatem plus omnibus diligit Deus: & nunc, si jubetis, ut quod mihi Deus dedit de fide, conscribam Syriacè, & interpretetur Græcè. *al. subsfrategium.*

Sancta Synodus dixit: Quemadmodum proprietatis indicia insinuasti nobis Græcè, similiter, & quæ fidei tuæ sunt, dic tu.

Constantinus dixit: Inducias, Domine, accipiam sex dierum, & * scribo apud me fidem meam, & defero eam ad sanctum vestrum Concilium. *al. scribă*

Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt, juxta propositionem tuam advenisti ad nos, ut debeas, quæ fidei tuæ sunt, dicere, necessariò ergo existit, ut confestim, quæ fidei tuæ sunt, edicas nobis, & modum enodici, idest, adunatorii, quod dixisti, fieri. Constantinus religiosus Presbyter dixit: Ego duas naturas dico, sicut dictum est in Chalcedone, & duas proprietates, & de operationibus contentionem non habeo, sicut proprietates eas dicitis, voluntatem verò dico personæ Dei verbi ipsius subsistentiæ. Nam si volueritis ediscere veritatem benè, quid sit hypostasis, idest, subsistentia, Græcè, nescio, voluntatem verò dico esse personæ Dei verbi, & post incarnationem, Patris quippe, Filii, & Spiritus sancti una est voluntas. *Subsistentia.*

Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Ipsa una voluntas, quam dicis, in dispensatione in-

carnationis Domini nostri Jesu Christi, divinæ ejus naturæ est, an humanæ ejus naturæ? Constantinus religiosus dixit: Divinitatis dico esse voluntatem. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Humana natura Domini nostri Jesu Christi habuit voluntatem, an non? Constantinus religiosus dixit: naturalem etiam habuit, namque eam ab utero usque ad Crucem, & proprietatem hanc dico, & proprietas est. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Quid ergo? ab ipsa cruce naturalem humanam deseruit Christus? Constantinus religiosus dixit: Non mansit cum eo humana voluntas, sed mansit cum sanguine, & carne: quia non indiget neque comedere, neque bibere, neque dormire, neque ambulare. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Ante hoc effatus es, quòd unam voluntatem habuit persona Dei verbi, & post hoc dixisti, quia naturalem voluntatem habuit humanitas ejus, unde secundum sermones tuos unam habuit personalem voluntatem, & unam naturalem, & quomodò tu unam voluntatem sentis in Christo? Constantinus religiosus dixit: Christus deseruit, & exuit eam in carne, & sanguine. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt. Ubi itaque remansit ipsa caro, & sanguis? Constantinus religiosus dixit: Exuit eam. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: Quis exuit carne? Constantinus religiosus dixit: Christus. Gloriosissimi judices, & sancta Synodus dixerunt: & humanam voluntatem simul exuit cum carne? Constantinus religiosus dixit: etiam, Domini, voluntatem illam. Gloriosissimi judices, & sanctum Concil. dixerunt: Macarius, qui fuit Patriarcha Antiochiæ sic credebat, ut dicis? Constantinus religiosus dixit: Etiam, Domini, sicut ego dico unam voluntatem, ita & Macarius dicebat. Sic namque & ex eo audivi. Sancta Synodus dixit: Ita sentis, & ita perseveras usque ad finem in hac secta? Constantinus religiosus dixit: Etiam, Domini, sic sentio, & sic credo, & non est possibile aliter. Sancta Synodus exclamavit: Hæc secta Manichęorum est, hęc est fides Apollinarii, anathema illi cum dogmatibus suis, Novo Manichæo anathema, Novo Apollinario anathema: foras mittatur Manichæus, omnibusque hæreticis anathema.

Et postquam expulsus est idem Constantinus, Georgius Archiepiscopus hujus à Deo conservandæ regiæ urbis dixit: Ego, & quidam parvi, qui sub sede mea sunt venerabiles Episcopi propter dispensationem rogamus, ut, si possibile est, nominatim anathematizentur personę in exclamationibus, id est, Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus. Sancta Synodus dixit: Eos, qui semel condemnabiles demonstrati sunt, & secundum sententiam nostram jamdudum ejecti de sacris diphtycis, opportunum existit, etiam in exclamationibus hos nominatim anathematizare.

Acclamationes.

Georgius sanctissimus Archiepiscopus hujus regiæ civitatis dixit: Quoniam multitudinis sive multorum ubique Concilium obtinet, necessarium est nominatim memoratas personas anathematizari. Et exclamaverunt universi: multos annos Imperatori, Constantino Magno Imperatori multos annos, Orthodoxo Imperatori multos annos, Pacifico Imperatori multos annos, Constantino novo Martiano multos annos, Constantino novo Theodosio multos annos, Constantino novo Justiniano multos annos, Conservatori rectæ fidei multos annos: firmamentum Ecclesiarum, Domine, custodi: conservatorem Fidei, Domine, conserva. Agathoni Papæ Romano multos annos. Georgio Patriarchæ Constantinopol. multos annos. Theophanio Patriarchæ Antiochiæ multos annos. Orthodoxo Concil. multos annos. Orthodoxo senatui multos annos. Theodoro hęretico Pharanitano anathema, Sergio hæretico anathema, Cyro hæretico anathema, Honorio hæretico anathema, Pyrrho hęretico anathema, Paulo hæretico anathema, Petro hæretico anathema, Macario hæretico anathema, Stephano hęretico anathema, Polychronio hæretico anathema, Aspergio Pergensi anathema, omnibus hęreticis anathema, omnibus, qui suffragantur hæreticis, anathema. Augeatur fides Christianorum, Orthodoxo, & universali Concilio multos annos.

Anathemata.

Gloriosissimi judices dixerunt: Edicat sanctum, & universale vestrum Concilium, si quicquam de his, quæ ad scrupulosiorem indagationem pertinent, relictum est super præsente capitulo, & debeat ampliorem scrutationem, & inquisitionem circa id adhibere sanctitas vestra. Sancta Synodus dixit: sufficienter quidem habent, quęque usque nunc gesta sunt, ac decreta, & ad præsentem dogmaticam inquisitionem intendunt. In sequenti verò inspiratione sancti, & vivifici Spiritus, definitionem rectæ fidei convenientem Synodaliter statuemus.

ACTIO DECIMA SEPTIMA.

Gloriosissimi judices, & sanctum Concilium dixerunt: Ordo lectionis de his, quæ dudum acta sunt, proveniat, & relecta sunt. Sanctum Concilium dixit: Definitio Orthodoxæ fidei, quæ à nobis constituta est, relegatur. Et accipiens Agatho reverendissimus lector, & notarius Georgii venerabilis Archiepiscopi à Deo custodiendæ hujus regiæ urbis, relegit eandem definitionem, ita continentem. *Actio*

Sancta, magna, atque universalis Synodus, quæ per gratiam Dei, & piam sanctionem Constantini piissimi, & fidelissimi Magni Imperatoris congregata est, in hac à Deo conservanda regia Constantinopoli nova Romana, in secretario divalis palatii, quod cognominatur Trullus, decrevit, quæ habentur in subditis.

Unigenitus Dei Patris Filius, & verbum, qui per omnia similis nobis absque peccato factus est, homo Christus verus Deus noster per Euangelicas voces flagranter prędicavit: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Et iterum: *Pacem meam do vobis. Pacem meam relinquo vobis.* Ac proinde divinitùs edita pacis doctrina, Deo instruente, mansuetissimus noster Imperator institutus propugnator quidem est rectæ fidei, expugnator verò pravę doctrinæ, hoc sanctum universale nostrum congregans collegium, totius Ecclesiæ adunavit compaginem. Unde hoc sanctum nostrum universale Concilium impietatis errorem nunc usque, qui à quibusdam temporibus factus est, procul abjiciens: sanctorum autem, ac probabilium patrum inoffensè, recto tramite iter consecutum, sanctas, & universales quinque Synodos piè in omnibus eis consonuit. *Approbantur quinque Synodi, & hæretici in eis condemnati, contra quos sunt habitæ, reprobantur. Inter quos etiam epistola Hybæ ad Marim Persam, & scripta Theodoreti adversus duodecim capitula Cyrilli subjungitur paulò post fidei Symbolum, quod canitur publicè in Ecclesia, & in articulo Spiritus sancti more Grecorum ponitur: & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificatorem: ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio coadorandum.* *Joan.*

Sed quoniam non destitit ab exordio adinventor malitiæ, cooperatorem sibi serpentem inveniens, & per eum venenosam humanę naturæ deferens mortem, & ita organa ad propriam sui voluntatem apta reperiens, Theodorum dicimus, qui fuerat Episcopus Pharan, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, qui fuerunt hujus regiæ urbis antistites, insuper & Honorium, qui fuit Papa antiquæ Romæ, & Cyrum, qui Alexandriæ tenuit Episcopatum, Macarium quoque, qui nuper fuerat Antiochiæ Præsul, & Stephanum ejus discipulum, non vacavit per eos plenitudini, Ecclesiæ erroris scandala suscitare, uniusve voluntatis, & unius operationis in duabus naturis, unius de sancta Trinitate Christi veri Dei nostri, Orthodoxæ plebi unisonè disseminando hæresim consentaneam, insanæ, ac malitiosæ sectæ impiorum Apollinarii, Severi, atque Themistii: & perfectionem humanitatis unius, ejusdemque Domini Jesu Christi Dei nostri, molita est per quandam dolo-

dolosam adinventionem perimere, per hoc involuntariam, & inoperatricem carnem ejus, quæ intellectualiter animata est, infamiter introducens. Excitavit igitur Christus Deus noster fidelissimum Imperatorem novum David, virum secundum cor suum inveniens, qui non dedit (juxta quod scriptum est) somnum oculis suis, & palpebris suis dormitationem, donec per hunc nostrum à Deo congregatum, sacrumque conventum, ipsam rectæ fidei reperit perfectam prædicationem (secundum enim à Domino editam vocem, ubi duo, vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum) quæ præsens sancta, & universalis Synodus fideliter suscipiens, & expansis manibus amplectens, tàm suggestionem, quæ à sanctissimo, ac beatissimo Agathone Papa antiquæ Romæ facta est, ad Constantinum piissimum, atque fidelissimum Imperatorem nostrum, quæ nominatim abjecit eos, qui docuerunt, vel prædicaverunt (sicut superiùs dictum est) unam voluntatem, & unam operationem in incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri, adæque amplexa est, & alteram Synodalem suggestionem, quæ missa est à sacro Concilio, quod est sub eodem sanctissimo Papa 125. Deo amabilium Episcoporum ad ejus à Deo instructam tranquillitatem, utpote consonantem sancto Chalcedonensi Concilio, & tomo sacerrimi, ac beatissimi Papæ ejusdem antiquæ Romæ Leonis, qui directus est ad sanctum Flavinium, quem & titulum rectæ fidei hujusmodi Synodus appellavit: ad hæc & Synodicis Epistolis, quæ scriptæ sunt à beato Cyrillo adversus impium Nestorium, & ad Orientales Episcopos. Assecuti quoque sancta quinque universalia Concilia, & sanctos, atque probabiles patres, consonanterque confiteri definientes Dominum nostrum Jesum Christum, verum Dominum nostrum, unum de sancta, & consubstantiali, & vitæ originem præbente Trinitate, perfectum in deitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum vere, & hominem verè eundem ex anima rationali, & corpore, consubstantialem Patri secundum deitatem, & consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia similem nobis absque peccato, ante secula quidem ex Patre genitum secundum deitatem, in ultimis diebus autem eundem propter nos, & propter nostram salutem de Spiritu sancto, & Maria Virgine propriè, & veraciter Dei genitrice secundum humanitatem unum, eundemque Christum Filium Dei unigenitum, in duabusque naturis inconfuse, inconvertibiliter, inseparabiliter, indivisè cognoscendum, nusquam extincta harum naturarum differentia propter unitionem, salvataque magis proprietate utriusque naturæ, & in unam personam, & in unam subsistentiam concurrentem, non in duas personas partitum, vel divisum, sed unum, eundemque Filium unigenitum Deum verbum Dominum Jesum Christum, juxta quod olim Prophetæ de eo, & ipse nos Dominus Jesus Christus erudivit, & sanctorum Patrum nobis tradidit Symbolum: & duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indivisè, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfusè secundum sanctorum Patrum doctrinam adæquè prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias (absit) juxta quod impii asseruerunt hæretici, sed sequentem ejus humanam voluntatem, & non resistentem, vel reluctantem, sed potiùs & subjectam divinæ ejus, atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moveri: subjici verò voluntati divinæ juxta sapientissimum Athanasium. Sicut enim ejus voluntas, propria Dei verbi dicitur, & est, sicut ipse ait: *Quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me Patris*, suam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis ejus. Nam & caro propria ejus facta est. Quemadmodum enim sanctissima, atque immaculata animata ejus caro deificata est, non est perempta, sed in proprio sui statu, & ratione permansit, ita & humana ejus voluntas deificata, non est perempta, salvata autem magis secundum deiloquum Gregorium dicentem. Nam illius velle, quod in salvatore intelligitur, non est contrarium Deo, deificatum est totum: duas verò naturales operationes indivisè, inconvertibiliter, inconfusè, inseparabiliter in eodem Domino nostro Jesu Christo, vero Deo nostro glorificamus, hoc est, divinam operationem, & humanam operationem, secundum divinum prædicatorem Leonem apertissimè asserentes. Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est, verbo scilicet operante, quod verbi est, & carne exequente, qood carnis est. Nec enim in quoque unam dabimus naturalem operationem Dei, & creaturæ, ut neque quod creatum est, in divinam educamus essentiam, neque quod eximium est divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum dejiciamus. Unius enim, ejusdemque tàm miracula, quàmque passiones cognoscimus, secundum aliquid, & aliud eorum, ex quibus est naturis, & in quibus habet esse, sicut admirabilis inquit Cyrillus. Unde igitur inconfusum, atque indivisum conservantes brevi voce cuncta proferimus unum sanctæ Trinitatis, & post incarnationem Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum nostrum esse credentes, asserimus duas ejus esse naturas in una ejus radiantes subsistentia, in qua tàm miracula, quàmque passiones per omnem sui dispensationem conversatus, non per phantasiam, sed veraciter hæc demonstravit, ob naturalem differentiam in eadem una subsistentia cognoscenda, dum cum alterius communione utraque natura indivisè, & inconfusè propria velit, atque operetur, juxta quam rationem & duas naturales voluntates, & operationes confitemur, ad salutem humani generis convenienter in eo concurrentes. His igitur cum omni undique cautela, atque diligentia à nobis formatis, definimus aliam fidem nulli licere proferre, aut conscribere, componereve, aut sapere, vel etiam aliter docere. Qui verò præsumpserit fidem alteram componere, vel proferre, vel docere, vel tradere, aut Symbolum volentibus converti ad agnitionem veritatis ex gentilitate, vel Judaismo, aut ex qualibet hæresi, aut qui novitatem vocis, vel sermonibus adinventionem ad subversionem eorum, quæ nunc à nobis determinata sunt, introducere, hos siquidem Episcopi fuerint, aut clerici, alienos esse, Episcopos quidem ab Episcopatu, clericos verò à clero: sin aut Monachi fuerint, vel laici, etiam anathematizari eos. Sequuntur subscriptiones.

Theodorus humilis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ locum gerens Agathonis ter beatissimi universalis Papæ urbis Romæ subscripsi. Georgius humilis Presbyter, sicut suprà Joannes humilis Diaconus, sicut suprà. Georgius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ definiens subscripsi, &c. Cæteri omnes subscripserunt.

ACTIO DECIMA OCTAVA.

Residentibus itaque gloriosissimis patriciis, & consulibus, & venerabilibus Metropolitanis Episcopis, præpositis in medio sanctis, & intemeratis Christi Dei nostri Euangeliis, Theodorus Deo amabilis Diaconus hujus sanctissimæ Dei Catholicæ, & Apostolicæ magnæ Ecclesiæ, & primicerius Deo amabilium notariorum Georgii venerabilis, atque sanctissimi Patriarchæ Constantinopolitani, dixit: Maximè pietatis existit cognitio, tranquillissime Domine, ut principaliter, quæ ad culturam divinitatis attinent, præcipuam diligentiam adhibere; dehinc causas, quæ Christo amabili reipubl. competunt recta consideratione dirigere, quod profectò ἐπίσκοποι benignè peragitis, mansuetissimè omnem quidem secularium causarum solicitudinem reponens, pro divinis verò curam, & studium per Spiritus sancti gratiam assumens. Et hic vester est acceptabilis ornatus, pietatem adversus diaboli accersire malitiam, & contra impietatis ejus cohortem, sacrum aggregare collegium hoc consulto agimus san-

ſanctum, & magnum, atque univerſale collegium, quod (ſicut congruum fuerat) cum plurima, & quanta debuit ſedulitate ex multis diebus, ſuper immaculata noſtra Chriſtianorum fide, quod agendum fuerat, geſſit, propugnatricem adeptum veſtram pietatem: diſſenſionem verò, quæ quoquomodo exorta eſt adverſus rectitudinem fidei poſt tergum effecit, innixa quidem veritatis doctrinis, corroborata verò beatiſſimorum Patrum irreprehenſibilibus, & verè divinis traditionibus ex ipſis authorum ſcriptis in unoquoque, quæ provenerunt, conſiderandum eſt. Definitionem autem nunc promulgavit, ſine mendacio divinarum ſcripturarum vigore pollentem, ſanctorumque Patrum doctrina ſuperſcriptam, ad confirmationem quidem rectorum veritatis dogmatum, gloriam verò pii veſtri Imperii, & hanc præ manibus deferimus veſtræ ſerenitatis propoſito recenſendam. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Quæ memorata eſt definitio, relegatur. Et accipiens Agatho religioſus lector, & notarius Georgii venerabilis, atque ſanctiſſimi Archiepiſcopi hujus à Deo conſervandæ Regiæ urbis, eandem definitionem relegit in his verbis. Sanctum, & univerſale magnum Concilium, quod per gratiam Dei, & piam ſanctionem Conſtantini piiſſimi, ac fideliſſimi magni Imperatoris, congregatum eſt in hac à Deo conſervanda Regia Conſtantini urbe nova Roma, in ſecreto divalis palatii, quod cognominatur Trullus, definit, quæ ſubter annexa ſunt. Et quia jam in ſuperiore actione definitio fidei ſcripta eſt, in actione hac non eam ſcripſi, ſed Epiſcoporum ſubſcriptiones, & Imperatoris terminum.

Theodorus humilis Presbyter ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, & locum gerens Agathonis beatiſſimi, & univerſalis Papæ urbis Romæ, ſubſcripſi.

Georgius humilis Presbyter ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, & locum gerens Agathonis beatiſſimi, & univerſalis Papæ Romæ, ſubſcripſi.

Joannes humilis diaconus ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, & locum gerens Agathonis beatiſſimi, & univerſalis Papæ urbis Romæ, ſubſcripſi.

Georgius miſerante Deo Epiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ definiens, ſubſcripſi.

Petrus Presbyter, & locum ſervans Apoſtolicæ ſedis Alexandrinæ magnæ civitatis, ſubſcripſi.

Theophanes miſericordia Dei Epiſcopus Theopoleos, ſeu Antiochiæ, ſubſcripſi.

Georgius Presbyter, & locum gerens Theodori Deo amabilis Presbyteri, & loci ſervatoris Apoſtolicæ ſedis ſanctæ Chriſti Dei noſtri civitatis Hieroſolymorum, ſubſcripſi.

Eodem tenore ſubduntur reliquæ ſubſcriptiones. Et ſubſcriptio piiſſimi, & Chriſto dilecti Conſtantini Imperatoris: Legimus, & conſenſimus.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Edicat ſanctum univerſale Concilium, ſi cum conſenſu omnium venerabilium Epiſcoporum promulgata eſt definitio, quæ ad præſens relecta eſt. Sanctum Concilium exclamavit: Omnes ita credimus, una fides. Omnes idipſum ſentimus. Omnes conſentientes, & amplectentes ſubſcripſimus. Orthodoxè omnes credimus, hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides PP. hæc eſt fides Orthodoxorum. Multos annos Imperatori. Integritates duarum naturarum Chriſti Dei noſtri tu declaraſti. Luminarium, pacis Domine, conſerva Martiano novo Conſtantino. Æterna memoria novo Juſtiniano. Fiunt deinde acclamationes in gratiam Imperatoris, & confuſionem hæreticorum.

Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Deum teſtem proferimus ſancto, & univerſali noſtro Concilio, quod abſque quolibet favore, & invidia, principale deſiderium, & zelus extitit nobis irreprehenſibilem eſſe immaculatam noſtram Orthodoxam Chriſtianorum fidem, & cum ſtabilitate nos eam conſervare in nomine Dei, ſecundum doctrinam, atque traditionem, quæ tradita eſt nobis tàm per Euangelium, quàm per ſe-

A ctiones Apoſtol. & per ſtatuta ſanctorum quinque univerſalium Conciliorum, ſanctorumque probabilium Patrum: & non mediocriter nos pro hoc deſiderium coarctabat, ex quo (jubente Deo noſtro) authoraliter accepimus ſolium Imperii noſtri. Cùm ergo Deo complacuit tempus concedere, invitavimus fieri collectionem veſtram, ad conſiderandum vobis ſanctas Dei ſcripturas, omnemque vocis, ſive aſſertionis novitatem, quæ adjecta eſt ad intemeratam noſtram Chriſtianorum fidem in his vicinis temporibus, à quibuſdam prava ſentientibus expellendam, mundiſſimamque nobis hanc contradendam (ſicut prædictum eſt) quatenus ſecundum ſancta, & univerſalia quinque Concilia, & ſtatuta ſanctorum venerabilium Patrum, ita eam & nos cuſtodiamus uſque ad mortem. Ibi ergo judicemur vobiſcum apud terribile tribunal Dei,
B quandò futurus eſt judicare vivos, & mortuos, ſi forſitan aliquid unquam conſcientiam habetis, fuiſſe intermiſſum in definitione, quæ à vobis promulgata eſt, ſed & ſi quiſquam ex vobis forſitan vult dicere, utique examinato ſermone, qui fuerit à quolibet ex vobis prolatus, ex omni parte per gratiam, & inſpirationem ſancti Spiritus ſummitatem comprehendamus ſanctæ, & immaculatæ fidei, quæ tradita eſt nobis à ſanctis Apoſtolis, & diſcipulis Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti veri Dei noſtri, & eis, qui deinceps reperti ſunt probabilibus patribus, & ſanctis quinque univerſalibus conciliis, quatenus uno ore, unoque corde omnes Eccleſiæ Dei hymnum offerant in tempore regni noſtri miſericordiſſimo Deo noſtro, rectè annunciantes verbum veritatis ejus, & perfectiùs extinguatur
C omnis hæreticæ præſumptionis jactantia ab ejus benignitate.

Sancta Synodus exclamavit: Multos annos Imperatori, Chriſto dilecto Imperatori multos annos, Pium, & Chriſtianum Imperatorem, Domine, conſerva. Orthodoxam fidem tu confirmaſti, Definitio Orthodoxa eſt, Contradicenti huic definitioni anathema: Qui contradixerit huic definitioni, diviſor eſt: Qui contradixerit huic definitioni, hæreticus eſt: Qui non ſuſceperit hanc definitionem, Apollinariſta eſt: Qui contradixerit huic definitioni, Neſtorianus eſt: Qui non ſuſceperit hanc definitionem, Eutychianiſta eſt: Neſtorianis anathema, Eutychianis anathema, Apollinariſtis anathema. Omnibus Chriſto rebellibus hæreſibus anathema. Æterna memoria Imperatori. Æternum permaneat veſtrum Imperium. Conſtantinus
D piiſſimus Imperator: Et ſi proculdubio veſtra venerabilitas, atque religio delaſſata ſit ex longinquo itinere, & diuturna hìc commoratione, verumtamen gratiam dignam cum viciſſitudine illa ſuperni nutus, etiam ab Imperio noſtro percipiet, eo quòd multis errantibus circa Orthodoxam fidem, extincta diſſonantia, in unam, eandemque confeſſionem conſonanter omnes convenimus, ſperantes veram, atque celerem ſalutem à multorum munerum datore Deo, interceſſionibus ſanctæ, & immaculatæ Dei genitricis, & veſtræ ſanctitatis ſuſcipere. Sanctum Concilium dixit. Piiſſime, & tranquilliſſime Domine, ſermonem acclamatorium ad Deo amabilem veſtrum Potentatum juxta morem compoſuimus: & ſi placuerit pietati veſtræ, hunc perlegi jubete. Conſtantinus piiſſimus Imperator dixit: Acclamatorius ſermo, qui compoſitus
E eſt à ſancto veſtro Concilio, deferatur, & relegatur. Qui delatus eſt, & in his ſermonibus ita relectus eſt.

Modus mnandi hæretic

Sermo acclamatorius, qui proſphoneticus dicitur, à ſancto, & univerſali Concilio, ad piiſſimum in Chriſto dilectum Conſtantinum Imperatorem.

A dextra Dei, qui cuncta creavit, & continet imperialis poteſtatis merito diadema ſuſcipiens Chriſto dilecte Imperator humanitate, ac manſuetudine, & circa fidem inſita pietate, atque rectitudine, Dominum remunerare diligis, qui te regnare diſpoſuit: tales quippe munerum vices ſcis eum habere complacitas, qui-

quibus sibi diligit famulari. Quæ verò est alia Deo liberalior à vobis donorum oblatio, quàm charitatis, & fidei circa eum flagrans demonstratio, sanctarumque Dei Ecclesiarum per vos pacificus status? Propter quod & maximè plurimos agones super his, quos habes, consummasti, ut unanimitatem acquireres dissidentium. Vos enim per Christum benignè regnatis, Christus verò per vos Ecclesiis suis pacem delegit impartiri. Ipse nunc & vestram suscitavit serenitatem, & ad rectæ fidei zelum commovit, hanc universalem ad temetipsum Synodum convocandi, ut nuper quidem exortæ hæresis novitatem & destrueret, veritatis autem prædicationem firmaret, ut hoc proveniente stabile, & inconcussum sit Ecclesiæ ipsius collegium. Intolerabile enim existimasti, prudentissime Imperator, in cæteris quidem nos adinvicem consentire, atque concurrere: circa ipsum autem vitæ nostræ capitulum ab invicem disrumpi, atque discindi, ut hinc nos alter alterius membra existentes, & in uno Christi corpore constituamur, per eandem, quæ ad ipsum, & ad invicem intelligentiæ, atque fidei est, consonantiam. Quid verò est præsertim Imperatori nobilius, quàm præ omnibus pietate adornare subjectos, per quod & in cæteris felicitetur respublica? Veruntamen vestris divalibus præceptis acquiescentes, tàm antiquæ Romæ, & Apostolicæ summitatis Pontificalis antistes, quam nos humiles, Christi tamen Sacerdotes, atque ministri, ille quidem pro se literarum paginam, eosque, qui ejus personam describerent, Sacerdotes constituit, nos autem omnes cum eis simul Deo amabile solium tuæ fortitudinis corporaliter circumstetimus. Si igitur omnes simpliciter, & absque calliditate à principio Euangelicam prædicationem suscepissent, Apostolicisque institutionibus essent contenti; benè utique, & aptè sese causæ haberent, & neque authoribus hæresum, neque fautoribus Sacerdotum certaminum labores exercerentur. Oportebat enim illos quidem in silentio degentes salutem acquirere, istos verò ad reluctandum non provocari, & tranquillitati tempus, non tumultibus compartiri, sed silentium prudenter amplecti, & ideo colloqui, & subjectis formulam virtutum existere. Sed quia adversarius Satanas requiescere minime finit, sed tanquam armigeros, atque telorum portatores adversus Christum proprios ministros exsuscitat errorum doctrinis velut occultis gladiis multorum mentes fraudulenter perimentes, hujus rei gratia, & Christus Deus noster, qui Patris est sapientia, & virtus, per quam universa constituta sunt, & continentur, suos adversus illos præliatores aperto tempore suscitavit gladium spiritus corripientes, ad abscindendum, ac perimendum eos, qui manus extollunt adversus populum ejus copiosum, & qui Ecclesiæ caulas more luporum captas tenere, & interiores margaritas divini eloquii rapere, atque conculcare porcinis dogmatibus nitebantur, ad quos & gladius jubetur exacui: framea, inquit, exurge super lupos pastores, & eos, qui oves conturbant, interfice, sic utique & omnium Synodorum huc usque conventus effecti sunt adversus id, quod tumultuabatur, & reluctabatur tàm principibus, quàmque priscis patribus semper armatis, Arrius divisor, atque partitor Trinitatis insurgebat, & continuò Constantinus semper Augustus, & Sylvester laudabilis magnam, atque insignem in Nicæa Synodum congregabant: per quam ipsa Trinitas tàm fidei Symbolum dictavit, quàmque adversus Arrianam malitiam sententiam promulgavit, & justa pœna errantem Ecclesiæ locis indignis, sed illis condignis cruciavit. Macedonius Spiritus denegabat deitatem, & dominantem conservum prædicabat: sed Maximus Imperator Theodosius, & Damasus fidei adamus protinus obstiterunt, quorum solidam mentem aggressiones, atque conflictus alienarum sectarum nullatenus sauciarunt. Georgius, & Nectarius in hac regia urbe conventum congregabant, & sacrilegam quidem linguam à Sacerdotio abscindebant, quæ blasphemias execrabiles in Spiritum sanctum jaculabatur, fidei verò Symbolum denuò explanabant, & quòd Deus est Spiritus, confirmantes, per ea manifestiùs exposuerunt. Sic igitur eos, qui Trinitatis unitatem solvebant, Trinitatis virtus destruxit. Multa verò valde, & multifaria, & super ipsa unigeniti dispensatione facta est oppositio, sed generalis sermo exequi festinat, dum Nestorius, & iterum Cœlestinus, & Cyrillus, ille quidem Christum dividebat, & partiebatur, hi verò cum Domino conspirantes, unà cum his scriptorum Domini divisorem dejiciebat, ut effusiùs ibidem gestorum tabulæ per literariam vocem dum ipsi sileant, causas ipsas loquuntur. Deinde Eutychetis insania delirante alteram fabulam, ipsiusque Salvatoris humanitatem penitus recusantem, & umbrosam quamdam ejus, & non veram similitudinem præstigiante, putasne necessarium erat, spiritales viros insurgere, qui divinis verbis falsidicos compescerent? Et quomodò non indignaretur Deus, qui blasphemabatur, & non defendebatur? Leonis igitur tuba tanquam Leonis rugitus viriliter vociferans ex Roma, interim archimandritam bestiam perterruit, & à monachico grege projecit, ejusque phantasiam, atque putationem reprobavit, & evanescere fecit injustam turbulam Martianus sacratissimus Imperator, & Anatholius Constantinopolitanus antistes cum omni Chalcedonensi à Christo congregata collectione sese amplexi sunt, atque manu, & lingua consentiebant, & pariter subscribebant, & consonam Eutychetis, & Dioscori intelligentiam evacuarunt: sicut & Vigilii post hæc Justiniano piissimo consonuit quartum Concilium, & constitutum est, ut eorum opuscula, quæ latenter reperta sunt, repleta abominatione, anathematizarentur. His ita se habentibus, necessarium existebat, & vestram Christo amabilem mansuetudinem sacratissimum hunc, & copiosum congregare conventum, dum utrinque benefacere putaretur, & causam quidem dissensionis Ecclesiarum repellere, distantia verò ad unitatem reducere. Nec enim sufferebas conspicere, Deo amabilis Domine, ut nuper contexta falsæ doctrinæ adinventio, tunicam rectæ fidei usquequaque conscinderet: sed audenter dicimus, tanquam per organa Spiritus per nos, & unà nobiscum, quod excisum erat, retexuisti, & ad soliditatem compaginasti, integritatique restituisti. Proinde inspiratione sancti Spiritus conspirantes, & ad invicem omnes consonantes, atque consentientes, & Agathonis sanctissimi Patris nostri, & Summi Papæ dogmaticis literis ad vestram fortitudinem missis consentientes, nec non & suggestioni sanctæ, quæ sub eo est, Synodi 125. Patrum concordantes, unum de sancta Trinitate Dominum nostrum Jesum Christum etiam incarnatum, prædicamus in duabus perfectum naturis indivisè, inconfusè laudandum. Ut enim verbum, consubstantiale est, & consempiternum Deo genitori: ut autem carnem sumens ex intemerata Virgine, Deique genitrice Maria, homo perfectus est, consubstantialis nobis, factusque ex tempore. Perfectum igitur in deitate, & perfectum eundem in humanitate secundum priscas Patrum traditiones, & Chalcedonensem divinam definitionem prædicamus. Et quemadmodum duas percepimus naturas, ita & duas percepimus naturales voluntates, & duas naturales operationes agnoscimus. Neutrum enim earum, quæ Christi sunt, naturarum in ejus dispensatione audemus absque voluntate, vel absque operatione pronunciare, ne forte earum perimentes proprietates, etiam naturas, quarum sunt proprietates, pariter perimamus. Nec enim negamus naturalem ejus humanitatis voluntatem, aut naturalem operationem: ne &, quod pro salute nostra dispensationis est capax, denegemus, & deitatem passioni applicemus. Hoc namque conabantur, qui nuper in eo unius voluntatis, & unius operationis execrabilem novitatem introduxerunt, Arrii, & * Appollinarii, Eutychetis, atque Severi malignam sectam restaurantes. Sic enim absque voluntate, & absque operatio-

[Margin notes: ...landitur ...uperat. ...ynodus. — ...fices pri... onci... ngre... it. — Redemptio impugnata. — * al. Apollinaris.]

A ratione humana Dei naturam dicere cessamus, ubi perfectum in humanitate salvatum est? Nihil enim aliud constituit humanæ substantiæ integritatem, nisi essentialis voluntas, per quam liberi arbitrii vigor in nobis designatur, sic se habeat, ut substantialis operatio. Quomodò enim dicimus eum in humanitate perfectum, si nihil humanum passus est, aut operatus est? Quemadmodum enim duarum naturarum concursus unam nobis inconfusam, atque indivisam conservavit substantiam, ita & una substantia in duabus coruscans naturis, quæ utrique conveniunt, proprie demonstrabat. Duas igitur in eo naturales voluntates, & duas naturales operationes communiter, atque indivisè procedentes prædicamus: superfluas autem vocum novitates, & harum adinventores, procul ab Ecclesiasticis septis abjicimus, & anathemati meritò subjicimus: id est, Theodorum Pharanitanum, B Sergium, & Paulum, Pyrrhum simul, & Petrum, qui Constantinopoleos præsulatum tenuerunt, insuper & Cyrum, qui Alexandrinorum Sacerdotium gessit, & cum eis Honorium, qui fuit Romæ præsul, ut pote qui eos in his sequutus est, super his præcipua ratione anathematizamus, deponentes Macarium, qui fuerat Antiochensis Episcopus, & Stephanum hujus discipulum, & potiùs dicamus magistrum, qui prædecessorum suorum impietatem defendere conati sunt, & ut verbo dicatur totum orbem terrarum concitaverunt, & omnes quidem utique pestiferis literis, fraudulentis verò institutionibus unumquemque multorum in simplicitate vastaverunt. Similiter autem & Polychronium infantilis intelligentiæ delirum senem, qui mortuos suscitare pollicitus, dum non suscitaret, derisus est: & omnes, qui constituerunt, vel constituunt, C constituereve præsumpserint unam voluntatem, & unam operationem in dispensatione humanitatis Christi: & ne forte quidam reprehendant, seu sanctissimi Papæ divinam æmulationem, sive præsentem Angelicum Conventum illius, & ante nos, & nobiscum illi Apostolicas, & Paternas traditiones sumus secuti, & nihil dissonum, aut discrepans ab eorum informatione adinvenimus, insuper & contra insurgentes nobis restitimus, sed non anticipavimus, & neque nos congressionem adsumpsimus, præincipientibus verò è diverso sumus armati. Quis igitur aspexit talia * miracula? Spirituale nunc proponebatur studium, & propugnator falsidicæ scientiæ jam ante exuebatur: ignorabat autem, quòd non adipisceretur coronam victoriæ, sed & exueretur coronam Sacerdotii. Summus autem nobiscum concertabat Apostolorum princeps: illius enim D imitatorem, & sedis successorem habuimus fautorem, & divini Sacramenti Mysterium illustrantem per literas, confessionem tibi à Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit, et dogmatum diem à vespertinis partibus extulit, charta, et atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur, et cum omnipotenti conregnatore Pius Imperator simul, et decernebas tu, qui à Deo decoratus es. Et Simon quidem resupinus volutatus corruebat, et stat ruinæ ejus statua. Fides verò resurgit, plebisque concordia in proprium restituitur decus. Elevatus est Sol, et Luna stetit in ordine suo, ait Propheta: In lumine levatus est Sol, idest, mens vestra ad justitiæ solem ascendit purissimum, puram respicere reconciliationem, quæ nobis ex hoc apportavit. Et Luna stetit in ordine suo, E idest, Ecclesia, et sponsa Christi suo decore amicta est, et pietatem tanquam virginitatis stolam induitur, et Orthodoxæ fidei pulchritudine pleniùs sarta, perpetua pace mundum illustrat. Audite hæc omnes, qui terrenum hoc tabernaculum vos exuistis, et qui postea nascituri estis, præsentibus enim non auditus, sed visus est, satisfactio, et soli sapienti, et potenti Deo gratiarum laudes enixiùs offeramus. Gloria in excelsis Deo, et in terra pax, decantantes, dum Christo omnipotenti complacuit suscitare principem Deo dilectum, qui unitatis Ecclesiarum mediator effectus est. Sed ò benignissime Domine, et amator justitiæ, ei, qui tibi potentiam largitus est, hanc gratiam recompensa, et his, quæ à nobis gesta sunt, signaculum tribue vestram in scripto imperialem rati-habitionem, et per edicta divalia, atque per pias constitutiones, ex more eorum omnium firmitatem, quatenus nullus his, quæ gesta sunt, aut contradicat, novamve quæstionem machinetur. Scito enim, Serenissime Imperator, quòd nihil horum, quæ in Synodis universalibus, et à probabilibus patribus constituta sunt, falsavimus, verum potiùs confirmavimus. Etenim omnes unanimiter, atque consonanter acclamamus: Domine, salvum fac regem nostrum, qui post te corroboravit fidei fundamentum, benedicito vitam ejus, dirige gressus cogitationum ejus. Conterat virtutem inimicorum suorum, et resistentes ei continuò corruant, quia fecit judicium, et justitiam sempiternam, et periclitanti veritati manus porrexit, populumque tuum salvavit, ad eadem sapere eos concilians. Gaude civitas nova Roma, Constantinopolis, glorificata nomine principali. Ecce Rex tuus fidelis sedet fortissimus: et accipiet armaturam æmulatricem ejus virtutem, indutus est loricam justitiæ, et sanctitatis, circumposuit sibi galeam prudentiam, quæ est specula virtutum; & scutum assumpsit inexpugnabile in Deum pietatem: his armatum eum aspiciebant barbari, & speramus in Deum eos obtemperare dominanti: lætare civitas Sion, cacumen orbis terrarum, atque Imperium. Constantinus te purpura præordinavit, & per fidem coronavit, & Constantinus utrisque supercoronavit. Portæque inferi adversum tuum Orthodoxum, Imperium non prævalebunt. Gaude, & fiducialiter age, Imperator speciosissime, Dominus Deus tuus in te potens, præcingens te virtute, salvabit te, adducet super te jucunditatem, & exultationem, ampliabiturque imperium tuum, & exaltabitur brachium tuum, & dominabitur cunctis adversis, Deumque non agnoscentibus, atque * antestantibus, & lamentabitur quidem hostilitas, gaudebit autem obedientia: quia ego potens sum, dicit Dominus omnipotens.

al. mirabilia.

Papa Romanus.

al obsistibus.

IN NOMINE DOMINI, ET Dominatoris Jesu Christi Salvatoris nostri, Imperator piissimus, Pacificus, Flavius Constantinus fidelis in Jesu Christo Deo Imperator, Christo dilecto omni populo habitanti in Occiduis partibus.

Firmamentum, ac fundamentum superno nutu creditæ nobis Christianissimæ existit reipublicæ fides in Deo inflexibilis, & inconcussibilis, in qua Christus Deus noster tanquam propriam domum suam construxit Ecclesiam, et sicut rex omnium Imperii nostri sedem constituit, principatusque nobis sceptra commisit. Sicut enim quandam petram excelsam, & sublimem, & ut cœli, terræque in consortio constitutam mysticam confessionem, quæ in eum cum Patre, & Spiritu est, Salvator nobis ostendit, ut per eam tanquam per mediam scalam ad cœlestem conversationem reducamur, diviniorisque regni potentia coronemur. Super hanc Petram cogitationis nostræ gressus infiximus, super quam firmiter stare præcipimur, quàmque cautius tenere subjectos præcipimus, ne quisquam, ut minus attentus exagitetur à maligno, & instabili spiritu, expulsusque, atque præcipitatus in impietatis voraginem delabatur. Etenim desiderabile est dæmoni, qui generi humano semper infestus est, separare hominem à Deo, qui factus est ad imaginem Dei, & multimodis deceptionibus fallere. Sed nihil est ei sic studiosum, atque officiosum, quàm pietatem oppugnare, & Ecclesiasticæ pacis statum perturbare. Quod & nuper elapsis temporibus demonstravit, atque adversus invicem Ecclesias prælia sumere persuasit

sit

sit per instrumenta, quæ ad hoc, ut unà secum confligerent, adinvenit, sub sacerdotali scilicet habitu & indumento dolosam intentionem obcelantia, Christi verò amatoribus populis, lethalem * institutionem eructantia: Unius quippè voluntatis, & unius operationis in incarnatione salvatoris, atque in duabus ejus naturis (divina dicimus, & humana) novitatem sanxerunt, quatenus & unam ex hoc in Christo naturam ex improviso excogitantes introducere, antiquæ illius, & corruptibilis confusionis hæresim reconflarent, cum qua Apollinaris quidem disperiit, Themistius verò nefandus anathematizatus est, Eutyches, & Dioscorus cum sua pessima secta simul dejecti sunt: omnes hi, & qui vestigia eorum secuti, è regione veritatis ierunt, synodalibus simul, & paternis condemnati sunt sententiis. Hujusmodi denique contagione Ecclesias contaminaverunt etiam hi, qui ante nostra tempora sacrilegi Sacerdotes Ecclesias perversè gubernarant. Sunt autem hi. Theodorus, qui fuit Faran Episcopus: Sergius, qui fuit nostræ à Deo conservandæ regiæ urbis antistes: ad hæc & Honorius, qui fuit antiquæ Romę Papa, hujusmodi hæreseos confirmator, qui etiam sui extitit oppugnator: Cyrus quoque*, qui Alexandrinorum quidem præsulatum sortitus est, infringere autem Orthodoxa dogmata studuit. Similiter & Pyrrhus, & Paulus, & Petrus, hujus regiæ nostræ civitatis Patriarchæ sedis alterutrum successores, qui perversionis vitium vicissim transmiserunt. Quorum omnium cultores, & opitulatores malevolorum superinsurrexerunt Macarius, qui fuit Antiochenorum antistes, & Stephanus ejus discipulus, & prævaricationis instructor Polychronius, quod multo tempore hæreticæ vetustati consenuit: qui in tantum quos secuti sunt, æmulati sunt, *impietatisque furia suam animam cremaverunt, ut etiam discerpere, atque dissecare invicem membra Christo dilectos persuaderent, ut nec barbari tantum, quantum Christiani Christianos oppugnarent, sanctarum Ecclesiarum ad invicem perturbationem, atque dissidium, æmolumentum, atque lætitiam pro lucro reputantes. Verùm nos * eis, qui ab origine piè, atque univoco nomine ante nos regnaverunt, exæquari cupientes, zeloque rectæ, & intemeratæ fidei conflagrantes, atque sanctas Dei Ecclesias in pacis ordine perseverare, temporibus nostri imperii principale opus statuentes, porrò protelari hujusmodi læsionem miserrimum æstimavimus: unde & hoc sacratissimum, & universale convocantes sextum Concilium, utpote parile præcedentium sanctorum quinque universalium Conciliorum, in medium deducere falsorum dogmatum, hoc est, novitatum propositiones decrevimus. Quod sanctum Concilium singula quæque perpendens, atque discernens, eos quidem, qui Orthodoxæ fidei prædicationem concusserunt, & Christi gregem scandalizaverunt, Sacerdotali ovili eliminavit, definitionem verò à Deo institutam, & sanctas Dei Ecclesias in unitate congregantem, constituit, Euangelicas quidem, & Apostolicas consequentem sanctiones, memoratis autem sanctis, & universalibus quinque Conciliis consonantem. Idcircò & nos, quæ ab eis definita sunt, corroborare, atque firmare cupientes, præsens pium edictum edidimus, veræ circa divinitatem fidei secundum Ecclesiastica statuta adnuncians confessionem. Credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Trinitatem in unitate, &c. *Intermissis quibusdam, subdit.*

Si igitur totus toti humanæ naturæ non unitus est, nec totus homo salvatus est. Quod enim non assumptum est, nec salvatum est. Quod verò unitum est Deo, hoc & salvatur, secundum deiloquum agnomento Gregorium. Sed hi quidem cum propriis æstimationibus, & phantasiis circumerrent: nos autem, qui veræ dispensationis mysterium non illudimus, non solùm intellectualem sacrosanctam Salvatoris animam esse credimus, sed & omnibus eam verè naturalibus virtutibus perfectam, & similibus nobis absque peccato voluntariè acquievisse passionibus, dum verbum eam permitteret quærere, & velle, quæ sua sunt. Sic & naturalem cibum secundum rationem appetebat, desiderabat quoque, & turbabatur, ac tristabatur. Cùm enim Salvator ad Crucis passionem propria voluntate veniret, cœpit tristari, & anxiari. Hęc enim animæ rationalis, & voluntariæ proprietates existunt, ut persuadet nobis præclarus pater noster Epiphanius, in sermone adversus * Arriomanitas, ita prosecutus: A carne enim, inquit, divinitati unita, absque anima, & mente non fiet agonia. Unde & idem Dominus dicebat: Tristis est anima mea usque ad mortem. Deinde orat transire calicem. Ut enim homo recusabat mortem. Non habebat, & non velle mori, sicut asserit laudabilis Cyrillus, eo quòd recusaret caro ejus naturaliter mortem: sicut autem Deus, idem ipse, promptè veniebat ad passionem, &c.

Subdit multas authoritates Patrum sæpè allatas.

PROPONITUR EXEMPLAR DIVINÆ jussionis Domini Constantini directę ad Synodum Apostolicæ sedis antiquę Romæ.

IN nomine Domini, & dominatoris Jesu Christi, Dei, atque Salvatoris nostri, Imperator piissimus Flavius Constantinus fidelis in Jesu Christo Imperator, omnibus sanctissimis universalis Synodi Apostolicæ sedis Concilium repræsentantibus. Clarus, & speciosus sacratissimus vester cœtus extitit, quem pro Ecclesia congregavit Spiritus sanctus, & pietatis armavit sermonibus, in quibus debellati sunt insidiatores fidei, doctoribus sacerdotalis ordinis Pontificii, verumetiam, & universali patri auxiliantibus, cum quo & pacificare didicistis, & compugnare eruditi estis. Tempus est enim omni rei, sicut Salomoni videtur. Unde bonum quidem & pacem habere ad omnes, qui concordiam erga pietatem habent: meliùs est autem pugnare, quandò actio pacis consensum in malum operatur. Nam Dominus inquit: *Non veni mittere pacem in terram, sed gladium.* Gladio enim bis acuto fidei verbum similatur dividens, & discernens credulum, & incredulum, & cognationem quidem, vel consensum, quæ ad impietatem declinaverunt, eas separans, Deo autem accommodans, seu connectens per pacem, & dilectionem erga ipsum positas. Nihil enim propius ad ipsum pertingit dilectione, quæ per fidem est erga ipsum. Nam nec pater, nec mater, quę cum filiis dolores compeperit, nec fratres necessitate naturæ alligati, sed voluntatibus dissoluti, nec ex lege conjunctionis crassa, & non impassibilis connexio alterutri solutione affectionem dissolvens, nullum ex his divinæ naturæ participes efficit, sed sola circa Deum fides, & dilectio, quorum complexione regenerati, & reformati sumus, & commendatione erga creatorem digni sumus. Ipse enim dicebat Salvator: *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus, & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Qui ergo Euangelicam semitam investigare proposuerunt, & Apostolicæ dignitatis pontificatum sortiri, omnia contemnunt, & patiuntur ad extremam mortem (si contigerit propter Dei amicitiam) condemnari ad mortem, & durissima quæque pati, & agere didicerunt, cùm fidem vident depopulari, per quam erga Deum amicitia acquisita est, cùm Ecclesiam hæreticis invasionibus oppugnatam speculantur, quandò veritatem projectam mendacio sentiunt: putasne, quòd offendere postponentes reconciliabuntur hostibus, & Euangelicum obliti mandatum, noxios sinent impunitos? Nullatenus, sed sumentes armaturam Dei, his, qui adversus eos pugnare conati sunt, resistere certant. Hoc verò & vestrum Sacerdotale collegium exhibuit, & pro pietate pugnavit, in quibus communi parti auxilium

Margin notes: al. interitionem, destructionem. — Honorius Papa. — al. impietatisque, quod. — al. eos. — al. deiloquum agnominis mi[...]um. — al. Arrianitas. al. Arratoritas. — Cyrillus Alexand. — Eccles. 3. & 8. — Matth. 10. — Ibid.

xilium est, & hereticorum quidem deviat acies, sed memoria eorum, quæ dicenda fuerint, corripitur, sermoque amplius egredi premitur. Lugubris enim tragœdia est sequentium explanatio. Hæresum enim inventores facti sunt Pontifices, & pro pace contentionem populo adnunciaverunt, pro frumento zizania sulcis Ecclesiæ seminaverunt, vinum miscuerunt aquæ, & proximo potum dederunt, eversionemque turbidam, & tanquam lupus agnos, simulabant mendacium, & veritas, ut mendacium, refutabatur. Conturbabantur res totæ Ecclesiasticæ, cùm, quod nocere queat, non erat, qui discerneret. Et quoniam hæc quidem sic disponebantur, & pietatem impietas depascebat, profecti sumus illuc, quo nos decebat dirigere gressum, & soli sapienti, eorumque cognitori Deo mentis nostræ extendimus oculum: & deinceps eorum, quæ interpretando dubium ingerunt, solutionem continuis orationibus dari nobis postulavimus, propter quod nutu ejus illustrata Ecclesia, oculos, i. Sacerdotes, ad contemplandam veritatem concitari dignoscimus. Tantò enim amplius pro fide certamus, atque pietati attendimus, & in primis de Ecclesiastico statu procuramus, quantò & civilibus circumdati solicitudinibus, bellicisque consiliis retracti, summum Sacerdotalem hunc cœtum non destitimus congregare, ut Ecclesiarum distantia procul expulsa, pacis conjunctio coaptetur. In pace namque fidei pariter compactam à Christo dilectam Romanam rempublicam nostram confidimus, & nunc congregatum venerabile vestrum Concilium. Interfuistis namque & vos cum universali principe pastorum, simul cum ipso divinitùs loquentes tàm in spiritu, quàmque litera. Suscepimus enim non tantùm ex beatitudine ejus, verùm etiam à sanctitudine vestra, directas nobis literas, quę prolatæ, lectæ sunt, & veritatis verum stylum declaraverunt, Orthodoxamque fidem depinxerunt. Totæ enim convenienter, & non differenter positæ sunt ad imitationem, & tàm Synodicis, quàmque paternis doctrinis consentiunt. Neque enim neglesimus, sed diligentiùs eas comparavimus, idcircò & omnes consonanter mente, & lingua concredimus, & similiter confessi sumus, & tanquam ipsius divini Petri vocem, Agathonis relationem supermirati sumus, nemo enim discrepavit, nisi unus. Namque nemo ab omnibus periit, nisi filius interitus, pater contumacię, & hic unà cum propriis discipulis spontè assumptus est ab Angelo sibi decibili, & suo execrabili choro. Quem cum propheta conlugere opportunum est, eò quòd condolemus. Qualiter cecidisti ex cœlo Sacerdotii culminis, ò Lucifer, qui mane oriebaris? Luce certissimæ scientiæ fidelium animas lustrare ordinatus es, & in nubibus ponere arrogantiæ sedem vanis dogmatibus elatus es. Quomodò fuga lapsus es, vitato agmine tantorum Sacerdotum? An superbiæ alis ad altam ruinam elevatus, à mystica mensa temetipsum alienasti, æmulator factus Judaicæ discessionis? Quomodò non suscepisti collationem fratrum, imperialem, & Apostolicam celebrantium solemnitatem? Quomodò recalcitrasti, qui dilectus es diligentibus te, & ad patientiam te invitantibus? Nunquid qui cadit, non resurgit? aut ita vertens non convertitur? Quare avertis aversionem improbam, & tentus es in heretico proposito tuo. Noluisti utique converti ad pietatem, confusus es, in quibus malè docebas. O dementiam simul, & obcæcationem! Idem enim esse utrumque videtur. Harum namque alia vestigia corporis, alia autem gressus anima seducit. Desipiens, malè docere non erubescebat, & benè docere erubescebat, hic quidem, qui Antiochensium factus est præsul Macarius, quem non oportet dicere Macarium, & qui cum ipso de ordine Christi discesserunt, cujus universalis conventionis communi sententia de Sacerdotali dignitate repulsi sunt, & probationi sanctissimi Papæ traditi sunt. Diffinitionem autem adorandum venerabile sanctissimum concilium decrevit, tàm sanctissimis Conciliis, atque probabilibus patribus convenientem, & subsequentem, in qua & imperium nostrum subscripsit, & per pia dicta nostra comprobavit eam, per quam orationibus vestris cuncta Ecclesiæ plenitudo pacificatur. Sicubi sunt, qui scandalum contritæ conditionis fabricaverunt. Sicubi sunt, qui simulatam reverentiam ad argumentum falsæ doctrinæ induebantur. Detracta sunt personarum velamina, convictæ sunt decipientium falsitates, pellem lupus abjecit, & nudus lupus publicatur, & hoc manet, dum apparet, quod tegebatur, cùm non apparebat, simulatio damnabatur. Veritas fiducialiter agit, falsitas exterminatur, & ejus, qui seminavit zizaniam, dogmata abscinduntur. Triticum, quod est Christo dilectus populus, in unum horreum mittitur, scilicet in Ecclesiam Christi. Lux Orthodoxę fidei orta est, erroris tenebræ demerguntur. Tristitia transfiguratur, & luctus in lætitiam, & contristatio in gaudium, omnia ad meliora transgrediuntur. Propter quod & nos Ecclesiis Dei, quæ dudum pacis gratiam acceperunt, congratulantes Apostolica traditione alloquimur vos: Gaudete, gaudete, iterum dico, gaudete, ternum enim gaudium trinitas nobis concessit. Benè valete, sacratissimi auxiliatores pietatis orantes pro nostro imperio. Et manus divina: Legimus. Data decimo Kalendas Januarias Constantinopoli, imperiali domo, piissimo perpetuo Augusto Constantino Imperatore, anno 29. Et post consulatum ejusdem anno decimo tertio, indictione decima.

Tanta gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Joannes Portuen. Episcopus, qui unus ex illis erat Dominica octavarum Paschæ publicas in Ecclesia sanctæ Sophiæ coram Principe, & Patriarcha Missas latinè celebraret. Hæc ille.

EXSCRIPTA LEONIS SECUNDI Papæ ad Constantinum piissimum Augustum.

REgi regum, in cujus potestate sunt regna mundi pusilli, cui magnas gratias agimus, qui ita in vobis terrenum contulit regnum, ut cœlestia vos magis ambire concederet. Majus est enim, quòd in Deo defixa mente confiditis, quàm quòd collato vobis divinitùs honore regnatis. Illud enim vobis, hoc profecit omninò subjectis. Nam triumphalem paterni diadematis gloriam nascendo superna miseratione obtinetis, pietas enim vestra fructus misericordiæ est: potestas autem custos est disciplinæ. Per illam igitur regia mens Deo jungitur, per istam verò censura subditis adhibetur. Illius opes inopes adjuvant, hujus autem sagacitas à vero tramite deviantes emendat. Non enim minor regnantium cura est prava corrigere, quàm de adversariis triumphare, quia ei nimirum potestatem suam serviendo subjiciunt, cujus profectò munere, & protectione imperare noscuntur. Unde divinitùs præordinata vestra Christianissima pietas, & habitaculum dignissimum sancti Spiritus in sui cordis arcano præparans, quandò caput Ecclesiæ Dominum Jesum Christum, veræ pietatis regulam amplectendo, concessi sibi ab eo regni demonstrat authorem sanctum venerabile corpus ejus, quæ est sancta mater Ecclesia, ut syncerus, & principalis filius, largiendo, atque fovendo inconcussa facit soliditate gaudere. Scriptum est igitur de vobis, clementissime principum, & de eadem sancta Ecclesia toto terrarum orbe diffusa: Erunt (inquit) reges nutritii tui, pariterque scriptum est, Honor regis judicium diligit: quia dum divina rebus humanis præponitis, & Orthodoxam fidem curis sæcularibus incomparabiliter antefertis, quid aliud, quàm judicium rectum Dei cultui mancipatis, & sacrificium purissimum, atque holocaustum divinæ suavitatis odore flagrans, in ara vestri pectoris ejus

Marginal notes: al. exhortatio. — Papa. — Isaiæ 14. — Macharii casum deplorat Synodus. — Phil. 4. — Isaiæ. Psal.

ejus invisibili majestati mactatis? Hæc de piissimi animi vestri proposito, Christianissime Augustorum, efficaciter dici (Dei gratia operante) confidimus, qua sola & error omnis evictus est, & rectitudo Euangelicæ, atque Apostolicæ fidei cum syncera charitatis copula apud cunctos Ecclesiarum Christi præsules obtinetur. Ibi enim Christianæ fidei veritas lucet, ubi gemina Dei videlicet, & proximi charitas fervet. Proinde nisi hoc utrumque Rex regum omnipotens Deus suis Sacerdotibus condonare disponeret, nunquam se regia generositas ad infirmos famulos inclinaret, & paululum regali fastigio seposito, unus se de collegio Sacerdotum pro zelo Dei adnumerari concupisceret.

O quàm gloriosa, & præcelsa, veraque humilitas, quæ pro amore omninò se inclinare dignata est. Quid igitur restat, Auguste, regie, & sublimissimè princeps; nisi ut Deus, qui incrementum dat, hæc in cor regium dignanter inspiret, augeat, & impleat in vobis lucem Catholici dogmatis, qua fugentur hæreticæ nebulæ pravitatis?

Denique legatos hujus Apostolicæ sedis matris vestræ Romanæ Ecclesiæ, pietatis vestræ famulos, idest Theodorum, & Georgium Presbyteros, & Joannem Diaconum filios nostros, & Constantinum Subdiaconum regionarium sanctæ nostræ Ecclesiæ, unà cum personis, quæ cum eis profectæ fuerant, quæ à prædecessore meo Apostolicæ memoriæ Agathone Papa, per octavam indictionem pro causa fidei (vestra pietate jubente) illuc directæ fuerant, per nuper elapsam decimam indictionem mense Julio cum divalibus clementiæ vestræ apicibus, & Synodalibus gestis, cum magno jucunditatis gaudio in Domino exultantes, suscepimus: & quasi de quodam mœroris fluctu optatæ tranquillitatis portum ingressi, receptis viribus cum gratiarum actionibus exclamare cœpimus. Domine, salvum fac Christianissimum Regem nostrum, & exaudi
.20. eum in die, in qua invocaverit te, per cujus à Deo inspiratum studium, per totum orbem terrarum Apostolicæ traditionis pietas flagrat, dum terra caligo hereticæ pravitatis evanuit. Meritò igitur cum propheta
20. canendum est, ac dicendum: Domine in virtute tua exaltabitur Rex, & super salutare tuum exultabit vehementer: desiderium animæ ejus tribuisti ei, & voluntate labiorum ejus non fraudasti eum. Rex enim, qui
.20. sedet in solio (sicut sapientissimus quidam ait) intuitu suo dissipat omne malum. Etenim dissipatum est Domino cooperante vestræ pietatis laboribus malum, quod diaboli nequitia deceptione induxerat: & bonum Christianæ fidei, quod Christus ad salutem hominum contulit, obtinet. Igitur gestorum Synodalium seriem recensentes, curiosaque diligentia singula, quæque gesta sunt, flagitantes, eadem, quæ Apostolicæ sedis legati narraverant, scriptis consonantibus convenire reperimus. Cognovimus enim, quòd sancta, & universalis, ac magna sexta Synodus, quæ per Dei gratiam imperiali decreto in regia urbe nuper congregata est, eademque & universum Concilium alludens huic sanctæ sedi Apostolicæ (cujus ministerio fungimur) sanxerit, atque decreverit sub Orthodoxæ fidei integritate; regulisque majorum, atque concorditer nobiscum confessa est unum esse de sancta, & inseparabili Trinitate Dominum nostrum Jesum Christ. ex duabus, & in duabus naturis inconfusè, inseparabiliter, indivisè consistentem, ut verè Deum perfectum, & hominem perfectum eundem ipsum, salvaque proprietate uniuscujusque in eo convenientium naturarum, eundem ipsum divina operatum, ut Deum, & humana inseparabiliter operatum, ut hominem absque solo peccato, & duas idcirco naturales voluntates, duasque naturales operationes eum habere veraciter prædicavit, & per quæ principaliter, & naturarum ejus veritas demonstratur, usque ad cognoscendam profectò differentiam, quarum sunt naturarum, ex quibus, & in quibus unus, idemque Dominus noster Jesus Christus consistit, per quæ revera probavimus hanc sanctam, & laudabilem, atque prædicabilem sextam Synod. per misericordiam Dei (qui Christianæ fidei veritatem suis fidelibus referat) Apostolicam prædicationem inoffenso pede fuisse secutam, sanctorumque, & universalium quinque Conciliorum definitionibus in omnibus consentientem, & horum regulas amplectentem, nihil super statuta Orthodoxæ fidei augentem, aut minuentem, sed regiam, & Euangelicam semitam rectissimè gradientem, & in his, atque per eos sacrorum dogmatum lima, & probabilium Catholicæ Christi Ecclesiæ Patrum doctrina servata est, & regulari lima ad omnium ædificationem prolata. Sed & hoc verè dignum, Deoque gratissimum existit, quod Apostolicæ prædicationis veritas, quæ imperialem exornat potentiam, & principalem clementiam servat, per augustissimæ pietatis edictum in toto orbe terrarum percrebuerit, & sicut solis radius omnium hominum corda lustravit, ut inde rursus doctrinam pietatis specialiter perceperint, unde justæ dispensationis gubernacula sibi benignè præberi cognoscunt. Synodali igitur sententia, & imperialis edicti censura, tanquam ancipiti spiritus gladio, cum priscis hæresibus, etiam novæ pravitatis error expunctus est: & qui authores falsitatis extiterunt, cum suæ blasphemiæ labe prostrati sunt, qui ore sacrilego tentaverunt asserere unam voluntatem, unam operationem in duabus subsistentialiter unitis naturis Domini nostri Jesu Christi, ex quibus, & in quibus indivisibiliter, & inconfusè constitit. Hanc igitur rectæ, atque Apostolicæ traditionis normam prædecessor meus Agatho Apostolicæ memoriæ Papa cum sua Synodo prædicavit, hanc scriptis percurrentibus in suæ suggestionis pagina vestræ pietati per suos legatos emisit, approbans, & confirmans testimoniis sanctorum, & probabilium Ecclesiæ doctorum, quam sancta nunc, & magna Synodus, Domini, & vestro favore celebrata suscepit, & in omnibus nobiscum amplexa est, ut pote B. Petri Apost. principis synceram doctrinam in ea agnoscens, & immutilatæ pietatis in hac signa contrectans. Sancta igitur universalis, & magna sexta Synodus, quam nutu Dei vestra clementia, & sedule convocavit, & cui pro Dei ministerio præfuit, apostolicam in omnibus regulam, & probabilium Patrum doctrinam secuta est. Et quia definitionem rectæ fidei, ut *Math. 16.* dictum est, plenissimè prædicavit, quam & apostolica sedes Beati Petri Apostoli (cujus licet impares ministerio fungimur) veneranter suscipit, idcirco & nos, & per nostrum officium, hæc veneranda sedes Apostolica concorditer, ac unanimiter, his, quæ definita sunt ab ea, consentit, & Beati Petri authoritate confirmat, sicut supra solidatam Petram, qui Christus est, ab ipso Domino adeptus firmitatem. Propterea sicut suscepimus, atque firmiter prædicamus sancta quinque universalia concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Chalcedonense, & Constantinopolitanum, quæ & omnis Christi Ecclesia approbat, & sequitur, ita & quod nuper in regia urbe, pio vestræ serenitatis adnisu celebratum est sanctum sextum concilium, ut eorum pedissequi interpretes pari veneratione, atque censura suscepimus, & hoc cum eis dignè connumerari, tanquam una, & æquali Dei gratia congregatum, decernimus: & qui in eo fideliter convenerunt Christi Ecclesiæ Sacerdotes, inter sanctos Ecclesiæ Patres, atque Doctores ascribendos, *Sancti Patres.* æquè censemus. Nam & istis, sicut & illis idem Dei Spiritus salutem animarum operatus est, & hujus immarcessibilis fructus imperiali pietati vestræ à Domino reputabitur, cujus & per sæcula prædicando labore (mirabiliter Dei gratia cooperante) perfectum est. Anathematizamus præterea, proinde atque execramur omnes hæreses, omnesque earum authores, atque fautores, qui adversus Apostolicam, & Orthodoxam fidem diabolicis decepti fallaciis, falsitatis errores in Ecclesiam conati sunt introducere, id est, Arrium, Sabellium, Macedonium, Apollinarium, Eunomium, Nestorium, Eutychem, Dioscorum, Timotheum,

motheum, Severum, Themistium, Origenem, qui & Adamantius, Didymum, et Evagrium, similiter scripta Theodoriti adversus duodecim sancti Cyrilli capitula, cum Epistola, quæ dicitur Ibæ missa ad * Marium Persam, et unà cum eis Jacobum, Theodosium, Gajanum, Anthimum, Zoaram, Donatum, Novatum, Priscillianum, Paulum, Photinum, Pelagium, Cœlestium, Julianum, Faustum, Maximinum, quos sancta Catholica, atque Apostolica Ecclesia de Catalogo fidelium Patrum, utpote zizania de area Dominicæ Ecclesiæ, gehennæ supplicio abdicanda, per ventilabrum divinæ discretionis abjecit. Pariterque anathematizamus novi erroris inventores, id est, Theodorum Faranitanum Episcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopolitanæ Ecclesiæ successores magis, quàm præsules, nec non & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina lustravit, sed prophana proditione immaculatam fidem subvertere conatus est. Et omnes, qui in suo errore defuncti sunt, similiter anathematizamus, abominamur imitatores eorum, & complices, qui dudum fuerunt, vel nunc usque sunt, idest, Macarium quondam fallacissimum Antiochiæ Ecclesiæ deceptorem, cum sui erroris discipulo, imo magistro Stephano, & cum his Polychronium novum (ut verè dictum est) Simonem, qui hæreticæ pravitatis delusus phantasmate, mortuos suscitare pollicitus, dum vanam ejus præsumptionem effectus non sequitur, fallax, & in hoc omnibus comprobatus est, & qui similia eorum sapuerunt, vel sapiunt, qui unam videlicet voluntatem, & unam operationem dicere præsumpserunt, vel præsumunt in duabus naturis Domini nostri Jesu Christi, quos & sancta universalis supra memorata sexta Synodus abdicavit, & Macarium quidem de præsulari dignitate dejecit, discipulumque ejus Stephanum, & Polichronium senem vanissimum Sacerdotii honore frustravit, eorumque participes, atque socios, qui noluerunt intelligere, ut benè agerent, & iniquitatem meditati sunt in cubilibus suis, qui suos, & præsertim Macarius, errores huc illucque disseminare conati sunt. Et dum sub ovili tegmine latens lupus apparet, & pro pastore fur, & latro compertus est, à vero pastore ovium Christi, ut pestifer, & devastator abjectus est, idcirco dignè anathematis * stylo perculsi sunt, & æternis vinculis colligati, pœnitere nolendo, insolubiliter tenentur obstricti, ne rursus ineffrænatæ præsumptionis audacia concitati suæ pestiferæ doctrinæ contagio quemquam de simplicibus fœdarent, qui etiam nunc usque in sua obstinatione pervicaciter perseverare maluerunt, quàm ad veritatis cognitionem, ut salvarentur pœnitendo converti. Obduravit enim cor eorum diuturna malitia, & omnibus claruerunt conscientiæ magis, quàm ignorantiæ * labe prostrati, ut sponte rebelles Apostolicæ veritati, & suam magis, quàm Dei gloriam inquirentes, cùm Deus moneat ad pœnitentiæ correctionem delinquentes exhortans: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat. Nam quòd divalia scripta vestra pietas nostram exiguitatem commonere dignata est, ut salutari doctrina, & Orthodoxæ fidei dogmatibus imbuerentur, quatenus ad sanæ fidei scientiam pervenirent, ut ægrotis, & naufragantibus circa fidem, sedulo eis manum spiritalis doctrinæ porreximus, ut ad portum veritatis pertingerent, & medicinalia monita ad cognoscendam sanæ scientiæ rectitudinem indesinenter contulimus, & quod ad nostrum ministerium congruit, admonitionis remedia non admittimus cupientibus exhibere. Licet autem scripturæ stylus pro statu Apostolicæ, & Evangelicæ fidei admiranda certamina vestræ clementiæ, & vigilantiam singularem narrare non sufficit, non tamen ideo prætermittenda sunt fortitudinis insignia, dum ubique orbis universus ejus canit præconia. O sancta Mater Ecclesia exurge, depone pallium mœroris, & induere stolam jucunditatis tuæ. Ecce filius tuus constantissimus principum, defensor tuus, adjutor tuus, ne commovearis, accinctus est gladium verbum Dei, quo divivit incredulos à fidelibus, induit se loricam fidei, & galeam spem salutis. En propugnator tuus, confide, ne metuas, novus David, non ille Rex unius gentis Judaicæ, sed hic tuus Christianæ plebis piissimus princeps, Nazareni sanguine corporatus, dejecit Golium magniloquum hostem tuum, & cunctum agmen ejus, huc illucque dispersit, percussit frontem ejus jactu lapidis, ubi non inerat signaculum pietatis: amputatum est caput ejus, & in membris ejus nullus vigor relictus est. En ubique triumphus portatur in pilo. Congregamini pariter, & venite, ò religiosissimæ Christi Ecclesiæ, cum Sacerdotibus plebes toto orbe diffusæ, canite magna voce, & dicite: Vicit novus David constantissimus augustorum, non in millibus solùm (nec enim generalem Evangelicæ prædicationis victoriam numerorum vinculis quispiam poterit comprehendere) sed & ipsum principem, & hostem, & ducem, & incentorem omnium malorum, ac errorum diabolum cum suis legionibus, atque fautoribus per arma veræ, atque Orthodoxæ, & Apostolicæ traditionis, & confessionis extinxit. Exulta nunc secura sancta mater Ecclesia, de libertate tua sæpiùs impugnata, sed non derelicta. Suscitavit Rex tuus invictissimus Christianissimum principem, propugnatorem tuum, benefactorem tuum, atque opulentissimum largitorem, cujus studio Orthodoxa fides recollecto splendore toto orbe irradiat, fideles omnes gratiam referentes exultant, infideles mœror, atque dejectio comprimit, & confundit, Ecclesiæ Christi de cunctis oppressionibus liberatæ respirant, donis imperialibus confoventur, principali præsidio muniuntur, quibus & domesticis verbis augusta vestra benignitas Christum imitando pollicetur. Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi, ut Domini nostri Jesu Christi, cujus * exemplis utitur, æterna ejus regni perennis gloria potiatur, & in orbem terrarum generaliter, atque perenniter ejus imperium dilatetur. Præsentis denique suggestionis exiguum portatorem Constantinum Subdiaconum regionarium hujus sanctæ Apostolicæ sedis, qui & nuper cum legatis Apostolicæ memoriæ prædecessoris mei interfuit sanctæ Synodo inibi celebratę, clementia consueta dignum exceptione censeat vestra regalis magnanimitas, ejusque suggestionibus aurem pietatis accommodet, ut authorem in ministro dignanter suscipiat. Et subscriptio: Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, & ei omnium gentium colla substernat. Data nonis Maiis indictione decima.

Margin notes: al. Marim. seu Marin. — Psal. 55. — Al. telo. — Al. clade. — Ezech. 18. — 1. Reg. — Matt.

Exemplar divinæ jussionis Justiniani Augusti, directa ad Joannem Papam urbis Romæ, in confirmationem Sextæ Synodi Constantinopolitanæ.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, Imperator Cæsar Flavius Justinianus, fidelis in Jesu Christo pacificus, pius, perpetuus augustus, Joanni verò sanctissimo, ac beatissimo Archiepiscopo antiquæ almæ urbis Romæ, atque universali Papæ. Magnum studium, magnam solicitudinem nos habentes pro stabilitate immaculatæ Christianorum fidei, dehinc namque clementissimum nostrum Deum adjutorem, & susceptorem nostræ serenitatis esse confidimus, adversus omnem inimicum dilectæ nostræ reipublicæ, dum cognitum est nobis, quia Synodalia gesta, eorumque definitionem, quam & instituere noscitur sanctum sextum Concilium, quod congregatum est in tempore sanctæ memoriæ nostri patris in hanc à Deo conservandam Regiam urbem, apud quosdam nostros judices remiserunt. Neque enim omnino prævidimus alterū aliquem apud se detinere ea, sine nostra piissima serenitate, eo quòd nos copiosos mise-

Margin note: Justin. 2. liter. Joann. quinti.

misericordia noster Deus custodes constituit, ejusdem immaculatæ Christianorum fidei: sed mox adduximus nostros patres sanctissimos, ac beatissimos patriarchas cum vestræ beatitudinis apocrisiario, & sacratissimum senatum, verum etiam Deo amabiles Metropolitas, & Episcopos, qui hic in Regia urbe commorantur, & deinceps militantes incolas sancti Palatii, necnon & ex collegiis popularibus, & ab excubitoribus, insuper etiam quosdam de Christo dilectis exercitibus, tàm ab à Deo conservando imperiali obsequio, quàmque ab Orientali Thraciano, similiter & ab Armeniano, etiam ab exercitu Italiæ, deinde ex Cabarisianis, & Septemsianis, seu Sardinia, atque de Africano exercitu, qui ad nostram pietatem ingressi sunt, & jussimus, præfatas Synodalium gestorum chartas in medium adduci, & coram supradictis omnibus, lectionem eorum fieri, omnesque diligenter audientes, signare ipsas fecimus, quorum auditorum universitas in nostris manibus eas præbuit chartas, ut debeamus nos tenendo inviolatas conservare ipsas, ut non licentia fuerit in quolibet tempore his, qui timorem Dei nolunt habere, aliquid corrumpere, aut submutare ab his, quæ inserta sunt in prænominatis Synodalibus gestis, quas totas chartas benè definitas in temporibus sanctæ memoriæ nostri patris, ex probabilibus sanctis patribus, qui propriæ linguæ, & manuum fidem apud Dominum nostrum Jesum Christum, utrumque Deum existentem, confirmasse dignoscuntur, & confitentes eam docuisse nos speramus clementissimum nostrum Deum: quia usque dum noster spiritus statutus est ex Deo esse in nobis, ipsas chartas illibatas, & incommutabiles semper conservabimus. Ad insinuandum quoque vestræ paternæ beatitudini hujusmodi capituli motiones, prævidimus, & earum scientiam notam fecisse beatitudini vestræ. Et manu divina Divinitas te servet per multos annos, sanctissime, ac beatissime pater. Data decimotertio Kalendas Martias, Constantinopoli Imperiali domo, piissimoque perpetuo Augusto Justiniano Imperatore, anno secundo, & post consulatum ejus anno secundo, indictione decimaquinta.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria individuæ Trinitati.

Scriptus est præcedens codex temporibus Domini Sergii sanctissimi, ac beatissimi Papæ, & in Patriarchio Ecclesiæ Romanæ reconditus.

CONTROVERSIA QUÆDAM de sexta Synodo.

Con- cinne

Controvertitur de actis hujus Synodi, sint ne legitima, an falsa. Hinc Joverius propugnaculum, ut vocat, extruxit hujus concilii, ut sequitur. Quidam etiam ex his, qui Catholicæ Religionis propugnatores maximi haberi volunt, conati sunt nobis eripere hanc Synodum, aliqui utilissimam Christianæ religioni, quia fertur sententia in Papam Honorium, accusatum monothelismi. Ea de causa tanquam nothas deserunt actiones hujus Synodi œcumenicæ, quas impugnant sex argumentis, ut ipsi putant, validissimis.

tio. Prima eorum ratio est. Quia non servatur decorum in agendo, definiendo, sedendo, & aliis modis disponendi. Constituti erant judices sæculares patricii, Imperatore collocato in medio, Legatis Romanis ad sinistram ejus, quæ omnia sunt contra debitam libertatem, & dignitatem generalium conciliorum. Fit proinde, hoc œcumenicum non esse.

tio. 2. Item non decet mortuum condemnare, nisi scelera sint manifestissima. Atqui concilium hoc damnat Honorium, cujus scelus est incertum.

tio. 3. Ad hæc nondum erat definitum per Ecclesiam ante Honorium, an esset unica, an duplex Christi voluntas. Potuit igitur Honorius sine culpa falli ea in re, quemadmodùm Cyprianus in rebaptizandis eis, qui ab hæreticis erant baptizati.

4. Cæterùm non constat, an pœnituerit Honorium ante finem vitæ, qua pœnitentia potuit elui hæresis culpa.

5. Præterea modus procedendi in causa Honorii est præceps, non satis magna adhibita diligentia in discutiendo negotio tàm gravi.

Tandem continet absurda duo, prius est, quod in litteris Cyri ad Sergium Patriarcham vocat eum, œcumenicum. Postremò litteræ sunt Agathonis ad Imperatorem, adulationibus refertæ: Nam Imperatoris litteras vocat divales apices, & urbem Romam principatus ejus servilem, nominat subinde vestra sublimitas, vestra celsitas, quæ non redolent styli Pontificii gravitatem.

Quamvis sint quædam acta hujus sextæ Synodi, quæ videntur non ad amussim respondere decoro œcumenicæ Synodi, ex quibus sumpsit ansam impugnator, tamen ea de causa non est rejicienda totà Synodus, alioqui utilissima, & sanctiss. propter unam, aut alteram notam levem, non concernentem fidei substantiam, cùm plures, & validiores sint rationes pro Concilio hoc, quàm adversariæ. Quod si propter leves, & futiles rationes, procacitate quadam velimus sextam hanc Synodum rejicere, nihil non erit huic levitati obnoxium, vel ipsissimum Euangelium Beati Joannis. Quare non decet nos esse tàm faciles in rejiciendis rebus gravibus à multo jam tempore probatis. Leo enim secundus Epistola, quæ in fine hujus Concilii scribitur ad Constantinum Imperatorem, hanc sextam Synodum probat: fuerat etenim Agathonis successor, & ne quis causetur, hanc Epistolam esse fictitiam, idem habetur in vita Leonis secundi, sub quo finita est hæc Synodus. Accedit etiam in ejus approbationem professio Romani Pontificis, descripta dist. 16. Can. *Sancta octo universalia, &c.* ubi inter alia hoc sextum enumeratur, quæ summus Pontifex, usque ad unum apicem immutila servare promittit, & pari honore, ac veneratione digna habere, atque omnibus modis sequi, ac prædicare, & quæcumque condemnaverunt, ore, & corde condemnare (ait) profiteor. Hanc eandem professionem confirmavit Constantiense Concilium quodam expresso decreto. Quod si quis obstrepat has actiones hujus Synodi esse nothas, ac suppositicias, consensus exemplarium, eas ab omni suspicione liberat. Ad hæc patres, tàm Græci, quàm Latini, qui Florentinum Concilium celebrarunt, hanc Synodum, tanquam œcumenicam receperunt, & ejus actiones: nisi sit verbum unum à Græcis forte expunctum, in literis Agathonis, quod ibidem in margine notatum invenies. Suspicione, fateor, laborant Græci hujus rei, quod si eos aliquid, vel tantillum offendat, eradant, aut invertant facile, vel ex ipsis autographis, ut apertè indicat Nicolaus Papa in Epistola ad Michaelem Imperatorem. Sed non est, cur in hac re suspicemur quicquam, cùm ipsemet Nicolaus bis, terve meminerit hujus sextæ Synodi, & nunquam ei detraxit quicquam, sed potiùs videtur eam probasse. Et si quis accuratè actiones has consideret, nullum fuisse concilium Orientale magis propitium Romanis Pontificibus hoc sexto, observabit facilè: nec plus honoris detulit Chalcedonense, quod fuit celeberrimum, Legatis Romani Pontificis, quàm hoc sextum. Siquidem vigesimusoctavus can. invitis Legatis editus est, hic nihil tale legimus factum. Etiam inter subsignandum primæ partes eis deferebantur, præponebantur etiam omnibus Patriarchis, &c. Imperator subscripsit. Sed ejus subscriptio fuit omnium ultima, etiam post omnes Episcopos, neque id fecit, tanquam ferens sententiam de rebus fidei, sed ut protector, propugnator, ac testis rerum gestarum. Non est igitur, cur quisquam leviter propter Honorii condemnationem posthac deroget huic sacrosanctæ Synodo.

Honor delatus legatis Papæ.

Obje-

Objectionibus operæ precium erit per ordinem satisfacere, ut dignitas sua huic concilio conservetur integra. Prima ratione, quia immodestiæ arguitur Imperator. Si quis legat Epistolam ejus ad Agathonem, observabit pietatem, & venerationem erga sedem Apostolicam, quæ postulat Legatos mitti ad Synodum peragendam. Quòd interfuerit concilio, non mirabitur, qui legerit Epistolam Nicolai primi ad Michaelem Imperatorem, & Martianus Imperator interfuisse legitur Concilio Chalcedonensi. De consessu ad manum sinistram Legatorum Pontificiorum, facilè fatemur insolentiam, sed prudentes Latini maluerunt credere in hac re, ex qua non pendebat fidei substantia, ut fidei conservetur integritas, & unitas. Exemplum nobis abunde suppetit Ferrariense Concilium, cui Paleologus Imperator græcus intererat, inter medios Græcos, & Latinos sedere volebat. Tandem habuit subsellium æquale Romano Pontifici, & præscribebat saltem suis, de quibus disputandum. Quibus omnibus connivebat Eugenius Papa, ut pacem inter Ecclesias conservaret. Quis negabit Concilii Ephesini dignitatem? tamen jussu Imperatoris congregati, & Candidianus comes delegatus ejus conjecit in vincula Memnonem, & Cyrillum Legatos Cœlestini Papæ, eosque exauthoravit: nihilominùs Concilium à tota Ecclesia recipitur. Non ergo rejiciendum Concilium sextum, quia sanctè, & prudenter dissimulavit quædam arroganter gesta, & facta Imperatoris græci, & patriciorum, neque dicebatur præsidere, ut sententiam ferret in rebus fidei, sed tanquam fautor, & protector Concilii, & tranquillitatis, præerat executioni, & ordini cum suis patriciis, ad quam rem adhortatur Agathonis Epistola lecta in sessione quarta. Concilium Chalcedonense in singulis sessionibus habet, congregatum jussu Martiani Imperatoris. Et in Conciliis Oecumenicis, ubi agitur de fide, non sunt excludendi Imperatores, ut apertè indicat Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem scribens. Ubi nam legistis Imperatores Antecessores vestros Synodicis conventibus interfuisse, nisi fortè in quibusdam, ubi de fide tractatum est, quæ universalis est, quæ omnium communis, quæ non solùm ad clericos, verum etiam ad laicos, & omnes omninò pertinet Christianos? Idemque ex actis Concilii Niceni perspicuum est, cui interfuit Magnus Constantinus, ut Martianus Chalcedonensi.

Secunda ratio etiam non convincit. Nam in quinta Synodo oppositum determinatum est, & Augustinus ad Bonifacium de Cœciliano agens oppositum indicat.

Ad id verò, quod affertur, non satis discussam fuisse Honorii causam, respondebimus ex gestis Synodi constare, non magis discussam fuisse aliorum, qui condemnati sunt cum Honorio, causam, quàm Honorii: tamen nemo inficiabitur, eos fuisse justè condemnatos. Collatæ sunt litteræ Honorii accuratè cum autographo, ut ex duodecima sessione colligi potest, & omnia respondebant, & in litteris Pauli Constantinopolitani ad Theodorum Pontificem, continetur consensus in hoc errore cum Honorio, & nemo Romanorum in Concilio adversatus est. Quod nondum fuisse per Ecclesiam definitum asseritur, quarta ratione falsum esse constat. Nam Leo primus epistola illa decima celeberrima ad Flavianum Constantinopolitanum Patriarcham, quæ fuit approbata in Synodo Chalcedonensi, condemnat Monothelitas. Et in Concilio Romæ habito sub Martino hujus nominis primo, apertè condemnati sunt Monothelitæ: quod concilium invenies in secunda classe, quæ est particularium, sectione prima. Non est igitur eadem ratio de Cypriano, & Honorio.

Ad quartam non constat, an pœnituerit ante mortem. Constat, eum in causa fidei gravissima consensisse hæreticis, & non constat de ejus pœnitentia, qua ædificarit, id quod per scandalum destruxerat, meritò

A igitur potuit condemnari à Synodo, nec est insolitum mortuos anathematizare, quod indicat 82. Canon concilii Africani.

Quod continent litteræ Cyri ad Sergium Patriarcham, ubi vocat eum œcumenicum: Respondetur hoc parum huic Synodo potest officere. Nam uterque erat hæreticus. Præterea à tempore Chalcedonensis Synodi semper Patriarchæ Constantinopolitani usurparunt illum titulum, ut patet in Epistolis quintæ Synodi. Sed non hac de causa rejicienda est quinta Synodus, ergo nec sexta. Item lege ultimam sessionem Concilii Florentini, ubi continentur literæ Joseph Patriarchæ Constantinopolit. quas scripsit hora mortis, in quibus vocat se œcumenicum Patriarcham.

Quod ultimo loco adducitur de litteris Agathonis, quas dicunt adulatorias; Literæ Leonis ad Martianum B Imperatorem, & aliorum summorum Pontificum ad Imperatores satis indicant, summos Pontifices non potuisse aliter ad Græcos scribere, quàm alii solebant, & illis placebat, ut hoc saltem modo continerent eos in officio, malebant, uti epithetis solitis, & receptis apud Græcos, quàm Imperatores irritare contra Ecclesiam, ne alienarentur animi eorum, & resilirent ab ea, hæreticis semper ad eam rem solicitantibus.

Hæc Joverii amica velitatio in Albertum Pighium authorem Catholicum, & in quem Calvinus stylum exacuit, conflata est, ut à nobis deprehensum est, tùm ex ejus opusculo (diatribas vocat) de actis 6. & 7. Synodorum, quod parengrapha sint, & minimè germana, & ex disputatione pro actis 6. Synodi cap. 1. Francisci C de Combesis Ordinis Prædicatorum, qui eadem argumenta contra hanc Synodum multo majori verborum apparatu, citationumque, ac sententiarum mole destruit, illum statim ab exordio arguens, quòd in scholasticos procacior fuerit, asserens de defensoribus Synodi, quòd cùm nihil didicerint, quàm quæ in Sorbonis, & Scholis audire consueverunt, non ferant sibi contradici ab aliquo. Quæ, inquit ille, dicas non de viri Catholici, sed de Lutheri prodire officina. Id autem asserebat Pighius in eos, qui negabant infallibilitatem summi Pontificis, cùm extrajudicialiter, privatisque vel sermonibus, vel rescriptis ageret, cùm ille omnimodam illam arbitraretur, ac defenderet, itaut hæreticus esse non possit. Sic ille libro quarto Eccles. Hierarch. cap. 8. Quam opinionem Bellarminus de summo Pontif. lib. 2. cap. 30. probabilem, & defendi D posse existimat, licèt non sit certa, & communis opinio sit in contrarium.

De Honorii causa.

Quia verò controversia de Honorio Pontifice nondum satis excussa videri posset quibusdam, propter varias tùm opiniones, tùm ratiocinationes dissentientium Doctorum, de actis hujus Synodi propter damnationem illius in iisdem actis, transit ille Prædicator ab impugnatione Alberti Pighii ad impugnationem Cardinalis Baronii, qui censuit acta Synodi in multis falsata fuisse. Etsi verò modestius cum illo agendum sibi proponat, vix tamen sui propositi memor apparet, eum acerbiùs in multis exagitans. Sed istis omissis præstat E ejus sententiam ad aliquot capita reducere.

1. Est, damnatum fuisse Honorium in Synodo suggestione Agathonis Papæ. Sic Carranza in summa Conciliorum. Docet quoque Melchior Canus libr. 6. de locis, inde confirmans ex Romani Pontificis consensu fuisse, quod Adrianus Papa in octava Synodo disertè tradit actione 7. allocut. *3. id quod*, inquit, *exploratum est* in 6. Synodo generali act. 13. ubi Agatho in Epistola ad Concilium Honorium ipsum anathematizat, *cum his verò simul projici à sancta Dei Ecclesia, simulque anathematizari prævidimus & Honorium*. Græcè συνείδομεν, idest, simul vidimus. Sunt sanè hæc plusquam nomine cani hominis, quicquid sibi canus Baronius, viro deprecetur animi, ac sensus

sus canos, nec nisi nomine agnosci canum, &c. Hæretici, ut canum nolint, at canem inveniunt, nec canem frigente sanguine, aut edentulum, ut Dominicanus non latret, aut mordeat. Hæc pro viri reverentia, cujus Baronius παῤῥησίαν non uno loco lacessit.

2. Est, quòd Honorius damnatus est, non ut Hæresiarcha, aut Doctor hæresis, sed ut fautor, ac velut, qui esset visus adhærere Sergio Constantinopolitano Patriarchæ, unamque cum eo, ac post eum voluntatem in Christo admittere, patet ex epistola Agathonis ad Constantinum. Restat ut à Deo coronatæ vestræ clementiæ piis favoribus, victoriæ corona redimita veritas fulgeat, & novitatis error cum suis inventoribus, & iis, qui doctrinam eorum sequuti sunt, propriæ præsumptionis pœnam exolvat. *In quibus nullis parcit Agatho*. Patet amplius ex edicto Constantini; Anathematizamus, ac rejicimus novorum dogmatum hæreticos authores, atque fautores: dicimus autem Theodorum, &c. *Ad hæc & Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, iis per omnia fautorem, eademque gradientem via, ac hæresis confirmatorem*. Vides non omnino proscribi, ut hæresiarcham Honorium, sed ut eum, qui faciliùs aliorum errori concessisset, suaque authoritate ei præsidio esset. Quod magis confirmat epistola Leonis 2. ad Constantinum eundem, defuncto Agathone, ubi sic de Honorio. *Non adhibuit conatum, ut Apostolicæ traditionis doctrina castam servaret Apostolicam hanc Ecclesiam, sed prophana proditione immaculatam maculari permisit*.

3. Est, quòd Honorius in eo visus est favere hæreticis, quòd accepta Sergii epistola de novitate Monothelismi ad eum rescribendo non apertè improbaverit, sed dixerit retinendas esse quinque primas Synodos, & abstinendum esse ab his vocibus contentionem excitantibus unius, aut duarum operationum. Hoc enim hæretici sic acceperunt, quasi ab eorum partibus staret, cum eorum opinionem non damnaret expressè, sed æqualiter omnes haberet, seu unam, seu duas dicerent operationes. Atque propter eamdem causam damnata est Ectesis Heraclii in Concilio Lateranensi, quod fuit post generalia maximum sub Martino I. Quod in ea illud idem haberetur tanquam indifferens. Atque hoc patet ex epist. Honorii in Concilio lecta. Nec obstat, quòd in eadem epistola habeatur, unam Christum habuisse voluntatem, non duas, quia hoc Honorius scripserat de voluntate Christi, in quantum homo erat. Quòd videlicet, ut homo non habuit duas voluntates contrarias, unam carnis, alteram Spiritus, ut nos habemus, qui in peccato nascimur. Huncque ejus fuisse sensum verba epistolæ satis aperiunt, ideo Christum habere unam voluntatem, quia à divinitate assumpta est nostra natura, non culpa. Ita Stapleto controv. 3. de primo subjecto potestatis Ecclesiasticæ quæst. 4 in solut. argum. unde si propter hoc damnatus esset Honorius, errore facti damnatus fuisset, aliter præcepta ejus mente. Qua in re hallucinari Concilium posse absurdum non est.

4. Est, quòd distinguendum sit inter Pontifices Romanos, & sedem Romanam, inter Pontificem, ut privatum hominem, & Pontificem, ut loquentem ex Cathedra, id est, cum authoritate definiendo aliquid, ac obligando fideles omnes ad ita credendum. Ut demus sedem Romanam sine errore hactenus perstitisse, nec errori obnoxiam esse propter assistentiam Spiritus sancti, atque etiam idem dicamus de Summo Pontifice ex cathedra loquente, cui tenentur fideles obedire, sicut oves pastori: at id necesse non est admittere de Summo Pontifice, ut est homo, vel Doctor privatus. Nec apex Summi Pontificatus eum reddit in hac parte impeccabilem. Agnoscebat hoc Innocentius III. relatus à Turrecremata lib. 2. de Ecclesia cap. 93. cum ita loquitur in sermone de consecratione Summi Pontificis. *In tantum mihi fides necessaria est, ut cùm de cæteris peccatis Deum judicem habeam, propter solum peccatum, quod in fide committitur, possem ab Ecclesia judicari*. Eusebius cap. Oves 2. quæst. 7. *Oves, quæ suo pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere, nisi à fide exorbitaverit, nec accusare ullatenus possunt*. Ergo nec defecit etiam Marcellinus (quicquid sit) de ipsa fide, adolensque tamdem idolis Catholicam fidem asseruit? non defecit Liberius, cùm humanum quid passus, fractusque Constantis tyrannide Athanasium Catholicæ pietatis veteranum defensorem damnari permisit? nusquam certè clarior distinctio Apostolicæ sedis ab hoc homine, qui & indignus præesse potest, & à fide devius, qualem Ecclesia externa saltem præsumptione, juxta quam etiam de illius, aut hujus fide judicat, solo Deo occultorum judice.

5. Quòd Honorius non rem istam definierit ex Cathedra, cùm ad Sergium scribens silentium magis indicat de ista controversia, quàm quemquam moveat, aut adstringat sua constitutione ad sic, vel sic credendum. Et si erraverit, ante accuratam discussionem, ac synodicam definitionem, errore magis materiali erravit.

6. Est, quòd etsi plures & antiqui, & recentiores defendant Honorium, non est tamen propter ea culpanda Synodus, quæ volens radicem omnem Monothelismi evellere, omnes prælatos, vel eo infectos, vel de eo suspectos anathematizavit, ut nullus relinqueretur prætextus eum amplius defendendi, nulli parcens, qui vel umbram hujus erroris haberet: esto sit innoxius coram Deo Honorius, at suspectus est de hæresi, & multis est scandalo, qui ex illa occasione præcipites in baratrum erroris se dedissent. Planè præstat utilitas publica privatæ utilitati, & ut dogma sanum in Ecclesia ubique obtineret, quàm ut unus aliquis forte tantum olim errans, aut etiam per calumniam erroris in fide, seu erroris nota adspersus, parcente Ecclesia eadem ejus memoriæ, bonum retineat nomen. Censetur in ejusmodi permissum tantum, si quid materialiter, ut dicitur, accidat mali, quod nec innocens jamque regnans cum Deo, ut est ordinatus affectus, canonicè illatum detrectaverit. Mallem certe (ait idem Combefis) tametsi remissus sum, ac valde peccator, meique amantior, millies proscribi, dirasque omnes, etiam à morte in memet excipere, quàm ut mei nominis, si qua esset auctoritas, vel materiali ulli meo errori, aut etiam per calumniam afflicto, qui quidem fratribus mei, ac Christi Ecclesiæ, vel minimum exitiosus videatur, quicquam momenti afferat: malintque magis, quibus impensiori charitate in votis sit, ut pro fratribus nedum dicantur, sed & anathema sint à Christo. Apostoli gentium, meique sub Christo præceptorum hoc votum fuit. Hæc piè, & religiosè. *Pium votū scriptoris*

Interim ex his liquere potest, quantum noceat Ecclesiasticis præsulibus velle videri indifferentes in rebus fidei. Quare scribens Cœlestinus Papa ad Sacerdotes Galliæ, arguensque eorum conniventiam, quòd antiquam fidem silentio sic destituerent, ut novitates exurgere paterentur. *Merito*, ajebat, *causa nos respicit, si silentio foveamus errorem, &c.* Victor Carthaginensis epistola ad Theodorum Papam. *Negligere quippe, cùm possis deturbare, perversos, nihil est aliud, quàm fovere, nec caret scrupolo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*. Unde parum hactenus profuit, summos Pontifices, cùm novæ moventur quæstiones circa fidem in Ecclesia, sic silentium utrique parti indicere, ut in unam magis, quàm in aliam se propendere, eamque probare non aperiant. Ex talibus enim constitutionibus solet accidere, ut qui errorem tuentur, obstinatiores fiant, quasi non damnatos esse, sit idem, ac si approbati essent. Nec propterea silent, sed magis suos errores propalant ex hoc audaciores facti. Quæ causa est, cur lacessiti Orthodoxi existiment se ad silentium non ligari per constitutiones Pontificias, cùm videant errorem ab aliis magis profundi, & vires sumere, ut proinde jure saltem naturali credant se adstrictos ad ei obnitendum, nec mentem esse Pontificis in tali periculo, ut sileant, simplicesque oves per lupos

pos audaciores devorari permittant. Hoc experti sumus nostris diebus in Jansenismo, qui, quòd Monothelismus in Christo asserebat, in ejus membris non obscurè, ut mihi videtur, renovare contendit, dum boni operationem ex gratia efficaci per se solius Dei operationem esse contendit, quasi voluntas, ut instrumentum aliquod à Deo solo moveretur, ut Monothelitæ in Christo admittebant, saltem juxta probabilem eorum sententiam, qui sensum eorum penitiùs investigare conati sunt. Inter primos annos hujus sæculi decimi septimi currentis, magna quæstio de auxiliis agitata est, in qua semina inerant quæstionum collateralium de gratia Christi. Visum est summo Pontifici tunc sedenti proscribendas esse hujusmodi disputationes concordiæ causa. Sic partes contendentes æqualiter habet, permittit unicuique suam tueri sententiam absque nota hæresis in contrariam, prohibet, ne quisquam in posterum de hoc argumento libros edat absque approbatione sanctæ Sedis. Quid inde? obediunt Suarez, Vasquez, Becanus, & alii, maluntque suos de gratia tractatus mutilos evulgari, quàm ut in iis inobedientiæ vestigium inhæreret. An ex alia parte sic factum est? dum sic sopiri, ac dormire viderentur homines, venit inimicus homo, & superseminavit zizania in medio tritici. Prodiit Augustinus Jansenii Yprensis Monothelismum renovans in aliis hominibus à Christo, unicam Dei operationem ex gratiæ per se efficacis impressione, qua determinaretur voluntas absque libertate indifferentiæ, ut sic totum bonum opus Dei solius esset, soliusque divinæ voluntatis exequutrix voluntas humana necessariò agens quicquid boni ageret, ut non possit dici opus suum titulo illius libertatis, qua divinæ vocationi possit immediate obedire, aut resistere. Placet novitas pluribus, dissensio oritur, contra hæresim conclamatur. Trahunt plures ex novatoribus etiam ipsum summum Pontificem, qui in neutram partem pronior visus fuerat, in suas partes, donec Innocentius X. constitutionem edidit, qua se uni parti, abdicata alia, addicit.

Baronii zelus pro summo Pontifice.

Sed ut ad Honorium redeamus, toto pectore incumbit Baronius, ut potiùs falsata esse acta Synodi hujus, quàm ipsum in ea damnatum fateatur. Quamvis actorum hujus Synodi exemplaria integra missa fuerint ad omnes sedes Patriarchales, ut testatur Agatho Diaconus, ac scriba Concilii in peroratione actorum ejus, quæ inserta est historiæ hæresis Monothelitarum Parisiis editæ anno 1648. & confestim Papa Leo II. successor Agathonis miserit ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ, sicut videre est in ejus epistolis apud Binium, ut difficile fuerit ea in tot locis depravari à quoquam. Si damnatus esset à Synodo, ut acta illius edocent (ait anno 681. num. 25.) nihil iniquius, nihil imprudentius, vel ineptius potest excogitari. Si enim non damnationem muscæ mortuæ (ita dixerim Theodorum Mopsuestenum) totum orbem terrarum oportuit commoveri: quomodò accidere potuit, ut unius duntaxat lectione epistolæ, tanquam repente fulmine misso condemnatus fuerit primariæ sedis antistes? De qua illa esse consuevit omnium vox in Synodis, prima sedes omnes judicat, & à nemine judicatur. Sed etsi examinata fuisset, & hæretica inventa esset, nonne antequam cum ea damnaretur ipsius author, oportuisset exactè disquiri, num usque ad obitum in eadem sententia perstitisset, cùm eum in communione Catholica diem extremum clausisse toti orbi notissimum esset, ejusque memoriam, sicut aliorum Pontif. Martinus in Synodo prosecutus fuisset, &c.

Adde Agathonem in Epistola, quæ lecta est actione 4. & à Concilio laudata, agnoscere prædecessores suos traditionem Apostolicam secutos fuisse, ideoque erroris expertes. Unde contradiceret sibi Concilium damnando Honorium de errore.

Quibus aliquis possit respondere. Majores difficultates in damnandis mortuis exhaustas fuisse in quinta Synodo, unde non erat amplius tanta consultatione

A opus, re hac semel confecta. Sed & peculiaris inerat ratio, cur famosissimus hæreticus Theodorus ille, difficile post mortem damnaretur: quippe metus erat, ne totus fere Oriens pro eo, quem maximum Doctorem habebat, turbas moveret, ut suprà insinuatum est. Lecta est autem epistola, & excussa in Synodo, & collata cum Sergii epistolis, & ex circumstantiis visa est secundum exteriorem sensum (quicquid sit de sensu ab auctore intento) favere sic hæreticis, ut etiam foveret eorum errorem, quem penitus eliminandum, ut ne fibra quidem illius superesset, intendebat Synodus, non immemor verbi Apostolici ad Gal. 1. *Si quis vobis annuntiaverit, præter id, quod Euangelizatum est, etiamsi sit Angelus de cælo, anathema sit.* Sed & distinguendum inter sedem Rom. & hunc hominem. Et Hono- B rius non est damnatus, nisi ex consensu Agathonis, ut Adriani alloquutio in 8. Synodo patefacit, juxta Anastasii versionem, qui eidem interfuit. Siquidem, inquit Adrianus, Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus, de eo vero quemquam judicasse non legimus. *Licèt enim Honorio post mortem anathema sit dictum ab Orientalibus: sciendum tamen, quòd fuerat super hæresi accusatus, propter quam solùm licitum est minoribus majorum suorum motibus resistendi, vel pravos sensus liberè respuendi: quamvis nec ibi, nec Patriarcharum, nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quemlibet fas fuerit proferendi sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontif. consensus præcessisset authoritas.* Unde patet judicium contra Honorium latum fuisse ex authoritate ipsius successoris ju- C dicio authoritatem tribuentis, ut si prima sedes judicata esse quibusdam videretur, non ab alia, quàm à seipsa judicata fuerit.

Sed & perpendenda causa damnationis. Non damnatur, ut hæresis Doctor, sed ut qui mitiùs agens eam veluti palparet, ac si fautor illius videretur juxta epistolam Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ, ubi multis enarrans gesta Synodi, ait. Qui verò adversus traditionis puritatem perduelles extiterant, abeuntes quidem, æterna condemnatione mulctati sunt. Id est, Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus Constantinopolitani, cum Honorio, *Qui flammam hæreticæ pravitatis, non ut decuit auctoritatem Apostolicam, incipientem extinxit, sed negligendo confovit*: Qui verò superstites ad veritatis confessionem per medelam pœnitentiæ D converti voluerunt, de præsulari, ac Sacerdotali gradu dejecti sunt, idest, Macharius ex Antiocheno præsule, &c. Porro hæc epistola cum aliis quibusdam ejusdem Pontificis habetur apud Binium inter epistolas dicti Leonis, qui Agathoni successit. Notatque in margine Binius. *Negligentia Honorii non hæresis accusatur.* Quas quidem epistolas etsi contendat esse spurias Baronius ex quibusdam indiciis, non tamen in istis fides illi adhibetur, nec desunt, qui illius difficultatibus satisfaciunt. Exemplum hoc summis Pontif. ingens, ut in hæresi nascente remissiores non sint. *Qui non est mecum*, ait Christus, *contra me est, & qui non colligit mecum, dispergit.* Constantis typus, Zenonis Hexoticum, Pyrrhi Epistola damnationem incurrerunt, quòd similiter vellent removendas esse o- E mnes concertationes de una, vel gemina voluntate. Initio hæresis pro magno habent hæretici non damnari sua dogmata, ut liberum transitum ubique habeant. Sed tales sunt rerum circumstantiæ temporum, ac locorum, ut debeat se opponere ex adverso Pontifex, & stare in prælio in die Domini, insonare quoque buccina cùm viderit gladium venientem. Tempus est, cùm verum est istud Martini Pontificis in Concilio Romano, perfidam, & damnabilem esse pacis ineundæ conditionem, qua doctrina Orthodoxa perinde, atque hæretica supprimitur, cùm Deum sic alloquatur Abraham: numquid perdes justum cum impio, & erit justus, sicut impius? Demum Sacerdotum est discernete inter prophanum, & sanctum, inter pollutum, & mun-

mundum. In quo eum remissior visus sit, Honorius, fulmine ictus est. Æterna memoria dignus est Innocentius X. qui in extrema senectute nullis pepercit laboribus, quos ætas provecta ferre poterat, ut post diuturnum examen, & accuratissimum, constitutionem in quinque propositiones ederet, cum iisdem fere notis, qua deputati facultatis nostræ censuerant, ad profligandam novam Monothelismi progeniem. Hanc fors dabimus cum aliis ad eam spectantibus post Concilium Tridentinum, si moles voluminis non impediat.

Interim non intendimus crimen inferre Pontifici, si Soloni lege non utatur ad aliquod tempus in seditione Ecclesiastica, modò, silentio indicto, totum se fecisse non arbitretur. Omnia tempus habent, & variæ rerum circumstantiæ non permittunt, ut eodem modo se gerant Pontifices. Quandoque hæreses in ipso ortu suffocandæ sunt, & capiendæ vulpes parvulæ. Quandoque cunctando speratur salus reipublicæ. Ideò nec Honorium inter hæreticos accensemus: nam, ut semel finiam, vel hæc ipsa synodus sufficit ad amovendam omnem hæresis notam ab Honorio, cùm probata sit epist. seu suggestio Agathonis Papæ actione 4. in qua asserit omnes suos prædecessores, ex quo novitas hæretica per præsules Constantinopolitanos inducebatur, eos obsecrando commonuisse, *ut à pravi dogmatis hæretico errore, saltem tacendo, desisterent, &c.* Honorium proculdubio innuens, qui præsulibus istis sese opposuerat, monendo saltem, ut à vocibus unius, aut duarum operationum abstinerent. Qua in re cùm minùs egisset, nec satis pro officio confirmaret fratres suos in vera fide, quæ sic in indivisibili consistit, ut in utramque claudicare nesciat, pœnas tulit in hoc Concilio negligentiæ, non perfidiæ, sic rebus tunc dispositis, ut ad propulsandam hæresim, in communi plurium ruina, etsi minùs nocens, involveretur. Hocque confirmat attentior lectio epistolæ, in qua laudat Sergii epistolam pro defensione Cyri Alexandrini Monothelitæ contra Sophronium Jerosolymitanum, tanquam *satis providè, & circumspectè scripsisset.* Unde Synodus eum damnat hac de causa. *Eò quòd invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus mentem ejus sequutus est, & impia dogmata.* Quamvis enim aliqua recta sint in hac epistola Honorii, & quæ sensum Catholicum redoleant, ista tamen adulatio, & palpatio præsulis hæretici, quòd satis providè, & circumspectè scripserit, non potest excusari, cùm foveat hæresim, maximè in eo, qui hæresim omnem ex injuncto sibi munere persequi, & interimere debeat. Bonum autem sicut est ex integra causa, sic malum est ex minimo defectu, & hoc spirare est ex eodem ore calidum, & frigidum. Nec habetur ratio in proscriptione doctorum, si plura benè, & rectè scripserint, sed si quæpiam minùs rectè exarata sint, quia mille sententiæ Orthodoxæ unicam minùs rectam non excusant, modicum enim fermentum totam massam corrumpit.

[...]satur [...]lium. Quare non ita apparet, quòd sibi Synodus contradixisset damnando Honorium ob eam rationem, nec quòd intolerabilem errorem admisisset, ut contendit Binius in notis ad hanc Synodum act. 13. non assequendo mentem Honorii, & ejus intentionem. Nam & ea de causa damnata est epistola Ibæ (etsi multò virulentior) in præcedenti quinta Synodo, quòd Theodorum Mopsuestenum laudaret, Cyrillum Alexandrinum argueret: sicut & in sua epistola Honorius Sergiũ laudat, qui Sophronium ex Monacho religiosissimo Patriarcham Jerosolymitanum, ac Cyri Alexandrini, ac Monothelitæ capitulis constanter se opponentem, atque ideò Catholicæ veritatis acerrimum defensorem nonnihil suggillare videtur, ut per quem inventiones quædam, & novarum vocum quæstiones introductæ essent. Quam prætensam novitatem cùm auferret Sergius, quòd posset simplicibus scandalum generare, ipsum laudat. Porrò si Sergium damnat Synodus, Sophronium recipit ut Orthodoxum, quomodò posset sine contradictione Honorium cum Sergio conspirantem à Sophronio dissentientem non improbare? neque enim tacuit Synodus de Honorio, ut neutra esse posset, cùm ejus causa discussa fuerit, & lectæ epistolæ, ut de eo pronuntiandi necessitas incumberet. Denique sicut supra in quintæ Synodi controversiis dicebat de Origene Lirinensis, ut etsi in errore concipiendo, Origenis non fuerit sensus, ad errorem tamen persuadendo Origenis valere authoritas visa fuerit: itidem dicere quis possit de Honorio, propter illam epistolæ ambiguitatem, & politicam nimis hæretici præsulis palpationem, cujus errorem potiùs apertè debebat arguere, ne in errore moreretur. Ut enim benè D. Augustinus ep. 166. *Quæ pejor mors animæ, quàm libertas erroris*, & D. Hieronymus dialogo 2. contra Pelagium, *ille hæreticum interficit, qui esse hæreticum patitur.*

[...]facto [...]i Cha- [...]mpro-

Resolutio difficultatis. Hæc omnia, ut probabilia hactenus visa sint. Addo nunc benè perspecta Epistola Honorii ad Sergium, & causa scriptionis illius ex occasione novi cujusdam symboli, quod proponebat revertentibus ab hæresi cum additione duplicis operationis in Christo, quam novitatem Sophronii reprehenderat Sergius, non ita videtur culpandus Honorius, si in hoc præcisè laudet Sergium, quod satis providè, & circumscriptè scripserit, laudetque ipsum novitatem vocabuli auferentem, ut fert Epistola in actione 12. lecta. Jam enim per Concilium Ephesinum hujusmodi additiones interdictæ erant, ex saltem particularibus. Nam cùm Epistola Honorii, non minùs, quàm epistola D. Leonis ad Flavianum satis apertè admittat duas operationes in Christo, admittendo duas naturas cum propriis ipsarum operationibus, non illi de rebus ipsis propositum erat agere, sed de solis vocibus, & de novitate additionis in symbolo, quod proponebat revertentibus ab hæresi, in quo nullo modo peccavit Honorius, cùm istud sit officium summi Pontificis curare de formula Fidei subscribenda ab hæreticis ad Catholicam redeuntibus. Taceo hic de conquestione Græcorum propter additionem *filioque* auctoritate Pontificis factam, ut appareat, improbari potuisse additionem à Sophronio de duplici operatione, salva rei veritate. Verum est, quòd extollendo Honorium, deprimimus Concilium de incauta damnatione Honorii, à qua, ut ipsum liberent alii, malunt, salvo honore utriusque, ipsum fuisse Concilii exemplar corruptum asserere, non sine aliquot gravibus conjecturis, ut est illa, quòd reclamassent Legati Agathonis. Sed demus, integra esse acta Concilii, fide quidem credendum est Concilia generalia errare non posse in fide, & moribus, ut probat Bellarmin. l. 2. de Conciliis cap. 2. Verumtamen non est contra fidem in quæstione facti Concilium non penetrasse mentem scriptoris alicujus epistolæ, aut libri, ut mirum sit tot rixas excitari ob id, quasi de summa rerum ageretur. Vide supra Notas in margine ipsius epistolæ Honorii additas.

De Theandrica actione.

Dionysius Areopagita innotescit. Quid intenderit D. Dionysius in epist. ad *Cajum* per illam actionem Theandricam, non ita omnibus apertum est. Monothelitæ ex hinc suam hæresim confirmabant, cùm longè abesset ab eorum mente tantus vir D. Pauli discipulus (& inde primùm cœpit innotescere Dionysius, cùm antea ferè esset ignotus.) Nec unquam dixerat, unam esse actionem theandricam Christi, sed simpliciter novam, idest, inusitatam, ut notat D. Damascenus in oratione, seu tractatu de duabus voluntatibus Christi, ubi & explicans illam actionis speciem in Christo, ait: Nec enim ita comparatum est, ut puri hominis passiones mundo salutem allaturę sint: sed cùm Deus esset, ac factus esset homo, novam quamdam, ac inauditam actionem Dei, ac hominis edidit. Divinam quidem, sed quæ humana operatur. Humanam, sed quæ divina ministraret, quæque divinita-

tis sibi conjunctæ signa præ se ferret. Quemadmodum A enim ignis, & ferri diversa est natura, aliaque, & alia munera, & actiones: neque enim ignis secat, sed incendit, ac illuminat ea vi agendi, quam ei attribuit natura; neque rursus ferrum sic à natura comparatum est, ut urat, & illuminet, sed ipsum secat, ac nigrum est, cùm autem ea conjuncta, ac copulata fuerint, conjunctim jam, ac indivisim suum munus utrumque exequitur. Simul enim cum sectione existit ustio, ignisque ferri adminiculo tùm incendit, tùm illuminat; cùm interim non una sit naturalis actio, sed duæ: una ignis, qua urit, altera ferri, qua secat, ac utriusque effectus proprius est, ignis quidem ustio, ferri autem sectio; siquidem sectio talis est, quæ vim habeat urendi, ac ustio, quæ secare habeat: sic in Domino nostro Jesu Christo agebat utraque natura cum alterius communione, quod proprium B erat; cùm interea nec una, nec duæ essent, nec duarum una esset effectio, aut officium; sed humanæ ejus naturæ esset divino liberè imperio, ac voluntati obedire, atque servire, suaque voluntate manum porrigere, & tangere puellam, obsequendo, inquam, voluntati divinæ; deitatis autem contactu efficacis esset suscitatio puellæ. Ex quibus colligere possumus, actionem Christi theandricam fuisse divino-humanam, quòd cùm Deus ageret suscitando, verbi causa, Lazarum, humanitas commercium aliquod, & societatem haberet in illa suscitatione, dum clamaret; Lazare, veni foras. Similiter & actio ejus humano-divina diceretur, quòd agens ut homo, elevaretur ejus actio per divini Verbi dignitatem, tàmque illustris esset ejus actio, ut divinitatis sibi conjunctæ, signum aliquod præ se ferret; unde eximiæ, & mirabilis C sanctitatis apparebat in omnibus suis operibus, in quibus ne leviculam quamdam maculam observare poterant infensissimi ejus adversarii. Ut discamus ejus exemplo theandricas habere, pro modulo, nostras actiones, tàm ordinatè, prudenter, congruè, & ob tàm excellos fines, & sublimes intentiones operando, ut Spiritus sancti ductu agi suaviter videamur. Legi potest D. Thomas 3. part. quæst. 19. art. 1. ad 1. ubi expressiùs actionem illam theandricam explicat. *D. Thomas.* Dicendum, inquit, quòd Dionysius ponit in Christo operationem theandricam, id est, divinam virilem, vel divinam humanam, non aliquam confusionem operationum, seu virtutum utriusque naturæ, sed per hoc, quòd divina operatio ejus utitur humana, & humana ejus operatio participat virtutem divinæ operationis. D Unde sicut ipse dicit in quadam epistola ad Cajum. Super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis; quod demonstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis terrenorum pedum sustinens gravitatem. Manifestum est enim, quòd concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed utrumque fuit in Christo supernaturaliter, & similiter divina operabatur humanitas: sicut cùm sanavit leprosum, tangendo, &c.

Sunt itaque duæ species actionum Christi, quæ possunt dici theandricæ, aut divino-humanæ. 1. actiones miraculosæ, quas divinitas propriè operabatur; cooperante tamen in aliquo humanitate per vocem, aut tactum, 2. meritoriè, quas propriè humanitas eliciebat, sed E dignitatem illis conferente persona divina.

Revocatur ad controversias hujus Synod quorumdam Canonum authoritas, de quibus ideò specialiter hìc nobis agendum est, ne quid desideretur.

CANONES TRULLANI

controversi, seu Concil. quini-sextum, anno 692.

Appendix Synodi sextæ.

Concilio quinto, & sexto, in quibus nulli de moribus Canones conditi sunt, quòd de sola fide, & doctrina in iis actum fuerit, addunt quidam per modum appendicis, aut supplementi Canones dictos in Trullo, quòd in Oratorio Palatii Imperatoris Constantinopolitani hoc nomine nuncupato ob rotundam fornicem conditi fuerint post decennium à fine sextæ Synodi, authoritate Callicini Constantinopolitani Episcopi sub Pontificatu Sergii, & Imperio Justiniani Junioris. Absque assensu tamen, & Legatis summi Pontificis, qui nunquam induci potuit à Monothelitis, ut eosdem confirmaret, quamvis aliqui eorum Canonum absque dubio recti sint, & sani, ac veritati conformes. Quapropter & Ecclesia tales non renuit, quòd veritas ubicumq. sit, suo robore subsistat, ac permaneat, ut ait Anastasius in epistola ad Joannem VIII. summum Pontificem, quæ post septimam Synodum ab eo translatam esse reperitur.

Cæterùm, ut magis innotescat controversia de istis Canonibus, subjungimus, tàm quæ contra ipsos à Cardinale Bellarmino scripta sunt, quàm pro ipsis *Bellar.* à Doctore Joverio, ut quatenus admitti possint. & cum qua cautione, ac conditione perspicuum reddatur. Sic autem Bellarminus lib. 2. de summo Pontifice cap. 27. de iis mentem suam aperit, propositis primùm argumentis, quibus fulciri posset horum Canonum authoritas.

Primùm, quoniam Synodus, quæ hos Canones condidit, est ipsa sexta Synodus instaurata. Iidem enim Patres, qui ad fidem explicandam initio convenerant, iidem convenerunt postmodum ad Canones condendos.

Secundò, quoniam non defuit in hac Synodo legatio Papæ Romani. Siquidem Gortinæ in Creta Episcopus locum Romani Pontificis tenuit, ut ex historia Basilii perspici potest.

Tertiò, quoniam Synodus, quæ hos Canones condidit, universalem synodum seipsam appellat, nec est credibile, tot Patres mentiri voluisse.

Quartò, quoniam septima synodus can. 1. recipit canones sex universalium Synodorum; at sexta synodus non habet alios canones, quàm istos.

Quintò, quoniam Adrianus Papa in epistola ad Tharasium, cum admiratione Tharasium laudat, quòd constanter unà cum suis hæc decreta observaret; & nominatim citat can. 82. Ex quo sequitur, ab ipso etiam Romano Pontifice hos Canones esse confirmatos.

Ad primum respondeo, non posse dici hanc Synodum sextam instauratam. Nam non fuerunt iidem Concilii præsides, non idem Imperator, non idem numerus Episcoporum. Nam in sexta verè universali adfuit Constantinus Imperator, item Legati Papæ Agathonis, & Episcopi 289. ut habemus in septima Synodo, act 3. At tempore istius pseudo-sextæ, jam obierant Agatho Papa, & Imperator Constantinus, & Episcopi fuerunt solùm 227.

Præterea initio pseudo-sextæ ipsimet dicunt, se quintam, & sextam Synodum quodammodò instaurare. Et ideo Theodoretus Balsamon, non tàm sextum, quàm quinisextum Concilium hoc appellat. At quomodò poterit hæc synodus dici, vel credi quinta instaurata, cùm nullus omninò ex quinta synodo hìc interfuerit, siquidem inter quintam, & quinisextam intercesserunt anni plusquam 130. Denique quorsum instaurandæ erant 5. & sexta synodus, & non potiùs nova synodus convocanda? Quoniam, inquiunt, illæ Canones non fecerunt. At nec facere voluerunt. Non enim ad Canones condendos, sed ad fidem explicandam convocatæ fuerant.

Ad secundum respondeo, quis ille Episcopus Gortinensis fuerit, & quis ei dederit synodo locum Papæ Romani, Nullus viderit. Quòd enim nomen ejus exprimat, quòdque historiam adducat omninò incognitam, nescio cujus Basilii, non caret suspicione falsitatis. Sed quidquid de hoc sit, nobis constat, à Sergio Papa, qui tunc sedebat; hanc synodum, tanquam errantem, fuisse reprobatam, ut testatur Beda de sex ætatibus in Justiniano juniore, Paulus Diaconus libro sexto de gestis Longobardorum capite 4. Otho Frigisensis lib. 5. c. 13. Ado Viennensis, Marianus Scotus, & Rheginо in Chronico, ubi de Justiniano juniore loquuntur,

Esse

Esse autem hanc Synodum, quam Sergius reprobavit, illam ipsam, quæ istos condidit, patet ex Tharasio, & Epiphanio, qui in septima Synodo Act. 4. & 6. dicunt, quinque annis post sextam Synodum iterum Patres convenisse, & hos canones condidisse, porro illo tempore constat Sergium Romæ sedisse. Nec extat memoria illius alterius synodi eo tempore celebratæ, de qua re fusiùs agemus in lib. de Conciliis.

Præterea Anastasius Bibliothecarius præfatione in Octavam synodum scribit hos Canones non haberi, nec apud Romanos Pontifices, nec apud ullos Patriarchas, excepto Constantinopolitano. Ex quo ipse rectè colligit, nec summi Pontificis, nec aliorum Patriarcharum authoritate, synodum istam coactam fuisse. Denique Umbertus Cardinalis Leonis IX. Legatus in libro contra Græcos, istos eosdem Canones, non solùm non recipi dicit ab Apostolica Sede, sed etiam apertè deliramenta appellat.

Ad tertium respondeo non esse adeo mirandum, si ementitum titulum isti Patres sibi adscribant, cùm se universalem synodum appellant. Sciebant se non posse ullo colore Romanæ Ecclesiæ leges præscribere, nisi se synodum universalem facere mentirentur. Deinde cùm in Canon. 2. recipiant synodum sub Cypriano habitam, quæ palam erronea ab universa Ecclesia judicata est, & can. 19. tàm apertè mentiantur, usum uxorum ex Apostolica consuetudine Sacerdotibus permitti, & alia permulta habeant manifestè falsa, quid mirum, si etiam in titulo mentiantur?

Ad quartum respondeo, cùm in septima Synodo recipiuntur Canones sex universalium Synodorum, nomine Canonum non intelligi solùm Canones de moribus, sed universè Canones sive de moribus, sive de fide conditi fuerint. Nam omnes Synodi hac ratione Canones condiderunt. De moribus autem, seu disciplina Ecclesiastica, sola Nicæna Synodus Canones propriè condidit. Nam 2. & 4. Canones quidem quosdam ediderunt, sed non fuerunt ab Apostolica sede approbati, ut constat ex Concilio Chalcedonensi Act. 16. Proinde non sunt illi propriè Canones dicendi generalium Synodorum. Tertia verò Synodus quinta, & sexta, nullos omninò Canones de moribus condiderunt.

Ad quintum respondeo, ab Adriano commendari Tharasium, quòd vidisset eum rectam fidem custodire, juxta decreta sex generalium Synodorum: quod verò de his Canonibus Synodi quinisextæ in epistola Adriani habetur, ex epistola Tharasii recitatur, & quamquam eo loco id ab Adriano non refellitur, quia non erat opportunum tempus id faciendi, tamen non continuò approbatur. Sed quod Adrianus non fecit, fecit postea Nicolaus in epistola ad Michaelem, ubi cùm quædam ex his Canonibus citare vellet, ait se ab Apostolo didicisse, etiam Ethnicorum testimoniis uti, quandò opus est.

Alii adhuc objiciunt dist. 16. can. 16. *sextam*, ex epistola Adriani ad Tharasium citari hoc ejus epistolæ fragmentum. *Sextam Synodum recipio cum ejus omnibus canonibus suis*. Respondetur à Coriolano id correctum fuisse in decreto jussu Gregorii XIII. emendato, & ea verba ex germana versione Anastasii substituta fuisse. *Easdem sanctas Synodos suscipio cum omnibus regulis, quæ jure, ac divinitùs ab ipsis promulgatæ sunt*.

De Canonibus Sextæ Synodi Velitatio Francisci Joverii.

UT facilior Canonum sextæ Synodi fiat disquisitio, tractationis ratio exigit, ne per ignota procedamus, ut temporis, quo editi fuerint, habeatur ratio, quæ magnam discussioni propositæ lucem est allatura. Convenit enim inter omnes in Conciliorum historia peritos, hos Canones, qui sextæ Synodi vocantur, non fuisse cum actionibus constitutos, ut in aliis Conciliis. Ex quibus facilè colligi potest quasi fundamentum diligenter observandum, Actiones, & Canones sextæ Synodi diversis temporibus contigisse. Si quidem actiones, ut initio sextæ Synodi diximus, sub Constantino Imperatore hujus nominis quinto, celebratæ sunt: Canones verò sub Justiniano secundo prædicti Constantini filio. Quæ omnia vel solius primi Canonis hujus sextæ Synodi testimonio probari possent: communi tamen historicorum consensu nobis certiùs, & firmiùs comprobantur. Sed quia Justinianus secundus, ut ex probatis constat historiis, bis regnavit, dubium est de tempore, quo prodiere hi Canones, an dum primo regnaret, an cum iterum regno potitus est. Intercessere enim, ab initio prioris regni, ad initium secundi, viginti anni ferè. Nam posteaquam decennium regnasset, amputatis ejus naribus, à Leontio in exilium relegatus est: cujus locum subiens Leontius tres annos regnat. Cui etiam amputatis naribus, & in carcerem conjecto, Tiberius succedit: regnatque septem annos. Quibus elapsis, iterum Justinianus secundus, qui à Leontio ejectus fuerat, septennium regnavit. Quæritur jam, an tempore prioris regni, an posterioris, hi Canones constituti sint? Hujus quæstionis difficilis, & ambiguæ prior sententia probabilior apparet. Tharasius enim, in quarta sessione septimæ synodi, approbans hos canones, inquit: quarto, aut quinto post sextam synodum anno, iidem patres sextæ synodi iterum, ut Canones scriberent, convenere. Quòd si quis mihi objiciat esse verba hæc Tharasii: nec fuisse tanti momenti, ut faciant quidem, certoque confirment sententiam nostram. Esto, recipiens saltem Romani Pontificis authoritatem, cujus Legati eam quartam à nobis citatam actionem probarunt, confirmaruntque. Quòd si quis non tanti faciat hanc Legatorum approbationem, legat in 2. act. 7. synodi Adriani Papæ epist. ad Tharasium respondentem, in qua recitat verba ipsius Tharasii, & opinionem de Canonibus sextæ synodi, quam nullo modo respuit. Vide, si vacat, Gratianum dist. 16. can. *habeo librum*, *&c.* quo in loco Gratianus loco Tharasii Adrianum Papam citat. Colligimus ex his conventum ad constituendos hos 102. Canones celebratum priori regno Justiniani.

Quo tempore conditi hi canones.

Nonnulli eos tribuunt Concilio cuidam prophano, & adulterino. Sed hallucinantur planè: hoc enim non Justiniani tempore, sed Philippi ejus successoris, jam editis his 102. Canonibus celebratum est.

Cæterum mihi videtur hoc in loco diligenter observandum, hos Canones non eo vocari sextæ synodi, quasi ab eo prodierint, sed quia in sexta synodo non sunt editi Canones, ad institutionem christianam, & vitæ formam facientes: voluerunt iidem patres, aut eorum major pars, exactis quatuor annis convenire iterum, ut Canones hos statuerent, qui desiderabantur in sexta synodo. Quidam Græci vocarunt hos Canones Concilii πενθέκτον, id est quinti sexti, quia supplebant vicem harum synodorum, quintæ, & sextæ, in quibus nulli, aut perpauci Canones editi sunt. In quinta enim præter aliquot, eaque pauca capita, nulli habentur Canones, aut perpauci, quos ex Nicephoro huic operi suo loco inseruimus. In sexta, præter hos, nulli. Nec velim persuadeas tibi, Candide lector, me esse in hac sententia, ut his Canonibus quicquam authoritatis accedat ex sexta synodo: cùm ea præcedat hos Canones, qui fieri potest, ut ad eos ab ea synodo dignitas, firmitasque derivetur? Verùm authoritate illius cœtus, à quo prodiere, aut si mavis sequenti Ecclesiæ admissione, & approbatione vim nacti sunt, & robur potissimùm in orientali Ecclesia Græca. Adde etiam primi Canonis septimæ synodi approbationem, cui 7. synodo ex Catholicis præter unum, cui jam abundè satisfactum est in velitatione, septimæ synodi, refragatur nemo.

Hactenus de sextæ synodi Canonibus in genere dictum est: nunc ad eorum peculiarem discussionem accedamus, breviter, ac succinctè discutientes, quid veritatis, ac firmitatis insit eis, & an sint recipiendi, an rejiciendi? Quidam etiam ex his, qui actiones sextæ syno-

synodi non improbant: ejus Canones, tanquam Ecclesiæ doctrinæ adversarios repudiant, & evertunt. Quod cum de omnibus nequeat intelligi (sunt enim inter eos Canones plerique, & sanctissimi, & religioni Christianæ plurimum conducentes) operæ pretium erit observare, quinam ex his in dubium revocari possint: decem enim, aut duodecim duntaxat in tanto numero duorum supra centum examinandi veniunt. Nam in aliis plerisque additæ sunt ad marginem, aut post canonem admonitiones eum dilucidantes.

In primis agendum esset de secundo Canone, quo approbatur decretum Cypriani de rebaptizandis hæreticis: & excusatur, quia voluit unitatem, moremque receptum Ecclesiæ Africanæ ita judicantis, servare. Sed revera non licet veritatem doctrinæ, & vitæ, unitati postponere. Quomodò hoc in loco Canon secundus intelligendus sit, per ejusdem sextæ Synodi Canonem in margine hujus Canonis citatum declaratur: non enim voluerunt hi patres absolutè, & generaliter, dogma Cypriani laudare, sed limitare de certis quibusdam hæreticis: quales fuerunt Encratitæ, aut similes, qui interpretati sunt ejus sententiam, boni æquique, propter ejus bonum affectum, consulentes. Vide in classe particularium synodorum Concilium Carthaginense, sub Cornelio Papa, ibidem annotata sunt quædam ad hanc rem facientia.

Succedit tertio loco Canon 13. discutiendus, qui postquam duodecimo Canone prohibetur Episcopo, non solùm consuetudo carnalis cum uxore, quam ante habuit, sed etiam ejusdem cohabitatio: 13. *Cavet ne accedentes ad sacros ordines cogantur polliceri abstinentiam à propriis uxoribus*. Addit præterea *hunc morem in Romana servari Ecclesia:* quod non de antiqua Roma, seu latina intelligendum videtur. Non enim apertè constat hunc morem in latina unquam admissum Ecclesia: potiùs igitur de græca, seu nova Roma, idest Constantinopoli intelligi oportet. Prior canonis pars est admodum hoc tempore controversa. Omitto sectarios, qui neglectis Ecclesiasticis constitutionibus, nuptias Sacerdotis, Diaconi, & hypodiaconi, *etiam post ordinem susceptum*, *ordines contemnendo*, impudenter probant. Quibus abunde à viris Catholicis satisfactum est. *Verum ex Catholicis in schola præcipui aliquot, tantam authoritatem in summo Pontifice agnoscunt, ut posse eum concedere potestatem Sacerdoti occidentali, contrahendi post ordinem causa gravi exigente, concedant*. Alii verò ex diametro huic oppositam partem tenent mordicus, asserentes nunquam fuisse licitum matrimonium post susceptum ordinem sacrum, nec ejusdem usum, etiam cum uxore, quam ante ordinem quis habuerit. Nam continentiam ordini sacro, inquiunt, non ab Ecclesia, sed à jure divino conjunctam fuisse à Christo. Hac de causa illicitam esse consuetudinem Græcorum cum propriis uxoribus, cum quibus, antequam initiati erant, contraxerunt, nec Papam, nec Ecclesiam ea in re posse quicquam, existimant. Asserentes, quòd non sit ordini sacro annexa continentia institutione nova: sed renovata, expressaque lege, & antea tacita, Apostolorum exemplo, & consuetudine per manus à Christo derivata: tametsi hæc sit traditio potiùs consuetudine à temporibus Apostolorum observata, quàm scripta: ex patribus tamen ad eam rem facientia multa congeruntur: quæ prolixum esset hoc loco recensere: vide 27. dist. 100. can. *ea lex continentiæ*, & can. *omnino*, & can. *Sacerdotibus* dist. 31. can. *proposuisti* 82. & 33. d. can. *Presbyter quidam*. Hieronymus adversus Jovinianum, socrum Petri legimus post conversionem, non autem uxorem. Epiphanius adversus Catharos, ex vitio esse ait, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos liberis operam dare. Aliisque multis authoritatibus, & rationibus nituntur canonem 13. sextæ synodi evertere, & Græcorum uxores improbare.

Alia est tertia opinio. Quòd ab Ecclesia sit annexa ordini sacro continentia, & non ab ipso Christo, fatetur enim Apostolos omnino post ordinem sacrum abstinuisse ab uxore, qui eam habuerunt: Petrum ipsum à conversionis tempore, hoc est ab ipsa vocatione ad Apostolatum (ante enim ad familiaritatem vocatus, rediit domum) reliquit uxoris consuetudinem carnalem omnino: ita prædicationis Euangelicæ negotio exigente, quod exemplum latina Ecclesia sequuta est. *At in Ecclesia græca consuetudo invaluit opposita: etiam à tempore primitivæ Ecclesiæ. Quare non video, cur tantopere græcos arguamus, cùm illi sequuti sint morem antiquissimum à sanctis, & bonis viris in sua Ecclesia receptum*. Convenit igitur hæc tertia sententia cum græcis, quòd non liceat promotis ad sacros ordines uxorem ducere. Præterea quod græci non peccarunt hactenus, ut secunda opinio contendit, conservando usum uxoris, quam antea duxerant: *Nunquam enim continentiæ lex eis fuit expressè indicta, & ab eis recepta: secus verò de latinis. Græci enim duplex genus Sacerdotum habent, Monachorum nempe, & non Monachorum: illi enim omnino ab uxoribus abstinent, etiamsi ante habuissent, aguntque in locis separatis in eremo. Reliquis verò liberum est ante ordinem uxorem ducere, & post ordinem cum ea habitare*. Et licèt aliquot summi Pontifices separationem ab uxoribus (propter scandalum, & periculum) præceperint, & concilia quædam: sed nunquam græcis peculiariter injuncta est. Syricius, aliique Pontifices, qui continentiæ legem præceperunt, de latinis agebant, & non de græcis. Carthaginensia Concilia, quæ hanc legem expressam de hac scripserunt, nullum jus habebant in græcos, nec eorum prohibitio extra Africanam Ecclesiam extendebatur. Pro hac tertia sententia faciunt multi canones, qui videntur apertè asserere continentiam connexam fuisse ab Ecclesia, ipsi ordini sacro. Primo citat. can. Apost. 5. *Quòd non ejiciat uxorem Sacerdos, aut Diaconus*. Secunda opinio explicat: *non ejiciat à cura victus, & vestitus: secus à corporeo commercio*. Item quæst. 1. can. *Cùm igitur* §. ult. sic ex August. habetur. *Ecclesia post Apostolica instituta addidit consilia, utpote de ministrorum continentia*. Adde ex dist. 56. canon. *Cœnomanensem* §. 1. *filii ante prohibitionem nascebantur ex legitimis conjugiis*. Facit ad hanc sententiam id, quod citat Gra. dist. 31. can. *Nicæna Synodus. Synodus corrigere volens hominum vitam, & in Ecclesiis commorantium posuit leges*, quas canones appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, ut Episcopi, & Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi cum conjugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, *honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, concubitum cum propria conjuge*. Suasitque concilio, ne talem ponerent legem, gravem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum jugalibus occasio fornicationis existeret. *Et hæc quidem Paphnutius, licèt nuptiarum esset inexpertus*, exposuit. *Synodusque laudavit sententiam ejus, & nihil ex parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate non in necessitate dimisit*. Paphnutius hoc in loco videbatur agere de græcis ministris, & non de latinis. Beatus tamen Gregorius epist. 31. sexti lib. agens de hist. Sozomeni (quam proponit Gratia.) *ipsam, inquit, historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur*. Præterea can. 10. Conc. Ancyrani habetur. *Diaconi quicunque cùm ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati sunt dicentes velle se habere uxores, nec posse continere: hi postea, si ad nuptias venerint, maneant in ministerio: Propterea quod his Episcopus licentiam dederit. Quicunque sanè tacuerunt, & susceperunt manus impositionem, professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio cessare debebunt*: Ex priore parte hujus canonis videtur colligi penes Episcopum esse concedere uxorem Diacono.

Verum habita ratione antithesis utriusque partis, nihil aliud colligi potest, quàm agi in hoc canone, de perseverantia in ministerio. Nam prior Diaconus si ad

Marginalia: Canon 10. — Cælibatus Clericorũ. — 1. Opinio. — 2. Opinio. — 3. Opinio inter utrãque media. — Syricius. — Histor. par. l. 14. ex Sozomen. — Paphnutius. — Anc.

ad nuptias venerit, nihilominus in ministerio perseverabit, posterior minime. Sed neutrius testimonium ratum habebitur. Omitto reliqua, quæ in hanc rem adduci possent: satis est excitasse studiosum lectorem ad hæc consideranda. Penes Ecclesiam esto judicium.

Duo tamen videntur hoc in loco non dissimulanda: prius est, consuetudo appellandi viduas, uxores Episcoporum viventium, erant enim à marito divisæ quantum ad thorum saltem, quod Hieronymi ad Lucinium testimonio probari posset, qui fuerat Episcopus ordinatus. Habes tecum, inquit, priùs carne, nunc autem spiritu sociam: de conjuge germanam, &c. Expressis verbis indicat Hieron. uxores Episcoporum cohabitasse maritis servata castitate: quod apertiùs indicat, & generaliùs 3. canon 2. Concilii Arelatensis celebrati circa tempora Concilii Nicæni longè ante B. Hieron. tempora. *Si quis de clericis à gradu Diaconatus in solatio suo* (ministerium domesticum intelligit) *mulierum præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur*. Hic canon pugnare videtur cum 13. sextæ Synodi, alia tamen est ratio latinæ, quàm græcæ Ecclesiæ. Posteriori loco observandum est, castitatem Hypodiaconis expressa lege injunctam à Pelagio secundo, & Gregorio primo, ut ex 28. dist. & B. Gregorii decretis constat.

Hactenus can. 13. prolixiùs, quàm statueram, discussimus. Reliquos breviter expediemus, quia non sunt tàm ardui.

29. Non video, cur ab aliquibus carpitur. Ne solvatur jejunium in quinta feria majoris hebdomadæ. Græci enim illo die ab omni cibo abstinent, ut audio, in memoriam passionis cum Christo afflictionem sustinentes. Præterea in odium, & detestationem quorundam hæreticorum imitantium Judaicum Pascha.

36. Canon agit de sedibus patriarchicis, secundum locum post Romanam Constantinopolitanæ tribuens. Contentio est justiss. quædam attigimus in 2. observatione circa Chalcedonensem Synodum. Leo Papa, & Gelas. non admiserunt Synodum Chalcedonensem hac in parte, multi tamen alii Pontifices probarunt Constantinopolit. Patriarcham esse secundum inter Patriarchas.

54. Prohibet secundum affinitatis gradum, sic, ut duo fratres non possint ducere duas sorores: quod in Ecclesia Latina non observatur. Lege canonem ipsum, & scholion, quod sequitur eum.

55. Quo prohibetur jejunium sabbati. Hic quidam excandescunt, quasi fuerit nova inventio horum Patrum, qui ediderunt hunc Canonem, & non habeatur idem in Apostol. canon. 65. Epiph. astruit hoc institutum fuisse contra Marcionistas jejunantes die sabbati in odium diei Judæorum: licèt Latini à primitivæ Ecclesiæ tempore die sabbati jejunent, ni fallor: primus tamen ex summis Pontificibus, qui jejunium sabbati præcepit, est Innocentius primus, ut legere potes in epist. 1. Innocentii cap. 4. Augustinus neutrum improbat: lege scholion hujus canonis. Unum hic inficiari nequeo, duriusculè loqui hunc canonem de consuetudine jejunii sabbati ab Ecclesia Romana observata.

67. Abstinentiam à sanguine quacunque arte condito, & suffocati, quemadmodum actorum 15. statutum est ab Apostolis, præcipit. Ingenuè fateor nunc non esse necessariam talem prohibitionem, quæ tunc expediebat ad detestationem idololatriæ, ut amicitia inter Judæos, qui illa detestabantur, & gentes coalesceret. Postea facta est res adiaphora, & indifferens suffocati esus, & sanguinis. Quædam tamen nationes, citiùs aliquos cibos, quàm aliæ receperunt. Caro porcina paulo ante Concilium Nicænum cœpit Romanis esse in usu. Quare nec nos Græcis, nec illos nobis insultare oportet.

69. Quòd nemo laicorum ad altare accedat ad commendandam sacrificii venerationem editus est, nec

A video, cur condemnetur, potissimum hoc tempore, in quo parvi fiunt loca sacra: & sæpè turba indecorè, promiscuè, irreverenter ad altare accedit. Ex qua re magnus contemptus religionis, & ministrorum nascitur.

65. Præcipit totam hebdomadam Paschæ celebrem esse, nec fieri ludos, nec spectacula. Canon hic plenus est devotionis, & totus pius: non intelligo, quare in eum animadverti debeat, crediderim ita olim in primitiva Ecclesia observatum fuisse: tota enim hebdomada accommodabatur contemplationi, & cultui resurrectionis. Postea forte ne gravaretur populus, concessum est laborare manibus, præterquam tribus diebus, aut quatuor juxta diversitatem diœcesis.

80. Canon, quòd non possint pastores propriam Ecclesiam relinquere tribus dominicis, nisi justissima causa id exigat: utinam hoc tempore conservaretur,
B in quo pastores nunquam, aut raro, idque perfunctoriè resident.

90. De non solvendo jejunio ante mediam noctem in vigilia: Græci sexta feria, & sabbato rigidissimè, & magna cum observatione paschæ nihil comedentes jejunant. Ne hoc jejunium solvatur ante mediam noctem præcipitur, quia certum est, Christum ante mediam noctem non surrexisse. Latini, qui sunt bene instituti, nunquam solvunt jejunium, antequam plenè ortus sit sol: tunc enim Christum resurrexisse certum est.

100. Prohibet picturas impudicas: sanctissimus est hic canon, & nostris temporibus renovandus: maximè in Ecclesia non essent admittendæ picturæ, nec imagines, nisi castissimæ, atque ad devotionem provocantes.

102. Qui est omnium ultimus in taxandis pœniten-
C tiis, non solùm delictum, sed personæ qualitas consideranda, hoc de omni pœnitentiæ genere intelligi oportet.

Hæc videbantur circa hos Canones adomonitione digna, nec desunt apud Græcos authores, qui hos Canones propugnent, & mordicus tueantur: actum enim esset de suis ritibus, si sextæ Synodi Canones, qui sunt velut constitutionum Græcæ Ecclesiæ summa, perirent. Hoc mihi displicet in his Canonibus, ut jam dixi, quod acerbiusculè pungant quandoque Ecclesiam Romanam omnium matrem. Et quamvis non è diametro, transversè tamen videntur Romanos ritus attingere. Nec impedit variis in nationibus Christum Jesum variis modis coli, servata unitate fidei, & eorum, quæ religionis fundamenta præcipua concer-
D nunt.

De Canon. 6. Synodi finit velitatio.

Canones Sanctorum Patrum, qui Constantinopoli in Trullo regii Palatii, congregati sunt sub Justiniano religiosissimo, atque Christianissimo Imperatore.

NUNCUPATORIA EJUSDEM sanctæ Synodi ad Religiosissimum Imperatorem, cui subjecerunt Canones, qui ab ipsis expositi sunt.

E *Religiosissimo, & Christianissimo Imperatori Justiniano, sancta, & œcumenica Synodus, quæ divino jussu religiosissimi nostri Imperatoris congregata est, in hac pia, ac regia urbe.*

CUm inenarrabilis, & divina gratia Redemptoris, & Salvatoris nostri Jesu Christi universum orbem comprehendat: cùmque vivificum veritatis præconium omnium auribus insitum sit: populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam agnitionis, errorisque vinculis liberatus est, cum regno cœlorum veteri

Epist. hæc etiam in Græco est obscura sæpe.

teri servitute commutata: ipse verò pulchritudine primi splendoris propter elationem primus ille draco exspoliatur, mens illa, magnus ille Assyrius, ab iis, qui priùs captivi erant, capitur: & per incarnati verbi potentiam omni privatur robore, ut scriptum est.
Psal. 9. Quoniam *hostes frameæ defecerunt in finem*. Passim enim cultus rationalis institutus est, & ex omnibus fructibus cœpit oblatio fieri. Et Deus, qui sacrificatur, & distribuitur ad corporum simul, & animarum utilitatem, deificat consortes: à quo & dæmones fugantur, & sacra hominum collecta frequentia in Ecclesiis, Mysticè sanctificatur, & deliciarum paradisus omnibus patet. Postremò fiunt nova omnia. Verum quoniam homicida diabolus, qui semel coram omnipotente Domino concidit, cùm parturisset, ac peperisset dolorem defectionis, non ferens nos aspicere à transgressionis ruina erectos, & cœlum assecutos propter primitias nostras, nempe Christum, qui dedit seipsum pro redemptione nostra: non destitit malitiæ tela vibrare, & fideles affectibus sauciare, ut segregarentur à data ipsis efficacia spiritus honoris, & gratiæ. At bonus noster athleta (id est qui præmium certantibus proponit) & salutis author non reliquit nos absque adminiculo, singulis excitans ætatibus, qui in hujus vitæ stadio armis pietatis in acie ipsi resisterent, prælium que cum eo committerent. Qui educto spiritus gladio, quod est verbum Dei, atque ita cum improbo illo congressi, tyrannide, quam in nos exercet, eum dejecerunt: cùm duces gregum essent, & vias Domini ante populos pararent: ne per præcipitia iniquitatis præ ignoratione meliorum impellerentur, atque delaberentur. Oportebat enim, qui vitam nobis largitus erat, tantaque demissione usus, atque abjectione nostram naturam assumpserat, ad seque ipsum vocaverat atque evexerat, ut & benè vivendi viam nobis ostenderet per Ecclesiæ lumina, atque Doctores, qui illuminant gressus nostros secundum Deum, & ad Evangelium excitant, quorum functio, atque conversatio in cœlis est, secundum divinum Apostolum. Quamobrem cùm in præsentia nostram vitam negligentiùs agamus, & ratiocinationum inertiæ indormiamus adeo, ut incautis nobis insidiator hostis obrepserit, paulatimq; virtute erepta, vitium nobis intruserit: qui maximam hanc totius mundi navim regit Christus Deus noster te sapientem nobis gubernatorem pium Imperatorem præsidium constituit, qui dirigis sermones in judicio, & servas in sæculum veritatem, qui exerces judicium, & justitiam in medio terræ, & in immaculata via ambulas: quam sapientia concepit, atque obstetricata est, pulchreque virtutibus educavit, atque ornavit, divinoque spiritu refertum oculum orbis reddidit, mentis puritate, atque splendore illustrantem clarissimè subjectos: Cui suam Ecclesiam commendavit, legemque ejus meditari die, ac nocte docuit, ad exemplar, atque ædificationem subditorum populorum. Qui ferventi erga Deum zelo zelotem superavit Phinees, & peccatum transfodit vi pietatis, atque prudentiæ, gregemque improbitatis, & corruptionis è medio tollere constituit. Decebat enim eum, qui gubernacula humani generis secundum supernam authoritatem tenet, non tantùm sua curare, quaque ratione sua vita rectè instituitur, sed omnes subjectos è periculosissimis procellis, atque è magna errorum confusione eripere, fluctuantibus undique spiritibus improbitatis, corpusque nostrum perturbantibus ab humilitate. Cùm itaque sanctæ, atque œcumenicæ Synodi, quæ in hac pia, ac regia urbe congregatæ sunt, altera temporibus Justiniani divinæ ordinationis, altera sub piæ memoriæ imperatore nostro Constantino patre tuæ clementiæ, mysterium paternæ fidei enuclearunt, nullos omnino sacros canones conscripserint, quemadmodum reliquæ sanctæ quatuor œcumenicæ Synodi: quibus populi recedant à deteriore, atque abjectiore vita, & ad meliorem, atque excelsiorem revocentur. Atque hinc gens sancta, regale sacerdotium, pro quo Christus

Dæmon hostis redemptionis.

Ephes. 3. In codice Græco leguntur hæc in tertia persona, & videntur referri ad doctores, quorũ negligentia datur locus hosti.

Laus Imperatoris.

Causa edendi Canonum.

A mortuus est, cùm à multis ob malum ordinem affectionibus raperetur, atque traheretur, paulatimque à divina causa abscinderetur, atque reseraretur, atque inscitia, & oblivione à virtutis egregiis factis decideret, vel ut Apostoli more loquamur, Filium Dei conculcaret, sanguinemq; testamenti, quo sanctificatus est, commu nem duceret, spiritus gratiam contumelia affecit. Hunc itaque tanquam immensum populum congregare volens imitatione Christi, errantem ovem in monte quærentis, ejusque caulæ restituere, atq; persuadere, ut observent præcepta, atque divina mandata, per quæ mortuorum opus rejicientes vivificamur, omnemq; salutis disquisitionem circunspiciens, atque Deum quærens (juxta dictum illud. Qui quærit Dominum, inveniet scientiam cum justitia. Qui verò rectè quærunt eum,
B invenient pacem) hanc divinitus electam œcumenicam Synodum congregatam definivisti, atque constituisti, ut multorum unanimi consensu, atque conspiratione felicem tuus conatus exitum sortiatur. Quinetiam si quæ reliquiæ gentilis, vel Judaicæ pravitatis, veritatis maturo tritico immistæ sint, radicitus ut zizanium tollantur, puraque efficiatur Ecclesiæ seges. *Ubi enim sunt duo congregati in meo nomine, illic sum in medio eorum*, Dominica vox inquit. Rursum per Jerem. nobis clamat: Quærite me ex toto corde vestro, & apparebo vobis.

Cùm huc igitur jussu tuæ pietatis convenerimus in hanc piam, ac regiam urbem, canones sacros conscripsimus. Quo circa tuam pietatem rogamus, delatis ad te patrum dictis, qui sub piæ memoriæ rege nostro in hac pia urbe congregati sunt, ut quemadmodum con-
C vocationis literis Ecclesiam honorasti: sic placitorum piis apicibus finem obsignes. Dominus autem confirmet regnum tuum in pace, & justitia, & posteris semper conservet, addatque terreno imperio etiam regni cœlestis fruitionem.

Ordo optimus omnium cœptorum tã verborum, quã rerum, à Deo incipere, atque in Deo desinere, juxta vocem Theologicam. Unde cùm & pietas à nobis jam clara voce prædicetur, atque Ecclesia, in qua fundamentum positus est Christus, assiduè crescat, & promoveat, ut supra Libani cedros extendatur.

Nunc sacros sermones exordientes divina gratia, definimus, ut invariata, atque inviolata maneat fides, quæ nobis tradita est ab Apostolis à Deo electis, qui & oculati testes, & ministri verbi fuerunt: tùm etiam à trecentis decem, & octo sanctis, & beatis patribus, qui
D Nicæam convenerunt sub Constantino rege nostro contra Arrium impium, ab eoque pro dogmate constitutam gentilem heterotheiam, idest divinitatis diversitatem, vel ut rectiùs dicamus, polytheiam, idest deorũ multitudinem. Qui concordi fide consubstantialitatem in tribus divinæ naturæ personis revelarunt, atque explanarunt, non posse in sub modio absconsum esse: sed Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum adorare una adoratione fideles palam docuere: Atque inæqualium divinitatis graduum opinione eversa, atque convulsa, pueriles hæreticorum captiones, quæ ex arena contra rectam fidem constant, dejecerunt, atque subverterunt. Itidem iidem, quæ sub magno Theodosio rege nostro à centum quinquaginta sanctis Patribus, qui in hac regia urbe congregati sunt, prædicata est, confirmamus, theologica dicta amplectentes, & profanum Macedo-
E nium unà cum prioribus hostibus veritatis expellentes, ut qui insolenter partem dominantem servam arbitrari ausus sit, & scindere individuam unitatem prædonis more aggressus, ne integrum nobis spei esset mysterium. Atque unà cum hoc impuro, & veritatis oblatratore, Apollinarium improbitatis antistitem condemnantes, qui Dominum cœleste assumpsisse corpus impiè eructavit. Hinc iste quoque imperfectam nostram esse salutem ratiocinans. Quinetiam quæ à ducentis patribus Dei numine afflatis, qui prius Ephesi sub Theodosio Arcadii filio congregati sunt, exposita sunt documenta, tanquam infractam pietatis vim, obsi-

Matth.

cap. 2

Canon fidei nitio conti

Pr quit pter rior nod secu quæ pro.

obsignamus unum Christum Dei filium incarnatum prædicantes: & quæ eum sine semine peperit immaculata semper Virgo, propriè, ac verè Dei genitricem asserimus. Atque nugatoriam Nestorii divisionem, ut quæ à conditione divina sejuncta sit, repudiantes: qui hominem specialiter unum Christum asserit, & Judaicam renovat impietatem.

Præterea eam fidem, quæ in Chalcedoniorum Metropoli sub Marciano Imperatore nostro à sexcentis, & triginta divinitùs electis patribus edita est, Orthodoxè confirmamus: quæ unum Christum Filium Dei è duabus constitutum naturis, & in duabus iisdem naturis glorificatum magna voce definierunt, & stultum Eutychem, qui opinione magnum dispensationis mysterium absolutum esse asseverabat, tanquam nefas, ac piaculum è sacris Ecclesiæ septies ejecerunt: atque unà cum ipso Dioscorum, & Nestorium alterum divisionis, alterum confusionis defensorem, atque antesignanum, qui è diametro impietatis in idem inciderunt proditionis, & irreligiositatis baratrum. Tùm etiam pias voces centum sexaginta quinque sanctorum Patrum, qui in hac regia urbe congregati sunt sub divinæ ordinationis Justiniano nostro rege, tanquam à spiritu perfectas agnoscimus, & nobis subditos docemus. Qui Theodorum Mopsuestiæ Nestorii magistrum, Origenemque, & Didymum, atque Evagrium, qui gentilium fabulosas narrationes commenti sunt, & corporum nobis circuitus, atque mutationes confinxerunt mentis vitio, atque somniis, & in mortuorum resurrectionem impiè debacchati sunt. Atque ea, quæ contra rectam fidem, & duodecim capita beati Cyrilli à Theodoreto conscripta sunt, & epistolam, quæ inscribitur Hiba, synodicè anathematizarunt, atque abominati sunt. Tùm etiam fidem sextæ sanctæ Synodi, quæ superioribus annis in hac regia urbe sub Constantino, qui divina ordinatione Rex noster fuit, quæ majorem habuit authoritatem: Quòd pius Rex sigillis ejus tomos ratos fecit, ut in omne ævum tuti essent, iterum confitemur inconcussè nos servare, vel duas naturales volitiones, hoc est voluntates, & duas naturales actiones in carnis dispositione unici Domini nostri Jesu Christi veri Dei credere nos piè docuit: iis, qui rectum veritatis dogma adulterarunt, & unam voluntatem, atque unam actionem in uno Domino nostro Jesu Christo populos docuerunt pietatis calculo condemnatis Theodoro, inquam, è Pharan, Cyro Alexandrino, Honorio Romano, Sergio, Pyrrho, Paulo, Petro, qui in hac pia urbe præfederunt, Machario Antiochenorum Episcopo, Stephano ejus discipulo, & fatuo Polychronio. Hinc inviolatum servantes commune corpus Christi Dei nostri, atque, ut summatim dicamus, omnium virorum, qui in Ecclesia Dei claruerunt, qui fuerunt luminaria in mundo, vitæ rationem obtinentes, fidem tenendam stabilem, & ad consummationem usque sæculi inconcussam manere sancimus, eorumque divinitùs tradita scripta, & dogmata: omnes rebelles, & anathematizantes veritatis hostes, & qui contra Deum fremuerunt inaniter, & iniquitatem in sublime meditati sunt. Quòd si quis omnium prædicta pietatis dogmata non tenet, nec amplectitur, nec sic sentit, nec prædicat, sed contraire illis conatur, anathema esto secundum jam expositum statutum, & definitionem à prædictis sanctis, & beatis patribus: atque Christianorum albo, ut alienus pellatur, atque ejiciatur. Nos enim, nec addere quicquam, nec demere iis, quæ prius definita sunt, omninò decrevimus, nec ulla ratione possumus.

Canon 2. Ut & Synodorum generalium, quarumdamque Provincialium, Apostolorum, & aliorum Patrum Canones stabiles maneant, definitur.

Hoc quoque huic sanctæ Synodo pulcherrimè, & honestissimè placuit, ut ab hoc nunc tempore deinceps ad animarum medelam, & perturbationum cu- A rationem firmi, stabilesque maneant, qui à sanctis patribus, qui nos præcesserunt, suscepti, ac confirmati sunt, atque à Deo nobis etiam traditi sunt, sanctorum Apostolorum nomine 85. Canones. Quoniam autem in his nobis Canonibus præceptum est, ut eorumdem sanctorum Apostolorum per Clementem constitutiones susciperemus, quibus jam olim ab iis, qui à fide aliena sentiunt, adulterina quædam, & à pietate aliena introducta sunt, quæ divinorum nobis decretorum elegantem, & venustam speciem obscurarunt. Has constitutiones ad Christianissimi gregis ædificationem, ac securitatem utiliter rejicimus, hæreticæ falsitatis fetus nequaquam immiscentes, & germanæ, ac integræ Apostolorum doctrinæ inserentes. Obsignamus etiam reliquos omnes Canones, qui à sanctis, & beatis nostris patribus, qui Nicææ convenerunt, ab iisque, qui B Ancyræ, etiam ab iis, qui Neocæsareæ, similiter & qui Gangris. Præterea & ab iis, qui Antiochia Syriæ: ab iis etiam, qui Laodicæa Phrygiæ. Præterea autem & à 150. Patribus, qui in hac Dei cultrice, & regia civitate convenerunt: & à ducentis, qui in Ephesiorum Metropoli prius coacti sunt, & à 630. sanctis patribus, qui Chalcedone, similiter & ab iis, qui Sardicæ, & qui Carthagine, & qui rursus in hac regia urbe convenerunt sub Nectario, qui regiæ huic civitati præsidebat, & Theophilo, qui fuit Alexandriæ Archiepiscopus. Quin etiam Canones Dionysii Archiepiscopi Alexandrinorum Magnæ civitatis Megalopolis. Et Petri Alexandriæ Archiepiscopi, & Martyris Gregorii Neocæsareæ Episcopi, qui θαυματεργὸς, idest, mirabilium operum effector dictus, Athanasii Alexandrini Ar- C chiepiscopi, Basilii Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ, Gregor. Episcopi Nyssæ, Gregorii Theologi, Amphilochi Iconii, Timothei Archiepiscopi, & Gennadii Patriarchæ hujus regiæ civitatis. Præterea verò, & à Cypriano Aphrorum regionis Archiepiscopo, & martyre, & à Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonem, qui in prædictorum præsulum locis, & solum secundum traditam eis consuetudinem servatus est. Et nulli licere prius declaratos Canones adulterare, vel abolere, vel alios præter priùs hic propositos Canones admittere, à quibusdam falsa adjecta inscriptione compositos, qui veritatem cauponari conati sunt. Si quis autem, quod prædictorum Canonum aliquem innovare, vel subvertere conetur, convictus fuerit, D reus erit secundum eum canonem, ut ipse pronunciat canon, pœnam luens, & per ipsum, in eo, in quo offendit, medelam suscipiens.

Clementis constitutiones rejectæ.

Codex græcus Parisiis impressus, nonnihil variat in hac nomenclatura.

Quomodò hic Canon Cypriani recipiatur, explicat 95.c. infrà, & 19. Nicæ Syn.

Canon 3. Qualiter puniendi clerici, qui præter canonicas sanctiones uxores duxerint.

Quoniam pius, & Christi amicus Rex noster allocutus est Synodum hanc sanctam, & œcumenicam, ut ministros Ecclesiæ puros, & eo ministerio dignos exhiberet Synodus. At cum hi, qui sunt Romanæ Ecclesiæ, canonis summum jus servare proposuerint, hujus autem civitatis sedes benignitatem, nos verò unum è duobus componentes (ut nec ex lenitate, dissolutionem, nec ex rigore, austeritatem) sancimus, ut E qui ad secundas transierunt nuptias, nec à peccato, cui mancipati sunt, resipiscere voluerint, depositioni canonicæ subjacere. Qui verò ad hanc secundarum nuptiarum affectionem transierunt quidem, sed ante nostram cognitionem procul peregrinam, spuriamque conjunctionem abjecerunt, vel quorum uxores secundæ obiere, vel ipsi ad conversionem providentes, in animum sobrietatem revocarunt, & subitò eorum omnium, quæ priùs contra leges erant, obliti sunt, sive Presbyteri, sive Diaconi sint, visum est eos cessare debere ab omni sacro munere, & actione, in certum tempus damnatos, dummodò honores quidem suæ sedis, & statum retineant contenti primo accubitu: lachrymis à Domino efflagitantes, ut sibi remittat illud ignorantiæ peccatum: ineptum enim est, ut aliis benè per-

precetur, qui necesse habet sua curare vulnera. Cæterùm qui uni quidem conjuncti sunt uxori, sed quæ vidua esset, cùm ascita fuit, similiter & qui postquam fuere relecti nuptiis illegitimis adhærere, hoc est Presbyteri, Diaconi, & hypodiaconi ad breve aliquod tempus damnati, semotique à sacra administratione, rursus ad eosdem restituantur gradus, dummodò ad majorem non procedant gradum, latenter illegitimo contubernio soluto. Et hæc quidem solùm in Sacerdotibus dispostuimus, definientes ab hoc tempore, & restituentes canonem illum, qui prohibet, ut qui ad secundas nuptias transierit post baptismum, vel pellicem habuerit, non possit Episcopus, aut Presbyter creari, vel Diaconus, aut omninò ordinis sacri. Similiter & qui viduam assumpserit, vel repudiatam, vel amitam, vel ancillam, vel meretricem, esse non potest Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ordinis sacri.

Ca. Apost. 17. & 18. D. 33. Si quis viduã. Ex. 25. cap. Apostol. qui qualẽcumq; mulierem stupravit clericus, deponitur. 27. qu. 1. Si quis. Di. 32. Si quis eorũ.

Canon 4. Clericus vitians Monacham deponatur.

Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel lector, vel cantor, vel ostiarius cum muliere Deo dicata coierit, deponatur, ut qui Christi sponsam violaverit. Si autem laicus, segregetur.

Canon 5. Ne quis ex clero habeat secum mulierem extraneam.

Nullus eorum, qui in Sacerdotum ordinem adscripti sunt, si canonico ritu vivere, & se à suspectis personis subducere vult, * mulierem habeat, ancillasve. Ita enim fiet, ut famam sibi integram, inculpatamque retineat. Quòd si quis hæc à nobis definita transgrediatur, deponatur. Atque hoc quidem præceptum etiam eunuchi observent providentes, ut vitam puram, & sine reprehensione vivant. Quod si transgressi fuerint, si clerici sunt, deponantur: si laici, excommunicentur.

γυναῖκα significat hic simpliciter mulierem. nam 13. Canon concedit uxorem.

Canon 6. Soli cantores, & lectores possunt uxorem ducere.

Quoniam in Apostolicis canonibus dictum est, eorum, qui non ducta uxore in clerum promoventur, solos lectores, & cantores uxorem posse ducere. Et nos hoc servantes decernimus, ut deinceps nulli penitus hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem conjugium contrahere liceat. Si autem hoc facere ausus fuerit, deponatur. Si quis autem eorum, qui in clerum accedunt, velit lege matrimonii mulieri conjungi, antequam hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, hoc faciat.

Canon 7. Diaconi non sedeant loco honoratiori, quàm Presbyteri.

D. 93. Præcipimus.

Quoniam in nonnullis Ecclesiis Diaconos officia Ecclesiastica habere cognovimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia, & licentia fretos ante Presbyteros sedere, statuimus, ut Diaconus etiam si in dignitate, idest, in quovis sit officio Ecclesiastico, ante Presbyterum non sedeat, præterquam si proprii Patriarchæ, vel Metropolitani vicem gerens, adsit in alia civitate super aliquo capite. Tunc enim, ut locum illius implens, honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia tale quid efficere ausus fuerit, is ex proprio gradu dejectus, fit omnium ultimus ejus ordinis, in cujus est catalogo in sua Ecclesia. Cùm Dominus nos hortetur, ne primos accubitus cordi habeamus, quemadmodùm sanctus Lucas Euangelista describit ex doctrina ab ipso Domino nostro, ac Deo tradita, proponebat enim parabolam invitatis, advertens, quòd illi primos accubitus eligerent: ac dicebat. Cùm invitatus fueris à quopiam, ne accumbas in pri-

A mo accubitu: ne si honoratior te invitatus sit, accedat, qui te, & illum invitavit, at tibi dicat, Da huic locum: & tunc incipias non sine pudore inter postremos collocari. Quin potiùs cùm invitatus fueris, accumbe postremo in loco, ut cùm accesserit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende in locum superiorem. Quæ res honestamento tibi fuerit apud omnes mihi accumbentes. Nam quisquis se ipse evehit, deprimetur: & qui se ipse deprimit, evehetur. Hoc autem observabit etiam in reliquis Ecclesiasticorum ordinibus: quandoquidem ex omnibus dignitatibus, eas præstantiores esse scimus, quæ spirituales sunt.

Canon 8. Estque Canon Apostolicus 36. & Nicæ, & Chalcedon. 19. Ut quotannis Synodi provinciales fiant.

B Volentes omnibus in rebus ea rata haberi, quæ à sanctis patribus divinitùs constituta sunt, renovamus canonem eum, quo cavetur, ut in singulis provinciis fiat quotannis Episcoporum Synodus, ubicumque Metropolitano visum fuerit. Quoniam verò tùm barbarorum irruptiones, tùm aliæ quoque supervenientes causæ impedimento sunt, quo minus ii, qui Ecclesiis præsunt, quotannis bis agere conventus possint, placuit omninò propter gravia negocia Ecclesiastica subinde (ut verisimile est) pullulantia, semel quotannis ejusmodi conventum Episcoporum in singulis agi provinciis, idque quotannis à sacro festo Paschæ, & intra finem mensis Octobris: & eo quidem in loco, quem metropolitanus (ut suprà dictum est) delegerit. C Cæterùm visum est eos Episcopos, qui nec absint à suis urbibus, nec adversa valetudine laborent, neque verò ullam habeant excusabilem, & necessariam occupationem, fraterna correctione castigari, ac plecti.

Canon 9. Ne clerici cauponariam exerceant.

Nulli clericorum liceat officinam habere tabernariam. Nam si clericis nefas est cauponam adire, multò magis in ea cæteris ministrare. Quòd si quid eorum, quæ facere ipsi minimè licet, suscipiat: vel cessato, vel deponitor.

Can. 54. & d. c. N

Canon 10. Clerici usuras non accipiant.

D Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, qui usuras vel centesimas accepit, vel cesset, vel deponatur.

Can. Concil. Apost. 28. qu Nul.

Canon 11. Nulli fidelium licet Judæorum azyma comedere.

Nemo eorum, qui in sacro ordine censentur, aut laicus, Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel medicinas ab eis suscipiat, vel unà cum eis in balneis lavetur. Si quis contra fecerit, si sit clericus, deponatur, si laicus, excommunicetur.

Canon 12. Post ordinationem suam Episcopi à propriis uxoribus secedant.

E Porrò hoc quoque ad nostram cognitionem pervenit, quod in Africa, & Lybia, & aliis locis, quidam ex iis, qui illic sunt, religiosissimi Præsules cum propriis uxoribus, etiam postquam ad eos processit ordinatio, unà habitare non recusent, ex eo populis offendiculum offerentes. Hoc autem dicimus non ad ea abolenda, & evertenda, quæ Apostolis antea constituta sunt, sed populorum salutis, & ad meliora progressionis curam gerentes, & ne status Ecclesiasticus ullo probro afficiatur. Si quis autem tale quid agere deprehensus fuerit, deponatur.

Tres nes nis.

Nota. *Hinc rejicias, quod aßerit Gregorius Ambianas ad librum Tertulliani* de Monogamia, *Sacerdotes olim*

olim fere conjugatos, nec usu matrimonii abstinuisse nisi cum sacris operam darent, contra can. 39. Concilii 2. Carthaginensis, ubi abstinentia illa dicitur esse antiquæ observationis. *Hic autem canon non arcet uxoratos ab Episcopatu, sed Episcopos, si sint uxorati, à cohabitatione cum uxoribus propter tres causas in verbis canonis contentas, & meditatione dignas. Quia autem canon sextus Apostolorum dissentiens videtur juxta quorumdam interpretationem, & si minus forte probandam, hoc excusat, quòd, dilatata prædicatione Euangelii, oporteat Pontifices ad perfectiorem vitam provehi. Tempus non esse amplius indulgendi imbecillitati humanæ; pro tempore enim mutantur leges humanæ.*

Canon 13. Subdiaconi, & suprà, vicis suæ tempore ab uxoribus abstineant.

Quoniam in Romana Ecclesia in ordine canonis traditum esse cognovimus, ut ii, qui ordinem Diaconi, aut Presbyteri essent petituri, profiterentur se non amplius congressuros cum suis uxoribus: nos veterem canonem Apostolicæ constitutionis, & ordinationis secuti, volumus sanctorum virorum connubia, vel ab hoc tempore valere, nequaquam dissolventes eorum conjunctionem cum suis uxoribus, aut tempestivo congressu eos privantes, ut qui dignus comperiatur, ad ordinem aut hypodiaconi, aut Diaconi, aut etiam Presbyteri capessendum, hic legitimæ uxori cohabitans, minimè ab hujusmodi dignitatis gradu prohibeatur, nec ordinationis tempore profiteri cogatur se à legitimo suæ uxoris congressu temperaturum: ne ex eo polluamus, & fœdemus nuptias à Deo constitutas, & sua præsentia comprobatas: cùm alioqui vox Evangelii clamet: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Apost. doceat *honorabile connubium*, & thorum immaculatum. Et *alligatus es uxori? ne quære dissolutionem.* Porro scimus, quòd ii, qui Carthagine congregati sunt, quique habuerunt ministrorum in vitæ castitate providentiam, dixerunt hypodiaconos, qui sacra mysteria contrectant, & Diaconos, & Presbyteros juxta sua præscripta tempora à conjugibus continentes esse debere: ut quod etiam ab Apost. nobis traditum est, & jam à multis annis observatum, similiter conservemus, scientes, quòd omnia tempus habent, maximè verò jejunium, & oratio. Oportet enim eos, qui altari assistunt, quo tempore sacra tractant, continentes esse omnibus in rebus: ut quod à Deo syncerè petunt, obtinere possint. Si quis igitur audeat contra Apostolicos canones, aliquos ex consecratis, Presbyteris, inquam, aut Diaconis, aut Subdiaconis, privare uxoris legitimæ tactu, & congressu, deponatur. Eodem modo si quis Presbyter, aut Diaconus uxorem suam pietatis prætextu ejicit, excommunicetur, si verò pertinax permanserit, deponatur.

Nota. *Hic Canon perperam fundat se in usu Ecclesiæ Carthaginensis, ut ad 11. canonem advertere est. Duplex autem est genus Sacerdotum apud Græcos, quidam Monachi sine uxoribus: alii non Monachi, quibus ante ordinationem uxoratis permittitur post ipsam usus uxorum, extra tempora quibus altari serviunt. Et Clemens VIII. const. 14. statuit, ut Græcus Presbyter sacrificium oblaturus cesset prius ab uxore per septem dies, saltem per tres.*

Canon 14. Ne Presbyter ante triginta annos ordinetur, Diaconus ante viginti quinque, & Diaconissa ante quadragesimum.

Sanctorum, & numine afflatorum Patrum nostrorum valeat etiam hac in re canon, ne Presbyter ante triginta annos ordinetur, etiamsi maximè sit dignus, sed prohibeatur. Etenim Dominum Jesus Christus trigesimo anno baptizatus est, cœpitque docere. Præterea neque Diaconus ante quintum, & vigesimum annum, neque Diaconissa ante quadragesimum annum creetur.

Canon 15. Ne Diaconus minor 20. annis creetur.

Hypodiaconus verò non minus quàm viginti annis natus creetur. Si quis autem in quocumque Sacerdotum ordine præter constituta tempora creatus erit, deponatur. *D. 77. cap. Subdiac.*

Canon 16. De quibus Diaconibus loquatur liber Actorum Apostolorum.

Quoniam Actuum libri, septem Diaconos ab Apost. constitutos esse tradunt: qui verò erant in Neocæsariana Synodo, sic diligenter in scriptis apud se canonibus dixerunt, Diaconus septem esse oportet, etiamsi magna sit urbs, quod tibi testabitur Actuum liber, nos Apostolico Patrum dicto animum accomodantes, reperimus hunc sermonem ipsis non fuisse de iis, qui mysteria administrarent, sed de eo, quod ad mensarum ministerium pertinet, officio. Sic enim Actuum liber habet: In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos: quòd despicerentur viduæ eorum in quotidiano ministerio. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt. Non æquum est, nos neglecto Dei verbo mensis administrare. Deligite ergo, fratres, viros ex vobis spectatæ fidei septem, quos huic operi præficiamus: at nos orationi, & ministerio Verbi Dei incumbemus. Et placuit hic sermo omni multitudini: elegeruntque Stephanum virum plenum fide, & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum Proselytum Antiochenum, quos statuerunt coram Apostolis. Hæc explicans Ecclesiæ Doctor Joan. Chrysost. Admiratione, inquit, dignum est, qui fieri potuerit, ut non discissa sit multitudo propter delectum virorum, & Apostoli non sint ab ipsis reprobati. Enim verò quam dignitatem, aut quam ordinationem acceperunt, scito opus est. Num Diaconorum dignitatem? At istud Ecclesiis non est: Num Presbyterorum est ordo? * Atqui nullus tùm erat Episcopus, sed Apostoli soli. Proinde arbitror neque Diaconorum, neque Presbyterorum nomen esse planum, ac dilucidum. Quare declaramus & nos septem prædictos Diaconos non sumi pro iis, qui mysteria tractant, ex doctrina ante explicata, sed eos esse, qui tunc inter congregatos functi sunt publici muneris officio, quique exemplar nobis etiam hac in re fuerunt humanitatis, & studii erga indigentes.

Can. 14. Neocæsar. Syn. corrigitur per præsentem canonem.

In exposit. 6. c. Actorum. hic tamen ea nō clarius loquere, quàm interpres Chrysost.

Hoc est, nōdum exercuerant munus Ep. 1. Diaconi. 1. Ecclesiæ ministri publici ad eleemosynas distribuendas.

Canon 17. Sine dimissoriis Episcopi clerici à propriis Ecclesiis non recedant.

Quoniam diversarum Ecclesiarum clerici, iis, in quibus creati sunt, Ecclesiis relictis, ad alios decurrunt Episcopos, & sine sententia sui Episcopi, in aliis Ecclesiis constituti sunt, hinc effectum est, ut inobedientes essent: statuimus à Januario mense præterita quarta distributione, nullum omnium clericorum (etiam in quolibet gradu) facultatem habere se in alia Ecclesia constituendi absque sui Episcopi literis dimissoriis. Itaque qui ab hoc tempore istud non servavit, sed ea in re eum, qui illi ordinem contulit, dedecoraverit, deponatur & ipse, & qui eum temerè receperit. *Excipe Cōstantinopol. & Carthag. Eccles.*

Canon 18. Cessante causa recessus, clericus ad propriam redeat Ecclesiam.

Eos, qui propter barbarorum incursiones, aut aliquo casu profugi sunt clerici, cùm hic mos ipsis desierit, aut barbarorum incursiones ad sua loca redierint, rursus in suas Ecclesias jubemus redire; neque eas diu sine causa deserere. Cæterum siquis huic canoni

ni audiens non fuerit, excommunicetur, quoad in propriam Ecclesiam redierit. Id ipsum fiat etiam in eo Episcopo, qui illum detinuerit. A

Canon 19. Episcopi diebus omnibus præcipuè Dominicis docere populum debent.

Docere populum Episcopis ex officio datum. De scriptura suborta controversia per patrũ interpretationem diluenda.

Quod oportet eos, qui præsunt Ecclesiis in omnibus quidem diebus, sed præcipuè Dominicis omnem clerum, & populum docere pietatis, ac rectæ religionis eloquia, ex divina scriptura colligentes intelligentias, & judicia veritatis, & non transgredientes jam positos terminos, vel divinorum patrum traditionem. Sed & si ad scripturam pertinens controversia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodò Ecclesiæ luminaria, & DD. suis scriptis exposuerunt: B & majorem ex iis laudem assequantur, quàm, si quæ à se dicuntur, componant: ne, dum quandoque ad id hæsitant, ab eo, quod convenit, excidant. Per prædictorum enim Patrum doctrinam, populi ad eorum quæ sunt bona, & expetenda, & inutilia, ac rejicienda cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec ignorantiæ vitii convincuntur, sed doctrinæ mentem adhibentes, se ipsos ad id, ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium suppliciorum metu sibi salutem procurant.

Canon 20. Ne in alia civitate Episcopus doceat.

Non licet Episcopo in aliena civitate publicè docere. Si hoc facere deprehensus fuerit, cesset ab Episcopatu, Presbyteri autem munere fungatur.

Canon 21.

Qui criminum canonicis sanctionibus damnatorum rei facti, & omnimodæ, perpetuæque muneris sui privationi obnoxii redditi laicorum numero accensentur, ii si scelerum ob quæ à gratia exciderunt, pœnitentia ducti sua sponte redeant in viam, seque ab iisdem sceleribus in totum abdicent, id sane illis permittendum, ut de more clericorum tondeantur. Sin est, ut ipsi haudquaquam ultro resipiscant, in modum laicorum comam nutriant, ut qui in sæcularibus vitæ illecebris volutari, quàm ad immortalitatem aspirare maluerunt.

Canon 22.

Ob pecuniam promotos sive Episcopos, sive clericos deponi jubemus.

Canon 23. Pro Eucharistiæ administratione nihil exigendum est.

1 q. 1. Nullus Episc. aut.

Nullus Episcopus sive Presbyter, sive Diaconus purissimam præbens communionem, ab eo, qui communicat ejus paticipationis gratia, obolos, vel quamvis aliam speciem exigat. Non est enim venalis gratia, nec pecuniis spiritus sanctificationem impartimur, sed ea iis, qui digni sunt, absque ulla fraude est communicanda. Qui secus fecerit, deponatur.

Canon 24. Ne clerici, aut Monachi intersint ludis theatralibus.

Hic canon est 25. can. Laodicen. & 11. Carthag. 3.

Ne liceat cuiquam eorum, qui sacri sunt ordinis, vel Monacho, ad Circenses ludos ascendere, vel scenicis ludicris hærere: etiamsi ludicra fraudulenter inducta fuerint, surgat clericus, statimque abscedat. Istud enim nobis patrum doctrina præscribit. Si quis in hoc deprehendatur, ni desinat, deponatur.

Canon 25. Est 17. Synodi Chalcedonensis.

Canon 26. Ignorantia non impedit, quin ab illicitis Presbyter abstinere teneatur.

D. 28. ...sbyte...

Presbyter, qui per ignorantiam illicitis nuptiis est implicatus, sit quidem cathedræ particeps: à reliquis autem operationibus abstineat. Ei enim, qui talis est, satis si venia detur. Nec ergo publicè, nec privatim benedicat, nec Christi corpus aliis distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat: sed prima sede contentus, Domino defleat, ut illi ex ignorantia peccatum condonetur. Manifestum est, quòd illegitimum conjugium dissolvetur. Nec ullo modo vir ille consuetudinem habebit cum ea, per quam sacro ministerio privatus est.

Canon 27.

Clericus vestem sibi convenientem induat tàm in urbe, quàm in via. Nemo eorum, qui in clerici numero censentur, vestem induat sibi non propriam, ac convenientem, sive in urbe agat, sive iter faciat, sed utatur eo genere vestis, quod ipsi attributum est.

Canon 28. Uva non distribuatur simul cum Eucharistia.

De con... dist. 2. ... dicimu...

Quoniam in diversis Ecclesiis intelleximus uvam ad altare allatam ministros cum incruento illo oblatio- C nis sacrificio conjunctam, ex quadam, quæ invaluit, consuetudine, utraque simul populo distribuere: decernimus, ut nullus Sacerdos hoc amplius faciat, sed ad vivificationem, & peccatorum remissionem solam oblationem populo impertiat. Sacerdotes verò has uvas illatas privatim benedicentes, non secus ac primitias quasdam distribuant pœnitentibus ad laudem datoris fructuum, per quas nostra corpora divina dispositione augentur, & nutriuntur. Si quis autem clericus præter hæc decreta fecerit, deponatur.

Canon 29. Nec feria 5. in cœna Domini solvatur jejunium, nec non jejuni communicent.

29. C... Carthag... renovat... 50. Can... Laodice...

Canon quidàm Carthaginensis Concilii jubet, ut sacrum altaris non nisi à jejunis hominibus peragatur, D uno anniversario die excepto, quo Dominica Cœna peragitur, divinis illis patribus ea ipsa œconomia tunc fortasse utentibus propter certas in locis illis occasiones Ecclesiæ utiles. Nemine igitur nobis impedimentum afferente, quominus res ea accuratè fiat, nos Apostolorum, ac Patrum traditiones insecuti definimus non oportere in quadragesima feriam quintam postremæ hebdomadis solvere, atque totam quadragesimam contemptui habere.

Canon 30. Sacerdotes Barbarici cum ordinantur, uxores relinquere possunt.

Cùm sit nobis in animo ad ædificationem Eccle- E siæ omnia moliri, Sacerdotibus etiam, qui Ecclesiis apud barbaros præsunt, leges dandas esse censuimus. Itaque si canonem Apostolicum, in quo agitur de non summovenda uxore religionis prætextu, transcendere licet, & eorum, quæ definita sunt, velut septa transilire, cùm jam si ipsi, ipsorumque uxores consentiant, mutuo congressu abstineant: statuimus, ac definimus, ne hi posthac ullo modo consuescant cum uxoribus: ut hinc nobis certam, & integram voti sui significationem præbeant. Cæterum hoc illis non alia de causa, quàm ob animi parvitatem, ac mores quosdam exoticos, quos aversari oporteat, tradidimus.

Al. pu... lanimi... tem.

Canon 31. Sine Episcopi licentia clerici intra domos non baptizent.

Clericos, qui in oratoriis, quæ sunt intra domos, ministrant, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere decernimus. Qui hoc sic non servaverit, deponatur.

Canon 32. Ut in sacrificio vinum aqua mixtum offeratur.

Quoniam novimus in Armeniorum regione vinum tantùm in sacra mensa offerri, aquam illi non miscentes, qui incruentum sacrificium peragunt, prætexentes Ecclesiæ Doctorem Joannem Chrysost. in interpretatione Matthæi hoc asserentem. Ut jam nunc ab ignorantia liberentur, illius patris mentem Orthodoxè aperimus. Cùm enim antiquam Hydroparastarum hæresim, qui pro vino solam aquam in sacrificio usi sunt, subverteret, illam orationem composuit, in qua aquæ in sacrificio Missæ adjunctionem amovere illi existimant, cùm tamen non doceat sanctus per solum vinum oblationem fieri, quandoquidem & suæ Ecclesiæ, ubi est illi pastoralis administerio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quandò incruentum peragi sacrificium oportet, ex pretioso, & honorando nostri Redemptoris sanguine, & aqua contemperationem attendens, quæ in totius mundi vivificationem effusa est, & peccatorum redemptionem. Et in omni etiam Ecclesia, ubi spiritalia luminaria refulserunt, hic ordo divinitùs traditus servatur. Nam & Jacobus Domini nostri Jesu Christi, secundum carnem, frater, & Basilius Cæsariensis Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis inscripto tradito sacrificio, ita peragendum in sacro mysterio ex aqua, & vino sacrum poculum ediderunt. Et qui in Carthagine convenerunt sancti Patres, ita apertè tradiderunt. Si quis ergo Episcopus, vel Presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinem facit, deponatur, ut imperfectè, ac simpliciter mysterium enuncians, & quę tradita sunt, innovans.

Hoc Canone Armeniorum in solo vino, & Hydroparastarum in sola aqua sacrificantium, error destruitur.

Canon 33. Non attendatur genus, sed mores ad manus impositionem.

Quoniam cognovimus in Armeniorum regione eos solos ad clerum admitti, qui sunt ex genere Sacerdotali, imò & nonnullos eorum non attonsos cantores, & divinæ legis lectores constitui: Decernimus, ut deinceps non liceat ad ejus, cui manus imponitur, genus respicere, sed examinantes, an digni sint, expositis in sacris canonibus decretis, eos in clerici catalogum referri, & Ecclesiasticè promoveri, sive sint ex majoribus suis Sacerdotibus, sive non. Item, ut nulli eorum liceat populo in suggestu divinas scripturas explicare, nisi is Sacerdotali tonsura usus fuerit, & benedictionem à suo pastore canonicè susceperit. Si quis secùs fecerit, deponatur.

Canon 34. Est canon 18. Synodi Chalcedonens. conjurationibus.

Canon 35. Spolia Episcopi defuncti indiminuta futuro serventur.

Nulli omnium Metropolitarum liceat, mortuo Episcopo, qui ejus throno subest, res ejus, vel ipsius Ecclesiæ sibi vendicare, sed sint sub custodia cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem: præterquam si in eadem Ecclesia relicti sint clerici, tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando Episcopo omnia reddens.

Canon 36. Sedes Constantinopolitana æquatur Romanæ, dummodò sit secunda.

Renovantes, quæ à sanctis Patribus 150. qui in hac regia urbe convenerunt, & à 630. qui Chalcedone convenerunt, constituta sunt, decernimus, ut thronus Constantinopolitanus æqualia privilegia cum antiquæ Romæ throno obtineat, & in Ecclesiasticis negotiis, ut ille magnifiat, secundus post illum existens. Post quam Alexandrinorum Metropolis numeratur thronus. Deinde Antiochiæ, & post eum Hierosolymitanæ civitatis.

Canon 28. Chalced. synod. juxta editionem græcam, quoniam in latina non habetur. D. 22. Renovantes, & in c. 5. Constant. Concilii.

Canon 37. Episcopi, si Episcopali urbe priventur, sua tamen privilegia non amittunt.

Quoniam variis temporibus excurrerunt barbari, & plurimæ civitates in ipsorum manus, ac potestatem venerunt, quo factum est, ut qui alicujus earum civitatum antistes creatus esset, nec solium sibi designatum obtinere, nec ibidem conditione Pontificali sedere, nec verò eo rerum statu, aut manus imponere, aut cætera, quæ muneris sunt Episcopalis, facere, aggredive posset: nobis augustam Pontificatus dignitatem sartam tectam servare cupientibus, nec volentibus ejusmodi impressiones, quas barbari facerent, vergere in perniciem, ac detrimentum juris Ecclesiastici: visum est, ut Episcopi, qui ita creati essent, & ob antedictam causam à suis sedibus summoverentur, eximiam illam retinerent Pontificatus dignitatem, itaque & manuum impositiones ordinandis clericis omnis generis canonico ritu facerent, & Pontificali authoritate intra fines suos uterentur: ac in Diœceses sibi demandatas, quàm hæ latè paterent, jus, ac potestatem retinerent. Neque enim intercepta ea urbe, cui præcipua debebatur cura, & opera, administrationis fines, eo quòd reliquum esset, circumscribi convenit.

Canon 38. Nova civitas novam habeat dignitatem Episcopalem, vel Metropolitanam.

Canonem, qui à patribus factus est, nos quoque observamus, qui sic edicit: Si qua civitas à regia potestate innovata est, vel innovabitur, civilem, ac publicam formam Ecclesiasticarum quoque rerum ordo consequatur.

Canon Chalced. Synod.

Canon 39. Ut Ecclesia Cypri sit Metropolis.

Cùm frater, & cooperator noster Joannes insulæ Cypri Antistes in Hellesponti provinciam unà cum populo sibi subdito ex eadem insula demigrarit, ut se, ac suos ab impressionibus barbarorum seductos, & ab illorum jugo liberatos, sub sceptro Christianissimi Imperii retineret, idque fecerit benignitate, ac providentia Dei; ope pientissimi, ac rerum Christianarum studiosissimi Imperatoris nostri: decernimus, ut quicquid prærogativæ à sanctis, ac divino numine afflatis patribus, cùm Ephesum conventum agerent viri, illius sedi concessum est, fixum, immotumque maneat, itaut nova urbs Justinianopolis idem jus cum civitate Constantinopolitana habeat. Habebit autem, si divini cultus observantissimus Episcopus, qui ei civitati præest, toti præsideat Hellespontiacæ provinciæ. Porrò volumus ejus urbis antistitem more prisco à suis creari Episcopis. Nam divino spiritu afflati majores nostri decreverunt suum in quaque Ecclesia servandum esse morem. Itaq. antistiti supradictæ urbis Justinianopolitanæ subesse se sciat Cyzicenorum Episcopus, non secus, ac reliqui omnes Episcopi, quibus præest antedictus ille pius Antistes Joannes, quandoquidem ab hoc, ubi res postulabit, etiam ipsius urbis Cyzicenorum creari debebit Episcopus.

Hic canon firmat cā. 8. Ephesin. Synod. quo concessum est Cypri Ecclesiam esse principalem, & primam, et prohibitū est Antiochenū Epis. facere in ea ordinationes. Justinianus Imper. hoc privilegiū concessum fuisse à Vigilio papæ ait.

Canon 40. De Monachis, & Monaſteriis.

Quoniam à frequenti hujus vitæ tumultu ſubducere nos, atque Deo adhærere perquam ſalutare eſt: qui ſolitarium vitæ genus ſibi deligunt, non ſunt à nobis temerè admittendi, ac præmaturè, quin potiùs præſcriptus nobis à majoribus ſuper his modus retinendus eſt, ut videlicet religioſæ vitæ profeſſio tùm demum emittatur, cùm à cognitione rerum, judicioque profecta, & maturam ratiocinandi facultatem adepta conſtantiam, ac ſtabilitatem præ ſe feret. Sit igitur monaſticæ vitæ jugum ſubiturus non pauciores, quàm decem annos natus. Quin etiam accedat examen antiſtitis, quod ille ſpectet, num conducibilius ipſi eſſe videatur majorem expectare ætatem ejus, qui inire vitæ genus illud monaſticum, eique hærere velit. Sic enim Baſilius ille magnus in ſacris ſuis canonibus eam, quæ virginitatem amplexata, ultrò ſe Deo devoverat, cùm jam decimum ſeptimum annum ageret, in Virginum Deo dicatarum ordinem recipiendam eſſe cenſet: Certè nos imitati ſtatutum de viduis, ac diaconiſſis, iis, qui ad inſtitutum vitæ monaſticæ aſpirarent, ſimili modo ſupradicti temporis fines præſcripſimus. Scriptum eſt enim apud divum Apoſtolum, viduam, quæ quidem miniſtratura ſit in Eccleſia, deligendam eſſe ſexagenariam. Sacrorum verò canonum authores quadragenariam creandam eſſe diaconiſſam tradiderunt, animadvertentes Eccleſiam divina gratiâ ſubinde vegetiorem reddi, magiſque, ac magis promoveri, fidelium in obſervandis mandatis divinis conſtabilito, confirmatoque animo. Quam rem nos quoque diligentiùs expendentes, nuper definimus, benedictionem gratiæ divinæ ei, qui velit ſacris illis exercitationibus initiari, velut ſigillum quoddam ſine mora imprimentes, & inde ipſius voluntatem, ne longiori cunctatione aliò deflectat, promoventes: imò verò ipſum ad optimum vitæ genus maturè deligendum, conſtituendumque magnoperè exhortantes.

Ætas Monachatus.

Baſilius can. 18. poſt 16. an. virginem recipiendam ſtatuit.

Canon 41. Quomodò probandi, qui profitentur Monachatum.

Eos, qui in urbibus, vel villis volunt ſecedere, ac ſibi ſeparatim attendere, priùs quidem in Monaſterium ingredi oportet, & anachoriticam, hoc eſt ab aliis ſeparatam, ac ſemotam vivendi rationem exercere, & ſpatio triennii ei, qui in manſione præeſt, in Dei timore parere, & obedientiam in omnibus (ut æquum eſt) implere. Et ita hujus vitæ eligendæ inſtitutum profitentes, & quòd eam ex toto corde ſua ſponte amplectuntur, ab ejus loci præſule examinati approbentur. Deinde ſic alio anno extra clauſuram fortiter ſe gerere debent, ut ſcopus eorum magis manifeſtetur: tunc enim plenè, ac perfectè ſignificabunt, quòd non inanem gloriam captantes, ſed propter ipſum pulchrum, & honeſtum hoc ſilentium proſequantur. Poſt tanti autem temporis complementum, ſi in eodem eligendæ vitæ inſtituto permaneant, includi ipſos, & eis non ampliùs licere, quandò voluerint, ex tali manſione egredi: præterquam ſi propter communem utilitatem, vel aliam neceſſitatem ad mortem urgentem ad id trahantur, & ita cum benedictione ejus loci Epiſcopi. Qui autem, exceptis his caſibus, exierint, primò quidem vel invitos ipſos dicta clauſura coerceri; deinde jejuniis, & aliis afflictionibus ipſos curare, ſcientes, quoniam nemo, qui manum ſuam aratro immiſit, & retrò converſus eſt, aptus eſt regno cælorum.

Novitiatus ſeptennii.

Canon 42. Eremitæ habitum cæterorum Monachorum ſumant.

Et eremitis, qui quidem nigris veſtibus induti, & capite comati urbes obeunt, & cum viris, ac mulieribus verſantur, & propriæ profeſſioni faciunt injuriam, ſtatuimus, tonſis comis reliquorum monachorum

A amictum ſuſcipere, eos in monaſterio conſtitui. Quod ſi hoc non elegerint, eos omninò ex urbibus expelli, & ſolitudines, quæ Eremi dicuntur, habitare, ex quibus ſibi etiam denominationes contraxere.

Canon 43. Propter nullum crimen arcendus aliquis à Monachatu.

Liceat omni Chriſtiano vitam therapeuticam eligere, & rerum ad vitam pertinentium, depoſita tempeſtate, monaſterium ingredi, atque inſtar Monachi tonderi, in quocumque crimine deprehenſus fuerit. Salvator enim noſter Deus inquit: *Eum, qui ad me venit, non ejiciam foras.* Nam ſicut columna id, quod in ea deſcribitur, exprimit, ita & Monachica profeſſio, monachi pœnitentiam deſcribit. Ei ergo, qui ad illud germanè, ac ſyncerè accedit, acquieſcimus, ac favemus, nec ulli ei mores impedimentum afferent, quominus proprium votum adimpleat.

B

ἀσκη- βίον exerc- trices tam. Al. ſi omni mult- gotio ſæcul- Non na h- eſt, v- tes a- niten- non ſ- pere

Canon 44. Monachus fornicator jure communi punitur.

Monachus fornicator, vel qui ad matrimonii communionem, vitæque ſocietatem uxorem duxerit, fornicatorum pœnis ſubjiciatur.

Can. 45. Futuræ Monaſtriæ non induantur ſumptuoſis veſtibus eo die, quo ingreſſuræ ſunt Monaſterium.

Al. m- les.

C Quoniam intelleximus, in nonnullis mulierum Monaſteriis, mulieres, quæ ſacro illo amictu dignæ habentur, priùs ſericis, & omnis generis veſtibus, propterea autem & mundis auro, & gemmis variegatis, ab iis, qui illas ducuntur, exornari, & ſic ad altare accedentes exui tanto materiæ apparatu: & ſtatim in illis fieri habitus benedictionem, illaſque nigro amictu indui: ſtatuimus, ne hoc deinceps fiat. Neque enim fas eſt, ut quæ jam propria voluntate omnem vitæ jucunditatem depoſuit, & eam, quæ eſt ſecundum Deum, vitæ agendæ rationem amplexa eſt, & ita ad Monaſterium acceſſit, per eum, qui interit, ac fluit mundum, & quorum jam oblita erat, memoriam revocet, & ex eo anceps reddatur, & ejus anima perturbetur inſtar exundantium fluctuum, hucque, & illuc verſantium, adeò ut aliquam nonnunquam lachrymam emittens cordis per corpus, compunctionem oſtendat: ſed & ſi exigua aliqua lachryma exilierit, non tàm propter affectionem, quam habent propter exercitatorium certamen, quàm propterea, quod mundum relinquant, & ea à videntibus profluxiſſe putetur.

D

Canon 46. Monaſtriæ non exeant à Monaſterio, niſi ſub certa forma.

Al. r- les.

Quæ vitam exercitatoriam eligunt, & in Monaſteriis ſunt conſtitutæ, ne omninò progrediantur. Si qua autem inexorabilis neceſſitas ad hoc trahit, cum benedictione ejus, quæ præeſt, hoc agant. Tuncque non ſolæ per ſe, ſed cum aliquibus vetulis, & quæ in Monaſterio primæ ſunt, cum mandato ejus, quæ præfecta eſt. Eis autem omnino extra cubare non licet. Hoc idem & de viris, qui monaſticam vitam perſequuntur, ſtatuimus.

E

Canon 47. Vir in Monaſterio mulierum non dormiat, nec è diverſo.

Nec mulier in virorum Monaſterio, neque vir in mulierum dormiat. Extra offendiculum enim, & ſcandalum fideles eſſe debent, ut Domino ſuo conſecrent honeſtam vitam. Qui ſecùs fecerit, ſegregetur.

Canon 48. Uxor Epiſcopi reponatur in Monaſterio.

Uxor ejus, qui ad Epiſcopalem dignitatem promotus eſt,

eſt, communi ſui viri conſenſu priùs ſeparata, poſtquam in Epiſcopum ordinatus eſt, ac conſecratus, Monaſterium ingrediatur procul ab Epiſcopi habitatione extractum, & Epiſcopi providentia fruatur. Sin autem digna viſa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehetur.

Canon 49. Monaſteria, quæ ſemel Deo dicata ſunt, ſæcularibus habitationibus non accommodentur.

Quæ ſemel ſunt dedicata Monaſteria, &c. (Ut in canone 24. Concilii Chalcedonenſis, uſque ad eum locum) nec poſſe ea fieri ultra ſæcularia habitacula (*addit hic Canon*) neque à quoquam omnino ea tradi hominibus ſæcularibus, quod etiam, ſi ad hoc uſque tempus ſit factum, definimus nullo modo valere: *Reliqua ut in prædicto 24. Canone Chalcedon.*

Canon 50. Aleæ clericis interdicuntur.

Nullum omnino ſive clericum, ſive laicum ab hoc deinceps tempore alea ludere. Qui ſecus fecerit, ſi ſit clericus, deponatur, ſi laicus, ſegregetur.

Canon 51. Ne mimi, aut venationes ſpectentur.

Omnino prohibet hæc ſancta, & univerſalis Synodus eos, qui dicuntur, mimos, & eorum ſpectacula, deinde venationum quoque ſpectationes, eaſque, quæ fiunt in ſcena, ſaltationes perfici. Qui ſecus fecerit, ſi clericus, deponatur: ſi laicus, ſegregetur.

Canon 52. Ut ſabbato, & Dominica in quadrageſima conſecratio tantùm fiat.

n ha- ca- 49. l. ic.

Im omnibus ſanctæ quadrageſimæ jejunii diebus, præterquam ſabbato, & Dominica, & Annunciationis die fiat ſacrum præſanctificatorum ſacrificium.

Sacrificium præſanctificatorum, eſt oblatio ſacrificii jam peracti, & perfecti. Jejuniorum autem dies, luctus ſunt, & compunctionis in expiationem peccatorum: & quia Deo ſacrificium offerre eſt ſanctum diem agere, ſtatuerunt Patres non fieri novam conſecrationem tota quadrageſima, niſi ſabbato, & Dominica, &c. In his enim feſtum agere, nec jejunare juſſi ſumus. Quod nunc obſervatur apud Latinos in Paraſceve. Hæc ex Theodoro Balſamon ἡ τῶν προηγιασμένων ἱέρα λειτουργία, *eſt impreſſa in libello Græco cum Patrum Græcorum liturgiis; Græci enim in quadrageſima, die dominico ad totam Hebdomadam conſecrant, dempto die ſabbati, in quo ſit nova conſecratio.*

Canon 53. Ordo cognationis ſpiritualis adſervetur.

Quoniam ſpiritualis cognatio corporum conjunctione major eſt, novimus in quibuſdam locis exceptores puerorum ex ſancto, & ſalutari baptiſmate, poſtea cum matribus illorum viduis matrimonium contrahere: ſtatuimus, ne impoſterum tale aliquid fiat: Si qui verò ſecus fecerint, hi quidem primo ab illicito matrimonio ſeparentur, deinde fornicatorum pœnis ſubjiciantur.

Canon 54. Nuptiæ prohibitæ in ſecundo affinitatis gradu.

Decernimus, ut qui deinceps cum fratris ſui filia matrimonii ſocietatem coierit, vel Pater, & Filius, qui cum matre, & ſorore, vel cum duabus puellis ſororibus pater, & filius, vel cum duabus fratribus mater, & filia, in ſeptennii canonem incidant, ſeparatis ipſis publicè à nefario contubernio.

(*Hic canon de gradibus affinitatis in Concil. Lateran. ſub Innocent.* 3. *eſt abrogatus.* vide 35. q. 2. & 3. *ex decret. Fabiani Papæ, ubi ſolùm prohibetur primus gradus affinitatis.*)

A

Canon 55. Ne ſabbatis, aut Dominicis diebus quadrageſimæ jejunetur.

Quoniam intelleximus in Romanorum civitate in ſanctis quadrageſimæ diebus, in ſabbatis jejunari præter Eccleſiaſticam traditam conſuetudinem, ſanctæ Synodo viſum eſt, ut in Romanorum Eccleſia canon inconcuſsè obtineat, qui dicit: Si quis clericus inventus fuerit in ſancto Dominico, vel ſabbato jejunans, præter unum, & ſolum, deponatur. Si autem laicus, ſegregetur. (*Vide Epiſtolam 86. Auguſtini ad Caſulanum poſt medium, ubi agit de jejunio ſabbati.*)

Propter hunc canonem aliqui Romani nõ recipiebãt hanc Syn. tanquam univerſalem.

Can. Apoſtol. 65.

Canon 56. Ne ova, & caſeus in quadrageſima comedantur.

B

Accepimus in Armeniorum regione, & in aliis locis in ſabbatis, & Dominicis ſanctæ quadrageſimæ quoſdam ova, & caſeum comedere: viſum eſt ergo, ut omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in univerſo terrarum orbe, unum ordinem ſequens, jejunium perficiat: & abſtineat, ſicut ab omni mactabili, ſic & ab ovis, & caſeo: quæ quidem ſunt fructus, & fœtus eorum, à quibus abſtinemus. Si autem hoc non ſervaverint, ſi ſint cleci, deponantur: ſi laici, ſegregentur.

Canon 57.

Ad altare mel, & lac offerre non oportet.

Can. Apoſtol.

Canon 58. Ne laicus ſacramenta ſibi miniſtret

C

Nemo eorum, qui ſunt ex ordine laicorum, divina ſibi myſteria impartiat præſente Epiſcopo, vel Presbytero, vel Diacono. Qui ſecus fecerit, una ſeptimana ſegregetur.

Canon 59. Baptiſmus in Eccleſiis tantùm celebretur.

In oratorio privato, quod domi eſt, nullatenus baptiſmus peragatur, ſed qui digni habebuntur hujus puriſſimi luminis, ad Catholicas Eccleſias accedant, & hoc illic munere perfruantur. Si quis contrafecerit, ſi clericus eſt, deponatur, ſi laicus, excommunicetur.

Can. 31. permittit de voluntate Epiſc. id fieri poſſe.

Canon 60. De his, qui ſe ſimulant dæmoniacos.

Eos, qui ſe Dæmone correptos eſſe ſimulant, & mo-
D rum improbitate eorum figuram, & habitum ſimulatè præ ſe ferunt, viſum eſt omnimodo puniri, & ejuſmodi afflictionibus, & laboribus eos ſubjici oportere, quibus hi, qui à Dæmone verè correpti ſunt, ut à Dæmonis operatione liberentur, verè ſubjiciantur.

Canon 61. De ſortilegis damnandis.

Qui ſe vatibus tradiderunt, vel iis, qui Centuriones dicuntur, aut iis ſimilibus, ut ab illis diſcant, ſi quid ſibi revelari velint, ſecundum ea, quæ priùs à Patribus ſancita, Canoni, qui eſt de ſexennio, ſubjiciantur. Eidem pœnæ ſubjicere oportet eos, qui urſas, aut ſimiles beſtias ad luſum, & perniciem ſimpliciorum circunferunt: & eos, qui fortunam, fatum, genealogiam, aut ſimilium verborum turbam ad nugas deceptorias,
E obloquuntur: eoſque, qui nubes fugare dicuntur, & Imperatores, & muletarios, & Vates. In his autem perſeverantes, nec mutantes ſententiam, nec fugientes hæc pernicioſa, & Ethnica inſtituta, omnino ejiciendos ab Eccleſia definimus, ſicut ſacri Canones dicunt. *Nam quæ luci cum tenebris communio?* ut ait Apoſtolus, *vel quæ conjunctio templo Dei cum idolis? aut quæ participatio fideli cum infideli? aut quæ concordia Chriſti, & Belial?*

De hoc lege Chryſoſ. in Epiſtol. Pauli ad Coloſſ. & ſextam ejuſdem orationem adverſus Judæos. Legi ſexẽnii ſubjici, eſt ſexennio excommunicari.

Præſes can. univerſas dæmoniacas operationes avertit. 2. Cor. 6.

ἱμαντὸν ταρχὸς. Centurio, hoc loco est Magus cētum calculis, aut fabris magiam exercens.

A *Vates dicuntur palmæ inspectores, & qui in pelvi divinant, aut per sacrificia aliqua Sathanam interrogant, se Dæmoni addicentes. Centuriones dicebantur senes quidam, qui se reliquis consulere præseferentes, per ejusmodi execrabiles operationes simpliciores seducebant, & ut Pseudothei colebantur.*

Ursas trahere dicebantur, qui Ursorum altores appellabantur, qui quidem in capite, & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pilos tendentes, eos unà cum tincturis dabant, ut remedia tanquam in morbis, & fascinantibus oculis conferre possint. Alii verò serpentes in sinu gestantes, hunc quidem die maligno natum esse, illum verò felici sydere natum dicunt, & futuras felicitates annunciant, & alia multa nugantur. Nubium inspectores dicuntur, qui, quæ multis ignota sunt, ex nubibus significant, maximè autem si sole occidente inspiciantur. B *Imprecatores sunt, qui divina quædam cantica dicunt, & nominum martyrum, & sanctissimæ Virginis meminerunt. Quæ omnia divina Patres, & Ecclesiæ Doctores fugienda statuunt, & plusquam alii Chrysost.*

Canon 62. Ne festa gentilium celebrentur.

Brumalia forte sunt saturnalia, quæ Bruma, mense scilicet Decembri, fiebant.

Calendas, & vota, & Brumalia, quæ vocantur, & qui in primo die Martii mensis fit, conventum ex fidelium civitate omnino tolli volumus: Sed & publicas mulierum saltationes multam noxam, exitiumque afferentes. Præterea & eas, quæ nomine eorum, qui falsò apud Græcos Dii nominati sunt, vel nomine virorum, aut mulierum fiunt saltationes, ac mysteria more antiquo, & à ritu Christianorum alieno, rejicimus: C statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, nec mulier veste viro conveniente. Sed nec Comicas, nec Tragicas, nec Satyricas personas induant, nec execrandi Bacchi nomen uvam in torcularibus exprimentes invocent, nec vinum in doliis effundentes risum moveant, ignorantia, vel vanitate ea, quæ à Dæmonis impostura procedunt, exercentes. Qui secus fecerit, si clerici sint, deponantur: si laici, segregentur.

Canon 63. Martyrum historiæ ab infidelibus scriptæ damnantur.

Quæ à veritatis hostibus falsò confictæ sunt Martyrum hystoriæ, ut Dei Martyres ignominia afficerent, & qui eas audituri essent, ad infidelitatem deducerentur, in Ecclesia non publicari jubemus, sed eas igni tradi. D Eos autem, qui eas admittunt, vel tanquam veris eis mentem adhibent, anathematizamus.

Canon 64. Prohibetur laico publicè docere.

Greg. Nazianz. latè tractat de hoc in lib. Theol. cujus test. utitur hic Synodus.

Non oportet laicum publicè disputare, vel docere, sed ordini à Domino tradito cedere, & aurem iis, qui docendi gratiam acceperint, aperire, & divina ab eis doceri. Qui hæc transgressus fuerit, quadraginta diebus excommunicetur.

Canon 65. Ne rogi in Noviluniis ritu Gentili accendantur.

E Quos in Noviluniis, quidam ante suas officinas, & domos accendunt rogos, supra quos etiam antiqua quadam consuetudine salire ineptè, ac delirare solent deinceps cessare jubemus. Qui contrafecerit, si clericus sit, deponatur: si laicus, segregetur.

Canon 66. A diebus resurrectionis per integram hebdomadam fideles ferientur.

Qualiter à fidelibus festa celebranda.

A sancta die resurrectionis usque ad novam Dominicam tota septimana Ecclesiis vacare fideles jugiter oportet, Psalmis, & Hymnis, & spiritualibus Canticis in Christo gaudentes, festumque celebrantes, & divinarum Scripturarum lectioni mentem adhibentes, & sanctis mysteriis jocundè, & lautè fruentes. Sic ergo cum Christo exultabimus, & unà resurgemus. Nequaquam ergo prædictis diebus equorum cursus, vel aliquod publicum fiat spectaculum.

Canon 67. Ut abstineant à sanguine, & suffocato.

Apud lat... nos jã ex... leverat i... la consti... tutio Ap... stolorum ut refer... commen... rii Græci... Revere... ter libr... tractand...

Sacra Scriptura nobis præcipit, ut abstineamus à sanguine, & suffocato, & fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cujuscumque animalis sanguinem arte aliqua condiunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit, clericus deponatur, laicus excommunicetur.

Canon 68. Libri sacri communi, & prophano usu non consumantur.

Nulli ex omnibus licere veteris, & novi Testamenti librum, nec sanctorum nostrorum præconum, ac doctorum corrumpere, vel conscindere, vel librorum cauponatoribus, vel unguentariis, vel alicui alii delendum tradere, nisi usque vel à tineis, vel ab aqua, vel aliquo alio modo redditus fuerit inutilis. Qui tale aliquid fecerit, uno anno excommunicetur.

Canon 69. Laicus non ingrediatur chorum, excepto Cæsare.

Nulli omnium, qui sit in laicorum numero, liceat intra sacrum altare ingredi. Ab eo tamen nequaquam prohibita potestate, & authoritate Regia, quandoquidem voluerit Creatori dona afferre ex antiquissima traditione.

Canon 70. Mulieres in Ecclesia taceant.

Ne liceat mulieribus in celebrationis tempore loqui, sed, ut est vox Pauli, sileant. *1. Cor. 1...*

Canon 71. A quibus cavere debeant juris professores.

Lege G... Nazi... in orat... funebr... magni filii.

Eos, qui docentur legibus civilibus, Græcis moribus uti non oportere, & neque in theatrum induci, aut quæ volutabra dicuntur celebrare, vel præter usum communem sibi vestem induere, neque quo tempore disciplinam aggrediuntur, vel ad finem ejus perveniunt. Qui secus fecerit, segregetur.

Canon 72. Non Orthodoxus hæreticam ducat, aut contrà.

Ratu... betur matri... nium, illicit...

Non licere virum Orthodoxum cum muliere hæretica, nec Orthodoxam cum viro hæretico copulari, sed siquid ejusmodi ab ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi. Si autem adhuc fideles sunt inter se legitimo matrimonio conjuncti, deinde alter eorum convertatur ad fidem, altero in infidelitate manente, si fideli placeat cum infideli habitare, non à se invicem separentur, juxta Pauli sententiam.

Canon 73. Ne Crucis figura in pavimento fiat.

Cùm crux vivifica illud salutare nobis ostenderit, nos omne studium adhibere oportet, ut ei per quam antiquo lapsu salvati sumus, eum, qui par est, honorem habeamus. Unde & mente, & sermone, & sensu adorationem ei tribuentes, Crucis figuras, quæ à nonullis in solo, ac pavimento fiunt, omnino deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Qui secus fecerit, excommunicari decernimus. *1. Co...*

Canon 74. Ut ne agapes fiant in Ecclesia.

Non oportet in Dominicis locis, vel Ecclesiis, charitates,

...cos Docos vocstibu. ...porti... Eccle... tates, quas vocant facere, & intus in æde comedere, & accubitus sternere. Qui hoc fecerint, cessent, vel excommunicentur.

A

Canon 75. Ut cantores Ecclesiastici non utantur modulatione inordinata.

Eos, qui in Ecclesiis ad psallendum accedunt, volumus nec inordinatis vociferationibus uti, nec naturam ad clamorem urgere, nec aliquid eorum, quæ Ecclesiæ non conveniunt, sed cum magna attentione, & compunctione psalmodias Deo, qui est occultorum inspector, offerre.

Canon 76. Ne intra Ecclesiarum ambitum mercimonia vendantur.

Non oportet intra sacros ambitus, cauponam, vel aromatum species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationem Ecclesiis servantes. Salvator noster nos instituit, non facere domum Patris nostri, domum negotiationis. Qui secùs fecerit, segregetur.

Canon 77. Ne fideles cum mulieribus unà laventur.

Chry... n ora... pane... up 6. ...aia. 30. ...odic. ...ibus ...etur unà ... 6. in ...od.

Non oportet sacris initiatos, vel clericos, vel exercitatores, sive monachos lavari cum mulieribus, nec omnem Christianum laicum. Hæc est enim prima condemnatio apud gentes. Qui hoc fecerit, clericus deponatur, laicus excommunicetur.

Canon 78. Ut fideles 5. Feria apud cathecistas fidem recitent.

Quod oportet eos, qui illuminantur, fidem addiscere, & quinta septimanæ feria Episcopo, vel Presbyteris renunciare.

Canon 79. Partus virginis fuit citra ullum dolorem.

Absque ullo dolore virginis partum esse confitentes (ut qui sine semine constitutus sit) eos, qui propter ignorantiam aliquid indecens faciunt, correctioni subjicimus. Unde quandò aliqui post diem natalis Christi Dei nostri reperiuntur coquentes similam, & se hac mutuo donantes prætextu, scilicet honoris secundinarum impollutæ virginis matris, statuimus, ut deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Nec enim hoc honor est virginis (quæ supra mentem, & sermonem, quod comprehendi non potest, verbum peperit carne) ex communibus, & iis, quę in nobis fiunt, inenarrabilem ejus partum metiri, ac describere. Si quis hoc fecerit, clericus deponatur, laicus segregetur.

D

Canon 80. Clericus, vel laicus per tres hebdomadas absens ab Ecclesia puniatur.

Si quis Episcopus, vel eorum, qui in clero censentur, vel laicus nullam graviorem habens necessitatem, vel negotium difficile, ut à sua Ecclesia absit frequentiùs, sed in civitate agens, tribus diebus Dominicis unà non conveniat, si clericus est, deponatur: si laicus, à communione separetur.

E

Canon 81. In trisagio non apponendam crucem.

...rus ...no... ...jus ...ni... ...ru...

Quoniam novimus in quibusdam locis in trisagio acclamari post illud: Sanctus immortalis, ille crucifixus pro nobis, miserere nobis. Nos cum antiquis patribus statuentes, anathematizamus eos, qui deinceps talem susceperint vocem in Ecclesia, vel aliàs ter sancto hymno apponentes. Si transgressor fuerit Sacerdos, deponatur, si laicus, excommunicetur.

Canon 82. Ut Christus deinceps in figura humana pingatur, non Agni.

Inter venerabilium imaginum picturas, Agnus digito Præcursoris monstratus depingitur, qui in figuram receptus est gratiæ, adumbrans nobis verum illum (per legem) Agnum Christum demonstratum. Antiquas ergo illas figuras, & umbras, velut quasdam veritatis notas, adumbrationesque Ecclesiæ traditas vendicantes, gratiam eisdem præponimus, & veritatem hanc (ut legis complementum) suscipimus. Itaque hoc jam quidem re perfectum, pictorum artibus ante omnium oculos præscribatur, & picturam illius Agni Christi Dei nostri, qui tollit peccata mundi, ut humanus character valet exprimere, & in imaginibus imposterum pro vetere Agno erigendam sancimus; per quam humilitatem Dei verbi contemplamur, & velut manuducimur ad memoriam illius conversationis in carne, & passionis, ejusque mortis salutaris, & redemptionis, quæ huic pro mundo facta est.

B

Censet Bellarminus lib. 2. de reliquiis, & imaginibus sanctorum, hic tantùm præferri imaginem Christi in figura humana imagini ipsius sub specie agni, atque hoc nomine arguit Bartholomeum Carranzam, quod minùs Concilii mentem hic sit assequutus, occasionem erroris nactus ex ipso Canone, qui non hic integrè exscriptus est, sicut in septima synodo recitatur: scribit hic, scilicet Carranza, agni figuram ad repræsentandum Christum prohiberi. Sed & ipse Carranza de hæresi suspectus fuit, & ob id carceri in Hispania mancipatus.

C

Canon 83. Mortuis non danda Eucharistia.

Nemo cadaveribus mortuorum Eucharist. impertiat. Scriptum est: Accipite, & comedite. Cadavera nec accipere valent, nec comedere.

Canon 84. De baptizandis infantibus, quandò non est certum eos esse baptizatos.

Sacris, canonicisque patrum vestigiis insistentes definimus & de infantibus. Quoties certi testes deerunt, qui eos sine dubio baptizatos esse dicant, nec ipsimet per ætatem de mysteriis, quibus initiati sint, respondere queant, ipsos baptizari debere citra ullum scandalum, ne fortè talis dubitatio sancta illa purificatione eos privet, ac fraudet. *Idem præcipit c. 12. Concil. Antisiodoren.*

Canon 85. Quomodò libertas donata servis valeat.

Servi à propriis Dominis libertate donati, coram tribus testibus (ut hoc honore fruantur) sancimus.

Canon 86. Contra alentes scorta.

Qui scorta in perniciem animarum congregant, & alunt, si clerici fuerint, deponantur, si laici, segregentur.

Canon 87. Vir, qui relicta uxore, aliam ducit, adulter est.

Quæ virum reliquit adultera, si ad alium se contulit (secundum sacratum Basilium, qui optimè hoc ex Propheta Hierem. colligit, &c.) & qui reliquerit legitimam uxorem, & aliam duxerit, juxta Domini sententiam, adulter est. Sancitum est, ut hi tales per annum lugeant, per biennium sint audientes, per triennium subjaceant: & tandem sexto anno congregentur cum fidelibus, & ita demum mensa digni habeantur, si cum lacrymis pœnituerint. *Hierem. 3.*

Canon 88. Ne quis jumentum in templum inducat.

Nemo in sacra templa jumentum inducat, præter-

quam si quis iter faciens maxima opprimatur necessitate, & carens domuncula, aut diversorio, ad hujusmodi templum divertit. Si enim jumentum non introduceret, fortè illud periret, & ipse ob jumenti jacturam, inops consilii, ad celeriter viam capessendam mortis periculo objiceretur. Sabbatum enim propter hominem esse factum docemur. Quare præ omnibus æstimanda est hominis salus, & commoditas, qui secus fecerit, clericus deponatur, laicus segregetur.

Canon 89. Dies passionis Domini nostri jeiunio celebretur usque ad mediam noctem.

Jejunium diei passionis.

Qui dies salutaris passionis in jejunio, & oratione, & compunctione cordis peragunt, oportet circa horam mediæ noctis magni sabbati jejunos esse, cùm divini Euangelistæ Matthæus, & Lucas, ille per dilectionem, vespere autem sabbati, hic verò per profundum diluculum, tarditatem noctis nobis perscribant.

Canon 90. Ne Dominicis diebus genua flectamus.

Ne Dominicis diebus genua flectamus, à divinis patribus nostris Canonicè accepimus. Quare post vespertinum ingressum Sacerdotum in Sabbato ad altare (ut more observatum est) nemo genuflectit usque ad sequentem vesperam post Dominicam; in qua post accessum ad candelabrum, rursus genua flectentes, sic preces Domino offerimus, si celebramus resurrectionem Domini nostri Jesu Christi.

Canon 91. Contra fœminas, quæ abortus procurant

Quæ pharmaca procurant abortus facientia, ac quæ venena suscipiunt partus perimentia, pœna occisoris accusentur.

Canon 92. Puniantur raptores, & conscii.

Raptores fœminarum sub nomine consortii, sive cooperatores ipsi, sancivit Synodus sancta, si clerici, deponi, si sint laici, anathematizari.

Canon 93. Ne quis ad secunda vota transeat, nisi certus de morte conjugis.

Mulier, quæ viro sedente, & incomperto, quo terrarum agat, antequam de morte certa sit, alteri si nupserit, mœchatur. Similiter & militum uxores, quæ nubunt ignorantes virorum fata, eidem subjaceant rationi, ut quæ non expectant reditum viri peregrinantis. Quanquam in hac re est quodammodò venia digna, quia plerumque mors præsumitur.

Canon 94. Ne quis ethnicè juret.

Jurantes juramenta ethnica, nos hujusmodi homines excommunicandos decernimus.

Canon 95. Qualiter suscipiendi hæretici.

δεξιοὺς forte ἀρίστους, idest optimos.

Vide Constant. primum.

Venientes ad Ecclesiam hæreticos suscipimus secundum morem, & ordinem traditum. Arrianos quidem, & Macedonianos, & Novatianos (qui se puros, sinistrosque vocant) & Tetradistas, & Apollinaristas suscipimus, si libellos afferant, & execrentur quamlibet hæresim. De Paulianistis autem constitutio ab Ecclesia Catholica facta est, ut omninò rebaptizentur. Eunomianos verò, qui una submersione baptizantur, & Montanistas, qui hîc Phryges dicuntur, & Sabellianos, & reliquas omnes hereses, presertim, qui à Galatarum regione sunt profecti, venientes ad Ecclesiam, non secus ac gentes suscipimus. Et primo die ipsos Christianos facimus: Secundo verò, cathecumenos; Tertio tamen ipsos auctoramus, postquam ter insufflavimus in faciem, & aures. Sic illos initiamus, facimusque, ut in Ecclesia numerentur, & audiant scripturas, & tunc illos baptizamus; Manichæos verò, & Valentinianos, & Marcionistas, & hujusmodi hæresum libellos oportet facere, & execrari hæresim, & Nestorium, & Eutychem, & Dioscorum, & Severum, & reliquos hujusmodi hæresum principes, & omnes prolatas hæreses, & sic participes esse sanctæ communionis.

Canon 96. Ne quis calamistratis crinibus incedat.

Mal Gallis vatus non.

Qui per baptismum Christum induerunt, conversationem ejus in carne imitaturos professi sunt. Qui igitur capillos in perniciem intuentium, excogitata quadam implicatione digerunt, intentèque ornant, veluti quasdam escas infirmis animabus ex eo proponentes, ea ratione paterna pœna curamus, ut pædagogi ipsos instruentes, & modestè vivere docentes, ut cùm reliquerint deceptionem hanc, & ineptias, ad perpetuam, beatamque vitam assiduè mente convertant, & in timore purè, & castè conversentur, ad Deumque, quantum fieri potest, accedant, & interiorem potiùs, quàm exteriorem hominem virtutibus ornent, & nullas secum reliquias ferant adversæ stoliditatis. Qui secùs se gesserit, excommunicetur.

Canon 97. Qui templa prophanant, rejiciendi.

Qui cum uxore habitant, vel temerè alia sacra loca prophanant, & sic in ipsis diversantur, ejiciendos sancimus à penetralibus ædium sanctarum. Qui hoc non servaverit, si clericus est, deponatur, si laicus, segregetur.

Canon 98.

Qui mulierem alii desponsatam, vivente adhuc sponso, in uxorem duxerit, judicio adulterii subjaceat.

Canon 99. Ne particulæ statæ Sacerdotibus offerantur.

Et hoc in Armeniorum regione fieri intelleximus, quosdam intus in sacris altaribus, cùm carnium portiones elixaverint, offerre particulas quasdam Sacerdotibus, quæ solemniter à victimis abscindebantur, eas Judaicè distribuentes. Quare sancimus, ne Sacerdotibus liceat præcipua, certaque tornacula carnium ab offerentibus accipere, sed illis contenti sint, quæ offerenti placuerint, & hujusmodi oblatio extra Ecclesiam fiat. Qui secus fecerit, excommunicetur.

Canon 100. Ne turpes imagines pingere liceat.

Facilè sensus corporei, quæ sua sunt, in animam derivant. Picturas igitur oculorum præstigiatrices, sive in tabulis, sive alias propositas & mentis corruptrices, & sufflammationum ad turpes voluptates incitatrices, sancimus, ut nullatenus imposterum pingantur. Si quis autem hoc fecerit, excommunicetur.

Nota. *Optima ratio hujus canonis à Balsamone affertur.* Primus sensus, *inquit*, est visus, & per eum debemus ad omne, quod bonum est, deduci; non autem per ipsum, quemadmodum & noster primus Pater, Dei præcepta prodere.

Canon 101. Quo gestu accedere oporteat ad Eucharistiam.

Hominem ad Dei imaginem factum divinus Apostolus vocat corpus Christi, & templum. Cùm omnem ergo sensilem possessionem superet, qui salutari passione cœlestem assecutus est dignitatem, manducans, & bibens Christum, omninò vitæ applicatur æternæ, anima, & corpore sanctificatus particeps est divinæ gra-

gratiæ. Quare si quis voluerit sinaxis tempore communicare purissimo Christi corpori, & coram ipso in participatione esse, manus in formam crucis figurans, sic adeat, & suscipiat gratiæ communionem. Eos enim, qui pro manu vascula quædam aurea, vel ex alia materia construunt ad susceptionem divini Domini, & per illa immaculatam communionem volunt, nullo modo admittimus, ut præferentes materiam inanimem, hominique obnoxiam Dei imagini. Si quis Sacerdos participes fecerit communionis hujusmodi vascula admoventes, excommunicetur, & qui hæc infert.

Canon 102. In absolvendis hominibus à peccatis quæ cura adhibenda.

Oportet, qui facultatem absolvendi, & ligandi à Deo receperunt, peccati qualitatem speculentur, & peccatoris promptitudinem ad conversionem, ut sic medicamentum admoveant ægritudini aptum, ne si de peccato sine discrimine statuant, aberrent à salute ægrotantis. Non enim simplex est peccati morbus, verum varius, & multiformis, plurimisque noxiis propaginibus suppullulans, ob quas malum longè, lateque diffunditur, ac serpit, quousque tandem virtute medicantis sistat. Igitur qui ostendere voluerit, quantum valeat in spirituali medendi arte, oportet attentè rimari qualiter affectus sit, qui peccavit, an ad salutem inclinet, an contrà moribus, quibus familiariter assuevit, adversus se ægritudinem provocet inspicere, & quid ille secum deliberet ad redeundum ad meliorem frugem. An obtemperet magistro, an mentis ulcus per admota pharmaca crescat: & sic misericordiam æqua lance impertiri. Summa enim ratio & Deo, & præfecto huic pastorali curæ errantem ovem reducere, & vulneratam ab angue curare, & nec per præcipitia desperationis detrudere, nec habenas laxare ad vitæ dissolutionem, & contemptum, sed omnimodo qua pharmacis austerioribus, qua mollioribus, & levioribus morbo contraire, pugnareque, ut ulcus cicatricem obducat, ut qui notos habeat pœnitentiæ fructus, & hominem (ad claritatem illam supernam vocatum) prudenter gubernet. Utraque igitur scire oportet, & quæ sunt rigoris, & quæ commiserationis: in iis verò, qui extrema non admittant, sequi formam traditam, ut nos sacer Basilius docuit.

ANNOTATIO.

Ad hoc tendit canon, ut universa curandi peccatoris ratio prudentiæ, & judicio Episcopi, & ejus, cui committitur, sit relicta. Et est quidem hic scopus canonis manifestissimus, ait Balsamon. In fine autem statuit & ea, quæ sunt summi juris, scire oportere, & quæ sunt consuetudinis. Invenitur autem etiam scriptum τὰ τῆς συμπαθείας, idest misericordiæ. His ergo simul collectis dic, quòd oportet nos scire, & quæ sint pęnæ canonicæ summo jure, & quæ sunt paulò mitioris consuetudinis: & aliquandò quidem morbos canonicè curare, quandò, qui laborant, pęnas non gravatè acceperint: aliquandò verò per consuetas, & mitiores medicinas, quandò ii, quibus medicina adhibetur ad pęnas suscipiendas, paulò duriores fuerint. Ad consueta enim nemo restiterit. His consimiliter jubet Magnus Basilius in suo tertio canone. Unde viduas moderationem satisfactionum adhibitam erga duriores peccatores non esse hujus temporis corruptelam, idque à pluribus sæculis relictum fuisse sapienti arbitrio Episcoporum, ac eorum, quibus commissum fuerit. Sed hæc dissimulant, qui magis norunt turbare, quàm sanare animas.

...itētia ...judicio ...rdotū. *...eias ...suetu...s.*

Imperator Justinianus fidelis in Deum Jesum Christum assistens omnibus decretis, & obtemperans, subscripsit: Paulus Episcop. Constantinopolitanus novæ Romæ, definiens subscripsit.

Similiter & reliqui Episcopi ex omni provincia subscripsere. 227.

A *Apud Gratianum inveniuntur aliquot canones diversi à prædictis sub titulo sextæ Synodi, quos arbitror nothos: non enim extant plures, quàm 102. Sed & apud eundem Gratianum dist. 16. multa sunt, quæ authoritatem præstant istis Canonibus, ubi scribitur esse conditos post quatuor, aut quinque annos post solutionem sextæ Synodi, ut fidem in aliquo mereatur Joverii velitatio. Nec omittendum ad eamdem dist. Canon.* Habeo librum, *Glossam docere unicam operationem docuisse Monothelitas, quòd opera Christi fuerint purè humana, & miraculosa fuerint phantastica, non realia. Quod quàm probabile sit, judicet lector, cùm id sine ulla probatione asseratur.*

B

CONCILIUM NICÆNUM II.

GENERALE,

SEU SEPTIMA SYNODUS.

SUB ADRIANO PRIMO HUJUS nominis Pontifice Romano, & Constantino IV. Imperatore, ac Irene ejus matre, Episcoporum C *350. contra Iconomachos, seu imaginum sanctarum hostes habitum anno 787. tempore Caroli Magni.*

ICONOCLASTARUM hæreticorum, idest eorum, qui imagines Christi, & Sanctorum confringere, quasi essent Idola, aut simulacra, Religiosum putabant, originem repetunt quidam à Judæis, alii à Manichæis, qui cùm Christum crederent non verè, & propriè carnem humanam assumpsisse, sed hominem se simulasse, imaginem ejus vocabant Idolum, ut refert Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in lib. contra Iconomachos. Porrò D. Damascenus orat. in *Constantinum Cabalinum*, quod odore, & afflatu fumi equorum delectaretur, refert ad dæmonem, qui
D cùm in Hebræorum gentem malam cogitationem immisisset, non esse Christum Dei Filium, sed seductorem, quamobrem Sacerdotes Judæorum Concilium adversus eum inierunt, ut tenerent ipsum, & occiderent: simili ratione livore exardescens in gentem Christianam, malam hanc cogitationem immisit, idololatriam esse cultum imaginum. Concilium itaque facientes Christianorum Sacerdotes, unà cum Augustis indignè sceptra tenentibus, inania, ac stulta, adversus Domini nostri Jesu Christi imaginem meditati sunt, ac pro Christi à Judæis crucifixione in carne, sacram ejus imaginem scelestis ipsorum pedibus conculcandam damnarunt: utque perditi Judæi acetum felle mixtum Domino propinarunt, sic & isti aquam calci miscentes, ac baculo spongiam imponentes admoverunt, ejus
E in carne vultum exhibenti imagini obliverunt. Loco autem lanceæ illius, qua vitæ fons latus lanceæ Christi compunctum fuit, gladium accipientes eam effoderunt, ac abraserunt, atque ab Ecclesia profligarunt. Impleveruntque & ipsi Judæorum opus, seque ipsos diabolo tradiderunt. O miseriam, ò furorem, ò errorem Christianorum! Væ tibi à Deo aliene diabole, qui Judæis commiscueris genus Christianum.

Concil. Iconoclast.

Iniuria illatæ cōtra crucifixi imaginem ab Iconoclastis.

Hoc adhuc restabat Draconi, qui filium mulieris pariturae devorare intendebat, ut postquam per præcedentes hæreticos fidem mysterii Redemptionis humani generis evertere fruitio molitus fuisset, ejusdem redemptionis vestigia in crucibus, aliisque Christi imaginibus extantia, ubique deleret, ne tàm sæpè ad ima-

imaginum sacrarum intuitum memoria tanti beneficii renovaretur in fidelium mentibus. Novus certè modus est persecutionis adversus Christum Redemptorem.

Multis deinde Damascenus hæresim illam exagitat, ac Concilium per Imperatorem Copronymum Constantinopoli habitum propterea dictum ab aliquibus, Synodus Copronymiana, ab aliis pseudoseptima contra imagines, vocat Acephalum Conc. Deo, ac sanctis ejus execrabile conventiculum. Nam quæso te, quis ei Patriarcharum inventus est interesse? Romanus ire noluit: ac quis non eam Synodum caput non habentem deriserit? caput sibi præfecit, conversaque abjecit, quin imò occidit. O cęcitatem, ò dementiam, ò insipientiam! quis non rideat bellam hanc Synodum? vel hinc quisque noverit, nullius eam roboris esse, ac indignam, ut vel apud Deum, vel apud homines accepta sit. Quod autem ait D. Damascenus Synodum hanc caput suum occidisse, sermo est illi de Anastasio Pseudo Patriarcha secta Iconomacho, quem Copronymus in suos, etiam familiares desæviens, ne feris rabidis absimilis esset, asello præpostere impositum, & virgis cæsum, ac per urbis plateas ludibrio habitum esse voluit, licèt postea in thronum restituerit.

Const. Copronymi gesta crudelia.

Quarta autem tragedia ex hac hęresi in Orientali Ecclesia acciderit, quam funesta omnia ex hac contentione, loquuntur libri integri plurium historicorum: plures enim Imperatores hac hæresis lue infecti velut feræ bestiæ in Orthodoxos, ac præcipuè Monachos sævierunt, duo Leones Isaurus, & Armenius, & inter utrumque fędus Copronymus, qui in indicium futurorum puros baptismi fontes, dum baptizaretur, fœdavit, unde illi cognomen postea, omnia audens in pios quosque, ut nefariæ suæ Synodo omnes subscriberent. Andreæ Calabiti eximiæ pietatis Monacho flagrorum vi diruta cutis est. Stephanus Eremitarum dux, & magister, qui plures annos clausus in claustro traduxerat, fustibus, & lapidibus toto corpore dilaceratus est, & in altissimam foveam cum damnatis projectus. Tradita militibus Monasteria, ut memoria deleretur Monachorum, qui adacti sunt excusso cucullo inire conjugia, & vitam sordidis artibus sustentare. Aliquot Senatores etiam, quòd imagines coluissent, durissimis nervis in foro verberati sunt. Sed dum sanctos persequitur, ultione divina percussus est: anno enim Christi 775. Imperii sui 35. dum in Bulgaros exercitum duceret, ardente febri correptus est, pedesque illi intumuere carbunculis ab exurendi vi, ita nominatis, quorum æstu, in castello Arcadiopolis, ad quod delatus fuerat, dum gravissimè urgeretur, clamat infelix, vivum se inextinguibili igni traditum ob violatum Deiparæ Mariæ nomen, & cultum, jussitque eam deinceps honorari, suamque ultimam voluntatem his verbis testabatur: *Incolume esto magnum templum divinæ Sophiæ: incolumis esto ædes sanctissimæ Deiparæ in Blachernis: incolumis esto Ecclesia ejusdem in Chalcopratriis. Incolumis esto ædes sanctorum Apostolorum* (erant hæ præcipuæ Ecclesiæ, quas injuriis affecerat, &c.) similis in hoc Antiocho regi templorum expilatori, qui semper impius moriens hanc primum veram sententiam pronuntiavit, *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria cum Deo sentire.* 2. Machab. cap. 9.

Infelix exitus, & testament. Copronymi.

Huic successit filius Leo quartus, etiam imaginum insectator, qui perbrevi defunctus est infeliciter, quare ejus uxor Irene Catholica pietate florentissima, cum filio Constantino minori ætate imperare cœpit. Quæ cùm nihil antiquius haberet, quàm ut Catholica religio restitueretur, procuravit primum insignem doctrina, & pietate virum Tarasium in Patriarcham regiæ urbis, cùm Paulus antea Patriarcha onus detrectaret, qui quòd subscripsisset impiæ Synodo Copronymi, in qua cultus imaginum abdicatus erat, ut pęnitentiam ageret, in Monasterium secessit pœnis voluntariis se discruciaturus, dicensque, nisi pęnitentiam ageret, se æternis ignibus puniendum.

Tarasius autem Patriarcha quamprimum scribit ad Adrianum primum: scribunt & Imperatores, ut ipsius authoritate Synodus cogeretur, ad eamque de more Legatos Apostolicos mitteret. Nusquam lætior Pontifici nuntius accessit. Qui illico mittit Petrum Archipresbyterum Ecclesiæ sancti Petri, & Petrum Abbatem sancti Sabbæ, ut suo nomine Concilio præessent. Sed cùm Iconomachi diu in urbe Regia dominati fuissent, & incredibiles imperitæ multitudinis tumultus, ac concursus adversus Episcopos concitarent, quos ne Imperator quidem sedare posset, dilata res est paulisper, ac postea Nicæa Bythiniæ Metropolis ob primi Concilii contra Arrianos Majestatem in honore habita, visa est opportuna Synodo habendæ, tanquam divinitùs constituta ad debellandos Religionis hostes. Fitque ad eum concursus Episcoporum octavo Imperii Constantini, cum Irene matre anno. Convenere 367. Patres, ut statueretur aliquid certi de hac lite. Quamvis enim persequutio plurium Imperatorum sibi succedentium in errore, sicut in regno, atrocissima fuerit, & qualem nondum experta erat Ecclesia Orientis, nondum tamen viribus sic exhausta fuit, quin satis potens fuerit tantisper mundi fulta præsidiis, cùm divina non deessent ad restituendam pietatem pristinam, qualem ab Apostolis acceperat. Ut sunt enim judicia Dei mirabilia, & consilia ejus super filios hominum altissima, exurgente hac nova hæresi, Monothelitæ, qui Ecclesiam hanc infestabant, siluisse noscuntur, ut notat Baronius ad an. 726. num. 3. accidit enim perinde, ac si cum bello civili flagret civitas, externum insurgat bellum, eò omnes arma convertant, quibus antea se trucidabant. Ita planè. Adeò enim turpis, ac detestabilis visa est hæc hæresis, ut non solùm Catholicorum, sed etiam hæreticorum arma in se converterit. Qui pugnantes simul cum Orthodoxis adversus Iconoclastas, ac confractores imaginum hæreticos, junxerunt se ipsi Ecclesiæ Orthodoxæ.

Adrian. Papa.

Acciditque illud planè mirandum, ut cùm Orientalis Ecclesia Hæreticorum crebrius infecta venenis vires consternata perdiderit: Mox hujus ipso tantùm conspectu hæresis vires sumpserit, vires collegerit, & animos adversus eam certatura. Ex quo certamine licèt multi facti sint desertores, nunquam tamen adeò visa est victrix, & illustris, quàm in illo bello; utpote quæ pluribus, quàm antea fuerit decorata martyribus, quorum aucta coronis, & insignita victorię palmis pręteritam delevit ignominiam suę prostitutionis factę sæpè diversis hęreticis. Qua in re si aliquam rationem humanam licet adjicere, id fieri potuit, quòd rebus externis, & visibilibus solent magis affici homines. Pręteritę autem hęreses magis erant internę, ut erant de Verbi divini consubstantialitate, de divinitate Spiritus sancti, de anima, persona, natura, voluntate, ac operatione Christi. Sed hæc novissima, quæ templa, & altaria ornatu suo spoliabat, quæ Salvatoris omnium, ac Deiparę Virginis, Sanctorumque, ac Sanctarum cum Christo regnantium imagines suffodebat, evellebat, abjiciebat, diruebat, dilapidabat, dilacerabat, calce, vel atramento obliterabat, comminuebat, conculcabat, omnium erat patens oculis, & in ea videre erat sævissimum cacodæmonis odium in Christum, & in sanctos ejus, qui ut panthera hominem prosequens odio, illum si non inveniat, contra ejus imaginem, si illi occurrat, exercet feritatem belluinam, eam in mille partes morsibus, & unguibus discerpendo; non secùs atra bellua inferorum in Deum, & sanctos ejus ab initio bellum gerens, cùm eos in cęlo attingere non posset, in eorum imagines toto furore debacchabatur in templis, in domibus privatis, in foro, in angi-portibus, in agris, & ubicumque insignia hæc pietatis parebant, cum summo mœrore piorum omnium deformabantur, audiebanturque per universos Imperii fines Senatusconsulta, imò inconsulta Senatorum ex jussu Imperatoris coactorum decreta, quibus proscribebantur imaginum formæ, ac cultus omnis circa

Iconocla[stis] fortiter [re]stiterun[t] pii.

circa illas, ne loco Dei idola venerarentur homines. Hic enim erat prætextus in specie pius, ut est omnium hæreseon, fœdæ istius hæresis. Quam & si præcedentes Synodi satis videri poterant, damnavisse, cùm pleræque earum in iis locis, ubi erant imagines, congregatæ fuissent, & in earum conspectu Canones suos sancivissent, nequaquam tamen ut rem fidei adversariam damnarant, ad abundantiorem ergo difficultatum explicationem, & veræ fidei comprobationem præsens hæc Synodus habita est.

Monet autem Baronius ad præsentem annum 787. hujus Synodi triplicem diversis temporibus factam esse versionem è Græco in Latinum. Primam quidem è verbo ad verbum adeo inconcinnam, atque ineptam, ut nec eam Librarii exscribere dignarentur. Quæ cùm haberetur contemptui, Anastasius Bibliothecarius nova translatione sensa sensibus quàm diligentissime reddens donavit, ac in Archivio S. R. E. recondidit. Postremo, qui versionem Anastasii ignoravit exosus primam, aliam elaboravit, quæ in tomis Conciliorum communi usui exposita est. Hinc porro est, quòd Binius in sua collectione hanc Synodum cum duplici versione exhibet, Anastasiana priori cum textu Græco, & alia Latina tantùm, quæ communior est, & quam Joverius rescissis iis, quæ putavit minus necessaria, post sextam Synodum posuit. Hanc autem visum est tantisper auctiorem facere, ac aliqua supplere ex Anastasii versione, quæ nobis intacta relinquere decens visum non est, cùm ita compendiariam hanc summam nobis proposuerimus, ut avidum rerum Lectorem in magis necessariis non deseramus.

In tanto autem pretio habita est Synodus hæc apud Græcos, ut Festum diem agant quotannis ejus diei, in quo absoluta est. In eorum enim Menologio jussu Basilii Imperatoris restituto ista leguntur. *Die duodecima mensis Octobris. Sanctæ septimæ Synodi trecentorum sexaginta septem Patrum commemoratio.* Sancta septima generalis Synodus Nicææ secundo conflata fuit sub Constantini, & Irenæ ipsius genitricis Imperio, cùm esset Constantinopoli Patriarcha Tarasius sanctissimus Deifer Pater noster. Sancti namque patres numero trecenti sexaginta septem adversus imaginum impugnatores convenerunt principis jussu, & in scriptis omnem excommunicaverunt hæresim, & hæreseon principes, & omnes Iconomachos, cunctis eadem voce dicentibus: *Sanctas non adorans imagines, est ab Orthodoxorum alienus fide. Et imaginis honor (sicut magnus inquit Basilius) ad primitivum refertur. Qui namque colit imaginem, & veneratur, in ea veneratur picti substantiam, & adorat.* Et cùm ita statuissent, & in scriptis Orthodoxam firmassent fidem ab Imperatore honorati, ad suum quisque missus est Episcopatum.

Actio I.

In nomine Domini, & dominatoris Jesu Christi veri Dei nostri, & imperio piissimorum, & amicorum Christi dominorum nostrorum Constantini, & Irenes matris ejus, octavo anno consulatus eorum, octavo Calendas Octobrias Indict. XI.

Conveniente sancta, & universali Synodo, quæ per Divinam gratiam, & piam sanctionem eorumdem Deo confirmatorum Imperatorum congregata est in Nicænsium clara Metropoli Bithiniensium Provinciæ, id est Petro Reverendissimo Archipresbytero sanctissimæ Romanæ Ecclesiæ, scilicet Apostoli Petri, & Petro Reverendissimo Presbytero Monacho, & Abbate venerabilis Monasterii sancti Sabbæ Romæ siti retinentibus locum Apostolicæ sedis almi, & sanctissimi Archiepiscopi senioris Romæ Adriani. Tarasio almo, & sanctissimo Archiepiscopo magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, Joanne, ac Thoma Reverendissimis Presbyteris, Monachis, & Vicariis Apostolicarum sedium Orientalis Diœceseos, Agapito Episcopo Cæsareæ Cappadociæ, &c. Macario Episcopo Arcandorum sedentibus ante sacratissimum ambonem templi sanctissimæ magnæ Ecclesiæ, quæ cognominatur Sophia, præsentibus, & audientibus gloriosissimis, & magnificentissimis principibus, id est, Petrona laudatissimo exconsule patritio, & comite Deo conservandi Imperialis officii, & Joanne Imperiali ostiario, & Logotheta Imperialis Logothesii, & Reverendissimis Archimandritis Hegumenis, & Monachis, propositis sanctis, & intemeratis Dei Euangeliis. Reverendissimi Episcopi Siciliæ Insulæ dixerunt. Dignum ducimus, & per omnia hæc huic sanctæ, & universali Synodo conveniens esse perspicimus, ut ad exquirendorum inchoationem capitulorum, sanctissimus, & summus, ac eximius Pastor, & Præsul Regiæ Constantinopoleos novæ Romæ proœmium faciat, & ostium verbo aperiat, & quæ congrua sunt, vociferando pronunciet.

Sancta Synodus dixit: fiat secundum postulationem sanctissimorum Episcoporum.

Tharasius sanctissimus, & beatissimus Patriarcha Constantinopoleos dixit: opportunum est nunc dicere Propheticam illam vocem, quam sæpe audivimus per Euangelium prædicari: *Erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* (Luc. 3. Isa. 40.) Quandò enim Deus facit aliquid, omnis in his, quæ aguntur, facilitas sequitur, quoniam voluntati ejus resistit nullus. Nam etsi ex antiqui hostis immissione, qui vult concitare super sanctam Ecclesiam Catholicam, præterito anno Calend. Augusti, in à Deo conservata Regia urbe præsentibus nobis in venerabili templo tubarum Spiritus sancti videlicet, & laudatissimorum Apostolorum, commota est multorum turba virorum furore, ac amaritudine plena, ut in nos manus injiceret (ex qua manu divina erepti sumus, habentes in auxilium quosdam Episcopos, qui facilè numerari possunt, quorum nomina voluntariè præterimus, quoniam omnibus nota sunt) & ad modicum visi sunt prohibuisse loqui, & confirmare pium veritatis sermonem. Sed mitissimi Imperatores nostri divinitùs acti, cùm essent Orthodoxiæ propugnatores, & sinistræ opinionis impugnatores, non dederunt somnum oculis suis, & palpebris suis dormitationem, donec tabernaculum Dei, id est, Ecclesiam ejus in unum restituerent, & pacificum hanc habitaculum redderent. Quapropter consilio, & voluntate Dei rursus in idipsum congregaverunt nos. Verum pro his bonas recipient vicissitudines à Christo omnium nostrum Imperatore, qui ad has multipliciter remetiendum potentissimus est. Nos ergo sacrati viri adjutorem illum invocantes, & in pectore nostro timorem ejus habentes, futurumque judicium in mente recipientes, accingamus lumbos mentis nostræ in veritate, & vigilantes in omnibus secundum Apostolum, æquilibraminis judicium judicemus: & omnem vocum novitatem, ambitum, atque superfluitatem tanquam puro tritico superseminata zizania, sine omni dilatione radicitùs evellamus, utpote veritati obviantia, & Ecclesiæ repugnantia. Quæ enim in ea tradita sunt, non sunt, est & non; sed, est, existunt in veritate, & permanent incorrupta, & immutilata in sempiterna sæcula. (2. Cor. 1.) Sine mendacio quippe est, qui repromisit, dicens: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*: (Matth. 16.) etsi certificati fuerimus, quod placabile sit in conspectu Dei, conveniant, qui in præterito anno restitere veritati: si quis est in illis sermo vel contradictionis, vel etiam ratiocinationis, dicant: ita namque omnis examinatio manifesta fiet.

Constantinus sanctissimus Episcopus Constantiæ Cypri dixit: si videtur huic sanctæ, & universali Synodo, secundum quæ dicta sunt à sanctissimo, & beatissimo Patriarcha Tharasio, ingrediantur sanctissimi Episcopi, qui in hac criminati sunt parte, in conspectu hujus sanctæ, & universalis Synodi. Sancta Synodus dixit: ingrediantur, & ingressi sunt Episcopi, qui prædicti sunt. Cùmque ingressi fuissent, gloriosissimi Principes dixerunt: Domini nostri benigni honorabilem, & adoran-

randam facram jusserunt mittere ad omnem sacratam Synodum vestram; & audite. Sancta Synodus dixit: confirmet Deus Imperium bonorum dominorum nostrorum; & delatam in manibus gloriosissimus à secretis Leontius eamdem piam Sacram legit.

Sacra, Constantinus, & Irene fideles Imperatores Romanorum, sanctissimis Episcopis, qui in voluntate, & gratia Dei, & jussione pii Imperii nostri convenerunt in Nicæna Synodo.

Præmissa salutatione narrant, quanta sollicitudine ferantur post curas Imperii ad servandum ordinem pacificum in Ecclesia, quæ ad hunc finem gesserunt ab initio Imperii, quod propterea fieri Synodum universalem, dum Vicarii tàm à Papa Romano, quàm ab Orientis principibus Sacerdotum invenirentur, popofcerit Tharasius, priusquam annueret, ut Patriarchatum susciperet. Quod libenter audierint, ac inde à toto terrarum orbe congregata Synodo hortantur, ut propositis sanctis Euangeliis, & intelligibiliter clamantibus justè judicare, stent stabiles pietatis propugnatores, omnem novitatem vocum recidant, extendant securim Spiritus, & omnem arborem germinantem fructum contentionis, aut magisterialibus vocibus transplantent, aut Canonicis increpationibus concidant, & in ignem futuræ gehennæ transmittant, ut pax reipublicæ cum fidei tranquillitate consistat, &c.

Sancta Synodus dixit: conservet Deus Imperium ipsorum, longos faciat Deus annos ipsorum, per amplius concedat Deus gaudere illos.

Et adductus est Basilius Ancyræ, & Theodorus Myrorum, & Theodorus Ammorii: & stantibus eis in medio sanctæ Synodi Basilius Ancyræ Episcopus dixit: quantum erat ad potentiam meam, Domini mei, quæsivi causam, & omni satisfactione accepta, accessi ad Catholicam Ecclesiam ego novissimus servus vester. Tharasius sanctissimus Patriarcha dixit: Gloria Deo, qui vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Professio fidei. Basilius Episcopus Ancyræ ex libello ita legit. Legislatio est Ecclesiastica Canonicè tradita desursum ab initio tàm à sanctis Apostolis, quàm à successoribus eorum sanctis videlicet Patribus nostris, atque Magistris; sed & sanctis, & universalibus sex Synodis, seu localibus Conciliis, quæ Orthodoxè collecta sunt, ut ab hæresi quacumque ad Orthodoxam confessionem, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ conversi, in scripturis suam abnegent hæresim, & fidem confiteantur Orthodoxam. Unde & ego Basilius Episcopus civitatis Ancyræ proponens uniri Catholicæ Ecclesiæ, Adrianoque sanctissimo Papæ, & Tharasio beatissimo Patriarchæ, seu sanctissimis, & Apostolicis thronis Alexandriæ, sed & Antiochiæ, & sanctæ civitatis, necnon omnibus orthodoxis Pontificibus, & Sacerdotibus, præsentem hanc confessionem meam facio in scriptis, & offero vobis, qui ex Apostolica authoritate potestatem sumpsistis. In hoc ipso etiam veniam expetens à divinitus collecta beatitudine vestra pro tarditate mea. Oportebat enim, ut non orthodoxa confessione fraudarer, sed summæ indisciplinationis meæ, & segnis, ac negligentis mentis est hoc. Una magis postulo à beatitudine vestra, ut & petatis à Deo indulgentiam mihi concedi.

Basilii priùs hæretici confessio Cathol. Credo, & confiteor in Deum Patrem omnipotentem, & in unicum Dominum Christum Filium ejus unigenitum, & in sanctum Spiritum Dominum vivificantem, & Trinitatem, consubstantialem, in throno eodem considentem, in una Deitate, potestate, & auctoritate, adoratam, & glorificatam, in unius sanctæ Trinitatis, & Domini Dei nostri Jesu Christi œconomia, quemadmodum sex sacræ œcumenicæ Synodi tradiderunt. Hæc omnia sic confiteor. Universam autem hæreticorum linguæ incontinentiam abjiciens execror, quemadmodum ipsos sese reddiderunt execrabiles. Interpellans etiam intemeratæ Virginis nostræ Deiparæ, sanctarum cœlestium potestatum,

A omniumque sanctorum intercessionem: horum etiam sanctas reliquias cum omni honore suscipiens, & amplectens honorificè veneror, firmiter credens me illorum sanctitatis fieri posse participem. Eodem modo venerandas imagines, quæ œconomiam Jesu Christi Domini, & Dei nostri, qui propter salutem nostram homo factus est, & inviolatæ Virginis dominæ nostræ Deiparæ, sanctorumque Apostolorum, Prophetarum, Martyrum, & omnium sanctorum suscipio, & amplector, eisdemque honorem debitum exhibeo. Abjiciens, & execrans ex toto animo, & corde congregatam ex depravata mente, & insania, & appellatam septimam Synodum apud eos, qui rectè sapiunt, nimium quàm justè, & Canonice ψευδοσύνοδον, hoc est, falsum conciliabulum appellatum, utpote ab omni pietate, &

B religione alienam, & à Deo traditæ Ecclesiasticæ legislationi audenter, & præfractè, ne dicam impiè oblatrantem, Venerandasque imagines contumelia afficientem, jubentemque has è medio sacrarum Ecclesiarum tolli, cui præfuit Theodosius falsò nominatus Ephesi Episcopus. Sisinnius item Pergæ cognomine Pastillas.

Anathematismi ejusdem Basilii Ancyræ Episcopi.

Primus. Qui doctrinas sanctorum Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt: quique causantur, & voces Arrii, Nestorii, Eutychis, & Dioscori jactant, dicentes, quòd nisi fatis ex veteri,

C & novo testamento instructi essemus, sanctorum Patrum, sacrarum sex Synodorum doctrinas, & Catholicæ Ecclesiæ traditiones sequeremur, execratio.

Secundus. Qui inquiunt diabolicarum insidiarum inventum sacrarum imaginum culturam, & ædificationem, nequaquam autem sanctorum Patrum nostrorum traditionem, execratio.

Cæteri anathematismi eadem continent, quæ & illi, qui sunt in fine septimæ actionis.

Hæc quidem sic confiteor, & approbo, & ex tota anima, corde, & mente demonstro. Quòd si autem sive ex calumnia, sive ex instinctu volens nolens ullo tempore ab his descivero, alienus sim, & à sancta Trinitate, & à Catholica Ecclesia.

Similiter & alii duo produxerunt libellos confessionis

D suæ sequentes Basilium Ancyræ Episcopum ex Chrysostomo, & ex Basilio in oratione in quadraginta martyres, probantes venerationem imaginum, & cinerum sanctorum Martyrum: quos benignà excepit sacra Synodus: etiam restitutis eis suis sedibus, in quibus continuò jussi sunt residere.

Deinde adducti sunt & alii plures Episcopi ex eadem hæresi: & placuit sanctæ Synodo, secundum Canonem octavum Nicænæ Synodi, & tertium Ephesinæ, & epistolam D. Basilii ad Amphilochium super simili negotio scriptam, eos ab hæresi venientes, recipi cum manuum impositione. *1. q. veni*

Precessit autem longa disputatio, quomodò hæretici pœnitentes, cùm redeunt ad Ecclesiam Catholicam, sint recipiendi: sed ex sententiis patrum Basilii, Athanasii,

E Cyrilli, Chrisostomi, & Sardinensis Synodi deliberatum est, eos cum manuum impositione recipiendos: & sic absoluta est actio prima.

In ista prima actione cùm quidam se difficiliores exhiberent ex numero Orthodoxorum Episcoporum, qui Synodo præsentes erant ad eosdem lapsos recipiendos, commiseratione permotus Juvenalis quidam Episcopus (cujus autem fuerit civitatis, non dicitur, ait Baron. ad an. 87. n. 27.) ex sua sede surgens, se cum lapsis immiscuit æquè eamdem cum illis excepturus sententiam: sed & clamans cum aliis, parcite, Patres, parcite, Patres. Quod factum, ut ad commiserationem commovit Patres: sic exemplar est insigne Jesu Christi Filii Dei, qui ut ad misericordiam Patrem æternum flecteret *Epis ven. gure mia fili.*

erga

erga peccatores, in sedesque suas per peccatum amissas restitueret, se non solùm illis immiscuit, sed velut in capite eorum se constituit, implorans divinam misericordiam cum clamore valido, & lacrymis, quasi ipse fuisset è numero peccatorum. Inde restitutio Iconoclastarum, idest, peccatorum, qui imaginem, & similitudinem Dei in anima sua impressam decoloraverunt, & violaverunt. Sed hoc obiter, cujus applicationis auctor primus est Marcellinus de Pise Capucinus *In Encyclopedia Morali*, Homilia de S. Thoma Apostolo, licet pro Juvenali Julianum posuerit.

Actio secunda 6. Calend. Octob.

Primo producta est in Synodo Epistola Adriani Archiepiscopi Romani ad Constantinum, & Irenem Augustos.

Dominis Piissimis, ac Serenissimis victoribus, triumphatoribus filiis in Deo, & Domino nostro Jesu Christo dilectis Constantino, & Irenæ Augustis, Adrianus servus servorum Dei.

DEus, *qui jussit è tenebris lucem splendere*, quique *nos à potestate tenebrarum*, per filii sui, veræ sc. lucis incarnationem *liberavit*, in quo cuncta divinitatis suæ specimina jussit conversari, per quem etiam universa *renovavit*, *simul in illo per sanguinem Crucis illius, cùm ea, quæ in cœlis, tùm in terra existentia pacificans*, per divitiarum bonitatis suæ plenitudinem, in Ecclesiæ suæ facies respiciens, pietatem vestram, & prædestinatam serenitatem Imperatoriæ mansuetudinis, ad perfectionem fidei vocare non dedignatus est, quo omnem mendacii improbitatem per vos conterat, veritatemque in lucem producat. Posteaquem enim, quæ à vestra serenitate, & pietate nobis missa sunt, cognovimus, dici non potest, quantopere cor nostrum gavisum sit, tanto enim gaudio, & lætitia repleti sumus, ut ne humana quidem lingua explicare ea sufficiat. Quemadmodùm enim à superioribus hæreseos schismatibus eramus conterrefacti, ita nunc rursum per vestram jussionem exultatione sumus perfusi. Nam in Regia vestra civitate venerandarum imaginum causa jussistis tractari, quæ à retro Imperatoribus turpiter in eas commissa sunt. Hi enim non solùm eas subverterunt: sed & contumelia affecerunt, ridiculas eas existimantes, atque utinam non computet illis peccatum hoc Altissimus. Satius enim fuisset, ne injecisse quidem manus in Ecclesiam. Unde factum, ut totus Orientalium partium populus in errorem sit inductus, & in propria existimatione, & voluntate rebus Ecclesiæ abusi sint, donec in regni solium vos evexit, quos sciebat in veritate illius gloriam inquisituros, & quæ à sanctis Apostolis, cunctisque Doctoribus tradita erant, conservaturos: honoremque debitum imaginibus, quæ per amentiam hæreticorum subversæ fuerant, redditurum. Nuper verò propriam vestram jussionem, de voluntate vestra instructi, omnipotentem Deum pro vestro Imperio precibus sollicitantes, gratiarum actione gloriam illius prædicavimus. Illud autem in stabilimentum, & confirmationem regni vestri maximè fit, quod magnum opus hoc aggressi estis, quod sine meditatione vestra in hoc mundo vix fieri potest: reddetur enim jam sibi vetus, & antiqua orthodoxa fides, restituentur venerabiles imagines in eam faciem, qua in prima Ecclesia conspectæ sunt. Vos autem partem habebitis cum eo, qui nunc in divina requie quiescit, Constantino Imperatore, & Helena ejus matre, qui orthodoxam fidem illustrarunt, & confirmarunt, adeoque sanctam matrem vestram catholicam, & spiritualem, Romanam Ecclesiam exaltarunt, ut plane spes sit, eorum piam appellationem in vestra cognomenta piissima, & à Deo data transituram, ut per omnem terrarum orbem novus Constantin. & nova Helena prædicetur, per quos sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia renovabitur.

A Vos autem maximè in traditione Orthodoxæ fidei Ecclesiæ B. Petri, & Pauli principum Apostolorum, acquiescetis, eamque amplectemini, quemadmodùm à superioribus Imperatoribus factum est, qui vicarium ejus ex toto corde dilexerunt. Quapropter vestra quoque à Deo data majestas, sanctissimam Roman. Ecclesiam *Matth. 16.* principum Apostolorum, quibus à Deo ipso data est potestas solvendi, & ligandi peccata tùm in cœlo, tùm in terra, honorabit. Ipsi scilicet regni vestri propugnatores erunt, cunctasque barbaras nationes pedibus vestris subjicient, ut quocumque ire perrexeritis, victores vos declarent. Hi siquidem principes Apostolorum sunt, qui Catholicam, & Orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus latis fidem suam servandam præceperunt omnibus, videlicet, qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum, usque ad B consummationem sæculi permansuri, atque ita nostra servat Ecclesia, sanctas eorum figuras veneratur, unde in hunc usque diem venerandis horum imaginibus Ecclesiæ nostræ ornatæ, & conspicuæ sunt:

Quemadmodùm sanctissimus, & beatissimus Papa Sylvester in principio Christianorum nostrorum orthodoxa fide testatur. Cùm aliquandò felicis recordationis Constantinus Imperator per noctem somnum caperet, *Conversionis Cõstat. magni orig.* ecce B. Apost. Petrus, & Paulus dormienti adstiterunt, dicentes: Quandoquidem sanguinis infantium effusionem morbi tui gratia fieri jussisti, en à Christo missi sumus, quo sanitatem tibi afferamus. Audi igitur nostrum consilium, & ea, quæ tibi præcipimus, fac, impleas. Principio Sylvestrum Episcopum, qui persecutionis tuæ gratia Roma exulat, & in Sorapeno monte clam in speC luncis, cum clero latitat, cura ad te vocari. Is tibi lavacrum pietatis, in quo tu lavaberis, præparabit, dabiturque tibi non modò lepræ, verum omnium morborum sanitas. Cùmque præclaris istis bonis fueris recreatus, confestim jubeto per omnia loca Romanorum Ecclesias restaurari, te verò ipsum purum, abjecto idolorum cultu, declarabis, cultumque debitum soli Deo verò adorando exhibeas, juxta illius voluntatem omnia tua consilia disponens. Imperator itaque è somno excitatus, omnes suos aulicos, quicunque in palatio erant, convocavit, quodque per insomnium illi ostensum fuerat, exposuit, nec mora aliqua, sed confestim ministros suos ad Sorapenum montem, in quo B. Pater Sylvester cum clero, vacans lectionibus sacrorum librorum latitabat, misit. Jam cum undique videret milites circuncingentes D montem inquirendi causa, existimans, quòd ad martyrium raperetur, clerum ita affatus est: Ecce nunc tempus expectatum, ecce nunc dies salutis. Egresso autem de spelunca narrarunt milites, qua de causa quæreretur, cum quibus ad Imperatorem, trahens secum comites tres Presbyteros cum duobus Diaconis profectus, cùm Imperatorem vidisset: Pax tibi, inquit, ò Imperator, sursum de cœlo & victoria. Imperator itaque hilari oculo, & tranquillo animo illius verba exaudiens, quæcunque sibi per insomnia fuerant revelata, B. Sylvestro exposuit.

Postquam autem finem narrationis fecisset, quæsivit Imperator, quales nam arbitraretur esse deos Petrum, & Paulum, quos viderat. Respondit pater, nequaquam esse deos, sed servos, & discipulos Domini nostri Jesu Christi, quos in hoc elegisset, ut omnes converterent, ut crederent in eum. Hæc cùm audivisset Imperator, *Imagines Petri, & Pauli.* E percontatus est, num alicubi essent historiæ illorum: mox B. Sylvester per Diaconos adferri, quas habebat Apostolorum imagines, jussit: quas cùm Imperator aspexisset, clara voce proclamavit: Hi sunt, quos per visum conspexeram, neque amplius incredulus sum: paretur lavacrum in meam salutem. Constructo autem lavacro, cùm sacro rore tinctus esset, confestim est sanitati pristinæ restitutus. Deinde non immemor accepti beneficii, Ecclesias Dei exædificare cœpit, columnas earum passim sacris imaginibus in memoriam Incarnationis Domini nostri Jesu Christi, omniumque sanctorum reverentiam exornavit: nec alia de causa, quàm ut Christianismum, in lucem, & veritatem,

Dei-

Deique cultum proveheret, & omnes gentes à cultu A idolorum, & diabolica deceptione converteret.

Quemadmodùm etiam divus pater Gregorius Apoſtolorum ſucceſſor prædicavit, ob id depingi in templis Euangelicas hiſtorias, ut homines illiterati, & qui ſacros libros legere nequeunt (quorum ſanè maxima pars eſt) conſpectis illis redderent Deo gloriam, & reducerent in mentem, quæ in carne converſatio Domini noſtri Jeſu Chriſti fuiſſet. Ut taceam interim orthodoxos alios, & Chriſtianiſſimos Imperatores, cum ſacerdotibus omnibus, & honeſtis viris Deum colentibus, ſimul etiam cum univerſo Chriſtiano populo, qui omnes juxta antiquam ſanctorum Patrum traditionem, venerandas imagines, & receperunt, & tenent, & in memoriam, & compunctionem cordis conſervant, & in hunc uſque diem venerantur. Neque aliter fiebat B in partibus, & regionibus iſtis, donec proavus veſter ex impiorum quorundam inſtructione venerandas imagines abſtulit. Ex quo tempore magnus error Græciam iſtam invaſit, unde non contemnendum ſcandalum in mundo factum eſt. *Sed væ illis, per quos ſcandala in mundum irrepſerunt*, ut ipſa veritas mentiri neſcia teſtatur. Qua de cauſa in magnam tribulationem, uterque Gregorius Romani Pontifices per ea tempora ſanctiſſimi, conjecti ſunt. Sæpè etiam proavum veſtræ ſerenitatis admonuerunt, ne ſineret venerandas imagines de ſtatu ſuo dejici, verum illorum ſalutiferæ preces, ne quicquam fuſæ ſunt, animumque illius haud quicquam commoverunt: Poſt id & Zacharias, Stephanus, Paulus, & alter Stephanus, qui * nobis in Epiſcopatu hujus almæ urbis præceſſerunt, C avum, patremque veſtræ ſerenitatis, pro reſtitutione ſanctarum imaginum ſæpè interpellarunt. Eadem ratione & noſtra exiguitas veſtram Imperatoriam majeſtatem cum omni humilitate obſecrat, ſinat aliquandò recordationis cauſa erigi in Eccleſia ſacram Jeſu Chriſti juxta incarnationem humilitatis imaginem, ponatur in aula Dei ſimilitudo ejus ſanctæ Matris, ſanctorumque, & beatorum Apoſtolorum, Prophetarum, Martyrum, & Confeſſorum, & ex animi deſiderio eas veneremur, quemadmodùm à ſanctiſſimis patribus, majoribus noſtris, probatiſſimiſque pontificibus nobis à multis ſæculis traditum eſt.

Matth. 18.

* al. nos.

Joan. 10.

Reliquum eſt, ut manſuetudo imperatoria in partibus illis Græciæ hoc idem imperet, & orthodoxam fidem confirmet, quo juxta ſcripturam *unum ſit ovile, & paſtor unus*, cùm videat in univerſo terrarum orbe, D ubi Chriſtianiſmus pollet, ab omnibus fidelibus venerandas imagines honorari, nimirum, ut per viſibilem figuram ad inviſibilem magnitudinis ejus divinitatem ſpirituali diſpoſitione mentes noſtræ rapiantur, ſecundum carnem, quam Dei filius propter ſalutem noſtram ſuſcipere dignatus eſt, redemptorem noſtrum in cœlis exiſtentem adoremus, & in parte glorificantes, laudemus, quemadmodùm ſcriptum eſt, *Deus ſpiritus eſt*: & illud comprobando, ſecundum Spiritum Deitatem illius adoramus. Nequaquam autem ſic ſtatuamus, quemadmodùm quidam nugantur, ut imagines tanquam Deos conficiamus. Labor enim, & fatigatio noſtra, quem exhibemus in deſiderium Dei, ſanctorumque ejus perficitur. Et quemadmodùm ſacra ſcriptura E imagines in memoriam venerationis habet, ſic & nos eas habeamus, ſervantes tamen perpetuò fidei noſtræ puritatem. Quin etiam factor noſter, & artifex Dominus Deus juxta propriam imaginem, & ſimilitudinem, hominem de luto terræ finxit, illuminavitque in libera poteſtate ſui ipſum conſtituens. Prætereà primus ille homo liberi arbitrii exiſtens cuncta animantia terræ, & volatilia cœli annuente Deo, nominibus propriis vocavit. Abel autem ex primitiis ovilis ſui, propria voluntate dona Domino Deo obtulit: de quo legimus. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera illius*. Deinde Noe poſt cataclyſmum, hoc eſt diluvium, altare propria voluntate Domino conſtruxit, & ex omnibus animalibus, & volatilibus pura dona in altare hoc attulit. Similiter etiam Abraham, quemadmodùm teſtatur ſcriptura, propria voluntate aram extruxit in honorem, & gloriam Dei, quemadmodùm apparuerat Jacob, etiam cùm fugiſſet à facie fratris ſui vidit per viſum Angelos Dei per ſcalam aſcendentes, & deſcendentes, & Dominum innixum ſcalæ ad ſe loquentem. Poſtquam autem ſurrexiſſet ex ſua voluntate, lapidem, in quo caput declinarat, ſuſtulit, & ubi erexiſſet eum, infudiſſetque oleum ſuper eum, vocavit locum Bethel, dicens: *Non eſt hic aliud, quàm domus Dei*. Ob quam ſanè cauſam legimus illi iratum Deum, non enim illi exprobravit, quòd ſua voluntate lapidem erexiſſet. Etenim, ò Sereniſſimi Filii Principes, & rectè ſentientes Imperatores, quæcunque in admonitionem hominum ad gloriam Dei ſpectantia fiunt, Deo diſplicere nequeunt. Rurſus idem Jacob ille in ſummitate virgæ ſuæ adoravit, fide dilectionis id agens. De qua B. Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos dicit: Non quòd virgam illam, ſed tenentem eam, in ſignum dilectionis adoravit. Quid hoc ſibi vult? Nimirùm, quòd & nos juxta deſiderium, & amorem, quo erga Deum, ſanctoſque illius affecti ſumus, figuras in imaginibus repræſentemus. Non inquam in coloribus, & tabulis honorem conſtituentes, ſed eorum prædicantes gloriam, quorum appellationem imagines referunt. Accedamus iterùm ad ſcripturam, videamuſque, quid Moſi à Domino mandatum fuerit, cùm illum juberet propitiatorium de auro mundiſſimo conficere, quod duos cubitos, & dimidium longitudine, & cubitum, & ſemiſſem in latitudine conficiebat. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles ex utraque parte oraculi. Et paulò poſt: *Impones teſtimonium, quod dabo tibi, quo operienda eſt Arca. Et loquar ad te ſuper propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper Arcam teſtimonii*. Quinetiam in velis, & cortinis tentorii, duorum Cherubim opus textile, & diverſicolorium fieri juſſit. Ex his animadvertendum eſt, ſereniſſimi Domini, & filii Principes, Deum omnipotentem Dominum noſtrum de medio Cherubim manu hominum factorum pro ſalute populi non dedignatum loqui. Quamobrem non eſt dubitandum omnia, quæ in Eccleſiis Dei ad laudem, & decorem domus illius conſtituuntur, ſancta, & colenda eſſe. Sed & hoc, ò ſereniſſimi Imperatores, ad incredulorum certiorem fidem, & errantium caſtigationem adjiciendum eſt, non fruſtra Moſi famulo ſuo, quemadmodùm in libro Numerorum legitur propter peſtem in populum graſſantem, præcepiſſe: *Fac ſerpentem, & pone illum in ſignum, & qui tactus fuerit, illumque inſpexerit, vivet*. Fecit igitur Moſes ſerpentem æneum, & poſuit illum, & ſervati ſunt. O inſaniam infrementium adverſus fidem, & cultum ſacrum Chriſtianorum! ò ſtultitiam vetantium venerandas imagines honorari, in quibus Servatoris noſtri, cujus potentia genus humanum, & conſtat adhuc, & ſervatur: & prætereà Genitricis ejus, omniumque Sanctorum hiſtoriæ continentur! Nam ſi Iſraeliticum populum per inſpectionem ænei ſerpentis ſervatum à ſua peſte credimus: Chriſti verò Dei, & Salvatoris noſtri, omniumque ſanctorum figuras contemplantes, & venerantes, dubitamus nos ſervari? Abſit, ut amplius dubitemus. Abſit, ut à Patrum ſanctorum traditione diverſa ſentiamus. Hæreamus in doctrina illorum, nec ab illa declinemus. Et Salomon in eo templo, quod Domino ædificavit, Cherubim in gloriam Dei fecit, & diverſis coloribus illud adornavit. Quare ergo non & nos ſentientes rectè, confeſſionem fidei noſtræ, & ſpecioſitatem domus Dei ex diverſis coloribus, & picturis exornabimus? Cùm & Eſaias Propheta dicat: *In diebus illis erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & columna continens fines ejus, & erit in ſignum, & teſtimonium Domino in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantium, & mittet eis ſervatorem, & propugnatorem, qui liberet eos*. Quin etiam Pſalmorum cantor David hymnum

Joan. 4.

Cultus reſpectivus.

Geneſ. 2.

Geneſ. 4.

Geneſ. 8.

Gene[ſ.]

Gene[ſ.]

Hebr.

Exod.

Exod. 37.

Exod. 38.

Num[.]

Eſai[.]

hymnum canens, dicit: *Confessio, & pulchritudo coram eo.* .95. Iterùm : *Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum* .25. *tabernaculi gloriæ tuæ.* Rursùs idem adventum, & incarnationem Filii Dei Servatoris nostri prædicans, magnificè faciem illius juxta dispensationem incarnationis illius adorandam censet, dicens : *Exqui-* .26. *sivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* .44. Iterùm : *Faciem tuam supplicabunt divtes populi.* .4. Rursùs : *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

Qua de causa divus Augustinus magnus ille Doctor in sermonibus adhortatoriis suis, inquit: Quid est imago Dei aliud, nisi vultus Dei, in quo signatus est populus Dei ? In cujus consensum, & Divus Gregorius Nissæ Episcopus, de Patriarcha Abraham sermonem faciens dixit : Vidi non infrequenter passionis figuram, neque sine lachrymis ejusmodi picturam transii, cum scilicet opus artificii in personam significatam demonstratum esse viderem, & reliqua, quæ ex interpretatione in Cantica Canticorum adfert. Nec aliter deinceps subsequens ex eadem doctrina sonat. Nunquid materia diversorum colorum, animæ imitationem non repræsentat ? Nam qui imaginem aspicit, quæ ex arte per diversos colores in tabula est expressa, non ex pictura, & colorum tinctura similitudinem accipit, sed ad contemplationem primi exemplaris, animum reducit. Quin-etiam in Epistola Divi Basilii, qua in Julianum desertorem invehitur : Quemadmodùm à Deo Christianam, & inculpabilem fidem, veluti hæreditario jure accepimus, sic confiteor, & in eo maneo. Credo autem in unum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum Deum, hæc tria adoro, & glorifico. Confiteor etiam Filii incarnatam οἰκονομίαν deinde sanctam Mariam, quæ secundùm carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quo per illorum mediationem propitius mihi sit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro, hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis, non est prohibendum, sed in omnibus Ecclesiis nostris, eorum historias erigimus. Idem in sermone in quadraginta martyres. Quin-etiam bellorum trophæa, & victorias, & historici scriptores, & pictores demonstrant, hi quidem oratione rem exornantes, hi verò in tabulis depingentes, multos ad virtutem & virilitatem excitarunt. Si quidem quæ historia oratione exprimit, hæc tacens pictura per imitationem ostendit. Joannes quoque Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus in sermone in parabolam de semente : Nonne injuria afficit Regem, qui Regiam vestem violat ? Non novisti, quòd is, qui injuria afficit Imperatoriam imaginem, in Imperatorem ipsum veluti exemplar imaginis, ejusque dignitatem injurius est? Nescis, quòd quicunque ex ligno, & coloribus imagini convicia dicit, illum non damnari veluti in rem inanimatam, sed contra Regem ipsum dixerit ? Judicatur enim occultè Regi injuriam intulisse. Et rursus ex eodem in sermone in sanctam quintam diem Paschæ. Omnia facta sunt in gloriam Dei, & ad nostram doctrinam ; quare ad pluviæ ministerium dictum est : Impleatur terra fructuum copia, mare natantibus, omnia Deo serviunt, imò potiùs imagini Dei. Nam cùm Regiæ figuræ, & imagines in civitates inferuntur, populus non ipsam tabulam, aut ex cera factam imaginem honore prosequitur, cumque magistratu illic obviam procedit, sed potiùs regiam historiam, & veluti præsentiam suscipiunt, eodem sanè modo & ipsa creatio non terrenam istam speciem, sed cœlestem historiam admiratur. Similiter Beati Cyrilli verba ex interpretatione ejus in sanctum Matthæi Euangelium, adferimus. Sic enim inquit : fides enim depingit verbum, quod in forma Dei existat, quod liberata nostra vita adjunxit se

A Deo, similitudineque nostrâ assumpta factum est homo. Idem paulò post : Imaginum usum vobis suppleant parabolæ, quæ signorum virtutem nobis subjiciunt, nimirum per oculorum appositionem, manuum tactum, & quæ in nudo intellectu contemplationem obscurè habent. Adducamus etiam & Divi Athanasii Alexandrini Episcopi verba, de eo, quòd Dominus carnem humanam assumpsit. Ex multis commodè pauca sumentes, scripsimus : Quandoquidem ea, quæ in tabulis picta sunt, cum figura per sordes, & situm deleta fuerit, necessarium est, ut denuò pingatur, & reficiatur, modò talis sit, ut adhuc renovari in eadem materia, & tabula possit. Nam per eandem formam & materiam, in qua depingitur, non destruitur, verùm potiùs in eo, quod ante fuit, consensit. Dicamus & B aliud ex Divi Ambrosii ad Gratianum Imperatorem libro tertio capite nono. Quid ergo ? Nunquid cum divinitate & carnem adoramus ? Num quandò in eo & divinam imaginem, & crucem adoramus, ipsum partimur ? Absit. Itidem audiamus, quod nobis Beatus Stephanus Episcopus Bostrorum prædicet : Quicunque imagines divorum confitentur, non errant. Siquidem omne opus factum in nomine Dei, bonum, & sanctum est. Aliud enim imago, aliud ἄγαλμα, hoc est abjecti animalis statua. Quando namque Deus Adam plasmavit, hoc est, creavit, dixit : *Faciamus* Genes. 1. *hominem secundum imaginem, & similitudinem nostram, & fecit hominem ad imaginem Dei :* Ergo quòd imago Dei sit homo, ob id statua Deorum est idololatria, & impietas ? haud quaquam. Etenim si Adam C imago dæmonum fuisset, utique reprobandus fuisset, & receptu indignus : quandò verò Dei imago est, honore prosequendus est, & admitti dignus. Omnis enim imago sive Angelorum, sive Prophetarum, aut Apostolorum, aut Martyrum, aut alioqui justorum virorum, in nomine Dei facta est. Non enim ipsum lignum honoratur, sed ipsum illud, quod in ligno datur contemplandum : atque ita per recordationem veneratio exhibetur. Omnes enim principes, etiam si pessimi sint peccatores, adoramus, & reverenter salutamus. Quid vetat igitur, quominùs non liceat sanctos Dei ministros venerari, & in memoriam eorum imagines statuere, & erigere, ne in oblivionem perpetuam veniant ?

Verùm (inquis) Deus ipse manufacta prohibuit adoranda. Dic mihi (ò Judæe) quid est, quod super terram D extat, quod non sit manu hominum factum, postquam à Deo fuerat creatum ?

Quid ? Arca Dei, quæ ex lignis Sethim constructa est, & ædificata, nonne opus est hominum ? Quid altare ? quid propitiatorium ? quid urceus, in quo manna recondebatur ? quid mensa, & candelabra ? sunt-ne opera manuum hominum, quæ Salomon fieri mandavit ? Quamobrem ea, quæ sancta sanctorum dicuntur, cùm sint manufacta, præterea Cherubim, & sex alata illa, quæ circa altare Domini fuerunt, cùm sint animalia, & imagines Angelorum, opera manuum hominum, non fuerunt ejecta, & à Judæis proculcata ? Non aliam sanè ob causam, quàm quòd Dei mandato imagines fuerunt Angelorum sacratæ. Gentium autem E idola, quia imagines fuerunt dæmonum, Deus ejecit, Idola. & condemnavit. Nos verò in memoriam sanctorum imagines facimus: quorum, ais ? Abrahæ, Mosis, Eliæ, Esaiæ, reliquorumque Prophetarum, Apostolorum, & Martyrum, qui propter Christum tribulati sunt, quo omnis, qui eos in imagine contemplatur, illorum & meminerit, & glorificet Deum, qui illos quoque magnificerit. Decet siquidem eos honor, & veneratio propter justitiam eorum, ut omnis qui viderit eos, in imitationem suorum operum ducatur. Qualis verò est iste adorationis honor ? profectò non alius, quàm is, quo nos peccatores quoque invicem prosequimur, salutantes nos internos per honorationem, & dilectionem. Quid aliud apud Dominum Deum nostrum tentamus, quàm adorantes, & trementes eum ?

Imago enim nihil aliud est, quàm figura illius, in qua pictura expressus est.

Impii verò, qui ipsi nihil boni faciunt, neque sanctorum recordantur, caveant bona imperantes impedire, neque scandalo sint his, qui sanctos Dei servos honore afficiunt. Boni enim operis bonam mercedem adipiscentur. Impii verò quemadmodum animo suo voluerunt, ita infidelitatis suæ mansionem invenient: quandò justitiam negligentes à Deo desciverunt. Ex his liquidò constat, ob recordationem sanctorum imagines tantùm pingi, venerari, & coli, quos constat clarè servos esse Dei, & pro nobis apud Deitatem obsecrantes, & intercedentes. Dignum namque est, ut ducum nostrorum memores simus, & Deo gratias agamus. Accedant hic, quæ Beatus Hieronymus Presbyter Hierosolymitanus, in quodam sermone scripta reliquit. Etenim ut concessit omnibus gentibus adorare, quæ manu facta sunt, Judæis quidem crustas illas, quas fabricavit Moses, prætereà duo Cherubim aurea, ita nobis Christianis Crucem largitus est, & bonorum operum imagines pingere, & venerari, atque ità nostrum opus ad eum probare.

Hæc sunt piissimi, & serenissimi Imperatores, & dilectissimi filii, quæ ex sacra Scriptura novi, & veteris Testamenti, item piis Sanctorum Patrum sententiis de sacris imaginibus Dei, sanctorumque virorum, item de divina scriptura in Ecclesiis ad laudem Dei, & memoriam sanctorum suscipienda breviter descripsimus. Quæ per Apostolicam relationem serenitati vestræ potentiæ cum omni humilitate, & sincero corde studiosè discutienda offerimus. Nos enim perfunctoriè ex diversis probatissimis Patribus, testimonia de venerandis imaginibus desumpsimus: quæ profectò, quòd in libris eorum non adulterinis, sed germanis inventa sunt, servanda existimamus, & ob id mitissimis vestris Imperiis legenda tradidimus, observantes interim ex animi fervore, vestram mansuetudinem obtestando, veluti præsentes genibus advoluti, & coram vestigia pedum volutando, ego cum fratribus meis coram Deo supplico, obtestor, adjuro, quòd sacras imagines in ipsa Deum colente, & regia urbe, & utriusque Græciæ partibus, in pristinum statum restitui, & firmari jubeatis, custodientes traditionem hujus sanctissimæ, & beatissimæ vestræ Ecclesiæ, abjiciendo etiam, & execrando impiorum hæreticorum improbam vehementiam, quo sacram hanc vestram Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam indissolutam complecti possitis. Amen.

Papæ humilitas.

EX ANASTASIO BIBLIOTHECARIO desumptum est hoc fragmentum Epistolæ Adriani ad Constantinum Imperatorem, & ejus matrem Irenem, quod desideratur in exemplari impresso Coloniæ.

SI verò impossibile est hæreticorum vesaniæ, pro incredulitate ipsorum ipsas sacras, ac venerandas imagines, sine Synodi actione in pristino erigere, ac confirmare statu, & nostros Sacerdotes pro ejuscemodi pia operatione vestra cupit serenissima Imperialis potentia accersire, sicut in vestris fertur Imperialibus jussionibus, imprimis pseudo-syllogus ille, qui sine Apostolica sede enormiter, nequiter, irrationabiliter, contra Sanctorum Patrum traditionem de sacris imaginibus actus est, anathematizetur præsentibus jussis nostris, & tunc sicut antiquitùs mos extitit jurejurando vestra piissima, ac tranquillissima potestas, unà cum domina Augusta Imperii vestri genitrice, seu ejusdem Regiæ urbis Patriarcha, nec non & cuncto senatu corporale tribuentes Sacramentum, verbum commonitorium sicut antiquitùs pia sacra nobis dirigere vestra dignetur Imperialis potestas, quòd non est apud vos partis cujuslibet favor, aut defensio, sed æqualitatem utriusque partibus conservabitis, nullatenus necessitatem facientes in quocumque capitulo eis, qui à nobis diriguntur quoquo modo, sed omni honore, cum competenti munificentia, & susceptione dignos eos habebitis. Et siquidem utrique convenerint, ecce bene, si autem minimè convenerint, iterum cum omni humanitate ad nos dirigere satagetis. Quia dudum ibidem propriæ zelo fidei, ac sanctarum imaginum, religiosi viri, ac Dei famuli directi in exilium missi sunt, & bonæ confessionis hujusmodi finierunt vitam.

Porrò & hoc vestrum à Deo coronatum Imperium, ac piissimum poscimus, ut si veram, & Orthodoxam sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ Romanæ nitimini amplecti fidem, sicut antiquitùs ab Orthodoxis Imperatoribus, seu à cæteris fidelibus Christianis oblata, atque concessa sunt patrimonia Beati Petri Apostolorum Principis fautoris nostri, integrum nobis restituere dignemini pro luminariorum concinnationibus eidem Dei Ecclesiæ, atque alimoniis pauperum, imò & consecrationes Archiepiscoporum, seu Episcoporum, sicut olim constat traditio nostræ Diœcesis existentes, penitùs canonicè sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituantur, ut nequaquàm schisma inter concordiam perseverare valeat Sacerdotum, sed sicut in vestra serenissima jussione exaratum est, confundatur omne zizanium malè plantatum, & Domini, atque Salvatoris nostri Jesu Christi verbum impleatur, quoniam *portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* Et rursùs: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni cælorum, & quod ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quod solveris super terram, erit solutum & in cælis*; cujus sedes in toto orbe terrarum primatu fungens, caput omnium Ecclesiarum constituta est, & quamvis Beatus Petrus Apostolus per Domini præceptum rexit Ecclesiam, nihilominus subsequens & tenuit semper, & retinet principatum, quod universalis Ecclesiæ nomen nullam magis oportet exequi sedem, quàm primam, quæ & unamquamque Synodum, & sua authoritate confirmat, & continuata moderatione custodit.

Jura Ecclesiæ violata. *Matt.*

Et valdè mirati sumus, quòd in vestris Imperialibus jussis pro Patriarcha Regiæ urbis scilicet Tharasio directis universalem ibidem eum reperimus exaratum, sed utrum per Imperium, vel schisma, vel hæresim iniquorum scriptum est, ignoramus. Sed deinceps suademus vestræ clementissimæ, & Imperiali potentiæ, ut minimè in exarationum suarum serie universalis describatur: quia contra sanctorum Canonum instituta, seu Sanctorum Patrum traditionem decreta esse videtur. In secundo enim ordine sine sanctæ nostræ Catholicæ Ecclesiæ authoritate, sicut in omnibus patuit, nunquam valuit nomen habere, quod nimirum si supra prælatam sibi sanctam Romanam Ecclesiam, quæ est caput omnium Ecclesiarum, describatur, tanquàm sanctarum Synodorum rebellem, atque hæreticum se manifestare certum est. Quia si universalis, etiam Ecclesiæ nostræ sedis primatum habere dignoscitur: quod ridiculum omnibus fidelibus Christianis apparet, quia in orbe terrarum ab ipso Redemptore mundi Beato Petro Apostolo principatus, ac potestas data est, & per eumdem Apostolum, cujus vel immeriti vicem gerimus, sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia usque hactenus tenet principatum, & potestatis authoritatem. Quatenus (quod non credimus) si quispiam eum universalem nuncupaverit, vel assensum præbuerit, sciat se Orthodoxæ fidei alienum esse, & nostræ sanctæ Catholicæ Ecclesiæ rebellem.

Uni... lis ... argu... *P... Ro... Po...*

Ipse enim Tharasius Regiæ urbis Patriarcha misit nobis Synodicam, priscam adimplens consuetudinem, quam suscipientes, & liquidiùs indagantes, & de confessione tàm rectæ fidei ejus, quàm dogmatum sanctarum sex Synodorum, & venerandarum imaginum ovantes nimis iterùm conturbati sumus, quia ex laico-

corum ordine, et Imperialibus obsequiis deputatus repentè ad Patriarchatus culmen electus, idest, à caliga militari contra sanctorum Canonum censuram factus est Patriarcha, et quod dicere pudet, et grave facere est, qui regendi adhuc, & docendi sunt Doctores, neque erubescunt videri, neque metuunt, ducatumque animarum impudenter assumunt, quibus via, omnibus ignota decoris est, et quo ipsi gradiantur, ignari sunt, quod quàm pravum, quàmve sit temerarium sæculari ordine, et disciplina monstratur. Nam dùm dux exercitus, non nisi labore, et solicitudine expertus eligitur, quales animorum duces esse possunt, qui in Episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere? hujus saltem rei comparatione considerent, & aggredi repentè labores inexpertos abstineant, quippè non didicerunt, quod docent: undè canonicè instituit censura, nequaquam ex laico ad Sacerdotium repentè transire, et nisi per ejus fidelem concursum pro sanctarum imaginum erectione, ejus consecrationi assensũ omnimodò tribuere nequimus, et ideò Domini rerum à Deo coronati magni Principes, et serenissimi Imperatores, petimus, et obnixè iterùm obsecramus à Deo illustratam clementiam vestram, & per omnipotentem Deum, qui vos regnare præcepit, et Imperialis culminis apicem vobis concedere jussit, pietatem vestram, ut dictum est, conjuramus, ut pio intuitu vestras clementissimas aures nostræ humillimæ deprecationi inclinare jubeatis, ipsasque sacratissimas imagines in pristino gradu constituere, ut omnes Christiani in universo mundo exultent, et magno lætentur gaudio. Nam cùm tale, inquam, erroris scandalum, quod in ipsis Greciæ partibus irrepsit, abolitum fuerit, et Deo annuente ipsæ venerandę imagines in pristino statu fuerint restitutæ, erit magna lætitia dilatata per universum orbem terrarum, et nunc super omnes barbaras nationes, Beato Petro principe Apostolorum vos comitante, eritis in triumphis imperantes victores, sicuti filius, et spiritualis noster compater Dominus Carolus Dux Francorum, et Longobardorum, ac patritius Romanorum nostris obtemperans monitis. Itaque adimplens in omnibus voluntates omnis Hesperiæ, occiduæque partis, barbaras nationes, suis prosternens conculcavit pedibus, omnipotentatum illarum domans, & suo subjiciens regno, adunavit. Unde per sua laboriosa certamina, eidem Dei Apostolicæ Ecclesiæ ob nimium amorem pulchra bona in perpetuo obtulit possidenda, tàm provincias, quàm civitates, seu castra, & cętera territoria, imò & patrimonia, quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Dei Ecclesiæ restituit, cujus esse dignoscebantur, sed et aurum, atque argentum quotidiè pro luminariorũ concinnatione, seu alimoniis pauperum non desinit offerendo, quatenùs ejus regalis memoria non derelinquatur in sæculum sæculi,

Idcircò nimiùm diligentes, ac venerantes magnoperè quæsumus, ut præsentes transvectores, videlicet Petrum dilectissimum nostrum Archipresbyterum, et Petrum Abbatem, ac Presbyterum venerabilis Monasterii sancti Sabbæ, hilari mente, atque vultu placidissimo suscipiens, ut sospites ad nos iterùm remeent, disponere jubeat vestra serenissima Imperialis clementia, ut quia de vestra Orthodoxa fide, quàm cœpistis, nos reddiderunt certiores, nos ex hoc vestro proposito læti; altisono Domino nostro referre studeamus laudes, divinam pro immensæ piissima serenitatis vestræ lætitia exorantes clementiam, ac consona cum Propheta inquientes: Domine salvos fac invictissimos nostros principes, et magnos Imperatores, et exaudi nos, in quacumq. die te deprecantes pro eis invocaverimus. Ipse enim rerum opifex, et arbiter Dominus Deus noster, in cujus manu omnia regna mundi consistunt, per quem et reges regnant, et principes imperant, et potentes, quæ pietatis sunt, clementer cuncta modigerando disponunt, vestræ piæ serenitatis mellifluis cordibus inspirare dignetur ad exaudiendas nostras humillimas preces, & restituendum in pristinum sacras imagines: tribuatque vobis intercedentibus beatissimis Apostolorum Principibus Petro, & Paulo, longæva, ac prospera, & felicia tempora, & cum maxima corporis sospitate, & animæ salute. Imperialis potentiæ sceptris vos perfrui faciat, & sicut terræ summæ potentiæ gloriam vobis concessit, & cœlorum regna vobis per infinita sæcula largiri possidenda dignetur. Data Kalend. Novembr. indict. 9.

EPISTOLA ADRIANI SANCTISSIMI Papæ veteris Romæ, translata ex Romana lingua in Græcum sermonem.

Dilecto Fratri Tharasio Generali Patriarchæ Adrianus servus servorum Dei, Salutem.

Quidam non abs re suspicatur grecis additam illã dictionem (generali.

PAstoralibus curis, & subtilissima consideratione animadvertentes, quomodò præconii vox sana omni tempore à præcone oporteat prædicari, quomodò item Pastor in compassione, qualis in reductione, existere debeat, & in eadem ex integro insignis, utque in pia commiseratione omnium infirmitatem in seipsum suscipere debeat, & in divinam voluntatem cuncta sua sagaci inspectione transferre. De his (inquam) omnibus statutum est nobis, vestram dilectam beatitudinem, & conventum sacratum appellare, succinctè, & paucis in his Synodicis literis confessionem vestræ fidei prædicando. Nam quas mihi per Leonem venerabilem Presbyterum vestrum literas misistis, mox in principio paginæ primæ cognovi pietatem tuam, cùm laicorum ordinatione, tùm Imperatorio suffragio, in sacrum Patriarchatus solium exaltatum. Quam ob causam effuso gaudio exultavit cor meum. Quòd si autem non perspecta mihi esset, & probè cognita, erga sacras Synodicas sex constitutiones, & venerandas imagines vestra synceritas, & Orthodoxa fides, nequaquam ad synodum convocandam assentiremus.

Papa Synodo consentit.

Verùm quemadmodum non leviter cor nostrum ex superioribus vestris dissensionibus dolore tactum est, ita plurimo gaudio anima nostra perfusa est, postquam cognovissem piam vestram confessionem, & rectam fidem esse firmam, & stabilem. Invenimus autem in prædicta vestra synodica Epistola, quanta sit confessio, & recta fides vestra, circa cœtus sacros, & sex sacras synodos, & erga venerandas, & sacras imagines, quæ profectò mira est, & compunctione digna. In qua etiam clarè est expressum, quòd in sextæ Synodi divinè, & legaliter prædicatis Canonibus recipitur pictura illa veneranda, in qua agnus digito præcursoris demonstratus, graphicè est insculptus: qui in typum gratiæ assumptus, verum nobis per legem agnum, nempe Christum Deum indicat. Veteres igitur typos figuras, & umbras, tanquam veritatis signa, & notas Ecclesiæ traditas suscipientes, gratiam, & veritatem agnoscimus, tanquam legis plenitudinem hanc arbitrantes. Ut igitur & in colorum effectibus omnium oculis subjiciatur figura illa, quæ agnum illum, qui abstulit peccata mundi, nimirum Deum nostrum, juxta humanam effigiem delineat: censemus, ab hoc tempore pro veteri illo agno, & novum in Ecclesiis Dei erigendum, quo per eum exaltationem humilitatis Verbi Dei consideremus, quo in memoriam politiæ illius, qua in carne vixit, item passionis ejus, & salutiferæ mortis, unde mundo liberatio contigit, veluti manuducamur. Hac Orthodoxæ fidei testificatione, improborum hæreticorum curiositatem, & importunam garrulitatem vestra fraterna sanctitas repellat; quemadmodum eorum improba machinatio apud nos, Dei gratia, non recepta, sed impia judicata est.

Canon Trullanus 82. integer.

Joan. 1.

Figura Agni.

Succingentes igitur lumbos nostræ mentis, nobiscum cum Catholica, & Apostolica Romana Ecclesia con-

consentiendo, contra hæreticorum insaniam armemur, quamvis ab his sæpe fuerit Ecclesia impugnata. Deinceps etiam venerandas imagines, primum juxta humanam figurationem Christi Dei nostri, secundum nos, & pro nobis, & per nos incarnati: deinde inviolatæ, & veræ Deiparæ, postremò omnium sanctorum suorum beatitas vestra dilecta colere, & adorare pergat. Rogamus etiam interim, ut in eo proposito, quod ab initio constituisti, manere velis. Consulimus etiam Pastorali cura, ut Orthodoxam Fidem, quam semel confessus es, inviolatam, & stabilem, prædicando, & docendo conserves. *Fundamentum enim nemo aliud ponere potest, præter id, quod jacet, idest Jesus Christus*. Quisnam igitur firmamentum dilectionis Dei, & proximi conservans, ipsum illum Jesum Christum Deum, & hominis Filium, ante oculos fundamentum non proposuerit? in confesso enim est, ubi Christus fundamentum est, ibi bonorum operum structuram sequi: Ipsa verò veritas per se dicit: *Qui non ingreditur per januam in ovile, is fur est, & latro: qui verò per fores ingreditur, hic Pastor est ovium*. Quemadmodum ipse Salvator inquit: *Ego sum janua*. Is igitur ad ovile ingreditur, qui per januam incedit. Qui verò per januam intrat, per Christum ingreditur.

1. Cor. 3. *Joan. 10.* *ibidem.*

Quicunque igitur ab ipso creati, & liberati, generis humani veritatem intelligens conservat, & gradum Pastoralis dignitatis portans, pondus sustinet, non ad gloriam, et honorem prætereuntem respiciens, sed gregem suscipiens, diligenter vigilat, ne oves, vel perversis hominibus, & perversa loquentibus, vel malo spiritu afflatis corrumpantur. Rectè sanè Beatus Jacob, qui propter uxores multos annos servivit, Laban socero suo visus est dixisse. *Viginti annis fui tecum: oves tuæ, & capræ tuæ steriles non fuerunt, arietes ovium tuarum non comedi: captum à bestia non ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam, quidquid furto perierat: diu, noctuque æstu urgebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis*. Si tantos labores, & vigilias Pastor Laban sustinuit, quot, quantasque vigilias sustinere debet, qui pascit oves Dei? Sed in omnibus his confirmabit, & docebit, qui propter nos homo factus est. Dignatus est fieri, quod fecit. Ipse dilectionem, & sancti Spiritus amorem in nos transfundat, et à cunctis solicitudinibus nos eximat, quo sanctam nostram, & Apostolicam Ecclesiam imitamini, efficiatis aliquandò apud pios Imperatores nostros, quo sanctorum venerandæ imagines in pristinum locum restituantur, ut in hoc Sacerdotium nostrum firmum permaneat.

Gen. 31. *Labores Pastorum.*

Nam ex confessione fidei vestræ cognovimus beatitudinem vestram id unum egisse apud piissimos Orthodoxos, et Christi amantes Imperatores nostros fideles, & rectæ fidei propugnatores, quòd synodus generalis celebretur, idque illi in præsentia totius fidelis populi supplicationibus annuerunt, Synodumque in regia civitate fieri mandarunt. Nos itaque sapientes, & probatos Sacerdotes, et de rebus, quæ ad constitutionem imaginum pertinent, doctos, cum magno animi desiderio, quemadmodum regia mandata jubebant, misimus, quo in pristinum locum in illis partibus restituerentur. In primis autem vestra sanctitas piissimis, & triumphatoribus nostris Imperatoribus sine trepidatione inducat in animum, ut falsam congregationem illam sine consensu, ac præsentia Apostolicæ sedis, contra omnem Patrum venerabilium traditionem, contra venerandas imagines sine ordine, et debita convocatione factam execretur, & anathematizatam, præsentibus apocrisariis nostris cognoscat, quo omne zizanium ab Ecclesia eradicetur, & Jesu Christi Domini nostri verbum impleatur, cùm ait: *Et portæ inferorum non prævalebunt adversus eam*. Et alibi: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & dabo tibi claves regni cœlorum. Et quæcunque in terra ligaveris, ligata erunt in cęlis, & quęcumque solveris in terra, soluta erunt in cęlis*: cujus etiam sedes per totum terrarum orbem primatum obtinet, omniumque Ecclesiarum Dei caput existit. Unde & ipse Beatus Petrus Apostolus Dei jussu Ecclesiam pascens, nihil omninò prætermisit, sed ubique principatum obtinuit, & obtinet: cui etiam nostræ beatæ, & Apostolicæ sedi, quæ est omnium Ecclesiarum Dei caput, velim beata vestra sanctitas ex sincera mente, et toto corde agglutinetur, utpote, quæ revera sit rectè sentiens, et pietatis incorruptæ conservatrix. Hoc sacrificium primum omnipotenti Deo exhibeatur. Vestraque beatitudo magnos, et piissimos Imperatores nostros simplicibus verbis admonebit, ut Ecclesiæ nostræ vestigia sequentes coram Deo, et horribili ejus judicio, venerandas imagines in Regia civitate, et omni loco in antiquum statum restituendas curent, jubeant: nimirum servantes traditionem hujus sanctissimæ nostræ Romanæ Ecclesiæ, persequantur improborum, et hæreticorum imposturam, et per vestrum certamen, et fidissimos labores, eorum deceptionem execrentur. Nisi enim sacras, et venerandas imagines in pristinum locum restituerint, nostram confirmationem nullo modo audemus tradere: Hujus rei causa, summo labore fidei, et conatu, ante omnia convenit vestræ sanctitati advigilare, ut quamprimum sacræ, et venerandæ imagines Domini, et Salvatoris nostri Jesu Christi, et sanctæ ejus Genitricis semper Virginis, & sanctorum Apostolorum, omniumque Beatorum Prophetarum, Martyrum, & Confessorum in partibus illis, in pristinum ordinem collocentur, ut unanimiter propheticam illam odem cantemus: Domine, salva piissimos Imperatores. Et: *Exaudi nos, Domine, in die, qua invocaverimus te: quoniam dilexi decorem domus tuæ, & locum tabernaculi gloriæ tuæ*. Quos autem ad vos misi, Petrum, scilicet dilectum nostrum Proto-presbyterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ: nec non Petrum Abbatem, & præsidem, ut ad pedes serenissimorum, & piissimorum nostrorum Imperatorum adducantur per principem Apostolorum Petrum, supplicamus, ut cum humanitate, & singulari benevolentia, ab eis recipiantur, precenturque cum gratiarum actione illis, & corporis, mentisque firmum robur. Omnipotens Deus, vestram dilectionem modò constans maneat, conservet, custodiat, & protegat, fructum fidei tibi innatum infinitis modis augeat, & in æternum gaudium deducat, Deus sanum te conservet, frater dilecte.

Matt. 16. *Prim. D. Pe[tri]* *Psalm.* *Psalm.*

Postremò adjectæ sunt sententiæ omnium Episcoporum, & Synodi.

Petrus, & Petrus locum tenentes sanctissimi Papæ veteris Romæ Adriani dixerunt: Dicat nobis Tharasius Patriarcha Regiæ urbis, consentitne litteris sanctissimi Papæ, an minùs?

Tharasius Patriarcha respondit. Nos Patrum præceptis imbuti, sic confessi sumus, & confitemur, concordamus, & vim literarum lectarum confirmamus, & imaginum picturas secundum priscam Patrum traditionem recipimus, & has desiderio nostro adoramus, ut in nomine Christi Dei nostri, & intemeratæ Deiparæ Virginis, sanctorum Angelorum, & omnium sanctorum factas: sed apertis verbis testamur, nos dumtaxat in unum Deum verum, latriam, hoc est, cultum, & fidem nostram referre, & reponere.

Sancta Synodus dixit: Universa sancta Synodus sic credit, & sic docet.

Petrus, & Petrus legati Apostolicæ sedis dixerunt: Dicat nobis sacra Synodus, num recipiat sanctissimi Papæ veteris Romæ literas, an minus?

Sancta Synodus respondit: Sequimur, recipimus, et probamus.

In eandem sententiam, & reliqui Episcopi pronunciaverunt. Et sic absoluta est actio secunda.

Actio tertia sub 6. Kalendas Octobris.

Primò restitutus est Gregorius Episcopus Neocæsareæ

fareæ ex hæresi veniens in priorem gradum dignitatis suæ.

Secundo, producta est epistola Synodica Tharasii Archiepiscopi ad Episcopos Orientales, & alia eorum Episcoporum ad prædictum Tharasium, in quibus explicantur per capita sex Synodi generales, & quæ in eis gesta sunt.

Deinde adduntur sequentia.

odi. His itaque sex sacris Synodis, quas solas universales agnoscimus, concorditer Orthodoxa fides stabilita est, nec aliam præter has Synodum accipimus. Locales autem Synodos non aversamur, sed magis amamus, amplectimur, & recipimus, earum etiam divinitùs inspiratas Canonicas constitutiones, correctiones, & utiles earum legislationes summa observantia colimus.

Apostolicas autem Ecclesiæ traditiones, quibus veneratio, culturaque Sanctorum docetur, recipimus, & veneramur. Eos autem ut ministros, amicos, & filios Dei existentes honoramus. Honor enim, qui à conservis idem sentientibus invicem exhibetur, indicium est benevolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei, & pura Christi habitacula, Spiritusque sancti immaculata specula. Sancti enim in Dei manu sunt, ob idque preciosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Salvator noster Christus fontes salutares sanctorum reliquit, multis modis beneficia fundentes; martyrum enim ossa virtutes multas operantur, atque id per Christum, qui in ipsis habitat. Cùm his etiam sanctas imagines reveremur, principio adorantes Dei verbi propter nos incarnati, Domini nostri, & servatoris Jesu Christi, qui formam servi assumpsit, imaginem. Quanquam sciamus ipsam imaginem, & typum Deitatis, quæ cum carne illius immaculata inconvulsim unita est, minimè posse figuram præstare. Invisibilis enim est divina natura, nec depingi, nec figurari se permittit. *Deum enim* (ut ipse inquit) *nemo vidit unquam*: sed humanitatis illius imaginem coloribus ducentes adoramus. Veneramur etiam, & adoramus imaginem Deiparæ, & Dominæ nostræ irreprehensibilis, immaculatæ, & inexplicitæ castitatis matris, quæ illum peperit. Quin etiam sanctorum Apostolorum, Prophetarum, & victorum Martyrum, sanctorumque, & beatorum, veluti amicorum Dei imagines colimus, non in materiam autem coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis à Deo, quorum typum imagines gestant, debemus impartientes, cùm sciamus juxta Basilii magni sententiam, quòd imagini honor exhibitus, ad ipsum prototypum referatur.

Omnia prædicta, qui convenerant Episcopi, receperunt, & approbarunt, & subscripserunt omnes Episcopi numero 330. & sic absoluta est actio tertia.

Actio quarta sub 6. Calendas Octobris.

Imperantibus Constantino, & Irene ejus matre, conveniente sancta, & universali Synodo, &c. juxta ordinem in prima actione præscriptum.

In hac actione quarta multa ex scriptura, & sanctorum doctrinis afferuntur testimonia de usu pio, & utili imaginum.

Quod in sacris Scripturis imagines admittantur. Primo adducitur locus ex lib. Exod. ibi. *Facies propitiatorium, &c.*

Secundo ex Numeris, ibi. *Ipsa est dedicatio altaris, &c.*

Tertio ex Ezechiele, *introduxit me in templum, ut metiretur, &c.*

Quarto ex epistola ad Hebræos: *habebat quidem etiam prius tabernaculum justificationes, &c.*

Item temporibus Chrysostomi sanctorum imagines pingebantur, & ipse Chrysost. habuit tabulam continentem picturam cædis Assyriorum veteris testamenti.

A Item recensetur Gregorii Nisseni pathetica oratio de pictura, in qua parte Isaac immolabatur, in quam in hunc modum loquitur Gregorius. Vidi sæpius inscriptionis imaginem, & sine lacrymis transire non potui, cùm tàm efficaciter ob oculos poneret historiam, &c. *Fletus Gregor. Niss.*

Quibus verbis auditis, aliqui patres dixerunt: Si tanto Doctori historia inspecta peperit utilitatem, & lacrymas, quantò magis rudibus, & idiotis utilitatem, & commoditatem afferet? Alii verò sic dixerunt: Si Gregorius vigilantissimus ad divina oracula inspecta historia Abrahæ flevit, quantò magis œconomia incarnati Domini nostri Jesu Christi verbi Dei nostri à nobis inspecta ad lacrymas, & utilitatem contemplantes nos adhortabitur? Et Cyrillus eandem picturam B suo tempore extitisse probat in Epistola ad Acacium Episcopum.

Adductus est in medium libellus Athanasii, qui extat de Christi imagine, cujus titulus est, passio imaginis, Beryti enim relicta fuit à Christiano in domo, quam conduxit postea Judæus quidam. Cùm is, & alii Judæi imaginem variis tormentis irriderent: cœpit ex ea sanguis fluere abundanter: & miracula ingentia sanguinis contactu facta, innumeros Judæos ad Christi fidem amplexandam excitarunt. *Miracula per imagines.*

Ibidem annotatur à patribus ratio, cur miracula à nostris imaginibus nunc non edantur, nempe (ut dicit Apostolus) quoniam miracula non credentibus data sunt, sed his, qui in incredulitate versantur.

Ibidem docetur, & decernitur à sanctis Episcopis, C quòd templa non nugacibus, & vanis picturis ornanda sunt, sed historiis veteris, & novi testamenti parietes templi replere convenit, ut hi, qui litteras non norunt, nec sacram scripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam germanè vero Deo per fortia facta servierunt, atque ad imitationem excitentur laudatorum facinorum, per quæ cum cœlo terram commutaverunt, &c.

Ibidem lecta est docta disputatio Leontii Episcopi Neapoleos Cypri contra Judæos pro imaginibus sanctorum conservandis: est dialogus quidam satis elegans lectione dignus, desumptus ex lib. 5. Apologiæ ejus, extabant tunc & alia opera sancti Episcopi Leontii. *1.Cor.14.*

Stephanus Diaconus, & Notarius acceptum codicem D legit: Leontii Episcopi Neapoleos Cypri ex quinto libro Apologiæ pro Christianis, & contra Judæos, & de imaginibus sanctorum. Agedum igitur, & deinceps de venerabiliter pictis imaginibus Apologiam texamus, quo eorum ora, qui impietatem garriunt, obturentur. Hæc enim est ipsa legalis traditio. Audi verò Deum dicentem ad Mosen: *Imagines duas Cherubim sculptas facies obumbrantes propitiatorium.* Rursum templum, quod ostendit Ezechieli Deus, facies habebat palmarum, leonum, & hominum, & Cherubim, à fundamento ipso usque ad laquearia tecti. Verè horrendum verbum Israeli præcipitur, ne ullum sculptile faciant, neque imagines, neque similitudinem, quæcunque sunt in cælo, aut super terram: Rursus verò E jubetur Moses facere sculptilia, & Cherubim animantia. Ezechielique præcipitur, ut impleat omnia imaginibus, & similitudinibus sculptilium, leonum, palmarum, & hominum, atque ita templum illud ostendit. Unde & Salomon ex lege formam hanc accipiens, templum sculptilibus æreis, fusilibus imaginibus boum, leonum, palmarum, & hominum implevit, neque tamen ob id reprehensus est à Deo. Igitur si de imaginibus me arguis, arguo ipsum Deum, qui hæc in memoriam eorum, quæ apud nos sunt, fieri jussit. Judæus dixit: Sed hujusmodi similitudines non adorabantur, ut dii, tantummodò in recordationem fiebant. Christianus dixit. Rectè dixisti. Neque enim apud nos adorantur, ut dii, sanctorum imagines, typi, characteres. Nam si Deos in ligno imaginis adorarent, futurum esset, ut omnes & reliqua ligna adorarent. Si verò *Leontii dialogus. Exod.25. Exod. 40. & 41. Ezech. 1. 3. Reg. 6. & 7.*

verò ut Deum adorarent lignum, non sane ubique, extincto charactere, imaginem exurerent. Ego verò, quatenus duo ligna crucis colligata sunt, typum quidem adoro propter Christum, qui in eo crucifixus est: cùm verò fuerint dissoluta à se, abjicio ea, & exuro quoque. Et quemadmodum, qui mandatum Imperatoris suscepit, illius sigillum osculando, non ipsam ceram, aut characterem, aut plumbum veneratur, verum Imperatori ipsi adorationem, & cultum exhibuit: ita quoque Christianorum filii typum crucis adorantes, non naturam ligni adoramus, sed sigillum, & annulum, & characterem, Christum ipsum aspicientes, per hoc eum, qui in illo crucifixus est, salutamus, & adoramus. Et quemadmodum gemini filii, peregrinante longo tempore patre, ingenti amore ex animo erga eum affecti, quicquid illius in domo viderint, sive baculum, sive sedem, sive chlamidem, hæc, inquam, omnia cum lacrymis attrectantes amplexantur, non illa honorantes, sed patrem desiderantes, & venerantes, sic & nos fideles omnes Crucem Christi tanquam virgam adoramus: ut sedem verò, & cubile illius, ter sanctum sepulchrum: præsepe autem, & Bethleem, reliqua illius habitacula, ut domum: sic Apostolos illius, beatosque martyres, & reliquos sanctos veluti amicos illius colimus, ita Sion tanquam illius civitatem, Nazareth verò tanquam illius patriam amplectimur: non aliter etiam Jordanem, quàm divinum illius lavacrum, reveremur. Magno enim, & inexplicabili erga eum amore, quo ascendit, ubi resedit, ubi apparuit, aut quid tetigit, aut omnino obumbravit, tanquam Dei locum colimus, & adoramus, non ipsam regionem, aut lapides venerantes, sed eum, qui in illis conversatus est, apparuit, & in carne cognitus est, quique nos ab errore liberavit, Christum Dominum Deum nostrum. Hinc etiam propter Christum, Christique passiones, passim in Ecclesiis, in domibus, & foro, in picturis, in sindonibus, in promptuariis vestibus, omnibus denique in locis hanc figuram ponimus, quo continuò contemplantibus nobis hæc in mentem veniant, & non obliviscamur, quemadmodum tu oblitus es Domini Dei tui: Sicut autem tu adoras librum legis, non naturam membranarum, aut atramenti adorans, sed verba Dei, quæ in illo continentur: sic & ego imaginem Christi adorans, non lignorum, aut colorum naturam adoro, absit, sed inanimatum characterem Christi: hunc enim cum habeam, per ipsum Christum me tenere, & adorare mihi videor. Quemadmodum etiam Jacob accipiens à filiis suis vestem sanguine conspersam Joseph cum lacrymis eam osculatus est, suisque oculis circumposuit, non ipsam vestem diligendo, aut honorando hoc fecit, sed per eam arbitratus est se Joseph osculari, & in manibus habere. Sic & Christiani omnes imaginem Christi, aut Apostoli, aut martyris tenentes, nostraque carne osculantes, animo videmur nobis ipsum Christum, aut martyrem amplecti. Agedum tu qui arbitraris nullum manufactum, aut planè effigiatum, adorandum esse: nunquid sæpè uxoris, aut filiorum mortuorum, vestem, aut ornamentum in vestiario videns, illud osculatus es, & lacrymis rigasti, neque tamen in hoc damnatus es? Non enim, ut Deum vestes adorasti, sed ipsum amorem erga eum, qui his amiciebatur, tuum per oscula declarasti. Quandoquidem ipsos nostros liberos, & Patres, qui creati sunt, & peccatores existunt, subinde osculamur: neque tamen ob id damnabiles sumus, neque illos tanquam Deos complectimur, sed amorem nostrum erga eos naturalem per ejusmodi osculum declaramus. Ergo, ut sæpè dixi, in omni salutatione, & adoratione, intentio ipsa requiritur, & spectatur.

Cultus imag. respectivus.

Genes. 37.

Tu verò, cùm me criminaris, quod ut Deum lignum crucis adoro: quid est, quamobrem non vertis in crimen, Jacob adorantem in summitate baculi Joseph? Sanè manifestum est, quòd lignum non adoravit, sed per lignum Joseph, quemadmodum nos per crucem

Hebr. 11.

A Christum. Quinetiam impios illos viros, qui sepulchrum vendebant, Abraham adoravit, & genu illis in terram flexit, verumtamen illos non ut Deos adoravit. Rursus Jacob Pharaonem impium, & idololatram existentem benedixit, sed tamen illum non ut Deum benedixit. Rursum procidens coram Esaü adoravit, sed non ut Deum benedixit. Quòd si autem plures salutationes, & adorationes ex scriptura tibi demonstrari postules, quæ non sunt reprehensæ, facilè efficiam. Atqui & tu quoque conjugem tuam fortassis impiam, affectionibus turbulentam quotidie salutans, non reprehenderis, etsi nequaquam tibi divino ore uxoris salutatio præcepta sit: at verò cùm videris Christi, aut ejus inculpatæ matris, aut alterius justi imaginem salutantem, confestim indignaris, blasphemias fundis, resilis, & idololatras nos vocas: mirum te extra verecundiam, neque horrere, nec tremere, neque erubescere, cùm videas ne per omnem terram orbem idolorum phana destruentem, martyrum verò templa ædificantem.

Genes. 23.

Genes. 47.

Genes. 33.

B

Jam si constat me idola adorare, quid causæ est, quamobrem martyres, qui idola destruxerunt, veneror ut Deos, & glorifico? quo pacto ipsos martyres, qui statuas ligneas confregerunt, honore prosequor? Si ligna, ut Deos, glorifico, quomodò veneror, & adoro martyres, & Apostolos, qui lapideas effigies perdiderunt? Quomodò honore afficio, laudo, templa erigo, festa celebro tribus illis pueris, qui in Babylone imaginem auream non adorarunt? Verè magna est Judæorum cœcitas, magna impietas, in veritatem injurii sunt, ingratæ Judæorum linguæ, in Deum convicia dicunt. A sanctorum Martyrum reliquiis, & imaginibus sæpè dæmones fugantur, hæc tamen scelesti illi contumeliis afficiunt, pervertunt, illudunt, & subsannant. Dic mihi quot inumbrationes, quot scaturigines, & sæpè etiam, & sanguinis fluores ex imaginibus, & reliquiis martyrum extiterunt? Hi tamen corde insensati, videntes non credunt, verum fabulas ista, & nugas esse arbitrantur. Quinetiam quotidie per orbem terrarum omnem, homines planè impios, exleges, idololatras, homicidas, scortatores, & latrones confestim per Christum & crucem illius compunctos, in agnitionem meliorem venire, mundoque renunciantes, omnem virtutem colere videtis.

Dan. 3.

C

D

Velim autem mihi dicas, qua ratione tibi idololatræ sumus, qui ossa, cineres, pannos, sanguinem, sepulchra denique martyrum adorantes, illis tamen non sacrificamus? Judæus dixit: Qua ratione per universam scripturam præcepit Deus nullam creaturam adorandam? Christianus dixit. Quomodò igitur ait scriptura: *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est, & adorate in monte sanctum suum.* Et rursus Deus ait: *Cœlum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum.* Judæus: Sed tamen non ut Deos, verum per illa eum, qui hæc fecit, adoras. Christianus: Fidelis sermo, quamobrem scias & tu, quod & ego per cœlum, terram, mare, ligna, lapides, reliquias, templa, crucem, Angelos, homines, per omnem denique creaturam visibilem, & non visibilem omnium authori Domino, & factori soli adorationem, & cultum exhibeam. Non enim per se creatura authorem adorat, sed per me. *Cœli enarrant gloriam Dei*, per me Deum adorat luna, per me Deum glorificant astra, per me aquæ, pluviæ, rores, omnis denique creatura Deum adorat, & glorificat. Sicuti rege aliquo bonam coronam, pulchram, & speciosam suis manibus contexente, omnes, qui benè erga regem affecti sunt, eam amplectuntur, & coronam venerantur, non sanè aurum, aut Margaritam venerantes, sed verticem regis, & doctas illas manus, quæ coronam fecerunt: ita, ò homo, Christianorum populus, quascunq; crucis, & imaginum figuras amplectuntur, non ipsis lignis, aut lapidibus, vel

Psal. 98.

Esaiæ 66.

E

Psal. 18.

vel auro, vel corruptibili imagini, aut capsulæ, aut reliquiis cultum præstant, verum per hæc Deo omnium factori gloriam, venerationem, & cultum exhibent. Siquidem qui in sanctos impenditur honor, in ipsum recurrit. Imago enim Dei est, qui secundum Dei imaginem homo factus est, maxime autem qui spiritum sanctum in habitaculum suum recipit. Justè
.26. itaque imagines Dei servorum venerans, & adorans,
.6. donum sancti Spiritus glorificat. *Inhabitabo enim in eis*, inquit, *& circumambulabo*.

Pudore suffundantur Judæi, qui proprios reges, & alienos adorantes, nos Christianos tanquam idololatras derident. Hos autem Christiani omnibus in civitatibus, & regionibus, in dies, & in horas singulas contra idola stamus armati, contra idola psallimus, contra idola & preces fundimus: & qua tandem fronte Judæi nos vocant idololatras? ubi nunc sunt, quæ olim ab ipsis oblatæ sunt idolis, boum, ovium, & filiorum quoque victimæ? Ubi sacrificiorum fumi? ubi aræ, & profusiones sanguinum? Nos verò Christiani propemodum quid sit ara, quid victima, ignoramus. Nam græci adulteris quibusdam hominibus, homicidis, impuris, & scelestis, templa dicarunt, eorumque idola cum illis ipsis Deos fecerunt, nequaquam sanè vel Prophetarum, vel sanctorum Martyrum nomine templum, aut aram appellantes. Quemadmodum enim in Babylone Israelitæ organa, & cytaram, & alia quædam, quemadmodum ipsi Babylonii habebant, & illi quidem ad laudem Dei, hi verò in ministerium dæmonum: sic & de imaginibus gentilium, & Christianorum censendum est: siquidem gentes ad cultum diaboli, nos verò ad recordationem Dei illa servamus. Alioquin & multa Deus per crucem auditu mira fecit: siquidem lignum vitæ, & lignum scientiæ appellavit, aliam autem plantam vocando Sabech concessionis signum ponit, deinde virga Pharaonem obtexit, mare divisit, aquam dulcem fecit, serpentem exaltavit, petram rupit, & aquam eduxit: lignum etiam germinans in tabernaculo, Aaronis Sacerdotium confirmavit. Sic
4. & Salomon, inquit: *Benedicite lignum, per quod fit*
7. *justitia*. Sic & Heliseus lignum in Jordanem projiciens, ferrum in typum Adam, veluti ex inferis reduxit: sic mandat suo filio per virgam resuscitare puerum Sunamitidis mulieris. Is igitur, qui tanta miracula per ligna fecit Deus, dic, rogo, nunquid per sanctæ crucis preciosum lignum miranda efficere potest? Quod si
'50. autem est impium ossa venerari, quamobrem ossa Jo-
13. seph cum omni honore ex Ægypto vecta sunt? Quomodò homo mortuus ossa Helisei attingens, resurrexit? Jam si per ossa mirifica Deus facit, clarum est, quòd & per imagines, lapides, pluraque alia idem pos-
23. sit. Adde, quòd & Abraham noluerit Saræ uxoris corpus alieno sepulchro mandare, sed magis proprio ho-
18. noris gratia. Adde Jacob, qui per lapidem Deum veneratus constituens, eum unxit in typum summi angularis lapidis. Rursus & in Laban lapidem Bunon appellavit. Testatur etiam Jesus filius Nave duodecim lapides constituens in memoriam Dei. Erant autem (ô Judæ) duo etiam Cherubim, obumbrantia propitiatorium sculpta. Jam ingrediatur aliquis templum tuum Græcus idololatra, iisdemque visis carpat te, tanquam & tu quoque idola adores, fare, quid habes, quo de duobus Cherubim, fusilibus bobus, palmis, & leonibus, quæ in templo sculpta sunt, te defendas? Verè nihil habes, quod adversus illum dicas, nisi hoc unum, quòd ea non tanquam Deos habeas, sed in memoriam Dei, ejusque gloriam Cherubim hæc in templo visantur. Quòd si ista sic se habent, qua ratione nos de imaginibus reprehendis?

At dices mihi: Mosi à Deo jussum est, ut ejuscemodi sculptilia in templo collocanda curaret: ego sane hoc ipsum etiam dico. Sed Salomon illinc digressus, plu-
40. ra in templo apparavit, quæ tamen non mandaverat, quæ neque tabernaculi testimonium habuit, neque templum, quod vidit Ezechiel, non tamen in hoc à

A Deo in crimen vocatus est Salomon. Nam in gloriam Dei, quemadmodum etiam & nos, ejuscemodi effigies excogitarunt. Habuisti quoque & tu, Judæe, & alia quædam in memoriam, & laudem Dei, nimirum virgam Mosis, tabulas à Deo fabricatas, rubum incombustum, humidam ex siccitate Petram, urceum continentem manna, arcam, propitiatorium, velum, & à Deo declaratum Ephod, denique à Deo præparatum tentorium. Utinam & tu hæc adoranda, super omnia Deum invocando, primum vocasses, recordatusque fuisses per hæc pusilla imaginum, & figurarum veri Dei, & non vitulum supra tabulas divinitùs datas habuisses. Utinam sanctum aureum thuribulum servasses, & non vitulas Samariæ coluisses: utinam florentem virgam, & non Astartem urbis desolatricem: utinam à Deo stillantem Petram pro Baal amplexus fuisses. Verum propter hæc
B omnia non adoras, ò quondam Israelita, quia Deum ex toto corde non amas. Nam qui amicum suum, aut regem, maximè autem benefactorem suum amat, etiam filium illius, modò viderit, aut baculum, aut sedem, aut coronam, aut domum, aut servum, & per hæc ipsum benefactorem sibi honore prosequi videtur, maximè verò Deum.

Cùm igitur Christianos Crucem adorare conspexeris, scito, quia crucifixo Christo honor impenditur, tantum abest, ut lignum colant. Nam si ligni naturam adorarent, profectò omnes sylvas, & arbores adorando venerarentur. Quemadmodum tu Israel hæc aliquandò adorasti, ligno, & arbori dicens, tu mihi es Deus, tu me produxisti. Rursus nos crucem ita non af-
C famur, neque etiam sanctorum imagines, Dii nostri estis. Non enim Dii nostri sunt, sed tantummodò similitudines, & imagines Christi, & sanctorum illius, ad commemorationem, honorem, & decorem Ecclesiarum veneranda. Nam qui martyrem colit, Deum ipsum colit. Qui matrem illius adorat, ipsi honorem affignat: Qui Apostolum honore prosequitur, ipsum, qui Apostolum misit, honorat. Utinam & tu quoque Mosaicas, & Propheticas imagines fecisses, illasque quotidiè adorares, sic enim eorum Domino, & Deo veram latriam exhiberes, non autem aureas statuas Nabuchodonosoris.

Qua verò fronte contra me imaginum, & Crucis Genes. 23.
causa insurgis, cum notis Abrahamum idololatras a- Exod. 18.
dorasse, Mosen verò Jetro idololatræ idem fecisse, Ja- Genes. 47.
cob autem Pharaonem, Daniel Nabuchodonosorem? Daniel. 2.
D Hi Prophetæ, & justi cùm sint, ob beneficia quædam illis præstita, in terra existentes illos idololatras adorarunt: me, scilicet Crucem, sanctorumque effigies, à quibus infinita beneficia, Deo procurante, nobis obtigerunt, adorantem despicies? Quandoquidem qui Regem metuit, filium illius injuria non afficit. Qui Deum autem timet, hic omninò etiam filium Dei, crucisque illius typum, & sanctorum illius effigies colit, & adorat. Ipsi enim gloria; cum Patre, & sancto Spiritu, & nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

Item recensita sunt tria miracula ex libro miraculorum sanctorum Martyrum Cosmæ, & Damiani pro statuenda imaginum veneratione.

Item traditur, quòd omnis honor imagini exhibitus ad prototypum refertur. Quod probatur primo ex 4.
E lib. contra Arrianos patris Athanasii.

Secundo ex codice 30. capitum ad Amphilochium de Spiritu sancto beati Basilii cap. 7. Ex quo colligitur falsum, & stultum esse axioma, quod falsa Synodus sparserat, quicumque imaginem adorat, in duo Christum dividit, & quicumque imaginem aspiciens dixerit, aut inscripserit ei, hic est Christus, Christum dividit.

Deinde produxerunt Vicarii Adriani Papæ veteris Romæ in codice parvo verba Basilii in epistola ad Julianum Apostatam, quæ sic habent, Confiteor etiam Filii incarnatam οἰκονομίαν. Deinde sanctam Mariam, quæ secundum carnem illum peperit (hanc Deiparam vocans) suscipio enim sanctos Apostolos,

Pro-

Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quo per illorum meditationem propitius sit mihi Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis, & à sanctis Apostolis non est prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum historias erigimus.

Postremo productæ, & lectæ sunt quatuor Epistolæ, prima Gregorii Papæ Rom. ad Germanum Patriarcham Constantinopolitanum. Aliæ tres Germani ad diversos Episcopos Orientis pro refellenda hac improbitate hæreticorum, & statuenda veneratione imaginum.

In confirmationem prædicti dogmatis adductus est ab Helia protopresbytero Ecclesiæ Deiparæ Virginis in Blachernis sextæ Synodi Can. 82.

Recitato itaque ab Helia prædicto Canone Tharasius Patriarcha dixit.

Sextæ Syn. Ex hac sẽtentia apparet novem Canones, qui in exemplaribus latinis sextæ Synodi scribūtur, nothos esse.

Quæ est hæc ignorantia, qua plerique laborant circa hos Canones? scandalum enim est dubitare, num sint sextæ Synodi. Cognoscant igitur tales sextam Synodum temporibus Canstantini fuisse congregatam, nimirum contra eos, qui tantummodo unam actionem, & voluntatem in Christo collocant. Illi igitur hæreticos anathemate verberantes, Orthodoxamque fidem confirmantes, sub annum decimum quartum Imperii Constantini domum redierunt, post annos tamen quatuor, aut quinque iidem illi patres sub Justiniano Constantini filio congregati, prædictos Canones ediderunt: neque hac de re quisquam dubitet, nam qui temporibus Constantini subscripserunt, iidem illi sub Justiniano quoque præsentem hanc chartam subsignarunt: quæ res satis clara est ex eorumdem propriarum manuum immutabili similitudine. Necessum autem erat post Synodum universalem definitam, Canones quoque Ecclesiasticos ederent. Igitur ad recordationem salutaris illius mortis in carne, ex venerandis imaginibus nos manuduci declararunt. Quòd si autem in dispensationem Christi verbi Dei hoc modo manuducimur, quales eos esse arbitrandum est, qui has subvertere conantur? &c.

Petrus primus Presbyterorum in sancta Romana Ecclesia subscripsi: & cæteri Episcopi recipientes, & approbantes omnia prædicta subscripserunt, & absoluta est actio quarta.

Actio quinta 4. nonas Octobris.

Productus, & lectus est liber quidam Beati Joannis Episcopi Thessalonicensis, in quo disputat cum gentili quodam de usu imaginum, interrogante gentili, respondente verò Joanne: objecit autem gentilis in hunc modum.

Sancte Deum verbum hominem factum icone exprimatis, quid ad Angelos hoc facit, quos ut homines pingitis, & adoratis? Hi tamen homines non sunt, sed intellectuales, & incorporei, & simpliciter existentes dicuntur. Sanè ea ratione, & à nobis Deos venerabiles existima, non enim sic quicquam absurdi agimus, quemadmodum nec vos cùm Angelos adoratis.

Disputatur, an Angeli sint corporei.

Sanctus dixit, de Angelis, & Archangelis, & eorum potestatibus, quibus & nostras animas adjungo, ipsa Catholica Ecclesia sic sentit, esse quidem intelligibiles, sed non omnino corporis expertes, & invisibiles, ut vos gentiles dicitis, verum tenui corpore præditos, & aereo, sive igneo, ut scriptum est: qui facit Angelos suos Spiritus, & ministros ejus ignem urentem. Sic autem multos Sanctorum Patrum sensisse cognovimus, quorum est Basilius cognomento Magnus, & Beatus Athanasius, & Methodius, & qui stant ab illis. Solummodo autem Deus incorporeus, & informabilis: intelligibiles autem creaturæ nequaquam ex toto sunt incorporeæ, & imitabiles picturæ existunt, quare etiam in locó existunt, & circumferentiam habent. Quanquam autem non sunt, ut nos, corporei, utpote ex quatuor elementis, & crassa illa materia, nemo tamen vel Angelos, vel dæmones, vel animas dixerit incorporeas, multoties enim in proprio corpore visi sunt, sed ab illis, quibus Dominus oculos aperuit. Nos igitur eos non ut Deum, sed ut creaturas intelligibiles, & ministros Dei, non tamen, ut verè incorporeos pingimus, & colimus. Quòd autem forma hominis pingatur, in causa est, quòd in ea visi sunt, si quandò Ministerium Dei apud homines obierunt.

Jovel notatio

Synodus non improbat, sed magis visa est approbare hanc sententiam, dicente Tharasio Patriarcha. Ostendit autem Pater, quod & Angelos pingere oporteat, quandò circumscribi possunt, & ut homines apparuerunt. Sacra Synodus respondit: Etiam Domine. Aug. ad Nebridium Epistola 115. dicit Angelos aerea, aut ætherea animantia, & in lib. de Eccl. dog. cap. 11. dicit. Nihil incorporeum, & invisibili natura credendum, nisi Deum solum, & cap. 12. creaturam omnem corpoream esse, Angelos, & omnes virtutes cœlestes corporeas, licèt non carne subsistant, (addentes) Ex eo autem corporeas esse credimus, quòd localiter circumscribantur. Sicut anima, quæ carne clauditur. Et in quæst. 67. dixerat infirmos Angelos animaliter vivere, quod tamen in primo retract. temperavit. Et nuper Car. Cajet. in Commenta. ad Ephes. 2. dixit dæmones esse aereos spiritus. Hæc dixerunt patres isti secuti Platonem. E contra multi alii Patres Ecclesiæ sentiunt Angelos omninò incorporeos: quos, ut videtur, secuti sunt Patres Concilii Lateranens. primi, dicentes. Deus ab initio utramque de nihilo condidit creaturam corporalem, & spiritualem, Angelicam scilicet, & mundanam. Hæc illi. Quibus verbis spirituale opposuerunt corporali. Sed hæc controversia nondum Ecclesiæ censura terminata est.

Deinde productus est ab Epiphanio Diacono locum tenente Thomæ Episcopi Sardiniæ, codex quidam ex itinerariis falsò inscriptis Sanctorum Apostolorum, in quo multa indigna, & ridicula de Christo Domino legebantur, ut illum nec bibisse, nec edisse, nec pedibus terram calcasse, & his similia. Quo lecto sancta Synodus dixit: Omnis hæresis ab libro dependet.

Rursus sancta Synodus dixit: Anathema sit illi libro à principio usque ad calcem.

Exod. 2. Levi. 2.

Deinde Cosmos cubicularius protulit ex Patriarchio codicem veteris testamenti cum Scholiis suo loco appositis, in quo continebantur sequentia. *Non erunt tibi Dii alieni præter me. Non facies tibi idolum, nec alicujus similitudinem. Quæcumque existunt in cœlo suprà, aut quæcunque in terra infrà, & quæcunque in aquis deorsum subter terram, non adorabis ea, nec servies illis.* Scholion. Et si facimus hominum piorum similitudines, non tamen ea fiunt, ut adorentur, ut Dii, sed ut eas videntes ad imitationem facinorum illorum irritemur. Si verò similitudines Christi facimus, sane non propter similitudinem adoramus, sed quo mens per ea, quæ conspexit, sursum volet. Non enim imaginem corruptibilem hominis corruptibilis adoramus, sed quia Deus homo incommutatè dignatus est fieri, facimus illius imaginem velut hominis, quamvis sciamus eum natura Deum existentem. Non idem igitur Deum, & imaginem dicimus, sed Deum cognoscentes similitudinem in imagine dispensationis illius humanæ figuramus. Gentiles autem errantes, similitudines Deos esse arbitrantur.

Quali imagin adorar à fideli

Post hæc lectæ sunt historiæ quædam Sanctorum, cum miraculis, quæ fiebant pro veneratione imaginum.

Postremo lectis omnibus prædictis, & aliis fragmentis scriptorum Ecclesiasticorum, tota Synodus proclamavit. Diviniloquorum Patrum Doctrinæ

nos

nos correxerunt: ex illis haurientes, fidem, & veritatem protestati sumus, illos sequentes mendacium persecuti sumus. Nos venerandas imagines suscipimus. Nos ita non affectos anathemate devovemus, &c.

Actio sexta pridie nonas Octobris.

Hæc actio continet refutationem hæreticorum, qui in Constantinopolitano conciliabulo sub Leone hæretico Imperatore præsidente Photio imagines damnaverant, quorum dicta referuntur per Gregorium Episcopum, qui tunc fuerat conversus ad meliorem mentem, & redarguuntur per Epiphanium. Distributa est hæc actio per sex tomos.

TOMUS PRIMUS.

Quod non fuerit vera Synodus sub Leone celebrata, quoniam non habuit cooperarium, ut hæc, quæ nunc celebratur, Romanum Papam, nec illius Sacerdotes, nec per vicarios, nec provinciales literas, quemadmodum fieri in Synodis debet. Quin etiam, nec concordantes sibi habuit Orientis Patriarchas, Alexandrinum, Antiochenum, & urbis sanctæ summos Pontifices.

Leontius inclytus à secretis dixit: Novit sancta, & Beata Synodus, qualiter in præcedenti conventu diversa dicta legerimus divinitùs insequendorum hæreticorum, qui accusaverunt sanctam, & immaculatam Christianorum Ecclesiam ad erigendas sacras imagines. Hodie autem præ manibus habemus eorumdem Christianos accusantium blasphemiam in scriptis, id est, absurdam, atque per se redarguendam definitionem pseudo-syllogi, in omnibus consonantem impiæ opinioni Deo odibilium hæreticorum: sed & artificiosam, & efficacissimam ejus refutationem, quam Spiritus sanctus liquidò præbuit. Oportebat enim eam divulgari sapientibus affatibus, & discerpi fortibus refutationibus: quam & subjicimus, ad quod placuerit.

Sancta Synodus dixit; Legatur, &c.

TERMINUS SANCTÆ MAGNÆ, ac universalis septimæ Synodi.

Joannes Diaconus legit.

A Mendacio inchoantes, & per totam hanc rebellium vocum novitatem, hoc in opitulationem assumpto in mendacium finierunt Christianorum calumniatores. Quomodò enim sanctam, quæ, nec quod est sanctum, in notione suscepit? præsertim cùm sit polluta, profana, execranda? illi namque, qui in ea congregati sunt, ut prophetice fateamur inter sanctum, & pollutum non distinxerunt, & inter mundum, & immundum non decreverunt, Iconem Incarnati Verbi Domini nostri Jesu Christi similiter, ut Iconem Sathanæ Idolum nuncupantes. Quomodò autem magna, & universalis, quam neque receperunt, neque concordaverunt reliquarum præsules Ecclesiarum, sed anathemati hanc transmiserunt? non habuit enim adjutorem hujus temporis Romanorum Papam, vel eos, qui circa ipsum sunt Sacerdotes, nec etiam per vicarios ejus, neque per Encyclicam Epistolam, quemadmodum lex dicit Conciliorum. Sed nec sibi consentientes Patriarchas Orientis, Alexandriæ scilicet, Antiochiæ, ac sanctæ civitatis, vel comministros, & summos Sacerdotes, qui cum ipsis existunt. Verè fumus caligine plenus, obtenebrans oculos stolidorum est sermo eorum, &c.

Gregorius Episcopus Neocæsareæ legit.

Sancta magna, & universalis Synodus, quæ per gratiam Dei, & piissimam sanctionem Dei redimitorum, & Orthodoxorum Imperatorum nostrorum Constan-

A tini, & Leonis congregata est in hac Dei conservanda Regia urbe, in colendo templo, ac intemeratæ Dominæ nostræ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, quod appellabatur Blachernæ, definivit subter annexa.

Joannes Diaconus legit.

Si per divinam gratiam eorum congregatio facta esset, verbis, quæ per Dei gratiam dicta sunt, adornaretur, & veritate utique refulgeret, quoniam gratia huic conjuncta est, & compares sibi, atque contubernales existunt, testante Joanne, qui in Theologia præeminet, ac dicente: *Gratia, & veritas per Jesum Christum facta est.* Ipsi ergo veritatem deferentes, in qua Salomon gloriabatur dicens; *Veritatem meditabitur guttur meum*, & mendacium amplectentes à gratia proculdubio exciderunt, unde nec sermo eorum divino sale conditus est, ut det gratiam audientibus. Illud autem, quod dicitur in venerabili templo congregatos eos fuisse, non est mirum: in hoc enim nullo fuco meliorabuntur, quemadmodum nec Annam, nec Caipham, vel Judaicum eorum Concilium, quod factum est in Christum, juvavit, quod in templo adversus eum initum est sine lege consilium. Nam Deo magis odibiles ostendebantur, quia in locis sanctis non sancta, sed inimica Deo fœdera pepigerunt, &c.

Refutatio Synodi pseudo-septimæ. *Joan. 1.* *Prover. 8.* *ad Col. 4.*

Gregorius Episcopus legit.

Removet nos à corruptionem faciente Dæmonum Magisterio, id est, ab Idolorum errore pariter, & cultura, & tradidit adorationem, quæ in spiritu est, & veritate.

Epiphanius Diaconus legit.

Inviti ò præstantissimi ad veritatem trahimini. Totus enim sacer Apostolorum cœtus ad homines venisse Dei verbum prædicat, ut erueret nos ab Idolorum errore, sed & prænunciatas voces habemus per Prophetas ita clamantes; *Ecce enim*, ait, *dies veniunt, dicit Dominus, & delebo nomina Idolorum à terra, & non erit ultra memoria eorum.* Ita ut vos confiteri coacti sitis, quod vos ab idolorum errore Christus Deus noster eruerit, & si eruit, quomodò rursus idolis servierunt, qui in illum crediderunt, cesset vestra maledicta garrulitas. Deus redemit incarnatus, & rursus captivamur? audite divinam Scripturam dicentem: *Regnum ejus in æternum, &c.* Nequaquam ut Imperatores terreni modò superant, modò superantur, ita & Deus: sed victoria ejus in æternum manet, &c.

Zachar. 13. *Psal. 144.*

Et infra ostendit, quòd imagines ab Apostolorum temporibus in Ecclesia fuerint. Quod potissimum probat ex Canone 82. sextæ Synodi, de qua dicit in hunc modum.

Sacra sexta, & universalis Synodus posteaquam sententiam suam de una voluntate Christi sub Constantino, qui per ea tempora Imperium administrabat, cujusque nutu, & voluntate conventus is erat indictus, pronunciasset, contigit Imperatorem de vita decedere. Justiniano autem ejus filio Imperium adsumente, iterum unanimiter omnes divina voluntate post quatuor, aut quinque annos congregati, de rebus Ecclesiasticis, statusque earum correctione circiter duos, & centum Canones edidere: in quorum octuagesimo secundo de imaginibus sic tradiderunt.

De Canonibus sextæ Synodi.

In quibusdam venerandarum imaginum picturis agnus digito præcursoris indicatus, &c. *ut suprà in Epistola Adriani ad Tharasium.*

Videmus igitur omnes, & intelligimus, quòd & ante sacras sex Synodos, & post has etiam sanctorum picturæ in Ecclesia traditæ fuerint, non aliter, ac sacra Euangelii lectio. Nam quæ leguntur, ubi ad aures venerint, ad animum deinde legamus, & transmittimus: & quæ oculis videmus in picturis, ea quoque mente com-

complectimur: atque ità per duo ista invicem consequentia, lectionem, & picturam, unam cognitionem acquirimus, qua ad recordationem rerum gestarum pervenitur. Unde ex duobus istis sensibus in Canticis Canticorum invenire licet efficacem conjunctionem. Sic enim ibi dicitur. *Ostende mihi faciem tuam, & audire fac mihi vocem tuam, &c.* Quibus & adjungimus illud: *Sicut audivimus, ita & vidimus.*

Cant. 2.
Psal. 47.

TOMUS SECUNDUS.

De sex Synodis contra hæreticos celebratis, quas recensent hæretici Iconoclastæ. Deinde Epiphanius ostendit picturam necessariam, & utilem, quæ vulgus erudiat. Nihil habet singulari annotatione dignum.

TOMUS TERTIUS.

Gregorius Episcopus legit.

Lætentur, & exultent, & fiducialiter agant hi, qui veram Christi imaginem sincerissima anima faciunt, & desiderant, & colunt, & in salutem animæ, & corporis offerunt, quam ipse sacratissimus immolator, & Deus noster ex nobis ex toto massam assumens, secundum tempus propriæ passionis in typum, & rememorationem evidentissimam tradidit Magistris, & ministris suis, &c.

Nota. Spectat ad hoc Gregorii hæreticorum voces referentis oratio, ut exclusis omnibus aliis imaginibus ab Ecclesia, Eucharistia remaneat pro omni imagine, quam colere liceat. Ac ejus verba hæc attendenda. Hæc enim Dominus Jesus Christus tractavit, ut sicut carnem, quam assumpsit propria secundum naturam sanctificatione, ex sua unitione deificavit: Similiter etiam panem Eucharistiæ veluti veram imaginem naturalis carnis, per sancti Spiritus aggressionem sanctificatum, divinum corpus esse voluit, illique sic placuit, &c. Hæc igitur vera incarnatæ dispensationis Christi Dei nostri imago, quæmadmodùm prædictum est, quam ipse nobis verus naturæ vividus creator propria voce tradidit. Hunc verò discursum refellit Epiphanius pro Orthodoxis loquens, quantum spectat ad nomen illud imaginis Eucharistiæ ab hæreticis attributum, ut viderentur non omnem imaginem abominari.

Epiphanius Diaconus legit.

Patet qualiter omnis sermo propositus, quandò semel à veritate aversus est, in multas, & periculosas pravitates, & consequentia seductoria proferatur, quippè quòd isti præceptores novitatis perpessi sunt, aversi enim à veritate propter imaginum factionem, etiam in alteram extremam apoplexiæ insaniam delapsi sunt, etenim quasi ex Delphico tripode torva hæc, & perniciosa dogmata oraculo consecuti sunt. Sed audiant à proverbiali verbo: Laqueus fortis viro labia sua, & capitur propriis verbis oris: ligna enim, & ferrum, & stipulam apposuerunt, quorum finis in combustionem. Nullus enim aliquandò tubarum Spiritus, sanctorum videlicet Apostolorum, aut illustrium Patrum nostrorum, incruentum sacrificium nostrum, quod in commemorationem Christi Dei nostri, ac omnis dispensationis ejus efficitur, neque enim acceperunt à Domino sic dicere, vel confiteri, sed audiunt Evangelicè dicente eo, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, *& post multos textus alios.* Ergo liquidò demonstratum est, quod nusquam Dominus, vel Apostoli, aut Patres imaginem dixerunt, sacrificium sine sanguine, & ante sanctificationis quidem celebrationem, typos quibusdam sanctorum Patrum hæc piè visum est nominare, &c. post sanctificationem autem corpus propriè, ac sanguis Christi dicuntur, sunt, & creduntur. Ipsi verò viri fortes volentes venerabilium imaginum demoliri visionem, aliam imaginem introduxerunt, A quæ non est imago, sed corpus, & sanguis, &c.

Deindè dimittentes mendacium, quadamtenùs veritatem contingunt. Confessi divinum corpus panem fieri. At si imago corporis est, non potest sanè fieri divinum corpus: nunquid igitur huc, illùcque se jactantes, inconstantia, & minimè firma omnia sua dogmata asserunt? Quemadmodùm enim oculus conturbatus non rectè videt, ita & ipsi pravarum, & sententiarum, & rationum confusione mentem suam perturbant, & pervertunt. Idemque quod insani homines patiuntur, jam hoc, jam illud cogitantes.

Exinde patet quantum hallucinentur Calvini segreges, qui ex hoc loco Concilii volunt impugnare veritatem corporis Christi, ac realem ipsius præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, sicut nuper unus ex Mi-
B nistris Charentoniaeriæ in suis Responsis ad duos tractatus pro *perpetuitate fidei realis præsentiæ corporis Christi in Eucharistia*, molitus est: cujus libri argumenta dissolvimus in libello nostro, qui inscriptus est, *Fidelitas perseverans Susannæ*, Gallici idiomatis. Patet enim satis evidenter hæreticos Iconoclastas convenisse in asserenda reali præsentia corporis Christi in Eucharistia, quin etiam in illa assertione laudantur Hæretici à Catholicis, quòd in hoc dimitterent mendacium. Attendant hoc Calvinistæ. Quod ergo discrimen inter utrosque? Hæretici imaginem vocabant etiam post consecrationem: At Catholici non ferunt vocari imaginem corporis, cùm sit ipsum verum corpus, nec virtute solùm, & per efficaciam, sed reipsa, & substantialiter, *propriè*, inquit Diaconus Epiphanius pro Catholicis: sicuti Deus incarnando se carnem ve-
C ram verè assumpsit, & Deificavit, inquit Gregorius pro hæreticis; nunquid caro tantùm virtute, & per efficaciam fuit in Christo? tàm merè ergo, & propriè corpus Christi est in Eucharistia, ac caro in Christo est. Vana ergo sunt subterfugia Calvinistarum contra hanc Synodum.

3. p. cap.

Unde Baronius ad ann. 387. advertit in hac actione solam hanc imaginem Iconoclastas veneratos fuisse cum tamen veritatem corporis, & sanguinis Christi confitentur. At quantum, inquit, exhorruerint Patres vocem istam imaginis in sacrosancto Sacramento Eucharistiæ, responsione omnium declaratum: ex qua magis, magisque redarguas nostri temporis novatores, Iconoclastis istis deteriores.

Benè deteriores dixit, quia nec veritatem corporis
D Christi agnoscunt, nec rationem sacrificii, nec adorationis cultum ipsi exhibent, quæ tria præstabant Iconoclastæ, ut frustrà illorum patrocinium adversus Ecclesiam Catholicam implorent, qui nec in sola voce imaginis tolerati sunt: Etsi enim aliquo sensu Eucharistia posset dici imago, & figura, sacrificii nempè cruenti in cruce consummati: Attamen absolutè imago dici non potest eo sensu, quo aliæ imagines opera hominum factæ, de quibus agebatur in concilio, quæ res tantùm superficie tenùs repræsentant, absque hoc quod præsentes contineant. Quare Synodus non tolerat, ut dicatur Eucharistia imago corporis Christi, in hocque prædamnavit nostri temporis novatores, & quæ hoc sæculo nono totius Ecclesiæ Catholicæ fidei esset
E non minus quàm hæreticorum circa Eucharistiam præmonstravit.

TOMUS QUARTUS.

Convenientes in scelesta Synodo dixerunt.

Imaginum falsi nominis prava appellatio, nec Christi, nec Apostolorum, nec Patrum traditione cœpit, &c.

Epiphanius respondet.

Quod autem cum multis aliis, quæ in Ecclesia observantur sine scriptura nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus latè per historias traditum est, de imagine maximè Hæmorrhoissæ, quam mul-

A multis scriptoribus confirmare possumus. Basilius magnus in diversis opusculis suis mentionem imaginum facit. Gregorius etiam illius & carne, & spiritu frater Nissensium præsul in sermone in Abraham idem sentit. Item alter Gregorius, qui à Theologia nomen sortitus est in versibus à se conditis, qui de virtute inscribuntur, assentit. Chrysost. etiam in oratione funebri in Meletium Episcopum Antiochiæ, & in sermone, qui inscribitur, quòd veteris, & novi Testamenti unus sit legislator. Cyrillus in Epistola ad Acacium Episcopum Scythopoleos, Athanasius Episcopus Theupoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citavimus? Omnes enim sancti Patres nostri imagines receperunt. Quam ob causam mendaces deprehenduntur in hoc, quòd dicunt, non esse Patrum traditionem.

Et post pauca idem Epiphanius subdidit.

B Qui imaginem Imperatoris videt, in ea ipsum Imperatorem contemplatur. Et qui imaginem ejusdem adorat, ipsum Imperatorem adorat: hujus enim forma, & figura illius est imago. Et quemadmodùm despiciens imaginem Imperatoris, non aliter castigatur, quàm si ipsum Imperatorem contumelia affecisset (cùm tamen illa ipsa imago præter lignum, & colores mihi sit) eodem modo, qui typum, sive figuram alicujus ignominia afficit, in illum ipsum, quem typus repræsentat, injurius est. Quod quidem ipsa rerum natura repræsentat. Hoc etiam universi mortales agnoscunt, patresque sanctos ita tradidisse norunt; & illi, qui aliter docent, Ecclesiæ Catholicæ, imò naturæ rerum contradicunt.

Gregorius Episcopus legit pro hæreticis.

C Verumtamen dicamus ea, quæ sunt eorum destructionis. Quoniam quidem nostra Catholica Christianorum Ecclesia media inter Paganismum, & Judaismum existens neutrorum solemnes ceremonias habet, sed pietatis, & mystici sacrificii divinitùs traditi semita incedit. Judaismi quidem sacrificia sanguinolenta, & holocausta non admittens: Paganismi autem præter sacrificia omnem Idolorum factionem, & Idolorum cultum abominans, &c.

Epiphanius Diaconus legit.

D Immensurabilis, ac frivolæ dictionis eorum littera plenissimè deliramentis procurata importunum quiddam, & nimis risu dignum existit. In antecedentibus enim in præcipitia, & fauces per ratiunculas suas inducti sunt: nunc autem in profundum inferni se intulerunt mediam inter Judaismum, & Paganismum pronuntiantes esse Christianorum Ecclesiam. Deinde iterùm intra se cadentes dicunt neutrorum solemnes ceremonias habere, &c. Basilius ergo Cæsariensium præsul, cujus in omnem terram exivit sonus, in ipso proemio sermonis sui contra Sabellianos scripti, sic ait: Impugnat Judaismus Paganismum, uterque verò Christianismum, &c.

Hæretici dixerunt.

E Tàm ex scriptura divinitùs afflata, quàm ex Patrum electorum testimoniis asserentibus piam nostram intentionem, exhibebimus nostram definitionem. Principio verbum divinę vocis, sic dicentis, prætermittimus; *Deus est Spiritus*. Quicumque Deum adoraverit, in spiritu, & veritate adoret. Et iterùm: *Deum nemo vidit unquam,&c.* nec formam ejus vidistis. Beati sunt, qui non viderunt, & crediderunt.

Epiphanius pro Synodo.

Quotiens recta dogmata homines juxta suam opinionem subvertere conantur, non miretur aliquis, si scripturæ verba usurpent. Nam & omnes Heresiarchæ suorum errorum occasiones è divina Scriptura collegerunt; & quæ rectè ab Spiritu sancto dicta erant, perversa animi sententia convellunt. Atque hoc Coryphęus Apostolorum Petrus olim prædixerat dicens: *Quæ imperiti, & minimè constantes, secundum proprias cupiditates pervertunt, &c.* Quamobrem non est mirandum, si novæ istius pravitatis hæretici nobis è divina Scriptura sumptiones quasdam adferunt. Et ideò quæ de invisibili, & incomprehensibili Deitate dicta sunt, in dispensationem Domini nostri Jesu Christi secundum carnem commutarunt, ut illud; *Deum nemo vidit unquam*, quod de divina natura scriptum esse nemo ignorat. Et illud; *Nec vocem ejus audistis, nec formam ejus vidistis.* Quod si hæc secundum humanitatem quispiam intellexerit, totum Euangelium subverteret. Item, cognovimus Deum esse Spiritum, & qui adorant eum, in Spiritu, & veritate, id facere debere, & quæ secundum fidem est, adorationem, & cultum illi soli (utpotè omnium Deo in Trinitate laudato) offerendum. Non enim Christiani adorationem in spiritu, & veritate imaginibus exhibuerunt, nec etiam divinæ Crucis effigiei, nec etiam unquàm invisibilis, & incomprehensibilis naturæ imaginem appararunt. Nam cùm divinam Crucis effigiem, & venerandas imagines amore, & desiderio amplectimur ad ipsum prototypum respicimus. Sed quemadmodùm Verbum caro factum est, ita quoque humanam ejus œconomiam describimus, & depingimus. Quam ob causam nugamenta illorum vana, & nupera, item putrida, & à veritate exorbitantia deprehenduntur.

2.Pet. 3.

Joan. 1.

Deut. 4.

Hæretici dixerunt.

Ait Dominus ad Mosem, & populum; *Non facies tibi idolum, neque omnem similitudinem, quæcunque sunt in cœlo suprà, & in terra infrà.* Quam ob causam in monte medio ignis, *vocem verborum audistis, similitudinem autem non vidistis, sed tantummodò vocem.* Levi.26.

Epiphanius pro Synodo.

Quæ in veteri lege contra eos, qui inter filios Israel vitulum adorabant, et Ægypti abominationibus insistebant, dicuntur, in Christianos quoque jactare non desinunt. Capiuntur autem labiis proprii oris. Utinam autem cogitassent, quia Dominus eam gentem ducturus erat in terram promissionis, in qua habitabant gentes, quæ adorabant, et colebant idola, dæmones, solem, lunam, et astra, reliquasque creaturas, etiam volucres, quadrupedes, et serpentes, Deum autem verum ignorabant. Quare tàm diligenter eis præcepit, ne facerent ullam similitudinem eorum, quæ in cœlo, aut in terra sunt.

Postquam autem eos ab idololatria abduxisset, jussissetque tabernaculum testimonii fabricari, Moses sensibilia Cherubim habentia hominum formam obumbrantia propitiatorium, quod Christum præfiguravit (nam ipse propitiatio fuit pro peccatis nostris) formavit.

Hæretici dixerunt.

Et mutaverunt gloriam immortalis Dei, per imaginem, non solùm ad mortalis hominis similitudinem effectam, & venerati sunt, & coluerunt ea, quæ condita sunt, supra eum, qui condidit. Et rursùm: *Si enim cognovimus Christum secundum carnem, jam non cognoscimus, per fidem enim ambulamus, non per speciem.* Et hoc, quod ab Apostolo apertè dictum est: *Igitur fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* Rom. 1. 2.Cor. 5. Rom. 10.

Epiphanius pro Synodo.

Clarum enim omnibus est, Apostolorum gentes repre-

prehendisse in eo, quod ait: *commutaverant gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis*. Infert etiam, *volucrum, quadrupedum. & serpentium*. Dolosè isti totam phrasim contaminaverunt, ut per eam immutatam simpliciores inescarent, quasi Apostolus de imaginum in Ecclesia pictura verba faceret. Nam quæ ab Apostolo inferuntur, apertam habent manifestationem: volatilium enim, quadrupedum, & serpentium mentionem facit. Item, ea & venerati sunt, & coluerunt (creaturas scilicet) supra creatorem. Norunt enim, qui in historicis triti sunt, Ægyptios olim & boves, & reliqua animalia coluisse, ut diversa volatilia, mures, vespas, item vilia alia, & abjecta animalium. Persæ verò, ignem, & solem adorabant. Græci præter ista, quamvis creaturam colebant. Quin etiam Hebræi quidam, ut testatur liber Regum, & propheticæ enarrationes. Decepti denique sunt omnes, & gentes vanitatem induerunt, quare *obscuratum est stultum cor eorum*, & ante Christi adventum, & post Christum, maximè tamen omnium antequam in Christum credidissent: clarum enim est hoc.

Rom. 1.

Ad illud verò; *Si enim cognovimus Christum secundum carnem, &c.* adducemus insignes hujus loci interpretes. Joannes Chrysostomus interpretando sic ait: Neminem fidelium juxta carnem novimus. Quid enim si in carne fuerint, cum vita illa carnalis perierit? de supernis enim nati sumus in spiritu. Novimus aliam vitam, & statum, qui in cœlis est. Et mox ejusdem ducem Christum existentem ostendit, quapropter etiam induxit (si verò juxta carnem Christum novimus) sed amplius jam non cognoscimus, quia si passibilem cognovimus Christum, at jam non amplius: non quòd reliquerit carnem, nam cum hac veniet judicaturus terrarum orbem, &c.

Cyrillus Alexandrinus idem illud dictum explicans, ita commentatur. Quod Paulus, inquit, tale est, *Verbum caro factum est, & pro omnibus occubuit*, atque ita illum cognovimus secundum carnem, sed amodò non cognoscimus. Nam & si nunc sit in carne (resurrexit enim tertia die, ascendit in cęlos.) Verùm hæc supra carnem considerantur. Non enim amplius moritur, nec ullam aliam carnis infirmitatem sustinet, omnibus enim his superior est.

Animadvertitis igitur, qui adversari semper didicistis, quòd non modò Apostolicas sententias pervertitis, sed & sanctis patribus contraria statuistis?

Ad alium etiam locum ejusdem Apostoli (*per fidem ambulamus, & non per speciem*) idem Chrysostomus enarrans ait: *Porrò nequis audiens (peregrinamur à Domino)* dicat (cur hæc dicis?) Alieni enim ab illo sumus, dum hìc agimus, priùs hæc corrigit dicens: *Per fidem enim ambulamus, non per speciem*: & hic quidem ista scimus, verum haud ita apertè. Quod & alibi dicit (*in speculo, & ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*)

2. Cor. 13.

TOMUS QUINTUS.

Gregorius pro hæreticis.

Liber Epiphan. falso adscriptus.

Eadem etiam & Apostolorum discipuli, & successores divini patres nostri tradiderunt. Epiphanius enim Cyprus inter antesignanos præclarus sic inquit. Estote memores dilecti filii, ne in Ecclesiam imagines inferatis, nec in sanctorum cemiteriis eas statuatis, sed perpetuò circumferte Deum in cordibus vestris. Quin etiam nec in domo communi toleretur. Non enim fas est Christianum per oculos suspensum teneri, sed per occupationem mentis.

Epiphanius pro Synodo.

Decet omnem Christianum, cùm libros aliquos adulterinos audit, aut legit, respuere, nec omninò animum adhibere. Nam & inter Epistolas divini Apostoli quædam fertur ad Laodicenses, quam Patres nostri, tanquam alienam reprobaverunt. Ad hæc Manichæi Euangelium secundum Thomam invexerunt, quod Ecclesia Catholica merito (ut impium) aversatur, quemadmodum etiam, id quod nunc è beato patre nostro Epiphanio dictum est, cum illius nequaquam existat. Divinus enim hic pater octoginta capitum librum edidit, in quo omnes hæreses Gentiles, & Judaicas, item quotquot post Christianismum susceptum invectæ sunt, damnavit, in quo proculdubio, & eam posuisset, quæ de imaginibus ab istis fertur, si alienam à Christi religione hanc existimasset. Ita & libros illos contra imagines, nemo Christianorum (præter istos novitatis magistros) recepit. Quòd si tanto tempore in Ecclesia non sunt recepti, quam ob rem nunc à nobis recipi debent? Attendamus autem, qui floruerint per tempora supradicti patris nostri Epiphanii in Ecclesia, quos tanquam gloriosos doctores, & tuta monimenta Ecclesiæ dicere possumus. Profectò Basilius Magnus, Gregorius cognomento Theologus, Gregorius Nissensium Episcopus, quem omnes patrum patrem vocant, Chrisostomus. Præter hos etiam Ambrosius, Amphilochius, Cyrillus Hierosolymorum Episcopus. Quod si is, qui hanc expositionem doctorum contra venerandas imagines edidit, ait se à sanctis partibus, qui per ea tempora floruerunt, non fuisse receptum, quomodò ea, quæ sancti patres non probaverunt, nos qui circa fines sæculorum occurrimus, & indigni sumus, ut discipuli eorum vocemur, recipiemus? Præsertim cum falsò contra Ecclesiam edita sint. Apage cum ista impia, & intolerabili editione. Neque hic linguas suas acuant, & exerceant vaniloqui isti accusatores rectè sentientium, quasi illi, qui antiquam Ecclesiæ traditionem recipiunt, Beato Epiphanio adversentur, nequaquam. Commentarium enim illud rejicimus: beatum autem patrem Catholicæ Ecclesiæ doctorem cognoscimus. Nam & divini patres, qui in quarta universali Synodo fuerunt congregati, Epistolam, quæ nomine Ibæ Episcopi Edessæ ad Marim Persam circumferebatur, anathemate damnaverunt, quasi Nestorio consentientem. Eodem etiam modo, qui in sacra quinta Synodo convenerunt: ipsum autem Ibam nequaquam (non enim demonstrari poterat, quod esset Ibæ.) Quam ob rem in anathematismis non ipsum Ibam devoverunt, sed Ibæ Epistolam. Dicebatur enim Ibæ, cum tamen illius nequaquam esset. Judicate ergò omnes, qui auditis, & verum à falso discernite, quia editiones istæ non sunt beati istius patris, sed potius Manichææ, quas veluti amara bile plenas fugiamus: Manichæi enim, & quicumque confusionis fuerunt authores, contemplationem istam nunquàm ferre potuerunt.

Ibæ Ep. in 4. damna...

Gregorius pro hæreticis.

Similiter Gregorius Theologus in versibus suis dicit: Flagitium est, fidem habere in coloribus, & non in corde. Ea enim, quæ in coloribus existit, faciliter eluitur, quæ verò in profundo mentis, illa mihi amica.

Greg. N... sensus.

Epiphanius pro Synodo.

Perversè rursùs cogitantes, & aliud dictum Gregorii Theologi subjiciunt, quod à dicto Patre sic editum est: Flagitium fidem habere in coloribus, non in animis, quæ facilè elui potest, sed profunditas mihi chara. Ab his autem sic falsò scribitur. Flagitium est, fidem habere in coloribus, & non in corde: ea enim, quæ in coloribus existit, faciliter eluitur, quæ verò in profundo mentis, illa mihi amica. Beatus enim Gregorius Theologus in metricis suis opusculis dictum illud, quod hi citant ad moralem quendam sensum attulit. Corrigit enim vitam nostram, ut abstineamus à temporalibus, & mundanis rebus, voluptatibus, scilicet ca-

carnalibus, & spiritualem rursus vitam (quæ ad cœlestia perducat) eligamus. Nec credamus mundo huic, nec temporaneis, & non manentibus adhæreamus (hęc enim colores vocavit) sed potiùs spiritualibus, & veris insistamus, quæ in corde stabilimentum habent, & in æternum manent.

Gregorius pro hæreticis.

Chrysostomus sic docet. Nos per scripta, sanctorum fruimur præsentia, non sanè corporum ipsorum, sed animarum imagines habentes. Nam, quæ ab ipsis dicta sunt, animarum illorum imagines sunt. Maxima verò recti investigatio (inquit Magnus Basilius) meditatio scripturarum divino afflatu nobis datarum. In his enim, & rerum argumenta inveniuntur, & vitæ beatorum virorum præscriptæ, veluti imagines quædam animatæ.

Epiphanius pro Synodo.

Qui quicquam rectè sapit, nequaquam hæc ad subversionem sacrarum imaginum pertinere intellexerit. Omnibus enim manifestum est, cùm audimus virilia, & fortia sanctorum facta, constantiam, firmitudinemque animorum illorum nos beatificare, & laudare. Quin etiam cùm in divinis scripturis sanctorum vitas legimus, cùmque in scripturis easdem contemplamur, in memoriam revocamus, quantopere in Deum fervore fuerint accensi. Nam quæ oratio per auditum exhibet: hæc scriptura tacens per imitationem ostendit, ut Magnus inquit Basilius.

Gregorius pro hæreticis.

Et Alexandriæ lumen Athanasius dixit: Quomodò non miseratione persequendi sunt, qui creaturas adorant, quod illi vident, non videntibus cultum exhibent, & audientes orant, precanturque? Creatura enim à creatura nunquam servabitur.

Epiphanius pro Synodo.

Papè, quanta insania! Nunc enim novam quandam blasphemiæ viam excogitantes, planè à veritate deviant. Nam ea, quæ divinus vir contra idola locutus est, hæc isti homines etiam post cognitionem veritatis, & confessionis synceræ, & divinæ regenerationis tribuunt, & præter unum universorum Dominum, creaturis Christianos, & idololatriam commisisse asserunt.

Gregorius pro hæreticis.

Similiter Amphilochius Iconii Episcopus ita inquit: Non enim nobis sanctorum corporales vultus in tabulis coloribus effigiare curæ est, quoniam his opus non habemus, sed politiæ illorum virtutum memores esse debemus.

Epiphanius pro Synodo.

Hæreticis proprium est mutilatas exquirere sententias. Nam si quis studiosè exquirat, haud facilè hanc beati patris sententiam invenerit contra venerandarum imaginum repræsentationem: sed affectionis animæ sanctorum virilitatem, & constantiam celebrans, & prædicans virtutum efficaciam, hæc dicit beatus pater: maximè quo nos ad imitationem perducat. Non enim sanctos propter carnalem amorem laudamus, nec pingimus, sed quo virtutum illorum simus memores: Et in libris quoque vitas illorum describimus, in tabulisque illos depingimus: non quod hoc à nobis postulent ipsi, verùm id nostra causa, & propter utilitatem nostram facimus. Non enim solùm passiones martyrum nos instituunt, sed & contextus, & scriptum de illorum passionibus, picturaque idem indicans. Unde (ut veritatis verbum nos docet) *hæc oportet facere, & illa non omittere.* Hoc idem latè disputát magnus Basilius in suis moralibus sermonibus. Asterius etiam Amasiæ Episcopus similiter docet, veterem esse de imaginibus traditionem, ut patet præter alia ex sermone, quem in Lazarum, & divitem epulonem conscripsit. Matth.23.

Gregorius pro hęreticis.

Consentanea his etiam Theodorus Ancyræ Episcopus sic docet: Sanctorum formas, & species ex materialibus coloribus formari, minimè decorum putamus: horum autem virtutes, quæ per scripta traditæ sunt, veluti vivas quasdam imagines reficere subindè oportet. Ex his enim ad similium imitationem, & zelum pervenire possumus. Dicant enim nobis, qui illas erigunt statuas, quænam utilitas ex illis ad se redit? an quòd qualiscunque recordatio eos habet ex tali speciei contemplatione? Sed manifestum est, quòd vana sit ejuscemodi cogitatio, & diabolicæ deceptionis iventum.

Epiphanius pro Synodo.

Multi nostrum diligenter quærentes, & indagantes in sermonibus hujus Theodori præsentem sententiam, nusquam sane invenimus. Ex quo convincitur ementita esse testimonia ab istis citata? ideoque nec locum sermonis, nec librum, unde hæc sententia descripta esset, designarunt.

Deinde adducunt & quædam alia testimonia similia ex Eusebio Pamphili hæretico, quæ Epiphanius contemnens, refellit, quoniam author in reprobum sensum traditus, Arrii placitis consensit, ut ex cunctis historicis suis libellis constat, in quibus Filium, & Verbum Dei creaturam vocat, & secundo adorandum loco. Huic opponit Epiphanius Athanasium in dogmatica ad Eusichyum Presbyterum Epistola, cujus initium: in quibus existimasti nos, &c. & Cyrillum in Epistola ad Succensum, &c. contrarium dicens.

TOMUS SEXTUS.

Continet tantùm anathematismos 19. conciliabuli sub Leone habiti: in quorum septem prioribus rectè sentiunt, & Patrum traditionibus convenientia dicunt, quippe qui mysterium sanctæ Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ juxta Orthodoxas fidei regulas explicant. In reliquis verò anathematismis abrogandum imaginum usum, & damnandum in Ecclesia Catholica definiunt: quibus Epiphanius respondet.

EPIPHANIUS.

Vocem, qua Dominus ad Coryphæum Apostolorum Petrum usus est, animo debebant intelligere: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus illam*: sed ab hac ædificatione, & harmonia alienati, digna, quæ risu excipiantur, definiunt. Matth.16.

GREGORIUS.

Nemo hominum, qualiscunque tandem fuerit, tale institutum, et impium, et impurum posthac sectetur. Qui verò ab hoc die imaginem ausus fuerit sibi parare, aut adorare, aut in Ecclesia, aut in privata domo constituere, aut clam habere: si Episcopus fuerit, aut Diaconus, deponitor, si verò solitarius, aut laicus, anathemate percellitor, Imperialibusque constitutionibus subjicitor, ut qui divinis decretis repugnet, et dogmata non observet.

EPIPHANIUS.

Non satis illis fuit, quòd Ecclesiam omnem carpserint, et vellicaverint, nisi nunc quoque impiè defini-

finiant non faciendam esse imaginem, nec illi etiam, qui sibi sic faciendum esse persuaserit. Usque adeò enim venerandarum imaginum demonstratio in Ecclesia obtinuit, ut ab eo tempore, quo Euangelium prædicari cœptum est, ad hæc usque tempora receptæ fuerint. Jam autem cognoscimus, omne, quod antiquitate excellit, venerandum esse. Quid enim aliud Corinthis mandat divinus Apostolus dicens: *Servate traditiones, quas accepistis?* Et rursus Timotheo, & Tito, *Prophanas vaniloquentias aversemini?* Omnes igitur Christiani, qui Ecclesia Catholica geniti sumus, traditiones, quas accepimus, servamus, & in iis stabiliti sumus; novamque hanc vaniloquentiam, secuti divinum Apostolum, rejicimus. Et quæcunque patribus pro tempore super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ædificare placuit, recipimus. Quæ verò secus se habent, ut hostilia respuimus. Dico autem quæcunque ab inimicissimis, & impiis hæreticis veluti nugæ illata sunt, in quorum numero, quoniam & hi nuperi vaniloqui Christianorum accusatores sunt, ob id eos execramur; nam non modò linguam habent in impietate, & peccato imbutam, sed & manus docuerunt omnem sycophantiam expedire, verberareque dicentes; Constitutionibus Imperialibus subjicitor, qui non ita fecerit. Ex hac igitur voce per omnem terrarum orbem multa, & varia designata sunt. Continuam enim crudelitatem, & ipsi principes, duces, & falsi Episcopi exercuerunt. Sed quænam lingua calamitatem istam poterit exprimere? unde, & quomodò hanc narrationem aggrediar, non video. Nam quot terrores, persecutiones, per omnes civitates custodiæ, Monachorum flagellationes, carceres multis his annis extitere? Taceo pedicas, catenis ligatos pedes, sacrorum vasorum ablationem, librorum exustionem, sanctorum templorum prophanationes, sanctorum Monasteriorum prophanas in mundana hospitia, & tabernacula translationes, quòd scilicet in iis pietatis, & religionis studiosi viri habitarent, post raptum substantiæ, & bonorum, transmigrationes in barbaras nationes existimátium, se posse Apostolicè meliorem vitam inter gentes, quàm apud suos ducere. Et quod omnium gravissimum est, in hunc usque diem prophanatio ista monasteriorum apud quosdam adhuc manet. Et pro sacris hymnis, & voce lætitiæ in tabernaculis justorum, cantica meretricia, & satanicæ melodiæ audiuntur: & pro geniculationibus saltationes theatrales celebrantur. His adjice pericula, turbationes, vexationes, verbera, pœnas, oculorum extritiones, narium amputationes, linguarum abscissiones, inhonestas fugas, & exilia piorum, qui per omnem terram dispersi sunt, sanctarum facierum adustiones, barbæ vellicationes, adustionesque, Virginum, postquam Christo dedicatæ fuerant, impias, & violentas nuptias, & quod vehementissimum est, malorum cędes. Hi sunt fructus horum hominum, qui contra veritatem insurgunt. Hæc vera insania, & non judicium verum. Inspexit hęc Deus, et ex omnibus malis liberavit Ecclesiam suam. Gloria sit illi. Amen. Ab impio autem consilio suo seducti, ex ipsa veritate arguunt, dicentes.

2. Thess. 2. 1. Tim. 6. 2 Tim. 2. Tit. 3.

Iconoclastæ crudeles.

GREGORIUS.

Determinamus & hoc, ne quis hominum ex iis, qui præsunt Ecclesiæ, aut sacratis ædibus, sub prætextu exterminationis, aut elevationis talis imaginum erroris, manus in ea, quæ sunt Deo sacrata, injiciat: quia possunt transferri in alios usus ejuscemodi idola.

EPIPHANIUS.

Hæc eructant ora, quæ Dominum non verentur, neque venerantur. Quis enim, modo mentem divino timore firmatam habeat, ea, quæ Deo oblata sunt, & dedicata, idolorum appellatione dedignetur? Profectò non satis novi, num rudes, & imperiti rerum id ausint. Nisi plane obliti essent magni, & salutaris illius mysterii, quòd Deus verbum caro factum, & in nobis habitans, operatus est, cum scilicet nos ab idolorum errore liberaret, ζῶδα enim (qua voce isti utuntur) à piis gentilium idola nominantur. Sed sunt nugaces verborum strepitus, & battarismata, & apophtegmata oris illius, quod stercoreis alimentis usum vapores fœtidos animo, mentique immittit, & deliros, insanosque istos homines risu dignos judicat, quamobrem inferunt:

GREGORIUS.

Neque etiam in sacras vestes, aut alia vela, aut quicquid consecratum est in sacrum Dei ministerium, ne qua ratione in abusum convertantur.

EPIPHANIUS.

Qui hactenùs calumnias prosecuti sunt, definieruntque venerandas imaginum picturas non recipiendas in sacris Dei Ecclesiis, & qui eas idola, & ζῶδα vocaverunt; nunc tanquam obliti impii sui decreti, has in Ecclesiis manere volunt. Quòd si autem Deo consecrata sunt, quomodò turpes, & diabolicæ insidiationis inventiones habebuntur? sed manifestum est, quòd sit Caiphaica assertio. Nam is animi quidem malitia Christum occisum cupiebat: at ignorantia veritatem dicens, servatorem illum humani generis confessus est. Eodem modo & isti malitia quidem errorem, idola ζῶδα, & diabolicæ insidiationis inventa, sanctorum imaginum inspectionem cavillantur, verum contra animi sententiam, has sacras, & Deo dedicatas confiteri coguntur, & laqueis propriæ nugacitatis implicantur. Quare illos, qui se sequuntur, præstigiis decipientes alloquuntur.

GREGORIUS.

Si quis autem à Deo potestatem nactus, hæc ipsa vasa, aut vestes in meliores usus convertere voluerit, non ausit hoc sine sententia, & voluntate sanctissimi, & beatissimi universalis Patriarchæ, & Imperatorum nostrorum piorum jussu, ne diabolus sub eo prætexu Ecclesias Dei humiliet. Neque aliquis ducum, aut magistratus, aut laicorum cohortes sub illis constitutæ in divinas ædes manus injicient, easque veluti captivas prophanent, quemadmodùm à quibusdam antehac factum est.

EPIPHANIUS.

Quis propter hanc legislationem non insigniter rideat, imò magis non lugeat. Propter hæc enim vana verba multi ausi fuerunt, Briarei gigantæasque manus sacris armariis injicere, ab his videlicet occasionem sumentes. Labilis enim est, & lubrica improbitas. Videntes enim ipsos sanctissimos (ut isti ajunt) revera autem falsos Episcopos, aurum, & argentum ex dedicationibus, & imagines, quæ in musæis, sibi ascribere, & in privatos usus vertere, & ipsi quoque sic fecerunt. Hæc enim in gutturnia, pelves, theatra commutarunt: & quæ quandoque sacra fuerunt, horum judicio prophanata sunt.

GREGORIUS,

His ita se probè habentibus, & Dei gratia confirmatis, justum esse decrevimus hoc nostro Catholico, & Deo grato scripto, definitiones breves veluti in summam edere, quando quidem & nos videmur Apostolicè dicere; Quin etiam credimus, nos Spiritum Christi habere, & quemadmodùm qui antea in illum crediderunt, & Synodos congregaverunt, decretaque, & definitiones ediderunt, ita & nos quoque id ipsum credimus. Quamobrem post sacras aliquot præmissas patrum definitiones consequenter, & convenienter nostra determinabimus.

EPI-

EPIPHANIUS.

Multa,& diversa in superioribus nugati, & propriam improbitatem manifestè determinantes, & in multa distrahentes, nunc seipsos doctoribus Ecclesiæ contendunt comparare, & sacris illorum declarationibus, has impias suas definitiones connumerare se jactant, nimirum mendacium cum veritate, tanquam venena noxia cum melle, miscere contendentes. Sed qui spiritu Dei aguntur, facilè malum à bono dijudicaverunt: &, quæcunque à sanctis patribus rectè statuta sunt, recipient: quæ verò ab his perversè, & improbè statuuntur, aversabuntur. Isti enim falsidici confitentur,se Deum cognoscere, verùm à regia via per calles,& anfractus decedunt. Nostræ enim syncera fidei verba veneno improbitatis imbuunt. Habent namque consimilem cum Heresiarchis veteribus ignorantiam. Nam & ipsi multa cum Catholica Ecclesia convenientia dixerunt. In uno autem, aut altero transgressi anathema acceperunt, cum quibus sanè isti partem habent, etiam si sic dicant.

Prima definitio.

GREGORIUS.

Si quis secundum Apostolicas, & patrum traditiones de Patre, Filio, & Spiritu sancto, non confessus fuerit unam, & eandem deitatem,naturam,& substantiam,voluntatem, & actionem, virtutem, & dominatum, regnum, & potestatem in tribus subsistentiis, sive hypostasibus, nempe personis, glorificatam, anathema.

Secunda.

Si quis non confessus fuerit ejusdem sanctæ Trinitatis unum, videlicet, Filium, & Verbum Dei, & Patris, Dominum nostrum Jesum Christum, ante sæcula quidem ex Patre secundum deitatem, in extremis autem temporibus ipsum propter salutem nostram è cœlis descendisse, & incarnatum ex Spiritu Sancto, & Maria Virgine, & ex eadem natum, supra omnem humani intellectus comprehensionem, anathema.

Tertia.

Si quis non confitetur, Deum esse secundum veritatem Emmanuel, & ob id Virginem sacram Deiparam, quæ secundum carnem,carnem factum ex Deo,verbum genuit, anathema.

Quarta.

Si quis verbum ex Deo patre carni secundum hypostasim non unitum, & unum esse cum propria carne, Christum, eundem videlicet Deum, & hominem non confessus fuerit, anathema.

Quinta.

Si quis non confessus fuerit Dei carnem vivificantem esse, & propriam ipsius ex Deo Patre Verbi, sed veluti alerius præter ipsum unitam secundum dignitatem, videlicet quasi tantummodò in ea divinam habitationem habuerit, minimè verò vivificantem, ut diximus, quod factum sit in proprietate verbi,omnia vivificare potentis, anathema.

Sexta.

Si quis non confessus fuerit,in uno Christo,vero Deo nostro, duas naturas, & duas naturales voluntates, & duas naturales actiones, communicanter indistinctas, incommunicabiliter, impartiabiliter, inconfusè secundum Patrum sanctorum traditionem, anathema.

Septima.

Si quis non confessus fuerit Dominum nostrum Je-A sum Christum post assumptionem animæ rationalis, & intellectualis carnis simul sedere cum Deo, & Patre, atque ita quoque rursum venturum cum paterna majestate judicaturum vivos, & mortuos, non ampliùs quidem carnem, neque incorporeum, tamen, ut videatur ab iis, à quibus compunctus est, & maneat Deus extra crassitudinem carnis, anathema.

EPIPHANIUS.

Hucusque rectè sentiunt, & Patrum traditionibus convenientia dicunt: imò potiùs,tanquam sua propriè dogmata asserentes: sibi laudem, & gloriam vindicant. In subsequentibus autem amara venenatæ, & viperinæ linguæ dogmata, pharmacis lethalibus plena, B evomunt.

GREGORIUS.

Octava.

Si quis divinam Dei verbi secundum incarnationem figuram materialibus coloribus studuerit effigiare, & non ex toto corde oculis intellectualibus ipsum sedentem à dextris Patris, super Solis splendorem lucentem in throno gloriæ adorare, anathema.

EPIPHANIUS.

Absurdi, & præter modum admirabiles allegoristæ in hac venefica definitione judicantur. Apostolo enim Filium Dei Patris figuram prædicante, propter in-C commutabilitatem substantiæ ipsius, commutatione facta in carnem à Deo Verbo assumptam obliquè cogitant, & ex animis insipientibus novam quandam definitionem eructant. Novimus enim omnes, quòd caro,quam assumpsit,diversæ substantiæ à natura Verbi Dei existat. Hoc, inquam,in veritate præsides Ecclesiæ *Heb. 1.* sancti Apostoli, & admirandi nostri Patres nos docuerunt. Nam absconditorum spectator Paulus, divinus (quemadmodum dictum est) Apostolus, volens consubstantialitatem Filii, & Dei Verbi ad Deum, & Patrem prædicare, nihil aliud appropriatum, & concinens invenit, quàm ut exclamet characterem hypostaseos Patris ipsum filium. Isti verò veritatem mendaciis subvertere conantes, tumultuariis, & putridis vocibus insistentes, odio venerandarum imaginum D mendacium inducere conantur. Unde in blasphemum, & perversum sensum collabentes, & in reprobam sententiam traditi, dicunt.

GREGORIUS.

Nona.

Si quis incircumscriptibilem Verbi Dei essentiam, & hypostasin, propterea quod incarnatus est,naturalibus coloribus in imaginibus ad formam hominis depinxerit, & qui non Theologicè sentit eam post carnem non minus incircumscrptibilem remansisse, anathema.

EPIPHANIUS.

E Tanquam circa opportuna Apostolicarum traditionum negocia occupati, pestilentem morbum spirantes, sententiamque corrumpentes omnia dicunt. Nam turpitudinem erroris, & fraudis, rectis verbis prætexunt: & impostore animo ad naturam incircumscriptibilem divini Verbi, carnem assumptam ab eo, & circumscriptam coaptant. Hoc enim apertè indicat, quod ab illis dictum est, nihil minus incircumscriptibilem existentem. Ubinam hanc vaniloquentiam invenere sapientes isti in rebus vanis? Blasphemiæ enim plenum est, quòd post incarnationem, incircumscriptibilem fuisse asserunt Jesum, omnium Dominum, nostrum verum Deum, maximè cùm is discipulos suos ita affatur: *Lazarus* *Joan. 11.*

amicus noster dormit, & gaudeo propter vos, quòd istic non fuerim. Nonne igitur hoc, quòd istic non fuerim, circumscribi potest? Profectò potest. Et ut ea, quæ ante mortem de illo Euangelicè dicta sunt, omittamus, cùm post resurrectionem se exhiberet mulieribus
Joan. 10. Luc. 14. nunquid hac ratione circumscribi nequit? Profectò potest. Cùm se duobus discipulis ostendit, nonne circumscriptione dignum est? est profectò. Quòd, clau-
Joan. 20. sis januis, ingressus sit, & à Thoma contactus, quid aliud, quàm circumscriptio? Item quòd, discipulis in Galilæam profectis, & eum istic videntibus, & adorantibus, quidnam est? Nempe ipsum, quod dixi.
Matt. 28. Act. 1. Quòd, discipulis intuentibus, in cœlum assumptus est, & ab Angelo ipsis astante, & dicente audierint: Quid statis, ò viri, defixis oculis, in cœlum aspicientes? Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis illum euntem in cœlum. Nonne hæc sunt circumscriptione digna? Sunt sanè. Sic enim omnes nostri divini patres tradiderunt. Et manifestum est rectè sentientibus, quòd, quemadmodum Deus, & Verbum Dei Patris invisibile, & incomprehensibile, & in omni loco dominationis suæ existit: ita secundum naturam humanam, quam assumpsit, visibilis est, & circumscriptibilis est, quemadmodum ipse discipulis suis dixit, quòd istic non fuerim. Item est comprehensibilis, sicut Thomas nos credere fecit. In multas igitur improbitates propter unam istam blasphemiam, qua Christianos decipere conantur, ruunt. Calumniantes autem deinde loquuntur.

GREGORIUS.

Decima.

Si quis indivisam Dei verbi naturæ, & carnis secundum hypostasis unitionem, videlicet ex utrisque unam inconfusam, & incompatibilem perfectionem factam, in imagine depingere conatur, vocatque eam Christum (Christus enim nomine uno & Deum, & hominem significat) & ex ea re confusionem duarum naturarum monstrosè asserit, anathema.

EPIPHANIUS.

Impudentia deceptionis verbo recto imprimitur. Et indivisæ, & inconfusæ secundum hypostasim unitioni imaginum structuram opponentes, tanquam confusionem duarum naturarum mendaciter, & improbè accipiunt. Sed veritas Domini ligata non est: quòd autem Christi nomen duarum naturarum significativum est, apertum: altera enim ratione visibilem, altera invisibilem naturam demonstrat. Ipse enim Christus hominibus per velum carnis suæ visus est, quamquam divina natura in eo celabatur, tamen per signa elucebat. Sancta igitur Catholica Ecclesia, quemadmodum accepit ab Apostolis, & Patribus, ipsam formam, quæ ab hominibus visa est, pingit: neque tamen ob id Christum dividit, quemadmodum isti falsò dicunt. Imago enim secundum nomen tantùm, & non secundum definitionem cum primo exemplari communicat: quia (quemadmodum in superioribus sæpè diximus) anima creata est, quam nemo circumscribere potest, quia invisibilis est. At si animam, quamvis creata sit, E nemo pingere potest: quantò minùs investigabilem, & incomprehensibilem unigeniti Filii Dei deitatem poterit quisquam cogitatione comprehendere, ut sensibiliter à se depingatur? Conversus est itaque dolor eorum in caput ipsorum. Anathema enim, quod ipsi nugantur, in illis manebit in perpetuum.

GREGORIUS.

Undecima.

Si quis carnem hypostasi Verbi Dei unitam divi- A serit, & in nuda excogitatione mentis eam habens, ex eo conatus fuerit, illā in imagine depingere, anathema.

EPIPHANIUS.

Divus Gregorius, qui à Theologia nomen invenit, sic ait: Quandò naturæ distant excogitationibus, simul dividuntur etiam nomina. Quin etiam plurimi patrum hac notione usi sunt, etenim ita revera se habere videtur. Ab illa autem, & à Patrum traditionibus descißcentes dicunt: Si quis carnem hypostasi verbi Dei unitam diviserit ex cogitatione mentis. Itaque in hoc deprehenduntur repugnantes Patrum traditioni. Sed, cùm subinde eandem rem inculcant, veritati apertissimæ contradicere cognoscuntur. Ecclesiam enim cum Nestorio sentire, falsò asserere nituntur. Sibi autem B ipsis consentanea dicentes inferunt. Grego Nazia

GREGORIUS.

Duodecima.

Si quis unicum Christum in duas hypostases diviserit, ab una parte Dei Filium, & ab altera parte Mariæ filium collocans, neque continuam unitionem factam confitens, & ob id in imagine tanquam per se subsistentem Mariæ filium depinxerit, anathema.

EPIPHANIUS.

C Eadem toties infarciunt, ut brevibus satis dici nequeat, quæ ab ipsis nugæ proferantur. Adjungentes autem impiam Nestorii opinionem sacrarum imaginum effigurationi, paradoxa quædam, & inanes sermones commiscent: quorum destructionem cùm antea sæpè ostendimus, nunc eadem silentio præterire decrevimus. Eructant autem iterùm talia.

GREGORIUS.

Decima tertia.

Si quis ex unitione ad divinum verbum deificatam carnem in imagine pinxerit, veluti dividens eam ex assumpta deitate, & in deificatam, ex hoc eam confi- D ciens, anathema.

EPIPHANIUS.

Cùm Ecclesia Catholica Christum pingit humana figura, non dividit eum à divinitate illi unita, magis autem deificatam illam reddit, & consimilem Deo illam confitetur, quemadmodum rei veritas habet, & magnus docet Gregorius: non verò ut ipsi indoctè, & imperitè barbarismum committentes, indeificatam dicunt carnem Domini ex hoc confici, & formari. Quemadmodum aliquis hominem pingens, non inanimatum hominem facit, sed ille animatus manet, & imago, ipsius imago ab eo, quod illum imitetur, dicitur: ita quoque imaginem Dei facientes deificatam carnem Domini confitemur: imaginem autem nihil aliud esse cognoscimus, quàm imaginem, significantem scilicet primi exemplaris imitationem, unde & nomen accepit, & hac ratione cum ea dumtaxat communicat, & ob eam quoque causam pia, & veneranda. Quòd si autem hominis sit improbi, aut dæmonis, prophana, & execrabilis existit, quoniam & ipsum primum exemplar, ad quod facta est. Laborantes igitur in vanum fructum sterilitatis secum adferunt, à quo non desistent, cùm dicant hæc etiam. Na zenus

GREGORIUS.

Decima quarta.

Si quis in forma Dei existentem Deum verbum servi

servi formam in propria hypostasi assumentem, & per omnia nobis similem factum sine peccato, conatus fuerit materialibus coloribus figurare, veluti si nudus homo fuisset, & hoc modo ab inseparabili, & incommutabili deitate sejungere, veluti quaternitatem inducturus in sanctam, & vivificantem Trinitatem, anathema.

EPIPHANIUS.

O insaniam, & dementiam! Nullusne pudor est congerendi anathematis? Sed quemadmodum vermes in cœno volutantes, ita hi quoque vivunt. Hanc posteaquam semel acceperunt, satietatem ejus capere nequeunt. Neque quicquam aliud agunt, quàm quod Ecclesiam Dei execrentur, ipsi execratione dignissimi. Eam qui benedicunt, ut scriptura testatur, benedicentur: & qui eam devovent, ipsi devoventur. Ipsum autem servatorem nostrum, nudum hominem existimare, & Christum à deitate separare, & ex illa re quaternitatem per picturam inducere, quis non crasso risu eorum dementiam, qui sic loquuntur, prosequatur, imo magis defleat blasphemiam istam? Non enim qui Christum humana specie in imagine pingit, mox etiam quaternitatem inducit: sed Deum verbum, hominem in veritate factum non in phantasia, fatetur. Insanus autem Nestorius duas hypostases tanquam duas naturas in Christo blasphemè asserens, quaternitatem induxit. Verum Dei Ecclesia unam hypostasim Christi in duabus naturis rectè confessa, ad recordationem salutaris illius in carne dispensationis, illum imagine excipere divinitùs docta est. Volentes autem seipsos probos ostendere, & veritatis aliquid aspergunt, dicentes:

GREGORIUS.

Decima quinta.

Si quis non confitetur sanctam semper Virginem Mariam, propriè, & verè Deiparam, quavis visibili, & invisibili creatura superiorem: & cum syncera fide ejus intercessiones, tanquam quæ libertatem apud eum, qui ex se genitus est, Deum habeat, non postulaverit, anathema.

EPIPHANIUS.

In his firmata, & stabilita Catholica Ecclesia, ab iis, qui aliter, quàm dogmata, & traditiones ejus habent, sentiunt, non vult conformari. Nam & Dominus à dæmonibus prædicatus, eos tamen expulit. Et Paulus divinus Apostolus, & comites itineris ejus probati ab ipsis tanquam homines Dei altissimi, & viam salutis annunciantes, ab ipso persecutionem perpessi sunt, ita quoque isti. Quanquam enim aliquod verè dicant, tamen ab Ecclesia expulsi sunt, & rejecti. Rursus autem tanquam canes ad vomitum proprium reversi, & sues in volutabro luti, talia grunniunt.

GREGORIUS.

Decima sexta.

Si quis sanctorum omnium ideas in imaginibus inanimatas, & mutis materialibus coloribus depingere studeat, cùm nullum omninò usum adferant picturæ, anathema. Vana enim est excogitatio, & diabolicæ insidiationis inventio. Nonnè enim satius fuerit illorum virtutes, & virilia facta, quæ nobis per scriptas historias tradita sunt, veluti vivas quasdam imagines in seipso depingere, & ad eadem ista seipsum zelo ejusmodi excitare, quemadmodum sancti Patres nos docuerunt?

EPIPHANIUS.

Divi Patres neque hoc docuerunt, neque prædicarunt, sed sibi ipsis hoc nomen assignant falsi isti accusatores. Eorum enim est deliramentum hoc. Nam & postea se ipsos septimam Synodum appellant. Sed sapiens quidam dixit: *Commendet te vicinus tuus: non autem os proprium tuum: alienus, & non labia tua.* Prov. 27.
Isti autem neque ab aliquibus laudati, neque ab aliis instructi, sibi ipsi laudem arrogant, & ab hominibus vocari volunt Rabbi: cupientes esse Patres Cath. Eccl. quàm sycophantiis circumveniunt, & verum Deum reliquisse, idololatriæque adhæsisse asserunt. Sane Deus per Esaiam Prophetam ad eam ait. *Ponam te exultationem æternam, lætitiam generationibus generationum.* Et per * Ecclesiasticum: *Tota pulchra es propinqua mea, tota pulchra, & reprehensio non est in te.* Inspiciamus igitur eorum insaniam, quoniam accusant eam idololatriæ, cujus ipsi se gloriantur esse Doctores. Siquidem igitur idololatræ sunt Patres, dicant nobis, num partis Ecclesiæ idololatriam agentis, an totius sint Doctores. Si autem partis, debebant sane ipsi Ecclesiæ Catholicæ authoritate concinuisse, & ab hac judicium postulasse, fructusque veritatis ab ea carpsisse, quemadmodum omnes nostri divini Patres errata correxerunt, & quæ rupta, & conscissa erant, connexuerunt. Quoniam autem Catholica Ecclesia hac traditione exclarata est, ipsi ab ea avulsi, videntur, eam totam, ut errantem condemnavisse. Horrendum est talia loqui: & condemnatio, omninò tacere. Periit enim illis in Christum confessio vera, & omnium rerum corruptela universa invasit. Sed absint hæc, frustrà à nobis dicta * sunt. Illi enim hinc illinc se abducentes, nusquam consistunt. Venerandarum imaginum pictura, multis retrò annis in Ecclesia Catholica, & venerandis templis publicata fuit. Hanc sancti Patres, & tradiderunt, & universus Christianorum cœtus recepit, ab hoc isti non solùm exciderunt, sed & gravissimè, & horribilissimè clamor anathematis illorum, Sodomitarum, & Gomorrhæorum more omnia complevit: unde peccatum illorum valde ampliatum est. Et quis poterit amplius sustinere insaniæ immensitatem, & satyricorum tumultuum larvationes? Utinam cognovissent veritatem. Omnibus enim pietatis cultoribus manifestum, quod quemadmodum per scripta, quæ sanctorum passiones nobis ad memoriam reducunt, ad similia imitanda excitamur: ita quoque per imaginum picturas certamina illorum aspicientes, in recordationem virilitatis, & divinæ vitæ pervenimus. Deinde tecta animi sententia loquuntur.

Esaiæ 60. secundum 70. Cant. 4. Objurgatio in hæret. fort. sint. Genes. 19.

GREGORIUS.

Decima septima.

Si quis non confitetur omnes, qui à sæculo hucusque, & ante legem, & in lege, & in gratia à Deo dati fuerunt, sanctos, & venerandos esse coram Deo, & anima, & corpore, & horum intercessiones non petierit, utpote qui libertatem apud Deum habeant pro mundo secundum Ecclesiasticam traditionem intervenire, anathema.

EPIPHANIUS.

Cùm Ecclesiasticam traditionem dicebant, debebant utique apposuisse. Siquis imaginum picturas non recipit, anathema sit. Perquam vetusta enim traditio Ecclesiæ Catholicæ veraciter habetur, & rectè nobis in recordationem prototyporum decreta. Sed hanc respuentes impudentia, sanè ejuscemodi imitationem damnabilem Ecclesiæ Catholicæ annunciant, dicentes; Vias tuas scire recusamus. Unde & post hanc illorum editionem, & intercessionum Deo acceptabilium

consuetudinem rejecerunt, expungentes eam ex hoc A illorum scripto. Atque hoc omnes novere. Hunc namque morem habent hæretici, quoties uno verbo pietatem contempserint, & veritatis via aberraverint, in multos, & varios errores labi: uniformis enim res veritas, mendacium autem in varia distrahitur. Arriani enim Deum verbum creaturam dicentes, post hanc illorum blasphemiam impiam, ex anima illum hominem factum nugati sunt. Eutyches quoque miser, unam in dispensatione Christi naturam asserens, diviniorem carnem illum assumpsisse neque nostræ humanæ consubstantialem effingit. Simili modo & hujus hæreseos præsides, illos imitati agunt: nam vaniloquentiæ, & malitiæ non videntes finem, & satietatem, vicina quoque mala ad se trahunt. Et verbula quædam sanctis patribus consentanea dicunt, sed hypocrisi tandem veritatem simulant: quare inferunt. B

GREGORIUS.

Decima octava.

Siquis non confitetur resurrectionem mortuorum judicium, & pro merito cujusque secundum justam Dei libram retributionem, neque finem esse punitionis, neque regni cœlestis, quæ est in Deo voluptas, & Genes. 12. delectatio: *Non enim est regnum Dei esca, & potus*, sed secundum divinum Apostolum, *justitia, pax, & gaudium in spiritu sancto*, anathema.

EPIPHANIUS.

Hæc est principium veræ nostræ fidei, sanctorum C Apostolorum, & divinorum Patrum certa sententia, & Catholicæ Ecclesiæ unica confessio: at quæ sequitur, illis propria est ignorantia, & ruditate plena, sic strepens.

GREGORIUS.

Decima nona.

Si quis hanc nostram sacram universalem septimam Synodum non receperit, sed eam quocunque modo calumniatus fuerit, & cum satisfactione omnia, quæ in ea definita sunt, doctrina à Deo afflata, non amplexus fuerit, anathema illi sit à Patre, & Filio, & sancto Spiritu, & à septem sanctis universalibus Synodis.

EPIPHANIUS.

D Defectio à veritate mentis, & animi excæcatio est. Hæc enim illorum sententia, plena omni impietate inscitiam, & omnem insaniam secum affert. Non enim docti sunt, nisi in ruditate. Nam seipsos septimam Synodum vocant, & tamen anathematismos suos ita conficiunt, quasi à septima aliqua alia Synodo essent antea notati. Sic enim dicunt, anathema sit à septem sanctis universalibus Synodis. Quare non magis ridiculi sunt ob inscitiam, quàm miserabiles ob impietatem. Veritatem enim relinquentes, & extra Regiam, & militarem viam ambulantes, in foveas præfractas se præcipitarunt. Et rectè illis ob id proverbialis sententia acclamatur, *Asciæ propriæ agricolationis erraverunt, & congregaverunt manibus sterilitatem*. Quapropter sagittas illorum veneno imbutas, & arcus intensos, quos contra Ecclesiam extenderant, amatores veritatis, & justitiæ inquisitores, in corda illorum detorserunt. Et David in * spiritu melodia psallentem arripiunt: Lacum aperuerunt hujus novæ improbitatis authores, & effoderunt eum, inciderunt in foveam, quam fecerunt. Perversus est labor eorum, & injustitia eorum peribit. Dicunt enim dulce amarum, & amarum dulce. Statuunt tenebras esse lumen, & lumen tenebras esse dicunt.

ἄξονες Solonis leges apud Suidam aliis inaxis agri sui. Spiritus Psalm. 7.

GREGORIUS.

His à nobis cum omni diligentia, & industria decretis, definimus nullam aliam fidem præter hanc afferendam, aut conscribendam, aut componendam, aut docendam. Qui secus facere ausint, docendo scilicet aliam fidem, aut asserendo, aut tradendo; illis ex quacunque hæresi ad cognitionem veritatis redeunt, aut quicunque novam aliquam vanitatem, aut verborum inventionem ad destructionem eorum, quæ à nobis determinata sunt, ferunt, si Episcopi fuerint, aut clerici, ab Episcopatu, & Clericatu deponuntor, si verò Monachi, aut Laici extiterint, anathemate devoventor.

EPIPHANIUS.

Hæc bubulci isti, & indocti à sanctis patribus nostris suffurati sunt, & tanquam propria sibi ascripserunt: quamobrem vanus, & ociosus est illorum sermo, nec responsione dignus.

GREGORIUS.

Divinissimi Imperatores Constantinus, & Leo dixerunt: Dicat nunc sacra, & universalis Synodus, num ea, quæ nunc lecta est definitio, ab omnibus sanctissimis Episcopis collaudetur.

Sancta Synodus exclamavit: Omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbando volentes subscripsimus, omnes orthodoxè credimus, omnes intellectualiter intellectualem divinitatem colimus, adoramus. Hæc est fides Apostolorum. Hæc est fides Patrum. Hæc est fides orthodoxorum, sic omnes latriam exhibentes adorant. Multi anni Imperatorum. Illuminatores pacis, Domine, custodi, piam vitam, Domine, da eis. Leonti, & Constantino perpetua memoria. Vos estis pax orbis terrarum. Custodiat vos fides vestra. Christum honorate, vos servabit. Orthodoxam fidem vos stabilivistis. Piam vitam Domine da eis. Absit invidia à regno ipsorum. Deus custodiat robur eorum. Dominus Imperium illorum pacificabit. Vestra vita, vita Orthodoxorum. Rex cœlestis, reges terrenos custodi. Per vos universalis Ecclesia pacificabitur. Vos estis faces Orthodoxæ fidei, faces Orthodoxæ fidei, Domine, custodi. Perpetua memoria Constantino, & Leonti. Constantino novo piissimo Imperatori multi anni. Orthodoxum ab ipsis majoribus, Domine, custodi. Vitam piam, Domine, da illi. Absit ab Imperio illius invidia. Multi anni piissimæ Augustæ. Piam Orthodoxam, Domine, custodi. Absit ab Imperio vestro invidia. Vos inconfusam Christi dispensationem probè dijudicastis. Vos indivisum duarum Christi naturarum stabilimentum prædicastis. Sacrarum sex Synodorum universalium dogmata confirmastis. Omnem idololatriam obscurastis. Doctores ejuscemodi erroris vos triumphastis. Vos eos, qui contraria statuunt, notastis.

EPIPHANIUS.

E Quæ consueverunt Imperatoribus acclamari, proferentes, & animam habentes œstro mendacii flagrantem, ex ipsa diaboli insidiatione loquuntur, dicentes. Omnem idololatriam vos obscurastis. Utinam aures nostræ essent obturatæ, ne cogeremur hanc corruptricem animarum vocem exaudire. *Ne intenderis mulieri meretrici*, inquit parœmiasta. Salutarem enim dispensationis rationem contaminare volentes, omnes blasphemiæ angulos perscrutati sunt. Quid autem ad hanc tristem rabiem dicam aliud, quàm quod per Spiritum sanctum regius Propheta David locutus est: *Venenum aspidum sub labiis eorum, sepulchrum apertum guttur eorum, & linguis suis dolosè agunt*. Unde & à consiliis suis exciderunt, judicati ab eo, qui nos liberavit à cultu idolorum, Christo

Prov. Psal.

A sto Deo nostro. Ipse enim homo perfectus ob nostram salutem dignatus fieri, omnem idololatriam obscuravit. Inquit enim per Prophetam: *Ecce dies venient, & nomina idolorum à terra delebo, & non amplius erit illorum memoria*. Clarum est Prophetiam in ipsum dirigi, & non (ut isti ajunt) in potentiam, & robur Imperatorum. Defectionis enim signum est, hanc gratiam, & donationem aliis tribuere præter Christum. Clamant Christiani, ex magniloquo Esaia haurientes: *Non legatus, non Angelus, sed ipse Dominus servavit nos*. Si verò (ut ipsi ajunt) conventus Episcoporum, & robur Imperatorum nos ab idolis liberavit, genus humanum à veritate fallitur. Nam cùm ab errore idolorum Jesus Christus Dominus Deus noster nos liberaverit, quomodò potuerunt gloriari, & jactare à se idipsum factum? O insanam jactantiam! Nam à veritate deficientes, &
B animo, & mente excæcati sunt: sunt & propriis imaginationibus, & opinationibus adulatione imbuti, in mille errores lapsi sunt. Et ea, quæ apta, & convenientia regibus acclamari encomia solita sunt, à Christo abstulerunt, & Imperatoribus assignarunt, quod sanè impium est, & blasphemum valdè. Debebant potiùs virilia illorum facta proclamare, debebant ab hostibus victorias prodere. Item barbarorum casus, & excidia, quæ à multis in tabulis, & imaginibus ob id suspenduntur, quo posteros illorum ad similia imitanda excitent. Debebant item prædicare, quot subegerint sibi inimicos, consilia, trophæa, mundi gubernationem, politicas constitutiones, civitatum emendationes. Hæ sunt Imperatoribus convenientes acclamationes, & laudes, quæ omnes subditos ad benevolentiam trahunt.

C Linguas autem suas adhuc veneno habentes imbutas, & spirantes iras, & sycophantias, in obscuro noctis se rectos, & probos de gradu dejicere posse opinantes, sic dicunt.

GREGORIUS.

Germani, Georgii, & Manzuris sententiam minùs rectam vos dispulistis. Germano bilingui, & animo duplici, adoratori signorum, anathema. Georgio consentienti illi, & fallario paternorum dogmatum, anathema. Iconolatræ, & falsigrapho Manzuri anathema. Doctori impietatis, & perverso interpreti divinæ scripturæ Manzuri, anathema.

Trinitas hos tres abstulit.

EPIPHANIUS.

D Dicamus ad hæc propheticum verbum: *Facies meretricis facta est tibi: depuduisti apud omnes, qui te viderunt*. Nam hæ in sua convicia, & contumelias, & turpitudinem se exornantes, qui honestè, & probè vivunt, subsannant. Peccatoribus enim pietas est abominatio. Ita & isti labiis præditi dolosis, contra justos ganniunt iniquitatem. Sed Deus illos in abdito vultus sui abscondit, & à conturbatione horum protexit illos, à conventione linguarum liberavit eos. Nam ut faces in Ecclesia resplenduerunt, habentes verbum vitæ. Germanus enim in literis sacris eruditus fuit, & veluti Samuel à puero Deo dedicatus, divinis patribus semper adhæsit, quare dialogis illius, qui per totum terrarum orbem evulgati sunt, par est acquiescere. Altitudo
E enim Dei in ore illius, & enses ancipites in manibus illius, scindentes eos, qui Ecclesiasticæ traditioni adversantur.

Georgius autem, cui patria Cyprus, civiliter in hac vita degens, ChristumDeum, qui nobis suam dispensationem descriptam reliquit, imitatus, non fuit contentiosus, non clamosus, non calumniator, non retaliator conviciorum, ab aliis vexatus, non minabatur, qui illum ad maxillam verberabat, exhibebat huic confestim & aliam, qui cogebat eum ad miliarii unius iter, adjecit duplum. Jugum Dei à juventute portavit, optimum ratus, secundum prophetam sedere in solitudine.

[Left margin, partly cut off: ...r. 3. / ...triar- / Con- / ...t. Ger- / ...scri- / ali- / ...um / ...gorū / ...149. / ...gius / ...ius.]

Joannes verò, qui ab illis Manzur contumeliosè nominatur, cunctis relictis cum Matthæo Apostolo Christum secutus est, longè majores divitias quam sunt Arabicæ, existimans contumeliam pro Christo. Maluitque simul cum populo Christi affligi, quam temporariam in peccato voluptatem. Ipse igitur cruce sua sublata pro Christo, Christique charis, Deum secutus est, & ex oriente, per Christum tuba cecinit non arbitratus ferendam, quæ in aliena effundebatur regione, vaniloquentiam, & eum, qui contra Dei Catholicam Ecclesiam instructus est, apparatum, rabiosamque insaniam: sed hanc triumphans, ubique adhortatoriè, & consolabiliter tutam vitam duxit. In Ecclesiis enim veterem consuetudinem diligenter servandam monuit. Pacificam quoque illam constitutionem, & statum, quem Dominus etiam discipulis in signum, quo cognoscerentur, quòd sui essent, discipulis dedit. *Pacem meam relinquo vobis*: conservare, & roborare studuit. Hos igitur venerabiles, & dignos fide viros in Ecclesia Catholica probatos, illorum seditiosa sycophantia ferre non potest. Ita propter crassam ignorantiam exacuerunt turpiter propriam linguam. Germanum Sacerdotem Dei, ancipiti animo hominem, & ligni cultorem. Similiter & Georgium, & Manzurem appellaverunt. Nemo enim eorum, qui in honore sunt, fratrem, qui in una fide secum vivit, ita blasphemè alloqui solet. Hebræi autem, & Agareni, & alii item fideles, ejuscemodi convicia, & maledicta in divinam crucem, & venerandas imagines, item ipsos Christianos, conjicere solent. Christiani enim non solent se invicem (ut dixi) hujusmodi conviciis proscindere. Hi autem fugitivi à veritate, & Ecclesiasticis decretis, tradiderunt se falsis accusationibus, & conviciis, neque aliud quicquam convehunt, quàm plaustra maledictionum, & accusationum contra Christianos, eorumque Pontifices, & Sacerdotes, quasi hi reliquerint scilicet Deum viventem, & verum, & imaginibus culturam exhibuerint, facti proculdubio conviciatores, & contumeliatores, loquentes sine judicio, & in verbis peccantes. Quis autem timentium Deum, non propter hanc eorum impietatem in maximum risum non effunditur, aut potiùs luctum tristem non assumit? Quoniam, ut ait divinus Apostolus, malorum investigatores sunt, & suas nugas valere affirmarunt: quas tamen per gratiam Dei satis ex falsis illorum sententiis, & decretis retudimus, & hæresibus antiquis eorum nuperam vaniloquentiam rectè annumeravimus, abscindentes eam gladio spiritus. Age autem quo moraliter auditorum animos præparemus, apud intelligentes, & qui recta discernere noverunt, & veritatem amant, singula explicemus.

[Right margin: *Threno 3.* / *Hunc Joa. Manzurē quidam putant Joannem Damasc. Vide Bar. in Martyr. 21. Febr.* / *Joan. 14.* / *Heretici maledici.*]

QUANTOPERE IN ECCLESIA UTILES *sunt imagines, quæ historias veteris, & novi instrumenti repræsentant, brevis demonstratio.*

Sancta Dei Catholica Ecclesia, àd pœnitentiam, & cognitionem observationis mandatorum Dei omnes nostros sensus trahit, & ad gloriam cognoscendam studet nos deducere, non modò per auditum, sed & per visum, morum correctionem moliri cupiens, quare ea, quæ acta sunt, omnium oculis optat etiam esse conspicua. Cùm enim ex avaritia, & habendi studio aliquem rapit, Matthæum ex Telone Apostolum illi indicat, qui relicta avaritiæ insania, Christum secutus est. Eodem modo Zachæum ascendentem in Sycomorum arborem, & Christum desiderantem videre, & comparantem sese, ut dimidietatem bonorum suorum det pauperibus: & si quem defraudarit, ut reddat illi quadruplum. Ita imaginum pictarum jugis contemplatio, continuò memoriam exercet, ne iterùm recurratur ad proprium vomitum. Si quem autem amore meretricio detentum rapere cupit, casti Joseph imaginem proponit, qui adulterium execratus, & temperan-

[Right margin: *Matth. 9. Marc. 20. & Luc. 5.* / *Luc. 19.* / *Gen. 39.*]

perantia illam vincens: atque hoc ipsum factum in imagine repræsentatum, amatores hujus virtutis multum confirmat. Rursus alibi beatam Susannam continentia exornatam exhibet, extensis manibus auxilium ex alto invocantem, Danielemque præsidentem judicem, cruentem eam è manibus impiorum Sacerdotum.

Dan.13. Ipsa autem pictura, ad recordationem temperantis, & continentis vitæ facit. Rapere vult aliquem luxuriosum, mollibusque vestimentis indutum, & non erogantem in pauperes, quæ posset ab illis pretiosis vestibus sumere, & à sua delicata vita? Joannem huic pilis camelorum indutum, edentem sylvestre mel, & digito Christum, qui suffert peccata mundi, indicantem exhibet. His adjungit Basilium Magnum, & cum eo solitariorum, jejunantiumque, corporibus in terram stratis, multitudinem: sed satis sit, horum paucorum mentionem fecisse: reliqua auditoribus investiganda relinquo. Habemus etiam totam Euangelicam narrationem depictam, & in recordationem divinorum nos ducentem, gaudioque nos implentem. Hæc enim cùm nobis ob oculos fuerint posita, corda illorum, qui timent Deum, exultant, florent vultus, anima contristata, in voluptatem transformatur. Et cum divino Patre David psallat: *Recordatus sum Dei, & exultavi*. Itaque semper per eam Dei recordari possumus. Nam est, cùm lectio in sacratis templis non pronuncietur: Imaginum autem apparatus, & manè, & meridiè, & vespere in his fixus, actorum veritatem nobis narrat, & annunciat. Traditionem itaque Ecclesiæ recipiamus, legislationem ejusdem veneremur, ne flocci pendamus piam, & divinam consuetudinem, in vetera, & prisca judicia ne simus curiosi. Omne enim, quod in recordationem Dei erigitur, acceptum illi esse constat. Qui autem se excludunt ab ista traditione, quam acceptarunt, quicunque germani in Ecclesia Catholica filii fuerant, an non sunt nothi, & minimè legitimi?

Matth. 3. & Mar. 1. Basilius Magnus. Psalm. 76. aditio.

An nondum sentimus probam, & laudabilem esse imaginum erectionem? an non sentimus spiritualiter nos per eas referri ad prototyporum recordationem? Sane sentimus, Quapropter non indignas habebimus eas honore, salutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus.

Sive igitur placebit salutationem, sive adorationem appellare, idem profectò erit. Modò sciamus excludi latriam. Hæc enim est alia à simplici adoratione, ut alibi sæpe est ostensum. Qui autem est adoraturus venerandam imaginis picturam, si dignus est, accedat: si indignus sit, purgetur, deinde accedat. Non autem in seditione satanica, aut timiditate suspicionis occasionem malignæ habeat, quod scilicet latriam sit illi exhibiturus. Absit ista suspicio. Dei enim impugnatores, & vaniloqui, serpentem imitantes, hæc lingua impudica dicunt. Serpens enim ad mulierem veniens, stridens mendacia loquebatur. Quid est, quod dixit Deus. *Ab omni ligno paradisi comedes, à ligno autem, quod est in medio paradisi, ne comedatis ab illo?* Sic & hi mentes muliebres decipiunt dicentes. Quòd si quis adoraverit imaginem Domini, aut intemeratæ Deiparæ Dominæ nostræ, aut sanctorum Angelorum, aut alicujus è sanctis, is in spiritu latriam illi exhibet: Cavete, ne decipiamini oratione istorum Cavete, ne dolosa labia vos seducant. Admonitio, & transgressio diaboli hæc est. Gregorius ille Theologus hujuscemodi cogitata subvertit, adhortatus nos omnes ad Bethleem venerationem, & ad præsepis adorationem. Cum illo gloriosus Maximus, cujus laus in omnibus Ecclesiis, quandò cum quibusdam de Ecclesiasticis negotiis agebat, divinam figuram venerabilis crucis, item sacrum Euangelium, & venerandam imaginem jussit in medium adduci, voluitque, ut in confirmationem actorum oscularentur ab omnibus. Qui verò ab immortalitate nomen habet Athanasius, clarissimè nobis in epistola ad Marcellinum, quam præposuit libro interpretationum psalmorum, disserit sic dicens: Librum psalmorum aliquis scripturis, admiratus, & adorans

Genes. 3. Greg. Nazianzen. Maximus. Athanas. Alexand.

enarrat. Vides, quomodò admirandus pater noster Prophetias adorandas esse jubet. Quòd si autem pium est eas adorare, quantò magis exitus Propheticarum declarationum in imagine videntes, necessariò adorabimus? Habet enim Prophetia. *Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium*. Hanc igitur Prophetiam nos in imagine videntes, nempe Virginem in ulnis habentem, quem peperit, quomodò non poterimus adorare, & salutare?

Quis tàm indoctus, qui audebit differre salutationem? Dignos igitur nos faciamus adoratione, ne indignè adgressi, pœnam Ozan incurramus. Hic enim arcam Domini nutantem attingens, eadem hora interiit, cùm indignè ad eam appropinquaret. Quanquam & ipsa ex diversis figuris esset variata, & ex lignis constructa, quemadmodum imaginum materia est. 1. Reg.

Qui verò dicunt, sufficere usum imaginum ad memoriam solùm, non verò ad salutationem eas habendas, illud quidem recipientes, hoc verò recusantes, semiprobi quadantenus, & falsoveri, ut ita dicam, reprehenduntur, altera quidem parte veritatem confitentes, ex altero verò perversè agentes.

O insignem quoque horum insaniam! Igitur qui accusatores sunt veritatis, & Orthodoxæ fidei, nunc consonos nos habituri sunt? & in reprobatione Ecclesiasticarum traditionum accusabimur, veniamque postulabimus?

In omnibus his præcepta servemus: in mandatis, Propheticam vocem auribus percipientes, ambulemus. Hæc ita dicit. *Si annunciatum fuerit ibi, ò homo, bonum aliud, quàm Dominus à te requirit, aut quàm facere judicium, & diligere misericordiam, & paratum esse ambulare cum Domino Deo tuo, huic non acquiescas*. His itaque animum applicemus, linguam refrenemus, quo à mendacio, convicio, & turpiloquentia discedat. Oculum contineamus, ventrem disciplinemus, in psalmodiis, & precationibus fortes simus. In omnibus, quæ à Deo nobis largita sunt, gratias agamus. Juramentis non insistamus, sed vocem Domini audiamus, dicentis: *Ego dico vobis*. *Ne jurate*: Inanem gloriam sub pedibus calcemus. Maximum bonorum omnium, misericordiam, & dilectionem amplectamur, & hanc timori Dei conjunctam. Nam dilectio, quæ est sine timore Dei, reproba est. Quia & Josaphat amabatur ab Achab, sed audivit: Si cum peccatore amicitiam inieris, si exoso à Deo suppetias tuleris. Igitur cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessiones incontaminatæ Deiparæ, & semper Virginis Dominæ nostræ Mariæ, item sanctorum Angelorum, omniumque sanctorum. Salutantes, & venerandas illorum reliquias, ut nos sanctitudinis eorum fiamus participes. Sic enim reddemur perfecti in omne opus bonum, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet gloria, potentia, & superadoratio, sive latria, cum Patre, & sancto Spiritu, nunc, & in sæculorum sæcula.

Mich. Matt.

Definitio sanctæ, magnæ, & universalis in Nicæa Synodi secundæ.

Sancta, magna, & universalis Synodus, quæ gratia Dei, & juxta pium Christi amantium Imperatorum nostrorum Constantini, & Irenes illius matris decretum, secundo in splendida Nicææ metropoli, quæ est in Bithynia, in sacra Dei Ecclesia Sophia congregata, traditionem Catholicæ Ecclesiæ secuta, hæc definivit subjecta.

Qui nobis cognitionis suæ lumen gratis dedit, & tenebras, caliginemque idolorum insaniæ discussit, nosque ab ea liberavit, Christus Jesus Deus noster, qui suam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugas, sibi desponsavit, eam diligenter custodiendam esse præcepit, & discipulis suis sanctis confirmavit, dicens, *Vobiscùm sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Hanc verò promissionem non solùm illis, sed & nobis fecit, qui per illos credidimus in nomen illius. Matt.

illius. Hinc igitur donationem quidam contemnentes, ab impostore, & defraudatore inimico elatiores facti, à recta ratione desciscentes, catholicæque Ecclesiæ opponentes sese circa veritatis intelligentiam peccarunt: & ut dicit proverbialis sermo, *axes propriæ agricolationis errare fecerunt, & manibus congregaverunt sterilitatem*. Quandoquidem sacrarum dedicationum, & oblationum Deo decentem ornatum calumniari non dubitarunt, appellantes se sacerdotes, cum revera non sint. De his Deus per Prophetam clamat: *Multi pastores destruxerunt vineam meam, contaminaverunt portionem meam*. Minimè enim sanctos viros, qui sibi ipsi multa tribuunt, secuti, sanctam nostram Ecclesiam, quam sibi Deus adaptavit, accusarunt, neque inter sacrum, & prophanum ullum discrimen posuerunt. Nam imagines Dei, & sanctorum suorum, similiter cum statuis satanicis idolorum nomine appellarunt. Igitur obedientiam suam ab insania istorum corrumpi amplius non ferens Dominus noster Christus, nos undique sacerdotalis dignitatis præfectos secundum suum beneplacitum convocavit, accedente huc divino zelo, & nutu Constantini, & Irenes fidelissimorum nostrorum Imperatorum, quo divina traditio Ecclesiæ Catholicæ communi suffragio authoritatem accipiat. Igitur cum omni diligentia perscrutantes, & investigantes juxta scopum veritatis nobis propositum, nihil adjicimus, nihil demimus: sed cuncta Ecclesiæ Catholicæ dogmata conservamus, & sex universalibus Conciliis inhærentes eorum acta comprobamus. Principio, secundum synodum in splendida Nicæa congregatam: deinde in regia urbe. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium: & in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero: genitum non factum, consubstantialem Patri, ante omnia sæcula, per quem cuncta facta sunt: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est: Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus: Et resurrexit tertia die secundum scripturas: Et ascendit in cœlos, sedens ad dexteram Patris: Et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominum vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit, qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. In unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum, & expectamus resurrectionem mortuorũ, & vitam venturi sæculi. Amen. Execramur, & anathematizamus Arrium, & asseclas ejus, & qui communicãt cum illius improbis opinionibus: Macedoniumque, & sodales illius, qui rectè appellantur pneumatomachi, idest, impugnatores spiritus. Confitemur etiam Dominam nostram sanctam Mariam propriè, & verè Deiparam, ut quæ peperit unum sanctæ Trinitatis Christum Deum nostrum: quemadmodum prior Ephesina synodus constituit, & impium Nectorium, sociosque illius, tanquam dualitatem personarum inducentes, ab Ecclesia depulit. Ad hæc duas naturas incarnati propter nos ex immaculata Virgine Maria confitemur, perfectum Deum, et perfectum hominem cognoscentes, quemadmodum Synodus in Chalcedonensi habita declaravit: Eutychemque, et Dioscorum blasphemantes in illius divinitatem, exterminavit, adjicientes his Petrum, Severum, et catenam istorum blasphemam, non concorditer connexam. Præterea Origenis, Evagrii, et Didymi fabulositates anathematizamus, quemadmodum synodus, Constantinopoli conflata, quinta numero docuit. Deinde duas voluntates, et actus secundum naturarũ proprietatem in Christo prædicamus, quemadmodum sexta Constantinopol. synodus definit: detestamurque cum ea Sergium, Honorium, Cyrum, Pyrrhum, Macarium, impios istos pietatis impugnatores,

A omnesq; illis consentientes anathematizamus. Fatemur autem unanimiter nos Ecclesiasticas traditiones, sive scripto, sive consuetudine valentes, & decretas, retinere velle, quarum de numero est imaginum effiguratio, ut quæ historiæ Euangelicæ promissionis concinat, ad credulitatem veræ, & non phantasticæ incarnationis Dei, & ad utilitatem similitudinis, quam nobis exhibet, utiliter inventam. His sic se habentibus, regiam viam incedentes, & sanctorum nostrorum, & divinorum Patrum doctrinæ insistentes, & Catholicæ Ecclesiæ, in qua sanctus Spiritus inhabitat, traditionem observantes: definimus cum omni diligentia, & cura, venerandas, & sanctas imagines ad modum, & formam venerandæ, & vivificantis crucis è coloribus, & tessellis, aut alia quavis materia commodè paratas, dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasque: tum in sacris vasis vestibus: tum in parietibus, & tabulis, in ædibus privatis, in viis publicis: maximè autem imaginem Domini, & Dei servatoris nostri Jesu Christi, deinde intemeratæ Dominę nostrę Deiparæ, venerandorum Angelorum, & omnium deinde sanctorum virorum. Quo scilicet per hanc imaginum pictarum inspectionem, omnes qui contemplantur, ad prototyporum memoriam, & recordationem, & desiderium venient, illisque salutationem, & honorariam adorationem exhibeant non secundum fidem nostram veram latriam, quæ solum divinæ naturæ competit: sed, quemadmodum typo venerandæ, & vivificantis crucis, & sanctis Euangeliis, & reliquis sacris oblationibus suffitorum, & luminarium reverentur, accedimus, quemadmodum veteribus piè in consuetudinem hoc adductum est. Imaginis enim honor in prototypum resultat, et, qui adorat imaginem, in ea adorat quodque descriptum argumentum. Sic enim sanctorum nostrorum Patrum obtinet disciplina, vel traditio Catholicæ Ecclesiæ, quæ à finibus usque ad fines euangelium suscepit. Paulo ergo, sic in Christo loquenti, omnique Apostolico cœtui, et Patribus sanctis idem sentientibus, inhærentes, servamus traditiones, quas suscepimus, quare & victoriæ carmina ad Ecclesiam cum propheta accinimus: *Gaude valde filia Sion, prædica filia Hierusalem, exulta, & lætare ex toto corde tuo: à te Deus abstulit iniquitates adversantium tibi, liberata es de manu inimici tui. Dominus rex tuus in medio tui, & pax tibi in sempiterna sæcula.*

Concilii sententia definiens.

Imagines non adorãtur latria.

Igitur qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas traditiones contaminare, aut novam quandam vaniloquentiam inducere, aut quicquam de consecratis in Ecclesiam abjicere, euangelii, inquam, depictum codicem, aut figuram crucis, aut imaginis alicujus picturã, aut reliquias martyrum, quas sciverint esse germanas, & veras, aut contra ista vafri, & improbè aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem Ecclesiasticam: aut uti tanquam communibus sacratis Deo, repositis pretiosis, aut monasteriis reverendis: si fuerint Episcopi, aut clerici, deponuntor: si monachi, aut laici, communione privantor.

Petrus indignus primus Presbyter sedis sancti Apostoli Petri, & locum supplens Adriani Papæ senioris Romæ definiens subscripsi.

Petrus indignus Presbyter, et Hegumenus monasterii sancti Patris nostri Sabbæ siti Romæ, & locum supplens Adriani Papæ senioris Romæ definiens subscripsi.

Tharasius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ paterna dogmata sequens, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Joannes misericordia Dei Presbyter, & Patriarchalis Syncellus locum retinens trium Apostolicarum sedium Alexandrinæ, Antiochenæ, et Hierosolymitanæ paterna dogmata sequens, et traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Thomas misericordia Dei Presbyter, et Hegumenus, Monasterii sancti Patris Arsenii siti in Ægypto super Babylonem, retinens locum trium sedium Apostolicarum Alexandrinæ, Antiochenæ, et Hiero-

rosolymitanæ paternà dogmata subsequens, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Agapius indignus Episcopus Cæsareæ paterna dogmata sequens, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ definiens subscripsi.

Et cęteri 321. subscribunt.

Sanctà Synodus exclamavit: Omnes sic credimus, omnes idem sapimus, omnes approbantes subscripsimus. Hæc est fides Apostolorum. Hæc est fides Patrum. Hæc est fides Orthodoxorum. Hæc fides orbem terrarum confirmavit. Credentes in unum Deum, in Trinitate laudatum, venerandas imagines amplexamur. Qui secùs agunt, anathemate percelluntor: qui sic non sentiunt, ab Ecclesia depelluntor. Nos antiquę Ecclesiæ legislationi insistimus, nos decreta Patrum custodimus, nos adjicientes aliquid, aut auferentes Ecclesiæ anathematizamus. Nos venerandas imagines suscipimus, nos, qui secùs faxint, anathemate percellimus. Quicunque sententias sacræ Scripturæ de idolis contra venerandas imagines adducunt, anathema. Qui venerandas imagines idola appellant, anathema. Qui dicunt, quòd imagines Christi, ut Deos adorant, anathema. Qui scientes communicant cum illis, qui contra venerandas imagines sentiunt: aut eas dehonestant, anathema. Qui, præter Christum Dominum Deum nostrum, dixerit, alium nos à cultu idolorum liberasse, anathema. Qui audent Ecclesiam Catholicam dicere idola aliquandò suscepisse, anathema. Multi anni Imperat. Constantini, & Irenes ejus matris multi anni. Victoriam Imperat. multi anni. Novo Constantino, & novæ Helenæ perpetua memoria. Deus Imperium Augustorum conservet. Imperator cęlestis terrenos reges custodi. Cunctis hæreticis, anathema.

Anathema in hæreticos. Rugienti conciliabulo contra venerandas imagines, anathema Impia hæreseon verbula æstimantibus, anathema. Theodosio falsi nominis Episcopo Ephesi, anathema. Sisinnio cognomento Pastillæ, anathema. Basilio Maledico Tricacabo, anathema. Trinitas trium horum dogma sustulit: Anastasio, Constantino, & Victori, qui successivè thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ ascenderunt, non aliter ac novo Ario, Nestorio, Dioscoro, anathema. Sancta Trinitas horum trium dogma sustulit. Joanni Nicomediæ, & Constantino Nicoliæ hæresiarchis, anathema. In nihilum redegerunt imaginem Domini, & Sanctorum ejus, Dominus eos ad nihilum deduxit. Si quis ex iconoclastarum hæresi aliquem existentem defenderit, anathema. Si quis Deum secundum humanitatem non circumscriptibilem confessus fuerit, anathema. Si quis Euangelicas narrationes per picturam repræsentatas non acceptaverit, anathema. Si quis has non salutaverit in nomine Domini, & sanctorum ejus, anathema. Si quis traditionem Ecclesiæ, sive scripto, sive consuetudine valentem, non curaverit, anathema. Germani Orthodoxi perpetua memoria. Joannis, & Georgii perpetua memoria. Præconum veritatis perpetua memoria. Trinitas hos tres approbavit. Horum disputationibus inhærentes, digni reddamur misericordiis, & gratia primi, & magni, supremi sacerdotis Jesu Christi Dei nostri, intercedente simul inviolata Domina nostra sancta Deipara, & omnibus sanctis. Fiat, fiat. Amen.

PIISSIMIS, ET SERENISSIMIS Imperatoribus nostris, Constantino, & Irenæ matri, Tharasius indignus Episcopus Dei servantis, & imperatricis nostræ urbis novæ Romæ, & universa Sancta Synodus, quæ secundum divinam voluntatem, & jussu Imperatoris, in splendida Nicensium Metropoli secundò convenit.

CHristus Deus noster fortissimi Imperatores, caput Ecclesiæ prædicat: quoniam cor nostrum in manu ejus existens, verbum bonum scaturiit: suo enim

A decreto, & mandato vos in nomine suo convocavit, ut dogmatum Ecclesiasticorum oracula fixa, firmaque conservetis. Etenim quemadmodum caput vestrum auro, & lapidibus pretiosis exornatum est, ita & mentes vestræ Euangelicis, & primùm doctrinis sunt excultæ. Nam quorum sonus in universum terrarum orbem est egressus, cùm sitis veluti discipuli consodales, universique Christiani populi duces, & principes ad pietatem veritatis sermonem contulistis, & Orthodoxæ fidei, pietatisque figuram descripsistis. Unde fidelibus tanquam faces ardentes relucetis, & periclitanti Ecclesiæ manum porrexistis. Nam & sanas doctrinas conservastis, & dissidentium unanimem concordiam gubernatis (absit verbo invidia) Dei beneplacito pietatis officia, & honestæ actiones per vos sunt stabilitæ. Quamobrem *os nostrum impletum est gaudio, & lingua nostra exultatione*. Nam per scriptam nostram vocem *Psal.124.*
B res ipsas linguæ loquuntur. Quid enim splendidius, magnificentiusque esse possit principi, quàm Ecclesiasticarum constitutionum firmitatem & stabilimentum integrum conservavisse?

Quandoquidem autem quidam imaginem quidem pietatis circumferentes sacerdotii dignitate conspicuos se exhibent, verùm ipsum robur sacerdotii denegantes consurrexerunt, Babyloniorumque Sacerdotum accusationem arripuerunt (quos & propheta triumphat, dicens: *Egressa est ex Babylone iniquitas.*) Caiphicumque conciliabulum coegerunt, facti parentes impiorum dogmatum, execrationis, & amaritudinis, quorum os non aliò, quàm ad maledicendum spectat, & hinc gloriam, famamque venantur: linguam habentes *Dan.13.*
C blasphemam, & calamum benè huic inservientem, pugnantes verbis Dei, Imperatorum majestatem monstruosis verbis corrumpentes, gentem sacram, quæ semel Christum induit, & ex gratia illius servata est, quasi in idolorum errore existentem, idololatras vocantes, & improbitatis animo præditi, illis hactenùs manus injecerunt, arbitrantes se posse obscurare venerandarum imaginum picturam, atque eas partim veluti communi suffragio exterminarunt, partim verò, quæ ex cera fusæ erant in singularem ornatum, ut in turpes usus converterunt, quæ verò ex tabulis, & asserculis depictæ erant; tùm Christi, tùm etiam sanctorum illius, igni tradiderunt: &, ut uno verbo dicam, omnes nostras Ecclesias contaminantes disturbarunt, & hierarchæ,
D idest sacrarum rerum præsides antea existentes, hæresiarchæ facti sunt, & pro pace rixas ad populum locuti sunt, pro frumento zizaniam Ecclesiasticis agris inseruerunt: vinum cum aqua miscuerunt, & proximo potaverunt subversionem noxiam. Præterea cùm essent lupi Arabici, pellem ovinam egregiè simulaverunt se gestare. Defraudantes quoque veritatem, mendacium vires cupiverunt acquirere posse. Sed aspidum ova fregerunt, & secundum prophetam telum araneæ filarunt. Qui autem de ovis istis edere debebat, postquam confregisset ea, ventum inanem reperiens, simul & basilicum accepit veneno, & lehtali afflatu plenum. Quoniam hæc ita se habeant, & veritatem ad tempus mendacium ademit. O vos mitissimi & fortissimi Imperatores, non ferentes ejuscemodi pestilentem, & animis lætalem errorem diutiùs in terris hærere, sed hunc spiritus divini, *Hierarchæ hæresiarchæ.* *Es.59.*
E qui in vobis inhabitat, afflatu obscurare contendistis, quo scilicet firma maneat Ecclesiæ constitutio, & totius populi coagmentum, ac imperium vestrum pacificè secundum nominis appellationem gubernetur. Neque putastis ferendum, aut tolerabile, quod in reliquis omnibus rebus benè inter nos conveniret, de vitæ autem nostræ summa, & præcipua, nimirùm pace Ecclesiæ, inter nos essent dissidia, maximè cùm nostrum caput unicum sit Christus, nos autem deinceps illius unius corporis membra, propter eam, quæ inter nos, communem fidem, & sententiam.

Quapropter vos sacrum hunc nostrum & copiosum in hac Nicensium metropoli convenire jussistis cœtum, quo Ecclesiarum dissensionem auferamus, & ma-

& malè disjuncta, ad unitionem commodam reduceremus, & ut eam, quæ nuper ex spinosis consuta est sententiis, vanam, hoc est, falsam doctrinam, convelleremus, & dirumperemus, & vestem Orthodoxæ fidei conservaremus illæsam.

Quare Apostolicis, & patrum adhærentes traditionibus, ex afflatu Spiritus sancti in unum convenientibus animis, item Ecclesiæ Catholicæ, & sectarum sex universaliū dogmata habentes nobis concordantia, audemus anathematizare Arrii insaniam, Macedonii rabiem, Apollinarii dementiam, Nestorii idololatriam in homine, Eutychis, & Dioscori conspirantem vanitatem, & horum multorum capitum hydram, Origenis, Didymi, & Evagrii nugas, fabulasque, Sergii, Honorii, Cyri, & Pyrrhi, eorumque assectarum unam voluntatem, imo malam, & improbam voluntatem. Deinde & qui post hos vana, & nova excogitarunt nugamenta contra venerandas imagines, eodem suffragio, & convenienter accepto à spiritu sancto verbo, & pura fontis illius aqua, spongia divinorum dogmatum abstersimus, & expunximus, inventoresque nuperæ vaniloquentiæ longe extra Ecclesiasticos muros ejecimus.

nor,

Et quemadmodum pedes, & manus competenter animæ consiliis moventur, ita & nos à spiritu accepta gratia, & robur habentes fortitudinis vestræ coadjuvans, & pietatem reconciliavimus, & veritatem deprædicavimus. Quamobrem omnibus modis recipiendæ sunt venerandæ imagines Domini nostri Jesu Christi, quatenus scilicet perfectus homo fuit, & hæ quoque omnes, quæ historice è sacra Evangeliorum narratione depinguntur, nempe intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ, sanctorum quoque Angelorum, nam hominibus ipsi quoque in forma hominis visi sunt. Item sanctorum omnium, quorum prælia, & certamina tabulis, & parietibus, sacris item vestibus, & vasis insculpta amari debent, quemadmodum catholica Ecclesia multis retro seculis in hisce est instructa. Sic enim ea accepit, sic à sanctis nostræ disciplinæ ducibus, & eorum successoribus patribus nostris statutum est. Sunt autem hæ adorandæ quoque, hoc est osculandæ, & amandæ. Idem enim significant hæc juxta antiquam Græciæ dialecton. Nam προσκύνειν, idest adorare, & ἀσπάζεσθαι, idest amplecti, & φιλεῖν, idest amare, significant.

ngelorū / gines.

D Præpositio autem πρὸς intentionem significat desiderii, quemadmodum in προσφέρω à φέρω, κυρῶ, & προσκυρῶ, κυνῶ, & προσκυνῶ, quod significat & amplexum, & vehementem amorem. Nam quod quis φιλεῖ (hoc est, amat) id etiam προσκυνεῖ (hoc est, amplectitur) & quod adorat, sive amplectitur, nempè προσκυνεῖ, hoc etiam omninò φιλεῖ, idest, amat. Testatur id sane, humana natura, & affectio, qua erga amicos sumus affecti; sic enim inter duos res agitur, & hoc modo sibi occursantes agunt. Non solùm autem apud Græcos hæc loquendi ratio in usu est, sed in divina quoque scriptura idem annotare licet: In libris enim Regum scri-
g.29. ptum est. *David surrexit, & cecidit in faciem suam, & adoravit ter Jonathan, & osculatus est eum.* Rursus, nonne Dominus de Pharisæis dicit in Euangelio:
.14. .22, *Amant primos accubitus in conviviis, & salutationes in foro?* Certum est ἀσπασμὸν, idest, salutationem, hoc loco à Domino appellari προσκύνησιν, idest, adorationem. **E** Pharisæi enim glorioso animo præditi, & seipsos justos existimantes, ab omnibus adorari studebant. Non enim ore osculari petebant, fuisset enim hoc humilitatis signum, & haudquaquam pharisaici supercilii. Iterum Paulus Apostolus divinus sanè, quemadmo-
21. dum in Actibus scribit Lucas; Nam *cùm*, inquit, *essemus nos in Hierosolymis libenter, & alacriter exceperunt nos fratres, sequenti autem die Paulus nobiscum ad Jacobum ingreditur. Aderant autem omnes Pres-*
48. *byteri. Salutatis autem illis, singula, quæ in gentibus*
11. *per illum fecisset Dominus, exposuit.* Hic enim salutationem, honorificam adorationem mutuo factam Apostolica sententia significat. Quemadmodum etiam

A de Jacob legitur. *Adoravit in summitate virgæ suæ.* Cum his convenit Gregorius cognomento Theologus, dicens: Bethleem venerare, præsepe adora. Grego. Nazianz.

Quis autem, modò rectè, & syncerè scripturas intelligat ea, quæ ita in scripturis occurrunt, non viderit indè latriam, quæ fit per spiritum, non dici, nisi omninò expers sit intelligentiæ, & plane in sententiis scripturæ, & patrum rudis? Non enim in summo virgæ Jacob latriam fecit. Neque etiam Gregorius præsepi latriæ vocabulum addit, nequaquam. Rursus cùm crucem vivificam salutamus, convenienter canimus, crucem tuam adoramus, Domine, Lanceam, quæ vivificans latus sanctitatis tuæ aperuit, adoramus: quæ sanè adoratio nihil aliud, quàm salutatio, sive amplexum malis dicere, quod indicat hoc, quod labiis quoque no-
B stris propriis ea contingimus. Si verò sæpius in scriptura, & elegantibus nostris patribus adorationem quis dixerit pro cultu, sive latria, quæ in spiritu fit, sumi non negamus. Nam cùm vox sit multæ significationis, non potest non aliquandò pro cultu adorationis in spiritu sumi. Adoratio enim est, cum venerationem, desiderium, & timorem significet, ita nos vestrum victoriosum, & placidissimum Imperium adoramus. Est adoratio, quæ tantummodò timorem significat, quemadmodum Jacob adoravit Esau. Et quæ gratiam notat, quomodò Abraham pro agro, quem accepit à filiis Chet in Sepulchrum Saræ uxoris suæ, adoravit illos. Rursus, qui sperant, beneficium se accepturos à potentioribus, eos adorant, quemadmodum Jacob adoravit Pharaonem. Hinc divina scriptura dicens. Adoratio. vox multæ significationis. Gen. 33. Gen 23. Gen.47.

C *Deum tuum adorabis, & illi soli cultum exhibebis:* adorabis, absolutè ponit, nec adjicit, soli, ut significetur vox diversæ notionis, & æquivoca. Cultum autem exhibebis, sive servies soli, dixit: quam ob causam Latriam uni Deo tribuimus, adque illum referimus. His ita se habentibus, in confesso, & sine ulla dubitatione credimus, acceptam, & placitam coram Deo esse venerandarum imaginum depictionem, & earum, quæ dispensationem Domini nostri Jesu Christi exprimunt, & Virginis quoque Mariæ Deiparæ intemeratæ, quinetiam gloriosorum Angelorum, & omnium sanctorum has quoque salutandas, et adorandas putamus: qui verò ita non est animatus, sed circa venerandarum imaginum adorationem laborat, et dubitat, eum anathematizat sancta, et veneranda nostra Synodus, quæ efficacia divini Spiritus, et Ecclesiasticis patrum traditionibus munita est, et cincta. Anathema autem istud nihil aliud est, quàm separatio à Christo. Si verò aliqui repugnaverint adversum ea, quæ statuta sunt, his non adhibentes fidem, sanè contra stimulum calcitrant, et propriis animis injurii sunt. Nam et Christo adversantur, et sycophantiis, quæ adversus Ecclesiam Dei exercentur, gaudent, ipsamque pietatem subvertere conantur, quare hæreticorum veterum asseclæ, socii, et contribules propter impietatem verè dicendi sunt. Luc. 4. Deut. 6. 10. Anathema quid.

Nos autem fratres, et comministros nostros Dei amantes Episc. et cum his præsides, et clericos misimus, ut omnia, quæ inter nos acta sunt, ad divinas aures vestras renuncient. Ad consignationem autem, et Majorem certificationem eorum, quæ à nobis decreta sunt, et quo majestati quoq; vestræ piissimæ satisfiat, authoritates quasdam Patrum ex multis paucas subneximus, quarum splendore veritatis stabilimentum elucidari magis possit: Salvator autem omnium, & qui nobiscum regnat, Ecclesiæ suæ pacem pro præmio tribuat, vestrū autem Imp. cum Senatu, & ducibus, & fidelissimo militum exercitu, in multos annos conservet, et victoriam vobis concedat. Ipse enim dixit: *Vivo ego, dicit Dominus. Et glorificantes me glorifico.* Ipse est, qui accingens vos potentia, omnem hostilem impressionem à vobis auferet, obedientiam apud omnes conciliabit. Gaude igitur civitas, exulta nova Sion, totius terrarum orbis veluti alta specula, regnavit enim et illic David, & Davidice illam allocutus est Dominus in medio tui, cujus nomen sit benedictum in sæcula sæculorum. Amen. 1. Reg. 2. Psal. 45.

DEI

DEI AMANTISSIMIS SACERDOTIBUS, & Clericis sanctissimæ magnæ Dei Ecclesiæ, & omnium Ecclesiarum Dei colentis, & Imperialis urbis, sancta Synodus, quæ in Nicæa secundò congregata est.

CHristus Deus noster vera veritas, patris lumen, & splendor, qui è tenebris nos in mirandam suam lucem vocans ex Idolica insania nos liberavit, & nomina Idolorum de terra delevit, ut nulla planè eorum sit posthac memoria. Placitum sibi existimavit, pios & in omnibus Orthodoxos nostros fideles Imperatores excitare, qui nos in splendidam metropolim Nicæam convocarent, ut novistis, quo diffidentia in unum per nos convenirent, & medius paries inimicitiæ sustolleretur, & vetusta Ecclesia Catholicæ legislationis authoritatem obtineret. Igitur Spiritus sancti inspiratione in hoc ipsum convenientes, ejusdem cooperatione omnes in idem consensimus, Oriens, inquam, Occidens, Septentrio, & Meridies in unam unionem (ut ita dicam) convenimus, sanctarum Ecclesiarum pacificus status propter consentientem fidem, & sententias constitutus est. Pedes enim nostros in rectam viam dirigens Dominus, truncum, qui ex zizaniis vetustæ, & improbæ hæreseos excreverat, funditùs eradicavit. Ecce Euangelizamus vobis, in monte excelso stantes, Ecclesiæ gaudium, & celebrem festivitatem. Quid enim gratiosius est confidentis illius Esaiæ verbo: *Quàm speciosi sunt pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona?* Dignum autem fuisset & vestram devotam præsentiam rebus omnibus interfuisse, quo omnes à Deo electam nostram congregationem uno in loco inveniretis, & per Dei gratiam spectatores fieretis omnium, quæ acta sunt, ita & dissertationis vim quoque cognovissetis, quæ in confirmationem legalium Ecclesiæ Catholicæ traditionum, & destructionem eorum, qui insurrexerunt contra veritatem, & Apostolicas, & Patrum traditiones ab Ecclesia Catholica alienarunt, facta est. Sed quoniam inter nos, & vestram sanctitatem, & humidum iter est, & longa terrestris via: duabus rebus opus fuit, navibus scilicet, & jumentis, quibus deferri possetis. At, quoniam utrorumque copiam non habentes nobis corpore adesse non potuistis, certum est vos mente, & animo idem sentiente nobis adfuisse, quod sane Ecclesiæ Catholicæ magnum adjumentum existit.

Consensus omnium.

Quandoquidem autem inter nos membra sumus habentia unum caput Christum Dominum nostrum, necessarium duximus, omnem eorum, quæ divinè apud nos acta sunt, seriem narrare. Nam & linguæ res per literas effari possunt, eæque ita subinde repræsentant omnia, quasi coram visa fuissent. Postquam igitur ex præscripto Patrum, & Doctrina convenimus, omnes idem sentire cœpimus, recordatique sumus carminis, quod à Mose factum est, & doctum: *Interroga Patrem tuum, & renuntiabit tibi, quære seniores tuos, & dicent tibi.* Ita quoque & nos Ecclesiasticæ ordinationi insistentes, neque quicquam illi adjecimus, neque etiam ademptimus, sed Apostolicè instructi traditiones, quas accepimus, servamus: omnia scilicet suscipientes, quæ sancta Ecclesia Catholica, & scripto, & consuetudine admisit. Quorum de numero cùm & venerandarum imaginum essent figurationes, de his peculiariter egimus. Rursus omnia, quæ divini nostri Patres rejiciunt, ea quoque & nobis indigna, & Catholicæ Ecclesiæ adversa, & hostica arbitramur, in quibus sanè recensetur & continuata vaniloquentia iconoclastarum, & eorum, qui falsò Christianos accusant, gangræna hactenus Ecclesia depascens.

Deut. 32.

Hæresis gangræna.

Sed Deus Dominus noster eam in finem non sustinuit. Nam postquam veritas detecta est, Orthodoxa, & sincera fides omnibus resplenduit, mendacium cum

A tenebris sibi congenitis evanuit. Nam si, ut ipsi asserunt, imaginum pictura idolis comparabilis existit: nostræ liberationis mysterium, quod Dei Filius per suam in carne sine peccato præsentiam operatus est, vanum reputatur. Quin etiam vanæ sunt Propheticæ promissiones, quarum quædam jubet nos eum adorare, & colere in sanctitate, & justitia omnibus diebus vitæ nostræ. Alia verò dicit: Surrexit tanquam ex somno Deus: tanquam potens à crapula vini, percussit inimicos suos: & dedit eis impostertum improperium sempiternum. Si improperium sempiternum datum est inimicis nostris, hoc est improbis potentiis per resurrectionem, quomodò rursus Christiani idolis serviunt?

Christus destruxit idola.

Vah eorum impietatem, & ruditatem! utinam cogitassent illud: Qui scandalizat unum ex pusillis credentium in Christum, indignationem intolerabilem Dei incurrit. Sed verbum Domini nihili fecerunt, Ecclesiasticas traditiones cassaverunt, quam ob causam in nihilum rediget eos Dominus: Et cum Arrio, Eunomio, Macedonio, Apollinario, Nestorio, Eutyche, Dioscoro, Sergio, Honorio, & reliquis istis improbè sentientibus, conspiratio istorum connumerata est. Nam horum stultitiam abstergentes, ipsi quoque stulta locuti sunt: Jam tamen funda veræ confessionis cum ipsis prostrati sunt, & acies eorum est dispersa: Non enim Deus in sæculum dimisit virgam eorum in sortem justorum, hoc est Ecclesiæ.

B

Judaicè enim vana cogitarunt, & alteras in conciliabulo Judæ tulerunt, quare conciliabulum illorum, Caiphaicum inventum est. Hoc enim contra Dominum conflatum est, sed iconoclastarum adversus ejus imaginem illud conciliabulum liberationem nostram per Christum factam, sibi, & aliis inscripsit: hoc autem concilium profundum non per Christum cœpit: confiderationes iniit, sed non per spiritum illius, quia ornatum venerandorum templorum sustulit. In hoc conciliabulo nullus invenietur, qui imaginem ad similitudinem Dei ferat, qui imaginem Domini, & sanctorum illius ignominiosè confringentes, igni tradiderunt: hoc conciliabulum insania, & dementia occasionem dedit multarum, & satanicarum cædium: hoc conciliabulum falsò nomen sibi assumpsit Sacerdotale, & sacrum concilium: improba enim, & prophana mente conflatum est hoc conciliabulum, os habet intemperans, spiritu autem falso Christum, & veritatem simulavit, mendaciis verò totum est confertum. Hoc conciliabulum Catholica Ecclesia, tanquam zizania ex area Dominica, hoc est Ecclesia Catholica extirpavit, & sputo divini Judicii ejecit. Itaque ex Ecclesia Catholica ablatum est, & vafra ejus consilia redargutionem incurrere. Verissimum enim, & rectissimum Ecclesiæ judicium innovari in se nihil patitur, neque ullam semel probatæ rei ablationem ferre potest.

Concilium hæreticorum.

C

D

Nos igitur Patrum legibus insistentes, ab uno, eodemque spiritu gratia accepta, sine ulla novitia machinatione, & incontaminatæ cuncta Ecclesiæ dogmata custodivimus, quemadmodum sex universales Synodi constituerunt. Et, quæcunque in Ecclesia honore affici jusserunt, sine omni controversia recipimus, è quibus est, ut antea diximus, imaginum quoque apparatus. Quare eas honorabiliter adoramus, & salutamus. Idem enim significant hæc duo verba, quique eadem confitetur, hic Catholicæ Ecclesiæ verus, & germanus filius, & particeps illius existit. Cuncta itaque scandala abierunt, cuncta obscurata sunt, veritas gubernat omnia, mendacium exterminatum est, seminator zizaniorum omninò defecit, frumentum, hoc est devotus Christi populus, in unum horreum, nempe Christi Ecclesiam, comportatum est, Orthodoxæ fidei lumen resplenduit, erroris tenebræ succubuerunt, mœror in gaudium versus est, luctus in exultationem commutatus est, conversus est dolor noster in lætitiam, omnia in meliorem partem respexerunt. Quapropter & nos Apostolicè vos alloquimur: gaudete in Chri-

E

Christo, gaudete: terna gaudia Trinitas nobis peperit: A Quam decet omnis gloria, honor, & potentia in sæcula sæculorum. Amen.

CANONES PATRUM, QUI NICÆÆ ITERUM CONGREGATI SUNT.

Canon I. *Oportet, divinos Canones omninò servari.*

IIs, qui Sacerdotalem adepti sunt dignitatem, testimonia, & benefacta sunt canonicorum constitutionum formulæ, quas recipientes libenter cum divino vate David canimus Domino Deo dicentes, *Via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicuti omnibus operibus: & mandasti justitiam testimonia tua in sæculum, doce me, & ædifica me.* Atque in sæculum prophetica vox præcepit nobis, ut servemus Dei testimonia, & vivamus in ipsis, quæ proculdubio inconcussa, atque firma permanent. Cum & Dei spectator Moses sic dicat. *Ipsis non est addendum, & ab ipsis non est auferendum.* Quin etiam divinus Apostolus in ipsis glorians clamat. *Quæ cupiunt Angeli prospicere. Quod si Angelus annunciaverit vobis, præter id, quod accepistis, anathema esto.* Cùm itaque hæc sic habeant, & testificentur nobis, gestientes in ipsis, ut quis invenerit prædam multam, libenter divinos canones confirmemus, cùm integram eamdem constitutionem, & inconcussam stabiliant, quæ constituta sunt à tubis Spiritus sanctissimis Apostolis, & sex sanctis œcumenicis conciliis, tàm quæ provinciatim congregata sunt ad hujusmodi constitutionum editionem, D postremò à sanctis Patribus nostris. Uno enim omnes, & eodem Spiritu illustrati, statuerunt conducibilia. Quos itaque anathemate perstringunt, nos quoque anathematizamus. Quos autem depositione, & nos deponimus. Quos segregatione, & nos segregamus. Quos mulctæ postremò reos faciunt, & nos itidem subjicimus. Mores enim non avari sint, & contenti præsentibus, ut qui in tertium cœlum scandit, & audivit arcana verba, Paulus divinus Apostolus manifestè clamat.

Canon II. *Oportere Episcopum, qui ordinatur, tuto spondere se Canones servaturum, sin minus, non ordinandum.*

QUoniam psallentes spondemus Deo: *In justificationibus tuis meditabor, non obliviscar sermonum tuorum:* Omnes quidem Christianos hoc servaturos salubre factum, præcipuè autem eos, qui Sacerdotali præditi sunt dignitate. Unde statuimus, ut quisquis promovendus est ad Episcopatus gradum, omninò psalterium intelligat, ut ex ipso omnem etiam clerum initiari moneat. Examinetur autem sedulò à Metropolitano, an paratus sit ad legendum perseveratoriè, non perfunctoriè sacros canones, sanctum Euangelium, librum Domini Apostol. atque universam divinam scripturam. Tùm secundum divina mandata vitam agere, & suum populum edocere. Substantia enim nostræ Hierarchiæ divinitùs tradita oracula sunt, nempè divinarum Scripturarum vera scientia, ut magnus censuit Dionysius. Quòd si tergiversetur, nec assentiatur se ita facturum, atque docturum, ne ordinetur. B Ait enim per Prophetam Deus: *Intelligentiam repudiasti, atque ego repudiabo te, ne mihi Sacerdotio fungaris.*

Canon III. *Electiones Episcoporum, quæ vi principum procedunt, infirmari debent.*

OMnem electionem, quæ fit à Magistratibus Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi irritam manere ex canone dicente: Si quis Episcopus Magistratibus sæcularibus usus, per eos Ecclesiam obtinuerit, deponatur, & segregetur, & omnes, qui cum eo communicant. C Oportet enim eum, qui est promovendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi, quemadmodum à sanctis Patribus Nicææ decretum est can. 4.

In Episcopo electio propriè dicta est, in Presbytero autem, & Diacono abusivè, pro ordinatione, quòd non infrequenter offendes in canonibus.

Ex hoc canone falsi convincitur Sigebertus, ubi in chronico asserit jus investiturarum per anulum, & baculum collatum fuisse Carolo Magno Imperatori ab Adriano I. Pontifice. Ut quid enim tàm exosum privilegium illi contulisset contra hunc canonem Synodi ab ipsomet approbatæ? Baronius ad annum 1091. Saussajus Episc. Tullensis lib. 2. Panopliæ Episcopalis.

Canon IV. *Pœna Talionis puniendus Antistes, qui injustè clericos arcet, vel templa claudit.*

PRæco veritatis Paulus, quendam veluti Canonem Ephesiorum Presbyteris imponens, vel universæ potiùs Sacerdotali multitudini, sic liberè dixit. *Argentum, vel aurum, vel vestem nullius concupivi, omnia vobis ostendi, quoniam oportet sic laborantes infirmos acquirere, & apprehendere,* dare beatum existimantes. E Quocirca nos ab eo edocti statuimus, ne turpis lucri gratia Antistiti in mentem veniat quærenti excusationes in peccatis, aurum, vel argentum, vel ullam aliam speciem ab iis, qui subsunt Episcopis, vel Clericis, vel Monachis exigere. Dicit enim Apostolus. *Non debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis.* Si quis ergo per auri exactionem, vel alicujus alius speciei, vel propter aliquam propriam affectionem à ministerio arcere inventus fuerit, vel segregare suorum cleri-

Marginalia (left): Psal.118. — Deut. 4. — 1. Pet. 1. — Gal. 1. — 2. Cor. 13. — Psal. 118.

Marginalia (right): Examen ordinandi. — De Eccles. Hier. c. 1. — Canon 31. Apost. 16. qu. 7. Si quis Episc. Et habetur etiam D. 63. omnis. — 16. quæ. 1. Prædicat. — Nota. — Act. 20. — 2. Cor. 12.

clericorum aliquem, venerandum templum claudere, ne in eo fiant divina ministeria, talionis erit legi obnoxius, ut qui sit mandati Dei transgressor. Præcipit enim & Petrus Apostolorum summus: *Pascite gregem Domini non coactè, sed spontaneè, &c.* (*1. Pet. 5.*)

Canon V. *Qui clericis exprobrant, quòd in Ecclesia sine largitionibus constituti sunt, mulctæ subjiciantur.*

PEccatum ad mortem est, cùm aliqui peccantes sine correctione perdurant: Eo autem deterius, si obstinato animo abalienantur à pietate, & veritate Mammonam Dei obsequentiæ anteponentes, & canonicas ejus constitutiones non retinentes. Inter hos non est Dominus Deus, nisi, demisso animo, à suo errore resipiscant. Decet enim, eos magis ad Deum confugere, & contrito corde veniam hujus peccati exposcere, quàm iniqua largitione gloriari. Proximus namque est Deus contritis corde. (*Psal 33.*) Qui itaque jactitant, se pecuniæ largitione in Ecclesia constitutos esse, atque hac improba consuetudine, quæ à Deo, atque ab omni Sacerdotio alienat, freti sunt, atque ob id impudenti vultu, & effreni ore verbis probrosis eos, qui ob vitæ præstantiam à Spiritu sancto electi, & constituti citra largitionem pecuniæ, conviciis lacessunt. Primũ qui fecerint, extremum sui ordinis gradum teneant. Quòd si perstiterint, mulcta corrigantur. Quod si quis id fecisse aliquandò in electione apparuerit, fiat secundum canon. Apostolicum, qui ait: Si quis Episcopus pecuniæ largitione dignitatem hanc consecutus fuerit, vel Presbyter, vel Diaconus, deponatur & ipse, & qui elegit, atque resecetur prorsus à communione: ut Simon Magus à me Petro. Citatur ibidem secundum alium canonem sanctorum Patrum nostrorum, qui Chalcedonem convenerunt, qui ait: Si quis Episcopus pecuniam ob electionem acceperit: & venditioni exposuerit gratis conferendam gratiam, atque ob pecuniam elegerit Episcopum, vel Chorepiscopum, vel Presbyterum, vel Diaconum, vel aliquem eorum, qui in Clero recensentur, vel præficiat ob pecuniam œconomum, vel procuratorem, vel assistentem, vel aliquem, qui canone comprehendatur ob suam avaritiam, qui id aggressus esse convictus fuerit, de suo gradu periclitetur. Qui verò constitutus est, nihil ex emptitia electione emolumenti capiat, sed arceatur à cura, vel dignitate, quam pecunia consecutus est. Quòd si quis sequester, vel conciliator extiterit horum adeò turpium, atque nefariorum munerum, is quoque, si Clericus fuerit, è suo dejiciatur gradu, si laicus, vel Monachus, segregetur. (*Canon 30. Apostol. Chalced. cap. 10.*)

Ad istud, *quòd si permanserint, mulcta corrigantur*; alia versio habet, *per epitimiam corrigantur*. Quo nomine intelliguntur pœnæ, quas unicuique Ecclesiâ injungit pro qualitate criminum, utpote jejunia, abstinentia ciborum genuflexiones, quæ epitimia stationibus pœnitentium successerunt apud Græcos, apud quos nomen hoc in usu est.

Canon VI. *De cogendo Concilio Provinciali, quod ad tempus attinet.*

QUoniam canon extat, quo præcipitur, ut bis quotannis in singulis provinciis cogantur Episcopi, & Canonico instituto discutiant, expendantque ea, de quibus oborta fuerit quæstio: Quòd commigrantium turba magna esset, & qui conveniebant, præ inopia ferre non possent sumptum itineris, sancti Patres, qui sextæ Synodo interfuerunt, statuerunt, ut omninò quocunque modo id fieri posset, semel quotannis convenirent Episcopi, & errores, qui irrepsissent, emendarent. Nos igitur eum canonem in memoriam revocamus, quasique renovamus. Si quis Principum ad labefactandam vim canonis quicquam moliatur, communione Ecclesiæ privetur. Si quis verò Metropolitanorum necessitate, aut vi, aut causa probabili adductus infectum cogendi Concilii negotium reliquerit, canonicæ castigationi subjaceat. Cæterum coactis ad concilium Episcopis, rerum canonicarum, & Euãgelicarum gratia, prima cura esse debet sacrorum, ac vivificorum Dei præceptorum (ex quibus observatis merces ingens expectanda est.) Nam & *præceptum lucerna est, & lex lux*, eademque via, quæ ducit ad vitam; denique castigatrix institutio. Itemque *præceptum Domini lucidum est, illustrans oculos*. Nihil verò eorum, quæ secum importarit Episcopus, velut pecudem, aut aliud quippiam exigere ausit Metropolitanus. Is, si hoc fecisse convincatur, quadrupli pœna mulctetur. (*Canon post. N… can. 8. … in Trul… D. 18. … niam … dem.* — *Prov. …* — *Psal. 1…*)

Canon VII. *Ut templa sine reliquiis sanctorum non consecrentur.*

QUi venerabilium imaginum aspectum ex Ecclesia sustulerunt, alios quoque mores reliquerunt, quos quidem oportet renovari, & tàm ex jure scripto, quàm non scripto sic observari. Quæcunque ergo templa consecrata sunt absque reliquiis martyrum, in eis fieri statuimus reliquiarum depositionem cum consuetis precibus. Qui autem templum consecraverit sine sanctis reliquiis, deponatur. (*Ecclesia… cus mo… erat te… pla per sanctas Martyri reliquia consecrat…*)

Canon VIII. *De Judæis.*

QUoniam hebræorum religionis quidam errantes, Christum Deum nostrum subsannare visi sunt, sese Christianos esse fingentes, ipsi autem clanculum eum negantes, sabbata observantes, & multa alia Judaica facientes: statuimus, ut nec ad communionem, nec ad orationem, nec ad Ecclesiam admittantur, sed apertè sint secundum suam

reli-

religionem Hebræi; & nec filios eorum baptizent, nec servum emant, vel possideant. Si autem ex pura, & syncera fide quis eorum convertatur, & ex toto corde confessus fuerit, eum recipiant, & baptizent eorum filios. Et caveant ipsi, se ab Hebræorum studiis, & institutis destitutos. Si autem non ita ferant, eos nullo admittant modo.

Canon IX. *Hæreticorum scripta vulgò non permittuntur.*

…ipta hæ… …icorum, …erilia …libria, …a sunt …utufaci… …ut pue… …um lu… …a.

PUerilia omnia ludibria, furiosaque dicta, ac scripta, quæ adversus sanctas imagines edita sunt, oportet dari Episcopo Constantinopolitano, ut cum reliquis hæreticis libris reponantur. Si quis autem hæc celare inventus fuerit, si sit Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus deponatur, si autem Laicus, aut Monachus, segregetur.

Canon X. *Non oportet Clericum relinquere suam parœciam, atque ad alteram se conferre citra consensum Episcopi.*

QUoniam nonnulli è Clericis negligentes canonicam constitutionem, relicta sua parœcia in aliam excurrunt, idque sæpissimè in hac pia, & Regia urbe, & pro magistratibus præsident in suis oratoriis sacra peragentes. His itaque citra proprium Episcopum, & Constantinopolitanum, non permittitur, ut recipiantur in ulla domo, Ecclesiave. Quod si hoc facere perrexerit, deponatur. Quicunque cum assensu prædictorum Sacerdotum hoc faciunt, non licet eis sæculares, & ad vitam necessarias curas suscipere, ut vetitum est hoc fieri à divinis canonibus. Si autem deprehendantur, prædictarum rerum curam agere, vel desinant, vel deponantur. Sed multò magis, si ad docendos pueros, & servos prælegendis libris in Sacerdotium cooptatus est.

Canon XI. *Oportet œconomos esse in ædibus Episcopalibus, & Monasteriis.*

CUm debeamus omnes divinos canones servare, & eum, qui ait: ut sint œconomi in omni Ecclesia, inviolatum conservare oportet. Nam si omnis Metropolitanus in sua Ecclesia œconomum consttiuit, benè quidem. Sin minùs, propria authoritate Constantinopolis Episcopo liceat dispensatorem in sua Ecclesia parare. Similiter & metropolitanis, si subditi eis Episcopi nolunt œconomos in suis Ecclesiis constituere. Idem autem servetur etiam in Monasteriis.

Canon XII. *Non oportet Episcopum, vel præpositum suburbana Ecclesiæ alienare.*

SI quis Episcopus inventus fuerit, vel præpositus, qui fundos Ecclesiæ Episcopalis,

A vel Monasterii sub principali potestate alienet, vel alteri personæ divendat, irrita fit alienatio secundum canonem sanctorum Apostolorum, qui ait: Omnium rerum Ecclesiasticarum Episcopus curam habeat, & eas, tanquam inspectante Deo, administret. *Can. Apostol.* Non liceat ipsi quicquam ex eis sibi vendicare, vel suis cognatis res Dei elargiri. Quòd si pauperes fuerint, præbeat, ut pauperibus, non prætextu illorum Ecclesiæ, vendat bona. Quòd si causetur damnum fieri, & nullius utilitatis esse agrum, ne sic quidem ejus regionis principibus fundum venundet, sed

B clericis, vel agricolis. Quòd si dolo malo usus à clerico, vel agricola emerit princeps agrum, irrita fit venditio, & restituatur vel Ecclesiæ Episcopali, vel Monasterio. Episcopus autem, vel præpositus, qui hoc fecerit, expellatur, Episcopus quidem ex Ecclesia Episcopali, præpositus autem à Monasterio, utpote qui malè dissipant, quæ non collegerunt.

Canon XIII. *Magno supplicio digni sunt, qui Monasteria profanant.*

C QUoniam propter calamitatem, quæ ob nostra peccata contigit in Ecclesiis, direptæ sunt quædam domus sanctæ à nescio quibus hominibus, & ædes Episcopales, atque Monasteria, factaque sunt publica diversoria. Si qui ea tenentes restituere volunt, ut secundum antiquum morem reficiantur, benè quidem: Sin minùs, si è Sacerdotali albo fuerint, eos deponi jubemus: Si Monachi, vel laici, segregari, ut qui condemnati sint à Patre, & Filio, & sancto Spiritu. Et ponantur, ubi vermis non moritur, nec ignis extinguitur: Qui voci Domini adversantur, quæ ait: Ne faciatis domum Patris mei do-

D mum negotiationis.

Canon XIV. *Non oportet citra manus impositionem legere in sacro cœtu super pulpito.*

QUoniam ordo dominatur in omni Sacerdotio, perspicuum est, & sedulò servare Sacerdotii traditiones Deo placere. Et quoniam videmus curam cleri pueriliter quosdam suscipere, qui nondum ab Episcopo manus impositionem acceperunt, & legere in sacro cœtu super pulpito, contra canones id facientes: Jubemus, ne posthac id fiat. Idem *al. Lectori.*

E etiam servetur in Monachis. Porrò * Anagnostæ manuum impositionem liceat in proprio Monasterio, vel cuilibet præposito facere, si ipsi præposito commissa fuerit manuum impositio ab Episcopo, qui præses sit; *Nota.* hoc est, ut ipse sit Presbyter. Similiter secundum antiquam consuetudinem Chorepiscopos permissu Episcopi oportet parare lectores

Canon XV. *Ne aliquis Clericus in duabus collocetur Ecclesiis.*

CLericus ab hoc deinceps tempore in duabus Ecclesiis non collocetur. Hoc enim est negotiationis, & turpis lucri proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine alienum. Ab ipsa enim voce Domini udivimus, non posse quemquam duobus Dominis servire, *aut unum amplectetur, & alterum negliget. Unusquisque ergo* (ut vox est Apostolica) *in eo, in quo vocatus est, debet manere*, & in una Ecclesia assidere. Quæ enim propter turpe lucrum fiunt in Ecclesiasticis negotiis, ea à Deo sunt aliena. Ad hujus autem vitæ usum sunt diversa studia: Ex his ergo, si quis velit ea, quæ sunt corpori ad usum necessaria, comparet. Dixit Apostolus; Usui meo, ex his, qui mecum sunt, subministraverunt manus meæ. Et hæc quidem in hac Regia civitate; In his autem, quæ extra, sunt locis, propter hominum inopiam, permittitur.

Matth. 6. 1. Cor. 7. Actor. 20.

Canon XVI. *Non oportere virum Sacerdotio præditum sumptuosis vestibus amiciri.*

OMnis luxuria, & corporis cultus aliena sint à Sacerdotali ordine. Qui itaque se colunt Episcopi, clericive vestibus splendidis, & nitidis, eos corrigi oportet. Quòd si pergant, mulctæ obnoxii sunt. Itidem, qui unguentis se oblinunt. Quoniam verò radix acerbitatis sursum pullulans inquinamentum peperit Catholicæ Ecclesiæ, nempe Christiani nominis detractorum hæresim, quàm qui acceperunt, non solùm imaginum picturas aversati sunt, sed omnem etiam religionem abjecerunt, eos, qui reverenter, & piè vivunt, odio prosequentes. Atque impletum est in eis, quod scriptum est: *Abominatio peccatorum est cultus Dei.* Si itaque inventi fuerint, qui frugali, & honesto amictu indutos irrideant, mulcta corrigantur. Nam superioribus temporibus omnis Sacerdos moderato, atque honesto amictu vitam agebat. Qui enim non necessitatis, sed elegantiæ causa purpuram induit, accusandus est, ut magnus inquit Basilius. Quinetiam nec sericis textis phrygiatis utebantur. Nec addebant variegatas institas extremis oris vestium. Audiverant enim à divinitùs loquente lingua: *Qui mollibus induuntur, in ædibus regum sunt.*

Eccl. 1. Matth. 11.

Canon XVII. *Qui non habet, quæ ad perfectum ornatum pertinent, ne aggrediatur extruere sacellum.*

QUoniam quidam Monachi, relictis suis Monasteriis, cupidi imperii, & parere recusantes, aggrediuntur extruere sacella, cùm, quæ necessaria sunt ad perfectum ornatum, non habeant. Si quis itaque hoc facere aggressus fuerit, prohibeatur ab ejus loci Episcopo. Quòd si necessaria habuerit, ejus consilia ad exitum perducantur. Idem autem observandum tàm in laicis, quàm in clericis.

Canon XVIII. *Non oportet fœminas vitam degere in ædibus Episcopalibus, vel in Monasteriis virorum.*

NEc curetis externa, inquit divus Apostolus. Nam mulieres in ædibus Episcopalibus, vel Monasteriis versari, omnis scandali causa est. Si quis igitur servam, vel liberam in Episcopali domo habere deprehensus fuerit, vel in Monasterio ad exhibendum aliquod ministerium, mulctetur. Persistens autem, deponatur. Quòd si fortè in suburbiis mulieres fuerint, & voluerit Episcopus, vel præpositus illac iter facere, præsente Episcopo, vel præposito, nullo pacto ministerii exhibendi potestas illo tempore mulieri fiat: sed sola sit in alio loco, donec abierit Episcopus, ut reprehensio vitetur.

1. Cor.

Canon XIX. *Ut sine muneribus constitutiones Sacerdotum, Monachorum, & Monacharum fiant.*

ADeò grassatur avaritiæ labes in Ecclesiæ præfectis, ut quidam, qui venerabiles dicuntur, viri, & fœminæ Domini mandatorum obliti, decipiantur, & propter aurum accedentes ad Sacerdotalem ordinem, vel Monasticam vitam admittant: & ita fiat, ut initium improbum, sic universum culpabile, ut ait magnus Basilius. Nec enim Deo per mammona servire licet. Si quis itaque hoc facere deprehensus fuerit, si Episcopus, vel præpositus, vel quispiam è Sacerdotali ordine, vel desinat, vel deponatur, ut præcipit secundus canon Chalcedonensis sanctæ Synodi. Quòd si præposita fuerit, expellatur è Monasterio in subjectionem, similiter præpositus, qui non habet gradum Presbyteri, & si bona vel à parentibus pro dotalibus tradita, vel castrensia attulerit, confitentibus iis, qui illa adferunt, Deo consecrata esse statuimus, sive maneat, sive exeat, ut ipsa maneant in Monasterio secundum illius promissionem, nisi fuerit culpa præsidentis.

Matth. 6. Luc. 16.

Canon XX. *Non oportet ex uno duplex fieri Monasterium, & de duplicibus Monasteriis.*

EX hoc tempore statuimus, ne fiat duplex Monasterium, quoniam scandalum, & offendiculum id multis fit. Quòd si qui cum cognatis cupiant sæculo renunciare, & solitariam vitam sequi, viros quidem oportet abire in virile Monasterium, mulieres verò in muliebre ingredi. Hoc enim delectatur Deus. Quæ autem hactenus fuerunt duplicia, maneant secundum canonem sancti Patris nostri Basilii, atque secundum ejus constitutionem confirmentur. Ne vivant in eodē Monasterio Mo-

Dup. Monast. ria, id viroru mulier.

Monachi, & Monachæ. Lupanaria enim irrepunt in vitæ illam conjunctionem. Ne habeat libertatem Monachus cum Monacha, vel Monacha cum Monacho privatim loquatur: Ne dormiat Monachus in muliebri Monasterio. Ne cibum unà capiat Monacha privatim. Cùm verò necessaria ad vitam ex parte virili ad Canonicas comportantur extra gregem, ea accipiat præposita muliebris Monasterii cum vetula aliqua Monacha. Quod si usus fuerit, & aliquam cognatam invisere velit Monachus, præsente præposita, cum ea loquatur, paucis tamen verbis.

Canon XXI.

NOn oportet Monachum, vel Monacham proprium relinquere Monasterium, & ad aliud se conferre. Si autem hoc contigerit, ipsum in hospitem accipi est necessarium. Recipere verò eum sine consensu præpositi non licet.

Canon XXII. *Oportet cum gratiarum actione, & omni reverentia Monachos, si usus venerit, cum mulieribus cibum capere.*

DEo omnia permittere, nec propriis cupiditatibus servire res magna est. *Sive enim editis, sive bibitis* (ait D. Apost.) *omnia in gloriam Dei facite*. Christus itaque Deus noster in Euangeliis suis initia peccatorum excindere jussit. Non enim adulterium ab eo solùm plectitur, sed & motus cogitationis ad adulterii conatum condemnatus est, cùm ipse dicat. *Qui aspexerit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulterium cum ea commisit in corde suo*. Hinc itaque edocti cogitationes expurgare debemus. Nam quamvis omnia licita sunt, *non tamen expediunt omnia*, ut Apostolica voce erudimur. Necessarium est itaque unicuique homini propter vitæ usum edere. Et qui quidem nuptias secuti sunt, & liberos habent, & laico cultu vivunt, ut simul viri cum fœminis cibum capiant, inculpabile est, si modo alimentorum largitori gratias agunt, non quædam scenica instituta, idest, sathanica cantilenarum, cythararumque, & meretriciarum saltationum adhibeant, quos invadit Prophetica execratio dicens: *Væ qui cum cythara, & psalterio vinum bibunt*: opera autem Domini non intuentur, & qui opera manuum ejus non animadvertunt. Quòd si unquam tales fuerint inter Christianos, corrigantur. Sin minùs, valeant in eos, quæ à prædecessoribus nostris canonicè edita sunt. Quibus autem vita est quieta, & solitaria, qui spopondit Deo se jugum solitarium tollere, sedebit solus, & tacebit. Quin etiam iis, qui Sacerdotalem vitam delegerunt, nullo pacto licet cum fœminis cibum privatim capere, nisi cum aliquibus religiosis, & piis viris, & mulieribus, & ipsum convivium ad emendationem spiritualem adducat. In cognatis quoque idem faciat. Quod si in itinere contigerit, ut quæ ad necessarium usum pertinent, non afferat Monachus, vel Sacerdos, & ob necessitatem divertere velit, vel in cauponam, vel in domum alicujus permittatur id facere, nempe urgente necessitate.

IN OMNIBUS SANCTISSIMO, & beatissimo fratri, & comministro Domino Adriano Papæ veteris Romæ Tharasius divina miseratione Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ in Domino gaudere.

SUfficit quidem salutaris dispensatio magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi ad pacem, & concordiam omnibus Christianis. Ipse enim post resurrectionem à mortuis, Apostolis suis inspirando, dixit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Qua de causa is, qui raptus fuit in cœlum, & in paradisum ingressus, audivit verba, quæ non oportebat dici. Paulus, inquam, Apostolus Divinus omnibus nobis testatus est, dicens: Christus est pax nostra, qui omnia facit ex diversis, & medium parietem obstaculi dissolvens, inimicitiam scilicet de carne sua. Et iterum ad Thessalonicenses scribens admonet: Igitur fratres state, et servate traditiones, quas edocti estis sive per Verbum, sive per Epistolas nostras. Sed postea inveteratus hostis diabolus, Ecclesiam super fundamentum Apostolorum, et Prophetarum per diversa tempora juxta beneplacitum Dei ædificantem, non studuit non convellere, et interturbare, seipsum scilicet vi inferiùs per quosdam asseclas suos viros improbos, per quos etiam zizania seminavit in hac eleganti terra ab Apostolis exculta. Hi siquidem accepta superiùs potestate, in sulcis divinæ efficaciæ seminatum frumentum reliquere, quorum divinam Doctrinam accipientes Patres nostri admirandi zizania quidem extirparunt, nimirum hæreses, & nuperas vaniloquentias radicitùs usque evellentes, & dimiscere messem puram Ecclesiæ: vestra igitur Deo decens sanctitas horum adhærens doctrinis, & ab ipsis sermonibus veritatis sermonem accipiens, turbas illas spinosas nunc pullulantes, adjungente se tibi Imperatorum fidelissimorum synceritate extirpare machæra Spiritus sancti satagit. Misisti enim nobis postulantibus viros concordes, & dignos Apostolica sede sancti Petri, quos ad se missos Imperatores nostri syncerissimi humaniter suscipientes, ad nos jusserunt proficisci, à quibus postquam literas sanctitatis tuæ accepissemus, easque legissemus, adduximus ad sanctos, & reverentes viros Joannem, & Thomam verbo, & cognitione vobiscum sentientes, qui eisdem temporibus, unà cum variis Episcopis, zelo Dei, & voluntate hùc se ad sacram Synodum, jubentibus, & volentibus etiam syncerissimis Imperatoribus, contulerunt. Verum nos ante annum sedem colligere Synodi statueramus, cùm improbi aliquot homines, & quorum mentes insania tumultuabantur turbam in nobis ruentes, cathedram prohibuerunt: quamobrem coacti sumus integrum annum à proposito nostro desistere, nihilque, quod ad eam rem attinebat, tentare. Tempore deinde succedente, iterum venerabiles isti Episcopi in splendida Metropoli Nicæa Provinciæ Bithiniæ Imperatorum nostrorum mandato congregati sunt, nos autem accipientes comites itineris, & venerandos viros legatos vestros, & vicarios quoque orientis, ad ipsam metropolim venimus, & omnibus nobis sedentibus eligere caput, nempè ipsum Christum, visum est, jacebat autem in sacro throno Euangelium sanctum, quod omnibus nobis, qui convenerant, justum judicium judicare, justitiam pro sancta Dei Ecclesia administrare clamabat. Itaque prærogativa quadam literas sanctitatis tuæ primo loco legi jussimus, & eramus qui-

quidem tunc omnes veluti in regio convivio epulis spiritus intenti, quòd tali convivio animi nostri recrearentur, pedesque nostri in viam rectam veritatis per te ducebantur. Sic confracta membra in unum corpus componebantur. Sic vera concordia revaluit, sic Catholica Ecclesia in unionem est collecta. Post illas autem literas legimus quoque eas, quæ ex Orientalibus Diœcesibus nobis missæ fuerant: atque ita Patrum traditionis lumen acriùs, exactiùsque resplenduit, & his veritas clarior, fortiorque evasit. His se ita habentibus ab omnibus nobis, qui divina voluntate convèneramus, confessa est vera, & calumniæ expers confessio, quæ & à nobis ad vos missa est. Per relationem itaque nostram piis Imperatoribus nostris omnes hæreticæ pravitatis principes, quique eos insequuntur, profanatione, & execratione condemnati sunt, B propterea quod sanctam Ecclesiam Catholicam injuria affecerint; nec verò illi tantùm, qui in hac vita, in eadem opinione manent, sed etiam qui vitam turpiter, & perversè projecerunt. Sed quidam eorum adhuc præsentes, salutem suam per scriptos libellos confessi sunt. Neque Christus Deus noster, petra scilicet, in qua fixi sumus, vestem illam desuper contextam ipsam nimirum Catholicam, à se, & super se ædificatam, Ecclesiam suam, divisam, & disruptam diutiùs pati potuit, neque membra huc, illucque dispersa diutiùs diffundi sustinuit, sed simul cum veteribus hæresibus errorem novæ pravitatis iconoclastarum, qui contra venerandas imagines rabiem suam exercuerunt, verbo gratiæ suæ subvertit, & machæra spiritus edocuit. Abundè autem instructi sumus, & experientia cognovimus, C veritatem super omnia posse, & valere, quicquid illi repugnat, id tandem semper cedit, & aciem relinquere cogitur, ipsa est enim omnium fortissima, ita ut facile quo suos inimicos superet, & repugnantium phalangas dissipet: ecce enim falsiloquorum, & mendacium labia compressit, tenebræ absurdarum blasphemiarum cessarunt, pulchritudo veritatis dogmatum resplenduit, jam omnis hæretica blasphemia ejecta est, & propulsata. Ecclesia proprium ornatum recepit, requiem ex immensis laboribus invenit, veritas est inconcussa, & inexpugnabilis, adversus quam portæ inferorum, & infidelitatis non prævalebunt, quemadmodum ex ore Dominico audivimus, & gaudio repletum est os nostrum, & lingua nostra exultatione. Gavisi autem sumus in Ecclesia, cui præsedimus, juxta Dei voluntatem. Hæc igitur facta sunt Christo Deo nostro, qui super omnes est, rem procurante, auxiliantibus D etiam Orthodoxis, & fortissimis nostris Imperatoribus. Ipsi enim omnibus in locis venerandas imagines restituerunt, cùm in sacris templis, tùm etiam in portis regiarum. Quibus Deus præmium exaltando cornu Imperii illorum ad pacem Ecclesiæ suæ, & salutem omnium nostrorum Christianorum, cujus nomen sit benedictum in sæcula sæculorum. Amen.

CONTROVERSIA QVÆDAM de septima Synodo.

Comitia Ratisbonensia.

ALbertus Pighius in Comitiis Ratisbonensibus mota quæstione de Honorio, quòd pronunciatus esset hæreticus à duobus Conciliis Generalibus VI. & E VII. dixit ipse acta harum Synodorum, quæ circumferuntur non esse certæ fidei maximè circa Honorium. Cumque hoc tanquam certissimum assereret, dixit illi quispiam vir omnium judicio doctus, sed suo ipsius doctissimus, desperare se de salute sua, nisi recantaret eam sententiam. Quare Albertus sponsione obstrinxit se intra triduum ad proferendum scripto rationes, quibus hoc confirmaret, quibus si ille intra aliud triduum satisfaceret, pollicebatur se ejus sententiæ consensurum. Sed cùm ex sua parte satisfecisset, alter defuit. Hæc autem fuit occasio, cur contra acta horum Conciliorum, quæ tunc primum prodibant in publi-

An acta Concilii vera sint.

cum, scripserit, cùm intelligeret multos his actis imponere dictorum Conciliorum titulos, quibus, ait, per se non est magnum de his, quæ legunt, judicium, sed absque judicio recipiunt, quæcunque demum, & qualiacunque sint ea, quæ ingeruntur sub probati alicujus authoris titulo. Momenta autem, quæ affert contra 6. Synodi acta, jam suprà discussa sunt. Hæc sunt verò, quæ urgent, contra acta 7 Synodi, quæ non minus falsa, & commentitia, notisque falsitatis fermentata, ut miris nunc artibus, & technis ait veterator ille antiquus serpens his novissimis temporibus, quibus relaxatæ ipsi liberiores habenæ videntur, oppugnet Christi Ecclesiam, & simplicioribus insidietur.

Alberti Pighii arg.

Primum autem argumentum ducit ab Epistola Hadriani ad Tharasium Patriarcham Constantinopolitanum, quæ ab omnibus Patribus approbata est, cùm in titulo habeat. Dilecto fratri Tharasio Patriarchæ œcumenico, idest, universali, aut generali Hadrianus servus servorum Dei. Itane Romanorum Pontificum quisquam pronunciavit Episcopum Constantinopolitanum? novimus equidem græcanicæ ambitionis hos fuisse indebitè affectatos superbos, et vanissimos, imo et pestilentissimos titulos, quibus se scabebant mutuo. Ut autem à Romano, eoque tali Pontifice ultro attributos illi affingant, quibus magna semper authoritate velut ex professo restiterunt omnes Rom. Pontifices, nimis impudens cæcitas, & cæca impudentia est. Notum est Constantinopolitanam Ecclesiam ab initio inter primas sedes locum nullum habuisse. Et post ob sedis Imperialis residentiam, Episcoporum ejus simul ambitione, simul & principum instantia ab eisdem persuasorum ambierunt diu, licet frustra, secundæ sedis dignitatem. Ac primo hæc prærogativa illis est attributa in secundo Concilio, quamvis sine effectu ob dissensum summi Pontificis. Deinde eamdem Imperator Martianus extorsit à Concilio Chalcedonensi, quamvis contradicerent sedis Apostolicæ Legati. Sed & huic Concilii indulgentiæ constanter restitit Leo Pontifex. Cùm verò ob perturbata Occidentis regna, & immutatam Rom. Pontificis authoritatem eum titulum secundæ sedis obtinuissent, ut nullum modum novit ambitio sub Pelagio Summo Pontifice Joannes Constantinopolitanus Episcopus favore Mauritii Imperatoris, accito aliquot Episcoporum servili motu sibi consentientium Concilio, Patriarcham œcumenicum, seu universalem se pronunciavit. Quod Concilium Pelagius alio Concilio in irritum deduxit, Episcopisque sub interminatione anathematis prohibuit, ne huic elationi insolentissimè consentiant. Sed & Gregorius Magnus acriter arguit Mauritium illius insolentiæ patronum. Quo divina ultione percusso, Phocas Imperator vetuit, ne ullus alius præter Rom. Pontificem Patriarcha universalis nominaretur. Et post hæc tantus Pontifex Adrianus Tharasium vocaret Oecumenicum? qua obsecro causa? Imperatorum fortassis oppressus motu? scilicet Constantini pueri, & Irenes mulierculæ matris? nimis certè impudens, nimis crassa hìc fuit, græcule, tua impudentia: non bonum falsitatis hìc præstitisti artificem: nimis apertè commissura exorbitat. Sed ita fere fit, ut alicubi sui ipsorum obliviscantur mendaciorum artifices, ut alicubi promineat aliquid, unde coargui possunt.

Secundum argumentum ducit à pœnitentia Episcoporum Iconoclastarum statim initio Synodi. Præsertim cùm iidem illi mutatæ sententiæ suæ, & intellectæ veritatis Orthodoxæ contrariæ causam interrogati, hanc proferunt. Quòd viderent universum illum cœtum idem loqui, & idem sentire. Explicata ergo ante fuerit oportet communis Concilii sententia, quàm hi introducerentur revocaturi sententiam contrariam, et petituri sui erroris veniam. At hoc prima actione, mox ab ipso ejus initio, velut ex abrupto factum introducitur. Imo inter illos primus omnium Basilius Ancyræ Episc. etiam ambitiosè excusans, quòd tardiùs ad hoc ipsum accesserit, inducitur. Illud verò secunda actione post factum scribitur. Ter-

Tertium argumentum ducit ex hoc, quòd tres præcipuæ actiones hujus Synodi secunda, tertia, & quarta tanquam uno die absolutæ proponuntur 6. Calend. Octobris indictione 1. quorum quamlibet, si Actorum multitudinem, & gravitatem, ac tàm numerosi conventus frequentiam expendas, multorum dierum clarissimè intelliges. Ridiculè autem faciunt, qui nobis dubitantibus de horum actorum fide jubent, ut proferamus alia, quæ vera, certa, & germana sint. Perinde enim faciunt, ac si nugator nunc nobis proferret confictam à se sub nomine Pauli Epistolam ad Laodicenses (scripsisse enim ad illos idem testis est) & non credentibus quam proferret eam Pauli esse, juberet proferri veriorem aliam. Quam tametsi ego nullam habeam, non tamen ob id credam eam esse, quæ mihi à quocumque, aut undecumque profertur cum Pauli titulo. Quidquid noviter prodit sub vetusti quamvis probatissimi authoris nomine, ac titulo, certam apud nos authoritatem non habet. Nullum enim argumentum aliud habere possumus, unde libros, quos legimus, suis certo recognoscamus authoribus, quàm multorum sæculorum, & antiquitatis consensum, quem in actis noviter prodeuntibus habere non possumus.

Hæc Pighius pro defensione Honorii, qui etiam in hac Synodo propter hæresim damnatus exponitur: sed satis hujus causa ventilata in controversiis sextæ Synodi, in quibus diximus non propter hæresim, cui adhæreret, sed quam palparet, & quam pro officio satis non expugnabat, ignominiam hanc incurrisse. Quod verò spectat ad horum actorum veritatem, eadem militant, quæ ibidem Joverius pro sextæ Synodi actis attulit, paucioribus verbis, & in compendium reducens, qui licet ipse Sorbonicus sub hoc titulo in genere lacessitus ab Alberto, modestè dissimulavit, etiam tacito ipsius nomine.

His, si diis placet, objectionibus, putant actum esse de Concilio, cùm tamen verbosissimè ante victoriam canant triumphum tàm procaciter, ut pudeat me tàm vanis argumentationibus, vel verbulum quidem respondere.

Ad id, quod primo objicitur, adhibita est suo loco censura ad marginem inscriptionis literarum Agathonis. Crediderim ego, facile epitheton, œcumenicum perengraphum esse, atque addititium: nec inde tamen colliges totas literas nothas, & suppositititias, & Concilium abjiciendum.

Quod secundo loco adducitur, diluitur sine magno negotio. Cùm enim patres statuissent, ut Tharasius præferatur, is inter orandum admonuit, ut si qui erant factionis adversæ, in medium proponerent, quæ vellent confidenter, aut se purgarent. Ex hac re sumpserunt occasionem hi Episcopi, quos forte multò ante pœnitebat sui erroris: vides in Concilio Chalcedonensi prodisse Theodoretum quasi de repente, & anathematizasse Nestorium, sicque receptum fuisse à Synodo.

Illud verò, quod postremo objicitur de triplici sessione sexto Calendas Octobris facta: potuit esse mendum excipientis ex autographo: Quemadmodum beatus Augustinus, quæstionem illam de varietate tanta numerorum inter veritatem Hebraicam, & septuaginta, diluit eam scriptoris vitio adscribens. Quod si quis rem accuratè perpendat, ridiculam esse hanc objectionem facile videre possit. Nam in secunda sessione, habetur sexto Calendas, quasi dicas ipsissimo die: In tertia, & quarta habetur sub sextum Calendas, veluti si quis dicat circa diem sextum Calendas, vel proximis sub sextum Calendas diebus quinto, aut quarto coactas fuisse illas sessiones.

De titulo universalis Patriarchæ.

Aliud caput controversiæ est de titulo universalis, qui datur Tharasio Patriarchæ. Ad quam sufficeret paucis concepta verbis Doctoris Joverii adnotatio de adjectione tituli illius œcumenici, quo donat Tharasium in epistola sua Adrianus I. Pontifex. Sed quia hoc argumentum præcipuè urget Albertus Pighius ad infringendam omnem auctoritatem actorum septimæ Synodi, libet animadvertere expressiùs, textum Græcum non habere in titulo epistolæ hanc prærogativam nominis *generalis*, in quo simpliciter verba sonant *dilecto fratri Tharasio Patriarchæ*. Nec credi potest Adrianum illo titulo insignitum esse voluisse Patriarcham Constantinopolitanum, cùm in epistola alia ad Constantinum, & Irenem id nomen illi attributum vergere contendat in præjudicium sedis Romanæ, cui ab ipso mundi Redemptore Primatus concessus sit, hortaturque Imperatores, ut nunquam hoc nomen illis attribuant, quod est contra Sanctorum Patrum instituta, ac traditionem. Unde magis est verisimile istud nomen Græcis ex adulatione affixum fuisse inter epitheta sui Patriarchæ, ut illi magis placerent, cùm jam viderent Pontificem Romanum hoc titulo sæpiùs insigniri. Siquidem in Synodo Chalcedonensi in actis integris actione 3. leguntur quatuor epistolę diversorum Græcorum ad Leonem Papam cum hac epigraphe; *Sanctiss. & beatiss. universali Archiepiscopo, & Patriarchæ magnæ Romæ Leoni*, etiam est in eadem Synodo hæc subscriptio Legati. *Paschasius Episcopus Vicarius Domini mei beatissimi, atque Apostolici universalis Ecclesiæ Papæ urbis Romæ Leonis in Synodo præsidens, statui, consensi, & subscripsi*. Et in sexta Synodo act. 18. *Theodorus humilis presbyter sanctæ Ecclesiæ Rom. & locum gerens Agathonis beatissimi, & universalis Papæ urbis Romæ subscripsi*. Quo similiter modo subscribunt duo alii Legati Georgius, & Joannes, & in octava Synodo Donatus, Stephanus, & Marinus Legati 3. pariter subscribunt ut tenentes locum Papæ universalis.

Nec obest Canon *primæ sedis* dist. 99. ex Concilio Africano, *Universalis autem nec Romanus Pontifex appelletur*, & quod D. Gregor. lib. 4. Ep. 32. & alibi dicat nomen Episcopi universalis esse profanum, sacrilegum, Antichristi prænuntium, & neminem ex suis prædecessoribus illo unquam uti voluisse. Ut enim advertit Bellarminus tom. 2. de Summo Pontifice c. 31. duobus modis potest quis Episcopus intelligi universalis: uno modo, ut solus sit Episcopus omnium urbium Christianorum, itaut cæteri non sint Episcopi, sed tantùm Vicarii illius: & hoc modo nomen hoc est prophanum, & in hac significatione loquitur Gregorius, ut patet ex ejus ratione lib. 4. epist. 34. ad Constantiam: *Triste valde est, ut patienter feratur, quatenus despectis omnibus prædictus frater, & Coepiscopus meus solus conetur appellari Episcopus*, & L. eodem ep. 36. ad Eulogium. *Si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur*, & lib. 7. ep. 69. ad Euseb. *Si unus universalis est, restat, ut vos Episcopi non sitis*. Altero modo dici potest Episcopus universalis, qui habet curam totius Ecclesiæ, sed generalem, itaut non excludat alios Episcopos. Sicut Dux generalis, aut generalissimus exercitus non obstat, quin alii Duces sint harum, & illarum cohortum, & hoc modo non negat nomen universalis Divus Gregorius tribui posse Episcopo Rom. qui lib. 4. epist. 32. D. Petro totius Ecclesiæ curam commissam asserit. Tantùm ergo vocavit nomen istud prophanum, quatenus usurpatur à Joanne Constantinopolitano Episcopo, cui nullo modo competebat. Atque eadem solutio applicari potest ad Canonem citatum, quamvis non sit Concilii Africani, sed ipsiusmet Gratiani. Quod verò in epist. citata ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum, titulum istum recusat, id modestiæ ejus tribuendum est. *Ego*, inquit, *non verbis quæro prosperari, sed moribus, nec honorem esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus namque est honor universalis Ecclesiæ*. Et citatur ab eodem Gratiano dist. eadem 99. Can. *Ecce*. Ubi glossa marginalis notat.

Hu-

Humilitas nimia Prælatorum contemnitur. Ut si aliquandò possint aliquos titulos Summi Pontifices recusare ex pluribus, qui illis in veritate possunt attribui, quòd multitudo titulorum redoleat fastum, non potest tamen inferri, quin veri sint, & quin possint illos sibi assumere, cùm tempus id postulat. Turcarum Imperator congerie titulorum à Provinciis, quas sibi subdidit, ornat se. Idem fere Rex Hispaniarum. Modestia Regis Galliæ laudatur, qui phaleràs istas despuit; an non etiam ratione amplissimarum provinciarum, in quibus etiam regna extitisse noscuntur, posset se illustriorem reddere? sic censendum de Summo Pontifice, qui gloriatur se servum servorum Dei esse, & hoc titulo contentus est ob exemplum humilitatis Christi.

Sed ut ab uno universali ad aliud transeamus, sunt, qui nomen universalis, & œcumenici huic Concilio denegarunt. Qua suspicione laboravit Theodorus Studita, ideſt Studii Monasterii Abbas, quòd illam localem dixerit in Epistola ad Arsenium. Sed lectam à se hanc Epistolam Baronius tot mendaciis refertam invenit, ut tanto viro indignam judicet: unde & eum ab hac accusatione liberat an. 787. nu. 98. Sed & libellos vidimus, & legimus, qui post hæreticum Calvinistam *Le Faucheur*, lib. 3. *de la Cene chapitre* 18. & Aurelium *in Orthodoxo* 2. part. cap. 6. eamdem sententiam affingunt P. Sirmondo multa eruditione celebri, atque ex Conciliorum Galliæ editione illustri, qui & locum denotant, in quo sic lapsus sit, In notis ad Concilium Francofordiense. Quamvis ibidem scribat Sirmondus, Synodus Nicæna, quam inter œcumenicas numeramus. Qua de re legi possunt Epistolæ Polemarchi ad Eusebium pag. 140. & Causinus in Apologia ubi nititur Sirmondum liberare, sicut Baronius Studitam, ut in his non immoremur.

Quid definitum circa imagines.

Aliud, quod in controversiam vertitur circa hanc Synodum, est illud ipsum, quod in ea definitum est. Non defuerunt enim, qui existimarent Synodum definiisse adorandas esse imagines cultu latriæ propriè. Quod à mente ipsius Synodi valdè alienum est. Nec parvam illi inferunt injuriam, qui sunt in hac sententia de Synodo, nec satis notam, & perspectam habent ejus definitionem, & ut ait Baronius ad an. 787. Si quid de eodem Concilio per levem aliquam Historiarum lectionem perceperint: cùm itidem illud in synodo Francofordiensi improbatum esse intellexerunt, nullam de eo rationem habendam esse existimarunt. Vel si iidem (quod puto verius) ipsum œcumenicum esse sciverunt, approbatumque à Romano Pontifice, damnatum verò ab adversariis, tamen quòd in eo mentirentur adversarii, definitum esse cultum latriæ sacris Christi imaginibus tribuendum: verum id esse putantes in contrarium nisi, calumniam non intelligentes, pro ipso Concilio causam se agere putaverunt, si quomodocunque, impropriatate verborum licet, latriæ cultum in sacris Christi imaginibus tuerentur. Cæterum, etsi ignoratio ista Nicænæ definitionis videatur reprehensibilis, tolerabilis est tamen, & in doctis viris excusabilis, sicut in S. August. quam fassus est publicè epist. 110. ignorantia Nicæni primi Conc. Canonis toto orbe vulgati, & usu recepti, ne in una Ecclesia duo ordinarentur Episc. Non enim omnia possumus omnes scire, & multa prætereunt multos etiam multa scientes.

Non ergo definit Concilium imaginibus cultum latriæ tribuendum, seu propriè dictam adorationem, quæ soli Deo competit, & D. Damascenus in lib. de hæresibus sub finem inter hæreticos numerat, qui imagini cuipiam dixerint tribuendum esse cultum latriæ, hosque nominat Christiano catagoros, nempe accusatores Christianorum, eo quòd Christianæ Religioni magnam inurerent notam, quòd ipsorum causa dicerentur ab adversariis Christiani idolorum cultores, qui ut Deos imagines colerent.

Necesse autem est maximè notionem habere latriæ, aut adorationis, &, quid præcisè important nomina, discernere, cùm alioqui tota disputatio de cultu imaginum, ac ipsorum sanctorum, eorumve reliquiarum mera sit confusio, & redargutio eorum, quæ non intelliguntur, ut non immerito Christiano catagori dicerentur, quod capitale crimen generis humani, quod est Idololatria, Christianis ipsis falso imponerent, cùm potiùs Idololatriam ex toto fere orbe proscripsissent ab eo tempore, quo Christi Domini, & Sanctorum imagines suscepissent. Hæc autem tetra, & atrox accusatio non aliunde profluit, quàm ex non intellecta, & simul rejecta temerariè distinctione adorationis in diversas significationes, quia nomen est analogum ex distinctione triplicis cultus latriæ, duliæ, & hiperduliæ, itemque distinctione coadorationis, qua res conjuncta alteri rei, quæ adoratur, ex quadam resultantia fit particeps ejusdem cultus, ut purpura Regis, cùm ipsi Regi cultus, & honos aliquis defertur. Interim hoc statutum est apud Christianos sumpta adoratione in propria, & rigorosa significatione, pro recognitione alicujus in primum sui principium, & sua ipsius ab eo dependentia omnimoda cum summissione voluntatis, ac voluntaria servitute in vim talis recognitionis, seu interim nota aliqua exteriori significetur, seu in sola mente consistat, non alteri, quàm Deo soli tribuendam esse, ita ut cultus sanctis, aut imaginibus exhibitus, non sit propriè dicta adoratio, quamvis promiscuè, & in scripturæ, & Patrum aliquibus libris nomen istud usurpatum obscuræ quæstioni locum dederit, in qua non pauci aberrarunt, & errant adhuc quotidiè mala rei intelligentia decepti, à qua nolunt liberari, ut facile possent, si otium, & tempus sufficiens vellent impendere ad concipiendum, quid per nomina adorationis, & cultus denotetur, & quid præcisè definierint Concilia circa Dei, & rerum sacrarum Religiosam venerationem. Sed & conferendo manus cum Hæreticis, præstaret abstinere à nomine adorationis imaginum, satiusque esset uti nomine venerationis, & honoris, ne ex locutionis modo occasionem percipiant obdurationis in suis erroribus. Quod autem spectat ad præsentem controversiam, manifestè definitio hujus Synodi, retento cultu solito imaginum, quem adorationem vocat, latiùs sumpto nomine, veram latriam soli divinæ Naturæ debitam esse adstruit, ut cultus quicumque rebus aliis exhibitus inferior sit latria. Et imagines sunt in veneratione propter prototypum, qui in eis honoratur. *Imaginis enim honor*, ait Concilium, *in prototypum resultat, &, qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum.* Unde mens Concilii fuit determinare adorandas esse imagines, non tamen cultu latriæ, & adorandas non propter se, sed propter prototypum, ideoque cultu respectivo, & propter aliud, non cultu absoluto, & propter propriam excellentiam. Definit autem tantùm in genere venerandas esse imagines, discussionem verò magis particularem de modo, quo colendæ sunt, reliquit Doctorum disputationi. Quapropter inter eos sunt, qui asserant imagines tantùm impropriè esse adorandas, ita ut dumtaxat in earum præsentia, qua affectus sæpe tepidus excitatur, & in eis adoretur prototypum. Sic Durandus in 3. dist. 9. qu. 2. Alphonsus à Castro verbo *imago*, & Gerson in Alphabeto littera M. quæ opinio non est contraria fidei juxta illos versus, quos Joverius docet à Synodo ipsa septima compositos, alii verò tempore ipsius Synodi, non ab ipsa, ut refert Sabellicus, libro 8. Æneade 8.

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa,
Hanc videas, sed mente colas, quod cernis in ipsa:
Itemque.
Effigiem Christi, dum transis, pronus adora;
Non tamen effigiem, sed, quod designat, adora.

Nec inde sequitur hoc posito imagines esse retinendas

das ob solam memoriam, ut volunt moderni hæretici, A nam est memoria purè historica, & est memoria excitans ad reddendum cultum Deo, & sanctis, in hac autem opinione servarentur imagines ad posteriorem illam memoriam. Probabilior tamen est altera opinio, & magis conformis synodo, ut honorentur imagines, etiam in seipsis, sintque objectum materiale terminativum venerationis, & non solùm exemplar in ipsis apprehensum, aut ad eorum præsentiam, quia, cùm Concilium dicat imagines adorandas, nō tamen latria, aliud vult adorari, quàm solum exemplar, nam, cùm Christus adoretur vera latria, non negaret synodus ejus imagini cultum latriæ, siquidem in ejus adoratione non imago ejus, sed ipsemet Christus adoraretur, cui non alia, quàm latriæ, competit adoratio. Unde per hoc insinuat imaginibus competere aliquam adorationem distinctam à veneratione, & honore prototypi, & quæ B sit inferior in genere cultus.

Objicies non convenire Theologos ea de re, quia D. Thomas 3. p. q. 25. art. 3. & Albertus in 3. dist. 9. volunt imagines eodem cultu adorandas, quo exemplar. At Henricus quodlibeto 10. q. 10. & Scotus in 3. dist. 9. diversa, & inferiori colendas esse volunt. Respondetur discrimen istud potuisse emanare ex minùs attenta consideratione definitionis ipsius synodi, sicut suprà putat Baronius. Vel Theologos, qui dixerunt eodem cultu afficiendam esse imaginem, quo exemplar, respexisse ad habitum, non ad actum, ita ut quamvis actus honoris, ut terminatur ad imaginem, sit inferior actu, ut terminatur ad exemplar, utrumque tamen colatur ex eodem habitu, puta latriæ, duliæ, aut hyperduliæ. Hocque patet in dilectione Dei, & proximi, qui amantur in eodem habitu charitatis, licèt actus dilectionis ad Deum terminati sit dilectio super omnia, terminati verò C ad proximum sit inferior dilectio. Ut enim, qui amat Deum, propter ipsum amat etiam proximum, quem videt aliquid esse Dei, & ad Deum pertinere, sic qui ex virtute latriæ adorat Deum, & Christum, videns ejus imaginem esse ipsius, & ad eum spectare, ex eodem habitu latriæ inclinatur ad venerandam, & in pretio habendam illam imaginem, ut aliquid pertinens ad eum, quem super omnia æstimat, ut tamen dilectio proximi inferior est, & minor dilectione Dei, ita & cultus imaginis inferior est cultu ipsius Christi. Nec enim insolens est, ut eadem virtus ad diversos inæquales actus subjectum disponat. Denique imago duobus modis honoratur. Primo, ut ipsa sit objectum materiale terminativum cultus, prototypum autem ratio, propter quam colatur. Secundo, ita ut imago simul cum prototypo honoretur, ita tamen, ut prototypum primariò honoretur D imago secundariò, sicut vestes regiæ cum rege simul honorantur, vocaturque istud magis coadoratio, quàm adoratio. Sic apprehendendo mente crucifixum, simul cum cruce, & adorando directa intentione crucifixum, crux ipsa eodem actu coadoratur. Juxta ergo unum ex his modis loquuti sunt quidam Theologi, juxta alterum alii, reipsa consentientes verbis, & expressione dissentientes. Quamvis diversitas eorum, quæcumque sit, veritati præjudicium non debeat inferre.

Nec si qui abusus in plebe indocta occasione imaginum suboriantur aliquandò. Leges enim bono publico prospiciunt, non paucorum numero. Docendi sunt ignorantes à pastoribus, quod autem in Ecclesia semper servatum fuit, & authoritate etiam conciliorum non institutum, sed confirmatum, propter quorundam abusus proscribendum non erit. Piè dixit quispiam: si ima- E gines redemptoris nostri Jesu Christi à nobis sint auferendæ, tollantur equidem, sed, tùm cùm nobis facie ad faciem illum dabitur intueri. Sed usque ad illud cum ejus aspectu privati simus in hac valle miseriarum, quid nobis jucundius accidere poterit, quàm ut ejus sacræ imagines oculis nostris, quacumque ex parte observentur, ne unquam tàm dilecti benefactoris recordatio, & amor in nostris deleantur cordibus. *Theolog. Affect. part. 3. tract. 1. Medit. 23. punct. 3. Editione ultima.*

De præside hujus Synodi.

Movet aliam controversiam Hornus Anglo Lutheranus audens etiam ex hoc Concilio probare prætensum papatum Regis Angliæ, cùm tamen evidentissimè constet, quòd non secus, ac in Chalcedonensi litteræ Leonis Papæ, & in sexto Concilio Agathonis Papæ, sic in hac septima synodo litteræ Adriani Papæ ad Imperatorem, & ad Tharasium publicè lectæ sunt, & unanimi consensu approbatæ, in quibus suo consensu congregatam testatur. Sed & legati ejus primi subscribunt, totque extant alia primatus summi Pontificis insignia in hac synodo, ut vix sibi temperet Stapleto vehemens in hæreticos scriptor, nec inglorius ex victoriis contra ipsos, dum perstringit Hornum hac in parte in Replica ad ejus Flatum l. 3. cap. 7. Apage, inquit, impudentissimum impudentiæ speculum, tantum ne audaciæ? an non pudet impudentissimè hoc 7. Concilium, vel levissima mentione attingere? Quod te, tuosque omnes, qui sacras vellicant imagines, & idola nuncupant, diro anathemate perstringit. Et addit. Age macte hac indole, Horne, & ad amplitudinem tituli, & famæ tuæ augmentum mendacia tua (quę hoc etiam in loco spissa apparent) adjiciantur: quale illud est in primis, quod circa hoc tempus summi Pontifices, ut summam nanciscerentur, egregia facinora adinvenerint. Tùm quòd Irene Constantini mater ignara erat, & superstitiosa fœmina. Tertiò, quòd in Concilio res judicatæ non erant secundum euangelia. Ultimò, quòd sine authoritate Imperatoris nihil in Concilio attentatum, aut actum erat. Audacissimas audio assertiones, probationes non invenio.

Nequaquam reprobata hæc Synodus.

An verò Synodus hæc septima reprobata sit in Concilia Francofordiensi, non levis est difficultas, quia *Concil. Franco-ford.* non pauci authores antiqui istud asserunt, citatur enim pro hac sententia Hincmarus Remensis libro contra Jandinensem, seu Laudunensem. Nec non libri Carolini. Respondeo ad hujus difficultatis solutionem considerari posse, antiquos scriptores variè admodùm loqui de illa septima synodo, quæ reprobata est, nec sibi ullo modo constare. Nam author vitæ Caroli magni, quæ habetur tom 2. historiæ Francorum Andreæ Ducennii loquitur in hunc modum ea de re. Pseudosynodus Græcorum pro adorandis imaginibus facta, quam falsò septimam vocabant, rejecta est à Pontificibus. Ubi videre est, non à Concilio Francofordiensi, sed à Pontificibus, nempè Romanis, abjectam esse: at illi non aliam abjecerunt, quàm Copronimianam, quam falsò septimam universalem vocitabant. Eginhardus verò in annalibus ad annum 796. Synodus verò, inquit, quæ ante paucos annos in Constantinopoli sub Irene, & filio ejus congregata, & ab ipsis non solùm septima, verùm etiam universalis erat appellata, ut nec septima, nec universalis haberetur, diceretur ve, quasi supervacua in totum ab omnibus abdicata est. Ubi observare juvat Synodum abrogatam à Francoford. Concilio fuisse Constantinopoli habitam: ergo non erat illa Nicæna secunda, quæ vera est septima universalis: errat ergo Eginhardus, dum meminit Irenæ matris Constantini. In eodem tomo 2. histor. Francorum versibus describitur synodus Francofordiensis per veterem Poetam Saxonicum, * qui itidem Constantinopoli habitam ait, quæ reprobata est à Synodo Francofordiensi. ** Lib. de gest Caroli Mag. an. 794.*

Annis præterea synodum non pluribus antè,
Constantinopoli celebrari fecit in urbe
Græcorum princeps, qui Constantinus habebat
Nomen, & ejusdem genitrix Hirene vocata,
Et condixerunt, ut septima, seu generalis
Appellaretur, sed eam non nomine tali

Dignam

Dignam Concilium pariter cognoverat istud,
*Utque * supervacuam spernandam censuit iste.*

* Carolus videlicet.

ubi annotare licet reprobatam synodum Constantinopoli non Nicææ celebratam fuisse: Unde dicendum est, non veram septimam Nicææ celebratam abdicatam fuisse, sed Copronymianam, & falli authores in matre Constantini Irene, nisi forsan, & Copronymi mater eodem nomine vocata fuerit, qua de re non constat. Sed nec rex Carolus, Adriano Papæ addictissimus, imaginibus unquam adversarius extitit, ut falsò sub ejus nomine editi fuerint libri Carolini dicti, qui non ita pridem evulgati sunt. Liber autem Hincmari contra Laudunensem non reponitur à Tritemio inter ejus opera, scatetque erroribus: eum porro Sirmondus accenset inter opera Hincmari tomo 2. sed ibidem cap. 20. non videmus aliam septimam synodum abdicatam, quàm quæ fuerit Constantinopoli coacta, & sine Apostolicæ sedis assensione, ac authoritate: at talis non est Nicæna secunda. Unde patet, quàm temerariè multa opponuntur, non probis lectè libris, & auctoribus. Quare, ut levis est corde, qui citò credit, sic prudens est animo, qui judicium suspendit, donec authores ipsos legere possit.

Quod ergo quidam Gallo-Flander, id pro constanti habeat de Concilio tempore Caroli Magni celebrato, idque ex c. 44. Thegani in chronico, referant ad mores Episcoporum hujus temporis, quòd scilicet Episcopi Franci essent passim imperiti, rustici, inquieti, servili genere nati, superbissimi, intolerabiles, quique ex hujusmodi virtutibus didicerunt rebellare in septimam synodum, ac sedem Apostolicam, & posteà in regem, ac Imperatorem: id totum floccipendendum est, maximè cùm ab auctore scriptum sit, cujus calamus fellis amaritudine tinctus apparet in Galliam forsan ob recentes victorias regis Christianissimi in Gallo-Flandria. Legenda in classe 4. quæ spectant ad Concilium Francofordiense, in quo difficultas magis discutitur.

CONCILIUM

CONSTANTINOP. IV.

GENERALE,

SEU OCTAVA SYNODUS

centum, & duorum Episcoporum anno Domini 869. die 5. Octob. inchoata, & anno sequenti 870. ultimo Febr. absoluta.

In causa Photii, & Ignatii pro Patriarchatu Constantinopolitano, tempore Adriani II. & Basilii Imperatoris.

QUæ spectant ad historiam hujus octavæ Synodi œcumenicæ, haberi possunt ex præfatione, actis hujus synodi præfixa ab Anastasio Bibliothecario Apostolicæ sedis, qui ea Constantinopoli Romam detulit, ac è græco in Latinum transtulit, summoque Pontifici Adriano secundo dedicavit. In prædicta autem præfatione, quæ locum tenet Epistolæ dedicatoriæ, narrat stylo hystorico, quomodò Ignatius, abdicato Joanne Patriarcha Constantinopolis ob hæresim Iconomachorum, è monasterio, in quo ad senectutem, usque sanctissimè vixerat, ad apicem sedis Constantinopolitanæ promotus est cunctorum votis, nisi perpauci Episcopi, inter

A quos erat Gregorius Siracusanus, dissentiebant; eo quòd cùm ad sacerdotium recipiendi essent, Ignatius obstitisset ob quædam eorum publicata crimina. Iis autem favebat quidam senator sæcularis secretarius Imperatoris Michaelis nomine Photius ad Patriarchale fastigium ascendere affectans, qui cum ipsis à divinis abstinebat, dum celebraret Ignatius, & quoscumque poterant, ab ejus communione avertebant sub eo primùm prætextu, quòd Ignatius vitam prædecessoris sui Methodii diffamaret, sicque esset, quasi parricida, cùm è contra Ignatius illum in magno haberet pretio. Accessit ad hoc, quòd Ignatius, Bardam, Germanum Theodoræ Augustæ de incestu arguit cum nuru, & nisi abstineret excommunicaturum se eum comminatus est. Qui Bardas B ex hoc offensus Photio, & aliis se adjunxit, ac, ut Ignatium invisum redderet Imperatori, suasit ei, ut præciperet Patriarchæ, quòd Augustam matrem suam, & Teclam sororem tonderet, & in monasterio collocaret, quod cum ille renueret, eò quòd sponte talem non eligerent professionem, ausus est Bardas Ignatium apud Imperatorem accusare, quòd in ejus vitam conspiraret: cui ille credulus Ignatium à regimine Patriarchatus abegit, ac in insulam relegavit, in qua eum Bardas tantis affecit tormentis, ut dentes illi fregerit, & multis lacerare jusserit colaphis, usquequò sese demitteret ab Ecclesia, qua sine juridica discussione fuerat denudatus. Sed & ejusdem Bardæ favore Photius ex laicali militia subitò ad sacerdotium, & thronum Patriarchatus evectus est contra canonum prohibitiones, C nec attendens, quòd legitimus Patriarcha Ignatius, dum pelleretur, Ecclesiam ligavit, ne quisquam absque se in ea sacra tentaret celebrare officia.

Photi... ambi...

At his compertis cœperunt nonnulli Metropolitani antistites, inferiorisque sacerdotii clerici, ac laici clamitare pro Ignatio, ut sibi pastor redderetur. Quòd Photius sentiens Bardæ opera Synodum quorundam Episcoporum per Imperatorem congregari procuravit, in qua depositus est synodali sententia Ignatius. Sed nec sic acquievit populus, quin adhuc ardentiùs pastorem exquireret. Quare Photius ad Nicolaum Papam prædecessorem Adriani mittit, sperans ab illo se approbandum, & repellendum Ignatium: sicque omnium ora silerent. Sed Pontifex Rom. deprehendit Photii malitiam, atque justitiæ tramitem sequens, misit Constantinopolim Rodoaldum Portuensem, & Zachariam D Anagninum Episcopos cum Epistolis pro Ignatio restituendo, & Photio extrudendo, at Græci literas corruperunt, & quicquid erat pro Ignatio, vel contra Photium interverterunt, ac congregato Concilio in præsentia missorum à sede Apostolica, iterùm Ignatius è sede sua dejectus declaratur, quasi fieret validior depositio, præsentibus sedis Apostolicæ Vicariis, qui non intelligebant, qua arte ista fiebant. At hoc discens Nicolaus, tantam injustitiam minimè impunitam deferi passus Photium excommunicat, sede privat, ac in omnes adhærentes anathema decernit. Cui censuræ cùm non obediret Photius, sacratus fidelium catalogus ab ejus communione sequestrat se, abhorrens, quòd à tanta sede perculsus durior silice verbera dura impudenti fronte contemneret.

Pseudo... nodus.

E Quod Photius molestissimè ferens, sæva quæque exercet in eos, qui sibi non communicabant, etiam eremitas in monte Olympo fugat, eorumque tuguria incendit, hos exilio, hos privatione bonorum mulctat, favente ei Michaele Imperatore. Quo etiam præsidente, quod horribilius est, conciliabulum colligit, in quo falsos homines, quasi vicarios sedium Orientalium format accusatores, muneribus armat, excessus quosdam, quasi summi Pontificis Nicolai essent, fingit, impingit, simulque damnatione, & anathemate percutit, cunctis, qui aderant, paucis exceptis, clamantibus, non esse justum in summum Pontificem, præcipuè ab inferiori, quomodolibet sententiam ferri, cùm id nec canon quisquam admittat, aut aliqua Ecclesiæ consuetudo

Mal... Pho...

do fieri doceat. Verùm iste falsarius falsórum excessuum adversus insontem absentem, & non convictum, mendacem codicem compilat, mille circiter antistitum subscriptiones interserit, cùm præter viginti, & unum Episcopos, nemo subscripsisset ex tanta multitudine. Unde pii quique eum ut alterum Dioscorum habent, fugiuntque, ut Antichristum alterum.

Cæterum construit alteram thecnam hic perversorum dogmatum cultor. Persuadet Imperatori, ut præcipiat neminem testamentum facere, vel eleemosynas erogare, nisi per manus suas, ut cùm divitum substantias erogaret, munificus haberetur. Sed & quotquot ad eum veniebant instructionis gratia, proprio scripto spondere se obligabantur, se secundum illius fidem credituros. Quod maximo scandalo fuit, cùm idem Photius multò antè prædicaret hominem ex duabus constare animabus. Cùmque illi vir eximiæ probitatis exprobraret, quòd hunc errorem in populum spargens multas animas interfecisset, respondissetq; se non studio quemquam lædendi ista dixisse. Jactasti, inquit, sagittas in multitudinem copiosæ turbæ, & ignorasti quemlibet ex his vulnerandum. Certè omnibus patet, quòd sicut oculi quantumlibet sint magni, & aperti, si fumus palearum interjacuerit, videre ultra non possunt, ac per id verum est te putasse neminem ictu tuo lædendum, sic oculi sapientiæ tuæ quantumlibet sint magni, & patuli, avaritiæ tamen, & invidiæ fumo penitus obcœcati, tramitem justitiæ videre non possunt, &c.

Interea moritur Michael Imperator, remanetque singularis in Imperio Basilius vocatus idcirco ab omnibus Monocrator, qui diligentiùs investigans, quid decretum fuerat à summo Pontifice tàm circa Ignatium, quàm super Iconomachis, qui sensim contra sacras imagines garrire rediviva præsumptione videbantur, Photium throno decidere persuadet, & Ignatium hunc recipere hortatur. Verum quia Ignatius proposuerat thronum non recipere absque potioris sedis judicio, Codicem, quem contra Nicolaum scripserat Photius, Romam mittit Basilius ad Adrianum II. Papam ejus successorem, petitque, ut causam hanc inter Photium, & Ignatium definiat. Adrianus collecta mox synodo apud B. Petrum, codicem illum cremari jussit. Missisque cum auctoritate Apostolica Vicariis, & epistolis decretalibus, jussit fieri Constantinopoli Synodum pro multis quidem necessitatibus Ecclesiæ, sed pro his præcipuè, quæ in ejus synodi actis insinuantur, in qua scilicet Photius ob id etiam specialiter condemnatur, quoniam depositionem, vel anathema præsumpsit in sanctæ memoriæ Papam Nicolaum nominare. Factaque est anno tertio Basilii, quæ universalis non inconvenienter appellatur. Hæc carptim ex Anastasii præfatione.

Pho- ma-

Quibus addi possent, quæ leguntur in vita Adriani secundi. Legatos summi Pontificis noluisse alios Episcopos in synodum admittere, nisi eos, qui libellum subscripsissent, in quo obedientiam ad summum Pontificem testarentur, qui prius Photio adhærentes restiterant. Quæ res etsi nova tunc visa sit, paulatim tamen omnes Orientales acquieverunt, à quibus solùm id exigebatur, ut satisfacerent Rom. Pontifici, quamvis expleto Concilio suos libellos recipere curaverint. Habitum est, ut in eadem vita indicatur, in templo sanctæ Sophiæ, ac post diem tertium subscriptionis actorum Concilii, actum est in domo alia de controversia Bulgarorum, cuinam Ecclesiæ immediatè subjecti essent, Constantinopolitanæ, an Romanæ; terras enim habitabant Ecclesiæ Constantinopolitanæ priùs subditas, ipsi autem antea pagani & instructionem in fide, & sacerdotes à Rom. Ecclesia acceperant. Protestati sunt autem Legati summi Pontificis se nihil in mandatis habere ea de re, nec se censere quidquam posse definiri. Quod hic breviter annotare visum est, ne controversiam istam ad synodum hanc pertinere arbitretur quispiam, in qua non de jure summo agebatur,

ntia ab p. ii a.

A quod absque dubio summi Pontificis Romani erat, sed de proprio jure Patriarchali ex canonibus Nicænis confirmato.

Quid autem præsens Concilium mysterium redemptionis juvet, obscurum satis est, quia, quo sensu opinio duarum animarum in eodem homine à Photio defendebatur, satis non patet. Quòd si eo sensu eas admittebat quo aliqui Philosophi dicunt in homine tres animas distinctas rationalem, sentientem, vegetantem, non erat, quòd id damnaretur, cùm plures id defendant Philoponus, Zabarella, Gandavensis, Jamdunus, Paulus Venetus, Occam, Mazzon, Mirandulanus, & Thomas Barbius, quos refert, & excusat à censura Hugo Cavellus disp. de substantia animæ sect. 7. tom. 2. Operum Scoti, nempe ut putat idem Hugo Cavellus disput. præcitata B eadem 7. sectione, quòd si alio forsan sensu eodem, quo Manichæi magni fabulatores, duas in uno homine admittebant animas, unam, quæ esset ex substantia boni principii lucis, quæ nonnisi bonum agere poterat; alteram ex substantia mali principii principis tenebrarum, quæ non nisi malum operari poterat, tunc cùm tollerent rationem veri peccati ab homine, consequenter necessitatem redemptionis adimebant, cùm non sit nisi propter peccatores: sicut medicina propter ægrotantes. Eos convincit D. Augustinus in *l. de duabus animabus*, quòd rationem peccati tollerent per hujusmodi doctrinam, suppositis duabus definitionibus, quarum una est voluntatis, altera peccati: voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid, vel non admittendum, vel adipiscendum: at peccatum est voluntas retinendi, vel C consequendi, quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, quamquam, si liberum non sit, non est voluntas, sed malui, inquit, crassiùs, quàm scrupulosiùs definire, &c. Ex his principiis consequitur non esse peccatum in istis duobus generibus animarum, unum ex quo nihil mali esse possit, alterum, ex quo nihil boni. Jam quippè non est liberum abstinere, unde tollitur utilitas pœnitentiæ: cujus enim esset pœnitere? non bonæ, quæ nihil mali potest, nec malæ, quæ nihil boni potuit habere. Pœnitendi enim illa affectio, inquit D. Augustinus, quæ prodit malè fecisse pœnitentem, & benè facere potuisse testatur. Adde verò, quam ex his animabus redemisset Christus? non bonam, quæ redemptione non egebat; nec etiam malam, quæ melior reddi non poterat: sic igitur doctrina hæc, qua tota illa secta D bicipiti, vel præcipiti animarum varietate fulciebatur, redemptioni Christi adversaria erat. Quòd si alia mens fuerit Photii, dualitas tamen illa animarum non potest non multùm interturbare magnum redemptionis, & salutis humanæ mysterium. Melius homo invigilat suæ saluti, cùm persuaserit sibi se unicam animam habere, qua salva totus homo beatus sit: qua pereunte totus miser sit. Quòd si duas illi assignes, diceret, si perdidero unam, salvabitur altera; & quale monstrum hoc in salutis negotio! Itaque pro redemptione etiam militat hoc Concilium in censura Photii.

Opinio de duabus animabus adversatur redemptionis negotio.

Manichæorum hæresis.

ACTIO PRIMA.

E In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen. Anno tertio consulatus amicorum Christi, & piissimorum Imperatorum nostrorum Basilii, & Constantini perpetuorum Augustorum, indictione tertia, mense Octo. die 5. feria quarta, propositis pretiosis, & vivificis lignis, & intemeratis salutis nostræ Euangeliis, Catechumenorũ nominatissimi templi sanctæ, ac magni nominis Sophiæ; convenientibus autem Donato, & Stephano Deo amabilissimis Episcopis, & Marino venerabili Diacono, locum tenentibus Adriani sanctissimi, ac beatissimi Archiepiscopi senioris Romæ, & Ignatio honorabilissimo Archiep. magni nominis Constantinopoleos novæ Romæ, & sanctissimis Vicariis Orientis, Thoma videlicet sanctissimo Metropolita Tyri, locum tenente sedis Antiochiæ, eò quòd eadem viduata

Euangeliũ cum cruce.

viduata esset Ecclesia, & Helia Dei cultore Presbytero, & Syncello locum tenente Theodosii sanctissimi Archiepiscopi sedis Hierosolymorum. Deinde secundum jussionem amicorum Christi, & piissimorum magnorum nostrorum Imperatorum Basilii, & Constantini, præsentibus, & audientibus laudabilissimis Patriciis, videlicet Theodoro laudabilissimo Patricio, & præposito, Hemero laudabilissimo Proconsule, ac Patricio, Leone laudabilissimo Proconsule, ac Patricio, Joanne laudabilissimo Patricio, ac logotheta exeosdromi, Leone laudabilissimo Patricio, & domestico excubitorum, Paulo laudabilissimo Patricio, & Eparcho Prætoriorum, Manuele laudabilissimo Patricio, Theophylacto laudabilissimo Patricio, Petronate laudabilissimo Patricio, & Horeste Protospathario, & domestico * ycanatorum.

*parentis

His ergo congregatis, sanctissimi Vicarii Senioris Romæ, & Ignatius sanctissimus Archiepiscopus Constantinopoleos, & honoratissimi Vicarii Orientis dixerunt: Ingrediantur Episcopi omnes, quotquot laboraverunt, & certaverunt pro verbo veritatis, utpote consentanei Ignatii sanctissimi Archiepiscopi Constantinopoleos, & ingredientibus illis, Nicephoro videlicet Deo amantissimo Metropolita Amasiæ, Joanne Deo amantissimo Metropolita Silei, Niceta Deo amantissimo Metropolita Athenarum, Metrophane Deo amantissimo Metropolita Smyrnæ, Michaele Deo amantissimo Metropolita Rhodi, Georgio Deo amantissimo Episcopo Iliopoleos, Petro Deo amantissimo Episcopo Troadis, Niceta Deo amantissimo Episcopo Cephaludii, * Anastasio Deo amantissimo Episcopo Magnesiæ, Nicephoro Deo amantissimo Episcopo Crotonæ, Antonio Deo amantissimo Episcopo Alisi, & Michaele Deo amantissimo Episcopo Cercytorum, sanctissimi Vicarii senioris Romæ, & Orientis dixerunt: Sedeant secundum ordinem suum, quia digni sunt, & beatos, & ter beatos hos æstimamus, & sedentibus eis, stans in medio Bahanes famosissimus Patricius, & præpositus ad sanctam Synodum dixit: Imperator noster sanctus Epanagnosticum transmisit, & si jubetis, & placet vobis, recitetur coram sancta synodo. Sanctissimi Vicarii senioris Romæ, & Orientis dixerunt: placuit nobis sermo, & accipiens Theodorus vir devotus à secretis legit.

*al. Athanasio.

Epist. Imperatoris.

Cùm divina, & benignissima providentia nobis gubernacula universalis navis commisisset, omne studium arripuimus, & ante publicas curas, Ecclesiasticas contentiones dissolvendi, & procellas, quæ per multos annos ex invidia odientis bonum Sathanæ expansæ sunt, in stabilem tranquillitatem per meliorem quandam provisionem transferendi, hic quidem munito divinitus Imperio nostro semper hoc desiderium gerente, & ita opportunum esse optimè perpendente, ac ab aliis Patriarchalibus sedibus Vicarios adducere propter jam dictam causam judicante: cooperatus est intentioni gubernati divinitùs Imperii nostri solus infinitæ potentiæ Rex, princeps pacis, &, ut aspicitis, consilium nostrum implevit, & in idipsum convenire, atque concurrere fecit à seniori quidam Roma Episcopos duos, & Diaconum unum de definitis septem prudentia, & intellectu, ac vita honorabili decoratos, ab Oriente verò Porro-thronum Antiochiæ, idest, sanctissimum Metropolitam Tyri, omni reverentia plenum; à Hierosolymitana autem sancta Dei Ecclesia, sancta videlicet Sion, de qua exiit, qui Prophetatus est, & nova lex, & discretor omnium gentium sermo Domini, sanctissimum Syncellum virum Apostolicum, & omni sapientia divina, & humana refertum. Igitur cooperatione, & gratia Christi universorum Regis, & Dei cuncta tenentis, his, quæ prava omnibus vobis esse videbantur, in directa, & asperis in vias planas, Imperatoria diligentia, & studio nostro translatis, commonemus, & cohortamur omnes vos, fratres, ut cum multo pudore, ac reverentia conveniatis ad hanc sanctam, & universalem Synodum, tanquam & communem, & universis aptam, atque sine livore medelam nullam vitiosam monitionem, vel affectum ferentes, nec ad contentiosam voluntatem respicientes, sed potiùs vinci benè, quàm vincere culpabiliter, ac injustè scientes. Sic enim unusquisque, qui vitiatum interiorem patitur hominem, sanitatem, & æternam salutem recipiet. At verò & ad vos ipsos acclamationem Imperii nostri proponimus; quippe qui judicii Synodici potestatem divinitùs accepistis. Etenim vos veritatis esse, ac divinæ justitiæ, secundum quod est possibile, dilectores, & imitatores nequaquam quidem ambigimus: sed ut & Deo munitum Imperium nostrum, secundum datam sibi potestatis mensuram, in Ecclesiasticis negotiis nihil tacuisse patescat eorum, quæ debentur, atque conveniunt; deposcimus & religionem vestram, ut omnis gratiæ, & odii tunc maximè superatrix efficiatur; quin potiùs & impassibili, beatæque naturæ ad personam non accipiendam, omni robore, quantum fieri potest, assimiletur; & neque personam potentis per gradum, vel per amicitiam accipiat, neque pauperis misereatur in judicio: sic enim secundum consilium utique, ac voluntatem Dei, atque tranquillissimi Imperii nostri pacatissima subsequetur Ecclesiarum ordinatio.

Et post lectionem, Vicarii senioris Romæ dixerunt: Ista res universalis est, & pertinens ad utilitatem Ecclesiæ, & hoc recitari sanctæ Synodo placet, & nobis omnibus: Thomas, & Helias sanctissimi Vicarii Orientis dixerunt: placuit & nobis similiter: & sacer Senatus dixit; & nobis omnibus placuit. Et surgens iterum Bahanes famosissimus Patricius, & præpositus dixit: Episcopi petunt unà cum Senatu, ut certificentur hora ista, unde sitis, & quam potestatem, vel quales litteras habeatis. Donatus, & Stephanus sanctissimi Episcopi, Marinus Deo amantissimus Diaconus Vicarii senioris Romæ dixerunt: Hoc nos usque nunc non invenimus in Universali Synodo factum, ut Vicarii Senioris Romæ à quolibet perpendantur, utrum talem existimationem habeant. Bahanes famosissimus Patricius, ac præpositus dixit: & nos propter inhonorantiam Apostolici throni non dicimus hoc, sed quia anteriores vestri accedentes missi, Radoaldus scilicet, & Zacharias deceperunt nos, alia in mandatis habentes, & alia facientes. Sanctissimi Vicarii Senioris Romæ dixerunt: Ergo & omnem dubitationem emittamus è cordibus vestris, & verbis, & operibus certificemus vos, quia secundum ea, quæ mandata, & jussa sunt nobis, ita disponemus: ecce & epistolas habemus ad Patriarcham, & Imperatorem, & si jubetis, legentur, & rursus idem ipsi dixerunt: Piissimus, & amicus Christi Imperator, & sanctissimus Ignatius Patriarcha Constantinopoleos miserunt apocrisarios suos nobilissimos viros, & fidelissimos sancti Imperii sui, & Ecclesiæ Dei, Joannem Metropolitam Silei, & Basilium spatharium amplissimum virum ad beatissimum Papam Nicolaum. Sed quoniam ille ad Dominum profectus est, suscepit epist. Adrianus ejus successor sanctissimus Papa senioris Romæ, rogantes eum, ut mitteret apocrisarios suos Constantinopolim, quatenus error, & zizania extirparentur de Ecclesia Constantinopoleos; & ecce gratia Dei venimus in conspectum sanctorum Imperatorum, & reperimus in eadem sancta Constantinopolitanorum Ecclesia sanctissimum Patriarcham Ignatium, et præ manibus habemus epistolam, quam transmisit Imperatori sanctissimus Papa Adrianus, qui etiam potestatem nobis dedit, ut secundum quod beatissimus Papa Nicolaus disposuit de sancta Constantinopolitanorum Ecclesia, ita ordinemus, et moderemur, atque firmemus, ut nullus adversus eam pugnare possit: et ut, quæ ipse sanctissimus Adrianus edidit, confirmemus. Cuius enim suscepit honorem, suscepit etiam laborem; quia propter hoc Deus posuit eum in Ecclesia sua. Ecce epistola sanctissimi Papæ Adriani, & si vultis, secundum quod prædiximus, legatur. Sancta Synodus dixit, legatur: &

Petu[nt] litte[ras] Le[gati] sumi[...] tific[...]

& accipiens Marinus Deo amicissimus Diaconus sanctæ Romanorum Ecclesiæ, epistolam Latinè legit magna voce in audientiam omnium, in Græcum eam eloquium transferente Damiano venerabilissimo Regio clerico, & interprete.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei, piissimo Imperatori Basilio Augusto Christianissimo, & desiderabilissimo filio. Legationis excellentiæ tuæ, &c. Et post pauca subjungit. Volumus per vestræ pietatis industriam Constantinopoli numerosum celebrare Concilium, cui nostri quoque missi præsidentes, & culparum, personarumque differentias liquidò cognoscentes (juxta quod in mandatis acceperunt) singulorum libere discretiones exerceant: in quo sacrato cœtu execrandæ vanitatis Concilii, quod adversum hanc sedem actum est, cuncta decernimus exemplaria à possessoribus suis ablata (contemplantibus cunctis) igne cremari, nec superesse apud quemlibet ex his omnibus, saltem unum jota, vel unum apicem, nisi quis totius clericatus, imo totius nominis Christiani (anathemate perculsus carere voluerit. Non enim tàm detestandum collegium nisi Ariminensi sub Constantio, vel Ephesino à Dioscoro congregato latrocinio comparandum decernimus. Et dilectos fratres meos Donatum sanctæ Ecclesiæ Hostiensis, & Stephanum Ecclesiæ Nepesinæ Reverend. Episcopos, atque filium meum Marinum Apostolicæ sedis Diaconum, consiliarios nostros tuæ commendamus pietati. Precamur, ut eos ob amorem præcipuorum Apostolorum Petri, & Pauli (à quorum sede mittuntur) benignè suscipias, & tanquam nobismetipsis aures credulitatis accommodes.

Deinde productus est libellus à sancta Romanorum Ecclesia missus, & lectus audiente tota Synodo. Cujus summa est.

Anathematizamus omnes hæreses simul cum Iconomachis. Anathematizamus etiam Photium, qui contra sacras regulas, & sanctorum Pontificum Romanorum veneranda decreta repente de curiali administratione, sæcularique militiam sublatus (superstite Ignatio Patriarcha) in Constantinopolis est persuasoriè, imò tyrannicè à quibusdam schismaticis, vel anathematizatis, atque depositis institutus Ecclesia, donec sedis Apostolicæ sanctionibus inobediens perseverans, ejus sententiam tàm de se, quàm de Patriarcha nostro Ignatio spreverit, & conciliabuli acta, quod se authore, contra sedem Apostolicam congregatum est, anathematizare distulerit. Sequimur autem sanctam Synodum, & amplectimur, quam beatæ recordationis Papa Nicolaus (cui & ipse Domine coangelice summe Pontifex Adriane subscripsisti) ante sacratissimum Petri, & Pauli Apostolorum eximii corpus celebravit. Simul & quam tu ipse nuper egisti, & omnia, quæ in his statuta sunt, secundum decreti vestri moderationem venerabiliter conservabimus, recipientes, quos recipiunt, & damnantes omnes, qui in illis damnati sunt, & præcipuè jam dictum Photium, & Gregorium Syracusanum patricidas videlicet, qui contra spiritualem patrem suum linguas eximere minime formidarunt, atque perseverantes in schismate sequaces eorum, necnon & qui in illorum communionis societate permanserint.

Sancta Synodus dixit: Omnibus placet libellus à sancta Romanorum Ecclesia expositus.

Deinde lecta est definitio Episcoporum Orientis super depositione Ignatii, quæ facta fuerat, priusquam Vicarii senioris Romæ venissent, quæ conveniebat cum ea, quæ facta fuerat à Synodo Romana præsente Nicolao Papa. Et absoluta est actio prima.

ACTIO SECUNDA.

Ad hanc sessionem venerunt, qui ceciderant cum Photio, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi: & proferentes libellos pœnitentiæ coram Synodo, recepti sunt ab ea cum sola manus impositione. Et absolutus est conventus secundus.

ACTIO TERTIA.

In hoc conventu lecta est epistola Imperatoris Basilii, & epistola Ignatii Patriarchæ ad Nicolaum Papam: & deinde epistola Adriani Papæ ad Ignatium Patriarcham super damnatione Photii, & suorum sectatorum.

ACTIO QUARTA.

In hac sessione primo legitur epistola Nicolai ad Michaelem Imperatorem, missa per Rodoaldum, & Zachariam olim Episcopos: in qua ostendit Cæsari, hominem laicum non promovendum ad Sacerdotium subito, sed per suos gradus, sicut Sardicense Concilium (ut de laicis non eligerentur antistites) in Can. 13. per omnia prohibuit. Item & Cœlestinus Papa in decreto suæ sanctionis cap. 21. & Leo Romanæ sedis Pontifex hoc ipsum in decretalibus suis prohibuit cap. 23. Item & Gelasius non solùm Episcopos de laicis fieri prohibuit, sed etiam Presbyteros, ne talia præsumerent, vetuit in decretorum suorum c. 3. *Dist. 63. c. Adrianus.*

Accedit, quòd prædecessor noster Adrianus primus in epistola, quam Constantinopolim pro venerandis imaginibus destinaverat, ita instituit, ut amplius de laicis nullatenus ordinarentur antistites. Hæc Nicolaus. Subinde verò commendat venerationem sanctarum imaginum.

Secundo legitur altera ejusdem Nicolai ad Photium epistola, in qua invehitur in illum propter usurpatum Sacerdotium contra ordinem sacrorum Canonum. Deinde ad illud, quod scripserat ad Nicolaum Papam, quod exemplo aliorum Patrum fecerat, respondet.

Temerè, & impudenter ad tanti honoris culmen ascendere præsumpsisti, assumens tibi quasi à sanctissimo viro Nectario occasionem, quem sancta secunda Synodus non ob aliud ad Sacerdotalem eligere, atque ordinare ex laicali ordine voluit dignitatem, nisi quia magnæ necessitatis contritione anxiabatur, eo quòd in Constantinopolitana Ecclesia nullus clericorum inveniri poterat, qui pessimæ hæreseos nimbosa caligine non fuerat impeditus. Et ob hoc ne diu jam dicta Ecclesia sub destitutione pastoris quasi viduata maneret, prædictum Nectarium expugnatorem hæreticorum, & defensorem Ecclesiam ad Ecclesiasticam curam, & dignitatem Sacerdotalem secunda sancta synodus elegit. Sed ut hoc iterum fieret, non confirmavit, nec instituit. Et ideo licet contra Patrum, atq; canonicas institutiones, quod per necessitatis fieri eventus comprobatur, non in authoritate tenendum est: sed ne iterum talis proveniat necessitas, magis magisque cavendum.

De Tharasii quidem promotione, qui similiter ex laici cœtu ad Patriarchatus extemplo culmen promotus est, quam & vos quasi in authoritate vestræ defensionis assumere vultis, si sanctam (quæ apud vos tempore sanctissimi viri Adriani Papæ celebrata est) Synodum diligentiùs scrutati fueritis, invenietis, quid in eadem sanctissimus vir consultus decrevit: & quòd dum ejus consecrationis reprehenderet actus, & mœrorem se pro tàm præsumptiva factione minimum sustinere profiteretur. Dicit enim, quòd nisi in erigendis imaginibus ferventius contra illarum depositores, atque conculcatores, ut verus miles Christi resisteres, nequaquam vestræ consecrationi assensum præberemus, aut in ordine Patriarchatus vestram dilectionem susciperemus, quæ tantum declaratur inordinatè promota, quantum comprobatur contra Apostolica decreta enormiter presumpta.

Beatissimum quoque Ambrosium splendidissimam lucernam Ecclesiæ, qui ex cathecumeno (divino præsagio) ad Episcopalem per continuos gradus promotus est dignitatem, cur nobis pro vestro tutamine opponitis? Qui non instinctu hominum, *Hist. Eccl. li. 11. c. 11.*

sed divina vocatione per miraculorum prodigia electus est.

Tertio, legitur & alia epistola Nicolai ad Imperatorem, quæ idem tractat argumentum.

ACTIO QUINTA.

Ad sessionem venit Photius, & stantem in præsentia Patrum interrogaverunt eum ter legati, si susciperet constituta sanctorum Patrum. At Photius non respondit verbum. Sed tamen urgentibus Vicariis senioris Romæ, qui etiam palam adulterum vocaverunt, quòd alienam sponsam invasisset, Ecclesiam scilicet Ignatii, tandem dixit: Vocem meam etiam me tacente Deus audit.

Præsidentes Synodi dixerunt: Per silentium non effugies manifestiorem damnationem. Photius dixit, nec Jesus tacendo evasit damnationem.

Photii silentium. Sanctissimi Vicarii Apostolicarum sedium dixerunt, non dignum est nos responsum tibi reddere de hujusmodi loquutione, quoniam iis, quæ Domini nostri Jesu Christi sunt, assimilasti, quæ tua sunt. Nulla autem communicatio luci ad tenebras, neque participatio justitiæ ad iniquitatem, nec conventio Christo ad Belial, neque consensus templo Dei cum idolis, de his autem, unde interrogatus es, responde, utrum suscipias judicia Sanctorum Pontificum Romanorum, an non? & non respondit Photius. Sanctissimi Vicarii senioris Romæ dixerunt: inclinet cervicem suam verbo, & scripto enuntiet peccatum suum, anathematizet, quæ injuriosè scripta, & acta sunt, quæ contra sanctissimum Patriarcharum Ignatium bis abruptè gessit, profiteatur nullam contra eum amplius machinationem, aut commotionem deinceps acturum, sed hunc veluti Pontificem suum cum magno pudore suscepturum, & Apostolicæ cathedræ judicia tàm de se, quàm de Ignatio Patriarcha promulgata honorabiliter amplectatur: & Photio tacente iidem legati dixerunt. Ecce homo, qui obturavit, aures suas, sicut aspydis surdæ, & non audit vocem, quam ei sancta Synodus objicet, sed vult per silentium hanc effugere condemnationem, quam S. Rom. Ecclesia promulgavit adversus eum. Et eo præsente fecerunt, ut legerentur epistolæ, quæ in actione quarta fuerant lectæ.

Quibus lectis, Vicarii senioris Romæ dixerunt. Nos ergo non novum aliquod, vel recens judicium judicavimus, aut introducemus, sed vetus ex multo tempore judicatum à beatissimo Papa Nicolao: firmatum autem à sanctissimo Papa Adriano, & nos non possumus commoveri à paternis definitionibus, & legibus. Quem ergo nec sedes nostra Apostolica, nec sedes receperunt Orientalium, quis de cætero (Christianus esse volens) ulterius suscipiet? Sed talem conatum abjicimus, & anathematizamus, ne ulterius contra Ecclesiam talis quælibet alia forte in omne seculum maligna introducatur actio, nec temerè à mundana potestate ejiciatur legitimus Pontifex, & pro eo subrogetur alter iniquè, & illegaliter.

Sancta, & universalis Synodus exclamavit. Recipimus hæc omnia, valde quippè sunt discreta, & congrua Ecclesiasticis regulis, atque legibus. Et sic commonitus est ad pœnitentiam Photius, & dimissus, & absoluta est actio quinta.

ACTIO SEXTA.

Vocati sunt ad Synodum Episcopi Photii, ante quos lectæ sunt Epistolæ Nicolai Papæ ad Michaelem Imperatorem, & Photium per Leonem à secretis missæ (quasque quarta continet actio) & cùm nollent resipiscere, commonuit eos coram Synodo Basilius Imperator. Et cùm nec sic agnoscerent errorem suum, denuo commonuit eos Imperator dicens. Ecce qualiter, & quoties admonuimus vos, & audistis, &

A non est vobis rationis sermo. Si enim vultis subjici admonitionibus omnium nostrum, ecce potus, & medicina, quod si non, Imperium nostrum præbet vobis inducias septem dierum, ut si quidem curam gesseritis salutis vestræ, benè, & optimè, si verò minime, ventura sexta feria in sancta, & universali Synodo state omnes, & quicquid definierit universalis Synodus, fiet. Et absoluta est actio sexta.

ACTIO SEPTIMA.

Ingressus est Photius ad Synodum baculo innixus, quem ab eo Marinus Vicarius Romanus jussit auferri dicens. Baculus signum est dignitatis pastoralis, quod hic habere nullatenus debet, quia lupus est, non pastor. Et hortabantur illum Vicarii senioris Romæ

B ad faciendum libellum pœnitentiæ: & tota synodus provocabat illum ad pœnitentiam: sed ille eos è contrario cum suis Episcopis ad pœnitentiam magis impellebat.

Lecta Epistola Nicolai Papæ ad clerum Constantinopolitanum, in qua latè tractat hoc argumentum de scelesta depositione Ignatii, & introductione Photii.

Mox recitata sunt gesta Synodi, quæ facta est ab Adriano Romanorum Papa super promotione Photii. In tertia autem allocutione Adriani ad Synodum sic habetur. Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus: de eo verò quenquam judicasse non legimus. Licèt enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerat de hæresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus, ma-

C jorum suorum motibus resistere, vel pravos suos sensus liberè respuere, quamvis & ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit proferre sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontificis consensus præcessisset.

Adrianus Papa de profano conciliabulo Costantinopoli congregato penitus abolendo.

Conciliabulum vanitatis à Photio, & hujus fautore Michaele videlicet tyrannicè imperante Constantinopoli nuper adversus Apostolicæ sedis reverentiam, & privilegium congregatum, utpote veritatis inimicum, & omni falsitate repletum, tùm & sibi consentientium animas interficiens Ephesino latrocinio comparandum fore statuimus, & ipsius execranda gesta (quibuscunque habeantur monumentis inserta) summi judicis Domini nostri Jesu Christi,

D sanctorum Apostolorum principum Petri, & Pauli, nostræque mediocritatis authoritate penitus abolenda decernimus, ita ut igni tradantur, & anathemate perpetuo percellantur. Similiter & de cæteris scripturis, quæ (viris jam nominatis authoribus) contra eandem sedem tempore diverso sunt editæ, gerendum definimus.

Pari etiam modo de conventiculis ab eisdem viris Michaele scilicet imperante, seu Photio Constantinopolitano invasore bis adversum fratrem, & Coepiscopum nostrum Ignatium factiosè collectis, deliberamus.

Photium, qui licèt sit à decessore meo, & à nobis pro criminibus ante patratis jure damnatus, & anathematizatus, nunc tamen quia recentioribus excessibus priores iniquitates transcendit, & ponens in cœlum os

E suum adversus veneranda sedis Apostolicæ privilegia nova temeritate prorupit, cui resistere minimè formidavit, Apostolicæ authoritatis censura iterato damnamus, & anathematis nexibus innodamus. Si tamen viva voce, ac proprio scripto Apostolicæ sedi in omnibus obedire spoponderit, & prophanum conciliabulum à se Constantinopoli celebratum damnaverit, laicæ communionis gratiam non negamus.

His sententiis subscripsit Adrianus Papa, etiam & alii Episcopi.

Post

Post hæc verò Stephanus Diaconus fecit anathematismum Photii, & sequacium, & cooperatorum ejus, in quo ipsum Photium, ut sæcularem, & tyrannum, ut schismaticum, & damnatum, ut mœchum, & parricidam, ut fabricatorem mendacii, & ut novum Dioscorum, ac novum Judam anathematizat cum omnibus sequacibus, & fautoribus.

ACTIO OCTAVA.

In conventu octavo tractatum est de abolendis chirographis injustis, & universis actis conciliabulorum, quæ à Photio contra Papam Nicolaum, & Patriarcham Ignatium celebrata sunt. Quæ universa præcepto Imperatoris, & Synodi combusta sunt.

Deinde venerunt ad Synodum aliqui Sacerdotes Iconomachi, & monitis sanctæ Synodi, & Imperatoris conversi recepti sunt cum sola manus impositione.

Postremo Stephanus Diaconus è suggestu anathematizavit Iconomachos, & Photium in hac forma. Concilio, quod adhuc fremit contra venerabiles imagines, anathema.

His, qui sumunt divinæ scripturæ dicta, quæ sunt adversus idola, contra venerandas imagines, anathema. Cætera sicut in Synodo septima, & universali actione 7. in fine.

ACTIO NONA.

Quæ nona continentur actione. Nunciatur Synodo venisse Joseph Vicarium Alexandriæ sedis: hujus, hortante Synodo, epistola commendatitia legitur, & ipse receptus, quæ acta sunt in octo actionibus prædictis, approbat.

Mox examinantur falsi testes, qui contra Ignatium juraverunt, & cum præscripta à Synodo satisfactione pœnitentiæ recepti sunt ad communionem Ecclesiæ. Sic recepti sunt & cæteri, qui defecerant ad Photium deserto legitimo antistite Ignatio.

ACTIO DECIMA.

In postrema sessione annuente tota Synodo præceperunt Vicarii Senioris Romæ, ut legerentur canones, quos statuerat sancta Synodus.

Canones octavæ Synodi œcumenicæ, quidam integri, alii in compendium reducti.

Canon I. *De observatione Canonum universalium, & localium Synodorum*

Regulas, quæ sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ tàm à sanctis Apostolis, quàm ab Orthodoxorum universalibus, necnon & localibus Conciliis, vel etiam deiloquo patre, ac magistro Ecclesiæ, traditæ sunt, servare, ac custodire profitemur: quibus & propriam vitam, & mores, & omnem Sacerdotii Catalogum regamus. Sed & omnes, qui Christiano censentur vocabulo, damnationibus, & justificationibus, quæ per illas prolatæ sunt, Canonicè subjici decernimus. Tenere quippe traditiones, quas accepimus, *sive per sermonem, sive per epistolam* Sanctorum, qui ante fuerunt, Paulus apertè admonet. [2. Thess. 2.]

Canon II. *Ut serventur definitiones Nicolai, & Adriani Papæ.*

Secundus Canon habet, ut conserventur definitiones synodicæ à beatissimo Nicolao Papa, & Adriano Romanis Patriarchis pro defensione Ecclesiæ Constantinopol. ac restitutione Ignatii, atque Photii Neophyti expulsione, ac condemnatione ejusdem Photii. De quibus actione quarta.

Canon III. *Ut venerentur imagines.*

Sacram imaginem Domini nostri Jesu Christi, & omnium Salvatoris æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem, & sapientes, & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, quæ in coloribus prædicat, & commendat. Dignum est enim, ut secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, etiam derivativæ imagines honorentur, & adorentur, ut sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus pretiosæ crucis. [*De observatione imaginum.*]

Canon IV. *Quòd Neophytus Photius nunquam fuisse videatur Episcopus, neque ordinati ab eo tales sint, quales ille nominavit.*

Amorem principatus utpote quamdam malam radicem exortorum in Ecclesia scandalorum, radicitùs excidentes, eum, qui temerè, & prævaricatoriè, ac irregulariter veluti quidam gravis lupus in Christi ovile insiliit, Photius scilicet, qui mille tumultibus, & turbationibus orbem terræ replevit, justo decreto damnamus, promulgantes nunquam fuisse prius, aut nunc esse Episcopum, nec eos, qui in aliquo Sacerdotali gradu ab eo consecrati, vel promoti sunt, manere in eo, ad quod provecti sunt: insuper & eos, qui ab illo consuetas orationes ad præpositurae promotionem susceperunt, ab hujusmodi patrocinio coercemus. Sed & Ecclesias, quas, ut putatur tàm Photius, quàm ii, qui ab ipso consecrati sunt, dedicaverunt, vel si commotas mensas stabilierunt, rursus dedicari, & inthronizari, atque stabiliri decernimus; omnibus maximè, quæ in ipso, & ab ipso ad sacerdotalis gradus acceptationem, vel damnationem acta sunt, in irritum ductis. Dicit enim universorum Deus per Prophetam: *Quia tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblitus es legem Dei tui, & ego obliviscar filiorum tuorum, &c.* & iterum: *Quia multiplicavit Ephrem altaria in peccatum, facta sunt ei altaria delicta: scribam in ea multitudinem.* [Osee. 4.] [Osee 8.]

Multitudinem, id est, vilitatem: sæpe namque multitudo pro vilitate ponitur. Licèt vulgata habeat. Scribam eis multiplices leges meas. *Quasi diceret, multis pœnis eos afficiam, quibus revocabo eis in memoriam leges meas, ac si illas scriptas viderent. Vide Riberam in hunc locum.* [Nota.]

Canon V. *Quòd non oporteat de senatoria dignitate, vel de aliquo laicorum ordine, nuper tonsum eligi, vel suscipi Patriarcham.*

Omnem Canonicam stabilitatem in Ecclesia semper manere in Christo providere cupientes, renovamus, & confirmamus terminos, & vacationes, quæ olim à sanctis Apostolis, & beatis Patribus nostris editæ legem in Ecclesia posuerunt, non oportere Antistitum promovere quenquam, qui est vel secundum fidem, vel secundum Sacerdotalem sortem Neophytus, ne inflatus in judicium incidat, & laqueum diaboli, sicut dicit Apostolus. Prioribus ergo Canonibus concordantes, definimus neminem de sanatoria dignitate, vel mundana conversatione nuper tonsum super intentione, vel expectatione Pontificatus, vel Patriarchatus honoris, clericum, aut Monachum factum, ad hujusmodi scandere gradum, licet singulos ordines divini Sacerdotii plurimum temporis fecisse probetur: neque enim propter Religionem, vel amorem Dei, aut propter expectationem transeundi viam virtutum, sed ob amorem gloriæ, ac principatus tonsus hujusmodi reperitur; magis autem coercemus hujusmodi, si ab Imperatoria dignitate ad id compellatur. Si verò quis per nullam suspicionem prædictæ concupiscentiæ expecta- [al. Curiationes.] [1. Timot. 3.]

pectationis, sed propter ipsum bonum humilitatis, quæ est circa Christum Jesum, abrenuncians mundo fiat clericus, aut Monachus, & omnem gradum Ecclesiasticum transigens, per definita nunc tempora irreprehensibilis inventus extiterit, & probatus, itaut in gradu lectoris annum compleat, in Subdiaconi verò duos, sitque Diaconus tribus, & Presbyter quatuor annis, bene placuit huic sanctæ, & universali Synodo eligi hunc, & admitti. Circa hos autem, qui religiosè morati sunt in ordine clericorum, & monachorum, & digni judicati sunt Pontificatus dignitate, pariter & honore; prædictum tempus abbreviamus, nimirum secundùm quòd Episcoporum Prælati probaverint, qui per tempora fuerint. Si verò præter hanc definitionem nostram quisquam ad jam fatum supremum honorem provectus extiterit, reprobetur, & ab omni sacerdotali operatione prorsus abjiciatur, utpote qui extra sacros Canones sit promotus.

Interstitia ordinum.

Bracar. 2. Can. 38.

Canon VI. *Anathematizatur Photius.*

Anathematizamus Photium. Primò, propter nequissimam invasionem Ecclesiæ Constantinopolit. cum aliis malis operibus suis. Secundò, propter inventionem falsorum vicariorum. Tertiò, propter Concilium vanitatis, quod celebrare tentavit. Quartò, propter crimina, quæ falsò contra sanctissimum Papam Nicolaum in suo conciliabulo proposuit.

Canon VII. *De non admittendis hostibus imaginum.*

Valdè proficuum est, & venerabiles imagines pingere, sed & proximum disciplinas divinæ, ac humanæ sapientiæ docere. Non autem bonum est, nec omnino proficuum ab indignis horum aliquid in sacris templis fieri, sed neque in quovis loco docere anathematizatos ab hac sancta, & universali synodo, definimus, & promulgamus, usquequo à propria seductione, ac malitia convertantur. Quisquis ergo post hanc definitionem ad picturæ sanctarum imaginum in Ecclesiis, aut doctrinæ actionem quoquo modo eos admiserit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu periclitetur: si laicus communione privetur.

Canon VIII.

Apparet ex actis octavæ sessionis hujus synodi solitum fuisse Photium, cùm ejus vigebat hæresis, extorquere chirographas tùm à quovis ordine clericorum, tùm etiam à laicis nobilibus; & ignobilibus usque ad cerdones, & pelliones, & reliquam plebis fæcem, qui promittebant, se illi adhæsuros, pugnaturosque pro ejus opinione. Ipse præterea Photius solebat alias vicissim chirographas dare, quibus facultatem dabat ad docendum, vel discendum. Ex hoc improbo more arripuere ansam & catholici, ut vellent à piis sacerdotibus habere syngraphas, ut discerent, & docerent, essentque tuti, & securi talibus muniti scripturis. Ob hoc sancitum est octavo hoc canone hujus sanctæ synodi, ut, qui creantur Episcopi, vel Patriarchæ, nullas chirographas à catalogo clericorum expostulent: sed tantùm fiant solemnitates de more: & ut liceat omnibus idoneis discere, vel docere liberè sine facultate per chirographas.

Canon IX. *Ne Archiepiscopi visitationis prætextu suffraganeos gravent.*

Avaritiam utpote secundam idololatriam Paulus magnus execratur Apostolus, cunctos videlicet, qui Christiano vocabulo censentur, ab omni turpi lucro abstinere volens, multò magis erga eos, qui sacerdotio funguntur, nefas est, Coepiscopos, aut suffraganeos suos per quemcunque modum gravare. Hujus rei gratia definit hæc sancta, & universalis Synodus nullum Archiepiscoporum, & Metropolitanorum relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis ad alias accedere, & potestate propria contra infirmiores abuti, & consumere redditus, qui apud illos inveniuntur ad Ecclesiasticam dispositionem, & alimenta pauperum, ac per hoc gravare avaritiæ modo conscientias fratrum, & comministrorum nostrorum, excepta hospitalitate, quæ aliquando ex necessario transitu fortassis accesserit. Sed & tunc non alia, nisi ex his, quæ ad præsens de compendio præparata inveniuntur, cum reverentia, & timore Dei dignanter accipiat, & maturiùs propositum iter perambulet: nihil omnino eorum, quæ sunt Ecclesiæ illius, vel suffraganei Episcopi petens, vel exigens. Si enim unumquemque Episcoporum Ecclesiæ propriæ rebus cum multa parcitate uti, & nullatenus in proprias utilitates importunè, ac sine ratione disperdere, vel consumere redditus Ecclesiasticos sacri Canones decernunt, qua impietate minimè judicabitur indignus, qui aliis Episcopis commissas Ecclesias gravare, vel ambire, ac per hoc in sacrilegii crimen incidere non formidant? Quisquis ergo post hanc definitionem nostram tale quid facere tentaverit: pœnas subeat à Patriarcha, qui per tempus fuerit secundum congruentiam injustitiæ, & avaritiæ suæ, & deponatur, & sequestretur, ut sacrilegus, & alter idololatra factus juxta magnum Apostolum.

Canon IX. *Ne quis vitet superiorem præsulem ante sententiam.*

Nullus clericus ante diligentem examinationem, & synodicam sententiam à communione proprii Patriarchę se separet, licèt criminalem quamlibet causam ejus se nosse prætendat, nec recuset nomen ipsius referre inter divina mysteria. Idem statuimus de Episcopis erga proprios Metropolitas: similiter & de Metropolita circa Patriarcham suum. Qui verò contra fecerit, ab omni sacerdotali operatione, & honore decidat.

Canon IX. *Quod unica sit hominis anima.*

Apparet quosdam id temporis in tantum impietatis venisse, ut hominem duas animas habere impudenter dogmatizent. Tales igitur impietatis inventores, & similia sentientes, cùm conventus, & novum testamentum, omnesque Ecclesiæ patres unam animam rationalem habere hominem asseverent, sancta, & universalis synodus anathematizat.

Hæres[is] Photi[i]

Canon XII. *Ne quis potentia principum fretus assumat dignitatem Episcopi.*

Si quis Episcopus per versutiam, vel tyrannidem principum dignitatis consecrationem susceperit, deponatur, utpote qui non ex voluntate Dei, & ritu, ac decreto Ecclesiastico, sed ex voluntate carnali sensus ex hominibus, & per homines Dei donum possidere voluit, vel consensit.

Canon XIII. *Ex minoribus ordinibus assumantur ad majores.*

Decernimus, ut soli clerici magnæ Ecclesiæ, qui in minoribus ordinibus morati sunt, ad majores gradus, & honores Ecclesiasticos (si digni inveniantur) ascendere debeant. Nullo tamen modo hi, qui foris sunt, ad tales dignitates, vel honores admittantur.

Canon XIV. *In quanto honore habendi sunt Episcopi à principibus sæcularibus.*

Qui divina gratia Episcopalem sortiuntur dignitatem,

tatem, ordinem cœlestis Hierarchiæ referunt in terris. Quare meritò sancimus, ut digno in honore tàm à principibus, quàm à cæteris omnibus habeantur. Non oportet itaque, ut principibus, vel viris militari dignitate præditis obviam longissimè procedant ab eorum Ecclesiis: nec à mulis, equisve descendant, in occursu, aut timidè, abjectèque ante genua procidant, velut adoraturi. Imò verò non accedant ad mensas sæcularium principum, sed cum omni modestia, quæ spiritalem deceat dignitatem, officia omnibus, & debita tribuant, cui vectigal, cui honorem. Dummodò principes, & Pii Imperatores agnoscant sibi æquales Episcopos, ut liberè audeant reprehendere, increpareque & principes, & cæteros, qui militari honore fruuntur, si quid peccaverint. Si quis verò Episcopus post hanc sanctionem suam dehonestaverit dignitatem cadens ab honore sibi per canones debito, vixeritque abiectè secundum veterem, & agrestem consuetudinem, amoveatur per annum, & princeps, qui in causa fuerit, excommunicetur per biennium.

Canon XV. *In quem usum Ecclesiæ possessiones servari debeant.*

qu.20. fol. Decernimus, ut Episcopo vendere, vel utcunque alienata vasa, aut vestes sanctas, nec alias rusticas possessiones venundare non liceat, ne propter hoc Ecclesiastici redditus lædantur, quos ad propriam utilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem esse definimus. Nec etiam per emphiteosim salaria Ecclesiarum tribuere possit, excepta causa olim ab antiquis canonibus ordinata, videlicet in redemptionem captivorum.

Canon XVI.

Colligere licet solenne fuisse in aulis principum statis quibusdam diebus, componere aliquem laicum insignibus Episcopalibus, qui & tonsura, & cæteris ornamentis personarum Episcopatum ageret: & creasse etiam ridiculum Patriarcham, quo se oblectarunt. Quæ omnia ut in dedecus Ecclesiæ accersita prohibentur sub gravibus censuris.

Canon XVII. *De potestate Patriarcharum, & Metropolitanorum.*

Sancta & universalis Nicæna prior Synodus antiquam consuetudinem jubet servari per Ægyptum, & provincias, quæ sub ipsa sunt. Ita ut horum omnium Alexandrinus Episcopus habeat potestatem dicens, quia & in Romanorum civitate hujusmodi mos prævaluit, qua pro causa & hæc sancta, & magna Synodus tàm in seniori, & nova Roma, quàm in se de Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum, priscam consuetudinem decernit in omnibus conservari, ita ut eorum præsules universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, sive per manus impositionem, sive per pallii dationem, Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet, ad convocandum eos urgente necessitate ad Synodalem conventum, vel etiam ad coercendum illos, & corrigendum, cùm fama eos super quibusdam delictis forsan accusaverit. Sed quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundum vocationem Apostolici præsulis occurrant, à mundi principibus se detineri sine ratione causantur, placuit talem excusationem omnimodè esse invalidam. Cùm enim principes pro suis causis frequenter conventus agant, impium est, ut summos Præsules ad Synodos pro Ecclesiasticis negotiis celebrandis impediant, vel quosdam à Conciliis eorum prohibeant, licèt tale impedimentum, & fictam prohibitionem, Metropolitanorum suggestione diversis modis fieri didicerimus. Consueverunt autem Metropolitani bis in anno Synodos facere, ideoque

A sicut dicunt, ad Patriarchale penitus non posse concurrere caput: sed sancta hæc, & universalis Synodus, nec Concilia, quæ à Metropolitanis fiunt, interdicens, multò magis novit illa rationabiliora esse, ac utiliora Metropolitanorum Conciliis, quæ à patriarchali sede congregantur, & idcirco fieri exigit, à Metropolita quippè unius provinciæ efficitur. A patriarcha verò sæpè totius causa diœceseos dispensatur, ac per hoc communis utilitas providetur: propter quod & speciale propter generale bonum despici convenit, cùm à majoribus super hoc facta fuerit advocatio: quamvis apud quosdam Metropolitanorum antiqua consuetudo, & canonica traditio per contemptum ipsorum, postposita videatur, non currentibus eis ad communem profectum, quos leges Ecclesiæ severè condemnantes, omni B excusatione semota, subjacere vocationibus proprii patriarchæ, sive cùm communiter, si ve cùm sigillatim factæ fuerint, exigunt. Illud autem tanquam perosum ab auribus nostris repulimus, quòd à quibusdam imperitis dicitur, non posse Synodum absque principali præsentia celebrari, cùm nusquam sacri canones convenire sæculares principes in Conciliis sanxerint, sed solos Antistites: Unde nec interfuisse illos Synodis, exceptis conciliis universalibus, invenimus. Neque enim fas est sæculares principes spectatores fieri rerum, quæ Sacerdotibus Dei nonnunquam eveniunt. Quisquis ergo Metropolitanorum proprium Patriarcham contempserit, & vocationi ejus, quæ sive ad unum, & solum, sive ad plures, sive ad omnes fit absque validissima ægrotatione, vel paganorum incursu C non obedierit, & per totos duos menses à notitia vocationis ad proprium Patriarcham venire minimè festinaverit, vel si quocumque modo latitare, aut non cognoscere nuncium ab illo missum tentaverit, segregetur. Si verò inter unum annum eandem contumaciam, & inobedientiam demonstravit, deponatur omnimodè, & ab omni Sacerdotali operatione decidat, atque à dignitate, & honore, quæ Metropolitanis convenit, propellatur. Is autem, qui huic definitioni non obedierit, anathema sit.

CONTROVERSIA.

Circa hunc Canonem gravissimæ moventur controversiæ per recentem scriptorem in suis scholiis alioquin multum eruditis, ubi malè habet tres venerabiles Eccles. Gal. Antistites. Primum Hincmarum Remensem Archiepiscopum, quem ait meruisse appellari à Nicolao I. Secundum Dioscorum, ac novum Pharaonem, quod appellationes ad Rom. Pontificem impediret, & Autocephaliam videretur affectare nullum caput supra se agnoscens. Hæc horrenda sunt, & terribilia. Sed Celotius in Historia Godescalchi patrocinium agit Hincmari, quem comparandum cum Athanasio, & Cyrillo Alexandrino denotat: & mirum non videbitur adversarium, imò judicem Godescalchi plurium mordacitati expositum fuisse, & dum viveret, & nostris etiam temporibus, in quibus dissertationes tàm amplæ pro innocentia Godescalchi asserenda editæ sunt. Forsan exinde divinatio ista, quòd feriant Hincmarum statuta hìc de Metropolitanis, processit. Canon nullos designat, cur Hincmarum tàm longè distantem à Synodo corrigi putabimus? Hincmarus.

Secundò ait Episcopo indigna esse hæc verba Petri Marca Archiepiscopi Parisiensis. *Octava Synodus mores in Gallia receptos, & jura regiæ videtur variis canonibus petivisse. Episcopos omnes sistere se Concilio Patriarchæ jubet Canon 17. neque principum jussu posse impediri, &c.* Tertiò addit. Longè fœdiora in suis ad Innocentii III. literas notis scribit Franciscus Bosquetus Episcopus Montis Pessulani. *Evocandi potestas est canonibus Metropolitis relicta. Superiorem nihilominus veniam pro majore reipublicæ commodo sibi reservatam principes crediderunt.* Et quædam alia addit: de quibus prædictus scriptor. Hæc omnia Petrus Marca. l.2.c.17. Bosquetus. l.2.Ep.8.

Eusebio Nicomediensi, aut Acacio cap. 1. p. Episcopo quàm Orthodoxo Ecclesiæ Gallicanæ Episcopo sunt aptiora. At quid principes non solùm in Gallia, sed etiam in Hispania, & alibi in Synodis egerint, satis notum esse poterit ex classe 4. & 5. hujus Collegii Synodici. Quòd in suis regnis magnæ congregationes habeantur, ipsis insciis, qui curam regni habent, & mille insidias sub variis prætextibus quandoque sibi parari, suspicari possent, vix quispiam bonus civis probabit, nec egressus centum, & amplius Episcoporum è regno, res est tàm parvi momenti, ut ad principem nihil spectet, saltem in aliquot rerum politicarum casibus: ista non discutio. Sed quòd vir religiosus tàm mordaci censura Doctos, & Catholicæ Ecclesiæ Gallicanos Antistites perstringat, viros illustres, ac de religione benè meritos sic conculcet, parum digna nomine ipsius facilè judicabitur. Et si res ista ex antiquis monumentis dijudicanda, Glossarium ad Capitularia Caroli Magni plura subministrat pro defensione Illustriss. Præsulum in unione Ecclesiæ Rom. defunctorum, aut adhuc viventium. Gregor. Turonensis l. 5. hist. cap. 20. ait Salonium, & Sagittarium Episcopos, annuente rege petitionibus eorum, Romam Profectos. Hincmarus ad Hadrianum, & ad Nicolaum etiam scribens, eandem licentiam necessariam adstruit, & Flodoardus in Vulfario. *Eundi denique Romam causa orationes ad sanctum Petrum, licentiam ab Imperatore se accepisse, in quadam sua designat Epist.* Sed hæc obiter; ad quod autem ait Canon Principes non interfuisse Synodis nisi universalibus, hoc magis verum in Oriente, quàm si Occidentem nostrum spectemus. Ut ex hac summa liquet satis superque.

Canon XVIII. *Ut in Ecclesiis antiqua conserventur privilegia.*

Placuit huic sanctæ, & magnæ Synodo, ut res, vel privilegia, quæ Dei Ecclesiis ex longa consuetudine pertinent, & sive à divæ recordationis Imperatoribus, sive ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos triginta possessa sunt, nequaquam à potestate præsulis quæcunque persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat, sed sint omnia in potestate, ac usu præsulis Ecclesiæ, quæcunque intra triginta spatium annorum ab Ecclesiis possessa noscuntur. Qui contra fecerit, ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia, seu res restituerit, anathema sit.

Canon XIX. *Ne Metropolitanus gravet sanctos Episcopos.*

Definivit sancta hæc, & universalis Synodus nullum Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi visitationis ad alios accedere, & consumere redditus, qui apud illos inveniuntur ad Ecclesiasticam dispositionem, & alimenta pauperum. Sed tamen, si contingat aliquem per illas Ecclesias necessariò iter agere, tunc non alia nisi ex his, quæ ad præsens de compendio præparata inveniuntur, cum reverentia, & cùm timore Dei dignanter accipiat, & maturius propositum iter perambulet. Si enim unumquemque Episcoporum Ecclesiæ propriæ rebus cum multa parcitate uti, & nullatenus in proprias utilitates importunè, ac fine ratione consumere redditus Ecclesiasticos sacri canones decernunt: qua putas impietate judicabitur dignus, qui aliis Episcopis commissas Ecclesias gravare non formidat? Qui contra fecerit, deponatur, & sequestretur, ut sacrilegus, & alter idololatra factus juxta magnum Apostolum.

Canon XX.

Hoc Canone sancitum est, ut possessiones in emphiteosim datas ab Ecclesia, non liceat emphiteotam spoliare prætextu non servati pacti. Verùm, si per tres annos continuos pensionem non solverit, liceat tunc Ecclesiæ vindicare suas possessiones, dummodò id fiat ordine judiciali coram competente judice. Qui secus fecerit, cogetur ad restitutionem in integrum. Quòd si noluerit parere, deponitur.

Canon XXI. *Quanta reverentia agendum est contra Episcopum Romanum.*

Dominicum sermonem, quem Christus sanctis Apostolis, & discipulis suis dixit: *Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit*, ad omnes etiam, qui post eos secundum ipsos facti sunt Summi Pontifices, & Pastorum Principes in Ecclesia Catholica, dictum esse credentes, definimus neminem prorsùs mundi potentum quemquam eorum, qui Patriarchalibus sedibus præsunt, inhonorare, aut movere à proprio throno tentare, sed omni reverentia, & honore dignos judicare, præcipuè quidem sanctissimum Papam senioris Romæ; deinceps autem Constantinopoleos Patriarcham. Deinde verò Alexandriæ, ac Antiochiæ, atque Hierosolymorum. Sed nec alium quemquam conscriptiones contra sanctissimum Papam senioris Romæ, ac verba complicare, vel componere liceat sub occasione quasi diffamatorum quorundam criminum, quod & nuper Photius fecit, & multò antè Dioscorus. Quisquis autem tale facinus contra sedem Petri Principis Apostolorum ausus fuerit intentare, æqualem, & eandem, quam illi, condemnationem recipiat. Porro si Synodus universalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de sancta Romanorum Ecclesia quævis ambiguitas, & controversia, oportet venerabiliter, & cum convenienti reverentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter sententiam dicere contra summos senioris Romæ Pontifices.

Nota. Hunc Canonem reprimere effrenem quorumdam audaciam, qui temerè obloquuntur contra Patriarchas, ac maximè contra Summum Pontificem Ecclesiæ Romanæ: Infames enim, qui adversus Patres armantur. Nimia efferatus audacia Photius, itaut Papam Nicolaum excommunicare non vereretur, dedit ansam huic canoni ad compescendum in posterum similes conatus. Christianus Lupus in Scholiis, definit canon, inquit, Romanum Pontificem à generali Concilio non posse judicari, deponi, aut damnari. Ad quod refert verba S. Euvodii Ticinensis Episcopi in Symmachi Pontificis Apologia; aliorum fortè hominum causas Deus voluit homines terminare, sed sedis istius Præsules suo sine quæstione reservavit arbitrio, &c. Quæ utrum necessariò inferantur ex verbis ipsius canonis, dijudicandum bene affecto, & Catholico lectori relinquimus, donec in sequenti classe detur locus amplior de talibus differendi.

Canon XXII. *Ne principes seculares se immisceant promotioni Episcoporum.*

Sancta, & universalis Synodus definit, neminem laicorum principum, vel potentum semet inserere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitæ, aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc, & incongrua fiat confusio, vel contentio: præsertim cùm nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum, vel ceterorum laicorum habere conveniat, sed potiùs silere, ac attendere sibi usquequo regulariter à collegio Ecclesiæ, suscipiat finem electio futuri Pontificis. Quisquis autem secularium principum, & potentum, vel alterius dignitatis laicæ adversus communem, ac consentaneam, atque Canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat, & consentiat in hoc, quod Ecclesia de electione, & ordinatione proprii præsulis se velle monstraverit.

Ca-

Canon XXIII. *Ne quid præsumat agere Episcopus in aliena Ecclesia.*

Nullus Episcoporum possessionum aliarum Ecclesiarum locationem sibi fieri ab alio Episcopo rogare audeat: nec ipse rogatus suæ Ecclesiæ possessiones alicui conferat; nec etiam constituat Presbyteros, aut quemlibet alium clericum in Ecclesiis, quæ sibi subjectæ non sunt præter voluntatem Episcopi.

Canon XXIV. *Ne Metropolitæ exerceant ministeria Episcopalia per subjectos Episcopos.*

Divina scriptura dicente: maledictus homo, qui facit opus Domini negligenter: quidam Metropolitanorum extrema negligentia, & desidia delapsi præceptionibus suis subjectos ad se adducunt Episcopos, & committunt eis, Ecclesiæ propriæ divina officia, & lætanias, & cuncta omninò sacra, quæ ad se pertinent mysteria, ut per illos celebrent omnia, quæ per semetipsos alacriter agere debuerunt, ac per id eos, qui Episcopalem dignitatem meruerunt, quodam modo clericos sibi subjectos exhibeant. Vacant iidem præter Ecclesiasticas leges sæcularibus curis, atque dispositionibus, dimittentes perseverare in orationibus, & obsecrationibus pro suis delictis, ac populi ignorantiis: quod nusquam apud aliquos penitus invenitur, cùm sit Canonicis nimirum contrarium omninò præceptis. Hæc autem omnia magnis, & multis, ac vehementissimis damnationibus dignos hujusmodi statuunt. Probantur enim tales, per hæc, quæ faciunt, etiam sathanica jactantia, & superbia languere. Quisquis ergo Metropolitanorum post hanc sanctæ, ac universalis Synodi definitionem eadem audacia, vel superbia, & contemptu abusus non per se cum timore, & alacritate, seu conscientia bona debita ministeria in propria civitate, sed per suffraganeos Episcopos suos efficere tentaverit, pœnas exsolvat coram proprio Patriarcha, & aut corrigatur, aut deponatur.

Canon XXV. *Ut deponantur clerici, qui defecerunt ad Photium.*

Definimus, ut clerici ritè priùs ordinati à Methodio, vel Ignatio, & resiluerunt à consortio fidelium, ut adhærerent Photianæ hæresi, & obdurati exemplo Pharaonis nolunt resipiscere, deponantur omninò: nec postea recipiantur in ordinem clericorum, imò semper exosi sint, ut Esau. Ni fortè ob magnam pœnitentiam à misericordia Ecclesiæ admissi fuerint.

Canon XXVI. *De ordine appellationis.*

Ordo provocationis datur in hoc Canone, ut qui se læsum arbitrabitur à proprio Episcopo, possit Metropolitanum appellare, qui datis dimissoriis ad se causam advocet. Licet tamen Episcopis provocare ad Patriarcham, si crediderint se injustitiam pati à Metropolitano, à quo litibus finis imponatur, ut nullatenus Metropolita, aut Episcopus in Episcopum vicinum jus habeat.

Canon XXVII.

Hic Canon decernit, qualiter oporteat uti pallio, ut scilicet Episcopi non ultra stata tempora, & loca eo utantur, ne signum sit superbię, aut arrogantiæ. Præterea Monachi, qui vita, & doctrina, ut Episcopi creentur, meruerint, non mutent habitus, vestisque rationem ob novam dignitatem: non minùs enim hoc arrogans esset, quàm pallio ineptè uti. Quisquis ergo Episcopus præter definita sibi tempora se pallio induerit, aut Monasticam vestem deposuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha proprio deponatur.

A Postremo jussu vicariorum senioris Romæ prolatus est, & lectus terminus (ut illi vocant) in quo per modum epilogi continentur omnia, quæ acta sunt in hac sancta Synodo. Primò ibi paucis explicantur mysteria sanctæ Trinitatis, & Dominicæ incarnationis. Mox explicatur ratio septem Synodorum generalium, & probantur à tota Synodo præsenti. Deinde explicatur etiam intentio hujus octavæ Synodi, & quæ acta sunt pro Ignatio Patriarcha contra Photium, & ultima Episcoporum universorum acclamatione recepta sunt, & probata, subscribentibus universis, etiam Imperatoribus Basilio, Constant. & Leone, qui noluerunt ante vicarios subscribere. Postremò reliquis Episcopis.

B

Subscriptiones.

Ego Donatus gratia Dei Episcopus sanctæ Ostiensis Ecclesiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Summi Pontificis, & universalis Papæ, omnia, quæ superiùs leguntur, huic sanctæ, & universali Synodo præsidens usque ad voluntatem ejusdem eximii præsulis, promulgavi, & manu propria subscripsi.

Ego Stephanus gratia Dei Episcopus sanctæ Nepesinæ Ecclesiæ locum obtinens Domini mei Adriani Summi Pontificis, & universalis Papæ, omnia, &c. *ut Donatus.*

Ego Marinus sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Diaconus, locum obtinens Domini mei Adriani Summi Pontificis, & universalis Papæ, &c.

C

Ignatius misericordia Dei Episcopus Constantinopoleos novæ Romæ, sanctam hanc, & universalem Synodum suscipiens, & omnibus, quæ ab ea judicata, & scripta sunt, concordans, & definiens, subscripsi manu propria.

Joseph, misericordia Dei Diaconus, & vices agens Michaelis Patriarchæ Alexandriæ, sanctam hanc, & universalem Synodum suscipiens, & omnibus, quæ ab ea judicata, & scripta sunt, concordans, & definiens, subscripsi.

Ego Thomas misericordia Dei Metropolita Tyri, & vices gerens sedis Antiochiæ, sanctam hanc, &c. *ut suprà.*

D Ego Helias, misericordia Dei Presbyter, & Syncellus, locum complens Apostolici throni, ubi Patriarcha est Theodosius Hierosolymorum, sancti Christi Dei nostri civitatis, instar cæterorum Vicariorum, omnibus, quæ in hac sancta, & universali Synodo gesta sunt, definiens, manu propria subscripsi.

Basilius, Constantinus, & Leo perpetui Augusti, in Christo Dei fideles principes Romanorum, & magni Imperatores, sanctam hanc, & universalem Synodum suscipientes, & omnibus, quæ ab ea definita, & scripta sunt, concordantes, subscripsimus manu propria.

Subscribunt alii deinde Episcopi numero 102. non plures, quòd alii majori numero fautores essent Photii, & ab ipso vigente ipsius tyrannide promoti, quos Epistola incyclica ad eos missa sic confirmavit, ut vix aliquis ab ipso deficeret. Unde nec ad Synodum admissi sunt. Post subscriptiones extat allocutio quædam Basilii Imperatoris ad totam Synodum, in qua post alia amica, & gratulatoria verba subjungit. Quisquis habet aliquid contra hanc sanctam, & universalem Synodum, aut ejus canones, stet in medio, & quæ sibi videntur, dicat, sive sit de Ecclesiastico clero, sive etiam laicus sit, aut ex his, quæ civilibus officiis mancipantur. Quamquam non datum sit istis secundum canonem dicendi quicquam penitus de Ecclesiasticis causis. Opus enim hoc Pontificum, & Sacerdotum est. Sed ex abundanti omne os iniquum obstruere volentes, licentiam præstamus omnibus, ut si quis in mente habet quid ambiguum, de his, quæ decreta sunt ab hac sancta Synodo in medium exhibeat, & suscipiat sa-

satisfactionis salubre remedium. Nam soluta sancta, & universali Synodo, qui apparuerit Ecclesiæ Dei contradicens, aut non communicans ei (quicunque ille sit) veniam ab Imperio nostro minimè consequetur, sed justè condemnabitur, & à civitate nostra pelletur, ut pestilens, & corruptor, & membrum putridum, & inutile, & commune corpus Ecclesiæ violans.

Continetur quoque sub finem Concilii Epistola Ignatii Patriarchæ ad Adrianum de tribus capitulis, in qua petit à Summo Pontifice dispensationem pro quibusdam ordinatis à Photio, ut ad superiores ordines ascendant, vel Sacerdotio suo fungantur. Quod autem, inquit, sanctissimis Vicariis paternæ sanctitatis vestræ adhuc præsentibus penitùs perfectum non est, neque finem accepit, rogamus nunc terminari, & disponi perfectè, ac integrè scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus, qui tonsi sunt à Photii manus impositione, qui cùm sint penè innumerabilis multitudinis, postulant ex necessitate aliorum, fieri Sacerdotalem provectum, &c. & adhuc postulamus de intimo filio nostro, & fortissimo veritatis Agonista Paulo, videlicet Chartophylacos, ut si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem Episcopatus. Deinde quoque super Theodoro, qui à nobis quidem consecratus est Metropolita Cariæ, multum autem laboravit, & afflictus est ab initio injustæ, ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis verò cum misero Photio conveniens propter ejus immensa tormenta, quæ sibi resistentibus inferebat, consensit, & usque ad ultimum ejus diem repœnitens, nihilominus rursus corde contrito, & spiritu humilitatis veniam expetivit. Prohibuerunt enim eum quoquo modo Sacerdotio fungi sanctissimi Vicarii almitatis vestræ, eo quòd subscripserit, ut fatebantur in ea, quæ facta est ab infelicissimo Photio, quasi depositio beatissimi, & optimi patris nostri Nicolai decessoris sanctitatis tuæ. Hæc sunt, de quibus rogamus sanctitatem vestram, ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis, & misericordiæ in his, cùm alia omnia optimum, & commodum finem, ac dispositionem susceperint, &c.

Difficilè dispensabatur cum ordinatis ab alieno Episcopo.

Huic Epistolæ alia subjungitur Adriani Papæ ad Basilium, Constantinum, & Leonem Imperatores, in qua denegat istam dispensationem. Porrò de tribus capitulis, super quibus præfato postulante sanctissimo fratre, & Coepiscopo nostro Ignatio, divinitùs protectum imperium vestrum nos deprecatum esse dignoscitur, nihil possumus ab eo, quod jam constitutum est ordinare diversum, vel disponere maximè de Photii consecratione aliquantisper versum: nisi fortè nos quibusdam ex utraque parte in præsentia nostra repertis, contigerit scire, quæ usque huc nescimus. Non enim est in nobis, est, & non est. Et si quæ destruximus, eadē reædificaverimus, prævaricatores nos legis esse constituemus, &c. Ab illis quippe sacratissimis institutis, quæ vel Apostolicæ memoriæ prædecessor noster Papa Nicolaus antea salubriter sanxit, vel nos postea dispensatoriè protulimus, nulla motione, vel mutatione discedemus, aut ad dexteram, vel sinistram quoquo modo declinabimus. Quæ videlicet jamdudum probavit Ecclesia, & immutilanda servanda super gestum universale Concilium statuit.

Cæterum addunt aliqui 27. Canonibus hujus Synodi undecim ex Gratiano collectos, quos octavæ Synodo attribuit, cùm tamen nothi sint. Quare omittimus hìc, cùm nobis in animo non sit superfluis Canonibus memoriam lectorum onerare, ac veros quodammodò obruere.

Controversia quędam de octava Synodo.

Acta Synodi vera.

Quidam noluerunt hoc Concilium inter œcumenicā recensere, & Abrahamus Cretensis interpres Concilii Florentini non semel in illius versione halucinatus, ut notabitur infra, illud insignivit nomine octavi Concilii Generalis: insigni certè temeritate, & audacia, cùm nihil tale dictum sit per Patres illius Concilii, &, si excludendum esset hoc Concilium à numero generalium, multa alia ex eorumdem Conciliorum catalogo delenda essent, quæ intercesserunt inter secundum Nicænum, & Florentinum, quamvis œcumenica fuisse negari non possit à quoquam cordato, ut inter cætera Lateranense sub Innocentio tertio habitum, cui omnes Concilii generalis conditiones conveniunt. Sed & Romani Pontifices in sua ordinatione profitebantur, unà cum aliis Conciliis œcumenicis, hanc se recipere octavam Constantinop. ut patet ex professione fidei ab eis recitari solita, cùm electi consecrandi essent: *Profiteor tibi, B. Petre Apostolorum Princeps, totis conatibus usque ad sanguinem custodire, tàm de sanctæ individuæ Trinitatis, &c. Sanctaque octo universalia Concilia, idest, Nicęnum, Constantinopolitanum, & Ephesinum primum, Chalcedonense, & sextum item Constantinop. & septimum item Nicænum, octavum quoque item Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutilatè servare, & pari honore, & veneratione digna habere: & quæ prædicaverunt, & statuerunt omni modo sequi, prædicare, quæque condemnaverunt, condemnare ore, & corde, &c.* ut habetur apud Binium in Notis. Anastasius autem Bibliothecarius in præfatione ad hanc Synodum: Universalis est, inquit, primò, quia Catholica fides in ea, & sanctę leges, quæ non solùm à Sacerdotibus, sed & ab universis Christianis coli debent, & venerari, contra voces eorum consona voce defenduntur. Deinde, quia cùm Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, tot Patriarchales sedes, quot in cujusque corpore mortales sensus locaverit, profectò nihil generalitati deest Ecclesiæ, si omnes illæ sedes unius fuerint voluntatis. Inter quas videlicet sedes, quia Romana præcellit, non immerito visui comparatur, &c. Tertiò, quia cùm Photius tot excessuum suorum morbo universam Ecclesiam maculaverit, universalis curatio adhibita est, ut totum curaretur, quod totum fuerat maculatum. Nam tantum hujus ambitionis pullulavit longè, latèque temeritas, ut mox Hierosolymis quidam laicus nomine Salomon extemplo clericus factus, sit ordinatus Antistes, quod nunquam factum est etiam ab ipso Jacobo, qui primus illic Episcopus extitit, nisi postquam Photius noviter in clero plantatus, & confestim præsul factus, auditus est.

Præterea penes Alexandriam, & Antiochiam in tantum radix hujus pestis excrevit, ut à tempore promotionis crebrò dicti Photii hactenus evelli non possit. Nec fatendum creditur, quòd tunc universalis jure diceretur, si pro fide celebrata consisteret, cùm & in hac nonnulla, quæ ad fidem pertinent, sint definita, & in cæteris universalibus Conciliis multa disposita inveniantur, quæ ad fidei doctrinam non pertinent. Quamvis non minùs in sanctas regulas, quàm in Catholicam fidem delinquatur, & diabolus non pro fidei pravitate, sed ob perversitatem operum perpetuò maneat condemnatus: & ideò sicut rectæ fidei synceritatem maculantes, ita sanctam justitiæ regulam violantes, ab omnium sunt unanimitatis ęquo libramine corrigendi.

Quod ultimum addit Anastasius, ut solvat objectionem quorundam Græcorum, qui tantùm localem, vel Patriarchalem vocabant hanc Synodum, quòd in ea de rebus fidei non esset actum. Nam etsi obiter in ea actum sit contra Iconomachos, & contra errorem Photii de duabus animabus, non est necesse, quòd determinetur aliquid de fide in Synodo, cùm sufficiat in ea aliquid tractari, quod spectat ad bonos mores, vel ad Hierarchiam, quæ ad rectam fidem conducunt maximè conservandam. Quid, quod Photius notabatur hęreseos, seque ipsum ministeriis sacris ingerendo, excommunicationemque summi Pontificis contemnendo, totam Ecclesiam conturbabat, unde nulla justior

occasio

occasio Synodum universalem congregandi. Sed & ordinationes sacrorum ministrorum irritæ saltem, quoad executionem ordinum, jurisdictiones verò, & absolutiones pœnitentium omninò invalidæ, quòd Sacramenta agant ex opere operato, & jurisdictio sit de essentia Sacramenti, jure merito postulant, ut de remedio certo provideatur, nihil enim pejus accidere potest in Ecclesia, quàm cùm jurisdictionem ii usurpant, ad quos de jure non pertinet. Verùm est quosdam nescio qua opinionum probabilitate ductos parùm ad ista attendere, sibique, detracta cappa Episcopali, omnia licita arbitrari, modò id semel in animum suum induxerint, quasi Deus pro eorum arbitrio, & commodo leges suas immobiles inflectere deberet. At videbunt forsan aliquandò, quot animabus fucum fecerint. Quare quanto horrore usurpationem hanc Jurisdictionis prosecuti sunt Patres hujus Synodi, ut referente Niceta cognomento David in vita S. Ignatii, quæ extat apud Surium 23. Octob. *subscripsere depositioni calamis non nudo atramento, sed, in quo penitùs contremiscas, Salvatoris sanguine tinctis.* Quo simili modo legitur Theodorus Papa depositionem Pyrrhi Constant. in Monothelismum relapsi scripsisse. Baronius anno 648. ex Theophane.

Objicitur in auctario Aimoini Benedictinus quidam Monachus, sive Adeimarus, sive quis alius, ut est in Pithæi ad miscellam historiam præfatione, asserere aliter definitum fuisse de imaginibus in octava Synodo, quàm fuerat per Doctores Orthodoxos in septima definitum. Sed Benedictinum illum, sive Adeimarus fuerit, seu Aimoinus, Iconomachum fuisse respondent Raderus Baronius, Binius. Ita ut istud sit impudentissimum mendacium, quo pasti sunt, quicumque ab Ecclesia Romana deficiunt.

Photii malitia insignis.

Alios angit in hac Synodo, quomodò Photius auctor illius Bibliothecæ, quam μυριόβιβλος inscripsit, idest, mille libri, etsi tantùm ducentos septuaginta novem contineat, in quibus tamen incredibilis lectionis, & acerrimi judicii fuisse apparet, in tantam vesaniam incidit, ut sic attentaret contra suum Pontificem, totque falsa comminisceretur contra fidem Orthodoxam, ut semina jecerit illius schismatis Ecclesiæ Græcæ à Latina, quod nondum curari potuit. Sed facilis est istius difficultatis solutio, quòd cum Photius hanc Bibliothecam concinnavit librorum à se lectorum in Syria pro Imperatore Constantinop. Legati munere fungebatur, adhuc erat junior, & nondum aulica ambitione corruptus, quæ cùm postea mentem ejus invasisset, in omne nefas præcipitavit, ut in excidium Ecclesiæ natus fuisse videatur. De quo etiam refertur apud Antoninum p. 3. Chron. tit. 22. c. 13. quòd mater ejus illo gravida per somnium se utero serpentem gestare viderit, qui totam regionem, ac totum ferè imperium Orientis pestifera lue venenaret. Quare à pluribus viris sanctitatis opinione claris, cùm illi diceretur, hoc portendere Ecclesiæ pestem per illum, quem utero gerebat, allatam iri, sæpè mortem sibi, ac fœtui afferre conabatur, cùm interim à marito custodiretur, & à sanctis viris ab ea mente deduceretur, monereturque divinæ ut se committeret providentiæ, restitutus tamen est in sedem Constantinopolitanam post mortem Ignatii, idque etiam ex authoritate, & consensu Summi Pontificis. Sic res humanæ diversis casibus obnoxiæ sunt, licèt ipse, ut ostendit Baron. tomo 10. Annalium, scelestissimus, & immanissimus persequutor Ecclesiæ fuerit, ac deterior quibusvis aliis, sive schismaticis, sive hæreticis, sive gentilibus. Primusque movit quæstionem, & dubium de processione Spiritus sancti à solo Patre, non à Filio, cùm ante eum ea de re nulla orta fuisset controversia inter Ecclesiam Græcam, & Latinam, ut est apud Georgium Memochitam lib. 4. de processione Spiritus sancti adversus schismaticos. Qui cùm egregiam operam navasset sub Gregorio X. in unione Græcorum cum Latinis, carceres, pœnasque posteà suis passus est.

A

Ordinatio irrita.

Aliud dubium est, quo sensu quarto canone hujus Synodi dicatur de Photio, quòd nunquam fuerit Episcopus, & quòd ordinationes ab eo factæ nullæ sint, in ejus enim ordinatione nihil videtur requiri, nisi quòd contra canones citò, & nullis servatis interstitiis, ordinatus sit, & consecratus in Episcopum, ut enim ait Nicetas apud Baronium ad an. 858. homo gloriæ appetentissimus sex diebus ex laico transformatus est in Patriarcham, nimirum primo die ex laico factus est Monachus, secundo efficitur Anagnostes, tertio Subdiaconus, quarto Diaconus, quinto Presbyter, sexto denique Patriarcha sedem Patriarchalem conscendens B pacem populo annunciavit, nihil pace dignum cogitans. Consecratus est autem per Gregorium Syracusanum Episcopum Ignatii perduellem excommunicatum, & è throno ejectum: usus est autem comministris Petro Sardorum Episcopo, qui cognominabatur Miser, & Eulapio Apamææ Episcopo. At ista denotant quidem illicitam fuisse consecrationem Episcopalem Photii, non verò invalidam: Unde & ab eo ordinati validè fuerunt ordinati, characteremque susceperunt. Ideò intelligendus est canon ad sensum plurium præcedentium, ut nunquam Photius fuerit Episcopus licitè quoad executionem, & ab eo ordinati nunquam potuerint licitè exercere munia suscepti ordinis, à cujus executione suspensi erant: quòd ab eo ordinem suscepisset, qui in aliena Diœcesi, & non sua sine Episcopi illius loci assensu manus impositionem suscepissent. C Eodem quoque modo intelligendæ sunt litteræ Formosi Papæ ad Stylianum Neocæsareæ Euphratesiæ provinciæ Episcopum. Petis misericordiam, & non scribis, quomodò sit exhibenda, neque cui sæculari videlicet, vel Sacerdoti. Si enim sæcularem dixeris, venia dignus is erit, tanquam à sæculari dignitatem adeptus. Si verò Sacerdotem dicas: non adhibes mentem, quòd dignitatem præbere non potuit, qui dignitatem non habeat. Nihil potuit dare Photius præter damnationem, quam habuit per impositionem obliquæ manus, & damnationem præbuit. Quomodò dignitatem potuit accipere, qui particeps factus est condemnato? quoniam pro ordinato misericordiam obtinere petis, animadverte, quòd ordinatorem potius foves juxta Domini sacrum eloquium: *vel facite arborem bonam, & fructus ejus bonos: nunquid potest ficus uvam producere, vel vitis ficus? &c.* Cum his, qui à Photio fuerunt ordinati misericorditer nos gerentes, decernimus, ut oblatis libellis se deliquisse fateantur, & pœnitentia veniam deprecentur, pollicentes se nunquam tale quid commissuros, &c. Ista porro luculentiùs explicat Doctor Hallier, nunc Episcopus Cavallicensis ex suffraganeis Archiepiscopi Avenionensis sect. 3. de effectibus ordinationis c. 2. per plures paragraphos, ac §. 6. docet hujusmodi Canonum verba interpretanda esse, quasi παθητικῶς dicta, non διδακτικῶς ad communem vulgarem intelligentiam, non ad scholasticum rigorem. Similiter quoque, inquit, non dicuntur veri Sacerdotes impii, & Sacerdotii suis actionibus violatores, non E quòd Sacerdotii potestate careant, sed quòd Sacerdotii dignitatem, gravitatem, auctoritatem, statum, perfectionemque non assequantur, qui turpibus facinoribus conscientiam suam maculant, quòd Sacerdotii leges non servent: quomodò vulgò negantur esse Consules, qui reipublicæ non consulunt, Medici, qui aliis non medentur, Doctores, qui docendis aliis nullam operam insumunt, Reges, qui Regis munia aspernantur. Quas, & similes phrases, imò & duriores ad vitiorum insectationem dici posse, nemo inficias ibit. Vide plura ibid. ad hoc argumentum spectantia, quòd forsan, etiam aliqua nobis in progressu istius Summæ agenda erunt.

Etsi enim non sint ea servata, quæ ad celebritatem pertinent quæ tamen ad valorē ordinationis requisita non sunt omissa.

Matth. 12.

D

Verùm hæc non tollunt difficultatem, cùm etiam aliquandò reiteratæ ordinationes fuerint, tanquam omni-

omninò nullæ, & invalidæ, & in Conc. Sard. can. ubi A dicitur, non sit rata ordinatio, hoc idem videtur significare, ac diceretur matrimonium non ratum, ideſt, quod nullum eſt. Sic in can. 4. conc. 1. Conſtant. Maximi Cynici ordinatio in Epiſcopum declaratur irrita, & ab eo ordinati non cenſentur Clerici, & in Concilio Sueſſionenſi ſecundo ordinati ab Ebone Remenſi Archiepiſcopo declarantur iterata ordinatione reordinandi. Plura exempla referri poſſent, de quibus etiam paſſim agitur in hac Summa, quibus conſtat ejectionem à gradu, & ordine aliquid plus ſignificare, quàm ſolam ſuſpenſionem ab actu, aut executione ordinum, quemadmodùm ſolent hodie intelligi tales ſententiæ, contra Epiſcopos, aut Sacerdotes, qui cùm recipiant characterem in ordinatione, qui eſt indelebilis, nulla poteſtate Eccleſiaſtica fieri poteſt, ut invalida ſint, quæ gerunt ex poteſtate ordinis.

Solutio difficultatis. Hæc res variè agitatur à Theologis: probabilior autem videtur ſententia, quòd antequam definiſſet, quicquam Eccleſia de charactere ordinationis, an tales ſententiæ Eccleſiaſticæ privarent ſolo exercitio ordinum, vel tollerent omnem poteſtatem, ambiguum fuiſſe, nec non ſub opinione poſitum. Quòd ergo aliquandò, non obſtante, quòd eſſentialia in ordinatione adhibita fuiſſent, quidam cenſuerunt reiterationem ordinationis eſſe neceſſariam, id ita cenſuerunt ex probabili opinione, non diſtinguentes inter illicitum, & invalidum. Sed ubi diſtinctio validi, & invalidi ſufficienter inducta eſt opera Theologorum Scholaſticorum, qui non pauca in rebus ſpiritualibus antea incerta, & obſcura elucidaverunt, ut non putemus inutilem eſſe Theologiam Scholaſticam, tunc ceſſavit probabilitas opinionis prædictæ, & ſine ambiguitate viſum eſt non eſſe reiterandas ordinationes contra prohibitionem Eccleſię factas, ſi modò de eſſentialibus nihil deeſſet: ac quemadmodùm quandò baptiſmus eſt dubius, nihil conſultius fieri poteſt, quàm, ut reiteretur: ſic quamdiù fuerunt dubiæ tales ordinationes, ipſas reiterari viſum eſt. Quod autem dubium iſtud magis fovebat, eſt incertitudo characteris Epiſcopalis, de quo nondùm definitio Eccleſiæ facta eſt. Nondum Doctor Mayrones, qui præivit aliis in actu Sorbonico, Ordini, & characteri Epiſcopali probabilitatem conciliaverat dicendo Epiſcopatum reſpicere Euchariſtiam ſaltem mediatè, quia ordinat Miniſtros ejus. Unde fit maxime probabile eſſe ordinem, & imprimere characterem nec eſſe ſolùm dignitatem eminentem in Eccleſia, à qua B poſſet ipſa dejicere aliquem, ut poſt eam abjectionem nihil poſſet amplius validè: ſicut nec Prætor, quem reſpublica depoſuit, aut abdicavit. Si teneatur, inquit Scotus in 4. diſt. 25. q. 1. quòd Epiſcopus depoſitus ſimpliciter non eſt Epiſcopus, neganda eſt ſimilitudo, quia character Sacerdotii tolli non poteſt, nec per conſequens Sacerdotium, ſicut Epiſcopatus. Quamdiù ergo non ſatis conſtitit de veritate characteris Epiſcopalis, ſicut necdum conſtabat tempore præſentis Synodi: locus fuit opinandi reiterandas eſſe ordinationes, tàm Presbyterorum, quàm Epiſcoporum, ſi collatæ eſſent per excommunicatum. Vide de his Morinum de ſacris ordinationibus exer. v. c. 2.

SUM-

SUMMA CONCILIORUM.

***

TERTIA CLASSIS CONCILIORUM GENERALIUM, quæ in Occidente celebrata sunt.

BSOLUTA classe Conciliorum eorum Generalium, quæ hæreses in Oriente exortæ, ut ibidem cogerentur, quodammodò coegerunt, ingredimur in tertiam classem Conciliorum aliorum Generalium, quæ labente gloria Græcorum propter eorum defectionem à fide Orthodoxa, & Schismatis ipsorum perversitatem (fuit enim Ilium, & ingens gloria Teucrorum) *apud Latinos habita sunt, ut quemadmodum divina Providentia postquam Imperia in Oriente ad continendos populos, variasque gentes legibus politicis excolendas excitata fuerunt, ad idem bonum aliis nationibus impertiendum, Romanorum Imperium, tùm Francorum, ac Germanorum suscitavit in Occiduis mundi partibus :* Cùm diù fuissent, *ait D. Augustinus lib.* 5. *de civitate Dei c.* 12. Regna Orientis illustria voluit Deus & Occidentale fieri, quod tempore esset posterius: idque talibus potissimùm concessit hominibus, ad domanda gravia mala multarum gentium. *Idem accidit in Conciliis Generalibus, quæ quoddam Imperii genus obtinent ad regendos in fide, & moribus pupulos : cùm primo annorum ab Incarnatione millenario illas mundi plagas, quæ primo gaudent ortu solis, ornassent, deinceps ad alias transierunt pari ferè numero, quamvis eorum aliqua, quòd eorum acta non extent, aliquos Synodorum collectores subterfugerint, à quibus hìc initium agimus. Hoc uno observato, quòd Orientis Concilia maximè pugnaverunt pro divina Christi persona asserenda, ac iis articulis prioribus Symboli, qui ad ejus quasi corpus proprium pertinent, hos enim impetebant potissimùm famosiores hæretici : At Occidentis Concilia posteriores Symboli partes ad corpus Christi Mysticum magis tuebantur contra insultus novissimorum hæreticorum, juxta annotata in Concilio Apostolorum : Sic enim Mysterium iniquitatis operatur ad parandam viam Anti-christo, ut curet destruere tàm Christi caput, quàm corpus, tàm posteriores Symboli partes, quàm priores, tàm cultum ipsum, & colendi normam, quàm eum, qui colendus est, ut scitè observat Stapleton orat.* 1. *quodlibetica.*

Imperiorum utilitas.

CONCILIUM LATERANENSE I. GENERALE IX.

TRECENTORUM, ET AMplius Episcoporum pro pace in causa investiturarum inter Ecclesiam, & Imperium ineunda, celebratum anno Domini 1122. in Quadragesima, tempore Calixti Papæ II. & Henrici Imperatoris V.

Divitiæ Ecclesiæ. ETsi errent, qui erroris arguunt Constantinum magnum, quòd Ecclesiam dotaverit, eorumque propositionem inter malè sonantes, & piarum aurium offensivas recenseat Bannes 2. 2. Divi Thomæ quæst. 11. art. 2. Quo nomine & vituperantur illi, qui asserunt tunc auditam vocem, *hodie venenum infusum est in Ecclesiam*; Certum tamen, & experientia ipsa nimis comprobatum plura mala profluxisse ex divitiis, & possessionibus, *Principum ambitus in bona Ecclesiæ.* quibus Ecclesiæ, & sacerdotia ditata fuerunt. Hæc nempe est rerum humanarum conditio, ut bona, & mala sese invicem comitentur. Inter illa plura mala illud non fuit ex minoribus, quòd Principes sæculares ex hinc, concupiscentia inflammante, sibi concessionem Sacerdotiorum, Episcopatuum, Abbatiarum, aliorumque beneficiorum arrogare voluerunt, ob temporale annexum spirituale ad se trahere conantes, cùm potiùs spirituali existente principali, & temporali tantùm accessorio, justius esset, ut qui spiritualium administratores essent, beneficia illa dignis conferrent. Quod cautum erat per canones duorum ultimorum Conciliorum Orientalium generalium, secundi Nicæni, & quarti Constantinopolitani ad coercendum abusum illum jam tunc exorientem. Sunt enim plerumque Canones indicia malorum, quibus opponuntur, sicut certa medicamenta cùm adhibentur, morbos indicant. Crescens autem malum hoc à temporibus harum Synodorum, invaluit potissimùm in Germania; ubi cùm pinguiora essent beneficia, Imperatores avidiùs iis inhiarunt, eorum conferendorum jure sibi vindicato, frustra renitentibus Pontificibus Romanis, ac maximè Gregorio VII. Ecclesiasticæ libertatis vindice acerrimo, qui etiam propterea Henricum IV. Imperatorem à sacris abstulit, quòd investituras sibi assumeret, hoc est jus eligendi Episcopos cum traditione anuli, & baculi pastoralis in signum beneficii illis à se collati.

Quatuor conditiones religionis Christianæ. Certè institutio, & regimen Ecclesiæ non est ex arbitrio hominum: aliquot conditiones præfixit Deus religioni Christianæ. 1. Ut convocatio ad illam esset generalis ex omni parte mundi. 2. Ut ingressus in illam in baptismo fieret per fidem expressam Mysteriorum Trinitatis, Incarnationis, ac Redemptionis humani generis per Christum. 3. Ut illa congregatio esset sub uno capite Christi vicario, & sub talibus signis sensibilibus Sacrificii, & Sacramentorum nata. 4. Ut intra eam esset ordo Hierarchicus, tàm secundùm potestatem ordinis, quàm jurisdictionis, secundum quem omnia debitè fierent, & bonum redemptionis communicaretur. Sic enim, quæ à Deo sunt, ordinata sunt. At hæc invertere molitur adversarius redemptionis humanæ: modoque unam, modò alteram ex his conditionibus destruere curat, ut hìc ordinem Hierarchicum per Laicos principes. Hinc nata occasio hujus Concilii.

Acres autem contentiones, quæ per multa tempora, ac sub diversis Pontificibus efferbuerunt, quibusdam tolerantibus, ut fatetur Baronius sub annum 1107. cùm principes abstinerent in harum investiturarum usu ab omni illicito mercimonio, dignorum Sacerdotum habita ratione, aliis vi, & metu id concedentibus, ut contigit Paschali II. à quo in carcerem priùs conjecto, privilegium conferendi beneficia per anulum, & baculum extorsit Henricus V. Imperator, aliis verò palam, & omnimodo renitentibus, ut post Gregorium VIII. Calixto II. ex Viennensi Archiepiscopo ad summum Pontificatum assumpto. *Diss[...] Papar[...] & Imp[...] torum investi[...]ra.* Hic enim, ut libertatem Ecclesiæ assereret, confirmata excommunicatione in Henricum V. Adalbertum Archiepiscopum Moguntinum in Germania Legatum constituit, qui strenuè suum exequens munus, Episcopos, & principes pro Ecclesiæ defensione adversus Imperatorem commovit, ex quorum viribus conjunctis, comparato ingenti exercitu, & ex alia parte appropinquante Imperatoris alio exercitu, cum cruento certamine lis ista dirimenda videretur, benignus, ait Abbas Uspergensis, & amator hominum Jesus per industriam servorum suorum sedis Apostolicæ Legatorum, qui tunc Moguntiæ morabantur, imò per inhabitantem in eis Spiritum sanctum, spiritum principum paci contrarium curavit auferre, charitatem quoque nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit. Quia nimirum, ut verè creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorum intestina bella, tempus miserendi Sion, idest Ecclesiæ, licèt serò jam venit. *Pax exerci[...]* Selectis ex utraque parte duodecim principibus pro pace, & concordia per unam, & amplius hebdomadam certatum est, donec ipse, in cuius manu cor regis est, omnem animositatem Augusti sub Apostolicæ reverentiæ obedientiam causa matris Ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum inflexit. Scilicet Imperator juri electionum à se prætenso cessit, & summus Pontifex illi regalia concessit, ut scilicet Episcopi, & Abbates temporalia bona ab eo se recipere agnoscerent: atque ut hæc conventio rata haberetur, convocatum est per Calixtum Concilium hoc Romanum in palatio Lateranensi, cui etiam interfuit Abbas D. Dionysii Sugerius, qui trecentos, & amplius Episcopos interfuisse memorat in Ludovici regis vita, non commemoratis Abbatibus, qui in multo majori numero aderant. Præter pacem autem illam statuta sunt & aliqua alia, prout necessitas Ecclesiæ postulare videbatur.

CANONES CONCILII.

I. SAnctorum Patrum exempla sequentes, & officii nostri debito innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in Ecclesia Dei, vel promoveri auctoritate Sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Ecclesia ordinationem, vel promotionem taliter acquisierit, acquisita prorsus careat dignitate.

II. Nullus in Præpositum, nullus in Archipresbyterum, nullus in Decanum, nisi Presbyter, nullus in Archidiaconum, nisi Diaconus ordinetur.

III. Presbyteris, Diaconibus, vel Subdiaconibus concubinarum, & uxorum contubernia penitùs interdicimus, & aliarum mulierum cohabitationem: præter eas, quas Nicæna Synodus per solas necessitudinum causas habitare permisit, videlicet matrem, sororem,

rorem, amitam, vel materteram, aut alias hujusmodi, de quibus nulla valeat justè suspicio oriri.

IV. Præterea, juxta beatissimi Stephani Papæ sanctionem statuimus, ut laici, quamvis Religiosi sint, nullam tamen de Ecclesiasticis rebus aliquid disponendi habeant facultatem: sed secundum Apostolorum Canones, omnium negotiorum Ecclesiasticorum curam Episcopus habeat, & ea, velut Deo contemplante, dispenset. Si quis ergo Principum, aut laicorum dispensationem, vel donationem rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus judicetur.

V. Conjunctiones consanguineorum fieri prohibemus, quoniam eas & divinæ, & sæculi prohibent leges. Leges enim divinæ hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solùm ejiciunt, sed maledictos appellant: Leges verò sæculi infames tales eos vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos itaque Patres nostros sequentes, infamiis eos notamus, & infames eos esse censemus.

VI. Ordinationes, quæ à Burdino hæresiarcha, postquam à Rom. Ecclesia est damnatus, quæque à Pseudoepiscopis per eum postea ordinatis factæ sunt, irritas esse decernimus.

VII. Nullus omninò Archidiaconus, aut Archipresbyter, aut Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ sine judicio, vel consensu Episcopi alicui tribuat: imò sicut sanctis Canonibus constitutum est, cura, & rerum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi judicio, & potestate permaneat. Si quis verò contra hæc facere, aut potestatem ad Episcopum pertinentem sibi vendicare præsumpserit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

VIII. Ad hæc sanctæ Romanæ Ecclesiæ possessiones quietas servare per Dei gratiam cupientes, præcipimus, & sub districtione anathematis interdicimus, ne aliqua militaris persona Beneventanam B. Petri civitatem præsumat invadere, aut violenter retinere. Si quis aliter præsumpserit, anathematis vinculo teneatur.

IX. A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis Episcopis, Abbatibus, & Clericis in communionem recipi proculdubio prohibemus.

X. Nullus in Episcopum, nisi Canonicè electum, ad consecrandum manus mittat. Quod si præsumpserit, & consecratus, & consecrator absque recuperationis spe deponatur.

XI. Eis, qui Jerosolymam proficiscuntur, & ad Christianam gentem defendendam, & tyrannidem infidelium debellandam efficaciter auxilium præbuerint, suorum peccatorum remissionem concedimus, & domos, & familias, atque omnia bona eorum, in B. Petri, & Romanæ Ecclesiæ protectione, sicut à Domino nostro Papa Urbano statutum fuit, suscipimus. Quicumque ergo ea distrahere, vel auferre, quamdiu in via illa morantur, præsumpserint, excommunicationis ultione plectantur: eos autem, qui pro Jerosolymitano, vel Hispano itinere cruces sibi in vestibus posuisse noscuntur, & viam dimisisse, cruces iteratò assumere, & viam ab instanti Pascha usque ad sequens proximum Pascha perficere, Apostolica auctoritate præcipimus. Alioquin ex tunc eos ab Ecclesiæ introitu sequestramus, in omnibus terris eorum divina officia, præter infantium Baptisma, & morientium pœnitentias, interdicimus.

XII. Illam verò pravam defunctorum Porticanorum consuetudinem, quæ hactenus ibi fuit, ex fratrum nostrorum, & totius Curiæ cōsilio, nec non & voluntate, atq. consensu Præfecti removendam censemus, ut Porticanorum habitatorum sine hæredibus morientium bona contra morientium deliberationem minimè pervadantur. Ita tamen, ut Porticani in Rom. Eccl. & nostra, nostrorumque successorum obedientia, & fidelitate permaneant.

XIII. Si quis treguam diffregerit, usq. tertiò ad satisfactionem ab Episcopo admoneatur. Quòd si tertiò admonitus satisfacere contempserit; Episcopus, vel cum Metropolitani consilio, aut cum duobus, aut cum uno vicinorum Episcoporum, in rebellem anathematis sententiam dictet, & per scripturam Episcopis circumquaque denuntiet.

XIV. Sanctorum Patrum Canonibus consona sentientes, oblationes de sacratissimo, & reverendissimo Altari B. Petri, & Salvatoris, & S. Mariæ Rotundæ, ac de illis omnium Ecclesiarum Altaribus, sive Crucibus, à laicis auferri penitùs interdicimus, & sub anathematis districtione firmamus, Ecclesias à laicis incastellari, aut in servitutem redigi, auctoritate Apostolica prohibemus.

XV. Quicumque monetam falsam scienter fecerit, aut studiosè expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppressor, & civitatis turbator, à fideliū consortio separetur.

XVI. Si quis Romipetas, & Peregrinos, Apostolorum limina, & aliorum Sanctorum Oratoria visitantes, capere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & mercatores novis teloniorum, seu pedaticorū exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione abstineat Christiana.

XVII. Interdicimus Abbatibus, & Monachis publicas pœnitentias dare, & infirmos visitare, unctiones facere, & Missas publicas cantare. Chrisma, & Oleum, Consecrationes Altarium, Ordinationes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manent.

XVIII. In Parochialibus Ecclesiis Presbyteri per Episcopos constituantur, qui eis respondeant de animarum cura, & de iis, quæ ad Episcopum pertinent. Decimas, & Ecclesias à laicis non suscipiant absque consensu, & voluntate Episcoporum, & si aliter præsumptum fuerit, Canonicæ ultioni subjaceant.

XIX. Servitium, quod Monasteria, aut eorum

[Margin notes: Canones Apol. — al. au... — al. Pedagiorum. — Religiosi in quibus Episcop. subditi — Presbyteri Parochiales Episc. subditi.]

rum Ecclesiæ à tempore Gregorii Papæ VII. usque ad hoc tempus Episcopis facere, & nos concedimus, Possessiones Ecclesiarum, & Episcoporum tricennales, Abbates, vel Monachos habere omnimodis prohibemus.

XX. Paternarum traditionum exemplis commoniti, Pastoralis officii debitum persolventes, Ecclesias cum bonis suis, tàm personis, quàm possessionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorũq. conversos, Oratores quoq. cũ suis nihilominus rebus, quas ferũt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem cõtra hoc facere præsũpserit, &, postquã facinus suũ recognoverit, infra triginta dierũ spatium cõpetenter nõ emendaverit, à liminibus Ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

XXI. Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere, penitùs interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pęnitentiam debere redigi juxta sacrorum Canonum diffinitionem, judicamus.

XXII. Alienationes, quæ specialiter per Otthonem, Guidonem, Jeremiã, seu fortè Philippũ, ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarchatus factæ sunt, damnamus: generaliter autem, omnium per intrusionem, seu Canonicè electorum sub Episcopi nomine, aut Abbatis, qui secundũ usum Ecclesiæ suæ consecrandus est, alienationes quocumque modo factas, nec non personarum Ordinationes ab eisdem sine communi consensu Clericorum Ecclesiæ, sive per simoniam itidem factas, irritas judicamus. Illud etiam per omnia interdicimus, ut nullus Clericus Prębendam suam, seu aliquod Ecclesiasticum Beneficium aliquo modo alienare præsumat: quod si præsumptum olim fuit, vel aliquandò fuerit, irritum erit, & Canonicæ ultioni subjacebit.

Restitutio investiturarum ab Henrico Imper. facta.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis.

Ego Henricus, Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei, & sanctæ Romanę Ecclesiæ, & Domini Papæ Callixti, & pro remedio animæ meę, dimitto Deo, & sanctis ejus Apostolis Petro, & Paulo, & sanctæ Catholicæ Ecclesię omnem Investituram per anulum, & baculum: & concedo, in omnibus Ecclesiis, quę in regno, vel Imperio meo sunt, fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones, & regularia beati Petri, quę à principio hujus discordiæ usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctę Romanæ Ecclesiæ restituo: quę autem non habeo, ut restituantur, fideliter adjuvabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum, & Principum, & aliorum tàm Clericorum, quàm Laicorum consilio Principum, & justitia, quas habeo, ut

A reddantur, fideliter juvabo. Et do veram pacem D. Papæ Callixto, Sanctæ Romanæ Ecclesię, & omnibus, qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt. Et in quibus sancta Romana Ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo, & in quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi justitiam faciant.

Concessio Callisti Papæ II. Henrico Imperatori facta.

EGo Callixtus servus servorum Dei, dilecto filio Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electiones Episcoporum, & Abbatum Teutonici Regni, B quæ ad Regnum pertinent, in pręsentia tua fieri, absque simonia, & aliqua violentia: ut si qua inter partes discordia emerserit, Metropolitani, & Provincialium consilio, vel judicio, saniori parti assensum, & auxilium præbeas. Electus autem, regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur, & quę his ex jure tibi debet, faciat. Ex aliis verò partibus Imperii consecratus infra sex menses regalia per sceptrum à te recipiat. De qui- C bus verò mihi querimoniam feceris, & auxilium postulaveris, secundum officii mei debitum, auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt, vel fuerunt, tempore hujus discordiæ. Data anno millesimo centesimo vigesimo secundo, nono Calendas Octobris.

Controversia de Investitura.

Hanc doctè, & fusè agitat Andreas Saussajus Episcopus Tullensis in sua Panoplia Episcopali l. 2. Ubi studiosus rerum antiquarum lector abundè, unde sibi D satisfaciat, reperturus est: Pauca ex hinc delibavimus, aliis etiam aliunde accersitis. Ac primò advertendum est, ex hoc duplici potissimùm capite improbatam fuisse hanc investituram per anulum, & baculum, quòd per hæc designaretur potestas spiritualis emanare à potestate sæculari, quia anulus spiritualis conjugii, quod contrahit Episcopus cum desponsata sibi Ecclesia, insigne sit: baculus verò, vel virga signum regiminis pastoralis, & sacrę ligandi, & solvendi animas potestatis, quam quisque antistes, vel pastor non à rege, sed à Deo recipit. Quod testatum voluit insigni exemplo rex Galliæ Robertus, de quo refert Glaber Radulphus monachus Benedictinus lib. 5. cap. 1. quòd cùm ad eum venisset quidam Abbas regii favoris ambitu præfecturam aucupatus, pio ei succensuerit animo, di- E cens: Depone baculum regiminis pastoralis, quem credis largitione mortalis hominis debere gestari. Quem cùm à se projecisset, suscipiens illum rex, imposuit dextræ imaginis Salvatoris. Vade, inquiens Abbati, & suscipe illum de manu omnipotentis regis, ne sis ultra pro eo debitor alicujus mortalis, sed liberè utere eo, ut decet culmen tanti honoris. At ipse gaudenter illum suscipiens plurimis de tali facto alacritatem contulit, ac dehinc cum omni libertate viguit. Sed & alter Abbas Galterus Pontæsianus Abbas cùm rex Galliæ Philippus ab avo suo Roberto degenerans, hanc investituræ gloriam affectaret, ad eumque accessisset temporalium concessionem accepturus, ac ei rex baculum prope recurvam partem, hoc est, pedi ferè fastigium, tenens contraderet, sanctus vir curvitatem ipsam

ipsam baculi arripiens manum suam regiæ superposuit, hæc gravi, verendoque vultu effatus. Non desupter manum tuam, sed desuper, non enim regimen Ecclesiæ à te recipio, sed à Deo. Nec obscura erat significatio ista spiritualis potestatis per baculum, cujus hoc est dictum Innocentii III. libr. 1. mysteriorum missæ c. 62. baculus correctionem significat pastoralem, propter quod à consecratore dicitur consecrato, *accipe baculum pastoralitatis*, & de quo dicit Apostolus 1. Cor. 4. *In virga veniam ad vos*. Quod autem est acutus in fine, rectus in medio, retortus in summo: designat, quòd per eum Pontifex debet pungere pigros, regere debiles, colligere vagos. Quod versificator quidam expressit.

[margin: ...dum ba- ...cus pa- ...ralis.]

In baculi forma, præsul, datur hæc tibi norma,
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum,
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes,
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Ex hac porro tàm evidenti designatione significabatur per baculi traditionem, quòd emanaret potestas Epis. aut Abbatialis à sæculari principe, ut sic ei subjici videretur, & ad ejus nutum gubernari, quod est contra divinam institutionem, sacrosque Ecclesiæ canones septimæ, & octavæ synodi.

Dicebant tamen reges, & Imperatores se per hanc baculi traditionem non intendere aliud, quàm regaliorum, idest bonorum temporalium concessionem, in quibus viri Ecclesiastici ab ipsis dependerent. Qua occasione non defuerunt authores, qui hoc ut licitum tolerari posse sentirent seclusa omni nundinatione; unde fervente hoc dissidio Uvaltramus quidam Episcopus Nuverburgensis tractatum edidit pro usu investituræ, tanquam rei licitæ, dummodò per insignium baculi maximè traditionem temporalia, dumtaxat à sæculari principe, prælato concedi intelligeretur. Cui suffragatus est Yvo Carnotensis epistol. 60. ad Hugonem Lugdunensem Archiepiscopum Legatum Apostolicę sedis. Ubi inter cætera. Quamvis octava synodus solùm prohibeat eos interesse electioni, non concessioni, quæ concessio, sive fiat manu, sive nutu, sive lingua, sive virga, quid refert? Cùm reges nihil spirituale se dare intendant, sed tantùm id votis petentum annuere, aut villas Ecclesiasticas, & alia bona exteriora, quæ de munificentia regum obtinent Ecclesię, ipsis electis concedere.

[margin: Car- ...lesen- ...vesti-]

Nequaquam tamen probari potuit sententia Yvonis, tàm abjectè loquentis, imò multa ingerentis, quæ nisi corrigerentur ab aliis ejus Epistolis, in maximum discrimen adduxisset famam suam, & gloriosum nomen, quod ex defensione Apostolicæ veritatis sibi dignissimè comparaverat. Et cùm Paschalis II. metu adactus, hoc jus Henrico IV. concessisset, pollicitusque fuisset, quòd nunquam Imperatorem inquietaret de præsumpto ob hanc ceremoniam, ac temerato Ecclesiarum jure, in hunc modum illi exprobravit Abbas montis Cassini Bruno, ac Signiensium Episcopus, ut habetur libro quarto Chronici Cassinensis. Inimici mei dicunt tibi, quia non te diligo, & malè de te obloquor. Sed mentiuntur, ego enim sic te diligo, ut Patrem, ac Dominum meum, meminemque alium, te vivente, volo habere Pontificem, sicuti cum multis aliis tibi promisi. Audio tamen Salvatorem meum dicentem mihi: *Qui amat patrem, aut matrem, plusquam me non est me dignus*. Unde Apostolus ait: *Si quis non amat Dominum Jesum Christum, sit anathema*. Debeo igitur diligere te, sed plus debeo diligere illum, qui te fecit, & me. Huic enim tanto amori nihil unquam præferendum est. Fędus autem illud, adeò fœdum, tàm omni pietati, religionique contrarium ego non laudo. Quis enim illud laudet, in quo violatur fides, Ecclesiæ libertas amittitur, sacerdotium tollitur, unicum, & singulare ostium Ecclesiæ clauditur, multa ostia aperiuntur, per quę qui intrat, fur est, & latro? Habemus ca-

A nones, habemus sanctorum Patrum constitutiones ab Apostolorum temporibus ad te usque perductas. Via regia incedendum est, neque ab ea in aliquam partem declinandum. Apostoli illos omnes damnant, & à fidelium communione sejungunt, qui per sæcularem potestatem Ecclesiam obtinerent. Laici enim, quantumlibet religiosi sint, nullam tamen disponendæ Ecclesiæ facultatem sunt consecuti. Hæc enim Apostolorum constitutio sancta est: cui qui contradicit, catholicus non est. Omnis enim, qui hæresim tuetur, hæreticus est. Nemo hanc non esse hæresim dicere potest, quam sancta, & Apostolica Ecclesia in multis Conciliis hæresim nominat, & cum suis hæresibus damnat. Talis allocutio inter Pontificem, & Abbatem invidiæ, & odii fomitem ministravit. Inter cætera verò, quæ tunc Pon-
B tifex in Abbatem locutus est, ait: nisi illum à Monasterii administratione removero, ipsis argumentis Ecclesiæ regimen mihi tollit. Quapropter eidem Abbati rescripsit epistolam, qua vetuit, ne ultra Episcopus esset, atque Abbas, &c.

Ex quibus videre est, quot animorum, & sententiarum dissidia etiam exorta sunt occasione hujus investituræ. Videri potest de his Juretus in Notis ad citatam epistolam Yvonis, ubi & refert eundem Paschalem investituris posteà fortiter restitisse, cùm scriberet in hæc verba ad Anselmum de Legatis Regis Anglorum. Audivimus eos dixisse, quia si rex in aliis benè ageret, nos investituras Ecclesiarum non prohibere, &c. Si verò nostro silentio pateremur Ecclesiam felle amaritu-
C dinis, & impietatis radice pollui, qua ratione possemus apud internum judicem excusari? Non est laicorum Ecclesiam tradere, nec filiorum matrem adulterio polluere. *Jure igitur privandus est patrimonio, qui matrem polluit adulterio*. Nec meretur Ecclesiasticæ benedictionis consortium, qui eam impia infestatione insequitur. Laicorum est Ecclesiam tueri, non tradere, &c.

[margin: *Hæresis Laicorum.*]

Fecerunt porro hæ controversiæ, ut plures in partibus Germaniæ, Galliæ & Angliæ pastorales virgas à principibus acceptas summo Pontifici reddiderint, à quo easdem receperunt. Ea de causa Ottho Baberburgensis Romam profectus est ad ipsum Paschalem, cui ordinem, & modum suæ provectionis exposuit, pedumque, & anulum ad ejus pedes deposuit, temeritatis, & errati veniam petiit, addens tamen non sua voluntate, sed aliena potestate ita factum: postulat ad-
D versus seipsum Canonicę censuræ ultionem. Tùm Pontifex admiratus viri summi prudentiam, & constantiam levare eum jubet, & insignia reddit. Ille verò negat, indignumque se protestatur. Moxque valedicens Pontifici, & ejus curiæ domum adire cœpit. Ecquid verò faceret; obedientiæ præcepto retrahitur, &c. Ex veteri auctore in ejus vita apud eumdem Juretum, qui & alia profert exempla virorum magis cordatorum, qui isti investituræ in conscientia acquiescere non poterant, cum quacumque intentione id fieret, esset nihilominus exterior quædam professio rei prohibitæ, unde exemplo Eleazari Sacerdotis 2. Macab. malebant dura quæque perpeti, quàm isti simulationi consentire. His autem magna ex parte finem imposuit Concilium, reddens, quæ sunt Dei, Deo, & quæ Cæsaris,
E Cæsari, dum Imperatori regalia concessit, quæ in ejus erant dominio.

Docet Doctor Senetius lib. *de Atheismo, & hæresibus, &c.* Hæresim non tantùm in verbis, sed etiam in rebus consistere, itaut sit dogma fidei oppositum indicatum, aut signo verbali, aut saltem factitio, & manuali, idest, per facta indicantia hæresim. De qua definitione agimus in de *triplici examine* ad p. 2. *exam. pœnitentiam q. 5.* quid interest protestari falsum verbo, aut facto? Hinc hæresis nata est de primatu regio in Anglia, & alibi de auctoritate magistratus in res spirituales, contra voluntatem, & sancti Ecclesiam sic instituentis, ut regeretur per Hierarchias, ait. *In quo nos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei,*

Dei, quam acquisivit sanguine suo. Hæc laici perpendant, qui tantum juris sibi arrogant contra spiritualem à Christo institutam potestatem: considerent non satis fuisse filiis Israel reductos fuisse ex captivitate Ægyptiaca per mare rubrum, nisi etiam ad terram promissam contenderent sub ducatu Moysi, & Aaron viæ ducum à Deo constitutorum. Quare & hæc laicorum hæresis redemptioni humani generis inimica est, & ad votum Satanæ accommodata in perditionem animarum.

CONCILIUM LATERANENSE II. OECUMENICUM X.

ANNO M. CXXXIX.

CONTRA PETRUM DE BRUIS, &c. SUB INNOC. II. SUMMO PONTIFICE, Tempore Conradi Imperatoris.

Historia ejusdem Concilii.

HOnorio II. Callisti successore defuncto, major Cardinalium pars Gregorium S. Angeli Diaconum Card. summum Pontif. elegerunt, qui deinde Innoc. II. dictus est. Nonnulli verò Petrum Leonis potentissimi Rom. civis filium Pseudopontificem crearunt, quem Anacletum II. appellarunt. De utroque S. Bernard. hæc scribit: *Duo itaque*, inquit, *sunt, de quibus contenditur, quisnam eorum rectiùs videatur Papa. Quorum primo quidem si personas compares, ut neutri sane, vel derogare videar, vel adulari, dicam, quod dici passim reperies, & neminem arbitror diffiteri, quia videlicet Innocentii nostri vita, vel fama, nec æmulum timet; cùm alterius nec ab amico tuta sit. Deinde si electionem discutias, nostri itidem occurrit, & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porrò de tempore constat. Reliqua duo, merita probant, & dignitas eligentium. Hanc enim (ni fallor) partem saniorem invenies, tàm Episcopos, quàm Cardinales, Diaconos, sive Presbyteros, & quorum maximè interest de electione summi Pontif. & quanti in eligendo juxta scita Patrum sufficiant. Quid & in consecratione? Nonne Ostiensem, ad quem specialiter spectat, habemus? Cùm igitur & electus dignior, & electio sanior, & actio ordinabilior teneatur: qua isti ratione, imò qua contentione, contra jus, & fas, & vota omnium bonorum, invitæ, & renitenti Dei Ecclesiæ præficere alium, & illum deponere tentant?* Et alibi, de Innoc. loquens: *Merito illum*, inquit, *recipit Ecclesia, cujus opinio clarior, & electio sanior inventa est: nimirùm eligentium numero vincens, & merito.* Hæc S. Bernardus. Petrus Leonis propinquorum viribus innixus, sancti Petri Basilicam, cæterasque urbis Ecclesias invasit, & Innoc. Papa, unà cum Cardinalibus coactus urbe discessit, & in Galliam se contulit: ubi à Rege, & ab Episcopis, ut verus Pontifex recipitur, habetur, & colitur. Galliæ Regem est imitatus Henricus Angliæ Rex, ac Lotharius Rom. Imperator electus cum Episcopis, & Optimatibus Teutonici Regni. Neque in Gallia tantùm, ac Germania Innocent. legitimus Pontif. habetur, sed etiam in Hetruria, seu Tuscia, Campania, aliisque prope innumeris regionibus, atque Provinciis, ut scribit S. Bernardus, qui magnum Innoc. adjumentum attulit in hoc schismate confutando, tùm apud Imperatorem, tùm apud Reges, ob eximiam & doctrinæ, & sanctitatis opinionem, atque ideò apud eos auctoritatem. Innoc. ex Gallia in Italiam reversus, Lotharii Imper. viribus adjutus, schismaticos repressit, & Petro Leone Pseudopontif. mortuo, is, qui in ejus locum à schismaticis suffectus fuerat, Victoris nomine appellatus, Pontificalibus vestibus depositis ad Pontif. se contulit.

Epist. 126. — *Epist. 125.*

Iis temporibus non schismaticorum tantùm factionibus Dei Ecclesia perturbabatur, sed hæreticorum, etiam novis, ac diversis dogmatibus oppugnabatur. Petrus de Bruis hac tempestate exortus est: adversus quem Petrus Cluniacensis disputans, ejus hæreses recenset. Et primum quidem: Negat, inquit, parvulos infra intelligibilem ætatem constitutos, Christi Baptismate posse salvari: nec alienam fidem posse illis prodesse, qui sua uti non possunt. Deinde Templorum, vel Ecclesiarum fabricam fieri non debere, factas insuper subrui oportere, nec esse necessaria Christianis sacra loca ad adorandum. Tertiò, Cruces sacras confringi præcipit, & succendi: quia species illa, vel instrumentum, quo Christus tàm dirè tortus, tàm crudeliter occisus est, non adoratione, non veneratione, vel aliqua supplicatione digna est, sed ad ultionem tormentorum, & mortis ejus, omni dedecore dehonestanda, gladiis concidenda, ignibus succendenda est. Quartò, Non solùm veritatem Corporis, & Sanguinis Domini, quotidiè, & assiduè per Sacramentum in Ecclesia oblatum negat, sed omninò illud nihil esse, neque Deo offerri debere decernit. Quintò, Sacrificia, oblationes, eleemosynas, & reliqua bona pro defunctis fidelibus à vivis fidelibus facta deridet, nec ea quempiam mortuorum, vel in modico posse juvare affirmat. Narrat etiam Petrus Cluniacensis, jure hunc hæreticum concrematum, cùm antea impius iste Cruces Dominicas in unũ congestas concremaverit.

Petrus Bruis hærese in Oc... te lib. 1. & 2...

Hujus Petri de Bruis impias hæreses secuti sunt pene omnes, qui post illum fuerunt hæretici: ut merito hæreticorum parens dici possit. Quin etiam Arnaldus de Brixia illius sectatus est errores. De quo hoc Ottho Frisingensis scribit: *Is à studio è Galliis in Italiam revertens, religiosum habitum, quo amplius decipere posset, induit: omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens: Clericorum, & Episcoporum derogator, Monachorum persecutor, laicis tantùm adulans. Dicebat enim; Nec Clericos proprietatem, nec Episc. regalia, nec Monachos possessiones habentes, aliqua ratione posse servari: cunctaque hæc Principis esse, ab ejusque beneficentia in usum tantùm laicorum cedere oportere. Præter hæc, de sacramento Altaris, de Baptismo parvulorum non sanè dicitur sensisse.* Hæc Ottho. Quare Innoc. Pontif. tùm ad hæreses damnandas, tùm ad schismaticos reprimendos, ac depravatos mores corrigendos, Prædecessorum sanctorum Pontif. exempla secutus, universale Romæ indixit Concilium, & convocatis ex universis Christiani orbis partibus Patriarchis, Archiepis. & Episcopis, & aliarum Ecclesiarum Prælatis, mille circiter convenere, ut gravissimi illius temporis Scriptores testantur, & in Lateran. Ecclesia illud celebrandum curavit. In quo hæretici damnantur, & inter cæteros Arnaldus de Brixia, qui tùm in urbe degebat. Petri Leonis, aliorumque schismaticorum Acta rescinduntur, & ad pristinam Ecclesiasticam disciplinam restituendam, aliqua statuuntur Decreta, inter quæ illud præcipuum: Quod cùm per id tempus Sacerdotibus, & Clericis honor, quem par erat, non deferretur, sententiam excommunicationis tulit Pontifex in eos, qui violentas manus in Clericos injicerent. Prohibuit etiam militum Torneamenta, in quibus cædes hominum, & animarum pericula semper imminent. Quæ à posterioribus Pontificib. & Conciliis, & innovata, & confirmata fuere. Hæc de historia Binius, cui nihil hìc addidimus. In his porro deprehendimus initia hæresis Sacramentariorum, qui sacramenta certiora humanæ per Christum redemptionis media, per quæ singulis applicatur, impugnarunt, ac abolere conati sunt, ut cum ea in hoc, & sequentibus Conciliis Ecclesia defendat, nonnisi in priori instituto perseveret, fidem redemptionis adstruendo contra milleformes dæmonum incursus, ac hæreticorum Sacramentariorum, quorum dux in Occidente iste Petrus de Bruis insidias. Canones, qui sequuntur, excerpsit Baron. ex Vaticano codice ad an. 1139.

Arna... de Br... — *Lib. ... gestis deric...* — *Cleric... honor... dicati...*

CANO-

CANONES HUJUS CONCILII.

I. STatuimus, si quis Simoniacè ordinatus fuerit, ab officio omninò cadat, quod illicitè usurpavit.

II. Si quis præbendam, vel Prioratum, seu Decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam Ecclesiasticam, seu quodlibet Sacramentum Ecclesiasticum, utpote Chrisma, vel oleum sanctum, Consecrationes Altarium, vel Ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam acquisivit, honore malè acquisito careat, & emptor, atque venditor, & interventor, nota infamiæ percellantur, & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis ante, vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ipse dare præsumat, quoniam Simoniacum est; sed liberè, & absque imminutione aliqua, collata sibi dignitate, atque Beneficio perfruatur.

III. A suis Episcopis excommunicatos, ab aliis suscipi modis omnibus prohibemus. Qui verò excommunicato, antequam ab eo, qui eum excommunicaverit, absolvatur, scienter communicare præsumpserit, pari sententiæ teneatur obnoxius.

IV. Præcipimus etiam, quòd tàm Episcopi quàm Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo, & hominibus placere studeant, & nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium, nec in tonsura, intuentium, quorùm forma, & exemplum esse debent, offendant aspectum; sed potiùs, quæ eos deceat, sanctitatem præ se ferant. Quòd si moniti ab Episcopis emendari noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.

V. Illud autem, quod in sacro Chalcedonensi constitutum est Concilio, irrefragabiliter conservari præcipimus. Ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omninò hominum diripiantur, sed ad opus Ecclesiæ, & successoris sui, in libera œconomi, & Clericorũ permaneant potestate. Cesset igitur de cætero illa detestabilis, & sæva rapacitas. Si quis autem aliquo modo hoc attentare præsumpserit, excommunicationi subjaceat. Qui verò morientium Presbyterorum, vel Clericorum bona rapuerint, simili sententiæ subjiciantur.

VI. Decernimus etiam, ut ii, qui in ordine Subdiaconatus, & supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio, atque Ecclesiastico Beneficio careant. Cùm enim ipsi Templum Dei, Vasa Domini, Sacrarium Spiritus sancti debeant esse, & dici, indignum est eos cubilibus, & immunditiis deservire.

VII. Ad hæc prædecessorum nostrorum Gregorii VII. Urbani, & Paschalis Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes præcipimus, ut nullus Missas eorum audiat, quos uxores, vel concubinas habere cognoverit. Ut autem lex continentiæ, & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis, & sacris Ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares, Canonici, & Monachi, atque conversi professi, qui sanctum transgredientes propositum uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namq; copulationem, quam contra Ecclesiarum regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam pœnitentiam agant.

VIII. Idipsum quoque de Sanctimonialibus feminis, si, quod absit, nubere attentaverint, observari decernimus.

IX. Prava autem consuetudo, prout accepimus, & detestabilis inolevit, quoniam Monachi, & regulares Canonici post susceptum habitum, & professionem factam spreta beatorum Magistrorum Benedicti, & Augustini Regula, Leges temporales, & Medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ namq; flammis accensis, se Patronos causarum faciunt, & cùm Psalmodiæ, & Hymnis vacare debeant, gloriosæ vocis confisi munimine, allegationum suarum varietate, justum, & injustum, fas, nefasque confundunt. Attestantur verò Imperiales Cõstitutiones, absurdum imò, & opprobrium esse Clericis, si peritos se velint disceptationum esse forensium. Hujusmodi temeratores graviter feriendos Apostolica auctoritate decernimus. Ipsi quoque, neglecta animarum cura, Ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cumque impudicus oculus impudici cordis sit nuntius, illa, de quibus loqui erubescit honestas, non debet Religio pertractare. Ut ergo Ordo Monasticus, & Canonicus Deo placens in sancto proposito inviolabiliter conservetur, ne hoc ulteriùs præsumatur, Apostolica auctoritate interdicimus. Episcopi autem, Abbates, & Priores tantæ enormitati consentientes, & non corrigentes, propriis honoribus spolientur, & ab Ecclesiæ liminibus arceantur.

X. Decimas Ecclesiarum, quas in usu pietatis, concessas esse Canonica demonstrat auctoritas, à laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi Ecclesiæ reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & periculum æternæ damnationis incurrere. Præcipimus etiam, ut laici, qui Ecclesias tenent, aut eas Episcopis restituant, aut excommunicationi subjaceant. Innovamus autem, & præcipimus, ut nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinetur: Archidiaconi verò, Decani, vel Præpositi, qui infra Ordines Prænominatos existunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, Ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentia, & merito vitæ clarescunt, prædicti concedantur honores. Præcipimus etiam, Ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committ-

mittantur, & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.

XI. Præcipimus etiam, ut Presbyteri, Clerici, Monachi, peregrini, & mercatores, & rustici, euntes, & redeuntes, & in agricultura persistentes, & animalia, cum quibus aratur, & semina portant ad agrum, & oves, omni tempore securi sint.

XII. Treugam autem ab occasu solis in quarta Feria usque ad ortum solis in secunda Feria, & ab Adventu Domini usque ad Octavam Epiphaniæ, & à Quinquagesima usque ad Octavam Paschæ ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. Si quis autem Treugã frangere tentaverit, post tertiam commonitionem si non satisfecerit, Episcopus suus in eum excommunicationis sententiam dictet, & scriptam Episcopis vicinis annuntiet. Episcoporum autem nullus excommunicatum in communionem suscipiat, imo scripto susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem violare præsumpserit, Ordinis sui periculo subjacebit. Et quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, præcipimus, ut Episcopi, ad solum Deum, & salutem populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant, neque hoc alicujus amore, aut odio prætermittant. Quòd si quis in hoc Dei opere tepidus inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

XIII. Porrò detestabilem, & probrosam divinis, & humanis Legibus per Scripturam in veteri, & novo Testamento abdicatam, illam, inquam, insatiabilem fœneratorum rapacitatem damnamus, & ab omni Ecclesiastica consolatione sequestramus: præcipientes, ut nullus Archiepiscopus, nullus Episcopus, vel cujuslibet Ordinis Abbas, seu quivis in Ordine, & Clero, nisi cum summa cautela usurarios recipere præsumat, sed in tota vita infames habeantur: & nisi resipuerint, Christiana sepultura priventur.

XIV. Detestabiles autem illas nundinas, vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ, temerariè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt, omninò fieri interdicimus. Quòd si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti, Pęnitentia, & Viaticũ non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

XV. Item placuit, ut si quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum incurrit, quòd in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporũ illum præsumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat. Præcipimus etiam, ut in eos, qui ad Ecclesiam, vel cœmeterium confugerint, nullus omninò manum mittere audeat. Quod si fecerit, excommunicetur.

XVI. Indubitatum est, quoniam honores Ecclesiastici sanguinis non sunt, sed meriti, & Ecclesiæ Dei non hæreditario jure aliquem, neque secundum carnem successorem expectant, sed ad sua regimina, & officiorũ suorum dispensationes, honestas, sapientes, & religiosas personas exposcunt. Propterea auctoritate prohibemus Apostolica, ne quis Ecclesias, Præbendas, Prępositūras, Capellanias, aut aliqua Ecclesiastica Officia hæreditario jure valeat vindicare, aut expostulare præsumat. Quòd si quis improbus, aut ambitionis reus attẽtare pręsumpserit, debita pęna mulctabitur, & postulatis carebit.

XVII. Sanè conjunctiones consanguineorum omninò fieri prohibemus: hujusmodi namque incestum, qui ferè stimulante humani generis inimico, in usum versus est, Sanctorum Patrum instituta, & sacro sancta Dei detestatur Ecclesia; Leges etiam sæculi de tali contubernio natos infames pronuntiant, & ab hæreditate repellunt.

XVIII. Pessimam siquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiorũ malitiam, auctoritate & Dei, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, omninò detestamur, & interdicimus. Hæc etenim pestis, & hostilis vastitas omnes alias deprędationes exuperat. Quæ quantum populo Dei sit damnosa, quantumque detrimentum animabus, & corporibus inferat, nullus ignorat. Assurgendum est igitur, & omni modo laborandum, ut tanta clades, tantaque pernicies pro salute populi eradatur, & extirpetur. Si quis igitur post hujus nostræ prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, aut apponi fecerit, aut appositoribus consilium, vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur. Et si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepultura. Nec absolvatur, nisi priùs damno, cui intulit, secundum facultatem suam resarcito, juret se ulteriùs ignem non appositurum. Pœnitentia autem ei detur, ut Jerosolymis, aut in Hispania in servitio Dei per annum integrum permaneat. Contr Sara nos p natu

XIX. Si quis autem Archiepiscopus, vel Episcopus hoc relaxaverit, damnum restituat, & per annum ab officio Episcopali abstineat.

XX. Sanè Regibus, & Principibus facultatem faciendæ justitiæ, consultis Archiepiscopis, & Episcopis, non negamus.

XXI. Presbyterorum filios à sacri Altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in Cœnobiis, aut in Canonicis religiosè fuerint conversati.

XXII. Sanè quia inter cętera unũ est, quod sanctam maximè perturbat Ecclesiam, falsa videlicet pœnitentia; confratres nostros, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem pœnitentiam esse constat, cùm spretis pluribus, de uno solo pœnitentia agitur; aut cùm sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Unde scriptum est: Pœ ten fal

est: *Qui totam legem observaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*, scilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantùm maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falsa enim fit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel Curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si offenso cuilibet non satisfiat, aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis contra justitiam gerat.

XXIII. Eos autem, qui religiositatis speciem simulantes, Dominici Corporis, & sanguinis Sacramentum, Baptisma puerorum, Sacerdotium, & cæteros Ecclesiasticos Ordines, & legitimarum damnant fœdera nuptiarum, tanquam hæreticos ab Ecclesia Dei pellimus, & damnamus, & per Potestates exteras coerceri præcipimus. Defensores quoque ipsorum ejusdem damnationis vinculo innodamus.

XXIV. Illud quoque adjicientes præcipimus, ut pro Chrismatis, Olei sacri, & sepulturæ acceptione nullum venditionis pretium exigatur.

XXV. Si quis Præposituras, Præbendas, vel alia Ecclesiastica Beneficia de manu laici acceperit, indignè suscepto careat Beneficio. Juxta namque Decreta sanctorum Patrum, laici quamvis Religiosi sint, nullam tamen habent disponendi de Ecclesiastici facultatibus potestatem.

XXVI. Ad hæc perniciosam, & detestabilem consuetudinem quarumdam mulierum, quæ licèt neque secundum Regulam B. Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant, Sanctimoniales tamen vulgo censeri desiderant, aboleri decernimus. Cùm enim juxta Regulam degentes in Cœnobiis tàm in Ecclesia, quàm in Refectorio, atque Dormitorio communiter esse debeant, propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minus religiosos, contra sacros Canones, & bonos mores suscipere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis, qui malè agit, odit lucem, ac per hoc ipsæ absconditæ in injustorum tabernaculo opinantur se posse latere oculos judicis cuncta cernentis: hoc tàm inhonestum, detestandumque flagitium, nec ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdicimus.

XXVII. Simili modo prohibemus, ne Sanctimoniales simul cum Canonicis, vel Monachis in Ecclesia in uno Choro conveniant ad psallendum.

XXVIII. Obeuntibus sane Episcopis, quoniam ultra tres menses vacare Ecclesias prohibent Patrum sanctiones, sub anathemate interdicimus, ne Canonici de sede Episcopali ab electione Episcoporum excludant Religiosos viros, sed eorum consilio honesta, & idonea persona in Episcopum eligatur. Quòd si, exclusis eisdem religiosis, electio fuerit celebrata: quod absque eorum assensu, & convenientia factum fuerit, irritum habeatur, & vacuum.

XXIX. Artem autem illam mortiferam Deo odibilem, Balli, stadiorum, & sagittariorum, adversus Christianos, & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

Ballare dicuntur arietes, cùm cornibus invicem se impetunt, apud Arnobium lib. 3. & indicat de la Cerda *advers. sacr.* cap. 11. n. 5. Hinc intellige, quid sit ballum.

XXX. Ad hæc Ordinationes factas à Petro Leonis, & aliis schismaticis, & hæreticis, evacuamus, & irritas esse censemus.

Intellige, ut in controversiis 8. Synodi.

De Arnaldo de Brixia, & Petro de Bruis.

In hoc eodem magno, imo maximo Concilio Lateranensi, inter alia delata est accusatio adversus Arnaldum de Brixia recentem hæreticum, discipulum Petri Abailardi. Dum enim Brixiensem Ecclesiam perturbaret, laicisque terræ illius, prurientes erga Clerum aures habentibus, Ecclesiasticas malitiosè exponeret paginas; in magno Concilio Romæ sub Innocentio habito, ab Episcopo civitatis illius, virisque Religiosis accusatur. Romanus ergo Pontifex, ne perniciosum dogma ad plures serperet, imponendum viro silentium decernit, sicque factum est. Ita homo ille de Italia fugiens, ad Transalpina se contulit, ibique in oppido Alemaniæ Turego officium doctoris assumens, perniciosum dogma aliquot diebus seminavit. Sic Otto Frisengensis. Qui subjicit de rebus ab eo gestis sub Eugenio post obitum Innocentii, cùm Romam se contulit.

Arnaldum istum suis coloribus depingit Baronius ad eumdem annum, qui fuit vir naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluvio, quàm sententiarum pondere copiosus, singularitatis amator, ac novitatis, cujusmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreses, schismatumque perturbationes sunt prona. Sed haud ingratum erit Guntherum Ligurinum versibus ita canentem audire hujus temporis scriptorem eximium de gestis Friderici I. lib. 3.

Cujus origo mali, tantæque voraginis auctor
Extitit Arnaldus, quem Brixia protulit ortu
Pestifero, tenui nutrivit Gallia sumptu,
Edocuitque diu: tandem natalibus oris
Redditus, assumpta sapientis fronte, diserto
Fallebat sermone rudes, Clerumque procaci
Insectans odio, Monachorum acerrimus hostis,
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices, ipsumque gravi corrodere lingua
Audebat Papam, scelerataque dogmata vulgo
Diffundens, variis implebat vocibus aures.
Nil proprium cleri, fundos, & prædia nullo
Jure sequi Monachos, nulli fiscalia jura
Pontificum, nulli curæ popularis honorem
Abbatum, sacras referens concedere leges.
Omnia principibus terrenis subdita, tantùm
Committenda viris popularibus, atque regenda,
Illis primitias, & quæ devotio plebis
Afferat, & decimas castos in corporis usus,
Non ad luxuriam, sive oblectamina carnis
Concedens, mollesque cibos, cultusque nitorem
Illicitosque thoros, lascivaque gaudia cleri,
Pontificum fastus, Abbatum denique laxos
Damnabat penitus mores, Monachosque superbos.

Vera-

Veraque multa quidem, nisi tempora nostra fideles
Respuerent monitus, falsis admixta monebat,
Et fateor pulchram fallendi noverat artem
Veris falsa probans, quia tantùm falsa loquendo
Fallere nemo potest: veri sub imagine falsum
Influit, & furtim deceptas occupat aures.
Articulos etiam fidei, certumque tenorem
Non satis exacta stolidus pietate fovebat
Impia mellifluis admiscens toxica verbis.
Ille suam vecors in clerum, Pontificemque,
Atque alias plures adeo commoverat urbes,
Ut jam ludibrio sacer, extremoque pudori
Clerus haberetur. Quod adhuc, ni fallor, in illa
Gente nocet, multumque sacro detruncat honori.
Mox in Concilio Romæ damnatus ab illo
Præsule, qui numeros vetitum contingere nostros
Nomen ab innocua ducit laudabile vita.
Territus, & miseræ confusus imagine culpæ
Fugit ab urbe sua, Transalpinisque receptus,
Quæ sibi vicinas Alemania suscipit Alpes,
Nomen ab Alpino ducens, ut fama, Lemanno
Nobile Turregum, Doctoris nominc falso
Insedit, totamque brevi sub tempore terram
Perfidus impuri fœdavit dogmatis aura.
Unde venenato dudum corrupta sapore,
Et criminum falsi doctrinæ vatis inhærens
Servat adhuc uvæ gustum gens illa paternæ.

Arnaldi mors. Addit Baronius ad annum 1155. eumdem Arnaldum tandem in manus Petri præfecti urbis incidisse, à quo igni adjudicatus est: ex Ligurino Poeta.

Unde etiam tandem (neque enim reor esse silendum)
Ne de funesto repetatur postea sermo,
Judicio cleri nostro sub principe victus,
Appensusque cruci, flammaque cremante solutus
In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in undas,
Ne stolidæ plebis quem fecerat improbus error,
Martyris ossa novo, cineresve foveret honore.

Ex Othone Frisingensi in Fridericum libro secundo capite 20. Sed ut ad Bruisium redeamus, notat de eo Massonius lib. 3. annalium Poeta, Albigensium sectæ originem dedisse sub Ludovico VII. Rege Galliæ. Petrus, inquit, cognomine Brusius in Septimania, & finitimis Volcarum populis docebat templa dirui, cruces dejici oportere: in Eucharistia verum Christi corpus non esse: preces ad Deum pro mortuis frustra fieri. Hæc, & alia cùm docuisset, comprehensus, & igni *Brusii mors* crematus est apud Ægidii oppidum Volcarum. Brusius talem habuit exitum vitæ, idque apparet ex epistola Petri Mauriaceni ad Episcopos Narbonensis Galliæ. Henricus ex Monacho Bruisii vestigia sequutus est: in eum Bernardus scribit Alphonso Comiti Volcarum, ac sententias Henrici, moresque damnat. Cùm autem id malum in dies latiùs serperet, ipse Tholosam est profectus, ut cives concionibus suis ad depellendos improbatæ sectæ defensores hortaretur. Cæterum nec Brusii supplicium, nec Bernardi conciones sectæ progressus impedire potuerunt. Quid mirum? simulata regio instar Torrentium est, qui nullis obicibus retardari queunt, quo minus campos inundent, & aliquamdiu noceant. Tholosa, Albiga, Carcasso, Biterræ, Agata, Castrum, Vaurum, ac singula fere oppida, vicique Volcarum in sectam abierunt. Notat tamen idem actor hanc sectam, quæ nec Conciliis, nec ullis armis extingui poterat, subito concidisse an. 2. regni Ludovici IX. Superis teneram ejus ætatem diligentibus, & annitente Blancha ejus matre, quæ in Regni procuratione multum laboravit, ut videantur Albigenses unius fœminæ auspiciis victi ad officium rediisse. Vide de eodem Petro de Bruis, & Henrico Alphonsum à Castro l. adversus hæreses verbo *Baptismus* hæresi 5. ubi multis confutat ejus de Baptismo parvulorum errorem ab Anabaptistis post quadragintos annos renovatum.

A

CONCILIUM LATERANENSE III.

OECUMENICUM XI.

ANNO M.CLXXIX.

APPROBATUM

TRECENTORUM EPISCOPORUM.

B *Pro reformanda in Fide, & moribus Ecclesia, contra hæreses Catharorum (quos Uualdenses, & Albigenses alii appellant) & schismaticos ab Antipapis ordinatos, celebratum an. Domini 1179. tempore Alexandri Papæ III. & Friderici Imperatoris I.*

CUm Adrianus IV. Pontifex Maximus, anno à Christo nato 1159. Calendis Septembris mortem obiisset, Cardinales, qui paulo post ad eligendum convenerant, duos simul Pontifices renuntiarunt: alterum, Rolandum Senensem, virum omni laude præstantem, qui uno, ac viginti Cardinalium suffragiis electus, Alexander III. fuit appellatus: alterum C verò Octavianum Romanum, qui à tribus tantùm Cardinalibus designatus, Pontificis nomen ausus est *Schisma* usurpare. Ortum est ex hac Cardinalium discordia schisma deterrimum, quod multos annos vexavit Ecclesiam. Licèt enim Alexander verus Pontifex esset, tamen cùm Octavianus, qui Victor IV. vocabatur, apud Imperatorem Fridericum plurimum posset, ita Germanorum animos Imperatoris opera sibi devinxit, ut etiam postquam ipse Victor è vivis excessit, Guidonem Cremensem, & deinde Joannem, qui in ejus locum successerunt, tanquam veros Pontifices coluerit universa Germania. Contra verò, Gallia, Britannia, Hispania, & reliquæ fere omnes Provinciæ Alexandri partes constanter susceperunt, excepta una Italia, in qua aliæ regiones Alexandro, aliæ verò Victori sunt D obsecutæ, præter cæteras autem multæ Galliæ Cisalpinæ civitates nobilissimæ, cùm ab Imperatore Friderico justis de causis defecissent, ita se Alexandro Pontifici addixerunt, ut nomine ipsius urbem Alexandriam ædificaverint, ac tandem victo Friderico, pestiferi schismatis extinguendi causam non levem attulerint. Cùm enim Imperator Fridericus, qui bellum acerbissimum cum illis gerebat, prælio superatus esset, copiæque ejus maximæ, atque firmissimæ magna ex parte deletæ; adeo hac clade commotus est, ut cùm ad eum multorum Principum Germanorum, qui ipsi schisma objiciebant, cohortationes accederent, paulatim resipuerit, discussaque superioris temporis caligine, lucem respicere cœperit: ac denique post duodeviginti annos, quibus apertas cum Alexandro Pontifice inimicitias gesserat, se ad E pedes ejus supplex abjecerit, cumque illo pacem firmam, & stabilem conciliaverit.

Tunc Alexander, qui tot annorum spatio in maximis turbinibus Ecclesiæ clavum tenuerat, cùm sedatis jam *Causa Concilii.* tempestatum fluctibus, summa tranquillitate frueretur: ut Ecclesiæ commodis consuleret, atque ut alii Pontifices procellas, quibus ipse vexatus fuerat, devitarent, in posterum prospiciens, Concilium generale convocavit, ut forma aliqua electioni Pontificis apta præscriberetur, qua ambitiosorum hominum audacia, & insolentia deinceps reprimeretur: tùm etiam, ut mores hominum schismatis, & belli causa corrupti, conformarentur; usura, Simonia, aliaque vitia, quæ longiùs serpebant, auctoritate Concilii coercerentur. Accessit præterea alia causa gravissima, quæ Pontificis ani-

animum valde ad hoc Concilium incitavit. Nam hæresis Catharorum, sive Publicanorum, vel Paterinorum, quæ in Aquitania fuerat exorta, in dies latius manabat, quibus permulti rudes, & imperiti, hæreticorum fraudibus decepti, in Vasconia, & in Albigio, in partibus Tholosanis, fidem habebant, necesseque erat huic pesti detestabili remedium statim adhibere. His igitur causis commotus Alexander, Synodum Generalem congregari jussit, ad quam non solùm Episcopi ex Provinciis Europæ, verum etiam nonnulli ex Asia Romam adventarunt, ut Gulielmus Archiepiscopus Tyrius scribit his verbis: *Anno ab Incarnatione Domini 1178. qui erat Regni D. Balduini IV. annus 5, mense Octobri, cùm anno præcedenti indicta esset per universum Latinorum orbem Synodus Generalis, profecti sunt de nostro Oriente, ego Gulielmus Tyrensis Archiepiscopus, Albertus Bethleemita Episcopus, Heraclius Cæsareensis Archiepiscopus, Rodulphus Sebastianus Episc. Jotius Aconensis Episc. Romanus Tripolitanus Episcopus, Petrus Ecclesiæ Dominici sepulchri Prior, Rainaldus Abbas Ecclesiæ montis Sion* Paulò post: *Per idem tempus* (anno scilicet 1179.) *Romæ celebrata est Sinodus in Basilica Constantiniana, quæ dicitur Lateranum trecentorum Episcoporum, Pontificatus Alexandri anno 20. mense Martio, Indictione 12. quinta die mensis, cujus si quis statuta, & Episcoporum nomina, numerum, & titulos scire desiderat, relegat scriptum, quòd nos ad preces sanctorum Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt, confecimus diligenter.* Hæc Tyrensis.

In hoc Concilio primum Pontifex statuit ad futura schismata vitanda, ut non habeatur Romanus Pontifex, qui non à duabus Cardinalium partibus esset electus. Rescidit Ordinationes omnes à schismaticis Pseudopontificibus, Octaviano, Guidone, & Joanne habitas. Anathematizavit præterea hæreticos omnes, atque illos, qui ab illorum communione non se separassent, vel auxilium eis aliquo modo attulissent. Imo armis comprimendos illos esse decernit. Constituta sunt etiam multa alia, quæ sine dubio magnam Ecclesiæ afferunt utilitatem. Extantque viginti septem Canones, qui apud multos Scriptores reperiuntur, & magna ex parte in Jure Pontificio continentur. Episcopi quoque schismatici tùm Germaniæ, tùm aliarum Provinciarum, qui ab Alexandro in hoc Concilio ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem recepti sunt, hac verborum formula schisma abjurarunt: *Ego N. anathematizo, & recuso omnem hæresim extollentem se adversus sanctam Romanam Ecclesiam Catholicam: præcipuè verò schisma Octaviani, Guidonis, & Ioannis, & Ordinationes eorum irritas esse judico, & eis contradico, & modò, & in antea me obediturum juro, & promitto fidelitatem S. R. E. & Domino meo Alexandro, & successoribus ejus justè intrantibus: ipsique serviam absque omni malo ingenio contra omnem hominem secundum ordinem meum. Consilia ejus, quæ mihi scripto certo mandaverit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis, atque membrorum. Legatum Ecclesiæ Rom. honorabo, & ducam, & reducam, & juvabo expensis. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Euangelia.*

Acta Synodalia hujus Concilii summatim, & compendiosè Matthæus Paris. anno Domini 1179. describit, integra hic accipe.

Caput I. *De electione Papæ.*

Licet de evitanda discordia in electione Summi Pontificis, manifesta satis à nostris prædecessoribus constituta manaverint: tamen, quia sæpè post illa per improbæ ambitionis audaciam, gravem passa est Ecclesia scissuram: nos etiam ad malum hoc evitandum, de Concilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. Statuimus igitur, ut si forte inimico homine superse-A minante zizaniam, inter Cardinales de substituendo Pontifice, non potuerit concordia plena esse, & duabus partibus concordantibus tertia pars noluerit concordare, aut sibi alium præsumpserit ordinare: ille Pontifex Romanus habeatur, qui à duabus partibus fuerit electus, & receptus. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus, quia rem non potest, sibi nomen Episcopi usurpaverit; tàm ipse, quàm qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici eis etiam, nisi tantùm in ultimis, communio denegetur: & nisi resipuerint, cùm Dathan, & Abiron, quos terra vivos absorbuit, accipiant portionem. Præterea si à paucioribus aliquis, quàm à duabus partibus fuerit electus ad Apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, B si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus, & aliis Ecclesiasticis præjudicium generetur, in quibus majoris, & senioris partis debet sententia prævalere: quia quod in eis dubium venerit, poterit superioris judicio definiri. In Romana verò Ecclesia aliquid speciale constituitur, quia non potest recursus ad superiorem haberi.

Caput II. *De ordinatis ab intrusis Pontificibus.*

Quod à prædecessore nostro felicis memoriæ Innocentio factum est, innovantes, ordinationes ab Octaviano, & Guidone Hæresiarche, nec non & C Joanne Stramensi, qui eos secutus est, factas, & ab ordinatis ab eis irritas esse censemus: adjicientes etiam, ut si quis dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per prædictos schismaticos, receperint, careant impetratis. Alienationes quoque, seu invasiones, quæ per eosdem schismaticos, sive per laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesiam sine omni ejus onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos autem, qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus, & dignitatibus decrevimus manere suspensos.

Caput III. *De qualitatibus Episcoporum.*

D Cum in sacris ordinibus, & ministris Ecclesiasticis, & ætatis maturitas, & morum gravitas, & scientia literarum sit inquirenda: multò fortius hæc in Episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari. Ea propter, ne quod à quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur à posteris, præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum ætatis annum egerit, & de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur. Cùm autem electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit, decurso tempore, de consecrandis Episcopis à Canonibus definito: is, ad quem spectant beneficia, quæ habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora enim ministeria, utpote Decanatus, Archidiaconatus, & alia, E quæ animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat: sed nec parochialium Ecclesiarum regimen, nisi qui jam vigesimum quintum ætatis annum attigerit, & qui scientia, & moribus extat commendandus. Cùm autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decani, & reliqui admoniti, non fuerint præfixo à Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab illo removeantur officio, & alii conferatur, qui & velit, & possit convenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si forte in transgressionem constitutionis ipsius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solùm de promovendis, sed de his etiam, qui jam promoti sunt, si

Ca-

Canones non obsistant, præcipimus observandum. Clerici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint suspensos. Dignum est enim, ut quos timor Dei à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ. Episcopus autem si qui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc, in conferendis prædictis potestatem suam amittat. Et Capitulum, aut per Metropolitanum, si Capitulum concordare nequiverit, ordinetur.

Caput IV. *De moderandis visitatorum expensis.*

1.Thess.2. 2.Thess.3. CUm Apostolus se, & suos propriis manibus decreverit alendos, ut locum prædicandi auferret Pseudo-Apostolis, & illis, quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis, & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum, & Coepiscoporum nostrorum, ita graves in procurationibus suis subditis existant, ut pro hujusmodi causa interdum Ecclesiastica ornamenta subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora consumat. Quocirca statuimus, quòd Archiepiscopi Parochias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta, vel quinquaginta evectionis numerum non excedant: Cardinales verò viginti quinque non excedant, Episcopi viginti, vel triginta nequaquam excedant: Archidiaconi quinque, aut septem: Decani constituti sub ipsis duobus equis existant contenti. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiscantur: sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur, nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè, & competenter fuerit illis ministratum: Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis, & exactionibus Episcop. gravare præsumant. Sustineant autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, nec si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis auxilium valeant postulare: Cùm enim dicat Apostolus: *Non debent parentibus filii thesaurizare, sed parentes filiis*; 2.Cor.12. multum longe à paterna pietate videtur, si præpositi suis subditis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris more fovere debent. Archidiaconi, verò sive Decani nullas exactiones, vel tallias in Presbyteros, seu clericos exercere præsumant. Sane quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus, & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut excessu majorum, minores non debeant gravari; ne sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant, hactenus plurimam sibi credant potestatem indultam.

Caput V. *De ordinatis sine titulo.*

EPiscopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tandiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ clericalis assignet: nisi forte talis, qui ordinatus extiterit, de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

Caput VI. *De monitionibus prævijs censuræ.*

REprehensibilis valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut fratres, & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, quos appellaturos in causis suis existimant, nulla penitus admonitione præmissa, suspensionis, vel excommunicationis in eos ferant sententiam. Alii etiam dum superioris sententiam, & disciplinam Canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad subsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel prælati valeant sine causa gravare subjectos, vel subditi pro sua voluntate sub appellationis obtentu, correctionem valeant eludere prælatorum: præsenti decreto statuimus, ut nec prælati, nisi Canonica communione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos: forte talis sit culpa, quæ ipso genere suo excommunicationis pœnam inducat: nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam ante ingressum causæ in vocem appellationis prorumpant. Si verò quisquam pro sua necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur, infra quem si forte prosequi neglexerit, liberè tunc Episcopus authoritate sua utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellaverit, venire neglexerit, si proprium quid habuerit, competentem ei recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore perterritus, in gravamen alterius facile quis non appellet; præcipuè verò in locis Religiosis volumus hoc observari, ne Monachi, sive quicumque Religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant; sed humiliter, ac devotè suscipiant, quod pro salute sua utiliter eis fuerit injunctum.

Caput VII. *De simonia vitanda in rebus sacris.*

CUm in Ecclesiæ corpore omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est, quòd in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, itaut pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibuscumque personis Ecclesiasticis ponendis in sede introducendis Presbyteris in Ecclesiam, nec non pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid exigatur: & ille, qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curaverit largitoris, putant plures ex hoc sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non satis quia cupiditate cœcati sunt, attendentes, quòd tantò graviora sunt crimina, quantò diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cætero fiat, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, aut nubentibus benedicendis, seu etiam aliis sacramentis aliquid exigatur, districtiùs inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cujus factum turpis muneris exactione imitatur. Prohibemus insuper, ne novi census ab Episcopis, vel Abbatibus, aliisve prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redditcum suis usibus appropriare præsumant: sed libertates, quas sibi majores desiderant, conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Si quis autem aliter egerit, irritum, quod fecerit, habeatur.

Caput VIII. *De provisione beneficiorum intra tempus.*

NUlla Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia vel alicui Ecclesiæ tribuantur, seu promittantur, antequam vacent: ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum, & beneficium se crediderit successurum. Cùm enim id etiam in ipsis gentilium legibus inveniatur prohibitum, turpe nimis est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Dei Ecclesiam futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam damnare ipsi gentiles homines curaverant. Cùm verò præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, vel etiam si modò vacant, non diu maneat in suspen-

suspenso, sed infra sex menses, personis, quæ dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectaverit, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur. Quòd si ad Capitulum electio pertinuerit, & infra prædictum terminum hoc non fecerit, Episcopus hoc secundum Deum cum virorum Religiosorum consilio exequatur. Aut si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque aliorum contradictione disponat. A

Caput IX. *De excessibus privilegiatorum contra Episcopos.*

CUm & plantare sacram Religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus: nunquam hoc meliùs exequemur, quàm si nutrire, quæ recta sunt, & corrigere, quæ profectum veritatis impediunt, commissa nobis authoritate curemus. Fratrum autem, & Coepiscoporum nostrorum vehementi conquæstione comperimus, quòd Fratres Templi, & Hospitalis, & alii quoque Religiosæ professionis, indulta sibi ab Apostolica sede excedentes privilegia, contra Episcopalem authoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum generant in populo Dei, & grave pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quòd Ecclesias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos, & interdictos ad Ecclesiastica Sacramenta, & sepulturam admittant, in Ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituant, & amoveant Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, cùm indultum sit eis, ut in adventu eorum semel in anno Ecclesiæ aperiantur, atque in eis divina celebrentur officia, plures ex eis de una, sive diversis domibus ad locum interdictum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas Ecclesias sepelire præsumunt, occasione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur Episcopalis authoritatis enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu cunctos munire intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & se conferre. In his, quia non tàm de majorum conscientia, vel consilio, quàm de minorum indiscretione quorumdam exceditur: & removent ea, quæ dubietatem faciunt, & in quibus excedunt, declaranda decrevimus. Ecclesias sanè, & decimas de manu laicorum sine consensu Episcoporum tàm illos, quàm quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam, quas contra tenorem istum moderno tempore receperunt, excommunicatos, & nominatim interdictos tàm ab illis, quàm ab omnibus aliis, juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos. In Ecclesiis suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis præsentent, ut eis quidem de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos autem, Episcopis inconsultis, non audeant removere. Si verò Templarii, sive Hospitalarii ad Ecclesiasticum interdictum venerint, nonnisi semel in anno ad Ecclesiasticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora sepeliant defunctorum. De fraternitatibus hoc statuimus, ut si non se prædictis Fratribus omnino reddiderint, sed in suis proprietatibus duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios Parochianos suos exerceant, cùm pro suis excessibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, de aliis quoque religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum jura præripiunt, & contra Canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si autem contra hoc institutum venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista sumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

B

C

D

E

Caput X. *De simonia vitanda in Religionis ingreßu.*

MOnachi non pretio recipiantur in Monasterio, non peculium permittantur habere, non singuli per villas, & oppida, sed ad quascumque Parochiales ponantur Ecclesias: sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus manent: nec soli inter sæculares homines spiritualium hostium conflictionem expectent, Salomone dicente, *Væ soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Eccl. 4. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is autem, qui acceperit, officii sui privatione mulctetur. Si verò peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, à communione removeatur altaris: & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam. Quod etiam de diversis Religiosis præcipimus observari. Abbas etiam, qui ista diligenter non curaverit, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque, sive Obedientiæ, pretii datione nulli tradantur. Alioqui & dantes, & accipientes, à ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores verò, cùm in conventualibus Ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa, & rationabili non mutentur, videlicet si fuerint dilapidatores, nec continenter vixerint, aut aliquid tale egerint, pro quo amovendi meritò videantur: aut si etiam pro necessitate majoris officii, de concilio fratrum fuerint transferendi.

Caput XI. *De castitate Sacerdotum.*

CLerici in sacris ordinibus constituti, qui mulierculas suas in domibus suis incontinentiæ nota tenuerint, aut abjiciant eas, & continenter vivant, aut ab officio, & beneficio Ecclesiastico fiant alieni. Quicumque incontinentia illa, quæ contra naturam, propter quam venit ira Dei in filios diffidentiæ, & quæ quinque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare: si clerici fuerint, ejiciantur à clero, vel ad pœnitentiam agendam in Monasteriis detrudantur: si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant prorsus alieni. Monasteria præterea sanctimonialium, si quisquam Clericus sine manifesta, & necessaria causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur: & si non destiterit, à beneficio Ecclesiastico reddatur immunis.

Caput XII. *Ne Clerici sæcularibus se immisceant.*

CLerici in Subdiaconatu, & supra & in minoribus quoque ordinibus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram judice sæculari advocati in negotiis fieri non præsumant, nisi propriam, vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procurationes Villarum, aut Jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus Principibus, vel sæcularibus viris, & justitiarii eorum fiant, clericorum quisquam assumere præsumat. Si quis adversus hoc tentaverit (quoniam contra doctrinam Apostoli est, dicentis: *Nemo militans Deo implicat se sæcularibus negotiis*) 1. Tim. 2. & sæculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quòd officio Clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potentibus sæculi placeat, se immergit. Districtiùs autem decrevimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid prædictorum audeat attentare.

Caput XIII. *De residentia Parochorum.*

QUia nonnulli modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias

sias Parochiales contra sacrorum Canonum instituta nituntur acquirere, itaut cùm vix unum officium implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum, ne id de cætero fiat, districtiùs inhibemus. Cùm igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere: quòd si aliter fuerit actum, & qui receperit, quod contra sacros Canones accepit, amittat; & qui dederit, largiendi potestate privetur.

Cap. XIV. *De singularitate unius beneficii.*

QUia in tantum jam quorumdam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed sex, aut plures Ecclesias perhibeantur habere, nec duabus debitam possint provisionem impendere: per fratres, & Coepiscopos nostros charissimos præcipimus emendari: & de multitudine præbendarum Canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam, & vagationis inducit, & certum continet periculum animarum; eorum, qui Ecclesiis dignè valeant deservire, volumus Ecclesiasticis beneficiis indigentiam sublevari. Præterea, quia in tantum quorumdam laicorum processit audacia, ut, Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant etiam, cùm voluerint, possessiones quoque, atque alia bona Ecclesiastica, pro sua plerumque voluntate distribuant, & tàm Ecclesias ipsas, quàm eorum homines talliis, & exactionibus præsumant gravare: eos, qui amodò ista commiserint, anathemate decernimus feriendos. Presbyter autem, sive Clericus, qui Ecclesiam per laicos sine proprii Episcopi authoritate receperit tenendam, communione privetur: & si perstiterit, à ministerio Ecclesiastico, & ordine deponatur. Sanè, quia laici quidam Ecclesiasticas personas, & ipsos etiam Episcopos suo judicio stare compellunt: eos, qui de cætero id præsumpserint, à communione fidelium decernimus segregandos. Prohibemus etiam, ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes in alios laicos possint aliquomodo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non tradiderit, Christiana privetur sepultura.

Cap. XV. *Ne beneficiarii ditent sæculares.*

CUm in officio charitatis illis primò teneamur obnoxii, à quibus beneficium nos accepisse cognoscimus: è contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cùm ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre. Hoc igitur, quia & antiquis Canonibus constat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere. Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent, præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero id præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

Cap. XVI. *De ordinationibus.*

CUm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus, & senioribus fratribus fuerit visum, incunctanter debeat observari, grave nimis, & reprehensione est dignum, quòd quarumdam Ecclesiarum pauci quandoque non tàm de ratione, quàm de propria voluntate ordinationem multoties impediunt, & ordinationem Ecclesiasticam procedere non permittunt. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi à paucioribus, & inferioribus aliquid rationabile fuerit ostensum, appellatione remota semper prævaleat, & suum consequatur effectum, quod à majore, & seniore parte Capituli fuerit

A constitutum. Nec nostram constitutionem impediat, si fortè aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem juramento se dicat adstrictum: non enim dicenda sunt juramenta, sed potiùs perjuria, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam, & Sanctorum Patrum veniunt instituta. Si autem hujusmodi consuetudines, quæ ratione juvantur, & sacris congruunt institutis, irritare præsumpserit, donec congruam egerit pœnitentiam, à Dominici corporis perceptione fiat alienus.

Caput XVII. *De unitate beneficiarii in singulis beneficiis.*

B QUoniam in quibusdam locis Ecclesiarum fundatores, aut hæredes eorum potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cùm in Ecclesia Dei unus debeat esse, qui præsit, ipsi plures sine respectu subjectionis eligere moliuntur: & cùm una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua defensione plurimos repræsentat. Quocirca præsenti decreto statuimus, ut si fortè in plures partes fundatorum se vota diffuderint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur, & probatur assensu. Si autem hoc sine scandalo fieri nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius secundum Deum viderit ordinandam. Idipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, infra tres menses non fuerit definitum.

C Caput XVIII. *De præficiendo magistro in Cathedralibus.*

QUoniam Ecclesia Dei, & in iis, quæ spectant ad subsidium corporis, & in iis, quæ ad profectum veniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi, & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Ecclesiam cathedralem Magistro, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur Ecclesiis, sive Monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab iis, qui docent, aliquid quærat: nec docere quempiam petita licentia, qui sit idoneus, interdicat. Qui verò contra hoc venire præsumpserit, à beneficio Ecclesiastico fiat alienus. Dignum quidem esse videtur, ut in Ecclesia Dei fructum laboris sui non habeat, qui cupiditate animi vendit licentiam docendi, & Ecclesiarum profectum nititur impedire.

D

Cap. XIX. *De exemptione Ecclesiarum.*

NOn minus pro peccato eorum, qui faciunt, quàm pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quòd in diversis partibus mundi rectores, & consules civitatum, nec non alii, qui potestatem habere videntur, tot Ecclesiis frequenter onera imponunt: & ita gravibus eas, crebrisque exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui divinæ legis notitiam non habebat. Ille quidem omnibus alii servituti subjectis, sacerdotes suos, & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit. Isti verò universa penè opera sua imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut illud eis, quod Jeremias deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quædam fossata, sive expeditiones, sive quælibet alia sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum,

E

Gen

siarum, Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis cuncta volunt ferè compilari. Jurisdictionem etiam, & authoritatem Episcoporum, & aliorum Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse: super quo dolendum est pro Ecclesiis: dolendum etiam nihilominus & pro ipsis, qui timorem Dei, & Ecclesiastici ordinis reverentiam videntur penitus abjecisse. Quocirca sub anathematis districtione severiùs prohibemus, ne de cætero talia præsumant attentare, nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas communes necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem consules, aut alii de cætero id præsumpserint, & commoniti desistere fortè noluerint tàm ipsi, quàm eorum fautores excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni fidelium reddantur, nisi satisfactionem fecerint competentem.

Cap. XX. *De prohibitione torneamentorum.*

Felicis memoriæ Papæ Innocentii, & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes detestabiles illas nundinas, vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto venire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula proveniunt, fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti venia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

Caput XXI. *Treuga observanda fideliter.*

Treugas à quarta feria post occasum solis, usque ad secundam feriam in ortum solis, & ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter præcipimus observari. Si quis autem treugam frangere tentaverit, post tertiam commonitionem si non satisfecerit, Episcopus suus sententiam excommunicationis dictet, & in eum, & scriptam vicinis Episcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communionem suscipiat; imo scriptam susceptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. Et quoniam funiculus triplex non facilè rumpitur, præcipimus, ut Episcopi solùm Dei, & salutis populi habentes respectum, omni tepiditate seposita, ad pacem firmiter tenendam mutuum sibi consilium, & auxilium præstent. Neque hoc alicujus amore, vel odio permittant. Quòd si quis in opere Dei tepidus fuerit inventus, damnum dignitatis suæ incurrat.

Cap. XXII. *De Pædagiis.*

Innovamus, ut Presbyteri, Monachi, Clerici, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes, & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia, quæ semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. Nec quisquam alicui novas pædagiorum exactiones sine authoritate regum, & principum consensu statuere, aut statutas de novo tenere, aut veteres augmentare aliquo modo temerè præsumat. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christiana.

Cap. XXIII. *De parochiis instituendis.*

Cum dicat Apostolus, abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, Ecclesiastici quidam, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt,

A & ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias, & cœmiteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio Sacerdotis. Quod, quia procul à pietate Christiana esse dignoscitur, de benignitate Apostolica constituimus, ut ubicumque tot simul sub communi vita fuerint congregati, qui Ecclesiam sibi cum cœmiterio constituere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure Parochiali nequaquam existant. Quod namque eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare: statuimus etiam, ut de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

Cap. XXIV. *Ad infideles arma non deferantur.*

B Ita quorumdam animos occupavit sæva cupiditas, ut cùm glorientur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum, & ligamina galearum deferant, & pares eis, aut etiam superiores in malitia fiant, dum ad impugnandos Christianos, arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro sua cupiditate in galeis, & pyraticis Saracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exercent. Tales igitur à communione Ecclesiæ præcisos, & excommunicationi pro sua iniquitate subjectos, & rerum suarum per sæculi Principes Catholicos, & Consules civitatum privatione mulctari, & capientium servos, si capti fuerint, fore censemus. Præcipimus etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium, crebra, & solemnis excommunicatio C proferatur in eos. Excommunicationis quoque pœnæ subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro navigatione, aut aliis causis honestis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragia patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

Caput XXV. *Contra usurarios.*

Quia in omnibus fere locis crimen usurarum ita invaluit, ut multi, aliis negotiis prætermissis, quasi licitè usuras exerceant, & qualiter utriusque testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: D ideo constituimus, ut usurarii manifesti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderint sepulturæ: & ea, quæ acceperit, reddere compellatur, & donec ad arbitrium sui Episcopi satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.

Cap. XXVI. *Contra Judæos, & Saracenos.*

Judæi, sive Saraceni, nec sub alendorum puerorum obtentu, nec pro servitio, nec pro qualibet alia causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere. Excommunicantur autem, qui cùm eis E habitare præsumpserint. Testimonium quoque Christianorum adversus Judæos in omnibus causis, cum illi adversus Christianos testibus suis utantur, recipiendum esse censemus: & anathemate decernimus feriendos, quicumque Judæos Christianis in hac parte voluerint præferre, cùm eos subjacere Christianis oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri. Si qui præterea Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, à possessionibus suis nullatenus excludantur, cùm melioris conditionis conversos ad fidem esse oporteat, quàm, antequam fidem acceperunt, habebantur. Si autem secus factum fuerit, principibus, vel potestatibus eorumdem locorum sub pœna excommunicationis injungimus, ut portionem hæreditatis, & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

Caput XXVII. *Contra Albigenses, & grassatores milites.*

Sicut ait B. Leo, licet Ecclesiastica disciplina Sacerdotali contenta judicio cruentas non efficiat ultiones, Catholicorum tamen principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt evenire supplicium. Eapropter quia in Gasconia, Albegesio, & partibus Tholosanis, & aliis locis ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perversitas, ut jam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publicè manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant, & infirmos; eos, & defensores eorum, & receptores anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec sub aliacumque occasione, aut oblationem pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam. De Brabantionibus, & Aragonensibus, Navaris, Bascolis, Coterellis, & Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec Ecclesiis, nec monasteriis deferant, nec viduis, & pupillis, non senibus, & pueris, nec cuilibet parcant ætati, aut sexui, sed more paganorum omnia perdant, & vastent, similiter constituimus, ut qui eos conduxerint, vel tenuerint, vel foverint per regiones, in quibus taliter debacchabantur, in Dominicis, & aliis solemnibus diebus per Ecclesias publicè denuncientur, & eadem omninò sententia, & pœna cum prædictis hæreticis habeantur districti, nec ad communionem recipiantur Ecclesiæ, nisi societate illa pestifera, & hæresi abjuratis. Relaxatos autem se noverint à debito fidelitatis, & dominii, ac totius obsequii, donec in tanta iniquitate permanserint, quicumque illi aliquo peccato tenentur annexi. Ipsis autem cunctis fidelibus in remissionem peccatorum injungimus, ut tantis cladibus se viriliter opponant, & contra eos armis populum Christianum tueantur, confiscenturque eorum bona, & liberum sit principibus ejusmodi homines servituti subjicere. Qui autem in vera pœnitentia ibi decesserint, & peccatorum indulgentiam, & fructum mercedis æternæ non dubitent se percepturos. Nos etiam de misericordia Dei, & de beatorum Apostolorum Petri, & Pauli authoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & ad Episc. seu aliorum Prælatorum Concilium, ad eos decertando expugnandos, biennium de pœnitentia injuncta relaxamus: aut si longiorem ibi moram habuerint, Episcop. discretioni, quibus hujus rei causa fuerit injuncta, committimus, ut ad eorum arbitrium, secundum modum laboris, major eis indulgentia tribuatur. Illos autem, qui admonitioni Episcoporum in hujusmodi parte parere contempserint, à perceptione corporis, & sanguinis Domini jubemus fieri alienos. Interim verò eos, qui ardore fidei ad eos expugnandum, laborem justum assumpserint, sicut eos, qui sepulchrum Domini cùm visitant, sub Ecclesiæ defensione recipimus, & ab universis inquietationibus tàm in rebus, quàm in personis statuimus manere securos. Si verò quispiam vestrum præsumpserit eos molestare, per Episcopum loci excommunicationis sententia feriatur; & tamdiu sententia servetur ab omnibus, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè iterum satisfaciat. Episcopi verò, sive Presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officii sui privatione mulctentur, donec misericordiam Apostolicæ sedis obtineant.

Varia nomina hæreticorum Albigensium.

Controversa quædam de hoc Concilio.

Dubium est de quibusdam aliis Canonibus, quos in quinquaginta sectiones divisos referunt Joverius, & antiquiores Conciliorum collectores, an sint legitimi hujus Concilii Canones. Censet autem Baronius ad annum 1179. sectiones istas quinquaginta collectionem esse decretorum à diversis Pontificibus editorum, etiam à nonnullis, qui post Alexandrum Papam vixerunt. Sed & Rogerius hujus temporis scriptor, dum de hoc agit Rom. Concilio affirmat hoc anno tertio nonas Martii cœptum esse, tribusque distinctis diebus absolutum, atque in eo viginti sex decreta sancita, quæ recitat. Ex quibus plane intelligitur, summa diligentia eumdem Pontificem Alexandrum invigilasse, ut disperderet de civitate Domini omnes operantes iniquitatem, simulque omnes, quæ in disciplinam Ecclesiasticam irrepsissent corruptelæ, necnon pravæ consuetudines, ac irrupissent ex tyrannorum violentia servitutes, & oppressiones Ecclesiasticæ libertatis, è medio tolleret, obortasque recens hæreses, sive veteres malè curatas, latiùs propagatas excideret, cohiberet fastum, & avaritiam Ecclesiasticorum in sibi subditos dominantium, & alia id genus, quæ viginti septem Canonibus continentur. Quare frustra congeriem illam Canonum huic Concilio inseremus, cum non sint in illo statuti. Multitudine talium Canonum extraneorum veri obruuntur à nobis exhibiti, quorum etiam bonam partem refert Guillielmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. 3. toto cap. 3. qui tamen cap. 2. præcedenti odium suum in Rom. Pontificem, in quem malè affecti sunt plerique hujus nationis scriptores, non dissimulavit, sic scribens. Quibus feliciter gestis Dominus Papa, tanquam post tanti temporis scandala resarcitæ veritatis gaudia solemniter celebraturus generale Concilium Pontificatus sui XX. à partu autem Virginis anno M. CLXXIX. quinto Idus Martii Lateranis celebrandum instituit; ad quod nimirum totius Latini orbis Episc. cum majoris loci Abbatibus evocavit. Quòd autem Concilii evocandi intentio satis syncera non fuit, Romanæ avaritiæ artificiosa provisio patefecit. Multi enim evocati, quibus iter eundi ad Concilium difficile, vel intolerabile videbatur, interventu pecuniæ impudentiùs, turpiùsque exactæ, quàm præstitæ relaxari meruerant. Sane hujus Concilii decreta nostræ duximus historiæ inserenda.

Aliud dubium est circa ultimum Canonem, quomodò concedatur indulgentia propugnantibus contra quosdam grassatores Christianos, quæ solet concedi pugnantibus contra infideles. Ad quod respondet Petrus Cluniacensis lib. 6. ep. 27. ad Eberardum Magistrum Templariorum, rogans eum, ut sinat hujusmodi homines per Templarios exagitari. Sed forte dicitis, contra paganos, non contra Christianos arma sumpsimus. Sed quis magis à vobis, vel à vestris impugnandus est, Deum nesciens paganus, an ipsum verbis confitens, & factis contra eum dimicans Christianus? quis magis persequendus est ignorans, & blasphemus, an agnoscens, & impugnans? an non Deum impugnant, an non persequuntur, qui Ecclesiam ejus, qui populum emptum sanguine ejus absque ulla ubi possunt, vel audent, personarum, graduum, dignitatum exceptione, deprædantur, cædunt, verberant, quandoque etiam (quod sæpe contingit) perimunt? non est minus verè defendendus consiliis, imò gladiis vestris Christianis vim injustè patiens à Christiano, quàm esset defendendus eamdem vim patiens à pagano, &c.

Ad idem Concilium spectat, quod Græcorum schismaticorum Legatus Nectarius Abbas eadem, qua venit, animi obdurata nequitia, est reversus post prolixas disputationes, receptusque est à suis, tanquam in Olympiacis victor fuisset. Ut appareat non tantùm Latinum orbem, sed & Ecclesiam Orientalem, ac Græcos ad Synodum vocatos fuisse. Quod invidiosè dissimulat Neubrigensis.

Græcati.

Adventum autem istum Nectarii testatum faciunt duæ Epistolæ Corcyræ Episcopi ad eumdem Nectarium Casulorum præpositum, quæ redolent quidpiam

piam Atticæ antiquitatis, nihil Catholicæ pietatis: Quippe, ibi laudat Nectarium, quòd intrepidè ibi cum Latinis se gesserit, ut non tàm judicandus, quàm judicaturus ad Synodum accesserit, & damnaturus pravos, ait in priori Epistola, hæreticorum more, ut utrique parti admirabilis apparuerit, & Nectarea sua aperuerit labia coram vertice illo Apostolis comparando summo videlicet Pontifice, & cum reliquo corpore illius, quæ ibi est Ecclesiæ, optimè differuerit. Gloriosior multùm futurus, si se à veritate vinci passus fuisset. Vide Epistolas apud Baronium anno indicato.

Delata quoque fuit accusatio adversus scriptum Patri Lombardi Episcopi Parisiensis. Quæ accusatio ut gravioris momenti uberius tantisper exponenda est. De qua ista refert Matthæus Paris sub Henrico tertio Anglorum Rege ad annum 1179. loquens de Alexandro tertio. Relatum fuit præterea ejusdem Papæ Apostolatui, quod Magister Petrus Lombardus in quibusdam scriptis suis ab articulis fidei deviavit, unde Vuillelmo Senonensi Archiepiscopo literas sub hac forma direxit.

e errore ri Lom- di.

Alexander Episcopus servus servorum Dei, Vuillelmo Senonensi Archiepiscopo salutem. Cùm in nostra olim esses præsentia constitutus, tibi viva voce injunximus, ut suffraganeis tuis Parisiis tibi ascitis, ad abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Parisiensis Episcopi, qua dicitur, quòd Christus, secundum quod homo, non est aliquid, omnino intenderes, & efficacem operam adhiberes: inde siquidem est, quod fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quod tibi, cùm præsens esses, præcepimus, suffraganeos tuos Parisios convoces, & unà cum illis, & aliis viris Religiosis prudentibus præscriptam doctrinam studeas penitus abrogare:& à Magistris scholaribus ibidem in Theologia studentibus Christum, sicut perfectum Deum sic, & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima, & corpore consistentem præcipias edoceri: universis firmiter, & districtè injungens quòd doctrinam illam de cætero nequaquam docere præsumant, sed ipsam penitus detestentur.

annes viten-

Hæc tunc, ait Baronius ad prædictum annum eamdem Epistolam ex Matthæo Paris referens, Alexander Papa, quæ naviter per eundem Senonensem Archiepiscopum impleta fuisse liquet. Ex quibus verbis Baronii infero tunc Parisis habitum fuisse Concilium de ista hæresi, quòd Christus secundum quod homo non est aliquid.

Hoc confirmat magis Ducennius in vita Alexandri III. ex testimonio Joannis Corispitensis authoris hujus temporis, ac quondam discipuli prædicti Petri Lombardi Magistri sententiarum in Eulogio ad Alexandrum Papam. Ubi & refert Alexandrum cum magna benignitate, ac clementia agentem noluisse hanc assertionem, quòd Christus non esset aliquis homo, & in quantum homo non est aliquid, tunc gravioribus censuræ notis percuti, ne illius patroni, ac defensores, qui forsan magis ex ignorantia, quàm ex obstinatione erraverant, cùm perversa hac doctrina damnati remanerent, ac perpetua infamiæ nota affecti. Ex hac porro indulgentia cùm sine anathematis pœna damnatum fuisset hoc dogma, scholastici, ac Magistri quidam Parisienses illud non ejurarunt. Præterea prædictus Joannes Corispitensis illud refutare scriptis suis aggressus est, quæ ad Alexandrum Papam misit, eum vehementius obtestans, ut, si postquam pluries moniti fuissent, non resipiscerent, tanquam membra putrida à corpore Ecclesiæ ferro excommunicationis separarētur.

Si quis quærat, an Magister sententiarum alicubi docuerit hanc propositionem, responderi potest, saltem ansam illi dedisse in tertio libro sent. dist. 11. ubi de Christo sic ait. Solet autem quæri, utrum debeat simpliciter dici, atque concedi Christum esse factum, vel creatum, vel creaturam. Ad quod dici potest, hoc simpliciter, & absque determinatione, minus congruenter dici. Et si quandoque brevitatis causa sim-

A pliciter denuntietur, nunquam tamen simpliciter debet intelligi, &c. Occasione enim hujus distinctionis movent quæstionem hanc Thelogi, utrum Christus secundum quod homo sit creatura? cujus quæstionis resolutio obscura est propter varias acceptiones termini istius reduplicativè, & in uno sensu conceditur, in alio negatur. Admisso autem, quòd in quantum homo non sit creatura, nec Deus, sequitur etiam, quòd non sit aliquid, quia, quod nec Deus est, nec creatura, nihil est. Hinc ergo originem habuerunt disputationes vetustorum Theologorum, quos notat glossa ad cap. *Cùm Christus* extra *de hæreticis*, qui ultra quod oporteret subtiliter rem istam intelligentes, dicebant Christum secundum quod homo est, non esse aliquid. Et cùm etiam in universitate Rhemensi illud assereretur à Theologis, scribit Alexander III. ad Archiepi-
B scopum Rhemensem hanc decretalem, quæ habetur extra *de hæret.* cap. præcitato. Cùm Christus perfectus sit Deus, & perfectus sit homo, mandamus, quatenus sub anathemate interdicas: ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, ex Concilio Lateranensi. Hinc Michael Palatius in 3. sent. ad eam distinct. disp. 1. ait, argumenta absolves, si dixeris, primò Christum quatenus est homo, esse aliquid, quia est animal rationale. Scito tamen argumentum hoc torsisse vetustos Theologos, adeo ut dicerent Christum, secundum quod homo est, non esse propriè
C aliquid, sed ad aliquid, quia est habens humanitatem, ut vestitus est habens indutam vestem. Quod dogma Ecclesia despuit extra *de hæreticis* c. *cum Christus*. Omissis autē variis distinctionibus scholasticorum, quæ magis obscurant, quàm elucidant istam difficultatem, breviter annotari potest, multos ex sanctis Patribus non reformidasse asserere, Christum in quantum hominem esse creaturam sic D. Leo. Serm. 3. in pentecoste, Sophronius in Epistola, quæ habetur in 6. Synodo act. 11. D. Hieronymus in c. 2. Ep. ad Ephesios, & alii. Quod intelligendum est sumpto nomine creaturæ non strictè pro eo, quod ex nihilo productum est, quia productio Christi non est productio ex nihilo, sed compositio ex persona increata, & natura creata; sed paulò largiùs pro eo quod incipit esse, sive absolutè, sive secundum
D aliquam naturam creatam, & sic Christus dicitur creatura, & aliquid etiam in quantum homo.

Cæterùm non id solùm reprehenditur in Magistro sententiarum: namque eodem tempore, ut refert ibidem Matthæus Paris contra eumdem libellum scripsit Joachim Abbas Florensis cœnobii vocans eum hæreticum, & insanum, eo quòd in libro sententiarum de unitate, sive de essentia Trinitatis dixit, quoniam quædam summa res est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: contra quod opposuit præfatus Abbas, quòd non tàm Trinitatem, quàm quaternitatem adstruebat in Deo, tres videlicet personas, & illam communem essentiam quasi quartam, manifestè protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater, Filius, & Spiritus sanctus, nec essentia, nec substantia, nec natura. Stetit autem hæc indeterminata altercatio à diebus Alexandri Papæ per multos annos, sedentibus interea in Cathedra Petri Lucio
E Gregorio, Clemente, Cęlestino, & Innocentio III. qui anno 1215. Concilio Romæ habito libellum Abbatis Joachim damnavit, itaut hæreticus haberetur, si quis ejus sententiam in hac parte tueretur, assertionem Petri omnino Catholicam declarans, quia quælibet trium Personarum est illa res substantia, videlicet essentia, sed divina Natura, quæ sola est universorum principium, & illa res non est generans, neque genita, neque procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, unitas in essentia, &c.

Joachim Abbas temerariè arguit Lombardum.

Sed & multa alia in præfato libro sententiarum à communi veritatis tramite dissita annotantur à ple-

plerisque: unde prodiit catalogus eorum, in quibus communiter non tenetur Magister.

In primo libro.

Articuli in quibus non tenetur Magister Sent.

1. Quòd charitas, qua diligimus Deum, & proximũ, est Spiritus sanctus, dist. 17. cap. 2. vel quòd charitas, quæ est amor Dei, & proximi, non est aliquid creatum.

2. Quòd nomina numeralia dicta de Deo dicuntur solùm relativè, dist. 24. cap. Et si diligenter. Vel hæc nomina numeralia trinus, & trinitas non dicunt positionem, sed privationem tantùm.

3. Quòd simile, & æquale similiter dicuntur de Deo privativè, dist. 21. cap. Et hoc.

4. Quòd Deus semper potest, quicquid aliquandò potuit, & vult, quicquid voluit, & scit, quidquid scivit, dist. 44. cap. præterea quæri solet.

In 2. libro.

1. Quòd Angeli non meruerunt beatitudinem per gratiam sibi datam; sed quod præmium præcessit meritum, & postea meruerunt per obsequia fidelibus exhibita dist. 5. cap. hìc quæri solet. Vel quòd Angelis præmium præcessit, & meritum respectu præmii substantialis habet subsequi.

2. Quod Angeli in merito respectu essentialis præmii, & in ipso præmio proficiunt usque ad judicium dist. 11. cap. præterea illud.

3. Quod charitas est Spiritus sanctus, scilicet illa, quæ animæ qualitates informat, atque sanctificat, dist. 27. cap. cùm igitur.

4. Quod in veritate humanæ naturæ nihil transit extrinsecum, sed quod ab Adam descendit per propagationem auctum, & multiplicatum resurget in judicio, dist. 30. cap. penult.

Quibus respondetur vel quod nihil de cibis transit in veritatem humanæ naturæ, ut per generationem, nec per nutritionem.

In 3. libro.

1. Quod anima à corpore exuta sit persona, dist. 2. cap. hìc apponitur.

2. Quod Christus convenienter mortuus, & non mortuus, dicitur passus, & non passus. dist. 21. cap. ult.

3. Quod Christus in triduo mortis fuit homo, dist. 22. cap. 1.

In 4. libro.

1. Quod Sacramenta legalia non justificabant, etiam si cum fide, & devotione fierent. dist. 1. cap. Non igitur.

2. Quod homo sine medio videbat Deum ante peccatum. Eadem dist. cap. triplici.

3. Quod Circuncisio non conferebat gratiam ad benè operandum, nec virtutes ad augmentum: sed solùm ad peccata dimittenda valebat. Eadem dist. cap. duo igitur.

4. Quod parvuli ante octavum diem morientes incircuncisi peribant, & quod causa necessitatis poterant ante circuncidi. Ead. dist. cap. si verò.

5. Quod quædam sacramenta novæ legis instituta sunt in remedium tantùm, ut matrimonium, dist. 2. cap. 1. Jam ad Sacramenta.

6. Quod baptizati baptismò Joannis non ponentes spem in illo non erant baptizandi baptismo Christi, dist. 2. c. ult. Hic considerandum. Vel aliter, baptismus Joannis cum impositione manuum æquipollebat baptismo Christi; ita quòd baptizatus baptismo Joannis non erat baptizandus.

7. Quod Deus potuit dare potentiam Creaturæ creandi, & interiùs abluendi, idest peccata dimittendi. dist. 5. cap. ult. hìc quæritur, quæ sit, vel sic quod Deus poterat dare potestatem aliis baptizandi interiùs, & quod creatura potuerit suscipere, & similiter quod Deus potest potestatem creaturæ communicare, & creare per creaturam tanquam per ministrum. dist. 5.

8. Quod schismatici degradati, præcisi ab Ecclesia hæretici, excommunicati non habent potestatem consecrandi corpus Christi, dist. 13. cap. Illi verò.

9. Quod brutum non sumit verum corpus Christi, etsi videatur, dist. 13. cap. illud etiam sanè.

10. Quod scientia discernendi, ut notat habitum scientiæ, sit clavis. dist. 19. cap. 1.

11. Quod Episcopi simoniaci degradati non possunt conferre ordines. dist. 25. cap. de Simoniacis.

12. Quod secundus maritus alicujus mulieris incognitæ carnaliter à primo sit bigamus per cognitionem illius, & prohibetur ab ordinibus. dist. 27. cap. ult.

13. Quod cognoscens sororem uxoris suæ non tenetur uxori petenti debitum reddere. dist. 24. cap. de his.

14. Quod ille, qui uxore vivente duxit aliam in aliena patria, qui rediens ad conscientiam vult eam dimittere, & non potest, si cogitur ab Ecclesia remanere, & debitum reddere, quia sibi non creditur: dicit Magister, quòd incipit excusari per obedientiam, & timorem, & tenetur reddere debitum, si petatur. dist. 38. cap. ult.

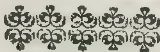
15. Quod peccata deleta non patefiant aliis in judicio. dist. 44 cap. hìc quærit, ur utrum electis.

Ex quibus obiter discas magnos quoslibet viros in magno opere difficile immunes inveniri ab omni errore. Hæc nimirum est humani imbecillitas ingenii, dum ad unum attendit diligentiùs, ab alio distrahitur, & incidit in Scyllam cupiens vitare Caribdim. Unde magni viri non dedignantur aliorum prævio examini, & emendationi etiam scripta sua submittere, priusquam in lucem publicam emittantur. Qua de re exemplum insigne est in D. Gregorio Nazianzeno, qui primus post beatum Joannem Euangelistam Theologi nomen assecutus ob excellentem Theologiæ peritiam orat. 49. testatur se amore Catholicæ fidei ductum, jampridem adversus Arrianos libellum edidisse, quem cùm amico legendum dedisset, transcribendum eum, quia placuit, crediderat: ab eo magnopere postulavit, ut dissimulato authore doctis viris, ac prudentibus legeret: ut si quem movisset, quod illic plus, aut minus positum videretur, posset plurimorum consilio emendari. Nemo est enim, inquit, qui sibi tàm arroganter summam doctrinæ cœlestis assumat, ut putet se omnia mysteria liquidò comprensa retinere, cùm Paulus Apostolus dicat (1. Cor. 8.) *Qui ergo putat se aliquid scire, necdum scit, quemadmodum oporteat scire: & modò per speculum in ænigmate videmus, tunc facie ad faciem.* Sed & alias in usu fuit, ut qui libros conscriptos vulgaturi erant, recognoscendos, ac probandos à summo Pontifice procurarent. Testis est D. August. in exordio lib. 1. contra duas Epistolas Manichæorum. Sanctus Anselmus lib. de Incarnatione verbi cap. 1. Martinus Papa conqueritur, quòd quidam Joannes natione Scotus transtulisset in Latinum opera D. Dionysii Areopagitæ de divinis nominibus, & cœlestibus ordinibus, absque eo quòd juxta morem Ecclesiæ ad se missum prius fuisset istud scriptum, & suo judicio approbatum; præsertim cùm idem Joannes, licèt multæ scientiæ esse prædicetur, olim non sane sapere in quibusdam frequenti rumore dicatur, juxta epistolam, quam refert VVestmonasteriensis anno 883. de his plura tibi suppeditabit Theophilus Rainaudus in libro de bonis, ac malis libris partitione 3. erotemate 2. num. 474. Ubi etiam indicat Baronium id multis exemplis illustrare ad annum 496. Licèt nobis indicatio falsa visa fuerit, errore scilicet Typographorum, quibus facile est in numeris errare. Sed & in sequenti Concilio mitius agitur cum Abbate Joachim, qui temerè eundem

eundem Magistrum Sententiarum arguerat de hæresi, A quòd omnia scripta sua summo Pontifici offerri mandasset Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu corrigenda, c. 2.

Unde & sæpè fit, ut Ecclesia damnet libros, vel scripta alicujus intacto authore, seu eo non damnato, quia ipse se submisit ante mortem judicio Ecclesiæ corrigendum. Hoc accidit Ibæ, & Theodoreto. Illius epistola damnata est in quinta Synodo, hujus scripta aliqua maximè contra Cyrillum eidem cladi subjacuerunt, authores tamen illæsi manserunt, quòd in Concilio Chalcedonensi se submisissent, ac Nestorio anathema dixissent. Simile quid videmus, nunc cùm hæc typis mandamus, accidere Cornelio Jansenio Iprensi Episcopo. Liber ejus, cui nomen Augustinus, novissimè damnatur, ac prohibetur per Alexandrum VII. summum Pontificem, confirmaturque Constitutio Innocentii X. contra quinque Propositiones, ac declaratur quinque B has propositiones ex prædicto libro excerptas, atque secundum sensum Jansenii damnatas fuisse ab Innocentio X. quod quidam filii iniquitatis, ac perturbatores tranquillitatis publicæ, ut loquitur ibidem Alexander Papa, cum scandalo aliorum, id negent. Attamen nihil acerbius decernitur in ipsum Jansenium, quia morti proximus præsentiens librum suum, haud Catholicæ fidei convenire, corrigendum submiserit summo Pontifici, sicut fecerat Joachimus Abbas.

Ad idem concilium pertinet, quod habet Petrus Cantor Parisiensis de verbo abbreviato c. 50. qui de hoc Concilio sub Alexandro III. habito refert, quod cùm ageretur de usura per sententiam anathematis eradicanda, à quibusdam præsentibus in Concilio quæsitum fuisse, qui, & quales sententia dicta percellerentur. Responsum est, inquit, à quodam Prælato, quòd notorii tantùm. Et cùm processum esset in quæstionem, qui essent notorii, dictum est: qui publicè faterentur se esse usurarios, vel aliquo signo noto hoc indicant. Ut scilicet, qui capistrum venale in summitate virgæ, fœnerandam pecuniam circumferant. Hoc annotare libet propter difficultatem, quæ exoritur, cùm quis præter sortem aliquid accipit amplius titulo damni emergentis, lucri cessantis, aut aliquo alio, qui justus haberi posset à pluribus Theologis. Decreta enim generalia de usura videntur, à quibusdam omnia lucra occasione mutui provenientia involvere, cùm tamen intentio Conciliorum non fuerit, nisi veram, & peccaminosam, ac injustam usuram condemnare. Vide & Concilium Lateranense V. sub Leone X. montes pietatis, in quibus aliquod lucrum sub legitimo titulo accipitur occasione mutui, & ex eis, quæ sunt illi extrinseca, approbat, & D ut hæreticos habet, qui eos damnant. Et Theologi innumeri plures titulos, quibus supra sortem aliquid accipitur, legitimos esse, & ab omni usuræ pravitate alienos esse docent, qui minimè Conciliis repugnare vellent. Ideò desiderandum esset, ut magis in speciali determinaretur, quinam contractus, & sub quibus conditionibus usurarii sint. De quibus videri potest Gerson in tractatu de contractibus, & quæ scripsimus 3. parte examinis pœnit. Quæsito 38. & sequentibus ad 44. inclusivè. Sed & vix ullus est scriptor moralis de casibus conscientiæ, qui de istis quæstionibus plura non suppeditet.

CONCILIUM LATERANENSE IV.

GENERALE XII.

ANNO M.CCXV.

APPROBATUM

CCCC. EPISCOPORUM, ET DCCC. aliorum Patrum, Abbatum, Decanorum, & Priorum Conventualium.

Contra Albigensium, & Almarici hæreses, & Abbatis Joachimi errores, pro Ecclesia in fide, & moribus reformanda, proque Terra sancta à Turcis recuperanda celebratum, anno Domini 1215. tempore Innocentii Papæ III. & Friderici Imperatoris, vel potiùs adhuc Regis Germaniæ II.

NOn satis fuit implacabili, in Christum mediatorem salutis, Dæmonum odio toto tempore legis naturæ, & legis Mosaicæ insidiari femini mulieris, & varias machinas per Reges, & Principes C impios adhibere, ut non nasceretur: non satis fuit ejusdem furori maledicto, postquam natus est mortuus pro homine, resurrexitque, & ascendit in cęlos, fidem veram, & integram in Mysterium redemptionis interturbare per diversas hęreses, tùm in Oriente, tùm in Occidente excitatas ad illam fidem, per quam salus homini constat impugnandam, aut tuendam, inter hæc aliud malum meditatur, loca scilicet sacra Palęstinæ, in quibus trophęa religionis erecta erant, & ad quæ peregrinantes Christiani fideles, ex omni mundi plaga, fidem illam egregiè testabantur, & abundè nutriebant, per infideles, ac paganos vastari, occupari, pollui procurat: Unde tot bella sacra cruce signatorum deliberata conclusa in conciliis provincialibus, ac etiam generalibus inveniuntur, hortantibus ad ea maximè Pontificibus Romanis. In quibus omnibus, quæ vix magno D volumine comprehendi possunt, quid convenientius cogitare poterit pius animus videns, hæc omnia tentari ad retundendos dæmonum incursus contra loca sacra Redemptionis, ad memoriam illius, ac reverentiam, si fieri posset, abolendam, quàm consilia sua, & labores impendere ad defendendam fidem, tàm salutaris Mysterii, ut vivat illa fides integra, & verbi Dei victoria tandem permaneat, dum resistendo sustentatur, usque ad dies judicii, in quibus gloriosus positis omnibus adversariis sub scabello pedum ipsius Redemptoris apparebit?

Hinc Urbanus II. Pontifex in Claromontano satis frequenti Concilio gravi oratione valdè conquestus est, Jerosolymitanam regionem, in qua Christus Dominus sanguinem, vitamque nostra causa profudit, cæteraque sancta illa loca ejusdem Redemptoris nostri E consecrata memoria, magno cum Christiani nominis dedecore in Saracenorum manus pervenisse. Quare Christianæ Reipublicæ Reges, Principes, cæterosque Christianos adhortatus est, ut conjunctis viribus, sanctam illam provinciam ex hostium manibus eriperent: & quamprimum ad sacrum bellum se accingerent. Ita hæc Pontificis Oratio illorum animos incendit, ut pene dicto citius militum, undique ad trecenta millia, sub diversorum ductu coacta sint: ac militari amictu cruce insignito, ut sese ostenderent pro Christo Domino

bellum gerere, Antiochiam primùm, mox finitimas A regiones, postremò Jerosolymam ipsam, ut permagno labore, ita ingenti gloria sint adepti: creato itidem in Jerosolymitana urbe, & ditione Rege Gottofredo strenuissimo Duce, omnium qui aderant Principum consensu. Is primus in urbem irruperat, æternum Galliæ decus, quæ tantum, tàmque insignem virum tulit. Patria enim illi Bononia fuit, quod est oppidum Galliæ Celticæ, appositum Oceano. Regnatum est Jerosolymis nonaginta circiter annos: ac per id tempus Summi Romani Pontifices, officio suo, ac muniri in Regno tuendo, ac Saracenis procul arcendis non defuere. Verumtamen effici non potuit, quo minùs Guidone Rege capto, Urbano III. Pontifice Jerosolyma à Saracenis occuparetur. Cui Pontifici cùm Gregorius VIII. successisset, is impiger Reges, Principes, populosque Christianos omnes excitat, cùm litteris, tùm Legatis, atque ad Jerosolymam recuperandam urget. B Idem præstiterunt, qui post eum Pontifices fuerunt: sed permulta acciderunt, quæ sacro huic bello impedimentum attulere. Innocentius III. vir doctrina, & moribus insignis, ubi Pontificatum iniit Jerosolymæ, recuperationi animum adjecit. Et verò in magnam spem venit, fore, ut voti compos fieret, cum suo tempore Latini aliqui Principes expugnata Constantinopoli, Græciam ipsam suo Imperio subjecissent, & Balduinus Flandriæ Comes Constantinopolitanus Imperator esset electus: idemque curam adhibuit, ut Græci diuturno schismate ab Ecclesia Catholica sejuncti, ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam reverterentur. Quamobrem Pontifex, & litteris, & Legatis missis, omnes ad C sacrum hoc bellum cohortatus est: cùmque magnopere optaret Innocentius, tùm Jerosolymitanæ urbis recuperationem, tùm universæ Ecclesiæ reformationem, sanctorum Patrum vestigia secutus, Generale indixit Concilium, in quo depravati mores corrigerentur, & hæretici damnarentur, & Principes, ac populi ad sacram hanc expeditionem adducerentur. Scripsit igitur omnibus Patriarchis, & Episcopis biennio ante Concilii celebrationem, ut ad illud accederent. Scripsit quoque Imperatori, & Regibus, ut ipsi quoque Oratores ad Synodum destinarent. Cogitur itaque Romæ in Lateranensi Ecclesia fatis magnum Concilium, cui interfuere Legati utriusque Imperatoris, & Græci, & Romani, Patriarcha Constantinopolitanus, & Jerosolymitanus, Beatus quoque Dominicus. De D hoc Concilio Abbas Urspergensis, qui eo tempore floruit, hæc habet: *Anno ab Incarnatione Verbi 1215. celebrata est sancta universalis Synodus Romæ in Ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Novemb. præsidente Dom. Innocentio Papa III. Pontificatus ejus anno 18. in qua fuerunt Episcopi 412. inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinopolitanus, & Jerosolymitanus: Antiochenus autem gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Antheradensem Episcopum. Alexandrinus verò sub Saracenorum dominio constitutus, fecit, quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germanum. Primates autem, & Metropolitani 71. Cæterùm Abbates, & Priores ultra octingentos: Archiepiscoporum verò, & Episcoporum, Abbatum, & Priorum, & Capitulorum absentium Procuratorum non* E *fuit certus numerus comprehensus. Legatorum verò Regis Siciliæ in Romanorum Imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, Regis Franciæ, Regis Angliæ, Regis Ungariæ, Regis Jerosolymorum, Regis Cypri, Regis Aragoniæ, necnon & aliorum Principum, & Magnatum, Civitatum, aliorumque locorum ingens fuit multitudo.* Hæc Urspergensis. Quibus congruunt, quæ refert Matthæus Paris anno 1213. ex quibus nullus dubitare potest de universitate hujus Concilii, ad quod omnes, tàm Latini, quàm Græci vocati sunt Episcopi, ut etiam de concordia utriusque Ecclesiæ actum sit, quamvis omnia ejus non extent. Interfuit autem eidem Patriarcha Maronitarum, qui relictis Monothelitarum erroribus tunc temporis ad fidem Catholicam accesserunt, in qua immobiles perstitisse eorum litteræ ad Leonem X. redditæ, quæ teste Baronio ann 1182. extant, apertè testantur.

Notant autem quidam decreta in hanc redactam fuisse formam post Concilium celebratum ab ipso Innocentio, id quod cordatus lector facilè deprehendet præsertim ex 29. ex 33. & 41. notat, qui ejus opera tribus tomis distinxit. Quod forsitan accidit ob eam causam, quòd cùm decreta agerentur, non omnibus omnia placuerunt. Hæc autem integrè hìc damus, præmissa Oratione Innocentii in Concilio habita in compendium reducta.

SERMO INNOCENTII III. PAPÆ in Concilio.

Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar, *idest*, antequam moriar. Luc. 22. hujus exordium est. Quia mihi vivere Christus est, & mori lucrum, non abnuo, si dispositum est à Deo, bibere calicem passionis, sive pro defensione fidei Catholicæ, sive pro subsidio terræ sanctæ, sive pro potestate Ecclesiasticæ libertatis mihi fuerit propinatus: quamquam desiderem in carne permanere, donec consummetur opus inceptum. Verumtamen non mea, sed tua voluntas fiat, &c. Triplex autem Pascha, sive phase desidero vobiscum celebrare: corporale, ut fiat transitus de loco ad locum pro miserabili Hierusalem liberanda. Spiritale, ut fiat transitus de statu ad statum, pro universali Ecclesia reformanda. Æternale, ut fiat transitus de vita ad vitam pro cœlesti gloria obtinenda. De corporali transitu clamat ad nos miserabiliter Hierusalem in threnis. *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus:* ergo transite ad me omnes, qui diligitis me, ut à tanta miseria me liberetis: Ego enim, quæ solebam esse domina gentium, modò facta sum sub tributo. *Viæ Sion lugent, eo quòd non sint, qui veniant ad solemnitatem.* Sepulchrum Domini est inglorium, quod solebat esse gloriosum. Ubi colebatur unigenitus Dei filius, modò colitur filius perditionis Mahometus. Insultant mihi filii alieni, &c. De spirituali verò transitu, *Dominus ait ad virum vestitum lineis habentem atramentarium scriptoris ad renes: transi per mediam civitatem, & signa Tau super frontes virorum gementium, &c.* Quoniam summus Pontifex, qui super domum Israel constitutus est speculator, transire debet per universam Ecclesiam, quæ est civitas regis magni investigando merita singulorum, ne dicant bonum malum, vel malum bonum, ne ponant tenebras lucem, & lucem tenebras: ne mortificent animas, quæ non moriuntur, ut vivificent animas, quæ non vivunt. Et ideò, ut distinguat inter illos, & discernat inter illos, & istos, debet signare Tau super frontes virorum gementium, & dolentium, quatenùs ostendat eos, qui dolent, & gemunt super abominationibus, quæ fiunt in medio civitatis. Perit fides, religio deformatur, libertas confunditur, justitia conculcatur, hæretici pullulant, insolescunt schismatici, perfidi sæviunt, prævalent Agareni. De transitu autem æternali Dominus ait: *Beati sunt servi illi, quos cùm Dominus venerit, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* De hoc transitu sanè martyres gloriantur in psalmo dicentes. *Transivimus per aquam, & ignem, & eduxisti nos in refrigerium.* Hoc Pascha, quod præ cæteris desidero manducare vobiscum in regno Dei, est manducatio corporalis, & spiritualis, doctrinalis, & pœnitentialis est manducatio Eucharistiæ, & gloriæ Luc. 14. *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* Hac ultima man-

du-

Pascha triplex. *Ezech.* *Luc. 1* *Psal.*

ducatione præcipuè desidero manducare hoc Pascha vobiscum: ut transeamus de labore ad requiem, de dolore ad gaudium, de infelicitate ad gloriam, de morte ad vitam, de corruptione ad æternitatem. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui & honor, & gloria in sæcula sæculorum.

Alium quoque sermonem habuit in eodem Concilio sumpto themate: *Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.*

TITULI DECRETORUM sub Innocentio III.

1 *De fide Catholica.*
2 *De errore Abbatis Joachim.*
3 *De hæreticis.*
4 *De superbia Græcorum contra Latinos.*
5 *De dignitate Patriarcharum.*
6 *De conciliis Provincialibus.*
7 *De correctione excessuum.*
8 *De inquisitionibus.*
9 *De diversis ritibus in eadem fide.*
10 *De Prædicatoribus instituendis.*
11 *De magistris scholasticis.*
12 *De communibus capitulis Monachorum.*
13 *De novis Religionibus prohibitis.*
14 *De incontinentia clericorum punienda.*
15 *De arcenda ebrietate clericorum.*
16 *De indumentis clericorum.*
17 *De comessationibus prælatorum, & negligentia eorum super divinis officiis.*
18 *De judicio sanguinis, & duelli clericis inhibito.*
19 *Ne Ecclesiæ mundanis supellectilibus exponantur.*
20 *De Chrismate, & Eucharistia sub sera conservanda.*
21 *De confessione facienda, & non revelanda à Sacerdote, & saltem in Pascha communicando.*
22 *Ut infirmi priùs provideant animæ, quàm corpori.*
23 *Ut Ecclesia Cathedralis, vel regularis, ultra tres menses non vacet.*
24 *De electione facienda per scrutinium, vel compromissum.*
25 *Quòd electio facta per sæcularem potestatem non valeat.*
26 *De pœna indignè confirmantis electionem.*
27 *De instructione ordinandorum.*
28 *Ut compellantur cedere, qui postulaverunt licentiam cedendi.*
29 *Ut nullus habeat duo beneficia, cum cura annexa.*
30 *De idoneitate instituendorum in Ecclesiis.*
31 *De filiis Canonicorum non instituendis cum Patribus.*
32 *Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.*
33 *De procurationibus non accipiendis sine visitatione.*
34 *De subditis non gravandis sub prætextu servitii alicujus.*
35 *De causa appellationis exprimenda.*
36 *Quòd judex possit interlocutoriam, & comminatoriam sententiam revocare.*
37 *De literis non impetrandis ultra duas diętas, & sine speciali mandato.*
38 *De scribendis actis, ut probari possint.*
39 *De restitutione danda contra possessorem, quæ rapuit ipse.*
40 *De vera possessione.*
41 *De continuatione bonæ fidei in omni præscriptione.*
42 *De sæculari justitia.*
43 *Ne sine causa clericus fidelitatem laico faciat.*
44 *Quòd constitutiones principum non præjudicent Ecclesiis.*

A
45 *Patronus, qui clericum Ecclesiæ occiderit, vel mutilaverit, jus patronatus amittit.*
46 *De talliis à clericis non exigendis.*
47 *De forma excommunicandi.*
48 *De modo recusandi judicem.*
49 *De pœna excommunicantis injustè.*
50 *De restricta prohibitione matrimonii.*
51 *De pœna contrahentium clandestina matrimonia.*
52 *De testimonio de auditu reprobando in causa matrimonii.*
53 *De his, qui prædia sua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*
54 *Ut decimæ ante tributa solvantur.*
55 *Ut de terris acquirendis, non obstantibus privilegiis, decimæ dentur.*
B
56 *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas Presbyter Parochialis.*
57 *De interpretandis privilegiorum verbis.*
58 *De eodem in favorem Episcoporum.*
59 *Ut nullus Religiosus fidejubeat sine licentia Abbatis, & Conventus.*
60 *Quòd Abbas non extendat se ad officium Episcopale.*
61 *Ne religiosi recipiant decimas de manu laicali.*
62 *Ne reliquiæ Sanctorum ostendantur extra capsam, neve novæ habeantur in veneratione sine Romana Ecclesia.*
63 *De simonia.*
64 *De eadem circa Monachos, & sanctimoniales.*
65 *De eadem circa illicitam pecuniæ extorsionem.*
C
66 *De eadem circa cupiditatem clericorum.*
67 *De usuris Judæorum.*
68 *Ut Judæi discernantur à Christianis in habitu.*
69 *Ne Judæi publicis officiis præficiantur.*
70 *Ne conversi ad fidem de Judæis veterem ritum Judæorum retineant.*

DECRETA CONC. LATERANENSIS sub Innocentio Papa III. celebrati.

Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd unus solus est verus Deus, æternus, & immensus, omnipotens, incommutabilis, incomprehensibilis, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Pater à nullo, Filius autem à solo Patre, ac Spiritus sanctus ab utroque pariter, absque initio semper, & fine. Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedens; consubstantiales, & coæquales, coomnipotentes, & coæterni, unum universorum principium, creator omnium invisibilium, & visibilium, spiritualium, & corporalium, qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam: diabolus enim, & dæmones alii à Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccavit.

Extra de summa Trinitate, & fide, c. 1. Deus unus in essentia, trinus in personis.

D

E

Hæc S. Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta, per Mosen, & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et

Et tandem unigenitus Dei Filius, Jesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria Virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne compositus, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cùm secundum divinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est passibilis, & mortalis; quin etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus, & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum. Sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascenditque pariter in utroque, venturus in fine sæculi judicare vivos, & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tàm reprobis, quàm electis. Qui omnes cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant, ut recipiãt secundum merita sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam; & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur. In qua idem ipse Sacerdos, & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur: transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos fuerit ritè ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Jesus Christus.

Sacramentum verò baptismi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tàm parvulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ, à quocunque ritè collatum, proficit ad salutem, & si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. Non solùm autem virgines, & continentes, verum etiam conjugati, per fidem rectam, & operationem bonam, & sic placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinẽ pervenire.

Ex Ib. cap. seq. Abbatis Joachim error de una Trinit. essentia.

2. Damnamus ergo, & reprobamus libellum, sive tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum de unitate, seu essentia Trinitatis, appellans hæreticum, & insanum, pro eo quod in suis dixit Sententiis: Quomodò quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, nec procedens, unde asserit, quòd ille non tàm Trinitatem, quàm quaternitatem adstruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam; manifestè protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Sunt una essentia, una substantia, unaque natura: verum unitatem hujusmodi non veram, & propriam, sed quasi collectivam, sed & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia, juxta illud: Multitudinis credentiũ erat cor unum, & anima una: & qui adhæret Deo, unus Spiritus est. Item, Qui plantat, & qui rigat, unum sunt: & omnes unum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus unum sunt. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Jesus Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum. Non enim ait, Ut fideles Christi sint unum, id est, una quædam res, quæ communis sit omnibus: sed tantùm sint unum, id est, una Ecclesia propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum propter unionem indissolubilis charitatis. Quemadmodum in Canonica Joannis epistola legitur: Quia tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, & Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Statimque subjungit, & tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & tres unum sunt, sicut in codicibus quibusdam invenitur.

Actor. 1. Cor. Ib. 3. & 3. Reg. Joan. 1. Joan

Nos autem sacro, & universali Concilio approbante, credimus, & confitemur cum Petro, quòd una quædam res est, incomprehensibilis quidem, & inæstimabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres simul personæ, ac singulatim quælibet earundum, & ideo in Deo Trinitas est solummodò, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, sive natura divina, quæ sola est universorum principium, præter quam aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit; ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licèt igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id quod est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, id est, omnino, ut secundum Orthodoxam, & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, majus est omnibus. Ac dici non potest, quòd partem suæ substantiæ illi dederit, & partem retinuerit ipse sibi, cùm substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quòd sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit, & ita Pater, & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ab utroque procedens. Cùm ergo veritas pro fidelibus suis ad Patrem orat:

Joan

Volo

Volo, inquiens, ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus: hoc nomen, unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis verò divinis, ut attendatur identitatis in natura unitas, quemadmodum veritas alibi ait; Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est: perfectione naturæ, utroque videlicet suo modo: quia inter creatorem, & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda.

Si quis igitur sententiam, sive doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus confutetur. In nullo tamen per hoc florenti Monasterio, cujus ipse Joachim extitit institutor, volumus derogari: quoniam regularis institutio est, & observantia salutaris, maximè cùm idem Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit, Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, cui propria manu subscripsit: in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia: quæ cunctorum fidelium, disponente Domino, mater est, & magistra.

Reprobamus etiam, & damnamus perversissimum dogma impii Almarici: cujus mentem sic Pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tàm hæretica censenda sit, quàm insana.

de ... s. Excommunicamus, & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversus hanc sanctam Orthodoxam, & Catholicam fidem, quam superiùs exposuimus, condemnantes universos hæreticos quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

Damnati verò sæcularibus potestatibus præsentibus, aut eorum ballivis relinquantur animadversione debita puniendi, clericis priùs à suis ordinibus degradatis, ita quòd bona hujusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur, si verò clerici, applicentur Ecclesiis, à quibus stipendia perceperunt.

Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationes suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur: & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quòd, si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Moneantur autem, & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur sæculares potestates, cujuscunque officii, etiam sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè juramentum, quòd de terris suæ jurisdictioni subjectis universos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studeant, ita quòd amodò quandocunque quis fuerit in potestatem sive spiritualem, sive temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum firmare.

Si verò Dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per Metropolitanum, & comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summo Pontifici, ut ex tunc

A ipse vassallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis sine ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure Domini principalis: dummodò super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent Dominos principales.

Catholici verò, qui crucis assumpto charactere, ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque privilegio sint muniti, quod accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceditur.

Credentes verò, præterea receptores, defensores, & fautores hereticorum, excommunicationi decer- B nimus subjacere: firmiter statuentes, ut si, postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sit etiam intestabilis, ut ne testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alii respondere cogatur.

Quòd si fortè judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per ipsum nullius penitùs sint momenti, sed cum authore damnato damnentur. Et in subje- C ctis idem præcipimus observari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta.

Si qui autem tales, postquam ab Ecclesiâ denotati fuerint, evitare contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant sepulturæ tradere, nec eleemosynas, nec oblationes eorum accipiant. Alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus hoc etiam infligatur, ut eorum privilegia in illa Diœcesi serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

D Quia verò nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod ait Apostolus) abnegantes, authoritatem sibi vendicant prædicandi: cùm ipse Apostolus dicat: quomodò prædicabunt, nisi mittantur? omnes, qui prohibiti, vel non missi, præter authoritatem ab Apostolica sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè, vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur. Et nisi quantocyus resipuerint, alia competenti pœna plectantur. *Tit. 1. Rom. 10.*

Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, aut per Archidiaconum suum, vel idoneas personas honestas, bis, aut saltem semel in anno propriam Parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam, si expedire videbitur, to- E tam viciniam jurare compellat: quòd si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis jurationem damnabili superstitione respuente, jurare fortè noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Volumus igitur, & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exe-

exequenda, Episcopi per Diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam effugere voluerint ultionem. Si quis enim Episcopus superexpurgando de sua Diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit, vel remissus, cùm id certis indiciis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in loco ipsius alter substituatur idoneus, qui velit, & possit hæreticam confundere pravitatem.

Ext. de bapt. mo. & ejus effect.

4. Licèt Græcos in diebus nostris ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere, & honorare velimus, mores, ac ritus eorum, quantum cum Deo possumus, sustinendo: in his tamen illis deferre nec volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia cum quibusdam complicibus, ac fautoribus suis, ab obedientia sedis Apostolicæ se subtraxit, in tantùm Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quandò Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non priùs ipsi sacrificare volebant in illis, quàm ea tanquam per hos inquinata lavissent. Baptizatos etiam à Latinis, & ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant, & adhuc (sicut accepimus) quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantùm ab Ecclesia Dei scandalum amovere, suadente Concilio, districtè præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se, tanquam obedientiæ filii, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile, & unus Pastor. Si quis autem aliquid tale præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur.

ANNOTATIO.

Græcorum unio cum Rom. Eccl.

Mirum est, quantum depravare hujus capitis IV. contextum, & sensum moliatur Robertus Creyghtonus Lutheri progenies in sua præfatione ad Historiam Concilii Florentini, quia enim Dionysius Petavius de Trinit. 7. cap. 1. num. 5. Græcos affirmat ad communionem Romanam tùm reversos, præ ingeniorum mobilitate pristinum in schisma, & errores recidisse, falli illum, simul & Binium arbitratur; fefellere, inquit, doctissimum Jesuitam in ista synodo prima verba capitis quarti malè intellecta: revertentes non sunt reversi, sed si reverterent: promittit Papam, si Græci institutum in melius mutaverint, se laturum eorum mores, quantum possit in iis, quæ periculum nullum generant animarum, nec Ecclesiasticæ probitati derogant, &c. quæ si à me prolata, litterato cuipiam minus arriserint, ostendat ex actis Concilii illius, vel unum quemlibet nationis Græcæ os aperuisse in eadem synodo, & hircum solus auferat. Hæc ille forsan metuens, ne aliquod exemplum reconciliationis Græcorum cum Romana Ecclesia suos Britannos quandoque inducat ad similem reconciliationem, quæ esset gentis ipsius salus desideratissima à piis pluribus, qui tantæ cladi Ecclesiæ Anglicanæ coram Deo gementes compatiuntur. Plana sunt verba hujus capitis, quid interpolantur? Non Binius, aut Petavius primi testantur interfuisse Patriarcham C p. Abbas Uspergensis manifestè id refert, quid tantum contra recentiores disputatur? Sed nullus Græcæ nationis os aperuit? At acta non habemus integra. Sed & qui tacet, consentire videtur. Idipsum probat codex canonum hujus Concilii in Bombycina charta ante annos supra 400 addita è regione versione Græca columnatim in Bibliotheca Card. Mazarini Parisiis, de quo P. Labbe in synopsi. Alia causa est, cur reconciliationem Ecclesiæ Græcæ cum Romana tantopere insectetur scriptor Lutheranus: videt enim inde inferri transubstantiationem Orientalibus notam, & acceptam fuisse, cujus definitioni subscripserint in hoc Concilio, quandò primùm ait Creyghtonius, Panis Eucharistici transelementatio orta est in Ecclesiam introduci. In hoc enim gravissimum causæ suæ momentum ponunt sectarii hujus temporis, si Grecos ab illius cognitione, & confessione recipiant. Quamvis in hac assertione manifestè hallucinentur, ut alibi diximus. Sed & Theophilactus in cap. 14. Marci nomen transelementationis usurpat in hoc mysterio, sicut & transformationis, pro quibus nomen transubstantiationis, quam refugit nominare præfatus Creyghtonius, induxit primum Lateranense hoc quartum Concilium, non novam rem inferens in Ecclesiam, sed novum nomen, rei veteri veteri imponens, dicens novè, non nova, ad præcavendas hæreticorum cavillationes, & expressiùs profitendam realem præsentiam corporis Christi in SS. Sacramento, & modum, quo redditur presens.

5. Antiqua Patriarchalium sedium privilegia renovantes, sacra universali Synodo approbante, sancimus, ut post Romanam Ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpotè mater universorum Christifidelium, & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineant, reservata cuilibet propria dignitate, ita quòd postquam eorum antistites à Romano Pontifice acceperint pallium, quod est plenitudinis Pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem Canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem.

Dominicæ verò crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque summus Pontifex præsens extiterit, vel ejus legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis.

In omnibus autem Provinciis eorum jurisdictioni subjectis, ad eos, cùm necesse fuerit, provocetur: salvis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

6. Sicut olim à S.S. Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis Provincialia non omittant Concilia celebrare. In quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum: Canonicas causas, & maximæ, quæ statuta sunt in hoc generali Concilio relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficaciùs adimpleri, per singulas diœceses statuant idoneas personas, providas, videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano, absque ulla jurisdictione sollicitè investigent, quæ correctione, vel reformatione sint digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & suffraganeos in Concilio subsequenti, ut super his, & aliis, prout utilitati, & honestati congruerit, provida deliberatione procedant: & quod statuerint, faciant observari, publicantes ea in Episcopalibus Synodis annuatim per singulas Diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à suis beneficiis, & executione officii suspendatur, donec per superioris arbitrium ejus relaxetur.

7. Irrefragabili constitutione sancimus, ut Ecclesiarum prælati ad corrigendum subditorum excessum maximè clericorum, & reformandum mores prudenter, & diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis, & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsius nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi excesserint in talibus observandis.

Excessus tamen Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis, qui consueverunt corrigi per capitulum, per ipsum in ipsis Ecclesiis (quę talem hactenus consuetudinem habuerunt) ad commonitionem, & jussionem Episcopi corrigantur infra terminum competentem ab Episcopo præfigendum. Alioquin ex tunc Episcopus Dominum habens præ oculis, omni contradictione cessante, ipsos prout animarum cura exegerit,

rit, per censuram Ecclesiasticam corrigere non postponat. Sed & alios eorum excessus corrigere non omittat, prout animarum cura requirit, debito tamen ordine in omnibus observato.

Cæterum, si Canonici absque manifesta, & rationabili causa, maximè in contemptum Episcopi, cessaverint à divinis, Episcopus nihilominus, si voluerit, celebret in Ecclesia eadem, & Metropolitanus ad querelam ipsius tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per censuram Ecclesiasticam, cognita veritate, castiget, quòd pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

Provideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum pecuniæ, vel gravamen aliquod non convertant: sed illud studiosè, ac fideliter exequantur, si Canonicam voluerint effugere ultionem, quoniam super his Apostolica sedes, authore Domino, attentissimè vigilabit.

8. Qualiter, & quandò debeat prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum subditorum excessus, ex authoritatibus novi, & veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt Canonicæ sanctiones, sicut olim apertè distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Euangelio, quòd villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum, quasi dissipasset bona sua, audivit ab illo: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverunt. Ex quibus authoritatibus manifestè comprobatur, quòd non solùm cùm subditus, verum etiam cùm prælatus excedit, si per clamorem, & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis, & maledicis, sed à providis, & honestis: nec semel tantùm, sed sæpe (quod clamor innuit, & diffamatio manifestat) debent coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentiùs perscrutari: & si rei popolcerit qualitas, Canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit autor, & judex, sed quasi deferente fama, vel denunciante clamore, officii sui debitum exequatur. Licèt autem hoc sic observandum est in subditis, diligentiùs tamen observandum est in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam.

Et quia non possunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur non solùm arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Ideo sancti Patres providè statuerunt, ut accusatio prælatorum non facilè admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solùm falsæ, sed etiam malignæ criminationis janua præcludatur. Verùm ita voluerunt providere prælatis, ne criminarentur injustè: ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam: videlicet ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis (id est, degradationem) intendit, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor ostendat, qui diutiùs sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum, & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omninò, quod est secundum Euangelicam sententiam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem.

Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt illi capitula, de quibus fuerit

A inquirendum, ut facultatem habeat defendendi seipsum. Et non solùm dicta, sed etiam nomina testium sunt ei, ut quid, vel à quo sit dictum, appareat, publicanda: necnon exceptiones, & replicationes legitimè admittendæ, ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum audacia præbeatur.

Ad corrigendos itaque subditorum excessus tantò diligentiùs debet prælatus assurgere, quantò damnabiliùs eorum offensas desereret incorrectas: contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denuntiationem, & inquisitionem eorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leve B compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa admonitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire, illo semper adhito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaq; servandum: quæ cùm causa requirit, faciliùs, & liberiùs à suis possunt administrationibus amoveri. *Modus præcedend. judicialis.*

9. Quoniam in plerisque partibus intra eandem civitatem, atque Diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus, & mores, districtè præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum, sive diœcesum, provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum, & linguarum divina officia illis celebrent, & Ecclesiastica C sacramenta ministrent, instruendo eos verbo, pariter & exemplo. *Ext. de officio Jud. ord.*

Prohibemus autem omninò, ne una, eademque civitas, sive Diœcesis diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum. Sed si propter prædictas causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci Catholicum præsulem nationibus illis conformem, provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens, & subjectus. Unde si quis aliter se gesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum. Et si nec sic resipuerit, ab omni Ecclesiastico ministerio deponatur, adhibito, si necesse fuerit, brachio sæculari ad tantam insolentiam compescendam.

D 10. Inter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaximè sibi noscitur necessarium: quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quòd non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. *Deut. 8. Matth. 4.*

Unde cùm sæpè contingat, quòd Episcopi propter occupationes multiplices, vel invalitudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis est reprobandum omnino, nec de cætero tolerandum) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maximè per amplas diœceses, & diffusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes E sibi commissas vice ipsorum, cùm per se idem nequeunt, sollicitè visitantes, eas verbo ædificent, & exemplo: quibus ipsi, cùm indiguerint, congruè necessaria ministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incœpto.

Unde præcipimus tàm in Cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Ecclesiis, viros idoneos, quos Episcopi possint, coadjutores, & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, districtæ subjaceat ultioni. *Potestas Episc. circa sacram.*

AN-

ANNOTATIO.

Circa examen hujus decreti rectè advertit Michael Palatius in lib. 3. Sent. dist. 25. disp. 1. sub finem, illud non officere, quin Episcopi teneantur per seipsos prædicare, exemplo Christi, qui est princeps Pastorum, & Apostolorum, qui ad munus prædicandi primariò missi sunt, & propter illa verba Christi Matt. 5. *Vos estis lux mundi, vos estis sal terræ.* Si enim ipsi silent, quomodò sunt lux mundi? Si non docent, quomodò sal terræ? Adde regimen Episcopale duos habere fines, in quos intendit: & animas gregis sibi commissi deducere ad vitam æternam, & administrare justitiam. Et horum primum est maximum, & præcipuum, quare istud per se præstare tenentur. Unde Paulus dicit: *Si Judicia sint inter vos, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, constituite ad judicandum.* 1. Cor. 6. Itaque Paulus judicia, & lites contemptibilibus committit, non prædicandi officium. Verùm est tamen Paulinum sermonem intelligendum esse, aptius esse tractare lites coram contemptibilibus Christianis, quàm coram infidelibus.

Episc. per se prædicare debet.

Objicies; multi sunt monachi prædicatores: fateor utique: At isti sunt cooperatores Episcoporum. Nam introducti equidem sunt, ut Episcopos juvent, non ut arceant ab officio prædicandi. Et vox pastoris idonei, nescio quid habet latentis energiæ, & quia pastores sunt, si per illos non stet, quia desides sunt, Deus illos afflat, ut doceant opportuna plebibus sibi concreditis. Quod autem dicit hic Doctor de prædicatione, non minùs de confessione dici posset, cui si aliquando pro opportunitate per se vacarent, meliùs perspicerent miserias spirituales animarum, unde magis compaterentur, & excitarentur ad providendum efficacioribus remediis tot, tantisque malis, quibus orbis ferè inundatur. Sed quia hæc à non paucis negliguntur ex tepiditate amoris erga Christum, & proximi salutem, parvam, aut nullam consolationem à pluribus Episcopis plures populi recipiunt.

Ext. de magist.

11. Quia nonnullis propter inopiam, & legendi studium opportunitas proficiendi subtrahitur: in Lateranensi Concilio pia fuit institutione provisum, ut per unamquamque Cathedralem Ecclesiam magistro, qui clericos ejusdem Ecclesiæ, aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Ecclesiis id minimè observatur, nos prædictum roborantes statutum adjicimus, ut non solùm in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus à prælato cum Capitulo, seu majori, ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos Ecclesiarum ipsarum, & aliorum, gratis in grammaticæ facultate, ac aliis instruat juxta posse.

Sanè Metropolitana Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur: Assignetur autem cuilibet magistrorum à capitulo unius præbendæ proventus, & à Metropolitano tantundem, non quòd per hoc efficiatur Canonicus, sed tandiù redditus ipsos percipiat, quandiù perstiterit in docendo. Quòd si forte de duobus Metropolitana Ecclesia gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat: grammatico verò in alia Ecclesia suæ civitatis, sive diœcesis, quod sufficere valeat, faciat provideri.

Ex. de statu Monachico. De triennio in triennium.

12. In singulis regnis, sive Provinciis fiat de triennio in triennium, salvo jure diœcesanorum Pontificum, commune capitulum Abbatum, atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale capitulum celebrare, ad quod universi conveniant, præpeditionem Canonicam non habentes, apud unum de Monasteriis ad hoc aptum: A hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plùs quàm sex evectiones, & octo personas adducat. Advocent autem charitativè in hujus novitatis primordiis duos Cisterciensis ordinis Abbates vicinos ad præstandum sibi consilium, & auxilium opportunum, cùm sint in hujusmodi capitulis celebrandis ex longa consuetudine pleniùs informati. Qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire. Ac ipsi quatuor præsint capitulo universo, ita quòd ex hoc nullus eorum authoritatem prælationis assumat: unde, cùm expedierit, provida possint deliberatione mutari. Hujusmodi verò capitulum aliquot certis diebus continuè juxta morem Cisterciensium celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari: & quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, ab omnibus inviolabiliter observetur, omni excusatione, & B contradictione, ac appellatione remotis: proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari; & qui conveniunt, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quòd si non potuerint, in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosæ, ac circunspectæ personæ, quæ singulas abbatias ejusdem regni, sive provinciæ non solùm monachorum, sed etiam monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes, & reformantes, quæ correctionis, & reformationis officio cognoverint indigere: ita quòd si rectorem loci cognoverint ab administratione penitùs amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret: quòd si non fecerit, ipsi visitatores hoc C referent ad Apostolicam sedem examinandum. Hoc ipsum regulares canonicos secundum ordinem suum volumus, & præcipimus observare. Si verò in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostolicæ sedis judicium absque scandalo referatur: cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa.

Porro diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cùm ad ea prædicti visitatores accesserint, plùs in illis inveniant, quod commendandum, quàm quod correctione sit dignum: attentissimè præcaventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur. Quia sic volumus D superiorum jura servari, ut inferiores nolimus injurias sustinere. Ad hoc districtè præcipimus tàm diœcesanis Episcopis, quàm personis, quæ præerunt capitulis celebrandis, ut per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compescant advocatos, patronos, vicedominos, rectores, & consules, magnates, & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis, ac rebus. Et si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non obmittant, ut liberiùs, & quietiùs omnipotenti Deo valeant famulari.

Ext lig. bus

13. Ne nimia religiosorum diversitas gravem in Ecclesia Dei offensionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat. Sed quicunque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religio- E nis domum fundare de novo, regulam, & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsideat.

Ext. & cler.

14. Ut Clericorum mores, & actus in melius reformentur, continenter, & castè vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maximè illo, propter quod ira Dei venit de cœlo in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu Dei Omnipotentis, puro corde, ac mundo corpore valeant ministrare. Ne verò facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi

quendi: statuimus, ut qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis, aut minùs peccaverint, puniantur secundum canonicas sanctiones, quas efficaciùs, & districtiùs præcipimus observari, ut quos divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem pœna à peccato cohibeat. Si quis igitur hac de causa suspensus, divina celebrare præsumpserit, non solùm Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verùm etiam pro hac duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præsumpserit in suis iniquitatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundum religionis suæ morem non abdicarunt copiam conjugalem, si lapsi fuerint, graviùs puniantur, cùm legitimo matrimonio possint uti.

15. A crapula, & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur, cùm ebrietas mentis inducat exitium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum decernimus penitùs abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit competenter, à beneficio, vel officio suspendatur.

16. Clerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant, maximè inhonesta, mimis, jaculatoribus, & histrionibus non intendant: & tabernas prorsus evitent, nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, vel taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint, coronam, & tonsuram habeant congruentem, & se in officiis divinis, & aliis bonis exerceant studiis diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, nec non manicis, aut subtalaribus consutitiis, seu rostratis frenis, sellis, pectoralibus, & calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam nulli gerant, sed nec alibi, qui sunt in Sacerdotio, vel personatibus constituti, nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omninò non ferant, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes: sed nec anulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis: Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet deferre habitum Monachalem: palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pedes hinc inde connexis.

17. Dolentes referimus, quòd non solùm quidam minores clerici, verùm etiam & aliqui Ecclesiarum prælati, circa comessationes superfluas, & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique continuata syncopa matutinum. Sunt & alii, qui Missarum celebrant solemnia vix quater in anno, vel, quod deterius est, interesse contemnunt: & si quandò, dum hæc celebrantur, intersunt chori silentium fugientes, intendunt externis collocutionibus laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur, & similia sub pœna suspensionis penitùs inhibemus; districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, & devotè.

18. Sententiam sanguinis nullus clericus dictet, aut proferat, nec sanguinis vindictam exerceat, aut, ubi exercetur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram canonicam compescatur: nec quisquam clericus

A literas scribat, aut dictet, pro vindicta sanguinis destinandas, unde in curiis principum hæc solicitudo non clericis, sed laicis committatur.

Nullus clericus rotariis, aut balistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ partem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceant, quæ ad ustionem, vel incisionem inducit. Nec præcipuè quisquam purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, ferri candentis ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat: salvis nihilominùs prohibitionibus de Monomachiis, sive duellis antea promulgatis.

19. Relinqui nolumus incorrectum, quòd quidam clerici sic expoliant Ecclesias supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potiùs domus laicæ, quàm Dei basilicæ B videantur, non considerantes, quòd Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solùm Ecclesias dimittunt incultas, verùm etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, nec non & ipsa corporalia tàm immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi refugium: sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda, & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in prophanis.

Extr. de custodia Euchar. Mar. 11.

C 20. Statuimus in cunctis Ecclesiis, ut chrisma, & Eucharistia sub fidei custodia, clavibus adhibitis, conserventur, ut non possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda. Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur. Et, si per ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

Ext. ib. cap. se.

21. Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti; & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum, nisi forte de consilio proprii Sacerdotis ob aliquam rationabilem causam D ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit, justa de causa, sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ille ipsum non possit solvere, vel ligare.

Extr. de pœnis, & remiss. c. omnis.

Sacerdos autem sit discretus, & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumstantias, & peccati: per quas prudenter intelligat, quale illi consilium debeat exhibere, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum.

E Caveat autem omninò, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiorum consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat: quoniam, qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudendum.

22. Cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino, languido, quem sanaverat, vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat, decreto præsenti statuimus, & distin-

Extr. ib. cap. seq. Joan. 5.

distinctè præcipimus medicis corporum, & cùm eos A
ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, quòd medicos advocent animarum, ut postquam infirmis fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur: cùm, causa cessante, cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cùm eis à medico suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde faciliùs mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit: tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterùm, cùm anima sit multò pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

23. Ne pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur, volentes in hoc occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis, vel regularis Ecclesia prælato non vacet, infra quos, justo impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerat, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is verò, ad quem devoluta fuerit potestas Dominum habens præ oculis, non differat ultra tres menses cum Capituli C sui consilio, & aliorum virorum prudentium viduatam Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonicè ordinare, si canonicam voluerint effugere ultionem.

Extr. de electione & electi potestate.

24. Quia propter electionum formas diversas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis, statuimus, ut cùm electio fuerit celebranda præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secretò, & singulatim voces cunctorum diligenter exquirant. Et in scriptis redacta, mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto, ut is, collatione adhibita, eligatur, D in quem omnes vel major, vel sanior pars consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore, aliter electio facta non valeat: nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem divinam, absque vitio celebrata. Qui verò contra prædictas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice, potestate priventur. Illud penitùs interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari: justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si fuerit opus, fidem faciat juramento, & tunc, si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quàm citò electio fuerit E celebrata, solemniter publicetur.

Ext. Ib. cap. seq.

25. Quisquis electioni de se factæ per sæcularis potestatis abusum consentire præsumpserit contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, & absque dispensatione non possit ad aliquam eligi dignitatem. Qui verò electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis, & beneficiis per triennium suspendantur, eligendi tunc potestate privati.

Ext. ib. cap. seq.

26. Nihil est, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cùm quisquam fuerit ad regimen animarum assumptus, is, ad quem pertinet ipsius confirmatio diligenter examinet & electionis processum, & personam electi, ut, cùm omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia, si secùs fuerit incautè præsumptum, non solùm dejiciendus est indignè promotus, verùm etiam indignè promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri, ut cùm de ipsius constiterit negligentia, maximè si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverint, non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, sed etiam ne aliquo casu pœnam effugiat, à perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque, si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri, si B convictus fuerit, hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni.

Ext. ib. cap. seq.

Episcopi quoque tales ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium dignè valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem.

Cęterùm, qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui, si commodè potest fieri, personaliter repræsentent: vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionis processu, & electi possit haberi, ut sic demum per ipsius circumspectionem concilii, sui plenitudinem assequantur officii, cùm eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quòd interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensativè propter necessitates, & utilitates Ecclesiarum, in spiritualibus, & temporalibus administrent: sic tamen, ut de rebus Ecclesiasticis nil penitùs alienent. Munus verò consecrationis, seu benedictionis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

27. Cùm sit ars artium, regimen animarum, districtè præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant, & informent, vel per se ipsos, vel per alios viros idoneos super divinis officiis, & Ecclesiasticis Sacramentis, qualiter ea ritè valeant celebrare: quoniam si ignaros, & rudes de cætero ordinare præsumpserint (quod quidem facilè poterit comprehendi) & ordinatores, & ordinatos gravi decrevimus subjacere ultioni. Sanius est enim, maximè in ordine Sacerdotii, paucos bonos, quàm multos malos habere ministros: quia si cæcus cęcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.

Ex... ætate qualit...

Matt...

28. Quidam licentiam cedendi cum instantia postulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cùm in postulatione cessionis hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut saltem videantur propriam attendisse, quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium, quæ sunt sua, etiam lenitate qualibet volumus impediri ad cedendum, eos decernimus compellendos.

Extr. præb. dign. multa...

29. De multa providentia fuit in Lateranensi Concilio prohibitum, ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parochiales reciperet contra sacrorum canonum instituta: alioquin & recipiens sic receptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia verò propter suppressiones, & cupiditates quorumdam, nullus hactenus fructus, aut rarus de prædicto statuto provenit, nos evidentiùs, & expressiùs occurrere cupientes, præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium habens curam animarum annexam, si priùs tale beneficium obtinebat; eo sit jure ipso privatus: & si fortè illud retinere contenderit, alio etiam spolietur. Is quoque, ad quem spectat donatio, illud post receptionem alterius liberè conferat, cui meritò viderit conferendum: &, si ultra tres menses conferre distulerit, non solùm ad alium secundum statutum Lateranensis Concilii ejus collatio devolvatur, verùm etiam

Sub ... III.

etiam tantùm de suis cogatur proventibus in utilitatem illius Ecclesiæ, cujus illud est beneficium assignare, quantùm à tempore vacationis ipsius constiterit ex eo esse perceptum. Hoc idem in personatibus decernimus observandum: addentes, ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates habere præsumat, aut personatus, etiam si curam non habeat animarum. Circa sublimes tamen, & literatas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cùm ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari.

tr. ib. seq. 30. Grave nimis est, & absurdum, quòd quidam Prælati Ecclesiarum, cùm possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis. Unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis, assumant idoneos, qui Deo, & Ecclesiis velint, & valeant gratùm impendere famulatum: fiatque de hoc in provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim, ita quòd qui post primam, & secundam receptionem fuerit repertus culpabilis, à conferendis beneficiis per ipsum Concilium suspendatur: instituta in eodem Concilio persona provida, & honesta, quæ suppleat suspensi defectum in beneficiis conferendis: & hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani verò delictum, superioris judicio relinquatur ex parte Concilii nunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia, præter Romani Pontificis authoritatem, aut proprii Patriarchæ, minimè relaxetur. Ut in hoc quoque quatuor Patriarchales sedes specialiter honorentur.

. de Pres- 31. Ad abolendam pessimam, quæ in plerisque inolevit Ecclesiis, corruptelam, firmiter prohibemus, ne Canonicorum filii, maximè spurii, canonici fiant in sæcularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres: & si fuerit contra præsumptum, decernimus, non valere: qui verò (ut dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

. de end. g. 32. Extirpandæ consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quòd scilicet patroni Ecclesiarum Parochialium, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi vendicantes, Presbyteris earundem servitio deputatis relinquunt adeò exiguam portionem, ut ex ea congruè nequeant sustentari. Nam, ut pro certo didicimus, in quibusdam regionibus Parochiales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ: id est, sextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos Parochialis, qui vel modicam habeat notitiam literarum. Cùm igitur os bovis alligari non debeat triturantis, sed qui altari servit, vivere debeat de altari: statuimus, ut consuetudine qualibet Episcopi, vel patroni, seu cujuscunque alterius non obstante, portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Qui verò Parochialem habet Ecclesiam, non per vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi fortè præbendæ, vel dignitati Parochialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut is, qui talem habet præbendam, vel dignitatem, cùm oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa Parochiæ Ecclesia idoneum, & perpetuum studeat habere vicarium Canonicè institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsis Ecclesiæ proventibus portionem. Alioquin illa se sciat hujus decreti authoritate privatum, liberè alii conferenda, qui velit, & possit, quod prædictum est, adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam proprii Sacerdotis debet habere, pensionem alii, quasi pro beneficio, conferre præsumat.

33. Procurationes, quæ visitationis ratione debentur Episcopis, Archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ sedis legatis, aut nunciis, absque manifesta, & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quandò præsentialiter officium visitationis impendunt: & tunc evectionem, & personarum mediocritatem observent, in Lateranensi Concilio definitam. *Extr. de casibus.*

Hoc adhibito moderamine circa legatos, & nuncios, ut cùm oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis, vel personis, quæ nondum fuerunt de suis procurationibus aggravatæ, ita quod numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerit, non excedat: & cùm aliqua non suffecerit per ipsam, duæ, vel plures conjungantur in unam. *Supra c. 12*

Porrò visitationis officium exercentes non quærant quæ sua, sed quæ Jesu Christi: prædicationi, & exhortationi, & correctioni, & reformationi vacando, ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, & quod acceperat, reddat: & Ecclesiis, quæ taliter aggravantur, tantumdem impendat.

34. Quia prælati plerique, ut procurationem, aut servitium aliquod impendant legato, vel alii, plus extorquent à subditis, quàm exolvant: & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potiùs, quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. *Ext. de Immunitate Ecclesiæ.*

Quòd si quis fortè præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantumdem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui super hoc fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, Canonicæ subjaceat ultioni.

35. Ut debitus honor deferatur judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus, & expensis, statuimus, ut ubi quis coram idoneo judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem judicem absque rationabili causa non provocet: sed coram illo suam justitiam prosequatur: non obstante, si dicat, quòd ad superiorem judicem nuncium destinaverit, aut etiam literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cùm autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem judice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat: & si minùs eum rationabiliter appellasse cognoverit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet. Alioquin ipse procedat, salvis cõstitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam perferendis. *Extr. de appellationibus.*

36. Cùm, cessante causa, cesset effectus, statuimus, ut sive judex ordinarius, sive delegatus, aliquid comminando, vel interloquendo protulerit, quo executionis mandato alter litigantium gravetur, & sano usus consilio, ab hujus comminationis, vel interlocutionis effectu destiterit, liberè in causæ cognitione procedat: non obstante, si à tali comminatione, vel interlocutione fuerit appellatum, dummodò non sit ex alia legitima causa suspectus, ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur. *Extr. ib. cap. scil.*

37. Nonnulli gratia sedis Apostolicæ abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus, & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patere non debeat, quas juris observantia interdicit: statuimus, ne quis ultra duas diętas extra suam diœcesim per litteras Apostolicas ad judicium trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem. *Extr. de rescrip.*

Sunt & alii, qui se ad novum genus mercimonii con-

convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, aut novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus à sede Apostolica literas impetrant absque dominorum mandato, quas vel reo, ne per eas laborum, vel expensarum dispendio molestetur, aut actori, ut per ipsas adversarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt. Cùm autem lites restringendæ sint potiùs, quàm laxandæ, hoc generali constitutione sancimus, ut si quis super aliqua quæstione, de cætero sine mandato speciali Domini literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur: nisi fortè de illis personis extiterit, de quibus non debet exigi de jure mandatum.

Extr. de probationibus. 38. Quoniam contra falsam assertionem iniqui judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare, cùm negantis factum, per rerum naturam nulla sit directa probatio, ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: statuimus, ut tàm in ordinario judicio, quàm extraordinario, judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, recusationes, & exceptiones, petitiones, & responsiones, interrogationes, & appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrunt competenti ordine conscribenda, designando loca, tempora, & personas; & omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penes scriptores remaneant: ubi, si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hæc possit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus sic honestis, & discretis deferatur judicibus, quòd per improvidos, & iniquos innocentum justitia non lædatur. Judex autem, qui constitutionem istam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam aliquid difficultatis emerserit, per superiorem judicem animadversione debita castigetur: nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

Extr. de restit. spoliat. 39. Sæpè contingit, quòd spoliatus injustè, per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationis, jus proprietatis amittit effectum. Unde non obstante civilis juris rigore, sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem acceperit, cùm spoliatori quasi succedat in vitium, eo quòd multum intersit, præsertim quoad periculum animæ, detinere injustè, ac invadere alienum, contra possessorem hujusmodi spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

Extr. de dolo, & contumacia. 40. Contingit interdum, quòd, cùm actori ob contumaciam partis adversæ adjudicatur causa rei servandæ possessio, propter rei potentiam, sive dolum, actor infra annum rem custodiendam nancisci non potest, vel nactam amittit: & sic, cùm secundum assertionem multorum verus non efficeretur post lapsum anni possessor, reportat commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quàm obediens conditionis existat, de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso actor verus constituatur elapso anno possessor.

Extr. de arbitr. c. contingit. Ad hæc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur.

Extr. de præscrip. Rom 4. Præscriptio cum mala fide. 41. Quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, synodali judicio definimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tàm canonica, quàm civilis: cùm sit generaliter omni constitutioni derogandum, quæ absque mortali non potest observari peccato. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

42. Sicut volumus, ut jura Clericorum non usurpent laici, ita velle debemus, ne Clerici jura sibi vendicent laicorum. Quocirca universis Clericis interdicimus, ne quis prætextu Ecclesiasticæ libertatis, suam de cætero jurisdictionem extendat in præjudicium justitiæ sæcularis, sed contentus existat constitutionibus scriptis, & constitutionibus hactenus approbatis: ut quæ sunt Cæsaris, reddantur Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo recta distributione reddantur. *Matt. 22*

Extr. de jurejurando. 43. Nimis de jure divino quidam laici usurpare conantur, cùm viros Ecclesiasticos nihil temporale continentes ab eis ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia verò, secundum Apostolum, servus suo Domino stat, aut cadit: sacri authoritate Conciliis prohibemus, ne tales Clerici personis sæcularibus præstare cogantur hujusmodi juramentum.

Extr. de rebus Ecclesiæ alien. 44. Cum laicis, quamvis Religiosis disponendi de rebus Ecclesiasticis nulla sit attributa potestas, quos subsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi: dolemus sic in quibusdam ex illis refrigescere charitatem, quòd immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam nedum sancti, sed etiam Principes sæculares multis privilegiis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potiùs conflictionibus impugnare, non solùm de feudorum alienatione, ac aliarum possessionum Ecclesiasticarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ spirituali juri videntur annexa, illicitè præsumendo. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitati consulere, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones hujusmodi, & venditiones feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiarum sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis, cùm non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionum: sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compescendis.

Extr. de pœnis. 45. In quibusdam Provinciis Ecclesiarum Patroni, seu vice domini, & advocati, se in tantam insolentiam erexerunt, quòd non solù cùm vacantibus debet Ecclesiis de Pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias, verùm etiam de possessionibus, & aliis bonis Ecclesiasticis pro sua voluntate præsumunt, & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri, prohibemus expressè, ne patroni, vel advocati, seu Vice Domini super præmissis de cætero plus usurpent, quàm reperitur jure permissum: & si contra præsumpserint, canonica districtione compescantur. Sacri nihilominus Concilii provisione statuimus, quatenus si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu Vice Domini, seu alii beneficiati, alicujus Ecclesiæ Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se, vel alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, patroni jus patronatus, advocati advocantiam, feudatarii feudum, Vice-Domini Vice-dominatum, beneficiati beneficium prorsus ammittant. Et ne minus vindictæ, quàm excessus memoria prorogetur, non solùm de præmissis nil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus assumantur: nec in regularibus domibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cùm eis fuerit misericorditer dispensatum.

Extr. de immunitate Eccles. 46. Adversus Consules, ac Rectores civitatum, & alios, qui Ecclesias, & viros Ecclesiasticos talliis, seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclasiasticæ Lateranense Concilium providere, præsumptores hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit, transgressores, & fautores eorum excommunicationi præcipiens subjacere, donec satisfactionem impendant competentem.

Verùm

A Verùm si quandò forsan Episcopus simul cùm Clericis tantam necessitatem, vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla coactione, ad relevandas utilitates, & necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias duxerint conferenda, prædicti laici humiliter, & devotè recipiant cum actionibus gratiarum.

Propter imprudentiam tamen quorumdam Romanum priùs consulant Pontificem, cujus interest communibus utilitatibus providere.

Quoniam verò, nec sic quorumdam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones, & sententiæ, quæ ab excommunicatis hujusmodi, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes, & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ.

B Cæterùm, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut infra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionem debitam compellendus, nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, si non satisfecerit infra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cùm succedat in onore, qui substituitur in honore.

47. Sacro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quòd si contrà præsumpserit, etiamsi justa fuerit ex causa sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum: alia nihilominus pena mulctandus, si visum fuerit expedire.

de ex-

C Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta, & rationabili causa procedat: ad quam si fortè taliter processerit, & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare: gravatus, apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: quod si absque periculo moræ potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat.

D Cùmque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse. Aliàs nihilominus, si culpæ qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus, cùm non levis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti, nisi forsan erraverit ex causa probabili, maximè, si laudabilis opinionis existat.

E Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, & idem super injusta conquestionis molestia per pœnam ad interesse, vel alias, secundum superioris arbitrium, condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo justa fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur: vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam.

Si verò judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro quo lata fuerit, ne absque satisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte: nisi talis sit error, de quo meritò possit dubitari: & tunc, sufficienti cautione recepta, quòd coram eo, ad quem extitit appellatum, vel delegato ab ipso jure pareat, excommunicatum absolvat, sicque pœnæ præscriptæ minimè subjacebit: cavens omninò, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere disciplinam.

48. Cùm speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat: volentes etiam providere, ne fortè commonitus, frustratoriæ recusationis, vel appellationis abjectu, monentis declinare possit examen: statuimus, quòd, si allegaverit se judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet. Et ipse cum adversario, vel si fortè adversarium non habeat, cum judice arbitros communiter eligat: aut, si fortè communiter evenire non possunt, eligant absque malitia, ipse unum, & ille alium, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium, ut quod duo ex ipsis decreverint, robur habeat firmitatis. Sciant quoque, se ad id fideliter exequendum ex injuncto à nobis in virtute obedientiæ sub attestatione Divini judicii districto præcepto teneri. Causa verò suspicionis legitima coram ipsis infra competentem terminum, non probata sua jurisdictione, judex utatur. At ipsa probata legitimè, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negocium recusatus: vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum. Porrò commonito ad appellationem convolante, si ejus excessus evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimè fuerit manifestatus, cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum, non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ, si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit adversarium, infra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii ab eodem judice moderandum, appellationem interpositam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, ex tunc ipse judex, non obstante appellatione, procedat.

Extr. de appellationibus.

Nullo autem adversario comparente, cùm ex suo judex procedat officio, appellationis causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiosè appellasse constiterit, remittatur.

Cæterùm has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, qui suas habent observantias speciales.

49. Sub interminatione divini judicii penitus interdicimus, ut causa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel absolvere innodatum in illis maximè regionibus, in quibus ex consuetudine, cùm excommunicatus absolvitur, pecuniaria pœna mulctatur: statuentes, ut cùm excommunicationis sententiam injustam fuisse constiterit, excommunicator ad restituendam pecuniam sic extortam per censuram Ecclesiasticam compellatur: & nisi probabili fuerit errore deceptus, tantumdem injuriam passo persolvat: &, si fortè solvendo non fuerit, animadversione alia castigetur.

50. Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Extr. de consang. & affinitate.

Mutatio legum.

Cùm igitur prohibitiones de conjugio in secundo, & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquandò periculum pariant animarum, ut cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut

ut sic contrahentes de cætero liberè copulentur. Prohibitio quoque copulæ conjugalis, quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius enim numerus benè congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus. *Quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir*: quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis.

1. Cor. 7.

Cùm ergo usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita esse volumus perpetuam, non obstantibus consultationibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, si qui contra prohibitionem hujusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantòque graviora sint crimina, quantò diutius infelicem detinent animam alligatam.

Extr. de clandest. despons.

51. Cùm inhibitio copulæ conjugalis sit in tribus ultimis gradibus revocata, eam in aliis volumus districtè observari. Unde prædecessorum nostrorum inhærendo vestigiis, clandestina conjugia penitùs inhibemus: prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorumdam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus, ut, cùm matrimonia sint contrahenda in Ecclesiis, per Presbyteros publicè proponatur, competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Et ipsi Presbyteri nihilominùs investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cùm autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractis interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si qui verò clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserint in gradu prohibito, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsùs illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cùm illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo, illegitima proles censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter commune edictum in conspectu Ecclesię contrahere præsumpserint.

Sanè Parochialis sacerdos, qui tales conjunctiones prohibere contempserint, aut quilibet alius regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspenditur, graviter puniendus, sicut culpæ qualitas postulaverit. Sed & iis, qui taliter copulari præsumpserint, etiam in gradu concesso, condigna pęnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitiosum impedimentum abjecerit, Ecclesiasticam non effugiat ultionem.

Extr. de testib. & attest.

52. Licet ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, ut in consanguinitatis, & affinitatis gradibus computandis valeret testimonium de auditu, cùm propter brevem hominum viam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando. Quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima conjugia provenisse: statuimus, ne super hoc recipiantur testes de cætero de auditu, cùm jam quartum gradum prohibitio non excedat, nisi personæ graves extiterint, quibus fides meritò sit adhibenda: & ante motam litem testificata, didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique uno, cùm non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus, & suspectis, sed à fide dignis, & omni exceptione majoribus: cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod testentur, tanquam plures, & idonei testes deberent admitti, cùm etiam secundum solitum ordinem judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiamsi præsidiali dignitate præfulgeat, cùm actus legitimi sint infamibus interdicti.

Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum in causa ipsa testimonium odio vel timore, vel amore, vel commodo non procedant, personas, expressis nominibus, vel demonstratione, sive circumlocutione sufficientibus designent verbis, & ab utroque latere clara computatione gradus singulos distinguant: in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus, quæ deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant, se vidisse personas saltem in uno prædictorum graduum constitutas, pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum copulatos dimittere, quàm conjugatos legitimè contra statuta Domini separare.

Extr. de decimis. ...mit. lat.

53. In aliquibus regionibus quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus, decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde redditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione decimas Ecclesiis cum integritate persolvant: & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur. Illæ quippe decimæ necessariò sunt solvendæ, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

Extr. ... seq. 1. Cor. ...

54. Cùm non sit in homine, quòd semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: ipso quidem de mortificato semine plurimum fructum afferente: nimis avarè in decimis quidam defraudare nituntur, census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, de frugibus, & primitiis educentes. Cùm autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit: nos Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obviare volentes statuimus, ut in prærogativa Domini generalis, exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere suo transit, ea per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus jure debentur.

Extr. ... seq.

55. Nuper Abbates Cisterciensis ordinis in generali capitulo congregati ad commonitionem nostram providè statuerunt, ut de cætero fratres ipsius ordinis non emant possessiones, de quibus decimæ debentur Ecclesiis, nisi fortè pro monasterio de novo fundando. Si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis, committant excolendas, à quibus Ecclesiis decimæ persolvantur, ne occasione privilegiorum suorum Ecclesiæ ulterius prægraventur. Decernimus ergo, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, si eas propriis manibus, aut sumptibus deinceps excoluerint, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Nos ergo statutum hujusmodi gratum, & ratum habentes, hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus, & mandamus, ut Ecclesiarum prælati, proniores, & efficaciores existant ad exhibendum eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentiùs, & perfectiùs studeant observare.

Extr. ... pactis.

56. Plerique (sicut accepimus) regulares, & clerici sæculares, interdùm, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium Ecclesiarum Parochialium pactum objiciunt, ut conductores, & feudata-

datarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus: statuentes, ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ Parochiali reddatur.

57. Ut privilegia, quæ quibusdam religiosis personis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconvulsa: quædam in eis duximus declaranda, ne minùs sane intellecta, pertrahant ad abusum, propter quem meritò possint revocari: quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sanè quibusdam regularibus sedes Apostolica indulsit, ut his, qui eorum fraternitatem assumpserint, si forsitan Ecclesiæ, ad quas pertinent, à divinis fuerint officiis interdictæ, ipsosque mori contingat, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti, suosque confratres, quos Ecclesiarum prælati apud Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in seculo, eorum ordini sunt oblati, mutato habitu seculari: vel qui eis inter vivos sua bona dederunt, retento sibi, quandiu in seculo vixerint, usufructu: qui tamen sepelientur apud ipsorum regularium, vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne, si de quibuslibet ipsorum fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus, aut tribus denariis annuatim sibi collatis, dissolvatur pariter, & vilescat Ecclesiastica disciplina. Certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam pro hujusmodi regularibus est indultum, si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates, sive collectas in quamlibet civitatem, castellum, vel vicum advenerint, si forte locus ille à divinis sit officiis interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut exclusis excommunicatis, divina ibi officia celebrentur. Sic intelligi volumus, quòd in eadem civitate, aut castro, vel villa, una tantùm Ecclesia ejusdem ordinis fratribus (ut dictum est) semel aperiatur in anno. Quia licèt pluraliter dictum sit, quòd in eorum jucundo adventu aperiantur Ecclesiæ, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed prædictorum locorum conjunctim, sano referendum est intellectu: ne, si hoc modo singulas ejusdem loci Ecclesias visitarent, nimirum vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quicquam sibi præsumpserint usurpare, gravi subjaceant disciplinæ.

58. Quod nonnullis est Religiosis indultum in favorem Pontificalis officii ad Episcop. extendentes, concedimus, ut cùm commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis, & interdictis exclusis, quandoque januis clausis, & suppressa voce, non pulsatis campanis, celebrent divina, nisi hoc ipsum eis expressè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquam doli, vel fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium distrahentes.

59. Quod quibusdam Religiosis à sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi, ne quis videlicet absque Abbatis, & majoris partis sui Capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel ab alio pecuniam mutuò recipiat ultra summam communi providentia constitutam. Alioqui non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere, nisi fortè in utilitatem domus manifestè constiterit expendisse: & qui contra statutum illud venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdetur.

60. Ascendentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graves, & grandes quorumdam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis, extendunt: de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quòd vilescat authoritas apud multos. Volentes igitur in his Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare: nisi fortè quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa hujusmodi valeat se tueri.

61. In Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias, seu decimas sine consensu Episcoporum de manu præsumant recipere laicali, nec excommunicatos, vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortiùs inhibentes, transgressores condigna curabimus animadversione punire: statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem statuta Concilii, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant: ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos verò removere non audeant, Episcopis inconsultis. Sanè adjicimus, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio reddit notos, vel commendat probabile testimonium Prælatorum.

62. Cùm ex eo quòd quidam sanctorum reliquias exponunt venales, ut eas passim ostendant, Christianæ Religioni sit detractum sæpius, in posterum præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ à modo extra capsam non ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati verò de cætero non permittant illos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis, aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, nisi Apostolici, vel Diœcesani Episcopi literas veras exhibeant, prohibemus. Et tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur: formam verò, quam communiter talibus Apostolica sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundum eam Diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est:

Quoniam (ut ait Apostolus) *omnes stabimus ante tribunal Christi*, recepturi, prout in corpore gessimus, sive bonum, sive malum fuerit: oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cœlis: firmam spem, fiduciamque tenentes, quoniam *qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam*. Cùm igitur ad sustentationem fratrum, & egenorum ad tale confluentium hospitale propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus, & exhortamur Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis à Deo vobis collatis, pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur: & vos per hæc, & per alia bona, quæ, Domino inspirante, feceritis, ad æterna possitis felicitatis gaudia pervenire.

Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis, aut locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant, aut sumptuosas expensas: caventes omninò, ne falsum Religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas, & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut, cùm dedicatur Basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive

Marginalia: [E]xtr. de [pri]vileg. (at 57); [...]ibæ. (at 58); [...] de [...]ori- (at 59); Extr. de præbend. & dig. (at 61); Sub Alexand. III. (at 61); Extr. de reliq. & vener. sanct. (at 62); Reliquiæ. (at 62); Extr. de pœnit. & remiss. cap. cum ex eo. (at 62); 2. Cor. 5. (at Quoniam); Forma literarum Prædic. (at Quoniam); 2. Cor. 9. (at qui parcè seminat). Section letters A–E in the middle margin.

sive à pluribus Episcopis dedicetur : ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat : & infra hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literas præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur, cùm Romanus Pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare.

Extr. de Simonia.

63. Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis, & à plurimis personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones, & extorsiones turpes, & pravæ pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum : estque taxatum, quantum sit isti, vel illi, quantumve alteri, vel alii persolvendum : & ad cumulum damnationis majoris quidam turpitudinem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere, per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, ac extorquere præsumat : alioquin, & qui receperit, & qui dederit hujusmodi precium omninò damnatum, cum Giezi, & Simone condemnetur.

Extr. de simon.

64. Quoniam Simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine precio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare : ne id de cetero fiat, penitus prohibemus, statuentes, ut quæcumque de cætero talem pravitatem commiserit, tàm recipiens, quàm recepta, sivè sit subdita, sive prælata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur in locum arctioris regulæ, ad agendum perpetuò pœnitentiam, retrudenda.

Moniales cum pretio admissæ.

De his autem, quæ ante hoc Synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis ejusdem ordinis collocentur.

Quod si propter nimiam multitudinem alibi fortè nequiverint commodè collocari, ne fortè damnabiliter in sæculo evagentur, recipiantur in eodem Monasterio dispensativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis.

Hoc etiam circa Monachos, & alios regulares decernimus observandum. Verùm, ne per simplicitatem, vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut Diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas Diœceses publicari.

Ext. ib. cap. seq.

65. Audivimus de quibusquam Episcopis, quod, decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur : præterea, cùm miles, aut clericus domum Religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco Religioso reliquerit, difficultates ingerunt, & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum.

1. Thes. 5.

Cùm igitur non solùm à malo, sed etiam *ab omni specie mali* sit (secundum Apostolum) abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus : quòd, si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat in utilitates locorum, in quorum fuerint soluta dispendium fideliter convertenda.

Extr. ib. c. seq.

66. Ad Apostolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quòd quidam clerici pro exequiis mortuorum, & benedictione nubentium, & similibus, pecuniam exigunt, & extorquent : & si forte cupiditati eorum non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contrà verò quidam laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones super his fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari : statuentes, ut liberè conferantur Ecclesiastica Sacramenta : sed per Episcopum loci, veritate cognita, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

Ext. usuri[s]

67. Quantò ampliùs Christiana Religio ab exactione compescitur usurarum, tantò graviùs super his Judæorum perfidia insolescit, ita quòd brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Judæis immaniter aggraventur, Sinodali decreto statuimus, ut, si de cœtero, quocumque prætextu, Judæi à Christianis graves, & immoderatas usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satis fecerint competenter. Christiani quoque, si opus fuerit per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compellantur ab eorum commerciis abstinere.

Principibus autem injungimus, ut propter hoc non sint Christianis infesti, sed potiùs tanto gravamine Judæos studeant cohibere.

Ac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus debitis, quas à Christianis de domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

Ex[tr.] Juda[eis] Sara[cenis]

68. In nonnullis provinciis à Christianis Judæos, seu Saracenos habitus distinguit diversitas : sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quòd per errorem Christiani Judæorum, seu Saracenorum, & Judæi, seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tàm damnatæ commixtionis excessus per velamentum erroris hujusmodi excusationis ulteriùs possint habere diffugium, statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publicè ab aliis populis distinguantur, cùm etiam per Mosen hoc ipsum legatur eis injunctum.

Levi[t.] Deut[er.]

In diebus autem lamentationum, & Dominicæ passionis, in publicum minimè prodeant, eo quòd nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) ornatiùs non erubescunt incedere : ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationum signa prætendunt, illudere non formidant.

Esai[æ]

Illud autem districtissimè inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris prosilire aliquatenus præsumant. Et, quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit : præcipimus præsumptores hujusmodi per principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne Crucifixum pro nobis præsumant aliquatenus blasphemare.

Ext. ... seq.

69. Cùm sit nimis absurdum, ut Christi blasphemus in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum Concilium providè statuit, nos, propter transgressorum audaciam, in hoc capitulo innovamus : prohibentes, ne Judæi officiis publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimùm sunt infesti. Si quis autem officium eis tale commiserit, per provinciale Concilium (quod singulis præcipimus annis celebrari) monitione præmissa, districtione, qua convenit, compescatur. Officiali verò hujusmodi tamdiu Christianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum secundum providentiam Diœcesani Episcopi convertatur, quicquid fuerit adeptus à Christianis occasione officii sic suscepti, & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

Ex[tr.] Apo[stat.]

70. Quidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii accesserunt, veterem hominem omninò non exuunt, ut novum perfectiùs induant, cùm prioris ritus reliquas retinentes, Christianæ Religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem scriptum sit, *Maledictus homo, qui terram duabus viis ingreditur*, & indui vestis non debeat

Ecc[li.] Deu[t.]

lino

lino, lanaque contexta: statuimus, ut tales per prælatos Ecclesiarum ab observantia veteris ritus omnimodo compescantur, ut, quos Christianæ Religioni liberæ voluntatis arbitrum obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cùm minus malum existat, *viam Domini non agnoscere, quàm post agnitam retroire*.

Controversa quædam circa hoc Concilium, ac primo circa constitutionem fidei *de summa Trinitate, & fide Catholica.*

Posteriora Concilia semper præcedentium fidem confirmarunt, & propter nascentes hæreses eam in aliquot articulis magis explicarunt: quod præstitit etiam præsens hoc Concilium omnium generalissimum, ut & illud vocabat Cardinalis Petronius, propter multitudinem Patrum, qui interfuerunt. Hinc edidit constitutionem illam *de summa Trinitate, & fide Catholica*, quæ est symbolum fidei in aliquot articulis explicationis propositum, maximè verò in articulis mysterii Trinitatis propter errorem Joachimi Abbatis Floriensis circa Trinitatem, & in articulo Eucharistiæ propter errorem Berengarii, qui negaverat realem præsentiam Corporis Christi sub speciebus panis, & vini, & conversionem substantiæ panis in corpus Christi.

Scripsit autem D. Thomas Opuscula duo ad elucidationem prædictæ constitutionis, quæ quoniam integra non vacat exscribere ad vitandam prolixitatem, selectiora tamen dabimus ex iisdem opusculis, sicut & alia aliundè deprompta ad difficiliorum explanationem.

Salvator noster, ait D. Thomas, discipulos ad prædicandum mittens, tria injunxit, Primò quidem ut docerent fidem: Secundò ut credentes imbuerent Sacramentis: Tertiò ut credentes Sacramentis imbutos ad observandum divina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes*, quantùm ad primum: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, quantùm ad secundum: *docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis*, quantùm ad tertium. Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Est enim fides omnium spiritualium bonorum fundamentum, &c. Ubi D. Thomas rationem reddit, cur Concilia doctrinam fidei explicant. Quòd sit primum, quod injunxit Christus Apostolis: simulque insinuat tria genera præceptorum Christi, prima, quæ sunt fidei, secunda, quæ sunt præcepta de Sacramentis, tertia, quæ sunt præcepta morum. Quæ tria præcepta præceptorum genera distinctè explicanda populis, sic utile, ac necessarium putavimus, ut in pluribus nostris libris illud inculcare non desinamus, quòd error iste invaluerit per omnes Christianorum regiones, præcepta Christianæ religionis contineri in Decalogo, quasi qui scirent Decalogum, nossent omnia Dei præcepta. Qui error à Zelosis Episcopis, & Pastoribus evellendus ex animis fidelium, ut sciant se etiam obligari ad credendas res supernaturales à Deo revelatas, & ab Ecclesia propositas: nec non ad percipienda debitè quædam Sacramenta. Vix enim dici potest quantum ex ignorantia trium illorum præceptorum profecerint hæretici. Quantò utiliùs tria præceptorum genera, fidei, Sacramentorum, & morum legerentur ad frontem templorum, quàm Decalogus Moysi in templo Charentoniano Calvinistarum, quasi esset Synagoga Judæorum, & Christianus liber esset coram Deo sine præceptis fidei, & Sacramentorum.

Titulus hujus constitutionis est *de summa Trinitate*. Addit *Summa*, quia divina Trinitas arcem quamdam tenet inter plurimas Trinitates ab ea derivatas. Derivatur enim ab illa Trinitate quædam Trinitas in anima nostra, secundum quam ad imaginem Dei sumus secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem, &c. Extat sermo D. Bernardi de Octuplici Trinitate.

Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd unus est Deus. Duplex est actus fidei, scilicet corde credere, & ore confiteri ad Rom. 10. *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Actus fidei interior exigit firmitatem propter infallibilitatem divinæ revelationis. Sed confessio fidei debet esse simplex, idest absque simulatione 1. Timot 1. *Finis autem præcepti, &c.* Absque erroris permistione 1. ad Thess. 2. *Exhortatio nostra non fuit de errore.* Debet etiam esse absque variatione 2. ad Cor. 1. *Sermo noster, qui fuit ad vos, non fuit in illo, est, & non.* Quod ad 1. actum dicitur, firmiter credimus: quod ad 2. & simpliciter confitemur. Notent hoc subscripturi fidei formulæ.

Actus fidei duplex.

Prosequitur D. Thomas explicationem singulorum verborum, tàm quæ pertinent ad unitatem, & excellentiam divinæ essentiæ, quàm ad distinctionem, & Trinitatem personarum, notans errores antiquorum hæreticorum, qui variè impegerunt in mysterium Trinitatis. Error autem Joachimi Abbatis viri parum subtilis in hoc erat, quòd argueret Magist. Sentent. quasi admitteret quaternitatem in divinis, dicendo, Essentia divina est res quædam nec generans, nec genita, nec procedens, licèt esset Pater, Filius, & Spiritus sanctus: est enim hæc assertio Magistri, ex qua inferebat Joachim quatuor res in divinis à Magistro doceri. Ipse autem dicebat Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse unam essentiam, aut substantiam, sed non habebat sanum intellectum, non enim admittebat unitatem essentiæ realem, & simplicem, sed quasi similitudinariam, & collectivam, idest, quasi ex pluribus congregatam, sicut multi homines dicuntur unus populus, & multi fideles una Ecclesia secundum illud Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* Probabat autem istud ex quibusdam locis, ut ex illo Joan. 17 *Volo autem Pater, ut sint unum in nobis, sicut nos unum sumus.* Et aliis, quibus etiam Arriani impugnabant Trinitatem, ut tantùm personas divinas unum esse secundum consensum, & charitatem assererent; sicuti personæ humanæ sunt quid unum. Nam in divinis personis accipitur unum de unitate naturæ; in humanis de unitate consensus, & charitatis. Quod probat Concilium per simile, quia dicitur Matth 5. *Estote vos perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* Non tamen est idem modus perfectionis divinæ, & humanæ: quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem, & creaturam, quin major ibi inveniatur dissimilitudo propter hoc, quòd creatura in infinitum distat à Deo.

Joachim Abbas arguit Petrũ Lombard.

Unitas collectiva.

Pater ergo eamdem substantiam, quam habet, dat Filio, non partem illius, sicut Pater in creatis, illam quoque dans filio, eamdem totam, & ipsissimam retinet. Unde sequitur, quòd Pater, & Filius habeant eamdem substantiam, & eadem est ratio de Spiritu sancto. In corporalibus enim, ait D. Thomas, quod datur, non retinetur, sicut, qui dat equum, non retinet ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid, & retinetur; sicut, qui communicat alicui scientiam, retinet ipsam; & ideo irrefragabiliter est probata sententia M. Petri Lombardi, & per consequens dictum Joachimi improbatum. Quod autem spectat ad illud, quòd essentia, etsi dicatur Pater, Filius, & Spiritus sanctus, non dicitur generans, genita, & procedens; unde scandalum passus est Joachim Abbas, videnda quæ suprà dicta sunt in selectione scholastica de mysterio unius Dei in tribus personis ad præambula Concilii Nicæni. Nec illa cursim, & leviter legenda sunt, cùm hisce diebus novi hostes Trinitatis è schola Calvini prodeant, ut Creillus ille è Franconia Germaniæ, cujus feruntur octo magna volumina ad impugnanda mysteria Trinitatis, & Incarnationis Filii Dei per scripturas, repudiata traditione. Heu quot machinis concutitur fides Christianorum! sed infra forsan de istis aliquid amplius dabitur.

De

De simultanea creatione mundi, & Angelorum.

Interim movetur alia difficultas circa illam definitionem ejusdem Concilii, quòd Deus omnipotenti sua virtute simul ab initio temporis de nihilo utramque condidit creaturam spiritualem, & corporalem: duo enim dubia moventur occasione hujus determinationis 1. est, unde collegerint Patres creationem mundi è nihilo, an ex his verbis scripturæ: *In principio creavit Deus cœlum, & terram*? ita fortasse ratiocinabantur, ut differit Nicolaus Abramus in Pharo 12. cap. Veteris Testamenti in Hexameron, seu Opere sex dierum. *In principio fecit Deus cœlum, & terram*. ergo ante omnia; si ante omnia, nihil igitur materiæ præcessit, ac proinde è nihilo mundus productus est. Addit alios textus scripturæ, ut locum 2. Macab. cap. 7. *Et intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus*: quin etiam rationes petitas ex omnipotentia divina, quæ, cùm sit infinita, postulat operationem, qua perfectior nequit intelligi, qualis erit productio rerum è nihilo. Sed & si materia non esset producta à Deo, sed à nullo esset, contenderet de perfectione cum Deo, cùm sit ipsa ens vilissimum: esset enim ens necessarium sicut Deus, & ab ipso independens, quod refellit D. Basilius Homil. 2. in Hexameron tamquam impium, eodem scilicet loco habere velle materiam, quæ summæ deformitatis est, ac turpitudinis, ac potentem, præclarumque artificem. 2. Dubium est, an de fide sit, Angelos esse ita spirituales, ut ne quidem tenuissimo quodam corpore constent: quod etiam pro anima revocari potest in controversiam. Petrus Postuaniensis recens scriptor in 2. Sent. disp. 2. de creatione Angelorum conclusione 1. asserit, quòd etsi tenendum sit Angelos esse incorporeos, & reprehensione dignus esset, qui illud negaret, maximè quia non facilè se liberaret à definitionibus Concilii Lateranensis, quin periculo ei contradicendi se exponeret, attamen non esse adhuc dogma fidei. Unde divisi sunt Patres inter se, & Scholastici, qui scripserunt post Concilium Lateranense, non judicant illud esse definitum. Et Carranza ad act. 5. septimæ synodi, etsi agnoscat Concilium Lateranense opposuisse spirituale corporeo, hæc tamen controversia, inquit, nondum Ecclesiæ censura terminata est. Ratio est, quia Concilii intentio fuit definire Deum in tempore omnia condidisse, reliqua autem obiter dixit sine intentione definitionis. Conclusione 2. asserit non esse impossibile Angelos compositos esse ex materia, & forma, quia ex nullo capite id repugnat. Conclusione 3. confirmat, quod asseruit conclusione 1. contra quosdam Neotericos præcipuè à *Monte Piloso*, qui rigorosiùs reprehendit alios, præcipuè Molinam, & Uvarilonem; revera tamen, ut ait Doctor Subtilis, sicut sequenti rationem non sunt ponenda plura, nisi quæ ratio naturalis concludit; ita sequenti fidem non sunt ponenda plura de fide, quàm veritas fidei requirat. Hoc autem non requirit veritas fidei, quia auctoritates scripturæ, quæ dicunt Angelos esse spiritus, explicari possunt, quia non sunt corporei, nec quantitate extensi, nec Concilium Lateranense definivit, ut patet ex dictis. Conclusione 4. asserit Angelos non esse compositos ex materia, quæ esset diversæ rationis à nostra: quia est impossibile esse duas materias alterius rationis, nisi una esset perfectior altera: id ergo esset, vel in actualitate, vel in potentialitate. 1. non potest esse, quia nihil est actualitatis in materia: nec 2. quia eo ipso jam esset imperfectior, quia potentialius est imperfectius. Tandem conclusione 5. asserit non esse improbabilem D. Bonaventuræ sententiam, Angelos esse compositos ex materia, & forma ejusdem rationis cum nostra. Probat ex plurium auctoritate Richardo, Alensi, Alberto, & aliquot ratiociniis: solvitque objectiones contrarias, quas non est nostri instituti exponere. Instans mortis nostræ, & introitus in regiones alias ab his terrenis caliginem nostram dissolvet circa

An de fide sit, Angelos esse spirituales.

Non ponēda plura de fide.

D. Bonaventuræ mens de Angelis

A has ambages, sicut & plerasque alias, in quibus ferè cæcutimus in præsenti vita.

De Transubstantiatione.

Gravior est controversia, quam movent sectatores Lutheri, & Calvini circa verba ejusdem Concilii *transubstantiatis pane, & vino in corpus, & sanguinem Christi*, conqueruntur siquidem, quòd Concilium novam doctrinam, & inauditam invexerit circa Eucharistiam, & transubstantiationem, omnibus viribus impugnant, sicut quondam Arriani nomen *Homousion*, seu consubstantiationem Filii cum Patre æterno. Est enim similitudo inter duo ista nomina, à Conciliis generalibus adinventa ad explicationem evidentiorem,
B & necessariam rerum fidei, ut novis venenis hæreseon nova antidota præparentur.

Unde sciendum est Patres in Spiritu sancto congregatos nihil novi statuisse quoad rem, & doctrinam, quæ eadem est cum doctrina vetustissimorum Patrum, sed novo tantùm vocabulo de industria, & consulto usi sunt, ut quo nullum possent aptius, & convenientius habere ad profligandos ea tempestate nascentes errores, testatumque efficerent in Eucharistia non esse nisi unam substantiam corporis Christi, in quam antiqui Patres ajebant substantiam panis mutari, converti, transelementari, transferri, ut salva esset veritas horum verborum: *Hoc est corpus meum*. Pro quibus ver-
C bis Concilium significantiùs dicit transubstantiari. Cur non liceret universali Ecclesiæ fidem suam apto aliquo verbo exprimere, quod excluderet penitus errores hæreticorum: sicut consubstantiationis nomen ad destruendum errores Arrianorum, sicut supra visum est? Nec enim ob aliam rationem duo ista nomina tantoperè abominantur hæretici, quàm quia non possunt suos errores cum iis ullo modo conjungere: sed, cùm apud orthodoxos ipsos, seu Catholicos varii essent modi explicandi realem præsentiam corporis Christi in Eucharistia, vocabulum istud aptè illum modum exprimit, qui est veritati conveniens.

Illud enim notabile est, quod refert Innocentius *de Officio Missæ* parte 2. cap. 6. & habent communiter Theologi illius temporis post Lombardum in 4. Sent. dist. 11. tres fuisse opiniones, quæ, cùm admitterent o-
D mnes præsentiam corporis Christi in Eucharistia, retinerentque id, quod erat de fide à principio Ecclesiæ, dissentiebant tamen in modo, quo corpus Christi reddebatur præsens, nec ulla earum tunc damnata adhuc erat. Una opinio erat, quòd panis maneret cum corpore Christi. Secunda opinio, quòd panis non maneret, & tamen non convertitur, sed desinit esse, vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem. Tertia opinio, quod panis transubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem. Hunc autem tertium modum tanquam verum tenendum esse determinavit Ecclesia, ad tollendam omnem de ea re dissensionem inter Catholicos ipsos, quorum salva fidei compage varii erant sensus quoad modum præsentiæ corporis Christi, an hoc, vel illo modo ex tribus prætactis esset realiter præsens.

Et licèt modus iste per transubstant. esset difficilior ad intelligendum, & ad quem plura videntur sequi in-
E convenientia, quare tot fiunt contra ipsum objectiones ab hæreticis, & plures à fide avertuntur ob hanc definitionem, sive quia verba scripturæ possent salvari, non enim verba ista, *Hoc est corpus meum*, vi litteræ magis important transub. quàm verba ista, hoc est aurum, ostendendo bursam auro plenam, ostendunt conversionem bursæ in aurum, aut dolii in vinum, dicendo, hoc est dolium. Attamen ut scitè dicit Doctor Subtilis in 4. sent. dist. 11. quæst. 3. eo spiritu expositæ sunt scripturæ, quo conditæ. Et ita supponendum est, quòd Ecclesia Catholica eo Spiritu exposuit, quo tradita est nobis fides, Spiritu scilicet veritatis edocta, & ideo hunc intellectum eligit, quia verus est. Non enim in po-

in potestate Ecclesiæ fuit facere istud verum, vel non verum, sed Dei instituentis : sed intellectum à Deo traditum Ecclesia explicavit directa in hoc, ut creditur, Spiritu veritatis. Hæc Scotus ad satisfaciendum quorundam admirationi.

Nihilominus etsi verbum istud transub. pro tempore isto fuerit sufficiens ad refutandos hæreticos, & conciliandos inter se Doctores Ecclesiæ, non tamen ita exhausit omnia dubia, quæ postea orta sunt, quin necesse fuerit in sequentibus Conciliis aliquid adhuc addere ad majorem explicationem : itaut transubstantiatio opus fuerit plurimorum sæculorum, si spectetur non solùm generatim, & confusè, sed determinatè cum omnibus suis specificationibus, & modificationibus, quas magis expresè apposuit Concilium Tridentinum. Ut sunt enim ingenia hominum ad contentionem proclivia, versarunt istud mysterium in omnem partem, & retenta transubstantiatione propter auctoritatem Concilii, quidam plus justo extenderunt illam transub. ut dicerent totum panem quoad substantiam, & accidentia transire in corpus Christi. Fuitque illa plurium veterum sententia, sicut & quorumdam recentium Siculorum. Qua de re diximus in libro *Fidelitas perseverans Susannæ*, inscripto adversus quemdam Ministrum Calvinistam. Alii verò restrinxerunt magis transub. dicentes illam fieri secundum solam formam panis, remanente eadem materia : alii è contra secundum solam materiam remanente forma substantiali eadem ipsius panis. Primus dicendi modus est Durandi acutissimi Theologi in 4. dist. 11. quæst. alius verò est aliorum, quos refert Duchenius tacito auctoris nomine 3. p. qu. 75. art. 7. qui, ut explicat Bellarminus *de Sacram. Euch.* lib. 3. cap. 14. dicebant panem rem esse planè artificiosam, nec habere aliam formam, quàm figuram externam, & sensibilem, quæ remanet. Ad quos errores retundendos oportuit in Concilio Tridentino veluti ultimam manum apponere explicationis transubstantiationis : ut veritas ejus tota dispulsis falsarum omnium opinionum nebulis appareret. Sic Ecclesia in dies ex occasione errorum proficit, sicut lux splendens usque ad perfectam diem, & qui illam audiunt, non ambulant in tenebris. Itaque à tempore Lateran. Concilii transubstantiatio fuit fide explicitè credenda propter determinationem Ecclesiæ, quam qui, non audit hæreticus habetur juxta illud Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, aut Publicanus*. Qua de re optimè tractat Cardinalis Groperus tract. de veritate Corp. & Sang. Chr. in Euch. art. 1. c. 63.

Mirum verò est, quòd Calvinistæ hodierni transubstantiationem ignotam fuisse Ecclesiis Orientalibus audeant pertinaciter asserere, cùm in hoc Concilio quatuor Patriarchæ Orientis per se, vel per Legatos interfuerint, qui symbolo assenserunt, in quo tàm expressis verbis determinatur seu contra Berengarium, seu contra Almaricum, qui eum negabat. Hæc perpetua, & constans Orientalium de transubstantiat. fides nuper apertissimè, & invictissimè demonstrata est à Doctore Arnaldo adversus ministrum Claudium volumine satis magno Parisiis edito hoc præsenti anno 1669. in quo multa magno studio digesta sunt ad id spectantia.

De Albigensium erroribus.

Quæritur primò, quinam fuerint errores Albigensium. Disci poterunt ex Cæsario histor. mirab. lib. 5. cap. 21. Temporibus Innocentii prædecessoris hujus, qui nunc tenet Papatum Honorii, durante adhuc schismate, quod erat inter Philippum, & Otthonem Reges Romanorum, diaboli invidia hæreses Albigensium cœperunt pullulare, vel, ut verius dicam, maturescere. Cujus vires erant tàm validæ, ut omne triticum fidei gentis illius versum videretur in lolium erroris. Missi sunt Abbates nostri Ordinis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro Catholicæ prædicationis eradicarent : sed obsistente homine inimico, qui illa seminaverat, modicum ibi profecerunt. Apollonius: Quis fuit error illorum? Cæsarius : Quædam Hæresiarchæ eorum collegerant puncta ex dogmate Manichæi, quædam ex erroribus, quæ in Periarchon scripsisse fertur Origenes, plurima etiam, quæ de suo corde fixerant, adjicientes. Duo credunt cum Manichæo principia, Deum bonum, & Deum malum, idest, diabolum, quem dicunt omnia creare corpora, sicut Deum bonum omnes animas. Apollonius : Moyses & corpora, & animas confirmat Deum creasse, dicens, *Formavit Deus hominem*, idest, corpus, *de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*, idest, animam. Cæsarius : Si Moysem, & Prophetas reciperent, non essent hæretici. Corporum resurrectionem negant, quicquid beneficii mortuis à vivis impenditur, irrident, ire ad Ecclesias, vel in eis orare, nihil dicunt prodesse. In his deteriores sunt Judæis, & Paganis, quia illa credunt. Baptismum abjecerunt; Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi blasphemant. Apollonius : Ut quid tandem à fidelibus persecutiones sustinent, si nihil ex hoc in futuro retributionis expectant? Cæsarius: Gloriam spiritus se dicunt expectare. Quidam supradictorum Abbatum Monachus, cernens quemdam militem in equo sedentem loqui cum aratore suo, hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propiùs accedens, ait; Dic mihi, probe vir, cujus est ager iste? Respondente illo, meus est, subjecit : Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo vivimus, aliquid etiam erogo pauperibus. Dicente Monacho, Quid boni speratis de eleemosyna illa? respondit miles hoc verbum : ut Spiritus meus gloriosè pergat post mortem. Tunc Monachus: Quò perget? Ait miles, Secundum meritum suum, si benè vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicujus futuri principis, sive alterius cujuslibet illustris personæ, in quo delicietur ; si autem malè, corpus intrabit miseri, pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus, sicut & cæteri Albigenses, quòd anima secundum meritum pertranseat corpora, etiam animalium, atque serpentium. Apollonius : Fœda hæresis. Cæsarius : In tantum Albigensium error invaluit, ut brevi intervallo temporis infecerit usque ad mille civitates, &, si non fuisset gladiis fidelium repressus, puto, quòd totam Europam corrupisset. Anno Domini millesimo ducentesimo decimo prædicata est contra Albigenses in tota Alemania, & Francia Crux, & ascenderunt contra eos anno sequenti de Alemania Leopoldus Dux Austriæ, Adolphus Comes de Monte, VVilhelmus Comes Juliacensis, & alii multi diversæ conditionis, atque dignitatis. Simile factum est in Francia, Normania, atque Pictavia. Horum omnium Prædicator, & caput erat Arnoldus Abbas Cisterciensis, postea Archiepiscopus Narbonensis. Veniens ad civitatem magnam, quæ Biders vocatur, in qua plusquam centum millia hominum fuisse dicebantur, obsederunt illam. In quorum aspectu hæretici super volumen sacri Euangelii mingentes, de muro illud contra Christianos projecerunt, & sagittis post illud missis clamaverunt : Ecce lex vestra, miseri. Christus verò Euangelii sator, injuriam sibi illatam non reliquit inultam. Nam quidam satellites zelo Dei accensi, Leonibus similes, exemplo illorum, de quibus legitur in libro Machabæorum, scalis appositis muros intrepidè ascenderunt, hæreticisque divinitùs territis, & declinantibus, sequentibus portas aperientes, civitatem obtinuerunt. Cognoscentes ex confessionibus illorum Catholicos cum hæreticis esse permixtos, dixerunt Abbati : Quid faciemus, Domine? non possumus discernere inter bonos viros, & malos. Timens tàm Abbas, quàm reliqui, ne tantùm timore mortis se Catholicos simularent, & post illorum abscessum iterum ad perfidiam redirent, fertur dixisse : Cædite eos, novit enim

Genes. 2.

1. Mach. 2.

Arnaldi Cisterciensis dictum.

enim Dominus, qui sunt ejus. Sicque innumerabiles occisi sunt in civitate illa.

De Almarico de Bena.

Villa est Carnot. territorii. De hoc hæretico agunt Vincentius Beluacensis in speculo historiali lib. 27. nec non Rigordus in gestis Philippi Augusti eadem de eo referentes, ac fere similibus verbis, ut ex collatione utriusque deprehendimus. Dabimus eorum verba in secundo tomo, cùm de eodem tractandi iterum se dabit occasio. Interim hi sunt ejus errores, qui communiter referuntur ex Prateolo in vitis hæreticorum. Inter quos ille fuit periculosior, & qui plures ad se attrahebat, quòd diceret opus aliquod ex sua natura peccaminosum, si fieret in charitate, non esse peccatum. Perversi enim homi- B nes facilè sibi imaginantur se ob amorem Dei facere, & *Dogma periculosum.* ob amorem proximi ea etiam, quæ sunt contra præcepta divina, ut est fornicatio, aut peccatum carnale, quasi dilectio non esset plenitudo legis, aut posset quis Deum amare, cùm ipsi displiceat, ejusque honorem violet transgressione mandatorum ipsius. Vidimus, & etiam discussimus lites contra aliquos hujus farinæ sectarios, qui Almarici hunc errorem, ut sunt innumeræ dæmonis technæ, renovare nitebantur variis artibus, ac prætextibus Religionis, qui diuturno carcere, in quo etiam unus usque ad mortem damnatus fuit, & obiit pœnitens, pœnas luerunt. Cùm enim natura prona sit ad hujusmodi peccatum, tentata, ac corrupta, perversitate doctrinæ quid faciet? excusabat unus illorum Davidem in adulterio cum Bersabee, quia, inquiebat, etsi oculum sinistrum ad carnem haberet, dextrum tamen ad Deum direxerat. Pœnitet me in istis immorari.

INSANIÆ ALMARICI.

1. Dicebat, corpus Christi non aliter esse in pane Altaris, quàm in alio pane, & in qualibet alia re, transubstantiationem denegans.

2. Deum sic locutum esse in Ovidio, sicut in Augustino.

3. Negabat etiam resurrectionem corporum, paradisum similiter, & infernum: sed qui in se Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in se paradisum, qui contra peccatum mortale haberet, eumdem infernum habere in se, non aliter, quàm dentem putridum in ore.

4. Altaria Sanctis dicata, & imagines thurificare, Sanctorumque invocationes, idololatriam esse asserebat.

5. Non solùm cum Armenis, Adam, & Evam nunquam carnali copula jungendos, si in statu illo, in quo Deus illos condidit, permansissent; verùm etiam sexuum differentiam nullam, sed hominum multiplicationem æque, atque Angelorum futuram affirmabat: contra illud, quod in Genesi scribitur: *Creavit Dominus hominem ad imaginem, & similitudinem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum, & fœminam fecit eos.*

6. Asserebat rursùs, Deum non videri in se, sed in creaturis, sicut lumen in aere.

7. Item illud, quod aliàs est peccatum mortale, factum in charitate, non esse peccatum, impunitatem peccatorum promittens.

8. Affirmabat denique, ideas, quæ sunt in mente divina, & creare, & creari posse: cùm contrà, teste Augustino, in mente divina nil nisi æternum, & incommutabile sit.

9. Somniabat quoque, mentem contemplativi, vel Beati perdere suum esse in proprio genere, & redire in illud esse ideale, quod habuit in mente divina.

10. Docebat deinde, omnes creaturas in fine in Deum redire, & in ipsum converti, ut sint unum A individuum cum ipso. Unde per consequens, in resurrectione duplicem sexum fore negabat.

Hæc, & plura alia insana cùm insaniret, multosque sequacium errore suo imbueret, ab Episcoporum, & Theologorum Parisiensium Concilio convictus ex mœrore animi interiit. Multi complices Senatus Consultò damnati, & coram universo populo exauctorati, deinde flammis exusti, eorumque cineres per sterquilinium dispersi sunt. Tradunt autem, quòd, cùm illi ad supplicium ducerentur, tanta sit oborta aeris inclementia, & intemperies, ut nemo dubitaret, quin ab eis aer fuisset concitatus, à quibus tantus terror morientibus fuerat persuasus. Nam dicuntur tunc tàm obstinata mente fuisse, ut non solùm ad interrogata nullum darent responsum, sed nec in eis in ipso mortis articulo ullum pœnitentiæ, aut sanæ mentis, & resipiscentiæ perpendi potuisse indicium. Amalricus à Genarali Concilio Lateranensi ea potissimùm de causa celebrato, hæreseos damnatus, & anathemati subjectus, postea jussu Philippi Gallorum Regis exhumatus, exustusque est. De Abbate Joachim, quem etiam volunt aliquo prophetiæ dono insignitum, jam egimus in controversiis præcedentis Concilii.

De Confessione Paschali facta privilegiatis.

Ex decreto vigesimo primo hujus Concilii *omnis utriusque sexus*, quo jubentur Parochiani semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, infert scriptor quidam, & asserit obligationem Parochianorum ad suscipienda sacramenta à solo proprio Curato, itaut ab C alio non possint suscipi licitè, esse de jure divino: itaut per hæc excludantur privilegia Regularium, unde cogitur consequenter asserere, non esse in potestate summi Pontificis, aut Ordinarii licentiam concedere parochianis alicujus Curati, ut à Regularibus, aut aliis Sacramenta Confessionis, & Eucharistiæ licitè recipiant, cùm obligatio juris divini sit immutabilis, nec possit relaxari per potestatem summi Pontificis, aut Episcoporum. Hoc autem asserere quibusdam videtur esse erroneum, summo Pontifici, ac Episcopis injuriosum, & renovare opiniones damnatas libelli detestabilis ab Alexandro IV. summo Pontifice damnati, ac ejus jussu combusti, necnon confirmare opinionem Joannis de Poliaco, qui asserebat confessos fratribus iterum teneri D proprio Curato eadem peccata confiteri, stante decreto, omnis utriusq; sexus, hoc enim verum erit, si illicitæ sunt, atque ideo irritæ confessiones aliis factæ, ipsis non consentientibus.

Quòd autem talis propositio sustineri non debeat, probatur ex authoritate, quam habet summus Pontifex in omnes, & singulos Christianos. Siquidem illi dictum est in persona D. Petri Joann. 21. *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Et in Concilio Florentino sic habetur: Definimus Rom. Pontificem in universum orbem tenere principatum, & esse verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, & Doctorem, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum E Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur. At, si Papa habet talem potestatem, potest ergo ubique locorum ipsemet confessiones audire, ac alios idoneos vice sui committere ad eas audiendas. Quod eodem modo existimandum est de Episcopis respectu suorum subditorum per totam Diœcesim: unde opponit se eorum potestati, qui hoc solis Curatis competere posse defendunt.

2. Hæc doctrina eadem est cum illa, quam aliàs docere intendebat Gulielmus de Sancto amore Canonicus Beluacensis, ac Doctor Parisiensis in libello inscripto De periculis novissimorum temporum, cujus initium erat, *Ecce videntes clamabunt foris*. Quatuor enim continebantur in illo libro, propter quæ damna-

damnatus est, & combustus, ejusque defensores excommunicati, & privati beneficiis, nisi resipiscerent. Sic enim legimus de contentis in illo libro in epistola Alexandri IV. ad Ludovicum IX. Regem Galliæ, & ad universos Ecclesiæ Gallicanæ Prælatos apud VVadingum in Annalibus Minorum tom. 2. ad annum 1256. ubi loquens de illo Guillielmo, & ejus sequacibus: Fuderunt, inquit, iniquum virus, & contra eos (regulares ex ordine Prædicatorum, & Minorum) in scholis, & prędicationibus, & alibi asseverare pręsumpserunt, quòd in statu, & via salvandorum non erant, nec meritoria, nec salutifera eorum mendicitas existebat, &c. quodque de licentia, vel commissione Romani Pontificis, seu Diœcesanorum Episcoporum prædicationis exercere officium, & Confessiones audire liberè non valebant, tanquam per hoc Sacerdotibus Parochialibus præjudicium inferrent, ad alia nihilominus prava, & iniqua in detractionem eorum, & suorum ordinum derogationem ora maliloqua relaxando. Atque, ubi se eos errores damnare asseruit, subjungit posteà: Venerabilibus fratribus nostris Turonen. ac Rothomagens. Archiepiscopis, ac Episcopo Parisiensi, damus nostris litteris in virtute obedientiæ firmiter in præceptis, ut omnes Magistros, Doctores, & alios, qui sive in scholis, sive in prædicationibus, seu alibi præmissa dicere attentarunt, ex parte nostra monere procurent, ut infra certum terminum ab ipsis Archiepiscopis, & Episcopo præfigendum eisdem, dictum suum in iis publicè revocent, malè se dixisse fatentes, illaque detestentur penitus, & retractent, asseverando constanter contrarium, & illud etiam fideliter prædicando. Quod si non fecerint ex tunc contra eos, suspensionis, excommunicationis, & perpetuæ privationis beneficiorum suorum Ecclesiasticorum sententias, sublato cujuslibet appellationis obstaculo, efficaciter procedere non omittant. Laicos de hoc culpabiles, vel fautores hujusmodi præsumptorum, animadversione debita percellentes. Ideoque Celsitudinem tuam affectuosè requirimus, & rogamus quatenus prædictis Archiepiscopis, & Episcopo, cùm ab eis requisitus fueris, tuum favorem, & auxilium magnificè largiaris.

[…]isput. […] pri[…]gia au[…]di con[…]nes.

Hæ porrò litteræ effectu non caruerunt, nam inter cæteros Christianus Beluacensis Canonicus, & Odo Duacensis videntes durum esse contra stimulum calcitrare, latamque esse in se exilii, vel carceris sententiam, satius judicarunt coram Pontifice comparere, semet excusare, dicta revocare, quàm frustra reniti. Habeturque actus apud eumdem VVadingum, in quo præfatos errores revocant, ac articulos iis oppositos bona fide, ac sine fraude se prædicaturos promittunt cum reprobatione prædicti libelli nuper à summo Pontifice damnati. Quod actum Anagniæ in Palatio Domini Papæ 3. die Octobris ejusdem anni.

Sed nec omittendum, quòd etiam habet Spondanus ad annum 1255. num. 9. in disputatione habita Anagniæ coram summo Pontifice inter Guilielm. de Sancto amore, & viros Doctos Ordinum Prædicatorum, ac Minorum, cùm ei interesset Bertrandus Bajona Minor, cujus oculi distorti erant, scientia tamen illustris, & acutum ingenium, qui omnia argumenta prædicti Guilielmi faciliter repetebat, ac dissolvebat, hærentem, ac stupentem Guilielmum, cui homo notus non erat, ei dixisse. *Vel tu es Angelus è cœlo, vel dæmon ex inferno, vel Strabo de Bajona*: Respondisse autem Bertrandum: Neque Angelus, neque dæmon, sed Strabo sum de Bajona. Sub quo nempè nomine valdè celebris erat in populo, antequam Ordini initiaretur. Earumdem disputationum meminit Thomas Cantipratanus lib. 2. de Apibus cap. 10. Refertque prædictum librum Romæ, & Parisiis coram universitatis multitudine copiosa combustum fuisse, ac multos magnos viros contra illum scripsisse, licèt taceat de D. Thoma, qui copiosiùs illum refutavit opusculo 19. cujus initium est ex Psalm. 82. *Ecce inimici tui sonuerunt, &, qui oderunt te, extulerunt caput*. Verba

[…]r de […]ulis […]imo- […]tem- […]n da- […]ur.

A verbis, ac scripturam scripturæ opponens. Refert quoque Bzovius sententiam, quam protulit summus Pontifex in prædictum librum, illo priùs examinato, ac discusso per quatuor Cardinales. Nos libellum, qui sic incipit, *ecce videntes clamabunt foris*, tanquam iniquum, scelestum, & execrabilem, & instructiones, ac documenta in eo tradita utpotè prava, falsa, & nefaria de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica reprobamus, & in perpetuum condemnamus; districtè præcipientes, ut quicumque libellum istum habuerit, cum infra dies octo, ex quo condemnationem nostram sciverit, prorsus in toto, & in qualibet sui parte, comburere, & abolere procuret. In illos, qui nostri præcepti fuerint contemptores, excommunicationis sententiam promulgamus. Datum Anagn. 3. nonas Octobris Pontific. nostri anno 2.

B Albertus magnus in 4. Sent. dist. 17. in articulis 40. 41. 42. 43. 44. & 45. multa cum moderatione difficultatem istam tractat, omniaque, aut saltem præcipua motiva ex unaquaqꝫ parte proponit: sicque eam resolvit art. 44. respondeo sine præjudicio, quòd, si privilegium audiendi confessiones per modum supra dictum daretur alicui: sicut datum est privilegium audiendi eos, quos movent aliqui verbo prædicationis: firmissimè credendum est, quòd propter nimiam sacerdotum negligentiam hoc summus Pontifex dedit: quia peccatis nostris crescentibus in fine sæculi, etiam perpauci inveniuntur sacerdotes, qui veri sunt pastores, sed potiùs vicarii conducti vili pretio: &, quod abominabilius est, nec sunt perpetuati in multis terris, sed conducti ad annum, vel etiam ad dimidium, vel mensem. Et hæc omnia scio, quia vidi: itaut videatur impleri illud Eze-

Alberti magni opinio moderatior.

C chielis 13. pro fragmento panis pro pugillo hordei corrumpebant me, & meum populum, & ideo satis necessarii sunt, qui vita, & scientia populum audiant, & absolvant: tamen propter officium pastorale, & reverentiam sacerdotum, & quia non est detrahendum eis coram subditis, videtur, quòd absolvens privilegiatus deberet injungere confesso sibi, quatenus ad minùs in generali ostendat se proprio sacerdoti, si Pastor est, vel etiam perpetuus Vicarius. Si autem conductus est ad tempus, tunc videtur, quod non oportet. Quod extendit ad pœnitentiarium Episcopi. Etiamsi confiteatur pœnitentiario superioris, adhuc utile est, ne pœnitentiarius dissolvat ordinem Ecclesiæ, & officii sacerdotum ad populum, & in aliquo remittat eum ad proprium sacerdotem. Et crederem graviter peccare pœnitentiarium, qui hoc non faceret, &c.

D Ubi Albertus Magister magnorum Theologorum tangit originem privilegiorum, servatque multam reverentiam ad curatos. Ostendit quoque in his verbis initio privilegia audiendi confessiones laicorum non ita fuisse extensa ab initio ad audiendos indiscriminatim omnes laicos: sed illos dumtaxat, qui verbo prædicationis ipsorum ad pœnitentiam movebantur: quapropter in Epistola ad omnes Archiepiscopos, Episcopos, aliosque Ecclesiæ prælatos in registo Annalium Lucæ VVadingui tomo 1. Innocentius Papa III. mandat ipsis, ne impediant, quominus accedentes ad ipsorum prædicationem possint ipsorum fratribus confiteri. Sed cum tempore creverunt privilegia. Unde, qui Albertum secuti sunt, istis limitibus sese non continue-

E runt, etsi ipsius discipuli extitissent.

Unde D. Thomas in Opusculo citato has inducit, probatque conclusiones.

1. Quòd Episcopus in Parochia Sacerdoti commissa plenam habet potestatem, tùm quia ex jure 16. quæst. 1. *Cunctis fidelibus* Sacerdotes in Parochiis nihil possunt agere sine licentia Episcopi. Tùm quia super illud 1. ad Corinth. 2. *In omni locorum ipsorum, & nostro.* dicit glossa. 1. mihi primitus commisso, & loquitur de suffraganeis. 1. de Parochiis subjectis Ecclesiæ Corinthi. Tùm quia Parochianus quisque magis tenetur obedire Episcopo, quàm Presbytero, sicut majori potestati magis est obediendum, sicut Impera-

tori,

tori, quàm proconsuli. Tùm quia Sacerdotes sunt adjutores Episcoporum, sicut dicitur in ordinatione Sacerdotum. Sed ille, cui datur aliquis adjutor, non ex hoc amittit potestatem operandi, cùm sibi vacaverit, imo ipse est principalis operans, & adjutor est agens secundarius; ergo Episcopi possunt omnia agere, quæ ad curam plebis pertinent, irrequisito Sacerdote, &c. Quod intelligendum spectato solo jure divino.

2. Quòd aliqui ex commissione Episcoporum possunt audire confessiones in Parochiis Sacerdotum. Probat ex cap. *inter cetera* extra. de officio Judicis ordinarii. Item ex illo 1. Cor. 4. *Misi ad vos Timotheum, &c.* Quia Apostoli, constitutis Sacerdotibus in variis locis, alios insuper mittebant ad prædicandum, & exercenda ea, quæ ad salutem animarum pertinebant; tùm quia, quæ sunt Jurisdictionis, committi possunt. Item est consuetudo Romanæ Ecclesiæ, &c.

3. Quod saluti animarum expediat, aliis, quàm Sacerdotibus Parochialibus prædicationem committi, & alia, quæ ad salutem pertinent animarum. Tùm per illud Matth. 9. *Messis quidem multa, operarii autem pauci: rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Tùm propter multitudinem plebis, quæ uni Sacerdoti non potest confiteri. Tùm propter infirmitatem quorumdam, qui à confessione desisterent ex verecundia, si non possent aliis confiteri. Et hanc ipsam quæstionem Augustinus de Ancona in summa de Ecclesiastica potestate quæst. 19. art. 5. resolvit in hunc mundum.

Ad quintum sic proceditur. Videtur enim, quòd Papa non possit immediatè in qualibet Diœcesi, vel Parochia, quod potest Episcopus, vel Sacerdos: quia quando Episcopus committit curam Presbytero alicujus Parochiæ, exonerat se tunc à cura illius Parrochiæ, ut nihil ulteriùs se habeat ibi intromittere; aliter grave onus remaneret sub Episcopo, nisi cura remaneret super Sacerdote, cui committitur cura. Unde scribitur 3. Reg. 20. *Custodi virum istum, quòd, si lapsus fuerit, anima tua pro anima illius.* Ergo similiter quandò Papa committit Episcopatum alteri, exonerat se à cura illius Episcopatus, ut nihil ulteriùs habeat se intromittere; aliter magnum periculum, & importabile onus acciperet, totius multitudinis curam assumens.

Præterea sicut subditur Episcopus Archiepiscopo, sic Presbyter subditur Episcopo: sed Archiepiscopus nihil potest supra illos, qui subduntur Episcopis: unde scribitur 9. qu. 3. *Archiepiscopi nihil de Episcoporum causis, aut aliis communibus assumant sine eorum consensu*: Ergo similiter Episcopi non possunt aliud de his, quæ pertinent ad Presbyteros, & per consequens nec Papa potest de his, quæ pertinent ad Archiepiscopos, vel Episcopos, vel Presbyteros. *Augustin. de Ancona.*

Præterea scribitur Act. 15. quòd Jacobus Episcopus Hierosolymitanus præsente Petro dedit sententiam in sua Diœcesi de observatione legalium, dicendo: *Visum est Spiritui sancto, & nobis, nihil imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine suffocato, & fornicatione.* Quod non fecisset, si Petrus potuisset in sua Diœcesi, quod ipse poterat.

In contrarium est, quia ordo, qui servatur in potestatibus temporalibus, multò fortiùs servandus est in potestatibus spiritualibus: sed glossa super illo verbo Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*; sic dicit, quia potestati majori magis est obediendum, quàm minori, sicut proconsuli magis, quàm procuratori, & Imperatori magis, quàm proconsuli; similiter magis obediendum est Papæ, quàm Episcopo, & Episcopo magis, quàm Presbytero.

Respondeo dicendum, quòd sicut dicit Glossa Luc. 10. *Papa tenet locum Petri in Ecclesia, Episcopi verò locum Apostolorum, Presbyteri verò locum 72. Discipulorum.* Absurdum autem videtur, quòd Petrus non potuisset solvere, & ligare sine authoritate Apostolorum, vel discipulorum, etiam in provinciis, & parochiis

A eis duputatis, cùm singulariter Petro fuit dictum: *Dabo tibi claves*, & ipsi nonnisi per usum clavium potestatem ligandi, & solvendi haberent. Eodem modo absurdum est dicere, quòd Papa non possit solvere, & ligare in diœcesi cujuslibet Episcopi, & parochia cujuslibet Presbyteri, vel absolutionem, & ligationem committere, quibus placet. Potest etiam in provinciis, & parochiis eis deputatis omnia facere per ipsum, vel per commissionem, quod ipsi Episcopi, vel Presbyteri facere possunt, & adhuc amplius.

Ad primum ergo dicendum, quòd falsum assumitur, eo quòd commissa parochia Presbytero, adhuc totius plebis cura remanet in potestate Episcopi, scribitur enim 10. q. 1. *Quæcunque res Ecclesiasticæ sunt, convenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur,*
B *sub judicio, & potestate Episcopi gubernari, & dispensari, cui totius plebis animæ videntur esse commissæ.* Et Apostolus 2. Corinth. 11. Postquam curam Corinthiorum commiserat Apollo, dixit: *Præter illa, quæ intrinsecus sunt instantia, mea quotidiana sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Nec tamen Episcopus assumit grave periculum, & importabile onus, quia Presbyteros tanquam inferiori ordinis assumit coadjutores. Unde, quandò eos ordinat, dicit: *Quantò fragiliores sumus, tantò his magis omnibus indigemus*; Per quorum auxilium exuitur à periculo, & oneratione, sed non à potestate, & jurisdictione.

Ad secundum est dicendum, quòd non est simile, quia Presbyterum subjici Episcopo de jure naturali est, & divino, cùm naturaliter omne imperfectum subdatur
C perfecto; unde naturaliter Episcopus immediatam jurisdictionem habet in parochia Presbyteri, cùm possit ipsum coram se vocare, & excommunicare: similiter Papa in quolibet Episcopatu, vel in qualibet parochia, sed Episcopum subdi Archiepiscopo est de jure positivo ex institutione Ecclesiæ, unde non habet immediatam jurisdictionem Archiepiscopus in Episcopos suffraganeos suos, & subditos eorum, nisi in illis, in quibus Ecclesia statuit.

Ad tertium est dicendum, quòd Jacobus protulit sententiam authoritate Petri; quia, ut ibi dicit Glossa; *Conventus faciendus est Episcoporum, ad discernendum ea, quæ sunt fidei.* Hoc tamen non est nisi authoritate Papæ, sicut tunc conventus Apostolorum est factus super observatione legalium authoritate Petri.

Confirmat Durandus in 4. dist. 17. qu. 12. Episcopus, inquit, de omnibus casibus suæ diœcesis potest se in-
D tromittere, &c. præter potestatem ordinis, quam recipit in sua consecratione, habet potestatem jurisdictionis in toto Episcopatu suo, & super omnes subditos sacerdotis parochialis. Ergo potest audire confessiones omnium subditorum in Episcopatu suo. Imò plus pro utilitate subditorum potest prohibere sacerdotem parochialem à confessionibus audiendis: nec mirum, quia potest etiam prohibere ipsum, ne baptizet, sicut habetur expresè 16. qu. 1. can. cunctis. Addit tale audiendi confessiones officium posse committere Episcopum. Primò, quia quæ sunt jurisdictionis ordinariæ, possunt committi aliis, sicut expresè habetur extra de officio ordinarii c. *His quibus*. Secundò, quia *extra* de officio ordinariorum cap. *inter cætera jura*, datur Episcopis, ut in cathedralibus Ecclesiis, & cæteris collegiis as-
E sumant sibi viros idoneos coadjutores in officio prædicationis, & audientia confessionum. Possunt autem committere non solùm sacerdotibus sæcularibus, sed etiam religiosis, & novissimè Joannes Papa XXII. vocato Magistro Joanne de Poliaco sacræ Theologiæ Doctore, qui asserebat, quòd confessi fratribus Prædicatoribus, & Minoribus tenentur eadem peccata propriis Curatis parochialibus iterum confiteri, & data sibi audientia in consistorio, cùm nesciret respondere rationibus contra eum factis, compulit eum revocare prædictam opinionem, & damnavit eam, ac reprobavit de consilio fratrum, & confirmatur per generalem consuetudinem Ecclesiæ, quæ

Dur... sente...

quæ est maximæ authoritatis. Papa enim habet Pœnitentiarios, qui pro nunc sunt omnes religiosi. Episcopi verò habent Pœnitentiarios, tàm sæculares, quàm religiosos, qui absolvunt omnes ad se venientes sine licentia Sacerdotum Parochialium, non solùm de majoribus retentis à Papa, vel Episcopis, sed de omnibus quæcunque voluerint confiteri: Dicere autem, quòd hæc generalis consuetudo per universum mundum obtenta, & per Papam, & Prælatos Ecclesiæ approbata, sit perniciosa, & in periculum urgens animarum, est quasi sacrilegium.

Dixerat antea: In hac quæstione non est differentia inter audientes confessionem ex commissione Episcopi, & privilegio Papæ, & in privilegio includitur commissio, & si qua esset, minus deberet esse dubium de habentibus privilegium Papæ, quàm de habentibus simplicem commissionem Episc. quia Papa potest dispensare in statuto juris positivi, cùm ipse sit juris conditor.

Porro D. Bonav. in 4. dist. 17. p. 3. art. 1. q. 2. idem asserit, & communiter Theologi omnes melioris notæ.

Quòd autem quidam objiciebant sic posse contingere, ut nullus Curatis confiteretur, quia possunt omnes ire ad fratres, solvebat Hervæus Britto Doctor Paris. ex fratre Laico in Ordine D. Dominici, Magister Generalis totius Ordinis, in lib. *De potestate Papæ:* Dicendum, quòd licèt omnes ire ad fratres pro confessione sit possibile, accipiendo possibile per oppositum ad impossibile, quod includit repugnantiam terminorum, tamen omnes ire ad fratres, non est possibile, quod natum est esse secundum cursum communem, qui est in Ecclesia propter quatuor. Primum est multitudo populi, quia in pluribus, aut saltem multis: accidit, quòd curatus non sufficeret sine pluribus adjutoribus. Secundum est propter tarditatem populi, qui expectant communiter ad confitendum usque ad ramos palmarum, itaut vix possunt audiri; etiamsi essent 11. & 12. auditores. Tertium est propter diversam inclinationem populi ad diversas conditiones confessorum. Quia quidam volunt habere illos, qui sunt strictæ conscientiæ in pœnitentiis, alii volunt habere illos: qui faciunt, ait, bonum forum. Quartum propter moderamen, quod consuevit poni in talibus licentiis, quòd scilicet, debent exponi electi fratres, & in tali numero, qui debent sufficere secundum multitudinem cleri, & populi.

Hervæus ... [margin, partly cut off]

Alii dubium ingerunt ex eo, quòd Curati sunt de jure divino, & instituti à Christo secundum doctrinam communiter receptam in Facultate Parisiensi, apud Gersonium sermone contra bullam Mendicantium: unde inferunt, non posse Parochianos, iis nolentibus, aliis Sacerdotibus subjici. Respondetur, Curatos esse, immediatè à Christo, non immediatione suppositi, sed virtutis. Habent enim potestatem suam in plebem per aliquod medium, quod est Papa, vel Episcopus, ita Christo id instituente. Deinde quamvis status Curatorum sit de jure divino, nec possit in totum destrui ab alia potestate superiori, quia semper necesse erit esse aliquos Presbyteros, qui sub Episcopis salutem curent animarum, aliqua tamen sunt in illo statu, quæ sunt de jure humano, ut inter cætera singularitas curati, perpetuitas illius, & extensio jurisdictionis ad hos, aut illos populos. Nam possunt poni duo Curati in una Parochia, ut de facto in multis Parochiis inveniuntur, & unus eorum posset esse regularis. Possunt etiam poni ad determinatum tempus, triennium, aut sexennium, ut est in aliquibus Diœcesibus, in quibus Episcopi mutant, mittuntque curatos de loco ad locum. Potest quoque eorũ jurisdictio modò dilatari, modò coarctari, ut ex unione, & separatione beneficiorum constat. Quin etiam circa sacramenta non est æqualis omnium curatorum potestas, cùm quibusdam nihil liceat ordinariè circa Baptismum, quibusdam circa Extremam Unctionem pro diversitate locorum, hæc enim limitat Ecclesia absque violatione juris divini.

...atorum ...sdictio ...e, & ...lis. [margin, partly cut off]

A Unde Facultas Paris. an. 1429. Joanni Sarrazin Ord. Prædicatorum inter alias propositiones, quibus ordinavit eum subscribere, hæc erat prima: *Omnes potestates jurisdictionis Ecclesiæ, aliæ à Papali potestate sunt ab ipso Christo quantum ad institutionem, & collationem primariam, à Papa autem, & ab Ecclesia quantum ad limitationem, & dispensationem ministerialem,* per quod patet discrimen inter Papam, ac Prelatos alios, seu Episcopos, seu Curatos, quòd Papa immediatè, immediatione suppositi, recipit à Christo jurisdictionem, sive limitationem locorũ, personarum, aut casuum, alii verò à Papa, aut Ecclesia jurisdictionem recipiunt cum limitatione ad talem locum, personas, & casus. Porrò Papa, concedendo tales limites jurisdictionis, non privat se propterea jure suo super universos, & singulos fideles. Ita Rex, qui committit judices ex ordinatione divina

B ad exercenda judicia, non privat se jure ad judicandum per se, vel per alios, si expedire judicaverit, & qui ita judicatus est per alios, non tenetur iterum subire judicium proprii judicis, qui etiam liber erit in conscientia de injustitia judicii, quæ si intervenerit: sicut etiam Curatus liber erit coram Deo, si quid (quod Deus avertat) non benè gestum sit in judicio, & pœnitentia subditorum suo regimini cum Episcopo, & Papa, disjunctivè tamen quoad hanc rem spectat, commissorum: Quod non est modicum solamen de propria salute solicitis Pastoribus.

Papæ jurisdictio à quo est?

Ratio verò hujus doctrinæ in hoc est, quòd sanctuarium Dei hæreditate non possideatur, aut jure consanguinitatis, ac si rex institueretur aliquis cum futura successione, tunc enim acquireretur jus regni hæredibus ex tali institutione sine nova collatione jurisdictionis: non sic instituti sunt Apostoli, & 70 Discipuli,

C & Curati, indigent nova collatione jurisdictionis per Papam, qui virtualiter totam Ecclesiam repræsentat, eosque vocat in partem solicitudinis, ideò scriptum est Psal. 44 *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii constitues eos principes super omnem terram.* Quæ de Ecclesia intelliguntur, quæ totam terram distribuit pastoribus, unicuique partem suam: nam illud, quod Papa facit, etiam Ecclesia dicitur facere, tanquam ipsius caput universale. Ex quibus patere potest, institutionem illam curatorum de jure Divino non obstare, quin Papa, vel Episcopus (semota obligatione contractuum aliorum) possint audire confessiones; aut ad eas delegare. Etsi in hoc possit intervenire excessus, & peccatum, si indebitè fiat præter decorum, maximè in clero numeroso, omnique virtute, ac scientia exculto, ad quem pertinet Parochiarum administratio.

D Urgent esse obligationem reciprocam inter Curatum, & Parochianum, ut quemadmodum tenetur Curatus administrare res sacras Parochiano, sic ille ab eo teneatur eas suscipere. Resp. cùm præceptum istud sit affirmativum, non obligare pro semper, ut ajunt, sed in necessitate. Deinde obligatio parochiani est ad Papam, Episcopum, & curatum, non conjunctim semper, sed disjunctivè: unde non est obligatio ad solum curatum, & Gerson tomo 3. de Consiliis Euangelicis, & statu perfectionis, unde petita est ista objectio, docet mutuam, naturalem, & divinam esse obligationem inter curatos, & parochianos, quam generaliter Papa non potest ab omnibus tollere, quod etiam extendit ad potestatem absolvendi, nequaquam tamen obligationem illam limitat erga solos curatos. Scilicet disjunctiva verificatur, quacumque ejus parte existente vera.

E Nec desinit curatus esse curatus, etsi subditum non absolvat, quia curatum non esse, dicit magis jus, & potestatem curandi, quàm usum actualem.

Instant saltem ex præsenti decreto Concilii Lateranensis, obligari fideles omnes ad confitendum curato, vel alteri ex ejus licentia tempore paschatis. Respondetur, etsi verius sit Concilium per proprium Sacerdotem intellexisse curatum, ut diximus 3. parte examinis pœnitentium quæsito 67. edit. 3. non deputatos alios à Papa, vel Episcopo, ut patet ex eo, quòd cum

Proprius Curatus quis?

ejus licentia possit absolvi Parochianus ab alieno Sacerdote. Quod non posset ex licentia deputatorum, cùm delegatus non possit delegare. Attamen Concilium non determinat præcisè tempus Paschale pro confessionis annuæ obligatione, advertit autem Alphonsus de Castro lib. 2. de potestate legis pœnalis c.9. legis publicationem necessariam esse, ut illa obligare possit. At quod illa, inquit, verbis suis non exprimit, idem est, ac si in mente Legislatoris mansisset, & non fuisset verbo, aut scripto publicatum. Unde ex obligatione præcisa hujus Concilii tenetur Parochianus semel confiteri in anno proprio Parocho, ac in Paschate, si per anni curriculum huic obligationi non satisfecisset. Quòd si satisfecerit antea obligationi hujus decreti, non videtur ex vi illius obigatus, quidquid sit interim de obligatione nascente ex aliis decretis. Unde distinguendum est tàm inter proprium Sacerdotem Concilii Lateranensis, quàm inter proprium Sacerdotem latiùs sumpto nomine proprii Sacerdotis, qui tripliciter sumitur, ut docet D.Bonaventura in 4. dist. 17.p.3.art.1. q. 2. communissimè pro eo, qui potest absolvere, vel ex propria authoritate, vel ex delegatione, communiter pro eo, qui potest absolvere ex propria authoritate, vel officio, tanquam prelatus ordinarius, ut Episcopus, & Sacerdos Parochianus, & propriè pro solo curato. Distinguendum rursus inter obligationem ad confitendum semel in anno, & confitendum tempore Paschali, nam rejecta, aut non observata ista distinctione, malè intelliguntur,& allegantur Bullæ Benedicti XI.Martini IV. Innocentii VIII. & decretum facultatis Parisiensis anni 1400. Ubi de ista propositione Parochianus confessus fratribus satisfecit decretali: Omnis utriusque sexus *de pœnit. & remiss.* nec tenetur confiteri proprio suo Curato semel in anno, nec ab eo petere licentiam; sic censuit facultas: *Hæc propositio, ut jacet, est scandalosa, & juri communi contraria, & pro subditorum ad Prælatos debitæ obedientiæ, & reverentiæ observantia publicè revocanda.* Nec enim in propositione damnata expressum erat tempus Paschale. Distinguendum tertiò inter obligationem ortam præcisè ex decreto Lateranensi, & eo stante, ut locuti sunt quidam, ex obligatione orta ex aliis decretis, quæ subsecuta sunt variis temporibus propter exortas tempestates, & dissidia inter curatos, & regulares, occasione hujus decreti. Nisi enim ista omnia diligenter observentur, multi per obscuras, & indiscussas disputationes digladiantur, cum modico fructu, & cum multo scandalo. Quæ dissidia crescunt quotidie ex nimia æstimatione quorundam Conciliorum non approbatorum à Summo Pontifice, aut ex mala interpretatione Concilii Tridentini sess.24. c.13.de reformatione,ubi decernit distinctionem populi in certas, propriasque Parochias, non obstantibus quibuscunque privilegiis, ut ab assignato proprio Parocho, eoque solo licitè sacramenta suscipiat. Quis enim statim non intelligat ex terminis solùm ibi excludere tantùm alienum Parochum, & privilegia non posse impedire distinctionem populi in certas Parochias?

Proprius Sacerdos.

Decretum facultatis Parisiensis.

Afferunt quidam sententiam Theologi cujusdam, Joannis de Annosis, qui anno 1327. fervente contentione his de rebus, orationem, seu declamationem habuit quandam publicè in universitate Parisiensi coram magna multitudine, quæ etiam dicenti applausit, in qua inter cætera hæc habet. Proprius sacerdos dicitur propriè, quandò dicit convertentiam. Hoc modo Papa est proprius Sacerdos omnium quantum ad casus sibi reservatos, quia per se, vel per alium tenetur illorum confessiones audire,& è contrario illi tenentur ei confiteri. Sed quantum ad alios casus, & alia sacramenta non tenentur ei, nec è contrario. Sic dicendum de Episcopo, qui, quia est proprius Sacerdos omnium suæ Diœcesis quantum ad casus sibi reservatos,& quantum ad duo Sacramenta, quæ sunt Confirmatio, & Ordo, in aliis autem non est proprius Sacerdos. Curatus verò, quantum ad omnia alia peccata, & sacramenta, est proprius Sacerdos, quia obligatur ad illa. Adventitii verò in nullo sunt proprii Sacerdotes penitùs, quia in nullo tenentur subditis, nec è contrario, & in nullo pro talibus sunt onerati, nec de eis sibi aliqua cura committitur.

Joannes de Annosis.

Licuit hunc tractatum per transennam, ac carptim legere in Bibliotheca Choletæa manuscriptum, & in compactura quibusdam aliorum opusculis subjunctum. Exorditur Author ab hac sententia: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis, ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* ad Hebr. 13.

Continet liber iste quatuor articulos. Primus de confitentis obedientia. Secundus de confessionis efficacia. Tertius de confessore ordinario. Quartus de confessore adventitio.

Parum autem favet propositioni, ad quam confirmandam adducitur, cùm magis tractet, an expediat confiteri delegatis, quos adventitios vocat, quàm utrum validæ, ac licitæ sint confessiones eis factæ. Nec videtur negare, quin absolutio data à Papa, aut Episcopo sit valida.

Siquidem pagina 197. sibi objicit Papam, vel Episcopum non posse per se, vel per alium audire confessiones subditorum hujus Curati contra voluntatem suam in casibus non reservatis, specialiter quandò iste Curatus diligenter facit officium suum sine defectu notabili, propter quem debeat privari jure suo. Tùm subjungit: Respondeo, multa possunt fieri, quæ non expediunt, sicut priùs allegatum est per Apostolum sic: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Talia enim considerare debent in quolibet faciendo, quod expediat secundum utilitatem, quod liceat secundum æquitatem, quod deceat secundum honestatem. Et ferè totus videtur iste Author in hoc esse, ut, posita institutione immediata à Christo majorum, & minorũ Prælatorum, Episcoporum, & Curatorum, ostendat pericula, quæ possunt evenire ex rescripto, quod tunc in favorem regularium emanaverat, multa in eorum vituperium congerens per majorem partem operis, maximè quòd putet eos magis lucrum temporale, quàm salutem animarum procurare. Et quòd prælati teneantur reddere rationem pro suis subditis, & quòd Curato magis incumbat vocare adjutorem, & quòd Philosophus reprobet multitudinem principum, contra hoc, quod objiciebatur à regularibus, melius esse habere duo refugia. Quòd magis divites quærant, quàm pauperes. Quòd absque culpa innocens puniri non debet, & Curatus jure suo privari. Quòd adventitius sit veluti accidens, quod supponit substantiam completam, & subjecto, cui accidit, inhærere debet, non ab eo divelli. Quæ omnia, & similia facilè dissolventur oppositione aliarum rationum. Nec verò verba, quæ afferuntur ex eodem Authore, probant illicitam esse, atque adeò invalidam confessionem factam deputatis, quos etiam confirmat præsens Concilium can. 10. cùm asserat tantùm iste Author, deputatos non esse proprios sacerdotes, sumpto nomine proprii sacerdotis pro eo, qui ex obligatione tenetur aliquod sacramentum administrare sibi subdito.

Alii objiciunt similitudinem Hierarchiæ Angelicæ, cui conformari debet Ecclesiastica: at in illa ordines infimi non illuminantur, nisi per medios, non per supremos, aut per caput omnium: sic ergo Laici debent illuminari per pastores immediatos, non per supremum caput, aut ejus delegatos.

Sed hoc argumentum nimis probat, & nihil probat, quia ordo, qui est inter Angelos, ad illuminandum non est ita necessarius, quin etiam supremi inter Angelos illuminent infimos, & ipsos homines, ad quos aliquandò mittuntur sine interventu mediorum. juxta quod dicit Apostolus ad Hebr. 1. *Omnes sunt administratorii Spiritus.* Unde Parochianus poterit reduci ad Christum per Parochum, per Episcopum, & per Pontificem: sicut homines reducuntur ad Deum per Angelos seu infimæ, seu mediæ, seu supremæ Hierarchiæ, licèt teneatur magis ordinariè, & com-

communiter reductionem illam fieri per Angelos: sicut magis ordinariè fit per curatos: sed id non ita necessarium, quin fieri possit etiam per Episcopum, aut Summum Pontificem, eorumque delegatos non minus, quàm per delegatos curati, sic Deo abundanter, & quasi superabundanter providente saluti animarum.

At cur inquies, eo ipso, quòd per Ecclesiam electus in Papam accipit potestatem immediatè à Christo, qui ab hominibus immutari non potest: sic electus in Episcopum, aut curatum immediatè à Christo jurisdictionem non accipit: sicut Apostoli acceperunt.

Ratio est, quia universalis Vicarius non potest institui, nisi à principali Domino, Vicarii verò particulares possunt institui à Vicario universali jam instituto: ideò oportet primò illum institui à Christo, qui universalem sollicitudinem, ac regimen habet Ecclesiæ. Ac sicuti Rex abiens in Regionem longinquam constituit per se Regni administrum generalem; ac ille quidem non confert potestatem judicibus, ac præsidibus jam à Rege institutis: si quis tamen eorum moriatur, substituit iis successores, &, quæ non sunt adhuc expressè à Rege determinata de limitibus potestatis ipsorum, ipse determinat: novos etiam Præsides instituit, si opus sit: sic est de D. Petro, & ejus locum tenentibus. Quare, cùm nullæ sedes Episcopales, aut Parochiales in particulari à Christo determinatæ inveniantur, juris fuit D. Petri providere.

Sic olim se habebant de hac re dissidia, & quæ plura vidimus nostro tempore renovata, nec forsan deerunt, qui in posterum eadem restaurent, ideoque ista dedimus, quæ ad veritatem. perspiciendam in hac obscuritate alicujus momenti esse possunt, atque ad hujus decreti Lateranensis Concilii Can. 21. elucidationem aliquam, quod semper, & in pluribus locis magnas peperit controversias. De quibus extat adhuc Richardi Archiepiscopi Armachani primatis Hiberniæ Oratio habita in consistorio coram Domino Papa Joanne 22. super materia mendicitatis, ac privilegiorum apud Avenionem octava die mensis Novembris anno Domini 1357. pro defensione Curatorum. Sed & defensio Religionis Mendicantium contra præfatum Archiepiscopum edita à Magistro Rogerio Chonoe Ordinis Minorum, ubi & decretum præsentis Concilii multis illustrat, imo & totus fere est in illo explicando. Porro quidquid recens parturiunt libri hujus temporis hac de re, magna ex parte ex his fontibus derivatur, in quamcumque vergant sententiam. Solum hoc advertoex prædicto Rogerio cap. 3. nullatenùs esse præceptum per decretum præsens, quòd quis confiteatur proprio Curato in persona, quia secunda pars decreti est dispensatoria super ejus prima parte: qua permittitur, ut alteri ex ejus licentia fiat confessio: igitur implens secundam partem, & alteri confitens de proprii Sacerdotis licentia, ad primam ulterius non tenetur. Non convenio tamen cum illo, quòd nomen proprii Sacerdotis in hac decretali amplius extendat, quàm ad Curatum, etsi postquam in Lateranensi V. sub Leone X. declaratum est satisfacere præcepto hujus decretalis, qui privilegiatis confiterentur in Paschate, jam ex vi alterius decreti extenditur ulteriùs. Quia decretalis hæc in variis temporibus diversas recipit modificationes, cùm possit Ecclesia mutare leges suas, sicut ipse Deus mutavit legem veterem in novam, & Euangelicam, sicut docet præsens hoc Concilium.

Quod autem spectat ad nostra tempora, non est tanta difficultas: cùm post Concilium Tridentinum, & ultima arresta, juris sit Episcopi dare approbationem cum limitatione temporis, casuum, personarum, &c.

[...]tio dif[...]tatis. Dicet aliquis, cur Concilium non determinavit tempus Paschale pro confessione, sicut pro Eucharistia suscipienda? Respondetur propter necessitatem confessionis, expediens visum non fuisse, ut coarctaretur illius præceptum ad aliquod determinatum tempus, ut quovis alio tempore liberius fieret, nec remitteretur sub hoc prætextu, quòd tempus obligationis, nondum

A adesset. Sic omnia prudenter fiunt per Ecclesiam. Sed de his plura differendi se dabit occasio.

Advertendum autem pœnam injunctam de excommunicatione, & privatione sepulturæ contra illos, qui huic præcepto defuerint, esse tantùm comminatoriam, ut etiamsi vigeret adhuc præceptum in viridi observantia, ut vocant, non liceret absque sententia Judicis Ecclesiastici privare quemquam Orthodoxum sepultura Ecclesiastica præcisè ex vi hujus decreti.

De Simonia in ingreßu Religionis.

Porrò dubium aliud gravissimum exoritur ex Canone 64. quo tàm severè puniuntur, quæ cum aliqua pecunia admissæ sunt in Monasteria, ut egredi cogantur, &c. Quomodò etiam hodie in tota ferè Ecclesia mos B invaluit, ut nonnisi per portam auream ingrediantur puellæ in Monasteria. Difficultas hæc plures torsit. De qua dixi 3. parte examinis pœnitentium, quæsito 15. reditionis tertiæ. Difficultatem hanc solvi distinctione duplicis Simoniæ, scilicet Juris Divini, & Positivi. Cùm autem datur pecunia in ingressu Religionis non pro ipso ingressu, sed pro indemnitate Religionis, Simonia est tunc juris positivi. Jus autem positivum contraria consuetudine aboleri potest. De hac difficultate Lessius in resolutionibus variorum casuum conscientiæ *Verbo* Simonia casu 9. Etsi, inquit, probabilius sit esse Simoniam, quandò Monasterium satis opulentum exigit aliquid in receptione religiosorum, vel religiosarum pro victu, vestibus, conviviis, & similibus, alioquin non recepturum eos, ut patet ex- C travag. Urbani IV. & Francisco Victoria 2. part. de Simonia num. 12. ubi ait hanc esse communem sententiam Doctorum, nempè veterum: tamen probabilis est sententia eorum, qui dicunt hoc jus per contrariam consuetudinem prælatis conniventibus esse sublatum, modò non exigatur pro ipso statu religionis. Ita multi Doctores in Hispania, & Italia, qui dicunt hanc sententiam esse securam, quia Simonia juris positivi potest aboleri: talem autem dicunt hanc esse. Idem tenet Navarrus cap. 27. num. 106. dum ait, quòd excusentur à mortali, ubi est consuetudo contraria. Infero primò, post factum posse hanc sententiam teneri, & non esse censendos excommunicatos, qui id fecerunt. Infero secundò, omnibus modis conandum, ut hæc consuetudo tollatur, ubi commodè fieri potest: D quia potiùs est corruptela, quàm consuetudo, ut inquit Urbanus. Concludit tamen rem posse tolerari, ut probabilem.

Christianus Lupus ad Canonem 19. Concilii septimi multa congerit ad probandam Simoniam in ingressu Religionis, si fiat cum pacto pecuniarum: excipit tamen Monasteria Belgii. Monasteria, inquit, quæ piissimus Dominus Rex suis juribus exigere numquam voluerit, in Monachorum suorum Hæreditatem numquam possunt succedere, ideoque ante illorum professionem de ipsa cum parentibus stipulantur, accipiuntque quid præsens pro grandi futuro. Non itaque de Monastici ingressus, aut professionis, sed de spectantis ad nos Hæreditatis pretio paciscitur, ubi nulla vel species est Simoniæ. Opulenta, & Fratrum suorum sufficientem sustentationem habentia ad sum- E mum de avaritia notari possunt.

De Abbate Joachim.

Quia breviùs perstricta est causa Joachimi Abbatis Cisterciensis ordinis, quæ magna pars fuit hujus Concilii circa doctrinam, ideò sequentia duximus esse subjungenda. Dicta Joachimi Abbatis ad tria reducuntur. Primò enim dicit, quòd essentia generat, & generatur in divinis, & de hoc satis patuit suprà. Secundò idem Joachim dicit, quòd tres personæ divinæ solum sunt unum, quasi unitate specifica, & sic collectivè, & non identicè, sicut Petrus, Jacobus, & Joannes

nes sunt tres personæ humanæ, & in uno aliquo opere simul operantes sunt unum, scilicet collectivè, & unitate specifica. Et hic est error pessimus, & damnatus per Papam, & Concilium generale Ecclesiæ *Extr.* de summa Trin. & fide Cathol. cap. *damnamus Joachim.* Nam ibidem declaratur, quòd eadem divina essentia numero, & non solùm specie est in tribus personis, & sic ibi est identica unitas, sicut in anima rationali tres sunt potentiæ, scilicet memoria, intellectus, & voluntas identicè, non collectivè. Iste Joachim, sicut inscius modico credidit signo, probans suam positionem ex illa authoritate Christi orantis Patrem, dicentis: *Rogo, ut sint unum, sicut & nos sumus.* Unde dicit, quòd ex æquo nos non sumus unum, nisi unitate naturæ specificæ: Ergo nec personæ divinæ sunt unum, nisi unitate specifica. Sed ad hoc respondetur ex prædicta decretali, B quòd ibi, *ly sicut*, non dicit plenam similitudinem, sed sic intelligitur. Rogo, ut sint unum secundum suum modum, sicut nos sumus unum secundum nostrum modum, quia tres personæ sunt unum per essentiam, nos autem sumus unum per charitatem. Simile dicit Matth. 5. *Estote perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*: Et tamen impossibile est, quòd nos simus ita plenè perfecti, sicut pater cœlestis, quia ille perfectus est natura, nos autem accidentali dono, sed intelligitur secundum modum nostrum, sicut est nobis possibile. Tertiò idem Joachim dicit, quòd Magister Sententiarum est hæreticus, eo quòd dicit, essentiam nec generare, nec generari. Sed Papa cum Concilio damnavit dicta Joachim, & approbavit dicta Magistri, quæ in hoc reddita sunt maximè authentica secundum Scotum. C Proindè Bonaventura 1. Sent. dist. 5. dicit, quòd istè Joachim Abbas fuit maximè præsumptuosus, & superbus, qui cùm esset simplicianus, & ignorans, tanto Magistro contradicere ausus est, unde meritò compulsus est revocare, & libellum suum Concilio Lateranensi præsentare, & quoniam Ecclesiæ obedivit, & correctioni se submisit, ideò non est hereticus, nam, qui errat, & paratus est corrigi, non est hæreticus 24. q. 13. *Dicit Apostolus*. Denique plura falsa loquutus est etiam de adventu Antichristi: & quia posuit adhuc tertium testamentum evenire, ut primum scilicet vetus Patri, secundum scilicet novum Filio, tertium Spiritui sancto attribuatur, & multa alia fatua, propter quæ Bonavent. vocat illum pseudoprophetam, quamvis aliqui salvando eum dicant, quòd plura vera prophetaverit, quæ tamen à nobis non intelliguntur. *Ex Pelbarto de Themis* D *svar* 1. *p. aurei Rosarii Theologiæ* verbo *opinio* §. 3.

Scripsit idem Abbas commentaria in aliquot scripturæ libros, ex quibus legi ex parte commentarium ipsius in Jeremiam: sed nihil magis absonum à sensu Prophetę.

Sunt nihilominùs, qui ipsum efferant, & existiment Spiritum Prophetiæ habuisse, testatur quoque Blasius Viegas in cap. 3. Apocalipsis sect. 3. ubi ejus Apologiam agit, extare Honorii III. Epistolam ad Episcopum Lucanensem adversus Joachimi obtrectatores: Nec illud parum ad laudem ipsius est, quòd Clemens III. ipsi author fuit, ut scriberet in Apocalipsim, in qua dum explicat, quæ pertinent ad Angelum Philadelphiæ c. 3. prædicit novum ordinem futurum in Ecclesia his verbis. *Oportet Ecclesiam concipere novum quemdam spiritualem intellectum, sive etiam promissionis filios, & prolem* E *præ cæteris spiritualem, hoc est, ipsum ordinem, quem designat Jesus, qui videlicet ordo præ multis aliis, qui præcesserunt, erit amabilis, & præclarus, &c.* in quibus verbis, dum plures putant ipsum Prophetasse de societate Jesu propter hæc verba, *quem signat Jesus*, Scriptores ejusdem in hunc locum modestè, id à se repellunt, nec tantam de se habere opinionem apertè fatentur, ut prædictus Viegas, & Cornelius à Lapide ad hunc locum Apocalipsis.

Joachimi apologia.

Societas Jesu.

A

CONCILIUM
LUGDUNENSE I.
GENERALE XIII.
ANNO M. CCXLV.
APPROBATUM
CXL. EPISCOPORUM.

In causa Friderici II. Imperatoris, expeditionisque in Terram Sanctam suscipiendæ celebratum tempore Innocent. IV.

Hanc sacrosanctam Synodum auctoritate legitima, & ordinaria à solo Pontifice Innocentio indictam, & congregatam esse indicat epistola ejusdem Papæ, qua omnes Episcopos, ac Reges, & Principes Christiani orbis, ad Synodicam hanc congregationem convocavit. Extat epistola apud Binium.

Acta hujus Concilii concisè, & breviter recitantur apud Abbatem Stadensem in Chronico, his verbis:

Anno Domini 1245. Papa in Burgundiam Lugdunum, quæ prima Sedes est Galliarum, veniens post festum S. Joannis Baptistæ ibidem Concilium celebravit, & quintam partem ab Ecclesiis redditum requisivit. Imperator pro se advocatos misit, inter quos erat quidam Thaddęus, Doctor Legum, qui pro eo elegantissimè allegavit, itaut plurimorum audientium sibi conquireret favorem. Nihilominùs autem Papa Imperatorem in die Jacobi Feria tertia, quæ tertia dies erat Concilii, excommunicavit. Papa per totam terram Teutoniæ lugubrem literam Principibus Ecclesiasticis destinavit, conquerens flebiliter, quòd à gente quadam Saracena, quam Chores nuntiorum populum appellant, Sepulchrum Domini esset enormiter violatum, &c.

Et paulò infrà, cùm alia quædam de Saracenis, & prodigiosis orbium cœlestium aspectibus recensuisset, subjungit:

Papa in jam dicto Concilio, scilicet in die Jacobi, contra Imperatorem excommunicationis sententiam renovavit, & eum ab Imperiali culmine auctoritate propria deposuit, & hanc depositionem per totam Ecclesiam promulgavit, præcipiens sub interminatione excommunicationis, ut nullus eum Imperatorem de cætero nominaret. Qua sententia per mundum volante, quidam Principes cum multis aliis reclamabant, dicentes, ad Papam non pertinere Imperatorem vel instituere, vel destituere; sed electum à Principibus coronare. Intereà Papa sibi citari fecit Principes, quos ad Imperium regendum credit idoneos, ut aliquis eorum onus Imperii sumeret, & laborem, promittens ei, quicumque Imperium assumeret, consilium, & auxilium pariter, & favorem. Tandem Henricus Lantgravius, cognomento Raspe, multis evictus precibus, Imperium accepit. Hæc Albertus Stadensis.

Ejusdem Concilii acta paulò minùs explicata inserit suis annalibus Bzovius ex quodam eorum abbreviatore.

Sed & Matthæus Paris sub Henrico III. Anglorum Rege idem Concilium fusiùs scribit, ex quibus sequentia accipe, sed primum ex abbreviatore.

In nomine Domini, Amen. Anno ejusdem millesimo ducentesimo quadragesimo quinto. Cùm Dom. Innocent. Papa IV. ad partes Gallię propter multa pericula, quæ imminebant generali Ecclesiæ, se transtulis-

tulisset, Concilium convocavit apud Lugdunum, & in vigilia B. Petri Apost. Concilio convocato, in majori Ecclesia Dom. Papa, missa celebrata, locum eminentiorem ascendit. Imperator verò Constantinopolitanus sedit ad dexteram, & quidam alii Principes Laici sederunt ad sinistram, & diaconus Cardinalis, Vice-cancellarius, Magister Martinus Neapolitanus cum Notario, Auditore, & Correctore, Capellanis, Subdiaconis, & quibusdam aliis: inferiùs verò sic Prælati sederunt. Ex opposito tres Patriarchæ ordinati fuerunt, videlicet Constantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus, Aquilejensis, de quo tertio scandalum est exortum, ex quo, ut alii Patriarchæ dicebant, sedere non debebat juxta eos, cùm non esset de quatuor Patriarchis, & destructa esset sedes ejus: Et tandem, ut vitaretur scandalum, de voluntate Domini Papæ, ut creditur, est resecta. In navi verò Ecclesiæ ad dexteram, & in eminentioribus locis sederunt Episcopi Cardinales, ex altera verò Presbyteri Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi post eos, in sedibus autem constitutis in navi Ecclesiæ sederunt aliqui de Episcopis, Abbates, Procuratores Capitulorum, Nuncii Regum, & Imperatoris Friderici, & multi alii, qui erant ibi. Tunc Dominus Papa incepit: *Veni Creator Spiritus*; & illo hymno communiter ab omnibus decantato, dixit: *Dominus vobiscum*, & responderunt omnes: *Et cum spiritu tuo. Oremus*: Ægidius Cardinalis dixit: *Flectamus genua*. Octavianus respondit, *Levate*: & sic dixit Dominus Papa propriam orationem, qua dicta, Galeatius Capellanus incepit litanias: quibus expletis, Dominus Papa dixit: *Oremus, cum oratione de Spiritu sancto: Deus, qui corda fidelium*: nec dixit, *Dominus vobiscum*. Istis peractis incipit prædicare de authoritate Prophetiæ: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ, &c.* Incipiens, quòd multiplex erat dolor suus: quia quinque dolores circundederant eum. Primus erat de difformitate Prælatorum, & subditorum. Secundus erat de insolentia Saracenorum. Tertius de schismate Græcorum. Quartus de sævitia Tartarorum. Quintus de persecutione Friderici Imperatoris. Rediens ad primum articulum de difformitate Prælatorum, & subditorum: quia non erant tales, quales consueverant, & debebant esse, & de eorum excessibus multa dixit. Posteà de insolentia Saracenorum, referens rumores de iis, quæ tunc acciderant ultra mare, quandò Hierusalem occupaverant, & sepulchrum Domini everterant, & certa sacra loca de partibus illis eripuerant, & Christianos infinitos interfecerant, & quæcumque per eos ibi fuerant perpetrata. Tertiò de schismate Græcorum, quomodò Vartacius Imperator Græcorum cum Græcis schismaticis occupaverant, & destruxerant ferè usque ad Constantinopolim, & de civitate timeri poterat, nisi à Christianis velocem succursum haberent. Quartò de sævitia Tartarorum, quomodò terras Christianorum intraverant, & Ungariam occupaverant non parcentes sexui, vel ætati. Quintò de persecutione dicti Imperatoris, quomodò persequebatur Ecclesiam, & suum prædecessorem Gregorium fuerat persecutus: & in litteris, quas dictus Imperator per mundum mittebat, referebat publicè, quòd non persequebatur Ecclesiam, sed personam: quòd verum non fuerat, quia in vacatione Pontificatus eam persequi non cessavit: imò tunc Clerum, & Ecclesiam magis afflixit.

Postquam de afflictione plurima dixisset, fecit legi quoddam privilegium aurea Bulla munitum ab eodem Imperatore, cùm esset rex, Honorio prædecessori suo concessum: in quo inter alia potissimum habebatur, quomodò eidem juramentum fidelitatis præstiterat, tanquam vassallus suo Domino, & quoddam aliud privilegium, in quo ipse fatebatur, quòd regnum Siciliæ, & Apuliæ erat speciale patrimonium B. Petri, & illud ab Ecclesia tenebat in feudum; & concedebat, ac quietabat, si quod jus habuisset in electionibus Ecclesia-

A rum prædicti regni, & faciebat easdem Ecclesias liberas, francas, et immunes ab omni præstatione, item fecit legi plura alia privilegia aurea Bulla munita Ecclesiæ, dum esset rex, et postea Imperator, concessa: in quibus habebatur, quòd ipse quietabat, donabat, & concedebat, & confirmabat totam terram à Castro Radicophani usque ad Castrum Ceperani, Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoleti, Exarcatum Ravennæ, Pentapolim, Comitatum Romandiolæ, et terram Comitissæ Mathildis: & multa alia erant ibi, quibus dictis, Judex Thaddæus unus de nunciis Imperatoris surgens ferè ad singula, quæ dixerat Dominus Papa, respondit, & mirabiliter videbatur Imperatorem excusare: & asseruit multa mala, quæ fecisse, & procurasse dicebat Ecclesiam contra eum, & ostendit ibi plurima litterarum, et responsio ejus fuit multis grata. Sed Dominus Papa respondet ad singula benè, ac si prævidisset, se et Ecclesiam excusando, et sic illius diei sessio fuit terminata.

B

Secunda sessio fuit ad octo dies postea, & quoad sessionem, & officia, idem factum fuit, quod & in prima. His peractis surrexit Episcopus Calmensis, Cisterciensis ordinis de Apulia, qui exul erat, & mirabiliter describsit vitam malam, & ignominiosam, & progressum dicti Imperatoris à pueritia sua, & quæ erat sua intentio: quòd ad hoc intendebat præcipuè, ut Prælati, & Clerus ad illam reverterentur paupertatem, in qua fuerant tempore Ecclesiæ primitivæ, quod maximè patebat per litteras, quas per mundum contra Ecclesiam, & Clerum transmittebat: Postmodum surrexit Archiepiscopus de Hispania, qui multum Dominum Papam animavit ad procedendum contra Imperatorem referendo plurima, quæ contra Ecclesiam fecerat, & quomodò tota ejus fuit intentio, ut deprimeret Ecclesiam juxta posse, promittens, quòd ipse, & alii Episcopi Hispaniæ, qui multum magnificè, & generaliter, plusquam alia natio ad Concilium venerant, Domino Papæ assisterent in personis, & in rebus juxta suæ voluntatis beneplacitum. Hæc eadem promiserunt in Synodo, quàm plures alii Prælatorum.

C

Tunc surrexit prædictus Judex Thaddæus, & multa gravia proposuit contra dictum Episcopum Calmensem, quòd non zelo, sed ex malevolentia, ex eo quòd ipsum, & suos pro manifestis excessibus punierat, talia contra Imperatorem proponere curavit, & sic in secunda sessione nihil aliud actum fuit. Veruntamen dictus Judex Thaddæus supplicabat instanter, quòd prorogaretur tertia sessio, pro eo quod Imperatorem exspectabat, prout ipse per certos habebat nuncios, ac ipse ad eum plures alios, qui in civitate Taurinensi fuerant, remiserat, quòd iter arripuerat ad Concilium veniendo. Et quia dictus Papa hæc quàm plurimùm affectabat, ut posset inter eos pacis fœdera reformare usque ad diem Lunæ, per octavam sessionis secundæ, quæ fuerat in die Mercurii, contra multorum Prælatorum voluntatem prorogavit sessionem tertiam, quòd non fuit sine tædio multorum Prælatorum, & aliorum Templariorum, & Hospitaliorum, qui multos armatos ad custodiam Domini Papæ, & Concilii studuerant destinare, & propter pressuram hominum, & dubitationem, quæ in ipsa civitate, quæ custodiebatur per armatos plurimos, die, ac nocte fortiter assistebat. Et quia pro certo Domino Papæ constitit, quòd ipse non veniebat, nec cum mandato solemniter facto aliquos principes destinabat, dicto die Lunæ constituit tertiam sessionem, & peractis officiis, ut in prima, post multa dicta, & hinc inde audita, antequam ad sententiæ lationem accederetur, de Nativitate B. Mariæ Virginis gloriosæ ordinavit octavam, sacro Concilio approbante. Deinde Dominus Papa quasdam constitutiones, quæ pro recuperatione Terræ sanctæ, ac alias, quæ pro subsidio Romani Imperii, & etiam alias, quæ contra Cataros factæ fuerant, fecit legi. Item postmodum Dominus Papa dixit, quòd omnia privilegia Romanæ Ecclesiæ, quæ à Principibus mundi, tàm

D

E

Octava Nativitatis B. Virginis.

tàm ab Imperatoribus, quàm à Regibus concessa fuerant eidem, exemplari fecerat, & in eis apponi fecit omnium, qui aderant, Prælatorum sigilla, & volebat, quòd vigorem haberent, qualem ipsa originalia, quæ ibi lecta erant.

Tunc surrexerunt Nuncii Regis Angliæ, & pro authenticatione quorundam privilegiorum concessorum à Rege Angliæ ipsi Ecclesiæ, quæ asserebantur facta præter consilium principum terræ, licèt privilegiis illis contrarium diceretur, ad futurum Pontificem, & quibusdam constitutionibus, quæ pro subsidio faciendo Ecclesiæ factæ fuerant.

Deest aliquid.

Tunc surrexit Judex Thaddæus, percipiens quòd jam securis posita erat ad radicem, pro multorum privilegiorum authenticatione: & si contra dictum Imperatorem vellet procedere, appellaret ad futurum Pontificem, & consilium generale. Sed quia Dominus Papa respondit humiliter, & benignè, quòd illud erat Concilium generale, quia tàm Principes sæculares, quàm Clerici ad illud fuerant invitati, sed omnes, qui in jurisdictione Imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non permisit. Propter quod Papa appellationem non admittebat, sed statim incipit recitare, quantum eum dilexerat, antequam in Papam esset assumptus, & quantum sibi dimiserat postmodum, & etiam postquam fuerat Concilium ordinatum, & eum semper verbis mirabiliter vocando: ita quòd vix credebatur ab aliquibus, quòd aliquam ferre deberet sententiam contra eum, & statim incepit promere ore tenus, & ferre sententiam contra eum, privans ipsum omni honore, & imperio, & aliis regnis suis, & postmodum sententia in scriptis in ipsa Synodo lecta fuit. Qua lecta Dominus Papa surrexit, & incepit, *Te Deum laudamus*, quo hymno decantato per omnes fuit Concilium dissolutum.

Ex Mattheo Paris.

Anno gratiæ millesimo ducentesimo decimo quinto, sub Innocentio IV. Papa, celebrabatur aliud Concilium generale proximum, in quo decretum, & scriptum est, quòd non deberet de jure Concilium generale celebrari, nisi semel infra quinquaginta annos, quod est spatium clausum Jubilæo. Anno enim Jubilæo, vel infra tempus contentum infra annos quinquaginta, semel celebrari habet Concilium generale: in quo omnia collapsa habent reformari, & in bono statu restitui, & solidari.

Initium Actorum in Concilio Lugdunensi.

Altiùs igitur solis orbita cursum suum peragente, videlicet circa æstatis medium, congregati sunt *Lugduni* ex totius ferè *Christianitatis* latitudine Prælati venerabiles, vel eorum idonei, Imperatoris quoque, & multorum Principum, aliorumque Procuratores, secundum Papalis mandati tenorem Concilium celebraturi. Absentes autem quamplurimi Prælatorum, per eos, quos promiserunt, Procuratores sese ex legitimis causis sufficienter excusarunt, sicut quidam ex *Anglorum* Regno, ut supra latiùs dictum est: inter quos Abbas *S. Albani* corpore gravis etiam ad senilem declinans ætatem, magistro Martino, qui tunc temporis in Anglia prosperè commorabatur, testimonium veritati suæ per hoc perhibente, se rationabiliter per quemdam Monachum suum, Joannem videlicet de Bulum, & quemdam clericum, Magistrum Rogerum de Holdene, suam excusavit absentiam: & sic indemnis, & quietus remansit, Domino Papa per ipsos civiliter salutato. Verumtamen de Regno Hungariæ, quæ pro multa sui parte per Tartaros est vastata, nulli venerunt. De Alemannia bello Imperiali perturbata, pauci Prælati ad Concilium minimè convenire potuerunt. De terra verò sancta, quæ multo patuit discrimini, nullus penitus potuit illuc advenire, sed nec advocari.

Occasionaliter tamen illuc advenit de Terra sancta Episcopus Beritensis, totius Syriæ nuntius generalis, & Syndicus omnium Christianorum Terræ sanctæ; mandatum bajulans lugubre, de exterminio, permittente Deo, in Terra sancta perpetrato.

A Dum autem Dominus Papa multos jám prælatos, licèt tamen non omnes, vidisset congregatos, diæ lunæ proxima post Festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, intravit Dominus Papa cum Fratribus Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, & aliis Prælatis ad Concilium convocatis, simul & Procuratoribus absentium tàm Principum, quàm Prælatorum, in refectorium religiosorum sancti Justi apud Lugdunum: fuerunt itaque ibidem absque Cardinalibus, duo Patriarchæ, scilicet Constantinopolitanus, qui & Antiochenus, & Patriarcha Aquilejæ, qui & Venetiæ: Imperator quoque Constantinopolitanus, Comes etiam Tholosanus, & Procuratores Angliæ, Comes Bigod cum sociis suis Nobilibus, Archiepiscopi verò, & Episcopi, centum, & quadraginta. Proposuitque

Q... Pa... ma... Co... ini...

B Patriarcha Constantinopolitanus statum, & necessitates Ecclesiæ suæ, asserens, quòd olim habuit sub se Suffraganeos plus quàm triginta, quorum vix jam tres remanserunt. Subjungens insuper, quòd Græci, & quidem alii inimici Ecclesiæ Romanæ, totum jam Imperium Romaniæ ferè usque ad portas civitatis Constantinopolis violenter occuparunt; qui in nullo Romanæ Ecclesiæ obedientes, ipsamque detestantes, hostiliter eidem adversantur. Unde dolor, & confusio omnium Christianorum imminet, cùm ipsa sua Ecclesia primò fuisset privilegiata, & meritò plus cæteris honoranda: Primò enim constat Beatum Petrum Antiochiæ, quæ civitas Græcorum Imperio, vel Regno subjecta est, ab antiquo sedisse, & inde Simonem Magum, & alios hæreticos confusos auffugisse. Ad quod Papa tacuit. Consequenter propositus fuit sermo fide-

C lis, & omni acceptatione dignus, de Canonizatione, scilicet Beati Ædmundi Cantuariensis Archiepiscopi, quem Dominus evidentissimis miraculorum signis illustravit. Cujus rei assertioni cùm constanter testimonium octo Archiepiscopi, & circiter viginti Episcopi perhibuissent, & instanter, ut in ipso Concilio veneranter ad majorem solemnitatem canonizaretur, postularent: ait Dominus Papa non suo, sed aliorum spiritu invidorum dicens: Urgent nos dilationem non cupientia Ecclesiæ nimis ardua negotia; quare hoc meritò ad præsens tempus suspendere debeat expectatum. Sed, vita comite, imposterum neglectui non commendabitur, & quia Deus, & mundus sanctitati, & virtutibus ejus perhibent testimonium, in Domino gaudemus, & gratias referimus uberiores. Adfuit

D etiam præsens ibidem Thaddæus de Suessa, Domini Imperatoris Friderici Procurator, vir prudens, & eloquentiæ singularis, miles, & legum doctor, & sui Palatii Judex Imperialis, pro Domino suo Imperatore tàm constanter, quàm diligenter responsurus. Pro cujus & pristinæ amicitiæ reformatione obtulit pro Domino suo Imperatore confidenter, ad unitatem Romanæ Ecclesiæ, totum Romaniæ, id est, Græciæ Imperium revocare: & quòd sese Tartaris, & Chorosminis, & Saracenis, & aliis Ecclesiæ hostibus, & contemptoribus, Christo fideliter militando, potenter opponet: & quòd statum Terræ Sanctæ discrimini magno, & manifesto periculo jam patentem, suis sumptibus propriis, personaliter, & pro posse suo, refor-

E mabit, & ablata Romanæ Ecclesiæ restituendo, de injuriis satisfacere. Ad quæ omnia respondit Dominus Papa, dicens exclamando: O quàm multa, & magna sunt promissa, nunquam, vel nusquam tamen adimpleta, vel adimplenda! Sed & hæc nunc, ut constat, sunt promissa, ut securis jam ad radicem posita, illuso Concilio, & soluto, per dilationem avertatur. Pacem nuper in anima sua juratam, secundum formam præstiti Sacramenti teneat, & adquiesco.

Quo teneam nodo mutantem Protea vultus.

Et si concederem sibi postulata, & resilire vellet, nec aliud spero, quid nunc pro eo cavens fidejuberet, ut cogeret resilientem? Et cùm duos Reges videlicet Fran-

Francorum, & Anglorum, Thaddæus ad hoc ſpopondiſset fidejuſsores. Reſpondit Dominus Papa; Nolumus, quia ſi pacta commutaſset, vel penitus infirmaſſet, nec aliud credimus propter frequentiam aliquo tempore, impoſterum oporteret nos animadvertere in eoſdem: Et tunc haberet Eccleſia tres; quibus non ſunt in ſæculari potentia majores, imò nec pares inimicos. Et, cùm Procuratio Thaddæi ad hoc non ſufficeret, neque temporis ſatis habuerit, ut hæc conſummarentur competenter, ſiluit contriſtatus.

Epiſcopus autem Beritenſis, nomine Gualerannus, qui jam ſex menſibus per maris, & uno per terrarum diſcrimina, labores itinerum, ut prædictum eſt, ſuſtinuerat, ut cauſam Terræ ſanctæ nunciaret, auxilium, & conſilium impetrando, legi fecit litteras, quas Magnates, qui reſidui erant in Terra ſancta, omnibus Chriſtianis Occidentalibus miſerant conſignatas, per os fratris Arnulphi de ordine Prædicatorum in publico: quæ litteræ præſcribuntur in præcedentibus. Quarum tenor lugubris omnes audientes ad lachrymarum, nec immeritò, movit effuſionem.

Feria verò quarta ſequente, intravit Dominus Papa Eccleſiam ſancti Joannis, indutus Pontificalibus cum omnibus aliis ſupradictis veſte nuptiali, prout ſingulis pertinuit, adornatis. Et facta invocatione Spiritus ſancti, cum litania ſequente, & aliis rite peractis, prædicavit Dominus Papa, præponens, & ſingultibus interpoſitis proponens hoc thema: *O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Et ſatis eleganter ſermonem continuans, comparavit quinque dolores ſuos maximos, quinque vulneribus, & plagis crucifixi. Unum, de inhumanis, & feraliter Chriſtianitatem infeſtantibus Tartaris. Alium, pro ſchiſmate Romaniæ, ideſt, Græcæ Eccleſiæ, quæ noſtris temporibus, & paucis evolutis annis, à gremio matris ſuæ velut novercæ inſolenter, & inſolenter deciſa eſt, & averſa. Alium, pro ſerpigine novarum hæreſeon, ſcilicet Paterinorum, Bulgarorum, Jovinianorum, & aliorum ſchiſmatum, ſectarum, & errorum, quæ jam multas civitates Chriſtianitatis, præcipuè tamen Lombardiæ, ſubrependo maculavit. Alium de Terra ſancta: in qua Choroſmini deteſtabiles domos Templi, & Hoſpitalis, civitatem quoque Hieruſalem, & alias multas Chriſtianorum civitates, cum magno Chriſtiani ſanguinis profluvio, uſque ad internecionem ſolo tenus diruendo, deſtruxerunt. Alium verò de Principe, ideſt Imperatore, qui cùm eſſe teneretur ſummus ſæcularium Oeconomus, & protector Eccleſię, hoſtis factus familiaris, Eccleſiæ Chriſti efficax, & validus factus eſt inimicus, & miniſtrorum ejus adverſarius jam manifeſtus.

Et proſequutus Dominus Papa materiam hanc, quantum videbatur expedire, cunctos audientes dolore compaſſionis ſalubriter ſauciavit. Exitus enim aquarum deduxerunt oculi ejus, & ſingultus in ſermonem proruperunt. In fine autem prædicationis ſuæ propoſuit enormitates Imperatoris Friderici, ſcilicet hæreſim, ſacrilegium: & inter alia mala, quod civitatem quamdam in Chriſtianitate conſtruxerat novam, fortem, & magnam, quam Saracenis populaverat, ipſorum utens, ſed potiùs abutens ritibus, & ſuperſtitionibus, ſpreto Chriſtianorum conſilio, & religione familiaritatem ſpecialem contraxerat, ut aſſerebat cum Soldano Babyloniæ, & quibuſdam aliis Saracenorum Primatibus: diſtractuſque, & obſcęnis illectus illecebris, concubitu muliercularum, vel potiùs meretricularum Saracenarum, indifferenter, & impudenter polluebatur. Imponebatque ei multiplex perjurium: & quòd, ſpreto veritatis tenore, nuſquam pacta, nuſquam promiſsa conſervabat. Super quibus ut magis hæc audientes certificaret, ſignorum imperialium de auro appenſione communitas litteras protulit multiplices, quibus evidenter arguit, & redarguit ipſum Imperatorem ſuper perjurio. Quibus etiam verbis alacriter ſe oppoſuit Thaddæus diligenter, & multipliciter ſecundum probabiles rationes Dominum ſuum Imperatorem excuſando, &c. Supplicavit tamdem humiliter ſibi concedi modicam ſaltem dilationem judicialem, ut Domino ſuo Imperatori nuntiare poſſet, & tàm affectuosè, quàm efficaciter conſulendo perſuadere, ut perſonaliter ad Concilium, quod eum expectavit, venire properaret, aut ulteriorem ei concederet poteſtatem. Ad quod Dominus Papa reſpondit: abſit hoc, timeo laqueos, quos vix evaſi. Si enim veniret, ſtatim cederem. Non adhuc opto ſanguinem, nec me ſentio aptum, aut paratum martyrio, vel cuſtodiæ carcerali. In ſequentibus narrat, ut conceſſæ ſunt induciæ duarum hebdomadarum ad inſtantiam procuratorum Regum Francorum, & Anglorum, & cùm Imperator juri pariturus ad Concilium nollet accedere, quaſi toti Eccleſiæ contumax, & rebellis, receſſerunt à favore ejus multi, & ferè ab omnibus accuſabatur, ejus cauſam Thaddæo defendente Imperiali procuratore. Poſt quæ omnia talem ſententiam excommunicationis in pleno Concilio, non ſine omnium audientium ſtupore, & horrore terribiliter fulguravit.

Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, &c. Sacro præſente Concilio ad rei memoriam ſempiternam. Ad Apoſtolicæ dignitatis apicem, licèt indigni, dignatione divinæ majeſtatis aſſumpti omnium Chriſtianorum curam vigili, ſedulaque ſolertia gerere, ac intimæ conſiderationis oculo ſingulorum facta, & dicta diſcernere, & providæ deliberationis ſtatera librare debemus, ut, quos juſti vigor examinis dignos oſtenderit, congruis attollamus, & evehamus favoribus: quos autem reos, & culpabiles invenerimus, pœnis debitis pro gravitate culpæ afficiamus, & deprimamus, &c. Exinde narrat fuſiùs, quomodò Fridericus multa hoſtilia in Eccleſiam commiſerit, nec unquam ad cor redire, ac paci acquieſcere voluerit. Subdit poſtea.

Et ut ad præſens de cæteris ejus ſceleribus, & iniquitatibus taceamus; quatuor graviſſima, quæ nulla poſſunt celari tergiverſatione, commiſit. Deerravit enim multoties: pacem quamdam inter Imperium, & Eccleſiam reformatam temerè violavit. Perpetravit etiam ſacrilegium capi faciens Cardinales ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac aliarum Eccleſiarum Prælatos, ac Clericos, religioſos, & ſæculares ad Concilium venientes, quod idem prædeceſſor duxerat convocandum. De hæreſi quoque non dubiis, & levibus, ſed difficilibus, & evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: plura ſiquidem eum commiſiſſe perjuria ſatis patet. Narrat hæc expreſſiùs. Pacis verò ipſum violatorem exiſtere planè conſtat. Quia cùm olim tempore pacis inter ipſum, & Eccleſiam reformatæ juraſset coram bonæ memoriæ I. de *Abbatis villa* Epiſcopo Sabinenſi, & Magiſtro Thomaſio tunc temporis S. Sabini Presbytero Cardinali præſentibus, cum multis aliis Prælatis, Principibus, & Baronibus, quòd ſtaret, & pareret præciſè, abſque ulla conditione, omnibus mandatis Eccleſiæ, ſuper his, pro quibus erat vinculo excommunicationis adſtrictus, cauſis excommunicationis expreſſis per ordinem coram eo, & cætera. Poſtmodum pacem, & juramenta, nequaquam erubeſcens irretiri perjuriis, non ſervavit, &c. Præterea conjunctus Saracenis amicitia deteſtabili, nuncios, ac munera pluries deſtinavit eiſdem, & ab eis viciſſim cum honorificentia, & hilaritate recepit: ipſorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis ejus obſequiis notabiliter ſecum tenens, eorumdem etiam more uxoribus, quas habuit de ſtirpa regia deſcendentibus, eunuchos præcipuè, quos, ut dicitur ſerio, ipſe caſtrari fecerat, non erubuit deputare cuſtodes. Et quod execrabilius eſt olim exiſtens in partibus tranſmarinis, facta compoſitione quadam, imò veriùs colluſione cum Soldano, Mahometi nomen in templo Domini diebus, ac noctibus publicè proclamari permiſit, &c.

Joannes Halgrinus.

Nos itaque ſuper præmiſſis, & quàm pluribus aliis ejus nefandis, & execrandis exceſſibus, & flagitiis, cum fra-

fratribus noſtris Cardinalibus, & ſacroſancto Concilio deliberatione præhabita matura, & diligenti, cùm Domini noſtri Jeſu Chriſti vices licèt immeriti teneamus in terris, nobiſque in beati Petri Apoſtoli perſona ſit dictum: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, & memoratum principem, qui ſe imperio, & regnis, omni denique honore, & dignitate reddidit tàm indignum, quique propter ſuas iniquitates, & ſcelera ne regnet, vel imperet, eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis à Deo, ac abjectum, omnique honore, ac dignitate privatum à Domino oſtendimus, ac denuntiamus, & nihilominus ſententiando privamus. Omneſque, qui ei fidelitatis juramento tenentur adſtricti, vel obligati, à juramento hujuſmodi perpetuò abſolvimus, & liberamus, auctoritate Apoſtolica firmiter, & ſtrictim inhibendo, ne quiſquam de cætero ſibi tanquam Imperatori, vel Regi pareat, vel quomodolibet parere intendat. Decernendo quoslibet, qui deinceps ei velut Imperatori, vel Regi conſilium præſtiterint, ſeu favorem, ipſo facto excommunicationis vinculo ſubjacere. Illi autem, ad quos in eodem Imperio, Imperatoris ſpectat electio, eligant liberè alium in ejus loco ſucceſſorem. De præfato verò Siciliæ regno providere curabimus cum eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire. Datum Lugduni decimo ſeptimo Calendas Auguſti Pontificatus noſtri anno tertio.

Hæc igitur in medio Concilio prolata cunctis audientibus, ad inſtar coruſcantis fulguris, non mediocriter timorem omnibus incuſſerunt. Magiſtri igitur Thaddæus *de Sueßa*, & Vvalterius *de Ocia*, & alii procuratores Imperatoris, & qui cum ipſis erant, emiſſo ejulatu flebili, hic femur, hic pectus in indicium doloris percutientes, vix à profluvio lachrymarum ſeſe continuerunt, & ait Magiſter Thaddæus memoratus. *Die iſta dies iræ, calamitatis, & miſeriæ.* Dominus igitur Papa, & Prælati aſſidentes Concilio, candelis accenſis in dictum Imperatorem Fridericum, qui jam Imperator non eſt nominandus, terribiliter recedentibus, & confuſis ejus procuratoribus fulgurarunt.

Excommunicatio ſolemnis.

Decreta Concilii.

His ſubjungit decretà quædam, quæ ân omnia ſint Concilii, incertum eſt, cùm aſſerat quædam in Concilio, quædam antè, alia poſt edita fuiſſe, & inter ea immiſcet quædam falſa de electoribus Imperatoris, qui, quales fuerint, ſatis non agnoviſſe videtur, ut etiam obſervat Spondanus in annalibus: ideo horum ſummam breviter proponimus ex eodem, quæ licebit legere in ſexto decretalium magis integra.

1. Pro reparatione Terræ ſanctæ ſtatuit ſic inter alia. Ex communi Concilii approbatione ſtatuimus, ut omnes omnino clerici tàm ſubditi, quàm Prælati viceſimam Eccleſiaſticorum proventuum, uſque ad triennium integrè conferant ad ſubſidium Terræ ſanctæ, per manus eorum, qui fuerint Apoſtolica ordinatione ordinati. Quibuſdam tamen religioſis exceptis ab hac præſtatione meritò eximendis: illiſque ſimiliter, qui aſſumpto, vel aſſumendo crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi. Nos autem, & fratres noſtri ſanctæ Eccleſiæ Romanæ Cardinales plenariè decimam perſolvemus, ſciantque omnes, ſe ad hoc fideliter obſervandum per excommunicationis ſententiam incurrant.

2. Cruce ſignati à collectis, & talliis ſint immunes, &c.

3. Judicum nullus participantes in locutione, & aliis cum excommunicato ante commonitionem canonicam minori excommunicatione excommunicare præſumat.

4. Ne committantur cauſæ judicibus delegatis, niſi perſonis, quæ vel dignitate ſunt præditæ, nec alibi, quàm in civitatibus, vel locis magnis, & inſignibus, ubi haberi valeat juris copia peritorum.

5. Actori non venienti ad terminum, ad quem adverſarium citaverit, non permittetur iterum citare eumdem, niſi ſufficienter caverit, quod in termino debeat fideliter comparere.

6. Ne quis trahatur ad diverſos judices propter diverſas actiones perſonales.

7. Judex delegatus à ſede Apoſtolica ſine ſpeciali mandato non poteſt partes cogere ad comparendum perſonaliter coram ipſo, niſi cauſa fuerit criminalis, ſive pro veritate dicenda, vel juramento calumniæ faciendo, juris neceſſitas partes ſibi juſſerit perſonaliter præſentari.

8. Poſitiones negativas, quæ probari non poſſunt, niſi per confeſſionem adverſarii, judices admittere poſſint, ſi æquitate ſuadente judices viderint expedire.

9. In electionibus, ſeu poſtulationibus, vel ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia alternativa, & incerta reprobamus, & prohibemus. Statuentes, ut hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris conſenſibus ſurgat electio, &c.

10. Si in criminalibus ſe ſpoliatum reus aſſerat à quocumque, infra quindecim dierum ſpatium poſt diem, in quo proponitur, quod aſſeruit, comprobabit, &c. illum autem ſpoliatum intelligi volumus in hoc caſu, cùm criminaliter accuſatur, qui tota ſubſtantia ſua, vel majori parte ipſius per violentiam ſe deſtitutum affirmat. Et ſecundum hoc loqui canones, ſano credendum eſt intellectu. Quia nec nudi contendere, nec in errore inermes opponere nos debemus. Habet enim ſpoliatus privilegium, ut non poſſit exui jam ſpoliatus.

11. Si contra actorem excipiatur, quòd ſit excommunicatus, & intra octo dierum ſpatium manifeſtis documentis non probetur, judex in cauſa procedere non omittat.

12. Cùm æterni tribunal judicis illum reum non habeat, quem injuſtè judex condemnat. Si quis Judex Eccleſiaſticus ordinarius, ſeu etiam delegatus famæ prodigus, & proprii perſecutor honoris contra ſcientiam, & contra juſtitiam in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, vel per ſordes, ab executione officii per annum noverit ſe ſuſpenſum, ſciturus, quòd, ſi ſuſpenſione durante divinis ſe ingeſſerit, damnabiliter irregularitatis laqueo involvetur, à quo non niſi per ſedem Apoſtolicam liberabitur.

Cùm excommunicatio ſit medicinalis, non mortalis, diſciplinans non eradicans, dum tamen in quem lata fuerit, non contemnat, cautè provideat judex Eccleſiaſticus, ut in ea ferenda oſtendat ſe proſequi, quod corrigentis eſt, & medentis. Quiſquis ergo excommunicat, in ſcriptis proferat, & cauſam expreſsè conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò ſcripturæ hujuſmodi teneatur excommunicato tradere infra menſem poſt diem ſententiæ, ſi fuerit requiſitus, &c.

Cæterum notat præfatus Pariſius, cùm de contributione pecuniæ facta fuit mentio, contradictum fuiſſe Domino Papæ in facie, maximè propter hanc adjectionem omnibus inviſam, conferant ſubſidium per manus eorum, qui ad hoc Apoſtolica fuerint providentia ordinati. Quia multoties, & multipliciter conqueruntur fideles Eccleſiæ, ſe de pecunia ſua Terræ ſanctæ in auxilium contributa per Romanam curiam fuiſſe defraudatos. Sed & cùm multùm Thaddæus conquereretur de excommunicatione, dixiſſe ſummum Pontificem omnibus in propatulo. Quod meum eſt, feci, faciat, & proſequatur Deus, quod voluerit.

Fridericus autem hoc audiens vix ſe præ indignatione capiens in vehementiſſimam iram excanduit, torvoque vultu omnes circumſedentes adſpiciens, intonuit dicens: Abjecit me Papa in ſynodo ſua privans me corona mea? unde tanta audacia? unde talis temeraria præſumptio? ubinam ſunt clitellæ meæ theſaurum meum portatilem continentes? & cùm allatæ fuiſſent, & coram eo ejus juſſu reſeratæ eſſent, ait: vide, ſi jam ſunt amiſſæ coronæ meæ. Repertam igitur unam impo-

impoſuit capiti ſuo, & coronatus erexit ſe, & minacibus oculis, voce terribili, & inſatiabili corde dixit in propatulo: non adhuc coronam meam perdidi. Vel Papali impugnatione, vel ſynodali Concilio, ſive cruento perdam certamine: atque ex tunc animum, vireſque addixit, ut in omnibus noceret ſummo Pontifici, cui antea ſemper adverſarius fuerat. Cogitavitque, ut partem ſuam magis roboraret, filiam ducis Auſtriæ in uxorem ducere, quæ renuit, donec ipſe abſolveretur ab excommunicatione: ſcripſit quoque ad Reges, ut eorum corda à veneratione Eccleſiæ, ac ſummi Pontificis averteret. Nec deerant, qui angerentur futura pericula ponderantes.

Controverſia hujus Concilii.

Difficultas eſt hujus Concilii, an potuerit Papa, vel Concilium deponere Imperatorem, in qua nihil volumus aſſerere, ſed tantùm aliquas opiniones afferre, ut, etſi quæſtionem tunc multis rationum momentis ultro, citroque diſputatam non reſolvamus, eam tamen omninò non taceamus, cùm etiam difficilia Conciliorum, & momenta controverſiarum indicare nobis propoſitum fuerit.

Dicunt aliqui, quòd etſi Papa jure divino, quod idem dicas de Concilio, nullam habeat poteſtatem directam in principes, habet tamen indirectam, itaut quandò neceſſe eſt ad finem ſpiritualem, qui eſt ſalus animarum, poſſit poteſtas ſpiritualis Papæ coercere laicam principum poteſtatem: ſicut ſpiritus carni imperat ad finem ſuum obtinendum. Hanc opinionem explicat, & tuetur Bellarm. lib. 5. de Rom. Pontif. cap. 6. 7. & ſeq.

Ægydius Ro. Cardinalis in quæſtione de utraque poteſtate has inducit concluſiones.

1. Quòd poteſtas ſpiritualis, & temporalis ſint poteſtates diſtinctæ. Quod probat per rationes phyſicas, & Theologicas, ex eo, quòd earum poteſtatum diverſi ſint actus, ac diverſa objecta: necnon per jura canonica, ac civilia.

2. Quòd Deus poteſtatem ſpiritualem inſtituens nullum promiſit, vel contulit dominium terrenorum, patet ex cap. 16. Matth. ubi promittit Petro claves regni cœlorum. Eſt autem intelligendum, inquit, quòd cùm Chriſtus triplicem habuerit poteſtatem, videlicet rerum corporalium, animarum, & facultatum temporalium. Prima quidem uſus eſt infirmitates curando, mortuos ſuſcitando, &c. Secunda uſus eſt, & commiſit, videlicet ſpiritualem, quantum eſt neceſſarium ad ſalutem animarum. Tertia nec uſus eſt, nec commiſit.

3. Quòd ſint aliæ cauſæ merè ſpirituales, aliæ temporales merè, quas commiſit Deus principibus, &c.

4. Eſt, quòd Rex Franciæ à ſolo Deo immediatè tenet regnum ſuum, à Vicario verò Chriſti non tenet, nec in quantum eſt homo, nec in quantum eſt Vicarius Chriſti. Patet ex Innocentio *extra*, qui filii ſint legitimi, *c. per venerabilem* de Rege Francorum ſic loquente. Rex Francorum ſuperiorem in temporalibus minimè recognoſcit. Sed & nonne regnum evidenter approbatur à Deo, cujus Reges divino munere conſecrantur? Hoc idem probant aperta miracula univerſo orbi manifeſtè notoria, & notoriè manifeſta. Unde Dominus Rex de juſto titulo ſuo reſpondens, dicere poteſt illud in Euangelio, quòd reſpondit Dominus Jeſus contra calumnias Judæorum, *ſi mihi non vultis credere, operibus credite*. Sicut enim hæreditario jure ſuccedit Patri Filius in adoptionem regni: ſic quaſi hæreditario jure ſuccedendi, facultatem Deo tradente, alter alteri in ſimili poteſtate miracula faciendi.

Doctor quidam apud Almainum de poteſtate Eccleſiaſtica, & Laica cap. 5. aſſerit Papam habere poteſtatem plenariam in temporalibus, & ſpiritualibus, hocque refellit Almainus, quia eſſet occaſio, quòd ratione talis poteſtatis Papa efferretur in maximam ſuperbiam, & illa plenitudo poteſtatis eſſet multùm damnoſa ſubjectis, ideò illa etiam eſſet nociva Papæ, & ſubjectis, & ſic non eſt veriſimile, quòd Chriſtus ei talem contulerit poteſtatem. Dices, ſi neminem excipit, quomodò audes aliquem excipere? reſpondetur, quòd Chriſtus verbo, & exemplo, & Apoſtoli docuerunt aliqua excipienda; *Reges dominantur, vos autem non ſic, &c.* Similiter exemplo, quandò voluerunt eum facere Regem, aufugit. Vide plura ibid.

Idem Almainus quæſt. 2. de ſuprema poteſtate Laica, cap. 8. arguitur ad idem. Ab illo eſt Imperium, qui poteſt Imperatorem deponere. Sed Papa hoc poteſt, igitur: major eſt certa, quia cujus eſt conſtituere Imperatorem, ejus eſt deponere. Patet in Can. *alius* 15. quæſt. 6. Zacharias Papa depoſuit Regem Francorum, & inſtituit Pipinum Patrem Caroli: ſimiliter Innocentius depoſuit Fridericum Imperatorem: ergo, &c. Affert varias ſententias ea de re, tùm ſubjungit. Ad Canonem *alius*, dico, quòd ſic intelligitur, Zacharias depoſuit regem, ideſt, deponentibus conſenſit. Unde tunc temporis non erat adhuc univerſitas Pariſienſis, quia tempore Caroli magni fundata fuit, & ſic pauci erant docti in Francia, & habuerunt recurſum ad Papam, & ſic depoſuit, ideſt, conſenſit, ut poſſent deponere, & non depoſuit auctoritativè. Quantùm ad aliud de Innocentio, qui depoſuit Fridericum Imperatorem, dicit Doctor, quòd Innocentius depoſuit in Concilio, non quòd habuerit authoritatem deponendi, ſed Concilium depoſuit, & Innocentius tulit ſententiam, vel loco Concilii, à quo acceperat authoritatem deponendi, depoſuit. Hæc ibi, quæ ſatis non ſunt ad ſolvendam difficultatem, imò ipſam magis involvunt. Cùm par ſit difficultas de authoritate Concilii, ac ſummi Pontificis circa hoc factum. Sed nec vellem, tanquam Judex pro tribunali ſedens, cauſam iſtam definire: cùm tanta ſemper fuerit ſuper ea doctorum contentio, ut ex contrariis eorum ſcriptis, vix quidpiam depromere liceat, quod ſit expers contradictionis circa hanc ſpinoſam quæſtionem, quamque vix ex aliqua parte contrectare licet, itaut ſatisfiat curioſis, & omne dubium exhauriat.

Rogerus Uvidringtonus Catholicus Anglus, qui tamen à Philippo Labbe inter Hæreticos, aut de Hæreſi ſuſpectos, cenſura aſperiori recenſetur in *Synopſi*, librum ſcripſit an. 1611. Coſmopoli apud Theophilum Pratum, qui inſcribitur, *Apologia Cardinalis Bellarmini pro jure Principum. Adverſus ſuas ipſius rationes pro auctoritate Papali Principes ſæculares in ordine ad bonum ſpirituale deponendi.* In quo ſibi proponit ita cautè, & prudenter agendum, ut neque Pontificiæ dignitati quidquam detrahatur, neque ei aliquid in majeſtatis regiæ præjudicium plus æquo tribuatur, ſed ut juxta domini præceptum, & Cæſari reddantur, quæ Cæſaris ſunt, & quæ ſunt Dei, Deo. Laudabile certè conſilium, cùm in his in mente habendum ſit ſcriptum ab Arnulpho Lexovienſi in Epiſt. ad Thomam Cantuarienſem Archiepiſcopum. *Quia neque pax Eccleſiæ ſine regno, neque regno ſalus poterit provenire, niſi per Eccleſiam.* Addo nec diſputationem iſtam eſſe contra Pontifices Rom. qui non prætendunt ſe jus habere in res temporales, ac dominia principum, ut ipſis affingunt hæretici, ut ejus primatum tàm exoſum reddant: nec facta quorumdam Pontificum dogmata ſunt fidei: eſt ergo iſta diſputatio potiùs contra rationes quorumdam ſcriptorum.

Liber in tres partes principales dividi poteſt, licèt uno tractu ſine diviſione ulla totus ſit in refellendis Cardinalis Bellarmini argumentis, quibus conatur probare Pontificem jus habere indirectè ob bonum ſpirituale, ob quædam crimina ſuis dominiis temporalibus ſpoliandi principes.

In prima parte oſtendit. Quot ſcriptores etiam ex Sanctis Patribus, ut Tertulliano in Apologetico, S. Ambroſio in Apologia David cap. 10. Hieronymo tom. 1. epiſt. 46. ex illis verbis pſalm. 50. *tibi ſol* pec-

Almainus.

Rogerus.

peccavi, iſtam Bellarmini doctrinam impugnent. Alios profert, qui Eccleſiam, nonniſi unum gladium, ſpiritualem nempe, habere profitentur, ut D. Auguſtinus lib. de fide, & operibus cap. 7. Nicolaus Papa, c. *inter hæc* 33. quæſt. 2. Cœleſtinus tertius cap. *cùm ab homine* extra *de judiciis*. Gratianus 2. quæſt. 7, cap. *nos ſi*. Petrus Damiani Epiſt. ad Firmianum apud Baron. in Annal. an. 1563. D. Bernardus l. 2. de conſid. ad Eugenium Papam, &c. ait non habere gladium materialem in juſſu, ſed in nutu, nempe & ordinando, quandò Imperator illum pro Eccleſiæ neceſſitatibus extrahere debeat. Ac miratur, cur Card. Bellarminus ſententias recenſens, ne unum quidem auctorem Catholicum recenſeat pro jure Principum, cùm Trithemius Abbas in chronico Monaſterii Hirſaugienſis an. 1006. varias inter Theologos ea de re teſtetur fuiſſe ſententias, ſcribens. Ipſe autem (Henricus IV.) primus eſt inter omnes Imperatores per Papam depoſitus. Scholaſtici certant, & adhuc ſub judice lis eſt, utrum Papa Imperatorem poſſit deponere, quam quæſtionem, cùm ad nos non attineat, indiſcuſſam relinquamus. Subjungit iſtis in eadem parte nullo ſcripturæ loco fulciri opinionem Bellarmini, nec praxi antiquæ Eccleſiæ (licèt vires non defuerint ſub Diocletiano, Juliano, aut Valente, cùm exercitus Chriſtiani Catholici eſſent ex majori parte) quæ non agnoſcit aliam poteſtatem in Papa, quàm quæ ratione officii Paſtoralis ipſi attribuenda eſt. Nec ullam rempublicam privare poſſe ſuum delinquentem aliis bonis, aut privilegiis, quàm quæ illius ſunt propria: ſicut poteſtas temporalis non privat bonis ſpiritualibus. Dein exaggerat incommoda hujus opinionis, ut quod poſſet etiam vita privare, idque competeret etiam aliis Epiſcopis, & alia horrore plena, quæ inde ſequerentur. Denique ex ipſo Bellarmino l. 2. de Rom. Pontifice cap. 29. ſicut ante Chriſtianam legem homines ſubjecti erant Imperatoribus: ita etiam poſteà eidem ſubditos eſſe, cùm lex Chriſtiana neminem privet jure ſuo. Nec obſtat, quòd Baptizati fuerint poſtea: nam cùm facti fuerunt membra Chriſti, & Oves gregis dominici, tantùm in rebus ſpiritualibus, & quæ ad æternam ſalutem ſpectant, Præſidi Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſe ſubmiſerunt.

Argumenta V. Bellarmini. In 2. parte reſpondet ad argumenta quinque Bellarmini. 1. eſt, quòd poteſtas civilis ſubjecta eſt poteſtati ſpirituali, quandò utraque pars eſt ejuſdem reipublicę Chriſtianæ. Omnis enim ſuperior imperare poteſt inferiori ſuo, &c. refutat, quia hoc argumentum ſupponit, utramque poteſtatem unam tantùm rempublicam apud Chriſtianos conſtituere: quod ex principiis ipſius veritati diſſentaneum oſtendit, & axioma illud, quod ſuperior inferiori imperare poteſt, verum eſſe, ait in ſenſu formali tantùm, quoad ea, in quibus eſt ſuperior: eſt autem poteſtas ſpiritualis tantùm ſuperior in rebus ſpiritualibus. Nec finis civilis poteſtatis, qui eſt tranquillitas reipublicæ, ſubordinatur per ſe, & natura ſua fini ſpiritualis poteſtatis, ſed tantùm per accidens, quatenùs princeps agit propter finem ſpiritualem. Quælibet enim potentia, ut talis eſt, habet pro ſuo fine ſuum actum, ſicut quælibet ſcientia ſui objecti cognitionem, licèt homo, cui inhæret, aliud ultra poſſit intendere, &c.

2. Argumentum eſt: quòd reſpublica Chriſtiana debet eſſe perfecta, & ſibi ſufficiens in ordine ad ſuum finem. Sed poteſtas diſponendi de temporalibus neceſſaria eſt ad finem ſpiritualem, quia alioquin mali principes poſſent impunè fovere hæreticos, & evertere religionem, &c. Reſpondet æquivocationem eſſe in iſta propoſitione. Non enim reſpublica Chriſtiana habet poteſtatem ſufficientem ad ſuum finem eo ſenſu, quaſi poſſet omnes ſalvare actu, & de facto: nam ſic nullus periret abſque gravi Pontificis culpa: ſed tantùm habet poteſtatem ſufficientem ex parte poteſtatis ſupponendo ſubjectum alias aptum, & benè diſpoſitum. Quo poſito non eſt neceſſaria illa poteſtas diſponendi de rebus temporalibus. Cùm ſufficeret contra magis contumaces excommunicatio, quâ nulla pœna gravior, poſt quam nihil reſtat Eccleſiæ. Sed & idem argumentum poſſet retorqueri in præjudicium ſummi Pontificis ad ipſius depoſitionem per poteſtatem civilem, ſi ipſius fini adverſetur: debet enim etiam illa eſſe ſufficiens in ordine ad ſuum finem, cùm ſit à Deo, & in ſuo genere perfecta, &c.

3. Argumentum eſt, quòd non licet Chriſtianis tolerare regem infidelem, aut hæreticum, ſi conetur ſubditos ad infidelitatem ſuam pertrahere: at pertinet ad Pontificem judicare, an ita ſit: ergo pertinet ad ipſum judicare, an deponendus ſit, cùm cura religionis ipſi commiſſa ſit. Reſpondet captioſam eſſe argumentationem, & dato, non tamen conceſſo, quòd populus haberet hanc poteſtatem (circa quod adhuc multa diſcernenda eſſent) ſi Pontifex, ad quem pertinet de omni peccato judicare, in quantum offenſa Dei eſt, non alio tamen judicio iſtud judicaret, quàm quatenùs iſtud peccatum pœnis ſpiritualibus, & cenſuris corrigendum eſſet, non autem pœna temporali, qualis eſt depoſitio. Nam in foro mundano peccata, quatenùs turbant pacem reipublicæ, ſubjiciuntur poteſtati politicæ, per quam judicari poſſunt, & pœnis temporalibus ſubjici: at quatenùs offenſa Dei ſunt, & ſpirituali ſaluti nocent, ſubjiciuntur judicio Eccleſiæ, ſeu in foro interiori pœnitentiæ, ſeu in foro externo, ſi publica, & graviora ſunt, ſed tantum, ut pœnis Eccleſiaſticis caſtigentur: Qualis non eſt privatio dominii, &c. nec obſtat, quòd in confirmationem aſſumitur, conjugem fidelem liberam eſſe ab obligatione manendi cum conjuge infideli, cùm non poteſt ſine injuriâ fidei. Aliud enim eſt non teneri manere, aliud deponere, quod arguit quamdam auctoritatem. Nec jus conjugii propterea rumpitur, ut liceat mulieri ad alium virum convolare, &c.

4. Argumentum eſt, quòd principes, quandò Chriſtiani fiunt, admittuntur ab Eccleſia cum pacto expreſſo, vel tacito, ut ſceptra ſua ſubjiciant Chriſto, & polliceantur ſe fidem ſervaturos, & defenſuros, etiam ſub pœna perdendi regni. Ergo, &c. Negat antecedens quoad utramque partem, cùm in Baptiſmo non fiat ulla promiſſio, ſed ſit nudum propoſitum abrenuntiandi Sathanæ. Nec ullum verbum de perdendo regno, ſi aliter fiat, etiam cùm inaugurantur. Nec leges in hæreticos latæ obligant Principes quoad vim coercitivam, quod ſpectat ad pœnas temporales, legibus enim ſoluti ſunt tuti imperii poteſtate à ſolo Deo temporalibus pęnis puniendi, & canon de confiſcandis bonis hęreticorum aſſenſu Imperatoris conditus eſt, qui tunc Paduæ erat, ut notat Joannes Pariſienſis ex Hoſtienſi, *extra de hæreticis* cap. *ad abolendam*. Ubi quærit, quid ad Papam de temporalibus? & reſpondet, cùm Domino ſuo Innocentio, quod revera nihil; ſed hoc fecit de aſſenſu Imperatoris, qui tùm Paduæ præſens conſenſit.

5. Argumentum, cùm Petro dictum eſt, *paſce oves meas* Joa. ult. data eſt illi facultas omnis Paſtori neceſſaria: at illa triplex, una circa lupos, ut eos arceat: altera circa arietes, ut, ſi quandò cornibus lædant gregem, eos recludat, nec ſinat præcedere: tertia circa oves, ut tribuat convenientia pabula. Exinde triplex argumentum conficit: quia hæretici lupi ſunt, poterit paſtor eos arcere per excommunicationem, & ſimul jubere populo, ne eos ſequantur, ac privare dominio, 2. Princeps Catholicus fidelis, ſed adeò malus, ut multum obſit religioni: eſt aries deſtruens ovile, quem ideò poterit paſtor recludere, & redigere in ordinem ovium, 3. poteſt oves ita paſcere, ut eis convenit: debent autem reges defendere Eccleſiam: ergo poteſt Paſtor jubere, ut id faciant, & niſi fecerint, cogere per excommunicationem, & alias commodas rationes. Hæc eſt ultima ratio Bellarmini, in qua magis ingenioſè, quàm ſolidè intentum ſuum probat. Reſpondetur, ſicut Paſtor, ſeu princeps temporalis habet pro ſuo fine pacem temporalem, & Paſtor ſpiritualis æternam ſalutem animarum:

rum: ita uterque tùm potestates, tùm instrumenta proportionata ad hos fines, & consequendos, & conservandos habere debet: unde fit, ut licèt Pontifex triplici hac potestate polleat, non tamen uti debet aliis instrumentis, quàm suo officio spirituali proportionatis. Talis autem non est depositio Principis. Deinde observat multiplex discrimen inter arietes, & oves irrationales, & rationales: ita enim arietes irrationales Pastori subjiciuntur, ut non sint alterius gregis, nempe status politici, sicut dicitur de Davide 1. Paral. 11. *Tu pasces populum meum*. Lupus animal brutum, nequaquam fuit ovis, & esse non potest, & à quolibet occidi potest, etiam privato, sine licentia Pastoris. Quod de Principe hæretico, qui lupo assimilatur, nequaquam dici poterit. Denique oves rationis expertes nulla habent arma, quibus se defendant: at oves dominici gregis habent arma spiritualia, quibus cum hoste fortiter pugnent. itaut nisi volentes ab ipso non lædantur, de quibus Apostolus 2. Cor. 10. *Arma militię nostrę non carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum*, & ad Eph. 6. *induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli*. Ex quibus discriminibus aliter ratiocinandum esse patet de Pastore ovium irrationalium, & rationalium. Quin & inter Pastores alii sunt etiam Domini ovium, quibus licet morbidam ovem mactare, alii non sunt Domini, quorum potestas magis limitata est, & multa non licent, circa oves absque domini licentia: at comparatio Pastoris, cum talibus Pastoribus magis accommodanda videtur, cùm Papa non sit dominus omnium, quorum est Pastor. Denique argumentum retorqueri posset simili modo in favorem Principum, qui sunt Pastores civilis gregis contra quoscumque, qui injuriosè pacem publicam perturbarent.

Concludit relinquens subtilioribus ingeniis discutiendum, an hæ rationes Bellarmini sufficiant ad rem fidei satis stabiliendam, an potiùs ad rem probabilem vix confirmandam juxta ipsiusmet principia.

In tertia parte ejusdem tractatus respondet ad duodecim exempla, quibus idem confirmare conatus est Bellarminus cap. 8.

gumen- ex 12. mplis.

1. Exemplum est 2. Paral. 26. ubi legitur Oziam regem, cùm Sacerdotis officium usurparet, fuisse à Pontifice de templo ejectum, & cùm propter idem peccatum lepra à Deo percussus fuisset, coactus fuit ex urbe discedere, & regnum filio renuntiare. Ad quod inter alia respondetur, quòd, quamvis Sacerdotes Levitici haberent potestatem judicandi de lepra, non tamen privandi dominio. Privatio enim dominii semel facta perpetuò durat. Jus autem regni penes Oziam fuit, usque ad mortem. Deinde comparatio inter Sacerdotem, qui poterat separare leprosum, & Pontificem, salvari potest in sola potestate excommunicandi, per quam rex spiritualiter separari potest.

2. Exemplum 2. Paral. 23. ubi, cùm Athalia tyrannicè occupasset regnum, & foveret cultum Baal, Joiada Pontifex vocavit centuriones, & milites, & jussit eis, ut Athaliam interficerent, & pro ea Joas regem creavit. Miratur hic Rogerus, quòd in re tanta ex conjecturis, adeò levibus argumentetur Bellarminus. Ex consensu enim ordinum, id factitatum à Joiade ob tyrannidem Athaliæ, ut legitimus rex Joas in regni possessionem mitteretur. Sollicitavit igitur id Joas, inito fœdere cum centurionibus contra injustam regni usurpatricem.

3. Exemplum est B. Ambrosii, qui Theodosium Imperatorem excommunicavit, & præcepit, ut legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione ratæ essent, nisi post triginta dies. Apud Theodoretum l. 5. hist. cap. 17. quod non fecit D. Ambrosius, priusquam causam illam cognovisset, & judicasset. Resp. nihil ad quæstionem istud pertinere, cùm non negetur Episcopos esse judices, & Patres spirituales in utroque foro ad ferendas censuras propter peccata, quæ ad forum internum, & externum possunt pertinere. Præceptum autem Theodosio àd ferendam legem impositum fuit in foro conscientiæ, non tàm ad pœnam, quàm ad cautelam. Quod ad quæstionem præsentem nihil attinet.

4. Exemplum est Gregorii primi in privilegio, quod concessit Monasterio S. Medardi, & habetur in fine Epistolarum, sub pœna privationis, cujuscumque dignitatis, & sublimitatis, si quis violaverit. Resp. ibi non tàm esse imperantis, quàm imprecantis desiderium, ut ex contextu patere potest.

5. Exemplum est Gregorii secundi, qui Leoni Imperatori Iconomacho prohibuit vectigalia solvi ab Italis; sicque parte Imperii eum mulctabat. Resp. non aliter, quàm persuadendo, id effecisse, persuasit, ait Ottho Frising. l. 5. hist. cap. 18.

6. Exemplum est Zachariæ, qui rogatus à primoribus Francorum Childericum deposuit, & in ejus locum Pipinum Caroli magni Patrem creari jussit. Resp. tantùm Zachariam primoribus Francorum deponentibus Childericum consensisse, ac approbasse. Ita enim exponit Glossa in cap. *alius* 15. quæst. 6. & Aimonius de gestis Francorum lib. 4. cap. 61. refert Pipinum procerum suffragiis fuisse regem electum. Sic alii plures.

7. Exemplum est Leonis tertii, qui Imperium transtulit à Græcis in Germanos, quòd Græci nullum auxilium laboranti Ecclesiæ adferre possent. Resp. translationem factam fuisse ex consensu cleri, Senatus, populique Romani, qui Imperium tot laboribus adquisierat. Inter quos primus erat Leo, qui translationem sollicitavit, quapropter illi hæc translatio à pluribus scriptoribus attribuitur. Plures ad id firmandum scriptores profert: ut pateat hanc translationem vim, & efficaciam habuisse ex consensu Romanorum, cæterorumque populorum Italiæ, &c.

8. Exemplum est Gregorii quinti, qui sanctionem edidit de eligendo Imperatore per septem Germaniæ principes. Resp. id factum ex consensu populi, & omnium Alemanorum, ut respondet Cardin. de Cusa de *concordantia Catholica*, cap. 4. qui sibi Imperatorem eligere poterant. Exinde radicalem vim habet illa constitutio.

9. Exemplum est Gregorii VII. qui Henricum Imperatorem deposuit, 10. Innocentii III. qui Otthonem quartum similiter deposuit, 11. est Innocentii IV. qui in Concilio generali Lugdunensi deposuit Fridericum secundum, 12. exemplum est Clementis sexti, qui Ludovicum quartum à Joanne vigesimo secundo, & Benedicto duodecimo excommunicatum deposuit. Esto ista omnia vera sint. Sed quæritur, quo jure id factum fuerit. Addit nihilominùs excusari posse tales Pontifices, cùm apud Theologos satis constet posse interdùm ob conscientiam verè probabilem, quæ (quoad culpam attinet) invincibili comparatur, esse bellum ex utraque parte licitum, quod tamen nihil impedit, quo minùs causa alterius partis sit reipsa iniqua. Citatque in margine Victoriam relect. *de jure belli* n. 32. Vasquez 1. 2. disp. 64. nu. 16. & alios.

Quid Concilium egerit.

Observandum autem diligenter monet, quòd, quamvis Bellarminus dicat Innocentium IV. in generali Concilio Lugdunensi consentientibus universis Patribus Fridericum deposuisse, ex ipso tamen Concilio, id colligi non posse, cùm initio bullæ depositionis non legatur, Innocentius Servus servorum Dei, &c. Sacro approbante Concilio, sicut in aliis decretis, sed tantùm sacro præsente Concilio. Nec fit mentio consensus Patrum, sed tantùm in fine meminit, se cum Concilio maturam deliberationem habuisse de pluribus nefandis flagitiis Friderici. At si universi approbassent, id non omisisset Innocentius, sicut in sequenti decreto fecit. Concludit: memores Dominici præcepti suum cuique tribuamus, Cæsari reddentes, quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.

Nec verò iste Rogerus primus est inter Anglos, qui hanc quæstionem ventilaverit: refert siquidem Parisius

sius Monachus cùm ab Innocentio III. Joannes rex Angliæ privatus regno fuisset, Pseudo-Theologus quidam Magister Alexander dictus Cæmentarius, qui suis iniquis prædicationibus non mediocriter regem ad crudelitatem commovit, &c. Ad Papam quoque non pertinere de regum, sive de quorumlibet potentum laica possessione, vel subditorum regimine, verisimilibus quibusdam probavit argumentis. Cum præcipuè principali Apostolorum Petro, nihil à Domino, nisi Ecclesiæ tantùm, ac rerum Ecclesiasticarum collata sit potestas, &c. Sed cùm ipsius perversitas ad summi Pontificis aures pervolasset, ipso Papa procurante, bonis, ac Beneficiis omnibus spoliatus ad tantam demùm miseriam perductus est, ut in habitu pauperrimo necessitate compulsus sit panem suum ostiatim mendicare, quem videntes multi subsannando dixerunt. *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum, &c.*

Alexander masso.

A

Hæc Matthæus Paris indicans utcumque in quam partem vergat, forsan quòd regnum Angliæ feudatatium tunc esset Papæ.

B

Quam tandem verò quispiam amplectatur opinionem, non sequitur indè, in fide Concilium errare, quia non est hìc aliqua determinatio alicujus articuli fidei, nec de hoc agitur, sed esset magis defensio Dominii D. Petri, quod cùm Fridericus armis invaderet, ac plures illius civitates occuparet, putavit Concilium vim vi repellendam esse, ac perniciem, quam machinabatur in alios, in ipsum refundendam esse, ut vocatis in societatem quibuscumque potentibus à Dominio dejiceretur, qui aliena detinebat. Sic Baron. to. 10. anno Christi 897. de injusto decreto Stephani, aut Sergii Papæ contra Formosum, ac ordinatos ab eo, ut reordinarentur, loquens, scribit non fuisse errorem in fide, sed violentam tyrannidem in facto fuisse. Quod dicimus, non quòd depositionem illam Friderici illo nomine dignam censeamus, cùm sanctus Ludovicus Rex probatam eam habuerit, ac Innocentium sibi metuentem à furore Friderici confirmaverit, arma sua in ejus tuitionem pollicitus, sicque animum addiderit, cùm tæderet eum vivere ob plurima mala Ecclesiæ illata propter hanc depositionem: sed, ut quæcumque sententia teneatur, nihil tamen ex hinc concludi possit contra infallibilitatem Conciliorum, quæ est circa fidei doctrinam, ac morum decreta.

Solutio difficultatis.

C

CONCILIUM

LUGDUNENSE II.

GENERALE XIV.

Contra Græcorum errores, ac pro recuperatione Terræ Sanctæ, Celebratum anno Domini 1274. tempore Gregorii X. ac Rodulphi Imperatoris.

MAjorem, ac universam ferè Græcorum à Rom. Ecclesia discissionem contigisse sub Gregorio nono narrat Matthæus Paris in Historia Angliæ in Henrico tertio anno 1237. cum Germano Archiepiscopo suo penitùs adhæserunt, ac ejus erroribus veteribus, & novis, per quos enormiter à Religione Catholica declinant; & in multis, inquit, Latinis contradicunt, & eos spernunt, Ecclesiam Romanam in pluribus condemnantes, magis tamen ejus facta, quàm dicta. Constituit igitur Germanus sedem suam, quasi alter Lucifer in Aquilone, scilicet in Constantinopoli Græcorum civitate Metropolitana: filius scilicet degener, & Antipapa, vocans Ecclesiam suam, & afferens digniorem, & Ecclesiam Romanam sororem ejus dicens, non matrem: eo quòd B. Apostolorum Princeps Petrus, priusquam Romam venerat, Antiochiæ, quæ Imperio Græcorum adjacet, & pertinet, sedem constituit Cathedralem. Addens, quòd Antiochia omnem, quem potuit Apostolo Christi, & sic Christo exhibuit honorem, & reverentiam: propter quod Theophilus meruit appellari. Roma verò eumdem Apostolum Petrum, & Co-Apostolum ejus Paulum post probra, & contumelias mortis supplicio condemnavit. Hinc honor, & reverentia: illinc dedecus, & insolentia. Refertque præfatus Matthæus Epistolas tùm Germani ad Gregorium, tùm Gregorii ad Germanum occasione majoris illius divisionis conscriptas, quæ cùm tempore Gregorii decimi, post multa ad unionem utriusque Ecclesiæ adhibita remedia, nondum ablata esset, hic Synodum œcumenicam indixit, ut præter cetera, quæ maxima acturus erat, Græcos ad Ecclesiæ fidem, auctoritatemque, ac pietatis officium revocaret: ac cùm res ista literis, & disputationibus peragi deberet, ad illud Concilium vocavit inter cæteros D. Thomam Aquinatem Ordinis Prædicatorum, ac Divum Bonaventurã Ordinis Minorum clarissimos facultatis Parisiensis Doctores. Quorum ille ante ipsum Concilium obiit in itinere, hic in ipso Concilio, cùm jam Græcos ipsos ad rectam fidem capessendam induxisset, quorum animos non mediocriter sibi conciliaverat in ipso Concilii exordio oratione habita sub hoc themate. *Exurge Jerusalem, & circumspice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Sic mira fuit conjunctio D. Thomæ, & Bonaventuræ, qui ambo in scholis Parisiensibus condiscipuli, ad Concilii Lugdunensis labores simul vocantur, eodemque anno moriuntur ad celestem beatitudinem evehendi, tanquam duo sancti persimiles, ac duo gemini fratres, sicque, qui in doctrina, ac in virtute conjuncti erant, in morte non sunt divisi. Quia verò acta Concilii desiderantur, fragmentorum quorumdam collectanea hic dabimus, ex quibus intelligi possit, quantum ratio summæ patitur, quid in eo actum fuerit, ac primo Abrahamus Bzovius primus Baronii continuator inseruit suis annalibus ad annum 1274. collectionem cujusdam anonymi, qui omnibus ejus actis interfuit, ex qua initium damus hujus Concilii, sic ibi.

Schisma Græcorũ.

D. T... & B... ventu...

D

Ex Collectore anonymo.

In nomine Domini, Amen. Anno ejusdem millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, mense Maii, die Lunæ septima ejusdem, tertia indictione. Congregato Generali Concilio per sanctissimum Papam Dominum Gregorium decimum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summum, & universalem Pontificem, Lugduni in majori Ecclesia sancti Joannis Lugdunensis, injuncto priùs per ipsum sanctissimum Papam, quinto die ante sessionem, scilicet secunda ejusdem mensis, omnibus Prælatis, & Capellanis suis jejunio triduano, & sedibus præparatis in navi ipsius Ecclesiæ per circuitum, idem Dominus Papa circa horam Missæ descendens de camera sua in ipsam Ecclesiam, præparato sibi faldistorio in choro, conducentibus eum duobus Diaconis Cardinalibus, ut moris est, dixit tertiam, & sextam, quia erat dies jejunii, quibus finitis Subdiaconus venit cum sandalibus, & calceavit illum, Capellanis dicentibus psalmos consuetos circa ipsum: & eo calceato, & lotis manibus Diaconus, & Subdiaconus more solito induerunt eum omnibus vestibus Pontificalibus albi coloris, quia inter Pascha, & Ascensionem erat: & pallio, sicut si esset Missam celebraturus: & inde præcedente Cruce, ascendit pulpitum præparatum, & ornatum, & sedit in faldistorio suo, ministrante sibi pro Presbytero Domino Simone tituli sancti Martini, & Diacono Domino Otthabono Cardinali, & assistentibus sibi in eodem pulpito Domino Otthabono sancti Adriani, & Dominis Jacobo sanctæ Ma-

E

Mariæ in Cosmedin, sancti Georgii ad velum aureum, Huberto sancti Eustachii, Matthæo sanctæ Mariæ in Porticu Diaconis Cardinalibus: etiam sedente juxta eum Domino Jacobo Rege Arragonum, assistentibus etiam sibi quibusdam Capellanis superpelliceis indutis: sedens idem summus Pontifex in faldistorio suo, fecit Crucem super Prælatos, & Concilium, qui sic sedebant ab opposito, & in eminentibus sedibus præparatis. In medio navis ejusdem Ecclesiæ sederunt Domini Pantaleon Constantinopolitanus, & Opirio Antiochiæ Patriarchæ: in sedibus aliis à latere dextro summi Pontificis sederunt Domini Joannes Portuensis, & sanctæ Ruffinæ, Petrus Tusculanus Vice Dominus Prænestinus, Fr. Bonaventura Albanensis, Fr. Petrus Ostiensis, & Velletranus, Bertrandus Sabinensis Episcopi Cardinales: à latere verò sinistro Averus tituli S. Praxedis, Guilielmus sancti Marci, Simeon tituli S. Cæciliæ Presbyteri Cardinales; post hos verò à dextris, & sinistris sederunt Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, & Priores, & alii Ecclesiarum Prælati in magna multitudine, non disceptantes de locis; cùm per eumdem summum Pontificem fuerit ordinatum, ut sine præjudicio Ecclesiarum suarum sederent: Stantibus autem inferiùs Fratre Vvilermo de Hospitali, & Fratre Roberto Magistro Templi, & aliquibus fratribus earumdem Religionum, & Nunciis solemnibus Franciæ, Alemanniæ, Angliæ, & Siciliæ Regum, & aliorum quoque multorum Principum, Baronum, Capitulorum, & Ecclesiarum Procuratoribus: Capellani cantaverunt Antiphonam, *Exaudi nos Domine*; qua finita Dominus Papa surgens dixit, *Oremus*: Dominus Otthabonus flexis genibus, & Dominus Jacobus dixerunt; *Levate*: & summus Pontifex dixit alta voce Orationem, sicut habetur in Ordinario. Deinde per unum Capellanum cantata est Litania minor, Domino Papa, & omnibus Cardinalibus, ac Prælatis astantibus, genibus flexis, & sine mitra. Qua finita, per eumdem Capellanum, & respondentibus sibi quamplurimis, Dominus Papa surgens dixit, *Oremus*: Dominus Jacobus, flexis genibus, & Dominus Gotifredus responderunt, *Levate*: & Dominus Papa dixit aliam Orationem in tono secundum primum. Post hæc Dominus Otthabonus, facta reverentia Domino Papæ, & benedictione petita, ut moris est, cantavit Euangelium secundum Matthæum scilicet, *Designavit Dominus Jesus alios septuaginta duos*. Hoc finito Dominus Papa stans erectus alta voce incepit hymnum, scilicet; *Veni Creator Spiritus*, quo cantato per ipsum, & totum Concilium, stans sine mitra cum magna devotione, ipse postea sedit in faldistorio suo, & omnes Prælati in locis suis sederunt, & tunc ipse incepit sermocinari, proposito themate, scilicet; *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar, & antequam moriar;* & prosecutus est sermonem suum. Quo finito, & aliquantulum pausato, cœpit alloqui Concilium, narrando motum, & votum animi sui, & causas, propter quas evocaverat Concilium, & super quibus, scilicet super subsidio Terræ sanctæ, & super unione Græcorum, & super reformatione morum, deliberaturi essent. Qua allocutione completa surrexit de sede, & indixit aliam sessionem ad aliam diem, Lunæ scilicet, & sic dissoluta est prima sessio. Idem autem Papa rediens ad locum, ubi se induerat, exuit se Pontificalibus vestimentis, & dixit nonam.

Eodem anno, & mense, die verò veniente decima octava ejusdem, facta est secunda sessio, in qua omnia facta sunt, sicut in prima: excepto, quòd non fuit indictum jejunium, & pro Presbytero servivit Dominus Averus, pro Diacono Dominus Jacobus: & quòd aliud Euangelium cantatum est, scilicet secundum Lucam; *Vos estis sal terræ*: & quòd aliæ Orationes dictæ sunt, sicut habetur in Ordinario, & quòd Dominus Papa non fecit sermonem, sed allocutionem tantùm super illis, quæ fuerant in prima sessione. Qua allo-

A cutione finita, latæ sunt Constitutiones pro zelo fidei; & licentiati sunt omnes in ista sessione Procuratores Capitulorum, ac Abbates, & Priores non mitrati: exceptis illis, qui fuerunt nominatim ad Concilium evocati. Licentiati sunt omnes etiam alii inferiores Prælati mitrati, & indicta est tertia sessio ad diem Lunæ post Octavam Pentecostes, quæ erat vigesima octava Maii, & sic dissoluta est sessio secunda.

Inter primam, & secundam sessionem Dominus Papa cum Cardinalibus advocarunt segregatim Archiepiscopos, & quemlibet cum uno Episcopo, & Abbate suæ Provinciæ, & divisos habuit eos in Camera sua. Episcopos etiam, & Abbates, qui immediatè subsunt Romanæ Ecclesiæ, & petiit, & obtinuit ab eis decimas omnes redditum, fructuum, & proventuum Ecclesiarum usque ad sex annos continuos, incipiendo à

B Festo S. Joannis Baptistæ instantis anni Domini millesimi ducentesimi septuagesimi quarti usque ad sex annos continuos futuros, sicut in Constitutione habetur. Eodem anno, mense verò Junii die ejusdem septima, facta est tertia sessio, in qua omnia facta sunt, sicut in prima, excepto, quòd non fuit indictum jejunium, & quòd pro Diacono servivit Dominus Gaufredus ad velum aureum, & quòd cantatum est aliud Euangelium, scilicet secundum Matthæum: *Accesserunt ad Jesum discipuli, &c.* & quòd aliæ Orationes dictæ sunt, sicut in Ordinario continetur; & quòd non fuit ibi Rex Arragonum, & quòd Frater Petrus Ostiensis Episcopus sermocinatus est, incipiens themá, scilicet: *Leva in circuitu oculos tuos, & vide; omnes isti congregati sunt, venerunt tibi*. Et postea lectæ sunt Constitutiones scilicet; *Ut circa electionem. Avaritiæ cæcitas. Quam sit Ecclesiis. Perpetuæ sanctionis: nulli licere. Si quandò contigerit. Quamvis Constitutio. Properandam. Eos qui Clericos. Exigit multorum.* Constitutiones felicis recordationis Innocentii Papæ, præsente Generali. Quibus lectis Dominus Papa allocutus est Concilium, & dedit licentiam omnibus Prælatis, quòd possint exire Lugduno, & elongare se usque ad sex leucas. Diem alterius sessionis non præfixit, propter dubium adventum Græcorum, & sic absoluta est tertia sessio. Tamen inter secundam, & tertiam sessionem Dominus Papa vocavit Prælatos, sicut inter primam, & secundam, & fecit coram eis legi Constitutiones prædictas, quæ lectæ sunt.

D Item pendente termino sequentis sessionis, Fr. Hieronymus, & Fr. Bonagratia, qui missi fuerunt Nuncii cum duobus Fratribus per Romanam Ecclesiam ad Græcos, miserunt quasdam litteras Domino Papæ, de quibus ipse Dominus Papa multùm gavisus est, & fecit vocari omnes Prælatos in majori Ecclesia Lugdunensi, & ibi omnibus Prælatis existentibus in cappis suis, Fr. Bonaventura Albanensis Episcopus sermocinatus est proposito themate, quod legitur Baruch 5. *Exurge Hierusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Post cujus sermonem lectæ sunt eorumdem nunciorum litteræ prædictæ.

Eodem verò anno, & mense, die vigesima quarta,

E Nuncii Imperatoris Græcorum venerunt, quorum nomina sunt in littera missa Papæ. Omnes Prælati, qui erant in Concilio cum familiaribus suis, Camerarius cum tota familia Papæ, Vice Cancellarius, & omnes Notarii, ac omnis familia Cardinalium exiverunt eis obviam, & eos usque ad Palatium Domini Papæ honorificè deduxerunt. Hi ab eodem Domino Papa stante in porta ejusdem Palatii cum omnibus Cardinalibus, & multis Prælatis, ad pacis osculum honorificè sunt recepti, & eis repræsentaverunt litteras Imperatoris Græcorum bullatas bulla aurea, & alias litteras Prælatorum, & dixerunt in præsentia Domini Papæ, quòd veniebant ad omnimodam obedientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & ad recognitionem fidei, quam ipsa Ecclesia tenet, & Primatum ipsius. Obtu-

eruntque Concilio litteras Michaelis Palæologi Imperatoris Constantinopolitani, &c. Unde constare potest præsentem non adfuisse, & memoria lapsum Trithemium in Chronico Hirsaugiensi asserentem in hac Synodo comparuisse Palæologum Imperatorem Constantinopolitanum cum magno comitatu, aitque; tertia decima vice in sententiam Rom. Ecclesiæ Græcos suos decima tertia vice deficientes consilio necessario pertraxit. Ut quid enim litteras misisset ad Concilium, quæ in eo lectæ fuerunt, si in persona propria adfuisset?

Cæterùm, quia acta hujus Concilii breviùs complectitur Minorum Annalista Vvadingus, ex eo sequentia excerpenda censuimus.

Ex Lucá Vvadingo.

Jam tempus advenit celebrandi Concilium, quod Gregorius Pontifex omnibus indixit Principibus Christianis cogendum Lugduni, & incipiendum Calendis Maii hujus anni, uti ad Palæologum scripsisse superiùs commemoravimus.

1274.

Injuncto itaque per ipsum sanctissimum Patrem primo post Calendas die, secundo scilicet Maii omnibus Prælatis, & Capellanis suis jejunio triduano, rebus omnibus accommodè dispositis, & sedibus præparatis in Ecclesia majori S. Joannis, incœpta est prima sessio die septima ejusdem mensis, in qua à latere dextro in medio navis Ecclesiæ sedebant inter alios Vice Dominus Prænestinus, & Bonaventura Albanensis, Episcopi Cardinales, ut suprà ex ipsa Historia ejusdem Concilii præmonuimus.

Inchoatur Concilium Lugdunense.

In ea præmissis solitis ritibus Pontifex assumpto themate, *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*, & antequam moriar, egregiè sermocinatus est, deinde motum animi sui expressit, & causas, propter quas Concilium indixit, quarum illæ præcipuæ: subsidium Terræ sanctæ præstandum, unio Græcorum, & morum reformatio.

Lucæ 22.

In secunda sessione 18. ejusdem mensis, quibusdam conditis statutis, dimissi sunt inferioris ordinis Prælati, & cæteri præter eos, ad quos spectabat ferre suffragia, aut qui nominatim non fuerunt ad Concilium vocati. Antequam tertia fieret sessio, accepit Pontifex litteras missas à Fratre Hieronymo Asculano, & Fratre Bonagratia, quos diximus hæsisse apud Palæologum pro consummanda, & acceleranda unione utriusque Ecclesiæ, ad quas summè gavisus est Pontifex; fecitque convocari omnes Prælatos in Ecclesia majori Lugdunensi indutos pluvialibus, deinde coram omnibus gravissimè, & piissimè Cardinalis Bonaventura sermonem habuit iis propositis verbis: *Exurge Jerusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem*. Quo expleto in omnium consessu lectæ sunt prædictæ litteræ, quibus Nunciis Minoritæ significabant se prope esse, atque in comitatu habere Legatos Græcorum, qui litteris, & verbo præsentes obedientiam præstent Ecclesiæ Romanæ, & concordiam Palæologi, Prælatorumque nomine stabiliant.

Admonent Minoritæ se cum Legatis Imperatoriis brevi adfuturos.

Baruc. 5.

Deinde die septima Junii lectis quibusdam constitutionibus, & habita concione per Fratrem Petrum Ostiensem Cardinalem Ordinis Prædicatorum sub illo themate, *Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, & venerunt tibi*. Facta est licentia Prælatis eundi Lugduno quocunque placeret intra sex leucarum terminum, nec sessionis sequentis dies præfixus est, donec constaret de certo tempore adventus Græcorum: advenerunt autem Fratres prænominati simul cum Nunciis Imperatoris, & Andronici filii, necnon Prælatorum universæ Græciæ, quorum hæc nomina. Germanus ipsius Palæologi consanguineus, & magister, hujus nominis tertius, olim Patriarcha Constantinopolitanus centesimus octavus, ex Metropolita Hadrianopolitano, qui sub anno primo Patriarchatu abdicato se recepit in cœnobium Mona-

Isaiæ 60.

Adventus illorum.

A chorum, Georgius Acropolita magnus Logotheta, Theophanes Metropolita Nicænus, Bithyniæ Primas, Nicolaus Paveretha Camerarius Imperii, & Georgius Zinuchi viri omnes graves, & in aula Imperatoria celebres. His processerunt obviam omnes Prælati, qui erant in Concilio cum familiaribus suis, Camerarius cum tota familia Papæ, Vice cancellarius, & omnes Notarii, ac universa familia Cardinalium, & magnificè eos conduxerunt usque ad Palatium Pontificium. Pontifex verò stans in aula Palatii, circumstantibus Cardinalibus, & multis Prælatis ad pacis osculum honorificè illos recepit. Illi significaverunt in omnium conspectu se venisse, ut omnimodam obedientiam S. Rom. Ecclesiæ præstarent, profiterenturque ejusdem Ecclesiæ fidem, & Primatum ejusdem, alia adjungentes officiosa. Porrexerunt ibidem Imperatorium diploma sub sigillo aureo, in quo fidem Catholi-
B cam se profiteri, & tenere juxta missam sibi à Pontificibus Romanis Clemente, & Gregorio instructionem testabatur; quam publica professione, & juramento interposito coram prædictis Nunciis Apostolicis se secuturos protestati sunt in aula Imperatoria Constantinopolitana Michael Pater, & Andronicus filius sub mense Februarii hujus præsentis anni. Tenor autem litterarum à Michaele missarum Græco idiomate, addita interpretatione latina, ita habet.

Sanctissimo, & Beatissimo Primo, & summo Pontifici, Apostolicæ sedis venerabili Papæ, &
C *communi Patri omnium Christianorum, & venerabili Patri Imperii nostri D. Gregorio Michael in Christo Deo fidelis Imperator, & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & spiritualis filius magnæ vestræ Sanctitatis, convenientem honorem & reverentiam, cum sincera, & pura affectione, & orationum postulatione.*

Quoniam missi sunt à magnitudine vestra ad Imperium meum Nuncii Deo placentis Ordinis Fr. Minorum, Fr. Hieronymus de Asculo, Fr. Raymundus Berengar, Fr. Bonagratia de S. Joanne in per-
D secreto, & Fr. Bonaventura de Mugello, & obtulerunt litteras magnæ Sanctitatis vestræ Imperio meo: in quibus inter alia de confessione fidei, quam docet, & prædicat, & confitetur sancta Romana Ecclesia, continebatur, & oportebat in his magis responsionem convenientem nos facere, ecce hoc facit Imperium meum: habet autem professio fidei in dictionibus taliter.

Prof... fidei corum...

Credimus sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem coessentialem, & consubstantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis, & majestatis, creatorem omnium creaturarum, *à quo omnia, in quo omnia, per quem omnia, quæ sunt in cælo, & in terra*, visibilia, invisibilia, corporalia, & spiritualia. Credimus
E singulam quamque in Trinitate personam, unum verum Deum, plenum, & perfectum. Credimus ipsum Filium Dei, verbum Dei æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem, & æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu sancto, & Maria semper Virgine cum anima rationali: duas habentem nativitatem, unam ex Patre nativitatem æternam, alteram ex Matre temporalem, Deum verum, & hominem verum, proprium in utraque natura, atque perfectum, non adoptivum, non phantasticum, sed unum, & unicum filium Dei in duabus, & ex duabus naturis, divina scilicet, & humana, in unius personæ singularitate, impassibilem, & immortalem in divinitate, sed in humanitate pro nobis, & salu-

Coloss...

te

te nostra passum vera carnis passione, mortuum, & sepultum, & descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse à mortuis vera carnis resurrectione, die quadragesimo post resurrectionem cum carne, cum qua resurrexit, & anima ascendisse in cœlum, & sedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum judicare vivos, & mortuos, & rediturum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala. Credimus & Spiritum sanctum plenum, & perfectum, verumque Deum, ex Patre, Filioque procedentem, coæqualem, & consubstantialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri, & Filio. Credimus hanc sanctam Trinitatem, non tres Deos, sed unicum Deum omnipotentem, æternum, & invisibilem, & incommutabilem. Credimus sanctam Catholicam, & Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur sanctum baptisma, & vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem hujus carnis, quam nunc gestamus; & vitam æternam. Credimus etiam novi, & veteris Testamenti, legis, ac Prophetarum, & Apostolorum, unum esse autthorem Deum, ac Dominum omnipotentem. Hæc est vera fides Catholica, & hanc supradictis articulis tenet, & prædicat sacrosancta Romana Ecclesia. Sed propter diversos errores, à quibusdam ex ignorantia, & ab aliis ex malitia introductos, dicit, & prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram pœnitentiam suorum consequi veniam peccatorum. Quòd si verè pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis, hoc est catharteriis, sicut nobis Fr. Joannes videlicet Fr. Joannes de Montecorvino, vel potiùs F. Joannes de Constantinopoli explanavit, post mortem purgant, & ad pœnas hujusmodi revelandas prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Illorum autem animas, qui post sacrum baptisma susceptum, nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, prout superiùs dictum est, sunt purgatæ, mox in cœlum recipi. Illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Eadem sacrosancta Romana Ecclesia firmiter credit, & firmiter asseverat, quod nihilominus in die judicii, omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam, & docet sancta Romana Ecclesia, septem esse Ecclesiastica Sacramenta, unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra: aliud est Sacramentum Confirmationis, quod per manum impositionem conferunt Episcopi chrismando renatos: aliud est Pœnitentia, aliud Eucharistia, aliud sacramentum Ordinis, aliud Matrimonium, aliud Extrema Unctio, quæ secundum doctrinam S. Jacobi infirmantibus adhibetur: Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit eadem Romana Ecclesia tenens, & docens, quòd in ipso Sacramento panis verè transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De matrimonio verò tenet, quòd nec unus vir plures uxores simul, nec una mulier permittitur plures habere viros. Soluto verò legitimo matrimonio per mortem conjugum alterius, secundas, & tertias deinde nuptias successivè licitas esse dicit, si impedimentum Canonicum aliud alia ex causa non obsistat. Ipsa quoque sancta Romana Ecclesia summum, & plenum Primatum, & Principatum super universam Ecclesiam Catholicam obtinet; quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum Principe sub vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter, & communiter recognoscit, & sicut præ cæteris tenetur fidei ve-

A ritatem defendere, sic & si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super negotiis ad Ecclesiasticum forum pertinentibus appellare, & in omnibus causis ad examen Ecclesiasticum spectantibus ad ipsius potest judicium recurri, & eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ; ipsarum Prælati obedientiam, & reverentiam ipsi dant. Ad hanc autem sic potestatis plenitudo consistit, quòd Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit, quarum multas, & Patriarchales præcipuè diversis Privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit, sua tamen observata prærogativa, tùm in Generalibus Conciliis, tùm in aliquibus aliis semper salva. Suprascripta fidei veritate (prout plenè lecta est, & fideliter exposita) veram, sanctam, Catholicam, & Orthodoxam fidem cognoscimus, & acceptamus, & ore,
B ac corde confitemur, quod verè tenet, & fideliter docet, & prædicat sancta Romana Ecclesia; inviolabiliter observare eamdem professionem, & in ea omni tempore perseverare, nec ullo unquam tempore ab ipsa discedere quoquomodo, aut deviare, vel discordare promittimus. Primatum quoque ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sicut in præmissa serie concinetur, ad ipsius sanctæ Ecclesiæ obedientiam spontaneam venientes, confitemur, & recognoscimus, acceptamus, & spontè suscipimus. Confitentes verò hæc, & approbantes, & acceptantes, & promittentes observare, ut superiùs dictum est, rogamus Magnitudinem vestram, ut Ecclesia nostra dicat sanctum Symbolum, prout dicebat hoc ante schisma usque in hodiernum diem, & quòd permaneamus in ritibus nostris, quibus utebamur
C ante schisma, qui scilicet ritus non sunt contra supradictam fidem, nec contra divina præcepta, nec contra vetus, & novum testamentum, nec contra doctrinam sanctorum Generalium Conciliorum, et sanctorum Patrum receptorum per sancta Concilia, quæ celebrata sunt à spirituali dominatione Ecclesiæ Romanæ. Hoc igitur non grave est vestræ sanctitati, nec insitatum, et nobis nunc difficile propter infinitam multitudinem populi. Commisimus autem super his præsentibus Imperii nostri Nunciis, ut dicta per præsentes litteras nostras confiteantur, et affirment vice Imperii nostri coram magna Sanctitate vestra. Præsens igitur scriptum de nostra recognitione, susceptione, acceptatione, professione, et confessione, propria manu nostra Dei gratia Imperiali subscriptione signavimus, et
D sigillum nostræ potentiæ inferiùs appendi fecimus: Datum Constantinopoli in sacro Palatio Blachernarum mense Aprili, Indict. 5. Sexto milleno septimo centeno octuagesimo quinto anno.

Cum professione fidei Latinorum petunt, ut liceat suo Symbolo, & ritibus uti.

Præter has Imperatorias, alias etiam præsentarunt missas à Prælatis Græciæ, inter quos viginti sex Metropolitæ, in litteris expressi fidei Rom. Ecclesiæ, & cum eadem unioni subscripserunt, licèt non potuerit induci Josephus Patriarcha Constantinopolitanus, ut cum illis consentiret. Unde fallitur Ciacconus cum aliis quibusdam asserens eundem Josephum ad Concilium pervenisse. Causa autem, cur Josephus nollet consentire, in eisdem litteris exprimitur, quòd ipse cum magna instantia teneret, quod deberet agnosci primus. Si verò, aiunt, immutabiliter se habeat in sententia, tunc dependebit omnis necessitas, & ipsum dejicere,
E & Patriarchali principatu privare. Nos autem constituemus, & promovebimus alium, qui utique consentiat nobiscum ejusdem voluntatis esse, & reddet convenientem primatum summitati sanctitatis vestræ. Sunt autem primi horum Metropolitarum Metropolita Ephesius præhonoratus exarchus totius Asiæ, cum ea, quæ circa me est sancta Synodo, *hoc est Episcopis suffraganeis.*

Metropolitanus Heracliæ in Thracia, & præsul honoratorum cum ea, quæ circa me est, sancta Synodo.

Metropolita Chalcedonis superhonoratus cum ea, &c.

Metropolita Tyanorum.

Episcopus Metropolitanus Iconii, cum iis, qui circa me sunt, Episcopis.

Metropolitanus Naupacti superhonoratus, &c.

Metropolitanus Heracleæ Ponti superhonoratus, &c.

Expletis his primis officiis suæ Legationis, deducti sunt ad hospitia honorifice præparata. Deinde, lectis litteris, & initis aliquando colloquiis, proposita est eis norma fidei Romanæ, quam profiteri deberent nomine eorum, à quibus mittebantur, quam illi libenter admiserunt, & se publicè professuros spoponderunt. Quare ejusdem mensis die 28. in festo Apostolorum Petri, & Pauli Pontifex solemne sacrum fecit in prædicta majori Ecclesia circumstantibus omnibus Cardinalibus, & Prælatis, qui ad Concilium fuerant evocati. Lecta est epistola Latino, & Græco idiomate, cantavitque Euangelium Latinum Cardinalis Otthobonus de Flisco, & Græcum Diaconus ex Græcis eodem habitu, quo hæc mysteria illius nationis viri solent peragere. Deinde Bonaventura Cardinalis de concordia ineunda, & puritate fidei Romanæ, egregium habuit ex nostro sermonem. Ut hic dixit, statim cantatum est Symbolum fidei Constantinopolitanum, incipientibus, *Credo in unum Deum*, Dominis Cardinalibus, & Episcopis, qui veluti Cantores, & Primicerii præibant in cantu, prosequentibus Canonicis ejusdem Ecclesiæ. Deinde immediatè prædictus Germanus olim Patriarcha, cum cæteris Græcis, & Archiepiscopis Calabriæ Græcum ritum sequentibus, nec non Frater V. de Morbecca Ordinis Prædicatorum, & Frater Joannes de Constantinopoli Ordinis Minorum, Domini Papæ Pœnitentiarii, qui linguam Græcam callebant, cantaverunt solemniter; & alta voce prædictum Symbolum: dum verò perventum est ad articulum de processione Spiritus sancti, solemniter, & devotè illum expresserunt lento, & gravi cantu dicentes, *qui à Patre, Filioque procedit*. Terminato Symbolo idem Patriarcha, Archiepiscopi, & Logotheta cum aliis cantaverunt Laudes solemnes in lingua Græca Domino Papæ: mox Pontifex, circumdantibus altare Græcis, Missam prosequutus est.

Cantatur unanimiter à Latinis, & Græcis Symbolum fidei.

Die 4. Julii venientibus Legatis Tartarorum per Fratrem Hieronymum Asculanum, & cæteros socios Minoritas ad Concilium, & fœdera Ecclesiæ conducendis, obviam processit familia Cardinalium, & Prælatorum, eosque deduxit ad aulam Pontificiam, ubi Pontifex cum omnibus Cardinalibus, & Prælatis agebat de rebus Concilii, receptosque cum honore, & magnificentia remisit ad hospitia.

Adventus Legati Tartarorum.

Indixit deinde quartam sessionem ad diem Veneris proximè sequentem, Julii sextam, & octavam Apostolorum Petri, & Pauli, in qua sedente Pontifice cum Diacono Cardinali, & immediatè post Cardinales à Latere dextro Nunciis Græcorum cantatum fuit per Dominum Hubertum Cardinalem S. Eustachii Euangelium illius diei, videlicet; *Jussit Dominus discipulis suis ascendere in naviculam*: Et prædicatum per Fr. Petrum Ostiensem: qui Domino Papæ tunc pro Presbytero serviebat, *sub illo themate*: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde*: cujus expleto sermone Pontifex alium habuit ad Patres Concilii circa causas, propter quas coactum est, maximeque commendavit Imperatoris fidem, & sollicitudinem in mittendis Legatis contra multorum expectationem. Deinde recta serie retulit, quæ cum illo per Nuncios egerit, & scripserit, ut si ad unionem, & fidem Romanæ Ecclesiæ spontè accedere nollet, significaret, quæ fieri cuperet, illum autem ab omni petitione, & tractatu rerum temporalium abstinuisse, solùmque de amplectenda vera fide, & præstanda Ecclesiæ Romanæ obedientia egisse. Quod facturum plurimi palam diffidebant. Jam verò rem ad felicem exitum pervenisse, & Nuncios præsto esse ad profitendum ejusdem, & filii nominibus, quidquid doctrinæ habetur Catholicæ, & ad recognoscendum Ecclesiæ Romanæ Primatum, ut ipse Imperator suis litteris

Matt. 14.

Psal. 75.

A significabat. Demum Imperatorum, Andronici item Imperatoris, & Prælatorum diplomata tria signata bullis aureis, & Latinitate donata publicè fecit coram omnibus legi, quibus lectis magnus Logotheta dixit, se in mandatis accepisse ab Imperatore jurare in animum ipsius, & profiteri fidem Catholicam Ecclesiæ Romanæ: quare statim professus est eam, quæ lecta fuerat in Concilio, ut habetur: *De summa Trinit. & fide Cathol. in 6.* Dixitque eam velle credere, & tenere Imperatorem, ejusque subditos, ac perpetuò servaturos, neque ullo unquam tempore ab ea recessuros. Denique Sacramentum addidit in hunc modum, quem cæteri in juramento servaverunt.

Græc... fiten... dem... clesia...

Ego N. Nuncius habens ab eisdem sufficientem ad infrascripta mandata suprascriptam fidei veritatem B prout planè lecta est, & fideliter exposita à me, divi Domini nostri nomine, veram, sanctam, Catholicam fidem esse cognosco, eam accepto, & corde, & ore confiteor, ipsamque prout tenet, & fideliter docet, & prædicat sancta Romana Ecclesia, inviolabiliter servaturum, & in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, vel quoquomodo deviaturum, nec discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens fateor, recognosco, & accepto, & sponte suscipio. Et ipse omnia præmissa, tàm circa fidei veritatem, quàm circa ejusdem Eccle- C siæ Romanæ Primatum, & Episcoporum recognitionem, acceptionem, susceptionem, observantiam, ac perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto, & confirmo: Sic Deus ipsum adjuvet, & hæc sancta Euangelia.

Sacr... ta... rum

His peractis sanctissimus Pontifex alta voce incepit: *Te Deum laudamus*, prosequentibus hymnum magna devotione, multis lacrymis, & solemni cantu Cardinalibus, & Patribus universi Concilii, Pontifice toto tempore, dum canebatur, in pedes erecto sine mitra: quo completo ex Capellanis unus dixit versiculum, *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis*, cui responsum est ab omnibus: *à templo sancto tuo, quod est in Hierusalem*. Subjunxit Pontifex, *Dominus vobiscum*, & Orationem: *Da Ecclesiæ tuæ, quæsumus* D *omnipotens Deus, ut sancto Spiritu congregata, hostili nullatenus incursione turbetur*. Finita oratione sedens in faldistorio suo allocutus est breviter sacrosanctum cœtum super immenso gaudio, animo concepto, & egregio hoc opere, quod Deus mirabiliter complevit, proposito themate illo, quod in concilii limine suscepit. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Post sermonem Patriarcha (quis hic Patriarcha? cùm expresse habeatur in Epistola Græcorum supracitata Patriarcham eorumdem noluisse consentire unioni. Forte Germanus olim eorumdem Patriarcha, qui renuntiavit. Unde hoc anno num. 2. & Hieron. Zurita. 1. p. lib. 3. cap. 86.) & Archiepiscopus Græcorum descenderunt in navim Ecclesiæ, & sederunt in sedibus altis, in loco, in quo sedebant Presbyteri Cardinales post eos; & tunc Dominus Papa reverenter incepit idiomate latino, *Credo in unum Deum*, quod sine mitra stans prosequutus est cum uni- E versis Concilii Patribus usque ad finem. Mox Patriarcha Græcorum similiter inchoavit lingua Græca idem Symbolum, quod per eum, Archiepiscopum Nicosiensem, & alios Græcos, quicum convenerunt, nec non per alios, & Archiepiscopos, & Abbates Græcos de Regno Siciliæ solemni cantu ad finem usque deductum est, repetita tamen bis processione Spiritus sancti *à Patre, Filioque*. Hoc solemni, & omnium maximè sacro ritu cum ingenti omnium gaudio, completo, significavit Pontifex, quatenus rex Tartarorum miserat Nuncios, qui ex adverso coram Pontifice stabant ad pedes Patriarcharum, de rebus gravissimis acturos, jussitque litteras regias legi per quemdam Capellanum. His lectis, iterum Concilii Patres allocutus est

Gr... agu... Patr... cilii... ctar... nem...

Luc...

eſt Pontifex, indixitque ſeſſionem quintam ad diem Lunæ proximè ſequentem.

Non potuit tamen haberi ſeſſio die, quo decreta eſt propter diſſenſionem inter Pontifices, & Cardinales circa bullam, ſeu conſtitutionem, quam edidit, oſtenditque eiſdem circa electionem Romani Pontificis, qua voluit præpedire tot damna, quæ ſequebantur ad ſeram Pontificum creationem. Adductis tamen omnibus in ſuam ſententiam, ſubjectiſque eorum ſigillis die Lunæ 16. ejuſdem menſis incœpit ſeſſio quinta; die tamen præcedenti, evocato ad gaudia æterna ſanctiſſimo viro Bonaventura Cardinali Albanenſi anno ætatis ſuæ

Bona- tura.

52. ut largiùs, & exactiùs mox dicemus. Porrò illa die, antequam Pontifex Eccleſiam ingrederetur, Frater Petrus Oſtienſis Epiſcopus, præſentibus omnibus Prælatis, baptizavit unum ex Nuntiis Tartarorum cum duobus ſociis, quibus Dominus Papa fecit fieri veſtes coccineas, ſeu quiſquilliatas, ſecundum morem tamen Latinorum. Cantavit Matthæus Rubeas Cardinalis Sanctæ Mariæ in porticu Euangelium ſecundum Matthæum, *Videte, & vigilate, & orate, attendite vobis, & univerſo gregi*. Lectæ ſunt deinde variæ conſtitutiones, & Pontifex publicè expreſſit ſuum dolorem, & Eccleſiæ damnum ex Bonaventuræ morte ſequutum. Die 18. ejuſdem menſis habita eſt ultima ſeſſio, & lecta ſunt alia ſalubria Eccleſiæ ſtatuta: deinde Dominus Papa Pontificalibus indutus allocutus eſt Patres Concilii circa ſubſidium Terræ ſanctæ, & unionem Græcorum jam feliciter conſummatam, & acriùs invectus eſt contra pravos quorundam de clero mores, graves ſuperaddens minas, niſi eos in meliores correxerint, omneſque hortatus eſt, ut in ſuis Eccleſiis reſideant. Atque de his multa ſe curaturum dixit, quæ in Concilio ob varia, & moleſta negotia occurrentia non poterant tractari. Tandem omnibus finitis, dixit ſanctiſſimus Pater orationem pro terminando Concilio, & ſolemni benedictione populum ſanctificavit: mox Cardinalis Otthobonus altiori, & ſolemni voce dixit: *Procedamus in pace*, & ſic diſſolutum eſt Concilium.

izan- .egati aro-

Plurimæ res graviſſime pertractatæ ſunt in hoc Concilio: confirmatum jus Imperii Orientis Palæologo, quantumvis reluctarentur Balduinus Pater, Philippus filius, Imperatores Conſtantinopolis dicti, & Carolus Rex Siciliæ, qui omnem adhibebat opem, ut ſocerum in Imperii ſedem, ex qua diximus à Palæologo ejectum, reſtitueret. Proclamatus etiam Occidentis Imperator Rodulphus, repugnante item per ſuos Nuntios, mox per ſeipſum Alphonſo Rege Caſtellæ. Stabilitis enim utriuſque Imperii Rectoribus, certiorem, & potentiorem ſibi promittebat opem pro ſuccurrendis rebus Hieroſolymitanis. Adfuit eidem Concilio Jacobus Rex Aragonum pro ſuſcipiendo de manu Pontificis Regni diademate, neque obtinuit, dum pendere noluit vectigal à Petro ipſius Patre promiſſum, quo tempore coronam Romæ ſuſceperat: indignum judicans regnum virtute majorum partum, cuiquam Principi eſſe vectigale. Eidem ſe ſtitiſſe Concilio Michaelem Palæologum ſcribunt plures, Chronicon Hirſaugien, Flavius Blondus, Robertus Gaguinus, Joannes Nauclerus, Petrus Galeſinus, Severinus Binius, & plerique alii, qui etiam paſſim in picturis præſentem exponunt in Concilio Palæologum. Nequaquam verò ad ſanctam Synodum acceſſiſſe certò certius conſtat, tùm ex hiſtoria, & actis ipſius Concilii, tùm ex miſſis ab eo Nuntiis, & epiſtolis interlocutoriis, atque ex harum reſponſis, quæ dabimus inferiùs. Convenerunt ex univerſo orbe Chriſtiano Epiſcopi quingenti, Abbates ſexaginta, & alii Antiſtites, ac Sacerdotes mille, viri item primarii Laici innumeri.

h.26. gra- ne in ilio.

Præſidem in Concilio egiſſe Bonaventuram expreſsè aſſerunt duo Pontifices Sixtus IV. & V. ille in bulla, in qua Sancti eidem decrevit honores; hic in decretali, qua primis eum Doctoribus connumeravit.

A Quod in eo ſenſu accipiendum eſt, quod in privatis cœtibus, qui cogi ſolent in Conciliis tanquam præparatorii, ne res indiſcuſſæ, & immaturæ in univerſali conſeſſu Epiſcoporum proponantur, primas tenuerit, uti proſpiceret, ne quid detrimenti Eccleſia caperet, ipſe enim Gregorius X. fermè omnibus ſeſſionibus interfuit; ſicque in ejus præſentia nullus alius præſidere potuit. Tanta tamen ſub eo præſtitit Bonaventura, ut omnium, præſertim Græcorum, animos ſibi conciliarit, magnumque nomen *Eutychii* præclarum, ſapientiæ, eruditioniſque elogium obtinuerit. Cum ejus maximè opera, duce Spiritu ſancto, unio utriuſque Eccleſiæ ſummoperè, ac diù expetita perfecta tunc fuerit, multi quoque etiam Canones editi, qui in ſextum decretalium relati ſunt, ac hæretici Religionem Mendi-

D. Bonaventura.

B cantium impugnantes, contracti. Quare & eum Gregorius in ipſo Concilio creavit Cardinalem Epiſcopum Albanenſem, quod fortaſſe nemini unquam contigerat, ut Cardinalis Epiſcopus pronuntiaretur, antequam Presbyter Cardinalis extitiſſet. Ac cùm in eodem Concilio diem extremum obiiſſet, Pontifex, Cardinales, Epiſcopique omnes funus ejus, præſentia ſua condecorarunt. Quibus addunt aliqui etiam ipſum Imperatorem Conſtantinop. quod vix ulli præſtantiſſimo viro contigiſſe in omni annalium antiquitate, comperitur. Ut notat Author illius vitæ operibus ipſius præfixæ. cap. 13.

Ex Guilielmo de Nangianco.

C Guilielmus de Nangianco Monachus S. Dionyſii in Francia. Anno Domini M. cc. lxxiv. fuit dies Concilii aſſignata in Calendis Maii, & pluribus ſeſſionibus habitis, duravit Concilium uſque ad feſtum B. Mariæ Magdalenæ. In quo Concilio multa utilia ſtatuta fuerunt; ſcilicet de electione ſummi Pontificis, & ſtatu Eccleſiæ univerſalis. Et propter ſubſidium Terræ ſanctæ fuit conceſſa decima à Prælatis, & Procuratoribus capitulorum, & Eccleſiarum uſque ad ſex annos. Circa finem Concilii venerunt Græcorum, & Tartarorum nuntii ſolemnes. Qui Græci ad unitatem Eccleſiæ redire promittentes, in ſignum hujus rei Spiritum ſanctum à Patre, & Filio confeſſi ſunt procedere, Symbolumque Apoſtolorum in communi Concilio ſolemniter decantaverunt. In eodem Concilio plures Ordines

D mendicantes ſunt quaſſati, & bigami, qui tonſuram Clericalem tunc temporis deferebant, de cætero ferre prohibiti ſunt, ac uti privilegio Clericali. Numerus verò Prælatorum, qui ad hoc Concilium interfuerunt, quingenti Epiſcopi, ſexaginta Abbates, & alii Prælati circa mille. Eodem anno cùm rediret de Concilio Petrus de Charni Archiepiſcopus Senonenſis, defunctus eſt, & ſucceſſit eidem Magiſter Gillo Cornuti præcentor Eccleſiæ Senonenſis. Hæc ille in geſtis Philippi III. Francorum Regis.

Sequitur decretalis promulgata in Concilio.

Fideli, ac devota profeſſione fatemur, quòd Spiritus ſanctus æternaliter ex Pa-

E tre, & Filio, non tanquam ex duabus principiis; ſed tanquam ex uno, non duobus ſpirationibus, ſed una ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt, & hactenus docuit ſacroſancta Romana Eccleſia mater omnium fidelium, & magiſtra: hoc habet Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis pariter, & vera ſententia. Sed quia nonnulli irrefragabilis præmiſſæ ignorantia veritatis in errores varios ſunt prolapſi, nos hujuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, ſacro approbante

te Concilio damnamus, & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter Spiritum sanctum ex Patre, & Filio procedere, sive etiam ausu temerario asserere, quòd Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, non tanquam ex uno procedat.

Controversia hujus Concilii.

Fuit hæc præcipuè ventilata inter Græcos, & Latinos. Utrum Spiritus Sanctus procedat à Patre solo, non à Filio. Arguitur, quòd sic: quia Damasc. lib. 1. dicit: Spiritum sanctum ex Patre dicimus, ex Filio non dicimus. Sed in contrarium est Symbolum Athanasii, & canit Ecclesia etiam in Symbolo Nicæno: quòd Spiritus sanctus ex Patre, Filioque procedit. Circa hæc ergo ponitur error Græcorum: quia, ut Magister in 1. dist. 11. dicit, Græci dicunt Spiritum sanctum procedere tantùm à Patre, non à Filio; ideoque non mirum, si Damascenus Græcus fuit illius opinionis, sed dicimus nos Latini Spiritum sanctum à Filio procedere. Notandum tamen, quòd Græci, & Latini conveniunt in scripturæ authoritate, confitentur enim Spiritum sanctum esse Filii, sicut Patris: quia Apostolus dicit: *Misit Dominus Spiritum Filii sui in corda vestra*. Et veritas in Euangelio: *Quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis*. Verumtamen dissentiunt in verbis, & in ratione intelligendi, quia ubicumque sacra scriptura dicit Spiritum sanctum procedere, Græci ad intelligendum usi sunt similitudine processionis alio modo, & Latini alio modo: nam ex quo processio in creaturis dupliciter dicitur, uno modo motus localis ab uno in alium, secundo modo motus causalis unius ex alio. Modò Græci intellexerunt processionem Spiritus sancti primo modo ab uno in alium, Latini verò secundo modo, scilicet unius ex alio; & in hoc meliùs intellexerunt Latini, quàm Græci, quia Latini comparaverunt processionem æternam processioni magis spirituali, & per consequens magis simili, ergo meliùs. Similiter ubi scriptura dicit Spiritum sanctum procedere per spirationem: & quia spiratio est duplex, scilicet flatus exterioris, & amoris interioris: modò Græci comparaverunt primo, & Latini secundo, & per consequens Latini meliùs, quia spiritualiori comparaverunt, & per consequens magis simili. Sic ergo etiam Robertus Linconiensis dicit sententiam Græcorum in hoc esse, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre per Filium, sed Latinorum est à Patre, & Filio, & quia dicunt Spiritum sanctum à solo Patre procedere, ciciderunt in errorem, ut Bonav. dicit. Tùm ex ignorantia, quia scripturas non benè intellexerunt, nec habuerunt rationes congruas: tùm ex superbia, quia inflati proprio sensu, & se sciolos reputantes, noluerunt profiteri, quod per eos non erat inventum: tùm ex pertinacia, quia sententiam suam defendendo contra authoritatem, & determinationem Romanæ Ecclesiæ, facti sunt hæretici, & schismatici pessimi, &c.

Processio Spiritus sancti disputatur.

Gal. 4.

Joan. 15.

Ex D. Bonav. 1. sent. dist. 11. a. 1. q. 1.

Secundò circa hæc ponuntur argumenta Græcorum. Nam arguunt primò sic. Nihil est ponendum circa articulos fidei, quod non est expressum in Euangelio, vel in sacra scriptura. Quare Dionysius, & Damasc. dicunt, quòd nihil est dicendum, nec cogitandum de illa summa Trinitate præter id, quod nos sacra eloquia docuerunt, &c. Sed Spiritum sanctum procedere à Filio, non est expressum in Euangelio, vel sacra scriptura, nec etiam in quatuor Conciliis apud Græcos celebratis, quæ sub anathemate sanciunt nihil plus addi, ut tangit Magister suprà, ergo dicunt, quòd juxta Concilium, Quicumque, inquiunt, Spiritum sanctum à Filio procedere, addunt, anathema incurrunt, unde nos Latinos arguunt esse anathematis reos.

Argumenta Græcorum.

Secundò sic. Emanatio Spiritus sancti est processio A ab una persona in aliam; si ergo Spiritus Sanctus procedit à Filio, aut procedit in Patrem, aut in aliam personam: non in Patrem, quia Pater nihil recipit à Filio: nec in aliam personam, cùm non sit dare quartam: ergo non procedit à Filio.

Tertiò sic Spirit. sanct. procedit per modum spirationis, videlicet amoris, sicut verbum per modum locutionis: sed in nobis amor non procedit, vel non spiratur à verbo.

Quartò sic. In Filio æqualis est perfectionis intellectus, sicut voluntas: sed Filius per intellectum non producit verbum; ergo nec per voluntatem producit Spiritum sanctum.

Ultimò sic. Pater spirat Spiritum sanctum, aut sufB ficienter, aut insufficienter: si insufficienter, ergo Pater imperfectus est in spirando: si autem sufficienter, ergo superfluum est fieri per Filium, nam Peccatum est fieri per plura, idest, per duo, quæ possunt æque fieri per pauciora, id est, per unum.

Tertiò. ergo ponuntur solutiones argumentorum.

Ad primum dicendum, quòd quamvis non tradatur in scriptura per verba expressa Spiritum sanctum procedere ab utroque, non reperitur tamen contrarium, nec particula exclusiva. Contra reperitur sensus sacræ scripturæ, dicens, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio simul, ut patet ex authoritatibus infrà. Denique nec in Concliis illis omnia sunt instituta, quod ad finem, & mores. Unde non valet illud arguC mentum, quia multa tradita sunt, quæ non sunt expressa in scripturis, vel Conciliis, & est in Ecclesia authoritas proponendi, & declarandi novas fidei veritates, quæ tamen non sunt contrariæ veritatibus definitis, cùm ad sedandas controversias exortas id necessarium est. Sic etiam Christum descendisse ad inferna est articulus fidei, & tamen non exprimitur in Euangelio, nec etiam in Symbolo Nicæni Concilii, quod canitur in Missa, & sic de pluribus aliis potest dari instantia. Item de anathemate, dicit Magister ibidem, quod intelligendum est sic: quòd qui aliud, id est contrarium docuerit, vel addiderit opposito modo docendo, anathema sit, non autem qui supplendo, quod minus erat, addit. Sicut & Apostolus ad Gal. dicit, *si quis aliud euangelizaverit*, id est, contrarium, *anathema sit*, D non dicit, si quis addiderit, nam si hoc diceret, sibi ipsi præjudicaret, qui voluit supplere, quæ fidei aliquorum deerant, sicut scribit ad Thess. Unde Græci falsò dicunt nos anathematizatos.

Arg... tis ... rum fit.

A... tas ... sia ... res...

Ad secundum dicendum secundum eumdem Bonavent. Quòd processio in divinis non est localis motus ab uno in alium, sed originalis scilicet unius ex alio quasi causalis. Nam Spiritus sanctus dicitur procedere in aliam: quia in aliam tendit, sicut in objectum, est enim Spiritus sanctus amor, quo Filius amat Patrem, & è converso. Quod ergo arguitur, debet sic procedere in alium, ut ab eo recipiatur, stultus est intellectus, sicut dicere, quòd amor, qui est Spiritus sanctus, oriatur à Patre, & subsistat in Filio, sicut rivus oritur à fonte, & requiescit in lacu. Hoc stulE tum est.

Mo... cali... orig...

Ad tertium dicendum, quòd non est simile, quia in creaturis non communicatur verbo fœcunditas voluntatis, sicut in divinis propter infinitatem fit communicatio ipsi verbo. Unde sicut ex duobus lignis procedit una flamma, vel unus ignis, sic Spiritus sanctus procedit ab utroque.

Ad quartum dicendum, quòd in Filio non est ita fœcundus intellectus sicut voluntas, quia intellectus, ut communicatur Filio, habet terminum adæquatum, voluntas verò non: ergo non est simile.

Ad ultimum dicendum, quòd Pater sufficienter producit Spiritum sanctum, & Filius similiter, sed non duabus productionibus, imo unica tantùm, & unicum principium sunt Spiritus sancti. Unde sicut non valet argumentum, Pater creat sufficienter, & Filius similiter, ergo alterum superfluit: sic in proposito, quia

Pa-

Pater, & filius sunt unum principium creaturarum, &c.

Instant Græci latinos esse curiosos, quia sine hujus articuli professione salus erat. Quare ergo latini intromiserunt se ad perquirendum, quod necessarium non erat? Respondet 2. Bonaventura ubi suprà, quòd fuit id opportunum propter periculum, in quod ipsi inciderunt. Urgent esse excommunicatos, quia symbola corrumpunt. Non corrumpimus, ait idem, sed perficimus. Iterum, ac tertiò objiciunt, latinos esse schismaticos, à quibus incepit divisio ex additione ad symbolum, ipsis non vocatis. Respondet idem hoc sine ipsis potuisse addere Ecclesiam, & erat laboriosum eos vocare propter distantiam: infructuosum propter eorum insipientiam, quia non ampliùs erat tanta apud ipsos sapientia, & periculosum revocari in dubium, quod pro certo habendum erat.

Sed an processio Spiritus sancti à Filio latuit sanctos Doctores Græcos? Respondetur secundum Bonaventuram eadem dist. 11. quòd quamvis antiquitus non fuit expressum, quia non erat opus, eo quòd nullus tunc negabat, nec negare volebat Spiritum sanctum procedere etiam à Filio. Sed hæretici posteà sua importunitate compulerunt explicare, quæ erant implicitæ fidei: tamen nihilominùs veteres etiam Doctores Græcorum, & sanctos Patres eorum non latuit, imò scripserunt, quòd Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio similiter, sicut adducit Magister plurimorum illorum authoritates ibidem. Primò Athanasii, qui fuit Græcus, & dicit in symbolo: Spiritus sanctus à Patre, & Filio, nec factus, nec creatus, &c. Secundò Didymus, qui eorum fuit maximus doctor, lib. de Spiritu sancto dicit procedere à Filio Spiritum sanctum. Tertiò Cyrillus Episcopus in Epistola Nestorio directa dicit, quòd procedit Spiritus sanctus à Filio, sicut à Patre. Quartò Chrysostomus in homilia quadam dicit, credendum est Spiritum sanctum Patris esse, & Filii: istum dicimus Patri, & Filio coæqualem, & procedentem de Patre, & Filio, hoc credite, ne colloquia prava corrumpant bonos mores. Hæc lib. Sententiarum Magister tangit.

Quòd Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio similiter, ut tenet Ecclesia Romana, unde probatur veritate certissima. Respondetur secundum Magistrum eadem dist. 11. primi, & communiter Doctores docent, triplici via. Primò authoritatibus scripturæ. Nam Apostolus dicit Gal. 4. *Misit Dominus Spiritum Filii sui in corda vestra*. Ecce dicit Spiritum Filii, &c. Idem Rom. 8. *Qui Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Item Christus Joann. 15. dicit: *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, &c.* Ecce dicit, quòd ipse mittit Filius Spiritum sanctum, qui est Spiritus Patris, & Spiritus veritatis, idest Filii: ergo habetur propositum. Alias authoritates causa brevitatis transeo, &c. Secundò probatur determinatione Ecclesiæ, *extra de summa Trinitate, & fide Catholica*. Hæc autem maxima, & certissima, ut ponit Aug. in epistola contra Donatistas. Tertiò probatur ratione. Primò secundum Bonav. superiùs, quia omnes fideles tàm Græci, quàm Latini concedunt, quòd Spiritus sanctus procedit per modum amoris, & quòd donum est, ac donatur hominibus à Filio, sicut datus est à Christo Apostolis, ut patet per scripturas: sed amare non tantùm est Patris, sed etiam Filii, & quia non datur, nisi à quo procedit: ergo, &c. Secundò, quia Pater producit sibi æqualem Filium: ergo communicat ei omnem vim productivam, quæ sibi non repugnat: sed vis productiva Spiritus sancti, idest spiratio activa, non repugnat Filio: ergo eam sibi communicavit, alioquin non æqualem genuisset. Ergo, &c. Tertiò secundum Doctores communiter, quia ut probat Ricardus de sancto Victore 6. de Trinitate: Inter personas divinas debet esse summa germanitas, sicut & summa amicitia: sed major germanitas est inter

A duos, quandò unus procedit ab altero, & ambo à tertio, quàm si unus nihil habeat ab altero. Hæc patent, nam major est germanitas filii ad patrem, quàm fratris ad fratrem; si ergo Spiritus sanctus non est à Filio, sequitur, quòd ibi non est summa germanitas inter Filium, & Spiritum sanctum, & per consequens nec summa amicitia. Ultimò probatur secundùm Doctorem, & Scotistas sic. In quocumque reperitur aliquod principium productivum sine imperfectione non habens terminum adæquatum, seu productum, illud habens potest producere ipso principio, &, si necesse est esse, necessariò producit: sed Filius, sicut & Pater in divinis habet principium productivum Spiritus sancti sine imperfectione, quia habet voluntatem fœcundam non habentem terminum adæquatum, seu productum, B priusquam ponatur Spiritus sanctus: ergo Filius, sicut & Pater potest producere Spiritum sanctum; & quia necesse est esse in Filio voluntatem fœcundam communicatam à Patre: ergo necessariò producit Spiritum sanctum. Major patet; quia implicat aliquod esse principium productivum in aliquo, & quòd illo nihil possit produci. Minor declaratur: nam in primo signo Pater habet intellectum, & voluntatem, quæ secundum quod sunt potentiæ ordinatæ, ita exeunt in productiones suas. Cùm ergo intellectus natura præcedit voluntatem, ita primò Pater intellectu producit Filium, & eum producendo communicat sibi voluntatem fœcundam, quæ, priusquam ponatur Spiritus sanctus, nondum habebat productum, vel terminum adæquatum. Ideò per consequens Pater, & Filius per C voluntatem fœcundam ambo producunt Spiritum sanctum. Exemplum ad hæc: Ignis enim habet duo opera, scilicet calefacere, & desiccare, nec potest desiccare, nisi priùs calefaciat: ponatur ergo, quòd ignis communicet eamdem numero virtutem desiccativam, videlicet quam habet mediante calore, antequam desiccet, tamen lignum eadem virtute, qua ignis desiccabit, sic in proposito. Hæc, & plura alia peti possunt ex scholasticis, apud quos momenta omnia hujus difficultatis discutiuntur, ut non immeritò D. Thomas, & Bonaventura in Theologia Doctores primarii ad Græcorum argutias omnes retundendas vocati fuerint ad Concilium. Pleræque enim quæstiones fidei non aliter elucidari possunt, quàm per acutissimos Theologos, ut, qui eorum authoritatem elevant, quasi in chimæricas abstractiones inciderint, aut, qui nonnisi fub- D sultantem, & incertam doctrinæ legem sequantur, validum Ecclesiæ propugnaculum adversus hæreses diruere moliantur.

Ratiocinium Doctoris subtilis.

D. Th. & D. Bonav.

Non tantùm autem definit Concilium à Patre, & Filio Spiritum sanctum procedere, sed addidit ab utroque procedere tanquam ab uno principio, ut quamvis Pater, & Filius sint duo supposita, sint tamen unus spirator Spiritus sancti, licèt possit dici esse duos spirantes, quia spirans est adjectivum: ad multiplicationem verò suppositorum adjectiva multiplicantur, nomen vero *Spirator*, aut *principium* est substantivum: ad unitatem autem nominis substantivi sufficit unitas formæ, etsi supposita immediata multiplicentur, ut patet ex eo, quòd Pater, Filius, & Spiritus sanctus dicuntur unus Deus propter unitatem divinitatis: sicut E in Patre, & Filio est unica Spiratio activa. Nec obstat, quòd dixerit Concilium, tanquam ab uno principio, quia particula, tanquam, non minuit, sed explicat veritatem, sicut cùm dicitur Joan. 1. *Quasi unigeniti à Patre*. Unde vix excusari potest Durandus in 1. dist. 29. quæst. 2. & Gregorius Ariminensis in 1. dist. 22. qu. 1. cùm dicunt Patrem, & Filium duo principia Spiritus sancti, quòd inquiunt, nomen principii, vel significet solam virtutem spirandi, & sic debent potiùs dici Pater, & Filius habere unum principium Spiritus sancti, vel significat suppositum, tuncque erunt duo principia, quia sunt duo supposita: cùm enim nomen principium sit substantivum, in recto dicit virtutem spirandi, quæ unica est, in obliquo autem suppositum.

Pater, & Filius unū Principiū Spiritus sancti.

No-

Nomina autem substantiva non multiplicantur, nisi multiplicetur id, quod in recto significabant. Porro Durandi sententiam temerariam vocant Torres quæst. 36. art. 4. Vasquez disputatione 146. cap. 3. Suarez lib. 7. de Trinitate cap. 7. & alii. Quia in re gravissima, & ex professo definita, discedere in modo loquendi à communi sensu Patrum, & Theologorum, manifestè temerarium est.

Cæterùm, quia obiter actum est de objectione illa, qua Græci arguunt Ecclesiam Rom. idest, Catholicam de curiositate nimia in perquirendo modo singulari productionis Spiritus sancti, quasi res esset superflua, & minimè necessaria: unde tamen tàm perniciosa dissentio Ecclesiarum oritur ex causa non necessaria, non inutile erit paulò diutiùs immorari circa istam querimoniam, quam etiam aggravant hæretici hujus temporis, ut Joannes Daillæus Minister Charentonianus in *Apologia Ecclesiarum reformatarum*, ubi nimiæ severitatis accusat Ecclesiam Rom. quòd à corpore Christi multos separet ob causas nullius, aut parvi admodum momenti, & quæ ad peitatem nihil spectant, ut est inter alia assertio illa de processione Spiritus sancti à Patre, filioque, sine qua salus non periclitaretur. Inhumana est ista severitas fulmina prætensa indiscriminatim mittere contra minores, ac maximos errores, cùm ferire soleant summos fulmina montes, non viles, repentesque per humum herbas. Nam, inquit, quamvis error sit, non agnoscere Spiritum sanctum à Patre, filioque procedere, attamen rem ipsam pensiculatiùs examinando, difficile est, ut non dicam impossibile, comprehendere, quodnam inferatur pietati præjudicium, si istud non admittatur. Cætera istius hæretici dicta omitto. Porrò satis constans est Theologorum sententia, Spiritum sanctum promisisse assistentiam suam Ecclesiæ non ad revelandam quamcumque veritatem, sed tantum eam, quæ ad finem consequutionis æternæ beatitudinis est conducibilis, ac necessaria, ut benè explicat Andreas Duvallius Decanus Facult. Theol. Paris. de fide quæst. 7. art. 2. *de hæresi* post Cordubensem quæst. 17. §. 10.

Calvinistæ conspirant cum Græcis.

Ad hoc responderi posset rem istam non esse tàm parvi momenti, ut nihil spectet ad pietatem, & religionem ob duas præcipuè causas.

1. Est, quòd Deus vult adorari à Christianis, in quantum unus est Deus in tribus personis, quarum prima sit Pater, secunda Filius à Patre genitus, tertia Spiritus sanctus à Patre, & Filio procedens: itaut quemadmodum Pater adoratur, & colitur ut Pater, & principium filii, ita Filius adoretur ut principium Spiritus sancti. Neque enim minimum decus est Filii dici, & esse principium Spiritus sancti; gloria hoc est ipsius, qua Græci ipsum defraudant, sicut Ariani, cùm illi consubstantialitatem auferebant, quamvis minùs exorbitent Græci. Attamen ut ex gemma pretiosa non licet minimum quid auferre, sic ex divina persona.

Quanti momenti sit processio Spiritus sancti à Filio.

2. Quòd positio Græcorum inferat destructionem mysterii Trinitatis secundum doctrinam D. Thomæ: si enim Spiritus sanctus à filio non procederet, à filio non distingueretur, sicque mysterium unius Dei in tribus distinctis personis non subsisteret: non ergo tàm parvi momenti ista est Græcorum assertio, ut contemni debuerit, & non curari de ipsorum errore.

At ad ista est, quod reponatur. Ad 1. enim dicetur non constare de isto cultu sic præfixo, & determinato ad singulas proprietates personales, cùm vera adoratio, & tanta, quanta potest esse, exhibeatur filio, considerando ipsius cum Patre eamdem divinitatem, & cum ipso æqualitatem: nec enim minus colendus est Spiritus sanctus, quòd ab ipso Filius non procedat: cur non similiter idem dicatur de Filio, si ab ipso Spiritus sanctus non procederet? si Deus agnoscitur, omni cultu possibili dignus est.

Ad 2. dici posset istud adhuc minus esse constans de detrimento mysterii adorandæ Trinitatis, & indistinctione Spiritus sancti à Filio. Quis enim nesciat do-

A ctrinam Scoti in 1. dist. 11. quæst. 2. D. Thomæ contradicentis, quòd duplici capite distinguatur Spiritus sanctus à filio, & ratione spirationis activæ, & ratione filiationis, quæ per se sit principium sufficiens distinctivum Filii à Spiritu sancto? omne namque ens est unum; unum verò dicitur, quod est in se indistinctum, & indivisum, distinctum verò, & divisum à quolibet alio consimilem entitatem non habente. Deinde videntur sufficere relationes oppositæ disparatè, etsi non ralativè relatione illa producentis, & producti. Quare adhærent Scoto Henricus quodlib. 5. Dionysius Carthusianus dicta dist. 11. Ocham, Gabriel, Gregorius, & omnes Scoti discipuli apud Rada in 1. controversia 15. ubi totam quæstionem solidè discutit. Quid ergo impedit, quominus Græci pietatem colant, Trinitatem venerentur, & ad metam felicitatis pertin-

B gant?

Considerari potest illis obstaculo esse definitionem Ecclesiæ in multis Conciliis etiam generalibus, cui refragantur Græci: cùm autem Ecclesia eodem Spiritu regatur in explicandis scripturis, quo ipsæ scripturæ sacræ primò editæ sunt: & loca scripturæ interpretata sit de processione Spiritus sancti à Patre, & Filio, istam assertionem ut revelatam à Spiritu sancto in scripuris quilibet fidelis debet intelligere, & credere, ne impingat in illud Christi Matth. 1. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.* Quod autem istud ex curiositate nimia, & tanquam nihil spectans ad pietatem, ut dicunt hætetici, Ecclesia frustra definierit, dici non potest. D. Paulo asserente 2. Timoth. 3. *Omnis scriptura divinitùs inspirata*

C *utilis est ad docendum, ad corripiendum, ad arguendum, ad instruendum, ut sit homo perfectus*, & Tertulliano contra Hermogenem, Adoro plenitudinem scripturam.

Quòd autem objiciunt hæretici, Ecclesiam non debere sub anathemate damnare quoslibet errores, sed tantùm capitales: idem est, ac si quis diceret superiores non debere prohibere peccata quædam leviora, etiam si disponant ad graviora: errores, qui putantur non ita magni momenti, viam parant ad quosvis graviores, Eccles. 19. *Qui minima negligit, paulatim decidet.*

Restaret autem inquirendum, an posita definitione Ecclesiæ, nasceretur obligatio ad credendum jure divino, an tantùm Ecclesiastico? nam, si istud posterius,

D dispensari posset, forsan & concordia resarciri facilius: qua de re infra in classe V. in Concilio Nymphæ.

CONCILIUM VIENNENSE.

GENERALE XV.

Trecentorum, & ampliùs Episcoporum.

E *Quo Templarii extirpantur: hæreses Petri Joannis Begardorum, & Beguinarum condemnantur, expeditioque pro recuperanda Terra Sancta suscipienda decernitur, anno Domini 1311. tempore Clementis Papæ V. & Henrici Imperatoris.*

Causa Concilii hujus congregandi fuerunt milites religiosi Templarii: plurium quoque errores, qui tranquillitatem publicam perturbabant, ut inter alios cujusdam Petri Joannis Ordinis Mi-

Minorum, sed & vineam Ecclesiæ depascebant vulpeculæ Begardi in Germania, ac Beguinæ infideles, ac perversæ fœminæ: insuper disciplina in multis collapsa erat. Quare Durandus natione Vvasco, Episcopus Mimatensis, dictus Speculator, quòd Speculum juris scripserat, jussu Clementis V. Concilium Viennense celebraturi, scripsit de Concilio celebrando. Liberque editus est Parisiis cum hoc titulo, de modo celebrandi Concilii generalis. Verùm non de modo, sed de rebus in Concilio deliberandis, in eo opere agitur. Quod opus est velut quædam invectiva generalis in omnes ordines Ecclesiæ, maximè in Ecclesiasticos, nulla habita ratione dignitatis cujusquam, etiam Papalis, ut Concilium Viennense celebrandum in omnibus reformationem legitimam afferret. Habentur hujus libri præcipua capita, seu tituli in Catalogo testium veritatis, qui catalogus à Lutherano homine fabriacatus est, in quo quidquid scriptores catholici nominis, utinam semper, & Catholicæ fidei, liberiùs, aut sæpè, & præpostero zelo, aliove motivo scripserunt in detrimentum Romanæ Ecclesiæ, abundè conglomeratum est. Ista facerent ad antè acta hujus Concilii. Sed tàm prolixa hìc inserere non est nostri instituti. Ferunt autem quidam acta hujus Concilii edita fuisse Avenioni, ante aliquot annos: quæ quia videre non licuit, & pauca hactenus Conciliorum collectores de eo Concilio dederunt, præmissis aliquorum narrationibus, hoc præsens Concilium integrabimus, ex prima nostra additione ad Summam Conciliorum, in qua non pauca à nobis collecta erant, quæ etiam paulò locupletiora hìc reddimus.

S. Antoninus 3. part. Histor. titul. 11. cap. 3. de hoc Concilio sic loquitur: *Anno Domini 1311. Calendis Novembris cœpit celebrari Concilium generale Viennæ in Burgundia, prout fuerat antè publicatum. In quo præsentes fuerunt plusquam trecenti Episcopi ultra alios Prælatos de diversis partibus orbis. Et cùm Clemens, ut satisfaceret promissioni factæ Regi Franciæ in sua promotione, scilicet, de delenda memoria Bonifacii ex Ecclesia, cum Prælatis Concilii tractaret; quia Rex illum hæreticum fuiße probare intendebat: Concilium nullo modo asentire voluit: sed contrarium declaravit, scilicet, ipsum fuisse Catholicum, & indubitatum Pontificem. Verùm quia ipse fecerat procesus contra Regem Franciæ, ad quietandum ipsum, non valentem obtinere, quod cupiebat injustum declaravit, & firmavit decreto Concilii, quòd quacumque de causa Rex offendiset Bonifacium Papam, seu Ecclesiam, nullo unquam tempore poset ipsi Regi, vel ejus filiis, & heredibus aliquid damni inferri, vel pœnæ.*

De Templariis hac Synodo sublatis, & extirpatis, Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ista habet: *Ibi ordo Templariorum, qui annis fermè 184. steterat, ab ipso Clemente Papa condemnatus fuit, & uno die per universum orbem deletus ad instantiam Philippi Regis Francorum, cujus promotione ipse Papa electus fuerat. Fuerunt autem Templarii valdè divites, quorum possessiones, ut Rex sibi acquireret, crimen eis hæreseos falsum imposuit, ut multi voluerunt, & extingui omninò procuravit.*

Joannes Marius eadem commemorans, ait: *In hoc quoque Concilio decretum est, ut bona, redditus, ac possessiones Templariorum, qui propter hæresim, aliaque facinora nefanda destructi, ac combusti fuerant, equitibus Jerosolymitanis, qui nunc Rhodii dicuntur, attribuerentur.*

Ottho Urspergensis in Chronico post annum 1227. ait: *Fridericus II. apud Acon in Terra sancta, ut ajunt, multa sustinuit ex perfida proditione Templariorum.*

Platina in vita Clementis V. *Rescitum est*, inquit, *Templarios à nostris ad Saracenos defecisse.*

Sed audiamus, quid dicat ipse Clemens V. in sua sententia.

A *Ad perpetuam rei memoriam. Ad providam Christi Vicarii præsidentis in specula Apostolicæ dignitatis circumspectionem pertinet, &c. Dudum siquidem Ordinem Dominus militiæ templi Jerosolymitani, propter Magistrum, & Fratres, cæterasque personas dicti ordinis in quibuslibet mundi partibus consistentes, variis, & diversis non tàm nefandis, quàm infandis (proh dolor!) errorum, & scelerum obscœnitatibus, pravitatibus, maculis, & labe respersos, quæ propter tristem, & spurcidam eorum memoriam præsentibus subjicimus, ejusque Ordinis statum, habitum, atque nomen, non sine cordis amaritudine, & dolore, sacro approbante Concilio, non per modum diffinitivæ sententiæ, cùm eam super hoc secundum inquisitiones, & processus super his habitos, non possemus ferre de Jure; sed per viam provisionis, seu ordinationis Apostolicæ, irrefragabile, & perpetuò valitura sustulimus sanctione, ipsum prohibitioni perpetuæ supponentes, districtiùs inhibendo, ne quis dictum Ordinem de cætero intrare, vel ejus habitum suscipere, vel portare, aut pro Templario se gerere præsumeret: quòd si quis contra faceret, excommunicationis incurreret sententiam ipso facto. Universa etiam bona Ordinis prælibati, Apostolicæ Sedis ordinationi, & dispositioni, authoritate Apostolica duximus reservanda, &c.*

B

Additio ad Concilium Viennense generale sub Clemente V. tempore Philippi Pulchri Regis Galliarum celebratum. Anno 1311.

C

PAuca valdè hactenus scripserunt de hoc Concilio Viennensi Collectores Conciliorum, pauca, inquam, si habeatur ratio omnium, quæ de illo scribi potuissent: idcircò in hac parte aliquatenus eorum omissioni supplebimus, ex variis auctoribus, & libris Clementinarum, in quibus ejus Concilii decreta cotinentur. Ac primò.

Vvadingus in Annalibus Minorum ad annum 1311. in diplomate, quo Clemens Papa quintus Concilium indicebat Episcopis, Generalibus religionum, & principibus, tres ejusdem congregandi causas præscribi recenset. 1. ut ponderosiùs examinaretur causa Templariorum de plurimis, iisque gravissimis criminibus accusatorum: D 2. ut ageretur de recuperanda Terra sancta. 3. ut corrupti hominum mores reformarentur, Ecclesiastica assereretur libertas, & depravata dogmata quorumdam eliminarentur.

Idem author meminit trium sessionum in hoc Concilio habitarum, quarum prima inchoata est Sabbato ante Festum sancti Lucæ Euangelistæ, in qua Pontifex prædicta negotia proposuit consideranda, & ut quis, quid de unoquoque judicaret, exponeret. His meditandis, & alternis considerationibus plenè discutiendis, reliquum illius anni, & tres insuper menses elapsi sunt. Unde secunda sessio habita est anno 1312. tertio idus Aprilis, in qua collatis patrum sententiis decretum est, ut nomen, & ordo Templariorum penitus aboleretur, quorum institutum multis turpitudinum maculis esse cœperat infame. Crimina eorum talia, tamque enormia, ut non facta, sed potiùs ficta, & anicularum fabulis similia esse quis judicarit. Joannes Villanus illius temporis auctor, S. Antoninus, & alii à calumniis defendunt, fama tamen frequentior, & sensus propè omnium condemnat. Clementis diplomata inquit, quæ in archivio Vaticano legi, &c. indicio essent famam haud quaquam vacuam fuisse, affirmantis duos, & sexaginta ex eodem ordine se coram quæstione habita scelera, quæ enumerantur, & communiter circumferuntur, fassos veniam petisse, &c. Petivit etiam Philippus Rex, ut condemnaretur Bonifacii Pontificis memoria, ejusque nomen è serie Pontificum expungeretur: viriliter tamen restiterunt patres, &c. Sessiones.

E

duo

duo etiam equites Catalani ad singulare certamen provocarunt, si qui essent, qui Bonifacium Pontificem fuisse negarent, aut hæresis crimine maculatum auderent asserere, &c.

Tertia sessio Concilii habita fuit in festo sancti Joannis ante portam Latinam, quod incidit in Sabbatum infra octavam Ascensionis Dominicæ. Sed die præcedenti patrum suffragiis in secreto consistorio decretum est contra fratrem Ubertinum Casalinum, ejusque sequaces, modum vivendi communitatis ordinis Minorum ab illis vehementer in multis accusatum esse licitum, & sufficientem ad veram regulæ sancti Francisci observantiam, lectaque est constitutio, quæ incipit, *Exivi de Paradiso, &c.* In qua dubia emergentia super regula ad tollendos fratrum scrupulos explicantur.

Actum etiam de doctrina fratris Petri Joannis, quam Ubertinus de Casalis acerrimè defendebat contra ejus impugnatores perplurimos, conclusumque, ut ea expresse condemnarentur, quæ (primum tamen in Clementinis non reperitur, & unde id hauserit Vvadingus, mihi incertum) de Divina essentia generante, & generata; de anima rationali corpus informante, non tamen ut rationali, & de Christo, dum viveret, lancea vulnerato, dixisse ferebatur: cæteris doctrinæ ejus capitulis ordini reservatis; ut etiam totam ejus doctrinam interdiceret, omnesque ejus commentationes, si ita videretur. Deinde hortatus est Pontifex Prælatos Minorum, ut charitativè tractarent hos fratres, qui se prætextu strictioris regulæ à cæteris segregaverant, & ad ordinis officia absque ulla ab aliis differentia promoverent: illi vicissim ad obedientiam redirent, pacemque cum cæteris servarent. At Frater Ubertinus genuflexus Pontifici exclamavit: *Retribue servo tuo, vivifica me secundum verbum tuum*; petiitque, ut sibi, suisque daretur facultas extra illorum obedientiam militare sub regula sancti Francisci, timens, ne graviora ab illis pateretur. Sed noluit annuere summus Pontifex, sed omninò voluit, ut unus esset Pastor, & unum ovile, &c.

R. Lullus. Venit hoc tempore Viennam etiam Raymundus Lullus Majoricensis, tria in Concilio propositurus, quæ toties magno bono rei Christianæ uti putabat, aliis principibus, & Pontificibus exposuit. Quod & nos aliàs enarravimus: ad annum scilicet 1293. Primum ut per mundum varia juberentur exstrui Monasteria, in quibus viri sancti, ac devoti pro Christo mori nihil formidantes, varios sermones docerent, ut in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Secundum, ut de cunctis Religiosis militibus, qui diversorum ordinum sunt, fieret unus ordo, qui trans mare assiduis bellis Saracenos lacesseret, donec sancta Terra Christiano pareret Imperio. Tertium, ut auctoritate sanctissimi P. R. Pontificis, cunctorumque Cardinalium inhiberentur scripta Averrois legi in scholis Christianorum, eo quòd in pluribus fidelium mentes à sinceritate, & veritate fidei nutare cogunt, & ad impietatem perducunt.

Errata quædam Bzovii. Præter hæc carptim ex Vvadingo transcripta, Bzovius ab eodem arguitur de tribus erroribus in iis, quæ spectant ad idem Concilium. Primus est, quòd dicat vetitum, ne regula sancti Francisci à Minoribus observetur, nisi ex formula à Concilio correcta. Regulam siquidem Concilium non correxit, sed ejus dubia ad amovendos scrupulos explicavit. Secundus est, quòd asserat sanctum Ludovicum Episcopum Tholosatem relatum esse à Concilio in Catalogum Sanctorum, id enim tantùm factum est sub Joanne vigesimo secundo. Tertius est, Clementem mandasse auctoritate Apostolica, ut libri condemnati Arnaldi Villanovani ex Ordine Minorum per Universitatum moderatores, ac inquisitore, conquirerentur, ignique traderentur, cùm ex Epistola, quam citat, tantum pateat mandasse sub excommunicationis pœna, ut quicumque haberet quemdam ejus librum de medicina practica, vel qui

A scires alium habere, revelaret, curaretque ad se transmitti. Hæc Vvadingus eo loci contra Bzovium, qui Franciscanos sæpè sæpiùs carpere solitus est.

Sed ut se habeant hæ singulares controversiæ, fragmentum aliud Concilii Viennensis verum, non omittendum hìc existimavimus, quod idem Abrah. Bzovius ex Bibliotheca Vaticana numero 4177. transcriptum suis inseruit Annalibus ad annum videlicet 1311. continet autem suffragium grave admodum cujusdam Episcopi Mimatensis, vel alterius, de tribus præcipuis capitibus, ob quæ Concilium indictum fuerat. Istud sic se habet.

Suffragium cujusdam Episcopi Mimatensis, seu alterius in Concilio Viennensi.

B IN nomine Domini, Amen. Anno Domini 1311. Congregato Concilio generali Viennæ per sanctissimum Dominum Clementem Papam V. mense Octobri in prima sessione sua, quæ fuit decima sexta die ipsius mensis, primò proposito verbo Domini, assumpto themate: *In Concilio justorum, & congregatione; Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus.* Exposuit dictus Papa tres causas, propter quas ille duxerat Concilium congregandum. Prima fuit pro negotio Templariorum, & ordine eorum, qui super variis hæresibus, & nefandis erroribus fuerunt graviter, & multipliciter infamati, & multi processus, & inquisitiones contra eos factæ. Secunda, propter succursum, & subsidium Terræ Sanctæ. Tertia,

C pro reformatione morum, & reformatione status Ecclesiastici.

De primo, scilicet de articulo Templariorum variis varia sentientibus; aliis dissentientibus, & asserentibus, quòd dicto ordini danda erat defensio; nec debere tàm nobile membrum Ecclesiæ, à corpore ejusdem absque juris rigore, & magna discussione truncari: aliis verò opinantibus, dictum ordinem destruendum sine aliqua tarditate, tùm propter grave scandalum contra dictum ordinem in tota Christianitate exortum: tùm quia contra ipsum multi errores, & hæreses, per dictos processus, & inquisitiones plusquam per duo millia testium reperiebantur esse probati. Quid autem senserim circa dictum articulum, sequitur in hæc verba.

D Quamvis infirmitas proprii corporis, qualitasque loci, ac temporis me graviter affligentes auferant opportunitatem deliberandi pleniùs, & studendi circa ea, pro quibus Dominus noster Summus Pontifex, prout in sua 1. sessione prædicta senatui exposuit, decreverat istud Sacrum Concilium celebrandum, tamen prout parvitati mei occurrere potest ingenii, mihi videbitur, salva semper auctoritate majorum, quòd quantùm ad negotium Templariorum, & ordinis templi attinet: Ecclesiæ Dei, & toti fidei Christianæ mirabiliter expediret, quòd idem Dominus noster, sive de rigore juris, sive de plenitudine potestatis, istum ordinem diffamatissimum, qui, ut ita dicam, odorem nominis Christiani, quantum in se fuit, apud incredulos, & infideles fœtere jam fecit, & nonnullos fideles in stabilitate fidei titubare, sine tarditate aliqua, rejectis frivolis, & calumniosis allegationibus super defensione

E tollenda, ex officio suo omnino tolleret: bonis ejus ordinis dispositioni Sedis Apostolicæ reservatis, & sine tarditate dico. Etiamsi à prima sua institutione fuerit ordo bonus. Cùm dicat Scriptura dist. *Verum.* Quod si nonnulli ex prædecessoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertuntur in errorem, & superstitionem, sicut in dicto ordine apparet, sine tarditate à posteris destruantur: sicut tàm ibi, quàm 4. Reg. XVIII. cap. de Ezechia legitur, quòd confregit æneum serpentem, quem Domino jubente construxit.

Et iterum, benè dico, sine tarditate: ne ex tarditate morosa, scintilla hujus erroris prorumpat in flammam,

mam, quæ poſſet incendere totum orbem, & fidem Catholicam non modicum denigrare, & accidat, quod dicit Hieronymus, quòd Arrius una ſcintilla fuit in Alexandria; ſed quia ſtatim oppreſſus non extitit, flamma ejus totum orbem populata eſt xxxiii. qu. 3. ſecundæ.

Nec multum movere debet Dominum noſtrum, quòd dicunt aliqui prædictum ordinem, qui Eccleſ. videtur eſſe membrum tàm nobile, non debere ſine juris ordine, & plena diſcuſſione truncari: Cùm, ſalva pace dicentium, & propter grave ſcandalum, quod in Eccleſ. Dei ex hoc ordine jam eſt ortum, & ſemper ubique terrarum ex moroſa dilatione crebreſcit, non videtur tanta diſcuſſio requirenda, veritate dicente, Matth. 6. & 18. *Si oculus tuus dexter, vel brachium ſcandalizant te, erue eos, & projice abs te. Expedit enim ut unum membrorum tuorum pereat, quàm totum corpus.* Item etiam expedit dictum ordinem tolli alia ratione: videlicet ne eo remanente ſemper indigna facti memoria refricetur: unde ſuper illud Levit. 20. *Mulier, quæ acceſſerit ad omne pecus, mulierem interficietis, & pecus morte moriatur,* dicit Auguſtinus;Inde credendum eſt pecora juſſa interfici,non quia peccaverunt, cùm ſint irrationabilia, ſed quòd tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam. Et eſt decretum 15. q.c. *Mulier*.

De ſecundo, videlicet ſubſidio terræ ſanctæ, licèt ad ſapientiſſimos viros in mundanis, & expertiſſimos in rebus bellicis, tractatus hujuſmodi ampliùs pertineat: quia tamen Dominus Papa circa hoc Prælatorum conſilium, & deliberationem cum inſtantia requiſivit, mihi, licèt imperito, & in tàm arduis negotiis inexperto, quid prima facie videtur, propter bonum obedientiæ, aperiam, ſalva ſemper in omnibus authoritate majorum, & conſilio ſeniorum.

Quamquam non dubitem nondum adveniſſe, vel inſtare tempus liberationis Hieruſalem, cùm videam tempora moderna tùm propter ſcelera, & tranſgreſſiones populi Chriſtiani, qui legem habent, & nihil de ea ſervant, & qui leges ſapiunt, ac faciunt, nec lege utuntur: tàm propter diſſenſiones, æmulationes, & ſchiſmata, quæ, & quas video inter ſe Chriſtianos habere, non fore multum benè diſpoſita: quia tamen non eſt noſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater in ſua poſuit poteſtate, & quia devotio templi, & maximè Domini Pontificis, cujus cordi iſtud negotium multum noſcitur inſidere, non eſt retrahenda in hac parte, ſed potiùs excitanda, idcirco in primo mihi videtur, quod ex tunc præfigendus erat terminus paſſagii generalis, ad decem, vel duodecim annos, prout ipſi Domino Summo Pontifici, & aliis ſapientibus videtur. Et quòd interim crux per prælatos, & alios viros idoneos per totam Chriſtianitatem prædicetur efficaciter, & ferventer, conceſſa cruce ſignandis indulgentia copioſa. Item quòd bona ordinis templi, quæ ad hoc ſpecialiter deputata fuerunt, adminiſtrentur interim, & recipiantur per Prælatos, videlicet per quemlibet in ſua civitate, & Diœceſi, & per alias perſonas Eccleſiaſticas idoneas ab ipſis deputandas, ita liberè, quòd Reges, & alii Principes ſæculares, nullo modo de his ſe intromittant; ſententiis latis in contrarium facientes.

Item quòd omnibus eleemoſynas, & ſubſidia præbentibus ad ſubſidium, & liberationem Terræ ſanctæ prædicta, conferat Dominus noſter talem indulgentiam, qualem conceſſit Pictavis pro Hoſpitalariis, duraturam uſque ad tempus paſſagii prædictæ faciendæ, & ponendæ in truncis prædictis, jam per Hoſpitalarios factis, & poſitis, quòd omnia, quæ jam in truncis prædictis ſunt poſita, interim recipiantur per Prælatos, vel alios deputandos ab ipſis.

Item, quòd concedatur, & ſolvatur quolibet anno uſque ad tempus prædictum de proventibus, & redditibus Eccleſiaſticis dimidia decima colligenda per Prælatos, per quemlibet in ſua civitate, & diœceſi:ita quòd A ad hæc nullo modo advocetur brachium ſæculare: ex quo in caſu ſimili Eccleſiæ temporibus retroactis multum damnificatæ fuerunt. Ita quòd durante dicto tempore, Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis non imponatur per ſedem Apoſt. ſimilis, vel alia quota ſolvenda de ſuis redditibus, & proventibus Eccleſiaſticis, pro ſubſidio Terræ ſanctæ: vel alicui Regi, aut Principi, hac de cauſa: aliàs ipſi Reges,aut Principes dicto tempore hoc non petant, vel exigant, jure antiquo, vel conſuetudine, ſeu indulgentia ſibi conceſſa, vel concedenda. Et quod contrarium facientes compeſcantur per remedia opportuna ex nunc ad hoc exhibenda: alioquin ex tunc à ſolutione dictæ dimidiæ decimæ ceſſaretur: cum Eccleſ. variis decimarum, & aliarum impoſitionum exactionibus, & in modis exigendi eaſdem B adeò gravatæ fuerunt tempore retroacto, quòd majorem impoſitionem non poſſunt æquo animo tolerare, nec videatur ad præſens iſtud ſubſidium nimis parvum, cùm reperiatur aliàs in caſu ſimilis ſubſidii Terræ ſanctæ viceſima tantùm conceſſa in alio Concilio generali, cùm nolint jura propter ſuccurſum Terræ ſanctæ Eccleſias enormiter aggravari. Et credo, quòd minor quantitas data, grata, & hilari voluntate magis proderit, & efficacior erit ad dictum opus, quàm major exacta à nolentibus, triſtibus, & invictis.

Item, quòd quilibet Prælatus teneatur ſecum afferre, vel mittere ad Conc. Provinc. quolibet anno celebrandum, in aliqua certa civitate Provinciæ omnia, quæ receperit tàm de bonis dicti ordinis, & eleemoſynis prædictis, quàm dictam dimidiam decimam: & totum adunatum reponatur in Eccleſia Cathedrali illius civiC tatis, in bona, & ſecura arca, cujus arcæ Metropolitanus, & ſinguli ſuffraganei habeant ſinguli claves: & de depoſito fiat publicum inſtrumentum Camerario Domini Papæ mittendum.

Item, quòd aliquid de præmiſsis nullo modo aſsignetur, vel tradatur alicui cujuſcumque conditionis, aut ſtatus, ſive dignitatis exiſtat ſine literis ſedis Apoſt. Bullatis. Et quòd Dominus noſter optimè caveat per ſententias, aliaſque, adverſus quoſcumque, qui bona hujuſmodi, ſive poſtquam depoſita fuerint in æde ſacra vel ante, per ſe, vel per alium, ſeu alios præſumpſerint occupare, vel Prælatos hac occaſione moleſtare.

Reformatio in Eccleſ.

Tertius articulus eſt, ſcilicet de reformandis in Eccleſia Dei, altiorem, & prolixiorem requirit tractatum; cùm ſint infinita, adeo, quòd eorum non eſt nuD merus, nec finis.

Circa quæ ſcripſi aliqua,quæ videri,& legi poterunt, locis, & tẽporibus opportunis,& circa quæ ſi opponeretur remedium congruum, multùm judicio meo reformaretur,& rectificaretur ſtatus univerſalis Eccleſiæ, & honeſtaretur Chriſtianæ religionis cultus,ac totius fidei orthodoxæ.

Et licèt iſte tertius articulus ſit ultimus in ordine,tamen præcedere debet ſecundum in executione, quia priùs extirpanda ſunt vitia, quàm inſerendæ virtutes, & priùs placandus eſſet Deus, & poſtea ejus auxilium implorandum; quia ſcimus: *Quòd Deus peccatores non exaudit.*

Zelus domus Dei, pariterque, Chriſti charitas manE datique Apoſtolici (cui ſummopere obediendum eſt) urgens neceſsitas, quædam ſubdere annexa, quæ judicio meo in Eccleſia Dei per orbem terrarum longè, lateq; diffuſa, correctionis, & reformationis, ut Domini Pontificis verbis utar, curam expoſcunt, rudi filo, ſed fideli juxta modum ſcientiæ, & ingenii parvitatem ſcribere me compellunt, ut Domini ſummi Pontificis providentia, ſacro approbante Concilio, correctionem, & directionem recipiant opportunam. Si autem in ſcribendis aliqua errore, ſeu erroneè, vel minus perfectè, ſeu inſufficienter reperiantur eſſe dicta, ſimplicitati, & ignorantiæ ſcribentis, bonum zelum novit Deus fortè non ſecundum ſcientiam habentis, non infidelitati, vel malitiæ adſcribantur. Quia in omnibus, & per omnia fidei Catholicæ, quam ſancta

Romana tenet, docet, prædicat Ecclesia, etiam usque ad sanguinis effusionem assentiens correptioni, & mandato ipsius dicti Domini summi Pontificis, & Concilii, tanquam filius obedientiæ me subjicio reverenter.

Festa non servatur. In plerisque Regni Francorum partibus irreligiosa consuetudo, quin reprobandus inolevit abusus, videlicet, quòd in diebus Dominicis, & aliis Præcipuis anni festivitatibus Majestati altissimi dedicatis, in quibus populi Christiani deberent ab operibus servilibus cessare, ad Ecclesias convenire, servitio divino vacare, pabulum Dei permaximè sibi necessarium à Prælatis, & aliis, quibus concessum est, percipere, mercata, & nundinæ, placita, & assisiæ celebrantur. Ex quo accidit, quòd fideles populi magis carnalia, quàm spiritualia sapientes, relictis Ecclesiis, & divinis servitiis ibidem conveniunt, sua mercimonia, & litigia exercentes. Ex quo fit, quòd illis sacris diebus, in quibus præcipuè colendus esset Deus, colitur diabolus, Ecclesiæ remanent vacuæ, prætoria, tabernæ, & ergasteria, rixis, contumeliis, tumultibus, brasphemiis, perjuriis resonant: ibidemque ferre omnium generum scelera perpetrantur. Ex quibus sequitur, quòd lex Dei, articuli fidei, & alia, quæ ad religionem fidei Christianæ, & salutem animarum pertinent, à fidelibus quasi totaliter ignorantur. Ex hoc Deus blasphematur, diabolus reveretur, pereunt animæ, fides Catholica sauciatur. Unde super tantis errore, & abusu pernecessarium est salubre remedium adhiberi.

2. In nonnullis etiam ejusdem regni regionibus alia non minùs damnabilis inolevit consuetudo, imo potiùs corruptela: videlicet, quòd Archidiaconi, Rurales Archipresbyteri, & Decani, jurisdictionem Ecclesiasticam exercentes, tàm per se, quàm per quosdam substitutos viles, inscios, & ignaros regni cœlestis clavibus enormiter abutentes, homines pro parvis, & levibus causis, imo multotiens sine causa excommunicationis percellunt: quæ non secundum Canones sit æternæ mortis damnatio, & qua pœna nulla major est in Ecclesia, non nisi pro mortali crimine, & à Majori judice Episcopo cum maturitate promulgari deberet. Ex qua erroris corruptela, tantum excommunicationum inundat diluvium, quod communiter in una parochia, triginta, vel quadraginta, ut non dicamus septuaginta (sicut oculata fide vidi) reperiuntur, per tales judices, potestatem Clavium ignorantes, variis, & ut plurimum injustis excommunicationum sententiis irretiti. Ex quo accipitur, quòd homines cum effrenata, & monstruosa sententiarum multitudine assueti tales sententias omninò contemnunt, potestatem clavium vilipendunt, verba blasphema, & scandalosa, contra Ecclesiam, & ministros ejus proferunt. Unde judices (quod graviter est ferendum, & concordi amaritudine referendum) innumerabiles populos catervatim ad barathrum secum trahunt, super quo nihilominus ad obviandum blasphemiis, & scandalis, & animarum periculis esset per Ecclesiam remedium adhibendum.

Excom. abusus.

3. Cùm verò secundum Apostolum (non sit manus citò alicui imponenda) & transgressione hujus verbi, magnus hodie error reperitur in Ecclesia, dum innumerabiles personæ contemptibiles, & abjectæ vitæ, scientia, & moribus indignæ ad sacros Ordines, & maximè ad sacerdotium promoventur. Ex quo fit, quòd totus ordo Ecclesiasticus dehonestatur, ministerium Ecclesiasticum vituperatur, Ecclesia scandalizatur, dum effrænata multitudo sacerdotum, maximè indignorum, in Ecclesia à laicis populis consideratur. Ex quorum execrabili vita, & perniciosa ignorantia, infinita scandala oriuntur, sacramenta Ecclesiastica à laicis contemnuntur. Unde in plerisque apud laicos, sacerdotes Judæis viliores, & contemptibiliores habentur; & licèt circa tàm levem manuum impositionem, multa jura providerint, judicio tamen meo adhuc provisione opus est, quia dicta jura pessimè observantur.

4. Cùm autem secundum Canones, quibus etiam in hac parte civilia jura concordant, Monachi mundo mortui, Deo autem viventes, nullatenus se debeant, juxta Apostolum, sæcularibus negotiis implicare, sed claustro suo contenti (sicut enim piscis sine aqua, sine claustro Monachus caret vita) juxta nominis sui interpretationem, ibidem soli, & tristes debeant sedere, & officio suo vacare; multi, proh dolor! nomine, & habitu tantùm Monachi, de re autem, aut vita Monachi in se nihil habentes, magis cum sæculo mori, quàm cum Christo in claustro vivere cupientes, in prioratibus Ruralibus, & alibi bini, vel trini malunt, quàm in congregatione sui monasterii conversari. Qui positi extra claustra, sicut equus effrænis abjecta observantia regulari, & divinis officiis penitùs prætermissis, per mercata, & nundinas discurrentes, negotiationes, & mercationes, sicut laici mercatores exercent, multaque alia enormia, de quibus loqui verecundum est, & turpe, ad detestationem sui ordinis, & grave scandalum populorum committere non verentur. Quare Ecclesiæ Dei, & rerum religioni pertinere judicarem, ut omnes tales Monachi, sic per orbem dispersi, & vagantes revocarentur ad claustrum; vel saltem de parvis prioratibus dicti Monachi, vel plures congregarentur in uno, in quo juxta illud: *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum habitare fratres in unum*! sicut in principali Monasterio regulariter, & illic se Domino famulari profiterentur; redditibus illorum parvorum Prioratuum, principali Monasterio, vel illi loco, in quo adducerentur, ut præmittitur, applicatis. Sed unum præmissis obvians, proculdubio impedit tantum bonum. Cùm enim Prælati tales Monachos, vel Monachas, in quibus adhuc majus periculum vertitur, ad claustrum revocare, aut in unum, ut dictum est, congregare nituntur, fundatores illorum parvorum Prioratuum, eorum bona in manu sua capiunt, occupant, & invadunt; asserentes se prædecessores suos, qui dicta loca, ob animarum suarum salutem, & remedium fundaverunt, nolle servitiis, & suffragiis debitis defraudari. Circa quod esset salubri remedio providendum.

5. De excessibus exemptorum, & injuriis, quæ præjudiciis, & Prælatis, & personis Ecclesiasticis, & aliis inferunt, in grave præjudicium animarum, non est sub silentio transeundum. Ipsi enim, licèt hoc per sanctissimum Patrem Dominum Bonifacium summum Pontificem, pro parte sit provisum, publicè excommunicatos à suis ordinariis, ad sacramentalia admittunt, in suis Ecclesiis, & Capellis, in eisdem dispensationes clandestinas, & benedictiones clandestinas, & quandoque inter personas excommunicatas, aut consanguinitate, vel affinitate conjunctas, seu aliis personis matrimoniali vinculo confœderatis, celebrare non verentur, quod sæpè vidi referri. Dum enim causa matrimonialis inter aliquas personas coram ordinario verteretur, causa rectè examinata, & discussa, jamque in januis sententia existente, & una ab alia persona de jure separari non debente, illa, cui matrimonii conditio non placebat, cum alia persona damnabiliter contrahebat, & in capellis aliquorum exemptorum benedictionem nuptialem clandestinè fieri procurabat. Et dum de talibus excessibus, & aliis enormibus flagitiis, de quibus non est dicendum per singula, ab ordinariis arguuntur, de sua exemptione confisi reddunt pro verbis humilibus verba tumida, & superba. Et personæ sic quidem, ut dictum est, cum gravi animarum periculo, scandalo plurimorum, in suo incæstuoso, sive adulterio, vel adulterino connubio permanentes, tandem ad barathrum delabuntur, & ut breviter concludam; non est, qui eos corrigere valeat, confidenter delinquunt, & ad multa facinora eis fræna laxantur.

Item pensiones, & procurationes antiquas, quas ex antiqua consuetudine, vel inita conventione cum Prælatis, exhibere tenentur eisdem, contumaciter solvere contradicunt.

Item

Item res, & jura Ecclesiarum, & aliarum personarum, maximè Ecclesiastic. quotidiè occupant, usurpant, & invadunt, & dum docti Prælati, aliæque personæ, maximè Ecclesiasticæ, cum quo agant, non habeant; dumque per censuram Ecclesiasticam eos coercere non possunt, jura sua amittere compelluntur: cùm tædiosum sit, & onerosum quotidiè contra ipsos ad sedem Apostolicam habere recursum.

Item, cùm Priores majores Monast. per diversas provincias, & Diœceses constituti, de antiqua, & inveterata consuetudine, cujus memoria non existit, Prælatis ordinariis locorum, procurationes, seu pensiones loco procurationum exhibere consueverunt, denuo, prætextu cujusdam privilegii à Domino Bonifacio, ut asserebant concessi, cum tacita veritate, & falsitate subjecta, ut à multis creditur interpretari, easdem solvere contradicunt: & Prælatis ad prioratus suos accedentibus juxta morem, vi armata, & armati cum suis complicibus resistentes, eisdem Prælatis, & suis sequacibus, ausu temerario, imò furiosè mortem inferre conantur, sicut in pluribus est compertum: quod scio Dominum summum Pontificem non latere, qui, dum in minori statu ageret, talia sæpè vidit, &, quid bonæ memoriæ Dominus Bonif. super hoc senserit, & declaraverit, magis novit.

6. Quia multi vita, & moribus detestabiles, de diversis mundi partibus ad sedem Apost. concurrentes, tàm in forma pauperum, quàm aliàs, beneficia cum cura, vel sine cura quotidiè impetrare noscuntur, maximè in locis, in quibus de vita eorum, & moribus non habetur notitia. Et à Prælatis tamquam filiis obedientiæ, mandato sedis Apostolicæ obtemperantibus veneranter instituti, vel admissi, ita detestabilem, vel deformem vitam ducunt, quòd ob hoc Ecclesiæ destruuntur, populi scandalizantur, Dei Ecclesia blasphematur, Prælati non possunt hodiè bonis personis, obstante numero talium Impetrantium, providere. Ex quo fit, quòd dicti Prælati, dum non habeant, quòd pro meritis retribuant literatis personis, non inveniunt servitores, sine quibus prælationes suas rectè administrare non possunt. Scio cathedralem Ecclesiam tantùm triginta præbendas habentem, in qua triginta quinque, vel plures, à viginti annis citra vacaverunt, de quibus Episcopus, qui dictis viginti annis, & amplius, non absque magnis laboribus, angustiis, & tribulationibus Episcopatum rexerat, obstant, impetrantium à sede Apostolica multitudine, contulit tantùm duas, & adhuc sunt in dicta Ecclesia expectantes. Insuper omnes dignitates, quæ in dicta Ecclesia dicto tempore vacaverunt, contulit dicta Sedes maximè personis absentibus, qui numquam ipsam Ecclesiam intraverunt, & adhuc sunt duo expectantes dignitates. Quid plura? parvæ Ecclesiæ Collegiatæ, in quibus ad Episc. collatio pertinet præbendarum, quin etiam Ecclesiæ parochiales impetrantibus adeo sunt objectæ, quòd bonis Clericis patriæ, & peritis in diversis facultatibus, non potest idem Episcop. de Beneficiis, nec magnis, nec mediis, nec minimis providere; Et, cùm sint pauperes, nec subsidium ab Ecclesia habere valeant, post prolixa studiorum exercitia, immensosq; labores; & qui amore scientiæ aliquandò sua patrimonia destruxerunt, urgente necessitatis articulo, paupertatisque, aut ad curias sæculares, & Consilia Principum in grave Ecclesiæ detrimentum se transferre coguntur: & isti sunt, qui Ecclesiam, & Ecclesiasticas libertates, quasi contempti ab eis acriùs persequuntur. Heu! mittuntur ad Eccles. vel personæ, militares, peregrinæ linguæ, barbaræ nationis: vel, si sunt bonæ personæ, & utiles, numquam in eisdem resident Eccles. sed in Rom. Curia, aut Regiis, aut Principum Curiis commorantes, per privilegia fructus Beneficiorum percipiunt: qui eisdem Ecclesiis de nihilo serviunt, sed frustra panem doloris comedentes, exquisitis coloribus ab ipsis Ecclesiis se absentant: de quorum numero sunt quàm plures, qui numquam viderunt Ecclesiarum, in quibus obtinent beneficia, Crucifixum. Unde hodiè juxta illud, scriptum est: *Relinquetur sola Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario*. Et rursum: *Posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam*. Qua de causa ipsæ Ecclesiæ Rurales, ruinæ, periculis, & desolationis extremæ dispendiis, omni consilio destitutæ, lupis rapacibus exponuntur; à filiis viperinis decimæ, jura, bona eorum diripiuntur, invaduntur, occupantur; privilegia, immunitates, & antiquæ consuetudines violantur, enervantur, annihilantur. Nec est, qui ascendat ex adverso, & opponat se murum pro domo Israel. Quin etiam modernis temporibus in Ecclesia Dei, suorum absentia mutilata, Divini cultus petit officium, & juxta Scripturam, senes de portis deficiunt, & juvenes de choro psallentium. Unde versus est in luctum, & carmen lugubre chorus viæ; pauperibus patriæ Ecclesiarum largitio consueta subtrahitur; piè fundantium, seu donantium voluntates, propulso pietatis officio defraudantur.

7. Ad hæc verò quædam inconveniens absurditas, quæ universalis Ecclesiæ robur, & fortitudinem annihilat, ejusdem decorem, & pulchritudinem exterminat, & enervat, eamque mutilat, & detruncat, non est silentio transeunda. Cùm enim tàm secundum jura divina, quàm humana, singula Ecclesiastici juris officia sint singulatim singulis committenda personis. Sicut enim in corpore physico multa membra habemus: *Omnia autem membra non eundem actum habent*. in corpore Christi mystico, quod est Ecclesia, multa membra sunt, secundum viridicam sententiam Pauli. Unde in eodem, unoque corpore spirituali, committendum est hoc officium uni; aliud alteri conferendum: Nec quantumlibet exercitato uni, uno tempore duarum rerum sunt officia committenda. Quia, *Si totum corpus oculus, ubi auditus? &c.* Unde lex civilis præmissis assentiens, & concordans, hoc testatur, dicens: Quòd eodem tempore non sunt honores in duabus civitatibus ab eisdem gerendi. Hodiè quod cum dolore referendum est, una persona aliquandò minùs idonea, quatuor, vel quinque in diversis Ecclesiis obtinet Beneficia; idest, quinque, vel quatuor dignitates, aliquandò tres, vel duas: quinimò, quod non est minimum inconveniens, vel absurdum, una persona, cui secundum statum suum abundè sufficeret una Canonica, vel Præbenda, decem, vel duodecim in diversis Ecclesiis obtinet, & aliquandò plures, sicut vidi. Heu! aliquandò una persona tot obtinet dignitates, personatus, vel officia, quot ex eis posset quinquaginta, vel sexaginta exercitatis, & literatis personis sufficientissimè providere. Ex quo pernicioso abusu sequitur destructio Ecclesiarum, defectus servitiorum Ecclesiasticorum, enervatio, & dissipatio studiorum, quæ modernis temporibus ubique terrarum depereunt, propter hoc quod bonis scholaribus exercitatum ingenium habentibus provideri non possit per Prælatos. *Beneficiorũ pluralitas.*

8. Quid autem de pueris, qui omni discretione carentes, & quorum ætas quid videat, ignorat, tot obtinent dignitates, & beneficia, referam, nescio, nisi quòd impletum esse videtur Isaiæ vaticinium, sic dicens: *Ecce Dominator Dominus exercituum, auferet ab Hierusalem, & à Juda, validum, & fortem, consiliarium, & sapientem de Architectis, & prudentem eloquii mistici*. Et sequitur: *Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis, &c.* Utrum verò tales tantam Beneficiorum pluralitatem habentes periculum damnationis evadere valeant, non determino: sed à sapientissimis, & peritissimis Theologis, quorum celebrior opinio non ignoratur, à pluribus requiratur.

6. Ut autem cum reverentia S. Rom. Ecclesiæ, & sedis Apostolicæ loquar, multæ Ecclesiæ in diversis mundi partibus hodie graviter desolantur propter hoc, quòd dignitates, & personatus, & eorum officia à commorantibus in Rom. Curia detinentur, ibidem perpetuò reman-

remansuris: quodque inibi iterùm, atque iterùm, & quoties vacant, aliis Curialibus conferuntur. Et sic tandem Ecclesiæ ob suarum absentiam personarum, & carentiam defensorum, exterminio, & ruinæ irreparabili subjacebunt. Quod utinam Dominus Summus Pontifex, & sacer cœtus Cardinalium, qui sunt *Animalia pennata, plena oculis antè, & retro*; diligenter aspicerent, ac novissima providerent.

10. Proh dolor! in tali statu sunt Ecclesiæ constitutæ, quòd in eis vacantibus vix reperiuntur personæ eligibiles: & si quandoque, quod rarò nunc accidit, bona persona, & idonea in eisdem reperiatur latens, sicut lilium inter spinas; tantùm excedit numerus malarum, & inutilium personarum, quòd non permitterent personam bonam ad Prælationem assumi: sed similes similibus applaudentes, eligunt sibi virum juxta cor suum, ad destructionem Ecclesiæ, & plebium subjectarum. Olim enim quandò plures erant boni, quàm mali in Ecclesia, tunc electio, quæ fiebat secundum pluralitatem punctorum, bona erat, & Canonica; plures enim erant, qui eligebant Deo, illis, qui eligebant diabolo, sed modò fit à contrario, quia plures sunt mali, quàm boni regulariter; & sic frequentiùs electio est diabolica, non celebrata per sancti Spiritus inspirationem; sed per dolosam, & machinosam conspirationem. Multi enim hodiè introducuntur in Ecclesia insidiosè, & dolosè, alii per impressionem, & importunitatem potentiæ sæcularis; alii per ambitionem, & fictionem hypocriticæ simulationis: alii affectione sanguinis, & cognationis; contra Hieron. dicentem: Principatum in populos non sanguini deferendam esse, sed virtuti: hinc autem sequitur, quòd nunc cernimus plurimos his Beneficia conferre, non ut quærant eos in Ecclesia Columnas erigere, quos plùs cognoscunt Ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit. Qui taliter intensi, vix, aut unquam in Prælatione bonum faciunt; non ædificant, se destruunt; non perficiunt, sed corrumpunt. Difficile est enim, ut bono peragantur exitu, quæ malo inchoata sunt principio. Tales ambitiosi meritò sunt repelendi; quia secundum Gregorium, *sicut locus regiminis desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus*. Et rursus: *Sicut qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus: sic qui ultro ambit, vel importunè se ingerit, est proculdubio repellendus*.

Electiones.

Hodiè autem juxta parabolam, quæ habetur Judicum undecimo, oliva, ficus, & vinea primatum refugiunt, secundum illud Joannis Chrysostomi, quicumque desideravit primatum in terra, inveniet confusionem in cœlo: Rhamnus verò, qui secundum Magistrum in historiis est genus rubi asperrimi, nimis aculeatum sicut sentes: & secundum Josephum, ad nutum venti de se naturaliter ignem producit, primatum non refugit, sed desiderat, & ambit dicens, *si verè me regem constituitis, venite, & sub umbra mea quiescite, &c.* quæ ibidem continentur.

Ambitio.

11. Utinam eligentes, vel confirmantes indignos ad Prælationem, punirentur pœna Canonica, etiam cum augmento, ut pœna docente cognoscerent, quantum crimen sit quibusque, & longè extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernationem Ecclesiæ credere: quia non est hoc consulere populo, sed nocere, non parare regimen, sed augere discrimen; integritas enim præsidentium salus est subditorum, ut Leo Papa ait. Et sequitur: quòd si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in domo Domini nihil sit inordinatum, nihil præposterum, quantò magis enitendum est, ut in electione ejus, qui super omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Unde nihil est, quod magis Ecclesiæ noceat, quàm quod indigni assumantur Prælati

A ad regimen animarum. Cùm enim per ignorantiam cæcati, aliis ducatum parare cœperint, ambo in foveam cadent. Unde dicitur in Psalmo: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva*. Cùm enim obscurantur illi, qui præeunt ad ferenda onera peccatorum; facilè inclinantur sequentes. Prælati tantùm debent esse lux mundi, oculi Ecclesiæ, arietes gregis Domini, qui debent ingredi, & egredi ante gregem, & ovibus pascua procurare. Unde dixit ille sapientissimus clericus loquens Prælatis: Vos estis Catholici gregis procuratores, sal terræ, lux hominum, ovium Pastores, muri domus Israel, Gentium Doctores, Judices Ecclesiæ, morum correctores; & sequitur: Sed, si desit protectio gregis, grex labetur: si sal evanuerit, in quo salietur? nisi lux appareat, via nescietur; nisi pastor vigilet, caula confringetur.

B 12. De donis, & muneribus, quæ excœcant oculos judicum, & pervertunt corda justorum, dico, prout ait quidam sanctus, scilicet beatus Edmundus Cantuariensis Episcopus, sic inquiens: Per dona, quæ nec data, nec accepta sunt secundum Deum, corrupta est Christianitas hodiè. Deficient, priusquam hoc advertant Christiani, nisi se curare studuerint ab hac peste. Cupiditas enim, quæ est radix omnium malorum, adeò hodiè ramos suos, & palmites ampliat, & maximè in Ecclesia Dei, quod ferè totum mundum obumbrant. Unde multi, maximè Clerici, aurum, quàm solem gratiùs intuentur, eorum oratio, & supplicatio ad Dominum aurum quærit, ergo aurum bibant, juxta illud: Crassus aurum sitivit, & aurum bibit.

13. De monstruosa, & inhonesta vita clericorum modernorum, maximè beneficiatorum, expedit facere C mentionem. Quàm enim hodie deformiter vivant quamplurimi, in transformatione habituum, nutritura comarum, ungium, & barbarum, in disciplinatione gestuum, nemo posset sufficienter admirari: *Leva oculos tuos, & vide*; qualiter se gerant in forma, imo in deformatura vestium, tonsura crinium, apparatu mensarum, ferculorum, & ciborum; quæ signa sunt deformitatis mentium, juxta illud: Incompositio corporis qualitatem indicat mentis. Unde juxta Bernardum, Clerici aliud esse, & aliud videri volunt: habitu milites, quæstu Clerici, actu neutrum exhibentes. Nec enim pugnant, ut milites, nec evangelizant, ut Clerici, ventri suo, non Christo Domino servientes.

Cle... cor... mo...

14. Sæpè vidi in Ecclesiis, quod est frequens apud Clericos execrabilis, & extirpandus abusus, quòd Canonici, & alii Clerici ad horas nummarias currentes, D & juxta desideria cordis sui per loca varia evagantes, in fine horæ quandò dicebatur, Benedicamus Domino, ad chorum revertentes, stipendium horæ percipere absque conscientia minimè formidabant. Unde hac occasione perversa in Cathedralibus, & aliis solemnibus Ecclesiis sæpè accidit, quòd, dùm dicuntur horæ, chorus remanet vacuus, vix duobus, vel tribus Clericis ad horas remanentibus, aliis extra chorum evagantibus, ut dictum est, in grave scandalum spectantium populorum. Alii, quod non est minus inconveniens, vel absurdum, in choro existentes non vacant psalmodiis, sed bini, & trini confabulantur, verbis suavibus, risu, & cachinnis, & rumoribus recitandis se irreverenter occupantes divinum servitium cum multorum scandalo impediunt, & perturbant: & licèt contra prædictos abusus, multa jura prodierint, judicio meo E essent pœnarum additione juvanda; cùm pœnæ exacerbari debeant, quoties multis grassantibus, opus est exemplo.

15. Hæc, & alia, quæ vix sermonibus possent explicari, videntur in Dei Ecclesia reformanda. Super quorum singulis, difficile, vel quasi impossibile foret de singulis remediis providere. Unum tamen remedium generale, ac præsens sufficere videretur, videlicet, quòd dicta Sanctorum Patrum statuta quatuor principalium Concil. videlicet, Nicæni, Constantinopol. Ephesini, Chal-

Chalcedon. necnon etiam Lateranens. maximè quantùm *ad caput, quod est de concess. Præbend. Nulla decr. Rom. Pontif. tàm in capite, quàm in membris, ab omnibus integrè serventur.* Et hoc faciendo videretur satis status Ecclesiæ reformatus: quia Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines, qui ordinaverunt tempora Christi bono odore usque ad consummationem vitæ. Et benè dico, in capite. Nam, licèt princeps legibus sit solutus, nihil tamen sibi tàm proprium, quàm legibus vivere, & digna vox est majestate regnantis, se legibus alligatum principem profiteri: & rursùm dicit Leo Papa, quòd totus familiæ domus status, & ordo nutabit, si, quod requiritur in corpore, non invenitur in capite. Hæc ille carcinomata Ecclesiæ, ad præcipuè Gallican. in Concil. ostendebat.

Breviatio Canonum Concilii Viennensis circa doctrinam, & disciplinam ex quinque libris Clementinarum.

De summa Trinitate, & fide Catholica.

FIdei Catholicæ fundamento, præter quod, teste Apostolo, nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes: apertè cum sancta Matre Ecclesia confitemur unigenitum Dei Filium in his omnibus, in quibus Deus Pater existit, unà cum Patre æternaliter subsistentem partes nostræ naturæ simul unitas: ex quibus verus Deus in se existens, fieret verus homo humanum videlicet corpus passibile: & animam intellectivam, seu rationalem, ipsum corpus verè per se, & essentialiter informantem assumpsisse ex tempore in virginali thalamo ad unitatem suæ hypostasis, & personæ. Et, quòd in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solùm affigi cruci, & in eo mori voluit: sed etiam emisso jam spiritu perforari lancea sustinuit latus suum: ut exinde profluentibus undis aquæ, & sanguinis formaretur unica, & immaculata, ac Virgo sancta Mater Ecclesia conjux Christi; Sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata, ut sic certæ figuræ primi, & veteris Adæ; qui secundum Apostolum est forma futuri in nostro novissimo Adam, id est, Christo veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis Aquilæ vallata testimonio: quam Propheta vidit Ezechiel Animalibus cæteris Euangelicis transvolantem, B. Joannis, videlicet Apost. & Euangel. qui Sacramenti hujus rem gestam narrans, & ordinem in Euangelio suo dixit: *Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis, & aqua: &, qui vidit testimonium, perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis.* Nos igitur ad tàm præclarum testimonium, ac Sanctorum Patrum, ac Doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis (ad quam dumtaxat hæc declarare pertinet) aciem mentis convertentes, sacro approbante Concilio, declaramus prædictum Apostolum, & Euangelistam Joannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse; narrando, quòd, Christo jam mortuo, unus militum lancea latus ejus aperuit.

POrro doctrinam omnem, seu positionem temerè asserentem, aut vertentem in dubium, quòd substantia animæ rationalis, seu intellectivæ verè, ac per se humani corporis non sit forma: velut erroneam, ac veritati Catholicæ inimicam fidei: prædicto sacro approbante Concilio reprobamus. Diffinientes, ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas: ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quòd anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se, & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus.

AD hoc baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est (sicut unus Deus, ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aquis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, credimus esse tàm adultis, quàm parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verùm, quia quantùm ad effectum baptismi in parvulis reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuisse. Quibusdam ex eis dicentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti: sed gratiam non conferri. Aliis econtra asserentibus: quòd, & culpa eisdem in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi: quia per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit tàm parvulis, quàm adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem sacro approbante Concilio duximus eligendam.

Controversia de opinionibus Petri Joannis Minoritæ.

HÆc constitutio Synodalis edita est contra dogmata Petri Joannis Olivi Minoritæ Conventus Biterrensis, qui, cùm Spiritum paupertatis D. Francisci æmularetur, conareturque Fratres suos à laxiori vita, ad strictiorem, & Regulæ conformiorem promovere, malè audiit apud eos, eorumque offensam incurrit, unde eum pessimè habuerunt & in vita, & post mortem, postquam ab iis exhumatus est, & delatus, & accusatus ab iis in Concilio Viennensi, quasi fuisset hæreticus, multaque docuisset, ac scripsisset fidei Catholicæ adversaria. Inde ortum habuit hæc Clementina, quæ intacta honoris fama, ejusque salvo nomine, ac honore, tantùm propositiones quasdam condemnat, quæ

quæ illi ab æmulis imputabantur. Cæterùm dum viveret, coram Provinciali suo accusatus fuerat, quòd in quibusdam tractatulis de Beata Virgine conscriptis, novas opiniones immiscuisset, ultra modum Virginis præconium efferens, ut solent aliqui, qui laudes illas illi tribuunt, quæ ipsimet non placent, & non tàm laudes, quàm ineptiæ sunt. Qui deberent attendere ad illam gravissimam D. Bernardi sententiam epist. 174. *Honor Reginæ Judicium diligit, Virgo Regia falso non eget honore, veris cumulata bonorum titulis. Laudari vult, sed discretè.* Ea propter jussit Provincialis, ut propriis manibus opuscula illa traderet incendio, quod ipse fecit obediens absque ulla animi commotione, ita ut statim ad sacrum faciendum accederet, dicens mirantibus fratribus, hoc se fecisse pacatissimo animo, nec voluptuosiùs pro suo captu illa scripsisse, quàm pro Prælati imperio combussisse. Dixitque postea Provincialis coram Summo Pontifice, dum ageretur de ejus vita, hoc ei præcepisse non tàm ad supplicium, quàm ad mortificationem, & quæ de Beata Virgine differebat, non tàm erronea, quàm nova, & singularia fuisse. Quæ refert Vvadingus in Annalibus Minorum ad annum 1278. quin etiam ad annum 1297. testatur Ubertinum de Cassalis respondisse sigillatim ad omnia, quæ dicto Petro Joannis objiciebantur potiùs ex pravo affectu, & ignorantia, quàm ex sincero veritatis amore. Nam, quod illi objiciebatur asseruisse essentiam divinam rectè dici posse generantem, & genitam, id benignè interpretari posse, sicut similes Patrum sententias intelligi D. Thomas docuit, 1. part. quæst. 39. art. 5. ut nomina abstracta naturæ, & essentiæ sumantur, & ponantur per concreta, vel per nomina personalia, ut, cùm dicitur essentia de essentia, vel sapientia de sapientia, sit sensus, Filius, qui est essentia, & sapientia. Sic in Symbolo dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. Sed quidquid sit de ista interpretatione, non debet ferri, quòd absolutè dicatur essentia generans, &c.

Exemplum.

Ubertinus de Cassalis.

Quod spectat ad aliud caput accusationis de vulnere lateris inflicto Christo adhuc viventi, inciderat in quoddam exemplar Divi Chrysostomi, homil. 89. in Matthæum, in quo id insinuabatur eo modo, cùmque haberet Concionem de Passione, ut magis ad compassionem commoveret, laterale vulnus Christum adhuc viventem excepisse subjunxit. Qua in re si censura dignus est, innumeri concionatores, scriptores, & contemplativi plectendi forent, qui in similes excessus abripiuntur. Attamen dici posset illos nihil afferre contra expressa Scripturæ verba: quod si afferant, nihil vetat, quominus eorum asserta reprobentur, quacumque intentione ea dicant, à se proposita. Nec enim Deus indiget nostro mendacio, nec pietas falso dogmati innixa summæ veritati probata est. Sine dubio autem, ait Joannes Andreas, conjux Christi Ecclesia, quæ regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagas, & undas fluentes Christo vivente, sicut Christo mortuo: nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hìc damnata detrahit miraculo, evidentiùs enim fuit miraculum hoc corpore mortuo manasse, quàm vivo. Item detrahit figuræ hic positæ. Item detrahit fidei Joannis Euangelistæ, qui ultimus Euangelium suum scribens notabiliter expressit hunc ordinem. An autem Christus meruerit tunc, quæstio est Theologica, ad cujus solutionem proderit animadvertere statum comprehensoris in Christo non obstitisse ejus merito, sicut in cæteris, & quibus verbis Apostolus in epist. ad Romanos, & ad Hebræos de quibusdam Christi actionibus loqui soleat. De quibus aliàs.

Quod autem attinet ad animam rationalem, quòd assereret illam non esse formam corporis, negat Ubertinus talem propositionem unquam ab eo emanasse, nec in ejus universis operibus quidquam reperiri, ex quo deduci possit, illam ergo ab adversariis falsò illi impositam fuisse ait.

Quòd verò dixerit non omnino constare, an parvu-

A lis conferebantur gratia, & virtutes in Baptismo, si habeatur ratio temporis, non videtur id inter hæreses enumerandum: Siquidem res erat tunc controversa inter Theologos, his affirmantibus, illis negantibus: nec hodiè post Concilium Tridentinum quæstio ita expressè terminata est, ut sit articulus fidei partem ajentem tueri.

Controversiam hanc rectè exposuit D. Bonaventura in 2. sent. dist. 26. art. 1. quæst. 2. necessarium est, inquit, quòd vivificatio, & informatio ab aliquo sit, sicut ab efficiente, & ab aliquo, sicut ab informante: conveniens est autem ponere aliquod donum creatum, per quod anima informatur, quia nec possibile, nec decens Deum esse formam perfectivam alicujus creaturæ, sicut decens est eum esse principium effectivum. Hanc

B autem positionem præferendam credo priori, tùm quia securior, tùm quia etiam rationabilior. Securior namque est, quia consonat communitati Magistrorum, & verbis expositorum, & pietati sanctorum. Doctores enim Parisienses communiter hoc sentiunt, & senserunt ab antiquis diebus. Verba etiam expositorum hoc prætendunt, qui gratiam in sacramentis dari, & usu virtutis augeri dicunt. Piæ etiam mentes, & homines huic positioni consentiunt, pro eo, quòd, etsi donum gratiæ non possit sic percipi à quocumque, viros tamen virtute præclaros aliquandò non latet divinæ bonitatis influentia, quam intra semetipsos potiùs experiendo, quàm ratiocinando cognoscunt. Hoc etiam piarum mentium est, ut nihil sibi tribuant, sed totum gratiæ Dei, &c. præferenda est etiam, quia rationabi-

C lior, quia tales effectus non possunt in vobis cogitari, quin sint ab aliquo, tamquam ab efficiente, ab aliquo, sicut informante, & ideo comparatur ipsa gratia creata influentiæ luminis, & principium ipsius comparatur soli, quia sicut ab ipso sole materiali influitur lumen corporale in aere, sic & à Christo lumine spirituali influitur lumen spirituale in animam, à quo ipsa formaliter illuminatur, gratificatur, reformatur, & sicut influentia solis ipsam suscipientia assimilat ipsi soli, fonti lucis quoad proprietates: sic gratia, quæ est spiritualis influentia, mentes rationales fonti lucis assimilat, & conformat. Hæc autem influentia rectè dicitur gratia, tùm quia datur ex mera liberalitate, non enim exit ex principiis subjecti, nec à Deo exit ex necessitate, sed ex sua mera benignitate. Tùm quia gratum facit. Dum enim hominem Deo conformat, & as-

D similat, reddit ipsum Deo amicum, & facit ipsum esse placitum, & acceptum: tùm quia etiam facit hominem gratis facere ea, quæ facit. Affectus enim hominis recurvus est, & mercenarius quantum est de se: unde quod facit, intendendo proprium commodum facit: sed cùm divina gratia supervenit, sic totum hominem gratum facit, ut sive ad utilitatem proximi, sive ad honorem Dei velit, totum gratis facit impendere.

Plura alia illi ab adversariis objiciebantur, quæ diluere conatur post Ubertinum Vvadingus anno, quo suprà, & de quibus Concilium Viennense nullum decretum edidit, imo nec illi attribuere voluit pauca illa dogmata, quæ condemnavit, neque illorum auctorem, aut assertorem fuisse declaravit, tùm propter variam hominum de eo opinionem quibusdam sanctum, aliis aliter acclamantibus: tùm, quòd constiterit ex ejus li-

E bris, & ultima fidei professione nihil pertinaciùs defendisse, sed omnia correctioni Ecclesiæ subjecisse. Hujusmodi autem minimè hæresis nota afficiendos esse constans est, tùm ex definitione illa vulgata hæresis, qua dicitur: *Error intellectus voluntarius contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia assertus ab eo, qui fidem recipit*; tum ex illa sententia cap. *Damnamus*; de Summa Trinitate, & fide Catholica: *Tunc enim qui morbidum aliquid, pravumque sapiunt, hæretici fiunt, & foras exeuntes in exercitibus habentur inimici, quandò correcti, ut rectum, sanumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed, & defendere*

dere persistunt. Unde tantùm abest, ut ab aliis multis condemnetur; quin potiùs maximè commendatur, ut qui persecutionem passus fuerit propter justitiam. Horum testimonia profert Vvadingus pro asserenda hominis innocentia, ne, inquit, per universas traducatur ætates. Quamvis Ubertinus acerrimus ejus propugnator in 1. Prologo Arboris Vitæ Crucifixi, profiteatur se eundem in aliquibus sequi nolle; etenim, inquit, aliquandò bonus dormitat Homerus, nec omnibus omnia data sunt.

De rescriptis. Gratiæ ut de dignitate, vel de beneficio tibi provideatur renuntiare videris: si ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacificè assequaris, quod simul de jure cum dignitate virtute dictæ gratiæ tibi debito retinere non posses, licèt illud resignaveris, aut sis resignare paratus.

De Electione, & Electi potestate. Religiosus in Abbatem, vel Prælatum alterius religionis, vel habitus eligi non potest: in Episcopum verò secularis, vel cujuslibet Regularis Ecclesiæ eligi non prohibetur.

De Renunciatione. Illusio, & variatio circa renunciationem, & cessionem, seu resignationem in personis Ecclesiasticis maximè sunt vitandæ.

De supplenda negligentia Prælatorum. Prælatorum non committendis, seu conferendis suis, cùm vacant, Ecclesiis, aut quibusvis aliis beneficiis, easque fortè mensis suis applicantium negligentia per Diœcesanos locorum est supplenda.

De ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum. Qui non est Subdiaconus, vocem in Capitulo non habet. Subdiaconus decimo octavo, Diaconus verò vigesimo, Presbyter vigesimo quinto ætatis anno quis ordinari potest.

De Officio Vicarii. Quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus, eorumque Rectoribus statuuntur, sive de eorum promotione ad Sacerdotium, sive de eorum ætate, eadem etiam in eorum perpetuis Vicariis observari debent.

De officio, & potestate Judicis delegati. Judex delegatus à Pontifice super receptione testium in causa civili, alii vices suas licitè potest committere, idest, subdelegare.

De Officio judicis ordinarii. Judicis ordinarii, idest, Episcopi Officium est, Clericos corrigere. Apostolicæ Sedis Legatus, qui cum ordinario concurrit, Beneficium obtinenti aliud non potest conferre, nisi de obtento facta fuerit specialis mentio: alii verò Beneficiorum collationem habentes, bene possunt conferre.

De Procuratoribus. Procurator procuratorium instrumentum scienter recipiens cogitur constituentem defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædictum instrumentum, seu litteræ se extendunt.

De restitutione in integrum. Ecclesia læsa intra quadriennium continuum restitui potest ad tantum tempus, quantum se læsam fore probabit.

De Judiciis. In judiciis Ecclesiasticis procedi debet simpliciter, & de plano, & sine strepitu judicii, & figura.

De foro competenti.

QUamvis sacris Canonibus sit generaliter interdictum, ne quis jurisdictionem in Diœcesi exerceat aliena: nos tamen Episcopis, qui à suis sedibus protervia impiorum expulsi, non audent propter metum persequentium in suis civitatibus, aut Diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se, vel per alium inibi exercere, ne injuria in ipsorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in Diœcesibus alienis, in civitatibus scilicet, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus, in quibus poterunt securè morari, & jurisdictionem suam liberè exercere, possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios, & fautores (dummodò civitates, vel loca hujusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis, & fautoribus sint secura; & ipsi personaliter, vel ad domum, si hoc tutè fieri valeat, alioquin publicè in Ecclesia Cathedrali loci, vel domicilii eorumdem citati fuerint) liberè procedere, prout justitia suadebit. Si verò dicti Episcopi ausi non fuerint hujusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios, aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiosè impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari, licitum sit eisdem Episcopis, ut expulsores, consiliarios, & fautores eosdem diebus aliquibus dominicis, vel festivis, cùm populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliùs præsumatur, citent, vel citari faciant publicè in Ecclesiis civitatum, vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitimè aliàs extitissent. Eisdem etiam Episcopis indulgemus, ut inter suos subditos (ne ob defectum justitiæ aliquod dispendium patiantur) possint in Diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodò per se, vel per alium hoc in suis propriis Diœcesibus facere non audeant, vel non possint) jurisdictionem suam omnimodam exercere. Ita tamen quòd subditi, qui expulsores, aut eorum fautores, vel consiliarii non fuerint, ultra duas diętas à fine suæ Diœcesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia à Diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis, quam si obtinere nequiverint, procedant nihilominus, prout superiùs est expressum. Sanè si prædicti Episcopi asseruerint, se non fuisse ausos præfatos expulsores, consiliarios, vel fautores personaliter, vel ad domum, aut publicè (ut præmittitur) in eorum Ecclesia Cathedrali citare, vel ipsos malitiosè præstitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari, aut quia in suis Diœcesibus jurisdictionem per se, vel per alium contra ipsos exercere nequeunt, vel non audent, stari super his volumus assertionibus eorumdem, ipsis districtiùs injungentes sub interminatione divini judicii, ne circa præmissa contra conscientiam quidquam mendaciter, aut dolosè asserant, vel confingant. Eorumdem autem Episcoporum sententias, & processus, quos in præmissis casibus in aliis Diœcesibus duxerint faciendos, denuncient, seu denunciari faciant per suas Diœceses convicini Episcopi, cum ab eis fuerint requisiti. Per præmissa quoque nullum ex transcursu temporis quanticumque, vel aliàs quoquomodo

modo locorum Diœceſanis, vel aliis quibuſcumque juriſdictionem habentibus in locis præmiſſis, in quibus prædicti Epiſcopi ſic expulſi juriſdictionem (ut prædicitur) exercebunt, præjudicium generetur.

Annotatio de Juriſdictione Epiſcopi à propria civitate expulſi.

EX hoc Canone patet Epiſcopum expulſum à ſua Diœceſi, & civitate adhuc retinere juriſdictionem ſuam, ac eam exercere poſſe in locis minùs remotis, unde exurgit difficultas, an Capitulum poſſit per abſentiam Epiſcopi exercere juriſdictionem. Videtur enim, quòd non poſſit ex hoc Canone, quia ſic Juriſdictio Epiſcopalis per duos exerceretur, Epiſcopum abſentem, & Vicarium Capituli.

In hac difficultate duæ ſunt opiniones, una affirmat Capitulum in aliis caſibus præter mortem Epiſcopi exercere poſſe Juriſdictionem Epiſcopalem, ut ſi Epiſcopus in captivitate, aut carcere detineretur, ſive per hæreticos, ſive per paganos, ſive Judæos, ſive quoſcumque alios. Quia mors civilis morti naturali æquiparatur: at in his caſibus cenſetur Epiſcopus mortuus civiliter. Favet cap. *Si Epiſcopus de ſupplenda negligentia Prælatorum*. Ubi datur Juriſdictio Capitulo, ſi Epiſcopus à paganis, vel ſchiſmaticis captus eſſet, quamdiu captivitas perſeveraret. Quod Gloſſa ibidem extendit ad caſum, in quo captus eſt ab hæreticis, quia militat eadem ratio, eſtque tunc veluti ſervus. Unde & alii extendunt ad quoſcumque caſus, in quibus contigerit Epiſcopum abeſſe, nec poſſe præſentem ſe exhibere in Diœceſi uſque ad longi temporis ſpatium, ſive per infideles, ſeu fideles, & ſubditos ſuos id contingat. Confirmatur, quia aliàs non eſſet proviſum Eccleſiæ, quæ interim multa detrimenta pateretur, niſi eſſet Juriſdictio penes Clerum, vel Capitulum, per quod concederentur Juriſdictiones ad abſolvendum, approbationes, licentia ordinum conferendorum, & alia hujuſmodi, quæ ad Epiſcopum pertinent. Hanc ſententiam tuetur Diana part. 8. tract. 4. reſolut. 4. & quidam alii propter authoritatem capitis citati, *ſi Epiſcopus*.

Alia opinio negat Capitulum poſſe exercere Juriſdictionem Epiſcopalem, niſi in duobus caſibus. Primus eſt mortis naturalis Epiſcopi, juxta caput, *olim cùm de majoritate, & obedientia*. Trident. Concil. Seſſ. 23. cap. 10. & meliùs Seſſ. 24. cap. 16. Secundus eſt captivitatis per paganos, vel ſchiſmaticos juxta cap. *Si Epiſcopus de ſupplenda negligentia Prælatorum*. Hancque ſententiam multi noſtris temporibus ſequuti ſunt ex conſilio etiam Nuntiorum Apoſtolicorum, cùm Juriſdictionem Epiſcopalem ſibi aſſumpſiſſet inſigne Capitulum Galliæ Epiſcopo non comparente ex alia cauſa, quàm ex captivitate per ſchiſmaticos, & paganos, cùmque plures ordinati fuiſſent ab alieno Epiſcopo ex permiſſione Capituli illius. Suſpenſos ab ordinum executione ſeſe habuerunt juxta canones antiquos, quoaduſque diſpenſati fuiſſent per authoritatem ſummi Pontificis. Ut nihil dicam de iis, qui approbationem, aut etiam ipſam Juriſdictionem ab eodem capitulo ſuſcipientes multis abſolutionem impenderant.

Huic opinioni adſtipulatur Arnulphus Ruzeus quondam in univerſitate Aurelianenſi regens Doctor, & poſtea in Senatu Pariſienſi Conſiliarius Regius. Is in Tract. *Præeminentiæ Archiepiſcopalis dignitatis*, in ſexto privilegio, ubi notat Archiepiſcopum expulſum per vim, & potentiam à ſua Archiepiſcopali ſede, ita quòd jus ibi reddere non poſſit: tunc poteſt, inquit, in propria ſede ſui ſuffraganei juxta Clement. quamvis *de foro competenti*, & in vigeſimo ſecundo privilegio diſcutiens, quo juris remedio Pontifice Rom. captivo Eccleſiis paſtore carentibus, cæteriſque urgen-

A tibus negotiis ſtatum Rom. Eccleſiæ concernentibus provideri poſſit. Pro diſcuſſione, inquit, præſuppono, quòd mors civilis æquiparatur morti naturali in caſibus à jure expreſſis. Hanc regulam tradunt doctores civiliſtæ in L. *Gallus* §. *& ſi quid tantum*, *ff. de liber. & poſthu.* Bartolus in lege *ex ea parte*, §. *inſulam*, *ff. de verborum obligationibus*. Canoniſtæ autem in cap. *ſuſceptum* de reſcriptis in 6. & Gloſſa in cap. *placuit* 16. *quæſt.* 7. Videretur dicendum, quòd tempore captivitatis Rom. Pontificis nihil attentari poſſit, ſed expectandum eſt donec ad plenum libertati reſtituatur, quia, ſicut mortuo Papa, nemo poteſt Juriſdictionem Papalem exercere, ſed eligitur ſucceſſor in fide, & ita dicendum in morte civili per captivitatem, qua fingitur quis mortuus de jure communi, §. *Si ab*
B *hoſtibus* inſtit. *quibus modis jus patriæ poteſtatis ſolvitur*, &c. Tertiò fortificatur, quia ſemel hæres non poteſt deſinere eſſe hæres L. *hereditas ad diem*, *ff. de hæredis inſtitutione*, &c. Facit, quia iſta captivitas hodiè inter Chriſtianos non redigit, quem in ſervitutem, ut per hoc amittat libertatem. Ita Bartol. in L. *Hoſtes*, *ff. de captivis*. Hæc ibi, & plura, quæ multò majori ratione dicentur de Epiſcopis, quorum Diœceſes tàm promptum non requirunt auxilium, ac Eccleſia univerſalis, & quorum neceſſitati ſupplere poterit ſummus Pontifex.

Rationes oppoſitæ partis non urgent. Nam illud de morte civili, quòd æquiparatur morti naturali, explicant Juriſtæ, & Canoniſtæ intelligendum eſſe de caſibus in jure expreſſis; & verendum eſt, ſi aliter expli-
C cetur, ne quidam ſimiles appareant in judicio Dei cuidam Taliſmano Turcarum ſacerdoti, qui conſultus à Solimano Imperatore ſuo de ſcrupulo, quem in anima patiebatur, quòd vellet quemdam ex ſuis aulicis, Bachanos vocant, vita privare, cùm tamen illi juraſſet, quòd, ipſo vivente, interimendus non eſſet: dixit illi Taliſmanus ille, quod juberet ipſum Baſſa interimi, quandò dormiret, quippe urgente ſomno non eſt homo vivus, ſic tamen juramentum non violabis. Dixit, & factum eſt ita. Sed quæſtio eſt, an coram Deo ſolutio iſta valebit. Hoc exemplum lego apud Baudierum in hiſtoria Turcarum. Caput *ſi Epiſcopus*, debet intelligi, ut ſonat, non extendi ad alios caſus. Non enim eſt eadem ratio, ſi per alios, maximè per fideles cogatur abeſſe Epiſcopus. Tunc enim tolerat Eccleſia Diœceſim particularem, aliquod pati detrimentum, &
D eſſe in ſtatu luctus, ſperans, quòd movebuntur fideles ex calamitate Eccleſiæ matris ſuæ, ne diutiùs abeſſe patiantur Epiſcopum, quòd non moveret paganos, & ſchiſmaticos, qui potiùs Eccleſiam penitus collapſam eſſe vellent. Atque hoc ſpiritu Eccleſia quandoque ceſſationem à divinis in quædam loca decernit. Unde nulla eſt ratio, qua innituntur primæ opinionis defenſores, qui ex cap. *Si Epiſcopus* non benè examinato decepti ſunt. Quod caput jubet etiam, ut moneatur ſummus Pontifex, ut non eo inſcio exerceatur Juriſdictio.

De Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis. In cauſa Beneficiali, per Appellationem ad Sedem Apoſtolicam legitimè devoluta, & petitorio, & poſſeſſorio, ab utroque intentato, ſuſpenſo petitorio, in ſpoliantis odium,
E in ſolo poſſeſſorio procedendum eſt.

De dolo, & contumacia. Ante, & poſt ſententiam definitivam quis appellare poteſt, niſi ejus prima appellatio eſſet frivola manifeſtè, tunc enim ob dolum ejus, & contumaciam judex contra eum procedere poteſt.

Ut lite pendente nihil innovetur. Duobus ſuper Beneficio litigantibus, ſi alter eorum moritur, lis non pendere videtur, cùm ſuperſtes cauſam nihilominus proſequi poteſt. Lis autem pendere incipit, poſtquam citatio ad partem pervenit, vel per eum factum fuerit, quo minus ad ejus notitiam perveniret; in citatione autem tali exprimi debent ea, per quæ plenè poſſit citatus inſtrui, ſuper quibus in judicio conveniatur.

De

De sequestratione possessionum, & fructuum. Non sumantur, quia huic titulo non præfiguntur hæc verba Clemens V. in Concilio Viennensi, *sicut solent præmitti in capite cæterorum titulorum.*

De probationibus. Literæ Pontificis, super quarum narratis gratia, vel intentio ejusdem fundatur, plenam habent probationem.

De Testibus. Testes vitæ recepti, & eorum attestationes publicatæ, super eisdem, vel directo contrariis articulis, neque in principali, neque appellationis causa produci possunt.

De Jurejurando. Romanus Princeps Romanæ Ecclesiæ fidelitatis juramento adstrictus est.

De exceptionibus. Excommunicationis exceptio dilatoriè, in qualibet parte litis opponi potest.

De sententia. Qui tres contra se in petitorio, vel possessorio sententias reportavit, ad agendum se nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis, nullatenùs admittitur, donec ejusmodi sententiæ plenariè fuerint executæ. Henricus Imperator Regem Siciliæ extra Imperii districtum existentem citare: & ita in absentem, nec citatum legitimè, ac inauditum per consequens, & indefensum sententiam dicere non potuit.

De Appellationibus. Ubi appellandum est à pluribus judicibus, sufficit appellare à majori parte ipsorum. Appellans autem Apostolos instanter, & sæpiùs postulare appellationem: deinde judicialem, sive extrajudicialem, prosequi, & finire debet.

De vita, & honestate Clericorum. Clericos oportet per decentiam habitus extrinseci, morum intrinsecam honestatem ostendere.

De Præbendis, & dignitatibus. Papa dispensare, ut aliquis duas possit habere præbendas, nisi habita sit mentio, quæ illi, vel alteri imminet, gratia hujusmodi velut subreptitia, nullius penitùs est momenti, nisi Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat.

De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis. Præbenda concessa sub conditione, antequam extat conditio, alteri ferri poterit. Sed si intra mensem à vacationis ipsius notitia acceptanda concessa est, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia, hujusmodi præbendæ publicè nota erit, censet Pontifex ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere.

De rebus Ecclesiæ non appellandis. Res Ecclesiæ alienari non possunt, nisi necessitate, aut utilitate, vel si Ecclesia vacans alteri Ecclesiæ per Episcopum suo consentiente capitulo uniatur, aut Religioso suo donetur, Rectore ipsius in hoc vocato.

De rerum permutatione. Beneficia ex causa permutationis hinc inde resignata, aliis, quàm ipsis permutare volentibus, conferri ab Episcopo non possunt.

De Testamentis, & ultimis voluntatibus. Episcopus potest à religiosis, etiam exemptis, quandò executores testamenti fuerint, rationem executionis exigere: illos si deliquisse receperit (quocumque non obstante privilegio) puniturus.

De Sepulturis. Prædicatorum, & Minorum Ordinum Fratres licentiam habent prædicandi verbum Dei, confessiones audiendi, & quoslibet sepeliendi in suis Ecclesiis, & locis sepulturam eligentes, jure tamen Prælatorum, & Parochialium Ecclesiarum salvo.

De decimis, primitiis, & oblationibus. Religiosi decimas Ecclesiis aliis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes sibi appropriare, aut usurpare prohibentur.

De regularibus, & transeuntibus ad religionem. Professores, cujusvis paupertatis ordinis ad non mendicantium ordines transire est prohibitum.

De statu Monachorum, vel Canonicorum Regularium. Monachis nigris inordinatus omnis, seu exquisitus

A ornatus, aut cultus, necnon in cibis, & potibus, equitaturis, & lectisterniis quivis notabilis excessus interdicitur.

De religiosis domibus, ut Episcopo sint subjectæ. Status Beguinarum mulierum, quæ habitum, qui dicitur Beguinarum deferunt, & adhærent religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earumdem, disputantque de summa Trinitate, &c. prohibetur, non tamen pœnitentium earum, quæ honestè in suis hospitiis conversantur. Xenodochiorum, Leprosariorum, Eleemosynariorum, seu Hospitalium rectores, locorum ipsorum bona, res, & jura ab occupatorum, & usurpatorum manibus excutere non debent negligere.

De jure Patronatus. Patroni Ecclesiastici præsentan-
B dis sufficientem de proventibus Ecclesiæ portionem assignare debent. Plures Patroni hæredes, tantùm unius rectoris vocem in præsentatione habent, possunt autem plures quidem præsentare personas, quòd una ex iis eligi per Episcopum valeat, & admitti.

De censibus, exactionibus, & procurationibus. Religiosi pro Ecclesiis quocumque titulo ad eos devolutis, procurationes Legatorum Sedis Apostolicæ, ac jura Episcopalia, & alia solvere tenentur. Ecclesiasticæ personæ pro rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, pædagia, vel quidagia solvere non tenentur.

De celebratione Missarum, & aliis divinis officiis. Divina diurna, & nocturna officia convenienter, & debitè celebrari debent.

De Baptismo, & ejus effectu. In Ecclesiis baptizan-
C dum est, non privatis domibus, nisi Regum, ac principum auctoritas, aut alioqui necessitas, aliud suaserit. *Festum Corporis Christi.*

De Reliquiis, & veneratione sanctorum. Constitutio Urbani IV. de Festo corporis Christi celebrando Feria quinta post octavam Pentecostes præcipitur servari, in qua, ut ad id donis spiritualibus animentur fideles, verè pœnitentibus, & confessis, qui officio matutinali, vel Missæ, vel primis, aut secundis vesperis interfuerint, indulgentiæ centum annorum conceduntur pro qualibet assistentia, quadraginta verò annorum, iis, qui vel primæ, tertiæ, nonæ, completorii Officiis interfuerint, centum verò annorum pro qualibet die octava illis, qui prædictarum horarum officiis, ac prædicationi interfuerint.

De immunitate Ecclesiarum. Constitutio Bonifacii
D de immunitate revocatur, omnesque Ecclesiasticas personas à talliis, & collectis secundum Concilia generalia immunes esse statuitur.

De consanguinitate, & affinitate. Consanguinei, & affines in gradibus canonicè interdictis, necnon moniales, & religiosi Clerici in sacris ordinibus constituti matrimonium contrahentes ipso facto excommunicantur. *Liber 4. Clement.*

De magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. Scholas ad docendas linguas Hebraicam, Caldaicam, & Arabicam erigi statuitur, ubicumque Rom. curiam residere contigerit, nec non in universitatibus Parisiensi, Oxoniensi, Boloniensi, & Salmaticensi. Prohibetur etiam, ne ultra tria millia Turonensium argenteorum expendantur in solemnitate circa Doctoratum, quia plerique cum sua solemniter principia
E faciunt, aut sui recipiunt insignia Doctoratus, circa cibus, vestes, & alia sic in expensis excedunt, quòd ipsi transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui, plerumque remaneant, & gravati. Et cæteri, qui vel nolunt, vel nequeunt similes expensas subire: hac occasione frequenter à receptione honoris hujusmodi retrahuntur. *Impensæ Doctoratus non tantæ sunt.*

Juvant Doctores Parisienses, cùm assumuntur ad Doctoratum, se hanc constitutionem salvaturos. Nec à quoquam exceditur, cùm hodie longè minores fiant expensæ.

De Judæis, & Sarracenis. Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subjectos ab invocatione publica nominis Mahometi, & à peregrinatione,

quam

quam publicè in magnâ multitudine facere ſolent ad ejus ſepulchrum. Ne ſcilicet ſacerdotes eorum Zabazala vulgariter nuncupati in templis, ſeu meſquinis ſuis, certis horis in loco aliquo eminēti Chriſtianis, & Sarracenis audientibus Mahometi nomen alta voce intonent, & extollant verba quædam in illius honorem publicè profitentes; ex quibus grave in cordibus fidelium ſcandalum generatur.

DE HÆRETICIS.

AD noſtrum (qui deſideranter in votis gerimus, ut fides catholica noſtris proſperetur temporibus, & pravitas hæretica de finibus fidelium exſtirpetur) non ſine diſplicentia gravi pervenit ad auditum, quòd ſecta quædam abominabilis quorumdam hominum malignorum, qui Begardi, & quarumdam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in regno Alemaniæ (procurante malorum operum ſatore) damnabiliter inſurrexit, tenens, & aſſerens doctrina ſua ſacrilega, & perverſa inferiùs deſignatos errores.

Primò, videlicet, quòd homo in vita præſenti tantum, & talem perfectionis gradum poteſt acquirere, quod redderetur impeccabilis, & ampliùs in gratia proficere non valebit: nam, ut dicunt, ſi poſſet quis ſemper proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inveniri.

Secundò, quòd jejunare non oportet hominem, nec orare, poſtquam gradum perfectionis hujuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfectè ſpiritui, & rationi ſubjecta, quòd homo poteſt libere corpori concedere quicquid placet.

Tertiò, quòd illi, qui ſunt in prædicto gradu perfectionis, & ſpiritu libertatis, non ſunt humanæ ſubjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Eccleſiæ obligantur, quia (ut aſſerunt) *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.*

Quartò, quòd homo poteſt ita finalem beatitudinem ſecundum omnem gradum perfectionis in præſenti aſſequi; ſicut eam in vita obtinebit beata.

Quintò, quòd quælibet intellectualis natura in ipſa naturaliter eſt beata; quodque anima non indiget lumine gloriæ ipſam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

Sextò, quòd ſe in actibus exercere virtutum eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à ſe virtutes.

Septimò, quòd mulieris oſculum (cùm ad hoc natura non inclinet) eſt mortale peccatum. Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt; maximè cùm tentatur exercens.

Octavò, quòd in elevatione corporis Chriſti non debent aſſurgere, nec eidem reverentiam exhibere, aſſerentes, quòd eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate, & altitudine ſuæ contemplationis tantùm deſcenderent, quòd circa myſterium, ſeu Sacramentum Euchariſtiæ; aut circa paſſionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarent.

Nonnulla etiam alia ſub ſimulata quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt, & committunt: quæ oculos divinæ Majeſtatis offendunt: & grave in ſe continent periculum animarum. Cùm autem ex debito commiſſi nobis officii, hujuſmodi ſectam deteſtabilem, & præmiſſos ipſius execrandos errores (ne propagentur ulteriùs, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare ab Eccleſia Catholica neceſſariò habeamus: Nos ſacro approbante Cōcilio ſectam ipſam cum præmiſſis erroribus damnamus, & reprobamus omninò: inhibentes diſtrictiùs, ne quis ipſos de cætero teneat, approbet, vel defendat. Eos autem, qui ſecùs egerint, animadverſione Canonica decernimus puniendos.

Annotatio de erroribus Begardorum, & Beguinarum.

QUi fuerint Begardi, & Beguinæ, quorum nonnulla dogmata Concilium Viennenſe damnavit indicans, & alia fuiſſe, ut melius intelligatur, ſupponendum eſt, quòd variis authoritatibus probat Demercius Thaddæi in Nitela Franciſcanæ religionis ca. 1. contra tomum 14. Bzovii, ſcilicet varia nomina ſortitos illos fuiſſe: iidem enim ſunt, qui fratricelli, ſeu fratres de paupere vita, Bizochi. Alvarus Pelagius vocat eoſdem Apoſtolos Pſeudo-Apoſtolos, alii fratres ordinis Apoſtolos, alii fratres, ſeu Fratricellos de opinione: denique iidem ſunt, ac Dulciniſtæ. Satagente nimirum Sathana hac multiplici appellatione, ut impia ſecta, & impura ſub uno nomine condemnata, ſub altero reviviſceret, ut in ſecta Arrianorum, Manetis, & aliorum hæreſiarcharum contigit. Teſtatur autem Guido Carmelita agens de eorum hæreſibus eos ſe dixiſſe fratres, & ſorores de pœnitentia de tertio ordine S. Franciſci, quam nuncupationem alii illis tribuunt, quos refellit prædictus Demercius, ſimul & quod ait Bzovius, à pleriſque ex ordine Divi Franciſci hanc ſectam collectam fuiſſe, ex quibus liquido conſtare ait animum Bzovii in pauperculam Franciſci familiam atrociſſimum fuiſſe, nihilque magis eniti, quàm eam contemptibilem, infructuoſam, infamem reddere. Non ergo Franciſcani authores ſtatuendi hujus ſectæ: ſed Hermanus quidam Italus dictus Pongilupus, de quo Bergomas in ſupplemento ad annum 1298. hæreſis eorum, inquit, qui ſe Fratricellos de opinione vulgariter nuncupant, hoc eodem anno à Bonifacio Pontifice damnatur, & ubique diligenti cura perrequiſita exterminari omninò jubentur. Unde & Hermani ejuſdem corpus ſectæ authoris apud Ferrariam Urbem viginti annis ſepultum, qui pro ſancto colebatur, exhumari, & exuri fecit, habita priùs de hujuſmodi re diligenti exquiſitione. Nec propterea hujuſmodi hæreſis exterminari potuit, quin in dies excreſcens, multos etiam religioſiſſimos viros doctiſſimos habuerit fautores, quod malum poſtea uſque ad tempora Joannis vigeſimi ſecundi diffuſum fuit: deinde refert eorum nocturnos conventus, quos ſtupris, & adulteriis commaculabant. Cæterùm per quædam intervalla, ſecta hæc habuit famoſos quoſdam reſtauratores, quales fuerunt Gerardus Sagatelus, qui ſub nomine Apoſtolorum eam reſtituit, & poſt eum Dulcinus quidam Novarienſis, quem ſex millia ſequuta ſunt anno 1305. qui illicò comprehenſus eſt, prædicata cruce contra eum, ejuſque ſectatores, & alii nonnulli in diverſis locis, inter quos Guido Carmelita loco citato videtur reponere Petrum Joannis, de quo ſuprà egimus: referens enim errores Begardorum, & Beguinarum, qui inter ſe differebant

eo

eo discrimine, quo lupi, & lupæ inter se, ait. Vigesimo errant dicentes, & asserentes, quòd tota doctrina, & scriptura Petri Joannis est vera, & Catholica, & eamdem credunt, quam ut dicunt, Deus dicto fratri revelavit, quem dicunt,& venerantur, ut sanctum, & maximum, ac verissimum doctorem post Apostolos, & Euangelistas, qui fuerunt, &c. de cujus erroribus fuit supra dictum cum erroribus Joachim magistri sui, quem sequitur in omnibus ferè. Et utinam Petrus Joannis natus non fuisset, nec unquam scripsisset, nec tot dementes fecisset, & in errores induxisset: quia dici potiùs debet Angelus Satanæ, quàm Angelus lucis, cujus faciens intelligentiæ non ut sol, ut de eo ista hæretici mentiuntur: sed erroribus tenebrosa, cujus doctrina inutilis, & damnosa multos subvertit, cùm eam hæresim adduxit: ut patet in multis erroribus, in quibus isti hæretici Beguini sequuntur pestifera documenta Petri Joannis. Hæc ille in summa de hæresibus, quæ primùm edita est ann. 1342. in qua ultimorum hæreticorum locum tenent isti Beguardi, & Beguinæ, ut illis coetaneus ferè, certius rescire potuerit, quæ spectant ad eorumdem historiam. Attamen inter varia authorum studia, præstat nobis judicium suspendere usque ad diem Christi, quæ illuminabit abscondita cordium, luposque, & hædos ab ovibus, agnisque discernet: neque enim hæc scribimus quicquam asserentes: habet enim ille patronos suos, ut suprà patuit.

Circa verò errores hìc damnatos advertendum est circa primum disputari à Theologis in utramque partem apud Thomam de Hurtado Clericum regularem tract. de perfectione donorum supernat. controvers. 6. in præcursore Theologo, an gratia possit semper in hac vita augeri. Quidam enim asserunt. Primò, quia potest Deus unum hominem magis, ac magis amicabiliter diligere: ergo potest pariter infundere majorem gratiam habitualem, atque ita hæc poterit crescere. Prima consequentia probatur, qui terminus dilectionis divinæ est gratia habitualis: antecedens est manifestum, quia Deus habet infinitam potentiam ad amandum nos. Secundò, quia gratia habitualis est formalis participatio naturæ divinæ, cujus perfectio est infinita, & dato quolibet finito ei fieri potest additio. Confirmatur, quia gratia est primum principium meriti media charitate sui augmenti, unde quo magis fuerit aucta, eo magis est proportionata ad eliciendos perfectiores actus, & potest sic mereri majus augmentum. Deinde lumen gloriæ, & visio beata semper potest augeri, quia, cùm Deus non comprehendatur à creatura, data qualibet visione semper est magis visibilis in infinitum. Tertiò, quia subjectum ex receptione gratiæ magis dilatatur, unde semper fit magis magisque capax illius suscipiendæ. Sed in hac quæstione aliud est loqui de gratia Christi, aliud de gratia puræ creaturæ. Probabile est enim gratiam Christi ita pervenisse ad summum intensionis gradum sibi debitum, & connaturalem, ut implicet contradictionem ipsam magis intendi, si ejus naturam, & exigentiam attendamus. Sic tenet Cajetanus 2. 2. qu. 24. art. 7. & docent antiqui ferè omnes qualitates supernaturales habere terminum intrinsecum suæ intentionis, ut Scotus in 3. dist. 13. qu. 1. & alii. Non sic est de gratia puræ creaturæ, quæ in statu hujus viæ potest semper augeri, nec propter hoc damnantur Begardi, quòd dicerent hominem non semper proficere posse in gratia, sed quòd dicerent, si semper proficeret, hinc fieri posse, ut adequaret, vel etiam superaret gratiam Christi. Id enim falsum est. Quia Deus prævisio omni termino gratiæ, quam homines in hac vita consequerentur, adhuc dedit majorem gratiam Christi animæ, quod itidem asseritur de Gratia B. Virginis Mariæ collata, sicut diximus in Theolog. Affectiva 1. 2. Tract. 4. Med. 21. sed & eorum error adhuc in eo erat, quod dicerent hominem ad statum devenire, in quo ampliùs non peccaret, non addendo ex speciali privilegio, aut specialissimo aliquo Dei adjutorio. Hoc enim si apposuisent, error non erat. Nam & id concessum est B. Virgini.

Circa secundum, & tertium errorem manifesta est hallucinatio, cùm in quocumque statu sit homo, in hac vita immunitatem ullam à legibus divinis, & humanis non consequatur, hique errores manifestè favent libertati carnis, eamque fovent damnabiliter.

Circa quartum, & quintum legi potest Scotus 4. dist. 49. ubi ait hunc errorem pejorem esse errore Pelagianorum, eumque refellit ibidem Hiquæus. Testatur autem Vvadingus ad ann. 1508. missum fuisse Scotum Coloniam ad redarguendos Begardorum errores, ubi & eorumdem impudentiam in redarguendis publicè prædicatoribus in Germania, carpit. Quod ergo Durandus in 4. Sent. dist. 49. qu. 2. docet animam separatam naturaliter videre Deum, hic condemnatur. Aliqui tamen eum vindicant ab errore, benè perpensis omnibus ejus verbis in illa quæstione.

Majus est dubium de lumine gloriæ, quid de fide tenendum sit de illo post definitionem hujus concilii. Ac 1. certum est de fide esse, quòd datur, & necessarium sit lumen gloriæ ad visionem Dei. Damnat enim Begardos, & Beguinas contrarium opinantes. Sed majus dubium est, an sit de fide, lumen istud esse habituale, vel actuale, sicut explicat Smising Minorita tract. 2. disp. 6. qu. 4. num. 93. de Deo uno, & trino. Quòd sit concursus supernaturalis beatifici objecti, quatenus per illum concursum, objectum istud seipsum manifestat, efficiendo cum intellectu beatam visionem. Sed cum de isto dubio nihil determinet Concilium, remanebit semper controvertendum, neutrumque est de fide. Probabilius tamen est lumen istud se habere per modum qualitatis permanentis, quo intellectus statim rapitur ad visionem Dei, sicque confortatur, ut splendores indicibiles essentiæ divinæ sustinere valeat absque hoc, quod deficiat. Sed de ista difficultate amplissimè agit Lallemandetus Ordinis Minimorum Theologus disp. 6. de Deo uno, in supplemento disputationis. Apud quem etiam Angelus à Monte piloso valdè sollicitus de doctrina Scoti, quæ à Zanardo insinuatur de hæresi, asserit eum lumen gloriæ admisisse tamquam habitum creatum intellectui inhærentem, ac sufficienter Begardorum, & Beguinarum fictionem confutasse.

Lumen gloriæ necessarium.

Sextus error, quòd virtutum exercitium sit hominis imperfecti, impietatem sapit, sed & super omnia ignorantiam veræ religionis, ac cultus Dei legitimi: non enim aliter Deus colitur, quàm actibus fidei, spei, charitatis, & virtutum quatuor Cardinalium, ac eis annexarum. Nec verò actus hi virtutum unionem cum Deo impediunt, cùm præter unionem, quæ fit per gratiam justificantem, non alia major sit in hac vita, quàm ea, quæ per actus virtutum circa Deum, aut propter Deum, quàm sæpiùs fieri poterit attenta infirmitate humana habetur. Unde & sancti omnes, imo & Christus ipse in bonis operibus se exercuerunt, & Paulus 2. Cor. 12. castigabat corpus suum.

Non desunt tamen hoc tempore, qui hanc doctrinam, vel sequuntur, vel imitantur, asserentes perfectionem majorem in quodam statu passivo quietis, ut vocant, & cessationis actum spiritualium internorum, qua cessatione verendum est, ne foveant quamdam negligentiam spiritualem sub prætextu contemplationis cujusdam passivæ, quæ privet multis præmiis, quæ debentur non minus act. interiorib. cum generoso conatu elicitis, quàm operibus externis, à quibus cessare docent Begardi, & Beguinæ hìc condemnati à Concilio. Inde provenit, quòd videas quosdam devotos, aut devotas, ut cum vulgo loquamur, certè inertes, & variis phantasiæ illusionibus occupatos, qui dicunt se pati quemdam statum spiritualem nescio quem. Quibus optimè dici poterit, statum illum negligentiæ interioris ex duplici fonte provenire in ipsis.

Abusus quorumdam spiritualium.

1. quia

1. quia satis sedulò, & attentè non laborarunt in acquirendis virtutibus moralibus justitiæ, religionis, obedientiæ, fortitudinis, patientiæ, & aliis. 2. Quia non fervet in ipsis charitas, tepidus est infrequens actus amoris divinarum personarum, ad quem actum contra tepiditatem indevotionis animam debere seipsam excitare docet Avila in Epistolis.

De septimo errore agit Alphonsus à Castro adversus hæreses l. 4. verbo coitus hæresis 1. & 3. Notatque duos simul complecti errores. Unus est, quòd instigante carne carnalis coitus non est peccatum, quod etiam defendebant Vualdenses. Tribuitque Martino de Magistris in libro suo de temperantia qu. 2. de luxuria, sententiam asserentem, quòd, licèt simplex fornicatio sit peccatum mortale, oppositum tamen credere non sit hæreticum, quia, ut dicit, scripturæ sacræ testimonia non sint satis expressa. Sed, cum pace illius dixerim, ait, ego credo Martinum alioqui virum doctum in hac parte errasse, quoniam, ut aliàs, diximus, B. Hieron. nobis suffragante, in litteræ sensu consistit Euangelium, & non in nuda litera. Alter error Begardorum est, quòd osculum sit peccatum, quòd etsi de aliquo osculo verum sit, ut de eo, quod ad sollicitandam carnem dirigitur, cùm non est licitus coitus, non tamen de omni osculo: omnis enim operatio à fine, ad quem dirigitur, sumit denominationem, itaut, si finis sit bonus, & reliqua adsint, operatio sit bona. Sed isti hæretici similes illis erant hypocritis, qui graviora crimina perpetrare non verentur, à levioribus tamen sollicitè se custodiunt.

Circa octavum errorem, nullus est, qui eum non deprehendat, & in eo dæmonis astutiam, qui innumeris artibus conatur homines avertere à debita Christi reverentia, & à pia meditatione vulnerum illius, qua nihil potentius ad excitandas hominum mentes in ejus amorem.

Illuminati. Porro hi errores in quibusdam procurante Sathana innascuntur ex amore inordinato cujusdam quietis, & tranquillitatis interioris, in qua perfectionem hujus vitæ reponunt, quòd hic status beatorum statum aliquatenus imitetur, qui in contemplatione divinæ essentiæ sine ulla perturbatione conquiescunt: & quia Theologi spirituales, quantum possunt, adhortantur ad solum Deum sic inquirendum, & illi adhærendum, ut cæteræ creaturæ despiciantur, ac oblivioni tradantur, tanquam res nihil, quæ non debent animum tantisper interturbare, dum Deo se addicit, in quo solo pax summa est: Hinc stupidam quamdam otiositatem consectantur, quam ut conservent, etiam exercitia virtutum postponunt, & ne tentationibus divexentur, quibus resistere constanter, & usque ad mortem oportebat, eis concedunt, ut quietem illam prætensam, & pacem interiorem assequantur, sicut si quis turpiter hosti se dederet, ne labore certaminis turbaretur, & à quiete mentis distraheretur: atque hujusmodi falsi spirituales illuminatos se vocant, tenebras à dæmone in eorum mentem immissas pro divino quodam lumine reputantes. Tàm periculosum est à via trita, & communi mentalis orationis velle deflectere sub prætextu altissimæ cujusdam contemplationis, quæ sine studio, & labore acquiratur. Sic sunt mille formes dæmonum incursus.

De homicidio voluntario, vel casuali. Furiosus, infans, dormiens, seu invasus mutilantes, vel occidentes excusantur.

De usuris. Usuras exercere est peccatum instar hæreseos puniendum: statuta ergo usuram adprobantia sunt delenda.

De excessibus Prælatorum. Prælati cum suis subditis in aliorum præsertim privilegiatorum, & exemptorum gravamina, molestias, injuriam, seu jacturam prosilire inhibentur.

Parochia propria. *De privilegiis, & excessibus privilegiatorum.* Religiosi Sacramentum Extremæ unctionis, vel Eucharistiæ aliis præter suis domesticis, sine Parochialis

A Presbyteri licentia administrantes, aut excommunicatos à Canone ..... vel à sententiis per statuta provincialia, aut Synodalia promulgatis absolvere præsumentes excommunicantur ipso facto, per sedem Apostolicam dumtaxat absolvendi, &c. Quibus etiam in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtiùs inhibemus (*verba sunt Concilii*) ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant, àut etiam retrahant laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia, vel accessu, seu indulgentias pronuntient indiscretas, &c.

Archiepiscopo per quævis loca exempta suæ provinciæ facienti transitum, aut ad ea forsan declinanti: ut crucem ante se liberè portare faciat, benedicat populo, divina Officia privatim, vel publice ibidem audiat: & ea etiam in Pontificalibus celebret (quovis privi-
B legio contrario non obstante) sacro approbante Concilio præsentis constitutionis serie duximus concedendum.

De pœnis. Si quis suadente diabolo Pontificem sive per se, sive per alium injuria temerè affecerit, percusserit, seu banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit: vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, anathematis mucrone percutitur, aliisque certis pœnis subjicitur.

De pœnitentiis, & remissionibus. Ultimo deputandis supplicio negari, si petant, non debet pœnitentiæ Sacramentum. Eleemosynarum quæstores, nisi Apostolicas vel Diœcesani Episcopi literas exhibuerint, non
C sunt admittendi. *Addit glossa nec iis negandum Sacramentum Eucharistiæ, quod tamen usus Galliæ non patitur, & à multis disputatur ea da re. Lex quædam Castellæ non permittit, ut ipso die mortis communicent propter indecentiam. Sed, si pridie id fieret, non esset indecens.*

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti. Excommunicantur ipso facto religiosi etiam exempti, qui dirumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ civitatum, terrarum, & aliorum locorum interdicta generalia violare præsumunt, cùm Cathedralem vel matricem, seu Parochialem loci Ecclesiam illa sciverint observare, non obstantibus quibuscumque appellationibus, cum moderatione tamen decretalis, *Alma*. Idem etiam in interdictis, & cessationibus à divinis per Provincialia Concilia statu-
D tis, vel ipsorum auctoritate, cùm majus sit provinciale Concilium, quàm singularis Prælati Provinciæ, &c. non obstantibus privilegiis, consuetudinibus, &c. eadem pœna plectuntur nobiles, & Domini temporales eadem interdicta violantes. Etsi Papa scienter cum excommunicato participet literis, verbo, vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censeretur: nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto habere. Similiter si quem sub titulo cujuslibet dignitatis etiam ex certa scientia nominet, & per hoc in dignitate illa approbare non intelligitur, aut aliquid novi juris ei tribuere.

De verborum significatione.

E

EXivi de Paradiso, &c. Dictæ hæsitationi duximus respondendum, quòd cùm votum determinatum cujuslibet habeat cadere sub certo: vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea concilia Euangelica, quæ in regula non ponuntur, &c. Vilitatem autem vestram ..... hujusmodi autem vilitatis judicium ministris, & custodibus, seu guardianis duximus committendum: eorum super hoc conscientiam onerantes: ita tamen, quòd servent in vestibus vilita-

vilitatem. Quorum etiam ministrorum custodum, & guardianorum judicio eodem modo relinquimus, qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare, &c. Sicque declaratum extitit per nonnullos prædecessores nostros Romanos Pontifices hanc expropriationem intelligi debere tàm in speciali, quàm etiam in communi, propter quod & rerum omnium concessarum, oblatarum, & donatarum fratribus (quas, & quarum usum facti, scilicet ordini, vel fratribus licet habere) proprietatem, & dominium in se, & Romana Ecclesia receperunt: Dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simplicis, &c. habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera, & alia hortalitia pretio distrahantur, necnon & vineas repugnat suæ regulæ, & ordinis puritati, &c. Rursus cùm prædictus sanctus .... ostenderit se velle, quod fratres sui, & filii divinæ Providentiæ innitentes suos in Deum jacerent cogitatus: qui volucres pascit, qui non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: non est verisimile voluisse ipsum eos habere granaria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare se debent ad congregationes, & conservationes hujusmodi faciendas, sed tunc tantùm cùm esset multum credibile ex jam expertis, quòd non possent vitæ necessaria aliter invenire, &c. Quamvis etiam paramenta, & vasa Ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: nec per illa sibi vult serviri, quæ suorum servitorum conditioni dissonarent ...... superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quæcumque curiositas in his, seu aliis quibuscumque non potest ipsorum professioni, vel statui convenire: cum etiam hæc sapiant thesaurizationem, vel copiam, &c.

Annotatio de paupertate Minorum.

Paucos textus hic damus ex pluribus celebris illius Clementinæ *exivi de Paradiso* de verborum significatione, quam integram qui volet, consulere potest lib. 5. Clementinarum, sicut & cæteras constitutiones Concilii Viennensis, quæ spectant ad mores, & disciplinam, quas tantùm hìc perstrinximus, ut quæ sint omnibus perviæ in his quinque libris; sed & censet Nicolaus Eymerici 2. part. directorii qu. 17. decretalem hanc non fuisse factam in Concilio Viennensi, sed post Concilium, Avenioni, ut habet fide digna multorum relatio. Unde nec cunctis hujus textibus nunc vacat immorari, sed illi dumtaxat, in quo agitur de retentione, seu acceptatione dominii per summos Pontifices, rerum, quæ Fratribus Minoribus offeruntur. Ex hoc enim illi adstruebant altissimam suam paupertatem, dicentes se panem Ecclesiæ comedere, solumque usum rerum habere, eumque determinatum, nullum verò dominium nec in particulari, nec in communi, quod esset penes summum Pontificem, & Romanam Ecclesiam: qui enim ita rem ali-

A quam pro certis usibus habet, ut non possit vendere, donare, commutare, aut ad alios usus distrahere præter aliquem præfixum à superioribus, is nequaquam Dominus est rei, qua utitur, seu liber, seu vestis, seu cibus, aut potus sit. Sed ibi non steterunt, plures enim ex iis altiùs assurgentes, ut Ocham, & Bonagratia, Michael Cæsennas Generalis ordinis, & alii, dixerunt quòd eodem modo Christus, cujus vitæ Minorum vita conformis erat, nullarum rerum habuerit dominium, sed merum usum. Quæ propositio ut in apertum erupit, non leviter commovit Joannem XXII. Papam, cùm præsentiret inde deducendum, quòd nec ipse, nec Prælati Ecclesiæ ullarum rerum dominium habere deberent, cùm non sit discipulus supra magistrum, sicque vertebatur in litem D. Petri patrimonium. Unde conatus est eos à sententia dimovere,
B qui potiùs in Comitiis Perusinis innitentes maximè cuidam constitutioni Nicolai 3. hanc propositionem subsignaverunt. *Dicere, & asserere, quòd Christus viam perfectionis docens, & Apostoli eamdem perfectionis viam sequentes, atque per exemplum in alios volentes perfectè vivere, derivantes, nihil jure proprietatis Dominii, seu juris proprii in communi habuerunt, non est hæreticum, sed sanum, & Catholicum, & fidele, &c.* Qua conclusione excandescens summus Pontifex, edicto publicè Avenioni affixo abdicavit à se dominium, quod acceptaverant prædecessores sui super rebus datis, aut oblatis Minoribus, prohibuitque illos habere tales syndicos, aut procuratores, qui nomine Romanæ Ecclesiæ ulla donaria pro ipsis reciperent, *Joan. 22. abdicat dominium rerum Fr. Min.*
C ut sic habentes aliquarum rerum usum, cogerentur fateri se earumdem habere dominium, cùm aliter illud penes nullum esset: existimabat enim usum earum rerum, quæ utendo consumuntur, non esse distinctum à dominio: quo dogmate simul destruebat potissimam usurariorum rationem, & dominium aliquod in Christo, & Apostolis adstruebat. Sed (ut sit de illo dogmate, quod non erat de fide, aut ad fidem pertinens) hujusmodi abdicatio vehementer Minoribus displicuit, qui palam ei contradixerunt, adeo ut Frater Bonagratia de Bergomo procurator ad defendendam conclusionem Comitiorum Perusinorum contra eos, qui aliter sentirent, in curia Avenionensi, anno 1323. non secretò ad pedes suæ sanctitatis provolutus humiliter, & supplicans, ut, re meliùs considerata, con-
D stitutionem revocaret, ut decebat eum agere, sed publicè in consistorio Cardinalium ab ea ausus est provocare, librumque Pontifici porrexit, in quo plurimis rationibus probabat eum iniquè cum sodalitio suo egisse, nec ejus constitutionem posse subsistere, quæ adversabatur plurimorum Pontificum constitutionibus, qui præfatum dominium sibi assumpserant. Quasi verò in his, quæ non sunt fidei, non possit Summus Pontifex prædecessorum statuta, aut indulta revocare. Quare frater ille impunè non tulit, comprehensus enim ex templo tetro carceri per annum mancipatus est. Sed & Summus Pontifex constitutionem edidit, quæ incipit, *cùm inter nonnullos, &c.* in qua determinat hæreticum esse asserere pertinaciter Christum, & Apostolos nullum habuisse rerum aliquarum dominium, *Habetur inter extravag. com. tit. de verb. signific.*
E ita ut non possent eas pro libito vendere, donare, aut alio modo distrahere. Sed singulari Dei providentia factum est, ut in illa constitutione Christum absolutè consideraverit, & non sub restrictione, & reduplicatione quatenus viam perfectionis docens, &c. qua usus fuerat Nicolaus tertius, & Comitia Perusina, unde inter Nicolaum tertium, & Joannem vigesimum secundum nulla est contradictio. Ut enim Christus absolutè consideratus dominium omnium rerum habuerit vi unionis hypostaticæ, ut æquiùs indicavimus in nostra Theologia Affectiva, seu S. Thoma meditante 3. parte Medit. 20. puncto 1. Attamen si consideretur cum illa reduplicatione, & specificatione quatenùs viam perfectionis, ejusque religiosæ, docens, non ita absurdum est dicere non habuisse tale

Dominium in Christo quatenus fuerit. dominium. Ex qua distinctione credit Vvadingus ad annum 1323. totam exhauriri difficultatem, ut miretur tot sapientes viros tantum laborasse in conciliando Joanne vigesimo secundo cum Nicolao tertio, quare & comitia Perusina Ordinis Minorum, in quibus depositus Cæsenas Generalis, submiserunt se constitutioni Joannis vigesimi secundi, de paupertate Christi eo modo inspecta, & intellecta, sicque dissidium ingens in Perusinis Comitiis invalescens in Perusinis evanuit, ac dissolutum est.

Verùm instabunt aliqui non videri sibi ita exhaustam difficultatem, ut non adhuc consistat, siquidem Christus in quocumque statu, & tempore videtur habuisse suum jus, & dominium, nam eo numquam caruit in quocumque statu, & tempore consideretur, seu perfectos docens, seu minus perfectis, & validis ex benignitate sua condescendens. Certè ita est, si dominium illud in actu primo consideremus, attamen Christus, qui *in propria venit, & sui eum non receperunt*, possidebat omnia quasi non possidens, cùmque viam perfectionis doceret, nullum actum illius dominii exercebat in altissima degens paupertate, & rerum abstinentia, ac privatione, quasi nullius rei foret Dominus; itaque Christus viam perfectionis docens nullum in actu saltem elicito rerum habuit dominium, cùm vulpes foveas haberent, & aves cœli nidos; unde & vita Minorum imitatur paupertatem illam Christi, & dominii carentiam, sed dumtaxat similitudinariam, quam solùm D. Franciscus consideravit, non rem ita introspiciens, sicut acutiores Theologi.

Nicolaus Papa. Magis verò placet prædicto Nicolao Eymerici loco citato. Quod Nicolaus Papa non determinatè, sed incidenter, & narrativè asserit paupertatem Christi, & Apostolorum fuisse abdicationem proprietatis omnium rerum: idque damnasse Joannem XXII.

Quod autem dicitur in hac constitutione proprietatem, & dominium rerum oblatarum, aut datarum Minoribus Pontifices in se, & Romana Ecclesia recepisse, id videtur dictum propter aliam controversiam, ad quem videlicet pertineat proprietates, & dominium bonorum Ecclesiasticorum. Varia quippe authorum mens est super hac difficultate. Yvo Carnotensis Epist. 111. quæ est ad Daimbertum Senonensem Archiepiscopum, existimat ad nullum pertinere, nisi ad Deum. *Res enim Ecclesiasticæ*, inquit, *sicut testantur etiam sæculi leges, quia divini juris sunt, in nullius bonis sunt*. At Vincentius Cigaldus in libro, cui titulus *opus laudabile, & aureum, &c.* Capitulo *an sit licitum Romano Pontifici inferre bellum regibus Christianis*, putat bonorum Ecclesiasticorum dominium esse pauperum. *Cigaldi opinio de bonis Ecclesiæ.* Quæritur, inquit, qui sint Domini rerum Ecclesiasticarum, & bonorum. Certè aliqui dicunt, quòd Ecclesia, alii quòd Christus, alii dicunt, quòd Clerici ad instar civium universitatis. Sed pro certo dicerem, quòd imò pauperes Christi, de quibus bonis debent sustentari per glos. notab. in cap. *expedit* XII. quæst. I. & necessitas incumbit Ecclesiasticis dare pauperibus. Et ab etymologia vocabuli potest dici Papa pater pauperum, sicut potest dici pater patrum. Et faciliùs expeditur administratio per unum, quàm per plures. Quin imò Pastores dicuntur per violentiam auferre, quod ultra necessitatem retinent.

Bona Eccles. cujus sunt. Probabilior videtur sententia Joannis de Parisiis, tract. *de potestate regia, & Papali c. 6.* & Petri de Alliaco Cardinalis, & Episcopi Cameracensis libro *de Ecclesiæ auctoritate*. Scilicet bona Ecclesiastica, ut sunt Ecclesiastica, collata fuisse communitatibus Ecclesiarum, seu ipsis Ecclesiis, & non personæ singulari: ita quòd in bonis Ecclesiasticis nulla persona singularis habeat proprietatem, & dominium, sed sola communitas. Persona autem singularis non ut talis, sed pars, & membrum communitatis, habet in ipsis jus utendi ad sustentationem secundum exigentiam,

A & decentiam personæ suæ, & status. Cum hac tamen differentia, quòd aliquis est tantùm membrum simplex ut Canonicus: & ille non habet nisi usum: alius verò est membrum principale, & caput totius communitatis, ut est Episcopus respectu Diœcesis, & Papa respectu totius Ecclesiæ, & ille præter usum secundum exigentiam, & decentiam sui status habet administrationem, & dispensationem generalem, ut de bonis communibus unicuique attribuat secundum proportionem justitiæ. Unde Papa est dispensator generalis, Episcopus, aut Abbas dispensator magis immediatus. Communitas autem dominium verum habet in bonis Ecclesiasticis, in quam fundatores Ecclesiarum intenderunt illud primò, & directè conferre ad usum Deo servientium. Sunt ergo talia bona Ecclesiæ

B quantùm ad proprietatem, Prælatorum quantùm ad dispensationem. Unde Apostolus 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Et 1. Petri 5. *Non ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregi*. Quo loco utitur D. Bernardus ad idem asserendum libro 2. ad Eugenium de consideratione. Unde præclarè ait Gerson. tract. *De temperantia in cibis, potu, & vestitu Prælatorum*. Quid sunt viri Ecclesiastici, nisi quidam Eleemosynarii bonorum Ecclesiasticorum, & ipsorum quidem non Domini, sed dispensatores? In quibus hoc solùm pro se, & pro suis habent, quo contentari eos mandat Apostolus, alimenta scilicet, & quibus tegantur. Definit Bernardus, quòd quicquid retinetur, rapina est, imo sacrilegium. Dura verò sententia contra Eccle- *Atte... bene... rii d...*

C siasticos, & eos, qui thesaurizant, & qui in luxuriis variis, & impudicitiis conversantur, nihil dantes pauperibus, &c.

Hujusce veritatis fundamentum potest esse, quòd, cùm Christus habuerit triplicem potestatem, ut disserit Ægidius Romanus in quæst. de utraque potestate art. 3. videlicet rerum corporearum, animarum, & temporalium facultatum, prima quidem potestate usus fuerit in rebus corporalibus plura miracula faciendo, secunda usus fuerit, & commiserit aliis, quantùm scilicet necessarium est, & expediens ad salutem animarum: tertia verò nec usus fuerit, nec eam commiserit, ut non esset discipulus supra magistrum, ut suprà dictum est in controversia Concilii Lugdunensis I.

D Quamvis autem, qui conferunt bona Ecclesiæ, ad honorem Christi conferant: attamen proprie Christo ea non conferunt, seu in quantum Deus est, seu in quantum homo est, quia in quantum Deus est, omnia sua sunt, in quantum verò homo, non indiget, nec habet conversationem, & communitatem corporalem cum iis, qui sunt in Ecclesia, pro quorum usu, & sustentatione data sunt: quare ipsa Ecclesia potiùs videtur habere penes se dominium, & proprietatem rerum Ecclesiasticarum. Alii tamen contra sentiunt esse penes personas Ecclesiasticas, seu ut vicarios Christi, seu ut donatarios piorum fundatorum, nec veritas ista ita est aperta, ut non supersit de ea dubium saltem probabile, idcirco nolentes summi Pontifices ante Clementem V. istam terminare controversiam, non tantùm in se, sed etiam in Romana Ecclesia dominium,

E & proprietatem bonorum, quæ Minoritas contingunt, assumpserunt.

Hactenus de Concilio Viennensi: in quo Annotationes istas partim Historicas, partim Theologicas aliquis forsan prolixiores putabit, quàm instituto nostro conveniat. Attamen necessariæ nobis visæ sunt ad intelligenda quædam dicta circa doctrinam in eo Concilio aut discussam, aut explicatam, aut reprobatam, quæ quidem vix à plerisque intelligi potuisset. Cæterum satis scimus non omnes Canones Clementin. in Concilio Viennensi editos fuisse, cùm Joannes XXIII. in præfatione ad ipsas, quosdam ante, quosdam post Concilium sancitos asserat: idcirco eos tantùm hic apposuimus, in quorum capite ponuntur

enti- tur hæc verba: Clemens in Concilio Viennensi: quæ circa disciplinam sunt contrahentes per summam, & compendium, nonnulla etiam in iis prætermittentes, quæ verò circa doctrinam servatis Concilii verbis ferè integra proponentes, ut quorum cognitio majoris est momenti.

Controversia hujus Concilii.

nes ilii.

Circa constitutiones hujus Concilii advertit Joannes Andreas in exordio Clementinarum, quòd Constitutiones Concilii non fuerint omnes in ipso Concilio publicatæ, tamen post Concilium de facto publicatæ fuerunt, & cùm earum copia, seu exemplar haberetur à pluribus, æstimabantur ligare. Sed quia, inquit ille, patuit aliquas ex illis prolixè, aliquas defectivè compositas, aliquas etiam non expedire, noluit Clemens, quòd compositio illa constitutionum procederet: sed, ut fertur sub excommunicationis pœna, mandavit, quòd illas habentes infra certos dies restituerent, vel incenderent, vel dilacerarent easdem. Demum per peritiores fecit illas recenseri, qui aliquas, & paucas in totum resecarunt, aliquas mutaverunt quoad verba mente servata, in aliquibus menti, & verbis detraxerunt, & addiderunt, & has licèt non sub his verb. in Con. publicatæ fuissent, voluit sub nomine Concilii reservari, eis multas constitutiones utiles addens, de quibus non fuerat in Concilio tractatum, ut de rescriptis omnes, quæ sunt post secundam: & de electione omnes post primam cum similibus, facitque illas unà cum quibusdam constitutionibus, quas priùs ediderat sub debitis titulis compilari: & ut à Domino Attrebatensi audivi, qui tunc erat contradictarum auditor, Clemens præcipit illas in audientia publicari, &c. Ex quibus videre est valde controversas fuisse constitutiones hujus Concilii, & an obligatoriæ essent, & intra quod tempus. Hoc tamen dubium amovit Joannes XXII. cùm eas constitutiones ad universitatem Bononiensem misit, mandans, quatenus eas prompto affectu suscipiant usuri iisdem de cætero in judiciis, & scholis. Unde ex hoc tempore prædictus Joannes Andreas censet fuisse publicatas, non anteà quòd seu licet, decrevisset eas subjectis dare, idest, publicare. Clemens V. propositum tamen suum non implevit propter assiduam occupationem circa alia. Hoc porro intelligendum venit de constitutionibus circa judicia, & quæ spectant ad disciplinam, nam de aliis, quæ spectant ad doctrinam, & damnationem plurium errorum, nunquam dubitatum est, quin semper obligarent, tanquam decreta Concilii universalis, & propterea ab omnibus orthodoxis vim habeant regulæ fidei, cui contradicere non liceat.

De templariis variis judicia.

Aliud etiam non minùs controversum fuit circa hoc Concilium, an legitimè in eo damnati fuerint religiosi milites Templarii, qui cùm initio pauperes essent, diutius postea aucti, virtute imminuti sunt. De his Matthæus Parisiensis in Chronico Minor. anno 1118. oritur ordo Templariorum, quorum primi fuerunt Hugo de Paganis, & Godefridus de sancto Audomaro, equites nobiles, & religiosi adeo pauperes, ut duo unum tantùm equum haberent communem, unde eorum sigillo insculpuntur duo equites uni equo insidentes.

em- um.

Balduvinus Rex dedit eis locum quemdam in palatio juxta Templum. Canonici Templi dederunt plateam proximam ad domos construendas, alii alia addiderunt.

Prima professio fuit vias, & transitus periculosos peregrinantibus securos reddere, eosque ab insidiis latronum defendere. (Addit Chronicon majus ejusdem) in remissionem peccatorum suorum.

Post novem annos in Concilio Trecis à Papa Honorio instituta est illis regula, & habitus albus; cùm tantùm novem eo usque fuerunt, cœperunt crescere numero, & possessionibus, postea cruces rubeas manicis sinistris addiderunt. Hodie in conventu plus 300. habent equites præter fratres innumeros, eoque potentiæ, & divitiarum pervenerunt, ut cum regibus contendant, eoque superbiæ, ut à Patriarchæ obedientia subtrahentes Papæ se conjunxerint. *Et in Chronico majori ejusdem.* Unde hoc cognito Patriarcha conquestus est, *filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Unde Ecclesiis Dei decimas privilegiis adquisitis subtrahentes, facti sunt multis valdè molesti.

Trecense Concil.

Hoc erat judicium de templariis ante Concilium Viennense, cùm vix esset provincia in orbe Christiano, quæ eis de bonis suis non contulisset, ut regias quasdam opes possiderent. Causa verò eorum discussa in Concilio Viennensi, & cùm judicium in facto particulari circa speciales personas, quod ex plurium testimoniis pendet, non habeatur omnino infallibile, sicut est judicium Concilii generalis legitimi, & approbati circa res fidei, hinc plures dubitarunt post Concilium de æquitate decreti in illos pronunciati, ad eorum destructionem. De quo hæc habet Massonus annalium lib. 3. ubi de Philippo Pulchro loquens. Cùm adhuc Pictavii Clemens esset, Rex Aulicorum persuasionibus, & spe lucri ordinem Templariorum accusavit: initio mali orto à Priore Monfalconis in agro Tholosano, & Noffo exule Florentino, quorum hic à Prætore Parisiensi multorum criminum reus conjectus in carcerem fuerat, ille ex causa hæresis, & sceleratæ vitæ judicio Magistri Templariorum perpetuo carceri addictus. Hi de salute, & libertate solliciti, crimina illa finxerunt, ob quæ ordo Christiano nomini utilis est eversus, ipsi quoque carcere dimissi infelicem habuerunt exitum vitæ. Noffo ex alia causa à carnifice strangulato, Priore proditione occiso. Cùm sceleratissimi viri crimina inaudita commenti essent, viros maximè pios accusarunt. Accusationis capita Procurator fisci ad Regem scripta Pictavium misit, quæ ille avaritia motus pro veris habuit, delatoribus libertate, & venia donatis, effecitque apud Pontificem, ut ordinis illius eversionem polliceretur. Una literarum significatione tota Francia comprehensi sunt, & fiscus in eorum fundos, resque movendas manum injecit. Lutetiæ Magister Templi Jacobus Mola Burgundus cum novem, & quinquaginta equitibus sociis capitur. Arguebatur hæreseos, aversæ libidinis, contemptæ crucis, læsæ majestatis. Sæpè torti nihil hujusmodi de se, ac sociis sunt confessi, quin insontes sese, piosque Templarii equites constantissimè testabantur. Macerati longo carcere sex, & quinquaginta, totidem modicè distantibus palis alligati, ac lento igne tosti sunt: professi se insontes mori, amicis, & consanguineis coram frustra monentibus, spem, ut veniæ, si crimen agnoscerent, ab Rege propositam amplecterentur. Supererant quatuor Jacobus Mola, Frater Delphini principis Viennensium, Ugo Peraldus, & cujus nomen historici non prodiderunt, quidam olim regiæ Gazæ custos. Hi Pictavium vincti ad Pontificem, & Regem tracti sunt, ubi proposita spe, ac impunitate aliquid de se confessi Lutetiam reducuntur, duobus Cardinalibus missis, qui eversionis decretum à Pontifice factum publicè recitarent, & captivos de se confessos pœna aliqua mulctarent. Pro fratribus Templi Virginis ex theatro id decretum Cardinales captivis præsentibus, & circumfusa ingenti multitudine recitari jusserunt. Ibi Jacobus Mola facto silentio negavit vera esse, quæ de Templariorum hæresi, & criminibus recitata essent, ordinem illum sanctum, justum, & catholicum esse, se tamen dignum extremo supplicio, Paratumque id subire, ac ultro deposcere, qui dulcedine vitæ impia de se, ac sociis, Pontifice, Regeque hortantibus Pictavii, confessus esset. Dimissa concione captivi in tetrum carce-

Accusatio impia Templariorum.

Jacobus Mola.

carcerem reducuntur, quos Rex ad supplicium productos lento igne torreri jussit. Mola, & Delphini frater constantissimè supplicium tulere, nulla alia edita voce, quàm Templariorum ordinem Catholicum, & sanctum esse. Peraldus, & ille olim regius quæstor præsentis supplicii metu affirmarunt vera esse, quæ coram Rege, & Pontifice de Templariis protulissent. Itaque solutis vinculis dimissi sunt, infelici posteà exitu vitæ. Quod memorabile sit, nocte supplicium secuta monachi, aliique religiosi homines Molæ, & Viennensis sacros veluti Martyrum cineres collegere. Joannes Villaneus dignissimus fide scriptor hæc de impia Templariorum accusatione, eversioneque ordinis, & insontium equitum supplicio lib. 8. commemorat, & Gallicus scriptor hujus temporis Templarios injuria eversos, ordinemque illum sanctissimum fuisse dicit. Quid hic lectores dicturi sunt? Regem illum certè impium, Pontificem inclementem fateantur necesse esse, mitiorem enim sententiam dicere non possunt. Hæc est Papirii mens, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & tunc laus erit unicuique à Deo.

Eversio ordinis Templariorum.

Attamen in re obscura decet magis adhærere interim Concilii generalis decreto contra præfatum ordinem militarem, cujus religiosi eum à zelo, & pietate majorum degenerassent propter abundantiam panis, & bonorum temporalium; nec ampliùs in honorem mysterii sacrosancti Redemptionis humani generis, ut par erat, militarent, Concilium id impunè fieri non patitur. Sicque patrocinatur in hoc decreto, ut de aliis taceam, Mysterio Redemptionis per Christum, cingulo militiæ privans indignos ipsius milites, cùm non deessent plures alii ordines militares, qui horum vices supplerent, ut unusquisque sibi ipsi caveat, metuens illud Job cap. 33. *contra multos, & innumerabiles, & stare facies alios pro eis*, & illud Apoc. 3. *Ecce venio cito. Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

CONCILIUM CONSTANTIENSE

OECUMENICUM CL. EPISCOPORUM, Imperatore Sigismundo.

Causa Schismatis tollendi, cùm tres pro Pontificibus se gererent anno 1414.

OEcumenica esse non destiterunt quædam Concilia in Oriente celebrata, etsi in iis quædam improbata fuerint, ut patuit in secunda classe ejus tomi. Tale est hoc Concilium, quod duravit quadriennio. Nec minima negotia in eo acta sunt, damnatis Bohemorum Husitarum erroribus, ac sublato schismate perniciosо, quod triginta annis pias fidelium mentes malè vexaverat, dùm Cardinalium discordia plures in eodem tempore personas in Romanos Pontifices eligeret: eo enim tres dicebantur Papæ à diversis. Longo sanè tempore duraverat schisma, dum alius Romæ, alius Avenione crearetur à Cardinalibus Papa. Ad quod ab Ecclesia tollendum scandalum, Cardinales Pisanum indixerunt Concilium, ut inter Benedictum XIII. & Gregorium XII. discerneretur, uter eorum verus, & legitimus esset Petri successor. Utroque autem contumaciter absente, creatus est ab eis Alexander V. quo intra annum defuncto, Bononiæ electus fuit Joannes XXIII. cui adhæserunt ambo Fratres Vvenceslaus, & Sigismundus Reges, hic Ungariæ, ille Bohemiæ, uterque insuper Regis Romani titulum gerens. Quamvis enim Vvenceslaus depositus esset per Electores, tamen quoad vixit, Regem Roman. & Bohemiæ se scripsit. Pro eo igitur tollendo schismate, Sigismundus Rom. & Ungariæ Rex, nondùm factus Imperator: paternæ pietatis æmulator, maximos subiit labores, & sumptus itinerum: ejus enim gratia peragravit primò Italiam, deindè Gallias, Hispaniasque, & Angliam. In Italia sanè à Joanne XXIII. obtinuit, ut Concilium indiceret Constantiæ celebrandum, in quo posteà effecit, ut rejectis omnibus tribus, qui Papæ auctoritatem sibi arrogabant, unus legitimè in Concilio crearetur Papa Ottho Cardinalis de Columna dictus Martinus Quintus.

MODUS OBSERVANDUS in publica Sessione Conciliorum Generalium, in Concilio Generali Constantiensi observatus.

PRimo in loco, ubi tenetur Sessio, celebrabitur missa solemnis de Spiritu sancto, quocumque tempore, per Cardinales, vel alium prælatum ad hoc deputatum. Qua missa durante, omnes prælati suis habitibus consuetis sunt induti, & sedent in loco dictæ sessionis secundum suas dignitates, & prærogativas. Prædicta autem missa finita, omnes prælati in eadem sessione existentes induunt se pluvialibus, & habent mitras albas, solo præsidente, vel celebrante in Concilio excepto, qui habet mitram, aut phrygiatam, & gemmatam, ac notabiliter ornatam. Qui quidem præsidens, vel celebrans, associatus Diacono, & Subdiacono, & aliis multis in habitibus Ecclesiasticis sedet in Cathedra in medio Chori, habens dorsum ad altare; & vultum ad alios prælatos. Prælatis igitur sic indutis, & ornatis, cantores cantant Antiphonam. Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice Domine. Versus. Salvum me fac Domine, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. qua Antiphona cantata, Diaconus clamat alta voce; Orate. Quo dicto, omnes prælati flectunt genua, & per aliquod intervallum orant sub silentio secundum devotiones suas. Et postquam in illa oratione per aliquod competens intervallum steterunt, idem Diaconus iterùm clamat alta voce. Erigite vos. Et tunc omnibus prælatis surgentibus, & stantibus erectis, ipse præsidens, vel celebrans etiam erectus, etiam hanc dicit orationem alta voce.

Missa Spiritus sancti.

OREMUS.

ADsumus, Domine sancte Spiritus, adsumus, peccati quidem immanitate detenti, sed id in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris, & doce nos, quid agamus, quo gradiamur, & ostende, quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi in omnibus complacere valeamus. Esto salus, suggestor, & effector judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & ejus Filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem: non in sinistram nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris, vel personæ corrumpat: sed junge nos efficaciter solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, & in nullo deviemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic à te non dissentiat sententia nostra, & in futuro pro benè gestis consequamur præmia sempiterna, Amen.

A Amen. Prædictâ verò oratione finita, cantores Concilii incipiunt Antiphonam. Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum, &c. ut suprà. Qua Antiphona cantata, omnes (ut præmissum est) flexis genibus orant. Et facto parvo intervallo, Diaconus iterum dicit alta voce: Erigite vos. Tunc omnibus erectis, præsidens, vel celebrans dicit iterùm hanc orationem.

Oremus.

Mentibus nostris, quæsumus Domine Spiritum sanctum benignus infunde, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hic à te in nullo dissentiat voluntas nostra, sed semper rationabilia meditantes, quæ tibi sunt placita, exequamur in factis. Per B Dominum, &c. Quibus sic peractis, omnes flectunt genua, & Diaconus, & Subdiaconus, vel alii duo ad hoc deputati ante altare stantes, incipiunt Letaniam, cantoribus, & aliis respondentibus. Et quando venitur ad illum locum: Ut domnum Apostolicum, præsidens, vel celebrans, qui cum aliis stabat flexis genibus, surgit; & vertens se ad congregationem, & dando benedictionem, cantando ter dicit, ut hanc sanctam Synodum, & omnes gradus Ecclesiasticos benedicere, regere, & conservare digneris, cantoribus respondentibus qualibet vice prædicta, Te rogamus audi nos. Completo verò letania præsidens, vel celebrans dicit: Oremus. Quo dicto, Diaconus dicit: Flectamus genua, & Subdiaconus dicit, Levate. Deinde celebrans dicit C hanc orationem: Da quæsumus Ecclesiæ tuæ misericors Deus, ut Spiritu sancto congregata, hostili nullatenus incursione turbetur. Per Dominum, &c. His verò completis Diaconus habens librum supra pulpitum inter altare, & celebrantem dispositum, accensis duobus cereis, circa ipsum pulpitum incipit Euangelium. *Vos estis sal terræ*, vel quod ad legendum sibi est ordinatum. Quo Euangelio perlecto, celebrans primò facit collationem, exhortando omnes, & singulos ad sollicitam meditationem, & curam Dei, & super omnibus causis, propter quas sacrosancta Synodus est congregata. Deinde flexis genibus, incipit alta voce hymnum, Veni creator Spiritus, quem hymnum cantant alternatim existentes in sessione cum cantoribus. Quo hymno solemniter, & devotè decantato, duo clerici induti superpelliceis, & astantes præsidenti, dicunt versiculum, Emitte Spiritum tuum, & creabuntur. Et D cantores respondent: Et renovabis faciem terræ. Postea celebrans dicit hanc orationem: Oremus. Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de ejus semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen. Postmodum duo prædicti Clerici, vel Diaconus, vel Subdiaconus dicunt: Benedicamus Domino. Et adstantes respondent: Deo gratias.

His autem omnibus completis, idem præsidens celebrans, & omnes alii Prælati sedent, & ponunt mitras in capitibus suis. Et tunc unus Prælatorum ad hoc deputatus legit decreta in illa sessione expedienda. Et in E eodem ambone cum dicto Prælato legente ipsa decreta, erant præsidentes nationum tempore Concilii Constantiensis, & respondebat quilibet præsidens, Placet, pro natione sua. Præsidens verò generalis in dicta sessione respondebat etiam, Placet etiam pro facto Concilio, & collegio generali. Decretis verò perlectis, & responso, Placet, & dicto, Te Deum laudamus, cum oratione de Spiritu sancto, omnes depositis pluvialibus, & mitris resumunt habitus suos consuetos, & recedunt.

SESSIONES XLV. hujus Synodi.

Sessio I.

Prima Sessio, quæ post accessum Joannis Papæ ad quintum Novembris indicta, sed propter emergentes causas dilata fuerat, habita est 16. Novembris anno 1414. Concilium exorsus est Joannes Papa habito sermone ad patres sub hoc themate: *Diligite veritatem*, multis productis textibus ex veteri, & novo Testamento, ac post recitatam Bullam convocati Concilii, Notarii, Scribæ, aliique ministri Synodales deputati, & constituti fuerunt: monitusque ad resignandum, & cedendum Papatui Joannes, se id facturum ultro spopondit. Producitur autem hæc prima Sessio, donec plures Constantiam adventarent, qui expectabantur. Interim Joannes Huz, quòd disseminaret doctrinam Vviclefsi in hospitio Constantiæ, & monitus non desisteret, traditus est custodiæ, Pontifice negante se salvumconductum dedisse ei. Tantum enim habebat salvumconductum à Sigismundo Imperatore, cujus hortatu Constantiam venerat, ut de hæresi, de qua infamabatur, se purgaret: monueratque scripto omnes suos adversarios, quo erat fastu, & præsidentia elatus, ut adessent ad eum coarguendum, seque non recusare pœnas cujuscumque hæretici, si de minimo errore in fide eum convincerent.

Joannes Huz à quo habebat salvũ conductum.

Sessio II.

Secunda Sessio habita fuit anno 1415. tertia die Martii, Indictione 8. ejusdem Pontificatus, in qua lectis solemnitatibus, quæ in Sessionibus observari deberent, Joannes Papa jurato promisit, se propter bonum pacis Pontificatui promptissimè renuntiaturum, si idem Gregorius XII. & Benedictus XIII. Antipapæ facere non recusarent, quod cùm fecisset, eique Imperator magnas gratias egisset, magno omnium gaudio sacer Patrum consessus secundus finem accepit, ante tertiam tamen sessionem discessit Constantia, veritus, ne Papatu cedere cogeretur.

Sessio III.

Tertia Sessio habita fuit 26. mensis supradicti, in qua Florentinus Cardinalis præmissa quadam adhortatiuncula ad Episcopos habita de personis in judicando non accipiendis juxta deliberationem sanctæ Synodi, promulgavit hanc Synodum legitimè convocatam, & Constantiæ inchoatam, usque ad extirpationem schismatis nequaquam à Pontifice dissolvi, vel aliò transferri posse, aut debere: quòdque Prælatis citra causam justam à Concilio discedere non liceat, hoc autem ita statutum, ne ex discessu Joannis Concilium desereretur.

Sessio IV.

Quarta Sessio 30. Martii ejusdem anni habita. In qua habetur sic definitum, quòd ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitimè, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cujuscumque status, vel dignitatis, etsi Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite, & in membris, &c.

Decretum Concilii.

Item declarat, quòd quicunque cujuscumque conditionis, status, dignitatis etiam Papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis hujus sacræ Sinodi, & cujuscumque alterius Con-

cilii generalis legitimè congregati super præmissis, sive ad ea pertinentibus factis, vel faciendis obedire, contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debitè puniatur, &c.

Item definit, & ordinat sancta Synodus, quòd Dominus Joannes Papa Romanam curiam, & officia publica illius, &c. de hac civitate Constantiensi non mutet sine deliberatione, & consensu ipsius sanctæ Synodi; Si quid contra tentaverit, totum sit irritum, & inane.

Insuper ipsi Papæ prohibetur, ne personas hic congregatas transferat, vel avocet; simulque annullantur omnes processus, & censuræ, quas Pontifex Concilio adhærentibus intentaverat. Insuper decretum fuit, ut tres Judices de qualibet natione eligantur, qui abeuntium causas dijudicent: & ut pro bono pacis faciliùs obtinendæ, nulli Cardinales novi creentur. Joannes, qui interea Constantia discesserat, per litteras in publico Patrum consessu lectas, & ad Imperatorem directas, nuntiavit, se nullo metu, sed tantùm aeris intemperie coactum Constantia discessisse, factæque promissioni adhuc inhærere.

Sessio V.

Quinta Sessio habita fuit Sabbato 6. Aprilis ejusdem anni, cui præfuit Jordanus de Ursinis Cardinalis Episcopus Albanus, interfuitque Sigismundus augustali habitu, sicut semper in sessionibus solitus est. In hac repetitis, & approbatis Constitutionibus quatuor præcedentium Sessionum declaratum est, Joannem illicitè Constantia discessisse, tenerique eumdem sub pœna depositionis adimplere, quod de resignando Pontificatu promiserat; quodque recusans Constantiam redire, corporalibus pœnis, & vinculis innodari possit, ac debeat. Post hæc confirmata est sententia Concilii Rom. in Joannem Vvicleffum, ejusque libros pronunciata. In causa autem Joannis Hus constituti sunt quatuor judices Commissarii omnes Galli, qui assumptis secum Theologiæ, Canonumque sacrorum peritissimis viris, dogmata illius discutiant, & processum contra eumdem dirigant, deque singulis actis postea Synodum informent. Post hæc, rogatu Synodi, in se recepit Rex Sigismundus, quod Pontificem in Schafhausen sub tutela Friderici Austriæ degentem, volentem, nolentem ad Concilium reducere velit.

Sessio VI.

Sexta Sessio habita fuit Præside Joanne Ostiensi Episcopo, in qua de mandato Concilii Episcopus Atrebatensis duos articulos edidit. Et primò quidem decrevit, procuratorium super renuntiatione Papatus facienda esse bonum pro unione Ecclesiæ. Secundò declaravit, prædictum D. Joannem Papam XXIII. teneri date, & facere dictum Procuratorium ad cedendum Papatui, pro bono unionis Ecclesiæ, juxta formam schedulæ per ipsum oblatæ: constituitque sancta Synodus diversarum Nationum Legatos, qui taliter à Concilio constituti requirant Papam, ut veniat ad Concilium, afferantque ipsi securitates debitas, quatenus vel ad urbem Constantiæ, vel ad villam Ulmæ, vel ad villam Ravenspurg, vel ad civitatem Basileensem accedat; juretque unum de dictis locis eligere infra duos dies, nec ab eo absque consensu Concilii discedere. Insuper quoque decernunt, quòd supersederi debeat à processu contra Papam, donec habeatur responsio: & si præmissa adimpleverit, cessabitur à citatione. Inhibuit quoque sancta Synodus, ne quis ullo modo contra quemcumque in civitate Constantiensi famosos libellos sub pœna carceris conficiat. Mandat ulterius litteras, & missivas informatorias rerum in Concilio gestarum omnibus communicari. Post hæc recitatæ sunt duæ Epistolæ, quarum alteram Universitas Parisiensis ad suos Legatos, alteram ejusdem Academiæ Rector ad Episcopos Italiæ transmisit. Ad extremum decreta est citatio contra Hieronymum Pragensem laicum Vvicleffi defensorem, ut responderet ad ea, quæ ei in fidei materia objicerentur. Ad quod à violentia, ait Concilium, justitia semper salva, omnem salvum conductum nostrum, quantum in nobis est, & fides exigit Orthodoxa, offerimus.

Salvus conductus Pragensi quatenus...

Sessio VII.

Septima Sessio celebrata fuit anno 1415. Jovis 2. Maii, in qua Henricus de Piro Concilii Promotor allegans contumaciam Hieronymi Pragensis hominis laici, & Husso addicti, qui cùm citatus non compareret, contra eum ulteriora decerni petivit, & impetravit. Accusata deinceps Joannis Papæ fuga, & contumacis absentia, atque eumdem citari, metumque mali alicujus alleganti, & prætendenti, salvum conductum concedi obtinuit.

Sessio VIII.

Octava Sessio habita fuit 4. Maii anni ejusdem, in qua post reproductam citationem contra sectarios Vvicleffi emanatam, lecta fuit sententia damnationis articulorum 45. Vvicleffi: cum hæreticum fuisse, adeoque ossa ejusdem exhumari, & ab Ecclesiæ sepultura efferri: nec non libros ejusdem comburi debere, publico decreto est definitum.

Cat... errores 45. Vvic...

Doctrinæ autem Joãnis Vvicleffi, & articulorum 45. tenor est, qui sequitur.

Primus. Substantia panis materialis, & vini materialis manent in sacramento altaris, &c.

2. Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem sacramento.

3. Christus non est in eodem sacramento identicè, & realiter propria præsentia corporali.

4. Si Episcopus, vel Sacerdos est in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat.

5. Non est fundatum in Euangelio, quòd Christus Missam ordinaverit.

6. Deus debet obedire Diabolo.

7. Si homo debitè fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inutilis.

8. Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum Diaboli, non habet potestatem super fideles, nisi fortè à Cæsare.

9. Post Urbanum 6. non est aliquis recipiendus in Papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis.

10. Contra scripturam sacram est, quod Ecclesiastici habeant possessiones.

11. Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, nisi priùs sciat esse excommunicatum à Deo, & qui sic excommunicat, est hæreticus.

12. Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem, & ad Concilium regni, eo ipso traditor est Regis, & regni.

13. Illi, qui dimittunt prædicare, sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati.

14. Licet alicui Diacono, vel Presbytero prædicare verbum Dei absque authoritate sedis Apostolicæ, vel Episcopi Catholici.

15. Nullus est Dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

16. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus.

17. Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18. Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum, ad libitum suum auferre eas.

19. Spe-

19. Speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos, vel religiosos, non plus prosunt eidem, quàm generales cæteris paribus.

20. Conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus ipso facto.

21. Si quis ingreditur religionem privatam qualemcunque, redditur ineptior, & inhabilior ad observantiam mandatorum Dei.

22. Sancti instituentes religiones privatas, sic instituendo peccaverunt.

23. Religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana.

24. Fratres tenentur per labores manuum victum quærere, & non per mendicitatem. Prima pars est scandalosè, & præsumptuosè asserta, pro quanto sic generaliter, & indistinctè loquitur. Secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.

25. Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in temporalibus subvenientibus.

26. Oratio præsciti nulli valet.

27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

28. Confirmatio juvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio reservantur Papæ, & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

29. Universitates, studia, collegia, graduationes, & magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ, sicut diabolus.

30. Excommunicatio Papæ, vel cujuscunque prælati non timenda, quia est censura Antichristi.

31. Peccant fundantes claustra, & ingredientes sunt viri diabolici.

32. Ditare clerum est contra regulam Christi.

33. Sylvester Papa, & Constantinus Imperator erraverunt Ecclesiam dotando.

34. Omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynam sunt excommunicati.

35. Ingredientes religionem sunt inhabiles ad observandum divina præcepta, & per consequens ad perveniendum ad regnum Cœlorum, nisi apostataverint ab eisdem.

36. Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus sunt hæretici, eo quòd possessionem habent.

37. Ecclesia Romana est Synagoga Satanæ: nec Papa est immediatus Vicarius Christi, & Apostolorum.

38. Decretales epistolæ sunt apochryphæ, & seducunt à fide Christi, & Clerici sunt stulti, qui student eis.

39. Imperator, & Domini temporales seducti sunt à Diabolo, ut Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40. Electio Papæ à Cardinalibus per Diabolum est introducta.

41. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat universalem Ecclesiam, aut Concilium generale: aut pro quanto, negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.

42. Fatuum est credere indulgentiis Papæ, & Episcoporum.

43. Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandum humanos contractus, & commercia civilia.

44. Augustinus, Benedictus, Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quòd habuerunt possessiones, & instituerunt, & intraverunt religiones. Et sic à Domino Papa, usque ad ultimum religiosum, omnes sunt hæretici.

45. Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

Hos sancta Synodus præfatos articulos 45. examinari fecit, & sæpiùs recenseri; quibus examinatis, fuit repertum aliquos, & plures ex ipsis fuisse, & esse notoriè hæreticos, & à sanctis patribus reprobatos, alios non Catholicos, sed erroneos: alios scandalosos, & blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos: nonnullos eorum temerarios, & seditiosos. Proptereà Concilium pronunciat hæreticum Joannem Uvicleff, ac memoriam ejusdem condemnat, & mandat exhumari ossa ipsius, & cremari.

Cumque hac eadem Sessione Fridericus Dux Austriæ in gratiam Sigismundi Regis recipi optaret, Rex verò ob eo juramentum præstitum de illo, nunquam in gratiam recipiendo, petitioni illius non acquiesceret; Synodali sententia definitum fuit, regem allegato juramento non obligari: eoque non obstante posse, ac debere pœnitentem Austriacum in gratiam recipere. Qua definitione prævia Rex Sigismundus Fridericus Austriaco veniam concessit, sed istis conditionibus, ut Joannem Papam ad Concilium reduceret, se, suaque dominia Regiæ majestati subjiceret, seque nihil unquam simile deinceps admissurum esse promitteret. Accepit conditiones oblatas, publico conceptas, & sigillo suo munitas, Fridericus Dux Austriæ.

Sessio IX.

Sessione Nona, quæ habita fuit 13. Maii, Procuratores Concilii citationis contra Joannem Papam factæ executionem reproduxerunt, accusataque ejus contumacia, petierunt Commissarios deputari, coram quibus in hac causa testes produci, & examinari possent. His peractis Franciscus Cardinalis Florent. Bullam Pontificiam recitavit, qua Joannes Papa Petrum Cameracensem, & Guilielmum S. Marci Presbyterum Procuratores constituit; cùmque illi oblatum munus ex parte recusassent, & Henricus de Piro Promotor Concilii dixisset, in causa hac personali, & curiali Procuratorem admittendum non esse; tandem mandatum fuit duobus Cardinalibus, & quinque Prælatis, ut eumdem viva voce extra portam urbis citarent. Quare peracta, lecta est Epistola Universitatis Parisiensis hortatoria ad consummandum Concilium, erat epistolæ hujus epigraphe. *Egregiis, inclytisque patribus, viris ex omni gente delectis, in salutifero Constantiensi Concilio universalem Ecclesiam repræsentantibus*: hypographe verò, seu subscriptio. *Vestrarum paternitatum egregiarum zelantissimi devoti imitatores Rector, & universitas studii Parisiensis*. Oblata est epistola per Benedictum Gentiani Doctorem ex ordine S. Benedicti unum ex nuntiis universitatis. *Universitas. Parif.*

Sessio X.

Sessione Decima, quæ sub Præsidio Joannis Patriarchæ Antiocheni celebrata 14. Maii anno 1415. ad instantiam Henrici de Piro Promotoris Concilii citationem præcedenti die contra Joannem Papam ad suspensionem usque procedi petentis, requisitus est iterùm extra portas Pontifex Joannes cum suis fautoribus. Cùmque facta citationis executione nemo compareret, instante prædicto Promotore Concilii Henrico, declaratus est contumax; examinatisque testibus super Simoniæ, sacrilegii, aliisque, quæ illi objiciebantur, criminibus, communi omnium suffragio lata, & publicè recitata est contra eum sententia, qua ab omni administratione, & functione Ecclesiastica suspensus fuit ob notoria crimina, prohibitumque omnibus cujuscumque dignitatis, ne ei ullo modo obedirent in quacumque re ad Papatum pertinente. Missique sunt ad eum quinque Cardinales, qui ei decretum Concilii referrent, qui non sunt permissi ei deosculari pedes, sed tantùm manus, & os, quia post suspensionem nulla ampliùs Papalis reverentia ei exhibebatur. Quibus ipse respondit se velle in omnibus stare determinationibus Synodi. *Joannes xxiii. suspensus à Papatu.*

Sessio XI.

Sessio Undecima, quæ celebrata fuit 15. Maii anno 1415. Promotores Concilii plus minùs sexaginta crimina articulatim congesta, unà cum designatione testium desuper examinandorum, contra Joannem Papam exhibuerunt. Quos cum Decreto Synodali Joan-

Joannes Papa ad respondendum sibi insinuatos accepisset, respondit se neque articulos sibi objectos negare, neque dicta testium impugnare, sed potiùs se totum Synodali judicio, & definitivæ sententiæ subjicere: oblatam initio Papatus cessionem voluntariam, iterum nunc offerre: Synodum Constantiensem legitimè congregatam errare non posse, libenter profiteri, & agnoscere, adeoque planè obtemperaturum sententiæ, qualemcumque Patres Concilii protulerint, & promulgarint: saltem hoc se rogare dixit, ut quàm posset fieri primùm, copiam latæ sententiæ assequeretur.

Sessio XII.

Sessio Duodecima habita est 29. Maii, in qua reproductis iis, quæ Joannes Papa deputatis à Synodo commissariis super objectis criminibus responderat; ad instantiam Promotorum Concilii lata est contra eum sententia definitiva, qua ille Pontificatu deponitur, omnesque Christi fideles ab ejusdem obedientia absolvuntur. Post latam sententiam constitutum fuit, ne quisquam è tribus schismaticis Pontificibus de novo eligeretur. Sententiam sibi per quosdam à Concilio deputatos insinuatam, Joannes quondam Pontifex approbavit, eique realiter, & cum effectu cedendo Papatui obtemperavit, depositis omnibus ornamentis Papalibus, ut unio in Ecclesia fieri posset.

Joannes Papa deponitur.

Sessio XIII.

Sessio Tertiadecima anno Domini 1415. die Sabbati, Junii 15. celebrata, post consuetas preces habitas, Promotores Concilii allegarunt reperiri inter Sacerdotes Petrum Dresdensem, & Jacobellum Misnensem, Joannis Hus socios, qui laicis non jejunis post cœnam Eucharistiam sub utraque specie porrectam distribuerant, simulque contra antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem publicè docebant, cuilibet etiam laico in participatione, sumptione, & communione hujus sacramenti, utramque speciem panis, & vini necessariò distribuendam esse. Quæ cum Ecclesiæ constitutionibus, & consuetudinibus repugnarent, eorum petitione ex quatuor Nationibus diversis constituti sunt cognitores judices, qui, habita desuper deliberatione, communi voto, & suffragio Patrum Concilii, erroneam, & hæreticam doctrinam de Eucharistia extra sacrificium sub utraque specie necessariò sumenda damnaverunt; simulque Sacerdotibus omnibus inhibuerunt, ne sub pœna excommunicationis ulli homini utramque speciem panis, & vini communicent.

Communio sub utraq; specie.

Sessio XIV.

Sessione Quartadecima, quæ habita fuit die Jovis 4. Julii, Joan. Dominicus Cardinalis S. Sixti, & Carolus de Malatestis à Gregorio XII. ad id constituti auctoritate ejusdem Gregorii congregatum ob causam tollendi schismatis Synodalem Patrum consessum approbarunt. Cùmque judicio Patrum intellexissent, magis expedire, ut Gregorius Papatum resignet prius, quam hac de causa Benedictus Antipapa sollicitetur, pacis conciliandæ gratia, pontificatum, quem ille legitima electione acceperat, resignavit per procuratorium instrumentum. Resignatione ista per Synodum acceptata, patres Concilii Cardinales utriusque obedientiæ univerunt, atque processus iisdem intentatos cassos, atque irritos reddiderunt. De electione autem novi Pontificis constituerunt, ne Cardinales citra consensum Concilii hac in re aliquid moliantur, neque tamen ultra finem Concilii electio differatur. Insuper etiam declararunt, acta, & gesta Gregorii rata servari debere, utpote, qui legitimè electus, solius pacis gratia pontificatui ultro cessit. Et quamquam dignus judicaretur, qui denuo post factam resignationem eligeretur, tamen ad majoris schismatis periculum evitandum, illud intermittendum esse sunt protestati.

Greg. Papatum resignat.

Sessio XV.

Sessio Quintadecima 6. Julii habita: Articuli Joannis Huz damnati in Concilio, quoniam publicè prædicabat Joannem Uvicleff virum Catholicum, & authorem Euangelicum.

1. Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas.

Joan. Huz ret.

2. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licèt fecerit actus quosdam actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

3. Præsciti non sunt patres Ecclesiæ, cùm nulla pars ejus ab ea finaliter excidat, eo quòd prædestinationis charitas, quæ ipsam ligat, non excidit.

4. Duæ naturæ divinitas, & humanitas sunt unus Christus.

5. Præscitus, etsi aliquandò sit in gratia secundum præsentem justitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licèt aliquandò excidat à gratia adventitia, sed non à gratia prædestinationis.

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione prædestinatorum, sive sint in gratia, sive non secundum præsentem justitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

7. Petrus non fuit, neque est caput Ecclesiæ sanctæ Catholicæ.

8. Sacerdotes quomodolibet criminosè viventes sacerdotii polluunt potestatem, & sicut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiæ, de clavibus, de censuris.

9. Papalis dignitas à Cæsare inolevit, & Papæ præfectio, & institutio à Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se, vel alio, quòd esset caput particularis Ecclesiæ: nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ.

11. Non oportet credere, quòd iste quicunque est particularis Romanus Pontifex sit caput cujuscumque particularis Ecclesiæ, nisi Deus eum prædestinaverit.

12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cùm nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter à Deo recipiat procuratoriam potestatem, quia ad illud officium Vicarii requiritur & morum conformitas, & instituentis authoritas.

13. Papa non est manifestus, & verus successor Apostolorum principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro, etsi quærit avaritiam, tunc est Vicarius Judæ Iscariotis. Et pari evidentia Cardinales non sunt manifesti, & veri successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum servantes consilia, & mandata Domini nostri Jesu Christi.

14. Doctores ponentes, quòd aliquis per censuram Ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, judicio sæculari est tradendus, pro certo sequuntur in hoc Pontifices, Scribas, & Pharisæos, qui Christum nolentem eis in omnibus obedire, tradiderunt Pontio Pilato.

15. Obedientia Ecclesiastica, est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ propter expressam authoritatem Ecclesiæ.

16. Quòd nulla sint opera indifferentia, sed hæc sit divisio immediata humanorum operum, quòd sint vel virtuosa, vel vitiosa, quia, si homo est vitiosus, & agat quicquam, tunc agit vitiosè: quia, sicut peccatum inficit universaliter omnes actus hominis vitiosi: sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi.

Ind... tia

17. Sacerdos Christi vivens secundum legem ejus, & habens notitiam scripturæ, & affectum ad ædificandum populum, debet prædicare, non obstante prætensa excommunicatione.

18. Qui-

18. Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi non obstante excommunicatione.

19. Per censuras Ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, vel interdicti ad sui exaltationem clerus populum sibi laicalem suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, viam præparat antichristo.

20. Si Papa est malus, & maximè si est præscitus, tunc ut Judas Apostolus est diabolus, fur, & filius perditionis.

21. Gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiæ, & quodlibet ejus membrum jungitur Christo capiti indissolubiliter.

22. Papa, vel Prælatus malus, & præscitus est æquivocè pastor, & verè fur, & latro.

23. Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium, quia aliàs rex deberet dici sanctissimus secundum officium, & tortores, & præcones dicerentur sancti, imo & diabolus deberet dici sanctus; cùm sit officiarius Dei.

24. Si Papa vivat Christo contrariè, etiam si ascenderet per legitimam electionem secundum constitutionem humanam, tamen aliunde ascenderet, quàm per Christum, dato etiam, quòd intraret per electionem à Deo principaliter factam. Nam Judas Scarioth rite, & legitime est electus à Deo ad Apostolatum, & tamen ascendit aliunde in ovile ovium.

25. Condemnatio 45. articulorum Joannis VVicleff per doctores facta est irrationabilis, & iniqua, & malè facta.

26. Non eo ipso, quo electores, vel major pars eorum consenserit viva voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitimè electa. Unde sive electores benè, vel malè elegerint, operibus electi debemus credere.

27. Non est scintilla apparentiæ, quòd oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quòd semper cum ipsa militanti Ecclesia conversetur, & conservetur.

28. Christus, sine talibus capitibus monstruosis, per servos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum, meliùs suam Ecclesiam regularet.

29. Apostoli, & fideles sacerdotes Domini strenuò in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret introductum.

30. Nullus est Dominus civilis, nullus est prælatus, nullus est Episcopus, dum est in peccato mortali.

31. Pronuntiata est sententia damnationis horum articulorum sub eadem forma, qua condemnati sunt articuli Joannis VVicleff suprà.

In eadem sessione damnatur articulus sequens.

QVilibet tyrannus potest, & debet licitè, & meritoriè occidi per quemcunque vassallum suum, vel subditum, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento, seu confœderatione factis cum eo, non expectata sententia, vel mandato judicis cujuscunque. Adversus hunc errorem satagens hæc sancta Synodus exurgere, & ipsum funditus tollere, declarat, & definit hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide, & in moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandalosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, perjuria vias dantem reprobat, & condemnat. Declarat insuper, & decernit, quòd pertinaciter doctrinam hanc perniciosissimam asserentes sunt hæretici, & tanquam tales juxta canonicas sanctiones.

Nota. Hic est articulus M. Joannis Parvi ordinis Minorum, qui è vivis excesserat, quem cùm impugnasset Gersonius, vitæ periculum subiit ex parte Ducis Burgundiæ.

A Quod autem spectat ad Joannem Huz VVicleffi Angli sectatorem, cujus hæresis ultra xx. M. hominum infecerat in Bohemia: Sic res se habuit in Synodo.

De hæresi accusatus, & convictus, ex carcere in consessum Patrum introductus, altoque sedili, ut ab omnibus videri posset, constitutus fuit. Cùmque sub pœna excommunicationis, & incarcerationis Patres Concilii singulis silentium indixissent, Henricus de Piro, Concilii Promotor, & Procurator, Hussiticam doctrinam articulatim congestam producens, petiit eandem tanquam pravam, & hæreticam unà cum authore condemnari, ejusque libros igni adjudicari, & concremari. Qua petitione prævia, post longam inquisitionem damnatis prædictis hæresibus, traditus brachio sæculari, combustisque perniciosis codicibus, degradatus est author hæreseos, nolensque resipiscere, justo judicio *Joannis Huz condemnatio.*
B per rogum, & incendium è vivis est sublatus. Producti sunt autem præter 45. articulos jam memoratos, & ab universitate Parisiensi Facultate damnatos alii plures per universitatem Oxoniensem in Anglia collecti, & reprobati, inter quos ille erat, quòd omnia necessariò eventura erant, ac infantem baptizatum, & præscitum victurum diutiùs, & peccaturum in Spiritum sanctum, ut damnetur. Tradunt autem cum jubilo, & psalmis rogum suscepisse: ac etiam prophetasse de Luthero. *Nunc quidem anserem comburitis* (id enim Huz significat) *sed post centum annos exurget, quem non conburetis*. Id de Luthero intelligunt, qui figmentis delectantur. Quid ni? diabolus habet suos martyres, sed & ejus sectarii passioni Christi æquiparabant ejus mortem.

Notat autem Lucas VVadingus tom. 5. anno 1415. postquam prædictus Joannes secundò ex fuga retra-
C ctus fuisset in Monasterio Minorum munitiori custodiæ mancipatum fuisse. Conveniebant ad eum, inquit, in loco honesto detentum Cardinales, & Episcopi, ut potiora suaderent; inter omnes verò frequentiùs Frater Didacus Minorita, gente Castellanus, magnus, inquit Zurita, Doctor, & Solemnis Magister in Theologiæ, cui commissum erat, ut rationum, & sacræ doctrinæ pondere, errantem in viam reduceret veritatis. Tanti fuit, ut in multis convinceret, & in aliis, vel nolentem fateri cogeret veritatem, præsertim circa augustissimum Eucharistiæ Sacramentum. Tamdem examinatis Joannis VVicleffi erroribus, quos Huz defendebat, iisque cum auctoris memoria condemnatis, ad defensorem conversum est, quos cùm tueri potiùs quàm veram Ecclesiæ doctrinam sequi mallet, licèt in principio se assentiri Synodo velle dixisset, atque in
D suis erroribus pertinaciter hæreret, perorante die 8. Junii contra ipsum ex magno, quo ferebatur in fidei puritatem, affectu, ipso Imperatore Sigismundo, in refectorio Fratrum Minorum Constantiæ, quo Patres Concilii convenerant, tanquam Hæresiarcha condemnatus est, & mox vivus exustus est 6. mensis Julii in octava Apostolorum Petri, & Pauli.

Sessio XVI.

Sessio Sextadecima habita est 11. Julii, eaque constituti sunt Procuratores, qui Benedictum Antipapam requirant, acceptisque de resignatione Gregorii XII. & depositionis Joannis XIII. instrumentis, vel eorum copiis, eundem faciliùs inducant. Potestas citandi eos, qui clam se à Concilio subduxerunt, judicibus deputatis
E conceditur, & ad instantiam Henrici de Piro contra turbatores, prædones, & spoliatores personarum, quæ Concilio interfuerant, processus decernuntur.

Sessio XVII.

Sessione Decimaseptima die 15. Julii celebrata Rex Sigismundus ad Regem Aragonum pro inducendo ad resignandum Benedicto XIII. Antipapa schismatico profecturus, non nisi plurimis precibus, & orationibus Deo

Deo commendatus, ac cum benedictione accepta à Synodo est dimissus, statuta pœna excommunicationis in eum, qui pia de causa obeuntem impediret. Contra verò quadraginta dierum Indulgentiæ concessæ sunt ei, qui pro felici reditu ejusdem Regis singulis Dominicis diebus unam Orationem Dominicam cum Salutatione Angelica, sub processione, hac de causa etiam celebranda, oraret. Angelus de Corario, quondam Gregorius XII. non solùm in numerum Cardinalium est relatus, verum etiam perpetuus Legatus à Latere in Provincia Marchiæ Anconitanæ est constitutus.

Sessio XVIII.

Minores de observantia unde.

Sessione Decimaoctava 17. Augusti, editis quibusdam Synodalibus constitutionibus, quatuor judicibus suprà nominatis delegatis est potestas judicandi exclusivè usque ad sententiam definitivam omnes causas, quæ ad Concilium devolvebantur: quodque corruptores Epistolarum Synodalium, instar eorum, qui Bullas Apostolicas corruperunt, puniri debeant.

Sessio XIX.

Sessio Decimà nona celebrata est 23. Septembris, in qua Hieronymus de Praga, de hæresi accusatus, & convictus, edita fidei professione, hæresim suam abjuravit. Franciscanis indultum est, quod teneantur Provinciales approbare, quem Fratres communi, vel potiore suffragio Vicarium, sive Guardianum sibi elegerunt. Quod de Observantibus statutum est an.1415. quo piè admodum edita est constitutio in favorem Minorum de observantia, qui austerius vitæ genus profitebantur in Gallia potissimùm, ne à Fratribus suis laxioris vitæ impedirentur, aut vexarentur, eorumque Vicarii de secta nova, vel reprobata quomodolibet vocarentur: sed nec etiam Fratres dictæ observantiæ alios Fratres sui ordinis infirmarent, aut eleemosynas, oblationesve sibi dandas impedirent: refertur integra à Luca VVadingo ad prædictum annum, qui exinde Religiosos de observantia viguisse asserit. Insuper declaratum est à Synodo, non obligari Patres Concilii per Salvum conductum à sæculari potestate concessum hæreticis, eosque pertinaciter in hæresi permanentes justo judicio potestatem puniendi habere. Sit ne hæreticis servanda, vel deneganda fides (ut asserunt Novatores nostri temporis) nihil est hic definitum. Inquisitio hæreticorum duobus Cardinalibus est demandata, simulque est definitum, eos, qui Concilio interessent, omnes Beneficiorum fructus justè acquirere.

Sessio XX.

Sessione Vigesima, die 21. Novembris celebrata, ad instantiam Gregorii Tridentini Episcopi contra Fridericum Austriens. Ducem propter invasa bona, & jura Ecclesiæ Tridentinæ, decretum, & executum est Monitorium, approbataque sunt 12. Capitula Narbonensia, quæ ad extirpationem schismatis Sigismundus, Legatique Constantiensis Concilii unà cùm Legatis Benedicti XIII. Narbone constituerant. Quorum primò statuitur, qua forma Concilium convocari, vel potiùs de novo intimari debeat. Secundò, Quòd in eo tantùm agendum sit de schismate extirpando, paceque Ecclesiæ ineunda. Tertiò, quòd statim cum corpore Ecclesiæ uniri debeant, qui Benedicto adhæserunt. Quartò, Quòd omnes processus à Benedicti sectatoribus, & fautoribus intentati annullari debeant. Quintò, Ut confirmentur gratiæ per Benedictum quibusvis personis collatæ. Sextò, Ut Cardinales ad electionem novi Pontificis tanquam veri, & legitimi admittantur. Septimò, ut Officiales Romæ, per eumdem Benedictum constituti, non rejiciantur, aut deponantur. Octavò, ut Electio alterius Pontificis non aliter, quàm per Concilium fiat. Nonò, Utrimque constitutum fuit, ut, si fortasse ejusdem tituli duo Cardinales constituti essent, uterque quoad vixerit, honorificè tractetur, & habeatur. Decimò, Ut benedicto, ejusve sectatoribus ad Concilium venire volentibus, de salvo-conductu, tutoque itinere per Regem, & sæculares Principes provideatur. Undecimò, Ut Rex Sigismundus, omnesque Episcopi, & quæ utrimque concordata sunt, juramento firment. Duodecimò, Ne denegentur instrumenta pactorum; quisquis ea habere voluerit. Quæ duodecim pacis, & concordiæ ineundæ Capitula, dum post Regem omnes Episcopi, & Legati juramento confirmassent, finita est Sessio xx.

Sessio XXI.

Sessione Vigesimaprima, quæ habita est anno Domini 1416. 31. die mensis Maii, in hac habetur sententia contra Hieronym. de Praga laicum, magistrum in artibus, qui post abjurationem in sess. 19. annotatam, audientiam publicam sibi dari in hac sancta Synodo postulavit: qua sibi concessa coram eadem Synodo publicè asseruit, dixit, & professus est, quòd præfatæ sententiæ damnationis dictorum Joannis VVicleff, & Joannis Huz iniquè consenserat, & illam sententiam approbando mentitus fuit, nec verebatur se confiteri mentitum, quinimò confessionem super illorum damnatione revocabat nunc, & in æternum, asserens se in libris Joannis VVicleff, & Joannis Huz, nullam unquam hæresim, vel errorem legisse, licèt ante fuerit confessus, &c. Propter quæ sancta Synodus prædictum Hieron. palmitem putridum, aridum, in vite non manentem foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronuntiat, & declarat, atque damnat. Sicque Hieronymus Pragensis post recantatam emissæ professionis fidei palinodiam, de hæresi est condemnatus, traditusque post solitam degradationem potestati sæculari, combustus fuit.

Sessio XXII.

Sessione Vigesimà secunda celebrata 15. Octobris, Legati Regis Aragoniæ ad consessum Synodalem intromissi, decretoque Patrum debitè locati, eas, quas de convocando juxta initam concordiam Concilio, suppresso nomine Benedicti Antipapæ, ejus fautores Episcopi ad Regem Sigismundum scripserant Epistolas, recitari procurarunt. Quibus ex ambone recitatis, constitutione Synodali Legatis Regis Aragoniæ, Castellæ, Portugalliæ, & Navarræ ex gratia, & singulari dumtaxat privilegio, pro hac vice tantùm, est concessum, ut habeant suffragium tantæ auctoritatis, quantum omnium Episcoporum suarum Provinciarum valeret. Post hæc impleta sunt ea, quæ in Capitulis Narbonensibus supra Sess. XX. relatis concordata fuerant. Sedebat autem in eodem scamno post Gersonium Cancellarium Parisiensem Regis Galliæ oratorem Comes Cardonæ orator Regis Arragoniæ, nulla tunc existente controversia de sessionis ordine.

Sessio XXIII.

Sessione Vigesima tertia anno Domini 1416.5. Novembris celebrata, constituti sunt 12. Judices Commissarii, qui vel omnes, vel pro majore parte congregati, potestatem habeant decernendi, & dijudicandi, qua ratione contra Petrum de Luna, sive Benedictum Antipapam, usque ad perfectam schismatis extirpationem procedatur.

Sessio XXIV.

Sessio Vigesimà quarta habita est 29. Novembris præ-

prædicti anni, eaque per Commissarios supra commemoratos decreta, lecta, & approbata est citatio contra Petrum de Luna emanata.

Sessio XXV.

Sessione Vigesima quinta, quæ habita est 14. Decembris, Comes de Fuxo per Procuratores ad id constitutos ad Concilii unionem est receptus eo modo, quo Rex Aragoniæ. Eadem Sessione administratio Olomensis Ecclesiæ, quæ per obitum Vvenceslai Patriarchæ Antiocheni vacabat, decreto Synodali commendata est Joanni Episcopo Lutomuslensi, usque ad novi Pontificis electionem.

Sessio XXVI.

Sessione Vigesima sexta habita 24. Decem. ad unionem Concilii per suos adhuc deputatos Legatos, & Procuratores receptus est Rex Navarræ, eo modo, quo Rex Aragonum. Ne vero diversorum Legatorum consessus Concilio aliquid turbarum adferret, optimo consilio Patres constituerunt, nullum præjudicium cujusquam dignitatibus, & honoribus præjudicari debere, quomodocumque Legati Regum, ac Principum in Concilio præsentes sederent.

Sessio XXVII.

Sessione Vigesima septima anni Domini 1417. die 20. Februarii celebrata, facta est relatio executi Monitorii, nuper contra Fridericum Austriæ Ducem, ad instantiam Tridentinensis Ecclesiæ, contra ipsum emanati, accusataque ejus contumacia, ad ulteriora est processum.

Sessio XXVIII.

Sessione Vigesima octava habita 3. die Martii, post ulteriores citationes Friderici reproductas, ejusque contumaciam gravissimè accusatam, excommunicatus est Fridericus Dux Austriæ, donec jura Tridontinensis Eccesiæ invasa eidem restituat.

Sessio XXIX.

Sessione Vigesima nona, 8. Martii prædicto anno celebrata, in causa contra Petrum de Luna constituti sunt Procuratores, & Notarii: cùmque semel, atque iterum citatus idem Petrus de Luna non compareret, judicio Synodali contumax est declaratus, atque ulteriores contra eum citationes decretæ fuerunt.

Sessio XXX.

Sessione Trigesima, 10. Martii habita, Nuntii, & Oratores Concilii, qui fuerant à Concilio deputati, de executione citationis contra Petrum de Luna, quem in castro Peniscolæ in propria persona convenerant, relationem fecerunt; approbatumque est factum Regis Aragonum, qui se ab obedientia Pseudopontificis Benedicti subtraxerat.

Sessio XXXI.

Sessione Trigesima prima, Martii 31. ad instantiam Episcopi Astensis Ecclesiæ, decretum, & ex ambone promulgatum est Monitorium contra Philippum Comitem Virtutum: qui prædictum Episcopum vi armata, manuque sacrilega captum carceribus mancipaverat. Bayonensi Ecclesiæ, quæ tempore schismatis duos Episcopos, alterum à Joanne XXIII. alterum à Benedicto XIII. constitutum habuerat, sancta Synodus inhibuit, ne in locum defuncti Petri, qui fuerat de obedientia Joannis XXIII. alium per ele-

A ctionem sufficiat, unique Guilielmo, quem Benedictus XIII. nominaverat, deinceps obtemperet.

Sessio XXXII.

Sessione Trigesima secunda, 1. Aprilis post accusatam contumaciam Petri de Luna novissimè citatus est viva voce Pontifex schismaticus: cùmque nemo ejus nomine compareret, mandata est causæ discussio Judicibus Commissariis, qui habita potestate eumdem peremptoriè citandi, testesque examinandi, usque ad sententiam contra eum procedant.

Sessio XXXIII.

B Sessione Trigesima tertia Judices Commissarii retulerunt, quòd prævia citatione debita articulos quosdam contra Petrum de Luna oblatos recepissent, eosque probari fecissent: sed nemo ejus nomine, ad effectum videndi ista comparuerit. Publicatis itaque testium dictis, communicataque illi testimoniorum, Actorumque aliorum copia, terminum contradicendi peremptorium illi præfixerunt.

Sessio XXXIV.

Sessione Trigesima quarta, 5. Junii facta est relatio Actorum in causa Petri de Luna: quæ verò sententia in eum ferri, ac pronuntiari deberet, singulorum consultationi usque ad subsequentem Sessionem C est relictum. *Petrus de Luna.*

Sessio XXXV.

Sessione Trigesima quinta Joannes Rex Castellæ per suos Legatos ad id speciali mandato constitutos, juxta Capitula Narbonensia, unà cum Concilio unionem, & concordiam inivit.

Sessio XXXVI.

Sessio Trigesima sexta, die 22. Julii, decreta, lecta, & promulgata est citatio Petri de Luna ad audiendum sententiam privationis, & depositionis, auctoritate Concilii proxima Sessione promulgandam. Qua D peracta, eadem Synodus Legatos Regis Castellæ à censuris Ecclesiasticis absolvit, quibus eos Petrus de Luna innodaverat.

Sessio XXXVII.

Sessione Trigesima septima, 26. mensis Julii post reproductas binas Petri de Luna citationes, postque accusatam ejusdem contumaciam, ad petitionem Promotoris Concilii lata est in eum sententia definitiva, qua ille Pontificatu deponitur, omnesque fideles ab ejusdem obedientia absolvuntur.

Sessio XXXVIII.

E Sessione Trigesima octava, absolutio Legatis Regis Castellæ concessa ad Henricum infantem, aliosque nonnullos extenditur: datumque Legatis Regis Aragoniæ Privilegium de suffragii sui auctoritate, quam suprà cummemoravi, iterum revocatur.

Sessio XXXIX.

Sessione Trigesima nona, Anno 1417. die 9. Octobris statuitur de Conciliis Generalibus erga futura schismata. Edicto perpetuo sancimus, & ordinamus, ut amodo Concilia Generalia celebrentur, ita, quòd primùm à fine hujus Concilii in quinquennium immediatè sequens: secundum verò à fine illius in septennium, & deinceps de decennio in decennium perpetuo

petuò celebrentur in locis, quæ summus Pontifex per mensem ante finem cujuslibet Concilii, approbante, & consentiente Concilio, vel in ejus defectu ipsum Concilium deputare, & assignare teneatur, ut sic per quandam continuationem semper aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur, quem terminum liceat summo Pontifici de suorum fratrum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio ob emergentes fortè casus abbreviare, sed nullatenus prorogetur. Locum autem pro futuro celebrando Concilio deputatum absque evidenti necessitate non mutet.

Sessio XL.

Sessione Quadragesima, quæ 30. Octobris celebrata est, sic statuitur. Sacrosancta Generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitimè congregata universalem Ecclesiam repræsentans, statuit, & decrevit, quòd futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus cum hoc sacro Concilio, vel deputandis per singulas nationes debeat reformare Ecclesiam in capite, & in membris, & curiam Romanam secundum æquitatem, & bonum regimen Ecclesiæ, antequam hoc Concilium dissolvatur super materiis articulorum aliàs per nationes in reformatorio oblatorum, quæ sequuntur. Primò de numero, qualitate, & natione dominorum Cardinalium. Item de reservationibus sedis Apostolicæ. Item de Annatis, communibus servitiis, & minutis. Item de collationibus Beneficiorum, & gratiis expectativis. Item de confirmationibus electionum. Item de causis in curia Romana tractandis, vel non. Item de appellationibus ad Romanam curiam. Item de officiis cancellariæ, & pœnitentiariæ. Item de exemptionibus, & incorporationibus tempore schismatis factis. Item de commendis. Item de fructibus medii temporis. Item de non alienandis bonis Romanæ Ecclesiæ. Item propter quæ, & quomodo Papa possit corrigi, & deponi. Item de extirpatione simoniæ. Item de dispensationibus. Item de provisione Papæ, & Cardinalium. Item de indulgentiis. Item de decimis. Hoc adjecto, quòd facta per nationes, deputatione prædicta, liceat aliis de licentia Papæ liberè ad propria remeare.

Reformationis Ecclesiæ articuli.

Sessio XLI.

Sessione Quadragesima prima, Anno 1417. die 8. Novembris. Constitutio Papæ Clementis 6. super modo, & forma observandis à Cardinalibus in conclavi existentibus super electione Pontificis promulgatur, fitque Decretum de non spoliando electum in Papam sub pœna excommunicationis. Ac postea die 11. Novembris anni supradicti in Festo sancti Martini reverendissimi patres in conclavi existentes Odonem de Columna sancti Gregorii Diaconum Cardinalem de Columna vulgariter nuncupatum, natione Romanum, concorditer in Romanum pontificem elegerunt, qui Martinus Papa quintus nominari voluit, & sic per Serenissimum Principem Sigismundum Romanorum Regem unà cum sancta Synodo apud Ecclesiam majorem hujus civitatis Constantiensis fuit inthronizatus, & coronatus Papa cum ingenti gaudio totius Concilii, & Ecclesiæ, de qua re placet hìc verba Platinæ apponere, qui sic ait: *Rebus autem hoc modo compositis, cùm de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, fieri id non posse existimarunt, Sede vacante. Unde de eligendo novo Pontifice habitus est sermo, quo Decreta Concilii majorem deinceps authoritatem haberent. Cùm igitur hac de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui unà cum Cardinalibus Conclave ingressi, Pontificem deligerent. Anno igitur 1417. sexto idus Novembris Conclave ingressi, consentientibus Cardinalibus duobus, & triginta, nationibusque omnibus,*

A *præter omnium spem, & opinionem, cùm jam quadriennio verò Pontifice caruisset Ecclesia, multique schismatici tùm interessent, tertio Idus Novembris in celebritate B. Martini hora tertia, Ottho Columna Romanus Princeps, sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis, Pontifex creatur tanta omnium lætitia, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio Imperator, nullo habito dignitatis suæ discrimine, Conclave ingressus, gratias omnibus egit, qui tantum virum, & tàm necessarium Reipublicæ Christianæ propè extinctæ delegissent, & ante Pontificem prostratus, cum summa veneratione ejus pedes exosculatus est, quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuit, eique gratias egit, quòd sua opera, & industria* B *pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset. Vocari autem Martinus voluit, quòd ea electio in Martini celebritate habita fuisset.*

Sessio XLII.

Sessione Quadragesima secunda, die 8. Decembris lecta, & approbata est quædam Bulla Martini Papæ, vulgò V. qua Sigismundum Regem à custodia Balthasaris de Cossa quondam Joannis XXIII. prout ille petierat, liberare, victumque ad se transmitti volebat.

Sessio XLIII.

Sessione Quadragesima tertia, ànno Domini 1418. die 21. Martii, Martinus Papa constitutiones nonnul- C las edidit, quibus Ecclesiam, prout constitutum fuerat, in iis, quæ ad Simoniam, dispensationes fructuum, & decimarum perceptiones, vitam, honestatemque Clericorum pertinent, emendavit, & reformavit.

Sessio XLIV.

Sessione Quadragesima quarta, pro futuri post quinquennium (prout suprà statutum fuit) Oecumenici Concilii celebratione, designata est civitas Papiensis.

Sessio XLV.

Sessio Quadragesima quinta, & ultima habita est anno Domini 1418. die veneris, 22. mensis Aprilis.
D Martinus Papa quintus dixit, quòd omnia, & singula determinata, conclusa, & decreta in materiis fidei per præsens Concilium conciliariter tenere, & inviolabiliter observare volebat, & nunquam contra ire quoquo modo. Ipsaque sic conciliariter facta approbat, & ratificat, & non aliter, nec alio modo: quo dicto ipsum Concilium absolvit, omnibus, & singulis in eo existentibus ad propria remeandi, ipso approbante Concilio, facultatem fecit.

BULLA MARTINI QUINTI DE condemnatione Joannis Vvicleff de Anglia, & Joannis Huz de Bohemia, & Hieronymi Pragensis damnati in hoc sacro Concilio Constantiensi. E

MArtinus Episcopus, &c. Inter curas, & pastoralis curæ solicitudines, illa potissimum nos angit, ut hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, suisque doctrinis, & erroribus perversis, penitus quantum nobis ex alto conceditur extirpatis, orthodoxa, & Catholica fides integra, illibata permaneat. Narrat deinde quantum progressum habuerint perversa dogmata Joan. Vvicleff, & Joan. Huz ex segnitie Prælatorum, qui sicut canes muti contra ea non latrabant, itaut exinde plures infecti in stercore mendaciorum putrescerent: quapropter Synodus Constantiensis eos de domo Dei corporaliter ejecit, & spiritualiter ejectos declaravit, salutem omnium materna caritate conquirens,

rens, sicut molestus est medicus phreneticum ligando, (A) & pater indisciplinatum filium cædendo, sed ambo diligendo. Quoniam verò plures eorum libros adhuc legerent, ac errores docerent; finemque eorum vitæ laudarent, jubet eos perquiri, ac puniendos brachio sæculari tradi. Tùm expositis erroribus scilicet.

JOANNIS VVICLEFF XLV. & Joannis Hus XXX. in eadem forma, qua suprà recensiti sunt, addit.

SUper præmissis autem articulis, quilibet de eis suspectus, seu in eorum assertione deprehensus juxta hunc modum interrogetur. In primis utrum cognoverit Joannem Vvicleff de Anglia, & Joannem Hus de Bohemia, & Hieronymum de Praga. Item utrum teneat, (B) & credat, quòd quodlibet Concilium generale, & etiam Constantiense, universalem Ecclesiam repræsentet. Item, utrum credat, quòd illud, quod Concilium Constantiense, universalem Ecclesiam repræsentans approbavit, & approbat in favorem fidei, & ad salutem animarum, quòd hoc est ab universis Christi fidelibus approbandum, & tenendum. Item, utrum credat, & asserat, quòd in nullo casu sit licitum jurare. Item, utrum credat, quòd ad mandatum judicis juramentum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad causam opportunum, etiam pro purificatione infamiæ faciendum sit licitum. Item, utrum credat, quòd perjurium scienter commissum ex quacumque causa, vel occasione pro conservatione vitæ corporalis, vel patriæ, vel alterius etiam in favorem fidei, sit mortale peccatum. Item, utrum credat, quòd deliberato animo contemnens ritum Ecclesiæ ceremonias exorcismi, & catechismi aquæ baptismatis consecratæ peccet mortaliter. Item, utrum credat, quòd post consecrationem sacerdotis in Sacramento altaris sub velamento panis, & vini non sit panis materialis, & vinum materiale, sed idem omninò Christus, qui fuit in cruce passus, & sedet ad dexteram Patris. Item, utrum credat, & asserat, quòd facta consecratione per Sacerdotem sub sola specie panis tantùm, & præter speciem vini sit vera caro Christi, & sanguis, & anima, & Deitas, & totus Christus, ac idem corpus absolutè, & sub una qualibet illarum specierum singulariter. Item, utrum credat, quòd consuetudo communicandi personas laicas sub specie panis, tantùm ab Ecclesia universali observata, & per sacrum Concilium Constantiæ (D) approbata sit servanda, sic quòd liceat eam reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libito immutare. Item, utrum credat, quòd Christianus contemnens susceptionem sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ Unctionis, aut solennizationis Matrimonii, peccet mortaliter. Item, utrum credat, quòd Christianus ultra contritionem cordis habita copia sacerdotis idonei, soli sacerdoti ex necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico, seu laicis, quantumcumque bonis, & devotis. Item, utrum credat, quòd sacerdos in casibus sibi permissis possit peccatorem confessum, & contritum à peccatis absolvere, & sic pœnitentiam injungere. Item, utrum credat, quòd malus sacerdos cum debita materia, & forma, & cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, (E) verè conficiat, verè absolvat verè baptizet, & verè conferat alia sacramenta. Item, utrum credat, quòd beatus Petrus fuerit Vicarius Christi habens potestatem ligandi, & solvendi super terram. Item, utrum credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, sit successor beati Petri, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Item, utrum credat authoritatem jurisdictionis Papæ, Archiepiscopi, & Episcopi in solvendo, & ligando esse majorem authotitate simplicis Sacerdotis, etiamsi curam animarum habeat. Item, utrum credat, quòd Papa omnibus Christianis verè contritis, & confessis ex causa pia, & justa possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum; maximè pia loca visitantibus. Item, utrum credat, quòd ex tali concessione visitantes Ecclesias ipsas, & manus adjutrices eis porrigentes ejusmodi indulgentias consequi possint. Item, utrum credat, quòd singuli Episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum canonum hujusmodi indulgentias concedere possint. Item, utrum credat, & asserat licitum esse sanctorum reliquias, & imagines à Christi fidelibus venerari. Item, utrum credat, quòd Papa, vel alius Prælatus, vel ipsorum vicarii possint suum subditum Ecclesiasticum, sive sæcularem propter inobedientiam, sive contumaciam, excommunicare, ita quòd talis pro excommunicato sit habendus. Item, utrum credat, quòd inobedientia, sive contumacia excommunicatorum crescente, Prælati, vel eorum vicarii in spiritualibus habeant potestatem aggravandi, interdictum ponendi, & brachium sæculare invocandi, & quòd illis censuris per inferiores sit obediendum. Item, utrum credat, quòd liceat personis Ecclesiasticis absque peccato hujus mundi habere possessiones, & bona temporalia. Item, utrum credat, quòd laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, etiamsi malè viverent personæ Ecclesiasticæ bona hujusmodi possidentes. Item, utrum credat, quòd liceat laicis utriusque sexus viris, & mulieribus liberè prædicare verbum Dei. Item, utrum credat, quòd singulis sacerdotibus liberè liceat prædicare verbum Dei, ubicunque, quandocunque, & quouscunque placuerit, etiamsi non sint missi. Item, utrum credat, quòd omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta sint publicè corrigenda, & extirpanda.

Qui de præmissis hæresibus, vel articulis, vel aliquo (C) præmissorum infamati fuerint, ad arbitrium vestrum expugnare teneantur. Alii verò, qui per testes, seu propriam confessionem, vel alias legitimas probationes convicti fuerint de prædictis hæresibus, vel articulis, vel aliquo præmissorum eosdem articulos, & errores solenniter, & publicè revocare, abjurare, pœnitentiam condignam subire cogantur, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, &c. Datum Constantiæ Pontificatus nostri anno primo.

TITULI CANONUM, SEU DECRETORUM Constantiensis Concilii.

DECRETA CONSTANTIENSIS Concilii.

Ex 2. Sessione 1. & 2. canon desumpti sunt.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Hæc sancta synodus Constantiensis generale Concilium faciens, pro extirpatione præsentis schismatis, & unione, ac reformatione Ecclesiæ Dei in capite, & in membris fienda, ad laudem omnipotentis Dei in Spiritu sancto legitimè congregata, ad consequendum faciliùs, securiùs, liberiùs, & unionem, & reformationem Ecclesiæ Dei, ordinat, disponit, statuit, decernit, & declarat, ut sequitur. Et primò, quòd ipsa Synodus in Spiritu sancto congregata legitimè generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet, cujuscunque status, vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite, & in membris.

2. Item declarat, quòd quicunque, cujuscunque conditionis, status, dignitatis, etiamsi papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis hujus sacræ Synodi, & cujuscunque alterius Concilii generalis legitimè congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis, vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia juris subsidia (si opus fuerit) recurrendo.

3. Item pronunciat, decernit, statuit, & ordinat, ut si contingat sedem Apostolicam quovis modo vacare, in prima vacatione ad electionem futuri summi Pontificis nullo modo procedatur sine deliberatione, & consensu hujus sacri generalis Concilii. Et si contrarium fieret, sit ipso facto irritum, & inane authoritate dicti sacri Concilii. Nullusque electum contra hoc decretum in Papam recipiat, nec illi, ut Papæ quomodolibet adhæreat, vel obediat, sub pœna fautoriæ dicti schismatis, & maledictionis æternæ: puniantúrque hoc casu eligentes, & electus, si consentiat, ac illi adhærentes, pœnis per hoc sacrum Concilium ordinandis. Suspenditque dicta sancta Synodus pro bono unionis Ecclesiæ omnia jura positiva, etiam in Conciliis generalibus edita, & ipsorum statuta, ordinationes, constitutiones, & consuetudines, privilegia, quibuscunque concessa, & pœnas contra quoscunque editas, inquantum effectum dicti decreti impedire possent quoquo modo.

Sessio 13. fuit hic canon definitus.

4. Cùm in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub utraque panis, & vini specie suscipere: & non solùm sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicum passim communicent: etiam post cœnam, vel aliàs non jejuni, & communicandum esse pertinaciter asserant: contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, tanquam sacrilegam damnabiliter reprobare conantur. Hinc est, quòd hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense in Spiritu sancto legitimè congregatum, adversus hunc errorem saluti fidelium provideri satagens, matura plurium doctorum, tàm divini, quàm humani juris deliberatione præhabita, declarat, decernit, & diffinit, *Quod licèt Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administraverit sub utraque specie panis, & vini hoc venerabile sacramentum* :tamen, hoc non obstante, sacrorum Canonum authoritas, laudabilis, & approbata consuetudo Ecclesiæ servavit, & servat, quòd hujusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à jure, vel Ecclesia concesso, vel admisso. Et sicut hæc consuetudo ad evi-

Christus instituit sacramentum sub utraque specie, sed non præcepit: aliud autem est institutio, aliud præceptum.

A tandum aliqua pericula, & scandala est rationabiliter introducta, quòd licèt in primitiva Ecclesia hujusmodi sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, postea à conficientibus sub utraque, & à laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur: cùm firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus, & sanguinem tàm sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Unde cùm hujusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ authoritate pro libito mutare. Quapropter dicere, quòd hanc consuetudinem, aut legem observare, sit sacrilegum, aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arcendi sunt, & graviter puniendi per Diœcesanos locorum, seu officia-B les eorum, aut inquisitores hæreticæ pravitatis in regnis, seu provinciis, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsan attentatum, aut præsumptum juxta Canonicas, & legitimas sanctiones, in favorem Catholicæ fidei contra hæreticos, & eorum fautores, salubriter adinventas.

5. Item ipsa sancta Synodus decernit, & declarat super ista materia, reverendissimis in Christo Patribus, & Dominis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus Vicariis ubilibet constitutis, processus esse dirigendos, in quibus eis committatur, & mandetur authoritate hujus sacri Concilii sub pœna excommunicationis, ut effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communi-C cando populum sub utraque specie panis, & vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, injuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire non curaverint animo indurato, per censuras Ecclesiasticas per eos, ut hæretici sunt coercendi, invocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii sæcularis.

6. Præsens sancta Synodus ex quovis salvo conductu per Imperatorem, reges, & alios sæculi principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis erroribus revocare, quocunque vinculo se astrinxerint, concesso, nullum fidei Catholicæ, vel jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generari, vel impedimentum præstari posse, seu debere declarat: quo mi-D nùs, dicto salvo conductu non obstante, liceat judici competenti, & Ecclesiastico, de hujusmodi personarum erroribus inquirere, & aliàs contra eos debitè procedere, eosdemque punire, quantùm justitia suadebit, si suos errores revocare pertinaciter recusaverint judici, etsi aliàs non venturi: nec sic promittentem, cùm aliàs fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

7. Frequens generalium Conciliorum celebratio, agri Dominici cultura est præcipua, quæ vepres, spinas, & tribulos hæresum, & errorum, & schismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit. Illorum verò neglectus, præmissa disseminat, atque fovet: hæc præteritorum temporum recorda-E tio, & præsentium consideratio ante oculos nostros ponunt. Eapropter hoc edicto perpetuo sancimus, decernimus, & ordinamus, ut amodo Concilia generalia celebrentur, ita quòd primùm à fine hujus Concilii in quinquennium immediatè sequentis Concilii in septennium, & deinceps de decennio in decennium perpetuò celebrentur in locis, quæ summus Pontifiex per mensem ante finem cujuslibet Concilli, approbante, & consentiente Concilio, vel in eis defectum ipsum Concilium deputare, & assignare teneatur, ut sic per quamdam continuationem semper, aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur, quem terminum liceat summo Pontifici de fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium concilio, ob emergentes for-

fortè casus abbreviare: sed nullatenus prorogetur. Locum autem pro futuro celebrando Concilio deputatum absque evidenti necessitate non mutet. Sed si fortè casus aliquis occurreret, quo necessarium videretur, ipsum locum mutari, puta obsidionis, guerrarum, pestis, aut similis: tunc liceat summo Pontifici, de prædictorum fratrum suorum, aut duarum partium ipsorum consensu, atque subscriptione, alium locum priùs deputato loco viciniorem, & aptum, sub eadem tamen natione, surrogare: nisi idem, vel simile impedimentum per totam istam nationem vigeret, tunc ad aliquem alium viciniorem locum alterius nationis aptum, hujusmodi Concilium poterit convocari, ad quem Prælati, & alii ad Concilium solent convocari, accedere teneantur, ac si à principio locus ille fuisset deputatus, quam tamen loci mutationem, vel termini abbreviationem per annum antè præfixum terminum teneatur summus Pontifex legitimè, & solemniter publicare, & intimare, & ad ipsum Concilium celebrandum prædicti possint statuto termino convenire.

8. Quantò Romanus Pontifex eminentiori inter mortales fungitur potestate, tantò clarioribus ipsum decet fulciri fidei vinculis, & Sacramentorum Ecclesiasticorum observandis ritibus alligari. Ea propter, ut in futurum Romanis Pontificibus in suæ creationis primordiis, & singulari splendore luceat plena fides, statuimus, & ordinamus, quòd deinceps quilibet in Romanum Pontificem eligendus, antequam sua electio publicetur, coram suis electoribus publicè confessionem, & professionem faciat infrascriptas.

In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Anno à nativitate Domini millesimo, &c. ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & B. Petro Apostolorum principi corde, & ore profiteor, quamdiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere, & tenere sanctam fidem Catholicam secundum traditionem Apostolorum, generalium Conciliorum, & aliorum Sanctorum Patrum: maximè autem sanctorum octo Conciliorum universalium, videlicet primi Nicæni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, IV. Chalcedonensis, quinti, & sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicæni, octavi quoque Constantinopolitani, nec non Lateranensis, Lugdunensis, & Viennensis, generalium etiam Conciliorum. Et illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, & usque ad animam, & sanguinem confirmare, defensare, & prædicare, ritum quoque pariter Sacramentorum Ecclesiasticorum Catholicæ Ecclesiæ traditum, omnimodo prosequi, & observare. Hanc autem professionem, & confessionem meam per notarium scriniarium sanctæ Romanæ Ecclesiæ me jubente scriptam propria manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo pura mente, & devota conscientia super tali altari, &c. synceriter offero, in præsentia talium, &c. Datum, &c.

9. Cum ex prælatorum translationibus Ecclesiæ ipsæ, de quibus transferuntur, plerumque gravibus in spiritualibus, & temporalibus subjaceant dispendiis, & jacturis, prælati quoque nonnunquam jura, & libertates Ecclesiarum suarum translationis formidine non adeò solerter, ut alias prosequantur, ne ad importunitatem quorumdam, quæ sua, & non quæ Jesu Christi quærentium, Romanus Pontifex forsan, ut homo facti nescius, in hujusmodi circumveniatur, aut aliàs leviter inclinetur, præsentibus statuimus, & ordinamus, invitorum Episcoporum, & superiorum translationes absque magna, & rationabili causa, quæ vocata parte cognita fuerit, & decisa de consilio sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, vel majoris partis eorumdem, & cum subscriptione, de cætero fieri non debere. Inferiores verò, ut Abbates, aliique per-

A petuò beneficiati, inviti absque justâ, & rationabili causa cognita amoveri, seu privari non debeant: adjicientes, quòd in mutationibus Abbatum subscriptio Cardinalium interveniat, sicut in Episcopis est præmissum salvis constitutionibus, consuetudinibus, & privilegiis Ecclesiarum, Monasteriorum, & Ordinum quorumcumque.

10. Cum per Papam facta reservatio, & executio & perceptio procurationum, ordinariis, aut aliis inferioribus prælatis debitarum ratione visitationis, nec non & spoliorum decedentium prælatorum, aliorumque clericorum, gravia Ecclesiis, Monasteriis, & aliis beneficiis, Ecclesiasticisque personis afferant detrimenta, præsenti declaramus edicto, rationi fore consentaneum, & reipublicæ accommodatum, tales per
B Papam reservationes: ac per collectores, & alios authoritate Apostolica deputatos, sive deputandos, exactiones, seu perceptiones de cætero nullo modo fieri, seu attentari: quinimo procurationes hujusmodi quorumcumque Prælatorum, Cardinalium etiam, vel ipsius Papæ familiarium, officialium, & aliorum quorumvis clericorum, in curia Romana, vel extra, ubicunque, & quandocunque decedentium, seu bona eorum mortis tempore reperta, plenè, & liberè pertineant illis, per illos recipiantur, quibus aliàs, præfatis reservationibus, mandatis, & exactionibus cessantibus, competerent, & pertinere deberent. Prælatis etiam inferioribus, & aliis hujusmodi spoliorum exactiones, præter, & contra juris communis formam fieri interdicimus, constitutione tamen felicis recordationis
C Bonifacii Papæ octavi, quæ incipit, Præsenti, super hoc edita specialiter, in suo robore duratura.

11. Fructus, & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris, & consuetudinis, vel privilegii dispositioni relinquimus, illasque nobis, vel Apostolicæ cameræ prohibemus applicari.

12. Multæ contra Simoniacam pravitatem ab olim factæ sunt constitutiones, quibus morbus ille non potuit competenter extirpari: nos volentes de cætero (ut possumus) attentiùs providere, sacro approbante Concilio declaramus, quòd ordinati simoniacè ab executione suorum ordinum sint eo ipso suspensi. Electiones autem, postulationes, confirmationes, & quævis provisiones Simoniacæ Ecclesiarum, Monasteriorum, dignitatum, personatuum, officiorum, &
D beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcumque deinceps factæ, nullæ sint ipso jure, nullumque per illas jus cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, aut provisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem, tanquam iniquè oblata percipientes, teneantur. Statuentes insuper, quòd dantes, & recipientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi Pontificali, aut Cardinalatus præfulgeant dignitate.

Sess. 43 præsidente Martino quinto 21. Martii.

13. Quoniam beneficia propter officia conceduntur, reputamus absurdum, ut, qui beneficia obtinent, recusent, aut negligant officium exercere. Nos igitur sacro approbante Concilio omnes dispensationes à quibuscunque pro Romanis Pontificibus se gerentibus concessas quibuscunque electis, confirmatis,
E seu provisis ad Ecclesias, Monasteria, Prioratus Conventuales, Decanatus, Archidiaconatus, & alia quæcunque beneficia, quibus certus ordo debitus est, vel annexus, ne munus consecrationis Episcopi, sive benedictionem Abbatis, aut cæteros debitos, aut annexos ordines suscipiant præter illas, quæ secundum formam constitutionis Bonifacii octavi, quæ incipit: Cùm ex eo factæ sunt, revocamus: statuentes, ut, qui de præsenti illos, vel illa obtinent, infra sex menses à die publicationis hujusmodi constitutionis nostræ, & qui in posterum obtinebunt, infra terminum juris se faciant consecrari, aut benedici, seu ad alium debitum ordinem promoveri. Alioquin sint ipsis Monasteriis, Ecclesiis, dignitatibus, officiis, & beneficiis pro

ipso jure privati, & aliis liberè conferantur, aut provideatur de illis: cæteris constitutionibus circa hoc editis in suo robore duraturis. A

14. Præcipimus, & mandamus, jura, quæ prohibent inferioribus à Papa decimas, & alia onera Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis imponi, districtiùs observari. Per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum clerum, nisi ex magna, & ardua causa, & utilitate universalem Ecclesiam concernente, & de consilio, & consensu, & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, & Prælatorum, quorum consilium commodè haberi poterit. Nec specialiter in aliquo regno, vel provincia, inconsultis prælatis ipsius regni, vel provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte, & eo casu per personas Ecclesiasticas, & authoritate Apostolica duntaxat leventur. B

15. Inter cæteros Prælatorum, & Clericorum excessus hoc maximè inolevit, quòd, spreta in vestibus forma Ecclesiastica honestatis, plurimi delectantur esse deformes, & cupiunt laicis conformari; quodque mente gerunt, habitu confitentur. Unde præter cætera, quæ circa vestes, tonsuram, & habitus Clericorum tàm in formis, quàm in coloribus, atque comam, seu capillos, vitamque, & honestatem Clericorum jura statuunt, & quæ nimirum collapsa sunt tàm in sæcularibus, quàm in regularibus: Sacro approbante Concilio innovamus, & præcipimus diligentiùs observari, illum specialiter abusum (eodem approbante Concilio) decernimus penitùs abolendum, quòd in quibusdam partibus nonnulli Clerici, & personæ Ecclesiasticæ sæculares, & regulares, etiam quod magis execramur, Prælati Ecclesiarum, manicas ad cubitum pendentes, & longas cum magna sumptuosa superfluitate, vestes etiam fissas retro, & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus etiam in fissuris deferunt, & cum talibus in Ecclesiis cum superpelliciis, ac aliis vestibus ad cultum, & officium Ecclesiasticum ordinatis, etiam intra Ecclesias ipsas, in quibus beneficiati existunt, non verentur divinis officiis interesse. Hanc vestium deformitatem in quibuscunque personis Ecclesiasticis reprobamus, ac usum talium inhibemus: contrarium autem facientes, ut transgressores canonum puniantur: speciali et statuentes, ut quicunque beneficiatus, aut officium in Ecclesia gerens, in habitu hujusmodi divinis officiis præsumpserit interesse, pro qualibet vice à participatione proventuum Ecclesiasticorum per mensem noverit se suspensum: fructusque illi fabricæ Ecclesiæ applicentur. C D

frodatus.

16. Cùm paterna pietas filiis hominum providere debeat, licèt in casu necessitatis urgentis valeat vicissitudo laudabilis: declarat sancta Synodus non licere Romano Pontifici injunctiones, sive exactiones quascumque super Ecclesiam, vel Ecclesiasticas personas imponere per modum decimæ, vel alio quovis modo. Si verò cùm necessitas acciderit Papæ, qua esset eidem debitè subveniendum, vocato generali Concilio, secundum quod expediens videbitur, & utile secundum decretum Concilii provideatur eidem. E

Quædam controversa de Concilio Constantiensi.

Multi arguunt, & infectantur hoc Concilium.

NON defuerunt, qui hoc Concilium arguerunt. Nam Hussitæ per illius decreta ab errore nequaquam deterriti vocaverunt Concilium angulare, non generale; ubi non Prælati de regnis orbis, sed pauci Monachi, & simoniaci urbis fuissent, legis Dei, inquiunt, & veritatis æmuli manifesti. Irridentes quoque jurisdictionem Papalem propter schisma trium inter se contendentium. Impudentiùs verò Concilium exagitat continuator Urspergensis in Paralipomenis, dicens potuisse maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate in eo peragi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Evangelicum. Dicit insuper de patribus hujus Concilii; atqui spiritus extinguebant, prophetias aspernabantur, Christum in membris ejus persequebantur, eratque planè persecutrix Ecclesiæ. Texit insuper catalogum hunc personarum spiritualium, & prophanarum præsentium.

Sexaginta millia, & quingentæ personæ numeratæ inter festa Paschæ, & Pentecostes.

Intererant 346. Archiepiscopi, & Episcopi.

Item 564. Abbates, & Doctores.

Prophani, vel sæculares Principes, Duces, Comites, milites armigeri sexdecim millia.

Mulieres publicæ 450. sexcenti Barbitonsores, trecenti, & viginti Joculatores, Fistulatores, coci, &c. Sic scurræ isti matrem suam Ecclesiam, quæ eos genuit, quibus possunt modis, ac ludibriis inhonorant.

Author catalogi testium veritatis addit istis calumniis pium quemdam virum publicè in templo, ubi patres Missam de Spiritu sancto, & hymnum, Veni sancte Spiritus, canere sunt soliti, affixisse hâc schedam. *Aliis rebus occupati nunc adesse vobis non possumus.* Hæc, & plura perversi homines de hoc Concilio finxerant, odio exacerbati propter damnationem Joannis Husii discipuli Vvicleffi, ac Hieronymi Pragensis. Calumnianturque Concilium decrevisse non esse servandam fidem hæreticis, & contra salvum conductum combussisse hos hæreticos.

Alii autem minùs mali insurgunt in hoc Concilium, quod decreverit summi Pontificis authoritatem Concilii, authoritate inferiorem esse, ac Concilium posse de summis Pontificibus judicare, quare illud pro nihilo ducunt. Sic Cajetanus in tract. de authoritate Ecclesiastica, & Laica.

Sed revera plura sunt in istis mendacia, quorum plura contemnet, qui Coclæum l. 2. Historiæ Hussitarum legere voluerit, ubi descripto Sigismundi adventu in urbem Constantiæ in Vigilia Nativitatis, ut interesset Missarum solemniis, & quomodo Papa celebrante Missam hic Imperator Diaconi habitum indutus, legerit Euangelium alta voce: *Exiit edictum à Cæsare Augusto*, subjungit postea plures Prælatos, & principes adventasse in tanta frequentia, ut aliquando triginta millia equorum, uno, eodemque tempore Constantiæ fuisse tradantur. Adfuisse quoque Patriarchas quatuor, Cardinales 29. Archiepiscopos 7. Episcop. 160. & cum his Abbatum, Priorum, Præpositorum, & omnis generis Clericorum ingentem numerum, sæcularium quoque Principum, Comitum, Baronum, nobilium ingentem multitudinem.

De salvo conductu.

QUod verò dicunt de salvi conductus fide non servata id, calumniosum est, sicut & de facto decreto à Synodo de non servanda hæreticis fide à veritate alienum est: nihil enim aliud Concilium de salvis conductibus declaravit, nisi Ecclesiasticam potestatem in suo legitimo exercitio à sæculari potestate impediri non posse, quo minùs liceat Ecclesiastico judici officium suum exercere in hæretici examinatione, ac damnatione. Quod verum est, cùm superior ligari non possit legibus, & pactis interioribus. C. *Cum interior.* Extra. *de majoritate, & obedientia.* Sed nec ipsa Synodus Constantiensis salvum conductum Hussio dederat, sed Sigismundus Imperator, qui credidit se non esse ampliùs obligatum ad illum servandum, postquam ipse Hussius è Concilio fugit, ac è fuga retractus custodiæ mancipatus est. Dederat enim ille salvum conductum jure communi contra vim injustam: non jure speciali contra vim omnem justam, & injustam. Citavit autem Concilium Hieronymum Pragensem oblato salvo conductu, sed cum hac clausula, *salva semper justitia.* Quæ nequaquam erga eum violata est, cùm per fugam expirasset

salvus

salvus conductus, & leges Imperatoriæ in hæreticos pertinaces pœnam capitis decernant. l. *quicumque C. de hæreticis*. Quare nihil egit Synodus hæc contra datam fidem, ut mirum sit quosdam violationem fidei à Synodo pro re constanti habere, non lectis hujus Concilii sessionibus, aut decretis: plures id demonstrarunt apertè, ac inter cæteros Martinus Becanus calumniam hanc Synodo impositam disertè refellit in tractatu de fide hæreticis servanda capite 12. tomo 1. Opusculorum.

Authoritas Concilii, & Papæ.

Ad aliam difficultatem de potestate Concilii supra Papam ad perspiciendam mentem Concilii, quam solam hic inquirimus, juvat hic attexere, quæ doctè Cardinalis de Turrecremata, qui etiam Concilio interfuit, respondet in summa de Ecclesia lib. 2. c. 99. Hæc quippe, etsi pluscula, magis elucidant sensum, & statum hujus Concilii. Non est verum, inquit, imo falsum, quod adversarii dicunt: videlicet quòd Constantiæ declaratum sit, sive decretum, quod universalis Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata generale Concilium faciens, Ecclesiam militantem repræsentans, potestatem à Christo habet immediatè, cui quilibet cujuscumque status, sive dignitatis etiamsi Papalis existat, obedire tenetur, &c. Planè nunquam in Constantia sub hac forma legitur aliquod decretum factum: declaratio autem facta per Patres illos sub obedientia Joannis XXIII. congregata emanavit sub hac forma; *Hæc sancta Synodus Constantiensis generale Concilium faciens, pro extirpatione præsentis schismatis, & unione, ac reformatione Ecclesiæ in capite, & in membris fienda, declarat, quòd ipsa in Spiritu sancto congregata generale Concilium faciens, & Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans potestatem à Christo habet immediatè, cuilibet*, &c. Ecce manifestè quòd decretum illorum Patrum non loquitur universaliter; sed de illa singulariter; pro cujus tempore non erat in Ecclesia unus Pastor totius Ecclesiæ indubitatus. Et ita patet primùm, videlicet quòd falsum sit, quod tale decretum in forma, qua proponitur, factum fuerit Constantiæ.

Secundò non militant, quæ inducuntur de Concilio Constantiensi, quoniam dato, quòd tale decretum, quod dicitur per adversarios, ibi fuisse factum, non habet necessitatem, quoniam hoc, quòd adversarii præsupponunt, videlicet quod fuerit ab universali Concilio legitimè congregato, & repræsentante universam Ecclesiam militantem, est valdè dubium apud multos, imo plurimorum judicio, scilicet eorum, qui fuerunt de obedientia Gregorii, & Benedicti, falsum: quoniam sicut apertissimè patet ex gestis illius congregationis, decreta illa, si ita sint appellanda, facta sunt solùm à Patribus aliquibus obedientiæ Joannis XXIII. Pro quo notandum, quòd congregatio illa Constantiæ celebrata tria tempora habuit. Primum fuit, in quo sola obedientia præfati Joannis Balthazar Constantiæ convenerat. Secundum tempus fuit, in quo Angelus Corarius vocatus in obedientia sua, Gregorius XXII. juri suo cedens, præfatæ congregationi sub certis modis, & formis se conjunxit. Tertium tempus est, in quo Reges, & Principes, ac Prælati obedientes Petro de Luna Benedicto XIII. vocato in obedientia sua, per suos oratores nova facta convocatione Concilii, se unierunt præfatæ congregationi ad pacem dandam universali Ecclesiæ, & fuimus nos tunc præsentes in minoribus constituti; pro quo solo tempore convenientibus omnibus simul tribus obedientiis, fuit certum dicere, quòd universalis Ecclesia repræsentativè congregata esset Constantiæ: nullus autem dubitat quin asserere, quòd sola obedientia Joannis faceret Concilium universalem Ecclesiam repræsentans, esset temerarium, & scandalo-

A sum aliis duabus obedientiis.

Tertiò ea, quæ inducuntur de decretis Concilii Constantiensis, non militant, quoniam authoritati illius aliæ duæ obedientiæ, scilicet Gregorii, & Benedicti apertissima contradictione in plena congregatione se opposuerunt, & eorum contradictio fuit accepta. Contradixit, ac reclamavit imprimis Gregorius, ita in sua obedientia vocatus, qui verum se Romanum Pontificem asserens, & scribens, mittens post præfatam declarationem factam ab illis de obedientia Joannis oratores suos ad Constantiam, committit eis Dominis, scilicet Cardinali sancti Sixti, Joanni electo Patriarchæ Costantinopolitano, Archiepiscopo Treverensi, Comiti Palatino, Carolo de Malatesta authoritatem, congregationem ipsam Constantiensem, B in quantum per serenitatem Regiam, & non per Balthazar se nuncupari facientem Joannem XXIII. vocatum vice sua convocandi, & authorizandi Generale Concilium, remota tamen omnimodè inde prædicti Balthazar præsidentia, & præsentia ab eisdem, &c. verba sunt formalia Bullæ datæ authoritatis præfatis oratoribus, quæ inserta est in gestis præfati Concilii. Quòd autem hæc verba, & gesta Domini Gregorii præfato decreto contradicant, & opponantur, manifestum est. Contradixit propterea eidem decreto obedietiam Dominorum Regum, Prælatorum, & Principum, & communitatum, qui Petro de Luna Benedicto 13. vocato tanquam vero Summo Pontifici universalis Ecclesiæ adhærebant. Nam ut ex gestis ejusdem Concilii patet, pro eo quòd tenebant præ- C fatos Patres Constantiæ congregatos sub obedientia Joannis, sive etiam Gregorii, non facere Concilium universale, nec eorum congregationem repræsentare Ecclesiam Dei Catholicam, noluerunt se unire illi, nisi prius juxta compacta in Narbona cum bonæ memoriæ Domino Imperatore Sigismundo nova fieret per eos, apud quos veram esse arbitrabantur Dei Ecclesiam, Concilii convocatio, sicut & factum est nobis præsentibus in minoribus constitutis. Quæ omnia ita facta esse, & ab omnibus acceptata Synodus ipsa Constantiensis per diversas sessiones apertissimè testatur. Quibus tribus obedientiis ita in nomine Christi Constantiæ convenientibus sub intentione celebrandi Concilium universale, habita est certitudo, & fides apud omnes Christi fideles universale Concilium universalem Ecclesiam repræsentans D Constantiæ celebrari, & non antè concurrente ambigua inter fideles concertatione, apud quem trium pro Pontificibus Romanis se gerentium Apostolicæ sedis authoritas resideret, & Principatus: ut enim testatur devotissimus Bernardus libro quinto de consideratione: *Fides ambiguum non habet, aliàs si habet, fides non est, sed opinio*. Ex qua contradictione duarum aliarum obedientiarum clarissimè perspicit quisque doctus, quàm præsumptuosa sit illa assertio: quòd obedientia illa Balthazar Constantiæ conveniens, faceret Concilium universalem Ecclesiam repræsentans.

Quartò ea, quæ inducuntur de decretis Concilii Constantiensis, nullius sunt roboris, aut momenti, quoniam in illorum determinatione non modò non E intervenit universalis Ecclesiæ, sed obedientia una tantùm, scilicet Joannis XXIII. ut dictum est: sed etiam non integrè tota illa obedientia, quoniam plures Patres doctissimi illius obedientiæ non præstiterunt consensum, aut assensum suum, item nec ipse in sua obedientia vocatus Joannes XXIII. quoniam cùm post recessum suum à Constantia *Scaphusè* constitutus audiret præfatam declarationem conclusam, Dominis oratoribus Christianissimi Regis Franciæ visitantibus eum, videlicet Domino Duce Bavariæ, Domino Nicolao de Calavilla, aliisque eorum collegiis amaro animo conquestus est, falsa quædam, & erronea adversus authoritatem Rom. Pont. decreta per æmulos suos post recessum ejus esse conclusa.

Concil. Constant. pro authoritate Summi Pontif.

Quintò præfata decreta Concilii Constantiensis non militant, quoniam nunquam fuerunt per omnes alias obedientias simul approbata, imo nec repetita, imo tota Synodus ex tribus obedientiis congregata statutis suis videtur designasse decretum illud nunquam in mente sua insedisse. Quod patet ex duobus. Primò ex eo quòd in Sess. 36. ita dicitur: *Sacrosancta Synodus Constantiensis statuit, & decrevit, quòd futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus cum hoc sacro Concilio, vel deputandus per singulas nationes debeat reformare Ecclesiam in capite Romanæ Curiæ secundum æquitatem, & bonum regimen Ecclesiæ, &c.* & sequitur in 13. art. *Propter quæ, vel quomodò Papa possit corrigi, vel deponi.* Ecce quod manifestè debeat intelligi, quod Synodus illa hoc discernens non approbaverit, aut mente habuit illa decreta prima Constantiæ. Secundò ex illo, quòd præfata Synodus Constantiensis, postquam Papa Martinus fuit creatus, morem observando antiquorum Conciliorum humiliter petivit ab eo confirmationem, & roborationem omnium, quæ fecerat: cùm autem confirmare, & roborare superioris authoritatis sit, planissimum est, quòd Synodus illa integra ex omnibus obedientiis Christianitatis non erat hujusmodi fidei, quòd Concilium universale habeat à Christo immediatè potestatem, cui etiam Papa obedire teneretur.

Sextò, præfatum decretum Constantiense non militat, quoniam per Apostolicam sedem non fuit approbatum, imo videtur per Dominum Martinum reprobatum, sive annullatum in condemnatione erroris Joannis Vvicleff, & Joannis Huz, inter quos, ut patet in bulla, quam approbante Constantiensi Dominus Martinus misit universis Prælatis nationis Germaniæ, unus articulus condemnatus est; *Quod Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ.* Secundus articulus, de quo mandat præfatus Dominus Martinus Prælatis, & Inquisitoribus fidei, ut inquirant suspectos de præfatis erroribus, *utrum credant, quòd Papa Canonicè electus, qui pro tempore fuit, ejus proprio nomine expresso sit successor Beati Petri habens authoritatem in Ecclesia Dei*, hæc ibi: Clarissimum est autem, quòd hi duo articuli, per Dominum Papam assentiente, & approbante Concilio plenario Constantiensi, videlicet quòd Papa sit caput sanctæ sedis Catholicæ, idest Universalis, & quòd habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei, non possunt simul stare cum decreto illo, quod Constantiæ factum legitur per quosdam de obedientia Joannis Balthazar de superioritate Conciliorum supra Papam; quoniam ut habetur in cap. inferior. dist. 21. *Sola sedes potior inferiorem convenienter absolvit*, nec potest quisquam, qui inferioris authoritatis est, eum, qui majoris potestatis est, adigere, aut propriis subjugare diffinitionibus. Si Papa manens Papa alterius judicio præterquam Dei subjacet, non potest stare in veritate articulus ille diffinitus Constantiæ per Dominum Martinum, quòd Papa supremam potestatem habeat in Ecclesia, ut in superioribus etiam deduximus.

De Gersone Cancellario Parisiensi.

Ex quibus patere potest non satis perspectam esse mentem Concilii Constantiensis ab his, qui putant illud definivisse absolutè omnimodam potestatem Concilii supra Papam, ac in omni casu. Nec ita absoluta erat Parisiensium sententia, aut Gersonii, cujus maximè ductu, ac laboribus unio restituta est Ecclesiæ, ut post Deum optimum illius consiliis, ac sollicitudini tribui possit. Qui enim illius operibus ann. 1606. Parisiis editis vitam ejus præfixit, refert tunc conclusum fuisse, authoritatem, sanctitatem, & unitatem Ecclesiæ Catholicæ istoc symboli articulo obsignatam (Credo unam sanctam Ecclesiam Catholicam, &c.) non penes Antipapas (qui manibus, atque pedibus unitatem Ecclesiæ impedire conabantur) sed tantùm penes eos, qui consilio, re, & opere pacem, atque unionem procurarent, residere; & proinde istis invitis, atque reclamantibus, Concilium unius obedientiæ, ut Gersonius appellat, indici, & cogi posse, &c. Aliud est præferre authoritatem unius supra alterum absolutè, & in omni casu, aliud illam præferre in certo casu, ut tempore schismatis, cùm plures sibi attribuunt principatum Ecclesiæ, & dubium est, cui competat potiùs, aut cùm Papa esset hæreticus, aut etiam fortè in quibusdam aliis casibus, de quibus agunt, qui tractatus instituerunt de auferibilitate Papæ. Conveniunt omnes orthodoxi in certis rerum humanarum eventibus (quos Deus avertat) Ecclesiam sibi ipsi providere posse, quia Deus in necessariis non deest. Quare Cajetanus scribens contra Gersonium, & scholam Parisiensem, re non satis excussa, criminatur ejus decreta, tanquam pura, puta somnia, ac imaginationes Gersonii vocitat. Tract. de potestate laica, & Ecclesiastica. Quo consultius Doctor Navarrus in c. *Novit.* de Judiciis. Non est, inquit, consilium in præsentia definire, cui principaliùs potestas Ecclesiæ fuerit à Christo collata, an Ecclesiæ toti, an verò ipsi Petro, propter illam maximam discordiam Romanorum, & Parisiensium: illi enim tenent Petro à successoribus datam esse hanc potestatem, atque ideo Papam Concilio esse superiorem: ii verò, quibus Gerson adhæret, totam datam esse toti Ecclesiæ, licèt exercendam per unum: atque adeo in aliquot saltem casibus Concilium esse supra Papam. Ubi indicat Navarrus in fluctuatione hujus difficultatis non absolutè, ac in omni casu Gersonium intellexisse, Ecclesiæ authoritatem antecellere authoritati Pōtificiæ, sed in quibusdam casibus, in quibus determinandis ex Parisiensibus Theologis alii strictiores, alii vero laxiores inveniuntur, ut sunt diversa hominum judicia. Sed ut ad Gersonium redeamus, an rogo, inquit, præfatus author vitæ illius, Pontificiæ authoritati infestus est, qui sanctam sedem Apostolicam monarchicam esse asserit, ut neque ab Ecclesia unquam tolli, neque in puram Aristocratiam, Oligarchiam, aut Democratiam mutari possit? Atque insuper Pontificem maximum sic à Christo Domino institutum probat, ut Ecclesiam solo principatu monarchico ab hæreticorum conventiculis, & synagogis Sathanæ, dignosci, & secerni, atque solum Pontificem Conciliorum generalium convocandorum, & comprobandorum authoritatem habere demonstret.

Hæc breviter in defensionem Gersonis, ne per sæcula traducatur quasi adversarius Sedis Apostolicæ. Extant autem plures ejus sermones, quos in Concilio Constantiensi habuit, & aliqui tractatus ad illud spectantes, *ut de modo se habendi tempore schismatis*, alii quoque de rebus in eodem statutis. Habentur quoque tomo primo ejus operum, propositiones factæ in Concilio Constantiensi contra assertiones Fr. Matthæi Grabon Dominicani de statu perfectionis Religionis Christianæ, & Religiosorum. Is natione Saxo, ut è diametro Vvicleffo se opponeret, qui religiones à diabolo processisse contendebat, ut etiam claustra ingredientes vocaret diabolicos: è contra excommunicatos esse docebat communem vitam ducentes extra religionem approbatam, sicque eam supra modum, & veritatem extollebat, ut vix aliquid perfectionis agnosceret, & sine peccato extra veras religiones à Papa approbatas: contra quem induxit Gerso sex propositiones oppositas falsæ istius doctrinæ, quam etiam coactus est reprobare, cùm in ipso Consilio examinata fuisset.

Fr. Gr...

Notantur 26. ejus errores ex ejus libellis excerpti, nec non eorum revocatio, ac alia causa, qua in hos errores inductus est tomo 1. operum ejusdem Gersonis, qui fortiter se iis opposuit in sex dictis propositionibus,

bus, in quarum quinta nonnihil sugillat nomen status perfectionis à religiosis usurpatum noviter, ut ait, cùm stet plures imperfectissimos tales religiones profiteri, & perfectio acquirenda, quam dicit religio, non sit perfectio acquisita, atque ideò melius diceretur ex ejus mente via ad perfectionem, quamvis & addat nonnullos à perfectione impedire religionem, quæ indiscretè sumitur, vel non observatur.

Hoc autem non minùs inter acta Concilii referri posset, quàm damnatio Hussitarum, aut sceleratæ, ac furiosæ assertionis Joannis Parvi beneficiis Ducis Burgundiæ corrupti, ut excusationem haberet necis à se patratæ Ducis Aurelianensis, cujus doctrinæ perversitatem cùm fortiùs expugnasset Gerson, & ejus in Concilio condemnationem promovisset, in tantum odium, & vitæ periculum à Duce Burgundiæ incidit, ùt exacta Synodo in exilium spontaneum secedere, & vitam etiam mendicitate sustentare elegerit, quàm in Galliam redire, proposita sibi difficili peregrinatione, in qua etiam Angelum custodem vias sibi præmonstrantem nactus est, ut ipsemet descripsit in icone hujus peregrinationis.

Nec caret Angelico duce, sed caro visibus obstat.

Moritur tamdem Lugduni 1329. die Julii 12. sepultusque est in Ecclesia sancti Pauli, ac in lapide ipsius membris supraposito hæc verba leguntur. *Pœnitemini, & credite Euangelio.* Ubi etiam beneficiis miraculorum Jesus Christus suum famulum illustrare, ac ejus sanctitati clementer attestari dignatur. Cùm autem in fine vitæ multos puerulos in templo congregaret catechizandi causa, quibus in fine instructionis præibat in hac precatiuncula, quam ab omnibus illis recitari volebat. *Deus meus Creator meus miserere miseri tui famuli Joannis Gerson*, factum est, ut omnes pueri urbis, eo defuncto, eamdem recitarent pro ejus quiete, etiam quidam adhuc lactentes, & nondum loquelæ idonei. Tantùm abest à vero, quòd hac protestatione, sic salutem suam unius Dei misericordiæ in solidum adscribere voluerit, nullo missarum, aut precularum pro defunctis, & ejusmodi traditionum Pontificiarum habito respectu, ut hæc malignè detorquet Author catalogi testium veritatis, libr. 18. quasi Catholici, & Orthodoxi magnam Dei misericordiam sæpiùs non implorarent. Quantum autem operæ contulerit ad hanc Synodum præfatus Cancellarius, indicant hi duo versus ad ejus Iconem appositi, sumpto nomine Sorbonæ pro tota facultate Parisiensi, ut communiter solet, cùm ipse ex domo Regiæ Navarræ prodierit.

Quid Sorbona potest monstras doctissime Gerson,
Gerson sacrosancti, duxque, decusque chori.

De alio decreto viva voce facto.

Refert sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus 3. p. Summæ tit. 25. cap. 2. declaravisse Martinum V. vivæ vocis oraculo in eodem Concilio, confessarium excommunicatum, etsi notorium, modò non sit nominatim excommunicatus, nec notorius percussor clerici, validè posse absolvere. Ex hinc à tempore hujus Concilii mos invaluit, ut non vitentur, nisi duo genera excommunicatorum, scilicet nominatim excommunicati, & notorii Clericorum percussores, cùm antea plures essent de vitandis excommunicatis difficultates.

Concludit autem inde Arcudius de concordia Ecclesiæ Occidentalis, & Orientalis lib. 4. cap. 5. Parochos Græcos errantes in fide, & ab Ecclesia sejunctos validè absolvere pœnitentes Græcos de fide benè sentientes, ac sibi subditos, qui recurrendo ad eos pro absolutione non peccant, cùm utantur jure suo, & illi tolerati sunt ab Ecclesia, & ex Concilio Constantiensi possunt validè absolvere eo ipso, quòd non sunt nominatim tales declarati, ac denuntiati excommunicati, nec ad-

A empta fuerit illis talis potestas absolvendi, licèt mortaliter peccent administrando sacramentum in statu hæresis. Nec obstat, quòd alii Episcopi, & Patriarchæ Latini à temporibus Innocentii III. designati sunt: nam propterea Græcos Episcopos schismaticos licèt, & hæreticos nominatim non excommunicavit Pontifex, sed tolerat spe concordiæ, vocatque ad concilia Generalia, habens tanquam Episcopos.

De modo se habendi tempore schismatis.

Frequentior erat hæc controversia à morte Gregorii XI. in cujus locum Cardinales ferè omnes Galli tumultuantibus Romanis, coacti sunt Italum eligere Urbanum VI. dictum, de cujus electione subitò pertæsi, ac B eam invalidam arbitrati, juxta dist. LXXIX. ubi dicitur. *Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari, vel militari tumultu sine concordia, & Canonica electione Cardinalium sedis Apostolicæ fuerit inthronizatus, non Apostolicus, sed Apostaticus habeatur*, alium elegerunt Clementem septimum, qui Avinium se recepit. Hæcque fuit origo schismatis, quod usque ad præsens Concilium duravit. Dum interim alter Pontifex in alterum, eique adhærentes sævirent per censuras, quare dubium erat gravissimum apud plures de validitate sacramentorum, & de statu salutis animarum. Qua de re cùm plures tunc scripserint, post eos Thomas Ilyricus minorita, ac Lutheranæ hæresis acer impugnator tractatum edidit, in quo sunt hæ sequentes assertiones (salvo semper in omnibus superiorum, ac sapientiorum judicio.)

C Quocumque de Papatu contendentium demonstrato non est hæreticum dicere, A non est Papa: in casu prædicto stat aliquos esse, apud quos istud pertinaciter asserere, A non est Papa, saperet hæresim.

In schismate temerarium, & injuriosum, & scandalosum est asserere, omnes tenentes istam partem, vel alteram, vel omnes neutrales, etiam absolutos esse universaliter extra statum salutis, vel excommunicatos, vel rationabiliter de schismate suspectos.

In schismate licitum, imò cautum est præstantibus obedientiam isti, vel illi, eam sub conditione tacita, vel expressa tribuere.

Quacumque parte demonstrata temerarium, & scandalosum, & sapiens hæresim est asserere, sacramenta Ecclesiæ suam efficaciam non habere, aut Sacerdotes D non esse consecratos, pueros non esse baptizatos, sacramentum altaris non esse confectum, & similia.

In schismate temerarium, & scandalosum est asserere, quacumque parte demonstrata, quod non licet audire Missas eorum, vel sacramentis non communicare, præsertim attenta diversitate locorum, temporum, atque personarum.

Possibile est aliquos veræ parti assentientes, veraciter esse schismaticos: & aliquos falsæ parti modo prædicto assentientes, schismaticos non existere.

Salubrius, justius, tutius est quærere unitatem Ecclesiæ, insistendo contra contendentes de Papatu, & hoc per viam cessionis utriusque, vel substractionis obedientiæ, vel alterius licitæ coactionis, quàm subditos per excommunicationis censuram, vel aliter vexare, E seu turbare, aut, quòd una pars Christianitatis ab alterius communione pertinaciter separetur.

Ratio primæ conclusionis hæc est, quoniam nulla propositio, ad cujus verificationem exigitur veritas unius propositionis contingentis, & ad fidem impertinentis est de necessitate, aut integritate fidei: nam, sicut propositio copulativa, cujus una pars est contingens, est tota contingens, cujus una pars est falsa, aut impossibilis, est tota falsa, aut impossibilis, sic in proposito: constat autem, quòd ad verificationem illius, A non est Papa, exigitur non sola una, sed multæ contingentes posse esse veras, ut, quòd electio sit ritè celebrata, & ab illis, qui habebant potestatem, & consimiles multæ. Ex simili ratione colligitur, quòd

quo-

quocumque demonstrato sacerdote, ista non est hæretica, iste non est sacerdos, & consequenter sequitur, quòd nec ista, hoc non est corpus Christi in altari, &c.

Ratio secundæ propositionis, quoniam propositio dicitur sapere hæresim, quando ex ipsa coassumptis aliquibus veris, quæ rationabiliter negari non possunt, sequitur error in fide, sed possibile est aliquos homines per revelationem, vel aliter sic certificatos esse, quòd omnia ritè facta sunt in electione, & consecratione ejus in Papam, A. quòd rationabiliter tunc dubitare non possunt. Si negant A. esse, vel fuisse Papam, incidunt in errorem illum, quòd ritè electus, & consecratus in Papam non est, nec unquam fuit Papa, & quòd non succedit Petro, & similia, quæ sunt hæretica.

Ratio tertiæ conclusionis, quia multi sunt ex utraque parte, & neutrales, quibus non est materia schismatis clarificata, quin rationabiliter possint negare, vel dubitare istam propositionem, quocumque contendentium demonstrato, A. est, aut fuit ritè electus, A. non est schismaticus, aut hæreticus, & consimiles, ad quas sequitur, A. non est Papa, assumptum docet experientia, & tot doctorum diversæ, adversæque sententiæ: & constat multos esse simplices, qui ad talia dubia investiganda non tenentur alios sequi, nec moventur favore, vel odio, vel quæstu ad consentiendum huic parti, vel illi, & parati sunt obedire veritati sufficienter agnitæ, nec sunt pertinaces, igitur nec excommunicati, nec de schismate rationabiliter suspecti.

Bona fides multos excusat.

Ratio quartæ conclusionis colligitur ex præcedenti, & per simile de adoratione hostiæ in altari, dum occurrit aliqua dubitatio, quòd presbyter celebrans non compleverit omnia ritè ad consecrationem requisita, sufficit enim adorare sub conditione implicita, imò semper debet subjungi conditio implicita, ista videlicèt, vel similis, si omnia ritè facta sint secundum institutionem Christi, & Ecclesiæ. Cur igitur in casu schismatis multùm dubio, & quòd non tàm propriæ tangit statum salutis, & fidei, non poterit apponi conditio ista, vel consimilis? si talis fuerit canonicè electus, & consecratus, & non sit hæreticus, aut schismaticè depravatus.

Ratio quintæ conclusionis manifesta est advertenti, quoniam neque schisma, neque hæreses, neque aliud quodcunque vitium obstat in ministro, quin Sacramentorum collatio habeat suam efficaciam, dummodò conferentes intendant id facere, quòd Christus, & Ecclesia instituerunt, & recipiens illud recipere, sicut rationabiliter præsumi debet de omnibus. Si autem aliquæ reperiantur sanctorum authoritate, dicentes schismaticos, & hæreticos non habere spiritualem potestatem, scilicet sacramentalem, & ita non posse sacramenta Ecclesiæ conferre, semper sunt intelligendæ de illis hæreticis, & schismaticis, qui formam Ecclesiæ non servant essentialem in collatione sacramentorum, nec intentionem habent facere, quod facit Ecclesia, vel intelliguntur quantum ad legitimum usum illius potestatis, non autem sunt referendæ ad ipsam essentiam potestatis, vel etiam sunt intelligendæ (sicut dixi in sermone proposito de Ecclesiæ clavibus, in quæstione illa, utrum Episcopus hæreticus possit conferre Ordines) quantum ad rem Sacramenti, sive effectum salutiferum eorum, qui recipiunt, pro eo, quòd Spiritus sanctus non confert gratiam extra Catholicam Ecclesiam: quicumque enim scienter ab iis accipiunt sacramenta, peccant, nisi Sacramentum baptismi in articulo necessitatis, & ita impediuntur quantum ad rem Sacramenti, scilicet utilitatem, & fructum illa sacramenta.

Adverte tamen, quòd hæretici, & schismatici pertinaces, quos constat verè esse schismaticos, nullam habent potestatem jurisdictionis, secundum quòd ponitur in c. *didicimus* 24. quæst. 1. ubi dicitur: Didicimus omninò hæreticos, & schismaticos nihil habere juris, ac potestatis, unde nec absolvere, nec excommunicare possunt. De hac etiam potestate habetur in c. *Novatianus.* 7. q. 1. & extra, *de schismaticis*, c. 1. unde & ibidem dicit Glossa, quòd dum Ecclesia habet pastorem hæreticum, vel schismaticum, vacare dicitur, suprà *de rescrip.* c. 1.

Ratio sextæ conclusionis ex præcedentibus manifestatur, quoniam nihil debet rationabiliter à talibus impedire excommunicatio lata, si non adsit pertinacia: nunquam excommunicatio intenditur ferri, nisi in pertinaces, qui non sunt parati audire Ecclesiam, alioquin frustra ferretur excommunicatio, imò damnabiliter in Ecclesiæ destructionem: non autem data est potestas ministris Ecclesiæ quibuslibet ad destructionem, sed ad ædificationem secundum Apostolum, quemadmodùm medicina datur, prout conferre possit sanitati, & sanitas homini. Sic finis excommunicationis est subditorum emendatio, quòd, si clare per excommunicationem videtur, aut videri debeat non sequi emendatio, vel fructus, sed damnabilis in opposito conferri videatur secundum August. in parabola de zizaniis, Matth. 13. cum ibidem notatis. Rursus ista conclusio apertè trahitur ex tertia, & quarta conclusionibus, si enim multi ex utraque parte sunt in statu salutis, & non pertinaces, imò parati stare, & mori in veritate agnita sufficienter, aut qui sub conditione etiam falsæ parti assentiunt, quæ conditio etiam eosdem ab errore damnabili reddit excusatos, constat, quòd tales non debuerunt, nec potuerunt excommunicari, & per consequens, nec eorum communicationem prohiberi. Si dicatur, quòd etiam excommunicatio injustè lata est timenda, hæc propositio malè intelligitur à plerisque, & scrupulos varios, & periculosos ingerit: tamen quantum ad præsens sufficit respondere, quòd si lator non reputetur judex, eadem executione, qua hoc fit, potest consequenter excommunicatio non tenere. Et quia multi tenentes unam partem debent rationabiliter tenere, quòd alii sint in statu salutis non pertinaces, & parati stare juri agnito, imò qui fortè suo Papæ assentiunt sub conditione, possunt ex hoc communicationem eis impendere, non enim debent suo Papæ tale crimen imponere, quòd voluit homines non pertinaces excommunicare, vel eos, qui tenent Antipapam, sub conditione tamen rationabiliter apposita, si & in quantum fuerit ritè electus, & non aliter à communione Ecclesiastica canonicè segregare.

Exco- mun- sem- gat.

Ratio septimæ conclusionis est, quia stat aliquem veræ parti assentientem, & pertinacem esse, quòd, vel propter quæstum ad obediendum veritati agnitæ, si per Ecclesiam, vel aliter reperiretur eundem errare, vel etiam dùm in tanto dubio involuto pro sua assertione sustinenda, separaret se à membris veris, & vivis ipsius Ecclesiæ: non est enim schisma tantùm in separatione membrorum à capite, sed etiam in separatione pertinaci membrorum ad invicem, ut suprà ostensum est. Ex quo consequenter habetur, quòd temerarium, & periculosum est pertinaciter unam partem, vel alteram impugnare, & ab ejusdem communione eam detestando declinare.

Ratio octavæ conclusionis perspicua est ex præcedentibus, quoniam ubi radix, & origo talis, vel principalis ipsius schismatis consistit, ibi eradicatio fieri debet, aut antidotum sumi pro unitatis adeptione; ipsi enim sunt, qui peccaverunt, alii autem, qui oves sunt, quid meruerunt? Ipsi sunt, propter quos tempestas orta est in mari, dederunt denique, & dant tunc scandalum, propter quod ad illud removendum de necessitate salutis obligantur. Non negandum est, quòd quilibet pro parte sua obligatur secundum donum à Deo præstitum, quærere, quæ ad pacem sunt, hic orando, ille monendo, alter docendo.

Ultima pars, quòd non expedit unam partem generaliter vitare alteram, & facere scissuram in principalioribus actibus religionis Christianæ, & fraternam

nam charitatem violare, patet ex præcedentibus, & principaliter ex 5. conclusione, & sexta. Verum est enim, quòd singularitas in opinione propria contumaciter alios condemnans incomparabiliter videtur esse periculosior, & deterior, quàm communicatio fraternalis per charitatem, quæ est compago membrorum Ecclesiæ sub intentione semper recta, & firma de obediendo Ecclesiæ: Etenim qui aliter agit, pro incerto verum, ille se exponit violatione fraternæ charitatis.

Nec oportet allegare jura super periculis, & maledictionibus eorum, qui non obediunt præceptis, & institutionibus summi Pontificis, & sententiis: habet enim locum talium allegatio apud illos, qui nulla possunt rationabili causa excusari, quandò sciant, vel scire debeant talem, vel talem esse suum superiorem. Si verò est ignorantia probabilis apud multos de utraque obedientia, & apud neutros, non reputantur talibus sententiis alligati.

Ex omnibus prædictis videtur posse elici quædam documenta. Primum est, quòd in schismate potest apud plurimos applicari rationabiliter documentum Ambrosii ad Augustinum de jejunando, vel non jejunando sabbata secundum diversitatem temporum, locorum, & personarum. Potest sine periculo schismatis nunc illi, nunc isti, modis istis obedire, & nunc cum istis, nunc cum aliis communionem præstare: & hoc totum dicitur propter probabilem ignorantiam juris istius, vel illius partis: & supposito, quòd ab initio schismatis fortè tentanda fuisset alia via, ad sciendum si per excommunicationes, aut prædicationes, vel aliter omnes ad unam obedientiam trahi potuissent: attamen cognito per experientiam, quòd talia nihil proficerent, imo nocerent, quòd de die in diem major involutio sequeretur, videtur faciendum, ut dictum est.

Secundum documentum est, quòd inter omnes ejusdem obedientiæ expedit adhærere sententiis latis à suo superiore credito, alioquin non esset vinculum charitatis.

Tertium documentum est, de casibus reservatis Papæ, de dispensationibus, & aliis in foro conscientiæ vel publico, possunt homines secundum credulitatem suæ partis, & seipsos quietare, pro facto tenendo id, quod eorum superior creditus fecerit: neutrales autem videntur habere sufficientem recursum ad ordinarios, ad quos secundum eorum opinionem communiter loquendo, est potestas devoluta.

Porrò in his omnibus, quod patitur majorem difficultatem, est validitas absolutionis propter necessitatem jurisdictionis legitimæ. Cùm enim hæc sit essentialis sacramento Pœnitentiæ, quod agit per modum medicinæ, ad quam non sufficit, ut sanet hominem, quod habeatur aliquo medicorum judicio probabilis, nisi etiam reipsa bona sit, majores erant conscientiarum angustiæ circa validitatem absolutionis: ideoque Martinus V. decretum edidit in hoc Concilio, quod multis etiam hodiè solatio est, dum aliquot pastores sunt excommunicati, quòd valida esset confessio facta excommunicatis, modò nominatim excommunicati non essent.

De notis censuræ, contra errores Vvicleffi, & Hussi.

QUid significent notæ affixæ erroribus Vvicleffi, & Hussi, inquirunt plures. Ideo de significatione harum notarum agunt Cardinalis Turrecremata lib.4. summæ de Ecclesia parte 2.c.11.Canus lib.12. de locis. Bannes in 2.2.D.Thomæ quæst.11.art.2. Suarez tract. de fide disp.19. sect.2. ex quibus potest intelligi Propositionem hereticam esse, quæ adversatur evidenter scripturæ sacræ, aut propositioni, quæ tanquam de fide definita est per Ecclesiam.

A Propositio erronea adversatur doctrinæ Catholicæ: aliud est autem fides, aliud doctrina Catholica, quæ ea intelligitur, quæ per evidentem consequentiam colligitur ex fide, quæ tamen nondum est definita ab Ecclesia, vel proposita tanquam traditio Apostolica, vel sacra scriptura. Tali autem doctrinæ propositio contraria dicitur erronea à modestis Theologis, etsi indirectè sit hæretica. *Propositio erronea.*

Si autem propositio adversetur conclusioni Theologicæ, quæ deducatur per consequentiam non ita evidentem, valdè tamen probabilem, & moraliter loquendo quasi necessariam, dicitur error. *Error.*

Propositio sapiens hæresim ea est, quæ licèt aliquandò possit habere bonum sensum, tamen ex quibusdam circumstantiis, vel ex parte asserentis, vel ex temporum calamitate, cùm non sit satis modificata, saporem B quendam habet hæresis judicio prudentum, & sapientum. Ut si legeretur in libro Arriani, Pater major me est. *Sapiens hæresim.*

Propositio temeraria est, quandò aliquis asserit quidpiam contra communem opinionem Ecclesiæ, aut Theologorum in materia gravi sine magna authoritate: ut si quis diceret B. Virginem non fuisse assumptam in cœlum in corpore, aut mundum intra centum annos finem habiturum. *Temeraria.*

Propositio scandalosa, quæ affert causam scandali circa aliquam doctrinam, & veritatem fidei. Ut si quis pro concione publica incommoda omnia confessionis enumeraret, vel jejunii Ecclesiastici. *Scandalosa.*

Propositio injuriosa, quæ detrahit statui alicui fidelium, aut notabili personæ. *Injuriosa.*

Propositio seditiosa, quæ divisionem induceret in populo, ut si quis diceret malo Prælato, aut Principi C non esse obediendum. *Seditiosa.*

Propositio malè sonans, ac piarum aurium offensiva, quæ aliquid profert indecens, aut iniquum in materia pietatis, ac religionis. *Male sonans.*

Quantùm autem in pluribus hujusmodi propositionibus detrahebant mysterio redemptionis Vvicleff, & Hus, tantùm illud idem mysterium asserit, & vindicat hæc Synodus, dum talibus notis ipsas afficit.

Judicium Sanctesi Ebroicensis Episcopi de Constantiensi Synodo repetit. 10. cap. 4.

ADversarii calumniantur hanc Synodum, & proscindunt miris conviciis, quasi minimè generalem, & quasi per imperitiam lapsa sit à præcepto D Domini, ipsumque irritum fecerit propter consuetudinem per obreptionem introductam: & quasi per temeritatem, & arrogantiam, ac propter traditionem suam à veteri, & anteriori Ecclesia defecerit, in qua viguit sub utraque specie Eucharistiæ administratio, tametsi eadem scandala, & pericula imminerent: quasi denique per imprudentiam sine rationabili causa remedium iniquum obortis scandalis adhibuerit, cùm alia adessent æquiora, etiam per Ecclesiam comprobata, nimirum, ut conservato calice provideretur de vasis idoneis, fistulis, atque aliis modis, quibus populo sine effusione, atque irreverentia communicare possit, cùm etiam nostro tempore Græci omnes, & Æthiopes Christiani viam illam nobis commonstrent.

Hæreticis innatum nullam Synodum amplecti, nisi per eam, quo jure, quave injuria obtineant, quod cu- E piunt. Ab Arrianis nunquam Nicæna, nec à Nestorianis Ephesina, nec ab Eutychianis Chalcedonensis Synodus, pro generali, & legitima habita fuit, vel credita, sed eas, à quibus damnantur, solent imperitiæ accusare. Certè si quæ Constantiæ convenit multitudo Prælatorum, non meretur nomen universalis Ecclesiæ, vel Synodi, quia Græci non interfuerunt, nec Nicænum Concilium jure diceretur generale, quia non legitur quisquam ibi ex Gallia, aut Germania adfuisse. Si autem, ut veritas habet, hoc nomen meritò *Quandò Concilium*

rito sibi vendicat multitudo pastorum à primo pastore A Ecclesiæ convocata, reliquis animo, & consensu præsentibus, qui ob rationabilem causam absunt corpore, æquè Constantiensis Synodus generalis fuit, ut Nicæna. Sic Paulus corpore aberat, sed spiritu præsens in Ecclesia Corinthiorum agebat, quandò incestuosus ille Satanæ tradebatur. Sic Augustinus dicit plenario Concilio obtinuisse Catholicam sententiam contrariam errori Cypriani: ubi plenarium Concilium non est necesse intelligere omnium totius orbis Episcoporum in unum locum conventum, sed consensum omnium Patrum totius orbis, qui etiam ipso silentio in aliorum sententiam pedibus transierunt, aut scriptis suum suffragium sunt contestati: quemadmodum B Eusebius ait ex provincialibus Synodis de Paschate Patres inter se contulisse per epistolas, atque ex actis generalium Synodorum ita solitum fieri constat.

Generale dici debeat.

Lib. 2. de Baptismo c. 4.

Lib. 5. c. 23. 25.

Quòd si qui schismatici, vel hæretici Episcopi fuerunt corpore, & animo, non imminuit authoritatem Concilii plenarii, quoniam tales jam ad Ecclesiam Christianam non pertinent, sicut scriptura pronunciat, cunctas undecim tribus, imò omnes filios Israel concurrisse contra Beniamin ad ultionem impuri flagitii, & tamen inventi fuerunt habitatores Jabes Galaad ibi non fuisse. Hi enim, quia se à facto totius populi dividebant, à populo Israel reputantur extranei, ideoque ab aliis omnes internecioni traduntur. Græci certè quamvis essent scissi, & divisi à Latinis tempore C Constantiensis Synodi, tamen nunquam tùm, nec postea, quandò ad unionem redierunt, statuto unius speciei reclamarunt, imò huic cum aliis Ecclesiæ Latinæ dogmatibus consenserunt, & subscripserunt Florentinæ Synodo, quæ Constantiæ primum conventum habuit.

Quòd si Prælatorum multitudo, si in scripturis, & libris Patrum exercitatio, si zelus, ac studium instaurandæ doctrinæ, & disciplinæ Christianæ collapsæ, si prudentia, & experientia, quibus pollebant plerique ibi præsentes, attenderetur, opinor, Concilium istud cum omnibus, quæ unquam de toto orbe Christiano coacta fuerunt, comparari, ac fortasse anteferri posse. Interfuerunt enim quinque Patriarchæ, triginta tres Cardinales, quadraginta septem Archiepiscopi, du- D centi viginti octo Episcopi, ducenti septemdecim sacræ Theologiæ, & trecenti triginta unus Juris utriusque Doctores cum multis aliis ex Oriente, & Græcia præclaris viris, ut acta, & historiæ ea de re conscriptæ testantur. Inter hos quasi lumina emicabant insignes viri Petrus de Alliaco Episcopus Cameracensis, qui Synodo librum suum de emendatione Ecclesiæ obtulit; Joannes Gerson, quem propter eruditionem, & animi candorem, ac fervorem erga puritatem Ecclesiæ, nemo non laudat adversariorum; Nicolaus de Clamangis Archidiaconus Bajocensis, vir emunctæ naris in notandis erroribus, & abusibus, qui tùm etiam librum suum de corrupto Ecclesiæ statu edidit; Vincentius Ferrariensis inter sanctos postea relatus, atque ejus generis complures alii viri, qui tùm tempo- E ris, nec Pontifici, nec Clero, nec Principibus, nec populo, in his, quæ ad fidem, bonos mores, Ecclesiæque reparationem pertinebant, nihil sunt adulati, ut Acta ejusdem Synodi ostendunt. Non credis hosce viros, atque eorum similes potiùs passuros fuisse membratim discerpi, quàm vel uni decreto assentiri, cui qui subscriberet, sacrilegium committeret, & verum Christi membrum esse desineret. Cur verò Canon de Communione unius speciei præfatur, matura plurium Doctorum tàm divini, quàm humani juris deliberatione præhabita, nisi ut intelligas nihil ibi præcipitanter, aut inconsulto prolatum, discussum, & decisum, ubi tot excellentes viri, ac pii diù, multumque priùs rationum momenta apud se expenderunt, & inter se contulerunt, ac continuis precibus, & votis cum vitæ sanctitate conjunctis, veritatem à Spiritu sancto compre-

Concilii commendatio.

Nota de commun. sub una specie.

cari solebant? si post cibum capere Eucharistiam præcepisset Christus, nemo, ait Augustinus, eum morem mutasset, quia Christus suis obnitentibus obstitisset, & à via veritatis, & præcepti aberrare non sivisset. Quantominus ubi non fuerunt duo soli, aut tres in ejus nomine congregati, sed omnes universi orbis Christiani aquilæ, & cœlestes magis, quàm humani viri? Hoc est blasphemare Christum, qui oravit, ut Petri, & Cathedræ ejus fides non deficeret. Hoc est blasphemare Spiritum sanctum, quasi malè functus officio non arguerit mundum de peccato; si Christi præceptum violavit, & sacrilegio se contaminavit. Nemo Concilio restitit nec tùm, nec posteà ex Ecclesiis, vel viris Catholicis: tantùm inventi sunt, qui refragarentur, infecti aliis hæresibus, & sordibus in Bohemia, & Moravia. Propterea in adversarios valere debet Marciani Imperatoris post definitionem Chalcedonensis Synodi responsum hoc: Verè impius, & sacrilegus est, qui post Ecclesiam, & tot Sacerdotum sententiam, opinioni suæ aliquid tractandum relinquit.

Porrò Christianis satis est argumenti, Christum non tulisse legem, vel præceptum de communione sub utraque specie tanquam necessaria, quòd Ecclesia congregata post multam, & maturam deliberationem tot doctorum hominum censuit communionem sub una specie populo sufficere, quoniam eam non permisissent Christus, & Spiritus ejus id decernere, si de utraque contrarium promulgassent præceptum. Sed nec Christus, nec spiritus ejus irrepere sivissent pravam consuetudinem, seu potiùs corruptelam præcepti divini ex tali communione, sed statim obrepenti restitissent, & invalescenti opposuissent veritatis repagulum, nec ultrà progredi, & obtinere fuissent passi. At ex eo, quòd ei nascenti pessimi quique consenserunt, & proborum fulta suffragio contra improbos, & hæreticos emersit, atque in universali Concilio à tota Ecclesia suscepta est, & confirmata, judicium est maximum ductu Spiritus sancti eam cœpisse: & contra consuetudo directione Spiritus sancti inchoata, & à sanctis Patribus diutissimè observata, attestatur Concilii constitutionem Deo, & Spiritui sancto gratam, ac ratam esse. Non enim Spiritus sanctus Ecclesiam tantùm regit, ac moderatur per constitutiones, & Canones, sed etiam per pias consuetudines, & earum introductionem: quemadmodum contra Cyprianum, & ab eo coactam Carthaginensem Synodum provincialem, consuetudini scripturas, & præceptum Domini objicientem, Stephanus Romanus Pontifex, & Catholici defendebant de non rebaptizandis, qui ab hæreticis tingebantur; quod tandem per Nicænam Synodum, & Augustini acumen verissimum esse comperterunt, & evicerunt.

Non igitur Synodus Constantiensis per consuetudinem, & constitutionem suam irritum fecit mandatum Dei de utraque specie, quod nullum esse scivit, sed gratiæ Spiritus sancti sacrilegia, & hæreses de Sacramento Eucharistiæ repurganti non restitit, quia vetus Ecclesia nusquam credidit indici populo communionem utriusque speciei à Christo, imo multis suis exemplis docuit sub unica arbitrariam esse, & liberam, & ex utraque hanc, vel illam alteri præferendam ex rationabili causa.

CON-

CONCILIUM BASILEENSE.

UNIVERSALE EX PARTE REPROBATUM.

SIGISMUNDO IMPERANTE, pro reformanda Ecclesia inchoatum, anno Dom. 1431. Pontificatus Eugenii IV. anno I.

HActenus in Ecclesia nullum fuit Concilium, quod majori cum molestia celebratum fuerat. Duravit ferè septemdecim annos. Omnesque, qui authoritatem summi Pontificis Conciliis anteponunt, illi detrahunt, sicut & Constantiensi, cùm utrumque supremam sibi in definiendo, statuendoque authoritatem tribuat: & ut res est ardua, & difficilis, quæ multorum exercet ingenia, non est unius hominis, sed Ecclesiæ Judicare, ait Joverius in præfatione hujus Synodi.

Quod spectat autem ad causam, & progressum illius, hæc à Martino V. ejus nominis Pontifice indicta ope, & auxilio Sigismundi adhuc Regis ex præscripto Constantiensis Concilii congregata fuit eo fine, ut in ea de moribus fidelium reformandis, & Curia Romanorum in melius mutanda ageretur, & Bohemorum motus, turbæ, seditiones, & hæreses componerentur. Præsidem Concilii instituerat Julianum Cæsarinum S. R. E. Cardinalem, Sedisque Apostolicæ Legatum. Post obitum Martini Eugenius Papa prædecessoris sui institutum secutus, idem Concilium confirmavit, & ut inchoaretur, prædicto Juliano serio demandavit. Cumque maxima Prælatorum multitudo ex universo orbe Latino Basileam in dies singulos conflueret, atque 14. Calendas Augusti 1431. initio Pontificatus Eugenii Synodus inchoata esset, multa de reformatione Romanæ Ecclesiæ in ea tractari cœpta fuere. Qua in re dum illi sub specie reformandæ Reipublicæ Christi, pleraque Romanæ Ecclesiæ privilegia omninò tollere, & antiquare studerent; Eugenius Papa Legato Sedis Apostolicæ revocato, Concilium, cujus inchoationem antea approbaverat, dissolvit, & Ferrariam transtulit; ea præcipuè de causa, quòd Græci de unione cum Romanis ineunda acturi, eum locum delegissent. De hoc Concilio Philippus Bergomas *in supplemento Chronici*, lib. 5. Pulcherrimum certè initium habuit, sed turpissimum exitum propter schisma excitatum, & subsequutum, in quo Eugenius privatus, & Amedeus eremita dudum Sabaudiæ Dux ad Pontificatum summum invitus delectus fuit, quem & Felicem quartum nominaverunt. Verùm Eugenius, cognita Concilii injustitia, Delphinum Caroli Francorum Regis filium cum magno equitatu in Basilienses concitavit: Cujus planè impetu statim conventus ipse dissipatus est. Amedeus autem, cùm pacis, & humilitatis amator existeret, mortuo Eugenio Pontifice, statim nullis pulsatus precibus, Nicolao Pontifici ejus successori humiliter cessit, & in loco pristinæ humilitatis rursus rediit: quo cognito Nicolaus, & cæteri patres (confirmatis prius omnibus per eum gestis) in patria sua eum delegatum ex latere crearunt. Deficiens demum in senectute bona, post obitum etiam miraculis clarus effulsit. Hæc ibi. Decreto Constantiensis Concilii statutum fuerat, ut Papiæ celebraretur: *sed cùm pestilente constitutione inficeretur Papiense cœlum*, ut dicit Chronicon German. *placuit Pontifici concilium transferre Senas: cumque illuc ex multis Nationibus convenirent, multi quidem ex largitionibus promissis contra Martinum moliebantur ut de Pontificatu dejiceretur: quod ubi animadvertit Pontifex, statim Concilii conventum dissolvit: & ne quis calumniari posset, Pontificem sibi timere, statuit, post septem annos Synodum Generalem celebrandam, eique Concilio locum deputavit Basileam*. Sic ibi. Paulus Langius in Chronico Citirensi Lausannæ, anno Domini 1448. prævia obsidione urbis dissolutum, & dissipatum fuisse, atque ex glorioso principio humilem finem consecutum esse scribit.

Oecumenica fuit hæc Synodus, eo quòd auctoritate Pontificis indicta, ac primo nutrita, & sub præsidio Juliani Cardinalis continuata fuerit eousque, donec illicita potestate usurpata in Pontificem Romanum, Pontifex Legatum suum, pluresque alios Episcopos avocaret. Quandò verò post horum discessum Synodus sub præsidio Cardinalis Arelatensis continuata, invitoque Pontifice prorogata est, non tantùm Oecumenica, verùm etiam legitima Synodus esse desiit. Et propterea dicitur hoc Concilium *ex parte reprobatum*. Nam, quòd sit reprobatum auctoritate legitima, constat ex Sessione undecima Concilii Lateranensis sub Leone X. celebrati, ubi Conciliabulum schismaticum, seditiosum, & nullius prorsus auctoritatis appellatur. Nam eo tempore, quo Concilium in Pontificem sententiam pronuntiare ausum est, omnes præcipui Episcopi discesserant, & quidam Cardinalis Arelatensis munus præsidendi sibi assumpserat. Et quia Episcopi paucissimi erant, introduxerunt in Synodum ingentem Presbyterorum multitudinem: ita ut contra omnem formam Conciliorum, non Episcoporum, sed Presbyterorum synodus esset. Deinde eodem tempore agebatur Florentiæ Concilium alterum, in quo præsidebat summus Pontifex, & cum eo sedebant Episcopi Latini, & Græci sine comparatione plures, quàm essent Basileenses, & unà cum Episcopis aderat Imperator Græcorum, & Legatus Imperatoris Latinorum: ut nullo modo dubitari posset, utrum ex duobus esset verum Concilium Ecclesiæ generale. *Synodus Presbyt.*

Dixi, hanc Synodum ex parte tantùm reprobatam esse; quia Nicolaus V. pacis gratia approbavit Constitutiones, quæ de beneficiis Ecclesiasticis editæ, ac promulgatæ fuerunt: reliqua omnia, quæ aliorum Conciliorum Decretis, & Constitutionibus non sunt definita, judicio ejusdem Nicolai, sententiam prædecessoris sui Eugenii hac in re imitantis, rejecta, & improbata fuerunt. Viderit ergo Paulus Langius, qua ratione erroris maculas huic Synodo injustas abstergere nitatur.

Certè parvi admodum æstimatur à pluribus Theologis. Legi potest Andreas Duvallius Facul. Paris. Decanus tract. *de suprema Rom. Pontif. auctoritate*, in Anteloquio. Ac ex Eterodoxis Robertus Creyghtonius Notis suis in historiam Concilii Florentini. In Synodo Basiliensi, inquit, huic nostræ Florentinæ coætanea, & corrivali, cum Episcoporum paucitate laborarent, ingentem Presbyterorum multitudinem invexerunt contra omnem omnium Conciliorum consuetudinem, ut non Episcoporum, sed Presbyterorum Synodus diceretur, & non dubium sit, quin nostra Florentina sit & generalis, & multis partibus Basileensi anteferenda.

SUMMA SESSIONUM XLV. *bujus Synodi.*

ANno Domini 1431. die 23. Julii inchoatum est Concilium septima Decembris in Ecclesia S. Leonardi convenientes decreverunt, primam Sessionem celebrandam esse die Veneris, 14. Decembris, in Ecclesia Basileensi primaria. Quod cùm per publicas literas valvis Ecclesiæ affixas singulis intimassent, omnesque ad Concilium convocati solitos vocassent tempore statuto prædicti Patres convenerunt, primam-

mámque Sessionem inchoarunt, qua cùm Præses Concilii habita Oratiuncula, omnes Episcopos sui officii memores reddidisset, in præsentia Legatorum Regis Sigismundi, & Amadæi Ducis Sabaudiæ, lectum est Decretum Constantiense de celebrandis post lapsum quinquennii, aut septennii Generalibus Conciliis. Addita est lectio Bullarum Martini V. & Eugenii, quibus Basileam pro loco Concilii designaverunt, cum Senis inchoatum, ex justis causis isthinc transferri oporteret, neque ibidem continuari posset.

His ita peractis, monentur patres Concilii, ut fidei Christianæ propagandæ, paci procurandæ, moribusque reformandis sedulam operam impendant, de rebus in Synodo peragendis, domi secum diu, multumque cogitent, cogitataque liberè proferant. Deinde B constitutum fuit, quo modo, quove gestu singuli se habere debeant, quòd dignioribus nihil præjudicii generari debeat, si vel loco inconvenienti sederint, vel ordine præpostero sententiam suam dixerint: Ne verò illi, qui ad Concilium vocati sunt, ulla ratione impedirentur, eodem privilegio donati sunt, quo Patres Concilii Constantiensis, quos sub pœna excommunicationis soli Pontifici reservatæ, non modò non spoliari, aliisve injuriis afficere, sed neque per viam arresti alibi detinere, aut impediri licebat. Similis pœna constituta fuit in eos, qui vel verbis, vel factis, palam, vel occultè, per se, vel per alios Concilium impedire, turbare, aut dissolvere conati fuerint. Insuper Decretum est, ut qui totius Ecclesiæ causa Concilio intersunt, fructus beneficiorum suorum plenè, & perfectè percipiant. Ad extremum ordinati fuerunt Notarii, Inspectores Notariorum, Concilii Promotores, & sedium ordinatores: à quibus dum singuli instrumenta actorum petiissent, finita fuit Sessio I. Sed quatriduo post celebratam illam primam Sessionem Eugenius Papa de plenitudine potestatis Apostolicæ, Concilium, si quod Basileæ congregatum videretur, omninò dissolvit; aliudque post annum cum dimidio Bononiæ, cui ipsemet interesset, rursusque aliud in decennio decreti Constantiensis Avenione celebrari indixit, præcipuam revocationis causam insinuans unionem Græcorum Bononiæ tractandam. Unde multæ oblocutiones contra eum secutæ sunt, multique plurium conquestus revocationem hanc improbantium.

Sessio II.

Anno 1432. 15. Calendas Martii habita est Sessio II. cujus initio declaratum fuit, hanc Synodum Basileæ legitimè congregatam fuisse: postea confirmantur Decreta Concilii Constantiensis de auctoritate Concilii Oecumenici, ejusque potestate, ac jurisdictione super Romano Pontifice; de Episcoporum accessu non impediendo: quòdque sine licentia nemo ante finem Concilii discedere debeat.

Sessio III.

Eodem anno, die 29. Aprilis. Sessione III. judicarunt, ad extirpandam Hussitarum hæresim, motusque bellicos in Bohemia sedandos, ipsius Eugenii præsentiā necessariam esse. Quam rem dum Patres Concilii molirentur, noverunt ex sinistra informatione motum, Pontificem dissolutionem Concilii attentare. Quod ne fieret, per Oratores certos à se deputatos rogarunt.

Sessio IV.

Quarta Sessione, quæ eodem anno 14. Calendas Julii celebrata fuit, concessus est salvus conductus omnibus ad Concilium vocatis, vel in eodem, controversos de fide articulos proponere volentibus. Vocatis verò ad Concilium Cardinalibus inhibetur, ne sede vacante novam electionem alibi, quàm in sacri A Concilii loco aggrediantur. Papæ autem insinuatur, ne extra locum Concilii ullos Cardinales creare, vel à Concilio eosdem avocare præsumat.

Sessio V.

Sessione quinta, quæ habita est in Vigilia sancti Laurentii, Judices, Auditores, Procuratores, & Præcognitores, Notarii, aliique Officiarii constituti sunt, cum eo mandato, ne ullius causæ judicium ultra tres menses protrahant; neve præsentes in Concilio ad Curiam Romanam, vel alio avocari patiantur.

Sessio VI.

Anno eodem, sexta die Septembris habita fuit sexta Sessio, in qua Promotores Concilii Magister Nicolaus Amici, & Hugo Berardi, Eugenii IV. contumaciam accusarunt, quòd Concilii prætensam dissolutionem non revocasset, nec citatus, per se, vel per Legatos comparuisset. Tarentinus, & Colossensis Archiepiscopi, Episcopus Magalanensis, & Antonius de sancto Vito, aliique pro Romano Pontifice intervenientes, Judicis incompetentis exceptionem, judiciique illius, quo Pontificis causa agitaretur, nullitatem allegarunt. Pro Cardinalibus verò ad judicium Synodale vocatis, allegata est justa causa absentiæ. Interposito itaque Decreto, causæ inquisitio duobus Episcopis demandata fuit.

Sessio VII.

Sessione septimà habita sexto die Novembris ejusdem anni, terminus intrandi Conclave ad eligendum novum Pontificem est prorogatus. Cardinalibus verò contumaciter manentibus, pœna privationis imposita fuit.

Sessio VIII.

Sessione octava cùm Eugenius IV. Decreto Sessionis III. non obtemperaret, sub obtestatione divini judicii, & per viscera misericordiæ Jesu Christi monitus est secundò, ut infra sexaginta dies prætensam dissolutionem, & convocationem Congregationis D sub nomine Concilii Generalis publicè revocet. Concilio adsistat, & reliqua prioris Decreti impleat. Quod si non faciat, futurum decernitur, ut sine ulteriori citatione contra eum procedatur: omnes ejusdem promotiones, & Ordinationes Ecclesiasticæ à tempore contemptæ paritionis factæ cassentur. Cardinales sub pœna amissionis omnium Beneficiorum ad Concilium citantur; iisque, ut à Curia Romana recedant, mandatur. Præter Basileense, nullum aliud Concilium haberi permittitur: cæteræ congregationes, schismatica conventicula vocantur. Bononiam euntes Ecclesiastici sub nomine Generalis Concilii, excommunicantur, & beneficiis ipso facto privantur. Statuitur, ne Beneficia eorum, qui Concil. intersunt, per Pontificem conferri possint. Alienatio, infeudatio, E & impignoratio bonorum Ecclesiasticorum interdicitur.

Sessio IX.

Anno 1433. vigesima secunda Januarii habita est Sessio nona, qua Concilium recipitur, illique processus, quos de Regni Ducatibus, & Dominiis adimēdis Eugenius Papa Sigismundo Imperatori, Vvilielmo Bavariæ Duci, aliisque Concilio adhærentibus intetarat, annullantur, & rescinduntur.

Sessio X.

Sessione Decima, quæ habita est 19. Februarii ejusdem anni, post extensionem, & ampliationem Decreti

illius

illius Sessionis VIII. de Beneficiis eorum, qui Concilio intersunt, non conferendis, Eugenii IV. contumacia est accusata, quòd prætensam hujus Concilii dissolutionem non revocarit, quòdque, tempore statuto, neque per se, neque per Legatos comparuerit, sed etiamnum in contumacia perseveret. Quare petitum est, eundem Papam velut contumacem damnari, diemque, & locum ad hunc actum exercendum decerni. His auditis, decretum est, ut Uticensis, & Novariensis Episcopi per literas valvis Ecclesiæ affixas inquirant, anne Eugenius IV. aut aliquis alius substitutus adesset, qui ejus nomine coram Synodo comparere vellet. Nemine comparente, deputati sunt, qui Actis contra Eugenium habitis diligenter perlectis, ea de re Concilio statum causæ referant, ac deinceps prævia deliberatione in causa ejusdem definitivè pronunciari possit.

Sessio XI.

Sessio undecima in Ecclesia majori Basileensi 27. Februarii ejusdem anni celebrata est. In hac statutum est. Primò, quòd Romanus Pontifex per se, vel Legatos communi Cardinalium consensu eligendos Conciliis Generalibus cum omnibus personis Ecclesiasticis, quæ de Jure tenentur, sub pœna suspensionis, & depositionis interesse debeat. Secundò constitutum est; Quòd Pontifex nemini, nequidem Cardinali, accessum ad Concilium prohibere possit: quòdque ad Concilium accedere volentibus, licentiam impartiri teneatur: Concilium congregare, congregatum dissolvere, aut de loco in locum sine Concilii expresso consensu transferre non possit. Tertiò statutum est, Ne hoc præsens Concilium Basileense citra expressum omnium consensum dissolvatur. De modo celebrandi Concilii in Constantiensi Synodo definito additum fuit, ut Electores Papæ ante Conclavis ingressum jurent, quòd, si quis eorum electus fuerit, hæc Decreta servare velit.

Sessio XII.

Sessio duodecima habita est 14. Maii, anni 1433. in qua Eugenii IV. contumacia iterùm accusata, quòd nec tot Oratorum rationibus, nec totius Concilii precibus, nec Sigismundi Imperatoris crebris Legationibus motus, Concilio interesse dignaretur. Qua de causa Patres Concilii in eum varia convitia sparserunt, utpote, qui nihil intenderet aliud, quàm ut Ecclesiam pessumdet, sibi verò, suisque successoribus jus acquirat, non solùm ritum sacrorum Conciliorum abrogandi, & pro libito dissolvendi; verùm etiam Decreta promulgata abolendi. Et quamquam post expectationem sesquianni vererentur, ne frequentior dilatio Pontifici concessa fiduciam bonæ actionis generaret: iidemque jam sententiam diffinitivam in eum pronunciare parati essent; tamen ad instantiam D. Imperatoris, tertiam dilationem concedentes, ipsum Eugenium IV. citarunt, & orarunt, ut dissolutionem revocet, Decreta facta approbet, legitimè inchoatum, & continuatum declaret, atque ita Concilio adhæreat, & huic Decreto intra sexaginta dies obtemperet. Quæ si non faceret, contumax, & ab omni administratione Pontificatus suspenderetur, omnesque subditi ab ejus obedientia, fidelitate, & juramento absolveren-tur. De electionibus hac Sessione constitutum est, ut Prælati Canonicè eligantur sine ullis, quas vocant, reservationibus. Nemo nisi ætate legitima, moribus gravis, & doctrina præditus, in sacris Ordinibus constitutus, & juxta Sanctiones Canonicas idoneus Episcopus eligatur: nullę intercessiones admittantur. Pontifex pro confirmatione electionis nihil penitùs recipiat. Notariis detur salarium, non quod Prælaturæ, aut Beneficio, sed tantùm quòd æquivalens sit, & respondeat laboribus, & operis in scriptura impensis.

A

Sessio XIII.

Sessio XIII. habita est undecima Septembris ejusdē anni in Ecclesia majori Basileensi. In qua post accusatam contumaciam Eugenii Papæ, quòd infrà 60. dies Concilio non adhæserit, & Decreto satisfacere neglexerit, Promotores Concilii requisierunt, ut in pœnas in Decreto contentas Pontifex condemnaretur. Imperator per Legatum proprium simulq; per Guilielmum Ducem Bavariæ, Synodi Protectorem, rursus instat pro dilatione triginta dierum. Idem fecit Magister civium, aliique nunnulli nomine Concilii, & civitatis Basileensis, promittentes nunquam deinceps pro dilatione quidquam acturos. His de rebus Legati Sedis Apostolicæ per famam informati, accesserunt ad

B Synodum allegantes præfixum terminum sexaginta dierum necdum elapsum: ideoque contra Pontificem nihil decernendum esse. Præses Generalis Concilii Legatos malè esse informatos respondit, petiitque declarari, num Papa Concilio per se, vel Legatos suos adhærere velit. Cui interrogationi dùm nihil respoderetur, prorogata est dilatio triginta dierum, quæ in gratiam Imperatoris iterùm concessa fuit. Dimissis Apostolicæ Sedis Legatis per Decretum Synodale, omnia contra Patres, vel quoscumque alios in Concilio præsentes, irritantur, læsi in integrum restituuntur, occupantesque beneficia eorum, qui in Concilio intersunt, excommunicantur.

Sessio XIV.

C Eodem anno, septimo Idus Novembris habita est Sessio XIV. in qua terminus 60. dierum Eugenio jam pridem concessus prorogatur, eique formula certa adhæsionis à Concilio præscribitur; qua comparitùrus Acta Synodalia confirmet, & quidquid ipse contra Synodum, ejusque personas dixit, vel constituit, cassum, & irritum pronunciet. Eaque occasione futurum promittitur, ut omnes se ad oscula pedum Eugenii submittant, illumque tamquam unicum legitimum Petri successorem agnoscant, & venerentur.

Sessio XV.

Sessio XV. celebrata est in Ecclesiâ majori Basileensi eodem anno 6. Calendas Decembris. Hac statutum est,

D vel potiùs renovatum, ut in qualibet Diœcesi ad minimum semel in anno, idemque octava Resurrectionis Domini, vel alia die secundum consuetudinem Diœcesium per Diœcesanum in propria persona (nisi Canonicum fuerit impedimentum) vel per Vicarium ad hoc idoneum celebretur aliqua Synodus Diœcesana, quæ ad minimum biduo, vel triduo duret, nisi episcopis aliter visum fuerit: quaque hoc sedulò procuretur, ut Plebani ad diligentem animarum curam agendam admoneantur, statuta Provincialia, & Synodalia legantur, in vitam, & mores à Diœcesano solerter inquiratur; Simonia, usuræ, concubinatus, fornicationes, aliique excessus corrigantur; alienationes rerum Ecclesiasticarum cassentur; Clericorum abusus tollantur; Clausuræ monialium stringantur, in ingressu ad

E Religionem nihil exigatur, contra hæreses, sortilegia, incantationes sedulò, & acriter animadvertatur: Visitatores Diœcesis instituantur, qui per annum Diœcesim lustrantes, Synodalia ubique servari, non emendata, ad proximam Synodum deferri, & delinquentes debitè puniri procurent. Eadem Sessione constituitur, ut à fine Generalis Concilii infra biennium, & deinde ad minùs semel quolibet triennio in loco tuto celebretur Concilium Provinciale, cui Archiepiscopus cum Suffraganeis, cæterisque Prælatis sub pœna suspensionis interesse teneatur, in quo ipsius admoneantur, Episco. ut Ordines, & beneficia Canonicè conferant bona Ecclesiæ usui illicito non applicent, suique officii rationem reddant. Metropolitanus verò, tamquam

omnium pater monebitur, ut à vitiis desistat, missis A interim illius excessibus ad Romanum pontificem, si qua in re deliquerit. Exortas Provinciæ lites Synodo Provinciali sopire contendat, & ad futurum generale Concilium mittendas personas idoneas cum sufficienti provisione designet. Ad Monasteria quod attinet, mandatum est, ut Monachi, & Religiosi omnes tria substantialia professionis vota diligentissimè observent.

Sessio XVI.

Sessio XVI. celebrata est nonis Februarii, 1434. In hac Eugenius per litteras postulatis Synodi satisfecit: Concilium Basileense ab initio continuatum fuisse, & prosequi debere: dissolutionem, ac si nulla fuisset, irritam B pronunciat, revocatque tres bullas, quas ad dissolvendum istud Concilium antè dederat. Ac die 24. Aprilis 1434. in congregatione generali ejus Legati, Concilio incorporati sunt, Cardinalis sanctæ Crucis, Archiepiscopus Tarentinus, Episcopus Paduanus, & Abbas sanctæ Justinæ.

Nota. Ex Card. de Turrecremata in summa l. 2. c. 100. Potiùs minis, quàm ex mente Eugenii extortæ sunt illæ litteræ, cùm in lecto decumberet æger, Cardinalesque minarentur se recessuros, ac solum relicturos. Sed etsi progressum Concilii tunc approbaverit, non tamen ejus decreta approbavit. Quis enim nisi imprudentissimus universa approbaret decreta, quæ non C vidisset, aut priùs non examinasset? Sic Leo Papa Ephesini II. inchoationem approbavit, decreta nunquam, quin ea improbavit in Chalcedonensi. Unde & latrocinium Ephesinum dictum est Ephesinum secundum.

Quasdam alias litteras suo scitu confectas esse negat, excusans se, quòd, quidquid hactenus concessum est, illud scandali, & schismatis evitandi causa fecerit, quòdque Ecclesiam turbare noluerit, nec Concilium dissolvere: sed ad evulsionem hæreticorum, & reformationem abusuum, initio Pontificatus per Julianum S. Angeli Diaconum Cardinalem Basileæ Synodum celebrari jusserit: cùmque Julianus posteà locum minùs idoneum esse præscripsisset, ipsum Concilium non dissolvisse, sed Basileam cum Bononia commutasse optaverit, ideò quòd octo pene mensibus post termi- D num præfixum, nec Doctores ulli, paucique Prælati, cum tribus tantùm Episcopis adfuissent, quodque Austriæ, & Burgundiæ Duces bello inter se contenderent.

Ad Constitutionem Constantiensis Concilii de Synodo Universali non interrumpenda, respondit, eam nihil de temporis prorogatione edidisse, nihilque hac in re constituisse, quod successores Pontifices obligare potuerit: utpote qui Synodalibus Decretis exempti, illis non aliter obedire teneantur, nisi bonum publicæ pacis, vel Ecclesiæ id jure naturæ postulet: maximè quia Leges Concilii positivæ sunt, quibus Papa Concilio superior obligari non possit. His addit, quod illi sine justo Præside universalem Ecclesiam repræsentare nequiverint, adeoque post dissolutionem Concilii factam citra consensum Pontificis, illi non tàm Concilium, quàm Conciliabulum celebrave- E rint. Quamobrem se nequaquam induci posse, imò vitam se potiùs amissurum esse declarat, quàm, ut priora Acta approbet: contentumque fore, ut Concilium deinceps fiat, & hactenus fuerit, & ad finem producatur, modò ipsi Patres omnia attentata contra Pontificem, & sedem Apostolicam revocent, Legatosque Papæ velut Præsides, summosque Concilii Judices agnoscant.

Eadem Sessione, die Sabbati 24. Aprilis ejusdem anni continuata, hoc decretum pronuntiarunt, quòd Oratores Papæ Constitutionem Concilii Constantiensis, qua Pontifex Concilii potestati coactivæ subjicitur, jurato confirmare, & approbare teneatur.

Sessio XVII.

Sessione XVII. quæ habita est Basileæ in Ecclesia majori sexto Calendas Maii ejusdem anni, Sigismundus Imperator coronatus cum pluribus Ducibus, centumque Prælatis mitras albas in capite gestantibus interfuit. In hac post quinque Legatos Pontificis, Concilii Præsides, adempta illis omni Jurisdictione coactiva, admissos, actum est de modo procedendi: nimirùm, quòd feria sexta sit conveniendum, Præsidisque absentiam Prælatus in ordine subsequens adimplere deberet.

Sessio XVIII.

Sessione XVIII. habita sexto Calendas Junii, repetitur Decretum Concilii Constantiensis, quo declaratum est, Generale Concilium potestatem immediatè à Deo habere talem, cui Papa etiam in negotiis fidem, moresve Ecclesiæ concernentibus obtemperare teneatur.

Sessio XIX.

Sessionis XIX. Idibus Septembris celebratæ initio actum est de modis unionis inter Græcos, & Latinos ineundæ. Placuit, ut si Basileam adduci non possent, alius aliquis locus maritimis oris vicinus eligeretur: quodque sumptus, & impensas Græcis ex Oriente advehendis necessarias Latini præparare debeant, usque ad numerum septingentarum personarum, iisdemque alendis in Concilio usque ad reditum in urbem Constantinopolim. Itemque Impetratori, & Ecclesiæ Græcorum exhibitum iri eosdem honores, quos habebat ante schisma; salvis tamen juribus, & privilegiis summi Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, atque Imperatoris Romanorum. Habitis ad hoc statuendum diversis tractatibus inter Legatos Græcorum, ac deputatos Concilii, qui etiam convenerunt, ut parati essent Patres hujus Concilii post mensem unum ab adventu Græcorum Basilea recedere, & ad eum locum accedere, quem Patriarcha, & Imperator Constantinopolitanus eligendum duxerint in Occidente.

Præter hæc ordinatum est hac Sessione, ut Diœcesani in locis, ubi Judæi morantur, eruditos constituant viros, quorum doctrina infideles possint errores suos agnoscere, & authoritate ad verbi prædicationem audiendam compelli. Item renovata sunt omnia illa Decreta anteriorum Conciliorum, quibus Christianis communicationes cum Judæis in fide, moribus, victu, potu, & in commerciis interdicuntur. Qua de causa constitutum est, ut habitum, & locum habitationis separatum habeant. Baptizatis Judæis concessum est, ut ea, quæ fœnore acquisiverunt, retinere possint, si incertum esset, quibus deberetur restitutio: ac si pauperes essent, iis piorum eleemosynis provideri mandatur, simulque conversis omnibus præcipitur, ne ceremonias usurpent, aut ritus sectæ suæ in sepultura mortuorum, ac aliis rebus.

Sessio XX.

Sessione XX. anno 1325. undecimo Calendas Februarii, Clerici publici concubinarii à perceptione fructuum tribus mensibus suspenduntur, & si concubinam statuto tempore non dimiserint, omnibus Beneficiis privantur. Illi verò publici concubinarii esse definiuntur, qui confessione propria, vel evidentia facti tales sunt; vel qui saltem mulierem de incontinentia suspectam moniti non dimittunt. Ne tales pecuniaria mulcta puniantur, sub anathemate interdicitur. Filiis inde ex concubinatu natis apud patrem habitare non permititur. Laici similiter, ut con-

concubinatu abſtineant, feriò monentur. De vitandis A excommunicatis ſtatuitur, ut tantùm vitarentur ex neceſſitate præcepti, qui nominatim determinati eſſent excommunicati, vel adeo manifeſtè in aliquam excommunicationem incidiſſent, ut nulla poſſet tergiverſatione celari, aut excuſari.

Seſſio XXI.

Seſſio xxi. habita eſt die nona Junii, in quà annatæ pro beneficiorum collatione, & electionum confirmatione dari ſolitæ, velut Simoniacæ reprehenduntur. Triennalem beneficii poſſeſſorem non eſſe turbandum decernitur. Ad Horas canonicas tractim, & debita gravitate cantandas, hìc conſtitutum eſt, ut Clerici tunica talari, & ſuperpelliciis mundis ultra B medias tibias longis, ſine confabulationibus Choro interſint. In Matutinis, poſt Venite; in Miſſa, poſt ultimum Kyrie, in reliquis horis poſt primum Pſalmum, Chorum ingreſſus vel non admittatur, vel ſaltem velut abſens habeatur: præſentiæ ad ſingulas horas diſtribuantur, additumque, ut privatim Horas legentes, eaſdem clarè, ac diſtinctè legant: ut vagantes per Eccleſiam totius diei præſentia careant: ut Symbolum Nicænum integrè canatur: Sacerdotes nullo debito ſe obſtringant: nulli actus Capitulares citra neceſſitatem feſtis diebus habeantur. Larvales, & theatrales illi joci, qui in feſto Innocentium uſurpari ſolebant, ab Eccleſia arceantur.

Seſſio XXII.

Seſſione xxii. Idibus Octobris. Quemdam libel- C lum editum ab Auguſtino de Roma Archiepiſcopo Nazareno, Ordinis D. Auguſtini, cujus primus tractatus de Sacramento divinitatis Jeſu Chriſti, & Eccleſiæ inſcribitur, ſecundus de Chriſto capite, & ejus inclyto principatu, alius de charitate Chriſti circa electos, & de ejus infinito amore, tanquam non ſanam, & erroneam in fide doctrinam continentem cum ſuis defenſoriis hæc ſancta Synodus damnat, & reprobat, & potiſſimum ſcandaloſam aſſertionem erroneam in fide, ipſo libello contentam ſcilicet.

Chriſtus quotidiè peccat, &, ex quo fuit Chriſtus, quotidie peccavit: quamvis pro capite Eccleſiæ Jeſum Chriſtum dicat ſe non intelligere, ſed ad membra ſua, quæ cum Chriſto capite unum Chriſtum eſſe aſ- D ſeruit, intelligentiam ejus referendam dicat. Necnon & propoſitiones iſtas, & eis in ſententia ſimiles, quas in articulos damnatos in Concilio Conſtant. Incidere declarat, ſcilicet.

Non omnes fideles juſtificati ſunt membra Chriſti, ſed ſoli prædeſtinati.

Humana natura in Chriſto verè eſt Chriſtus, & eadem eſt perſona Chriſti. Humana natura in Chriſto eſt perſona verbi. Humana natura aſſumpta à verbo ex unione perſonali eſt veraciter Deus naturalis, proprius, &c.

Chriſtus ſecundum voluntatem creatam tantùm diligit humanam naturam unitam perſonæ verbi, quantum diligit naturam divinam.

Sicut duæ perſonæ in divinis ſunt æqualiter diligibi- E les, ita duæ in Chriſto humana, & divina, ſunt æqualiter diligibiles propter perſonam communem.

Anima Chriſti videt Deum tàm clarè, & intensè, quàm ſeipſum Deus.

Ratio ſuppoſitalis determinans humanam naturam in Chriſto non realiter diſtinguitur ab ipſa natura determinata.

Quas propoſitiones, & alias ex eadem radice procedentes, tanquam erroneas in fide damnat, & reprobat hæc ſancta Synodus, anno 1435. Nihil tamen acerbius decernitur in ipſum authorem, quòd ſe Concilio ſubmiſiſſet.

Seſſio XXIII.

Seſſione xxiii. octavo Calendas Octobris ann. 1436. Sanctiones de Romani Pontificis electione innovantur: nimirum, ut decima poſt obitum die Conclave cum Spiritus ſancti invocatione Cardinales ingrediantur, duos dumtaxat famulos ſecum habentes: ceremoniarum cauſa Clerici duo, quorum unus ſit Notarius, accedant: Camerarius reliquos excludat; omnia victualia, præter medica, à cubiculis amoveantur: cibaria ſingulis diebus perquirantur: nullæ epiſtolæ admittantur. Cardinales digniorem ſe electuros ante ſcrutinium jurent: ante ſex completa ſcrutinia nullus fiat acceſſus. Electus in Papam teneatur conſentire, profeſſionem fidei emittere, omniumque Generalium Conciliorum obſervantiam polliceri, ſchiſma tollere, libertatem Eccleſiaſticam juvare, curiam ſuam reformare, Eccleſiæ ditiones fideliter gubernare, nulla in re quæſtum, ſed charitatem intendere. *Modus eligendi Papam.*

Eadem Seſſione ſtatutum eſt, ne Pontifex conſanguineum, vel affinem, uſque ad tertium gradum, Ducem, Marchionem, Feudatarium, vel Emphyteutam Urbis, vel etiam Provinciarum præſidem conſtituat: ne conſtitutum Cardinales approbent: omniaque Cardinalium conſilio gubernet. De numero, & qualitate Cardinalium eligendorum hac Seſſione conſtitutum eſt, ut numerum 24. non excedant, & de omnibus regionibus Chriſtianis aſſumantur viri in ſcientia, & moribus, ac rerum experientia excellentes non minores 30. annis, Magiſtri, ſeu licentiati in jure divino, vel humano. Sit ſaltem tertia, vel quarta pars de magiſtris in ſacra ſcritura, non nepotes ex fratre, vel ſorore Romani Pontificis, aut alicujus Cardinalis viventis, non illegitimè nati, non corpore vitiati, nec alicujus criminis, aut infamiæ nota reſperſi.

Seſſio XXIV.

Seſſione xxiv. octavo Calendas Maii celebrata promiſſio Legatorum, qui pro unione cum Græcis ineunda Conſtantinopolim miſſi erant, acceptatur, approbatur, ratificatur, tempuſque pacta complendi ad annum prorogatur. Salvus conductus Græcorum Imperatori, Patriarchæ, aliiſque 700. perſonis offertur, licèt unio non fieret. Cùmque per auream Bullam Imperator Græcorum, & per plumbeam Patriarcha Conſtantinopolitanus ſe ad aliquem locum acceſſuros promiſiſſent, pro impetrandis neceſſariis hanc in rem impenſis promulgatæ, & conceſſæ ſunt plenariæ indulgentiæ iis, qui in hunc finem tantum, quantum quiſque integra ſeptimana familiæ ſuſtentandæ impendit, contribuerent.

Seſſio XXV.

Seſſione xxv. quæ habita fuit nonis Maii, 1437. de loco futuri Oecumenici Concilii ſtatutum eſt, quo vel Baſileæ, vel Avenione, vel in Sabaudia Græci, cujuſcumque ſint eminentiæ, teneantur convenire. Pro ſumptibus alendorum Orientalium, omnibus Eccleſiaſticis, exemptis, & non exemptis, decimæ impoſitæ fuerunt.

Seſſio XXVI.

Seſſio xxvi. pridie Calendas Auguſti ejuſdem anni celebrata fuit, qua Eugenium Papam inſimulant, quaſi nulla exhortatione ad morum emendationem, & abuſuum correctionem trahi potuerit, electioni bonorum Paſtorum aſſenſum non præbuerit; Beneficia ſimoniacè contulerit, Conc. Baſileenſi non adfuerit, bonos expulerit, pro gravi pecunia dignitates contulerit, Synodalia priorum Pontificum Decreta revocarit,

carit, à Concilio Legatos solverit, Cardinalium consilia spreverit, dispensatione sibi credita abutatur, patrimonium Petri perdiderit, & diminuerit, subsidia in conductionem Græcorum conferenda, per multiplicatas in contrarium Indulgentias impediverit, juramentum præstitum non servaverit, Quarè eum unà cum Cardinalibus iterùm citant.

Sessio XXVII.

Sessione XXVII. habita 6. Calendas Octobris ejusdem anni, absenti à Concilio Pontifici, Cardinalium electionem interdicunt: eas, quas antea fecerat, cassas, & irritas esse pronunciat, & quidem nominatim eam, qua Eugenius Cardinalitiæ dignitati mancipaverat Patriarcham Alexandrinum. Bullam ejusdem Eugenii, qua Florentiam, vel Utinum pro loco Concilii futuri designaverat, nulla esse decernunt. Cumque pro unione Græcorum cùm Latinis prosequenda impensas contulissent, metuerentque, ne hac de causa Pontifex civitatem Avenionem cum Comitatu Venaysino, & Dominiis sibi adjacentibus aut venderet, aut oppignoraret, alienationem ejus omninò prohibent.

Sessio XXVIII.

Sessio XXVIII. habita est prima Octobris ejusdem anni. In hac promotores Concilii Monitorium, & citationem contra Eugenium reproduxerunt in originali, eumdemque contumacem declarari petierunt, quòd in termino peremptoriè præfixo non comparuisset. Qui exinde per duos Episcopos ter alta voce citatus, ex ambone declaratus est absens, ideoque contra eum ulterioribus procedendum esse sanxerunt

Sessio XXIX.

Sessione XXIX. quartò Idus Octobris celebrata, causæ, ob quas Pontifex Basileam Oecumenico Concilio destinatam rejecerit, refutantur: Avenionem commodiorem esse Basilea, vel Sabaudia negatur: dissidii causa in Pontificem rejicitur: per Concilium Basileense libertatem esse violatam negatur. Cumque Eugenius Concilium Ferrariam transferre cogitaret, eoque Constantiensis Concilii Decreta infringeret, illiusque judicem se constitueret, approbationem factam revocaret, Decretum Basileense vilipenderet: declarat Synodus prætensam Concilii dissolutionem, & translationem Ferrariam cum censuris irritas, & inanes esse, præcepitque Eugenio, ut infra quatuor menses cum vera satisfactione sub pœna suspensionis, & depositionis à conatibus desistat: omnes Bullas transferendi Concilii cassat: Ferrariam adeuntes, & Eugenii mandato obtemperantes excommunicat.

Nota. In iis casibus, in quibus generale Concilium sine authoritate Romani Pontificis legitimè congregatur, sive à Cardinalibus, sive à Regibus, non posse Romanum Pontificem dissolvere, vel alio transferre: scilicet, si congregatum sit, quia Papa est notoriè hæreticus, vel quia duo, vel plures dubii, & incerti Pontifices sunt.

Sessio XXX.

Sessio XXX. habita est Calendis Januarii 1437. qua decernitur, quòd laici, & clerici non Sacerdotes communicare sub utraque specie non astringuntur: quodque Ecclesia potestatem habeat ordinandi modum quemdam, juxta quem non conficientes, Eucharistiam sumere debeant. Addit, certa fide tenendum esse, quòd sub specie panis non tantùm caro, & sub specie vini non sanguis tantùm, sed sub qualibet specie Christus totus contineatur. Consuetudinem laudabilem à Patribus introductam, diutissimè observatam, à Doctoribus eximiis commendatam, pro lege habendam; neque deinceps ulli hominum licere eam vel reprobare, vel sine authoritate Ecclesiæ immutare.

Sessio XXXI.

Sessione XXXI. nono Calendas Februarii 1438. de causis litigantium statutum est, ut qui itinere quatuor dierum Roma distant, agitentur illo loco, ubi exortæ sunt: appellationes frivolæ ad sedem Apostolicam interpositæ, rejiciantur, introductaque appellatio ad evitandos sumptus partium in loco committatur. Cùm apud Concilium [indictum Ferrariæ causæ agitentur, voluit Synodus causas quascumque pendentes, & commissas, perque appellationem ad Sedem Apostolicam devolutas, apud hanc Synodum tractari.

Eadem Sessione de Beneficiorum collationibus constitutum est, ne Pontifex Romanus ulli deinceps quacumque ex causa expectativas, quas vocant, concedat. Reservationes particulares quæcumque in posterum annullantur: Beneficia non nisi doctis, & litteratis conferantur, eo ordine, & modo, quo in Concilio hoc præscribitur. Post hæc Eugenius velut contumax, ab omni administratione Pontificatus in spiritualibus, & temporalibus suspenditur; eamdem ad Concilium devolutam esse decernitur: Reges, aliique laici monentur: Ecclesiasticis sub pœna excommunicationis, & suspensionis mandatur, ut ea durante suspensione, Eugenio non obediant.

Sessio XXXII.

Sessio XXXII. habita fuit Calendis Aprilis, ejusdem anni. In qua priori loco pro futura celebranda Synodo designato, duæ, pluresve partes Synodi firmiter inhærent: illudque Concilium, quod ab Eugenio Ferrariæ celebrandum indictum fuerat, cum ipso Eugenio, cæterisque omnibus, qui interessent, excommunicatur.

Sessio XXXIII.

Sessio XXXIII. ann. 1439. decimoseptimo Calendas Junii celebrata fuit: in qua, ad ostendendum, quòd Synodus immediatam à Christo potestatem habeat, tres Assertiones, quas *Veritates fidei* perperam nominant, ponunt.

Assertio I. Concilium est supra Papam, & quemlibet alterum.

II. Quòd Papa non possit Concilium legitimè congregatum, sine ejus consensu, vel pro sua authoritate dissolvere, aut in aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre.

III. Qui prædictas Assertiones pertinaciter impugnat, hæreticus esto.

Sessio XXXIV.

Sessione XXXIV. habita Calendis Julii ejusdem anni vigore Constantiensis Concilii Sess. IV. & V. quo placitis Concilii refragantes, & obedire nolentes ad condignas pœnas condemnantur, Synodus Eugenium, tanquam contumacem, præceptis Ecclesiæ inobedientem, violatorem Canonum Synodalium, unitatis Ecclesiæ perturbatorem, Simoniacum, perjurum, incorrigibilem, schismaticum, à fide devium, jurium, & bonorum Ecclesiæ proditorem, à Pontificatu depositum declarat, inhibetque, ne deinceps talem se gerat: Christianos omnes ab ejus fidelitate, & obedientia absolvit: omnibus sub pœnis hæreseos, &

& omnium Beneficiorum, dignitatumque privationis, obedientiam interdicens.

Sessio XXXV.

Sessione xxxv. sexto Idus Julii ejusdem anni, juxta tenorem Synodalis supra promulgatæ, decernitur, quòd nonnisi potissimorum Patrum votis consentientibus Concilium dissolvi possit, aut debeat: quodque post sexagesimum depositionis diem, ad novi Pontificis electionem procedi debeat.

Sessio XXXVI.

Sessione xxxvi. Sacrosancta generalis synodus Basiliensis in Spiritu sancto legitimè congregata universalem Ecclesiam repræsentans, ad perpetuam rei memoriam. Elucidantibus divinæ gratiæ mysteria mercedem gloriosam repromisit æterna Dei Patris sapientia, dum ait: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt*. Quod etiam de gloriosa Virgine, quæ ipsam Patris sapientiam, Dei filium æternum in utero pertulit, ac mundo peperit, sacrosancta legit Ecclesia. Nam quicquid de dignitate, & sublimitate Virginis Matris educitur in lucem, hoc non dubium est ad laudem, & honorem filii sui pertinere. Et qui honorificant gratiam, & sanctitatem matris, honorificant, & elucidant gloriosum nomen filii ejus, qui ipsam sanctificavit, & replevit gratia. Unde si in cæteris rebus elucidatio veritatis, quæ à Domino Deo est, præclara merita parturit, in ea re specialiter fructus uberrimos afferre speranda est, quæ sanctificationem, & dedicationem templi illius concernit, in quo ante secula, antequam terra fieret, & ab æterno sibi mansionem ordinavit prima, & æterna veritas. Id quoque maximè congruit, ut pax habeatur quæstionibus concernentibus sanctitatem illius, per quam pax diffusa est in terris. Hactenùs verò difficilis quæstio in diversis partibus, & coram hac sancta Synodo super conceptione ipsius gloriosæ Virginis Mariæ matris Dei, & exordio sanctificationis ejus facta est, quibusdam dicentibus ipsam Virginem, & ejus animam per aliquod tempus, aut instans temporis subjacuisse actualiter originali culpæ, aliis autem è converso dicentibus, à principio creationis suæ Deum ipsam diligendo, gratiam eidem contulisse, per quam à macula originali illam beatissimam personam liberans, & præservans, sublimiori sanctificationis genere redemit, cùm fundaret eam Altissimus ipse, & ipsam fabricaret filius Dei Patris, ut esset Mater ejus in terris. Nos verò diligenter inspectis authoritatibus, & rationibus, quæ jam à pluribus annis in publicis relationibus ex parte utriusque doctrinæ coram hac sancta synodo allegatæ sunt, aliisque etiam plurimis super hac re visis, & matura consideratione pensatis, doctrinam illam differentem gloriosam Virginem Dei genitricem Mariam præveniente, & operante divini numinis gratia singulari, nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali, & actuali culpa, sanctamque, & immaculatam tanquam piam, & consonam cultui Ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi, & sacræ scripturæ, ab omnibus catholicis approbandam fore, tenendam, & amplectendam, & definimus, & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare, seu docere. Renovantes præterea institutionem de celebranda sancta ejus conceptione, quæ tàm per Romanam, quàm per alias Ecclesias sexto Idus Decembris antiqua, & laudabili consuetudine celebratur, statuimus, & ordinamus eandem celebritatem præfata die in omnibus Ecclesiis, Monasteriis, & Conventibus Christianæ Religionis sub nomine Conceptionis, festivis laudibus colendam esse, cunctisque fidelibus verè pœnitentibus, & confessis, ea die Missarum solemniis centum, primis autem, vel se-

A cundis vesperis totidem, sermoni verò verbi divini de ea festivitate interessentibus centum quinquaginta dies concessione perpetuis temporibus duratura, de injunctis sibi pœnitentiis hæc sancta Synodus elargitur. Datum Basileæ in Sessione nostra publica in majori Ecclesia Basileen. solemniter celebrata decimoquinto Calendas Octobris. Anno à nativitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo nono. *al. qui interfuerint.*

Sessio XXXVII.

Sessione xxxvii. quæ Calendis Novembris ejusdem anni habita est, ad futuram Pontificis electionem stabiliendam, constitutum est, ne, sede vacante, aliter quàm per Concilium Pontifex eligatur: quodque ante sexagesimum diem vacantis sedis ad electionem

B procedi non debeat, habeaturque ille Pontifex, quem duæ partes suffragantium, & voventium Electorum Cardinalium elegerint.

Eadem Sessione constitutum est, ut omnes Electores Eucharistiam sumant, & deinde ante ingressum Conclavis juramentum juxta Decretum Sessionis xxiii. emittant. De electo statuitur, ut in præsentia Notarii, & decem testium infra diem naturalem consentiat: sin minùs, electio irrita fit: priùs, quàm grave quid incipiat, vel tractet, in loco Concilii coronetur: se Catholicum semper fore, Concilia Generalia observaturum, pro hæresibus extirpandis diligenter laboraturum, Conciliumque inchoatum continuaturum promittat.

C

Sessio XVXVIII.

Sessione xxxviii. tertio Calendas Novembris celebrata, Synodus carpit Eugenium, quòd edito Florentiæ libello, translationem prætensam, & Conventiculum (ut vocant) Ferrariense defendat: quòdque Synodum Basileensem, & Decreta Constantiensis Concilii in malignum sensum traxisse dicat: tres Veritates, supra recensitas, inanes pronuntiet, nec tamen aperiat, quo sensu easdem approbet. Ipsum verò libellum, quo Patres Basileensis Concilii Eugenius Ecclesiasticis censuris perstringit, Synodus omnibus Collegiis, & Universitatibus, laicis, & Ecclesiasticis interdicit: neve eundem publicent, aut eidem credant, seu faveant, censuris

D damnationis, vel reprobationis in eo contentis obediant, vel moveantur, severè præcipit. Statuit etiam Synodus hac Sessione, ut defunctis Ecclesiarum, & Cœnobiorum Prælatis, absentes non expectentur quique plurium, quàm duorum dierum itinere absunt, ad electionem non vocentur, nisi aliud alibi peculiari statuto, & consuetudine receptum fuerit. Ad futuram novi Pontificis electionem juxta Decretum Sessionis xxxvii. supra enarratum, constitutæ sunt triginta duæ diversarum Nationum personæ, quæ unà cum Notariis, aliisque ministris ad electionem legitimè prosequendam necessariis, proxima Sessione Conclave ingrederentur.

Sessio XXXIX.

Sessio xxix. habita est 15. Calendas Decembris

E ejusdem anni. In hac illi triginta duo viri, qui præcedenti Sessione ad novi Pontificis electionem deputati fuerant, post invocationem Spiritus sancti Conclave ingressi, septima die, quintoque scrutinio Amadeum Ducem Sabaudiæ, qui in solitudine Ripalliæ jam diu continenter vixerat, juxta sacros Canones in Pontificem Romanum elegerunt, eamque factam electionem Patres Concilii approbarunt, & confirmarunt. De hoc Amadeo Sabaudiæ duce scribit Rup. Volater. lib. 3. Georg. quòd rogatus ab oratoribus quibusdam si quos haberet canes venaticos, eis ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cùm verò adessent, ingentem mendicorum multitudinem ostendit unà discumbentium: atque hi sunt, inquit, canes mei, quos alo quotidie, qui-

bus spero me cœlestem gloriam venaturum. Eum conjugatum fuisse plures asserunt, cùm electus fuit, ac valdè pecuniosum, parcum tamen admodum, ut qui diceret, cùm aurum ab eo peteretur, pulcherrimam sibi sobolem esse, quàm inopem nollet relinquere. Permittente Deo, ut in eo ambitionem superaret avaritia, ut etiam ex Pontificatu augeret divitias, sibi beneficiorum vacantium fructus reservans, quo factum, ut minùs acceptus multis fuerit.

Sessio XL.

Sessio xl. anno 1440. quarto Calendas Martii celebrata fuit, in qua dum Synodus Ludovicum Cardinalem S. Cæciliæ, aliosque Episcopos, & Abbates cum Joanne Comite in Thierstein ad electum Amadeum pro Pontificatu suscipiendo ablegasset, eumque magnis precibus ad consentiendum, & acceptandum induxisset, post insignia Pontificatus illi collata, & juramentum ab eo præstitum, factam electionem publicarunt, imposito illi nomine Felicis V. eumdem pro vero Pontifice agnoscendum, eidem soli sub censuris suspensionis, privationis, & excommunicationis obediendum esse decreverunt, annullatis, & cassatis iis omnibus, quæ Eugenius IV. contradixisset, vel edidisset.

Sessio XLI.

Sessio xli. celebrata est decimo Calendas Augusti ejusdem anni. In hac Synodus calumnias, convitia, aliaque injuriosa scripta contra Felicem V. ceterosque hujus Concilii Patres publicata, & evulgata, unà cum insertis comminationibus pœnarum, nulla, & irrita esse declarat. Omnibus verò cujuscumque status, ordinis, dignitatis, vel conditionis fuerint, eadem Synodus præcipit sub omnibus censuris, ne hos libellos injuriosos acceptent, prædicent, publicent, defendant, iisve quovis pacto consentiant, aut obediant; aut istorum libellorum prætextu, illius Beneficia occupare, vel impetrare, aut quidquam in eorum præjudicium facere præsumant.

Sessio XLII.

Sessione xlii. Nonis Augusti ejusdem anni decernitur reclamantibus scholæ Parisiensis Oratoribus, & aliis, decimas omnium Ecclesiasticorum proventuum, cujuscumque nominis fuerint, Felici Papæ, ejusque collectoribus, pro nova provisione, sub pœna suspensionis, & interdicti persolvendas esse, non obstantibus ullis privilegiis, vel constitutionibus. Si tamen aliqua Natio se gravatam allegat, moderationi Felicis V. Synodus omnia committit. Statuit etiam, quòd dictæ decimæ semel tantùm quolibet anno exigantur, quodque Germaniæ Beneficia, quorum redditus quinque marcas argenti annuatim non excedunt, his non includantur. Collectoribus mandatur, ne quidquam ultra statutas quintas, vel decimas exigant, vel pro suo labore petant; sed salario ex Camera Felicis illis assignando sint contenti: Item, ne personæ solutionem negligentes, & exindè excommunicationem incurrentes, Romam, vel ad Curiam venire teneantur.

Sessio XLIII.

Sacrosancta generalis Synodus Basileens. in Spiritu sancto legitimè congregata universalem Ecclesiam repræsentans: ad perpetuam rei memoriam. Inter assiduas militantis Ecclesiæ turbationes, & procellas, quibus ipsa dietim affligitur, illa singularis jucunditas, & egregia exultatio communitati fidelium relicta est, ut Dominum creatorem nostrum intimis præcordiis diligentes eundem in sanctis suis devotè glorificent. Per hæc enim, ut ipse Dominus, qui gratiam illis præstitit, dignè collaudatur: & ipsorum sanctorum promptiora erga nos reddimus patrocinia. Quod quidem singulariter est agendum, cùm calamitates irruunt, quæ absque demeritis hominum non contingunt: ut per ipsorum sanctorum preces, & merita misericordia Domini super peccatis hominum imploretur, & humanum genus ab imminentibus malis, & innumeris periculis præservetur. Inter autem omnes, qui cœlestem regem pro nobis interpellent, præcipuè ad gloriosissimam illam, & omni laude dignissimam Dei genitricem Mariam est recurrendum, quæ quantò altior existit, tantò humiliùs ad nos respicit: omnes ad se trahere cupiens, pro quibus in utero gestavit Salvatorem. Hæc apud Deum, quem ipsa peperit, sedula pro nobis advocata nos juvat, nos tuetur, nos protegit, nos exaltat. Hæc omnibus, qui ad eam recurrunt, promptissimum exhibet patrocinium. Huic igitur sanctissimæ Virgini, & si plures festivitates veneranda sanctorum Patrum antiquitas consecravit: irruentibus tamen dietim majoribus mundi calamitatibus, & angustiis, quæ ad expetenda ejusdem Virginis auxilia vehementiùs urgent, jucunditatem illam sibi cœlitùs datam non immeritò convenit celebrari: dum Virgo eadem beatissima cœlesti edocta nuncio, & Spiritu sancto duce ascendens cum festinatione in montana humilem Zachariæ domum intravit. Jesus enim, qui in utero illius erat, festinabat: ut adhuc in ventre matris Joannem positum sanctificaret. Et ipsa Virgo gloriosissima cognatam Elisabeth visitans fructuoso salutavit alloquio. Maximam namque lætitiam fidelium mentibus ingerere debet excellens illud mysterium, quo matres illæ gloriosæ totius salutis nostræ ferentes primordia tàm familiariter inter se exultarunt. Virgo excellentissima de stirpe David Maria: & veneranda inter filias Aaron Elisabeth invicem colloquuntur: quarum altera creatorem omnium, & Salvatorem nostrum, altera præcursorem Joannem gestat in utero: & sanctæ illæ miraculo matres effectæ divina inter se beneficia commemorant. Felix quidem illa conventio, & magnis divinæ gratiæ splendoribus illustrata: qua tales, & tantæ in unum matres pariter affuerunt: quarum altera virgo ex Spiritu sancto, altera sterilis, & in senectute conceperat, & utriusque partum cœlestis Angelus prænunciavit: qua Joannes adhuc maternis reclusus claustris venientem ad se Dominum in Mariæ utero veneratur. Qua repleta Spiritu sancto Elisabet conceptui filii Dei, & salvatoris hominum gratulatur: qua ipsa prophetans beatissimam dixit Mariam, quæ credidit, & revelata mysteria pandit. Qua denique repleta ineffabili gaudio mater Domini Maria omnia in corde suo conferens: vel quæ priùs ab Angelo, vel tunc ab Elisabeth perceperat in canticum, & laudem Domini prorumpit. Nunc admirabilem Dei potentiam, qui respicit humilitatem ancillæ suæ, collaudat. Nunc magnitudinem operum ejus glorificat. Nunc refert misericordiam, quæ à progenie in progenies super se timentes diffunditur. Nunc justitiam, qua superbi domantur, & humiles exaltantur, magnificat. Nunc promissionem Abrahæ, & semini ejus factam, & jam tunc completam commemorat; ac quòd se beatam omnes generationes usque ad consummationem sæculi dicerent, divina inspiratione prophetavit. Eandemque prophetiam sic manifestè videmus jugiter adimpleri, ut supervenientes generationes ipsam virginem beatam, & beatissimam magis, ac magis dicere conentur. Quis igitur tantam lætitiam salutis potuerit explicare? Quis tanta mysteria condignis laudibus prosequatur? Quis hæc gaudia sufficienter exponat? dum Joannes nondum natus exultat, Elisabeth adventu Virginis collætatur, Maria mysteriis gaudet, clausus in utero Salvator à suo recognoscitur præcursore, lætantur angeli, cœlum, & terra jucundantur, & tota Trinitas novis laudibus glorificatur? Hæc igitur gaudiorum magnitudo temporalibus est extollenda præconiis. Hæc singularibus solemnitatibus celebranda: in qua & Dominum, qui gestatur in utero, & Vir-

Virginem, quæ portat, & sterilem, quæ concepit, & præcursorem, qui visitatur, condecentibus prosequi debemus honoribus. In cujus commemorationem qui tribulati sunt, Mariam implorant: quæ gaudiorum hujusmodi memor, ut sperandum est, non solùm supplicantes exaudiet: sed sicuti ex sua clementia consuevit etiam supplicare volentes, prece subveniet. Quæ considerans hæc sancta Synodus, cùm in hoc tempore tota, proh dolor, Christianitas in laboribus, & angustiis constituta cernatur: cumque fere ubique divisiones, & bella per humani generis hostem introducta vigeant, & ipsa etiam Ecclesia militans non mediocribus agitetur procellis, dignum esse judicavit solennitatem hanc, quæ congruè Visitatio beatissimæ Virginis appellatur in singulis Christianorum Ecclesiis celebrari: ut honorata in celebritate per pias, & devotas fidelium mentes mater gratiæ, & omnis consolationis sacerrima virgo Maria benedictum filium suum jam multis hominum peccatis offensum sua intercessione concilians pacem, & unitatem fidelibus largiatur. Ideoque statuit, & decernit eadem sancta Synodus ad honorem ipsius Virginis Dei genitricis: ut post expleta Resurrectionis Dominicæ, Pentecostes, gloriosæ Trinitatis, sacri corporis Christi, beatorum Joannis Baptistæ, & Apostolorum Petri, & Pauli solennia, per singulas Christianorum Ecclesias quolibet Anno sexto nonas Julii festum hujusmodi Visitationis gloriosæ Virginis celebretur. Hoc igitur solenne festum amplectentur Christi fideles, & omnes, qui beatam Virginem singulari devotione prosequuntur, secum in hac solennitate suæ exultationi congaudeant.

Quàm ut eo libentiùs in divinis honorent officiis, quo magis spiritualibus fuerint excitati muneribus; Ipsa sancta Synodus omnibus Christi fidelibus, qui matutinis processioni, sermoni, missarum solenniis: vel primis, vel secundis vesperis hujus gloriosæ Virginis festivitatis interfuerint, pro unoquoque officiorum prædictorum centum dies de injunctis pœnitentiis misericorditer elargitur. Datum in Sessione publica in Ecclesia majori Basileensi solenniter celebrata Calendas Julii. Anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo primo.

Sessio XLIV.

Sessio XLIV. celebrata est 5. Idus Augusti ejusdem anni, quia illi, qui Concilio interfuerant, eaque de causa ad instantiam nonnullorum apud Eugenium Pontificem spoliati erant, in integrum restituuntur, violentique detentores expelluntur, & dejiciuntur ea conditione, ut nisi ante præfixam possessionem Beneficiorum, vel ipsi detentores evacuent, vel etiam ipsa Collegia evacuari non procurent, graves censuras incurrant: de perceptis fructibus cum priore justo possessore transigi, & componi mandatur: conceditur que ad extremum, ut contra inobedientes, & contumaces brachium sæculare imploretur.

Sessio XLV.

Sacrosancta generalis Synodus Basileen. in Spiritu sancto legitimè congregata: universalem Ecclesiam repræsentans ad futuram rei memoriam. Desideravit Ezechias rex, ut fieret pax, & veritas in diebus suis: & nos desiderio desideravimus, ut pax, & unio Ecclesiæ in diebus nostris hoc sacro durante Basileen. Concilio daretur. Verum cùm ex plurimis impedimentis, quæ dietim ingeruntur, & in futurum succrescere possent, formidetur: ne pax, & unio hujusmodi desiderata in hac civitate Basileen. fieri, aut actus conciliares liberè exerceri non valeant, volentes propterea casibus futuris providere: ac ut fides, & authoritas generalium Conciliorum universalem Ecclesiam repræsentantium

A illibatè permaneant: quodque unio, & pax vera Ecclesiæ dentur: nec non ut continuetur celebratio generalium Conciliorum: attento, quòd jam sanctissimus Dominus Felix Papa quintus prævidens necessitatis casum pro futuro Concilio nominavit inclytam civitatem Lugdunum in partibus Galliarum: in hocque satisfaciendo decretis sacrorum Constantien. & Basileen. hujus generalium Conciliorum dictam civitatem Lugdunum, quam experientia docente generalium synodorum hactenus in ea celebratarum accommodam, & idoneam reputamus, tenore præsentium in nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis pro futuro celebrando Concilio nominamus, deputamus, & assignamus. Cumque immineant urgentissimæ causæ, ut brevi fiat alterius generalis Concilii celebratio, propterea statuimus, & ordinamus, ut infra triennium à datis præsen-

B tium computandum generale Concilium in præfata civitate Lugdunen. celebretur: Decernentes, quòd Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, seu quicunque alii, qui ad generalia Concilia de jure, vel consuetudine convenire debent, in termino præmisso ad dictum locum accedere teneantur: dummodo post dissolutionem hujus Concilii hoc, vel alio in loco continuati restet unus annus ante hujusmodi triennii finem. Volumus etiam, & specialiter concedimus, quòd prædictum terminum futuri celebrandi Concilii abbreviare valeat præfatus Papa Felix. Per præmissa autem, & si rectè inspicientibus aliud videri non debeat: ad majorem tamen veritatis manifestationem declaramus, quòd non intendimus, neque volumus hoc sacrum generale Concilium Basileen. dissolvere, aut dis-

C solutum quomodolibet censendum esse; quinimo in hoc loco continuandum fore, & continuari debere: dum tamen integra, & plena libertas, atque securitas, nec non salvus conductus per inclytam civitatem Basileen. nobis, & eidem synodo concessi serventur illæsi. Adjicientes, quòd si aliquod fieret impedimentum, quominus in hac civitate Basileen. juxta ritum consuetum actus conciliares liberè exerceri possent: aut libertas, seu securitas, & salvus conductus hujusmodi non servarentur: quibus casibus, seu eorum aliquo, quod Deus avertat, advenientibus, super quo stari volumus arbitrio seu, attestationi dilectissimorum Cardinalium, & venerabilium Episcoporum, aliorumque dilectorum Ecclesiæ filiorum per nos hodie deputatorum, aut majoris partis eorum pro tempore præsen-

D tium cum subscriptione eorum inde super conficiendo publico instrumento, & sigillis eorumdem muniendo ex tunc prout ex nunc: & ex nunc prout ex tunc hanc sanctam synodum pro ipsius continuatione ab hac civitate Basileen. ad civitatem Lausanen. ejusque uti provinciæ Bisuntinen. locum habilem, tutum, & idoneum ad generalis Concilii celebrationem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti tenore præsentium transferimus, ac translatum esse decernimus cum ejusdem modis, formis, qualitatibus, & ordinationibus; cum quibus in hoc loco Basileen. continuata fuit, & stat de præsenti. Datum Basileæ in nostra publica sessione in Ecclesia majori Basileen. solenniter celebrata 17. Calendas Junii. Anno à Nativitate Domini 1448.

E

Bulla Nicolai Papæ V. super approbatione actorum, & gestorum in Concilio Basileensi.

NIcolaus Episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ut pacis, qua nihil desiderabilius, in universali Ecclesia amplissimè diffundatur, & perduret serenitas: omnium corda, quos exagitavit, & defatigavit divisio, unitas integra ad cujuslibet status, & honoris prosperitatem consolidet: libenter secundum nostræ, & Apostolicæ authoritatis plenitudinem, magnitudinemque voluntatis omnia amplectitur, per quæ non solùm super præsentibus, & futuris, sed & præteritis, ut firma, illibataque

taque permaneant, debitæ provisionis adhibeatur remedium. Cùm itaque post crebras, variasque conturbationes, quibus multis ab annis sancta Dei subjacuit Ecclesia, causantibus divisionibus: quæ inter felicis recordationis Eugenium Papam quartum prædecessorem nostrum, & tunc Basileen. Concilium viguerunt: hoc in nostro tempore, & ex Altissimi Dei providentia ineffabili interpositione, tractatuque oratorum charissimorum in Christo filiorum Francorum, Angliæ, & Renati Siciliæ regum: necnon Delphini Viennen. primogeniti Francorum Regis illustris, pacem Ecclesiæ redditam videbamus: dum percepimus venerabilem, & clarissimum fratrem nostrum Amadeum primum Cardinalem, Episcopum Sabinen. in nonnullis provinciis Apostolicæ sedis Legatum, vicariumque perpetuum Felicem Papam quintum tunc in sua obedientia nominatum, juri, quod in Papatu asserebat se habere ad hujusmodi pacem Ecclesiæ obtinendum, cessisse. Eos verò, qui Basileæ, postmodum Lausanæ sub nomine generalis Concilii hactenus congregati permanserunt, ordinasse, & publicasse: nobis tanquam unico, ac indubitato summo Pontifici obediendum esse à cunctis fidelibus, & præfatam Lausanen. dissolvisse congregationem. Desiderantes igitur toto affectu ea perficere: quibus Christi fideles suppressis, & extinctis dissensionum, & differentiarum seminariis communi fruantur concordia cujuslibet eorum status, honoris, reputationis, & quietis stabilitate firmata: quascunque promotiones, electiones, confirmationes, postulationes, admissiones, translationes, commendas, administrationes, & provisiones ad quascunque Patriarchales, Metropolitanas, & Cathedrales Ecclesias, necnon Abbatiales dignitates, ac monasteriorum regimina quorumcunque exemptorum, & non exemptorum: necnon quascunque collationes, provisiones, & dispositiones quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum regularium, & secularium de jure patronatus etiam laicorum cum cura, vel sine cura, si Ecclesiæ Parochiales fuerint: aut canonicatus, & præbendæ, dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus, vel principales in Collegiatis existant: personatusque perpetuæ administrationes, vel officia etiam curata, vel electiva in quibuscunque Ecclesiis: Prioratus conventuales, aut cujuscunque conditionis, qualitatis, vel naturæ fuerint: etiam alterius generis, quàm expressa paris, vel majoris: etiam si ex quavis causa tunc dispositioni Apostolicæ specialiter, vel generaliter reservatæ fuerint litigiosa, aut aliàs affecta, vel ad sedem Apostolicam quomodolibet devoluta: vim quorum seu prætextu collationum, provisionum, reservationum, aut aliarum dispositionum hujusmodi, seu alicujus præmissorum: aliàs quàm ex titulo privationis factarum præmissarum occasionum, divisionum ipsarum Ecclesiarum, beneficiorum, dignitatum, officiorum, personatuum, administrationum, canonicatuum, & præbendarum habita, seu adepta sit possessio, & possidentur de præsenti: admissiones etiam resignationum quorumcunque beneficiorum, dignitatum Ecclæsiarum simpliciter, vel ex causa permutationis factarum, authorizationum, & institutionum, pensionum quarumcunque super quorumcunque beneficiorum Ecclesiasticorum fructibus, reservationibus, & assignationibus cum processionibus, & fulminationibus inde secutis: necnon uniones, annexiones, incorporationes quarumcumque dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum sæcularium, & regularium quibuscunque Patriarchalibus, Abbatialibus, vel capitularibus, mensis, aut monasteriis, conventibus, dignitatibus, canonicatibus, & præbendis, vel beneficiis seu ad invicem sub quibusvis verborum formis dimembrationes etiam Ecclesiasticarum, & beneficiorum quorumcunque: Ecclesiarum quoque, monasteriorum, studiorumque generalium fundationes, erectiones, suppressiones, & subjectiones, & quorumcunque beneficiorum creationes, exemptiones. Item renovationes, pallii dationes, consecrationes, benedictiones personarum, de ordine ad ordinem translationes, infeudationes, institutiones, contractuum confirmationes: facultatis testandi concessiones, absolutiones, liberationes, quantitas super quibuscunque debitis ratione decimarum, semidecimarum indulgentiarum, annatarum, communium, & minutorum servitiorum: vel alias quomodolibet dispensationes tàm super ætatis, quàm natalium, & aliarum inhabilitatum defectibus, super incompatibilibus in quocunque numero, etiam si ad curas parochiales: matrimoniis, juramento: ordinibus, & voto, etiam transmarino, & rebus aliis quibuscunque: nec non absolutiones à quibuscunque excommunicationum, anathematizationum, & aliis censuris Ecclesiasticis interdictorum tàm generalium, quàm specialium relaxationes; ac etiam illarum fulminationes, & appositiones juramentorum: etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula irregularitatis, aut alia inhabilitate undecunque processerit: restitutione etiam ad famam, & honores, gratiarum, indultorum, indulgentiarum, & privilegiorum, & quascunque alias concessiones: ac omnia, & singula tàm justitiam, quàm gratiam concernentia sive in foro conscientiæ, aut contentioso in personis, aut locis, quæ tempore concessionum, & aliorum præmissorum obediverunt præfato venerabili, ac charissimo fratri nostro Amadeo Cardinali: &c. *Approbat, quæ Schismatis tempore gestarant in negotiis beneficiorum, & dispensationum; inter quæ exemptiones, & immunitates Præmonstratensium approbatæ sunt à concilio, qui in his vexabantur ab Episcopo Ambianensi, ut de authenticis instrumentis inspeximus, &c.* Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, ratificationis, confirmationis, provisionis, decreti, voluntatis, impositionis, cessationis, remissionis, relaxationis, donationis, absolutionis, liberationis, inhibitionis, impositionis, irritationis, annullationis, declarationis, denunciationis, advocationis, extinctionis, voluntatis, mandati, dationis, concessionis, adjectionis, & constitutionis, infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Spoleti Anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo quadragesimonono. 14. Calendas Julii. Pontificatus nostri anno tertio. P. de Noxeto. Marcellus de Curia. Registrata in camera Apostolici Concilii.

In editione Joveriana adduntur hi articuli de modo procedendi in sacro Concilio legitimi, & approbati, seu in generali congregatione. Die veneris 26. Septembris 1430. quos censuimus non esse omittendos.

PRimò sint quatuor deputationes, sicut sunt, inter quas omnes de Concilio distribuantur æqualiter, quantum commodè fieri poterit. Et sint in qualibet deputatione de quolibet statu scilicet dominorum Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Abbatum, Doctorum, Religiosorum, exemptorum, & non exemptorum, & aliorum, & in qualibet de aliis nationibus distribuantur in quatuor æquales partes supposita singularum nationum. Et ad distribuendum supposita Concilii, eligentur quatuor, scilicet unus ex qualibet deputatione, qui quidem quatuor mensibus singulis eligantur de novo.

Item in qualibet deputatione eligatur unus præsidens singulis mensibus per vota singulorum. Et in qualibet earum deputetur unus promotor notarius, & unus censor.

Item omnes deputationes congregabuntur ter in Septi-

septimana regulariter, videlicet die Lunæ, die Mercurii, & die Sabbati de mane hora consueta, & si in prædictis diebus factum aliquod concurrit præcipuum, poterunt in sequenti die congregari, vel in die præcedenti, si per præsidentem fuerit intimatum.

Item, quòd nulla deputatio astringat se quibuscumque juramentis ad tenendum secretè materias, quæ tractabuntur in eadem. Sed sit licitum singulis suppositis deputationum conferre cum singulis de Concilio tantùm de rebus, de quibus agetur.

Item quolibet mense deputentur tres de qualibet deputatione, qui duodecim pari numero ter in septimana, vel pluries, prout eis videbitur expedire, certis horis, & loco, non tamen illis horis, quibus deputationes congregantur, convenient ad videndum materias eis datas de deputationibus distribuendas ad tractandum. Sic tamen, quòd in fine cujuslibet mensis eligendo novos deputatos, de qualibet deputatione maneat unus de præcedentibus deputatis, ille videlicet, quem ipsi duodecim elegerint: sic tamen, quòd ille, qui eligetur pro mense secundo, non eligatur pro mense tertio, qui quatuor habeant de novo venientes informare de agitatis in illo mense finito. Et sic deinceps singulis mensibus. Et illi duodecim eligant unum ex eis pro præsidente, qui toto mense sit eorum præsidens, ad cujus mandatum cæteri deputati tenebuntur in loco per eos eligendo convenire.

Item, si aliqua deputatio, vel aliqua particularis persona habeat aliquam materiam præ manibus, quòd illam possit eisdem deputatis proponere, qui sub juramento præstito tradendam (nisi sibi placuerit) non revelabunt.

Item, quòd deputationes præcipuè in rebus arduis, & maximè si exigant celeritatem, non statim super propositis, dum primò proponuntur, deliberabunt. Sed ad sequentem congregationem differant proposita, ut unusquisque habeat tempus cogitandi, & maturè deliberandi super propositis. Et si res proposita gravis fuerit, poterit bis, vel ter, prout illius gravitas exigit, super ea deliberari, ut maturiùs concludatur, quod fuerit multiplici deliberatione recensitum. Sic tamen, quòd quilibet juxta proposita per præsidentem respondeat pertinenter; & non per materias ultra vagantes, ita ut non inducat aliam materiam, quàm illam, quæ per præsidentem fuerit introducta. Et si contingeret aliquem, vel aliquos introducere alias materias, dominus Præsidens non faciat super illis deliberari pro tunc, sed alia congregatione, nisi fortè materia talis fuerit, quæ urgentem exigat celeritatem.

Item quandò in una deputatione aliqua materia fuerit agitata, & deliberata, si in bona sententia omnes conveniant, & conventionem suam per duos ad alias deputationes deferant, cum motivis, & persuasionibus ejusdem deputationis. Si verò non fuerit omnium consors sententia, & quantumcumque una pars numero excedat aliam, nihilominus de qualibet parte sumatur unus, & ambo ad alias deputationes transmittantur, ut diversitas cum motivis, & rationibus utriusque sic omnibus innotescat, ut sic aliæ deputationes perceptis rationibus, & motivis clariùs valeant explicare.

Item quælibet deputatio in deferendo votum suum, seu conventum ad alias deputationes servabit ordinem rerum, de quibus agitur, utpote si res ad fidem pertinet, primò ad deputationem fidei deferatur, & inde ad alias. Et similiter si res exigit celerem expeditionem, indilatè deferatur ad omnem deputationem, & similiter in aliis. Communis verò deputatio tenebit eundem ordinem in deferendo communia ad alias deputationes.

Item prædicti duodecim deputati semper in die præcedenti ad congregationem generalem conveniant, cum præsidenti Concilii cum conventionibus, & sta-A tutis, & agitatis deputationum, ut præsidens Concilii sit plenè informatus de singulis, quæ habet in generali congregatione proponere, cum motivis, & rationibus. Nihil autem ardui proponat præsidens ad deliberandum, seu concludendum, nisi priùs fuerit propositum in singulis deputationibus, & agitatum: nisi res esset repentina, & talis, cujus mora esset nociva, tunc posset proponi. Quæcumque verò in deputationibus agitata fuerint, sive omnes convenerint, sive non, proponat, dummodo saltem per duas deputationes ad proponendum fuerit requisitus.

Item si in feria sexta festum aliquod, vel aliud impedimentum occurrerit, quòd in die sabbati fiat congregatio generalis, nisi per præsidentem aliud injunctum fuerit. Et ita fit, ut nunquam in septimana generalis B congregatio omittatur.

Item, quòd Dominus præsidens in qualibet congregatione habeat catalogum, seu Rotulum, in quo ponantur materiæ proponendæ. Et litteris missivis lectis, quòd semper incipiat à gravioribus: ita tamen, ut omnia capita, super quibus est pro tunc declarandum, in principio explicentur.

Item exhortentur supposita deputationum, & etiam in congregatione generali per præsidentem, quòd si in deputationibus, vel congregationibus sunt duæ, vel tres opiniones, quicunque voluerint adhærere alicui illarum, non debent reiterare, quod jam dictum fuerit, nisi velint aliquid addere, vel diminuere, sed poterunt illam, quam voluerint, partem C brevi verbo eligere, vel novam dicere juxta eorum voluntatem.

Item si in deputationibus sint supposita non deliberantia propter arduitatem materiarum, & dicant se velle cum libris, vel alias deliberare, non concludatur, donec in sequenti deputatione, in qua, si dicere velint, audiantur.

Item ne tempus inutiliter occupetur, & labatur in vanum, ordinetur, quòd deinceps super causis, & rebus tractandis, & expediendis in hoc sacro Concilio, ac in generali congregatione per Dominum præsidem ipsi Concilio proponendis, per prius singularum deputationum præsidentes, vel notarii referant statuta, deliberata, seu conclusa in eisdem. Et si contingat majorem partem, hoc est, tres deputationes esse concordes, illicò quarta deputatio, imo quodlibet D suppositum hujus sacri Concilii, diligenter, & ad plenum audiatur benignè cum suis rationibus, & motivis: quæ si forsitan excitationem aliquam, seu difficultatem offerant, remittatur articulus, super quo ei difficultas fuerit exorta, ad deputationes latiùs, & maturiùs dirigendas. Si verò rationes talium, & motiva, dubietatem probabilem sufficientem non adducant, concludatur, quod probatum extitit, & maturè digestum per tres deputationes.

Item, quòd omnes deputati, & qui in posterum inferentur ipsi Concilio, prout sunt deputati, singulis diebus ordinariis intrent ipsas deputationes ad agitandas, & disceptandas causas, & materias occurrentes; ne quis prætendere possit ignorantiam proponendi in generali congregatione, & quòd per vota o-E mnium singula expediantur. Et qui tunc intraverint absque rationabili causa, seu qui non significarint hora debita se non posse intrare, & qui ante dissolutionem recesserint sine licentia præsidentis, ipsius præsidentis arbitrio puniantur.

Item omnia supposita Concilii teneantur venire, & stare in congregatione generali in Missis solemnibus, & Processionibus, quemadmodum suprà dictum est de deputationibus.

Item, antequam dissolvatur congregatio generalis, aut singularum deputationum, per notarios congregationis generalis, & etiam singularum deputationum legantur conventa, & ordinata in eisdem, ut si per dictos notarios aliquis defectus in scri-

ſcribendo fuerit commiſſus, corrigatur.

Item de qualibet deputatione eligatur unus, qui quatuor provideat de ſermonibus ad clerum ſingulis diebus ſolemnibus faciendis, quos ipſi perſonis idoneis ad hoc diſtribuant, & antequam ſermo hujuſmodi per eum, qui aſſignatus eſt, publicetur, prius per eoſdem quatuor, vel alterum ipſorum videatur, ne error contingat, aut ſcandalum exinde oriri. Et iſte ordo à feſto ſancti Michaelis in antea ſemper continuetur.

Item ad expediendum aliquid, dentur aliqui deputati, qui dum coveniunt, ille, qui dignior, & primus eſt, inter eos proponat materiam tractandam, & dirigat illam, & vota aliorum exquirat. Et ſi aliquis, vel aliqui de Concilio non deputati, volunt intereſſe ad deliberandum ſuper materia, de qua eſt tractandum, poſſint admonere deputandos de motivis ſuis, & ſi placet deputatis, quod interſint, poterunt remanere.

Reformatio ſuppoſitorum Concilii, eorumque familiæ.

ADmonet hæc ſancta ſynodus omnes ſacrum Concilium celebrantes, ut omnem gravitatem, & honeſtatem, quæ viros Eccleſiaſticos decent, diligenter obſervent, vitam, & converſationem exemplarem ducant: & cùm ad dandam toti orbi convenerint, ipſi prius in ſe legem ſuſcepiſſe demonſtrent, ſint eorum mores ſine macula, & ruga. Exhibeant ſe tanquam ſpeculum mundum, in quo alii ſpeculantes normam, & exemplum ſanctimoniæ accipiant, meminerint ſe eſſe ſal terræ, in quo opus eſt, ut nunc ſalietur mundus. Sint tales juxta præceptum Domini, ut lumen eorum luceat coram hominibus, ut videant bona opera ipſorum, & glorificent Patrem noſtrum, qui in cœlis eſt. Ipſis inquit Apoſtolus in perſona Timothei, eſto exemplum fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Intima eſt bona conſcientia propter ſeipſos, bona fama propter proximos.

Et quantum ad conſcientiam attinet, unuſquiſque eam ſæpe examinet, & mundet, quantum fieri poteſt, ab his omnibus, quæ divinam majeſtatem offendunt. Qui ſacerdotes ſunt, ſæpè celebrent, alii verò ſæpè confiteantur; hoc plurimum valebit ad gratiam Domini impetrandam. Alioquin ſi iniquitatem conſpexerit in cordibus eorum, non exaudiet Dominus, & oratio peccatoris fiet ei in peccatum.

Et quoniam opera, quæ hoc ſacrum Concilium ſequitur, grandiora ſunt, quàm ut viribus humanis ullatenus effici poſſint, neceſſariò ad Dominum recurrendum eſt orationibus, eleemoſynis, & jejuniis. Quilibet igitur de Concilio ſingulis diebus aliquam ſaltem brevem orationem ad eum porrigat pro ſucceſſu hujus ſacri Concilii. Mandat etiam hæc ſancta Synodus, ut ſingulis feriis quintis, quandiu durat tractatus Bohemorum, in majori Eccleſia celebretur Miſſa de Spiritu ſancto cum orationibus ad hoc inſtitutis, in qua omnes de Concilio interſint. Ea autem die, nec non diebus dominicis, & aliis diebus ſolemnibus, quibus præſente Concilio Miſſæ celebrantur, quilibet de Concilio offerat in gazophylacio ſaltem unum nummum, hoc modo, quòd duo curſores cum pyxidibus, unus ab uno latere chori, alius ab alio intra Miſſarum ſolemnia recipiant, quicquid à ſuppoſitis Concilii offertur. Poſt Miſſam promotores Concilii diſtribuant hujuſmodi oblationes pauperibus, de quibus ipſis videbitur. Eandem Miſſam de Spiritu ſancto quinta feria, ſancta ſynodus mandat ſolemniter celebrari in qualibet Eccleſia collegiata, & conventuali hujus civitatis. Mandat etiam tàm ſuppoſitis Concilii celebrantibus, quàm aliis ſacerdotibus in hac civitate exiſtentibus, ut in Miſſis ſuis dicant aliquam orationem pro pace, & unitate Eccleſiæ

A Ut negotia, quæ in diſputationibus Concilii aguntur, Deus oraculo pietatis aſpiciat, & proſperari faciat, expedit, ut hi, qui illa tractant, ad ipſas deputationes devoti accedant: propterea quælibet deputatio, antequam negotiari incipiat, audiat in communi Miſſam in loco, quem ordinaverit prope ipſam deputationem. Ibidem omnes de deputatione curent intereſſe, niſi forſan aliqui ſint per ſe celebrantes.

Tempore divinorum non fiant invicem collocutiones. Sed quilibet vel oret, vel contempletur, quæ aguntur, vel dicuntur in Miſſa.

Et quoniam (ut inquit Tobias) *bona eſt oratio cum eleemoſyna, & jejuniis*, quilibet ſemel in hebdomada feria ſexta, vel alia jejunet. Et ſicut Moſes, antequam

B legem mereretur ſumere, jejunavit: ita & nos legem reformationis à Domino accepturi, & tradituri mundo facere curemus. Qui autem jejunare non poteſt, det eleemoſynam.

His autem diebus quilibet in menſa ſua ſervet moderationem, ſobrietatemque ciborum, etiamſi hoſpites adſint, non multitudine, ac reprehenſibili varietate ferculorum, ſed modeſta, & competenti refectione honorentur.

Prælati in menſis ſuis ſtudeant ſervare decretum Toletanum, quod tale eſt: Pro reverentia Dei Sacerdotum id univerſa conſtituit Synodus. Et quia ſolent crebro menſis otioſæ fabulæ interponi, in omni Sacerdotali convivio divinarum literarum lectio miſceatur; per hæc enim, & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.

C Quælibet etiam Eccleſiaſtica perſona, antequam cibum ſumat, benedicat: & poſt refectionem orationes ab Eccleſia inſtitutas dicere non negligat.

Caveant ſuppoſita Concilii, ad tollendas tentationes, & murmurationes, ne convivia, vel ſuſpecta commercia cum mulieribus habeant.

Suppoſita Concilii à verbis detractoriis, contentioſis, ſcurrilibus, vel malè ædificantibus quibuslibet accuratè ſtudeant, ne factis, aut verbis proximum ſcandalizent.

In via quilibet incedat pudicis oculis cum modeſtia, & gravitate, ad loca minus honeſta non vadat, nec ad ſpectacula publica, choreas, ludos, haſtiludia, torneamenta, & alia hujuſmodi. Veſtimentis utantur, prout ſacri Canones ſtatuerunt, abſtineant à

D coloribus rubeis, & viridibus; exceſſivè veſtimenta deferant talaria, & tàm retrò, quàm à lateribus, & ante clauſa, & ſine manicis ad cubitum pendentibus, & abſque foderaturis ultra oras excedentibus, & in fixuris. Nullus portet annulum, niſi cui competit ex officio dignitatis, & unum duntaxat. Ne corrigias auri, vel argenti ornatum habentes, nec ſolatas, nec mitras ſericas, aut birreta longa, ſed parva, aut honeſta caputia. Tonſuras deferant ſuis ordinibus congruentes, & capillos ita tonſos, ut aures pateant.

Non portent in frenis, ſellis, aut pectoralibus equorum aurum, vel argentum, aut ornamenta metalli depicti, aut figurati, aut mappas ſericeas, ſeu alia hujuſmodi ſuperfluitatum: & quòd hujuſmodi ornamenta equorum ſint unius coloris, non rubei, vel viridis, nec

E calcaribus deauratis utantur.

Et ne Prælati in multitudine, ſed honeſtate familiæ gloriari videantur incedendo per viam pedites, aut equites, quantò pauciores poſſunt, præmittant familiares: Cardinales decem, Patriarchæ octo, Archiepiſcopi ſex ante ſe.

Et quia qualis pater familias, tales & domeſtici ejus, curandum eſt, ut non ſolùm patres de Concilio, ſed & eorum familiares decentem honeſtatem ſervent. Quilibet igitur familiares ſuos ſæpè admoneat, ne quid reprehenſibile aut ſcandaloſum publicè, vel occultè perpetrare audeant: hujuſmodi familiarium veſtes non ſint breviores genu, nec diverſorum

ſorum colorum, nec cum ſciſſuris, vel prętexturis, vel alia ornamenta aurea, vel argentea, nec cincturas exceſſivas ſumptuoſas. Sint eorum caligæ unius coloris: ſimiliter & caputia, nec pugiones, aut cultellos ultra longitudinem unius palmæ deferant.

Nemo de ſuppoſitis Concilii ludat, aut familiares ſuos ad taxillos, vel alios ludos inhoneſtos ludere patiatur. Non permittant à familiaribus ſuis per civitatem cum civibus ſe aſſociari.

Familiares dominorum de Concilio beneficiati, vel in ſacris conſtituti, taliter incedant, & non laicaliter, tanquam ſcutiferi.

Omnes religioſi exiſtentes in hoc loco ſacri Concilii, portent habitus ſuarum Religionum in colore, valore, longitudine, amplitudine. Cùm incedunt per civitatem, veſtes deferant ſuperiores juxta inſtitutiones ſuorum ordinum, & Canonici regulares pro veſte ſuperiori portent croceam, mantellum, vel redividellum.

Ne in hoc loco ſacri Concilii religioſi ſine cauſa vagari præſumant, teneantur ſtatim poſt primam diem adventus ſui præſentare ſe ſuperioribus ſuis, vel eorum vicariis, aut procuratoribus: & qui ex his non habuerint ſuperiores, vel eorum Vicarios repræſentent ſe generali præſidenti: & ſi ſine legitima cauſa huc advenerunt, revertantur ad Monaſteria ſua. Quòd ſi, ut prædictum eſt, repræſentare ſe, aut ad Monaſteria reverti contempſerint, de mandato prædictorum ſuperiorum ſuorum, vel præſidentis per ſoldanum carceri mancipentur.

In hac congregatione generali deputationum ſervetur debita modeſtia. In loquendo nemo alium maledictis, aut contumeliis laceſſet, unuſquiſque de alio reverenter, & honeſtè loquatur, præſertim minores de majoribus. Nemo alium loquentem interrumpat, uno loquente cæteri ſilentium ſervent. Quilibet proferat liberè votum ſuum, ad neminem, niſi ſolùm Deum, reſpectum habens. Nemo humana affectione, ſeu paſſione moveatur.

Animadvertant Patres de Concilio verba illa, quæ ſcribuntur in Paralipomeno. *Videte, quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini, & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite.* Meminerit ergo quilibet juramenti in receptione ſua ad ſacrum Concilium præſtiti, videlicet, quòd ſalubre Concilium dabit ſecundum Deum, & conſcientiam ſuam. In hoc loco ubi de communi totius Chriſtiani populi ſalute agitur, omnis minima culpa, maxima eſt in diſtricto Dei judicio ſeveriter plectenda. Studeant ſuppoſita Concilii pacem, & unitatem, quam mundo, & Eccleſiæ dare procurant, inter ſe priùs cuſtodire. Sint unum in Domino, idipſum ſentiant omnes. Non ſint inter eos ſchiſmata, contentiones, & æmulationes. Servent ſuper omnia fraternam concordiam: quia, ut inquit Dominus, omne regnum in ſe diviſum deſolabitur, & domus ſupra domum ruet. Nemo eorum ſuſcitet odiorum, & ſimultatum fomenta, quin potiùs extinguat. Alter alteri, ſi fortè ſe offenſum putat, ignoſcat: & alterum alterius onera portare, & adimplere legem Chriſti. Nemo juxta juramentum ſuum vota ſingulorum revelet, unde nemini veriſimiliter odium ſequi poſſit.

Hujuſmodi ordinationes, & exhortationes quilibet præſidens per ſuppoſita ſuæ deputationis obſervari faciat, inquirendo diligenter, an quiſquam eas tranſgrediatur. Tranſgreſſorem autem charitativè corrigat, & ſi non emendet, adhibeat cum conſilio aliquorum de majoribus ſuæ deputationis efficax, & opportunum remedium: promotores etiam Concilii ſolicitè hujuſmodi tranſgreſſores inquirant, & ſuæ deputationis deferant præſidenti.

Quilibet præſidens deputationum in principio ſuæ præſidentiæ prædicta in ſua deputatione legi faciat, A ut ſupervenientibus innoteſcant.

Præſidens autem Concilii deputet aliquos, qui ſollicitent cives, ut ea, quæ pro honeſtate civitatis inſtituta ſunt executioni demandentur, & debitè cuſtodiantur.

Admoneantur Baſileenſis Epiſcopus, & Officialis ejus, ut prædicta clero ſuo ingerant, & inviolabiliter obſervari faciant.

Controverſa hujus Concilii Baſileenſis.

Prima controverſia hujus Concilii eſt, an debeat haberi pro legitimo Concilio univerſali: ſi enim tale habeatur, infringitur authoritas Concilii Florentini, B quod eodem tempore celebratum eſt per Eugenium, quem Baſileenſe à Papatu depoſuerat. Res hęc variè agitata eſt, tùm durante Concilio, tùm ipſo exacto. Dum alii Eugenio ſemper adhæſerunt, ut Rex Galliæ Carolus VII. teſte Maſſono libr. 4. annal. Galliæ: alii Baſileenſe Concilium, ejuſque decreta prætulerunt: Cardinalis Turrecremata non dubitat ſcribere in Summa de Eccleſia lib. 3. capit. 24. cùm Concilium Baſileenſe, ut toti orbi notum eſt, ſcandaloſum fuerit, & in multis præſumptuoſum tranſgrediens terminos, quos poſuerunt patres ſancti in Conciliis univerſalibus, ab illo nullum argumentum ſumendum eſt. Sed ad penitus noſcendum quale judicium ferri debeat de hoc Concilio, ſufficiunt ea, quæ ſcribit Spondanus Apamienſis Epiſcopus ad annum 1443. C in quo ponit finem hujus Concilii. Quamvis enim, inquit, adhuc tàm ibidem Baſileæ, quàm etiam Lauſanæ, utcumque ſubſtiterit, uſque ad annum 1448. parum tamen eſt, quod ab illo poſt præſentem annum geſtum reperitur apud auctores: quam magis dixeris laceræ navis aberrationem, quàm rectam velificationem; quouſque demum, & aura divina adſpirante, delata eſt ad tranquillum portum ſedis Apoſtolicæ. In quo quidem ſi excipias pauca quædam de beneficiis, & de rebus cum Boemis geſtis (adde & quædam de beatiſs. Virgin.) reliqua omnia acta illius talia ſunt, ut lectori longè plus tædii, quàm fructus afferant, & Eccleſiæ Dei plus abſque ullo dubio nocuerint, quàm in aliquo profuerint. Cùm & illa etiam, quæ cùm Boemis compacta ſunt (ut illi vocabant) abierint in irritum, non permittente divino numine, ut, qui ab Eccleſiæ ſuæ D capite diſciſſi eſſent, unionem cum aliis ſtabilire poſſent.

De auctoritate Concilii, & Papæ.

Quod verò ſpectat ad authoritatem Concilii ſupra Papam, an rectè concludi poſſit ex hoc Concilio diſputatur. Ac aliqui exiſtimant non poſſe, quia Concilium Lateranenſe V. ſub Leone X. decretum ea de re à Baſileenſi, ac Piſano Concilio editum irritavit ſeſſ. 2. ac 3. Sed id difficultatem auget potiùs, quàm tollat, quia ex hoc infertur, quòd contradicant ſibi invicem in materia fidei generalia Concilia, unde eorum fides dubia redditur. Verius eſt, id concludi E non poſſe, quia cùm decretum iſtud contra Papam editum eſt, legitimum non erat tunc Concilium generale, nulluſque præſidebat nomine Pontificis Romani, quia Cardinalis Arelatenſis, qui ſibi authoritatem præſidendi arrogaverat, decretum iſtud edidit ſine authoritate legitima præſidendi Concilio univerſali: & cùm Nicolaus quintus Eugenii ſucceſſor Concilium Baſileenſe approbavit, nequaquam approbavit quoad omnia, ſed tantùm quoad alia, quæ ſpectabant magis ad diſciplinam, quàm ad doctrinam, ut ſuprà patuit. Cæterùm iſtud contra Authoritatem ſummi Pontificis decretum adeò ſine ullo ordine editum eſt, ut mira fuerit perturbatio & in diſcuſſione quæſtionis, & in pronunciatione. Erat autem orta

Ventilatur quæſtio in utramque partem.

orta disputatio, an Eugenius hæreticus habendus esset, qui Concilio non obtemperaret. Eratque confligantium triplex sententia, aliis hæreticum affirmantibus, aliis relapsum etiam, aliis nec hæreticum, nec relapsum. Hique partes Eugenii tuebantur, dum alii convitiis lacerarent, ac detestarentur eos, qui talem hominem Pontifici Romano præfecissent. In hac conflictatione adversus Eugenii defensores multa disputavit Thomas de Courcellis Canonicus Ambianensis, inter Doctores Theologiæ insignis, ac præcipuus fabricator decretorum Concilii, ut nemo plura, quàm ipse in eo dictaverit. Papamque Concilio, ac Ecclesiæ subesse pluribus asseruit: cùm hæc errare non possit, ille possit: quòd mater illa, hic filius, sponsa Christi illa, hic tantùm Vicarius, quòd quæ data sunt Petro Apostolo privilegia, data ei fuerint, tanquam Ecclesiæ personam ferenti: quem etiam ad Ecclesiam remisit Dominus, cùm dixit, *dic Ecclesiæ*, unde & fiat, ut si Papa Ecclesiam non audierit, tamquam Ethnicus, & publicanus haberi debeat. Qui secùs sentirent, aut quod Ecclesiæ competit, non æquè Concilio generali competere assererent, id vel aviditate gloriæ, vel præmiorum expectatione, & ambitionis excæcatione, adulatoriè dicere. Gabrielem, qui se Eugenium dictitaret, blasphemiæ in Spiritum sanctum Concilii Basileensis decreta contemnendo esse participem. Qui Romàn. Pontificem per Concilium deponi posse, negarent tabulas esse, pertinacia magis, quàm ignorantia contendentes, magis verbosos, quàm eloquentes: Papam veriùs dici Ecclesiæ Vicarium, quàm Christi, nullum autem esse dubium, quin Dominus Vicarios suos possit ad nutum suum destituere: si autem Ecclesia potest, ergo & Concilium: Concilium sine Papæ authoritate congregari posse, & qui id negarent ruinam secum Ecclesiæ trahere. Illud autem plusquam fatuum esse, dicere, postquam semel consensus Papæ accesserit, si revocetur, cessare Concilium, cùm jus habere in suum superiorem non possit, qui est inferior; quascumque demum causas, quascumque rationes habuerit. Hæc autem de veritate fidei Catholicæ esse, ex Concilio Constantiensi intelligi, adeò, ut quicumque ea negarent, hæretici essent: ac planè delirare illos, qui veritatem de superioritate Concilii fassi, veritatem esse fidei non faterentur. Hæc ille orator cum magno æstu, & calore, cujus modestiam laudat Æneas Sylvius, quòd terram semper intueretur, eadem cum ipso opinione illaqueatus, laudansque ejus argumenta, obliquasque scripturarum, ac patrum interpretationes, quibus abutuntur adversus summum Pontificem ipsi hæretici. Quapropter Episcopus Apamianensis ad annum Christi 1439. ipsum carpit, aitque convenientissimè terram semper intuitum fuisse, qui nihil tunc cœleste sapiebat. Virum tamen in Doctrina eximium fuisse nemo negaverit, cujus indicia sunt tomi duo commentariorum, in quatuor libros sententiarum, quod aliquandò vidisse, & tantisper legisse in bibliotheca Collegii Choletæi datum est. Missus quoque fuit Legatus à Concilio Basileensi ad Synodum Bituricensem, in qua condita fuit sanctio pragmatica, quam vocant, majori ex parte ex decretis ejusdem Concilii Basileensis, in qua quantùm se à Romano Pontifice eximebant Ecclesiastici viri, eò in majorem judicum sæcularium servitutem incidebant, quamque semper Romani Pontifices improbarunt, donec pœnitùs abrogata est in Concilio Lateranensi quinto. Sed de hac pragmatica sanctione in altero tomo.

Ut autem viderentur pluribus magni roboris dicta istius Doctoris, non deerant, qui vim talium argumentorum intenderent, quòd totum sit majus sua parte, & Papa sit tantùm pars Ecclesiæ. Quòd plenissima potestas semper debeat in Ecclesia manere, manet autem semper potestas Ecclesiæ, non Pontificis, qui moritur. Quòd, quandò Papa eligitur, non affe-

A ràt secum claves, quia sic esset Papa, antequam esset Papa electus. Nec accipit ab Angelo, ergo ab Ecclesia, & cùm moritur, cui alii relinquit, quàm Ecclesiæ? unde concludi debet Ecclesiæ claves datas esse in sua amplitudine, à qua accipit Pontifex, ut minister ejus. Quò tendit scriptum à Divo Augustino super Ps. 108. quædam dicuntur, quæ & si ad Apostolum Petrum propriè pertinere videantur, non tamen habent illustrem intellectum, nisi referantur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gessisse personam, propter primatum, quem in discipulis habuit; sicut est, *Tibi dabo claves Regni Cœlorum*. Ita Judas personam sustinet inimicorum.

Sed alii diluebant majorem partem istarum rationum. Nam Papa diverso modo potest esse Filius, & Pater Ecclesiæ: Filius generatione spirituali baptismi,
B Pater verò authoritate: sicut Christus respectu diversorum dicitur Filius David, & Pater ejus, & Episcopus vocatur, & est filius naturalis alicujus mulieris, cujus erit Pater Spiritualis. Et si verò Papa sit membrum Ecclesiæ universalis, non sequitur esse inferiorem in Jurisdictione, nam idem argumentum fieri potest de Christo, quòd esset inferior, cùm sit etiam membrum Ecclesiæ 1. Corint. 12. *Vos estis corpus, & membra de membro*. Glossa, dependentia de membro, idest Christo capite. Caput, etsi membrum, est superius toto corpore, in quod influit. Quod verò dicendum est Ecclesiæ, si peccaverit in nos frater noster, ibi per Ecclesiam non possunt intelligi nec omnes, qui sunt in Ecclesia divisim sumpti, nec collectivè sumpti, cum iis dici vix possit. Sed ibi per Ecclesiam intelliguntur prælati, qui ut capita Ecclesiam repræsentant, unde nihil certi inferri potest ex hac ratio-
C cinatione. Neque etiam ex hoc, quòd dicitur totum esse majus sua parte: quia hoc verum est de majoritate quantitatis dimensivæ, vel numeralis, non est verum de majoritate quantitatis virtualis. Potest enim una pars major esse in virtute, quàm plures aliæ. Cùm verò quæritur, cui Pontifex claves relinquit moriens, aut à quo accipit, si non sint semper in Ecclesia? Respondetur potestatem illam clavium semper remanere in Christo, à quo ille accepit, qui præsentatur ei ab Ecclesia ministerio electionis, idque non nova traditione, sed antiqua illa ordinatione, qua Petro tradidit, & in ejus persona cuilibet suo successori: verbum enim Christi semper vivum, & semper efficax dat claves cuilibet succedenti Petro, ut non sit necesse unum Papam ab altero accipere, quare vana est quæstio, cui Papa moriens claves relin-
D quat. De dicto Divi Augustini satis patet ex contextu illum locutum fuisse tantùm de quibusdam dictis ad Petrum, non de omnibus, quæ, ut habeant illustrem intellectum, referenda sunt ad Ecclesiam, idest ad successores suos per totum Ecclesiæ decursum, pro quibus etiam Petrus accepit potestatem clavium eorum gerens personam; quomodò recipiens castrum à Rege pro se, ac filiis dicitur figurare, ac repræsentare filios suos.

Sed hujusmodi controversiæ fusiùs narrantur ex Ænea Sylvio, qui postea Papa fuit Pius secundus, ex quo aliqua delibamus. Finita disputatione, inquit, cùm instaret horum negotiorum extrema conclusio, Mediolanensis, & Panormitanus Archipontifices se magnoperè armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Epi-
E scopus primus differri conclusionem petiit, & expectari aliorum principum oratores ex Moguntia propediem redituros. Tunc Panormitanus gravem, & rhetoricam orationem habuit, admonens Patres in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse considerанda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito, vel concesso provenirent. Primum hoc petere potentissimos Reges, & Principes. Secundum petere otium tantùm

sacri

ſacri Concilii, ut patres quieſcerent in proceſſu Papæ, & concluſione rerum. Tertiùm non propter privatam, ſed publicam utilitatem petere, ad rem meliùs examinandam. Quartò, ut effectus mente conciperent, ſive negarent, ſive concederent, quod peteretur. Caleſiebat autem dicendo Panormitanus, & maximè cùm de prælatis mentio incidit, diceretque apud ſe fore majorem partem prælatorum. Tùm Ludovicus Romanus Protonotarius exorſus loqui, nec multa, nec valdè bona adduxit, cùm ex malo corio nemo bonus conſuere calceos queat, &c. tùm Ludovicus Cardinalis Arelatenſis vir conſtantiſſimus, & ad gubernationem generalium Conciliorum natus, oratorum omnium, qui locuti ſunt, verba reſumens, vehementer arguens Epiſcopos, qui metu veritatem celent, aſſeverans in Concilio non veritatem patrum, ſed rationem ſpectandam eſſe, imo veritatem ante omnia. Se nullius Epiſcopi mendacium quamvis ditiſſimi, veritati diriſſimi pauperis præponere. Nec dedignari Epiſcopus debeat, ſi vox inopis Sacerdotis, docti tamen, & ſancti, ſuæ præponatur. Adductis in hoc exemplis. Athanaſium Presbyterum, non Epiſcopum, viciſſe Archiepiſcopum Arrium (nota errorem; nam Arrius erat tantùm Presbyter, &c.) Et cùm Panormitanus dilationem in re fidei peteret: Multis exemplis probat Arelatenſis periculum eſſe in mora. Quòd ſæpè momenti, anni tranſitus ſit. Annibal apud Cannas victoria potitus, ſi è veſtigio urbem petiſſet, omnium judicio cepiſſet Romam. Quia tamen in craſtinum diſtulit reſtituto Romanis vigore excluſus eſt, & audire meruit, vincere ſcis Annibal, uti victoria neſcis, &c.

Hìc cùm Arelatenſis feciſſet loquendi finem, turbatio non parva exorta fuit, erat ubique clamor, ubique ſtrepitus, ubique jurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludovico ſermo erat, Epiſcop. cum Epiſc. inferiores cum inferioribus verbales rixas habebant. Tùm Ludovicus Patriarcha Aquileienſis, Dux de Dex in Suevia, verſus ad Panormitanum, & Ludovicum Protonotarium. Ne credite, inquit, ita rem abire, Germanorum neſcitis mores, nempe ſi ſic proceditur, nequaquam fas erit integris hanc provinciam exire capitibus. Quo verbo veluti fulmine tacti Panormitanus Mediolanenſis, & Ludovicus. Libertas, inquiunt, nobis eripitur? en quid eſt, quòd frangenda nobis capita Patriarcha minatur? Verſique ad Joannem Comitem in Dierſtein, qui tunc locum protectoris tenebat, ſciſcitati ab eo ſunt, an protegere Concilium vellet, omneſque in libertate tutari. Tùm Amadeus Lugdunenſis Archiepiſcopus, quoniam ſtrepitus, ac vociferatio intendebatur, argutè rem miraculo tribuit, ſeptem annis duraſſe Concilium, jam claudos ambulare, muros loqui, pauperes euangelizare, ſentiens novos adeſſe Prælatos, qui uſque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tùm Arelatenſis inſtabat, ut Concordatum XII. virorum legeretur, pluresque ſibi in aures ſibilabant, ne ſententia flecteretur. Panormitanus verò, ut cœptum eſt legi concordatum, rurſus vociferatur, & quod dignum eſt ſe, facit, & loquitur. Nos Prælatorum major pars ſumus, ad nos concludere ſpectat. Ab iſta Panormitani concluſione Nicolaus Amici Theologus Pariſienſis appellabat, &c. Erant turbata omnia. Nec, ut ſolebat, ſuis ſubſelliis Prælati inſidebant. Sed ut quemque trahebat affectio, iſti Arelatenſem, illi Panormitanum adibant; & quaſi principem quique ſuum, aut exercitus Imperatorem adhortabantur.

Tùm Arelatenſis, ut cognovit rem in periculo eſſe, nec rectam concluſioni viam patere, utendum aſtu cenſuit, ut tumultum componeret. Habeo, inquit, Sanctiſſimi Patres, novas ex Gallia litteras, quæ mihi auditu ſtupenda narrant: incredibiles illic novitates ſunt. Quare & ſilentium ſubitum impetravit, & artificio miro attentos reddidit. Utque liberum dicendi campum patere vidit, ſine fabula, ſine ulla hiſtoria litterarum miſſarum ſeriem reſeravit. Exinde, prout oratoria exigit inſinuatio, pedetentim ad cauſam rediit: Eugenianos nuntios impleſſe Galliam dixit, qui novam doctrinam prædicantes, authoritatem Romani Pontificis ſupra Concilia generalia magnificarent: quibus niſi cito occurreretur, fore, ut pluribus fidem facerent: idcirco oportuiſſe ſacrum Concilium de remedio cogitare, neceſſarioque veritates, de quibus jam agetur, examinatas, ut per eas Eugenianorum temeritas retundatur: quæ licèt eſſent numero bis quatuor, non tamen fuiſſet intentio patrum omnes concludere, ſed tantùm priores tres, prout ſe, inquit, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti concludere. Atque iis dictis lætus, alacerque conſurgens receſſit. Alii eum, alii veſtimentorum fimbrias oſculabantur, &c. Miſſa facio convitia, & contumelias, quæ poſt hanc concluſionem auditæ ſunt. Tentavit iterum concludere Arelatenſis. Sed lecta forma decreti uſque ad verbum decernimus, aſſurgens, aſſurgens Panormitanus, nihil paſſus eſt ulteriùs audiri. Nunquam fuit Concilium in majori diſcrimine, teſte Silvio, qui tùm præſens ad pedes Turonenſis, & Lubecenſis Epiſcoporum hæc collegit. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorum, Arelat. Concilii Hector.

Ex his videre eſt non ſolùm fuiſſe concluſum contra Papam ſine legitima authoritate, ſed etiam ſine pluralitate ſuffragiorum Prælatorum, nam de Presbyteris, qui intromiſſi erant ad hoc Concil. inauditum eſt eos habuiſſe vocem deciſivam. Unde nec Concilium Conſtantienſe, nec Baſileenſe, ſi rectè perpendantur, ſufficiens argumentum præbere poſſunt ad ſubjiciendum Pontificem Concilio, extra certos caſus ut ſchiſmatis, & hæreſis, dementiæ, & forſan aliquos alios: quicquid interim ſit de rei ipſius veritate, quam hìc nó definimus.

Utrum verò ex quibuſdam rationibus, aut experientiis id colligi poſſit, ne hac occaſione data avidum harum rerum lectorem omnino deſeramus, colligit ex his reſponſionibus Cardinalis de Turrecremata in ſumma de Eccleſia l.2. cap.102.

Reſpondetur objectionibus contra authoritatem Papæ.

Objicitur, ex c. *ſi Papa*, ſi Papa eſt devius à fide, judicari poſſe per Eccleſiam, ergo in alio crimine, de quo Eccleſia ſcandalizaretur. Reſpondetur negando conſequentiam, & ratio eſt, quoniam per hæreſim Papa cadit à Papatu, quod non fit per alia peccata: & ita cum per hæreſim Papa fiat omnibus fidelibus minor, ut dicit ſanctus Thomas, in 4. & habet Gloſſa in cap. *Acacius*. 24. qu. 1. per Eccleſiam judicari poterit, ſive judicatus à Deo declarari, quod non poteſt per alia peccata. Quod verò Papa per hæreſim notoriam, & contumaciter defenſatam cadat à Papatu, & ita ipſo jure ſit privatus, patet ex multis. Tùm ex eo, quòd fide perdita, per quam fit prima unio ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, membrum Eccleſiæ eſſe deſinit, & per conſequens eſſe caput: quomodò enim intelligi poteſt, ut aliquis ſit caput corporis Eccleſiæ, cujus non modo membrum non eſt, ſed nec etiam in corpore ipſo, ſed extra eſt? Deinde dato, quòd ſcriptura ſancta apertè non expreſſerit, jus tamen Canonicum hanc differentiam ſatis ſufficienter expreſſit, ut in cap. *Si Papa*. & in multis aliis, ut c. *Oves*. magnam faciens differentiam in hoc loco de peccato hæreſis, & de peccatis aliorum generum, & hoc ſufficit. Secundo poteſt reſponderi negando, quòd in Sacra Scriptura talis differentia inter hæreſim, ſive infidelitatem, & alia peccata non reperiatur expreſſa: de peccato enim infidelitatis dicitur Matth. 10.

Qui negaverit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo: Item Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Item 2. Joan. 1. *Si quis venit ad nos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec ave ei dixeritis, qui enim dixerit ei ave, communicat operibus ejus malignis*: ubi inquit glossa, nolite, idest non tantùm non assentiatis, sed nec ad horam recipiatis. Et ista ita se extendunt ad Prælatos Christi doctrinam non accipientes, sicut ad subditos. De aliis autem peccatis non sic loquitur scriptura divina, sed ait Matth. 24. *Super Cathedram Moisi sederunt Scribæ, & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis, servate, & facite, secundum opera eorum nolite facere.* Ecce quòd Dominus non dicit abjiciendos malos pastores, qui bonam doctrinam habent, vitam verò malam, sed audiendos in doctrina, in operibus verò non imitandos: unde Augustin. in Epistola ad Generosum assignans rationem, quare Prælatis etiam malis, utpote Papæ etiam malo, moribus obediendum esset, sic dicit: Ab ipso Petro numeramus Episcopos: & infrà. In hoc ordine successionis Episcoporum, quæ deducitur ab ipso Petro, usque ad Athanasium, qui nunc eandem Cathedram tenet, etiam si quisquam traditorum per illa tempora surrepsisset, nihil præjudicaret Ecclesiæ, & innocentibus, quibus Dominus providens ait de præpositis malis: *Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, nolite facere*, ut certa sit spes fidelium, quæ non in homine, sed in Deo collocata, nunquam tempestate sacrilegii, & schismatis dissipatur: hæc ille. Item colligitur ex Apostolo ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, Glossa bonis, vel malis: 1. Petri 2. *Obedite præpositis vestris, non tantùm bonis, & modestis, sed etiam dyscolis.* Ecce quàm clara differentia ex sacra scriptura colligitur inter peccatum infidelitatis in pastoribus, & alia peccata.

Objiciunt iterum, qui potest majus, potest & minus, ut dicit textus in *c. ex parte extra. de decimis*, at majus est judicare in hæresi. Respondetur, quòd falsum præsupponitur, videlicet quòd majus sit judicare Papam in casu hæresis, quàm in casu aliorum peccatorum. Et ratio est, quia Papa cadendo à Petra fidei, cadit à Papatu, ut dictum est, & ita efficitur minor quocumque fideli, & ita minus est in hoc casu judicare illum: quod non est in aliis peccatis, in quibus non cadit à superioritate officii. Quod autem dicitur, quod ubi conceditur majus, debet & concedi, quod minus est, respondetur, quòd hoc verum est, ubi majus, & minus sunt ejusdem ordinis, & rationis inter se: at hic non sunt, ut ex allato discrimine notum est.

Instant, nulli membro parcendum est, ut servetur corpus, & nulli corpori sufficienter esse provisum, nisi membrum putridum possit abscindi. Respondetur, quòd ratio non procedit propter multa. Tùm primò, quia major illa deficit in veritate de membro capite, quia ab illo pendet sensus motus, & virtus corporis, & sine quo corpus non vivit. Hinc est, quòd Christus, Matth. 18. inter membra ratione scandali abscindenda, non nominat corpus, sed membra illa, cum quorum abscissione stat vita sensus, & motus corporis: à Papa autem, ut habetur in cap. *Si Papa.* dist. 48. post Deum salus Universitatis fidelium specialiter pendet. Tùm secundò ratio non videtur ad propositum inducta, quia quantumcumque Papa efficitur malis moribus membrum putridum, non potest totum corpus inficere, non permittente hoc Spiritu sancto, quo Ecclesiæ corpus & vivit, & vegetatur, & à quo salus ejus principaliter dependet, maximè cùm Christus pollicitus sit semper cum corpore suo manere dicens: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Tùm tertiò ratio non procedit, quia etsi hujusmodi membri abscissionem aliis de Ecclesia, vel Ecclesiæ non commisit, sibi tamen

A reservavit, secundum illud Symmachi in capit. *aliorum*, c. 9. quæst. 3. dicentis, *Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio.* Stultum autem esset cogitare, quòd minùs sit provisum corpori Ecclesiæ per hoc, quòd Christus vicarii sui causas suo sine quæstione arbitrio reservavit, quàm si aliorum judicio voluisset terminari. Nec etiam mirandum est, si aliqua in hac vita remaneant impunita, & justitia aliquoties exulet, quia multa divino examini reservantur, quæ in hoc sæculo manent impunita, ut in c. *Si ostenditur.* 6. q. 1.

Urgent, Ecclesiam non fore aliter benè à Christo ordinatam, si suæ perditioni Papam puniendo non posset occurrere: Sed ad hoc quasi similis patet responsio: dicimus enim, quòd consequentia illa adversariorum nulla est, imò Christus instituendo, quòd Papa ejus Vicarius Generalis extra casum hæresis propter alia quæcumque peccata, propter quæ non cadit à Papatu, Vicarius ejus non possit corrigi ab aliis, quàm ab eo, ordinatissimè fecit, quia sic relucet in ordine Ecclesiæ ordo divinæ providentiæ, quæ habet, quòd in ordinatis ad ipsum prima agunt in posteriora regendo, monendo, corrigendo, & non è converso. Unde cùm Romanus Pontifex sit primus, & supremus in toto ordine Ecclesiæ secundum debitum ordinem ipsius, ita debuit institui, ut ipse alios corrigeret, & ipse à solo Deo veniret corrigendus. Unde Glossa super illud Psalmi, *Tibi soli peccavi*, inquit, quia Rex est omnibus superior, ideo à Deo tantùm, qui major est eo, puniendus est. Et ad probationem respondetur, quòd nulla est. Tùm primò, quia aliud est in casu hæresis, & in aliis peccatis, ut sæpè repetitum est. Tùm secundò, quia aliud est resistere volenti demoliri communitatem, & aliud est punire volentem demoliri, aut aliquid injustè attentare, primum potest convenire inferioribus, secundum non. Tùm tertiò, quia, ut in prima responsione dictum est, casus ille non est possibilis de communitate Ecclesiæ, sicut de aliis, pollicente Christo Matth. 16. quòd adversus Ecclesiam etiam portæ inferi non prævalebunt.

Addunt aliam rationem, quòd si Papa vellet quemdam occidere, teneremur de jure occidere; ergo, si animas fidelium perderet. Respondetur, quòd ratio illa nihil facit ad propositum. Aliud est enim impedire hominem volentem alterum injustè interficere, aut tenendo eum, vel removendo sibi gladium, vel aliquid ejusmodi: & aliud est esse superiorem judicem illius, & posse contra eum procedere via juris ad eum puniendum. Unde si argumentum procederet, omnes homines possent suos quoscumque superiores, cùm malè agerent, judicare, & punire etiam Laici Clericos. Unde ista argumenta fuerunt Bohemorum ad probandum, quòd eorum communitas dissolutum Clerum corrigere posset.

Simili ratione arguunt, quòd liceret Papæ resistere, qui vellet uxorem alterius rapere, &c. Respondetur sicut ad præcedentem, quòd ratio non militat; aliud est enim resistere, & aliud est punire, sive impugnare; primum potest convenire in casu inferiori, sicut Paulus resistit Petro, sed secundum non nisi superiori.

Præterea objicitur, quòd Papa diffamatus ad vitandum scandalum debeat se purgare. Respondetur, quòd rationes illæ non militant in aliquo, quia dato, quòd Romanus Pontifex diffamatus debeat se expurgare ex debito conscientiæ ad tollendum scandalum, non sequitur ex hoc, quòd aliquis sit judex ejus superior in causis, quoniam poterit se purgare absque hoc, quòd purget coram aliquo judice superiore, sicut apertè colligitur ex purgationibus factis aliquibus superioribus temporibus per Summos Pontifices, sicut de Leone legitur in c. *auditum.*

Papa se pu[...] ab ob[...] ctis [...] nibus.

ditum. 2. q. 7. quam tamen non fecit coram judice superiore, vel Concilio universali, sed coram duodecim Episcopis tantùm, ut in cap. *omnibus*. ead. causa & quæst. unde ait. *Auditum est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt: quamobrem ego Leo Papa Pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ purifico me in conspectu vestro coram Deo, & Angelis ejus, &c.* Item Sixtus Papa se purgavit in Concilio, sed non tanquam superiore judice: unde cap. *mandastis*. 2. q. 5. scribens omnibus Episcopis ita ait: *Scitote me criminari à quodam Basso, & injustè persequi, quod audiens Valentinianus Augustus nostra authoritate Synodum congregari jussit:* nota, nostra authoritate, *& facto Concilio cum magna examinatione satisfaciens omnibus, licèt evadere aliter potuissem* (quia ut ait Glossa ibi: Papa à nullo potest judicari 9. q. 3. *aliorum*. Nec ab universali Concilio 17. dist. 5. hinc etiam ff. *de lege priv.*) *suspicionem tamen fugiens expurgavi me*, scilicet à suspicione, & æmulatione liberans, *sed non aliis, qui noluerint aut spontè hoc non elegerint, formam faciendi dans*. Hæc ibi. Item patet idem de Damaso Papa, qui non coram superiori judice, sed coram 42. Episcopis se purgavit, ut in cap. *nos si*. 2. quæst. 9. in fine. Collige ergo ex dictis Beati Sixti in præfato cap. *mandastis*. Quod Papa non tenetur se purgare de objectis sibi criminibus, si non vult, etsi aliqui, ut ipse ex humilitate, hæc legantur fecisse.

Sed deficiente jure recurrunt ad Historias, & exempla, ex quibus conficiunt multos Pontifices per Ecclesiam correctos, ac depositos fuisse. Sed frustra, quoniam nullo exemplo potest probari, quòd unquam Romanus Pontifex verus, & indubitatus, quantumcumque repertus fuerit moribus depravatus, fuerit per universalem Ecclesiam, sive per Concilium universale depositus, sive punitus: quod patet per omnes Romanos Pontifices, de quorum depositione fit aliqua mentio in gestis, sive Chronicis antiquis.

Non quidem Marcellinus Papa, qui licet propter idololatriæ scelus commissum universalem Ecclesiam scandalizasset, non Concilii, sed sui ipsius judicio sententiam accepit: nam, ut etiam suprà commemoratum est, cùm confessus esset errorem suum, & judicio se submitteret Concilii, Concilium dixit: *Absit, ut à nobis summus Pontifex judicetur, negasti tu, negavit & Petrus Magister tuus, & quis Apostolus ausus fuit eum inde judicare? sed egressus foras flevit amare: tu ergo in sinu tuo causam collige tuam, tuo proprio te ore judica*, audiens hæc Marcellinus, inquit; ob idololatriæ scelus, quod infelix commisi, me judico deponendum, quæ tamen depositio executionem non habuit, sed in Pontificatu usque ad mortem permansit; unde in Chronico Bernardi Guidonis ita legitur: Hujus Papæ tempore tanta vis persecutionis efferbuit, ut infra triginta dies decem, & septem millia hominum promiscui sexus per diversas provincias martyrio coronarentur, unde Marcellinus capite truncatus est, à quo die inter persecutiones cessavit Episcopatus annis septem mensibus sex. Ecce quod dicit, quòd à die, quo capite truncatus est, cessavit Episcopatus; unde manifestum est, quòd prius per depositionem non desierat.

Cæterum nec de Liberio potest verificari, quod adversarii dicunt, quia etsi legatur depositus, non tamen ab Ecclesia nec propter sua demerita, sed quia hæreticis communicare nolebat, imò excommunicavit illis communicantes, à Constantino convocato Concilio ex hæreticis Arrianis in exilium missus est, & loco ejus exulantis Felix substitutus est. Item nec facit ad propositum adversariorum, quod legitur de Anastasio in capite: *Anastasius* dist. 19. & in glossa, quoniam licèt ibi dicatur, quòd aliqui Presbyteri recessissent ab eo, quòd communicasset Photio, & Acacio, non tamen legitur, quòd per universalem Ecclesiam fuerit sententiatus, aut condemnatus, sed benè legitur, quòd fuerit Divino judicio percussus, & ita à Deo depositus.

Præterea nec favet adversariis, quod legitur de Constantino quodam, quem Stephanus congregato Concilio Episcoporum Italiæ de Ecclesia ejecit: quoniam non fuit verus Pontifex, sed tyrannus, qui laicus existens præsumpserat invadere sedem Apostolicam. *Constantinus.*

Similiter nec facit pro adversariis, quod Christophorus, de quo dicunt, qui sex mensibus sedisse in Apostolica sede legitur, ejectus de Papatu fuerit, & illo facto Monacho, Sergius institutus sit: quoniam ille non verus Papa, sed invasor Apostolicæ sedis fuit. *Christophorus.*

Item nec facit pro adversariis, quod legitur de Benedicto IX. qui successit Stephano, qui ejectus est à Papatu, & factus est Episcopus Sabinensis, qui vocatus est Silvester, qui, cùm per simoniam esset promotus, ejectus est, & Benedictus restitutus est, qui iterum ejectus est, & datus est Papatus Joanni Archipresbytero S. Joannis ante portam Latinam, qui Gregorius VI. vocatus est, qui tandem ab Henrico Imperatore depositus ultra montes fuit translatus: quoniam ista de facto procedebant, vel à tyrannide Imperatoris, vel à protervia Romanorum, à quibus exempla non sunt sumenda. *Benedictus 9.*

Nec ista consequentia est bona; factum fuit sic, ergo legitimè factum fuit: nos enim non debemus respicere, quod factum est in præterito, sed quid juridicè fieri debuit in futurum: ut in cap. *cum ad causam* de electio.

Item nec favet adversariis, quod de Joanne XII. dicitur, diversæ enim historiæ diversimodè narrant gesta hujus Joannis: in quibusdam enim legitur, quod non fuit depositus, sed ad admonitionem Otthonis, & Collegii Cardinalium, ac Cleri Romani renunciavit Papatui, & sic non est ad propositum adversariorum factum hujus Papæ, quoniam non negamus Romanum Pontificem posse renunciare Papatui. Aliæ historiæ dicunt, quòd iste non fuerit verus Apostolicus, sed magis Apostaticus, cùm non intraverit Canonicè: dicitur enim, quòd, adhuc vivente Agapito Papa, Pater suus, qui potens erat, prece, & pretio induxit nobiles, & Potentes Romanos, & juramento adstrinxit, ut mortuo Agapito procurarent filium suum fieri Papam, sicut factum est contra. c. *nullus Pontifex*. dist. 79. unde cùm iste juxta cap. *Si quis pecunia*, magis censendus veniret Apostaticus, quàm Apostolicus, non mirum, si per Concilium fuit provisum, attenta maximè sua scandalosissima vita: & ita si hoc sit verum; ratio etiam adversariorum non est ad propositum. Cæterum etiam non favet adversariis, dato, quòd ita sit, sicut inductum est, quòd ipse Joannes XII. ob turpem, & scandalosam ejus vitam per Otthonem Imperatorem congregato à tota Italia Episcoporum Concilio legatur depositus, & communi voto Leo illi substitutus est: quoniam hoc videtur actum non de jure, sed de facto per Imperatorem congregatis non totius Ecclesiæ, sed tantùm Italiæ Episcopis, nec talia facta sunt attendenda, quia non exemplis, sed Legibus judicandum est. cap. *de sen. nemo*. Quod verò illud de facto processerat: non de jure patet, quoniam ipse post recessum Otthonis à Romanis receptus Synodum congregavit Romæ, in qua Leonem, & omnia ejus gesta damnavit: nam ut refert Vincentius libro 25. capite 86. in hoc Romano Concilio publicè omnium judicio fuit statutum Synodum à Leone habitam, in qua ipse Leo assumptus fuerat, Joanne deposito, non nominandam Synodum, sed prostibulum, & ab ipso Leone ordinati fuerunt degradati, & deordinati: jussi etiam singuli præsentare in charta scripturam hanc: Episcopus meus scilicet Leo, qui eos ordinaverat, nihil sibi habuit, nihil mihi dedit. Sed tamen quia vita ipsius Joannis erat detestabilis, & Christiano Populo plurimum scan- *Joannes 12.*

dalosa, Dominus Jesus Christus non passus amplius A Ecclesiam suam scandalizari, in eum damnationis sententiam intulit, utpote qui solus in eum potestatem habeat: nam cùm uxore cujusdam oblectaretur, à diabolo in tempora percutitur, & ita sine pœnitentia moritur, cui Benedictus subrogatur, & deinde Leo.

Item nec suffragatur opinioni adversariorum, quod factum est in Constantia de Joan. XXIII. & Benedicto XIII. sic in suis obedientiis nominatis, tùm quia nullus eorum fuit indubitatus Romanus Pontifex habitus ab universali Ecclesia, tùm etiam quia, ut ex eorum gestis patet, pro hæresi inter alia damnati sunt, & ita ad propositum nostrum non facit. Ex quibus manifestum habemus, quòd id, quod adversarii dicunt, videlicet quod sæpenumero universalis Ecclesia Summos B Pontifices, sive à fide deviantes, sive pravis moribus notoriè Ecclesiam scandalizantes correxerit, & punierit, non consistat in veritate, & mirum sit, quòd multi adversariorum non sint veriti hujusmodi fictionibus, & mendaciis tractatulos suos in deceptionem simplicium replere.

Joan. 23. Bened. 13.

Atque licèt iis se ita habentibus, pervium esset ulterius progredi, & quid in hac difficultate omnino sentiendum esset explicare, malumus tamen hìc subsistere, omissa definitione questionis quoad substantiam ipsius, & sapientum lectorum acriori judicio dimissa, ne gravioribus concertationibus ansam præbeamus, in hoc tempore potissimum, in quo pruriunt mentes plurium ad exagitandam Pontificis authoritatem, & si nulli hactenus ab eo discessionem fece- C rint, nisi cum jactura Religionis Orthodoxæ. Equidem ista instituto nostro sufficere arbitramur, ut, remotis objectionum plurium obicibus, ad veritatem pateat aditus, nec ex iis sic quidam præpediantur, ut nolint æmulari Æneam Sylvium, qui cùm partes Concilii Basileensis ardentissimè sequeretur, ut crevit ætate, crevit etiam & sapientia, nunquam non studens, ut erudiretur magis. Retractationem ejus subjungimus.

Ex Pii Papæ Bulla 2. retractationum eorum, quæ pro Concilio Basileensi contra Eugenium scripserat, dum esset adhuc in minoribus.

D

Pius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Rectori, & Universitati scholæ Coloniensis, salutem, & Apostolicam Benedictionem. In minoribus agentes nondum sacris ordinibus initiati, cùm Basileæ inter eos versaremur, qui se generale Concilium facere, & universalem Ecclesiam repræsentare ajebant; Dialogorum quemdam libellum ad vos scripsimus, in quo de authoritate Concilii, ac de gestis Basileensium, & Eugenii Papæ contradictione, ea probavimus, vel damnavimus, quæ probanda, vel damnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut oppugnavimus: nihil mentiti sumus, E nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus. Existimavimus benè agere, & recta incedere via, nec mentis nostræ aliud erat objectum, quàm publica authoritas, & amor veri, sed quis non errat mortalis? Sapientem, inquiunt Philosophi, nunquam errare verum est. At quis sapiens, nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum*, inquit Propheta Regius. Declinavimus & nos ab utero matris, erravimus in invio, & non in via, ambulavimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec nobis tantùm erravimus, alios quoque in præcipitium traximus, & cœcis ducatum præbentes cœci cum illis in foveam recedimus, forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepere, & de via deduxerunt: quorum sanguinem si de manibus

Luc. 18. Psal. 13.

nostris requisierit Dominus, non habemus, quod respondere possimus, nisi nos, ut homines, peccavisse, qui arbitrantes rectum iter ostendere, obliquum monstravimus: in misericordia tantùm Dei spes nostra sita est, quæ super omnia opera ejus elucet. Sed haudquaquam satis fuerit divinam misericordiam implorare, & dicere, Parce Domine, parce peccatis nostris, nisi pro viribus nos vulnera, quæ inflximus, veritate curare connitamur: & sicut est in fabulis, sagitta, quæ vulneravit, afferat opem: sive ut canit Ecclesia, medelam inde ferat, hostis unde læserat. Mortem quidam priùs sibi consciverint, quàm videri velint aliquando malè sensisse: & nonnulli, ne vel ad horam videantur errasse, semper errant, & dum vel minimam tolerare honoris jacturam nequeunt, totum abjiciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses. Qui, ne appareant inconstantes, pertinaces efficiuntur, superbissimi hoc agunt, qui videri dii, non homines, volunt: quales Constantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conventu Hieronymus, & Joannes Heresiarchæ. Nos homines sumus, & ut homines erravimus, neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egimus, damnari posse, verum non ut Arrius, Eutyches, Macedonius, aut Nestorius, & alia blasphemorum turba, ex animo damnatam viam elegimus: seducti peccavimus, ut Paulus, & ignoranter persecuti sumus Ecclesiam Dei, & Romanam, primamque sedem. Propter quod prostrati ante oculos divinæ pietatis, supplices oramus: Psalm. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias ne memineris, &c.* Pudet erroris, pœnitet malè fecisse, & malè dictorum, scriptorumque vehementer pœnitet, plus scripto, quàm facto nocuimus. Sed quid agamus? scriptum, & semel emissum volat irrevocabile verbum. Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & vulgo leguntur, utinam latuissent, quæ sunt edita. Nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint, aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquient, in B. tandem Petri Cathedra sedit, & Christi Salvatoris vicariatum gessit: ita scripsit Æneas, qui postea Summum Pontificatum adeptus, Pius II. appellatus est, nec invenitur mutasse propositum, qui eum elegerunt, & in summo Apostolatus vertice collocarunt, ab iis scripta ejus approbata videntur. Verendum est, ne talia nostris aliquando successoribus objiciantur, & quæ fuerunt Æneæ, dicantur Pii, atque ab ea sede authoritatem vendicent, adversus quam ignoranter latraverunt. Cogimur igitur, dilecti filii, Beatum Augustinum imitari, qui, cùm aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractationes edidit. Humilis, & probatissimi vir ingenii, qui suas ineptias verecundè confiteri, & corrigere, quàm impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus, confitebimur ingenuè ignorantias nostras, ne per ea, quæ scripsimus juvenes, error irrepat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem oppugnare: nam si quem decuit unquam Romani, primique throni eminentiam, & gloriam defendere, ac extollere, nos illi sumus, quos sine ullis meritis pius, & misericors Deus sola dispensatione sua ad Beati Petri solium, & dilectissimi filii sui Domini nostri Jesu Christi vicariatum evocavit. Quibus ex rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhæreatis, aut fidem ullam præstetis, quæ supremam Apostolicæ sedis authoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid adstruunt, quod sacrosancta Romana non amplectitur Ecclesia. Suadete omnibus, ut id solium præ cæteris venerentur, in quo salvator Dominus suos vicarios collocavit, & quod Beati Apostoli Petrus, & Paulus suo sanguine dicarunt: ne putetis divinam providentiam, quæ cuncta gubernat, & nihil negligit eorum, quæ creavit, inordinatam reliquisse militantem Ecclesiam, quæ,

cùm

Pi de Pa

cùm sit sponsa Christi, profectò à Deo est, & ordinem habet, dicente Apostolo, quæ sunt à Deo, ordinata esse. Requirit autem ordo, ut inferiora à superioribus gubernentur, & ad unum tandem perveniatur tanquam principem, & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt. Sicut Grues unam sequuntur, & in apibus unus rex: ita & in Ecclesia militanti, quæ instar triumphantis habet, unus est omnium moderator, & arbiter Jesu Christi vicarius, à quo, tanquam capite, omnis in subjecta membra potestas, & authoritas derivatur, quæ à Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit. Nec profectò in alium, tanquam sui exercitus Ducem, supremam authoritatem Christus principaliter derivasset, quàm in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam novimus Dominici gregis curam: nec duos, pluresve Petros Euangelistæ commemorant, nec duos, aut plures instituit Dominus, qui suum locum tanquam capita tenerent æqualia, sed unum constituit, ut verticem, ac ducem, & pastorem universi gregis, Simonem Petrum, dicens, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cęlo: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cęlo: & pasce oves meas*. Quæ nulli alteri seorsim dicta leguntur, nisi Petro, ut in Petro unitas, & summa continetur authoritas: nec alius à Petra dictus est Petrus, nisi Simon, ut intelligeremus unicum esse veræ, & solidæ petræ, idest Christi, ut Paulus exponit, locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores ejus Romani Pontifices Primatum in Ecclesia tenuerunt, & nos hodie, quamvis indigni, sola Domini voluntate digni tenemus, & quicumque Romanæ secundum Canonicas sanctiones præficitur Ecclesiæ, quàm primùm electus est in sacro collegio, supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit Ecclesiam, cujus peccata divino judicio punienda relinquuntur, *& post aliqua*.

Adversus Concilii authoritatem mutare aliquid, crimen hæresis fuit. Una omnium vox Concilium Eugenio præferebat: de sedis Apostolicæ præcellentia, aut silentium, aut contemptus, Concilium, Concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo, quæ audivimus, & post aliquot annos existimantes nos aliquid esse, diximus, ut est apud Satyricum.

Semper ego auditor tantum? nunquam ne reponam?

Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulæ manum, cœpimus loqui, & magistri personam induimus. Scripsimus Epistolas, & Opuscula, hoc omnibus passim datur; docti, & indocti scribunt, &, quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis fervorem tempus extinxerit: nobis placebant scripta nostra more Poetarum, qui poemata sua tanquam filios amant. Nec Basileæ quemquam inveniebamus, qui ea damnaret. Probant enim similia similes, applaudebamus nobis ipsis, & in editionibus nostris gloriabamur: & quamquam postea Eugenius Concilium in Italiam transtulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac demum Florentiæ convenerit: quamquam Julianus sancti Angeli, & Joannes sancti Petri Cardinales, quibus plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quamquam paucissimi in fide Basileensi remansissent. Noluimus tamen credere, existimantes cunctos, qui abibant, metu recedere, ne bona temporalia perderent, & cùm nihil haberemus, quod nobis auferri posset, perseverandum putavimus, ne partem, quæ verior nobis apparebat, relinquentes detrimentum animæ feceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio, ut credimus, justo judicio deposito, Amadeus Sabaudiensis suffectus est, & Felix quintus appellatus: quem non ut idolum, quod erat, sed tanquam verum Christi vicarium venerati sumus, nihil ad hæc sinistri putantes intercessisse.

Hæc, & plura Æneas Sylvius retractans cùm esset senex, & Pontifex maximus, quæ junior scripserat de Concilio Basileensi, quod initio quidem legitimum erat, non tamen in progressu, cùm Eugenium IV. legitimum Pontificem deponere aggressi sunt petres illus Concilii; nam tunc non solùm fuit acephalum, sed etiam pluribus illud in dies deferentibus ex Episcopis, ut Eugenium sequerentur. Qua de re idem Sylvius conquerebatur epist. 10. ad Lupum de Portugal legis doctorem. Mira rerum mutatio, qui antè favebant Concilio, jam impugnant, qui impugnabant, modò favent: lusus jam Ecclesia est, qualem de pila fieri videmus, dum huc, atque illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Pluribus, inquam, quotidie Ferrariam confluentibus, Presbyteri plures, quàm Episcopi cum voce decisiva in eo admissi sunt, cùm Concilia sint Episcoporum juxta decretum Concilii Chalcedonensis, mitte foras superfluos, Concilium Episcoporum est: sed & idem Æneas suppressit duos libros, quos de rebus ejusdem Concilii juvenis scripserat bona mente: longè alienus à congratulationibus adulatoriis, quibus universitatis Coloniensis Theologos prosequebatur in dialogis suis de gestis Concilii. Ubi ita habebat: Allatus namque ad nos est tractatulus quidam vester, quo imperitiam, vel verius dicam, temeritatem illorum arguitis, qui & subjectum generali Concilio Romanum Pontificem, & supremi judicii tribunal in Ecclesia esse diffitentur, quos sic vivacibus rationibus, & scripturarum veritate premitis, & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se evolvere, nec in aliquo cavillari, aut sibilare queant. Hæc porrò annotare libuit in exemplum eorum, qui salivam, quam semel imbiberunt male sanarum opinionum, spuere nunquam volunt; qui utinam non essent in tanto numero, ut hæc scribere necessarium non esset.

De damnatione Augustini de Roma.

INter alias propositiones ejus Episcopi damnatas, hæc qua asserebat solos electos esse membra Christi, qui in perpetuum cum Christo regnaturi sunt, prodit authorem illum quibusdam articulis Joannis Hussi in Concilio Constantiensi damnatis adhæsisse, ut etiam insinuat ipsum Concilium: Scilicet jam tunc spargebantur semina Jansenismi, seu errores libri illius, qui inscribitur Augustinus Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, hisce diebus iterata damnatione, & prohibitione icti ab Alexandro septimo, cujus Bullam hac ipsa hebdomada, qua hæc scribimus, & simul Typographo committimus, ex decreto Vicariorum generalium Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis inter Missarum solemnia evulgantes, animadvertimus præcipuum eorum errorem profluxisse ex mala intelligentia euangelii ipsius Dominicæ, in quo legitur ex Ioannis cap. 10. *Et animam meam pono pro ovibus meis*. Quippè illud intelligunt de ovibus secundum electionem æternam ad gloriam dumtaxat, unde pro solis electis volunt Christum mortuum fuisse, ac si consequentia cum suis principiis loqui velint, & quæ in iis latent exprimere, solos illos membra esse Christi, tantum ipsorum Christum esse caput, qui in eos influat spiritum vitæ, ac gratiæ illius efficacis, quam iis coloribus depingunt, ut omninò in casses VVicleffistarum incidisse videantur post Calvinum, & Lutherum, non advertentes pastorem habere diversas oves, quarum aliquæ sanæ sunt, aliæ morbidæ, aliæ rebelles, & extra caulas luporum rapacitati expositæ. Explicat hoc Cardinalis de Turrecremata D. Thomæ discipulus in summa de Ecclesia l. 1. c. 54. & seq. Ubi hunc errorem Augustini de Roma

Roma fusiùs exagitat, & refellit. Ibi enim c. 55. notandum, inquit, quòd aliquis dicitur membrum Christi, ovis Christi, Filius Dei dupliciter in sacra Scriptura, & penes Doctores. Uno modo secundum prædestinationem tantùm; alio modo secundum præsentem justitiam. De 1. modo habetur 1. Joann. 2. *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis*. De secundo modo habetur Joann. 1. *Dedit eis potestatem Filios Dei fieri, &c.* 57. enodatiùs ista explicans. Accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium, sed secundum diversos gradus. Primò enim, & principaliter est caput eorum, qui actu sibi uniuntur per gloriam. 2. eorum, qui actu sibi uniuntur per charitatem. 3. eorum, qui actu sibi uniuntur per fidem. 4. eorum, qui sibi uniuntur tantùm in potentia nondum reducta ad actum, reducenda tamen secundum divinam prædestinationem. 5. verò eorum, qui sunt in potentia sibi jungi, quæ nunquam reducitur ad actum, sicut homines in hoc mundo viventes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi, qui jam nec sunt in potentia, ut Christo uniantur. Quæ doctrina ibidem fusiùs explicata valdè utilis est ad evellendum in sua radice istum errorem Augustini de Roma, ac simul omnia alia, quæ ex hoc antecedenti inferuntur: De quibus aliàs scripsimus librum de beneficio crucis, seu articulos disputatos de gratia, & alibi Deo dante scripturi sumus. Quare hic solum annotabimus Martinum V. scripsisse Epistolam ad Prælatos Alemanorum, qua dicit hanc propositionem, quæ hic damnatur, in Concilio Constantiensi damnatam fuisse, qui secundum sensum coincidit cum quibusdam articulis Vvicleffistarum, ut agnoscamus jam à multo tempore exagitatam esse doctrinam Jansenii per Pontifices, & per Concilia, etiam per ipsum Concilium Basileense, quod supra multa alia efferunt, quia Pontificem deprimit.

Christus est caput diversimodum.

Circa aliam propositionem de scientia animæ Christi non minor dissentio fuit: quidam enim in oppositum tribuebant animæ Christi ignorantiam, ut Agnoitæ, qui erant ex Arrianis, propter illud dictum Marci 13. *De die autem illa nemo scit, neque Angeli cælorum, neque Filius, nisi solus Pater*, indeque errorem suum stabiliebant contra coæqualitatem filii cum Patre. Unde Greg. Magn. l. 8. Epist. 42. ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum istud, *neque filius* refert ad filium adoptivum, nempe populum Christianum, non ad filium naturalem, qui solus Christus est. Alii verò communiùs dictum Christi interpretantur de scientia, & ignorantia communicativa, quia Christus nescit diem illum, ut aliis communicet, attentos, & vigiles singulos esse desiderans in expectatione sui adventus. In eodem errore fuit quidam Themistius, sive Calonymus, cujus fit mentio in sexta Synodo, qui etiam Christo ignorantiam non reformidabat tribuere, quòd purum hominem esse putaret, qui nesciret diem judicii, nec sepulchrum Lazari. Is erat Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus, qui factus est caput Agnoitarum, inter quos plures fuere Monachi apud Photium eod. lib. 30. His verò Augustinus de Roma è diametro adversarius parem, ac divinitati scientiam, tribuebat humanitati Christi, ut etiam Deum comprehensivè cognosceret. Hanc quæstionem solvendam proposuerat D. Fulgentio Ferrandus Diaconus Carthaginensis, qui responsione 3. ad ipsum, ubi multa disseruit de scientia animæ Christi ex eo, quod Hebr. 3. dicitur, *non enim ad mensuram dat Deus Spiritum*, & ex illo Apostoli loco ad Colos. 2. *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi*, afferre videtur discrimen aliquod inter scientiam divinitatis, & humanitatis non sine fluctuatione aliqua: nescio tamen, inquit, utrum debeamus dicere, quòd anima Christi sic suam Deitatem noverit, quemadmodum seipsam divinitas no-

A vit: an hoc potiùs dicendum est, *quia novit quantùm illa, sed non sicut illa*, id est tàm clarè, tàm intensè, ad quam distinctionem non attendens Augustinus de Roma, latus censuræ aperuit. Licèt Fulgentii sensus non sit de intensiori illa notitia.

De Bohemis.

Bohemi missis oratoribus à Concilio vocati tandem accesserunt Basileam unionis causa cum multo equitatu, ac vexillo imaginem Crucifixi ex una parte gerente, ex altera calicem tanquam dissensionis materiam, ut notat Florimundus lib. 4. *Nascentis hæreseos*.
B Ad illos Julianus Cardinalis orationem habuit summo patrum consensu benignè, & luculenter eos adhortans ad ea, quæ pacis sunt, dicens ex re sua facere, qui aquæ fluenta apud Concilium quærerent, matrem tandem audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neque Concilia, neque Ecclesiam contempsisse, adversus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil se de religione detrahere. Interrogati, quænam essent illa, in quibus à Rom. Ecclesia dissentirent, quatuor articulos proposuere. Licèt enim Joannis Hussi erroribus detinerentur, ex parte tamen Regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ quatuor tantùm articulos proponendos Concilio deferebant, ut, si in iis Concilium ipsis assentiret, concordiam inirent cum Ecclesia, quasi ignis discordiæ extingui pos-
C set, vel scintilla illius adhuc relicta, qua statim iterum accenditur.

Erant autem articuli 1. de Communione Eucharistiæ sub specie panis, & vini. 2. de civili dominio, quod clericis interdictum divina lege dicebant. 3. de prædicatione Verbi, quam liberam omnibus arbitrarentur. 4. de publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant. Verùm cùm Julianus Legatus etiam se alia accepisse de Bohemis affirmaret, quia Religiones Mendicantium inventum diabolicum prædicarent; assurgens Procopius unus ex eis. Neque hoc falsum est, inquit, nam si neque Moses, neque ante eum Patriarchæ, neque post eum Prophetæ, neque in nova lege Christus, neque Apostoli instituere Mendicantes, quis non intelligit diaboli, tenebrarum-
D que opus esse? Exceptaque est Procopii vox cum ingenti auditorum cachinno. Cui breviter dici poterat ratiocinationem ejus deficere in sufficiėti partium enumeratione, & cachinnus iste non erat tàm nota approbationis, quàm despectus.

Selegerunt Bohemi magistros, qui suos articulos à divina lege sumptos ostenderent. Totidem deputati ex parte Concilii, qui eos confutarent. Disputatum est quinquaginta diebus. Multa in utramque partem adducta. Missi & oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo Communionis expeterent. Pax tandem facta est in Bohemia, ad quam iterum missi fuerant oratores Concilii Philebertus Constantiensis Episco-
E pus provinciæ Rothomagensis, Joannes de Palomar Archidiaconus Barchinonensis auditor Sacri Palatii, & alii, ac sub certis conditionibus admissi sunt illi quatuor articuli. De 1. largitur Concilium communionem sub utraque specie iis, qui in ejus usu erant, ac in cæteris Ecclesiæ universali conformes erant, modò Sacerdotes eis significarent sub specie panis non esse solùm corpus Christi, nec solùm sanguinem sub specie vini. Conceditque tanquam rem utilem, & fructuosam non per modum solius tolerantiæ, quo pacto libellus repudii Judæis permissus fuerat, ita enim id declaratum fuisse refert Cochlæus in historia Hussitarum. De 2. articulo, qui spectat ad dominium rerum civilium, concessum est non pertinere sic ad clericos, ut sæculariter eo utantur. De 3. convenerunt prædicationem Verbi Dei convenire tantùm Sacerdotibus, & Levitis idoneis sub authoritate Episcoporum

Co[...] cum [...] mis[...] de 4[...]

rum, aut summi Pontificis. De quarto, cùm non sit privatæ personæ uniuscujusque peccatum, & crimen punire, eo sensu admissus est articulus, ut punirentur per habentem publicam authoritatem spiritualem, aut civilem juxta delicti speciem. Sed quo pacto potuerit Concilium Basileense sine authoritate Pontificis ritum communicandi immutare, & novum permittere, non sine causa disputat Cochlæus. Notatque Bohemos nullo modo rectè communicare post illam concessionem, cùm ipsi in reliquis Ecclesiæ non adhæreant, nec dicant illis eorum Sacerdotes verba præscripta, ac Joannem Hussum pro Martyre, ac sancto colant. Ut ut sit, quia concordatum hujusmodi initum fuerat, potissimùm ad illud annitente Sigismundo Imperatore cum Alberto Austriæ Duce ipsius genero, coram ipsis etiam Rockisanna præcipuus Pragensium Doctor cum aliis quatuor Presbyteris nomine totius Cleri obedientiam Romanæ Ecclesiæ præstare se publicè protestatum est. Sicque à censuris absoluti sunt, & in Ecclesiam per Concilii oratores introducti. Cumque paulo post præfatus Rockisanna ad altare accedens, ac Missa celebrata Sacramentum ex calice laico dedisset, non servatis conditionibus, parùm abfuit, quin in irritum conventa caderent. Sed composita res est ex eo conventionum capite, quo sancitum erat, ne paucis pacta violantibus communis concordia rumperetur. Numquã tamen Bohemi, Hussitæ pacta ista integra servaverunt, sed sæpè contempta, ac inversa sunt ab ipsis, ut multum operæ, parum fructus produxerit in ista reconciliatione.

Binius in appendice Concilii hujus refert orationes, in quibus articuli Bohemorum discutiuntur. Prima est Joannis de Ragusio Ordinis Prædicatorum de communione sub utraque specie, quæ duravit per octo dies. Horis antemeridianis confutans, quæ Rockisanna pro necessitate utriusque speciei dixerat. Secunda Ægidii Carlerii decani Ecclesiæ Cameracensis, qua respondit per quatuor dies articulo 2. Bohemorum de corrigendis peccatis publicis, quem proposuerat per biduum Nicolaus Taborita. Tertia est Henrici Kalteisen Dominicani Professoris Theologiæ in Universitate Coloniensi, qua per triduum respondit iis, quæ proposuerat Udalricus Presbyter Orphanorum de libera prædicatione Verbi Dei. Quarta est Joannis de Polemar Archidiaconi Barcinonensis, qua anno 1333. per tres dies refutavit quartum articulum Bohemorum de civili dominio Clericorum. Hæ orationes, seu tractatus legi poterunt apud Binium ab iis, quibus majus suppetit otium. Sufficit nobis hoc indicasse, ac animadvertere nullam quæstionem diutiùs agitatam, quàm quæ tangit necessitatem communionis sub utraque specie, quam avidè postulabant Hussitæ spem præbentes in specie se alia Ecclesiæ dogmata amplexuros, si hoc indulgeret illis Ecclesia, & rigorem Canonis Constantiensis relaxaret. Sed ut catholicè Sanctesius repetit. 10. de Euchar. cap. 6. contra hæreticos disputat, cur utramque speciem flagitant, nisi ut ostendant diu inter Catholicos viguisse abusum in unius panis traditione? quæ verò utilitas ex talium concessione ad ipsos redibit, quam in errore obfirmatio, & resipiscentiæ retardatio? tantum verò abest, ut tùm de emenda cogitent, quòd cristas erigunt, & contra Ecclesiam insolescunt, quasi veritatem superarint, eorumque opinioni tanquàm certiori omnes acquieverint. Postea efferuntur audacia, ac se in adulterio deprehendisse Ecclesiam prædicant: omnes rectores, ac Doctores in ea hallucinatos fuisse, & scripturas depravasse, & ab uno articulo ferendum judicium de tota doctrina Ecclesiæ. Nec verò intra limites concessionis consistunt, sed inde gradum faciunt ad convellenda graviora misteria. Sic Bohemi Jacobullo Misniensi de utraque specie concionanti non modica gestiebant lætitia, quòd articulum invenissent in Euangelica lege fundatum, per quem vel Romanæ sedis ignorantia, vel nequitia arguì posset. Tùm populum conantur post se abducere, quasi rectiùs Catholicis de Religione sentiant, quia vicerint aliqua in re, atque obtinuerint. Ex hoc simplicibus, ac minus intelligentibus de Ecclesiæ statutis dubitandi datur occasio, idemque sibi concedi desiderant, quòd hæreticis fuerit indultum. Experientia enim noscitur, quàm sit populus novitatis, ac libertatis amans. Hæc, & plura doctus ille Episcopus. Attamen Ruardus Taper. art. 15. tradit Paulum III. cum Bohemis in hac dispensasse, modò faterentur calicem non esse ad salutem necessarium.

De Conceptione Immaculatæ Virginis.

GRaves controversiæ de ea agitatæ fuerant Parisiis occasione propositionum Joannis de Montesono Doctoris Dominicani Parisiensis natione Arragoni, hanc Conceptionem Immaculatam in publicis lectionibus impugnantis, qui cùm jussus à Magistris Universitatis Parisiensis eas retractare non obtemperaret, causa ad Episcopum Parisiensem Petrum de Ordeomonte delata est, qui easdem diligenter examinatas publicè damnavit. A cujus sententia ad sedem Apostolicam appellans is Joannes de Montesono universum Ordinem suum defensorem habuit. Sed missis ab Universitate Avenionem Petro de Alliaco, Ægidio de Campis, & aliis doctoribus, confirmata est censura Parisiensis, & jussus à Clemente Joannes Parisios redire, & Universitatis correctioni se submittere. Quod cùm promisisset, nocte sequenti in Arragoniam aufugit maximam in universum suum Ordinem invidiam relinquens. Qui & multa inde passus est, abscissus quippe est ab Universitate, interdicta ei prædicandi, & confessiones audiendi facultas, negatæ eleemosynæ, invocatoque regio auxilio multi inducti fuere ad revocandas istas propositiones, inter quos fuit Guillielmus de Valone ex eodem ordine Episcop. Ebroicensis Regis confessarius, qui post hoc ex aula expulsus est, & statuit Rex Carolus VI. nunquam deinceps ex eo Ordine confessarium sibi deligere. Nec potuit nisi longo post tempore Ordo Universitati restitui, cujus scissuram adhuc post annum 25. luxit Joannes Gersonus per ep. ad studentes Collegii Navarræ. Multi verò tunc fuere conscripti tractatus in defensionem utriusque partis, ut non mirum sit multos hujusmodi tractatus Basileam comportatos fuisse ad examen hujus controversiæ, ut nihil temerè definiret Concilium. Quia tamen Concilium hoc non habet certam, & infallibilem authoritatem, opinio de Immaculata Conceptione non est de fide, ut non benè putavit Almainus de potestate Ecclesiæ c. 16. Jodocus Clictoveus super Damascenum l. 3. c. 2. & in serm. 3. de conceptione, aliique defensores hujus Concilii. Nec tamen contraria opinio hæretica est, nec tota temeritatis, aut impietatis afficienda est. Idque statuerunt plures Summi Pontifices. Putat tamen Suarez in 3. p. D. Th. quæst. 27. art. 2. disp. 3. sect. 6. hanc veritatem, scilicet beatam Virginem Conceptam fuisse sine peccato originali ab Ecclesia definiri posse tanquam de fide, quando id expedire judicaverit. Quia hæc veritas est supernaturalis multùm conducens ad pietatem, & pervenire potest res ad eum statum, in quo absque nova, & explicita revelatione habeat Eccles. sufficientia motiva ad veritatem hanc definiendam ex implicita, & tacita Dei revelatione sibi sufficienter proposita.

Origo controversiarum circa conceptionem Virginis.

Confirmatur, quia sæpè Ecclesia sua authoritate assistente sibi Spiritu sancto, similes controversias definivit absque nova revelatione expressa, ut patet in quæstione de habitibus infusis, de canonica authoritate aliquorum librorum sacræ Scripturæ, & aliis. Ad hanc enim definitionem satis est, ut aliqua supernaturalis veritas Traditione, vel scriptura implicitè contenta sit, ut crescente communi consensu Eccle-

Conceptio immaculata definiri posset de fide.

Ecclesiæ, per quem sæpè Spiritus sanctus traditiones explicat, vel scripturam declarat, tandem possit Ecclesia definitionem suam adhibere, quæ vim habeat cujusdam revelationis respectu nostri propter infallibilem Spiritus sancti assistentiam. Hæc autem veritas sæpè in scriptura indicata est, & in universali Ecclesia paulatim recipitur non sine motione Spiritus sancti, ut creditur, qui plenitudinem gratiæ Virginis ita esse intelligendam sensim Ecclesiam docet. Posletque ita consensus Ecclesiæ in hanc veritatem crescere, ut posset Ecclesia rem definire absque magna contradictione, cùm jam ferè omnes, paucis exceptis, dispositi sint ad hanc veritatem etiam tanquam de fide suscipiendam, si Ecclesia ita declararet.

Addi potest aliquid amplius: quòd, si quæstio in Concilio generali determinanda proponeretur, vix credibile est, aliam futuram Ecclesiæ definitionem, quàm pro asserenda illibata illa, & immuni ab omni peccato conceptione. Jam enim toties suam propensionem in hanc partem variis decretis testificata est, ut in contrariam partem sese vertere absque nota aliqua inconstantiæ non posset. Ut quì enim fieri posset, quod cùm Ecclesia prohibuerit, ne quispiam doceret privatim, & publicè, ne diceretur concepta in peccato originali, postea juberet, ut diceretur concepta in peccato originali? Et si enim nihil repugnet Ecclesiam pro diversitate circumstantiarum mutare sua decreta, id tamen locum habet circa res, quæ sunt doctrinæ fidei, quæ cùm sit immutabilis, & sibi semper similis, manet semper eadem.

Porro quæ spectant ad asserendam, explicandam, ac probandam hanc veritatem, tribus meditationibus primis per novem puncta aperuimus in tractatu de Beata Virgine, tertia parte Theologiæ Affectivæ, nec vacat ea modò repetere, pleni enim sunt libri hujusmodi probationibus. Tantummodò hìc subjiciemus solutiones objectionum plurium contra hanc veritatem, ut quàm debili innitantur fundamento, qui minus tribuunt Beatæ Virgini, melius appareat.

Jodocus Clictoveus.

Certè leves sunt eorum rationes, ut qui iis illaqueari se sinunt, homini illi similes videantur, qui se tenui filo teneri, & captivum agi pateretur. Sic has diluit Jodocus Clictoveus serm. 3. de Conceptione, duriùs paulo adversarios exagitans, quòd nondum ita agere tàm severè prohibitum fuerat per summos Pontifices.

Una, quam magni putant momenti, innititur multis sacrarum litterarum sententiis, asserentibus neminem peccati exortem, immunemque esse: ut huic dicto Beati Pauli: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei*, & quòd per unum hominem peccatum in omnes pertransiit: illi identidem verbo Psalmographi: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum*, & similibus id genus sacris eloquiis, quæ sonare videntur generatim omnes primævo peccato esse obnoxios.

Rom. 3.

Psal. 13.

Objectiones

Verùm his omnibus una adaptanda est dilutio, eas videlicet secundum communem legem esse intelligendas, & illis dumtaxat accommodandas, qui nullo peculiari privilegio dotati, eumdem, communemque omnibus sortiti sunt exortum. At verò ab hac subjectionis ad peccatum lege, Beata Virgo Maria speciali gratia exempta est: quæ nisi exempta fuisset, illi utique communi legi peccati subjacuisset. Perperam igitur hæc scripturæ dicta trahuntur, applicanturque ad Sacram Virginem, quæ divinæ gratiæ prærogativa, præcipuoque munere ab illa hominum universitate seclusa est. Quod ne arbitrarium censeatur, aut gratis assertum, conspiciantur alia gratiarum dona præter communem legem illi indulta. Sine parentum carnali commercio non potest naturaliter progigni soboles, ipsa Spiritu sancto fœcunda concepit prolem. Post conceptum, & partum non potest naturæ legibus permanere virginalis in matre integritas, ipsa verò nec in conceptu, nec partu Virgineum amisit decorem. Insuper mulier, cùm parit, tristitiam habet, & gravissimos dolores, ipsa nullum perpessa dolorem filium suum peperit, segregata à communi illa mulierum maledictione: *In dolore paries filios tuos*. Demum omnes homines, anima à corpore soluta, rediguntur in pulverem, & resolvuntur in putredinem, ipsius autem B. Virginis sacrosanctæ corpus cum anima assumptum est in gloria, ut absque aliqua hæsitatione adstruendum est, neque subjectum fuit huic maledictioni, *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Si igitur in his, quæ in vita ejus, & felici obitu gesta sunt, eam videmus communi legi minimè subjectam fuisse, quare idem non fatebimur in primo vitæ exortu fuisse factitatum? quare ex multis id unum consimile non colligemus? Si verò pertinaciùs obsistat adversarius sacrosanctam Virginem non fuisse secretam, neque sepositam ab ea communi lege peccati, in illud tandem impietatis barathrum decidet, quòd neque Dominum nostrum omnino peccati jugo liberum fateri cogetur, sed ex Maria Virgine carnem sumpsisse, quæ aliquando in ea culpæ fuit obnoxia. Est enim Christus secundum carnem suæ matri verè consubstantialis, ut secundum Deitatem Patri: qui igitur Virginem Mariam non excipit à peccato, neque ejus filium. Videre obsecro, quomodò hæc impietas etiam in Deum ascendit, & filio derogat, qui matris extenuat gloriam. Quòd si Christum ab omni peccato vindicent, matrem quoque vindicent operæ pretium est. Sed & Clictovei solutionibus addi potest, non sic textus scripturæ involvere omnes homines in peccato per Adamum contracto, ut non etiam aliquando det occasionem suspicandi aliquem exemptum fuisse à contagio illo, ut, cum ad Roman. 5. utitur his verbis. *Si enim unius delicto multi mortui sunt*, &c. ut quid enim multos, non omnes mortuos asserit, nisi ut immunitas cujuspiam ab hac lege non omnino scripturæ adversari videatur?

Gen.

Antimaritæ.

Aliam præterea Antimaritæ nostri (quos eo nomine nuncupamus, quod synceriſſimæ puritati Beatæ Mariæ sint contrarii, & obluctantes) rationem adducunt, quam inflata bucca, & ore tragico, atque inflato more Zenonis Achillem personant, tanquam invictam viribus, & inextricabilem: suam scilicet sententiam, probatissimorum authorum, & quidem quàm plurimorum assertionibus, & authoritate defendi. In quorum nominibus recensendis magnam impendunt operam, tempus conterunt, & membranas implent, sibi persuasum habentes, ea ab re veritatem magis accipere suam positionem, quòd plures habeat assertores, tanquam in multitudine militum consisteret victoria belli, & non potiùs in robore, & strenuitate. Meminisse debent illi Alexandrum magnum parvis admodum copiis, penè innumerum Darii exercitum ter profligasse: Themistoclem quoque inclytum Græciæ Imperatorem exigua manu numerosum Xerxis agmen in trepidam fugam egisse. Et (ut ad nostratia descendamus exempla) ipsos non præterit insignem (ut reor) Judam Machabæum paucis militibus fretum, copiosas Antiochi vires contrivisse; aut fortem Sansonem in maxilla asini mille stravisse Allophylos; aut ipsum denique David in funda, & lapide terribilem, & gigantæa mole horrendum Goliath devicisse. Omnis enim ille Authorum numerus, Beatam Virginem Mariam in conceptu maculam contraxisse asseverantium, etsi etiam decuplo esset major, atque cumulatior, exiguum quiddam est, & parum authoritatis habet ad sacram scripturam, quæ manifestè asserit Beatam Virginem ab omni penitus peccati macula fuisse alienam. Cùm enim purissimam Domini nostri carnem ab omni eximit contagione criminis, quis nisi cœcutiens non videt,

1. Mac.

Judic.

1. Reg.

det, & sanctissimæ Virginis carnem, de qua sumptum est sacrosanctum Domini corpus, etiam à scriptura adstrui nullius unquam peccati ream? Nam si radix sancta, teste Beato Paulo, & rami sancti: quare, converso ordine, si ramus sanctus est, & radicem, ex qua enascitur, sanctam quoque esse necessarium est. Nullus autem ignorat omnem humanam assertionem scripturæ sanctæ veritati cedere debere, quæ solidissima est, & solvi non potest, neque à sua firmitate decidere: ejus certitudo firmo constat fundamento, neque mutabunda titubat, ut humanarum assertionum propositiones in alterutram partem vacillantes, & huc, illucque fluctuantes. Cùm igitur sacræ Scripturæ eas tuentur partes, quas astruimus, totam scilicet pulchram esse B. Virginem, & maculam in ea non esse, hac sola maxilla totus Philisthæorum, & adversariorum elidetur exercitus Samsonia vibrante dextera: hac Davidica funda, & lapide Goliæ frons percutitur, & destitutus viribus, in terram semianimis procumbit; quandoquidem contra Divina eloquia frustra armant linguam humana ingenia, nec quicquam moliuntur calumniam, aut cavillos adinventiones humanæ. Cæterum gravissimorum, quos adducunt, Authorum suæ opinioni adstipulantium nomini, vel authoritati derogatum minimè velim, sed sacram Scripturam illis præferendam liberè proclamaverim. Ipsorum enim tempore non usque adeò dilucidè explicata fuit propositæ inquisitionis veritas, neque ita ad unguem enucleata, ut hac nostra tempestate. Quocirca facilis illis debetur venia, si in hujusce disceptationis anfractibus obliquam viam sunt ingressi, si à recto calle exorbitarunt, per senticosa, tenebricosaque diverticula oberrantes.

Demum neque eo moveri debemus timore, quem ingerere solent adversarii, scilicet si B. Virginem Mariam mundam ab omni crimine in ipso conceptu fuisse fateamur, quòd videbimur eam æquare filio suo, cui omnimoda primùm convenit à peccato munditíes, & proindè censebimur ipsius Filii gloriam extenuare, quod sibi proprium est, aliis quoque communicantes. Nam tametsi Mater id commune habet cum filio, puritatem scilicet in conceptu, in multis aliis inferior est. Christus enim verus Deus, & homo, virtute Spiritus sancti conceptus, Maria dumtaxat homo, ex conjugatorum progenita consortio.

Neque ob id nobis insultent importuni calumniatores serenissimam Virginem tabe originalis culpæ labefactam dici debere, quod ex nuptiali toro propagata sit. Nam cùm (ut testatur Lucas) non sit impossibile apud Deum omne verbum, qui Virgini gaudia, titulumque matris contulit cum Virginitatis honore, qui steriles matres felici prole beavit, cur non potuit ex honorabilibus nuptiis, & toro immaculato fructum proferre communis labis nescium? sanè cùm omnipotens sit, id quidem potuit: cùm summè sapiens, id decere cognovit: cùm supremè bonus, id revera voluit. Ex quibus omnibus id postremum colligitur, quod illud effecerit, neque accuratiùs rimandum nobis est, quomodo id à Deo effectum fuerit, ex connubiali fœdere natam esse prolem peccati penitùs expertem: sed simplici fide id confitendum, ipsam B. Virginem, & corpore sanctam, & Spiritu productam esse ad ortum, secundum suæ sapientiæ nobis occultæ imperscrutabilem dispositionem. Qui enim Arcam Mosaicam ex lignis Sethim imputribilibus fieri jussit, in qua reponendum erat manna Israeliticum, longè valentiori ratione Arcam illam animatam, in qua requieturus erat panis ille de cœlo descendens, ab omni putrefactione peccati in suo primordio præservavit.

Postremum ipsi Christo datus spiritus gratiæ non ad mensuram, & de ejus plenitudine nos omnes accepimus, quemadmodum legitur: sacratissimæ autem Virgini non tanta gratiarum exuberantia infusa admittitur, neque tanta divinorum charismatum cumulatio; nam quamvis affluentissimus in ea sit gratiarum torrens, certa tamen mensura definitus est in ea, neque ad tantam excrescit exundationem, quanta in Christo conspicitur. Itaque quamvis immaculata fuerit ejus conceptio, sicut & Christi, semper tamen in inferiore dignitatis gradu constituta est, quàm filius ejus, cui (ut creatura creatori) substrata, subjectaque consistit.

Restat præcipua objectio ex ratione D. Thomæ petita 3. part. quæst. 27. art. 2. qua obiter indicat (neque enim id ponit in assertione) B. Virginem incurrisse maculam originalis culpæ: quia si aliter, non indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum: de quo dicitur Matth. 1. *Ipse enim salvum faciet populum à peccatis eorum*. Hoc autem inconveniens est, quòd Christus non sit salvator omnium hominum, ut dicitur 1. ad Timoth. 4. Undè relinquitur, quòd sanctificatio ejus fuerit post animationem. *D. Thomas.*

Sed Scotus in 3. sent. dist. 3. quæst. 1. fusè disputat contra hanc rationem, & ex ipso principio, quo utuntur Thomistæ, contrariam elicit conclusionem. Contra primam rationem, inquit, arguitur ex excellentia filii, seu inquantum redemptor, reconciliator, & mediator, quòd ipsa non contraxit peccatum originale. Perfectissimus enim mediator habet perfectissimum actum mediandi respectu alicujus personæ: sed respectu nullius personæ habuit excellentiorem gradum, quàm respectu Mariæ, sed hoc non esset, nisi meruisset eam præservari à peccato originali. Probatque hoc tripliciter. 1. per comparationem ad Deum, quia Christus perfectissimè non placat Trinitatem pro culpa contrahenda à filiis Adæ, si non præveniat, ut alicui Trinitas non offendatur. 2. per comparationem ad malum, à quo liberat, quia perfectissimus mediator meretur amotionem omnis pœnæ ab eo, quem reconciliat, est autem culpa originalis major pœna, etiam carentia visionis divinæ: ergo eam debuit omninò auferre ab aliqua persona. 3. per comparationem ad obligationem personæ, quam reconciliat, ut illi summè obligetur, ad quod necesse est, ut summum bonum habeat, quod potest per mediatorem haberi: illud autem est innocentia, nam excellentius beneficium est præservare à malo, quàm permittere incidere in malum, & ab eo postea liberare. Quare autem nulla anima debitrix erit Christo pro innocentia, & quare cùm omnes Angeli in patria sint innocentes, nulla anima in patria erit innocens, nisi anima Christi? &c. *Scotus.*

Ad quæstionem dico, quòd Deus potuit facere, quòd ipsa nunquam in peccato originali esset, potuit etiam fecisse, ut tantùm in uno instanti esset in peccato originali: potuit etiam facere, ut per tempus aliquod esset in peccato, & in ultimo instanti illius temporis purgaretur, &c. Quod autem horum trium, quæ ostensa sunt esse possibilia, factum sit, Deus novit. Si authoritati Ecclesiæ, vel authoritati scripturæ non repugnet, videtur probabile, quod excellentius est attribuere Mariæ.

Hæc est conclusio Doctoris subtilis Scoti, cui præsens Concilium annitentibus maximè Theologis Parisiensibus adhæsit, post Ephesinum Concilium in honorem Virginis propensissimum, & acceptius futurum, si qua reverentia hoc prosequebatur Cœlestinum Pontificem Rom. eadem Eugenium coluisset. Interim miranda est modestia tùm Doctoris Angelici D. Thomæ, tùm Doctoris subtilis Scoti in ista difficultate: ille tantùm obiter impugnat immunitatem à peccato in conceptione, hic cum tanta submissione illam admittit, ut nihil illo sit humilius: & tamen eorum discipuli tot clamoribus, & tumultibus rem istam egerunt, ut non semel scandala ex eorum concertationibus exorientia visa sint. Sic absolvuntur magistri, condemnantur discipuli.

Do-

Andreas Duvallius Professor Theolog. Canus: Cajetanus.

Doctor Andreas Duvallius Decanus Facultatis Theologiæ Parisiensis Tract. de peccatis quæst. ultima art. 7. postquam totam istam quæstionem solidè discussit, examinat ampliùs, an sententia pro immaculata conceptione sit ab Ecclesia definibilis: resolvitque partim contra Canum l. 7. de locis c. 3. qui neutram partem definiri posse autumat, cùm non possit revelatio ea de re expectari: partim contra Cajetanum, qui putat, si Ecclesia ad definiendum se accingeret, contra ipsam definituram; resolvit, inquam, immaculatam conceptionem esse in proxima dispositione, ut definiatur ab Ecclesia tanquam de fide, quia ita parata, & expedita videntur omnia, si adhiberetur à Pontifice diligentia consueta in negotio definitionum, nihil ultra esset desiderandum: & revera Patres Basileenses eam definierunt jam, licèt propter ipsorum schisma vim non obtineat ipsorum definitio: quin imo, ut idem asserit, Gabriel in 3. dist. 3. scribit Legatos Eugenii ad Concilium Basileense, inter alias instructiones, quas ab eo acceperant, habuisse hanc etiam, ut controversiam de immaculata conceptione determinari curarent.

3. Regulæ ad definiendum res de fide.

Sunt autem tres regulæ, quibus Ecclesia uti solet in definiendis propositionibus fidei, scriptura, traditio, & generalis Ecclesiæ consensus, quarum regularum una sufficiens est ad definitionem, si saltem implicitè contineatur in ipsa veritas definibilis. At jam conspirat paucis admodum exceptis universa gens Christianorum Catholicorum, & sibi persuadet immaculatam fuisse Virginis conceptionem: traditio verò omninò locuples ipsi favet, ut exhibetur à Salazario l. 1. de conceptione c. 42. & à Joanne Eusebio tomo integro, cui titulum præfixit *Opera Parthenica*. Scriptura verò id ipsum saltem implicitè continet, ut non sit difficile, ex ipsius verbis illam eruere, & colligere: & ut innumera ferè loca omittamus, quæ alibi discussimus, locus ille Genesis c. 3. *& ipsa conteret caput tuum*, quem de B. Virgine plures ex Patribus intellexerunt, rem totam conficere potens est, si advertatur post Jacobum Parez Episcopum Chrysopolitanum in *Canticum B. Mariæ*, ista verba, quæ denotant ipsam immunem fuisse à morsu serpentis, ipsi usque caput, quod est peccatum originale, obtrivisse, priùs dicta fuisse à Deo, quàm sententia ferretur in virum, & mulierem, ut intelligamus præventam fuisse, & liberatam à communi maledictione hominum, & mulierum. Unde etiam putamus, nec debito contrahendi istud peccatum umquam subjacuisse, cùm non fuerit comprehensa in illo pacto, ex cujus occasione incurritur istud peccatum: quamvis contra sentiant Suarez, Bellarminus, Vasquez, & alii apud eumdem Duvallium quæst. cit. art. 4. quorum rationes non convincunt.

Jacobus de Valentia Parez Episc. Hisp.

Quantum beneficium Virgini collatum in conceptione.

Porro hoc beneficium præservationis à macula originali tantum fuit, quòd sola evaserit in passu illo ad vitam, in quo cæteri pereunt, & in mortem animæ incurrunt, ut non immeritò potuerit tunc canticum gratiarum actionis, qua usa est, ubi se matrem Dei nuncupari audivit ab Elisabeth, concinere. *Magnificat anima mea Dominum. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, quippe tunc Christum experta est esse salutare suum, & Salvatorem modo excellentissimo: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*, verè enim tunc in statu parvitatis suæ benigno quodam intuitu à Deo adspecta est, ex quo bonum maximum in illam profluxit. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, cùm ex hac prima sanctificatione initium habuerint summæ ejus laudes, quibus ab omnibus populis cumulatur. *Fecit mihi magna, qui potens est*. Verè magnum fuit, eam solam sic mirabiliter liberari. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui*. Fuit enim ista sanctificatio opus divinæ potentiæ, quæ tunc subvertit machinas omnes, & cogitationes dæmonum, qui eam sibi subjicere meditabantur, &c. quæ sunt concionatoribus magis idonea.

Atque hactenùs de præcipuis controversiis hujus Synodi, in quibus quæ diximus conferendo Concilii, & Papæ authoritatem, quantumvis in unam partem magis propendere, quàm in aliam videri possimus, non tanquam rem ipsam definiendo à nobis scripta velim intelligi, quasi judicio decretorio quidpiam statuamus, sed narrando magis, quæ fuerint momenta hujus gravis controversiæ, ac litigiosa argumenta difficilium horum temporum inter doctos, ut qui magis historicè, quàm dialecticè ista proponere intendamus: quoniam ut in præfatione hujus Concilii diximus, magis est Ecclesiæ universalis, quàm doctoris particularis in istis omnino assertivè concludere, nec mediocritatis nostræ, aut potiùs tenuitatis ingenii nostri nobis benè conscii quicquam arrogamus.

CONCILIUM FLORENTINUM

CENTUM QUADRAGINTA, & unius Episcoporum.

SUB EUGENIO PAPA IV.

An. Dom. M. CCCCXXXVIII. & M. CCCCXXXIX. &c.

CELEBRATUM

Contra errores Græcorum in præsentia Joannis Paleologi Constantinopolitani Imperatoris.

Ut Samaria à Jerosolyma horrendo schismate diu separata in potestatem tandem Assyriorum amissa libertate venit: sic Ecclesia Orientalis ab Occidentali per pernitiosum schisma divisa in Turcarum Imperium translata est. Et quemadmodum tribui Juda idem postea accidit, quod Samariæ, ac decem tribubus: sic metuendum, ne ista pars Occidentalis innumeris divisionibus in temporalibus, & spiritualibus obnoxia, idem quandoque experiatur, dum tàm multi, tàm leviter à vetere sacrosancta Religione Apostolica Romana in omni ferè regno discedunt, & in ipsa discessione tàm pertinaciter hærent abjectis Synodorum decretis.

Cùm autem Græci, ac Orientales sæpiùs post primam ab Ecclesia Romana divisionem eidem reconciliati sæpiùs ab eadem descivissent, ultima eorum cum eadem unio in hoc Concilio facta est, quam cum brevi postea perruperint motu solitæ inconstantiæ, ac Marci Ephesini malitia, aliisque causis permoti, sicut populus Israel Assyriis traditus nunquam reversus est, sic illi Turcæ sæculari brachio à Deo traditi ob crimina ad Ecclesiam Romanam postea non redierunt, Deo terribili in judiciis suis cum aliis calamitatibus pœnales cæcitates immittente; post elapsum, & malè impensum tempus ultimæ suæ visitationis in hac Synodo. Nec est, quòd quidam putent indifferens, & adiaforum esse ad pietatem, si credatur Spiritus sanctus à filio procedere, aut non procedere, quod solent dicere ministri Calviniani: nam præterquam quòd destrueretur mysterium Trinitatis, manente Spiritu S. indistincto à Filio, si ab ipso non procederet, ut opinantur communiùs Theologi post D. Thomam, sapit ingratitudinem non agnoscere Filium, ut principium Spiritus sancti, quod est decus ipsius eximium, ac ipsi cum Patre æterno commune. Debuit autem Ecclesia in recognitionem incarnationis ipsius ad redimendum genus humanum quid-

quidquid honorificum filio constantissimè asserere: ipsum enim ob hoc singulariter veneratur, ut ipsius sit vox, *venerandum tuum verum, & unicum filium*. Quamvis in instructione Arrianorum in hac Synodo non pauca sint pro mysterio redemptionis elucidando, acta integra hic dabimus ex versione Bartholomæi, Abrahami Cretensis, qui primus Actorum Græcè scriptorum Latinam versionem edidit, non tamen sine quibusdam erratis, quorum aliqua annotanda erunt, annotatis quibusdam ejus erroribus. Prius tamen originem, & progressum Concilii ex VVadingo ad annum 1439. damus, ubi aliqua refert ad hanc præfationem idonea, & ab aliis etiam omissa.

Miserè, inquit, lacerabatur hoc tempore Sacrosancta Christi Ecclesia contrariis Sacerdotum factionibus, adversisque Principum studiis. Duo simul celebrantur Concilia Generalia, duo designati summi Pontifices, binas constituerunt acies Christiani Principes, populi partes duæ inter duos Pontifices divisæ; pars tertia nulli adhærebat. Eugenius Pontifex legitimus Christi Vicarius, ingenti conatu, immensoque sumptu Græcorum gentem, nationesque longè dissitas Armenorum, & Æthyopum ad fidei unitatem studet revocare, & sub unico Pastore fideles omnes ad unam caulam, unumque ovile Catholicum reducere. Ex adverso Europææ gentes, quæ sub oculis erant, quæ prius uno hærebant corpore, eumdem hauriebant Spiritum, & capite gloriabantur uno, à pacis, & unitatis adversario seductæ paulo antea sopitum schisma resuscitarunt. Etenim Basileensis Concilii Patres ægrè ferentes negari sibi, quam injustè ambierant supra summos Pontifices authoritatem, à suo etiam cœtu Græcos avocatos, indictumque Ferrariæ, & Florentiam translatum Concilium, furentes, & insanientes eo tandem abierunt dementiæ, ut ad septimum Calendas Julias depositionis sententiam multis calumniis, & contumeliis infartam tulerint in Eugenium, & post turbas plurimas, scandalosaque dissidia, Amedeum olim Sabaudiæ Ducem, ad Ripaliæ solitudinem propè Lacum Lemanum vitam Eremiticam sub habitu leucophæo, & instituto Franciscano, uti quidam volunt, ducentem Nonis Novembris Pontificem sub Felicis 5. nomine renunciarint.

Eugenius totus addictus unioni Græcorum patienter tulit universa, nihilque injuriarum à gravissimo potuit retrahere negotio, donec absolvit. Die sexta Julii feria secunda, post Sessiones 25. doctasque discussiones, omnium consensu lecta fuit definitio articulorum, de quibus maximè disceptabatur, processionis Spiritus sancti à Filio, additionis voculæ *Filioque* ad Symbolum Constantinopolitanum, consecrationis in azymo, aut fermentato juxta Ecclesiarum consuetudinem, cruciatus animarum in Purgatorio per suffragia fidelium relevandi, visionis beatificæ animarum purgatarum, condemnationis in peccato decedentium, & Romanæ sedis Primatus. Tomi, seu Bullæ quinque hujus unionis scriptæ sunt Græcè, & Latinè, quibus utraque natio subscripsit, unam detulerunt Græci, altera mansit penes Pontificem, reliquæ destinandæ erant Patriarchis Orientis; atque ita lætabundus die 21. Julii discessit cum suis Imperator, quòd summè concupitam videre meruerit utriusque Ecclesiæ unionem.

Nihil ei sinistri accidit in toto itinere, nihil non lætum, & jucundum, præter unam mortem Josephi Patriarchæ Constantinopolitani die nono Julii, eo tamen solàtio tolerabiliorem, quòd unioni, & fidei Apostolicæ Ecclesiæ senioris Romæ paulo antea peculiari scheda subscripserit. Nocuit valdè stabiliendæ unioni hujus piissimi viri obitus: licèt enim in Concilio summo applausu conclamata fuerit: tamen brevi duravit tempore, decedente paulò post reditum Joanne Imperatore, & Marco Ephesino schismatis pertinacissimo suasore, & fautore, ubique vehementissimo astu Græcos ab unione, & pactis in Concilio revocante. Defuit etiam, quæ summè erat necessaria missio, & instructio Doctorum, & Prædicatorum, quos oportebat multos statim ad Græcos destinari, ut coram explicarent, quæ in Concilio acta sunt, dubia occurrentia dissolverent, & quæ pervicacissimus Ephesinus objiciebat, diligenter, & doctè refutarent.

Subscripsit huic Concilio Frater Guilielmus Generalis Minister. In domo Minorum, ut diximus, habitæ sunt collationes præparatoriæ ad Sessiones tùm Ferrariæ, tùm Florentiæ, & in eorumdem templo scripta est definitio, & tomus unionis Græcè, & Latinè convenientibus ex utraque natione sex viris delectis, à parte quidem dextera Latinè, cui subscripserunt Latini, appensa Bulla Pontificia, ab altera Græcè, cui Græcæ subscriptiones, & aurea bulla Imperatoris suffixæ sunt. Græcis autem, ut ad Concilium, & in Europam venirent, non segniter, aut frigidè persuaserunt Frater Bartholomæus de Yano vir doctissimus, & piissimus, & Albertus Sartianensis ad hoc ab Eugenio missi, qui simul cum Imperatore in Italiam reversi sunt.

Interfuit huic Concilio sanctus Bernardinus Senensis, & magno quidem fructu, tùm vitæ suæ exemplo, tùm privatis colloquiis, & publicis prædicationibus Græcos ad unionem alliciendo. Laudabili studio volebat ille veram salutis veritatis viam docere, sed magno animi dolore cruciabatur, quòd Græcorum non calleret Idioma. Secum autem cogitans admiranda Dei opera, qualiter suis Apostolis contulerit, ut possent omnium gentium linguis loqui: obnixè rogabat, ut largiretur Græcis intelligentiam eorum, quæ dicturus esset ad illos. Mox ferventi spiritu multa in Deum fiducia fretus ascendit suggestum, Græceque concionatus est de Catholica fide Græcos summo studio erudiens: ita ut mirarentur omnes, dicerentque eum non minus probè nosse Græcè, quàm si in Græcia natus esset: sed Deus movebat linguam ejus, & loquebatur per eum. Cùm enim à suggestu descendisset, & omnes laudarent ejus Græcè dicendi facultatem, & copiam, ille Deo soli honorem omnem tribuens, Græcæ linguæ expers, sicuti antea fuerat, remansit. *Bernardinus Senensis.*

In eadem Synodo sub hujus anni finem, alia insignis unio facta est gentis amplissimæ Armenorum. Ante biennium miserat Eugenius aliquot viros doctos, & pios ex Ordine Minorum ad gentem hanc, monituros indictum esse generale Concilium pro unione, & pace concilianda nationum Orientalium cum Ecclesia Romana. Præcipui inter hos fuerunt Frater Franciscus Bononiensis, Guardianus Conventus sancti Pauli extra Bononiam, Frater Ludovicus eadem urbe oriundus, & Frater Jacobus de Primadiis, reliquorum Vicarius, seu præfectus Generalis. *Hæc VVadingus*. *Unio Armenorum.*

Concilium istud constat ex sessionibus viginti quinque, quarum sexdecim primæ Ferrariæ habitæ sunt, reliquæ Florentiæ, ad quam urbem accedenti Eugenio sacratissima Eucharistia præferebatur in arcula equo ornatissimè phalerato imposita. Ab hac autem urbe nomen habet Concilium seu propter unionem Græcorum in ea factam, seu quod in ea secundo anno, post quam inchoatum fuerat Ferrariæ, absolutum sit, aut potiùs quinto anno, ut dicetur in controversiis hujus Synodi. Porro in hac maximè enituit doctrina Juliani Cardinalis in disputationibus, cujus etiam hoc argutè dictum ad Imperatorem Græcorum memoria dignum, quòd cum sermo esset de codicibus D Basilii, è quibus Græci deleverant nomen *filioque*, diceretque Imperator in Græcia multos esse codices sine illa voce. Atqui, Serenissime Imperator, cùm tu decrevisses ad certamen venire, decuit arma tua tecum afferre, & non in ipso certamine expectare. Hæc refert Antoninus in historia, *Argute dictum Juliani Card.*

qui

qui præsens aderat, nondum Archiepiscopus.

Quòd autem hanc synodum Octavam appellet Bartholomæus Abrahamus, imperitiæ ejus deputat Binius in notis ad octavam Synodum. Alii dicunt vocavisse octavam, Græcam scilicet, nulla habita ratione veræ Synodi octavæ sub Adriano secundo, qua Photium damnasset præcipuum Architectum schismatis, ac dissensionis Ecclesiæ orientalis cum Romana. Sic enim hæretici malorum suorum Authores in honore habent.

Acta autem ejusdem Concilii scripta fuere uno volumine in folio ab Horatio Justiniano bibliothecæ vaticanæ custode primario collecta, disposita, & notis illustrata. Prodiit quoque aliud volumen etiam in folio ex Hollandia advectum ejusdem argumenti, impressum Hagæ-comitis an. M. DC. LX. Græcè scriptum per Sylvestrum Scuropulum, qui concilio interfuit cum aliis Græcis unioni maximè adversarius, ut ex toto ejus libro liquet: transtulit verò in Latinum sermonem Robertus Creyghton Anglus non minùs unioni infensus, ut ex ejus notis patet, metuens forsan, ne aliquandò sua Britannia similem unionem cum Ecclesia Romana meditetur. Quæ ipsius gentis salus esset. Tàm de auctore ipso, quàm de ejus interprete, quæ ratio habere debeat, paucis explicat P. Labbe in sua synopsi: non alia certè, quàm hæreticorum de Conciliis differentium, ut evidens fiet ex aliquot additamentis infrà inserendis.

Acta generalis octavæ Synodi è Græco in Latinum traducta, interprete Bartholomæo Abrahamo Cretensi, præsule Ariensi.

Anno Domini nostri Jesu Christi M. quadringentesimo trigesimo octavo, die verò quarta mensis Martii, Pontificatus Eugenii Papæ quarti anno septimo, Joannes Palæologus Serenissimus Constantinopolitanus Imperator, ad celebrandam octavam œcumenicam Synodum, ad Francolinum Ferrariæ vicum triremibus invectus est. Quo statim Nicolaus ipsius Ferrariæ Marchio, unà cum suis præstantioribus civibus, ac Pontificibus omnibus, qui cum summo Pontifice Imperatorem ipsum Ferrariæ expectabant, obviam prodiit, ac ipsum equo insidentem, unà cum sedis Romanæ legato, qui cum Imperatore Constantinopoli venerat ad urbem, & palatium, ubi ab ipso summo Pontifice, omnibusque Cardinalibus expectabatur, magna pompa deduxit. Quem cùm summus Pontifex jam adventare sensisset, resurrexit, & lento gradu inambulare cœpit, ac ipsum paulò procul à sede sua excepit, & volentem genuflectere, minimè permisit, sed stantem amplexus fuit, ac ei dexteram osculandam dedit, ipsumque à sinistra proximum sibi consedere voluit. Postea verò Imperator surrexit, ac sua in sede stans, à singulis amplissimis Cardinalibus honorificentissimè fuit salutatus. Habitoque in consessu cum summo Pontifice brevi, secretoque colloquio, uterque surrexit. Et Pontifex summus in eodem palatio, ubi habitabat, remansit. Imperator verò ad aliud ornatissimum pompa eadem ivit. Porrò autem quatuor post dies Josephus sanctissimus Constantinopolitanus Patriarcha cum majori parte suorum Pontificum (nam cæteri cum imperatore fuere) cymbis multis, ornatissimisque, Venetiis Ferrariam advenit. Cui quidem à cymba exeunti quatuor amplissimi Cardinales, & ipse Marchio, necnon vigintiquinque Occidentalis Ecclesiæ præsules obviam iere, ac ipsum equitem, mediumque inter duos amplissimos Cardinales magna etiam pompa ad palatium comitati fuere: ubi Pontifex summus stans in sua sede, ipsum amplexus, & in genua osculatus est. Ipsis deindè consedentibus, Orientales antistites dexteram simul, & genam summi Pontificis, cæterorum verò Græcorum alii dexte-

A ram, alii pedem tantùm osculati fuere. Quà quidem salutatione facta, Pontifex summus in cubiculum se recepit: Patriarcha verò, eodem, quo venerat, ordine, ac pompa, domum sibi paratissimam venit. Proxima verò dominica, quindecim Græci Sacerdotes Domini Imperatoris jussu ejus Missam solemniter celebrarunt. Ubi etiam Marchio cum suis civibus adfuit, & panem benedictum per patriarchæ dexteram, more Græcorum, accepit, atque libavit. Nonnullis deinde post diebus Imperator à summo Pontifice contendere cœpit, ut, quemadmodum ei promiserat, non solùm Pontifices, & Abbates, verùm etiam reges, & duces, ac cæteros Christianorum principes ad Synodum convocaret. Quod quidem tametsi summo Pontifici propter ipsorum principum discordias factu difficile videbatur, ut ad Synodum convenirent, se tamen B operam daturum promisit, ut principes ipsis convocarentur. Continuòque nuncios, & litteras ad eos misit, ut intra menses quatuor, vel ipsis adessent, vel suos Vicarios mitterent. Porrò autem post aliquot dies tàm Græcis, quàm Latinis majus operæ pretium visum fuit, ut edicto publico Synodus convocaretur hac conditione, ut, nisi principes ipsi venirent, vel suos nuncios mitterent, Synodus tamen ipsa celebraretur, ac in ea de quibusdam dogmatibus ageretur, & sive Græcorum, & Latinorum conjunctio fieret, sive non, adhuc tamen Synodus summa pace dimitteretur. Dum autem hæc geruntur, quæsitum fuit, quonam ordine sedes in Synodo disponi deberent, qua de re non mediocris inter eos controversia fuit orta. Nam summo Pontifici videbatur conveniens esse, ut Imperator, ac patriarcha cum suis hominibus à sinistra templi parte, & occidentales Pon- C tifices à dextra, ipse verò in capite medius inter utramque partem sederet. At Imperator dicebat locum ipsum sibi potiùs, quàm summo Pontifici convenire. Post longas autem discrepationes, lectis cæterarum Synodorum gestis, omnes in unam sententiam ivere, ut summus Pontifex, ac omnis occidentalis Ecclesia à dextra templi parte, imperator autem cum orientali Ecclesia è regione à parte altera concederet. Igitur in Basilica divo Georgio consecrata, à dextra parte apud majus altare Pontificia sedes, & proxima ei, paulò tamen inferior, Romanorum, vel (ut Græci dicebant) Germanorum Imperatoris sedes disposita fuit, quæ semper propter ejus absentiam vacua stetit. Apud autem ipsam amplissimorum Cardinalium, deinde Archiepiscoporum, & Episcoporum Occidentalis Ecclesiæ, qui ad centum, & quin- D quaginta præter protonotarios, & Abbates, ac alios clericos, qui multò plures fuere, locus ordinatus fuit: è regione verò summi Pontificis, ut paulò ante dictum est, Constantinopolitani Imperatoris eminens quidem, ut pontificia, & illi proximi à sinistra, paulo tamen inferior, patriarchalis sedes collocata fuit. Et apud eam eodem ordine, legatorum trium cæterorum Patriarcharum, deinde aliorum Occidentalium patrum, ex quibus duo ex Iberia venere, sedes fuerunt dispositæ. Nam à dextris ipsius Imperatoris Demetrius Despotus frater ejus infimo gradu subsedit. Ante verò majus altare aliud altare fuit erectum, ac super eo inter beatorum Apostolorum Petri, & Pauli capita, sanctorum Euangeliorum liber, ac ante ipsum duo accensa candelabra fuere posita. Quibus ita dispositis, ac omnibus præparatis, ad diem nonam E mensis Aprilis, quæ quidem feria quarta majoris hebdomadæ fuit, Cardinales, ac omnes antistites vestibus sacris induti, unà cum summo Pontifice, Imperatore templum illud introiere, ac suis in locis, absente ob valetudinem patriarcha, paululùm consedere, deindeque surrexere, summusque Pontifex orare cœpit: quibusdam denique psalmis, hymnis, ac precibus hinc inde decantatis, omnes iterum consedere jussit, ut consentiente Imperatore, absentis patriarchæ consensus, & suum edictum ex suggestu recitaren-

tarentur. Itaque Scriba quidam alta voce consensum ipsum in hac forma perlegit.

Consensus Patriarchæ Constantinopolitani, ut œcumenica Synodus Ferrariæ celebraretur.

IN nomine sanctissimæ, vitæque principii Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, duo Christi membra, Latinorum videlicet, & Græcorum, ad sanctam, & œcumenicam Synodum convocandam, hodiè convenerunt, ita ut beatissimus, ac summus Pontifex, & sancta Romana Ecclesia ex una, & Serenissimus Imperator cum tota Orientali Ecclesia ex altera parte concordes sint, ut hìc Ferrariæ in Divi Georgii templo, in loco sanè tutissimo, generale Concilium celebretur, edicentes, ut infra quatuor mensium spatium ab hoc die connumerandorum omnes Christiani, qui convenire velint, præsertim Reges, & Principes, ac omnes Pontifices, & cæteri clerici, qui Basileam, vel Romam ad celebrandum Concilium profecti jam sint, vel in posterum proficisci velint, hùc debeant convenire. Qui verò venire neglexerit, nisi hujus futura decreta Concilii susceperit, ac approbaverit, anathema esto. Doctores autem, vel alicujus dignitatis homines, nisi convenerint, vel suos Vicarios miserint, vel saltem literis ipsa eadem futura decreta laudaverint, & approbaverint, anathemate sint devincti. Quæ quidem pœna summi Pontificis jussu, de Regibus, & Ducibus, ac cæteris Christianorum Principibus intelligi quoque debeat. His tamen liceat, si voluerint, locum alium nominare, ubi Synodus hæc celebretur: ita tamen, ut ipsa Synodus de tali loco considerare, ac decernere valeat. Datum Ferrariæ, anno millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, die verò nona mensis Aprilis. Post hæc Pontificis summi decretum à præsule Graden. Latinè, à Dorotheo verò Mytylenen. Græcè fuit recitatum in hoc tenore.

Decretum summi Pontificis.

EUgenius servus servorum Dei, ad æternam rei memoriam. Magnas omnipotenti Deo gratias oportet nos agere, qui antiquarum suarum misericordiarum non immemor, Ecclesiam suam continuò reddit ampliorem. Quam quidem etsi laborare, multisque tempestatibus fluctuare permittit, nunquam tamen submergi patitur, verùm à fluctibus, & magnis æstibus maris reservat, & pro suo erga genus humanum amore, inter multos, & varios casus, & calamitates, virentem semper fovet, ac magis vigentem reddit. Ecce enim Orientales, & Occidentales populi jamdiù inter se diffidentes, atque disjuncti, ad pacem, atque conjunctionem convenire festinant. Quippè qui discordes jam, & inimici, tandem post multos annos, favente Deo, *ex quo omne datum bonum*, sanctæ conjunctionis desiderio affecti, in hunc convenere locum. Nostræ igitur servitutis, ac totius Ecclesiæ opera est, & esse credimus, tentare pro viribus, ut hæc principia tàm felicia studio nostro ita felicem exitum consequantur, ut Dei gratiæ cooperatores esse, dicique mereamur. Cùm itaque dilectissimus filius noster Joannes Palæologus Constantinopolitanus Imperator, unà cum piissimo fratre nostro Josepho Patriarcha Constantinopolitano, necnon cæterorum Patriarcharum legatis, ac multis amplissimis metropolitis, & Episcopis, ac aliis ordinibus Ecclesiasticis, & viris nobilibus ad octavam diem proximi mensiis Februarii Venetias advenerit, nobis id, quod aliis etiam ex locis antea fecerat, continuò litteris suis significavit se quibusdam de causis non alienis à ratione, Basileam, ubi Synodus celebranda erat, ire non posse, idque his, qui ibi jam essent, scripsisse, notumque fecisse: volens propterea, & contendens, ut ipsa Syno-

A dus hùc Ferrariam transferretur, & hìc tàm pium negotium concluderetur. Nos igitur, quibus sancta Christianorum conjunctio cordi mirum in modum est, quique ipsam celerrimè conficere cupimus, decertum Basileens. Concilii de celebrando generali Concilio, Græcis volentibus promulgatum, ac editum, & à nobis postea Bononiæ, præsentibus ipsius Imperatoris, ac Patriarchæ oratoribus, susceptum, & approbatum, quæque ad præsens sanctæ conjunctionis negotium spectent, pro nostra servitute volentes exequi, ut debemus, ac cupientes ipsum ad conclusionem perducere omni modo, & forma, quibus possumus, & debemus, præsentibus, consentientibus Imperatore, ac Patriarcha, cæteris hìc ad celebrandam Synodum congregatis, notum facimus, & declaramus, prædictam Synodum hìc Ferrariæ, B qui quidem locus liber, & tutus est, celebrandam esse, & sic ab omnibus existimari, ac dici debere sperantes hìc absque discordia, & contentione, aliquave mœstitia, sed potiùs amore summo divinam ipsam pacem, & cætera sancta opera, pro quibus Synodus convocatur tractari, Deoque placato, ac favente, feliciter confici posse. Datum Ferrariæ, die nona mensis Aprilis, anno millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, pontificatus nostri anno septimo. Quo quidem decreto recitato, unus ex Latinis, & alter ex Græcis surrexit, & quisque suos interrogavit, an eis placarent, quæ recitata fuere. Qui cùm eadem sibi placere respondissent, partium ambarum consensum litteris mandarunt, ac, Deo peractis gratiis, discesserunt. Elapsis autem diebus paschalibus, Occiden- C talis Ecclesia, ne tempus frustra contereretur, incepit contendere, ut privatim de Spiritus sancti processione leviter agerent, donec, qui essent venturi, convenirent. Orientali verò Ecclesia respondente, alienum esse à ratione, ut absentibus his, qui Basileam ad celebrandam Synodum jam convenerant, quicquam tractaretur, post multam contentionem decreverunt de purgatorio, ac aliis quibusdam Ecclesiasticis quæstiunculis disputare, donec tempus Synodi celebrandæ veniret. Itaque Latini duos amplissimos Cardinales, & duos Archiepiscopos, & duos Episcopos, & duos Abbates, & duos Monachos, & duos Notarios: Græci verò, Pontifices sex, & duos Abbates; & duos crucesignatos, ac duos Notarios elegerunt, qui bis hebdomada quaque ad Divi Francisci tem- D plum ad disputandum convenirent. Qui cùm ad diem quartam mensis Junii convenissent, Latini quæstionem de purgatorio proposuerunt, ac ita dixerunt.

Quæstio de Purgatorio. Latini.

NOs ignem, Patres amplissimi, in hoc mundo, credimus esse, quo quidem animæ peccatis levioribus, vel (ut vulgo dicitur) venialibus obnoxiæ, coadjuvante Ecclesia, sacerdotum precibus, Missis, ac eleemosynis expiantur. Nam sanctorum, & justorum animas in cœlo esse, ac Trinitati assistere, suam denique felicitatem consecutas esse, nemo dubitat. Animas verò eorum, qui sine pœnitudine mortem obierint, in inferno unà cum Juda pœ- E nas æternas luere profitemur, ita ut tria mortuorum loca simpliciter sint. Unus quidem sanctorum, quod cœlum creditur esse. Alter delinquentium, qui sunt inferi. Qui verò confessi sacratissimum Christi corpus, absque tamen pœnæ prævia satisfactione, sumunt, continuòque moriuntur, hi dubio procul in supradicto igne, quod Purgatorium appellari solet, purgantur. De quo quidem igne Paulus ad Corinthios scribit: *Uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit.* Et paulò infra: *Ipse autem salvabitur, sic tamen quasi per ignem.* Hæc Latini, Græci autem ita responderunt: *Græci.* Quæcunque Patres amplissimi protulistis, atque citastis, Orientalis Ecclesia profitetur,

tetur, quamvis inter Græcos, & Latinos parva sit differentia: vestram ergo sententiam literis tradite, quod ipsi quoque facturi sumus, ut, in quonam à vobis differamus, palam fiat. Quæ cùm audissent Latini, magno affecti gaudio, gratias Deo egerunt, &, datis literis, discesserunt.

Ad 14. autem diem ejusdem mensis iterùm convenerunt. Et Græci Pauli dictum longè aliter exposuerunt, ac suam expositionem ita literis mandarunt: *Græci*. Paulus ad Corinthios scribens, Patres Amp. *Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam*, & reliqua, hominum vitam, & opera intellexit, videlicet, an prava, studiosave sint, ita ut cujus opera in igne combusta permanserint, is bonus censeatur, ac operum suorum mercedem accipiat: cujus autem *opus arserit*, id est, cujus opera frivola fuerint combusta, *ipse detrimentum patietur*, hoc est, damnabitur, & *salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, id est, in igne semper salvabitur, in eo luens pœnas æternas, ita ut ignis ipse, de quo Paulus loquitur, non purgatorius, verùm æternum supplicium sit, de quo etiam inquit Euangelista, *Discedite à me maledicti in ignem æternum*. Nam ipsi purgatorium, non ignem, sed obscurum quemdam locum, ac laborum plenum esse censemus, in quo quidem existentes animæ lumine divino privantur, donec coadjuvante Ecclesia (ut suprà dictum est) expientur, ac liberentur. Sic ergo sentimus de purgatorio. Sed in alio quoque differre videmur: ipsi namque tenemus obnoxias animas, & gravioribus, ac (ut dicitur) mortalibus peccatis affectas, non satis perfectè in præsentia mulctari. Sed postea quam cum suis corporibus resurrexerint, fore, ut perfectissimas pœnas pro suis delictis luant, quemadmodum etiam justorum, & sanctorum accidit animabus: quippe quæ bono quodam imperfectè fruantur, post verò suam resurrectionem felicitatem sibi debitam consequentur, ut Paulus inquit: *Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem*. Vos autem non ita sentire videmini. Idcircò vestram (si lubet) sententiam dicite.

Ibidem.

Mat. 25.

Heb. 11.

Latini. Nos animas delinquentes absque corporibus suis, Patres amplissimi, non perfectè puniri, ut ipsi quoque tenetis, credimus: ita ut in hoc benè conveniamus: justorum autem, ac sanctorum animas, quatenùs animæ sunt, perfectam suam felicitatem assecutas esse censemus: ita tamen, ut aliam cum suis corporalibus perfectionem expectent, qua quidem perpetuò fruantur. *Græci*. Tùm Græcorum alii cum Latinis, alii contra (ut suprà dictum est) sentientes, partes in duas divisi fuere, quorum omnium sententiis hinc indè literis traditis, conventum solverunt.

Deindè ad 25. & ad 27. diem mensis ejusdem iterùm convenerunt, ac eademmet repetierunt. Nam Latini dictum Apostoli sic exponebant: *Latini*. Nos quàm plurimis aliis authoritatibus, Patres Amplissimi, adducimur, ut credamus illud Apostoli, *Salvus erit quasi per ignem*, pro purgatorio, non autem pro igne perpetuo capi debere, juxta illud Prophetæ: *Salva me, Domine, quoniam defecit sanctus*. Et alibi. *Salva servum tuum Deus meus sperantem in te*. Et: *Domine Deus virtutum, converte nos, & ostende faciem tuam, & salvi erimus*. Petrus autem timens, ne submergeretur, dixit: Domine, salva me. Christus verò *extendens manum, accepit, & salvavit ipsum*. Et, *Salva Deus populum tuum*, verbum ergo salvare, Patres Amplissimi, semper in bonam partem accipitur, nisi hujus oppositum demonstretis. *Græci*. Græci verò tergiversantes, se suas sententias literis daturos, responderunt. Nolebant enim suam sententiam explicare. Sed ita leviter disputabant, ut tempus protraherent, donec frequens Synodus conveniret.

for. ipsa.

1. Cor. 3.
Psal. 11. 85. 97.
Mat. 14.

Ad 21. verò diem mensis Julii, Imperatoris jussu Patriarchæ domum convenere, ut decernerent, quidnam Latinis de quæstione secunda respondere deberent, ubi diversa (ut paulò antè dictum est) sentire visi fuerunt. Tandem post multa, Imperatore, ac Patriarcha præsente, omnes in eam sententiam iverunt, justorum, ac sanctorum animas perfecta frui felicitate, perfectiori tamen cum suis corporibus, cùm resurrexerint, fruituras: quum etiam, ut sol, vel lumen resplendeant, quemadmodum Jesus Christus Dominus noster in Thabor monte resplenduit.

Dùm autem hæc agerentur, terror magnus Græcos invasit. Nam morbus quidam vehementissimus Ferrariam affligere cœpit, ita ut mortem ferè subitam Ferrarienses obirent; quo magis etiam Græci territi fuere, quòd morbo eodem Dionysius præstantissimus ille Sardensis Præsul, non sine Græcorum omnium luctu, obiit. Dei tamen benignitate nemo alius ex Græcis tùm mortuus fuit. Porro autem jam mensibus quatuor elapsis urgebant Græci, ut Synodus celebrari, sessionesque fieri inciperent, tametsi nemo eorum, quos expectarent, convenerat. Quibus quidem Græcis Summus Pontifex æquo animo satisfecit: dicens: Ubi ego, & Imperator, ac Patriarcha sumus, ibi Christianorum omnium Synodus esse creditur: præsentibus præsertim cæterorum Patriarcharum legatis, nostrisque Cardinalibus.

Timebant autem Græci multitudinem Latinorum, propterea quòd suas sententias suffragiis declarare solebant. Hoc tamen metu solutis Græcis, ut non suffragiis uterentur, verùm quisque sententiam proferret, communi omnium sententia fuit decretum, ut sessiones inciperent celebrare, ac in primis de duabus quæstionibus agere: an fas sit, divino symbolo quicquam addere, & an additio jam facta, ex filioque, pia sit. Porro autem, quoniam Summus Pontifex laborabat podagra, & ad Basilicam, ubi Synodi locus (ut suprà dictum est) paratus fuerat, nequaquam ire valebat: idcirco decretum ab ipsa Synodo fuit, ut in sacello palatii, ubi Summus Pontifex habitabat, sessiones celebrarentur, & octava die mensis Octobris inciperent. In eo igitur loco non aliter, quàm in Cathedrali Ecclesia, sedes fuere dispositæ: quarum equidem ordinem, brevitati studens, non repetam, silentio tamen neutiquam præteribo, Duces, Marchiones, Comites, equites, ac civitatum cùm Aristocraticarum, tùm Democraticarum oratores, ante Summi Pontificis, & Romanorum Imperatoris sedem subsedisse. E regione autem apud Patriarcham trium Oecumenicorum Patriarcharum legatos paulò inferiùs, reliquos deindè Pontifices Græcos consedisse, cruce signatos verò, & reliquos Græcos nobiles à dextra Imperatoris versus sacrarium subsedisse. Nam Demetrius Despotus Imperatoris frater, propè dexteram ejus, multò tamen eo inferiùs consedit. Sedem autem Patriarchæ, quamvis Pontificiæ, Imperatoriæque sedi, quæ quidem æqualiter eminentes fuere, paulò inferior fuerit, simili tamen ornatu decoratam fuisse. Patriarcharum verò Legatos fuisse Antonium Heracleensem, & Gregorium Venerandum, ac magnum Confessorem pro Alexandræo, & Marcum Ephesium, & Isidorum Rhutenum pro Antiocheno, Dositheum verò Monembasien. ac Dionysium Sarden. qui mortem obiit, pro Hierosolymitano. Cæterorum autem Græcorum Pontificum, & aliorum clericorum nomina hìc prætereo, quandoquidem ipsa in unionis literis subscribam. Ante verò majus altare, quod (ut suprà dictum est) dispositum fuit, à Latinorum parte sex eorum doctores, à parte autem altera sex alii ex Græcis consederunt, qui quidem ad disputandum à suis selecti fuere, videlicet ex Græcis Marcus Ephesius, & Isidorus Rhutenus, & Bessarion Nicænus, & Theodorus

Or de

rus Xanthopolus, cognomento Siderophas, magnus sacrista, & Sylvester Balsamorum magnus Bibliothecarius, ac Georgius Gemistus. Ex Latinis autem Nicolaus tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, & Julius Cæsarinus tituli sanctæ Sabinæ, item Presbyter Cardinalis, & Andreas Archiepiscopus Colossen. & Forolivien. antistes, ac duo Monachi in Theologia præclari. Quibus omnibus ex ordine (ut prædictum est) consedentibus, Latini pro sua in Græcos benevolentia concesserunt ipsis, ut primi exordirentur. Bessarion itaque facundissimus orator, impetrata priùs ab Imperatore, ac Patriarcha facultate dicendi, Græcam luculentissimam orationem habuit.

DIE MERCURII OCTAVO MENSIS Octobris, Anno millesimo quadringentesimo trigesimo octavo.

SESSIO PRIMA FERRARIÆ.

BESSARIONIS TUNC ARCHIEPISC. Nicæni, deinde verò S. R. E. Cardinalis Oratio in octavo Concilio Ferrariæ habita, eodem Bartholomæo antistite interprete.

NAvantes in rebus arduis operam, non modò cùm ex eorum animi sententia rerum ipsarum exitum assecuti sunt, verum etiam cùm res ipsas aggrediuntur, ac in earundem initiis versantur, magnam capiunt voluptatem, cujusvis enim rei principium non parum posse, forsan necesse est. Idque propterea totius facti dimidium, communi doctorum sententia esse dicitur: quòd si quispiam quicquam inceperit, faciliùs finem ejus consequetur, quàm prorsus homines pigri rem ipsam auspicentur. Porrò autem nostrum divini hujusce muneris principium, aliis cujusvis rei principiis multò magis conducere posse sperandum, ac exitum bonum portendere credendum est. Id quidem divinæ credentibus promissioni, Deum ipsum nobiscum esse, quo quidem præsente, ne quicquam nobis desperandum est: hoc autem ab his est censendum, qui ex rebus præteritis magnam de futuris faciunt conjecturam. Membra enim Ecclesiæ tàm diu ita disjuncta fuere, ut non modò convenire, verùm etiam conjunctionis nomen sentire mirum in modum abhorrerent, ac potiùs eligerent in proprio incommodo permanere. Nunc autem ea de re tanto affecta desiderio sunt, ut tametsi multæ res ipsis sint impedimento, remotis nihilominùs omnibus, summo studio in conficiendam pacem incumbant. Quis igitur hæc non censeat divino numini adscribenda? Quis deinde non speret ex his magnum commodum posse consequi? Hæc igitur dies jucunda, & læta est, & nobis convenit exultare, ac in spiritu gaudere. Nam illustrium rerum exitus illustria solent habere principia, uberrimarumque frugum multæ primitiæ sunt. Machinationes jam, & insidiæ, ac doli, quibus noster hostis acerrimus nos ita complicuit, ut amici, fratresque, imo unius ipsius capitis membra, partesque, nec non illius pastoris grex, inter nos certaremus, dissolvi, & explicari, ac destrui videntur incipere. Ipsa verò sejuncta, confractaque membra, conjungi, atque uniri, & uno, ac eodem angulo fulciri cupiunt, atque contendunt. Propterea que hi patres unanimes, parique studio frequentes huc convenere, non planè curantes quavis in causa victores evadere magis, quàm victi succumbere: quandoquidem si eo animo essent, Christi discipuli, probive viri non censerentur, verùm honines sedi-

A tiosi, ac sibi, suisque voluptatibus tantummodò indulgentes, maximo sanè veritatis cognoscendæ desiderio sunt affecti, etiamsi cadere debeant. Nam sine veritate nullo pacto victoriam vellent consequi. Quapropter necesse est, ut veritas omnibus pateat, ac cæteris rebus præstet, & dominetur, & se perturbantes conculcet, atque cunctorum mortalium insideat animis. Mendacium autem cum his, qui ab ipso dependent malis, procul ab hominibus latitet: & iis tantùm dominetur, ac impendeat, à quibus ut parens colitur, quique (ipso duce) omnia dicunt, & audent. Quis, obsecro, quicquam aliud hujus nostri muneris simile proferre, vel præteritorum aliquid præsentibus his rebus æquiparare poterit? Recedant igitur vetera, & nova sint omnia: omnes exultemus, ac gaudeamus

B in spiritu, omnes Servatori hymnum canamus, & pro his rebus gratias ei agamus, eundemque religiosissimè imploremus, ut exitum initii hujusmodi congruum concedat. Porro autem oportet, ut quisque nostrum, quæ ad hujuscemodi finem pertineant, & sacræ Ecclesiarum conjunctioni expediant, pro suis viribus conferat. Sanè omnia sunt tentanda, atque tractanda, nil prorsus omittendum, non studio, non diligentia, non officio, non denique laboribus est deficiendum. Repetendum prætereà nobis memoria est, non tantùm oportere Deum ipsum precari, verumetiam ei ministrare: non enim omnia ab eo nobis speranda essent, nisi ipsi quoque insudaremus. Namque nostris precibus prorsus contrarium videretur, si *Preces habendæ pro Synodo.*

C Dei auxilium implorantes, nil dignum operaremur, quare id agere, ac nobis auxilio esse deberet. Quod si fecerimus, nobis profectò favebit, ac sese benigniorem, alacrioremque fautorem ad finem usque præstabit. Servator Deus, utinam fiat, ut in eam diem vivamus, ac diem triumphalem, & celebrem hymnum tibi cantemus, atque à te uno, eodemque patre custodiri, idem tibi melos canamus, ac una, eademque harmonia conjuncti, sub te solo capite vivamus, spiremus, moveamur, ac illud idem, unumque velle, & nolle sentiendo, ac proferendo, unum simus. *Ad Deum patrem.*

Christe Rex omnium, te ipsum solum Regem nostrum esse volumus, ac obtestamur, qui teipsum pro nobis reis, & obnoxiis Redemptionis pretium dedisti, *Ad Christum.*

D tuoque pretiosissimo sanguine à tyranno nos redemisti, & eripuisti. Fac igitur, ut unum tuum ovile simus, ac ne patiare, ut, tui cùm simus omnes, disjuncti inter nos dissideamus, neque decertantibus nobis te ducem præbeas, nec denique parti decertare volenti faveas: verùm utrique simul parti auxilio sis, quandoquidem pro utraque parte teipsum tradidisti, effusoque tuo sanguine partem utramque redemisti. Nobis obsecro communiter annue, communemque nobis te præbeas adjutorem, ac nos proportione quadam in te, relatione verò, ac habitudine inter nos dispositos, ad te ipsum unum, eundemque nostrum institutum finem adducito, neutiquam permittendo, ut inter nos divisi, atque sejuncti maneamus. Ex eo namque necessariò id acciderit, ut simul cum cæteris mortalibus tanto, ac tali frustraremur fine.

E Sancte Spiritus, gratiarum fons, Spiritus sapientiæ, & intellectus, ac timoris Dei, de quo, & cum quo hoc Ecclesiarum certamen propositum est: utinam superba mente nos liberes, ac Dei timorem nostrum omnium animis ingeras, nobisque certamen, ac sapientiam largiare, & nobiscum certamen hoc, quod pro te gerimus, iniens, veritatem ipsam omnibus patefacias, quia non modò veritatis Spiritus es, & appellaris, verumetiam ad te spectat, secundum veram, & nunquam fallacem illius veritatis vocem, omnem nobis veritatem ostendere. *Ad Spiritum sanctum. Joan. 16.*

Deus Trinitas, quæ cuncta ineffabiliter provides, producis, contines, regis, atque gubernas, tuum opus est homo, post cuncta alia in lucem creatum, quod *Ad Trinitatem.*

cum omnibus visibilibus præstet, illud etiam eximium, ac abs te regale privilegium habuit, ut præparatis, suisque præordinatis commodis ad vitam prodiret, cui quidem sæpè, quinimò semper corporea hæc, & præsentis vitæ ratione conducibilia, nedum ea, quæ ad optimum animi statum pertineant, prospicis. Cujus præcipuum bonum est veritas, ac circa lethalia non decipi, quòd sanè rerum omnium, quas habemus, vel in posterum habere poterimus, optimum, ac divinum esse censetur. Nobis ergo concedas posse veritatem agnoscere, cognitamque complecti. Et si in aliquo, in his præsertim, quæ de te facimus verbis, quicquam committimus, nobis indulgeas: quandoquidem ipsa non modò incomprehensibilis, ac imperscrutabilis es, verum etiam plura eorum, quæ à divina tua emanant imagine, abstrusa valdè, umbræque simillima, & ut similitudines quædam existunt. Nostris precibus, quæsumus, annue, ac viam, quæ ad te solum verum Deum dirigit gressum, nobis te ducem sequi volentibus ostende: ac quemadmodum ipsa ex tribus consistens personis, tali ternario numero non obstante, unicam substantiam, & naturam contines: ita etiam nos, tametsi multi, diversorumque generum, imo jam authore maligno hoste, variæ opinionis, ac fidei simus, hanc istam tamen differentiam è medio nostri tollas, & ita facias, ut unam fidem colentes, unam sententiam habeamus, non generum nostrorum diversitate, vel nostrorum corporum numero, ac multitudine obsistente, quo minus unum in te prorsùs simus, ac illud idem de te sentiamus. Sed de precibus hactenus.

Ad patres. De vobis autem patres ampliss. quid dicam, qui sacram hanc Synodum celebratis, qui tantæ rei estis authores, qui plurimùm elaboratis, qui multi sæpè numero vota effudistis, ut diem hunc videretis, quippè qui dies futurarum clariss. rerum nuncius, ac earundem initium, exitusque præco præclarus est? Quis igitur vobis satis dignè benedicere poterit, vosque satis laudare decenter, qui jam laborum vestrorum fructus pullulare, germinareque conspiciatis?

Ad Sum. Pontif. Pater beate, nunc beatus existis verè, ac eris dubio procul beatior, cùm Dei benignitate ad hujus divini muneris exitum pervenerimus, ad quem Deus ipse nos duxerit, à quo quidem, si Ecclesias ejus conjunxeris, amplissima tibi præmia proponuntur. Præclarum profectò facinus erit, si ad finem perseveraveris, &, scandalis, ac offendiculis è medio sublatis, pacem, ac conjunctionem Ecclesiarum confeceris, utpote qui vehementi zelo, cura eximia, longis denique vigiliis, ac cogitationibus, Christi filios terrarum undique congregaveris, jam pridem cogitantes, ut illustrata veritate fraternè, spiritualiterque conjungantur, idemque velint, ac sentiant. Quæ, pater sanctissime, quis obsecro poterit inficiari? quæ quidem cunctis mortalibus patent, & quorum ego, ac omnes hi patres testes sumus. Oportet igitur te finem ipsum aspicere, ac, quæcunque ad Deum spectant, ita providere, disponere, conficere, ut quam nunc ex his capimus voluptatem, eadem prosequendo vires augeat, ac multo magis aucta, prope finem ultimam tandem attingit lineam. Si namque principia hæc, & exordia sunt præclara, exitum his congruum qualem fore putas? Quibus profectò benedictionibus dignus fuerit, quantam laudem, & honorem suscipiet, quot denique merebitur laureolas is, qui, cùm tot mortalium excusationes abstulerit, quàm plurima etiam alia impedimenta in futurum evertit? Qua in re, pater sanctissime, filium Imp. adjutorem habebis, te, quod opus fuerit, consecuturum, utpote qui pius, religiosus, vehemensque Christicola est, quique cùm pluribus virtutibus præditus sit, in Deo tamen colendo, & pro religione piè certando, plurimum excellit, & qui quamvis confectus ætate sit, conjungendarum tamen Ecclesiarum desiderio semper affectus, summo studio quærit opportunitatem, prudentia verò prospicit, & amplectitur o-

Studium Imperat. Græci.

A mnia, quæ ad hanc rem opus sint, quique ad hoc tantū, taleque bonum aspiciens, ac ei vehementer incumbens, pericula omnia adiit: & otium parvi pendens, maximos maris æstus, ac in cœlum sublatos fluctus nequaquam extimuit, vitam denique suam simul cum patria maximo rerum discrimini objecit, ut Christo deserviens, Ecclesiæ pacem conficiat, cujus sese ministrum, nedum acerrimum defensorem, obtulit. Præterea, perbeate Pater, Pius, ac sacer Patriarc. tibi pari studio præsto est, qui licèt ad extremam jam pervenerit senectutem, confectoque corpore sit, ejus tamen animus semper multis præditus bonis viget, fervetque, ac magno afficitur desiderio, votaque plurima adit, ut sibi liceat tibi in hoc divino munere inservire, cujus gratia his rebus, quæ modo fiunt, mirum in modum B oblectatur, simulque labores libentissimè sustinet, ut præclarum hoc facinus ad optimum exitum perducatur, quo sine nè vivere quidem vellet. Amplius beatissime pater, omnes hi patres amplissimi in hac tibi provincia auxilio erunt: quippè qui nil aliud magis desiderant, quàm hunc optatissimum finem assequi, ad quem quidem omnes spectamus, atque ipsius desiderio vehementer affecti sumus, & cujus causa hùc de longinquo spacio frequentes convenimus, ac in extera terra moramur, cùm alii in media terra Græciæ, alii verò ex orientalibus, subsolanisque regionibus, ad hanc Italiæ plagam navigaverimus. Tot igitur, ac tantorum hominum studium ne vincat hostis malignus, nequaquam fiat, ò Servator, ac omnipotens Deus, ut tot clarissimorum virorum conventus, cura eximia, longo tempore, summo labore, maximo denique studio con- C vocatus, suo voto, speque frustretur: non enim id esset sapientum, ac divinorum virorum, nec eorum, qui suos sermones in judicio disponunt. Alios igitur is hostis invadat, & aliorum hominum victoria gaudeat. Nos autem nullo pacto vexet. Ipsi spiritualibus armis vestiamur, ut ei pro viribus obsistemus. Ipsi justitiæ loricam, spiritusque galeam induamur, ac duce verbo Dei, in nostros irruamus hostes, & quocunque nos illud duxerit, ibi finem imponamus: & nulla contra Deum arrogantia, & superbia, vanaque mente in certaminibus nostris utentes, sed Deum ipsum præ oculis habentes, ad eumdem ipsum Deum festinemus. Porro autem fit, ut nonnulli benè succumbere malint, quàm semper vincere malè, ut non solum bonum sit vincere, verum etiam quandoque vinci, servata tamen semper boni D ratione, ac mensura, non magis in victore, quàm in victo. Etsi quispiam forsan dixerit, semper vincere magis expedire, quemadmodum etiam cuivis magis conducit, aliquo se ipsum afficere bono, quàm aliis benefacere: & audire melius est, quàm aliis rem aliquam patefacere, necnon aliquem non errare, quàm quominus alii errore ducantur, agere.

Invictissime Imperat. in cardine jam res est, quodque jamdiu desiderabas, adest. Deum ergo glorifica, & extolle, cujus hoc opus est, utpote qui id tibi venire fecit in mentionem, ac ut ejus desiderio capere, necnon eodem authore, res ad hunc statum pervenit. Si igitur pro rebus peractis maximas ipsi Deo gratias habebimus, pro futuris verò eidem ex corde preces effundemus, rem profectò dignam nobis, necnon E præsenti nostro muneri necessariam faciemus: quinimo misericordiam ab ipso consequemur, si de præteritis quidem non ingrati, in posterum verò nos, ac totum ipsum negocium ad eundem Deum referentes, & omnem spem, curamque nostram in ipso reponentes, nostris precibus dignos nos ostenderimus, qui quidem Deus divino nos, ac cœlesti cibo nutriet, absque quo nemo vivere potest. Ut ergo nunc usque fecisti, cùm eum obtestando, & auxilium ejus implorando, tùm per te ipsum, quæ opus essent, conficiendo, ita etiam in futurum, quo magis ad exitum appropinquamus, eo alacriorem, promptioremque te ostende, in hoc negocium incumbendo, die, noctuque vigilando, quousque ad perfectum finem pervenias, atque curis, &

Ad I[mp.]

& cogitationibus animum tuum leves. Et quoniam natura comparatum esse videtur, ut ea, quæ vi moventur, suique motus causam extrinsecùs habent, cùm prope metam sint, tardiùs *cientur, quàm illa, quibus ejusmodi causa intrinseca est, quæ cùm propiùs vident metam, eo fieri videntur velociora: idcirco tu, qui in his bonis rebus versaris, quorum caput Ecclesiarum conjunctio est, quique ab intrinseco, ac naturali motu moveris, cave obsecro, ne illud accidat tibi, ut in finem tardior evadas. Sed ipsum tuum optatissimum finem pro viribus tuis assequere, quandoquidem bona omnia bonum sibi rebus in omnibus finem conciliant. Ergo tu factus semper alacrior, nos etiam cùm adhortatione, tùm summo tuo imperio diligentiores reddas. Beatissimum autem patrem nostrum, quia senex, ac invalidus est, ætati, & ejus valetudini priùs consulens, ut hæc omnia memoria repetat, cùm ipsum exhortando, tùm etiam tuam ei operam navando, excita. Tantum enim, ac talem hortatorem reverebitur, quem nactus non lentum unà cum sacro Patriarcha nostro, necnon amplissimis his S. R. E. Cardinalibus, cæterisque præsentibus reverendis patribus, duce Deo, finem his rebus imponet, quem utinam assequamur, ac lætiores, spiritualique gaudio pleniùs affecti, beatissimo patri laudem, tuo verò sacro imperio summum habeamus honorem, extollentes, ac maximis vos laudibus efferentes. Sanctissimus autem Patriarcha, & horum sanctorum Patrum conventus, utinam, posteaquam Deo dignum hymnum cantaverint, vobis etiam laureolam orationibus suis contexant: mihi denique reliquum utinam sit extremum id oneris subire, ut simul omnes communi laude extollam, ac meo munere magno honore afficiam: ita ut mea extrema, & communi oratione, quod equidem vehementissimè cupio, vos sub uno, eodemque Deo, ac vero, nostroque Domino existentes, exornem, quod quidem summum eorum creditur esse, quæ Deo afferre possumus, & debemus, cui gloria convenit in æternum. Cùm autem Bessarion perorasset, synodus sancta decrevit, ut sessio dimitteretur, & ad 11. diem mensis ejusdem sessio 2. celebraretur.

Scuropulus multas in hac prima sessione prolata fuisse à Marco Ephesino commemorat. 1. custodiendum esse necessario concordiæ, & pacis, quam Dominus Christus nobis testamento legavit, indissolubilem nexum. 2. Ro. Ecclesiam hactenus oculis in amorem sui nimium obliquatis fraternam erga alios charitatem neglexisse, pacemque dissolvisse patrimonium Christi. 3. Ro. Eccles. hanc qualitatem jam postliminio revocantem, sedulam navasse operam, ut huc migraremus ad discutienda differentiarum momenta, & causas. 4. fieri numquam posse, ut pax in sinum nostrum redeat, nisi discordiarum fundamina penitus exstirpentur. 5. Æquū esse, ut omnes definitiones omnium antehac definitionum œcumenicarum publicè perlegantur. Quæ nervosè, inquit, explicuit. Addit offensionem Imperatoris Græci, quòd in prima sessione non satis honorificè habitum se putaret.

Sessio secunda Ferrariæ.

Sessio 2. Ferrariæ die Sabbathi 11. mensis Octob. celebrata, in qua Reverend. Pater Andreas Colossensis orationem copiosissimam habuit, qua quidem in omnibus Bessarionem imitatus, in primis beatissimum Patrem, deinde Serenissimum Imperatorem, ac sanctissimum Patriarcham, totam denique synodum laudavit, & benedixit. Cùm autem jam advesperasceret, sessio dimissa fuit decreto, ut ad diem Martis sequentem 3. sessio conveniret. Interea quæsitum privatim inter ipsos disputatores fuit, quisnam primus negocium aggredi, & quonam genere disputandi uti, & de qua quæstione agere priùs deberet. Post multa verò placuit eis, ut Græci priùs exordirentur, & argumentis brevibus, ut assolent dialectici, uterentur: & an divino symbolo quicquam liceat addere, prius agerent.

Scuropulus multum exaggerat contentiones Græcorum contra Andream Rhodi pro latinis perorare in-

A cipientem, duo postulante Marco Ephesio, ut sibi fas esset priùs in propositam quæstionem expatiari, & ut præcedentium synodorum definitiones recitarentur. Quod ut infructuosum respuebat Andreas. Quid vos Græci lucrabimini, si nos Latinos diro anathemati, inquit, subjicitis? quæ fuit causa Papæ in alium diem conventum dimittendi. *Scuropuli additamentum.*

DIE MARTIS DECIMA QUARTA mensis Octobris.

Sessio tertia Ferrariæ.

B Tertia igitur sessione congregata Marcus Ephesius præclarus Theologus, Imperatoris, ac Patriarchæ jussu, negotium ipsum aggressus, pro Græcis sermonem hunc habuit.

Marc. Quoniam omnipotentis Dei benignitate hùc frequentes cōvenimus, ut summo studio Ecclesias conjungamus, ac summam pacem, quod quidem opus divinum est, conficiamus: idcirco summopere convenit, ut nostris in disputationibus, ac omnibus cōtroversiis mutua nostra benevolentia semper servetur. Et si nobis contigerit aliquid proferre, quod vestras offenderit aures, id opinionum, ac rationum nostrarum varietati ascribatis: quandoquidem amicitia vera ex hominum vultu magis, quàm ex verbis percipi creditur. Scire autem vos Patres amp. velimus, nos de symboli additione verba esse facturos, quod neque vera, neq; prorsus conveniens sit, quam sanè constat nostri schismatis, ac dissidii præcipuam causam fuisse. Si quidem igitur vobis placet, rem nunc aggrediemur, sin minùs, in sessionem sequentem differatur. Videtur autem nobis sic semper fieri oportere, ut quod sequentibus sessionibus tractaturi simus, id prius omnibus pateat, ut parati ad differendum veniamus. Tùm Andreas præsul Colossensis pro Romana Ecclesia ita respondit.

And. Nos quidem à vobis mutuò diligi, ac vobiscum Deum esse censemus: propterea si quicquam prolatum fuerit (ut à vobis dictum prudenter est) quod cuipiam displicuerit, id vitio nemini vertendum, sed nostræ potiùs disputationis naturæ concedendum est. Operæ pretium autem est, ut ad singulas interrogationes non ambiguis, & obscuris, verum apertis, & claris orationibus vicissim respondeamus. Quoniam verò ex nobis quæsistis, cur Ro. Ecclesia additionē ad Symbolum fecerit: idcirco, quid ipse sentiam, paucis respondebo, meam tamen responsionem nolim nunc, ut perfectam suscipiatis, sed consultis patribus his, aliàs accuratiùs respondebo. *Andreas Colossensis.*

Mar. responsione aliqua, pater reverende, præsertim tua, quam nobis pollicitus es, nequaquam in præsentia indigemus. Nondum enim in medium protulimus ea, quæ ad hanc rem pertinerent: ex ipsorum igitur patrum sententia, suo loco (ut à te dictum est) respondebis.

And. Dixi equidem, pater reverende, nolle me responsionem meam tanquam perfectam admitti: puto tamen quàm maximè convenire, ut ne beatissimus sacræ sedis hujusce Præsidens, necnon mitissimus Imperator, ac Patriarcha sanctissimus, cæteriq; præsentes patres, hinc hodie (ut ita dixerim) jejuni abeant: ipse nonnulla, prout tempus hoc mihi videtur concedere, verba nunc faciam, maturiùs tamen in posterum responsurus.

Mar. Additionis vestræ rationem quærentes, ut hi, qui causas agunt in foro, actores esse videmur. Idcirco nobis visum est petiisse, si vestro commodo possit fieri hanc nostram accusationem audire, ut nobis rem ipsam nunc aggredi concederetis, vestram deinde responsionem libenti animo audituris.

Andr. De his igitur hactenus, & proferas quodcunque libuerit. Nos autem suo loco sigillatim ad omnia respondebimus.

Mar. Tùm idem Marcus præsul Ephesinus impetrata priùs ab Imperatore, & Patriarcha dicendi copia ita exorsus est: Jesus Christus Deus noster suam prospi-

ciens mortem, Patres ampl. suis discipulis dixit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Quæ quidem verba testamentum ipsius convenienter appellare solemus, quo eis veram, ac optimam hæreditatem reliquit, quæ cùm Christi propria esset, meam ideo protulit: pro qua nil aliud ab ipsis petierat, quàm ut sese mutuò diligerent: ita ut certa conditione, non autem liberè, ipsa defrui deberent hæreditate. Quidam enim veteres homines certa conditione sua bona legare solebant, qua quidem nequaquam servata, hæredes illico exhæredabantur. Haud aliter ergo Servator noster testamentum suum signavit, ita, ut si ejus discipuli, vel hæredes mutuam inter se benevolentiam non servassent, eadem ipsa hæreditate, hoc est, pace Christi, privarentur. Cujus quidem pacis, ac mutuæ illorum benevolentiæ gratia, Servator noster multa bona verba iisdem suis auditoribus fecit, modo inquirens: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem:* modo autem ita, *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*. A quorum quidem altero bono, id est, à mutua erga sororem suam Orientalem Ecclesiam benevolentia, Romana Ecclesia jam defecerat, dogmaque sibi proprium finxerat, ac sibi perpetuò conservaverat, quod neque literis sacris relictum, neque ab universalibus Conciliis celebratum, neque à majoribus nostris susceptum, & probatum fuerat. Idque propterea solvendæ nostræ amicitiæ, causam, simultatumque nostrarum initium, dubio procul fuisse constat. Ut igitur ex ipso dogmate inimicitiæ, discordiæque inter nos consequutæ sunt, ita quoque Romana Ecclesia benignitate Dei pacem vehementer desiderans, eam ut faciliùs conficiat, ab amicitia ipsa facere aggressa est, quam pariter Ecclesia nostra cupiens, huc quàm celerrimè venit: sperans, cooperante Deo, ut summa pax hinc sequatur, ac simultates, dissensionesque nostræ causis remotis tollantur, quemadmodum adversis valetudinibus solet contingere: hæc quidem vera medendi ratio videtur esse. Vos igitur enixè rogamus, ac vehementer à vobis contendimus, velitis, ut nobis id temporis redeat, in quo conjuncti summa pace fueramus, idem semper volentes, & sentientes. Et quemadmodum ad pacem nobiscum reconciliandam, qua quàm longissimo temporis intervallo fuimus privati, à vobis benignè sumus convocati: ita etiam non * committatis, quin nobiscum, ac cum majoribus nostris, qui in septem universalibus illis Conciliis claruerunt, in unam, eandemque sententiam conveniatis, quorum in primis definitiones, & decreta nobis sunt recitanda, ut ipsas inter se concordes, ac valdè convenientes, non solùm in ordine, verum etiam in sententiis fuisse, luce clarius ostendamus. Sic enim hoc nostrum generale Concilium eo cætera Concilia facilius, ut par est, * mirabitur. A recitandis ergo decretis ejusmodi debemus incipere: tùm ea, quam modo diximus, ratione: tùm etiam, ut patrum sanctorum precibus hoc nostrum munus meliùs agatur, ac eorundem sententiis, & authoritatibus pro nostris fundamentis utamur.

Joan. 14. *Joan. 15.* *Joan. 16.* *omittatis* *imitabitur.*

And. Orationem vestram, Patres ampl. quæ quinq; nobis in partes distributa videtur esse, bene credimus percepisse. In prima namque de uno Christi Domini nostri verbo subtiliter Ephesius pater disseruit, quanam ratione suis discipulis pacem suam Christus ipse reliquerit: ex qua quidem nostra amicitia nascitur, ac deinde ex ea pax summa consequitur. In altera verò parte probare conatus est, Rom. Eccles. amicitiam vestram nihil fecisse: ob idque pacem, quam à Christo (ut suprà dictum est) habuimus, dissolvi necesse fuisse. Nam in parte tertia demonstravit, vos ad nostras controversias dissolvendas, pacemq; reconciliandam, ab eadem Rom. Eccl. rogatos, frequentes huc convenisse. In quarta deinde parte declaravit, nulla ratione fieri posse, ut pax inter nos componatur, nisi prius schismatis, & dissidii nostri causa penitus tollatur, quemadmodum ægris corporibus solet evenire, quæ tunc benè sanantur, cùm radices ægritudinis evelluntur: In ultima denique parte conclusit operæ pretium esse, ut decreta majorum nostrorum inspiciamus, ac in primis eadem recitentur: ut hoc etiam sacrum Concilium cætera rebus in omnibus imitetur, ac consectetur, & de hoc nostro negotio meliùs argumentari possimus. Ad quæ omnia Patr. amp. quandoquidem ad fidem nostram plurimùm attinent, ac magna indigent consideratione, sessione sequenti accuratiùs respondebimus: nonnulla tamen in præsentia verba faciemus, quæ nobis modo scitu digna videntur. Namque vobis notissimum est, nostram in vos benevolentiam semper firmam, validamque fuisse, & esse: quæ quoniam à Deo optimo maximo dependet, qui nos in primis dilexit, quique optimus amicitiæ veræ author, ac perfectissimus finis existit, idcirco amicitia ipsa in ejus Ecclesia à nobis colitur, & servatur. Qua de re nescio equidem, Patres amp. cur nullam feceritis mentionem. Miror autem vehementer, quòd vos lateat, ipsam Rom. Eccles. ortæ jam plurimæ in Orientali Ecclesia hæresi, tùm literis, & legatis, cùm cæteris opportunis remediis quibus potuit, se providè, ac diligenter opposuisse, ipsique Ecclesiæ auxilio semper fuisse. Nonne Nicæno Concilio Sylvester ille Pontifex summus interfuit? Num cæteris in Conciliis generalibus, Pontificibus summis absentibus, eorum legati defuerunt? Si ergo Constantinopolitani Imperatores pari studio, mutuisque officiis Romano Pontifici quandoque fuerant auxilio, mirari profectò deberet nemo. Credo equidem, Patres ampl. exploratum vobis esse, summos omnes Pontifices, orta tali controversia, ac discordia, pacem semper desiderasse, eique vehementer incubuisse. Imperatores etiam ipsos, ac cæteros Orientales principes, ut pacem componerent, ac ipsis (ut par esset) obedirent, rogare, & obsecrare non destitisse. Rogo autem vos, me patiamini quandoque liberiùs loqui, etiam si quicquam protulero, quod vestras offenderit aures. Nam si (ut asseritis) verum esset, nos à vestra pace discessisse, quando eam à nobis repetistis? quando legatos ad renovandam ipsam ad nos misistis? Sed venio ad tertiam simul, & quartã partem: Meridiana profectò luce clarius est id, quod vos nequaquam inficiari potestis, Rom. Eccles. concordiam valdè desiderare. Nonne summus hic Pontifex pro pace conficienda multam pecuniam erogavit? Nonne legatos ad vos hac de causa sæpenumero misit? Si quidem igitur amicitiam nostram, quam modo velle videmini, antea quoque voluissetis, eam proculdubio, ut tunc, facilè habuissetis. Quid? Nonne Gregorius Summus Pontifex, ad celebrandum Lugdunense Concilium, nuncios ad Constantinum Imperatorem, atq; ad alios Orientales principes miserat, quando etiam rem ipsam concordi pace composuit? Non igitur Romanam Eccles. pacis recusandæ incusare vestro jure potestis, cùm ab ipsa pax semper summa Religione sit culta, quæ in posterum etiam ejus pro dignitate servabitur. Sed de his hactenus. Ad extremam autem orationis vestræ partem respondeo, non inconveniens fore, si maiorum nostrorum decreta Græcè, Latinèque recitabuntur. Etsi non inscius sum, ad quæstionem nostram ea neutiquam attinere, cùm divino Euangelio supremum obtinenti locum, ac dignitatem, in primis nobis sit innitendum. In medium igitur afferatis, quicquid vobis videbitur, quod quidem ipsi libenter, ac attentè audiemus, sperantes ex eo facilè fieri posse, ut etiam vos responsionem nostram benignè auscultetis.

Si h... Ecto... liqu... Silv... Nic... Con... inte... *id,...* *Ro... stud... paci... Græ...*

Marcus. Tametsi verum est, Pater reverende, Romanam Ecclesiam Orientali semper hæresi obstitisse, temporibusque perturbatis fidei nostræ auxilio magno fuisse, id tamen ad argumenta nostra solvenda minimè pertinere videtur. Nam ante hujusmodi schisma, & dissidium nostrum, mutuam inter nos benevolentiam, pacemque summam fuisse constat. Orto autem schismate, proh dolor! etsi Romani Pontifices ad Orientalem Ecclesiam litteras sæpissimè scripserint, legatos, & nuncios miserint, ipsam exhortantes,

tes, ut à Romana Ecclesia non dissideret: id tamen, non sublata schismatis causa, ut de valetudinum causis superiùs dictum est, haudquaquam fieri potuit. Cujus quidem schismatis causam accessionem symboli fuisse diximus. Neque igitur amicitia, quæ ante hoc nostrum dissidium inter nos mutua fuerat, neque ea vestra in nos benevolentia, talis discordiæ causa permanente, cujus vos veri authores fuistis, memoria repetenda est, quod nulla ejus ratio haberi debere videtur. Verùm nobis redeat tempus illud, in quo conjuncti fueramus: quod quidem nullo pacto benè fieri poterit, nisi priùs ejusdem dissidii causam radicitùs evellatis. Definitiones autem, & decreta aliarum omnium Synodorum recitanda nobis videntur, ut hæc nostra Synodus non solùm ab illis non discrepare, verùm etiam ipsas in omnibus imitari velle videatur, quoniam nos firmiter credimus, majores nostros nil prorsus silentio præteriisse, quod ad nostrum fidei symbolum spectet, additionemque vestram nequaquam ipsi symbolo defuisse, ac idem nulla prorsus castigatione indiguisse, ob idque patres ipsos omnibus præcepisse, ne cui symbolum aliud suscipere, vel ei quippiam addere, aut quicquam ab ipso auferre liceret, non ignorantes, se, quod opus esset, sanxisse. Additio igitur vestra schismatis causa fuisse videtur.

Andreas. Oratio tua, reverende pater, ex quatuor partibus constare videtur. In prima dixisti, meam orationem fuisse veram, haudquaquam tamen ad rem attinentem, Summosque Pontifices vehementer incubuisse, ut pax inter nos reconciliaretur, schismatis tamen causam tollere noluisse. In secunda verò parte probare conatus es, fieri facilè posse, ut cognita, vel ablata ipsius schismatis ratione pax summa statim consequeretur. Nam in tertia voluisti, ut generalium Conciliorum decreta in primis recitarentur, ut illa sectari, imitarique velle videamur. In extrema denique protulisti, nil ab ipsis Conciliis omissum fuisse, ita ut aliqua sit opus additione.

Mar. Non equidem protuli, pater reverende, fieri facilè posse, ut si vestrum dogma verum esse cognosceretur, Ecclesiæ statim conjungerentur, sed, si additio ipsa tolleretur, pax illicò summa fieret. Namque tametsi fortè contigerit, ut tale dogma verum esse declaretur, id tamen nullo pacto suscipere poterimus, cùm à majoribus nostris nulla nobis facultas relicta fuerit, ut sacro symbolo quicquam apponere, vel ab ipso adimere valeamus. Qua quidem in re tota nostra controversia consistit, ac in ea vertit cardo.

Andreas. Constat, Patres amplissimi, summos Pontifices additionis hujus rationem, quam schismatis, dissidiique nostri causam appellatis, tunc etiam litteris mandasse, cùm ad pacem, & concordiam vestram repetendam legatos ad vos miserant. Siquidem igitur Orientalis Ecclesia, in primisque quatuor Patriarchæ, quos etiam summam Pontificiam facultatem habere creditis, Romanam Ecclesiam in hoc dogmate errasse, ac talem additionem sine ulla ratione, facultateque fecisse, summo studio voluerant ostendere, aut jam satis ostenderent, cur, obsecro, nostra hujuscemodi lis adhuc sub judice est? An quòd nil contra nos probare potuerint? Id equidem vobis concedo, fieri potuisse, ut tot Constantinopolitani Imperatores, tot Patriarchæ, tot alii prudentissimi viri eandem additionem haud rectè factam fuisse crediderint: quia tamen id nunquam nobis ostendere potuerunt, idcirco deleta minimè fuit. Itaque Romanam Ecclesiam immeritò accusatis. Porro autem, quoniam ab illorum Conciliorum definitionibus, & decretis nos creditis prohiberi, quominus quicquam agere valeamus, idcirco pluribus, ac firmis argumentis ostendere vobis intendimus, quodcunque sequens generale Concilium fuerit, ejusdem fore dignitatis, ac authoritatis, qua cætera alia Concilia generalia prædita fuerant, ad ea videlicet facienda, quæ ad Ecclesiam spectent. Sed velim nobis respondeatis, si talis additio vera est, cur non jure fieri debuisset? aut quid obstet, quominus id, quod verum esse constaret, symbolo apponi deberet?

Marcus. Idipsum obstat, Patres Amplissimi, quod nefas est: nam multa quoque alia bona, & vera videntur esse, quod tamen nostræ religionis symbolo nequaquam nobis addere licet, cujus ex eo possumus facere conjecturam, quòd majores nostri non omne, quod necessarium fuerat, eidem symbolo addiderunt. Sed pro exigua temporis opportunitate hactenus.

Andreas. Quoniam mihi videor, Patres Ampliss. attentè auscultari, ideo hæc duo vobis quàm brevissimè probare recipio. Primùm, nullam esse factam à nobis additionem: deinde, licèt facta sit, eam fieri necessariò debuisse. Verùm negotium hoc in sessionem sequentem differatur. Tùm synodus sancta decrevit, ut die proximo quarta sessio fieret: quo decreto sessio dimissa fuit.

Scuropulus memorat, ubi ad lectionem septimæ synodi ventum esset, Latinos codicem ipsius veterem exhibuisse, ubi in symbolo Nicæno expressum habebatur Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere. Ad quę, inquit, eruditus Gemistius, si hoc sine fuco esset, nunquam tàm inaniter oleum, atque operam perdidisset Aquinas vester, aliique. Nec enim præteriissent Herculeam illam confirmationem: nam pro toto verborum Oceano, & modiis syllogismorum, quos convolvunt, suffecisset illud unum asseruisse, &c. Atque, his ita dictis à Gemistio, tertia sessio dirempta est, subjungitque, quotquot aderant Latinorum viri candore præditi multùm, ingemuisse, doctores suos nihil præcepisse de Conciliorum definitionibus, ac se percipere Græcos meliùs sentire. *Scuropuli additamentum.*

Sed hæc quàm inania, sola constitutio *cum Salvator* in Synodo Alexandrina primum edita, deinde in Ephesina generali approbata, ut suprà visum est, sufficit ad ista Scuropuli commenta exsufflanda. Additio est Concilii Ephes. & subsequentium Concil. quotquot Ephesinum approbarunt, ut etiam fecit 7. synodus. Sed non omnis determinatio Conciliorum symbolum est. Ivo 1. p. decreti c. 3. proponit determinationem Ephes. sub hoc titulo, *symbolum Ephesini Conc. 200. Episc.* In qua habetur Spir. sanct. à Patre, Filioque procedere, cùm Nestorius, contra quem est determinatio, id negaret: unde orta est necessitas id tunc definiendi. Est autem istud symbolum Ivonis de verbo ad verbum extractum ex determinatione illa Ephesina *cum Salvator*, quam confundit cum symbolo, paulò latiùs accepto nomine symboli, pro eo omni instrumento, in quo determinationes præcipuæ continentur. Jam cùm 7. synodus sex priorum synodorum acta, & definita omnia comprobasse certum sit, æquè certum esse debet 7. synodum approbasse istud dogma de processione Spir. sancti *à Patre, filioque*, in Ephesina synodo receptum contra novum errorem Nestorii. Tantùm ergo supererit dubium de nomine symboli, quid præcisè per illud intelligi possit. Quæ controversia levis est, modò constet de mente, & definitione Concilii. D. autem Tho. satis advertit, ut suprà visum est, in relectione schol. ad Concil. Nicænum prævia, Nestorium negasse processionem Spir. sancti à Patre, & Filio, sed defectu codicum de actis Conciliorum, qui infrequentiores erant suo sæculo, non advertit ejus erroris damnationem in eodem Ephesino. Quæ potuit esse causa, cur minus defensa ab ipso, & aliis scholasticis Theologis causa Latinorum, & defuerit Heraclea illa confirmatio Gemistii.

DIE MERCURII DECIMAQUINTA mensis Octobris.

Sessio quarta Ferrariæ.

ANDREAS.

Si beatissimo patri nostro, ac serenissimo Imperatori, necnon sanctissimo Patriarchæ placuerit, quæ sessi

A ſeſſione proxima volebam oſtendere, ea nunc libenter aggrediar.

Marc. Nos, qui prius dicere cœpimus, pater reverende, proſequi quoque debemus.

Andr. Miror equidem vehementer, pater reverende, cur talia verba proferas, cùm ſeſſione ſuperiore, nobis attentè audientibus, de additione ipſa longam orationem habueris.

Marc. Dixi equidem majorum noſtrorum decreta in primis eſſe recitanda, quod, cùm ſeſſione ſuperiore fieri commodè non potuerit, nunc ideo peragendum putamus.

Andr. Non ignoratis, Patres Ampliſſimi, quæſtionem à vobis eſſe propoſitam, ſatiſque dictum, ac denique petitum, ut ipſi reſponderemus: quod quidem ob temporis anguſtiam in hanc ſeſſionem fuit dilatum. B Non igitur mirari deſinimus, cur id nunc fieri non permittatis. Nos enim à definitionibus patrum recitandis rem aggredi debemus. Tùm Beſſarion Nicænus Archiepiſcopus pro Græcis ita reſpondit.

Beſſarion. *Beſſarion.* Verum, an falſum quippiam dicatur, præſtantiſsimi Patres, non ab audiente, verùm ab eo, qui profert ipſum, præcipuè dependet: nam priuſquam aliquid dicatur, id verum ne ſit, an falſum, dijudicandum non eſt. Oportet igitur, ut prius quiſque, quicquid voluerit, in medium proferat: deindè verò audientes, orationem eſſe probandam, aut penitus refellendam, decernant. Neceſſarium ergo nobis videtur, ut ea primi proferamus, quæ ad rem noſtram ſpectare credimus. C Quibus deindè intellectis, ibi reſpondeatis. Latet autem me, cur nobis rem priùs aggredi non concedatis: ſed mirabundi tot contra nos argumentis utamini, cùm ipſi benignitate Dei nullam vobis dederimus anſam, quare meritò mirari poſſetis: vos tamen voce, non autem animo mirari putamus. At ipſi contrà, quippe qui, quamvis de vobis quandoque magnam capiamus admirationem, tacemus tamen. Porro autem hæc diſputandi ratio, qua utimini, quòd longa fiat oratione, neutiquam nobis placet. Hac namque via nunquam ad concluſionem aliquam perveniemus. Operæ pretium igitur eſt, nos non perpetua, & prolixa oratione, ſed dialecticè congredi, brevibus quærendo, brevibuſque reſpondendo. Cùmque fuerit opus, brevius viciſſim contradicendo: ſic enim agendo finem D faciliùs aſſequemur. Porro autem quoniam noſtrum eſt, quæſtionem vobis proponere, ac ſimul argumentari: propterea, cùm id ipſi fecerimus, tunc jure veſtro reſpondebitis. Namque ſi nondum noſtras audiviſtis, quonam obſecro pacto ad eas benè poteritis reſpondere?

Julianus Cardin. *Julianus.* Tùm Julianus ſanctæ Sabinæ Cardinalis pro Romana Eccleſia ita reſpondit: Reverendi Nicæni præſulis oratio, Patres ampliſſimi, mihi mirum in modum placet, ut brevibus diſſeratur, & quavis propoſita quæſtione, ipſius quoque ratio explicetur, ac declaretur, & ei concluſioni acquieſcamus, quæ pluribus placuerit, quamque major pars noſtrum probarit. Namque ſi nobiſipſis conſtare, ac in eadem ſententia permanere nolimus, nil boni prorſus egerimus. Si quidem E igitur pater Epheſius propoſuerat, Romanam Eccleſiam cauſam ſchiſmatis fuiſse, ac quæſtionem ipſam, de qua ſumus dicturi, patefecerat, & Coloſsenſem antiſtitem provocaverat, ut tunc, vel ſeſſione ſequenti reſponderet, conveniens mihi videtur eſſe, ut Coloſſenſis ipſe reſpondeat, deinde cuivis concedi ad proferendum quidquid libuerit.

Beſſarion. Ita profectò ſentimus, ac volumus, Patres ampliſſimi, ut attentè vos audiamus. Poſtea tamen, quam rationes noſtras in medium protulerimus, ut pater Epheſius dixiſſe videtur: quippe qui nobis promiſit, ſe tùm, aut ſequenti ſeſſione habiturum orationem, ac deinde vos reſpondentes benignè auditurum.

Andr. Quoniam, Patres Ampl. ad ea, quæ nuper dixiſtis, quæ quidem mihi tria fuiſſe viſa ſunt, accuratè non poteram reſpondere, idcirco rogo vos mihi concedatis, ut de eiſdem nunc agam. Tùm Iſidorus præſul Rhutenus pro Græcis dixit ita.

Iſ. R. *Rhutenus.* Equidem expediam quàm breviſſime, quòd veritas ipſa paucis faciliùs inſtruatur: nobis, ut primi dicamus, Patres ampliſſimi, conceſſiſtis. Nos autem hanc propoſuimus quæſtionem, nullam additionem ſymbolo fieri debuiſſe. Nobis ergo permitte concluſionem ejuſmodi demonſtrare. Deinde verò reſpondibitis, quandoquidem de prooemiis ſatis.

Andr. Orationi veſtræ, Patres ampliſſimi, quam tribus in partibus diſtributam fuiſſe ſuperiùs protuli, velim reſpondere: ac in primis Ariſtotelica authoritate probatæ quæſtioni, quia eſt (ſic enim dialectici eam ſolent appellare) quam quidem ſeſſione proxima propoſuiſtis, vos cauſam, ac rationem ſimul reddidiſſe: namque dixiſtis additionem ſchiſmaticis cauſam fuiſſe, ac Romanam Eccleſiam rei hujuſce cauſa multos legatos ad Orientalem Eccleſiam miſiſſe: fieri autem non potuiſſe, ut, manente ipſius ſchiſmatis cauſa, pax fieret. Hæc profectò mihi videtur orationis veſtræ ſumma fuiſſe. Ego autem (pace veſtra dixerim) non ſolùm ex novo, veterique teſtamento, verumetiam majorum noſtrorum decretis, ac firmis argumentis vobis promitto probare clariſsimè, Romanam Eccleſiam nullam ad ſymbolum acceſsionem feciſſe, quæ ei licere non videretur: ſed quam vos additionem vocatis, eam explanationem, dilucidationemque quandam eſſe, ipſamque ab eadem Romana Eccleſia jure fieri potuiſſe, ac denique Romanam ipſam Eccleſiam non minùs addere quædam, quàm obſcura illuſtrare, clarioraque reddere, ſummam facultatem habere.

Beſſar. An licet, Pater reverende, quavis in controverſia confirmationibus uti?

Andreas. Quid ni?

Beſſ. Si quidem igitur nobis conceſſiſtis, ut rationibus noſtris uteremur, nos autem nullam adhuc earum tetigimus, cur obſecro non permittitis, ut ipſas nunc afferamus? An vultis, ut noſtram cauſam abſque confirmatione relinquamus?

Andr. Dixi equidem, à beatiſſimo patre noſtro, ampliſſimiſque patribus iſtis conceſſum vobis fuiſſe, ut, quicquid libuerit, proferatis, noſtra prius audita reſponſione, quam à nobis ſeſſione proxima contendiſtis, ad ea, quæ tunc in medium protuliſtis.

Beſſar. Nequaquam debetis aſſerere, ſimpliciter vobis conceſſum fuiſſe, ut nobis reſponderetis, cùm certa conditione id vobis fuerit datum, poſteaquam videlicet ea nos attulerimus, quæ nobis viderentur ad noſtrum negotium pertinere. Quandoquidem ipſi firmiter credimus, nil addere ſymbolo licere, ſanctorum Patrum authoritatibus innitentes: quippe qui non modò novas ſententias, verumetiam dictiones, aut alia verba ſymbolo addere prohibuerunt. Quod cum alia ratione demonſtrare non valeamus, niſi eorundem ſanctorum Patrum decretis, idcirco neceſſe nobis videtur, ab eiſdem decretis exordiri: quibus deinde recitatis, vobis erit reſpondendi facultas.

Andreas. Eadem ipſa, Patres Ampliſs. ſæpiſsimè repetiſtis. Ad probandum autem, falſam eſſe veſtram concluſionem, haud ſanè magnum negotium eſt, quòd tria nobis incommoda ex ea conſequerentur: quod omnes homines rei eſſent, culpæque obnoxii, ac ipſimet ſancti Patres anathemate eſſent devincti, quodque quàm maximum incommodum noſtra religio pateretur, ſi nulla declarandi facultas Eccleſiæ derelicta fuiſſet.

Tùm quidem magiſter Joannes provincialis pro Romana Eccleſia ſermonem hunc habuit: Magno affecti deſiderio, ſummoque ſtudio Patres ampliſsimi, huc frequentes convenimus, ut Dei benignitate controverſia noſtra tollatur: eodem igitur animo, ac amicè rem iſtam nos tractare oportet. Nam in Canticorum Jo.

canti-

canticis scriptum est, Pacem sponsam Christi veram esse. Nobis itaque convenit, ut mutua benevolentia agamus, ac nostris in actibus optimum ordinem servemus. Ordo enim apud doctorem Augustinum, est parium, ac disparium rerum sua cuique tribuens dispositio. Quandoquidem igitur orationem vos habuistis, reliquum est, ut responsionem nostram audiatis. Vos enim non ignorare putamus, duo genera quæstionum apud Aristotelem esse: Alterum quidem simplex, alterum verò, quod à dialecticis, propter quid, solet appellari. Quo sanè genere si quispiam quicquam quæsierit, ejusdem etiam quæstionis causam reddere simul tenetur, deindè responsionem. Sin autem simplici illo quæsierit, sanè, nulla reddita ratione, responsionem statim debet audire. Cùm igitur vos illo modo simplici usi fueritis, jure nunc nostro vobis respondere debemus.

Bessar. De amicitia, reverende pater, elegánter disseruisti, quòd nostris in disputationibus sit semper servanda. Quod cùm omnes idem sentiamus, ac velimus, & de hoc satis multa dixerimus, de tàm clara re non ampliùs dicere debemus. Ordo quoque nobis servandus est, sed de his satis. Quòd autem de duobus quæstionum generibus mentionem fecisti, equidem tibi respondeo, quòd, si quæstio nostra simplex fuisset proposita, proculdubio vobis nunc dicere conveniret. Verùm quoniam altero interrogandi genere usi sumus, quærentes cur, quod fieri non liceret, commiseritis, ipsius idcirco, non licere rationem, & causam nos priùs afferre, ostendereque debemus, quam responsionem vestram auscultemus, qui quidem ordo conveniens esse videtur.

Jul. Beatissimi patris nostri, ac horum omnium patrum jussu, Imperator serenissime, vobis dico nos jam credidisse, fore ut præsuli Colossensi, qui modò paratus ad causam additionis reddendam venit, copiam dicendi concederetis, ut vos ipse vehementer rogavit. Quoniam autem precibus ejus non acquiescitis, ac plurimum convenit, ut summa pace sessionem solvamus, quemadmodum etiam huc convenimus, idcircò summus Pontifex jubet, ut hic nil ampliùs hodiè fiat. Verùm ad disputandum electi, privatim agant.

Imp. Surgamus ergo, si lubet, accuratè dispiciamus, an sit honestum, pacique nostræ congruum, ut privatim disputemus. Dimissa igitur sessione, Patriarchæ domum frequentes convenimus, ibique post multas inter Latinos, ac Græcos disputationes, à Græcis decretum fuit, ut nil ampliùs ageretur, nisi priùs sanctorum patrum decreta, divinumque symbolum recitaretur. Quæ quidem sententia, Latinis ipsam comprobantibus, vicit. Sequenti autem sessione, quicquid Græci voluerant, Græcè fuit recitatum, interprete Nicolao Secundino Cretensi, in utraque lingua eruditissimo. Quæ omnia duo scribæ Græci, totidemque Latini præsentes litteris mandabant.

DIE JOVIS DECIMA SEXTA mensis Octobris.

Quinta sessio Ferrariæ.

MARCUS.

Quod ipsi concupivimus, pater beatissim. id tu pro tua summa humanitate nobis concessisti, ut sanctarum Oecumenicarum synodorum definitiones, & decreta in medium afferrentur: tùm ut earum ordinem imitemur (singula enim Concilia majorum suorum acta recitare solebant, ipsaque Catholicæ fidei fundamenta ponebant) tùm, ut patrum illorum sensus, ac eorundem mutuus consensus, & convenientia, ergaque suorum majorum religionem pietas, ac observantia nobis patefiat: tùm denique, ut eorundem ipsorum Pa-

A trum sanctorum ad Deum preces, nobis in hoc nostro munere auxilio sint. Libri igitur hi (si vobis placet) legantur.

Jul. Sanctissimi patris nostri, ac horum amplissimorum patrum jussu, Patres ampliss. vobis honestum esse pronuncio, ut hesternus noster consensus servari firmiter debeat. Vobis enim concessum est, ut hæc decreta legantur, & si Colossensis præsul ad respondendum Ephesio sessione proxima paratus accesserit. Ut lubet igitur, faciatis, hac tamen conditione, ut non videantur posthac decreta talia requirentibus, ac contendentibus nobis, recitata fuisse.

Mar. Eam tantùm decretorum partem, amp. Patres, intendimus recitare, quæ nobis videatur ad nostrum

B negocium spectare. Porro autem quoniam de divinis primi, ac alterius Concilii dogmatibus nil aliud reperitur, nisi duæ tantùm nostræ fidei expositiones, hoc est, duo symbola, quæ tamen pro uno à cæteris Conciliis suscepta fuerunt: idcircò à recitandis tertii Concilii gestis auspicandum nobis censemus, à quo quidem divinum illud Nicænum fuerit illustratum, ac in libro gestorum ejus nonnulla secundi Concilii decreta scripta sunt. Quod profectò Concilium tertium, ut ipsum symbolum immutabile perpetuò permaneret, decreverat. Vos ergo rogamus, tot, ac tantorum Patrum sanctorum voces, nostrasque rationes, & argumenta, quæ sumus in medium allaturi, benignè, ac attentè audiatis. Quandoquidem vobis probare promittimus, Christianorum omnium vitam esse Catholicam fidem, ad *Tertium Concil.*

C quam accessionem aliquam fieri, aut quicquam ab ea non liceat auferri. In primis ergo Nicænum symbolum, à trecentis decem, & octo patribus Nicææ celebratum, recitetur. Credimus in unum Deum omnipotentem, visibilium omnium, & invisibilium factorem, & in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum, ex Patre, id est, ex substantia Patris natum, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlo, quæque in terra. Qui propter nos homines & homo factus, ac passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in Cœlos, & ad dexteram Patris sedet, & venturus est judicare vivos, & mortuos: & in sanctum Spiritum. Proferentes autem Filium Dei aliquando, & anteaquam na-

D sceretur, non fuisse, & ex nihilo factum, aut ex alia hypostasi, vel substantia, aut mutabilem, vel alterabilem esse, sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia anathematizat. Quo quidem symbolo Patr. amp. in tertio Concilio recitato, Nestorianorum etiam hæreticum symbolum perlectum, & improbatum fuisse constat. Legatur etiam ejusdem Concilii definitio, ut idem Nicænum symbolum immutabile, ac immobile permaneret, neminique fas esset aliam fidem in posterum proferre. His igitur lectis, synodus sancta determinat, & definit, ut fidem aliam ab ea, quam sancti patres in Nicæno Concilio, sancto Spiritu congregati sanxerant, proferre, aut conscribere, aut componere liceat nemini. Qui verò ausi fuerint aliam fidem componere, aut eos docere, qui ad veritatis viam, vel à Judæis, aut hæreticis, aut gentilibus venerint, ii, si clerici fuerint, priventur: si

E verò laici, anathematizentur. Hic duo nobis, amp. Patres in dubium sunt vocanda: cur tertium Concilium inhibuerit, ut symbolum Nicænum neutiquam mutari deberet, duo verò priora Concilia nullam pro seipsis inhibitionem decreverint: Non enim memoriæ proditum est, aut Nicænum pro suo, aut Constantinop. Concilium pro Nicæno, suove symbolo interdixisse. Et cur tertium idem Concilium, nulla de secundo symbolo mentione facta, primi tantùm meminerit, ac pro eo sanxerit? Ad primam quidem ambiguitatem, ex ipsius rei natura sumentes argumentum, respondemus, quòd alienum esset à ratione, ac nimis arrogans, & ineptum, si duo illa prima Concilia suis pro symbolis ita terminassent, ac posterioribus suis interdixissent, ut eisdem symbolis quicquam addere, aut ab ipsis nemo auferre *Querimonia Græc. adversus Latinos de additione ad Symbolum.*

pos-

poſſet. Tertium autem Concilium, cujus profectò authores priorum Conciliorum patribus neque numero pauciores, neque dignitate, aut virtute fuerant inferiores, convenienter feciſſe creditur, majorum ſuorum ſymbola ita probaſſe, ac obſignaſſe, ut ſemper immutabilia permanerent, ab Euangelio ſancto, Apoſtolorumque authoritate, ab univerſo denique teſtamento capiens exemplum, quo planè nemini fuerat interdictum, quominus quiſque ſyllabam aliquam addere, aut auferre poſſet. Poſteriores tamen ſtrictiſſimè prohibuerant, ut nulli Chriſtiano id liceret committere: utpote qui voluiſſent, ut honor maximus ſanctis Apoſtolis à cunctis mortalibus haberetur. Ejuſdem igitur tertii Concilii authoritate poſteriores adducti, primis illis duobus ſymbolis parem honorem (ut paulò infra probabimus) communi ſententia tribuerunt: ita ut ambo ipſa ſymbola pro uno accepta, ſemper immutabilia permanerent. Item alia ratione eandem ipſam quæſtionem diſſolvere poſſumus, ab ejus accidentibus argumentum ſumentes. Inter namque primum Concilium, à quo divinum illud Nicænum ſymbolum fuerat editum, ac ſecundum, non parum ſanè temporis interceſſerat. In quo quidem temporis intervallo ferè triginta alia ſymbola à particularibus, & privatis Conciliis prodita fuere. Quæ tametſi non ab illo primo differrent, quia tamen verbum, conſubſtantialem, auferebant, ob idque Chriſticolarum plurimos ad hæſitandum de fide cogebant, idcircò ſecundum Concilium Oecumenica præditum dignitate, proptereaque particularibus illis Conciliis longè excellentius, ac validius, divinam contra ſancti Spiritus inimicos rationem, accuratiùs explicavit, & illuſtravit, & ad evertendum hæreticum Apollinarii dogma, verbo huic, incarnatus, illud ex Spiritu ſancto, & Maria Virgine, addidit: haud tamen poſterioribus interdixit, quominus Chriſtianum dogma dilucidiùs explanarent, volens, ut eadem ipſa declarandi facultas in Dei Eccleſia perpetuò permaneret. Quam quidem opportunitatem Neſtoriani hæretici nacti divinum illud Nicænum ſymbolum transformarunt, & ei diverſa, impiaque dogmata addiderunt, ac ſuum hæreticum ſymbolum ediderunt, quod veluti veram, eximiamque doctrinam hi, qui ad baptiſma veniebant, ediſcerent. Quo quidem multos poſt annos in tertio Concilio recitato, decretum fuit, ut in futurum mutandi Nicæni ſymboli facultatem haberet nemo, utpote quod à Conſtantinop. ſymbolo nequaquam in aliquo diſcreparet, quandoquidem hoc in illo potentia videbatur incluſum, ita ut ambo pro uno (ut prædictum eſt) haberentur. Quam ergo idem tertium Concilium addendi, auferendique poteſtatem haberet, eam omnem ſibi, & poſterioribus abſtulit: ut re ipſa ſtatim id declaravit. Nam verbum *Theotocon*, hoc eſt, Deiparam, vel Dei genitricem, quod tunc adverſus Neſtorianam hæreſim eſſe demonſtravit, Nicæno ſymbolo noluit addere, quamvis ad dogma de Servatoris noſtri Incarnatione, quàm maximè neceſſarium fuiſſet. Nunc venio ad alteram quæſtionem. Multis profectò, & fortiſſimis conſtat argumentis, duo illa priora ſymbola ab omnibus Conciliis generalibus pro uno ſuſcepta fuiſſe, præſertim à tertio, utpote quod priùs cæteris Conciliis, utrumque vidit, atque probavit. Et quamvis toto orbe terrarum ſimul ambo celebrarentur, de primo tamen ſymbolo tertium, cæteraque Concilia mentionem facere: cùm pro ipſius primi Concilii authoritate, & exiſtimatione, quod majore patrum numero celebratum fuerat, quodque veluti cæterorum Conciliorum fundamentum haberetur: tùm etiam, quod eodem ipſo Nicæno ſymbolo Chriſtianorum plures, quique denuò baptizabantur, frequentiùs uterentur: tùm denique quod alterum (ut ſæpenumero dictum eſt) à primo poteſtate continebatur. Prætereà ut boni oratores ſolent in foro rebus uſitatis magis inniti, ita etiam Concilium tertium, quo ſymbolo magis homines uti videbat, pro eo tantùm decrevit, atque prohibuit: cùm præſertim ſecundum ſymbolum, expoſitio primi, non autem ipſius aliqua mutatio, fuerit. Scio equidem vos non ignorare, præſtantiſſimi Patr. in hoc de tertio Concil. libro multas B. Cyrilli literas ſcriptas eſſe: quippe Cæleſtini ſanctiſſimi ſummi Pontif. eidem Concilio legatus, ac vicarius præfuit. Pars igitur tantùm literarum earum, quas ad Joann. Antiochenum præſulem ſcripſit, quarum inſcriptio eſt pro unione, quæque incipiunt ita, Gaudeant Angeli, (ſi lubet) recitetur: Nequaquam, inquit, tolerabimus, ut definita, præſcriptaque fides, aut Nicænum ſymbolum ab aliquo immutetur: nullam nobis, vel aliis mortalibus facultatem concedentes, ut aliquam ejus dictionem mutare, aut unam ſyllabam præterire valeant. Hujus enim ſententiæ recordamur, *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui*, utpote qui non ex ſe, verùm Dei Patris ſpiritu afflati loquerentur, qui ex eo procedit, non autem alienus à Filio ſecundum ſubſtantiæ rationem exiſtit, & reliquas S. Cyrilli ſentent. àmp. Patr. intellexiſtis, ſibi ſimul, cæteriſque mortalibus inhibentis, ut ne literam quidem divino ſymbolo poſſent addere. Quæ deindè S. Cirilli literæ poſt illud divinum ſymbolum à generali quarto Concilio pro noſtræ fidei fundamento ſuſceptæ fuere. Ad cujus Concilii definitionem nunc venimus, qua quidem utrumque ſymbolum explanatum, ac pro uno fuerat habitum, inhibendo ſimul, ut nemini fas eſſet ipſum immutare. Quæ (ſi lubet) definitio recitetur. Sancta generalis ſynodus, benignitate Dei, ac religioſiſſimorum, optimorumque Chriſticolarum Valentiniani, ac Marciani Imp. Auguſtorum auſpiciis in Chalced. Metropoli Bithynienſis diœceſis, in ſanctæ, ac triumphantis martyris Euphemiæ Baſilica celebrata, ita decernit: Dominus, & Deus noſter Jeſus Chriſtus, ad ſuorum diſcipulorum fidem in ſe confirmandam, dixit eis: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*: ut nemo Chriſtianorum à reliquis Chriſti fidelibus piis in dogmatibus differret, ſed omnes unam, eandemque veritatem ſentirent. Quoniam autem callidiſſimus hoſtis in veris, optimiſque ſermonibus zizania ſemper ſeminat, ac novi ſemper aliquid in veritatem molitur, idcircò idem Chriſtus Dominus noſter pro ſua erga genus humanum benignitate providit, ut ii piiſſimi Imper. Eccleſ. undique rectores convocarent: ut ipſo Chriſto coadjuvante, omnem erroris, ignorationiſque notam ab ejus ovili depellerent, ac veritatis germinibus grex ejuſdem pingueſceret. Quod ecce jam communi omnium ſententia confectum eſſe videtur. Falſa namque dogmata ſunt expulſa, & firma, validaque majorum noſtrorum religio, nobis divinum illud trecentorum illorum decem, & octo patrum ſymbolum prædicantibus, ac centum quinquaginta Patres alios, qui Conſtantinop. Concil. ſymbolum idem ſuſceperant, ſumma laude extollentibus, reſplendet. Quapropter Epheſini ſancti Concil. ſequentes veſtigia, cui Cœleſtini ſanctiſs. Roman. Pontificis tempore, Cyrillus Alexandrinus, Joannes Antiochenus antiſtites præerant, necnon fidei noſtræ normam, & canones diligentiſſimè obſervantes, definimus, ac determinamus, veræ, ac immaculatæ noſtræ fidei expoſitionem, hoc eſt, divinum illud Nicænum ſymbolum magni Conſtantini Imperatoris tempore celebratum, ſemper debere ſplendeſcere, ac eorumdem centum, & quinquaginta Patrum decreta, firma, & valida eſſe, quippe qui ad hæreſim evertendam, noſtram autem Catholicam, atque Apoſtolicam fidem confirmandam, ſecundum Concil. Conſtantinop. celebrarunt. Quartum etiam generale Concil. patres optimi, utrumque ſymbolum pro uno ſolo ſuſceperat, id non ignorans ad perfectiſſimam veritatis intelligentiam ſingulorum per ſe ſatisfacere. Rei autem perfectiſſimæ nil prorſus deeſſe creditur. Sed reliquum ejuſdem diffinitionis legatur. Igitur ad veram, inquit, noſtræ religionis notionem ſymbolum hoc ſalutiferum, ac divinæ ſapientiæ, gratiæque plenum, perfectiſſimum eſſe decernimus, quod Patris,

Patris, & Filii, ac ſancti Spiritus perfectionem nos edocet, & Incarnationem Domini Christi fidelibus patefacit. Et infrà: Ut hæc ergo diligentiſſimè, accuratiſſimèque concludamus, ac obſignemus, idcirco ſancta generalis ſynodus definit, atque determinat, ut aliam fidem conſcribere, aut componere, aut ſentire, aut docere liceat nemini. Qui verò quippiam tale commiſerint, aut aliud commentum ſymbolum ex gentilibus, vel Judæis, aut hæreticis ad noſtram religionem venientibus, tradere fuerint auſi, ſi clerici priventur, laici verò anathemate notentur. Sed de quarto Concilio hactenus. De quinto autem generali Concilio particula ſermonis Joannis Constantinopolitani præſulis in primis recitetur. Propterea, inquit, ut fidei fundamentum, juxta ſanctorum Patrum decreta, ſacrorumque normam, Domini, ac Servatoris noſtri benignitate firmiſſimum maneat, ſummo ſtudio incubuimus. Quid enim ab eo piè poterit tolli? ſpe ducti, ea ratione Eccleſias inter ſe diſſidentes facilè conjungi poſſe, ita ut Christi fideles ab ineptis verbis abſtineant, mentem autem ſuam divino ſymbolo, quo baptizati ſumus, adhibeant. Quod quidem Nicæna ſynodus ſancti Spiritus gratia memoriæ prodidit, Conſtantinopolitana verò ſuſcepit, Epheſina probavit, Chalcedonenſis denique obſignavit. Quam ſanè noſtram piam religionem quis unquam ratione aliqua poterit evertere, quæ malè credentium excuſationem aufert? Hanc igitur firmam, & validam complectens religionem, omni vanitate, atque malitia vacui, ne dubitemus ſanctam conſubſtantialem Trinitatem ſimul extollere, ac ipſam ita celebrare: Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, &c. Qui quidem Patres totum ſymbolum celebrarunt, quemadmodum Eccleſia in præſentia utitur. Legatur etiam pars hæc literarum Vigilii Romani Pontificis, quas ad Eutychen Conſtantinopolitanum præſulem ſcripſerat. Idcirco unioni ſtudentes, veſtræ (inquit) Apoſtolicæ ſanctæ ſedi ſignificamus, notumque facimus, nos noſtram fidem ſemper tenuiſſe, tenereque, quam cùm à Deo optimo maximo, Servatoreque noſtro Jeſu Chriſto ſancti ejus Apoſtoli accepiſſent, eam univerſo mundo prædicarunt, ac ipſam deinde majores noſtri, præſertim ii, qui quatuor generalia Concilia celebraverant, illuſtrarunt. Quæ quidem omnia cunctis in rebus ipſi quoque complectimur. Nicænum à tercentum decem, & octo patribus celebratum, qui ſanctum ſymbolum, quod noſtræ religionis doctrina creditur eſſe, primi expoluerant, ac Arrii, Arrianorumque inſaniam anathematizaverant, necnon Conſtantinopolitanum Concilium comprobamus, quod eandem ipſam doctrinam dilucidaverat, ac divinam ſancti Spiritus rationem illuminaverat, & Macedonii contra ſancti Spiritus proceſſionem hæreſim, ac Apollinarium impium, eorumque ſectam damnaverat. Epheſinum præterea ſuſcepimus, quod quidem majores ſuos ſecutum impium Neſtorium, ejuſque ſceleſtiſſima dogmata, & ſectam improbaverat. Quartum denique Concilium, à ſexcentis, & triginta ſanctiſſimis Patribus celebratum, laudibus ſummis extollimus, quod, ſuſcepto Nicæno ſymbolo, definiverat, ut qui aliud ſymbolum docuiſſent, aut expoluiſſent, aut Eccleſiis ſanctis tradidiſſent, anathemati ſubjacerent. Nunc obſecro, Patres ampliſſimi, ſexti generalis Concilii decretum, attentè, ut hucuſque feciſtis, audiatis. Sacrum generale, ac illuſtre Concilium, Dei gratia, & religioſiſſimi Conſtantini Imperatoris auſpiciis, in hac à Deo ſervata, & terrarum omnium Imperatrice, regiaque civitate Conſtantinopolitana, novaque Roma, in ſacri Palatii Conclavi, Trullus vulgò nuncupato, celebratum, ita decernit: Dei Patris unigenitus, & Verbum, quod noſtri ſimilis, ſine tamen peccato factus eſt homo, Chriſtus verus Deus noſter Euangelica voce palam ita locutus eſt: *Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lu-*

A *men vitæ.* Item: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*, qua quidem divina voce, ac doctrina mitiſſimus Imperator adductus, utpote qui ſe veræ noſtræ fidei ducem, nedum impietatis inimicum acerrimum eſſe profitetur, hoc ſacrum generale Concilium convocavit, ac Eccleſias huc convenire juſſit. Quod quidem Concilium in effugandis impietatis tenebris, non multò antè obortis, ſanctis verò patribus recta conſectandis, omnia exacta Concilia imitatur: Nicænum videlicet, in Arrium mentis inopem, celebratum: & Conſtantinopolitanum, quod Macedonium ſancti Spiritus hoſtem, & Apollinarium impium damnavit: necnon Epheſinum contra Neſtorium, quia cũ Judæis ſentiret, convocatum: & Chalcedonen. quod Eutychen, ac Dioſcorum, homines maximè Deo exoſos, damnavit. Quintum denique in hac ipſa regia B civitate celebratum, quod Theodorum Mopſueſtienſem, Origenem, Didymum, Evagrium, & quædam Theodoriti opuſcula contra duodecim ſancti Cyrilli capita, necnon & Epiſtolam Ibæ inſcriptam, quam Iba ad Marin Perſen ſcripſerat, condemnavit. Hoc igitur Concilium cæteris innitens divina omnia dogmata renovat, & impias opiniones refellit. Nicænum autem ſymbolum libenti animo ſuſcipit, approbat, obſignat, quemadmodum ab ipſis quoque Conciliis ad omnem hæreſim Chriſtianorum animas inquinantem, evertendam, ſuſceptum, probatumque fuerat. Legatur nunc pars hæc literarum, quas Agathon Romanus Pontifex ad Conſtantinopolitanum Imperatorem ſcripſerat. Quæcunque à ſanctis (inquit) majoribus noſtris, necnon à quinque ſacris Conciliis ca- C nonicè, puro corde, ſumma religione, & fide, ac ſine ambiguitate decreta fuerunt, ea ipſi quoque dubio procul ſervamus, huic uni ſummo ſtudio incumbentes, ut nil prorſus eorum minuatur, aut mutetur, aut quicquam ipſis addatur, verum omnia in verbis, atque ſententiis eadem permaneant. Et alibi: Conſtanti animo ſumus, inquit, ut decreta à catholica, & Apoſtolica ſede nobiſcum pro fide tradita, ſervemus, atque colamus, credentes in unum Deum patrem omnipotentem, & reliqua.

Nunc venio ad ſeptimum, & ultimum generale Concilium, & dum ejus definitio recitetur, obſecro vos, attentè audiatis. Sancta generalis, ac illuſtris ſynodus, Dei gratia, & religioſiſſimorum Chriſtianorum Conſtantini, & Irenæ matris ejus Imperatorum D noſtrorum auſpiciis in clara civitate Nicæna, quæ Bithynienſis metropolis exiſtit, in ſanctæ Sophiæ baſilica ſecundò celebrata, cunctas Catholicæ Eccleſiæ definitiones ſequendo jubet ita. Chriſtus Dominus noſter, qui nobis notionis ſuæ lumen largitus eſt, quique nos idolorum inſania, & tenebris liberavit, ut ſua ſancta catholica, atque Apoſtolica Eccleſia ſine ſorde, maculaque ſervaretur, ſuis ſanctis Apoſtolis id ſe velle declarans, dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Quæ quidem promiſſionis verba non ſolùm illis, verùm etiam nobis, qui per eos in ipſum credimus, facta fuiſſe putantur. At nonnulli ab illo noſtro acerrimo hoſte elati, munus ejuſmodi nihili pendentes, à recto tra- E mite deviarunt, & dum Catholicæ Eccleſiæ decretis ſeſe opponunt, in veritatis intelligentiam peccant, juxta illud dictum: Axem aratri in errorem impulerunt, ob idque nullos collegerunt fructus. Namque cùm ſancti homines conſerentur, non eſſent tamen, divinum ritum, atque ornatum evertere auſi fuerunt. Quibus Deus per Prophetam inquit: *Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, conculcaverunt partem meam.* Impios enim homines, qui ſuo ingenio non mediocriter confiderent, ſecuti, ſanctam Dei Eccleſiam Chriſto Deo noſtro convenientem damnaverunt, ac nullam inter pietatem, impietatemque differentiam facientes, Domini, ac ſanctorum imagines, idolorum, ac diabolorum ſigna credunt eſſe. Idcirco Dominus Deus

Septimum Concilium. *Matt. 28.* *Hiere. 16.*

Deus noster, quandoquidem à tanta, talique pernicie A suos pessum iri non patitur, omnes terrarum undique præsules, ut convenirent, prævidit, ut non sine divino zelo à Deo afflatorum, ac fidelissimorum Imperatorum nostrorum Constantini, & Irenæ, divinæ Catholicæ Ecclesiæ traditiones communi sententia obsignarentur, atque servarentur. Rebus igitur omnibus perspectis diligentissimè, ac veram rationem sequentes, nil addimus, neque tollimus. Verùm omnia Catholicæ Ecclesiæ decreta quàm diligentissimè servanda censemus, necnon sex sancta illa Concilia generalia, in primis clarissimum illud Nicænum, ac alterum in regia à Deo* servata civitate Constantinopolitana celebratum, imitantes, credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, & reliqua, & infra: Omnes credimus, ita sentimus, ita prudentes, ac scientes conscribimus: hæc est Apostolorum, sanctorum Patrum, omnium denique benè credentium fides, quæ universum B orbem terrarum firmavit. Cùmque Deum unum in Trinitate adoremus, necesse est etiam venerandas ejus imagines excolamus: qui verò non ita sentiunt, sint anathema, & ab Ecclesia expellantur. Ipsi namque veteres Ecclesiæ Catholicæ sanctiones suscipimus, ac majorum nostrorum decreta servamus: qui verò quicquam addiderint, aut ab his, quæ ab ipsa tradita sunt, abstulerint, anathemate sint astricti. Legatur etiam hæc particula inscripta de anathematibus, quam solet Orientalis Ecclesia quotannis celebrare: Qui Ecclesiasticas, inquit, sanctiones litteris traditas, aut aliter memoriæ proditas, reprobat: anathema esto.

*conservanda.

Codex sept. Concilii à Latinis prolatus.

Lecta septimi generalis Concilii definitione, Latini C quemdam vetustissimum librum in medium attulere: in quo quidem eadem ipsa definitio, sanctumque Spiritum ex Patre, Filioque procedere, scriptum erat: qua de re non mediocris contentio in illa sessione fuit orta. Nam Latini librum ipsum vetustissimum ostentabant: ac vehementer elati, eum cum Græcorum libro conferebant: tentantes ex patrum subscriptionibus, rebusque aliis, eorundem librorum convenientiam demonstrare. Quos cùm in omnibus, ipsa tantùm accessione excepta, convenire vidissent, visi sunt mirum in modum admirari, Græci verò ob temporis angustiam nil ad id respondere: verumtamen Latinis contendentibus, ut ipsa eadem definitio cum additione ejusmodi recitaretur, benignè concessere.

Deinde Pater Ephesius orationem prosecutus fuit, dicens: Majorum nostrorum sententias, Patres am- D plissimi, quas vel in Conciliis communi consensu promulgassent, aut Conciliorum legati pro fide sua declarassent, aut mutuis literis, privativè commentariis memoriæ prodidissent, intellexistis. Quæ quidem literæ, ac commentaria, & si privatorum doctorum fuerint, pro consultis tamen Conciliorum, communibusque sententiis habita, susceptaque fuere. Ipsi ergo, qui nostros majores plurimùm veremur, quique eorum decreta colimus, ac ipsorum execrationes timemus, accessionem ad symbolum factam suscipere nolumus. Opportunum autem esse videtur, ut accusationi, ac rationibus nostris (si lubet) respondeatis: quandoquidem satis est nobis, Conciliorum omnium Canones, & definitiones, ac ipsorum rationes in præsentia recitasse. Namque vestra priùs ad hæc audita responsione, E aliorum quoque sanctorum Patrum authoritates, ac sententias ad nostram causam confirmandam afferemus, quas vel publicè profitentes, vel quid quisque de nostra religione sentiret, literis mandantes, memoriæ prodiderunt. Vos autem Patres amplissimi, rogamus, nobis distinctè, ac per capita dialecticorum more respondere velitis: ut ipsi rationes vestras faciliùs memoria repetentes, his commodiùs, ac dilucidiùs respondere possimus: quandoquidem vos ignorare non credimus, nos neque memoria valere, neque componendi, dividendique rationem benè scire, neque profiteri ad quamvis nobis propositam quæstionem posse dicere. Verùm nobis simplicitas, & modestia semper inest, ut quod à ratione non absonum sit, id libenter suscipiamus, oppositum autè ejus ingenuè abjiciamus.

Jul. Septimi Concilii symbolum, serenissime Imperator, quod modò fecimus recitari, in vetustissimo volumine scriptum est: ita ut nemo * poterit suspicari corruptum fuisse, cùm præsertim quidam historicus noster, antiquus quidem, ac literatus, inter alia, id quoque testetur, hoc ipsum symbolum in septimo Concilio recitatum fuisse. Tali propterea symbolo cum hac additione, vel declaratione, ex filioque, non mediocrem tribuimus authoritatem. Porro autem, quoniam velle videmini, ut nos brevibus, ac sigillatim respondeamus, idcirco conabimur vobis pro viribus satisfacere. Verùm ut id faciliùs assequamur, quod forsitan causa fuerit, cur vos quoque clarè respondere valeatis: operæ pretium est, ut quæcunque modò recitata, scriptaque sunt, ea simul conferamus. Quibus quidem memoria repetitis, eorumque perfecta convenientia, sequenti sessione ad omnia faciliùs respondebimus. Tùm jubente synodo, ad diem vigesimam mensis ejusdem sessio fuit dilata.

*fo[...]

DIE LUNÆ VIGESIMA mensis Octobris.

Sessio sexta Ferrariæ.

JUL. CARDINALIS.

Nudiustertius, patres amplissimi, cùm unà privatim ageremus, id, quod à nobis sæpissimè dictum fuerat, communi sententia repetivimus, nos ad veritatem summa pace investigandam, huc convenisse. In hanc igitur rem summo studio, mutuisque officiis debemus incumbere, & alteri alteris esse grati. Qua quidem spe ducti, vobis eos libros libenter præstare promisimus, quos sanctissimus Pontifex haberet. Afferentibus autem vobis pari studio velle nos prosequi, reverendum Ephesium, ac Nicænum rogavimus, ut librum vestrum de octavo Concilio per horam nobis mutuò darent. At illi nostro desiderio satisfacere noluerunt. Siquidem igitur ipsum hunc attulisti, benè evenit: sin minus, anteaquam quippiam agatur, ut afferatur, jubete.

Mar. Id quod vobis promisimus, Patres amplissimi, libenter satisfaciemus. Verùm interea nequaquam impediri debemus, quominus negocium nostrum prosequamur, præsertim cum nobis videatur non expedire, ita librum ipsum vobis concedere, ut eo prorsus privati simus. Præterea Concilium illud inter generalia connumerandum non est: quandoquidem non modò non susceptum, verumetiam antiquatum fuisse constat. Joannis enim, & Adriani summorum pontificum tempore convocatum fuit, ac Photium Constantinopolitanum antistitem condemnavit. Is deinde Joannes aliud Concilium habuit, quod item appellavit octavum, quod acta ipsius Concilii, quod vos octavum fuisse dicitis, improbavit, Photiumque restituit. Cujus quidem Joannis pro Photio litteræ, memoriæ proditæ sunt, & adhuc extant. In quo planè Concilio inter alia fuerat decretum, ut hæc eadem symboli additio tolleretur, quod vos non ignorare putamus. Si quidem igitur ipsius Concilii acta reprobata videntur, non est congruum rationi, ut de his aliqua mentio fiat, cùm alterum octavum Concilium sequi potiùs deberemus. Propterea tempore ex eo Constantinopolitana Ecclesia, hucusque solet ita celebrari. Quæcumque in sanctos Patriarchas † Agnatium, & Photium scripta, vel dicta sint, anathema esto.

Spi[...] men[...] Ephe[...]

†*Ignati[...]*

Jul. Hoc metu vos libero, præstantissimi patres: nam nil de ipso Concilio recitabitur. Sed quoniam in eo volumine nonnulla sexti, septimique Concilii acta sunt

Cardin[...]

scripta,

scripta, idcirco ea videre vellemus, nam de octavo Concilio nobis curæ non est.

Nota. *Hic argui Julianum Cardinalem, qui octavam Synodum dicacitate, ac mendaciis Marci Ephesini velut prostratam non defendit, argui quoque Latinos, qui synodum hanc octavam per Anastasium Bibliothecarium Latinitate donatam non haberent secum. Defectum tamen illum Juliani restituit Andreas Colossensis in sequenti sessione.* Vide Binium in notis ad octavam synodum.

Mar. Hac ergo conditione vobis hoc volumen libenter concedimus: absonum enim esset à ratione, postpositis Conciliis generalibus, privati conventus rationem habere. Sed de his hactenus.

And. Ex vestra longa oratione, patres amplissimi, aliqua equidem collegimus capita. Initio namque symbola, vel (ut rectiùs loquar) symbolum, deindè generalium Conciliorum decreta, tertiò Cyrilli, Vigilii, Agathonis, Celestinique literas recitastis. Postremo autem protulistis, vos tot, tàmque clarissimos patres ita vereri, ac eorumdem execrationes pertimescere, ut quicquam ipsorum dictis vel addere, vel ab eis auferre vehementer abhorreatis. Velim autem vos non ignorare, patres optimi, quam vos accessionem, & incrementum symboli appellare soletis, eam nos expositionem, ac dilucidationem esse credere, qua quidem ratione à Romana Ecclesia in symbolo celebratur, & si prima orationis parte conati fuistis ostendere, additionem ipsam ab ipsa Romana Ecclesia factam fuisse. Nam in secunda dixistis, nemini ratione aliqua fas esse, quicquam divino symbolo addere: ex tertia verò parte creditis demonstrasse incrementum illud, falsum, ac inconveniens esse. Ex quibus omnibus quartum illud caput consequebatur, vos sanctorum patrum execrationes veritos, accessionem hujusmodi nunquam suscepturos esse. Hæc vos in summa. Ipsi autem contra probabimus, quam vos accessionem, & cumulum nuncupatis, eam potiùs divini symboli explanationem, ac declarationem esse. Deinde, nobis interdictum non esse, quominus expositiones hujusmodi facere valeamus. Tertiò, declarationem ipsam veram, & congruam esse. Postremò, plurimis, ac fortissimis argumentis demonstrabimus, hujus veritati Christianos omnes acquiescere debere. Nunc venio ad primum. Et quoniam in qualibet quæstione absolutas, ac intelligibiles rationes desiderare videmini, idcircò vobiscum dialecticè agam. Rogo autem vos, me attentè audiatis. Nulla expositio, vel dilucidatio alicujus artis, aut scientiæ, debet additio appellari: sed verbum, ex filioque, in verbo ex parte concluditur, ejusque dilucidatio est, ergo verbum illud nulla ratione potest additio nuncupari. Porrò autem quoniam syllogismum hunc, quòd perfectus est, ac dialectico Canone factus, inficiari debetis minimè: ideò reliquum est, ut propositionem ejus, utramque veram esse probemus, quarum primam majorem, alteram verò minorem dialecticorum more nominabimus. Majorem autem sic demonstrandam putamus: Omnis additio, vel augmentum ex rebus extraneis fit, ut omnis schola philosophorum tenet, præsertim Aristotelis, qui in De generatione, ac interitu libro inquit, adveniente aliquo fit augmentum. Siquidem igitur omnis additio fit augmentum, expositio verò, atque dilucidatio ab intrinsecis, ac iis, quæ in eadem ipsa re insunt, sole clarius sequitur, cujusvis scientiæ expositionem ex rebus his factam, quæ in ejusdem scientiæ subjecta materia sint, additionem, vel augmentum neutiquam appellari debere. Namque si nullam inter expositionem, & additionem differentiam posuerimus, multa profectò nobis acciderint incommoda, sacris enim litteris additio facta fuisse videretur, & ad Nicænum symbolum secunda synodus accessionem fecisse censeretur, quam tamen constat fuisse professam, quæcunque protulerat à suis majoribus accepisse, quemadmodum etiam Gregorius cogno-

A mento Theologus, qui in eadem secunda Synodo affuit ad Clydonium scribens, inquit: Nos fidei patrum sanctorum, qui ad Arrianam hæresim evertendam Nicænam synodum celebraverant, nil unquam ante posuimus, neque quippiam possumus præferre. Verùm ejus ejusdem fidei sumus, ac semper erimus, addentes tantùm id, quod de sancto Spiritu ideò imperfectè prolatum fuisset, quòd ante hac nunquam in controversiam fuerat vocatum, an Pater, & Filius, ac sanctus Spiritus, una divinitas sit, ipsumque spiritum Deum esse, nos oporteat credere. Et ex his verbis, præstantiss. patres, credere debemus, quàm plurima fuisse à secundo Concilio declarata, quæ tamen minimè diceremus additiones fuisse. Nam in Nicæno *Gregorius Theologus*

B symbolo, Visibilium omnium, & invisibilium: & filium natum ante omnia sæcula: &, in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, neutiquam erant scripta, quæ licèt ab ipso Concilio symbolo fuerint addita, non tamen propterea putavit accessionem novam ad symbolum ipsum fecisse, ut is beatus Gregorius testatur, qui nil aliud sentire profitetur, quàm quod Nicæna synodus edidisset. Quinimmò si diligenter vultis attendere, vobis notissimum fiet, nullum generale Concilium, post primum, celebratum fuisse, quòd quicquam Nicæno symbolo non addiderit, aut non ademerit ab eodem. Alterum enim Concilium illud Nicæni symboli, ex substantia patris, prorsus abstulerat. Quartum verò Concilium, totum hoc, na-

C tum ex Patre, id est, ex substantia patris, in consubstantialem patri secundum Divinitatem, nobis autem secundum humanitatem, mutaverat, ut Eutychis hæresim everteret. Apparet igitur manifestè, cujuspiam rei declarationem non esse additionem: quod item ex ipsius reverendi patris Ephesii oratione probare volumus, quippè qui respondens huic à se propositæ quæstioni, cur tertium Concilium de Nicæno tantùm symbolo mentionem fecerit, de altero verò minimè, dixit, quòd ambo illa symbola unum essent, nec in aliquo differrent. Syllabæ igitur, & dictiones, quæ Nicæno symbolo videntur appositæ, nullam ad illud fecerunt accessionem, propterea quòd eundem symboli servaverunt sensum. Major ergo nostri syllogismi propositio benè probata videtur, nullam vi-

D delicet declarationem esse additionem. Reliquum autem est, ut minorem etiam demonstremus, quod quidem majoris negocii est, ac majori consideratione indiget, verbum, ex filioque, non quidem additionem, verùm expositionem esse. Necesse est enim, qui profitentur sanctum Spiritum ex Patre procedere, Filium simul intelligant, ad quod quidem probandum, non nisi vestrorum sanctorum doctorum authoritatibus innitar, quibus quidem clarissimè demonstrabo, quemadmodum ex patre, ita etiam ex filio Spiritum sanctum procedere. Beatus enim Cyrillus exponens hoc dictum Joannis, *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*, inquit: Cùm Dei, & patris bonorum essentialium filius particeps sit, eadem etiam ratione Spiritum habet, *Cyrillus. Joan. 14.*

E quemadmodum pater eundem habere percipitur, non quidem adventitium, aut extraneum (Insipientis enim, immo, ut melius dicam, insani hominis esset sic credere) sed quemadmodum quisque nostrum, suum spiritum continet, ac ipsum ex visceribus suis emittit. Propterea Servator noster corporaliter Spiritum flavit, ut ostenderet, quemadmodum spiritus ex ore humano corporaliter exit, sic etiam ipsum ex divina substantia, ut Deo convenit, profluere. Quibus verbis Cyrillus videtur concludere, quoniam si patris omnia bona filius secundum suam naturam, & substantiam habet, id etiam habeat, necesse esse, ut instar patris spiritum emittat, manentibus personarum proprietatibus. Unde sequitur, filium sic se habere ad spiritum, quemadmodum etiam pater. Ne autem quisquam crederet, non de ipso Spiritu, verùm de quodam spirituali charis- *Joan. 20.*

mate, vel gratia doctorem ipsum sensisse, dictum hoc Servatoris nostri perpendat: *Accipite Spiritum sanctum*. *Joan. 20.* Porro autem, quoniam in symbolo Spiritus unam trium personarum significat, necesse est, procedat ex filio, quemadmodum etiam ex patre. Sed forsan aliquis dixerit sermonem ipsum de spiritu, ambiguum esse, ita ut non Spiritus personam significet. At nos ad ostendendum hujus oppositum, magnum Basilium adducemus testem, qui vos docebit, Patrem, *Basilius.* & filium, ac sanctum Spiritum, sic se habere, ut neque pater sine filio, & Spiritu, neque filius absque Spiritu possit intelligi. Qui Spiritum (inquit) intelligit, ipsum & eum, cujus est Spiritus, simulque filium mente concepit: *Rom. 8.* qui autem hunc percepit, sanè spiritum non sejunxit. Verùm consequenter secundum ordinem, conjunctim autem secundum naturam ipsas tres personas intelligens veram assequutus est fidem. Porro autem, quoniam Spiritus Christi est, & ex eo, ut inquit Apostolus: ideò quemadmodum si quis alterum extremum alicujus catenæ traxerit, proculdubio catenam totam attraheret, sic etiam Patrem, simul & filium per eundem Spiritum traheret. Et si quis filium tenet, altera quidem patrem, sanctum autem Spiritum altera parte tenebit. Fieri enim non potest, ut eis sejunctionem, aut divisionem intelligas esse, ut filium sine patre, vel Spiritum sejunctum à filio, & reliqua: ita, patres amplissimi, divinæ personæ se habere creduntur, ut, qui unam intelligit, alias quoque percipere necesse habeat. Ex quo planè consequitur, ut qui patrem intelligit Spiritum sanctum producere, is quoque necessariò credat, eundem Spiritum à filio produci. Ne autem oratio nostra incredibilis videatur, eundem ipsum *Basilius.* Basilium attentè audiatis, qui filium probat habere, quæcunque pater habere creditur, hoc excepto, filium non esse patrem. Patrem (inquit) & filium protuli. Has mihi tene proprietates: filius ergo manens in esse filii, & quatenus filius est, omnia est, quæ pater, juxta hoc nostri Domini dictum: *Et mea omnia tua, & tua mea sunt*. *Joan. 17.* Imaginis enim omnia, rei sunt existentis & cætera. Sermo Basilii, patres optimi, plurimum nostræ sententiæ convenit. Ergo Patri simul, & filio commune esse videtur, Spiritum sanctum producere. Multas quoque alias rationes afferre poterimus, quibus notissimum fieret, quoniam Spiritus ex Patre procedere creditur, necesse esse intelligi, eundem Spiritum ex filio quoque procedere; sed de his hactenus. Importunum enim videtur hac de re in præsentia disputare. Sequenti igitur sessione de hoc accuratiùs forsan agemus. Verùm Deus optimus maximus utinam talem controversiam è medio nostri tollat, ita ut in posterum haudquaquam nobis sit opus de hac re verba facere. Sed redeo, unde digressus sum; nullam factam fuisse dicebam additionem, quandoquidem declaratio nulla ratione potest additio nominari, quæ minor nostri syllogismi propositio fuerat: ad quam quidem probandam, oportebat etiam declarare id, quod scitu facile est, Spiritum ex filioque produci. Quod ergo symbolo appositum esse dicitur, id non additio, sed potiùs quædam symboli expositio, ac explicatio est. Nunc venio ad secundam partem, qua quidem probare promisimus, quicquid sit illud, sive accessio, ut vobis, sive declaratio, ut nobis videtur, id, quo minùs fieri posset, nunquam fuisse prohibitum. Namque si id esset augmentum, dubio procul foris venisset, & extraneum esset. Cùm autem multas syllabas, & dictiones, utrique testamento, nedùm sanctorum patrum decretis, synodorumque definitionibus, appositas fuisse constet, Deo favente, probabimus: sequitur, nobis non interdictum fuisse, nec esse, additiones ejusmodi facere; quod sanè si quis negaverit, is nullo pacto poterit effugere, quin simul concedat, majores nostros, qui symbolo, ac majorum suorum dictis addiderant aliquid, sub anathemate esse. Præter-

A eà Paulus inquit: *Si quis vobis aliud, præterquam quod tradidi vobis, evangelizatus fuerit, anathema sit*: *Pau[l.] Gal.* ad ejus tamen scripta accessiones non paucæ factæ fuerant, multa etiam Nicæna, multa denique protulit Ephesina, de quibus neque prima, neque secunda mentionem fecerat. Vetitum igitur illis videtur fuisse, symbolo novi quicquam apponere, declarare autem minimè; nam ipsi ferè omnes anathemate devincti essemus. Præterea, idem Apostolus ad Corinthios inquit: *Littera quidem occidit, spiritus autem vivificat*, *I. C[or.]* quos quidem Corinthios incusabat, quòd accuratiùs scripturæ, quàm opus esset, innitérentur. Non ergo ea debemus inspicere, quæ videantur occidere, in quo Judæi vehementissimè peccant, quippè qui mentem à scriptura non efferunt, quod à B nostris doctoribus mirum in modum reprehenditur, quorum primus beatus Gregorius Theologus inquit: De nominibus non certabimus, si rem eandem significent. *Greg[orius] The[ologus].* Vester item Gregorius cognomento Doctor: Parum, inquit, curo de dictionibus, non enim solùm in verbis, *Greg[orius] Pal[amas].* verùm etiam in rebus apud Gregorium Theologum pietas consistit. Porrò autem oratio nostra de dogmate, ac de re ipsa fieri videtur, in qua quidem si convenerimus, haud quaquam in dictionibus discrepabimus. Siquidem igitur tantus Doctor de dictionibus non curavit, nobis profectò multo minùs de eisdem esse curæ deberet: sed suo loco diligenter tractabimus, an Concilia prohibuerint, ut dictionum hujusmodi nulla prorsus additio fieret. Satis enim nobis in præsentia fuerit, si constiterit, C cur litterarum, ac syllabarum accessio refellenda non sit, *Nō[n] sed [...]* qua in re hoc manifesto utar exemplo: nam ipsi symbolum Latinè proferimus, vos autem Græcè, alii verò lingua sua: sed quoniam idem omnes sentimus, ideò nullum ex eo inconveniens potest accidere. Verùm dialectico argumento agamus, quod etiam bonis literis mediocriter eruditis patet. Omnes scientiæ *axiomata* propria, hoc est, pronunciata, vel (ut dialecticè loquar) principia, vel dignitates habent, quæ tametsi multa potestate contineant, ac in seipsis sua facultate plures conclusiones includant, eas tamen Doctores syllogismis, inductionibus, exemplis, quovis denique argumentorum genere demonstrare, ac explicare solent, propterea tamen nemo proferet scientiam eorum diversam esse. Testis est Ari- D stoteles in suis posterioribus analyticis. Siquidem igitur & ipsi principia, Theologicasque dignitates habemus, quibus in ratione divina innitimur, atque credimus, ex his proculdubio demonstrare poterimus sanctum Spiritum ex filioque procedere. Id ergo, quod Romana Ecclesia profitetur, patet additionem non esse.

Ampliùs ostendere possumus, additiones hujusmodi posse fieri. Nam Paulus inquit, *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus, & pater omnium*. *Eph[es.]* Ergo & una Ecclesia. Utrum autem & una dignitas, an non? sed de hoc aliàs. Eadem igitur Ecclesia diversis temporibus, ac urgente necessitate, ac- E cessiones facere poterat. Quæ quidem facultas nunquam poterit auferri. Noster enim Servator inquit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. *Mat[th.]* Quæ quidem oratio nequaquam significat, ut Deus nobiscum simpliciter sit, ac nos simpliciter regat. Sic enim lapidibus, & plantis, ac omnibus animantibus semper inest, ac simpliciter ipsa gubernat, verùm semper nobiscum creditur esse, nos sua gratia, unaque religione, ac fide conjungendo, quod proculdubio in iis membris videre non est, quæ diversa fide sejuncta sunt; libera igitur Ecclesia videtur esse. Præterà, si vestra opinio vera esset, magnum incommodum ipsis accidere facilè posset. Nam si aliquando emerserit hæresis, Ecclesia sese non posset ei opponere. Secundum tamen Concilium accessionem facere cœpit, hanc excusationem afferendo, ut si fieri posset, firmam, & illæsam Eccle-

siam

siam semper esse, sanè nulla esset opus additione. Sed quoniam quandoque videtur periclitari, idcircò necesse erat accessionem ad Nicænum symbolum facere, ut ipsi quoque asserimus Romanæ Ecclesiæ contigisse. At ei fuerat interdictum. Hoc equidem ostendatis velim, cùm à majoribus nostris nil aliud prohibitum fuisse constet, quàm ut nemini liceret diversam fidem proferre, aut componere, literisve mandare, ut in Ephesini Concilii actis (ut benè nostis) videtur, quod cæteræ quoque synodi consectantes, simili modo prohibuere, sanctique Doctores, qui de syllabis, & dictionibus privatim fecerant mentionem, ad illud idem Concilium se retulerant. Posteriores denique omnes ipsius tertii Concilii prohibitionem eadem ratione susceperant, ne cui divino symbolo diversas dictiones aliam fidem significantes, liceret apponere. Necesse est igitur verba omnia ad eundem sensum referri, eosque, qui syllabarum, & dictionum meminerant, idem intellexisse, ut hæ dictiones essent fugiendæ, quæ diversam fidem significarent. Quemadmodum enim diversus à nostra religione sensus vehementer est rejiciendus: ita etiam verba fidem aliam significantia refellenda sunt. Patet igitur, prohibitionem ipsam neutiquam contra nos facere, quodque vos additionem, nos verò declarationem appellamus, id rem unam, eandemque fidem significare, & ad eandem spectare, undè liquet nos nequaquam esse sub anathemate. Alia quoque, præstantissimi patres, ad hanc rem plurimùm pertinentia dicere possemus, quæ ex quarti Concilii actis collegimus, verùm opportunum est, ut surgamus. Tùm synodus decrevit, ut ad diem proximi sabbati sessio prorogaretur.

Die Sabbati 25. Octobris. Septima Sessio Ferrariæ.

Tua venia, & gratia, pater beatissime, necnon mitissimi Imperatoris, ac sanctissimi Patriarchæ jussu, orationem nostram, quam proxima sessione habuimus, prosequemur. Qua quidem oratione duo credimus ostendisse, Spiritum ex filioque procedere, quemadmodum Romana Ecclesia profitetur, additionem non esse: ac nunquam interdictum fuisse, quo minùs accessiones hujusmodi ab Ecclesia fierent. Reliquum autem nobis erat, duo alia demonstrare, quæ tunc probare promisimus, additionem ipsam valdè convenientem, nèdum veram esse, ac plurimum oportere, ut à Christianis omnibus excolatur: & si sanctissimus, ac summus Pontifex, ac hi præstantissimi patres, unum tantùm sufficere crederent, ut demonstraremus accessionem ipsam veram, & congruam esse. Veritas enim prependenda est. Quandoquidem ipsa cognita, ejus contraria facillimè dissolvuntur, ut Aristoteles noster testatur: quia omnia vero consonant, falso (inquit) citò dissonat verum. Conveniens igitur esset, ipsius argumenti veritatem ostendere, quod eo modo faciliùs vobis suaderetis, id Romanæ Ecclesiæ dubio procul facere licuisse: ad quod quidem probandum, cùm publicis, & privatis orationibus, tùm certis libellis nos sæpenumero provocastis, ea præsertim oratione, qua pater Ephesius ex nobis quæsivit, cur Romana Ecclesia accessionem ad symbolum fecerit. His ergo patribus gratissimum fieret, si veritas hæc elucesceret. Namque cùm in dubium vocari non possit, declarationem ipsam à majoribus nostris fuisse factam: & ne fortè quispiam ambigeret, an tali esset opus declaratione, idcircò nobis (ut suprà dictum est) videbatur operæ pretium, ejusce rei veritatem ostendere, & aggredi, ex quo etiam crederetis, ipsam à Romana Ecclesia convenienter, maxima præsertim urgente necessitate additam symbolo fuisse. Vestra autem argumenta, quæ privatim inter vos ferebantur, ut nunc nobis relatum est, facilè possent refelli, quibus ostendere credebatis,

A nos à ratione proposita divertisse, ac nulla responsione ad vestram orationem facta, ad valdè impertinentia venisse. Quorum neutrum, patres amplissimi, credimus commisisse. Si namque vos (ut libuit) perorastis, à ratione non fuerat absonum, si ipsi quoque ad libitum nostrum respondissemus, cùm præsertim oratio nostra nequaquam inepta videretur: sed neque pace vestra dixerim, impertinens fuerat. Namq; etiam is, qui causam dicit in foro, aut in academia sibi propositis argumentis respondet, quandoque solet divertere, & aliquam conclusionem probare: cujus deindè veritate percepta, ad propositum reverti: ita tamen, ut de juribus petentis neutiquam minuatur. Sed ideò vobis videtur, nos nequaquam ad propositum respondisse, quòd nondum ad tertiam partem venimus. B Quærentibus enim vobis, an nobis licuerit divino symbolo quicquam addere, aut verbum ejus aliquod declarare, necne, id nos proculdubio facere posse professi fuimus. Sed cùm aliam hujus rationem afferre non possemus, idcircò nostram ipsam declarationem, veram, ac necessariam esse volebamus ostendere. Quod planè caput orationis nostræ tertium futurum fuerat. De quo quidem non esset abs re (ut paulò antè dictum est) accuratiùs disputare. Sed quoniam id graviter ferre videmini, ac nobis enunciastis, vos ad id minimè responsuros esse, idcircò ut hac etiam in re vobis gratissimum faciamus, parte illa postposita, nonnulla alia proferemus, quibus & habita nostra oratio explanabitur, quæque ad ea, quæ suo loco probavimus, necessaria fuerint: ita ut omnes intelligant, nos ad propositum respondere, & an justam in nos invehendi causam habeatis. C Ut autem nostra oratio plana, & intelligibilis sit, ex his ipsis nostrum sumemus exordium, quæ modo vos recitastis. Initio Nicænum symbolum protulistis: quod cur feceritis, non ipsi videmus, quandoquidem id videtur nulla nobis ratione obstare, neque nostræ sententiæ contrarium esse. Nostra enim controversia est, an sanctus Spiritus, quemadmodum ex patre, ita etiam ex filio procedat, & an Romanæ Ecclesiæ hoc declarare licuerit. Symbolum autem ipsum, tametsi sanctissimum sit, ad propositum tamen neutiquam spectare videtur. Num illud ipsi non credimus? Num à nobis non suscipitur? num approbatur, num excolitur, num celebratur? num denique nobis idem, & vobis commune non est? At pater Ephesius dixerat, secundum, & tertium Concilium definisse, symbolum illud immutabile manere debere. D Hoc etiam ipsi fatemur, non ita tamen, ut idem clarius, ac lucidius reddi, si opus esset, non posset: sed quæ ad ejus veritatem spectarent, ea semper immota manerent. Nam quemadmodum scientiarum principia, omnia suâ posteriora potentia continent, ac in seipsis includunt: ita etiam Nicænum symbolum, Christianorum doctrinam, & fidem in seipso implicitam continere, includere censetur. Illud enim, in filium ex patre natum, in Arrium hæreticum celebratum fuerat. Sanctum autem spiritum Deum esse, in Macedonium, & Eunomium. Filium verò fuisse incarnatum, & genitum, adversus Nestorium. Imò si quis omnia diligenter perpenderit, nullam prorsus præteritam inveniet hæresim, vel futuram excogitabit, quæ non ejusdem Nicæni symboli facultate diruta fuerit, vel quæ destrui non possit. E Siquidem igitur symbolum hoc nostræ fidei fundamento celebratum fuerat, necesse est, immutabile maneat, principiorum cæterarum scientiarum instar: quibus datis, atque concessis, immotisque permanentibus, multas conclusiones Doctores probare solent. Patet ergo, cur Romanam Ecclesiam ex ipso symbolo neutiquam accusare potestis, quod unà cum tertii Concilii definitione velim iterum recitetur. Audistis, amplissimi patres, interdictum ipsius Concilii utraque lingua perlectum: quo planè nil aliud prohibetur, nisi ut diversa fides componi, vel litteris mandari, aut ab aliquo proferri non possit, quorum nihil ipsi benignitate

Symbolum Nicænum.

Dei commisimus: quandoquidem paulò ante probavimus, unius, ac ejusdem esse religionis profiteri sanctum Spiritum ex filio, quemadmodum ex patre, procedere: quòd expositio, explanatio, declaratio, dilucidatio, id denique genus alia, additiones non sunt, cùm diversam fidem nequaquam significent. Constat ergo clarissimè, interdictum illud minimè contra nos facere.

Sed ad Cyrilli litteras veniamus, quas ad Joannem Antiochenum præsulem scripserat, quæ (si placet) iterum recitentur. Ipsius tertii Concilii authores, Patres amplissimi, præsertim idem ipse Cyrillus, qui eidem præfuerat, ad ejus definitionem, ac interdictum se referentes privatim conscripserant. Siquidem igitur patres hi de fide tantùm diversa, non autem de verbis curabant, in dubium vocari non debet, quia litteræ quoque Cyrilli non eundem habeant sensum, ut singulas earundem litterarum particulas accuratè consideranti patet. Nullam (inquit) vel nobis, vel mortalibus aliis facultatem concedimus, ut aliquam symboli dictionem mutare, aut unam syllabam præterire valeant, quorum neutrum in sanctum symbolum nobis commisisse videmur. Hæ ergo litteræ in aliquo nobis non obstant. Præterea scitu dignum esse existimo, cunctas ejuscemodi definitiones, & decreta, præsertim illud, de quo paulò superiùs dicebamus, post Conciliorum decreta scriptum fuisse: Ergo quemadmodum cogente necessitate, his non obstantibus interdictis, licebat Ecclesiæ declarare, divinaque dogmata illustriora reddere, ac ipsa Christianos docere: ita etiam si quædam symboli particula à Romana Ecclesia fuerat explanata, id vitio vertendum non est: neque quicquam contra definitiones, & prohibitionem ipsam commissum fuisse videtur. Ampliùs pater Ephesius vocavit in controversiam, cur tertia synodus de prima tantùm fecerat mentionem, de secunda verò minimè, qui deindè sibiipsi rectè, subtiliterque visus est respondisse, quòd utrumque earundem synodorum symbolum pro uno solo dijudicabatur, quòd sensum unum habebant, etsi quibusdam in verbis differre plurimùm viderentur. Quam quidem responsionem ipsi suscipimus, ac ei nostra in controversia innitimur; parique ratione credimus hoc nostrum symbolum diversis vocabulis unam, eandemque fidem significare. Hoc igitur tertii Concilii interdictum haud contrà nos facere videtur. Sed Chalcedonense quoque legatur decretum.

Jul. Card. In Chalcedonensi Concilio, Patres optimi, Nicænum primò, deindè Constantinopolitanum symbolum fuit recitatum, postea verò Concilium ipsum decrevit, hoc symbolum ad perfectam nostræ fidei notionem sufficere: ultimò autem instar tertii Concilii interdixit, ut aliam fidem proferret nemo.

Andr. Etsi hujusmodi definitio, & interdictum, præstantissimi Patres, nequaquam contra nos facit, tamen, ut id omnes clariùs intelligant, nonnullas afferam rationes. Nam illustrissima synodus illa decreverat Constantinopolitanum symbolum ad incarnationis Dei filii dilucidationem, ac nostram fidem sufficere: quia tamen verbis clarissimis non constabat, idcircò nonnulla ei verba addiderat, nonnulla etiam ab ipso (ut patet) abstulerat: propterea tamen fidem ipsam mutasse, aut prorsus aliam fecisse non creditur. Interdicta igitur ipsa facta fuisse censemus, ne cui sensum ipsius symboli mutare liceret: non autem, quo minùs Ecclesia symbolum ipsum in posterum exponere, dilucidareque posset. Sed velim à vobis amp. patres doceri, an sacratissimum Euangelium perfectissimam nostræ religionis doctrinam præ se ferat Equidem vos aliud nil puto pro vestra summa pietate responsuros, quàm consummatissimam fidei nostræ scientiam in ipso conclusam esse, licèt quàm plurimi Græcorum, ac Latinorum Doctores, illud, necnon Apostolorum symbolum explanaverant, ac declaraverant. Hæc igitur patris Ephesii sententia vera videtur esse, totam sacram scripturam ita nostris à majoribus fuisse probatam, & obsignatam, ut addere, vel ab ea quicquam auferre fas nemini sit. Propterea que dicebat, idem quoque nobis de symbolo credendum esse. Euangelistas autem noluisse, quin aliquis eorum scriptis addere posset: sed ipsorum fuisse sententiæ, ut talis inhibendi facultas suis posterioribus deferretur: necnon secundum Concilium, ipsorum Euangelistarum vestigia sequutum, nequaquam interdicere voluisse. Hæc (pace vestra dixerim) in pagina sacra non extant. Imò Paulus ad Galat. inquit: *Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.* Et Joannes in Apocalyp. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ.* Omnes ergo Doctores sancti potuerunt interdicere, ne cui liceret accessionem ad eorum scripta facere: posteriores tamen scripturam sanctam clariorem necessariò reddidere. Nam quoniam Arrius profitebatur Dei filium creaturam, alteriusque substantiæ à Patris substantia esse, scilicet his verbis servatoris innitens, *Pater major me est:* ideò Doctores hac adducti necessitate, quanam ratione Patre Filius minor esset, declaravere: ut in posterum accidere poterit. Sanctum enim Spiritum, Deum, ac Dominum, & vivificantem profitemur, & qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur: ipsum tamen Cœli, & Terræ factorem esse neutiquam in symbolo celebramus. Ergo si nova hæresi quæreretur, cur sanctus Spiritus, instar Patris, & Filii, factor Cœli, terræque non celebretur, nonne tùm nobis necesse fuerit, ut convocata Ecclesia quæstionem hujusmodi dissolvamus, ac veritatem ipsam prædicemus, sanctum videlicet Spiritum ita Cœli, & Terræ factorem esse, quemadmodum Pater, & Filius? & Ecclesia igitur neque à tertia, neque à quarta, neque cæteris à synodis ita præscriptis legibus interdicta videtur esse, ut, cogente necessitate, ambigua declarare non valeat. Sed quartæ synodi definitio iterum (si lubet) recitetur. Ecce, Patres amplissimi, quàm clarissimè patet, quidnam in hac quæstione dicendum sit. Synodus enim quarta decreverat, ne cui liceret in posterum aliam fidem, aut diversum symbolum componere, vel proferre, quorum neutrum ipsi gratia Dei commisimus. Sed verbum illud, si sufficeret, diligentiùs rogo, perpendite. Non enim synodus dixerat, sufficit: ita ut oratio ipsa sic intelligi debeat, si nulla hæresis emersisset. Sed quoniam plurima insurrexerat hæresis, ideò necesse fuerat, ut diversis temporibus, fide tamen, symboloque non mutato, diversæ fierent expositiones. Symbolum autem fuisse perfectum, quemadmodum pater Ephesius protulit, ob idque nulla indiguisse additione, ratione duplici potest intelligi, vel quantùm ad veritatem, & fidem, vel quantùm ad notionem pertineat. Ea igitur ratione ita symbolum fuisse perfectum, ut ei non esset opus accessione, fatemur: ob plurimam tamen hæresim ortam, necesse fuerat, ut accuratiori expositione, perfectiorique explanatione symbolum ipsum dilucidaretur. Rerum profectò necessitatem, ac varios temporum cursus, Patres amplissimi, considerare debetis. Homines enim mortales cùm sint, omniaque futura neutiquam perspicere possint, necesse est, eadem semper Ecclesia maneat, eademque dignitate prædita sit: ut usque ad seculi finem contradicentibus se opponat, ipsosque redarguat, & refellat. His igitur fortissimis patet argumentis, nullum obstare decretum, quo minus Ecclesia valeat, dubia, & obscura exponere, ac dilucidare. Præterea post symbolum, & decreta sancita, definitiones traditæ fuerant: quod si valdè esset ignotum, quid tenendum esset pro religione, ac bonis moribus, esset in posterum declarandum, proptereaque sæpissimè aliæ, atque aliæ definitiones posteritati tradun-

traduntur. Sanctorum igitur Patrum decreta ita præfinita videntur esse, ut quemadmodum diversa denuo definitio traditur, ita etiam explanatio ipsi conveniens possit fieri. Porro autem ipsi quoque concedimus, quod pater Ephesius protulit, nulli fas esse aliud symbolum tradere: ea tamen ratione, qua præsul ipse dicebat, Constantinopolitanum à Nicæno neutiquam discrepare, etsi plures illud syllabas, ac dictiones habeat, huic verò multa, vel addita, vel ab eodem ablata fuerint.

Jul. Card. Sessione proxima, Patres optimi, verbum, si suffecisset, ac totam ipsam orationem non accuratè exposuistis. Verùm, quod quæstionem nostram facilè solverit, prætermisistis. Nam Chalcedonense Concilium inquit, nil addentes, vel auferentes, sed Sanctum Spiritum esse Dominum declarantes, & reliqua. Qui quidem sermo erat in eos, qui sacræ paginæ innitentes contra Sanctum Spiritum disserebant. Ex his itaque verbis, quæ vos silentio præteriistis, luce clarius patet, ipsam nostram declarationem, ex filioque, talem non esse accessionem, qualem Conciliorum decretis prohiberi censemus, quemadmodum Beatus Thomas in lib contra Græcos hanc eandem quæstionem dissolvit. Sed ex quinti Concilii actis, Joannis Constantinopolitani præsulis sermo recitetur.

Andr. Orationem nostram, patres Amplissimi, ex quinti Concilii sententia, veram esse probabimus: Ut Christi fideles (inquit ipse Joannes) ab ineptis verbis abstineant, mentem autem suam divino symbolo, quo baptizati sumus, adhibeant, quod quidem Nicæna Synodus sancti Spiritus gratia memoriæ prodidit, & reliqua. A cæteris tamen Conciliis magna verborum mutatio eidem symbolo facta fuisse videtur, quam tamen ipsi declarationem esse dicimus: quandoquidem eorum, quæ ad fidem pertineant, nulla prorsus in eo apparet mutatio. Non ergo Romana Ecclesia divino symbolo quicquam addiderat, neque in posterum addet: Sed Vigilii litteræ iterum legantur. Summus is Pontifex, Patres Amplissimi, declarans quid de religione sentiret, id, quod ipsi quoque credimus, ac profitemur, memoriæ prodidit: ut aliam doctrinam, & fidem, aut diversum symbolum nemo profiteri deberet, sed tantùm illud, quod Nicæna Synodus piè tradidit. Constantinopolitana verò ampliavit, ac Ephesina illustravit. Idem igitur cum Vigilio volumus, idem sentimus, qui nil prorsus decrevisse videtur, quod non ipsi quoque profiteamur, summoque studio prosequamur.

Jul. Car. Harum litterarum una particula, patres optimi, nostram quæstionem dissolvet. Ephesinam, inquit, suscipimus Synodum, quæ majores suos sequuta, Nestorium impium, ac ejus scelestissima dogmata, sectamque damnaverat. Siquidem igitur ea ratione Nestorius fuerat damnatus, sequitur, ut hi, qui ea omnia, quæ in symbolo sunt inclusa, profitentur, nequaquam debeant condemnari: verùm hi tantùm, qui à symbolo diversa sentiant: quandoquidem diversitas dogmatum solummodo prohibetur. Sed sextæ Synodi decretum iterum recitetur. Nicænum ecce symbolum in primis susceperat, dein Ephesinum, postea verò decreverat, postremò autem interdixerat. Undè vestra ex sententia sequeretur, eos, qui ipsius Synodi decretis, nedum qui symbolo addiderint, prophanos esse.

Marc. Brevitati studentes ipsi, definitiones hujusmodi recitare noluimus.

Jul. Card. At plurimùm ad nos spectare videntur. Nemo enim crederet eos sub anathemate esse, qui ejuscemodi definitionum fuerant Authores, quæ non in symbolo celebrantur. Sed magna inter hos libros discrepantia esse videtur. Nam in Constantinopolitano symbolo, quod ab Ephesina, & Chalcedonensi synodo constat citatum fuisse, neque Deum de Deo, neque de cœlis, legitur in hoc libro. Operæ pretium igitur est hoc in vetustioribus libris inspicere. Est ne ita, reverende pater, an non?

Marc. Ipsi sanè symbolum celebramus, quod scripturæ relictum fuerat. Si autem inter vos talis controversia est, ut videritis.

Jul. Card. Hic non est scriptum, de cœlis. In margine autem ita legitur: Nota Græcos, qui celebrent de cœlis.

Ruth. Num vos, de cœlis, non celebratis?

Jul. Card. Id ipsi celebrare solemus.

Ruth. Ergo convenimus, quemadmodum in nostris libris est scriptum. Undè autem vestra hæc ambiguitas orta fuerit, ignoramus. Siquidem igitur sic ab omnibus celebratur, quemadmodum in nostris, ac vetustissimis libris legitur, nullam ipsi tenemur reddere rationem, cur in libris vestris discrepantia sit.

Jul. Card. Hæc ideo protuli, ut ostenderem id addi symbolo potuisse, quod non esset alienum à ratione: ut constat, post Ephesinum interdictum, accessionem congruam ad symbolum factam fuisse.

And. Sed neque ex sextæ synodi inhibitione, præstantissimi patres, potestis nos meritò incusare, quandoquidem ipsa Synodus de alia tantùm fide, diversoque symbolo sentiebat. Ipsi vero (ut supra multis, ac fortissimis argumentis probavimus) non aliam fidem colimus, neque diversum symbolum celebramus. Nunc ad Agathonis literas veniamus, quas iterum, obsecro, recitetis. Sententia nostra, patres Amplissimi, litteris his confirmatur. Huic uni summo studio, inquit, incumbentes, ut nil prorsus eorum minuatur, aut mutetur, aut quicquam ipsis addatur, verùm omnis in verbis, atque sententiis eadem permaneant. Et infra: Constanti animo sumus, ut decreta à Catholica, & Apostolica sede nobiscum pro fide tradita, servemus, atque colamus. Satis est ergo, ut in sententiis, hoc est in significatione, & intelligentia, rata maneant juxta illud Apostoli: *Corde creditur ad justitiam.* Fides autem non solùm in mente, verùm etiam in confessione consistit, quæ quidem non nisi verbis fieri potest. Porro quoniam apud Aristotelem voces sunt earum, quæ sunt in anima, passionum notæ, animorum videlicet affectus significantes: Idcirco quid quisque profiteatur, intelligi benè non poterit, nisi verba menti conveniant, ut exemplari exemplum. Benè ergo credimus non licere, verba rationi contraria, vel diversam significantia fidem apponere symbolo. Paulo verò supra probavimus, declarationem ad perfectam intelligentiam pertinentem non esse vetitam. Agathon igitur summus Pontifex, verba diversam tantùm fidem significantia prohibuerat.

Rom. 10.

Jul. Card. In Agathonis symbolo, patres optimi, nonnulla sunt verba, quæ Constantinopolitano symbolo, multis aliis ablatis, is addiderat. Nam abstulit quidem hæc, *& in unum Dominum Jesum Christum, & ex Patre natum ante omnia sæcula:* necnon, *lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum.* Hæc autem addidit, *quæ in cœlo, & in terra.* Quæ quidem verborum accessio, declaratio potiùs, quàm additio debet nuncupari: quæ declaratio (ut sæpè, ac sæpiùs dictum est) nullis præscriptis legibus prohibetur. Si quidem igitur Agathoni licuerat Constantinopolitano symbolo non minus addere, quàm ab eo verba plurima auferre, non tamen propterea ipsum accusatis, cur nos parvæ hujus additionis, ex filio, quæ verum significat, tàm vehementer arguitis?

Forsan & quæ.

Andr. Probitas ergo, & innocentia nostra ex his, quæ diximus, explorata est, ac nos immeritò à vobis incusari. Nunc autem ad septimam Synodum venimus, cujus in primis symbolum recitetur.

Septimæ Synodi symbolum.

Jul. Card. Maxima librorum nostrorum discrepantia videtur esse. Nam in nostro vetustissimo scriptum est, ex filioque, in vestro autem minimè. Sed de hoc aliàs.

Andr. Symboli particulam, *ex filioque*, à septimo generali Concilio constat celebratam fuisse, sed hoc aliàs accuratiùs perscrutabimur. Symbolum autem dixistis, à majoribus nostris ita probatum, & obsignatum fuisse, ut nulla ratione mutari liceat, quemadmodum ex eo cognosci potest, quod verbum *Theotocos*, id est, deipara, in symbolo neutiquam celebratur. De qua cùm esset Nestorii temporibus vocatum in dubium, an Mater Dei nominari deberet, nec ne, habita diligenti consideratione, Concilium definivit, ut vera Dei mater appellaretur, quod tamen symbolo (ut dicitis) nolens addere, decrevit, ut in actis ejus B conscriberetur, posteritatique traderetur. Quæ omnia, patres Amplissimi, concedimus, ac vera fatemur esse. Sed ideo necesse nequaquam fuisse, ut verbum illud symbolo adderetur, quod pluribus aliis symboli verbis cognoscitur, Mariam Virginem Dei genitricem esse. Nam ex Patre natum, & consubstantialem Patri (Filius enim Deus est, quemadmodum etiam Pater) ampliùs, & incarnatus, & homo factus: omnia hæc in symbolo celebrata, proculdubio Deum, & hominem natum esse significant. Præterea, tametsi definitiones, & symbolum in aliquo differunt, in pluribus tamen conveniunt. Nam differre quidem videntur, quòd plura eorum, quæ ad fidem pertineant, à definitionibus, quam à symbolo continentur (de quibus in præsentia dicere non opus; C nam multa volumina decretis ejusmodi plena sunt) conveniunt autem, quòd simul ad nostram spectant religionem. Propterea nostri majores ipsius symboli, ac decretorum omnium authores pro cunctis similiter interdixerant, ut symbolum, pariter & decreta vim eandem habere ostenderent. Unde evenit, ut eorundem symboli, ac decretorum prævaricatores, in quibusdam conventibus anathemate fuerint devincti, non tamen propterea Christi fidelibus visum fuit, fidem in aliquo diminutam fuisse; Virginem autem Dei genitricem fuisse tantundem est in definitionibus fuisse repositum, ac si in symbolo celebratum fuisset. Quod tamen, si patres ii facere voluissent, his, quas supradiximus, rationibus, proculdubio potuissent, quemadmodum posteriores synodi multa symbolo verba addiderunt, quæ non ita, ut verbum, D Dei genitrix, necessaria fuisse videntur. Illis enim Synodis exploratum fuerat, quæ de Servatore nostro in Nicæno symbolo celebrantur, quàm maximè satisfacere.

Symbola, & definitiones.

Jul. Card. In hoc valdè dissentire videmur, si omnia post primum, Concilia generalia, verbum, Deiparam, addere symbolo voluissent, utrum potuissent; an non. Et si Chalcedonense Concilium, quod materiam hanc tractaverat, id fecisset, an prophanum fuisset? Respondeat ergo Pater Ephesius, respondeat, inquam, ac affirmet, vel deneget.

Imperat. Non necessarium esse videtur, ut ad hoc solùm respondeat, verùm, tota intellecta oratione, vobis ad omnia respondebit.

Jul. Card. Videre videor mentem vestram, Patres Amplissimi. Creditis enim sanctos Chalcedonensis Concilii authores fuisse prophanos, si verbum, Deiparam, symbolo addidissent. At si synodorum dignitatis rationem habere volumus, eamdem cunctis facultatem fuisse credemus. Sin autem ipsarum authorum numerum considerare velimus, in Ephesina sanè 200. in Chalcedonensi verò 600. & 30. Patres fuisse constat, qua quidem ratione hæc illa dignior, majorisque potestatis fuisse videtur.

Andr. Satis nobis videtur, Patres Amplissimi, vestris quæstionibus respondisse, ipsasque dissolvisse. Nam symbola, & decreta, divinaque dogmata, nec- A non sanctorum literæ, quas in medium protulistis, in hoc convenire videntur, quòd cuncta significant nemini Christi fideli licere divino symbolo fidem aliam addere, literisve mandare, aut quovis modo proferre, quandoquidem Patres hi de verbis nihil curaverant. Ipsi autem demonstravimus Romanam Ecclesiam, neque nominibus, neque verbis, neque aliqua ratione diversam fidem posteritati prodidisse. Patet etiam illud, *ex Filioque*, quod ipsa Romana Ecclesia solet in symbolo celebrare, nequaquam fuisse vetitum.

Sequitur caput ultimum explicare, ac multis argumentis probare, Romanæ Ecclesiæ licuisse particulam ipsam dilucidare, prædicareque, cùm præsertim Sanctorum Patrum sententia mota, magnorum principum authoritate adducta, magna denique necessitate coacta fuerit. Propterea que majores nostri huic sententiæ facillimè acquieverant, quemadmodum vos, qui proborum parentum probi filii esse censemini, facere, ac sentire nobiscum deberetis. Sed nunc sanctorum Doctorum auctoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini Illustrissimi Latinorum Doctoris: quem cuncta Synodus consecravit, quippe qui multis in locis, præsertim in libro de Trinitate, Sanctum Spiritum ex Patre, Filioque procedere, scriptum reliquerat. Idem etiam Clarissimus Doctor Ambrosius literis mandaverat. Idem Gregorius noster testatur. Hilarius etiam (quem magnum appellare soletis) eandem sententiam in libro de Trinitate reliquerat. Quorum omnium Doctorum sententiam si diligenter perpenderitis, proculdubio cognoscetis Romanam Ecclesiam nil absoni, nil incongrui, nil denique, quod cum Sanctorum Patrum dogmatibus pugnet, profiteri. Sed ut veritas melius illustretur, nonnullos etiam vestrorum Doctorum testemur. Nam magnus Basilius in Epistola ad Canonicos, naturalem Patris, & Filii, sanctique Spiritus ordinem descripsit. Sanctus spiritus, inquit, Patri quidem, & Filio connumeratur, cùm supra omnem creaturam sit, ordine verò tertius est, ut Euangelista nos docet, Domino dicente: *Euntes in universum mundum, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Qui autem eum præponit Filio, aut superiorem Patre dicit, hic contradicit Dei traditioni, & alienus à sana fide est, quam accepit, laudationis formam non servans. Et post pauca: Quare si quis hunc ordinem pervertit, ipsam personarum existentiam, & totam fidem inficiatur. Beatus item Gregorius magni Basilii frater, ac in dignitate, & doctrina ipso nequaquam inferior, inquit, Filium immediatè ex Patre esse, idque ipsius Filii proprium esse. Athanasius etiam; Qualem ordinem, inquit, & naturam Filius habet ad Patrem, talem ordinem, & naturam Spiritus habet ad Filium. Sed ad eundem Basilium redeamus, qui Zachariæ illud, *aurea lampas*, exponens: Quemadmodum, inquit, Pater naturaliter, ac essentialiter Sanctum Spiritum habet. Beatus quoque Joannes Chrysostomus super Joanne Euangelista: Omnia, inquit, Filius est, quæ & Pater, hoc & excepto, quòd ille quidem est genitor, hic autem natus. Sunt etiam alii Orientales Doctores, qui hanc sententiam E memoriæ prodidere, de quibus suo loco dicemus. Nunc autem quandoquidem tota nostra difficultas videtur esse in verbi, *procedere*, vi percipienda, idcirco nonnullos vestros doctores in medium producemus, complures verò alios ad aliud tempus servabimus, qui omnes professi fuerant sanctum Spiritum ex Filioque procedere. In primis igitur Simeon Metaphrastes vestris in Ecclesiis celeberrimus accedat, qui in Beati Dionysii vita inquit: Terminum corporeæ peregrinationis accipit, & quæ Spiritus sunt, spiritualiaque exercet, ac in cœlos Christus meus ascendit, ad paternamque sedem revertitur, & Spiritum, qui ex ipso procedit, discipulis suis demittit, ut ipsi gentem infidam regant. Ex hujus sancti sententia, præstan-

Lic... Eccl... sym... cid...

Pat... tiqu...

Mar... Mat...

Bapt... tioni...

Zach...

præstantissimi Patres, apparet, Spiritum ex Filioque A procedere, quemadmodum Romana Ecclesia profitetur, verum esse. Quam enim apud Græcos genitivus casus vim habet, eandem apud Latinos ablativus sibi vendicare videtur. Anastasius etiam de monte Sina veniat, qui in sermone de nostris veris dogmatibus inquit: Ex corporis proprietate, ac membrorum analogia, similitudineque capientes exemplum, divinarum personarum relationem, mutuamque dependentiam comprehendimus. Sic enim spiritus oris ejus, hoc est, Dei, sanctus Spiritus nominatur, cùm os unigeniti sit. Rursus: Spiritus, qui ex ipso procedit, & mittitur, non solùm ex patre, verùm etiam ex Filio. Legatur & Theodoriti dictum, ac ad ipsum Cyrilli responsio. Sed accedat magnus ille vester doctor Epiphanius, qui super his dictis: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis,* B dicit ita: Si ergo à Patre procedit, & de meo accipiet, dicit Dominus, quemadmodum nemo Patrem novit, nisi Filius, & nemo Filium, nisi pater: ita equidem proferre audeo, & Spiritum nemo noverit, nisi Pater, & Filius, à quo procedit, & accipit. Hæ sunt doctorum vestrorum sententiæ, pluribus aliis omissis, de quibus in præsentia mentionem facere nolumus, quibus Romana Ecclesia innixa non putat quicquam aliud celebrare, quàm, quod sancti Conciliorum generalium authores, ac eorumdem posteriores, nobis tradiderant, major pars quorum, ut Anastasius, & Maximus testantur, in eis conciliis fuerat: ergo verum est, ex Filioque proferre, idque necessariò additum, quemadmodum Orientalis Ecclesiæ patres hæreticorum importunitate coacti, multas symboli particulas declaraverant. Namque Nestoriana secta C in Orientali Ecclesia prædicabat, sanctum Spiritum, neque ex Filio esse, neque ab eo esse accipere, ut ex Nestorii symbolo patet. Theodoritus quoque ipsius Nestorii conscius, illud Pauli: *Spiritus filii*, declarans, dicebat ibidem sanctum Spiritum non accipere esse à Filio. Propterea Cyrillus literis mandavit sanctum Spiritum esse per Filium, ac Filii esse, & ab ipso profluere: quam profectò sententiam non dixisset, nisi coactus fuisset hæreticorum ipsorum opinionem evertere, quemadmodum etiam Romanæ Ecclesiæ contigit. Nam maximo in Gallia, & Hispaniis schismate imminente, cùm jam ex Filioque, passim celebraretur, Romano Pontifici fuit necesse, in multorum Occidentalium amplæ dignitatis, magnique consilii patrum conventu, addito, *ex Filioque*, symbolum magis illustrare, nequaquam sanè putanti D quicquam indigni committere, quippe qui non fuerat nescius, conventus multos ante primam Nicænam Synodum celebratos fuisse, initio Antiochiæ contra Paulum Samosatenum, deinde Ancyræ adversus eos, qui revertentes ad fidem, à qua tormentorum metu defecerant, recipere recusarent: Posteà verò Neocæsareæ, quos tamen conventus omnes Synodus ipsa Nicæna comprobavit, nonnullis ejusdem Neocæsariensis conventus de septem diaconibus actis exceptis, quæ cùm probanda non essent, refellit. Conventum etiam Sardensem, Occidentalem posteà nuncupatum, Constantini tempore celebratum, Synodus secunda suscepit: ad quem cùm 70. Patres Orientalis Ecclesiæ convenissent, in ipsum intrare E noluerant, quòd Patres Occidentales Paulum, & Athanasium excludere noluerunt, qui quidem Patres, Nicænæ tùm Synodi gesta ab omnibus Christianis suscipi, ac excoli debere, decreverunt. Quod quidem decretum secunda deinde Synodus sine ulla controversia confirmavit. Sed rem altiùs repetamus. Imperante Constantino, magni Constantini filio, Constantinus frater ejus cum Arrianis hæreticis conspirabat, maximo sanè desiderio affectus, ipsius Nicænæ Synodi acta rescindere, ipsamque piam doctrinam funditùs evertere: quæ summus Pontifex ægrè ferens, Imperatori scripsit: is autem Constantino fratri suo minatus, se ei bellum acerrimum illaturum, nisi à tali proposito recessisset. Propterea Sardense ipsum particulare Concilium fuit celebratum, quod in tertio secundæ Synodi canone, Occidentale (ut suprà dictum est) nuncupatur. In quo sancitum fuit, trecentorum decem, & octo Patrum fidem in prima Synodo traditam, veram, & sanctam fuisse, atque ab omnibus Christi fidelibus complectendam, & excolendam. Quam deinde sanctionem ipsa secunda Synodus approbavit, ut in hoc Græco de Ecclesiastica historia volumine legitur.

Imperat. Quisnam est author hujus voluminis?

Andr. Hermeus.

Imperat. Est ne rationi congruum, ut in Synodo historiæ innitamur?

Andr. Ad cognoscendum res gestas, Serenissime Imperator, historia uti debemus. Nam & Evangelium, ac vetus sacra Scriptura, instar historiæ, posteritati tradita fuerat.

Imper. Historiam illam in nostra religione debemus suscipere, quam majores nostri probaverunt, aliam verò minimè.

Andr. De Romanorum, aut Græcorum, aut Regum bello historia, mitissime Imperator, in Synodo nequaquam uti debemus. Sed cùm historia hæc Ecclesiastica mera sit, in qua cuncta omnium Synodorum acta, & Patrum Sanctorum definitiones, & canones explicantur, cur ei credendum non est, cùm præsertim in vestro Græco, nedum in nostro volumine, res eædem narrantur? Sed (ut lubet) humanissime Imperator, omissis his, unde digressi sumus, revertamur. Ut nostræ fidei veritas, Patres Amplissimi, dicebamus, magis illucesceret, magna præsertim urgente necessitate, Romanam Ecclesiam hac vera particula *ex Filioque* superaddita, Symbolum declarasse, ac dilucidasse. Sed si quis quæret, cur ad ad cæteras Ecclesias convocare noluerit, ingenuè respondebimus, incertum nobis esse, an non fuerint convocatæ. Deinde Romanam Ecclesiam ad convocandas ipsas nequaquam obstrictam fuisse. Nobis namque notissimum est, veteres illas Synodos diverso patrum numero fuisse celebratas. Primam videlicet trecentorum decem, & octo, alteram 100. & 50. tertiam 200. quartam verò 630. & quæ quandoque pauciores Patres decreverant, ea sine controversia à cunctis suscepta fuisse, ut septimæ Synodo contigisse constat. Cui posteaquam Constantinus Imperator se literis excusaverat, cur præsules non convenerint, nec ipse adesse potuerit, quod magnis negotiis fuerat impeditus, eam magna veneratione suscepit, ac ejus acta probavit. Siquidem igitur tot Occidentales Antistites præsente Summo Pontifice, cui ad celebrandum Concilium summa facultas fuit, & est, ut vestri quoque Doctores testantur, Concilio celebrato symbolum declaraverant, nihil referre videtur, si nonnulli præsules adfuerint. Accedat autem Stephanus Doctor vester, ac testetur injussu Summi Pontificis synodum celebrari non posse. Qui cùm vidisset quosdam Constantinopoli congregatos, magno affectos Concilii convocandi desiderio, eos vehementissimè increpaverat, dicens: Quonam pacto injussu Summi Pontificis, ac ejus absente vicario, Concilium convocare, celebrareque potestis? Veniat & B. Cyrillus, qui Cœlestini vicarius (ut prædictum est) Ephesinæ Synodo præfuit, ad quam cùm Joannes Antiochenus præsul seriùs venisset, Cyrillum increpavit, quòd, se, suisque sociis absentibus, eam jam cœperit celebrare, proptereaque volebat ejus acta rescindere. Cui Cyrillus respondit, satis ei fore consultum, si in Synodum introduceretur, ipsi autem non licere acta Synodi reprobare, ita ut quæ ante ipsius Joannis adventum acta fuerant, firma, validaque non permansissent. Ergo nec vobis convenit, Patres Amplissimi, Romanam Ecclesiam incusare, quòd inconsultis vobis symbolum declaraverat. Præterea cur à Romana Ecclesia con-

convocari deberetis, non inscii quemadmodum jam A diu symbolum celebraret, ac prædicaret, non solùm ei contradicere noluistis, verùm etiam longum tempus cum ipsa conjuncti fuistis? ex quo quidem facimus conjecturam, vos ob ejuscemodi symboli declarationem haud in nos commotos fuisse, neque à nobis sejunctos. Propterea sanctus Maximus dicere solebat, Romanam Ecclesiam ab Orientali immeritò accusari. Cujus literæ ad Marinum scriptæ legantur. Quibus quidem Græcè recitatis, atque à Colossensi præsule latinè expositis, Nicolaus Græcorum interpres, habita dicendi facultate, dixit ita.

Nicolaus. Non benè, pater reverende, interpretatus hoc dictum es, dicens, sanctum Maximum literis mandasse, Græcos unicum sancti Spi- B ritus principium cognovisse. Non enim ex literis hic sensus elicitur, verùm Græcos Filium sancti Spiritus causam neutiquam facere: deinde, quòd unicam Filii, sanctique Spiritus causam Patrem noverant.

Andr. Tùm præsul Colossensis: de his, inquit, suo loco dicemus, quandò etiam demonstrabimus sanctum ipsum hanc intelligentiam habuisse. Porro autem sit satis nobis, probasse, beatum Maximum putasse Romanam Ecclesiam injustè incusari. Sed videamus & aliud dictum ejus.

Nicol. Tùm Nicolaus: Noveritis, inquit, Patres amplissimi, dictum fuisse Maximi, sed ab alio scriptum post schisma fuisse.

Andr. Tùm Colossensis: De his, inquit, aliàs accuratiùs agemus. Nunc autem ex his hanc habemus C conclusionem, summum illum Pontificem sextæ Synodi tempore fuisse, ut ex scriptis cognoscitur, quando etiam symbolum cum particula, *ex Filioque*, non ignorantibus vobis, Romana Ecclesia celebrat. Nequaquam ergo proferre debetis, id inscientibus vobis additum fuisse. Ampliùs ex 7. synodi actis apparet, particulam ipsam tunc probatam, susceptamque fuisse. Constat namque Synodum ipsam nullam de Nicæno, Constantinopolitanoque symbolo mentionem fecisse, quemadmodum fecerant priores: propterea quia cunctis jam fidelibus notum fuerat, utrumque simul pro unico suscipiendum, ac nullam de symbolo controversiam esse. Præterea ex Tharasii Constantinopolitani præsulis literis, in tertia ejusdem synodi D sessione scriptis, apparet, sanctum Spiritum ex Pa-

7. Synod. tre per Filium procedere, quod idem esse probabimus *ex Filioque*. Siquidem igitur soli Tharasio id egisse licuerat, cur non Romano Pontifici, ac tot Occidentalium Patrum Concilio licebit? Præterea vetustissimum septimæ synodi librum habemus, in quo planè sanctum Spiritum *ex Filioque* procedere scriptum est, ut multis etiam aliis annalibus constat, argumentisque plurimis ipsi demonstrare possemus. Sed quoniam sessione proxima octavi Concilii meministis, ideò quædam nobis ad ea priùs dicenda sunt, quæ nobis tunc objecistis. Photius namque Romanæ Ecclesiæ inimicus acerrimus, nullam de symboli additione faciens mentionem, in Nicolaum, ac Adrianum summos Pontifices literis invectus est E plurimùm. Qui cùm in eos meliorem invehendi materiam habere non potuisset, quàm ipsos prævarica-

Photius. tores legis, anathemateque notatos esse probare, id tamen nequaquam fecisset: argumento maximo est, Romanam Ecclesiam à vobis immeritò accusari. Amplius Rom. Ecclesia, summusque Pontifex ab eodem ipso Concilio, sciente quonam modo symbolum celebrarent, & prædicarent, summopere laudantur, ac Photius ipse pro Ignatio condemnatur. Hormisdà præterea summus Pontifex, qui ante quintum Concilium Justiniani Imperatoris tempore fuerat, quasdam literas scripsit, quas Joannes Constantinopolitanus præsul, ac cæteri Orientales ejusdem temporis Præsules æquo animo suscepere, cùm in eis clarissimè scriptum fuisset sanctum Spiritum ex Filioque procedere. Cur igitur, Patres Amplissimi, additionem ipsam disjunctionis, ac dissidii nostri causam fuisse asseveratis, nolentes, ea manente, nobiscum jungi? Sed neque verum, rationique consonum esse videretur, octavum illud Concilium antiquatum fuisse, cùm neque Romanus Pontifex, neque vicarius ejus S. S in illo ultimo conventu, quod paulo ante octavum Concilium nuncupastis, adfuerit. Si enim adfuisset, in ejus annalibus proculdubio scriptum fuisset, quandoquidem omnia Romanorum Pontificum gesta, etiam non nimis necessaria memoriæ diligentissimè tradi solent. Præterea, si conventus ipse Joannem summo Pontificatu privaverat, ac simul interdixerat, ut hæc symboli particula non ampliùs celebraretur, cur Romanus tùm Pontifex non idem in sua Ecclesia statuit? Cur deinde vobis cum Prophanis, anathemateque devinctis consuetudo fuit? Cur denique tot summis Pontificibus in hoc etiam, quemadmodum pluribus aliis in rebus fecistis, nequaquam contradixistis? Ex quibus sequitur, ut vel ipse conventus celebratus non fuerit, vel de re nullam prorsus fecerit memoriam. Hæc ergo particula, *ex Filioque*, Patres optimi, neque additio est, neque unquam prohibita fuerat, sed explanatio, ac non aliena ratione dilucidatio est, utpote quæ à nostræ fidei veritate, ac ipsius rei necessitate, nec non Romani Pontificis facultate, multorum denique præsulum authoritate causam habuisset. Quam cùm vos tolerando, ac tot annos tacendo, minimèque contradicendo confirmasse videamini, cur nunc contra nos commovemini? Si alia ratione adducti nostram amicitiam fugitis, eam nobis, obsecro, patefacite. Namque qui sanctum Spiritum ex solo Patre procedere diceret, is planè Sanctorum Patrum sententiæ, ac veræ fidei contradiceret. Duorum enim alterum incommodum necesse esset incurrat, ut vel in divinis personis non naturalem ordinem esse credat, aut Filium, sanctumque Spiritum, Patris creaturas esse. In quem quidem errorem Arrius, & Eutychius, ac Macedonius inciderunt. Euty Quem cùm Romana Ecclesia clarè vidisset, Occidentalium Patrum consilio, summaque sapientia divinum symbolum declaraverat.

Ut autem vobis pateat, solam hanc Petri sedem Mat. nostræ fidei declarandæ facultatem habere, contra quam portæ inferi, hoc est, hæreses, neutiquam prævalebunt, quemadmodum hucusque minimè prævalere potuerunt, hæc sola Græca legatur authoritas, quæ inscribitur Epistola super sermone de fide, tametsi plures alias Græcas authoritates ad hanc rem pertinentes habeamus, præsertim beati Cyrilli thesaurus, in quibus Romani Pontificis facultas, & dignitas plurimùm resplendet. Sed hæc hactenus in præsentia. Silentio autem præterire nolim, Romanam Ecclesiam, cujus humeris incumbit veritatem reddere clariorem, hanc quoque veritatem, *ex Filioque*, necessariò suscepisse. Quæ quidem si non implicitè, vel explicitè suscepta fuerit, servari poterit nemo. Siquidem igitur, Patres optimi, orationi vestræ velitis (ut par est) acquiescere, non alia re opus fuerit, nisi ut clausis, ac postpositis libris, omnes veritatem hanc amplectamur, ac in Dei Ecclesia conjungamur.

Jul. Card. Quoniam, reverendi Patres, Agatho- Aga nis literis vehementer inniti videmini, idcirco nonnulla proferre velim, quæ Colossensis responsionem confirment, ac ipsam clariorem reddant. Sed priùs hæ litteræ perlegantur. Si veritatem, inquit, silentio præteribo, quam verbis his: *Pasce oves meas, & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos*, Joan. Luc. jussus sum præstare volentibus: quando nobis necesse est Christianos ea docere, quæ ad veram fidem pertineant: & infra, tota Catholica Christianorum, generaliaque Concilia ejus, hoc est, Romani Pontificis doctrinam fideliter amplexata, nec non sancti omnes

omnes doctores ipsius Ecclesiæ lumina, ejusdem doctrinam sequentes, & reliqua. Cùm ergo quippiam agitur de fide, necesse est Romano Pontifici ambigua declarare, eademque prædicare: synodis verò, totique Ecclesiæ doctrinam ejus suscipere: quemadmodum ex his ipsis Agathonis literis habemus, quas sexta synodus suscepisse videtur. Sed hæc hactenus. Et, si libet, surgamus, cùmque vobis visum fuerit, sessionem aliam celebremus. Tùm sancta synodus jussit, ut ad primam diem mensis Novembris sessio fieret.

DIE PRIMA SABBATI MENSIS Novembris.

Sessio octava Ferrariæ.

BESSARION.

ORationem vestram, Patres amplissimi, æquo animo audivimus, cui modò nos responsuros, oportet etiam vos mutua benevolentia auscultetis, ita ut dictio nostra mutuo habeatur amore: nosterque sensus sic explicetur, ut ad sanctam Ecclesiarum unionem omnes aspicere videamur, agentes ea, quæ oportet agere: refellentes verò, quæ ad ipsum nostrum finem pertinere non videantur, ut non nobis ipsis magis indulgere, quàm universalis Ecclesiæ commodo velle consulere censeamur. Ipsi quidem vobis promittimus non ullum verbum proferre, vel patienter auscultare, quod inhonestum esset, vel simultatem inter nos aliquam posset parere, credentes idem vos velle, idemque sentire. Sed, dum hæc agimus, attendite, obsecro. Sermonem nostrum, Patres amplissimi, partes in quatuor divisistis, ac nonnullas rationes pro parte qualibet attulistis, quibus creditis nos innixos ejusmodi sententiam habuisse. Unde postea evenit, ut nobis contradicere cupientes, ea demonstrare aggressi fueritis, quæ neutiquam ad rem attinere viderentur. Initio namque conclusiones quatuor ostendere promisistis. Primò, *ex Filioque*, particulam, non additionem, verùm declarationem, ac symboli dilucidationem esse. Secundò, Romanam Ecclesiam facultatem habere declarationes ejusmodi faciendi. Tertiò, particulam ipsam ex Ecclesiæ doctorum sententia veram esse. Postremò, cognita hujusmodi veritate, Christicolas omnes ipsam suscipere, prorsusque consectari debere. Porrò autem longa oratione de duabus primis partibus per vos habita, de aliis duabus, sessione præterita, verba facere promisistis. Rursus ad secundam redeuntes partem de ea dixistis plurimum, quinimò vestra tota fere oratio in ipsa versata fuerat, ut scilicet probaretis, Romanæ Ecclesiæ licere obscura declarare, ac ejusmodi declarationem divino symbolo addere, quæ cùm modestissimè ageretis, à nemine nostrum interpellati fuistis. Ad extremum autem protulistis, & si valde conveniens esset, reliquas duas partes ostendere: nobis tamen volentes facere gratum, nolle quidquam de eis proferre, pro quo quidem vestro in nos officio vobis magnas agimus gratias, licèt in eo non minus vobisipsis, quàm nobis satisfeceritis, quod de omnibus partibus latè disseruistis. Nos autem non omnem vestram orationem forsan ad rem pertinere, brevibus, amicèque vobis demonstrare promittimus, ab extrema parte sermonis vestri sumentes exordium, de qua profectò plurimum dixistis, tametsi paulo antè de ea nihil proferre promittebatis. Porro etiam ipsi concedimus veritatem, commune bonum, atque omnibus mortalibus conducibile esse, ita ut qui mentis sit compos, contra ipsam quidquam agere, proferreve minimè debeat, sed modis omnibus eam investigare, ac inventam sectari, præque oculis semper habere. Non ergo nos laborare oportet,

A ut quæ omnibus non sunt notissima, ea tractemus, ac demonstremus. Veritas enim simplex existit, ac non multis indiget argumentis, parte igitur ipsa postposita, ad primam simul, & tertiam veniamus. De quibus profectò multa dixistis, & de tertia parte (ut paulo ante dictum est) nil velle dicere videbamini. Sed neque de ipsis nunc agere nobis opus esse videtur: verùm cùm ipsius dogmatis veritatem, de qua præcipuè agimus, velimus inquirere, an sanctus Spiritus ex filioque procedat, tunc de eisdem duabus partibus diffusiùs differemus. Reliquum igitur est, ut ad secundam tantummodò partem in præsentia respondeamus, an Romanæ Ecclesiæ liceat declarare, ac ejusmodi declarationes in symbolo celebrare. Nequaquam enim posse fieri credimus, simul de omnibus his partibus disputare, ac simul in omnibus con-

B venire: verùm ab una in aliam venire, ac si de omnibus agere, necesse nobis videtur. Oportet autem ab ea parte incipere, quæ prior cæteris secundum naturam existit. Nam nisi probare poteritis, Romanam Ecclesiam addendi facultatem habere, quid obsecro vobis proderit demonstrasse, sanctum Spiritum ex Filioque procedere, veram declarationem esse? nil prorsus, propterea quod licèt id clarissimè ostendatis, ipsi tamen vobis respondebimus, tametsi verum sit, symbolo tamen apponi nefas esse: quandò etiam multa alia vera sunt, quorum nullam factam ad symbolum fuisse videmus accessionem. Tota igitur nostra controversia in secunda parte consistit: propterea de ipsa nostram orationem præcipuè habebimus, in primis

C leviter perstringentes, quæ fuerant à vobis prolata, ut his, quæ perperam dicta fuerint, in aliud tempus dilatis, de eis tantùm in præsentia differamus, quæ nobis videantur ad propositum pertinere. Dignum autem admiratione non fuerit, si ad vestram prolixam orationem longa utamur responsione, in hoc præsertim initio: nam in posterum erit necesse brevibus agamus, interrogando, mutuoque respondendo, quousque ad conclusionem aliquam pervenerimus. Pro viribus tamen in præsentia quoque brevitati studebimus. Sat esset profectò (ut paulo ante dictum est) de secunda tantùm quæstione differere, de qua præcipuè agitur.

Verùm ut nostra oratio uberior habeatur, omissis superfluis, de prima etiam nonnulla perstringemus, quæ non aliena à proposito videantur. Magno igitur vos affecti desiderio, particulam ex Filioque demon-

D strare divini symboli declarationem esse, quod quidem sermonis vestri primum caput fuisse diximus, quodam syllogismo fuistis usi: de cujus secunda propositione, argumentisque vestris eam (ut creditis) confirmantibus, nobis in præsentia disputandum non est. Rationibus verò, quas ad primam ejusdem syllogismi propositionem probandam attulistis, quòd rem spectare videntur, brevibus respondebimus. Quam quidem propositionem in primis quodam syllogismo confirmasse putatis, deinde cæterorum generalium Conciliorum exemplo, quippè quæ nonnulla obscura symboli verba explanaverant, ac declaraverant: postremò, ex quodam patris Ephesii sermone. Ad syllogismum igitur ipsum veniamus, cui dum

E respondeo, rogo attendite. Omnis additio è rebus, dicitis, extraneis fit, declaratio verò ab intimis: ex quibus nullam declarationem, additionem esse infertis. Quæ quidem prima propositio simpliciter concedatur, licèt eam, quoad nostram materiam spectet, inficiari verè possimus. Secundam verò communiter veram esse negamus: fieri namque potest, ut aliqua declaratio ab intrinsecis, ac intimis fiat, omnis autem minime. Imo declaratio forsan quæque, præsertim hæc, de qua agimus, quæ Theologica est, ad extraneum quadam ratione refertur, ac ab ipso dependet, quod primæ, majorisque propositionis rationem habet, ita ut major ipsa vestri syllogismi propositio ab illa contineatur, ac ab ea secundum locum obtineat, *Additia declaratio.*

quæ-

quæque potiùs contineri, quàm continere credatur. Exempli cauſa ſanctum Spirit. ex Patre procedere communiter proferre ſolemus : quæ quidem oratio ex verbis intrinſecis res ſignificantibus conſtat: volentes autem eundem probare Spirit. ex Filioque procedere, hanc orationem extraneam ſumitis, Patris omnia Filii eſſe : ex qua deinde hanc infertis concluſionem, Spiritum ipſum *ex Filioque* procedere : quam declarationem appellare ſoletis. Cujus quidem concluſionis ſecunda propoſitio extrinſecus à ſua priori dependet : quæ (ut paulo ante protulimus) ab extraneo vim habere videtur. Non igitur verum communiter eſt, quamvis declarationem ex verbis res intimas ſignificantibus ſemper fieri. Nam etſi nonnulla pars declarationis ab extrinſecis fit, majori tamen ex parte ab intrinſecis conſtituitur : quòd ab axiomate, hoc eſt, pronunciato, vel (ut dialectici dicunt) dignitate, aut ſaltem ab aliqua extranea dictione dependet. Qui ergo ſanctum Spiritum *ex Filioque* procedere dicit, is ſymbolum forſan declarat, eidem nihilominus quidquam procul videtur apponere. Talis igitur declaratio additio eſt. Præterea verbum, *ex Filioque*, augmento, vel rei auctæ diverſa ratione ſimile eſt. Nam augmentatio (ut Ariſtoteles inquit) ita fit ab extraneo, ut id ſimile eſſe oporteat. Nam, ut veſtro utar exemplo, tàmetſi nutrimentum extraneum ſit, id tamen ſimile eſſe neceſſe eſt. Quodvis enim, quod aliter, à ſuo ſimili nutritur. Ergo cùm additio duas habeat in ſeſe rationes, alteram quidem ut ab extrinſecis, alteram verò ut ex ſimilibus fiat : additio, *ex Filioque*, utramque rationem habere videtur. Intrinſeca namque, ſimiliſque juxta vos eſt, quòd rem eandem ſignificat. Extrinſeca verò, atque diſſimilis, tùm quòd dictio extranea, atque diſſimilis eſt : tùm etiam quòd extrinſecus, & dignitate quadam probatur, ac ab ipſa (ut eſt ſuprà dictum) dependet. Cùm igitur, *ex Filioque*, additio ſit, & additiones fieri, conſtet vetitum eſſe, ſequitur particulam ipſam prohibitam eſſe : quamvis forſan declaratio ſit. Sed de ſyllogiſmo hactenus. Porro autem reliquis argumentis, quibus eandem ipſam primam propoſitionem confirmaſtis, perpetua oratione reſponderemus, niſi eiſdem ipſis ad ſecundam partem probandam uſi fueritis. Ne igitur eadem bis repetamus, ad eam nunc veniamus, ſimulque veſtras ipſas rationes ſolvamus. Quam quidem ſecundam partem, ſcilicet fas eſſe ſymbolo declarationes apponere, quatuor rationibus probaſſe videmini. Primò, cunctarum ſynodorum exemplo, quæ noſtram fidem declaraverant ; quibuſdam deinde pronunciationibus à ſymbolo differentibus. Tertiò, principiorum ſcientiarum exemplo, quæ quidem principia videntur in ſeſe ea omnia poteſtate includere, quæ in eiſdem tractantur ſcientiis. Poſtremò, quòd quoniam una, eademque dignitate ſemper Eccleſiam fulgere neceſſe eſt, idcirco eandem facultatem Eccleſiam ipſam ſemper habere oporteat. Hæc vos. Ipſi autem credimus, Patres ampliſſimi, nunquam licuiſſe, neque fore, ut liceat, ut diverſum dogma intrinſecis, veriſque rationibus declaretur. Quæ verò à noſtræ fidei principiis continentur, ea ſolùm lucidiora reddere nobis fas eſſe. Nam majoribus noſtris non ſolùm declarandi, verumetiam declarationes ſuas divino ſymbolo addendi, ſumma facultas fuiſſe creditur. Quæ deinde vetita fuerat, ne cui ſymbolo quidquam addere liceret : declarandi tamen poteſtas in Dei Eccleſia permanſerat, ſemperque manebit. Nam duo illa prima generalia Concilia, maxima dignitate, facultateque prædita fuerant. Poſtea verò, quoniam nonnulli impii ſymbolum ſæpè mutando, perverſaque dogmata non ſine maxima Chriſticolarum pernicie ingerendo, ea facultate abutebantur : idcirco tertia ſynodus videns facultatem ejuſmodi perniciei potiùs, quàm commodo mortalibus eſſe, foreque, ita ſymbolum

4. probationes latinorum excutiuntur.

Facultas explicandi ſymbolum in Eccleſia.

obſignavit, ut nemo ei quidquam addere poſſet, quod ex eo nullum prorſus incommodum Chriſtianis accideret. Quonam, obſecro, pacto id ipſis contingere poterit, cùm eadem ipſa profiteantur, quæ divi patres docuerant ? Aut quis Chriſtianus, qui compos mentis fuerit, ipſorum patrum decreta imperfectionis incuſaverit ? Contra ex facultate mutandi ſymboli, pernicies magna profectò conſequetur, data quandoque mutandorum verborum occaſione. An autem tertia ſynodus interdixerit, literis multis, præſertim beati Cyrilli ad Acacium Militinenſem præſulem ſcriptis, apparet. Sancta, inquit, ſynodus Epheſi celebrata, neceſſariò providit, ut alia fidei expoſitio Dei Eccleſiis neutiquam ingereretur præter eam, quam beatiſſimi Patres noſtri ſancto afflati Spiritu definierant. In quibus quidem literis multa notatu digna videntur. Sed tria tantùm (ſi lubet) perpendamus. Primum, tertiam ſynodum primum inhibuiſſe, quod verbum providit, ſignificat. Deinde verbum, neceſſariò. Poſtremum, aliam fidei expoſitionem fuiſſe vetitam. Præterea memoria dignum eſt, ab univerſali Eccleſia interdictum fuiſſe, quod hæc verba ſignificant, ut Dei Eccleſiis non ingereretur.

Quæ omnia, Patr. ampl. conſideremus oportet, præſertim quod ex primo ſequi videtur. Conſtat enim tertiam ſynodum primum quippiam vetuiſſe, duas verò priores jampridem interdixiſſe, ne quis contraria dogmata proderet. Ergo ſequitur, ſynodum ipſam aliud ab eo, quod jam vetitum fuerat, prohibuiſſe. Quod ipſi credimus eſſe, ne verborum mutatio, vel additio ſymbolo fieret. Quod quidem decretum ab univerſali Eccleſia (ut ſuprà dictum eſt) factum fuerat : quippè quæ, non quod hic, vel ille profiteretur, ſed ne, quod communiter in Eccleſiis celebraretur, & in quo baptizaremur, mutaretur, curavit. Et non ſolùm aliis, verumetiam ſibiipſi interdixit. Quod planè patet ex eo, quòd verbum, Deiparam, divino ſymbolo noluerit addere. Nam etſi in ipſo includeretur, ac valdè neceſſarium eſſet, ut eidem apponeretur, tamen poſterioribus exemplo ſe voluit eſſe, ſuum decretum re ipſa confirmando : quamvis (ut prædictum eſt) propter impii Neſtorii dogmata, magna neceſſitas urgeret, ut ſymbolo nomen illud apponeretur, cùm præſertim ab eo potentia contineretur. Nam hæc, Filium eſſe conſubſtantialem Patri, ac ipſum de cœlis deſcendiſſe, & incarnatum de Spiritu ſancto ex Maria Virgine fuiſſe, Deum ipſum ex ſancta Virgine natum eſſe ſignificant. Ergo nomen hoc, Dei genitrix, etſi ſymboli declaratio eſſe poterat, haud tamen additum fuerat. Sed quiſpiam forſan diceret, id ideo additum non fuiſſe, quoniam à ſymbolo clarè contineretur. At alia quoque complura fuerant, quæ, quamvis à ſymbolo non tàm clarè continerentur, ea tamen, poſteaquam declarata fuerant, ſynodi ſymbolo neutiquam addiderunt. Nam neque Filii Dei cum aſſumpta natura noſtra ſecundum hypoſtaſim unionem, de qua tertium generale Concilium : neque Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum duas poſt ipſam unionem naturas inconfuſas ſervaſſe, de quo quartum : neque duas voluntates, operationeſque duas habuiſſe, de quo ſextum tractaverat, divino ſymbolo addidere : quamvis ea omnia divinæ ſcripturæ pluribus in locis non clarè ſcripta fuerint. Neque igitur, quæ non à ſymbolo maniſeſtè continentur, eidem addita fuiſſe videntur, neque, quæ clariora eſſent, tertia ſynodus ipſi ſymbolo appoſuerat. Nulla ergo ratione quidquam licet apponere ſymbolo, quod quidem cætera poſt tertium generalia ſumma cum veneratione ſervaverunt. Si qua tamen vobis ambiguitas in ſeptimi Concilii libro videtur eſſe, eam ſuo loco diffuſiùs declarabimus, & ipſum Concilium cætera fuiſſe ſequutum probabimus. Quod tantum abfuit, ut ſymbolo quidquam apponeret, ut cùm cætera Concilia declarationes ſuas,

ſuas, cum his, qui declarabant, convenienter ſolerent A conſcribere, eaque ſimul cum declarationibus memoriæ tradere, ipſi ſoli convenientius viſum fuerit, intacta primitiva ſcriptura, ſuas ejuſmodi declarationes literis ſeparatim mandare. Licèt nonnulli doctores, præſertim hi, quibus ante tertium Concilium declarandi facultas fuerat, quadam adducti neceſſitate diverſa ratione ſuis declarationibus uſi fuerint, cùm præſertim nondum fuerit interdictum. Hoc autem Pauli dictum, *Si quis vobis aliud, præterquam quod tradidi vobis, evangelizatus fuerit, anathema ſit*, neque contra majores noſtros, neque prorſus in nos facere videtur, quandoquidem Paulus aliam fidem tradi vetuerat, majores verò noſtri fidem diverſam nequaquam docuerant. Qui quidem Pauli ſermo in omnes, qui declarandi facultatem habent, vel in poſterum B habere crediderint, verus eſt. Propoſitum autem noſtrum partim ſimile, partim diſſimile videtur eſſe, pro ea interdicendi neceſſitate, quam tùm fuiſſe probavimus. Quod autem dicitis, B. Gregorium ſanctorum primi generalis Concilii Patrum fidei nil voluiſſe, vel potuiſſe proferre, nonnil tamen de ſancto Spiritu declaraſſe, quod dictum obſcurè fuiſſe videretur, vobis reſpondemus, eum non aliam fidem e: poſuiſſe, quamvis declarandi facultatem haberet, quod in ea ſynodo eſſet, quam conſtat ante prohibitionem fuiſſe. His igitur authoritatibus, quæ ante tertiam ſynodum proditæ fuerant, nequaquam poteſtis inniti. Si qua verò ſynodus poſt ipſam, ſymbolo dictionem, vel ſyllabam aliquam addiderit, id obſecro nobis oſtendite. Quod ſi profectò nobis probabitis, abſque ulla controverſia C in veſtram ſententiam ibimus. Sed id certè nunquam probare poteritis. Cuncta enim ipſarum ſynodorum acta meridiana luce ſunt clariora, poſteriorumque patrum ſententiæ actis ipſis quàm maximè conſonæ videntur: quippe qui, quamvis abſtruſa quàm plurima dicta neceſſariò declaraverint, nil tamen prorſus divino ſymbolo appoſuerant, ſed rectam rationem invenerant, qua, quæ opus eſſent, benè conficerent, ſimulque majorum ſuorum religionem intacto ſacro ſymbolo, ſed verba tantùm ejus ambigua exponentes, ſumma cum veneratione ſervarent. Ex quo quidem nullum unquam Chriſtianis incommodum accidere poterit, quod ipſi valdè timere videmini. Una igitur, ac eadem ratione majores noſtri fidem dilucidantes, D magno Chriſtianis commodo fuerunt, & ſymbolum non tangentes, majorum ſuorum terminos minimè tranſgreſſi videntur eſſe. Quod autem idem magnus in Theologia Gregorius literis mandavit, nullam ſyllabarum, dictionumve rationem habere: id planè nihil ad propoſitum pertinet. Ipſe enim de dictionibus illis loquutus eſt, quæ rem unam ſignificent, quæque de uno, eodemque ſubjecto prædicentur, quemadmodum ſunt hypoſtaſes, perſonæ, proprietates, de quibus is loquebatur, quæ quidem rem unam ita ſignificant, ut bis duo, ſunt quatuor: necnon ut veſtis, pallium, & indumentum, quod à noſtro propoſito alienum eſſe videtur. Alia eſt enim Patris perſona, alia verò Filii, ita ut Spiritum ex Patre procedere, aut ex Patre, Filioque, diverſa prorſus ſignificent: ut ſuo loco diffuſiùs diſputabimus, cùm interrogando, mutuòque reſpondendo, brevibus agemus. E

Nunc ad illud argumentum veſtrum veniemus, quod ex ſymbolo diverſis Chriſtianorum linguis, idem tamen ſignificantibus prolato ſumitis: aſſerentes, nobis de dictionibus illis curæ non eſſe debere, quæ rem unam ſignificent. De quo quidem argumento, etſi paulo ante, cùm de prima parte ageremus, mentionem aliquam fecimus, nunc tamen pleniùs dicimus illud, ſanctum Spiritum ex Patre, Filioque procedere, non ſolùm dictiones diverſas eſſe, verùm etiam res diverſas ſignificare. Nam unaquæque oratio unum habet ſignificatum, Spiritum autem ex Patre procedere, oratio una eſt: ex Patre verò, Filioque duæ, quæ licèt una tantùm dicatur conjunctione, duas tamen orationes negativè contrarias continet: alteram quidem veſtra, noſtraque ſententia falſam, alteram verò (ut noſtra fert opinio) veram. Vocibus ergo diverſis eandem, vel diverſas res ſignificare, non eſt idem. Si namque nos Græco, vos autem Latino ſermone protulerimus, bona dies, ob id profectò nequaquam diſſentiremus, rem enim unam ſignificaremus, propterea eaque conjuncti eſſemus, quemadmodum ante additionem hujuſmodi fuimus. Nunc verò non ſolùm à vobis Rom. differamus neceſſe eſt, verumetiam ab ipſis noſtris hominibus longè diſſentiemus, ſi tale peccatum committerent. Sed ponamus orationem ipſam rem unam ſignificare, haud tamen propterea non interdicto tenemini, quo quidem omnis additio vetita eſt. Præterea cujuſvis ſcientiæ, dicitis, principia ea omnia continent, quæ in ipſis ſcientiis tractantur. Et quoniam fides noſtra ſcientia Theologica eſt, ejus idcircò principiis dogma veſtrum verum eſſe probare poteſtis: Quod quidem nobis ſi probaveritis, gratias vobis agemus, ipſum tamen propterea fidei noſtræ principiis forſan nequaquam addiderim, cùm inconveniens ſit quidquam principiis addere: noſtris præſertim, propter tertii Concilii interdictum. Principium enim, & ea, quæ poſt principium ſunt, in multis, imo forſan in omnibus, inter ſe differunt: quandoquidem illud commune eſt, hæc verò particularia: necnon ex illo ſolent fieri demonſtrationes, hæc autem demonſtrantur: Illud denique prima ſyllogiſmi propoſitio eſt, hæc verò concluſiones. Quonam igitur pacto commune fiet particulare? vel demonſtrationis principium, concluſio demonſtratumque fiet? Neceſſe eſt igitur poſteriora à principiis ſuis contineantur, non autem ipſis addantur, præſertim ſi quid interdictum, ut in re, de qua agimus, interceſſerit: tunc enim nulla prorſus fieri poſſet additio. Unde evenit, ut tametſi complura vera ſint in Theologia, ejus tamen principiis nequaquam addita fuerint. Cuncta namque divina dogmata ex ſacræ ſcripturæ fonte hauriuntur, quæ fidei noſtræ principium, ac magnum fundamentum exiſtit: cui quidem nil huc uſque prorſus eſt additum, neque unquam à nobis, dum liberi erimus, neque ab aliis Chriſtianis, ut credimus, addetur. Siquidem igitur divinum ſymbolum in Dei Eccleſia principium eſſe cenſemus, nil ei prorſus addendum eſt. Ipſam autem Eccleſiam, unam, eandemque ſemper eſſe, ac una, eademque facultate præditam eſſe debere, concedimus: ita tamen, ut ſanctorum Patrum decreta ſervet, ipſaque pro divinis vocibus reputet. Synodi namque diverſæ rationibus diverſis adductæ variis temporibus celebratæ fuere: quæ quidem ad unum, eundemque finem, hoc eſt, ad hominum ſalutem tendentes, diverſas res pro temporum conditione tractarunt, ac de diſſimilibus rebus leges diſſimiles promulgarunt. Leges igitur ipſas poſteriores ſynodi ſervare, quæque ab illis neceſſariò definita fuerant, neutiquam præterire debent. Sic enim magis unam, ac eandem facultatem Eccleſia ſemper habebit: ſin minus, ipſa ſeipſam deſtrueret, ſponteque ſua corrueret. Quod quidem igitur à majoribus noſtris prohibitum fuerit, id poſteriores cavere debent. Contra, quia illi non interdixerant, ne cui liceret expoſitiones ſuas extra primitivam ſcripturam reponere, idcirco ſacram ſcripturam ita nox exponere poſſumus, quemadmodum ipſam Agathon, Cyrillus, Sophronius, multique alii explanaverant: quippe qui, quæ ſibi clariora reddere licebat, privatis ea commentariis explicaverant. Porro autem nobis curandum non eſt, quid quiſque eorum dixerit, aut ſcripſerit, cùm præſertim ipſorum ſenſus perfectus fuiſſe credatur. Cuivis ergo communia dogmata ſervanti, licet ſuam, ut ſentit, fidem exponere: de communi autem dogmate, divinove ſymbolo ferre legem, fas eſſe nemini credimus. Qua quidem ratione beatus Agathon, multique præſules, ac alii minore dignitate præditi Doctores populos fidem docuerunt, quod minime

Synodorũ finis.

minimè nobis videtur obstare. Sed hæc hactenus. A Quemadmodum autem vos, patres amplissimi, de eisdem rebus bis disseruistis, & si de ipsis ab initio luculentam orationem habueritis: ita nos etiam de quibus multa modò fecimus verba, ea paucis repetere volumus, tùm quòd in superiore sermone nostro potentia concluduntur, tùm etiam quòd tempus angustum est. Tota vestra oratio, Patres amplissimi, in decem, vel plures partes distribui potest: quas ipsi repetentes, ac ea prætereuntes silentio, quæ ad propositum nequaquam spectare videntur, tantùm decem ipsis partibus quàm brevissimè respondebimus. Initio admirati fuistis, quòd symbolum Nicænum recitaverimus: Ipsi verò vobis iterum respondemus, idcirco recitatum à nobis fuisse, ut vobis ostenderemus, pro duarum illarum primarum synodorum amplitudine in tertia synodo in primis citatum, ac ipsarum duarum synodorum symbola pro uno tantùm suscepta fuisse, ipsamque tertiam synodum simul interdixisse, ne cui liceret in posterum ei quidquam apponere.

Jul. Card. Creditisne, primæ, secundæque synodi Symbolum in tertia recitata fuisse?

Mar. Secundum symbolum lectum fuisse non diximus, sed ipsum à primo potentia contineri, ut fortissimis argumentis suprà probavimus.

Bess. Deinde prohibitionem ad fidem tantùm, non autem ad dictiones, vel syllabas referri debere dixistis: ad quod quidem, omnium synodorum decretis, ac definitionibus innitentes, oratione longa respondere possemus, in quibus plane decretis, de symbolo, ac interdicto particularis mentio fit. Verum res ipsa nobis ipsarum synodorum sensum clarissimè patefacit, quippe quæ, quamvis sæpissimè aliqua cogerentur necessitate, nil tamen prorsus divino symbolo voluerant addere. Sed hactenus de secunda parte. Nam in tertia de scientiarum principiis mentionem fecistis, quibus etiam ipsi respondemus, id duplici ratione verum non esse, quod ex ipsis principiis ostendere volebatis. Altera quidem, quod omnibus principiis à natura concessum est, ut quatenus alicujus scientiæ principia sunt, in eadem fieri conclusiones non possint. Altera verò, quod usu evenit, ut ipsis Theologiæ principiis, in quibus versamur, nullus post tertiam synodum Doctor quidquam addiderit: quamvis ea, quæ declaraverant, ab eisdem continerentur principiis.

Andr. Bene esset, Patres amplissimi, ut nostras orationes scriptas haberetis. Sic enim servato earum ordine, melius ipsis responderetis.

Bess. Nos ordinem vestrarum orationum servare putamus, ea tamen disponendarum orationis partium facultate, qua vos in differendo usi fuistis.

Andr. Id sanè fieri potest: at tertium, vel quartum nominare locum, longe aliter quàm à nobis prolatum fuerat, non licet.

Bess. Nullum equidem orationis vestræ locum privatim citavi, sed tertio, vel quarto simpliciter protuli.

Andr. Sic esto.

Bess. Unde ergo digressi fuimus, redeamus. Conclusiones non paucas à sanctis patribus ex fidei nostræ principiis demonstratas fuisse dicebamus: quas hi principiis ipsis, aut sacræ Scripturæ noluerant addere. Nam illud, consubstantialem Patri, ac in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, multaque alia, E quæ quamvis parvæ sint dictiones, atque à sacra Scriptura contentæ, principiis tamen nequaquam appositæ fuerant. Aut igitur hæc etiam scripturæ sacræ sunt apponenda, aut Symbolo prorsus addendum. Quod quidem ipsorum sanctorum Patrum sententia, eadem prædictum est authoritate, qua sacra fulget scriptura. Omnium autem synodorum acta post tertiam, ad ipsam tertiam, ut rectam normam, referri debere, non imus inficias: non ita tamen, quemadmodum dicitis, ut ipsius acta cæterarum sint expositiones. Namque quo pacto fieri posset, ut posteriora prioribus explanentur, cùm ejus oppositum sit verum? Siquidem igitur posteriores Doctores, præsertim beatus Cyrillus, qui Romani Pontificis Vicarius tertiæ synodo præfuit, necnon post ipsum beatus Agathon, ejus synodi acta posteritati clariora reddiderant: sequitur, ut ii eorumdem actorum expositores merito appellandi sint. Quid enim ipsorum litteris clarius? Scitu præterea dignum est, ut non solùm posteriorum Doctorum verba, ad ejusdem tertiæ synodi dicta, verumetiam eorumdem sensum ad ipsius intelligentiam referri oporteat, ita ut qua mente ipsa synodus interdixerat, eadem etiam cætera prohibuisse putentur. Mens autem ipsi fuerat, syllabarum etiam accessionem vetare, ut is beatus Cyrillus suis litteris declaravit. Necessario (inquit) synodus interdum hoc fecerat, ergo B cæteras etiam synodos ad eundem finem aspicientes interdixisse credendum, ut re ipsa demonstrasse videntur: quippe quæ quidquam addere symbolo noluissent, ac simul interdixissent, ne cui liceret, cùm non sine magna Christianorum pernicie fieri posset, alia componere symbola. Quod autem creditis, hoc Sancti Cyrilli dictum, non tolerabimus, ut ab aliquo fides mutetur, & reliqua, nequaquam significare, ne cui liceret symbolo quidquam apponere, sessione sequenti vobis respondebimus, in qua etiam perorabimus: ad illud enim nostra festinat oratio, ut brevibus interrogationibus, ac responsionibus agere incipiamus. Mihi autem est, ut convenimus, cum uno ex his amplissimis patribus differendum. Sed hæc hactenus. Ad sequentem verò sessionem, favente Deo, accingamur. Tùm C sancta synodus jussit, ut ad diem sequentis martis sessio prorogaretur, quo decreto sessio dimissa fuit.

Symbolū, & scriptura.

DIE MARTIS IV. NOVEMBRIS,

Sessio nona Ferrariæ.

Majori ex parte, præstantissimi Patres, orationi vestræ pro viribus respondisse credimus. Ob temporis autem brevitatem nonnulla penitus prætermisimus, nonnulla verò paucis tetigimus, quibus nunc brevi respondere intendimus. Quæ quidem sunt hæc, si bene memoria tenemus. Primum, fidem mutare, ut beatus Cyrillus inquit, aliud quoddam significare, quàm quippiam declarare. Alterum, inter- D dictum post decreta factum fuisse. Tertium, beatum Agathonem eas dictiones prohibuisse, quæ res à fide diversas significarent. Quartum, eundem ipsum divinum hominem, dum suam fidem exponeret, symbolo quædam addidisse, quædam verò ab eodem abstulisse. Quintum, minimè fuisse necessarium, ut verbum, Deipara, ipsi symbolo adderetur. Postremo, sanctam Romanam Ecclesiam sanctorum vocibus motam, magnaque necessitate coactam, additionem ejusmodi suo jure fecisse. Ad quæ quidem (quemadmodum diximus) paucis respondebimus, ne tempus frustra conteramus: quemadmodum sessionibus superioribus nobis accidit, cùm præsertim longas orationes habere, neque conveniens sit, neque (ut mihi videtur) ad propositum pertinens. Hoc enim pacto nunquam ad conclusionem poterimus pervenire: brevibus igitur (ut lubet) agamus. Partem primam, Patres amplissimi, falsam esse censemus. Is enim Cyrillus inquit, nequaquam tolerabimus & reliqua: quod deinde re ipsa declarasse videtur, quippe qui nil prorsus apponens symbolo, ejusdem verba non pauca explanaverit. De interdictis post definitiones editis, quæ quidem pars altera fuerat, is ipse Cyrillus inquit: Neque quidquam definitionibus licet addere, si sint declarationes, quòd ad declarationem nulla fieri debet accessio. Id igitur nobis non obstat, namque tertiæ synodi Patres oratione perpetua de singulis symboli partibus mentionem fecere. Sed hæc, & alia ad propositum pertinentia suo loco forsan diffusiùs perscru-

scrutabimur. Nunc ad tertiam partem veniamus, in A qua B. Agathonis fuisse sententiam dicebatis, ut fides verbis, nedum intelligentia servari deberet, cùm ipsi firmiter teneamus, quodvis genus additionis ab ipso fuisse vetitum, ut ex verbis ejus percipitur. Summo studio, inquit, incumbentes, ut nil prorsus eorum, hoc est, decretorum, minuatur, aut mutetur, aut quidquam ipsis addatur, verùm omnia in verbis, atque intelligentia eadem permaneant. Siquidem igitur sanctus is judicaverat, à verborum additione, sensusque majorum nostrorum mutatione cavendum esse, patet, quod nos sentimus, id ejus sententiæ magis convenire. Et si (quemadmodum suprà diximus) nihil ad propositum attinet, si in exponenda sua religione symbolo quidquam addiderit, vel ab eodem ademerit: propriam enim expositionem cujuscunque nunquam Ecclesia vetuit, neque vetabit, nam quisque videlicet doctor, quid sentiat de fide proferre, literisve mandare valet: communem verò doctrinam tradi, vel jam traditæ syllabam aliquam à quoquam mutari posse, prohibuit: propterea que sanctus ipse doctor verbo, mutatur, usus fuerat, cuivis igitur communia dogmata colenti, sua licet, ut novit, exponere. Sed de tertia simul, & quarta parte hactenus. Porro autem, cur quintam protuleritis partem, ipsi non videmus. Si namque verbum, Deipara, necessarium non fuisset, nullam prorsus de eo mentionem fieri, ac in Actis synodi scribi oportuisset: sin autem conveniens (ut creditur) ac dignum fuerat declaratione, cùm symbolo non fuerit additum, patet argumentum nostrum verum esse. An autem Rom. Ecclesia sanctorum vocibus mota fuerit, necne, in C posterum Deo favente considerabimus. An verò urgente necessitate symbolo potuerit addere? credimus, ipsam, quavis necessitate cogente, id minimè facere debuisse. Non enim necessitas vos excusat, cùm id decretis ipsis scriptum non sit, urgente necessitate id fieri posse. Sed de hujusmodi necessitate suo loco forsan agemus. De potestate verò Romanæ Ecclesiæ plurimum diceremus, nisi aliud ageremus. Non enim inscii sumus, quæ sit ipsius facultas, ac prærogativa. Sciatis tamen, velimus, addendi symbolo facultatem non solùm Rom. verumetiam universali Ecclesiæ, generalique synodo interdictam fuisse. Si quidem igitur Rom. Eccles. quavis facultate prædita sit, universali tamen Ecclesia, quam generalis synodus præ se fert, inferior est: si ejusmodi facultatem ab universali Ecclesia tollimus, multò magis ipsam à Rom. Ecclesia tollendam putamus: tollimus, inquam, non nostra authoritate, verùm majorum nostrorum decretis. Sed hæc hactenus. Quæ quidem non idcirco protulimus, quòd nobis omnia viderentur ad propositum attinere, verùm, ut vestræ orationi ex parte responderemus. Si lubet ergo, ad rem ipsam paucis veniamus, quidque majores nostri hac in re senserint, exactè consideremus. Nos enim credimus, in universum ipsos interdixisse, ita ut ne syllabam quidem unam symbolo liceat addere, ut ex eorumdem actis (quemadmodum sæpissimè dictum est) clarissimè constat. Ut igitur brevibus agamus, ex vobis quærimus, E an sanctorum Patrum interdictum ad symbolum, vel ad aliud referatur. Hæc Bessarion vir præstantissimus.

Andr. Andreas autem Colossensis præsul volens respondere, longum de Spiritus sancti processione sermonem habuit. Cui, cùm ad propositum Græcis spectare non videretur, aures præbere, nedùm ipsum literis mandare noluerant, quemadmodum de multis aliis supervacaneis verbis facere solebant. Sancta verò synodus jussit, ut sessio solveretur, & ad diem proximi sabbati conveniret.

DIE SABBATI VIII. NOVEMBRIS.

Decima sessio Ferrariæ.

Beatissimi Patris jussu, Patr. amp. vestris orationibus respondebimus ab his tribus exordientes, quę in procemii speciem protulistis. *Joannes Provincialis Lombardiæ Ord. Prædicatorum.*

Non est nobis (dicitis) disputandum, ut videamur vicisse, verùm ut veritatem inveniamus, ac ipsam in lucem proferamus. Quam quidem vestram opinionem probamus, atque suscipimus, ac, ut veritatem ipsam assequamur, vehementer incumbimus, Beati B Hieronymi sententiæ innitentes: Nunquam errat, inquit, qui sequitur veritatem, præsertim fidei nostræ, quæ mortales locorum distantia, & lingua, moribusque plurimum inter se differentes componit, & congregat, ut simul conveniant: ut magnus etiam Dionysius in de divinis nominibus libro testatur: Hæc ratio, inquit, est simplex, & existens existentis veritas, circa quam, sicut mundam, & non erroneam totorum cognitionem, divina fides est, quæ est manens credentium collocatio, quæ istos collocat in veritate, & reliqua.

Siquidem igitur eo desiderio sumus affecti, ut sanctam Dei Ecclesiam conjungamus, in hoc vehementer debemus incumbere. Quod quidem ut assequamur, maxima cura, & diligentia, summoque studio nobis opus esse videtur. Nobis deindè convenire dixistis, ut quantum subjecta materia patitur, humanitatem servemus, ut omni ex parte mutua benevolentia videamur esse affecti. Qua de re magna equidem afficior lætitia, quod unà cum Propheta dicere possum: *Dedisti lætitiam in corde meo.* Nam (ut beatus Paulus inquit) *servum Domini non oportet litigare*, sed mansuetum esse ad omnes, docilem, & reliqua. Postremò, id, quod valdè videre cupio, nunciastis, ut interrogationes, responsionesque nostræ breves habeantur: quod quidem non alienum à ratione videtur esse, quòd sermo brevis faciliùs intelligitur, memoriæque mandatur. Non tamen propterea brevitati studendum est ita, ut nostra oratio sit obscura. Rogo igitur vos, Patres amplissimi, ne duo à me repugnantia D simul contendatis, ut brevi oratione, id quod fieri benè non potest, ad vestram prolixam respondeam. Porro autem vobis promitto, servato vestri sermonis ordine, ad quamlibet ejus partem, quàm potero brevissimè respondere, partim concedendo, partim autem denegando, nostræ tamen ejusmodi denegationis congruas rationes reddendo: partim etiam declarando, quædam verò leviter tangendo, ita ut, ad omnes orationis vestræ partes per capita respondendo, vobis satisfacere sperem. Ad rem igitur ipsam, Jesu Christo Domino nostro favente, veniamus. Initio, præstantissimi Patres, verum protulistis, vestras nobis aures benignè semper præstitisse, non igitur ad hoc respondebimus. Deindè particulam, *ex filioque*, additionem extraneam esse, propterea que non sine ratione prohibitam. Præterea quamvis hujusmodi dogma verum esset, id tamen divino symbolo neutiquam addi debuisset: cùm etiam multæ aliæ symboli declarationes factæ fuerint, quarum nulla videtur eidem apposita, propterea quia id fieri non liceret. Ampliùs, nonnullis rationibus probasse putatis, omne genus additionis fuisse vetitum: ex quo etiam sequebatur, particulam ipsam fuisse prohibitam. Quæ cùm ageretis, Colossensis syllogismum subtiliter repetentes, his, quæ vobis ad propositum viderentur spectare, respondistis, de reliquis verò suo loco differere promisistis. Qui quidē syllogismus talis fuerat: Omnis additio ex rebus extraneis fit, declaratio verò tali modo non fit, ergo declaratio non est additio. Cujus profectò syllogismi veritatem, quoniam gravissimus, subtilissimusque Theologus

Psalm. 4.
2. Tim. 2.

logus Colossensis præsul optimè demonstravit, idcirco eo postposito, ad explicandum id veniamus, de quo suprà diximus vos vehementer ambigere, an videlicet illud, *ex filioque*, sit additio vetita.

Quam quidem particulam, sanctorum authoritatibus innitentes, ac fortissimis argumentis adducti, censemus additionem non esse, nec ulla ratione prohibitam; quòd autem simpliciter non sit additio, patet, cùm ex novo testamento, quod à veteri potestate continebatur: tùm etiam ex nostræ fidei articulorum declaratione, quæ variis temporibus facta fuerat, de quo quidem in novo testamento beatus Augustinus in Faustum inquit: Christus non venit solvere legem, sed adimplere: non ita, ut quæ legi deerant, ipsa eidem adderentur, verùm ut fierent, quæ scripta erant, quemadmodum ipsius Christi verba testantur.

Matth. 5.

Quippè qui non dixit, *Jota unum, aut unus apex non præteribit à lege*, donec addantur, quæ deerant: sed, *donec omnia fiant*. Item in libro de catechizandis rudibus inquit: In testamento veteri est occultatio novi, in testamento novo est manifestatio veteris. In quæstionibus autem veteris, ac novi testamenti, sensus enim legis ad salutem (inquit) hominis pertinet, juxta illud: *Oculum pro oculo*, & infrà. *Ego autem dico vobis, non resistere malo*.

Ibidem. Ezech. 1.

Unde Ezechiel ait, *quasi sit rota in medio rotæ*. Quod dictum à Gregorio sic exponitur: Vetus testamentum in novo: qui etiam alio loco, quod lex (inquit) jubet, & prophetæ servant, & Euangelium, id etiam Apostoli in universo prædicant mundo.

Matth. 5.

Præterea ex hujus dicti expositione. *Non veni solvere legem*, apparet Euangelium legis veteris esse declarationem. Sequitur ergo, declarationem non esse simpliciter, ac propriè secundum sensum additionem. Si enim apud Augustinum tot novi testamenti mysteria, idcirco secundum intelligentiam additiones non appellantur, quod à veteri lege continentur: nil mirum, si qua etiam ipsorum mysteriorum declaratio, ac illustratio non sit simpliciter, & quoad eorundem significata, verè additio, sed potiùs implicatæ rei explicatio. Quod etiam patet (ut paulò antè dictum est) ex multa fidei articulorum declaratione. Propterea idem ipse beatus Augustinus inquit: Tempora prætereunt, non autem fides. Eadem enim præteritorum, posteriorumque patrum fides existit. Nam & præteriti patres, ac ipsorum posteriores dicebant:

Matth. 21.

Benedictus qui venit in nomine Domini, facta tamen fuit articulorum multiplicatio, necnon implicatorum verborum explicatio, ac infinita decreta. Unde apparet, Patres amplissimi, pro nostra fide, & salute post Abrahæ tempora majorem ambiguorum declarationem factam fuisse, quàm ipsius temporibus,

Genes. 22. Esaiæ. 7.

cui quidem fuerat ab Angelo nunciatum: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*. Esaias præterea hanc protulit declarationem: *Ecce Virgo concipiet*, sed Angelus multò quidem majorem, qui Virgini Conceptionis suæ modum quærenti respondit:

Luc. 1.

Spiritus Sanctus superveniet in te. Eadem igitur ratione articulus de sancto Spiritu diversis temporibus fuerat illustratus. Apostoli namque sic ipsum celebrarunt, Credo in Spiritum sanctum, Concilia verò generalia, qui ex Patre procedit, addiderant: non tamen propterea novus articulus posteritati proditus credebatur fuisse, verùm is, qui jam fuerat, magis declaratus, dilucidatusque redditus putabatur. Pari ratione, qui particulam, *ex filioque*, addiderant, non novum articulum celebrasse, sed eundem ipsum clariorem reddidisse putarunt.

Additionis genus triplex.

Quod quidem additionis genus censemus non esse vetitum. Apud namque Bonaventuram in Theologia clarissimum, triplex genus additionis litteris traditum est. Unum, cùm id, quod additur, ei, cui apponitur, oppositum est. Alterum, quod non oppositum, sed tantùm diversum ab illo, cui apponitur, fuerit. Tertium, cùm utrumque congruum sit. Quorum quidem primum genus hæreticum, ac prorsus alienum existit à fide, ut si quis Deum Patrem protulerit genitum, Filium verò ingenitum, sanctum autem Spiritum à nullo procedentem. Altero verò genere inepti homines uti solent. Nam summæ ineptitudinis est, insolita verba, & à sacris litteris aliena proferre, ut si quispiam Deum patrem appellaverit Geometram, Filium Astronomum, sanctum autem Spiritum arithmeticum, quæ licèt à veritate non discrepent, quandoquidem quævis divina persona cuncta cognoscit, ac potest, tamen quoniam ejusmodi sermo, neque in sacris litteris, neque in sanctorum scripturis legitur, ideò ineptis hominibus adscribi solet. Tertium autem genus, quo Deum patrem omnipotentem æternum, Filium verò consubstantialem, sanctum autem Spiritum, spiratum, procedentemque dicimus esse, pium, & Catholicum est, nostræque Religionis doctrinam declarans: idcircò duo illa additionum genera pœna gravissima prohibentur, juxta illud Apocalypsis:

Apoc.

Si quis apposuerit ad hæc, apponet illi Dominus plagas scriptas in libro isto. Genus verò tertium tantum abest ab interdicto, ut qui eo utuntur, à Servatore nostro præmiis afficiantur amplissimis, ut Sententiarum magister in prooemio suo testatur. Siquidem igitur additio, de qua agimus, non ex oppositis, diversisve constat, sequitur ipsam non esse vetitam, cùm præsertim illa, *ex filioque*, particula valdè conveniens, ac congrua sit. Apostoli namque sancti, cùm sanctum Spiritum celebrarent, non ipsum ex patre procedere proferebant, quod cùm ab ipso Apostolorum symbolo potestate contineretur, eique quàm maximè conveniret, sancti posteriores patres ad avertendos impios hæreticorum errores, id ipsi symbolo apposuerunt, ac ipsum Spiritum ex patre procedere declaraverunt. Quod cùm adhuc modo quodam ambiguum esse videretur, idcirco, *ex filioque*, particulam alii posteriores patres addidere, ipsumque symbolum clarissimum reddidere, proferentes, sanctum Spiritum ex Patre, filioque procedere. Sed dum in hac materia plurimum insisto, demonstrans particulam ipsam consonam, veramque symboli declarationem esse, vobis forsan videor extra propositum agere. Cùm igitur vobis libuerit, prolixiùs, ac subtiliùs hanc quæstionem tractabimus: ita volenti veritatem agnoscere palam fiet, declarationem ejusmodi nequaquam fuisse prohibitam.

Capi[...] stion[...]

Nunc autem ad illam veniamus partem, quæ caput quæstionis nostræ videtur esse, & de qua vehementer ambigitis, anne syllabam quidem symbolo liceat addere. Nam quatuor illa repetere nolumus, quæ vos brevissimè protulistis, quandoquidem nobis videtur magis operæ pretium esse, ipsam controversiæ nostræ radicem discutere, pro qua quatuor ipsa dixistis. Nam primò interdicti causam declarastis. Deindè uno usi fuistis argumento. Tertiò quandam beati Cyrilli sententiam usurpastis. Postremò, à convenientibus innixi loco rationem hanc protulistis, valdè conveniens, ac dignum memoria fuisse, facultatem ipsam addendi symbolo, utpotè non modò Christianis inutilem, verùm etiam perniciosam, ab Ecclesia prorsus abstulisse. Nam majores nostri nascentis fidei nostræ temporibus summam (ut dicitis) facultatem habebant, ut, quæ à sacra scriptura obscurè continerentur, ea declararent, symbolo, vel alii scripturæ, excepta solummodo sacra, apponerent, & ipsis arbitratu suo uterentur: quæ deindè facultas à posterioribus ex parte fuit diminuta, ita ut possent tantùm ambigua declarare, dilucidioraque reddere, divino tamen symbolo nil addere posse. Quod ipsi (pace vestra dixerimus) falsum credimus esse, primis illis patribus absque generali Concilio licuisse communi symbolo quicquam addere. Nam sanctus Thom. testatur, nunquam symbolum extra synodum declaratum fuisse, de eo symbolo loquens, quod vulgò in Ecclesia celebratur.

Sym[...] lum

Hoc igitur jacto fundamento quatuor illa capita leviter perstringamus, quibus vestrum propositum probare conati fuistis.

Pri-

Primum enim dixistis, majores nostros usque ad secundam synodum addendi symbolo potestatem habuisse: sed cum ipsa facultate nonnulli non sine sua pernicie abuti inceperint, symbolum transformantes, ac impia dogmata docentes, & prædicantes, tertium idcircò generale Concilium videns facultatem ipsam damno magno potiùs, quàm commodo Christicolis fore, eam penitus abstulisse. Nos autem ad hoc respondemus, falsum esse, cuivis ante tertium Concilium licuisse symbolo quicquam apponere, nisi ea fortassis licentia, quam quidam hæretici sibi vendicassent, quam quidem solam ab ipso Concilio, verbis his, ne cui liceret symbolo quippiam addere, circumscriptam, interdictamque credimus esse. Deindè protulistis, addendi facultate ablata, nullum Christianis incommodum accidere posse, ac nullum compotem mentis, ob decretum ejuscemodi meritò dicere posse religionem nostram imperfectam esse, contra, fieri facilè posse, ut pro eadem facultate cuivis concessa, Catholica Ecclesia aliquo afficiatur incommodo. Ipsi verò (pace vestra dixerimus) argumentum hoc claudicare censemus, ut suo loco probabimus. Immo etiam, cæteris duabus postpositis partibus, ad fundamentum ipsum veniamus, quo quidem everso, cætera facilè ruent. Omissis ergo corticibus, medullam ipsam tangamus. Quod quidem speramus consequi, si legislatoris verba non nimis curantes, mentem ejus accuratè considerabimus. Id autem fuerat tertium generale Concilium, quod id tantùm vetuisse putatur, quod fidem contrariam pareret, ut Bonaventura testatur: qui, Prima patrum, inquit, interdicti sententia nequaquam ad alios attinet, nisi ad fidei nostræ oppugnatores, & eos, qui symboli dictiones mutando, vel ei quicquam addendo, Ecclesiam student evertere. Addendi verò facultate nunquam Ecclesiæ fuerat interdictum, neque interdicetur in posterum, dummodo legitimo imperio, præsenteque principe, qui facultatem universalis Ecclesiæ habeat, ad evertendos hæreticorum errores conveniat. Quis obsecro, tùm vocaret in controversiam, an Ecclesia, cogente necessitate, ne Christi fideles circa divina mysteria in aliquam hæresim caderent, partem aliquam symboli fidei congruam declarare possit, necne? Nemo profectò. Qua igitur ratione illud, *confiteor unum baptisma*, ipsi symbolo fuerat additum, eadem etiam ratione, id est, pro animarum salute, *ex filioque*, particulam nostri majores addiderant. Et quemadmodum illud, *& incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine*, addidere: ita etiam, ipsam Dei genitricem fuisse, ipsis, si voluissent, symbolo licebat apponere. Verùm facultatem ejusmodi non unam tantùm personam, vel particularem Ecclesiam habere concedimus. Interdictum igitur illud tantùm ad privatos homines, ac contra fidem loquentes, refertur. Propterea (inquit ipse Bonaventura) patres illi non sic interdixerant, ut viam Ecclesiæ in futurum præcluderent, quo minus ei liceret eadem uti facultate, si Dei benignitate meliora prævideret. Et infra: Eorum (inquit) sententia fugienda est, qui credunt patres illos opinionis hujus fuisse. Ut autem credatis, patres amplissimi, nos benè cum illis sentire, nonnulla synodorum acta, præsertim tertiæ, necnon quasdam patrum sanctorum litteras tempestatibus illis scriptas afferemus. Quæ dum facimus, rogamus vos, diligenter attendite. Frequenti tertia synodo, patres amplissimi, convocatus Nestorius accedere recusavit: tunc ipsa Nicænum symbolum (ut moris erat) recitavit, ut quæ verba fidei convenirent, probarentur, dissona verò ejicerentur. Unde patet, synodum ipsam voluisse, non fidem majorum suorum religioni congruam prohibendam esse, verùm verba discrepantia, & ab ipsa fide diversa, quemadmodum hæc ejusdem synodi verba significare videntur, nemini liceat aliam à Nicæna fidem proferre. Nicæno autem symbolo recitato, Cyrilli litteræ ad ipsum Ne-

A storium scriptæ, in medium prolatæ fuere, quibus idem Cyrillus quædam ipsius symboli verba repetens demonstrabat, Christum Deum, & hominem una tantùm hypostasi ex Maria Virgine genitum, ipsamque veram Dei genitricem esse, dicens se sacræ innitendo scripturæ ita sentire. Quibus quidem litteris recitatis, quæ ita incipiebant: Non vereor me veræ fidei, Nicænive symboli prævaricatorem esse, Cyrillus ipse synodum interrogavit, an quæ de symbolo Nicæno litteris mandaverit, vera essent. Cui synodus ipsa respondit: Nil vani, aut supervacanei, verùm cuncta congruè Cyrillus edidit: quæque Nicæna synodus paucis decreverat, is suis litteris explanavit, ac illustravit. Quæ quidem litteræ plurimum luminis præbent, ita ut edicta Nicæna ex his clarissimè possint intelligi. B Synodus igitur ipsa professa fuit, Cyrilli litteras eadem ipsa significare, quæ à symbolo Nicæno continerentur. Post hæc litteræ quoque Nestorii ad Cyrillum scriptæ perlectæ fuerunt, quibus, sacram usurpando scripturam, Mariam Virginem non Dei genitricem esse, significabat. His igitur litteris Nestorii recitatis, iterum Cyrillus synodum ipsam interrogavit, quid de ipsis sentirent, an Nicænorum patrum religioni convenirent? Synodus autem sic respondit: Nequaquam consonæ sunt, sed veram fidem oppugnant, quandoquidem Cyrilli, & Nicænorum Patrum fidei quàm maximè contrariæ sunt. Idcircò vera fides Nestorium anathemate notat, quippe qui impia dogmata, nefariamque communionem posteritati conatur tradere. Quibus patet, Patres amplissimi, quanam mente tertia synodus inter- C dixerit, ne cui liceret eam fidem proferre, quæ contra Nicænam, hoc est, à vera fide aliena esset: ita ut interdictum ejusmodi, veræ fidei discrepantiam, & contrarietatem, non autem declarationem ipsi fidei consonantem significet, atque vetet. Quod quidem Cyrillus ipse testatur, qui Nicænum symbolum candidiùs reddidit. Testes sunt & ipsius tertii Concilii litteræ ad Imperatores pro fide scriptæ, quibus acta recolendo sua, inter cætera memoratu digna declarat, Cyrilli se litteras, sanctorum patrum dogmati consonantes, ac nulla ex parte ab Apostolorum, & ipsorum patrum fide alienas comperisse, Nestorii verò dogmata ejusdem fidei contraria deprehendisse. Postea Cælestini litteræ, quas ad ipsum Nestorium scripserat, recitatæ fuere, quæ sic incipiebant. Quibusdam diebus citra. Et D infra: Quis unquam, inquit, non fuerit anathemate dignus, qui symbolo quicquam addiderit, aut ademerit, cùm fides nobis ab Apostolis tradita, neque additione, neque imminutione indigeat? vestris enim in libris legimus eum quàm maxima pœna affici debere, qui vel addiderit, vel quicquam abstulerit, & reliqua. Scitu præterea dignum est, ante synodum Ephesinam addendi quippiam Apostolorum symbolo, vel ab ipso facultatem auferendi, gravi pœna vetitam fuisse, ut in extrema earundem litterarum parte legere est. Eidem tamen symbolo apposita multa fuere, atque ab eo ablata: Interdictum igitur illud, cui vos mirum in modum innitimini, contra nos minimè facere videtur. Amplius Cælestinus Nestorium reprehenderat, quod à symbolo verbum, Deiparam, auferendum censuerit. Qui quidem Cælestinus Apostolorum symbolum in- E telligebat, quorum omnium unica ratio fuit: quod neque Nicæna, neque prima Constantinopolitana, neque cæteræ synodi contra rationem, fideique veritatem symbolo quicquam addiderant, aut ab eo deduxerant, Nestorius autem contra. Ergo tùm quisque vel addere, vel auferre meritò vetatur, cùm contra rationem, ac veram religionem id facit: unde tota nostra controversia facilè solvitur. Nam Romana Ecclesia, non ut Constantinopolitanum symbolum, & fidem ipsam everteret, ex filioque, particulam addidit. Verùm ut nostri majores idcircò Nicænum, Constantinopolitanumque symbolum idem esse, idemque significare decreverant, quod, altero audito, statim alterum intelligebatur, licèt in verbis differrent: ita etiam Ro-

mana Ecclesia profitetur, utrumque symbolum nostrum rem eamdem significare, sibique propterea licuisse ipsum declarare, quod ea particula nequaquam aliena videretur à fide, cùm ipsi valdè conveniat, ac ad eundem sensum pertineat, necnon ipsius identitatem significet, & declaret, licèt in voce differant. Praeterea, ut alia multa memoria digna, haec etiam ab ipso Celestino litteris tradita fuerant. Catholica (inquit) Ecclesia contradicit, quominus ab Apostolorum symbolo auferatur, beatam Mariam Dei genitricem fuisse, quod nostram salutem annunciat, ac ab ipso symbolo potentia continetur. Patet igitur, neutiquam licuisse, ab Apostolorum symbolo quicquam dimovere, tamen illud, descendit ad inferos, ablatum esse videmus, licèt Christum ad inferos descendisse verum sit, atque à majoribus nostris concessum. Quoniam autem Nestorius (ut suprà dictum est) contendebat Virginem Deum non genuisse: idcircò Celestinus ipse litteris eisdem mandaverat, ut nisi decem dierum spatio Nestorius à tali se revocaverit haeresi, Ecclesiaeque Catholicae dogma praedicaverit, non ignoraret se ab eadem Ecclesia excludendum esse. Sunt & aliae rationes, patres amplissimi, ad propositum attinentes. Verùm nostra festinat oratio ad probandum, quod suprà diximus, argumentum vestrum claudicare. Unde multùm forsan vagavit oratio, haud tamen extra propositum. Sed hactenus in praesentia. Quibus dictis, synodus sancta decrevit, ut sessio ipsa solveretur, & ad diem sequentem martis congregaretur.

Nota. *Hic desiderari mentionem Epistolae synodi Alexandrinae ad Nestorium, quae incipit, cùm salvator, quae in Ephesino lecta est, & approbata ex actis Gelasii Ciziani, ut suprà diximus in Conc. Ephesino: in qua cùm expressè asseratur Spiritum Sanctum etiam à filio procedere, nihil poterat magis Graecos convincere, cùm ab ipso Ephesino constet post Alexandrinam synodum sub Divo Athanasio explicationem primum factam: tantum abest, ut sit contra ipsius Concilii Ephesini mentem.*

DIE UNDECIMA NOVEMBRIS,
sessio undecima Ferrariae.

UTraque ex parte, patres amplissimi, copiosè, scitè, ac subtiliter dictum est, vestras tamen orationes forsan non nisi summi Theologi, virique doctissimi percipere poterant. Idcircò eam equidem orationem ad propositum pertinentem habebo, quam docti pariter, & mediocriter eruditi sine ambiguitate intelligent, quaque (ni fallor) controversiam nostram ad exitum perducemus. Attendite igitur obsecro. Namque posthac per capita, brevibusque nos agere oportebit. Si sic ergo fieri vobis videtur, rem ipsam aggrediar: sin minùs, voluntati vestrae acquiescam.

Imperat. Dicat Cardinalis.

Jul. Card. Attingam quidem, Patres amplissimi, quaestionis nostrae radicem, Nam tota nostra controversia in Ephesinae synodi interdicto consistit, in his videlicet verbis: Nemini liceat proferre, conscribere, componere, & reliqua. Quae quidem verba nos credimus hoc solùm significare, ut fas sit nulli, Nicaenorum patrum fidei contrarium proferre. Vos autem longè aliter sentire videmini, ut non solùm ad aliam, oppositamque fidem, verùm etiam ad quamvis declarationem, ac cujusvis generis additionem, interdictum ipsum debeat referri, propterea nullam prorsus symboli dilucidationem fieri debuisse. Dicere autem solent legisperiti, fieri non posse, ut quisquam benè legem intelligat, nisi totam perspexerit. Necesse est igitur, ea quoque diligenter consideremus, quae interdictum ipsum praecesserant. Legitur in actis tertiae Synodi, quosdam Anastasium, & Photium Nestorianos, haereticos, nescio quem Jacobum ad suam haeresim mortalibus praedicandam misisse: qui quidem aliud fidei symbolum, vel (ut quidam Charisius in ipsa synodo praesens dicebat) impietatis symbolum praedicans, ac eundem ipsum Charisium impietatis incusans, quàm plurimos Christianos deceperat, Propterea Charisius, ut se Orthodoxon, idest, rectè se de fide sentientem esse probaret, in primis symbolum suum, deindè Nestorianum in eadem synodo recitavit, quod quidem Charisii symbolum, neque Nicaenum, neque Constantinopolitanum fuisse constabat. Postremò vehementer conquestus, quod à Nestorianis communione sibi fuerat interdictum, Credo (inquit) in unum Deum, & reliqua. Quod autem nonnulli profitentur, ipse inficior, Christum videlicet quandoque non fuisse. Posuerat tamen in suo symbolo, Spiritum esse consubstantialem patri, & filio, quod in neutrum duorum illorum symbolorum scriptum fuerat. Quibus quidem Charisii, & Nestorianorum symbolis recitatis, sancta synodus ipsa decrevit, ne cui liceret fidem aliam proferre, aut docere, simulque confictum illud Nestorianorum symbolum, nulla prorsus de ipsius Charisii symbolo mentione facta, damnavit. Siquidem igitur mentis ejusdem Concilii fuisset, quamcunque aliam à Nicaena professionem vetare, ita ut non aliud nisi tantùm Nicaenum symbolum verbis eisdem celebraretur, dubio procul Charisii etiam expositionem, ac symbolum antiquasset, reprobassetque. Sed quoniam verum, ac pium fuerat, idcirco synodus ipsum noluit antiquare. Quae omnia profectò nobis argumento maximo sunt, decretum illud, ad fidem religioni Nicaenorum patrum oppositam, referri debere, ita ut ipsius decreti vis, ex his (ut mihi videtur) clarissimè pateat. Ampliùs, eadem ipsa Synodus, Patres amplissimi, quae, ne cui quicquam liceret proferre, aut litteris mandare, prohibuerat, simul quoque decrevit, ut nulla alia praeter Nicaenorum Patrum fides teneretur. Siquidem igitur à me requisiti, an Deum aeternum esse credatis, mihi respondebitis ita: quaero, an sub anathemate fueritis, quòd verba illa à symbolo Nicaeno minimè continentur. Infinita sunt vera, Patres amplissimi, quae credimus, & profitemur, ab ipso tamen symbolo non contenta. Sed haec hactenus.

Porro autem certis personis (ut dicitis) licere ambigua declarare, Catholicae verò Ecclesiae minimè, longè mihi alienum à ratione, ac ipsi interdicto contrarium esse videtur. Nam in ejus principio legitur, ne cui liceret, & reliqua. In fine verò Episcopis, & Clericis, ac secularibus in universum interdicit. De quibus secularibus ideò facta mentio fuit, quod Graecis mos fuerat, ut non nisi Clerici symbolum in Ecclesiis cantarent. Patet igitur, interdictum ipsum neminem excludere, omnesque ferè Christianos anathemate notatos esse, si synodus ipsa quodvis expositionis genus (ut creditis) prohibuerat. Ampliùs, notatu dignum est, Agathonis litteras, quas (ut suprà dictum est) ad synodum miserat, non ab ipso solo, sed ab Occidentali Ecclesia scriptas fuisse. Ipse namque litteris eisdem testatur, eas unà cum centum, ac 25. Occidentalis Ecclesiae praesulibus conscripsisse, subsignasseque. Praeterea praestantissimus Nicaenus, volens ad id respondere, quod Colossensis praesul attulerat; urgente videlicet necessitate, Romanam Ecclesiam declarasse, nullam necessitatem protulit interdicto fuisse exceptam, neque ullam prorsus mentionem de ea factam. Quam quidem responsionem in vos retorquentes, dicimus, quoniam in prohibitione illa nullius personae ratio haberi videtur; idcirco ipsam una ratione de cunctis hominibus debere intelligi, ita ut nulla ratione cuiquam symbolum exponere liceat; quod tamen constat à multis expositum fuisse, Ampliùs, eadem ipsa tertia synodus nullam de Constantinopolitano symbolo mentionem fecisse videtur. Aut igitur, quia tantùm Nicaenum symbolum à posterioribus in Ecclesia celebrari voluerat, & sic ipsi delinquimus, qui potiùs illud, quàm Nicaenum celebrare solemus; aut ejus quoque symboli

Jacobus Charisius.

Sy Cha

boli fuerat recordata, sed tanquam alterius symboli contrarium, ob idque non dignum celebritate ipsum postposuerat, quod quidem nequaquam credendum est: aut utrumque pro uno, eodemque putaverat, quod eandem veritatem, & fidem utrumque significabat, quamvis multis in verbis differrent. Si quidem igitur verum est, Constantinopolitanum (ut dicitis) symbolum à Nicæno potentia contineri, ac altero intellecto, statim alterum subintelligi: ac ideo illud nequaquam fuisse vetitum, quod eandem veritatem declarabat: magis sanè convenit, ut credamus interdictum ipsum ad fidem diversam, & à veritate dissonam referri debere.

Item luce clarius est, cuncta Synodorum decreta sancti Spiritus gratia fieri, ac ipsum pariter in omnibus esse. Cùm autem sextum etiam generale Concilium edixisset, ne cui fas esset sanctiones ejus everte- re, ac aliam sapere fidem, & reliqua: palam est, idem Concilium, vel Spiritum sanctum pro eo interpretatum fuisse, declarasseque, quonam modo decretum tertiæ Synodi deberet intelligi, ne cui liceret aliam fidem proferre, hoc est, quæ veram religionem everteret: ideoque nequaquam prohibuit, quo minus ad veritatis intelligentiam expositiones fieri deberent. Præterea cùm de quibusdam alicujus legis dubitamus, ipsius Legislatoris sensum inspicere, accuratèque debemus perpendere, qui quidem, vel ejusdem legis exordio, vel verbis aliis consequentibus haberi solet. Porro tertiæ synodi prooemium hoc constat fuisse, cùm patres convenissent, Symbolum Nicæn. perlegerant, ut sermones extraneos cum eo conferrent, quippe qui ipsi symbolo consonarent, eos susciperent, oppositos autem rejicerent. Mens igitur ipsius Legislatoris, hoc est, Ephesinæ Synodi, quæ non ad verba, sed ad Scripturæ Sacræ significationem inspiciebat, nulla alia fuerat, quàm ut fidem aliam, vel expositionem fidem veram destruentem, vetaret: ut ex Cyrilli litteris apparet, qui, Nicæno symbolo recitato, protulit: nos patrum confessionem, ac ipsorum intelligentiam sectantes veram fidem exponimus. Septima quoque Synodus: Veram, inquit, rationem diligentissimè sequentes, & infrà. Veram fidem, quæ non facit errare sectantes, Nicænæ fidei nihil addimus, & reliqua. Ipsa nihilominus Synodus decretum pro imaginibus addidit. Apparet igitur, Legislatorem ipsum voluisse, ut veritas semper prædicaretur, ac nulla ratione taceretur. Unum postremò mihi venit in mentem, quod controversiæ nostræ simillimum esse videtur. Sed antequam veniam ad ipsum, unum aliud in medium proferam, quo quidem faciliùs primum illud intelligemus. Attendite igitur, obsecro. Chalcedon. Concil. ita protulit: Leo Pontifex maximus à quibusdam graviter incusatur symbolum aliud fecisse, ac aliter fidem exposuisse, quàm per Nicænos patres liceret. Ne autem in posterum quisquam talem in eum afferat accusationem, ac ipsum reprehendat, Synodus hæc in eos, qui contra veritatem insurgerent, respondet, atque declarat, Leonem ipsum in exponenda, declarandaque fide nil contra prohibitionem commisisse: quandoquidem, nascentibus novis erroribus, nova, diversaque medicamina à Sanctis Patribus exhiberi debent. Nam etsi fides à Patribus prodita satisfaciat, quia tamen plurimi veram ejus significationem conantur evertere, idcirco convenit fidem ipsam exponere, magisque declarare. Nam si, prout est, pariter ab omnibus coleretur, nulla re alia opus esset, nisi tantùm Nicænorum patrum fidem excolere. Sed cum à recta via quamplurimi deerrent, ac per anfractus, id est, per viam falsitatis, ac erroris vadant, ideo nobis necesse est veritatis viam ostendere, &c. Plura etiam id genus alia, Patres Amplis. Synod. ipsa protulerat, quæ ad propositum attinent. Verum ad id nostra festinat oratio, quod paulo ante postremum mihi dicendum esse promisi.

Quidam enim Flavianus (ut nostis) in Constanti-

A nopol. Synod. Eutychen condemnavit: deinde Synodo Ephesi 2. convocata, quam postea constat reprobatam fuisse, quod quidam Dioscorus legatus ei tyrannicè præfuit, is Eutyches ibi præsens, magno affectus desiderio excusandi se, atque ulciscendi, Nicænum symbolum de verbo ad verbum professus fuit, ac ita protulit: Hæc est patrum fides, in qua vivere, morique volo. Quam quidem prima Synod. Ephes. probaverat, simulque declaraverat, ut aliam nemo proferret. Eam itaque fidem, dicebat ipse, profiteor, Flavianum autem peccare denuncio, quippe qui profiteretur Christum ex duabus, ac in duabus simul naturis esse, quod à Niceno symbolo neutiquam continetur. Veritatem igitur ipsam, quo minus declararetur, ac Niceno symbolo adderetur, Eutyches prohibere volebat, ita ut verborum etiam additionem non admittere videretur. *Eutyches*

B Quidam autem Eusebius exclamavit. Mentiris, Eutyches, dicens: nam hoc, quod dicis, nulla lex prohibet. Dioscorus verò respondit: cur ita dicis, Eusebi, cùm hìc duo Ephesinæ Synodi volumina habeamus, in quibus legitur, nemini licere Nicæno Symbolo quicquam addere? Tacebat autem ipsa Synodus, Eusebiique sententiam tacitè videbatur suscipere. At tyrannus Dioscorus Euseb. ipsum, ac Flavianum, ut Ephesinæ legis prævaricatores, damnare, ac eorum Episcopatibus privare contendit, dicens synodum Ephesinam decrevisse, ut qui fidem aliam proferret, vel adderet, vel auferret, si præsul fuerit, Episcopatu privaretur. Patres autem ipsius Concil. & si, præsente Dioscoro, voluntati ejus acquiescere viderentur, postea tamen absoluto Flaviano, & Euseb. à Chalcedon. Conc. magno gau-

C dio affecti fuere. Porro autem Dioscoro præsente, protulerant, Flavianum, & Eusebium meritò condemnari debere, ac ipsos pontificali dignitate indignos esse, utpotè qui contra Ephes. interdictum ausi fuerint symbolo quicquam apponere, quod Nicæna Synodus prodidit, Ephesina verò probavit, atque suscepit, simulque prohibuit, ne cui liceret ipsi quippiam addere, vel ab eodem auferre decernens, ut si quisquam præsul tale commiserit facinus, Episcopatu privaretur. Cùm autem hæc in Chalcedon. Synodo recitata fuerint, decretum ab ipsa Synodo est, Dioscorum anathemate notatum esse, utpotè qui contra Flavianum, ac Eusebium malè judicaverit, ac eos iniquè damnaverit. Proptereaque sententiam ejus antiquandam esse, quod Flavianus nil prorsus contra Nicænam, vel Ephesinam

D Synodum commiserit. Nam & si Christum duas habere naturas in Nicæno symbolo neutiquam legitur, ab ipso tamen symbolo potentia continetur. Unde non sequitur, addentem quippiam, aut declarantem condemnari debere, dummodo vera, Catholicæque fidei consona proferat. Videtur mihi, Patres Amplis. exemplum meliùs proferri non posse, quod ad propositum attineat, quàm quod de Flaviano protulimus, ita ut eo facile adducar, ut credam interdictum illud, ne cui liceret, & reliqua, ad eos tantùm referri, qui fidem aliam à vera tenerent, quippe Scripturam Sacram, aut Nicænum symbolum immutarent. Quibus equidem argumentis puto controversiam nostram solutam esse: sin minus, vellem à vobis doceri, cur ita credendum non sit. Siquidem igitur Romana Ec-

E clesia profitetur, neque ad Sacram Script. neque ad Nicænum symbolum, neque ad alicujus synodi definitionem, falsam aliquam accessionem fieri posse, ita ut in hoc vobiscum conveniat, operæ pretium est, hujuscemodi quæstione postposita, nos ad eam venire, utrum Sanctus Spiritus ex Filioque procedat, necne. Nam si nobis probabitis ipsum ex filio nequaquam procedere, tùm additionem symbolo factam esse fatebimur, ipsamque Romanæ Ecclesiæ minimè facere licuisse: sin minus, tunc vos oportebit concedere, fas ipsi fuisse symbolum dilucidasse, clariusque reddidisse: quo quidem pacto pax inter nos facillimè fieret. Hæc Beatissimi Patris, dominique nostri, necnon Serenissimi Impera- *Punctum difficultatis.*

 tris,

ris, ac horum omnium præstantissimorum patrum jussu, pro viribus dixi.

Bess. Quamquam orationes utraque ex parte habitæ, tua præsertim, Amplissime Cardinalis, mihique quàm maximè colendæ, luculentissima fuerit, ac ad propositum pertinens, rem enim ipsam dictu mirabile tetigisti, nihilque eorum, quæ opus essent, præteristi: mutua tamen benevolentia nunc, si commodè fieri posset, vobis responderemus, ac probaremus, plura eorum, quæ protulistis, pro nostra causa facere. Verùm opportunum esse videtur, ut sessio dimittatur. Nam non nisi vestris orationibus priùs memoria diligentissimè repetitis vobis benè respondere poterimus. Si lubet ergo, Dei benignitate resurgamus. Quod quidem sanctæ Synodo placuit, jubenti, ut ad proximum Sabbatum sessio prorogaretur.

DIE SABBATI 15. NOVEMBRIS.

Sessio duodecima Ferrariæ.

Marcus. NOn altercandi, neque sermonum nostrorum vicissim refellendorum causa, Patres Amplissimi, huc frequentes convenimus. Sic enim hi solent agere, qui potiùs ostentationis, & jactantiæ, quàm inquirendæ veritatis gratia contendunt. Verùm ut de quibus ambigeremus, ea diligentissimè, ac cum summa pace, mutuaque benevolentia simul ita tractaremus, & consideraremus, ut pari studio conclusionem veram consequeremur: brevi ergo, & non luculenta oratione, sed his solùm innixi, quæ vos concedere videbamini, primùm præstantissimo Cardinali, deinde Reverendo Joanni benignitate Dei respondebimus. Cujus quidem Cardinalis oratio, ut ad propositum spectans, ac non inepta, ita etiam plana, clara, & elegans fuerat. Propintereaque ipsi hunc honorem habebimus, ut nil eorum, quæ per capita dixerat, indiscussum prætereamus. Nam si omni ejus orationis parti respondere velimus, sermoni profectò nostro non hodiè modus dabitur. Porro autem ipsum obsecro, ut si fortè fuerit à me requisitus, mihi statim respondeat, ac velit vel mecum sentire, vel mihi paucis contradicere. Nam ego cum eo, non autem in ipsum, ejus argumenta perpendere velim: quippe qui, cùm veritas patefiet (novi equidem ipsius naturam, & ingenium) majorem capiet voluptatem, quàm si ejus argumenta susciperentur. Unde sanè poterit evenire, ut, si vir ipse sapientissimus pro veritate fuerit redargutus, majori me benevolentia prosequatur, juxta illius sapientis sententiam: *Prov. 9.* *Argue sapientem, & diliget te.* Porro ei quoque suo jure conceditur, me interpellare: nam æquo animo feram, si ab eo fuero requisitus, cujusvis dicti mei reddere rationem, necnon si me corripiet, & corriget, cùm sibi videbitur quicquam me falsi protulisse. Nam si non contradicentibus vobis quicquam protulero, id verum esse, nullaque demonstratione in posterum indigere censebimus: quam quidem conditionem posthac servare debemus. Primum autem ejusdem præstantissimi Cardinalis Argumentum hoc fuerat: Quidam Charisius libello, quem contra Nestorianos tertiæ Synodo dederat, suæ fidei declarationem mandavit, multum quidem diversam ab ea, quæ à Nicænis patribus tradita fuerat, quæ tamen Charisii expositio ab ipsa Synodo antiquata non fuit. Ergo non omnem fidem in universum, verum tantùm contrariam, vetitam fuisse credendum est. Ita dixisti, an non?

Jul. Card. Oratio tua, Pater Reverende, me magno gaudio affecit, de cujus exordio nil equidem proferam: sed beati Petri doctrinam sequens, ad omnem tuam petitionem libentissimè pro viribus respondebo. Velim autem aliquem ex his Doctissimis viris interroges, qui tibi melius responderet. Verùm si mecum agere mavis, tibi libenter obtemperabo. Et quoniam (ut sæpius dictum est) ad inquirendam

A veritatem huc convenimus, non equidem erubescam, si quisquam vestrum errores meos notaverit, ac correxerit: quinimo pro tali ejus erga me beneficio Deo optimo maximo gratias habebo. Hac tibi tamen conditione, Reverende Pater, tecum agam, ut, si non benè tuis argumentis respondero, patres hi tibi satisfaciant: & si falsi quicquam protulero, soli mihi ascribatur. Mihi præterea perplacet, te mihi libenti animo responsurum, quoties fueris à me requisitus. Porro autem mihi videtur nunc opus esse, ut ex me quicquam requiras, quando planè, clarèque dixeram, ac oratio mea litteris tradita est. Verum si tibi fuerit gratum, tuis petitionibus respondebo. Sed prius velim mihi proferas, an satis dixerim. Nam si tibi videtur, satis me non fecisse, dicam ampliùs.

B *Mar.* Non alia indigemus responsione, præstantissime Pater, nisi ut proferas, utrum orationem tuam bene, memoriterque perceperim, necne, id, quod profectò brevibus facere poteris.

Imper. Amplissimo Cardinali patres hi molesti videntur esse. Siquidem igitur vobis placet, alii pro eo respondeant. Sin minus, fiat, ut lubet.

Mar. Velimus, Patres Amplissimi, quemadmodum ipsi paucis interrogabimus, ita vos etiam brevibus respondeatis.

Jul. Card. Nil aliud equidem ex te, Pater Reverende, requiro, quàm ut intelligam, an tibi placeat, omissis interrogationibus, lecta tantùm oratione mea, contra eam argumentari. Nam si hoc non lubet, tibi libenter obtemperabo. Quæ autem de Charisio sessione proxima protuli, brevibus repetam. Charisius Catholi- C cam suæ fidei declarationem litteris traditam, tertiæ Synodo dedit: Deinde Nestorianum symbolum recitatum, ipsa synodus reprobavit, Charisii verò declarationem minimè. Quam item dubio procul antiquasset, si is Charisius declarandi facultatem non habuisset, utpotè, quæ cum Symb. Nic. in verbis paucis conveniret. Ita memini me dixisse, nisi aliter tibi videtur.

Mar. Fateor, Amplis. Pater, expositionem Charisii secundum sensum fuisse Catholicam, secundum autem verba minimè. Multum enim fuerat à Nicæni symboli verbis diversa. Propterea credendum est, expositionem ipsam non ut Catholicam, verum tanquam à fide Catholica dependentem, Charisio privatim, ac sigillatim ab ipsa Synodo probatam fuisse. Itane res se habet, an non?

D *Jul. Card.* Tibi equidem, Pater Reverende, concedo, ipsam Charisii declarationem secundum intelligentiam fuisse Catholicam, vel à Catholica (ut asseris) dependentem, licèt in verbis à symbolo Nicæno plurimum differret. Eam autem ipse Catholicam fidem appello, quæ vera sit. Sed quoniam in hoc convenimus, ipsius videlicet Charisti declarationem Catholicæ fidei congruam fuisse, necnon ab ipsa dependentem, idcirco ulterius ex te quæro, utrum ejusmodi declaratio ab eadem Synodo suscepta fuerit, necne?

Mar. Ut propriam, & particularem Charisii expositionem susceptam fuisse concedimus: non autem, ut ea in universum celebraretur.

E *Jul. Card.* Imo quoniam vera declaratio fuerat, idcirco eam Synodus ipsa suscepit.

Mar. Satis de interrogationibus, Amplissimi Patres, & ad argumentum ipsum veniamus. Charisius tribus de causis Nestorianos in Synodo incusaverat. Prima, quòd hi suum hæreticum symbolum, veluti communem, ac veram doctrinam, hæreticos ad veram Religionem revertentes docebant. Quod quidem facinus ad Nicænæ Synodi, ac ejus symboli injuriam committebant. Altera, quòd falsa multa, impiaque dogmata prædicabant, ob idque fidem ipsorum Charisius infidelitatem potiùs, quàm fidem appellandam censebat. Postrema, quia videbat seipsum ab his tanquam hæreticum odio haberi, ac persequi, fidemque suam impiam reputari, propterea ope-

operæ pretium esse sibi putavit, quod de fide sentiret, exponere, ut ostenderet sese cum Nicænis patribus idem sapere. Qui quidem benè fecisse videtur, ut ab hæreticis provocatus, in eorum impia dogmata inveheretur, cùm præsertim non fuerit interdictum, ne cuivis liceret suam fidem exponere, ac ut visus sibi fuerit declarare, non ita tamen, ut communiter à cunctis Christianis celebraretur : verùm ut, quid quisque de fide sentiret, ostenderet. Cuivis igitur (ut prædictum est) suam fidem licebat exponere, præsertim Charisio, cùm interdictum illud nondum fuerit editum. Ideoque plurimi Ecclesiarum Antistites variis temporibus suam declarantes fidem, diversis vocabulis usi fuere. Quemadmodum, ut tu, Pater Amplissime, protulisti, B. Agathon fecit. Qui cùm fidem unà cum suis præsulibus exposuisset, eam ad sextam Synodum misit. Beatus item Sophronius ante ipsum Agathonem ad Hierosolym. Patriarchatum promotus, quid de fide sentiret, ad Constantinopolit. Antistitem scripserat : cujus deinde litteræ in eadem sexta Synodo recitatæ fuere. Unde usuvenit, ut omnes communiter præsules suæ professionis expositionem literis tradentes, quas synodicas appellare solebant, eas inter se darent. Ut nunc usque Patriarchæ tres faciunt, qui ad Patriarchatum promoti, statim suis literis Constantinopolitanum certiorem reddere solent, quid quisque ipsorum de nostra Religione sentiat, ita ut, quod ab illis fidei nascentis temporibus cœperat, nunc usque vigeat. Ipsius ergo Charisii expositio non fuit à synodo antiquata, quod non fuit, ut à posterioribus pro symbolo in universum celebraretur, verùm (ut sæpissimè dictum est) ut ex ipsa, pia fides Charisii patefieret: quod quidem declarandi genus nequaquam vetitum fuisse concedimus, nisi aliter ipsi creditis. Cur autem non ita sit, ex vobis scire desidero. Huic igitur quæstioni (si lubet) respondeas.

Jul. Card. Tribus de causis iniquis. Reverende Pater, ab ipsa Synodo Nestorianorum symbolum, non autem Charisii, antiquatum fuisse. Prima, quod ipsum instar Nicæni symboli celebrandum ediderint. Altera, quòd in eo multa falsa dogmata scripta fuerint. Tertia, quòd ipsum Charisium odio non mediocri prosequerentur, quod ab eorum dogmate vehementissimè abhorreret. At ego priusquam vobis respōdeam, nonnulla in medium proferam, quæ litteris mandata fuere. Cùm quidam homines (inquit ipsa synodus) conspirassent, ut, spreto Nicæno symbolo, vulgum deciperent, falsum symbolum tradidere, & reliqua. Non ergo alia de causa synodus Nestorianum symbolum antiquasse videtur, nisi quod nefanda dogmata in eo continebantur. Siquidem igitur pium fuisset, ipsum synodus suscepisset. Prima igitur causa, quam profertis, cur symbolum illud reprobatum fuerit, falsa videtur. Alteram verò rationem concedimus : sed tertia inconveniens nobis apparet, ita ut primam, & tertiam falsam esse putemus. Adduci enim ad credendum non possum, Nestorianum symbolum ex eo reprobatum fuisse, quod Nestoriani Charisium insectabantur, ac si scilicet id synodus valdè curasset : sed potiùs putare debemus, synodum ipsam plurimum curasse, ne falsa dogmata in vero symbolo scriberentur. Hìc autem, Pater Reverende, dixisti, synodum ipsam nunquam prohibuisse, ne cui liceret privatas expositiones literis dare, dummodo à vera fide alienæ non sint, quemadmodum Agathon, Sophroniusque fecere, qui, quid de fide sentirent, impunè litteris tradidere. Ipse verò quæro ex te, an is Agathon, & Sophronius in explananda fide sua quicquam in interdictum ipsum commiserint.

Mar. Minimè. Non enim addiderant symbolo. Et quoniam de religione sua privatim conscripserant, idcirco interdicto Ephesino non subjacent. Diximus enim suprà, neminem vetitum esse, ne fidem explicet suam : quandoquidem tantùm fuerat interdictum, ut nemo propriam expositionem pro

A symbolo celebrari velit, aut symbolo quippiam addat.

Jul. Card. Gaudeo te credere, Reverende Pater, Agathonem, & Sophronium, ac Charisium in sua fide dilucidanda interdictum ipsum neutiquam fuisse prævaricatos : nunc ad id, quod ex me quæsivisti, libenter respondeo, Charisium suum symbolum, quod verum, ac Catholicæ fidei congruum fuisse creditur, non ita tradidisse posteritati, ut id Ecclesia communiter celebraret (non enim ad eum spectabat populum docere, ut communis fidei normam prodere) verùm ut suum tantùm dogma manifestaret. Mihi autem satis est fuisse probatum, Charisium ipsum nil in interdictum illud commisisse. Unde sequitur, neque Catholicæ Ecclesiæ, neque Rectori ejus, docendi populi facultatem habenti, ab universali Ecclesia fuisse B vetitum, ne sibi liceat symbolo quippiam addere.

Mar. Ex tua oratione, Pater Amplissime, id tantùm habetur, idcirco Charisium condemnatum à Synodo non fuisse, quòd nil digni pœna commiserit: nequaquam tamen ex eo consequi, Ephesinum Concilium mutandi symboli facultatem volentibus permisisse, quod Charisii symbolum neutiquam antiquaverat. Tuum igitur argumentum destructum esse videtur. Utrum autem Ecclesia Catholica ea sit prædita facultate, ut commune symbolum immutare, transformareque valeat, necne, in posterum suo loco (favente Deo) considerabimus. Nunc autem ex te scire velim, an quod Charisio facere non licuerit, id Nestorianis, si de fide benè sensissent, facere licuisset. Nam paulo suprà mihi visus es protulisse, si hi fuissent Catholici, ipsis etiam fas fuisse, Nicæno postpo-C sito symbolo, aliud ejus loco in baptismate tradere.

Jul. Card. Duo mihi dixisse videris, Pater Reverende, quorum primum prætermittendum non est, immutandi symboli facultatem Ephesino interdicto cuivis hominum fuisse vetitam : eodem tamen interdicto nequaquam fuisse prohibitum, ne cui liceret professionem suam litteris tradere.

Mar. Dummodo vera sit, communeque symbolum non transmutet.

Jul. Card. Sufficit nobis probatum esse, Synodum Ephesinam nequaquam interdixisse, ne cui suam fidem verbis à symbolo diversis declarare liceret : sed anteaquam ad respondendum his veniamus : hæc ipsius Synodi verba accuratiùs perpendamus. *Nemini fidem*, inquit, *aliam proferre, aut conscribere liceat*, D & reliqua. Quæ quidem ita videris exponere, ut verbis aliis quisquam symbolum explanare non valeat, etiam si laicus, nedum si clericus fuerit. Unde profectò maxima dictorum tuorum inter se repugnantia sequitur. Nam ex una parte concedis quemvis suam fidem quibusvis verbis exponere posse : ex alia verò videtur interdictum illud ad laicos usque protendi. Quod ideo tibi quidem incommodum accedit, quod ipsa verba ponis ad aliam simpliciter fidem referri. Quæ si credideris (ut ego exposui) fidem tantùm religioni nostræ contrariam significare, nullum prorsus incommodum incurrisses. Præterea non ita Synodus jussit, ut liceat nemini vel publicè, vel privatim, vel simul, vel disjunctim addere, seu proferre : verum simpliciter, ac in universum interdixit, ut nemini liceat, & reli-E qua. Patet etiam ex ejusdem Synodi prooemio interdictum illud non nisi ad oppositam fidem referri. Cùm patres, inquit, convenissent, symbolum Nicænum perlegerant, ut sermones extraneos cum eo conferrent, quique ipsi symbolo consonarent, eos susciperent, oppositos verò rejicerent. Decretum igitur Synodi verbis his respondere debet, ut verba, quæ fidei nostræ convenirent, ea tantùm susciperentur, contra verò rejicerentur. Per aliam ergo fidem tantùm contrariam, pugnantemque ipsa Synodus intellexerat. De his ergo me, velim, interroges, an ipsa possim ostendere. Verùm ne videar tuis quæstionibus respondere nolle, ipsis modò libentissimè respondebo. Charisium (in-

(inquis) idcirco fuisse laude affectum à synodo, quod A
non habens facultatem aliud symbolum componendi, nequaquam aliud composuerat. Qua quidem ratione meum argumentum credis fuisse destructum, dicens Nestorianos propterea fuisse damnatos, quòd aliud symbolum celebrandum ediderint. Nam si verum ipsum quoque fuisset, hi nunquam à synodo fuissent damnati. Cui equidem sententiæ acquiesco, ut si Nestorianum symbolum fuisset Catholicum, ipsum, etiam instar Charisii, Agathonis, atque Sophronii Symbolorum, susceptum fuisset. Sed quoniam contraria dogmata continebat, ideo fuit antiquatum.

Mar. Nestorianum symbolum, Patres amplissimi, longè alia ratione fuerat editum, quàm Charisii, Agathonis, atque Sophronii symbola. Illud namque B
his, qui ab hæresi ad fidem revertebantur, pro Nicæno symbolo, tanquam communis doctrina, traditum fuerat: hæc verò non ita, ut per ipsa baptisma celebraretur, posteritati fuere prodita. Unde non sequitur, ut una omnium, eademque ratio sit. Nam illud, etiam si Catholicum fuisset, meritò tamen synodus adhuc ipsum antiquasset: hæc autem cùm non pro symbolis communiter celebrandis, verum ut expositiones, atque sententiæ propriæ, scripturæ relictæ fuerint, idcirco reprobata non sunt. Patet igitur falsum esse, quod profiteris, Nestorianos, scilicet, immutandi symboli facultatem habuisse, si rectè de fide sensissent, nec non Charisium, ac cæteros Nicænum symbolum neutiquam tetigisse.

Jul. Card. Sanè mihi videris, R.P. oppositum ve- C
ritati proferre. Nam ipse Charisius in suæ fidei expositione, vel symbolo, Nicænum simul, & Constantinopolitanum, mutaverat, dicens: *Et in Spiritum sanctum paracletum, Spiritum veritatis, consubstantialem Patri, & Filio*, quæ quidem verba in ipsis symbolis non leguntur. Porrò quoniam in tui sermonis exordio protulisti, argumentum illud concessum nobis putatum iri, cui non fuisset responsum, ideo non simul omnibus, verum singulis repetitis, ad omnia respondebo. Dico igitur, idque profiteor, quòd nulla inter Nestorianorum, atque Charisii, ac Sophronii, Tharasiique symbola differentia fuisset, si Nestorianum veritatem in se contineret. Tu autem, Pater Reverende, non deberes legem ipsam exponere aliter, quàm posset intelligi. Nam (ut sæ- D
pissimè dictum est) idcirco Synodus Nestorianum symbolum antiquaverat, quod in se multa dogmata nefanda concluderet. Hanc ergo perpende sententiam. Nam equidem interdictum fuisse puto, ne cui homini privato liceret, Ecclesiæ Catholicæ celebrandum quippiam tradere, quod aliam (hoc est, oppositam) fidem significaret. Ne autem eidem Ecclesiæ ab homine privato verum symbolum ita traderetur, ut ipso cuncti Christicolæ uterentur, non ipso eodem interdicto, verum alia ratione fuisse vetitum censeo. Quandoquidem minimè conveniret, ut Ecclesia mortalibus obediret, qui nullam ab ea facultatem haberent, cùm præsertim omnibus in rebus divinis, particulares Ecclesiæ communem sectari debeant. E

Mar. Eadem ipsa mihi videris repetere, atque in eisdem, Amplissime Pat. versari, scilicet Catholicam Ecclesiam ea facultate præditam esse, ut symbolum immutare, ac ipsum particularibus Ecclesiis celebrandum tradere valeat. Ad hoc autem nondum clariùs respondisti, utrum si Nestoriani benè de fide sensissent, suum symbolum jure suo prodere potuissent, nec ne. Huic ergo quæstioni (si lubet) apertiùs respondeas, ut tandem ipsam concludamus.

Jul. Card. Satis mihi videtur ad propositum respondisse.

Mar. Ex te requiro, Pater Amplissime, utrum Nestorianis licuerit suum symbolum ita tradere celebrandum, ut homines ipso in sacro baptismate uterentur, an non? Nam Charisii, ac cæterorum fidei expositiones, non sanè fuerant symbola, neque symbola nuncupata, neque denique pro symbolis à Synodo ita suscepta, ut per ipsa baptisma fieret.

Jul. Card. Fatear equidem, nemini licere proprium symbolum ita proferre, ut communiter in Ecclesia celebretur. Nestorianos autem ipsos potuisse symbolum verum exponere, ac ipso uti, idemque proferre, ac sapere, non eo inficias. Sin autem protuli, etiamsi symbolum ipsorum Nicænum symbolum oppugnaret, me falsum dixisse confiteor. Teneo tamen memoria, me tantummodò protulisse, fas ipsis fuisse symbolum verum proferre.

Mar. Nestoriani suum symbolum communiter celebrandum tradiderant, volentes, ut qui ad fidem reverterentur ab hæresi, Nicæno postposito symbolo, illo tantùm baptizarentur. Num igitur ipsis id agere licuisset, si symbolum ipsum fuisset Catholicum?

Jul. Card. Etsi prolixè, clarèque mihi videor respondisse, tamen, ut tibi pro viribus satisfaciam, repeto, Nestorianos proculdubio potuisse symbolum suum proferre, dummodò verum fuisset: eodem tamen communiter in Ecclesiis uti, nequaquam ipsis licuisse.

Mar. Id est, Pater Amplissime, quod equidem volebam concludere, non alia videlicet de causa Nestorianos fuisse damnatos, quàm quòd suum symbolum pro communi doctrina Nicæni symboli loco celebrandum tradiderint: quod tamen quoniam videbantur suo jure facere potuisse, quod nondum interdictum illud editum fuerat, idcirco synodus Ephesina legem (ut suprà dictum est) promulgavit, ut in futurum, neque Nestoriani, neque quisquam cæterorum mortalium facultatem, vel (ut melius dicam) licentiam ipsam haberet. Quam quidem constat plurimorum falsorum dogmatum causam fuisse, ita ut ausim dicere, ut Synodus ipsa nunquam interdictum ejusmodi edidisset, si Nestoriani licentiam ipsam non habuissent, qua quidem nefanda dogmata seminarent. Sed prudentissima synodus incommoda futura prospiciens, in universum prohibuit, ne cui liceret aliam à Nicænorum patrum fide docere, non inscia (ut sæpenumero dictum est) immutandi symboli licentiam, falsorum dogmatum causam fuisse, foreque. Patet etiam ex ipsius synodi summa facultate, qua prædita fuerat, suæ mentis fuisse, ut aliam fidei expositionem, ac symbolum nemo auderet componere. Quam quidem conclusionem tuis ex dictis, ut quoddam consequens, vel (ut ita dixerim) corollarium expressimus, nisi aliter tibi videtur, quod velim ex te cognoscere.

Jul. Card. Tibine magis, Reverende Pater, an Ephesinæ definitioni credendum est?

Mar. Nos sanè synodo tribuimus plurimum, cumque quicquam vocamus in dubium, decretis, ac expositoribus ejus magis concedimus, quàm nobis ipsis indulgeamus. Porrò autem Beatus Cyrillus ad Joannem, & Acacium Melitinen. scribens definitionem ipsam explanat, lucidioremque reddit. Ejusdem ergo Cyrilli expositionem diligenter consideremus, ac ipsum in omnibus imitemur: quo quidem melior interpres inveniri poterit nemo, nisi tu ita sentias.

Jul. Card. Idcirco equidem ex te, Pater Reverende, quæsivi, cui nos magis oporteat credere, quod ipsa tertia synodus decreti sui reddidit rationem, dicens: quoniam Nestorianum symbolum perversa, contrariaque dogmata continebat.

Mar. Nequaquam res sic sese habuit, ut causa ex illa symbolum ipsum fuerit antiquatum.

Jul. Card. Sancta tertia synodus, Pater Ampliss. Nestorii expositionem, hoc est, dogmata nefanda

da-

damnavit, quòd item ex verbis Charisii apparet, qui cùm incusaret Nestorianos, ita protulit: Hi, Nicæno symbolo spreto, infidelitatis symbolum protulerunt. Præterea Cyrillus Nestoriano symbolo, ac literis in synodo recitatis, eam interrogavit, an ipsi vera viderentur ea, quæ in his scripta essent. Quam quidem synodum respondisse constat, ea omnia falsa esse, ipsaque propterea statim reprobavit. Quod autem Cyrillo, R. P. idcirco magis credendum existimes, quòd summi pontificis Vicarius, & Legatus in eadem synodo fuerat, tibi ipse assentior. Cujus quidem litteræ non solùm meam sententiam non impugnant, verum etiam ipsam mirum in modum confirmare videntur: quarum sensum si bene perpenderis, satis tibi fuerit exploratum, ipsum per aliam fidem, contrariam tantùm intellexisse. Cujus quidem rei ex eo quoque potes capere rationem; nam is Cyrillus, litteris ad Joannem Antiochenum missis, quibus cuidam epistolæ Nestorii respondebat, multa reliquerat, quæ in Nicæno symbolo non expressè leguntur. Quæ quidem tamen, quandoquidem à veritate non fuerant aliena, idcirco dixisse creditur, nil addimus, neque auferimus. Ergo quo minus ex ipsis litteris nequaquam percipere possimus, hoc esse puto, ut cùm symboli vera servatur intelligentia, tùm neque additio, neque ablatio fieri censeatur. Litteræ autem ipsius Cyrilli ad Acacium scriptæ non solùm non contra nos sunt, sed etiam à nobis esse videntur: quandoquidem ex his patet, quonam modo intelligi debeat illud, addere non licere: ita ut qui quicquam exponit, atque declarat, non novi quicquam apponere, verum idem ipsum dilucidare, clariusque reddere censeatur.

Marc. Num Cyrillus non prohiberat, ne verbis extraneis declarationes ejusmodi fierent?

Jul. Card. Qui expositionem ejuscemodi fecerit, is nil sanè novi protulerit, neque propterea censeretur divinum symbolum immutasse, verum quæ clara fuissent, illustriora, magisque perceptibilia reddidisse. Quod aliud argumentum hoc, obsecro, fortius poterit excogitari? Quod cùm proximè, loquente Nicæno præsule, quærens invenire nequaquam potuerim, id deinde mihi, ne me falsum esse putaretis, diligenter investiganti occurrit, quo proculdubio nostra controversia solvitur. Nam Cyrillus ipse litteris ad quemdam Nestorii auditorem scriptis, quæ quidem sic incipiebant, res quidem: declarationem hanc, (de qua agimus) additionem non esse demonstrat. Quibus quidem literis in synodo recitatis, Cyrillus ipsam interrogavit.

Marc. De quibus obsecro Cyrilli literis mentionem facis?

Jul. Card. De his, quas contra Nestorium scripserat. Synodum, inquam, Cyrillus interrogavit, an Nicænæ synodo consonantes essent. Frequens autem synodus respondit, eas quàm maximè congruas esse, quòd his veritas magis pateat, quodque à symbolo Nicæno paucis, ac obscurè contineretur, id prolixiùs, atque clariùs redditum sit. Unde synodus ipsa conclusit, Cyrillum ipsum eadem cum synodo Nicæna sentire, ac eundem nil prorsus innovasse. Siquidem igitur Cyrilli verba fidem aliam, hoc est, Nicæni symboli contrariam, significassent, is proculdubio legis transgressor, prævaricatorque fuisset. Sed quoniam authoritati Cyrilli vehementer innititur, idcirco expositionem ejus in medium proferamus, quam de symbolo fecerat, qua quidem cognoscere possumus, quid illa synodus cum interdicto suo voluerit. Sancta synodus, inquit, Ephesi (Deo annuente) celebrata, sanctam in Nestorium, ac eos, qui vana cum ipso sentirent, vel in futurum senserint, & in eos, qui vanitates ejusmodi proferre, aut litteris mandare fuerint ausi, sententiam promulgavit, pariterque damnavit. Ex literis his, amp. Patres, clarissimè patet, cur Nestorius, ac ejus secta condemnata fuerit: & illud, fidem aliam, contrariam fidem significare, quemadmodum Nestorii fides fuerat: & ideò Nestorianum symbolum antiquatum fuisse, quod talia dogmata contineret, qualia Nestorius ipse videbatur sentire. Quam quidem sententiam, licèt tuæ contraria sit, tu tamen vir prudentia, & sapientia præditus, ex literis ipsis percipies, si eas diligenter inspexeris: ex quibus quidem tibi fieret notum, Ephesinam synodum nil aliud, quàm fidem fidei veræ contrariam vetuisse. Rogo igitur te, atque obsecro, pater reverende, ne tot, ac tantos authores sermonibus ita frivolis, ut vel à pueris possint refelli, detineas. Verum si vobis etiam, quemadmodum nobis videtur conducere, omissa hujusmodi controversia, ad principem illam veniamus, de qua quidem longam orationem, non tamen alienam à ratione, speramus habere: sin autem in hac eadem quæstione adhuc malitis persistere, per mensem, nedum per diem, tibi paratus sum respondere, quamvis animi dolore afficiar, quod tempus vane conteritur.

Fides alia, contraria.

Marc. Sermones nostros neque inutiles, neque de parvis rebus habitos, neque denique tales, ut vel à pueris (ut dicis, pater amp.) possint dissolvi: verum valdè convenientes, ac ad propositum pertinentes fuisse putamus; quandoquidem divorum patrum sententias exposuimus, credentes, tametsi vestrum ejusmodi dogma verum forsitan fuerit, ipsum tamen divino symbolo nequaquam addendum esse. Convenientius ergo, majorique veneratione dignum, ac ipsius rei naturam consequens esse videtur, ut omissa illa, de qua velles agere quæstione, hanc prius concludamus. Scias igitur velim, nos veritatis hujus investigationem nolle priùs relinquere, quàm communi sententia ad conclusionem aliquam pervenerimus: quandoquidem (ut suprà dictum est) nos asserimus, & ita sentimus (prout ostendere facilè possumus) dogma illud (de quo suo loco considerabimus) quamvis fuerit cognitum, verum esse, alibi tamen, quàm in symbolo, scribendum esse, quemadmodum Concilia generalia fecisse constat. Ab ipso igitur symbolo dimovendum esse censemus, ut cunctorum Christianorum conjunctio fiat, qui ex ea causa jamdiu dissident.

Jul. Card. Rebus omnibus, pater reverende, quibus humanum genus fruatur, tempus expetibilius est. Proptereaque serenissimus Imperator sæpissimè protulit, id conterendum frustra non esse. Quandoquidem ergo sermonibus, & scripturis satis de hac re egimus, vosque, qui sapientes, ac magno ingenio præditi estis, jam agnovisse censemini, rei hujusmodi veritatem, & rationem non amplius in dubium vocari debere, idcirco ad aliam controversiam veniamus. Cur autem ejusmodi quæstionem in medium, R. P. protuleris, haudquaquam intelligo: nisi forsan id feceris, quod oratores egregii faciunt, quippe qui, cùm aliquam causam volunt agere, à facilioribus incipere soleant. Qua quidem ratione tu quoque forsan adductus, ac non inscius te magno certamine certaturum esse, priùs armatura levi nobiscum agere voluisti. At quoniam hujusce causæ veritatem perdiu investigavimus, ita ut in præsentia luce clariùs pateat (tametsi semper vobis fuerit nota, veruntamen ut vobis fieret exploratum, quonam pacto Latini homines respondere scirent, ideo de nobis periculum facere voluistis) idcirco vos rogo, ut tandem ad majorem illam quæstionem veniamus. Nam si nobis (ut suprà diximus) demonstrabitis, sanctum Spiritum ex Filio nequaquam procedere, vobis illico concedemus, id nulla ratione à Romana Ecclesia apponi symbolo potuisse. Sin autem illud non poteritis assequi, sed ejus oppositum vobis probabitur, nullam amplius inter nos controversiam fore censeo. Porro autem per me nunquam stabit, quominus quæstionem illam, quoad vobis libuerit, prosequamur: dummodo disputationis hujusmodi auditores non tædeat. Nam equidem ad omnes, quas proposueris quæstiones, libentissimè respondebo: sed magis forsitan expedi-

Transitio ad aliam quæstionem.

Primaria quæstio.

pediret, ut statis diebus de principe illa quæstione verba facturi conveniremus. Intereà verò extraordinariè congregati, hanc etiam quæstionem tractaremus, nisi tu, Pater reverende, malis in hac eadem materia versando, ex me quicquam aliud quærere, qua in re tibi libentissimè respondebo: quandoquidem tecum velùti cum Patre meo magna cum declaratione differo. Sed antequam de aliqua re me interroges, ad id, quod sæpenumero repetisti, interdictum videlicet nullum ante tertiam synodum fuisse, respondebo. De quo equidem longè aliter sentio: ideò non abs re esset, ut vos, Patres amplissimi, hanc etiam ambiguitatem audiretis, de qua in sermone, quem literis tradidi, nullam prorsus feceram mentionem.

delectatione.

Argumentum, cui mirum in modum inniti videmini, cur symbolo quicquam addi non liceat, ex Cyrilli literis sumitis: cujus tamen verba, si juxta mentem ejus accuratiùs perpenderitis, non de verborum additione, verùm de alia fide Cyrillum ipsum intellexisse, videbitis. Porrò licèt concedamus vobis, eum noluisse symbolo quippiam apponi posse, id tamen nobis nequaquam videtur obstare: quandoquidem scripturæ sacræ fuerat innixus, in qua legitur ita: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, utpote qui non ex sese, verùm Dei Patris Spiritu afflati, loquerentur. Quoniam ergo non sancti Patres, verum sanctus Spiritus loquebatur, ideò Cyrillo videbatur nil addendum, aut auferendum esse. Quæ quidem verba longè ante Christi adventum, nedum ante tertiam synodum fuerant prolata. Propterea beatus Cælestinus hæc literis tradidit: quis unquam non dignus anathemate fuerit judicatus, qui fidei Catholicæ quicquam addiderit, vel ab eadem ademerit? Credere autem non debemus, literis Apostolicis quippiam additum, vel ab ipsis ablatum fuisse, quandoquidem nostris ex legibus gravi pœna mulctantur, qui literas ejusmodi transformaverint. Quas quidem literas Cælestini ante tertiam synodum fuisse constat, quibus tamen ipse prohibuit, ne fidei Catholicæ quippiam adderetur, vel ab ipsa auferretur. Duos igitur testes contra tuam sententiam attuli: sed quoniam *in ore duorum, vel trium stat omne verbum*, idcircò tertium quoque producam. Septima namque synodus inquit: Ecclesiæ Catholicæ traditiones neque diminutionem, neque ullam accessionem suscipere possunt. Magna igitur afficiendi sunt pœna, qui quicquam abstulerint, vel addiderint: ac execrandus est ille, qui negligit veritatem agnoscere, ac antiquos patrum suorum terminos transgreditur. Synodus ipsa eisdem sacræ scripturæ verbis innitens, inquit: Qui terminos antiquos, & reliqua: quod quidem his solet accidere, qui veritatem non curant cognoscere. Unde sequitur eum terminorum esse transgressorem, qui fidem à suis patribus traditam, neutiquam amplexatur. Ergo qui eam declarat, suorum patrum fines nequaquam egreditur, neque quicquam ei vel addit, vel aufert, quandoquidem apud Cyrillum interdictum illud tantùm in eos, qui contra majorum suorum decreta loquerentur, editum fuerat, quod sanctus Sp. veritatis est spiritus: & qui eam profitetur, ipsam etiam excolere creditur, ac intra terminos est. Contra, qui vanus, & mendax est, is proculdubio sancti Spiritus fines transgreditur, & patrum fidei quippiam addere, vel ab eadem auferre putatur. Igitur ex sacra scriptura clarissimè patet, ut qui veritatem agnoscere nolit, is addere quicquam, vel auferre credatur. Porrò, quoniam sæpissimè protulistis, prohibitionem ipsam à tertia synodo, vel per eam à sancto Spiritu promulgatam fuisse, idcircò reverende pater, ex te quæro, utrum nobis credendum sit, Nicænam synodum majorum suorum terminos transgressam fuisse, an non. Plane si credimus mutationem verborum, nedum intelligentiæ fuisse prohibitam, necesse est, ut credamus, Nicænam quoque synodum anathemate devinctam esse, utpote quæ nonnulla verba (quemadmodum su-

Ante 3. Synodum additio ad Symb. vetita.

Deut. 19. Matt. 18.

A periùs dictum est) ab Apostolorum symbolo abstulerit: necnon secundam synodum anathemati subjacere, quæ post illam testamenti veteris prohibitionem Nicæno symbolo verba multa addiderit. Sed quoniam Patres ii veritatem protulerant, idcircò eadem, non autem aliena, vel contraria, cum majoribus suis sensisse creduntur. Falsum est ergo proferre posteriores synodos veritas fuisse, ne symbolo quicquam addere possent. Ampliùs in hoc Græco volumine, quod nobis Constantinopoli missum fuit, Nicænum, & Constantinopolitanum symbolum (prout vulgo celebratur) descripta sunt: in alio verò libro, qui quingentorum annorum, & ultra creditur esse, absque, *de cœlis*, ac *secundum scripturas*, Constantinopolitanum symbolum legitur, licèt in alio libro,
B qui Longobardorum literis scriptus esse videtur, symbolum idem cum eisdem verbis legatur. Volumen autem vestrum, in quo quarti generalis Concilii acta scripta sunt, nonnisi trecentorum annorum creditur esse. Ut igitur, pater Ephesie, neutiquam in nos invehemini, licet *Deum de Deo*, in nostro volumine scriptum sit, cùm in vestro non extet: ita quoque nos incusare non deberetis, quod verbum unum addidimus symbolo.

Marc. Ad omnia, quæ paulo ante dixisti, Patres amplissimi, respondendi tempus non est: quandoquidem longa indigent responsione. Quædam enim ex nobis quæsivisti, simulque contendisti, ut ea vobis concederemus: quod planè nostræ non esset existimationis, quando possumus ad omnia respondere, ac veritatem ipsam attingere. De his igitur, ac de hoc ve-
C stro volumine suo loco dicemus. Quod autem ad Romanam Ecclesiam, summumque Pontificem adspiciens protulisti, Catholicam Ecclesiam, ac ejus principem commune symbolum reformare posse, idcirco toties hæc à te repetita, præterire non possumus indiscussa. De hac igitur quæstione sequenti sessione, si vobis videbitur, disputabimus, argumentaque plurima, & fortissima pro nostra causa afferemus. Sed quoniam vehementer ambigimus, ne sermones hujusmodi aures vestras offendant, ideo, si vobis videbitur, protuli.

Jul. Card. Inter alia capita, Patres ampl. in quibus Græci, Latinique differunt, est id, quod de Romanæ Ecclesiæ facultate in dubium Græci vocant:
D quoniam tamen nunc agimus, an sanctus Spiritus *ex Filioque* procedat, qui quidem fidei articulus est, idcirco non convenit has quæstiones confundere. Propterèaque in oratione, quam scripturæ traditam vobis dedi, me de facultate Romanæ Ecclesiæ tunc nil esse dicturum protuli, putans fuisse conveniens, ut in aliud tempus differatur. Suo igitur loco, pater reverende, in ejuscemodi controversia, ut decet liberum hominem, quicquid volueris, in medium proferes, in quo sanctissimo Domino nostro Pontifici maximo nulla profectò fiet injuria: quippè qui non alia de causa præsens est, nisi ut veritas illustretur. Cujus quidem summi Pontificis, Ecclesiæque Romanæ facultas, tùm ex Euangelio, tùm etiam ex sanctis Conciliis generalibus benignitate Dei patet clarissimè.
E Siquidem igitur quæstio, utrum liceat addere symbolo, necne, ab illa quæstione longè aliena videtur esse, sanè non convenit ambas has contemplationes simul (ut suprà dixi) confundere. Rogo igitur vos, atque obsecro, ut ad quæstionem de sancti Spiritus processione veniamus, quandoquidem si hac in re convenerimus, equidem persuadeo fore facilè, ut in cæteris quoque conveniamus. His dictis sessio fuit dimissa, & ad alium diem dilata. Elapsis verò nonnullis diebus, summus Pontifex jussit, ut ad diem vigesimum septimum mensis ejusdem iterum conveniret.

DIE

DIE JOVIS VIGESIMA SEPTIMA mensis Novembris.

Sessio decima tertia Ferrariæ.

FRequenti synodo ducis Burgundiæ oratores in sessionem hanc introducti fuere, ex quibus quatuor præsules, & unus Diaconus, & duo equites fuerunt, qui salutato de more summo Pontifice, Imperatore verò nequaquam (nam Patriarcha valetudine adversa detentus non aderat) consedere, summoque Pontifici literas dedere. Quibus quidem Latinè recitatis, & à Græcis non intellectis, sessio fuit dimissa. At Imperator ægrè tulit vehementissimè, quod non fuerit salutatus, asserens se magna injuria fuisse affectum: & nisi sequenti sessione ab oratoribus ipsis pro sua dignitate salutaretur, se nunquam ampliùs in sessionem venturum, quinimo fore, ut synodus dimitteretur. Patriarcha verò tametsi plurimùm ægrotaret, tamen per nuncios egit, ut summi Pontificis nuncii Imperatorem rogarent, ut à synodi celebratione nequaquam desisteret, promittentes ei, ut ab oratoribus ipsis sessione sequenti imperatorio more salutaretur. Quapropter ipso consentiente, summus Pontifex jussit, ut ad diem quartam mensis Decembris sessio convocaretur.

Sgurobulus addit ad has sessiones inter alia, suæ hist. sect. 6. c. 23. Fortè fortuna synodo intererant nonnulli Eremitæ, & monachi ex ordine anachoretico, qui tùm pedem extra limen cœnobiorum promoverant ad dissertationes audiendas: qui, cùm argumenta à nobis prolata auribus percepissent, dixerunt: Græci procul dubio veram propugnant fidem, & hucusque dogmata sana retinuerunt: quod ubi percrebuit in curia, aulici papales accersitos in curiam monachos sic objurgarunt: vos estis hominum genus segregatum in claustra, satis edocti cucullorum usum, & in asceticis institutis exercitati: at supremæ sapientiæ ne prima didicistis elementa. Quare hæc vobis mandat Papa, linguas compescite, nec populum infestate. Sic Græcus iste nugis causam suam tuetur, quid enim Græci hactenus dixerunt, quod non à Latinis repercussum fuerit satis superque?

DIE JOVIS QUARTA MENSIS Decembris.

Sessio decimaquarta Ferrariæ.

HAc frequenti sessione, absente tamen Patriarcha, Imperatorem ipsi legati salutavere, non ita ut ipsum deceret. Id tamen æquo animo tulit, ac jussit, ut dissertores electi negotium prosequerentur. Ephesius autem volens Cardinali respondere, dixit se velle brevibus, ac per Sic, & Non disputare: quandoquidem Latini videbantur ei prolixis orationibus uti, ut eloquentissimi viderentur. Deinde de Charisio protulit, exemplum illud ad Latinos non pertinere. Quibus, & aliis ab Ephesio dictis, Julianus Cardinalis vir summo ingenio, memoriaque profunda præditus, ita prolixè respondit, ut dicendo dies ipsum defecerit, & sessio fuit dimissa, decreto, ut triduo post convenirent.

DIE LUNÆ DECIMA OCTAVA mensis Decembris.

Sessio decima quinta Ferrariæ.

EPhesius Imperatoris jussu longam orationem habuit, volens ostendere, ne syllabam quidem A addere symbolo licere. Quæ quidem oratio ita vagata est, ut omnes sibi facilè suaderent ei neminem responsurum esse. At Julianus eloquentissimus, qui, loquente Ephesio, ne verbum quidem protulerat, orationem ejus ordine summo, memoriterque repetit, ac in duas de triginta partes distribuit, volens partim philosophando, partim sacram scripturam citando, ac dialecticis argumentorum locis utendo probare, Latinos minimè peccavisse, quamvis addiderint symbolo. Contra Ephesius magno affectus desiderio, quæstionem hujusmodi ad extremum tandem perducere, ac clariùs demonstrare, nullam verborum accessionem ad symbolum fieri licuisse, Juliani sermonem in octo partes divisit. Et in prima quidem probavit, Charisii symbolum haudquaquam fuisse commune, in altera verò de Nestorii symbolo mentionem B nullam fieri debuisse: nam in tertia pœnarum vim in interdicto contentarum ostendit, in quarta verò pœnas ipsas singulariter, non autem communiter in delinquentes editas fuisse demonstravit. Nam in tribus sequentibus partibus Cyrilli literas, & Agathonis exposuit, ac probavit, quidnam ipsi docuerint. In extrema denique parte additionem ipsam absque synodo nequaquam fieri potuisse docuit: in hunc postremò modum peroravit. *Memoria Juliani Cardinal.*

Marc. Symbolum illud, præstantissimi patres, quod ut optimum depositum à Patribus nostris in nostra Imperatrice civitate suscepistis, à vobis tale reperimus, quale vobis fuerat traditum. Nonne quisque depositum sibi creditum reddere tenetur? Patrum igitur depositum nobis (ut dictum est) restituite. Quod quia perfectum est, idcirco diminutione, vel additione non indiget. Qui quidem patres nostri eos C reprobavere proculdubio, qui contra symbolum ipsum quicquam innovassent: alios verò pœna gravissima affecere, qui aliud symbolum fecissent. Quod si unius solæ dictionis additio parum refert, ac parva de ea ratio debet haberi, ablata igitur, parum, vel nihil prorsus nocebit, imo certè plurimum prodesset: nam ea ratione cuncti Christicolæ dubio procul conjungerentur. Contra magnum, ac indignum facinus esset, si talis additio tolleretur, ob idque magna ratio de hac re debet haberi. Non igitur ipsi peccamus, qui rem hanc plurimi facimus: Amplius, si talis additio imprudenter fuerat facta, nunc quoque prudentiùs nobis consuleretur, si ipsam auferetis: sic enim amicos vobis conjunctissimos faceretis, qui vestram mutuam amicitiam magnifacerent, & excolerent. Vos igitur, ò patres, fratres, ac reverendi Domini nostri, D ut sæpenumero fecimus, ita etiam nunc per viscera Domini nostri Jesu Christi, qui nos peccatores, ac perditos mortales dilexit, & animam suam pro nobis dedit, rogamus, ac obsecramus, ut pacem optimam, & summam inter nos, sanctosque patres nostros conjunctionem facimus, qua quidem tùm fuimus conjuncti, cùm idem omnes volebamus, ac sentiebamus, & nullum inter nos dissidium erat. Conjungamur, obsecro, tanquam fratres. Veneremur majores nostros, definitionibus, ac decretis ipsorum honorem plurimum habeamus, eorundem minas, & pœnas vereamur. Ipsorum denique traditiones servemus, custodiamus, excolamus, ut uno corde, ac ore, Patris, & Filii, sanctique Spiritus nomen dignissimum celebremus, & glorificemus nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. *Repetitio ejusdem argumenti*

E Julianus autem Cardinalis amplissimus à disputatione nolens desistere, sententiam suam vehementissimè defendens, post multa protulit, pro singulis decem argumentis, quæ sibi fuissent proposita, se decem millia redditurum. Deficiente autem die, sessio fuit dimissa. Tùm Græci tàm præsules, quàm cæteri omnes tædio affecti, de suo in patriam reditu, infectare, cogitare cœperunt, dicentes: In vanum tempus conterimus, quandoquidem nec à Latinis nos, nec à nobis ipsi suaderi possent. At Imperator magna- *Julianus Card.*

gnanimus animos ipsorum cunctando restituit. Porro volentibus Græcis disputationi facere modum, Latini mirum in modum incumbebant, ut in sessionibus de ipso dogmate ageretur, afferentes de quæstione prima jam satis dictum fuisse, ac se nolle amplius quærere, cur illud, ex Filioque, symbolo fuerit additum. Nam, cùm fieri non possit, ut quod jam factum, probatumque fuerit, priùs tollatur, quàm ostendatur à Græcis impium esse: operæ pretium esse dicebant, ut in posterum de ipso dogmate agerent: quod quidem, si impium esse constaret, illico tolleretur: sin autem receptum esset, minimè se esse incusandos. Hæc Julianus doctissimus. Contra verò dicebat Ephesius: Tollatur à symbolo, proprioque termino circunscribatur, quemadmodum de multis verbis constat factum fuisse. At Julianus vehementiùs instans, dicebat: inquiratur (Pater) veritas, inquiratur, & si verbum illud impium esse dignosceretur, neque in symbolo stabit, neque in alio loco (ut dicis) circunscribetur, impia enim nulla ratione proferri debent, pia verò quovis in loco, nedum in symbolo, stare possunt. Interea Imperator ægrotavit, simulque Patriarcha adversa valetudine jam pridem domi tenebatur. Post autem dies sedecim vix potuit Imperatoris domum lectica venire, quo biduo post Græci quoque præsules convenere. Ad quos Imperator fuit ita loquutus.

Imp. Nostra relicta patria, patres optimi, pro Ecclesiarum conjunctione non sine magno periculo huc frequentes convenimus: & vos quidem antistites pro vestrarum Ecclesiarum securitate, Laici verò tùm pro vestra pia religione, tùm etiam pro posteris vestris soliti estis, ob idque onus hoc libenter subiistis. Ego autem solùm, ut à Deo gratiam consequar, id, quod etiam ad vos pertinet, vehementer laboro, quippe qui filios, vel hæredes non habens, nec dignitate majore affici cupiens, pro generis nostri salute plura, quàm cæteri (ut videtis) onera sustineo. Operæ pretium igitur est multis de causis, præsertim ut Latinis conjuncti, nostram in patriam, magno affecti honore, potiùs quàm dedecore, hinc disjuncti proficiscamur: operæ pretium (inquam) est, ut summo studio in unionem Ecclesiarum incumbamus.

Imperatoris pietas.

Quo quidem sermone audito, Græci, quanam ratione de dogmate ipso agendum esset, inter ipsos locuti sunt. Tandem visum est ipsis, ut duodecim præsules ex suis seligerent, qui cum totidem Latinis de sancti Spiritus processione privatim differerent: quodque benignitate Dei ab ipsis probatum esset, id omnes susciperent. Nolebant enim cum Latinis oratione perpetua publicè contendere. Dum autem hæc agerentur, à summo Pontifice Græcis fuit nunciatum, ob pestem synodum esse Florentiam transferendam. Quod etsi quàm maximè Græcorum conventum turbasset, post multas tamen altercationes, quas quidem silentio præterii, quod ad rem neutiquam pertinerent, videntes Imperatori, ac Patriarchæ non nimium displicere synodum ipsam transferri, summi Pontificis voluntati his conditionibus acquieverunt, ut summus Pontifex mensium octo subsidium Constantinopolim mitteret: ipsis autem Græcis, & quinque mensium victum, & commeatum Florentiam usque tribueret, ac pro his omnibus (ut vulgò dicitur) bancum ibidem assignaret, necnon ultra Florentiam nequaquam proficiscerentur, verum ibidem synodus quatuor mensium spatio terminaretur, ac Græcis omnibus esset facultas illinc, cùm sibi visum fuerit, discedendi. Quibus quidem conditionibus à summo Pontifice pro ejus pietate acceptis, in cathedrali Ecclesia extrema sessio Ferrariæ celebrata fuit. In qua quidem nil aliud factum est, nisi ut summi Pontificis decretum de transferenda Florentiam synodo recitatum fuerit. Non autem constat, in quo die talis sessio celebrata fuerit, cùm tantùm reperiatur, die undecima mensis Januarii Græcos pecunias pro eorum commeatu, necnon novemdecim millia ducatorum pro Constantinopolitano subsidio à summo Pontifice accepisse, die verò decima sexta summum Pontificem Ferraria discessisse.

Pestis Ferrariæ causa transl. Concilii.

Sessio 16. ultima Ferrariæ.

Frequenti sessione, patriarchâ tantùm ob valetudinem ejus absente, Neapolitanus antistes Missam solemniter celebravit. Qua quidem finita, litaniisque decantatis, Gradensis præsul Latinè, Mitylenen. autem Græcè, consentiente Imperatore, summi Pontificis decretum omnibus Cardinalibus, & præsulibus Pontificaliter (ut moris est) indutis, ex suggestu recitavit, cujus tenor hic fuit.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Generale Concilium Ferrariæ convocatum fuerat. Quod quidem, & si nostræ sententiæ fuerit ibidem conficere, terminareque, tamen, fervescente peste, præsertim in hyeme, ex quo credendum esset in vere quoque futuram esse, illud juxta leges nostras Ferraria Florentiam transferre volumus. Quæ quidem civitas libera, & pacifica, & aere saluberrimo est. Post autem dies paucos summus Pontifex, unà cum Cardinalibus, præsulibusque Latinis, primus Florentiam proficiscitur, qui cum equo insidens egrederetur, Nicolaus Ferrariæ Marchio, equi summi Pontificis lora tenens, pedester unà cum suo filio Ferraria exivit. Postridie autem Patriarcha cum antistitibus Græcis secutus fuit. Cui Florentiam appropinquanti, Cardinales duo, ac triginta præsules obviam venere, honoreque magno in civitatem ipsam introduxere. Triduo verò post Imperator etiam venit, qui à Florentinis pompa magna, honorificentissimèque, ut Imperatorem deceret, susceptus fuit. Nam Florentiæ rectores, & Domini, nobilissimo, ac honorato quoque comitem se præbente, pedestres ipsum ad portam civitatis in conspectu Cardinalium, & præsulum omnium exceperunt, ac domum deduxerunt. Tempus autem carnisprivii erat, in quo multa, variaque spectacula prope domum ejus Florentina respublica honorificentissimè celebravit. Primo verò quadragesimæ die Græci præsules ipsius Imperatoris jussu in domo ejus congregati, ac interrogati, quidnam vellent agere, dixerunt se ad celebrandas sessiones paratos esse, tametsi magis expediret, ut per selectos doctores privatim, ne tumultus fieret, ageretur. Quod cùm summus Pontifex intellexisset, jussit, ut ad diem vigesimum sextum Februarii mensis in suo palatio sessio fieret, ubi frequenti sessione, ac ordine de more servato, Julianus Cardinalis primus omnium sermonem hunc habuit.

ANNO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI millesimo quadringentesimo trigesimo nono, die Jovis vigesima sexta mensis Februarii sessio prima, ordine verò decima septima Florentiæ celebrata fuit

JUL. CARDINALIS.

Quoniam, Imperator mitissime, ac vos amplissimi, & pientissimi patres, de numero sum illorum, qui ad differendum vobiscum electi fuerant, idcircò mihi beatissimus, ac summus Pontifex jussit, ut hæc vobis pauca verba faciam. Brevi ergo, ac nuda utar oratione, quandoquidem divina res, de qua agitur, opere magis, quàm verbis indigere videtur. Quàm plurimi profectò sermones utraque ex parte sunt habiti, in quibus temporis multum contrivimus: nunc autem res in cardine est: nam Sereniss. Imperator sanctissimo Domino nostro nuperrimè nunciavit, operæ

operæ pretium sibi videri, ut paucis, ac privatim agamus. Ergo in Domini nostri Jesu Christi nomine rem ipsam aggrediamur. Porro autem quoniam cùm de transferenda synodo Ferrariæ tractaremus, serenissimus Imperator, necnon sanctiss. Patriarcha magno affecti desiderio videbantur esse, ut inter nos conjunctio fieret, quod planè summo Pontifici perplacebat: valde enim interest sua, ut hujusmodi controversia ad finem celerrimè perducatur, quod quidem fieri commodè non posset, nisi sessiones sæpissimè celebrentur, idcircò sanctissimus ipse Pontifex vellet (si lubet) ut vel singulis quibuscumque diebus, vel saltem singula quaque hebdomada sessiones ipsas frequentes celebremus, & quævis sessio non minus tribus horis continuis habeatur, etiamsi serenissimus Imperator, ac Patriarcha sanctissimus absentes à sessionibus ob valetudinem fuerint.

poni- modus ndi; ro- am:

Imp. Magis, ampliss. Pater, expediret, ut anteaquam ad disserendum conveniremus, aliquot ex nostris, ac vestris doctoribus seligeremus, qui privatim agerent, ac nostræ conjunctionis modum invenirent. Et si nihil proficerent, tùm communiter in sessionibus disputaremus, quemadmodum probi viri aliqua de re contendentes facere solent, qui consultis priùs amicis communibus, si suas controversias componere nequeant, ad judices deveniunt. Non aliter igitur nobis faciendum esse putamus. Cui quidem sententiæ summus Pontifex acquiescere videbatur, ut modus conjunctionis privatim inveniretur. Julianus autem Cardinalis ita respondit.

Jul. Card. Cùm, Patres amplissimi, sereniss. Imperator primus sententiam hic, & Ferrariæ dixerit, ut privatim rem ageremus, idcircò summus Pontifex adductus spe serenissimum ipsum Imperatorem unionis ejusmodi modum posse facilius excogitare, credit ipsi quàm maximè convenire, ut is modum ipsum inveniat, nobisque patefaciat, ut ipsi quoque de eo paulisper consideremus. Credo equidem assequutum fuisse id, quod vobis promiseram, me, quemadmodum beatissimus pater noster jusserat mihi, brevi, ac nuda oratione dixisse.

Imp. Quod jam præstantissimo Cardinali, si me non interpellasset, dicere volebam, id modò proferam, dein ejus orationi respondebo. Ipsi quidem plurimum disseruimus, plurimæque orationes ultro, citroque sunt habitæ, quæ ad quæstionem de additione ipsa spectare viderentur, & quamvis alia plura, fortioraque argumenta proferre potuissemus, cùm tamen Cardinalis ipse, multique probatissimi præsules convenientius esse dixissent, quod sanctissimus pater à me privatim contenderat, ut, omissa illa quæstione, ad aliam veniremus, tùm etiam quòd ipsi brevitati vehementissimè studemus, idcirco non volumus ad aliam quæstionem venire, ita tamen, ut, cùm ad primam regredi voluerimus, nobis liceat. Quod quidem vobis prædicimus, ne unquam forsan diceretis, ab illa causa nos prorsus cecidisse. Fateor autem me primum omnium protulisse, privatim prius nobis agendum esse: verùm nil nunc nobis venit in mentem, quod ad componendam pacem proponeremus. Nobis ergo, Pater amplissime, gratissimum faceretis, si quicquam in medium afferretis, quod ad concordiam hujusmodi pertineret. Videmur enim videre vos, aliquid tale dicturos esse. Dicant igitur alii, quicquid velint, nos etenim hæc dixisse voluimus. Cardinales autem, antistitesque Latini ad summum Pontificem accessere, simulque collocuti fuere, deinde Julianus Cardinalis ita respondit.

Jul. Card. Serenissime Imperator, sanctissimi Domini nostri jussu, ac horum præstantissimorum Patrum consilio elegantissimæ tuæ orationi paucis respondebo, quam profectò benè percipimus. Nam satis dictum fuisse dixisti, an liceret symbolo quicquam apponere. Præterea licèt argumenta vestra

A fortissima, & à ratione minimè aliena fuerint, vos tamen multò plura, fortioraque afferre potuissetis, nisi ego à vobis sæpissimè contendissem, ut, ejusmodi quæstione postposita, ad alteram, an sanctus Spiritus ex Filioque procedat, veniremus, quemadmodum etiam Patri beatissimo conveniens esse videbatur. Ut igitur nobis gratissimum faceres, nobis concedere videbare, ut hac de re dissereremus, hac tamen conditione, ut vobis, cùm visum fuerit, liceret ad quæstionem primam redire, quandoquidem ab ipsa nequaquam penitus discessistis. Ad quæ, Patres amplissimi, breviter à me repetita, brevissimè quàm potero, respondebimus. Porro autem ipsi videre non possumus, quidnam vestris in cordibus habeatis, quasque alias rationes afferre potuissetis:
B quandoquidem nobis videtur quæstionem illam ita explicasse, ut amplius ambigendum de ea non sit, id quod vos etiam tenetis, ut credimus. Fieri enim non potest, ut vos, qui summo ingenio, maximaque rerum scientia præditi estis, argumenta nostra firmissima, & invicta esse, nequaquam intellexeritis. Sed neque non inscii estis, vos semper facultatem respondendi nostris rationibus habuisse, ita ut, si quicquam aliud in nos afferre potuissetis, id proculdubio tanto decurso tempore, ex quo vestra refellimus argumenta, potuissetis. Si quidem igitur rationes nostras silentio præteriistis, credimus vos ipsas refellere neutiquam potuisse, neque alias rationes ad quæstionem ipsam spectantes (ut dicitis) habuisse. Quid enim vobis fuit impedimento, quominus nobis res-
C ponderetis, nisi quòd argumenta nostra vobis firmissima visa fuerint? Propterea que beatissimus Pater noster dicebat valde conducere, ut ad alteram quæstionem veniremus, cui cùm videretur nostram causam ita illustratam fuisse, ut nulla prorsus alia indigeret consideratione, idcircò ferebat ægrè, videre tempus incassum produci, quandoquidem disputationes de rebus tantùm ambiguis debent fieri. Hac igitur de causa, Pater amplissime, patrum horum sententia ex vobis ipse contendi, ut ad aliam controversiam veniremus, videntes clarissimè quæstionem primam Apostolorum authoritate, synodorum decretis, sanctorum doctorum sententia perfectissimè solutam fuisse. Si quidem igitur, ne beatissimi quidem patris rogatu ab ipsa causa decedere voluisti, priusquam multæ fierent disputationes: idcirco nequaquam convenit, ut sine conclusione, infectaque re
D ad aliam veniamus. Sed melius esse videtur, ut si quid argumentorum adhuc vobis reliquum sit, id etiam in medium afferatis: quandoquidem omnia pater beatissimus, necnon hi præstantissimi patres attenti auscultabunt, spe adducti, ea quoque benignitate Dei nos facilè posse dissolvere. Quod autem tibi, serenissime Imperator, in mentem non venit, neque prorsus excogitasti, quonam pacto conveniremus, ob idque dicis conducere, ut ipsi modum ipsum inveniamus, ac in medium proferamus, respondeo, jam satis de hoc dictum esse, cùm ipse dicenti tibi fore commodius, ut privatim ageremus, contradixerim, quod magis expediret per sessiones, ac publicè agere. Si autem hæc nostra sententia tibi non placet, putan-
E ti privatam collocutionem magis expedire, idque vestri Pontifices volunt, sanè non alienum esset à ratione, si primi quoque nostræ conjunctionis modum in medium afferretis, quemadmodum ipsi procul dubio faceremus, si sententiam illam primi dixissemus.

Imp. Ad ea, quæ de omittenda prima quæstione, ac altera capienda dixeram, vos minimè responsuros putabam: quandoquidem jam inter nos convenit, ut ad aliam veniremus. Miror autem vehementer, cur nos quæstionem illam prorsus reliquisse credatis, cùm nondum ipsam (ut nostis) terminaverimus, namque si nobis id contigisset,

satis jam dictum esse protulissemus, & nulla alia opus A esse disputatione. Ad alteram igitur quæstionem, ut inter nos convenit, veniamus, hac tamen (ut dixi) conditione, ut ad primam, cùm visum fuerit, liceat nobis reverti; à qua quidem nunquam ipsi discessimus, neque prorsus discedendum putamus. Sed neque unquam conveniens esse protuli, ut ipsi soli nostræ conjunctionis modum investigemus, ac nulla necessitate coacti soli in eam rem incumbamus, sed vobiscum simul de ea considerandum putavi. Siquidem igitur quicquam aliquis in præsentia teneat, quod ad propositum spectet, id in medium proferat. Si minus, posteaquam quisque privatim, ac per sese de hac re melius cogitaverit, in sessione suam sententiam dicat, quo quidem modo sperandum nobis esset, nostræ controversiæ finem, ut mihi videtur, facilius posse facere, ita tamen, ut, si hac non successerit, per sessiones agere possimus. B

Græci ad primam quæst. de additione nolunt redire.

Jul. Card. Ne de me, serenissime Imperator, in posterum admirere, nonnulla paucis repetam. Non equidem protuli quæstionem illam communi sententia terminatam fuisse, sed inconveniens esse, ad eandem reverti; de qua constat satis dictum fuisse, ac vos ad argumenta nostra fortissima Ferrariæ respondere minimè potuisse. Dixi quoque, ut vestri proferrent, ut lubet: nam ipsi benignitate Dei ad respondendum parati fuimus. Magis enim conducere videbatur de quæstione illa differere, quousque communi sententia finiretur, quàm, posteaquam de altera cœperimus disputare, omissa ipsa, ad primam redire. Ad te autem, serenissime, ac prudentissime Imperator, præcipuè spectare videtur, quemadmodum jussu sanctissimi Patris, ac horum amplissimorum Patrum superius protuli, ut diligenti consideratione conjunctionis ejusmodi modum, quodque magis expediens sit, solus excogites, quemadmodum etiam, ut privatim agere debemus, solus ipse proposuisti. Porro quoniam in extremum expostulasti, ut ipsi etiam hanc ipsam rem pensitemus, ac examinemus, quod tu, quidnam agendum esset, nondum excogitasti: idcircò patri beatissimo, cunctisque nobis videtur operæ pretium esse, ut hoc negotium in sessionem sequentem differatur, ut tunc accincti, meliusque parati conveniatis, &, quid agendum sit, proferatis. Quod quidem jure vestro debetis facere. Namque volentibus nobis per sessiones, ac publicè disputare, te autem, serenissime Imperator, contendente, privatim nobiscum agere, ad te spectare videtur, unionis etiam modum excogitare. C D

Imp. Si ad totam tuam orationem respondere vellemus, nostra profecto disputatio fieret infinita. Ut igitur dictioni nostræ modum faciamus, id, quod sæpissimè diximus, paucis repetamus, necesse videlicet esse, ut, quod inter nos convenit, ad quæstionem alteram veniamus, hac tamen conditione, ut ad primam, si nobis placuerit, redire valeamus. Interea verò si vobis ita videtur, ut unionis modum communiter inquiramus, nobis etiam placet.

Jul. Card. Vos de tali modo videritis: ipsi verò ad ea, quæ opus fuerint, respondebimus.

Quibus peractis, sessio fuit dimissa. Græcis autem, qua ratione conjunctionis ejusmodi viam invenirent, non mediocre negotium videbatur. Domum igitur Patriarchæ frequentes convenerunt, ut quidnam sequenti sessione de unione proferrent in medium, inter eos consulerent. Cùm autem, quid agerent, aut proferrent, nescirent, Imperatorem rogarunt, ut à summo Pontifice impetraret, ut hi, quos ex suis seligerent, cum totidem Latinis privatim agerent, ea ratione adducti, fore ut modum ipsum benignitate Dei excogitarent. Cui quidem sententiæ Imperator acquiescens, voluit, ut statim disputatores ipsos seligerent, qui cum Latinis disputarent. Selectis autem trium Patriarcharum vicariis, videlicet Antonio Heraclien. Gregorio confessore, Marco Ephesio, Isidoro Rhuteno, Dositheo Monembasien. Bessarione Nicæno, ac Dorotheo Mitylenen. hisque summo Pontifici nunciatis, ipse se velle respondit, ut per sessiones, ac per electos (ut moris esset) ageretur, quandoquidem conjunctionis modum (ut Græci promiserant) neutiquam invenere Convocata sessione, absentibus ob valetudinem Imperatore, ac Patriarcha, Joannes ille in Philosophia, & dialectica præclarissimus pro Latinis ita dixit. E A

DIE LUNÆ SECUNDA mensis Martii.

Sessio decima octava Florentiæ.

JOANNES.

Pr... cial... b... Ord... dic...

Beatissimi patris jussu, Patres amp. de sancti Spiritus processione verba facturus sum, quæ quidem plurimum ad fidem spectare videntur, & de quibus (ut in primo de Trinitate capite Augustinus inquit) maxima cum veneratione loqui debemus. Rogo igitur vos, atque obsecro, me attentè audiatis. Velim autem, si quid ambigui, aut alieni à ratione imprudens protulero, in primis ab eodem ipso Patre sanctissimo, qui beatissimi Petri sedem tenens piam religionem excolit, atque defendit, deinde à vobis in Theologia clarissimis, corrigi, ac emendari. Porrò autem non debemus de verbis differere, atque in ipsis versari, sed veram dictorum intelligentiam, ac veritatem ipsam exactè perpendere: spe adducti, ut quemadmodum Dei filius nobis veritatem promiserat, ita etiam is, à quo mens mortalium illustratur, sua benignitate faciet, ut veritatem ipsam percipiamus, ac rebus in omnibus proficiamus. Deus enim ipse, qui voluit, ut in hoc generali Concilio de sancti Spiritus processione agamus, nobis per eundem sanctum Spiritum dubio procul præstabit, ut mutua inter nos benevolentia, & servato Ecclesiarum decore, quæstionis ejusmodi veritas demonstretur, ac declaretur, ita ut tali veritate sine controversia cognita, quemadmodum *unus est Dominus, ac una fides*, ut Paulus inquit, ita nos multi unum in fide, ac in Christo simus. In primis autem nobis memoria repetendum est id, quod serenissimi Imperatoris arbitratu inter nos Ferrariæ convenit, ne longas orationes habeamus, verùm per argumenta, & authoritates paucis agamus, spe adducti, ea ratione conclusionem aliquam faciliùs assequi posse. Cui quidem sententiæ cùm omnes acquieveritis, sanctissimus Dominus noster, ut ipsi serenissimo Imperatori, & vobis faceret gratum, ipsam suscepit: operæ pretium esse putans, ejusmodi disputandi rationem in posterum uti. Quoniam autem beatus Augustinus in primo libro de Civitate Dei. Quis, inquit, disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus existimemus? idcirco, patres amplissimi, conveniens esset, ut sanctorum patrum scripturis, atque sententiis, quas sancta complectitur Ecclesia, inniteremur, ac ipsis veluti decretis, ac legibus uteremur: ita ut nemini nostrum liceret eas inficiari, quemadmodum à majoribus nostris nobis traditum est, præsertim ab Agathone summo pontifice, qui ad Constantinopolitanum Imperatorem, & sextam synodum ita scripsit: Quorundam sanctorum patrum authoritates, quas sancta, & Apostolica Ecclesia susceperat, ipsas cum libris legatis nostris dedimus, ut ipsis solis innitentes, serenissimorum, ac Christianissimorum Imperatorum auxilio, quæ opus essent, conficerent. Chalcedonense quoque Concilium in sermone ad Martianum Imperatorem scripto, qui sic incipiebat: Ad tuam

Joan...

Eph...

tuam Imperatoriam majeſtatem deceret plurimum: (ſermo enim erat de Leonis Epiſtola ad Flavianum ſcripta.) Non oportet, inquit, de Romanæ Eccleſiæ præſidentibus admirari, ac Epiſtolam impietatis accuſare, priuſquam inveniatis eam cum ſacris ſcripturis neutiquam convenire, ac à patrum ſententia alienam eſſe. Et infra. Ut nullam ampliùs excuſationem afferre valeant, qui homini Apoſtolico detrahunt, ac ipſum injuria afficiunt, & reliqua. Ex his ergo, Patres ampliſſimi, quæ pauca ex multis excerpſimus, quod ſuprà dixi, probatum eſt, nos ſanctorum patrum ſententiis inniti debere: quo quidem anticipato, & poſito, ad rem veniamus. Porro quoniam in quavis quæſtione nomen rei, de qua agitur, prænoſci debet, ac noſtra quæſtio eſt de ſancti Spiritus proceſſione, idcirco quærendum in primis ex vobis eſt, quidnam proceſſio ſignificet: & an in divinis perſonis, prout in rebus humanis, intelligi debeat. Juxta namque divini Dionyſii doctrinam in de divinis nominibus libro, Deum ipſum à rebus creatis appellare ſolemus: verbum autem proceſſio in ſacra ſcriptura non ſolùm de Spiritu, verùm etiam de filio dicitur, ac ambobus adſcribitur: quemadmodum Joannes
16. Euangeliſta teſtatur, de Filio dicens, *Exivi à Patre*:
15. de ſancto autem Spiritu, *Qui ex Patre procedit*. Hæc volui dixiſſe, non inſcius opus eſſe, ut hæc nobis ſint nota, & in omnibus ſeſſionibus mentionem de his faciamus.

Marc. Omiſſis ſupervacaneis, Patres ampliſſimi, quæ reverendus hic pater in ſui ſermonis exordio protulit, quandoquidem in his non differimus, ad ejus interrogationem ſolummodo reſpondebo. Verbum proceſſio, aliter quidem in rebus humanis, aliter verò in divinis perſonis ſignificat. Et quamvis duabus divinis perſonis conveniat, juxta tamen ſcripturam ſacram, ac omnes ſanctos doctores, & exactam rationem Theologiæ, ſancti Spiritus proceſſionem præcipuè creditur ſignificare: cujus quidem ſancti Spiritus eſſentialis proceſſio à Filii proceſſione eodem ipſo verbo differre videtur, ob idque proceſſio Filii generatio nuncupatur: Spiritus verò, præcipuè, magiſque propriè proceſſio nominatur. Multa namque nomina ſunt, quæ res alias propriè, alias verò communiter ſignificant. Propterea non eſt admiratione di-
16. gnum, ſi verbum proceſſio apud ſcripturam ſacram Filio aſcribatur. Exivi autem à Patre, non idem eſt cum verbo procedere, ſed aliud ſignificare videtur. Ideoque Spiritus ſancti proceſſio, ineffabilis, & carens nomine, à Theologis nominatur: quod Filii proceſſionem, hoc eſt, generationem, minus obſcurè, quàm Spiritus proceſſionem percipimus. Propterea Beatus Joannes Damaſcenus de Spiritus proceſſione ita ſcriptum reliquit: Alia ratio eſſentiæ hujus eſt ineffabilis quidem, ac innominabilis, alia, inquam, à Filii generatione. Hactenus ad tuam interrogationem.

Joan. Ex tua reſponſione, Pater reverende, capita tria collegimus. Primum, proceſſionem Filio, Spiritui que communem eſſe, quatenus ex Patre procedant: alterum, proceſſionem ipſam magis propriè ad Spiritum, quàm ad Filium pertinere, ob idque verbi proceſſionem, ideſt, generationem magis, quàm Spiritus proceſſionem, nobis notam eſſe: poſtremum, eandem ipſam proceſſionem, eſſentialem, & ſubſtantialem eſſe. Nunc de tertio capite ex te quæro: Cùm in divinis perſonis nil aliud ſit, niſi eſſentia, & proprietas, atque relatio, quidnam hæc verba ſignificent: Proceſſio ex eſſentia in divina perſona, num eſſentiam ſignificat, vel proprietatem ab altero accipere? Proceſſio namque videtur eſſe via ab uno in aliud, & eſſentialis exiſtit, quæ quidem à Patre accipitur. Et quoniam ipſi credimus, accipere eſſentiam, & ex Filio eſſe idem ſignificare, idcirco velim ex te ſcire, an vos etiam ita ſentiatis.

A *Marcus* Eam intelligo proceſſionem eſſe, qua ſanctus Spiritus à Patre accipit eſſe, ac illud totum, quo eſt, quoque propriè ſanctus Spiritus nuncupatur.

Joan. Magno equidem gaudio afficior, quod hanc ex te concluſionem habuerim, ſanctum Spiritum ex Patre accipere eſſe, ac ex ipſo procedere idem ſignificare. Nam ſi ſanctus Spiritus, à quo eſſe accipit, ex eodem quoque procedit, accipit autem eſſe ex Filio, ergo ex Filioque neceſſariò procedit, juxta præcipuam, ac propriam proceſſionis ſignificantiam, quam ipſi paulo ante conceſſiſſe videmini. Poſſumus autem quàm plurimis teſtibus demonſtrare ſanctum Spiritum à Filio eſſe accipere.

Marc. Unde obſecro id habetis? Nos enim hoc
B non concedimus.

Joan. Videor videre, Pater ampliſſime, quod quæro, facilè poſſe concludere. Nam ſanctum Spiritum ex Filio eſſe, ac ab ipſo eſse accipere, ex ſancti Epiphanii dictis oſtenditur: quippe qui in ſermone *angyroto* nuncupato, è Græco in Latinum ab Ambroſio verſo, loquens de Deo Patre, inquit: Ita Filium dico eum, qui ex ipſo eſt: ſanctum autem Spiritum, qui ex utroque eſt. Siquidem igitur ſanctus Spiritus apud Epiphanium ex utroque eſt, ſequitur ipſum ex utroque habere eſſe. Ampliùs idem Epiphanius in eodem ſermone inquit: Quemadmodum *nemo novit Patrem niſi Filius, nec Filium niſi Pater*: ita dicere audeo, nec ſanctum Spiritum niſi Pater, & Filius, à quo accipit, & procedit, neque Patrem, & Filium niſi Spiritus ſanctus, qui verè glorificat, do-
C cens omnia, qui quidem eſt à Patre, & Filio. Ex his igitur Epiphanii dictis apparet, ex Patre, & Filio Spiritum accipere eſſe, & ex Patre, Filioque accipere, idem ſignificare: unde ſequitur, ſanctum Spiritum à Patre, & Filio accipere eſſe.

Marc. Id non probaſti, Pater reverende, quod nobis fuiſti pollicitus, ſcilicet ſanctum Spiritum à Filio accipere eſſe, quandoquidem nullam ſanctorum authoritatem ad oſtendendum illud attuliſti, neque S. Epiphanii verba videntur illud concludere. Non enim ſequitur neceſſariò, ſi ſanctus Spiritus ex Patre, Filioque eſt, ut ab ipſis etiam habeat eſſe, quandoquidem quicquam ex alio eſſe, multis modis accipitur, ita ut minimè neceſſe ſit, ut omne, quod ex alio
D ſit, ab ipſo etiam eſſe habeat. Epiphanii ergo dictum non ſolùm non ad tuam ſententiam pertinere, verùm etiam tibi plurimum obſtare videtur. Non enim, inquit, ſanctus Spiritus à filio eſſe accipit, verùm ſimpliciter accipit. Quam quidem ſententiam ex hoc Euangelio habuit. *De meo accipiet, & annunciabit vobis*. Porro autem ſi ſanctus Epiphanius ſenſiſſet, ut vos ipſum interpretamini, ita profecto dixiſſet: Nemo novit Patrem, & Filium, niſi Spiritus ſanctus, à quibus procedit, & à quibus accipit: quo quidem locutionis modo verbum procedit, ad illud, *accipit*, retuliſſet: ſed cùm duo illa verba pro nomine ſimul, ac præpoſitione ſejunxerit, dicens, à quo procedit, & à quo accipit, dubio procul ſenſiſſe videtur verba ipſa res diverſas ſignificare: illud quidem
E eſſentiam ſancti ſpiritus, quam ex Patre creditur habere, hoc autem ejuſdem ſancti Spiritus cum patre, filioque convenientiam, atque conjunctionem, qua Spiritus ipſe diſcipulis ea enunciat, quæ quidem ipſos à filio ediſcere oportet. Quam mihi ſententiam à Cyrillo, atque Joanne Chryſoſtomo ſumpſi. Nam hic illud, *de meo accipiet*, declarans: De mea, inquit, intelligentia, qua dictis meis convenientia nunciabit. Ille autem in *Theſauris* inquit: Non enim Filius ſuam, patriſque differentiam declarare volens, dixit: *De meo accipiet, & annunciabit vobis*: verùm quod ſanctus Spiritus verbis ejus uteretur, qui quidem quoniam ejuſdem naturæ, ac ſubſtantiæ cum filio eſt, idcirco æque, ac ipſe filius operatur, ac loquitur.

Probatur, Spiritum ſanctum accipere eſſe à Filio.

D. Epiphanius.

Matt. 11.

Ab aliò eſſe multis modis dicitur.

Joan. 16.

De meo accipiet quid importet.

tur. Si quidem igitur illud, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*, juxta sanctos ipsos tantùm ad verba filii refertur: sequitur ex eo, nos minimè credere debere sanctum Spiritum à filio accipere esse.

Joan. Orationem tuam, P. R. benè percepimus, qua quidem probare volebas, longè me aliter Epiphanii dictum exposuisse, quàm ipse sensisset: Ego autem in eadem opinione persistens, eodem ipso dicto probabo sanctum Spiritum à Patre, & Filio accipere esse. Fieri enim non potest, neque mente concipi, ut una res ab alia sit, nisi ab eadem accipiat esse, qualecunque fuerit illud esse. Quoniam autem res creatæ, apud Dionysium, in *de Divinis nominibus libro*, à Deo sunt, ut ipsi quoque fatemur: quæro ex te, utrum intelligendum sit ita, ut à Deo esse accipiant, necne.

Marc. Ita prorsus, sed communiter verum non est, B ut, cùm quicquam ab alio esse dicatur, necesse sit intelligere, ab eodem etiam accipiat esse.

Joan. Credisne res creatas à Deo habere esse?

Marc. Credo equidem. Ideò enim creatæ res nuncupantur, quòd earum Deus causa est.

Joan. Quoniam autem res creatæ à Deo differenter accipiunt esse, idcirco etiam differenter à Dei substantia appellantur. Verùm Epiphanius simpliciter inquit, Spiritus à filio est: quod quidem verbum est, quia infert esse: quid aliud, obsecro, potest ex eo inferri? Siquidem igitur credendum non est, esse Spiritus, ab esse filii differre: necesse est ut credamus, sanctum Spiritum illud idem esse habere à filio, quod à Patre habere creditur, ut verbum Epiphanii, est, manifestè significat.

D. Epiphanius.

Mar. Legatur (si lubet) idem Epiphanii dictum, tametsi, patres ampliss. authoritas hæc corrupta videtur esse, vobis nihilominus eadem ipsa satisfacere possumus, dicentes verbum *est*, scriptum in ea non esse. Sanctum enim Spiritum (inquit) qui ex utroque, absque verbo, *est*.

Joan. Ita dicere audeo (inquit Epiphanius) nec sanctum Spiritum novit aliquis nisi Pater, & Filius, à quo procedit, & à quo accipit. Verbum ergo procedit, ad patrem refertur; illud autem, accipit, ad filium. Deinde declarans, quidnam illa duo verba significent, inquit: Neque Patrem, & Filium; nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, docens omnia, qui quidem est à Patre, & Filio. Infert igitur Epiphanius, sanctum Spiritum à filio esse. Porro autem in divinis est, & esse, sunt idem: ac esse significatur per est: D unde planè sequitur, Spiritum à filio habere esse, quemadmodum à Patre. Namque si sanctus Epiphanius non ita sensisset, ita profectò dixisset: sanctus Spiritus rerum creatarum instar, à Patre, & Filio habet esse. Prætereà in eodem sermone inquit: Sanctus Spiritus ingenitus, non factus, non frater, non avus, à Patris, filiique substantia. Credere ergo necesse est, sanctum Spiritum à filio habere esse.

Instantia Marci Ephesini.

Marc. Dicere mihi videris, P. R. quoniam sanctus Spiritus ex Patre, filioque simpliciter dicitur, idcircò etiam ipsum ex eisdem habere esse: ergo necesse est ita sentias, ut Spiritus ex Patre, hoc est, ex hypostasi, vel persona Patris sit similiter etiam ex Filio, id est ex persona filii: unde evenit, ut sanctus Spiritus ex duabus personis sit, nisi tu aliter sentias. E

Joan. Sanctum Spiritum nos dicentes ex Patre procedere, patrem ipsum percipimus, ac ipsum consideramus, quatenus una divina persona est: non secus, ex filio proferentes, ex ipsius persona procedere mente concipimus. Cùm autem ex utroque Spiritum ipsum procedere dicimus, processionem ejusmodi ab uno solo principio fieri credimus, quandoquidem ex patre, filioque communiter fit.

Mar. Si, cùm Spiritus sanctus ex Patre procedere dicitur, patris personam intelligis, similiter filii personam intelligis, cùm ex filio: cùm autem ex utroque dicatur, quid aliud (obsecro) poteris intelligere, quàm ex utriusque persona? Ponamus autem id verum, ac necessarium esse, ut, cùm Spiritus ex patre procedere dicatur, ex ejus persona intelligatur, & videamus (si lubet) an idem quoque de filio, ac de utroque credendum sit: cùm Spiritum ex filio dicimus, aut ex Patre, & filio, ex filii, vel patris simul, & filii personis nos oporteat credere, an alio modo.

A

Joan. Cùm ex Patre dicimus, ex ipsius persona intelligimus: similiter etiam cùm ex filio, quandoquidem patris, & filii eadem substantia creditur esse. Emittere autem, ita patris, & filii est, ut ab uno principio Spiritus sanctus credatur procedere.

Mar. Melius (obsecro) perpendamus, utrum si sanctus Spiritus ex patre, filioque credatur procedere, ex ipsorum personis necesse sit intelligere, necne.

Joan. Non opus est in præsentia disputare, an sanctus Spiritus ex patre, aut ex filio, aut ex utroque procedat: sed nobis priùs diligenter considerandum est, an si, cùm aliquid ab aliquo esse dicatur, necesse sit intelligere, idem ejus quoque substantiam habere.

Mar. Dedisti nobis, P. R. sanctum Spiritum ex persona patris procedere, quandoquidem ex patre dicitur esse. Porro, quid ex hoc sequatur, accuratè consideremus. Magnus Basilius in Eunomium, de sancti Spiritus processione loquens, inquit: Generat Deus, non ut homo, generat autem verè, & natum ex se Spiritum emittit per os, non quale est hominum, quandoquidem Dei os non est corporeum: ex ipso autem Spiritus, & non aliunde. Siquidem igitur Spiritum ex ipso, id est ex patre dicentes esse, ex ejus persona intelligamus necesse est, Basilius autem inquit ex ipso esse, & non aliunde, sequitur, sanctum Spiritum ex sola patris persona esse. C

Joan. Magnus Basilius in tertio contra Eunomium libro, scriptum reliquit, sanctum Spiritum ex filio esse, quod quidem est hujus oppositum, quod modò protulisti, Spiritum non esse aliunde. Illud autem, emittit Spiritum per os, & reliqua, similitudinem quadam ab eo dictum fuisse concedimus. Apud enim sacram Scripturam, verbum Dei os dicitur, & verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus. Talis ergo loquendi modus in scriptura sacra videtur, ad quam nos semper debemus aspicere, non quòd illa in Deo corporea sit. Verba ergo Scripturæ sacræ, necnon ipsius Basilii, ad propositum facere videntur. Tùm Colossensis antistes, Basilii, ac Epiphanii dictum recitavit.

Mar. His in posterum respondebimus, nunc autem ad propositum redeuntes, quæro ex te, Pater Reverende, quidnam illud Basilii significet, Generat Pater: & paulo infra, Ex ipso Spiritus, & non aliundè, utrum ejus persona sit generans, an ipsius substantia, & utrum ex persona sua, an ex sua substantia Spiritum sanctum emittat? Rogo te, Pater Reverende, ut his quæstionibus respondeas.

Joan. Nondum, pater reverende, ad propositum respondisti. In hoc enim erat controversia nostra, utrum dicentes Spiritum à filio esse, ut Epiphanius inquit, necesse sit intelligere eundem Spiritum à filio habere esse, necne. Huic ergo quæstioni priùs respondeas, deindè nos ad vestras libentissimè respondebimus. Namque seipsum magnus Basilius exposuerat, dicens: Spiritus à filio habet, & accipit, de quibus suo loco diffusiùs dicemus. Quonam igitur modo Epiphanii dictum intelligi debeat, nobis (rogo) declares, deindè ad alia veniemus.

Mar. Tametsi, P. R. sanctum Spiritum à filio habere esse, sancti Epiphanii authoritate valde fuisti conatus ostendere, patet tamen te nihil probasse. Non enim Epiphanius ipse protulit sanctum Spiritum à filio habere esse, verùm simpliciter, ac sine verbo, *est*, ab utroque, hoc est, à Patre, & Filio, ut ipse asseris: propterea quæsivi ex te, an cùm Spiritum ex patre procedere dicimus, ex ejus persona necesse nobis sit intelligere? Tu verò affirmans ita credi debere, sanctum Epiphanium fuisti testatus. Posteà muta-

mutata oratione ad magnum Basilium venimus, ubi equidem ex te quæsivi, an illud, ex ipso, ex persona Patris deberet intelligi, ut ex similibus similia fierent clariora. Idcirco, ut quæstionem hujusmodi concludamus, quæ suprà diximus repetentes, iterum quærimus, an dicentes Spiritum ex Patre procedere, patris personam intelligant? Huic ergo quæstioni prius respondeas, deinde verò, si aliam contrariam authoritatem in medium afferre poteris, alias de ea considerabimus.

Joan. Ita credimus, quemadmodum suprà diximus, illud, ex ipso, personam patris significare.

Mar. Magnus autem Basilius dixit, sanctum Spiritum ex ipso, hoc est, ex Patre, vel (ut dicitis) ex persona patris: deinde addidit, non autem aliunde, id est, non ex alia persona, nisi ex persona patris procedere: ergo sequitur, sanctum Spiritum ex solo patre esse.

tè di- atur. *Joan.* Magnus Basilius, Reverende Pater, in Eunomium profitentem, sanctum Spiritum creaturam esse, ideo dixit ex ipso, & non aliundè, ut declararet ipsum Spiritum ex patris esse substantia, & natura, non autem aliunde, hoc est, non alterius esse substantiæ, vel naturæ. Nunc ergo ad Epiphanium redeamus, testantem sanctum Spiritum à filio esse: & quæro ex te, an accipere à Patre, & ex Patre esse, idem significent? Fieri autem non potest, ut non idem significent. Porro Spiritum ex Patre, Filioque accipere esse, duabus authoritatibus paulo ante probavimus, quarum prima Epiphanii fuerat, proferentis sanctum Spiritum ingenitum, non factum, non fratrem, non avum, à patris, filiique substantia. A patre autem esse, & Patris essentiam accipere, idem sunt, ut paulo suprà probavimus: altera verò magni Basilii asserentis clarissimè, sanctum Spiritum accipere esse à filio.

Mar. Sumis, ut à nobis concessum, Pater Reverende, sanctum Spiritum accipere esse à Filio, quod quidem neque Epiphanius dixerat, neque ipsi concessimus, nec à vobis ostensum est, imo magni Basilii authoritate oppositum hujus probavimus, ad quem iterum (si lubet) veniamus. Namque cujus contrarium paulo ante dixisti, id modo sentire videris. Magnus (inquit) Basilius invectus in Eunomium asserentem sanctum Spiritum creaturam esse, scriptum reliquit ipsum ex Patre, hoc est, ex substantia, naturaque patris, non autem aliunde, hoc est, non alia ex substantia, & natura, creaturarum instar, esse: itane, R. P. sentis, an ut superiùs protulisti?

a- e ef- uid tet.

Bess. Illud ex ipso, paternam personam significare, paulo ante, P. R. dicebas: modò autem protulisti, per idem ex ipso, Patris essentiam, & naturam debere nos intelligere.

Joan. Esse, & essentia patris idem sunt, idcirco, P. R. qui ex patre dicit, patris etiam essentiam intelligere debet. Præpositio autem, *ex*, processionem à principio consubstantiali significat, Spiritus verò non ex seipso, sed ex alio est. Et cùm dicimus Spiritum à Filio esse, ab alio sentimus: si quidem igitur non ex seipso Spiritus est, sed ex alio, à quonam sit, perpendamus. Quod quidem magnus Basilius explanat, atque declarat, cujus sententiam debemus suscipere. Spiritus, inquit, ex ipso est. Epiphanius autem scriptum reliquit, Spiritum ex Patris, Filiique substantia esse. Si quidem igitur Spiritus à Patre, & Filio habet esse, necesse est, ut ab ipsis accipiat. Quam quidem sententiam hi sancti Doctores ex hoc Euangelico dicto, *De meo accipiet*, habuere: sed hæc accuratiùs in futurum considerabimus.

16.

Mar. Ut illud magni Basilii dictum magis dilucidetur, quæro ex te, P. R. an divina substantia, & persona sint idem, ac verbum ex patre, patrisque simul substantiam significent, vel secundum Doctores inter se differant?

A *Joan.* Divina substantia, & persona, P. R. re quidem sunt idem, secundum autem modum intellectionis nostræ differre videntur: Nam persona ex substantia, proprietatibusque consistit, quæ tametsi ratione, ac secundum nostram intelligentiam (ut suprà dictum est) differant, ipsa tamen substantia cum personis communicat, proprietates verò nequaquam communicabiles sunt. Quod quidem ex relationis vi creditur evenire, quemadmodum etiam Doctores vestri, præsertim Sanctus Gregorius Theologus in Epiphaniæ sermone tenet. Nam si proprietas communicabilis esset, proprietas non esset proprietas. Ut igitur personæ differant inter se, necesse est, ut hypostaticæ, personalesque proprietates incommunicabiles sint. Propterea Doctores inquiunt, nil nisi principii habitudo est. In qua quidem hæc duo considerantur, à quo aliquid, & ad quod aliquid, ob idque Pater, & Filius sunt, quod Pater principium est, Filius autem ex principio, in quo quidem nequaquam communicant, cùm cæteris in rebus inter se dubio procul communicent, ut Epiphanius de tali principii, vel principali habitudine, qua substant personæ, sensisse creditur, cui quidem non aliud, quàm à quo aliquid, & ad quod aliquid convenit. Si quidem igitur divina omnia, proprietatibus personarum exceptis, inter se communicabilia sunt, sequitur, cùm quippiam ex aliquo credimus esse, intelligamus, ipsum ab eodem etiam accipere esse. Patet igitur id, de quo ambigere videbamini. Reliquum autem est, ut ipsi quoque Basilii dictum exponatis, quod, obsecro, faciatis. *Persona quid importet.*

B

Mar. Quemadmodum Divina substantia, & persona differant in se, non opus est in præsentia dicere, cùm præsertim in hoc minimè forsan differamus. Constat enim ipsas differre simpliciter, ut commune differt à proprio, ut magnus Basilius ad suum fratrem Gregorium scribit, & quemadmodum (ut utar exemplo vulgari) humana substantia à persona sua differre videtur, ut vos quoque sentire censeo.

C

Sed ad dictum Basilii redeamus: Generat, inquit, Deus, non ut homo, generat autem verè: & natum ex ipso Spiritum emittit per os. Velim, mihi declares, P. R. quid hæc verba significent, utrum pater ex sua substantia, ac ex sua persona generet?

Joan. Dixi equidem, Pater Reverende, Filium ex Patre, ac ex Patris substantia generari, idem significare: ita tamen, ut persona sit producens, & generans: principium autem, quo ipsa persona generet, id quod solum communicabile est. Pater ergo generativum principium est, & suppositum quoddam significat: divina verò substantia, quæ cum Patre realiter idem est, non quidem generat, sed est principium, quo generatio fit, quandoquidem suppositum nullum significat. Porro autem actiones, juxta omnem Philosophorum scholam, suppositorum esse videntur, ut in hominum genere fieri videmus. Quamvis enim hic homo (hoc est persona, vel suppositum) generet, ejus tamen substantia generationis ejusmodi principium est, quandoquidem actiones suppositorum (ut diximus) sunt: quæ quidem substantia, vel essentia in homine, cùm sit humanitas, humanæ generationis principium existit, quo generat homo. Unde evenit, ut homo cum filio non communicet, quòd filius quatenus filius est, neutiquam generat, verum ipsa natura cum filio in eadem specie communicare videtur. Natura igitur humana communicabilis est: persona verò, vel homo hic, operatur. Non aliter profecto de divinis personis intelligere possumus. Nam Patris persona suppositum est, atque generans: divina verò natura, generativum principium, quo Pater Filium generat: qui quidem Pater suam personam Filio nequaquam communicat, cùm tantùm ejus substantia, & natura (ut suprà dictum est) com-

D

E

communicabilis sit. Quæ cùm una numero sit, id circo non ea ratione communis dicitur esse, qua est humanitas, sed rationem tantùm habet communis, quatenus communicabilis est, quæ quidem causa est, cur Filius à Patre, ut à principio nasci credatur, quod à divina Patris substantia nascitur, in unaquaque tamen persona identitate reali manente. Sola namque relatio, quam principalem habitudinem superiùs nominavimus, apud omnes tàm Græcos, quàm Latinos Doctores, divina processione personas multiplicat: cui etiam duo illa, à quo, & ad quod, de quibus est suprà dictum, conveniunt. Siquidem igitur relationes hujusmodi personas multiplicant, ita ut non ulla alia ratione, quàm vi relationis, Pater à Filio, ac una persona ab alia differant, quem quidem in modum, Spiritus etiam ab alio est: necesse est, juxta omnes supradictos Doctores, sic intelligere, ut idcirco persona hæc, id est Spiritus, dicatur accipere, atque esse, quod ab alio est. Propterea magnus Basilius, ac Epiphanius asserunt, sanctum Spiritum accipere esse à Filio, ac procedere, idem esse. Constat igitur principalis ratio, Pater Reverende, cur ab alio Spiritus esse dicatur.

Sola relatio multiplicat personas.

Nunc ad illud magni Basilii dictum veniamus, quod vos in medium protulistis. Cui cùm vehementer inniti videamini, idcirco totum perlegamus, ut ipsum secundum Latinorum doctrinam, ac ipsius Basilii mentem interpretemur, ac exponamus: quippe qui, ut sanctum Spiritum ex Patre, non autem aliunde, hoc est, non ex alia substantia, demonstraret esse, in Eunomium scribit ita: Sed tu tanquam infidelis blasphemas, qui cùm Spiritus sancti processio ex Deo generatio nuncupata non fuerit, idcirco nec oris Dei Spiritum esse credis, sed opus manuum Dei, ita ut humanis utens exemplis, divina dogmata, quæ seipsis constant, & ab alio non dependent, evertas, cùm sacram Scripturam veneratione, atque Religione audire, ac ejus dicta summa pietate deberes suscipere. Generat Deus non ut homo, generat autem verè: ac genitum ex se, enunciat verbum non humanum, emittit autem verbum ex se verè. Emittit Spiritum per eos, non humanitùs: quandoquidem Dei os humanum non est: ex ipso autem Spiritus, & non aliunde, cùm, Pater Amplissime, Spiritum esse creatum hæretici profiterentur, idcirco magnus Basilius ipsum ex Dei substantia, non autem aliunde, protulit esse. Deinde subjungit: operatur Deus non humanis manibus. Operatur autem, non ex se res creatas producens, sed agendo eas facit subsistere: quemadmodum etiam homo, suis manibus operando, opus ex se non producit. Non dimoveas divinorum rationes. Spiritus nec Filius est, nec creatura. Non de filio quæras, cur nam Spiritus non dicatur: neque de Spiritu, curnam filius non sit: non denique Spiritum creaturam esse blasphemes. Filius Dei fructus, Sanctus ex sancto, æternus ex æterno, sancti Spiritus dator, ad substantiam, formationemque creaturæ. Ex his patet, præstantissimi Patres, illud, non aliunde, non alia ex substantia, significare, sanctumque Spiritum, sanctum fructum ex sancto, ac æternum ex æterno esse. Unde sequitur, si sancti Spiritus dator est filius, necesse esse, ut etiam ex filio idem Spiritus sit. Propterea sanctus Athanasius in tertio libro in Arrianos, de filio scribens, inquit: Ipse Spiritum dat, & quæcunque Spiritus habet, à verbo habet. Luce igitur clarius est, sanctum Spiritum à filio habere esse. Si enim, quæcunque Spiritus habet, à filio esse dicuntur: sequitur, ut esse quoque à filio habeat, ut Athanasius inquit: ipse Spiritum dat, ac Spiritus dator existit. Siquidem igitur ex his patet, sanctum Spiritum ex filio esse, palam sequitur, ut ex filioque procedat, de quo tota nostra quæstio est. Non equidem auderem vos, Patres Amplissimi, tantosque Doctores aspicere, nisi esse ita firmiter crederem.

D. Atha.

Hæc cùm Joannes dixisset, Colossensis præsul sancti Epiphanii expositionem super hoc Euangelico dicto: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*, recitavit.

Mar. Inspicite diligenter, Patres Amplis. Epiphanii authoritatem, in qua verbum, *est*, quod hic Pater Reverendus pronunciat, dicens, Spiritus ex Patre, ac Filio est, scriptum non esse videtur. Juxta ergo Sanctorum Patrum Theologiam intelligere possumus, ac debemus, Spiritum ex Patre procedere, hoc est, essentiam Patris habere: à Filio autem dari, ac ab his suscipi, qui credunt in ipsum, Qua quidem expositione nobis dictum illud non obstat, neque quicquam ex ipso in nos possetis concludere.

Joan. Usu venit, pater Amplissime, ut Doctores, nominibus positis, quandoque verbum omittant, cùm necessariò subintelligatur, ut in hoc dicto, à quo aliquid, & ad quod aliquid, fecisse videntur, ubi verbum *est*, non expresserant. Quemadmodum etiam Epiphanius ipse in eodem sermone paulo suprà inquit: Filium dico, qui ex ipso est: Sanctum autem Spiritum, qui ex utroque. In qua quidem oratione verbum, *est*, dubio procul subintelligitur. Verbum igitur, *est*, in hac quoque oratione, Spiritus à Patre, & Filio, subintelligi debet, quod etiam hac ratione probabo. In ipsis duabus orationibus, vel (ut dialecticè loquar) propositionibus verbum, *est*, necessariò subintelligitur. Nam propositiones ejusmodi proprietatem à principio inferunt. Et quemadmodum non est processio respectu termini à quo, ita & in propositionibus ipsis. Et quoniam habitudo terminum à quo, infert: ideo terminum etiam ad quem, necesse est inferat. Modus autem processionis sancti Spiritus est, ut subjectum per ipsam processionem accipiat esse.

Mar. Tametsi vobis, præstantissimi Patres, forsan concederemus, ut in hac, quam tractamus, Theologia verbum, *est*, subintelligatur, quamvis expressum non sit (potest enim hic locus aliter etiam, ut suprà diximus, explanari) non est tamen necesse, ut illud ex Patre, vel ex Patre, filioque, paternam personam, aut personas duas significet: quandoquidem ex ipso sermone non aliquam disjunctionem, vel differentiam, qua Filius ex Patre, vel sanctus Spiritus ex Patre, filioque habeat esse, intelligere possumus: verùm potiùs conjunctionem, qua Patri Filius, ac Spiritus Patri, & Filio consubstantialis existit (ut à Doctoribus traditum est) Spiritum sanctum ex Patre, filioque, id est, ex ipsorum substantia esse: quandoquidem ejusdemnaturæ cum Patre, filioque piè creditur esse, proptereaque sanctus Cyrillus inquit: sanctus Spiritus ex Patris, filiique substantia est. Sed redeamus, unde sumus digressi, ne magni Basilii authoritatem indiscussam transeamus, quam benè nondum explicasti, neque ad ipsam dilucidè respondisti. Ex ipso, inquit, hoc est, ex Patre, Spiritus est, & non aliundè. Si quidem igitur illud ex Patre, ex Patris persona, ut inquis, significat: necesse est illud quoque, non aliundè, non ex alia persona, significet. Sin autem utrunque ad substantiam debeat referri, ita ut illud ex Patre, ex substantia Patris: non autem aliundè, non alia ex substantia, significet: quandoquidem ipsa substantia personis tribus communis est, ac sanctus Spiritus Patri, & Filio consubstantialis, ac connaturalis existit: sequitur, ut tàm illud, ex Patre procedere (quod passim legitur in Scriptura Sacra) quàm illud Epiphanii, ex utroque, ad Patris, filiique substantiam referri debeat. Non igitur est credendum, quod ipse modò dicebas, ut in divinis, quod ex substantia dicitur esse, idem sit ex personis. Ideo ergo sanctus Spiritus ex Patre, filioque dicitur esse, quod ipsis consubstantialis (ut est suprà dictum) existit.

Joan. Ex tua oratione, Pater Reverende, duas habui conclusiones: ut tametsi nobis concederetis ver-

verbum, *est*, subintelligi, minimè tamen ex eo consequatur, ut, esse spiritus, ex persona sit: cujus tamen oppositum, Reverende Pater, innitens magni Basilii authoritate, paulo ante dixisti. Qui quidem magnus Basilius, si sic sensisset, ut à vobis exponitur, sibi ipsi nequaquam constaret, sed valdè contrarius esset, ac duo simul opposita literis mandasset: quandoquidem modò inquit, ex Patre, & non aliunde: modò autem Spiritum Sanctum ex Filio esse. Propositam igitur ipsius Basilii authoritatem, in primis diligenter debemus perpendere: id deinde, quod ex ipsa consequi videatur. His dictis, sessio missa fuit, sancta Synodo decernente, ut ad diem Jovis proximam conveniret.

DIE JOVIS 5. MENSIS MARTII

Sessio decima nona Florentiæ.

Superiore sessione, Patres Amplissimi, magni Basilii authoritatem, quam in medium protulistis proferentibus vobis illud, non aliundè, non alia ex persona, significare: nobis autem, non alia, quàm ex divina substantia, implicatam, & indiscussam reliquimus. Porro autem magnus ipse Basilius in Eunomium scribens; Sanctum Spiritum ex Filio habere esse, si per illud non aliunde, non ex alia persona, ut dicitis, intellexisset, duo simul contraria literis proculdubio mandavisset: quod de tanto Doctore absurdum esset asserere, quandoquidem tales doctores maximum nostræ fidei fundamentum existunt. Cujus magni Basilii vetustissimum librum unà cum duabus expositionibus vidimus, ac unum ejus dictum ad propositum valdè pertinens fideliter in Latinum converti curavimus. Talem ergo, ac tantum testem, & antiquissimum Doctorem, coram tot Doctissimis Patribus Latinè priùs (vel si vobis magis expedit) Græcè recitetur. Præterquam quod, inquit, Spiritus non appellatur Filius, quonam pacto humana exempla, *& reliqua*? Ex quibus patet, magnum Basilium credidisse, sanctum Spiritum ex Filio habere esse. In sequenti verò capite, quod incipit ita: Nisi quis dicat Spiritum ex Deo, eandem ipsam infert conclusionem, quod quidem caput, quoniam rationi plurimum consonat, ac ad propositum pertinet, idcirco puto te illud accuratè vidisse, totum igitur recitetur.

Mar. Hæc, Pater Reverende, ad propositum minimè spectant, quandoquidem verba confundis, cùm unumquodque separatim proferre deberes. Quod cùm in exponendo Epiphanio nequaquam feceris, ejus sententiam confudisti, obscuramque reddidisti. Quæ igitur protulisti, ea repetentes, accuratiùs contemplemur. Illud, inquis, Basilii, ex ipso, & non aliunde, non quidem ex Patris persona, & non ex alia, verùm ex Patris, ac non ex alterius substantia, & natura, significare: ita ut ipsum, non aliunde, ad non aliam substantiam referri debeat, quod sanctus Spiritus esset creatura, ut Eunomius asserebat. Quam quidem nos expositionem suscipientes, illud etiam, Spiritum ex Patre, vel Filio, vel ex utroque, non ex Patris, vel Filii, vel ex amborum personis: verum ex ipsorum substantia esse, significare sentimus: ita, ut illa verba significent, sanctum Spiritum Patri, & Filio consubstantialem esse, non autem ex alia natura, ut creatura. Quam quidem expositionem Theologi ratiocinantes benè demonstrasse videntur, cùm si (quemadmodum ipsi creditis) illa verba voluissent exponere, non tàm profectò vehementer in demonstrando elaborassent.

Joan. Videor mihi, P. R. duas ex sermone tuo habuisse conclusiones: alteram, minimè me ex Basilii mente dicere debuisse, sanctum Spiritum ex Patre, ac Filio esse, cùm id ex dictis ejus neutiquam possit haberi: alteram verò, Basilium ipsum hujus fuisse sententiæ, ut sanctus Spiritus non nisi ex Patris, Filiique substantia sit, ita ut ipsa substantia sanctus Spiritus intelligatur produci.

Mar. Item velim nonnihil, P.R. proferre, deinde te respondere. Magno namque Basilio intendenti hæreticorum evertere dogma, credentium spiritum Sanctum non ex Patris, Filiique substantia esse, non opus erat probare, à quonam Sanctus Spiritus haberet esse, cùm etiam ipsi crederent Deum Spiritus causam esse, quandoquidem mortales omnes à Deo cuncta fatentur esse: neque Spiritus idem ex cujusdam sit persona: quoniam ex Evangelio patet, ipsum ex Patre procedere. Verùm magnus ipse Basilius, ad ostendendum Sanctum Spiritum ita esse ex Dei substantia, quemadmodum etiam Filius, protulit ipsum ex Patre, non autem aliunde, esse. *Locus D. Basilii excutitur amplius.*

Joan. Volebat, inquis, primùm, P.R. magnus Basilius adversus hæreticos demonstrare, sanctum Spiritum Patri, Filioque consubstantialem esse: deinde non erat ipsi necesse probare, an Pater, vel Filius causa sancti Spiritus sit: in extremum autem protulisti, eundem ipsum magnum Basilium ostendisse sanctum Spiritum ex Patris, & non ex alia substantia esse: ego autem primam partem affirmans, in qua quidem convenimus, secundæ nequaquam assentior: quandoquidem ejus, quod ipsa sessione dixisti, contraria videtur esse. Tunc enim illud non aliunde, pro non alia ex persona, fuisse positum asserebas: nunc autem aliunde, ad Dei substantiam, & naturam debere referri immemor ipsius Basilii in eodem loco dicti, Spiritum emittit per os. Idcirco quæro ex te, P.R. utrum hæc verba significent spiritum Sanctum ex Patre, an ex Filio mitti. Namque quodcunque dederis, sancti Spiritus causam proculdubio assignabis. Sanctum autem Spiritum ex Patris substantia esse, id, quod in parte tertia protulisti, ipsi etiam profitemur: quandoquidem Patris, Filiique substantia, una, eademque numero est: Sanctus verò Spiritus creatura, phantasmave minimè creditur esse, ita ut ex Patre, non autem ex Filio sit. Ergo quemadmodum Spiritus à Deo accipit, quicquid sit Dei, hoc est, substantiam ejus: Ita quoq; necesse est, à Filio accipiat, quicquid filii sit, idest substantiam ejus. Omissa igitur prima parte, in qua (ut dictum est) convenimus, quidnam de duabus aliis sentias, obsecro, nobis declares.

Mar. Tuam equidem expositionem, R.P. ut nostræ sententiæ consonam, eadem sessione suscipiens, te coram tot Amplis. Patribus in contraria incidisse probavi: neque requisitus, an illud ex Patre, ex Patris persona, significaret, ita esse dixisti. Deinde magnum Basilium attuli, asserentem Spiritum ex Patre, ac non aliunde esse, teque ipsi sententiæ innitentem fateri coegi, hæc etiam verba ad Patris solam personam referri, ita ut in exponendis ipsis duobus dictis tibi constare viderere. Posteà verò, mutata oratione, ipsam secundam Basilii authoritatem ita exposuisti, ut illud ex Patre, non autem aliunde, ex Patris substantia, non autem ex alia, significaret: quam quidem expositionem suscipientes, neutiquam simul pugnantia, ut asseritis, protulimus. Verùm quidnam ex ipsa sequeretur, patefecimus. Namq; clarissimè sequebatur, ut illud etiam Epiphanii, sanctum autem Spiritum, qui ex utroque, non necessariò ad Patris, filiique personas, verùm ad ipsorum substantiam, & naturam referri: quandoquidem Sanctus Spiritus Patri, & Filio consubstantialis creditur esse, quemadmodum etiam ipsi ob unitatem, & (ut ita dicam) identitatem nostræ substantiæ non ex eisdem personis, verum ex una substantia consistere dicimur, ut apud sacram Scripturam, Judas de Joseph loquens, inquit: *Caro enim, & frater noster est.* Patet autem, fratrem non eandem personam habere, verùm ejusdem est substantiæ, ac naturæ. *Locus obsc.* *Gen. 37.*

Joan. Quæ sessione proxima protuli, Pater Reverende, quanam videlicet ratione Spiritus ex Patris substantia, & persona sit, hi præstantissimi Patres optimè

ptimè percepisse videntur: quibus etiam exploratum est, sanctum Spiritum non ex alia persona esse. Ad propositum ergo veniamus, sic enim forsan nos Spiritus sanctus conjunget. Porrò licet tibi ex nostris expositionibus eam suscipere, quæ tibi magis placuerit. Namque quamcunque nobis dederis, ipsam sine controversia defendemus: quandoquidem extrema tua oratio vera fuit. Ergo ponatur id, quod tibi magis placere videtur, ut illud, non aliunde, non alia ex substantia, significet: in quo quidem quoniam Dei benignitate convenimus, idcirco ad tertiam part. veniamus.

Mar. Cùm altera de parte ageremus, ipsum, non aliunde, non alia, quàm ex Patris substantia significare volebas. Estne ita?

Joan Ita prorsus.

Mar. Præterea si quidem, inquis, sanctus Spiritus ex Patris substantia dicitur esse, necesse est, credere ipsum ex filii quoque substantia esse: quandoquidem Patris, filiique substantia, una, eademque numero est, ita ut videaris profiteri, Patris, filiique substantiam sancti Spiritus causam esse.

Joan. Non ita dico. Hæc igitur repetamus.

Mar. Quando Spiritum ex Patre dicimus esse, Patris, filiique substantiam debemus percipere: in qua sanctus ipse Spiritus esse habeat. Itane credis?

Joan. Non ita planè sentimus.

Mar. Quando Spiritum ex Patris, filiique substantiâ esse audimus, ejusdem Spiritus causam necessariò intelligimus. An non ita vobis videtur?

Joan. Proferentes, Pater R. sanctum Spiritum ex Patris, Filiique substantia esse, ipsum ex causa esse necessariò intelligimus, quam quidem Doctores nostri principium appellare solent. Porro autem quoniam Basilius loquens de sancti Spiritus causa, inquit, Spiritus ex ore est: idcirco quæsivi ex te, utrum ex Patris, an ex ore Filii intellexerit, quandoquidem quod proferimus, id etiam nos sentire oportet. Ex Euangelio autem latè patet Spiritum sanctum ex patre, hoc est, ex ejus substantia procedere. Siquidem igitur ex patre procedit, ex ipso etiam accipit, ut suprà probatum est. Et quemadmodum Spiritus à Patre substantiam accipit, quod est idem à Filio esse, ita etiam à Filio accipit, cùm Patris, Filiique substantia una sit. Exemplum autem de Joseph ad propositum spectat minimè.

Causa principiũ.

Mar. Magnum Basilium, ac Euangelium simul missum in præsentia faciamus: tu verò, P.R. clariùs, lucidiùsque mihi respondeas, an profitentes sanctum Spiritum ex Patris, Filiique substantia esse, ex ipsorum quoque personis eundem Spiritum esse, credere debeamus.

Joan Quod quæris, Pater Reverende, idest quod sessione proxima demonstravi, videlicet juxta omnem philosophorum scholam, actiones esse suppositorum. Nonne ita tibi videtur?

Mar. An ita sit, Pater Reverende, nolo in præsentia respondere: tu autem mihi, velim, respondeas: deinde verò libenti animo ad omnia respondebitur.

Actiones sunt suppositorum.

Joan. Jacob in hoc mundo, P. Reverende, suppositum unum est. Superiùs autem diximus, Divinam substantiam non generare, neque spirare: quandoquidem ejusmodi generatio, atque spiratio ad personas solummodò pertinet: unde sequitur, ut Patris, persona, non autem substantia, generationis, spirationisque causa sit. Porrò autem quoniam ipsa patris persona in generando Filio substantiam ei communicat, idcirco juxta Doctores Filius ex Patris, Spiritus autem ex Patris, Filiique substantia dicitur esse, ut personarum servetur disjunctio: in quibus oppugnantia relativa non est, quia sunt unum re cum substantia. Quanam igitur ratione Spiritus, Filiique substantia esse habeat, ex his patet.

Mar. Tua equidem verba, Pater Reverende, componere, rimarique nequeo, ut pote quæ mihi videantur plurimùm inter se oppugnantia. Nam quandoque profers Spiritum ex Patris, Filiique substantia esse, quæ una, eademque numero creditur esse: quandoque verò, mutata sententia, dicis substantiam ipsam per se apud Doctores, personarum non esse causam.

Andr. Benè, sciteque pater hic Reverendus loquutus est, tuque pater præstantissime acutissimè respondisti. At in generum æquivocatione, ac ambiguitate versari videmini. Nam in communi, tùm Græcorum, tùm Latinorum Doctorum Theologia multum differt, simpliciter proferre divinam substantiam, vel Patris Filiique substantiam: haudquaquam tamen ex eo putare debetis, ut re differant, quandoquidem sola ratione, ac intelligentia differre creduntur. Doctores igitur ipsi divinam substantiam simpliciter proferentes, Patris, & Filii, sanctique Spiritus commune quoddam intelligunt: substantiam verò Patris dicentes Patris personam mente concipiunt.

Mar. Id, P. R. quandoque, non autem semper, ac necessariò contingere creditur.

Imperat. Duobus simul præsertim inter se contradicentibus nostri Doctores respondere non possunt.

Joan. Ut exemplum Jacob, Pater Reverende, fiat clarius, licèt mihi de eo satis dixisse videar, verba tamen nonnulla ad idem spectantia proferam. Nam Jacob humanum suppositum est, cujus quidem substantia, & natura, hoc est, humanitas, communicabilis est, non tamen generans, sed natura, qua Joseph à Jacob generatur, quæque Joseph ipsi communicatur. Quanam igitur ratione oratio hæc intelligi debeat, Joseph est à natura Jacob, ex his patet. Joseph enim à Jacob supposito, per ipsius Jacob naturam, ut per principium, quod quidem communicabile est, generatur, quandoquidem actiones sunt suppositorum, ut sæpenumero dictum est. Fieri autem non potest, ut ipsius Jacob substantia, à Joseph substantia disjuncta non sit. Exempli tamen causa eadem esse ponatur. Porrò autem quoniam divina generatio, infinita, & imperceptibilis est, idcirco dicimus Patrem persona subsistere, quæ quidem est suppositum generans; generatio autem actio est, quæ supposito solùm cognoscitur; Patris verò substantia principium est, per quod generat Pater, quodque per generationem filio tradit, atque communicat, & ab eo suscipitur, & communicatur, quemadmodum Jacob humanitati, & naturæ contigit, quam Joseph à generante supposito suscepit. Verùm Divina substantia omnium substantiarum excellentissima est, quæ cùm sit una, eademque numero in Patre, simul & Filio, ac sancto Spiritu, ita ut in nullo alio differant, nisi quod Pater est Pater, & Filius est Filius: sapientiam quoque Dei, necnon benignitatem, & potentiam ejus, communicabilem esse credimus, quandoquidem idem sunt. Quoniam autem divina substantia nomen abstractum existit, idcirco generatio ei non potest ascribi. Namque cùm una numero sit, si quidem generare posset, proculdubio in divinis esset disjunctio: quandoquidem non seipsam, verùm quicquam aliud generaret, propterea communi dictorum sententia divina substantia nequaquam generat. Unde sequitur verum esse id, quod sæpissimè protuli, ut, cùm Spiritum ex Patris substantia esse audiamus, necesse sit, ex supposito intelligamus, similiter etiam cùm ex Filio. Ut veritatem igitur assequamur, ad illud dictum Basilii redeamus, quandoquidem nil aliud agimus, nisi ut veritatem investigemus.

Mar. Ex sermone tuo, P. R. ut puto, concluditur, Patris, Filiique substantiam, quæ una, eademque numero est, sancti Spiritus principium esse (quo sanè nomine videris uti sæpissimè) quod Pater, & Filius sua communi substantia, & natura, Spiritum sanctum producunt. Siquidem igitur ex Patris, ac Filii substantia, ut ex causa, Spiritum esse credis, num etiam necesse est, ut intelligamus Patris, Filiique substantiam, principium, & causam esse?

Joan.

Joan. Principium equidem bipartitus fui.

Diſtinxi ... incipii ... ien. *Mar.* Credisne modo quodam, Patris, Filiique ſubſtantiam principium, & cauſam eſſe?

Joan. Quidni?

Marc. Ergo ſequitur, ſubſtantiam ſancti Spiritus, ex communi Patri, Filioque principio, cauſatam eſſe.

Joan. Ex communi quidem principio, à Patre, Filioque Spiritui ſancto.

Mar. Siquidem communem Patri, filioque ſubſtantiam, ſancti Spiritus cauſam, vel principium, quo dicis eſſe: quid obſtat, obſecro, cur Sancti Spiritus ſubſtantia cauſata non ſit?

Joan. Non planè ſequitur.

Mar. Cur obſecro?

Joan. Cur? quia id, quod fit in humanis, tantùm ab agente ſuppoſito fit, ita ut falſum ſit proferre, hoc humanum ſuppoſitum ab humana natura productum eſſe, quandoquidem apud noſtros Theologos humanitas abſtractum nomen eſt, ac ſuppoſitum nullum ſignificat. Jacob ergo, vel homo ſuppoſitum hoc, quod ſubſtat, ſignificans, humanitate ſua ſuppoſitum aliud producit.

Mar. Itanè etiam de divinis poſſumus proferre?

Joan. Quidni?

Mar. Ex eo tamen non ſequitur, P. R. ut ſanctus Spiritus ex ſubſtantia ſit, & ſpiretur, vel ex Patris ſubſtantia generetur, ut ex ſubſtantia filii ſpiretur, vel procedat.

Conci- ... m Pa- ... anti- ... pro- ... pri- *Joan.* Memini me, pater Reverende, dixiſſe, ſanctis Patribus in generalibus Synodis morem fuiſſe, ut antequam quicquam de fide ſancirent: majorum ſuorum ſententias viderent, ac ipſis ſummopere inniterentur: quem quidem uſum me ſervare volentem, ac dicta Sanctorum in medium proferre incipientem interpellaſtis, ac magnum Baſilium attuliſtis, de quo ſatis, quandoquidem orationes noſtras omnes hi patres ampl. videntur intellexiſſe: ad alias ergo Sanctorum ſententias veniamus.

Mar. At nondum quicquam ex illis concluſimus.

Joan. Ut equidem tibi, pater Reverende, gratum facerem, animo libenti conceſſi, ut tot verba in hac materia haberentur. Non eſt igitur alienum à ratione, ut ipſe quoque concedas, ut alias patrum Sanctorum ſententias videamus, nam ſic ad concluſionem faciliùs perveniemus.

D *Marc.* De his paulò poſt. Namque nondùm videmus, pater Reverende, quænam concluſio tuis ex verbis haberi poſſit. In humano genere ſuppoſitum hoc (inquis) ab alio ſuppoſito, ideſt, hic homo per naturam communem ab alio fit: & falſum eſſet proferre, hominem ab humanitate fieri: ſiquidem igitur ita quoque de divinis perſonis credendum eſt, ut falſum ſit dicere, divinam perſonam à communi divina ſubſtantia eſſe: quandoquidem ipſa ſubſtantia ſuppoſitum per ſe ſubſiſtens nequaquam ſignificat, à quo aliud ſuppoſitum fieri dicatur: ſequitur, nos nullam cauſam intelligere poſſe, quando Spiritum ex patre, filioque dicimus eſſe, quandoquidem divinæ ſubſtantiæ non eſt (ut inquis) generare, aut producere, quemadmodum de natura humana dici ſolet.

E *Joan.* Volo equidem tibi, Reverende pater, oſtendere, dicentibus quicquam ab aliquo eſſe, neceſſe eſſe, intelligere illud ex perſona eſſe. Magnus namque Baſilius in 3. contra Eunomium libro inquit: Cur enim neceſſe eſt, ſi dignitate, ac ordine tertius eſt Spiritus, natura quoque ipſum tertium eſſe? Dignitate namque ipſum ſecundum à filio, cùm ab ipſo eſſe habeat, & ab ipſo accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa cauſa dependeat, pietatis ratio tradit. Siquidem igitur apud Baſilium, cui Doctores omnes plurimum tribuunt, Spiritus à filio habet eſſe, ac ab ipſo eſt, ut cauſa, nobiſque ſuprà conceſſum fuerat, accipere, ac eſſe, idem juxta Doctores ſignificare: neceſſariò ſequitur, ut idem Spiritus à filio quoque pro-

A cedat. Porro quantæ authoritatis, ac exiſtimationis in ſancti Spiritus materia Baſilius fuerit, Chalcedonen. Synodus ad Martianum ſcribens, teſtatur: Hic magnus (inquit) Baſilius miniſter gratiæ. Et infra. Hic doctrinam de ſancto Spiritu illuſtravit. Siquidem igitur ſancti patres tantum in ſancti Spiritus materia Baſilio tribuere, ipſe verò in ea clariſſimè ſcripſit, neceſſe mihi videtur, ut ipſi, totaque Eccleſia, Patres ipſos ſequentes, eundem magnum Baſilium ſuſcipiamus, ac amplexemur, ejuſque ſcriptis acquieſcamus, cujus quidem vetuſtiſſimus liber hic eſt, quem (ſi lubet) legatis. *D. Baſilii laus.*

Mar. Hoc magni Baſilii dictum, Pater Reverende, ſuo loco conſiderabimus. Nunc autem concludamus, quidnam ex illo tuo ſermone ſequatur.

B *Joan.* Quinimo, R. P. huic authoritati primò reſpondeas, quæ quidem ſola controverſiam noſtram diſſolvet.

Mar. Communem Patri, filioque ſubſtantiam, Pater Reverende, quæ una, eademque numero creditur eſſe, ſancti Spiritus cauſam, & principium eſſe dicis, quo planè Spiritus ex patre procedit: unde ſequitur manifeſtè, ſubſtantiam ſancti Spiritus cauſatam eſſe, ac duas ſubſtantias inter ſe, ſecundum cauſam, & cauſatum oppoſitas, in ſacratiſſima Trinitate exiſtere, quod quidem à Chriſtiana Theologia longè alienum, & à nullo unquam Doctore memoriæ proditum eſt: quippe qui Divinam ſubſtantiam neque generare, neque producere, neque Patrem, vel filium per communem ſibi ſubſtantiam, ut vos dicitis, verùm per ſubſtantiam, vel hypoſtaticam proprietatem, generare, vel producere profitentur. Hoc igitur inconveniens ex tuis verbis ſequi videtur, quæ (ſi lubet) diligentiùs contemplemur, vel his in aliud tempus dilatis, nunc ad Baſilium veniamus. C

Joan. Quoniam non me benè videris intellexiſſe, Reverende Pater, idcircò quæ paulò ante protuli, ea clariora reddam: ergo diligenter attende. Subſtantia duobus modis à Doctoribus ſolet intelligi, uno quidem, pro rei ratione, quæ diffinitionem, quod quid eſſe rei ſignificantem, vel alio nomine, entitatem, atque naturam rei ſignificat: altero verò modo ſubſtantia pro ſuppoſito capitur, quemadmodum Ariſtoteles in 5. Metaphyſicæ libro, juxta omnium Doctorum expoſitionem, dicere videtur: quod quidem ſuppoſitum, in prædicamentali ſubſtantiæ linea, ſpeciebus, atque generibus apud Porphyrium ſubſtat, ut Socrates, atque Plato: quæ alio quoque nomine, hypoſtaſis, vel exiſtentia, vel res naturæ ſolet appellari. In genere autem humano eadem ſubſtantia perſonam ſignificat, quandoquidem perſona dicitur eſſe natura rationis capax, incommunicabilis exiſtentia, ita ut in rationali ſpecie ſubſtantia pro ſuppoſito accepta, exiſtentiam, atque perſonam apud omnes illos Doctores ſignificet, qui in Arrium, ac Macedonium conſcripſerunt, quorum ille Filium creaturam, non autem ex Patris ſubſtantia, hic verò Spiritum neque ex patris, neque ex filii ſubſtantia dicebat eſſe. Pater ergo, cùm ſit rationalis naturæ ſubſtantia, ſuppoſitum, vel exiſtentia, vel perſona dubio procul appellari debet. Porro, quoniam generare ſic verè convenit perſonæ patris, quemadmodum eſt verum proferre, ſubſtantiam hanc huic ſubſtantiæ convenire: ſequitur, ut ipſa ſubſtantia eadem ſit Patri, ac Paternitati, nullaque ratione communicabilis. Unde evenit, ut quoniam proprietates incommunicabiles ſunt, idcircò Doctores noſtri ſubſtantia non pro patris perſona, ſed pro natura patris utantur, quemadmodum in hominis diffinitione ſubſtantia capitur, ita ut in hac oratione, Spiritus ex patris ſubſtantia eſt, ſubſtantiam, ideſt entitatem ipſam inſitam patri, Doctores intelligant. Subſtantia ergo cum una ratione ſuppoſitum, vel (ut ſupra dictum eſt) in divinis hypoſtaſim, vel perſonam ſignificet, cùm Spiritus ex patris ſubſtantia dicitur eſſe: ſubſtantia planè talis nunquam *Subſtantia duobus modis intelligitur.*

quam

quàm à Doctoribus noſtris pro ſuppoſito, vel exiſtentia ſuppoſiti accipitur, quandoquidem ea ratione incommunicabilis eſt.

Verùm altera capitur ratione, quemadmodum diffinitio ſubſtantiam rei ſignificat, quæ natura, vel entitas (ut ſuprà dictum eſt) appellatur. Cùm ergo Doctores noſtri pronunciant, ſanctum Spiritum ex Patris, filiique ſubſtantia eſſe, per ſubſtantiam ipſam non exiſtentiam Patris, verùm naturam ejus intelligunt, quæ quidem eſt in Patre, ac in ſeipſa, quemadmodum & Pater. Patris verò non ſubſtantiam, habitudinemque ſignificat, per quam hæc exiſtentia, vel hoc ſuppoſitum ab alio differat. Hæc ergo communis ſubſtantia, quam in Patre protulimus eſſe, cauſa eſt, & principium, quod per generationem communicatur. Porro Pater generat, filiumque producit, ſubſtantia tamen hæc filio nequaquam communicatur, in quo quidem ſolent homines ſæpiſſimè decipi. Cùm enim dicimus Patris ſubſtantiam filio communicari, non id aſſerimus verum eſſe, quatenus Pater filium generet, quandoquidem filius etiam generaret. Propterea que dicere ſolemus, nec ipſum eſſe communicari, quia filius quoque neceſſariò (ut paulò ante dictum eſt) generaret. Hæc autem ſubſtantia (ut ita dixerim) abſolutè, ſimpliciterque conſiderata, quæ generandi poteſtas eſt, principium eſt quo, vel per quod, quidem à Patre filio communicatur, & traditur, non tamen ſecundum abſolutam ejus conſiderationem. In generatione autem filii, omnia Patris communicantur: quandoquidem principium eſſe communicabile, filiationi ſe non opponit.

Pater ergo cùm generet, per eandem ipſam ſubſtantiam, quæ principium eſt quo, vel per quod, id etjam cum filio communicat, ut is etiam ſancti Spiritus principium ſit, quandoquidem Spiritus ſancti principium in Patre eſſe, habitudini proprietativæ filii nequaquam opponitur: propterea tamen non ſequitur, ut hæc ſubſtantia ſecundum ſuum eſſe commune, ac abſolutum, principium ſit per quod. Secundum igitur ejuſmodi conſiderationem, potentia producens vocatur, filioque communicatur, qua quidem ratione non ſequitur, ut eadem ſubſtantia cauſa ſit, atque cauſata. Hanc nobis doctrinam, P. R. Doctores omnes tradiderunt, orationes has exponentes, Filius eſt ex ſubſtantia Patris, & ſanctus Spiritus ex Patris, filiique ſubſtantia. Quam quidem doctrinam ſi etiam ipſi ſequimini, profectò nunquam errabitis. Sed hactenus. Seſſione verò ſequenti de his diffuſiùs dicam, tu autem (ſi lubet) reſpondeas.

Jul. Card. Quæſtionem tuam, pater Epheſie, Provincialis pater ſcitè diſſolviſſe videtur.

Marc. Nos juxta primæ Synodi Theologiam, ac ejus ſymbolum, R. P. illud ex Patre, id eſt, ex patris ſubſtantia natum, nil aliud ſignificare putamus, quàm ex Patris perſona, hoc eſt, ex pátris ſubſtantia, ejuſque proprietatibus. Nonne tibi quoque videtur ita, ut perſona ſubſtantia nominetur? an quicquam aliud præter hoc?

Joan. Nonne dixi, P. R. duo eſſe ſubſtantiarum genera: alterum, quatenus tribus perſonis naturæ communis exiſtit: alterum verò, cùm una cum exiſtentibus proprietatibus conſideratur, qua quidem ratione hypoſtaſis, & perſona nuncupatur? Illud ergo, quod in Nicæno Symbolo celebratur, ex Patre, id eſt, ex patris ſubſtantia natum: neceſse eſt ex hypoſtaſi patris ſignificet: quod aliud quoque genus ſubſtantiæ, præter illa duo, videtur eſſe. DD. tamen ſubſtantiæ nomine duobus tantùm modis utuntur. Nam primùm illud, quod ſuprà protuli, non aliter à Latinis, quàm pro hypoſtaſi capitur, ita ut meritò nemo nos poſſit accuſare, tria ſubſtantiæ genera profiteri: quandoquidem filium eſſe conſubſtantialem Patri, id quod prima Nicæna Synodus declaraverat, ipſamque ſubſtantiam, per quam filius patri conſubſtantialis exiſtit, tribus perſonis communem

A eſſe: ac illud ex patris ſubſtantiâ, principium quo, vel per quod, non autem generans ſignificare, firmiter tenemus.

Marc. Subſtantia, per quam (inquis) Pater, & Filius eſt, tribus perſonis communis exiſtit: num ergo verum eſt dicere, ſanctum Spiritum ex trium perſonarum ſubſtantia hypoſtaticè procedere? quandoquidem paulò ante viſus es protuliſſe, ſanctum Spiritum ex communi Patri, Filioque ſubſtantia dependere.

Joan. Num, cùm ex Patre profertis, præpoſitio *ex* differentiam, vel disjunctionem inter ſubſtantias aliquam apud vos ſignificat?

Marc. Ita profectò.

Joan. Realemne, an ſecundum rationem?

Marc. Perſonarum disjunctio, Pater Reverende, ſecundum noſtram intelligentiam conſideratur, non au-

B tem inter ſe, verum hypoſtaſis quæque realiter.

Beſſ. Tametſi, P. R. ſecundum noſtram intelligentiam inter ſe Divinæ Perſonæ differunt, ſuis tamen proprietatibus re ſubſtant.

Joan. Hic quæro ex te, P. R. an proprietates cum perſona ſint idem?

Beſſ. Secundum quidem rem, & ſubjectum idem eſſe creduntur, ratione verò differre.

Joan. In Patre quidem, Pater Reverende, paternitas eſt, ac ſubſtantia, tribus divinis perſonis communis: Patris verò perſona, non niſi ratione ab ipſa paternitate, ſubſtantiaque differt, cùm ab aliis duabus perſonis re quoque differat. Siquidem igitur in Patre paternitas, ac ſubſtantia eſt, quanam obſecro ratione pater generat? Et utrum ſuppoſitum eſt? paternitas ne,

C an ſubſtantia, an utrumque?

Marc. Subſtantia eſt, P. R. id, quod Patri communicatur, per ipſam tamen nequaquam filio pater communicatur, verùm per ſuam proprietatem, quæ quidem paternitas eſt, ad filiumque refertur, atque principium eſt, non tamen tribus perſonis commune.

Joan. Imo ſubſtantia eſt, pater Reverende, id, quod filio communicatur, quandoquidem in Patris perſona (ut paulò ante dictum eſt) nil aliud, quàm ſubſtantia, & paternitas eſt. Ergo ſuppoſitum, non ut proprietas, communicabile eſt. Nam cùm ſuppoſitum, & ſubſtantia unum ſint, neceſſe eſt, ut non alia ratione, quàm per ipſam communem ſubſtantiam, Pater ipſe communicabilis ſit.

Marc. Quod, pater Reverende, protuli, ita debet

D intelligi, ut communis ſubſtantia, per quam pater cum filio communicatur, quæque una, eademque numero creditur eſſe, in Patrem, & filium, ac ſanctum Spiritum ſecundum noſtram intelligentiam diſtribuatur. Propterea que disjunctam proferre ſolemus Patris ſubſtantiam, filii ſubſtantiam, ſancti Spiritus ſubſtantiam, intelligentes propriam uniuſcujuſvis hypoſtaſim. Quid autem ex his concludere velles, quàm citò proferas.

Joan. Ex tuo ſermone, P. R. contrarium ejus, quod ſuperiùs protuliſti, concluditur. Cùm namque ſubſtantia in tribus perſonis exiſtit, ex tua planè ſententia ſequeretur, ut Patris ſubſtantia, quæ filio, ſanctoque Spiritui communicabilis eſt, ratione tantùm, non autem re communicetur: quod in noſtra Religione quàm maximum inconveniens eſſe videtur, quan-

E doquidem ipſam tribus divinis perſonis re ipſa communicari nobis eſt profitendum. Nam ſi ſingula quæque perſona dependet à cauſa, ſequeretur, ut perſonæ ratione ſolummodò differant: quod impium eſſet credere.

Marc. Non equidem protuli, P. R. divinas perſonas ratione tantùm differre, ſed quoniam unaquæque perſona una cum ſubſtantia intelligitur, idcircò ſeparantes hæc, ſubſtantiam ipſam mente concipimus. Quo quidem modo hypoſtaſim filii ex Patris hypoſtaſi demonſtramus, ac divinas perſonas percipimus, nequaquam ſanè credentes ipſas ratione tantùm differre.

Joan.

Joan. Id neque nos profitemur.

Mar. Quæro ergo ex te, P. R. quanam ratione Patris, & filii, sanctique Spiritus substantiam intelligas.

Joan. Nonne dixi vobis, patres amplissimi, quemadmodum Doctores nostri ratione triplici substantiam divinam intelligant, videlicet pro substantia, & entitate, ac existentia? Quamvis autem tres sint hypostases, & personæ re invicem differentes, eas tamen unicum Deum, & opificem universi credimus esse, personam verò ex divina substantia, proprietateque constare, ita ut persona nil aliud nisi substantia, & proprietas sit: quæ quidem substantia, & proprietas, licèt unum re ipsa sint, & per suas proprietates re inter se differant, quandoquidem ad aliquid sunt, ipsas tamen secundum substantiam Deum unum esse fatemur.

JUL. CARDINALIS. Jam quatuor horarum spatium elapsum est, sit igitur in præsentia satis. Tùm Synodus sancta decrevit, ut postridie convenirent.

DIE SABBATI SEPTIMA MENSIS

Martii, sessio 20. Florentiæ.

UT quæstionem propositam, patres amplissimi, tandem concluderemus, eam accuratiùs contemplari volebamus: sed quoniam cujusdam magni Basilii dicti bis, aut ter meministis, ipsi plurimum innitentes, ac si ad vestram sententiam pertineret, idcirco quæstione illa in aliud tempus dilata, ad ipsum Basilium veniamus, qui (si lubet) iterum recitetur. Cur enim (inquit) necesse est, si dignitate, ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? Dignitate namque ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omninò ab illa dependeat causa, pietatis ratio tradit. *Joan.* Hic locus, patres amplissimi, mendosus, ac corruptus esse videtur. Quinque enim, vel sex tantùm libri Constantinopoli extant, quos in hoc loco mendosos credimus esse, cùm qui sani sint, plus quàm mille habeantur: quibus ipsi propter eorum vetustatem, & copiam magis credimus, cùm præsertim ad ipsius Doctoris mentem, ut ex consequentibus ejusdem verbis apparet, hi nostri libri facere videantur. Quemadmodum igitur Divinum Symbolum additionem passum constat fuisse, ita quoque credendum est, libros hos in hoc loco ab aliquo, qui dogma vestrum sectaretur, corruptos fuisse. Quod vobis quoque patebit, si nostrum vetustissimum librum diligentiùs inspexeritis, verba sequentia cum antecedentibus conferentes, ac omnia simul ad sensum Basilii applicantes: in quo quidem nostro libro, non ita, ut in vestro, legere est.

Mar. Duo mihi, pater Reverende, dixisse videris, te sermone perpetuo quæstionem illam, de qua nuper multa fecimus verba, libentissimè concludere voluisse. Verùm ut nobis facias gratum, te ipsam in aliud tempus transferentem, ad magnum Basilium à nobis jam requisitum venire velle, id quod profecto nobis gratissimum est: quandoquidem operæ pretium est, ac plurimum convenit, ut à patrum sanctorum testimonio nostræ disputationis sumamus exordium: quorum authoritas apud nos non mediocris esse debet, ac ipsos ut nostros duces sectari, ac in omnibus imitari debemus. Deinde dixisti, nostrum hunc librum in hoc loco corruptum esse, quemadmodum etiam accidit symbolo: cui certam additionem factam fuisse videmus. Ad quæ tibi, Pater Reverende, respondeo, ita clarè, ac copiosè in illa materia hinc inde fuisse dictum, ut mihi ipsi suadeam nil planius, apertius, fortiusque nostris argumentis fieri potuisse: nil denique fuisse omissum, quod ad ipsam

A quæstionem spectaret. Verum si adhuc ambigis, putans non satis dictum fuisse, hac (de qua modò agimus) quæstione in extremum priùs adducta, ad illam (si tibi videbitur) revertimur. Nam de hoc Basilii libro, quem in hoc loco mendosum, & corruptum esse dixisti, respondemus ipsum à Nicolao Secundino Cretensi viro optimo, doctissimoque nuper huc Constantinopoli allatum fuisse. Qui quidem liber constat ex membrana, & sexcentorum annorum videtur esse, cùm dissidium, & controversia nostra nondum fuerat orta. Præterea locus, & littera hæc talibus punctis, & lineis disposita est, ut nulla prorsus ex ordine talis corruptionis suspicio possit haberi. Hic igitur liber corruptus non est, præsertim à Romanis, à quibus nunquam ante hac visus fuerat: quandoquidem non obliteratio, non macula, non denique diversa manus in hoc libro deprehenditur. Præterea ex vetustissimarum vestrarum synodorum actis apparet, corrumpendorum librorum vitium, &

B malignitatem (pace vestra dixerim) apud vos à nostræ Regionis hostibus ortam fuisse, ut Cyrillus litteris ad Joannem Antiochenum antistitem missis, quæ *Religionis.* sic incipiunt, Gaudeant Cœli, quasve Chalcedonens. synodus suscepit, testatur. Si quis inquit, legislatorum verba vera everti, mea quoque dicta, ut sibi placet, transmutat, &c. Tua ergo pietas non miretur, quandoquidem (ut optimè novit) generis cujusvis hæretici ex à DEO spirata scriptura, erroris sui causam capientes, quæ per sanctum Spiritum benè prolata sunt, malignitate sua corrumpunt, & reliqua. In quibus quidem litteris Athanasii dedit exemplum, ostendens ejus epistolam, ad Epictetum datam, corruptam fuisse. Præterea Cyrillus idem ad Acacium scripsit, cujus quidem litteræ fuerunt inscriptæ, Mu-

C tua locutio: Si quæ litteris (inquit) mandaveram, sic à nonnullis in medium proferuntur, ut credant, me eorum, quæ in Ephesina synodo celebravimus, pœnituisse, id etiam derideatur: Dei namque benignitate sanæ mentis sumus, ac à recta ratione neutiquam aberravimus. Ex quibus meridiana luce clarius apparet, sanctum Cyrillum in Ephesina synodo, ac semper aliàs unius sententiæ fuisse. Præterea in eisdem litteris de quodam Mesenensi præsule facit mentionem, à quo quidem interrogatus, an ipse quoque sentiret idem, quod Athanasius ad Epictetum scripserat: respondit: si sanas, & non mendosas Athanasii litteras haberes, ipsis quidem acquiescerem, ac eadem cum Athanasio sentirem. Visis deinde ipsis Athanasii litteris, quas Cyrillus sanas ha-

D bebat, satis apparuit, omnes alias ejusdem exempli litteras, quæ toto fere in Oriente fuerant, mendosas fuisse: idcirco Mesenus ipse Pontifex veras ipsas Athanasii litteras statim exscripsit, ac ad Joannem Antiochenum antistitem misit. Ergo rationi congruum est, & ita credimus hunc Basilii librum fuisse, antequam de Spiritus sancti processione quæstio inter nos oriretur. Qua deinde exorta (quamvis ab ipso fere Religionis nostræ principio hæc controversia fuerit) authores nostri schismatis in corrumpendum hunc locum incubuisse: verùm Spiritus sancti

E benignitate librum hunc Constantinopoli fuisse servatum, ne ab impiis ipsis corrumperetur: qua quidem ratione adducimur, ut credamus hanc magni Basilii authoritatem nequaquam mendosam esse. Siquidem igitur ad veritatem investigandam, ac pro communi bono mutua benevolentia huc frequentes convenimus, operæ pretium est, ut libros nostros, qui vetustiores fuerint, conferamus (de re profecto non mediocri agitur) ut ex sequentium ad præcedentia connexu, quidnam ipse Basilius senserit, faciliùs cognoscamus. Sed pro evitando odio hactenus.

Marc. Nonnullos libros, Pater amplissime, cum hac additione Constantinopoli extare, paulo ante protulimus: nil mirum igitur, si unus ex ipsis huc fue-

fuerit allatus. Quos quidem libros ipsi simplicitate nostra utentes, ac veritate confisi, extare sinimus: quamvis eos facillimè, quod perpauci fuerint, delere prorsus potuissemus: ex quibus hunc vestrum librum ab aliquo, qui in illa regione vobiscum sentiret, exscriptum fuisse credimus. Quod quidem admiratione dignum non est, cùm hìc etiam quamplurimi vestri sint homines, qui majorum nostrorum sequentes vestigia, pium dogma nostrorum sectentur: non autem imus inficias, codices multos in terris nostris ab hæreticis, qui vana dogmata in Dei Ecclesia introducere voluissent, sæpissimè corruptos fuisse: idcirco authoritatibus, quas modò citasti, æquo animo assentimur. Verùm ea vos non ignorare existimo, quæ Zosimi summi Pontificis tempore acta fuerant. Qui cùm ad Carthaginense Concilium scripsisset, Nicænæque synodi decretum misisset, Romanum Pontificem œcumenicum appellandum. Concilium illud respondit, se priùs velle ipsius synodi acta, quæ vel Alexandriæ apud Cyrillum, vel Constantinopoli apud Proclum essent, diligenter inspicere: quandoquidem apud acta ipsius Nicæni Concilii decretum ejusmodi non extabat: quibus deinde Nicæni Concilii gestis ab Alexandria missis, diligenter inspectis, ipsoque decreto nequaquam invento, idem Carthaginense Concilium Zosimo respondit, se tale nomen ipsi nolle tribuere, quod à generali synodo decretum minimè fuerit. Nonne vides, Pater Reverendissime, summum Pontificem, decretum falsum, & non in synodo promulgatum, ad tantum Concilium pro re tàm magna misisse? Non igitur tàm vehementer debetis mirari, si quidam etiam ex nostris hominibus, vel novum dogma volentes defendere, vel quod ita sibitemerè visum fuerat, aliquos libros corruperint. Cùm igitur nostrorum librorum vetustas, & copia, tùm etiam id ipsum, quod nos hujusmodi libros mendosos extare permisimus, cùm ipsos (ut suprà dictum est) facilè delere potuissemus, nobis victoriam dat, ac nos corrumpendorum voluminum authores non esse demonstrat: veritati namque confisi, ac multis aliis ipsius magni Basilii authoritatibus innixi additionem ipsam verbis Basilii factam parvifecimus. Non ergo nobis proprium est, ut inquis, libros corrumpere. Sed Basilii sententia in nostro libro legatur: Qui verò (inquit) illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fueritne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate, ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum à Filio pietatis ratio forsan tradit. Magnus Basilius, præstantissimi Patres, Eunomium accusans, quòd temerè dogma novum instrueret, disputationis causa concedit, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium à Filio esse: deinde concludit, non tamen propterea necesse esse, Spiritum natura quoque tertium esse: dignitate namque ipsum secundum à Filio pietatis ratio forsan tradit. Sic in nostro quàm vetustissimo libro scriptum est, ut videtis, & sic præcedentibus consequentia consonant. Non enim Basilius suscipit Spiritum sanctum ordine, ac dignitate tertium esse, neque id aliquos Doctores litteris mandasse fatetur: quinimò etiamsi sic sit, negat tamen prorsus ex eo consequi, Spiritum natura quoque tertium esse. Cur igitur magnus ipse Basilius rationem hanc reddidisset, dignitate ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa dependeat causa? Et cur eas causas reddidisset, quas antea non susceperat? Additio igitur ipsa neque præcedenti sermoni convenit, neque magni Basilii menti consonat. Contra ut nostro scriptum est libro, sequentia prioribus convenientiùs connectuntur. Nam verbum illud forsan Basilius protulit, quod ipsam orationem disputationis causa

Nicænum Concilium corruptum.

Zosimo imponitur.

(ut suprà dictum est) concedebat: propterea inferiùs inquit, quorsum hæc oratio? quod non omninò, si quid ordine, ac dignitate secundum, aut tertium est, id, & naturam tertiam habet. Nam quemadmodum Angelorum alius Princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura verò communitas est, & reliqua: sic in nostro libro legere est, imo etiam in vestro quadam cum hæsitatione scriptum esse videtur. Si dignitate (inquit) ac ordine tertius est Spiritus, cur igitur magnus Basilius illud subjunxisset, cùm ab ipso esse habeat: si disputationis causa (ut sæpe numero dictum est) sanctum Spiritum tertium esse, secundum verò à Filio dederit, id putans alienum à sanctorum esse doctrina? Porrò autem, ut melius intelligatis ipsum Basilium non hujus fuisse sententiæ, sanctum Spiritum ex Filio procedere, ac ab ipso esse habere, idem ipse Basilius afferatur, qui quidem suis litteris ad fratrem suum Gregorium de substantiæ, hypostasisque differentia scriptis, quidnam de sancti Spiritus processione senserit, luce clariùs explicavit: Sanctus (inquit) Spiritus, à quo cuncta bona in mundum emanant, quique filio adaptatur, & simul cum ipso percipitur, à causa verò paterna habet esse dependens, & procedit, id notionis per proprietatis hypostasim habet, ut post Filium, & cum ipso noscatur, ac ex Patre subsistet. Filius autem, qui ex Patre procedentem Spiritum, per ipsum, & cum ipso cognoscit, ac solus unigenitus ex ingenito lumine resplendet, nullam secundum propriam notionem, communionem habet cum Patre, aut cum sancto Spiritu, verùm supradictis signis cognoscitur. His verbis, Patres amplissimi, magnus Basilius sentire videtur, sanctum Spiritum ex solo Patre habere esse. Sanctus (inquit) Spiritus Filio adaptatur, hoc est, post Filium ordinatur, atque disponitur. Cujus deinde causam volens reddere, non sanè dixit, quod ex ipso procedit, vel quod ex ipso esse habet, ut in authoritate, cui vos innitimini, habetur: verùm subjunxit, quod simul cum ipso percipitur, videlicet à Patre. Postea sermonem figura distinguens, inquit: A causa verò Paterna habet esse dependens, unde quoque procedit. Vides ne, Pater Reverende, quemadmodum Patri, veluti causæ, magnus Basilius tribuit, ut sanctus Spiritus ex ipso dependeat; Non autem credere debemus, eundem Basilium sibi ipsi contradixisse. Orationis namque partitio non patitur, ut idem filio quoque tribuatur, quandoquidem hoc nationis ejus dedit signum, ut simul cum ipso percipiatur. Deinde subjungit: Filius autem, qui ex Patre procedentem Spiritum per ipsum, & cum ipso cognoscit. Non autem dicit, mittit, sed cognoscit Spiritum ex Patre procedentem, hoc est, secum ipsum manifestat. Postremo dicens, ac solus unigenitus ex ingenito Patre resplendet, nullam secundum propriam notionem communionem habet cum Patre, & reliqua, declarat filium nullam habere communionem cum Patre, ut sanctum Spiritum mittat: quandoquidem id Patri soli ascribitur, quemadmodum & filio soli tribuitur, ut his solis signis noscatur, quòd solus unigenitus ex ingenito lumine resplendet, quodque per ipsum, & cum ipso Spiritum sanctum cognoscat. Siquidem igitur filius his, non autem aliis signis cognoscitur: palam sequitur, ut in mittendo Spiritu, cum Patre nequaquam communicet, verùm ipsi Patri proprium sit, ut sanctum Spiritum mittat.

Joan. Longam orationem habuisti, Pater Reverende, cùm brevis forsan fieri potuisset. Volentibus enim veritatem attingere, quæ quidem vel parva indiget illustratione, nonnisi Sanctorum sententiis, ac authoritatibus opus est. Ad duo ergo, quæ contra magni Basilii authoritatem ex nostri codicis lectione dixisti, paucis respondebo. Credendum est, inquis, aliquem eorum, qui quondam nobiscum sentirent, locum hunc corrupisse. Quod quidem falsum esse deprehendimus, quòd cùm hic liber exscriberetur, nulla

la prorsus inter Græcos, & Latinos controversia fuerit. Nunquam autem affirmarem, Patres, qui sunt, aut qui fuerant, tale facinus commisisse: quandoquidem firmiter credimus, à primis nostri dissidii authoribus vestros libros fuisse corruptos, sive Græci, sive Latini fuerint illi, quippe qui dogma vestrum sequentes, non ipsum defendere potuissent, nisi veros Basilii libros corrupissent, quos contra se facere viderent. Nunc venio ad Zosimum Summum Pontificem, in quem nullum unquam testem fide dignum posseris producere, cùm quidem contra vos binas Cyrilli litteras protulerim, ex quibus unas Chalcedonensis Synodus suscepit. Aut ergo tales testes contra tantum pontificem debebas producere, aut in ipsum sine testibus neutiquam invehi: quandoquidem minimè convenit ex te crimina talia contra eum proferre, sed vetustissimas, ac humanissimas Julii, Liberiique Summorum pontificum litteras, Pater Reverende, benè memoria tenere deberes, quas Julianus præstantissimus sanctæ Sabinæ Cadinalis vobis ostendit, quibus patet, B. Athanasium (cùm ab Antiocheno Concilio damnatus fuerit, ac eundem Concilium ipsum vehementer persequeretur) ad Felicem, Marcum, Julium, Liberiumque, qui sequentibus temporibus Romani pontifices fuere, scripsisse, ac eosdem obsecratum fuisse, ut acta Nicænæ Synodi, quæ perfecta, & non mendosa Romæ in bibliotheca extarent, ad ipsum mitterent, quandoquidem omnia, quæ in Orientali Ecclesia extarent, ab Arrianis corrupta fuerant. Cui quidem Athanasio Summi pontifices ipsi respondere, se acta illa, quæ Græcè, Latineque scripta, ipsorumquemet Nicænorum Patrum manibus subscripta, & eorumdem sigillis obsignata à Summis pontificibus summa veneratione servarentur, nolle mittere: se tamen ipsi Athanasio nonnullos exscriptos Canones daturos, qui ad rem ejus facere viderentur. Deindè cùm Athanasius ab ipso Antiocheno Concilio ad Romanam sedem provocasset, hæreticis eisdem objicientibus, id non jure fieri potuisse, Liberius ipse ad Athanasium, Nicænum decretum de provocando ad Romanam Ecclesiam exscriptum misit: quo deindè is Athanasius acerrimè se contra hæreticos defendit. Julius autem ipsius Antiocheni Concilii authores litteris acriter reprehendit, quòd absque Sedis Apostolicæ authoritate convocare Synodum ausi fuerint, ostendens illis ex Nicænæ Synodi decreto, nullam unquam Synodum sine Romani pontificis authoritate celebrandam esse. Cur ergo, pater Reverende, Zosimum accusas immerito, ipsum ad Carthaginense Concilium, falsum Nicænæ Synodi Canonem misisse, cùm illud idem Concilium, quos ex oriente Canones acceperat, omnes corruptos, ac falsos esse cognoverit? ut multis Sanctorum authoritatibus, quorum vetustissimos libros habemus, patet. Nil mirum autem, Pater reverende, si in exponendis magni Basilii verbis in multa incommoda incurristi: quandoquidem (ut philosophi dicunt) parvus error in principio, magnus in extremum efficitur: quod quidem accidisse tibi videtur, quòd malè Basilium ipsum exposuisti. Ad veritatem igitur cognoscendam operæ pretium est, tantùm de duobus differere, quæ modò visus es protulisse, an Pater solus sancti Spiritus causa sit, tametsi Spiritus Filio adaptari dicatur: an Spiritus eundem ordinem, & naturam ad filium non habeat, quem quidem Filius ad Patrem habere creditur? Porro autem, ut hæc dissolvamus, necesse mihi videtur, ut ex te quæram, quænam differentia sit inter aliquid alicui adaptari, & aliquid ab aliquo esse habere, vel dependere: quandoquidem nobis videtur, ut quod ab aliquo perfectibile est, idem ab aliqua causa dependeat, non tamen propterea profitemur divinas personas perfectibiles esse: id namque nostri doctores minimè dixere. Filium autem credimus principium ex principio, ac Deum de Deo esse, quandoquidem Pater principium est.

Magnum etiam ipsum Basilium non solùm in hoc, verumetiam multis aliis in locis ostendisse, sanctum Spiritum eodem ad Filium ordine se habere, quo Filius ad Patrem disponitur, ac se habet. Qualis autem ejusmodi dispositio, ac ordo sit, velim ad mentem Basilii exponas.

Marc. Nulla equidem de Zosimo mentionem fecissem, Pater Reverende, nisi meum de eo sermonem verum esse possem ostendere. Sed quoniam nostros libros ad hanc rem pertinentes Constantinopoli reliquimus, non inscii, unum ex illis apud vos esse, ex quo vobis ipsius Zosimi acta nota credimus esse, idcircò de his hactenus.

Joan. Quem librum inquis?

Marc. De omnium Conciliorum actis.

Joan. Apud nos, Pater reverende, nullum librum invenies, quo quidem pateat, Zosimum ipsum ad Carthaginense Concilium pro se falsum scripsisse. Sed missa hæc faciamus, quandoquidem alia indigent consideratione.

Marcus. Placet nobis ad aliud venire, quandoquidem in præsentia de Zosimo non opus est disputare.

Joan. Igitur ad exponendum Basilium, si lubet, redeas.

Marc. Magnus ipse Basilius, Patres amplissimi, illud, Filio spiritus adaptatur, exponens, inquit, qui post Filium, & cum ipso percipitur. Quæ namque connumerantur, non possunt uno verbo proferri, atque disponi: verùm necesse est, ut alterum post alterum proferatur, ac numeretur. Si quidem igitur Spiritus adaptari Filio dicitur, fieri profectò non potest, ut aliter intelligatur, quàm quòd post filium disponatur, non ita tamen, ut ab eo tanquam à causa esse habeat, ac dependeat. Propterea Basilius ipse subjunxit, qui post Filium, & cum ipso percipitur. Tu autem, Pater Reverendissime, unde habes, ut quod alicui adaptetur, ac post ipsum disponatur, id etiam fit necesse, ut ab eodem esse habeat, & dependeat? Nobis sanè non alia opus expositione, quandoquidem is Basilius seipsum exposuisse videtur, qui verbi, adaptatur, causam illicò reddit, dicens, quod simul cum ipso percipitur.

Joan. Si quidem igitur, Pater reverende, illud, filio spiritus adaptatur, à te sic exponitur, ut spiritus ad Filium disponatur, ac ordinetur, quæro ex te, an ipsa dispositio, sanctique Spiritus ad Filium ordo sit causa extrinseca, an principium à quo?

Marc. Non equidem protuli Spiritum ad Filium, verùm post Filium disponi. Necesse enim est, ut in divinis ordo numerandi servetur: ita ut Filius post Patrem, Spiritus verò post filium numeretur.

Joan. Talem igitur enumerationis ordinem tantùm vocalem esse putas, ita ut re ipsa nullus in divinis sit ordo?

Marcus. Necesse est, Pater reverendissime, ut divinæ personæ quoquo modo dispositæ sint. Nam enumerari non possent, nisi quidam inter ipsas ordo servaretur, qui quidem modo quodam realis est, ut idem magnus Basilius demonstrat: dum dicit, solus unigenitus ex ingenito lumine resplendet, ubi Filii ad Patrem dispositionem, ac ordinem ostendit. Unde sanè necessariò evenit, ut sanctus Spiritus tertius in ordine numeretur, ne ad Filium ordinatus, vel filio (ut suprà dictum est) adaptatus, ad Patrem verò immediatè relatus, ipse quoque Filius esse videretur. Quoniam igitur sanctus Spiritus post Patrem cum Filio continuò numeratur, idcirco tertius à Patre disponitur, atque collocatur, quod quidem solum dispositionis, & ordinis genus in divinis creditur esse, cùm aliud apud Theologos nequaquam inveniatur.

Joan. Ex magni Basilii sententia, Pater Reverende, profiteris inter Filium, ac sanctum Spiritum ordinem esse naturæ. Utrum igitur inter Patrem, & Filium

lium is est ordo, an aliud in dispositionis, ordinisve genus inter ipsos existit; quandoquidem mihi sentire videris, illud adaptari, atque disponi, causam non significare. Porro quoniam inter Patrem, & Filium ordo naturæ re ipsa dicitur esse, certam significans dependentiam, idcirco necesse est sentiamus, filium à Patre, ut à causa dependere. Unde evenit, ut quoniam inter Filium, & sanctum Spiritum idem ordo naturæ creditur esse, ideo necesse sit Filium sancti Spiritus causam esse, quemadmodum magnus Basilius in eodem contra Eunomium libro testatur, ubi probat Spiritum ejusdem esse naturæ cum Patre, & Filio, quávis ordine dignitate secundus à Filio sit, quemadmodum, inquit, Filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo, & causa existendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus, & adductio ad Deum Patrem, natura verò nullo modo secundus, quod in utroque una deitas est: ita etiam sanctus Spiritus, etsi dignitate, ac ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ, indè consequitur. Quibus verbis probatum est, sanctum Spiritum eundem ordinem ad Filium habere, quem Filius ad Patrem habere creditur. Quod Angelorum exemplo idem Basilius ostendit continuò. Angeli omnes, inquit, ut appellationis unius, sic ejusdem sunt naturæ inter se: attamen alii ipsorum gentibus præpositi sunt, alii verò fidelium singulos consequuntur. Quantò autem gens uni viro præponenda est, tantò majorem necesse est Angeli, qui gentis principatum habent, esse dignitatem, dignitate eorum, quibus singulorum tutela commissa est. Et infrà. Quorsum hæc oratio? quod non omninò, inquit, si quod ordine, ac dignitate secundum, aut tertium est, id & naturam alteram habet. Nam quemadmodum Angelorum alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura verò communitas est, etenim stella stellæ præstat in gloria, & natura stellarum omnium una: & mensiones multæ apud Patrem, id est dignitatum diversitates, glorificatorum verò una natura: sic profectò & Spiritus sanctus dignitate quidem ordine secundus est. Accipimus enim ipsum tertium à Patre, & Filio numeratum, cùm ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis ordinem tradiderit, his verbis, *Euntes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: in natura autem, tertium à filio, ac patre dejectum Spiritum nullibi audivimus. Hæc magnus Basilius. Qui quidem nil aliud in ipso tertio in Eunomium libro concludere voluit, quàm sanctum Spiritum ejusdem esse naturæ cum Patre, ac Filio, quamvis in ordine, ac dignitate tertius sit, quod quidem Angelorum exemplo, multisque rationibus clarè probasse videtur.

1. Cor. 15. Joan. 14.

For. docete omnes gentes, baptizantes eos in. Matth. 28.

Marc. Inter Patrem, & Filium, Patres amplissimi, quatenùs ex Patre Filius habet esse, ac ad ipsum immediatè refertur, naturalis est ordo. Quæ quidem sola causa est, cur sanctus Spiritus necessariò tertius numeretur: ob idque magnus Basilius de Patre, Filioque loquendo, verbo, adaptatur, vel disponitur, nequaquam utitur, neque Filium Patri adaptari, vel post ipsum disponi dicit. Verùm ipsum secundum esse à Patre, quod ab ipso esse habeat: sanctum autem Spiritum Filio dicit adaptari, hoc est, post ipsum (ut dictum est suprà) disponi: quod quidem ideo evenit, ut sanctus Spiritus tertius collocetur, quod Filius necessariò præcognoscitur, quoniam ad Patrem immediatè refertur. Quod si magnus Basilius credidisset, eundem ordinem inter Filium, ac sanctum Spiritum esse, quæ inter Patrem, & Filium esse noverat, ita ut si ea ratione Spiritum secundum à Filio, qua Filium secundum à Patre percepisset, nequaquam profectò Eunomium insequutus fuisset, neque ipsum dixisset sanctorum doctrinam falsò citasse, cùm diceret sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse. Ex quo quidem patet, ipsum Basilium non suscipere sanctum Spiritum dignitate secundum à Filio esse, verùm illud ex hypothesi, disputationisque gratia (ut suprà dictum est) dare.

Joan. In ambiguo versamur, Patres amplissimi, propterea definitionibus uti debemus. Nam inter Flium, sanctumque Spiritum ordo naturæ dicitur esse, ac illud verbum, disponitur, ordinem naturæ significat. Idcirco nos diligenter debemus dispicere, quonam pacto ordinem ipsum naturæ percipimus: quandoquidem ex vestro libro probavimus, sanctum Spiritum eundem ordinem ad Filium habere, quo quidem Filius à Patre disponitur. Sed ut nos serenissimus Imperator melius intelligat, hanc rem altiùs repetam. Nam omnes Theologi Philosophos imitantes, diffinitionibus in earum propria significatione utuntur. Quod si qua ambiguitas esset in eis, omnis ipsorum doctorum scientia rueret. Propterea vester Aristoteles (quem equidem invitus testor) in v. Metaphysicæ lib. in capitulo de natura, quotnam modis natura possit intelligi, demonstrans: Natura verò, inquit, dicitur uno quidem modo nascentium generatio: altero verò, ex quo generatur primò, quod nascitur, qui quidem secundus modus ordinem generationis significat, ut ea, quæ generantur, ab ipsa substantia fiant: quo sanè generationis significato, Basilius, Athanasius, Agustinus, ac omnes alii doctores, tàm Græci, quàm latini fuerunt usi, tenentes generationis ordinem unius personæ ab alia ordinem esse naturæ: ita ut neque cæteri doctores in ambiguo fuerint versati, credentes processionis ordinem nil aliud esse, quàm unius personæ ab alia processionem, quemadmodum Aristoteles naturam altero modo (ut suprà dictum est) diffinivit. Siquidem igitur ordo naturæ sancti Spiritus ad Filium est, necesse est, ut sanctus Spiritus à filio esse habeat, id quod Basilius sensisse videtur, qua quidem in re tota nostra controversia est.

Ari[...] les.

Marc. Antequam de tali ordine, Reverende Pater, agamus, illa Basilii sententia nobis diligentissimè considerandа est. Dic ergo mihi, credisne magnum Basilium hujus fuisse sententiæ, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, nec ne?

Joan. ita prorsus, quemadmodum Filius secundus à Patre dicitur.

Marc. At idem Eunomius asserebat.

Joan. Cùm hanc sententiam Eunomius, Reverende Pater, ex sacra pagina suscepisset, ex ea concludere volebat, sanctum Spiritum natura quoque tertium esse. Non igitur Eunomium magnus Basilius reprehendebat, quòd illius sententiæ esset, cùm dubio procul in ea convenirent: verum, quod ex ipsa volebat inferre, sanctum Spiritum natura quoque tertium esse, id quod (ut dicit Basilius) nequaquam indè consequitur.

Men[...] Basi[...] huc[...] titu[...]

Marc. Veritatem igitur Eunomius asserebat, sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse?

Joan. Cur non?

Marc. Siquidem igitur ea in re cum Basilio sentiebat, quænam ejus sententia fuerit, accuratè dispiciamus. Nonne in vestro prædicto libro scriptum est ita: Eunomius sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos, qui ipsam tradiderant?

Joan. Simulat (inquit) sanctorum servare doctrinam, qui quidem (ut dicit Basilius) credebant, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse. Ex quo Eunomius inferebat, eundem Spiritum natura quoque tertium esse. A sanctis enim (ait) didicisse, ordine, ac dignitate tertium esse Spiritum: à se autem ipso credidisse, natura quoque tertium esse.

Marc. Non ita, Pater Reverende, Basilius dicit, sed Eunomius simulat sanctorum doctrinam servare, qui sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse dicebant. Qui verò illi sancti sint, & quibus sermonibus doctrinam fecerint, non potest dicere.

Joan. Illud verbum, simulat, Pater Reverende, ad Eunomii conclusionem refertur, quam ex sanctorum doctri-

doctrina dissimulabat inferre. Nam sancti dicentes, A sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, nequaquam credebant ipsum quoque natura tertium esse, quod tamen ex ipsorum positione Eunomius simulabat inferri posse. Quæ quidem Eunomii verba, quoniam clara sunt, idcircò nulla indigent expositione. Nam si Basilio visum fuisset, falsum esse, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, huic etiam sententiæ clarè contradixisset, quemadmodum argumentis fortissimis, ac Angelorum exemplo, Spiritum natura tertium esse, oppugnavit.

Marc. Si sanctorum, ac magni Basilii, Reverende Pater, hæc fuisset opinio, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, nequaquam profectò protulisset, Eunomius simulat sanctorum doctrinam servare, sed potiùs clarè testatus fuisset, in hoc Eunomium B benè sensisse. Porrò, quoniam is magnus Basilius non credebat sententiam illam veram, & aliquorum sanctorum esse, idcircò dixit, simulat sanctorum doctrinam servare. Et paulò infra Eunomium reprehendit, quòd, quinam illi doctores fuerint, non expresserit. Et paulò inferius: Fueritne unquam homo sic audax, inquit, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Authorem novorum dogmatum, ac audacem, Patres amplissimi; Basilius Eunomium nominat, quòd ea proferebat, quæ nemo unquam sanctorum dixerit, quandoquidem Basilio non constabat, quinam sancti hujus sententiæ fuerint, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse. Tuæ igitur partes sunt, Pater Reverende, probare sanctos aliquos hanc sententiam habuisse: nam ipsi credimus demonstrasse, ma- C gnum Basilium in ea opinione cum Eunomio neutiquam convenire, sed potiùs ipsam oppugnasse. Num in vestro quoque libro non ita legitur?

Joan. Quoniam inficiaris, Pater Reverende, magnum Basilium credidisse sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, idcircò de hoc accuratiùs contemplemur, ac Athanasium authorem dignissimum videamus, cujus fidem Cyrillus profitebatur excolere. Qui quidem Athanasius in dialogo, quem in synodo Nicæna in Arrium habuit, ac in quibusdam suis litteris ita dicit: Si quidem Spiritus ex Patris, Filiique substantia non est, cur Filius, cùm sanctum baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem, dicens:
[Matt]h. 28. *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti?* Præterea, D quoniam in sacro symbolo de tribus personis mentio fit, idcircò Athanasius ipse ad Serapionem scribens, Spiritum ex Patris, Filiique substantia dicit esse. Spiritus
[...] 16. (inquit) à Filio accipit juxta Domini vocem. *De*
[...] 5. *meo accipiet, & annunciabit vobis.* De Filio autem,
[...] 14. *In nomine Patris veni.* De Paracleto verò, *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo.* Si quidem igitur (inquit Athanasius) talem ordinem, & naturam Spiritus habet ad Filium, qualem Filius ad Patrem, quonam pacto is, qui Spiritum creaturam esse credit, idem quoque de Filio non necessariò crederet? Athanasii ergo sententia clara est, qualem ordinem Filius habet ad Patrem, talem Spiritum habere ad Filium: ita ut ex prima ejus authoritate apparet, Spiritum personam tertiam esse: ac ex altera, Spiritus E ad Filium ordo: ex utraque verò, Spiritum à Filio accipere. Quonam autem ordine Spiritus à Filio esse accipiat, vestrum est declarare, quandoquidem non, oportet magno Athanasio objicere. Sed de his in præsentia satis. Sequenti verò sessione ex ipso magno Basilio eandem sententiam luce clariùs demonstrabimus. Quibus dictis, sessio fuit dimissa, & ad diem Martis prorogata.

DIE MARTIS DECIMA mensis Martii.

Sessio vigesimaprima Florentiæ.

MARCUS.

SEssione proxima, Patr. ampl. magni Basilii sententiam accuratè considerantes, ac ipsius librorum discrepantiam inspicientes, ex vobis quæsivimus, an Basilius ipse crediderit sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse. Quod quidem affirmantibus vobis statim aliam proposuimus quæstionem, in dubiumque vocavimus, utrum opinio Eunomii ex doctrina sanctorum fuerit, necne. Quod cùm etiam nobis dederitis, magnum Basilium contra vos manifestè citavimus. Sanctorum, inquit, simulat conservare doctrinam, non autem, inquit, conservat. Deindè reprehendens Eunomium, dicit: Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere. Fueritne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? Quamvis igitur filius ordine, ac dignitate secundus à Patre est, quod ab ipso est: non tamen & magni Basilii dictis concluditur, sanctum etiam Spiritum ordine, dignitateque secundum à Filio esse, ac ab ipso veluti à causa esse habere, quandoquidem ipse Basilius hanc sententiam nequaquam suscepisse videtur. Vos ergo verborum discrepantiam benè considerantes, deprehendentesque notham accessionem ad sermonem Basilii fuisse factam, quippe qui cum Eunomio neutiquam sentiens, sanctum Spiritum secundum à Filio esse, cur sit secundus, nullam reddiderit causam: verborum, inquam, discrepantiam benè considerantes, omisso Basilio, ad magnum Athanasium confugistis, ad ostendendum sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse. Cujus quidem Athanasii duas authoritates citastis, quarum prima fuerat hæc. Sanctus spiritus ordine tertius, absque verbo, est: altera verò, sanctum Spiritum eundem ordinem, & naturam ad filium habere, qualem filius ad Patrem habere creditur. Quibus verbis probasse putatis, sanctum Spiritum dignitate quoque tertium esse. Nos autem, præstantissimi Patres, profitemur sanctum Spiritum in Trinitate tertium esse, ut Servator noster baptisma tradens pronunciavit: dignitate verò tertium esse, nequaquam asserimus, de vobis mirum in modum admirantes, qui quod à sanctis doctoribus ne scriptum quidem fuerit, id ut datum, ac à nobis concessum sumitis, quemadmodum aliàs fecistis sæpissimè. Nam huic orationi, Spiritus à Patre, & Filio, à qua quidem verbum, *est*, abest, ipsum apponitis: huic verò, Spiritus à Filio accipit, *accipere esse*, additis, ita ut quæ adhuc vocantur in dubium, & sub judice sunt, ea pro claris, atque probatis sumatis: quod quidem demonstrandi genus deterrimum, & inutilissimum esse constat, quodque principii petitio à dialecticis nuncupatur. Nunc venio ad alteram Athanasii authoritatem, in qua nobis accuratè considerandum est, cur, & ad quos homines sermonem ipsum Athanasius magnus habuerit. Eum enim oportet, ut Cyrillus in tertia synodo protulit, qui sermonibus in divinis versatur, personarum, & temporum, ac omnium causarum rationem habere, & cur quæque verba prolata fuerint, quo quidem pacto quisque cujusque verbi, sancti Spiritus bonitate, rationem congruam facilè reddere poterit. Nam gloriosissimus Athanasius in acerrimos, qui filium ejusdem dignitatis, atque substantiæ cum Patre profitentes esse, sanctum Spiritum minorem eis, ac post ipsos dicerent, quòd ipsum inter creaturas connumerarent, ad ostendendum ipsum quoque

For. ex

Novam, vel adulterinam.

D. Athanasii sensus excutitur.

que consubstantialem, ejusdemque dignitatis cum Patre, ac Filio esse, eo, quo cæteri doctores, argumento fortissimo fuit usus, sanctum videlicet Spiritum ejusdem ordinis, & voluntatis, ac operationis cum Patre, & Filio esse, quemadmodum ad Serapionem Episcopum scribens: Filius quidem, inquit, à Patre
Joan. 3. mittitur: *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Filius autem mittit Spiritum,
Joan. 16. *Si enim*, inquit, *ego abiero, mittam eum ad vos*. Et
Joan. 17. Filius quidem Patrem clarificat, *Ego*, inquit, *te cla-*
Joan. 16. *rificavi*. Spiritus autem clarificat Filium, *Ille*, enim,
Joan. 8. inquit, *me clarificabit*. Ampliùs Filius quidem dicit,
Joan. 16. *quæ audivi à Patre, hæc loquor in mundo*. Spiritus verò
Joan. 5. ex Filio accipit. *De meo*, inquit, *accipiet, & annunciabit vobis*. Et Filius in Patris nomine venit. De Spi-
Joan. 14. ritu autem dicit, *quem mittet Pater in nomine meo*. Si quidem igitur talem ordinem, & naturam Spiritus habet ad Filium, qualem Filius ad Patrem: quonam pacto is, qui Spiritum dicit creaturam esse, idem quoque de Filio non necessariò credet? Quibus verbis, Patres amplissimi, doctor ipse non personarum distinctionem, neque unde existendi causam haberent, sed earundem potiùs unitatem, & conjunctionem, ac consubstantialitatem probasse videtur, ex eo quòd analogia, proportioneque quadam ejusdem sunt voluntatis, ac operationis. Non enim, inquit, Filium à Patre habere esse, Spiritum autem à Filio: neque Patrem generare filium, Spiritum verò à filio mitti. Namque, si sic Athanasius protulisset, talis profectò sermo ad vestram sententiam faceret. Verùm bonitatem Patris ex operibus filii, & bonitatem ejus ex operibus sancti Spiritus proportione quadam (ut suprà dictum est) demonstravit. Ex eo enim, quòd Filius à Patre, & Spiritus à Filio mittitur, Patris bonitas (ut inquit Gregorius) comprehenditur, ita ut ipsa missio sit bonitas Patris, & sancti Spiritus missio bonitas Filii sit putanda. Illud autem, Filius quidem Patrem, Filium verò Spiritus glorificat, operationum proportionem, & voluntatis eorum identitatem significat. Etenim quoniam Filius jamdiu, cognito Patre, mundo apparuit, deindè verò sanctus Spiritus palam se fecit: idcirco ne *antitheoi* hoc est, adversus Deum esse viderentur, Filius quidem Patrem, Spiritus autem Filium clarificare dicitur, &, quæ tacuerat, Filius discipulis
Joan. 8. revelavit. *Quæ audivi à Patre, hæc*, inquit, *loquor in mundo*. Spiritus verò à Filio accipit, quemadmodum
Joan. 16. scripturæ relictum est, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*. Ex quibus quidem verbis credere debemus, sanctum Spiritum à Filio sermonem accipere, ac ipsum discipulis nunciare. Spiritus ergo non accipit esse à Filio, ut tu P. R. sentire videris. Deinde Filius de
Joan. 5. se loquens inquit: *In Patris nomine veni*. De Spiritu
Joan. 14. verò dicit, *Quem mittet Pater in meo nomine*, ut voluntatis identitatem, & operationum suarum analogiam (ut sæpè sæpiùs dictum est) declararet. Propterea que magnus Athanasius illud protulit, talem ordinem, & naturam Spiritum ad Filium habere, qualem Filius ad Patrem: hoc est, ita Spiritus cum Filio disponitur, & ei consubstantialis existit, quemadmodum Filius Patri. Quonam igitur, inquit, pacto is, qui Spiritum creaturam dicit, idem quoque filio non necessariò credet? stante videlicet ipsorum voluntatis, substantiæque unitate, necnon eorundem operationum analogia.

Sic magnus Athanasius, P. amp. debet exponi, quippe qui non personarum distinctionem, verùm ipsarum conjunctionem, ac earumdem substantiæ unitatem (ut suprà diximus) ostendere voluit. Hæc igitur Athanasii authoritas, P. R. longè aliter, quàm sperares, exposita est: atque ita, ut ad dogma vestrum nequaquam facere videatur. An autem de sancti Spiritus processione, ita ut ipsi creditis, senserit, & an filius sancti Spiritus causa sit, necne, alia ejusdem Athanasii authoritate posset intelligi, quippe qui in sermone de filii, ac spiritus æterna essentia, divina-

A rum personarum disjunctionem edocens, solum Patrem, divinitatis fontem, ac ingenitum nominavit. Ac si solum ipsum dixisset genitorem, ac mittentem esse: non igitur sentiebat filium, sancti Spiritus causam esse, si divinitatis fontem, Patrem solum esse credebat. Disjungimur, inquit, & ab iis, qui Judæos secuti, cùm Deum de Deo negant, Christianorum fidem evertentes, unum Deum, ut Judæi, profitentur, non quòd solus ingenitus, & solus fons divinitatis est Pater, idcircò Deum ipsum nunciant, sed quòd genitor filii, & absque fructu vivi verbi. Siquidem igitur solus fons divinitatis, ac solus ingenitus Pater est: sequitur, ut solus filii genitor, ac solus Spiritum mittens existat. Non igitur apud Athanasium filius sancti Spiritus causa est, & ab ipso spiritus esse habet. Hæc
B nunc ad tuam orationem.

Joan. Hæc via, Pater Reverende, qua quidem ad veritatem illustrandam progrederis, tenebras potiùs obducit, quàm (quod omnes summopere cupimus) lucem afferat. Nec id sanè principio nostræ disputationis inter nos convenit, ut tàm longis orationibus uteremur, verùm ut brevibus ultro, citroque habitis argumentis, atque responsionibus, paucis rem ipsam concluderemus: te tamen longam habentem orationem, verbaque duo per horam exponentem, hi præstantissimi Patres audiendo jam fessi sunt, &, ut mihi videtur, nil aliud de tuo sermone intellexerunt, quàm id, in quo me valdè reprehendisti, quod verbum, est, Athanasii verbis addiderim, ut sæpenumero facere soleo; nam alteram ipsius Athanasii authoritatem, sanctum videlicet Spiritum talem ordinem,
C & naturam ad filium habere, qualem is ad patrem habere creditur, malè explanasti, qui autem sermonem aliquem exponit malè, is nunquam benè respondere potest: deindè ad materiam de temporali personarum processione venisti, in qua necessariò concludere possumus Spiritum sanctum ex filio etiam ab æterno procedere, ex eo quòd ab eodem temporaliter procedere creditur. In qua quidem materia tibi paucis respondebo, quamvis de ea nullam modò mentionem facere debebas, quandoquidem ad propositum neutiquam spectare videtur. Sed antequam aliud proferam, ex te, Pater Reverende, scire velim, an ita protuleris, cùm Filius patrem dicitur audire, verba ejus audit, quandoquidem auditus ad verba refertur, & ita di-
D ctum Euangelii, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*, ut inquis, debet intelligi, ex quo quidem, san- Joan
ctum Spiritum à filio habere esse minimè sequitur; itane sentis, an non?

Marc. Quidni? nam & magnus Athanasius Euangelium ipsum sic exponit.

Joan. Ex hoc, Pater Reverende, secundum vestros, & nostros sanctos Doctores, Deo favente, probabimus, sanctum Spiritum à filio æternum esse suscipere. Sed, anteaquam ad demonstrandum hoc veniamus, orationi tuæ brevibus respondebo. Nam sessione proxima ex me quæsivisti, an ex magni Basilii sententia sentirem, sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse: deindè me, hanc ejus fuisse sententiam, afferentem interrogasti, an alii quoque sancti doctores fuerint idem sentientes: me verò respondente, multos sanctos hujus fuisse sententiæ, conti-
E nuo, ad ostendendum oppositum, magni Basilii authoritatem exposuisti, quemadmodum etiam modò fecisti, ita dicens in summa: Eunomius sanctorum simulabat conservare doctrinam, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse: qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: ideirco magnus Basilius, utpote qui non sentiret aliquos sanctos ejusce fuisse sententiæ, inquit: Fueritne unquam homo sic audax, & reliqua? Credis igitur ex mente Basilii, neminem sanctum ejus opinionis fuisse, quòd Eunomius ipsos citare nesciverit. Hanc expositionem tuam, Pater Rever. volui repetisse, ut hi Patres amp. solutionem ejus,

quam

quam afferam, faciliùs intelligant. Nos Magni Basilii librum habemus, quem non mendosum, sed fide dignum esse putamus, cujus quidem rei ex eo facimus conjecturam, quod cum Mitylenensis præsulis vetustissimo libro, quemadmodum ii testari possunt, qui utrumque diligenter perlegerant, in omnibus convenit: qui quidem liber, si lubet, in medium afferatur.

Marc. Hi libri eadem manu exscripti videntur esse.

Joan. Tria vobis, Pater Amplifs. demonstrare volo. Primum, alia Basilii authoritate sanctum Spiritum à filio accipere esse: alterum, quanto dedecori Basilio magno futurum fuisset, si scripturæ reliquisset, ita ut in vestro legitur libro, & quemadmodum talem, tantumque virum, ac in Dei Ecclesia, ut Chalcedonens. Synodus testatur, maximæ authoritatis, exponitis: ultimo ex præcedentibus, ac consequentibus verbis ejus ostendam, ipsum non aliter sensisse, quàm in nostro libro scriptum videtur. In explicandis autem his tribus capitibus, Pater Amplifs. non ero multus, neque mea vagabit oratio, spe adductus, sancti Spiritus (de quo agitur) bonitate, vos non mediocrem per nos ab ipso gratiam consecuturos, quo quidem magnus Basilius plenus non potuisset in tanta materia, de qua agimus, diversis in locis diversa conscribere: quandoquidem sancti Doctores in his, quæ ad fidem spectarent, sibi ipsis constare, nullique contraria scripsisse creduntur. Nunc ergo cùm essem in amplissimi sanctæ Sabinæ Cardinalis domo, Ambrosio ejus fratre præsente, egregio literarum Græcarum professore, eruditissimus, ac hujus civitatis illustrissimus Scriba, vel (ut vulgò dicitur) Cancellarius, vetustissimum quoddam volumen Græcum nobis attulit, in quo quidem quærentibus nobis quandam Epistolam, fortè fortuna sermo quidam Basilii de sancto Spiritu occurrit: quem ego sperans tùm videre miraculum (credebam etenim id, quod fuerat, magnum Basilium sancti Spiritus plenum, in ipso sermone claram aliquam, & manifestam sententiam reliquisse) ejusdem Amplissimi Cardinalis jussu perlegi: quo quidem perlecto maximas ipsi sancto Spiritui gratias egimus, quod nobis evenit ex sententia, ut, quod à Christianis in hac materia celebrari debeat, id ex eodem ipso sermone cognoverimus. Unum quidem Patrem, inquit, unum Filium, unum Spiritum sanctum, juxta divinam traditionem, profitendum nobis est: non autem duos Patres, neque duos Filios, quandoquidem Spiritus neque Filius est, neque nuncupatur: non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: sed eo ad nos veniente, nosque sanctificante, divinitatis hæreditatem suscipimus, nec non hæreditatis æternæ præmium, ac æternorum bonorum primitias. Hæc sunt, quæ nos à Spiritu accipimus, quæque nobis creata fuere, atque à sancto Spiritu causata. Siquidem igitur, Pater Amplissime, juxta Basilium, non ita nos à Spiritu accipimus, quemadmodum à Filio Spiritus: nos autem à Spiritu creaturas accipimus, sequitur, ut, quod is à Filio accipit, divinum sit: quandoquidem quæque res, vel divina, vel creata creditur esse. Quæ autem sint illa, quæ nos à Spiritu suscipimus, Basilius ipse declarat, videlicet divinitatis hæreditatem, ac hæreditatis æternæ præmium. Scriptum est enim: *Ego dixi, dii estis*. Nam facti filii cohæredes, dii possumus appellari, & hæreditatis æternæ, ac æternorum bonorum participes efficimur. Qua quidem ratione Basilius ipse sententiam improborum evertit, quòd illud esse, quod Spiritus accipit, creatorum bonorum causa est.

Nunc venio ad secundum, & luce clarius demonstrabo, magno Basilio non mediocri dedecori fore, si sic intelligatur, quemadmodum à Patre Ephesio exponitur. Quod quidem utramque nostram expositionem diligentissimè conferentibus, palam fiet. Id igitur (ut lubet) agamus. Nam in nostro libro scriptum est ita: Cur enim necesse est, si ordine, ac dignitate tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? in vestro autem ita: Cur enim necesse est, si ordine, ac dignitate secundus est sanctus Spiritus, natura quoque ipsum secundum esse? In nostro ergo libro tertius, in vestro autem secundus, sanctus Spiritus ponitur.

Discrimen codicum Græc. & Lat.

Marcus. Imo in nostro quoque libro tertius legitur.

Joan. Deinde in nostro hæc verba sequuntur: Dignitate namque ipsum secundum à Filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit, natura verò tertii uti, nec à divinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari. In vestro autem libro legitur ita: Dignitate namque ipsum secundum à Filio, tradit forsan ratio pietatis, ubi verbum, forsan, ambiguam reddit orationem, & magnum illum Basilium dubitasse demonstrat. Deinde in vestro libro sic legitur. Natura verò tertia uti nec à divinis scripturis docti sumus, nec à dictis potest consequenter ratiocinari, *ubi nonnulla verba deesse videntur*. Deinde Basilius prædictorum reddit rationem, ut in utroque libro legere est, nam inquit: Quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo, & dignitate, quoniam origo, atque causa existendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus, & adductio ad Deum Patrem: natura verò nullo modo secundus, quoniam in utroque una est Deitas. Postea in nostro libro hæc verba sequuntur, quæ in vestro neutiquam extant: Ita videlicet sanctus Spiritus, & si dignitate, & ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur. In his ergo, quæ de Filio Basilius sic loquitur, benè convenimus: ubi verò de Spiritu mentionem facit, liber vester deficere, ac mendosus esse videtur. Quis enim ambigit, an verbum illud, forsan, non sit Basilii, an contra tanti viri existimationem positum? Nam id semper potius esse debet, ut quo quippiam demonstratur: quandoquidem (ut dialectici dicunt) ex ambiguis, & abstrusis nil prorsus potest dilucidari, cùm à notioribus ad minus nota procedere natura nobis insitum sit, qui quidem demonstrandi modus à sapientibus approbatur. Nam Eunomius ita ratiocinabatur: Quoniam Spiritus dignitate tertius est, ut ex scripturis Sacris habetur: idcirco sequitur, ipsum natura quoque tertium esse. Cujus quidem argumenti illationem, & consequentiam Basilius volens evertere, pluribus exemplis scripturæ Sacræ demonstrat, dicens Angelorum alios primos, alios secundos, alios ordine, dignitateque tertios esse: non tamen ex eo consequi, natura quoque tertios esse. Siquidem igitur ipse Basilius verbo, forsan, fuisset usus, argumentum ejus in Eunomium, quod clarum esse debeat, valde fuisset ambiguum. At inconveniens esse videtur, tali, tantoque viro tantam inurere notam, de quo Chalcedonensis Synodus testatur, ipsum exactissimam, ac accuratissimam de sancto Spiritu nobis scientiam tradidisse, si verbo, forsan, usus fuisset? Illud ergo forsan, quod magni Basilii sensum corrumpit, ex libris ejus deleri penitus debet. Præterea is magnus Basilius in eodem sermone clarissimè dicit sanctum Spiritum à Filio accipere. Quod autem accipit, id profectò non creaturam, ut nos, verùm (ut suprà dictum est) divinum esse necesse est. Etenim quidnam aliud, obsecro, sanctus Spiritus in ipsa Trinitate à Filio accipit? quandoquidem, quod accepit, vel accipit, vel in futurum accipiet, id æternaliter habet. Et filii auditus à Patre, ac ejus notio, idem sunt. Et divinorum intelligentia, & esse ipsorum, idem esse creduntur.

Codices conferuntur.

Necnon illud, à Patre audire, nil aliud apud Latinos, & Græcos (ut probabo) quàm, ex Patre substantiam capere. Quod ergo Spiritus à Filio accipit, id notio, & esse, divinaque substantia est. Cur igitur est censendum, magnum Basilium in sermone de sancto Spiritu, quem in ejus celeberrimo die habuit, absque aliqua hæsitatione dixisse, Spiritum à Filio accipere: alio verò loco, eundem ipsum Basilium de eodem Spiritu, quo plenus fuisse creditur, illud forsan tàm inconstanti sententia protulisse? Veræ namque sententiæ ab hominibus sanctis sacris literis traditæ fuerant; quibus innitens Basilius in Eunomium vehementer invehabatur. Sed venio ad tertium illud, quod ab initio vobis probare promiseram, ut ex præcedentium, & consequentium verborum Basilii nexu cognoscatis, cujusnam sententiæ fuerit. Nam clarissimè B patet, verbis his, forsan pietatis ratio tradit: orationem hanc, quæ subsequitur, ita videlicet, & sanctus Spiritus etsi dignitate, & ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ; inde consequitur, oppositam esse: quandoquidem simpliciter, ac sine ambiguitate à Basilio fuerat prolata, etsi quidam fallaces homines ex ejus sententia inferebant, Spiritum sanctum natura quoque tertium esse. Ex his igitur Basilii verbis. Non enim à spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus, cùm nil aliud præter divinam naturam possit accipere: nec non ex alia ejusdem Basilii auctoritate palam fit, verbum illud forsan ipsius Basilii neutiquam esse, quandoquidem sibi ipsi constare non videretur, quod ei magno dedecori esset: si quidem igitur accipere esse, C ac procedere, idem significant, & Spiritus à Filio accipit, ut probatum est, Spiritus ergo ex Filioque procedit.

Eunomius hæreticus. Sed ut magni Basilii sententia fiat clarior, verba ejus in tertio contra Eunomium libro altiùs repetam. Vix tandem, inquit, blasphemiis in Unigenitum saturatus, ad Spiritum sanctum transiit, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiam differit, sic scribens: Cùm verò hæc nobis de Unigenito sufficiant, reliquum est, ut de Paracleto quoque dicamus: nec opiniones inexquisitas multorum sequemur; sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus: à quibus cum dignitate, ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium quoque natura esse credidimus. Hæc Eunomius arrogans, & superbus, qui (ut Basilius consequenter dicit) quod non putat oportere in simplici, & syncera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam capillatoriis rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commutare, satis verbis suis ostendit. *ausus est commutare.* Cùm enim contemnat opinionem multorum, qui Spiritum sanctum glorificant, sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos, qui sibi ipsam tradiderunt. Nam ex eorum scripturis cognosceremus, an hæc illatio, & (ut ita dixerim) consequentia, ex ipsorum sententia fuerit, si ordine, ac dignitate tertius est Spiritus, ipsum natura quoque tertium esse. Magnus ergo Basilius in Eunomium invehitur, quod ipsorum Sanctorum libros non citasset, ex quorum sententia inferebat sanctum Spiritum natura quoque tertium esse: quorum quidem sanctorum authoritate Basilius approbabat, sanctum Spiritum (ut suprà dicitur) tertium esse; verùm ipsam Eunomii consequentiam reprobabat, Spiritum natura quoque tertium esse. Proptereaque paulo inferius Angelorum exemplum dat, dicens, alium principem, alium subditum, omnes tamen unius esse naturæ. Deinde de Spiritu inquit; sic profectò, & Spiritus sanctus dignitate quidem, & ordine secundus est. Accepimus enim ipsum tertium à Patre, & Filio numeratum, cùm ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis, ordinem tradiderit his verbis: *Euntes baptizate in nomine Patris, & Filii,*
Math. 28. *& Spiritus sancti*: in natura autem tertia à Filio, ac

A Patre dejectum spiritum nullibi audivimus. Postea suam sententiam argumento confirmat, dicens: Cùm enim duæ res dicantur, deitas, & creatura, dominatus, ac servitus, sanctificans, & quæ sanctificatur, qua in parte Spiritum ordinabimus? in his, quæ sanctificantur? at ipsemet sanctificatio est. Et infra. Non ergo ipsum principalem natura Spiritum, fas est nobis conservum dicere, nec creaturis connumerare eum, qui in divina, & beata Trinitate connumeratur. Unde patet, P. Amplissim. sanctum Spiritum non creaturis, sed ipsi divinitati connumerandum esse, quandoquidem quæque res, vel divina, vel creatura creditur esse. In qua quidem divinitate magnus Basilius Spiritum sanctum ordine, ac dignitate tertium esse crediderat, quippe qui paulo ante protulerat, Filium à Patre secundum, ordine quidem, quoniam ab illo: dignitate verò, quoniam origo, & causa essendi, Pater est: sanctum autem Spiritum, à Filio secundum: hic verò extra creaturas ipsum connumerat, quæ quidem, inquit, à communicatione, quam cum illo habent, qui natura sanctus est, sanctificationem habent: Spiritus autem natura sanctitas est, illis verò participatione inest. Siquidem igitur sanctus Spiritus tertius est, necesse est Filium, causam, & principium ejus esse per divinæ naturæ participationem. Quandoquidem (ut quàm sæpissimè protuli) inter duas personas ordo ab uno in aliud esse creditur, quo quidem una persona ex alia substantiam, & esse, ac ordinem accipit. Unde evenit, ut quoniam nobis concessum est, accipere, & esse idem significare: Spiritus, qui à Filio habet esse, ab ipso quoque procedat.

Alias quoque authoritates, Patres Amplissimi, possem afferre, ad ostendendum, sanctum Spiritum à Filio esse, atque procedere, necnon ad easdem duas ejusdem Basilii authoritates luce clarius explanandas: verùm majus operæ pretium mihi videtur, ut ad Athanasium veniamus; quem quidem si benè, Pater Reverende, exposuisses, intellexisses melius ipsum, qui in Apologia sua in Arrium dicit. Si sanctus Spiritus ex Patris, Filii... substantia non est, cur Dei Filius in symbolo sanctificationis ipsum connumerasset, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*? Igitur ex Athanasio patet, quòd, si Spiritus sanctus ex Patris, Filiique substantia non esset: nulla prorsus ratione in sanctificationis symbolo connumeraretur. Porro vos Græci Domini nostis, quod à vobis symbolum dicitur, id à Latinis compositionem, vel signum nuncupari, juxta B. Clementem, qui post sanctum Petrum ad B. Jacobum scribens, inquit, Apostoli congregati symbolum fecere, quod quidnam significet, exponens dicit, quod quidem idco compositio, ac signum dicitur, quod ii quandam compositionem confecerant, ex qua, quod creditur, demonstretur. Propterea, Patres optimi, sanctificationis symbolum ab Athanasio nominatur, quod baptismatis charactere, ac signo, Christianus à non Christicola differre creditur. Ergo paulo ante vobis probavi clarissimè, ita sanctum Spiritum ex Filii substantia habere esse, quemadmodum Filius ex Patris. Nunc autem Athanasius inquit, si sanctus Spiritus à Filio non haberet esse, cum ipso non connumeraretur.

Ath. locu *Ibid* D *Sym comp dictu* E

Porro autem, Pater Reverende, quoniam sessione proxima respondens mihi, dixisti, me hinc inde sumere authoritates neutiquam ad rem pertinentes, quemadmodum in Beati Epiphanii authoritatibus feceram, quibus quidem abs re verbum, est, apponebam, idcirco ad Epiphanium ipsum venire volo, Et quoniam complures interpretes docti, ac in Philosophia præclari, præsertim Serenissimus Imperator hìc adsunt; ideo non aliis testibus opus est ad probandum, an verbum, *est*, in ipsis Epiphanii dictis subintelligi debeat; quod non equidem primus, verum Ambrosius apposuerat, dicens ita: Filium Epiphanius dicit, qui est ex ipso: sanctum autem Spi-

Amb inter Epiph

Spiritum, qui ex utroque, quæ quidem Epiphanii authoritas prima fuerat. De qua iterum ex vobis quæro, an hæ duæ propositiones ex verbum *est*, necessariò includant? (*locus obscurus, sic forte elucidandus: Hæ duæ præpositiones ex, id est, ex, præpositio bis in allegata paulo ante Epiphanii authoritate posita, videlicet in, Qui ex ipso. & in, Qui ex utroque.*) Nam ipse multis in Ambros. expositionibus talem modum loquendi comperio, ut mos est Græcis, qui, cùm verbum necessariò intelligitur, illud non exprimunt, quemadmodum etiam Basilius fecerat, qui dicens Spiritum ordine, dignitateque tertium, verbum omiserat, quod necessariò intelligitur. Altera verò Epiphanii authoritas fuit hæc: Neque filium novit quis, nisi Spiritus sanctus, qui clarificat, & docet omnia, qui ex Patre, Filioque: ubi verbum, est, deest, ipsum tamen subintelligitur. Rogo igitur te, Pater Reverende, ne in posterum oratione morali, vel verbis quandoque mores significantibus, uti velis, quandoquidem ex ipsis nil firmi poterimus assequi. Et ne me in eo ampliùs reprehendas, quòd, quæ verba necessariò subintelligantur, ea exprimo.

Ad secundam autem Athanasii authoritatem brevibus respondeo: ex ea nobis credendum, si diligenter ipsam perpenderimus, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse. Talem, inquit, ordinem, & naturam sanctus Spiritus habet ad Filium, qualem Filius ad Patrem. Quonam igitur pacto, qui Spiritum dicit creaturam esse, idem quoque de Filio non necessariò credet? hoc est ob ipsorum ordinis similitudinem. Ordine namque naturæ, juxta Philosophos & Theologos, ut aliàs demonstravi, quippiam ex aliquo generatur, ac ex una persona producitur altera. Porro autem non debemus in Theologia rerum diffinitionibus aliter uti, quàm ipsæ significent, quamque à Doctoribus accipi soleant. Si quidem igitur ordo naturæ processionis est ordo, per quam una res ab alia naturam accipit, quæ quidem natura, principium est quo, vel per quod, ut Damascenus etiam inquit: sequitur, generationem esse ordinem naturæ, non veluti generantis, verùm quo generans generat, quod quidem principium communicabile est.

Marc. Ne mutes dictiones, P. Reverende. Aliud enim est dicere, ordinem, & naturam: aliud verò, ordinis naturam.

Joan. Ordo secundum naturam, Pater Reverende, & ordo naturæ idem significant, quemadmodum de persona, ex qua fit aliud, dici potest, si relationem principii habeat, quod quidem secundum naturam communicatur. Unde sequitur, sanctum Spiritum ordine, ac natura secundum post Filium esse, ab eodem esse accipere, ac consequenter ab ipso procedere. Sed hæc hactenus. Nam de temporanea sancti Spiritus processione suo loco dicemus, quandoquidem alterius est considerationis.

Imp. Operæ pretium esse nostis, Patres Ampliss. ut brevibus disputetis: vos autem tàm longam habuistis orationem, ut antea dies defecturus videatur, quàm nostri respondere sufficiant. Quibus dictis, sessio missa fuit, & ad diem sabbati dilata.

DIE SABBATI DECIMA QUARTA mensis Martii.

Sessio vigesima secunda Florentiæ.

MARCUS.

Si ad omnes orationis tuæ partes oratione perpetua respondere velim, hic dies mihi, Pater Reverende, ad dicendum nequaquam sufficeret. Quoniam igitur sermones prolixi nobis inutiles sæpissimè visi **A** fuerunt: idcirco singulam quamque orationis tuæ partem memoria (ut potero) repetendo, ad ipsas sigillatim paucis respondebo, te interrogando, ac ex te rationes quærendo, & tibi, cùm fuerit opus, reddendo. Quoniam autem, P. R. dixisti nos primam Athanasii authoritatem non benè intellexisse, quandoquidem ipsam malè exposuimus, ideo nostræ responsionis exordium ab ea sumemus.

Joan. Ut disputatio nostra, Pater Reverende, juxta prioris nostri sermonis ordinem habeatur, à magno Basilio debes incipere, deinde ad Athanasium venire.

Mar. Quoniam sessione proxima, P. R. Magni Athanasii authoritas recitata, & exposita fuit à te, idcirco mihi videtur, ut eamdem priùs explanemus, cla- **B** rioremque reddamus, postea verò ad magnum Basilium veniamus.

Joan. Ut ordine bono, P. R. hac in re procedamus, agendum est nobis, ut dixi: sin minus, inter nos confusio poterit exoriri: Nam in superiore sessione, primo ex me quæsivisti, an crederem magnum Basilium hujus fuisse sententiæ, ac unà cum sanctis suis majoribus sensisse, Sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse: deinde, verbis ejus à te explanatis, continuo ad Athanasium venisti. Ego verò, ut eodem ordine tibi responderem, eamdem Basilii authoritatem priùs exposui, ac ejus aliam simul attuli, & ex præcedentium cum consequentibus ejusdem Basilii verborum nexu, mentem ipsius dilucidavi, nec non ex tua expositione magnum ipsum Basilium inconveniens se- **C** qui demonstravi: in extremum autem ad magnum Athanasium veni. Ne igitur orationes nostræ confundantur, idem nobis ordo servandus est, cùm præsertim beatissimus Dominus noster Serenissimo Imperatori, ac nobis omnibus id contendentibus benignè concesserit, ut singulis argumentis, atque orationis partibus respondentes, eo usque disputationem nostram trahamus, quousque controversiæ nostræ modum inveniamus. Ad primam igitur magni Basilii authoritatem priùs respondere debes.

Marc. Volebam equidem, R. P. eodem ordine, quo proximè sum loquutus, adhuc in præsentia tecum agere, ac in primis ostendere magni Athanasii authoritatem ad nostram magis sententiam, quàm vestram facere. Verùm, quando tibi videtur, ut tui sermonis ordi- **D** nem sequar, in hoc etiam morem geram tibi, & à Basilii authoritate incipiam.

Primò, tribus argumentis probare conatus es, librum vestrum mendosum non esse, quem ipsi dubio procul corruptum esse putamus. Quorum quidem argumentorum primum fuit, quod idem Basilius alio etiam in loco testatur, sanctum Spiritum à Filio esse habere: alterum, quod contra ejus esset existimationem (qui Doctor egregius, admiratione que valdè dignus existit) si de Divinis dogmatibus hæsitans, verbo, forsan, usus fuisset, ac non sine ambiguitate suam sententiam litteris mandasset. Postremo, ex nexu verborum ipsius Basilii judicatis, **E** vestrum librum incorruptum, nostrum autem mendosum esse, sanctumque Spiritum ordine, dignitateque tertium esse. Sed anteaquam vobis respondeamus, hæc Basilii authoritas recitetur: Unum (inquit) Patrem, unum Filium, unum Spiritum sanctum esse juxta divinam traditionem profitendum nobis est, non autem duos Patres, neque duos Filios: quandoquidem sanctus Spiritus Filius non est, neque nominatur. Et reliqua. In quibus verbis, Patres Amplissimi, non legitur, neque ex ipsis necessariò potest inferri, sanctum Spiritum à Filio esse accipere: nam illud: Non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: sic debet exponi, nos non à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio accipimus Spiritum: nam Spiritus apud Græcos neutrius generis est. Et illud, quemadmodùm à Filio Spiritus, quod vos pro nominativo casu accipitis, nos accusa-

Expositio contorta.

cusativum credimus esse: quæ quidem expositio nostræ sententiæ, ac verbis ipsius Basilii, necnon ejusdem menti quàm maximè convenire videtur, ut statim monstrabimus; nam sancti Spiritus inimici, hac disjuncta oratione utentes, contra Christi fideles sic argumentari solebant: Si Spiritus ex Patre genitus est, ecce duo filii: sin autem ex Filio, ecce duo Patres, hoc est, Pater, & Filius. Adversus quos hæreticos magnus Basilius inquit: Unum Patrem, unum Filium, unum Spiritum sanctum, juxta divinam traditionem, profitendum nobis. Nam sanctus Spiritus, quamvis ex Patre procedat, non tamen filius est, neque ex ipso, ut filius, natus, propterea inquit: Non autem duos Patres, neque duos filios, quandoquidem sanctus Spiritus filius non est, neque nominatur. Porro autem patet, nos à filio Spiritum sanctum accipere, id est, adoptionis Spiritum: nam filii secundum sui naturam proprium est, nos per Spiritum adoptare, ut Paulus ad Galatas scribit: *Quoniam autem estis Filii Dei, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater*. Siquidem igitur Spiritum adoptionis à filio accipientes, à Patre dicimur adoptari, à Spiritu verò nil aliud præter Spirit. ipsum accipimus, quemadmodum à filio Spiritum ipsum, qui ab ipso alius est: sequitur, sanctum Spiritum non esse filium, propterea nec à sacris litteris filius nominatur. Hoc ergo sensu magnus Basilius protulit, Spiritum non esse filium, quod à Spiritu non accipimus aliqua ab ipso videlicet aliena, & per sese subsistentia, quemadmodum filii Spiritum accipimus, alium ab ipso secundum ejus personam, sed ipsum Spiritum ad nos venientem, & nos sanctificantem, ac nobis sua charismata, donaque largientem suscipimus, ut Apostolus inquit: *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*. Ipse verò unde habeas, pater Reverende, Spiritum à Filio esse accipere, non video, cùm ex his, quæ longa oratione recitavimus, Basilii verbis, neutiquam inferri videatur.

Sanctum esse.

Gal. 4.

1. Cor. 12.

Joan. Quamvis longam orationem, Reverende Pater, in exponendo Basilio habuisti, rem tamen ipsam neutiquam tetigisti, præterquam quod in fine ex me quæsivisti, unde illam expositionem habuerim. Ego autem tibi respondeo, verba hæc, unum Patrem, unum Filium, & reliqua, non absolutè, sed definitè, ac determinatè prolata fuisse. Propterea, paulo inferius inquit. Non enim à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus, quæ quidem comparatio est.

Mar. At non ita nobis videtur.

Joan. Ut si quis (verbi gratia) dixerit, nemo de Serenissimi Imperatoris subditis, ab eo quicquam accipiet, quemadmodum eorum aliquis, quos in consilium Summus Pontifex adhibet, ab ipso accipiet. In qua quidem oratione, quemadmodum non potest intelligi, ut illud, eorum aliquis, quos in consilium adhibet, sit casus accusativi: ita quoque necesse est, ut illud, à Filio Spiritus, nominativi sit casus.

Mar. Res ita, ut dicis, Pater Reverende, se haberet, si sic scriptum esset, quemadmodum à Filio Spiritus accipit. Verùm cùm Spiritus (ut sæpè sæpiùs dictum est) accusativi sit casus, ea, quam ipse dicis comparationem, à mente Basilii aliena videtur esse, quemadmodum ipsum exponis, nos scilicet à Spiritu non accipere aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus. Nam ipse volens ostendere Spiritum non esse filium verbis his usus fuit. Quæ quidem si ad mentem ipsius Basilii conferas, nos ipsum meliùs explanare cognosces. Idcircò magnus Basilius inquit, sanctus Spiritus non est Filius, neque nominatur, quod ipsum à filio non accipimus, qui ab eo personaliter differt: à Spiritu autem non accipimus aliqua, quæ ab ipso differrent, quemadmodum is Spiritus alius à filio est. Deinde sequitur, sed ipsum Spiritum ad nos venientem,

Disputatio cujus casus esset Spiritus.

A ac nos sanctificantem, & nobis sua charismatá largientem, videlicet communionem divinitatis, Filiique cohæreditatem, & reliqua id genus dona suscipimus. Sic ergo magnus Basilius debet exponi. Nam expositio hæc ejus sententiæ melius convenit.

Joan. Non accipimus, inquis, à Spiritu aliqua, quæ ab ipso differant.

Mar. Non ea differre intelligo, quemadmodum Spiritus à filio alius existit.

Joan. Velim equidem huic vestræ sententiæ objicere, ut Sacræ Scripturæ, ac ipsi veritati contrariæ.

Mar. Cur obsecro, cùm is Doctor id sentiat?

B *Joan.* Quæro ex te, Pater Reverende, an sancti Spiritus dona sint ab eis donis diversa, quæ nobis tribuit?

Mar. Non ea ratione sunt alia, ut per sese, propriisque personis subsistant, quemadmodum Filius, ac Sanctus Spiritus per sese subsistere creditur.

Joan. Non equidem quæro, an sancti Spiritus dona, eo modo sint eadem, vel diversa.

Mar. Sunt sanè diversa, non tamen per sese subsistentia.

Bess. Quamvis Spiritus dona suscipiamus, ea tamen per se non subsistunt.

Joan. At paulo ante proferebatis, ipsa diversa esse à Spiritu, quemadmodum ipse diversus à filio creditur esse.

C *Mar.* Eamdem ipsam sententiam illa Basilii authoritate confirmare possumus.

Joan. Quæro ex te, Reverende Pater, utrum Spiritus à Filio datus, creator sit, an creatura. Nam quævis res, creator creditur esse, vel creatura. Porro autem ipsi credimus sanctum Spiritum creatorem esse, opera verò ejus creatura: utrum, inquam, is sanctus Spiritus, quem Deus per Jesum Christum in nos infundit abundè, sit creatura, nec ne? Obmutuit pater Ephesius. Item peto, Pater Reverende, an sancti Spiritus gratiæ, unà cum ipso, ac ejus persona, Christicolis largiantur, nec ne: & an sint eædem cum his, quæ ab hominibus suscipiuntur? Videns autem Imperator Ephesium respondere nolle, ac timens, ne sermo ad aliam quæstionem transiret, Græcique cogerentur de creatore, ac creatura differere, jussit, ne ampliùs de quæstione hujusmodi verba facerent. Latinis autem repentibus, ita respondit.

D

Imp. Hæc ad propositum, Patres Amplissimi, nequaquam spectare videntur, neque ab hujuscemodi quæstione nostrum dependet negocium: de quo solo, non autem alia de re, quæ forsan causa futuræ nobis controversiæ fuerit, inter nos agere convenit.

Joan. At operæ pretium esset, serenissime Imperator, ut hæc etiam quæstio dissolveretur.

Mar. Illa Basilii authoritas, Patres Amplissimi, longè aliter à nobis, quàm à vobis exponitur. Siquidem igitur ex ambiguis, ac obscuris, nil necessariò potest concludi, sequitur vos nihil ex ipsis ostendere posse.

E Quamvis autem authoritas ipsa sic etiam posset exponi, quemadmodum vobis videtur, à Spiritu non accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus accipit, licèt talis expositio prioribus verbis Basilii nequaquam conveniat, quia tamen ex eo non infertur Filium Spiritus causam esse, idcirco, ipsa omissa, ad aliam veniamus.

Joan. Ex Beati Cyrilli litteris, Patres amplissimi, quæ sic incipiunt, Servatore nostro clarè loquente, docemur, nos non solùm accuratè verba perpendere, verùm etiam Doctoris mentem diligenter inspicere debere. Siquidem igitur authoritates Sanctorum in medium proferentes, ipsarum sensum exactè non explicare, dispicereque velimus, contra sanè Cyrilli Canonem ageremus. At ipsi, qui profitemur ipsam

Cyrilli

Cyrilli ſententiam, & legem ſervare, illam Baſilii authoritatem meridiana luce clariorem eſſe tenemus, de qua tantùm hi merito poſſunt ambigere, qui eam exponunt malè, ut vobis credimus contigiſſe. Qui cùm ipſam non benè intelligatis, in multa inciditis incommoda, ac facitis eamdem ipſam authoritatem, oppoſita ſimul includere, proferentes, quemadmodum à Spiritu accipimus aliqua, ita etiam à Filio Spiritus, quod contra omnes Doctores videtur eſſe: quandoquidem Spiritum accipientes à Filio, Spiritus etiam dona ſuſcipimus, nec non eadem dona ſuſcipientes, Spiritum etiam ipſum unà cum ejus donis accipimus. Quemadmodum Paulus Apoſtolus inquit: *Charitas autem Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Siquidem igitur accipientes à Filio Spiritum, Spiritus etiam dona (ut eſt ſuprà dictum) accipimus, & ipſa dona ſuſcipientes, Spiritum etiam ipſum ſuſcipimus. Et magnus Baſilius inquit: A Spiritu non accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: ubi profectò, quia quamdam accipiendi diverſitatem is Doctor intellexiſſe videtur, neceſſe eſt, ut Spiritus nominativi, non autem accuſativi ſit caſus. Latinorum itaque patrum expoſitio vera, & clara eſt, ut non accipiamus à Spiritu aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus accipit: nam ipſa dona (ut ipſi etiam paulo ante dixiſtis) à Spiritu ſunt ſejuncta, & quod Spiritus à Filio accipit, divinum, idemque cum ipſo Spiritu creditur eſſe, quandoquidem creatura non eſt; ſua verò dona, quæ nobis largitur, proculdubio creaturæ ſunt. Neceſſe eſt ergo, magni Baſilii authoritatem exponi ſic, & intelligi.

Mar. Nos non inficiamur, Patres Ampliſſimi, hanc veſtram expoſitionem poſſe ſtare, ac veram eſſe, cùm omnes in hoc conveniamus, fieri non poſſe, ut abſque Spiritu nos ejus dona acceperimus, quandoquidem ſingula eorum cum eodem Spiritu ſuſcipimus, quod totus ſpiritus in ſuis ſingulis donis exiſtit. Quæ quidem verba tametſi vera ſint, adhuc tamen expoſitio noſtra vera poteſt eſſe: quandoquidem à Spiritu non aliqua per ſeſe ſubſiſtentia ſuſcipimus, quemadmodum à Filio Spiritum accipimus. Quæ quidem expoſitio præcedentibus Baſilii verbis conſona magis videtur. Quæ omnia, Patres Ampliſſimi, quamvis veriſimilia ſint, nequaquam tamen ex ipſis conſequitur, ſanctum Spiritum à Filio eſſe accipere, ſed nos ab ipſo Spiritu creaturas ſuſcipere. Hæc ergo, Pater Reverende, meliùs demonſtrato, de quibus inter nos controverſia eſt.

Imp. Ut tibi Pater Epheſius morem gereret; huic quæſtioni, Pater R. reſpondit. Verùm in poſterum ne verbum quidem de ea faciet, quandoquidem non tot de cauſis huc convenimus.

Joan. Hæc expoſitio, Patres Ampliſſimi, vera eſt, ut Spiritus nominativi ſit caſus. Nam hæc oratio, à Filio Spiritum accipimus, nos Spiritum unà cum ejus donis accipere ſignificat, ut ait Apoſtolus: *Dilectio Dei poſita eſt in cordibus noſtris*, hoc eſt, ideo, quòd filius dat nobis Spiritum. Accipere igitur à filio Spiritum, nil aliud ſignificare videtur, quàm (ut paulo ante dictum eſt) Spiritum cum ejus donis accipere: quæ quidem donorum acceptio nil aliud eſt, quàm quod idem Baſilius in eodem loco declarat, videlicet divinitatis communicatio, & bonorum participatio, ac pignus hæreditatis æternæ, quæ omnia (ut Baſilius inquit) à Spiritu accipimus. Quæ igitur à Spiritu accipere credimus, his eadem donis ipſis eſſe videntur, quæ nobis filius elargitur per Spiritum. At magnus Baſilius, non enim, inquit, à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à Filio Spiritus: quæ quidem, ſi Spiritus caſus eſſet accuſativi, eſſent eadem. Verum maxima differentia debet eſſe inter ea, quæ Spiritus à filio accipit, quæque ipſi à Spiritu accipimus: quandoquidem principium in Theologia notiſſimum eſt, id quod ipſe Baſilius in eodem loco ci-

A tat, duo tantùm genera rerum exiſtere, ideſt, creatorem, & creaturam: porro dona, quæ Spiritus nobis largitur, creaturæ ſunt, & ſejuncta: Spiritus verò ſanctus, creator. Unde ſequitur, ſi non à Spiritu accipimus aliqua, quemadmodum à filio Spiritus, ut, id quod Spiritus à filio accipit, divinitas ſit. Tua igitur expoſitio nulla ratione menti Baſilii convenit. Hæc Joannes. Nolente autem Epheſio quicquam de hoc ampliùs proferre, Imperator ſic dixit:

Imp. De propoſita quæſtione neceſſe eſt in præſentia diſputetis, de hac verò forſan aliàs.

Joan. Equidem te, Sereniſſime Imperator, ſapientiſſimum, ac ingenioſiſſimum eſſe puto, mihique perſuadeo, te veritatem hujuſce rei cognoſcere, ac ipſum

B Baſilium aliter exponi non poſſe. Siquidem igitur tibi lubet, ut finem his ponamus, ſatis tibi libentiſſimè faciemus.

Imp. Si qua dubitatio eſt, Pater Reverende, viderint Auditores.

Jul. Card. Dominus Provincialis, Patres Ampliſſimi, Baſilii authoritatem quàm optimè declaravit, ita ut aliter exponi non poſſit, ut vobis omnibus exploratum eſt: idcirco (ſi vobis placet) ad alia veniamus. *Nolunt Græci ſe confiteri victos in aliquo.*

Imp. De hac quæſtione ſuo loco conſiderabimus.

Joan. Quoniam de his ſatis eſt dictum, ideo ſi beatiſſimo Summo Pontifici, & Sereniſſimo Imperatori videtur, orationem noſtram ad alia transferemus.

C *Mar.* Quoniam authoritas ipſa videtur ambigua, & utraque ex parte variè intellecta: idcirco ad alterum orationis tuæ caput, ſi lubet, veniamus.

Joan. Nos autem profitemur ipſam ſatis ſuperque expoſuiſſe, ac dilucidaſſe.

Mar. Fieri non poteſt, Patres Ampliſſimi, ut Spiritum in loco tertio diſponamus, & numeremus: nam in divinis perſonis non ſunt primum, ſecundum, tertium: neque unum, duo, tria, verum unum, & unum, & una ſubſtantia. Siquidem igitur generare, producereq; non naturalia, & propria, ſed hypoſtatica ſunt: ſequitur, ſi ſanctus Spiritus ex Patre, Filioque producitur, ut ex duabus perſonis producatur, quæ duæ cauſæ, ac duo principia eſſent.

D *Joan.* Nequaquam, Pater Reverende, nequaquam. Non enim duo principia, duaſve cauſas in divinis, verum unicum tantùm principium, & cauſam profitemur. Nam Pater, ut Pater, ad Filium refertur: Filii enim eſt Pater. Similiter Filius, ut filius, ad Patrem; Patris namque filius eſt, quo quidem non exiſtente, Pater eſſe non poterit, quandoquidem relativa ſunt. At ſanctus Spiritus neque ad Patrem, neque ad Filium, quatenus Pater, & Filius ſunt, per ſe poteſt referri. Eſt ne ita, an non?

Marc. Quidni?

Joan. Porro Spiritus, ut Spiritus, ad ſpirantem refertur. Spirantes verò ſunt, Pater, ſimul & Filius, cùm ſine ulla controverſia Spiritus Patris, Filiique dicatur eſſe; qui quidem, una, eademque ſpiratione, facultateque productiva, Spiritum ſanctum ſpirant, atque producunt. Quæ quidem potentia, facultaſque productiva, cùm una, eademque numero ſit, Patris præcipuè creditur eſſe, à quo etiam filius accipit ipſam. Qua ratione, Patres Ampliſſimi, dicere ſolemus Patrem, & Filium, unicum Spiritus ſancti principium, & cauſam eſſe. *Unus ſpirator.*

E

Mar. Fieri ne poteſt, Pater Reverende, ut duæ perſonæ una ſit cauſa? Nimirum perſonæ conjungi non poſſunt, alioquin verum eſſet Sabellii dogma. *Duarum perſonarũ.*

Joan. Si me patienter, & æquo animo auſcultaveris, me, Pater Reverende, facilè intelliges. Nam unicam cauſam, unicumve principium, Patris in divinis eſſe profitemur, Filii quidem per generationem, Spiritus

Theo-

Theologia dubitasse, ac verbo, forsan, usum fuisse, A dicentem, forsan pietatis ratio tradit. Ipsi autem tibi respondemus, hanc magnam Basilii sententiam non fuisse, neque aliquos sanctos id litteris mandasse, quod Eunomius proferebat, sanctum videlicet Spiritum ordine, dignitateque tertium esse, ut ex ipsius Basilii verbis apparet. Sanctorum, inquit, simulat conservare doctrinam. Et infra: Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere: Fueritne unquam homo sic audax, qui divinorum dogmatum innovationes induceret? nullos profectò sanctos Eunomius poterat citare, qui talem sententiam habuissent. Nam magnum Athanasium nequaquam sanctum esse credebat, ante ipsum neminem sanctum Doctorem fuisse constat, qui illam sententiam habuisset. Neque igitur Eunomius ostendere poterat, eam fuisse sanctorum Doctrinam, neque ipsam Basilius suscepisse videtur. Porro quoniam Eunomius Scripturæ Sacræ potuisset inniti, in qua Servator noster inquit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: ex quibus verbis quisquam forsan credere posset, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, idcirco magnus Basilius id disputationis causa suscipiens, ac ex hypothesi sumens, inquit, sanctum Spiritum dignitate secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit: pietatis quidem rationem appellans eam, quam ex sancto Euangelio habemus, ita ut hoc modo magnum Basilium exponentes, credere debeamus ipsum in hoc hæsitasse, an ratione pietatis, hoc est, ex sacra Scriptura haberetur, sanctum Spiritum dignitate quoque tertium esse: propterea inquit, cur enim necesse est, & si dignitate, ac ordine tertius est, natura quoque ipsum tertium esse? ita ut illud, forsan, ad id debeat referri, quod ex sacra Scriptura non clarè patet, sanctum videlicet Spiritum dignitate tertium esse. Ne autem quisquam crederet, sanctum Spiritum ex eo dignitate tertium esse, quòd ordine tertius est, ideo magnus idem Basilius (ut in nostro libro benè scriptum est) post Angelorum exemplum inquit: Sic profectò & Spiritus sanctus dignitate quidem, & ordine secundus est, ut ajunt, accepimus enim ipsum tertium à Patre, & Filio numeratum, & reliqua. Cui soli Euangelicæ authoritati, Patres Amplissimi, Eunomius innitebatur, quandoquidem sanctorum aliam non habebat, qua suam sententiam tueretur. Quod quidem Euangelicum dictum Basilius (ut sæpe numero dictum est) dans Eunomio eo modo interpretandum, verbo, forsan, usus fuit, ac si sic dicere voluisset: Eunomius Euangelio forsan innititur, quod forsan dicit sanctum Spiritum dignitate tertium esse: non tamen inde consequitur, ipsum natura quoq; tertium esse. Qui quidem Basilius, cùm vocaret in dubium, an sanctus Spiritus dignitate tertius sit, in eodem ipso sermone sic inquit: non tamen alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur, quanquam concedendum non sit. Quæ quidem particula, quanquam concedendum non sit, in vestro libro nequaquam habetur. Non igitur magno Basilio dedecori, vel turpitudini creditur esse, si in eo sermone, quem non affirmat, sed ex hypothesi sumit, verbum forsan protulerit. Sic ergo Basilium nostris libris qui quamplurimi sunt, acquiescentes exponimus, ac intelligimus.

Matt. 28.

Joan. Ut veritas libri nostri, ac simul vestrorum falsitas appareat, Pater Amplissime, fierique non E posse, ut aliqua ratione, & ex vestris hujusmodi libris veritas habeatur, tres omnes Basilii in Eunomium libros, secundum Ambrosii expositionem, diligenter examinavi: ex quo quidem benè cognovi, in quibusnam differamus. Quæ dum explico, attendite, obsecro. In nostro quidem libro scriptum est ita: Dignitate namque ipsum secundum à filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natura verò tertia uti, & reliqua. In vestro autem ita: Dignitate namque ipsum secundum esse à filio, forsan pietatis ratio tradit, natura verò tertia uti, &c. ubi multorum verborum defectus patet clarissimè. Præterea Basilius volens probare, Spiritum ita sese habere ad filium, quemadmodum Filius ad Patrem, his verbis utitur: Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo: & dignitate, quoniam origo, atque causa essendi Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus, & deductio ad Deum Patrem: natura verò nullo modo secundus, quoniam in utroque una est deitas: ita videlicet & sanctus Spiritus, & si dignitate, & ordine secundus à Filio est, non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequitur. Hæc in nostro volumine. In quibus quidem verbis nulla est ambiguitas, vel conditio, sed simplex, ac mera compa- B ratio, vel similitudo. Vos tamen his verbis hoc additis, quamquam concedendum non est: facitis, ut argumentum, & ratio tanti viri sit ambigua, & conditionalis.

Sed est alia quoque magna nostrorum codicum dissonantia. Nam magnus ipse Basilius, post Angelorum, ac siderum exemplum, eandem veram, simplicem, ac sine ambiguitate, aliquave conditione, certam conclusionem infert, sanctum Spiritum dignitate, & ordine tertium esse, quam quidem pietatis ratione, cui inniti maximè videtur, demonstrat. Accepimus enim, inquit, tertium à Patre, & Filio numeratum, cùm ipse Dominus in traditione salutaris baptismatis ordinem tradiderit his verbis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Quæ sanè verba Basi- C lius pietatis vocat rationem, quibus verbis opinionem suam (ut dictum est suprà) fulciens, sanctum Spiritum dignitate, & ordine tertium esse ostendit, quæ omnia sequentium cum præcedentibus nexu valdè consonant. Nam Angelorum exemplum pro vero, ac absoluto suscipiens, sic ex eo argumentatur: Quemadmodum Angelorum alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, & in dignitate quædam diversitas, in natura verò communitas est, sic profectò & Spiritus sanctus, &c. In quo quidem argumento, quod in prima propositione videtur accipere, id simplex, absolutum, definitum, ac sine aliqua conditione, aut hæsitatione videtur esse: ergo necesse est, ut id, quod ex eo consequitur, certum, & non ambiguum sit, quemadmodum ex nostri codicis lectione habetur. At in vestro verbum hoc, ut ajunt, D additum est, ita ut magnus Basilius non ex certa scientia, verum dubitanter eam sententiam habuisse videatur. Videre videor, Patres Amplissimi, verba Basilii, ut in vestro, nostroque codice scripta sunt, memoriter repetisse. Verum, si qua in parte defecerim, eam tu, Reverende Pater, explana, quandoquidem mihi videtur non aliis in Basilii verbis nos differre. Ut autem veritas magis pateat, in exponendis ipsis patienter, constanterque persistamus. Nam in ipsis vertitur cardo, cum, eisdem jactis pro fundamentis, magnus Basilius in Eunomium disputat, quæ quidem verba, si essent ambigua, nil prorsus ostendere possent. Quæro igitur ex te, Reverende Pater, id, quod sessione proxima ex me petiisti, utrum ex hac Basilii authoritate sentias, magnum Basilium credidisse aliquos sanctos fuisse, qui credidissent, litterisque mandassent, sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse, necne?

tan

Ma

Mar. Equidem, Pater Reverende, neque Basilium id sensisse, neque ipsum credidisse, hanc fuisse sanctorum sententiam, neque denique assensum fuisse Eunomio, proferenti sententiam ipsam à sanctis sibi fuisse traditam, censeo, ut ex ipsius Basilii verbis apparet.

Joan. Ut magnum Basilium, Pater Reverende, hoc sacrum Concilium intelligat optimè, ab initio tertii in

in Eunomium libri, usque ad eam partem, *cur enim necesse est*, omnia verba Basilii repetens, ipsum explanabo, quandoquidem ipse non pauca præteriisti. Vix tandem, inquit, blasphemiis in Unigenitum saturatus, ad Spiritum sanctum transiit, totique suæ consentanea voluntati de ipso etiam differit: id est, cùm nil à sanctis habuisset. Deinde verba Eunomii repetit. Cùm vero, inquit, hæc nobis de Unigenito sufficiant, reliquum est, ut de Paracleto quoque dicamus. Nec opiniones non exquisitas multorum sequemur, sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus, à quibus cum dignitate, ac ordine tertium ipsum didicerimus, tertium] quoque natura esse credidimus. Hæc Eunomius. In quo quidem sermone magnus Basilius tria verba in primis notare videtur. Primum illud, nec opiniones non exquisitas multorum sequamur. Secundum illud, sed sanctorum in omnibus doctrinam conservabimus. Postremum illud, à quibus cum dignitate, ac ordine, & reliqua. Quibus omnibus eodem ordine contradicit, ita dicens: Quod igitur non putat oportere in simplici, ac sincera fide multorum permanere, sed artificiosis quibusdam, ac cavillatoriis rationibus ad id, quod sibi videtur, veritatem rursus commutare. Eunomium igitur reprehendit, quod multorum fidem despicere videbatur, qua Spiritum sanctum glorificarent. Ex quibus quidem verbis apparet, Eunomium benè novisse, quinam hi fuerint, qui eam de Spiritu sancto opinionem habuerint: quos tamen Eunomius nihili faciens, sanctorum simulat conservare doctrinam, & tacet eos, inquit, quemadmodum in sermonibus suis de filio fecerat. Et infra: Qui verò illi sancti sint, & in quibus sermonibus. Et paulo infra: cur enim necesse est, & reliqua. Quæro igitur ex te, Reverende Pater, an ipse magnus Basilius multorum illorum sententiam noverit, quos Eunomius sectari noluerat? & an artificiosa, & cavillatoria Eunomii sciverit argumenta, quibus veritatem evertere cupiebat? Credo equidem, Patres Amplissimi, Basilio hæc omnia explorata fuisse, necnon quinam hi sancti fuerint, quos Eunomius proferre non poterat.

Mar. Eunomius, Pater Reverende, multorum opinionem de sancto Spiritu eam esse intelligebat, quam multitudo Christianorum ex traditione baptismatis salutaris conceperat. Ex eo enim quòd sanctus Spiritus cum Patre, & Filio disponitur, atque numeratur, piè quoque Christiani crediderant, Spiritum sanctum ejusdem esse naturæ.

Joan. Benè igitur Athanasius, ac cæteri sentiebant?

Mar. Ipsi etiam credebant cum pluribus.

Joan. Eunomii autem artificiosos, ac sophisticos sermones, quos putas fuisse?

Mar. Quia multorum spernebat opinionem, quodque sanctorum doctrinam simulabat servare, quos nequaquam proferre, nominareque potuisset (nullos enim tales fuisse credendum) quod denique sanctum Spiritum ordine, dignitateque tertium esse concedens, ipsum natura quoque tertium esse, artificiosè, cavillatorieque ratiocinabatur. Quam quidem conclusionem Basilius volens evertere, dat, non tamen concedit Eunomio, Spiritum ordine, dignitateque tertium esse, probans, non tamen ex eo necesse esse, ut natura quoque tertius sit. Patet ergo, Eunomii rationes artificiosas fuisse, quibus concludere, ostendereque nitebatur, id quod ex ipsis necessario non potuisset inferre.

Joan. Eunomius, Patres Amplissimi, sanctum spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, à sanctis accepisse profitebatur, ratus, ex eo simpliciter, ac sine controversia concludere posse, ipsum natura tertium esse. Necesse enim fuerat ei ad conclusionem ipsam probandam, argumento saltem sophistico, apparenterque vero uti, quod quidem fuisse creditur, jam quod à sanctis accepisse dicebat. Idcirco Basilius inquit, Sanctorum simulat conservare doctrinam, non autem dicit, artificiosas, & cavillatorias rationes accepit. Patet igitur, Eunomium ex præcedenti verò conclusionem suam ostendere voluisse, ac ipsam veram esse putasse. Quod quidem Eunomii argumentum, si benè perceperitis, dubio procul vobis patebit, ipsum conclusionem eam inferre voluisse. Cum sanctis autem illis, qui sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse proferrent, ipse Basilius sentiebat, quorum sententia Eunomio nequaquam opitulabatur, ut ex ea conclusionem suam posset inferre, sanctum videlicet Spiritum natura quoque tertium esse. Quandoquidem sancti, tametsi noti fuerint, quoniam tamen eorum sententia ad Eunomii rem neutiquam facere videretur, idcirco is Eunomius ipsos (ut inquit Basilius) nominare non audebat, quos multos esse dicens, opiniones eorum non exquisitas appellabat, qui sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse profitebantur, quos tamen Eunomius parvifaciebat, & nulli alii sancti fuerant, quos verè posset citare. Propterea Basilius inquit: Qui verò illi sancti sint, & qui in quibus sermonibus doctrinam fecerunt, non potest dicere. Quibus quidem Basilii verbis, pater Ephesie, falso videris adduci, ut credas ipsum Basilium neutiquam credidisse, sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, nec illos unquam sanctos hujusmodi sententiam habuisse, cùm, si qui fuissent, eos, inquis, Eunomius citavisset. At ipsi dicimus, nonnullos sanctos nostros ante ipsum fuisse, qui cùm ejus opinionis fuerint, Spiritus sancti quoque processionem credebant: Eunomium autem Arrianorum secta involutum, cum ipsis sanctis sentire noluisse. Nunc redeo ad proximum meum sermonem, ad quem etiam respondisti. In quo quidem Eunomii verba repetii, ut vos, Patres Amplissimi, rem nostram melius intelligeretis. Magnum dicebam Basilium volentem Eunomio contradicere, suam primo conclusionem simpliciter posuisse, ac ipsam deinde (ut ex nostri codicis lectione videtur) duabus rationibus demonstrasse: altera, quod quemadmodum filius se habet ad Patrem, ita etiam Spiritus ad Filium: altera verò, Angelorum exemplo, quippe qui verus ratiocinandi modus existit, ut ex propositionibus veris, simplicibus, ac absolutis, veræ, simplices, & absolutæ conclusiones inferantur: quandoquidem Canon certus, ac non fallax in dialectica est, ut ex propositionibus veris, falsum inferri non possit. Cùm igitur vera, & non ambigua magnus Basilius proposuerit, conclusionem etiam veram necessariò intulit: Differt autem nihil, sive illa fuerint argumenta, sive authoritates: sacra namque Scriptura, & authoritates Sanctorum, verorum argumentorum vim habent. Ex vestri verò libri lectione duo non parva incommoda sequi videntur: nam ex propositionibus veris falsa conclusio sequitur, & ex ambigua Basilii propositione, vera, non autem ambigua conclusio habetur. Quod dubio procul fieri non potest: nam necessaria conclusio ex dubia propositione nequaquam consequitur. Dispice igitur, obsecro, Pater Reverende, quibus in tenebris versere, in hac ista tua persistens sententia: nam ex his duabus rationibus patet, librum vestrum in hac parte mendosum, & corruptum esse.

Mar. Non equidem arbitror, Patres Amplissimi, necessarium esse, ut ex simplici, ac absoluta oratione conclusio simplex, & absoluta semper sequatur: quinimo fieri posse existimo, ut quippiam verum simpliciter, sed ex hypothesi, ac alicujus positione verum existat. Quemadmodum magnus Basilius ratiocinari videtur, qui Angelorum exemplis, quæ vera simpliciter sunt, non necessarium esse, diversam ipsos naturam habere, demonstrat, & si alius quidem princeps, alius verò subditus (ut inquit Basilius) sit: quippe qui positis Angelorum exemplis, datoque sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, quod Eunomius

nomius ab Euangelio habere profitebatur, non tamen necessarium esse demonstrat, Spiritum natura quoque tertium esse. Non igitur verum est, ut ex simpliciter, absoluteque veris, id, quod concluditur, tale sit.

Joan. Ut melius intelligas, R. P. hoc exemplum do tibi: Homo currit, ergo movetur. In quo quidem argumento necesse est intelligere, non solùm hominem simpliciter currere, verùm etiam ex conditione, ut si homo currit, moveatur.

Marc. Non ita se habet.

His dictis, sessio fuit dimissa, sancta jubente Synodo, ut die Martis frequens iterum conveniret.

DIE MARTIS VIGESIMA SEPTIMA MENSIS Martii, sessio vigesima tertia.

MARCUS.

NOstra quidem Religio, Patres Amplissimi, non ab hominibus, neque per homines initium habuit, confirmataque fuit, verum ab ipso Domino Jesu Christo, quem discipulis suis clarè, & apertè locutum fuisse credimus: idcircò verbis ambiguis, & obscuris postpositis (licèt etiam accuratè considerata, à nobis magis, quàm contra nos faciant) eo nostram transferamus orationem, unde rerum omnium canonem nos habere oportet. Porro autem credendum est, magnum Basilium nec contra Christum Dominum, & ejus discipulos, nec ipsorum posteriores, nec sibi ipsi dissona scripsisse, memoriæque prodidisse, ut pluribus ejusdem Basilii verbis vobis probavimus, ac Dei benignitate, à quo dicendi facultatem habemus, probabimus. Age igitur laudemus discipulum à præceptore, ac servum à Domino, & eundem ipsum Basilium in suis sermonibus non à Domino discrepasse, verum ipsum secutum fuisse, probemus. In primis quidem Deus, & verbum, ac primus Theologus, & Theologorum omnium Doctor, cum extremo sermone discipulis suis illa Theologiæ secreta proderet, dixit: *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* In quo quidem sermone, cùm de tribus personis mentio sit, tribus etiam verbis utitur, singulis videlicet ad personam singulam referendis. Nam de Spiritu sancto protulit illud: *Cùm autem venerit paracletus* de seipso, patreque: *Quem ego mittam vobis à Patre*: de solo autem Patre: *Qui à Patre procedit.* Inspice igitur, obsecro, Pater Reverende, quàm exactissimam Theologiam nobis tradiderit. Per illud enim, *Cùm venerit*, maximam Spiritus libertatem, ac facultatem ostendit: per illud verò: *Quem ego mittam vobis à Patre*, suam, & Patris benevolentiam erga Spiritus sancti præsentiam, apparitionemque demonstravit: per illud autem, *Qui à Patre procedit*, Patrem Spiritus causam esse patefecit. Pro quarum duabus primis partibus Greg. Theol. in serm. de sancto Spiritu, quem in festo Pentecostes habuit, inquit: Venientem quidem ut liberum, missum verò non ut *antitheon*, hoc est, contra Deum. Quoniam enim Pater jamdiu præcognitus fuerat, ac deinde filius, postremo verò Spiritus sanctus apparuit, ne quisquam impius crederet, ipsum alterius existentem naturæ, ac voluntatis, adversus Deum venisse, idcirco à Patre, & Filio mitti dicitur, ita ut illa missio, ipsorum benevolentiam (ut est suprà dictum) significet. Item in alio de sancto Spiritu sermone Theologus idem inquit: Mittitur quidem œconomicè, venit autem sua sponte: sancti Spiritus apparitionem, ob generis humani commodum, œconomiam appellans. Ergo quemadmodum verbum mittere, ad Patrem simul, & Filium refertur: venire verò, ad Spiritum (solus enim Spiritus venit, minimeque necesse est intelligere, personam aliam cum ipso venisse, vel venire) ita quoque

Joan. 15.

A credendum est, verbum procedere, ad Patrem ita referri, ut ex ipso solo, non autem ex Filio, processio fieri intelligatur. Cur etenim de sancto Spiritu loquens Dominus, eum ex se, & Patre mitti protulit? de processione verò faciens mentionem, non à nobis dixit, vel ex me, Patreque procedere, verum, qui à Patre procedit? Quoniam igitur Spiritus sancti processio, Patris propria est: idcircò necesse non est, ut filius in ea intelligatur, cujus quidem rei testis est sæpè nominatus Greg. qui de divinarum personarum proprietatibus loquens, inquit: Propterea nostris in terminis stantes, ingenitum, & genitum, &, quod ex Patre procedit, proferimus, ut ipse Deus & verbum dicit. Siquidem igitur sancti Spiritus proprium est, non quidem simpliciter, sed ex Patre procedere: proprium

B verò cum eo, cujus est proprium, necessariò convertibile est, ac eidem æquale: necesse est has enunciationes veras esse: Quod sanctus Spiritus est, id ex Patre procedit: & quod ex Patre procedit, id sanctus Spiritus est: ita ut si quid aliud esset, quod ex alio quoque procederet, id Spiritus sanctus non sit: quod palam est secundum veram rationem conversionis. Fieri ergo non potest, cùm sanctus Spiritus ex Patre procedere dicitur, ut ex filioque subintelligatur procedere, quam quidem firmissimam rationem ex nostri Servatoris verbis, nec non ex nostro Theologo habuimus. Nunc ad ipsius nostri Servatoris discipulum, & arcanorum ejus participem, & cœlestem hominem, ac vas electionis Paulum veniamus: quidque ipse de sancto Spiritu, ac ejus essentia scripserit ad Cor. accuratè consideremus. *Nos autem*, inquit, *non Spiritum mundi accepimus,*

C *sed Spiritum, qui ex Deo.* Ne autem quispiam crederet Paulum ex filio quoque subintellexisse, per B. Joannis Theologi doctrinam inspiciat, eandem ipsam Pauli Theolog. dilucidantem, ea videlicet ex parte, qua, semper Virg. Dei genitrice Maria favente magno, ac admiratione digno Gregor. arcana Theologiæ aperuit, ut B. Greg. Nissen. in ejus vita testatur. Qui quidem S. Joann. inquit: Unus Spiritus sanctus ex Deo essentiam habens, ac per filium manifestatus hominibus, & reliqua. Unde clarum esse videtur, fieri non posse, verbum, *ex filioque* subintelligi: nam huic rationi, ex Deo essentiam habens, non illud statim subjunxisset, ac per filium manifestatus hominibus: qua quidem particula demonstravit, soli Patri proprium esse, ut ex

D ipso sanctus Spiritus esse habeat: filio autem, ut per ipsum mortalibus appareat. Audientes ergo Spiritum ex Deo esse, non est necesse, quinimo fieri non potest, ut *ex filioque* subintelligant: quandoquidem hæ duæ orationes, sanctum Spiritum ex Deo essentiam habere, ac per filium manifestari, diversa significant. Hoc enim filio, illud verò Pàtri, dubio procul ascribitur. Quæ quidem ex litteris sacris habentur.

Porrò autem Dionysius Pauli discipulus, ac ejusdem Secretorum, & mysteriorum particeps, quidnam in hoc sentiat, videamus: quippe qui in capitulo, quod inscribitur: Quæ sit unitio, & discretio in Divinis, inquit: Est autem & discretio in supersubstantialibus Theologiis, non quam dixi tantùm, quod secundum ipsam unitionem immixtè, & inconfusè colloca-

E tur unaquæque principalium personarum, sed quòd ea, quæ sunt supersubstantialis Deiformitatis, non convertuntur ad se invicem. Solus autem fons supersubstantialis Deitatis est Pater. Siquidem igitur solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater, qua quidem ratione à Filio, & Spiritu sejungitur (loquitur autem de perfecta Divinarum Personarum disjunctione) sequitur, ut neque Filius, neque Spiritus cum Patre, quatenus fons est, communicet: alioquin in Personis ipsis confusio, non autem sejunctio esset. Propterea, inquit, neque conjuncta destruere, neque subjuncta confundere licet. Fontis autem ratio nullo pacto refertur ad filium, ob idque sancti Spiritus causa filius esse non potest: nam à supersubstantiali Divinitatis fonte Spiritus sanctus scaturit. Siquidem

igi-

igitur ſolus Pater Divinitatis fons eſt, quo quidem à filio, ſanctoque Spiritu ſegregatur, ſequitur, ut ſolus etiam mittens Spiritum ſit.

Unde ſequitur, ut veſtrum dogma ex talis, tantique Doctoris ſententia, non ſolùm nequaquam probetur, verum etiam clariſſimè refellatur, ac reprobetur. Quam quidem ſententiam magnus etiam Athanaſius in ſermone, qui de æterna filii, ſanctique Spiritus eſſentia inſcribitur, ita teſtatur: Disjungimur (inquit) ab iis, qui Judæos ſecuti, cùm Deum de Deo negant, ut Chriſtianorum fidem evertant, Deum unum, ut Judæi profitentur: non quòd ſolus ingenitus, ac ſolus divinitatis eſt Pater, verùm quòd ſine filio, ac ſine fructu viventis verbi exiſtit. Ubi Doctor etiam ipſe, Patrem ſolum ingenitum, ac ſolum fontem Divinitatis teſtatur. Ut autem fieri non poteſt, ut eſſe ingenitum, alicui B perſonarum communicetur: ita etiam fieri poteſt, ut fons divinitatis cum filio communicetur. Unde ſequitur, ut filius non ſit fons, neque conſequenter ſancti Spiritus cauſa. Ecce, Pat. amp. quàm clarè ſancti Doctores in hac veritate conveniant.

Sed univerſalium quoque Conciliorum ſententias, eandem ipſam veritatem teſtantes, in medium proferam. Nam primum Nicænum ad hæſitantem quendam philoſophum pro Leontio Cæſareenſi præſule, ſcripſit ita: Suſcipe unam Patris divinitatem, filium ineffabiliter generantis, necnon filii ex eo geniti, ſanctique Spiritus, qui ex ipſo Patre procedit, quique filii proprius eſt, ſecundum Paulum Apoſtolum, qui, *ſi quis Spiritum*, inquit, *Chriſti non habet, is non eſt ejus*. Quæ quidem verba Patres amp. perpendenda ſunt, ac ipſius C ſacræ Synodi mens accuratè conſideranda, quæ de Spiritus ſancti Theologia loquens, videlicet unde procedat, & divinitatis cauſam habeat, ex Patre protulit: ne quis forſan putaret, proceſſionem ad filium debere referri, de quo paulo ante fecerat mentionem.

Joan. Statutum ordinem mihi, Pater Reverende, præterire videris: quandoquidem inter nos convenit, ut de parte in partem, & de argumento in argumentum progrediamur.

Mar. Non equidem ordinem ſtatutum, Pater Reverende, perverto, dum ſtudeo fortiſſimis argumentis oſtendere, noſtrum magni Baſilii librum non eſſe mendoſum, neque Baſil. ipſum ſibiipſi contradixiſſe.

Joan. Superiori ſeſſione, Patres ampliſſimi, beatiſſimi Patris noſtri, necnon Imperatoris ſereniſſimi juſ- D ſu convenimus, ut de parte in partem, ac de argumento in argumentum progrederemur: idcirco à Magni Baſilii ſermone, quem pro Pentecoſtes celebritate litteris mandavit, proximæ noſtræ orationis exordium ſumpſimus, in qua tametſi forſan multus viſus fuerim, nunquam tamen à propoſito ſermo noſter deflexit, ſed in veritatem inveſtigandam vehementer incubuit, quam deinde aſſecutus, ſtatim ad alteram ipſius Baſilii authoritatem in tertio contra Eunomium libro veni: in qua quidem exponenda, longa etiam uſus fui oratione, nihilominus à propoſito nunquam ſermonem meum diverti. Volenti namque mihi eam ſententiam patefacere, neceſſe fuit, ipſam clarè exponere, fideliterque interpretari: nunquam tamen (ut dixi) ab ejus verbis diſceſſi, qua in re mihi videor aſſecutus fuiſſe, ut ex præcedentium verborum Baſilii expoſi- E tione, ſequentia reddita fuerint clariora. Poſt hæc argumenta duo validiſſima protuli, quibus mihi videor probaſſe, verbum illud *forſan*, neutiquam ſtare poſſe, in qua quidem diſputatione pro magnitudine rei brevior eſſe non potui. Si quidem igitur, Reverende Pater, ordinem eundem ſervare voluiſſes, profecto contra meam ejuſmodi expoſitionem, & argumenta primò dixiſſes. At puto contigiſſe, ut argumenta mea ita tibi valida viſa fuerint, ut ipſa non potens deſtruere, ad aliam materiam veneris: quod mihi profecto vehementer placeret, ſi etiam tu idem affirmares. Porro ſi ea fugere, declinareque cupiebas, ſaltem ad Athanaſii authoritatem venire debebas, quam poſt Baſilium at- A tuli, quæ quidem non minus, ac ipſius Baſilii authoritas, ad rem noſtram ſpectare videtur. Pater Reverende, poſtpoſitis his, ac nullo (ut dictum eſt) ordine ſervato, alias de ſancti Spiritus proceſſione quæris authoritates, perinde ac illæ, de quibus agimus, in ſancto Euangelio fundatæ non ſint. Num illa Baſilii ſententia ex his Euangelii verbis, *De meo accipiet, & annunciabit vobis*, non dependet? num in ratione pietatis, ac veritatis, quam in traditione baptiſmatis Servator noſter protulerat, benè fundata non exiſtit? Imo ſi diligenter, Pater Reverende, proſpexeris, quod in 15. Joannis Euangeliorum capite dicitur, *qui à Patre procedit*, id in ſubſequenti capite, quonam pacto intelligi debeat, ab eodem Joanne expoſitum clarè reperies, ubi dicit: *Omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Si quidem igitur, & authoritates ipſæ, quas citavi, & argumenta noſtra ex ſacra Scriptura ſunt, magnum profecto inconveniens eſſet, & huic ſacro Concilio non mediocri dedecori, ſi, poſtpoſitis ipſis, ac nulla per vos ad argumenta noſtra reſponſione habita, ad eas veniremus authoritates, quas modò protuliſti. At longè aliter mihi mens eſt. Nam ſis in dicendo multus, ut lubet: quandoquidem non ego, ſed ſereniſſimus Imperator tibi legem imponere poteſt: ego tamen diſputationis normam, & ordinem ſemper ſervabo, ita ut nunquam huic tuæ orationi reſpondeam, niſi tu, Pater Reverende, ſervato noſtræ diſputationis ordine (ut ſuprà dictum eſt) nobis prius reſponderis. Quod quidem agendum eſt tibi, ſi nolis tempus vanè conterere. A te igitur vehementer contendo, ut ad argumenta noſtra reſpondeas, ex quibus magni Baſilii mentem dubio procul percipies, niſi aliter ſanctiſſimus Dominus noſter juſſerit. Sed tertiæ Synodi authoritatem, quam etiam S. Cyrillus citavit, quamque memini aliàs ad propoſitum protuliſſe, iterum repetam. Sanctorum (inquit) Patrum profeſſionem rebus in omnibus conſectantes, quam in ipſis, Spiritu ſancto loquente, habuerant, necnon mentem ipſorum diligenter inveſtigantes, veritatem proferimus. Qui quidem Canon, Pater ampl. à nobis debet ſervari, ac ita ſanctorum authoritates citare debemus, ut conſtanter, ac diligenter ipſarum veritatem inveſtigemus.

Joan. 16.

Joan. 15.

Joan. 16.

Marc. Diſputationis ordinem, Patres ampliſſimi, ut inter nos convenit, dubio procul ſervavimus. Porro, quoniam in exponendis nonnullis magni Baſilii verbis proximam, ſuperioremque ſeſſionem (ut noſtis) fruſtra contrivimus, ideò ne in ipſis verbis ſemper verſando, ac dicendo, & reſpondendo, diſputatio noſtra fiat infinita, majus operæ pretium nobis eſt viſum, non obſcuris, ambiguis, & mendoſis libris, verùm ſancta Scriptura, & ſanctorum ſententiis ab omnibus Chriſtianis conceſſis, atque receptis, noſtram cauſam agere. Nam eadem ſemper repetentes, nil unquam profecerimus, cùm præſertim illud verbum *Forſan*, non noſtris libris additum fuiſſe, clariſſimè probaverimus. Ne autem (ut paulò ante dictum eſt) in eis continuò verſaremur, alias authoritates, quàm maximè Baſilio conſonantes, in medium proferre voluimus, ut etiam ex ipſis appareat, noſtros libros non eſſe mendoſos: quibus deindè repetitis, dialecticè, ac ſuo loco, favente Deo, reſpondere poteritis.

Imp. Si Patris Epheſii per orationem, præſt. Patres, audire expectaviſſetis, veſtris etiam argumentis reſpondiſſet: ſed quoniam vos ſemper dicere vultis, nobis verò nunquam opportunitas datur dicendi, idcircò Pater Epheſius, data occaſione, rationes ſuas nunc intendit afferre.

Marc. Ergo redeamus, unde ſumus digreſſi. Primam ſanctam generalem Synodum, Pater ampliſs. dicebamus, pro Leontio Cæſareenſe antiſtite ad quendam hæſitantem philoſophum ita ſcripſiſſe: Suſcipe unam Patris divinitatem, & reliqua. Ubi ſcitu dignum eſt, ſanctum ipſum Concilium illud ex Patre protuliſſe, ne quiſquam crederet, verbum ex ipſo, ad filium quo-

que referri: quandoquidem de eo quoque fecerat mentionem, ac si sic protulisset, non ex filio, sed ex Patre Spiritum sanctum procedere. Quam etiam ob causam illud quoque subjunxerat, quique filii proprius est: perindè ac si dixisset, tametsi Spiritus ex filio non procedat, non tamen est alienus ab ipso, quandoquidem consubstantiales existunt. Ad quam quidem intelligentiam Paulus dixisse creditur, *si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus*, ut beatus etiam Cyrillus Theodorito respondens, à quo quidem incusabatur, se credere Spiritum sanctum, ex filioque procedere, inquit: Quamvis sanctus Spiritus ex Deo, & Patre procedat, non tamen alienus à filio est. Sed de his aliàs, si dabitur opportunitas, accuratiùs considerabimus. Quibus quidem cum sanctis Patribus, ac sancta Synodo magnus etiam Basilius convenit, quippe qui 18. capite ad Amphilochium inquit: Spiritus Christi dicitur, ut ejus proprius secundum naturam, hoc est, ut consubstantialis: quem si Basilius credidisset ex filio accipere esse, non ipsum, ut ejus proprium secundum naturam, verùm ut procedentem, & ex ipso habentem esse, ac annunciantem, dixisset, quæ sanè verba magis consequi viderentur. Qui etiam magnus Basilius in sermone contra Sabellium, & Eunomium inquit: Equidem Spiritum cum Patre, non autem ipsum Patrem esse novi: necnon ipsum cum Filio accepit, non autem filium nuncupatum: & proprietatem ejus ad Patrem intelligo, quandoquidem ex Patre procedit: ad filium verò, quandoquidem illud audio, *Si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus*. Inspicite, obsecro, Patres ampl. hæc verba, quàm ejus, ac aliorum sanctorum Patrum dictis consona sint. Ad Patrem, inquit, quandoquidem ex Patre procedit: ad filium verò, quoniam Apostolus dicit: *Si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus*, idest, simpliciter, quia secundum ejus naturam proprius est (ut paulò suprà dictum fuit) non autem quia ex ipso procedit. Quid clarius, quid dilucidius hac tanti viri sententia poterit esse? Dispicite, obsecro, P. ampl. pro Canone sola veritate utentes, an ei fuisset conveniens talia verba memoriæ tradere, si sanctum Spiritum credidisset, ex filioque procedere. Hæc ex prima sancta generali Synodo habemus: quibus profectò consona magnus idem Basilius sensisse videtur, quæ quidem Synodus in suo Symbolo Servatoris verbis innitens, quibus in baptismatis traditione fuerat usus, sanctum Spiritum, ita cum Patre, filioque disposuit, ut post Patris, filiique Theologiam, sermonem suum ad illum transtulerit. Cujus deindè Spiritus sancti Theologiam altera generalis Synodus exponere, quaque ratione contra sancti Spiritus inimicos cum patre, filioque disponeretur, dilucidare volens, protulit, & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre procedit, qui cum patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur. Ubi sanctorum illorum intelligentia nobis diligentissimè perpendenda est, utpote qui primam illam sancti Spiritus Theologiam, necnon ejusdem cum patre, filioque dispositionem declaraverint, ac ejusdem diversam erga patrem, & filium proprietatem docuerint, ac si sic dixissent: Et in Spiritum sanctum, qui ita cum patre, filioque disponitur, ut ab illo procedere, simul verò cum filio adorari, ac conglorificari credatur, quandoquidem consubstantialis, ejusdemque dignitatis cum eis existat. Nam si sancta synodus ipsa sanctum Spiritum credidisset ex patre, filioque procedere: cur, cùm de utroque simul fecerat mentionem, non ita protulisset; Qui ex patre, filioque procedit, quique cum ipsis simul adoratur, & conglorificatur? Nam cùm quippiam ad duo refertur, præsertim si ab eis, ut à causis dependeat, id ita in oratione solemus disponere, ut utramque causam primò proferamus, deindè communi ambobus utamur verbo, quemadmodum hæc duo verba, simul adoratur, & conglorificatur, causam utramque significant. Siquidem igitur sancta synodus, ad declarandam sancti Spiritus causam, nullam

Rom. 8.

Ibidem.

Ibidem.

A de filio mentionem fecerat: volens autem consubstantialem eum ostendere, filii quoque meminerat: sequitur, ipsam synodum non credidisse, Spiritum sanctum ex filioque procedere, quandoquidem filium neutiquam tacuisset, cùm idcirco ea protulerit omnia, ut Nicænum symbolum clariùs redderet. An autem talis Nicæni symboli declaratio absolutissima sit, non autem (ut dicitis) imperfecta, ita ut synodus illa causam unam tacuerit, ex eo facere possumus conjecturam, quòd nulli posteriori synodo declarationem ipsam magis illustrare, vel illud, ex filioque symbolo apponere visum fuerit, sed potiùs posteriores synodi prohibuerint, ne cui liceret ipsi Symbolo quippiam addere, ac si vestrum hoc dogma tunc vobis futurum esse divinassent. Cujus quidem secundæ Synodi defensor, & acerB rimus propugnator, necnon ejusdem Symboli, quo nos utimur (ut fertur) compositor, & conscriptor magnus Gregorius, qui postea ob ejus Theologiam, in qua præclarissimus fuerat, Theologus fuit cognominatus, in sermone, qui inscribitur, de navigatione ex Ægypto, dicit. Omnia, quæ Pater habet, sunt etiam filii, excepta causalitate. Ubi patrem à filio causalitate sejungit, quemadmodum Dionysius fonte. Siquidem igitur filius in hoc differt à patre, quod non est causa: luce clariùs sequitur, ut neque mittens, neque Spiritus sancti causa sit. Hæc ille clarissimus Doctor palam professus fuit. Sed tertia quoque Synodus eandem ipsam sententiam habuit, ac re ipsa firmavit: quippè quæ Nestoriano Symbolo recitato, per quemdam Charisium Sacerdotem allato, in quo quidem continebatur, SpiC ritum sanctum non esse filium, neque per filium essentiam habere, Theologiam ipsam susceperit, inveniens eam sanctis patribus convenire, ac sacræ Scripturæ consonam esse, ita ut neque opinionem ipsam antiquaverit, neque Nestorium pro ea damnaverit, tametsi Nestorianum Symbolum simpliciter reprobaverit, decernens ita: Si qui Symbolum illud crediderint, vel docuerint, quod Charisius in medium protulit, ac recitavit, in quo de unigeniti filii Dei incarnatione, hoc est, de turpibus, & obscœnis Nestorianis dogmatibus, mentio fit, hujus sanctæ, & œcumenicæ Synodi sententiæ subjaceant: ubi patet, Patres amplissimi, Synodum ipsam Nestorianum de Dei filii incarnatione dogma, non autem Nestorii de Spiritu sancto Theologiam, damnasse. Unde fieri potest facilior conjectura, tunc temporis communem opinionem fuisse Spiritum sanctum ex filio nequaquam procedere, quam D quidem sententiam prima Nicæna Synodos habuit, ipsam deindè tertia suscepit, & approbavit. Porro autem Cyrillus contra Nestorium pro sancti Spiritus processione litteris mirum in modum invehens nonnullis aliquam dedit ansam, ut ab eis incusaretur, quod sanctum Spiritum crederet à filio essentiam habere. Unde evenit, ut Theodoritus contra Cyrillum invectus, ex Orientalium Patrum sententia scripserit ita: Siquidem sanctum Spiritum idcirco proprium filii noverant, quòd unius naturæ sunt, ac ex Patre procedit: id etiam ipsi profitemur, ac ut piam vocem suscipimus. Sin autem, quod ex filio, vel per filium procedit, illum tanquam blasphemum, impiumque refellimus, credentes Domino, qui dixit, *Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit*, necnon Apostolo proE ferenti, *vos autem non Spiritum mundi accepistis, sed Spiritum, qui ex Deo, & Patre*. Cui deinde invectivæ Cyrillus, literis ad quemdam Evopium antistitem scriptis, respondit, dicens se à Theodorito incusari, sibique pro ipsius Theodoriti odio in se, ac ejusdem erga Nestorium benevolentia, primum detrahi. Decretum (inquit) accepi, quo de tua pietate certus sum factus, quod quidem dicitur factum esse contra eos, qui Theodoritum Cyri, quem *tolychnion*, appellari dicebat, anathemate notant. Quod cùm accepissem, Deo gratias egi, ac psalmum illum decantavi: *Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa*, quandoquidem mihi videor ubique detrahi, ac mul-

A ne- vis n- valet gume

Grego Nazi- zenus 14. per salita intelli ibi ger tionem

Joan. 1. Cor.

Theodo- tus.

Psal. 1

multis de causis incusari, ejus præsertim opinionis, pro qua me blasphemum appellat. Cyrillus ergo non ejus sententiæ fuerat, de qua Theodoritus ipsum incusabat, verùm ipsam tenebat opinionem, cui quoque Theodoritus assentiebat, dicens ipsam, ut piam vocem, suscipere, sanctum videlicet Spiritum filii proprium esse, idest, ejus connaturalem, ex Patre verò procedentem, quemadmodum Cyrillus ipse accusationi suæ respondens affirmat. Quamvis (inquit) Spiritus sanctus ex Patre procedat, non tamen alienus à filio est, utpote qui patris habeat omnia. Unde patet, Patres ampl. Cyrillum ipsum ea in parte cum Theodorito convenire, quam ipse Theodoritus dicebat, ut piam vocem suscipere. Facta deinde Cyrilli cum Patribus Orientalibus pace, Cyrillus ipse ad Joannem Antiochenum præsulem eadem de re scripsit, ubi etiam de Spiritus sancti processione, necnon de Symbolo non mutando mentionem fecit, dicens: Nequaquam tolerabimus, ut definita, præscriptaque fides, aut Nicænum Symbolum ab aliquo immutetur, nullam nobis, vel aliis mortalibus facultatem concedentes, ut aliquam ejus dictionem mutare, vel unam syllabam
22. prætерire valeant. Hujus enim sententiæ recordaremur. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui*, utpote qui non ex sese, verùm Dei Patris Spiritu affecti loquerentur, qui ex eo procedit, non autem alienus à filio secundum substantiæ rationem existit. Ex quibus etiam patet, in quonam Cyrillus cum Theodorito conveniret: nam orationem tuam bipartitam fuisse videtur. In prima namque protulit parte, qui ex Patre procedit: in altera verò, non autem alienus à filio secundum substantiæ rationem existit, quemadmodum etiam Theodoritus ipse (ut est suprà dictum) profitebatur: quas deindè Cyrilli literas Theodoritus unà cum Orientalibus Patribus suscepit, ac tandem agnoscens Cyrilli de sancto Spiritu Theologiam opinioni suæ, scripturæque sacræ consonam esse, ad eundem Joannem scripsit ita: Quæ modò nobis Cyrillus scripsit, Euangelica honestate fulta sunt. Deum enim perfectum, & hominem Dominum nostrum Jesum Christum appellat, sanctum autem Spiritum non ex filio, vel per filium essentiam habere, verùm ex Patre procedere, dicens ipsum filii proprium esse. Qua quidem veritate perspecta, quam Cyrillus ipse suis litteris tradidit, balbutientium linguarum medicum, ac dissonantium vocum ad harmoniam moderatorem laudavimus. Videte, obsecro, Patres ampl. quibus in rebus Theodoritus cum Orientalibus Patribus conveniebat, asserens spiritum sanctum haud ex filio, vel per filium essentiam habere, verùm ex Patre procedere, ac filii proprium, idest, consubstantialem existere. An autem ii Patres sic senserint, Cyrillus ipse testatur, qui eadem de re ad eundem ipsum Joannem scripsit ita: Vestris vocibus intellectis, cognitoque, vos unum Dominum, unam fidem, unum denique baptisma credere, Deum omnium servatorem glorificavimus, magno gaudio affecti, quod à Deo spiratis litteris, necnon Sanctorum Patrum decretis, nostra simul, & vestra Ecclesia consonam fidem habeat. In sua verò expositione super Lucam sic inquit: Quemadmodum digitus à manu non separatus existens ab ipsa dependet, ac ei inhæret natura: ita quoq; Spiritus sanctus filio consubstantialiter conjungi creditur, quamvis ex Deo Patre procedat. Ac si sic dicere voluisset: Spiritus quamvis ex filio non procedat, nec ab ipso essentiam habeat, sed ex Patre, unius tamen naturæ sunt, & cum ipso in eadem natura disponitur. Quibus quidem fortissimis argumentis, Patres præst. probatum est, nos neque à sacra Scriptura, neque à Sanctorum Patrum, & Doctorum nostrorum traditionibus aliena sentire, neque ullum nostrorum dogmatum nobis divinitùs traditorum mutasse, vel coinquinasse, neque quidquam eis addidisse, vel ab ipsis abstulisse. Quapropter rogamus vos, pro mutua nostra benevolentia velitis nobiscum, necnon cum sanctis Patribus convenire, non permittentes, ut hoc dogma vestrum ab Ecclesiis suscipiatur, cùm ea, quæ celebramus, satisfaciant, ut omnes eadem credentes, ac profitentes, unanimes, & concordes, Patrem, & filium, ac sanctum Spiritum glorificemus, cui convenit omnis honor, & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

SUM. PONT. Conveniens est, ut ad extremam quoq; Provincialis orationem respondeas: quandoquidem quidquid tibi libuit, protulisti.

Mar. Illud Basilii, *forsan*, quod in nostro libro scriptum est, Pater sanctissime, absque aliqua ipsius Basilii nota, modo, quo demonstravimus, conveniens esse videtur, vestris frivolis argumentis nequaquam acquiescentes, quibus nostrum librum mendosum, vestrum autem incorruptum, ac verum esse conati fuistis ostendere: ad quæ quidem argumenta, si semper eadem repetentes, respondere vellemus, oratio nostra (ut suprà diximus) infinita fieret. Omissis igitur his, nil ampliùs habemus, nec volumus proferre, quàm quod sæpissimè diximus, librum nostrum non esse mendosum, quemadmodum vetustas ejus, & magna similium librorum copia, necnon sequentium verborum cum præcedentibus nexus (ut est suprà dictum) testatur. Et de his hactenus.

Joan. Quoniam, Pater Ephesie, extremum meum sermonem non benè memoria tenere videris, idcirco ut serenissimo Imperatori, qui tibi jussit, ut meis omnibus argumentis respondeas, satisfacere valeas, partem tantùm unam ipsorum repetam, simulque tuam responsionem ea tantùm in parte, quæ aliqua indiget consideratione, dissolvam: quin etiam si coram Imperatore mitissimo nobis promiseris, veritati, quam tibi probavero, acquiescere, quæcunque modò in medium protulisti, majori studio evertam. Nam initio dixisti, nos, omissis istiusmodi libris, qui nobis ambigui videntur esse, ad fundamentum (hoc est, ad scripturam sacram) venire debere. Mihi autem, Pater Reverende, ejusmodi differendi modus inutilis esse videtur, ac à Doctoribus improbatus, qui mentem authoris inspicientes, ac consequentia cum præcedentibus verbis ejus conferentes, verum à falso solent discernere: quos quidem Doctores, & sapientes, ipsi etiam in hoc negotio imitari debemus plurimum. In primis igitur hoc tibi repetam argumentum: dixi equidem, stante illo, *forsan*, quod est verbum ambiguum, duo maxima sequi incommoda: primùm, ut ex illo Angelorum exemplo, quæ vera, necessariaque propositio est, necessitatem ex sacra Scriptura sumens, ambigua conclusio sequeretur: quod quidem magnum inconveniens esset. Hoc enim magnus Basilius utitur argumento: Si Angelorum alii secundi, alii verò ordine, dignitateque tertii sunt, eos tamen natura quoque tertios esse non est necesse: idem etiam de divinis Personis, idest, de sancto Spiritu (de eo namque loquitur) affirmamus. Ex quo quidem exemplo simpliciter, ac sine hypothesi sumpto, conclusionem veram, & sine aliqua dubitatione infert, sanctum videlicet Spiritum, & si ordine, ac dignitate tertius sit, natura tamen tertium non esse. Ad quam illationem, & consequentiam veram esse probandam, hoc tibi exemplo sessione proxima usus sum: Si homo currit, ergo movetur. Sed aliud etiam exemplum magis ad propositum spectans afferam, quo beatus Aug. lib. 15 de Trinitate magnum Basilium imitatus, usus fuit, dicens: A quo autem habet filius, ut sit Deus, ab illo habet utique, ut de illo procedat Spiritus sanctus. Quod quidem argumentum hypotheticum est, in quo nil prorsus ponitur esse, neque quidquam ex eo consequitur, vel concluditur, nisi alia propositio ex sacra Scriptura sumatur, quæ dubio procul subintelligitur, hoc est, filium habere à Patre, quæcunque Pater habeat. Ex qua profectò propositione ab Euangelio sumpta, necessariò hæc infertur conclusio, filium ex Patre habere, ut etiam ex se Spiritum mittat. Quo quidem argumentandi genere (ut paulò antè dictum est) August. utitur, ita ut

argumentum, quod hypotheticum fuerat, Euangelica propositione sumpta, non amplius hypotheticum, sed necessarium factum sit. Quomodo Basilius etiam ratiocinatur. Ita se habent (inquit) divinæ Personæ, sicut Angeli. Siquidem quamvis alii secundi, alii autem ordine, ac dignitate tertii sint, non tamen necesse sit, ut natura quoque tertii existant: quod argumentum hypotheticum esse videtur. Deinde verò ponens Angelos ita necessariò se habere, sine ulla conditione concludit, idem quoque de divinis personis credendum esse: alioquin indoctissimus omnium Basilius Magnus fuisset, si ex præcedentibus concludere voluisset id, quod ex sacrà Scriptura necessario pateat: Ut ergo de Angelis, ita quoque de Spiritu sancto credendum est.

Mar. Non equidem protuli, Pater Reverende, neque hujus sententiæ sum, libros nostros ambiguos esse, verùm ne in hoc semper versaremur, id contendentibus vobis concessi, tametsi certus sim libros vestros mendosos esse, nec ad Basilii mentem spectantes, ex eo faciens conjecturam, quod huic nostro libro mille alii sunt similes, qui Constantinopoli extant: quod equidem probare recipio tibi, si cæteris in controversiis nostris convenerimus. Porro ultimæ vestræ orationi respondeo, nil mirum esse, si magnus ille Basilius ex aliquo pro vero dato, licèt ambiguum fuerit, quidquam probaverit, ut nosipsi Ferrariæ fecimus, proferentes, tametsi vestrum dogma forsan sit verum, haud tamen necesse esse, ipsum apponere Symbolo. Sic ergo Basilius ratiocinabatur: Posito, non tamen concesso (huic enim opinioni, ut multis argumentis probavimus, contradixit) sanctum Spiritum ordine, ac dignitate tertium esse, minimè tamen necesse est, ipsum natura quoque tertium esse: quæ quidem figura *antiparastasis*, ab oratoribus appellatur: Angelorum (inquit) alius princeps, alius subditus, & tamen omnes Angeli natura sunt, *& stellæ stella præstat in gloria*, & natura stellarum omnium una, *& mansiones multæ apud Patrem*, idest, dignitatum diversitates, glorificatorum verò natura una. Non igitur ex propositionibus veris, ambiguam (ut inquis) infert conclusionem, sed ex ambiguo, sumpto tamen pro vero, necessarium quoddam concludit. Miror autem, P. R. te virum doctissimum latuisse, nos ex nonullis ex hypothesi pro veris sumptis, veritatem necessariò demonstrare posse.

1. Cor. 15. Joan. 14.

Joan. Quàm plurima, Pater Ephesie, non autem ad propositum pertinentia mihi protulisse videris. Nam sessione proxima necessariam, & admirabilem quæstionem in medium protulimus, tu verò, infecta re, ad alias quæstiunculas venisti. Aut igitur ad propositum redeamus, & quæstionem illam ad exitum perducamus, quemadmodum Imperator mitissimus jussit, ut, una prius habita conclusione, ad aliam veniamus. Aut nobis ad manus, fassus nil amplius in hac causa habere, quod proferas. Quod quidem si feceris, gratias tibi magnas habebimus. Ut ergo magis veritas elucescat, ad propositum redeas. Nam prolixam orationem, quam modò coram tot amplissimis auditoribus habuisti (Spiritu sancto favente) facilè dissolvere possum, necnon simul ostendere, authoritates, quas attulisti, magis ad nostram, quàm ad vestram rem facere, sed velim, ut ipse prius respondeas ad propositum.

Mar. Non equidem cuncta, quæ dicta sunt, benè memoria teneo. Satis tamen mihi dictum esse videtur.

Ibidem. Ibidem.

Joan. Ea tibi, Pater Reverende, libentissimè repetam, quorum non recordaris. Nostra quidem oratio ad magnum Basilium fluxit, qui contra Eunomium tertio libro demonstravit, ut quemadmodum inter Angelos, & stellas, ac mansiones in domo Patris, ordo quidam dignitatis absque tamen ipsorum naturæ discretione creditur esse, ita etiam in Divinis Personis sit.

A *Mar.* Ergo ex rebus creatis, ac rerum creatarum exemplis, res divinas ostendere vis?

Joan. Quidni? Exempla namque creata res increatas declarant, quandoquidem incomprehensibiles sunt, ita ut vix intelligi possint, & non nisi rebus humanis, ac aliarum rerum exemplis figurantur.

Mar. At magnus Basilius non ita sensisse videtur. Cur enim (inquit) necesse est, si dignitate, ac ordine tertius est Spiritus, ipsum natura quoque tertium esse? idest, posito, non tamen concesso, sanctum Spiritum dignitate, ac ordine tertium esse, non tamen ex eo sequitur, ipsum natura quoque tertium esse: ut ipsi quoque Ferrariæ dicebamus, posito, dogma vestrum verum, ac pium esse, non tamen licere ipsum Symbolo addi. Magnus ergo Basilius neutiquam profitetur sanctum Spiritum ex filio esse habere, vel ordine, ac di-
B gnitate tertium esse, quandoquidem ex his Eunomius inferebat Spiritum sanctum natura quoque tertium esse.

Joan. Credi non potest, Pater amplissime, magnum illum Doctorem contra dialectices artem scriptitasse. Nonne hoc argumentum à dialecticis est acceptum: Quicunque currit, movetur: ergo movetur, si currit? quo quidem argumentandi modo Basilius (ut suprà dictum est) utitur. Porro quoniam, Pater Ephesie, amplissimos hos auditores magnam Theologiam docere voluisti, idcirco, ne forte ignores, quidnam ipsi de consubstantiali Trinitate sentiamus, de hoc tibi pauca dicam. Nos quidem, qui Apostolicam sectamur, Patrem unicam filii, sanctique Spiritus causam profitemur esse, quæ plane nostra fides, at-
C que Religio, ab illo primo Apostolorum præconio hucusque meridiana luce clarior est, & sermo Domini ad Apostolorum principem habitus non præteriit, nec ullo unquam tempore præteribit, nec portæ inferi adversus nostram ipsam fidem prævalebunt. Unde meritò evenit, ut cæteræ Christianorum Ecclesiæ huic Romanæ, ut maximo fundamento, basique fulciantur, quandoquidem pia est, ac hæreticorum linguam, ne malum loquatur, comprimit, credens firmissimè non duas causas, vel principia, verum principium, vel causam unicam in Divinis Personis esse: ac simul anathemate notans eos, qui duas causas, duove principia in ipsis Personis Divinis esse crediderint. Quibus ita peractis, sessio fuit dimissa, & hic sermo Græcis perplacuit, ita ut non mediocri gaudio fuerint affecti, quod
D Latini Patrem unicam esse filii, sanctique Spiritus causam, non autem duas fuerint professi. Paucos verò post dies, antistites Græci Patriarchæ domum frequentantes convenerunt, ubi serenissimus Imperator orationem hanc habuit.

Pa cun cipi riti Et

Imper. Non equidem, Patres sancti, nostræ profectionis ad Italiam solus author fui, neque primus ego, sed Imperator Pater meus negotium hoc priùs fuit aggressus: quippe qui, cùm esset in Isthmo Eudomono, Joannem hujusce rei causa ad Italiam miserit. Cujus quidem mei Patris Imperatoris ingenium, prudentiam, & consilium nostis, utpote qui non solùm in Philosophia præclarus, verumetiam in exponendis Ecclesiæ dogmatibus subtilissimus fuerit: apud quem ille etiam Euthimius Patriarcha, & magnus Theologus, ac omni virtute præditus fuit. Qui duo tanti, ta-
E lesque viri, non solùm primi rem hanc excogitarunt, verumetiam, ut ipsa conficeretur, vehementer conati fuere. At temporum angustiis impediti totum negotium conficiendum mihi reliquerunt: quod dubio procul melius ipse tractavi. Nam ut hæc Synodus sancta celebraretur, non imprudentibus vobis, ac magno sumptu meo, triremes ad exorandum summum Pontificem ad Italiam misi. Quo deinde vos, meo, sanctique Patriarchæ jussu, frequentes æquo animo convenistis, nil tamen post longum tempus profecimus. Recordamini, Patres, recordamini, quanto in impiorum discrimine nostram domum dereliquerimus, cui quidem, si quid acciderit incommodi, proh dolor!

Gr per nio Ecc pro

dolor! videre videor, majorem fore nostri persecutionem, & calamitatem illa, quæ Diocletiani, & Maximiani temporibus facta fuerit, quam constat acerrimam fuisse. Operæ pretium igitur est, ut, omissa disputatione, ac contentione, pacis remedium excogitemus, quod equidem existimo per vos stare. Doctor namque Joannes in Synodo palam protulit, Latinos firmiter credere Deum Patrem, unicam filii, sanctique Spiritus causam esse, duo verò principia, duasve causas in consubstantiali Trinitate profitentes execrari: quam Latinorum sententiam litteris traditam habui, ut his diligenter perspectis, nostræ conjunctionis modum inveniatis. Hæc Imperator.

Græcis autem, quidnam agendum esset, inter se consulentibus, de sancti Maximi litteris ad Marinium Presbyterum Cyprium scriptis, mentio facta fuit in hac forma: Ex Synodalibus præsentis sanctissimi summi Pontificis actibus, duo tantùm ex tot capitibus hi, qui erant in Basilea, susceperant: in quorum altero habetur, sanctum Spiritum ex filioque procedere, in altero verò, Christum Dominum absque originali peccato hominem natum fuisse. Et ad primum illud caput probandum, Romanorum Patrum sententias, necnon Cyrilli, super Joannem expositionem attulerant, non ad demonstrandum filium Spiritus causam, quandoquidem ipsi quoque Patrem solum filii, sanctique Spiritus causam esse cognoverant, illius quidem secundum generationem, hujus autem secundum processionem: verùm ut per eum quoque Spiritum sanctum procedere declararent, ac ea ratione consubstantialitatem, & immutabilitatem ipsorum ostenderent. Quibus litteris lectis, ac Latinorum scripturis propositis, animum suum ad contemplandas ipsas Græci converterunt, omnes unanimes, proferendum fore, ut cum Latinis conjungerentur, si literæ ipsæ ab eis quoque susciperentur. Tùm Imperator, toto Græcorum conventu, ipsoque Patriarcha volente, nuncios ad summum Pontificem misit, ut ipsum interrogarent, an is quoque cum Latinorum conventu sancti Maximi literas suscipere, ac ipsis acquiescere vellet. Cui Pontifex summus respondit, Græcos sessione proxima plurimum dixisse, nobisque promisisse, altera sessione se suas aures præstaturos. Aliter ergo fieri non posse, nisi prius sessione vocata Latini respondeant. Quæ cùm Imperator audisset, jussit, ut iterum sessio haberetur. Qua quidem convocata, absente Marco Ephesio, & Heracliensi antistitibus, Joannes fuit ita loquutus.

DIE SABBATI VIGESIMAPRIMA mensis Martii.

Sessio Vigesimaquarta Florentiæ.

JOANNES.

Velim, Patres Amplissimi, Patrem Ephesium hic adesse, ut suorum argumentorum dissolutionem audiat. At quoniam (ut creditur) victus abest, ideo ad vos meam orationem habebo. Ergo vos, obsecro, me attentè audiatis.

Imp. Nil in præsentia dicturi sumus, quandoquidem non ad disputandum, verum ut vobis gratum faceremus, & ne sessiones negligere videremur, convenimus, propterea que pater Ephesius nobiscum noluit convenire. Vobis ergo neutiquam respondebitur.

Joan. Ex duabus propositis quæstionibus, Patres amplissimi, neutram ad conclusionem perduximus, tametsi magni Basilii authoritates clarissimæ sint, quibus patet, Spiritum sanctum à Filio, quemadmodum etiam à Patre, habere esse: necnon ipsi professi fuerimus, Patrem unicam Filii, sanctique spiritus causam esse, is tamen, ut filius sanctum ipsum Spiritum à Patre præcipuè mittat. Quibus quidem Basilii authoritatibus quoniam pater Ephesius respondere noluerit, idcircò, postpositis his, ejus tantùm extremo sermoni respondebo, ab ipso Servatore nostro Jesu Christo sumens exordium, quemadmodum is pater Ephesius fecit. Nam Servator noster inquit: *Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*, ubi verbum mittam, quid aliud, obsecro, significat, quàm quod ex aliquo mittitur? qui verò quippiam mittit, is suum mittere videtur, & id, quod mittitur, ex ipso dicitur esse, ut si præfectus provinciæ quidquam fecerit, is non ex se, verùm Imperatoris jussu id fecisse videtur. Ita etiam Filius, qui cùm in generatione à consubstantiali Patre Spiritum sanctum accepisset, eandem & paternam facultatem, ac naturam habens, eumdem Spiritum mittere creditur, non tamen, ut Pater, præcipuè: quandoquidem pater ipse, radix, & fons divinitatis existit, qui cum summa substantia, nedum indivisibilis sit, à substantia, & hypostasi indistincta percipitur, propterea quia non re, sed sola ratione, paterna hypostasis à substantia sua sejungitur: Pater igitur substantialis hypostasis est, Filiumque substantialiter generat, & ipse substantialis hypostasis generatur, ita tamen, ut duæ hypostases unus Deus, ac unica sit natura, cum qua sanctus Spiritus, simul & indistinctè cognoscitur. Qui cùm neque Pater, neque Filius, neque relativorum aliquid sit, tamen, ut Spiritus, ad spirantem refertur. Porrò quoniam apud sacram scripturam Spiritus Patris, ac Filii est, sequitur, ut ambo simul Spiritum spirent. Præterea Filius secundum divinitatem ad Patrem respiciens, dixit: *Ego, & Pater unum sumus, &, ego in Patre, & Pater in me est: &, qui vidit me, vidit & Patrem meum.* Duabus igitur personis unica potestas spirans, & mittens existit, quæ quamvis unica missio, & causa sit, à Patre tamen (ut suprà dictum est) præcipuè creditur esse, à quo Filius eandem ipsam facultatem habens, unà cum Patre principium unicum est, non tamen personarum confusione. Pater enim, Pater, ac ingenitus est: Filius verò, Filius, atque genitus, ita ut inter eos, secundum causam, & causatum ordo quidam existat: sanctus autem Spiritus ad Patrem, Filiumque disponitur, ne, quædam indispositio, vel confusio in divinis personis existat. Siquidem igitur, cùm Pater Filium generet, cum ipso substantiam suam communicat, quatenus ei communicabilis sit, & filius sic acceptam Spiritui sancto communicat, quatenus si quoque communicari possit, unica semper ipsa substantia existente, qua quidem ille generetur, hic verò procedat: sequitur, Patrem unicum principium, & causam esse, sanctumque Spiritum ex utroque procedere. Præterea dictum à sanctis Patribus est, sanctum Spiritum per Filium natura procedere: unde sequitur, Spiritum ipsum ex Patre, filioque procedere, quandoquidem *per* præpositio, ut *ex* præposito, hac in re significare videtur, ut Leonis, Gregorii Papæ, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, ac aliorum multorum doctorum authoritatibus clarissimè patet. Quas cùm Joannes in medium protulisset, & perlegisset, sessio fuit dimissa decreto ipsius synodi; ut ad diem Martis proximum conveniret.

Joan. 15. — *Missio Spiritus sancti à Filio.* — *Joan. 10.* — *Joan. 14.*

DIE MARTIS VIGESIMA QUARTA mensis Martii.

Sessio vigesimaquinta, & ultima Florentiæ.

JOANNES.

Nescio equidem, Pat. ampl. cur pater Ephesius in sessionem venire noluerit, quem profectò vellem adesse, ut nostram ad argumenta sua respon-

Patrum authoritates pro Latinis.

sionem audiret. Porro quoniam abest, vos obsecro, me, dum Orientalium sanctorum sententias affero, attentè (ut hucusque fecistis) audiatis. Magnus ille Basilius inquit: Quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est, pater enim in baptismatis traditione primus disponitur, dicente Domino: *Baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, necnon filius dignitate secundus est, utpote qui sit ex Patre, non autem pater ex Filio, licèt in natura æquales esse credantur, *ego enim, & pater*, inquit Dominus, *unum sumus*: ita quoque Spiritus sanctus ordine quidem secundus à Filio, in eadem baptismatis traditione disponitur: item etiam dignitate, nam Spiritus Filii dicitur, quandoque à Filio mittitur. Scriptum est enim: *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra*. Non autem filius sancti Spiritus dicitur, natura verò Patri, & Filio æqualis existit. Quorum enim una est operatio, ipsorum etiam una est natura. Hæc Basilius. Sed magnus etiam Epiphanius in medium veniat. Siquidem, inquit, creditur Christus ex Deo esse, ut Deus de Deo, sic etiam sanctus Spiritus ex ambobus esse, credendum est. Quemadmodum enim nemo novit Patrem nisi filius, ita dicere audeo, nemo Filium nisi Spiritus, qui ex ambobus procedit. Magnus autem Cyrillus inquit: Spiritus ex Filio ita profluit, quemadmodum etiam ex patre. Didymus verò sapientissimus, & magnus Athanasius ita dicunt: Siquidem Spiritus ex patre procedit, & de meo accipiet, & annunciabit vobis, sequitur, ut ex patre, Filioque sit. Has, & plures alias sanctorum sententias Joannes in medium protulit, præsertim binas Cyrilli literas, quarum alteræ incipiunt, Gaudeant cœli: alteræ verò, Domino servatore nostro Jesu Christo, nec non quasdam Nicænæ synodi authoritates clarissimè demonstrantes sanctum Spiritum ex filioque procedere. Rhutenus autem præsul pro Græcis dixit ita.

Matth. ult. — Joan. 10. — Gal. 4. — Credendus.

Rhu. Qui solus vel in stadio currit, vel aliud subit certamen, victor dubio procul evadit. Non aliter, Pater Reverende, qui nemine contradicente sermocinatur, & disputat, facillimè vincit, ut tibi evenit. Qui cum plurima Theologia fueris usus, ac subtilissimam orationem habueris; si tibi non responderimus, vicisse videbere. Sed quoniam jam advesperascit, sequenti sessione tibi non minus subtiliter, clarèque respondebitur.

Imp. Hos libros nobis mutuò date, ut horum sanctorum dictis diligenter consideratis, vobis benè respondere possimus.

Jul. Card. Quæcumque diximus, serenissime Imperator, à nostris scribis literis tradita sunt. Aut igitur ab eis exscripta inter vos contemplemini, aut si vobis commodiùs fuerit, ad divi Francisci templum, prope quod habitas, nos selecti privatim conveniamus, ut ibi nostris omnibus scripturis, & libris collatis, veriùs, ac clariùs respondere valeatis. Cui quidem sententiæ omnes acquievere, sessioque dimissa fuit. Postridie autem in illo templo visis hinc inde scripturis, & libris, concordiam, & pacem benignitate Dei facilè fieri posse Græci cognoverant.

Papa. Summus deinde Pontifex Patriarchæ rogatu sessiones æquo animo distulit, ut inter se Græci privatim consulerent.

Rhu. Facto autem in Patriarchæ domo Græcorum conventu, Rhutenus verba plurima fecit, operæ pretium esse demonstrans, æquo animo cum Latinis conjungi, paceque inita domum redire potiùs, quàm infecta re, ac absque ratione turpiter à synodo discedere.

Beß. Tùm Bessarion Rhuteni sermonem excipiens subtilissimè, ac magna dicendi arte sententiam ejus confirmavit.

Dosith. Contra Dositheus Monembasien. Num, inquit, dogma nostrum debemus prodere? Malo equidem mortem obire, quàm cum Latinis sentire.

Ruth. Cui Rhutenus: Nec ipsi, inquit, Latini fieri volumus. Verùm si patet Spiritum ex filio procedere, quemadmodum Græci doctores, ac Latini simul testantur, cur non est pium, ut sanctos nostros sequentes cum Romana Ecclesia conjungamur?

Herac. Tùm Heraclien. Num, inquit, occidentales doctores sanctis nostris doctoribus, ac synodorum patribus plures sunt? qui quidem sancti nostri, Spiritum sanctum ex patre, non autem ex Filio procedere, literis mandaverunt.

Ephe. Quem sermonem Ephesius excipiens prolixam habuit orationem, in peroratione autem protulit Latinos hæreticos, nedum schismaticos esse, idque Orientalem Ecclesiam tolerasse, quod genus ipsorum majus, ac fortius esset, propereaque Græcos tot annos ab eis disjunctos esse, quòd hæretici sunt. Dicebat igitur, se cum Latinis neutiquam debere conjungi, prius quam additionem illam à symbolo prorsus auferant.

Beß. Tùm Bessarion. Proferentes igitur, inquit, sanctum Spiritum ex Filioque procedere, hæretici sunt?

Ephe. Ephesio verò, Quid ni, respondente?

Beß. Bessarion exclamavit, dicens: Deus misereatur, ergo sancti, qui hanc sententiam tradidere, hæretici fuerant? *Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem.* Nonne clarè vidistis, Occidentales, ac Orientales doctores sanctos in hoc neutiquam discrepare? quandoquidem idem sanctus Spiritus omnibus sanctis æqualiter fuerat loquutus. Conferamus ipsorum scripta, ut maximam eorundem convenientiam clariùs videamus.

Ephe. Ephesio deinde proferenti: Quis novit, an libri eorum mendosi sint? respondit.

Beß. Quis, obsecro, tàm temerè dicere audebit, tot Latinorum sermones, tot Euangeliorum expositiones, absolutam denique de Spiritu sancto Theologiam, simul omnem mendosam, & corruptam esse? quam quidem si veluti mendosam è libris velimus tollere, tantum papyrus alba in tot voluminibus remanebit.

Tùm Græcorum conventus in duas partes divisus fuit: nam altera pacem cum Latinis vehementer desiderabat, altera verò dissidii authoribus favens, ab ea mirum in modum abhorrebat: cui quoque parti Græcorum nobilium, & laicorum plurimi vehementer favebant: singulis tamen diebus frequentes absque Latinis conveniebant, ut, quidnam agerent, Latinisve responderent, inter se consulerent.

Patriarcha. Feria verò quarta majoris hebdomadæ iterum congregati, à Patriarcha fuerunt interrogati, an aliud dicere vellent?

Herac. Respondente autem Heracliensi, se divinorum agendorum causa convenisse.

Mityl. Mitylenens. præsul dixit: Quinimo, Domine, aut sanctos ipsos ipsi sequentes cum Latinis pacem conficiamus, aut infecta re, discedamus. Sed scire velim, an magnum Maximum velitis suscipere? Quibus omnibus annuentibus, protulit magni Maximi fuisse sententiam, sanctum Spiritum substantialiter quidem ex Patre, ineffabiliter verò per filium procedere.

Beß. Tùm Beß. ipsam Maximi sententiam quàm plurimis sanctorum authoritatibus, præsertim magni Tharasii, longa illustravit oratione.

Patriar. Patriarcha verò illas ipsas sanctorum sententias exscribi jussit, ut illis accuratiùs visis, conventu sequenti, communi omnium sententia conclusio fieret. Postridie autem Rhutenum, & Nicænum, necnon duos crucesignatos, & magnum Bibliothecarium, ac magnum Ecclesiastem, nuncios ad summum Pontificem Græci miserunt, qui ei nunciarent, se nolle ampliùs cum Latinis disserere: quandoquidem disputatio nil aliud præter contentionem maximam parit, necnon

Psal. — Di... ter ... ci. — Gra...

necnon ipsi Latini in respondendo nunquam deficiunt, ita ut infinita fieret disputatio, si cum ipsis vellent contendere. In infinito verò versari, magnum incommodum esse; idcirco se modum alium conjunctionis vehementer desiderare, quem quidem vellent à Latinis cognoscere, quandoquidem Græci, pro viribus dixisse, necnon paterno dogmati suo à septem synodis tradito acquiescere dicunt.

Papa. Quibus quidem nunciis Pontifex summus respondit, putare se Græcos non inscios esse, quonam studio, quo labore, quanto denique sumptu, hoc in negotium incubuerit, & adhuc incumbat, eos tamen semper negligentes fuisse, quodque pejus esse videtur, ad disputandum nobiscum, ut inter nos convenit, ipsis curæ non esse: idcirco se velle, ut serenissimus Imp. fraterque suus Patriarcha, totaque Orientalis Ecclesia, unam ex his quatuor conditionibus eligant, ut vel Latinorum ex literis sacris demonstrationibus habitis acquiescant, ita ut profiteantur in posterum, Spiritum ex patre, filioque procedere: quod quamvis luce clarius demonstratum sit, se tùm velle, si adhuc Græci dubitant, magis patefacere, ut ipsis melius satisfiat: vel hi, si quas alias authoritates habeant, quibus possint inniti, eas in medium proferant: vel si fortioribus argumentis probare possunt, dogma suum magis pium esse, in certamen descendant: vel denique, sessione vocata, solemnique Missa celebrata, quisque Græcorum, simul & Latinorum juratus, liberis suffragiis suam sententiam dicat, ita ut, quæ sententia pluribus constaret suffragiis, ea suscipiatur: nam jusjurandum inter Christianos non mediocriter valet.

Græci. Quæ cùm Græcorum conventui allata per nuncios ipsos fuissent, omnes obmutuerunt, cùm, quid ad tàm justas conditiones respondere possent, non haberent. Non sanctorum plurimos esse dicebant, qui Sanctum spiritum ex filioque procedere testentur: alios autem se citare non posse, qui contrarium literis mandaverint, minimeque credendum esse, sanctos inter se contraria protulisse, & aliis argumentis se probare non posse, suum dogma magis pium esse: quandoquidem tametsi pium esse credatur, quòd à majoribus suis traditum fuerit, non minus tamen pium Latinorum dogma videri, utpotè quod multorum sanctorum patrum sententia comprobatum fuerit. In sacratissimo verò Christi corpore, ac sanguine jusjurandum, quamvis sit fugiendum, quòd nulla unquam alia synodus eo fuerit usa, ipsum tamen honestè se fugere neutiquam posse. Hæc inter se Græci.

Mityl. Cùm Mitylenens. antistes ad eos dixerit: Quid inter vos, P. R. contenditis, ac valde ambigitis? An non videtis (tametsi nostrum dogma pium) Latinorum tamen additionem pro majori symboli declaratione inventam piam, & à sanctis patribus traditam esse? & quemadmodum divinum symbolum ex scriptura sacra depromptum fuisse, ita etiam illud, ex filioque, ex eadem ipsa sacra scriptura à Latinis expressum esse, ita ut utrunque dogma piissimum sit, quandoquidem unam fidem, unam religionem, unum Deum in tribus personis, & nos, & ipsi firmiter colimus. Non amplius ergo, Patres amplis. tempus perperam conteramus, verùm cum Dei Ecclesia, duce veritate, jungamur, non plura investigemus, hoc tandem responsum perbeato summo Pontifici demus.

Imperat. Cui quidem præsuli cùm nemo contradixisset, Imperator respondit, hoc non esse, quod quæritur, sed, quidnam ad illa quatuor summi Pontificis quæsita respondendum sit, id nobis diligenter pervestigandum.

Gregorius. Cui Gregorius sic respondit: Quid, obsecro, serenissime Imperator, summo Pontifici respondere possumus? Dicere namque hæc esse falsa, illa verò mendosa, & hæc nos ignorare, illa verò prorsus inficiari nobis indignum videtur.

Imp. Tùm Imperator rogatu Græcorum omnium eosdem nuncios ad summum Pontificem remisit, ut ei responderent, Græcis videri quatuor illa quæsita tantùm ab uno dependere, vel ad unum solum spectare, scilicet, ut disputationibus agatur: quandoquidem ut ambigua dilucidentur, & scripturæ exponantur, ut denique jusjurandum fiat, judicio opus est, quod absque disputatione fieri benè non posset, à qua Græcos mirum in modum abhorrere, quandoquidem ex ea nil commodi consequi sperant. Nam ipsi majorum suorum authoritati acquiescentes symbolo à sanctis patribus, ac à septem œcumenicis synodis tradito, nulla unquam ratione quidquam apposuerunt: contra, multorum sanctorum authoritatibus Latinos clarissimè demonstrasse, additionem illam veram esse, fierique non posse, ut à symbolo dimoverentur, etiam si Græci vehementissimè cupiant. Operæ pretium igitur esse, ut contentione, sanctorum authoritatibus, disputatione, denique jurejurando postposito, beatissimus pater, utraque parte in suo dogmate permanente, conjunctionis modum excogitet: sin minus, infectare, Græcos à synodo discessuros.

Sum. Pont. Quibus summo Pontifici nunciatis, respondit se nonnullos Cardinales ad Græcorum conventum missurum, ut eis coram Imperatore respondeant.

Bess. Interea Bessarion luculentissimam orationem pro pace in conventu Græcorum habuit, ac literis ipsam mandavit, quam in extremo hujus libri interpreti mihi disponere visum fuit, quoniam ab eodem ipso Bessarione post nonnullos annos latinitate donata fuerit. Triduo autem post Cardinales tres, necnon antistites decem, ac nonnulli monachi præclari Theologi, summi Pontificis jussu, ad Græcorum conventum domi Patriarchæ, præsente Imperatore celebratum, convenere, ubi Julianus ille facundissimus Cardinalis hanc habuit orationem.

Jul. Card. Non inscius sum, Patres amplissimi, huc mecum præclaros doctores venisse, qui sanctissimi Domini nostri mandata meliùs, quàm ego, referre possent. Verumtamen quoniam ego superioribus etiam sessionibus fuerim locutus, idcirco, præstantissimorum horum patrum consensu, nunc etiam pro viribus pauca proferam, hac tamen conditione, ut ipsi, quæ imprudens omisero, suppleant. Notum est vobis, Patres amplissimi, nos Ferrariæ convenisse, ut in qualibet hebdomada duas ad minus sessiones celebraremus, quandoquidem visum est nobis operæ pretium esse, ut nostra dogmata disputationibus clara, lucidaque reddantur. Cur autem hanc nostram conditionem servare nolitis, ipsi penitus ignoramus, cùm non sine magno vestro, nostroque sumptu huc, ut veritatem investigemus, convenerimus: quam quidem non alia via, quàm disputando, poterimus consequi. Porro quatuordecim mensium spatio ideo nihil profecimus, quod in eo longissimo tempore, non nisi vigintiquinque sessiones celebravimus, cùm non minus quatuor quolibet mense celebrare commodissimè potuissemus. Unde patet, negligentia vestra nos multum temporis contrivisse, de quo quidem vehementer dolemus animo. Quapropter rogamus vos, præstantissimi P. velitis ad sessiones venire, quandoquidem hac sola via facilè conjungi poterimus, quinimò fieri non potest, ut sine disputatione negocium nostrum confici possit.

Imp. Satis superque, præstantis. P. dixisse videmur. Non enim inter nos convenit, ut in infinitum disputemus. Reliquum igitur est, ut nostræ conjunctionis modum investigemus. Nam ut æger, cùm prævalet ægritudo, non autem posteaquam convaluerit, uti solet diæta (non enim semper prodest abstinere à cibo) ita etiam nobis disputatio quondam profuit, nunc verò neuti-

neutiquam convenit. Verùm nos alium modum, quo pacem possimus conficere, excogitare oportet.

Jul. Card. At nondum nobis, serenissime Imperator, satisfactum fuisse videtur, quandoquidem à disputatione priùs desistere non debemus, quàm nobis veritas pateat, cùm præsertim ipsi multorum sanctorum attulerimus authoritates, quibus dogma nostrum pium esse probavimus, ac eum non esse Christianum, qui Spiritum sanctum non crederet ex filioque procedere. Vos autem cùm neque nobiscum sentire velitis, neque argumenta nostra refellatis, sed à disputatione vehementer abhorrere videamini, tantummodo proferentes, satis jam dictum esse, quod sanè nobis inconveniens esse videtur. Vos igitur oportet ostendere, vel nos benè sentire, vel sine aliqua excusatione ad sententiam nostram venire, ac nobiscum conjungi, vel ad disputationis certamen descendere, quousque veritatem ipsam assequamur. Nam exemplum tuum, serenissime Imperator, à nobis potiùs esse videtur, quandoquidem ut ægroti solent uti diæta, ita nos etiam ob schisma nostrum, quod magnam ægritudinem esse duco, eousque disputare debemus, quousque pacem ineamus: præsertim cùm fieri non possit, ut alia conjunctionis via inveniatur. Pace verò, conjunctioneque nostra (favente Deo) confecta, ut ægroti diæta, ita nos disputatione nequaquam egebimus.

Imp. Dico equidem, P. amp. nos ampliùs vobiscum disputare nolle, quandoquidem verbis abundatis, ac usu dialectices vobis venit, ut nunquam suaderi velitis, verum semper disserere, ad extremum autem vehementissimè perorare, statimque consurgere, ac sessionem dimittere, ut animos auditorum ad vestram orationem flectatis. Omisso igitur multiloquio, viam, qua Dei benignitate conjungi possimus, excogitemus.

Jul. Card. Ipsi profectò, sereniss. Imper. non multi, prolixive fuimus, sed dialectici non obmutescere, nec sermone deficere solent, quandoquidem argumentis, rationibusque semper abundant. Qui autem propositam quæstionem veris rationibus sustinere non potens, tacet, disputationemque fugit, is dare manus deberet, atque à causa palam discedere, ut pater Ephesius fecisse debuerat, quippe qui non habens quid amplius diceret, victus discessit, nolens amplius disputare, ac se victum ingenuè fateri, cui vos quoque assentiri videmini. At non ita convenimus, verum ut eousque dissereremus, quousque quæstionem nostram ad veram conclusionem perduceremus. Cui quidem sermoni serenissimus Imperator acquiescere nolens, ac à disputatione vehementer abhorrens jussit, ut utraque ex parte decem viri seligerentur, qui tantùm octies convenirent, & viam conjunctionis investigarent: qua non inventa, synodo dimissa discederent. Postridie verò ad summum Pontificem ivit, ac ei suam sententiam dixit: quam cùm summus Pontifex approbasset, latini Cardinales duos, & duos antistites, ac duos doctissimos monachos, & duos alios clericos, Græci autem decem præsules elegere, qui cùm simul convenissent, Græci prius à Latinis quæsiverunt, an sancti Maximi literas suscipere vellent, quibus clarissimè patet, Filium Spiritus sancti non esse causam.

Latini. Quibus Latini responderunt, se minimè credere, Filium principem sancti Spiritus causam esse, sed Patrem unicam filii, sanctique spiritus causam profiteri, illius secundum generationem, hujus verò secundum processionem. Ut autem pateat, unam, eandemque substantiam ipsorum esse, sanctum Spiritum per filium procedere, Latinos dicere, qui etiam indivisibilitatem eorum substantiæ ab hypostasibus, profitentur: nam Filius substantialiter Patris Filius est, sanctus verò Spiritus substantialiter Patris, & Filii. Dicebant ergo Latini: Si Spiritus substantialiter Patris, & Filii est, substantia verò ab hypostasi sejungi non potest, necesse esse, ut sanctus Spiritus ex Filii etiam hypostasi procedat. Authoritates autem, quas Maximus citare videtur, ab Ambrosii, Hieronymi, Augustini, ac aliorum sanctorum doctorum Occidentalium authoritatibus neutiquam esse diversas, quorum quidem volumina plena sunt, sanctum Spiritum ex patre, filioque procedere. Quibus omnibus intellectis, conventus ipse dimissus fuit. Postridie autem iidem patres convenere, Græcique sancti Tharasii Patriarchæ Constantinopolitani authoritates attulere, tenentis sanctum Spiritum ex Patre per filium procedere, cupientes, eo modo symbolum celebrantes, cum Latinis conjungi. At illi præpositionem *per*, longè meliùs, quàm Græci, exposuere. Contendentibus enim Græcis, *per*, & *ex* præpositiones diversa significare, Latini subtiliter respondebant, dicentes: Siquidem diversa significant, necesse esse, ut in divinis duæ sint operationes: altera quidem Patris, quæ per *ex*: altera verò filii, quæ per præpositionem *per* significetur, quod quàm maximum inconveniens est.

B Nolebant ergo Latini præpositionem *per*, suscipere, ne propter ambiguitatem vocabuli, quisquam impius crederet, præpositionem *per*, organum quoddam significare, instar scilicet aquæ ductus, cùm ipsi profiterentur sanctum Spiritum ex Patre, filioque, ut ab uno solùm principio unica operatione procedere. Quibus dictis, discesserunt. Et quamvis Græci nollent ampliùs convenire (quid enim dicerent, non habebant) tamen à Latinis coacti, ter iterum convenerunt. Et factum fuit post multa, ut Latini, contendentibus Græcis, sententiam suam literis mandaverint in hac forma.

Latini. Quoniam Græci suspicantur nos duo principia, duasve causas in sancta, consubstantialique

C Trinitate profiteri, idcirco hanc habentes sententiam, vel talia profitentes, anathemate notamus, quandoquidem ipsi credimus, Patris, & filii operationem, potestatemque mittendi, unicam Spiritus sancti causam esse, ita ut filius non sit diversum à Patre principium, ex quo quidem Spiritus sanctus procedat, ac esse habeat. Nam Patrem unicam causam, & radicem, ac fontem divinitatis profitemur esse: non ita tamen, ut patris, & filii ex eo confundamus personas, quod operationem ipsorum unam esse credimus (id enim esset impium credere) verùm duas patris, filiique personas existere, unam autem operationem, ac eorundem unicam potestatem mittendi: unum denique esse, quod ex ipsorum substantia, & hypostasi mittitur, profitemur. Idcirco autem divinum symbolum, declara-

D tum, ac dilucidatum à majoribus nostris fuisse dicimus, ne quisquam ambigens, an filius Spiritus sancti causa sit, in aliquam incideret hæresim. Nam credentes sanctum Spiritum ex filio nequaquam procedere, necesse est, ut intelligant, Spiritum ex solo Patre procedere, ac consequenter non esse filium. Qui autem proferunt Spiritum ex sola patris persona procedere, hi proculdubio substantiam ab hypostasi separant, & partitionem imaginantur divinæ substantiæ, quod à ratione, fideque valde alienum, piè creditur esse.

E *Græci.* Quibus quidem literis à Græcis perlectis, eas vario sensu intellexerunt. Nam alii dicebant, Latinos Filium Spiritus sancti causam esse clarissimè credere, & cum Græcis neutiquam convenire: alii verò, Latinos ipsos duo principia, duasve causas Trinitati ascribere: alii denique, qui ingeniosiores haberentur, mirum in modum contendebant, ut ipsæ literæ diligentiùs inspicerentur. Latini autem, audita tanta Græcorum inter se controversia, alias ad eos literas miserunt in hoc tenore.

Latini. Quoniam Græci nos calumniantur, ac nobis objiciunt, duo principia, vel duas causas in sancta, & consubstantiali Trinitate ponere, idcirco professionem nostram his literis mandamus: Credimus in unum Deum Patrem, & in unum Filium unigenitum,

& ex

& ex Patre natum, & in unum Spiritum sanctum, ex Patre quidem habentem essentiam, quemadmodum etiam Filius, verùm ex Filioque procedentem, quandoquidem Patrem, unicam filii, sanctique Spiritus causam profitemur, illius quidem per generationem, hujus verò per processionem. Porrò autem, ne identitatem, conjunctionemque divinæ substantiæ distribuere, ac ipsam eamdem substantiam re, non autem sola ratione, ab hypostasibus, & personis differre, credere videamur: nec non quispiam credendo sanctum Spiritum ex solo Patre procedere, tres in partes unicam illam divinam substantiam dividi mente concipiat, idcircò verbum, ex filioque, necessarium in symbolo duximus esse, profitentes sanctum Spiritum, ex Patre, Filioque, tanquam ab unico principio, procedere. Quas quidem literas cùm Græci biduum diligentissimè contemplati fuissent, nolentes ulla ratione concedere, Filium sancti Spiritus causam esse, vix ipsi quoque sententiam suam literis hac forma traditam ad Latinos requisiti misere.

Græci. Cùm Latini profiteantur, Patrem unicam filii, sanctique Spiritus causam esse, ac à nobis contendant, ut nostram sententiam, quidque in hac re sentiamus, nostris literis declaremus, idcircò Patrem filii, sanctique Spiritus fontem, & radicem, Filium verò, & sanctum Spiritum, secundum primam œcumenicam Synodum, & magnum Basilium, & Cyrillum divina germina profitemur esse, nec non Spiritum à Filio scaturire, hauriri, prodi, emitti, ac profundi.

Latini. Quas quidem literas ad Latinos hac conditione Græci miserunt, ut ipsas, cùm voluissent, exponere possent.

At Latini literis ipsis nequaquam acquievere, proferentes se verborum ipsorum expositionem vehementer desiderare: quandoquidem verbum scaturire, in actis ipsius primæ Synodi, hauriri verò, & profundi, in nullorum sanctorum commentariis legitur: quid autem talia verba significent (ut paulò ante dictum est) se scire cupere: quia vulgò ferebantur ejusmodi verba, secundam, ac temporalem missionem significare: se autem credere, sanctos patres de una tantùm sancti Spiritus missione litteris mandasse, ac ipsam Spiritus à filio esse effusionem, secundam non esse. Et quamvis temporalis etiam sancti Spiritus missio ad homines fit, se tamen primam illam investigare, qua quidem filius sancti Spiritus causa creditur esse: nam qua ratione sanctus, & hypostaticus Spiritus à Filio scaturiret, nisi ab ipso haberet esse? vel quonam modo apud Cyrillum, ab eodem Filio ut à Deo Patre proflueret, si non ab ipso dependeret? Dicebant ergo Latini se cum Græcis in hoc sentire: verum ut omnis ambiguitas tolleretur, & ne quisquam in posterum opinetur, missionem ipsam, de qua agitur, in simplicissima divinitate secundam esse, idcircò declarationem, quam suprà dixerant, à Græcis ipsis desiderare.

Græci. Quæ cùm Græci audivissent, magno animi dolore affecti, quòd ea ratione modum rei facere non possent, proferebant magnum se facinus contra trium legatorum Patriarcharum, videlicet Heracleensf. Ephesii, & Monembasienf. nec non ex aliis antistitibus Anchialen, ac ex clericis magni Bibliothecarii, ac protec. dici sententiam commisisse, quod literas ipsas ad Latinos scripsissent, seque nil aliud posse facere, quandoquidem Latini sanctorum authoritatibus acquiescere nolunt, ideoque operæ pretium esse ad patriam, infecta re, remeare.

Imp. Quæ cùm serenifs. Imperat. intellexisset, eorum socordiam exprobravit, ob quam sibi videbatur ipsis malè actum fuisse, ac statim ad summum Pontificem ivit, ipsique significavit, quæ inter suos antistites proferrentur.

Papa. Cui Pontifex Summus ita respondit: Nos, Imperator fili, sæpè sæpiùs à vobis contendimus, ut disputando veritatem investigaremus: deindè inquirentibus vobis, quidnam de summa Trinitate sentiremus, bis ad vos scripsimus. Quod cum vobis nequaquam placuerit, quasdam nobis sanctorum authoritates misistis, quæ quoniam nobis ambiguæ viderentur, vos enixè rogavimus, ut ipsas clariores redderetis. Vobis autem id facere recusantibus, quid ampliùs poterimus facere?

Imp. Non equidem, P. beatifs. Græcorum conventui dominor, neque vellem ipsum tyrannicè cogere, ut vobiscum pacem componat. Qui cùm clarissimas suæ professionis literas ad vos libenti animo miserit, nescio, cur alia opus sit expositione. Nam scaturire, profundi, hauriri, & reliqua illa vocabula, filium causam esse significant, tametsi noster conventus, ne tumultus ob ignorantiam vulgi fieret, ea clariùs explicare non audeat. Siquidem igitur vobis credentibus Filium sancti Spiritus causam esse, non solùm non contradicimus, verum etiam cum verbis illis conjungi volumus, quidnam aliud, obsecro, à nobis desideratis?

Jul. Card. Quoniam, Imperator Serenissime, conventus vester videtur credere, verba, scaturire, hauriri, atque profundi, secundam quandam, & temporalem missionem significare, idcircò vehementer desideramus, ut vestram sententiam vestris literis clariùs exponatis: quandoquidem ipsi sentimus Cyrillum his verbis ostendere voluisse, Spiritum sanctum ex Patre, Filioque essentialiter esse, necnon ex Filio, sicut ex Patre, procedere.

Imp. Quæ omnia serenissimus Imperator conventui suo retulit.

Græci. Qui quidem ea graviter ferens, post aliquot dies eosdem illos nuncios ad Summum Pontificem remisit, eum obsecraturos, ut hujus rei tandem faceret finem.

Papa. Qui Summus Pontifex statim eosdem ipsos tres Cardinales ad conventum Græcorum misit, ipsos rogaturos, ut suas exponeret literas, præsertim quonam modo illam præpositionem *per*, intelligeret, cùm apud Latinos quatuor res videatur significare, videlicet instrumentum, ut feram, & materiam, ut domum, & transitum, ut aquæ ductum, ac naturaliter, substantialiterque, quemadmodum spiritus Sanctus per Filium mitti creditur.

Imp. Quæ cùm Græcis nunciata fuerunt, Imperat. Cardinalibus ipsis respondit, suos antistites aliud nolle conscribere, vel proferre, se tamen maximo desiderio affici, necnon paratos esse cum Latinis conjungi: sin minus, propediem à Synodo discessuros. Hæc, & alia verba similia Imperator proximo quoque die Cardinalibus ipsis eamdem expositionem enixè petentibus protulit. Deindè verò ad Summum Pontificem accersitus ivit.

Papa. Cui Summus Pontifex ita dixit: Cùm tuum ad conjungendas Ecclesias magnum studium, Imperator fili, viderem, magno equidem gaudio afficiebar, ita ut æquo animo labores, ac non mediocres sumptus ferrem: nunc autem contra videns tuorum hominum in tali, tantaque re socordiam, & pigritiam, animi dolore afficior, ac simul vehementer admiror, unde nam hæc tàm subita, tantaque rerum mutatio sit, cùm mihi profectò videantur absque consona ratione ab Ecclesiarum conjunctione mirum in modum abhorrere, ita ut videar operam, & oleum (ut vulgo dicitur) perdere. Porro autem scire velim, quid unquam fuerit opus, in quo vobis non satisfecerimus? vel quid à vobis contenderimus, quod fieri non possit? Aut igitur nostram piam professionem suscipite, ac excolite: aut vestras literas, quas nuper ad nos misistis, nobis reddite clariores, quo quidem pacto facillimè conjungeremur; an quicquam prohibet, quo neutrum horum possit fieri?

Imp. Justa petis, P. sancte, ut nostras litteras expona-

ponamus, clarioresque reddamus. Verùm nonnulli præsules nostri Latinorum petitionem credentes congruam rationi non esse, nolunt ei acquiescere: difficileque eis videtur, dogma majorum suorum tàm subitò dimittere, cùm semper crediderint, Latinorum fuisse sententiam, Spiritum sanctum duas substantiales causas habere, propterea que noluerunt illud, *ex Filioque*, suscipientes, vobiscum pacem componere. Nobis ergo necesse est, ut patrias leges, moresq; servemus. Ego verò, qui conventui nostro (ut paulò ante dixi) non impero, ipsum tyrannicè cogere nolo, ut quicquam præter ejus voluntatem dicat, vel agat, ita ut in hoc, quod à me, Pater Beatissime, petis, minimè tibi satisfacere valeam.

Papa. Vester ergo conventus veniat, ut mihi respondeat, ut mihi, & tibi Imperatori plurimum convenit.

Imper. Tùm jussu Imperatoris, absente tamen ipso, ac Patriarcha, Græci omnes Antistites ad summum Pontificem venere, quem cum Cardinalibus novem, ac pluribus præsulibus offendere. Ubi considentibus omnibus, is Summus Pontifex orationem hanc habuit.

Quanta difficultas unionis Ecclesiarum.

Papa. Nequaquam, fratres prudentissimi, Orientalis Ecclesiæ consiliarii, terrenarum, & caducarum rerum, aut nostri commodi causa, verùm Spiritu sancto afflati, ut Dei Ecclesias conjungamus, non sine magno labore divinum hoc opus libenter aggressi sumus. Qua quidem in re quantum laboris susceperimus, ac in dies suscipiamus, vobis notissimum esse putamus. Quod profectò æquo animo ferebamus, dum crederemus, vos etiam in hanc rem vehementer incumbere, videntes multa vos terra, marique passos, ad conjungendas ipsas Dei Ecclesias festinantes huc convenisse. Nunc autem taciti nobiscum considerantes, vos ipsos negligentes, & hac in re pigros factos esse, vehementer miramur, ac vestri plurimum miseremur, etiam non inscii, vos & patria, & necessariis, ac vestris commodis carere, nec non Ecclesias vestras non mediocriter pati, magno animi dolore afficimur, præsertim benè prospicientes, si nostras Ecclesias ob negligentiam, & contumaciam vestram neutiquam conjunxerimus, quanta mala futura sint. Ut autem (fratres) dogma nostrum pium esse demonstraretur, frequentes fieri sessiones, ac inter nos disputationes ab initio studio summo curavimus. At vos ita rem semper voluistis differre, ut dum essemus Ferrariæ, non ampliùs, quàm 16. sessiones fuerint celebratæ. Quod quidem licèt ægrè ferremus, tamen ad sanctam pacem prospicientes, rebus in omnibus, quas à nobis petiistis, vobis libentissimè satisfecimus. Communi deindè sententia Synodum huc transtulimus, ubi sanè numquam destitimus, quin ex mutuis conditionibus, quas Ferrariæ accepimus, vos ad disputandum hortaremur, ac hujus rei causa quandoque increparemus. Nam ibi convenimus, ut tres singula quaque hebdomada sessiones celebraremus, etiamsi summus Pontifex, vel Imperator, vel Patriarcha, vel quisquam ex electis disputatoribus detentus valetudine à sessione abesset, & si festum, aliudve impedimentum contingeret, proxima die sessio haberetur, ut nulla ratione ulla unquam sessio posset impediri. At vos, vix novem aliis sessionibus hìc Florentiæ celebratis, ut privati conventus fierent, contendistis, sperantes, eo modo nostræ conjunctionis viam invenire. Qua etiam in re, tametsi vobis indulserimus, nihil tamen ob socordiam vestram profecimus, quandoquidem contendentibus vobis cognoscere, quidnam de Spiritus sancti processione sentiremus, binas litteras scripsimus, quod forsan pro Romanæ Ecclesiæ dignitate fieri non debebat. Quanto enim honore, ac observantia Orientalis Ecclesia Romanam semper fuerit prosecuta, vos scire credimus. Deindè nobis quoque volentibus intelligere, quidnam ipsi de eadem processione sentiretis, litteras

A nobis multùm ambiguas, & obscuras scripsistis. Postremo, plurimum requisiti, atque rogati, ut eas exponeretis, clarioresque redderetis, nobis satisfacere noluistis, ita ut ipsas intelligere non possimus. Quid igitur faciamus, nescimus. Videmur autem videre non sine omnium nostrum incommodo, & dedecore, nos (quod absit) semper disjunctos fore, quod quidem quo animo creditis Occidentales principes audituros esse? ac nos quanto animi dolore afficiendos? Vos verò quanta mœstitia vestram ad patriam redituros? Contra, piè conjunctis Ecclesiis, & principes ipsi nobiscum vehementissimè gaudebunt, & omnes vobis auxilio erunt, ita ut non solùm Christiani, qui sub Imperii vestri ditione sunt, verùm etiam illi, qui sub impio tyranno, & Christi nominis hoste degunt, animo leventur. Rogamus itaque vos, B fratres, per Domini nostri Jesu Christi præceptum, ne velitis Dei Ecclesias disjunctas semper manere, verùm ipsis conjunctis Deum simul glorificemus: quando quidem Ecclesiarum conjunctio animabus nostris saluti, nobis verò non mediocri fuerit honori, ac eam dubio procul corporei, ac incorporei acerrimi nostri hostes, nobiscum Angelis gaudentibus, vehementer timebunt, ita ut non minùs in Cœlo, quàm in terra non mediocre gaudium sit futurum.

Ruth. Oratio tua, Pater sanctissime, vera nobis videtur esse, sed quoniam magnæ res magna indigent consideratione, idcircò in hoc longissimo tempore, in primis serenissimus Imperator Consilio, & prudentia, deindè nos tùm publicis, tùm privatis disputationibus, diligentissimaque pervestigatione, in Ecclesiarum conjunctionem mirum in modum incubuimus, ita ut totos hos quatuor annos, ex quo negocium hoc tra- C ctare cœpimus, plurimum laboraverimus: nil mirum autem, si pro magnitudine rei nihil ferè confecerimus, quandoquidem (ut paulò ante diximus) longa opus est contemplatione.

Græci. Quibus dictis, Græci ad Patriarcham venere, ac ei omnia retulere.

Patriarc. Ipse verò, sic contendentibus pluribus, Ruthenum, & Nicænum, & Lacedæmonien. ac Mitylenen. antistites ad Imperatorem misit, ut ei nunciarent, conventum Græcorum, Patriarcha duce, cum Latinis conjungi velle: ideoque rogarent ipsum, ut pacem conficeret, sin minus, invito eo, antistites suos eam confecturos.

Imp. Quæ cùm Imperator audisset, timens, ne sui homines in ipsum conspirarent, cogitare cœpit, quo- D nam pacto pacem cum Latinis iniret. Die verò sequenti in Græcorum conventu domi Patriarchæ facto, hæc habuit verba.

Non alia de causa, Pontifices optimi, ad hanc venimus regionem, nisi ut Ecclesias conjungamus, & non pro alia re tot labores pertulimus, quàm nostræ Ecclesiæ dignitatis, ac amplitudinis causa. Sed ecce jam mensis 15. agitur, ex quo patria, & commodis nostris privati, in Italia sumus, & nihil profecimus. Porro mihi videtur disjunctionem, ac nostrum à Latinis dissidium perniciosissimum esse: conjunctionem verò, atque piam concordiam nobis valdè conducere posse. Ideo duo nobis opposita, utpotè mala, damniferaque fugienda sunt: alterum, ne sine ratione cum Latinis jungamur: alterum autem, ne E impiè ab eisdem dissideamus. Ergo diligenter debetis considerare, quidnam nobis magis conducere possit, ac in primis, quantum calamitatis talis discordia nobis afferre posset. Mementote ergo, Patres optimi, ut patriæ nostræ Constantinopolitanæ auxilio sitis, quæ quidem sola Christianorum refugium, spes, ac servatrix in Oriente relicta est. Consulite, obsecro, incolumitati, ac saluti ejus: dicite sententias neque animabus, neque corporibus perniciosas. Pia quidem, & non absque ratione Ecclesiarum conjunctio, nobis valdè conducet: earundem verò disjun-

ctio

ctio contrà: sed animarum nostrarum salute omnia debent metiri. Cavendum igitur, ne, si talis conjunctio pia est, eam sine ratione fugiatis, ita ut tanto, talique careamus bono, quandoquidem Ecclesiarum disjunctio horribilis est, & dicitur. Si quis autem impedit, quominus pia Ecclesiarum pax fieri possit, is cum Juda damnetur.

Græci. Tùm Antistites omnes una voce clamarunt: Si quis Ecclesiarum conjunctionem non desiderat, sit anathema.

Ruth. Credo equidem, fratres, vos non ignorare dissidium, & controversiam nostram cum Latinis, multorum malorum causam fuisse. Occidentalium ergo, ac Orientalium Sãctorum Doctorum sententias accuratè consideremus: quippè qui videntur inter se quàm maximè convenire, quandoquidem nobis credendum est, ipsos à Spiritu sancto æqualiter afflatos fuisse: ipsis ergo debemus æqualiter credere, nisi aliter vobis videtur.

Bess. Annuentibus autem his omnibus Pontificibus, Nicænus prolixiorem habuit orationem, dicens: Si creditis, Patres Amplissimi, sanctos esse concordes, cur etiam cum ipsis non creditis sanctum Spiritum ex Patre, Filioque procedere? Deinde multas attulit authoritates, præsertim Cyrilli super Joannem, & ex ejus thesauris, & ex Epiphanii angyroto: quorum aliæ testabantur sanctum Spiritum ex Patre, Filioque procedere, aliæ ex utroque, aliæ ipsum Spiritum à Filio habere esse, aliæ verò ab eodem profundi, & mitti.

Mityl. Quibus quidem Orientalium Doctorum sententiis intellectis, Mitylenen. etiam Præsul sanctos Occidentales Doctores citavit, proferentes Patrem, & Filium unicam sancti Spiritus causam esse, Patrem tamen præcipuam esse causam, licèt Spiritus ex consubstantiali quoque filio sit, ac ex utroque procedat.

Græci. Quibus omnibus sanctorum sententiis visis, Pontifices ipsi dixerunt, se nunquam alias ipsas intellexisse, nunc autem eas æquo animo suscipere.

Imp. Tùm Imperator dixit illis: Si ergo talibus sententiis acquiescitis, vestras sententias dicite.

Græci. Hi verò Pontifices, ac Patriarcha simul responderunt, Occidentales sanctos se sectari velle, ac ipsorum doctrinam suscipere, quam quidem necesse est veram esse, cùm ab uno, eodemque sanctorum Spiritu æqualiter omnes afflati fuerint.

Geor. Sequenti autem die Georgius Scholarius vir doctissimus, qui cum sacris initiatus non esset, in synodum venire non poterat, ab Imperatore vocatus, ut quidnam in hac sentiret materia, proferret, hanc orationem in conventu Græcorum habuit.

Scholarius. Quid equidem, Imperator optime, de facienda cum Latinis pace senserim, ac sentiam, ex sermone, quem nuper ad hos Patres amp. scripsi, patet, quo quidem ipsos, ut cum Latinis conjungerentur, pacemque componerent, & Reipublicæ Constantinopolitanæ auxilium ferrent, pro viribus hortatus fui. Nunc autem duas alias orationes, quas nuper exaravi, tibi consecro, in quarum altera continetur, quanam ratione pax hujusmodi fieri debeat, in altera verò non argumentis, ac humanis probationibus, verùm ex ipsa sacra Scriptura, & Sanctorum Doctorum sententiis demonstratur, sanctos omnes Doctores inter se concordes, ac consonos esse. Quas quidem duas orationes, serenissime Imperator, tametsi neque sapientia, neque scientia, neque ingenio præditus sim, pro meo tamen munere, ac gratiis, quas mihi pro illo primo meo sermone humanissimè reddidisti, quas equidem minimas simul, & maximas esse censeo, illud quod aliàs majoribus me beneficiis affecisti, hoc autem quòd indignus sum, ut tot, ac tantæ mihi gratiæ agantur: pro meo (inquam) munere, hac horum præstantissimorum patrum in me mutua benevolentia summo studio, ac lucubrationibus, & longis vigiliis composui. Quibus planè patet, quidnam ego in hac re sentiam, videlicet omnes probos, & non contentiosos Christianos, firmiter credere debere, sanctos Doctores (ut paulo ante dictum est) quàm maximè concordes esse, quorum omnium rationem cuicumque volenti auscultare paratus sum reddere. Porro quoniam tu, Imperator divine, ac omnes hi præstantissimi patres mihi jubetis, ut eo quoque quidnam de tali re sentiam, nunc in medium proferam, idcirco cùm tametsi convenientius esset mihi paci per vos faciendæ acquiescere, quàm in ea sententiam dicere: quandoquidem talem proferre sententiam ad Ecclesiarum rectores pertinere videtur, tibi tamen imperanti mihi, non autem quod authoritate mea in hac re opus sit, pro viribus satisfaciam. Sed ubi de fide, veritatisque professióne agitur, propria uti authoritate ineptissimum est, nam nec imprudentium quisquam aliquid crederet, quod non aliqua ratione constaret, licèt sola fidei veritate (ut novimus) Christiani servari, & divinam gratiam consequi possunt. Sed hæc hactenus.

Primùm autem Deo optimo maximo, serenissime Imperator, gratias ago, qui vestrum omnium mentes, ad componendam pacem sibi gratissimam direxisset, quique passus nequaquam fuisset, ut sui fideles spe tanta fraudarentur: me deinde vestri sacri conventus, quinimmò hujus œcumenicæ Synodi sententiæ, ac futuro decreto submitto, quod quidem summa veneratione, ac non mediocri gaudio suscipiam, & amplectar, ipsique magnum honorem pro viribus tribuam, utpote quod non ab hominibus, sed à Deo esse prolatum existimem. Hanc autem sententiam dico, non quia laicus sum, ob idque mihi necesse est divino tuo Imperio, & œcumenico Patriarchæ nostro, & huic sancto conventui, & multò magis generali Synodo semper obedire, neque præterea, quod in hac materia semper hujus sententiæ fuerim, ut cum Latinis conjungeremini, verum & si contrariam sententiam prius habuissem, & quavis dignitate in Dei Ecclesia præditus essem, sapientiaque cæteros mortales præcellerem, adhuc tamen non aliam sententiam in præsentia dicerem. Demum magno affectus desiderio, veritatis confessione meam linguam expiare, sanctificareque, ut Christi servatoris nostri de me quoque confessionem in cœlis expectem, quam quidem ipse, qui veritas est, his, qui eum coram hominibus profiteantur, promittit, pia mente credo, & profiteor, sanctos Doctores, tàm Orientales, quàm Occidentales, quos inter se consonos esse necesse est, & quorum alii literis mandarunt, sanctum Spiritum ex Patre, Filioque, alii ex Patre per Filium procedere, vel mitti, vel ex Filio, vel ex patre per Filium esse, alii verò vel ex Filio profundi, quemadmodum ex Patre, vel substantialiter ex utroque effundi, vel denique ex filio scaturire, ac alia id genus; sanctos, inquam, DD. ipsos, ad hanc unam veritatem adspexisse, sanctum ipsum Spiritum à Patre, filioque accipere esse, ac ex Patre, filioque procedere, ut ab unico principio, atque uno mittente, patremque, simul & filium unicum Spiritus sancti principium esse, non autem ex eo propterea consequi, Patrem, & Filium duas causas esse, neque ipsos inter se confundi, quamvis nonnulli suspicentur huic sententiæ talia incommoda contingere. Quod ideo ipsis accidit, quod sententiam ipsam non benè percipiunt. Ego autem credo, Spiritum sanctum ex Patre, Filioque, vel ex Patre per Filium, ut ab unico principio, causave procedere, veram sententiam esse, ac sanctos omnes (quos suprà diximus) in hoc concordes fuisse, quinimmo nequaquam fieri potuisse, ut in aliquo dissentirent. Proptereaque duas causas in divinis esse credentes, aut Patris, Filiique personas confundentes execrandos, anathemateque notandos censeo. Dixit, ac statim è conventu exivit.

Mat. 10. *Marc.* 8. *Luc.* 12.

Græci

Græci verò multis Orientalium Doctorum sententiis repetitis, & accuratè consideratis, patefacta denique veritate, sententias suas hoc modo, ac ordine dixerunt: Occidentalium sanctorum Doctorum scripta diligenter auscultavimus, quorum alia sanctum Spiritum ex patre, filioque, alia verò ex patre per filium procedere testantur: quæ quidem omnia tametsi significent idem, nos tamen illud, ex filioque, postponentes, sanctum Spiritum ex patre per filium ab Æterno, substantialiterque, ut ab unico principio, vel unica causa procedere profitemur, quandoquidem præpositio *per*, in sancti Spiritus processione causam significat.

Resolutio Græcorum.

Imp. Hanc equidem sanctam generalem Synodum nequaquam cæteris inferiorem esse censeo, quarum quædam etiam pro multitudine patrum, aliæ Gregorii, & Cyrilli, aliæ verò aliorum clarissimorum Doctorum authoritate fuerint illustres: hanc tamen non minus ipsis piam, & sanctam existimo, neque ipsam minori prosequor veneratione, quod in ea divinior, & difficilior quæstio tractatur, & viri, qui tantam rem agunt, sancti, venerationeque plurima digni sunt, præsertim pontifex summus, ac patriarcha noster sanctissimus. Cùm igitur hæc Synodus talis, ac tanta sit, ego Dei gratia Imperator, ejus futuræ sententiæ acquiescere, quodque decretum ipsa, vel major numerus patrum ediderit, more majorum meorum, ac pro viribus sacri Imperii absque aliqua excusatione defendere promitto, tùm causis antedictis, tùm etiam, quod mihi ipsi suadeo, ubi de divinis dogmatibus in œcumenica synodo agitur, sanctam Dei Ecclesiam communi patrum sententia nequaquam errare posse. Fieri namque potest, ut unus, duo, tres, vel plures homines per sese meditantes, ac rem aliquam contemplantes, aberrent: communem autem Ecclesiam, de qua Dominus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, errare non posse censeo. Alioquin & Servatoris nostri verba vana essent, & nostra Religio pessundaretur. Quæ quia maxima incommoda essent, credendum potiùs fieri non posse, ut Ecclesia Dei decipiatur. Necesse est ergo (ut paulo ante dictum est) Imperatoriam majestatem Ecclesiæ decreta defendere. Sed velim, ne à Latinis cogamur, ut sacro Symbolo nostro quicquam apponamus, vel ceremoniarum aliquid in Ecclesia nostra mutemus.

Mat. 16.

Rhu. Sanctorum Occidentalium scripta nobis suscipienda censeo, sanctumque Spiritum ex filio habere esse, necnon patrem, & filium unicam Spiritus causam esse, credo, & profiteor, ac coram Deo, & vobis palam dico.

Bessa. Post autem Bessarion eandem sententiam dixit. Verum enim verò rem altiùs repetens, plurimis, ac fortissimis argumentis ostendit, eum Christianum servari non posse, qui sanctum Spiritum ex Patre, filioque procedere crederet minimè.

Mity. Ego ab ineunte ætate litteris, & sermone cum Latinis certabam acerrimè, ipsis semper contradicendo, quod mihi duas in sacratissima Trinitate causas ponere viderentur, dicentes filium sanctique Spiritus causam esse. Nunc autem in synodo, dogmate ipsorum accuratè dilucidato, eos longè aliter, & non à ratione aliena sentire cognovi: quandoquidem profitentur patrem, ut pater est, filii patrem esse: ac Filium, quatenus filius est, patris filium esse, cùm relativa, & ad aliquid sint: sanctum autem Spiritum per sese neque ad patrem, neque ad filium referri, quatenus pater, & filius sunt, quod Spiritus per se relativum non est: ratione verò, qua Spiritus est, ad spirantem referri: neminemque proferre debere, patrem, & filium spirantes non esse, cùm passim legatur Spiritum patris, & filii esse, ac in Euangelio scriptum sit, *Ego in Patre, & Pater in me est.* Et, *Qui videt me, videt & Patrem meum*: Ergo pater, & filius unica spirandi, mittendive facultate (ut benè Latini dicunt) sanctum Spiritum spirant. Quæ cùm à sanctis Doctoribus memoriæ tradita diligenter vidissem, omnes valde consonos, ac concordes esse percepi, quamvis Occidentales magis, quàm Orientales expressè, clareque litteris ea tradiderint. Nam Orientales his verbis, profundi, emitti, scaturire, hauriri, ac aliis id genus vocabulis usi fuerunt, sanctumque Spiritum per filium procedere protulerunt: Occidentales verò sanctum Spiritum ex Patre, filioque, tanquam ab unico principio procedere, litteris clarissimè mandavere. Quorum item ego volens sequi vestigia, sanctum Spiritum ex Patre, filioque, ut ab unico principio, non autem à duabus causis procedere, profiteor: quandoquidem non patrem, unam: filium, alteram Spiritus sancti causam esse: sed Patrem unicam filii, ac Spiritus causam ab ipsis Latinis perdidici, Patremque simul, & filium unicum ipsius Spiritus principium esse, ita ut cùm sanctus Spiritus ex Patre, filioque procedere celebretur, tanquam ab unico principio intelligi debeat: quod ita esse coram Deo, & hominibus credo, & profiteor.

Joan. 14.

Græci. Tùm nonnulli alii Patres eandem sententiam dixere.

Post aliquot dies facto iterùm in Patriarchæ domo conventu, Imperator hæc verba fecit:

Imp. Proximis diebus, pontifices opt. multorum ex vobis sententias intellexi, & coram vobis, & Patriarcha meam dixi, & jam mihi notissimum est, majorem, dignioremque partem vestrum cum Latinis sentire, credereque proculdubio præpositiones *per*, & *ex*, idem significare, necnon Occidentalium Doctorum authoritates suscipiendas, quibus patet clarissimè, sanctum Spiritum ex Patre, filioque procedere. Operæ pretium igitur est, ut qui proximo conventu non dixit suam sententiam, eam in præsentia dicat, ut hoc tandem negocium concludamus. Respondentibus autem omnibus valde conveniens esse, ut Patriacha primus suam sententiam dicat, ita is protulit.

Ego nostrum Paternum dogma non derelinquam, neque mutabo, sed in eo, quousque vixero, permanebo. Sed quoniam Latini non temerè, nec ex sententia propria, verum Sanctorum authoritatibus adducti, sanctum Spiritum ex Patre, filioque procedere credunt, idcirco eis assentior, & cum ipsis conjungor, ac præpositionem *per* filium, Spiritus sancti causam significare concedo.

Græci. Tùm Patres sequentes, præsertim Cizicen. & Trapezunden. ac Monembasien. & Heracleen. qui antea vehementissimè repugnabant, eandem sententiam dixerunt, excepto solo Ephesio, qui in eadem permansit perfidia, sanctum Spiritum ex filioque nequaquam procedere. Conventus ergo Græcorum, in hanc sententiam ivit, sanctum Spiritum ex Patre, filioque, ut ab uno principio, ac unica substantia, unica spiratione, processione procedere: per filium verò, tanquam à consubstantiali, ejusdemque naturæ. Postridie autem Græci iterum congregati, eandem ipsam sententiam dixerunt, ac tribus litteris tradiderunt, quarum unas summo Pontifici, alteras Imperatori, tertias verò Patriarchæ dedere. Quas cùm summus Pontifex vidisset, magno gaudio affectus, convocatis extraordinariè tàm Græcis, quàm Latinis Pontificibus omnibus, Imperatore tantùm, & Patriarcha absentibus, litteras ipsas Græco, Latinoque sermone recitari jussit. Quibus quidem perlectis, omnes amplexati, ac inter se osculati fuere. Tùm summus Pontifex, Cretens. Archiepiscopum, & Coronens. Episcopum, ac (nescio quem) Thomam Doctorem ad Imperatorem misit, ut ei pacem ejusmodi non mediocri omnium gaudio confectam esse nunciarent.

Papa. Sequenti verò die Græci à summo Pontifice requisiti, ut de suis præsulibus quosdam ad eum mitterent, Rhutenum, & Bessarionem, & Trapezundens. ac Mitylenens. ad ipsum miserunt, quibus ita loquutus fuit: Nos Spiritus sancti gratia conjuncti sumus, ac in præcipua quæstione, de qua vehementer

ter ambigebamus, ita convenimus, ut nil ampliùs de ea dicere debeamus. Porro autem operæ precium eſt, ut & de purgatorio igne, & de ſummi Pontificis principatu, & de azymo, & fermentato pane, de divina denique panis tranſmutatione agamus, ut omni ex parte conjunctio noſtra ſit abſoluta, ita ut nulla inter nos controverſia in poſterum relinquatur.

Græci. Cui ſummo Pontifici ſtatim hi præſules reſponderunt: Nos, pater ſanctiſſime, nullam ad hæc reſpondendi facultatem habemus, tamen ex nobis ipſis proferimus juſtorum animas perfectam laureolam in Cœlo jam conſequutas eſſe, ac impiorum perpetuas pœnas luere, medias verò in purgatorio eſſe: quod quidem ſive ignis, ſive obſcuritas, ſive turbo, ſive id genus aliud ſit, non referre. Summum verò Pontificem privilegia ſua meritò habere debere, quæ ante noſtrum diſſidium habuiſſet. Nam de pane, ſive azymus, ſivè fermentatus fuerit, Græci non curant, dummodò ex tritico conſtet, & Sacerdos, qui Chriſti ſacratiſſimum corpus conficit, legitimis ſit ſacris initiatus, & ubi Miſſa celebratur, ſacer locus ſit. De panis autem traſmutatione Latinis quærentibus, cur Græci poſt hæc dominica verba, *Accipite, & manducate*: ac infrà: *Bibite ex hoc omnes*, quibus profectò verbis ſacramentum confici creditur: hac etiam utuntur oratione: Et fac panem quidem hunc, honorabile corpus Chriſti tui: quod autem in Calice iſto eſt, honorabilem ſanguinem Chriſti tui, ea ſancto tuo Spiritu tranſmutante: Reſponderunt, ſe firmiter credere, verbis illis dominicis ſacramentum fieri, ſed quemadmodum Latini, confecto ſacramento, hac ſolent uti oratione: Jube perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, ita quoque Græcos illa verba proferre ſolere: ut ſanctiſſimum Chriſti Corpus, & Sanguis, peccatorum noſtrorum remiſſioni, ac noſtris animabus ſaluti fiat.

Papa. Quibus quidem quatuor quæſtionibus diſſolutis, ſummus Pontifex petiit, ut de divina panis tranſmutatione, quæ quidem quarta quæſtio fuit, in Synodo ageretur.

Græci. At Græci dixerunt, ſe ſine totius Orientalis Eccleſiæ authoritate quæſtionem aliam tractare non poſſe, cùm pro illa tantùm de Spiritus ſancti proceſſione Synodus convocata fuerit, ſe tamen velle Imperatori referre.

Dum autem hæc agerentur, inclinante jam die, increbuit, Patriarcham noſtrum morte ſubita objiſſe. Accurrimus, ac ipſum mortuum vidimus. Et nobis cauſam tàm ſubitæ mortis quærentibus, ejus famuli reſponderunt, poſtquam cœnaſſet, in penetrale domus ſcribendi cauſa (ut ſui moris erat) intraſſe: dum verò ſcriberet, tremore, ac animi languore affectum, ſtatim occubuiſſe. Cupientes autem ipſi videre, quidnam tùm litteris mandaret, has litteras jamjam ſcriptas offendimus.

Joſeph miſeratione divina Conſtantinop. & novæ Romæ Archiepiſcopus, ac œcumenicus Patriarcha. Quoniam ad extremum vitæ meæ perveni, idcircò pro meo munere dilectis filiis benignitate Dei meam ſententiam his litteris palam facio. Nam quæ Domini Jeſu Chriſti Catholica, & Apoſtolica Eccleſia Romæ veteris ſentiat, ac celebret, omnia me quoque ſentire, credereque profiteor, ac ipſis plurimum acquieſco.

Beatiſſimum autem Patrum Patrem, ſummum Pontificem, Romæque veteris Papam, Domini noſtri Jeſu Chriſti vicarium eſſe concedere, atque animarum purgatorium eſſe non inficior. Datum Florentiæ, 8. menſis Junii 1499.

Manè autem magna Cardinalium, & Pontificum, Florentinorumque pompa, ipſum in ſanctæ Mariæ novæ templo ſepulchro condidimus.

Poſtridie verò ſummus Pontifex, convocatis ad ſe Rhuteno, & Nicæno, ac Mitylenen. ſic fuit loquutus.

Papa. Magno animi dolore afficimur, tùm ob veſtri Patriarchæ mortem, tùm etiam ipſius noſtræ conjunctionis cauſa, de qua ipſe benè ſentire, ac in eam vehementer incumbere (id quod ipſi plane non agitis) videbatur. Operæ pretium autem eſt, quandoquidem præcipuam illam, & ad finem quàm maximè pertinentem quæſtionem concluſimus, ut de his etiam aliis quæſtiunculis per ſeſſiones agamus, ut noſtra conjunctio firma, ſtabilis, & abſque aliqua controverſia in poſterum ſit, videlicet de azymo, & fermentato pane, de purgatorio, de ſummi Pontificis poteſtate, necnon de divina panis tranſmutatione, an denique Græci particulam ipſam, ex filioque, ſymbolo debeant addere.

Græci. Quæ cùm ipſi Pontifices intellexiſſent, ad quatuor ipſas primas quæſtiunculas, ut pridiè reſponderunt: ad ultimam verò dixerunt ita: Nos, pater ſanctiſſime, illud ex filioque, verum eſſe concedimus, ac ipſum in Occidentali Eccleſia celebrandum permittimus, quandoquidem nobis conſtitit, urgente neceſſitate, ad declarandum divinum Symbolum à vobis additum fuiſſe, cùm non diverſam fidem ſignificet, necnon utraque Symbolo noſtro apponere nolumus, ſed hac conditione vobiſcum conjungimur.

Imper. Hæc Græci, nolentes tamen, conſentiente Imperatore, ut de alia quæſtione præter illam de Spiritus ſancti proceſſione, in unionis litteris ulla mentio fieret: contendente verò ſummo Pontifice, ut etiam de reliquis ageretur, excepta illa de panis tranſmutatione, ut perfectiſſimam fieret unio: cùm præſertim Ferrariæ de purgatorio benè fuerit dictum: poſt plurimam inter Latinos, & Græcos contentionem, Imperator juſſit Latinis, ut dicerent, quidnam de ſummi Pontificis poteſtate, nec non de azymo, & fermentato pane ſentirent. Tùm ſummi Pontificis juſſu Joannes ille, ac (neſcio quis) frater Ambroſius in Græcorum conventu multa de quæſtionibus ipſis verba fecerunt. Poſt autem aliquot dies frequenti Græcorum conventu multa de quæſtionibus ipſis verba fecerunt. Poſt autem aliquot dies frequenti Græcorum conventu in domo Imperatoris Latinis abſentibus facto, poſt plurimam inter Græcos diſputationem; lectis Græcorum Doctorum de ſummi Pontificis poteſtate ſententiis, definitum fuit, non ſolùm Romanam Eccleſiam de Spiritus ſancti proceſſione piè ſentire, verùm etiam ipſi neceſſitate urgente, jure ſuo particulam illam, *ex filioque*, Symbolo apponere licuiſſe, necnon Romanum Pontificem primatum in univerſum orbem tenere, beatique Petri Principis Apoſtolorum ſucceſſorem, ac verum Vicarium, & totius Eccleſiæ caput, ac omnium Chriſtianorum patrem, & doctorem eſſe: ipſique ad paſcendam, regendam, & gubernandam univerſam Eccleſiam, plenam à Domino noſtro Jeſu Chriſto poteſtatem fuiſſe traditam. Præterea purgatorium eſſe: & ſive in azymo, ſive in fermentato pane Sacramentum fieret, minimè referre. Quæ cùm Latinis mirum in modum placuiſſent, ſex præſtantiſſimi viri utraque ex parte ſelecti fuere, qui conſultis cæteris patribus, ſanctæ conjunctionis litteras componerent, atque conſcriberent.

Romani Pontificis poteſtas.

Sententia de purgatorio, & de azymo, & fermẽtato.

Dum autem hæc agerentur, ſereniſſimus Imperator Heracleenſem, & Epheſium, & Rhutenum, ac Nicænum ad ſe convocari juſſit, eo ſcilicet animo, ut Epheſium hortaretur, ut is etiam in cæterorum patrum ſententiam iret, & cum Latinis conjungeretur. At ille ne verbum quidem voluit audire. Duodecim autem illi ſelecti in componendis litteris ipſis in hoc diſcordes fuerunt. Nam Græci volebant, ut vel de ſummi Pontificis nomine nulla prorſus in eis mentio fieret: vel hæc verba in eiſdem litteris ſcriberentur, conſentiente ad infraſcripta Imperatore, necnon Patriarcharum loca tenentibus, & cæteris Orientalem Eccleſiam repræſentantibus. Quibus quidem Græcis ſummus Pontifex in hoc etiam humaniſſimè ſatisfecit, ut de Imperatore, ac Patriarchis, ut vellent, fieret mentio. Demum duodecim illi Doctores concordes litteras conſcripſerunt, quas cum

Marcus Epheſini reluctatur unioni.

Summus Pontifex, & Imperator accuratè vidissent, A jusserunt, ut Græcis, & Latinis litteris, in uno, eodemque folio describerentur, ita ut à parte dextera Latinè cum Occidentalium Patrum subscriptionibus, ac summi Pontificis sigillo, ab altera verò parte Græcè cum Græcorum item subscriptionibus, necnon ipsius Imperatoris sigillo scriptæ essent. Quibus quidem omnibus ritè, diligenterque peractis, communi partium ambarum consensu, Summus Pontifex, Imperatore præsente, omnibusque tàm Græcis, quàm Latinis præsulibus vestibus sacris indutis, in templo sanctæ Mariæ liberatæ, die Lunæ sexta mensis Julii, Missam solemniter celebravit. Qua quidem celebrata, ipsæ eædem litteræ à Juliano Cæsarino sanctæ Sabinæ Cardinali Latinè, à Bessarione verò Græcè, Dei gratia lectæ, promulgatæque fuere in hac forma.

Sed adverte priùs, quòd Sguropulus sect. 8. describens sessiones Florentiæ habitas omittit discussionem factam de textibus Patrum Græcorum, asserit verò per duas sessiones Latinos Chartulis è sinu evolutis, aliquot Occidentalium Patrum sententias exhibuisse, ad dogma corroborandum de processione Spiritus sancti *à Filio*, quibus responsa flagitarunt: quibus, inquit, nostri responsa non dederunt, asseverantes, se tùm Patribus satisfacturos, cùm autographa eorum oculis lustrassent: & cùm urgeretur Marcus Ephesius ab Imperatore, ut eis satisfaceret: Ego, ait, penitùs ignoro, an auctoritates Patrum Occidentalium, quibus nos obruunt, satis pertineant ad eos Patres, unde citantur, & si fas esset eloqui, ut adulterinas respuerem. Quod ut dictum durius à pluribus è suis judicatum est. Anglus verò interpres Sguropuli in notis: Ephesius, inquit, ut molestiam omnem simul, & semel amoveret, omnes Latinos Patres, eorumque sententias, & dicta tantùm non eliminat, & proscribit, qui in hoc negotio, si in ullo alio insigniter tergiversatur. Hæc ille, & si Latinis infensus. Quid mirum ergo, quòd talis, qui etiam ausus est in Concilio Rom. Ecclesiam hæreticam appellare, unionem impedire conatus fuerit?

SANCTÆ UNIONIS

Litteræ.

Definitio Concilii. EUgenius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam; consentiente ad infrascripta charissimo filio nostro Joanne Palæologo Romęorum Imperatore illustri, & loca tenentibus venerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, & cæteris Orientalem Ecclesiam repræsentantibus. Lætentur cœli, & exultet terra, sublatus est enim de medio paries, qui Occidentalem, Orientalemque dividebat Ecclesiam, & pax, atque concordia rediit, illo angulari lapide Christo, qui fecit utraque unum vinculo fortissimo charitatis, & pacis, unumque jungente parietem; & perpetuæ unitatis fœdere copulante, ac continente, postque longam mœroris nebulam, & dissidii diuturni atram, ingratamque caliginem, serenum omnibus unionis optatæ jubar illuxit. Gaudeat & mater Ecclesia, quæ filios suos hactenus invicem dissidentes, jam videt in unitatem, pacemque rediisse: & quæ antea in eorum separatione amarissimè flebat, ex ipsorum modo mira concordia cum ineffabili gaudio omnipotenti Deo gratias referat. Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, & qui Christiano censentur nomine, matri Catholicæ Ecclesiæ collætentur. Ecce enim Occidentales, Orientalesque Patres, post longissimum dissensionis, atque concordiæ tempus, se maris, ac terræ periculis exponentes, omnibusque superatis laboribus, ad hoc sacrum œcumenicum Concilium desiderio sacratissimæ unionis, & antiquæ charitatis reintegrandæ gratia, læti, alacresque convenerunt, & intentione sua nequaquam frustrati sunt. Post longam enim, laboriosamque indaginem, tandem, Spiritus B sancti clementia, ipsam optatissimam, sanctissimamque unionem consecuti sunt.

Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficiis gratias referre sufficiat? Quis autem divinæ miserationis divitias non obstupescat? cujusve ferreum pectus tanta supernæ pietatis magnitudo non molliat? Sunt ista prorsus divina opera, non humanæ fragilitatis inventa, atque ideo eximia cum veneratione suscipienda, & divinis laudibus prosequenda. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Christe, fons misericordiarum, qui tantum boni sponsæ tuæ C Catholicæ Ecclesiæ contulisti, atque in generatione nostra tuæ pietatis miracula demonstrasti, ut enarrarent omnes mirabilia tua. Magnum siquidem, divinumq; munus nobis Deus largitus est, oculisque nostris vidimus, quod ante nos multi, cùm valdè cupierint, aspicere nequiverunt. Convenientes enim Latini, & Græci in hac sacrosancta œcumenica Synodo magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille de divina Spiritus sancti processione summa cum diligentia, & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis verò testimoniis ex divinis Scripturis, plurimisque authoritatibus Sanctorum Doctorum D Orientalium, & Occidentalium, aliquibus quidem ex Patre, & Filio, quibusdam verò ex Patre, per Filium procedere dicentibus Spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis: Gręci quidem asseruerunt, quòd id, quod dicunt Spiritum sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferrent, ut excludant Filium, sed quia eis videbatur (ut ajunt) Latinos asserere Spiritum sanctum ex Patre, Filioque procedere, tanquam ex duobus principiis, & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt à dicēdo, quòd E Spiritus sanctus ex Patre procedat, & Filio. Latini verò affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum ex Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons, ac principium totius deitatis, filii scilicet, & Spiritus sancti, aut quod id, quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, sive quod duo ponant esse principia, seu duas spirationes, sed, ut unum tantùm asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus sancti, prout hactenus asseruerunt: & cùm ex his omnibus unus, & idem eliciatur veritatis sensus, tandem

dem in infrascriptam sanctam Deo amabilem eodem sensu, eademque mente unionem, unanimiter concordarunt, & consenserunt.

In nomine igitur Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quia Spiritus sanctus ex Patre, & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul, & Filio, & ex utroque æternaliter tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit, declarantes, quod id, quod Sancti Doctores, & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, filium quoque esse secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos verò principium subsistentiæ Spiritus sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, ipse Pater unigenito filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum, quod Spiritus sanctus procedit ex filio, ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo æternaliter etiam genitus est. Diffinimus insuper explicationem verborum illorum Filioque, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè, ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

Item in azymo, sive fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

Item, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis, eorum animas pœnis Purgatoriis post mortem purgari, & ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta: illorumque animas, qui post baptisma susceptum, nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus (prout superiùs dictum est) sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum, & unum, sicuti est, meritorum tamen diversitate alium alio perfectiùs: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

Item, diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem, in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.

Renovantes insuper ordinem traditum in Canonibus, cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet privilegiis omnibus, & juribus eorum.

Datum Florentiæ in sessione publica Synodali, solemniter in Ecclesia majori celebrata, anno Incarnationis dominicæ 1439. pridie nonas Julii, Pontificatus nostri anno nono.

Subscriptiones Imperatoris, ac Orientalium Patrum, qui in Synodo aderant.

Ego Joannes Palęologus, fidelis in Christo Rex, & Imperator Romęorum subscripsi.

Ego Antonius humilis metropolita Heracleens. & consiliarius Edessenorum, totius Thraciæ, & Macedoniæ Pontifex, & Philothei sanctissimi Patriarchæ, & sedis Apostolicæ Alexandrinæ locum tenens subscripsi.

Ego Georgius Protosingelus Confessor Spiritualis, ac sedis Apostolicæ Alexandriæ, & ejus Domini Patriarchæ locum tenens subscripsi.

Ego Isidorus Metropolita Syriæ, & totius Rhosi, ac Domini Dorothei Patriarchæ Antiocheni, & ejus sedis Apostolicæ locum tenens subscripsi.

Ego Dositheus humilis Metropolitá Mopsuestiæ, & Joachini Sanctissimi Patriarchæ Hierosolymitani, ac ejus Apostolicæ sedis locum tenens subscripsi. *Joachimi.*

Ego Metrophanes humilis Metropolita Cyzici, ac locum tenens Ancyrensis subscripsi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Trapezundens. ac locum tenens Cæsareensis antistitis subscripsi. Ego Bessarion divina miseratione Archiepiscopus Nicænus, ac locum tenens Sardensis præsulis subscripsi. Ego Macarius humilis Metropolita Nicomediæ subscripsi. Ego Ignatius humilis Metropolita Toronæ, ac locum tenens Nicomediens. antistitis me subscripsi. Ego Dorotheus humilis Metropolita Mitylenens. ac locum tenens Sidensis Pontificis me subscripsi. Ego Damianus humilis Metropolita Muldoblachiensis, ac locum tenens Sebastiensis præsulis subscripsi. Ego Joseph humilis Metropolita Amasiensis subscripsi. Ego Nathanael humilis Metropolita Colossensis, ac insularum Cycladum subscripsi. Ego Calistus humilis Metropolita Dristensis subscripsi. Ego Gennadius humilis Metropolita Melitenensis subscripsi. Ego Dositheus humilis Metropolita Dramensis subscripsi. Ego Sophronius humilis Metropolita Anchialensis subscripsi. Ego Bessarion Archiepiscopus Nicænus, mandato, ac nomine Emmanuelis Diaconi, ac magni sachelarii, Chrysocuchi vulgò nuncupati, qui eadem nobiscum sensit, subscripsi.

Nemeen. For. Malelachin. Calixtus For. Dryusen. vel Chrysenteen. vel Chrisen. For. Dameen. vel

Dardanien. *For. Eccleſiæ Argiæ.* *For. Mulachienſ. vel Monembaſienſ. circumſpectæ.*

ſcripſi, Ego Theodorus Zanthopulus, Diaconus, & magnus ſacriſta ſubſcripſi. Ego Michael Balſamorum Archidiaconus, & magnus bibliothecarius ſubſcripſi. Ego Sylveſter Syropulus Diaconus Eccleſiarches, ac juris ſervator ſubſcripſi. Ego Gregorius protecdicus Diaconus Cappadocus ſubſcripſi. Ego Conſtantinus Archipresbyter, ac locum tenens Muldoblachienſis præſulis ſubſcripſi. Ego Eccleſiarches venerandæ manſionis, & ſanctæ Baſilicæ magnæ Lauræ montis ſancti, ac ipſius manſionis locum tenens ſubſcripſi. Ego Athanaſius olim Abbas circumſpectæ ſubſcripſi. Ego Gerontius Abbas ſanctæ manſionis Omnipotentis ſubſcripſi. Ego Germanus olim Abbas S. Baſilii ſubſcripſi. Ego Pachumius confeſſor, ac Abbas S. Pauli ſubſcripſi.

Subſcriptiones Latinorum Patrum.

Ego Antonius Epiſcopus Oſtienſis Cardinalis Bononienſ. ſupradictas diffinitiones veras, & Catholicas eſſe affirmo, & illis me ſubſcripſi. Ego Berranda Epiſcopus Portuenſ. Card. Placentinus me ſubſcripſi. Ego Nicolaus tituli ſanctæ Crucis Presbyter Card. me ſubſcripſi. Ego Franciſcus tituli ſancti Clementis Presbyter Card. me ſubſc. Ego Veri glorioſus tituli ſancti Marci Presbyter Card. me ſubſcripſi. Ego Julianus tituli ſanctæ Sabinæ Presbyter Card. me ſubſcripſi. Ego Proſper S. Georgii ad velum aureum Diaconus Cardin. me ſubſcripſi. Ego Dominicus S. Mariæ in via lata Diaconus Cardinalis me ſubſcripſi.

Sup. ponitur Patriarcha alius Joachinus.

Ego Baſilius Patriarcha Hieroſolymitanus me ſubſcripſi. Ego Marcus Patriarcha Graden. me ſubſcripſi. Ego Joannes Epiſcopus Morinenſ. illuſtriſſimi Domini Ducis Burgundiæ, & Brabantiæ orator me ſubſcripſi, Ego Joannes Epiſcopus Nivernenſ. ejuſdem Domini ducis orator me ſubſcripſi. Ego Bartholomæus Spalaten. me ſubſcripſi. Ego Fantinus Archiepiſcopus Cretenſ. me ſubſcripſi. Ego Julianus Archiepiſcopus Piſanus me ſubſcripſi. Ego Andreas Archiepiſcopus Coloſſen. me ſubſcripſi. Ego Nicolaus Archiepiſcopus Capuanus me ſubſcripſi. Ego Ludovicus Archiepiſcopus Florentinus me ſub. Ego Latinus de Urſinis Archiepiſcopus Trojanus me ſubſcripſi. Ego Benedictus Archiepiſcopus Conſanus me ſubſcripſi. Ego Epiſcopus Andrien. me ſubſcripſi. Ego Petrus Epiſcopus Paduanus me ſubſcripſi. Ego Daniel Epiſcopus Concordienſis me ſubſcripſi. Ego Antonius Portugalenſis Epiſcopus me ſubſcripſi. Ego Bartholomæus Epiſcopus Valuenſis me ſubſcripſi. Ego Thomas epiſcopus Farenſis me ſubſcripſi. Ego Chriſtophorus Epiſcopus Ariminenſis me ſubſcripſi. Ego Amicus Epiſcopus Aquileienſis me ſubſcripſi. Ego Petrus epiſcopus Dignienſis me ſubſcripſi. Ego Joannes epiſcopus Ferrarien. me ſubſcripſi. Ego Valentinus epiſcopus Ortanus me ſubſcripſi. Ego Joannes Epiſcopus Arbenſis me ſubſcripſi. Ego Bernotius epiſcopus Eſculanus me ſubſcripſi. Ego Carolus Senienſis epiſcopus me ſubſcripſi. Ego Andreas Epiſcopus Megarenſis me ſubſcripſi. Ego Carolus Epiſcopus olim Mutienſis me ſubſcripſi. Ego Nicolaus Tiburtinus me ſubſcripſi. Ego Antonius epiſcopus Graſſen. me ſubſcripſi. Ego Angelus Epiſcopus Baren. me ſubſcripſi. Ego Petrus Epiſcopus Auſeren. me ſubſcripſi. Ego Matthæus epiſcopus Zapatenſis me ſubſcripſi. Ego Angelus de Graſſis Epiſcopus Arianenſ. me ſubſcripſi. Ego Petrus Epiſcopus Meſſanus me ſubſcripſi. Ego Petrus Epiſ. Cavillicen. me ſubſcr. Ego Antonius Epiſcopus Cæſenaten. me ſubſcr. Ego Donatus Epiſcopus Piſtorien. me ſubſc. Ego Scipio Epiſcopus Mutinen. me ſubſc. Ego Chriſtophorus Epiſcopus Cortunen. me ſub. Ego Andreas Epiſcopus Conſeranen. me ſubſcr. Ego Alexius Epiſcopus Cluſinus me ſubſcripſi. Ego Garſias Epiſcopus Tuden. me ſubſ. Ego Gregorius Epiſcopus Granatenſis me ſubſcripſi. Ego Aimericus Epiſcopus Montis regalis me ſubſcripſi. Ego Baptiſta electus, & confirmatus Teatinus me ſubſcripſi, Ego Nicolaus Tricarenſis me ſubſcripſi. Ego Joannes electus, & confirmatus Agenenſis me ſubſcripſi. Ego Guilielmus electus, & confirmatus Leonenſis me ſubſcripſi. Ego Andreas Epiſcopus Roffenſis me ſubſcripſi. Ego Matthæus Epiſcopus Cortonieſis me ſubſcripſi. Ego Julianus electus, & confirmatus Citaridenſis me ſubſcripſi. Ego Joannes Epiſcopus Canapenſis me ſubſcripſi. Ego Thaddæus Epiſcopus Aceſtiatenſ. me ſubſcripſi. Ego Petrus Archidiaconus Trecenſis, ambaſiator illuſtriſſimi Ducis Burgundiæ me ſubſcripſi. Ego Zazonus Epiſcopus Bajocenſis me ſubſcripſi. Ego Laurentius Epiſcopus Acherontinus me ſubſcripſi. Ego Ludovicus Epiſcopus Terviſinus me ſubscripſi. Ego Joannes de Mella electus, & confirmatus Leonenſis me ſubſcripſi. Ego Guilielmus electus, & confirmatus Andegavenſis me ſubſcripſi.

Supra ponitur alius Coloſſenſ. Nathanael. *Deeſt nomen Epiſcopi.* *Mutinen.* *Acernenſ. vel Aceren. Salpen.* *For. ...nenſis* *Aſtu...*

Ego Ambroſius Generalis ordinis Camaldulenſium me ſubſcripſi. Ego frater Guilielmus Generalis Minorum me ſubſcripſi. Ego Girardus frater Generalis Auguſtinenſium me ſubſcripſi. Ego Placidus Generalis Vallis umbroſæ me ſubſcripſi. Ego Comerius Abbas Florentinus me ſubſcripſi. Ego Joannes de Urſinis Abbas Forſenſis me ſubſcripſi. Ego Antonius Abbas ſancti Capraſii me ſubſcripſi. Ego Franciſcus Abbas ſancti Leonardi me ſubſcripſi. Ego Fredericus Abbas de Borto me ſubſcripſi. Ego Antonius Abbas de Alphyllo me ſubſcripſi. Ego Bartholomæus Abbas Campaſilonis me ſubſcripſi. Ego Sepulchrus Abbas Urbis me ſubſcripſi. Ego Angelus Abbas de Seyto me ſubſcripſi. Ego Paſchaſius Abbas ſancti Sepulchri me ſubſcripſi. Ego Benedictus Abbas de Coner me ſubſcripſi. Ego Jacobus Abbas ſancti Salmi me ſubſcripſi. Ego Aloyſius Abbas ſancti Pauli me ſubſcripſi. Ego Joannes Abbas de Tyro me ſubſcripſi. Ego Daniel Abbas de Tarralino me ſubſcripſi. Ego Benedictus Abbas ſancti Pancratii me ſubſripſi. Ego Franciſcus Abbas ſanctæ Mariæ de Pariano me ſubſcripſi. Ego Joannes Gratianus Abbas de Bipolis me ſubſcripſi. Ego Angelus Abbas ſanctæ Mariæ de Piſtorio me ſubſcripſi. Ego Nicolaus Abbas ſancti Modeſti Recenſ. me ſubſcripſi. Ego Jacobus ſancti Salvacis de Frame Abbas me ſubſcripſi. Ego Bertacius Abbas Montis plani Piſtorienſis me ſubſcripſi. Ego Petrus Abbas ſancti Felicis de Florentia me ſubſcripſi. Ego Nicolaus Abbas ſanctæ Mariæ de Diciano me ſubſcripſi. Ego Bartholomæus Abbas de Vibona me ſubſcripſi. Ego Laurentius Abbas de Culoros me ſubſcripſi. Ego Fredericus Abbas S. Pantaleonis me ſubſcripſi. Ego Lucas Abbas Arut in Apribus me ſubſcripſi. Ego Lucas Abbas Facundus me ſubſcripſi. Ego Jacobus Abbas Monaſterii ſancti Petri de Maſſa me ſubſcripſi. Ego Franciſcus Abbas ſanctorum Martyrum Cordulenſ. me ſubſcripſi. Ego Guilielmus Abbas S. Salvatoris me ſubſcripſi. Ego Antonius Abbas ſancti Salvatoris Burdegalenſ. me ſubſcripſi. Ego Antonius Abbas Sanctorum Salvatoris, & Nigilii me ſubſcripſi. Ego Gabriel Abbas ſancti Jacobi de Pontada me ſubſcripſi. Ego Bernardus Abbas ſanctæ Mariæ de Marona me ſubſcripſi. Ego Hieronymus Abbas S. Guedæ me ſubſcripſi. Ego Dionyſius Abbas S. Mariæ de Sandinenſ. me ſubſcripſi. Ego Maphæus Abbas ſancti Firmidæ de Verona me ſubſcripſi. Ego Timotheus Abbas ſancti Andreæ de Mantua me ſubſcripſi.

Sexto

Nemo autem mirari debet, cur plures patrum ſubſcriptiones non ſint, nam ultima ſeſſione celebrata, multi priuſquam hujuſmodi ſubſcriptio fieret, diſceſſerunt; cùm præſertim mos in Conciliis minimè fuerit, ut in Prioratus ordine conſtituti, vel fratres, vel magiſtri, vel juriſperiti, in decretis ipſorum Conciliorum ſubſcriberent.

Quibus quidem litteris Græcè, Latinèque (ut ſuprà

prà dictum est) recitatis, genu, simul & dexteram A summi Pontificis, necnon Græci cum Latinis inter se summa lætitia osculati sunt.

Post autem dies aliquot Pontifex summus, convocatis Græcis, ab eis quæsivit, cur partem sacratissimi panis in calice cum sacratissimo sanguine misceant.

Et in magna exodo, quando, videlicet panis in patena, & vinum in calice de uno in aliud altare, vidente populo, fertur à Sacerdote, capita sua reverenter inclinent, cùm panis ipse, vinumque nondum sint consecrati : Et aquam ferventem, non autem frigidam in calicem fundant : Et cur ante consecrationem his verbis utantur, *Unus autem de militibus lancea latus ejus aperuit, & statim sanguis, & aqua exivit*. Et paulo post, Ecce stella venit, & stetit super pueri caput. Et cur Presbyteri, non autem Pontifices sacro chrismate utantur, cùm soli Pontifices eo uti deberent. Et mortuos ungant oleo. Et neque Pontifices, neque Presbyteri celebraturi, peccata sua confiteri soleant ; Et post hæc dominica verba, *Accipite, & manducate, hoc est enim corpus meum*, & reliqua, quibus proculdubio sacratissimi Christi corpus, & sanguis conficitur, his quoque verbis utantur : Et fac quidem panem hunc, honorabile corpus Christi tui : quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo Spiritu transmutante : Amen, Amen, Amen. Et cur matrimonia separent, cùm Dominus noster præceperit, eos disjungendos non esse, quos Deus conjunxerit. Cur denique suum Patriarcham ibidem non eligant, sed absque eo discedere patiantur. Quas quidem quæstiunculas præsul Mitylenens. dissolvisse facilè visus est, ultimis duabus exceptis, in quibus cùm summo Pontifici neutiquam satisfecerit, summus Pontifex Imperatorem rogavit, ut doctiores de pontificibus suis ad ipsum mitteret, quippè qui duas ipsas ambiguitates melius explicare scirent. Imperator autem nolens de talibus quæstionibus agere, indoctiores ad summum Pontificem misit, à quibus cùm eadem ipse summus Pontifex repetiisset, hi responderunt se nullam habere ad ea respondendi facultatem, Imperatori tamen ipsos omnia relaturos.

Papa. Porro autem ad diem 14. mensis ejusdem Pontifex summus Græcis præsulibus ad se convocatis, hæc verba fecit : Cùm fratres, Dei gratia, conjuncti simus, eademque gratia caput ego vestrorum membrorum existam, proptereaque conveniat, ut quæ ad nostram piam religionem, atque Ecclesiam pertineant, ea vobis patefaciam, ac vos ad ipsa servanda exhorter : idcirco vos, & fratres nostros, & Ecclesiarum Rectores scire velim, quemadmodum à Romana Ecclesia mirum in modum accusamini, quòd matrimonia separetis, quòdque præsul Ephesius rationem non reddat, cur nostræ communi sententiæ neutiquam acquiescens, à nobis disjungatur, atque diffideat, ac si sapientissimus omnium esset. Nam de Patriarcha vestro videtur nobis magis operæ pretium esse, ut hic à vobis, præsentibus nobis, de more vestro eligatur, quandoquidem Ecclesia vestra Patriarcha indiget, ex qua quidem electione non aurum, non argentum, non denique rem aliam lucrari cupimus, cùm ipsi parati simus, ut vobis pecunias (si opus fuerit) liberaliter erogemus, ac Patriarcham, quem suffeceritis, confirmemus, & quem ipsi nostri diffidii tempore elegerimus, altero per vos suffecto, statim deponamus, ita ut in posterum unicus Patriarcha Constantinopolitanus omnia sua privilegia tenens existat, quandoquidem Ecclesiam vestram multis bonis afficere volumus. Hic vester Imperator adest, & œcumenica Synodus est, cui summus Pontifex præest : hic Orientales, dignioresque præsules adsunt, ex quibus Patriarcham Vestrum sine ullo impedimento (ut par est) potestis eligere. Nam inconveniens, ac indecens est, ut hinc absque capite discedatis : fierique jure non potest, ut nisi Patriarcham vestrum hìc elegeritis, electum à nobis in posterum deponamus. Hæc summus Pontifex.

Græci autem responderunt, se non sine legitima causa matrimonia separare, ac præsulem Ephesium causam suam dicturum esse. Patriarcham verò nostrum extra Constantinopolim nostro jure neutiquam eligi posse, cùm Græcis semper mos fuerit in sua Ecclesia Patriarcham sufficere, simulque consecrare, quarum quidem ceremoniarum, & consuetudinis Imperator noster non inscius, nequaquam nobis permittet, ut hìc electionem hujusmodi faciamus. Græci.

Papa. Quæ cùm summus Pontifex ægrè audivisset, B se verbis humanissimis excusavit, & ipsos dimisit. Die autem 21. selecti omnes Imperatoris in domo congregati, quinque unionis ejusmodi litteras Patrum omnium subscriptionibus, summique Pontificis, ac Imperatoris sigillis munitas, Græcè, Latinèque exscripsere, quarum unas Latinis, alteras Græcis, tres verò alias trium Patriarcharum legatis dedere. Quo quidem pacto finis octavi generalis Concilii factus est.

Dum autem hæc gerebantur, Armeniorum Patriarchæ legati, viri sanè virtute plurima prædití, ad Synodum ipsam venerunt, & summum Pontificem venerati fuerunt, necnon Imperatorem salutaverunt dicentes se, suamque Ecclesiam cum Catholica conjungi, ac ipsum Synodi decretum piè servare velle, C qui quidem benignissimè suscepti, vehementissimèque laudati, ac magno honore affecti, unà cum Græcis Florentia discesserunt. Armeni.

Finis generalis octavæ Synodi Florentinæ, juxta versionem Bartholomæi Abrahami Cretensis, cum paucis additionibus ex historia ejusdem Synodi per Sguropulum.

Instructio Armenorum.

DECRETUM EUGENII Papæ quarti.

EUgenius Episcopus servus servorum D Dei, ad perpetuam rei memoriam. *Exultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob*, omnes, qui ubique nomine censemini Christiano. Ecce enim iterum recordatus Dominus misericordiæ suæ, alium diffidii lapidem nongentis, & ampliùs inveteratum annis, de Ecclesia sua auferre dignatus est: & qui facit concordiam in sublimibus, & per quem in terra pax est hominibus bonæ voluntatis, optatissimam Armenorum unionem sua ineffabili miseratione concessit. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius con-* E *solationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra*. Intuens namque piissimus Dominus Ecclesiam suam, modò ab his, qui foris sunt, modò ab his, qui intra, non parvis agitari turbinibus, ut inter ipsas respirare angustias, & ad resistendum fortior assurgere valeat, multis eam quotidie modis consolari, & roborare dignatur. Nam & pridem magnam illam Græcorum unionem, multas longè, lateque continentium nationes, & linguas, hodie verò hanc ipsam Armenici populi, qui per Septentrionem, & Orientem in magna copia diffusus est, in eodem fidei,

Ps. 80. 2. Cor. 1.

fidei, & charitatis vinculo cum sede Apostolica stabilivit. Hæc profectò tàm magna, & mira sunt divinæ pietatis beneficia, ut non solùm pro utroque, sed ne quidem pro altero satis dignas suæ Majestati referre gratias possit intellectus humanus. Quis non vehementer admiretur, uno, eodemque tàm brevi tempore, duo sic præclara, & tot sæculis desiderata opera, in hoc sacro Concilio fuisse tàm feliciter consummata? *verè à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*. Quomodò enim hominum prudentia, vel industria, nisi gratia Dei, & cœpisset, & perfecisset, has tantas, & tales res explere potuisset? Laudemus igitur, & toto corde benedicamus Dominum, qui fecit *mirabilia magna solus*, ipsique psallamus Spiritu, psallamus & mente, oreque, & opere, quantum sinit humana fragilitas, pro tantisque muneribus gratias agamus, orantes, & obsecrantes, ut quemadmodum ipsi Græci, atque Armeni unum cum Ecclesia Romana effecti sunt, ita fiant & cæteræ nationes, præsertim Christi charactere insignitæ, & totus denique populus Christianus omnibus odiis, bellisque extinctis, mutua invicem pace, & fraterna charitate quiescat, & gaudeat.

Ps. 117.

Ps. 15.

Armeni. Ipsos autem Armenos magnis laudum præconiis dignos esse meritò censemus. Ut primum enim à nobis ad synodum accersiti sunt, tanquam Ecclesiasticæ avidi unitatis, spectabiles, devotos, & doctos oratores suos cum sufficienti mandato, de suscipiendo videlicet quicquid Spiritus sanctus hanc sanctam synodum illustraverit, ex remotissimis regionibus per multos labores, marisque pericula ad nos, & hoc sacrum Concilium destinarunt. Nos verò tota mente, ut nostrum pastorale decebat officium, cupientes tàm sanctum perficere opus, sæpè cum ipsis oratoribus de hac sancta unione contulimus: & ne vel parva hinc sanctæ rei dilatio fieret, deputavimus de omni statu hujus sacri Concilii viros, juris divini, & humani doctissimos, qui cum omni cura, studioque, & diligentia, rem istam cum istis pertractarunt oratoribus, ab eis accuratè inquirentes eorum fidem tàm circa divinæ unitatem essentiæ, & divinarum personarum Trinitatem, quàm Domini nostri Jesu Christi humanitatem, & septem Ecclesiæ sacramenta, & alia ad fidem orthodoxam, & ritus universalis Ecclesiæ pertinentia. Multis itaque adhibitis disputationibus, collocutionibus, & tractatibus, postque non mediocrem testimoniorum inspectionem, quæ ex sanctis Ecclesiæ patribus, & doctoribus deducta sunt, & earum, de quibus agebatur, rerum discussionem, tandem expedire judicavimus, ne ulla in futurum de fidei veritate apud ipsos Armenos hæsitatio esse valeat, atque idem

A per omnia sapiant cum sede Apostolica, unioque ipsa stabilis, & perpetua sine ullo scrupulo perseveret, ut sub quodam brevi compendio orthodoxæ fidei veritatem, quam super præmissis Romana profitetur Ecclesia, per hoc decretum, sacro hoc approbante Florentino Concilio, ipsis oratoribus ad hoc etiam consentientibus, traderemus.

In primis ergo damus eis sanctum Symbolum, à centum quinquaginta Episcopis in œcumenico Constantinopolitano Concilio editum, cum illa additione, *Filioque*, ipsi symbolo declarandæ veritatis gratia, & urgente necessitate, licitè, & rationabiliter B apposita, cujus talis est tenor: *Credo in unum, &c.* hoc autem sanctum symbolum sicut apud Latinos mos est, ita decernimus per omnes Armenorum Ecclesias intra Missarum solennia, singulis saltem dominicis diebus, & majoribus festivitatibus, decantari, vel legi.

Secundò tradimus eis diffinitionem quarti universalis Concilii Chalcedonensis, in quinto postea, & sexto universalibus Conciliis renovatam, de duabus naturis in una Christi persona, cujus tenor talis est.

C Sufficeret quidem sapiens hoc, & salutare divinæ gratiæ symbolum ad plenam cognitionem, ac confirmationem pietatis. De Patre enim, & Filio, & Spiritu sancto perfectionem docet, & Domini humanitatem fideliter accipientibus repræsentat. Sed quoniam hi, qui conantur reprobare prædicationem veritatis, per proprias hæreses novas voces genuerunt, & hi quidem præsumentes corrumpere mysterium dispensationis Domini, quæ propter nos facta est: alii verò introducentes confusionem, permixtionemque, & stultè D confingentes unam esse naturam carnis, & deitatis, & portentosè dicentes passibilem unigeniti divinam naturam: ob hoc volens claudere illis omnem machinationem contra veritatem præsens nunc sancta synodus, prædicationem hanc docens ab initio immobilem, decrevit ante omnia fidem trecentorum decem, & octo sanctorum patrum manere irrecusabilem: & posteriore tempore propter illos quidem, qui pugnant adversus Spiritum sanctum, corroborat doctrinam de substantia Spiritus traditam à patribus centum quinquaginta apud Constantinopolim con-E gregatis, quam illi omnibus notam fecerunt: non quasi inferentes, quod aliquid minus esset in præcedentibus, sed eorum intellectum de Spiritu sancto scripturarum testimoniis declarantes, adversus eos, qui dominationem ejus respuere tentaverunt. Propter illos autem, qui moliuntur corrumpere dispensationis mysterium, & impudenter delirant, dicentes purum hominem esse illum, qui ex sancta MARIA Virgine natus est, suscepit epistolas synodicas beati Cyrilli quondam præsulis Ecclesiæ Alexandrinæ ad Ne-

De Chal. Conc.

A Neſtorium, & ad Orientales, congruas exiſtentes ad convincendas Neſtorii veſanias, & ad interpretationem eorum, qui ſalutaris ſymboli mentem pio zelo noſſe deſiderant. Quibus etiam conſequentiſſimè epiſtolam coaptavit magnæ, & ſenioris urbis Romæ præſulis beatiſſimi, ac ſanctiſſimi Leonis Papæ, quæ ſcripta eſt ad ſanctæ memoriæ Archiepiſcopum Flavianum ad perimendam Eutychis malam intelligentiam, utpotè congruentem illius magni Petri confeſſioni, & exiſtentem nobis quandam columnam communem adverſus prava dogmata, & ad confirmationem rectorum dogmatum. His namque, qui in duos filios diſpenſationis divinæ myſterium diſcerpere nituntur, obſiſtit: & illos, qui paſſibilem deitatem Unigeniti auſi ſunt dicere, à ſacro cœtu expellit: & his, qui in duabus naturis Chriſti temperamentum, aut confuſionem exquirunt, reſiſtit: & eos qui dicunt, ſervi formam, quam ex nobis aſſumpſit, cœleſtem eſſe, aut alterius alicujus ſubſtantiæ, ut dementes abigit: & qui duas quidem ante unitionem naturas Domini fabulantur, unam verò poſt unitionem confingunt, anathematizat. Sequentes igitur ſanctos Patres, unum, eumdemque confiteri Filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum conſonanter omnes docemus, eumdem perfectum in humanitate, Deum verè, & hominem verè, eumdem ex anima rationali, & corpore, conſubſtantialem Patri ſecundum deitatem, & conſubſtantialem nobis eumdem ſecundum humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato, ante ſæcula quidem de Patre genitum ſecundum deitatem, in noviſſimis autem diebus eumdem propter nos, & propter ſalutem noſtram ex Maria Virgine Dei genitrice ſecundum humanitatem, unum, eumdemque Chriſtum verum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiviſè, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublata differentia naturarum, propter unitionem, magiſque ſalva proprietate utriuſque naturæ, & in unam perſonam, atque ſubſiſtentiam concurrentem, non in duas perſonas partitum, ſive diviſum, ſed unum eundem filium Deum verum Dominum Jeſum Chriſtum, ſicut antè Prophetæ de eo, & ipſe nos Jeſus Chriſtus erudivit, & ſanctorum patrum nobis tradidit ſymbolum.

Tertiò, diffinitionem de duabus voluntatibus, duabuſque Chriſti operationibus in prædicto ſexto Concilio promulgatam, cujus tenor talis eſt: *Sufficeret quidem*, & reliqua, quæ in ipſa diffinitione Concilii Chalcedonenſ. ſuperiùs enarrata, ſequuntur uſque ad finem, poſt quem ſequitur in hunc modum.

Et duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes indiviſè, inconvertibiliter, inſeparabiliter, inconfusè, ſecundum ſanctorum patrum doctrinam adæquè prædicamus, & duas naturales voluntates non contrarias, juxta quod impii aſſeruerunt hæretici, ſed ſequentem humanam ejus voluntatem, & non reſiſtentem, vel reluctantem, ſed potiùs & ſubjectam divinæ ejus, atque omnipotenti voluntati. Oportebat enim carnis voluntatem moveri, ſubjici verò voluntati divinæ, juxta ſapientiſſimum Athanaſium. Sicut enim ejus caro, Dei
B verbi dicitur, & eſt: ita & naturalis carnis ejus voluntas, propria Dei verbi dicitur, & eſt, ſicut ipſe ait; *Quia deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed eius, qui miſit me, Patris*: ſuam propriam dicens voluntatem, quæ erat carnis ejus. Nam & caro ejus propria facta eſt, quemadmodum enim ſanctiſſima, atque immaculata animata ejus caro deificata eſt, non eſt perempta, ſed in proprio ſui ſtatu, & ratione permanſit: ita & humana ejus voluntas deificata eſt, non eſt perempta; ſalvata eſt autem magis, ſecundum deiloquum Gregorium dicentem; Nam velle illius, qui in Salvatore in-
C telligitur, non eſt contrarium Deo; deificatum eſt totum, duas enim naturales operationes indiviſè, inconvertibiliter, inconfusè, inſeparabiliter in eodem Domino Jeſu Chriſto vero Deo modò glorificamus, hoc eſt divinam operationem, & humanam operationem, ſecundum divinorum prædicatorem Leonem apertiſſimè aſſerentem: *Agit enim utraque forma alterius communione, quod proprium eſt, verbo ſcilicet operante, quod verbi eſt, & carne exequente, quod carnis*: nec enim in quoquam unam dabimus naturalem
D operationem Dei, & creaturæ, ut, neque quod creatum eſt, in divinam educamus eſſentiam; neque, quod eximium eſt divinæ naturæ, ad competentem creaturis locum dejiciamus. Unius enim, & ejuſdem tàm miracula, quàmque paſſiones cognoſcimus, ſecundum aliud, & aliud eorum, ex quibus eſt naturis, & in quibus habet eſſe, ſicut admirabilis inquit Cyrillus. Undique igitur inconfuſum, atque indiviſum conſervantes unum ſanctæ Trinitatis, brevi voce cuncta proferimus: & poſt incarnationem Dominum noſtrum Je-
E ſum Chriſtum verum Deum eſſe credentes, aſſerimus duas ejus eſſe naturas, in una ejus radiante ſubſiſtentia, in qua tàm miracula, quàmque paſſiones, per omnem ſui diſpenſationem converſatus, non per phantaſiam, ſed veraciter hæc demonſtravit, ob naturalem differentiam in eadem una ſubſiſtentia cognoſcendam, dum utraque natura cum alterius communione indiviſè, & inconfusè propria vellet, atque operaretur: juxta quam rationem, & duas naturales voluntates, & operationes confitemur,

Marginal notes: *Joan.6.* (beside "miſit me, Patris"); *al. ſuo.* (beside "permanſit"); *al. quod.* (beside "Salvatore in-")

temur, ad salutem humanam convenienter in eo concurrentes.

Quartò, quoniam hactenus ipsi Armeni præter has tres, Nicænam, Constantinopolitanam, & Ephesinam primam Synodos, nullas alias universales postea celebratas, nec ipsum beatissimum hujus sanctæ sedis Antistitem Leonem, cujus authoritate ipsa Chalcedonensis Synodus extitit congregata, susceperunt, asserentes eisdem fuisse suggestum, tàm Synodum ipsam Chalcedonensem, quàm memoratum Leonem, secundum damnatam Nestorii hæresim diffinitionem fecisse: instruximus eos, & declaravimus: hujusmodi falsam fuisse suggestionem, ipsamque Synodum Chalcedonensem, & Beatissimum Leonem sanctè, & rectè veritatem de duabus in una persona Christi naturis superiùs descriptam diffinivisse, contra impia Nestorii, & Eutychis dogmata: injunximusque, ut ipsum Beatissimum Leonem, qui veræ fidei columna fuit, & omni sanctitate, & doctrina refertus, tanquam sanctum, & catalogo sanctorum merito descriptum, de cætero reputent, & venerentur, atque non solùm dictas tres Synodos, sed & omnes alias universales authoritate Romani Pontificis legitimè celebratas, sicut & cæteri fideles reverenter suscipiant.

Armeni tres tantū Syn. admittebant.

Leo Papa I.

Quintò, Ecclesiasticorum Sacramentorum veritatem, pro ipsorum Armenorum tàm præsentium, quàm futurorum faciliori doctrina, sub hac brevissima redigimus formula. Novæ legis septem sunt Sacramenta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium. Quæ multum à Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant: hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Horum quinque prima, ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem: duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen, multiplicationemque ordinata sunt. Per baptismum enim spiritualiter renascimur, per confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem, & roborati, nutrimur divina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ: per pœnitentiam spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam, & corporaliter (prout animæ expedit) per Extremam unctionem, per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum. Inter hæc Sacramenta, tria sunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, idest, spirituale quoddam signum, à cæteris distinctivum imprimunt in anima indelebile. Unde in eadem persona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Septem Sacram.

A

Primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est: per ipsum enim membra Christi, ac de corpore efficimur Ecclesiæ. Et cùm per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua, & spiritu renascimur, non possumus (ut inquit Veritas) in regnum cœlorum introire. Materia hujus Sacramenti est aqua vera, & naturalis: nec refert, frigida sit, an calida. Forma autem est: *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis servus Christi, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Vel, baptizatur manibus meis talis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cùm principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum Sanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum. Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare. In causa autem necessitatis non solùm Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus, vel mulier, imò etiam paganus, & hæreticus, baptizare potest, dummodò formam servet Ecclesiæ, & facere intendat, quod facit Ecclesia. Hujus Sacramenti effectus, est remissio omnis culpę originalis actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea Baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio: sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad Regnum cœlorum, & Dei visionem perveniunt.

Bapt.

B

Joan.

C

D

Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est, chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, qui odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto. Forma autem est: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Ordinarius minister est Episcopus. Et cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quòd per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat. *Cùm enim audissent*, inquit, *Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem. Qui cùm venissent, oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in* quem-

Confirmatio.

E

Act.

quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio. Legitur tamen aliquando, per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum. Effectus autem hujus Sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus, qui Judæis est & scandalum, gentibus autem stultitia, secundum Apostolum, propter quod signo crucis signatur.

Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia Sanctorum Patrum, ac Doctorum Ecclesiæ pridem in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc instituisse Sacramentum. Deinde quia hoc convenit Dominicæ passionis repræsentationi. Inquit enim Beatus Alexander Papa quintus à Beato Petro: In Sacramentorum oblationibus, quæ intra Missarum solemnia Domino offerantur. Non enim debet in calicem Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrunque, id est, sanguis, & aqua ex latere Christi profluxisse legitur. Tùm etiam quod convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, qui est unio populi Christiani ad Christum. Aqua enim populum significat, secundum illud Apocalyp. Aquæ multæ populi multi. Et Julius Papa secundus post Beatum Sylvestrum, ait: Calix Dominicus juxta Canonum præceptum, vino, & aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cùm in Calice vinum, & aqua miscetur, Christo populus adunatur, & fidelium plebs ei, in quem credit, copulatur, & jungitur. Cùm ergo tàm sancta Romana Ecclesia à beatissimo Apostolo Petro, & Paulo edocta, quàm reliquæ omnes Latinorum, Græcorumque Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis, & doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis Ecclesiæ sic servaverint, & modò servent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis regio ab hac universali, & rationabili discrepet observantia. Decernimus igitur, ut etiam ipsi Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque sacerdotes in Calicis oblatione paululum aquæ (prout dictum est) admisceant vino. Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur: ita tamen, quòd totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ, & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus. Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur: consequens est, quòd per hoc Sacramentum in sumentibus dignè gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus, & potus, quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operatur spiritualem, in quo (ut inquit Urbanus Papa) gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum, & gratiarum proficimus incrementum.

Pœnitentia. Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cujus quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium Sacerdotis, quæ quidem præcipuè fit per orationem, jejunium, & eleemosynam. Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cùm dicit: *Ego te absolvo, &c.* Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, habens authoritatem absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Effectus hujus Sacramenti est absolutio à peccatis.

Extrema-unctio. Quintum Sacramentum est Extrema unctio, cujus materia est oleum olivæ per Episcopum benedictum. Hoc Sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet: qui in his locis ungendus est, in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma hujus Sacramenti est hæc: *Per istam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid peccasti per visum, & cætera.* Et similiter in aliis membris. Minister hujus Sacramenti est Sacerdos. Effectus verò est mentis sanatio, & inquantum animæ expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacra-

Jacob. 5. sacramento inquit B. Jacobus Apost. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: &, si in peccatis sit, dimittentur ei.*

Ordo. Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, Diaconatus verò per libri euangeliorum dationem, Subdiaconatus verò per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: & similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem. Forma sacerdotii talis est: *Accipite potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano latè continetur. Ordinarius minister hujus sacramenti est Episcopus. Effectus, augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus Christi minister.

Matrim. Septimum est sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Eph. 5. Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi, & Ecclesiæ. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cùm matrimonii vinculum legitimè contracti perpetuum sit.

Sexto, compendiosam illam fidei regulam, per beatissimum Athanasium editam, ipsis præbemus oratoribus, cujus tenor talis est: *Quicunque vult salvus, &c.*

Septimo, decretum unionis cum Græcis consummatæ pridem in hoc sacro œcumenico Florentino Concilio promulgatum, cujus tenor talis est: *Eugenius, &c. Lætentur cœli, &c.*

Octavo, cùm inter alia sit etiam cum ipsis Armenis disputatum, quibus diebus festivitates Annunciationis beatæ Mariæ Virginis, Nativitatis beati Joannis Baptistæ, & consequenter Nativitatis, & Circuncisionis Domini nostri Jesu Christi, ac Præsentationis ejusdem in templo, seu Purificationis beatæ Virginis Mariæ celebrari debeant, satisque dilucidè veritas patefacta fuerit tàm sanctorum patrum testimoniis, quàm consuetudine Ecclesiæ Romanæ, & omnium aliarum universaliter apud Latinos, & Græcos: ne igitur in tantis celebritatibus dispar sit Christianorum ritus, unde perturbandæ charitatis occasio possit oriri, decernimus tanquam veritati, & rationi consentaneum, & juxta totius reliqui orbis observantiam, ut ipsi etiam Armeni festum Annunciationis beatæ Mariæ, die vigesimaquinta Martii, Nativitatis B. Joannis Baptistæ vigesimaquarta Junii, Nativitatis verò secundum carnem Salvatoris nostri, vigesimaquinta Decembris, Circumcisionis ejusdem prima Januarii, Epiphaniæ sexta ejusdem Januarii, Præsentationis Domini in templo, seu Purificationis Dei genitricis, secunda Februarii debeant solemniter celebrare.

His omnibus explicatis, prædicti Armenorum oratores nomine suo, & sui Patriarchę, & omnium Armenorum, saluberrimum synodale decretum cum omnibus suis capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & statutis, omnemque doctrinam in ipsa descriptam, necnon quicquid tenet, & docet sancta sedes Apostolica Romana Eccles. cum omni devotione, & obedientia acceptant, suscipiunt, & amplectuntur. Illos quoque doctores, & sanctos patres, quos Ecclesia Romana approbat, ipsi reverenter suscipiunt: quascunque verò personas, & quicquid ipsa Rom. Ecclesia damnat, & reprobat, ipsi pro reprobatis, & damnatis habent, profitentes, tanquam veri obedientiæ filii, nomine quo suprà, ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus, & jussionibus fideliter obtemperare. Datum Florentiæ in publica sessione synodali solemniter in Ecclesia majori celebrata, anno Dom. millesimo quadringentesimo trigesimonono, decimo Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno nono.

Quædam controversa circà Concilium Florentinum.

Non est, quòd principalem controversiam hujus Concilii iterum proponamus. Hæc est de processione Spiritus sancti à Patre, & Filio, & de additione *ex filio* facta symbolo, satisque discussa fuit in dictis disputationibus, quas integras exhibuimus, quod nunquam in universo orbe celebriores extiterint inter doctissimos homines Orientis, & Occidentis in præsentia summi Pontificis, ac Imperatoris Græcorum Joannis Palæologi celebratæ, de materia divina prorsus, scilicet de processione Spiritus sancti, in quibus etiam plura sublimioris Theologiæ, ac Rhetoricæ inveniuntur argumenta. Fueruntque hę disputationes habitæ, positis sex pro utraque parte disputatoribus, qui in medio totius Concilii consedebant, sex videlicet ex una parte, & sex ex alia sibi invicem facies conspicientes, productis ipsis codicibus, ex quibus Patrum authoritates legebantur: interpres autem stabat in medio omnium referendo cuncta in Latino, & Græco sermone, quæ ab utraque parte dicebantur: tres verò Notarii erant constituti pro qualibet parte; qui omnia gesta in Latino, & Græco fideliter conscribebant, ut ex Fantino de Valereso Archiepiscopo Cretensi, qui Concilio ipsi subscripsit, illudque Latina explicatione donavit in Bibl. Vaticana asservata, notat Horatius Justinianus ejusdem Bibliothecæ custos primarius in præfatione acto-

actorum ejusdem Concilii. Hæ disputationes (sessiones ne, an collationes aptius dicerentur, disputatio de nomine) tantum indigent sedulo, ac vigili lectore, ut præter eas nihil necesse sit explanare. Quamvis in his non omnia referantur, quæ dicta, vel facta sunt in Synodo, & alii actorum collectores nonnulla alia referant, quæ studiosè supplevit in suis actis præfatus Horatius Justinianus. Sed nec omnes Græcorum errores examinati sunt, cùm numerentur usque ad quadraginta, & unum, qui ex Basilea Biturim missi sunt, cùm ibi haberetur Synodus à Gallis, ut videre est apud Spondanum an. 1438. & Guido Carmelita in summa de hæresibus numerat viginti sex errores Græcorum. Inter quos præter enumeratos in hac Synodo præcipui sunt: quòd dicunt animas à corpore solutas non videre Deum usque ad diem judicii, nec esse in cœlo, aut in inferno, sed esse errantes, sicut aves cœli. Multa à peccato excusant, ut usuram, simplicem fornicationem, deceptionem inimicorum, quoquo modo fiat, etiam pejerando, de Simonia vix scrupulos patiuntur: contra damnant eos, qui radunt barbas, & comedunt de suffocato. Item pro furto, usura, rapina Sacerdotes eorum nòn injungunt pœnitentibus, ut satisfaciant: sed raptorem inungunt oleo simplici, & remittunt, ut det Sacerdotibus septem aliquam pecuniæ quantitatem, & sic dimittitur absolutus. Plura videbis apud citatos Authores, ut cùm omnes errores excussi non fuerint, mirandum non sit, quòd eorum ad Ecclesiam reductio tàm brevi duraverit. Quod itidem contigit Hussitis in Basileensi Concilio, in quo tantùm ad examen vocati sunt quatuor eorum errores. Falsa est pœnitentia juxta Canones, si ita agatur pœnitentia de uno peccato, ut non agatur de altero. Quod dictum referri potest ad reductionem hæreticorum, qui omnes, & singulos non detestantur errores.

De authoritate hujus Concilii.

Dubitatum est primò, an generale, & legitimum habendum sit hoc Concilium. Qui enim Basileense Concilium in omnibus recipiunt, ac defendunt, huic multum detrahunt, cùm eodem tempore non possent esse simul in Ecclesia duo Concilia generalia. Sic Duarenus Jurisconsultus lib. 5. de sacris Ecclesiæ ministris cap. 11. Basileæ, inquit, congregati Patres nequaquam ab incepto desistunt, præter paucos quosdam factiosos, qui ad Conventum alium Eugenii in Italia, quo jure quaque injuria, ab ipso indictum proficiscuntur: qui Basileæ convenerant, illud Concilium Ferrariæ primò indictum, simul ac Eugenium, qui indixerat, excommunicarunt sess. 32. & conventiculum vocant, Sess. 38.

Et contra hoc Concilium Basileense P P. excommunicavit, ac Ludovicus, seu Aloysius de Pyramo Minorita Episc. Foroliviensis die 15. Feb. an. 1638. ex suggesto Pontificis legit decretum, quo omnia Basileensiū irritabat acta, ac eos in gravissimas censuras incurrisse declarabat, apud VVadingum in annalibus ad prædictū an. 1638. Sed & prima parte actorum Florentinorum Justiniani habetur integrum istud decretum: excipitur tamen causa Bohemorum quoad articulum de communione sub utraque specie, quem permittit continuari Basileæ ad triginta dies tantùm. Ac cùm Basileenses non obtemperarent, anno sequenti promulgata est bulla alia contra ipsos, tenoris sequentis.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Moises vir Dei, populi sibi commissi salutem zelans, timensque, ne ob seditiosorum schisma Chore, Dathan, & Abiron, ira Dei in ipsum populum, si illos consequeretur, insurgeret, jussu Domini dixit ad plebem universam: Recedite à tabernaculis impiorum

A hominum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum. Senserat enim, ipso Domino inspirante, seditiosos, & Schismaticos illos ultionem gravissimam excepturos, sicut postmodum rei monstravit eventus, dum nec ipsa terra eos potuit sustinere, sed justo Dei judicio illos absorbuit, ut descenderent in infernum viventes. Sic & nos, quibus licet immeritis, Dominus Jesus Christus populum suum committere dignatus est, audientes illud execrabile scelus, quod quidam perditi homines Basileæ commorantes ad scindendam S. Ecclesiæ unitatem proximis diebus machinati sunt, metuentesque, ne quos incautos seducant fraudibus, & venenis inficiant, ad ipsum Domini nostri Jesu Christi populum nobis creditum clamare pari voce compelli-
B mur: recedite à tabernaculis hominum impiorum; cùm longè amplior sit plebs Christiana, quàm illa tunc Judæorum; Ecclesia sanctior, quàm Synagoga, & Christi Vicarius ipso Moise authoritate, & dignitate superior.

Quam Basileensem impietatem dudum prævidere cœpimus, quandoquidem illud tunc Basileense Concilium intuebamur jam in tyrannidem prolabi, dum multi etiam inferioris gradus ad illud veniendum, standumque pro libito factionis Authorum cogerentur, dùm nonnullorum vota, & judicia diversis artibus extorquerentur, dùm conspirationibus, conjurationibus, monopoliis, & conventiculis penè omnia cederent, & pro ambitione Papatus diuturna protractio ipsius Concilii quærebatur. Ubi denique in-
C numeræ novitates, inordinationes, deformitates, & quasi infinita patrabantur mala, ad quod etiam laici, & clerici infra sacros Ordines constituti, ignorantes, inexperti, vagi, dyscoli, profugi, apostatæ, de criminibus condemnati, & de carceribus fugientes, nobis, & suis Superiorib. rebelles, & reliqua istiusmodi hominum monstra concurrerent, qui & ab ipsis scelerum magistris in omnem corruptionis labem facilè trahebantur.

Advertimus etiam ad illud Sanctiss. opus unionis Ecclesiæ Orientalis, quod per quorumdam factiosorum Basileensium fraudes omninò periclitari videbamus: & idcirco tantis malis, quantum in nobis erat, providere cupientes, ex prædictis, & aliis rationabilibus, & necessariis causis, de quibus in decreto transla-
D tionis pleniùs continetur, præfatum tunc Basileense Concil. de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Card. consilio, pluribus venerabilibus Fratribus, & dilectis filiis Archiepis. Episcopis, Electis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælatis, ac Magistris, & Doctoribus id laudantibus, ad civitatem Ferrariensem transtulimus, ubi etiam cum Occident. & Orient. Ecclesia Conc. œcumenicum Domino disponente fundavimus; deinde morbo pestis superveniente, & continuante, ad hanc civitatem Florentinam ejus gratia annuente, eodem approbante Concilio transtulimus, in qua ipse piissimus, & clementissimus Deus ostendit mirabilia sua, ut scilicet schisma illud perniciosissimum, quod in Dei Ecclesia per quingentos ferè annos cum maximo
E totius Christianitatis detrimento duraverat, & ad illud extirpandum plurimi Romani Pontifices prædecessores nostri, multique Reges, & Principes, & alii Christiani magnis olim laboribus, & expensis diutissimè insudarunt, post multas tandem in utroque loco disputationes publicas, & privatas, diversos tractatus, ac labores multiplices sublatum fuerit, & sanctissima Latinorum, & Græcorum unio feliciter consummata, prout in decreto superindè confecto, & solemniter promulgato pleniùs continetur.

Ex qua re ipsi æterno Deo inexhaustas gratias referentes, omnique fideli populo congratulantes, obtulimus illi hostiam jubilationis, & laudis. Vidimus enim non gentem unam, velut Hebræorum populum ad terram repromissionis revocari, sed multarum gentium

tium populos, nationes, & linguas ad unum divinæ veritatis eloquium, meritumque concurrere, per quod etiam jam magna ſpes redditur, ut ipſe ſol juſtitiæ in Oriente oriens ad aliarum multarum gentium, etiam infidelium tenebras radios ſuæ lucis extendat, fiatque ſalus Domini uſque ad extremum terræ.

Cujus quidem rei jam optimas arrhas Deo diſponente tenemus, dum ipſe Omnipotens per operam noſtram Armenorum oratores ex longiſſimis Orientis partibus ad nos, & ſanctam Apoſtolicam ſedem, & ſacrum hoc Concilium his diebus cum pleno mandato pervenire conceſſit, qui nos non aliter, quàm B. Petrum Apoſtolorum Principem intuentes, ac venerantes, ipſamque ſanctam ſedem veluti matrem omnium fidelium, & magiſtram recognoſcentes, ad eam, & præfatum Concilium pro ſpirituali cibo, & ſanæ doctrinæ veritate ſe venire profeſſi ſunt; ob quam rem ipſi Deo noſtro multas gratias retulimus. Sed quas in præfato divino opere moleſtias, quas impugnationes, quas denique perſecutiones, non quidem à Turcis, & Saracenis, ſed à vocatis Chriſtianis hucuſque paſſi fuimus, horret animus commemorare. Refert B. Hieronymus, quod ab Adriani temporibus uſque ad Imperium Conſtantini in loco reſurrectionis Dominicæ ſimulachrum Jovis, & in Crucis rupe ſtatua Veneris ex marmore à gentibus poſita colebantur, exiſtimantibus perſecutionis Authoribus tollere nobis fidem reſurrectionis, & Crucis, ſi ſancta loca per idola polluiſſent.

Non diſſimile à Baſileenſ. illis hominibus perditiſſimis, nobis, & Eccleſiæ Dei his diebus fieri contigit, niſi quòd illud à paganis, & verum Deum ignorantibus factum eſt, hoc ab his, qui cognoverunt, & oderunt, & idcirco ſuperbia eorum, juxta Prophetam, aſcendit ſemper, eò periculoſiùs, quò ſub reformationis ſpecie, quam in ſe ſemper horruerunt, venena diffundunt. Primum quidem poſtquam hi, qui omnis ſcandali patratores Baſileæ fuerunt, Græcis in promiſſione defecerant, cùm per ipſorum Græcorum, & Orientalis Eccleſiæ oratores planè intelligerent, chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Joannem Palæologum Romæorum Imperatorem illuſtrem, & bonæ memoriæ Joſephum Patriarcham Conſtantinopolit. reliquoſque tàm Prælatos, quàm alios Orientalis Eccleſiæ ad locum illum pro œcumenico Concilio celebrando per noſtros Legatos, & Præſidentes, alioſque ex præſtantioribus ibidem exiſtentes, ad quos jus eligendi locum, juxta conventionem communi omnium ejuſdem Concilii conſenſu firmatam, poſt graves ſuppoſitorum ejus diſſentiones devolutum erat, legitimè accedere velle: cumque etiam nos hanc ipſam loci electionem, ad ſupplicationem, & inſtantiam maximam dictorum Oratorum in generali Conſiſtorio Bononiæ confirmaſſe, & galeas, & alia neceſſaria pro executione ipſius decreti conventionalis, & hujus ſanctiſſimæ unionis opere, multis laboribus, & impenſis verſus Conſtantinopolim deſtinare percepiſſent, quoddam deteſtabile monitorium, ſeu citatorium, quo ſanctum hoc opus interciperent, contra nos, & præfatos Cardinales decernere auſi ſint, illudque ad præfatos Imperatorem, & Patriarcham Conſtantinopolitanum mittere, ut ipſos, & omnes alios omnino à veniendo diverterent; ſciebant enim illos ad alium locum, quàm electum, ut præmittitur, nullo pacto venturos. Deindè cùm prædictos Imperatorem, & Patriarcham, ac reliquos pro ipſo ſanctiſſimæ unionis opere ad nos jam venire percepiſſent, alium impietatis laqueum huic tàm divinæ rei injicere ſunt conati, dum quamdam ſacrilegam ſuſpenſionis ab adminiſtratione Papatus aſſertam ſententiam contra nos protulerunt.

Poſtremo memorati ſcandalorum duces, numero quidem pauciſſimi, quorum plerique conditionis infimæ, & nominis, veræ pacis odioſiſſimi, iniqui-

A tatem ſuper iniquitatem apponentes, ut non intrarent in juſtitiam Domini, dum Spiritus ſancti gratiam pro ipſorum Græcorum unione jam in nobis operari conſpicerent, à recta linea per anfractus erroris exorbitantes, prætenſam quamdam 17. Calend. Junii proximè præteriti ſeſſionem fecerunt, in qua quibuſdam decretis, licèt per unam tantùm ex tribus obedientiis poſt receſſum Joannis XXIII. ſic in eadem obedientia nuncupati, Conſtantiæ ſchiſmate tunc vigente editis inhærere ſe dicentes, tres propoſitiones, quas fidei veritates vocant, quaſi nos, & omnes Principes, & Prælatos, & alios fideles, & devotos Apoſtolicæ ſedis hæreticos facerent, protulerunt, quarum tenor ſequitur in hæc verba.

Veritas de poteſtate Concilii generalis univerſalem Eccleſiam repræſentantis ſupra Papam, & quemlibet alterum declarata per Conſtantienſe, &
B hoc Baſileenſe generalia Concilia, eſt veritas fidei Catholicæ.

Veritas hæc, quòd Papa Concilium generale univerſalem Eccleſiam repræſentans actu legitimè congregatum ſuper declaratis in præfata veritate, aut aliquo eorum, ſine ejus conſenſu nullatenus authoritativè poteſt diſſolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, eſt veritas fidei Catholicæ.

Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans cenſendus eſt hæreticus.

In hoc perniciosiſsimi, dum ſuam malignitatem ſub veritatis fidei fuco colorant, Conſtantienſe Concilium in malum, ac reprobum ſenſum, & à ſana doctrina penitus alienum pertrahunt, cæterorum ſchiſmaticorum
C falſam doctrinam ſequentes, qui confictos errores, & impia dogmata ex divinis Scripturis, & Sanctis Patribus perversè intellectis, ſemper ſibi adſtruere moliuntur.

Deinde avertentes penitus ſenſum ſuum, & declinantes oculos ſuos, ne viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum, more Dioſcori, & damnatæ Epheſinæ Synodi, ad quamdam venenatam, & execrabilem aſſertæ declarationis, ſeu privationis ſententiam à dignitate, & officio Summi Apoſtolatus inexpiabili quodam ſcelere proceſſerunt, cujus tenorem omni piæ menti horribilem hìc habere volumus pro ſufficienter expreſſo, nihil omittentes, quantum in eis fuit, quin hoc incomparabile unionis bonum in totum everterent. O miſeros, & dege-
D neres filios! O pravam, & adulteram generationem! Quid hac impietate, ac iniquitate crudelius, quid deteſtabilius, horribilius, atque inſanius excogitari poterat? dixerant olim nihil melius, nihil glorioſius, atque fructuoſius hac ſanctiſſima unione, ab exordio naſcentis Eccleſiæ in populo Chriſtiano viſum, vel auditum fuiſſe, neque expedire in re illa de loco contendendum fore, ſed pro ea conſequenda nedum hujus mundi ſubſtantiam, ſed corpus, atque animam exponi debere, pro hoc toto orbe clamantes, & ad id commoventes populum Chriſtianum, veluti in ſuis decretis, & epiſtolis plenè continetur. Nunc verò tàm furioſè, tàm impiè, quantum in eis eſt, id idem perſequuntur, ut ad illud Baſileenſe latrocinium totius orbis dæmonia confluxiſſe videan-
E tur: & licèt illorum iniquitatem ſibi ſemper mentitam omnipotens Deus huc uſque prævalere non permiſerit, cùm tamen ad eam complendam uſque ad abominationem deſolationis in Dei Eccleſia viribus omnibus ſtudeant, nos, qui ſine graviſſima Dei offenſa, ac imminenti periculo confuſionis, & abominationis in Dei Eccleſia talia diſsimulare nullo modo valemus, juxta Paſtoralis officii noſtri debitum, multis etiam Dei zelo ſuccenſis, nos ad hoc ipſum impellentibus, tantis malis obviare volentes, ac, quantum in nobis eſt, optimè, & ſalubriter providere, execrabilem-

lemque impietatem, ac pestem perniciosissimam à Dei Ecclesia eliminare, prædecessorum nostrorum sequentes vestigia, qui, ut scribit Nicolaus Papa, soliti sunt Concilia etiam universorum Pontificum nequiter celebrata cassare, sicut in universali contigit Synodo Ephesina secunda, quam beatiss. Leo Papa submovit, & Chalcedonensem instituit, solemne, & salubre declarationis decretum contra sacrilegos ipsos authoritate Apostolica in sacro Ferrariensi generali Concilio 15. Kal. Martii per nos editum, hoc sacro approbante Concilio, innovamus. Per quod quidem inter alia omnes, & singulos Basileæ sub prætensi Concilii nomine, quod verius Conventiculum esse diximus, contra translationem, & declarationes nostras contravenientes, & illa scandalosa, & nefaria præsumentes, etiamsi Cardinalatus, Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, aut alia quavis dignitate Ecclesiastica, vel sęculari præfulgerent, excommunicationis, privationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum, ac inhabilitationis ad futura, pœnas in nostris dictis litteris translationis contentas, ipso sacro Ferrariensi approbante Concilio, incidisse declaravimus.

Decernentes etiam nunc, & declarantes, quæcumque per dictos impios homines Basileæ existentes facta, & attentata, de quibus in præfato nostro Ferrariensi Concilio fit mentio, similiter omnia, & singula per prædictos ex post facta, gesta, & attentata, specialiter in duabus prætensis sessionibus, seu veriùs conspirationibus ultimo nominatis, ac quicquid ex eis, vel ex ea forsitan secutum est, & in futurum sequi posset, tanquam ab impiis hominibus, & nullam potestatem habentibus, à Deo abjectis, & reprobatis, fuisse, & esse nulla, cassa, & irrita, & de facto præsumpta, ac nullius penitus effectus, roboris, vel momenti.

Ipsasque propositiones superiùs descriptas, juxta pravum ipsorum Basileensium intellectum, quem facta demonstrant, veluti sacrosanctæ Scripturæ, & sanctorum Patrum, & ipsius Constantiensis Concilii sensui contrarium, necnon præfatam assertam declarationis, seu privationis sententiam, cum omnibus inde sequutis, &, quæ in posterum sequi possent, tanquam impias, & scandalosas, necnon in manifestam Ecclesiæ Dei scissuram, ac omnis Ecclesiastici ordinis, & Christiani Principatus confusionem tendentes, ipso sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus, ac damnatas, reprobatas nunciamus. Decernimus etiam, & declaramus, omnes, & singulos prædictos fuisse, & esse schismaticos, & hæreticos, & ultra pœnas in præfato Ferrariensi Concilio declaratas, tanquam tales cum omnibus eorum fautoribus, & defensoribus cujuscumque status, conditionis, & gradus Ecclesiastici, vel sæcularis extiterint, etiamsi Cardinalatus, Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, aut alia quavis dignitate præfulgeant, ut cum prædictis Chore, Dathan, & Abiron meritam accipiant portionem, pœnis condignis omnino puniendos.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ innovationis, declarationis, damnationis, reprobationis, nuntiationis, constitutionis, & dispositionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Florentiæ in sessione publica Synodali solenniter in Ecclesia sanctæ Mariæ Novellæ celebrata, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo nono, pridie nonas Septembris, Pontificatus nostri anno nono.

Porro & si Basileenses hanc bullam Eugenii damnarint sess. 38. tamen vim suam obtinet tanquam à legitima potestate promanans.

De decreto Eugenii.

Dubitatum est etiam, an decretum Eugenii, quo continetur instructio Armenorum, & eorum unio cum Ecclesia, sit pars hujus Concilii. Aliqui enim multum discriminis ponunt inter definitionem Concilii, qua continetur unio cum Græcis, & decretum illud Eugenii: illi enim omnem authoritatem tribuunt, quæ decretis Synodi generalis competere potest, huic non ita, quod jam Græci discessissent, cùm unio facta est cum Armenis, itaut non putent tunc fuisse Concilium generale. Verùm Arcudius in præclaro opere de Concordia Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis cap. 5. optimè ostendit decretum illud nomine totius Concilii editum fuisse: quamvis enim Græci in toto illo Concilio pars Concilii fuerint, illisque non præsentibus pars aliqua Concilii defuerit, tamen quia ipsis consentientibus unio Armenorum subsequuta est (quippe Græcis placebat Armenos à Latinis instruendos esse, ut intelligere licet ex colloquio Armenorum privatim habito cum Imperatore) & Concilium censetur unum, & integrum ex continuatione, præsertim quando supersederit, & non abierit caput summus Pontifex cum quibusdam nobilissimis membris, propterea omni asseveratione affirmo nomine totius Concilii decretum editum fuisse. Idque ostendunt verba decreti, in quibus ait Pontifex se dare Armeniis sub quodam brevi compendio Orthodoxæ fidei veritatem sacro approbante Concilio. Hoc confirmat Episcopus Appamiensis Spondanus ad annum 1439. asserens non unà cum Græcorum discessu dissipatam esse, quod multi crediderunt, Florentinam Synodum, sed porro continuatam cum Patribus Latinis, nec verò hoc solùm anno, verum etiam tribus sequentibus: quod scilicet vellet secum perpetuò habere Eugenius, cum quibus posset de schismate, quod parabatur in Germania, consultare, ac decernere. Quod & luculenter confirmatum reperimus ex actis Concilii Tridentini, quæ in arce S. Angeli asservantur Romæ. Ubi legitur, quod cùm Episcopus Clodiensis in congregatione generali die 26. Februarii 1547. excitasset difficultatem de bulla unionis Jacobitarum, quasi ea non pertineret ad Concilium Florentinum, quod terminatum fuisset anno 1439. quo consignata est bulla unionis Græcorum, bulla autem Jacobitarum anno 1441. Cardinalis à Monte Concilii præsidens responderit hallucinari eos, qui putarent finem Concilii Florentini fuisse unionem Græcorum, cùm longè post, per tres scilicet ferè annos perduraverit, usque videlicet ad an. Domini 1442. quo an. 6. Cal. Maii celebrata sessione Romam translatum fuit. *Ubi finitur Concil. Florent.* Idque ea occasione factum est, ut idem narrat Spondanus ad an. 1442. quod legatione missa ad Imperatorem Abyssinorum, qui vulgo *Presbyter Joannes*, vel per contractionem *Preteiannes* dicitur, seu in honorem Jonæ Prophetæ, seu quod pretiosum eum habentes *Belulgian* vocarent propria lingua, quasi nihil in orbe esset pretiosius hoc Imperatore, eos expectaret brevi accessuros ad Concilium suscipiendæ fidei Orthodoxæ causa. Atque ut majorem authoritatem ex loco acciperet Concilium, ipsum Florentia Romam transtulit approbante Concilio ipso, prosequendum in Basilica Lateranensi, propria, & prima sede summi Pontificis, decima quinta die post ejus ad urbem reditum. Non constat autem, quid Romæ actum fuerit; sed de Legatione missa ad Æthiopes acta Florentina Justiniani part. 3. attestantur in Epistola ibi contenta Nicodemi Abbatis Æthiopis Jerosolymis constituti super Æthiopibus ibidem degentibus ad Eugenium. *Æthiopum Litt. ad Eugenium.* Qua illi gratias plurimas agit de hac Legatione ad Æthyopes missa: & quamvis, inquit, Romanorum Pontificum negligentia minus eas partes curantium, & immensa locorum distantia accidisset, ut nulla visitationis memoria, aut litterarum communicatio, ab octingentis

fermè annis apud eos extaret; nihilominus Æthiopas tanta veneratione semper Romanam sedem coluisse, ut pedes eorum, qui Roma venirent in Æthiopiam, oscularentur: vestiumque eorum partes raperent, & reliquiarum loco servarent. Nec id quidem mirum. Si enim Regina Saba abiit in Jerusalem, ut sapientiam Salomonis audiret, plusquam Salomon summum Pontificem esse: Regem item potentissimum Æthiopum, cui centum subessent Reges, tantum facere Romanum nomen, & Latinorum fidem, ut nihil æquè in votis haberet, atque cum Romana Ecclesia uniri, & Pontificis subjici pedibus, avidissimèque amplexurum, quæ de concordia statuerentur in Synodo, nec se legatos disputandi causa mittere, sed ut summi Pontificis sententiam de rebus fidei sequerentur: vetustam enim, & orbi notam esse Latinorum sententiam, nec debere discipulum esse supra magistrum. Hæc, & plura in actis Florentinis Justiniani, quæ Romæ edita fuerunt.

Narrat autem in vita Eugenii Papæ quomodò oratores præfati regis Æthiopum Romam venerint. Anno 1441. die 10. Octobris Abbas sancti Antonii in Ægypto vir insignis apud Imperatorem Æthiopiæ vulgò Presbyterum Joannem vocatum, duodecim fermè monachis comitatus Romam venit, & ad portam obviam illi factis gubernatore, senatore, ragionariis urbis, præfecto arcis S. Angeli, & conservatoribus, multisque aliis civibus, deductus est in Basilicam S. Petri, ubi illi vultus sanctus ostensus, hospitatus est ad S. Laurentium in Damaso, & postea capita Apostolorum, & cæteræ urbis reliquiæ monstratæ fuerunt.

Extant quoque in valvis æneis tempore Eugenii Papæ IV. in majori parte Basilicæ S. Petri collocatis nobiliora ejusdem Pontificis monumenta, inter quæ visitur eorumdem oratorum in urbem ingressus, subinde insculptum etiam cernitur, quando Eugenius Papa decretum fidei eisdem oratoribus tradidit in Basilica S. Joannis in Laterano.

Chaldæi, & Maronitæ.

Dedit quoque Eugenius constitutionem pro Chaldæis, & Maronitis, eodem sacro approbante Concilio, quod Romæ prosequebatur, item pro Syris, & Indis. Quæ omnia Basileenses in pejorem partem sumentes prædicabant Eugenium Romam Concilium transtulisse, tùm ne compelleretur ad aliud concilium in Germania celebrandum, tùm ut ostenderet se summum imperium habere supra Concilium. At verò Eugenius universali Concilio præsidens nationes, regna ad Apostolicæ sedis obedientiam reduxit, atque ad ipsum in vertice montium, & Episcopum Episcoporum constitutum juxta Prophetæ vaticinium fluebant omnes gentes: tabescentibus interim Basileensis conciliabuli sub prætextu reformationis schismaticis, ut juxta prophetæ oraculum viderent, & confunderentur zelantes populi Is. 26. ut annotat præfatus Justinian. 3. p. actorum hujus Concilii.

Unde debemus intelligere non tantum decretum istud Eugenii pro Armenis partem esse hujus Concilii, sed & plerasque alias constitutiones pro Jacobitis, Chaldæis, Syris, Æthiopibus, aliisque cæteris populis, qui delegatos oratores Romam miserunt, ut Ecclesiæ Romanæ reconciliarentur, ab eaque orthodoxæ fidei articulos, in quibus aberrant, reciperent. Necesse est enim à centro unitatis, quod est in Ecclesia Romana, dissitos eò magis à se invicem per varias opiniones dissentire: sicut lineæ, quo plùs à centro distant, eò magis à se invicem elongantur. Nam de erroribus Armenorum catalogum texit Guido Carmelita in summa *de hæresibus*: Ubi inter cætera refert ipsos non celebrare cum gaudio festum Nativitatis Christi, sed eo die jejunare: faciunt verò festum apparitionis baptismi, quod dicunt festum nativitatis spiritualis. In suo quodam Concilio ab annis sexcentis habito statuerunt, quòd non crederent Spiritum sanctum à Filio procedere, & contrarium tenentes graviter puniantur: in eodem Concilio damnaverunt Leonem Pontificem Rom. & Dioscorum Alexandrinum per Concilium Chalcedonense damnatum canonizaverunt. Dicunt omnes homines usque ad Christum damnatos fuisse, animam filii purgari ab anima patris, & Angelum ab Angelo. Dicunt animas puerorum, qui nati sunt ex Christianis, si sine baptismo exeunt, ire ad paradisum terrestrem. Quod homines mediocriter mali post judicium manebunt in terra: vocant autem mediocriter malos conjugatos in sæculo viventes. Dicunt non esse infernum, quia Christus eum destruxit: sed quòd perfectè mali in Oceano sulphuris cruciabuntur. Purgatorium non admittunt, negant peccatum originale. Dicunt in Christo naturam humanam in divinam fuisse conversam. Dicunt eos, qui cadunt per peccatum à gratia, non posse resurgere in majori, sive æquali gratia. Solam passionem ad salutem sufficere sine gratia gratum faciente, ac sine ullo dono justificante. Quod peccator non potest, nisi semel, absolvi ab omni peccato. Quod aliqua peccata sint irremissibilia. Quidam eorum baptizant in puro vino, quidam in lacte, quidam in aqua. Transubstantiationem non admittunt in Eucharistia, sed solam figuram corporis Christi. Quod sacerdotes per fornicationem admittunt potestatem absolvendi. Quod aqua non est miscenda vino: tres tantùm ordines admittunt, quos nonnisi promissa pecunia conferunt, Quod nullus resurget in sexu muliebri, sed omnes in virili. Jacobitæ porro apud eundem Guidonem circumcidunt pueros. Negant confessionem, quæ fit sacerdotibus, sed soli Deo confitentur, ponuntque ignem juxta se cum incenso in signum, quod Deus in tali confessione consumit eorum peccata: unam tantum naturam in Christo admittunt, ac ideo uno tantùm se digito signant.

Armenorum errores varii.

Jaco…

Æthiopes autem magna ex parte Nestorium sequuntur, qui depravavit maximã partem Orientis, præsertim, ut ait idem Guido, terram Presbyteri Joannis, nec non per Sergium Saracenos.

De Eucharistia, pane azymo.

Disputatum fuisse etiam de Eucharistia in hoc Concilio multi testantur: non quidem, quod noluerint Græci admittere mutationem panis in corpus Christi, ut mentitur Kemnitius apud Arcudium de concordia utriusque Ecclesiæ lib. 3. cap. 2. Quia numquam Græci cum Latinis ea de re disceptarunt, sed tantùm actum fuit de verbis, quibus illa ineffabilis mutatio fieret, Marco Ephesio contendente aliis, quàm Christi verbis hanc mutationem fieri.

Græ… unum… nis c… sus c… Euch… stiam

Agitata quoque fuit controversia de materia hujus Sacramenti, an panis deberet esse azymus secundum Latinorum, an fermentatus secundum usum Græcorum. Determinavit autem Concilium panem, seu azymus sit, seu fermentatus, materiam esse hujus sacramenti, licèt unusquisque ritum Ecclesiæ suæ servare deberet, quem privata authoritate mutare non licet. Nihil autem determinavit Concilium, an convenientius ad exemplum Christi Salvatoris ex pane azymo fieret, ut contendunt Latini, licèt ea de re magna fuerit controversia, ex eo potissimum orta, quòd non videatur mors Christo illata die solemni Paschæ, ac per consequens non instituisse Eucharistiam in vespera, quæ præcedebat Pascha, ubi incipiebat usus azymi, sed aliquo die antea, ubi adhuc erat usus panis fermentati, ut 13. die juxta illud Joan. 13. *Ante diem festum Paschæ sciens Jesus, &c.*

Ad quod respondetur cœnam agni Paschalis, in qua fuit instituta Eucharistia, factam fuisse à Christo die 14. ad vesperam, secundum legis præscriptum Exod. 12. hancque vesperam dici ante diem festum Paschæ, supple lucescentem, seu artificialem, non diem naturalem, prout includit noctem, & diem.

& diem. Et aliud est solemnitas Paschæ, aliud dies festi Paschæ.

Objicies ex Joan. c. 19. *Ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*. Ergo nondum cœna agni Paschalis facta erat, cùm pateretur Christus.

Respondetur ibi per Pascha, intelligi victimas Paschales per 7. dies continuos immolari solitas, à quibus manducandis ne impedirentur, ac immunditiam legalem contraherent, nolebant ingredi in domum Pilati Gentilis hominis. *Ita Gordonus in c. 19. Joannis*.

Objicies diem, in quo Christus passus est, vocari parascevem Paschæ Joan. 19. hoc est præparatorium Paschæ; ergo ante Pascha Christus passus est.

Respondetur vocari parascevem Paschæ non respectu Paschæ, in quo incidebat, sed respectu Sabbati solemnioris intra octavam Paschæ tunc incidentis, quod Sabbatum apud Judæos celebrius erat, & cum præparatione agebatur.

Objicies non videri probabile in die solemni Paschæ licitum fuisse exercere judicia, nec verisimile Judæos illum diem voluisse violare.

Respondetur omnia fuisse cum tumultu, cum furore, cum impietate, cum Dei contemptu, nedum diei Paschæ: itaque res acta est contra eorum primum propositum, cùm dicerent, *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*.

Objicies Luc. 22. discipulos prima die azymorum dixisse Christo, *Quò vis eamus, ut paremus tibi Pascha?*

Respondetur diem 13. vocari primam diem azymorum, quia in illius vespera incipiebat usus azymorum: Itaque dies Paschæ erat decima quarta, & decima quinta, sed 14. quoad initium Paschæ, 15. quoad complementum: & primus dies azymorum dicebatur 13. dies, & 14.

Objicies non aptè initium diei vocari vesperam.

Respondetur id non esse insolitum in scriptura, quæ ait vesperè, & manè factos esse primos dies creationis, atque etiam Sabbata à vespera ad vesperam jubet computari.

Objicies inde sequi, ut fuerint octo dies azymorum, non septem, nam computando à vespera decimæ quartæ, usque ad diem 21. ad vesperam, in qua Exod. 12. ponitur finis azymorum, inveniuntur octo dies.

Responderi potest Josephum computare octo dies azymorum: melius respondetur hæc verba Exodi, usque ad diem 21. ad vesperam, scilicet primam, intelligenda esse exclusivè, non inclusivè.

Objicies quosdam patres asserere Christum objisse Luna 15.

Respondetur, si qui sint hujus opinionis, plures sunt contrarię opinionis, ut Orig. Tract. 15. in Matth. Epiph. hær. 50. citatur etiam author quæstionum veteris, & novi Testamenti inter opera D. August. adscriptus, item D. Ansel. super c. 27 Matth. apud Suarem ad ar. 6. qu. 5. D. Th. disp. 40. sect. 3. & communis est opinio Christum occisum esse in die solemni Paschæ, in quo mos erat unum reum liberari, qui tunc fuit Barabbas, Joan. 18. *Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha*. Et dies ille vocatur solemnis à D. Mat. c. 27.

In confirmationem eorum omnium Israelitæ primum Pascha celebraverunt in prima vespera lunæ, seu diei decimæ quartæ: Ergo Israelitæ deinceps, atque etiam Christus.

Probatur antecedens ex c. 32. Num. *Profecti igitur de ramesse mense primo quinta decima mensis primi, altera die phase filii Israel in manu excelsa*. Versio Pagnini habet: quintadecima die mensis primi in crastino Paschæ egressi sunt filii Israel 70. habent: postridie ipsius Paschæ, egressi sunt filii Israel: at non potuerunt congregari in ramesse ex oppidis, & urbi-

A bus nisi saltem per spatium unius diei, &c. Egressi sunt etiam de domibus media nocte post phase celebratum, &c. Ergo apparet comedisse agnum Paschalem in prima vespera lunæ decimæquartæ.

De authoritate Pontificis Romani.

Circa authoritatem Pontificis Romani in hoc Concilio definitam, & à Græcis recognitam, & approbatam post multas à tempore Photii conflictationes, dubium est, quid sibi velint ista verba: *Quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur*. Tacet enim Abramus, quod habent acta Biniana, dissidium fuisse de modo exprimendi potestatem summi Pontificis, cum Latini vellent, ut scriberetur eum habere sua privile-B gia juxta determinationem sacræ scripturæ, & dicta sanctorum Patrum. Quæ verba Imperator effusè nimis dicebat. An si quis sanctorum honorat Papam in Epistola, hoc habendum erit pro privilegio? Cumque tandem visum fuisset pro dictis sanctorum opus Dei, id est, unionem non esse impediendam, convenerunt omnes in illa expressione, quæ in definitione, seu litteris unionis exhibita fuit. Quamvis non desint, qui latinam versionem vituperent in hac parte, discrimenque ponunt inter particulas *&*, atque *etiam*. Alii verò sunt qui non aliter ista verba intelligenda esse putant, quàm ut præfigatur modus authoritati Pontificis, ut non aliud possit, quàm quod determinatum est in Conciliis Orientalibus, & eorum canonibus sancitum, ultra quos nihil possit agere, aut aggredi, ita ut intra limi-C tes eorum canonum omnis ejus coerceatur potestas. Unde & ulterius inferre volunt irritum esse, & inane quicquid attentaverit summus Pontifex, si non est eorum Conciliorum canonibus explicatum. Quod non parvam inferret imminutionem illius potestati, & non minimam in Ecclesia perturbationem, dum tot dispensationes, institutiones novæ, privilegiaque revocarentur in dubium.

Aliam autem fuisse mentem Concilii Florentini docet inter cæteros Thomas Illyricus in tractatu de potestate summi Pontificis, dicens, Cùm hæc verba retulit, notandum esse, non noviter ab hac synodo inventam esse hanc definitionem, sed declaratum fuisse in hac synodo ipsam contineri in aliorum Conciliorum gestis. Unde, inquit, in Canone Concilii Chalcedo-D nensis dicitur: Si quis Episcopus prædicatur infamis, liberam habeat potestatem appellandi ad beatissimum Episcopum antiquæ Romæ: quem habemus Petrum petram refugii: & ipsi libera potestate loco Dei sit jus discernendi Episcopi infamiam secundum claves à Deo sibi datas. Quem tamen canonem intèr Chalcedonenses non invenimus. Satis tamen indicavimus, & manifestam fecimus, tàm in canonibus, quàm in controversiis primorum Conciliorum hanc authoritatem Pontificiam.

Aliud autem est, quod authoritas primaria Pontificis Romani antea asserta fuerit quoad substantiam in primis Conciliis, aliud, quod in iisdem sic modificata fuerit, ut non ad alia se extendat, quàm quæ ibidem determinata sunt. Primum verum est, & sufficienter à nobis demonstratum in his Conciliis. Secundum absolutè non E debet admitti, quamvis æquum sit Pontificem juxta canones regere Ecclesiam, si nihil aliud obstet: non tamen iis canonibus omnis ejus potestas coercetur, cùm non humani, sed divini juris sit.

Nec obstat isti authoritati, quod Christus immediate instituerit, ac miserit Apostolos, dederitque eis potestatem, quibus cùm succedant Episcopi, videri deberent ab ipso immediatè dependere, sicut Apostoli à solo Christo: est enim discrimen valdè attendendum, quia tunc solus Christus regebat Apostolos, nec alium habebant ante se, à quo dependerent, unde tunc solùm ab eo tanquam à summo sacerdote, & Pontifice habebant authoritatem: nunc vero ipso in cœlos

ascendente Petrum habent Episcopi, aut ejus successorem pro capite, & principe, à quo pendet eorum authoritas: sicut enim rex à regno discessurus disponit, ac dividit regni officia, mandans, ut constituto ab eo vicario obediant omnes, quos variis officiis præposuit: sic Christus ex hoc mundo discessurus, constituit Apostolos, & septuaginta discipulos, quibus designabat Episcopos, & Curatos etiam, seu minores sacerdotes Episcopis ipsis immediatè subditos, varia gratiarum dona, ac jurisdictiones, potestatesque concedens, sed super omnes reliquit Regentem in suo regno, seu vicarium generalem, à quo omnes sic dependerent, ut quamvis non posset ordinem Episcoporum, aut Curatorum omnino tollere, posset tamen ex plenitudine potestatis, quæ ei commissa est, si utile judicaverit, hos sublimare, illos deprimere, de Curatis Episcopos creare, de Episcopis Archiepiscopos, horum jurisdictionem coarctare, aliorum dilatare: plenitudo siquidem potestatis, ait D. Bernardus epist. 121. ad Mediolanenses, super universas orbis Ecclesias Apostolicæ sedi donata est. Qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

Potestas suprema cur Pont. Rom. conveniat potius.

Cur verò potiùs Romano Pontifici competit hæc auctoritas, quàm Antiocheno, aut Constantinopolitano, aut alii, in promptu ratio est, quia Pontifex Rom. est successor D. Petri, cui tota Ecclesia, ac omnes Christi oves commissæ sunt. Unde si Petrus perseverasset usque ad mortem in Ecclesia Antiochena, quam sibi primo propriam reddiderat, non Pontif. Roman. sed Antiochenus esset successor D. Petri cum authoritate in universam Ecclesiam: sed quia Petrus adhuc vivens reliquit hanc Ecclesiam D. Ignatio gubernandam cum minori potestate, & inde Romam venit, ac illic permansit usque ad mortem, sedemque summi Pontificatus instituit in ea urbe, ideo qui ejus successor est Rom. Pontifex, primariam, ac universalem habet potestatem, sicut D. Petrus: ex conjunctione enim Ecclesiæ Romanæ cum summo Pontificatu firmata per mortem D. Petri, Ecclesia Romana addita est, & appropriata summo Pontificatui. Quod non sine quadam divina ordinatione factum rectissimè creditur, cùm Christus apparens Petro fugienti ex urbe Roma propter persecutionis atrocitatem insinuavit ipsi, ut Romam rediret, his verbis, Vado Romam iterum crucifigi, prout refert Divus Hieronymus in libro de viris illustribus. Unde non ordinatione humani Imperatoris primo, sed cœlestis, nec Concilii generalis, sed consilio divino primum conjunctio hæc facta est, licèt postea & per Imperatores, & per Concilia corroborata fuerit. Unde hìc dicitur in hoc Concilio Romano Pontificem successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac doctorem existere: & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universam Ecclesiam à Domino Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Infallibilitas Rom. Pontificis à quibusdam asserta.

Ex quibus verbis etiam inferunt plures, cùm Ecclesia sit columna, & firmamentum veritatis, quæ tota errare non potest in fidei, & morum doctrina, summum quoque Pontificem omnium Christianorum, ac totius Ecclesiæ doctorem ex divina ordinatione, cùm universam docet Ecclesiam, & omnes Christianos ex cathedra, id est, ex ea authoritate, qua potest omnes obligare, sic ipsam decipere non posse: ac errare ipse non potest ex assistentia divina, quæ illum non deserit. Unde, inquiunt, inhonorant matrem suam Ecclesiam, qui illi doctorem assignant errori obnoxium, ac qui ipsam in errorem præcipitare possit. An non melius est talem doctorem datum esse Christianis omnibus, qui non possit abire in consilio impiorum, & non possit stare in cathedra pestilentiæ? An non inde securiores sumus in nostra fide? An non majorem Dei erga Ecclesiam amorem, majusque beneficium à Deo optimo illi collatum agnoscimus, cùm talem illi præceptorem assignavit? esto enim possit Pontifex, ut privatus homo propriæ opinioni aliquid indulgere, at non quatenus est doctor universalis Ecclesiæ, quia Deus non permittit ipsum tunc falsa docere, quia aliàs nihil esset certi in Ecclesia, sicut in discipulo, qui tenetur audire magistrum hallucinantem: & quamvis stando præcisè in ratione naturalis luminis, quæ ratio sine fide in errorem præceps est, videri possit nihil impedire, quominus Papa præventus aliqua opinione erronea, ipsam etiam declaret, & jubeat suscipi ab omnibus, credens ipse id expedire, & veritatem ipsam se manifestare; attamen quia regimine aliquo supernaturali Deus dirigit Ecclesiam militantem, quatenus Papa subest tali Dei regimini, id non potest, nec unquam faciet. At instabis, quid, si Papa vellet? & ego contra opponam: quid, si Deus desereret Ecclesiam, à qua se nunquam recessurum pollicitatione sua se adstrinxit?

Placet hìc adjicere Vvestoni Doctoris Angli sententiam in Commentariis de moribus reipublicæ lib. 5. cap. 15. Nos porro infallibile judicium quoad veritatem definiendam attribuentes Romano Pontifici, eodem singulari modo Dei erga nos bonitatem, juxta Christi meriti uberrimos fructus, amplificamus: quis ignorat præclarè consultum fore ei reipublicæ, cujus princeps Dei instinctu perpetuo dirigeretur ad sententiam rectè ferendam in omni materia justitiæ, sive ea legis latæ genuinam interpretationem, sive ipsum in reipsa justum respiceret? Veræ enim justitiæ in plerisque obscurum esse nobis sensum quis dubitat, vel minimè in se experitur? Hinc eximium, ac propemodum divinum esset illius reipublicæ ornamentum, simulque firmamentum, si modò in ea princeps judicium esset semper laturus infallibiliter ad naturam ipsius justitiæ, quantumvis abstrusæ, aut hominum opinionibus controversæ. Cur ergo hæretice invides, aut inique fers, Dei Ecclesiæ hoc privilegium in persona summi Pontificis concedi? quamobrem ab affluentia meritorum Christi in Ecclesiam redundantium hoc ingens beneficium ingratus prorsus repellis, neque ut nos Dei bonitatem, & Redemptoris munificentiam commendas? Num inde quod superbus in te animus haud patiatur externo, nedum Romano solùm regi magisterio, vel quod cupias externæ authoritatis omni tribunali excusso, in rebus fidei promiscuè tumultuari dumtaxat, ac demum immani tragædia cuncta earum momenta funestare? Veremini, ne nos Catholici Christum sua gratia plus æquo proficuum exhibeamus. Deo profecto Christo humano generi eodem infesti consistitis, quo Romano Pontifici hoc divinitatis oraculum detrahitis.

Plura de hoc argumento suppeditat Card. Turrecremata lib. 2. cap. 109. & sequentibus in summa Ecclesiæ. Nec verò ut objiciebat quispiam Anonymus. Concilia erunt inutilia, si Papa in rebus fidei est infallibilis: quinimo eo magis utilia erunt, quod præsidentem habeant non errantem, quem audierunt semper hactenus, & secuta sunt, quæ legitima habentur. Sed ne levius rem istam egisse videamur, auxiliaris noster erit Stapleto, qui in relectione scholastica controversia 3. q. 5. hanc ipsam Anonymi rationem inter alias hæreticorum reponit pro octavo eorum argumento (etsi non inficior omnem hæreticorum objectionem, aut rationem non esse hæreticam.) Si, inquiunt hæretici, non posset Papa errare in decreto fidei, frustra congregarentur Concilia generalia, quia solus ille posset omnia determinare. Ad 8. inquit Stapleto, non frustra congregatur Concilium, etsi solus Papa possit decernere, propter multas causas. Primum, quia decernit non prophetice, sed discursivè, & humano modo, ideoque inquisitione opus habet. Sic in primo Concilio Apostolico, etsi solus

Con nec

ſolùs Petrus ſententiàm tulit, & eum ſecuti ſunt cæteri omnes, tamen priùs *conquiſitio magna facta eſt*, Act. 15. in hac autem conquiſitione juvant plurimorum judicia Secundò propter infirmitatem fidelium, qui libentiùs acquieſcunt multorum patrum judicio, quàm unius. Tertiò, quia quoad mores multa ſunt definienda: qua in re praxes variarum Eccleſiarum inſpiciendæ ſunt, quod ſine congregatis Epiſcopis difficillimè fit. Quartò, ut audiantur, & corrigantur hæretici ipſi, & eorum vel ſaluti conſulatur, vel impietati occurratur. Hæc Stapleto. Denique cùm debeat Summus Pontifex determinationi de fide præmittere examen ſufficiens, pro rei, de qua agitur, gravitate, ac circumſtantiis, illius eſt convocare, quos judicaverit ad illud. Aliquandò autem res controverſæ talis ſunt momenti, ac in talibus circumſtantiis, ut non aliter, quàm in Concilio generali debitè valeant examinari, ac definiri, ut fructus aliquis ex definitione ſperari debeat. Ac tunc non deerit officio paſtor Eccleſiæ. Sed de his aliàs.

Cæterùm ex eadem definitione authoritatis Pontificiæ per Concilium inferunt alii ipſum Pontificem poſſe ubique delegare confeſſarios, ſic enim Leſſius ex hoc decreto argumentatur in additionibus ad D. Thomam qu.8. art.5.dub.5. Romanus Pontifex eſt caput totius Eccleſiæ, & omnium Chriſtianorum Pater, & Doctor, & habet plenam poteſtatem regendi univerſalem Eccleſiam: ergo poteſt ubique locorum confeſſiones audire, ac proinde aliis, quos idoneos judicaverit, eamdem poteſtatem committere: cùm enim non poſſit omnes per ſe immediatè paſcere, neceſſe eſt, ut poſſit aliis ſuas vices committere. Confirmatur, quia Epiſcopus abſque licentia ſui parochi poteſt dare poteſtatem audiendi confeſſiones in parœchia: ergo multò magis Pontifex abſque conſenſu Epiſcopi. Sed hæc illatio non placet Anonymo, qui omnem movet lapidem, ut à Pontifice auferat illam poteſtatem, ac Religioſorum privilegia irrita reddat. Quod cum non poſſit aliter facere, quàm errantem exhibendo ſummum Pontificem, à quo emanarunt, ideo tot congerit, poſt exagitatam definitionem Concilii, ut infallibilitatem illam evertat. Sicque non modicæ controverſiæ noſtris diebus anſam dedit hæc definitio Florentina, quæ vix per clerum Gallicanum ſopita eſt, apud quem delata fuit, dum huic editioni incumberemus.

De Ordinationibus Græcorum.

CÆterum, ut ad difficultatem propoſitam quaſi è prolixiori diverticulo redeamus, ſi decretum iſtud verè eſt Concilii Florentini, tenerentur ergo Græci in Ordinationis Sacramento tradere inſtrumenta tangenda ordinandis, & uti formis, quas aſſignat decretum in adminiſtratione Sacramentorum. Quod tamen minimè ab iis obſervatur.

Nodum hunc diſſolvit præfatus Arcudius loco citato. Græcos teneri benè ſentire de toto illo decreto tanquam Synodico. Teneri etiam in Sacramentis nihil eſſentiale prætermittere. Formas autem Græcas, & Latinas, ſicut & materias idem valere. Quod variis locis occaſione data demonſtrare conatur. Quod ſpectat autem ad ordinationem, aſſerit primam manus impoſitionem apud Latinos eſſe materiam eſſentialem, ut & apud Græcos, ſed apud Latinos unà cum inſtrumentis magis explicatam, & dilatatam eſſe, quam dilationem Græci non damnant, neque enim unquam cum Latinis de hac re conqueſti ſunt, eam tamen non adhibent. Non enim neceſſe eſt, ſi non eſt, talis mos apud illos, ut eam adhibeant; ſed ſatis eſt, ſi eam non damnent in aliis, ſed per ſolam manus impoſitionem totum adimpleant: Et videretur nimis durum aſſerere Græcos iterum debere ordinari. Hac enim ratione nunquam fuiſſet Sacerdotium apud Græcos, & tamen Græci de hac re nunquam accuſati ſunt apud Latinos, & pra-

A xis Eccleſiæ hoc nos docet. Non enim Eccleſia Romana Presbyteros Græcos ad concordiam revertentes iterum ordinat, aut aliquid ſupplet in eorum ordinatione. Quin Eugenius Pontifex in Concilio hoc jam tranſacta concordia, cùm multas quæſtiones de rebus minutiſſimis etiam ad ritus, & ceremonias circa Sacramenta propoſuiſſet Græcis, quòd à Latinis differre videbantur, hanc, quæ maximi momenti eſt, ne attigit quidem.

Et licèt Concilium mentionem aliquam de manuum impoſitione non faciat, unde anſam arripuit Dominicus Soto in 4. diſt. 24. quæſt. 1. art. 5. docendi eam non eſſe eſſentialem in ordinatione: quia tamen Concilium refert ſe ad Pontificale Romanum, in quo expreſſa eſt manuum impoſitio, nihil ex hoc
B Concilio contra illam manuum impoſitionem concludere poteſt.

Hanc Arcudii ſententiam laudat Hiquæus l. 4. ſent. diſt. 24. qu. unica, & explicatur hoc modo: quia non requiritur aliud ad materiam Ordinis, niſi ut fiat ſigno viſibili, per quod gradus illius miniſterii repræſentetur ſufficienter prolata debita forma. Ad quod reſpiciens Trident. ſeſſ. 23. c. 3. dicit ſacram ordinationem verbis, & ſignis perfici. Dicit ſignis, quia ſicut traditio poteſtatis per ſigna externa variis modis fit, ut impoſitione manus, & traditione inſtrumentorum, alterutrum ſufficit, quando eſt proportionatum ſignum traditæ poteſtatis: eſt autem apud Græcos impoſitio manuum ſignum proportionatum traditæ poteſtatis Sacerdotalis, quando fit ſimul cum prolatione verborum, quæ ſecundum eorum Euchologium hæc
C ſunt. Pontifex impoſita manu unà cum pallio clara voce enunciat. *Divina gratia, quæ ſemper infirma curat, &, quæ deſunt, ſupplet, promovet N. venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut veniat in eum gratia Spiritus ſancti, &c.* Ratio eſt, quia verba iſta determinant impoſitionem hanc manuum ad ſignificandam poteſtatem Sacerdotalem, quæ tunc confertur. Verum eſt expreſſius ſignificari per traditionem inſtrumentorum, ſed cùm Sacramentum conſtet ex duplici ſigno, uno minus expreſsè ſignificante effectum Sacramenti, quod idcirco vocatur materia; altero magis expreſsè ſignificante, ac ideo magis determinato, quod forma nuncupatur, non eſt neceſſe, quòd tàm expreſsè ſignificet effectum Sacramenti id, quod vocatur materia: ideoque ſola impoſitio
D manuum poteſt eſſe ſufficiens materia eſſentialis, quamvis expreſſiùs ſignificaret cum traditione inſtrumentorum, ſicut apud Latinos.

Impoſitio manuum.

Canones autem, qui nunc de ſola manus impoſitione loquuntur, nunc de ſola traditione inſtrumentorum, non ſunt intelligendi præciſivè, aut excluſivè, quaſi altera ſola eſſet materia ex divina inſtitutione: ſed intelligendi ſunt de materia ſufficiente, & quæ in uſu eſt, aut fuit juxta particularem ritum Eccleſiarum. Et hinc etiam probabiliter cenſent Albertus magnus in 4. diſt. 24. art. 38. ad 2. & Vaſquez diſp. 246. cum aliis contactum inſtrumentorum non requiri de neceſſitate Sacramenti, quamvis, quicquid ſit de veritate ſpeculativa, ſequenda ſit praxis Pontificalis in uſu: qui autem contra ſen-
E tiunt, videant, quo pacto Græcos cum Latinis conciliabant.

Doctrinam hanc omninò confirmat Morinus Oratorii Presbyter egregiè doctus, in Comment. *de ſacris Eccleſiæ ordinationib.* ubi ad veritatem iſtius axiomatis in ſcholis vulgatiſſimi, ſtabiliendam, materias Sacramentorum eſſe perpetuas, ſicut & formas, nec unquam mutandas, oſtendit tàm apud Græcos, quàm apud Latinos in prioribus ſæculis pro materia, & forma ordinationis conſpici ſolam impoſitionem manuum & orationem unicuique gradui convenientem. His autem primò Orientales novos ritus addiderunt, ſed multò ſeriùs, & paulatim, quod demonſtrat ex variis Ritualibus antiquis, & recentioribus in hoc com-

commentario insertis; Unde etiam sugillat scholasticos, ad quorum decreta minimè Græcorum ordinationes conformandæ sint. Attamen Durandus in 4. sent. dist. 24. qu. 3. docet antiquitùs in Ecclesia sola manuum impositione cum verbis ordinatum fuisse Diaconum secundum ordinarium antiquissimum Ecclesiæ Aniciensis, cùm inquit, præfuimus. Sed nos volentes conformari cæteris Ecclesiis posuimus de manu nostra in margine dicti ordinarii, quod liber Euangeliorum tradatur Diacono cum consueta verborum forma. Favent alii scholastici, D. Bonaventura, & alii apud Arcudium l. 6. c. 3.

Alia solutio proponitur discutienda. Sed hanc difficultatem adhuc alio modo solvimus alibi, primarios ordines à Græcis non conferri nisi ad altare, in quo supponuntur esse instrumenta, quæ hoc ipso moraliter tanguntur ab ordinandis. Qui contactus habetur sufficiens à pluribus bonæ notæ Theologis, quos refert, licèt non sequatur Thomas Sanchez consiliorum moral. l. 7. c. 1. dubio 2. Cajetanus, Tabiena, Armilla, Albertus magnus, Victoria. Ledesma probabilem dicit, sicut Sotus in 4. dist. 24. q. 1. art. 2. & Henriquez l. 10. de ordin. c. 105. Quia videtur sufficere, quòd Episcopus ostendat materiam præsentem; sicuti in sermonibus familiaribus cùm quis donat alteri equum, sufficit, quòd dicat, accipe equum, licèt ille, qui accipit, non tangat. Hinc apud Theodoretum *in religiosa historia c.* 13. legimus Macedonium Monachum per astutiam, ac dolum ad altare accitum fuisse, ut ipsi de ordinatione nihil suspicanti, à Flaviano Epis. Antioch. celebrante manus imponerentur. Hinc apud Simeonem Thessal. divisio ordinum in eos, qui ad altare conferuntur, & qui extra altare, ut inde colligi possit, non aliud esse discrimen, quàm quòd contactus instrumentorum sit apud alios moralis, apud alios realis; Græci enim censeri possent tangere instrumenta eo ipso, quòd ad altare per Episcopum celebrantem ordinantur. *Ordinationes autem eximiæ*, ait Simeon Thessalon. Archiep. in libro de sacris ordinationibus cap. 1. *& propriè dictæ, quæ intra sanctuarium fiunt, & in ipsa sanctissima mensa tres sunt in Trinitatis similitudinem, de quibus loquitur S. Dionysius, Diaconi, Presbyteri, & Episcopi.* Atque in sequenti classe in Synodo ad quercum dicta notabimus inter plura alia objectum fuisse D. J. Chrysostomo, quòd non ordinasset ad altare: tàm necessarium id Græci existimabant. Ex quibus benè perpensis intelligi debet contactum instrumentorum moralem saltem apud Græcos viguisse.

Advertendum autem desiderari in tomis Conciliorum hactenus editis compendiariam quandam repetitionem omnium in decreto contentorum per ipsos Armenos in Synodo factam, quæ repetitio est in bulla originaria in ipso Concilio confecta, quæ decenter servatur in Bibliotheca Conventus Minorum strictioris observantiæ Fæsularum prope Florentiam. Hanc integram exhibet VVadingus tom. 5. annalium Minorum ad ann. 1439. cum dicta repetitione ab aliis prætermissa. Ob reverentiam, inquit, sacrosanctæ Synodi, & gravissimi diplomatis Pontificii, in quo nihil non sanctum, neque otiosè dictum suspicari possum, aut mihi persuaderi patiar, & in venerandæ vetustatis gratiam, ne hanc excidere contingat, tomum integrum ministrabo lectori. Hæc ille, ubi etiam testatur, se hujus bullæ integræ examplar authenticum dedisse Horatio Justiniano hoc Concilium edituro.

ADDITAMENTUM
ad Decretum Eugenii.

LEcto autem solemniter in nostra, & hujus sanctæ Synodi præsentia memorato decreto, mox dilectus Filius Narses Armenus nomine ipsorum oratorum in idiomate Armenico publicè hæc, quæ sequuntur, legit, quæ in continenti dilectus filius Basilius Ordinis Minorum, noster, & ipsorum Armenorum communis interpres, publicè sermone Latino in hunc modum ex scripto legit.

Beatissime Pater, & sanctissima Synode, totum hoc sanctum decretum, quod nunc Latinè coram vestra publicè lectum est præsentia, fuit pridie nobis de verbo ad verbum in nostro idiomate clarè expositum, & interpretatum, quod quidem optimè nobis placuit, & placet: ad majorem autem nostræ mentis expressionem ejus effectum summatim repetimus.

In ipso continentur primò, qualiter populo nostro Armenorum traditis Sanctum Symbolum Constantinopolitanum, cum illa additione, *Filioque*, ut in Ecclesiis nostris, diebus saltem Dominicis, majoribusque festivitatibus intra Missarum solemnia decantari, seu legi debeat.

Secundò, diffinitionem Concilii quarti Chalcedonensis, de duabus naturis in una Christi persona.

Tertiò, diffinitionem de duabus Christi voluntatibus, & operationibus in sexto universali Concilio promulgatam.

Quartò, declaratis, quòd ipsa Chalcedonensis Synodus, & Beatissimus Leo Papa, rectè de duabus in una Christi persona naturis, veritatem diffinierint, contra impii Nestorii, & Eutychis dogmata, jubetisque, ut ipsum Beatissimum Leonem, tanquam sanctum, & fidei columnam veneremur, atque non solùm has tres Synodos, Nicænam, Constantinopolitanam, & Ephesinam primam, sed & omnes alias universales authoritate Rom. Pontificis legitimè celebratas reverenter suscipiamus.

Quintò, brevem formulam septem Sacramentorum Ecclesiæ, videlicet, Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii, declarando, quæ sit cujuslibet Sacramenti materia, forma, & minister: quodque in sacrificio altaris, dum calix offertur, vino paululum aquæ admisceri debet.

Sextò, quandam compendiosam B. Athanasii fidei regulam, quæ incipit: Quicunque vult salvus esse, &c.

Septimò, decretum unionis conclusæ cum Græcis in hoc sacro Concilio pridem promulgatum, continens, qualiter Spiritus sanctus ex Patre, & Filio æternaliter procedit, & quòd illa additio, *Filio que*, licitè, & rationabiliter ipsi symbolo Constantinopolitano fuit apposita, quodque triticeo, azymo, vel fermentato, corpus Domini conficitur: quid etiam credendum sit de pœnis Purgatorii, & inferni, ac vita Beata, & suffragiis, quæ pro defunctis fiunt. Item de plenitudine potestatis Sedis Apostolicæ tradita à

ta à Christo Beato Petro, & suis successoribus, atque de ordine Patriarchalium sedium.

Octavo decernitis, ut de cætero Armeni has festivitates infra scriptis diebus, more universalis Ecclesiæ, celebrare debeant, videlicet Annunciationis B. Mariæ Virginis 25. Martii, Nativitatis B. Joannis Baptistæ 24. Junii, Nativitatis Salvatoris nostri secundum carnem 25. Decembris, Præsentationis Domini in templo, sive Purificationis B. Mariæ 2. Februarii.

Nos igitur Oratores nomine nostro, nostrique Reverendi Patriarchæ, & omnium Armenorum, sicut & vestra sanctitas in ipso decreto attestatur, hoc saluberrimum Synodale decretum cum omnibus suis Capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & statutis, omnemque doctrinam, nec non quicquid tenet, & docet sancta sedes Apostolica, & Romana Ecclesia, cum omni devotione, & obedientia acceptamus, suscipimus, & amplectimur: illos quoque Doctores, & Sanctos Patres, quos Ecclesia Romana approbat, reverenter suscipimus: quascumque personas, & quicquid ipsa Romana Ecclesia reprobat, & damnat, nos pro reprobatis, & damnatis habemus: profitentes tanquam veri obedientiæ filii, nomine, quo suprà, ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus, & jussionibus fideliter obtemperare. Tùm subjungitur consignatio anni, & mensis, ut suprà.

DE LIBRIS CANONICIS.

ADvertendum autem in hac recapitulatione nullam fieri mentionem cujusdam decreti de eodem Deo veteris, ac Novi Testamenti, ac de catalogo librorum omnium Sacræ Scripturæ, quod quidem decretum ponit Bartholomæus Carranza loco alterius, quod incipit: *Septimo decretum unionis cum Græcis consummatæ, &c.* prout dedimus illud post Horatium Justinianum, Vvadingum, qui originale exscribi curavit, post Franciscum Joverium, post Binium, & Petrum Crabbe. Qui omnes decreti illius de eodem Deo veteris, ac Novi Testamenti, ac de Catalogo librorum Sacrorum Armenis dato nihil penitus habent. Unde licet concludere erratū esse à Bartholomæo Carranza in parte hac hujus decreti Eugenii, ex quo etiam aliqui alii decepti sunt, nam Coriolanus in sua summa Conciliorum Carranzæ errorem secutus est. Et Beccanus tract. de fide cap. 3. q. 1. ait, Patres Concilii Tridentini accepisse per traditionem scripturarum canonem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, ut videre est, inquit, apud Bartholomæum Carranzam in summa Conciliorum. Sed & Bellarminus de verbo Dei l. 1. c. 4. inter Concilia, quæ libros Scripturæ Sacræ enumerant post Laodicenum can. 59. Carthaginense 3. can. 49. ponit etiam Florentinum in instructione Armenorum, juxta fidem, inquit, summæ Conciliorum. Sed revera in hoc nulla fides habenda Carranzæ, qui nonnisi ex falsis actis Concilii Florentini decretum istud haurire potuit: nam & fallata fuisse acta hujus Concilii à quibusdam Græcis testatur Arcudius, & Justinianus, unde Concilium Anti-Florentinum, quod plura habet aliter gesta, quamvis, cur circa istud decretum quicquam immutatum fuerit à Græcis, non appareat.

CONCILIUM
LATERANENSE V.
SUB JULIO II. ET LEONE X.

tempore Maximiliani Imperatoris, anno 1512. pro reformatione, & pacificatione Ecclesiæ.

JULIUS secundus in sui electione promisit jurejurando se celebraturum Concilium generale pro reformatione Ecclesiæ, & pace inter principes Christianos componenda. Requisitus autem post, ut prædictum juramentum servaret, & juxta constitutionem Concilii Constantiens. expleto decennio à proximo Concilio celebrato novum celebraret, ille tamen differebat. Tandem instantibus aliquibus prælatis Ecclesiæ, & urgentibus celebrationem Concilii, & Pontifice vel non valente, vel non volente, Bernardinus de Caravajal Hispanus, & Federicus de sancto Severino Ecclesiæ Romanæ Cardinales, cum quibusdam aliis Cardinalibus venerunt Pisas, deinde Mediolanum, & contra voluntatem, & authoritatem Romani Pontificis vocaverunt Episcopos, & Christianos Principes ad generale Concilium in prædictis locis indictum. Contra hoc Concilium indixit Julius Pontifex generale Concilium Romæ apud Lateranum celebrandum. Atque ut Pisani Patres imitabantur Basileenses, sic etiam contra ipsos Pisanos egit Concilium, sicut Florentinum contra Basileenses.

Unde istud Lateranense Concilium, ut scitè annotat Sherlogus in cap. 6. Cantici Cant. vestigatione XXXIV. explanationis mysticæ sect. unica, quartum est inter ea concilia, quæ ob schismata intrusorum Pontificum, & ad unionem, & concordiam reparandam in statu Ecclesiastico, congregata sunt. Primum enim horum Conciliorum est Lateranense I. sub Calixto II. anno redemptionis 1122. qui nobilis Conventus Patrum, ait Baronius tom. 12. dicto anno, in eo multus fuit, ut Ecclesiam Dei diuturnis schismaticorum factionibus labefactatam in pristinam restitueret disciplinam. Deinde per Concilium etiam Lateranense III. approbatumque, & convocatum an. Domini 1179. sub Alexandro III. Liquet enim ex decretorum illius Concilii primo capite intendisse Pontificem, ut, quoad fieri posset, schismatum in posterius occasiones præscinderentur. Postea per Concilium Constantiense ann. 1414. scopum enim præcipuum habuit schismata inter Pontifices tollere, ut acta edocent. Demum per præsens Concilium Lateranens. V. inchoatum sub Julio II. anno 1512. & absolutum à Leone X. anno 1517. de eo namque Julius Papa in bulla indictionis: divisionem, ait, ovilis nobis ex alto commissi, in illoque schisma, per quod Ecclesia scindi, & scandalizari, grexque Dominicus nobis creditus quoquo modo turbari possit, quantum cum Deo possumus prohibentes, ac damna, & scandala, quæ inde evenire possint, enervantes, &c.

4. Concilia ob schismata.

Quantum autem malum est schisma inter Papas, tantum bonum est Concilium istud, quod istud curare potest reintegrata Ecclesiæ pace. Nunquam magis concutitur Ecclesiæ status, quàm per Anti-papas, ut ipsorum de Papatu altercatio atrocior sit Ecclesiæ persequutio, ex qua plura detrimenta accipit religio Christiana, quàm ex gentilium Imperatorum sævitia, aut hæreticorum pertinacia. Quod non semel exaggerat in Annalibus suis apex Historicorum Baronius miserandis planctibus indulgens, cùm ad has calamitates venit, ut tom. 10. ad annum 897. & alibi, &

Antipapatus quàm ingens malum.

Litte-

Litteræ Cardinalium ad Benedictum XIII. initio Concilii Pisani, loquentes de hujusmodi schismate, inquiunt: *concutit clerum, subvertit populum, fidem maculat, Sacramenta prophanat, & Ecclesiasticæ censuræ contemptum inducit, Ecclesiæ libertatem omnino extinguit, & indevotos reddit Christi charactere insignitos, ut vix dignosci valeat, quis existat Catholicus*. At quid his tetrius, & miserabilius? quibus malis per hoc Concilium subventum est, cùm Ludovicus XII. Gallorum Rex misso Episcopo Massiliensi ad Leonem X. per ipsum Concilio Pisano renunciavit, & præsenti Concilio adhæsit. Unde & plures Galliæ Episcopi à Julio excommunicati communioni Ecclesiæ restituti sunt, &c.

Mysterium redemptionis vindicatum in Concilio.

Etsi verò is fuerit scopus Concilii, non destitit tamen etiam mysterium redemptionis humani generis adstruere, dum sessione 8. definivit, quæ fides habenda sit de anima rationali, quæ est objectum præcipuum redemptionis: cùm definivit eam esse immortalem, & esse formam corporis humani, ac multiplicem esse, non unicam communem in omnibus: *Alias*, inquit Concilium, *incarnatio, & alia Christi mysteria nobis non profuissent, nec expectanda esset resurrectio*: adeo verum est omnia concilia variis modis obstitisse semper, ne recta fides hujus mysterii, per quam salus homini constat, per errores depravaretur, qui de anima, suadente diabolo, tunc temporis divulgari incipiebant quorumdam audacia.

Occasionem autem prædictæ definitioni dederunt quidam Philosophi, ut testatur Spondanus ad annum 1513. num. 20. inter alios recensetur Petrus Pomponatius Mantuanus: qui enarrans Aristotelem, & Averroem Bononiæ, animas post corporis mortem interituras ex sententia Aristotelis probare conatus juventutem valde corruperat: se eo tuens, quòd Philosophicè loqueretur, sed aliter, cùm Christianus esset, sentiret. Nec deerant alii suæ scientiæ ostentatores, qui alia etiam non sana de anima docerent, quibus modum adhibuit hoc Lateranense: sicut ex alia parte providit litteratis per concordatum de beneficiis, ut plures ipsis non sint ingrati.

Sessio prima 10. die mensis Maii, anni 1512.

Leguntur Bullæ indictionis Concilii, Ministri, & officiales Concilii nominantur, ac Pontifex exhortatur Synodum ad Ecclesiæ reformationem, & schismatis extinctionem, pacem inter Christianos Principes componendam, & expeditionem contra infideles conficiendam. Mox annotantur per Pontificem causæ non celebrati Concilii, cùm toties ante fuisset promissum, nec tamen usque ad eum diem fuerat inchoatum. Præcipuus autem fuit conflictus apud Ravennam civitatem Romandiolæ habitus inter exercitum ipsius Julii Pontificis, & Regis Hispaniæ Ferdinandi cognomento Catholici, & exercitum Ludovici Regis Francorum, & aliorum adhærentium Concilio Pisano. In quo conflictu fuerunt interfecta multa millia hominum. Et absoluta est actio prima.

Sessio secunda 17. mensis Maii ejusdem anni.

Legitur bulla, in qua Pisanum Conciliabulum damnatur, & omnia in eo gesta annullantur, & irritantur. Lateranense quoque Concilium legitimè à Spiritu sancto esse congregatum definitur. Excipiunt suffragia omnium præsentium. Erant Cardinales 16. & Patriarchæ 13. Archiepiscopi 64. Generales Ordinum 4. &c. quibus etiam alii accesserunt.

Sessio tertia 3. Decembris ejusdem anni.

Tantùm legitur bulla, in qua iterum reprobantur omnia, & singula per Cardinales schismaticos acta, tàm in Transalpinis, quàm Cisalpinis locis. Revocantur quoque concessa privilegia, sive gratiæ per sedem Apostolicam in eisdem locis. Confirmatur interdictum in Regnum Galliæ, excepto ducatu Britanniæ, propter adhærentiam Regis, pluriumque prælatorum, ac nobilium ad Concilium Pisanum. Translatioque nundinarum Lugdunensium ad civitatem Gebennensem renovatur. Nota. *Regnum tamen Galliæ per hoc interdictum non est datum primo occupanti, nec regna, aut terræ fœderatorum, ut minime ex hinc occasio cuiquam data sit ad occupandum Navarræ Regnum. Unde de hoc graves angustias animæ passi sunt duo Reges Hispani in morte.*

Sessio 4. 10. Decembris ejusdem anni, Pontificatus Julii Papæ anno 10. Præsidente eodem.

Legitur bulla, in qua Pragmatica sanctio, & gesta per Conciliabulum Pisanum super eadem annullantur: cùm sanctio ipsa ab omni ad id potestate carentibus, nullorumque Romanorum Pontificum, aut generalium legitimorum Conciliorum auctoritate facta, sed quodam abusu tantum in illis partibus introducta, & observata fuerit, quam etiam claræ memoriæ Ludovicus XI. Francorum Rex abrogavit. Rem adeò perniciosam in Dei offensam, & Ecclesiæ vilipendium, & evidens detrimentum ampliùs ferre nequeuntes, &c.

Sessio 5.

Præsidente Episcopo Hostiense Cardinali propter ægritudinem Julii Pontificis 16. Februarii, anni 1513.

Legitur bulla innovationis, & confirmationis contra simoniacam pravitatem in electione Pontificis non committendam. In qua sacro approbante Concilio statuitur, quòd electio Romani Pontificis per simoniam facta eo ipso nulla existat, & sic electo nulla in spiritualibus, vel temporalibus tribuatur facultas. Et Cardinales, qui simoniacè aliquem elegerint, à suis ordinibus, dignitatibus, & beneficiis sint absque alia declaratione privati. Mediatores etiam, tàm Clerici, quàm Laici, cujuscumque dignitatis sint, privantur omnibus beneficiis, honoribus, & bonis eo ipso, & ad similia fiunt inhabiles, &c.

Prædicta constitutio placuit universis Episcopis, & Patribus, exceptis quinque Episcopis.

Quatriduo post hanc sessionem vigesima quinta Februarii, anni 1513. Julius secundus Papa obiit Romæ apud sanctum Petrum in palatio Pontificum.

Feria sexta 11. Martii ejusdem anni eligitur Canonicè Episcopus Romanus, & Papa universalis Ecclesiæ Cardinalis de Medicis, nuncupaturque Leo decimus.

Sessio 6. Aprilis 27. prædicti anni.

Fit electio viginti quatuor prælatorum, qui adsint cum Cardinalibus in his, quæ pertractanda sunt coram Pontifice. Et distributi sunt per classes: una classis erat ad conferenda pertinentia, ad componendam pacem inter Principes, & extirpandum schisma. Alia ad tractandum quæ pertinent ad generalem reformationem curiæ. Tertia verò ad ea, quæ pertinent ad fidem, & Pragmaticam Sanctionem.

Sessio septima, feria 6. 17. Junii 1513. Præsidente Leone X.

Leguntur litteræ subscriptæ per Bernardinum Caravajal, & Federicum de sancto Severino olim Cardinales, super materia abjurationis schismatis, & unionis

unionis Ecclesiæ, & confessionis erroris ipsorum, A & veniæ petitionis propter suscitatum ab illis schisma, &c. Qui post paucos dies in palatio Apostolico pristinæ dignitati sunt restituti in consistorio secreto post solemnem abjurationem schismatis, venientes ad palatium tanquam privati clerici, & ante pedes Papæ abjurato schismate alta, & intelligibili voce.

Sessio 8. 19. Decembris anni 1513. Præsidente Leone X.

Huic sessioni interfuerunt oratores Regis Galliæ jam Rege ipso Concilio adhærente. Ac per Archiepiscopum Gnesnensem Polonum.

Legitur schedula super fide animæ humanæ sub hac forma: B

Cùm diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quòd mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus: & aliqui temerè Philosophantes (secundum saltem Philosophiam) verum esse asseverant. Sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes. Cùm illa non solùm verè, & per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in Canone Clementis Papæ V. in generali Viennensi Concilio edito continetur, verùm & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quòd manifestè constat ex Euangel. cum Dominus ait, *animam autem occidere non possunt*. Et alibi: *Qui odit animam suam in hoc mundo, &c.* Et etiam cùm æterna C pœna, & æterna supplicia pro merito vitæ judicandis repromittit.

Aliàs incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minimè profuissent: nec resurrectio expectanda foret, ac sancti, & justi miserabiliores essent (juxta Paulum) omnibus hominibus.

Cumque verum vero minimè contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtiùs inhibemus, omnesque hujusmodi erroneis assertionibus inhærentes, tanquam hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus.

Insuper omnibus, & singulis Philosophis in universitatibus studiorum generalium, & alibi publicè legentibus districtè præcipimus, ut, cùm Philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta D fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explicaverint (quale hoc de immortalitate animæ, aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujusmodi) tenerentur eisdem veritatem Religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo (pro posse) docere, ac omni studio hujusmodi Philosophorum argumenta (cùm omnia solubilia existant) pro viribus excludere, atque resolvere.

Statuimus insuper, ne quis de cætero in sacris Ordinibus constitutus, in studiis generalibus, vel aliàs publicè audiendo Philosophiæ, aut Poesis studiis ultra quinquennium, & post grammaticam, & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ, aut juris Pontificii, E incumbat. Verùm exacto dicto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul, aut seorsum Theologiæ, aut sacris Canonibus operam navaverit, ut in his sanctis, & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophiæ, & Poesis radices purgare, & sanare valeant.

Hos Canones per ordinarios locorum, & Rectores universitatibus singulis annis in principio studii in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus.

Sessio nona quinta Maii 1514. Præsidente Leone Papa.

Legitur in hac sessione publicè bulla reformationis curiæ Romæ, in qua sequentes Canones subjiciuntur.

Canon I.

Decernimus, ut servetur, quod Innocent. Papa III. in Lateranensi Concilio decrevit de ætate, & gravitate morum, & litterarum scientia in personis promovendis in Episcopos, & Abbates diligenter inquirenda. *De elect. cum in cunctis.*

Can. II. *Ne Episcop. aut Abbas amoveantur non præmissa defensionis copia.*

Statuimus, ut nullus Episcopus, aut Abbas, quovis instante, ut requirente (nisi sibi copia, & facultas legitimæ defensionis permittatur) etiamsi crimina fuerint notoria, diligenterque partibus auditis causa plenariè probata fuerit, privari valeat. Neve aliquis prælatus invitus, nisi aliis justis, efficacibusque rationibus, & causis, transferatur, juxta formam, ac decretum Constantiensis Concilii.

Can. III. *Ne monasteria aliqua commendentur.*

Et quoniam ex commendis Monasteriorum, Monasteria ipsa, tàm in spiritualibus, quàm in temporalibus graviter læduntur, quippè quorum ædificia partim avaritia, vel incuria collabuntur, & in dies divinus cultus in eis magis diminuitur, volumus, & sancimus, ut, cùm illa per obitum Abbatum, qui illis præerant, vacaverint, nullo modo cuiquam possint commendari: sed de persona idonea, juxta præscriptam constitutionem, eis ita provideatur, ut illis idonei Abbates (prout decet) præfuturi sint.

Canon IV.

Uniones perpetuæ (præterquam in casibus à jure permissis; vel sine rationabili causa) nequaquam fiant.

Can. V. *Ne plura incompatibilia quis habeat.*

Dispensationes autem, ac plura incompatibilia ultra duo nisi qualificatis juxta formam juris communis non concedantur, nisi ex magna, & urgente causa.

Can. VI. *Ut Cardinales assistant Romano Pontifici.*

Cùm Cardinalium officium in primis versetur in frequenti Romani Pontificis assistentia, & Sedis Apostolicæ negotiis, statuimus, ut omnes Cardinales in Romana curia resideant, & qui sunt absentes, si in Italia intra sex menses, si extra Italiam infra annum à die publicationis præsentis constitutionis revertantur, alioquin fructus beneficiorum, & omnium officiorum emolumenta amittant.

Can. VII. *De officio præceptorum puerorum.*

Statuimus, ut magistri scholarum, & præceptores pueros suos, sive adolescentes, nedum in Grammatica, & Rhetorica, ac cæteris hujusmodi instruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, ut sunt præcepta divina: Articuli fidei, sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctorum vitæ. Diebusque festivis nihil aliud eos docere possint, quàm in rebus ad religionem, & bonos mores per-

pertinentibus. Eosque in illis instruere, hortari, & cogere inquantum possint, teneantur, nedum ad missas, sed etiam ad vesperas, divinaque officia audienda ad Ecclesias accedant. Similiter ad sermones audiendos impellant. Nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere permittant.

Can. VIII. *de innovatione constitutionum contra Simoniacos.*

Ut nefariæ simoniæ labes, ac pestis non solùm à Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum dejiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris Conciliis editas, contra hujusmodi simoniacos, innovamus: easque inviolabiliter observari præcipimus.

Can. IX. *contra blasphemos.*

Ad abolendam verò execrabilem blasphemiam ordinamus, ut quicumque Deo palàm seu publicè maledixerit, contumeliosisque, atque obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam expresè blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemve gesserit, perdat emolumēta trium mensium pro prima, & secunda vice dicti officii: si tertio, illo eo ipso sit privatus. Si clericus, vel Sacerdos fuerit, pro prima vice beneficiorum fructibus unius anni mulctetur: pro secunda vice, si unicum habuerit beneficium, eo privetur: si plura, quod ordinarius maluerit amittere cogatur. Pro tertia vice omnibus privatus eo ipso existat, & ea liberè impetrari, & conferri possint. Laicus verò blasphemans, si nobilis fuerit, pœna 25. ducatorum mulctetur, pro secunda vice 50. ducatorum. Pro tertia nobilitatem perdat. Si autem ignobilis, & plebejus in carceres trudatur. Quod si ultra duas vices publicè blasphemans deprehensus fuerit, mitra infami per integram diem ante fores Ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur. Si verò pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur ad judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ nemo blasphemiæ reus absque gravissima pœnitentia severi confessoris arbitrio injuncta possit absolvi.

Can. X. *Ut privetur beneficio, qui canonicas non recitaverit horas.*

Statuimus, & ordinamus, ut quilibet habens beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis officii, & temporis: sed eos tanquam injustè perceptos in fabricas hujusmodi beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si verò ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium: intelligatur autem officium omittere quoad hoc, ut beneficio privari possit, qui per quindecim dies illud bis saltem non dixerit. Reliquos canones, quia non necessarios judicavimus, huc minimè transcripsimus.

Sessio decima Maii quarta 1515. *Præsidente Leone Papa X.*

In hac sessione edicta est decretalis super confirmatione Montis Pietatis sub hac forma.

Mons pietatis. Cùm inter nonnullos controversiam quandam non sine populorum scandalo olim exortam esse comperimus circa pauperum revelationem in mutuis, eis publica authoritate faciendis, qui Montes pietatis vulgò appellantur, quique à nonnullis prædecessoribus

A nostris probati, & confirmati sunt: nonnullis etiam Magistris, & Doctoribus dicentibus eos montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem per ministerium hujus montis ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur. Nos super hoc opportunè providere volentes sacro approbante Concilio declaramus, & definimus, Montes Pietatis antedictos per respublicas institutos, & authoritate sedis Apostolicæ hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illarum conservationem (ut præfertur) pertinentium, pro eorum indemnitate duntaxat ultra sortem absque lucro eorumdem Montium recipitur, nec speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, nec ullo pacto improbari: Quinimò meritorium esse, ac laudari, & probari debere tale mutuum, & minimè usurarium putari, licereque eorum pietatem, & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis

B à sede Apostolica eam ob causam concessis: & deinceps alios similes Montes cum Apostolicæ sedis approbatione erigi posse. Multo tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omninò tales Montes gratuitè constituerentur (hoc est) si illos erigentes aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media ex parte hujusmodi Montium ministrorum solvantur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat.

Omnes autem religiosos, & Ecclesiasticas, ac seculares personas, qui contra præsentis declarationis, & Sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare verbo, vel scriptis ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam incurrere volumus, non

C obstantibus, &c.

Et interrogati per scrutatores votorum Episcopi, responderunt placere contenta in scedula, excepto R. Patre Hieremia Archiepiscopo Tranensi, qui dixit non placere, quia didicit per experientiam, quod præfati montes sunt plus damnosi, quàm utiles.

In eadem sessione edicta est decretalis sub impressione librorum, sub hac forma.

Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, quod de cætero nullus librum aliquem, sive aliam quamcunque scripturam, tàm in urbe nostra, quàm in aliis civitatibus, & diœcesibus imprimere, seu imprimere facere præsumat, nisi priùs in urbe per vicarium nostrum, & sacri palatii magistrum, in aliis verò diœcesibus per Episcopum, vel alium ab Epi-

D scopo ad id deputandum, & inquisitorem hæreticæ pravitatis illius diœcesis, in quibus librorum impressio ejusmodi fieret, diligenter examinetur, & per horum manu propria subscriptionem gratis, & sine dilatione imponendam approbetur. Qui autem secus præsumpserit ultra librorum amissionem, & illorum publicam combustionem, excommunicationis sententia innodatus existat.

In eadem sessione statuitur, ut contra exemptos diœcesani, & alii locorum ordinarii procedere possint, quando ab illis, quibus per Apostolicam

E sedem amandata est illorum correctio, non corrigantur.

Ibidem definitur, ut singulæ causæ quomodolibet Ecclesiasticum forum concernentes in prima instantia extra Romanam curiam coram ordinariis locorum terminentur, & nulli ante definitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio admittatur, nisi ab interlocutoria.

Sessio undecima 19. *Decembris* 1516. *Præsidente Leone X.*

In hac sessione edita est decretalis super modo prædicandi verbum Dei, in qua post alia multa subjicitur, Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus,

mus, ut nullus tàm clericus secularis, quàm cujuscunq; etiam mendicantium ordinis regularis, aut quivis alius, ad quem facultas prædicandi, tàm de jure, quàm de consuetudine, vel privilegio, aut aliàs pertinet, ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum diligenter examinatus (in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probitate, prudentia, & vitæ exemplo ad illud aptus, & idoneus reperiatur. Et hic quocunque postea prædicaturus accesserit, de hujusmodi examine, & idoneitate sua per literas, seu alias sui examinatoris, approbatorisque Episcopis, & aliis locorum ordinariis fidem legitimè faciat. Mandamusque omnibus, qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, ut Euangelicam veritatem, & sanctam Scripturam juxta declarationem, & interpretationem Doctorum, quos Ecclesia, vel usus diuturnus approbavit, legendosque hactenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent, & explanent, nec quicquam ejus proprio sensui contrarium, vel dissonum adjiciant: sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ Scripturæ verbis ritè, ac sanè, & præfatorum Doctorum interpretationibus intellectis non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel Antichristi adventum, aut certum diem judicii prædicare, vel asserere nequaquam præsumant, cùm veritas dicat, non esse nostrum nosse tempora, vel momenta. Cæterum si quibusdam eorum Dominus futura quædam in Dei Ecclesia inspiratione quapiam revelaverit, ut per Amos Prophetam ipse promittit, & Paulus Apostolus inquit: *Prophetiam nolite spernere, &c.* hos aliorum fabulosorum, & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minimè volumus.

Et quoniam res magni momenti est, eo quòd non de facili credendum sit omni spiritui, sed sit probandus spiritus, an ex Deo proveniat, volumus, ut lege ordinaria tales assertæ inspirationes, antequam publicentur, aut populo prædicentur, ex nunc Apostolicæ sedis examini reservatæ intelligantur. Quod si sine moræ periculo id fieri non valeret, aut urgens necessitas aliud suaderet, tunc ordine servato ordinario loci notificetur, ut ille adhibitis secum tribus, aut quatuor doctis, & gravibus viris, & hujusmodi negotio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quicquam ausi fuerint, excommunicationem incurrant, à qua nonnisi à Rom. Pontificibus absolvantur.

Et ut horum exemplo alii attentare similia minimè audeant, eis prædicationis officium interdictum esse perpetuò decernimus, non obstantibus quibuscumque privilegiis, &c.

Concordatum pro beneficiis Franciæ.

In eadem sessione lectæ sunt literæ Concordatorum inter Leonem X. & Franciscum Galliæ Regem anno præcedenti Bononiæ tractatorum pro bono pacis circa collationem, ac præsentationem beneficiorum, ac abrogationem Pragmaticæ Sanctionis.

Leo Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Primitiva illa Ecclesia in Angulari petra à Salvatore nostro Jesu Christo fundata, divino quodam consilio parœchias instituit, diœceses distinxit, Episcopos creavit, & Metropolitanos præfecit. Tùm expositis, quæ circa constitutionem Pragmaticæ Sanctionis in regno Franciæ contigerant, subjungit.

De eorumdem fratrum consilio, & unanimi consensu, ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine statuimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus loco dictæ Pragmaticæ constitutionis, ac omnium, & singulorum capitulorum in ea contentorum, in dicto regno, Delphinatu, & Comitatu Diensi, ac Valentin. infrascriptæ observentur constitutiones: videlicet quod Cathedralibus, & Metropolitanis Ecclesiis in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, nunc & pro tempore, etiamsi per cessionem in manibus nostris, & successorum nostrorum Rom. Pontificum canonicè intrantium sponte factam vacantibus, illarum capitula, & canonici, ad electionem, seu postulationem inibi futuri Prælati procedere non possint, sed illarum occurrente hujusmodi vacatione, Rex Franciæ pro tempore existens, unum gravem magistrum, sive licentiatum, in Theologia, aut in utroque, seu in altero jurium Doctorem, aut licentiatum, in universitate famosa, & rigore examinis, & in 27. ætatis suæ anno ad minus constitutum, & aliàs idoneum, infra sex menses à die vacationis Ecclesiarum eorumdem computandos, nobis, & successoribus nostris Romanis Pontificibus, seu sedi prædictæ nominare, & de persona per Regem hujusmodi nominata, per nos, & successores nostros, seu sedem prædictam provideri, & si contingeret præfatum Regem, personam taliter non qualificatam, ad dictas Ecclesias sic vacantes nominare, per nos, & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona sic nominata eisdem Ecclesiis minimè provideri debeat, sed teneatur idem Rex infra tres alios menses à die recusationis personæ nominatæ non qualificatæ, solicitatori nominationem non qualificatam prosequenti, consistorialiter factæ, intimandæ computandos, alium supra dicto modo qualificatum nominare: alioquin dispendiosæ Ecclesiarum hujusmodi vacationi celeriter consulatur, Ecclesiæ tunc sic vacanti, per nos, & successores nostros, seu sedem hujusmodi de persona, ut præfertur, qualificata, nec non Ecclesiis per obitum apud sedem prædictam vacantibus semper, nulla dicti Regis præcedente nominatione, liberè provideri possit, decernentes electiones contra præmissa attentatas, ac provisiones per nos, & successores nostros, seu sedem hujusmodi factas, nullas, & invalidas existere; consanguineis tamen præfati Regis, ac personis sublimibus ex causa rationabili, & legitima, in nominatione, & Apostolicis litteris exprimenda, nec non religiosis mendicantibus reformatis, eminentis scientiæ, & excellentis doctrinæ, qui juxta sui ordinis regularia instituta ad gradus hujusmodi assumi non possint, sub prohibitione præmissa minimè comprehensis, sed de eorum personis dictis Ecclesiis pro tempore vacantibus, ad dicti Regis nominationem per nos, & successores nostros, seu sedem hujusmodi, liberè providere possit. *Nominatio Regia ad Beneficia.*

Monasteriis verò, & Prioratibus Conventualibus & verè electivis, videlicet in quorum electionibus forma capituli, *quapropter*, servari, & confirmationes electionum hujusmodi solemniter peti consueverunt, in Regno, Delphinatu, & Comitatu hujusmodi nunc, & pro tempore etiam per similem cessionem vacantibus, illorum Conventus ad electionem, seu postulationem Abbatis, seu Prioris, procedere non possint, sed idem Rex illorum occurrente hujusmodi vacatione Religiosum ejusdem Ordinis in ætate 23. annorum ad minus constitutum, infra simile tempus sex mensium, à die vacationis Monasteriorum, & Prioratuum hujusmodi computandorum, à nobis, & successoribus nostris sedi hujusmodi nominare, & de persona per Regem hujusmodi Monasterio vacanti nominata, per nos, & successores nostros, seu sedem hujusmodi provideri: Prioratus verò personæ ad illum per Regem eumdem nominatæ conferri debeat. Si verò idem Rex Presbyt. sæcularem, aut Religiosum alterius Ord. aut minorem 23. annorum, vel aliàs inhabilem, nobis, aut successoribus nostris infra dictum semestre, seu sedi hujusmodi nominaret, talis nominatus recusari, & nullatenus sibi provideri debeat: sed

Rex

Rex ipse infra trimestre, à die recusationis supradicto modo intimandæ computandum, alium modum supradicto qualificatum Monasterio, seu Prioratui tunc vacanti nominare, & de persona ad Monasterium nominata, illi provideri : ad Prioratum verò nominato, Prioratus ipse per nos, & successores nostros, seu sedem prædictam conferri debeat. Alioquin dictis novem mensibus effluxis, nulla, seu de persona minus idonea, & modo præmisso non qualificata, facta nominatione, ac etiam vacantibus apud sedem prædictam, Monasteriis provideri : Prioratus verò, personis, ut præferetur, qualificatis dumtaxat conferri liberè possint. Electiones autem, & illarum confirmationes, nec non provisiones per nos, & successores nostros, & sedem prædictam contra præmissa pro tempore factas, nullas, irritas, ac inanes esse decernimus. Per præmissa tamen non intendimus in aliquo præjudicare capitulis Ecclesiarum, Conventibus Monasteriorum, & Prioratuum, hujusmodi privilegia à sede Apostolica proprium eligendi Prælatum obtinentium, quominus ad electionem Episcoporum, ac Abbatum, & Priorum, juxta privilegia eis concessa liberè procedere possint, juxta formam in eorum privilegiis contentam, & si in eorum privilegiis forma aliqua expressa non fuerit, tunc Concilii generalis, quapropter servare teneantur, dummodò de privilegiis sibi concessis hujusmodi, per litteras Apostolicas, seu alias authenticas scripturas docuerint, omni alia specie prolationis eis in hoc adempta.

Volumus quoque, & ordinamus, ut in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, de cætero non dentur aliquæ gratiæ expectativæ, ac speciales, vel generales reservationes ad vacatura beneficia, per nos, & sedem prædictam non fiant : & si de facto per importunitatem, aut alias à nobis, & successoribus nostris, & sede prædicta emanaverint, illas irritas, & inanes esse decernimus.

In Cathedralibus tamen, Metropolitanis, & Collegiatis Ecclesiis, in quarum statutis cavetur expressè, quod nullus ibidem dignitatem, personatum, administrationem, vel officium obtinere possit, nisi in illis actu Canonicus ad effectum dumtaxat inibi obtinendum, dignitatem, personatum, administrationem vel officium hujusmodi, & non consequendum primam præbendam vacaturam, creare posse intendimus.

Statuimus insuper, quòd Ordinarius collator in unaquaque Cathedrali, ac etiam Metropolitana Ecclesia Canonicatum, & præbendam Theologalem inibi existentem conferre teneantur uni Magistro vel licentiato, aut baccalaureo formato in Theologia, qui per decennium in universitate studii generalis privilegiata studuerit, ac onus residentiæ, lecturæ, & prædicationis actu subire voluerit, quique bis, aut semel ad minus per singulas hebdomadas, impedimento cessante legitimo, legere debeat, & quoties ipsum in hujusmodi lectura deficere contigerit, ad arbitrium capituli per substractionem distributionum totius Hebdomadæ puniri possit, & si residentiam deseruerit, de illis alteri provideri debeat. Et ut liberius studio vacare possit, etiamsi absens fuerit à divinis, habeatur pro præsente, ita ut nihil perdat. Præfatique ordinarii collatores, seu Patroni Ecclesiastici quicumque fuerint, ultra dictam præbendam Theologalem, quam, ut præfertur, qualificato conferre teneantur, tertiam partem omnium dignitatum, personatuum, administrationum, & officiorum, cæterorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem quomodolibet spectantium, viris litteratis, graduatis, & per universitates nominatis hoc modo : videlicet primo mense post præsentium acceptationem, & earundem publicationem præfati Ordinarii collatores, dignitates, personatus, administrationes, & officia ad eorum collationem, provisionem, nominationem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem, ut præfertur, spectantia graduatis hujusmodi, qui litteras suorum graduum cum tempore studii debitè insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia verò, quæ in duobus sequentibus mensibus vacare contigerit, illa juxta juris communis dispositionem personis idoneis liberè conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare possint : beneficia autem, quæ in quarto mense vacare contigerit, viris graduatis per universitatem nominatis, qui gradus, & nominationis litteras cum tempore studii debitè insinuaverint, conferre, seu præsentare teneantur. Beneficia verò, quæ in quinto mense, & sexto vacare contigerit, simili modo personis idoneis liberè conferre, seu personas ad illa præsentare possint. Beneficia autem, quæ septimo mense vacare contigerit, graduatis, qui simili modo litteras gradus cum tempore studii debitè insinuaverint, conferre teneantur. Beneficia verò, quæ octavo, & nono mensibus vacare contigerit, pari modo personis idoneis conferre, seu personas idoneas ad illa præsentare teneantur. Beneficia autem, quæ mense decimo vacare contigerit, graduatis nominatis, qui gradus, & nominationis litteras cum tempore studii debitè insinuaverint, per eosdem ordinarios conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant. Beneficia autem, quæ undecimo, & duodecimo mensibus vacare contigerit, per eosdem ordinarios personis idoneis juxta juris communis dispositionem conferri, seu ipsi ad illa præsentari debeant.

Præbenda Theologalis.

Nominatio scholastica ad beneficia.

Si quis verò cujuscumque status, etiamsi Cardinalatus, Patriarchalis, Archiepiscopalis, aut Pontificalis, vel alterius cuiuslibet dignitatis contra prædictum ordinem, & qualificationem superius ordinatam, de dignitatibus, personatibus, administrationibus, vel officiis, quibusvis aliis beneficiis Ecclesiasticis hujusmodi aliter, quàm modo præmisso disposuerit, dispositiones ipsæ sint ipso jure nullæ : collationesque, ac provisiones, & dispositiones illorum ad immediatum superiorem devolvantur, qui eisdem personis modo præmisso qualificatis providere teneatur. Et si contravenerit, ad alium superiorem devolvatur provisio, & præsentatio hujusmodi gradatim, donec ad sedem Apostolicam fiat devolutio. Præterea volumus, ut collatores ordinarii, & patroni Ecclesiastici præfati, qui dignitates, personatus, administrationes, ac beneficia, & officia, in mensibus graduatis, & nominatis assignatis, vacantia, illis graduatis simplicibus, aut nominatis illa conferre, aut ad illa eos duntaxat præsentare teneantur, qui per tempus competens in universitate famosa studuerint. Tempus autem competens, decennium in magistris, seu licentiatis, aut Baccalaureis in Theologia, septennium verò in doctoribus, seu licentiatis in jure Canonico, Civili, aut Medicinis, quinquennium in magistris, seu licentiatis in artibus cum rigore examinis à logicalibus inclusivè, aut in ulteriori facultate : sexennium autem, in Baccalaureis simplicibus in Theologia, quinquennium verò, in Baccalaureis juris Canonici, aut Civilis, in quibus Baccalaureis juris Canonici, aut Civilis, si ex utroque parente nobiles fuerint, triennium esse decernimus. Præfatique graduati, ac nominati, collatoribus ordinariis, sive patronis Ecclesiasticis semel ante vacationem beneficii de litteris gradus, seu nominationis, & de præfato tempore studii per litteras patentes universitatis, in qua studuerint, manu scribæ, & sigillo universitatis signatas fidem facere teneantur. Cùm verò probatio nobilitatis fieri deberet ad effectum, ut nobiles ipsi gaudere possint beneficio minoris temporis studii, tunc nobilitas ipsa per quatuor testes deponentes in judicio coram judice ordinario loci, in quo natus est ille, de cujus nobilitate ex utroque parente constare debet, etiam in partis absentia probari posit : teneanturque præfati graduati tàm simplices, quàm nominati, patronis

No... gradu...

tronis Ecclesiasticis, seu collatoribus ordinariis, quibus gradus, aut nominationis literas hujusmodi insinuare deberent, literas suorum graduum, & nominationis, certificationis, temporis, studii, & attestationis nobilitatis, duplicatas dare, ac singulis annis tempore quadragesimæ, per se, vel procuratorem suum collatoribus, nominatoribus, seu patronis Ecclesiasticis, aut eorum vicariis, eorum nomina, & cognomina insinuare, & eo anno, quo præfatam insinuationem facere omiserint, beneficium in vim gradus, aut nominationis huiusmodi petere non possint. Et si collatoribus ordinariis, aut patronis Ecclesiasticis in mensibus deputatis graduatis simplicibus, aut graduatis nominatis, non esset graduatus, aut nominatus, qui diligentias præfatas fecerint, seu collatio, seu præsentatio per collatorem, seu patronum Ecclesiasticum, etiam eisdem mensibus facta alteri, quàm graduato, vel nominato, non propter hoc irrita censeatur: si tamen graduatus simplex, aut beneficium post insinuationem gradus, aut nominationis in mensibus eis assignatis vacans petierit, & inter suam insinuationem, & præfatam requisitionem non supervenerit quadragesima, in quam nomen, & cognomen insinuare debuerit, ad beneficium sic vacans, eum capacem, ipsumque illud consequi posse, & debere decernimus.

Statuimus quoque, & ordinamus, quòd collatores ordinarii, & patroni Ecclesiastici præfati inter graduatos, qui literas gradus cum tempore studii, & attestationes nobilitatis debitè insinuaverint, quoad beneficia in mensibus eis deputatis vacantia, gratificare possint illum ex eis, quem voluerint: quo verò ad beneficia in mensibus graduatis nominatis deputatis, antiquiori nominato conferre, seu antiquiorem nominatum, qui litteras nominationis, temporis studii, & attestationis nobilitatis, debitè insinuaverit, præsentare, seu nominare teneantur. Concurrentibus autem nominationibus ejusdem anni, Doctores licentiatis, Licentiati Baccalaureis, demptis Baccalaureis formatis in Theologia, quos favore studii Theologici, Licentiatis in jure Canonico, civili, aut Medicina, præferendos esse decernimus: Baccalaureos juris Canonici, ac civilis Magistris in artibus præferri volumus. Concurrentibus autem pluribus doctoribus in diversis facultatibus, doctorem Theologum doctori in jure, doctorem in jure Canonico doctori in jure civili, doctorem in jure civili doctori in Medicina, præferendos esse decernimus. Et idem in Licentiatis, ac Baccalaureis servari debere volumus. Et si in eisdem facultate, & gradu concurrerent, ad datam nominationis, seu gradus recurrendum esse volumus. Et si in omnibus his concurrant, tunc collator ordinarius inter eosdem concurrentes gratificare possit. Volumus autem, quòd nominati litteras nominationis àb universitatibus, in quibus studuerint, obtinentes in nominationum litteris beneficia per eos possessa, & eorum verum valorem exprimere teneantur: alioquin litteræ nominationis hujusmodi eo ipso nullæ censeantur. Si quis verò ex dictis qualificatis, graduatis simplicibus, aut nominatis, tempore vacationis beneficii in mensibus eis deputatis vacantis, duas obtineat præbendas in Cathedralibus etiam Metropolitanis, aut collegiatis, seu dignitatem, vel præbendam, vel aliud beneficium, seu alia beneficia, quorum in simul, vel cujus fructus, redditus, & proventus tempore residentię, & horis divinis interessendo, ad summum ducentorum florenorum de Camera ascenderent, beneficium, in vim gradus, seu nominationis hujusmodi, tunc petere, & consequi non possit. Et insuper, quòd tàm graduati simplices, quàm nominati, in mensibus eis deputatis beneficia vacantia petere, & consequi possint secundum propriæ personæ condecentiam, & conformitatem, videlicet sæculares sæcularia, & religiosi religiosa beneficia Ecclesiastica, ita quòd sæcularis nominatus beneficia regularia in mensibus assignatis vacantia, prętextu cujusvis dispensationis Apostolicæ, & è contra

A religiosus beneficia sæcularia petere, aut consequi minimè possint. Quodque beneficia simpliciter, vel ex causa permutationis, in mensibus graduatis simplicibus, & nominatis assignatis vacantia eis non sint affecta, nec debita, sed ex causa permutationis cum permutantibus dumtaxat: simpliciter verò beneficia vacantia hujusmodi personis idoneis per ipsos ordinarios liberè conferri possint.

Statuimus quoque, quòd Parochiales Ecclesiæ in civitatibus, aut villis muratis existentes, nonnisi personis modo præmisso qualificatis, aut saltem, qui per tres annos in Theologia, vel altero jurium studuerint, seu Magistris in artibus, qui in aliqua universitate privilegiata studentes magisterii gradum adepti fuerint, conferantur. Monemus autem præfati regni universitates, sub pœna privationis omnium, & singulorum privilegiorum à nobis, & sede Apostolica obtentorum, ne collatoribus, seu patronis Ecclesiasticis habeant aliquos nominare, nisi eos, qui secundum præfata tempora studuerint, & secundum dictarum universitatum statuta ad gradus, & non per saltum provecti fuerint. Quod si secus fecerint, ultra nullitatis pœnam, quam in præfatarum nominationum literis declaramus, universitates ipsas nominandi privilegio ad tempus, secundum culpæ qualitatem suspendimus. *Parochiæ urbium muratarum.*

Si quis autem graduatorum, aut nominatorum in mensibus deputatis, à collatoribus ordinariis, seu patronis Ecclesiasticis, beneficium vacans in vim gradus, aut nominationis petierit, & collatorem ordinarium in vim præfati gradus, aut nominationis in processu posuerit, & aliter molestaverit, illum ultra expensarum, damnorum, & interesse condemnationem, à fructibus sui gradus, & nominationis privandum esse decernimus: eodemque vinculo collatores ordinarios, & patronos Ecclesiasticos, quibus graduati, & nominati debitè (ut suprà) qualificati, nisi suos gradus, & nominationis literas insinuaverint, astringimus, ut beneficia ad eorum collationem, vel præsentationem spectantia, in mensibus graduatorum simplicium, & nominatorum vacantia, stantibus præfatis graduatis, aut nominatis debitè qualificatis, illa prosequentibus, aliis, quàm graduatis, aut nominatis conferant, sub pœna suspensionis potestatis conferendi beneficia in octo mensibus, illo anno ad collationem eorum, aut præsentationem liberam spectantibus. Statuimus quoque, & ordinamus, quòd quilibet Pontifex Romanus semel dumtaxat tempore sui Pontificatus, literas in forma mandati juxta formam inferiùs annotatam, & non ultra dare possit hoc modo: videlicet unum collatorem habentem collationem decem beneficiorum in uno, habentem autem collationem quinquaginta beneficiorum, & ultra, in duobus dumtaxat beneficiis gravare possit, ita tamen, quod in eadem Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, collatorem unum pro tempore in duabus præbendis non gravet. Et ut obvietur litibus, quæ occasione literarum mandatorum hujusmodi oriri possent, mandata hujusmodi sub forma, quę inferiùs est annotata, dari volumus, quam ad perpetuam rei memoriam in Cancellaria Apostolica publicari, & in illius quinterno registrari mandamus, declarantes, prosequentes hujusmodi mandata, quoad beneficia sub illis comprehensa, ordinariis collatoribus, & graduatis simplicibus, & nominatis præferendos esse, nosque, & successores nostros jure præventionis, dignitates, personatus, administrationes, & officia, cæteraque beneficia Ecclesiastica, sæcularia, & quorumdam Ordinum regularia, quæcumque, & quomodocumque qualificata, tàm in mensibus graduatis simplicibus, & nominatis, quàm ordinariis, collatoribus præfatis assignatis, vacantia, ac etiam sub dictis mandatis comprehensa liberè conferre.

Statuimus insuper, quòd in provisionibus, quas perso-

personis quibusvis de beneficiis vacantibus, seu certo modo vacaturis, per nos, & successores nostros, ac sedem prædictam, etiam motu proprio, etiam promotis ad Ecclesias Cathedrales, & Metropolitanas, ac Monasteria, ut obtenta per eos beneficia retinere possint, fieri contigerit, illorum verus annus per florenos, aut ducatos auri de camera, aut libras Turon. seu alterius monetæ, valor secundum communem æstimationem exprimi debeat; alioquin gratiæ ipsæ sint ipso jure nullæ.

Qui judices in causis nominatorum.

Statuimus quoque, & ordinamus, quod in Regno, Delphinatu, & Comitatu prædictis, omnes, & singulæ causæ, exceptis majoribus in jure expressè denominatis, apud illos judices in partibus, qui de jure, aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari, & finiri debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimium, & nonnunquam frivolè interponi consueverunt, atque etiam in eadem instantia ad prorogationem litium sæpè multiplicari, injustis vexationibus materia præbeatur: volumus, quod si quis offensus coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum successorem, etiam ad nos, & successores nostros, vel sedem prædictam, omisso medio, nec à gravamine in quacumque instantia ante definitam sententiam quomodolibet appelletur: nisi forsitan tale gravamen extiterit, quod in definitiva reparari nequiret, & eo casu nonnisi ad immediatum superiorem liceat appellari. Si quis verò immediatè subjectus sedi Apostolicæ, ad eandem sedem duxerit appellandum, causa committatur in partibus per rescriptum usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusive, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ, vel justum metum, & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cùm causarum expressione, quæ etiam de illis, etiam legitimè aliàs, quàm per juramentum coram judicibus à sede Apostolica deputandis, constare debeat. Processus autem contra præmissa attentatos, nullos, & irritos esse volumus: ac rescripta contra præmissa impetrantes, in expensis, damnis, & interesse condemnari debere decernimus, atque declaramus. Sanctæ verò Romanæ Ecclesiæ Cardinales, qui pro universali Ecclesia continuè laborant, necnon dictæ sedis Officiales officia sua actu exercentes, sub præsenti decreto non intendimus comprehendi.

Concubinarii.

Statuimus etiam, & ordinamus, quod judices causas, quæ in partibus terminari debent, coram eis pro tempore pendentes, sub pœna excommunicationis, & privationis beneficiorum per eos obtentorum eo ipso incurrenda, infra biennium terminare debeant. Pars verò diffugiens, & expeditionem ipsius causæ malitiosè impediens gravissimè per eosdem judices mulctetur, etiam usque ad privationem juris in hujusmodi processu prætensi, si eis visum fuerit, super quo eorum conscientias oneramus. Ab interlocutoriis autem secundò, à definitivis verò tertiò dumtaxat provocare licere decernimus, volumusque secundam sententiam interlocutoriam conformem, & tertiam definitivam etiam conformem, omni mora cessante, executioni debitæ demandari debere, quacumque interposita appellatione non obstante.

Triennalis possessio.

Statuimus quoque, quod quicumque dummodò non sit violentus, sed habens coloratum titulum, pacificè, & sine lite Prelaturam, dignitatem, personatum, administrationem, vel officium, seu quodcumque beneficium Ecclesiasticum triennio proximo hactenus possidet, vel pro tempore possidebit, in petitorio, vel possessorio, à quoquam etiam ratione juris noviter reperti molestari nequeat, præterquam prætextu hostilitatis, aut alterius legitimi impedimenti, de quo protestari, & illud juxta Concilium Viennense intimari debeat. Lis autem hoc casu quoad futuras controversias intelligatur, si ad executionem citationis,

A jurisque sui in judicio exhibitionem, aut terminorum omnium observationem processum fuerit. Monemus etiam Ordinarios, ut diligenter inquirant, ne quis sine titulo beneficium, & si quem beneficium sine titulo possidere repererint, declarent illi jus nòn competere, cujusvis temporis detentione non obstante, de ipsoque beneficio possit illi, dummodo non sit intrusus, vel violentus, aut aliàs indignus, vel alteri idoneo provideri.

Conci[...] narii

Statuit deinde contra concubinarios, & addit: Præterea omnibus secularibus viris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne verum qualecumque inferant impedimentum quocumque quæsito colore prælatis, qui ratione officii adversus subditos suos pro hujusmodi concubinatu, & aliis casibus sibi à jure permissis procedunt. Et cùm omne fornicationis crimen lege divina

B prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessariò evitandum, monemus omnes laicos, tàm uxoratos, quàm solutos, ut similiter à concubinatu abstineant, &c. qui verò solutus est, si continere nolit, juxta Apostoli consilium uxorem ducat.

Statuimus insuper, quòd ad vitanda scandala, & multa pericula, subveniendumque conscientiis timoratis, quod nemo deinceps à communicatione alicujus in sacramentorum administratione, vel receptione, aut aliis quibuscumque Divinis, vel extra pretextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ Ecclesiasticæ, seu suspensionis, aut prohibitionis ab homine, vel à jure generali promulgatæ teneatur abstinere, vel aliquem vitare, vel interdictum Ecclesiasticum observare: nisi sententia, prohibitio, suspensio, vel censura

C hujusmodi, fuerit vel contra personam, Collegium, Universitatem Ecclesiasticam, aut locum certum, aut certam à Judice publicata, denuntiata specialiter, & expressè, aut nisi notoriè in excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiversatione celari, aut aliquo juris suffragio excusari, eum à communione illius abstinere volumus juxta Canonicas sanctiones, &c.

Concordata perlecta in Concilio placuerunt omnibus, tribus exceptis, qui dixerunt sibi placere, dummodo Galli accepent bullam revocationis Pragmaticæ sanctionis. Alius excepit, quòd consensus Regis requireretur circa resignationes factas in curia, hocq; dixit sibi non placere. Rev. Patri Domino Terdonensi placuit consuetudo parlamentorum, quòd habeant jurisdictionem in personas Ecclesiasticas. Et in quantum

D supra bulla tribuit Jurisdictionem sæcularibus in personas Ecclesiasticas, non placet ei.

Deinde Reverendus Pater, D. Joannes Baptista Episcopus Cavallicens. ascendit ambonem, & legit scedulam abrogationis Pragmaticæ sanctionis, seu corruptelæ, cujus tenor sequitur, & est talis.

Leo Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam sacro approbante Concilio. Pastor æternus gregem suum, &c.

Nec illud nos movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta in Basileensi Concilio edita, & ipso Concilio instante à Bituricensi congregatione recepta, & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basileensis Concilli per felicis me-

E moriæ Eugenium Papam IV. etiam prædecessorem nostrum factam à Basileensi conciliabulo, seu potiùs conventiculo, quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium ampliùs non merebatur appellari, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint: cùm etiam solum Roman. Pontificem pro tempore existentem, tanquam authoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus, & potestatem habere, nedum ex sacræ Scripturæ testimonio, dictis sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sanctorumque Canonum decretis, sed propria etiam corundem Conciliorum confessione manifestè constet: quorum aliqua referre placuit,

Pot[...] Ror[...] Por[...] circ[...] cili[...]

cuit, reliqua verò utpote notiora silentio præterire. A In Alexandrina enim Synodo Athanasio ibidem existente, Felici Romano Pontifici ab eadem Synodo scriptum fuisse legimus, Nicænam Synodum statuisse non debere absque Romani Pontificis authoritate Concilia celebrari. Neque vos latet etiam eumdem Leonem Pontificem Ephesinam secundam Synodum ad Chalcedonensem transtulisse. Ephesinam quoque primam Synodum Cœlestino, ac Chalcedonensem eidem Leoni, sextam Agathoni, septimam Adriano, octavam Nicolao, octavam etiam Constant. Adriano prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorumdemque Pontificum institutionibus, & mandatis in sacris Conciliis per eos editis, & factis reverenter, & humiliter obtemperasse. Unde Damasus Papa, & cæteri Episcopi Romæ congregati scribentes de Concilio Ariminensi Episcopis in Illyrico constitutis, præjudicium aliquod per numerum Episcoporum Arimini congregatorum fieri non potuisse testantur: quandoquidem constat Romanum Pontificem, cujus ante omnia debet spectari decretum, talibus non præbuisse consensum. Consueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione à Romano Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere, & obtinere, prout ex Nicæna, & Ephesina, ac Chalcedonensi, & sexta Constantinopolitana, & septima eadem Nicæna, & Romana sub Symmacho, & Aimari libro de Synodis manifestè colligitur, quod etiam novissimè Constantienses Patres fecisse constat, &c. *& post aliqua.* Præfatam pragmaticam sanctionem, seu corruptelam ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine eodem sacro Concilio approbante, &c. Nullius roboris, vel momenti fuisse, & esse decernimus, & declaramus, &c.

[gmati- Sanctio etur.]

Postremo, Reverendus Pater, D. Joannes Episcopus Sabinensis ascendit ambonem, & legit scedulam disponentem circa Religiosos, & eorum privilegia, cujus tenor talis est.

[giosi- privi- s.]

Leo Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam sacro approbante Concilio. Dum intra mentis arcana revolvimus, &c. Concessiones hujusmodi eisdem Religiosis factas in subsequentibus duximus moderandas, ut ipsi fratres potiùs ab eisdem Episcopis omni cum charitate foveantur, quàm aliquo modo molestentur, & inquietentur: una est enim regularium, & sæcularium, Prælatorum, & subditorum, exemptorum, & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur, eorumque omnium unus Dominus, una fides: & propter ea decet, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam esse voluntatis, &c. Quod ita demum fieri posse cognoscimus, si unicuique, quantum fieri potest, sua Jurisdictio conservetur.

Deinde statuit, ut ab Episcopis visitentur Ecclesiæ Parochiales ad fratres ratione locorum suorum spectantes.

Ut veniant ad processiones solemnes, si invitati fuerint, dummodò eorum loca suburbana ultra unum milliare à civitatibus respectivè non sint remota.

Tùm subjungit. Nec non superiores eorumdem fratrum, fratres, quos ad audiendas confessiones subditorum eorumdem Prælatorum elegerint, eisdem Prælatis personaliter exhibere, ac præsentare, si eos sibi exhiberi, & præsentari petierint: alioqui eorum Vicariis, dummodò ad Prælatos ultra duas dietas accedere non cogantur, omnino teneantur. Possintque illi per eosdem Episcopos, & Prælatos super sufficienti litteratura, & aliqua saltem hujusmodi Sacramenti peritia dumtaxat examinari. Talibusque præsentatis admissis, vel etiam indebitè recusatis, confitentes constitutioni, quæ incipit: *Omnis utriusque sexus*, quoad confessionem dumtaxat satisfecisse censeantur, ipsique fratres etiam Forensium confessores audire valeant. Laicos tamen, & Clericos sæculares à sententiis ab homine latis, nullatenus absolvere possint.

[nfessio chalis.]

Eucharistiæ verò, Extremæ Unctionis, aliaque Ecclesiastica Sacramenta illis, quorum etiam decedentium, & infirmorum confessiones audierint, dicentibus proprium Sacerdotem illa sibi denegasse, dare nequeant: nisi denegatio, sive legitima causa facta, vicinorum testimonio probata, aut requisitio coram Notario publico facta doceretur. Eorumdem verò fratrum obsequio insistentibus, Sacramenta hujusmodi nullo modo dare valeant, nisi illorum durante obsequio. Pacta autem, & conventiones inter eosdem fratres, & Prælatos, atque Curatores pro tempore inita valeant, nisi per subsequutum capitulum B proximum generale, vel Provinciale refutata, ac per eos refutatio hujusmodi debito tempore intimata fuerit, &c.

Quodque fratres ipsi ad Ordines promovendi, per ordinarios de Grammatica, & sufficientia examinari, & dummodò competenter respondeant per eosdem ordinarios liberè admitti, ac nullatenus in eorum Ecclesiis, seu domibus, aut aliis eorum locis, ab alio, quàm à Diœcesano Episcopo, vel ejus Vicario, super hoc cum debita reverentia requisito, & absque rationabili causa contradicente, vel eo in Diœcesi absente, ad dictos ordines promoveri debeant. Nec ab alio Episcopo consecrationem Ecclesiæ, vel altaris, aut cæmeterii benedictionem petere, seu in Ecclesiis C per eos pro tempore ædificandis, primum lapidem per alienum Episcopum poni facere possint, nisi ubi ordinarius bis, aut ter cum debitis reverentia, & instantia requisitis, sine legitima causa id recusaverit, &c. Censuras autem per eosdem ordinarios latas, & promulgatas, ac in matrice Ecclesia civitatum, nec non in Collegiatis, & Parochialibus Ecclesiis Castrorum, & oppidorum respectivè solemniter publicatas, quando super hoc ab ordinariis requisiti fuerint, in Ecclesiis domorum suarum publicare, ac servare, &c.

Ex Episcopis quinque approbarunt sine approbatione privilegiorum.

Sessio duodecima 16. *Martii* 1517. *Præsidente Leone Papa X.* D

In hac sessione prolata est decretalis cum censura excommunicationis majoris contra invadentes domos Cardinalium in nova electione Romani Pontificis.

Hac sessione absolutum est Concilium, & confirmatum, & probata universa, & singula, quæ definita sunt in Concilio per Leonem decimum, cum prohibitione, ne quisquam ad decreta, Canones, & constitutiones hujus sacrosancti Concilii ullas glossas, vel interpretationes citra consensum sedis Apostolicæ adjiciat: extat quoque bulla ejusdem Leonis X. ad universos, & singulos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Doctores, & Scholares universitatum directa, qua ipsum Concilium diligenter, ac fideliter E impressum recipi mandat, ut eo de cætero utantur in judiciis, & scholis. Quodque in iis contenta inviolabiliter serventur, & per vos servari mandentur, si, ait, gratiam nostram caram habetis, & nostram indignationem cupitis evitare. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die 25. Maii 1521. Pontificis nostri anno nono.

CONTROVERSIÆ HUJUS CONCILII.

Concilium hoc generale, & Oecumenicum fuisse, præsidentia Summi Pontificis, ac præsentia Orientalium Patriarcharum, nec non convocatio omnium Episcoporum testatur, licèt plures non adfuerint, ac maxi-

maximè Episcopi Galliæ ob Pisanum Concilium, quod fovebat Rex Galliæ. Verumtamen quia in turbulento tempore peractum est, hinc ejus authoritas minor fuit, nec decreta ejus ubique publicata, ac recepta fuerunt, quamvis res gravissimæ, ac magni momenti per ea determinatæ fuerint. Certè ejus excommunicationes non admittit Cajetanus in summula *Verbo* excommunicatio capite 81. Ubi enim multa excommunicationum genera proposuit, subdit. Præter has autem excommunicationes inveniuntur multæ aliæ in tria distinctæ genera. Earum enim aliquæ quamvis sint notæ, non tamen sunt consensu utentium approbatæ. Aliæ sunt communiter ignotæ, quales sunt multæ, quæ dicuntur Joan. XXII. vidit fortè aliquis unam copiam, & scripsit, quod ea facilitate rejicitur, qua proponitur. Has ego, inquit, non retuli, quia nolo esse Doctor similium. Et hæc duo genera non ligant, quia leges abrogatæ sunt. Aliæ sunt notæ quidem, sed quia novæ, & nescio, an sint receptæ, ideò ambiguus sum, ut sunt illæ, quæ in Concilio Lateranensi ultimo sub Julio II. & Leone X. continentur, quamvis glossas præsumere excommunicatum ibi est. Hæc Cajetanus. Banes in 2. 2. Divi Thomæ quæst. 1. art. 10. asserit idem Concilium per omnem Galliam receptum non fuisse, & ab eo futurum Concilium provocatum fuisse à Gallis, iis scilicet, qui Pisano Concilio adhærebant. Nam Concilio etiam interfuit orator Regis Galliæ, & sess. 10. excusavit absentiam Episcoporum Gallorum, quòd transitus viarum bello præpedirentur: Favet Suarez tomo 5. in 3. partem D. Thomæ disp. 23. sect. 7. ubi annotat post Cajetanum, & Navarrum censuras hujus Concilii non esse usu receptas.

DE MONTIBUS PIETATIS.

Satis mirum videri debet, quòd ex tot Episcopis, qui Concilio aderant, unicus Archiepiscopus Travensis montibus ipsis se opposuerit, cùm tot sint hodie, qui quodlibet lucrum ex occasione mutui acceptum usurarium prædicent, ac in hoc maximè se pios, ac Religiosos arbitrentur. Sed in ista quæstione non idem sensus omnium.

Est autem Mons Pietatis summa quædam pecuniæ, vel alterius rei mutabilis, deputatæ ad subveniendum necessitatibus pauperum per mutuum sub pignore, cum tribus conditionibus. Prima, ut pecunia data indigentibus sit in determinata quantitate, & ad certum tempus. Secunda, ut, si non reddatur suo tempore, pignora vendantur. Tertia, ut mutuatarius aliquid det in singulos menses, vel annos pro montis expensis.

Montem istum usurarium reputat Cajet. tom. 2. opusc. tract. 6. Sotus de Justitia, & jure quæst. 1. art. 6. Ratio prima est, quia dives, qui reliquit talem summam pauperibus mutuandam cum onere aliquid dandi ultra sortem pro excutiendis, & servandis pignoribus, ac pro referendo in Libros rationum dati, & accepti, &c. Si ipse dives talem mutuasset pecuniam, & aliquid ultra sortem accepisset, fœnerator haberetur: ergo & communitas. Secunda ratio est, quia excussio, & servatio pignorum, aliaque hujusmodi onera fiunt in gratiam mutuantis, ac pro ejus securitate: ergo injustè à mutuatariis eorum præmium accipitur.

Sed authoritas hujus Concilii, ac plurimorum Pontificum Pauli II. Xisti IV. Innocentii VIII. Alexandri VI. prævalere debet paucorum ratiocinationi, nullusque verba omnia hujus Concilii expenderit, qui contrariam sententiam non amplexetur, cùm tantopere montes istos commendet, indulgentiarum concessione muniat, ac iis oblatrantes sic retundat. Nec obstat, quod addit Concilium, melius fore, si omnino tales montes gratuito constituerentur: non enim sequitur ex hinc esse malos; cùm bono vino dari possit melius.

Nec audiendus Sotus, cùm ait, pleraque hujus Concilii decreta non fuisse recepta. Nam, ut ait Rebellus 2. part. de obligat. Justit. lib. 8. quæst. 13. decreta, quæ ex mero jure positivo vim habent, si non recipiantur, vim habere desinunt: determinationes tamen, quæ ad fidem, ac mores pertinent, si à Concilio generali, vel summo Pontifice emanent, non pendent ex acceptione, cùm in his errare non possint, inquit, ut alibi ostendi solet. Accidit, quòd conditiones montis pietatis summo Pontifici propositæ sint, & diligenter examinatæ, ac rationes in contrarium, ut quod dicit Evangelium: *Mutuum date nihil inde sperantes*. Luc. 6. & quòd exinde ansa dari possit ad alios contractus ob similem rationem, & quòd abuti possint quidam ista determinatione Concilii, ut solent plures non benè applicare in particulari casu, quæ generalius dicuntur, nihilominus determinatum est pro labore ministrorum aliquid ultra sortem accipere licitum esse.

Rationes verò oppositæ nihil concludunt. Nam dives ille potuisset pro sustentatione famulorum, quos verè in eo munere detinuisset, aliquid ultra sortem accipere, quamvis à peccato scandali non excusaretur, cùm homines, qui omnia ferè in pejorem partem solent interpretari, eum pro ipso mutuo lucrum accipere criminarentur, cùm & legibus politicis, quibus unicuique obtemperandum, id prohiberi soleat. Ad aliud dicendum etiam pauperum interesse, ut pignora serventur, & ratio dati, & accepti in libros referatur, ut hujusmodi munus gratis subire mutuator non teneatur.

De Constitutione Concordati Gallici.

Non modicas turbas excitavit in Gallia Concordatum hoc, multis apertè illud improbantibus, unde tunc vulgo jactabatur iste versus contra authores illius: *Prata Leo mulier furfuris antra petant*. Conquerebantur enim capitula, & monasteria de ablato jure electionum, & magis placebat scholasticis Pragmatica Sanctio, qua ex tribus beneficiis vacantibus unum jure suo consequebantur. Denique cùm parlamenta nollent illud admittere, ad obtinendum eorum consensum, jus indultorum quod vocant, singulis consiliariis concessum, quo etiam ipsi placentæ portionem haberent: ac sic quodammodo Christi tunica in varias partes divisa est. Has controversias luculenter satis exhibet Saussajus nunc Tullensis Episcopus in Panoplia Episcopali l. 2. ex quo, & Duareno plura hìc damus.

Quere de conc dato.

Promulgata in sessione 11. Concilii Lateranensis, subindeque in Senatu Parisiensi, sed non sine gravissima omnium Galliæ ordinum conclamatione, & ipsius Curiæ renixu, quam refractum ire oportuit suprema authoritate Regia. Fuerunt sanè ex Doctoribus, qui acerbissimè hanc pactionem proferrent, qua dicebant à Pontifice jus electionis tanta antiquitate, tanta authoritate stabilitum, Ecclesiis cum Canonica libertate adimi, atque in Regem transferri, sibi verò, sanctæque sedi Papam ingens ingenerasse dispendium, cùm tàm infausta permutatione, temporali quodam jure reservato, spirituale abdicaverit. Jugum etiam grave Ecclesiis plerique querebantur sic fuisse impositum, quòd insuper Pontifex cum Rege convenerit, ut annatæ non ex veteri censu, qui longè minor erat, sed ex vero, & novo solvendæ imposterum essent. Vox insuper communis erat, Papam, Regemque sibi, suisque vicissim, dum majora commoda quærerent, graviora Ecclesiæ, & regno incommoda accersisse. Existimavit certè Genebrardus Chronol. l. 4. sub Leone X. hinc Gallicanæ Ecclesiæ perniciem ortam esse, hocque fuisse seminarium omnis generis hæreseon, Simoniarum, fiduciarum, exterminationis scientiæ, virtutis, pietatis, regni denique pestem. Thuanus porro lib. 2. censuit, id Regis Francisci

Francisci rebus, & ejus generi exitium attulisse. Plerique alii abusos non modo dictitabant utrumque, nempe Regem, & Papam, potestate sua, imo de re non sua utrumque sibi dispositionem injuria vendicasse, cùm neque ad Papam pertineret se immiscere Prælatorum particularium Ecclesiarum designationi, ac institutioni. Sat est, si, exempla majorum secutus, universalis Ecclesiæ gubernationi, tàm circa fidem, quàm generalem morum disciplinam, providentiæ suæ curam impenderet. Relicta verò (ut jus ferebat antiquum) particularibus Ecclesiis, libera suorum Præsulum electione, & Metropolitanis Suffraganeorum ordinatione, ipsis Metropolitis pallium impertiret, cujus nexu sibi, tanquam summo capiti, omnes teneret astrictos. Juris verò Regii non esset, pastores animarum deligere, ac designare Episcopos, quos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, Act. 20. Magistratus à Rege instituendos divina oracula decernere, 1. Petr. 2. Sacerdotes, aut Pontifices creari à Deo per ministerium Ecclesiæ, Act. 13. Ut sint divinorum mysteriorum, non Regiorum munerum dispensatores.

Verùm pace dixerim eorum salva, qui tàm acerbè contra Concordata Leonis X. & Francisci I. invehuntur: æquiùs certè de iis poterant, si accuratiùs cuncta librassent consideranda, hac in re arbitrari. Dissimulare equidem non possum succisam fuisse spem mediocris fortunæ literatis, per sublationem electionum, provectionis suæ ad Ecclesiasticas præfecturas, Capitulis etiam non minimum decus ademptum: quum jus illud Episcopos, aut Abbates deligendi, electores, cunctis dignitatum candidatis admodum spectabiles redderet. Verùm hæc tanti momenti non sunt, ut ideo omnia in deterius versa, per Concordatorum illorum transactionem oporteat conclamari. Imo utilitatem non modicam per hæc Ecclesiæ, & regno accessisse, mihi non abs re persuadeo. Primò quidem, quòd tametsi electiones, cùm canonicè agebantur, multum Ecclesiæ solatii, decoris, ac utilitatis afferrent: tamen, quia ut plurimùm fiebant, non ex canonum præscripto, sed ex motu, & ambitu privato Clericorum ad sacras dignitates anhelantium: quibus populi in varias plerumque distracti partes impetus potiùs, quàm legitimus assensus interveniebat, hincque tumultus passim oriebantur, schismata nascebantur, potentior, quàm benè meritus prævalebat. Proindè per Concordatorum viam his incommodis, ac scandalis, à Papa, & Rege occursum est, quorum maximè intererat, Reipublicæ labantis meliori statui prospicere.

Sanè si unquam in Gallia electiones liberæ fuerunt, & fieri, quo decet modo potuerunt, ante annos quadringentos id fuit, cùm hæreses, & schismata nondum suborta essent. Attamen quantis cum diffidiis, ac conflictationibus actitarentur, facilè quisque poterit perspectum ire ex Concilio Bituricensi, quod Philippo Audace regnante S. Ludovici filio, celebravit anno 1276. Simon Cardinalis S. Cæciliæ, in Galliæ Regno, sanctæ sedis Apostolicæ Legatus, evocatis generalem in conventum Episcopis queisque, atque cæteris Prælatis, ac primoribus Cleri legationis suæ: in quo contra factiones, seditiones, & scandala, quæ passim in electiones irrepserant, Constitutio edita est Synodalis, quæ jam jam admissos in electionibus abusus ex Clericorum ambitu, populi malitia, ac potentum violentia, temporumque corruptione graphicè depingit. Adversus quos erumpentes in Dei sacrarium nefarios ausus, quis non videat non potuisse opponi antidota fortiora ab Ecclesiæ præsulibus, cùm etiam ob tumultus, & contentiones cogerentur Reges, Pontificesque ad se pertrahere lites de sacrorum Magistratuum designationibus non nisi cum labore, tempore, expensisque finiendas.

Quod ajunt hinc Gallicanæ Ecclesiæ perniciem ortam, cùm pactum illud extiterit omnis generis hære-

A seon seminarium; si ad tempus respiciunt, forsan id augurantur ex eo, quòd eo fermè tempore, quo jus electionis ablatum est, Lutherus cœpit esse Apostata à fide. Quæ levis est conjectura, vel latenter, ut reor, insinuare volunt eos, qui postea sectæ facti sunt perditionis Magistri, inde virus concepisse, ac sparsisse suum, quòd se despectos viderent, omnique frustratos spe promotionis per gradus doctrinæ, ad sacrarum dignitatum fastigia. Sed hæc ratio nullius est profectò momenti. *Necesse est hæreses esse* (ait Apostolus 1. Cor. 11.) *ut qui probati sunt, manifesti fiant*: ac etiam qui reprobi; *Certè corrupti mente erant, qui naufragaverunt circa fidem*, in qua si fuissent *radicati, & stabiles*, nunquam ab ea excidissent, quocumque motu animi, aut rationis prætextu. De ejusmodi igitur apposité dici potest, quod de horum similibus dilectus Domini ait: *Prodierunt ex nobis, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sic igitur manifesti facti sunt, quoniam ex nobis non erant*. Aerium Hæresiarcham ideo factum, litteris SS. Epiph. & Aug. prodidere, quod Episcopatum ambiens repulsam passus fuisset. Qui certè, si quod cupiebat, culmen honoris fuisset assecutus, plus Ecclesiæ in summo gradu, quàm in minore nocuisset. 1. Tim. 1. Coloss. 1. B 1. Ioan. 2.

Nec meliori ratione dici potest, Simoniarum, & Fiduciarum profluvia, ex Concordatis initis inter Leonem X. & Franciscum I. orta esse, si quidem diu ante eruperant. Unde cohibendo tàm exitiali malo, plenus extat in sacro jure de Simonia titulus, ex antiquorum Patrum, veterum Conciliorum, & summorum Pontificum sententiis, Canonibus, decretis confectus, quibus Ecclesia tàm horrendæ pestilitatis contagium hactenus continuo conata est studio amoliri. Regum quoque variæ extiterunt constitutiones, quibus hoc infecti crimine à Magistratibus cum severitate mulctari decernitur. Capitularium Caroli magni capitulo 19. & 97. ut & Canones Conciliorum indices sunt morum improborum ejus sæculi, in quo celebrantur, sicut pharmaca à medicis decreta morbos produnt, quibus curandis apponuntur: plura ex antiquis Conciliis Aurelianense II. & V. Cabilonense sub Clodovæo II. & alia testantur satis malum istud non à tàm recenti principio profluxisse. *lib. 5. tit. 2.* C

Porrò quòd natam ex Concordatis objiciunt *exterminationem scientiæ*, tàm ludicrum est, ut refellere pigeat. Siquidem luce clarius est, à multis retro sæculis tantis doctrinæ insignibus Clerum in Gallia non enituisse, quantis ab initorum Concordatorum tempore emicuit, ac etiamnum præfulget. Absit dicto invidia, longè fortunatiùs (ut plurimum) cum Gallia per nominationes, quàm diu ante per electiones actum. Siquidem quibus, quantisque Episcopis abhinc, quo Regia nominatione designari cœperunt, Gallia abundarit, singularum Ecclesiarum Cathedralium Pontificales catalogi propatulo exponunt. Horum nomina terrori sunt hæreticis. Doctorum porro secundi in Sacerdotio Ordinis quis enumerare posset innumerabiles copias, invictissimasque acies, qui omni armatura fortium instructi adversus hæreses pugnaverunt? D

Nec justa querela est, quòd Capitulis eligendi libertas his Concordatis sublata sit. Quàm exili enim libertatis umbra, ante Concordata inita fruerentur, suprà manifestè apparuit. Reservabat passim summus Pontifex suæ dispositioni summos Ecclesiarum Magistratus. Quod si earum Sacerdotalis Senatus deligere fortassis ex adverso præsumeret, mox formidabilibus censuris compellebantur Canonici acta sua retractare; electus verò jure suo quantocyus cedere, ne fulminationibus Pontificiis obrueretur. Intercedebat Rex vindex sui juris, quo patronus, & fundator illarum Ecclesiarum tutelam, ad se titulo ipso diadematis pertinere contendebat: suaque interesse, ut iis, regnoque utiles, sibique grati, & accepti Antistites præficerentur. Quo igitur res ad in- E

tentionem perduceret, Capitulis quidem jus electionis A integrum ex antiquis juris formulis dicebat competere: adeoque, ut his legitimum, contra Pontificias præventiones, seu reservationes defendebat. At commodi sui, decorique, non Capituli plerumque intuitu, cujus eligendi facultatem in magnas angustias coercebat. Celebrari enim sacra ad obeundas electiones Comitia asserebat non licere, nisi ex suo arbitratu. Quam conveniendi delectus causa licentiam non solebat pro instanti eorum efflagitatione statim concedere, at tempus à suo volebat pendere nutu. Deindè concessa demum conveniendi venia, eo suum destinabat missum, qui toti actioni vice sua superintenderet. Hujus ministerio, ut plurimum sic utebatur, ut non quem affectabat Clerus, Antistitem is consequeretur, sed ipse deligeretur, quem Rex ipse voluisset. Hunc pro more in Comitiorum ingressu per nuncium suum capitulo commendabat, B datis etiam interdum benevolis non magis, quàm honorificis ad sacrum cœtum litteris; quibus si annueret Canonicum Colleg. rata mox erat electio, sed ejus, quem Capitulum quidem elegerat, verùm non sibi ex ingenti affectu, at ex Regis nutu; adeò ut verè dixisses Reges per Capitulum designasse, at vero Capitulum non tàm elegisse inaugurandum Pontificem, quàm à Rege electum approbasse, ejus ut potè voluntatem, non suam propensionem, ea in re sequutum. Cui si Capitulum pro insolito (ne dicam insolenti) quodam pristinæ dignitatis motu renitetetur, incassum id tentabat. Rex enim ferè nunquam acceptabat hoc electum modo Præsulem, Regalia retinebat, juramentum fidelitatis admittere recusabat, C nec requiescebat à cœptis, donec in irritum ducta Capituli postulatione potiùs, quàm electione, ille, quem elegisse significaverat, à Capitulo si non eligeretur, saltem haberetur pro electo. Missumque ad Provinciæ Archipræsul. jubebat Rex mox consecrari, qui si renuebat, & à Senatu interpellabatur, ac si recusare pergeret, temporalium comprehensione, & obsignatione cogebatur Regis jussibus obtemperare. Quæ omnia non paucorum peccatorum ansam præbebant, & bonis luctum, & malis gaudium afferebant. Atque hæc mala sustulit concordati constitutio.

Nec est, quòd Clerus inferioris Ordinis, etiam malè secum fuisse actum ejusmodi transactione regni, cum sede Apostolica graviter admodum expostulet. Nec enim omnes, qui adscribuntur Clero, infulis destinantur. Cæterum inferiorum Episcopatu, aut Monasti- D cis præfecturis beneficiorum, iis major longè spes, quàm erat ante concordiæ sæpè dictæ transactionem, affulget: ex eo, quod debitè graduatis certi assignentur menses, quibus vel inviti Præsules, iis Curas, & Canonicatus, aliaque inferioris gradus beneficia conferre obstringuntur, imò nec his ad dignitates præcluditur aditus. Cùm prima ab Episcopali debeat per electionem Canonicam de Ecclesia benemeritis deferri: quæ verò primariæ proximæ sunt, graduatorum juri subjaceant, adeo ut à candidatorum meritis pendeat, congruos his assequendis dignitatibus in Academiis gradus per optimarum disciplinarum studia adipisci, vel iis se dotibus scientiæ, & virtutis præstare commendabiles, ob quas ab iis, qui in electionibus jus suffragii habent, primarii honoris digni censeantur. Magna igitur ad E doctrinam, ac pietatem per concordata harum studiosis, ex solatio premii, quod non inaniter sperari potest, oritur excitatio: *Omne opus etenim* (ait præclarè S. Hieron.) *leve fieri solet, cùm ejus præmium cogitatur, & spes præmii solatium fit laboris*.

Cæterum nonnisi absurdè dici potest, non spectare ad Pontificem, neque ad Regem, sese Episcoporum delectui immiscere: unde absque jure hunc sibi eorum arrogasse nominationem, illum verò confirmationem, ac provisionem reservasse, cùm promotio ipsa ad Metropolitanum, electio ad plebem, vel potiùs ad Clerum, huncque Cathedraticum, jure Ecclesiastico jam olim condito, ac servato, pertineret: paucis enim, ut respondeam, dico, si non ad Papam, & Regem spectat prospectum ire, ut Ecclesiis digni Episcopi præficiantur, multò minùs ad populum, imo & Clerum hoc pertinere, cum membra sint Clerus, & populus Ecclesiæ, & Regni, Papa verò, & Rex capita, hic Christianissimi regni, ille vero Catholicæ Ecclesiæ. Electioni quidem populum præbuisse olim solum assensum, clero delatam electionem potiùs ex Ecclesiæ usu, & permissu, quàm ulla institutione divina: unde jus istud qualecumque fuerit, tandem positivum erat, quamobrem variari poterat, quin & propter abusum, quem passim irrepsisse ostendimus, multiplicem, potuit, ac debuit etiam submoveri. Cùm aliunde & Imperatores, & Reges jamdudum ab antiquis temporibus privilegia se habere prætenderint in designatione præsulum, ut multi non nisi interposita eorum authoritate ad infulas pervenerint. Qua de re exempla apud Historicos, & Græcos, & Latinos passim occurrunt. Quàm verò difficile esset regum animos à pretenso isto jure, ac aliqua consuetudine firmato avellere! Sed nec Catholicè dici potest, Pontificis non interesse, curare de Episcoporum delectu, cùm mandatum à Deo acceperit in B. Petro (cujus sedem, & fidem tenet) *suos confirmandi fratres*, hoc est Episcopos omnes, quotquot in orbe sunt, & esse possunt, Luc. in salutis ministerio statuendi, ipsisque, ut suo quique munere strenuè defungantur, omnem curam, & opem impertiendi. Ad eum enim spectat universalis Ecclesiæ sollicitudo, & gubernatio, nec modò agnorum, sed & ovium procuranda salus, ipsi demandata divinitùs ex officio incumbit. Quamobrem à Patribus non modò fidelium omnium Pater, ac Pastor appellabatur, sed & Pontifex maximus, Patrum Pater, Episcoporum Episcopus, ipsorumque Patriarcharum Princeps prædicatur.

Hæc, & plura R. Tullensis Episcopus pro defensione concordati, attento statu corrupto rerum Ecclesiasticarum in plerisque. Nam si cum metu, & tremore Judiciorum divinorum congruam sollicitudinem pro animabus gererent Ecclesiæ præsides, ac ipsi Reges, non defuissent alii modi ad assumendos ex hominibus Pastores magis idoneos, quàm plures ex Regia nominatione inveniantur, si saltem attenderent Reges ad hanc D. Pauli regulam. *Qui domui suæ praeesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?*

Sed, quæ hactenus dicta sunt, spectant ad nominationem Regiam, præter quam alia est in concordato expressa, quæ dicitur nominatio Scholastica: quæ innumeras lites parturit. De ea librum utilem, & copiosum scripsit Rebuffus, quo multò brevior Duarenus Jurisconsultus lib. 5. de Beneficiis c. 13. sequentibus hæc compendiosè tractat, quæ hìc inserimus in gratiam Scholasticorum, qui hoc opus lecturi sunt, ut discant etiam modum, non negligendum sanè, perveniendi ad beneficia.

Tractat, quis nominare possit. Ac respondet id competere Scholis publicis, ac celebrioribus Franciæ, quę Universitates dicuntur vulgò, non quod omnium disciplinarum in iis vigeat professio, sed quod professoribus, ac studiosis litterarum corpus, Collegium, ac veluti Rempublic. habere liceat, quamvis aliàs id jure prohibitum sit, id enim significat universitas apud Jurisconsul. Eodem autem jure nominandi gaudere deberet civitas aliqua, in qua esset Universitas, si ad Galliæ ditionem de novo accederet, cùm sermo generalis, & indefinitus futura quoque complectatur. Nam, si in constituenda servitute cautum sit, ne luminibus officiatur, omne lumen, tàm præsens, quàm futurum contineri veteres responderunt. *l. si servitus de servit. ur. præd.* & in specie dissimili censuit Livius l. 1. dec. 3. in fœdere Rom. Carthaginensiumque cautum fuerat, ut neutri alteris, eorumque sociis bellum inferrent. Saguntinis postea in P. R. societatem ascitis bellum intulere Carthaginenses. Cùm assumere novos liceret socios, quis æquum censeret, aut ob nulla quemquam me-

merita in amicitiam recipi, aut receptos in fidem A non defendi? ait Livius, atque hinc forsitan prætensio Regis ad nominandos Episcopos in iis civitatibus, quæ post istam constitutionem ejus reguo adjunctæ essent.

2. Tractat, quis possit nominari. Respondet eos qui Scholasticis gradibus, & titulis præditi sunt. Quorum primus est eorum, qui tyrocinii depositi insignia accipiunt,& vulgo Baccalarii dicuntur. Ex quo gradu Theologiæ Professores duos faciunt. Alter est eorum, qui Mellodidascali designantur, vult dicere licentiatos: tertius, ac supremus Doctorum,ac Magistrorum. Scholasticos titulos cùm dico, eos tantùm intelligi volo, qui à conventibus Scholasticis, solemni, & accurata prius inquisitione facta, deferuntur. Quare Doctores codicillares, qui diplomate Principis, aut Pontificis hos titulos consequuntur, capaces nominationis hujus non habentur. B Et notandum est horum graduum infimum sufficere, præterquam in Dialectices, ac Medicinæ studio; cùm in hoc Magistrum, in illo Mellodidascalum esse oporteat,

otent ... nden- ... d be- ... a in ... gra-

Præterea tempus certum constitutum est, quod in studiis ante solemnem illam gradationem consumptum esse necesse est, quod cùm in Leonina constitutione sit expressum, non est quod repetamus.

3. Tractat, quomodò sit concipienda nominatio, in scriptis s.à scriba conventus scholastici, ejusque annulo, ac signo obsignari debere. Quod idem dicendū de ea testatione, quæ ad legitimi studiorum temporis fidem faciendam conficitur. Præterea nominationis formula beneficia omnia nominati cum vera reditus, ac obventionum æstimatione complecti debet, cùm eos nominare non liceat, qui beneficiis aucti sunt ad quantitatem ducentorum aureorum. C

4. Apud quos nominare oporteat: apud eos scilicet, qui beneficiorum conferendorum jus habent: non tamen apud patronos laicos, in quos non simili potestate, & imperio, ac in Ecclesiastico uti solent Romani Pontifices. Alii etiam excipiunt patronos Ecclesiasticos, qui unum, aut alterum beneficium tantùm conferendum habent, idque arrestis firmatum ajunt.

5. Tractat de denuntiatione nominationis, quàm insinuationem vocat. Ne enim beneficiorum collatores ignorationem nominationis causare possint, denuntiandæ sunt illis litteræ illius, & quæ ad beneficium reddunt litteratum aliquem idoneum. Puta testatio de gradu per litteras authenticas, testatio de legitimo studiorum tempore: de nominatione scholastici D Conventus: in nobilibus de nobilitate ex utraque parte. Nec omittendæ Clericatus litteræ, quibus ad beneficia patet aditus. Estque constitutum, ut ea denuntiatio fiat per Notarium tempore quadragesimæ, earumque omnium litterarum exempla dimitti debeant penes antistitem, ac eos, qui promovendi ad ministeria sacra beneficiorum potestatem habent. Ac postquam id semel factum fuerit, eorumdem insinuationem quotannis repetere non cogitur, sed nomen suum profiteri debet quotannis, si beneficium affectet: aliàs jure excidit pro eo anno, in quo professio illa in quadragesima defuerit.

6. Tractat de effectu nominationis Scholasticæ, qui est, ut beneficia ob mortem beneficiarii vacantia mense Julio, & Januario obnoxia sint sic nominatis E à Scholastico universitatis conventu, ut suo jure, qui antiquior est nominatione, ea possit petere, & alii facta collatio irrita sit. Ajunt tamen plerique, si alii collatum esset beneficium, posse collatorem, mutata voluntate, nominato conferre. Quæ sententia, ait Duarenus, probabilis est. Tempus autem, intra quod nominatus petere debet beneficium, constitutione Leonina definitum non est, sed rationi consentaneum Lateranensis Concilii tempus spectari, quod sex mensium est. Quod, si requisitus antistes ambientem repulerit, jus conferendi, ut caducum, ad superiores antistites gradatim devolvitur.

Atque hæc de nominatione graduatorum de rigore, ut vocant. Nam est alia, quæ dicitur graduatorum simplicium, qui cum gradu Scholastico insigniti sint, licèt non nominati à Sholastico conventu duos alios menses habent Aprilem, & Octobrem, in quibus beneficia vacantia tenentur collatores uni ex ipsis, quem magis voluerint conferre, si ante vacantiam per mortem litteras gradus cum litteris temporis studiorum, necnon tonsuræ ipsis denuntiari fecerint dimissis exemplaribus.

Porro difficilia omnia observare, quæ in hoc privilegio Academiarum Franciæ occurrunt, unde lites, & bella oriuntur inter Clericos, quibus dijudicandis occupantur plura Magistratuum, ac judicum tribunalia, non ita ad nos spectat, qui satis habemus generalem quamdam Idæam istius nominationis scholasticæ exhibuisse in utilitatem studentium, quibus nulla commodior ratio excogitari potuit, ut tertiam partem beneficiorum consequerentur, imò forsitan plusquam tertiam, cùm ii menses designati sint, in quibus solent plerique è vivis excedere.

In hoc autem privilegio Concilium præsens multùm confidit professoribus universitatum, qui ingeniorum Scholasticorum justi possunt esse æstimatores, vel ex frequentia colloquutionis, & auditionis illorum, vel ex examine, quod habere debent, antequam testimonium dent eruditionis, ut præmia studiorum nonnisi idoneis conferantur. Multum, ait Gregorius Tolosanus lib. 18. *de republica* cap. 9. nocuit reipublicæ, quòd professores aliqui reperiuntur parum timoratæ conscientiæ, & non considerant quale pecus Arabicum intrudant Ecclesiis, & subselliis, ad gratiam sæpè gradus conferentes prophanis. Nec considerant se rationem reddituros coram Deo, & hominibus de tanta in probandis studiis negligentia. Intrudunt quoque aliquandò in Cathedras hæreticos, ex quibus virus, & perniciem, aut pestem reipublicæ sequi necesse est. In quibus emendandis opus est reformatione diligenti. Atque hoc magis urget, quod extet regula cancellariæ, quoad Doctores in jure Canonico, vel Civili, ac in Theologia, & Medicina, ut qui per aliquot annos legerint in artibus Magistri, nec non in altero jurium, vel Theologia Baccalaurei, non examinentur à prælatis conferentibus beneficia. Subjungit post aliqua. Nam si Episcopo daretur examinatio graduatorum, aut nominatorum, nunquam inveniret graduatum, aut nominatum doctum, aut sufficientem, etiamsi esset Bartolo, aut Panormitano similis, nisi esset illi propitius, &c. Dixeratque antea. Major præsumptio pro graduato ab universitatibus. Ut non potuerim continere aliquandò bilem adversus superbiam Pharisaicam aliquorum, qui tantum sibi arrogare voluerunt, ut tentaverint apud prælatos sibi concedi facultatem examinandi nominatos, & graduatos ab universitatibus. Hæc ibi, & plura; ex quibus universitatum Magistri discere debent non esse nimium faciles, & remissos in examine, quo sub juramento tentant, ac probant graduum Scholasticorum candidatos.

Rigorosum sit examen graduatorum.

Vidimus aliquos antistites, qui quoquo modo graduatorum, ac nominatorum jura interturbare conabantur sub hoc prætextu, quod in faciliori examine indocti admitterentur contra intentionem hujus Conc. quod voluit procurare Ecclesiis Pastores doctos; quid si ergo, quod avertat Deus, hæresi inficeretur aliqua universitas, aut insignes magis ejus Duces, & Magistri? quod præcipuè cavet hoc Conc. sess. 8. Notat Surius in commentariis de rebus suo tempore per orbem gestis, Sigismundum Poloniæ Regem pium, & Catholicum, anno 1534. proposito severo edicto omnes Polonorum liberos, qui Vvitembergæ litteris operam dabant, ubi erat ante aliquot annos Academia, quam Lutherus depravarat, erecta, revocasse, ne hæresi polluerentur, & deinceps Poloniæ regnum corrumperent. Et multo ante Zeno Imp. scholam Edissenam, quam

Per-

Persicam vocabant, tanquam quæ Nestorii doctrinam traderet, subvertit, & abrogavit apud Theodorum Lectorem lib.2. *Collectaneorum historiæ Ecclesiasticæ*, tom. 1. Bibliothecæ sanctæ. Tanti momenti Universitates sunt, & Academiæ, ut ex iis bonum omne, & malum Ecclesiarum pendere existimem, in quas proinde jure merito Pontifices, & Concilia curam magnam, & sollicitudinem impendant, seu ut privilegiis exornent ad fovendum studiorum ardorem, seu ut abusus quoscumque, qui lapsu temporis sensim irrepunt, reformare conentur; repurgare verò potissimùm Doctrinam omnem, quæ adversus Catholicam Religionem, & avitam fidem quotidie pullulat, si non eradicetur penitus, eo magis debent Episcopi, quo plus satagunt hæreseon patroni in universitates studiorum virus suum immittere, ut ex eis foras deriventur. Quod experti sumus nostris diebus, cum tot artibus præoccupabantur mentes juvenum Theologorum in Academia Parisiensi, ut fere sopitum Calvini spiritum sub alio nomine denuo excitarent, nisi plures zelo bono incensi conatus istos comprimere non semel curavissent.

De potestate summi Pontificis.

Bellarminus lib.2. *De Conciliorum auctoritate* cap. 17. ait hoc Concilium Lateranense ultimum sub Leone X. sess. 11. disertè, & ex professo docuisse Pontificem esse supra omnia Concilia, & reprobasse contrarium decretum editum in Concilio Basileensi. *Solum*, inquit, *Romanum Pontificem super omnia Concilia authoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus, & potestatem habere, nedum ex sacræ Scripturæ testimonio, dictis Sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propria eorumdem confessione, manifestè constat.*

Additque. Ad hunc locum nihil potest responderi, nisi vel non fuisse Concilium Generale, vel non fuisse ab Ecclesia receptum, vel non definivisse hoc tanquam de fide. Sed non fuisse generale vix dici potest: nam etsi fuerunt Episcopi paucissimi, nam ad centum non pervenerunt: tamen Concilium omnibus patebat, & omnes vocati fuerant, & in eo summus Pontifex verus, & indubitatus præsidebat. Quod autem non fuerit receptum ab omnibus, parum refert, nam decreta Conciliorum non egent approbatione populi, cùm ab eo non accipiant authoritatem: verum est quidem decreta de moribus, si non recipiantur, & Pontifex conniveat, tandem consuetudine abrogari, quia cùm videt ea longo tempore non observari, & tacet, censetur ipse abrogare. At decreta de fide immutabilia sunt, nec possunt ullo modo abrogari, posteaquam semel statuta sunt. Tale verò est hoc, de quo agimus. Quod verò Concilium propriè hoc rem istam non definierit, ut decretum fide Catholica tenendum, dubium est, & ideo non sunt propriè hæretici, qui contrarium sentiunt, sed à temeritate magna excusari non possunt.

Quòd Bellarmini dictum eo verius est, quòd Concilium Lateranense istud tantum afferat in præfatione decreti, quo abrogatur Pragmatica Sanctio, tanquam rationem, cur illam abroget, etsi à Concilio Basileensi facta sit, quia scilicet facta fuerit post translationem ejusdem Concilii ab Eugenio IV. post quam non merebantur amplius nomen Concilii, sed potius conciliabuli, aut conventiculi: rationes autem Conciliorum non sunt de fide, ut communiter dici solet.

A Dubitari adhuc potest, num decretum hoc contrarium sit decreto Concilii Constantiensis. Sed jam suprà satis dictum est, quid sit censendum de statu Concilii Constantiensis, cùm decretum edidit in præjudicium Summi Pontificis, & cum quali limitatione. Nec obstat, quòd Martinus V. dixerit se approbare, & ratificare conciliariter facta, ac decreta in materiis fidei per illud Concilium: per illud enim verbum *Conciliariter* in materiis fidei, & non aliter, nec alio modo, intelligit facta, & decreta cum prævio diligenti examine, & deputatione Commissariorum, ut moris est: in actis autem Concilii Constantiensis prima mentio de materiis fidei, & deputatione commissariorum contra hæreses fit in sess. sexta, & octava, unde ab his sessionibus sumendum est initium decre- B torum fidei, quæ in hac generali approbatione Martinus V. approbavit, & sic post decretum illud potestatis Concilii supra Papam factum in sessionibus quarta, & quinta. Quamvis cùm Constantiense loquatur in casu determinato, hoc verò Lateranense generalius, à contradictione facilè sit utrumque eximere.

Advertet autem prudens Lector, duas esse quæstiones discrepantes, una, an Concilium sit supra Papam, aut è contra Papa supra Concilium: altera, an ex hoc Concilio probari possit tanquam de fide Papam esse supra Concilium. A prima quæstione data opera abstinemus ad vitandas turbas, & contentiones, quæ sæpè ob id excitantur, quibus remedium nullum adhiberet nostræ circa eam rem sententiæ aperta manifestatio: de secunda, quæ ultro se offert, & quæ C communiter tractari solet, tantùm hic nobis sermo est, sicut cum controversias Concilii Constantiensis, aut Basileensis agitaremus; Cæterùm qui subordinationem debitam suæ Academiæ ad decreta Summi Pontificis pessundant, nec distinguunt tempora turbulenta schismatum à statu tranquillo Ecclesiæ sub suo Pontifice certo, & indubio, multa perturbare solent, viamque sternunt ad inobedientiam. Vide de his controversiis M. Andream Duvallium decanum Facultatis Parisiensis in tractatu contra Simonem Vigorium Jurisconsultum parte 4. quæst. 7. & 8. ubi ponderatis rationibus utriusque partis declarat sententiam suam se aliter exprimere noluisse, quàm quod sententia pugnantium pro conciliis non esset hæretica, erronea, & in ratione opinionis temeraria, D quamvis aliquam, ut ingenuè fatear, inquit, viam ad inobedientiam, & rebellionem sternere possit. Quod mihi consultius visum fuit, ne turba, & contentiones nuperrimè in Academia nostra excitatas exacerbarem potiùs, quàm sedarem, sic ille emeritus Theologiæ Professor.

Sunt autem, qui aliter se expediunt ab hac difficultate. Cùm enim quæstio ista proponatur in casu illo, in quo differentes essent definitiones Concilii, & Pontificis indubii, & certi circa materiam fidei, dicunt quæstionem istam esse inutilem, nec posse unquam habere locum: quia, aut sermo est de Concilio separato à Papa, aut cum ipso adunato. Si primum, non est verum Concilium generale, quod non potest esse sine legitimo capite, sicuti nec Ecclesia universalis, quam repræsentat, saltem diu potest consistere E sine suo capite visibili: si secundum, hoc non potest esse, nec unquam visum fuit, ut inter se dissentirent. Sed de his satis, superque, cùm lectio attentior sessionis 11. præsentis Concilii, satis multa subministret ad informationem omnium, qui nullo præjudicio ducuntur.

CON-

CONCILIUM TRIDENTINUM.

SUB PAULO III. JULIO III.

ac Pio IV. contra Lutheri, ac aliorum hæreticorum errores, necnon pro pace inter Principes, ac reformatione Ecclesiæ, inchoatum, anno 1545. ac, cùm aliquamdiu fuisset interruptum, finitum tandem anno 1563. tempore Caroli V. & Ferdinandi I.

Historia Concilii Tridentini.

NOn satis fuit implacabili Satanæ in Ecclesiam Jesu Christi Domini nostri odio tot hactenus varia hæreseon monstra parturiisse, acquirit vires eundo, & ex prioribus ferè hæresibus novam producit hoc sæculo, cùm nova cohors hæreticorum hominum sub Duce Luthero Monacho Augustiniani Ordinis excucullato, Beneficiis Christi Redemptoris ingrato, eamdem Christi Ecclesiam validiori impetu aggreditur. Illi Neochristiani, ut sub specie pietatis seipsos primùm, deinde alios decipiant, nec conscientiæ stimulis divexarentur, Ecclesiam Catholicam Romanam, summo Pontifici Romano, Christi in terris Vicario, & Apostoli Petri successori in summo Sacerdotio semper fide, & obedientia conjunctam, mille probris afficiunt sub nomine Papismi, erroribus, & superstitionibus involutam à multis sæculis calumniantur; ad fidei dogmata dijudicanda nullum auctorem, nullamque humanam auctoritatem admittere volunt, sed sola scripturæ verba suo sensu intellecta. Prioribus quidem sex sæculis, aut saltem quinque Ecclesiam integram fuisse, & adhuc incorruptam admittunt, sed nongentis sequentibus totam erroribus obfuscatam prætendunt, ut habeant, quod dicant, doctrinam suam non primitivæ fidei Christianorum mutationem afferre, sed posterioris corruptionis reformationem: prætenduntque nova sua dogmata non esse aliud, quàm antiquam doctrinam olim in Ecclesia primitiva receptam, nunc quasi postliminio revocatam, ac restitutam. Atque dum ista falsissima antecedentia sibi persuaderi sinunt plerique populi, qui deberent scire unam esse Christi Ecclesiam in terris juxta Psalmos, Prophetas, & Euangelium, ac nullo unquam temporis puncto errori posse esse obnoxiam, quin semper in recta fide, in vero Dei cultu, & religione, juxta Christi promissum permansura sit, fidemque illam, quæ nongentis posterioribus annis in Ecclesia extitit, per omnia quadrare illi, quæ sexcentis prioribus admissa fuit: dum, inquam, pleræque gentes istam Ecclesiæ inviolabilem constantiam, ac fortitudinem nolunt agnoscere, ab ipsa sese temerariè, ac stultè, ejurato Christi in terris Vicario, & supremo Pastore, quem tanquam Anti-Christum odio habuerunt, cum sempiterno interitu animarum suarum, segregarunt. Factaque est contentio inter populos nominis Christiani tanta, quanta vix ulla per Arrianos, aut Eutychianos, aliosque fidei hostes visa fuerat antea. Tota Europa ex hinc odiis mutuis dilacerata, tota sanguine purpurata est, tota incendiis devastata, & quid non malorum indè emanavit? ut triumphasse visus sit communis omnium salutis adversarius Satan, qui nullius regni, aut reipublicæ paci tantum insidiatur, quantum paci Ecclesiæ Jesu

A Christi. Nam ut insignis Theologus Joannes Driedo advertit inter præambula libri *de captivitate, & redemptione generis humani*, cùm super omnium aliarum nationum fidem sola Christianorum fides sit vera salutis æternæ fides Spiritu sancto cœlitùs data, inimicus salutis nullam aliam nationum fidem ita dissipare, evertere, ac in hæreses, & schismata dividere conatur, sicut fidem Christianam. Neque enim curæ est ipsi, ut expugnet falsam Judæorum, ac gentium Idololatriam: cùm jam omnes illæ gentes suæ sint, quas suis laqueis captivas detinet secundum suam ipsius voluntatem: ipse autem ea, quæ sua sunt, quæque in pace jam possidet, numquam expugnare molitur. Satanas si Satanam ejicit, inquit Christus, *quo modo stabit regnum ejus?* Unde ex hoc ipso possumus discere, non esse aliam in terris fidem piam, atque divinam regno diaboli contrariam, præter eam solam, quæ est in Christum Dominum Redemptorem, & Salvatorem omnium, ac maximè fidelium, quos vera fide, & sincera Sacramentorum applicatione sic sanctificat, ut etiam ad supremum salutis gradum per gloriam æternam promoveat. Nec aliàs tot artibus eam fidem impugnare Satan pergeret, totam œconomiam redemptionis humani generis invertens denuò: ac Sacramenta, quibus vim suam exerit, contaminans, modumque justificationis evertens, malignis sensibus in publicum evulgatis, nisi fides illa omnibus numeris absoluta, & ab omni errore defœcata, ostium esset ad C salutem. Quare æstimare debemus præcipuum divinæ dilectionis, atque protectionis erga nos indicium, quod non inveniamus ab initio aliam fidem ullam tot, ac tantis temporibus impugnatam, & tamen non deletam, præter illam, quæ est in Christum mediatorem, sicut illam tenuit, & tenet Ecclesia Romana, quæ certè inviolata non maneret tot machinis impugnata, nisi manus Dei protegeret, & assiduè custodiret.

Joannes Driedo.

Fides Christiana pluribus divisionibus scinditur.

Lucæ 11.

Mysterium Redemptionis à Luthero impetitur.

Quod egregiè præstitutum est semper per concilia, ac nunc per Concilium Tridenti coadunatum, cùm fuisset multis annis, antequam inchoaretur, à multis desideratum, ut Lutheranæ hæresi in Germania grassanti occurreretur. Tandem verò post multas protestationes, aut tergiversationes, quod de modo illud habendi omnes non convenirent, ac valdè iniquas conditiones requirerent Lutherani, quas refert, & refellit Bellarm. lib. 1. de Conciliis cap. 21. Primo anno 1537. à Paulo III. indictum fuit Mantuæ: deinde absque ullo effectu, quòd dux Mantuæ ingentem pecuniarum summam vellet sibi suppeditari pro militari præsidio, quod ad tuendam Urbem in magna externorum hominum congregatione necessarium prætendebat: anno consequenti Vincentiæ indictum fuit, in terra Venetorum, qui, pace nuper cum Solimano facta, existimaverunt eum facilè suspicaturum ipsorum auspiciis Christianos principes contra ipsum conjurare, si in oppidum ditionis eorum tanta hominum multitudo confluere. Quare rursum hoc irrito conatu, anno E 1542. ab eodem Paulo Pontifice, Tridenti celebrari jussum est, cœptumque anno 1545. ac primis septem sessionibus celebratis Bononiam translatum est anno 1547. ac per quadriennium siluit. Deinde sub Julio III. resumptum Tridenti, ac sequenti suspensum, quievit usque ad annum 1562. quo sub Pio IV. iterum celebrari cœpit, ac demum anno 1563. consummatum est. Quamvis autem viginti quinque sessiones numerentur, tamen quatuordecim tantùm fuerunt, in quibus aliquid tractatum sit de rebus doctrinæ, aut morum; videlicet septem sub Paulo, duæ sub Julio, & quinque sub Pio: reliquæ namque undecim, aut apertiones fuerunt, aut suspensiones, aut prorogationes.

Difficultas in assignando loco Concilii.

In hoc Concilio diligentiùs actum est, quàm in cæteris, de fide explicanda, moribusque corrigendis. Multique ex toto orbe Christiano adfuerunt, præsertim

tùm ultimo biennio ; magni doctrinâ, & pietate, in tanto numero, ut, si angustiarum hodiernarum orbis Christiani habeatur ratio, frequentissima hæc haberi debeat Synodus. In ea singula omnium vulnera detecta, mores expositi, nihil dissimulatum.

Lutherani etiam vocati sunt oblato salvo conductu. Et licèt adesse noluerint, eorum tamen argumenta sic sunt diligenter examinata, ut si præsentes adfuissent nihil amplius pro eorum causa proponi potuisset, eo ordine servato jactis prius fundamentis de scriptura, & traditionibus, quo ipsi in confessione Augustana usi fuerant in proponendis suæ novæ fidei articulis, quem ordinem servavit quoque in eorum damnatione Concilium Senonense, & plures, qui contra eos scripserunt, ut Albertus Pighius, & Jodocus Clictoveus. Ut Concilium istud sit antidotum confessionis Lutheranorum, quæ Augustana dicitur, quod Augustæ Vvindelicorum oblata primum esset Carolo Imperatori. Visum est autem prius stabiliendam doctrinam Catholicam per aliquot capita, deinde damnandos esse errores in Canonibus, ac tùm subjicienda esse decreta de reformatione morum, ac de disciplina. Maximè autem curarunt Patres, ut nihil de rebus inter solos scholasticos disputatis insereretur, ac quantum fieri posset omnibus Scholasticis Theologis satisfieret, stylo intento in solos errores hæreticorum, ac opiniones Catholicis contrarias, hoc urgente Cardinali Santorucio. Vix tamen fieri potuit, quin ex proximo igne aliqui tantisper non arderent.

Ordo, & methodus Concilii.

Pius IV. diploma dedit ultimo die Decembris 1561. super ordine sedendi in Concilio ad tollendam omnem materiam controversiarum inter prælatos jam ortarum: ut Patriarchæ primum locum teneant, secundum Archiepiscopi, his succedant Episcopi, atque in his non sedis dignitas, sed promotionis tempus respiceretur, neque dignitatum primatialium, sive veræ, sive prætensæ illæ fuerint, ratio haberetur. Cui diplomati cùm reluctaretur Archiepiscopus Bracarensis in Lusitania, quòd sua sedes, quæ primatum in Hispania obtinebat, subjiceretur Archiepiscopo Rosanensi, cui nullus est suffraganeus, imò Archiepiscopis Nicensi, & Antibarensi, qui ad residendum locum non habent, ac vix populum Christianum, cui præsint, legati sic sunt interpretati mentem Pontificis, ut nulli primati, sive vero, sive prætendenti, jus, quod ante Concilium habebat, tolleretur. Fuerunt autem multæ aliæ de præcedentia in sedendo controversiæ, maximè inter principes, quæ spectant ad Historiam. Fuit etiam aliqua pro Jacobo Lainez Generali Jesuitarum, quorum ordo cum sit inter clericos, illi locus competebat honoratior, quàm monachis. Ad illam sedandam offerebat Lainez imum locum tenere, modò testatum esset Societatem esse è genere clericorum. Res tamen à Legatis ita composita est, ut in subselliis Episcoporum ultimus sederet, ultimus tamen inter Generales, qui cum suffragio decisivo ad Concilia admitti solent ex privilegio, sententiam diceret, sine cujusquam præjudicio. Similiter Oratori Hispano locus separatus assignatus est, cùm præcedentia debeatur Regibus Galliæ, sicut judicatum est Venetiis à Senatu amplissimo, & Romæ à Pio IV. & in Polonia, & alibi observatur. Hocque jus ex antiquo illi competit. Vide Spondanum ad annum 1558. & ad annum 1564. sed & Jurisconsultum Chassanæum in *Catalogo gloriæ mundi* part. 5. consider. 30. & 31. ubi multa de prærogativis Regis Galliæ, quamvis sibi non constet postea, nec, ut Gallum decet, scribat. Faxit Deus, ut sopiatur ista controversia, salvo illius jure, cui competit. Nihil enim tunc potentius Lucifero occurrit ad interturbandas res Concilii, & horrendo schismate discerpendam Ecclesiam, quàm litem hanc novam suscitare: non enim parva mala ex hinc oriri possunt, exasperatis potentissimorum Regum animis.

Lainez Jesuita.

Locus regis Galliæ.

Cùm ageretur de visitandis Regularibus per Episcopos, & propter eorum privilegia id difficile videretur, Sebastianus Pighius auditor Rotæ modum suggessit, ut ea provincia demandaretur Episcopis tanquam ab Apostolica sede delegatis, ut ea Episcopis facta gratia, Pontificis privilegio, & authoritati non derogaretur. Quod temperamentum in quibusdam aliis decretis adhibitum fuit, non sine quorumdam censura, cùm non benè conveniant esse ordinarium, & delegatum.

Orationem habente facultatis Parisiensis Doctore contra abusus in materia beneficiorum, cùm quidam contemnendo diceret ad proximos, *Gallus cantat*. Respondit Danesius Episcopus Vaurensis. *Utinam illo Gallicinio Petrus ad resipiscentiam, & fletum excitetur*. Quod opportunè dictum multùm laudavit Genebrardus in oratione funebri prædicti Episcopi Vaurensis, an. 1577. habita.

In Congregationibus, in quibus Theologi res definiendas primo ventilabant variis hinc inde rationum momentis, ne res diutius protraheretur per prolixiores sermones, visum est, ut Theologorum nemo in differendo horæ dimidium excedat. Si quis esset prolixior, hunc Magister ceremoniarum interrumperet: si quis brevior, ob hoc majorem laudem apud omnes inveniret: ac si quis Theologorum à differendo super aliqua materia excluderetur, liceret suffragium suum scripto consignatum ad deputatos deferre. Vix tamen id observatum, cùm Salmeron Jesuita in proxima congregatione post illud statutum habita totum tempus pomeridianum consumpserit, affirmans se missum à Summo Pontifice præfixis temporum angustiis non esse includendum. Ac postridiè cùm de Sacrificio Missæ ageretur, Torrensis totum insumpsit tempus matutinum. Tàm difficile est conceptum sermonem tenere, ac Linguæ leges imponere.

Etsi verò prima causa celebrandi Concilii orta sit ab indulgentiis, à quibus exorsus est Lutherus à tanquam parva scintilla magnum incendium excitare, quo plerique conflagrarunt, & in æterno igne conflagrabunt: non tamen nisi in ultima sessione, quid de eis credere oporteret, definitum est.

Multæ Epistolæ Parisiis editæ sunt anno 1654. ex ipsis originalibus, quibus plura acta hujus Concilii multum elucidantur.

De Martino Luthero.

Lutherus natione saxo, Patria Islebiensis in ditione Comitum Mansfeldensium, parentibus fortunæ tenuis natus anno Christi 1483. pridiè sancti Martini, unde nomen Martini in baptismo ei inditum est. Juvenis cùm esset ingenio acri, licet admodum pervicaci, operam litteris dedit in variis Germaniæ scholis. Et Magister artium anno 20. ætatis creatus ad Jurisprudentiam se contulit, cui cùm studeret, aliquando in agro obambulans, horrendo fulminis fragore percusso socio, cum quo colloquebatur, territus admodum vovit se Monachum futurum, ac paulo post Ordinem Eremitarum sancti Augustini ingressus est, reclamante Patre, anno ætatis 22. biennioque post Sacerdos factus Missam celebravit Erfordiæ. Hinc Vvitembergæ, ubi Fridericus Elector Saxoniæ Dux Academiam constituerat, Philosophiam docuit in Monasterio Fratrum suorum: variis deinde negotiis, ad quæ deputatus fuerat, etiam Romæ feliciter gestis, an. ætatis 29. Lauream Doctoratus in Theologia adeptus est, sumptum suppeditante necessarium Friderico Duce, ac sub titulo Doctoris, & in Scholis Theologicis, & in exhortationibus nomen aliquod sibi fecit in vulgus, cum facili Linguæ Vernaculæ eloquentia nemini concederet. Fastidiebat autem Theolog. Scholast. primum ut rudes, & incultos, deinde ut Evangelii corruptores per Sophisticam Philosophiam: ac an. 1616. antequam indulgentiæ promulgarentur per Leonem X. dispu-

disputaverat contra ipsos de Libero arbitrio, meritis bonorum operum, & traditionibus, ut appareat eum jam animo corruptum fuisse antequam indulgentias impeteret. Propositiones ejus ea de re extant tomo 1. operum ejus Latinorum, ut testatur Spondanus ad annum 1517.

Sed & cum adhuc in Cathol. esset Ecclesia Monach. scrupulosus erat, & conscientiæ inquietissimæ, ac trepidantis, ne in malo esset statu, cui Monachus senior sui ordinis (refert Stapleto oratione Academica 20.) ut nimia trepidatione dejectum ad meliorem spem erigeret, dixit non solùm credere remissionem peccatorum in genere datam, juxta Symboli tenorem, sed etiam firmissimè credere sibi remissa esse peccata, & hunc esse illius articuli sensum. Quibus verbis ille non tàm sursum erectus, quàm deorsum præcipitatus est, & ex timido inflatus, & meticuloso audax cœpit fabricare portenta opinionum de libertate Christiana, de speciali certitudine justitiæ, de imputativa justitia, & alia, quibus primum sibi, tùm etiam aliis libertatem conscientiæ, operum præceptorum, ac metus divinorum judiciorum excusso jugo, sua doctrina afferret.

Ipsemet verbis suis super ea re se explicavit in prima præfatione operum suorum. Ego autem, inquit, qui me, utcumque Monachus irreprehensibilis vivebam, sentirem coram Deo esse peccatorem inquietissimæ conscientiæ, nec mea satisfactione placatum confidere possem, non amabam, imò odiebam justum, & punientem peccatores Deum; tacitaque si non blasphemia, certè ingenti murmuratione indignabar Deo dicens. *Quasi verò non satis sit miseros peccatores, & æternaliter perditos peccato originali omni genere calamitatis oppressos esse per legem decalogi, nisi Deus per Euangelium dolorem dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis justitiam, & iram suam intentaret.* Furebam ita sæva, & perturbata conscientia. Pulsabam tamen importuniùs eo loco Paulum, ardentissimè sitiens scire quid vellet, donec, miserante Deo, connexionem verborum attenderem, nempè, *Justitia Dei revelatur in illo, sicut scriptum est, justus ex fide vivit.* Ibi justitiam Dei cœpit intelligere, eam, qua justus dono Dei vivit, nempè ex fide, & esse hanc sententiam: revelari per Euangelium justitiam Dei, scilicet passivam, scilicet qua nos Deus misericors justificat per fidem, quia *justus ex fide vivit.* Hinc me prorsus renatum esse sensi, & apertis portis in Paradisum intrasse. Igitur quanto odio vocabulum justitiæ Dei oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi locus iste Pauli fuit verè porta Paradisi. Postea legebam August. de Spiritu, & littera, ubi præter spem offendi, quod & ipse justitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos justificat. Hæc Lutherus dissimilis Patri suo Aug. qui metu judiciorum divinorum concussus, ex quo oriri solet conversio peccatoris, dum tollit codicem D. Pauli sub arbore prostratus, ac legit in eo: *Non in comessationibus, & ebrietatibus, &c. Sed induimini Dominum Jesum Christum*, mutatus est in virum alterum, & ex infideli, ac hæretico in Orthodoxum, & pium Catholicum: contra verò Lutherus legens in eodem codice justum ex fide vivere, ex Monacho utcumque irreprehensibili, ut ipse asserit, in Apostatam à fide, & Religione mutatus est, ut abjecta obligatione legum, præceptorum, confessionum, pœnitentiarum, satisfactionumque, quibus non plenè adimpletis metus incutitur animæ de ira, ac offensa Dei, in cujus manus incidere horrendum est, securus, & tranquillus viveret ex fide sola, nec scrupulis angeretur, quicquid ageret, hac sola retenta.

Adeo res periculi plena est laxare præter veritatem conscientias, velleque sibi, aut aliis omnimodam, aut nimiam securitatem procreare, cùm hic status postulet, ut magis cum metu, & tremore salutem nostram operemur. Ideo non est prudentis directoris omnem A prorsùs metum excutere velle ab animabus: convenit hujus vitæ statui metus aliquis, ac tremor, qui innatus quoquè est electis à Deo, ac prædestinatis mulieribus. Miserum verò prorsùs est opinionibus revelantibus, si à vero deflectant, à se, aut ab aliis justum metum cadentem in constantem virum, quem abusivè dicunt, scrupulos avellere. Nec forsan uni Luthero id contigit, ut ad malam pacem in conscientia sibi ipsi conciliandam, erroneam sententiam, & hæresim amplexus sit. Novi hujusmodi inquietos spiritus, quorum dubiis nunquam longævæ experientiæ Doctor satisfecisset, facillimè in novas hæreses prolabi. Cùm nullibi constet ob inquietam mentem, in omne latus se vertunt, si forsan meliùs sese habeant. Sed aliquando tenentur adstricti vinculis dœmonum, immittente B Deo pœnales cæcitates ad confundendam superbiam.

Job, gaudium spei nostræ cum tremore damnationis esset, in nobis negligens esset ipsa securitas, & secura præsumptio.

Ut ut sit de aliis, ex hinc exordium sumpsit pestilentissima hæresis Lutheri, qui paulatim progressus ex formica in Leonem mutatus est: nam initio arguebat tantum quosdam abusus, quos deprehendebat in publicatione indulgentiarum, graviter ferens, quòd nominati fuissent ex ordine Dominicanorum ad eas evulgandas, cùm ex more Religionis Eremitarum S. August. in quo Ordine Monachus militabat, solerent Religiosi assumi, qui eas populo in Saxonia annuntiarent: hinc sumpta occasione primum leviusculè indulgentiis reluctatus est, scedulamque disputatoriam edidit, in qua revocatis in dubium indulgentiarum dogmatibus, doctiores tantum invitabat ad certamen. C Joannes Techelius Dominicanus Francofurti, alias propositiones Lutheranis contrarias evulgat: atque ex his sic oppositis Thesibus facta est veluti quædam litis contestatio, quoniam Lutherus suas, explicatione addita, defendebat. Eccius verò oppugnabat adversario scripto. Scripta utraque parte Romam perferuntur. Ac tùm Prierias Ordinis Dominicanorum per Dialogum, Entellus scil. Dareti se opponens, Lutheri propositiones convellit, cui Lutherus respondit ponens illa fundamenta, 1. illud Pauli 1. Thessal. 5. *Omnia probate*, & ad Galat. 2. *Si Angelus de cœlo aliud vobis Euangelizaverit*, 2. Illud August. ad Hieronym. Ego solis iis Libris, qui Canonici appellantur, hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorum errasse firmissimè credam. Cæteris autem quantalibet doctrina, sanctitateque polleant, non ideo verum esse credo, quia illi sic senserunt, &c. 3. Fundamentum illud erat Clement. D *de pœnit. & remiss. cap. abusibus.* Quæstoribus nihil licere (in veniis prædicandis) proponere populo, quàm quod in eorum literis continetur. Et in fine responsionis scribit ad Lectorem. Opiniones maneant opiniones, non autem onera Christianorum. Non faciamus opiniones pares articulis fidei, & Christi, Paulique decretis. Ex hinc verò libellis ex utraq; parte multiplicatis res exacerbantur, ac cùm ab adversariis urgeretur ex potestate Summi Pontificis, in illam cœpit insurgere, cui primo se submissum esse protestabatur: deinde alia capita impugnavit de pœnitentia, de purgatorio, de bonis operibus.

Initia Lutheri.

Interea anno 1518. Lutherus vocatus à Cardinale Cajetano Legato Summi Pontificis in Germania, venit Augustam, ubi Legatus de mandato Summi E Pontificis tria Luthero proposuit facienda. 1. ut ad cor rediret, erroresque revocaret. 2. promitteret in futurum abstinere ab iisdem. 3. etiam ab omnibus abstinere, quibus Ecclesia perturbari possit. Quæ omnia illi proponebat, ut, si sanari posset sine strepitu judicii, in viam reduceretur. Rem autem fraude, & cavillationibus agens Lutherus, præsentibus quatuor Cæsareæ majestatis Senatoribus, adductisque notario, & testibus, legit scedulam coram Legato in hunc modum. In primis ego Frater Martinus Lutherus Augustinianus protestor me colere, & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis, & factis præsentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid contra

Lutherus initio submissus, & humilis.

tra

trà, vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto haberi, & habere volo. Verùm quia Dominus Cardinalis exigit, ut super disputatione de Indulgentiis tria facerem hodie, protestor omnia, quæ dixi, mihi sana, vera, & Catholica videntur. Tamen ad superabundantiam offero me personaliter hìc, vel alibi etiam in publico reddere rationem dictorum meorum. Quod si hoc non placet Legato, paratus sum vel in scripto suis objectionibus, si quas habet, respondere, & super his audire sententiam, & judicium universitatum Imperialium Basileensis, Friburgensis, & Lovaniensis.

Cumque sic in erroribus pertinaci minaretur Legatus, ad Pontificem appellavit, clamque se Augusta subduxit, ac deinde appellationem suam in locis publicis affigi curavit. Ac postea cùm audiret processum Romæ continuandum fore à Summo Pontifice, ad futurum Concilium appellavit, cùm esset VVitembergæ, ac varia scripta in vulgus emisit, quibus tyrannidem, & violentiam Cardinalis accusabat: docebatque inter alia Pontificis vocem audiendam esse, quæ consona sit scripturæ, ac in materia fidei non modò generale Concilium esse supra Papam, sed etiam quemlibet fidelem, si melioribus nitatur authoritate, & ratione. Quantum jam distabat à seipso, qui primo anno, quo indulgentias impugnabat, ad Leonem X. scripserat cum hac testatione suæ submissionis. Beatissime Pater, prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, approba, reproba, ut placuerit: vocem Christi in te præsidentis, & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mortem non recusabo: Domini enim est terra, & plenitudo ejus, qui est benedictus in sæcula, amen, qui te, & servet in æternum, amen. Anno Domini 1518. refert continuator Uspergensis in Paralipomenis, ejus sectæ, & opinionibus addictus licèt.

Disputatio Lutheri. Anno 1519. disputatio per multos dies Lipsiæ habita de pluribus capitibus errorum inter Lutherum, & Carolostadium magistrum ejus ex una parte, & Ekcium Doctorem Catholicum, ac Canonicum Ingolstadiensem ex altera parte, præsente Georgio Saxoniæ principe, constitutisque scribis ex utraque parte, qui dicta exciperent, ac judicibus (ægerrimè licèt consentiente Luthero) Parisiensibus Theologis, ac Erfordiensibus: in qua disputatione cum initio à consiliariis Georgii Principis, ac fratris Friderici Ducis Saxoniæ moneretur Lutherus, qui incalescebat, ut nihil per iram, sed modestè ageret, ne auditoribus scandalo esset, impiissimè juxta, ac impudentissimè respondit: *Non propter Deum hanc rem ceptam esse, neque propter Deum finituram.* Finita autem disputatione antequam per judices lata esset sententia, cùm Dux Georgius cum suis consiliariis, universitas, ac Senatus Lipsiensis, ac publica fama victoriam Ekcio tribueret, variis scriptis conatus est Lutherus contrarium suadere, & si multoties inter disputandum obmutuisset, de multis conquerens, & in Ekcium acerrimè invectus, & in alios sibi adversantes, ut quos veritate non posset, eos conviitiis, schommatibus, ludibriis, calumniis obrueret, semper omnem hæresis suspicionem longe à se propulsare moliens.

Cumque hoc ipso anno quædam Lutheri afferta per varias universitates damnata essent per Coloniensem, ac Lovaniensem, quæ pro Ekcii parte judicium ferens censuram edidit in plura ejus dogmata: ille in Doctores edito valdè mordaci libello sic debaccatus est, ut viros doctrina, & pietate conspicuos non aliter habuerit, ac si capita sine cerebro, truncisque stupidiores essent. Tantumque abest, ut mentem mutarit, quinimo scribere ausus fuit in calce cujusdam Epistolæ pro defensione sua adversus Lovaniensem, & Coloniensem universitates, cujus exordium est. *Fama pervenit ad me, Christiane lector. Ultimum, quod habeo, exponam. Nempe hanc animam, & hunc sanguinem. Melius est enim me millies occidi, quàm*

A *unam syllabam damnatorum articulorum revocare.*

Anno 1520. ad nobilitatem Germaniæ scripsit contra tres muros Papistarum, ut vocabat Catholicos: quorum primus est, quòd dicunt magistratum prophanum in eos nihil habere potestatis; secundus est, quòd, si urgeantur scriptura, dicunt nemini licere hanc exponere, quàm Papæ: tertius est, si Concilio urgentur, dicunt neminem posse indicere Concilium, nisi solum Pontificem Romanum, in quo libro multa alia tractat argumenta contra Ecclesiam Catholicam.

Erasmus Epistola ad Archiepiscopum Moguntinum pro Luthero scribit, commonefaciens eum, à Theologis, ac Monachis damnata, tanquam hæretica in libris Lutheri, quæ in Bernardi, & Augustini libris, ut orthodoxa, & pia leguntur. Alia addit in ejus favorem, ut non immerito à Scholasticis vulgo jactaretur, aut Lutherum Erasmizare, aut Erasmum Lutherizare, quamvis ipse ita rem egerit, ut medius inter partes incedere velle videretur, neutri se totum addicens: unde id consequutus est, ut apud Catholicos, & Lutheranos malè audiret. *Era*

B

Anno eodem 1520. Ekcius Romam profectus ad Leonem Pontificem, quanta imminerent pericula, ostendit, si tempestivè grassantibus in Germania Lutheri erroribus non occurreretur. Quare Pontifex Bullam contra eum edidit, in qua damnat quadraginta, & unum ex ejus erroribus, ejusque libros per ignem aboleri jussit, dato illius sequacibus, ad errorum abjurationem in manibus duorum Prælatorum sexaginta dierum spatio: quod nisi fecissent, excommunicati essent, uti notorii, & pertinaces hæretici ab omnibus vitandi, & per magistratus puniendi. Hæ porro induciæ nihil profuerunt, nam Lutherus ex hac propalata

C damnatione in furorem versus, intelligens se damnatũ, & si bulla taceret examen damnatarum propositionum 41. & an in ejus libris continerentur, & si damnatis in globo erroribus tanquam hæreticis, scandalosis, falsis, offensivis piarum aurium, & simplicium mentium seductivis, respectivè attributa singulis incerta qualitate, nec designata, quæ unicuique sigillatim conveniret, iis, inquam, non obstantibus, ex quibus posteriores novatores prætendere voluerunt controversiam integram manere, & nihil esse definitum contra se, sentiens se Ecclesiastico fulmine ictum, à Pontifice, ut ab Antichristo provocavit ad Concilium: libros omnes juris canonici cum hac Bulla Leonis incendit, libellumque Apologeticum edidit in hujus facinoris defensionem atrocissimis calu-

D mniis refertum. Nec destitit postea scriptis aliis hortari Principes, ut Pontificem, & Cardinales armis impugnarent, se Prophetam venditans ad reducendam Ecclesiam ad Christi normam: addens scriptis virulentissimis figuras, ac picturas ridiculas, aliaque diabolicarum inventionum genera, ac nihil impudentiæ, scurrilitatis, ac irreligionis omittens, ut in quoscumque sibi adversantes pestifer Apostata inveheretur,

Inter hujusmodi scripta eminet liber de captivitate Babylonica Ecclesiæ. Præludium est, cum ejaculatio- *Lu*

E ne hac. *Lata libertas*, item carmine isto annexo.

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cælestia.

Hujus libri initio sic ait. Utinam à Bibliopolis queam impetrare, ut universos libros meos de indulgentiis exurant, & pro omnibus, quæ de eis scripsi, hanc propositionem apprehendant. Indulgentiæ sunt adulatorum Romanorum nequitiæ: & paulo post. Papatum cùm negassem divini, admisi esse humani juris: sed scio nunc, & certus sum, Papatum Regnum esse Babylonis, & potentiam Nembrot robu-

robusti venatoris: proindè oro librarios, oro lectores, A ut iis, quæ super hac re edidi, exustis, hanc propositionem teneant. *Papatus est robusta venatio Romani Episcopi*. Vides ex ungue Leonem, nihil Luthero in hoc scripto unquam protervius, excusso omni sensu religionis: ac seipso in dies pejor factus, vix aliquid in piis dogmatibus intactum reliquit. Unde factum, ut Antuerpiæ, & Gandavi libri ejus publicè exurerentur, multique ad scribendum contra ipsum excitarentur, inter quos primum locum tenet Jodocus Clictoveus Doctor Parisiensis, de quo dicitur, quod nomine ejus pronuntiato super tumulum Lutheri, cineres ejus contremiscant: nec inter ultimos numerandus est Edoardus povellus Cæsarisburgensis Theologus in Anglia, qui post Henrici VIII. in Lutherum opus de assertione septem Sacramentorum turpe esse judicans, Imperatore in acie pugnante, militem oscitare in castris, B propugnaculum summi Sacerdotii Euangelici conscripsit, tanta eloquentia, ac doctrina, ut vix simile postea quidpiam è prælo exierit circa eam materiam. Licèt autem Theologi Parisienses Lutherum arbitrarentur indignum, contra quem scriberetur: propterea quod non solum VVicleffistarum, & Hussitarum, sed etiam vetustissimos pugnaces errores, quos olim Ecclesia fudit, enervaratque, denuo jam in arenam revocaret, & idcircò hominem tàm impium flammis potiùs, quàm argumentis examinandum. Attamen quia jam cùm Germani ex calice errorum Lutheri abundè potati, & inebriati essent, ac virus illud serpere inciperet ad exteras nationes, unicuique necesse fuit regioni se adversus malum istud præmunire, ideò Facultas Theologica Parisiensis scripta Lutheri exami- C ni suo subjecit, ac pluribus in iis detectis erroribus censuram condidit, quæ & Galliæ populos in fide antiqua conservavit, & multis etiam exteris, apud quos in pretio est authoritas principis hujus Facultatis, præsidio fuit, nec occuparentur eorum mentes ab errorum currentium profluvio. Hanc censuram defendit Thomas Illiricus multarum authoritatum, ac rationum clipeo, quam ex illo excerptam inserendam hìc censuimus: nam & utilis est ad detegendos quosdam Jansenii Iprensis Episcopi errores, quos si in hac censura matris suæ prædamnatos, cui Sacramentum dederunt novelli quidam Theologi, novissent, non ita facilè in laqueos incidissent, ex quibus vix hodie se possunt expedire. Monemus tantum, ut loco D Universitatis Parisiensis Facultas ipsa Theologiæ intelligatur, cum utriusque discrimen ignotum non sit ejus alumnis.

Violentia Lutheri.

Jodocus Clictoveus.

PROPOSITIONES MARTINI Lutheri cum Censura Facultatis Parisiensis in easdem.

De Sacramentis.

Luther. Neganda sunt mihi septem Sacramenta, & tantùm tria pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Panis. Nam recens est Sacramentorum in- E ventio.

Un. Paris. Hæc propositio innuens non esse septem Sacramenta, & recenter ab hominibus inventa, & non à Christo instituta, est temeraria, impia, & manifestè hæretica.

Luther. Licet modò quæcumque legis opera fieri, si ea requirat fraterna charitas: quo casu licet etiam modò circumcidi sine periculo, imò cum multo merito.

Un. Paris. Hæc propositio est Christianæ legis inimica: Judaicæ perfidiæ favens, & hæretica.

De Confirmatione, & Extrema unctione.

Luther. Satis est pro ritu quodam Ecclesiastico, seu ceremonia Sacramentali, Confirmationem habere, similem cæteris ceremoniis consecrandæ aquæ, aliarumque rerum. Confirmatio, & Extrema unctio non sunt Sacramenta à Christo instituta.

De Ordine.

Luth. Hoc Sacramentum Ecclesia Christi ignorat, inventumque est ab Ecclesia Papæ.

Un. Paris. Hæc propositio est hæretica, & est error Pauperum de Lugduno, Albigensium, VVicleffistarum.

Luth. At dices. Quid ad Dionysium dices, qui sex Sacramenta enumerat, inter quæ & ordinem ponit in Ecclesiastica Hierarchia? Respondeo. Scio hunc solum auctorem haberi ex antiquis pro septenario Sacramentorum: licèt, matrimonio omisso, senarium tantùm dederit. Nihil enim prorsus in reliquis patribus de istis Sacramentis legitur: nec Sacramenti nomine censuerunt, quoties de his rebus locuti sunt. Recens enim est Sacramentorum inventio. Atque mihi (ut magis temerarius sim) in totum displicet, tantum tribui (quisquis fuerit) Dionysio illi, cùm fermè nihil in eo sit solidæ eruditionis. Nam ea, quæ in Cœlesti Hierarchia de Angelis comminiscitur, in quolibet sic sudarunt curiosa, & superstitiosa ingenia. Qua rogo auctoritate, aut ratione probat? Nonne omnia sunt illius meditata, ac propè somniis simillima, si liberè legas, & judices? in Theologia verò mystica, quam sic inflant ignorantissimi quidam Theologistæ, etiam perniciosissimus est, plus platonizans, quàm Christianizans, ita ut nollem fidelem animum his libris operam dare vel minimam. Christum ibi adeo non disces, ut si etiam scias, amittas. Expertus loquor; paulum potiùs audiamus: ut Jesum Christum, & hunc Crucifixum discamus. Ita in Ecclesiastica Hierarchia, quid facit? nisi quòd ritus quosdam Ecclesiasticos describit ludens allegoriis suis, quæ sunt otiosorum hominum studia.

D. Dion. Areopag.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, temerariè, & arroganter asserta, ac viro sancto insigni eruditione claro injuria: quem Damascenus divinum Areopagitam, Pauli discipulum, Sacerrimum, & Dei loquentissimum appellat.

De Eucharistia.

Luth. Credo firmiter panem esse corpus Christi.

Un. Paris. Hæc credulitas Lutheri est absurda, hæretica, & olim damnata.

Luth. Missa passim creditur esse sacrificium, quod offertur Deo. Inde Christus hostia altaris dicitur, sed Euangelium non sinit Missam esse sacrificium.

Un. Paris. Hæc propositio quoad secundam partem scil. Sed Euangelium, &c. est impia, in sacrosanctum Euangelium blasphema, ac hæretica, prout vocabulo *Missa* cum Gregorio utimur.

Luther. Manifestus est error Missam applicare, seu offerre pro peccatis, pro satisfactionibus, pro defunctis, aut quibuscunque necessitatibus suis, aut aliorum.

Un. Paris. Hæc propositio est in Ecclesiam Catholicam Christi sponsam contumeliosa, & hæretica, & est Erianorum Hæreticorum, & Artotyritarum erroribus conformis.

Luther. Non est dubium universos hodiè Sacerdotes, & Monachos cum Episcopis, & omnibus suis majoribus esse idololatras, in statu periculosissimo agentes, ob Missæ, seu Sacramenti ignorationem, abusionem, & irrisionem.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt maximè falſa, & ſcandaloſa, univerſo Eccleſiaſtico ſtatui contumelioſa, arroganter, & ſtultè prolata. Et in eo quod prætendit neminem in ſtatu ſalutis eſſe, niſi qui hujuſmodi erroribus acquieſit, cum Donatiſtarum, Aſcitarum, & Apoſtolicorum perfidia conveniens, aſſerentium nonniſi apud ſe remanſiſſe Eccleſiam Dei.

Luth. Negare Laicis utramque ſpeciem eſt impium, & Tyrannicum.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt erronea, Schiſmatica, Impia, & ex damnato errore Bohemorum elicita.

Luth. Magnus, & pernicioſus error eſt, ſi quis accedat ad Sacramentum Euchariſtiæ, ea nixus fiducia, quia confeſſus eſt, quia non ſibi conſcius mortalis peccati, quia Orationes, & præparatoria ſua præmiſerit, omnes hi judicium ſibi manducant, & bibunt. Unde & probatio, qua homo peccata ſua diſcutit, ac ponderat, non pertinet niſi ad inſenſatos, & craſſos Sacramenti contemptores.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt impia, à debita Sacramenti ſuſcipiendi præparatione maximè retractiva, ad deſperationem inducens, & doctrinæ Pauli contraria, nec fideles ea nixi fiducia ſecludunt divinam miſericordiam.

De Pœnitentia.

Luther. Periculoſum, imò falſum eſt, opinari pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt temeraria, erroneè, ac fatuè aſſerta, ac Beato Hyeronimo illam ponenti injuria.

Luth. Ars confitendi, quam hucuſque docti ſumus, arenam numerare, ſingula peccata diſcutere, colligere, atque ponderare, ad faciendam contritionem eſt ars inutilis, imò ars deſperandi, & perdendi animas.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt falſa, impia, ſchiſmatica, & confeſſioni, quæ eſt res lucrandi animas, injuria.

De Contritione.

Luth. Neq; timore, neq; amore poteſt homo ſe erigere ad capeſcendam gratiam Dei ſine gratia primò remittente culpam, nec votum remiſſionis quærendæ homo poteſt habere.

Un. Pariſ. Hæc prima propoſitio eſt in fide, & moribus erronea, omnem præparationem ad pœnitentiam impiè auferens.

Hæc ſecunda propoſitio eſt falſa, impia, & peccatorum ad deſperationem inductiva.

Luth. Contra Beatum Auguſt. dicentem. Bonus eſt timor, & utilis, licèt ſit inſufficiens, per quem paulatim fit conſuetudo juſtitiæ. Hoc eſt, inquit, meo judicio conſuetudo deſperandi, & odiendi Deum, ſi excludatur gratia.

Un. Pariſ. Judicium Lutheri de illo dicto Auguſt. bonus eſt timor, &c. eſt falſum, temerarium, & impium, accipiendo gratiam pro gratia gratum faciente, ſicut eam accipit ſcriptor.

Luth. Si Joannes Baptiſta timorem docuiſſet eſſe initium pœnitentiæ, non ideò ſequitur pœnitentiam incipere à timore.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt manifeſtè erronea, in Chriſtum, & inſpiratam præcurſoris ejus doctrinam contumelioſa.

Luth. Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem,
A fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, hæc, inquam, contritio facit hominem hypocritam, imò magis peccatorem.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt falſa, viæ ad pœnitentiam impeditiva, ſcripturis ſacris, & doctrinæ Sanctorum difformis.

De Confeſſione.

Luth. Confeſſio illa, quæ nunc agitur occultè in aurem, nullo poteſt jure divino probari. Nec ita fiebat primitùs.

Un. Pariſ. Hujus propoſitionis prima pars eſt falſa,
B & ex ignorantia juris Divini aſſerta. Secunda eſt temerariè poſita.

Luth. Spiritualis defectus eſt ſoli Deo aperiendus: etſi oportet confiteri occulta cordis, tantùm ea, quæ pleni ſunt conſenſus in opus, homines debent confiteri. Peccata etiam contra duo ultima præcepta Decalogi commiſſa ſunt prorſus à Confeſſione ſecludenda.

Un. Pariſ. Quælibet harum trium propoſitionum eſt in fide erronea, & impiè confeſſionem dimidians.

Luth. Qui ſpontè confeſſus, ſive correptus, veniam petierit coram quovis fratre, non dubito, à peccatis ſuis illum eſſe abſolutum.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio innuens Laicos, tàm viros,
C quàm mulieres poteſtatem clavium habere, eſt falſa, Sacramentis Ordinis, & pœnitentiæ contumelioſa, & hæretica, cum errore conveniens Valdenſium, & Quintilianorum.

Luth. Nullo modo præſumat homo confiteri peccata venialia.

Un. Pariſ. Hæc diſſuaſio innuens præſumptionis eſſe confiteri peccata venialia, eſt temerarii animi indicativa, ab opere bono retractiva, & ideò pernicioſa.

De Abſolutione.

Luth. Abſolutio eſt efficax, non quia fit, à quo-
D cumque tandem fit, ſive erret, ſive non erret, ſed quia creditur. Crede fortiter te eſſe abſolutum, & abſolutus verè eris, quidquid ſit de tua contritione. Eſto per impoſſibile, quòd confeſſus non ſit contritus, aut quòd Sacerdos non ſerio, ſed joco abſolvat; ſi tamen credat ſe eſſe abſolutum, veriſſimè eſt abſolutus.

Un. Pariſ. Hæ tres propoſitiones ad ſenſum ſcriptoris ſunt falſæ, impiæ, ignoranter, & difformiter ad ſanam ſacræ ſcripturæ intelligentiam aſſertæ. Et in hoc, quod dicitur; à quocunque tandem fiat, erret, ſive non erret, Et in eo, quod ſubditur, non ſerio, ſed joco abſolvat, ſunt piarum aurium offenſivæ, Sacramenti Pœnitentiæ irriſoriæ, & Conciliorum Generalium determinationibus contrariæ.

E *Luth.* Peccata Deus & ſemper, & gratis remittit, atq; condonat, nihil à nobis invicem requirens, quàm ut in poſterum benè vivamus.

Un. Pariſ. Hæc propoſitio eſt à ſententia Sanctorum Doctorum aliena, fideles vana, & ſtulta confidentia à debita ſatisfactione pro peccatis retrahens, & hæretica.

De ſatisfactione.

Luth. Sententia eſt Apoſtoli pœnam, & culpam ſimul finiri. Item de induſtria damnat Propheta ſententiam probantium ſatisfactionem dicens: Quoniam ſi voluiſſes, ſacrificium dediſſem; holocauſtis non delectaberis. Deindè, irridet Michæas Propheta eos, qui per opera ſatisfacere volunt.

Un. Pariſ. Prima harum propoſitionum eſt in Paulum:

lum: Secunda in Prophetam. Tertia in Michæam, contumeliosa, & omnes falsæ, impiæ, & in Spiritum sanctum blasphemæ.

Luth. Virtute clavium jactant quidam solvi pœnas per divinam Justitiam requisitas, quod non credo verum.

Un. Parif. Hæc propositio, quæ negat virtute clavium pœnas per divinam justitiam requisitas solvi: est falsa, scandalosa, potestati clavium derogativa. Et in hoc, quod dicit, quod non credo verum, nec probabile: est animi temerarii indicativa, & arrogantis.

Luth. Pœna, qua Deus vult peccatum punire, non potest auferri per hominem, vel per Papam.

Un. Parif. Hæc propositio est auctoritati Ecclesiæ à Christo concessæ impiè, & schismaticè contraveniens, & sapiens hæresim.

De Matrimonio.

Luth. Matrimonium non est Sacramentum divinitùs institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum.

Un. Parif. Hæc propositio est hæretica, & olim damnata.

Luth. Conjunctio viri, & mulieris tenet, quomodocumque contra leges hominum contigerit. Item Sacerdotes ea omnia matrimonia confirmare, quæ contra Ecclesiasticas, vel Pontificias leges fuerint contracta, in quibus Papa potest dispensare, & quæ non sunt in Scriptura sacra expressæ.

Un. Parif. Utraque harum propositionum est falsa, Ecclesiæ potestati impiè derogativa, & ex damnato Valdensium errore procedens.

De Divina Essentia, & forma Corporis humani.

Luth. Istis novissimis trecentis annis, multa perperam determinata sunt, quale est, essentiam divinam nec generari, nec generare. Et animam esse formam substantialem corporis humani.

Un. Parif. Hæc propositio est falsa, ab homine, qui alienus est à Catholica Ecclesia, arroganter asserta, ac sacris Conciliis generalibus injuria.

De Natura Christi, & hominis actione.

Luth. Iste articulus; duæ Naturæ, Divinitas, & Humanitas sunt unus Christus, est à Catholicis concedendus. Et similiter ille, divisio humanorum operum est, quod sunt virtuosa, vel vitiosa: quia si homo est vitiosus, & agit quicquam, vitiosè agit: &, si est virtuosus, & agit quicquam, virtuosè agit.

Un. Parif. Hæc propositio est falsa, & ex ignorantia veræ Theologiæ asserta. Primus autem illorum duorum articulorum sc. duæ Naturæ, &c. est propositio hæretica. Secundus verò sc. divisio humanorum operum, &c. est propositio sapiens hæresim.

Luth. Opera quæcumque ante Charitatem sunt peccata, & damnabilia, & indisponentia ad gratiam.

Un. Parif. Hæc propositio est falsa, & temerariè asserta, peccatorum ab emendatione retractiva, & sapiens hæresim.

De bonis operibus.

Luth. Opera nihil sunt coram Deo; aut omnia sunt æqualia, quantum ad meritum attinet.

Un. Parif. Hæc propositio est falsa, sacris eloquiis adversa, atque errori Jovinianistarum conformis.

De Spe.

Luth. Spes non provenit ex meritis.

A *Un. Parif.* Hæc propositio est falsa, præsumptionis inductiva, ac sacris Scripturis difformis.

De Charitatis certitudine.

Luth. Pessimè docent Theologi, quando dicunt nos nescire, quando sumus in Charitate. Itaque caveat omnis Christianus, ne unquam incertus sit, an Deo placeant opera sua. Qui enim sic dubitat, peccat, & perdit opera sua cuncta, frustraque laborat.

Un. Paris. Hæc propositio, intelligendo nescire certitudine fidei, de qua loquitur scribens, est falsa, sacris Doctoribus dissona, & sanæ intelligentiæ scripturæ, ac hujusmodi consilium, loquendo de certitudine, ut suprà, est temerarium, perniciosum, & sacris eloquiis B difforme.

Luth. Hoc est mortalium mortalissimum, non credere se esse damnabili, & mortali peccato obnoxium coram Deo.

Un. Parif. Hæc propositio est falsa, impia, desperationis inductiva, & sapiens hæresim.

De Præceptis legis.

Luth. Qui negat Deum nobis impossibile jussisse, pessimè facit, & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessimè facit.

Un. Parif. Hæc Propositio est scandalosa, impia, legis Christianæ infamativa, ac, auctore Augustino, in C Deum blasphema.

Luth. Sola duo ultima Decalogi præcepta sunt, quæ à nullo quantumcumque sancto aliquo modo implentur. Cætera omnia implent, sed in his duobus manent rei, & peccatores, quia nihil de istis implent.

Un. Parif. Hæc propositio est erronea, impia, in Legem, & Legislatorem blasphema, & in sanctos contumeliosa.

Luth. Omne præceptum Dei magis positum est, ut ostendat præteritum, & præsens peccatum, quàm ut futurum prohibeat. Siquidem juxta Apostolum, per legem nihil, nisi cognitio peccati.

Un. Parif. Hujus propositionis prima pars est falsa, temerariè, & sine ratione asserta. Secunda verò, quod juxta Apostolum per legem, &c. est erronea, legi, intentionique Pauli contraria.

D *Luth.* Quia homini charitatem habenti nulla lex necessaria est, ideo per hoc præceptum, Sabbata sanctifices, non opus præcipitur, sed quies. Et iterum. Istud præceptum, Sabbata sanctifices, cessavit propriè, imo omnia, quoad perfectos Christianos, quia justo non est lex posita. Rursusque, ait: infirmis, qui nondum sunt mortificati secundum veterem hominem, opus est, ut certis officiis, diebus, modis, occupentur vigiliis, jejuniis, orationibus, disciplinis, & similibus, quibus perveniant ad perfectum statum interioris hominis. At ubi corpus fuerit castigatum, & in servitutem fuerit redactum, & mortificatæ passiones, tunc ipsa cessent paulatim, & tantùm minuentur, quantum profecerit interior homo: adeo ut si perfectus fuerit, illa omnino cessare E debeant.

Un. Parif. Quælibet harum trium propositionum, est ex erroneo scripturæ intellectu asserta: jure in Concilio Viennensi contra Begardos reprobata, & hæretica.

Luth. Lege manifestata, aut in memoriam revocata, mox sequitur augmentum peccati, si gratia desit.

Un. Parif. Hæc propositio loquendo de gratia gratum faciente est falsa, à recta Sacræ Scripturæ intelligentia aliena, & à meditatione divinæ legis retractiva.

De Conciliis Euangelicis.

Luth. Illud verbum Christi, Matth. 5. qui te percusserit in maxillam dexteram, &c. Et illud ad Roman. 12. Non vos defendentes charissimi, &c. non sunt consilia, sicut etiam multi Theologi errare videntur, sed præcepta. Ex quo sequitur, quòd requirere coram judice de injuriæ reparatione Christianis prohibitum est.

Un. Paris. Prima pars propositionis est falsa, legis Christianæ nimium onerativa, & sanæ intelligentiæ scripturæ adversa. Secunda pars est scandalosa, juri divino, naturalique dissona.

De Libero Arbitrio.

Luther. Liberum arbitrium non est Dominus actuum suorum.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, sacris Doctoribus, ac omni doctrinæ morali adversa, cum Manichæorum errore conveniens, ac hæretica.

Luth. Frustra garriunt Sophistæ actum bonum esse à Deo, sed non totaliter.

Un. Paris. Hæc propositio est sanctis Doctoribus eam ponentibus injuriosa, Ambrosio potissimum, Augustino, & Bernardo, quos hic Sophista appellat. Et quantum ad id, quod prætendit actum bonum esse totaliter à Deo, & nullo modo à libero arbitrio, est hæretica.

Luth. Liberum arbitrium dum facit, quod in se est, peccat mortaliter.

Un. Paris. Hæc propositio est scandalosa, impia in fide, & moribus erronea.

Luth. Liberum arbitrium ante gratiam nihil valet, nisi ad peccandum, non autem ad pœnitendum.

Un. Pars. Hæc propositio accipiendo gratiam pro gratia gratum faciente, de qua loquitur scriptor, est erronea, errori Manichæorum conformis, à sacris eloquiis aliena, perversè, & truncatè ex Augustino allegata.

Luth. Liberum arbitrium sine gratia tanto magis appropinquat iniquitati, quanto fortius intenderit actioni.

Un. Paris. Hæc propositio accipiendo gratiam, ut prius, est falsa, piarum aurium offensiva, à bonis operibus retractiva, iniquè, & mutilatè ex Ambrosio excerpta.

De peccatorum distinctione.

Luth. Theologi docentes regula sua venialia peccata distincta esse à mortalibus, ad infamiam perditissimè nituntur trahere hominum conscientias.

Un. Paris. Hæc propositio est stultè, & præsumptuosè asserta, sacris Doctoribus injuria, &, inquantum prætendit venialia non distingui à mortalibus, est hæretica.

Luth. Justus in omni bono opere peccat. Et omne opus bonum optimè factum est peccatum veniale.

Un. Paris. Utraque harum propositionum est falsa, piarum aurium offensiva, ac bonorum operum infamativa.

De Constitutionibus Ecclesiæ.

Luth. Neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus unius syllabæ constituendæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu, & quidquid aliter fit, tyrannico spiritu fit.

Un. Paris. Hæc propositio est à debita subditorum erga Prælatos, & superiores subjectione, & obedientia retractiva, legum positivarum seditiosè destructiva, ac in fide, & moribus erronea, & est error

A damnatus Valdensium, cum errore Erianorum conveniens.

Luth. Si Imperator, vel Princeps revocent libertatem datam personis, ac rebus Ecclesiasticorum, non potest ei resisti sine peccato, & impietate.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, schismatica, libertatis Ecclesiasticæ enervativa, ac impietatis tyrannicæ excitativa, & nutritiva.

De Immaculata Mariæ Virginis Conceptione.

Luth. Contradictoria hujus propositionis: Beata Virgo est concepta sine peccato originali, non est reprobata.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, ignoranter, &
B impiè contra honorem Immaculatæ Virginis asserta.

De Purgatorio.

Luth. Scriptura divina tota prorsus nihil habet de Purgatorio.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, Valdensium errorem maximè fovens, ac Sanctorum Patrum sententiæ repugnans.

Luth. Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu horrent pœnas, & petunt requiem, quia quærunt, quæ sua sunt plusquam voluntatem Dei, quod est contra charitatem.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, impia, purgandis animabus injuria, & hæretica.

C *Luth.* Non videtur probatum esse, quod animæ in Purgatorio sunt extra statum meriti, seu augendæ charitatis.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, temerariè, & impiè asserta, & in hoc, quod prætendit animas in Purgatorio non esse extra statum meriti, seu augendæ charitatis, est in fide erronea.

Luth. Non videtur probatum esse, quòd ipsæ animæ in Purgatorio sint de sua beatitudine certæ, & securæ, saltem omnes.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, & præsumptuosè asserta, & in hoc, quod prætendit animas Purgatorii non esse certas de sua beatitudine, est traditioni Ecclesiæ, & doctrinæ sanctorum contraria.

Luth. Probabile est animas Purgatorii præ confu-
D sione nescire, in quo statu sint, damnatæ, an salvæ, immo sibi videntur jam ire in damnationem, & descendere in lacum. Rursus. Animæ in Purgatorio nihil aliud sentiunt, quàm incipere suam damnationem, nisi quod sentiunt nondum clausam post se portam inferi.

Un. Paris. Utraque harum propositionum est falsa, piarum aurium offensiva, voluntariè, & irrationabiliter posita, & statui animarum Purgatorii injuriosa.

Luth. Imperfecta sanitas, seu charitas morituri necessariò secum fert magnum timorem, tantoque majorem, quanto minor fuerit ipsa. Rursus, pœna Purgatorii est pavor, & horror damnationis, & inferni.

E *Un. Paris.* Utraque harum propositionum est falsa, temerariè, & sine ratione posita.

Luth. Omnes animæ in Purgatorium descendentes sunt imperfectæ fidei, seu sanitatis, imo per quantamcumque ablationem pœnarum non essent sanæ, nisi prius ab eis auferatur peccatum, id est imperfectio fidei, spei, & charitatis.

Un. Paris. Hæc propositio quantum ad omnes partes est falsa: & temerariè asserta, ac sanè scripturarum intelligentiæ dissona.

De Philosophia.

Luth. Philosophia Aristotelis de virtute morali, de

de objecto, & de actu elicito, talis est, quæ nec in populo doceri possit, nec est ad scripturæ intelligentiam utilis, quia continet dumtaxat portenta verborum non nisi ad contentiones verborum confecta.

istote-

Un. Paris. Hæc propositio quantum ad omnes suas partes, loquendo de Philosophia Aristotelis, in his maximè, in quibus à fide non discedit, est falsa, & tanquam ab inimico scientiæ, arroganter, ac insipienter asserta.

Luth. Omnes virtutes morales, & scientiæ speculativæ, non sunt verè virtutes, & scientiæ, sed peccata, & errores.

Un. Paris. Hæc propositio quantum ad primam partem, quòd virtutes morales sunt peccata, est eodem modo qualificanda, sicut prius fuit illa qualificata, opera B quæcumque ante charitatem sunt peccata. Quantum ad alteram, quòd scilicet scientiæ speculativæ sunt errores, est manifestè falsa.

Luth. Theologi Scholastici Aristotelis moralia prorsus convenire mentiti sunt cum Christi, Paulique doctrina.

Un. Paris. Hac propositione impudenter, & falso Theologis Scholasticis imponit scriptor, quod non est verum, quamquam satis exploratum sit, in multis moralia Aristotelis cum Christi, Paulique doctrina consentire.

De bello contra Turcas.

Luth. Præliari adversus Turcas est repugnare Deo C visitanti iniquitates nostras per illos.

Un. Paris. Hæc propositio universaliter intellecta est falsa, nec sacris elo quiis conformis.

De pœna hæreticorum.

Luth. Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, contra voluntatem spiritus divini asserta, & errori Catharorum, & Valdensium consona.

De votis Religionis.

Luth. Suadendum est, ut vota prorsus omnia tollantur, aut vitentur. D

Un. Paris. Hæc propositio est Christi doctrinæ, & Sanctorum Patrum observationi, qui vovere consulunt, contraria: ex errore procedens Lamperianorum, Vvicleffistarum, & eorum, qui se jactabant de ordine Apostolorum.

Luth. Probabile est vota hodiè non valere, nisi ad operum jactantiam, & præsumptionem.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, statui religionis contumeliosa, & præfatis erroribus consona.

De Juramento.

Luth. Quia Christiani temporalia non debent amare, E ideo propter ea non debent jurare.

Un. Paris. Hæc propositio est in moribus erronea, & sapiens hæresim.

Luth. Judæis ad libitum verum jurare est permissum.

Un. Paris. Hæc propositio, si intelligatur permissum tanquam licitum, est falsa, divino præcepto adversa, & antiquus error Judæorum.

De Conciliis generalibus.

Luth. Via jam nobis facta est enervandi authoritatem Conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis; ac judicandi eorum decreta.

Un. Paris. Hæc propositio, si velit scriptor, licitum

A esse cuipiam legitimi Concilii authoritati contradicere in his, quæ fidem, & mores concernunt, est schismatica, & hæretica.

Luth. Certum est inter articulos Joannis Hus, vel Bohemorum multos esse planè Christianissimos, & Euangelicos, quos non possit universalis Ecclesia damnare.

Un. Paris. Hæc propositio loquendo de articulis condemnatis, de quibus intendit scriptor, est falsa, impia, & sacris Conciliis injuriosa.

Luth. Isti duo articuli; Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas. Et universalis sancta Ecclesia tantùm est una, sicut tantùm est unus numerus prædestinatorum, non sunt Joannis Hus, sed Augustini super Joannem.

Un. Paris. Hæc propositio ad Hussitarum intelligentiam est falsò Augustino attributa. Articuli autem, loquendo de Ecclesia Militante, de qua ibi fit sermo, sunt propositiones hæreticæ.

De Theologia Scholastica.

Luth. Theologia Scholastica est falsa scripturæ, & Sacramentorum intelligentia, & exulem nobis fecit veram, & sinceram Theologiam.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, temerariè, & superbè asserta, ac sanæ doctrinæ inimica.

Luth. In sermonibus Joannis Tauleri lingua Theutonica conscriptis plus reperio Theologiæ solidæ, & sinceræ, quàm in universis omnium Universitatum Scholasticis Doctoribus repertum est, aut reperiri possit in omnibus suis sententiis.

Un. Paris. Propositio, quam Lutherus asserit, est manifestè temeraria.

Luth. Libidinem corrumpendæ scripturæ jam fermè trecentis annis patitur Ecclesia incomparabili damno suo à Doctoribus Scholasticis.

Un. Paris. Hæc propositio est falsa, stultè, & malitiosè asserta.

CONCLUSIO.

Finis Condemnationis Doctorum Paris.

NOs præfati Decanus, & Facultas præmissa, hæc omnia tempore multo examinavimus, & quid de his sentirent Ecclesiastici Doctores, quidve sacra Concilia, quid insuper in Scripturis sanctis caveretur, diligenter annotavimus, post quod examen nostrum apud Sorbonam sæpiùs frequentatum, in plerisque nostris per juramentum vocatis, & factis concionibus, unanimi omnium voto fuerunt conclusa, ac definita; ac demum ex abundanti in Generali nostra congregatione apud sanctum Mathurinum rursus per juramentum super his specialiter denuntiata, hæc eadem post Missam more nostro celebratam iterum concordi omnium assensu laudavimus, comprobavimus, ac rata habuimus; laudamus, comprobamus, & rata habemus, & uti talia inconcussè tenenda, nostra sententia diffinimus, & decernimus. Acta fuerunt hæc anno ab Incarnatione Domini M. D. XXI. die 25. Aprilis. In quorum testimonium, his institutis, quæ in Archiviis, & scriniis nostris ad perpetuam rei memoriam reservamus, sigillum nostrum duximus apponendum. Ad quorum exemplar de mandato nostro præsentes fuisse fideliter impressas, testamur.

I. le Coincte.

Hoc fuit judicium Parisiensium de Lutheri conclusionibus sigillatim expensis apposita propria censuræ nota, ut mos est antiquus Facultatis, eorum cuilibet. Cui si stetisset Lutherus, ut aliquando promiserat, Concilio opus non fuisset. Sed quis corrigat, quem Deus despexerit? Ex his oppositionibus, ait

Fra Pauli historiæ versio.

Petrus Suavis Polanus in Historia Concilii Tridentini lib. 1. nihil aliud est effectum, nisi quod reponente semper Luthero, libri multiplicabantur, contentionum ardor augescebat, multorum curiositas excitabatur, qui capti studio discutiendi controversias, facilè deprehendebant abusus, & errores, qui redarguebantur, atque adeo à cultu Pontificio alieniores sæpè fiebant. Ubi advertendum exemplar Gallicum vetus istius Historiæ, quæ in Latinum sermonem purioris styli versa est, & in Anglia edita anno 1622. non habere errores, sed tantùm abusus. Ut pejus aliquid suspicari liceat de versione Latina hujus Historiæ, quæ ab hæretico homine prodiisse monstratur, cùm abusus ab Luthero notatos additione errorum augeat. Nec mihi dubium est, quin plerisque aliis in locis versio ista Latina hujus Historiæ res amplificet, aut imminuat in detrimentum veritatis Orthodoxæ, ut meritò suspecta haberi debeat.

Matth. 6.

Porrò cætera prosequi, quæ ad reducendum Doctorem istum errantem, tàm ex parte Pontificis, quàm ex parte Imperatoris impensa sunt remedia, ad historicos, qui rerum gestarum etiam minutias exponunt, nec quidquam gravis momenti prætermittunt, spectat. Verè dictum est à Christo: *Quod si sal evanuerit, in quo salietur?* quia ordinariè Doctoris non datur Doctor, ille solet aliis dare præcepta fidei, & morum, & si careat humilitate Christiana, à quoquam non vult accipere, se sibi sufficientissimum reputans. Ut ut sit, cùm tot remedia in dies adhibita fomitem dissensionis non extinguerent, ab omnibus Concilium desiderabatur: sed dum de loco, de personis, quæ ad illud admitterentur, de eo, qui præsideret, & de aliis conditionibus varia proponuntur, ac deliberantur, multi anni elabuntur sine Concilio, ac interim ubique in orbe Christiano, qui antea Catholicus erat sub obedientia Rom. Pont. præter quosdam Hussitas in aliquibus Bohemiæ oppidis, & paucis Waldensibus in Sabaudiæ aliquot Vallibus, & circa Alpium radices, invaluerunt hæreses, cùm ipsi Lutheri discipuli inter se etiam dissentirent, & non pauca errata ejus damnatis dogmatibus adderent, ut inter cæteros Calvinus Presbyter Noviodunensis in Picardia versipellis astutiæ vir, à quo plures Galli seducti avitæ Religioni renunciarunt.

Origo Hæreseon.

Mirabitur autem quispiam, qui fieri potuit, ut tantum excrescerent hæreses, ac tot animas obtinere potuerint, cùm tot essent ubique Catholici Episcopi, & Sacerdotes. Cujus rei non una causa est. Primum opportunum tempus aderat inimico homini seminandi Zizania super triticum, dum dormirent homines, Matth. 18. dormiunt autem homines duplici somno ignorantiæ circa veritatem, & negligentiæ circa virtutum opera: ut enim somnus sensuum ligatio, sic ignorantia, & mala vita rectæ rationis oppressiones quædam sunt. Non exerit lumen suum ratio errore, & ignorantia detenta, aut in voluptates dejecta. Ante ortum autem hæresis pauci inter Episcopos, & Sacerdotes scientia pollebant, & corruptio morum tanta ubique, ut pietas in exilium amandata esse videretur. Unde nova dogmata improbæ vitæ consentanea facilè in plurium mentibus aditum invenerunt, cùm exiguus eorum esset numerus, qui posset iis resistere.

Hypocrisis quoque, & prætextus majoris erga Deum pietatis, & plura illi tribuendi, multos fefellit. Dicebant enim illi: Justitiam non aliam quærimus præter illam Agni Dei nobis imputatam: Romani autem suam volunt statuere, eamque sibi inhærentem. Nos ita ad pedes Christi abjecti esse volumus, ut in bono opere nihil actionis vitalis nobis tribuamus, sed omnem activitatem gratiæ. Romani autem se audacius erigunt, cooperationem cum Dei gratia sibi vindicantes. Operibus nostris nihil fidimus, ea omnia peccata mortalia fatemur, nosque planè evacuantes una fide in Christum, ac fiducia in ipsum salutem animarum assequutos arbitramur: Romani fidei adjungunt opera sua, quæ præsumunt esse meritoria,

A adjungunt suas satisfactiones, ac Sanctorum, ut non solis Christi perpessionibus salventur. Hinc permoti sunt vulgi animi, ut sectam, quæ tantum Christo tribuit, divinam putarent, contrariam erroneam humi repentem, ac Pelagianam, quæ solum liberum arbitrium exaltat.

Accessit ad hæc, quòd novarum hæresum Prædicatores, ut earum deformitatem honesto quodam tegumento obvolverent, se maximos puri divini Verbi præcones proclamaverunt, omne scripturarum studium anterioribus sæculis abjectum, ac propter earum ignorantiam humanas inventiones, ac traditiones popularium animos occupasse: Unde corrupto Ecclesiæ statu, necesse fuerit homines à Deo excitari, qui ipsam restituant; atque adeo ipsorum opera revocari omnes ad purum lumen Euangelii, ad scripturæ discutiendum medullam, Biblia vulgari idiomate B descripta, aliàs interdicta, ipsorum ope, in publicum conspectum educere, quicquid dicerent, evulgarentque liquidis scripturæ verbis, non Thomæ, non Scoti, aut ullius hominis authoritate stabiliri, cùm sola scriptura sufficeret ad omnium eruditionem, non hominum commenta. Quæ cùm audiret popellus, nesciretque omnium Hæreticorum morem, qui se præ aliis scripturarum inclitos assertores profitentur, haud recogitans sensum scripturæ à legitimis Pastoribus accipiendum esse, non à seipso legente, ad novam hanc, & prætensam reformationem Ecclesiæ accurrit, ac si classico sonante commonefactus esset: sed & altum quid ab eo judicatur, propria scientia, ac scripturarum propria discussione, & intelligentia sic ad apicem rerum C sacrarum venisse, ut non ampliùs obedientia erga Ecclesiam, aut animi summissione erga Patres Ecclesiæ Græcæ, aut Latinæ opus esset: quare despectui haberi cœperunt, & multitudo horum dogmatum suavitate delinita, quæ sola Biblia in pretio habuit, ex quibus putabat se posse de omnibus fidei controversiis dijudicare. At quid tandem (præclare ait Westonus lib. 5. *de morib. reipub.* cap. 22. ubi hoc argumentum doctè, & eruditè prosequitur) discussis Bibliis didicere Protestantes? quid in cœlo, quid in terra inde arcani novere? In cœlo adspexere Deum auctorem esse peccati, sanctos ibi nullos reperiri nedum à nobis honorandos, aut invocandos, nullam, aut absurdam competere Deo providentiam in terra perspexere; principum leges non obligare conscientias subditorum: Ec- D clesiæ utpote fallibili non esse credendum: non reperiri in hominum moribus decus virtutis, nullum peccatum credenti, & speranti in Christum nocere, aut imputari. An non consultius ad calceos consuendos, vel ad molendina vertenda, fuisse hosce asinos relegatos, quàm remissos ad Biblia, ex quibus adeo barbara, impia, horrendaque expressere? nec absurdum hic fuerit recensere, quod de fœmina à Manichæo infecta recenset Lucas Siculus apud Baronium tom. 9. colloquens illa cum quodam Sergio. Dic ergo mihi, ajebat, cur sacra Euangelia non legis? quibus ille verbis illectus nec occultum potiùs intuens nequitiæ venenum, quod latebat, ita respondit: Nobis ista legere non licet, sed Sacerdotibus dumtaxat. At illa, non ita est, inquit, ut putas, nec enim personarum est exceptio apud E Deum: *Omnes siquidem homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* At Sacerdotes vestri, quoniam Dei verbum adulterant, & mysteria occulunt, quæ in Euangelio continentur, idcirco vobis audientibus non omnia legunt, quæ scripta sunt, sed quædam legunt, quædam omittunt.

Ser lecti dam hære

His artibus addidere arma Lutherani, & Calvinistæ, aliorumque nominum hæretici. Horrenda bella movere in Catholicos: vi, & armis, ubicumque potuerunt, loca munitissima occupaverunt. Ecclesias, ac Monasteria expilarunt, altaria denudarunt; in principes legitimos rebellarunt; hinc etiam ad principatum in aliquot regionibus pervenerunt, nec Catholicos passi sunt subsistere. Quibus verò armis, ferroque, & igni

nocere non potuerunt, nocuerunt calumniis teterrimis, toti in culpandis Catholicis, ac Religiosis diserti, rabidique: Solet enim per calumnias incrementum capere infidelitas. Quod vetus fuit inventum Arrianorum hæreticorum in Concilio Nicæno, ubi hæretici Episcopi relicta ipsa controversia, qua dissentiebant à Catholicis, libellos criminatorios Constantino exhibuerunt, vitia quorumdam Episcoporum continentes, quos voluit non lectos exuri Constantinus Magnus, ut hac occasione tractatio fidei non impediretur. Adeo autem res hæc successit Luthero, ut congestis omnibus seu fictis, seu veris Pontificum omnium vitiis, eos sicut Antichristos exosos reddiderit apud suos Sectatores, & Pastores variis criminibus oneratos, cooperante ad hoc eorum inscitia, tanquam Lupos à populis fugari fecerit. Deo interim ad peccata punienda id permittente, & ut eo modo reformaretur Ecclesia, cùm malit pauciores habere veros fideles, & Catholicos, quàm plures omnibus vitiis conspurcatos, & quorum fœditate vitæ inhonoratur Religio ipsa Christiana, qui, etiam si in Catholica remansissent, nihilominus damnarentur.

Iis, ac similibus modis in magnum populum crevit Lutherus, cui non destitit, quamdiu vixit, variis scriptis arma subministrare ad impugnandam Ecclesiam. Lu- Cùm autem an. 1546 quo obiit, jam inceptum esset Concil. Trident. in quo examinari, & damnari incipiebant ejus hæreses, fertur dixisse circumstantibus: *Orate pro Domino Deo nostro, & ejus Euangelio, ut ei benè succedat; quia Concilium Tridentin. & abominabilis Papa graviter ei adversantur*. Hæc fuit cygnea vox Lutheri, qui de se prophetasse dicebat S. Joann. Hussum, cum diceret, *anserem comburitis, exsurget cygnus, quem non comburetis*. Quid insultius à delirante homine proferri potuit, quàm orandum esse pro Deo? aut quid ei timendum à Papa, si vera fuit alia ejus vox, *pestis eram vivens, moriens ero mors tua, Papa?* Sed quid verum ab ore impuri, & excucullati Apostatæ profluere unquam potuit? mortuus est Lutherus, & tot ejus sequaces, & vivit Papa, cui dixit Christus Matth. per- 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Cui proinde Origenes Homil. 17. in Genesim verba hæc Genesis 49. *Non deficiet Princeps ex Juda*, adaptat, idest, *hic, qui post ejus resurrectionem Ecclesiarum princeps ordinatur*, &c. *Et videtur ista posse ita intelligi, quod usque ad consummationem sæculi non deerunt isti Duces, donec veniant ea, quæ reposita sunt, quæ præparavit Deus his, qui diligunt illum*.

BULLA INDICTIONIS
Sacri Oecumenici
CONCILII TRIDENTINI
sub Paulo III. Pontif. Max.

PAulus Episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Initio nostri hujus Pontificatus, quem non ob merita nostra, sed propter suam magnam bonitatem, Dei omnipotentis providentia nobis commisit, cernentes jam tùm in quas perturbationes temporum, quotque incommoda, rerum ferè omnium, nostra Pastoralis sollicitudo, & vigilia esset vocata; cupiebamus quidem mederi Christianæ Reipublicæ malis, quibus illa jamdudum vexata, & propemodum oppressa est: sed ipsi etiam, ut homines circumdati infirmitate, ad tantum onus tollendum impares vires nostras esse sentiebamus. Nam cùm pace opus esse intelligeremus ad liberandam, & conservandam à plurimis impendentibus periculis Rempublicam, omnia invenimus odiis, & dissensio- A nibus plena, dissentientibus præsertim Principibus iis inter se, quibus summa rerum penè omnis à Deo permissa est: cùm unum ovile, & unum Pastorem Dominici esse gregis, ad integritatem Christianæ Religionis, & ad cœlestium bonorum spem in nobis confirmandam, necessarium duceremus, schismatis, dissidiis, hæresibus erat Christiani nominis divulsa jam penè, & lacerata unitas: cùm tutam, atque munitam ab infidelium armis, atque insidiis Rempubl. optaremus, nostris erratis, nostraque cunctorum culpa, Dei videlicet ira peccatis nostris imminente, Rhodus fuerat amissa, Hungaria vexata, conceptum, & meditatum contra Italiam, contraque Austriam, & Illiricum terra, marique bellum: cùm impius, & immitis hostis noster Turca nullo tempore requiesceret, nostrorumque inter se odia, & dissensiones suam benè B gerendæ rei occasionem duceret. Igitur, ut dicebamus, in tanta hæresum, dissensionum, bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus, cùm essemus ad moderandam, & gubernandam Petri naviculam vocati, nec viribus ipsi nostris satis fideremus, primum conjecimus in Domino cogitatus nostros, ut ipse nos nutriret, animumque nostrum firmitate, & robore, mentem consilio, sapientiaque instrueret: deinde animo repetentes majores nostros sapientia admirabili, & sanctitate præditos, sæpè in summis Christianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum, atque opportunissimum Oecumenica Concilia, & Episc. Generales Conventus adhibuisse: ipsi quoque animum ad Generale habendum Conc. adjecimus, exquisitisque Principum sententiis, quorum nobis videbatur utilis in primis, & opportuna ad hanc rem esse consensio, cùm eos tunc non alienos ab hoc tàm sancto opere invenissemus, Oecu- C menicum Concil. & Generale eorum Episcop. aliorumque Patrum, ad quos pertineret, anno Incarnationis Domini, sicut litteris, & monumentis nostris testatum est, millesimo quingentesimo trigesimo septimo, Pontificatus nostri tertio, à decima Kalend. Junii inchoandum: spem propè certam habentes fore, ut cùm illic in nomine Domini essemus congregati, ipse, sicut promisit Dominus in medio nostrum affuturus, & bonitate, ac misericordia sua omnes temporum procellas, omniaque pericula spiritu oris sui facile depulsurus esset, Matth. 18. Sed ut semper insidiatur piis actionibus humani generis hostis, primum contra omnem spem, & expectationem nostram denegata fuit nobis Mantuana civitas, nisi aliquas conditiones subiremus, ab institutis majorum nostrorum, & conditio- D ne temporum, nostraque, ac hujus sanctæ Sedis, ac nominis Ecclesiastici dignitate, libertateque prorsùs alienas, quas in aliis litteris nostris expressimus. Quapropter alium invenire locum, aliamque diligere civitatem necesse habuimus: quæ cùm non statim nobis occurreret idonea, & apta, ad sequentes Kal. Novemb. prorogare Concil. celebrationem fuimus coacti. Interim sævus, & perpetuus hostis noster Turca ingenti classe Italiam adortus, aliquot oppida in littoribus Apuliæ cepit, vastavit, diripuit, prædas hominum abegit: nos in maximo timore, & periculo omnium muniendis littoribus nostris, finitimisque auxilio juvandis fuimus occupati: nec tamen interea destitimus consulere, & hortari Christianos Principes, ut de idoneo ad habendum Concil. loco, quid sentirent, nobis expone- E rent. Quorum cùm essent incertæ, variæque sententiæ, tempusque diutiùs, quàm erat opus, videretur extrahi; nos optimo animo, atque (ut arbitramur) etiam consilio Vincentiam elegimus, urbem copiosam, & Venetorum, qui eam nobis concedebant, virtute, auctoritate, potentia, cùm aditum patentem, tùm stationem omnibus liberam, atque tutam in primis in se habentem. Sed cùm jam tempus longius progressum esset, novæque urbis electionem omnibus significari conveniret: jamque Kal. Novemb. appetentes facultatem hujus divulgationis excluderent, hyemsque esset propinqua, rursus altera prorogatione tempus Concilii differre

differre in proximum sequens ver, Maiique futuras Kalend. compulsi fuimus. Qua re firmiter constituta, atque decreta, cum & nos ipsos,& certa omnia ad eum benè agendum, Deo juvante, celebrandumque Conventum pararemus, plurimum reputantes interesse, cùm celebrationis Concilii, tùm universæ Christianæ Reipublicæ, Christianos Principes pace inter se, & concordia consentire, charissimos in Christo filios nostros, Carolum Romanorum Imperat. semper Augustum, & Christianiss. Regem Franciscum, duo præcipua Christiani nominis firmamenta, atque subsidia, orare, atque obsecrare institimus, ut ad colloquium inter se, & nobiscum unà convenirent: quorum quidem apud utrumque litteris, nuntiis, & à Latere nostro Missis ex venerabilium Fratrum nostrorum numero Legatis sæpissimè egeramus, ut ex simultate, & dissidiis ambo in unum fœdus, & piam amicitiam vellent convenire, labentibusque succurrere Christianis rebus: quarum servandarum cùm esset illis potestas à Deo præcipuè tributa, si id non agerent, & ad commune Christianorum bonum sua consilia non dirigerent, acris, & severa ratio eidem Deo ab ipsis reddenda esset. Qui aliquandò precibus nostris annuentes Nicæam se contulere: quo nos quoque longum iter, & senili ætati nostræ vehementer contrarium, Dei, & pacis conciliandæ causa suscepimus: neque prætermisimus interea, cum tempus Concilii præstitutum, Kal. videlicet Maii, appropinquarent, tres Legatos summæ virtutis, ac auctoritatis à latere nostro, de numero eorumdem fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Vincentiam mittere, qui initium Concilii facerent, Prælatosque undique venientes exciperent, & ea, quæ judicarent esse opus, agerent, & tractarent, quo nos ab itinere, & negotio pacis reversi, omnia accuratiùs dirigere possemus. Interim verò in illud sanctum opus, maximeque necessarium tractationem videlicet pacis inter Principes, incubuimus, & quidem omni animi studio, omni pietate, ac diligentia. Testis est nobis Deus, cujus freti clementia, nosmetipsos itineris,& vitæ periculo exposuimus. Nostra testis conscientia, quæ nihil habet hac in re quidem, in quo nos arguat aut prætermissæ, aut non quæsitæ ad pacificandum occasionis. Principes ipsi testes, quos tàm sæpè, tamque vehementer Nuntiis, litteris, Legatis, monitis, hortatu, precibusque omnibus obsecraverimus, ut simultates deponerent, ut societatem coirent, ut Christianæ Reipub. in maximum, & propinquum jam adductæ discrimen, communibus studiis opitularentur. Jam verò testes illæ vigiliæ, atque curæ, illi diurni, nocturnique animi nostri labores, gravesque sollicitudines, quas ob hanc rem, & causam plurimas jam suscepimus, nec tamen ad optatum exitum nostra consilia, & acta adhuc perducta sunt. Ita enim visum Domino Deo est, quem tamen non desperamus aliquandò optata nostra benigniùs respecturum. Ipsi quidem, quantum in nobis fuit, nihil, quod esset Pastorali nostro officio debitum, in hac re omisimus. Quod si qui sunt, qui actiones pacis nostras in aliam interpretentur partem, dolemus quidem, sed tamen in dolore nostro gratias Deo omnipotenti agimus, qui ad exemplum, & doctrinam patientiæ nostræ suos voluit Apostolos haberi dignos, qui *pro nomine Jesu*, qui *pax nostra est*, contumeliam paterentur.

Act. 5. Eph. 2.

Verùm in illo congressu, colloquioque nostro, quod Nicææ habitum est, etsi peccatis nostris impedientibus inter duos Principes vera, & perpetua pax non potuit confici, induciæ tamen decennales factæ sunt: quarum opportunitate nos sperantes, & sanctum Concilium commodiùs celebratum iri, & deinde ex Concilii auctoritate perfici posse pacem apud Principes instituimus, ut & ipsi venirent ad Concilium, & Prælatos suos præsentes ducerent, absentesque accerserent. Qui cum de utroque se excusassent, quod & ipsis redire in Regna sua tùm necesse esset, & Prælatos, quos secum habuissent, itinere, atque impendiis fessos, atque exhaustos recreari, & refici oporteret, nos hortati sunt, ut aliam quoque prorogationem temporis habendi Concilii decerneremus. Qua in re concedenda, cùm essemus aliquantum difficiles, literas interim à Legatis nostris, qui Vincentiæ erant, accepimus, transacto jam, & longius præterito Concilii ineundi die, unum vix, aut alterum ex externis Nationibus Prælatum Vincentiam se contulisse. Quo nuncio accepto, cum videremus eo tempore nulla jam ratione haberi Concilium posse, ipsis Principibus concessimus, ut differretur tempus Concilii usque ad sanctum Pascha, diem festum futuræ Dominicæ Resurrectionis. Cujus nostri præcepti, expectationisque decretæ literæ, Genuæ anno Incarnationis Domini 1538. 4. Calend. Julii factæ, publicatæque sunt: hanc dilationem eo propensius fecimus, quod pollicitus est nobis uterque Princeps Legatos suos Romam ad nos se missurum, ut ea, quæ ad perfectionem pacis reliqua essent, neque Nicææ ob brevitatem temporis potuerant omnia confici, Romæ commodius coram nobis agerentur, & tractarentur. Et ob hanc rationem etiam à nobis ambo petierunt, ut hæc pacificationis procuratio Concilii celebrationi proponeretur, cum ipsum Concilium, pace facta, multo deinde utilius, & salutarius Christianæ Reipub. futurum esset. Semper enim hæc pacis spes nobis injecta, Principum nos voluntatibus assentiri hortata est, quam spem vehementer auxit post discessum à Nicæa nostrum, ipsorum duorum principum inter se benevola, amicaque congressio, quæ maxima nostra cum lætitia à nobis intellecta, confirmavit nos in bona spe, ut tandem aliquandò nostras preces apud Deum exauditas, & vota pacis accepta esse crederemus. Hanc igitur pacis conclusionem cum & expeteremus, & urgeremus, nec solùm duobus antedictis Principibus, verum etiam charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Regi Romanorum videretur, actionem Concilii, nisi pace facta, suscipi non oportere, cunctique à nobis per literas, suosque Oratores contenderent, ut alias rursus temporis prorogationes faceremus; præcipuè autem instaret Serenissimus Cæsar, promisisse se demonstrans iis, qui à Catholica unitate dissentiunt, se operam suam apud nos interpositurum, ut aliqua concordiæ ratio iniretur, quod ante suam in Germaniam profectionem aptè non posset fieri: nos eadem semper se pacis, & tantorum Principum voluntate adducti, cum præsertim cerneremus, ne ad dictum quidem Resurrectionis festum alios Prælatos Vincentiam convenisse, prorogationis nomen jam fugientes, quod tàm sæpe frustra fuerat repetitum, celebrationem Generalis Concilii ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum suspendere maluimus. Itaque fecimus, & de suspensione hujusmodi literas ad singulos supradictorum Principum decima die Junii 1539. dedimus, sicuti ex illis perspicuè potest intelligi. Ea itaque suspensione necessariò per nos facta, dum tempus illud magis idoneum à nobis, pacisque aliqua conclusio expectatur, quæ & dignitatem postea, frequentiamque Concilio, & Christianæ Reipublicæ præsentiorem salutem erat allatura, Christianæ interea res in deterius quotidie prolapsæ sunt, Hungaris Rege ipsorum mortuo Turcam vocantibus, Ferdinando Rege bellum in eos movente, Belgis ad defectionem à Cæsare ex parte quadam incitatis, cujus defectionis comprimendæ causa per Galliam amicissimè, & cum Rege Christianissimo concordissimè, magno benevolæ inter eos voluntatis indicio, transiens in Belgas Serenissimus Cæsar, & illinc deinde in Germaniam profectus, Conventus Germaniæ Principum, & Civitatum, tractandæ ejus, quam dixerat, concordiæ causa habere cœpit. Sed cum, spe pacis jam deficiente, ille quoque modus curandæ in Conventibus, tractandæque concordiæ ad majores potius discordias aptus esse videretur, inducti fuimus ad pristinum Concilii Generalis remedium reverti: idque per Legatos no-

nostros sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ipsi Cæsari obtulimus, quod etiam postremo, & præcipuè Ratisponensi Conventu egimus, cum illic dilectus filius noster Gaspar tituli sanctæ Praxedis Cardinalis Contarenus, summa doctrina, & integritate, Legatum nostrum ageret. Nam cùm (id quod ne accideret, antea veriti eramus) ex ejus Conventus sententia peteretur à nobis, ut ab Ecclesia dissentientium quosdam articulos tolerandos declararemus, quoad per Oecumenicum Concilium illi excuterentur, & deciderentur, idque nobis ut concederemus, neque Christiana, & Catholica veritas, neque nostra, & sedis Apostolicæ dignitas permitteret, palam potius Concilium, ut quàm primum fieret, proponi mandavimus. Neque verò in alia unquam sententia, & voluntate fuimus, quàm ut primo quoque tempore Concilium Oecumenicum, & generale congregaretur. Sperabamus enim ex eo & pacem populo Christiano, & Christianæ Religionis integritatem posse recuperari: verumtamen id cum bona gratia, & voluntate Christianorum Principum habere volebamus. Quam voluntatem dum expectamus, dum observamus tempus absconditum, tempus beneplaciti tui, ò Deus, aliquando tandem decernere compulsi sumus, omne esse tempus beneplacitum Deo, cùm de rebus sanctis, & ad Christianam pietatem pertinentibus consilia ineuntur. Quapropter videntes, maximo quidem animi nostri cum dolore, rem Christianam quotidie in pejus ruere, Hungaria à Turcis oppressa, Germanis periclitantibus, cæteris omnibus metu, mœroreque afflictis, nullius jam Principis consensum expectare, sed tantùm Dei omnipotentis voluntatem, & Christianæ Reipublicæ utilitatem attendere constituimus. Itaque cùm Vincentiam amplius non haberemus, cuperemusque cùm universæ Christianorum salutis, tùm Germanicæ nationis incommodis in eligendo per nos novo Concilii habendi loco consulere, aliquotque locis propositis, ipsam Tridentinam civitatem ab ipsis desiderari videremus: nos, etsi in citeriore Italia commodiùs omnia tractari posse judicabamus, ad eorum tamen postulationes nostram voluntatem paterna charitate deflleximus. Itaque Tridentinam civitatem elegimus, qua in civitate Oecumenicum Concilium ad proximè venturas Calendas Novembris haberetur, idoneum locum illum statuentes, quo ex Germania quidem, aliisque Germaniæ finitimis Nationibus facillimè, ex Gallia, Hispania, cæterisque Provinciis remotioribus non difficiliter Episcopi, & Prælati convenire possent. Dies autem Concilii ea à nobis spectata est, quæ spatium in se haberet, & publicandi per Christianas Nationes nostri hujus decreti, & facultatis omnibus Prælatis ad veniendum tribuendæ. Quo minus autem annuum tempus præfiniremus mutando Concilii loco, sicut quibusdam Constitutionibus aliàs præscriptum est, res fuit in causa, quòd longius extrahi spem sanandæ aliqua in parte Christianæ Reipublicæ, quæ tot detrimentis, & calamitatibus affecta est, noluimus. Et tamen videmus tempora, agnoscimus difficultates, quid sperari possit ex consiliis nostris, incertum esse intelligimus. Sed quia scriptum est. *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet*: magis Dei clementiæ, & misericordiæ confidere, quàm nostræ imbecillitati diffidere constituimus. Sæpè enim fit in bonis operibus incipiendis, ut, quod humana consilia non valent, divina virtus efficiat. Hujus igitur ipsius Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ac beatorum ejus Apostolorum Petri, & Pauli authoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti, atque subnixi, de venerabilium item fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu, sublata, amotaque suspensione, de qua supra commemoratum est, quam per præsentes tollimus, & amovemus, sacrum Oecumenicum, & generale Concilium in civitate

A Tridentina, loco commodo, & libero, omnibusque nationibus opportuno, ad Calendas proximas Novembris anni præsentis ab Incarnatione Domini 1542. incipiendum, prosequendum, & eodem Domino adjuvante, ad ipsius gloriam, atque laudem, atque Christiani totius populi salutem absolvendum, perficiendumque indicimus, annuntiamus, convocamus, statuimus, atque decernimus: omnes omnibus ex locis tàm venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, quàm alios quoscumque, quibus jure, aut privilegio in Conciliis generalibus residendi, sententias in eis dicendi permissa potestas est, requirentes, hortantes, admonentes, ac nihilominus eis in vi jurisjuran-
B di, quod nobis, & huic sanctæ Sedi præstiterunt, ac sanctæ virtutis obedientiæ, aliisque sub pœnis, jure, aut consuetudine in celebrationibus Conciliorum adversus non accedentes ferri, & proponi solitis, mandantes, arcteque præcipientes, ut ipsimet, nisi fortè justo detineantur impedimento, de quo tamen fidem facere compellantur, aut certè per suos legitimos Procuratores, & Nuncios sacro huic Concilio omnino adesse, & interesse debeant. Supra autem dictos Imperatorem, Regemque Christianissimum, necnon cæteros Reges, Duces, Principes, quorum præsentia si aliàs unquam, hoc quidem tempore maximè sanctissimæ Christi fidei, & Christianorum omnium futura est salutaris, rogantes, atque
C obsecrantes per viscera misericordiæ Dei, & Domini nostri Jesu Christi, cujus fidei veritas, & Religio intus, & extra graviter jam oppugnatur: ut si salvam volunt Christianam esse Rempublicam, ac se Domino obstrictos, & obligatos pro maximis illius erga se beneficiis intelligunt, ne deserant ipsius Dei causam, & negotium, ipsimet ad sacri Concilii celebrationem veniant, in quo ipsorum pietas, atque virtus communi utilitati, salutique suæ, ac cæterorum, & temporali, & æternæ plurimum est profutura. Sin autem, id quod nollemus, accedere ipsi non poterunt, at graves saltem viros Legatos cum authoritate mittant, qui personam Principis sui quisque, & cum prudentia, & cum dignitate possint in Concilio referre. In primis verò, ut id curent,
D quod ipsis facillimum est, ut ex suis cujusque Regnis, ac Provinciis Episcopi, & Prælati sine tergiversatione, & mora ad Concilium proficiscantur. Quod maximè quidem à Prælatis, principibusque Germaniæ Deum ipsum, atque nos impetrare æquum est, ut cum eorum præcipuè causa, ipsisque cupientibus Concilium indictum sit, & in ea civitate indictum, quæ ab eis est desiderata, non graventur ipsi sua cunctorum præsentia id celebrare, & ornare, quo melius, atque commodius, quæ ad integritatem, & veritatem Christianæ Religionis, quæ ad bonorum morum reductionem, emendationemque malorum, quæ ad Christianorum inter se tàm Principum, quàm populorum pacem, unitatem, concordiamque pertineant, & quæ ad repellendos impetus Barbarorum, & infidelium, quibus illi universam Christianitatem obruere moliuntur, sint necessaria, Deo nostris
E consultationibus præeunte, & lumen sapientiæ suæ, ac veritatis mentibus nostris præferente, agi in dicto sacro Oecumenico Concilio, & conspirante omnium charitate consuli, tractari, confici, ad optatosque exitus deduci quàm primum, & quàm optimè possint. Atque ut nostræ hæ literæ, & quæ in eis continentur, ad notitiam cunctorum, quorum oportet, perveniant, neve quis illorum ignorantiæ excusationem prætendat, cùm præsertim etiam non ad omnes eos, quibus nominatim illæ essent intimandæ, tutus forsitan pateat accessus: volumus, & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & Ecclesia Lateranensi, cùm ibi multitudo populi ad audiendam rem divinam congregari solita est, palam clara voce per Curiæ nostræ

ſtræ Curſore, aut Notarios aliquos publicos legantur, lectæ in valvis dictarum Eccleſiarum, itemque Cancellariæ Apoſtolicæ portis, & Campi Floræ ſolito loco affigantur, ubi ad lectionem, & notitiam cunctorum aliquamdiu expoſitæ pendeant: cùmque inde amovebuntur, earum nihilominus exempla in eiſdem locis remaneant affixa. Nos enim per lectionem, publicationem, affixionemque hujuſmodi omnes, & quoſcumque, quos antedictæ noſtræ comprehendunt, poſt ſpatium duorum menſium, à die literarum publicationis, & affixionis, ita volumus obligatos eſſe, atque adſtrictos, ac ſi ipſiſmet illæ coram lectæ, & intimatæ eſſent: tranſumptis quidem earum, quæ manu publici Notarii ſcripta, aut ſubſcripta, & ſigillo perſonæ alicujus Eccleſiaſticæ in dignitate conſtitutæ munita fuerint, ut fides certa, & indubitata habeatur, mandamus, atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Indictionis, annuntiationis, convocationis, ſtatuti, decreti, mandati, præcepti, & obſecrationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1542. undecima Calendas Junii Pontificatus noſtri anno octavo.

BLOSIUS.

HIER. DAND.

SESSIO PRIMA

SACROSANCTI OECUMENICI, ET GENERALIS CONCILII TRIDENTINI.

Sub Paulo III. Pontifice Maximo celebrata die 13. menſis Decembris, anno Domini 1545. Præſidentibus in ea, nomine ejuſdem Pontificis, Reverendiſſimis D. D. D. Joanne Maria de monte, Marcello Cervido, Reginaldo Polo, S. R. E. Cardinalibus, & Apoſtolicæ Sedis de latere Legatis.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Nativitate ejuſdem Domini noſtri 1545. Indictione tertia, die verò dominica tertia adventus Domini, in qua fuit Feſtum ſanctæ Luciæ, & 13. menſis Decembris, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini Pauli, divina Providentia Papæ Tertii anno 13. pro felici inchoatione ſacroſanctæ Oecumenicæ, & Generalis Tridentinæ Synodi fuit facta Proceſſio generalis in civitate Tridentina ab Eccleſia ſanctiſſimæ, & individuæ Trinitatis ad Eccleſiam Cathedralem; aſſiſtentibus in ea tribus Sedis Apoſtolicæ Legatis, & Reverendiſs. Illuſtriſs. Domino Chriſtophoro Madrucio, tituli S. Cæſarii S. R. E. Presbytero Cardinali, & Epiſcopo Tridentino, necnon RR. Patribus Dominis Archiepiſcopis, Abbatibus, Doctoribus, ac illuſtribus, & nobilibus viris infraſcriptis, cum multis aliis Doctoribus tùm in Theologia, tùm in utroque jure: etiam cum magno numero Baronum, & Comitum, necnon cum clero, & populo dictæ Civitatis. Qua finita, præfatus Reverend. & Illuſtriſs. Dominus Cardinalis de Monte, primus Legatus, celebravit Miſſam de ſancto Spiritu in Sancta Cathedrali Eccleſia, & Reverend. Pater Dominus Epiſcopus Bizontinus habuit Orationem. Deinde, finita Miſſa, dictus Reverend. D. de Monte Cardinalis dedit benedictionem populo. Poſtmodum comparuit coram eiſdem RR. Legatis, & Prælatis egregius vir Magiſter Zorrilla Secretarius Illuſtriſs. D. Didaci de Mendoza, Oratoris Cæſareæ, & Catholicæ Majeſtatis, & præſentavit litteras excuſatorias ſuper ejus abſentia, quæ fuerunt lectæ alta voce. Interea lectæ fuerunt Bullæ indictionis Concilii.

Poſtmodum præfatus Reverendiſs. de Monte Legatus vertit ſe ad Patres Concilii, dicens: Placetne vobis ad laudem, & gloriam ſanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ad incrementum, & exaltationem fidei, & Religionis Chriſtianæ, ad extirpationem hæreſum, ad pacem, & unionem Eccleſiæ, ad reformationem Cleri, & populi Chriſtiani, ad depreſſionem, & extinctionem hoſtium Chriſtiani nominis, decernere, & declarare, ſacrum Tridentinum, & Generale Concilium incipere, & inceptum eſſe? Reſponderunt: Placet. Et cùm proxima ſit celebritas Nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ſubſequantur aliæ Feſtivitates labentis, & incipientis anni; placetne vobis, primam futuram Seſſionem habendam eſſe die Jovis poſt Epiphaniam, quæ erit ſeptima menſis Januarii, anno Domini 1546. Reſponderunt: Placet. Poſtremo idem Reverendiſs. de Monte benedixit Synodum: & deinde Cantores cantaverunt, Te Deum. Super quibus omnibus D. Hercules Severolus, ipſius Concilii Promotor, petiit à D. Claudio de la Caſa, Clerico Virdunenſis Diœceſis, Notario ejuſdem Concilii, & ab aliis Notariis, unum, vel plura fieri Inſtrumentum, ſeu Inſtrumenta.

Admonitio, atque Hortatio Legatorum Sedis Apoſtolicæ, ad PP. in Concilio Tridentino, lecta in prima Seſſione.

PAtres Reverendiſs. &c. Cùm ipſa muneris noſtri ratio, qui in hac ſancta Synodo Præſidentium, & Sedis Apoſtolicæ Legatorum perſonam gerimus, hoc poſtulatura videtur, ut creſcentibus negotiis, quæ in hoc ſacro Conſeſſu ad Dei gloriam, & Eccleſiæ utilitatem ſunt expedienda, ſæpius apud vos cohortandi, & commonendi cauſa, verba faciamus: tùm verò in hac prima Seſſione, quæ felix (ut ſperamus) principium ipſi Concilio eſt datura, minimè hoc à nobis prætermittendum duximus. Eo verò libentius hoc officio fungimur, quod cùm vos vel hortamur, ut ea faciatis, quæ digna tanto Conventu ſint, vel à contrariis dehortamur, noſmetipſos etiam hortamur, qui in eadem quaſi navi vobiſcum ſumus, iiſdemque periculis, quibus vos, iiſdem tempeſtatibus ſubjicimur. Noſmetipſos (inquam) excitamus ad vigilandum, ne vel in ſcopulos incidamus, qui plurimi proculdubio in hoc curſu ſeſe offerent; vel magnitudine negotiorum, tamquam fluctuum obrui nos negligentia noſtra patiamur: verùm ſpe, & fide erecti, eo navigationem dirigamus, quo maximè portus ſalutis ad Dei gloriam in Chriſto Jeſu ſeſe oſtendet. Igitur ut ab eo incipiamus, de quo maximè in hoc principio admonendi omnes ſumus, unuſquiſque noſtrum ante oculos ſibi in primis proponere debet, quænam ſint, quæ ab hoc ſacro Concilio expectentur: ex quo quiſque facilè intelliget, quantum ſibi oneris incumbat. Sunt verò ea (ut omnia ſummatim complectamur) quæ in Bulla Indictionis Concilii continentur: nempe hæreſum extirpatio, diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & morum reformatio, ac tandem pax æterna totius Eccleſiæ. Hæc ergo ſunt, quæ nos curare, vel potius pro qui-

quibus assiduè orare, ut Dei benignitate fiant, oportet: atque illud est, de quo ante omnia in ipso Concilii exordio, omnes, & singulos, qui huc convenimus: primum autem nos ipsos, qui in tàm sancto ministerio præsidemus, admonendos duximus, ne umquam cogitemus, vel per singulos, qui hic adsunt, vel per universum Concilium, etiamsi omnes Pastores ex universo terrarum orbe huc coirent, tantis malis, quibus nunc grex Christi est oppressus, provideri posse. Si enim putamus hoc à nobis perfici posse, aut ab alio, quàm ab ipso Christo, quem Deus Pater unicum nobis servatorem, & pastorem dedit, cui etiam omnem potestatem dedit; erramus sanè in fundamento omnium actionum nostrarum, & divinam iram magis provocabimus. Adjungimus enim ad superiora mala, quæ propterea nobis acciderunt, quod ipsum fontem aquæ vivæ reliquimus, hoc alterum maximum peccatum, quòd nostra vel prudentia, vel potentia iisdem malis mederi velimus: ut meritò de nobis dicatur, quod Propheta in persona Dei, veterem populum accusans, dicit: *Duo mala fecit populus hic: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas non valentes continere aquas*. Tales verò cisternæ sunt omnia consilia, quæ à nostra prudentia, non afflata Spiritu divino, proficiscuntur; quæ non modo populos in pietate, & obedientia, tanquam aquam in cisternis, continere non valent, sed quo magis his artibus retinere eos laboramus, violentius tanquam torrentes à nobis defluunt, & discedunt: ut superiorum annorum experientia multis in locis satis nos docere potest, & nunc admonere, unicam tantùm viam medendis his malis relictam, si nostra omnia remedia inutilia esse agnoscentes, & valere potius ad augenda, quàm tollenda mala: ad Christi potentiam, quem dexteram suam Deus Pater appellat; ad Christi sapientiam, qui est sapientia Patris, in omnibus nos, qui Patrum personam gerimus, fide, & spe confugiamus, hujus nos in omnibus ministros esse agnoscamus. *Hìc verò quæritur* (inquit Apostolus) *inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*. Hoc autem nunc nobis agendum est, ut ministros nos in omnibus idoneos præbeamus. Erimus verò idonei, si nos ex nobis minimè idoneos esse judicaverimus. Quis enim (inquit idem Apostolus) ad hæc idoneus? ut qui *ne cogitare quidem aliquid ex nobis, quasi ex nobis, simus sufficientes*. Verum hoc fateri non satis est nobis; hoc dicere potuit Apostolus, & per hanc portam ingredi ad obeundum munus suum, in eo se ministrum fidelem, ac idoneum ostendere, qui simul dicere potuit de mysterio suo loquens: *Nihil mihi conscius sum*. Nobis verò, qui, si verum fateri volumus, aliter dicere non possumus, quin nobis conscii simus, in administrando munere nobis imposito, in plurimis defecisse, & horum etiam malorum, ad quæ corrigenda vocamur, non minima ex parte causam extitisse, non satis est hìc fateri, ad tantum munus nos impares esse. Quid ergo ministri in Ecclesia instauranda facere possimus? Idem prorsus, quod Christus ipse Episcopus animarum nostrarum fecit, cum venit ad fundandam, & formandam Ecclesiam suam. Idem sane, Patres, faciendum erit nobis, quod ipsa sapientia Patris fecit, cum venit, ut multos filios in gloriam adduceret: id quod nobis item propositum nunc esse debet. Is enim cum oppressos peccatis omnes invenisset, omnia omnium peccata in seipsum transtulit, seque unum ante Deum pro omnibus reum, & nocentem constituit, ac pœnam nobis debitam sustinuit, tanquam omnia flagitia, & omnia scelera, quæ nos commiseramus, ipse commisisset, cum tamen ab omni labe peccati purissimus esset: *Quippè qui peccatum non fecit, neque unquam inventus est dolus in ore ejus*. Quod verò Christus pro immensa sua charitate erga Deum Patrem, & pro misericordia erga nostrum genus fecit; hoc nunc ipsi faciamus, justitia ipsa à nobis flagitat, ut omnium

A horum malorum, quibus grex Christi est oppressus, nos pastores coram tribunali misericordiæ Dei reos constituamus, atque omnium peccata in nos ipsos non tàm piè, quàm justè transferentes, quia revera horum malorum magna ex parte nos causa sumus, divinam misericordiam per Jesum Christum imploremus. Quod verò dicimus, nos pastores his malis, quibus Ecclesia est oppressa, causam dedisse, si quis hoc acrius, & magis per exaggerationem quandam verborum, quàm verè dictum existimet, hoc quidem ipsa rerum experientia, quæ mentiri non potest, comprobabit. Respiciamus ergo paululum ad ipsa mala, quibus Ecclesia opprimitur, ac simul etiam ad nostra peccata. Sed quis hæc numerare valeat, quæ simul cum reliquis malis multitudine superant arenam maB ris, & usque ad Cœlum clamant? Circumscribamus ergo tantam multitudinem nostrorum malorum illis limitibus, quibus hoc Concilium, quod capitalibus malis medendis est vocatum, ea circumscripsit. Sunt verò illa tria, quæ suprà commemoravimus, hæreses, lapsa morum disciplina, & intestinum, atque externum bellum. Hìc ergo videamus, & consideremus, cùm tàm multis annis Ecclesia his calamitatibus vexetur, unde nam ipsa originem habuerunt; num illis nos quodammodò principium, num fomentum dederimus? Primum verò examinemus initium hæresum, quæ hac nostra ætate passim pullularunt: quibus si negare volumus nos principium dedisse, quia nullius hæreseos ipsi auctores fuimus; tamen cum perversæ de fide sententiæ, tamquam vepres quæC dam sint, & spinæ, quæ in agro Domini, qui nobis colendus commendatus est, ortæ sunt: & si illæ quidem sua sponte, ut solent aliquandò vitiosæ herbæ, pullularunt, tamen, qui non coluit, quem debuit, agrum, qui non seminavit, qui, pullulantes, per se non statim curam adhibuit, ut extirparet, non minus quidem principium illis dedisse dicendus est, quàm si ipsa seminaverit, præsertim cùm hæc omnia à negligentia agricolæ ortum ducant, & incrementum habeant. Hìc ergo seipsos excutiant, qui sunt agricolæ in agro Domini, conscientiam suam interrogent, quomodò in eo colendo, quomodò in seminando se gesserint. Quod qui fecerint, his præsertim temporibus, quibus paucissimi agro Domini colendo incumbunt, non multum (credimus) dubitabunt, num ad ipsos pullulantium passim in Ecclesia hæresum culpa pertineat. Hæc verò monendi tanD tùm causa dicta satis sint de his, quæ ad primum caput pertinent. Veniamus ad secundum, quod lapsam morum disciplinam, & abusus (ut vocant) complectitur. Hìc verò nihil attinet diu investigare, quinam tantorum malorum auctores fuerint, cùm præter nos ipsos ne nominare quidem ullum alium auctorem possimus. Quare ad tertium accedamus, quod impedimenta pacis Ecclesiæ in se continet, qualia sunt arma vel domestica, vel externa: hæc enim jampridem pacem Ecclesiæ perturbarunt, & adhuc perturbant. De quibus hoc tantùm dicimus, si (quod Deus ipse certissimis signis ostendit) hæc arma flagella ejus sunt, quibus nos affligit; quia duorum priorum capitum rei sumus, in quibus nos excusare non possumus, etiam E horum armorum præcipuam nos causam esse negare non possumus. Ejusmodi verò flagella Deum ob eam causam immittere censemus, ut nos peccantes castiget, & peccata ipsa, quibus Majestatem ejus maximè offendimus, nobis ante oculos ponat. Hìc verò quisquis aliquandò animadvertit, quibus modis Ecclesia armorum violentia vexata fuerit, secum ipse consideret, quænam illa sint, in quibus præcipuè Ecclesia propter ipsa arma detrimentum patiatur. Nec verò hìc refert, de quorum armis loquamur, sive de intestinis nostrorum Principum, sive de externis Turcarum armis, quæ superioribus annis nos magnis calamitatibus affecerunt; sive de eorum, qui ab obedientia suorum Pastorum decesserunt, & ipsos à suis sedibus expu-

expulerunt. Hoc enim summatim dicimus de omni genere armorum, si qui illa contra nos tractarunt, à suis Ecclesiis Pastores fugarunt, Ordines confuderunt, laicos autem in Episcoporum locum suffecerunt, Ecclesiæ bona diripuerunt, cursum verbi Dei impediverunt: hìc, inquam, dicimus, nihil horum esse, quod in libro abusuum Pastorum, maxima illorum pars, qui hoc nomen sibi vendicant, per se factum esse, si legere libuerit, non scriptum apertis verbis inveniat. Nostram enim ambitionem, nostram avaritiam, nostras cupiditates his omnibus malis populum Dei prius affecisse statim inveniet, atque harum vi ab Ecclesiis Pastores fugari, easque pabulo verbi privari, bona Ecclesiarum, quæ sunt bona pauperum, ab illis tolli, indignis Sacerdotia conferri, & illis, qui nihil à laicis, præterquam in vestis genere, ac ne in hoc quidem differunt, dari. Quid enim horum est, quod negare possimus per hos annos à nobis factum esse? Quare si Turca, si hæretici hoc idem adversus nos faciunt, quid hìc aliud quàm flagitia nostra, & simul justum Dei judicium videmus? Judicium verò plenum misericordia. Si enim pro meritis nos castigaret, jam pridem *sicut Sodoma, & Gomorrha fuissemus.* Isaiæ 1. Cur verò hæc nunc commemoramus? an, ut vos confundamus? absit; sed magis, ut vos, seu Patres, & Fratres charissimos, primum autem nosmetipsos admoneamus, quo pacto hæc, quibus nunc affligimur, flagella, & graviora, quæ impendent, nisi resipiscamus, vitare possimus, ut effugiamus tremendum illud Dei judicium, omnibus quidem non resipiscentibus tremendum, maximè verò illis, qui præsunt. Sap. 5. 1. Petr. 4. *Judicium enim grave* (inquit Scriptura) *his, qui præsunt, fiet.* Judicium verò incipere nunc videmus *à domo Dei*. Dum enim nunc ejiciuntur, Sacerdotes dum conculcantur ab hominibus; quid aliud hoc indicat, quàm divinum de nobis judicium, quod prædixit Christus, cũ diceret Sacerdotes suos esse sal terræ: *quod si sal evanuerit*, ad nihil valere ultra, *nisi ut ejiciatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Matth. 5. Hæc verò omnia nos nunc patimur. Quod si propter justitiam, ut nostri majores, beati nos quidem; at nunc justè quidem, quia sal evanuit. Minimè autem propter justitiam patimur: in omnibus enim nostris afflictionibus videmus judicium Dei. Atque utinam quidem illud videremus! hoc enim initium esset omnia Dei judicia, & flagella effugiendi, atque in gratiam, & veram gloriam ingrediendi. Quæ res fecit, ut in his commemorandis acriores, & longiores fuerimus: nisi enim hæc benè cognita, & perspecta fuerint, frustra intramus in Concilium, frustra invocamus Spiritum sanctum, qui primum ingressum in animam hominis semper facere solet per ipsius hominis condemnationem, ut condemnet mundum de peccato. Quare nisi ille Spiritus nos apud nosmetipsos primum condemnaverit, nondum illum ingressum esse ad nos affirmare possumus, ac ne ingressurum quidem, si peccata nostra audire recusamus. Idem enim dicetur nobis, quod populo veteri per Prophetam Ezechielem est dictum, cum nondum agnitis suis sceleribus, Deum per Prophetam interrogare vellent. Sic autem, ait Propheta: *Venerunt viri Israel ad interrogandum Dominum, & sederunt coram me. Hæc autem dicit Dominus: Numquid ad interrogandum me venistis? Vivo ego, dicit Dominus, quia non respondebo vobis.* Eze. 20. Sequitur autem: *Si judicas eos, abominationes patrum illorum ostende illis.* In quibus verbis ostendit Deus, quare noluerit respondere illis, quia nondum scilicet abominationes suas, & Patrum suorum audierant. Quare cum idem Dei Spiritus sit, qui tùm dabat responsa, & quem nunc nos sedentes coram Domino invocamus: quid nobis faciendum sit, ut propria responsa habeamus, ex his videtis; & simul quàm necessariò nos, qui præsidemus in hoc sacro Consessu, à detegendis nostris peccatis sermonis exordium vobiscum duximus. Quia verò nonnullos nunc videmus, sua primùm peccata, & nostri Ordinis graviter deflentes, atque Dei misericordiam omnibus votis implorantes: ideo quidem in maxima spe sumus, advenisse, quem invocamus, Dei Spiritum. Hoc nos verò maximum pignus divinæ misericordiæ habemus, nempè ipsam hanc inchoationem Concilii, in quo nunc convenimus ad erigendam, & instaurandam pene collapsam Ecclesiam; ut vetus populus, post diuturnam captivitatem apud externos Reges, rediit Jerosolymam ad instaurandum templum. In illius verò populi statu, in illorum læta ad patriam profectione, & templi instauratione, nostri quidem temporis, & nostri status, in hoc præsertim Concilio imaginem intueri possumus: & in ducum ejusdem populi exemplo, vestrum, qui duces estis populo Dei ad cœlestem patriam contendenti, officium videre. Quare omnes vos magnopere hortamur, ut sæpiùs ad memoriam revocetis, quæ in Esdræ, quæ in Nehemiæ, quæ etiam in Danielis libris sunt scripta, in quibus consilia omnium Ducum populi explicantur, quæ hunc unum semper scopum habuerunt, ut sua, & populi, atque Patrum peccata confitentes ad pœnitentiam, & implorationem divinæ misericordiæ omnes excitarent. Quod cum populus faceret, tùm quidem omnia illis feliciter successere. Eadem verò consilia nobis, si felicem successum, & exitum expectare volumus in instauranda Ecclesia, ob quam causam læti huc in spiritu convenimus, sequenda erunt: atque eo quidem magis, quo etiam majora nobis certamina impendent instauraturis Ecclesiam, quàm illis instauraturis templum. Si enim illis multi, quo minus id perficeretur, se opposuere, si multi etiam, cum opus impedire non possent, eos irriserunt: hoc quidem sic habetote, nobis nec irrisores defuturos, nec qui maximis viribus à cœpto opere nos deterreant, & avocent. Habebimus verò non modo *Colluctationem cum carne, & sanguine, sed cum spiritualibus nequitiis in cœlestibus.* Ef[...] Verum his omnibus potentior est is, in cujus nomine hoc opus sumus aggressi. Quare in eo confidamus, ipsum precibus invocemus, & ipse omnia perficiet. Quia verò hoc Concilium cùm deliberantium, tùm verò judicantium speciem refert, in quo & deliberatur de iis, quæ ad universalis Ecclesiæ bonum pertinent, & etiam judicatur tàm de rebus, quàm de personis (sedemus enim tamquam judicantes duodecim tribus Israel, quibus comprehenditur universus populus Dei) ideo maximè locus videtur nos ipsos admonendi, ut caveamus ab his, quæ vel consultandi, vel judicandi vim in nobis depravare solent. Hæc verò sunt ipsæ animi passiones, quæ ideo etiam perturbationes vocantur, quia rectum, & verum de rebus judicium, & sensum perturbant, ac pervertunt. In quibus maximè illa sunt cavenda, quæ rectè monet Ethnicus ille in consiliis abjicienda, cùm dicit, omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab ira, odio, amicitia, vacuos esse debere. Nam cùm in hęc omne genus hominum sit propensum, tùm verò ii maximè, qui Principibus serviunt (tales enim vehementiores habent affectiones) facillimè autem ad gratiam loquuntur, vel ad odium, prout scilicet ipsos existimant Principes affectos esse, à quibus mercedem expectant. Cæs[...] Cat[...] ba[...] Cùm verò de Principibus loquimur, tàm de his, qui Ecclesiastici vocantur, quàm qui sæculares, loquimur. Ac licèt quidem nos Principes Christianos habere agnoscamus, & gaudeamus, id quod in veteri, & jam recens fundata Ecclesia Patres nostri non habuerunt: tamen ante omnia nobis in hoc Concilio semper est animadvertendum, hunc non esse locum laudandi aliquem, nisi solum Deum in Christo Jesu, atque illum solum justificandi, omne autem genus hominum condemnandi, primum verò nos ipsos, qui hæc loquimur, ut cum Daniele dicamus: *Nobis confusio faciei, Regibus nostris, Principibus nostris, & Patribus nostris, qui peccaverunt: tibi autem Domino DEO nostro misericordia, & propitiatio, quia recessimus à te, & non audivimus vocem Domini Dei nostri,*

nostri, ut ambularemus in lege ejus, quam posuit nobis per servos suos Prophetas. Et omnis Israel prævaricati sunt legem tuam, & declinaverunt, ne audirent vocem tuam: & stillavit super nos maledictio, & detestatio. Hic verò nunc locus esset, ut ejusdem Prophetæ exemplum sequentes, cujus verba modò recitavimus, non solum nostra, qui Sacerdotes sumus, sed populi, sed Principum, coram Deo, & Ecclesia ejus peccata confiteremur, proque omnibus veniam imploraremus. Sic verò dicit Daniel: *Cumque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei:* nomine populi hoc loco omnium ordinum personas complectens, ut ejus confessio, quam modo recitavimus, declarat. Qua in re, quid nobis, qui pro salute universæ Ecclesiæ tantis malis oppressæ huc convenimus, faciendum sit, satis indicare videtur: nimirum ut nostra, & simul Principum, ac populi peccata flentes confiteamur. Id quod planè in spiritu mœroris satis nunc abundè facimus, verbis verò uberius faceremus, si ipsi Principes adessent, qui suam nobiscum confessionem, & lacrymas conjungerent. Ejusmodi verò quasi funiculus peccatorum, ut Prophetæ loquuntur, Sacerdotum, ac Principum, atque ipsius populi peccata sunt colligata, ut difficile sit de unius ordinis peccatis inquirere, quin reliquorum simul ordinum peccata appareant. Sic verò omnes ordines una rationis serie accusans, in veteri populo dicit Ezechiel in persona Dei: *Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum, & profanum non habuerunt distantiam. Principes ejus in medio illius, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, ad perdendas animas, & avarè sectanda lucra. Populi terræ calumniabantur calumniam.* Hæc ille. Quæ utinam ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri quoque temporis imaginem referrent! Utinam, cùm de corruptela morum sacerdotum loquimur, huic maximam occasionem, maximam materiam, & authoritatem ipsos Principes, atque ipsum populum dedisse negare possemus! Sed reprimamus nunc verba usque ad tempus magis opportunum, fontes autem communium lacrymarum aperiamus. Redeamus verò ad eos, quos cœpimus, admonendos, præsertim Episcopos, qui cum mandatis Principum huc venerunt. Sic verò illos admonemus, ut omni, qua possunt, fide, & diligentia suis Principibus serviant: verùm ut Episcopos decet, sic illis serviant, *ut servi Dei, non ut servi hominum. Nolite*, inquit Apostolus, *servi hominum esse*. Primum verò serviant uni Regi Christo, cui Deus Pater omnem potestatem dedit: deinde verò propter eum omnibus, maximè autem Principibus: *Cui honorem, honorem: cui tributum, tributum.* Hortamur autem, ut Principibus serviant ad honorem, quemadmodum eorum mandata verbis ipsis præ se ferunt: in quibus nihil fere, nisi honorificum, & ad publicam utilitatem spectans, proponitur. Sic verò in summa serviant, ut eorum officium in primis spectet ad honorem Dei, & utilitatem hujus Concilii, quod propter publicum bonum est convocatum. Quare ut ab hoc maximè dehortamur omnes, qui hìc sententias coram Deo, & Angelis ejus, atque coram universa Ecclesia sumus dicturi, ne ad gratiam hominis alicujus loquamur: sic etiam multò magis, ne ad odium cujusquam sententiam proferamus, etiam si contra nos adversarii, vel inimici, & hostis personam gerat: denique ut ab omni inter nos contentione abstineamus, maximè optamus, & in Domino hortamur. Hæ enim sunt, quæ contristant, & reppellunt, quem invocamus Spiritum sanctum, sine quo nihil omninò facere poterimus, quod ad bonum, & pacem Ecclesiæ cedat. *Cum enim*, inquit Apostolus, *sint inter vos contentiones, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis?* Cùm verò homines eos appellat, Spiritus Dei expertes intelligit. In omnibus autem, quæ ad reformationem Ecclesiæ pertinent, ob quam cau-

A sam convenimus, imitari nos oportet illum, qui eam primùm formavit: de quo hoc ipsum opus ingredientе, sic in persona Dei Propheta loquitur: *Ecce servus meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacui animæ meæ, dedi spiritum meum super eum: judicium gentibus nuntiabit: non contendet, neque clamabit, arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Hunc verò spiritum pacis, charitatis, & mansuetudinis, cùm semper apud omnes, & cum omnibus ostendere debeamus, tùm verò maximè in hoc sacro Consessu, in quo convenimus, ut per gratiam ipsius Spiritus, contentionibus, quæ nimis diù Ecclesiam vexarunt, finis tandem imponatur. Isa. 42.

B Quare ne ipsi ullam contentionis ansam alicui demus, qui pacificorum personam gerimus, maximè est cavendum. Hoc verò, & cætera omnia incommoda, & impedimenta pacis unico modo evitabimus, atque ad optatum pacis portum perveniemus, si precibus ab humili, & contrito corde profectis, ipsum Christi Spiritum, *qui est pax nostra*, invocaverimus: ut in hoc Concilio præsideat, ut lucem cordibus nostris infundat, utque nos in omnibus ad ipsius honorem, & veram Ecclesiæ utilitatem regat, & dirigat. Ad tales enim ipse dicit: *Adhuc te loquente, ecce adsum.* Quare ut hujusmodi orationibus assiduè incumbamus, quanta possumus charitate, vos in Domino hortamur, ut uno ore, atque uno spiritu Deum Patrem in Christo Jesu glorificemus, qui est Deus benedictus in secula. Amen. Ephes. 23. Isa. 65.

C

SESSIO SECUNDA.

Celebrata die septima mensis Januarii, anno 1546.

ANno à Nativitate Domini 1545. Indictione 4. die Jovis 7. mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & D. D. N. Pauli divina providentia Papæ III. anno duodecimo, Reverendus Pater D. Episcopus Castellimaris celebravit Missam de Spiritu sancto in Ecclesia Cathedrali, in loco Sessionis. Qua finita, Reverendus Pater Dominus Episcopus S. Marci habuit Orationem. Deinde Reverend. Cardinales, & alii Prælati acceperunt pluvialia, & mitras,

D fueruntque cantatæ Litaniæ. Postea Reverend. Cardinalis de Monte benedixit Synodum, & fuerunt factæ ceremoniæ in Sessionibus publicis fieri solitæ. Deinde Reverendus Pater D. Episcopus Castellimaris legit Decretum. Quo lecto, interrogavit Patres, utrum hæc placerent: qui responderunt, placent, cum aliquibus additionibus, per aliquos ex Patribus additis. Deinde interrogavit eos: Placet, quod proxima Sessio fiat 4. Februarii proximè futura? Qui responderunt: Placet.

DECRETUM SECUNDÆ SESSIONIS.

De modo vivendi, & aliis in Concilio servandis.

E SAcrosancta Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, in ea præsidentibus ejusdem Apostolicæ Sedis Legatis, agnoscens cum beato Jacobo Apostolo, quòd *omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum*, qui iis, qui postulant à se sapientiam, *dat omnibus affluenter, & non improperat eis*: & simul sciens, quod *initium sapientiæ est timor Domini*: statuit, & decrevit, omnes, & singulos Christi fideles, in civitate Tridentina congregatos, exhortandos esse, prout exhortatur, ut se à malis, & peccatis hactenus commissis emendare, ac de cætero in timore Domini ambulare, & desideria carnis non perficere, orationibus instare, sæpiùs confiteri, Eucharistiæ Sacramentum sumere, Ecclesias frequentare, præcepta denique Dominica (quantum quisque poterit) adimplere, necnon quotidie pro pace Principum Christia- Jacob. 1. Eccl. 1. Psal. 110.

norum, ac unitate Ecclesiæ privatim orare velint: Episcopos verò, & quoscumque alios in Ordine Sacerdotali constitutos, Oecumenicum Concilium in ea civitate concelebrantes, ut assiduè Dei laudibus incumbere, hostias, laudes, & preces offerre, Sacrificium Missæ quolibet saltem die Dominico (in quo Deus lucem condidit, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum in Discipulos infudit) peragere satagant: facientes, sicut idem Spiritus sanctus per Apostolum præcipit, *Obsecrationes, Orationes, postulationes, gratiarum actiones*, pro sanctissimo D. N. Papa, pro Imperatore, *pro Regibus, & cæteris, qui in sublimitate constituti sunt, ac pro omnibus hominibus, ut quietam, & tranquillam vitam agamus*, pace fruamur, & fidei incrementum videamus. Præterea hortatur, ut jejunent saltem singulis sextis Feriis in memoriam Passionis Domini, eleemosynas pauperibus erogent: in Ecclesia autem Cathedrali singulis quintis Feriis celebretur Missa de Spiritu sancto, cum Litaniis, & aliis Orationibus ad hoc institutis. In aliis verò Ecclesiis eadem die dicantur ad minus Litaniæ, & orationes. Tempore autem, quo Sacra peragentur, collocutiones, & confabulationes non fiant, sed ore, & animo Celebranti assistatur.

Act. 4. 1. Tim. 2. 1. Tim. 3. Tit. 3.

Et quoniam oportet Episcopos esse irreprehensibiles, sobrios, castos, domui suæ benè præpositos; hortatur etiam, ut ante omnia quilibet in mensa servet sobrietatem, moderationemque ciborum: deinde cum in eo loco sæpè otiosi sermones oriri soleant, ut in ipsorum Episcoporum mensis divinarum Scripturarum lectio admisceatur. Familiares verò suos unusquisque instruat, & erudiat, ne sint rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluptatum amatores: vitia demum fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu, & in cultu, & omnibus actibus honestatem præseferant, sicut decet ministros ministeriorum Dei.

Ad hæc, cum hujus sacrosancti Concilii præcipua cura, solicitudo, & intentio sit, ut propulsatis hæresum tenebris, quæ per tot annos operuerunt terram, Catholicæ veritatis lux, Jesu Christo, qui vera lux est, annuente, candor, puritasque refulgeat, & ea, quæ reformatione egent, reformentur: ipsa Synodus hortatur omnes Catholicos hic congregatos, & congregandos, atque eos præsertim, qui Sacrarum litterarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis, & modis ipsius Synodi intentio dirigi, & optatum effectum sortiri possit, quo maturius, & consultius damnari damnanda, & probanda probari queant, ut per totum orbem omnes uno ore, & eadem fidei confessione glorificent Deum, & Patrem Domini nostri Jesu Christi. In sententiis verò dicendis, juxta Toletani Concilii statutum, in loco benedictionis considentibus Domini Sacerdotibus, nullus debeat aut immodestis vocibus perstrepere, aut tumultibus perturbare, nullus etiam falsis, vanisve, aut obstinatis disceptationibus contendere: sed quidquid dicatur, sic mitissima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti judicii acies perturbato animo inflectatur.

Joan. 1. Tolet. II. Can. 1.

Insuper ipsa sacra Synodus statuit, & decrevit, quod si forte contigerit aliquos debito in loco non sedere, & sententiam etiam sub verbo, Placet, proferre, Congregationibus interesse, & alios quoscumque actus facere, Concilio durante, nulli propterea præjudicium generetur, nullique novum jus acquiratur.

Angelus Massarellus sacri Concilii Secretarius, manu propria.

Deinde indicta fuit futura Sessio ad diem Jovis 4. Mensis Februarii proximè venturi.

SESSIO TERTIA.

ANno à Nativitate Domini 1546. quarto mensis Februarii, fuit Sessio generalis, & celebrata Missa de Spiritu sancto per Archiepiscopum Panormitanum. Magister Ambrosius Catharinus habuit Orationem, & R. P. D. Archiepiscopus Turritanensis legit Decretum: & interrogavit Patres, an placeret? responderuntque, sed aliqui cum certis additionibus, Placet.

DECRETUM

De Symbolo fidei.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Hæc sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, in ea præsidentibus eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, magnitudinem rerum tractandarum considerans, præsertim earum, quæ duobus illis capitibus, de extirpandis hæresibus, & moribus reformandis, continentur, quorum causa præcipuè est congregata: agnoscens autem cum Apostolo, non esse sibi colluctationem *adversus carnem & sanguinem, sed adversus spiritales nequitias, in cælestibus*, cum eodem omnes, & singulos in primis hortatur, ut confortentur in Domino, & in potentia virtutis ejus, *in omnibus sumentes scutum fidei, in quo* possit *omnia tela nequissimi ignea extinguere*, atque galeam spem salutis accipiant cum gladio spiritus, *quod est verbum Dei*. Itaque, ut hæc pia ejus sollicitudo principium, & progressum suum per Dei gratiam habeat, ante omnia statuit, & decernit præmittendam esse Confessionem fidei, Patrum exempla in hoc secuta, qui sacratioribus Conciliis hoc scutum contra omnes hæreses in principio suarum actionum apponere consuevere; quo solo aliquandò, & infideles ad fidem traxerunt, hæreticos expugnarunt, & fideles confirmarunt. Quare symbolum fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, tanquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Christi profitentur, necessariò conveniunt, ac fundamentum firmum, & unicum, contra quod *portæ inferni nunquam prævalebunt*, totidem verbis, quibus in omnibus Ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit, quod quidem ejusmodi est.

Eph. 6. Matt.

CRedo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia sæcula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos; cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum, & vivificantem; qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Con-

fiteor unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum. Et expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi. Amen.

Indictio futuræ Seſſionis.

EAdem ſacroſancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, in ea præſidentibus eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, intelligens multos Prælatos ex diverſis partibus accinctos eſſe itineri, nonnullos etiam in via eſſe, qua huc veniant, cogitanſque omnia ab ipſa ſacra Synodo decernenda, eo majoris apud omnes exiſtimationis, & honoris videri poſſe, quo majori fuerint, & pleniori Patrum Concilio, & præſentia ſancita, & corroborata: ſtatuit, & decrevit, futuram Seſſionem, poſt præſentem, celebrandam eſſe die Jovis, quæ ſubſequetur Dominicam *Lætare* proximè futuram: interim tamen non differri diſcuſſionem, & examinationem eorum, quæ ipſi Synodo diſcutienda, & examinanda videbuntur.

SESSIO QUARTA.

ANno à Nativitate Domini 1546. Indictione quarta, die verò Jovis, octava menſis Aprilis, Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & D. N. D. Pauli, divina Providentia Papæ III. anno 12. præſidentibus eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis legatis, R. P. D. Salvator Alexius Archiepiſcopus Turitanenſis celebravit Miſſam de ſancto Spiritu in Eccleſia Cathedrali, & loco Seſſionis. Deinde Generalis Servorum habuit Orationem. Qua finita, RR. Cardinales, & Prælati acceperunt pluvialia, & mitras, & Cantores inceperunt cantare Antiphonam, Exaudi nos Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua. Qua finita, Diaconus clamavit, Orate: quo dicto, omnes Prælati flexerunt genua, & orarunt. Deinde Subdiaconus clamavit, Erigite. Tunc R. D. de monte, primus Præſidens, dixit hanc Orationem. Adſumus, Domine ſancte Spiritus. Qua finita, item Diaconus dixit iterum, Orate: & paulo poſt dixit, Erigite. Deinde idem Præſidens dixit hanc Orationem: Mentibus noſtris, quæſumus Domine, adſpirando, &c. Quibus peractis, Cantores inceperunt Litanias: & cùm venerunt ad illum locum. Ut Domnum Apoſtolicum, Præſidentes, qui flexis genibus erant, ſurrexerunt, & R. Cardinalis de Monte primus præſidens vertit ſe ad Congregationem, dans Benedictionem, & dixit: Ut hanc ſanctam Synodum, &c. Cantores reſponderunt. Te rogamus audi nos. Completis verò Litaniis, Diaconus dixit, Flectamus genua: & Subdiaconus reſpondit, Erigite. Deinde idem R. Præſidens dixit hanc Orationem: Da, quæſumus, Eccleſiæ tuæ, miſericors Deus, ut Spiritu ſancto congregata. Quibus peractis, Diaconus cantavit Euangelium, *Attendite à falſis Prophetis*. Quo finito, præfatus Reverendiſſimus Præſidens incepit Hymnum, *Veni Creator Spiritus*. Quo finito, idem R. Præſidens dixit hanc Orationem, Deus, qui corda. Deinde præfatus Dominus Archiepiſcopus legit Decretum, & quæſivit ex Patribus, utrum hæc placerent. Qui omnes reſponderunt, Placet, cum aliquibus additionibus. Poſtremo, utrum placeret, quòd prima futura Seſſio celebraretur die Jovis poſt feſtum Pentecoſtes? qui reſponderunt. Placet.

Item hæc ſancta Synodus ſtatuit, & decrevit, proximam futuram Seſſionem tenendam, & celebrandam eſſe Feria quinta poſt ſacratiſſimum feſtum proximum Pentecoſtes.

Quo quidem decreto, ut præmittitur, lecto, poſtquam Patres in Concilio præſentes reſponderunt, Placet; D. Angelus Maſſarellus, ipſius Concilii Secretarius, legit deputationem Oratorum Cæſareæ, &

A Catholicæ Majeſtatis, in perſonam Illuſtrium D. Didaci de Mendoza, & D. Franciſci à Toleto ad Concilium Tridentinum, ad faciendum, quæ Cæſarea Majeſtas faceret, ſi præſens eſſet.

DECRETUM.

De Canonicis Scriptis, 8. Aprilis promulgatum in quarta Seſſione.

SAcroſancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto B legitimè congregata præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuo ante oculos proponens, ut ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelii in Eccleſia conſervetur: quod promiſſum antè per Prophetas in Scripturis ſanctis Dominus noſter Chriſtus Dei Filius proprio ore primum promulgavit, deinde per ſuos Apoſtolos, tanquam fontem omnis ſalutaris veritatis, & morum diſciplinæ, omni creaturæ prædicari juſſit: perſpicienſq; hanc veritatem, & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto; traditionibus, quæ ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis C acceptæ, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ, ad nos uſque pervenerunt: Orthodoxorum Patrum exempla ſecuta, omnes libros tàm veteris, quàm novi Teſtamenti, cum utriuſque unus Deus ſit auctor, necnon traditiones ipſas, tùm ad fidem, tùm ad mores pertinentes, tanquam vel oretenus à Chriſto, vel à Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas, pari pietatis affectu, ac reverentia ſuſcipit, ac veneratur.

Jerem. 31. Matt. 28 Marc. ult.

2. Theſ. 2.

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio D ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiantur. Sunt verò infra ſcripti: Teſtamenti veteris. Quinque libri Moyſis, id eſt, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Eſther, Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores, ſcilicet Oſeas, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, E Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus, & ſecundus. Teſtamenti novi, quatuor Euangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem: Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti: quatuordecim epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli, ſcilicet, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Joannis

Apostoli tres: Jacobi Apostoli una; Judæ Apostoli una: & Apocalypsis Joannis Apostoli.

Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro sacris, & Canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, anathema sit. Omnes itaque intelligant, quo ordine, & via ipsa Synodus, post jactum fidei Confessionis fundamentum, sit progressura, & quibus potissimum testimoniis, ac præsidiis in confirmandis dogmatibus, & instaurandis in Ecclesia moribus sit usura.

DECRETUM

De editione, & usu Sacrorum Librorum.

INsuper eadem sacrosancta Synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum quænam pro authentica habenda sit, innotescat; statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus, & Vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat. Præterea, ad coercenda petulantia ingenia, decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari audeat, etiam si hujusmodi interpretationes nullo umquam tempore in lucem edendæ forent. Qui contravenerint, per Ordinarios declarentur, & pœnis à Jure statutis puniantur.

Sed & Impressoribus modum in hac parte, ut par est, imponere volens, qui jam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet, sine licentia Superiorum Ecclesiasticorum, ipsos sacræ Scripturæ libros, & super illis Annotationes, & expositiones quorumlibet indifferenter, sæpè tacito, sæpè etiam ementito prælato, & quod gravius est, sine nomine Auctoris imprimunt; alibi etiam impressos libros hujusmodi temerè venales habent; decernit, & statuit, ut posthac sacra Scriptura, potissimum verò hæc ipsa vetus, & Vulgata editio quàm emendatissimè imprimatur; nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine Auctoris; neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi prius examinati, probatique fuerint ab Ordinario, sub pœna anathematis, & pecuniæ, Canone Concilii novissimè Lateranensis apposita. (*Sessio 10. De impress. lib.*) Et si Regulares fuerint, ultra examinationem, & probationem hujusmodi, licentiam quoque à suis Superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum Ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint, eisdem pœnis subjaceant, quibus impressores. Et qui eos habuerint, vel legerint, nisi prodiderint Auctores, pro Auctoribus habeantur. Ipsa verò hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, atque ideo in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè appareat; idque totum, hoc est, probatio, & examen, gratis fiat: ut probanda probentur, & reprobentur improbanda.

Post hæc temeritatem illam reprimere volens, qua A ad prophana quæque convertuntur, & torquentur verba, & sententiæ sacræ, ac scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias, & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos; mandat, & præcipit, ad tollendam hujusmodi irreverentiam, & contemptum, ne de cætero quisquam quomodolibet verba Scripturæ sacræ ad hæc, & similia audeat usurpare: ut omnes hujus generis homines, temeratores, & violatores verbi Dei, Juris, & arbitrii pœnis per Episcopos coerceantur.

Indictio futuræ Sessionis.

ITem hæc sacrosancta Synodus statuit, & decernit proximam futuram Sessionem tenendam, & celebrandam esse Feria quinta post sacratissimum festum B proximum Pentecostes.

SESSIO QUINTA.

ANno à Nativitate Domini 1546. Indictione quarta, die verò Jovis, decima septima mensis Junii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Pauli, divina Providentia Papæ Tertii anno 12. præsidentibus eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis, Reverendus Pater Dominus Alexander de Picolominibus Senensis, Episcopus Pientinus in Tuscia, celebravit Missam de sancto Spiritu in Cathedrali Ecclesia, & loco Sessionis. Deinde Magister Marcus Laurens Calaber, Frater Ordinis Prædicatorum, habuit Orationem. Qua finita, Reverendissimi Cardinales, & alii Prælati acceperunt pluvialia, & mitras, fueruntque C factæ ceremoniæ in aliis Sessionibus fieri solitæ; lectum fuit etiam Decretum.

Indictio futuræ Sessionis.

ITem sacrosancta Synodus statuit, & decrevit, primam futuram Sessionem tenendam, & celebrandam esse die Jovis, Feria quinta post Festum beati Jacobi Apostoli.

DECRETUM

De Peccato Originali.

D UT fides nostra Catholica, sine qua impossibile est placere Deo, purgatis erroribus, in sua sinceritate integra, & illibata permaneat, & ne populus Christianus omni vento doctrinæ circumferatur; (*Gen*) cum serpens ille antiquus, humani generis perpetuus hostis, inter plurima mala, quibus Ecclesia Dei his nostris temporibus perturbatur, etiam de peccato originali, ejusque remedio non solùm nova, sed etiam vetera dissidia excitaverit: sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem tribus Apostolicę Sedis Legatis, jam ad revocandos errantes, & nutantes confirmandos accedere volens, sacrarum Scripturarum, Sanctorum Patrum, probatissimorum E Conciliorum testimonia, & ipsius Ecclesię judicium, & consensum secuta, hæc de ipso peccato originali statuit, fatetur, ac declarat.

SI quis non confitetur, primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, (*Gene*) incurrisseque per offensam prævaricationis hujusmodi iram, & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus

fuerat

fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, *qui mortis* deinde *habuit imperium*, hoc est, diaboli, totumq; Adam per illam prævaricationis offensam, secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse; anathema sit.

Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse: aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est animæ; anathema sit: cùm contradicat Apostolo dicenti: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Si quis hoc Adæ peccatum, quod origine unum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, idest unicuiq; proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quàm per meritum unius mediatoris Domini nostri Jesu Christi, qui nos Deo reconciliavit in sanguine suo, factus nobis justitia, sanctificatio, & redemptio: aut negat ipsum Jesu Christi meritum per Baptismi Sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatum, tàm adultis, quàm parvulis applicari; anathema sit: *quia non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Unde illa vox: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et illa; *Quicumque baptizati estis, Christum induistis.*

Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint à baptizatis parentibus orti; aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptiza- D ri, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam; unde fit consequens, ut in eis forma Baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id, quod dixit Apostolus: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertansiit, in quo omnes peccaverunt*, nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram, & pro-

A priam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari; anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis iis, qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem: Rom. 6. *qui non secundum carnem ambulant*, sed veterem hominem exuentes, & novum induentes, Ephes. 4. qui secundum Deum creatus est, innocentes, Col. 3. immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti, Rom. 8. effecti sunt *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur. Manere autem B in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur, ac sentit: quę cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus, non valet: quinimmo, *qui legitime certaverit, coronabitur*. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam numquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contra- C rium senserit, anathema sit.

Declarat tamen hæc ipsa sancta Synodus, non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam, & Immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem, sed observandas esse Constitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV. sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

CAPUT I.

Eadem sacrosancta Synodus, piis Summorum Pontificum, & probatorum Conciliorum Constitutionibus inhęrens, easque amplectens, & illis adjiciens, ne cœlestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat, statuit, & decrevit, quod in illis Ecclesiis, in quibus Præbenda, aut præstimonium, seu aliud quovis nomine nuncupatum stipendium, pro Lectionibus Sacræ Theologiæ E deputatum reperitur, Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alii locorum Ordinarii, eos, qui Præbendam, aut pręstimonium, seu stipendium hujusmodi obtinent, ad ipsius sacræ Scripturæ expositionem, & interpretationem per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis Episcopis, Primatibus, & aliis locorum Ordinariis eligendum, etiam per subtractionem fructuum cogant, & compellant. De cetero verò Præbenda, pręstimonium, aut stipendium hujusmodi nonnisi personis idoneis, & quę per seipsos id munus explere possint, conferantur: & aliter facta provisio nulla sit, & invalida.

In Ecclesiis autem Metropolitanis, vel Cathedralibus, si civitas insignis, vel populosa, ac etiam in Collegiatis existentibus in aliquo insigni oppido, nullius Diœcesis, si ibi Clerus numerosus fuerit, ubi

nulla præbenda, aut præstimonium, seu stipendium hujusmodi deputatum reperitur; Præbenda quomodocumque, præterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud onus incompatibile injunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta, & deputata intelligatur. Et quatenus in ipsis Ecclesiis nulla, vel non sufficiens præbenda foret, Metropolitanus, vel Episcopus ipse per assignationem fructuum alicujus simplicis Beneficii, ejusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem Beneficiatorum suæ civitatis, & Diœcesis, vel aliàs, prout commodius fieri poterit, de Capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacræ Scripturæ Lectio habeatur, ita tamen, ut quæcumque aliæ Lectiones, vel consuetudine, vel quavis alia ratione institutæ, propter id minimè prætermittantur.

Ecclesiæ verò, quarum annui proventus tenues fuerint, & ubi tàm exigua est Cleri, & populi multitudo, ut Theologiæ Lectio in eis commodè haberi non possit, saltem Magistrum habeant ab Episcopo cum concilio Capituli eligendum, qui Clericos, aliosque scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa sacræ Scripturæ studia, annuente Deo, transire possint. Ideoque illi Magistro Grammatices, vel alicujus simplicis Beneficii fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu docendo perstiterit, assignentur, dum tamen Beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio: vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur; vel aliàs Episcopus ipse aliquam rationem ineat suæ Ecclesiæ, & Diœcesi accommodam; ne pia hæc, utilis, atque fructuosa provisio quovis quæsito colore negligatur.

In Monasteriis quoque Monachorum, ubi commodè fieri queat, etiam Lectio sacræ Scripturæ habeatur: qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum, in hoc ut Sedis Apostolicæ Delegati, eos ad id opportunis remediis compellant.

In Conventibus verò aliorum Regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, Sacræ Scripturæ Lectio similiter habeatur: quæ Lectio à Capitulis Generalibus, vel Provincialibus assignetur dignioribus Magistris.

In Gymnasiis etiam publicis, ubi tàm honorifica, & cæterorum omnium maximè necessaria Lectio hactenus instituta non fuerit, religiosissimorum Principum, ac Rerumpublicarum pietate, & charitate, ad Catholicæ fidei defensionem, & incrementum, sanæque doctrinæ conservationem, & propagationem, instituatur; &, ubi instituta foret, & negligeretur, restituatur.

Et ne sub specie pietatis impietas disseminetur, statuit eadem sancta Synodus, neminem ad hujusmodi Lectionis officium, tàm publicè, quàm privatim admittendum esse, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus, & scientia examinatus, & approbatus non fuerit: quod tamen de Lectoribus in claustris Monachorum non intelligatur.

Docentes verò ipsam sacram Scripturam, dum publicè in scholis docuerint, & Scholares, qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus, de perceptione fructuum præbendarum, & beneficiorum suorum in absentia, à Jure communi concessis, plenè gaudeant, & fruantur.

CAPUT II.

QUia verò Christianæ Reipublicæ non minus necessaria est prædicatio Euangelii, quàm lectio, & hoc est præcipuum Episcoporum munus: statuit, & decrevit eadem sancta Synodus, omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Jesu Christi Euangelium.

Si verò contigerit Episcopos, & alios prædictos legitimo detineri impedimento, juxta formam Generalis Concilii, viros idoneos assumere teneantur ad hujusmodi prædicationis officium salubriter exequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtæ subjaceat ultioni.

Archipresbyteri quoque, plebani, & quicumque Parochiales, vel aliàs curam animarum habentes, Ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, & Festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua, & earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum brevitate, & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quas sectari oporteat, ut pœnam æternam evadere, & cœlestem gloriam consequi valeant. Id verò si quis eorum præstare negligat, etiam si ab Episcopi jurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætenderet, etiam si Ecclesiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diœcesim existenti forsan annexæ, vel unitæ, modò reipsa in Diœcesi sint, provida Pastoralis Episcoporum sollicitudo non desit, ne illud impleatur, Thren. 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis*. Itaque ubi ab Episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras Ecclesiasticas, seu alias ad ipsius Episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si hoc ei expedire visum fuerit, ex Beneficiorum fructibus alteri, qui id præstet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens, officium suum impleat.

Si quæ verò Parochiales Ecclesiæ reperiantur subjectæ Monasteriis in nulla Diœcesi existentibus, si Abbates, & Regulares Prælati in prædictis negligentes fuerint, à Metropolitanis, in quorum Provinciis Diœceses ipsæ sitæ sunt, tanquam, quo ad hoc, Sedis Apostolicæ Delegatis, compellantur. Neque hujus Decreti executionem consuetudo, vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio, sive recursus impedire valeat, quousque desuper à competenti Judice, qui summariè, & sola facti veritate inspecta procedat, cognitum, & decisum fuerit.

Regulares verò cujuscumque Ordinis, nisi à suis Superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, prædicare non possint: cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant.

In Ecclesiis verò, quæ suorum Ordinum non sunt, ultra licentiam suorum Superiorum, etiam Episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesiis non suorum Ordinum, nullo modo prædicare possint, ipsam autem licentiam gratis Episcopi concedant.

Si verò (quod absit) prædicator errores, aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in Monasterio sui, vel alterius Ordinis prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicat. Quòd si hæreses prædicaverit, contra eum secundum Juris dispositionem, aut loci consuetudinem procedat, etiam si prædicator ipse generali, vel speciali privilegio exemptum se esse prætenderet: quo casu Episcopus auctoritate Apostolica, & tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus procedat. Curent autem Episcopi, ne quis prædicator vel ex falsis informationibus, vel aliàs calumniosè vexetur, justamve de eis conquerendi occasionem habeat.

Caveant præterea Episcopi, ne aliquem vel eorum, qui cùm sint nomine Regulares, extra Claustra tamen, & obedientiam Religionum suarum vivunt, vel Presbyterorum sæcularium, nisi ipsis noti sint, & moribus, atque doctrina probati, etiam quorumlibet privilegiorum prætextu, in sua civitate, vel Diœcesi

cesi prędicare permittant, donec ab ipsis Episcopis A super ea re sancta Sedes Apostolica consulatur, à qua privilegia hujusmodi, nisi tacita veritate, & expresso mendacio, ab indignis extorqueri verisimile non est.

Quæstores verò eleemosynarii, qui etiam Quæstuarii vulgò dicuntur, cujuscumque conditionis existant, nullo modo nec per se, nec per alium prędicare præsumant: & contra facientes ab Episcopis, & Ordinariis locorum privilegiis quibuscumque non obstantibus, opportunis remediis omnino arceantur.

Item hęc sacrosancta Synodus statuit, & decernit, primam futuram Sessionem tenendam, & celebrandam esse die Jovis, Feria 5. post Festum Beati Jacobi Apostoli.

Prorogata deinde fuit Sessio ad diem 13. mensis B Januarii 1547.

SESSIO SEXTA.

IN nomine Domini Jesu Christi, Amen. Anno à Nativitate ejusdem Domini 1547. Indictione 5. Pontificatus sanctissimi in Christo P. & D. N. D. Pauli divina Providentia Papæ tertii, anno tertio decimo, die verò Jovis decima tertia mensis Januarii, Tridenti in Ecclesia Cathedrali, in loco eminentiori ipsius Ecclesię, ad Concilium celebrandum, & Sessiones habendas deputato, celebrata est sexta publica Sessio sacrosancti Oecumenici, & Generalis Concilii Tridentini, præsidentibus in ea nomine ejusdem sanctissimi D. N. Papæ, Reverendissimis Patribus, & Illustriss. DD. Joanne C Maria de Monte Episcopo Pręnestino, & Marcello tituli sanctę Crucis in Jerusalem Presbytero, Sanctæ Romanæ Ecclesię Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis. In qua quidem Sessione, post celebratam Missam de Spiritu sancto per R. B. P. Archiepiscopum Spalaten. & habita Oratione per Reverendum B. D. Episcopum Salpensem, necnon peractis per R. & Illustriss. Cardinalem de Monte præfatum solitis ceremoniis, publicatum est Decretum de Justificatione, tenoris infrascripti.

DECRETUM
DE JUSTIFICATIONE.

Proœmium.

CUm hoc tempore, non sine multarum animarum jactura, & gravi Ecclesiasticæ unitatis detrimento, erronea quædam disseminata sit de Justificatione doctrina: ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Ecclesiæ tranquillitatem, & animarum salutem, sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea nomine sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pauli, divina Providentia Papæ Tertii, Reverendissimis Dominis, DD. Joanne Maria de Monte Episcopo Prænestino, E & Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram, sanamque doctrinam ipsius Justificationis, quam sol justitiæ Christus Jesus, fidei nostræ auctor, & consummator docuit, Apostoli tradiderunt, & Catholica Ecclesia, Spiritu sancto suggerente, perpetuò retinuit; districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quàm præsenti Decreto statuitur, ac declaratur.

De naturæ, & legis ad justificandos homines imbecillitate.

CAPUT PRIMUM.

PRimum declarat sancta Synodus, ad Justificationis doctrinam probè, & sincerè intelligendam, oportere, ut unusquisque agnoscat, & fateatur, quòd cùm omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi, &, ut Apostolus inquit, *natura filii iræ*, quemadmodum in Decreto de peccato originali exposuit, usque adeo servi erant *Rom. 5.* peccati, & sub potestate diaboli, ac mortis, ut non *1. Cor. 5.* modo Gentes per vim naturæ, sed ne Judæi quidem *Ephes. 2.* per ipsam etiam litteram Legis Moisi inde liberari, *Sup. Ses. 5. in prin.* aut surgere possent: tametsi in eis liberum arbitrium minimè extinctum esset, viribus licèt attenuatum, & inclinatum.

De dispensatione, & mysterio adventus Christi.

CAPUT II.

QUo factum est, ut cœlestis Pater, *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis*, Christum Jesum Filium suum, & ante Legem, & Legis tempore multis sanctis Patribus declaratum, ac promissum, cùm venit beata illa *plenitudo temporis*, ad homines miserit; ut & Judæos, *qui sub Lege erant, redimeret*; Et Gentes, quæ *non sectabantur justitiam, apprehenderet*, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc *proposuit Deus propitiatorium per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.*

2. Cor. 1. Gen. 40. Psal. 88. cum simil. Galat. 4. Rom. 3. 1. Joan. 2.

Qui per Christum justificantur.

CAPUT III.

VErum, etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt; *2. Cor. 5.* sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Nam sicut revera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, D propriam injustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, numquam justificarentur, cùm ea renascentia per meritum passionis ejus, gratia, qua justi fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur Patri, *qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum.* *Coloss. 1.*

Insinuatur descriptio Justificationis impii, & modus ejus in statu gratiæ.

CAPUT IV.

QUibus verbis Justificationis impii descriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & *1. Cor. 15.* adoptionis Filiorum Dei per secundum Adam Jesum *Galat. 3.* Christum Salvatorem nostrum: quæ quidem trans- *Tit. 3.* latio, post Euangelium promulgatum, sine Lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non potest, sicut *Joan. 3.* scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

De

De necessitate præparationis ad Justificationem in adultis, & unde sit.

CAPUT V.

Declarat præterea, ipsius Justificationis exordium in adultis à Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est; ab ejus vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur, ut qui per peccata à Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponantur: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino non agat, B inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere potest; neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit. Zach. 1. Unde in Sacris litteris cum dicitur, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, libertatis nostræ admo- Thren. 5. nemur: cum respondemus: *Converte nos Domine ad te, & convertemur*; Dei nos gratia præveniri confitemur.

Modus præparationis.

CAPUT VI.

Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitùs revelata, & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu: & dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitię timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitię fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina Heb. 11. mandata. De hac dispositione scriptum est: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* D Matt. 9. &, *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Eccl. 1. &, *Timor Domini expellit peccatum.* &, *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum* Act. 2. *in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestro-* Mat. 28. *rum.* &, *accipietis donum Spiritus sancti.* &, *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare, quæcumque mandavi vobis.* 1. Reg. 7. Denique, *Præparate corda vestra Domino.*

Quid sit Justificatio impii, & quæ ejus causa.

CAPUT VII.

Hanc dispositionem, seu præparationem Justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum: unde homo ex injusto fit justus, Tit. 3. & ex inimico amicus, *ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ.* Hujus Justificationis causæ sunt: finalis quidem, gloria Dei, & Christi, ac vita æterna; efficiens verò, misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat, signans, & ungens *Spiritu promissionis* Eph. 2. *sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ;* meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus Dominus noster Rom. 5. Jesus Christus; qui cum essemus inimici, *propter ni-* Ephes. 1. *miam charitatem, qua dilexit nos,* sua sanctissima A passione in ligno crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: instrumentalis item, Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio: demum unica formalis causa est, justitia Dei; non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit; qua videlicet ab eo donati, renovamur spiritu mentis nostrę, & non modo reputamur, sed verè justi nominamur, & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam secundum mensuram, quam *Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult*, & secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem. 1. Co[r.] Quamquam enim nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur; Phil[.] id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimę passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei Rom[.] diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhęret, unde in ipsa Justificatione cum remissione peccatorum hęc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & Jac[.] charitas, neque unit perfectè cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit: qua ratione verissimè dicitur, fidem sine operibus mortuam, & otiosam esse; &, in Christo Jesu, neque circumcisionem Gal[.] aliquid valere, neque preputium, sed fidem, quę per charitatem operatur. Hanc fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Chatecumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem, vitam æternam præstantem, quam sine spe, & charitate fides pręstare non potest: C & statim verbum Christi audiunt: Mat[.] *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Itaque veram, & Christianam justitiam accipientes, eam, seu primam stolam, pro illa, quam Adam sua inobedientia sibi, & nobis perdidit, Rom[.] per Christum Jesum illis donatam, candidam, & immaculatam jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, & habeant vitam æternam.

Quomodo intelligatur, impium per fidem, & gratis justificari.

CAPUT VIII.

Cum verò Apostolus dicit, justificari hominem *per fidem, & gratis*; Rom[.] ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis Justificationis, sine qua *impossibile est placere Deo*, & ad filiorum Heb[.] ejus consortium pervenire: Eph[.] gratis autem justificari Tit[.] ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ Justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam Justificationis gratiam promeretur. *Si enim gratia est, jam non ex operibus: alioquin*, ut idem Apostolus inquit, *gratia jam non est gratia.* Rom[.]

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

CAPUT IX.

E Quamvis autem necessarium sit credere, neque Tit[.] remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam, & certitudinem remissionis peccatorum suorum jactanti, & in ea sola quiescenti, peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est, cum apud hæreticos, & schismaticos possit esse, immo nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè justificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se esse

esse justificatos, neminemque à peccatis absolvi, ac justificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum, & justificatum esse, atque hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest; cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

De acceptæ Justificationis incremento.

CAPUT X.

83. SIc ergo justificati, & amici Dei, ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem renovantur,
4. ut Apostolus inquit, *de die in diem*, hoc est, mortifican-
3. do membra carnis suæ, & exhibendo ea *arma justitiæ in sanctificationem*, per observationem mandatorum Dei, & Ecclesiæ, in ipsa justitia, per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atque magis justificantur, sicut scriptum est. *Qui justus est, justificetur adhuc*. Et iterum: *Ne verearis us-*
22. *que ad mortem justificari*. Et rursus: *Videtis, quoniam*
8.
22. *ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantùm*. Hoc verò justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cùm orat: Da nobis, Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum.

De observatione mandatorum, deque illius necessitate, & possibilitate.

CAPUT XI.

NEmo autem, quantumvis justificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet: nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat
5. ut possis. Cujus *mandata gravia non sunt*; cujus *ju-*
1.
4. *gum suave est, & onus leve*. Qui enim sunt Filii Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant sermones ejus: quod utique cum divino auxilio præstare possunt. Licèt enim in hac mortali vita, quantumvis sancti, & justi, in levia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi. Nam justorum illa vox est, & humilis, & verax: *Dimitte nobis debita nostra*. Quo fit, ut justi ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via justitiæ sentire debeant, quod liberati jam à peccato, servi autem facti Deo, sobriè, justè, & piè viventes, proficere possunt per Christum Jesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus namque sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se hæredem esse constitutum, hæreditatemque consecuturum, etiam si Christo non compatiatur, ut & conglorificatur. Nam & Christus ipse, ut inquit Apostolus. *Cum esset Filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*. Propterea Apostolus ipse monet justificatos, dicens: *Nescitis, quòd ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans; sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum*
1. *aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*. Item Prin-

A ceps Apostolorum Petrus: *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando*. Unde constat, eos Orthodoxæ Religionis doctrinæ adversari, qui dicunt, justum in omni bono opere saltem venialiter peccare: aut (quod intolerabilius est) pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cùm hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cum scriptum sit: *Inclinavi cor meum ad faciendas* Psal. 118.
justificationes tuas, propter retributionem. Et de Moy- Hebr. 11.
se dicat Apostolus, quod *respiciebat in remunerationem*.

B *Prædestinationis temerariam præsumptionem cavendam esse.*

CAPUT XII.

NEmo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædestinationis mysterio usque adeo præsumere debet, ut certò statuat, se omninò esse in numero prædestinatorum, quasi verum esset, quòd justificatus aut ampliùs peccare non possit, aut si peccaverit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat: nam, nisi ex speciali revelatione, sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

De Perseverantiæ munere.

C

CAPUT XIII.

SImiliter de perseverantiæ munere, de quo scri- Mat. 10.
ptum est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic* & 24.
salvus erit, quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est, eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet, & eum, qui cadit, restituere: nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur; tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent: Deus enim (nisi illius gratiæ defuerint) sicut cœpit opus bonum, ita perficiet, ope- Philip. 1.
rans *velle, & perficere*. Verumtamen, qui se existi- 1. Cor. 10.
mant *stare*, videant, ne cadant, & *cum timore, ac tre-* Philip. 2.
more salutem suam operentur *in laboribus, in vigiliis,*
D *in eleemosynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & castitate*. Formidare enim debent, scientes, quòd in spem gloriæ, & nondum in gloria renati sunt de pugna, quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: *Debitores sumus*
non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secun- Rom. 8.
dum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

De lapsis, & eorum reparatione.

CAPUT XIV.

E QUi verò ab accepta Justificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus justificari poterunt, cum excitante Deo per Pœnitentiæ Sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim Justificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam Sancti Patres aptè nuncuparunt. Etenim pro iis, qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus Jesus Sacramentum instituit Pœnitentiæ, cum Joan. 20.
dixit: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*. Unde docendum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali, eaque contineri non modo cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut *cor contritum, &* Psal. 50.
humi-

humiliatum, verum etiam eorumdem Sacramentalem A confessionem, saltèm in voto, & suo tempore faciendam, & Sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritalis vitæ exercitia; non quidem pro pœna æterna; quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, ut Sacræ litteræ docent, non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristaverunt, & templum Dei violare non sunt veriti. De qua pœnitentia scriptum est: *Memor esto, unde excideris: age pœnitentiam, & prima opera fac*. Et iterum: *Quæ secundum Deum tristitia pœnitentiam in salutem stabilem operatur*: Et rursus: *Pœnitentiam agite*: &, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. B

Apoc. 2. 2. Cor. 7. Mat. 3. Luc. 3.

Quolibet peccato mortali amitti gratiam, sed non fidem.

CAPUT XV.

Rom. 16. 1. Cor. 6.

ADversus etiam hominum quorumdam callida ingenia, qui *per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium*, asserendum est, non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocumque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam Justificationis gratiam amitti; divinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei non solùm infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculorum C concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterosque omnes, qui lethalia committunt peccata, à quibus cum divinæ gratiæ adjumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

De fructu Justificationis, hoc est de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.

CAPUT XVI.

1. Cor. 15. Hebr. 6. Hebr. 10. 2. Tim. 4. 1. Cor. 11. Joan. 15.

HAc igitur ratione justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba: *Abundate in omni opere bono, scientes, quòd* D *labor vester non est inanis in Domino*. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius*. Et, *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem*. Atque ideò benè operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia Filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, & tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa *corona justitiæ*, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse ajebat Apostolus à justo Judice sibi reddendam; non solùm autem sibi, sed & *omnibus, qui diligunt adventum ejus*. Cum enim ille ipse Christus E Jesus, tanquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent, nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, verè promeruisse censeantur: cùm Christus Salvator noster dicat: *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*. Ita neque propria nostra justitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur justitia Dei.

Joan. 14.

Quæ enim justitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem justificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum.

Neque verò illud omittendum est, quod licet bonis operibus in Sacris litteris usque adeo tribuatur, ut etiam qui *uni ex minimis potum aquæ frigidæ dederit*, promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum, & Apostolus testetur, *id quod est momentaneum, & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus* operari *in nobis*: absit tamen, ut Christianus homo in se ipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cujus tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam, & bonitatem, ita severitatem, & judicium ante oculos habere, neque seipsum aliquis, etiamsi nihil sibi conscius fuerit, judicare: quoniam omnis hominum vita non humano judicio examinanda, & judicanda est, sed Dei, *Qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo*, qui, ut scriptum est, *reddet unicuique secundum opera sua*.

Matt. 2. Cor. 2. Cor. Jacob. 1. Cor. Mat.

Post hanc Catholicam de Justificatione doctrinam, quam nisi quisque fideliter, firmiterque receperit, justificari non poterit, placuit sanctæ Synodo hos Canones subjungere, ut omnes sciant, non solùm quid tenere, & sequi, sed etiam quid vitare, & fugere debeant.

DE JUSTIFICATIONE

CANON I.

SI quis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Jesum Christum gratia posse justificari coram Deo, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, ad hoc solum divinam gratiam per Christum Jesum dari, ut facilius homo justè vivere, ac vitam æternam promereri possit; quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed ægrè tamen, & difficulter possit, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam Justificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passivè se habere, Anathema sit.

C A-

CANON V.

SI quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immò titulum sine re, figmentum denique à satana invectum in Ecclesiam, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissivè solùm, sed etiam propriè, & per se, adeo, ut sit ejus proprium opus non minus proditio Judæ, quàm vocatio Pauli, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, opera omnia, quæ ante Justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tantò eum gravius peccare, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad Justificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantùm favorem Dei, anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quàm fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur, Anathema sit.

A

CANON XIII.

SI quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certò, & absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis, & indispositionis, peccata sibi esse remissa, Anathema sit.

CANON XIV.

SI quis dixerit, hominem à peccatis absolvi, & justificari ex eo, quòd se absolvi,
B ac justificari certò credat; aut neminem verè esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici, Anathema sit.

CANON XV.

SI quis dixerit hominem renatum, & justificatum teneri ex fide ad credendum se certò esse in numero prædestinatorum, Anathema sit.

C

CANON XVI.

SI quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certò habiturum absoluta, & ineffabili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, Anathema sit.

CANON XVII.

SI quis Justificationis gratiam nonnisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina
D potestate prædestinatos ad malum, Anathema sit.

CANON XVIII.

SI quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, Anathema sit.

CANON XIX.

E

SI quis dixerit, nihil præceptum esse in Euangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem Præcepta nihil attinere ad Christianos, Anathema sit.

CANON XX.

SI quis hominem justificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantùm ad credendum, quasi verò

Euan-

Euangelium sit nuda, & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione observationis mandatorum, Anathema sit.

A

CANON XXI.

SI quis dixerit, Christum Jesum à Deo hominibus datum fuisse, ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legislatorem, cui obediant, Anathema sit.

CANON XXII.

SI quis dixerit, justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, Anathema sit.

CANON XXIII.

SI quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, nec gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur, & peccat, numquam verè fuisse justificatum, aut contra, posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine Maria tenet Ecclesia, Anathema sit.

CANON XXIV.

SI quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodò, & signa esse justificationis acceptæ, non autem ipsius augendæ causam, Anathema sit.

CANON XXV.

SI quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius est) mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera bona non imputet ad damnationem, Anathema sit.

CANON XXVI.

SI quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem à Deo per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, si benè agendo, & divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint, Anathema sit.

CANON XXVII.

SI quis dixerit, nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio, quantumvis gravi, & enormi, præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, Anathema sit.

CANON XXVIII.

SI quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti: aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licèt non sit viva; aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, Anathema sit.

CANON XXIX.

B

SI quis dixerit eum, qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam justitiam recuperare sine Sacramento Pœnitentiæ, prout sancta Romana, & universalis Ecclesia, à Christo Domino, & ejus Apostolis edocta, hucusque professa est, servavit, & docuit, Anathema sit.

CANON XXX.

SI quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam, ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ vel in hoc sæculo, vel in futuro Purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit, Anathema sit.

C

CANON XXXI.

SI quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis benè operatur, Anathema sit.

CANON XXXII.

D

SI quis dixerit, hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, Anathema sit.

CANON XXXIII.

E

SI quis dixerit, per hanc doctrinam Catholicam de Justificatione à sancta Synodo hoc præsenti Decreto expressam, aliqua ex parte Dei gloriæ Dei, vel meritis Jesu Christi Domini nostri derogari, & non potiùs veritatem fidei nostræ, Dei denique, ac Jesu Christi gloriam illustrari, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE

Publicatum in eadem sexta Sessione, decima tertia Januarii.

CAPUT PRIMUM.

EAdem sacrosancta Synodus, eidem Præsidentibus Apostolicæ Sedis Legatis, ad restituendam collapsam admodum Ecclesiasticam disciplinam, depravatosque in Clero, & populo Christiano mores emendandos se accingere volens, ab his, qui majoribus Ecclesiis præsunt, initium censuit esse sumendum. Integritas enim præsidentium salus est subditorum: Confidens itaque per Domini, ac Dei nostri misericordiam, providamque ipsius Dei in terris Vicarii solertiam, omninò futurum, ut ad Ecclesiarum regimen (onus quippè Angelicis humeris formidandum) qui maximè digni fuerint, quorumque prior vita, ac omnis ætas à puerilibus exordiis, usque ad perfectiores annos, per disciplinæ stipendia Ecclesiasticæ laudabiliter acta, testimonium præbeat, secundum venerabiles beatorum Patrum sanctiones assumantur: omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, & Cathedralibus Ecclesiis, quibuscumque, quovis nomine, ac titulo præfectos monet, ac monitos esse vult, ut attendentes sibi, & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant. Implere autem illud se nequaquam posse, sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus à supremo Judice requirendus, custodiæ minimè incumbant: cùm certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, & pastor nescit. Ac nihilominus, quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam salutis immemores, terrenaque cœlestibus, ac divinis humana præferentes, in diversis Curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine (ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta) se detinent occupatos, placuit sacrosanctæ Synodo, antiquos Canones, qui temporum, atque hominum injuria pene in desuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos, innovare; quemadmodum virtute præsentis Decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorumdem residentia, & reformandis in Ecclesia moribus in hunc, qui sequitur, modum statuere, atque sancire. Si quis à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, seu Cathedrali Ecclesia, sibi quocumque titulo, causa, nomine, seu jure commissa, quacumque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat (legitimo impedimento, seu justis, & rationabilibus causis cessantibus) sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit: quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci per Superiorem Ecclesiasticum applicandorum, pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Crescente verò contumacia, ut severiori Sacrorum Canonum censuræ subjiciantur. Metropolitanum verò absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ, eo ipso incurrenda, infra tres menses, per litteras, seu nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos absentes (prout cujusque minor, aut major contumacia exegerit) suæ supremæ Sedis authoritate

A animadvertere, & Ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

CAPUT II.

EPiscopi inferiores quævis Beneficia Ecclesiastica, personalem residentiam de Jure, sive consuetudine exigentia, in titulum, sive commendam obtinentes, ab eorum Ordinariis, quemadmodum eis pro bono Ecclesiarum regimine, & divini cultus augmento locorum, & personarum qualitate pensata, expediens videbitur, opportunis juris remediis residere cogantur, nullique privilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur: B indulgentiis verò, & dispensationibus temporalibus, ex veris, & rationalibus causis tantùm concessis, & coram Ordinario legitimè probandis, in suo robore permansuris: quibus casibus nihilominus officium sit Episcoporum, tamquam in hac parte à Sede Apostolica Delegatorum, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur: nemini, quoad hoc, privilegio, seu exemptione quacumque suffragante.

CAPUT III.

EcclesiarumPrælati, ad corrigendum subditorum excessus prudenter, ac diligenter intendant: & nemo sæcularis Clericus, cujusvis personalis, vel regularis, C extra Monasterium degens, etiam sui Ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quominùs, si deliquerit, ab Ordinario loci, tamquam super hoc à Sede Apostolica Delegato, secundum Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.

Forte legendum vel cujusvis ordinis.

CAPUT IV.

CApitula Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quominùs à suis Episcopis, & aliis majoribus Prælatis, per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta Canonicas D sanctiones, toties, quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica possint, & valeant.

CAPUT V.

NUlli Episcopo liceat cujusvis privilegii prætextu Pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de ordinarii loci expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantùm. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Ordinum sint ipso Jure suspensi.

Indictio futuræ Sessionis.

PLacetne vobis, proximam futuram Sessionem celebrari E die Jovis Feria quinta post primam Dominicam subsequentis Quadragesimæ, quę erit die 3. mensis Martii? Responderunt, Placet.

SESSIO SEPTIMA.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Nativitate ejusdem Domini 1547. Indictione quinta, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Pauli divina providentia Papæ Tertii, anno ejus tertio decimo, die verò Jovis tertia mensis Martii, Tridenti in Ecclesia Cathedrali, in loco eminentiori ipsius Ecclesiæ, ad Concilium celebrandum, & Sessiones habendas

bendas deputato, celebrata est septima publica Sessio A sacrosancti Oecumenici, & Generalis Concilii Tridentini, & præsidentibus in ea nomine ejusdem sanctissimi Domini nostri Papæ, Reverendissimis Patribus, & Illustrissimis Dominis Joanne Maria de Monte, Episcopo Prænestino, & Marcello tituli sanctæ crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & apostolicis de latere Legatis. In qua quidem Sessione, post celebratam Missam de Spiritu sancto per Reverendissimum Dominum, Dominum Archiepiscopum Corcyrensem (non fuit enim habita Oratio, quia Reverendus P. D. Episcopus S. Marci Neapolitanus, qui eam habiturus erat, erat raucus) nec non post peractas per Reverendissimum, & Illustrissimum Dominum Cardinalem de Monte, & Præsidentem præfatum solitas ceremonias, publicata fuerunt B duo Decreta, seu certi Canones super Sacramentis in genere, & super Baptismo, & Confirmatione in specie, nec non certi alii Canones super residentia, tenorum infrascriptorum.

DECRETUM

DE SACRAMENTIS ECCLESIÆ.

Publicatum in sacrosancta Oecumenica, & Generali Tridentina Synodo septima Sessione, die tertia Martii 1547. C

PROOEMIUM.

Ad consummationem salutis de Justificatione doctrinæ, quæ in præcedenti proxima Sessione, uno omnium Patrum consensu promulgata fuit, consentaneum visum est de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa reparatur. Propterea sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreses, quæ circa sanctissima ipsa Sacramenta hac nostra tempestate, tùm de damnatis olim à Patribus nostris hæresibus suscitatæ, D tùm etiam de novo adinventæ sunt, quæ Catholicæ Ecclesiæ puritati, & animarum saluti magnopere officiunt, sanctarum Scripturarum doctrinæ, Apostolicis traditionibus, atque aliorum Conciliorum, & Patrum consensu inhærendo, hos præsentes Canones statuendos, & decernendos censuit, reliquos, qui supersunt, ad cœpti operis perfectionem deinceps divino Spiritu adjuvante editura.

CANONES

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CANON I.

Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quàm septem, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem, non esse verè, & propriè Sacramentum, Anathema sit.

CANON II.

Si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ Legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, Anathema sit.

CANON III.

Si quis dixerit: hæc septem Sacramenta ita inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.

CANON IV.

Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto, per solam fidem, homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licèt omnia singulis necessaria non sint, Anathema sit.

CANON V.

Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, Anathema sit.

CANON VI.

Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, Anathema sit.

CANON VII.

Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta sẽper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi ritè ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, Anathema sit.

CANON VIII.

Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gra- E tiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendã sufficere, Anathema sit.

CANON IX.

Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in novo alios per quemcumque Ecclesiarum pastorem mutari posse, Anathema sit.

DE BAPTISMO.

CANON I.

SI quis dixerit, Baptismum Joannis habuisse eamdem vim cum Baptismo Christi, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, aquam veram, & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Jesu: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, ad metaphoram aliquam detorserit, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, in Ecclesia Romana, quæ & omnium Ecclesiarum mater est, & magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, Anathema sit.

A

CANON V.

SI quis dixerit, baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, baptizatum non posse, etiam si velit, gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere, Anathema sit.

B

CANON VII.

SI quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius tantùm fidei debitores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta, vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint, Anathema sit. C

CANON IX.

SI quis dixerit, ita revocandos esse homines ad Baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia, quæ post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse intelligant, quasi per ea, & fidei, quam professi sunt, detrahatur, & ipsi Baptismo, Anathema sit.

CANON X.

D

SI quis dixerit, peccata omnia, quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione, & fide suscepti Baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri, Anathema sit.

CANON XI.

SI quis dixerit, verum, & ritè collatum Baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur, Anathema sit.

CANON XII.

E

SI quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, parvulos, eò quòd actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum Baptisma, quàm eos non actu pro-

proprio credentes, baptizari in sola fide Ecclesiæ, Anathema sit. A

CANON XIV.

SI quis dixerit, hujusmodi parvulos baptizatos, cùm adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant, B Anathema sit.

DE CONFIRMATIONE.

CANON I.

SI quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse, & non potiùs verum, & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, Anathema sit. C

CANON II.

SI quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, Anathema sit. D

DECRETUM

DE REFORMATIONE

Publicatum in eadem septima Sessione Concilii Tridentini, die verò tertia mensis Martii, anno 1547.

EAdem sacrosancta Synodus, eisdem præsidentibus Legatis, incœptum residentiæ, & reformationis negotium ad Dei laudem, & Christianæ Religionis incrementum prosequi intendens, ut sequitur, statuendum censuit, salva semper in omnibus Sedis Apostolicæ authoritate. E

CAPUT PRIMUM.

Cap. 16. Concil. Lateran. AD Cathedralium Ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia, juxta Constitutionem Alexandri tertii, quæ incipit: *Cum in cunctis*, in Concilio Lateranensi promulgatam, præditus assumatur,

CAPUT II.

NEmo, quacumque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas, seu Cathedrales Ecclesias in titulum, sive Commendam, aut alio quovis nomine contra Sacrorum Canonum instituta recipere, & simul retinere præsumat; cùm valde felix sit ille censendus, cui unam Ecclesiam benè, ac fructuosè, & cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures Ecclesias contra præsentis Decreti tenorem nunc detinent, una, quam maluerint, retenta, reliquas infra sex menses, si ad liberam sedis Apostolicæ dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur; alioquin Ecclesiæ ipsæ, ultimò obtenta dumtaxat excepta, eo ipso vacare censeantur.

CAPUT III.

INferiora Beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere, ac per seipsos curam ipsam exercere valeant, juxta Constitutionem Alexandri tertii in Lateranensi, quæ incipit: *Quia nonnulli*, & aliam Gregorii decimi, in Generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit, *Licet Canon*, editam, conferantur: aliter autem facta collatio, sive provisio omninò irritetur, & Ordinarius collator pœnas constitutionis Concilii Generalis, quæ incipit, *Grave nimis*, se noverit incursurum. Cap. 1[3] Concil. Latera[n.] Concil. Lat. [sub] Innoc. [3.]

CAPUT IV.

QUicumque de cætero plura Curata, aut aliàs incompatibilia Beneficia Ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu Commendæ perpetuæ, aut alio quocumque nomine, & titulo contra formam sacrorum Canonum, & præsertim Constitutionis Innocentii tertii, quæ incipit, *De multa*, recipere, ac simul retinere præsumpserit, Beneficiis ipsis juxta ipsius Constitutionis dispositionem ipso Jure, etiam præsentis Canonis vigore, privatus existat. Cap. 2[9] Concil. Latera[n.]

CAPUT V.

ORdinarii locorum quoscumque plura Curata, aut aliàs incompatibilia Beneficia Ecclesiastica obtinentes, dispensationes suas exhibere districtè compellant: & aliàs procedant juxta Constitutionem Gregorii decimi, in Generali Lugdunensi Concilio editam, quæ incipit, *Ordinarii*; quam eadem sancta Synodus innovandam censet, & innovat: addens insuper, quòd ipsi Ordinarii etiam per idoneorum Vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum assignationem omninò provideant, ut animarum cura nullatenus negligatur, & Beneficia ipsa debitis obsequiis minimè defraudentur: appellationibus, privilegiis, & exemptionibus quibuscumque, etiam cum Judicum specialium deputatione, & illorum inhibitionibus in præmissis nemini suffragantibus.

CAPUT VI.

UNiones perpetuæ à quadraginta annis citra factæ examinari ab Ordinariis, tanquam à Sede Apostolica delegatis, possint; & quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur. Illæ verò, quæ à dicto tempore citra concessæ, nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cujusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis, coram loci Ordinario, vocatis, quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit; per subreptionem obtentæ præ-

præsumantur, ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant.

CAPUT VII.

Beneficia Ecclesiastica Curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, seu Collegiis, aut piis locis quibuscumque perpetuò unita, & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis singulis visitentur; qui sollicitè providere procurent, ut per idoneos Vicarios, etiam perpetuos (nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur: appellationibus, privilegiis, exemptionibus, etiam cum Judicum deputatione, & illorum inhibitionibus, quibuscumque in præmissis minimè suffragantibus.

CAPUT VIII.

Locorum Ordinarii Ecclesias quascumque, quomodolibet exemptas, auctoritate Apostolica, singulis annis visitare teneantur, & opportunis Juris remediis providere, ut, quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, si qua illis imminet, aliisque debitis obsequiis minimè defraudentur: appellationibus, privilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore præscriptis, judicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis.

CAPUT IX.

Ad majores Ecclesias promoti, munus consecrationis infra tempus à Jure statutum suscipiant, & prorogationes ultra sex menses concessæ nulli suffragentur.

CAPUT X.

Non liceat Capitulis Ecclesiarum, sede vacante, infra annum à die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu Reverendas, ut aliqui vocant, tàm ex Juris communis dispositione, quàm etiam cujusvis privilegii, aut consuetudinis vigore, alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere. Si secus fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto; & sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant, in majoribus verò, ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati, sint ipso Jure suspensi.

CAPUT XI.

Facultates de promovendo à quocumque non suffragentur, nisi habentes legitimam causam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possint, in litteris exprimendam: & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, & diligenti prævio examine.

CAPUT XII.

Facultates de non promovendo, præterquam in casibus à Jure expressis, concessæ, ad annum tantùm suffragentur.

CAPUT XIII.

Præsentati, seu electi, vel nominati à quibusvis Ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntiis, ad quævis Ecclesiastica Beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur etiam prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius à locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti: & nullus appellationis remedio se tueri possit, quominus examen subire teneatur: præsentatis tamen, electis, seu nominatis ab Universitatibus, seu Collegiis generalium studiorum exceptis.

CAPUT XIV.

In exemptorum causis Constitutio Innocentii IV. quæ incipit, *Volentes*, in Generali Concilio Lugdunensi edita, servetur; quam eadem sacrosancta Synodus innovandam censuit, & innovat: addendo insuper, quod in civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum, Clerici sæculares, aut Regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Judicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant, in aliis verò, si ipsum Judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, conveniri, & jure medio ad solvendum debitum cogi, & compelli possint: privilegiis, exemptionibus, Conservatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus adversus præmissa nequaquam valituris.

C. 1. de Privileg. in 6.

CAPUT XV.

Curent Ordinarii, ut hospitalia quæcumque à suis Administratoribus, quocumque illi nomine censeantur, etiam, quomodolibet exemptis, fideliter, & diligenter gubernentur: Constitutionis Concilii Viennensis, quæ incipit, *Quia contingit*, forma servata: quam quidem Constitutionem eadem sancta Synodus innovandam duxit, & innovat, cum derogationibus in ea contentis.

Clement. Quia contingit, de Relig. domibus.

Indictio futuræ Sessionis.

Item hæc sacrosancta Synodus statuit, & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam, & celebrandam esse die Jovis Feria quinta post sequentem Dominicam in Albis, quæ erit vigesima prima mensis Aprilis præsentis, anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi.

Et quia ego Angelus Massarellus, Sancto-Severinas, utriusque Juris Doctor, & Protonotarius Apostolicus, ac sacri Tridentini Concilii Secretarius, publicationi suprascriptorum Decretorum, manu aliena mihi fida scriptorum, interfui, & ea cum originalibus, quæ penes me sunt, collata sunt, & cum eis concordant; ideo suprascripta Decreta singula manu mea propria obsignavi, ac de eis omnibus, ad quorum manus pervenerint, fidem facio indubitatam.

BULLA FACULTATIS
Transferendi Concilii.

Paulus Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, ac Reginaldo sanctæ Mariæ in Cosmedin Diacono Cardinalibus, nostris, & Apostolicæ Sedis Legatis de latere; salutem, & Apostolicam benedictionem. Regimini universalis Ecclesiæ, meritis licèt imparibus, disponente Domino præsidentes, nostri officii partes esse putamus, ut si quid gravius causa Reipublicæ Christianæ constituendum sit, id non modo tempore opportuno, verum etiam loco commodo, & idoneo perficiatur. Cum itaque nos nuper, post-

postquam suspensionem celebrationis sacri Oecumenici, & Universalis Concilii aliàs per nos in civitate Tridentina ex causis tunc expressis, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu indicti, ex certis aliis etiam tunc expressis causis, usque ad aliud opportunius, & commodius tempus per nos declarandum, de simili consilio, & assensu factam, audita pace inter charissimos in Christo filios nostros, Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Franciscum Francorum Regem Christianissimum conciliata, pari consilio, & assensu sustuleramus, & amoveramus, nequeuntes ipsi tunc legitimè impediti ad dictam civitatem personaliter accedere, & eidem Concilio interesse, vos nostros, & Apostolicæ Sedis Legatos de latere in eodem Concilio de simili consilio constituerimus, & deputaverimus, vosque ad eamdem civitatem tanquam pacis Angelos destinaverimus, prout in diversis nostris desuper confectis litteris plenius continetur. Nos, ne tàm sanctum celebrationis Concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut aliàs quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportunè providere volentes; Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, parique consilio, & assensu, vobis in simul, aut duobus ex vobis, aliquo legitimo impedimento detento, seu inde fortè absente, quandocumque vobis videbitur, Concilium prædictum de eadem civitate Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, seu tutiorem civitatem, de qua vobis etiam videbitur, transferendi, & mutandi, ac illud in ipsa civitate Tridentina supprimendi, & dissolvendi, necnon Prælatis, & aliis personis Concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem Concilium in alia civitate hujusmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias personas Concilii Tridentini hujusmodi, etiam sub perjurii, & aliis in litteris Indictionis Concilii hujusmodi expressis pœnis evocandi, eidemque sic translato, & mutato Concilio nomine, & auctoritate prædictis præsidendi, ac in eo procedendi, cæteraque in præmissis, & circa ea necessaria, & opportuna, aliàs juxta priorum vobis directarum litterarum continentiam, & tenorem faciendi, statuendi, ordinandi, & exequendi, plenam, & liberam Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus potestatem, & facultatem, ratum, & gratum habituri, quidquid per vos in præmissis factum, statutum, ordinatum, executumve fuerit, idque facturi, auctore Domino, inviolabiliter observari: non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1547. octavo Calendas Martii, Pontificatus nostri anno undecimo.

Fab. Episcop. Spol.
B. MOTIA.

HUcusque progressum fuit Concilium Tridentinum sub Paulo III. à quo postea Concil. idem Bononiam translatum, illic ad tempus est intermissum. Interim verò Paulus Tertius viam universæ carnis ingressus, successorem habuit Julium tertium, sub quo postea convocatum est iterum in eadem civitate Tridentina, & vocati omnes, qui solent interesse Concilio, ad primam diem Maii 1551. qua die adfuit præsens Legatus Crescentius cum nonnullis Episcopis, nihil tamen actum est propter paucitatem Episcoporum usque ad 11. Octobris ejusdem anni, qua die celebrata est tertia Sessio sub Julio Pontifice.

SESSIO OCTAVA.

Translatio ob periculum pestis.

DEcretum, sancitum, & publicatum in octava Sessione, habita die undecimo mensis Martii 1547. super translatione Concilii ex Tridentina ad civitatem Bononiensem, rogante Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Cardinale de Monte, ipsius Concilii Præsidente, & Legato, Patrum sententias sub infrascripta forma, videlicet.

Placetne vobis decernere, & declarare, de hujusmodi morbo ex præmissis, & aliis allegatis ita manifestè, & notoriè constare, ut Prælati in hac civitate sine vitæ discrimine commorari, & in ea idcirco inviti minimè retineri possint, & debeant? Itemque attento recessu multorum Prælatorum post proximè præteritam Sessionem: & attentis protestationibus aliorum complurium Prælatorum in Congregationibus Generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui justè detineri non possunt, & ex quorum discessu Concilium vel dissolveretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus ejus progressus impediretur: & attento etiam imminenti periculo vitæ, & aliis causis per aliquos ex Patribus in ipsis Congregationibus allegatis, utpotè notoriè veris, & legitimis: placet ne vobis similiter decernere, & declarare, pro conservatione, & prosecutione ipsius Concilii, & securitate vitæ ipsorum Prælatorum, Concilium ipsum ad civitatem Bononiæ, veluti ad locum magis paratum, salubrem, & idoneum, pro tempore transferendum esse, & ex nunc transferri, & ibidem Sessionem jam indictam, statuta die vigesima prima Aprilis celebrandam esse, & celebrari, & successivè ad ulteriora procedendum, donec sanctissimo Domino nostro, & sacro Concilio expedire videbitur, ut ad hunc, seu alium locum, communicato etiam consilio cum invictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus, ac Principibus Christianis, ipsum Concilium reduci possit, & debeat.

Decretum supra scriptum placuit longe majori parti Patrum, contradicentibus tamen, & palam reclamantibus Patribus nonnullis.

SESSIO NONA

Bononiæ celebrata, die vigesima prima mensis Aprilis 1547.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

HÆc Sacrosancta, Oecumenica, & Generalis Synodus, quæ dudum in civitate Tridentina congregata erat, nunc Bononiæ in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea, nomine sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri D. Pauli divina providentia Papæ tertii, eisdem Reverendissimis D. D. Joanne Maria Episcopo Prenestino de Monte, & Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de Latere Legatis; considerans, quòd die 11. mensis Martii præsentis anni, in generali publica Sessione in eadem civitate Tridenti, & in loco consueto celebrata, omnibusque agendis de more peractis, ex causis tunc instantibus, vigentibus, & legitimis; interveniente etiam authoritate sanctæ Sedis Apostolicæ, eisdem Reverendissimis Præsidentibus etiam specialiter concessa, decrevit, & ordinavit, Concilium

cilium ex eo loco in hanc civitatem transferendum esse, sicuti transtulit, itemque Sessionem pro præsenti, die vigesima prima Aprilis illic indictam, ut de Sacramentorum, & reformationis materiis, de quibus tractandum proposuerat, canones sancirentur, & promulgarentur, in hac ipsa civitate Bononiæ celebrari debere: consideransque, nonnullos ex Patribus, qui in hoc Concilio interesse consueverunt, his superioribus majoris hebdomadæ, & solemnitatis Paschalis diebus, in propriis Ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos, huc nondum accessisse, quos tamen brevi affuturos sperandum est, ac propterea factum esse, ut non ea, quam sancta Synodus desiderabat, Prælatorum frequentia potuerint materiæ ipsæ Sacramentorum, & reformationis examinari, & discuti: ut omnia maturo consilio cum dignitate, & gravitate debita fiant, bonum opportunum & expediens censuit, censetque, Sessionem prædictam, quæ hoc ipso die, ut præfertur, celebranda erat, ad diem Jovis infra Octavam Pentecostes proximè futuram, quoad ipsas materias expediendas, differendam, & prorogandam esse, quemadmodum differt, ac prorogat; quam diem & rei gerendæ maximè opportunam, & Patribus, præsertim absentibus, percommodam judicavit, & judicat: hoc tamen adjecto, quod terminum ipsum ipsa sancta Synodus pro ejus arbitrio, & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in privata Congregatione restringere, & imminuere possit, & valeat.

SESSIO DECIMA

Bononiæ celebrata die secunda mensis Junii 1547.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

QUamvis hæc sacrosancta Oecumenica, & generalis Synodus Sessionem, quæ die vigesima prima mensis Aprilis proximè præteriti, super Sacramentorum, & reformationis materiis in hac inclyta civitate Bononiæ, ex decreto in urbe Tridentina in publica Sessione die undecima mensis Martii promulgato, celebranda erat, propter aliquas causas, ac præsertim propter absentiam nonnullorum Patrum, quos brevi affuturos sperabat, ad hunc præsentem diem differendam, & prorogandam esse decreverit, volens tamen cum his, qui non venerunt, etiam adhuc benignè agere, eadem sacrosancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicæ Sedis Legatis, statuit, & decernit, Sessionem ipsam, quam hac die secunda mensis Junii præsentis, anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi celebrare decreverat, ad diem Jovis post Festum Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis, quæ erit decima quinta mensis Septembris proximè futuri, quoad prædictas, & alias materias expediendas differendam, & prorogandam esse, quemadmodum differt, & prorogat: ita tamen, quòd prosecutio discussionis, & examinationis eorum, quæ tàm ad dogmata, quàm ad reformationem pertinent, interim non omittatur, & terminum ipsa sancta Synodus pro ejus libito, & voluntate, etiam in privata congregatione, abbreviare, & prorogare liberè possit, & valeat.

A

SESSIONIS XI.

PROROGATIO.

Acta in generali Congregatione, habita die Mercurii, 14. mensis Septembris, anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi, super Prorogatione undecimæ Sessionis Bononiensis.

B IN nomine Domini nostri Jesu Christi, Amen. anno à Nativitate ejusdem 1547. Indictione quinta, die verò Mercurii decima quarta mensis Septembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, D. Pauli divina providentia Papæ tertii, anno tertio decimo, Bononiæ, in domo Campegiorum, & solitæ residentiæ Reverendissimorum, & Illustrissimorum Dominorum, sacri Concilii Præsidentium, & Apostolicorum de latere Legatorum: & in aula, ubi generales congregationes fieri consueverunt, hora circiter vigesima, habita fuit Congregatio generalis Patrum ipsius sacri Concilii: in qua quidem Congregatione primum more solito, Reverendissimus, & Illustrissimus D. Joannes Maria, Episcopus Prænestinus, Cardinalis de Monte, ipsius sacri Concilii Præsidens, & Legatus, invocavit auxilium sancti Spiritus, legens alta, & intelligibili voce infra scriptam orationem, videlicet.

C

Adsumus, Domine sancte Spiritus, adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos, quid agamus, quo gradiamur, & ostende, quid efficere debeamus, ut, te auxiliante, tibi complacere in omnibus valeamus. Esto salus, & effector judiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & ejus Filio nomen possides gloriosum. Non patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem. Non in sinistrum nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio munerum, vel personæ corrumpat; sed junge nos efficaciter tibi solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, D & in nullo aberremus à vero; quatenus in nomine tuo collecti: sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut hìc à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna.

Qua Oratione absoluta idem Reverendissimus, & Illustrissimus D. Cardinalis de Monte, Præsidens, & Legatus præfatus allocutus fuit Patres his verbis, videlicet.

Dies crastina, Sanctissimi Patres, ut Dominationes vestræ sciunt, erit ea Dies, quæ statuta fuit à nobis ad Sessionem celebrandam. Quot, quantisque, & quàm diversis circumveniamur angustiis, difficultatibus, & impedimentis, nemo est, qui non videat. Nondum venerunt Prælati complures, quos scimus arripuisse iter, ac præsertim piæ, & inclytæ nationis Gallicanæ. Aliqui venerunt hodie, heri, nudiustertius, nudiusquartus, denique tàm de repente, ut non potuerint seipsos & animum suum informare in materia tàm gravi, ampla, & diffusa, prout est hæc Sacramentorum Ecclesiæ, & abusuum innumerabilium, qui in ministerio ipsorum Sacramentorum irrepserunt. Sed quid loquimur de absentibus, aut de iis, qui nuper venerunt, cùm illi, qui semper fuerunt præsentes, & tota æstate versati sunt in disputationibus, & examinationibus, & audiendo privatim, & publicè minores Theologos, adhuc parati non sint, nèque esse potuerint? His difficultatibus accedit atrocitas insperati casus Illustrissimi Ducis Placentiæ, qui nos ita detinet occupatos in tuenda libertate civitatum Ecclesiæ, ut nos ipsi neque per horam quidem, vel punctum temporis liberi simus. Lætamur, & gratias agimus Deo,

E

quòd

quòd in decreto proximæ præteritæ Sessionis fuerit addita illa clausula in fine, prorogandi, & restringendi terminum, etiam in privata Congregatione, &c. per quam certè magna cura, & sollicitudine levamur, cum non oporteat nos imparatos ad Ecclesiam accedere, ut Sessionem celebremus. Itaque ne diutius Dominationes vestras perplexas detineamus, consilium nostrum est (quid dicimus consilium? quinimò necessitas) ut beneficio illius Decreti, & clausulæ nos juvemus, prorogando nunc terminum Sessionis, & omittendo crastina die celebrationem. Cupimus intelligere, utrum placeat Dominationibus vestris consilium nostrum. Hoc puncto absoluto, agemus de tempore.

Super qua re rogatis sententiis Patrum, placuit omnibus Sessionem ipsam, quæ die crastina celebranda erat, prorogari.

B Deinde idem Reverendiss. & Illustriss. D. Cardinalis de Monte, Præsidens, & Legatus præfatus, prosequendo sermonem suum, dixit infrascripta verba, videlicet.

Multum cogitavimus de tempore hujus prorogationis: nullam tandem invenimus in mente nostra rationem, in qua possimus figere fidem pro aliquo die certo. Certi esse non possumus, quando erimus parati in materiis nostris, ita ut super ipsis possit promulgari Decretum. Scimus, quod cum essemus Tridenti, & crederemus spatio quindecim dierum expediri posse Decretum justificationis, coacti fuimus insudare in eo septem continuis mensibus, non intermittendo unam diem, & habendo sæpè duas Congregationes in uno, & eodem die. Ubi agitur de fide, de dogmatibus, de confundendis hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbuli C discussione longo tempore immorari. Occurrunt nobis etiam aliæ difficultates permultæ: sed quæ nos acrius, & vehementius urget, est, quia eam videmus esse conditionem temporum, & ita esse tempora præparata, & disposita ad producendas res novas, ut nesciamus, neque pro firmo, & constanti asserere possimus, utrum necessitas nobis futura sit celebrandi Sessionem perendie, ex aliquo novo, & insperato emergenti, & accidenti, vel hinc ad octo dies, vel ad unum mensem, vel plures. Propterea sumus hujus sententiæ, ut si velimus cautè, & prudenter agere, debeamus facere prorogationem ad beneplacitum Concilii. Hoc modo, & hac ratione erit semper sacro Concilio liberum, & integrum, ut possit celebrare Sessionem tunc, & quando noverit ita honori divino, & rationi- D bus ipsius Concilii, & Reipublicæ expedire. Sic denique putamus ex usu esse præsentis temporis. Sciunt Patres, nos semper habuisse oculos ad conservandum jus, & authoritatem Concilii, & ad benè dirigendum, & ordinandum ipsum Concilium. Credere debent, nos non mutasse animum; & propterea possunt habere aliquam fidem in nobis, & quoad hoc se nobiscum conformare: habentes pro certo, quod nos benè considerabimus, quid deceat, & expediat in præsenti rerum, & temporum statu. Una tantum ratio posset fortè aliquid scrupuli injicere in mente alicujus, videlicet, quià, si Patres scirent diem certum Sessionis, possent aliqui ex eis melius consulere rebus suis propriis una ratione, vel alia. Credimus, quòd hæc hæsitatio haud longo tempore durabit, & quod unus- E quisque non post non multos dies videre poterit, quem cursum, & quem progressum sit sancta hæc Synodus habitura. Et nihilominus, capiendo rem in quemcumque sensum, etiam asperiorem, & in quocumque eventu, possunt Patres sperare, & sibi polliceri de nobis, quod non erimus segniores, quàm hactenus fuerimus, & quod ita semper publica dirigemus, ut privatæ Patrum commoditatis rationem (quantum fieri poterit) habeamus. Sit igitur conclusio, quod hujus sententiæ, & opinionis sumus, ut si patribus ita videatur, & placeat, hæc prorogatio fiat ad benepla-

Quàm maturè deliberatum de justificatione.

A citum Concilii. Unusquisque dicat liberè, more solito, sententiam suam, prout Reipublicæ Christianæ, honori Concilii, commoditati Patrum putaverit expedire, & Spiritus sanctus suggesserit ei. Quæcumque à nobis dicta sunt, nulla alia ratione dicta esse censeri volumus, quàm pro majori Patrum informatione: quia multi à nobis petierunt, ut quid in hac re sentiremus, Patribus aperire vellemus.

Postea Patres dixerunt sententias suas, & omnibus placuit, Sessionem ipsam, quæ die crastina juxta Decretum publicatum in proxima præcedenti Sessione 2. Junii præsentis anni celebranda erat, prorogari ad beneplacitum sacri Concilii. Et ita fuit conclusum Decretum, & firmatum. Deinde dimittitur Congregatio, & Patres omnes recesserunt circa horam vigesimam tertiam.

BULLA RESUMPTIONIS CONCIL. TRIDENT. SUB JULIO TERTIO PONTIFICE MAXIMO.

JUlius Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Cùm ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore, non sine totius Christiani orbis perturbatione, & scandalo viguerunt, bonum, opportunum, & expediens esse videatur, sicuti etiam charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus nobis per suas litteras, & nuntios significari fecit; ut sacrum Oecumenicum, & generale Concilium per felicis recordationis Paulum Papam III. prædecessorem nostrum indictum, & per nos, tunc Cardinalatus honore fungentes, atque ipsius prædecessoris nomine, unà cum duobus aliis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ipsi concilio præsidentes, inceptum, ordinatum, & continuatum, in quo plures publicæ, & solemnes habitæ fuerunt Sessiones, pluraque tàm in causa fidei, quàm reformationis promulgata Decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia, examinata, & discussa, ad civitatem Tridentinam reducatur: Nos, ad quos, & summos pro tempore Pontifices spectat, Generalia Concilia indicere, & dirigere, ut Ecclesiæ pacem, & Christianæ fidei, atque Orthodoxæ Religionis incrementum ad omnipotentis Dei laudem, gloriam procuremus, &, quantum in nobis est, tranquillitati ipsius Germaniæ, quæ sanè provincia retroactis temporibus in vera Religione, ac sacrorum Conciliorum, & Sanctorum Patrum doctrina excolenda, exhibendaque maximis Pontificibus Christi Redemptoris nostri in terra Vicariis, debita obedientia, & reverentia, nulli Christianorum Provinciæ fuit unquam secunda, consulamus, sperantes per ipsius Dei gratiam, & benignitatem futurum, ut Reges omnes, ac Principes Christiani justis, piisque nostris in hac re votis annuant, faveant, atque assistant: venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, omnesque alios, & singulos, qui de Jure, vel consuetudine, vel privilegio Conciliis generalibus interesse debent, quosque idem prædecessor noster suis Indictionis, & aliis quibuscumque desuper confectis, & publicatis litteris Concilio interesse voluit, per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi hortamur, requirimus, & monemus, ut proximis futuris Kalendis Maji, quem diem ad ipsum Concilium in eo, in quo nunc reperitur, statu resumendum, & prosequendum prævia matura deliberatione, & ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ authoritatis plenitudine,

dine, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu, statuimus, decernimus, & declaramus in ipsa civitate Tridentina, legitimo cessante impedimento, convenire, & se congregare, ac ipsius Concilii continuationi, & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere velint. Nos enim operam sedulo daturi sumus, ut in eadem civitate nostri omninò adsint Legati, per quos (si per ætatem nostram, valetudinemque, & Sedis Apostolicæ necessitates personaliter adesse nequiverimus) Spiritu sancto duce, ipsi Concilio præsidebimus, quacumque ipsius Concilii translatione, & suspensione, cæterisque contrariis non obstantibus quibuscumque, ac præsertim illis, quæ idem prædecessor noster in suis litteris prædictis, quas cum omnibus, & singulis in eis contentis clausulis, & decretis in suo robore permanere volumus, atque decernimus, &, quatenus opus sit, innovamus, voluit non obstare. Irritum nihilominus decernentes, & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum hortationis, requisitionis, monitionis, statuti, declarationis, voluntatis, innovationis, & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

M. Car. Crescentius.
Rom. Amasæus.
R. per Romulum Secret.
R. de sancta Maria.

JULIUS PAPA III.

AD futuram rei memoriam. Superioribus diebus de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio ex causis tunc expressis, Apostolica authoritate decrevimus, quod sacrum Oecumenicum, & universale Concilium Tridentinum, ubi olim inceptum fuerat, reduci, & ibi (adjuvante Domino) terminari deberet, tempusque ad illud resumendum, & prosequendum Kalend. Maii proximè futuri præfiximus, omnesque, & singulos quomodolibet in eo interesse debentes hortati fuimus, & monuimus, ut dicto tempore Tridenti esse vellent, prout in nostris sub plumbum desuper expeditis literis plenius continetur. Ne autem propterea, quòd dictæ litteræ nondum publicatæ fuerunt, aliqui ignorantiam rei ullo modo prætexere possint, sed omnes plenam illius notitiam habeant, dicta authoritate per præsentes ordinamus, quòd tàm prædictæ, quàm præsentes literæ, per aliquem ex nostris Cursoribus in Basilicis sancti Petri de Urbe, & sancti Joannis Lateranensis, dum ibi divina celebrantur, publicè, ac alta, & intelligibili voce legantur, & postquam lectæ fuerint, valvis ipsarum Basilicarum affigantur, & ibi aliquandiu dimittantur, &, relicta postea illarum copia, amoveantur. Decernentes, publicationem faciendam omnes, & singulos ipsius Concilii celebrationi quomodolibet interesse debentes perindè arctare, ac si eis personaliter intimatæ fuissent: quodque ipsarum literarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii subscriptis, ac sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur: ac hortantes, & in Domino requirentes omnes, & singulos venerabiles fratres nostros, Patriarchas, & Archiepiscopos, ad quos ipsarum literarum exempla impressa transmitti curabimus, ut pro suo officio, & debito, id eorum Suffraganeis, & aliis minoribus Prælatis, & Abbatibus notificent: contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 27. Decembris 1550. Pontificatus nostri anno primo.

MANDATUM

JULII III. SUMMI PONTIFICIS in reductione Concilii ad Civitatem Tridentinam.

JULIUS Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Marcello, tituli sancti Marcelli Presbytero Cardinali Crescentio nuncupato, nostro, & Apostolicæ sedis ad Concilium Tridentinum Legato de Latere, & venerabilibus fratribus Sebastiano Pignino Archiepiscopo Sipontino, ac Aloysio Lypomano Episcopo Veronensi, nostris, & ipsius Sedis, ac in dicto Concilio unà cum eodem Marcello Cardinali, & Legato, nomine nostro ad præsidendum Nuntiis, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ad prudentis Patrisfamilias officium spectat, ea, quæ per seipsum commodè efficere non potest, ut per alios idoneos fiant, diligenter curare. Dudum siquidem, cùm ex certis, tùm expressis causis bonum opportunum, & expediens esse videretur, ut sacrum Oecumenicum, & Generale Concilium, per felicis recordationis Paulum Papam III. prædecessorem nostrum indictum, ad civitatem Tridentinam reduceretur, nos sperantes per omnipotentis Dei gratiam, & benignitatem futurum, ut Reges omnes, & Principes Christiani justis, piisque nostris in hac re votis annuerent, & assisterent, venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac dilectos filios Abbates, omnesque alios, & singulos, qui de Jure, vel consuetudine, aut privilegio Conciliis generalibus interesse debent, hortati fuimus, requisivimus, & monuimus, ut proximè futuris Kalendis Maii, quam diem ad ipsum Concilium, in eo, quo reperitur, statu resumendum, prævia matura deliberatione, ex certa nostra scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu, statuimus, decrevimus, & declaravimus, in ipsa civitate Tridentina, legitimo cessante impedimento, convenire, & se congregare, ac ipsius Concilii continuationi, & prosecutioni, omni mora postposita, incumbere vellent, prout in aliis nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos igitur, qui, ætate nostra jam ingravescente, & aliis multipliciter impediti, ad dictam civitatem ad præsens personaliter accedere, & ipsi Concilio juxta desiderium cordis nostri interesse nequimus, volentes resumptionem, continuationem, & prosecutionem Concilii hujusmodi ex nostra absentia non impediri, te, fili Marcelle Cardinalis, fide ferventem, prudentia, scientia, ac rerum usu conspicuum, nostrum, & Apostolicæ Sedis ad Concilium hujusmodi Legatum de Latere, ac vos fratres, Sebastiane Archiepiscope, & Aloysi Episcope, pietate, & doctrina, ac rerum experientia insignes, nostros, & ipsius Sedis ad dictum Concilium unà tecum, fili Marcelle, Cardinalis, & Legate, nomine nostro præsidendum Nuntios, cum speciali, & expresso mandato, nec non ratihabitionibus, & aliis clausulis in similibus apponi solitis, de simili eorumdem fratrum nostrorum consilio, Apostolica authoritate tenore præsentium constituimus, & deputamus: vosque ad dictam civitatem Tridentinam, tanquam pacis Angelos destinamus, ac vobis nomine, & authoritate nostra eidem Concilio præsidendi, & prosequendi, nec non in illo pro vestra pietate, & sapientia ea omnia, quæ in præmissis, & circa ea necessaria, & aliàs quomodolibet opportuna esse, ac aliàs ad

ad laudem, & honorem Dei pertinere noveritis, etiam si magis speciale mandatum exigant, juxta nostrarum prædictarum, ac indictionis, & aliarum ipsius prædecessoris super præmissis confectarum, & publicatarum litterarum formam, faciendi, & exercendi plenam, & liberam, auctoritate, & tenore prædictis concedimus potestatem, & authoritatem. Hoc itaque munus vobis injunctum ita implere studeatis, ut sperati fructus inde proveniant, vosque à nobis commendationem, & à Deo bonorum operum retributore felicitatis æternæ gloriam consequi mereamini. Datum Pontificatus nostri anno secundo.

MANDATUM IMPERATORIS.

CArolus V. divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, ac Rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Jerusalem, B Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Arcidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Comes Hafspurgi, Flandriæ, & Tirolis, &c. Cum beatissimus in Christo Pater, & D. D. N. Julius III. divina providentia S. R. ac Universalis Ecclesiæ Pontifex Maximus D. N. R. sacrum Oecumenicum, & generale Concilium, per Sanctitatis suæ prædecessorem felicis record. Paulum Papam III. indictum, & inceptum, & aliquandiu intermissum, ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore maxima totius orbis Christiani perturbatione viguerunt, denuo ad civitatem Tridentinam revocaverit, ac per literas suæ sanctitatis ad Kalendas Majas proximè præteritas convocaverit; Nos verò ob adversam valetudinem, cùm qua aliquandiu jam continuo ferme conflictamur, tùm C aliis negotiis impediti, cùm eidem Concilio, ut cupiebamus, personaliter interesse non possimus: ne tamen muneri nostro in re tàm ardua defuisse videamur, operæ precium duximus, Mandatarios, & Procuratores nostros eò ablegare. Ac proindè confisi de fide, probitate, & rerum experientia, ac erga sacrosanctam Religionem nostram orthodoxam, zelo, & pietate venerabilium, devotorum, ac generositate nobilium fidelium, nobis dilectorum Hugonis Comitis à Monfort, Don Francisci à Toleto Prioris Monasterii Reconvallensis, & Guilielmi à Pictavia Archidiaconi Campaniæ, Consiliariorum nostrorum, eosdem tàm ratione Imperialis nostræ dignitatis, quam sustinemus, quàm Regnorum, & Provinciarum hæreditario jure nobis spectantium, conjunctim, & separatim fecimus, creavimus, constituimus, & ordinavimus, atque ex nunc tenore præsentium, ex certa animi nostri scientia, & omnibus aliis melioribus medio, via, Jure, & causa, quibus validius, & efficacius possumus, & debemus, solemniter facimus, & creamus, constituimus, & ordinamus nostros veros legitimos, & indubitatos Oratores, & Mandatarios: dantes eis, & cuilibet eorum in solidum amplam facultatem, & potestatem, ut omnes simul, aut tres, duo, vel unus ipsorum nomine nostro indicto Concilio Oecumenico comparere, in omnibus Sessionibus nostrum locum, uti Oratores, & Mandatarii nostri habere, res, & negotia Religionis, & fidei, & alia quæcumque in E prædicto Concilio tractanda, unà cum aliis ibidem stantibus Reipublicæ Christianæ Principibus, eorumve Legatis, Oratoribus, Mandatariis consultare, agere, & tractare, illisque omnibus, & per omnia adesse, consilium, votum, & decretum nostro nomine dare, impartiri, ac interponere, aliaque omnia tractare, procurare, agere, concludere, & exercere debeant, & possint, quæ ad Dei gloriam, fidei unionem, & exaltationem, & Reipublicæ Christianæ honorem, commodum, & augmentum pertinere, & in ipso Concilio expedire visa fuerint, & quæ nos ipsi agere, tractare, procurare, & facere possemus, si præmissis omnibus, & singulis personaliter interessemus, etiamsi talia essent, quæ mandatum exigerent magis speciale, A quàm præsentibus est expressum. Ponentes idcirco præfatos Oratores, & Mandatarios nostros, quoad præmissa, in locum, & vicem personæ nostræ; promittentes in verbo nostro Cæsareo, nos habituros ratum, & gratum, quidquid per ipsos Oratores, & Mandatarios nostros, tres, aut duos, vel unum ipsorum, ad modum prænarratum, actum, procuratum, & gestum fuerit, dolo, & fraude penitus semotis: harum testimonio literarum, sigilli nostri appensione munitarum.

Datum in civitate nostra Imperiali Augusta Vindelica, die prima mensis Julii, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Imperii nostri 31. & Regnorum nostrorum 36.

ORATIO ORATORIS IMPERAT.

Post præsentationem sui Mandati.

POstquam intermissum annis aliquot sacrosanctum Concilium, Illustrissimi D. R. Præsules, P. Amplissimi, ad fidei, & Religionis Christianæ incrementum, hæreses extirpandas, morumque reformationem non modò utilissimum, verùm & necessarium, à sanctissimo Patre Julio III. Pontifice maximo Cæsar invictissimus in hac civitate Tridentina prosequendum impetravit, omnes tàm Imperii Romani, quàm Regnorum suorum, & patrimonialium Provinciarum Præsules hortari, monere, frequenter etiam orare, ut ad Concilium se conferrent, non destitit: quod equidem & Præsulum in hoc conventu frequentia, & Illustriss. sacri Romani Imperii Electorum præsentia, vel me tacente, attestatur. Nec his contentus Cæsar, quo majorem, testatioremque animi sui erga sacram Synodum propensionem ostenderet, præter fidelissimum, & jamdudum hoc munere fungentem D. Illustriss. Franciscum à Toleto, unum ex Hispaniarum Regnis, ex patrimonialibus suis Provinciis, alterum me quoque, licèt indignum, ex Germania, ad ipsius vices unà cum illo hìc gerendas, Oratorem, ac Mandatarium constituit. Unde magnum animi Caroli Cæsaris invictissimi erga Religionem Christianam, ac Germanicæ nationis salutem extat argu- D mentum. Ut verò voluntati clementiss. Domini mei morem gererem, ejusque jussis obtemperarem, omissis rebus omnibus, hùc me, quàm diligentissimè potui, contuli. Quamobrem ego vos, Præsules Reverendiss. ac P. Ampliss. precor, ut juxta Cæsarei Mandati tenorem, in ejus me Oratorem recipiatis. Dixi.

RESPONSUM SYNODI *ad Oratores Imperatoris.*

ILlustres Domini: Mandatum Cæsareæ Majestatis, quod modò à Dominationibus vestris exhibitum est, & coram Patribus recitatum fuit, huic sanctæ Synodo jucundissimum nuntium attulit. Quantum enim in hoc tàm universæ Christianæ Reipublicæ salutari opere, de piissima hujus Religione, & potentissimi Principis animo sibi polliceri possit, facilè, tùm ex ipsius Mandati lectione, tùm ex personarum vestrarum destinatione intellexit. Quare & Dominationes vestras, quas ob singularem earum prudentiam, & Religionis studium magno sibi adjumento fore sperat, grato, & benevolo animo amplectitur, & Mandatum suæ Cæsareæ Majestatis, quantum de jure potest, libentissimè admittit: & cum de his omnibus sancta Synodus Deo benedicto gratias aget, simul & divinam clementiam pro salute ejusdem Majestatis, & felici rerum ipsius eventu assiduè precabitur,

SA-

A

SACRO SANCTI OECUMENICI, ET GENERALIS CONCIL. TRIDENTINI, SESSIO XI.

Quæ est prima sub Julio III. Pontif. Max. celebrata Kalendis Maii 1551.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Anno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Indictione nona, die verò Veneris prima B mensis Maji, Pontificatus sanctissimi Domini nostri Julii divina Providentia Papæ tertii, anno secundo, Reverendiss. & Illustriss. D. Marcellus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis de Crescentiis, prælibati sanctissimi D. Papæ de Latere Legatus, ac R. D. Sebastianus Pighinus Archiepiscopus Sipontinus, & Aloysius Lipomanus Episcopus Veronensis, Apostolicæ Sedis Nuntii, unà cum reliquis Patribus, qui Tridenti aderant, de mane convenerunt in Ecclesia Cathedrali sancti Vigilii civitatis Tridentinæ, in qua celebrarunt primam Sessionem hujus sacri Concilii Tridentini sub eodem sanctissimo D. N. Julio: ubi celebrata prius de Spiritu sancto solemni Missa, peractisque consuetis ceremoniis, lectæ fuerunt litteræ ejusdem sanctissimi D. N. Papæ super reassumptione, & prosecutione sacri Oecumenici, & Generalis C Concilii Tridentini. Deinde R. D. Archiepiscopus Turritanus conversus ad Patres, alta, & intelligibili voce legit hæc, quæ sequuntur.

DECRETUM DE RESUMENDO CONCILIO.

REverendissimi, & Illustrissimi D. D. Reverendi Patres, placet ne vobis, ad laudem, & gloriam sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ad incrementum, & exaltationem fidei, & D Religionis Christianæ, sacrum Oecumenicum, & generale Concilium Tridentinum, juxta formam, & tenorem litterarum Sanctissimi Domini nostri, resumi debere, & procedendum esse ad ulteriora? Responderunt, Placet.

Indictio futuræ Sessionis.

D. Illustrissimi Domini, Reverendique Patres, placet ne vobis, proximè futuram Sessionem habendam, & celebrandam esse in futuris Kalendis Septembris? Responderunt, Placet.

Et successivè ab ipso Reverendissimo Domino Legato declaratum est, Concilium ipsum resumptum esse, & procedendum esse ad ulteriora.

Ego Angelus Massarellus, sacri Concilii Secretarius, scripta omnia, ita ut notata sunt, acta fuisse E e. cap. In quorum fidem manu mea propria subscripsi.

EXHORTATORIA ORATIO

Reverendissimorum sacri Concilii Tridentini Præsidum nomine recitata Kalendis Septembris 1551.

CUM post restitutam huc Synodum, Patres Amplissimi, recens, isque peropportunus, ac nobis optatissimus duorum clarissimorum Germaniæ Præsulum, et eorumdem sacri Romani Imperii Principum Electorum adventus, magnam spem attulerit nobis, fore ut non solùm multi ejusdem Nationis Episcopi, illorum exemplo excitati, verum etiam alii quàm plurimi variis ex locis propediem huc adsint, atque ita sacrum Concilium ad Dei omnipotentis honorem prosequi, & peragere liceat: nunc denique nostras esse Partes duximus, pro loco, ac persona quam sustinemus, ut in princi pio, & tanquam limine actionum nostrarum, pauca verba vestri simul, et nostri hortandi, atque admonendi causa faciamus. Etsi enim vos pro vestra pietate, et sapientia, ac studio salutis animarum, in tàm gravi Christianæ Reipublicæ tempore, ac necessitate, bonorum Sacerdotum, et Pastorum officio fungi paratos esse minimè dubitamus; tamen tanta est earum rerum, quas præclarè inchoatas, Deo adjuvante, persequi, et ad exitum adducere instituimus, magnitudo, ut nulla, quæ nos vehementius excitet, et officii nostri sæpius admoneat, supervacanea videri debeat oratio. Tollendæ enim nobis, ut scitis, atque extirpandæ sunt hæreses: quibus non sine maxima animarum jactura longè, lateque disseminatis, et in dies longiùs serpentibus miserandum in modum Ecclesia scissa, lacerata, & perturbata est. Corrigenda, et reformanda est Ecclesiastica disciplina, quæ jamdiu depravata, atque corrupta, harum ipsarum hæresum magna ex parte causa, origoque extitit. Postremo agendum est de sedandis Regum inter se, Principumque discordiis: quibus effectum est, ut Christiana Respublica maximas intus, & foris calamitates acceperit, & impiorum hostium aucta potentia, nostris autem fractis, et debilitatis viribus, salus jam, et libertas Christianorum omnium, atque adeo ipsa fides, & Religio in summum, et extremum pœnè discrimen adducta sit. Unde autem nostræ hortationis initium aptius duxerimus, quàm ut nos tantis, ac tàm arduis rebus non modò perficiendis, sed ne aggrediendis quidem impares esse intelligamus? Quis enim oculos ad tantarum rerum molem inspiciendam attollens, inde eosdem ad humanarum virium exiguitatem considerandam dejiciens, hoc non intelligat, nequaquam tanto oneri subeundo, ac sustinendo infirmitatem humanam posse sufficere? Nec verò hoc deterrendi vestri causa dicimus, sed ut nostram imbecillitatem agnoscentes, ad Dei Optimi Maximi opem, & misericordiam nobis confugiendum esse statuamus. Ex eo omnis, ut inquit Apostolus, *sufficientia nostra est.* Itaque in illo nostra omnis nobis spes, et fiducia collocanda, et reponenda est, qui omnibus, dummodò in fide postulent, affluenter dat: & non improperat. Agitur ipsius Religionis causa: agitur Ecclesiæ salus, quam tantopere dilexit, ut eam Filii sui unigeniti passione, et morte redimendam putaverit. Ut superioribus temporibus illi numquam defuit, ita nec hoc quidem tempore, aut in posterum unquam est defuturus. Jacta sunt, eo auctore, harum rerum ferè omnium fundamenta. Profecto cujus impulsu, atque auxilio opus jam institutum, & cœptum est, eodem quoque vires subministrante, et nobiscum simul operante, absolvetur. *Non est abbreviata manus Domini*, ut Ecclesiæ suæ opitulari non possit; neque minuta clementia, ut nolit. Cujus quidem propriæ voluntatis erga nos cùm alia multa, tùm hoc non minimum testimonium habe-

habemus, quod Germaniæ Præsules, auctoritate, prudentia, pietate præstantissimos in eam mentem impulit, ut tàm opportuno tempore, multis magnis, quibus impediebantur, difficultatibus consilio, & virtute superatis, ad hanc sacrosanctam Synodum accederent. Nos modo contrito, & humiliato corde supplices ejus opem assiduè imploremus, quemadmodum paulo ante more Majorum, atque instituto fecimus. Intimo animi dolore peccata nostra ingemiscamus, atque in bonis operibus, & dignis penitentiæ fructibus ambulantes, animas nostras, & corda Spiritui sancto, tanquam sedes, ac templa munda, præbeamus, memores ejus, quod scriptum est, Isaiæ 52. *Mundamini, qui fertis vasa domini*. Maxima semper, ut vos minimè præterit, Patres, Generalium Conciliorum vis, maxima fuit auctoritas. Nec enim dubium est, quin B eis, modo rectè, & ordine habeantur, Spiritus sanctus ipse præsideat. Etenim si Dominus noster, ubicumque (Mat. 12.) duo, aut tres in nomine ejus fuerint congregati, in medio eorum se futurum esse confirmavit: quis eum, & sanctum ipsius Spiritum abesse putet ab hujusmodi plurimorum Patrum, et Sacerdotum Conventu justo, atque legitimo, qui quemadmodum hic noster, propter causam fidei, et religionis, propter correctionem morum, propter pacem denique, & tranquillitatem Ecclesiæ sit coactus? itaque talium Conciliorum scita, non hominum magis, quàm Dei ipsius existimantur esse decreta. Horum exemplum nobis, primis illis Ecclesiæ temporibus, Spiritu sancto pleni Apostoli prodiderunt. Ad hoc remedium majores nostri deinceps gravissimis Ecclesiæ temporibus confugerunt. C Hoc Arrianam illam sectam, toto terrarum orbe diffusam, tàm inveteratam, tantis studiis, opibusque potentissimorum Principum defensam: hoc Macedonii, Nestorii, et Eutychetis hæresim, innumerabilesque alias sustulerunt: hoc sæpè Sacerdotum, & populi vitam, ac mores reformarunt, hoc seditionibus, & discordiis aliquando agitatam Ecclesiam in quietum, et tranquillum statum redegerunt. Quare magna spe, magno animo, Patres, tàm pias actiones, & tàm Christiano nomini salutares prosequamur. Hoc munus, hæ partes, hoc officium nostrum est, qui hanc ob causam ex tàm distantibus, ac remotis regionibus in hanc urbem convenimus. Ac primum quidem æterni Dei honor, et gloria, et sanctissimæ ipsius fidei, ac Religionis causa nos moveat. Nam cùm propter pravos, & D corruptos mores, Dei venerationem, cultum, & charitatem ubique imminutam, tùm verò hæresibus, et impietate dogmatum, veritatem, & sinceritatem fidei nusquam ferè non contaminatam, atque pollutam videamus, quis tàm ingratus, ac tàm immemor divinorum munerum, ac beneficiorum erit, qui Dei benedicti cultum, et gloriam non cæteris modo rebus anteponat, sed vita, & anima sua non habeat chariorem? Qui, ut reliqua ejus in humanum genus beneficia, quæ sunt innumerabilia, & longè maxima, omittamus, tantopere nos figmentum manuum suarum luteum amavit, quamquam inimici ei essemus, & eo impiè relicto, ac repudiato, muta, et fragilia quædam simulacra coleremus; tamen per unigeniti Filii sui E mortem, crudelissimosque cruciatus nos sibi reconciliaverit, & satanæ dominatu, ac peccatorum mole oppressos, æternisque suppliciis addictos liberarit, atque in filios sibi in spem æternæ gloriæ, et cœlestis hæreditatis adoptarit. Quod si ejus honori, & gloriæ fideles omnes tantopere inservire oportet, quanto majore studio nos, quos ille sibi Sacerdotes elegit, ejus cultum, et Religionem tueri, defendere, et conservare debemus? Salus præterea nos moveat animarum, pro quibus agnus ille immaculatus, D. N. Jesus Christus suum in ara crucis sanctissimum, & pretiosissimum Sanguinem effudit. Quæ cum fidei, & custodiæ nostræ commissæ, & commendatæ fuerint, earum incolumitati à nobis omni cura, & sollicitudine providendum est, si officio nostro satisfacere, si nostra ipsorum saluti consulere volumus. Væ enim iis, qui Dei opus negligenter faciunt. (Jer. Cap.) Væ nobis, si tàm necessario tempore, officio, ac muneri nostro defuerimus. Quas per Ezechielem minas Dominus pastoribus, oves sibi commissas negligentibus, intentavit? quàm acriter, quàm severè, quàm atrociter gregem suum se de eorum manu requisiturum esse denuntiavit? Qui cùm primò eorum negligentiam his verbis accusasset: *Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; & quod contractum, non alligastis; & quod abjectum, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis*; (Ezec.) hæc paulo post adjunxit: *Vivo ego, quia pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri: ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum*. Quæ eadem ferè quamquam aliis rebus per Jeremiam minatus est. Utinam verò, Patres, hæc magno animæ diceremus cum dolore! Utinam hæc tàm vehemens increpatio in nostra tempora minimè conveniret! (Jere.) non tantum ovium numerum desideramus, non grex Domini tantopere disjectus, ac laceratus fuisset. Heu! quis tantam ejus dissipationem, dissipationem autem, immo verò stragem, ac vastitatem satis dignè possit deplorare? Superat omnem non orationis modò copiam, sed vim etiam doloris tantæ, & tàm luctuosæ cladis magnitudo. Expergiscamur igitur, expergiscamur per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi. Et quoniam iis, quæ interierunt, ovibus amplius subvenire non possumus, demus saltem operam, ut tùm ab ovili Dominico abductas recuperemus, tùm illas, quæ inde non exierunt, diligentiùs in posterum custodiamus. Non de salute tantùm eorum agitur, nostra quoque ipsorum salus agitur. Neque perire illæ incuria nostra possunt, quin id animabus nostris exitiosum futurum sit. Earum à nobis rationem in tremendo illo Judicio is reposcet, qui illas Sanguine suo redemptas nobis pascendas, custodiendasque commisit. Hinc nos viventis Dei minæ com- (Heb.) moveant, cujus in *manus incidere horrendum est*, si officio nostro defuerimus: inde parata nobis laboris, & sollicitudinis futuræ merces excitet, si fuerit per nos Dominici gregis saluti prospectum, atque consultum. Omittimus laudem, quæ ab omnibus non hujus modo ætatis hominibus, sed ab omni posteritate sacro huic Concilio sine dubio maxima tribuetur: & eam omittimus, propterea quod minimè decet nos inanem istam, & falsam gloriam aucupari, aut in illum rectè factorum fructum ponere. Quod qui faciunt, ii, ut Dominus in Euangelio inquit, *mercedem suam receperunt*. (Matt.) De vera illa, & solida, & sempiterna gloria loquimur, quæ bonis operibus à Christo Domino nostro promissa, & præparata est. (Matt.) Etenim si iis, qui proximum suum esurientem, aut sitientem, aut nudum, cibo, potu, veste, aut aliis hujusmodi charitatis officiis juverint, regnum ab eo cœleste promissum est; quanto illud magis sperare is debebit, qui proximi, & fratris sui animam ex ipsis satanæ faucibus eripuerit? Quid? qui non de uno, aut altero fratre, sed de cuncto fidelium cœtu, & universa Republica Christiana optimè fuerit meritus, ipsamque Dei Religionem consiliis, & laboribus suis instauraverit, quanto majora ab illo omnium bonorum operum auctore, & eodem remuneratore præmia consequetur? Hæc sunt, quæ spectare, quæ intueri, quæ proposita habere & possumus, & debemus. Hæc sunt genere ipso ineffabilia, magnitudine infinita, diuturnitate perpetua, & sempiterna. Quamobrem incumbamus, Patres, toto pectore, ut ajunt, ad sananda Christianæ Reipublicæ vulnera: incumbamus quanta maxima possumus cura, & diligentia ad eas actiones, ex quibus ad Deum honor, ad Ecclesiam salus, ad nos æterna gloria, & felicitas perventura est. Incredibile est quibus piorum omnium votis expetitum, qua lætitia cœptum, qua expectatione rursus restitutum hoc fuerit, instauratumque Concilium. Persuasum iis est, & rectè persuasum,

sum, hoc unum esse remedium, quo Ecclesiæ navis, jamdiu hæresum, & discordiarum procellis agitata, atque quassata, & cùm vi tempestatis, tùm nautarum, etiam negligentia propè obruta, è periculo eripi, & tuto in portu possit collocari.

Hæcne eorum vota inania, has spes fallaces, hanc voluptatem irritam patiemur evadere? Quid reliquum erit ampliùs, quod sperent? quid supererit, quod expectent? Si ullo umquam tempore bonorum, & sapientium Sacerdotum Ecclesia fidem, auxiliumque imploravit, hoc tempore, Patres, hoc tempore maximè implorat, afflicta, vexata, lacerata, tot spoliata præsidiis, tot charissimis filiis orbata, supplex Deo, & vobis manus tendit, filios suos è sinu sibi ereptos recuperare pia parens desiderat, & cùm eorum desiderio angitur, tùm de reliquorum etiam salute est sollicita. Quas illa Deo grates aget? quanta præ lætitia, ac voluptate exultabit, si quod optat, per vos fuerit consecuta? Quam ea res non huic solùm, quæ in terris est, verùm etiam illi cœlesti Ecclesiæ grata, jucunda, optataque accidet? Etenim si vel uno peccatore in terris pœnitentiam agente, beatæ illæ mentes tantopere in cœlo gaudent, quid tot populis ad veritatis lucem, & rectam vivendi rationem revocatis futurum esse censemus? Ipsum profectò cœlum Ecclesiæ hac unione, & Religionis, ac disciplinæ Ecclesiasticæ instauratione lætabitur, & terra ob factoris sui gloriam jubilabit, ac Domino nobis placato, atque propitio, lætiores posthac dies, feliciora tempora, uberiores terræ fructus erunt. Reliquum est, Patres Amplissimi, ut vos pro officio nostro admoneamus, tametsi gravitas, & sapientia vestra minimè admonitionem nostram desideret, ut hæc, quæ pro totius Ecclesiæ salute agere molimur, in spiritu lenitatis, & mansuetudinis, quemadmodum sanctæ huic Synodo dignum est, agantur. Facessat hinc omnis hujus sacrosancti Cœtus majestate indigna contentio. Facessat omne odium, omnis verborum immoderatio. Sit summa inter nos, ut debet, charitas, summa animorum consensio, summa concordia. Nemo nostrum, quæ sua sunt, quærat, sed quæ Jesu Christi. Denique meminerimus, huic Conventui Deum ipsum nostrorum consiliorum, & actionum omnium spectatorem, ac judicem esse affuturum. Cui salus est, & honor in sæcula sæculorum. Amen.

SESSIO XII.

Quæ est secunda sub Julio III. Pont. Max. celebrata, die 1. Septemb. 1551.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

Sacrosancta Oecumenia, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus eisdem Sedis Apostolicæ Legato, & Nunciis, quæ in proximè præterita Sessione, sequentem hanc hodie habendam, & ad ulteriora Procedendum esse decreverat, cùm ob inclytæ Germanicæ nationis, cujus præcipuè causa agitur, absentiam procedere hactenus distulerit, de venerabilium in Christo fratrum, filiorum suorum Moguntini, & Trevirensis Archiepiscoporum, ac sacri Romani Imperii Principum Electorum, & complurium ipsius, aliarumque Provinciarum Episcoporum sub hanc ipsam diem adventu in Domino exultans, & dignas ipsi omnipotenti Deo agens gratias, firmamque spem concipiens, quàm plurimos, tàm ipsius Germaniæ, quàm aliarum Nationum prælatos, & sui officii debito, & hoc exemplo commonitos propediem esse venturos; futuram Sessionem ad quadragesimam diem, quæ erit 11. mensis Octobris proximè sequentis, indicit, & Concilium ipsum in statu, in quo reperitur, prosequendo: cùm in præteritis Sessionibus de septem Sacramentis novæ legis in genere, & in specie de Baptismate, & Confirmatione definitum fuerit, statuit, & decernit de Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento, necnon quod ad reformationem attinet, de reliquis, quæ ad faciliorem, & commodiorem Prælatorum residentiam pertinent, agi, & tractari debere: ac monet, & hortatur omnes Patres, ut interim D. N. Jesu Christi exemplo, quantum tamen humana fragilitas patietur, jejuniis, & orationibus vacent, ut tandem placatus, qui in sæcula sit benedictus Deus, corda hominum ad veræ fidei agnitionem, & sanctæ matris Ecclesiæ unitatem, ac rectè vivendi normam reducere dignetur. *Mat. 4.* *Joan. 7.*

Concordat cum originali. In cujus fidem ego Angelus Massarellus, sacri Concilii Secretarius, subscripsi manu propria.

SESSIO XIII.

Quæ est tertia sub Julio III. Pontif. Max. celebrata die undecima Octob. 1551. Celebravit autem missam summam Episcop. Majoriensis, Orationemque habuit Archiepiscopus Turritanus.

DECRETUM

De Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

Sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legato, & Nuntiis, & si in eum finem non absque peculiari Spiritus sancti ductu, & gubernatione convenerit, ut veram, & antiquam de fide, & Sacramentis doctrinam exponeret, & ut hæresibus omnibus, aliisq; gravissimis incommodis, quibus Dei Ecclesia miserè nunc exagitatur, & in multas, ac varias partes scinditur, remedium afferret, hoc præsertim jam inde à principio in votis habuit, ut stirpitus convelleret zizania execrabilium errorum, & schismatum, quæ inimicus homo his nostris calamitosis temporibus in doctrina fidei, usu, & cultu sacrosanctæ Eucharistiæ superseminavit: quam illi Salvator noster in Ecclesia sua tanquam symbolum reliquit ejus unitatis, & charitatis, qua Christianos omnes inter se conjunctos, & copulatos esse voluit. Itaque eadem sacrosancta Synodus sanam, & sinceram illam de venerabili hoc, & divino Eucharistiæ Sacramento doctrinam tradens, quam semper Catholica Ecclesia, ab ipso Jesu Christo Domino nostro, & ejus Apostolis erudita, atque à Spiritu sancto, illi omnem veritatem in dies suggerente, edocta retinuit, & ad fidem usque sæculi conservabit, omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de Sanctissima Eucharistia aliter credere, docere, aut prædicare audeant, quàm ut est hoc præsenti Decreto explicatum, atque definitum. *Mat. 13.* *Eph. 1.* *Luc. 22.*

De reali præsentia Domini nostri Jesu Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

CAPUT PRIMUM.

Principio docet sancta Synodus, & apertè, ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento, post panis, & vini consecrationem, D. N. Jesum Christum, verum Deum, atque hominem, verè,

verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. Neque enim hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis locis Sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissimè credere debemus. Ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc Sacramento disseruerunt, apertissimè professi sunt, hoc tàm admirabile Sacramentum in ultima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cùm post panis, vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere, ac suum sanguinem disertis, ac perspicuis verbis testatus est. Quæ verba à sanctis Evangelistis commemorata, & à D. Paulo pòstea repetita: cùm propriam illam, & apertissimam significationem præferant, secundum quam à Patribus intellecta sunt, indignissimum sanè flagitium est, ea à quibusdam contentiosis, & pravis hominibus ad fictitios, & imaginarios tropos, quibus veritas carnis, & sanguinis Christi negatur, contra universum Ecclesiæ sensum detorqueri, quæ tanquam *columna, & firmamentum veritatis*, hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut satanica, detestata est, grato semper, & memore animo præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.

(Margin: Eph. 1. — Matt. 19. — Mat. 26. Mar. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. — 1. Tim. 3.)

De ratione institutionis hujus sanctissimi Sacramenti.

CAPUT II.

Ergo Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem Sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad judicandum mundum veniat. Sumi autem voluit Sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit, *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*, & tamquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum unius corporis, cujus ipse caput existit, cuique nos, tanquam membra arctissima, fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

(Margin: Ps. 110. Luc. 22. — 1. Cor. 11. — Joan. 6. Ephes. 2. — 1. Cor. 11. Ephs. 5. Rom. 12. 1. Cor. 1.)

De excellentia sanctissimæ Eucharistiæ super reliqua Sacramenta.

CAPUT III.

Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem; verum illud in ea excellens, & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primùm sanctificandi vim habent, cùm quis illis utitur; at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est. Nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cùm verè tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis, & vini specie unà cum ipsius anima, & divinitate existere, sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamq; sub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, quà partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit non ampliùs moriturus, inter se copulantur: divinitatem porro, propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est, tantumdem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri; totus enim, & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, item sub vini specie, & sub ejus partibus existit.

(Margin: Luc. 22. — Mar. 14. — Rom. 6.)

De Transubstantiatione.

CAPUT IV.

Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum, id, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideò persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat; per consecrationem panis, & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam Sanguinis ejus; quæ conversio convenienter, & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.

De cultu, & veneratione huic sanctissimo Sacramento exhibenda.

CAPUT V.

Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles, pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctiss. Sacram. in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minùs est adorandum, quod fuerit à Christo Domino, ut sumatur, institutum; nam illum eundum Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater Æternus introducens in orbem terrarum, dicit; *Et adorent eum omnes Angeli Dei*: quem Magi *procidentes adoraverunt*, quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse Scriptura testatur.

Declarat præterea sancta Synodus, piè, & religiosè admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam, & festo die præcelsum hoc, & venerabile Sacramentum singulari veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter, & honorificè illud per vias, & loca publica circumferretur. Æquissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cùm Christiani omnes singulari, ac rara quadam significatione, gratos, & memores testentur animos erga communem Dominũ, & redemptorem, pro tàm ineffabili, & planè divino beneficio, quo mortis ejus victoria, & triumphus repræsentatur. Atq; sic quidem oportuit victricem de mendacio, & hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati, & fracti tabescant, vel pudore affecti, & confusi aliquando resipiscant.

(Margin: Hebr. 1. Ex Psal. 96. Matt. 2. Mat. 28.)

De asservando Sacræ Eucharistiæ Sacramento, & ad infirmos deferendo.

CAPUT VI.

Consuetudo asservandi in Sacrario sanctam Eucharistiam, adeò antiqua est, ut eam sæculum etiam Nicæni Concilii agnoverit. Porro deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & in hunc usum diligenter in Ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate, & ratione conjunctum est, tùm multis in conciliis præceptum invenitur, & vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more est observatum. Quare sancta hæc Synodus retinendum omnino salutarem hunc, & necessarium morem statuit.

De præparatione, quæ adhibenda est, ut dignè quis sacram Eucharistiam percipiat.

CAPUT VII.

SI non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sanctè, certè quo magis sanctitas, & divinitas cœlestis hujus Sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad id percipiendum accedat: præsertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum: *Probet autem seipsum homo*. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modò non desit illis copia Confessoris. Quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quàm primum confiteatur.

1. Cor. 11.

CAPUT VIII.

QUoad usum autem rectè, & sapienter Patres nostri tres rationes hoc sanctum Sacramentum accipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt Sacramentaliter dumtaxat id sumere, ut peccatores: alios tantùm spiritualiter, illos nimirum, qui voto propositum illum cœlestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus, & utilitatem sentiunt: tertios porro Sacramentaliter, simul & spiritualiter; ii autem sunt, qui ita se prius probant, & instruunt, ut vestem nuptialem induti ad divinam hanc mensam accedant. In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici à Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent: qui mos, tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure, ac merito retineri debet.

Demum autem paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes, & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc unitatis signo, in hoc vinculo charitatis, in hoc concordiæ symbolo jam tandem aliquandò conveniant, & concordent: memoresque tantæ majestatis, & tàm eximii amoris Jesu Christi Domini, qui dilectam animam suam in nostræ salutis pretium, & carnem suam nobis dedit ad manducandum, hæc sacra mysteria Corporis, & Sanguinis ejus ea fidei constantia, & firmitate, ea animi devotione, ea pietate, & cultu credant, & venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint, & is verè eis sit animæ vita, & perpetua sanitas mentis; cujus vigore confortati, ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad cœlestem patriam pervenire valeant, eumdem panem Angelorum, quem modò sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine manducaturi.

Quoniam autem non est satis veritatem dicere, nisi & detegantur, & refellantur errores; placuit sanctæ Synodo hos Canones subjungere, ut omnes jam, agnita doctrina Catholica, intelligant quoque, quæ ab illis hæreses caveri, vitarique debent.

A

DE SACROSANCTO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CANON I.

SI quis negaverit, in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit, tantummodò esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, Anathema sit.

B

CANON II.

SI quis dixerit, in sacro sancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini unà cum Corpore, & Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè Transubstantiationem appellat, Anathema sit.

C

CANON III.

SI quis negaverit, in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante, vel post: & in Hostiis, seu particulis consecratis, quæ post Communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini, Anathema sit.

D

CANON V.

SI quis dixerit, vel præcipuum fructum Sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, Anathema sit.

E

CANON VI.

SI quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ etiam externo adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Proces-

ſionibus ſecundum laudabilem, & univerſalem Eccleſiæ ritum, & conſuetudinem ſolemniter circungeſtandum, vel non publicè, ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores eſſe idololatras, Anathema ſit.

CANON VII.

SI quis dixerit, non licere ſacram Euchariſtiam in Sacrario reſervari, ſed ſtatim poſt conſecrationem aſtantibus neceſſariò diſtribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorificè deferatur, Anathema ſit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Chriſtum in Euchariſtia exhibitum ſpiritualiter tantùm manducari, & non etiam Sacramentaliter, ac realiter, Anathema ſit.

CANON IX.

SI quis negaverit, omnes, & ſingulos Chriſti fideles utriuſque ſexus, cùm ad annos diſcretionis pervenerint, teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, juxta præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ, Anathema ſit.

CANON X.

SI quis dixerit, non licere Sacerdoti celebranti ſeipſum communicare, Anathema ſit.

CANON XI.

SI quis dixerit, ſolam fidem eſſe ſufficientem præparationem ad ſumendum Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, Anathema ſit.

Et ne tantum Sacramentum indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem ſumatur, ſtatuit, atque declarat ipſa ſancta Synodus, illis, quos conſcientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam ſe contritos exiſtiment, habita copia Confeſſoris præmittendam eſſe Confeſſionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

CAPUT PRIMUM.

EAdem ſancta Tridentina Synodus, præſidentibus in ea eiſdem ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Legato, & Nuntiis, intendens nonnulla ſtatuere, quæ ad juriſdictionem pertinent Epiſcoporum, ut juxta proximæ

A Seſſionis Decretum, illi in commiſſis ſibi Eccleſiis eo libentius reſideant, quo facilius, & commodius ſibi ſubjectos regere, & in vitæ, ac morum honeſtate continere potuerint; illud primum eos admonendos cenſet; ut ſe paſtores, non percuſſores eſſe meminerint; atque ita præeſſe ſibi ſubditis oportere, ut non in eis dominentur, ſed illos tanquam filios, & fratres diligant: elaborentque, ut hortando, & monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur. Quos tamen ſi quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apoſtoli ab eis ſervanda præceptio, ut illos arguant, obſecrent, increpent in omni bonitate, & patientia: cum ſæpè plus erga corrigendos agat benevolentia, quàm auſteritas: plus exhortatio, quàm comminatio; plus charitas, B quàm poteſtas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordia judicium, cum lenitate ſeveritas adhibenda eſt, ut ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria conſervetur, & qui correcti fuerint, emendentur, aut, ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animadverſionis exemplo à vitiis detereantur: cùm ſit diligentis, & pii ſimul Paſtoris officium, morbis ovium lenia primum adhibere fomenta, poſt, ubi morbi gravitas ita poſtulet, ad acriora, & graviora remedia deſcendere: ſin autem ne ea quidem proficiant illis ſubmovendis, cæteras ſaltem oves à contagionis periculo liberare.

1.Tim.3. 1.Pet.5. 2.Tim.4.

Cum igitur rei criminum plerumque ad evitandas pœnas, & Epiſcoporum ſubterfugienda judicia, que- C relas, & gravamina ſimulent, & appellationis diffugio Judicis proceſſum impediant, ne remedio ad innocentiæ præſidium inſtituto ad iniquitatis defenſionem abutantur, atque ut hujuſmodi eorum calliditati, & tergiverſationi occurratur, ita ſtatuit, & decrevit.

In cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab Epiſcopo, ſeu illius in ſpiritualibus Vicario generali, ante definitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur: nec Epiſcopus, ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi, tanquam frivolæ deferre teneatur, ſed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis judice emanata, nec non omni ſtylo, & conſuetudine, & etiam immemorabili, contraria non D obſtante: ad ulteriora valeat procedere, niſi gravamen hujuſmodi per definitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiva appellari non poſſit: quibus caſibus, ſacrorum, & antiquorum Canonum ſtatuta illibata perſiſtant.

CAPUT II.

A Sententia Epiſcopi, vel ipſius in ſpiritualibus Vicarii generalis, in criminalibus appellationis cauſa (ubi appellatione locus fuerit) ſi Apoſtolica autoritate in partibus eam committi contigerit Metropolitano, ſeu illius etiam in ſpiritualibus Vicario generali, aut ſi ille aliqua de cauſa ſuſpectus foret, vel ultra duas legales dietas diſtet, ſeu ab ipſo appellatum fue- E rit, uni ex vicinioribus Epiſcopis, ſeu illorum vicariis, non autem inferioribus judicibus committatur.

CAPUT III.

REus ab Epiſcopo, aut ejus Vicario in ſpiritualibus generali, in criminali cauſa appellans, coram judice, ad quem appellavit, acta primæ inſtantiæ omninò producat, & judex, niſi illis viſis, ad ejus abſolutionem minimè procedat: is autem, à quo appellatum fuerit, intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat; alioqui abſque illis cauſa appellationis hujuſmodi, prout juſtitia ſuaſerit, terminetur.

CA-

A

CAPUT IV.

CUm verò tàm gravia nonnunquam sint delicta ab Ecclesiasticis commissa personis, ut ob eorum atrocitatem è sacris ordinibus deponendæ, & Curiæ sint tradendæ sæculari, in quo secundum sacros Canones certus Episcoporum numerus requiritur; quos si omnes adhibere difficile esset, debita juris executio differretur, si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit, & decrevit, Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus generalem, contra Clericum in sacris etiam Presbyteratus Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem, & per seipsum etiam ad actualem, atque solemnem degradationem ab ipsis ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis, in casibus, in quibus aliorum Episcoporum præsentia in numero à Canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere liceat, adhibitis tamen, & in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, usum mitræ, & baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in civitate, aut Diœcesi reperiri, & commodè interesse possint: alioquin aliis personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, quæ ætate graves, ac Juris scientia commendabiles existant.

CAPUT V.

ET quoniam per fictas causas, quæ tamen satis probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli ejusmodi gratias extorqueant, per quas pœnæ illis Episcoporum justa severitate inflictæ, aut remittuntur omnino, aut minuuntur; cùm non ferendum sit, ut mendacium, quod tantoperè Deo displicet, non modò ipsum impunitum sit, verum etiam alterius delicti veniam impetret mentienti, idcirco, ut sequitur, statuit, & decrevit. Episcopus apud Ecclesiam suam residens, de subreptione, & obreptione gratiæ, quæ super absolutione alicujus publici criminis, vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ, ad quam criminosus per eum condemnatus fuerit, falsis precibus impetratur, per seipsum, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, etiam summariè cognoscat, ipsamque gratiam postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem obtentam esse legitimè constiterit, non admittat.

CAPUT VI.

QUoniam verò subditi Episcopis tametsi jure correpti fuerint, magnoperè tamen eum odisse, & tanquam injuria affecti sint, falsa illi crimina objicere solent, ut, quoquo pacto possint, ei molestiam exhibeant, cujus vexationis timor plerumque illum ad inquirenda, & punienda eorum delicta segniorem reddit: idcirco ne is magno suo, & Ecclesiæ incommodo gregem sibi creditum relinquere, ac sine Episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit, & decrevit: Episcopus nisi ob causam, ex qua deponendus, sive privandus veniret, etiam si ex officio, aut per inquisitionem, seu denunciationem, vel accusationem, sive alio quovis modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur, vel moneatur.

CAPUT VII.

TEstes in causa criminali ad informationem, vel judicia, seu aliàs in causa principali contra Episcopum, nisi contestes, & bonæ conversationis, existimationis, & famæ fuerint, non recipientur: & si odio, temeritate, aut cupiditate aliquid deposuerint, gravibus pœnis mulctentur.

CAPUT VIII.

CAusæ Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur.

DECRETUM

PROROGATIONIS DEFINITIONIS quatuor articulorum de Sacramento Eucharistiæ, & Salviconductus Protestantibus dandi.

B

EAdem sancta Synodus errores omnes, qui super hoc sanctissimo Sacramento repullularunt, tanquam vepres ex agro Dominico evellere, ac omnium fidelium saluti prospicere cupiens, quotidianis precibus Deo omnipotenti piè oblatis, inter alios ad hoc Sacramentum pertinentes articulos diligentissima veritatis Catholicæ inquisitione tractatos, plurimis, accuratissimisque pro rerum gravitate disputationibus habitis, cognitis quoque præstantissimorum Theologorum sententiis, hoc etiam tractabat, an necessarium sit ad salutem, & divino jure præceptum, ut singuli
C Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile Sacramentum accipiant: & num minus sumat, qui sub altera, quàm qui sub utraque communicat: & an erraverit sancta Mater Ecclesia, Laicos, & non celebrantes Sacerdotes, sub panis specie dumtaxat communicando: & an parvuli etiam communicandi sint. Sed quoniam ex nobilissima Germaniæ Provincia ii, qui se Protestantes nominant, super his ipsis articulis, antequam definiantur, audiri à sancta Synodo cupiunt, & eam ob causam fidem publicam ab illa postularunt, ut ipsis tutò huc venire, & in hac urbe commorari, ac liberè coram Synodo dicere, atque proponere, quæ senserint, & postea, cùm libuerit, recedere liceat: sancta ipsa Synodus, licèt magno desiderio eorum adventum multos antea menses expectarit, tamen ut pia mater, quæ ingemiscit, & parturit, summoperè id desiderans,
D ac laborans, ut in iis, qui in Christiano nomine censentur, nulla sint schismata, sed quemadmodum eundem omnes Deum, & Redemptorem agnoscunt, ita idem dicant, idem credant, idem sapiant: confidens in Dei misericordia, & sperans fore, ut illi in sanctissimam, & salutarem unius fidei, spei, charitatisque concordiam redigantur, & libenter ei in hac re morem gerant, securitatem, & fidem, ut petierunt, publicam, quam Salvum conductum vocant, quo ad se pertinet, ejus, qui infra scriptus erit, tenoris dedit, atque concessit, & eorum causa definitionem illorum articulorum ad secundam Sessionem distulit, quam, ut illi commodè interesse possent, in diem Festum Conversionis D. Pauli, quæ erit 25. die mensis Januarii anni
E sequentis, indixit: illudque præterea statuit, ut in eadem Sessione de Sacrificio Missæ agatur propter magnam utriusque rei connexionem. Interea Sessione proxima de Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis Sacramentis tractandum. Illam autem die Festo D. Catharinæ Virginis, & Martyris (qui erit 25. Novembris) habendam esse decrevit: simulque ut in utraque materiam reformationis prosequatur.

Salvusconductus datus Protestantibus.

SAcrosancta Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, Præsidentibus in ea eisdem sanctæ Sedis Apostolicæ Legatis, & Nuntiis. Omnibus, & singulis, sive Ecclesiasticis, sive sæcularibus

laribus personis universæ Germaniæ, cujuscumque gradus, status, conditionis, & qualitatis sint, quæ ad Oecumenicum hoc, & generale Concilium accedere voluerint, ut de iis rebus, quæ in ipsa Synodo tractari debent, omni libertate conferre, proponere, & tractare, ac ad ipsum Oecumenicum Concilium liberè, & tutò venire, & in eo manere, & commorari, ac articulos, quot illis videbitur, tàm scripto, quàm verbo offerre, proponere, & cum Patribus, sive iis, qui ab ipsa sancta Synodo delecti fuerint, conferre, & absque ullis convitiis, & contumeliis disputare, necnon quando illis placuerit, recedere possint, & valeant, publicam fidem, & plenam securitatem, quam Salvum conductum appellant, cum omnibus, & singulis clausulis, & decretis necessariis, & opportunis, etiam si specialiter, & non per verba generalia exprimi deberent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam sanctam Synodum spectat, concedit. Placuit præterea sanctæ Synodo, ut si pro majori libertate, & securitate eorum, certos tàm pro commissis, quàm pro committendis per eos delictis judices eis deputari cupiant, illos sibi benevolos nominent, etiam si delicta ipsa quantumcumque enormia, ac hæresim sapientia fuerint.

Angelus Maßarellus Secret.

SESSIONIS XIV.

Quæ est quarta sub Julio III. Pont. Max. celebrata die 25. Novembris 1551.

Doctrina de sanctissimis Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis Sacramentis.

SAcrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ Apostolicæ Sedis Legatis, & Nuntiis. Quamvis in Decreto de Justificatione multus fuerit, de Pœnitentiæ Sacramento, propter locorum cognationem, necessaria quadam ratione sermo interpositus; tanta nihilominus circa illud nostra hac ætate diversorum errorum est multitudo, ut non parum publicæ utilitatis retulerit, de eo exactiorem, & pleniorem definitionem tradidisse, in qua demonstratis, & convulsis, Spiritus sancti præsidio, universis erroribus, Catholica veritas perspicua, & illustris fieret, quam nunc sancta hæc Synodus Christianis omnibus perpetuò servandam proponit.

De necessitate, & institutione Sacramenti Pœnitentiæ.

CAPUT PRIMUM.

SI eà in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut justitiam in Baptismo ipsius beneficio, & gratia susceptam constanter tuerentur, non fuisset opus, aliud ab ipso Baptismo Sacramentum ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam au- *Eph. 2.*
tem Deus, *dives in misericordia*, cognovit figmentum *Ps. 102.*
nostrum, illis etiam vitæ remedium contulit, qui sese postea in peccati servitutem, & dæmonis potestatem tradidissent, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quidem Pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta, & emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio, & pio animi *Ezech. 18. & 13.*
dolore detestarentur: Unde Propheta ait: *Convertimini, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Domi- *Joel. Luc. 13.*
nus etiam dixit: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Et Princeps Apostolorum Petrus, peccatoribus Baptismo initiandis Pœnitentiam commendans, dicebat: *Pœnitentiam agite, & baptizetur* *Act. 2.*
unusquisque vestrum. Porro nec ante adventum Christi Pœnitentia erat Sacramentum, nec est post adventum illius cuiquam ante Baptismum. Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè instituit, cum à mortuis excitatus, insufflavit in discipulos suos; dicens: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseri-* *Joan. 20.*
tis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tàm insigni facto, & verbis tàm perspicuis, potestatem remittendi, & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit. Et Novatianos remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Ecclesia Catholica tanquam hæreticos explosit, atque condemnavit. Quare verissimum hunc illorum verborum Domini sensum sancta hæc Synodus probans, & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei, & Christi Euangelium annuntiandi contra hujusmodi Sacramenti institutionem falso detorquent.

De differentia Sacramenti Pœnitentiæ, & Baptismi.

CAPUT II.

CÆterum hoc Sacramentum multis rationibus à Baptismo differre dignoscitur.

Nam præterquam quod materia, & forma, quibus Sacramenti essentia perficitur, longissimè dissidet, constat certè, Baptismi ministrum judicem esse non oportere, cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. *Quid enim mihi*, inquit Apostolus, *de his, qui* *1. Cor. 5.*
foris sunt, judicare? Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro Baptismi, sui corporis membra effecit. Nam hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint, non jam repetito baptismo ablui, cùm id in Ecclesia Catholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal, tanquam reos, sisti voluit, ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum Pœnitentes confugerint, possent liberari. Alius est præterea Baptismi, alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptismum enim Christum induentes, nova *Gal. 3.*
prorsus in illo efficimur creatura, plenam, & integram *2. Cor. 5.*
peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem, & integritatem per Sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito Pœnitentia laboriosus quidam Baptismus à Sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.

De partibus, & fructu hujus Sacramenti.

CAPUT III.

DOcet præterea sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo, &c.* Quibus quidem de Ecclesiæ sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur, ad ipsius tamen formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ. Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius Pœnitentis actus, nempè Contritio, Confessio, Satisfactio: qui, quatenus in Pœnitente ad integritatem

tatem Sacramenti, ad plenam, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Sanè verò res, & effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus, conscientiæ pax, ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet. Hæc de partibus, & effectu hujus Sacramenti sancta Synodus tradens, simul eorum sententias damnat, qui Pœnitentiæ partes, incussos conscientiæ terrores, & fidem esse contendunt.

De Contritione.

CAPUT IV.

Contritio, quæ primum locum inter dictos Pœnitentis actus habet, animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, & in homine post Baptismum lapso ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus, hanc contritionem, non solùm cessationem à peccato, & vitæ novæ propositionem, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud:
.18. *Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Et certè, qui illos sanctorum clamo-
50. res consideraverit. *Tibi soli peccavi, & malum co-*
6. *ram te feci. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ:* & alios hujusmodi generis; facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse. Docet præterea, etsi Contritionem hanc aliquando charitatem perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi Contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam verò Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad
12. Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia docuit, nec sensit. Sed & falsò docent, Contritionem esse extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam.

De Confessione.

CAPUT V.

& Ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ jam explicata, universa Ecclesia semper intellexit, insti-
11. tutam etiam à Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post Baptismum lapsis jure divi-

A no necessariam existere, quia Dominus noster Jesus Christus, è terris ascensurus ad cœlos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit, tanquam Præsides, & Judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ciciderunt, qui pro potestate clavium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntiant. Constat enim, Sacerdotes judicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æ- *Joan. 20.*
quitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiam
B si occultissima illa sint, & tantùm adversus duo ultima Decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam *Exod. 20.*
animum gravius sauciant, & periculosiora sunt iis, *Deut. 5.*
quæ in manifesto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam rectè, & utiliter, citraque omnem præsumptionem in Confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Verum, cùm universa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimicos reddant; necessum est omnium etiam veniam, cum aperta, & verecunda confessione à Deo quærere. Itaque, dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Christi fideles con- *Ephes. 2.*
C fiteri student, proculdubio omnia divinæ misericordiæ ignoscenda exponunt. Qui verò secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in Confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat, ut de gravitate criminum rectè censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Unde alienum à ratione est, docere, circumstantias has ab hominibus otiosis excogitatas fuisse, aut unam tantùm circumstantiam confitendam esse, nempe peccasse in
D fratrem. Sed & impium est, Confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare. Constat enim, nihil aliud à pœnitentibus in Ecclesia exigi, quàm, ut, postquam quisque diligentiùs se excusserit, & conscientiæ suæ sinus, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum, & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: *Ab occultis meis munda me, Domine*, Ps. 18. Ipsa verò hujusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia, gravis quidem videri posset, nisi tot, tantisque commodis, & consolationibus levaretur, quæ omnibus dignè ad hoc Sacramentum accedentibus, per absolutionem certissimè conferuntur. Cæterùm quo-
E ad modum confitendi secreto apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tùm ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publicè confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Unde, cùm à sanctissimis, & antiquissimis Patribus magno, unanimique consensu secreta Confessio Sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modò etiam utitur, fuerit semper commendata, manifestè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à divi- *Conc. Lat.*
no mandato alienam, & inventum humanum esse, at- *sub Innoc.*
que à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis *III. c. 21.*
ini.

initium habuisse, docere non verentur. Neque enim per Lateranense Concilium Ecclesia statuit, ut Christi fideles confiterentur, quod Jure divino necessarium, & institutum esse intellexerat; sed ut præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus, & singulis, cùm ad annos discretionis pervenissent, impleretur. Unde jam in universa Ecclesia cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo, & maximè acceptabili tempore Quadragesimæ: quem morem hæc sancta Synodus maximè probat, & amplectitur, tanquam pium, & meritò retinendum.

De ministro hujus Sacramenti, & absolutione.

CAPUT VI.

Circà ministerium autem hujus Sacramenti declarat sancta Synodus, falsas esse, & à veritate Euangelii penitùs alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines, præter Episcopos, & Sacerdotes, clavium ministerium perniciosè extendunt; putantes, verba illa Domini: *Quæcumque alligaveritis*
Matth. 18. *super terram, erunt alligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*: &,
Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*; ad omnes Christi fideles indifferenter, & promiscuè, contra institutionem hujus Sacramenti, ita fuisse dicta, ut quivis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acquieverit; secreta verò per spontaneam confessionem cuicumque factam. Docet quoque, etiam Sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per virtutem Spiritus sancti in Ordinatione collatam, tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere: eosque pravè sentire, qui in malis Sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annunciãdi Euangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut à judice, sententia pronuntiatur: atque ideò non debet pœnitens adeò sibi de sua ipsius fide blandiri, ut etiam, si nulla illi adsit contritio, aut Sacerdoti animus seriò agendi, & verè absolvendi desit, putet tamen se propter suam solam fidem verè, & coram Deo esse absolutum. Nec enim fides sine Pœnitentia remissionem ullam peccatorum præstaret, nec is esset, nisi salutis suæ negligentissimus, qui Sacerdotem jocosè absolventem agnosceret, & non alium seriò agentem sedulò requireret.

De casuum reservatione.

CAPUT VII.

Quoniam igitur natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum fert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem. Magnoperè verò ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & graviora crimina non à quibusvis, sed à Summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde meritò Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita super reliquos
Rom. 13. inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illos, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa Politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possint: extra quem articulum Sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.

De Satisfactionis necessitate, & fructu.

CAPUT VIII.

Demum quoad Satisfactionem, quæ ex omnibus Pœnitentiæ partibus, quemadmodum à Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maximè nostra ætate, summo pietatis prætextu, impugnatur ab eis, qui speciem pietatis habent, virtutem autem ejus abnegarunt: sancta Gen. 3.
Synodus declarat, falsum omninò esse, & à verbo Dei Num. 12.
alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin & 20
universa etiam pœna condonetur. Perspicua enim, & 2. Reg. 12.
illustria in Sacris literis exempla reperiuntur, quibus, præter divinam traditionem, hic error quàm manifestissimè revincitur. Sanè & divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter verò, qui semel à peccati, & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scienter 1. Cor. 3.
templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare Ephes. 4.
non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta, peccata leviora putantes, Rom. 2.
velut injurii, & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere à peccato revocant, & Jacob. 9.
quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in futurum pœnitentes Ezech. 18.
efficiunt: medentur quoque peccatorum reliquiis, & Jonæ 3.
vitiosos habitus malè vivendo comparatos, contrariis Jer. 2. 18.
virtutem actionibus tollunt. Neque verò securior & 25.
ulla via in Ecclesia Dei umquam existimata fuit ad Isa. 30.
amovendam imminentem à Domino pœnam, quàm Eccli. 17.
ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi Matth. 3.
11. & 18.
dolore frequentent. Accedit ad hæc, quod dum sa- 2. Cor. 3.
tisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur; certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, Rom. 8.
& glorificabimur. Neque verò ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis, tamquam 2. Cor. 3.
ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus. Ita non habet homo, unde glo- Philip. 4.
rietur, sed omnis gloriatio nostra in Christo est: in 1. Cor. 1.
Gal. 6.
quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, Act. 17.
facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim Luc. 3.
habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere, ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem. Nam claves Sacerdotum non ad solvendum dum-

dumtaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. Nec propterea existimarunt Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ, vel pœnarum, sicut nemo unquam Catholicus sensit, ex hujusmodi nostris satisfactionibus vim meriti, & satisfactionis Domini nostri Jesu Christi vel obscurari, vel aliqua ex parte imminui, quod dum Novatores intelligere nolunt, ita optimam Pœnitentiam novam vitam esse docent, ut omnem Satisfactionis vim, & usum tollant.

De operibus Satisfactionis.

CAPUT IX.

Docet præterea, tantam esse divinæ munificentiæ largitatem, ut non solùm pœnis sponte à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam (quod maximum amoris argumentum est) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Jesum satisfacere valeamus.

DOCTRINA

DE SACRAMENTO

EXTREMÆ UNCTIONIS.

Visum est autem sanctæ Synodo præcedenti doctrinæ de Pœnitentia adjungere ea, quæ sequuntur de Sacramento Extremæ unctionis: quod non modò Pœnitentiæ, sed etiam totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est à Patribus. Primùm itaque circa illius institutionem declarat, & docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis, adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dùm viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint, ita Extremæ unctionis Sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam, si possit, divinæ misericordiæ deturbandos, quàm cum impendere nobis exitum vitæ prospicit.

De Institutione Sacramenti Extremæ unctionis.

CAPUT PRIMUM.

Instituta est autem sacra hæc Unctio infirmorum, tanquam verè, & propriè Sacramentum Novi testamenti, à Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum. *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, & effectum hujus salutaris Sacramenti. Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab Episcopo benedictum: nam unctio aptissimè Spiritus sancti

A gratiam, qua invisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat. Formam deinde esse illa verba *Per istam unctionem, &c.*

De effectu hujus Sacramenti.

CAPUT II.

Res porro, & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti; cujus unctio, delicta si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & *Jac. c. 5.*
B morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit, *Gen. 3.*
& sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.

De ministro hujus Sacramenti, & tempore, quo dari debeat.

CAPUT III.

Jam verò, quod attinet ad præscriptionem eorum, qui & suscipere, & ministrare hoc Sacramentum debent, haud obscurè fuit illud etiam in verbis prædictis traditum. Nam & ostenditur illic, proprios
C hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros: quo nomine eo loco non ætate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionem manuum Presbyteri. Declaratur etiam, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis verò præsertim, *1. Tim. 4.*
qui tàm periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cùm in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tàm apertam, & dilucidam Apostoli Jacobi sententiam, docent hanc Unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promissionem gratiæ habentem: & qui illam jam
D cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum dumtaxat in primitiva Ecclesia referenda esset; & qui dicunt, ritum, & usum, quem sancta Romana Ecclesia in hujus Sacramenti administratione observat, Jacobi Apostoli sententiæ repugnare, atq; ideo in aliam commutandum esse; & denique qui hanc Extremam Unctionem à fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissimè pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profectò Ecclesia Romana, aliarum omnium mater, & magistra, aliud in hac administranda Unctione, quantum ad ea, quæ hujus Sacramenti substantiam perficiunt, observat, quam quod Beatus Jacobus præscripsit. Neque verò tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius Spiritus sancti injuria esse posset.

E Hæc sunt, quæ de pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis Sacramentis hæc sancta Oecumenica Synodus profitetur, & docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda, & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inviolabiliter servandos esse tradit, & asserentes contrarium perpetuò damnat, & anathematizat.

DE

DE SACROSANCTO

POENITENTIÆ SACRAMENTO.

CANON I.

SI quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse verè, & propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, à Christo Domino nostro institutum, Anathema sit.

B

CANON II.

SI quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo Pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, Anathema sit.

CANON III.

Joan. 20. SI quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*, non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit, detorserit autem contra institutionem hujus Sacramenti, ad authoritatem prædicandi Euangelium, Anathema sit.

C

CANON IV.

SI quis negaverit, ad integram, & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem, & satisfactionem, quæ Pœnitentiæ partes dicuntur; aut dixerit, duas tantùm esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, Anathema sit.

D

CANON V.

SI quis dixerit, eam Contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum, & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, de-

E

A mum illam esse dolorem coactum, & non liberum, ac voluntarium, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis negaverit, Confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit, modum secretè confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant; sed eam confessionem tantùm esse utilem ad erudiendum, & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantùm ad satisfactionem Canonicam imponendam: aut dixerit, eos, qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum, aut demum non licere confiteri peccata venialia, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam, à piis abolendam: aut ad eam non teneri omnes, & singulos utriusque sexus Christi fideles, juxta magni Concilii Lateranensis Constitutionem semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, modò tantùm credat se esse absolutum: aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat: aut dixerit, non requiri confessionem pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvere possit, Anathema sit.

CANON X.

SI quis dixerit, Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi, & solvendi non habere, aut non solos Sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus,

bus, & singulis Christi fidelibus esse dictum; A
18. *Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*; Et; *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*: Quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit, secreta verò per spontaneam confessionem, Anathema sit.

CANON XI.

B SI quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideò casuum reservationem non prohibere, quo minus Sacerdos à reservatis verè absolvat, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper à Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quàm fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, Anathema sit.

CANON XIII.

SI quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, sed neque spontè susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideò optimam pœnitentiam esse tantùm novam vitam, Anathema sit.

CANON XIV.

SI quis dixerit, satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque beneficium mortis Christi obscurantes, Anathema sit.

CANON XV.

SI quis dixerit, claves Ecclesiæ esse tantùm ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium, sublata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exsolvenda remaneat, Anathema sit.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS.

CANON I.

SI quis dixerit, Extremam Unctionem non esse verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à Beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantùm acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse, quasi olim tantùm fuerit gratia curationum, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, Extremæ Unctionis ritum, & usum, quem observat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ Beati Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum; C
posseque à Christianis absque peccato contemni, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob
D idque proprium Extremæ Unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem, Anathema sit.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

PROOEMIUM.

CUm propriè Episcoporum munus sit, subditorum omnium vitia redarguere, hoc illis præcipuè cavendum erit, ne Clerici, præsertim ad anima-
E rum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam ipsis conniventibus ducant. Nam si eos pravis, & corruptis moribus esse permittant, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent, qui uno ab eis sermone convinci possent, quod Clericos ipsi patiantur esse deteriores? Qua etiam libertate laicos corrigere poterunt Sacerdotes, cùm tacitè sibi respondeant, eadem se admisisse, quæ corripiunt? Monebunt propterea Episcopi suos Clericos, in quocumque ordine fuerint, ut conversatione, sermone, & scientia commisso sibi Dei populo præeant, memores ejus, quod scriptum est: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum*, Levit. 11.
& juxta Apostoli vocem, nemini dent ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum: sed in omnibus exhibeant se, sicut ministros Dei, ne illud

Pro-

Prophetæ dictum impleatur in eis: *Sacerdotes Dei contaminant sancta, & reprobant legem.* Ut autem ipsi Episcopi id liberiùs exequi, ac quoquam prætextu desuper impediri nequeant, eadem sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legato, & Nuntiis, hos, qui sequuntur, Canones statuendos, & decernendos duxit.

Ezech. 22. Soph. 3.

A

CANON I.

CUm honestiùs, ac tutius sit subjecto, debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quàm cum præpositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem; ei, cui ascensus ad sacros Ordines à suo Prælato ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus; aut qui à suis Ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores Ordines, gradus, & dignitates, sive honores restitutio suffragetur.

B

CANON II.

ET quoniam nonnulli Episcopi Ecclesiarum, quæ in partibus infidelium consistunt, Clero carentes, & populo Christiano, cùm ferè vagabundi sint, & permanentem sedem non habeant, non quæ Jesu Christi, sed alienas oves inscio proprio pastore quærentes, dum per hanc sanctam Synodum se Pontificalia officia in alterius Diœcesi, nisi de loci Ordinarii expressa licentia, & in personas eidem Ordinario subjectas tantùm, exercere prohibitos vident, in legis fraudem, & contemptum, quasi Episcopalem cathedram in loco nullius Diœcesis sua temeritate eligunt, & quoscumque ad se venientes, etiamsi suorum Episcoporum, seu Prælatorum litteras commendatitias non habeant, Clericali charactere insignire, & ad sacros etiam Presbyteratus Ordines promovere præsumunt; quo plerumque fit, ut minus idonei, & rudes, ac ignari, & qui à suo Episcopo, tanquam inhabiles, & indigni rejecti, fuerunt ordinati, nec divina Officia peragere, nec Ecclesiastica Sacramenta rectè valeant ministrare. Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius Diœcesis, etiam exempto, aut aliquo Monasterio cujusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii, sive de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam prætextu familiaritatis continuæ, commensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut litteris dimissoriis, ad aliquos sacros, aut Minores Ordines, vel primam tonsuram promovere, seu ordinare valeat. Contra faciens, ab exercitio Pontificalium per annum; taliter verò promotus, ab executione Ordinum sic susceptorum, donec suo Prælato visum fuerit, ipso jure sint suspensi.

Sup. sess. 6. cap. 5. de Refor.

C

D

E

CANON III.

EPiscopus quoscumque suos Clericos, præsertim in Sacris constitutos, absque suo præcedenti examine, & commendatitiis litteris, quacumque auctoritate promotos, licèt tanquam habiles ab eo, à quo ordinati sunt, probatos, quos tamen ad divina Officia celebranda, seu Ecclesiastica Sacramenta ministranda minus idoneos, & capaces repererit, à susceptorum Ordinum exercitio ad tempus, de quo ei videbitur, suspendere, & illis, ne in Altari, aut aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

CANON IV.

OMnes Ecclesiarum Prælati, qui ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere debent, & à quibus nullus Clericus per hujus sanctæ Synodi statuta, cujusvis privilegii prætextu tutus censetur, quo minus juxta Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi possit, si in Ecclesiis suis resederint, quoscumque seculares Clericos, qualitercumque exemptos, qui aliàs suæ jurisdictioni subessent; de eorum excessibus, criminibus, & delictis, quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tanquam ad hoc Apostolicæ Sedis delegati, corrigendi, & castigandi facultatem habeant: quibuscumque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, ipsis Clericis, ac eorum consanguineis, Capellanis, familiaribus, procuratoribus, & aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione, & intuitu minimè suffragantibus.

CANON V.

INsuper, cùm nonnulli, qui sub prætextu, quod super bonis, & rebus, ac juribus suis diversæ eis injuriæ, ac molestiæ inferantur, certos Judices per litteras Conservatorias deputari obtinent, qui illos à molestiis, & injuriis hujusmodi tueantur, ac defendant, & in possessione, seu quasi, bonorum, rerum, ac jurium suorum manuteneant, & conservent, nec super illis eos molestari permittant, ejusmodi litteras in plerisque contra concedentis mentem in reprobum sensum detorqueant: idcircò nemini omnino, cujuscumque dignitatis, & conditionis sit, etiamsi Capitulum fuerit, Conservatoriæ litteræ cum quibuscumque clausulis, aut decretis, quorumcumque Judicum deputatione, quocumque etiam alio prætextu, aut colore concessæ suffragentur ad hoc, ut coram suo Episcopo, sive alio Superiore ordinario, in criminalibus, & mixtis causis accusari, & conveniri, ac contra eum inquiri, & procedi non possit; aut quo minus, si qua jura ei ex cessione competierint, super illis liberè valeat apud Judicem ordinarium conveniri. In civilibus etiam causis, si ipse Actor extiterit, aliquem ei apud suos Conservatores Judices in judicium trahere minimè liceat. Quod si in iis causis, in quibus ipse reus fuerit, contigerit, vel electus ab eo Conservator ab Actore suspectus esse dicatur, aut si qua inter ipsos Judices, Conservatorem, & Ordinarium, controversia super competentia jurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma Juris electos, super suspicione, aut jurisdictionis competentia fuerit judicatum. Familiaribus verò ejus, qui hujusmodi litteris conservatoriis tueri se solent, nihil illæ prosint, præterquam duobus dumtaxat: si tamen illi propriis ejus sumptibus vixerint. Nemo etiam similium literarum beneficio ultra quinquennium gaudere possit. Non licet quoque Conservatoribus judicibus ullum habere tribunal erectum. In causis verò mercedum, aut miserabilium personarum, hujus sanctæ Synodi super hoc Decretum in suo robore permaneat. Universitates autem Generales, ac Collegia Doctorum, seu scholarium, & Regularia loca, necnon Hospitalia actu hospitalitatem servantia, ac Universitatum, Collegiorum, locorum, & Hospitalium hujusmodi personæ, in præsenti Canone minimè comprehensæ, sed exemptæ omninò sint, & esse intelligantur.

Sup. se[ss.] cap. 1. Refor.

CANON VI.

QUia verò, etsi habitus non facit Monachum, oportet tamen Clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrin-

extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant, tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas, Religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem Clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publicè Laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: propterea omnes Ecclesiasticæ personæ, quantumcumque exemptæ, quæ aut in Sacris fuerint, aut dignitates, personatus, officia, aut Beneficia qualiacumque Ecclesiastica obtinuerint, si postquam ab Episcopo suo, etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum Clericalem, illorum Ordini, & dignitati congruentem, & juxta ipsius Episcopi ordinationem, & mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio, & Beneficio, ac fructibus, redditibus, proventibus ipsorum Beneficiorum, necnon si semel correpti, denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & Beneficiorum hujusmodi, coerceri possint, & debeant, Constitutionem Clementis V. in Concilio Viennensi editam, quæ incipit: *Quoniam*, innovando, & ampliando.

CANON VII.

12. Cum etiam, qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab Altari avelli debeat; qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit; nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferre liceat; sed omni Ordine, ac Beneficio, & officio Ecclesiastico perpetuo careat. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum, & Altaris ministerium, & Beneficia quæcumque, ac dignitates, jure quodammodò dispensatio debeatur, committatur loci Ordinario, aut ex causa, Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui nonnisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit.

CANON VIII.

Præterea, quia nonnulli, quorum etiam aliqui veri sunt pastores, ac proprias oves habent, alienis etiam ovibus præesse quærunt, ita alienis subditis quandoque intendunt, ut suorum curam negligant: quicumque, etiam Episcopali præditus dignitate, qui alienos subditos puniendi privilegium habuerit, contra Clericos sibi non subjectos, præsertim in Sacris constitutos, quorumcumque etiam atrocium criminum reos, nisi cùm proprii ipsorum Clericorum Episcopi, si apud Ecclesiam suam resederit, aut personæ ab ipso Episcopo deputandæ interventu, nequaquam procedere debeat: aliàs processus, & inde secuta quæcumque, viribus omnino careant.

CANON IX.

Et quia jure optimo distinctæ fuerunt Diœceses, & Parochiæ, ac unicuique gregi proprii attributi Pastores, & inferiorum Ecclesiarum Rectores, qui suarum quisque ovium curam habeant, ut ordo Ecclesiasticus non confundatur, aut una, & eadem Ecclesia duarum quodammodo Diœcesum fiat, non sine gravi eorum incommodo, qui illi subditi fuerint. Beneficia unius Diœcesis, etiam si Parochiales Ecclesiæ, Vicariæ perpetuæ, aut simplicia Beneficia, seu præstimonia, aut præstimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum divinum, aut numerum Beneficiatorum, aut alia quacumque de causa, alte-

A rius Diœcesis Beneficio, aut Monasterio, seu Collegio, vel loco etiam pio, perpetuo non uniantur; Decretum hujus sanctæ Synodi super hujusmodi unionibus in hoc declarando. *Sup. ses. 7. c. 6. & 7. de refor.*

CANON X.

Regularia Beneficia in titulum Regularibus professis provideri consueta, cùm per obitum, aut resignationem, vel aliàs illa in titulum obtinentis vacare contigerit, Religiosis tantùm illius Ordinis, vel iis, qui habitum omnino suscipere, & professionem emittere teneantur, & non aliis, ne vestem lino, lanaque contextam induant, conferantur. *Deut. 22.*

B

CANON XI.

Quia verò Regulares de uno ad alium Ordinem translati, facilè à suo Superiore licentiam standi extra Monasterium obtinere solent, ex quo vagandi, & apostatandi occasio tribuitur, nemo cujuscumque Ordinis Prælatus, vel Superior, vigore cujuscumque facultatis, aliquem ad habitum, & professionem admittere possit, nisi ut in Ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui Superioris obedientia in claustro perpetuo maneat: ac taliter translatus, etiamsi Canonicorum Regularium fuerit, ad Beneficia sæcularia, etiam Curata, omnino incapax existat.

C

CANON XII.

Nemo etiam, cujusvis dignitatis, Ecclesiasticæ, vel sæcularis, quacumque ratione, nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit, & construxerit, seu jam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis, & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, jus patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem fundationis, aut dotationis, hujusmodi institutio Episcopo, & non alteri inferiori reservetur.

CANON XIII.

D Non liceat præterea patrono, cujusvis privilegii prætextu, aliquem ad beneficia sui juris patronatus, nisi Episcopo loci ordinario, ad quem provisio, jure pertineret, quoquo modo præsentare: aliàs præsentatio, ac institutio forsan secutæ, nullæ sint, & esse intelligantur.

CANON XIV.

Declarat præterea sancta Synodus, in futura Sessione, quam ad 25. diem Januarii subsequentis, anni 1552. habendam esse jam decrevit, unà cum sacrificio Missæ, agendum, & tractandum esse de Sacramento Ordinis, & prosequendam esse materiam Reformationis.

E

Angelus Massarellus subscripsit, in fidem, & testimonium præmissorum.

SESSIO XV.

Quæ est quinta sub Julio III. Pont. Max. celebrata, die Januarii 1552. Rem divinam fecit Episcopus Catanensis, Orationem autem habuit Episcopus Majoricensis.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

CUm ex eo, quod proximis Sessionibus decretum fuit, sancta hæc, & universalis Synodus per hos dies accuratissimè, diligentissimequè tractaverit ea, quæ ad sanctissimum Missæ Sacrificium, & ad Sacramentum Ordinis spectant, ut hodierna Sessione, quemadmodum Spiritus sanctus suggessisset, Decreta de his rebus, quatuor præterea articulos ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinentes, in hac tandem Sessione dilatos publicaret, atque interim affuturos esse putaverit ad hoc sacrosanctum Concilium eos, qui Protestantes se vocant, quorum causa eorum publicationem articulorum distulerat, & ut liberè, ac sine cunctatione ulla huc venirent, fidem eis publicam, sive salvum conductum concesserat: tamen cum illi nondum venerint, & eorum nomine supplicatum huic sanctæ Synodo fuerit, ut publicatio, quæ hodierno die facienda fuerat, in sequentem sessionem differatur, certa spe allata, affuturos esse omnino multo ante illam sessionem, salvo conductu amplioris formæ interim accepto: eadem sancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, iisdem Legato, & Nuntiis præsidentibus, nihil magis optans, quàm ex præstantissima natione Germanica omnes de Religione dissensiones, & schismata tollere, ac ejus quieti, paci, otioque consulere, parata ipsos, si venerint, & humaniter excipere, & benignè audire; confidensque eos non fidei Catholicæ pertinaciter oppugnandæ, sed veritatis cognoscendæ studio esse venturos, & ut Euangelicæ veritatis studiosos decet, sanctæ Matris Ecclesiæ Decretis, ac disciplinæ ad extremum esse acquieturos: sequentem sessionem ad edenda, & publicanda ea, quæ supra commemorata sunt, in diem festum sancti, qui erit in die 19. mensis Martii, distulit, ut illi satis temporis, & spatii haberent non solùm ad veniendum, verum etiam ad ea, quæ voluerint, antequam is dies veniat, proponenda. Quibus, ut omnem diutius cunctandi causam adimat, fidem publicam, sive salvum conductum, ejus, qui recitabitur, tenoris, & sententiæ, libenter dat, & concedit. Interea verò de Matrimonii Sacramento agendum, & de eo, præter superiorum Decretorum publicationem, definiendum esse eadem sessione statuit, & decernit, & prosequendam esse materiam Reformationis.

Germani invitantur ad Concilium.

SYNODI TRIDENTINÆ Protestatio.

In Congregatione Generali 25. Januarii, 1552. anteaquam Protestantes audirentur, acta.

HÆc sacrosancta Synodus, &c. Ne ob disceptationes (quæ tàm de personis comparentibus, mandatisque, & scripturis exhibendis, quàm de loco ad sedendum personis assignando oriri possent) felix ipsius Concilii progressus retardetur, inhærens De-
A creto in secunda sessione promulgato, atque illud innovans statuit, decernit, declarat, quod si forte contigerit, aliquos, qui ex dispositione Juris, aut ex approbatorum Conciliorum more admittendi, aut recipiendi non essent, vel per seipsos, vel per interpositas personas admitti, aut recipi, vel in loco non debito sedere, vel sententiam sub verbo *Placet* proferre, vel Congregationibus interesse, vel alios quoscumque actus facere Coc. durante; quodque si etiam contigerit, mandata, instrumenta, protestationes, & alia cujusvis generis scripta quæcumque, quæ ipsius Concilii honorem, jus, ac potestatem quomodocumque læderent, seu lædere possent, recipi, aut admitti, propterea non præjudicetur, neque aliquo modo præjudicatum censeatur, vel intelligatur præsenti Concilio, neque Conciliis Oecumenicis, ac generalibus in perpetuum celebrandis: cum omnis intentio hujus Concilii sit, & eò tendat, ut pax, & concordia quacumque
B ratione, licita tamen, & congruenti, in Ecclesiam reducantur.

Salvus conductus datus Protestantibus.

SAcrosancta Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, Præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legato, & Nuntiis, inhærendo salvo conductui in penultima sessione dato, & illum juxta tenorem infrascriptum ampliando, universis fidem facit, quod omnibus, & singulis, Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus,
C Militantibus, popularibus, & aliis cujuscumque status, & conditionis, & qualitatis existant, Germanicæ Provinciæ, & nationis civitatibus, ac aliis locis ejusdem, & omnibus aliis Ecclesiasticis, & sæcularibus, præsertim Augustanæ Confessionis personis, qui, aut quæ unà cum ipsis ad hoc Generale Tridentinum Concilium venient, aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quocumque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium publicam fidem, & plenissimam, verissimamque securitatem, quam salvum conductum appellant, liberè ad hanc Tridentinam civitatem veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, unà cum ipsa Synodo de quibuscumque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet, tàm
D scripto, quàm verbo liberè offerendi, propalandi, eosque Scripturis Sacris, & Beatorum Patrum verbis, sententiis, & rationibus declarandi, astruendi, & persuadendi, & si opus fuerit, ad objecta Concilii Generalis respondendi, & cum iis, qui à Concilio delecti fuerint, disputandi, Christianè, aut charitativè absque omni impedimento conferendi, opprobriis, conviciis, ac contumeliis penitus semotis; & signanter, quod causæ controversæ, secundum sacram Scripturam, & Apostolorum traditiones, probata Concilia, & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & Sanctorum Patrum authoritates in prædicto Concilio Tridentino
E tractentur: illo etiam addito, ut Religionis prætextu, aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum minimè puniantur, impartitur, ac omnino concedit; sic etiam, ut propter illorum præsentiam, neque in itinere, aut quocumque locorum, eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipsa civitate Tridentina à divinis Officiis quovis modo cessetur. Et ut, his peractis, vel non peractis, quandocumque ipsis libuerit, aut majorum suorum mandato, & assensu, ad propria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque ulla retinentia, & occasione, aut mora, salvis rebus eorum, & suorum pariter honore, & personis, vice versa possint juxta beneplacitum liberè, & securè redire: de scientia tamen ab eadem Synodo deputandorum, ut tunc opportunè eorum securitati

ritati absque dolo, & fraude provideatur. Vult etiam sancta Synodus in hac publica fide, Salvoque conductu, omnes quascumque clausulas includi, ac contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena, efficaci, & sufficienti securitate in eundo, stando, ac redeundo, necessariæ, & opportunæ fuerint. Illud etiam ad majorem securitatem, & pacis, ac conciliationis bonum exprimens, quod si quispiam, aut illorum aliqui, sive in itinere Tridentum veniendo, sive ibidem morando, ac redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerint, aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ, & assecurationis beneficium eis concessum annullari, aut cassari; vult, & concedit, ut in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsis dumtaxat, & non ab aliis, condigna animadversione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius Synodi merito approbanda, & laudanda, mox puniantur, illorum assecurationis forma, conditionibus, & modis omnino manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, ut si quisquam, vel aliqui ex ipsa Synodo, sive in itinere, aut manendo, aut redeundo, aliquod enorme (quod absit) egerint, aut commiserint, quo posset hujus fidei publicæ, & assecurationis beneficium violari, aut quoquo modo tolli; in hujusmodi facinore deprehensi, ab ipsa Synodo dumtaxat, & non ab aliis, condigna animadversione, & emenda sufficienti, per partem Dominorum Germanorum Augustanæ Confessionis, tunc hic præsentium merito laudanda, & approbanda, mox puniantur, præsenti assecurationis forma, conditionibus, & modis omnino manentibus illibatis. Vult præterea ipsa Synodus, quod liceat ipsis Ambasciatoribus, omnibus, & singulis, toties, quotiescumque opportunum fuerit, seu necessarium, ad auram capiendam exire de civitate Tridentina, & reverti ad eamdem, necnon nuntium, vel nuntios suos ad quæcumque loca pro suis necessariis negotiis ordinandis liberè mittere, seu destinare, ac ipsos missos, seu destinatos, seu missum, & destinatum suscipere, toties, quoties eis videbitur expedire; ita quòd aliqui, vel aliquis per deputandos Concilii socientur, qui eorum securitati provideant, vel provideat. Qui quidem Salvus conductus, & securitates stare, ac durare debent, & à tempore, & per tempus, quo in ipsius Synodi, & suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorum ibidem, & rursum post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum præmisso, cum ipsi petierint, aut Concilium, habita hujusmodi audientia, ipsis recessum indixerit, à Tridento usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum, Deo favente restituet, dolo, & fraude prorsus exclusis. Quæ quidem omnia, pro universis, & singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus, tàm Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, quibuscumque, atque omnibus aliis Ecclesiasticis, ac sæcularibus personis, cujuscumque status, & conditionis existant, aut quocumque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit, & bona fide spondet. Insuper, omni fraude, & dolo exclusis, vera, & bona fide promittit, ipsam Synodum nullam, vel manifestè, vel occultè occasionem quæsituram, aut aliqua authoritate, potentia, jure, vel statuto, privilegio Legum, vel Canonum, aut quorumcumque Conciliorum, præsertim Constantiensis, & Senensis, quacumque forma verborum expressa, in aliquod hujus fidei publicæ, & plenissimè assecurationis, ac publicæ, & liberæ audientiæ, ipsis per ipsam Synodum concessæ, præjudicium quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram: quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta Synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cujuscumque conditionis, vel status, aut preeminentiæ existens, præscriptæ assecurationis, & Salvi conductus formam, & modum in quocumque, vel clausula violaverit (quod tamen avertere dignetur Omnipotens) & sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbitrio merito approbanda, & laudanda, habeant ipsam Synodum, & habere poterunt, incidisse in omnes pœnas, quas jure divino, & humano, aut consuetudine hujusmodi Salvorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione, aut quavis in hac parte contradictione.

Datum Tridenti in Sessione publica, die 25. Januarii 1552.

Ego ANGELUS MASSARELLUS, sacri Concil. Secret. in fidem, & testimonium præmissorum manu propria subscripsi.

SESSIO XVI.

Quæ est sexta, & ultima sub Julio III. Pontif. Max. celebrata die 28. Aprilis 1556.

DECRETUM

Suspensionis Concilii.

Sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea Reverendiss. Dominis Sebastiano Archiepiscopo Sipontino, & Aloysio Episcopo Veronensi, Apostolicis Nuntiis, tàm eorum proprio, quàm Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Marcelli, tituli S. Marcelli, S. R. E. Cardinalis Crescentii, Legati ob adversam ejus gravissimam valetudinem absentis nomine, non dubitat Christianis omnibus patere, hoc Concilium Oecumenicum Tridentinum primo à Paulo felicis recordationis convocatum, & collectum fuisse, deinde à sanctissimo Domino nostro Julio III. efflagitante Carolo quinto Augustissimo Imperatore, ea præcipuè de causa fuisse restitutum, ut Religionem in multis orbis partibus, & præsertim in Germania, in diversas opiniones miserabiliter distractam, in statum pristinum revocaret, abusus, & mores Christianorum corruptissimos emendaret. Cumque ad hoc agendum quamplurimi Patres, nulla laborum suorum, periculorumque habita ratione, è diversis regionibus alacriter confluxissent; resque strenuè magno fidelium concursu, feliciterque procederet; ac spes esset non levis, illos Germanos, qui eas novitates excitarant, in Concilium venturos sic animatos, ut veteris Ecclesiæ rationibus unanimiter acquiescerent: lux denique quædam rebus effulsisse videretur, caputque attollere inciperet profligata antea, & afflicta Respub. Christiana; ii repente tumultus, ea bella, hostis generis humani versutia exarserunt, ut Concilium velut hærere, ac suum cursum interrumpere satis incommodè cogeretur; spesque omnis ulterioris progressus hoc in tempore tolleretur: tantumque aberat, ut sancta Synodus Christianorum malis, & incommodis mederetur, ut multorum mentes, præter sui animi sententiam, irritaret potiùs, quàm placaret. Cùm igitur ipsa sancta Synodus omnia, & præcipuè Germaniam armis ardere, & discordiis videret, omnes fere Episcopos Germanos, præsertim Principes Electores, suis consultum Ecclesiis è Concilio abiisse; decrevit tantæ necessitati non reluctari, & ad meliora tempora reticere, ut Patres, quod eis nunc agere non licet, suis ovibus prospectum ad suas Ecclesias regredi valerent, ne diutiùs utrobique inutili otio conterantur. Atque ita, quoniam sic temporum conditio tulit, hujus Oecumenici Concilii Tridentini progressum per biennium suspendendum fore decernit, prout præsenti Decreto suspendit, ea tamen lege, ut si citius pacata res sit, ac tran- *Concil suspenditur ob bella.*

quillitas pristina revertatur, quos sperat Dei Optimi Maximi beneficio non longo forsan spatio futurum, ipsius Concilii progressus, eodemmet tempore suam vim, firmitatem, vigoremque habere censeatur. Sin autem (quod Deus avertat) peracto biennio prædicta legitima impedimenta non fuerint submota, cùm primum cessaverint, talis suspensio eo ipso sublata esse intelligatur, ac suus vigor, & robur Concilio sit restitutum, & esse intelligatur, sine alia nova Concilii convocatione: accedente ad hoc Decretum consensu, & auctoritate Sanctitatis suæ, & sanctæ Sedis Apostolicæ.

Interea tamen eadem sancta Synodus exhortatur omnes Principes Christianos, & omnes Prælatos, ut observent, & respectivè, quatenus ad eos spectat, observari faciant in suis Regnis, Dominiis, & Ecclesiis omnia, & singula, quæ per hoc sacrum Oecumenicum Concilium fuerunt hactenus statuta, & decreta.

Angelus Massarellus Secretarius Concilii sacri subscripsi.

BULLA CELEBRATIONIS

CONCIL. TRIDENT.

SUB PIO QUARTO

PONTIFICE MAXIMO.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, ad Ecclesiæ regimen, licèt tanto oneri impares, sola Dei dignatione vocati, statim circumferentes mentis oculos per omnes Reipublicæ Christianæ partes, cernentesque non sine magno horrore, quàm longè, lateque pestis hæresum, & schismatis pervasisset, & quanta Christiani populi mores correctione indigerent; in eam curam, & cogitationem pro suscepti muneris officio incumbere cœpimus, quemadmodum ipsas hæreses extirpare, tantumque, & tàm perniciosum schisma tollere, moresque adeo corruptos, & depravatos emendare possemus. Cum autem intelligeremus, ad hæc sananda mala aptissimum esse remedium, quod sancta hæc Sedes adhibere consuevisset, Oecumenici, Generalisque Concilii; ejus congregandi, & Deo juvante, celebrandi consilium cepimus. Indictum illud quidem antea fuit à fel. rec. Paulo III. & ejus successore Julio prædecessoribus nostris, sed variis de causis sæpiùs impeditum, & interpellatum, perfici non potuit. Siquidem Paulus, cùm id primò in urbem Mantuam, deinde Vincentiam indixisset, quasdam ob causas in litteris ejus expressas, id primo suspendit, postea Tridentum transtulit. Deinde cum quibusdam de causis ibi quoque ejus celebrandi tempus dilatum fuisset, tandem, suspensione sublata, in eadem civitate Tridentina inchoatum fuit. Verùm, Sessionibus aliquot habitis, & nonnullis Decretis factis, ipsum se postea Concilium aliquibus de causis, accedente etiam Sedis Apostolicæ auctoritate, Bononiam transtulit. Julius autem, qui ei successit, in eamdem civitatem Tridentinam id revocavit; quo quidem tempore facta alia quædam Decreta sunt. Sed cum novi in propinquis Germaniæ locis tumultus excitati fuissent, & bellum in Italia, & Gallia gravissimum exarsisset, rursus Concilium suspensum, & dilatum fuit: adnitente nimirum humani generis hoste, aliasque ex aliis difficultates, & impedimenta objiciente, ut tantum Ecclesiæ commodum, quod prorsus auferre non poterat, saltem quàm diutissimè retardaret. Quantopere verò interea auctæ fuerint, & multiplicatæ, ac propagatæ hæreses, quantopere schisma creverit, sine maximo animi dolore, nec meminisse possumus, nec referre. Sed tandem pius, & misericors

A Dominus, qui numquam ita irascitur, ut misericordiæ obliviscatur, Regibus, & Principibus Christianis pacem, & unanimitatem donare dignatus est. Qua nos, occasione oblata, maximam in spem venimus, ipsius misericordia freti, fore ut his tantis quoque Ecclesiæ malis, eadem Concilii via finis imponatur. Nos itaque ad schisma, hæresesque tollendas, ad corrigendos, & reformandos mores, ad pacem inter Christianos Principes conservandam, celebrationem ejus non esse duximus diutius differendam. Habita igitur cum Venerabilibus fratribus nostris S. Rom. Eccles. Cardinalibus deliberatione matura, factis etiam consilii nostri certioribus charissimis in Christo filiis nostris, Ferdinando Romanorum Imperatore electo, & aliis Regibus, atque Principibus, quos quidem (sicut de eorum summa pietate, & sapientia nobis pollicebamur) B paratissimos ad ipsius Concilii celebrationem adjuvandam invenimus, ad Dei omnipotentis laudem & honorem, & gloriam, atque universalis Ecclesiæ utilitatem, de eorumdem fratrum nostrorum consilio, & assensu, sacrum Oecumenicum, & Generale Concilium, ex auctoritate ejusdem Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum (qua nos quoque in terris fungimur) freti, & subnixi, in civitate Tridentina ad sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proximè futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacumque, statuimus, atque decernimus. Quocirca Venerabiles Fratres nostros, omnibus ex locis, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, cæterosque, quibus in Concilio Generali sedere, & sententiam dicere, jure communi, vel ex C privilegio, vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in Domino hortamur, & monemus, atque etiam districtè præcipiendo mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, in vi quoque juramenti, quod præstiterunt, & sub pœnis, quas in eos, qui ad Concilia generalia convenire neglexerint, sacris sciunt esse Canonibus constitutas, ut ad Concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præpediti; quod tamen impedimentum per legitimos Procuratores Synodo probare debebunt. Monemus præterea omnes, & singulos, quorum interest, interesseve poterit, ut in Concilio adesse ne negligant. Charissimos verò in Christo filios nostros, Romanorum Imperatorem electum, cæterosque Reges, & Principes, quos optandum sanè esset Concilio interesse posse, hortamur, & rogamus, ut si D ipsi interesse Concilio non potuerint, Oratores suos prudentes, graves, & pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine illi intersint, curentque diligenter pro sua pietate, ut ex eorum Regnis, atque Dominiis Prælati sine recusatione, ac mora, tàm necessario tempore, Deo, & Ecclesiæ officium suum præstent: eosdem etiam carituros esse minimè dubitantes, ut per ipsorum Regna, & dominia tutum, ac liberum iter Prælatis, eorumque familiaribus, comitibus, & aliis omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo redeuntibus pateat, benigneque, ac comiter omnibus in locis recipiantur, atque tractentur, sicut (quod ad nos attinet) ipsi quoque curabimus: qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tàm pium, & salutare opus perficiendum à nobis in hoc loco constitutis præ- E stari possit, nihil, ut Deus scit, quærentes aliud, nil propositum habentes in hoc Concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum ovium reductionem ad salutem, & perpetuam Christianæ Reipubl. tranquillitatem, ac quietem. Ut verò hæ literæ, & quæ in eis continentur, ad omnium, quorum oportet, notitiam perveniant, nec quisquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit, præsertim cum non ad omnes, quos de his litteris certiores fieri oportet, tutus forsitan pateat aditus: volumus, & mandamus, ut in Basilica Vaticana Principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi, tunc cum in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam clara

clara voce à Curiæ nostræ Cursoribus, seu Notariis aliquibus publicis, recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad valvas earum Ecclesiarum, itemque Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur, ibique, quò legi, & omnibus innotescere possint, aliquandiu relinquantur. Cum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem, & affixionem, omnes, & singulos, qui his litteris comprehenduntur, post duos menses à die publicationis, & affixionis earum, volumus perinde adstrictos, & obligatos esse, ac si ipsismet illæ coram editæ, & lectæ fuissent. Transumptis quoque earum, quæ manu publici alicujus Notarii scripta, subscriptave, & sigillo, ac subscriptione alicujus personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ indictionis, statuti, decreti, præcepti, admonitionis, & adhortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1560. 3. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

Antonius Florebellus Barengus.

C

Ego Pius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

SI MEI NON FUERINT — IMMACULATUS ERO. — DOMINATI, — TUNC

S. S.	P. P.
PI. PI.	VS. IIII.

Ego Rever. Cardin. de Carpo Episc. Portuensis.
Ego F. Cardinalis Episcopus Tusculanus.
Ego Feder. Cardin. Cæsius Episc. Prænestinus.
Ego Joan. Cardin. Moronus Episc. Albanensis.
*
Ego Christophorus Madrucius Card. Trident.
Ego Ottho Truchses Card. Augustanus.
Ego B. de la Cueva Cardinalis sanctæ Crucis.
Ego Tiberius Cardin. Crispus.
Ego Joan. Mich. Card. Saracenus.
Ego Joan. Cardin. S. Vitalis.
Ego Joan. And. Cardin. Messanensis.
Ego Jacobus Cardin. Puteus.
Ego Joan. B. Cicada Card. S. Clementis.
*
*
Ego Scipio Cardin. Pisarum.
Ego Joan. Card. Romanus.
Ego Joan. Cardin. Capisuccus.
Ego Thad. Cardin. Gaddus.
Ego F. M. Card. Alexandrinus.
Ego Clem. Card. Aræceli.
Ego Jacob. Card. Sabellus.

A Ego Joan. Card. S. Gregorii.
*
Ego A. Card. Farnesius Vicecancellarius.
Ego G. As. Card. Camerarius.
Ego Hip. Card. Ferrariensis.
*
Ego Jul. Card. Urbinas.
Ego Aloy. Card. Cornelius.
Ego Hier. Card. Simoncellus.
Ego Vitellotius Card. Vitellius.
Ego Joan. Card. de Medicis.
Ego Carolus Card. Borromæus.

Antonius Florebellus Lavellinus Barengus.

B

ANno à Nativitate Domini millesimo quingentesimo sexagesimo, Indictione tertia, die verò secunda mensis Decembris Pontificatus sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Pii divina Providentia Papæ IV. anno primo, retroscriptæ litteræ Apostolicæ lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt in locis suprascrip. juxta earum seriem, & tenorem, & etiam ut moris est, & illis amotis, dimissis illarum copiis affixis per nos Bernardinum Andreutium, & Joannem Andream Panniza, Apostolicos Cursores.

Petrus Veltrini, Magister Cursorum.

BREVE PII PP. IV.

Super ordine sedendi in Concilio, non habita ratione dignitatis Primitialis.

DIlecti filii nostri, salutem, & Apostolicam benedictionem. Sicut ea, quæ pacem, & concordiam nutriunt, pura mente semper inquirimus, ita ex debito nostræ Pastoralis sollicitudinis tenemur illa submovere, quæ discordiam suscitare, & scandalum introducere posse videntur. Itaque ad tollendam omnem controversiarum materiam, quæ inter Prælatos, ad celebrationem sacri Oecumenici, & generalis Concilii in civitate Tridentina pro tempore congregatos, super eorum præsidentia forte jam sunt exortæ, & in dies oriri possunt. Volumus, ac vobis per præsentes mandamus, ut omnes, & singulos Prælatos prædictos, videlicet venerabiles fratres Patriarchas primo, secundo Archiepiscopos, tertio autem loco Episcopos, in quibusvis actibus publicis, secundum gradum, & Ordinem suarum ad eorum Ecclesias promotionum (ita quod qui prius promotus ad eas fuerit, in suo quisque ordine prior existat) incedere, sedere, ac locum habere (nulla habita ratione ad ipsorum dignitates Primitiales, sive veræ, sive prætensæ illæ fuerint) auctoritate nostra faciatis, studioseque, & diligenter curetis, atque pro vestra prudentia, ac pietate geratis, ut cuncta istic concordibus animis in virtute Spiritus sancti, cum Dei omnipotentis honore, atque timore, quietè, faciliterque procedere valeant: non obstantibus præmissis, & quibusvis Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die ultima Decembris 1562. Pontif. nostri anno secundo.

A

DECLARATIO

Facta per Illustrissimos Dominos Legatos, super Decreto sanctissimi Domini N. D. Pii PP. IV.

QUia dubitari posset, an ex prædicto Decreto sanctissimi Domini nostri aliquod præjudicium generetur Primatibus supradictis in proprietate, seu possessione suarum Primatiarum, sive verarum, sive prætensarum: Nos Hercules tituli sanctæ Mariæ novæ de Mantua, Hieronymus tituli sanctæ Susannæ, Seripandus Stanislaus tituli sancti Laurentii in Palisperna Varmiensis, ac Ludovicus tituli S. Cyriaci in Thermis Simonetta, nuncupati, S. R. E. Presbyteri Cardinales, sacri Oecumenici Concilii Tridentini Præsidentes, & Apostolici de Latere Legati, declaramus, quòd mens sanctissimi D. N. & nostra est, quod per hoc Decretum nulli jus de novo acquiratur, nullique præjudicium generetur, nulliusque jus in proprietate, vel possessione lædatur, atque demum in omnibus, & per omnia unumquemque Primatem, verum, vel prætensum, in eodem statu post hoc Concilium remanere, in quo antea permanebat.

B

SACROSANCTI OECUMENICI, ET GENERALIS CONC. TRIDENTINI, SESSIO XVII.

Quæ est prima sub Pio IV. Pontif. Max. celebrata die 18. Januarii 1562.

DECRETUM

De celebrando Concilio.

ILlustrissimi, & Reverendissimi DD. Reverendique Patres, placetne vobis, ad laudem, & gloriam sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ad incrementum, & exaltationem fidei, & Religionis Christianæ, sacrum Oecumenicum, & Generale Concilium Tridentinum, in Spiritu sancto legitimè congregatum, ab hodierno die, qui est decimus octavus mensis Januarii, anni à Nativitate Domini millesimi quingentesimi sexagesimi secundi, Cathedræ Romanæ Beati Petri Apostolorum Principis consecrato, sublata quacumque suspensione, juxta formam, & tenorem literarum sanctissimi D. N. Pii IV. Pont. Max. celebrari, & in eo ea, debito servato ordine, tractari, quæ proponentibus Legatis, ac Præsidentibus, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione controversias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, Ecclesiæ veram, atque Christianam pacem conciliandam, apta, & idonea ipsi sanctæ Synodo videbuntur? Responderunt: Placet.

Proponunt Legati.

Indictio futuræ Sessionis.

ILlustrissimi, & Reverendissimi DD. Reverendique Patres, placetne vobis, proximam futuram Sessionem habendam, & celebrandam esse Feria quinta post secundam Dominic. Quadrages. quæ erit die 26. mensis Feb. Responderunt; Placet.

Propositio facta.

IN prima præterita Sessione declaratum est, & communi omnium voto approbatum pertractandum esse de eis, quæ necessaria videbuntur ad Catholicæ fidei doctrinam stabiliendam, atque morum integritatem restituendam.

Ut autem hæc, Deo duce, aggrediamur, visum est magnopere referre ad doctrinam de fide in suam puritatem restituendam, ut libri à variis Authoribus post exortas hæreses scripti, atque etiam librorum censuræ in diversis locis à Catholicis editæ, examinentur. De quibus quidquid sancta Synodus statuerit, tanquam sacrosanctum Decretum suo tempore publicabitur, ut ab omnibus absque ulla tergiversatione custodiatur. Super qua re quicunque pro ejus faciliori expeditione aliquod afferre voluerint, libenter audientur.

Ad hæc ritè dijudicanda ut vocentur omnes, ex decreto sanctæ Synodi, consentaneum fore existimavimus, ad quos istarum rerum aliqua pertinere quoquo modo potest, ne deinceps inauditos se esse condemnatos censeri possint.

Non abs re quoque putavimus esse, omnes, qui in hæreses quascumque lapsi sunt, & adhuc irretiti sunt, ad pœnitentiam invitare, cum Salviconductus ampla concessione, ac promissione magnæ, & singularis clementiæ, & benignitatis, modo redeant ad cor, & sanctæ Ecclesiæ Catholicæ potestatem agnoscant.

C

Tàm super modo facilioris expeditionis examinis librorum, & censurarum, quàm super aliis, quæ sequuntur, Patres, postquam hujus scripti exemplum acceperint, & consideraverint, dicant sententias suas in sequenti Congregatione.

SESSIO XVIII.

Quæ est secunda sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 26. Februarii 1562.

DECRETUM

D

De librorum delectu, & omnibus ad Concilium fide publica invitandis.

SAcrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem sanctæ sedis Apostolicæ Legatis, non humanis quidem viribus confisa, sed Domini nostri Jesu Christi (qui os, & sapientiam Ecclesiæ suæ daturum se promisit) ope, & auxilio freta, illud præcipuè cogitat, ut Catholicæ fidei doctrinam, multorum inter se dissidentium opinionibus pluribus in locis inquinatam, & obscuratam, in suam puritatem, & splendorem aliquando restituat, & mores, qui à veteri instituto deflexerunt, ad meliorem vitæ rationem revocet, corque patrum ad filios, & cor filiorum ad patres convertat. Cum itaque omnium primum animadverterit, hoc tempore suspectorum, ac perniciosorum librorum, quibus doctrina impura continetur, & longè, lateque diffunditur, numerum nimis excrevisse (quod quidem in causa fuit, ut multæ censuræ in variis provinciis, & præsertim in alma urbe Roma, pio quodam zelo editæ fuerint) neque tamen huic tàm magno, ac pernicioso morbo salutarem ullam profuisse medicinam, censuit, ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris, librisque quid facto opus esset, diligenter considerarent, atque etiam ad eandem sanctam Synodum suo tempore referrent: quo

Luc. 21.

E

Malac.

quo faciliùs ipsa possit varias, & peregrinas doctrinas, A
tanquam zizania, à Christianæ veritatis tritico separa-
re, deque his commodius deliberare, & statuere, quæ
13. ad scrupulum ex complurium animis eximendum, &
tollendas multarum querelarum causas, magis oppor-
tuna videbuntur. Hæc autem omnia ad notitiam quo-
rumcumque deducta esse vult, prout etiam præsenti
Decreto deducit, ut si quis ad se pertinere aliquo mo-
do putaverit, quæ vel de hoc librorum, & censurarum
negotio, vel de aliis, quæ in hoc Generali Concilio
tractanda prædixit, non dubitet, à sancta Synodo se
benignè auditum iri.

Quoniam verò eadem sancta Synodus ex corde o-
ptat, Deumque enixè rogat, quæ ad pacem sunt Eccle-
siæ, ut universi communem matrem in terris agnoscen-
21. tes (quæ quos peperit, oblivisci non potest) unanimes B
uno ore glorificemus Deum Patrem Domini nostri Je-
su Christi, per viscera misericordiæ ejusdem Dei, &
Domini nostri, omnes, qui nobiscum communionem
non habent, ad concordiam, & reconciliationem, &
ut ad hanc sanctam Synodum veniant, invitat, atque
hortatur, utque charitatem, quod est vinculum per-
fectionis, amplectantur, pacemque Christi exultan-
tem in cordibus suis præ se ferant, in quam vocati sunt
in uno corpore. Hanc ergo non humanam, sed Spi-
5. ritus sancti vocem audientes, ne obdurent corda sua,
sed in suo sensu non ambulantes, neque sibi placentes,
3. ad tàm piam, & salutarem matris suæ admonitionem
excitentur, & convertantur. Omnibus enim charita-
tis officiis sancta Synodus eos, ut invitat, ita comple-
4. ctitur.

4. Insuper eadem sancta Synodus decrevit, fidem C
publicam in congregatione generali concedi posse,
& eamdem vim habituram, ejusdemque roboris, &
momenti futuram, ac si in publica Sessione data, &
decreta fuisset.

Indictio futuræ Sessionis.

EAdem sacrosancta Synodus Tridentina, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, statuit, & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam, & celebrandam esse Feria quinta post sacratissimum Festum Ascensionis Domini, quæ erit die 14. mensis Maji. D

SALVUSCONDUCTUS CONCESSUS Germanicæ nationi, in Congregatione generali, die 14. Martii anno 1562.

SAcrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Sedis Apostolicæ Legatis, universis fidem facit, quod omnibus, & singulis Sacerdotibus, Electoribus, &c. *est ejusdem tenoris, sicut qui habetur supra in Sessione 15.*

Extensio ad alias Nationes.

EAdem sacrosancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis de Latere Legatis, omnibus, & singulis aliis, qui nobiscum in iis, quæ sunt fidei, communionem non habent, ex quibuscumque Regnis, nationibus, provinciis, civitatibus, ac locis, in quibus publicè, & impunè prædicatur, vel docetur, sive creditur contrarium ejus, quod sancta Romana sentit Ecclesia, dat fidem publicam, sive Salvumconductum, sub eadem forma, & eisdem verbis, quibus datur Germanis. E

SESSIO XIX.

Quæ est tertia sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 14. Maji 1562.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

SAcrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, decreta ea, quæ hodiè in præsenti Sessione statuenda, ac sancienda erant, justis nonnullis, ac honestis causis, in Feriam quintam post proximam solemnitatem corporis Christi (quæ erit pridiè Nonas Junii) proroganda esse censuit, ac prorogat, dictaque die Sessionem habendam esse, ac celebrandam omnibus indicit. Interea rogandus est Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, auctor pacis, ut sanctificet corda omnium, quo adjuvante, sancta Synodus, & nunc, & semper meditari, ac peragere valeat, quæ ad ejus laudem, & gloriam pertineant.

SESSIO XX.

Quæ est quarta sub Pio IV. Pontif. Maxim. celebrata die 4. Junii 1562.

DECRETUM

Prorogationis Sessionis.

SAcrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, propter varias difficultates ex diversis causis exortas, atque etiam ut congruentiùs, majorique cum deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata, cum iis, quæ ad Reformationem spectant, simul tractentur, & sanciantur; ea, quæ statuenda videbuntur tàm de Reformatione, quàm de dogmatibus, in proxima Sessione, quam omnibus indicit in diem sextamdecimam subsequentis mensis Julii, definienda esse decrevit. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ipsa sancta Synodus, pro ejus arbitrio, & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in generali Congregatione, restringere, & prorogare liberè possit, & valeat.

SESSIO XXI.

Quæ est quinta sub Pio IV Pontif. Maxim. celebrata sub die 16. Julii 1562.

DOCTRINA

De Communione sub utraque specie, & parvulorum.

SAcrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, cum de tremendo, & sanctissimo Eucharistiæ Sacramento varia diversis in locis errorum monstra nequissimi dæmonis artibus circumferantur, ob quæ in non-

nonnullis Provinciis multi à Catholicæ Ecclesiæ fide, A atque obedientia videantur discessisse, censuit ea, quæ ad communionem sub utraque specie, & parvulo pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, ne posthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quàm est his Decretis explicatum, atque definitum.

Laicos, & Clericos non conficientes non adstringi jure divino ad Communionem sub utraque specie.

CAPUT PRIMUM.

Isaiæ 11. ITaque sancta ipsa Synodus à Spiritu sancto (qui Spiritus est sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilii, & pietatis) edocta, B atque ipsius Ecclesiæ judicium & consuetudinem secuta, declarat, ac docet, nullo divino præcepto Laicos, & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum: neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse, Mat. 26. quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in ultima cœna 1. Cor. 11. venerabile hoc Sacramentum in panis, & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit; non tamen illa institutio, & traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Joannem sexto rectè colligitur, utriusque speciei Communionem à Domino præceptam esse, utcumque juxta varias Sanctorum Patrum, & Doctorum C interpretationes intelligatur. Namque qui dixit: Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; dixit quoque: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in* Ibidem. *æternum*. Et qui dixit: *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; dixit etiam: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Et denique qui dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*; dixit nihilominus: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*.

Ecclesiæ potestas circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ.

D

CAPUT II.

PRæterea declarat, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret. Id autem Aposto-2. Cor. 4. lus non obscurè visus est innuisse, cum ait: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Atque ipsum quidem hac potestate 1. Cor. 11. usum esse, satis constat cùm in multis aliis, tùm in hoc Sacramento, cùm, ordinatis nonnullis circa ejus usum: *Cætera, inquit, cùm venero, disponam*. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia hanc suam in administra- E tione Sacramentorum auctoritatem, licèt ab initio Christianæ Religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis, latissimè jam mutata illa consuetudine, gravibus, & justis causis adducta hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit: quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, pro libito mutare non licet.

Totum, & integrum Christum, ac verum Sacramentum sub qualibet specie sumi.

CAPUT III.

INsuper declarat, quamvis Redemptor noster (ut Mat. 2 antea dictum est) in suprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera tantùm specie, totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.

Parvulos non obligari ad Communionem Sacramentalem.

CAPUT IV.

DEnique eadem sancta Synodus docet, parvulos usu rationis carentes, nulla obligari necessitate, ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem. Siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certè eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.

DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE specie, & parvulorum.

CANON I.

SI quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes, & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.

CANON III.

SI quis negaverit, totum, & integrum Christum, omnium gratiarum fontem, & authorem, sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falsò asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, Anathema sit.

Duos

Duos verò articulos aliàs propositos, nondum tamen excussos, videlicet, an rationes, quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret Laicos, atque etiam non celebrantes Sacerdotes, sub una tantùm panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione Calicis usus cuiquam sit permittendus: &, an, si honestis, & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui, vel nationi, vel Regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ: eadem sancta Synodus in aliud tempus, oblata sibi quamprimum occasione, examinandos, atque definiendos reservat.

DECRETUM

DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad Dei omnipotentis laudem, & sanctæ Ecclesiæ ornamentum, ea, quæ sequuntur, de reformationis negotio in præsenti statuenda esse censuit.

CAPUT I.

Quoniam ab Ecclesiastico Ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa etiam spontè oblatum, Episcopi, & alii Ordinum collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant. Notarii verò, in his tantùm locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis literis dimissoriis, aut testimonialibus, decimam tantùm unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo: nec Episcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus, directè, vel indirectè, provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omninò teneri decernit, contrarias taxas, ac statuta, & consuetudines etiam immemorabiles, quorumcumque locorum (quæ potiùs abusus, & corruptelæ, Simoniacæ pravitati faventes, nuncupari possunt) penitùs cassando, & interdicendo, & qui secus fecerint, tàm dantes, quàm accipientes, ultra divinam ultionem, pœnas à Jure inflictas ipso facto incurrant.

CAPUT II.

Cum non deceat, eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere: compertumque sit complures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt se beneficium Ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus sæcularis (quamvis aliàs sit idoneus moribus, scientia, & ætate) ad sacros Ordines promoveatur, nisi priùs legitimè constet eum Beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. Id verò beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus: neque ea resignatio admittatur, nisi constituto, quod aliunde vivere commodè possit: & aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes, ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque priùs perspecto, patrimonium illud, vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episc. alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliundè habeant, unde vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his innovando.

CAPUT III.

Cum Beneficia ad divinum cultum, atque Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur, statuit sancta Synodus, in Ecclesiis tàm Cathedralibus, quàm Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque proventuum, & obventionum, tàm dignitatum, quàm Canonicatuum, Personatuum, Portionum, & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes proportionabiliter, juxta divisionem ab Episcopo, etiam tanquam Apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur: salvis tamen consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, vel minus tertia parte percipiunt. Non obstantibus exemptionibus, ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & appellationibus quibuscumque: crescenteque non servientium contumacia, liceat contra eos procedere juxta juris, ac Sacrorum Canonum dispositionem.

CAPUT IV.

Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, in omnibus Ecclesiis Parochialibus, vel Baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo; cogant Rectores, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum. In iis verò, quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, & divina officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam invitis Rectoribus, juxta formam Constitutionis Alexandri tertii (quæ incipit, *Ad audientiam*) constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis præficiendi, competens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus, & si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam dictorum Sacerdotum sustentandam: quacumque reservatione, generali, vel speciali, vel affectione super dictis Ecclesiis, non obstantibus. Neque hujusmodi ordinationes, & erectiones possint tolli, nec impediri, ex quibuscumque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

CAPUT V.

Ut etiam Ecclesiarum status, ubi Sacra Deo Officia ministrantur, ex dignitate conservetur, possint Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, juxta formam juris, sine tamen præjudicio obtinentium, facere uniones perpetuas quarumcumque Ecclesiarum Parochialium, & Baptismalium, & aliorum Beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem, & in cæteris casibus à jure permissis, etiam si dictæ Ecclesiæ, vel Beneficia essent generaliter, vel specia-

A specialiter reservata; aut qualitercumque affecta; quòd uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscumque provisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis, aut suspensionis.

CAPUT VI.

Quia illiterati, & imperiti Parochialium Ecclesiarum Rectores, sacris minus apti sunt Officiis, & alii propter eorum vitæ turpitudinem potiùs destruunt, quàm ædificant, Episcopi, etiam tanquam Apostolicæ Sedis Delegati, eisdem illiteratis, & imperitis, si aliàs honestæ vitæ sint, Coadjutores, aut B Vicarios pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possint, quacumque appellatione, & exemptione remota: eos verò, qui turpiter, & scandalosè vivunt, postquam præmoniti fuerint, coerceant, ac castigent: & si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos Beneficiis, juxta sacrorum Canonum Constitutiones, exemptione, & appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant.

CAPUT VII.

Cum illud quoque valde curandum sit, ne ea, quæ sacris ministris dicata sunt, temporum injuria obsolescant, & ex hominum memoria excidant; Episcopi etiam, tanquam Apostolicæ sedis Delegati, transferre C possint Beneficia simplicia (etiam Jurispatronatus) ex Ecclesiis, quæ vetustate, vel aliàs collapsæ sint, & ob eorum inopiam nequeant instaurari; vocatis his, quorum interest, in matrices, aut alias Ecclesias locorum eorumdem, seu viciniorum, arbitrio suo: atque in eisdem Ecclesiis erigant Altaria, vel Capellas sub eisdem invocationibus, vel in jam erecta Altaria, vel Capellas transferant, cum omnibus emolumentis, & oneribus, proprioribus Ecclesiis impositis. Parochiales verò Ecclesias, etiam si Jurispatronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventibus, quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus. Qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut D in illorum defectum, Parochianos, omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione, & contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, seu viciniores Ecclesias transferantur, cum facultate, tàm dictas Parochiales, quàm alias Ecclesias dirutas, in profanos usus non sordidos, erecta tamen ibi Cruce, convertendi.

CAPUT VIII.

Quæcumque in Diœcesi ad Dei cultum spectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, ubi oportet, provideri æquum est. Propterea commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præposituræ nuncupatæ, E in quibus non viget Regularis observantia, necnon Beneficia, tàm curata, quàm non curata, sæcularia, & regularia, qualitercumque commendata, etiam exempta ab Episcopis, etiam tanquam Apostolicæ sedis Delegatis, annis singulis visitentur; curentque iidem Episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quæ renovatione indigent, aut restauratione, reficiantur; & cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia rectè exerceantur, appellationibus quibuscumque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore præscriptis, conservatoriis, judicum deputationibus, & eorum inhibitionibus non obstantibus. Et, si in eis vigeret observantia Regularis, provideant Episcopi paternis admonitionibus, ut eorum Regularium Superiores juxta eorum Regularia instituta, vivendi rationem observent, & observari faciant, & sibi subditos in officio contineant, ac moderentur. Quòd si admoniti intra sex menses eos non visitaverint, vel correxerint, tunc iidem Episcopi, etiam ut Delegati sedis Apostolicæ, eos visitare possint, & corrigere, prout ipsi Superiores possent juxta eorum instituta; quibuscumque appellationibus, privilegiis, & exemptionibus penitùs remotis, & non obstantibus.

CAPUT IX.

Cum multa à diversis antea Conciliis, tàm Lateranensi, ac Lugdunensi, quàm Viennensi, adversus pravos eleemosynarum Quæstorum abusus remedia tunc adhibita, posterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiusque eorum malitia, ita quotidie magno fidelium omnium scandalo, & querela excrescere deprehendatur, ut de eorum emendatione nulla spes ampliùs relicta videatur, statuit, ut posthac in quibuscumque Christianæ Religionis locis eorum nomen, atque usus penitus aboleatur, nec ad officium hujusmodi exercendum ullatenus admittantur, non obstantibus privilegiis, Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, piis locis, & quibusvis cujuscumque gradus, status, & dingitatis, personis concessis, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Indulgentias verò, aut alias spiritales gratias, quibus non ideò Christi fideles decet privari, deinceps per Ordinarios locorum, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decernit. Quibus etiam eleemosynas, atque oblata sibi charitatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur, ut tandem cœlestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes verè intelligant.

Indictio futuræ Sessionis.

Eadem sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legatis, statuit, & decrevit, proximam futuram Sessionem habendam, & celebrandam esse Feria quinta post Octavam Festi Nativit. B. Mariæ Virginis, quæ erit decimaseptima mensis Septemb. proximè futuri. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum, ac unicuique Sessioni in posterum præfigendum, ipsa sancta Synodus pro ejus arbitrio, & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in generali Congregatione restringere, & prorogare liberè possit, & valeat.

SESSIO XXII.

Quæ est sexta sub Pio IV. Pontifice Max. celebrata die 17. Septembris 1562.

Doctrina de Sacrificio Missæ.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis Legatis, ut vetus, absoluta, atque omni ex parte perfecta de magno Eucharistiæ mysterio in sancta Catholica Ecclesia fides, atque doctrina retineatur, & in sua puritate propulsatis erroribus, atque hæresibus, conservetur, de ea, quatenus verum, & singulare Sacrificium est, Spiritus sancti illustratione edocta, hæc, quæ sequuntur docet, declarat, & fidelibus populis prædicanda decernit.

CAPUT I.

Quoniam sub priori Testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem

tatem consummatio non erat, oportuit, Deo Patre
.9.& misericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium *secundum ordinem Melchisedech surgere*, Dominum nostrum Jesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus, & Dominus noster, etsi semel ipsum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblatus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem Sacerdotium ejus
28. extinguendum non erat, in Cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ suæ sponsæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repræsentaretur, ejusque memoria in finem usque sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, pec-
09. catorum applicaretur, Sacerdotem *secundum ordinem Melchisedech* se in æternum constitutum declarans, corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit, per
22. hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*:
.11. uti semper Ecclesia Catholica intellexit, & docuit. Nam celebrato veteri Pascha (quod in memoriam
.12. exitus de Ægypto multitudo filiorum Israel immola-
.15. bat) novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum, in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui Sanguinis effusionem nos redemit, atque
.13. *eripuit de potestate tenebrarum*, & in regnum suum
. 1. transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari
c.1. potest, quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit, & quam non obscure innuit Apostolus Paulus Corinthiis scribens, cum
.10. dicit, non posse eos, qui participatione mensæ dæmo-
24.& niorum polluti sunt, *mensę Domini participes fieri*; per mensam, Altare utrobique intelligens. Hæc de-
.1.& nique illa est, quæ per varias Sacrificiorum Naturæ, &
9. Legis tempore similitudines figurabatur, utpotè quæ bona omnia per illa significata, velut illorum omnium consummatio, & perfectio, complectitur.

CAPUT II.

ET quoniam in divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruentè obtulit, docet sancta Synodus Sacrificium illud verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit. Una enim, eademque est hostia, idemque nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis (cruentæ inquam) fructus per hanc incruentam uberrimi percipiuntur, tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non solùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis in Christo, nondum ad plenum purgatis, ritè, juxta Apostolorum traditionem, offertur.

CAPUT III.

ET quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet,

A sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet, Offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule; sed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.

CAPUT IV.

ET cum sancta sanctè administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum Sacrificium, Ecclesia Catholica, ut dignè, reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis antè sæculis instituit, ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maximè sanctitatem, &
B pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat cùm ex ipsis Domini verbis, tùm ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis Institutionibus.

CAPUT V.

CUmque natura hominum ea sit, ut non facilè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam summissa voce, alio verò clariore, in Missa pronuntiarentur, instituit. Ceremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque
C id genus multa, ex Apostolica disciplina, & traditione: quo & Majestas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia Religionis, & pietatis signa, ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

CAPUT VI.

OPtaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solùm spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos hujus sanctissimi Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, ut priva-
D tas, & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat. Siquidem illę quoque Missæ verè communes censeri debent, partim quod in eis populus spiritualiter communicet; partim verò quod à publico Ecclesiæ ministro non pro se tantùm, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.

CAPUT VII.

MOnet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent; tùm quòd Christum Dominum ita fecisse credatur, tùm etiam, quia è latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur; & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.

E CAPUT VIII.

ETsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari lingua passim celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo, & à sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum matre, & magistra, probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit, qui frangat eis, mandat sancta Synodus Pastoribus, & singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem, vel per se, vel per alios, ex iis, quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii mysterium aliquod decla-

clarat, diebus præsertim Dominicis, & Festis. A

CAPUT IX.

QUia verò adversus veterem hanc in sacrosancto Euangelio, Apostolorum traditionibus, sanctorumque Patrum doctrina fundatam fidem, hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque à multis docentur, atque disputantur: sancta Synodus, post multos, gravesque his de rebus maturè habitos tractatus, unanimi Patrum omnium consensu, quæ huic purissimæ fidei, sacræque doctrinæ adversantur, damnare, & à sancta Ecclesia eliminare per subjectos hos Canones constituit.

DE
SACRIFICIO MISSÆ.

CANON I.

SI quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & Sanguinem suum, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi Sacrificio in cruce peracto per Missæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, imposturam esse, Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, Canonem Missæ errores continere, ideoque abrogandum esse, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, ceremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabula impietatis esse magis, quàm officia pietatis, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, B illicitas esse, ideoque abrogandas, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo summissa voce pars Canonis, & verba consecrationis proferuntur, damnandum esse, aut lingua tantùm vulgari Missam celebrari debere, aut aquam non miscendam esse vino in Calice offerendo, eo quòd sit contra Christi institutionem, Anathema C sit.

DECRETUM

De observandis, & evitandis in celebratione Missæ.

QUanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium omni religionis cultu, ac veneratione celebretur, quivis facilè existimare poterit, qui cogitarit, maledictum in Sacris litteris eum vocari, *qui opus Dei facit negligenter*, Jerem. 48. Quod si necessariò fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum, D ac divinum à Christi fidelibus tractari posse, quàm hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa Hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in Altari per Sacerdotes quotidiè immolatur; satis etiam apparet, omnem operam, & diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia, & puritate, atque exteriori devotionis, ac pietatis specie peragatur. Cùm igitur multa jam sive temporum vitio, sive hominum incuria, & improbitate irrepsisse videantur, quæ à tanti Sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor, & cultus ad Dei gloriam, & fidelis populi ædificationem restituatur, decernit sancta Synodus, ut ordinarii locorum Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere sedulò curent, ac teneantur, quæ vel avaritia, idolorum servitus; E vel irreverentia, quæ ab impietate vix sejuncta esse potest; vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix, induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potiùs, quàm postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à Simonia, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omnino prohibeant.

Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis Diœcesibus interdicant, ne cui vago, & ignoto Sacerdoti Missas celebrare liceat. Nemini præterea, qui publicè, & notoriè criminosus sit, aut sancto Altari ministra-

ministrare, aut sacris interesse permittant: neve patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantùm cultum dedicata Oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus, aut regularibus quibuscumque peragi: ac nisi prius, qui intersint, decenter composito corporis habitu, declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solùm corpore adesse. Ab Ecclesiis verò Musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid miscetur, item sæculares omnes actiones, vana, atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant, ut Domus Dei verè domus orationis esse videatur, & dici possit.

Postremo, ne superstitioni locus aliquis detur, edicto, & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, B quàm debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequenti, & laudabili usu receptæ fuerint. Quarumdam verò Missarum, & candelarum certum numerum, qui magis à superstitioso cultu, quàm à vera Religione inventus est, omnino ab Ecclesia removeant, doceantque populum, quis sit, & à quo potissimum proveniat hujus sanctissimi Sacrificii tam pretiosus, ac cœlestis fructus. Moneant etiam eumdem populum; ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant. Hæc igitur omnia, quæ summatim enumerata sunt, locorum Ordinariis, ita proponuntur, ut non solùm ea ipsa, sed quæcumque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi à sacrosancta Synodo potestate, ac etiam ùt delegati Sedis C Apostolicæ, prohibeant, mandent, corrigant, statuant, atque ad ea inviolatè servanda, censuris Ecclesiasticis, aliisque pœnis, quæ illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant; non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus, ac consuetudinibus quibuscumque.

DECRETUM
DE
REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta Oecumenica, & Generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitimè congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ sedis D Legatis, ut Reformationis negotium prosequatur, hæc in præsenti Sessione statuenda esse censuit.

CAPUT PRIMUM.

Nihil est, quod alios magis ad pietatem, ac Dei cultum assiduè instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos, tanquam in speculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur. Quapropter sic decet omnino Clericos, in sortem Domini vocatos, vitam, moresque suos omnes componere, ut E habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum, ac Religione plenum præ se ferant: levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cùm igitur, quo majore in Ecclesia Dei, & utilitate, & ornamento hæc sunt, ita etiam diligentiùs sint observanda, statuit sancta Synodus, ut quæ aliàs à Summis Pontificibus, & à sacris Conciliis, de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscumque criminibus, nec non sæcularibus negotiis fugiendis, copiosè, ac

A salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum; iisdem pœnis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, observentur: nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si qua verò ex illis in desuetudinem abiisse compererint, ea quàm primum in usum revocari, & ab omnibus accuratè custodiri studeant, non obstantibus consuetudinibus quibuscumque: ne subditorum neglectæ emendationis ipsi condignas, Deo vindice, pœnas persolvant.

CAPUT II.

Quicumque post hac ad Cathedrales Ecclesias erit assumendus, is non solùm natalibus, ætate, moribus, & vita, ac aliis, quæ à sacris Canonibus requiruntur, plenè sit præditus: verum etiam in sacro Ordine antea, saltem sex mensium spatio, constitutus: quarum rerum instructio, si ejus notitia nulla, aut recens in Curia fuerit, à sedis Apostolicæ Legatis, seu Nuntiis Provinciarum, aut ejus Ordinario, eoque deficiente, à vicinioribus Ordinariis sumatur. Scientia verò præter hæc hujusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere: ideoque antea in Universitate studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in Sacra Theologia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quod si Regularis fuerit, à Superioribus suæ Religionis similem fidem habeat. Prædicti autem omnes, unde instructio, seu testificatio erit sumenda, hæc fideliter, & gratis referre teneantur: alioquin eorum conscientias graviter oneratas esse scient, ac Deum, & Superiores suos habebunt ultores.

CAPUT III.

Episcopi, etiam tanquam Delegati Apostolici, ex fructibus, & proventibus quibuscumque, omnium dignitatum, personatuum, & officiorum in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis existentium, tertiam partem in distributiones eorum arbitrio assignandas dividere possint: ut scilicet qui eas obtinent, si personaliter competens sibi servitium, juxta formam ab eisdem Episcopis præscribendam, quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec ejus quoquo modo Dominium acquirant, sed fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat, aut alteri pio loco arbitrio Ordinarii applicetur. Crescente verò contumacia, contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedant. Quod si alicui ex prædictis dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, de Jure, seu consuetudine jurisdictio, administratio, vel officium non competat, sed extra civitatem in Diœcesi cura animarum immineat, cui is, qui dignitatem obtinet, incumbere voluerit; tunc pro tempore, quo in Curata Ecclesia resederit, ac ministraverit, tanquam præsens sit, ac divinis intersit, in Ecclesiis Cathedralibus, ac Collegiatis habeatur. Hæc in his tantùm Ecclesiis instituta intelligantur, in quibus nulla est consuetudo, vel statutum, ut dictæ dignitates non servientes aliquid amittant, quod ad tertiam dictorum fructuum, & proventuum partem ascendat: non obstantibus consuetudinibus, etiam immemorabilibus, & constitutionibus, etiam juramento, & quavis authoritate firmatis.

CAPUT IV.

Quicumque in Cathedrali, vel Collegiata, sæculari, aut Regulari Ecclesia divinis mancipatus officiis, in Subdiaconatus Ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat, etiam si hoc sibi ab aliis liberè fuerit concessum. Ii vero, qui dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones, ac quælibet alia Beneficia in dictis

Ecclesiis obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alii Missas, alii Euangelia, alii Epistolas dicant, & cantent, quocumque ii privilegio, exemptione, prærogativa, generis nobilitate sint insigniti, teneantur, justo impedimento cessante, infra annum Ordines suscipere requisitos, alioquin pœnas incurrant, juxta Constitutionem Concilii Viennensis, quæ incipit, *Ut ii, qui, &c.* quam præsenti Decreto innovat: cogantque Episcopi eos diebus statutis dictos Ordines per seipsos exercere, ac cætera omnia officia, quæ debent in cultu divino præstare, sub eisdem, & aliis etiam gravioribus pœnis arbitrio eorum imponendis. Nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis, qui jam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit provisio.

Clem. ut ii, qui de Aet. & qualit.

CAPUT V.

Dispensationes quacumque auctoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint. Eæ verò, quæ gratiosè conceduntur, suum non sortientur effectum, nisi prius ab eisdem, tanquam Delegatis Apostolicis, summariè tantùm, & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subjacere.

CAPUT VI.

In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ nonnisi ex justa, & necessaria causa fieri debent, Episcopi, tanquam Delegati Sedis Apostolicæ summariè, & extrajudicialiter cognoscant, nihil in precibus, tacita veritate, vel suggestia falsitate, fuisse narratum, priusquam commutationes prædictæ executioni demandentur.

CAPUT VII.

Legati, & Nuntii Apostolici, Patriarchæ, Primates, & Metropolitani, in appellationibus ad eos interpositis, in quibusvis causis, tàm in admittendis appellationibus, quàm in concedendis inhibitionibus post appellationem servare teneantur formam, & tenorem sacrarum Constitutionum, & præsertim Innocentii IV. quæ incipit, *Romana*, quacumque consuetudine, etiam immemorabili, aut stylo, vel privilegio in contrarium non obstantibus: aliàs inhibitiones, & processus, & inde secuta quæcumque, sint ipso jure nulla.

Cap. Romana, De appellat. in 6.

CAPUT VIII.

Episcopi etiam, tanquam Sedis Apostolicæ Delegati, in casibus à Jure concessis, omnium piarum dispositionum, tàm in ultima voluntate, quàm inter vivos, sint executores: habeant jus visitandi Hospitalia, Collegia quæcumque, ac Confraternitates laicorum, etiam quas Scholas, sive quocumque alio nomine vocant: non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia. Eleemosynas Montis pietatis, sive charitatis, & pia loca omnia, quocumque modo nuncupentur, etiam si prædictorum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, sive pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta Sacrorum Canonum statuta cognoscant, & exequantur, non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio, aut statuto.

CAPUT IX.

Administratores tàm Ecclesiastici, quàm Laici, fabricæ cujusvis Ecclesiæ, etiam Cathedralis, Hospitalis, Confraternitatis, Eleemosynæ Montis pietatis, & quorumcumque piorum locorum, singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario; consuetudinibus, & privilegiis quibuscumque in contrarium sublatis: nisi sicut fortè in institutione, & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ expresè cautum esset. Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut ex constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis ratio reddenda esset; tunc cum iis adhibeatur etiam Ordinarius, & aliter factæ liberationes dictis Administratoribus minimè suffragentur.

CAPUT X.

Cum ex Notariorum imperitia, plurima damna & multarum occasio litium oriatur, possit Episcopus quoscumque Notarios, etiam si Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati fuerint, etiam tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, examinatione adhibita, eorum sufficientiam scrutari: illisque non idoneis repertis, aut quandocumque in officio delinquentibus, officii ejus, in negotiis, litibus, & causis Ecclesiasticis, & spiritualibus exercendi usum perpetuò, aut ad tempus prohibere. Neque eorum appellatio interdictionem Ordinarii suspendat.

CAPUT XI.

Si quem Clericorum, aut Laicorum, quacumque is dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, vel alicujus Ecclesiæ, seu cujusvis sæcularis, aut Regularis Beneficii, Montium pietatis, aliorumque piorum locorum jurisdictiones, bona, censûs, ac jura, etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quæcumque obventiones, quæ in ministrorum, ac pauperum necessitates converti debent, per se, vel per alios, vi, vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas Clericorum, aut Laicorum, seu quacumque arte, aut quocumque quæsito colore, in proprios usus convertere, illosque usurpare præsumpserit, seu impedire, ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur, is anathemati tamdiu subjaceat, quamdiu jurisdictiones, bona, res, jura, fructus, & redditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione suppositæ Personæ, pervenerint, Ecclesiæ, ejusque Administratori, sive beneficiato, integrè restituerit, ac deinde à Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si ejusdem Ecclesiæ patronus fuerit, etiam jura patronatus ultra prædictas pœnas eo ipso privatus existat. Clericus verò, qui nefandæ fraudis, & usurpationis hujusmodi fabricator, seu consentiens fuerit, eisdem pœnis subjaceat, necnon quibuscumque Beneficiis privatus sit, & ad quæcumque alia Beneficia inhabilis efficiatur, & à suorum Ordinum executione, etiam post integram satisfactionem, & absolutionem, arbitrio sui Ordinarii suspendatur.

DECRETUM

Super petitione concessionis Calicis.

Insuper, cum eadem sacrosancta Synodus superiori Sessione duos articulos aliàs propositos, & tùm nondum discussos, videlicet, an rationes, quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret Laicos; atque etiam non celebrantes Sacerdotes, sub

sub una panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione Calicis usus cuiquam sit permittendus; & An, si honestis, & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel Nationi, vel Regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus sit concedendus, & quænam sint illæ; in aliud tempus, oblata sibi occasione, examinandos, atque definiendos reservaverit: nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optimè consultum volens, decrevit, integrum negotium ad Sanctissimum Dominum nostrum esse referendum, prout præsenti Decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore judicaverit.

Indictio futuræ Sessionis.

INsuper, eadem sacrosancta Tridentina Synodus diem futuræ Sessionis ad Feriam quintam post Octavam festivitatis omnium Sanctorum, qui erit dies duodecimus mensis Novembris, indicit; & in ea decernetur de Sacramento Matrimonii, &c.

Prorogata fuit Sessio usque ad diem 15. Julii 1563.

SESSIO XXIII.

Quæ est septima sub Pio IV. Pontif. Max. celebrata 15. Julii 1563.

Doctrina de Sacramento Ordinis.

CAPUT PRIMUM.

SAcrificium, & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in Novo Testamento sanctum Eucharistiæ Sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile, & externum Sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis, eorumque successoribus in Sacerdotio, potestatem tradidam consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus, & sanguinem ejus, nec non & peccata dimittendi, & retinendi, Sacræ litteræ ostendunt, & Catholicæ Ecclesiæ traditio semper docuit.

CAPUT II.

CUm autem divina res sit tàm sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quò digniùs, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures, & diversi essent ministrorum Ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent; ita distributi, ut, qui jam Clericali tonsura insigniti essent, per minores ad majores ascenderent. Nam non solùm de Sacerdotibus, sed & de Diaconis Sacræ litteræ apertam mentionem faciunt, & quæ maximè in Ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent: & ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu. Nam Subdiaconus ad majores Ordines à Patribus, & sacris Conciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequentissimè legimus.

CAPUT III.

CUm Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit,

A per sacram Ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse verè, & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis. Inquit enim Apostolus: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus spiritum timoris; sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.* 2. Tim. 1.

CAPUT IV.

QUoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo, & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, meritò sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt, no-
B vi Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel ritè ordinatos, iterum Laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant. Quod si quis omnes Christianos promiscuè Novi Testamenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter potestate spirituali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Ecclesiasticam Hierarchiam, quæ est, ut castrorum acies ordinata, confundere, perinde ac si contra B. Pauli Doctrinam, omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes sint Doctores. Proinde Can. 6.
sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus 1. Cor. 11. Ephes. 4. Act. 20.
C ait, à Spiritu sancto *regere Ecclesiam Dei*: eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta Synodus, in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujusvis sæcularis Potestatis, & Magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio; quin potius decernit, eos, qui tantummodò à populo, aut sæculari Potestate, ac Magistratu vocati, & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures, & latrones, per ostium non ingressos esse. Joan. 10.
Hæc sunt, quæ generatim sacræ Synodo visum est Christi fideles de Sacramento Ordinis docere. His autem contraria, certis, & propriis Cano-
D nibus in hunc, qui sequitur, modum damnare constituit, ut omnes, adjuvante Christo, fidei regula utentes, in tot errorum tenebris Catholicam veritatem faciliùs agnoscere, & tenere possint.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CANON I.

E SI quis dixerit, non esse in Novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum; vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi, sed officium tantùm, & nudum ministerium prædicandi Euangelium; vel eos, qui non prædicant, prorsus non esse Sacerdotes, Anathema sit.

CANON II.

SI quis dixerit, præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, & majores, & minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, Ordinem, sive sacram Ordinationem, non esse verè, & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum; vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantùm ritum quemdam eligendi ministros Verbi Dei, & Sacramentorum, Anathema sit.

CANON IV.

SI quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum sanctum*: aut per eam non imprimi characterem; vel eum, qui Sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, sacram Unctionem, qua Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantùm non requiri, sed contemnendam, & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis ceremonias, Anathema sit.

CANON VI.

SI quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, & Presbyteris, & Ministris, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinandi; vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem; vel Ordines ab ipsis collatos, sine populi, vel Potestatis sæcularis consensu, aut vocatione irritos esse; aut eos, qui nec ab Ecclesiastica, & Canonica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi, & Sacramentorum ministros, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos, ac veros Episcopos, sed figmentum humanum, Anathema sit.

A

DECRETUM DE REFORMATIONE.

EAdem sacrosancta Tridentina Synodus, reformationis materiam prosequens, hæc, quæ sequuntur, in præsenti decernenda esse statuit, & decernit.

CAPUT PRIMUM.

Joan. 21. Act. 20.

B CUm præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab iis præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio, & veritate pascant, & regant. Ne verò ea, quæ de residentia sanctè, & utiliter jam antea sub fel. rec. Paulo III. sancita fuerunt, in sensus à sacrosanctæ Synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius Decreti quinque mensibus C continuis abesse liceat, illis inhærendo, declarat sacrosancta Synodus, omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis quibuscumque nomine, & titulo præfectos, etiam si S. R. E. Cardinales sint, obligari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse, nisi ex causis, & modis infrascriptis. Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas, aliquos nonnunquam abesse postulent, & exigant, decernit eadem sacrosancta Synodus, has legitimæ absentiæ causas à beatissimo Rom. Pont. aut à Metropolitano, vel eo absente, à suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus D Reipubl. & officium Episcopatibus adjunctum: cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit. Ad eundem tamen cum Concilio Provinciali spectabit judicare de licentiis à se, vel à Suffraganeo datis, & videre, ne quis eo jure abutatur, & ut pœnis Canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri, ita ovibus suis providendum, ut quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversi sunt, sacrosancta Synodus vult, illud absentiæ spatium singulis annis, sive continuum, sive interruptum, extra prædictas causas, nullo pacto debere duos, aut ad summum tres menses excedere, & E haberi rationem, ut id æqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Quod an ita sit, abscedentium conscientiæ relinquit, quam sperat religiosam, & timoratam fore, cùm Deo corda pateant, cujus opus non fraudulenter agere suo periculo tenentur. Eosdem interim admonet, & in Domino hortatur, ne per illius temporis spatium Dominici Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & corporis Christi diebus, quibus refici maximè, & in Domino gaudere pastoris præsentia oves debeant, ipsi ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos aliò vocent. Si quis autem (quod utinam numquam

Joan. 10. 1. Pet. 5. *3. Reg. Jere. 4*

quàm eveniat) contra hujus Decreti dispositionem A abfuerit, statuit sacrosancta Synodus, præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III. impositas & innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentiæ, fructus suos non facere: nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse: sed teneri, aut ipso cessante, per Superiorem Ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare: prohibita quacumque conventione, vel compositione, quæ pro fructibus malè perceptis appellatur, ex qua etiam prædicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur; non obstantibus quibuscumque privilegiis cuicumque Collegio, aut fabricæ concessis. Eadem omnino, etiam quoad culpam, & amissionem fructuum, & pœnas, de Curatis inferioribus, & aliis quibuscumque, qui Beneficium aliquod Ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, sacrosancta Synodus declarat, & decernit: ita tamen, ut quandocumque eos, causa prius per Episcop. cognita, & probata, abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam, in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant. Quod si per edictum citati, etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult Ordinariis, per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaque juris remedia, etiam usque ad privationem compellere. Nec executionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cujuscumque Beneficii, pactione, statuto, etiam juramento, vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potiùs corruptela censenda est, sive appellatione, aut inhibitione etiam in Romana Curia, vel vigore Eugenianæ Constitutionis, suspendi posse.

Postremo tàm Decretum illud sub Paulo III. quàm hoc ipsum, in Conciliis Provincialibus, & Episcopalibus publicari sancta Synodus præcipit. Cupit enim, quæ adeo ex pastorum munere, animarumque salute sunt, frequenter omnium auribus, mentibusque infigi, ut in posterum, Deo juvante, nulla temporum injuria, aut hominum oblivione, aut desuetudine aboleantur.

CAPUT II.

Ecclesiis Cathedralibus, seu superioribus, quocumque nomine, ac titulo præfecti, etiamsi S. R. E. Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso jure sint privati. Consecratio verò, si extra Curiam Romanam fiat in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, si commodè fieri potuerit, celebretur.

CAPUT III.

Episcopi per semetipsos Ordines conferant. Quod si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quàm jam probatos, & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

CAPUT IV.

Prima tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scibere nesciant, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidum cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.

CAPUT V.

Ad majores Ordines promovendi bonum à Parocho, & à Magistro Scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi verò, qui ad singulos majores erunt assumendi, per mensem ante Ordinationem Episcopum adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita, à fide dignis diligenter inquirat; & litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum Episcopum, quàmprimum transmittat. B

CAPUT VI.

Nullus primà tonsura initiatus, aut ētiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum Beneficium possit obtinere. Is etiam fori privilegio non gaudeat, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat: vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos, versetur. In Clericis verò conjugatis servetur Constitutio Bonifacii VIII. quæ incipit. *Clerici, qui cum unicis*; modò hi Clerici alicujus Ecclesiæ servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiæ serviant, vel ministrent, & Clericali habitu, & tonsura utantur; nemini quo- C ad hoc privilegio, vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

CAPUT VII.

Sancta Synodus, antiquorum Canonum vestigiis inhærendo, decernit, ut quando Episcopus Ordinationem facere disposuerit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, Feria quarta ante ipsam Ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem, Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris peritis divinæ legis, ac in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, Ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter investiget, & exa- D minet.

CAPUT VIII.

Ordinationes sacrorum Ordinum, statutis à jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia vocatis præsentibus ad id Ecclesiæ Canonicis, publicè celebrentur. Si autem in alio Dœcesis loco, præsente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur. Unusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores, Ordinarii sui testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans à collatione Or- E dinum per annum, & ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

CAPUT IX.

Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsa illi conferat; consuetudine quacumque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

CAPUT X.

Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum intra fines alicujus Diœcesis consistentibus, etiamsi nullius Diœcesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alii exempti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant: sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quæ in hujus sanctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existant, pertineat: B non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Pœnam quoque impositam his, qui contra hujus sanctæ Synodi sub Paulo III. Decretum, à Capitulo, Episcopali sede vacante, litteras dimissorias impetrant, ad illos, qui easdem litteras non à Capitulo, sed ab aliis quibusvis in jurisdictione Episcopo loco Capituli, sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti, ab officio, & Beneficio per annum sint ipso jure suspensi.

CAPUT XI.

Minores Ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligant, per temporum interstitia C (nisi aliud Episcopo expedire magis videretur) conferantur, ut eo accuratiùs, quantum sit hujus disciplinæ pondus, possint edoceri, ac in unoquoque munere, juxta præscriptum Episcopi, se exerceant, idque in ea, cui adscripti erunt, Ecclesia, nisi fortè ex causa studiorum absint; atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate, vitæ meritum, & doctrina major accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium, atque major erga Presbyteros, & superiores ordines reverentia, & crebrior, quàm antea corporis Christi communio, maximè comprobabunt. Cumque hinc ad altiores gradus, & sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem non scientiæ spes majoribus Ordinibus dignum D ostendat. Hi verò non nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat.

CAPUT XII.

Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur. Sciant tamen Episcopi, non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori ætate, nec sine diligenti Episcopi examine or- E dinentur; privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

CAPUT XIII.

Subdiaconi, & Diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac litteris, & his, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, si sperent, Deo auctore, se continere posse, Ecclesiis, quibus ascribentur, inserviant: sciantque maximè decere, si saltem diebus Dominicis, & solemnibus, cum Altari ministraverunt, sacram communionem perceperint. Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum A (nisi aliud Episcopo videatur) ascendere non permittantur. Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur; privilegiis, ac indultis quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.

CAPUT XIV.

Qui piè, & fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium. 1. Tim. 3. Et hi sint, qui non modò in Diaconatu ad minus annum integrum (nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur) ministraverint, sed etiam ad populum docendum, ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque ita pietate, ac castis moribus conspicui, ut præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari. Curet Episcopus, ut ii saltem diebus Dominicis, ac Festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tàm frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent. Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.

CAPUT XV.

Quamvis Presbyteri in sua Ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sacrosancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat; privilegiis, & consuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obstantibus.

CAPUT XVI.

Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti Canonici Concilii Chalcedonensis inhærendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesiæ, aut pio loco, pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episc. deseruerit, ei Sacrorum exercitium interdicatur. Nullus præpterea Clericus peregrinus, sine commendatitiis sui Ordinarii litteris, ab ullo Episcopo ad divina celebranda, & Sacramenta administranda admittatur.

CAPUT XVII.

Ut Sanctorum Ordinum à Diaconatu ad Ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquandiu intermissæ, in usum juxta sacros Canones revocentur, nec ab hæreticis tamquam otiosæ traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta Synodus, decernit, ut in posterum hujuscemodi ministeria non nisi per constitutos in dictis Ordinibus exerceantur: omnesque, & singulos Prælatos Ecclesiarum in Domino hortatur, & illis præcipit, ut quantum fieri commodè poterit, in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Parochialibus suæ Diœcesis, si populus frequens, & Ecclesiæ proventus id ferre queant, hujusmodi functiones curent restituendas: & ex aliqua parte reddituum aliquorum simplicium Beneficiorum, vel fabricæ Ecclesiæ, si proventus suppetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent: quibus, si negligentes fuerint, ordinarii judicio aut ex patre mulctari, aut in totum privari possint.

sint. Quod si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis, Clerici cœlibes presto non erunt, suffici possint etiam conjugati, vitæ probatæ (dummodo non bigami) ad ea munia obeunda idonei, & qui tonsuram, & habitum Clericalem in Ecclesia gestent.

CAPUT XVIII.

f.8. CUm adolescentium ætas, nisi rectè instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas; & nisi à teneris annis ad pietatem, & religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfectè, ac sine maximo, ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina Ecclesiastica perseveret; sancta Synodus statuit, ut singulæ Cathedrales, Metropolitanæ, atque his majores Ecclesiæ, pro modo facultatum, & Diœcesis amplitudine, certum puerorum ipsius civitatis, & Diœcesis, vel ejus Provinciæ, si ibi non reperiantur, numerum in Collegio ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco convenienti, ab Episcopo eligendo, alere, ac religiosè educare, & in Ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc verò Collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere, & scribere competenter noverint, & quorum indoles, & voluntas spem afferat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuò inservituros. Pauperum autem filios præcipuè eligi vult, nec tamen ditiorum excludit, modò suo sumptu alantur, & studium præ se ferant Deo, & Ecclesiæ inserviendi. Hos pueros Episc. in tot classes, quot ei videbitur, divisos, juxta eorum numerum, ætatem, ac in disciplina Ecclesiastica progressum, partim, cùm ei opportunum videbitur, Ecclesiarum ministerio addicet, partim in Collegio erudiendos retinebit, aliosque in locum eductorum sufficiet, ita ut hoc Collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit. Ut verò in eadem disciplina Ecclesiastica commodiùs instituantur, tonsura statim, atque habitu Clericali semper utentur. Grammatices, cantus, Computi Ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent: sacram Scripturam, libros Ecclesiasticos, Homilias Sanctorum, atque Sacramentorum tradendorum, maximè quæ ad Confessiones audiendas videbuntur opportuna, & rituum, ac ceremoniarum formas ediscent. Curet Episcopus, ut singulis diebus Missæ Sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata, & juxta Confessoris judicium sumant Corpus Domini nostri Jesu Christi: Cathedrali, & aliis loci Ecclesiis, diebus festis inserviant. Quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & necessaria, Episcopi singuli cum consilio duorum Canonicorum seniorum, & graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggesserit, constituent; eaque, ut semper observentur sæpius visitando, operam dabunt. Dyscolos, & incorrigibiles, ac malorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo; omniaque impedimenta auferentes, quæcumque ad conservandum, & augendum tàm pium, & sanctum institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad Collegii fabricam instituendam, & ad mercedem præceptoribus, & ministris solvendam, & ad alendam juventutem, & ad alios sumptus, certi redditus erunt necessarii, ultra ea, quæ ad instituendos, alendosve pueros sunt in aliquibus Ecclesiis, & locis destinata, quæ eo ipso huic Seminario sub eadem Episcopi cura applicata censeantur, iidem Episcopi, cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur, itemque duorum de Clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcop. alterius verò ad Clerum pertineat, ex fructibus integris mensæ Episcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatum, personatuum, officiorum, Præbendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratuum cujuscumque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatis, vel conditionis fuerint, & Hospitalium,

A quæ dantur in titulum, vel administrationem, juxta Constitutionem Concilii Viennensis, quæ incipit: *Quia contingit*, & Beneficiorum quorumcumque, etiam Regularium; etiamsi juris patronatus cujuscumque fuerint, etiamsi exempta, si nullius Diœcesis, vel aliis Ecclesiis, Monasteriis, & Hospitalibus, & aliis quibusvis locis piis, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis Ecclesiarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuscumque aliis Ecclesiasticis redditibus, seu proventibus, etiam aliorum Collegiorum (in quibus tamen Seminaria discentium, vel docentium ad commune Ecclesiæ bonum promovendum actu non habentur; hæc enim exempta esse voluit, præterquam ratione redditìum, qui superflui essent, ultra convenientem ipsorum Seminariorum sustentationem) seu corporum, vel confra-
B ternitatum, quæ in nonnullis locis Scholæ appellantur, & omnium Monasteriorum, non tamen Mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solvi solent, & Milites cujuscumque Militiæ, aut Ordinis pertinentibus (Fratribus S. Joannis Jerosolymitani dumtaxat exceptis) partem aliquam, vel portionem detrahent, & eam portionem sic detractam, necnon beneficia aliquot simplicia cujuscumque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones, etiam ante vacationem nuncupatas, sine cultus divini, & illa obtinentium præjudicio, huic Collegio applicabunt, & incorporabunt. Quod locum habeat, etiamsi Beneficia sint reservata, vel affecta, nec per resignationem ipsorum Beneficiorum, uniones, & applicationes sus-
C pendi, vel ullo modo impediri possint: sed omninò quacumque vacatione, etiamsi in Curia, effectum suum sortiantur, quacumque Constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem solvendam, Beneficiorum, dignitatum, personatuum, & omnium, & singulorum supra commemoratorum possessores, non modò pro se, sed pro pensionibus, quas aliis forsan ex dictis fructibus solverent, retinendo tamen pro rata, quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab Episcopo loci per censuras Ecclesiasticas, ac alia juris remedia compellantur; etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachii sæcularis: quibusvis, quoad omnia, & singula supradicta, privilegiis, exemptionibus, etiamsi specialem derogationem requirerent, consuetudine etiam immemorabili, & quavis appellatione,
D & allegatione, quæ executionem impediat, non obstantibus. Succedente verò casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter Seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singulis Beneficiis, ut suprà, detracta, & incorporata, ab Episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum, vel pro parte remittatur. Quod si Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum Prælati, in hac Seminarii erectione, ejusque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem solvere detrectaverint, Episcopum Archiepiscopus, Archiepiscopum, & superiores Synodus Provincialis acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat: &, ut quàm primum hoc sanctum, & pium opus, ubicumque fieri poterit, promo-
E veatur, studiosè curabit. Rationes autem redditìum hujus Seminarii Episcopus singulis annis accipiat, præsentibus duobus à Capitulo, & totidem à Clero civitatis deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa hujusmodi Scholis instituendis provideatur, statuit S. Synodus, ut Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alii locorum Ordinarii, Scholasterias obtinentes, & alios, quibus est electionis, vel doctrinæ munus annexum, ad docendum in ipsis Scholis instituendos, per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem Scholasticis eligendos, & ab Ordinariis approbandos, etiam per subtractionem fructuum, cogant, & compellant. Quod si judicio Episcopi digni non fuerint, alium, qui dignus sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint, Episcopus ipse deputet. Do-

Docebunt autem prædicti, quæ videbuntur Episcopo expedire. De cætero verò officia, vel dignitates illæ, quæ Scholasteriæ dicuntur, nonnisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatis in Sacra pagina, aut in jure Canonico, & aliàs personis idoneis, & qui per seipsos id munus explere possint, conferantur, & aliter facta provisio, nulla sit, & invalida, non obstantibus quibusvis privilegiis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si verò in aliqua Provincia Ecclesiæ tanta paupertate laborent, ut Collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus Provincialis, vel Metropolitanus, cum duobus antiquioribus Suffraganeis, in Ecclesia Metropolitana, vel alia Provinciæ Ecclesia commodiori, unum, aut plura Collegia, prout opportunum judicabit, ex fructibus duarum, aut plurium Ecclesiarum, in quibus singulis Collegium commodè institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum Ecclesiarum educentur.

In Ecclesiis autem amplas Diœceses habentibus possit Episcopus unum, vel plura in Diœcesi, prout sibi opportunum videbitur, habere Seminaria; quæ tamen ab illo uno, quod in civitate erectum, & constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

Postremò si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione, vel assignatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione, difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam hujus Seminarii institutio, vel conservatio impediretur, aut perturbaretur, Episcopus cum supra deputatis, vel Synodus Provincialis, pro Regionis more, pro Ecclesiarum, & Beneficiorum qualitate, etiam suprascripta, si opus fuerit, moderando, aut augendo, omnia, & singula, quæ ad felicem hujus Seminarii profectum necessaria, & opportuna videbuntur, decernere, aut providere valeat.

Indictio futuræ Sessionis.

INsuper eadem sacrosancta Tridentina Synodus proximam futuram Sessionem in diem decimamsextam mensis Septembris indicit: in qua agetur de Sacramento Matrimonii, & de aliis, si qua erunt, ad doctrinam fidei pertinentia, quæ expediri possint. Item de provisionibus Episcopatuum, dignitatum, aliorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, ac de diversis Reformationis articulis.

Prorogata fuit Sessio ad diem 11. Novemb. 1563.

SESSIO XXIV.

Quæ est octava sub Pio IV. Pontifice Maximo celebrata die 11. Novemb. 1563.

Doctrina de Sacramento Matrimonii.

MAtrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum, primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cùm dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* (Gen. 2. Matth. 19. Ephes. 5.)

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi Christus Dominus apertius docuit, cùm postrema illa verba, tamquam à Deo prolata referens dixit: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro;* (Matth. 19.) statimque ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronuntiatam his verbis confirmavit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium Sacramentorum institutor, atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit, dicens: *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, Ephes. 5.* mox subjungens: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Ibid.

Cùm igitur Matrimonium in Lege Euangelica veteribus connubiis per Christi gratiam præstet, meritò inter novæ Legis Sacramenta annumerandum sancti Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio, semper docuerunt. Adversus quam impii homines hujus sæculi insanientes, non solum perperam de hoc venerabili Sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Euangelii, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ Catholicæ sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena, scripto, & verbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium jactura. Quorum temeritati sancta, & universalis Synodus cupiens occurrere, insigniores prædictorum schismaticorum hæreses, & errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorumque errores decernens Anathematismos.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CANON I.

SI quis dixerit: Matrimonium non esse verè, & propriè unum ex septem Legis Euangelicæ Sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, Anathema sit. (Ephes. 5.)

CANON II.

SI quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla Lege divina esse prohibitum, Anathema sit.

CANON III.

SI quis dixerit, eos tantùm consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, & dirimant, Anathema sit. (Levit. 18.)

CANON IV.

SI quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, Anathema sit.

CANON V.

SI quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum, Anathema sit.

CA-

A

CANON VI.

SI quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, Anathema sit.

CANON VII.

SI quis dixerit, Ecclesiam errare, cùm docuit, & docet, juxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non B posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui, dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit, Anathema sit.

CANON VIII.

SI quis dixerit, Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter conjuges quoad torum, seu quoad cohabitationem, ad certum, incertumve tempus fieri posse de- C cernit, Anathema sit.

CANON IX.

SI quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nihil aliud esse, quàm damnare Matrimonium; posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, e- D tiamsi eam voverint, habere donum, Anathema sit; cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos, *supra id, quod possumus, tentari*. 1. Cor. 10.

CANON X.

SI quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus, & non esse melius, ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quàm jungi Matrimonio, Anathema sit. E

CANON XI.

SI quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam, aut benedictiones, aut alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, Anathema sit.

CANON XII.

SI quis dixerit, causas Matrimoniales non spectare ad judices Ecclesiasticos, Anathema sit.

DECRETUM
DE REFORMATIONE
Matrimonii.

CAPUT PRIMUM.

TAmetsi dubitandum non est, clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata, & vera esse Matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; & proinde jure damnandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant, quique falsò affirmant, Matrimonia à filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse: nihilominus sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Verùm, cùm sancta Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, & gravia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent, præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clàm contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt. Cui malo, cùm ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcircò sacri Lateranensis Concilii, sub Innocentio Tertio celebrati, vestigiis inhærendo præcipit, ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum; quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: *Ego vos in Matrimonium conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Quod si aliquandò probabilis fuerit suspicio, Matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel una tantùm denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus, Matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, faciliùs detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & judicio sancta Synodus relinquit. Qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti Decreto irritos facit, & annullat. Insuper Parochum, vel alium Sacerdotem, qui cum minore testium numero, & testes, qui sine Parocho, vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, necnon ipsos contrahentes graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit. Præterea eadem sancta Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem Sacerdotalem in templo

plo ſuſcipiendam, in eadem domo non cohabitent, ſtatuitque benedictionem à proprio Parocho fieri, neque à quoquam, niſi ab ipſo Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi poſſe: quacumque conſuetudine, etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda eſt, vel privilegio, non obſtante. Quod ſi quis Parochus, vel alius Sacerdos, ſive Regularis, ſive ſæcularis ſit, etiam ſi id ſibi ex privilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat, alterius Parochiæ ſponſos ſine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſolvatur. Habeat Parochus librum, in quo conjugum, & teſtium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii deſcribat, quem diligenter apud ſe cuſtodiat.

Poſtremò ſancta Synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel ſaltem triduo ante Matrimonii conſummationem, ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum piè accedant. Si quæ Provinciæ aliis, ultra prædictas, laudabilibus conſuetudinibus, & ceremoniis hac in re utuntur, eas omninò retineri ſancta Synodus vehementer optat. Ne verò hæc tàm ſalubria præcepta quemquam lateant, Ordinariis omnibus præcipit, ut cùm primum potuerint, curent hoc Decretum populo publicari, ac explicari in ſingulis ſuarum Diœceſum Parochialibus Eccleſiis: idque in primo anno quàm ſæpiſſimè fiat; deinde verò, quoties expedire viderint. Decernit inſuper, ut hujuſmodi Decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.

CAPUT II.

DOcet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonia, in quibus vel non ſine magno peccato perſeveratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque ſancta Synodus huic incommodo providere, & à cognationis ſpiritualis impedimento incipiens, ſtatuit, ut unus tantùm, ſive vir, ſive mulier, juxta ſacrorum Canonum inſtituta, vel ad ſummum unus, & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant: inter quos, ac baptizatum ipſum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem tantùm ſpiritalis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad Baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro Fonte ſuſcipiant: & eum, vel eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat; doceatque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excuſari valeant. Quod ſi alii, ultra deſignatos, baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. Conſtitutionibus, in contrarium facientibus, non obſtantibus. Si Parochi culpa, vel negligentia ſecus factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur. Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illius patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias perſonas hujus ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis.

CAPUT III.

JUſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia, quacumque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt hujuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſervari.

CAPUT IV.

PRæterea ſancta Synodus, eiſdem, & aliis graviſſimis de cauſis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & Matrimonium poſtea factum dirimit, ad eos tantùm, qui in primo, & ſecundo gradu conjunguntur, reſtringit. In ulterioribus verò gradibus ſtatuit hujuſmodi affinitatem Matrimonium poſteà contractum dirimere.

CAPUT V.

SI quis intra gradus prohibitos ſcienter Matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantùm Matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eiſdem ſubjiciatur pœnis. Non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò, ſolemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc faciliùs cum eo, & gratis diſpenſari poterit. In contrahendis Matrimoniis vel nulla omninò detur diſpenſatio, vel rarò, idque ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu numquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam.

CAPUT VI.

DEcernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & favorem præbentes ſint ipſo jure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces; & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur prætereà raptor mulierem raptam, ſive eam in uxorem duxerit, ſive non, decenter arbitrio Judicis dotare.

CAPUT VII.

MUlti ſunt, qui vagantur, & incertas habent ſedes, &, ut improbi ſunt ingenii, prima uxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa vivente, diverſis in locis ducunt: cui morbo cupiens ſancta Synodus occurrere, omnes, ad quos ſpectat, paternè monet, ne hoc genus hominum vagantium ad Matrimonium facilè recipiant. Magiſtratus etiam ſeculares hortatur, ut eos ſeverè coerceant. Parochis autem præcipit, ne illorum Matrimoniis interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem ipſi fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

CAPUT VIII.

GRave peccatum eſt, homines ſolutos concubinas habere: graviſſimum verò, & in hujus magni Sacramenti ſingularem contemptum admiſſum, uxoratos quoque in hoc damnationis ſtatu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere, & retinere. Quare, ut huic tanto malo ſancta Synodus opportunis remediis provideat, ſtatuit hujuſmodi concubinarios, tàm ſolutos, quàm uxoratos, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſi poſt-

postquam ab Ordinario etiam ex Officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non ejecerint, seque ab earum consuetudine non sejunxerint, excommunicatione feriendos esse: à qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanserint, contra eos ab Ordinario severè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, sive conjugatæ, sive solutæ, quæ cum adulteris, seu concubinariis publicè vivunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio, graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum, vel Diœcesim, si id eisdem Ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit, brachio seculari, ejiciantur: aliis pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

CAPUT IX.

ITa plerumque temporalium Dominorum, ac Magistratuum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excęcant, ut viros, & mulieres sub eorum jurisdictione degentes, maximè divites, vel spem magnæ hæreditatis habentes, minis, & pœnis adigant cum iis Matrimonium invitos contrahere, quos ipsi Domini, vel Magistratus illis præscripserint. Quare, cùm maximè nefarium sit Matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias nasci, à quibus jura expectantur, præcipit sancta Synodus omnibus, cujuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo, directè, vel indirectè, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus liberè Matrimonia contrahant.

CAPUT X.

AB Adventu Domini nostri Jesu Christi, usque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum, usque in Octavam Paschatis inclusivè, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari sancta Synodus præcipit: in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit, quas Episcopi, ut ea, qua decet, modestia, & honestate fiant, curabunt. Sancta enim res est Matrimonium, & sanctè tractandum.

DECRETUM
DE REFORMATIONE.

EAdem sacrosancta Synodus, Reformationis materiam prosequens, hæc in præsenti Sessione statuenda decrevit.

CAPUT PRIMUM.

SI in quibuslibet Ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum; multò magis elaborandum est, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totus familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Unde, etsi aliàs sancta Synodus de promovendis ad Cathedrales, & superiores Ecclesias nonnulla utiliter decrevit, hoc tamen munus hujusmodi esse censet, ut si pro rei magnitudine expendatur, numquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut cùm primum Ecclesia vacaverit, Supplicationes, ac preces publicè, privatimque habeantur, atque à Capitulo per civitatem, & Diœcesim indicantur, quibus Clerus, populusque bonum à Deo Pastorem valeat impetrare.

A Omnes verò, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus, quacumque ratione, à sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant, nihil in iis pro præsenti temporum ratione, innovando, hortatur, & monet, ut in primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem utilius posse facere, quàm si bonos Pastores Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint, & quos ex legitimo matrimonio natos, & vita, ætate, doctrina, atque aliis omnibus qualitatibus præditos sciant, quæ *1.Tim.5.*
B juxta sacros Canones, & Tridentinæ hujus Synodi Decreta requiruntur. Quoniam verò in sumendo de prædictis omnibus qualitatibus gravi, idoneoq; bonorum, & Doctorum virorum testimonio, non uniformis ratio ubique ex Nationum, populorum, ac morum varietate potest adhiberi, mandat sancta Synodus, ut in Provinciali Synodo per Metropolitanum habenda præscribatur, quibusque locis, & Provinciis propria examinis, seu inquisitionis, aut instructionis faciendæ forma, sanctissimi Romani Pontificis arbitrio approbanda, quæ magis eisdem locis utilis, atque opportuna esse videbitur: ita tamen, ut cùm deinde hoc examen, seu inquisitio de persona promovenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redacta, cùm toto testimonio, ac professione fidei ab eo
C facta, quamprimum ad sanctissimum Romanum Pontificem omninò transmittatur, ut ipse Summus Pontifex, plena totius negotii, ac personarum notitia habita, pro gregis Dominici commodo de illis, si idonei per examen, seu per inquisitionem factam reperti fuerint, Ecclesiis possit utiliùs providere. Omnes verò inquisitiones, informationes, testimonia, ac probationes quæcumque de promovendi qualitatibus, & Ecclesiæ statu à quibuscumque, etiam in Romana Curia habitæ, per Cardinalem, qui relationem facturus erit in Consistorio, & alios tres Cardinales diligenter examinentur, ac relatio ipsa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium subscriptione roboretur: in qua ipsi singuli quatuor Cardinales affirment, se, adhibita accurata diligentia, invenisse promoven- *Sup sess. 22 cap. 2. de Refor.*
D dos qualitatibus à Jure, & ab hac sancta Synodo requisitis præditos, ac certo existimare, sub periculo salutis æternæ, idoneos esse, qui Ecclesiis præficiantur: ita ut relatione in uno Consistorio facta, quo maturiùs interea de ipsa inquisitione cognosci possit, in aliud Consistorium judicium differatur; nisi aliud beatissimo Pontifici videbitur expedire. Ea verò omnia, & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & cæteris qualitatibus aliàs in eadem Synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, etiam si Diaconi sint, exigenda: quos Sanctissimus Pontifex ex omnibus Christianitatis Nationibus, quantum commodè fieri poterit, prout idoneos repererit, as- *Sup. sess. 6. & 7. cap. 1. Sess. 22. c. 2. de Refor. & Sess. 23. c. 4. de Sacr. Ord.*
E sumet. Postremò eadem sancta Synodus, tot gravissimis Ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ Dei esse necessarium, quàm ut beatissimus Romanus Pontifex, quam solicitudinem universæ Ecclesiæ ex muneris sui Officio debet, eam hìc potissimum impendat, vel lectissimos tantùm sibi Cardinales adsciscat, & bonos maximè, atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis præficiat, idque eo magis, quod ovium Christi Sanguinem, quæ ex malo negligentium, & sui officii immemorum Pastorum regimine peribunt, Dominus noster Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus. *Joan. 22.* *Ezech. 3. Act. 20.*

CA-

CAPUT II.

PRovincialia Concilia, sicubi omissa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris Canonibus permissis renoventur. Quare Metropolitani per seipsos, seu, illis legitimè impeditis, Coepiscopus antiquior intra annum ad minus à fine præsentis Concilii, & deinde quolibet saltem triennio post Octavam Paschæ Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, seu alio commodiori tempore, pro more Provinciæ, non prætermittat Synodum in Provincia sua cogere: quo Episcopi omnes, & alii, qui de Jure, vel consuetudine interesse debent (exceptis iis, quibus cum imminenti periculo transferendum esset) convenire omninò teneantur. Nec Episcopi comprovinciales prætextu cujuslibet consuetudinis Metropolitanam Ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Itidem Episcopi, qui nulli Archiepiscopo subjiciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum semel eligant, in cujus Synodo Provinciali cum aliis interesse debeant, &, quæ ibi ordinata fuerint, observent, ac observari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio, & privilegia salva, atque integra maneant. Synodi quoque Diœcesanæ quotannis celebrentur, ad quas exempti etiam omnes, qui aliàs, cessante exemptione, interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, accedere teneantur: ratione tamen Parochialium, aut aliarum sæcularium Ecclesiarum, etiam annexarum, debeant ii, qui illarum curam gerunt, quicumque illi sint, Synodo interesse. Quod si in his, tàm Metropolitani, quàm Episcopi, & alii suprascripti negligentes fuerint, pœnas sacris Canonibus sancitas incurrant.

CAPUT III.

PAtriarchæ, Primates, Metropolitani, & Episcopi propriam Diœcesim per seipsos, aut, si legitimè impediti fuerint, per suum Generalem Vicarium, aut Visitatorem, si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterunt, saltem majorem ejus partem, ita tamen, ut toto biennio per se, vel Visitatores suos compleatur, visitare non prætermittant. A Metropolitanis verò, etiam post plenè visitatam propriam Diœcesim, non visitentur Cathedrales Ecclesiæ, neque Diœceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita, & probata in Concilio Provinciali. Archidiaconi autem, Decani, & alii inferiores in iis Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitimam consueverunt, debeant quidem, assumpto Notario, de consensu Episcopi deinceps per seipsos tantùm ibidem visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, ubi Capitulum jus visitandi habet, prius ab Episcopo approbentur: sed non ideò Episcopus, vel eo impedito, ejus Visitator easdem Ecclesias seorsum ab his visitare prohibeatur: cui ipsi Archidiaconi, vel alii inferiores, visitationis factæ infra mensem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus, & privilegiis quibuscumque. Visitationum autem omnium istarum præcipuus sit scopus, sanam, Orthodoxamque doctrinam, expulsis hæresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus, & admonitionibus ad Religionem, pacem, innocentiamque accendere, cætera, prout locus, tempus, & occasio fieret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ ut faciliùs, feliciùsque succedant, monentur prædicti omnes, & singuli, ad quos visitatio spectat, ut paterna charitate, Christianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modesto contenti equitatu, famulatuque, studeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolvere. Interimque caveant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint; neve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant: non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantùm necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint, solvere id, quod erat, ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata, consuetum; an verò prædicta victualia subministrare; salvo item jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. In iis verò locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. Quod si quisquam (quod absit) aliquid amplius in supradictis omnibus casibus accipere præsumpserit; præter dupli restitutionem intra mensem faciendam; aliis etiam pœnis juxta Constitutionem Concilii Generalis Lugdunensis, quæ incipit, *Exigit*, necnon & aliis pœnis in Synodo Provinciali arbitrio Synodi, absque ulla spe veniæ, mulctetur. Patroni verò in iis, quæ ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se præsumant ingerere; neque visitationi ornamentorum Ecclesiæ, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competat: sed Episcopi ipsi hæc faciant, & fabricarum redditus in usus Ecclesiæ necessarios, & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent.

Cap. E. de ce in 6.

CAPUT IV.

PRædicationis munus, quod Episcoporum præcipuum est, cupiens sancta Synodus, quò frequentius possit, ad fidelium salutem exerceri. Canones aliàs super hoc editos sub fel. recor. Paulo III. aptius præsentium temporum usui accommodando, mandat, ut in Ecclesia sua ipsi per se, aut, si legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus assument; in aliis autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis per alios ab Episcopo, impensis eorum, qui eas præstare vel tenentur, vel solent, deputandos in civitate, aut in quacumque parte Diœcesis censebunt expedire, saltem omnibus Dominicis, & solemnibus diebus festis; tempore autem jejuniorum Quadragesimæ, & Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras Scripturas, divinamque legem annuntient; & alias, quotiescumque id opportunè fieri posse judicaverint. Moneatque Episcopus populum diligenter teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri potest ad audiendum verbum Dei. Nullus autem sæcularis, sive Regularis, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo, prædicare præsumat. Iidem etiam saltem Dominicis, & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt; &, si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus privilegiis, & consuetudinibus. In reliquis ea, quæ de prædicationis munere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

Sup. s. cap. Refor.

Sup. s. cap. Refor.

CAPUT V.

CAusæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis (quod absit) quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantùm Summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur. Quod si ejus-

ſi ejuſmodi ſit cauſa, quæ neceſſariò extra Romanam A Curiam ſit committenda; nemini prorſus ea committatur, niſi Metropolitanis, aut Epiſcopis à Beatiſſimo Papa eligendis. Hæc verò commiſſio & ſpecialis ſit, & manu ipſius Sanctiſſimi Pontificis ſignata: nec unquam plus his tribuat, quàm ut ſolam facti inſtructionem ſumant, proceſſumque conficiant, quem ſtatim ad Romanum Pontificem tranſmittant, reſervata eidem Sanctiſſimo ſententia definitiva. Cætera aliàs ſub felic. rec. Julio III. ſuper his decreta, necnon & Conſtitutio ſub Innocentio tertio in Concilio Generali, quæ incipit: *Qualiter, & quando*, quam ſancta Synodus in præſenti innovat, ab omnibus obſerventur. Minores verò criminales cauſæ Epiſcoporum in Concilio tantùm Provinciali cognoſcantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium Provinciale.

ſeſſ. ... Re- Con- te- ſub cap.

B

CAPUT VI.

LIceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare: & in quibuſcumque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoſcumque ſibi ſubditos, in Diœceſi ſua per ſeipſos, aut Vicarium, ad id ſpecialiter deputandum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, ſit permiſſum.

CAPUT VII.

C

UT fidelis populus ad ſuſcipienda Sacramenta majori cum reverentia, atque animi devotione accedat, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis omnibus, ut non ſolùm cùm hæc per ſeipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim, & uſum pro ſuſcipientium captu explicent, ſed etiam idem à ſingulis Parochis piè, prudenterque, etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, & commodè fieri poterit, ſervari ſtudeant, juxta formam à ſancta Synodo in Catecheſi ſingulis Sacramentis præſcribendam; quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque à Parochis omnibus populo exponi curabunt: necnon ut inter Miſſarum ſolemnia, aut divinorum celebrationem ſacra Eloquia, & ſalutis monita eadem vernacula lingua ſingulis diebus Feſtis, vel ſolemnibus explanent: D eademque in omnium cordibus, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus, inſerere, atque eos in lege Domini erudire ſtudeant.

CAPUT VIII.

APoſtolus monet, publicè peccantes palam eſſe corripiendos. Quando igitur ab aliquo publicè, & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non ſit dubitandum, huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publicè injungi oportet; ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam. E Epiſcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire. In omnibus etiam Cathedralibus Eccleſiis, ubi id commodè fieri poterit, Pœnitentiarius aliquis cum unione Præbendæ proximè vacaturæ, ab Epiſcopo inſtituatur, qui Magiſter ſit, vel doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel jure Canonico, & annorum quadraginta, ſeu aliàs qui aptior pro loci qualitate reperiatur; qui dum Confeſſiones in Eccleſia audiet, interim præſens in Choro cenſeatur.

CAPUT IX.

QUæ aliàs ſub felic. rec. Paulo III. & nuper ſub Beatiſſimo Domino noſtro Pio IV. in hoc eodem Concilio de adhibenda ab Ordinariis diligentia in Beneficiorum, etiam exemptorum viſitatione, conſtituta ſunt, eadem etiam in iis Eccleſiis ſæcularibus obſerventur, quæ in nullius Diœceſi eſſe dicuntur; ut ab Epiſcopo, cujus Cathedralis Eccleſia eſt proximior, ſi id conſtet, alioquin ab eo, qui ſemel in Concilio Provinciali à Prælato loci illius electus fuerit, tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegato viſitentur: non obſtantibus privilegiis, & conſuetudinibus quibuſcumque, etiam immemorabilibus.

Sup. ſeſſ. 7. cap. 8. & Seſſ. 21. de Ref. c. 8.

CAPUT X.

EPiſcopi, ut aptiùs, quem regunt, populum poſſint in officio, atque obedientia continere, in omnibus his, quæ ad viſitationem, ac morum correctionem ſubditorum ſuorum ſpectant, jus, & poteſtatem habeant, etiam tamquam ſedis Apoſtolicæ Delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, juxta Canonum ſanctiones, quæ illis ex prudentia ſua pro ſubditorum emendatione, ac Diœceſis ſuæ utilitate neceſſaria videbuntur. Nec in his, ubi de viſitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, ſeu querela, etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.

CAPUT XI.

QUoniam privilegia, & exemptiones, quæ variis titulis plerique conceduntur, hodie perturbationem in Epiſcoporum juriſdictione excitare, & exemptis occaſionem laxioris vitæ præbere dignoſcuntur, decernit ſancta Synodus, ut ſi quando juſtis, gravibus, & ferè neceſſariis ſuadentibus cauſis aliquos honorariis titulis Protonotariatus, Acolytatus, Comitis Palatini, Capellani Regii, aut aliis hujuſmodi in Romana Curia, vel extra, inſignibus decorandos eſſe placuerit; necnon alios, cuicumque Monaſterio oblatos, vel quomodocumque addictos, aut ſub nomine ſervientium Militiis, ſeu Monaſteriis, Hoſpitalibus, Collegiis, aut quocumque alio titulo aſſumi, nihil ex his privilegiis detractum eſſe Ordinariis intelligatur, quo minus ii, quibus ea jam conceſſa ſunt, vel in poſterum concedi contigerit, ipſis Ordinariis, tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis, plenè in omnibus, & quoad Capellanos Regios, juxta Conſtitutionem Innocentii III. quæ incipit: *Cùm Capellæ*, ſubjecti exiſtant, exceptis tamen iis, qui prædictis locis, aut Militiis actu ſerviunt, & intra eorum ſepta, ac domos reſident, ſubque eorum obedientia vivunt, ſive iis, qui legitimè, & ſecundum Regulam earumdem Militiarum profeſſionem fecerint, de qua Ordinario conſtare debeat: non obſtantibus privilegiis quibuſcumque, etiam Religionis ſancti Joannis Jeroſolymitani, & aliarum Militiarum. Quæ verò privilegia reſidentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Conſtitutionis, aut familiaritatis Cardinalium competere ſolent; ea in iis, qui Beneficia Eccleſiaſtica obtinent, ratione prædictorum Beneficiorum minimè intelligantur, ſed Ordinarii juriſdictioni ſubjecti permaneant: non obſtantibus quibuſcumque inhibitionibus.

Cap. cum Capellæ de privil.

CAPUT XII.

CUm dignitates, in Eccleſiis præſertim Cathedralibus, ad conſervandam, augendamque Eccleſiaſticam diſciplinam fuerint inſtitutæ, ut, qui eas obti-

obtinerent, pietate præcellerent, aliisque exemplo essent, atque Episcopos opere, & officio juvarent; meritò, qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimumquintum suæ ætatis annum attigerit, & in Clericali Ordine versatus, doctrina ad suum munus exequendum necessaria, ac morum integritate commendetur, juxta Constitutionem Alexandri III. in Concil. Later. promulgatam, quæ incipit: *Cum in cunctis*. Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico: ad cæteras autem dignitates, vel Personatus, quibus animarum cura nulla subest, Clerici alioquin idonei, & viginti duobus annis non minores adsciscantur. Provisi etiam de Beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus, teneantur à die adeptæ possessionis ad minus inter duos menses in manibus ipsius Epis. vel eo impedito coram generali ejus Vicario, seu Officiali, Orthodoxæ suæ fidei publicam facere Professionem, & in Romanæ Ecclesiæ obedientia se permansuros spondeant, ac jurent. Provisi autem de Canonicatibus, & dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus, non solùm coram Epis. seu ejus Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur: alioquin prædicti omnes provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, Canonicatum, aut portionem recipient, nisi qui eo Ordine sacro aut sit initiatus, quem illa dignitas, Præbenda, aut portio requirit, aut in tali ætate, ut infra tempus à jure, & ab hac sancta Synodo statutum, initiari valeat. In omnibus verò Ecclesiis Cathedralibus omnes Canonicatus, ac portiones habeant annexum Ordinem Presbyterii, Diaconatus, vel Subdiaconatus: Episcop. autem cum consilio Capituli designet, ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque Ordo ex Sacris annexus in posterum esse debeat, ita tamen ut dimidia saltem pars Presbyteri sint; cæteri verò Diaconi, aut Subdiaconi. Ubi verò consuetudo laudabilior habet, ut plures, vel omnes sint presbyteri; omnino observetur. Hortatur etiam sancta Synodus, ut in Provinciis, ubi id commodè fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus conferatur tantùm Magistris, vel Doctoribus; aut etiam Licentiatis in Theologia, vel jure Canonico. Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt: alioquin primo an. privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ, ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos eodem an. lucratus fuerit: crescente verò contumacia, contra eos juxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur. Distributiones verò, qui statis horis interfuerint, recipiant; reliqui, quavis collusione, aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonif. VIII. Decretum, quod incipit: *Consuetudinem*, quod sancta Synodus in usum revocat: non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus.

sup. sess. 7. de Refor. cap. 12.

cap. unic. de Cler. non resid. in 6.

Omnes verò divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia: & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti adsistere, & inservire, atque in Choro ad psallendum instituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devoteque laudare. Vestitu insuper decenti tàm in Ecclesia, quàm extra, assiduè utantur; ab illicitisque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, lusibusque abstineant; atque ea morum integritate polleant, ut meritò Ecclesiæ Senatus dici possit. Cætera, quæ ad debitum in divinis Officiis regimen spectant, deque congrua in his canendi, seu modulandi ratione, de certa lege in Choro conveniendi, & permanendi, simulque de omnibus Ecclesiæ ministris, quæ necessaria erunt, & si qua hujusmodi, Synodus Provincialis pro cujusque Provinciæ utilitate, & moribus certam cuique formulam præscribet. Interea verò Episcopus non minus, quàm cum duobus Canonicis, quorum unus ab Episcopo, alter à Capitulo eligatur, in iis, quæ expedire videbuntur, poterit providere.

CAPUT XIII.

Quoniam plerçque Cathedrales Ecclesiæ, tàm tenues redditus sunt, & angusti, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant; examinet Concil. Provinciale, vocatis iis, quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatemque invicem unire, vel novis proventibus augere expediat; confectaque de præmissis instrumenta ad Summum Romanum Pontificem mittat; quibus instructus Summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire judicaverit, aut tenues invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Interim verò, donec prædicta effectum sortiantur, hujusmodi Episcopis, qui fructuum subventione pro Diœcesis suæ tenuitate indigent, poterit de beneficiis aliquibus (dum tamen Curata non sint, nec dignitates, nec Canonicatus, & Præbendæ, nec Monasteria, in quibus viget Regularis observantia, vel quæ Capitulis generalibus, & certis Visitatoribus subduntur) à Sum. Rom. Pont. provideri. In Parochialibus etiam Ecclesiis, quarum fructus æque adeo exigui sunt, ut debitis nequeant oneribus satisfacere; curabit Episcopus, si per Beneficiorum unionem (non tamen Regularium) id fieri non possit, ut primitiarum, vel decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbola, ac collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro Rectoris, ac Parochiæ necessitate decenter sufficiat. In unionibus verò quibuslibet, seu ex supradictis, seu aliis causis faciendis, Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscumque, aut Abbatiis, seu dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut Hospitalibus, Militiisve non uniantur; & quæ unitæ sunt, revideantur ab Ordinariis, juxta aliàs Decretum in eadem Synodo sub fel. record. Paulo III. quod etiam in unitis ab eo tempore citra æque observetur: non obstantibus in iis quibuscumque verborum formis, quæ hìc pro sufficienter expressis habeantur. Ad hæc in posterum omnes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum graventur.

Sup. sess. 7. de Refor.

In iis quoque civitatibus, ac locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum, quem regant, sed promiscuè petentibus Sacramenta administrant; mandat sancta Synodus Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas, propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum, peculiaremque Parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licitè Sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis civitatibus, ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quàm primum fieri curent: non obstantibus quibuscumque privilegiis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

CAPUT XIV.

In pluribus Ecclesiis tàm Cathedralibus, quàm Collegiatis, & Parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligitur,

ligitur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, aut Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam, quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur. Hæc cum sancta Synodus detestetur, mandat Episcopis, ut quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant; ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscant, & illis tantùm, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas, ut pravas, ac scandalosas rejiciant, & aboleant. Eos verò, qui adversus hæc in præsenti decreto comprehensa, quavis ratione commiserint, pœnis contra Simoniacos editis, sacris Canonibus, & variis Summorum Pontificum Constitutionibus, quas omnes innovat, teneri decernit; non obstantibus quibuscumque Statutis, Constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apostolica auctoritate confirmatis; de quarum subreptione, & obreptione, & intentionis defectu Episcopus, tamquam Apostolicæ sedis Delegatus, cognoscere possit.

CAPUT XV.

IN Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, ubi frequentes, adeoque tenues sunt Præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo decenti Canonicorum gradu pro loci, & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia Beneficia, non tamen Regularia, iis unire, vel si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex iis suppressis, cum patronorum consensu, si de jure patronatus Laicorum sint, quorum fructus, & proventus reliquarum Præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere, ita tamen, ut tot supersint, quæ divino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiæ commodè valeant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus, & privilegiis, aut quacumque reservatione, generali, vel speciali, aut affectione: neque prædictæ uniones, aut suppressiones tolli, seu impediri possint ex quibuscumque provisionibus etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus, vel suspensionibus.

CAPUT XVI.

CApitulum, sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum, vel plures, fideles, ac diligentes decernat, qui rerum Ecclesiasticarum, & proventuum curam gerant, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri. Item Officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur; qui saltem in jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel aliàs, quantum fieri poterit, idoneus. Si secus factum fuerit, ad Metropol. deputatio hujusmodi devolvatur: &, si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, Capitulumque, ut præfertur, negligens fuerit, tunc antiquior Episcopus ex Suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Episcopus in exempta Oeconomum, & Vicarium idoneos possit constituere. Episcopus verò ad eandem Ecclesiam vacantem promotus, ex iis, quæ ad eum spectant, ab eisdem Oeconomo, Vicario, & aliis quibuscumque Officialibus, & administratoribus, qui, sede vacante, fuerunt à Capitulo, vel ab aliis in ejus locum constituti, etiam si fuerint ex eodem Capitulo, rationem exigat officiorum, jurisdictionis, administratio-

A nis, aut cujuscumque eorum muneris: possitque eos punire, qui in eorum officio, seu administratione deliquerint, etiamsi prædicti Officiales, redditis rationibus à Capitulo, vel à deputatis, ab eodem absolutionem, aut liberationem obtinuerint. Eidem quoque Episc. teneatur Capitulum de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si quæ ad Capitulum pervenerunt, rationem reddere.

CAPUT XVII.

CUm Ecclesiasticus ordo pervertatur, quandò unus plurium officia occupat Clericorum; sanctè sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu, seipsos, non Deum decipientes, ea, quæ benè constituta sunt, variis artibus elu-
B dere, & plura simul Beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens præsenti Decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari; statuit, ut in posterum unum tantùm Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem, si ad vitam ejus, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodò utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia tàm sæcularia, quàm regularia quæcumque, etiam commendata, pertineant, cujuscumque tituli, ac qualitatis existant. Illi verò, qui in præsenti plures Parochiales Ecclesias,
C aut unam Cathedralem, & aliam Parochialem obtinent, cogantur omninò, quibuscumque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantùm Parochiali, vel sola Cathedrali retenta, alias Parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tàm Parochiales, quàm beneficia omnia, quæ obtinent, ipso jure vacare censeantur, ac tanquam vacantia liberè aliis idoneis conferantur, nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione, prout Summo Pontifici videbitur, provideatur.

CAPUT XVIII.

D EXpedit maximè animarum saluti, à dignis, àtque idoneis Parochis gubernari. Id ut diligentiùs, ac rectiùs perficiatur, statuit sancta Synodus, ut cùm Parochialis Ecclesiæ vacatio, etiam si cura Ecclesiæ, vel Episcopo incumbere dicatur, & per unum, vel plures administretur, etiam in Ecclesiis patrimonialibus, seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit Episcop. uni, vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in Curia, seu aliter quomodocumque contigerit, etiamsi ipsa Parochialis Ecclesia reservata, vel affecta fuerit generaliter, vel specialiter; etiam vigore indulti, seu privilegii in favorem S. R. E. Cardinalium, seu Abbatum, vel Capitulorum, debeat Episc. statim, habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus
E fuerit, idoneum in eo Vicarium, cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione, constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur. Porro Episc. & qui jus patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cujuslibet ætate, moribus, & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et, si Episcopo, aut Synodo Provinciali, pro regionis more videbitur magis expedire, per Edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab Episcopo, sive, eo

impedito, ab ejus Vicario Generali, atque ab aliis examinatoribus non paucioribus, quàm tribus, quorum votis, si pares, aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus, vel Vicarius, quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in Diœcesana Synodo ab Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, qui Synodo satisfaciant, & ab eo probentur. Advenienteque vacatione cujuslibet Ecclesiæ, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant, indeque, succedente alia vacatione, aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex prædictis illis sex eligat. Sin verò hi examinatores, Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut jure canonico, vel alii Clerici, seu Regulares, etiam ex Ordine Mendi- B cantium, aut etiam sæculares, qui ad id videbuntur magis idonei, jurentque omnes ad sancta Dei Euangelia, se, quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros. Caveantque, ne quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioqui Simoniæ vitium tàm ipsi, quàm alii dantes, incurrant, à qua absolvi nequeant, nisi dimissis Beneficiis, quę quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solùm coram Deo, sed etiam in Synodo Provinciali (si opus erit) rationem reddere teneantur. A qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter ejus arbitrio, puniri possint. Peracto deinde examine renuncientur quotcumque ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, do- C ctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis: ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò Jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cùm verò institutio ab alio, quàm ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Quod si Juspatronatus Laicorum fuerit, debeat, qui à patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admit- D ti. In omnibusque supradictis casibus non cuiquam alteri, quàm uni ex prædictis examinatis, & ab examinatoribus approbatis, juxta supradictam regulam, de Ecclesia provideatur: nec prædictorum examinatorum relationem, quo minùs executionem habeat, ulla devolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam, sive ejusdem Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuncios, seu Episcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interposita, impediat, aut suspendat: alioquin Vicarius, quem Ecclesiæ vacanti antea Episcopus arbitrio suo ad tempus deputavit, vel forsan postea deputabit, ab ejus Ecclesiæ custodia, & administratione non amoveatur, donec aut eidem, aut alteri, qui probatus, & electus fuerit, ut supra sit provisum: aliàs provisiones omnes, seu institutiones, E præter supradictam formam factæ, subreptitiæ esse censeantur: non obstantibus huic Decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, præventionibus, affectionibus, novis provisionibus, indultis concessis quibuscumque Universitatibus, etiam ad certam summam, & aliis impedimentis quibuscumque; si tamen adeo exigui redditus dictæ Parochiales fuerint, ut totius hujus examinationis operam non ferant; aut nemo sit, qui se examini quærat subjicere; aut ob apertas factiones, seu dissidia, quæ in aliquibus locis reperiuntur, facilè graviores rixæ, ac tumultus possint excitari; poterit Ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa, privatum aliud examen, cæteris tamen, ut supra, servatis, adhibere. Licebit etiam Synodo Provinciali, si qua in supradictis circa examinationis for- A mam addenda, remittendave esse censuerit, providere.

CAPUT XIX.

Decernit sancta Synodus, mandata de providendo, & gratias, quæ expectativæ dicuntur, nemini ampliùs, etiam Collegiis, Universitatibus, Senatibus, & aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec hactenus concessis cuiquam uti licere. Sed nec reservationes mentales, nec aliæ quæcumque gratiæ ad vacatura, nec indulta ad alienas Ecclesias, vel Monasteria alicui, etiam ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, concedantur; & hactenus concessa, abrogata esse censeantur.

CAPUT XX.

Causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium à die motæ litis terminentur: alioquin post id spatium liberum sit partibus, vel alteri illarum, judices superiores, aliàs tamen competentes, adire; qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, & quàm primùm terminari curent, nec antea aliis committantur, nec avocentur: neque appellationes ab eisdem interpositæ per superiores quoscumque recipiantur; eorumve commissio, aut inhibitio fiat, nisi à definitiva, vel à definitivæ vim habente; & cujus gravamen per appellationem à definitiva reparari nequeat. Ab his excipiantur causæ, quæ juxta Canonicas sanctiones apud sedem Apostolicam sunt tractandæ; vel quas ex urgenti, rationabilique causa judicaverit Summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum Signaturæ Sanctitatis suæ, manu propria subscribendum committere, aut avocare. Ad hæc causæ matrimoniales, & criminales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantùm examini, & jurisdictioni relinquantur; etiamsi in præsenti inter Episcopum, & Decanum, seu Archidiaconum, aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua, in quacumque instantia pendeat; coram quo, si pars verè paupertatem probaverit, non cogatur extra Provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia in eadem causa matrimoniali litigare, nisi pars altera & alimenta, & expensas litis velit subministrare. Legati quoque, etiam de latere, Nuntii, Gubernatores Ecclesiastici, aut alii, quarumcumque facultatum vigore, non solùm Episcopos in prædictis causis impedire, aut aliquo modo eorum jurisdictionem iis præripere, aut turbare non præsumant; sed nec etiam contra Clericos, aliasve personas Ecclesiasticas, nisi Episcopo priùs requisito, eoque negligente, procedant: aliàs eorum processus, ordinationesve nullius momenti sint, atque ad damni satisfactionem, partibus illati teneantur. Præterea si quis in casibus à jure permissis appellaverit, aut de aliquo gravamine conquestus fuerit, seu aliàs ob lapsum biennii, de quo supra, ad alium Judicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Episcopo gesta ad Judicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen Episcopo priùs admonito, ut si quid ei pro causæ instructione videbitur, possit judici appellationis significare. Quod si appellatus compareat, cogatur tunc is quoq; actorum, quæ translata sunt, expensas pro portione sua, si illis uti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine servetur, ut scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Porro ipsam actorum copiam teneatur Notarius, congrua mercede accepta, appellanti quanto citius, & ad minus intra mensem exhibere. Qui Notarius, si in differenda exhibitione fraudem fecerit, ab officii administratione arbitrio Ordinarii suspendatur, & ad dupli pœnam, quanti ea lis fuerit,

fuerit, inter appellantem, & pauperes loci distribuendam, compellatur. Judex verò, si & ipse impedimenti hujus conscius, particepsve fuerit, aliterve obstiterit, ne appellanti integra acta intra tempus traderentur; ad eandem dupli pœnam, prout supra, teneatur: non obstantibus, quoad omnia suprascripta, privilegiis, indultis, concordiis, quæ suos tantùm teneant auctores, & aliis quibuscumque consuetudinibus.

CAPUT XXI.

CUpiens sancta Synodus, ut ex Decretis ab ea editis nulla umquam futuris temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa posita in Decreto publicato Sessione prima sub beatissimo D. N. Pio IV. videlicet: *Quæ proponentibus Legatis, ac Præsidentibus, ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione controversias, coercendas linguas dolosas, pravorum morum abusus corrigendos, Ecclesiæ veram, & Christianam pacem conciliandam apta, & idonea ipsi sanctæ Synodo videbuntur*. Sup. Sess. 17. explicando declarat, mentis suæ non fuisse, ut ex prædictis verbis solita ratio tractandi negotia in Generalibus Conciliis ulla ex parte immutaretur, neque novi quidquam, præter id, quod à sacris Canonibus, vel Generalium Synodorum forma hactenus statutum est, cuiquam adderetur, vel detraheretur.

Indictio futuræ Sessionis.

INsuper, eadem sacrosancta Synodus proximam futuram Sessionem Feria quinta post Conceptionem B. Mariæ Virginis, quæ erit dies nona mensis Decembris proximè venturi, habendam esse statuit, & decernit, cum potestate etiam abbreviandi: in qua Sessione tractabitur de sexto, nunc in eam dilato capite, & de reliquis Reformationis capitibus jam exhibitis, deque aliis de eam pertinentibus. Si verò opportunum videbitur, & tempus patietur, poterit etiam de nonnullis dogmatibus tractari, prout suo tempore in Congregationibus proponetur.

Abbreviata est dies Sessionis.

SESSIO XXV.

Quæ est nona, & ultima sub Pio IV. Pontifice Maxim. cœpta die 3. absoluta die 4. Decembris 1563.

Decretum de Purgatorio.

[…]ess. […]2. & CUm Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex Sacris litteris, & antiqua Patrum traditione, in sacris Conciliis, & novissimè in hac Oecumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum verò acceptabili Altaris Sacrificio juvari, præcipit sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus, & sacris Conciliis traditam, à Christi fideli- […].3. bus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Apud rudem verò plebem difficiliores, ac subtiliores quæstiones, quæque ad ædificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio, à popularibus concionibus se- A cludantur. Incerta item, & quæ specie falsi laborant, evulgari, & tractari non permittant. Ea verò, quæ ad curiositatem quamdam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala, & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet Sacrificia, orationes, Eleemosynæ, aliaque pietatis opera, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta piè, & B devotè fiant; & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non perfunctoriè, sed à Sacerdotibus, & Ecclesiæ ministris, & aliis, qui hoc præstare tenentur, diligenter, & accuratè persolvantur.

De invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris imaginibus.

MAndat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus, curamque sustinentibus, ut juxta Catholicæ, & C Apostolicæ Ecclesiæ usum à primævis Christianæ Religionis temporibus receptum, sanctorumque Patrum consensionem, & Sacrorum Conciliorum Decreta, imprimis de Sanctorum intercessione, invocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imaginum usu fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos unà cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre: bonum, atque utile esse suppliciter eos invocare; & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, D qui solus noster Redemptor, & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere: illos verò, qui negant Sanctos æterna felicitate in cœlo fruentes invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius Mediatoris Dei, & hominum Jesu Christi, vel stultum esse, in cœlo regnantibus voce, vel mente supplicare, impiè sentire.

Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ 1. Tim. 8. E viva membra fuerunt Christi, & templum 1. Cor. 5. Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda, & glorificanda, à fidelibus veneranda esse, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita ut affirmantes, Sanctorum reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque opis impetrandæ causa Sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout jampridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia.

Imagines porrò Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas; eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam; non quòd credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, velut olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant; ita ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, præsertim verò secundæ Nicænæ Synodi, Decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.

Concil. Nicæn. 2. Act. 3. 4. & 6.

Illud verò diligenter doceant Episcopi, per Historias Mysteriorum nostræ redemptionis, picturis, vel aliis similitudinibus expressas, erudiri, & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assiduè recolendis; tùm verò ex omnibus sacris Imaginibus magnum fructum percipi, non solùm quia admonetur populus beneficiorum, & munerum, quę à Christo sibi collata sunt; sed etiam, quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur, ut pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem vitam, moresque suos componant, excitenturque ad adorandum, ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit, aut senserit, Anathema sit.

IN has autem sanctas, & salutares observationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nullæ falsi dogmatis Imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur. Quod si aliquando historias, & narrationes sacræ Scripturæ, cùm id indoctæ plebi expediet, exprimi, & figurari contigerit, doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit. Omnis porro superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & Imaginum sacro usu tollatur, omnis turpis quæstus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur; ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad comessationes, atque ebrietates non abutantur; quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum, ac lasciviam agantur. Postremo tanta circa hæc diligentia, & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut præposterè, & tumultuariè accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cùm domum Dei deceat sanctitudo, Psalm. 91.

Hæc ut fideliùs observentur, statuit sancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit: nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo, qui simul, atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quæstio incidat, Episcopus, antequam controversiam dirimat, Metropolitani, & Comprovincialium Episcoporum in Concilio Provinciali sententiam expectet; ita tamen, ut nihil, inconsulto sanctissimo Romano Pontifice, novum, aut in Ecclesia hactenus inusitatum decernatur.

De Regularibus, & Monialibus.

EAdem sacrosancta Synodus Reformationem prosequens, ea, quæ sequuntur, statuenda esse censuit.

CAPUT PRIMUM.

QUoniam non ignorat sancta Synodus, quantum ex Monasteriis piè institutis, & rectè administratis, in Ecclesia Dei splendoris, atque utilitatis oriatur; necessarium esse censuit, quo faciliùs, ac maturiùs, ubi collapsa est, vetus, & Regularis disciplina instauretur, & constantiùs, ubi conservata est, perseveret, præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes Regulares tàm viri, quàm mulieres, ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant, & componant: atque in primis, quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus Regulæ, & Ordinis peculiaria vota, & præcepta, ad eorum respectivè essentiam, necnon ad communem vitam, victum, & vestitum conservanda, pertinentia, fideliter observent. Omnisque cura, & diligentia à Superioribus adhibeatur tàm in Capitulis Generalibus, & Provincialibus, quàm in eorum visitationibus, quæ suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur; cùm compertum sit, ab eis non posse ea, quæ ad substantiam Regularis vitæ pertineant, relaxari. Si enim illa, quæ bases sunt, & fundamenta totius Regularis disciplinæ, exactè non fuerint conservata; totum corruat ædificium necesse est.

CAPUT II.

NEmini igitur Regularium tàm virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum, ad solos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium verò usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex, statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si aliquis quidquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit, is biennio activa, & passiva voce privatus sit, atque etiam juxta suæ Regulæ, & Ordinis Constitutiones puniatur.

CAPUT III.

COncedit sancta Synodus omnibus Monasteriis, & Domibus tàm virorum, quàm mulierum, & Mendicantium (exceptis Domibus fratrum sancti Francisci Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur) etiam quibus, aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex prædictis,

ctis, quibus authoritate Apostolica similia bona possidere permissum erat, eis spoliata sint, eadem omnia illis restituenda esse decernit. In prædictis autem Monasteriis, & Domibus tàm virorum, quàm mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis Eleemosynis commodè possit sustentari: nec de cætero similia loca erigantur sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia priùs obtenta.

CAPUT IV.

PRohibet sancta Synodus, ne quis Regularis, sine sui Superioris licentia, prædicationis, vel lectionis, aut cujusvis pii operis prætextu, subjiciat se obsequio alicujus Prælati, Principis, vel Universitatis, vel Communitatis, aut alterius cujuscumque personæ, seu loci; neque ei aliquod privilegium, aut facultas ab aliis super iis obtenta, suffragetur. Quod si contra fecerit, tanquam inobediens arbitrio Superioris puniatur. Nec liceat Regularibus à suis Conventibus recedere, etiam prætextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi, aut vocati fuerint. Qui verò sine prædicto mandato, in scriptis obtento, repertus fuerit, ab Ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniatur. Illi autem, qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantùm habitent; alioquin ab Ordinariis contra eos procedatur.

CAPUT V.

BOnifacii Octavi Constitutionem, quæ incipit, *Periculoso*; renovans sancta Synodus, universis Episcopis, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis verò Sedis Apostolicæ authoritate, clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari maximè procurent, inobedientes, atque contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacumque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod auxilium, ut præbeatur, omnes Christianos Principes hortatur Synodus, & sub excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda, omnibus Magistratibus sæcularibus injungit. Nemini autem Sanctimonialium liceat post Professionem exire à Monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex legitima causa, ab Episcopo approbanda, indultis quibuscumque, & privilegiis non obstantibus. Ingredi autem intra septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda. Dare autem tantum Episcopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis, neque ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis, vel indulti hactenus concessi, vel in posterum concedendi. Et quia Monasteria Sanctimonialium, extra mœnia urbis, vel oppidi constituta, malorum hominum prædæ, & aliis facinoribus sine ulla sæpè custodia, sunt exposita, curent Episcopi, & alii Superiores (si ita videbitur expedire) ut Sanctimoniales ex eis ad nova, vel antiqua Monasteria intra urbes, vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, brachii sæcularis: impedientes verò, vel non obedientes per censuras Ecclesiasticas parere compellant.

*Peri-
, de
Mon.*

A

CAPUT VI.

IN electione Superiorum quorumcumque, Abbatum temporalium, & aliorum Officialium, Generalium, & Abbatissarum, atque aliarum Præpositarum, quo omnia rectè, & sine fraude fiant, in primis sancta Synodus districtè præcipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Nec in posterum liceat Provinciales, aut Abbates, Priores, aut aliquos quoscumque titulares ad effectum electionis faciendæ constituere, aut voces, & suffragia absentium supplere. Si verò contra hujus Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; & is, qui ad hunc effectum se in Provincialem, Abbatem, aut Priorem creari permiserit, deinceps ad omnia officia in Religione obtinenda, inhabilis existat; facultatesque super his concessæ eo ipso abrogatæ censeantur: &, si in posterum aliæ concedantur, tanquam subreptitiæ habeantur.

B

CAPUT VII.

ABbatissa, & Priorissa, & quocumque alio nomine præfecta, vel Præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam Professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio, ex alio ejusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum Superiori, qui electioni præest, videatur, ex iis, quæ in eodem Monasterio annum 30. excesserint, & quinque saltem annis post Professionem rectè vixerint, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur. Duobus verò Monasteriis nulla præficiatur. Et si qua duo, vel plura quocumque modo obtinet, cogatur, uno excepto, intra sex menses cætera resignare. Post id verò tempus, nisi resignaverit, omnia ipso jure vacent. Is verò, qui electioni præest Episcopus, sive alius Superior, claustra Monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis serventur singulorum Ordinum, vel Monasteriorum Constitutiones.

C

CAPUT VIII.

MOnasteria omnia, quæ Generalibus Capitulis aut Episcopis non subsunt, nec suos habent Ordinarios Regulares Visitatores, sed sub immediata Sedis Apostolicæ protectione, ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum à fine præsentis Concilii, & deinde quolibet triennio sese in Congregationes redigere, juxta formam Constitutionis Innocentii III. in Concilio Generali, quæ incipit: *In singulis*; ibique certas regulares personas deputare, quæ de modo, & ordine, de prædictis Congregationibus erigendis, ac statutis in iis exequendis deliberent, & statuant. Quod si in his negligentes fuerint, liceat Metropolitano, in cujus Provincia prædicta Monasteria sunt, tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, eos pro prædictis causis convocare. Quòd si infra limites unius Provinciæ non sit sufficiens talium Monasteriorum numerus ad erigendam Congregationem, possint duarum, vel trium Provinciarum Monasteria unam facere Congregationem. Ipsis autem Congregationibus constitutis, illarum Generalia Capitula, & ab illis electi Præsides, vel Visitatores eamdem habeant auctoritatem in suæ Congregationis Monasteria, ac Regulares in eis commorantes, quam alii Præsides, ac Visitatores in cæteris habent Ordinibus, teneanturque suæ Congregationis Monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere, & ea observare, quæ in sacris Canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta. Quod si etiam Metropolitano instan-

D

E

ſtante, prædicta exequi non curaverint, Epiſcopis, in quorum Diœceſibus loca prędicta ſunt, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis, ſubdantur.

CAPUT IX.

Monaſteria Sanctimonialium, ſanctæ ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubjecta, etiam ſub nomine Capitulorum ſancti Petri, vel ſancti Joannis, vel aliàs quomodocumque nuncupentur, ab Epiſcopis, tanquam dictæ Sedis Delegatis, gubernentur, non obſtantibus quibuſcumque. Quæ verò à Deputatis in Capitulis Generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur, ſub eorum cura, & cuſtodia relinquantur.

CAPUT X.

Attendant diligenter Epiſcopi, & cæteri Superiores Monaſteriorum Sanctimonialium, ut in Conſtitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut ſaltem ſemel ſingulis menſibus confeſſionem peccatorum faciant, & ſacroſanctam Euchariſtiam ſuſcipiant, ut eo ſe ſalutari præſidio muniant ad omnes oppugnationes dæmonis fortiter ſuperandas. Præter ordinarium autem Confeſſarium, alius extraordinarius ab Epiſcopo, & aliis Superioribus, bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium confeſſiones audire debeat. Quod verò ſanctiſſimum Chriſti corpus intra Chorum, vel ſepta Monaſterii, & non in publica Eccleſia conſervetur, prohibet ſancta Synodus, non obſtante quocumque indulto, aut privilegio.

CAPUT XI.

In Monaſteriis, ſeu Domibus virorum, ſeu mulierum, quibus imminet animarum cura perſonarum ſæcularium, præter eas, quæ ſunt de illorum Monaſteriorum, ſeu locorum familia, perſonæ tàm Regulares, quàm ſæculares, hujuſmodi curam exercentes, ſubſint immediatè in iis, quæ dictam curam, & Sacramentorum adminiſtrationem pertinent, juriſdictioni, viſitationi, & correctioni Epiſcopi, in cujus Diœceſi ſunt ſita. Nec ibi aliqui, etiam ad nutum amovibiles, deputentur, niſi de ejuſdem conſenſu, ac prævio examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo; excepto Monaſterio Cluniacenſi cum ſuis limitibus, & exceptis etiam iis Monaſteriis, ſeu locis, in quibus Abbates, Generales, aut Capita Ordinum ſedem ordinariam principalem habent, atque aliis Monaſteriis, ſeu Domibus, in quibus Abbates, aut alii Regularium Superiores, juriſdictionem Epiſcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos exercent: ſalvo tamen eorum Epiſcoporum jure, qui majorem in prædicta loca, vel perſonas juriſdictionem exercent.

CAPUT XII.

Cenſuræ, & interdicta, nedum à Sede Apoſtolica emanata, ſed etiam ab Ordinariis promulgata mandante Epiſcopo, à Regularibus in eorum Eccleſiis publicentur, atque ſerventur. Dies etiam feſti, quos in Diœceſi ſua ſervandos idem Epiſcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus ſerventur.

CAPUT XIII.

Controverſias omnes de præcedentia, quæ perſæpè maximo cum ſcandalo oriuntur inter Eccleſiaſticas perſonas tàm ſeculares, quàm Regulares, cùm in proceſſionibus publicis, tùm in iis, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & deferenda umbella, & aliis ſimilibus, Epiſcopus amota omni appellatione, & non obſtantibus quibuſcumque, com- A ponat. Exempti autem omnes, tàm Clerici ſæculares, quàm Regulares quicumque, etiam Monachi, ad publicas proceſſiones vocati, accedere compellantur; iis tantùm exceptis, qui ſtrictiori clauſura perpetuò vivunt.

CAPUT XIV.

Regularis, non ſubditus Epiſcopo, qui intra clauſtra Monaſterii degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo ſcandalo ſit; Epiſcopo inſtante, à ſuo Superiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum, ſeverè puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat: ſi minus, à ſuo Superiore officio privetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſſit.

B

CAPUT XV.

In quacumque Religione, tàm virorum, quàm mulierum, Profeſſio non fiat ante decimumſextum annum expletum; nec qui minori tempore, quàm per annum, poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad Profeſſionem admittatur. Profeſſio autem antea facta ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obſervationem, aut ad aliquos quoſcumque effectus.

CAPUT XVI.

Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea facta etiam cum juramento, vel in favorem cujuſcumque cauſæ piæ, valeat, niſi cum licentia Epi- C ſcopi, ſive ejus Vicarii fiat, intra duos menſes proximos ante Profeſſiomem, ac non aliàs intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſecuta Profeſſione, aliter verò facta, etiamſi cum hujus favoris expreſſa renuntiatione, etiam jurata, ſit irrita, & nullius effectus. Finito tempore Novitiatus, Superiores, Novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut è Monaſterio eos ejiciant. Per hæc tamen ſancta Synodus non intendit aliquid innovare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis Jeſu, juxta pium eorum Inſtitutum à ſancta Sede Apoſtolica approbatum, Domino, & ejus Eccleſiæ inſervire poſſint. Sed neque ante Profeſſionem, excepto victu, & veſtitu, Novitii, vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione eſt, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis, D aut curatoribus ejus, Monaſterio aliquid ex bonis ejuſdem tribuatur; ne hac occaſione diſcedere nequeat, quod totam, vel majorem partem ſubſtantiæ ſuæ Monaſterium poſſideat: nec facilè, ſi diſceſſerit, id recuperare poſſit: quin potiùs præcipit ſancta Synodus ſub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, ne hoc ullo modo fiat; & ut abeuntibus ante profeſſionem omnia reſtituantur, quæ ſua erant: quod, ut rectè fiat, Epiſcopus etiam per cenſuras Eccleſiaſticas, ſi opus fuerit, compellat.

CAPUT XVII.

Libertati Profeſſionis Virginum Deo dicandarum proſpiciens ſancta Synodus, ſtatuit, atque decer- E nit, ut ſi puella, quæ habitum Regularem ſuſcipere voluerit, major duodecim annis ſit, non ante eum ſuſcipiat, nec poſtea ipſa, vel alia Profeſſionem emittat, quam exploraverit Epiſcopus, vel eo abſente, vel impedito, ejus Vicarius, aut aliquis eorum ſumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat, quid agat; & ſi voluntas ejus pia, ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requiſitas juxta Monaſterii illius, & Ordinis Regulam, nec non Monaſterium fuerit idoneum, liberè ei profiteri liceat, cujus Profeſſionis tempus ne Epiſcopus ignoret, teneatur Præfecta Monaſterio

cum

eum ante mensem certiorem facere: quod si præfecta certiorem Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit. A

CAPUT XVIII.

ANathemati sancta Synodus subjicit omnes, & singulas personas cujuscumque qualitatis, vel conditionis fuerint, tàm Clericos, quàm Laicos, sæculares, vel Regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocumque coegerint aliquam Virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel suscipiendum habitum, cujuscumque Religionis, vel ad emittendam Professionem, quique consilium, & auxilium, vel B favorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium, aut habitum suscipere, aut Professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoq; anathemati subjicit eos, qui sanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint. Eaque omnia, & singula, quæ ante Professionem, vel in ipsa Professione fieri oportet, serventur non solùm in Monasteriis subjectis Episcopo, sed & in aliis quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quæ Pœnitentes, aut Convertitæ appellantur, in quibus Constitutiones earum serventur. C

CAPUT XIX.

QUicumque Regularis prætendat, se per vim, & metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantùm à die Professionis, & tunc non aliter nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario: Quod si anteà habitum spontè dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tamquam apostata puniatur, interim verò nullo privilegio suæ Religionis juvetur. Nemo etiam Regularis, cujuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem Religionem, nec detur licentia, cuiquam Regulari occultè ferendi habitum suæ Religionis. D

CAPUT XX.

ABbates, qui sunt Ordinum capita, ac cæteri prædictorum Ordinum Superiores, Episcopis non subjecti, quibus est in alia inferiora Monasteria, Prioratusve legitima jurisdictio, eadem illa sibi subdita Monasteria, & Prioratus, suo quisque loco, atque ordine ex officio visitent, etiamsi commendata existant. Quæ cùm Ordinum suorum capitibus subsint, declarat sancta Synodus, in iis, quæ aliàs de visitatione Monasteriorum commendatorum definita sunt, non esse comprehensa: teneanturque, quicumque prædictorum Ordinum Monasteriis præsunt, prædictos Visitatores recipere, & illorum Ordinationes exequi. Ipsa quoque Monasteria, quæ sunt Ordinum capita, juxta sanctæ sedis Apostolicæ, & cujusque Ordinis Constitutiones visitentur. Et quandiu durabunt hujusmodi Commendæ, Priores Claustrales, aut in Prioratibus Conventum habentibus, Superiores, qui correctiones, & spirituale regimen exercent, à Capitulis Generalibus, vel ipsorum Ordinum Visitatoribus instituantur. In cæteris omnibus præfatorum Ordinum Privilegia, & facultates, quæ ipsorum personas, & loca, & jura concernunt, firma sint, & illæsa. E

CAPUT XXI.

CUm pleraque Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpositturæ, ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione, non levia passa fuerint tàm in spiritualibus, quàm in temporalibus detrimenta, cupit sancta Synodus ea ad congruam Monasticæ vitæ disciplinam omnino revocare. Verùm adeo dura, difficilisque est præsentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi. Ut tamen nihil prætermittat, unde prædictis salubriter aliquando provideri possit, primum quidem confidit sanctissimum Romanum Pontificem pro sua pietate, & prudentia curaturum, quantum hæc tempora ferre posse viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ suos Conventus habent, Regulares personæ, ejusdem Ordinis expressè professæ, & quæ gregi præire, & præesse possint, præficiantur. Quæ verò in posterum vacabunt, nonnisi Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur. Quoad ea verò Monasteria, quæ capita sunt, ac primates Ordinum, sive Abbatiæ, sive prioratus, filiæ illorum capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præsenti ea in commendam obtinent (nisi sit eis de Regulari successore provisum) infra sex menses Religionem illorum Ordinum propriam solemniter profiteri, aut iis cedere: aliàs Commendæ prædictæ ipso jure vacare censeantur. Ne autem in prædictis omnibus, & singulis fraus aliqua adhiberi possit, mandat sancta Synodus, ut in provisionibus dictorum Monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimatur: aliterque facta provisio subreptitia esse censeatur, nullaque subsequenti possessione, etiam triennali, adjuvetur.

CAPUT XXII.

HÆc omnia, & singula in superioribus Decretis contenta observari sancta Synodus præcipit in omnibus Cœnobiis, ac Monasteriis, Collegiis, ac Domibus, quorumcumque Monachorum, ac Regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium, virginum, ac viduarum, etiamsi illa sub gubernio Militiarum, etiam Hierosolymitanæ, vivant, & quocumque nomine appellentur, sub quacumque Regula, vel gubernatione, vel quavis subjectione, aut annexione, vel dependentia, cujuscumq; Ordinis Mendicantium, vel non mendicantium, vel aliorum Regularium Monachorum, aut Canonicorum quorumcumque: non obstantibus eorum omnium, & singulorum privilegiis, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, necnon Constitutionibus, & Regulis etiam juratis, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus. Si qui verò Regulares tàm viri, quàm mulieres sunt, quæ sub arctiori Regula, vel statutis vivunt, excepta facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum Instituto, & observantia sancta Synodus amovere non intendit. Et quia sancta Synodus desiderat, ut omnia, & singula supradicta quamprimùm executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis, in Monasteriis sibi subjectis, & in omnibus aliis ipsis in superioribus Decretis specialiter commissis, atque omnibus Abbatibus, & Generalibus, & aliis superioribus Ordinum supradictorum, ut statim prædicta exequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam Concilia Provincialia suppleant, & coerceant, Regularium verò Capitula Provincialia, & Generalia, & in defectum Capitulorum Generalium, Concilia Provincialia per deputatioem aliquorum ejusdem Ordinis provideant. Hortatur etiam sancta Synodus omnes Reges, Principes, Respublicas, & Magistratus, & in virtute sanctæ obedientiæ præcipit, ut velint præ-

prædictis Episcopis, & Abbatibus, ac Generalibus, & cæteris Præfectis in superius contentæ reformationis executione suum auxilium, & auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti, ut sine ullo impedimento præmissa rectè exequantur ad laudem Dei omnipotentis.

DECRETUM
DE REFORMATIONE.
CAPUT PRIMUM.

Optandum est, ut ii, qui Episcopale ministerium suscipiunt; quæ suæ sint partes, agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines, pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad Religionem, innocentiamque faciliùs inflammandos, si Præpositos suos viderint, non ea, quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cùm ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animadvertat, admonet Episcopos omnes, ut secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis, ac vitæ actionibus (quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus) se muneri suo conformes ostendant: In primis verò ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solùm jubet, ut Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint, verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eorum domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat. Omnino verò eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresve suos augere studeant: cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis, ut pauperibus, distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: imò quàm maximè potest eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia Seminarium extat, penitùs deponant. Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solùm in quibuscumque Beneficia Ecclesiastica, tàm sæcularia, quàm Regularia, obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus, ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in se oculos convertant.

Can. 39. Apost.

CAPUT II.

Cogit temporum calamitas, & invalescentium hæresum malitia, ut nihil sit prætermittendum, quod ad populorum ædificationem, & Catholicæ fidei præsidium videatur posse pertinere. Præcipit igitur sancta Synodus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus aliis, qui de jure, vel consuetudine in Concilio Provinciali, post finem præsentis Concilii habenda, ea omnia, & singula, quæ ab hac sancta Synodo definita, & statuta sunt, palam recipiant; necnon veram obedientiam Summo Romano Pontifici spondeant, & profiteantur; simulque hæreses ab omnes, à sacris Canonibus, Generalibus Conciliis, præsertimque hac eadem Synodo damnatas, A publicè detestentur, & anathematizent. Idemque in posterum quicumque in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcoposque promovendi, in prima Synodo Provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent. Quod si quis ex supradictis omnibus (quod absit) renuerit, Episcopi comprovinciales statim Summum Romanum Pontificem admonere sub pœna divinæ indignationis teneantur, interimque ab ejusdem communione abstineant. Cæteri verò omnes, sive in præsenti, sive in futurum Beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in Synodo Diœcesana convenire debent, idem, ut suprà in ea Synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, faciant, & observent: aliàs secundum formam sacrorum Canonum puniantur. Ad B hæc omnes ii, ad quos Universitatum, & studiorum generalium cura, visitatio, & reformatio pertinet, diligenter curent, ut ab eisdem Universitatibus Canones, & Decreta hujus sanctæ Synodi integrè recipiantur; ad eorumque normam Magistri, Doctores, & alii in eisdem Universitatibus ea, quæ Catholicæ fidei sunt, doceant, & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cujuslibet anni solemni juramento obstringant: sed & si aliqua alia in prædictis Universitatibus correctione, & reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, pro Religionis, & disciplinæ Ecclesiasticæ augmento emendentur, & statuantur. Quæ verò Universitates immediatè Summi Romani Pontificis protectioni, & visitationi sunt subjectæ, has Sua Beatitudo per ejus Delegatos eadem, qua supra, ratione, & prout ei utilius visum fuerat, salubriter vi- C sitari, & reformari curabit.

CAPUT III.

Quamvis excommunicationis gladius nervus sit Ecclesiasticæ disciplinæ, & ad continendos in officio populos valde salutaris; sobriè tamen, magnaque circumspectione exercendus est; cùm experientia doceat, si temerè, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, & perniciem potiùs parere, quàm salutem. Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis, ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur; & tunc non aliàs, quàm ex re D non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ ejus animum moveat; nec ad eas concedendas cujusvis sæcularis, etiam Magistratus authoritate adducatur, sed totum hoc in ejus arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona, aut tempore eas decernendas esse judicaverit. In causis verò judicialibus mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, cujuscumque dignitatis existant, ut quandocumque executio realis, vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tàm in procedendo, quàm definiendo à censuris Ecclesiasticis, seu interdicto: sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus, ad forum Ecclesiasticum, quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque, E etiam Laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem, per suos proprios, aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem Beneficiorum, aliaque juris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis, vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga Judicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit à censuris abstinendum: sed si dictæ executioni facilè locus esse non possit, licebit Judici hoc spirituali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, præcedente bina saltem moni-

monitione, etiam per Edictum, id postulet. Nefas autem sit sæculari cuilibet Magistratui prohibere Ecclesiastico Judici, ne quem excommunicet; aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub prætextu, quod contenta in præsenti Decreto non sint observata, cùm non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus verò quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solùm ad Sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur; sed si obdurato animo censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit.

CAPUT IV.

Contingit sæpè in quibusdam Ecclesiis, vel tàm magnum Missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus à testatoribus præscriptis nequeat satisfieri, vel eleemosynam hujusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur, qui velit huic se muneri subjicere: unde depereunt piæ testantium voluntates, & eorum conscientias, ad quos prædicta spectant, onerandi occasio datur: sancta Synodus cupiens hæc ad pios usus relicta, quo plenius, & utilius potest, impleri, facultatem dat Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus, & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis Generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem, & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen, ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad eos pios usus reliquerunt.

CAPUT V.

Ratio postulat, ut illis, quæ bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex Beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut aliis constitutionibus qualitates aliquæ requiruntur, seu certa illis onera sunt injuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione, eis non derogetur. Idem in Præbendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoribus, aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus, quandocumque ita constituta fuerint, observetur, ut eorum qualitatibus, vel ordinibus nihil in ulla provisione detrahatur; & aliter facta provisio, subreptitia censeatur.

CAPUT VI.

Sess.6. c.6. Statuit sancta Synodus, ut in omnibus Ecclesiis, Cathedralibus, & Collegiatis Decretum sub fel. rec. Paulo III. quod incipit, *Capitula Cathedralium*, observetur non solùm, quando Episcopus visitaverit, sed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicujus contra aliquem ex contentis in dicto Decreto procedet, ita tamen, ut cum extra visitationem processerit, infra scripta omnia locum habeant: videlicet, ut Capitulum initio cujuslibet anni eligat ex Capitulo duos, de quorum consilio, & assensu Episcopus, vel ejus Vicarius, tàm in formando processum, quàm in cæteris omnibus actibus usque ad finem causæ inclusivè, coram Notario tamen ipsius Episcopi, & in ejus domo, aut consueto tribunali procedere teneatur. Unum autem tantùm sit utriusque votum, possitque alter Episcopo accedere. Quod si ambo ab Episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria, vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum Episcopo tertium eligant: & si in electione tertii etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio devolvatur; & juxta eam partem, cum qua tertius conveniet, articulus, in quo erat discordia, terminetur, aliàs processus, & inde secuta, nulla sint, nullosque producant Juris effectus. In criminibus tamen ex incontinentia provenientibus, de qua in Decreto *De Concubinariis*, & in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne judicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere, servato tamen in reliquis ordine præmisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut juxta qualitatem delicti, ac personarum, delinquentes ipsi in loco decenti costodiantur. Episcopis præterea ubiq; is honos tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in Choro, & in Capitulo, in Processionibus, & aliis actibus publicis sit prima sedes, & locus, quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Qui si aliquid Canonicis ad deliberandum proponant, nec de re ad suum, vel suorum commodum spectante agatur; Episcopi ipsi Capitulum convocent, vota exquirant, & juxta ea concludant. Absente verò Episcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos hoc Jure, vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id Vicarius Episcopi admittatur. Cæteris autem in rebus Capituli jurisdictio, & potestas, si qua eis competit, & bonorum administratio salva, & intacta omnino relinquatur. Qui verò non obtinent dignitates, nec sunt de Capitulo, ii omnes in causis Ecclesiasticis Episcopo subjiciantur: non obstantibus, quoad supradicta, privilegiis, etiam ex fundatione competentibus, necnon consuetudinibus, etiam immemorabilibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantùm suos obligent auctores: salvis tamen in omnibus privilegiis, quæ Universitatibus studiorum generalium, seu earum personis sunt concessa. Hæc autem omnia, & singula in iis Ecclesiis locum non habeant, in quibus Episcopi, aut eorum Vicarii ex constitutionibus, vel privilegiis, aut consuetudinibus, sive concordiis, seu quocumque alio Jure majorem habent potestatem, authoritatem, ac jurisdictionem, quàm præsenti Decreto sit comprehensum, quibus sancta Synodus derogare non intendit.

Sup. sess. 24. c.8. de Refor.

CAPUT VII.

Cum in Beneficiis Ecclesiasticis, ea, quæ hæreditariæ successionis imaginem referunt, sacris Constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria; nemini in posterum accessus, aut regressus, etiam de consensu, ad Beneficium Ecclesiasticum cujuscumque qualitatis concedatur; nec hactenus concessi suspendantur, extendantur, aut transferantur. Hocque Decretum in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis, ac etiam in Cathedralibus Ecclesiis, ac in quibuscumque personis etiam Cardinalatus honore fulgentibus locum habeat. In Coadjutoriis quoque cum futura successione idem post hac observetur, ut nemini in quibuscumque Beneficiis Ecclesiasticis permittantur. Quod si aliquando Ecclesiæ Cathedralis, aut Monasterii urgens necessitas, aut evidens utilitas postulet Prælato dari Coadjutorem, is non aliàs cum futura successione detur, quàm hæc causa prius diligenter à sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ à Jure, & Decretis hujus sanctæ Synodi in Episcopis, & Prælatis requiruntur; aliàs concessiones super his factæ subreptitiæ esse censeantur.

Sup. sess. 7. cap. 1. & Sess. 12. c. 2. de Ref.

CAPUT VIII.

Admonet sancta Synodus quoscumque Ecclesiastica Beneficia sæcularia, seu Regularia obtinentes, ut hospitalitatis officium, à Sanctis Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum proven-

ventus licebit, promptè, benigneque exercere assuescant; memores, eos, qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere. Illis verò, qui Hospitalia vulgo nuncupata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumve usum præcipuè instituta, in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum, aut etiam Ecclesiis suis unita obtinent, vel si Ecclesiæ Parochiales, Hospitalibus forte unitæ, aut in Hospitalia erectæ, earumq; Patronis in administrationem concessæ sint, præcipit omninò, ut impositum illis onus, officiumve administrent, atque hospitalitatem, quam debent ex fructibus ad id deputatis, actu exerceant, juxta Constitutionem Concilii Viennensis aliàs in hac eadem Synodo sub fel. recor. Paulo III. innovatam, quæ incipit: *Quia contingit.* Quod si Hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta; nec in loco, ubi sunt dicta Hospitalia, similes personæ, aut perpaucæ reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore utilior, convertantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fuerit: nisi aliter forte, etiam in hunc eventum, in eorum fundatione, aut institutione fuerit expressum: quo casu, quod ordinatum fuerit, observari curet Episcopus; aut, si id non possit, ipse, prout supra, utiliter provideat. Itaq; si prædicti omnes, & singuli cujuscumq; Ordinis, & Religionis, & dignitatis, etiamsi Laici fuerint, qui administrationem Hospitalium habent, non tamen Regularibus subjecti, ubi viget Regularis observantia, ab Ordinario moniti hospitalitatis munus, adhibitis omnibus, ad quæ tenentur, necessariis, re ipsa obire cessarint, non solùm per Ecclesiasticas censuras, & alia Juris remedia ad id compelli possint, sed etiam Hospitalis ipsius administratione, curave perpetuo privari possint, aliique eorum loco ab iis, ad quos spectabit, substituantur. Et prædicti nihilominus etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum Hospitalium institutionem perceperunt, quæ nulla eis remissione, aut compositione indulgeatur, in foro conscientiæ teneantur: nec administratio, seu gubernatio hujusmodi locorum uni, & eidem personæ ultra triennium deinceps committatur; nisi aliter in fundatione cautum reperiatur: non obstante, quoad omnia supradicta, quacumque unione, exemptione, & consuetudine in contrarium etiam immemorabili, seu privilegiis, aut indultis quibuscumque.

Cl. Quia contingit, de Relig. dom. sup. Seff. 7. c. 22. c. 9. de Reform.

CAPUT IX.

SIcut legitima patronatuum jura tollere, piasque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est, sic etiam, ut hoc colore Beneficia Ecclesiastica in servitutem, quod à multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum. Ut igitur debita in omnibus ratio observetur, decernit sancta Synodus, ut titulus Jurispatronatus sit ex fundatione, vel dotatione, qui ex authentico documento, & aliis Jure requisitis ostendatur: sive etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliasve secundum juris dispositionem. In iis verò personis, seu communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id jus plerumque ex usurpatione potiùs quæsitum præsumi solet, plenior, & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur; nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quàm si, præter reliqua ad eam necessaria, præsentationes etiam continuatæ, non minori saltem, quàm quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur. Reliqui patronatus omnes in Beneficiis tàm sæcularibus, quàm Regularibus, seu Parochialibus, vel Dignitatibus, aut quibuscumque

A aliis Beneficiis in Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia seu facultates, & privilegia concessa tàm in vim patronatus, quàm alio quocumque jure nominandi, eligendi, præsentandi ad ea, cum vacant (exceptis patronatibus super Cathedralibus Ecclesiis competentibus, & exceptis aliis, quæ ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes, jura Imperii in Dominiis suis habentes, pertinent, & quæ in favorem studiorum generalium concessa sunt) in totum prorsus abrogata, & irrita, cùm quasi possessione inde secuta, intelligantur: Beneficiaque hujusmodi, tanquam libera, à suis collatoribus conferantur, ac provisiones hujusmodi plenum effectum consequantur. Ad hæc liceat Episcopo præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quod si ad inferiores institutio pertineat, ab Episcopo

B tamen, juxta aliàs statuta ab hac sancta Synodo, examinentur: alioquin institutio ab inferioribus facta, irrita sit, & inanis. Patroni autem Beneficiorum cujuscumque ordinis, & dignitatis, etiam si Communitates, Universitates, Collegia quæcumque Clericorum, vel Laicorum existant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum quorumcumque Beneficiorum, etiam si verè de Jure patronatus ipsorum, & fundatione, & dotatione essent, nullatenus, nullave causa, vel occasione se ingerant; sed illos liberè Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacumque consuetudine, distribuendos dimittant, nec dictum Juspatronatus, venditionis, aut alio quocumque titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant. Si secus fecerint, excommunicationis, &

C interdicti pœnis subjiciantur, & dicto Jurepatronatus ipso Jure privati existant.

Sup. seff. cap. 13. Sess. 24 18. de R

Insuper accessiones per viam unionis factæ de Beneficiis liberis ad Ecclesias Jurispatronatui, etiam Laicorum, subjectas, tàm Parochiales, quàm ad alia quæcumque Beneficia, etiam simplicia, seu dignitates, vel Hospitalia, ita ut prædicta Beneficia libera ejusdem naturæ cum iis, quibuscum uniuntur, efficiantur, atque sub Jure patronatus constituantur: hæ, si nondum plenarium sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cujusvis instantiam fiant quacumque authoritate etiam Apostolica, concessa fuerint, simul cum unionibus ipsis per subreptionem obtentæ intelligantur, non obstante quacumque in iis verborum forma, seu derogatione, quæ habeatur pro expressa, nec executioni am-

D plius demandentur, sed Beneficia ipsa unita, cum vacaverint, liberè, ut antea, conferantur. Quæ verò à quadraginta annis, citra factæ, effectum, & plenam incorporationem sunt consecutæ, hæ nihilominus ab Ordinariis, tanquam à Sede Apost. Delegatis, revideantur, & examinentur, ac quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, simul cum unionibus irritæ declarentur, ac Beneficia ipsa separentur, & aliis conferantur. Similiter quoque patronatus quicumque in Ecclesiis, & quibuscumque aliis Beneficiis, etiam dignitatibus, antea liberis, acquisiti, à quadraginta annis citra, & in futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam authoritate Sedis Apost. ab iisdem Ordinariis, uti Delegatis ut supra, qui nullius in his facultatibus,

E aut privilegiis impediantur, diligenter cognoscantur; & quos non repererint ob maximè evidentem Ecclesiæ, vel Beneficii, seu dignitatis necessitatem legitimè constitutos esse, in totum revocent; atque Beneficia hujusmodi sine damno illa possidetium, & restituto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant; non obstantibus privilegiis, constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

CAPUT X.

QUoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causæ mandantur, usque adeò

adeò haberi non poteſt, hincque interdum Judicibus non undequaque idoneis cauſæ in partibus delegantur: ſtatuit ſancta Synodus, in ſingulis Conciliis provincialibus, aut Diœceſanis, aliquot perſonas, quæ qualitates habeant juxta Conſtitutionem Bonifacii Octavi, quæ incipit, *Statutum*, & alioquin ad id aptas deſignari, ut præter Ordinarios locorum, iis etiam poſthac cauſæ Eccleſiaſticæ, ac ſpirituales, & ad forum Eccleſiaſticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur. Et ſi aliquem interim ex deſignatis mori contigerit, ſubſtituat Ordinarius loci cum conſilio Capituli alium in ejus locum, uſque ad futuram Provincialem, aut Diœceſanam Synodum: ita ut habeat quæque diœceſis quatuor ſaltem, aut etiam plures probatas perſonas, ac ut ſupra qualificatas, quibus hujuſmodi cauſæ à quolibet Legato, vel Nuntio, atque etiam à Sede Apoſtolica committantur: alioquin poſt deſignationem factam, quam ſtatim Epiſcop. ad Sum. Pont. transſmittant, delegationes quæcumque aliorum judicum aliis, quàm his factæ, ſubreptitiæ cenſeantur. Admonet dehinc ſancta Synodus tàm Ordinarios, quàm alios quoſcumque judices, ut terminandis cauſis, quanta fieri poterit brevitate, ſtudeant, ac litigatorum artibus, ſeu in litis conteſtatione, ſeu alia parte judicii differenda, modis omnibus, aut termini præfixione, aut competenti alia ratione occurrant.

Cap. Statutum, de reſcr. c. 6.

CAPUT XI.

MAgnam Eccleſiis perniciem afferre ſolet, cùm earum bona repræſentata pecunia in ſucceſſorum præjudicium aliis locantur. Omnes igitur hæ locationes, ſi anticipatis ſolutionibus fient, nullatenus in præjudicium ſucceſſorum validæ intelligantur, quocumque indulto, ac privilegio non obſtante, nec hujuſmodi locationes in Romana Curia, vel extra eam confirmentur. Non liceat etiam juriſdictiones Eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in ſpiritualibus locare; nec conductoribus per ſe, aut alios ea exercere; aliterque conceſſiones, etiam à Sede Apoſtolica factæ, ſubreptitiæ cenſeantur. Locationes verò rerum Eccleſiaſticarum, etiam authoritate Apoſtolica confirmatas, ſancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citra, ad longum tempus, ſeu in nonnullis partibus, ad viginti novem, ſeu bis viginti novem annos vocant, factas: Synodus Provincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Eccleſiæ, & contra Canonicas ſanctiones contractas fuiſſe judicabunt.

CAPUT XII.

NOn ſunt ferendi, qui variis artibus decimas Eccleſiis obvenientes ſubtrahere moliuntur, aut qui ab aliis ſolvendas temerè occupant, & in rem ſuam vertunt, cùm decimarum ſolutio debita ſit Deo; & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant. Præcipit igitur ſancta Synodus omnibus cujuſcumque gradus, & conditionis ſint, ad quos decimarum ſolutio ſpectat, ut eas, ad quas de Jure tenentur, in poſterum Cathedrali, aut quibuſcumque aliis Eccleſiis, vel perſonis, quibus, legitimè debentur, integrè perſolvant. Qui verò eas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſolvantur. Hortatur dehinc omnes, & ſingulos, pro Chriſtiana charitate, debitoque erga Paſtores ſuos munere, ut de bonis ſibi à Deo collatis, Epiſcopis, & Parochis, qui tenuioribus præſunt Eccleſiis, largè ſubvenire ad Dei laudem, atque Paſtorum ſuorum, qui pro eis invigilant, dignitatem tuendam, non graventur.

CAPUT XIII.

DEcernit ſancta Synodus, ut quibuſcumque in locis, jam ante annos quadraginta, Quarta,

A quæ funeralium dicitur, Cathedrali, aut Parochiali Eccleſiæ ſolita eſſet perſolvi, ac poſtea fuerit ex quocumque privilegio aliis Monaſteriis, Hoſpitalibus, aut quibuſcumque locis piis conceſſa, eadem poſthac integro jure, & eadem portione, qua antea ſolebat, Cathedrali, ſeu Parochiali Eccleſiæ perſolvatur, non obſtantibus conceſſionibus, gratiis, privilegiis, etiam Mari magno nuncupatis, aut aliis quibuſcumque.

CAPUT XIV.

QUàm turpe, ac Clericorum nomine, qui ſe divino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus, immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa, communi fidelium omnium offenſione, B ſummoque Clericalis militiæ dedecore teſtatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem miniſtri Eccleſiæ revocentur, populuſque hinc eos magis diſcat revereri, quo illos vita honeſtiores cognoverit, prohibet ſancta Synodus quibuſcumque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo, vel extra detinere, aut cum iis ullam conſuetudinem habere audeant, alioquin pœnis à ſacris Canonibus, vel Statutis Eccleſiarum impoſitis puniantur. Quod ſi à Superioribus moniti, ab iis ſe non abſtinuerint, tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum Beneficiorum ſuorum quorumcumque, & penſionum ipſo facto ſint privati, quæ fabricæ Eccleſiæ, aut alteri pio loco, arbitrio Epiſc. applicetur. Si verò in delicto eodem cum eadem, vel alia fœmina perſeverantes, ſecundæ moni-C tioni adhuc non paruerint, non tantùm fructus omnes, ac proventus ſuorum Beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittant, qui prædictis locis applicentur, ſed etiam à Beneficiorum ipſorum adminiſtratione, quoad Ordinarius, uti Sedis Apoſtolicæ Delegatus, arbitrabitur, ſuſpendantur: & ſi ita ſuſpenſi, nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam verſentur, tunc Beneficiis, portionibus, ac officiis, & penſionibus quibuſcumque Eccleſiaſticis perpetuò priventur, atque inhabiles, ac indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, Beneficiis, ac officiis in poſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem ab eorum Superioribus, cùm iis ex cauſa viſum fuerit, diſpenſandum. Sed ſi, poſtquam eas ſemel dimiſerint, intermiſ-D ſum conſortium repetere, aut alias hujuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adjungere auſi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quævis appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat, aut ſuſpendat: ſupradictorumque omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, ſed ad Epiſcopos ipſos pertineat, qui ſine ſtrepitu, & figura judicii, & ſola facti veritate inſpecta, procedere poſſint. Clerici verò Beneficia Eccleſiaſtica, aut penſiones non habentes, juxta delicti, & contumaciæ perſeverantiam, & qualitatem, ab ipſo carceris pœna, ſuſpenſione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliiſve modis juxta ſacros Canones puniantur. Epiſcopi quoque (quod abſit) ſi ab hujuſmodi crimine non abſtinuerint, & à E Synodo Provinciali admoniti, ſe non emendaverint, ipſo facto ſint ſuſpenſi: & ſi perſeverent, etiam ad ſanctiſſimum Romanum Pontificem, ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpæ, etiam per privationem, ſi opus erit, in eos animadvertat.

CAPUT XV.

UT paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo conſecratis, quos maximè puritas, ſanctitaſque decet, longiſſimè arceatur, non liceat filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati ſunt Matrimonio, in Eccleſiis, ubi eorum patres Beneficium aliquod Eccleſiaſticum habent, aut habuerunt, quodcumque, etiam diſſimile, Beneficium obtinere; nec in

dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, ut aliàs obtinuerunt, habere. Quod si in præsenti pater, & filius in eadem Ecclesia beneficia obtinere reperiantur: cogatur filius suum Beneficium resignare, aut cum alio permutare extra Ecclesiam intra trium mensium spatium, aliàs ipso jure eo privatus existat; & super iis quæcumque dispensatio subreptitia censeatur. Ad hæc reciprocæ resignationes, si quæ posthac à parentibus Clericis in favorem filiorum fient, ut alter alterius Beneficium consequatur, in fraudem hujus Decreti, & Canonicarum sanctionum factæ omninò censeantur: nec collationes secutæ, vigore hujusmodi resignationum, seu aliarum quarumcumque, quæ in fraudem factæ fuerint, ipsis Clericorum filiis suffragentur.

CAPUT XVI.

Statuit sancta Synodus, ut Ecclesiastica Beneficia sæcularia, quocumque nomine appellentur, quæ curam animarum ex primæva eorum institutione, aut aliter quomodocumque retinent, illa deinceps in simplex Beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione, non convertantur: non obstantibus quibuscumque gratiis, quæ suum plenarium effectum non sunt consecutæ. In iis verò, in quibus contra earum institutionem, seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiamsi in hoc statu, ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum Vicario Ecclesiæ, quocumque nomine is appelletur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum à fine præsentis Concilii arbitrio Ordinarii, juxta formam Decreti sub fel. rec. Paulo tertio assignetur: Quod si id commodè fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit: cùm primum per cessum, vel decessum Vicarii, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacaverit, Beneficium curam animarum recipiat, ac Vicariæ nomen cesset, & in antiquum statutum restituatur.

Sup. sess. 7. cap. 7. de Refor.

CAPUT XVII.

Non potest sancta Synodus non graviter dolere, audiens, Episcopos aliquos, sui status oblitos, Pontificiam dignitatem non leviter dehonestare, qui cum Regum ministris, Regulis, & Baronibus in Ecclesia, & extra, indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti inferiores ministri Altaris, nimis indignè non solùm loco cedunt, sed etiam personaliter illis inserviunt. Quare hæc, & similia detestans sancta Synodus, sanctos Canones omnes, Conciliaque Generalia, atque alias Apostolicas sanctiones ad dignitatis Episcopalis decorem, & gravitatem pertinentes renovando, præcipit, ut ab hujusmodi in posterum Episcopi se abstineant, mandans eisdem, ut tàm in Ecclesia, quàm foris suum gradum, & Ordinem præ oculis habentes, ubique se Patres, & Pastores esse meminerint: reliquis verò tàm Principibus, quàm cæteris omnibus, ut eos paterno honore, ac debita reverentia prosequantur.

CAPUT XVIII.

Sicuti publicè expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut pleniùs, evenientibus casibus, & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentibus legem solvere, exemploque potiùs, quàm certo personarum, rerumque delectu petentibus indulgere, nil aliud est, quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi, sacratissimos Canones exactè ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistinctè observandos. Quod si urgens, justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse; id A causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio, subreptitia censeatur.

CAPUT XIX.

Detestabilis duellorum usus, fabricante diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe, quo penitus exterminetur; Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac jurisdictione, & dominio civitatis, castri, aut loci, in B quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur, & si feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant: & ut homicidæ, juxta sacros Canones, puniri debeant: & si in ipso conflictu decesserint, perpetuò careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tàm in jure, quàm facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon spectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur, non obstante quocumque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili. C

CAPUT XX.

Cupiens sancta Synodus Ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solùm restitui, sed etiam perpetuò sartam, & tectam à quibuscumq; impedimentis conservari, præter ea, quæ de Ecclesiasticis personis constituit, sæculares quoque Principes officii sui admonendos esse censuit, confidens, ut eos Catholicos, quos Deus sanctæ fidei, Ecclesiæque protectores esse voluit, jus suum Ecclesiæ restitui, non tantùm esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & superiores Ordines reverentiam revocaturos, nec permissuros, ut Officiales, aut inferiores Magistratus Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordina- D tione, & Canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliqua violent, sed una ipsis Principibus debitam, sacris Summorum Pontificum, & Conciliorum Constitutionibus observantiam præstent. Decernit itaque, & præcipit, sacros Canones, & Concilia Generalia omnia, necnon Apostolicas sanctiones, in favorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ, & contra ejus violatores editas, quæ omnia præsenti etiam Decreto innovat, exactè ab omnibus observari debere. Propterea que admonet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes, & singulos cujuscumque status, & dignitatis extiterint, ut quo largius bonis temporalibus, atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius, E quæ Ecclesiastici juris sunt, tamquam Dei præcipua, ejusque patrocinio tecta, venerentur, nec ab ullis Baronibus, Domicillis, Rectoribus, aliisve Dominis temporalibus, seu Magistratibus, maximeque ministris ipsorum Principum, lædi patiantur, sed severè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque jurisdictionem impediunt, animadvertat, quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, Religionem, Ecclesiarumque protectionem existant, imitantes anteriores optimos, religiosissimosque Principes, qui res Ecclesiæ sua in primis authoritate, ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum injuria vindicarunt. Adeoque in ea re quisque officium suum sedulo præstet, quo cultus divinus devotè exerceri, & Prælati, cæterique Clerici in

in residentiis, & officiis suis quieti, & sine impedimentis, cum fructu, & ædificatione populi permanere valeant.

CAPUT XXI.

Sess. 7. Reform. princ. POstremò sancta Synodus omnia, & singula, sub quibuscumque clausulis, & verbis, quæ de morum Reformatione, atque Ecclesiastica disciplina, tàm sub fel. record. Paulo tertio, ac Julio tertio, quàm sub beatissimo Pio quarto Pontificibus Maximis in hoc sacro Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, ut in his salva semper sedis Apostolicæ authoritas & sit, & esse intelligatur.

DECRETUM

DE CONTINUANDA SESSIONE in diem sequentem.

CUm ea omnia, quæ in præsenti Sessione tractanda erant, quia hora tarda est, commodè expediri non possint, propterea juxta id, quod in Generali Congregatione à Patribus statutum fuit, ea, quæ supersunt, in diem crastinam hanc eandem Sessionem continuando differuntur.

CONTINUATIO

SESSIONIS DIE IV. DECEMBRIS.

DECRETUM

De Indulgentiis.

CUm potestas conferendi Indulgentias à Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitùs sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta Synodus Indulgentiarum usum, Christiano populo maximè salutarem, & sacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet, & præcipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit, nè nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus verò, qui in his irrepserunt, & quorum occasione insigne hoc Indulgentiarum nomen ab hæreticis blasphematur, emendatos, & correctos cupiens, præsenti Decreto generaliter statuit, pravos quæstus omnes pro his consequẽdis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omninò abolendos esse. Cæteros verò, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cùm ob multiplices locorum, & provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas commodè nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque hujusmodi abusus Ecclesiæ suæ colligat, eosque in prima Synodo Provinciali referat; ut, aliorum quoque Episcoporum sententia cognita, statim ad Summum Romanum Pontificem referantur: cujus authoritate, & prudentia, quod universali Ecclesiæ expediet, statuatur, ut ita sanctarum Indulgentiarum munus piè, sanctè, & incorruptè omnibus fidelibus dispensetur.

DE DELECTU CIBORUM, JEJUNIIS & diebus Festis.

INsuper hortatur sancta Synodus, & per sanctissimum Domini nostri, atque Salvatoris adventum Pastores omnes obtestatur, ut tamquam boni milites illa omnia, quæ sancta Romana Ecclesia, omnium Ecclesiarum magistra, statuit; necnon ea, quæ tàm in hoc Concilio, quàm in aliis Oecumenicis statuta sunt, quibuscumque fidelibus sedulò commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis præcipuè sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt: ut ciborum delectus, & jejunia; vel etiam, quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum Festorum devota, & religiosa celebratio: admonentes populos crebro, obedire Præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient; qui verò contemnunt, Deum ipsum ultorem sentient.

De Indice Librorum, Catechismo, Breviario, & Missali.

SAcrosancta Synodus in secunda Sessione sub sanctissimo D. N. Pio quarto celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis censuris, ac libris vel suspectis, vel perniciosis, quid facto opus esset, considerarent, atque ad ipsam sanctam Synodum referrent: audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem, & multitudinem distinctè, & commodè possit à sancta Synodo dijudicari, præcipit, ut quidquid ab illis præstitum est, sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio, atque auctoritate terminetur, & evulgetur. Idemque de Catechismo à Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Missali, & Breviario fieri mandat. *Sup. sess. 18. in princ.*

De loco Oratorum.

DEclarat sancta Synodus, ex loco assignato Oratoribus, tàm Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, in sedendo, incedendo, aut quibuscumque aliis actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse præjudicium; sed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, & Rerumpublicarum, ac Principum suorum jura, & prærogativas illæsas, & salvas esse, in eodemque statu permanere, prout ante præsens Concilium reperiebantur. *Sup. sess. 2. in fin.*

De recipiendis, & observandis Decretis Concilii.

TAnta fuit horum temporum calamitas, & hæreticorum inveterata malitia, ut nihil tàm clarum in fide nostra asserenda unquam fuerit, aut tàm certò statutum, quod non humani generis hoste suadente, illi errore aliquo contaminaverint: ea propter sancta Synodus id potissimum curavit, ut præcipuos hæreticorum nostri temporis errores damnaret, & anathematizaret, veramque, & Catholicam doctrinam traderet, & doceret, prout damnavit, anathematizavit, & definivit. Cumque tamdiu tot Episcopi, ex

variis Christiani orbis Provinciis evocati, sine magna A gregi sibi commissi jactura, & universali periculo ab Ecclesiis abesse non possint, nec ulla spes restet, hæreticos, toties, fide etiam publica, quam desiderarunt, invitatos, & tamdiu expectatos, huc ampliùs adventuros; ideoque tandem huic sacro concilio finem imponere necesse sit: superest nunc, ut Principes omnes, quod facit, in Domino moneat, ad operam suam ita præstandam, ut quæ ab ea decreta sunt, ab hæreticis depravari, aut violari non permittant, sed ab his, & omnibus devotè recipiantur, & fideliter observentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quæ declarationem (quod non credit) aut definitionem postulent; præter alia remedia in hoc Concilio instituta, confidit sancta Synodus Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, B ut vel evocatis, ex illis præsertim Provinciis, unde difficultas orta fuerit, iis, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam Concilii generalis celebratione, si necessarium judicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit, Provinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesiæ tranquillitate consulatur.

De recitandis Decretis Concilii sub Paulo tertio, & Julio tertio in Sessione.

QUoniam diversis temporibus, tàm sub felic. record. Paulo tertio, quàm Julio tertio multa in sacro Concilio quoad dogmata, ac morum Reformationem statuta, & definita sunt, vult sancta Synodus, C ut illa nunc recitentur, & legantur.

Recitata sunt.

De fine Concilii, & confirmatione petenda à Sanctissimo Domino nostro.

ILlustrissimi Domini, Reverendissimique Patres, placetne vobis, ut ad laudem Dei omnipotentis huic sacræ Oecumenicæ Synodo finis imponatur, & omnium, & singulorum, quæ tàm sub fel. record. Paulo tertio, & Julio tertio, quàm sub Sanctissimo D. N. Pio IV. Romanis Pontificibus in ea decreta, & definita sunt, confirmatio nomine sanctæ hujus Synodi per Apostolicæ Sedis Legatos, & Præsidentes à Beatissimo D Romano Pontifice petatur?

Responderunt: Placet.

Postmodum Illustrissimus, & Reverendissimus Cardinalis Moronus, primus Legatus, & Præsidens, benedicens sanctæ Synodo, dixit: Post gratias Deo actas, Reverendissimi Patres, ite in pace.

Qui responderunt: Amen.

ACCLAMATIONES

PATRUM IN FINE CONCILII. E

Cardinalis à Lotharingia.

BEatissimo Pio Papæ, & Domino nostro, sanctæ, & universalis Ecclesiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria.

Responsio Patrum.

Domine Deus, Sanctissimum Patrem diutissimè Ecclesiæ tuæ conserva, multos annos.

Card. Beatissimorum Summorum Pontificum animabus, Pauli Tertii, & Julii Tertii, quorum auctoritate hoc sacrum Generale Concilium inchoatum est, pax à Domino, æterna gloria, atque felicitas in luce Sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

Cardin. Caroli quinti Imperatoris, & Serenissimorum Regum, qui hoc Universale Concilium promoverunt, & protexerunt, memoria in benedictione sit.

Resp. Amen, Amen.

Card. Serenissim. Imperatori Ferdinando, semper Augusto, Orthodoxo, & pacifico, & omnibus Regibus, Rebuspublicis, & Principibus nostris, multi anni.

Resp. Pium, & Christianum Imperatorem, Domine, conserva: Imperator cœlestis, terrenos Reges rectæ fidei conservatores custodi.

Card. Apostolicæ Romanæ Sedis Legatis, & in hac Synodo præsidentibus, cum multis annis magnæ gratiæ.

Resp. Magnæ gratiæ: Dominus retribuat.

Card. Reverendissimis Cardinalibus, & Illustrissimis Oratoribus.

Resp. Magnas gratias, multos annos.

Card. Sanctissimis Episcopis vita, & felix ad Ecclesias suas reditus.

Resp. Præconibus veritatis perpetua memoria: Orthodoxo Senatui multos annos.

Card. Sacrosancta Oecumenica Tridentina Synodus; ejus fidem confiteamur, ejus Decreta semper servemus.

Resp. Semper confiteamur, semper servemus.

Card. Omnes ita credimus, omnes idipsum sentimus, omnes consentientes, & amplectentes subscribimus. Hæc est fides Beati Petri, & Apostolorum: hæc est fides Patrum, hæc est fides Orthodoxorum.

Resp. Ita credimus, ita sentimus, ita subscribimus.

Card. His Decretis inhærentes, digni reddamur misericordiis, & gratia primi, & magni Supremi Sacerdotis Jesu Christi Dei, & intercedente simul inviolata Domina nostra sancta Deipara, & omnibus Sanctis.

Resp. Fiat, fiat. Amen, Amen.

Card. Anathema cunctis hæreticis.

Resp. Anathema, Anathema.

Post hæc mandatum fuit à Legatis, & Præsidentibus sub pœna excommunicationis omnibus Patribus, ut, antequam discederent è civitate Tridentina, subscriberent manu propria Decretis Concilii, aut ea per publicum Instrumentum approbarent. Qui omnes deinde subscripserunt, & fuerunt numero 255. videlicet, Legati 4. Cardinales 2. Patriarchæ 3. Archiepisc. 25. Episcopi 168. Abbates 7. Procuratores absentium cum legitimo mandato 36. Generales Ordinum 7.

Laus Deo.

Concordat cum Originali: in cujus fidem subscripsimus.

Ego Angelus Massarellus Episcopus Thelesinus sacri Concilii Tridentini Secretarius.

Ego Marcus Antonius Peregrinus Comensis, ejusdem Concilii Notarius.

Ego Cynthius Pamphilius Clericus Camerinensis Diœcesis, ejusdem Concilii Notarius.

Nomina, cognomina, patriæ, & dignitates Legatorum, & aliorum Patrum, item Oratorum, & Theologorum, qui ad sacrosanctam Oecumenicam Tridentinam Synodum convenerunt sub Pio IV. Pontifice Maximo.

HErcules Gonzaga S. R. E. Presb. Card. tit. sanctæ Mariæ novæ, Mantuanus. Obiit Tridenti, die 2. Martii 1563. & sepultus est Mantuæ:

Hieronymus Seripandus S. R. E. Presbyt. Cardin. tit. S. Susannæ, Neapolitanus. Obiit Tridenti, die 18. Martii 1563. & ibi sepultus in Ecclesia S. Marci Ordinis Eremitarum S. Augustini, cujus olim fuerat Generalis.

Joannes Moronus S. R. E. Card. Episcopus Prænestinus, Mediolanensis, in demortui Card. de Mantua locum missus.

Stanislaus Hosius S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. sancti Laurentii in Palisperna, Polonus, Vvarmiensis.

Ludovicus Simoneta S. R. E. Presbyter Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, Mediolanen.

Marcus Siticus S. R. E. Diaconus Cardin. Basilicæ SS. duodecim Apostolorum, de Altaemps, Germanus.

Bernardus Navagerius S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Nicolai inter Imagines, Venetus, in demortui Cardinalis Seripandi locum missus.

Cardinales non Legati.

Carolus à Lotharingia S. R. E. Presbyt. Card. tit. S. Apollinaris, Princeps, & Archiepisc. Rhemensis, Gallus.

Ludovicus Madrutius S. R. E. Diaconus Cardin. S. Callisti, electus Episc. Trident. Germanus.

Oratores, quorum nomina hic describuntur juxta eorum loca, quæ in eadem sacrosancta Synodo habuerunt.

Oratores Ecclesiastici sedebant à manu dextra Legatorum, videlicet.

Antonius de Muglitio, Moravus, Archiepiscopus Pragensis, Orator Cæsareus.

Georgius Drascovitius, Croatus, Episc. Quinque Ecclesiensis, Orator Cæsareus pro Regno Hungariæ, postea Cardinalis.

Valentinus Herbutus, Polonus, Episcopus Præmisliensis, Orator Serenissimi Regis Poloniæ.

Marcus Antonius Bobba, Casalensis, Episc. Augustensis in Pedemontio, Excellentissimi Ducis Sabaudiæ Orator, postea Cardinalis.

Hieronymus de Gaddis, Florentinus, Episcopus Cortonensis, Orator Excellentiss. Ducis Florentiæ. Missus in locum Joan. Strozzii.

Fr. Martinus Royas, Protalrubeo, Hispanus, Orator Religionis Jerosolymitanæ.

Oratores sæculares sedebant à manu sinistra Legatorum.

Sigismundus à Tuun, Tridentinus, Orator Cæsareus.

Orator Christianissimi Galliarum Regis.

Ludovicus de Lansac.

Renaldus Ferrerius, Præsidens in Parlamento Parisiensi, &c.

Guido Faber, Judex major Tolosæ.

Ferdinandus Martineus Mazcarenius, Orator Serenissimi Regis Portugalliæ.

Oratores Serenissimi Domini Ducis Venetorum.

Nicolaus de Ponte, Doctor, & Eques, & Matthæus Dandelus, Eques.

Melchior Lussi, Eques auratus, Orator septem Cantonum Helveticorum.

Augustinus Paumgartner, J. U. D. de Monachio, Orator Excellentissimi Alberti Ducis Bavariæ.

Claudius Fernandez Quingnonii, Comes Lunensis, Orator Regis Catholici, in locum Illustrissimi Ferdinandi de Avalos Marchionis Piscariæ missus. Obiit Tridenti die 20. Decembris 1563. post finem Concilii, ibique sepultus est.

Hic separatim ab aliis Oratoribus sedebat apud Reverendissimum Thelesinum Secretarium sanctæ Synodi, ob contentionem super præcedentia ortam inter ipsum, & Oratores Regis Christianissimi.

Ptriarchæ.

Antonius Helius, Justinopolitanus, Patriarcha Hierosol. Aquilejensis.

Daniel Barbarus, Venetus, Patriarcha.

Joannes Trivisanus, Venetus, Patriarcha Venetiarum.

Archiepiscopi Pauli III.

Ferdinandus Annius, Neapolitanus, Archiepisc. Amalphitanus, postea Episcopus Bovin.

Petrus Landus, Venetus, Archiepiscopus Cretensis.

Petrus Antonius de Capua, Neapolitanus, Archiepiscopus Hydruntinus.

Marcus Cornelius, Venetus, electus Archiepiscopus Spalatrensis.

Sebastianus Leccavella, Græcus, Ordinis Prædicator. Archiepiscopus Nazianz. postea Episcopus Litteran.

Petrus Guerrero Hispanus, Archiepiscopus Granatensis.

Antonius Altovitus, Florentinus, Archiepiscopus Florentinus.

Cæsar Cibo, Genuensis, Archiepiscopus Taurinensis. Obiit Tridenti, die 26. Decembris 1562.

Archiepiscopi Julii III.

Paulus Æmilius Verallus, Romanus, Archiepiscopus Rossanensis, postea Episcopus Caputaquensis.

Joannes Brunus de Olchinio, Macedo, Regni Serviæ Primas, Archiepiscopus Antibarensis.

Joannes Baptista Castaneus, Romanus, Archiepiscopus Rossanensis, postea Pontif. Max. dictus Urbanus Tertius.

Joannes Baptista Ursinus, Romanus, Archiepiscopus sanctæ Severinæ.

Archiepiscopi Pauli IV.

Ludovicus Beccatellus, Bononiensis, Archiepiscopus Ragusin.

Mutius Calvinus, Brixiensis, Archiepiscopus Jadren.

Sigismundus Sarracenus, Neapolitanus, Archiepiscopus Materan.

Antonius Parrages de Castilleio, Hispanus, Archiepiscopus Calaritan.

Julius Pavesius, Brixiensis, Ord. Præd. Archiepiscopus Surrentinus.

Bartholomæus de Martyribus, Lusitanus, Ord. Præd. Archiepiscopus Bracharensis.

Augustinus Selvago, Genuensis, Ordin. Prædic. Archiepiscopus Genuen.

Archiepiſcopi Pii IV.

Philippus Mocenicus, Venetus, Regni Cypri Primas, & Legatus natus, Archiepiſcopus Nicoſienſis.

Guilielmus Davanſon, Gallus, Archiepiſcopus Ebredunen.

Antonius Caucus, Venetus, Archiepiſcopus Corcyrenſis.

Germanicus Bandinus, Senenſis, electus Archiepiſcopus Senarum.

Marcus Antonius Columna, Romanus, Archiepiſcopus Tarentinus, poſtea Cardinalis.

Gaſpar de Foſſo Conſentinus, Calaber, Ordinis ſancti Franciſci de Paula, Archiepiſcopus Rheginus.

Antonius de Muglitio Moravus, Orator Cæſareus, Archiepiſcopus Pragenſis.

Maximus de Maximis, Romanus, Archiepiſcopus Amalphitanus.

Gaſpar Cervantes de Gaeta, Hiſpanus, Archiepiſcopus Meſſanenſis.

Leonardus Marinus, Genuenſis, Ordin. Prædic. Archiepiſcopus Lancianenſis.

Octavianus Præconius, Meſſanenſis, Ordin. Minor. Conventualium S. Franciſci, Archiepiſcopus Panormitanus.

Nicolaus de Pelve, Gallus, Archiepiſcopus Senonenſis, poſtea Cardinalis.

Ant. Juſtinianus Chienſis, Græcus, Ord. Præd. Archiepiſcopus Naxienſis.

Ant. Puteus, Nicienſis, Archiepiſc. Barenſis.

Epiſcopi Leonis X.

Vincentius Nicoſantius de Fano, Epiſcop. Arben.

Joannes Franciſcus de Fliſco, Genuenſis, Epiſcopus Andrien.

Joan. Thomas de ſancto Felicio, Neapolitanus, Epiſcopus Caven. ſenior.

Epiſcopi Adriani VI.

Quinctus de Ruſticis, Romanus, Epiſc. Melitenſis.

Epiſcopi Clementis VII.

Lucas Bayzantius de Catharo, Epiſcopus Catharenſis.

Aloyſius Piſanus, Venetus, Epiſcopus Patavinus, poſtea Cardinalis.

Alexander Piccolhomineus, Senenſis, Epiſcopus Bientinus.

Dionyſius Græcus, Ordinis Minorum ſancti Franciſci de Obſervantia, Epiſcopus Milipotamenſis ſenior.

Gabriel le Veneur, Gallus, Epiſcopus Ebroicenſis.

Guilielmus de Montbas, Gallus, Epiſcopus Lectorenſis.

Epiſcopi Julii III.

Antonius à Camera, Sabaudus, Epiſcopus Bellicenſis.

Nicolaus Maria Carracciolus, Neapolitanus, Epiſcopus Catanienſis.

Bernardus Bon-Joannes, Romanus, Epiſcopus Camerinenſis.

Fabius Mirtus, Neapolitanus, Epiſcopus Cajacenſis.

Scipio Bongallus, Romanus, Epiſcopus civitatis Caſtellanæ.

Georgius Cornelius, Venetus, Epiſcopus Tarviſinus.

A Vincentius Durantius, Brixienſis, Epiſcopus Thermularum.

Mauritius de Petra, Papienſis, Epiſcopus Viglevenſis.

Mauritius de Martiis, Medices, Florentinus, Epiſc. Marſicenſis.

Joannes Vincentius Michaelius, Barolitanus, Epiſc. Minerbinenſis.

Gabriel de Boucery, Gallus, Epiſcopus Andegavenſis.

Leonardus Haller, Germanus, Epiſcopus Philadelphienſis.

Ludovicus Vanninus de Theodulis, Forolivienſis, Epiſcopus Britonorien. Obiit Tridenti die 11. menſis Januarii 1563.

B Ægidius Falcetta, Cingulanus, Epiſc. Caprulanus, poſtea Britonorienſis.

Julius Contarenus, Venetus, Epiſc. civitatis Belunenſis.

Thomas Caſſellus, Roſſanenſis, Ordin. Prædic. Epiſc. Caven. junior.

Hippolytus Arivabenus, Mantuanus, Epiſcopus Hierapetrenſis.

Hieronymus Macchabæus, Romanus, Epiſcopus Caſtrenenſis.

Petrus Auguſtinus, Hiſpanus, Epiſc. Oſcen. & Jacenſis.

Jacobus Naclantus, Florentinus, Ordin. Prædic. Epiſc Clodienſis.

Bartholomæus Sirigo, Cretenſis, Græcus, Epiſc. Caſtellatenſis.

C Thomas Thella, Venetus, Ord. Præd. Epiſcopus Juſtinopolitanus.

Petrus du Val, Gallus, Epiſc. Sagienſis.

Joannes Antonius Pantuſa, Conſentinus, Epiſcopus Litterienſis. Obiit Tridenti, die 27. Octobris 1562.

Joannes Baptiſta de Groſſis, Mantuanus, Epiſc. Regienſis.

Joannes Xuarez, Luſitanus, Ord. S. Aug. Epiſc. Coymbricenſis.

Philippus Riccabella, Recanatenſis, Epiſc. Recanatenſis.

Joannes Jacobus Barba, Neapolitanus, Ord. ſancti Auguſtini, Epiſc. Interamenſis.

D Michael à Turre, Utinenſis, Epiſc. Canetenſis, poſtea Cardinalis.

Pompeius Zambeccanus, Bononienſis, Epiſc. Sulmonenſis.

Joannes Beroaldus, Panormitanus, Epiſc. ſanctæ Agathæ.

Antonius Scarampus, Aquenſis, Epiſcopus Nolanus.

Antonius de Comitibus, Genuenſis, Ord. Prædic. Epiſcopus Brugnacenſis.

Cæſar Foſſa, Roſſanenſis, Epiſcopus Umbriaticenſis.

Cæſar Comes à Gambara, Brixienſis, Epiſcopus Torton.

Joannes Baptiſta de Bernardis, Lucenſis, Epiſc. Adiacenſis.

E Martinus Perezius de Ayala, Hiſpanus, Epiſcopus Segobienſis.

Nicolaus Pſalme, Gallus, Epiſc. Verdunenſis.

Alphonſus Roſettus, Ferrarienſis, Epiſc. Comaclenſis, poſtea Ferrarienſis.

Julius Pariſianus de Tolentino, Epiſc. Ariminenſis.

Bartholomæus Sebaſtianus, Hiſpanus, Epiſcopus Pactenſ.

Franciſcus Lambertus, Sabaudus, Epiſc. Nicienſis.

Maximilianus Doria, Genuenſis, Epiſc. Naulenſis.

Euſtachius du Bellay, Gallus, Epiſc. Pariſienſis.

Bartholomæus de Capranica, Romanus, Epiſcop. Carinenſis.

Ennius Maſſarius de Narnia, Epiſc. Feretranus.

Achil-

Achilles Brancia, Neapolitanus, Episc. Bovensis. A

Joannes Franciscus Verdura, Massanensis Episcop. Chironensis.

Albertus Duimius de Gliricis, Chatarensis, Ordin. Præd. Episc. Veglensis.

Joannes Antolinez de Bricianos, de la Ribera, Hispanus, Episcopus Juvenacensis.

Tristanus de Bizet, Gallus, Episc. Xantonensis.

Episcopi Julii III.

Ascanius Gherardinus de Amelia, Epis. Catacensis.

Marcus Gonzaga, Mantuanus, Episc. Ausserensis.

Baldovinus de Baldovinis, Pisanus, Episc. Aversanen.

Petrus Franciscus Palavicinus, Genuensis, Episcop. Aleriensis. B

Ægidius Fuscararius, Bononiensis, Ord. Præd. Episc. Mutinensis.

Timotheus Justinianus de Chio, Græcus, Ordin. Præd. Episc. Calamonensis.

Didacus de Almansa, Hispanus, Episc. Cauriensis.

Lactantius Roverella, Ferrariensis, Episc. Asculanus.

Ambrosius Monticula, Lunensis, Sarzanensis, Ep. Segnin.

Sebastianus Gualterius, Urbevetanus, Episcopus Viterbiensis.

Honoratius Fascitellus, Neapolitanus, Monachus Ordin. S. Benedicti, Episc. Insulanus. Obiit Romæ mense Martii 1564.

Petrus Camajanus, Aretinus, Episcop. Fæsularum.

Horatius Græcus, Trojanensis, Appulus, Episcop. Lesin. C

Fabius Cupallata, Placentinus, Episcopus Lachedonensis.

Gaspar de Casal, Lusitanus, Ordin. S. Augustini, Leiriensis.

Bernardinus de Cuppis, Romanus, Episc. Auximan.

Joannes de Morvilier, Gallus, Epis. Aurelianensis.

Julius Gentilius, Tortonensis, Episc. Vulturariensis.

Adrianus Fusconius, Romanus, Episcop. Aquinas.

Antonius de S. Michaele, Hispanus, Ordin. sancti Francisci de Observantia, Episc. Montis Mariani.

Hieronymus Melchiorius, Recanatensis, Episcopus Maceratensis.

Petrus de Petris de Monte, Aretinus, Episcopus Lucerin. D

Cæsar Jacomellus, Romanus, Episc. Bellicastensis.

Julius Grittus, Venetus, Episc. Parentinus.

Jacobus Sylverius Piccolhomineus, de Celano, Episc. Aprutin.

Ludovicus de Brezè, Gallus Episc. Meldensis.

Jacobus Mignanellus, Senensis, Epis. Grossetanus.

Joannes Andreas Crucius, de Tibure, Ep. Tiburtin.

Franciscus Richardotus, Burgundus, Episcopus Atrebatensis.

Carolus Cicada, Genuensis, Episcopus Albinganensis.

Franciscus Maria Piccolhomineus, Senensis, Episc. Ilcinensis.

Acisculus Moys de Contretas, Hispanus, Episcop. Eicen. E

Galeatius Roscius de Interamna, Episc. Assisiensis. Obiit Tridenti, die 16. Octob. 1563.

Jacobus Maria Sala, Bononiensis, Episcopus Vivatiens.

Gabriel de Monte S. Sabini, Episc. Hesin.

Marianus Sabellus, Romanus, Episcop. Eugubinus.

Agapitus Belhomo, Romanus, Episc. Casertanus.

Julius Cananius, Ferrariensis, Episcop. Hadriensis, postea Cardinalis.

Julius Gallettus, Pisanus, Episc. Alessanens.

Hieronymus Burgensis, Gallus, Episcopus Catalonensis.

Episcopi Pauli IV.

Scipio Æstensis, Ferrariensis, Epis. Casalensis.

Didacus Sarmiento de Sotomajor, Hispanus, Epis. Astoricensis.

Thomas Goduellus, Anglus, Episc. Assaphensis.

Faustus Caffarellus, Romanus, Episc. Fundanus.

Bellisarius Balduinus, Neapolitanus, Episcopus Larinens.

Urbanus Vigerius de Ruere, Genuensis, Episcopus Senogalliensis.

Jacobus Suretus, Græcus, Episcop. Milopotamen. junior.

Joannes Baptista Osius, Romanus, Episc. Reatinus. Obiit die 12. Novemb. 1562.

Marcus Laureus, Tropiensis, Ord. Præd. Episc. Campaniensis.

Franciscus de Bauquere, Gallus, Episc. Metensis.

Joannes Franciscus Commendonus, Venetus, Episc. Zacinthen.

Carolus de Grassis, Bononiens. Episc. Montis Falisci, postea Cardinalis.

Arrias Gallego, Hispanus, Epis. Gerunden.

Hieronymus Gallego, Hispanus, Epis. Ovetensis.

Hercules Rattingger, Germanus, Episc. Laventin.

Julius de Rubeis, Polian. Episc. S. Leonis. Obiit Romæ mense Martio 1564.

Joannes de Munatones, Hispanus, Ord. S. August. Episc. Segorbicen.

Franciscus Blanco Hispanus, Episc. Aurien.

Vincentius de Luchis, Bononiensis, Episcopus Anconitan.

Pompejus Piccolhomineus, de Aragonia, Episcopus Tropien.

Petrus Barbaricus, Venetus, Episc. Curzolen.

Franciscus Bachodius, Sabaudus, Episc. Gebennensis.

Carolus de Angennes, Gallus, Epis. Cœnomanens. postea Cardinalis.

Hieronymus de Nichisola, Veronensis, Ord. Præd. Episc. Theanen.

Marcus Anton. Bobba, Casalensis, Episcop. Aug. postea Cardinalis.

Jacobus Lomellinus, Messanensis, Episc. Mazarien.

Donatus de Laurent. de Asculo Apuliæ, Ep. Arian.

Petrus Contarenus, Venetus, Episc. Paphen.

Petrus Danesius, Gallus, Epis. Vauren.

Hieronymus Savorgnanus, Forojuliensis Episcop. Sibinicensis.

Philippus du Bec, Gallus, Epis. Veneten.

Carolus de Rovey, Gallus, Episc. Suessionensis.

Georgius Drascovitius, Croacus, Episc. Quinque Eccles. postea Archiepiscop. Colocens. & Cardinalis.

Franciscus de Aguirre, Hispanus, Episcopus Cotronensis.

Andreas de Cuesta, Hispanus, Episc. Legionens.

Antonius Garrionero, Hispanus, Episc. Almerien.

Antonius Augustinus, Hispanus Episc. Alerden. postea Archiep. Tarraconensis.

Angelus Massarellus, Septendanensis, Episcopus Thelesinus.

Antonius Ciurelia, Barensis, Epis. Buduensis.

Dominicus Casablanca, Messanensis, Ord. Præd. Episcop. Vicensis.

Petrus Faunus, Costacciarius, Episc. Aquens.

Joannes Carolus Bonius Bononiensis, Episcopus Ostunen. postea Archiepis. Brundusinus.

Hugo Boncompagnus, Bononiensis, Episc. Vestan. postea Pont. Max. Greg. XIII.

Salvator Pacinus de Colle, Episc. Clusinus.

Lupus Martinez, Hispanus, Episc. Elnen.

Carolus de Epinay, Gallus, Episc. Dolen.

Ægidius Spifame, Gallus, Epis. Nivern.

Anton. Sebast. Minturn. de Traject. Epis. Uxentin.

Ber-

Bernardus del Bene, Florentinus, Episcopus Nemansen.
Dominicus Bollan. Venetus, Episc. Brixien.
Joannes Antonius Ulpius, Comensis, Ep. Comen.
Ludovicus de Ginolhac, Gallus, Episc. Tutellen.
Philippus Maria Campegius, Bononiensis, Episc. Feltren.
Joannes de Quignones, Hispanus, Episcopus Calagurritan.
Didacus Covarruvias de Leyna, Hispanus, Episc. Civitaten.
Philippus Gerius, Pistoriensis, Episc. Isclanen. posteà Assisien.
Joannes Antonius Fachinettus Bononiensis, Episc. Neocastren. posteà Pont. Max. dictus Innoc. IX.

Episcopi Pii IV.

Hippolytus Capilupus, Mantuan. Episc. Fanen.
Joannes Fabricius Severinus, Neapol. Ep. Aceren.
Martinus Rithoviuc. Flander, Episc. Ipren.
Antonius Havetius, Flander, Ord. Prædicat. Episc. Namurcen.
Constantinus Bonellus, Feretran. Episc. civitatis Castelli.
Julius Superchius, Mantuanus, Ordin. Carmelit. Episc. Accien. postea Caprulan.
Matthæus de Concinis, Florentinus Ep. Cortonen.
Nicolaus Sfondratus, Mediolanensis, Episc. Cremonen. posteà Pontif. Max. dictus Gregorius XIV.
Ventura Buffalinus, Tiphernas, Episcop. Massanen.
Ludovicus de Buel, Gallus, Episc. Vencien.
Hieronymus Galleratus, Mediolanensis, Episc. Sutrin.
Joannes Petrus Delphinus, Venetus, Ord. Canonicorum Regularium, Episc. Zacinthi, & Cephaloniæ secundus.
Joannes Andreas Bellonius, Messanensis, Ep. Massalubren.
Georgius Zischovid, Hungarus, Ord. Min. S. Francisci de Observ. Episc. Signien.
Federicus Cornelius, Venetus, Episc. Bergomen, posteà Patavin. & Cardinalis.
Stephanus Bouther, Gallus, Episcopus Anglonen.
Joannes Paulus Amanius, Cremens. Episc. Anglon.
Alexander Sfortia de S. Flora, Episc. Parmen. posteà Cardinalis.
Antonius le Cirier, Episc. Abrincen.
Andreas Mozenicus, Venetus, Episc. Nimosien.
Benedictus Salvinus, Firmanus, Episcop. Verulan.
Guilielmus Cassador, Hispanus, Episc. Barchinen.
Petrus Gonzalez de Mendoza, Hispanus, Episcop. Salmarin.
Martinus de Corduba de Mendoza, Hispanus, Ord. Præd. Episc. Dertusen.
Julius Magnan. Placentinus, Ord. Min. Convent. S. Francisci, Episc. Calven.
Valentinus Herburus, Polonus, Episc. Præmislien. Orator Regis Poloniæ.
Simon. Aleotus, Forojuliensis, electus Episcopus Forojulien. mortuus est Tridenti die 20. Aug. 1562.
Petrus de Xaque, Hispanus, Ord. Prædicat. Episc. Niochen.
Prosper Rebiba, Massanensis, Episc. Trojanus, posteà Patriarcha Constantinop.
Melchior à Volmediana, Hispanus, Ep. Guadxen.
Hippolytus de Rubeis, Parmensis, Episc. Papien. posteà Cardinalis.
Didacus de Leon, Hispanus, Ord. Carmelitarum, Episc. Columbrien.
Annibal Saracen. Neapolitanus, Episc. Licien.
Paulus Jovius, Comensis, electus Episc. Nucerinus.
Hieronymus Trivisan. Venetus, Ordin. Prædicatorum, Episc. Veronen. Mortuus est Tridenti die 9. Septemb. 1562.
Hieronymus Ragazzon. Venetus, Episc. Famagustan. posteà Bergomensis.
Romulus de Valentibus, de Trebia, Episc. Conversan.
Lucius Maranta, Unusin. Episc. Lavellen.
Simon de Nigris, Genuensis, Episc. Sarzan.
Theoghilus Gallupus, Tropien. Episc. Oppiden.
Julius Simoneta, Mediolanensis, Episc. Pisauren.
Petrus de Allebret, Gallus, Episc. Convenarum.
Jacobus Guidius, Volateran. Ep. Penen. & Adrien.
Didacus Ramirez, Hisp. Episc. Pampilonen.
Franciscus Delgado, Hispanus, Episc. Lucen.
Joannes Clausse, Gallus, Episc. Senecen.
Jacobus Gibertus de Nogueras, Hisp. Ep. Aliphan.
Joannes Annius, Neapolitanus, Episc. Hipponen. & Coadjutor Bovin.
Antonius Maria de Salviatis, Romanus, Episc. S. Pauli, posteà Cardinalis.
Matthæus de Priulus, Episcop. Æmonien. posteà Vincentin.
Thomas Lilius, Bononiensis, Episc. Sotan.
Hieronymus Guerrin. Feretranus, Episc. Imolen.
Thomas Oyerllaithe, Hibernus, Episc. Cossen.
Franciscus Valete, Gallus, Episc. Vabren.
Fabius Pignatellus, Neapolitanus, Episc. Monopolitan.
Carolus de Vicecomitibus, Mediolan. Episc. Ventimillien. posteà Cardinalis.
Joannes Colosvárin Hungarus, Ordin. Prædicat. Episcopus Canadien. Obiit Tridenti die 24. Novemb. 1562.
Andreas Duditius Sbardellatus, Hungarus, Episc. Tininien. posteà Quinque Ecclesien.
Spinellus Bencius, Politianus, Episc. Montis Politiani.
Franciscus Abundius, Castilloneus, Episc. Bobien. posteà Cardinalis.
Stanislaus Faleschi, Polonus, Episc. Theodosien.
Eugenius Ohairt, Hibernus, Ord. Prædic. Episc. Achaden.
Donatus Magongial, Hibernus, Episc. Rapoten.
Guido Ferrerius, Pedemontanus, Episc. Vercellen. posteà Cardinalis.
Joannes Baptista Sighicellius, Bononiensis, Episcopus Faventin.
Sebastianus Vantius, de Arimino, Episc. Urbevetan.
Joannes Bapt. Lomellin. Messanensis, Ep. Gardien.
Joan. Bapt. Milanesius, Florent. Episc. Marsican.
Augustin. Molignatus, Vercellensis, Ep. Trivican.
Carolus Grimaldus, Genuensis, Episc Savonen.
Fabricius Landrian. Mediolanensis, Episc. S. Marci.
Bartholomæus Ferratin. Amerinus, Episc. Amerin.
Petrus Fragus, Hispan. Ep. Usellen. posteà Algaren.
Hieronym. de Gaddis, Florentin. Episc. Cortonen.
Franciscus Contarenus, Venetus, Episc. Paphen.
Joannes Delphin. Venetus, Episc. Torcellan.
Alexander Molus, Commensis, Episc. Minor.
Hieronymus Vielmus, Venetus, Ord. Prædic. Episc. Argolicen.
Franciscus Raguseus, Ordin. S. Francisci de Observ. Episc. Marchanen.

Abbates.

Ludovicus de Baissey, Abbas Cisterciensis, & Gen.
Hieronymus de Sonchier, Gallus. Abb. Claravallen. posteà Cardinalis.
Simplician. Abb. S. Salvatoris Papiæ, Vultolinæ, Congreg. Casinen.
Stephanus Catanius Novariensis, Abb. S. Mariæ Gratiarum, Placentin. Diœces. Congr. Casinens.
Augustin. Loscus, Hispanus, Abb. S. Benedicti de Ferraria Congreg. Casinen.
Eutychius Cordes, Antuerpiensis, Abb. S. Fortunati apud Bassianum, Congreg. Casinensis.
Claudius Sainctes, Gallus, Abb. Lunevillan.

Cosmas

A Cosmas Damianus, Hortulan. Hispanus, Abb. Ville-bertrandi.

Generales.

Vincentius Justinian. Genuensis, Gener. Ordin. Prædic. posteà Cardinalis.
Franciscus Zamorra, Hispan. Gener. Ord. Minor. de Observantia.
Antonius de Sapientibus, Augustanus, Gen. Ord. Minorum Conventualium.
Christophorus Patavin. Gener. Ordin. Heremit. S. Augustini.
Jo. Baptista Migliavacca, Astensis, Gener. Ordin. S. Mariæ Servorum.
B Stephanus Fazinus, Crem. Provincialis Lombardiæ, pro Generali Carmelitarum.
Jacobus Lainez, Hispanus, Præpositus General. Societatis Jesu.
Thomas ..... Civitatis de Castello, Gener. Capuccinorum.

Doctores legum pro S. Concilio.

Gabriel Palæotus, Bononiensis, Auditor Rotæ, posteà Episc. Bonon. & Cardinalis.
Scipio Lancellotus, Romanus, Advocatus consistorialis posteà Cardinalis.
Jo. Baptista Castellius Bononiensis, Promotor, posteà Episc. Ariminensis.
C Michael Thomasius, Majoricensis, Doctor Decretorum, posteà Episc. Illerden.

Theologi à summo Pontifice missi.

Fr. Petrus de Soto, Hispanus, Ord. Præd. Obiit Tridenti mense Aprilis 1563.
Alphonf. Salmeron. Hispan. Societ. Jesu.
Franciscus Torrensis, Hispanus, Doctor Theolog. posteà Societatis Jesu.
Anton. Solisius, Hispanus, Doctor Theolog.
Fr. Camillus Campegius, Papiensis, Ord. Præd. Inquisitor Ferrariæ.
Fr. Hieronymus Bravo, Hispanus, Ord. Præd.
Fr. Adrian. Valentin. Venetus, Ord. Præd. in demortui F. Petri de Soto locum.

D *Doctores Theologicæ Facultatis Parisiensis, missi à Carolo IX. Galliarum Rege Christianissimo.*

Nicolaus Maillard, Decanus Facultatis Parisien.
Joan. Peletier.
Ant. Damochares Ressonæus.
Nicolaus de Bris.
Jacobus Hugonis Franciscan. Idem etiam Procurator Reverendiss. Joann. Ursini Episcopi Trecorens.
Simon Vigor.
Richardus du Prè.
Natalis Paillet, Obiit Trid. 7. Kal. Decemb. 1562.
Robertus Fournier.
Antonius Coquier.
E Lazarus Broychot.
Claudius de Sainctes, Canon. Regularis.

Theologi missi à Philippo Rege Catholico.

Cosmas Damian. Hortulan. Abbas Villabertrandi.
Ferdinandus Tritius, Doct. Theol. Canon. Caurien.
Ferdinandus Vellosillus, Doctor Theol. Canon. Saguntin.
Thomas Dassio I. V. D. Canonicus Valentin.
Licentiat. Ant. Covarruvias, Audit. Granaten.
Ferdinandus Mincacen. Decretorum Doct.
Fr. Joan. Ramirez, Hispanus, Minister Provinciæ S. Jacobi.
Fr. Alphonsus Contreras, Commiss. Ordinis in Curia Regis Hispaniæ.
Fr. Michael de Medina, Hispanus, Ord. Min. sacræ Theol. Doctor.
Fr. Joan. Lobera, Hispanus, sacræ Theologiæ Lector Salmanticæ, Socius Ministri Provincialis S. Jacobi.
Cosmas Palma Fonteyus, Hispanus, sacræ Theologiæ Doctor, Socius Hortulani Abb.
Fr. Joan. Gallo, Hispanus, Ord. Præd.
Fr. Petrus Fernandez, Hispanus, Ordin. Præd. in societate Magistri Gallo.
Fr. Desiderius de S. Martino, Panormitanus, Ord. Carmelitani.
Michael Bayus ab Atho, sacræ Theologiæ Doctor.
Jo. Hessels à Lovanio, sacræ Theol. Doctor.
Cornelius Jansenius, Hulstensis, sacræ Theologiæ Doctor, post Episc. Gandavensis.

Theologi missi à Rege Portugalliæ.

Fr. Franc. Forerius, Ord. Præd.
D. Jacobus à Payva de Andrade, Lusitanus, Doctor Theol.
D. Melchior Cornelius, Decretorum Doctor, Senator Regis Portugalliæ.

Ab Excellentissimo Duce Bavariæ.

Joan. Cavillonius, Flander, è Societate Jesu.

Procuratores Episcoporum absentium.

Marchantus Doctor Theologus, pro Illustriss. Card. de Mendoza, Episc. Burgen.
Joan. Gothardus, Cler. sæcularis, Germanus, pro Reverendiss. Ratisbonensi.
Georgius Hochenuater, Cler. sæcul. Doctor Theologus, Suffraganeus pro Reverendiss. Episc. Basileensi.
Frater Felicianus Ningarda à Morbinio. Ordin. Præd. pro Illustrissimo Domino Salisburgensi Orator.
Petrus Cumes, Doctor Theol. Canonicus Malacitanus, pro Reverend. Malacitano.
Joan. Delgadus, Doctor Theol. Canonicus Tudensis, pro Reverendiss. D. Joanne de S. Æmiliano Episcopo Tudensi.
Gaspar Cardillus, Villalpandeus, Segob. Doctor Theol. pro Reverend. Episc. Abulen.
Frater Jo. de Ludemna, Doctor. Theolog. Ordin. Præd. pro Reverendiss. Episc. Saguntin.
Frater Franc. Orantes, Lector Vallisoleti, Ord. Minorum, pro Reverend. Episc. Palentino.
Cæsar Ferrantius, Suessan. Doctor Theol. pro Reverendiss. Episc. Suessano, apud Reverendissimum Ilerdensem.

Procuratores Ordinum.

Joannes Coutignon Doctor, Gallus, Prior, & Procurator Ord. Cluniac.
Nicolaus Boucherat, Gallus, Prior Monast. de Recluso, Procurator Gener. Ordin. Cisterciensis.

Theologi sæculares, & Doctores Juris Canonici.

Georgius Gerard, Gallus, Doctor Theol. cum Reverend. Andegavensi.
Gentian. Hervetus, Gallus, cum Illustriss. Cardinali à Lotharingia.
Franc. Sancius, Decan. Facultatis Theologiæ, & Canonicus Salmanticens. cum Reverendiss. Salmanticensi.
Matthæus Guerra, Consentin. Calaber, Presbyter sæcu-

sæcularis, cum Reverendiss. Episcopo S. Marci.
Federicus Pendasius, cum Illustriss. Cardinali de Mantua, Legato sacri Concilii.
Joannes Franciscus Lombardus, cum Illustriss. Cardinali Seripando, Legato sacri Concilii.
Petrus Mercatus, Theolog. cum Reverend. Vincensi.
Trigillus, Doctor Theol. Canonicus Legionens. cum Reverend. Legionen.
Sobannus, Doctor Theolog. cum Reverendiss. Legionen.
Antonius Leitonus, Doctor Theolog. cum Reverendiss. Coymbricensi.
Petrus Fontidonius, Doctor Theol. cum Reverendiss. Salmantino.
Joannes Villeta, Doctor Theolog. cum Reverend. Barchionensi.
Joannes Fonseca, Doctor Theol. cum Reverendiss. Archiepiscopo Granatensi.
Michael Oroncuspe, Doctor Theol. cum Reverendiss. Pampilonensi.
Alphons. Fernandez de la Guerra, Hispanus, Doctor Theol. cum Reverend. Guadixiensi.
Michael Ytero, J. U. D. cum Reverend. Epis. Pampilonensi.
Josephus Publa, Doctor Theolog. cum Reverendiss. Episc. Civitatensi.
Joannes Chacon. Doctor Juris Canonici, cum Reverend. Episcopo Almeriensi.
Antonius Garzias, Doctor Theol. cum Reverendiss. Episc. Ovetensi.
Benedictus Arias Montanus, Ord. S. Jacobi Doctor, cum Reverend. Episc. Segobiensi.
Joannes Barcellona, Theol. cum Reverend. Episc. Uscellensi.

Doctores Galli Ordinis S. Benedicti.

Joannes Carthougne, Doctor Theol.
Joannes de Verdun, Doctor Theol.

Theologi Ordinis Fratrum Prædicatorum.

Angelus Ciosius, Florentinus, cum Illustriss. Cardin. Mantuano Legato sacri Concilii.
Seraphinus de Caballis, Brixiensis, Provincialis Terræ sanctæ, cum Reverend. suo Generali.
Elisæus Capys, Venetus, Theol. cum Reverend. Archiepiscopo Pragensi.
Petrus Aridiensis, Gallus, cum Reverend. D. Cenomanensi.
Bernardus Bernardi, Gallus, Inquisitor Avenionensis, Vicarius Congreg. Franciæ, cum Reverend. D. Nemausensi.
Joannes Matthæus Valdina, cum Reverend. D. Tarentino.
Petrus Martyr Coma, Hispanus, cum Reverendiss. Gerundensi.
Petrus Satorres, Hispanus, cum Reverendiss. D. Dertusensi.
Antonius de Grosupto, cum Reverendiss. D. Viglevanensi.
Aurelius de Chio cum Reverendiss. D. Spalatensi.
Adrianus Valentin. Venetus, cum Reverendiss. D. Nicosiensi.
Marcus Medices, Veronensis, cum Reverend. D. Cenetensi.
Benedictus Herba, Mantuanus, cum Reverendiss. D. Brixiensi.
Michael de Ast, Genuensis, Prior S Laurentii.
Constantinus Coccianus, Isorella, cum Reverend. D. Montis Politiani.
Henricus de S. Hieronymo, cum Reverend. D. Bracharensi.

A Ludovicus de Soto major, cum Rever. D. Georgio Tudensi.
Baptista de Lugo, cum Reverendiss. D. Veronensi.
Hieronymus Barolus, Papiensis.

Theologi Ordinis Minorum B. Francisci de Observantia.

Aloysius de Burgo novo, Italus, sacræ Theol. Lector Bononiæ, posteà Ord. Gener.
Thomas Sogliano, Italus, Provinciæ Bononiæ Minister.
Antonius de Padua, Lusitanus, Ordin. Secretarius.
Bonifacius Ragusæus, Apostolicus Prædicator, B Terræ sanctæ Gubernator, posteà Episc. de Stagno in Dalmatia.
Angelus de Petriolo, Italus, Lector sacræ Theol. Perusiæ.
Angelus Justinianus, Italus, Lector sacræ Theol. Genuæ.
Vincentius de Messina, Italus, sacræ Theologiæ Lector, Neapoli.
Julius Passiranus Urcenus, Italus, sacræ Theologiæ Lector Bergomi.
Jacobus Alani, Gallus, Theologus, cum Rever. Episcopo Veneten.

Theologi Ordinis FF. Minorum Conventualium.

C Marcus Antonius Gambaronus à Lugho. Socius Religionis.
Bartholomæus Golphus de Pergula.
Joannes Tertius, Bergomensis, Lector Theologiæ in Gymnasio Papiensi.
Clemens Thomasinus de Florentia, Regens in Conventu S. Crucis Florentiæ.
Augustinus Balbus à Lugho.
Joannes Baptista Ghisulphus, Ordinis Scriba.
Antonius de Grignano, Regens sancti Antonii de Patavio.
Lucius Angusiola, Placentinus, Regens S. Francisci Bononiæ.
Maximianus Benianus, Crem. Orator pro Religione, & Inquisitor Paduæ.
D Octavianus Charus de Neapoli, Regens sancti Laurentii de Neapoli.
Antonius Posius de Monte Ilcino, Regens in Conventu XII. Apostolorum Romæ.
Bonavent. Meldulen. Regens in Conventu Parmæ.
Martialis Peregrinus, Calaber, Regens in Conventu Ferrariæ.
Antonius à Cubalo, Feltrensis.
Andreas Chynopius de Amandula, cum Rever. D. Cathanzario.
Balthassar Crispus, Neapolitanus, cum Reverend. D. Tropiensi.

E *Theologi Ordinis Fratrum Heremitarum S. Augustini.*

Thaddæus Perusin. cum Reverend. D. Salviato.
Joannes Paulus, Recanaten. cum Rever. D. Quinque Ecclesien. Oratore.
Simon Florentin. cum Illustrissimo Card. Seripando, Legato.
Cherubinus Lavosius de Cassia, cum Reverendiss. D. Vercellensi.
Gabriel Verratellus, Anconitanus.
Ambrosius Veronensis, Prior Conventus S. Marci in urbe Tridentina.
Joannes Baptista Burgos, Valentinus, Hispan.

Anto-

Antonius Mondulphensis, cum Reverendiss. D. Pragensis Oratore. A

Ægidius Volaterranus, cum Reveren. Episcopo Tinien.

Eugenius Pisaurensis, Concilii Prædicator.

Adamantius Florentinus, cum Illustrissimo Cardinali Madrutio.

Aurelius Corinaltensis, cum D. Oratore Helvetorium.

Balthassar Massanus, cum Reverend. Episcop. Catanien.

Sebastianus Fanensis, Ordinis Scriba.

Christophorus de Sanctotis, Burgensis, Hispanus.

Simon de Brazzolatis, Patavinus.

Angelus Ferrus, Venetus, cum Reverendiss. D. de Osna. B

Petrus Lusinus, cum Reverend. D. Leirien.

Theologi Ordinis Fratrum Carmelitarum.

Joannes Jacobus Cherecatus, Vicentinus, Provincialis Venetiarum.

Theodorus Masius, Mantuanus, cum Reverend. D. Cremonensi.

Sylvester, Confessor Illustr. Card. Mantuani.

Lucretius Absolanus, cum Reverend. D. Patriarcha Venetiarum.

Nicolaus Gallus, cum R. P. Generali.

Eraldus, Gallus, cum R. P. Generali.

Laurentius Lauretus, Venetus, cum R. Patre Generali. C

Angelus Ambrosianus, Venetus.

Theologi Ordinis Fratrum Servorum Beatæ Mariæ.

Stephanus Bonutius, Aretinus, posteà Episcopus Aretinus, & Cardinalis.

Amans, pro congregatione Servorum, cum Reverend. D. Sibinicien.

Officiales Sacri Concilii Tridentini.

Episcopus Cavensis, Commissarius.

Episcopus Thelesinus, Secretarius. D

Ludovicus Bondonius, Magister ceremoniarum.

Cantores Sacri Concilii.

Simon Bartolinus, Perusinus.

Joannes Aloysius de Episc. Neapolitanus.

Bartholomæus Conte, Gallus.

Mathias Albo, de Fulginio.

Franciscus Bustamante, Hispanus.

Joannes Antonius Latinus, Beneventanus.

Franciscus Druda, Calliensis.

Lucas Longinquus, Gisonensis.

Petrus Scorteccius, Aretinus.

Notarii. E

Marcus Antonius Peregrinus, Comensis, & Cynthius Pamphilus de S. Severino.

Hieronymus Gambarus, Brixien. Foren.

Antonius Manellus, Depositarius.

Cursores Sancti Domini Nostri, & Sacri Concilii.

Nicolaus de Matthæis, &

Jacobus Carra, Allobroges.

CONFIRMATIO CONCILII.

NOs Alexander, sancti Laurentii in Damaso Diaconus Cardinalis de Farnesio, S. R. E. Vicecancellarius, fidem facimus, & attestamur, qualiter hodie, die Mercurii 26. Januar. 1564. Pontificatus sanctissimi Domini nostri D. Pii, divina providentia Papæ IV. anno quinto, in Consistorio secreto apud S. Petrum, Reverendiss. DD. mei, Cardinales Moronus, & Simoneta, nuper reversi à sacro Concilio Tridentino, cui uti Sedis Apostolicæ Legati præerant, petierunt ab eodem sanctiss. Domino nostro, ut infrà.

Beatissime Pater. In Decreto super fine Concilii Oecumenici Tridentini, pridie Nonas Decembris præteriti publicato, statutum fuit, ut per Sanctitatis vestræ, & sanctæ Sedis Apostolicæ Legatos, & Præsidentes peteretur nomine dicti Concilii à Sanctitate vestra confirmatio omnium, & singulorum, quæ tàm sub fel. rec. Paulo III. & Julio III. quàm sub Sanctitate vestra in eo decreta, & definita sunt. Quapropter nos Joannes Cardinalis Moronus, & Ludovicus Cardinalis Simoneta, qui tunc Legati, & præsidentes eramus, volentes exequi, quod in dicto Decreto stabilitum fuit, humiliter petimus nomine dicti Concilii Oecumenici Tridentini, ut Sanctitas vestra dignetur confirmare omnia, & singula, quæ tàm sub fel. rec. Paulo III. & Julio III. quàm sub Sanctitate vestra in eo decreta, & definita sunt.

Quibus auditis, Sanctitas sua, viso, & lecto tenore dicti Decreti, habitis votis Reverendiss. DD. meorum Cardinalium, respondit per hæc verba.

Petitioni, nomine Concilii Oecumenici Tridentini super ejus confirmatione per dictos Legatos nobis factæ annuentes, omnia, & singula, quæ in dicto Concilio tàm sub fel. rec. Paulo III. & Julio III. prædecessoribus nostris, quàm Pontificatus nostri tempore decreta, & definita sunt, auctoritate Apostolica, etiam de Venerabilium FF. NN. Cardinalium consilio, & assensu, matura cum illis deliberatione præhabita confirmamus, atque ab omnibus Christi fidelibus recipi, & inviolabiliter observari mandamus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

Ita est. A. Card. Farnesius Vicecancell.

BULLA S. P. N. PII,

DIVINA PROVIDENTIA, PAPÆ IV.

Super confirmatione Oecumenici generalis Concilii Tridentini.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: 2. Cor. 1.* qui respicere dignatus Ecclesiam suam sanctam, tot procellis, & tempestatibus agitatam, atque vexatam, & graviùs in dies laborantem, apto tandem ei subvenit, optatoque remedio. Ad plurimas, & perniciosissimas hæreses extirpandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem, & concordiam Christiani populi procurandam, indictum jampridem in civitate Tridentina Oecumenicum, & Generale Concilium à piæ memoriæ Paulo III. prædecessore nostro, & Sessionibus aliquot habitis cœptum fuerat: ab ejus autem successore Julio in eamdem urbem revocavocatum

vocatum, poſt alias Seſſiones celebratas, variis impedimentis, & difficultatibus objectis, ne tunc quidem peragi potuerat: itaque diutius intermiſſum fuerat non ſine maximo mœrore omnium, cum quotidiè magis Eccleſia ejuſmodi remedium imploraret. Nos autem poſt ſuſceptum Sedis Apoſtolicæ regimen tàm neceſſarium, ac ſalutare opus, ſicut Paſtoralis ſollicitudo monebat, divinæ miſericordiæ fiducia perficere aggreſſi, adjuti pio ſtudio chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Chriſtianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem conſecuti ſumus, quod nec diurnis, nec nocturnis curis elaborare deſtitimus, quodque *à Patre luminum* aſſiduè precati ſumus. Cum enim eam in urbem undique ex Chriſtiani nominis Nationibus conveniſſet, noſtris convocata litteris, & ſua etiam ipſorum pietate excitata, Epiſcoporum, & aliorum inſignium Prælatorum maxima, & Oecumenico Concilio digna frequentia; præter plurimos alios pios, & Sacrarum litterarum ſcientia, divinique, & humani Juris cognitione præſtantes viros, præſidentibus ipſi Synodo Sedis Apoſtolicæ Legatis, nobis adeo Concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus Sedi Apoſtolicæ propriæ reſervatis, liberum ipſi Concilio arbitrium per litteras ad Legatos noſtros ſcriptas, ultro permiſerimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem neceſſariæ viſæ ſint, tractanda, definienda, & ſtatuenda reſtabant, ad confutandas hæreſes, ad tollendos abuſus, & emendandos mores, à ſacroſancta Synodo ſumma libertate, diligentiaque tractata, & accuratè, ac maturè admodum definita, explicata, ſtatuta ſunt. Quibus rebus perfectis, & Concilium tanta omnium, qui illi interfuerunt, concordia peractum fuit, ut conſenſum eum planè à Domino effectum fuiſſe conſtiterit, idque in noſtris, atque omnium oculis valdè mirabile fuerit. Pro quo tàm ſingulari Dei munere ſupplicationes ſtatim in alma hac Urbe indiximus, quæ maxima Cleri, & populi pietate celebratæ fuerunt; laudeſque, & gratias divinæ Majeſtati merito perſolvendas curavimus: cum ejuſmodi Concilii exitus ſpem magnam, & propè certam attulerit, fore ut majores in dies fructus ad Eccleſiam ex ipſius Decretis, Conſtitutionibuſque perveniant. Cum autem ipſa ſancta Synodus pro ſua erga Sedem Apoſtolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum veſtigiis inhærens, Decretorum ſuorum omnium, quæ noſtro, & prædeceſſorum noſtrorum tempore facta ſunt, confirmationem à nobis petierit, Decreto de ea re in publica Seſſione facto; Nos ex Legatorum literis prius, deinde poſt reditum eorum, ex iis, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, poſtulatione ipſius Synodi cognita, habita ſuper hac re cum venerabilibus fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, ſanctique Spiritus in primis auxilio invocato, cùm ea Decreta omnia Catholica, & populo Chriſtiano utilia, ac ſalutaria eſſe cognoviſſemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu in Conſiſtorio noſtro ſecreto illa omnia, & ſingula auctoritate Apoſtolica hodie confirmavimus, & ab omnibus Chriſti fidelibus ſuſcipienda, ac ſervanda eſſe decrevimus; ſicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & ſuſcipi, obſervarique decernimus. Mandamus autem in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœnis à ſacris Canonibus conſtitutis, aliiſque gravioribus, etiam privationis, arbitrio noſtro infligendis, univerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, & aliis quibuſvis Eccleſiarum Prælatis, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, & dignitatis ſint, etiam ſi Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem Decreta, & ſtatuta in Eccleſiis ſuis, civitatibus, & Diœceſibus, in judicio, & extra judicium diligenter obſervent, & à ſubditis quiſque ſuis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant obſervari: contradictores quoslibet, & contumaces

Confirmatio Conciliorum per Papam.

A per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, etiam in ipſis Decretis contentas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo; invocato etiam, ſi opus fuerit, brachii ſæcularis auxilio. Ipſum verò chariſſimum filium noſtrum Imperatorem electum, cæteroſque Reges, Reſpublicas, ac Principes Chriſtianos monemus, & per viſcera miſericordiæ Domini noſtri Jeſu Chriſti obteſtamur, ut qua pietate Concilio per Oratores ſuos adfuerunt, eadem pietate, ac pari ſtudio, divini honoris, & populorum ſuorum ſalutis causâ, pro ſedis quoque Apoſtolicæ, & ſacræ Synodi reverentia, ad ejuſdem Concilii exequenda, & obſervanda Decreta, Prælatis, cùm opus fuerit, auxilio, & favore ſuo adſint, neque adverſantes ſanæ, ac ſalutari Concilii doctrinæ opiniones à populis ditionis ſuæ recipi permittant, ſed eas B penitus interdicant. Ad vitandam prætereà perverſionem, & confuſionem, quæ oriri poſſet, ſi unicuique liceret, prout ei liberet, in Decreta Concilii Commentarios, & interpretationes ſuas edere, Apoſtolica auctoritate inhibemus omnibus, tàm Eccleſiaſticis perſonis, cujuſcumque ſint ordinis, conditionis, & gradus, quàm Laicis, quocumque honore, ac poteſtate præditis; Prælatis quidem ſub interdicti ingreſſus Eccleſiæ, aliis verò, quicumque fuerint, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœnis, ne quis ſine auctoritate noſtra audeat ullos Commentarios, gloſſas, annotationes, ſcholia, ullumve omnino interpretationis genus ſuper ipſius Conciliis Decretis quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine, etiam ſub prætextu majoris Decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæſito colore ſtatuere. Si C cui verò in iis aliquid obſcurius dictum, & ſtatutum fuiſſe, eamque ob cauſam interpretatione, aut deciſione aliqua egere viſum fuerit, aſcendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apoſtolicam, omnium fidelium magiſtram, cujus auctoritatem etiam ipſa Sancta Synodus tàm reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controverſias, ſi quæ ex eis Decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipſa quoque ſancta Synodus decrevit, reſervamus; parati, ſicut ea de nobis merito confiſa eſt, omnium Provinciarum neceſſitatibus ea ratione, quæ commodior nobis viſa fuerit providere. Decernentes nihilominus irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam, quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Ut hæc autem ad o- D mnium notitiam perveniant, neve quis excuſatione ignorationis uti poſſit, volumus, & mandamus, ut hæ literæ per aliquos Curiæ noſtræ Curſores in Baſilica Vaticana Principis Apoſtolorum, & in Eccleſia Lateranenſi, tunc, cum in eis populus, ut Miſſarum ſolemnibus interſit, cogregari ſolet, palam, & clara voce recitentur, & poſtquam recitatæ fuerint, ad valvas earum Eccleſiarum, itemque Cancellariæ Apoſtolicæ, & in loco ſolito Campi Floræ affigantur, ibique, ut legi, & omnibus innoteſcere poſſint, aliquantiſper relinquantur. Cùm autem inde amovebuntur, relictis de more ibidem exemplis, in alma Urbe ad impreſſionem tradantur, quo commodius per Chriſtiani nominis provincias, & regna divulgari poſſint. Tranſumptis quoque eorum, quæ manu alicujus publici Notarii ſcripta, ſubſcriptave, & ſigillo, ac ſubſcriptione ali- E cujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munita fuerint, fidem ſine ulla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis, monitionis, inhibitionis, reſervationis, voluntatis, mandatorum, & decretorum infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ 1563. ſeptimo Kal. Feb. Pontif. noſtri anno 5.

EGO

Ego Pius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Ego F. Card. Pisan. Episc. Ostiens. Decan.
Ego Fed. Card. Cæsius, Episc. Portuen.
Ego Jo. Card. Moronus, Episc. Tusculan.
Ego A. Card. Farnesius, Vicecanc. Episc. Sabin.
. . . .

Ego R. Card. S. Angeli Major Pœniten.
. . . .
. . . .
. . . .

Ego Jo. Card. S. Vitalis.
Ego Jo. Michael, Card. Saracenus.
. . . .

Ego Jo. B. Cicada, Card. S. Clementis.
Ego Scipio, Card. Pisarum.
Ego Jo. Card. Reoman.
Ego F. M. G. Card. Alexandrin.
Ego F. Clem. Card. Aræceli.
Ego Jac. Card. Sabellus.
. . . .
. . . .

Ego B Card. Salviatus.
Ego Ph. Card. Aburd.
Ego Lugd. Card. Simoneta.
. . . .
. . . .

Ego F. Card. Pacieccus, y de Tol.
Ego M. A. Card Amulius.
Ego Jo. Franc. Card. de Gambara.
Ego Carol. Card. Borromæus.
Ego M. S. Card. Constantien.
Ego Alfon. Card. Gesualdus.
Ego Hippol. Card. Ferrar.
Ego Franc. Card. Gonzaga.
. . . . .

Ego Cui. Asc. Diac. Card. Camer.
Ego Vitellotius, Card. Vitellius.
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Ant. Florebellus Lanellin.
H. Cumyn.

BULLA PII PAPÆ IV.

Super Declarationes temporis ad observanda Decreta sacri Oecumenici, & Generalis Concilii Tridentini.

PIus Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Sicut ad sacrorum Conciliorum Decreta, ac Canones, auctoritas, atque confirmatio Apostolicæ Sedis & debet, & solet accedere, ita si qua super eis exorta sit dubitatio, ejusdem Sedis judicio, & declaratione tollenda est. Ad aures nostras pervenit, multos esse, qui dubitent, ex quo tempore cœperint Decreta sacri Generalis Concilii Tridentini, ad reformationem, & Jus positivum dumtaxat spectantia, eos, ad quos pertinent, obligare, illa præsertim, quæ tempora certa præstituunt ad Provinciales, Diœcesanasque Synodos celebrandas, ad sacros Ordines suscipiendos, ad Religionem profitendam, ad Parochiales Ecclesias, aliaque Beneficia Ecclesiastica, quæ ejusdem Concilii Decretis retineri prohibitum sit, resignanda, & ad complures res hujusmodi exequendas, ac alias omnes ad prædictam Reformationem, jusque positivum tantùm spectantes, quæ observari, aut evitari debent. Nos itaque, ut omnis controversia, dubitatioque tollatur: Motu proprio

A eam rem, prout rationi, Juri, & æquitati convenire censuimus, duximus declarandam. Nam etsi ipsius Concilii Decreta, etiam de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu in Consistorio nostro secreto confirmata à nobis fuerunt sub finem mensis Januarii, & ab eo etiam tempore apud hanc sanctam Sedem observari cœperunt: quia tamen non parum temporis in eis Romæ diligenter, emendateque imprimendis necessariò consumptum fuit, & in Jure etiam communi sancitum est, ut Constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant, æquum nobis, & justum visum est præclara Decreta omnia ad dictam reformationem, Jusque positivum dumtaxat spectantia, à Kal. Maji proximè præteriti obligare cœpisse; neque post eam diem excusationem cujusquam, quod ea ignoraverit, admittendam:
B atque ita Apostolica auctoritate declaramus. ac definimus, & ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus; decernentes irritum, & inane, si quid secùs à quoquam quacumque dignitate, auctoritate, & potestate prædito contigerit judicari; Nonobstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, aliisque in contrarium facientibus quibuscumque. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, definitionis, mandati, statuti, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum Anno Incarna-
C tionis Dom. 1564. 15. Kal. Augusti, Pont. nostri anno 5.

Fed. Card. Cæsius.

Cæs. Glorierius.
H. Cumyn.

Laus Deo, Beatæque Virgini Matri Mariæ.

CONTROVERSIÆ CONCILII *Tridentini, ac ipsius Apologia.*

D *Protestantium exceptiones variæ contra Concilium Tridentinum in genere breviter confutantur.*

SECTIO I.

PLurimas adferunt hodie adversarii contra gravissimum illud Concilium exceptiones apud Stapletonum controversia 3. *l.* 7. *c.* 9. Displicere ajunt, quòd fuerit ibi Papa Pontifex Romanus Concilii Caput, & Præses. At in generalibus Conciliis id juris obtinet, ut sæpius probatum.

Displicet illum esse judicem cum aliis Episcopis, qui in hac controversia sint partes, illos enim personas esse in hac controversia reas: sed omnium Hæreticorum eadem est exceptio. Nolunt præsentem Ecclesiam judicem esse, à cujus doctrina sese sejungi
E apertè vident. Sed hoc ipsum, & solum hæreticum convincit, quòd Ecclesiam præsentem judicem ferre non vult, quam solam in terris omnium controversiarum præsentem unaquaque ætate, & tempore judicem, Christus constituit; solam dico, non in toto corpore suo, aut quibusvis ejus partibus, sed in solis Episcopis, maximeque Petri successore omnium Episcoporum Principe. Vide in V. Classe ad Synodum Dortrectanam.

Hoc ipsum Hereticum convincit, quod Ecclesiam judicem recusat.

Displicet tertiò, quod majori numero suffragiorum res decernatur. Quid volunt ergo? ut paucitate, vel æqualitate suffragiorum feratur sententia? nihil enim est tertium, præter id, quod antea repudiarunt. At verò paucitatem stipulari est omnium Hæreticorum proprium; & si non sic esset, quæro, quare major in

De numero suffragiorum in Conciliis.

Ppp pau-

paucitate, quàm in multitudine suffragiorum certitudo est? In equalitate similiter sentientium decerni nihil potest. Vana est ergo exceptio. Quanquam sanè nec ipsa pluralitas, sed, ut ita loquar, totalitas suffragiorum concludit, deliberativa enim sententia certè plurium est; definitiva autem sententia omnium est. Nam in sententiam plurium omnes transeunt, & communi omnium consensu res fidei semper decernitur.

Deinde volunt, ut scriptura res definiatur; audio, & id nostros facere asserimus: negant illi. Quis erit arbiter, nisi quibus, ut nos illi, *obedire, & subjacere*, Apostolus jubet, *Ecclesiæ præpositi?* nisi quàm audire jubet Salvator, *Ecclesia?* nisi de quibus dicit, *qui vos audit, me audit*, Apost. successores? Deindè scriptura audit, sit judex, sed illam utraque pars prætendit, nec minùs Catholicus, quàm Hæreticus profert: illa mihi non loquitur, illa seipsam non semper exponit. Vivæ vocis interpres, & judex desideratur. Illa, si Christiani sumus, non alia, quàm Ecclesia esse potest.

Hebr. 13. Mat. 18. Lucæ 10.

Displicet adhuc magis, quod in Concilio, non ex judicio, sed ex præjudicio, & affectu contra eorum dogmata conclusum fuerit. Nam ante ipsum concilium cœptum, solum Papam eos pro hæreticis damnasse, & Leonem X. edita Bulla Lutheri articulos anathemate percussisse, quin & quotannis in Bulla Cœnæ Domini idem repetere. Hoc autem Romani Pontificis judicium, quasi præjudicatam sententiam sine inquisitione, & examine alios Episcopos sequutos fuisse: ex consuetudine scilicet jam recepta, & traditione majorum, magis quàm ex verbo Dei rem controversam definientes. Aliis quoque maximis præjudiciis causam ipsorum à cæteris Episcopis, & Sacerdotibus jamdudum damnatam extitisse, quia pro hæreticis ab illis jam ante Concilium habebantur. Hæc illi hodiè. Æquior fortasse, & justior hæc quærela adversariorum multis videri poterit. Sed nihil ea vanius, aut etiam iniquius. Nam cum doctrina Ecclesiastica, orthodoxa, Christiana, nulla sit jam nova, ac ne post primam Euangelii propagationem nova unquam fuerit, indè consequens sit, ut ad hæresim aliquam pro hujusmodi declarandam, & damnandam, nulla opus sit nova definitione, sed tantùm veteris, & orthodoxæ fidei (quæ illa sit) declaratione, & explicatione, quod certè nihil aliud est, quàm consuetudini receptæ, & traditioni majorum mordicus adhærere, & paribus semper vestigiis incedere.

De istis præjudiciis conqueruntur Ecclesiæ Saxonicæ in repet. Confessionis Aug. in fine.

Sed in omnibus Conciliis hactenus contra hæreses collectis, nihil novum definitum est, sed antiqua fides stabilita de novo, & confirmata illustrius fuit. Similiter ante Concilia collecta contra omnes hæreses, Episcopi, qui convenerunt, præjudicatam sententiam (quam ex regula fidei, & majorum traditione hauserant) secum attulerunt. In Concilio Nicæno primo contra Arrium definierunt Episcopi, qui ipsum Arrium ante Concilium excommunicaverant, ut Alexander Patriarcha Alexandrinus cum aliis permultis suæ provinciæ, totius videlicet Ægypti, Episcopis in Synodo quadam Alexandrina priùs collectis. Definierunt quoque contra illum in ipso Concilio Patres, quia veteres Episcopos prædecessores suos, ita semper sensisse animadverterant, ut disertè Eusebius Cæsariensis in Epistola ad suos, ut Athanasius quoque attestantur. Ideoque (ut idem notat Athanasius in Epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ) in definitione fidei, *Non scripserunt Patres Nicæni, visum est nobis, ut in quæstione de Paschate, sed scripserunt, sic credit Catholica Ecclesia*. Commemorat quoque Theod. in suo Philotheo, illam sententiam in Concilio Nicæno obtinuisse, quæ tunc per universum orbem vicerat, ac divulgata fuerat fidei confessio. Sic de se ipso scribit Hilarius, se antequam de fide Nicæna audivisset, *homoousion* tamen ut consubstantialem Patri Filium credidisse, & ex scripturis didicisse. Quid ergo? num propterea Arriani

Socrates l. 1. c. 1.

Socrates l. 1. c. 5.

In Epist. ad Africanos. In vita Jacobi Nisibensis Episcopi.

In fine libri de Synodis.

Nicæni Concilii judicio, ac sententiæ stare non debuerunt, quia tanto cum præjudico illi Episcopi convenerunt? aut quia veteri traditioni majorum suorum adhæserunt? Sed amplius est, quod in omnibus generalibus Conciliis postea consecutis tanto cum præjudicio Episcopi accesserunt, ut semper ante cœptum Concilium generale, Apostolica sedes in Romano Pontifice omnes illas hæreses Ecclesiæ pacem tunc perturbantes priùs damnaverit; idque vel Synodo priùs Romæ ea de re habita, vel Epist. ipsius Rom. Pontificis de re tota ad Concilium conscripta, cujus doctrinam adamussim semper reliqui Patres, & Episcopi secuti sunt: sic ante Concilium Constantinopolitanum secundum, Damasus Papa collecta Romæ Synodo, Macedonium, Apollinarem, Photinum, Sabellium, & Eunomium condemnavit, ut patet ex Epistola ejus ad Paulinum Thessalonicensem Episcopum, Athanasius quoque Alexandrinus Patriarcha cum Eusebio Vercelensi, collecta Alexandriæ Synodo Macedonii hæresim longè ante Concilium illud generale contra illum damnavit. Sic Cœlestinus Papa ante Concilium generale Ephesinum cœptum damnavit Nestorium, & Litteris ad Cyrillum scriptis decem dies ad deliberandum Nestorio præscripsit, infra quos nisi sententiam mutaret, excommunicationi, aut degradationi subjaceret. Quam sententiam secutus Cyrillus, necessariò se compulsum illa Rom. Pontificis Epistola scribit. Contra Eutychetem ante cœptum Concilium Chalcedonense, jam pronunciaverat Leo papa scripta eruditissima Epistola contra illud dogma hæreticum, atque ad Concilium missa, quam ita secuti sunt illius Concilii Patres, ut ne latum unguem ab illa discederent. Similiter Petrum Antiochenum priùs Simplicius Papa damnaverat. Sic hæreticos Monotelitas, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum Constantinopolitanos Episcopos, Theodorus, & Martinus I. Rom. Pontifices collecta Synodo Provinciali ante celebratam, aut celebrari cœptam Synodum sextam generalem (in qua hæc hæresis totius Ecclesiæ judicio damnata fuit) publico decreto damnaverant. Ad ipsam quoque Synodum litteras scripsit Agatho Papa, quibus hanc hæresim suo judicio, & præjudicio jugulavit; *Agathonis enim relationem* (ait Imperator Constantinus IV.) *tamquam ipsius divini Petri vocem supermirati sumus: nemo enim discrepavit, nisi unus*. Sic ante Nicænam secundam Generalem septimam contra Iconomachos collectam, litteras præmisit Adrianus Pontifex ad Tharasium Patriarcham Constantinopolitanum, quibus priùs damnavit illam hæresim. Sic postremo Photium Nicolàus primus priùs damnaverat, quàm in Concilio Generali 8. Constantinopolit. 4. condemnaretur sub Imperatore Basilio. Denique contra nullos hæreticos unquam in Concilio maximè Generali (quod postremum est remedium ad hæreses reprimendas) coitum fuit, quin priùs multis, & maximis præjudiciis Episcopi orbis Christiani, maximè sedes Apostolica Rom. illos pro damnatis habuerint. Coierunt tamen nihilominus, ut pleniùs, ut ad populi Christiani, ipsorumque Principum majorem instructionem damnarentur, atque ut ultimus tandem illi controversiæ finis imponeretur; audita jam, & intellecta clarissimè in Concilii decreto, universæ Ecclesiæ voce, quam qui audire recusaret, non jam pro Christiano, sed pro *Ethnico, & Publicano*, juxta vocem Salvatoris habendus esset. Quo jure ergo Protestantes hodiè propter Romani Pontificis, cæterorumque Episcoporum præjudicia contra se facta, Concilii Tridentini sententiæ, ac judicio acquiescere nolunt, eodem jure prænominati omnes hæretici absolventur, & Conciliis prænominatis acquiescere non debuisse probabuntur.

Papa prius damnat hæreses.

Vide Theodor. hist. Eccl. l. 5. c. 10. Scripta l. 3. c. 5. Evagr. l. 1. c. 4.

Epist. 10. ad Flavianum.

In vita Theod. & Mart. 1. PP. Conc. Gen. 6. Act. 18.

Concil. Nicæn. 2. Act. 2.

Mat. 18.

Imò si rectè advertimus, in primo illo Concilio Hierosolym. ab ipsis Apostolis celebrato, nonne contra Judaizantes Christianos, & Legalium observationem baptizatis gentibus imponere volentes, jamdiù ante mani-

manifesta praxis in contrarium Apostolorum maximè Petri, & Pauli apertè præjudicabat? Nam & antea Petrus Cornelium cum tota sua domo baptizaverat, nullo tali jugo imposito, & Paulus per multas gentes transiens, & prædicans similiter fecerat; & denique disertè Apostoli in Epistola Synodali ad gentes missa profitentur sine ullo mandato novos illos prædicatores, & perturbatores pacis Ecclesiæ suum novum dogma sparsisse. *Audivimus*, inquiunt, *quia quidam à nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, quibus non mandavimus*. Postremò Petrus, cùm jam fieret magna conquisitio, & antequam ad aliquid concludendum veniretur, suam sententiam præmittens tantum causæ præjudicium attulit, ut *tacente multitudine*, Apostolorum videlicet, & seniorum aliquorum (nam illi soli convenerant) *in sententiam Petri* (ait Hieron.) *Jacobus primùm, moxque alii omnes Presbyteri transirent*. Quod exemplum secuta posteritas, in sedis Apostolicæ Romanæ (in qua Petri successor sedet) præjudicatam sententiam contra omnes hæreses, in omnibus Conciliis unanimi consensu transivit; ut modò in singulis ostendimus, solo primo Nicæno excepto, cujus acta ad nostras manus non venerunt. Non debuerunt ergo ex Protestantium sententia Judaizantes illi Christiani Apostolorum decreto stare, vel propter præjudicatam ipsorum sententiam, & opinionem, vel quia Papa ille, Petrus præjudicio cæteros traxit. Vides ergo quàm sit hæc Protestantium exceptio non solùm vana, sed etiam iniquissima, ut quæ omnibus, qui hactenus extiterunt, hæreticis patrocinatur, ipsam verò fidem Orthodoxam (si semel admittatur) penitus pessundat, & evertit. Nulla enim hæresis hactenus legitimè damnata fuerit, ac ne quidem unquam rectè, ac legitimè damnari poterit, hæc istorum hominum exceptio si semel admittatur.

Sed audiamus, si Papam cum suis, idest, si Ecclesiæ Catholicæ Episcopos de controversiis hodie judicare nolunt, quos demum Judices, quos arbitros admittent? Qui tandem illi erunt, qui in Concilio collecti sententiam ferant? Concilium enim diu, multumque flagitarunt, Christianum scilicet, & liberum, in quo hæc dissentio tandem componatur. Ajunt Concilium se expetere, *in quo instituatur examinatio doctrinæ juxta verbum Dei per homines idoneos, non partiales*. Cui illorum voto sic breviter respondetur. Jam facta est in Concilio Oecumenico Tridentino prolixa valdè, accurata, & diligentissima examinatio doctrinæ, doctissimis viris, & Theologis scientissimis undequaque collectis, idque juxta verbum Dei, tàm scriptum in utroque instrumento sacræ paginæ, quàm etiam non scriptum. Quod quidem vel ipsa decreta ejus Concilii Canonibus præfixa luculenter ostendunt. Ubi liquidissimis sacræ Scripturæ testimoniis universa ferè doctrina solidè confirmatur. Imò, ajunt illi, sacræ Scripturæ testimonia iniquissimè in alienum sensum torquentur, & causæ præsenti nihil subserviunt. Rogo ergo hoc loco, quàm possum studiosissimè, Protestantes omnes, & singulos, quis hujus rei arbiter erit, rectene illi Patres, Episcopi, & Doctores in Ecclesia constituti, scripturam tractaverint, an non? Vosne illi judices esse vultis? omitto, quòd ad hoc munus vocati non estis. Authoritatis enim hæc res est, non rationis, aut argumenti; Deinde hoc respondeo, hoc urgeo, quòd & vos ipsi partiales estis, & cum præjudicio ad hoc examen venitis. An tertii generis judicem proferre potestis? An Græcos schismaticos, an Turcas, an Mauros inter nos, & vos hanc litem componere vultis? Verbum Dei, dicitis, Judex erit. Sed verbum Dei scriptum (quale solum vos intelligitis) jam utrique protulimus. De interpretatione, tractatione, & applicatione hujus verbi quæritur. Accusatis Concilium, homines superbissimi, & veteribus omnibus hæreticis simillimi, quòd malè tractaverit Verbum Dei.

A Condemnavit vos vicissim ipsum Concilium, & anathema vobis dixit, more sanè omnium hactenus Conciliorum, quòd sceleratè, & perniciosè animas fidelium ab avita fide abduxistis, & ita pestilenter seduxistis: nec alia magis ratione, quàm Verbi Dei fraudulenta corruptela. Debetis, debetis, ò Protestantes, aut Concilio acquiescere, *Ecclesiam* in suis pastoribus *audire*, *Præpositis vestris obedire*, *Episcopis, qui regunt Ecclesiam, parere*, *per Pastores*, *& Doctores, quos Christus Ecclesiæ suæ dedit, ædificari, & consummari*, idest, instrui, & doceri; *Ecclesiam pro columna, & firmamento veritatis agnoscere*: aut certè ostendere, vos esse illos pastores, illos præpositos, illos Doctores, illos Episcopos Ecclesiarum: illam denique Ecclesiam, quam solam agnoscere, audire, revereri, & cui soli parere, & acquiescere oportet B omnes: aut profectò, quod res est confiteri, vos *Ethnicos*, non Christianos esse, qui Ecclesiam non auditis; vos Christum spernere, qui eos spernitis, quos ipse misit, vos de numero ovium Dominici gregis non esse, vos denique ad Ecclesiam Christianorum non pertinere: aut denique quartò, & postremò dicere vos oportet, nullam esse ad res controversas in Religione Christiana finiendas viam, & rationem: nullam esse disciplinam, nullam certam authoritatem, nullos pastores, doctores, præpositos, vel Episcopos, nullam denique Ecclesiæ stabilitatem, aut firmitatem: sed ut in Babylonica Philosophorum, & gentium sapientum civitate factum est, ut egregiè ostendit Augustinus, imò ut in regno ranarum fit, licere unicuique æque vociferari, sentire, & judicare, ut C libet, seorsim sapere, licenter docere, astruere, destruere, prout libet.

Resolutio necessaria circa Judicii normam.

Matth. 18. Hebr. 13. Act. 20. Ephes. 4. 1. Tim. 3.

Matth. 18. Luc. 10.

De Civit. Dei, li. 8. c. 41.

Sed adhuc respondetis, *idoneos, & non partiales ad examen doctrinæ juxta verbum Dei admitti oportere*. Sed, ò insensati, quis vos fascinavit, planeque etiam communi vos sensu privavit, ut non videatis, vel certe (quod magis existimo) vos non videre dissimuletis, aliam hoc loco quæstionem esse longè maximam, qui tandem illi idonei sint, & non partiales, & quorum judicio constabit, qui tandem idonei sint? Certè si non partiales vultis hoc examen facere, Christianum orbem exire debetis. Omnes enim Christiani in his controversiis partiales sunt, aut certè Christiani non sunt, omnes, inquam, vel Catholicas partes tuentur, vel ad aliquam sectam vestram serio per- D tinent; nisi forte nec frigidi sint, nec calidi, sed tales, quos evomat Christus, id est, è numero suorum longe projiciat. Sed quis non videt hoc vos agere, homines scilicet minimè malos, & in quibus non est dolus, ut vos ipsi, aut sectarum vestrarum primi magistri, pro idoneis examinatoribus habeantur, & pro non partialibus? At quis vos censebit idoneos? Vestri, opinor, Principes, & Magistratus, quos nequitia, & astutia vestra circumvenistis. Quid ergo alii Principes Christiani judicabunt, qui vestras hæreses cane pejus, & angue meritò exhorrescunt? Imò tot inter sectas vestras, qui tandem idonei communi consensu (de communi enim, & generali Concilio agitur) omnium vestrum erunt? An vos Lutherani Bezam pro judice admittetis? An ex Helvetiorum E plagis, Comitatu Palatino Rheni, ex Anglia, & Scotia quempiam asciscendum pro idoneo, & non partiali putabitis? Imo vos molliores, Flaccumne Illyricum cum ejus Magdeburgensibus sociis, admittere pro idoneis voletis? vel qui rigidiores inter vos sunt, ipsos molliores audiet? Desinite istis nugis, & præstigiis orbi terrarum illudere, & imponere: sed potius omni studio agite, & contendite, ut ubi sit vera Ecclesia, ubi legitimi Ecclesiarum magistri, præpositi, & Episcopi sint, certò tandem, & liquidò inveniatis; ac demum illorum sententiæ, & judicio, quibus videlicet Spiritus sanctus certò, & infallibiliter promissus est, & quibus obediendum esse tot scripturæ tàm manifestè docent, simpliciter, & fideliter

Apoc. 3.

acquiescatis, id nisi fiat, rixandi, & altercandi nun- A quam finis erit, utcumque docendo, prædicando, scriptitando dies.

Objectiones subdolæ Petri Suavis Polani, seu Fra-Pauli ventilantur.

SECTIO II.

Etsi Theologus iste Venetus, Religiosus ordinis Servitarum, magno in pretio ab aliquibus ha- B beatur, ut etiam ipsius vita Italicè, & postea Gallicè conscripta typis edita fuerit cum multa commendatione actorum ipsius, quibus hic nihil derogare volumus; quibusdam tamen aliis suspectus est in Historia, quam conscripsit Concilii Tridentini, maximè ob id quod explicando momenta controversiarum in congregationibus agitatarum, sic agit, ut partes Hæreticorum magis tutas, ac magis probabiles ferè exhibeat: partes verò Catholicorum magis immunitas, & indefensas, quasi in his infirmiores fuissent Theologi Ecclesiæ Romanæ: sicque lectoribus suis parum peritis rerum Theologicarum scrupulos infigit, ac dubia ingenerat contra ea, quæ in sessionibus à Concilio definita sunt. Hinc Angli librum illum avidè susceperunt, in latinam linguam versum per Archiep. Spalatensem Marcum Antonium de Dominis, de quo diximus in Apparatu, ubi exhibemus censuram Facultatis C Theol. Paris. contra ipsius libros. Quare non abs re esse putamus, si quædam ab illo scripta breviter excutiamus. Sic ille.

Circa Sessionem IV. de Scripturæ libris, & traditionibus.

In Germaniam ubi pervenere, magnam sermonibus materiam suppeditarunt. Nonnullis audax inceptum videbatur, v. Cardinales, & xlviii. Episcopos præcipua Religionis capita hactenus indecisa, levi brachio definire, authoritate Canonica libris antea incertis, & apocryphis data, translatione, quæ à textu originario deflectit, authentica facta, modo etiam præscripto, ad quem sensus verbi divini sit extendendus, aut restringendus. In his tamen præsuli- D bus non temere reperiri aliquem præcellentis doctrinæ laude insignem. Legulejos esse aliquot, in juris professione doctos, sed Religionis non admodum intelligentes. Perpaucos Theologos, eosque eruditione infra vulgus Theologorum. Plerosque omnes nobiles, aut aulicos. Ex iis, qui aliqua sint dignitate, aliquos esse titulares tantùm, sed Episcopos magnam partem tantùm esse civitatum adeo minutarum, ut si quisque populum, cui præest, referat, vix omnes millesimam orbis Christiani partem repræsentent. Sed è Germania præsertim ne unum quidem adesse Episcopum, unicumve Theologum. Dies mensis VIII. proximæ congregationi habendæ dictus, Patribus eo die, qui apud vulgum Hilariorum est, & prophanari solet, rebus seriis, ac Synodalibus intentus. In ea de com- E muni assensu statutum, ut traditiones eadem cum verbo Dei scripto authoritate essent. Ac in margine habetur; Congregatio habita die Hilariorum. Pontifex cum Romæ consessus decreta conspicatus esset, rerum tractandarum gravitate considerata cum animo suo statuit Concilii negotium pensius habere, quàm hactenus habuisset.

Responsio. Hæc objectio ex pluribus constat mendaciis, quod res hactenus indecisæ leviter definitæ sint de novo, & quod libris antea incertis, & apocryphis authoritas canonica tributa sit. Jamdudum enim in antiquis Conciliis, Summorum Pontificum decretis catalogus librorum canonicorum fixus erat, ut in Epistola 3. Innocentii I. ad Exuperium, in Concilio Carthaginensi III. quod alii quintum, alii sextum vocant. Et à D. Augus. traditus l. 2. de doctrina Christiana c. 8. & in Concilio Milevitano c. 2. decreverunt Patres, ne aliter intelligeretur scriptura sacra, nisi quemadmodum Ecclesia Catholica semper intellexit. Nec ullo unquam sæculo defuit sollicitudo maxima Ecclesiæ in recipiendis libris divinis tanquam authenticis, ac rejiciendis iis, qui minimè in canone recipi debebant. Qua de re videri potest in prima classe synagogæ Judæorum diligentiam non desideratam fuisse, quantominus Ecclesiæ Christi desiderari potuisset. Nec verò unquam caruit translatione scripturarum vera, & fideli, quæ fuerit recepta, & à Patribus celebrata. Non enim in re tanti momenti decepta, ac delusa esset Ecclesia. Sed cum vitio exscriptorum varia menda irrepsissent in plures scripturarum codices, opus erat, ut ederentur cum emendatione, & correctione horum mendorum, quod Concilium mandavit fieri; ac ut executionem consequeretur, plures Summi Pontifices à Pio IV. usque ad Clementem VIII. diligentiam maximam adhibuerunt, ut recentia Biblia cum veteri vulgatæ linguæ Latinæ editione concordarent.

Quoad oppositiones autem contextus Græci, aut Hebraici cum illa vulgata editione Latina, cum illo tempore, quo purior erat contextus Græcus, aut Hebraicus, translatio in Latinum sermonem facta fuerit, nondum per Judæos, aut hæreticos corruptis illis fontibus, plus authoritatis inest vulgatæ isti Latinæ editioni, quàm Græcis, aut Hebraicis Bibliis. *Auctori[tas] vulgatæ editioni[s] Bibliorum*

Nec obstat, quòd in illa vulgata editione adhuc aliqua errata Grammatices inveniantur, non enim id ignorarunt sanctissimi Ecclesiæ Patres, nec defuerunt critices periti, qui ea possent corrigere, sed maluit Ecclesia dissimulare: tùm quia ex his levibus erratis nihil imminebat periculi circa fidem, & mores, tùm ne fideles tàm exactæ correctionis novitate offenderentur, quorum aures vetus illa editio ab infantia occupaverat. Postremo ut vetustam illam editionem venerarentur, quæ nascentis Ecclesiæ fidem educaverat, & crescentis roboraverat, sanctamque, ac venerandam illam simplicitatem antiqui interpretis, qui non sermonis ornatum, sed historiæ veritatem quæsivit, sua ipsorum approbatione honorarent, & vestigia majorum suorum sequerentur, qui eosdem errores sacra quadam pietate ducti tolerarunt, exemplo sanctorum Apostolorum, qui quamquam scirent editionem Septuaginta interpretum in multis redundare, & in multis deficere, eam tamen non contempserunt, sed ubique eam prædicaverunt, & ex ea prima fidei nostræ fundamenta ejecerunt. Temerarium igitur est, imo planè hæreticum, ait Sixtus Senensis Biblioth. sanctæ l. 8. hæresi 13. propter leves quosdam defectus, qui in nostra vulgata editione, citra ullum fidei, ac morum detrimentum reperiuntur, eam spernere, & abjicere, novasque, & prophanas in locum ejus hæreticorum translationes introducere: præsertim post Oecumenici Concilii decretum vulgatam comprobans editionem. Legi potest de istis prædictus Sixtus Senensis l. illo octavo, Bellarminus l. 1. de verbo Dei, & alii.

Quid verò ad paucitatem Patrum, qui primis Sessionibus aderant? sed cum omnia decreta in fine Concilii relicta fuerint, & uno omnium consensu à 255. probata, & subsignata, robore caret ista objectio.

Non moror autem, quod insinuat Paulum III. post istud decretum omni studio, & cura attendere voluisse ad res Concilii: quasi verò antea rem tanti ponderis non curasset serio, aut decretum ignorasset, quod ex ejus instructione proponentibus suis legatis conditum fuisset, nondum designatos per illud decretum codice vulgatæ, & antiquæ versionis, quæ probabatur. *Versi[o] hæreti[ca] Biblio[rum]*

Meritò autem Ecclesia hæreticorum traductiones abhor-

abhorret, & improbat. Tùm quod sanctorum Patrum, & interpretum authoritatem pro nihilo ducunt. Tùm quod interpretationes Judaicas plus æquo consectantur. Tùm quod nullus ex proprio sensu scripturas interpretari potest, sed magis ex dono, & gratia Spiritus sancti, sicut ait D.Petrus 2.Epist. c.1. *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit*. Spiritus autem ille non influit extra corpus sanctæ Ecclesiæ in membra per hæresim abscissa, quæ, sicut palmes à vite discissus, arescunt quotidiè.

Quartò, quantum possunt, hos textus in Biblia intrudunt, qui magis favent erroribus Judæorum, aut antiquorum hæreticorum, cujus rei plura exempla suppeditat Cotonus in præfatione *Genevæ plagiariæ*, §. XIV. Quintò, quia ubi offendunt quidpiam suis erroribus oppositum, illico conqueruntur textum esse corruptum. Sic Beza ad illud Matthæi cap. 10. *Primus Simon, qui dicitur Petrus*. In suis annotationibus πρῶτος, quid si hoc vocabulum ab aliquo additum est, qui primatum Petri vellet stabilire? nihil enim sequitur, quod cohæreat. Nec verò tunc rationem ullam habent textus Græci, aut Hebraici, quem depravatum esse conclamant, atque eo modo, aut abradendo, aut addendo, aut inflectendo, aut immutando versionem suam instaurant, ut eum ipsorum erroribus conspirare sacra Biblia videantur. Has depravationes manifestè propalat totus liber Genevæ plagiariæ, ut non veritatem inquirere, sed fucum facere, plebeculam decipere, erroresque suos verbi Dei specie obtectos obtrudere moliantur per varias illas versiones ab antiqua dissentaneas, quas Genevæ, & alibi cuderunt. Castalionis nescio quam versionem in pretio habent, qui, ut notat Sixtus Senensis eodem l. 8. hæresi 13 se Latinè loqui non putat, nisi quàm effœminatissimè loquatur, & citra omnem divinæ scripturæ majestatem, ac divini interpretis gravitatem, singulas quasque sententias meretricularum more fuco pingat, & calamistris inurat, lasciva quadam mollium verborum affluentia luxurians, ut in Canticis canticorum fecit. Et sicut hunc Salomonis librum inhonestis lenociniis contaminavit, ita omnem divinam scripturam prophanis, gentilibus, ac impiis vocibus prophanavit Semipaganus, ac Semigentilis iste interpres. Nomen Dei, ac nomen Jesu Christi mutavit in nomen divum, armipotentem, gradivum, ac cœlicolam, divinam ejus charitatem appellans cupidinem, ejus Angelos genios, ac innumera his similia, quæ, prolixior sim, si enarrare incipiam.

Quàm melior est una illa certa, constans, ac uniformis vulgatæ Latinæ editio hactenus recepta, & usitata, quàm tot novæ hæreticorum versiones, quas etiam ipse Lutherus improbat in commentariis de novissimis verbis Danielis, quòd turbent memoriam legentium, studium remorentur, ac in multis incertiorem, quàm fuerat, mentem dimittant: dicas de catholicis illud Genes. 11. *Erat autem terra labii unius*. Contra de hæreticorum synagoga. *Vocatum est nomen ejus Babel, quia ibi confusum est labium universæ terræ*.

Quod verò tantum elevat doctrinam Episcoporum, id, ut sine probatione affertur, contemni debet, & inter calumnias hæreticorum contra Catholicos annumerari. Nonnisi à doctissimis viris prodiisse Concilium judicaturi sunt, qui illud omni ex parte penetrabunt.

Quod verò de traditionibus narrat, de iis decretum fuisse à Patribus in die hilariorum, sanna est, qua sibi addictos exhilarat, quasi nihil serium agi posset à cordatis hominibus iis diebus, quos stulti, & sæculo addicti homines in ludicris impendunt.

Circa Sessionem v. De peccato originali.

Decreta verò consessus ubi typis excusa in Germaniam pervenere, multorum sermonibus materiam dederunt. Jactabatur enim vulgò de impietate Pelagiana, & supervacuè actum in Concilio, quæ ante mille annos à tot Conciliis, de communi Ecclesiæ consensu satis damnata. Tolerabile quidem esse, ut doctrina vetus confirmetur. Nec incongruè juxta illam veram universalem doctrinam fuisse propositam, sc. peccatum Adami ad posteros omnes propagatum: sed eandem, mox addita exceptione, eversam. Nec quicquam juvare, quod dicitur, exceptionem illam nihil asserere, sed in ambiguo rem relinquere. Sicut enim particularis universalem contradictionem falsam efficit: ita particularem ambiguam, incertam reddere universalem Ecquis verò non videt exceptione ea vigente, etiamsi ambigua, unumquemque jure posse concludere, non esse indubitatæ veritatis, peccatum Adæ ad omnes posteros transfusum, quia non est certum ad beatam Virginem transisse: maxime quod ea ratio, quæ exceptionem hanc suadet, alias plerasque admittendas persuadet. Scitè enim à Bernardo asseri, eandem rationem, quæ suggerit conceptionem Virginis esse celebrandam, evincere, patris quoque, & matris, item avorum ipsius, ac proavorum, totiusque prosapiæ conceptiones usque in infinitum celebrari dignas. Sed in infinitum non procedi, quia ubi ventum erit ad Abrahamum, illum solum suo merito ab originali peccato eximendum: illum se esse, cui de redemptore facta sit promissio. Christum semper dici semen Abraham: illum vocari patrem Christi, & omnium credentium, & exemplar fidelium; easque dignitates multo esse majores, quàm in utero Christum gestare juxta divinum responsum, quo Virgo pronuntiata beatior, quod verbo Dei audiens esset, quàm quod Deum lactasset, & peperisset. At si quis ob prærogativam se non adduci patietur ad Abrahamum excipiendum, neque veterem rationem probabit, Christum esse sine peccato, quod de Spiritu sancto natus sit, absque seminis virilis commixtione; is certè affirmaverit multo satius fuisse sapientis consilium sequi, & terminos à Patribus positos non transilire. Addebant insuper omnes Concilio plurimum debere, qui fateantur, & agnoscant manere in baptizatis concupiscentiam. Fore alioqui, ut cogantur homines negare se in ipsis illud sentire, quod planè sentiunt.

Pelagianismus damnatus in Trid.

In decreto reformationis expectabant omnes scholasticorum, & Canonistarum abusus emendatum iri: quod hi divinas proprietates Pontifici tribuant, Deum vocantes, infallibilitatem ei adscribentes, idem tribunal utrique concedentes: atque ipso Christo clementiorem asserentes. Illi verò doctrinæ Christianæ fundamentum scriptura neglecta in Aristotelis Philosophia ponant, omnia in quæstionem vocantes, & in utramque partem disputantes, etiam an Deus sit.

Responsio. Quid sugillas Synodum, quod Pelagianismum ab antiquis temporibus damnatum, iterum damnet? tota cohors Lutheranorum de Pelagianismo insimulabat Ecclesiam Catholicam Apostolicam, & Ro. nihil frequentius in ore habebant, & adhuc habent, quàm Pontificios, aut Papistas (nec enim de isto cognomine indignamur, legitimus filius Papam suum, & Patrem ignoscit, illegitimus, & spurius nescit, quem Patrem habeat) nihil inquam frequentius crepanto re meledico, & mendaci, quàm ipsos Pelagii esse discipulos. Quot paginas occupat ista calumina in magno volumine Iprensis Episcopi, qui in hac parte Lutheranis suffragatur? Debuit ergo Ecclesia ad retundendum os loquentium iniqua, condemnando Pelagii errores, ab iis se esse immunem declarare. Quid Momus ipse, in hoc reprehendat?

Prima, quæ in his sermonibus includitur, objectio soluta manet ex iis, quæ in controversia Concilii Basileensis dicta sunt circa conceptionem immaculatæ Virginis, ubi satis patuit terminum universalem *omnes* non excludere legem extraordinariam, qua aliqui à communi lege eximuntur. Nec tamen falsa est propositio, qua dicitur peccatum Adami ad posteros omnes propagatum esse, quia id intelligitur secundum legem ordinariam, non inclusis iis, qui privilegio peculiari immunes essent à peccato.

Quod verò vituperant exceptionem factam de Beata Virgine à Concilio, ignorant forsan D. Augustinum præfulsisse Patribus Concilii cum l. de natura, & gratia cap.36. sic loquitur. *Excepta itaque sanctaVirgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem*.

Nec eadem ratio est de Patre, ac Matre, avisque, & atavis B. Virginis, cum primus gradus sua decora habeat, quæ ad ulteriores gradus, & remotiores nonnisi absurdè extenderentur.

Neque absque causa dixit Concilium concupiscentiam remanere in baptizatis: quia cum deleatur peccatum originale in baptizatis, quod peccatum Lutherani dicunt esse concupiscentiam, pertinebat ad majorem manifestationem veritatis, ut diceretur, manere concupiscentiam, deleto peccato originali, ut appareret concupiscentiam non esse idem cum peccato originali.

Mera verò calumnia est, quod proprietates divinæ Pontifici attribuantur, etsi enim Deus sit exemplar omnium perfectionum, longè tamen aliter in Deo, & in creaturis reperiuntur, juxta illud Joann.1. *Quod factum est, in ipso vita erat*. Quæ addit de Theologia scholastica, cum nullas adducat rationes, nonnisi malam ejus pruriginem produnt proba quæque, ac probata carpendi, & sugillandi. Scholasticam hæretici vituperant, quia nesciunt, ac illi se vident impares.

Circa Sessionem VI. De Justificatione.

Ubi verò ad alias regiones, maximè ad Germaniam decreta pervenerunt, prius illud fidei, longè majorem loquendi dedit occasionem, quod magna attentione legendum, & animo diligenter pervolutandum, ut intelligi posset. Id autem non facilè erat assequi sine perfecta cognitione interiorum animi motuum; & in quibus sit activus, in quibus passivus, quæ quidem quia subtilissima sunt, & variis sese prodount speciebus, visa sunt idonea, quæ scholarum disputationibus exagitentur; quippè super hoc cardine universa Concilii doctrina vertente: An videlicet, primum objectum voluntatis operetur in voluntate, an voluntas in objecto, an verò uterque motus sit activus, & passivus? A nonnullis facete di- *Dicteria hæreticorũ.* ctum, si Astrologi motuum cœlestium veras causas nescientes, ad similitudinem veri conservandam, orbes excentricos, & Epiciclos excogitarunt, mirum non esse, si ad conservanda vestigia motuum supracœlestium, in opinionum excentricitatem inciderint; Grammatici vix continebant admirationem, imo risum, in artificioso contextu hujus propositionis v. capite. *Neque homo ipse nihil omnino agat*, quam parum intelligibilem dicebant, & aliis dissimilem. Nam si Synodus hoc dicere volebat, etiam homo ipse aliquid agat, perspicuè id dici potuisse, sicuti par est in materia fidei, ubi simplicissima sensorum animi expressio longè optima est: sin autem elegantiam adhibere cuperent, sic exprimere potuisse, etiam homo ipse nonnihil agat. Sed interposita voce *omnino*, orationem esse incongruam, & sensus expertem; quemadmodum alias omnes orationes constantes duabus negationibus, quæ in affirmativam resolvi nequeunt. Nam si quis velit eam resolvere, dicendum habeat, etiam homo ipse aliquid omnino agat, quod

A incongruum est, cum intelligi vix possit, quid significet, aliquid *omnino*, in hoc proposito; nisi dicat hominem habere actionem certo quodam modo, quæ aliis modis actio non sit.

Et cum non deessent, qui Patres excusatum irent, dicerentque in verbis, & loquendi formula non ita omnia ad vivum esse resecanda; quod id cavillandi studium proderet. Respondebant, formulis loquendi usu receptis benignam interpretationem tribuendam. Ubi verò, perspicuo, usitatoque sensu relicto, ad novas, & ineptas interpretationes itur, quæ contradictionem includunt, cavillis viam struunt, & utrimque homines in errorem abducunt, publicæ utilitatis rationem deB poscere, ut fraus detegatur.

At qui Theologiæ periti, & intelligentes, doctrinam eam, posse hominem inspirationes divinas semper rejicere, dicebant pugnare cum publica, & antiqua Ecclesiæ precatione: *Et ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates*. Quam orationem pro desiderio vano, ac futili habere non convenit, sed ut loquitur D. Jacobus, tanquam ex fide factam, atque à Deo erga electos suos misericordi exauditam. Neque amplius dicendum cum D. Paulo ab homine non proficisci, quod vasa iræ à vasis divinæ misericordiæ separat, cùm, quod separat, sit humanum illud, nonnihil omnino. Plerique etiam locum illum cap. 7.excutiebant, ubi dicitur, unicuique dari justitiæ mensuram secundum Dei beneplacitum, & C propriam cujusque recipientis dispositionem: cum horum utrumque verum esse nequeat. Nam si Deo visum uberiori mensura largiri ei, qui minus rectè disponatur, non tùm dabit pro mensura dispositionis in recipiente: aut si pro ea mensura gratiam donat, habet Deus semper causam forinsecus impellentem ad operandum, neque unquam beneplacito suo utitur.

Mirabantur quoque nonnulli, quòd damnassent eos, qui dicerent, fieri non posse, ut homines præcepta Dei observent, cum in decreto secundæ Sessionis, Synodus fideles Tridenti congregatos hortetur, pœnitentiam agentes, delicta confitentes, & Eucharistiæ Sacramentum sumentes, præcepta Dominica adimplere, quantum quisque poterit. Quæ quiD dem modi adjectio foret impia, si justificatus posset ea absolutè servare, obiervabantque, ad omnem cavilli ansam effugiendam, ipsam vocem, *percepta*, additam.

In Ecclesiastica Historia multum versati affirmabant in omnibus Conciliis ab Apostolorum temporibus ad hoc usque sæculum in Ecclesia congregatis, si in unum omnia conferantur, tot articulos haudquaquam definitos, quot in unica hac Sessione patres decidissent, quorum bonam partem deberi Aristoteli causarum genera exactius distinguenti, absque quo si fuisset, multos fidei articulos Ecclesia desiderasset. Etiam politici, quorum non est in res religionis nimium inquirere, sed præeuntes sequi, in hoc decreto nonnihil desiderabant. Nam cum cap. E x. præcipiatur observatio mandatorum Dei, & Ecclesiæ, idemque Can. xx. repetatur, offendiculo ipsis erat, quod de observandis principum, ac magistratuum edictis obligatio nulla adderetur: sacra scriptura obedientiam his debitam in primis inculcante, nec veteri tantùm lege, sed in novo quoque testamento Christo Salvatore, D. Petro, item & D. Paulo, multis verbis, & disertis, eam omnibus commendante. Ut Ecclesia audiatur expresè præcipi, ut ei pareatur, non adeo apertè, his enim obediri, qui de suo imperant, hos audiri, qui alienum mandatum promulgant. Neque satis his faciebat, quod obtendebatur, obedientiam Principum includi præceptis de obedientia Dei, quod Deus ipse præceperit superioribus esse parendum. Respondebant enim eadem ratione mentionem Ecclesiæ fuisse omittendam: atqui hanc fuisse expressam, illam silentio præ-

prætermissam, fortè quod Ecclesiasticis jam dudum A propositum sit, perniciosam eam opinionem in hominum mentibus alere, obedientiam ipsis deberi propter conscientiam, Principibus autem, & magistratibus solùm ad temporales pœnas evitandas, cum de cætero eorum mandata transgredi liceat, qua via facilè sit omne regimen politicum in odium adducere, & quasi tyrannidem repræsentet subvertere: subjectionem verò sacerdotibus, tanquam viam unicam, & principalem subvolandi in cœlum omnibus ingerendo, omnem in se jurisdictionem primum, ac tandem imperium derivare.

Responsio. Ut doctrina de justificatione per Concilium elucidata est potissimum, quam vix antea leviter alia Concilia attigerant; sic contra hanc sessionem, ut eam mendacem, ac ridiculam exhibeat, ma- B jores machinas admovet vaferrimus historicus, aut potiùs hæreticus, qui sententias claras Concilii involvere nititur nugacitate grammaticorum, quasi obscura essent ista verba c. 5. *Itaut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens*. Sed iis præsidiis septa est doctrina Concilii Tridentini de justificatione, ut nulla vi argumentorum perfringi possit, multo minus ineptis illis dicteriis de orbibus excentricis, qui in ejus capite volvuntur, ut à centro unitatis Ecclesiæ aberret. Numera, quæso, quoties Aristotelem, & scripturam quoties laudet synodus, & ex tuo calculo comperies, cui magis sit addicta. Sed ad rem. Verè hæretici dicti sunt aucupes syllabarum, sed melius est, ut nos irrideant C grammatici, quàm non intelligant populi. Ut nihil reliquum faciant libero arbitrio, totum opus justificationis soli Deo tribuunt, contra Catholici volunt etiam suas partes habere liberum arbitrium, postquam inspiratione Spiritus sancti præventum fuerit. Cum ergo sentiant hæretici liberum arbitrium nihil omnino agere in opere justificationis, non potuit Concilium melius eorum hæresim retundere, quàm eorum assertioni, & affirmationi negativam hanc opponere. Per ista verba retundit tàm sententiam Lutheranorum, qui dicunt voluntatem tantùm passivè se habere, quàm etiam Calvinistarum, ac aliorum, quocumque nomine censeantur, qui dicunt quidem activè se habere, putantes sic à Luthero se discriminare: sed tamen cum talem actionem admittant, quæ D non subjaceat indeterminatæ, & indifferenti in utramque partem contradictionis, aut contrarietatis motioni, si disputatio ad vivum resecanda sit, haud hilum à Lutheranis differunt, tantumdem enim est agere ex necessitate præmotionis cujusdam Physicæ, aut gratiæ per se efficientis, & sibi ineluctabiliter subjicientis liberum arbitrium, ac passivè agere, seu melius dicas, passivè agi. Quocumque enim modo intelligatur, privatur voluntas dominio sui actus, nec laudem meretur, quicquid utrovis modo agat. Quare synodus volens præcavere tàm Lutheri, quàm Calvini errori, & ipsorum sensui contradicere, prudenter usa est his verbis: *Neque homo ipse nihil omnino agat*. Ex ipsis terminis patet mens Concilii; quid urges elegantiam grammaticorum? *indignum vehementer existimo, ut verba cœlestis oraculi restringam sub regulis Do-* E *nati*, ait D. Greg. l. 1. moral. c. 5. & rursum D. Augustinus l. 3. de doctr. Christ c. 3. *Plerumque legendi consuetudo vulgaris utilior est significandis rebus, quàm integritas litterata*. Sed & Arnobius l. 1. contra Gentiles ad hanc paganorum objectionem contra Christianos, *barbarismis, & solœcismis obsitæ res vestræ*. Respondet: *Puerilis sanè, atque angusti pectoris reprehensio*. Et post multa, quæ affert in eam rem, *cum de rebus agitur ab ostentatione submotis, quid dicatur, spectandum est, non quali cum amœnitate dicatur: nec quid aures commulceat, sed quas afferat audientibus utilitates*. Quamvis & assertio Concilii, si communis usus loquendi spectetur, non adeo sit inconcinna, ut hac indigeat apologia.

Maximè si spectemus adverbium *omnino* magis ad exaggerationem inservire, magisque rem quampiam affirmare, aut negare, prout propositio hac modalitate affecta est affirmans, aut negans. Sed insuper quis nesciat duas negationes affirmationi æquivalere? aut quod scribit D. Augustinus l. 1. hypognosticon c. 5. *Ipsum nihil quid est? tamen dicimus nihil est: pro consuetudine addimus est ad nihil*. Quidni ad agere addatur?

Ad ratiocinationes Theologorum non difficilis est solutio. Ad 1. si ex termino *compelle* velit inferre voluntatem non resistere inspirationibus divinis, ex termino *rebelles* contrarium inducitur: non talis est illa compulsio, quæ violentiam inferat, sed magis quæ suavitatem afferat, moralis est, non Physica, & sicut dicitur: *Trahit sua quemque voluptas*: sic æquè diceretur, compellit sua quemque voluptas, absque necessitate tamen, ut non ineleganter explicat etiam D. Augustinus tract. 25. in Joannem tractans hæc verba ejusdem Joannis 6. à Christo prolata: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*. Ad 3. separatio vasorum iræ à vasis misericordiæ non est secundum D. Paulum ab homine solo, & primario, sed præsupposita misericordia Dei, quæ unicuique sufficienter adest: non est à mente Pauli alienum quod unusquisque propria voluntate, prout resistit, aut subdit se vocanti Deo, reddat se vas iræ, aut misericordiæ æternæ, ut quid enim Deus tamdiu sustineret in patientia vasa iræ? ad Rom. 2. Ad 3. non repugnant inter se, quòd gratia justificans detur unicuique à Deo secundum propriam dispositionem in cooperando divinæ motioni, qua præparatur voluntas per antecedentem gratiam, ut loquitur D. Augustinus Epist. 106. & quod detur secundum divinum beneplacitum, & gratis: quia hoc Dei beneplacitum excludit tantùm meritum hominis ex condigno, quod in illo nullum est ante statum gratiæ justificantis, seu habitualis. Utrumque enim consistere potest, ut mensura justitiæ, seu gratia justificans detur major, aut minor pro ratione actuum ferventiorum, aut magis remissorum fidei, spei, & detestationis peccati, seu detur gratuito, & ex Dei beneplacito, quia datur homini hos prævios actus exercenti, tanquam ei, qui se disponit ad gratiam sanctificantem, non tanquam ei, qui ipsam mereatur ex condigno: nam de merito ex congruo non est, quòd loquamur, cum propriè meritum non sit. Ad 4. de præceptis divinis non est impia additio, ut ea adimpleat quisque, quantum poterit, & si ipsa possibilia sint: quia adimplentur ab uno perfectiùs, & ferventiùs, ab alio imperfectiùs, cumque tepore, idcirco non frustra exhortatur Concilium, ut ea quisque adimpleat, quantum poterit perfectè.

Ad historicos. Verum est multa in hac Sessione definita fuisse, sed quæ ut plurimum sic inter se connexa sunt, ut ex positione unius alia multa inferre liceret. Nec in rebus difficillimis Philosophorum vera dogmata dedignatur. Vasa illa sunt Ægyptiorum, quæ Israelitæ secum adsportant ad usum templi. Sed forsan vult pungere Concilium, aut in occulto sicut serpens mordere, quasi tàm multa definiri non potuerint cum debito examine: sed audiat præsidem Concilii Cardinalem de Monte: coacti fuimus, ait, in eo (decreto justificationis) insudare septem mensibus, non intermittendo unam diem, & habendo sæpè duas congregationes in uno, & eodem die. Ut supra ad Sessionem 11. relatum est. Ad politicos: certè illi parum urbani sunt, si etiam silentem synodum increpent. Quo se vertat Ecclesia, seu loquatur, seu taceat? ut re ab iis, quos peperit (tàm infelices, & mordaces habet filios) arguitur, irridetur, dilaceratur. O quale monstrum est hæresis, & quantum malum!

[Left margin: ...trina ...stifi... ...one per ...eluci... ; ...vè, & ...è age... ...id.]
[Right margin: Compulsio moralis. ; Examen politicum in accid.]

Cir-

Circa Sessionem XIII. *de Eucharistia.*

Evulgatis Sessionis hujus decretis doctrina de Eucharistia Germanis, aliisque in rebus examinandis curiosis, multiplicem differendi materiam præbuit. Primum ubi de modo existentiæ agitur, qui dicitur, vix verbis posse exprimi; mox tamen affirmatur conversionem eam propriè vocari transubstantiationem, & alibi, vocem eam esse aptissimam, unde dubitandum non fuisse quin posset verbo exprimi. Deinde quod dicitur Christum post panis, vinique benedictionem dixisse, se suum ipsius corpus, & sanguinem præbere, pugnat cum omnium Theologorum, & totius Ecclesiæ Romanæ opinione, quasi consecrationis verba non fuerint, hoc est corpus meum, cum ea post consecrationem dicta esse affirmet. Ad hæc, quod asseritur corpus esse in Eucharistia ante usum, quia Christus affirmabat, corpus suum esse, quod præbebat, antequam Apostoli Eucharistiam de manu Domini acceperant, arguere videtur præbitionem non pertinere ad usum, licèt contrarium in manifesto sit. Tùm quod cap. 5. doctrinæ, dicitur Sacramento Eucharistiæ deberi cultus latriæ, sive divinus, tanquam loquutio admodum impropria subnotabatur, cum per Sacramentum non res significata, aut contenta, sed significans, & continens intelligatur: Ideoque in can. VI. loquutionem eam emendatam, ubi dicitur Dei filium in Sacramento adorandum. Notatum denique quod dicitur Anathemate 3. totum Christum contineri sub singulis cujusque speciei partibus separatione facta, quasi inde sequeretur, non esse totum in singulis partibus etiam ante separationem.

Transubstantiatio.

Responsio. Doctrinam Concilii de sacramento omnium excellentissimo suspectam reddere nititur scriptor actorum Tridentinorum, grandia facturus, si essent vires pectoris malitiæ pares, aut hæretico animo robora optata responderent: sed quia hæc illi deficiunt, non potuit aliis, quàm levioribus argumentis, constantissimam in omnibus sæculis de Eucharistia doctrinam à Concilio declaratam, ac definitam impetere. Nam rogo quot sunt, quæ dicuntur, etsi non nisi vix dici posse ferantur? Quamvis ergo Concilium dixerit vix posse exprimi conversionem substantiæ panis in corpus Christi, & postea vocari propriè transubstantiationem, quid hìc reprehensione dignum, aut à communi modo loquendi absonum? Vix certè dici potest, quàm sit inane hoc argumentum, & tamen ut nihil intactum, aut intentatum relinquat, illud in fronte statuit pugnaturus adversus Deum in Sacramento Eucharistiæ existentem.

Sed quod subjungit, nihilo validius est, cum sit mendacium: non enim Concilium affirmat Christum post consecrationem protulisse hæc verba, *hoc est corpus meum*, in quibus ipsa consistit consecratio, sed tantùm Christum post benedictionem corpus suum præbuisse. Legantur verba omnia c. 1. illius sessionis 13. sed forsan per benedictionem vult ipsam consecrationem intelligi. Quod minimè admittendum est, cum verbum *benedixit* quod præmittunt Euangelistæ verbis consecrationis, primò ad Deum referatur, quem Christus laudabat, & invocabat ejus beneficientiam super panem, ut ex eo fieret corpus proprium; quemadmodum nos ex Christi imitatione, ante consecrationem laudes ad Deum præmittimus, post quas sequitur consecratio in prolatione horum verborum: *hoc est corpus meum.*

Quod circa caput 3. ejusdem Sessionis ex verbis Concilii sequi præbitionem corporis Christi non pertinere ad usum, infert, quod Christus diceret esse corpus suum, quod præbebat, ex eodem capite, & iisdem verbis videtur inferri potius contrarium: quia cùm usus rei esse ipsius rei præsupponat, sicut & ipsa præbitio, quia non præbetur res non existens, Concilium narrans, quod Christus affirmaret corpus suum esse, quod præbebat, dat intelligere corpus præextitisse in aliquo priori præbitioni illius, ac ejus acceptationi factæ ab Apostolis.

Quod arguit locutionem impropriam in cultu latriæ, quem ipse magis impropriè divinum vocat, circa sacramentum Eucharistiæ, cum per sacramentum non res significata, & contenta, sed res significans, & continens significetur, in hoc aberrat à vera notione sacramenti, prout usurpatur ab Ecclesia, quæ per illud intelligit quoddam compositum ex speciebus panis, & sanguinis, atque simul ex corpore, aut sanguine, itaut in ipso composito sacramentali contineatur ipse Christus, ac proinde non immerito cultus latriæ illi debeatur. Nec canone 6. istud correxit Concilium, sed clarioribus verbis explicavit. Nam utrumque verum est, & quod sacramentum sit adorandum, & quod Christus in eo sit adorandus: sicut si quis diceret & Christum esse adorandum, & verbum in Christo, in neutro à veritate deflecteret.

Cultus latriæ debitus Eucharistiæ.

Notatum ultimum est minoris momenti, cum intenderet tantùm Concilium id explicare, quod aliquam difficultatem pati videretur, an post specierum separationem in singulis etiam partibus integer Christus existeret.

Circa Sessionem XIV. *De Pœnitentia.*

Hic Theologi Lovanienses contra illud de reservatione casuum objiciunt, rem non esse perspicuæ veritatis. A nullo enim patrum mentionem ejus unquam factam, immo Durandum, qui ipse fuerat pœnitentiarius, & Gersonem, & Cajetanum magni nominis viros affirmare non peccata, sed censuras modò Pontificis judicio reservatas; adeoque durum nimis videri, hæreticis eos annumerare, qui aliter sentiant. Horum verò sententiæ accedebant Colonienses Theologi, & ipsi quoque affirmantes neminem ex antiquis scriptoribus reservationis meminisse, nisi in casu peccatorum publicorum; & neque bonum factum, neque Concilio decorum censentes, damnare Cancellarium Parisiensem ita pium, ac Catholicum scriptorem, qui scriptis suis reservationes exagitasset. Certè hæreticos eas incusare tanquam pecuniarum aucupes: neque aliud esse Cardinalis Campegii de iis in sua reformatione judicium. Itaque cavendum patribus, ne adversariis materiam præbeant ea objiciendi, quæ Theologis non promptum sit refellere: quin potius ea moderatione utendum tàm in doctrina, quàm in Canone, ut Catholicis ipsis offensioni non sint. Addunt porro iidem Colonienses sensum verborum, *quæcumque ligaveritis*, Canone X. damnatum, esse ipsam Theophilacti disertis verbis interpretationem, cujus condemnatione Protestantes triumphaturi sint. Item quod dictum sit potestatem ligandi de injungendis pœnitentiis accipiendam, à sanctorum veterum mente longè abesse, qui ligandi voce intelligebant, à perceptione sacramentorum, quoad plenè satisfecissent. Instabant etiam pœnitentiæ publicæ mentionem esse faciendam, quam adeo frequenter memorant Patres, Cyprianus in primis, & D. Gregorius Pontifex, quorum hic in Epistolis jure divino necessariam asserit; & quamquam nisi in usum revocetur, sperandum non sit, Germaniam hæreticis, & scelerum manifestis liberatum iri, nullum tamen neque in decreto de doctrina, neque in canonibus in ejus commendationem verbum editum, sed enervari potius, & vim omnem ei detrahi: Postulabant denique certo aliquo signo externo sacramenti hujus materiam manifestari: alioqui objectiones adversariorum satis commodè dilui non posse.

Theologis Ordinis Franciscanorum duo admodum displicebant, alterum, quod Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem materiam esse sacramenti Pœnitentiæ declarassent, non quod ea ad pœnitentiam

Scotistarum sententia de partibus pœnitentiæ.

tiam necessariò requiri negarent, sed quod pro partibus essentialibus non agnoscerent. Materiam enim dicebant esse quiddam, quod à ministro applicatur recipienti, non autem actum ipsius recipientis, sicuti in omnibus apparet sacramentis: absurdum itaque esse pœnitentis actus sacramenti partem constituere. Immo non minus requiri contritionem in sacramento Baptismi, quàm in Pœnitentia, neque tamen partem efficere baptismi. Olim ante baptismum peccatorum confessionem requisitam, sicuti in illis videre est, quos divus Joannes baptizavit: & egisse pœnitentiam Catechumenos. Neque tamen ista quis aut partes, aut materiam baptismi dixerit. Quamobrem, qui opinionem istam damnet, quam & veteres Theologi Franciscani tenuerunt, & nunc schola universa Parisiensis, terminos egredi, quos patres posuerunt. Rursus malè habebat eos, quod hæresi adscriberetur, dicere absolutionem sacramentalem esse declarativam, cum hæc fuerit D. Hieronymi, Magistri Sent. & Bonav. dilucida sententia; ac propè omnes Theologi scholastici perspicuè dixerint, absolutionem in sacramento Pœnitentiæ esse absolutionis declarationem. Atque cùm hìc quidam responderent, pro hæretico non damnari, qui affirmet absolutionem esse declarationem, quod peccata sint remissa ei, qui certò credat sibi esse remissa, ut sola Lutheri opinio anathemate hoc feriatur: ea responsio Franciscanis haud satisfaciebat, ajebant enim, ubi de hæresi agitur; perspicuè loquendum, neque ad manum adfuturum semper aliquem, qui istam adferat declarationem, ideo tàm in capite doctrinæ, quàm in Anathemate articulum hunc elucidandum. Ad hæc F. Ambrosius Pelargus Electoris Trevirensis Theologus, monuit verba Christi, *quorum remiseritis*, vix ab ullo Patrum exponi de institutione sacramenti Pœnitentiæ: sed à nonnullis accipi de Baptismo, ab aliis de quocumque modo, quo peccatorum remissio obtinetur. Itaque qui verba ea ad solam institutionem sacramenti Pœnitentiæ restringat, & hæreticos pronunciet omnes, qui verba aliter accipiant, magnam adversariis palmam dare, & materiam gestiendi, ob damnatam in Concilio veterem Ecclesiæ doctrinam. Hortari igitur, suspenso ut gradu incedentes, omnes patrum expositiones priùs consulant, ac singulis examinatis, quid statuendum sit, denique deliberent. Patrum plerique monitis his auscultandum judicabant, postulabantque, uti novam deputati inirent consultationem, solitoque more, submotis iis, quæ cuivis offensionem creabant, decretum conficerent omnium suffragiis approbandum.

[margin: ...solutio pœni...tia.]

Non satis fuit Petro Suavi Polano, aut quovis alio nomine vocetur (nam *Petrus Polanus suavis* anagramma est proprii ipsius nominis, quod erat *Paulus Harpius Venetus*) cùm esset Notarius actorum Tridentinorum in examine Sess. 6. Grammaticos, Dialecticos, Theologos, Historicos, Politicos in Concilium produxisse, nisi etiam alias copias in aciem educeret ad subvertendam penitùs doctrinam de Pœnitentia. Hæ sunt ex Theologis pluribus, Durando, Gersone, Cajetano, ex Coloniensibus, ac etiam Franciscanis, cum aculeatis Scoti argumentis prodeuntibus. Sed copiæ istæ omnes Deo auspice dissipabuntur. Nam primo Concilium non annumerat inter hæreticos, qui dicunt solas censuras, non ipsa peccata reservari, ut censent multi inter probatos Doctores Catholicos, sed tantùm eos, qui dicerent jus non competere Episcopis reservare sibi casus: at verò Catholici Doctores jus illud Summo Pontifici, ac Episcopis competere non inficiati sunt, cùm possint casus aliquos, tàm ratione censuræ, quàm culpæ sibi reservare, itaut absolutio ab aliis data sit irrita, cùm pertineat ad Summum Pontificem divisio Diœceseon, ac distributio subditorum, unicuique Episcopo, sicut & ipso annuente divisio parœchiarum, ac distributio subditorum, unicuique parocho ad Episcopos pertinet. Sicut ergo in Pontificis, ac Episcopi potestate est dare hos, vel illos subditos: ita etiam in potestate est subdere illos absolutè, vel tantùm secundum certos casus. Nec potestatem illam, aut jus exagitavit Gerson, sed abusum, qui potest aliquando irrepere in multitudine casuum reservatorum, cùm omnia ad ædificationem tendere debeant in Ecclesia. Legi potest in serm. contra Bullam Mendic. &c. Sicut & de antiquo usu reservationis peccatorum Cyprianus Epistola, quæ incipit, *miror vos fratres*, ex qua patet idololatriam sibi reservasse extra casum mortis. Sed & D. Ambrosius cædes à Theodosio in urbe Thessalonica patratas sibi sic reservaverat, ut nullus inferiorum sacerdotum auderet eum absolvere, in hist. trip. l. 19. c. 30. & Origenes hom. 10. super *Numeros* dicit pœnitentem quandoque indigere non solùm sacerdote, sed etiam Episcopo. Vide Chapeavillam de casibus reservatis c. 2. q. 3.

[margin: ...serva... casuū.]

Quod addit de damnata per Canonem x. Interpretatione Theophilacti, id omnino à veritate alienum est. Sic enim Theophilactus ad Matthæi c. 16. *Habent enim potestatem ligandi, & solvendi, qui, sicut Petrus, Episcopatus gratiam assecuti sunt* Et in cap. Joan. 20. similia verba tractans. *Vide insuper sacerdotum dignitatem, quod divina sit, Dei enim est remittere peccata.* Quæ longè sunt à mente Lutheri, qui in libro de captivitate Babylonica confessionem coram quovis privato fratre factam probat, nec necesse asserit prælato, aut sacerdoti confiteri. *Quare*, ait, *ego principes istos Babylonis, & Episcopos Bethavem amoverem: ut de occultis audiendæ confessionis, facultatem permittant liberrimam omnibus fratribus, & sororibus, ut peccator, cui voluerit, suum peccatum revelet.* Quæ doctrina Lutheri hoc canone perstricta est, non interpretatio Theophilacti, ut mucro, quem in Concilium distrinxerat, in ejus potiùs pectus infixus sit, tantumq; abest, ut ex Theophilacto assequatur, quod petit, ut illo potiùs juguletur.

Subsequentem mox interpretationem aliam de potestate ligandi, id est, arcendi ab absolutione, ac sacramentis usque ad plenam satisfactionem evincit ratio manifesta, cùm opus peccatoris non sit satisfactorium, nisi priùs remissa sit culpa: sed & damnatio Petri Oxoniensis per Sixtum IV. de qua dicemus tomo sequenti, in eandem interpretationem cadit, & hæreticam demonstrat.

Quod exagitat Concilium, eo quòd tacuerit de pœnitentia publica, nimis in hoc morosum, & minùs attentum ad Sess. 24. c. 8. de reformatione, se ostendit, nec sibi ipsi constat, cùm reprehendit aliàs Concilium, quod tàm multa definiat.

Objectio Franciscanorum tangit controversiam scholasticam, in qua putamus Thomistas Scotistis prævalere, ac actus pœnitentis contritionem, & confessionem esse materiam, ex qua Sacramenti pœnitentiæ, cum iis etiam significetur, licèt magis confusè remissio peccatorum: quippè qui coram Domino pio, ac clemente luget peccata, ferè ex hoc ipso absolutionem consequutus est Nec obstat, quod tàm Tridentinum, quàm Florentinum vocent quasi materiam, quia hoc est tantùm ad significandum, quod non apponantur extrinsecus, quasi aqua, verbi gratia in Baptismo, non tamen id necessarium est ad veram materiam Sacramenti, cùm etiam in matrimonio consensus mutuus habeat rationem formæ, & materiæ, etsi sit quid intrinsecum; unde non parum opinio Scoti per Concilium impetita est, licèt ejus discipuli ictum avertere conentur variis evasionibus, quas hìc non perpendimus. Quod verò urget Polanus in Baptismo contritionem, ac confessionem præviam non esse materiam, etsi in adultis requirantur, ac proinde in pœnitentia non debere haberi pro materia; dici potest ad hoc argumentum Sacramentorum materias, ac formas ex Dei arbitrio institutas fuisse, erat

[margin: *Thomistarum opinio probata circa partes pœnitentiæ.*]

erat autem ratio peculiaris, cur in Baptismo actus baptizati non essent materia, ut faciliùs istud sacramentum applicaretur etiam parvulis, quia non tàm gravia censentur crimina illius, qui nondum fidem Christo dedit, ac in ejus societatem admissus est, ut Sacramento faciliori jure adjuvari possit, quod advertit Concilium eadem ipsa Sess. cap. 8. Nam post Baptismum gravius est peccare, & templum Dei violare, ideo Sacramentum instituit Deus, paulò severius, in quo voluit actus laboriosos pœnitentis essentialiter requiri, unde fit, ut non valeat consequentia à materia Baptismi ad materiam pœnitentiæ. Nec in re tanta debuit curare Concilium aliquantulam offensionem Scotistarum circa materiam pœnitentiæ, licèt circa formam eorum Doctori magis adhæserit, cùm in 4. sent. dist. 14. quæst. 4. præclarè asserit doctrinam de Sacramento Penitentiæ subalternari doctrinæ de judiciis, & etiam doctrinæ de sententiis: pro quanto enim est in Ecclesia duplex forus, scilicet privatus, & publicus, pro tanto est duplex judicium, & quantum ad aliquas regulas justitiæ oportet esse convenietiæ hic, & ibi. Ubi benè ait, quoad aliquas regulas, quia in judicio externo absolutio Ecclesiæ est magis declaratoria, at in judicio interno est magis operatoria remissionis peccatorum, in quo judex spiritualis majori pollet virtute, quàm Judex sæcularis. Nec Concilium litem hanc dirimit, cùm limitatè ad opinionem Lutheri Can. 9. damnet asserentes absolutionem non esse actum judicialem, sed nudum ministerium, &c.

Circa eamdem Sessionem 14.

Continuantur objectiones Polani.

Multam sermonis materiam dedit, quod primo capite doctrinæ, & sexto Canone definitum est, Christum Sacramentum Pœnitentiæ tùm instituisse, quando insufflavit in discipulos suos, dicens, *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, &c.*

Institutio sacram. pœnitentiæ.

Mirum igitur meritò videri, eumdem Christum, instituentem ritum confitendi homini sua peccata, adeo sigillatim, & exactè, ut nulla exstet istiusmodi vetus consuetudo, verbis id apertis non effari, sed ejusmodi, ex quibus per consequentiam solam, eamque pessimè connexam Christi mens eliciatur, imò per consequentias plurimas, valdè remotas, ex Synodi sententia petatur. Nec minus mirum illud, quod cùm institutio habeat verbum, Remittendi, Patres in solemni sua forma, non dicant, Remitto tibi peccata, sed potiùs absolvo te à peccatis: & alii addebant, si per hæc verba sacramentum absolutionis instituitur, cum hac forma, *Absolvo te*, propter eum, qui absolvitur, inevitabili necessitate sequi, alterum sacramentum, aut ipsum hoc instituendum propter eum, qui ligatur, cujus hæc sit forma, *ligo te*, cùm intelligi satis non possit, quomodo eadem potestas absolvendi, & ligandi fundata in verbis Christi planè similibus, in solvendo requirat pronunciationem verborum, *Absolvo te*: & in ligando non requirat ea verba pronunciari, *ligo te*. Aut qua de causa ad exequendum illud, quod Christus dixit, quorum remiseritis, &c. &, quæcumque ligaveritis, necesse non sit dicere, *ligo te*: sed ad exequendum, quorum remiseritis, & quæcumque solveritis, necessario dicendum sit, *Absolvo te*.

Nec dissimile erat Criticorum judicium de verbis iis cap. 5. doctrinæ, ubi dicitur, Christum eisdem illis verbis constituisse Sacerdotes peccatorum judices, ad sententiam remissionis, aut retentionis peccatorum pro potestate clavium ipsis tradita pronunciandam; ac proinde à pœnitentibus peccata omnia in specie, ac sigillatim ipsis in confessione revelanda, etiam circumstantias, quæ peccati speciem mutant. Ex verbis enim Christi liquido apparere, Christum

A non distinxisse duo genera peccatorum, unum, quod oporteat remittere, & alterum, quod retinere, ideoque Sacerdoti sciendum, utrius generis delinquens sit reus: sed duo potiùs genera peccantium, verbis iis, quorum, & quorum, unum pœnitentium, quibus remissio peccatorum conceditur; alterum impœnitentium, quibus remissio denegatur. Ideoque Sacerdoti cognoscendum potius statum delinquentis, quàm naturam, & numerum peccatorum. Illud autem, quod additur de circumstantiis peccati speciem mutantibus, admodum insipidum judicabant; posseque quemvis virum bonum salva conscientia dejerare, sanctos Apostolos, & ipsorum discipulos, rerum cœlestium peritissimos, numquam adeò curiosos subtilitatum humanarum speculatores fuisse, ut ipsis curæ esset intelligere, esse in peccatis circumstantias speciem mutantes: & plerosque omnes forsitan id adhuc ignoraturos, nisi Aristoteles ad istam

Circumstantiæ peccatorum.

B speculationem viam præivisset, quæ jam nunc, si diis placet, articulum fidei ad salutem necessarium nobis concinnavit. Id quidem probabant, *Absolvo*, verbum esse judiciale, & valere consequentiam, Sacerdotes, si absolvant, esse judices. Sed inconstantiæ rursus esse videbatur, damnare eos, qui dicerent absolutionem nudum esse ministerium pronunciandi remissa esse peccata; cùm manifestum sit, in hoc versari judicis officium, ut innocentem pronunciet, ac declaret eum, qui immunis est à culpa, & reum, qui deliquit. Non permittere autem personam judicis,

C quam sustinet Sacerdos, aut delinquentem justum reddat, quod tamen sibi vendicat. Enimvero principem esse, qui delinquenti pœnam remittat, ac famæ restituat: huic similiorem, qui ex impiò faciat justum, quàm judici, qui muneris sui partes transgreditur, quoties alium insontem pronunciat, quàm eum, quem verè talem comperit. Illud verò supra omnia admirationi fuit, quod integram, & singularem cum circumstantiis omnibus peccatorum confessionem inde evincere satagebant, quod neque judicium sine causæ cognitione exerceri, neque in pœna pœnitentibus imponenda æquitas servari poterat, peccatis Sacerdoti in genere solummodo cognitis: tùm quòd Christus ipse hoc genus confessionis ideò præcepisset, quo condignam pœnitenibus pœnam possent imponere. Sic fanè ridiculos morta-

D les facere, & palam fatuos censere, quibus quidvis quantumvis absurdum ipsis asserentibus tanquam fide dignum persuaderi possit. Neminem enim esse adeo simplicem, qui nesciat, aut non videat à confessariis quotidiè pœnitentiam præscribi, non modò delictorum meritis non ponderatis, sed ne minima quidem eorum habita ratione. Qui verba Concilii audiat, credat forsan esse confessarii trutinam, ad quam peccatorum minutissima, & veluti atomos expendant. Atqui nimio plus compertum esse, multorum homicidiorum, adulteriorum, ac furtorum reis sæpenumero in pœnam denunciari orationis dominicæ quinis vicibus recitationem. Esseque familiare confessariis, plerisque omnibus, etiam litteratis, in pœna denuncianda dicere, se partem modo pœnitentiæ imponere. Quorsum igitur exactam illam pœ-

E nitentiam ad modulum delictorum? aut cui fini particularem peccatorum cum suis circumstantiis enumerationem? sed quid opus est longius provehi, aut plura consectari, cum ipsa Synodus doctrinæ cap. 9. & anathemate rursus 13. statuat: pœnis pro peccato vindicando spontè susceptis, & rebus adversis patienter toleratis apud Deum satisfieri? Itaque neque necessarium, neque justum, aut pœnam, quæ peccato respondeat in confessione imponere, aut particularem peccatorum enumerationem ea de causa, ut illi ajunt, institutam adhibere. Verùm ut quæ dicta sunt, in considerationem veniant, negabant omnino fieri posse, ut confessarius, quamlibet doctus, attentus, ac prudens, audita hominis moderati de admissis unius

anni

anni confessione, multoque minus, si insigniter flagitiosum plurium annorum commissa retegentem audiat, adeo certum de pœna peccatis ejus debita judicium ferat, Canonibus etiam cuicumque peccato suam pœnam assignantibus adjutus, ut non dimidio plus erret. Imo ne ejusmodi quidem confessorem, etiamsi peccatorum catalogum in scriptis habeat, & plusculis diebus secum expendat, ita circumspectè stateram unquam appensurum, ut pœnas peccatis æquilibres faciat; tantum abesse, uti (quod hodiè fit) extemplo ab audita confessione, rem acu queat attingere. Quamobrem Concilii Patres melius, rectiusque facturos, si cæteros mortales non ita despiciant, neque tàm malè sanos, ac vecordes existiment, ut his, quæ tàm absurdè, atque ineptè ab ipsis statuuntur, credendum habeant. De reservatione casuum cum Theologis Lovaniensibus, & Coloniensibus pariter sentiebant, ea Curiæ Romanæ avaritiæ, & dominandi cupiditati imputata.

Responsio. Ad tria capita reduci possunt, quæ hìc cum multa loquacitate argumenta proponit contra doctrinam Concilii de confessione peccatorum Sacramentali, qui debuisset attendere ad verba D. August. lib. 1. ad Januarium cap. 5. quid horum sit faciendum, si divinæ scripturæ præscribit authoritas, non est dubitandum. *Similiter etiam si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia; nam & hinc, quin ita faciendum sit, disputare, insolentissima insania est.*

1. Est, quod Christus expressis verbis non dixerit singula peccata esse confitenda. Ad quod dicimus Euangelistas non omnia verba Christi retulisse, sicut nec omnia gesta, quæ si scripta essent, totus mundus ea capere non posset. Voluit Deus scripturas esse obscuras justis de causis, quas hìc non examinamus. Cæterum ex his verbis, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, satis colligitur necessitas manifestationis peccatorum, cum per ea verba Apostoli constituti sint judices, ad quos proindè pertinebat, ut ea manifesta haberent, de quibus judicium ferre debebant. Qua de re nullus ambigere potest, & id evidentius est, quàm quicquid ad elucidationem afferri posset.

2. Est, quod non est potior ratio, cur ex verbis Christi inferatur necessitas alicujus sacramenti, in cujus forma dicatur, *absolvo te*, quàm alterius, in cujus forma dicatur, *ligo te*, nam quod præmittit dicendum fore, remitto, non absolvo, hoc minimè responsum meretur, cum utrumque dici posset, nisi Ecclesiæ usus obstaret. Ad id verò, quod ait non minori ratione instituendum fore Sacramentum ad ligandum, quàm ad absolvendum, si verbis à Christo prolatis inhærendum esset. Dicendum, quod cum Sacramentum institutum sit ad conferendam gratiam, non posse institui Sacramentum ad ligandum, aut retinendum, idest, non remittendum peccatum, aut retinendum peccatorem in eodem vinculo peccati, ut magis vulgata fert horum verborum interpretatio. Cur verò non dicatur, *ligo te?* etsi forsan verbis æquivalentibus id dicat Sacerdos, absolutè tamen id dicere necessarium non est, cum ex eo, quod Sacerdos non dicat, *absolvo te*, satis significet se ligare, aut retinere peccatum.

3. Est, quod non benè inferatur necessitas confitendi circumstantias peccatorum speciem mutantes, ex obligatione confessarii ad imponendam satisfactionem peccatis proportionatam, cum nunquam posset imponi talis satisfactio, ut quæ trutina indigeret. Equidem id locum haberet, si proportio quædam mathematica hìc desideraretur, sed sufficit quædam proportio moralis inter peccata confessa, & satisfactionem impositam, habita etiam ratione doloris in pœnitente, ob quem minor satisfactio injungenda, sicut etiam facultatis ipsius tàm corporalis, quàm spiritualis. Quæ omnia dum leviter à quibusdam perpenduntur, aut prætermittuntur, vix dici potest, quantæ turbæ excitatæ sint nostris diebus circa Sacramentum Pœnitentiæ.

Circa Sessionem vigesimam primam.

Hujus Concilii actiones anteactis temporibus nunquam tantam sui expectationem concitaverant, quantam hoc tempore, omnibus ferè principibus in eo deposcendo conspirantibus, legationibus ea gratia missis; tàm multis præsulibus ex singulis regionibus, ac provinciis congregatis, ut eorum, qui superioribus convocationibus interfuere, numerum quadruplo excederent; & quod caput erat, principio ante sex menses ei facto, iisque in quotidianis, & assiduis tractationibus consumptis, multis cursoribus, ac præsulibus continuo Roma Tridentum, & Tridento Romam festinantibus. Ubi verò decreta Sessionis Typis mandata prodiere, tùm uno ore omnes vulgatum proverbium de montibus parturientibus usurpare: ac sigillatim duorum articulorum in aliud tempus reservationem notare. Mirum enim videbatur cum quatuor Anathematis totidem articulis fidei confectis, illum de usu Calicis concedendo juris esse Ecclesiastici declarari non potuisse. Multis quoque videbatur articulus ille primo loco tractandus; quod, eo semel concesso, disputationum materia præcideretur. Tertium doctrinæ caput in fine diligenter fuit examinatum, quod fidelis solum Christi corpus sumens gratia necessaria minimè fraudatur. Qua manifesta confessione videbatur admitti gratiam non necessariam. Sed hìc rursus dubitabatur, an sit potestas aliqua humana, quæ possit impedire superabundantem, & non necessariam Dei gratiam. Etsi fortè possit, an charitas admittat hujusmodi ad bonum impedimenta. Duo autem præ cæteris materiam sermonibus præbuere. Unum, necessitas hominibus imposita credendi, veteres Ecclesiæ Patres parvulorum communionem pro necessaria minimè duxisse. Ubi enim agitur de veritate historiæ, res est facti, & præteriti, ubi authoritas locum non habet, quæ jam facta immutare nequit. Atqui notum est legentibus D. Augustinum, eum novem in locis, non uno verbo, sed oratione perpetua asserere Eucharistiam parvulis esse necessariam: duobus verò ex his eam baptismo æquare, quoad necessitatem. Immo sæpius, quàm semel, dicere, ipsam Ecclesiam Romanam tenuisse, ac definivisse eam necessariam ad parvulorum salutem, adducto in eam rem Innocentio Pontifice, cujus adhuc extat Epistola, id explicatè adstruens. Subiitque permultos mirari, cur Synodus citra omnem necessitatem huic se implicarit quæstioni sine fructu, certè cum manifesto discrimine, ne palam affirmetur, aut Innocentium, aut Concilium errasse. Alterum erat, anathema secundum, quo declaratur hæreticum esse, qui dicit Ecclesiam non justis rationibus adductam, ut laicos absque calice communicaret. Quod non aliud est, quàm fidei articulum super actione humana stabilire. Et mirabile visum fateri, hominem non teneri ad observationem decreti, nisi de jure humano: sed ut idem credat esse justum, obligari jure divino. Tùm pro articulis fidei ea statuere, quæ quotidiè immutantur. Alii addebant ad hæc, si tàm justæ essent decreti causæ, eas non fuisse reticendas; neque homines terroribus, sed modestis suasionibus ad credendum cogendos. Id enim verè esse dominatum super fide exercere, quod B. Paulus adeò adversatur. De capitibus reformationis hæc publica fuit hominum vox, neque articulos minoris momenti, neque leviori brachio attingi potuisse: Patres scilicet, imitatos medicum, qui corpore à Phthisi laborante, in pruritus curationem incumbat. Illud verò, manum violentam in populi vulgam immittere ad Ecclesiæ novum Rectorem suis sumptibus sustentandum, aut Ecclesias collapsas restaurandas, satis insolens, tùm quoad substantiam, tùm quoad modum videbatur. Quoad substantiam, quod Clero etiam ad luxum opes

Polani objectiones aliæ.

Usus calicis.

opes superessent, qui variis nominibus laicis ob accepta mage debitor erat. Quoad modum; quod neque Christo, neque Apostolis unquam venerit in mentem compellere homines ad sua contribuenda, sed suis tantùm permittere, ut spontè oblata acciperent.

Legenti verò D. Pauli ad Corinthios, & Galatas Epistolas, facilè appariturum, quam curam debeat Dominus bovi trituranti, & quod officium Catechumenus institutori elementis religionis ipsum imbuenti; sic tamen ut nulla actio, aut jus ejus exigendi iis competat, neque ullum extet prætoris edictum, cujus auctoritate niti debeant.

Responsio. Non satis disputatum erat ab Hussitis, & Calixtinis de communione sub utraque specie, nisi accederent Lutherani, & Calvinistæ, fieretque contentio major, juxta illud Isaiæ cap. 24. *Clamor erit in plateis super vino*; idcirco cum tanta verborum pompa rem istam aggreditur nugaculus noster, cui peculiare est, ut quod nonnisi levioribus argumentis, ac rationibus potest efficere, id strophis, ac meris calumniis probare elaboret, sed inutile est aquilam irretire velle aranearum telis. Prudentia magna Concilium decretum hoc edidit, fideles laicos sub una specie communicantes nulla gratia ad salutem necessaria defraudari. Hoc decreto retundebat rationes eorum, qui tantopere calicem sitire se ajebant, nec attingebat quæstionem scholasticam, majorne gratia sub duplici specie, quàm sub unica conferretur. Displicet Frapaulo prudentia hæc, qua percutitur, & in dubium revocat, an sit potestas in Ecclesia, qua possit impedire superabundantem, & non necessariam Dei gratiam. Quo simili dubio multa simul evertere posset, an possit Ecclesia prohibere jejunium die Dominico, quia per opus bonum jejunii gratia in Christianis pluribus cresceret? an possit impedire, ne ter, quaterve quispiam eodem die celebraret, aut communicaret, quia illa prohibitione impeditur gratiæ augmentum? an amovere possit præfectus spiritualis Religiosum ab immodicis austeritatibus? &c. si in illis nullum est dubium, cur erit in prohibitione alterius speciei, etiamsi exinde sequeretur imminutio aliqua gratiæ? per accidens ista sequuntur ex prohibitione aliàs licita ob alios fines. Certè tenetur Ecclesia providere media ad salutem necessaria, non verò omnia, quæ possunt esse utilia, nam & Sacramentorum, quorum est dispensatrix, debet prospicere venerationi.

Quod verò subdit, condere articulos fidei de rebus facti, aut super actione humana non licere Concilio, nescit morem Ecclesiæ, quæ pro ratione dictorum ab hæreticis, ac rationum, quibus dogmata sua muniunt, aut explicant, varios edit Canones: quod observare licet in duodecim anathematismis D. Cyrilli contra Nestorium ab Ephesina Synodo probatis. Ad id cogit importunitas hæreticorum, qui non sufficienter se damnatos credunt, nisi Canones edantur oppositi iis propositionibus, ac dicendi modis, quibus eas stabilire solent, quod in plerisque aliis Concilium hoc observat.

Ad aliud de cogendo populo ad Pastorem sustentandum deficientibus aliis mediis, non tantum mirabitur, qui ad D. Paulum attendet. 1. Cor. 9. *Magnum est, si nos, qui spiritualia vobis seminamus, carnalia vestra metamus?*

Communio infantium.

Sed ne parvulos per contemptum præteriisse videamur, dicimus, Div. Augustinum in tot locis non loqui de necessitate communionis Sacramentalis, sed spiritualis, fructus scilicet Eucharistiæ, cujus etiam participes redduntur in ipso baptismate. Nam præceptum communicandi ad ipsos Christus non direxit, qui illud percipere non poterant, cum activè loquitur, *nisi manducaveritis*, quo simili modo non expressit præceptum baptismi, passivè loquens, *nisi quis renatus fuerit*, ut necessitate medii necessarius esse hic intelligatur, & utriusque Sacramenti non eadem, aut par necessitas. Unde nec consuetudo parvulos communicandi universalis fuit in Ecclesia, & ad honorem tanti Sacramenti expediens judicavit Ecclesia ab illo arcere, qui ad illud dignè sese non possunt disponere, ut sunt pueri, ut ex hac parte minus irreverenter, & irreligiosè habetur Christus Dominus, maxime in hoc tempore, in quo grassantibus hæresibus tot sunt in pluribus locis indignæ participationes divini hujus Sacramenti, cujus decori providere omni meliori modo satagit Ecclesia.

D. Augustini mens.

Quod si aliter mentem D. Augustini placeat interpretari, an non licebit Ecclesiæ, quod D. Hieronymo, qui cum D. Augustino innoxiè pugnavit? Sed Judex sit ipse Div. Augustinus, qui tantum sibi non arrogat, ut mensuram omnem cœlesti disciplinæ velit præfigere, cum scribit Epist. 19. solos Scripturæ libros ab errore omni immunes, & lib. 11. contra Faustum cap. 5. suos libros cum judicandi libertate, non credendi necessitate vult esse legendos. Quamvis & cum ejus tempore quæstio ista dubia, & nondum satis excussa esset, liberum fuerit Ecclesiæ, ad finiendam controversiam, quid in ea tenendum esset, determinare.

In consequentibus multis verbis exaggerat, quod omnes articuli ad communionem sub utraque specie attinentes, confestim in Synodo definiti non fuerint, sed quod post multam, ac diuturnam discussionem ad summum Pontificem remissi fuerint, contra omnium expectationem, qui juris sibi debiti restitutionem in calicis concessione postulabant, quasi Christianorum conditio esse juxta Isaiæ vaticinium, *manda, remanda, expecta, reexpecta*. Tùm in commentariis suis memorialibus ait se non invenire, quod decretum de sacrificio missæ magnam sermonibus præbuerit materiam, nisi quod de prohibitione linguæ vulgaris in missa sit aliquid dictum, maximè propter locum Div. Pauli 1. ad Cor. 14.

At ista tot paginas non merentur, Concilium ea statuit in decretis, quæ sufficere putat ad revincendam grassantem hæresim, & fideles in officio pietatis continendos. Quod verò legati remittant ad summum Pontificem, ac ejus intentionem exquirant, id certè pro officio agunt, legati quippe non agunt proprio nomine, sed illius nomine, à quo missi sunt, & cujus vices gerunt, ut interim conquiescat immoderatus quorumdam fervor, & res maturiùs expendantur. Quàm bene Cardinalis de Monte in Sessione 11. hujus Concilii, *ubi agitur de fide, de dogmatibus, de confundendis hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbuli discussione longo tempore immorari*. Sed quid istis faceres? si res controversa intra paucos menses definiatur, dicunt sine debito examine, & cum nimia festinatione prolatam esse sententiam, sicut Nestoriani in Epistola Ibæ conquerebantur de nimia properatione in damnando Nestorio: si res protrahatur, jam spargunt querimonias, *manda, remanda, expecta, reexpecta*.

Prohibitio missæ in vulgari sermone.

Quod autem spectat ad celebrationem missæ, quod prohibeatur in lingua vulgari, plures sunt hujus prohibitionis rationes æquissimæ, quas passim offendes apud Theologos Polemicos, idest, qui de controversiis contra hæreticos concertant. Etenim cum in Occidente ab Ecclesia Romana ritus celebrandi officii acceperimus, ejus lingua meritò utimur; & si Lutherani missalia sua consulerent ante hæresim edita, paucas, ut puto, missas linguæ Germanicæ reperirent. Nunquid in gente Judaica post captivitatem Babylonicam scripturæ legebantur secundum antiquum sermonem Hebræum, quem amplius vulgus non intelligebat? 2. Esdræ cap. 8. preces publicæ ad Deum diriguntur, qui omnium corda, & linguas novit, nec unquam summus Sacerdos Aronicus melius pro populo orabat, quàm cum semel in anno in sancta Sanctorum ingrediebatur, cum tamen vox ejus à popu-

populo non audiretur. Tantum verò abest, ut D. Paulus faveat huic in publicis officiis vulgatæ linguæ usui, dicens, *si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet amen?* Quin potiùs ex his verbis appareat olim institutos fuisse ministros altaris qui servirent, & idiotarum locum supplerent non intelligentium, & responderent pro tota illiteratorum Ecclesia: ut ad hunc locum D. Pauli advertit Catharinus. Verum est aliquando permissum alicui nationi, ut officia vernaculè celebrarentur, sed id ad tempus: cum enim illa natio tota simul fidem amplexa fuisset, deerant sacerdotes, qui latinè possent officia peragere; ideoque id inductum propter necessitatem ad tempus.

[S]olanus [...]itur [...]osita. Atque cum in iis videamus quacumque ex parte argumentationis inanitatem, pergit tamen, & magnum illum pruritum calumniandi, & qualibet arguendi, quo divexatur, testatum facit omnibus, ut minus aptè Suavis nomen sibi usurpaverit, qui tàm acrem, ac difficilem ad minuta quæque, etiam circa reformationem se exhibet, ut rhamnus humi repens videri posset, solis spinis, ac satyricis aculeis gloriosus, & supra cedros Libani, Patres scilicet Tridentinos regnare præsumens. Si mentem hominis sequamur, nihil prudenter, nihil sapienter à Patribus Concilii ex omni orbe congregatis post maturam deliberationem, discussionemque gestum est. Ubique quod rodat mus iste invenit, stomachum illi movet tanquam nauseabundo quicquid ad refellendam hæresim, aut restituendam disciplinam Synodus adinvenit. Si exactius res perpendat, & pluribus decretis, aut Canonibus controversiam definiat, in frustula omnia dissecantur, omni quæstione in quovis subjecto proposita: si tantùm rerum substantiam attingat Concilium, modis prætermissis, hinc arguit magnam Patrum ad discedendum Tridento festinationem: quasi non satis fuisset tot annos cum gente hæretica bella gerere in ista urbe. Equidem non sine causa multi exitum Concilii desiderarunt. Testantur litteræ Sanctesii ad Espensæum, quantum prolixior commoratio in hac urbe exhaustis marsupiis, tædiosa erat, ut ibi plures Doctores mallent in Sorbona mori, quàm diutius cum exigua re familiari Tridenti vivere. Nec id novum fuit. Id sæpè experti sunt Patres in Conciliis, ut supra de Ephesinis notatum est, cum diutius paulo per aliquot Hebdomadas differretur definitio ad expectandum Joannis Antiocheni adventum. Si ex aliquot Hebdomadis incommodè se habuerunt Episcopi Ephesini, quid ex pluribus mensibus, & annis passi non sunt Tridentini? sed quia hic tantùm argumentis ejus Theologis responsionem paramus, iisque magis utitur in convellendis, si posset, indulgentiis, ex quibus prima mali labes in Luthero, & origo Concilii nata est, in quarum etiam assertione finem accepit, quid contra eas moliatur, attendamus paulisper, & quo cuspide eas transfigere conetur.

Circa Sessionem 23. sub Pio IV.

Inter omnia hujus Concilii acta nullum tàm flagranti desiderio homines avebant inspicere, quàm istius Sessionis, postquam in lucem exiit, cupidissimis quibusque videndi, quid tandem illud esset, quod tot prælatos decem totos menses *Tridenti* in contentione, omnesque principum Christianorum aulas in negotio detinuisset. Verum accidit, quod est in Proverbio, *mons parturiit, at ille murem peperit.*

[...]li [...]ete- Vel hæc sola censura Frapauli circa Decreta Concilii de Sacramento ordinationis notum facit, quali mente fuerit. Multa contumeliosè scripsit Lutherus contra istud Sacramentum, de quo ajebat in libro de *capt. Babilonica*, plura robustius, ubi ista Papistis amicis meis displicere sensero. At nihil tàm indignum, quàm quòd Frapaulus pro mure habet sancta hæc decreta Concilii: indignus fele est mus iste, sed non felle, & iracundia piorum, & orthodoxorum. Quis ista à regulari calamo secundo repetita expectasset? quàm benè in illum quadrant, quæ in Lutherum dicta sunt à Povelo: miseret me profectò tui, adeo dementer in Romanam Ecclesiam debacchantis, qui ut vehementissimè illi displiceas, quicquid illa affirmat, tu negas: quicquid illa probat, tu damnas: quod illa amat, tu odis: tàm sedulo omnia adversus eam gladiatorio animo agis. Unde & cùm Boos inter primores, & principes Synagogæ eximius honoraverit quondam Ruth mulierem, & eamdem Moabitidem: & Salmon quoque princeps in tribu Juda Raab mulierem olim gentilem; tu tamen Luthere Frater mendicus, & Apostata cum his, Romanam Ecclesiam dedignaris venerari: cum nihil quod non illi, & Christo debeas: & tamen pro benevolentia convitium, pro beneficiis contumeliam, pro amore odium, pro humilitate superbiam, pro subjectione contumaciam, homo omnium ingratissimus nunc reddere non erubescis: tàm bene de matre tua filius degener mereris. *Ruth. 2.*

At quę causæ tanti contemptus? desiderabant, inquit, homines aliquantulum in rebus Theologicis versati, ut declararetur aliquando, quid sibi vellet Concilium per illam potestatem *retinendi peccata*. Si scripturam sacram æstimant esse perspicuam omnibus, quid interpretationem quærunt illius potestatis, quam asserit scriptura sacra? non aliud intellexit, quàm quòd Christus, nempè ut sacerdotes peccata non remitterent peccatoribus non benè dispositis, nec errores præteritos cum vero dolore retractantibus, quales sunt potissimum hæretici, quibus procella tenebrarum servata est. *Potestas retinendi peccatæ.*

Legebatur ab aliis, inquit, cum admiratione declaratio ea *ordines inferiores gradus tantum esse ad superiores, & omnes ad sacerdotium*. At unde admiratio nisi ex ignorantia? ignorabant illi excellentiam summam sacerdotii, ad quod per saltum unum adscendere indecens est: ideo tamquam ad apicem dignitatum omnium pervenitur per diversos ordines inferiores, quibus homo paulatim præparatur. Hoc ita Christo instituente per summam, qua viget, sapientiam: in eo nihil aliud admirandum, quàm tanta altitudo sacerdotii Christiani: sed magis stupenda res est pertinacia hominis Religiosi, & Sacerdotis, qui his artibus sacerdotium infamat.

Sed non ibi conquiescit, speciosum in primis decretum illud, ut ministeria ordinum à Diaconatu usque ad ostiariatum non exercerentur nisi à promotis ad ordinem cujusque proprium. Sed satis difficile videbatur, ut nullæ in Ecclesia pulsari possent campanæ, aut portæ obserari, vel aperiri nisi ab ostiariis ordinatis: sed nec accendi lampades, & candelæ, nisi ab acolytis munera illa manuaria exercentibus, ut ad sacerdotium pervenire possent: & videbatur nonnihil habere contradictionis, ut illa ministeria non obirent nisi ordinati; & postea prælatis præcepissent, ut ea, quantum commodè fieri posset, restituerent. Difficile certè istud videatur tepidis in divino cultu, & dignitatem sacrificii incruenti reputare nescientibus. Ferventibus, & amantibus, quos zelus domus Dei comedit, nihil difficile: & si in domo regis terreni nullum vile officium reputari solet, cur in domo Dei, in Ecclesia quicquam vile reputabitur? Omnia levitis competebant in Synagoga circa templum: cur non magis omnia ordinatis, & consecratis ministris è clero circa sacrificium, ut omnia decenter, & cum ordine fiant ministeria, quæ qualiacumque specie tenus videantur, magna sunt omnia ad sacrificium corporis Christi relata? Atque eum hoc intuitu illa desideraret Ecclesia restitui, sicut erant antiquitus ad majorem Dei gloriam. Sed quia id non fert negligentia sæculi, tolerat interim, ut quædam fiant à laicis, non tamen ex officio, & cum solemnitate, ne *Minores ordines.*

aliter censuræ incurrantur. Unde dissolvi poterit appa- A rens illa, & prætensa contradictio.

Sed subjungit laudans, & vituperans illico. In decreto de presbyterorum ordinatione admodum conveniens omnibus videbatur conditio præscripta, ut apti sint ad Populum erudiendum: sed hæc non satis videbatur cohærere cum illa altera doctrina, & consuetudine, sacerdotio non esse essentiale non habere curam animarum, illud verò assignare uti conditionem necessariam in minoribus ordinibus, linguæ latinæ intelligentiam, dicebant nonnulli manifestam declarationem esse, Concilium generale non constare de omnibus nationibus Christianis. At hæc sugillatio facilè repellitur, non sit essentialis sacerdotio cura animarum, non minus is gradus doctrinæ, B quo possint alios docere, in ipsis merito desiderabitur. Quid enim minus requiri potest, ut intelligant mysterium omne sacrosancti sacrificii, in quo tot sunt magna, & abscondita, scituque necessaria, ut magni doctores vix ea omnia benè calleant? Sed & amplitudo Ecclesiæ id habet, ut quidam ex suis ministris quasi Angeli adsistentes, parati tamen sint semper ad ministerium proximi, & curam animarum, cum vocati fuerint, & Ecclesia ipsorum opera uti voluerit. De ista verò latinæ linguæ peritia, quid imperiti mordeant, haud satis clarum est, cum leges ferantur, & intelligantur accommodatè ad loca, & tempora: at non improbent usum linguæ græcæ in Oriente, imo & jubent. Quare hæc minimè morari nos debent, sed nec istud, quod sequitur de sexto canone, in quo C articulus fidei de Hierarchia constituitur, qui propterea canon in Germania notam, & reprehensionem non effugit. Voce, inquit, & significatione sacris litteris, & consuetudini primitivæ Ecclesiæ non modò aliena, verum etiam contraria: & voce inventa à quodam fortasse satis antiquo, sed de quo haud planè constet quis, aut quando fuerit: scriptore cætero, qui hyperbolico, quem nec in illius vocabuli usu, nec in aliis ab ipso excogitatis quisquam antiquorum imitatur. Quod si stylum dicendi, & modum operandi Christi, & sanctorum Apostolorum, & antiquæ Ecclesiæ sequi voluissent, non *Hierarchiam*, sed *Hierodiaconiam* quandam, aut *Hierodouliam* statuendum fuisse. Sed bene est, quod antea de D. Dionysio D. Pauli Apostoli discipulo, ac ipsius libris satis multa D dixerimus partim in V. classe, partim etiam in prolegomenis hujus Concilii: hoc me liberabit ab ulteriori discussione hujus litis. Sed ad retundendam asperitatem, & mendacitatem Frapauli in hoc loco, non dubitamus asserere Hierarchiam, quæ sacrum principatum designat eorum, qui aliis purgandis, illuminandis, ac perficiendis invigilant, more Angelorum superioris chori, aut Hierarchiæ, ex Apostolo Paulo colligi posse, cum 2. Cor. 12. varias divisiones gratiarum, ministrationum, ac operationum ab uno Dei spiritu in Ecclesia esse docet, ut nimirum illa variis ordinum gradibus illustrata, velut altera Salomonis domus ministrorum serie enitens se omnibus gloriosam redderet, ac tanquam castrorum acies ordinata tot sacris hominibus roborata, impiis, hæreticis, & tartareis hostibus formidabilem E se præberet.

Cura animarum.

Has itaque objectiones fecerit, ut pro colophone addit Frapaulus, suarum concionum subjectum, *Petrus Paulus Vergerius in valle Telina*, doctrinæ Concilii detrahens. Sed quid profuerit cani in lunam latrasse? non alio tendunt hæc adversariorum Concilii dicteria, quàm ut ordinis Sacramentum convellant, nec habeant homines super se alios, à quibus regantur, & sacra participent ex ordinatione divina: sed cum omnes pares inter se fuerint, confusio inducatur Babylonica. At profecto nulla gens tàm agrestis, nulla natio tàm fera fuit, ut inter sacerdotes, & prophanos nihil discreverit. Semper sacerdotes in pretio, & honore habiti sunt: in lege naturæ primogenitus jure sacerdotii gaudebat, ac duplici in hæredita- te paterna portione. In lege Mosaica, quibus privilegiis à Deo sacerdotes, & levitæ donati fuerint, quis potest ignorare? denique, ubi Deus colitur, sacerdotes in veneratione sunt, & impiè de Christo sentit, qui cum vilissimis quibusque hominibus eos consortes facit Luthero adhærens.

Circa Sessionem 24. de matrimonio.

Etsi in censuræ hujus initio videatur Frapaulus parcius acturus, quod materia matrimonii non videretur posse res magnopere observatu dignas apportare, attamen in se alios more solito transfigurans, non multò indulgentior apparet, & verè materia est ingens litibus inter plures.

In sexto anathemate de matrimonio multos in admirationem dedit, *dissolutionem matrimonii per solemnem professionem non consummati*, articulum fidei constitui. Plura mirari solent, qui solam scripturam pro regula fidei statuunt, nec agnoscunt traditionem eadem vi pellere, ex qua Ecclesia possit non tàm articulum in rebus obscuris, quàm propositionem fidei elicere. Quod hìc facit Concilium in dissolutione matrimonii nondum consummati, per Professionem in Religione, id magnum est Privilegium Religioni à Christo concessum, non statui sacerdotali, nec Episcopali. Fundamenta hujus doctrinæ subministrat Pontius l. 9. de matrimonio c. 5. ac auctores, qui ex instituto Christi hanc dissolutionem vim habere docuerunt: ibidem afferuntur Scotus in 4. dist. 31. qu. 1. Abulensis 1. reg. c. 8. q. 98. & 103. & 113. Victoria de potestate Papæ parte 1. num. 1. ad 1. Soto in 4. dist. 27. q. 1. art. 1. conclusione 1. Petrus Soto lect. 1. de matrim. §. *post hoc*. Corduba l. 1. quæstionarii qu. 23. §. *ad rationes*. Ferdinandus Rebellus parte 2. l. 3. qu. 4. sect. 2. & alii recentiores. Cujus rei veritas colligitur ex quibusdam decretis Pontificum ab Apostolorum tempore pro constanti habitum id: quod magno argumento est traditionem esse divinam ex institutione Christi, qui auctor est Religionis. Potissimum est autem decretum Eusebii Papæ, qui anno 309. rexit Ecclesiam apud Gratianum 26. q. 2. c. *desponsatam*; desponsatam puellam non licet parentibus alii viro tradere, licet tamen illi, si voluerit, monasterium eligere. Verba enim non licet, non nova lex indicitur, sed jam statuta exprimitur, ut ex multis canonibus liquet.

Dissolutio matrimonii ob religionis ingressum.

Nonus canon sermonis materiam dedit ob illam assertionem, *Deum non negare donum castitatis rectè petentibus*, quæ contraria videntur Euangelio dicenti *omnibus non datum*, & D. Paulo, qui non hortatus est ad id petendum: quod erat facilius, quàm matrimonium inire. Vetus est ista querela hominum libidinosorum, qui putant sibi omnia licere, quia dicunt se non habere donum castitatis, & mandata Dei impossibilia. At canon dicit non denegari istud donum rectè petentibus: quare, si non datur omnibus, est, quia omnes non rectè petunt, ipsorum est propria culpa, maximè cum canon etiam habeat pro altera ratione, *nec patiatur Deus non supra id, quod possumus, tentari*. Quod si D. Paulus aliud remedium insinuat, nihil est contradictionis in istis omnibus, rectè orare, tentationi resistere viriliter, & matrimonium inire tria sunt antidota: si ergo Paulus unum remedium indicat, Concilium adhuc aliud, nihil est, quod conquerantur febricitantes inter tot remedia.

Donum castitatis.

Duodecimus anathematismus politicos admodum sollicitos habuit, quasi hæresis esset tenere causas matrimoniales non pertinere ad judices Ecclesiasticos, cum certum sit leges matrimoniales omnes ab Imperatoribus conditas, & cæt. Sed in hoc falluntur, ac fallere volunt censores: matrimonium est contractus civilis, & est sacramentum: ratione primi causæ ad judicem sæcularem pertinent: ratione secundi ad judicem

Causæ matrimoniales.

judicem Ecclesiasticum. Unde pro utriusque foro leges inveniuntur. Unusquisque ex judicibus poterit de eo, quod ad se pertinet judicare, & erit ista distributio æqua, & pax fructus ejus.

Addit Frapaulus. Etiam in primo limine decreti de reformatione matrimonii multi hærebant, cum tanquam articulum fidei definitum intelligerent matrimonia clandestina verè fuisse Sacramenta, & Ecclesiam nihilominus *ea semper fuisse detestatam*, cum sit perquam absonum Sacramenta detestabilia habere. Item quod parochus jubeatur conjuges interrogare, & eorum consensu intellecto dicere, *ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Id critici irridebant dicentes: aut sine istis verbis conjunctos esse, aut secus: si non sunt conjuncti, non esse igitur verum, quòd Concilium Florentinum decrevit consensu perfici matrimonium. Sin conjuncti sunt, cujusmodi esse illam conjunctionem, quam Parochus facit personarum jam conjunctarum? Quod si verbum (conjungo) hanc sententiam habeat, conjunctos declaro, ex eo promptum est concludere etiam verba absolutionis esse declaratoria. Sed non erat difficile Frapaulo hos scrupulos dissipare, dicendo Ecclesiam matrimonia clandestina detestatam fuisse, non qua matrimonia sunt, sed qua clandestina: sicut alicubi dicit D. Augustinus Deum odio habuisse *Esau*, non qua hominem, sed qua peccatorem. Ad argumentum verò cornutum, seu dilemma, concedendo juxta dictum Florentini Concilii, matrimonium jam esse contractum per consensum legitimè præstitum: & verba sacerdotis esse tantùm confirmatoria rei jam factæ. At secus est in sacramento pœnitentiæ, quod est sacramentum mortuorum: sæpius pœnitens adhuc in vinculis est, cum dicit confessarius, *ego te absolvo*, & per hæc verba verè remittit peccatum. Unde inane est prætendere ex hac computatione absolutionem nonnisi declaratoriam fore.

Hæc tacet, & magis auget scrupulos lectorum circa eadem clandestina matrimonia, quæ in posterum annullat Concilium, quomodo hoc decretum non fraudis, aut negligentiæ taxat eos, qui à principio huic malo non consuluerunt. Verum est fuisse tolerata ad tempus ista matrimonia clandestina: sed tempus omni rei, tempus est medendi, & sanandi. Quid, si pater familias usque ad messem sinit crescere zizania, & Ecclesia usque ad diem judicii sui, quod exercet maximè in Concilio generali, tolerat aliqua mala sperans homines emendaturos delicta sua? tamdem verò cum intuetur ipsos fieri pejores patientia sua; remedium potentius adhibet. Sed difficilius est, quod subjungit, cum emanasset fama distinctionis illius, super qua decretum est fundatum, nempe contractum, qui materia est sacramenti, annullari, difficile fuit aliquantisper id animo comprehendere. Sed vult Frapaulus torquere animos lectorum, excitando difficultates, quibus nullam apponit solutionem: quasi Concilium errasset in isto decreto de clandestinis matrimoniis, aut institutum Christi immutasset, contractum publicum, & solemnem coram parocho, & duobus testibus determinando pro materia hujus sacramenti, cum ita Christus non determinasset. Supplebimus libenter, quod ille omittit, quacumque mente id faciat.

Verum est igitur, quod Christus determinavit formas, & materias sacramentorum, & ita conveniebat fieri, tùm quia pollebat potestate excellentiæ super omnes: tùm quia sacramenta sunt fundamenta religionis, propterea per seipsum ea debebat ponere, & instituere: tùm quia sic magis sunt fixa, & immutabilia, non manente in Ecclesia ad eorum substantiam mutandam potestate: tùm quia sic magis provocamur ad collaudandam spem nostram in ipso, non in aliis: tùm denique, ut in majori reverentia haberentur illa, quæ tàm nobilem parentem habent, qualis

A est Christus. Sed sciendum, quòd non eodem modo omnium sacramentorum materiam instituit: quorumdam enim materiam magis in speciali determinavit, ut aquam naturalem in baptismo, aliorum magis in generali, ut in ordine illa instrumenta, quibus significaretur potestas ordinato collata: at in matrimonio assignavit pro materia contractum civilem, ac legitimum in genere, id est, contractum cum iis conditionibus factum, quas Ecclesia pro loco, & tempore probaverit: sive igitur ante Concilium valuerit contractus clandestinus pro materia, & post non valeat; semper materia à Christo instituta eadem est formaliter, quia in utroque casu est contractus cum conditionibus ab Ecclesia probatis initus. Nec plus est difficultatis, quod in baptismo verba B proferantur latinè, aut græcè, cùm in utroque casu verba significent effectum baptismi, qualia pro forma Christus instituit.

Quod amplius circa illam sessionem crimini vertebatur, Gallos respicit, qui decretum illud, *ut raptor mulierem raptam teneatur arbitrio judicis dotare*. Sed tædet me hujusmodi criminationibus respondere: quasi non posset Ecclesia mater omnium, saluti omnium invigilans, omnis conditionis, & sexus, & ætatis monere, aut sæcularem potestatem luderet addita clausula, *invocato, si opus fuerit, brachio sæculari*: At profectò in istis nimium sunt meticulosi plures politici homines: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Pluribus respondet Andreas Duvallius Decanus facultatis Parisiensis hujusmodi rationibus contra C Concilium ex potestatis sæcularis futuro detrimento petitis, & apud me libri sunt Gallici, qui abundè iis satisfaciant: magis hæreticorum Calvinistarum gravamen sublevare juvat.

Circa Sessionem XXV. De Indulgentiis.

At in Germania, inquit, decreta reformationis, neque apud Protestantes, neque apud Catholicos digna videbantur, in quæ considerationem intenderent. A Protestantibus sola fidei dogmata examinabantur. Uerum de Indulgentiis plus erat, quàm de cæteris omnibus sermonum. Illas enim occasionem dedisse ei, quæ nunc viget inter Christianos, scissuræ: illarum gratia Concilium præcipuè congregatum: nullam in hoc argumento partem esse, non controversam, & incertam, etiam apud ipsos scholasticos. D Et tamen Synodum sicco pede illud transiisse, de dubiis, & controversis, ne verbo quidem dicto, aut ulla facta declaratione. Quod autem abusuum remedia spectat, verbis adeò ambiguis locutam, ut ex his intelligi nequeat, quid aut probetur, aut improbetur, dum ait se in his concedendis moderationem quamdam cupere juxta veterem, & probatam Ecclesiæ consuetudinem.

Polanus in historia Conc. Trid.

Nam certum esse, neque dissimulari posse, in Ecclesia Orientali cujuscumque Nationis Christianæ, neque antiquis temporibus, neque ultimis, ullum usum fuisse Indulgentiarum cujuscumque generis; & in Occidentali, si nomine veteris consuetudinis intelligenda sit illa, quæ observata ante Urbanum II. E usque ad annum M. X C V. nullas, quod quisquam sciat, aut fidem facere possit, indulgentias in usu fuisse. Ab illo tempore usque ad annum M. C C C. earum aliquem usum apparere, sed infrequentem, & dumtaxat pro liberatione à pœnis per confessorem impositis. Ex eo tempore qui abusus inveteraverint, è Concilio Viennensi cerni posse; qui usque ad Leonem X. creverint in immensum. Itaque quod cupiat Synodus restitutam antiquam consuetudinem in Ecclesia approbatam, necessariò declarandum, in qua Ecclesia, & quo tempore. At illa verba, quod nimia in concedendis indulgentiis facilitate disciplina Ecclesiastica enervetur, dicebant expressam esse confessionem, indulgentias ad conscientiam non perti-

Indulgentiæ.

 nere,

nere, neque ulla re liberare apud Deum, sed externa A tantùm spectare, quo in genere est disciplina Ecclesiastica. De ciborum delectu, & jejuniis dicebant, ea commendare esse laudabile; sed id non esse decisum, de quo mundus tantopere queritur, nempe hic prætendi conscientiæ obligationem. Neque verò principes protestantes Germaniæ hoc Concilium ullo numero habebant, tantum Ministri aliquot confessionis Augustanæ, atque ii pauci protestationem quandam ediderunt in publicum, quæ non magni habita. Et Catholici dogmata de purgatorio, & indulgentiis non curabant, in impetranda Calicis communione, Sacerdotum conjugio, & relaxandis multiplicibus juris positivi circa jejunia, dies Festos, aliaque id genus, præceptis, toti defixi.

Responsio. Hic multum sudat Petrus Suavis contra B Indulgentiarum decretum, quasi illæ antiquæ in Ecclesia non fuerint, aut ad conscientiam, & forum interius non pertineant. Sed ad antiquitatem illarum comprobandam sufficit, quod D. Paulus aliquando Indulgentias concesserit 2. ad Cor. 2. *Cui aliquid donastis, & ego; nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi*. Nam per donationem intelligit hic Apostolus remissionem pœnæ impositæ, quam in persona Christi, idest, ejus authoritate remisit incestuoso Corinthio de peccato dolenti, ne vehementiori tristitia absorberetur. Hæc porro remissio pœnæ impositæ indulgentia est. Sed & supra in Can. 11. Concilii Niceni 1. dictum est Episcopo licere *humanius aliquid cogitare* circa eos, qui aliquod tempus ferventer pœnitendo expleverint. At- C que hujus rei haud obscura manent vestigia in Concilio Ancyrano cap. 2. circa annum 308. Item in Laodiceno, quod Nicænum præcessit Can. 2. ut videbitur quarta classe horum Conciliorum. Nec Tertullianus istas indulgentias ignoravit, cum lib. ad martyres circa principium scripsit. *Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes à martyribus in carcere exorare consueverunt, eam in vobis custodire debetis, ut si fortè aliis eam dare possitis*. Ut in hunc locum explicat Pamelius.

Antiquitas indulgentiarũ.

Porrò de antiquitate indulgentiarum, in quantum significant remissionem pœnæ temporalis extra sacramentum factæ post remissionem culpæ, egregiè differit Doctor Severtius l. *de hæresibus* c. 20. nam in veteri testamento contendit indulgentias datas fuisse regi Nabucodonosor, Ninivitis, & aliis: contendit J. Christum, D dum in terris conversaretur centies easdem concessisse, seu ægrotos plures à variis languoribus sanando, seu mortuos excitando, seu alia beneficia miseris post remissionem culpæ conferendo. Quo in genere elucet misericordia ipsius in mulierem in adulterio deprehensam Joan. 8. ut ex xxx. scripturæ textibus probet indulgentias contra Viretum Calvinistam virulentum, ut nunquam alii scriptores tot textibus scripturæ indulgentias confirmaverint. Sed sufficiat digitum ad fontem intendisse.

Severtius Doctor.

Atque ut ad historicum nostrum redeamus, si ex quibusdam verbis Concilii vult inferre indulgentias ad conscientiam non pertinere, perabsurdum est: nam & si demus indulgentias certorum annorum intelligendas esse de annis, qui in hac vita juxta Cano- E nes in pœnitentia peragi deberent, si in tantum vita se extenderet, cum tamen Ecclesia propter salutem animarum, & earum à pœnis purgatorii liberationem, etiam has pœnas imposuerit, juxta potestatem sibi à Christo traditam in ædificationem, non in destructionem, cum eadem potestate eas relaxat, tollit ab animabus impedimenta ingressus in Cœlum: atque si ad conscientiam, & forum interius pertinet solutam esse animam à pœnis æternis in Sacramento pœnitentiæ, cur non etiam ad idem forum pertinebit eam esse solutam à pœnis temporalibus extra Sacramentum per indulgentiarum largitionem? vix est quispiam, vel leviter Theologiæ initiatus, qui facilè mendacia, & vanitatem harum objectionum non deprehendat, & qui non possit refellere.

Nec solidiori nititur fundamento, quod subjungit de ciborum delectu, & jejuniis non debere in his prætendi conscientiæ obligationem. Hoc ex Luthero hausit, qui asserebat hominem non habere jus condendi leges super Christianos: quia, inquiebat, Christianis per Christum libertas donata est super omnes leges hominum.

In quem sic Povellus insurgit *in propugnaculo Sacerdotii*. Aquas Christianis planè stygias propinat Lutherus, ecce homo omnis pacificæ reipublicæ extinctor execrandus. Leges namque humanæ tametsi ideò cuduntur, ut fræna sint malis, & calcaria bonis, ut sic isti ad virtutes invitentur, illi autem à vitiis deterreantur, excandescit tamen Lutherus, qui cunctos vivere impunes vellet, & Christianos homines nullis humanis legibus regi. Nam si leges seponantur, quæ alia reipublicæ administratio esse poterit, nisi, sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas? At ductu naturæ, inquit, omnia felicius aguntur. Ductu naturæ? cujus, quæso, naturæ, nonne illius, de qua Dominus noster ait Genes. 8. *Sensus, & cogitatio humani cordis ad malum prona sunt ab adolescentia sua*? Quid si scriptura hac in re penitus conticeret, tamen id verissimum esse, humanus in malo, quàm in bono risus magis facilis perspicuè commonstraret. Natura igitur humana corrupta cum sit, & ad malum propensa, quid rogo aliud, quàm flagitia vitæ, & morum corruptelam docebit? si igitur natura hoc potius suadet, ut procaces petulantes, & mali simus, quis rempublicam tàm lasciva, & corrupta ductrice feliciter administrari dicet? Quod si modo libertatem per Christum ita Christianis donatam Lutherus prædicat, ut humanis legibus etiamsi divinis quadrent, obsecundare non teneantur; Quis rogo, nisi is, cui nasus non sit, non facilè olfacit Lutherum jam optare, nec certè aliud in animo nunc moliri, quàm omnem Christi Religionem pessumdare, apertam flagitiis viam struere, & Petrum Apostolum manifestè confundere 1. Epist. 2. ipse enim est, qui ait, *subjecti estote Regi quasi præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis*. Tametsi haud temerè lex Christi perfectæ libertatis dici poterit, quæ à triplici servitute liberat. Primò à servitute peccati, id, quod vetus non fecit, quia ex operibus legis non justificatur omnis caro. Deinde quia redemit à servitute inferni, seu limbi, in quo piorum animæ detinebantur, quod lex antiqua præstare non potuit, quia attestante David, *quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi*? Tertiò liberat lex Christi à servitute ceremoniarum, earum scilicet, quæ futuram Christi passionem, & mortem adumbrabant, non earum, quæ internam mentis pietatem significabant, vel ad majorem Dei cultum populum excitabant.

Potestas Ecclesiæ ad ferendas leges.

Psal. 8[...]

Atque hæc sunt, quæ dicenda visa sunt ad objectiones Germanorum tàm contra Concilium in genere, quas proponit, dissolvitque Stapleto, quàm contra ejus Sessiones in particulari, quas refert sine ulla responsione Petrus Suavis Polanus in historia Concilii Tridentini, quibus respondere operæ pretium nobis visum.

Plures porro scripserunt contra Concilium Tridentinum. Chemnitius volumine integro ausus est dijudicata in illo Concilio suo examini subjicere, vocavitque librum illum, examen Concilii Tridentini. Calvinus majori temeritate, & impudentia tractatum edidit contra idem Concilium, quod prænotavit antidotum Concilii Tridentini, quasi esset virus, totque injuriis Episcopos proscindit, quos etiam vocat Patres Cornutos, & colluviem Tridentinam, ut mirum sit tàm horrenda è calamo hominis, ac Sacerdotis baptizati profluere potuisse; scripserunt & alii de eodem argumento, quibus etiam à Catholicis responsum est. Ut tamen plus periculi est ab occulto hoste, quàm

Plures scripserunt contra Concil. Trid.

quàm à notorio, à quo solent omnes cavere, nullus scriptor magis periculosus est, quàm ille, qui se Petrum Suavem Polanum indigitavit; ac sub nomine Historiæ Concilii Tridentini, ut minus suspectus esset, illud impugnavit, mente ficta, & ad pietatem præferendam circumspecta: in illa quippè historia fucata, & fallaci totus est ad traducendam sedem Apostolicam, quasi summus Pontifex omnia tyrannicè in eo Concilio egerit, sed & ad res gestas per varias, ac multiplices cavillationes, suppositiones, interpretationes in sequiorem partem, divinationesque proprii cerebri, infamandas, ut nihil ordinatè gestum appareat, sed cuncta studio partium, & ex variis passionum motibus: quin etiam majorem partem decretorum labefactare conatur, propositis Germanorum contra illa judiciis, in quibus plura momenta ad ea arguenda insinuat stylo Historico. Historia autem hæc Italicè, ac Latinè edita est Londini in Anglia ante aliquot annos, per infelicem illum, ait Spondanus ad annum 1545 Marcum Antonium de Dominis ex Archiepiscopo Spalatensi in Dalmatia factum Apostatam, ac rursum ex simulato pœnitente, ac Romam reduce relapsum in hæresim, ac in ea mortuum, ac post mortem combustum: ut ex hinc intelligas, quæ fides his actis habenda sit, & quo motivo adacti fuimus, ut Germanorum judiciis germanas solutiones adhibere conaremur, ac ex multiplicibus contra Concilii doctrinam querelis, his responderemus quæ videntur palmares. Plura suppeditabit volumen integrum P. Palavisini recenter Romæ editum contra eamdem Polani Historiam, & Petavius *de lege, & gratia*, l.2.c.11. non formidat ipsum vocare Catholicæ partis apertum hostem.

[Margin: ...olani historia per...ringitur. — Marcus ...ut. de ...ominis.]

SECTIO III.

De receptione Concilii Tridentini in Gallia.

Anno 1564. illud Concilium confirmavit Pius IV. Romæque primò promulgatum est, designatique ab ipso Cardinales, qui decretorum exequutioni incumberent. Atque ad vitandam confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret pro libito in ejus decreta glossas, & commentarios edere, annotationes, vel scholia, istud inhibuit. Ac quemadmodum Romæ una est congregatio, quæ cum magno fructu inquisitionis negotiis incumbit, ita alia instituta est, quæ interpretando Concilio vacaret, & ad quam dubia super decretis Concilii exorta referrentur. Unde prodierunt tot determinationes congregationis Cardinalium ad interpretandum Concilium, quas collectas videre est per Doctorem Duacensem Joannem Galemart cum editione ipsius Concilii Turnonensi, & per Barbosam in tomo integro collectaneorum super Concilium ipsum. Quibus determinationibus non minor fides adhibenda est, quàm pluribus simul Theologis notæ probitatis, & doctrinæ, qui, collatione inter se habita, de quadam difficultate sententias suas exprimerent, & rem pro æquitate determinarent. Aliqui verò quidpiam etiam majus tribuunt his determinationibus, licèt non sint de fide. Sed dubium istud determinavit Urbanus VIII. cujus extat decretum 2. Augusti anno 1631. fidem non adhibendam in judicio, ac extra judicium, nisi illis, quæ fuerint in forma authentica solito sigillo, & subscriptione Cardinalis præfecti, & secretarii sacræ Congregationis.

[Margin: ...men... in Trid. ...rohi...]

Benè autem advertit Suar. tom. 5. in 3. partem D. Thomæ disp. 23. sect. 7. excommunicationem, quæ lata est per Bullam Pii IV. in personas quaslibet prælatis inferiores commentarios, aut interpretationes in Concilium edentes, intelligendam esse de edentibus proprios commentarios, glossas, aut scholia super ipsum Concilium quasi integrum: nam aliquod decretum seorsum interpretari prohibitum non est, ut ex usu, & necessitate ipsa constat, cùm vix alia ratione tradi possit Theologica doctrina. Nec verba Bullæ aliud in rigore exigunt.

Non autem ita facilè admissio Concilii in aliis regnis, ac Romæ processit. Nam ut taceamus hæreticos, quibus nihil ipsius sapere potuit, sicut & Græcis, qui ad illud vocati, excusaverunt se, ne adventus suus in Italiam Turcæ suspectus esset, ut testatur Arcudius *lib. 4. de Concordia utriusque Ecclesiæ cap. 5.* in Gallia de ejus publicatione gravius actum est; etsi enim quæ ad doctrinam spectant, Orthodoxi omnes admittant sine contradictione, non ita tamen ea, quæ ad disciplinam pertinent, & reformationem morum maximè in duabus ultimis sessionibus, quod Regii Oratores post reditum in Galliam, quædam decreta exacerbarint, quasi ex composito contra jura Galliæ, & Regiam authoritatem concepta fuissent, veluti cum datur Episcopis potestas mulctandi laicos pœnis pecuniariis, & in eos manum injiciendi, & alia quædam agendi, de quibus agit Paquerius in *disquisitionibus Galliæ*, lib. 3. c. 34. Etsi verò pluries institerint apud Regem Episcopi, ut publicè publicaretur ex ejus authoritate, salvis Gallicanæ Ecclesiæ privilegiis, & juribus Regiis, nihil tamen obtinere potuerunt, excepto decreto de clandestinis matrimoniis, seu quod alia præcedentia Concilia minimè publicatione illa donata fuerint, seu quod alta mente repositum maneat, quod circa Oratores contigerit, seu ob alias rationes. Fortius autem Cardinalis Richelæus adhuc Episcopus Lucionensis in statibus Regni Parisiēsis anno 1615. apud Regem Ludovicum XIII. rem istam urgebat his rationibus. Ob rei ipsius bonitatem, causæ authoritatem, finis sanctitatem, fructum, quem ejus decreta producunt, malum quod ex dilata ejus receptione profluit, exempla aliorum principum, & datam fidem ab ipsius Patre Henrico magno, qui cum hac obligatione in gremium Ecclesiæ, ejurata hæresi, admissus sit. Hanc verò Orationem minimè habitam fuisse ex consensu statuum, ex eo manifestum sit, quod rogati nobiles, & magistratus sæculares tertii status à Clero, ut sese jungerent eorum intercessioni apud Regem, minimè suffragari iis voluerint, his dicentibus, ut ipsi Clerici illud observarent primi, unius beneficii singularitate servata, ut est in libro instructionum, & Epistolarum ad acta ejus Concilii spectantium, de quo mentionem fecimus in præludiis hujus Concilii. Quamvis quod spectet ad singularitatem unius beneficii, decretum Concilii sit etiam doctrinale, ut vocant, ne quis sub falsa præsumptione, seipsum fortassis, non Deum decipiat, ut ibi dicitur.

[Margin: Richelæus Card. — Decretum de unitate beneficii.]

Illud verò singulare est, quod cum Molinæus Jurisconsultus Parisiensis libertatis Gallicanæ sublimis ostentator, consultationem quamdam edidisset, qua ob multas causas Concilium nullum, vitio indictum, habitum, & terminatum contra antiqua Patrum decreta, Regni Francici dignitatem, ac libertatem contendebat, quia altum sapere non ad sobrietatem existimatus est, qui religionis negotium Concilio decidendum relinqui debere censebant, ut par est, graviter offensi pervicerunt in senatu Parisiensi, ut is tanquam malè de Religione sentiens, & seditionis incentor ignominiosè in carcerem conjiceretur. Ex quo tamen Regis jussu post aliquod tempus emissus est, sed ea conditione, ne quid ille in posterum injussu Regis edere posset, apud Spondanum anno Christi 1564. ex Thuano lib. 36. quin & apud eumdem Spondanum in prolusione sæculi decimi septimi anno 1615. in Conventu Clerici Gallicani Lutetiæ habito, quod nunquam obtinere potuisset frequentissimis precibus, illud Concilium receptum fuerit ab omnibus, qui aderant ex cunctis regni Provinciis Archiep. Episc. & cæteris viris Ecclesiasticis, quantum in ipsis fuit: nec tamen propterea quoad ea, quæ sunt juris novi positivi circa disciplinam censetur obligare in

[Margin: Molinæus advocatus Paris.]

Gallia Concil. Trid. juxtà cap. *in istis §. leges* dist. 4. leges instituuntur, cùm promulgantur, & firmantur, cùm moribus utentium approbantur, de qua quæstione legendus Andreas Duvalius de summa potest. Pontif. parte 3. q. 7.

Vindicatur Concilium Tridentinum à propositionibus Baji circa Redemptionis Mysterium.

SECTIO IV.

Ut nullum Concilium tàm manifestè, & expresè asseruit mysterium redemptionis generis humani per Christum liberatorem, quàm Tridentinum, ad retundendos hæreticos, qui illam redemptionem, ac modos, & media, quibus adimpletur, evertebant per varios errores: sic nulli magis adversantur Concilio Tridentino, quàm ii, qui idem mysterium redemptionis malè intelligunt, vel errando circa status varios hominis, vel circa extensionem ipsius redemptionis, vel varios modos, ac media, quibus ipsius fructus applicantur. Ac velut in arena exportari jussis priorum, qui devicti fuerunt, cadaveribus, novi subeunt pugiles, qui pugnam instaurant, & de victoribus pœnas repetunt: sic sibi inuicem succedunt adversantes huic Synodo, è quorum numero extitit Michael Bajus, & qui eum mordicus defendere voluerunt. Quorum varias propositiones, tàm ex libro nostro de *beneficio crucis*, quàm ex præcedenti editione hujus summæ, repræsentare operæ pretium ducimus, omni verborum asperitate semota, & magis amica velitatione, quàm turbulenta, & amara refutatione, cum jam omnes conveniamus in harum omnium propositionum reprobatione, nec inter doctores Catholicos ullum hodie supersit dissidium: prout autem methodus doctrinæ tradendæ exigit ad vitandas tenebras, & obscuritates, prius quædam de iis propositionibus generatim dicenda videntur, antequam ad singulas descendamus seorsim expendendas.

Reductio 78. propositionum Theologiæ Baji ad tria capita secundum tres status naturæ, innocentis, corruptæ, & reparatæ.

Tot propositiones sine nexu, & ordine inter se permixtæ confusionem aliquam pariunt, & obscuritatem in mentibus legentium. Quod si certa methodo ad aliquot classes secundum materiam, de qua sunt, reducantur, major inde perspicuitas orietur. Hoc egregiè præstitit Universitas Duacena in opere ad Urbanum Papam VIII. directo, cui titulus. *Veritas, & æquitas censuræ Pontificiæ Pii V. Gregorii XIII. Urbani VIII. super articulis lxxxvi. damnatis*, &cæt. sive *Antitheses* depromptæ, digestæque ad mentem S. Augustini ex luculentis commentariis eximiorum D. D. ac MM. NN. Guilielmi Æstii, ac Francisci Sylvii, & cæt. Duaci Typis viduæ Marci Uvion sub signo Phœnicis 1649.

Facultas Theologiæ Duacensis.

Partitio operis.

Totum hoc opusculum ex verbis, sententiisq; Æstii, ac Sylvii contextum, nec non ex verbis. D. Augustini, ab his auctoribus fidelissimè explicatis, congruè divisum est in tres partes.

Prima est de statu naturæ liberæ ante peccatum, cui adimunt adversarii omnem rationem divinæ gratiæ, sive intrinsecæ, sive extrinsecæ.

Secunda est de statu naturæ humanæ lapsæ, in qua nativam liberi arbitrii indifferentiam penitus extinguunt, de propria rationali natura pessimè meriti.

Tertia est de statu naturæ reparatæ per Christum, in quo statu nullam agnoscunt gratiam Christi sufficientem ad servanda Christi mandata, nedum ad salutem per ipsum consequendam; minimum, ac vile æstimantes sanguinis Christi pretium, nec venerantes prodigum animæ salvatorem, nec copiosam apud ipsum redemptionem.

Circa 1. caput de statu naturæ liberæ ante peccatum, adstruunt 1. gratiam supernaturalem esse naturalem ante peccatum articulis damnatis lxxvi. *falsa est Doctorum sententia*, & cæt. art. xxiv. *à vanis, & otiosis hominibus*, & c. art. lxxiv. *immortalitas primi hominis*, & cæt. art. xxi. *humanæ naturæ sublimatio*, & cæt. art. xxiii. *absurda est sententia*, &c. art. ix. *Bona concessa homini integro*, art. xxvi. *integritas primæ creationis*, &c.

Errores Baji circa statum naturæ innocentis.

Adstruunt 2. actus supernaturales fuisse naturales in illo statu innocentiæ, & natura sua ad supernaturale præmium ordinatos. Art. xxxiii. *distinctio illa duplicis amoris*, & cæt. art. xxxvi. *Amor naturalis*, & cæt. art. ix. *quod pie*, &c. art. v. *in promissione facta Angelo*, &c. Art. xii. & xiii. *Pelagii sententia est*, & cæt. art. 11. *sicut opus malum*, &c. art. xiv. *opera bona justorum*, &c.

Adstruunt 3. Actus supernaturales fuisse liberi arbitrii, non specialia gratiæ dona art. 1. *nec Angeli, nec primi hominis*, &c. art. vii. *primi hominis*.

Adstruunt 4. excluso favore Dei debitam fuisse felicitatem bonis operibus ex vi sua, quasi diceres ex opere operato art. vi. *naturali lege*, art. 3. *& bonis Angelis*, &c.

Unde videre est, quantum extollebat virtutem purè naturalem non corroboratam gratia Dei, ut Pelagius Paradisi terrestris dictus sit à quibusdam. Sed & inde intelligi potest aberrationem circa statum illum primum naturæ innocentis dedisse ipsi causam scandali circa alios status: cum primo non benè intellecto, facilè sit hallucinari circa statum naturæ lapsæ: sicut & hoc non intellecto, circa statum naturæ relevatæ per Christum, cum redemptionis bonum minimè concipiatur sine notitia prævia servitutis, quæ præcessit.

Circa secundum caput de statu naturæ corruptæ tantum exaggerat ejus infelicitatem, ut pessimè de ipsa mereatur.

Errores circa statū naturæ corruptæ.

1. Negat in Dei potestate situm fuisse, ut tàm misera produci possit, art. liii. *Deus non potuisset*, &c.

2. Adstruit obnoxiam esse peccato independenter à voluntate art. xlv. *ad rationem, & definitionem peccati*, &c.

3. Concupiscentiam ipsam esse peccatum art. lxxi *concupiscentia in renatis*, &c.

4. Hominem, vel nolentem peccare art. lxxii. *motus pravi concupiscentia*, &c. art. lxxiii. *quamdiu aliquid*, &c. art. xlviii. & xlix. *prava desideria*.

5. Omne peccatum posse transfundi à patre in filios art. l. *omne scelus*.

6. Nec cogitantem peccatum incurrere art. lxv. *infidelitas purè negativa*, &c.

7. Omnem possibilitatem actus honesti naturalis amisisse, art. xxxvii. *cum Pelagio sentit*, &c.

8. Non esse liberum arbitrium nisi ad peccandum, art. xxvii. & xxviii. *liberum arbitrium*, &c. *Pelagianus est error*, &c. art. xxix. *fures sunt*, &c.

9 Hominem quasi perpetuo peccare art. xx. *cum Pelagio sentiunt*, art. xxv. *omnia opera infidelium*, art. lxv. *Non nisi Pelagiano errore*, &c. art. xxxv. & x. l. *Omne, quod agit peccator*, &c.

10. Hominem etsi necessariò agat, damnatione dignum reddi art. lxiii. *homo peccat*.

11. Omne ejus peccatum esse mortale, art. xx. *nullum est peccatum*. Quamvis hæc duo ultima non minus ad statum naturæ reparatæ reduci valeant.

Circa tertium caput de statu naturæ reparatæ per Christum, quamvis gratiam Christi videantur extollere, si qui sint Baji defensores: illam tamen ex multis capitibus valde imminuunt, cum non aliam admittunt, quàm necessitantem liberum arbitrium certa ipsius indifferentiæ ruina, sic gratiam illam non salvare vulnus liberi arbitrii nisi inflicto alio vulnere art.

Errores circa statū naturæ reparatæ.

art. xl. *is libertatis modus*, &c. art. xxxviii. *quod voluntariè fit*, art. lxiii. *sola violentia*, &c.

2. Gratiam Christi non esse sufficientem ad implenda præcepta, art. lii. *definitiva hæc sententia*, &c.

3. Nec gratiam Christi sufficere, ut cuipiam meritum vitæ æternæ donet, aut satisfaciendi vim ullam, art. lviii. *illa doctorum distinctio*, &c. art. lix. *Illa quoque distinctio*, &c. art. xvi. *non est vera legis obedientia*, art. xv. *ratio meriti*, &c. art. xvii. *sentiunt cum Pelagio*, art. viii. *in redemptis per gratiam Christi*, art. x. *solutio pœnæ temporalis*, &c. art. lxxiii. *satisfactiones laboriosæ justificatorum*, &c. art.lv. *quando per eleemosynas*, art.lvi. *per passiones sanctorum*, &c.art.xviii. *Opera catechumenorum*, *ut fides*, &c.art.lx. *illa distinctio duplicis justitiæ*, &c. art. lxi. *Item & illa distinctio duplicis vivificationis*, &c.

4. Charitatem Dei perfectam non justificare, art. xxx. xxxi. xxxii. *Charitas perfecta*, *& sincera*, &c. art. lxvi. & lxvii. *Homo existens in peccato mortali*, &c.

5. Adstruunt sacramenta baptismi, & pœnitentiæ solum reatum peccati tollere, art. liv. & lv. *in peccato duo sunt*, &c. *unde in sacramento baptismi*, &c.

6. Legem Christi strictissimam reddunt, quæ, unico amoris affectu excepto, alios omnes condemnat, art. xxxvii. *Omnis amor creaturæ*, &c.

7. Gratiam Christi habitualem, & sanctificantem nullam esse, art. cvii. *Justificatio impii fit formaliter*, &c. xlii. *justitia, qua justificatur*, &c.

8. Justificationem simul cum peccato ajunt consistere, art. 43. *in hominibus pœnitentibus*.

9. Abolent meritum incrementi virtutum ex bonis operibus, art.xliii. *operibus plerisque*, &c.

10. In ipsum Christum injurii sunt, cujus meritum, & sacrificium incruentum evacuant, art. xxix. *opera justitiæ*, &c. art. xlv. *sacrificium missæ non alia ratione*, &c.

Ex quibus quilibet cordatus intelligat hæc omnia seriò revolvens, quantum propositiones ædversentur bono redemptionis humani generis, & quàm meritò earum damnationem acceptaverit Universitas Duacena, & Facultas Theol. Parisiensis.

Aliam reductionem propositionum Baji ad octo capita Martinez de Ripalda tom. 3. de Ente supernaturali in proœmio affert.

...ctio ...ior ...fit. ...Baji.

1. Caput de gratia Angelorum, & primi hominis undecim continet propositiones.

2. Caput de libero arbitrio, & ejus viribus undecim quoque continet propositiones.

3. Caput de meritis operum quindecim propositiones continet.

4. Caput de gratia Christi, tùm habituali, & sanctificante, tùm fidelibus suis communicata, duodecim propositiones.

5. Caput de peccato originis septem propositiones.

6. Caput de charitate, & impletione legis undecim propositiones.

7. Caput de justificatione, & sacramentorum effectu octo propositiones.

8. Caput de solutione pœnæ temporalis sex propositiones.

Circa quæ capita plura disputat eruditissimè, & solidissimè prædictus Ripalda in duobus voluminibus magnæ molis, quorum primum dumtaxat percurrere licuit, secundo forsan nondum in publicam lucem emisso, non sine detrimento reipublicæ litterariæ: cùm ipsius disputationes sint gravissimæ, & subtilissimæ contra Bajanos, ut vocat, nulla facta mentione Cornelii Jansenii.

Prima tamen reductio ad tres classes facilior videtur, cùm tota hæc Theologia Baji tot propositionibus sine nexu contexta errores contineat circa naturam integram hominis, de qua docet id, quod de natura lapsa docebat Pelagius cum suis sequelis.

2. Circa naturam lapsam, de qua idem ferè sentit,

A quod Calvinus supra modum exaggerans plagas peccati originalis, & regnum peccati in iis, quæ asserit de libero arbitrio, ignorantia, & concupiscentia.

3. Circa statum naturæ reparatæ, ubi non parum detrahit gloriæ Redemptionis humani generis, quam operatus est Christus, dum talem gratiam admittit, quæ hominem necessitati subdit, & parum, aut nihil tribuit gratiæ justificanti in meritis, & satisfactionibus bonorum operum, parum quoque charitati, parum justificationi, parum ipsis etiam sacramentis, & denique sacrificio incruento, quod negat & ipsi justificationi, cum qua non est remissio peccatorum, nec possibilis observatio præceptorum. Quæ omnia quantum repugnent Concilio Tridentino, maximè sessioni quintæ, sextæ, septimæ, decimæquartæ, & vi-
B gesimæsecundæ, in quibus de doctrina potissimùm statuitur, studiosus quisque ex lectione deprehendet facilè.

Advertendum, quòd licèt hi tres status naturæ humanæ assignentur, attamen statum naturæ corruptæ non diu extitisse simpliciter, ut purum statum naturæ corruptæ, quia statim post lapsum reparari cœpit natura lapsa Adami per gratias quasdam auxiliantes ex vi meritorum Christi futuri ipsi concessas ex misericordia Dei, ut adversus peccatum pugnaret. Quod similiter præstitum fuit ejus posteris, seu ante legem, seu sub lege ante Christi adventum viventibus. Quod expresse asserit D. Leo serm. 3. in *solemnit. nativitatis*, Verbi incarnatio hæc contulit facienda, quæ facta, inquit, & sacramentum humanæ salutis in
C nulla antiquitate cessavit. Quare aliqua asseruntur de statu naturæ corruptæ, quæ intelligenda sunt præcisè de illo statu spectato, ut tali, absque adjunctione gratiæ ullius Christi, qua incipit reparari. Quo pacto in illo statu naturæ corruptæ sic formaliter spectatæ concupiscentia dominatur, omne opus bonum ad salutem conducens excluditur, mors regnat, & innumera mala, & infirmitates hominem deprimunt, & captivum tenent, de quibus D. Augustinus lib. 3. de *libero arbitrio*, ista est enim pœna justissima, ut amittat quisque, qua benè uti noluit, potestatem. . . . . . . ut etiam volens non possit mandata Dei implere, &c.

Status naturæ corruptæ est mixtus cum statu liberatæ.

Sed & idem D. Augustinus lib. 83. qq. q. 66. & alibi quadruplicem statum hominis statuit ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace. Statum ante legem,
D cùm supponitur homo ignorare legem divinam: sub lege, cùm illa novit, sed fidem in Christum nondum cogitatur habere: statum sub gratia, cùm cogitatur homo credere in Christum liberatorem, eumque diligere. Denique statum in pace, cùm domita est omninò concupiscentia post hanc vitam. Cùm ergo de his statibus asserit D. Augustinus, in prima ergo actione, quæ est ante legem, nulla pugna est cum voluptatibus hujus sæculi. In secunda, quæ sub lege est, pugnamus, sed vincimur: in tertia pugnamus, & vincimus: in quarta non pugnamus, sed æterna pace requiescimus. Cùm hæc dicit D. Augustinus, non tàm attendenda sunt diversa temporum intervalla, in quibus hæc ita se habeant, quàm diversi status, & conditiones hominis, in quibus, si precisè spectatur, ita se
E res habent, sicut explicat Divus Augustinus. Alioquin ante legem Moysis, & post legem Moysis, ante adventum Christi extiterunt plures homines, qui virtutum laudabiles, & meritorios actus exercuerunt: ut ante legem Noe, & Job, sub lege David, & Prophetæ, id tamen præstiterunt in fide Christi venturi, & ex ipsius gratia, quæ jam ab origine mundi per anticipatam quandam solutionem dabatur. Quæ si rectè intelligantur, proderit multum ad plura loca difficilia Divi Augustini intelligenda: sæpè enim Divus Augustinus ita loquitur de defectu, & infirmitate hominis post peccatum, & in statu naturæ corruptæ, ostendendo solùm id, quod illi competit ex vi peccati, & status naturæ corruptæ formaliter, ut talis, in qua circa

Ut intelligi debet Div. August.

cà actus supernaturales, nihil potest, & excidit à libertate, & privilegio status naturæ innocentis, licèt cum eo stet, quod ex virtute gratiæ Christi, quæ nullo umquam tempore defuit, multa possit, & valeat perficere.

Atque hinc est, quod, ut doctrinam Michaelis Baji tueretur, ac illustraret Cornelius Jansenius Iprensis Episcopus librum suum, cui nomen Augustinus inscripserit, juxta tria illa capita doctrinæ Bajanæ, *de humanæ naturæ sanitate, ægritudine, medicina adversus Pelagianos, & Massilienses*. Quid autem censendum de propositionibus Baji, indicat hæc Bulla.

Libri Jansenii scopus.

Pius Episcopus servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Pius V.

EX omnibus afflictionibus, quas in hoc loco à Domino constituti tàm luctuoso tempore sustinemus, ille animum nostrum præcipuè excruciat dolor, quòd religio Christiana, tantis jampridem turbinibus agitata, novis quotidiè propositis opinionibus confligetur, Christique populus antiqui hostis suggestione diflectus, in alios, atque alios errores passim, & promiscuè deferatur. Quantum verò ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illæ simul atque prosiliunt, penitus opprimantur. Magno etenim mœrore afficimur, quod plerique spectatæ alioqui probitatis, & doctrinæ, in varias sententias offensionis, & periculi plenas, tùm verbo, tùm scriptis prorumpant, deque eis etiam in scholis invicem controversantur, cujusmodi sunt sequentes. 1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia, &c. *Quæ infra proponentur suo ordine, ne bis repetantur*. 76. Falsa est Doctorum sententia primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali. Quas quidem sententias strictò coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè, ac quæcumque super iis verbo, scriptoque emissa, præsentium auctoritate damnamus, circumscribimus, & abolemus, deque eisdem, & similibus posthac quoquo pacto loquendi, scribendi, & disputandi facultatem quibuscumque interdicimus. Qui secus fecerint, ipsos omnibus dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quæcumque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipsos, excepto mortis articulo, liberare, &c.

Sex notæ proposit. M. Baji.

Datum Romæ 1567. Kalendis Octobris, Pontificatus nostri anno 2.

Quam constitutionem, & inhibitionem Pii Quinti, Gregorius Decimustertius successor ejus confirmavit anno 1579. Pontificatus sui 8. quarto Kalend. Februarii, ut dubitari non possit, quin verè à Pio V. primum emanarint.

Hujus autem constitutionis controversias plurimas, & quæ nostro tempore clarissima ingenia exercuerunt, magna ex parte tractavimus in libro nostro *de beneficio crucis*, seu in articulis disputatis *de gratia*. Ac, quia libri hujus exemplaria citò distracta fuerunt, ac laborem, quem in eo impendimus, omninò perire nobis grave est, & suspicantur viri graves quandoque denuò suscitandas hujusmodi rixas, quod Deus omen avertat, aliqua ex his in hac editione inserenda duximus, quæ solidioris, ac profundioris Theologiæ avidis ingrata forsan non erunt.

A

De notis, & qualitatibus censuræ in propositiones Michaelis Baji.

QUæritur, quibus notis Summus Pontifex Pius infamet prædictas sententias Michaelis Baji.

Respondetur, eas notas exprimi in his verbis immediatè præcedentibus earum enumerationem. Magno enim mœrore afficimur, inquit Pius Pontifex, quod plerique spectatæ alioqui probitatis, & doctrinæ *in varias sententias offensionis, & periculi plenas*, tùm verbo, tùm scriptis prorumpunt, & in istis subsequentibus earumdem Catalogum. *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas, quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent, in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, hæreticas,* B *erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè*, &c.

Quibus verbis Summus Pontifex intendit omnes istas propositiones damnare, tamquam falsas, & singulas afficere, non quidem omnibus notis ibi expressis, sed aliqua ex illis; itaut aliquæ sint hæreticæ, aliæ temerariæ, aliæ scandalosæ, aliæ, vel aliæ ex his in pias aures offensionem immittentes, &c. Probatur utrumque, & primò, quod intendat omnes damnare, tanquam falsas, quia discrimen est inter propositionem damnatam, & prohibitam: quod propositio prohibita possit esse vera, licèt vetitum sit illam propugnare ob aliquam rationabilem causam. Quemadmodum aliqui censent de Conceptione Beatæ Virginis in peccato Originali: assertio enim hæc tantùm est prohibita, unde necdum C declarata est falsa: at propositio damnata falsa est, & veritati repugnans. Secundo, quod non intendat omnibus, & singulis propositionibus notas omnes singulas censurarum infligere, probatur ex isto termino addito his notis (*respectivè*) quo significatur, has propositiones affici his notis, non omnibus omnes, sed his illis notis respectivè, & in ordine ad hanc, aut illam, ad has, aut illas propositiones: itaut præter notam falsitatis expressam in verbo (*damnamus*) aliqua adhuc ex his notis illis conveniat. Ut hæc, & illa sit hæretica, hæc tantùm temeraria, &c. Sint insuper omnes sententiæ offensionis, & periculi plenæ, & mærore afficientes summum Ecclesiæ Pastorem, dum à viris doctis propugnantur.

Particula, respectivè, quid significet.

D

Quod omnes propositiones in Bulla expressæ sint damnatæ.

OBjicies non videri omnes damnatas tanquam falsas, ac veritati repugnantes: quia Pontifex Pius piè, ac benignè addit: Quamquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento.

Respondetur, si hæc objectio locum haberet, nec Lutherani, nec Calvinistæ Bullæ isti se opponerent, libenter enim susciperent ea lege, ut nullus Articulus in ea esset damnatus falsitatis, erroris, ac hæresis in sensu ab assertoribus intento. Etiam frustra Bullam hanc post multum laborem examinis, edidisset Summus Pontifex, & inutilis foret; cùm enim nullam desi- E gnet in particulari, sic liceret omnes defendere: unde dicendum est, omnes, nulla excepta, damnari in terminis, quibus exprimuntur, quia, quantumvis ab assertoribus possit illis aliquis verus sensus adaptari, qui etiam verbis ipsis conveniret, & quem se intendisse affirmarent ob verborum amphibologiam; àttamen, quia cùm verus, & falsus sensus lateat in cortice verborum alicujus propositionis, damnari potest ob falsum sensum, non obstante verò alio sensu: ideò propositiones istæ omnes, quia falsum aliquem sensum continent sub cortice verborum, quem præ se ferunt, & exhibent, etsi verus aliquis sensus iis affingi possit ab authoribus, jure merito omnes damnantur, abolentur, ac circumscribuntur à sum-

summo Pontifice. Quare non est hìc opus disputare A de commate, utrum repositum fuerit in Originali Bullæ post verbum *Possent*, an post alia verba, itaut verba ista (*in rigore, & proprio verborum sensu*) referantur, non ad (*sustineri possent*) sed ad (*damnamus*) ut vult Martinez Ripalda Tom. 3. de *Ente supernaturali* disputatione prima, libro primo in Prooemio, cùm ubicumque reponatur istud comma, quod in originalibus Bullarum nullum solet extare, sufficienter exprimatur damnatio istarum propositionum: Quamvis manifestiùs adhuc exprimatur, reposito illo commate post verbum (*possent*) sicut idem Ripalda extitisse testatur in Originali à se viso, & perspecto, quod emanaverat à Gregorio Decimotertio, qui easdem propositiones damnavit post Pium Quintum. Quod originale Romæ impres- B sum erat anno 1579. Februarii 4. traditumque erat Cardinali Toleto, ut Bullam vulgari curaret. Quod autem dicunt adversarii missum fuisse Romæ exemplar Bullæ, in quo comma illud non erat, unde ansam arripiunt conquerendi vitiatam esse Bullam Summi Pontificis, in qua comma istud reperitur post (*possent*) hoc nihil est, quia exemplar Bullæ ad Bajum missæ erat manuscriptum, ideoque sine ullis interpunctionibus: Exemplar autem Bullæ Cardinali Toleto traditæ erat impressum cum illo commate, quo Pontifex Gregorius manifestavit suam mentem. Sed quocumque loco reponatur interpunctio, semper urgent Bajani Summum Pontificem asseruisse, nonnullas ex propositionibus *in rigore, & in proprio verborum sensu* defendi posse: unde concludunt, C non omnes damnatas esse, & incertas esse illas, quæ damnantur: unde ulterius quærunt, ut Summus Pontifex velit aperire, quænam illæ sint, quæ sustineri possint, & quænam aliæ. Ideò standum est primæ solutioni, quam affert Michael Paludanus Doctor Lovaniensis ex ordine Divi Augustini in *Apologia constitutionis Vrbanianæ* Part. 1. cap. 14. Esto enim, inquit, sensus propositionis sit ejus anima, & cor, & medulla, non ideò ad propositionem undequaque irreprehensibilem suffecerit habere verum aliquem sensum: sed oportet, ut & ipse cortex, idest verba, quibus, uti corpore, anima ipsa vestitur, & in publicum prodit, sint irreprehensibilia. Eodem ferè modo, quo ad salutem non sufficit, nos fidem corde confiteri, sed eam oportet nos etiam ore profite- D ri. Quid enim, si sub una propositione, ob verborum ambiguitatem, lateant sensus & verus, & falsus, nonne consultiùs illa prohibebitur ob falsum sensum, quàm admittetur ob sensum verum?

Quod damnatio Baji non cadat in Divum Augustinum.

OBjicies non potuisse damnari has propositiones à Summis Pontificibus Pio Quinto, & Gregorio XIII. quin simul damnetur doctrina D. Augustini, quæ ab antiquis Pontificibus approbata, à novis Pontificibus notari non potest, quin appareat contradictio manifesta inter Summos Pontifices, quorum unus de- E struat in materia doctrinæ, quod alter adstruxit, & ædificavit. Unde consequitur, frustra jactari infallibilitatem Summorum Pontificum in materia fidei, & doctrinæ, si se invicem mordeant, & ab invicem consumantur, uno probante doctrinam aliquam, altero verò improbante.

Respondeo, multas involvi difficulates in ista objectione, quibus sigillatim respondere opus est, ne infirmi Scholastici earum pondere ita opprimantur, ut nullam obedientiam Bullæ Pianæ exhibere se posse existiment, salva anima, & conscientia, quæ tamen non mediocriter periclitatur in contemptu istius Bullæ doctrinalis, quæque à Summo Pontifice lata est, ut judice doctrinæ, & fidei Catholicorum, nec solùm ad componendas turbas, & sedanda scandala infirmorum.

Respondeo igitur primò, satis apparere ex brevi discussione harum propositionum, majorem earum partem evidenter Divo Augustino contrariam esse, ut frustrà prætendatur à nonnullis identitas doctrinæ cum sancto Doctore Augustino. Quod verò doctrina D. Augustini probata sit ab aliquot antiquioribus Pontificibus, id verum est de aliqua parte doctrinæ D. Augustini, non de omnibus ejus dictis, & operibus. Quod annotare operæ pretium, ad continendos quorumdam spiritus, qui ita loquuntur de omnibus sententiis D. Augustini, ac si confirmatæ essent omnes authoritate Summorum Pontificum, non secus ac decreta Conciliorum generalium in rebus fidei, quibus ideò adversari nefas est. Probavit tantùm post Innocentium, & Zosimum Cœlestinus Papa novem articulos, seu novem capita doctrinæ D. Augustini contra Pelagianos, ac Semipelagianos, protestans in fine Epistolæ, se alias profundiores, & difficiliores incurrentium quæstionum partes nolle adstruere. Horum autem capitum, vel articulorum, ne unus quidem in propositionibus damnatis Baji continetur: hos videre est in Epistola Cœlestini Papæ pro Prospero, & Hilario de *Gratia Dei ad quosdam Episcopos Galliæ*, quæ Epistola & inter opera D. Prosperi Aquitanici reperitur, & in tomis Conciliorum. An non miserandum est novæ doctrinæ sectatores ad singulos errores Baji obtrudere, doctrinam esse D. August. à summis Pontificibus approbatam, cùm nec constet ullum caput doctrinæ Bajanæ à Summis Pontificibus Pio, & Gregorio damnatæ, esse in terminis doctrinam D. Augustini, & si istud constaret, quod tamen non admittimus, certissimum sit ex ipsa lectione, & inspectione non esse ex illis capitibus doctrinæ D. Augustini, quæ à Summis Pontificibus Innocentio, Zosimo, & Cœlestino approbata est, ut inviolabilis aliqua sanctio, & Ecclesiastica regula, ac sumpta ex authoritate divina documenta, quibus contradicere nefarium, ac illicitum. Unde nulla est contradictio inter Summos Pontifices, qui doctrinam Divi Augustini contra Pelagianos, & Semipelagianos probaverumt, & qui articulos 78. Baji improbaverunt, ac damnaverunt, ut illi, & hi infallibiles esse potuerint, absque ulla à se invicem dissonantia. Legant Epistolam hanc; conferant omnes articulos ibidem probatos cum articulis Baji improbatis, ipsi judices esse possunt, nonnisi ad fallendum, nuperos quosdam Doctores tàm sæpè obloqui doctrinam omnem, quam tradunt de Gratia, & libero arbitrio, & esse doctrinam D. Augustini, & eo ipso doctrinam esse Ecclesiæ Catholicæ, ad fidemque pertinere, quasi eam antiqui Pontifices probaverint. Quod ubi animadverterint, sciant, se nihil habere in decretis antiquiorum Ecclesiæ Pontificum, quo sibi formare tutam possint conscientiam, ad obluctandum Bullæ Pii V. & Gregorii XIII. contra Michaelem Bajum.

Articuli doctrinæ probati à tribus Pontificibus.

Quod propositiones Baji damnatæ sint propter ipsam doctrinam, quam continent.

PRætendunt proscriptionem propositionum Michaelis Baji sibi nihil officere, quia summus Pontifex Pius has prohibuit non ob earum vitium, & falsitatem, sed ob hominum hujus temporis seu infirmitatem, seu ignorantiam, qui cùm in libris D. Augustini versati non sint, & tàm sublimis, ac cœlestis doctrinæ capaces non sint, ob Molinisticæ doctrinæ principia, quibus præventi sunt, ex hinc turbantur, ac commoventur vehementiùs. Atque hanc instantiam tanti faciunt Janseniani Bajanæ doctrinæ propugnatores majori ex parte, ut hanc nonnisi divino quodam ingenio excogitatam arbitrentur, ad conciliandos Summos Pontifices Bajo adversarios cum doctrina D. Augustini, ac cum Summis Pontificibus antiquioribus, qui aliquot ejus doctrinæ capita probaverunt.

Sicque

Sicque videntur sibi invenisse modum, quo & doctrinam Divi Augustini in Bajo contentam, & Summos Pontifices Pium, & Gregorium simul tueantur, etsi articulos doctrinæ Augustinianæ improbaverint, quia non ob falsitatem, sed ob hominum præsentis sæculi imbecillitatem illos proscripserunt. Verum si ita est, cur ita impotenter in hanc Bullam debacchantur, ut ex vulgatis eorum libellis constat? Si errores suos non esse hac Bulla propalatos, ac manifestos, arbitrentur, cur eam tàm hostiliter impetunt, ut per eam Divi Augustini doctrinam pessumdari tàm altè inclament? Sed quis non videat, non tantùm prohiberi articulos istos, sed etiam damnari? Quod nonnisi falsæ doctrinæ competere potest. Sed quis ferat homines istos tantùm sibi spiritus arrogare, ut cæteros mortalium, qui eorum menti repugnant, bardos, ac stupidos existiment, quasi verò cum illis & nata sit, & mori debeat sapientia? A quo ista tanta sui ingenii præfidentia, ut cæteros cæcos, se solos oculatos existiment? Et tamen videmus in quotidianis colloquiis hoc eorum esse ingenium. A qua mente Deus eos avertat.

Objicies iterum saltem non omnes Baji propositiones in Bulla expressas censeri debere damnatas propter sententias, quas continet, sed solùm propter felleam quamdam amaritudinem, qua oppositas sententias damnant, ita ut non propter dictum improbentur, sed propter modum dicti, quia insimulant Pelagianismi, aut erroris contrarium opinantes. Non secus ac improbantur ii, qui asserunt hæresim esse, asserere Beatissimæ Virginis Conceptionem esse Immaculatam. Sicque magnæ authoritatis Scriptores opinantur, Suarez, Vasquez, Cardinalis Toletus, & alii.

Respondetur, quod etsi ita visum fuerit aliquibus, nihilominus longè probabilius esse omnes damnari ob doctrinam falsam, quam continent, & non tantùm ob censuram immodicam, qua contrariam sententiam feriunt. Quia Summi Pontifices non revocant in authoris audaciam rationem suæ condemnationis, ut deberet fieri, si tantùm propter acerbitatem dicendi illas propositiones damnassent. Nec tàm sententiæ istæ indigerent damnatione, quàm prohibitione ad consulendum paci fidelium, quæ læditur mordacioribus quorumdam dictis. At non prohibentur modò, sed, quod plus est, damnantur. Est autem damnatio, declaratio, & pronuntiatio falsitatis sententiæ. Demum Summus Pontifex utitur hoc modo damnationis: *Quas quidem sententias stricto coram nobis examine ponderatas*. Quæ verba substantiam ipsarum propositionum denotant, non ipsarum modum, quo enuntiantur. Atque ita censet Ripalda lib. citato, sect.4. Accedit, quod non omnes Baji propositiones compositæ sint ex illa dicendi asperitate, & acrimonia, cùm plures ex iis sint simplices, ut vocant Dialectici, quas ideò Summus Pontifex intactas reliquisset, cùm nihilominus illas damnaverit.

DAMNATIO JUSTA

78. Propositionum Michaelis Baji.

Art. 1. Lib. de Meritis Operũ, cap.4.

Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

Quæritur, an hic articulus rectè damnatus sit: etenim illud appellatur gratia à Michaele Bajo, quod vel est gratia ipsa, vel ex gratia profectum est: at merita primi hominis nec sunt gratia ipsa, ut evidens est, nec ex gratia originem ducunt; ille enim status primi hominis, sicut & Angeli adeò excellens, & sublimis erat, ut gratiæ divinæ superadditæ viribus naturalibus, non indigeret adjutorio ad merendum: ideoq; merita ex ipsamet natura rectè instituta profluebant.

Respondetur, in hoc errasse Michaelem Bajum, quod nimis extolleret statum naturæ integræ, qualis erat in Angelo, & primo homine, adeo ut quod Pelagius malè sentiebat de statu naturæ corruptæ, illam scilicet gratia supernaturali non indigere, idem ipse sentiret de statu naturæ integræ, ipsam scilicet sibi sufficere ad merendum vitam æternam sine gratiæ supernaturalis, & indebitæ adminiculo: ut non immeritò Pelagius Paradisi Terrestris appellari possit. Si quam autem gratiam admitteret in illo statu, volebat illam debitam esse naturæ innocenti, non secus ac gratiam habitualem Christo homini debitam fuisse naturaliter, defendit Thomas Hurtado *in Præcursore Theologo*, tractat. ultimo, controversia sexta, post plerosque Theologos: qua in sententia viam singularem sequutus est, & Theologis antiquis incognitam, ex qua innumera sequuntur absurda, ideoque rectè damnatus est hic articulus; cui etiam obnititur Divus Augustinus in Psalm. 70. *Angeli*, inquit, *tibi debent, quod justè vivunt, tibi debent, quod beatè vivunt*: & post pauca: *Nec putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei: quid est Angelus, si deserat, qui creavit?* Ex hoc enim merita Angeli, & primi hominis rectè vocantur gratia, quod ex illa conditoris liberalitate naturæ superaddita virtutem suam desumant.

Status naturæ integræ.

Ad argumentum oppositum neganda est propositio, quòd status ille per se tàm excellens fuerit, ut gratia non indigeret ad merendum. Sic enim Divus Augustinus loquitur in *Enchiridio*, cap. 106. *Quamvis sine gratia, nec tunc ullum meritum esse potuisset*. Nec gratia illa ita dici potest connaturalis primo homini, vel Angelo, sicut Christo Deo homini, cujus esse, quia erat supernaturale, decebat etiam illius passiones, ac virtutes tali esse correspondentes, supernaturales esse in propria entitate, licèt respectivè ad ipsum connaturales, aut naturales dici possent. Nimium igitur extollitur status ille primus, si statui Dei hominis, cui nihil par, aut secundum in honore isto adæquetur.

Art. 2. Lib. 2. de Meritis Operum, c.2.

Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

Quæritur, an rectè damnatus sit hic articulus; Etenim Deus magis propendet in favorem, & misericordiam, quàm in rigorem, & justitiam, proniorque est ad præmia conferendum, quàm ad pœnas, & supplicia inferendum: ergo si malum opus ex se mortis æternæ meritorium est, multò magis bonum opus ex se vitæ æternæ meritorium erit.

Respondetur, doctorem Bajum voluisse superfluam, & non necessariam esse gratiam supernaturalem ad meritum vitæ æternæ, qua in re fefellit eum propria opinio: ut enim vita æterna est supernaturalis, sic etiam per merita ordinis supernaturalis acquiri debet, ut sic medium fini sit proportionatum: quare opera bona debent habere aliquid supernaturale in se, ut attingant vitam illam supra natura eminentem: sicque proficisci debent ex gratia supernaturali, actuali, vel habituali, ut sint supernaturalia; non igitur ex seipsis meritoria sunt vitæ æternæ. Quod videtur magis probari ex Concilio Tridentino sess.6. cap. 16. Ubi rationem reddit, cur justi mereantur vitam æternam suis operibus. *Cùm enim*, inquit, *ille ipse Christus Jesus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus eorum bona opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possint, nihil ipsis justificatis deesse posse credendum est, quo minus vitam æternam promeruisse censeantur*. Ubi per virtutem Concilium intelligit gratiam, per quam bona opera redduntur Deo grata, & meritoria, quæ non essent ob propriam naturam.

Ad

Ad argumenta in oppositum neganda est comparatio: quia facilis descensus Averni, nec est ad astra mollis è terris via: scilicet faciliùs homo mortem sibi comparat, quàm vitam, est spiritus vadens, & non rediens, per se, & sponte sua ruit in mortem, ac propriis viribus; non autem ita vitam acquirit, maximè illam, quæ supernaturalis est. Sicque natura sibi ipsi sufficiens est ad destructionem, & interitum, non ad provectionem tantam, qualis est status gloriæ.

Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad mortem ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

Art. 3. lib. 1. de meritis operum, c. 4. QUæritur, an hic articulus etiam censura notandus fuerit: nam si status ille perseverasset, gratia non erat necessaria; ergo felicitas æterna non debuisset gratiæ supernaturali attribui, nec dici gratia, sicut modò, sed tantùm merces. Probatur antecedens, quia, si natura gratia indiguisset in hoc statu, redundaret in injuriam creatoris: quasi non satis perfectam, & robustam naturam condidisset, cùm sint ejus perfecta opera.

Respondetur, doctrinam hujus articuli omnino affinem esse doctrinæ præcedentium articulorum, ideoque potuisse in eadem censura involvi. Supponit siquidem gratiam supernaturalem, & naturæ superadditam, non habituram locum in statu innocentiæ, in quo conditus est Angelus, & primus homo. Quod impugnat Divus Augustinus lib. 12. de Civit. cap. 9. ubi ita differit: nam & hoc discutiendum est, si boni Angeli ipsi in se fecerunt voluntatem bonam, utrum aliqua eam, an nulla voluntate fecerunt: si aliqua, utrum mala, an bona: si mala, quomodò potuit esse mala voluntas bonæ voluntatis effectrix; si bona, ergo jam habebant: & istam quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, creavit, *simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam?* Ubi D. Augustinus per gratiam intelligit amorem illum castum, seu bonam voluntatem naturæ superadditam; quæ in malis Angelis per peccatum corruit, etsi naturalia in eis remanserit, ut frustra quidam hìc interpretari velint D. Augustinum, de Amore quodam naturali, qui eorum naturam sequeretur, sicut gravitas lapidem: distinguit enim hic D. Augustinus naturam, & gratiam, quod & de primo homine similiter sentiendum est.

Ad rationem in oppositum dicendum est, semper perfecta esse Dei opera in eo perfectionis gradu, quem illis conferre intendit, & iis modis, quibus ea complere gradatim, & per partes solitus est. Agit in homine & ut creator, & ut largitor gratiæ, & ut glorificator, nec minus perfectus est creator, quòd ut glorificator ad altiorem gradum naturam creatam attollit: itaque natura à Deo condita in ratione naturæ perfecta est, etsi per gratiam, & gloriam ad sublimiorem gradum evehatur. Vide, quæ scripsimus in *Theologia Affectiva*, 1. 2. tract. 1. Medit. 2. Ubi perfectionem hominibus non una vice, & totam simul conferri demonstramus.

Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit, intuitu bonorum operum: & bona opera ex lege naturę ad illam consequendam per se sufficiunt.

Art. 4. l. cap. 2. QUæritur, an notari debuerit hæc propositio: prima enim illius pars non videtur ullam pati difficultatem, prout jacet in terminis. Secunda verò pars videtur asserta à D. August. lib. 12. de civit. cap. 1. ubi dicit naturæ esse Angelorum Deo adhærere, ut proinde mirum non sit, si ex lege naturæ, idest, naturaliter sine auxilio supernaturali gratiæ per bona opera vitam æternam mereantur. Verba D. Augustini sunt. A Sicut ergo, cùm vitium oculorum dicitur cæcitas, id ostenditur, quod ad naturam oculorum pertinet visus: & cùm vitium aurium dicitur surditas, ad earum naturam pertinere demonstratur auditus: *ita cùm vitium Angelicæ creaturæ dicitur, quod non adhæret Deo: hinc apertissimè declaratur, ejus naturæ, ut Deo adhæreat, convenire.* Si ergo naturale est, ut videtur innuere D. Augustinus, homini, & Angelo Deo adhærere, non erit necessarium donum aliquod supernaturale, & gratuitum fidei, vel gratiæ ad vitam æternam promerendam: Sicque ex lege naturæ, non gratiæ, bona opera ad illam assequendam sufficient.

Respondetur, supra ostensum esse ex Concilio Tridentino, gratiam supernaturalem requiri ad meritum, juncta ratione de proportione requisita inter medium, B & finem, inter meritum vitæ æternæ, & felicitatem. Volebat autem Bajus naturam intellectualem, seu Angelicam, seu humanam in primo statu tanta excellentia donatam fuisse, ut opera solius liberi arbitrii nulla gratia supernaturali adjuti, aut elevati, digna essent vita æterna, ad quam proinde & homines, & Angeli ex solo talium operum intuitu prædestinati essent. Quasi vita æterna, juxta Apostoli dictum ad Rom. 6. non esset gratia Dei tàm in statu naturæ integræ, quàm corruptæ, quia scilicet vita illa promittitur à Deo ob ea opera, quæ valorem omnem hauriunt ex illa gratia, quæ indebito erga hominem divinæ dignationis beneficio supra naturalia conceditur, qualis est filiationis adoptivæ dignitas, quæ & creaturam reddit nobiliorem, ejusque opera sic afficit, & elevat, ut æternæ vitæ dignam reddat retributione; Quo fit, ut cùm C homo excidit à dignitate illa filiationis, & gratiæ sanctificantis, omnia illicò merita deperdat, Ezechiel. cap. 18. *Si averterit se justus à justitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus non recordabuntur:* cujus veritatis ampliores probationes plerique afferunt Theologi, quas hìc aggregare, extra nostrum est institutum.

Ad rationem oppositam, ex D. Augustino desumptam respondetur cum Leonardo Coquæo Commentariis ad illud caput, D. Augustinum docere quidem id maximè convenire naturæ Angelicæ, vel in universum intellectuali, ut Deo adhæreat, non tamen seipsa, vel secluso omni dono supernaturali, sed vult distinguere naturam Angelicam à naturis ratione carentibus, quibus non convenit, ut beatæ esse possint. D Est ergo naturæ hominum in statu innocentiæ, sicut & naturæ Angelicæ, Deo adhærere, sed modo non naturali, sed supernaturali: sicut ejusdem naturæ est Deum videre facie ad faciem, sed per lumen gloriæ superinfusum, & supernaturale.

In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis justitię constitutio, qua pro bonis operibus sine alio respectu vita æterna justis promittitur.

QUæritur, an quicquam dignum sit virga censoria in isto articulo: videtur siquidem justitia, seu æquitas naturalis exigere, ut bonum dignum vita æterna Deus non relinquat sine præmio; & sine promissione præmii, sicut opus malum sine supplicio, & inter- E minatione supplicii non dimittit: quare cùm Deus promiserit Angelo, & primo homini felicitatem, si rectè agerent, videtur Deus id ex quodam debito justitiæ naturalis fecisse, ut, si aliter se gessisset, contra æquitatem naturalem fecisset. Sicque in illa promissione vitæ æternæ, naturalis justitiæ constitutio contineri, & inesse videtur. Art. 5. Ibidem.

Respondetur, tot titulis creaturas intellectuales, quales sunt Angelus, & homo, devinctas esse Deo, ut millesimæ parti debitorum suorum Deo in rigore satisfacere non possint. Omnia enim opera sua Deo debent in recognitionem supremi illius dominii, & excelsæ majestatis: ea debent titulo gratitudinis propter creationis, conservationis, & sustentationis beneficium. *Obligatio creaturæ ad Deum.*

ficium. Ea debent homines propter minimi peccati A remissionem: quare potuisset Deus absque ulla iniquitate contra justitiam naturalem nihil omninò promittere de bonis cœlestibus, sed homini, vel Angelo dicere potuisset: vestra bona opera accepta habeo, tanquam mihi debita ex gratitudine, & servitute, & ex satisfactione pro delictis. Sic D. Bernardus serm. 1. *in Annunt. Nec enim*, inquit, *talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret: nam omnia dona Dei sunt: & ita propter ipsa magis homo Deo debitor est, quàm Deus homini.*

Ad argumentum in oppositum respondetur æquè liberum esse Deo dimittere peccatum impunitum, ac bonum opus sine mercede vitæ æternæ: quapropter docent Theologi non defuisse Deo alios modos præter B Incarnationem, quibus potuisset hominem liberare, ut si ex misericordia tanquam supremus princeps culpam condonasset.

Art. 6. Ibid. cap. 3.

Naturali lege constitutum fuit homini, ut si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

QUæritur, quid culpæ inveniri possit in hac assertione, nam *stipendium peccati mors est*, ut loquitur Apostolus ad Roman. 6. & injustum est, ut homo Deo obediens morte puniatur, aliumque statum nanciscatur, quàm illum, in quo viget immortalitas, qualis est status beatificus.

Respondetur, hanc assertionem affinem esse illi, quæ immediatè discussa est, & improbata, ut proinde C improbanda veniat. Quantumvis enim primus homo sanctè, ac piè in mandatis Dei vixisset: attamen quis illum ad beatam vitam, à qua procul exulat mortalitas, evexisset? neque enim ipse suis viribus è terra ad cœlum transmigrare potuisset, aut seipsum in terra immortalem conservare, durante quatuor humorum conflictu, ex quo tandem infirmatur corpus, & languescit ad mortem: naturali enim lege, semota alia Conditoris liberalitate, & gratia, homo moritur propter naturalem corporis constitutionem, nec obedientia, quam debet, & quam præstat Conditori, naturalem illam constitutionem immutat: quare, si homo fuisset immortalis, id adscribendum fuisset divinæ liberalitati, & munificentiæ, non naturali legi, D & justitiæ. Sic D. Augustinus lib. 6. de Genesi ad litt. cap. 25. *Aliud est*, inquit, *non posse mori, aliud posse non mori. Secundum quendam modum primus creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ*, & paucis interjectis. *Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris.* Unde patet, non ex debito, & ex lege naturali hominem permansurum immortalem, si in obedientia perseverasset, sed quia Deo placuisset ex dono, & gratia illi immortalitatem concedere, & ex illa obedientiam ejus liberè, absque debito, & obligatione remunerari, sicut Israelitarum vestes, & calceamenta per plures annos in deserto non atteri voluit.

Ad argumentum in oppositum dicendum est, Apostolum id, quod factum est, narrare, dum dicit, mor- E tem stipendium esse peccati, quia revera propter peccatum hominem occidit: quamvis si non peccasset, & Deus res naturales cursum suum tenere permisisset, mori non desiisset: nec injustus propterea Deus fuisset, cùm nulla lege teneretur rerum mortalium ordinem immutare, nisi liberaliter promisisset.

Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi scripturæ Sacræ, non rectè vocantur gratia, quo fit, ut tantùm merita, non etiam gratia debeant nuncupari. Art. 7. Ibid. cap.

QUæritur, an quidpiam sit animadversione dignum in hoc articulo: homo enim creatus fuit propter Dei gloriam ad eum videndum, debebatque visionem Dei per bonorum operum merita adipisci: eo ipso, quod à Deo fuit creatus propter hunc finem, connaturaliter ex vi creationis debebantur illi bona merita, tanquam aliquid naturaliter consequens creationem: quare merita primi hominis fuerunt primæ creationis munera: at cum ex gratia indebita naturæ non profluxerint, gratia non debent appellari in sensu, in quo scriptura id, quod promanat è gratia, gratiam nuncupat: tantùm ergo merita, non gratia dici debent.

Respondetur, cùm merita fundata sint in gratia sanctificante potissimum, quæ Adamo non debebatur ex vi primæ creationis à Deo: illum non potuisse habere ulla merita ad vitam æternam extra gratiam Dei: & cùm in phrasi scripturæ, gratia, illud dicatur, quod innititur gratiæ, vel ab ea ducit originem, rectè merita primi hominis dici debent gratia, & non solùm merita. In hoc autem deceptus est Bajus, quòd crederet gratiam sanctificantem, in qua homo creatus est, fuisse illi naturaliter debitam, ut per eam ad beatitudinem, tanquam ad finem naturalem, ad quem conditus erat, perveniret: quare juxta ejus mentem illa gratia erat tantùm gratia creationis, non verò gratia Theologica, quæ est donum supernaturale, & naturæ indebitum ad assequendam beatitudinem gratuitò collatum. Quod principium Baji improbatur à D. Thoma 1. p. qu. 95. art. 1. à Scoto in 2. sent. dist. 2. qu. 5. & aliis communiter, ut Theologia Baji meritò dici possit peregrina, & nova.

Ad argumentum in oppositum dicendum est hominem creatum fuisse propter beatitudinem, tanquam propter finem supernaturalem, ad eamque debuisse pervenire per media supernaturalia, quæ Deus ex providentia sua sufficienter homini subministrasset. Sed de his infra luculentiùs.

In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum. Art. 8. Ibid.

Quæritur, an quid carpendum fuerit in hac conclusione. Omnes enim redempti per gratiam Christi fuerunt saltem in peccato originali, & plures in aliis peccatis: Quare quicquid illis divina liberalitas concessit, nonnisi indignis ob demeritum concessit: ergo hæc conclusio expungenda fuerat ex numero articulorum damnatorum.

Respondetur, magnam indignitatem hominis tolli per baptismum, ut benè docet Hervæus Brito in 4. dist. 4. q. 2. art. 2. Ac eos, qui sunt in gratia sanctificante, jam constituti ex mera Dei misericordia, non jam censeri indignos divinis donis, sicut indigni habentur, qui sunt in statu peccati mortalis. Sed quia possent Bajus contendere eos aliquando fuisse indignos, ideò respondetur hunc articulum damnandum fuisse propter beatissimam Virginem, quæ in numero redemptorum, vel redemptarum per gratiam Christi collocanda est: quis tamen assereret nullum inveniri potuisse bonum in ipsa meritum, quod non fuerit indignè collatum, cùm nunquam originali peccato maculata fuerit; Ut unio hypostatica, quæ est gratia gratiarum, & exemplar omnium gratiarum, humanitati Christi non indignæ, nec demerenti collata est; sic gratiæ, & omne bonum meritum ex ea profluens collata sunt Beatissimæ Virgini non indignæ, nec per peccatum demerenti. Sed & bona opera, quæ jam justi- Maria Virgo.

justificatis divino munere conceduntur, non indignis conferri dici debent, quod aliàs fuerint in peccato: nam sic & gloriam, cum sanctis omnibus tribuitur, indignis tribui posset dici, cum aliàs etiam, excepta B. Virgine, in pecato fuerint. Quod piarum aurium offensivum est, cum peccatum in iis perfectè deletum sit; & nihil damnationis ex eo amplius remaneat.

Ad rationem in oppositum dicendum est, quod ut aliquid concessum indigno censeri debeat, non satis esse, quod aliquando indignus fuerit, nisi & tunc indignus sit, cum de facto conceditur. Gratia enim Dei extollit hominem ad statum quemdam eminentem, quo filius, & amicus Dei constituitur hæres Dei, & cohæres Christi, ut nimis honorificatos Dei amicos esse, exclamet Propheta regius. Psal. 138. & Apostolus ad Coloss. *gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.*

Dona concessa homini integro, & Angelo forsitan non improbanda ratione, possunt dici gratia, sed quia secundum usum sacræ scripturæ, nomine gratiæ ea tantùm munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male merentibus, & indignis conferuntur: ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet. Ibidem.

QUæritur, an castigari debuerit hæc propositio in aliqua sui parte. Prima enim illius pars, quæ tantùm sub dubio asserit dona concessa homini integro, qualia sunt fides, spes, charitas, posse nomine gratiæ donari, non videtur arguenda. Bajus enim dona illa, etsi existimaret debita naturæ integræ primi hominis, gratiam appellabat, quod apud illum creatio, &, quæ illam consequebantur, nomen gratiæ sortiebantur, etsi non præsupponerent subjectum, quod illa sine ullis meritis reciperet gratis, & sine debito ullo à Deo collata: creatio siquidem ex dono, & libera Dei munificentia est. Secunda verò propositionis pars videtur usurpare nomen gratiæ in vero sensu; cum autem homo adhuc in statu integritatis degens, in quo concupiscentiæ motus nulli contra rationem insurgebant, nihil peccasset adhuc, nec demeritus fuisset; quod idem de primo Angelo sentiendum est, gratia locum in illis non habebat, quare nec eorum merita, nec merces illis reddenda, gratiæ nomine nuncupari debebant.

Respondetur, Bajum in eumdem offensionis lapidem incurrere in hoc articulo, in quem jam in aliquibus articulis præcedentibus impegerat, ut mirum non sit, si adhuc confringatur. Abutitur enim nomine gratiæ, sicut & Pelagius, cum creationem, & dona ex illa consequentia gratiam vocat, hæc enim gratia Philosophica est, non Theologica. Sed transeat istud, cum dictum suum interpretetur, & dicenti congruat, ut semetipsum interpretetur: secunda verò pars propositionis tolerari non potuit, cum strictiùs gratiæ nomen usurpet, quàm soleat à scriptura sacra usurpari, quæ non tantùm illud gratiam esse dicit, quod peccatori, & demerenti, per actum aliquem positivum peccati, confertur, sed etiam quod justis, aut justificatis. Quomodo enim aliàs Angelus Virginem salutasset, ut gratia plenam, Luc. 1. quæ nunquam malè merita erat? Sed & quomodo stabit divisio gratiæ sanctificantis in primam, & secundam, si non alia est gratia, quàm quæ indigno, & existenti in statu peccati confertur? Quare cum merita primi hominis, nec non Angeli ex gratia vera profluxerint, gratia dici debent, sicut & merces illis reddenda juxta Apostolum ad Rom. 6. *gratia Dei vita æterna.*

Ad rationem oppositam patet solutio ex dissertis in corpore articuli.

Solutio pœnæ temporalis, quæ peccato dimisso sæpe remanet, & corporis resurrectio, propriè non nisi meritis Christi adscribenda est.

QUæritur, an vera sit ista propositio, & cum merita Christi maximè extollat, quid in illa arguendum sit: omnia enim bona à Christi meritis profluxerunt, & Christum magis honorat, qui plures effectus redemptionis nostræ illi attribuit.

Respondetur, etsi hæc propositio habeat aliquam speciem veritatis, & pietatis, si tamen penitus perspiciatur, in hoc arguenda est, quod non nisi meritis Christi, dimissionem pœnæ temporalis, necnon resurrectionem corporis, vendicans excludit omnem virtutem satisfaciendi in piis, & pœnalibus operibus, virtutem quoque merendi resurrectionem corporis cum aliis ad beatitudinem spectantibus ab iisdem arcet operibus. At sermo divinus nos adhortatur ad opera satisfactionis. Luc. 3. *facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et opera hominis per pœnitentiam justificati ex meritis Christi habent vim expiandi reatum pœnæ temporalis post culpam dimissam restantis, dignitas enim quædam illis accessit ex gratia, & inhabitante Spiritu Sancto, & pretiosiora sunt apud Deum, & ut loquitur D. Leo Sermone de *collectis* exigua ista impendia tanta æstimari taxatione merentur, *quia pondera operum charitatis lance pensantur.* Unde Concilium Tridentinum Sess. 14. Can. 13. *Si quis dixerit pro peccatis quoad pœnam temporalem, minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantùm novam vitam; anathema sit:* & Sess. 6. Can. 32. *Si quis dixerit hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.* Ubi cum aliis causis à meritis Christi, licèt secundariis, & minus præcipuis attribuatur remissio pœnæ, & resurrectio corporis, quæ in æterna vita continetur, non satis Catholicè asseritur, non nisi meritis Christi hæc attribuenda esse.

Ad rationem oppositam dicendum est, Christum nihil plus exoptare, quàm ut ejus meritis tanquam causis palmaribus, ac præcipuis tribuantur effectus redemptionis; nec dedignatur nos habere secum cooperatores, ut cum Apostolo dicere possimus, *non ego solus, sed gratia Dei mecum.* 1. Cor. 15.

Quod piè, ac justè in hac via conversati vitam consequamur æternam, id non propriè gratiæ Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ justo Dei judicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantùm ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

QUæritur, àn quid minus rectè positum in tota hac assertione. Cum enim Deus condiderit hominem propter suam gloriam, ac propter vitam æternam, ne frustra propter hunc finem creatus fuerit, aut deterioris conditionis sit, quàm inferiores creaturæ, quæ naturalibus mediis, non supernaturalibus, finem suum consequuntur, nec aliud ab homine præstantius expectari possit, ut finem suum attingat, quàm si mandatis Dei se morigerum præbeat, videtur id ex lege naturali, & ex vi suæ creationis debitum esse,

esse, ut si obediat mandatis Dei, ad finem suum perveniat.

Respondetur, præterquam quod hic articulus nonnihil pugnare videatur cum præcedenti, ubi tàm excelsè merita Christi attollebat, quæ hìc abjicit: supponit insuper beatitudinem finem esse hominis naturalem, quem propterea mediis naturalibus ejusdem ordinis adipisci debeat, non per gratiam supernaturalem naturæ indebitam: at homo conditus est propter finem supernaturalem, quem naturaliter, & viribus solius naturæ attingere non potest. Porro ex supernaturalitate finis, tanquam ex principio, procedit necessitas gratiæ supernaturalis, vix enim ejus necessitas adstrui posset, si finis ille supernaturalis non esset: quare gratia Dei supernaturalis primas tenet, in consequutione beatitudinis per hominem; non igitur soli mandatorum obedientiæ consequutio vitæ æternæ tribuenda est, sed etiam gratiæ Dei, quæ medium est illi proportionatum. Unde in ista proportione Bajus gratiæ Christi plurimum derogat, quasi non ipsa, sed natura esset semen gloriæ: plurimum quoque detrahit efficaciæ passionis, ac redemptionis illius, quasi per eam aditus ad cœlestem gloriam nobis apertus non esset, sed per sola opera naturæ, quæ quantumvis heroica, sunt improportionatissima toto ordine ad sublimitatem visionis divinæ.

Ad rationes oppositas dicendum est, non propterea pejoris esse conditionis hominem, si finem suum non consequatur, sicut bellua per media naturalia, sed potiùs hoc arguere nobilitatem, ac sublimitatem finis illius, qui adeo excelsus est, ut mediis supernaturalibus indigeat, quæ Deus ex providentia sua omnibus suppeditat, ut non frustra propter hunc finem homo conditus sit, si velit gratiæ Dei benè operando cooperari.

Art. 12. Eodem lib. cap 4. in titulo.

Pelagii sententia est: opus bonum citra gratiam adoptionis factum non est Regni Cœlestis meritorium.

QUæritur, an falsi convinci possit assertio hæc, in qua continetur magis quæstio facti, quàm juris. In qua non est probabile errasse Michaelem Bajum.

Respondetur, censuisse Pelagium, hominem viribus naturæ posse acquirere beatitudinem sine gratia sanctificante, aut actuali, tàm in statu naturæ integræ, quàm in statu naturæ lapsæ. Nam cum peccatum originale non admitteret, & hominis naturales vires æquè esse potentes existimaret ante peccatum Adami, ac post peccatum Adami ad eliciendos actus meritorios vitæ æternæ, excludebat penitus in omni statu necessitatem gratiæ adoptionis, quæ est gratia sanctificans, quæ nos reddit filios Dei. Naturalia quippe remanserunt integra post peccatum tàm in sententia Catholicorum, quæ est apud Magistr. 2. sent. dist. 33. & D. Thomam 1. 2. quæst. 85. art. 1. & libro 4. contra gentes cap. 52. quàm in sententia Pelagii, qui ex Augustino lib. de Gratia, & libero Arbitrio cap 13. gratiam sanctificantem tantùm requirebat ad remissionem peccati, non ad fugiendum malum, aut faciendum bonum, per quod mereretur vitam æternam: quare cum sine gratia adoptionis opus meritorium vitæ æternæ assereret Pelagius, falsò illi affingebat Bajus, quod sententia ejus fuisset, sine gratia illa opus esse meritorium: qua in positione etiam Catholicos Pelagianismi insimulabat: apud quos probata est hęc assertio, quod sine gratia sanctificante opus non est meritorium vitę ęternę juxta Canonem 18. Concilii Arausicani 2. *Merces debetur bonis operibus, si fiant, sed gratia præcedit, ut fiant.* Cujus rei ratio præcipua est, quod non aliis, quàm filiis hæreditatem vitæ æternę Deus promiserit, prout innuit Apostolus ad Rom. 8. *si autem filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur.*

Gratia sanctificans à Bajo exclusa.

A Quod tamen non est ita intelligendum, quasi promissio Dei faceret istam condignitatem bonorum operum, ac ipsis conferret valorem: est enim tantùm conditio sine qua non ex parte Dei, quæ supponit illum valorem in operibus, ex eo quod sint à gratia sanctificante: Ac sicut comminatio Dei non facit opus malum dignum pœna æterna, sed supponit: sic nec promissio dat operibus illum valorem: quare nec opera peccatorum bona, quibus promittitur remissio, merentur illam remissionem, quia ex se non sunt digna illa remissione. Sic etiam opera animarum purgatorii, etsi ejusdem valoris cum operibus justorum hujus vitæ, non merentur defectu acceptationis, & promissionis divinæ, quę est conditio sine qua non. Cujus rei radix est, quod Deus nulli purę creaturę potest
B esse debitor absque sua promissione: quia esse debitorem importat aliquam inferioritatem, ac veluti subjectionem ad reddendum: aliunde cum opera bona sint finiti valoris, Deus posset illa acceptare in compensationem aliorum debitorum hominis justi, ut supra dictum.

Ad oppositum dicendum est, errasse Bajum in quęstione facti, & merito notatum esse, cum doctrinam Catholicam hęretico attribuat, quasi esset heretica. Quamvis enim hęretici rectè sentiant, quando cum Catholicis conveniunt: non solent tamen alię sententię illis attribui, quàm illæ, in quibus à Catholicis Doctoribus discrepant.

C *Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantùm ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.*

Art. 13. Eodem lib. cap. 7.

QUæritur, an quid censura dignum sit in hac positione, etenim videtur Scriptura illi favere, dum præmium attribuit obedientiæ mandatorum nulla habita ratione status gratiæ sanctificantis, seu Spiritus adoptionis inhabitantis, sic ad Rom. 1. 2. *Factores legis justificabuntur*, & ibidem, *reddet unicuique secundum opera sua*. Itaut quemadmodum malis operibus supplicium retribuetur, sive perpetrata sint à justo, aut ab injusto, sic idem videatur as-
D serendum de bonis operibus, quibus sine acceptatione personarum præmium reddetur, seu ab homine in statu justitiæ, seu in statu peccati existente prodierint.

Respondetur, principium illud Baji, quo excludebat gratiam sanctificantem à ratione meriti, jam sæpiùs impugnatum esse: & iterum, iterumque impugnatur his Apostoli verbis, ad Galat. 5. *In Christo Jesu neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per charitatem operatur*, & absolutè dicit idem Apostolus, 1. Cor. 13. *Si charitatem non habeam, nihil sum.* Quæ testimonia evidenter ostendunt statum gratiæ ad meritum vitę æternæ requisitum esse; cujus rei ratio est, quod persona debet esse Deo accepta, ut opus ejus acceptetur à Deo, & illi polliceatur præmium vitæ ęternæ. Quod communiter infertur ex illo Genes. 3. *Re-*
E *spexit Deus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain autem, & ad munera ejus non respexit*: quia Deus considerat qualitatem personæ operantis, si illi grata sit, & accepta, ut opus ejus ad tàm sublime præmium acceptet. Undè quia Abel charitate donatus erat, in tantum Deo grata fuit ejus oblatio, ut dicat Aquilas relatus à Procopio in cap. 3. Genesis, quod deposuerit iram, qua in Adamum exarserat: cujus rei penes ipsum fides sit.

Ad opposita dicendum est, quando Scriptura Sacra attribuit operibus rationem meriti, aut demeriti, nulla facta mentione status personæ operantis, non exprimere omnes conditiones ad meritum necessarias, quod necesse non est, ut in singulis locis id significet. Sufficit ergo aliquando scripturę sanctę exprime-

primere præcipuum subjectum meriti, & demeriti, quod est opus ipsum, quod quidem, quandò bonum est, & procedit à persona sancta, majorem habet proportionem cum premio, cum principium operis sit qualitate supernaturali affectum, sicut præmium ipsum supernaturale est: quæ qualitas cum aliquid conferat ad dignitatem majorem operis, non est in retributione acceptatio personarum, quæ tantum locum habet, cum fit ob solam personam sine alia justa ratione.

Art. 14. Eodem lib. c. 7.

Opera bona justorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quàm justo Dei judicio mereantur accipere.

QUæritur, an mulctari debuerit hic articulus, etenim gloria datur secundum gradus gratiæ hujus vitæ, & secundum merita, & si quis justificatus bonum opus, & meritorium eliciat, statim ei datur augmentum gratiæ in ratione præmii, itaut cum quis excidit è vita, nullus novus gratiæ gradus ei attribuatur: ergo cum gloria ad mensuram gratiæ hujus vitæ à Deo concedatur, non est, quod ampliorem mercedem expectent justi, quàm quæ debetur in rigore justitiæ eorum bonis operibus: favet D. Bernardus serm. 1. *in Assumpt. B. Virginis*: ubi sic de ea loquitur. *Quantum enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ singularis.* Ergo gratia hujus vitæ, & gloria sunt ejusdem mensuræ, non ergo novus gratiæ, aut glorię gradus datur post hanc vitam, ut excedantur merita hujus vitæ à gloriæ præmio. Deinde hanc doctrinam Baji sequitur Vega quæst. 5. *de justificatione*, & videtur eam Paulus Apostolus asserere ad Rom. 2. *reddet unicuique secundum opera ejus*. Deinde tàm pœna sensus, quàm damni videntur longè excedere demeritum peccati, quod brevi tempore perpetratur, & cum conversione ad bonum temporale plerumque satis remissa, cum pęnæ illæ sint infinitæ in duratione, ac intensissimæ in suis gradibus.

Respondetur, propositionem hanc Baji à quibusdam videri posse hac ratione debere damnari, quod sit contra communem Theologorum, imo & multorum antiquorum Patrum sententiam, scilicet quod Deus bonos remunerat ultra condignum, sicut & malos punit citra condignum. Sic D. Thomas 4. sent. dist. 46. qu. 2. art. 2. sic D. Bonaventura eadem dist. art. 2. qu. 3. sic plures alii. Sic etiam inter patres D. Fulgentius l. 1. ad *Monimum* cap. 10. ubi gratiam retributionis exuperantem vocat, & omne meritum excedentem. Sic D. Hilarius in Psalm. 51. & alii. Quod posset explicari vel de præmio essentiali, quod daretur majus, ex liberalitate Dei in suos profusissima, qua fruitionem reddat intensiorem, & perfectiorem visionem, quàm sit præcisè ex justitia propter merita operum debita, itaut propterea munificentiæ divinæ gratias agere debeant beati: vel veriùs potest explicari de accidentibus beatitudinis, quia salva justitia potuisset Deus sufficienter præmiare bona opera solo præmio essentiali visionis, aut fruitionis beatificæ, non tot, nec tàm magnos ornatus essentiali beatitudini adjungendo: unde illud Lucæ 6. *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Adde considerationes Philippi à sancta Trinitate Carmelitæ exalceati, qui summam Theologiæ mysticæ, ac scholasticæ alteram evulgavit tract. de gratia dubio ix. ubi Bajum impugnat ex hoc, quod in omnibus Dei operibus relucent misericordia, & justitia, & misericordia ejus sit super omnia opera ipsius. Quod non esset, nisi supra condignum præmiaret, & infra condignum puniret. Deinde peccator meretur annihilari, & peccata sunt infinitæ malitiæ: quibus tamen non redditur pœna sensus infinita. Præterea potuit Deus non præmiare merita mortificata, sicut non castigat peccata dimissa: similiter posset dare gratiam correspondentem meritis tantùm, & non gratiæ sacramentali: ergo Deus præ-

Philippus S. Trinitate Carmelita.

miat ultra condignum, & punit citra dignum. Verumtamen forsan eo non respexit Bajus, sed magis ad bonitatem moralem operum, ex qua sola mercedis quantitatem metiebatur, sine ullo respectu, quod à gratia sanctificante procederent: Quod axioma Pelagianismum sapit, & sæpius jam impugnatum est, & adhuc à nobis impugnandum est: quare merito hic articulus censura mulctatus est.

Ad oppositum dicendum est, non dari novum gradum gratiæ justis post hanc vitam, ratione cujus etiam novus gloriæ gradus tribuatur, ut sic supra condignum præmientur bona opera. Sed tamen in assignanda mercede bonis operibus non attendit solùm Deus ad valorem, quem ex se se habent: quod volebat Bajus: sed etiam ad gratiam, & charitatem ex qua procedunt, & ex qua magis meritoria redduntur, quod negabat Bajus.

Art. 15. Eodem lib. cap. 7. & sequentib.

Ratio meriti non consistit in eo, quod, qui benè operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum sanctum, sed in eo solùm, quod obedit divinæ legi.

QUæritur, an locus sit censuræ circa hanc propositionem: etenim si aliunde, quàm ex opere ipso in se spectato, & ex obedientia legis proveniret meritum, scilicet ex statu gratiæ sanctificantis, in qua operans constituitur, sequitur, justitiam, qua vitæ æternæ præmio munerantur bona opera, non consistere in compensatione ipsius laboris, & operis, sed in compensatione qualitatis, & boni status operantis, nec Deum spectare laborem uniuscujusque: sicque fieret, ut qui minus laboris subiisset, & leviorem obedientiam legi præstitisset, reportare posset ampliorem mercedem propter majorem gratiam sanctificantem: quod prudenti cuique non leviter absurdum videri possit.

Respondetur præterea, quæ superius dicta sunt circa similes articulos Michaelis Baji, qui doctrinam hanc usque ad nauseam sæpius inculcavit, ut sic crambe recocta magistros vexans, probari adhuc nova aliqua ratione doctrinam hanc notandum fuisse. Quia si status Gratiæ Sanctificantis nihil confert obedientiæ legis, ut sit meritoria, sequitur, eum, qui in statu mortalis peccati degit, eoque ipso pœna æterna dignus est, nihilominus mereri vitam æternam: simulque dignum esse & pęna æterna, & vita æterna, debereque simul incurrere privationem vitæ æternæ, & illius possessionem obtinere. Quare merito visa est absurda hæc Baji doctrina, ex qua tanta absurda consequuntur.

Ad oppositum dicendum est, Deum nihilominus spectare opus, & laborem uniuscujusque, dum illum justo præmio compensat, quia scilicet opus hominis sanctioris cæteris paribus est dignius propter dignitatem quamdam moralem, quam in illud influit sanctitas, & Gratia operantis. Unde etiam fieri potest, ut eleemosyna unius assis ab homine sanctiore facta, tantum meriti habeat, quantum eleemosyna duorum assium, si fiat ab homine minus sancto. Quod si paradoxum appareat, non nisi iis paradoxum est, qui minus secreta Theologiæ perspexerunt.

Art. 16. Lib. 2. de Meritis Operum. cap. 1.

Non est vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.

QUæritur, an quid damnationis sit in ista propositione, est quippe propositio ista pia, & ad insignem quamdam perfectionem animas advocat, ut omnia in charitate peragant, juxta monitum Apostolicum. *Omnia vestra in charitate fiant.* 1. Corinth. 16. Sive per charitatem intelligatur intentio divinæ gloriæ, seu status gratiæ habitualis, & charitatis.

Respondetur, Nicolaum Eymerici 2. p. *Directorii inquisitorum*, qu. 11. referre Berengarium de Monte-

Fal-

Falcone Ordinis Cisterciensis de Monasterio Populeti tempore Innocentii VI. authorem, & caput fuisse eorum, qui dogmatizabant (refero verba ipsa authoris) quod omnia de genere bonorum, quæ fienda sunt, sunt fienda Dei puro amore, & non alia causa, nec spe mercedis æternæ. Qui error fuit condemnatus solemniter, & publicè per F. Roselium Inquisitorem de Ordine Prædicatorum. Quod idem refertur à F. Bernardo Lutzemburgo in *Catalogo hæreticorum* litt. H. verbo *Bugantius*, ut ibi habetur, loco Berengarii, sicut, & ibidem habetur errorem istum condemnatum fuisse per Sancyrium non Sanchium, ut habet Codex Eymerici, qui Sancirius Tarraconensis Episcopus damnavit hunc errorem, quod in partibus Catalauniæ vigeret suo tempore. At propositio ista Baji fere in eumdem sensum recidit, quare nihil novum est, si damnationem etiam incurrit. Si verò intelligatur propositio de obedientia, qua mandata Dei exequutioni demandantur extra statum gratiæ, & charitatis, evidentior est ejus falsitas, ut propterea tàm malè audierint, qui ex hac Baji propositione, & aliis similibus concludere volebant, peccatum esse, si quis Sacrosanctæ Sacrificio Missæ assisteret in peccato mortali degens. Multa enim bona fieri possunt à peccatoribus, ut plura opera misericordiæ, obedientiæ, & aliarum virtutum, de quibus aliàs diximus 2.2. *Theolog. Affect.* tract. 3. Medit. 7. Edition. 3. & 4

Ad oppositum dicendum est, hæresim nihil esse ordinariè nisi superstitionem, & Dei cultum majorem in specie proponere, quem tamen postea destruit. Unde multæ hæreses, & multi errores maximam redolent pietatem, sub cujus prætextu piæ aliquæ animæ, & simpliciores decipi solent: ideoque etsi propositio hæc decima sexta præcipuæ pietatis appareat, quia tamen consilium vertit in necessitatem, & rationem obedientiæ amovet ab iis, quæ fiunt sine perfectissima charitatis intentione, aut extra statum gratiæ Sanctificantis, jure meritò damnata est.

Art. 1. Eod. li. c. 4.

Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per Gratiam adoptionis sublimetur ad statum deificum.

QUæritur, an iste articulus debuerit inter damnatos recenseri, etenim si aliter senserit Pelagius, error est in facto, & Bajus per errorem laudavit Pelagium: at quoties citantur falsò authores aliqui etiam à gravissimis authoribus, hi propterea non incurrunt ullam offensionem à Summis Pontificibus; ergo videretur hìc idem esse asserendum.

Respondetur jam sæpius dogma Bajanum impugnatum fuisse, quo contendit Gratiam Sanctificantem, quæ est gratia adoptionis, qua sublimatur anima ad statum deificum, non requiri ad rationem meriti: quod dogma iterum hac ratione impugnatur, quod si homo absque Gratia Sanctificante posset mereri vitam æternam, posset quoque ipsammet primam Gratiam Sanctificantem mereri, est quippè vita æterna gratia perfecta, & consummata: unde si hanc mereri posset viator absque Gratia Sanctificante, multo magis mereri posset ipsammet Gratiam primam Sanctificantem; ex quo fieret, ut homo in peccato existens posset via meriti consequi gratiam illam, qua remitterentur illi peccata, sicque remissionem peccatorum via meriti obtinere, quod valdè absurdum est. Unde constans est doctrina in scholis recepta, meritum vitæ æternæ non esse sine Gratia Sanctificante: etsi enim actio aliqua possit esse meritoria ex vi gratiæ actualis, ex qua produceretur, tamen locum habere non potest, nisi eliciatur actio in eodem instanti, in quo infunditur ipsa Gratia Sanctificans, qua operans reddatur Deo gratus, & acceptus. Quare cum Gratia Sanctificans requiratur ad meritum: qui doctrinam istius veritatis Pelagio attribuit, idem est, ac si Pelagianam, ac Hæreticam diceret.

Ad oppositum dicendum est Bajum non assequutum fuisse doctrinam, & mentem Pelagii de Gratia Sanctificante, quam tantùm pro remissione peccati necessariam esse volebat: non ad vitandum malum, aut ad faciendum bonum opus, in quo est meritum. Patet ex D. Aug. de Gratia, & Libero arbitrio c. 13. *Dicunt etiam Gratiam Dei, quæ data est per fidem Jesu Christi, quæ neque lex est, neque natura, ad hoc tantum valere, ut peccata præterita admittantur, non ut futura vitentur, vel ut repugnantia superentur, &c.* Male ergo Bajus assequutus est mentem Pelagii, & pejus erravit, quod doctrinam veram hæretico attribuat.

B

Opera Catechumenorum, ut Fides, & Pœnitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitæ æternæ meritoria, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur. Art. 18. Ibid. c. 7.

QUæritur, an quidquam in hoc articulo improbandum sit: etenim cum fidem habeant Catechumeni, & plura bona opera exerceant, non videntur privandi mercede sua: attamen quia nihil coinquinatum intrabit in regnum Cœlorum, justum est, ut prius illis remittantur peccata, quàm de facto in cœlum ingrediantur, vitam æternam consequuturi. Favet D. Augustinus lib. de Natura, & Gratia cap. 22. *Natura humani generis ex illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque justitiam, de præmio debet esse secura, hoc*

C

est de vita æterna, etiamsi in aliqua gente, aut in aliquo superiori tempore fides eam latuit sanguinis Christi, non enim est injustus Deus, qui justos fraudet mercede sua.

Respondetur, cum Catechumeni, etsi fidem informem habeant, & propter peccatum originale, aut peccata actualia, sint indigni visione beatifica, imo pœnam æternam, vel damni solius, vel damni & sensus simul mereantur, fieri non posse, ut cum illo reatu, & obligatione simul mereantur vitam æternam beatificam, juxta superius dicta, eaque vita digni sint, itaut illis debeatur remoto obice peccati. Dignitas enim tanta, & indignitas tanta simul consistere non possunt, & qui in peccato mortali est, ita divisus à Deo est, ut cum summa ignominia statim possit privari vita, & pane, quo vescitur, & in infernum detrudi sine ulla laude, aut præmio quorumcumque operum. Quo jure ergo vitæ æternæ fructum prætendere poterit ex operibus mortuis? quare frustra pugnat Bajus, pro operibus illis in statu offensæ mortalis peractis.

D

Ad oppositum dicendum est, non deberi cœlum iis, qui inferno obligati sunt: nec privantur mercede debita, cum privantur vita æterna ii, quibus non debetur, nisi pœna, & supplicium. Nec favet locus D. Augustini, quem pro sua opinione allegabat Bajus, si enim aliquis adimpleat totam legem, eo ipso justus est, & habet remissionem peccatorum, ut propterea subjungat D. Augustinus hanc rationem, *Non enim injustus Deus, qui justos fraudet mercede sua.*

E

Opera justitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem. Art. 19. Eod. li. c. 7

QUæritur, an hic articulus correctionem aliquam subire debuerit: etenim opus unius justi habentis gratiam intensam, ut octo, non est cæteris paribus majoris meriti, & valoris, quàm alterius justi habentis tantùm gratiam intensam, ut quatuor: ergo nec opus justitiæ, aut temperantiæ à Christo elicitum habebit amplius meritum, aut valorem propter majorem illius gratiam, seu illa sit substantialis, ut in illo erat unio hypostatica, seu accidentalis.

Respon-

Respondetur, communem esse doctrinam Theologorum opera Christi fuisse valoris infiniti propter dignitatem personæ illius: quaproptèr & fuerunt satisfactoria pro peccatis totius mundi, quæ quasi infinita erant. Videntur autem opera illa tantum debuisse habere valorem in merendo propter dignitatem personæ, quantum habebant in satisfaciendo propter eamdem dignitatem. Quapropter Clemens VI. in Extravagante *Unigenitus* docet Christum acquisivisse hominibus infinitum thesaurum, nec metuendum esse, ne exhauriatur, vel minuatur propter infinita Christi merita, cujus quidem una gutta sanguinis propter unionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset. Quod videtur fundatum in quadam æquitate naturali, secundum quam opera digniorum personarum majori præmio remunerantur. Sic in justitia majus est stipendium præsidis, quàm consiliarii, & hujus, quàm procuratoris, & hujus, quàm apparitoris: & in militia majus est stipendium generalis exercitus totius, quàm ducis alicujus cohortis, & hujus, quàm militis gregarii, licèt in eodem prælio non inæquales labores subierint, imo aliquando plus laboris subierit miles gregarius, quàm dux cohortis. Cujus inæqualitatis ratio esse potest, quod cum præmium debeat aliquid esse magnum respectu operantis, & eadem res possit esse magna respectu unius infimæ, aut mediocris dignitatis, quæ non erit magna respectu alterius eminentiori dignitate pollentis: cum ille dignior sit, qui ampliori præditus est gratia sanctificante, debetur illi præmium majus, ut respectu illius sit quid magnum. Vide de hac quæst. Cardinalem de Lugo in 3. par. D. Thomæ *de Mysterio Incarnationis* disp. 6. sect. 1. & 2.

Ad oppositum dicendum est, idem opus bonum habere inæqualem valorem ex inæquali gratia habituali; quia major gratia facit, ut opus sit excellentioris, & nobilioris personæ opus, cui majus præmium debetur, ut sit æstimabile in ordine ad illam personam; major enim gratia constituit personam digniorem, excellentiorem, & venerabiliorem, unde ejus opus præmium requirit excellentius.

. 20. .c. 8.

Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

QUæritur, an quid peccaverit Doctor Bajus in illa formidanda assertione de peccato veniali: Etenim Doctor Gerson eamdem docuit sententiam, multisque confirmavit tomo 3. operum in lib. de *vita spirituali animæ* lect. 1. Omne peccatum, inquit, pro quanto est offensa Dei, & contra legem ejus æternam, est de sua conditione, & indignitate mortiferum secundum rigorem justitiæ, & à vita gloriæ separativum: ratio est, quoniam omnis offensa in Deum potest justè ab ipso judice Deo puniri pœna mortis tàm temporalis, quàm æternæ, imo annihilationis pœna: est igitur de se mortifera. Assumptum deducitur ex hoc, quod nulla pœna talis est ita mala, quantum mala est ipsa offensa Dei. Alias adducit rationes ad idem probandum, ex quibus infert hoc corollarium, nullam offensam Dei esse de se venialem, nisi tantummodo per respectum ad divinam misericordiam: cur autem hæc assertio potius damnabitur in Doctore Lovaniensi, quàm in Doctore Parisiensi?

Respondetur, distinctionem peccati mortalis, & venialis satis manifestè expressam esse à Concilio Tridentino sess. 6. *de justif.* c. 11. his verbis; licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti, & justi *in levia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi*, & his aliis verbis. *Unde constat eos, Orthodoxæ religionis doctrinæ adversari, qui dicunt justum in omni opere bono saltem venialiter peccare, aut quod intolerabilius, pœnas æternas mereri.* Quibus verbis Concilium damnat hæreticos, qui asserentes justum in omni opere bono peccare, consequenter asserebant etiam pœnas æternas mereri, quod intolerandum prorsus asserit Concilium. Hoc autem ipsum est, quod asserebat Bajus: ergo doctrinæ orthodoxæ adversatur, & intolerabile est dogma: & certè nullius amicitiæ tàm severæ leges sunt, ut pro minima offensa dissolvi ita debeat, ut offensus amicus leviter offendenti amico pœnas æternas decernat. Nec pater quisquam est, qui jure privaret filium hæreditate propter quodlibet leve erratum.

Ad oppositum ergo dicendum est, quod quamvis Deus ratione sui dominii in creaturam, possit ei quamlibet inferre afflictionem, non tamen id erit in pœnam, & punitionem delicti, nisi delictum tale sit, ut illam exigat. Culpa enim, & pœna relativè dicuntur: at peccatum veniale non exigit pœnas æternas, & privationem æternam Dei, quia peccatum veniale non est contra medium necessarium ad assequendam simpliciter vitam æternam: sed tantùm contra medium necessarium ad illam post mortem assequendam sine retardatione aliqua. Quare meretur tantùm retardationem felicitatis, non pœnas æternas, quibus felicitas omnium impediretur. Quod à nobis paulo fusius, & expressius dictum est *in Theol. Affectiva* 1. 2. tractatu 2. meditatione 21. puncto 2. editionis tertiæ, & quartæ. Gerson porro in sequentibus se corrigit, ut lectione 4. non Bajus.

Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis. Art. 21. *l. de primi hominis justitia cap.* 4. & 5.

QUæritur, an propositio hæc culpàm contineat, quæ tàm digna sentit de humana natura, prout spectatur in statu illo innocentiæ, & integritatis perfectæ, in quo primum condita fuit ante lapsum Adami: cur enim non esset gratia accidentalis sanctificans debita humanæ naturæ innocenti, cum Div. Leo Pontifex serm. 1. de jejunio decimi Mensis scribat hanc esse naturalem generis nostri dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo divinæ benignitatis forma resplendeat? Ubi gratiam vocat dignitatem hominis naturalem.

Respondetur, gratiam sanctificantem tantæ esse dignitatis, ut reddat homines Dei filios, & capaces divinæ fruitionis in beata vita, sicut enim loquitur D. Petrus 1. Epist. cap. 1. *magna, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. At tanta dignitas non potuit esse debita naturæ, quam servilis omnino conditionis Deus creare poterat. Unde gratia, qua in filium Dei adoptatur homo, & qua tendit ad vitam æternam, omnino naturalis esse non potest, medium enim & finis sunt ejusdem ordinis: at vita æterna beata est supernaturalis: ergo & gratia debet esse supernaturalis. Rursus gratia est qualitas, & virtus, sine qua opera hominis justi nullo modo Deo grata, & meritoria esse possent, & est aqua, ex qua si quis biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam: at gratia ordinis naturalis diversi omnino ordinis est à vita æterna: ergo opus ortum ex ipsa neque salit in vitam æternam, neque ipsam aliquo modo meretur, quis enim dicat gratiam ordinis naturalis in sua substantia facere posse hominem dignum, ut ei conferatur vita æterna? sic Thomas Hurtado in *præcursore Theologo* disputatione 1. de *supernaturalitate rerum*, controversia 5. membro 1. puncto 1. Quo fit, ut D. Athanasius, Oratione 1. contra *Arrianos* vocet gratiam supernaturalem, & supra hominem ὑπὲρ ἄνθρωπον. Quod idem firmat Divus Cyrillus Alexandrinus libro 1. in Joannem, & alibi. Itaque ipsa opus est divinæ muni-

nificentiæ, & dici potest de homine, quem ea coronavit illud Hester 6. *Sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare.*

Ad oppositum dicendum est dignitatem illam gratiæ vocatam fuisse naturalem à D. Leone, non quod fuerit debita, ut proprietas aliqua ex se à natura fluens, sed quod ab exordio, & velut à nativitate hominis concessa fuerit.

Art. 22. Ibid. c. 5. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Rom. 2. gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.*

QUæritur, an damnanda sit hæc propositio, etenim dixerat immediatè antè D. Paulus, *non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*, & postea subjungit: *cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:* ubi videtur loqui de gentibus, quæ justificantur, quas vocat factores legis, quod fieri non potest sine gratia fidei. Pelagianum est enim asserere sine gratia fidei, & sine conversione ad fidem, quemquam justificari. Atque hæc interpretatio conformis est D. Augustino l. *de spiritu, & littera* cap. 26.

Respondetur, Apostolum loqui de gentibus nondum conversis ad fidem, quæ possunt, non quidem omnia, quæ sunt legis, exequi, sed saltem aliqua, idque sine fide, & sine fidei gratia. Possunt enim honorare parentes, opus misericordiæ alicui misero impendere ad sublevandam ejus miseriam, & quædam faciliora legis præcepta implere, cum non gravior aliqua urget tentatio; non tamen possunt totam legem implere sine gratia, cum per naturæ solius vires actus supernaturalium virtutum, qui sunt de lege, observare non possint. Ubi attendendum est non dicere Apostolum gentes facere, vel implere legem, *sed ea, quæ legis sunt*, puta ea, quæ sunt minus ardua, & difficilia: cum verò ait justificari eos, qui faciunt, non addit ea, quæ legis sunt, sed *legem*, scilicet integram, & secundum omnes suas partes. Porro dogma Pelagianum erat homines sine auxilio gratiæ nedum præcepta aliqua faciliora, sed totam legem servare posse: ideo non sentiunt cum Pelagio, qui dicunt gentes fidei gratiam non habentes naturaliter, & sine supernaturali auxilio aliqua legis præcepta implere posse, ut intelligit Apostolus: sentirent verò cum Pelagio, si dicerent omnia servari posse, quæ sunt ad salutem necessaria.

Ad oppositum dicendum est, Apostolum loqui de diversis personis, cum loquitur de factoribus legis, & de gentibus legem non habentibus. Intendit enim probare Apostolus, oportere legem totam implere: & quia gentes non totam legem adimplent, sed tantùm aliqua legis præcepta, vexantur in conscientia, variarumque cogitationum stimulis torquentur. *Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus*, &c. Hic est sensus Apostolici contextus, ut accuratè legenti patet. Eumdemque sensum tandem amplectitur D. Augustinus l. eodem de spiritu, & littera, c. 28. postquam locum Apostoli variis interpretationibus adornavit.

Art. 23. Ibid. c. 7. *Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio dono quodam supernaturali, & gratuito supra conditionem naturæ suæ fuiße exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.*

QUæritur, an hic articulus sit alicui reprehensioni obnoxius. Etenim cum Deus condiderit hominem rectum, nec rectus esse potuerit, nisi per virtutes Theologicas fidei, spei, & charitatis, Deo inhæreret: videntur hæ virtutes homini fuisse connaturales, ut sine quibus rectus, & perfectus esse non posset, qualis à Deo conditus est.

Respondetur, justitiam originalem primo homini concessam fuisse supra debitum naturæ, ex mera Dei liberalitate erga illum, quod vellet eum exaltare supra statum primæ creationis. Justitia autem originalis non erat unicus simplex habitus, aut una tantùm qualitas, sed erat ipsamet gratia sanctificans cum habitibus fidei, spei, charitatis, & virtutum moralium infusarum, quibus omnibus efficiebatur, ut, durante statu innocentiæ, anima illius Deo esset subjecta, appetitus inferior rationi, nec non corpus animæ. Probari hoc potest ex Concilio Tridentino sess. 5. can. 1. ubi ita ait. *Si quis non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse &c. anathema sit.* Ex his infertur primo habuisse fidem, spem, & charitatem, sine quibus sanctitas Viatorum nulla est. Secundo infertur ista non fuisse naturalia homini, quia sicut post peccatum naturalia remanserunt in Angelis, sic in homine nulla facultas, aut potentia naturalis statim amittitur post peccatum, remanent membra, remanent oculi, remanent sensus, remanet color, remanet robur, & fortitudo corporis: cur ergo etiam non remanerent virtutes animæ, si illi essent naturales? quare existimandum est, hominem in paradiso ornatum fuisse pluribus habitibus supernaturalibus, i. naturæ indebitis, quibus tanquam mediis proportionatis ad fidem supernaturalem beatitudinis contenderet.

Ad oppositum dicendum est, Deum condidisse hominem rectum; quia in ipso creationis momento eum justitia originali vestivit, quam virtutes supernaturales fidei, spei, & charitatis comitabantur, unde rationi, & legi Dei per omnia conformis erat: porro conformitas illa, est ejus rectitudo primæva non ex solis naturalibus, sed etiam ex supernaturalibus conflata.

Art. 24. Ibid. c. 7. & 8. *A vanis, & otiosis hominibus secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismum rejicienda est, hominem sic ab initio constitutum, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate conditoris sublimatus, & in Dei Filium adoptatus.*

QUæritur, an hic aliquis error deprehendi possit: etenim Deus in ratione creatoris imperfectus non fuit, nec actioni creationis quicquam defuit: quare ergo ex vi illius homo ad imaginem Dei creatus, absque alia largitate, & quæ extra creationem fit, in honorem filiationis adoptivæ sublimatus non fuit? Dona omnia gratuito, & ex misericordia superaddita conceduntur homini per Redemptorem Jesum Christum: at nondum cogitatur redemptor, cum nondum peccator homo existit: ergo ista omnia ad gratiam creationis solam referenda videntur, non ad liberalitatem aliam gratuito superadditam.

Respondetur, argui merito Bajum tùm propter notas censuræ, quibus doctrinam communem scholarum afficit, asserens eam à vanis, & otiosis hominibus secundum scientiam Philosophorum excogitatam, & ad Pelagianismum eamdem referens: hæ enim notæ contrariæ sunt charitati, & paci fidelium, ingeruntque malam suspicionem de religionis integritate, quasi obcæcati essent, & in caligine versarentur Theologi omnes, cum doctrina communiter ab iis asserta tantis calumniis inficitur, ut propterea hujusmodi notarum auctores adversus doctrinam communem coerceri debeant. Deinde verò argui debet, quia doctrinam veram impugnat, nam si Bajus id tantùm verum existimet, quod authoritati D. Augustini innititur, doctrina hæc, quod dona quædam largitate conditoris superaddita sint naturæ, maximè verò

verò ſublimatio hominis in Filium Dei, defenſorem habet D. Auguſtinum contra Maximum lib. 3. cap. 15. *homo ad Dei ſimilitudinem factus, non eſt verus filius, & ideo fit gratia filius*. Quid expreſſius deſiderari poteſt? Ad quod amplius cognoſcendum, conſiderandum eſt, quàm multa importentur per donum completæ juſtitiæ originalis: non enim eſt ſimplex qualitas, aut unicus habitus, ſed eſt aggregatum quoddam ex gratia habituali in anima, quæ gratia ſit principium meriti vitæ æternæ, & ex virtutibus moralibus, & intellectualibus, quibus fiebat in ſtatu innocentiæ, ut magis Deus ſaperet animæ, quàm quælibet delectabilia alia, ſenſuſque omnes, & appetitus delectabilius ſe haberent, ſubordinando ſe recto rationis dictamini, quàm circa propria delectabilia inordinata: denique ex quodam jure ad arborem vitæ, ejuſque fructus, quibus corpus ſervaretur ab ægritudine, & ab ipſa morte. Tale autem donum tantum eſt, ut non poſſit non cenſeri indebitum primo homini, ac ipſi ex gratia creatoris ſuperadditum: nam in ſtatu naturæ puræ haud tale donum habuiſſet, idcirco ſupernaturale dicendum eſt. An verò ſit ſupernaturale quoad modum tantùm, an etiam quoad ſubſtantiam, diſputatur inter Theologos: videtur autem magis probabile fuiſſe ſupernaturale quoad ſubſtantiam, quod tale eſt, quod ex ſe poſtulat produci ab aliquo agente, quod eſt extra ſeriem omnium cauſarum totius univerſi, quale erat iſtud donum.

[De]ſcriptio [ju]ſtitiæ o[rig]inalis.

Ad oppoſitum dicendum eſt, Deum fuiſſe ſimul & creatorem, & liberaliſſimum donatorem, ac largitorem plurium perfectionum, quibus ſupra debitum naturæ Adamum & creabat, & ſimul adornabat, ac locupletabat: quare quemadmodum diſputabat contra Pelagium D. Auguſtinus in libro de *natura, & gratia cap. 34. non ergo ſic debemus laudare creatorem, ut cogamur dicere, imo verò convincamur, dicere ſuperfluum ſalvatorem*: ſic in hac controverſia dicimus, nos non ita debere laudare Deum creatorem, ut cogamur dicere, illum non fuiſſe etiam magnificentiſſimum donatorem plurium perfectionum liberaliter primo homini conceſſarum. Lib. 2. contra Julian. cap. 8.

Omnium opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

[A]rt. 25. Lib. de [v]irtutibus [i]mpiorum. [c.] 5. & 6.

QUæritur, an plectenda ſit hæc propoſitio, quæ manifeſtè aſſeritur à D. Auguſtino, in præfatione Pſal. 21. & pluribus aliis locis. Et ratio eſt, quia in doctrina D. Auguſtini, omne opus peccatum eſt, quod non refertur in Deum, quod etſi officio bonum eſt, ipſo non recto fine peccatum eſt. At infideles non habent fidem, quæ opera dirigat in Deum tanquam in finem ultimum: ergo eorum opera, quæ ſpeciem boni habent, peccata ſunt, juxta verbum Apoſtoli, *quicquid non eſt ex fide, peccatum eſt*, ad Roman. 14.

Reſpondetur, & ſcripturam ſacram, & D. Auguſtinum aſſerere infideles bona aliqua opera agere poſſe, & de facto agere: nam Act. 10. dicitur de Cornelio, qui nondum fidem ſuſceperat ſupernaturaliter infuſam, *orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ, &c.* Matth. 5. *ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne ethnici hoc faciunt?* at diligere diligentem ſe non eſt actus peccaminoſus, ſicut nec eſt actus miſericordiæ corporalis, aut ſpiritualis, quem quandoque exercet ethnicus: & D. Auguſtinus in l. *de ſpiritu, & littera c. 28.* ſic ait. *Sicut enim non impediunt à vita æterna juſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur: ſic ad vitam æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſine quibus difficillimè vita cujuslibet impii ducitur.* Quod luculentius aſſeritur ab Hieronymo ſuper cap. 1. *Epiſt. ad Galat.* Sed & Concilium Tridentinum manifeſtè reprobat hanc propoſitionem, ſic ſtatuens contra Lutherum ejuſdem patronum ſeſſ. 6. *De juſtific.* can. 7. *ſi quis dixerit opera omnia, quæ ante juſtificationem fiunt, quacumque ratione facta ſint, vere eſſe peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere gratiæ, tanto eum gravius peccare, anathema ſit.* Neque enim infideles prius habent fidem, qua opera in Deum dirigant, quàm charitatem, & ipſam juſtificationem, ut eadem ſint opera ante juſtificationem, ac ante fidem per charitatem operantem.

Ad oppoſitum dicendum eſt juxta Magiſtrum ſent. lib. 2. *diſt.* 4. D. Auguſtinum appellare opus malum, quod vitæ æternæ meritorium non eſt, ſed eſt ad illam inutile. Quæ interpretatio tantùm aliquibus locis D. Auguſtini convenire poteſt, non omnibus: Ideo addenda eſt interpretatio Doctoris Angelici 2. 2. quæſt. 10. art. 4. aſſerentis D. Auguſtinum loqui de operibus infidelium, quatenus ſunt infideles, & agunt ex motivo infidelitatis ad falſum Deum colendum. Ut quæ Saraceni præſtant in cultum Mahometi pſeudoprophetæ. Sed & obſervari poteſt, D. Auguſtinum *lib 5. de civit. cap. 12.* quando virtutes Philoſophorum vitia vocat, loqui de iis operibus virtutum, quæ ob finem vanitatis, aut ambitionis eliciebantur, ut legenti accuratius perſpicuum erit. Libro verò 19. c. 25. apertius loquitur, ac virtutes ſic inflatas, non virtutes vocat. Sed in fine iſtius capitis ſatis oſtendit ſe loqui de virtutibus meritoriis vitæ æternæ, reddit enim hanc rationem, cur virtutes non ſint: *ſicut enim*, inquit, *non eſt à carne, quod carnem facit vivere; ſic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem, quod hominem facit beatè vivere.* Quod expreſſius adhuc habetur lib. 4. contra *Julianum* cap 3. Sed & libro de *bono conjugali* cap. 9. ſatis evidenter mentem ſuam exprimit. *Sane*, inquit, *videndum eſt, alia bona nobis Deum dare, quæ propter ſeipſa expetenda ſunt, ſicut eſt ſapientia, ſalus, amicitia; alia, quæ propter aliquid ſunt neceſſaria, ſicut doctrina, cibus, &c. Quiſquis verò eis propter hoc utitur, propter quod data ſunt, bene facit.* Apoſtolus per fidem intelligit conſcientiam.

Integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio.

Art. 26. *Lib. de primi hominis juſtitia c. 4.*

QUæritur, an hæc propoſitio ſit contra veritatem, ut inter propoſitiones cenſura inuſtas computari debuerit: etenim integritas, quæ erat in ſtatu innocentiæ, conſiſtit potiſſimum in ſubjectione appetitus ſenſitivi ad rationem, ut contra illam non feratur in objecta ſenſibus deſiderata, cum tanta præcipitatione, & exceſſu, ut nunc illum ferri videmus, & experimur, cum tanto detrimento animæ, ac tot infauſtis eventibus, ut exclamet Apoſtolus, *ſentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*, ad Rom. 7. & iterum eodem capite, *infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* At non eſt veriſimile, quod iſta rebellio debita ſit naturæ humanæ, & illi connaturalis: ſic enim homo natura ſua Deo rebellis eſſet, nec tàm ad gloriam, quàm ad opprobrium, & inhonorationem creatoris ſui, cujus legibus ex naturæ ſuæ conditione rebellis eſſet, ut magis contra ipſius gloriam, quàm ad ipſius gloriam fabricatus eſſe videretur.

Reſpondetur eſſe de naturali conſtitutione hominis, ut habeat diverſos appetitus, quorum unus, qui ſenſitivus dicitur, naturaliter inclinetur ad objecta ſenſitiva: alter, qui eſt voluntatis rationalis, feratur inſuper ad objecta ſpiritualia, & cœleſtia: unde neceſſariò oriatur rixa, & diſſentio inter utrumque appetitum: itaut tamen ex illa rixa, & diſſenſione voluntas non neceſſitetur ad peccandum conſentiendo appetitui inferiori, quia objecta ſenſuum, quantumvis

vis alliciant, non necessitant tamen voluntatem, propter defectus, quos secum patiuntur, quorum defectuum intuitu potest voluntas allecta, & tentata illa respuere, adhærendo legi Dei, & objectis spiritualibus: solius enim Dei clarè visi prærogativa est, ut ad sui amorem necessitatem possit imponere voluntati, quæ ab illo avertere se non possit, quia omni ex parte beatus est, & perfectus: sicut ergo est de naturali constitutione hujus mundi, ut elementa asymbola in se contineat, quæ sibi invicem adversantur: Sic est de naturali constitutione hominis, ut varias in partes abripiatur per contrarietatem appetituum. Unde integritas primæ creationis, quæ hanc pugnam submovebat, fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, nec fuit naturalis ejus conditio.

Ad oppositum dicendum nec Deum condidisse hominem cum ista rebellione appetitus inferioris adversus rationem, cum justitia originalis dona quædam contineret, quibus in officio continebatur ille appetitus: potuisset tamen sic creari, tuncque Deus modis illis, quos novit, gloriam suam elicuisset ex homine sic condito: non minus ac hodie illam semper sibi vendicat ex homine eodem lapso, & in pœnam peccati in eadem rebellione procreato: Neque tunc necessariò homo legem Dei infringeret, sed liberè tantùm: sicut in præsenti statu naturæ corruptæ.

Liberum Arbitrium sine gratiæ Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.

Art. 27. Lib. 2. de virtutibus impiorum. c. 8.

QUæritur, an quid possit esse offendiculo in hac assertione, cui tàm luculenter favet Concilium secundum Arausicanum cap. 22. dicens. *Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum. Si quis autem habet homo veritatem, atque justitiam, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in via.* Si ergo homo de suo nihil habet, nisi peccatum, & mendacium, semota gratia, nihil potest, nisi peccare. Favet etiam D. August. contra duas Epist. Pelagianorum c. 8. item Epist. 106.

Respondetur, Michaelem Bajum tantum deprimere naturam humanam post peccatum, quantum illam exaltabat ante peccati statum. Unde asseruit illam post peccatum, si removeatur gratiæ auxilium, necessitari ad peccandum, nec posse ullum opus bonum exequi, sed malum dumtaxat: qua in opinione adversarium habet Concilium Tridentinum, sess. 6. can. 5. sic dicens: *Si quis liberum hominis Arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, anathema sit.* Verè enim amissum, & extinctum est Liberum Arbitrium post peccatum, si cogitatur auxilium gratiæ non adesse: nam tunc nec bonum, nec malum agere poterit: non bonum, quia in eorum opinione nullum agitur sine gratia; nec etiam malum, aut peccatum, quia ubi est necessitas actionis alicujus, in illa non est peccatum, quod non committitur, cum vitari non potest. Est enim sententia D. Augustini, lib. *de Duabus Animabus*, cap. 12. *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insaniæ esse*, ut inferius probabitur. Sed & considerandum est, posse sine gratiæ auxilio per vires Liberi Arbitrii hominem amare parentes, imo & Deum, ut authorem naturæ, posse dæmonem odio prosequi, & execrari grande aliquod facinus, ut homicidium, adulterium. Hæc autem omnia, & plura similia, quæ potest Liberum Arbitrium, non rectè vocantur peccata, nec verè sunt, quis enim odium peccati, ut amorem Dei naturalem peccatum audeat appellare? sed & perpendendum, quod per Dei adjutorium Bajus non intelligebat solius Dei inspirationes, sed Gratiam efficacem, cujus necessitatem ad bonum requirebat.

Mirabitur verò quispiam, unde tantum deprimant A Bajani liberum arbitrium post peccatum: Quod etiam faciunt Lutherani, & Calvinistæ sub prætextu doctrinæ Augustinianæ. Id verò procedit ex eo, quod non distinguunt liberum arbitrium, & libertatem, sicut ea distinxit D. Augustinus lib. 1. ad Bonifacium contra duas Epist. Pelagianorum. Quis nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, sed illa sola, quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam. Quod est dicere, Adamum perdidisse sua privilegia, & libertates, ac dona gratuita Paradisi terrestris: non verò liberum arbitrium. Quàm ineptus esset, qui libertates Ecclesiæ Gallicanæ, sicut loquuntur, à libero arbitrio non discerneret. Unde

Ad oppositum canonem Concilii Arausicani dicen- B dum est, Concilium ibi condistinguere hominem à Deo, & ea assignare, quæ habet à se solo, ab iis, quæ habet à Deo, & cum Dei auxilio: à se autem solo, cum ex nihilo sit creatus, tendit ad nihilum peccati, & non habet finaliter, nisi mendacium, & peccatum: cætera autem, quæ non sunt peccata, habet vel ex auxilio gratiæ, vel saltem ex concursu generali Dei, qui in peccato, ut tale est, non invenitur, nam sine ipso factum nihil. 1. peccatum. Quod spectat ad locum D. Augustini ex cap. 8. lib. 6. *contra duas epist. Pelagianorum*, in quo spem posuerunt adversarii, nihil eos juvat, nec verbis, nec sensu consonat cum assertione damnata Baji, sic enim habet D. Augustinus, *& Liberum Arbitrium captivatum nonnisi ad peccatum valet, ad justitiam verò non liberatum, adjutumque non* C *valet.* Ubi per Liberum Arbitrium captivatum intelligit animam operantem ex instinctu concupiscentiæ, aut dæmonis, quæ sic non potest nisi malè agere, sicque & mens, & verba D. Augustini diversa sunt à mente, & verbis Baji: ad Epist. 106. intelligit D. August. & ad non peccandum finaliter.

Aliud libertas, aliud liberum arbitrium.

Pelagianus est error dicere, quod Liberum Arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

Art. 28. Eodem lib. c. 9.

QUæritur, an virga censoria feriri debuerit hic articulus, etenim Concilium Arausicanum secundum manifestè stat pro hac sententia sic statuens Can. 14. *Nullus miser de quacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prævenitur.* Ex quo in- D fert Vasquez in 1. 2. disp. 189. c. 87. multisque insuper probat per sequentia capita, ne minimam quidem tentationem vinci posse ab homine sine auxilio gratiæ per Christum: quod idem sentiunt plures Scholastici. Minime ergo hic articulus in catalogo damnatorum articulorum reponi debuit; sed & D. Augustinus Liberum Arbitrium ad peccatum vitandum sine gratia insufficiens esse asserit, Epist. 106.

Respondetur, quosdam censuisse hunc articulum damnari propter notam censuræ, quam continet, non propter ipsam doctrinam, quæ à multis Scholasticis probabilis sustinetur: verumtamen, si perpendantur verba articuli, facile quisque judicabit per ea nimium deprimi naturam humanam post peccatum Adami, significant enim verba ista tàm horribili plaga percus- E sam esse humanam naturam ex Adæ peccato, ut necessario involvi debeat in omni genere peccatorum, si cogitetur abesse auxilium gratiæ Christi. Quid est enim non valere arbitrium liberum ad vitandum ullum peccatum, nisi quod necessariò *debeat incurrere* in quodlibet peccatum, in parricidia, incestus, sacrilegia, & quælibet monstra libidinum? at pleraque horum facilius vitantur, quàm admittuntur. Nec tàm infelix esset status dæmonum, & animarum damnatarum, quàm infelix esset status hominum in hac terra degentium. Valet enim voluntas damnatorum ad vitanda pleraque peccata, quorum rei non sunt: at in sententia Baji tàm monstruosa infirmitate, ac deformitate vulneratum est arbitrium liberum, ut non

non valeat ad ullum peccatum vitandum, seu parvum, seu magnum. Quo nihil dici potest indignius homine, & contra veritatem absurdius. Est tamen Bajanorum dogma, & palmaris Janseniſtarum doctrina, quod ut gratia efficax necessitat hominem ad bonum: sic concupiscentia sine illius unicæ gratiæ adjutorio necessitat ad malum.

Ad oppositum Canonem dicendum, Concilium Arausicanum loqui de actu, & de facto, non de possibilitate virium humanæ naturæ: hanc siquidem Deus ita prævenit in benedictionibus auxiliorum à crepusculo nascentis rationis, ut de facto nullum vitet peccatum, quin priùs misericordia Dei præventa fuerit: non determinat autem Concilium de possibilitate ad illud vitandum, de qua est difficultas. Ad opiniones Scholasticorum dicendum est, quod etsi ab actu ad posse valeat consequentia: non valet tamen à non actu ad non posse. Textus verò Divi Augustini hunc sensum habet, quod fieri non possit, quin liberum arbitrium sine gratia Dei labatur in aliquod peccatum, & vitet omnia; cum quo stare potest, quod vitet aliquod peccatum in particulari, de quo fortè non tentatur, & aliqua moraliter bona operetur, quæ naturæ vires non excedunt.

[Art.] 29. [Ibid]em.

Non soli fures ii sunt, & latrones, qui Christum viam, & ostium veritatis, & vitæ negant, sed etiam quicumque aliunde, quàm per ipsum in viam justitiæ, hoc est ad aliquam justitiam conscendi posse docent.

QUæritur, an quicquam minus veritati consonum sit in hoc articulo: etenim Christus fons est, & origo omnis justitiæ, & sanctitatis, de quo dicitur 1. Reg. 2. *Non est sanctus, ut est Dominus, neque enim est alius extra te.* Quia non est quisquam sanctus, & justus extra Christum, & sine illius gratia, & adjutorio: ergo illius gloriæ detrahunt, & fures dici possunt, qui omnem hominum justitiam in illius gratiam non refundunt.

Respondetur, non esse hìc immorandum in asperitate stili Bajani, quo perstringit Doctores Catholicos, dùm in latronum classem eos reducit, sed magis distinguendum esse duplex opus bonum, seu duplicem justitiam: est enim aliquod opus bonum morale, quod cogitatur esse purè naturale, & ex solis principiis naturalibus productum, quod opus ita cogitatum non est sufficiens dispositio ad justificationem, nec est meritorium vitæ æternæ: aliud est opus morale, quod ex principiis gratiæ productum est, estque utile ad justificationem adipiscendam, & si fiat illa jam acquisita, est meritorium: igitur sine gratia Christi posset homo post peccatum Adæ aliquod bonum opus agere morale, ut puta colere parentes, reddere debitum in statu matrimonii, vel solvere debitum creditori in justitia civili, & alia hujusmodi, ut asserit D. Tomas 1. 2. quæst. 109. art. 2. Sed non potest agere aliquod opus, quo sufficienter disponatur ad justificationem: aut quo post illam jam adeptam mereatur vitam æternam. Quare cùm Patres, & Concilia prærequirunt gratiam Christi ad quippiam boni agendum, addunt limitationem ad justificationem consequendam, aut merendam. Sic D. Augustinus qu. 2. ad Simplicianum. *Nisi vocando præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, ut ex hoc incipiat justificari*, sic Arausicanum 2. Can. 6. *Non autem, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus.* Quod expressius habet Tridentinum sess. 6. *de justific.* Can. 3. Cùm ergo Bajus vellet nullum bonum opus morale fieri posse sine Dei gratia ob infirmitatem humanam post lapsum, etsi opus esset sterile, & inutile ad salutem æternam, damnationem incurrit ejus propositio; non enim in tantum contractæ sunt vires Liberi Arbitrii:

A etsi forsan vera sit ejus propositio ob abundantiam gratiæ prævenientis, quæ sine gratia hominem vix benè agere sinit; quod illi adsit ex liberalitate patris luminum, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: quemadmodum in meridie homo non potest sine luce ambulare propter lucis ipsius affulgentiam, aut puer sine nutrice non potest gradi, quia semper illi præsens eum manu ducit; licèt aliquot passus agere posset suis viribus, etsi nutrix abesset.

Ad oppositum dicendum est, nullum posse absque Christi gratia aliquod bonum opus agere, *ut oportet*, quod sit utile ad salutem, & ad eam conducat; Sicque Christum esse fontem omnis boni salutaris, non B autem boni alicujus naturalis, quod sterile sit, & ad vitam æternam nihil conducens. Hoc autem bonum putat Bajus esse peccatum, nec dignum nomine justitiæ, unde medium non admittit inter Peccatum, & opus dictum, *ut oportet*. Hinc origo multarum ipsius propositionum erronearum, quem in hoc imitatur Jansenius.

Aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sicut ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur. Art. 30. *Ibidem.*

QUæritur, an censura Pontificia debuerit, etiam in hanc assertionem cadere: verba siquidem sunt D. Augustini Epist. 106. *Nos dicimus, quod sine* C *gratia voluntatis arbitrium nihil valeat ad non peccandum.* Deinde sine gratia hominem non posse vincere nec minimam tentationem, sententia est probabilis, quam multis tuetur Vasquez, ut supradictum est, aliique Scholastici: at si subjiciantur opiniones probabiles censuræ Summorum Pontificum, nullus erit finis censurarum. Quis enim author, qui de Theologia Scholastica, vel morali, & casuum conscientiæ scripsit, qui non innumera habeat, quæ probabilia sunt duntaxat?

Respondetur, D. Bonaventuram in 2. sent. dist. 2. art. 1. & 2. q. 2. tractare præsentem quæstionem: ac articulo quidem primo quæst. 2. distinguit inter resistentiam, & victoriam tentationis: resistentia enim in hoc consistit, quod quis non consentiat suggestioni diabolicæ, sed victoria consistit in assequendo oppositum D ejus, quod diabolus intendebat, ita ut homo ex pugna contra tentationem reddatur magis Dei amicus, & mereatur regnum æternum. Articulo verò secundo qu. 2. resolvit hominem sine gratia non posse omni tentationi resistere, sicut censebat Pelagius, non habere tamen necesse, quod omni tentationi succumbat. *Resistentia, & victoria.* Quia illud valdè durum videtur, quod in statu tali nulli possit tentationi resistere, cum naturale habeat judicatorium, & quendam instinctum naturalem remurmurantem contra malum; cùm non sit etiam in malo confirmatus. Unde existimandum, hominem sine gratiæ auxilio non posse reportare victoriam fructuosam, & disponentem ad gratiam, aut ad gloriam, hæc dicitur, *ut oportet*. Atque in hoc sensu intelligendi veniunt Patres, qui in tantum deprimunt vires Liberi Arbitrii, ut potestate vincendi minimam, E & levissimam tentationem illud spolient: Posse verò sine gratiæ adjutorio minimæ alicui tentationi resistere, seu non succumbere, resistentia infructuosa ad gratiam, aut vitam æternam. Quamvis de facto sine gratia illi non resistat, quod ut idem ait Seraphicus Doctor, Liberum Arbitrium numquam destituatur omni gratia gratis data: in quo fuit occasio erroris Pelagii, qui superbia excæcatus inter naturalia, & gratuita distinguere nescivit. Sed & maximè perpendendum est, quid Bajus intellexerit per adjutorium gratiæ; nihil enim aliud intelligebat, quàm gratiam quamdam efficacem, & de facto justificantem, per quam spiritus in anima inhabitat, repudiatis cæteris gratiæ auxiliis justificationem ipsam antecedentibus, ut annotavit Vasquez, 1-2. disp.

2. disp. 190. cap. 18. intolerandum autem videtur asserere, quod peccator ante justificationem succumbat omni tentationi, cùm sæpè contrarium experiatur.

Ad oppositum dicendum apud doctos non esse probabilem opinionem Baji, cum levis tentatio addat tantùm levem aliquam difficultatem ad opus bonum: quam per vires naturæ superari non posse omnino, improbabile est. Nec mens est D. August. asserere impotentiam Liberi Arbitrii gratia destituti ad vitandum aliquod tantum peccatum, sed ad vitandum omnia, & ad implenda mandata omnia, usque ad finem. Vide dicta ad Concil. Arausic. 2. classe 4.

Art. 31. Lib. de Charitate cap. 7. *Charitas perfecta, & sincera, quę est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tàm in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.*

QUæritur, an quidpiam damnandum fuerit in hac propositione: etenim ibi sermo est de actu Charitatis, quem in peccatoribus esse simul cum peccato non videtur repugnare, cùm per actum charitatis non deleatur peccatum, sed per gratiam inhærentem, sitque actus charitatis tantùm dispositio ad remissionem peccati: porro dispositio tempore præcedit id, ad quod disponit. Quare cùm existimaret Bajus, ut refert Vasquez 2. disp. 203. cap. 3. hominem paulatim justificari, indè consequens erat, ut homo pro aliquo tempore simul esse possit in peccato, & in actu Charitatis. Quod videtur probare experientia, qua peccatores sentiunt in se aliquos actus amoris Dei, etiamsi sint in peccato.

Respondetur, actum veræ Charitatis erga Deum à peccatoribus elicitum ex Gratia Actuali movente ad illum actum, esse ultimam dispositionem ad remissionem peccati, saltem quoad culpam, itaut qui verè Deum diligit, statim à Deo diligatur, infundaturque illi gratia, & Charitas supernaturalis, qua omnia peccata deleantur. Hoc tàm certum putat Petrus à Soto relatus à Suare tom. 4. in 3. part. D. Th. disp. 9. sect. 1. assert. 2. ut dicat esse de Fide. Probatur autem maximè his Scripturæ testimoniis. Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo*. Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur*. 1. Joan. 4. *Omnis, qui diligit, ex Deo natus est*, & Prov. 10. *Universa delicta operit Charitas*, & 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. Et ratio est, quia actus charitatis est de se connaturalis dispositio ad habitum charitatis, cum quo conjungitur gratia habitualis peccatorum remissiva, ac deletiva, ut idcirco D. Augustinus lib. de Spir. & littera, cap. 32. vocet charitatem, qua nos Deus dilectores suos efficit, *Justitiam Dei, qua justi sumus*.

Ad oppositum dicendum est, actum dilectionis Dei esse ultimam dispositionem ad justificationem, & remissionem peccati mortalis, de quo hic sermo. Sic Pighius in libro de Controversiis apud Jansenium Gandavensem *Concord. Evang.* cap. 18. Etsi autem homo adultus paulatim justificetur, id fit, quia statim non elicit actum veræ dilectionis, sed incipit dispositionem suam ab aliis virtutum actibus minus perfectis. Quod spectat ad experientiam peccatorum, qui motus dilectionis divinæ in se sentiunt. Diximus in Theol. Affectiva, 1. 2. tract. 2. Medit. 19. puncto 3. post Durandum in 1. *sent. dist.* 12. *quæst.* 20. & 6. Salesium *l.* 4. *de Amore Dei cap.* 9. 10. & 11. esse quendam imperfectum amorem Dei in peccatoribus, qui verus amor Dei non est. Sed falsus, quo plures decipiuntur, si propter hunc amorem in bono statu constitutos se putent. Dicta hic non repetemus.

Art. 32. Ibidem. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

QUæritur, an improbanda sit hæc assertio: etenim magna momenta affert Velosillus Lucensis Episcopus *in advertentiis* ad 1. *tomum* D. Augst. *quæsito sexto*, ubi disputat contra Scotum asserentem hominem sese ex naturalibus disponere ad gratiam sanctificantem, quotiescumq; præceptum dilectionis quoad substantiam implet. Si enim actus dilectionis est ultima dispositio ad gratiam, etiam alius actus moraliter bonus, quicumque sit, erit ultima dispositio ad gratiam: quod ex eo constat, quod actus ille dilectionis nullum habeat privilegium supra cæteros actus: & si aliquod habet, quia ex parte objecti est major, potest dari alius actus ratione quarumdam circumstantiarum melior actu Charitatis erga Deum, ut puta eleemosyna mille aureorum, actus heroicus fortitudinis. Deindè in Euangelio non habetur, quod remissio peccatorum fiat per dilectionem, sed per pęnitentiam: Matth. 3. *Pęnitentiam agite, appropinquabit enim Regnum Cœlorum*. Et licèt Magdalenæ videantur remissa peccata propter dilectionem ejus multam, lachrymæ tamen illius testantur dolore pœnitentiali eam non caruisse, cùm insuper per potestatem excellentiæ potuerit Christus peccata illi indulgere per dilectionis actum. Deindè verò Luthero favet opinio de sufficientia actus dilectionis ad peccata delenda, ipse enim non requirebat, nisi propositum melioris vitæ, cum quo egregiè quadrat actus solius dilectionis.

Respondetur, actum perfectum Charitatis non posse compati peccata, sed ea delere, & abstergere. Patet ex verbis Christi ad Mariam Magdalenam Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*. Quæ est mens D. Augustini tract. 5. in Epist. D. Joan. asserentis Charitatem dividere inter filios Dei, & perditionis: & D. Gregorii Magni Homil. 33. *in Euang.* vocantis Charitatem *ignem rubiginem peccati consumentem*: D Bernardi Epist. 170. sic scribentis, *nemo se amari diffidat, si jam amat, neque enim redamare pigebit eum, qui nos amavit, nec dùm amantes*. Certè Catharinus in c. 7. Epist. ad Rom. vehementer arguit istam propositionem. Porro, inquit, quæ conjunctio Christi cum Belial? & quæ societas luci ad tenebras? Itaque anathematizandum est dogma illud, quod novi hæretici suscitarunt, esse in homine criminoso, & peccatore gratiam Dei: contra quos dilectus clarissimè ait, *si quis diligit mundum, non est Charitas Dei in eo*: quia nec diligit Deum, nec diligitur à Deo; iniquos enim odio habet Deus. Hæc, & plura Catharinus, qui tempore doctorem Bajum antecessit.

Ad opposita dicendum est, privilegium hoc esse actus perfectæ dilectionis Dei super omnia, ut sit extra sacramentum ultima dispositio ad gratiam. Cæteri actus quantumcumque intensi, & perfecti ex circumstantiis, quibus etiam scriptura attribuit remissionem peccatorum, sunt dispositiones magis, vel minus remotæ, vel tantùm remittunt pœnam, non culpam. Quod attribuitur charitati propter summam ejus excellentiam inter omnes virtutes, & quia virtualiter includit omnes actus virtutum aliarum. Unde qui habet actum dilectionis, jam in voto saltem habet pœnitentiæ actum, quæ requiritur ad deletionem peccati. Debet autem actus ille charitatis elicitus esse ex supernaturali Dei gratia excitante, quia actus amoris Dei ex sola natura elicitus, non est *sicut oportet*, ut homini justificationis beneficium conferatur.

Ca-

t.33. Lib. de aritate p 7.

Catechumenus justè, rectè & sanctè vivit, & mandata Dei observat, & legem implet per charitatem ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur.

QUæritur, an ista propositio doctrinæ Christianæ adversetur: etenim ad oculum patet plures Catechumenos sanctè vixisse, & pleræque historiæ id testantur. Quod verò remissionem peccati originalis, & aliorum non obtineant ante susceptionem Baptismi, id videtur convenire dignitati sacramenti Baptismi, quem spoliat honore proprio, & effectu, qui ante illum peccata deleri autumat.

Respondetur, articulum istum fundari in duobus præcedentibus articulis jam impugnatis, & ex iis probabili consequentia deduci: si enim per actum dilectionis Dei super omnia non delentur peccata, necessariò id debet fieri per sacramenta. Quæ fuit opinio Michaelis Baji, sicut testatur Jansenius Gandavensis, illius errorem de charitate cum peccato manente refellens cap. 48. *Concordantiæ Evangelicæ* ex verbis Christi ad Mariam Magdalenam; *propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Ubi vult dilectionem esse causam formalem justificationis, sicut caliditas calefactionis: non autem dispositionem tempore præcedentem ipsam justificationem: quod ultimum impugnans sic ait de Bajo, & ejus sequacibus. Non dissimilis sententiæ hodie quidam Doctores, asserentes charitatem (quam ex Aug. nihil aliud esse volunt, quam bonam voluntatem) præcedere remissionem peccatorum, quam non nisi per sacramenta conferri volunt. Hæc mens, & sensus Baji, qui ex hoc refellitur; Quod Catechumenus, qui justè, & sanctè vivit, exercens actus Charitatis erga Deum, eò ipso obtinet remissionem peccatorum ante susceptionem Baptismi, sicut Baptizatus, qui lapsus est in peccatum mortale, si perfectè de eo conteratur, ejus remissionem assequitur ante absolutionem sacramentalem. Sicut Albertus magnus in Lucam c. 17. dicit ostensum fuisse in decem Leprosis, qui dum essent in via, antequam ad Sacerdotes pervenissent, mundati sunt. Psal. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*, & Dan. 3. *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur.*

Ad oppositum concedendum est, aliquos Catechumenos sanctè vixisse, sed non sine remissione peccatorum ante realem susceptionem Baptismi: neque hoc derogat honori Baptismi, quia remissio illa non obtinetur, nisi cum voto ipsius Baptismi, & in ordine ad illum.

t.34. Lib. de aritate 4.

Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana est, commentitia, & ad illudendum sacris litteris, & plurimis veterum testimoniis excogitata.

QUæritur, an pondus censuræ Pontificiæ in hanc sententiam cadere etiam debuerit: etenim Vasquez 1.2. disp. 195. cap. 2. 3. & 4. in ea est opinione, quod non debeat distingui duplex amor amicitiæ erga Deum, unus, qui sit naturalis erga Deum, ut authorem naturæ, alter, qui sit gratuitus, & infusus à Deo, seu supernaturalis erga Deum, ut authorem gloriæ, quo in sensu distinctionem hanc improbat Bajus; probatque tùm à posteriori, quia nisi omnis amor amicitiæ erga Deum esset supernaturalis, sed aliquis esset naturalis, cum amor ille naturalis cum peccato subsistere non possit, sequeretur amorem aliquem naturalem justificare, & expellere peccatum. Probat etiam à priori, quia quando in objecto formali non distinguitur duplex ratio, in quam ipse effectus feratur, non potest etiam distingui duplex

A amor specie diversus: at non distinguitur ratio formalis amandi, ex eo quod Deus sit auctor naturæ, vel gratiæ: quemadmodum (ut puto elucidandam esse mentem Vasquez) non distinguitur in Deo duplex ratio ipsum amandi ex eo, quod sit creator terræ, & Creator Cœli, ista enim non sufficiunt ad constituendos diversos amores. Objiciens autem sibi damnationem propositionis 34. ipsius Baji in Bulla Pii V. & Gregorii XIII. respondet, ibi nihil agi de materia propositionis, quod spectat ad duplicem amorem, sed quod attinet ad nimis austeri, & severi judicii libertatem, qua perstringebat author ille Doctores, qui prædicta distinctione utebantur.

Respondetur, cum affectus aliquis possit dici supernaturalis uno ex tribus modis; vel ex parte solius principii, vel ex parte solius objecti, vel ex B parte utriusque, totidemque modis possit dici naturalis, non posse negari, quin aliquo ex his tribus sensibus detur amor aliquis naturalis, & aliquis supernaturalis. Porro objectum dicitur supernaturale, vel ex eo solùm, quod non possit cognosci viribus totius naturæ, sed, ut cognoscatur, præsupponit aliquam Dei revelationem: sicque Deus, ut beatificator, est objectum supernaturale, quia sine revelatione non cognoscitur istud attributum. Quamvis Bajani contrarium opinentur, ex eo quod putent visionem Dei esse finem hominis naturalem, quod supra rejectum est, & infra rejicietur amplius. Datur igitur amor supernaturalis, quod ipsi admittunt: sed posse dari naturalem ex parte principii negant. Qua de re videbitur paulo in- C ferius.

Ad opposita dicendum est, quod quamvis detur aliquis amor Dei naturalis, ex eo tamen homo non justificatur, quia lex Dei est, & ejus voluntas, nihil acceptare ad gratiam sanctificantem, & ad gloriam ex actibus humanis, nisi sint ex ejus gratia, dicente Christo Joann. 6. *nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.* Quod benè advertit Velosillus *in advert.* ad 1. tom. *August.* quæsito 4. Quare amor Dei naturalis ex viribus naturæ solius elicitus non justificat: ad id autem, quod rursus opponit de insufficientia rationis ad distinguendos duos amores, verum est, si ageretur de distinctis amoribus specie Physica, sed sufficit, quod distinguantur specie Morali, ad quod non tot requiruntur. Quod verò cen- D sura non attingat doctrinam, id gratis dicitur, & negatur.

Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

Art.35. *Bajus non agnoscit à se dictum aut scriptum.*

QUæritur; an gladio censuræ percutienda fuerit hæc propositio: etenim Christus dixit manifestè, *non potest arbor mala bonos fructus facere*: est autem peccator arbor mala: ergo nihil potest boni agere, sed quicquid agit, peccatum est. Quod ideo asserebat Bajus, quod nullum opus bonum fieri posse sine gratia existimet: quare si peccator destitutus sit gratia supernaturali, eaque efficaci, & quæ importat secum gratiæ statum, quam solam admit- E tunt Bajani, explosa penitus sufficiente, quam pejus cane, & angue oderunt, quicquid agit, peccatum est: quod videtur confirmare Divus Augustinus in libro de fide, & operibus capite 14. *sequuntur bona opera hominem justificatum, non præcedunt justificandum.*

Respondetur, satis Scripturam Sacram asserere aliqua bona fieri à peccatoribus nondum justificatis, ad quod probandum sufficeret exemplum Centurionis Cornelii, de quo dicitur Actorum 10. *Bona opera tua, & eleemosynæ ascenderant ad Deum*, sed quia aliquis contendere posset Cornelium justificatum fuisse, cum bona illa ageret propter præconia, quibus à Scriptura ipsa cumulatur, idcirco alii

alii proferunt exemplum obstetricum Ægypti, quæ timuerunt Deum, & parvulos Israelitarum servabant contra edictum Regis impii, propter quod Deus, *ædificavit illis domos*, Exod. 1, augendo rem earum familiarem, ac ingentem bonorum temporalium copiam largiendo. Sed & Ezech. 29. Deus testatur Regem Babylonis Nabuchodonosor, sibi servivisse in expugnanda Tyro, propter quod eum remunerat. *Dedi ei terram Ægypti pro eo, quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.* In quem locum D. Hieronym. asserit, ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede fecisse Dei judicio. Sed D. Augustinus l. 5. *de Civit.* c. 15. laudat bonas artes Romanorum, quas virtutes vocat, quibus ad gloriam imperii pervenire nitebantur, easque compensatas fuisse ait gloria hujus mundi, cum vita æterna digni non essent.

Ad oppositum dicendum est, per arborem bonam Christum intellexisse, non hominem ipsum, nec ejus voluntatem, sed actum ejus internum, qui, si bonus est, producit bonum fructum actus externi: & per arborem malam intellexisse actum internum malum, à quo prodit exterior actus malus. Sic interpretatur Albertus Magnus in 2. sent. dist. 41. art. 5. sic etiam Scotus in 2. sent. dist. 37. qu. 1. Quod autem asserit D. Augustinus bona opera non præcedere hominem justificandum, loquitur de Operibus meritoriis vitæ æternæ, quæ debent procedere ab homine justificato, & in statu gratiæ constituto.

Art. 36. Lib. de charitate. cap. 5.

Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

Quæritur, an hæc propositio coercenda fuerit: loquitur enim de natura humana in statu peccati constituta: & in tantum per illud peccatum depressa, ut non sit probabile ex suis naturalibus posse assurgere ad tàm nobilem actum, qualis est amor Dei, ne alioqui cogamur admittere eamdem posse obtinere ex suis naturalibus peccati remissionem. Quod semel objectum est, & iterum objicitur propter rei gravitatem, Deus enim diligentes se diligit: ergo diligentes Deum diliguntur à Deo: & dilecti à Deo peccata non habent amplius. Sicque homo ex naturalibus amicitiam Dei, & gratiam consequetur, quod omnino Pelagianum est.

Respondetur inter Doctores illos, qui defendunt amorem divinum esse possibilem naturaliter, pugnacissimum eminere Scotum in 2. *sent. dist.* 28. & in 3. dist. 27. q. *unica*, quem sequuntur Scotistæ omnes præter Pitigianum. Fundatur autem in his rationibus, 1. quod ratio naturalis ostendat aliquid summè diligendum: quia in omnibus actibus, & objectis subordinatis est aliquid supremum: ergo aliquod supremum diligibile, quod Deus est: nihil enim potest intellectus rectè dictare ex naturalibus, in quod dictatum non possit voluntas naturaliter tendere, aliter voluntas esset naturaliter mala, vel saltem non libera ad tendendum in quodlibet bonum sibi præostensum ab intellectu, 2. quod fortis politicus secundum rectam rationem debet se morti exponere propter bonum reipublicæ, etsi præmium alterius vitæ non speret, secundum autem rectam rationem magis diligendum est bonum divinum, quàm Reipublicæ alicujus: ergo propter bonum divinum poterit seipsum quis morti exponere, Deum super omnia diligendo. 3. Additur persuasio Theologica, quia, qui se sentiret pronum ad Deum diligendum, cognosceret se esse in charitate, cùm ex natura id non procederet. Eamdem sententiam sequutus est Gofridus quodlib. 4. quæst. 6. & plures alii variis ducti rationibus: cujus contrarium mihi non possum persuadere, si limitetur actus ille amoris ad aliquod breve tempus, & in illa saltem occasione, in qua non urgent graves aliquæ tentationes; quis enim tunc hominem separaret ab actu aliquo amoris Dei, qui tantopere diligendus apparet, cùm tot alia objecta, & vilia præ Deo ardenter diligat?

Ad oppositum dicendum est post Velosillum in *Advertentiis* ad 1. tomum D. Augustini *quæsito* 4. Quod solùm ille actus amoris Dei est ultima dispositio ad gratiam, qui est specialiter ex Deo trahente: non ille actus, qui est ex naturalibus, ut cum nobis Gratiam Justificantem confert, totum illi debeamus. Est autem Pelagianum asserere actum aliquem ex naturalibus solis esse ultimam dispositionem ad gratiam: non actum ex Deo trahente elicitum; nimirum Deus id sibi, & gratiæ suæ excitanti reservavit. Quemadmodum quamvis Angelus possit ex naturalibus, juxta Scotum, cogitationes cordis cognoscere, tamen Deus id sibi reservare voluit; quia nobis id expediens fuit; scilicet gratia est velut sponsa Christi, ex qua generat sibi filios; unde soli illi actus, qui ex ea promanant, sunt, *sicut oportet*, ut Gratia Sanctificans, aut gloria ipsa conferatur: nec quemquam in hoc decipiat ratio humana, cùm de necessitate gratiæ admoneat nos Scriptura divina.

Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit. Art. 51. Ibidem.

Quæritur, an improbari etiam debuerit hæc propositio: etenim asserit D. Jacobus Epist. c. 1. *Omne donum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum:* ergo si producatur aliquod bonum, quod vocetur morale, aut naturale, neutiquam naturale est, cùm sit ex principio supernaturali gratiæ, & ex dono Patris æterni. Vanum ergo dogma est Theologorum, cùm dividunt actus bonos in naturales, & supernaturales, virtutes in infusas, & naturales; cùm nullum bonum sit, quod non sit supernaturale, & ex gratia profectum. Redolet ergo Pelagianismum admittere aliquod bonum naturale ex solis naturæ viribus ortum. Unde D. August. Soliloqu. c. 15. *Si quid boni est parvi, vel magni, donum tuum est Domine: & nostrum nonnisi malum est. Unde igitur gloriabitur omnis caro? numquid de malo? hęc non est gloria, sed miseria: sed numquid gloriabitur de bono? numquid de alieno? tuum, Domine, est bonum, tua est gloria: qui enim de bono tuo gloriam sibi quærit, & non tibi quærit, ille fur est, & latro, & similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam.*

Respondetur, quasdam propositiones Baji tantùm damnatas esse in proprio verborum sensu ab illo intento: unde quamvis hæc propositio, prout jacet, à pluribus magnæ notæ authoribus defendatur: attamen Bajus non distinguebat inter auxilium gratiæ actualis, seu Spiritus Sancti nondum inhabitantis, & auxilium gratiæ habitualis, in quo contradicebat Concilio Tridentino sess. 41. cap. 4. ut notavit Vasquez 1. 2. disp. 90. cap. 18. Unde consequenter existimabat omnia opera ante fidem per dilectionem operantem, & justificantem animam, esse ex solis naturæ viribus, etiamsi essent ex motione Spiritus Sancti nondum inhabitantis, seu ex gratia excitante, & præveniente. Quatenùs ergo per hanc propositionem intendebat nullum bonum produci posse ab homine ante statum gratiæ justificantis, & charitatis, censuram merito incurrit, quia nulli hactenus Theologi id probatum habuerant: etsi enim plures vellent nullum posse produci bonum ex naturæ solis viribus, admittebant tamen produci posse ex motione Spiritus Sancti, nondum inhabitantis, & ex gratia præveniente ante justificationem ipsam, in quo à Bajo dissidebant.

Ad oppositum dicendum est redolere Pelagianismum admittere aliquod bonum ortum ex viribus solis

lis naturæ, opponendo naturam tàm auxilio Spiritus Sancti nondum inhabitantis, quàm auxilio Spiritus Sancti habitantis per justificationem ipsam: non verò opponendo naturam soli auxilio Spiritus Sancti habitantis, prout opponebat Bajus. Deinde distinguendum est inter bonum majus, seu perfectionem virtutum, & bonum minus, itemque inter bonum, *ut oportet morale*, quod conducit ad remissionem peccatorum, & meritum vitæ æternæ, & bonum, quod non conducit: de priori illo bono loquitur D. Jacobus, de hoc D Augustin. in *Soliloquiis*, si tamen illa Soliloquia sint illius germanum opus.

Art. 38. Lib. de charitate, c. 6.

Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.

QUæritur, an proscribi debuerit dogma hoc pietatem redolens, quod patronum habet D. Augustinum multis in locis, ut in Enchiridio cap. 117. *Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est charitas*, & Christus in Euangelio dicit, *Matth.* 12. *Qui non est mecum, contra me est*, quia, sicut contra Christum nemo esse potest, nisi per cupiditatem malam, sic cum illo nemo esse potest, nisi per charitatem, & voluntatem bonam, ajebat Bajus: & iterum D. Augustinus lib. 9. *de Trinit.* cap. 7. nemo volens aliquid facit, quod non in corde suo priùs dixerit: *Quod verbum amore concipitur creaturæ, sive creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis veritatis*: ergo aut *cupiditate, aut charitate, non quod non sit amanda creatura: sed si ad creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, sed charitas erit, tunc enim est cupiditas, cùm propter se amatur creatura, tunc non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem*. Ubi Div. Augustinus nullum agnoscit medium inter charitatem, & cupiditatem.

Respondetur, proscribi hanc Baji propositionem, quod ex illa inferatur, charitatem solam virtutem esse, solosque ejus actus studiosos esse, & laudabiles: unde & damnantur omnes actus virtutum moralium ex motivo earum specifico eliciti: ita ut opus misericordiæ ad sublevandam pauperis egestatem relatum, sit actus vitiosæ, & damnatæ cupiditatis: item de actu temperantiæ, & fortitudinis, imo & ipsius religionis: unde & hæc propositio destruit omnes virtutes morales, quod scripturæ repugnat, quæ eas sæpenumero commendat; rationi quoque, quia actus earum virtutum ex solo earum motivo specifico eliciti nullam habent oppositionem ad charitatem, quæ eos imperat, ac ad Deum refert. Quare & in seipsis considerati, vitiosi non sunt, nec improbæ cupiditatis actus, sed honesti, & laude digni, apud quemlibet rerum æquum æstimatorem; imo & apud Deum, cui ingrati non sunt tales actus, etsi non attingant ultimum perfectionis gradum, nisi referantur ad Deum imperio charitatis.

Ad oppositum dicendum est, Div. Augustinum sumere in his locis charitatem non strictè pro virtute Theologica, solum bonum divinum spectante, sed latiùs pro virtute, quæ est communis Theologicæ, & Morali infusæ, itemque sumere cupiditatem pro ipsa libidine, qua proprium bonum appetitus inferioris inordinatè amatur. Quod autem urgent Bajani in doctrina D. Augustini amorem creaturæ, qui non tendit in Deum, esse peccatum, id debet intelligi de amore inhæsivo, & fruitivo, quo amaretur creatura, ut summum bonum, omninò propter se, & ad illam cætera referendo: is enim est amor fruitivus. Id autem patet ex verbis in objectione productis; *tunc non utentem adjuvat, & corrumpit fruentem*: & ex illo celebri dogmate Augustiniano lib. 10. de Trinitate cap. 10. & lib 83. quæstionum, quæst. 30. *Omnem humanam perversitatem esse fruendis uti, & utendis frui*: quæ testimonia lucem afferunt pluribus aliis ex eodem D. Augustino collectis, ad firmandum Baji articulum, quem Bulla proscribit.

Art. 39. Lib. de libero Arbitrio, c. 7.

Quod voluntariè fit, etiamsi necessariò fiat, liberè tamen fit.

QUæritur, an incusari debuerit hic articulus, qui fautorem habet Divum Augustinum lib. 1. Operis imperfecti contra Julianum; ubi cum Julianus urgeret, liberum non est, nisi quod duo potest velle, idest bonum, & malum, sic arguit Divus Augustinus: *Liber ergo Deus non est, quia malum non potest velle, de quo etiam ipse dixisti, Deus esse, nisi justus, non potest. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem? an potius intelligere debes esse quamdam beatam necessitatem, qua Deus injustus non potest esse?* Ubi D. Augustinus Libertatem cum necessitate simul asserit, ergo liberè fieri poterit, quod fit necessariò. Sed & apud ipsum familiare est libertatem cum voluntate confundere, ut idem sit apud ipsum esse voluntarium, & liberum.

Respondetur, D. Augustinum satis mentem suam aperuisse lib. de natura, & gratia cap. 65. *Liberi Arbitrii nos condidit Deus, neque ad virtutem, neque ad vitia necessitate trahimur: alioqui, ubi necessitas, neque corona est*, & lib. de vera Religione, cap. 15. *Nec hoc dubitandum video habere animas liberum voluntatis arbitrium, tales enim servos suos meliores esse Deus judicavit, si ei servirent liberaliter, quod nullo modo possit fieri, si non voluntate, sed necessitate servirent*. Ubi D. Augustinus evidenter opponit libertatem necessitati, sed & Div. Thomas in *quæst. disp.* qu. 6. de *malo*, artic. unico, excutiens præsentem controversiam, hæreseos nota afficit propositionem, de qua hic sermo. *Hæc autem*, inquit, *opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse demeritorium, vel meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, ut vitare non possit*. Sed & post D. Thomam plures insignis notæ Theologi hæreticam asseruerunt eandem opinionem, maximè qui post hæresim Calvini scripserunt: horum Theologorum catalogum, quia plures referunt, omittimus.

Ad oppositum notari posset obiter, similem esse argumentationem Calvini lib. 1. Instit. cap. 3. §. 5. sed quia commune est recentioribus Bajanis dicere Calvinum rectè scripsisse de Trinitate, nec ea reprehensioni obnoxia esse ex eo, quod à Calvino prolata sint, ideò melius dicendum est, Divum Augustinum eo loco agere de libertate contrarietatis ad bonum, & malum, ut ex ipsis terminis patet. Hæc autem libertas in Deo non est, sed est in eo libertas quædam sublimior, quæ extenditur ad innumera bona in particulari, circa quæ potest agere, vel non agere, ea procreando, vel non: libertatem enim diversos habere status, diversasque extensiones abundè diximus in *Theolog. Affect.* 1. par. tract. 4. *Medit.* 14. quæ non libet hìc repetere: necessitas autem, quæ est in Deo, est necessitas hypothetica ad bonum tantùm in communi, quia ex hypothesi, quod agat, non agere aliud potest, quàm bonum. Unde D. August. tantùm componit libertatem contradictionis cum necessitate hypothetica ad bonum in communi; & libertas hominis post naturam lapsam est contradictionis, ac contrarietatis circa bonum, & malum, quæ non potest subsistere cum necessitate, circa bonum, & malum in particulari, qualem volunt esse Bajani necessitatem hominis: est ergo disparitas inter Deum, & hominem circa præsentem controversiam. Quod autem Divus Augustinus pluribus in locis confundat liberum cum voluntario, verum est, sed usurpat voluntatem, prout illam definivit in lib. de Duabus Animabus cap. 22. Illæ animæ, si natura, non voluntate faciunt, idest, si libero ad faciendum, & ad non facien-

faciendum malum animo carent, &c. Ubi semetipsum A interpretatur D. Augustinus, sed istum locum dissimulant Bajani.

Art. 40. *A Baio non agnoscitur.*

In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

Quæritur, an labefactari possit hic articulus; etenim quid ex corrupta hominis natura prodire potest, quod non sit damnabile? quid in homine regnum obtinebit, nisi cupiditas, si absit charitas, & nondum eum possideat? & si totus Christi verbis depingitur homo, valde miserum esse animal convincitur: *Quod enim*, inquit Divus Joannes, Epistola prima, cap. 3. *natum est ex carne, caro est*, affectus autem carnis, teste Apostolo ad Roman. 8. *Mors est*, B quandoquidem *inimicitia est adversus Deum*: eoque legi Dei non subditur, nec subdi potest. Quod non ita intelligi debet de carne, ut non etiam ad animam pertineat, quia ex verbis Domini oportet hominem renasci, *quia caro est*, Joan. cap. 3. Non renascitur autem tantùm secundum carnem, sed maximè secundum animam, ergo totus homo caro est, idest, secundum se totum corruptus, & depravatus, ac cupiditatibus subditus. Quare Apostolus ad Roman. 3. volens humani generis arrogantiam dejicere, ait, *Non est intelligens, aut requirens Deum, omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum, &c.* Quibus fulminibus, inquit Calvinus lib. 1. Inst. cap. 3. §. 2. non in certos homines, sed in universam filiorum Adam seriem inC vehitur.

Respondetur, intolerandam esse Theologiam hujus articuli; quæ non ex alio principio à Doctore Bajo invecta est, nisi quod non aliam gratiam Christi admittit, quàm sanctificantem, quam reponit in fide per dilectionem operante, ante quam vult naturam nihil posse aliud, quàm peccare, & servire cupiditati improbæ: at necesse non est, ut, quicquid agit homo ante infusionem fidei per charitatem operantis, agat ex motivo malæ libidinis. Homo ex sua natura animal est partim cœleste, partim terrestre, mortale, & immortale, spirituale, & corporale. Hoc cum anima, illud est cum corpore, ut eleganter scripsit Nazianzenus *Orat.* 10. sed & ante infusionem charitatis, dum adhuc peccator est, præparatur voluntas ejus à D Domino per gratias prævenientes, & excitantes, quibus gradatim pervenit ad actum aliquem satis perfectum, ut sit ultima dispositio ad susceptionem charitatis infusæ, seu gratiæ justificantis. Quis autem non absurdum putet in iis actibus, in quibus peccator obedit gratiæ excitanti, servire dominanti cupiditati? Saltem debuissent excipi actus illi, qui eliciuntur à peccatore adhuc in peccato existente, qui actus vocantur actus regressus animæ ad Deum, ut distinguantur ab actibus aversionis animæ à Deo. Quo pacto ergo disponet se peccator cum auxiliis gratiæ nondum sanctificantis, si omnes ejus actus à dominante cupiditate imperentur? Sed & si dum homo est in E statu charitatis, non desinit concupiscentia aliquos actus exercere, propter quos justi se esse, sine peccato non audent asserere, cur, cùm est in statu peccati, etiam gratia excitans non producet in eo aliquid non vitiosum?

Ad oppositum dicendum est, Apostolum eo loco agere de prudentia carnis, quæ vitium est, & peccatum, quod Deo subjici non potest, licèt homo laborans isto vitio Deo subjici possit, sic albedo non potest esse nigredo, licèt niger albus fieri possit. Verba autem Christi de eo, quod natum est ex carne, longè diversum habent sensum, tantùm enim cum denotant esse terminum generationis carnalis, qui dat esse carnale, sicut terminus generationis spiritualis in Baptismo dat esse spirituale, assimilando hominem Spiritui sancto, ut egregiè ostendit Stapleton in *Antidotis* in Joan. cap. 3. frustrà autem, & falsò Calvinus verba Apostoli ex Davide desumpta negat dicta esse in certos homines, cùm de iis dicta sint, de quibus in principio Psalmi 52. dictum erat, *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*, scilicet de Atheis.

Id Libertatis nomen non reperitur in scripturis, sed solùm nomen libertatis à peccato.

Art. 41. *Lib de libero arbitrio, cap. 7.*

Quæritur, an explodi debuerit iste articulus, etsi enim scriptura sacra loquatur sæpius de libertate, de illa tamen maximè loquitur, quæ est à peccato; ut cùm dicitur Joan 7. *Si filius vos liberavit, verè liberi eritis*, itemque ad Roman. 6. *liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.*

Respondetur, Summos Pontifices noluisse favere Bajo, & ejus sequacibus etiam quoad unam voculam. Unde determinatum esse voluerunt, non solum libertatem à necessitate quoad rem ipsam in sacris Scripturis contineri, sed etiam eamdem libertatem sub voce, & nomine libertatis exprimi. Quod patet ex hoc loco Divi Pauli 1. Corinth. 10. *Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia?* juncto ibidem commentario D. Thomæ. Itemque Tobiæ 1. dicitur: *Quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem, quæcumque facere voluisset.* Sed & quod ait Bajus solum nomen libertatis à peccato exprimi in scriptura, admitti non potest, cùm etiam libertas à miseria sub nomine libertatis exprimatur, ad Roman. 8. *Tunc & ipsa creatura liberabitur à corruptione in libertatem gloriæ Filiorum Dei.* Atque etiam libertas à jugo gravissimarum, multipliciumque ceremoniarum Mosaicæ legis, ut cùm dicit D. Paulus ad Galat. 2. subintroisse falsos fratres ad explorandam *libertatem, quam habebant in Christo Jesu.*

Ad oppositum dicendum est, non hæc sola scripturæ loca loqui de libertate, sed & plura alia, ut inter cætera, ea, quæ produximus in corpore articuli, ubi videmus nomen libertatis usurpatum & ad significandam libertatem gloriæ filiorum Dei, quæ est libertas à miseria, & ad significandam libertatem à jugo legis Mosaicæ, quæ est libertas Euangelica, qua ii etiam fruuntur, qui sunt in statu peccati.

Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in Filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum sanctum renovatus, deinceps benè vivere, & mandatis Dei obedire possit.

Art. 42. *Lib. de [justitia], c.*

Quæritur, an inter damnatos articulos hunc accensere debuerit Summus Pontifex: etenim plures gravissimi Doctores, quos refert, & sequitur Vasquez 2. 2. disput. 203. cap. 19. censent probabile esse hominem formaliter sanctificari posse per actum dilectionis, aut contritionis, etsi nullus habitus gratiæ, & charitatis infunderetur, quia ad Colos. 1. dicitur charitas *vinculum perfectionis*, & 1. ad Timoth. 1. dicitur *finis præcepti*. Hoc est consummatio, & complementum legis, quia charitate servatur tota lex, & ad Roman. 13. ob eamdem rationem Charitas dicitur *plenitudo legis*, & 1. Petri 4. dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum*, quibus amplius quidpiam ad justificationem desiderari non potest.

Respondetur, jure repudiatam esse, ac damnatam hujus articuli doctrinam, in quantum excludit gratiam sanctificantem infusam, & permanentem in anima à justificatione, quasi illa consisteret in sola boni operatione, & in exequutione mandatorum absque infusione ullius doni habitualis. Quo semel admisso,

misso, non pateret, quo pacto infantes justificarentur, cùm justitiam bonorum operum non habeant. Videreturque justificatio esse aliquid transiens, sicut est ipsa actio, qua mandatis divinis obtemperatur. Sed & scriptura sacra non obscurè gratiam inhærentem admittit, qua justificantur homines. Ut quid enim Apostolus diceret ad Rom. 3. *justificati gratis per gratiam ipsius?* & cap. 5. *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Quam in rem plura coacervat Suarez l. 7. *de Gratia* c. 7. & Vasquez citata disputatione.

Ad oppositum dicendum est, quod quamvis hominem formaliter justificari posse per actum amoris, qui virtualiter continet obedientiam mandatorum, plures insignis notæ Doctores probabile esse defendant: attamen sustinent, id tantùm fieri posse de potentia absoluta, nam de facto justificantur omnes per habitum infusum gratiæ justificantis, licèt id de fide hactenus definitum non sit: unde non excludunt propterea habitum infusum gratiæ, & Charitatis, quo formaliter justificantur homines: at Bajus negat illum habitum contra communem sententiam Doctorum.

In omnibus pœnitentibus ante sacramentum absolutionis, & in Catechumenis est vera justificatio, separata tamen à remissione peccatorum. [Ar]t. 43. [Li]b. de Ju[stit]. cap. 7.

QUæritur, an minus rectè posita sit hæc assertio: etenim justum esse est justè agere, & obedire mandatis divinis: sicut videtur innuere Propheta Regius dicens: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur justitiam: qui loquitur veritatem in corde suo: qui non egit dolum in lingua sua.* Psalm. 14. & alia, quæ ibidem narrat: at potest homo ex fide operante per dilectionem hæc omnia bona agere, quibus justus fit coram Deo: etsi nondum deleta sint peccata per receptionem sacramentorum, per quorum efficaciam remittuntur peccata: ergo videtur admittenda Baji propositio ab censuræ nota.

Respondetur, hanc Baji propositionem, & quasdam alias similes in Bulla damnatas niti duabus aliis propositionibus ejusdem Doctoris. Una est, quòd Charitas, & alia bona opera meritoria non possunt esse cum statu peccati, quòd extra Sacramenta non deletur in ejus sententia: altera est, quod justificatio non fit per receptionem gratiæ inhærentis, & permanentis, seu habitualis, sed per exercitium bonorum operum. Utraque autem propositio falsa est, & novam Theologiam invehit, antiquis Doctoribus incognitam. Nam fides per dilectionem operans non patitur secum ulla peccata, ut superius dictum, & probatum est, iterumque probatur ex D. Augustino, solam dilectionem afferente inter filios regni, & perditionis discernere, lib. 15. *De Trinit.* cap. 7. cujus discriminis rationem inquirens Albertus Magnus in 1. *sent. dist.* 17. *art.* 9. dicit, quod nulla alia virtus universaliter dividit inter filios regni, & perditionis: quia ipsa uno modo est forma omnium, & ideò cum nullo vitio habetur: aliæ autem virtutes non excludunt nisi vitium unum, & non omnia: & *distinct.* 1. *ejusdem libri art.* 7 idem Albertus asserit hominem non posse esse in statu medio inter culpam, & gratiam, & deletionem culpæ sequi collationem gratiæ. Quod idem firmant magno consensu plerique posteriores Theologi. Sed & Concil. Trid. Sess. 14. c. 4. asserit contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliare, priusquam sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Quod adstruitur Ezech. 33. *impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit.* Altera autem propositio de justificatione, quæ excludat gratiam habitualem, consistatque in solo exercitio bonorum operum, in præcedenti art. rejecta est.

A Ad oppositum dicendum, justificationem tantùm eo sensu consistere in exercitio operum, quatenus sunt dispositio ad justificationem, vel inserviunt ad illam conservandam, necnon etiam augendam: nam forma justificationis non est gratia habitualis, sed sanctificans, cui veritati dum satis non consentiunt defensores, ac confœderati Baji, ansam arripuerunt obligandi pœnitentes post absolutionem ad frequens, & diuturnum bonorum operum exercitium, antequam ad Sacram Eucharistiæ participationem admitterentur, quasi non intelligerent animam aliter justificari, nec perciperent virtutem gratiæ sanctificantis ad abluendam animam in momento.

B *Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt solùm, ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia, & vice legis justitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum.* Art. 44. Eod. lib. c. 5.

QUæritur, an in ulla sui parte claudicet hæc propositio, aut in ejus cauda lateat aliquod venenum, ut aliqui suspicari possent: etenim tantùm concluditur per hanc propositionem opera bona sine imperio charitatis non mereri incrementa virtutum, sicut nec merentur augmentum gratiæ, & gloriæ essentialis. Quæ fuit sententia Bannes secunda secundæ, quæstione 24. articul. 6. dubio secundo, & quinto. Ubi graviter, & catholicè id determinat, ut loquitur Thomas de Hurtado in *præcursore Theologo, controversia secun-* C *da disputationis secundæ*: multis in hanc rem adductis tùm authoritatibus, tùm etiam rationibus. Ut propterea extra censuræ aleam in tuto posita esse videatur hæc assertio.

Respondetur, duplici ex parte claudicare dictam propositionem. Primò quidem in hoc, quod asserit justificari homines (intellige formaliter ad mentem Baji) per obedientiam mandatorum. Quod jam multoties improbavimus. Secundò verò in hoc, quod asserit, per bonos actus, homines justos non obtinere incrementa virtutum: constans enim est doctrina Theologorum, bonos actus meritorios esse augmenti gratiæ: aucta autem gratia, augentur in eadem mensura virtutes infusæ, sicut egregiè explicat Cardinalis de D Cusa lib. 2. *exercitationum*, ex illo sermone, *respexit humilitatem ancillæ suæ*. Qui habet charitatem, inquit, omnes virtutes morales habet, & crescente ea, crescunt cæteræ virtutes quælibet in sua specie, *sicut crescente manu, crescunt digiti*, auriculari tamen semper manente minore aliis. Porrò per actus bonos augeri gratiam, & virtutes haud obscurè asserit scriptura Apocal. ultim. *Qui justus est, justificetur adhuc, & sanctus, sanctificetur adhuc*, & ad Colossens. 1. *Ut ambuletis dignè Deo in omni opere bono fructificantes, & crescentes.* Plura vide apud Suarium lib. 9. de Gratia cap. 1. & lib. 12. cap. 8. num. 9. qui opinionem Banesianam nullo modo probandam, aut tolerandam censet; quia videtur parum consentanea scripturis, & communi sensui Ecclesiæ, & Patrum, nimiumque coarctat E merita Sanctorum.

Ad oppositum dicendum est, quod quamvis plerique illustres Theologi contra nostram mentem doceant solos actus charitatis esse meritorios præmii essentialis, simul tamen docent actus aliarum virtutum sine imperio, & directione charitatis esse meritorios præmii alicujus accidentalis, ad quod non est absurdum revocare incrementa virtutum.

Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quàm generali illa, qua omne opus bonum, quod fit, ut sancta societate Deo homo inhæreat. Art. 45. Lib. de Sacrific. c. 2.

QUæritur, an quid minus vero consentiens sit in hac assertione: etenim Divus Augustinus lib. 10.

de Civitate cap. 6. dicit, *sacrificium verum est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreatur Deo, relatum ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possumus*: at nihil potest amplius habere sacrificium Missæ, quàm ut sit verum sacrificium. Quod cum bonis operibus conveniat ex mente D. Augustini, nihil restat, in quo sacrificium Missæ magis dici possit sacrificium. A

Respondetur hæresim esse asserere, quòd sacrificium Missæ non alia ratione, & magis propriè sit sacrificium, quàm bona opera. Definit enim Concilium Tridentinum Sess. 22. de *Sacrificio Missæ*, Canone 1. *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum, & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud, quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit*. Et ratio est, quia definitio sacrificii Missæ competit non aliis bonis operibus: est enim sacrificium actus externus Religionis, quo ad divinam Majestatem recognoscendam, & nostram erga eum servitutem protestandam, res aliqua certo ritu, ac ceremonia ei offertur, ac immolatur: addunt aliqui per Sacerdotem & in altari, ut magis explicent certum illum ritum, quo debet offerri: at satis evidens est bonis operibus istam definitionem non competere: ergo non sunt propriè Sacrificium latè sumptum pro eo omni, quod placat Deum, habetque aliquem effectum Sacrificii. Quod si ita non esset, frustra defenderetur character, prærogativa, & dignitas Sacerdotum. Frustra tot disputationes institutæ essent contra hæreticos pro asserendo Sacerdotii honore, inunctione, ac consecratione, cùm quibuslibet laicis probatorum morum commune esset, cùm bonis operibus sæpè plus abundent. Sed quæ ad hanc controversiam contra hæreticos spectant, doctè, & solidè tractantur ab Eminentissimo Cardinali Richelio in opere illo posthumo, quo methodum tradit ad reducendos in gremium Ecclesiæ ab ea segreges, parte 3. cap. 5. ubi & omnes hæreticorum objectiones diluit. B C

Ad oppositum respondet Leonardus Coquæus in commentario ad illum locum D. Augustini, & Leonardus Lessius 3. p. qu. 8. art. 1. dubio 1. D. Augustinum accipere nomen sacrificii latè, non propriè, scilicet pro eo, quod assequitur finem sacrificii, qui est placare Deum. Et vocat sacrificium verum ratione effectus, & dignitatis, non ratione formæ, & essentiæ sacrificii propriè dicti. Quia scilicet Deus magis placatur bonis operibus, quàm sacrificiis externis legalibus. Similis sententia est Joan. 15. *Ego sum vitis vera*: nec enim Christus significare volebat, se magis esse vitem, quod attinet ad formam, & essentiam vitis, quàm sit illa, quæ plantatur in vineis, sed solùm se esse vitem nobiliorem, & nobiliores effectus producere. Vitem scilicet mysticam, ea, quæ vitis sunt, spiritualiter, & multò excellentius præstantem. D

Art. 46. *Lib. de peccato originis, cap. 7.*

Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæstio est, sed causæ, & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium.

Quæritur, an quid veritati repugnans sit in hoc articulo: etenim non solent causæ esse de essentia rerum, quæ definiuntur: ergo nec voluntas, nec voluntarium debent ingredi definitionem peccati. Unde sæpè D. Augustinus, & alii Patres definiunt peccatum, nulla facta mentione voluntarii. E

Respondetur post D. Thomam 1. 2. qu. 76. art. 3. quod voluntarium est de ratione peccati. De ratione, idest, de essentia, & definitione, ut usurpari solet nomen, ratio, & q. 61. art. 6. peccatum nihil aliud esse, quàm actum humanum malum. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex hoc, quod est voluntarius, sive sit voluntarius, quasi à voluntate elicitus, ut ipsum velle, vel eligere: sive quasi à voluntate imperatus, ut exteriores actus vel loquutionis, vel operationis. Ex hoc infertur voluntarium esse de essentia peccati, quod essentialiter est actus humanus, quemadmodum substantia est de essentia hominis, qui essentialiter definitur animal: ut enim animal est essentialiter substantia, sic actus humanus essentialiter est voluntarius. Unde & qui expressius definiunt peccatum, dicunt illud esse defectum voluntarium perfectionis debitæ, quo homo deficiat à lege modum determinante ad assequendum finem ultimum beatitudinis. Et D. Augustinus lib. *de Religione* cap. 14. usque adeò peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Quod idem repetit lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 17. & 18. Sed & lex divina abundè id testatur, cum *Deuteronomii* 22. & 30. capite, innocens, & sine punitione maneat, qui contra voluntatem occidit, sicut & virgo, quæ invita, & renitens stuprum magis patitur, quàm agit, quia tunc peccatum non est defectu voluntarii actus.

Ad oppositum dicendum est in rebus moralibus sæpissimè causas, & principia rerum ingredi ipsarum definitionem. Et quamvis in aliquibus locis D. Augustinus peccatum definiat sine ulla mentione voluntarii, alibi tamen mentionem illius expressam habet, ut cum in libro de Duabus animabus ita definit peccatum cap. 11. *Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod justitia vetat*, & aliis locis indicatis in corpore articuli. Quod similiter alii Patres asserunt.

Unde peccatum originis habet verè rationem peccati sine ulla relatione, & respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

Art. 47. *Lib. de peccato originis.*

Quæritur, an hæc propositio virga censoria percuti debuerit: non enim apparet, quomodò peccatum infantium, quale est originale, qui nec intelligunt, nec volunt quidquam, possit esse voluntarium, aut ullum respectum ad voluntatem cujusquam habere.

Respondetur, nodosam esse, & difficilem quæstionem peccati originalis, quomodò derivetur ad omnes homines, & per quam rimam in animas de novo per omnipotentiam divinam creatas ingrediatur: sicut autem illud participamus per quamdam traductionem à parentibus in filios, sic illud secretum cognoscimus per traditionem, & quamdam doctrinam, quæ ab antiquioribus Theologis tradita ad nos usque pervenit, à qua tantisper deflectere non licet sine erroris periculo. Certum est autem, cùm omne peccatum sit aliquo pacto voluntarium, idem competere peccato originali, cujus causa non naturalis, & physica, sed moralis fuit primus parens, quatenus ex ejus voluntate, & beneplacito pendebat, transfundere justitiam originalem, & gratiam sanctificantem in ea inclusam ad posteros, si mandato morigerum se præbuisset, ita enim Deus statuerat: sicut & statuerat, ut, eo peccante, inesset in posteris privatio gratiæ sanctificantis, quæ formaliter peccatum est originale, quatenus profluit ex Adami inobedientia, ac prævaricatione voluntaria. Quare non est istud peccatum sine respectu ad voluntatem Adami, à qua originem habuit: unde Albertus Magnus in 2. sent. distinct. 22. vocat peccatum originale voluntarium voluntate remota, & antecedente, licèt non propinqua, & consequente, ut originale, inquit, est voluntarium voluntate Adæ, & non voluntate nostra; & D. Thomas 1. 2. q. 81. art. 1. inordinatio, quæ est in isto homine ex Adam generato, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis omnes, qui ex ejus origine derivantur, sicut voluntas animæ movet omnia membra ad actum: quibus favet Divus Augustinus in fine de Libero Arbitrio, ubi ostendit peccatum originale quodammodo fuisse voluntarium propter voluntatem Adæ.

Ad

Ad oppositum ergo dicendum est, peccatum originale esse defectum gratiæ Sanctificantis præcisè ex prævaricatione Adami ortum, & esse voluntarium voluntate ipsius Adami, qui defectum hunc impedire poterat.

rt. 48. id. cap. 7. 8. *Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium: & ex habituali voluntate dominante, fit, ut parvulus discedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consequutus fuerit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.*

QUæritur, an aliquod sit erratum in ista propositione de peccato Originali: etenim D. Augustinus lib. 1. de *nuptiis, & concupiscentia*, cap. 25. loquens de peccato Originali, *non enim substantialiter manet*, inquit, *sicut aliquod corpus, aut Spiritus, sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor*. Quæ doctrina magis explicatur ab Henrico de Gandavo, quodlib. 2. quæst. 11. Ubi afferit peccatum originale esse pronitatem quamdam ad sinistram peccati, & cùm caro infecta sit cum sensibus suis rebellione contra Spiritum, cum virtute sua semen informat, ac morbidam suam qualitatem ei imprimit, qua anima inficitur propter connexionem ad corpus. Habetque pronitatem ad consentiendum carni in peccatum: qua parvulus statim aptus est ad concupiscendum, & factus adultus actu concupiscit: & talis dispositio, inquit, ad peccatum nonnisi culpa est, in ea enim consistit ratio formalis omnis culpæ tàm actualis, quàm originalis.

Respondetur, peccatum originale consistere formaliter in defectu gratiæ sanctificantis ex Adami prævaricatione orto, ut fert sententia communior, & verior Theologorum plurium post D. Thomam 1. 2. quæst. 82. art. 2. & 3. & Scotum in 2. distinct. 32. quæst. unica. Siquidem peccatum istud nihil potest esse positivum, quia illud produceretur vel virtute naturali ipsius peccati Adami, vel quadam alia virtute supernaturali. 1. dici non potest, quia peccatum Adami non habet hanc vim, & fortè deletum erat, cùm Adamus primum filium produxit infectum peccato originali. Secundum, minus dici potest, quia sic Deus solus esset author peccati originalis, quod sustineri non potest. Quare fictitia est illa voluntas habitualis habitualiter manens, quæ dominetur puero, & illum in Dei odium impellat. Deinde pronitas ad peccatum nondum peccatum est, sed dispositio, sicut nec reatus ad pœnam, qui magis est effectus peccati, non est peccatum.

Ad oppositum dicendum est peccatum originale dici habituale, quatenus habituale opponitur actui, non quatenus significat propensionem, & inclinationem ad actum aliquem, sicut sumitur à Philosophis. Ad Henricum dicendum, non satis rectè intellexisse essentiam peccati originalis, cùm sit difficillimum intellectu: unde tantopere in illo explicando laborant Theologi, ut non minus peccatum istud sit seminarium plurium opinionum erronearum, quàm calamitatum humanæ vitæ.

49. odem, 1. 12. 5. *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto, non concupisces.*

QUæritur, an quidpiam desiderari possit in hac assertione: etenim verba ipsa præcepti Ex. 10. nihil aliud videntur significare, quid enim est non concupisces, nisi, nihil pravum desiderabis, nec habebis prava desideria circa res delectabiles? at ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Respondetur, obscuram esse istam propositionem, A ideoque distinguenda esse desideria, ut alia sint elicita, alia verò naturalia: elicita sunt actiones desiderii immediatè à voluntate eliciti: naturalia verò sunt ipsi motus carnis, & titillationes circa res turpes, quæ exurgunt in carne, invita mente hominis, & repugnante, quæ Apostolus vocat legem membrorum repugnantem legi mentis suæ, alii fomitem peccati vocant, alii aliis exprimunt vocibus. Prava autem desideria elicita prohibita sunt præcepto, *non concupisces*, & peccata sunt, nisi inadvertentia, & inconsideratio omninò excusent; nec possunt esse, nisi voluntaria, quia actus sunt ipsius voluntatis, quæ à nullo objecto creato cogi potest ad volendum. Unde primum desiderium fornicationis ex adspectu mulieris alienæ peccatum est, etsi remordeat synderesis, B & ratio non consentiat, ut actu perpetretur. Alia verò prava desideria naturalia jam explicata, quæ sunt viæ, & dispositiones ad peccatum, & quæ volens nolens aliquandò justus quisque patitur, non sunt objectum præcepti, non concupisces. Quia autem sensus propositionis à Bajo intentus est de desideriis pravis, juxta hanc ultimam acceptionem meritò damnatur: ex hoc enim sequeretur remanere aliquod peccatum in renatis, & aliqua ad evitandum impossibilia esse prohibita: quæ contrariantur Concilio Tridentino, Sess. 5. in Decreto de *Peccato Originali*, & Sess. 6. de *Justifi*. cap. 11. Accedit, quod quemadmodum pravi homines laudem non merentur ex quibusdam sanctis cogitationibus, aut inspirationibus, quas vel nolentes aliquandò sentiunt, & quibus C obluctantur; sic nec sancti homines peccant, aut pœnam merentur propter pravas quasdam concupiscentiæ commotiones, quas inviti sentiunt. Unde nec in illis præceptum transgrediuntur.

Ad oppositum dicendum est, præceptum intelligendum esse de pravis desideriis elicitis, circa quæ homo liber est, ut ea eliciat, vel non eliciat: non enim cogitur adspecta muliere desiderare actum fornicationis, aut adulterii, idcircò, cùm illum desiderat, voluntariè desiderat, & eo magis voluntariè, quod concupiscentia non minuat voluntarium, sed augeat potiùs: distinguendum autem desiderium à simplici, & inefficaci complacentia.

Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia. Art. 50. Ibidem.

D QUæritur, an à tramite veritatis deflectat hæc assertio: etenim Lutherani apud Stapletonem, li. 3. de Justificatione cap. 4. urgent ex Apostolo ad Rom. 6. Concupiscentiam vocari, ut minimum quinquies peccatum, ad Rom. autem 7. sexies, & ad Roman. 8. ter, & ad Hebr. 11. vocari *circumstans nos peccatum*. Apostolum autem semetipsum interpetrari loqui de vero peccato, cùm ad Roman. 5. dicit de illa concupiscentia, quod non sit *bonum*, & quod sit *adjacens malum*, ita ut propter hoc clamet, *infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Si autem concupiscentia sit peccatum, est legis inobedientia.

Respondetur, Concilium Tridentinum hanc difficultatem explicasse Sess. 5. in Decreto de peccato E originali. *Hanc concupiscentiam*, inquit, *quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam numquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat: si quis autem contrarium senserit, anathema sit.* Quod & probatur ex eo, quod baptisma delet omnia peccata, cùm tamen post illud remaneat in renatis concupiscentia ad agonem; ut eodem loco explicat Concilium: ergo concupiscentia per se peccatum non est. Quæ doctrina est D. Augustini, ut temerè cum in suas partes trahere conentur adversarii lib. 1. cap. 13. contra 2. *Epistolarum Pelagian.* Dicimus baptisma

dare indulgentiam omnium peccatorum, & auferre crimina, non radere. Sed de concupiſcentia carnis credo eos falli, vel fallere, *quæ, quamvis peccatum ab Apoſtolo vocetur, peccatum tamen non eſt, ſed ideò ſic vocatur, quia peccato facta eſt, ut Scriptura monet, vel quia ad peccatum movet*. Atque id confirmant exempla ſanctorum, ut ſancti Benedicti, & ſancti Franciſci, quorum ille motibus carnis pulſatus inter vepres, & ſpinas corpus nudum volutavit, hic verò nivibus involvit, quarum theſauros dicitur Deus præparaſſe, Job 18. in diem pugnæ, & hoſtis. An tunc legi divinæ inobedientes fuiſſe cenſendi ſunt, cùm illos æſtus involuntariè paterentur? Præclarè D. Proſper. lib. 3. de *Vita contemplativa*, cap. 1. *non concupiſcentiam in nobis ſentiendo, ſed ei conſentiendo peccamus*.

Ad oppoſitum dicendum jam ſatis elucere ex mente Concilii, ac D. Auguſtini, quo ſenſu concupiſcentia vocetur peccatum à D. Paulo. Quod verò vocetur etiam malum, hoc non probat eſſe peccatum, cùm inter malum, & peccatum plurimum ſit diſcriminis, illud enim defectus eſt, etiam non voluntarius, hoc verò defectus voluntarius. Quia verò concupiſcentia eſt miſeria, & languor etiam in corpore mortali reſidens, ideò exoptat Apoſtolus à tali corpore liberari, ne fortè conſentiat, & peccet.

Art. 52. Ibid. cap. 6.

Omne ſcelus eſt ejus conditionis, ut ſuum auctorem, & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima tranſgreſſio.

Quæritur, an non immunis à damnatione debuerit eſſe hæc propoſitio, cùm ei ſuffragari videatur D. Auguſtinus in Enchiridio cap. 45. & 46. affirmans probabiliter poſſe defendi, peccatis etiam aliorum parentum parvulos obligari. Deinde non videtur ulla ratio, cur unum peccatum diffundatur à parente in poſteros, non aliud.

Reſpondetur, Divum Thomam 2. 2. quæſt. 81. art. 2. diſſolvere nodum hujus difficultatis ex eo, quod ea, quæ pertinent ad individuum, ſicut perſonales actus, & quæ ad eos attinent, non traducuntur ad filios à parentibus, unde pater grammaticus non gignit filium grammaticum; ſed ea, quæ pertinent ad naturam ſpeciei, traducuntur à parentibus ad filios, niſi ſit defectus naturæ, ſicut oculatus gignit oculatum. Sicut autem ad perſonam pertinet aliquid ſecundum ſeipſam, & ex dono gratiæ, ita etiam ad naturam poteſt aliquid pertinere ſecundum ſeipſam, ſcilicet, quod cauſatur ex principiis ejus, & aliquid ex dono gratiæ; & hoc modo juſtitia originalis, ſicut in 1. dictum eſt (quæſt. 100. art. 1.) erat quoddam donum gratiæ toti humanæ naturæ divinitus collatum in primo parente, quod quidem primus homo amiſit per primum peccatum: Unde ſicut illa originalis juſtitia traducta fuiſſet in poſteros ſimul cum natura, ita etiam inordinatio oppoſita. Sed alia peccata actualia vel primi parentis, vel aliorum non corrumpunt naturam quantum ad id, quod naturæ eſt, ſed ſolùm quantum ad id, quod perſonæ eſt, unde alia peccata non traducuntur. Hæc D. Thomas opportunè ad propoſitam quæſtionem. Scilicet Adamus acceperat juſtitiam originalem pro ſe, & pro ſuis poſteris, ſi obediviſſet: erat enim hoc pactum inter Deum, & ipſum. Quod his verbis Geneſ. 2. exprimitur, *in quacumque die comederis ex eo, morte morieris*. Ex quibus elicitur debuiſſe illam juſtitiam pro ſe, & pro ſuis poſteris amittere, ſi inobediens fuiſſet in præcepto ſingulari de non comedendo fructu arboris. Non enim patres alii accipiunt gratiam ſanctificantem pro ſe, & poſteris cum hujuſmodi conditione, & lege; illa eſt in ipſis donum gratiæ perſonale, unde inordinatio illa oppoſita, cùm eam amittunt, ad filios non tranſit: totaque corruptio peccati originalis eſt ex primo parente, tamquam ex primo fonte, nec contrahitur per alios parentes proximiores, niſi tanquam per canales, per quos ab Adamo in ipſos deſcendit, ut egregiè diſſerit Albertus Magnus in 2. ſent. diſt. 33. art.

Ad oppoſitum reſpondet idem D. Thomas, D. Auguſtinum hanc quæſtionem movere in enchyridio, ſed inſolutam relinquere. Cùm enim reipſa putaret peccatum originale in reatu conſiſtere, afficianturque aliquando pœna temporali filii ob delicta parentum: majorem anſam habuit ea de re dubitandi. Patet ex cap. 47. ubi concludit, ſe temerè nihil audere affirmare.

Quantum eſt ex vi tranſgreſſionis, tantum meritorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quàm qui cum majoribus. Art. 52. Ibid. cap. 6.

Quæritur, an contradictio aliqua fieri poſſit hujuſmodi propoſitioni, quæ nihil aliud videtur ſignificare, quàm æqualitatem peccati originalis in omnibus hominibus, & reſpectu omnium. Quod aſſeritur ab Alberto Magno in 2. ſentent. diſtinctione 32. articulo 4. & Divo Thoma 1. 2. quæſtione 82. articulo 4. & communiter ab aliis Theologis. Quia omnes privantur gratia ſanctificante propter tranſgreſſionem Adami, & æqualiter rei, ſunt & viſione beatifica privandi æqualiter. Licèt autem inclinatio ad malum major ſit in uno, quàm in altero, id non eſt ex peccato originali, ſed magis ex conſtitutione, & complexione naturali, quam quiſque habuiſſet in pura natura.

Reſpondetur, difficultatem hujus propoſitionis in eo ſitam eſſe, quod putaverit Bajus non ſolùm peccatum Adami, ſed etiam aliorum parentum in filios transfundi, ut patet ex articulo præcedenti. Quia credidit ipſe, peccatum patris tranſire ad filium, quodcumque illud ſit, nec admittebat pactum illud inter Deum, & Adamum, quod tali lege initum fuit, ut ſi ipſe peccaret, omnes poſteri in eo peccarent, ſi non peccaret, omnes in juſtitia originali naſcerentur. Bajanorum enim mens eſt, ut notat Ripalda tom. 3. de *Ente ſupernaturali*, diſp. 3. ſect. 2. peccatum originale ex natura in poſteros transfundi, tanquam verum, & naturalem ejus effectum, & non moralem ab aliqua Dei lege, ſeu pacto pendentem, pactum enim iſtud fictitium putant. Ex quo principio pervium eſt æſtimare etiam alia peccata, & demerita parentum ad filios transfundi, juxta verba Exodi 20. *Ego ſum Deus fortis, &c. viſitans iniquitates Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem*. Et quædam exempla Scripturæ, in quibus filios ob delicta parentum ſuppliciis affectos videmus, quæ refert Michael Palatius in 2. ſentent. diſtinct. 33. diſputat. unica. Quapropter Divus Auguſtinus in Enchyridio cap. 47. quæſtionem hanc meticulosè tractat, nec audet quidquam definire, ne poſterius nati graviori ſarcina peccatorum progenitorum ſuorum onerarentur. Quod autem non audebat aſſerere Divus Auguſtinus, auſus eſt Bajus. Et quia difficultas obvia erat de filiis, qui naſcuntur cum minori concupiſcentia, & depravatione naturali, an æquè participes eſſent malorum meritorum ejus, à quo vitam hauſiſſent, ideò ejus propoſitio fuit, quæ hìc damnatur. *Tantum meritorum malorum (ſcilicet quorumcumque peccatorum) à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, ac qui cum majoribus.*

Ad oppoſitum, quidquid ſit de æqualitate peccati originalis, dicendum articulum non intelligi de malis meritis ſolius originalis, ſed aliorum etiam peccatorum, quæ transfundi à generante in filium opinabatur Bajus. Quæ opinio non eſt ad mentem ſcripturæ, quæ tantùm intelligit filios puniri ob delicta parentum, ſi Deum odio ipſi habeant, & ſint imitatores paternorum delictorum, ut explicat Magiſter lib. 2. ſentent. diſtinctione 33. Quare, cùm hæreſis apud Judæos invaluiſſet, filios puniri ob peccata parentum, graviter reprehenduntur per Ezechielem, c. 18.

Filii

Filii Israel, quæ est hæc parabola, cùm dicunt in Israel: patres ederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, &c. anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Ut notat Procopius commentariis in Exodum.

Art 53. Eodem l. cap. 12.

Diffinitiva hæc sententia, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsò tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

QUæritur, an hæc assertio à vero deflectat: nam, quod Pelagius hanc assertionem admiserit, satis manifestum est: ex hoc enim principio necessitatem gratiæ excludebat, quod diceret Deum nihil homini præcepisse impossibile: si autem necessaria esset gratia ad præceptorum observationem, jam præcepta essent impossibilia, & supra vires hominis. Quod verò tribuitur D. Augustino, indicat liber *de Gratia, & Libero Arbitrio*, cap. 17. ubi ita habetur. *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam, poterit autem, cum magnam habuerit, & justam*: & ibidem de D. Petro asseritur, putabat se posse, quæ se velle sentiebat.

Respondetur plurimum interesse, ut in legitimo sensu intelligatur assertio, cum si mandata Dei intelligantur esse simpliciter impossibilia, ab eorum observatione non leviter homines deterreantur: nemo enim, ait Ferus in cap. 41. *Epist. Joannis*, facilè rem aggreditur, quam audit sibi impossibilem. Considerari igitur potest homo in duplici statu post peccatum Adami. Primò in statu naturæ corruptæ simpliciter, qualis effecta est ex vi peccati denudata omni gratiæ auxilio. Secundò in statu corruptæ, sed tamen adjutæ ex meritis Christi quibusdam gratiæ auxiliis, quæ post peccatum statim adfuerunt, itaut primus ille status vix duraverit, Deo statim post lapsum satagente hominem erigere, ut in Genesi patet. Igitur secundum primum statum, præcepta si data essent homini, essent impossibilia. Secundum statum secundum, qui verus, & realis est hominis status, præcepta sunt possibilia, nec possunt asseri impossibilia juxta Decretum Concilii Tridentini, Ses. 6. *Nemo temeraria illa, & à patribus sub anathemate, &c.* Cùm frustra darentur à Deo pro statu illo, in quo servari non possent: unde præcepta sunt homini possibilia, non tantùm in statu naturæ integræ, quod volebat Bajus, sed etiam in statu naturæ corruptæ propter auxilium gratiæ sufficiens, quo corroboratur. Fuitque illa mens D. Augustini, lib. *de Peccatorum meritis, & remissione*, cap. 6. *Dubitare non possum, nec Deum aliquid homini impossibile præcepisse, nec Deo ad opitulandum, & adjuvandum quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse, &c.* Deum igitur asserebat Pelagius nihil præcepisse impossibile homini absolutè spectato: at non ita D. Augustinus, volebat enim præcepta esse impossibilia homini in statu naturæ corruptæ simpliciter spectato, sed non homini cum gratia; unde cum absolutè, & de facto præcepta sint possibilia, infertur necessitas gratiæ sufficientis. Vide D. Augustinum lib. *de Gratia, & libero arbitrio*, cap. 16.

Ad oppositum dicendum est assertionem falsò tribui D. Augustino in sensu, in quo admittebatur à Pelagio, qui intendebat Deum nihil præcepisse impossibile homini gratia omni destituto, cui sensui non adhærebat D. Augustinus, ut patet ex cap. 16. libri de gratia, & libero arbitrio. Unde benè Tostatus Abulensis in cap. 16. Matth. quæst. 178. mandata Dei possibilia esse demonstrat, etsi ad ea requiratur gratia Dei, quia, quod per alium possumus, dicimur simpliciter posse, ut dicitur 3. *Ethic.* quæ per amicos possumus, & per alios dicimur posse. Deus autem nulli subtrahit auxilium generale, ideo non est crudelis jubendo: etiam si juberet, quòd haberemus charitatem, & gratiam, & virtutes, non esset crudelis, quia etiam hoc erat facile obtineri, cum, quidquid ab eo petierimus, statim concedat, sic est de necessariis ad salutem nostram.

Art. 54. Non habetur in libris Baji.

Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

QUæritur, an non sit orthodoxa hæc propositio: nam homo nunc nascitur mortalis, & variis concupiscentiis subditus, atque miseriis præsentis vitæ, & ista omnia pœnæ sunt peccati: cùm ergo Deus hominem condidisset sine peccato, non potuisset innocens pœnis peccatorum subjici, & talis existere, qualis nunc nascitur.

Respondetur, excepto peccato, nihil repugnare, quo minus tàm morti, & miseriis, ac concupiscentiis obnoxius crearetur à Deo, quàm nunc est: nam cùm naturalis hominis compositio sit ex anima, & corpore, sicut hujus mundi compositio est ex diversis elementis: spiritui verò, & corpori competant naturaliter diversæ facultates, & inclinationes, ex quibus necesse est oriri motuum repugnantiam, ac contradictionem reciprocam, atque etiam infirmitatem, ac mortalitatem corporis, Deus potuisset, si ita voluisset, res omnes sinere, ut agerent secundum vires suas accommodando illis concursum suum generalem; quis enim omnipotentem naturæ authorem ad aliter agendum possit adigere? potestati enim ejus quis resistit? nec injustitiæ damnandus esset hic processus, cum nihil creaturæ debeat supra id, quod ejus naturæ principiis competit. Unde si ex hinc pateretur corpus, aut tristaretur spiritus, non immerito illud Euangelicum usurpare posset. *Amice, non facio tibi injuriam, tolle, quod tuum est, & vade.* Matth. 20. Sic dicit Hervæus Britto in 3. dist. 4. quæst. 1. fomes est habitualis inclinatio appetitus sensitivi in aliquod delectabile secundum sensum præter imperium rationis. Quæ quidem inclinatio posset esse in homine in puris naturalibus constituto, ut si fieret homo de lapide, & nullum supernaturale donum ei conferretur, & tunc esset talis inclinatio non culpa, vel pœna, sed tantùm quidam defectus naturalis.

Ad oppositum dicendum aliquid posse competere uni rei dupliciter, vel tanquam debitum connaturale, vel tanquam pœnam, aut supplicium peccati: igitur si homo ab initio talis creatus fuisset, qualis nunc nascitur, habuisset repugnantiam appetituum, mortalitatem, & miserias vitæ velut aliquod debitum connaturale, non tanquam pœnam, & supplicium, quæ solutio inferius magis elucidabitur.

Art. 55. Lib. de Orat. pro Defunctis.

In peccato duo sunt, actus, & reatus: transeunte autem actu nihil manet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

QUæritur, an deficiat in aliquo hic articulus: etenim præter illa duo non apparet, quid in peccato reperiatur, & quid, transeunte actu, supersit, præter reatum, seu obligationem ad pœnam.

Respondetur inter diversos effectus peccati etiam numerari maculam: nam cum omne peccatum sit privatio perfectionis debitæ: hæc autem perfectio metaphoricè sit quidam nitor animæ, qua peccans privatur; privatio autem nitoris sit quædam macula: idcirco præter reatum manet etiam macula post peccatum. De qua Josue 22. *Usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet.* Quin etiam manet aversio quædam à Deo, quæ duplex considerari potest, una à Deo tanquam à legislatore, quæ est essentialis peccato, altera à Deo tanquam ab ultimo fine, quæ est effectus peccati, ex quibus etiam sequitur offensa Dei, seu provocatio ad iram, & reatus pœnæ, & innumera mala, quæ peccatum consequuntur. Legendus Doctor Angelicus 1. 2. quæst. 86. art. 1. & 2.

Ad

A Ad oppositum dicendum est, non satis intelligere malitiam peccati, qui præter reatum nihil post illud in peccante remanere putant: remanet, inquit D. Thomas, ubi supra, aliquid privativè, scilicet privatio conjunctionis ad divinum lumen, nec remanet in eadem habitudine ad Deum, in qua erat prius. Unde consequenter, fit, ut peccatum non possit remitti, quin fiat conversio libera ad Deum, seu sit perfecta illa dilectionis, & contritionis, seu attritionis.

Art. 56. Ibidem. *Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione propriè reatus peccati dumtaxat tollitur, & Ministerium Sacerdotum solum liberat à reatu.*

Quæritur, an Censorium stigma inuri etiam debuerit isti propositioni, quæ ex præcedenti articulo consequens est, maximè cum D. August. tractatu 49. *in Joannem*, & alibi, & D. Greg. Magnus Hom. 26. in *Euangelia*, dicant, quòd in suscitatione mortui Lazari significata est resuscitatio peccatoris, sed Lazarus est prius à Domino vivificatus, quàm traderetur discipulis exolvendus: ergo absolutio Sacerdotis nihil operatur super culpam, tantum ergo super reatum, ut à pœna solvatur peccator.

B Respondetur, propositionem Baji duplici modo sustineri à quibusdam, ab his enim defenditur, quod credant prærequiri perfectam contritionem, ut dispositionem & necessariam, & præviam absolutioni Sacerdotis: quo posito semper absolutio inveniet culpam remissam; unde tantum operabitur in reatum pœnæ, illum tollendo: ab aliis defenditur, quòd nihil præter reatum remanere putant transeunte actu peccati; unde & in solum reatum virtutem exercere posse Sacerdotem existimant. Sed uterque modus explodi debet, primus quidem, quia baptismus, ut plurimùm confertur infantibus, in quibus extat peccatum originale nullo prævio contritionis actu deletum: quod etiam similiter in adultis invenitur, in quibus peccata remanent, quia plures solùm disponuntur ad Sacramentum Pœnitentiæ per actum attritionis, qui insufficiens est ad deletionem peccatorum sine actuali absolutione. Secundus etiam modus, qui est magis ad mentem Baji, rejiciendus est, quia, transeunte actu peccati, remanet macula, seu peccatum habituale, sive illud consistat in privatione gratiæ, vel in actu ipso peccaminoso non retractato, & moraliter remanente, de quo disputant Theologi. Macula autem illa, seu peccatum habituale tollitur per Baptismum, & Pœnitentiam. Cujus rei ratio est, quòd forma horum Sacramentorum significet remissionem verè peccati: efficiunt autem id, quod significant, parum enim esset, ut benè ait Durandus in 4. dist. 18. quæst. 2. quod Sacerdos Euangelicus virtute clavium solùm ostendat culpam à Deo dimissam, sicut Sacerdos legalis solùm ostendebat in aliquo lepram esse mundatam: istud enim est contra dignitatem Sacramentorum novæ legis, quæ efficiunt, quod figurant, ipsa autem forma absolutionis significat dimissionem peccati.

Ad oppositum dicendum est, duplicem distingui vivificationem peccatoris: unam per gratiam excitantem, alteram per gratiam justificantem, prior autem vivificatio nondum tollit culpam: & secundum illam peccator debet esse vivificatus, ut se sistat Sacerdoti: non verò necessario secundum posteriorem vivificationem, quam operatur sæpè sæpiùs Sacerdos in adultis solum attritis; & penes hoc debet intelligi comparatio Lazari cum pœnitente.

Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans vivificat eum, & resuscitat, ministerio autem Sacerdotis solùm reatus tollitur. Art. 57. Ibidem.

Quæritur, an hæc propositio in eadem damnatione reputari debeat cum duabus præcedentibus, quibus affinis est: etenim Hugo de sancto Victore, qui parvus Augustinus dictus est, hujus assertor est lib. 2. *de Sacramentis* parte 14. cap. 8. ubi modum explicans, quo peccatum remittitur. Hoc benè, inquit, in resuscitatione Lazari significatum est, quem ipse Dominus per se prius intrinsecus à vinculo mortis absolvit, vivificatum autem deforis ministerio ipsorum Apostolorum solvi præcepit. Sic namque in sancta Ecclesia nunc mortuos peccatis per solam gratiam suam interius vivificans ad compunctionem accendit, atq; vivificatos per confectionem foras venire præcipit: ac sic deinde confitentes per ministerium Sacerdotum ab interiori vinculo, hoc est, à debito damnationis absolvit.

C Respondetur ex supradictis satis patere Sacerdotem non solùm à reatu, qui est effectus peccati, sed etiam ab ipsomet peccato, aut culpa, seu macula absolvere. Quare D. Joannes Chrysostomus Homil. 6. in 2. Epist. ad Cor. sic loquitur de Deo: nec hoc solùm mirum est, quod *vivificat*, sed etiam eamdem faciendi potestatem aliis quoque tribuit. *Accipite* enim, inquit, *Spiritum Sanctum, &c.* Quibus addendum est ex Concilio Tridentino Sess. 6. in decreto de *Justificatione* cap. 14. pœnam æternam vel sacramento, vel sacramenti voto unà cum culpa remitti. Et Michael Palatius in 4. sent. dist. 18. disp. 3. ait Ugonem viam novam excogitasse, quam nullus Theologorum probatam jam habet, ideoque exolita via est. Et dilemmate, inquit, isto agam contra Ugonem, quia vel hic justificatus manet obligatus ad pœnam æternam, vel non manet: si non manet, igitur dimissa est pœna æterna: si manet obligatus, ergo manet sub crimine, siquidem à posteriori si rem agis, reatus ad ipsam pœnam est ipsum crimen. Quare Dominus Matth. 5. crimen subindicans ait, *qui autem dixerit fratri suo Racha, reus erit Gehennæ ignis.* Et criminosi in scriptura rei Gehennæ appellitantur; &c. Igitur ipsum peccatum est indignitas ad possidendum regnum Dei. Ablato igitur peccato ex Dei gratia, necessariò justificatus dignus est vita æterna: si dignus illa quomodo manet obligatus ad æterna supplicia? Nam obsecro quid differt ab inimico, aut quomodo intelliges purgatam esse inimicitiam, si obligatio adhuc manet ad æterna supplicia? Nonne Paulus inquit ad Rom. 8. *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo*: at iste justificatus, ante absolutionem est in Christo, ut tu fateris. Et demum sicut stipendia peccati mors, ita stipendia gratiæ est vita æterna.

D Ad oppositum dicendum est, comparationem Lazari cum peccatore resurgente in alio puncto consistere, ut supra explicatum, nec habendam esse rationem authoritatis Magistri Ugonis, cum in hac quæstione valde perplexi fuerint antiqui quidam Scholastici, ac parum convenientia scripserint. Cum nondum per Concilia res elucidata fuisset, nec D. Thomæ opusculum 22. *de forma absolutionis*, lucem non modicam attulisset ad quædam tunc obscura, & difficilia explananda, quem postea omnes fere Theologi sequuti sunt.

E

Art. 58. ... de Indulgentiis ... p. 8.

Quando per Eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, nam alioqui essemus aliqua ex parte redemptores; sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

QUæritur, an à linea recti, & veri abscedat hæc propositio: etenim videtur extollere dignitatem Christi Domini, qui pro nobis ita abundè satisfecit virtute, & efficacia passionis suæ, ut cooperatoribus non indigeat, qui si illi addantur, videtur per illos derogari excellentiæ satisfactionis illius, de qua sic D. Joan. 1. Epist. canon. cap. 2. *& ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Imo docent Theologi communiter satisfactionem Christi sufficientem fuisse ad exhaurienda peccata mundorum infinitorum, si tot extitissent. Superflua ergo est hominum satisfactio, & sine necessitate admittitur justum pretium in eorum operibus ad satisfaciendum.

Respondetur bona opera, quæ fiunt ab homine justificato, esse justum, & æquale pretium pro Redemptione pœnæ temporalis, quæ superesse solet post remissionem culpæ, neque id habere ex applicatione satisfactionis Christi, quasi non aliter essent satisfactoria, quàm per communicationem satisfactionis Christi, quæ det illis formam ipsius satisfactionis, aut partiale supplementum, sine quo non essent satisfactoria. Probatur, quia eodem modo theologizare convenit de merito vitæ æternæ, ac de satisfactione nostra pro pœna temporali, cum æqualiter dependeant opera nostra à Christo, ut meritoria, & ut satisfactoria: at opera justorum ex gratia profecta habent condignitatem ad vitam æternam absque eo, quod constituantur in esse meritorio per meritum Christi illis applicatum: ergo multo magis habebunt condignitatem ad redimendas pœnas temporales, absque eo quod communicetur illis satisfactio Christi ad constituendum vel totum, vel partialem illorum valorem. Probatur consequentia, quia vita æterna plus excedit opera nostra, quàm pœna temporalis: ergo si ad hanc acquirendam habent æqualitatem, multo magis ad illam redimendam. Favet quoque Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 14. *de Justificatione* ubi asseritur in pœnitentia contineri satisfactionem per eleemosynas, & jejunia pro pœna temporali. Quod intelligitur de satisfactione ex condigno, & non tantùm ex congruo: nam sic essent etiam pro pœna æterna. Lege de his Suarem de Gratia lib. 12. cap. 19. & Cardinalem de Lugo de pœnit. disp. 24. sect. 1.

Ad oppositum dicendum est nullam injuriam irrogari meritis, aut satisfactioni Christi ex operibus nostris meritoriis, aut satisfactoriis, quia valor omnis operum nostrorum fundatur saltem remotè in passione Christi, à qua habemus gratiam, & auxilia, quibus operemur meritoriè, & satisfactoriè: nec inconveniens est, si aliqua ex parte dicamur nostri Redemptores, scilicet minus principaliter, & dono Christi, juxta illud Danielis 4. *peccata tua eleemosynis redime.* Unde quo magis theatricè istud obtrudunt hæretici, eo inanius est.

...t. 59. ...m.

Per Passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

QUæritur, an quid sit heterodoxum, & minus doctrinæ communi Theologorum conforme in hoc articulo, multum enim illi favere videtur Magi-

A ster lib. 4. sent. dist. 18. & ad illam distinctionem art. 11. Albertus Magnus asserens ibi charitatem Ecclesiæ dimittere peccata, quia dicitur, participem me fac Deus omnium timentium te, & custodientium mandata tua, ergo in participatione bonorum Ecclesiæ dimittuntur peccata. Sed charitas est, quæ facit bona communia, & participabilia à diversis. Adhuc unus articulus est *Sanctorum communionem*, & ab omnibus solet exponi, Credo in Spiritum Sanctum per charitatem communicantem bona Ecclesiæ: sed per bona remittuntur mala: ergo videtur, quod per charitatem Ecclesiæ solvantur delicta. Adhuc Proverb. 10. *universa delicta* operit charitas.

Respondetur Michaelem Bajum per hujus articu-
B li verba intendisse tollere potestatem jurisdictionis, quæ est in Ecclesia, maximè in Summo Pontifice ad concedendas indulgentias, quibus extra sacramentum per applicationem satisfactionum Christi, ac sanctorum solverentur justi à pœnis temporalibus post remissionem culpæ remanentibus. Indulgentia enim absolutio dici potest respectu vivorum, solutio verò respectu defunctorum, ut docet Bellarminus lib. 1. *de Indulgentiis* cap. 5. esse autem potestatem in Ecclesia ad concedendas indulgentias definit Concilium Tridentinum in decreto *de Indulgentiis*, & Leo decimus in *Bulla* contra Lutherum, & demonstrat antiquissimus Summorum Pontificum usus: qua in re credi non potest eos deceptos fuisse, itaut erraverint in illis concedendis. Itaque indulgentia non est negotium
C solius charitatis, quæ reddat bona amantium communia, sed etiam negotium est potestatis, & jurisdictionis, qua Summus Pontifex ad pascendas oves Christi, superabundantes Christi, & quorumdam sanctorum plus habentium satisfactiones aliis applicat minus habentibus, idque juridicè, & cum potestate extra sacramentum.

Ad oppositum dicendum est, Albertum Magnum ita asserere charitatem Ecclesiæ dimittere peccata, id est pœnas temporales peccatorum, ut tamen id fiat per potestatem clavium iis, qui sunt in charitate. Unde & docet ad dist. 20. ejusdem libri, Pontificem extra charitatem existentem concedere indulgentias (art. 20.) quia tali Papæ influit Spiritus Sanctus ea, quæ sunt potestatis, & dare indulgentias est, inquit,
D gratia gratis data, quæ potestatis est, non bonitatis vitæ, aut probitatis.

Art. 60. Lib. 2. de Meritis operum. cap. 1.

Illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum, hoc est ad modum meritorum, commentitia est, & explodenda.

QUæritur, an immerito impetat illam distinctionem: cum enim Scholastici Theologi aliqui scaturiant pluribus distinctionibus frivolis, & levibus, forsan illarum de numero hæc esset. Vult enim Deus ob-
E servari sua mandata perfectè, ut eum amemus ex toto corde, operando modo sublimiori. Deut. 16. *juste, quod justum est, persequeris*: ergo videntur mandata non posse observari, quoad substantiam, nisi etiam observentur cum omnibus circumstantiis, quibus ita perfectè observentur, ut valeant operantem ad regna cœlorum perducere.

Respondetur, constantissimam esse doctrinam Theologorum, quod omnis actus moraliter bonus non est meritorius vitæ æternæ, nisi fiat cum aliquibus circumstantiis, & conditionibus, quæ ad meritum requiruntur, ut puta quod fiat liberè ab homine viatore, existente in statu gratiæ, & secundum plures, quod actu referatur in Deum per charitatem, vel per religionem. Certum est etiam, quod possunt plures homines facere aliquod opus bonum, & præceptum,

quod

quod non habebit propterea omnes circumstantias A ad meritum requisitas. Ut puta si fiat ab homine existente in statu peccati, aut cum intentione aliqua temporali: unde tunc implet mandatum quoad substantiam, & non servat modum, secundum quem potest esse meritorium vitæ æternæ. Ex quo nascitur hæc distinctio, quæ in re solida fundatur, ut non possit haberi levis, & frivola, seu commentitia, & explodenda.

Ad oppositum dicendum est post D. Thomam 1. 2. quæst. 100. art. 11. Modum præcepti non cadere sub præceptum, modus charitatis, inquit, non cadit sub præcepto. Hoc est dicere, quod in hoc præcepto, Honora patrem, non includitur, quod honoretur pater ex charitate, sed solùm, quod honoretur pater. Unde qui honorat patrem, licèt non habeat charitatem, non efficitur B transgressor hujus præcepti: etsi sit transgressor præcepti, de actu charitatis.

Art. 61. Ibid. c. 6. *Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis rectum, & bonum, quod moraliter bonum appellare consueverunt, vel quia est meritorium regni æterni, eo quod sit à vivo Christi membro per spiritum charitatis, rejicienda est.*

Quæritur, an non rectè doctor Bajus incedat in explodenda illa distinctione: etenim non videtur dimittendum ullum opus bonum ex objecto, & circumstantiis omnibus sine gratia: gratia autem efficit hominem vivum Christi membrum, & infert secum justificationem, quia est efficax, & includit fidem per dilectionem operantem: ergo non potest separari opus bonum C à statu, in quo homo est vivum Christi membrum: frustra ergo distinguitur opus bifariam bonum eo modo, qui explicatur in articulo.

Respondetur, Doctorem Bajum consequenter loqui ad sua principia: posito enim, quod non sit alia gratia per Christum, nisi efficax, quæ infert justificationem hominis, & reddit eum vivum Christi membrum: posito rursus, quod nullum opus bonum elici possit ab homine, nisi habeat gratiam illam efficacem, jam optimè sequitur, nullum opus bonum morale produci ab homine, nisi sit justificatus, & sit vivum Christi membrum: unde fit, ut distinctio illa evanescat. Sed quia ordinarium est, ut, dato uno absurdo, aliud absurdum sequatur, idcirco datis, & admissis il- D lis principiis absurdis, sequitur etiam illud absurdum, quod talis distinctio rejicienda sit, cum potius retinenda sit, tanquam maximè conformis doctrinæ veræ, & Theologicæ, & principia illa, ex quibus infertur esse rejiciendam, falsa sint. Datur enim aliqua gratia per Christum, quæ prævenit Liberum Arbitrium, movetque, & adjuvat, ut aliqua bona agat, quibus se disponit ad justificationis gratiam. Patet ex scripturis passim, & ex Concilio Tridentino sess. 6. *de Justificatione* can. 3. & 4. Potest etiam homo plura bona moralia agere ex virtute, & cum adjutorio gratiæ prævenientis, etsi non inferat ipsam justificationem, etiam in statu naturæ corruptæ. Nam aliqua bona opera non sunt ipsi naturæ improportionata: & aliunde si natura ipsa nihil posset nisi malum, pejor esset dæmonibus ipsis, qui non peccant, cum credunt, E & contremiscunt, etiam sine adjutorio prævenientis gratiæ.

Ad oppositum dicendum est, aliqua bona opera elici posse ab homine in statu peccati existente ex adjutorio gratiæ prævenientis: unde objectio innititur falsis principiis. Legi potest de iis Faber Faventinus in disput. Theolog. de prædest. quæstione 1. disput. 6.

Sed & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis justificatio impleatur, similiter rejicitur. Art. 62. Lib. 52. de charitate quantum ad sensum

Quæritur, an non justè damnetur hæc distinctio: etenim hic sermo est de statu naturæ corruptæ, quæ potentiori auxilio indiget, quàm natura integra, cui satis erat gratia excitans, & sufficiens ad benè operandum si vellet, unde tunc locum habere poterat inspiratio Spiritus Sancti, cui liberum, & arbitrarium esset voluntati resistere: at post peccatum natura est extremè abjecta, & infirma, ut opus illi sit gratia efficaci, quæ inferat Spiritum charitatis inhabitantem: ergo in statu naturæ corruptæ malè affertur distinctio illa, qua stabilitur gratia quædam sufficiens, cum non sit nisi gratia efficax, quæ reddit Spiritum Sanctum in anima inhabitantem.

Respondetur, distinctionem illam satis expressè fundari in verbis Apocalypsis, cap. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, introibo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.* Quin & in Canticis Canticorum idem exhibetur, cum sponsus loquitur ad sponsam, invitans illam, ut sibi portam cordis reseret, quo apud illam fixa mansione residere possit, cap. 5. *Aperi mihi, soror mea, amica mea, &c.* & cap. 6. *Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, &c.* Ubi videmus sponsum animarum mox excitare ipsas ad bona opera, mox in ipsismet inhabitare: scilicet, ut rectè Lovanienses asserunt *in perdocta explicatione damnationis articulorum Baji*, ante remissionem peccatorum, atque inhabitantem Spiritum, & justificationis, & vitæ, quædam inchoationes dumtaxat sunt conceptionibus, ut loquitur Augustinus, quæst. 2. ad *Simplicianum*, similes: at non solùm spiritaliter concipi, verùm etiam nasci opus est, ac tùm demum cœptum justificationis opus, ac vivificationis infusione vivificæ charitatis absolvitur.

Ad oppositum dicendum est, eamdem esse naturam humanam in statu naturæ integræ, & in statu naturæ corruptæ: tantumque differre, quod in illo statu habebat gratiam, qua motus concupiscentiæ reprimebantur: in hoc habet privationem gratiæ, quo fit, ut motus concupiscentiæ validius agant. Ad hoc autem resarciendum non opus est, ut gratia in præsenti statu sit alterius speciei; sed tantùm, ut sit paulo potentior ad impetus concupiscentiæ moderandos. Unde necesse non est, ut semper sit efficax, & inferat actualem Spiritus Sancti inhabitationem.

Item, & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur: alterius, qua vivificatur, qui verè justificatur, & palmes vivus in vite Christi efficitur, pariter commentitia est, & scripturis minimè congruens. Art. 63.

Quæritur, an non jure Doctor Bajus insurgat adversus hanc distinctionem: qua quidem Theologi solvunt, quod ait Magister lib. 4. sent. dist. 10. post aliquot patres, Christum obtulisse Lazarum jam vivificatum discipulis solvendum, ad probandum, quod Sacerdotes nihil possunt in ipsam culpam, ut eam diluant, sed à solo Deo remittatur, cum præsupponitur peccator jam vivificatus, antequam confiteatur, ergo gratia sanctificante donatus, quæ est vita hominis interioris, juxta quem modum scriptura vivos appellare solet, qui sunt in gratia constituti, mortuos, qui ea privati sunt, sicut dicitur Apoc. 3. de

Episco-

Episcopo Sardensi. *Nomen habes, quod vivas, & mortuus es.*

Respondetur, improbationem duplicis hujus vivificationis ex eodem fundamento ortam esse, ac improbationem præcedentium distinctionum; scilicet non concinit Bajus doctrinæ communi in Ecclesia receptæ, quod peccator sæpè per gratias prævenientes, & inefficaces adhuc justificationis realis, moveatur, incitetur, ac adjuvetur ad disponendum se sanctificationi per varios actus fidei, spei, & charitatis, & Pœnitentiæ, seu Contritionis. Vult istos omnes pios motus produci, & causari à gratia ipsa sanctificante, quæ vita est hominis. Quasi verò gratia sanctificans esset medium ad illos pios motus, qui etiam metaphoricè dici possunt vita hominis saltem inchoata, & non potius illi motus pii essent medium ad gratiam sanctificantem acquirendam, ad quam sunt dispositiones juxta Concilium Tridentinum sess. 6. in decreto justificationis cap. 6. *Disponuntur autem ad justificationem, &c.* & juxta D. Thomam 1.2. quæst. 109. art. 6. ubi satis evidenter se explicat, licèt alibi à seipso dissentire videatur. Quare priusquam peccato justificetur, ex inspiratione, & adjutorio Spiritus Sancti primum aliquos producit pios motus, quibus paulatim disponitur ad gratiam justificantem. Rarò enim in instanti perficitur hæc dispositio, sed paulatim præparatur voluntas à Domino.

Ad oppositum dicendum etiam peccatorem, qui ex gratia excitante movetur, & disponit se ad gratiam sanctificantem, metaphoricè dici posse vivum; quia habet aliquas actiones vitæ spiritualis, etsi etiam metaphoricè dici posset mortuus propter privationem gratiæ habitualis, aut semivivus, vel semimortuus, quia vita ejus nondum perfecta est: nec istud alienum à Scriptura, quæ Luc. 10. exhibens hominem in statu peccati semivivum relictum esse dicit post plagas peccati, quia adhuc elicit quasdam actiones vitæ spiritualis ex motione Spiritus Sancti: nec necesse est comparationes ad unguem servari quoad omnia. Vide Alensem in cap. 3. *Apoc.* ubi quatuor affert signa vitæ spiritualis.

[Ar]t. 64. [...]st in [...]ibris.

Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis Liberi Arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

QUæritur, an perversum dogma contineat hæc propositio: etenim nihil famliarius est in scriptura, quàm hominem nihil posse boni operari sine gratia Christi, Joan. 6. *Sine me nihil potestis facere*, & D. Augustinus epist. 47. post D. Cyprianum, omnia, quæ pertinent ad bonos mores, vult esse petenda à Deo in oratione, *ne de libero*, inquit, *præsumentes arbitrio à divina gratia excidamus*; at non petimus à Deo id, quod habemus in potestate: ergo nullum bonum morale est in potestate Liberi Arbitrii, sed omnia tribuenda sunt gratiæ per Christum, quæ est efficax, & infert ipsam charitatem. Unde in mente D. Augustini actiones infidelium, etsi studiosæ apparerent, peccata sunt.

Respondetur post Fabrum Faventinum in disp. de *prædest.* quæst. 1. disp. 61. cap. 2. ex hac propositione, quod nihil boni operari possit natura humana, sequi illam magis esse imperfectam, quàm quæcumque alia natura creata irrationalis, & inanimata: imo videretur esse figmentum diaboli: consequentia probatur, quia ex propriis viribus non posset facere nisi malum, nullum autem bonum non solùm supernaturale, sed nec naturale, & ordinis inferioris: cæteræ autem creaturæ ex viribus suis naturalibus cum influentia generali possunt efficere bonum opus sibi proportionatum. Certè maximæ indignitatis, & imperfectionis est, quòd natura humana non habeat omnia requisita ad faciendum opera sibi connaturalia, ut ad subveniendum pauperi, ad honorandum patrem: ignis autem ad comburendum, & aqua ad madefaciendum habeat omnia requisita, & auxilium Dei generale paratum, & possit operari opera convenientia suæ naturæ, & speciei. Hæc Faventinus, & plura ibidem digna, quæ legantur à Bajanis, & si nobis necesse non sit admittere, quod ista fiant sine Dei gratia, qui prævenit hominem, & ad benè operandum incitat, ac adjuvat: etsi non sit illa gratia efficax, & invincibiliter justificans, ac charitatem importans, quam solam gratiam per Christum malè agnoscunt.

Ad oppositum dicendum est, textum D. Joannis intelligi de operibus, quibus homines disponuntur ad gratiam, quæ sine gratia Christi fieri non possunt, & de operibus ibidem meritoriis vitæ æternæ; quod autem bona opera petantur in oratione, hoc non arguit necessitatem gratiæ efficacis ad illa operanda, sicut quando petitur pluvia, aut panis quotidianus in oratione, non inde fit, ut gratia efficax sit requisita ad illa; quod autem requirunt actum amoris Dei ad bonum opus, & si ista admitteretur, tamen gratia excitans sufficeret ad faciendum aliquod opus intuitu Dei, nec video, cur tàm difficilis appareat aliquis actus amoris Dei, ut in illo eliciendo, nescio quem Herculem domandum sibi fingant. Quod verò spectat ad actiones studiosas infidelium, præter ea, quæ dicta sunt in superioribus articulis, addimus ex doctissimo Thoma Hurtado disputatione 18. de *supernaturalitate* rerum *controversia* 5. membro 3. vocari à D. Augustino peccata negativè, non positivè; quia non sunt, ut oportet, ad vitam æternam, attamen non inferunt reatum pœnæ, nec hoc ullibi dixit D. Augustinus.

Sola violentia repugnat hominis libertati naturali.

Art. 65. Lib. de Libero Arbitrio cap. 7.

QUæritur, an ista propositio censuræ latus præbeat: etenim qui hanc arguendam esse putant, ea maximè ratione ducuntur, quod etiam necessitas repugnet hominis libertati naturali: ita ut non sit liberum, quod fit necessariò, quamvis voluntariè fiat, & sine coactione: at id minimè admittendum est; quandoquidem in sententia Scoti Spiritus Sanctus producitur liberè à Patre, & Filio; etsi producatur necessariò: ergo necessitas non repugnat libertati, sed solùm violentia, & coactio: & D. Augustinus in Enchyridio cap. 105. sic enim prius oportebat hominem fieri, ut & benè velle possit, & malè: nec gratis, si benè, nec impunè, si malè: postea verò sic erit, ut male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio; *multo quippè liberius erit arbitrium, quod omnino servire non poterit peccato*: ergo homo non desinit liberum habere arbitrium, etiamsi necessitetur ad bonum.

Respondetur, Bajum, & ejus asseclas opinioni isti de libertate adhærere, eo quod sit illis medium ad defendendam gratiam efficacem in præjudicium gratiæ sufficientis: cum enim viderent sibi opponendum fore, admissa illa gratia, cui voluntas necessariò obtemperare deberet, sequi destructionem libertatis ad agendum, & non agendum, mutaverunt essentiam libertatis humanæ, ut se habet in præsenti statu, dixeruntque illam minimè bilancis instar hinc, & inde ferri posse, sed quamvis necessariò uni parti adstricta sit, dum voluntariè, & sine violentia manu id fiat, liberè fieri, quia liberum, & necessarium simul conveniunt, nec sibi invicem repugnant. Sicque error de gratia efficaci impulit in errorem istum de libertate præsentis status. Nam cum hæc libertas sit idonea merito, & demerito, non possit verò esse meritum, & demeritum, ubi est necessitas agendi: nec potest esse libertas præsentis status cum hac necessitate. Et certè mens Baji fuit, hominem in statu naturæ integræ fuisse liberum ad bonum, & malum: in statu autem

naturæ

naturæ corruptæ ante auxilium speciale, quod vocant, gratiæ efficacis, non posse nisi malum agere, posito vero illo auxilio, necessariò bonum agere, ad quod movet voluntatem. Cum tamen scriptura sacra satis innuat esse in hominis arbitrio agere, vel non agere bonum, ut cū dicitur Matth. 16. *si quis vult venire post me, abneget, semetipsum*, & cap. 19. *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Quod si ita non esset, frustra essent consilia, exhortationes, aliique conatus, quibus ad benè agendum excitantur homines.

Ad oppositum, Scoti caliginem dispelles, intelligendo ipsum intellexisse per produci liberè Spiritum Sanctum, produci à voluntate, sicut quando dicit filium produci naturaliter, intelligit produci ab intellectu: patet ex quæst. 1. prologi in *reportatis* art. 3. ubi dicit Spiritum Sanctum liberè produci, filium non liberè, sed naturaliter. At si liberum nihil aliud diceret, quàm spontaneum, æque filius produceretur liberè. Unde ait differentiam productionis filii esse in principio, scilicet intellectu, qui est de essentia naturæ intellectualis, non sic autem voluntas. Quod spectat ad D. Augustinum: hìc est controversia de Libero Arbitrio secundum statum præsentis vitæ, prout est capax meriti, & demeriti. Sic autem sumptæ libertati non solùm coactio, sed etiam necessitas repugnat, quia non meremur iis, quæ necessariò facimus. At D. Augustinus loquitur de Libero Arbitrio secundum statum futuræ vitæ, quod non se extendit ad malum, sed ad bonum aliquod unum ex pluribus. De quo diximus plura in Theol. *Affect.* 1. par. tract. 4. medit. 14.

Art. 66. Non est in Baji libris.

Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.

Quæritur, an culpabilis sit hic articulus: nam D. Augustinus lib. 3. de Libero Arbitrio c. 18. ejus patrocinium suscipere videtur dicens. *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere, & non potest.* Ubi apparet satis evidenter peccandi necessitas, quæ tamen improbanda decernitur à Sancto Doctore Augustino.

Respondetur nihil evidentius esse in doctrina etiam D. Augustini, neminem peccare in eo, quod vitare non potest: sic enim loquitur lib. *de duabus animabus* cap. 12. *peccati reum teneri aliquem, quia non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insaniæ est.* Et ibidem, *si ita coguntur, ut resistendi potestas nulla sit, non peccant*, & lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 18. *quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? peccatur autem: caveri igitur potest*; plures sunt alii textus D. Augustini, qui in eamdem sententiam conspirant, quam omnes eo ipso verissimam habent, quod mādata Dei, in quorum transgressione peccatur, non sint impossibilia, unde homo non necessitatur ad ea transgredienda, cum sint possibilia, Deo suppeditante cuilibet sufficiens auxilium ad eorum observationem: sed cum Bajus negaret istud auxilium sufficiens, videretque sibi opponi, homines necessariò transgressuros præcepta Dei, & in illa transgressione fore innocentes, cum aliter agere non potuissent: ut defenderet illum errorem de gratia, asseruit nihilominus homines damnandos fore, non obstante necessaria præcepti transgressione. Sicque abissus abissum invocat, & error errorem trahit, & qui unum absurdum mordicus defendunt, absurda alia pleraque sine fronte admittunt: talis est doctrina hujus articuli Bajani, quo admisso, sequitur hominem in hac vita pejoris esse conditionis, quàm ipsi dæmones, & damnati, quibus nullus accedit novæ damnationis gradus ob quascumq; transgressiones, quibus ex necessitate succumbunt quotidiè: tàm absurdum est ei non refragari.

Cap. 19. peccatum 1. pœna peccati.

Ad oppositum dicendum est, eo loci sermonem esse D. Augustino de Vitiis, & concupiscentiis, earumque motibus involuntariis, quos nolentes aliquando sentimus. At hi motus nō sunt propria peccata, & culpæ, etsi ita vocentur, quod ex peccato primi parentis insurgant, & peccatorum causæ sint, ac radices Quare sunt improbandi, satisque in progressu hujus textus demonstrat D. Augustinus in hominis esse potestate his motibus ad peccandum non consentire, ob præsens Dei auxilium.

Art. ... Nec est ... ejus libri...

Infidelitas purè negativa, in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

Quæritur, an erroneus sit hic articulus: etenim D. Augustinus lib de Gratia, & Libero Arbitrio cap. 3. agens de fide, & ignorantia in his, qui nihil de fide audierunt: ait non sic illos per eam excusari, ut non sint æternis pœnis obnoxii, sed sic *ut levius saltem illis torqueantur.* Quod firmari potest hoc argumento, quia si quis excusaretur à peccato ob infidelitatem negativam, maximè ob defectum revelationis fidei. Sed defectus ille non potest excusare, quia est pœna inflicta homini ob peccatum Adæ: quæ pæna, cum sit voluntaria in sua causa, quæ est peccatum Adæ, non excusat à peccato.

Respondetur, infidelitatem negativam, seu privativam in Barbaris, & infidelibus, qui de fide nihil audierunt, non esse peccatum, nec propter illam damnandos fore, sed propter alia peccata, quæ admiserunt. Sic censet D. Augustinus tract. 89. in Joan. & D. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 1. probatuique ex verbo Christi Joan. 15. *si non venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non haberent*: at Christus non est loquutus ad plures infideles, qui nullum unquam prædicatorem audierunt: & quamvis Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum, infundatque varias inspirationes etiam in animabus Barbarorum; primæ tamen ejus illuminationes, & inspirationes non ferunt directè ad fidem habendam primo, sed alia quædam bona moralia, quæ si peragerent, disponerentur, ut etiam illuminarentur, & inspirarentur ad fidem capescendam: Quare pluribus non loquitur Deus ullo modo de fide, sicq; ex intentione humana eam capescere non possunt. Unde immunes sunt à peccato ex hoc capite, quod præcisè fidem non hab nt.

l. 3. de Lib. Arbit. c. 1...

Ad oppositum dicendum est, mentem D. Augustini eo loci esse, quod infideles isti non excusabuntur ab aliis peccatis contra legem naturæ perpetratis propter infidelitatem, & ignorantiam mysteriorum fidei. Quod verò additur esse voluntate primi hominis, non sequitur magis esse peccatum, quàm sit ipsa mortalitas, quæ peccatum non est, etsi in pœnam peccati invecta.

Art. ... Lib. de Justitia c. ...

Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inspirationem gratiæ, quæ per eam faciat justificatos implere legem.

Quæritur, an discordet hic articulus à Doctrina Christiana: Namque scriptura sacra videtur attribuere justificationem hominis ipsimet observationi mandatorum, quæ includitur in charitate, & dilectione, quæ est plenitudo legis, & præcepti. Proverb. 10 *Universa delicta operit charitas*, & 1. Petri 4. *charitas operit multitudinem peccatorum*. Id autem est justificatio. Deinde D. Augustini effatum est lib. de nat. & grat. cap. ultimo, charitatem inchoatam esse inchoatam justitiam, charitatem provectam esse justitiam provectam, & charitatem perfectam esse perfectam justitiam: at dilectio Dei, in quo includitur observatio mandatorum, formalis est sanctitas, & formaliter hominem sanctificat, absque communicatione illa, & inspiratione alterius formæ sanctificantis, quæ dicitur gratia habitualis.

Respon-

Respondetur, pluries Concilium Tridentinum declarare actus pios spei, timoris, pœnitentiæ, ac dilectionis, quibus continetur obedientia legis divinæ, & mandatorum observatio, esse tantùm dispositiones ad gratiam Dei habitualem, ac justificationem consequendam. Sic dicit sess. 6. in decreto *de justificatione* can. 13. *si quis dixerit sine Spiritu Sancti inspiratione hominem credere, sperare, pęnitere, aut diligere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, Anathema sit*, & cap. 7. asserit, justitiam, qua justificamur, dari unicuique secundum propriam uniuscujusque dispositionem: non datur autem obedientia legis secundum propriam uniuscujusque dispositionem: ergo ipsa obedientia legis non est id, quo formaliter justificantur impii. Plura argumenta suppeditabit in eam rem Cardinalis de Lugo de pęnitentia disp. 9. sect. 8.

Ad oppositum dicendum est, & scripturam Sacram, & D. Augustinum attribuere justificationem & dilectioni, & justitiæ, qua legi obtemperatur, sed non tanquam causæ formali, sed tantùm tanquam dispositioni. Sicut in eodem sensu remissio peccatorum tribuitur eleemosynæ.

[Ar]t. 69. [...] de charitate c. 7.

Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis potest habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

QUæritur, an hallucinatus sit Bajus in hoc articulo asserendo: neque enim peccatum mortale habet ullam repugnantiam cum gratia habituali: quia peccatum essentialiter est privatio rectitudinis debitæ actui, non gratiæ, aut charitatis: quod ex eo manifestum est, quod si peccatum mortale esset privatio gratiæ, aut charitatis: omnia peccata essent ejusdem speciei, & naturæ, cum essent privationes ejusdem habitus, aut formæ: cùm ergo peccatum non sit essentialiter privatio gratiæ, aut charitatis, quid repugnat, quo minus possit peccatum consistere cum gratia, aut charitas cum reatu æternæ damnationis?

Respondetur, quamvis inter Theologos disputetur probabiliter ex utraque parte, apud Fabrum Faventinum in 4. sent. dist. 14. quæst. 1. cap. 9. an peccatum expellat gratiam physicè & formaliter, an verò tantùm moraliter, & demeritoriè: tamen non posse probabiliter ex utraque parte disputari, an expellat, vel non expellat, quoquo modo id fiat, quia per peccatum mortale, de quo hic sermo est, homo est invisus Deo, & inacceptus ad vitam æternam, per gratiam verò, & charitatem homo est gratus Deo, & acceptus ad vitam æternam: quæ duo sunt incompossibilia, & simul non possunt subsistere. Unde scriptura loquens de Justificatione demonstrat illam esse transitum à statu peccati ad statum justitiæ ad Coloss. 1. *Transtulit nos in regnum filii dilectionis suæ*: & Concilium Tridentinum sess. 6. c. 4. *in Decreto Justificationis*, ait, quod ista sit, *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei*: ex quibus sequitur hominem non habere gratiam, quin transeat à statu peccati. Sicque peccatum, & justitia simul consistere non possunt.

Ad oppositum dicendum est, peccatum actuale esse privationem rectitudinis debitæ, peccatum verò habituale, quod semper conjungitur peccato actuali non retractato, esse privationem gratiæ ex peccato actuali ortam: unde quamvis diversa peccata privent hominem eadem forma gratiæ, & charitatis, quia tamen privant in ordine ad diversa peccata actualia, eo ipso plura sunt, & diversa, quia est privatio ob diversos titulos, & causas.

A

Per Contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum vero voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut martyrii sine actuali susceptione Sacramenti. Art. 70. Ibidem.

QUæritur, an hæc propositio inter damnatas reponenda sit: nam D. Augustinus scribit tract. 13. in Joann. *Quantumcumque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad baptismum.*

Quod confirmatur ex hoc, quod Concilium requirat Confessionem in Sacerdote celebraturo, nisi in necessitate, & defectu Sacerdotum: at si Contritio delet
B peccata, frustra requiritur Confessio.

Respondetur, D. Augustinum esse in contraria sententia, cum scribit cap. ultimo libri de natura, & gratia, *charitas inchoata, inchoata justitia est, charitas provecta, provecta justitia est, charitas magna, magna justitia est.* Sed Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 4. ait justificationem, quæ aliquandò habetur ante Sacramentum susceptum, non esse adscribendam ipsi contritioni sine Sacramenti voto, ex quo evidentissimè deducitur, vi Contritionis ante susceptum Sacramentum aliquando justificari hominem, scilicet, si contingat illum contritione donatum esse. Quod ex eo adhuc magis elucet, quod non sit minoris virtutis, & efficaciæ Contritio in lege nova, quàm erat in
C veteri lege: at in veteri lege remittebatur peccatum ex virtute Contritionis, neque enim Sacramenta id operabantur. Quare dicitur Isai. 30. *Cum ingemuerit peccator, tunc salvus erit*, juxta 70. & Ezechiel. 33. *Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Quare mirum est, Franciscum Sylvium Doctorem Duacensem huic Baji placito adhæsisse in quæst. 5. supplementi D. Thomæ art. 1.

Ad oppositum dicendum, D. Augustinum ita loquutum fuisse, quia regulariter non fit, ut Catechumenus ad perfectionem Contritionis assurgat, sed raro admodum. Quod autem confessio præmittenda sit ante celebrationem, id ex præcepto divino est, Apostolo dicente 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de*
D *pane illo edat.* Quæ verba continent præceptum Confessionis: quæ idcirco duplici titulo præmittenda est, & ad mundandam securius animam, & ad satisfaciendum præcepto divino.

Omnes omnino justorum affectiones sunt ultiones peccatorum ipsorum: unde & Job, & martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt. Art. 71. Non habetur in ejus libris.

QUæritur, an vacillet tantisper hic articulus, ut per censuram pungi debuerit: namque cum ordine, & justitia omnia humana Deus disponit: ut quia peccato debetur pœna, hæc illud justè consequatur, & sine culpa miseria locum non habeat in hominibus. Unde D. Augustinus lib. 6. de Civitate
E Dei cap. 13. loquens de dæmonibus damnatis, sic ait: porro quia providentia summi Dei, sicut etiam ipsi fatentur; non fortuita temeritate regitur mundus, *numquam esset istorum æterna miseria, nisi esset magna malitia.* Inde videtur consequens, ut si natura in statu integro stetisset, quod expers debuisset esse omnium pœnarum, & cruciatuum, quibus nunc post peccatum concutitur, ut quemadmodum in illo statu felicitatis illis esset connaturalis, sic nunc miseria sit contranaturalis, si hoc verbo uti fas est, nec nisi in vindictam peccati homines quibusvis tribulationibus impetantur.

Respondetur, hunc articulum Baji affinem esse alteri, in quo dicit. *Deus non potuisset ab initio creare talem hominem, qualis nunc nascitur*, scilicet concupiscentiis agitatus, & mortalitate, ac ægritudinibus, quibus ad mortem paulatim disponitur, obnoxius, quia vult omni-

omnimodam felicitatem debitam fuisse primo homini A titulo creationis, non satis perspiciens, quid ex liberalitate, & magnificentia addidisset Deus dono primo creationis, si innocenter vixisset primus Adam: magnum enim malum concupiscentiæ, mortalitasque, ac cruciatus, qui eam comitantur, aut præcedunt, hominis conditionem consequuntur, qui cum sit naturæ sensitivæ, impressionibus agentium externorum, alterationibusque diversis sic expositus est, sicut cæteræ animantes criminis nesciæ, & expertes: quod etiam fatetur D. Augustinus lib. 1. retract. cap. 4. dicens: *quamvis ignorantia, & difficultas essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus esset Deus, sed laudandus*. Itaque etiam si aliqui justi in hac vita variis crucientur miseriis, ac tormentis, non semper id fit, eorum peccatis id exigentibus, sed sæpè ob B altiores quasdam rationes, sicut dicitur Tobiæ 2. de illo. *Hanc autem tentationem ideo permisit Deus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job*: ad eorum perfectionem conducit tribulatio, discunt ex tribulationibus ob dona Dei non superbire, ex hinc cæteri agnoscunt eorum erga Deum fidelitatem, probatur eorum erga Deum confidentia, merita adaugentur, illustrioresque redduntur: ut sæpè sæpius longè sublimiora Deus meditetur in afflictionibus justorum, quàm eorum punitionem, ut non immeritò Bajani consolatores onerosi dici debeant, sicut amici Job, qui ejus peccatis flagella illius imputabant.

Causæ calamitatum hujus vitæ variæ.

Quamvis autem peccato originali tribui possent omnes afflictiones, quibus justi in hac vita concutiuntur, C per illud enim peccatum genus humanum factum est dæmonum ludibrium, ut ait D. August. lib. 6. contra *Julianum* c. 9. & quibusvis calamitatibus obnoxium, ut ait Prosper l. 2. de *vocatione gentium* c. 22. Attamen cum de peccatis actualibus, seu personalibus agitur, ipsemet Job testis est, se non propter illa sic percussum fuisse à Deo quinque partita sua calamitate, videlicet per damna rei familiaris, dolores corporis, opprobria amicorum, desertionem necessariorum, & amissionem authoritatis, & honorum, quæ omnia sic aggreditur recensere c. 6. *utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc gravior appareret*: indicans calamitatem suam non fuisse à Deo sibi immissam in vindictam peccatorum, cum longè eorum pondus D excedat: de quibus videri poterit non Jansenius, sed Jansonius ad dictum caput Job.

Ad oppositum dicendum est, pœnas, & cruciatus spectari posse, vel secundum se, vel quatenus sunt in punitionem, & vindictam. In priori acceptione possunt absque culpa convenire naturæ sensitivæ inter adversa sua, & contraria degenti, in posteriori non conveniunt, nisi naturæ peccato obstrictæ. Secundum posteriorem acceptionem loquitur D. Augustinus.

Art. 72. Nec est in ejus libris.

Nemo præter Christum est absque peccato Originali: hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum, fuerunt ultiones peccati Actualis, vel Originalis.

E

Quæritur, an non sit conformis hic articulus & Scripturis Sacris, quæ omnes in Adam peccasse, ac mortuos esse prædicant, & sanctis patribus, qui contra Pelagium, & Cœlestium hæreticos negantes pueros nasci cum peccato Originali, fortiter urgent, omnes nascentes Adæ peccato involutos esse, ac proinde baptismo, & gratia Christi indigere, qui solus immaculatus agnus est, ut mundi peccata tollat: quam sententiam inter præcipuos exaggerat D. Augustinus tract. 79. *in Joannem*, ac pluribus in libris, ubi contra Pelagianos disputat: ut inde alii inferant injuriam ipsius gloriæ irrogari, si alius sine peccato natus asseratur, vel à peccato ipsius morte non redemptus.

Respondetur duplici titulo improbandum esse hunc articulum. Primo, quod asserat fuisse in S. Virgine peccatum Originale; quam sententiam aliàs impugnavimus in *Theologia Affectiva*. 3. p. tract. 2. Medit. 1. his tribus considerationibus, 1. quod possibile Deo fuerit reddere immunem Beatam Virginem à peccato Originali, 2. quod id decens fuerit, 3. quod actu, & de facto immunis fuerit. Quæ hic repetere non juvat; cum aliunde plures hoc argumentum explicaverint, ut in honorem Beatæ Virginis asseri possit istud Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*. Secundo verò quod, etsi præsupponeretur ipsam pro aliquanto tempore in peccato Originali extitisse, cum tamen ab ipso statim liberata fuerit, ut defendunt Authores Catholici, qui salva fidei compage, illud peccatum in illa astruunt, non rectè infertur omnes ejus afflictiones fuisse ultiones istius peccati, aut quod magis horrerent piæ aures, peccati Actualis, quod ipsa aliquando admisisset: tàm ferventes enim, ac frequentes divini amoris actus ipsa elicuit, ut ipsorum virtute omnem pœnam satisfactoriam absorptam fuisse minimè dubitandum sit, si enim id justis perfectioribus competit, quanto mahis id de Matre Dei credendum est? Sed absit, ut hanc quidquam inquinamenti habuisse unquam putemus.

Maria Virgo sine peccato originali.

Ad oppositum dicendum est, D. Augustinum hanc protestationem fecisse in li. de natura, & gratia cap. 36. *excepta itaque Sancta Virgine Maria, de qua, cum de peccatis agitur, propter honorem Domini nullam prorsus habere volo quæstionem*. Unde in istis loquutionibus semper venit excipienda Beatissima Virgo, cujus gloria, Filii gloria est, cum scriptum sit à Sapiente, Eccles. 3. *dedecus Filii Mater sine honore*. Nec propterea desinit morte ipsius esse liberata, per præservationem, scilicet ne peccatum incurreret, non per liberationem à peccato, quod incurrisset. Quamvis autem dicat Hervæus Brito in 3. sent. dist. 4. quæst. 1. mortem esse pœnam peccati originalis, & nullum puniri pro peccato, quod non incurrit, quantumcumque incursurus esset, hoc nihil est. Quia Virgo mortem subiit, non pro peccato proprio, quod incurrerit aut incursura esset, sed pro peccato Adami, qui ejus morte punitus est, non ipsa, cum nullam habuerit filiam immortalem, & quæ propter ejus transgressionem mortua non est, unde mors Virginis punitio Adami est.

Causa mortis ipsius quæ.

Concupiscentia in Renatis relapsis in peccatum mortale, & quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

Art. 73. Nec est

Quæritur, an sit locus censuræ contra istum articulum: dicit enim D. Augustinus lib. 19. de civitate Dei cap. 4. *nonnullum peccatum est, quando caro concupiscit adversus spiritum*, ut dicitur ad *Galatas* 5. & si opponatur ideo articulum hunc censuræ locum præbere, quod habitus pravos vocet peccata, puta habitus intemperantiæ, aut injustitiæ, dici potest etiam peccata vocari posse, quia separant à Deo: quod enim à Deo separat, mors animæ est, & peccatum

Respondetur, ex eo maximè improbandum esse hunc articulum, quod velit habitus pravos, quibus homo inclinatur ad malum, & qui sæpè remanent etiam peracta pœnitentia, esse peccata, non secus, ac ipsam concupiscentiam, quæ dominatur. Ut enim admittamus concupiscentiam dominantem, id est actu, & de facto, ferentem, & ducentem animam ad actum prohibitum cum consensu, ut sic, esse peccatum, id tamen admitti non debet de vitiis, & pravis habitibus, qui per ipsam absolutionem non destruuntur, sed per plures actus virtutum iis contrarios: sicut per plures actus perversos acquisiti sunt. Sic enim etiam dormiens homo peccaret, cum retineat habi-

habitus illos, imo & bene operans, cum, non obstante virtutis actu, remaneat vitium, & habitus pravus, qui nihil aliud est, quàm promptitudo quædam, & facilitas ad malè operandum ex pluribus malis actibus acquisita.

Ad oppositum dicendum est, non fideliter allegari textum D. Augustini lib. 19. de civit. cap. 4. ut verum sit plures errores in Augustinum eos intulisse, quàm in Augustino invenisse. Sic enim ibi habetur, *neque enim nullum est vitium, cum caro concupiscit adversus spiritum*. Quod durante conflictu inter carnem, & spiritum vix est quispiam, qui aliquo vitio non detineatur. Quapropter & in eodem capite D. Augustinus vocat eam rebellionem infirmitatem, pestem, & languorem: notum autem est discrimen apud eos, qui vel elementa Theologica callent, inter vitium, & peccatum. Ex quo discrimine solvi etiam potest, quod objicitur de habitibus pravis, qui vitia sunt, quæ à Deo B separant dispositivè, non autem formaliter, sicut ipsum peccatum.

Art. 74. Lib. de peccato orig. c. 11. 15. 16.

Motus pravi concupiscentiæ sunt pro statu hominis vitiati prohibiti præcepto, non concupisces. Unde homo eos sentiens, & non consentiens transgreditur præceptum, non concupisces, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

Quæritur, an distringi debuerit censura in hunc articulum. Nam dicitur 1. Joan. 2. *omne, quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo*. Unde concluditur, concupiscentiam, cum non sit ex Deo, sed ex mundo, esse peccatum, & ideo contra Dei legem: non enim solùm ad C superbiam refertur, quod dicit, *non est ex patre*, sed ad ipsam concupiscentiam cum suis omnibus membris.

Respondetur, cum ibi sermo sit de motibus primis concupiscentiæ involuntariis, & qui rationem prævenire solent, propptereaque evitari non possunt, jure merito non esse computandos inter ea, quæ à Deo in præceptis decalogi prohibita sunt: cum aliàs præcepta Dei ad impossibilia obligarent. Quæ sententia etsi Bajanorum sensui sit conformis, reprobatur tamen à Doctoribus Catholicis, & in superiorum articulorum discussione improbata est: insuper D. Augustinus lib. 1. de civitate Dei cap. 25. manifeste asserit, motus illos concupiscentiæ non esse peccata. *Quod* D *si*, inquit, *illa concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur: quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Et satis mirum est, cur velit Bajus istos motus involuntarios esse contra præceptum Dei: & tamen non imputari ad peccatum, cum peccatum definiatur à D. Augustino lib. 22. contra Faustum, *dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam*, & à D. Ambrosio, *Divinæ Legis transgressio, & Cœlestium inobedientia mandatorum*, lib. de Paradiso cap. 8. & D. Joannes 1. Epist. canon. cap. 3. vocet peccatum, ἀνομίαν, id est exorbitationem à lege ἐςὶ ἡ ἀνομία.

Ad oppositum dicendum est rectè dici concupiscentiam non esse ex patre, sed ex mundo, etiamsi pec- E catum non sit: quia motus indeliberati concupiscentiæ non extitissent de facto absque peccato, posito eo rerum statu, quem Deus instituerat de justitia originali: sicut dicitur de morte, quod Deus eam non fecerit, quia, posito statu à Deo instituto, mors non extitisset, quantumvis sit naturalis homini in statu puræ naturæ spectato.

A

Quandiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum.

Art. 75. Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo.

Quæritur, an non eximi debuerit à vexatione censuræ hic articulus: etenim probatum est dogma D. Augustini, quòd ubi est charitas perfecta, nulla sit cupiditas, cùm generatio unius sit corruptio alterius: sic Homil. 8. in lib. 50. homiliarum. Et quia radix omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum est charitas, & simul ambæ esse non possunt, nisi una radicitùs evulsa fuerit, alia plantari non poterit.

Respondetur, dicendum, motus concupiscentiæ indeliberatos reperiri aliquando posse in viris perfectis, qui Deum toto corde amant, cum sint instar Jebusæorum, quos Deus in medio nostri reliquit ad agonem, ad exercendum Israelem, & ne deficiente adversario virtus tepescat otio, quæ in infirmitate ista continenda perficitur: sic D. Paulus Deum toto corde diligebat, si quis inter mortales, ipse tamen profitetur de seipso ad Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*: idest me invitum, & nolentem motibus concupiscentiæ (quos ipse invisos habebat) concutientem, qui motus apti nati erant ad peccatum ipsum allicere, nisi restitisset: sed & D. Augustinus serm. 5. de Verbis Apostoli disertè asserit, motus concupiscentiæ involuntarios non impedire, quominus homo dicatur spiritualis, qualis est, qui præceptis Dei obtemperat. *Quicumque*, inquit, *carnalibus concupiscentiis credis, atque consentis, totus carnalis es, si autem concupiscis quidem* (en motus primo primi) *post concupiscentias autem tuas non eas, mente spiritualis es, carne carnalis*, &c. Hujus rei ratio est, quod exercitium virtutum magis perfectarum durante hac vita, non nisi in lucta, & conflictu contra adversarias potestates, perficiatur, cum simus in statu Ecclesiæ militantis. Quod verum est non tantùm respectu Ecclesiæ universalis, sed etiam respectu cujuslibet animæ in individuo spectatæ: ita ut viri maximè spirituales inter orandum, & etiam sacrificandum nonnumquam confunduntur, dum procurante satana, aut alia ex causa motus isti vel invitis sese ingerunt, de quibus legi potest Joannes à Cruce Carmelita in lib. 1. *Obscuræ noctis*, cap. 4. & Richardus à S. Victore annot. in Psal. 28.

Ad oppositum dicendum est, D. Augustinum ibi explicare ad quid tendere, & conari debet homo in hac vita, scilicet ad cupiditatem radicitùs, & funditùs evellendam, & charitatem acquirendam: sic enim ante hæc verba, *Loquitur beatus Apostolus*, ait, *velut spiritalis, ac peritissimus medicus, quid fugere, & quid expetere debeamus, ostendit, & quia radix, &c.* Quid, quod ibi sermo est de avaritia voluntaria, quæstio autem est de motibus involuntariis?

Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

Art. 76. Lib. de Indulgētiis cap. 8.

Quæritur, an hæc propositio censuræ obnoxia esse debuerit: etenim Christi est pro peccatis hominum satisfacere, & injuriam videtur illi irrogare, qui alterius satisfactionem virtute aliqua pollere censet, quasi ejus satisfactio non fuerit plenissima.

Respondetur, Catholicos scriptores impugnare hæreticos, qui eumdem articulum defendere solent, ut Lessius quæst. 13. in addition. D. Thom. *seu supplementi*, art. 1. dubio 4. Cardinalis de Lugo *de Sacramento Pœnitentiæ*, disput. 24. sect. 1. ubi & eâ ratione probat satisfactiones justificatorum expiare de condigno pœnas temporales restantes post remissam culpam, quia per Bullam Pii V. & Gregorii XIII.

damnatus sit hic articulus cum alio præcedenti, qui in eundem sensum coalescit. Probatum autem per scripturam Proverb. 16. *Misericordia, & veritate redimitur iniquitas*, & 1. ad Cor. 11. *si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur à Domino.* i. si nosmetipsos puniremus, non puniremur à Deo in altera vita, & per Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 4. Ubi in pœnitentia ait contineri *satisfactionem per jejunia, eleemosynas, & non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel sacramenti voto unà cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali*. Quibus verbis satis asserit pro pœna temporali satis fieri, id est, exhiberi sufficiens pretium ad earum redemptionem. Probatur etiam ratione, quia opera bona justificatorum digna sunt vita æterna, juxta illud 2. ad Timoth. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi justus judex*. Ergo multo magis condigna sunt pro redemptione pœnæ temporalis: quæ multo minor est, quàm vita æterna, maximè cum eædem conditiones ad merendum requisitæ reperiantur in operibus bonis ad satisfaciendum: nam satisfacientes in Dei gratia sunt constituti, opera eorum sunt supernaturalia, & debito proportionata, extatque Dei promissio: quare nihil desiderari potest ad valorem condignæ satisfactionis: sed & D. Augustinus in Enchirid. c. 7. *Deus miserendo delet commissa peccata, si non satisfactio congrua negligatur*, & hom. 50. cap. 15. *non sufficit mores in melius commutare, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo*: quid clarius?

Ad oppositum dicendum est, non magis satisfactiones justificatorum præjudicium inferre satisfactionibus Christi, quàm eorum orationes orationibus Christi: imo in honorem ejus cedunt in hoc, quod non tantùm pro nobis satisfecit, sed etiam virtutem dedit satisfaciendi ad applicandum nobis virtutem satisfactionis suæ per varia media, quæ ad hunc finem sunt ab ipso instituta, ut sunt varia sacramenta, fides, ac bona opera: sicut cedit aliquo modo in honorem Dei, non solùm quod omnia operatur, sed etiam quod virtutem operandi nobis dederit.

Art. 77. Non habetur in ejus libris.

Immortalitas primi hominis non est gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

QUæritur, an non omnium calculis laudari debuerit hæc assertio, tantum abest, ut censuræ notam incurrere debuerit: etenim cum anima sit immortalis, æquum non est, ut ipsa conjungatur corpori mortali. Unde D. Augustinus lib. 23. de Civit. Dei, cap. 15. *Constat inter Christianos veraciter tenentes fidem Catholicam*, etiam ipsam nobis corporis *mortem non lege naturæ, sed merito inflictam esse peccati*, & Concilium Arausicanum 2. *Canone* 2. sic statuit. *Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non & ejus propagini asserit nocuisse, aut certè mortem tantùm corporis (quæ pœna peccati est) non autem & peccatum, quod mors est animæ per unum hominem in omne genus humanum transisse testatur, injustitiam Deo dabit contradicens Apostolo dicenti (ad Rom. 5.) per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Unde colligitur, mortem esse præter naturam hominis, & non nisi in pœnam peccati.

Respondetur, distinguendos esse diversos status hominis. Primus status puræ naturæ: secundus status naturæ integræ, & pluribus privilegiis supra debitum naturæ locupletatæ ampliori Dei beneficentia: tertius est status naturæ corruptæ, & in corruptione sua derelictæ: quartus est status naturæ reparatæ per Christi gratiam, qui status diversos habet gradus: status autem puræ naturæ, licèt possibilis fuerit, numquam extitit, quia Deus statim naturæ plura liberaliter reddidit beneficia. Status etiam naturæ corruptæ, & in corruptione derelictæ numquam extitit, licèt etiam possibilis fuerit, quia Deus plura beneficia gratiæ ex merito passionis futuræ statim contulit naturæ corruptæ. Homo igitur secundum statum puræ naturæ, si extitisset, morti obnoxius erat propter diversitatem elementorum inter se pugnantium, quibus constabat: sed quia hic status de facto non extitit propter beneficia creatoris, creatus est immortalis ex beneficio Dei, mortalisque effectus est de facto merito peccati in pœnam inobedientiæ. Unde ait Sapiens; *Deus mortem non fecit*, & hoc cofirmat D. Augustinus lib. 6. de Genesi ad litteram, cap. 25. *Aliud est*, inquit, *non posse mori, aliud posse non mori, secundum quemdam modum primus creatus est homo immortalis, quod & præstatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ*, & paulo post: *mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris*. Quam veritatem adhuc confirmat lib. 13. de Civit. Dei, c. 27. & l. 1. *de peccatorum meritis, & remission*, cap. 4. & pluribus aliis in locis. Quod amplius confirmari potest ex eo, quod homo extra Paradisum Terrestrem, in quo immortalis fuisset, creatus sit, ut intelligeret dona illius loci ex superaddita gratia sibi concedi, & non esse sibi naturalia: ac certè immortalis, nec à natura hominis ex contrariis, & sibi invicem repugnantibus humoribus conflata oriri poterat, nec in illa natura sufficientem causam habebat.

Ad oppositum dicendum est, non esse necesse omnia, quæ aptissimè rebus congruunt, debita esse naturali jure; sicut optimè decens est, hominem creatorem non offendere, non tamen id illi debitum est naturaliter: & nihilominus quia animæ immortali corpus immortale congruebat, de facto Deus dederat homini corpus immortale beneficio ligni vitæ, & aliis mediis. Unde, hoc præsupposito, dicit Div. Augustinus mortem *merito peccati* inflictam fuisse, *non lege naturæ*, quia de facto ita inflicta est, non quod aliter accidere non potuerit: quomodò solvitur etiam objectio ex Arausicana Synodo.

Art. 78. Nec habetur in Baji libris.

Falsa est Doctorum sententia primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali.

QUæritur, an quidquam acerbius decernere, ac sancire debuerit Summus Pontifex contra hanc assertionem, qua contendit Doctor Bajus, hominem non potuisse creari in puris naturalibus, ut vocant, sine gratia Dei, quæ ei naturaliter debita sit, & qua fiat, ut potentiæ ejus inferiores superioribus subditæ sint, & qua Deo anima subdita sit, prout exigit justitia: ratio verò desumitur ex eo, quod Deus non potuerit creare hominem cum aliqua miseria, antequam peccasset, cum sit illa peccati pœna. Et ex eo quod non potuit condere hominem nisi propter ultimum finem beatitudinis: at posito, quod homo creatus sit propter hunc ultimum finem, debuit etiam creari cum mediis proportionatis, & sufficientibus ad hunc ultimum finem assequendum, quæ propterea quasi naturaliter illi debentur: ergo debuit creari cum gratia, & justitia naturali, quia est medium, sine quo finis ille non potest possideri. Et augetur hæc difficultas ex appetitu naturali, quem habet homo ad beatitudinem, quapropter extra illam non satiatur, sicut dicit D. Augustinus l. 1. confess. cap. 4. *Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.*

Respondetur, assertionem hanc Doctoris Baji multum accedere ad opinionem Begardorum, & Beguinarum damnatam à Clemente V. in Concilio Viennensi *de hæreticis*, asserentium, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata, &c. Merito autem improbatur, quia cum justitia originalis, quæ naturalis vocatur à Bajo, sit accidens hominis, & extra ejus essentiam, valde mirum esset, si Deus hominem sine illa creare non posset, quid enim hic omnipotentiæ ejus limites statueret? Sed & divinam gra-

gratiam nulli deberi creaturæ satis disertè probat Daniel à sancto Josepho Carmelita tom.1. in *D. Thomam* disp.12.cap.5.& disp.14.cap.11. Quia gratia divina est terminus amicitiæ divinæ, quam ulli deberi creaturæ tàm repugnat, quàm ullam à Deo produci, quæ ex propria creatæ rei conditione ejus serva non sit. Sed & natura sua esset impeccabilis creatura, si naturali jure & gratia, & beatitudo illi deberentur: sed & D. Augustinus, sine cujus authoritate nihil Bajanis sapit, lib. 12.de Civ. Dei, cap.1.ait, *quia creatura est* (scilicet assequi beatitudinem) *non ex se potest, quia ex nihilo creata est*. Unde infertur esse supra debitum illius naturæ, cum creatura dicatur ex se posse, quod ex naturalibus potest.

Ad oppositum dicendum est fere omnia ibi contenta neganda esse. Primò illud, quod affertur non potuisse Deum supremum Dominum creare hominem cum aliqua miseria, antequam peccasset. Quid ergo? non potuisset Deus creare hominem in zona frigida, aut torrida, ne frigore, aut calore nimio adureretur? non potuisset creare monoculum, aut claudum? quis hoc credat? *Quis enim ei diceret*, inquit D. Augustinus in Psalm.70.*quid fecisti, si damnaret justum?* Quem textum corrumpunt Bajani, dicuntque legendum esse injustum. Deinde negatur,quod dicitur, non potuisse condi, nisi propter beatitudinem: quamvis enim beatitudo hominis sit pro præsenti statu finis vultimus hominis, non est tamen ultimus finis Dei, qui est ejus gloria, quam multis modis posset sibi conquirere extra beatitudinem supernaturalem hominis: deinde posito, quod homo creatus sit propter illum finem, poterat Deus ad ipsum sine gratia, & justitia originali elevare hominem. Quod additur de appetitu naturali ad videndum Deum, etiamsi admitteretur, non sequitur tamen posse naturaliter illud consequi, quia ut benè arguit Bellarminus de *primi hominis gratia*, cap.7. anima separata habet appetitum naturalem ad unionem cum corpore proprio, cui tamen nonnisi supernaturali virtute iterum unietur in resurrectione, quæ non erit opus naturale.

Sequitur earumdem 78. propositionum revocatio ab eodem Michaele Bajo.

ERrare potuit Michael Bajus, sed hæreticus esse non potuit, dum semper mente, & voluntate Cathedræ Petri adhæsit. Absit, ut talis vir contra stimulum calcitrare, errorem tutari, calcesque illidere censoribus in animum inducat. In quo exemplum sapientiæ, ut notat Theophilus Raynaudus in libro de bonis, ac malis libris num 571. quibusvis scriptoribus, nec non exemplum virtutis statuit, cum ei oblata censura à Francisco Toleto per Pontificem delegato, an acquiesceret rogatus, *malle se* dixit *porcos pascere, quàm cujuscumque per Ecclesiam delecti judicio descriptionibus suis obluctari*. Munierat scilicet animum sancta humilitate, qua felicius D. Augustinum sese corrigentem in retractationum libris æmulatus est. Unde postea reliquum vitæ tempus usque ad annum 1589. in quo obiit, in silentio his de rebus, peregit. Est autem hæc formula revocationis ipsius.

Ego Michael de Baji Cancellarius Universitatis Lovaniensis agnosco, & profiteor me ex variis colloquiis, & communicationibus habitis cum R. P. D. Francisco Toleto concionatore suæ Sanctitatis, & ad hanc rem specialiter misso, super diversis sententiis, & propositionibus jam olim à sanctissimo Domino nostro Pio V. felicis recordationis sub data Calendarum Octob. anno M. DLXVII. & nuper à Gregorio XIII. moderno Pontifice Maximo sub data 4. Kalendas Februarii anno M. DLXXIX. iterato damnatis, & prohibitis, ita motum, & eo perductum esse, ut planè mihi habeam persuasum earum omnium sententiarum damnationem, atque prohibitionem, jure, meritoque, ac

A *non nisi maturo judicio, ac diligentissima excussione præmissis factam, atque decretam esse. Fateor insuper plurimas ex jisdem sententiis in nonnullis libellis à me olim, & ante emanatam sedis Apostolicæ super iis censuram conscriptis, & in lucem editis contineri, & defendi, in eo sensu, in quo reprobantur. Denique declaro me in præsentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi à sancta sede factæ acquiescere, neque posthac ullas docere, asserere, aut defendere velle. Actum die vigesimoquarto Julii M. DLXXX.*

Michael de Baji.

B *Quæ censurarum notæ propositionibus singulis Michaelis Baji affigi possint.*

HActenus conati sumus demonstrare methodo Scholastica singulas Baji propositiones falsitatis, aut erroris alicujus vitio laborare, adductis in hujus rei confirmationem aliquibus momentis, & dissolutis nonnullis objectionibus contrariis, ex quarum oppositione veritas effulgeret, per legem contrariorum, qua sibi invicem opposita magis elucescunt. Quamvis autem pauca ad singulos articulos diximus, ut librum prolixiorem non ederemus, quia tamen eædem propositiones sæpius repetuntur, quas, quibuscumque verborum involucris circum vestitæ essent, tolerare noluerunt Summi Pontifices: qui
C omnia, quæ ad idem spectant, per varios articulos dispersa in unum collegerint, forsan plura inveniet, quàm prima facie appareat. Consulto autem abstinuimus à designatione notarum, quæ culibet propositioni convenire possint, quia id nondum præstiterunt Summi Pontifices, & magis id deceat fieri authoritate publica, quàm privata. Attamen idipsum est, quod multi expetunt, & expectant, quorum votis,ut aliqua ex parte satisfaciamus, donec expressius judicium Summi Pontificis accedat, hìc operæ pretium arbitrati sumus mentem sacræ facultatis Theologiæ Parisiensis de iis notis censoriis contra plures propositionum harum, ut ex actis illius exscribuntur, ad calcem hujus secundæ partis adjungere, ut certius instruantur, qui & veritatem amant sine fuco, ac verbo-
D rum pigmentis manifestatum, & facultatis primariæ auctoritatem ita suspiciunt, ut ejus decretis fidem adhibere non detrectent.

Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo die Jovis vigesimaseptima Mensis Junii, sacratissima Theologiæ facultas Parisiensis post Missam apud Collegium Sorbonæ ex more celebratam, in eodem Collegio, per juramentum congregata est in materia fidei super propositionibus infrascriptis per eandem facultatem cum matura deliberatione Magistrorum nostrorum censura notatis, quas Fr. Petrus De Quercu, Guardianus Conventus Nivellensis, & Fr. Ægidius de Querceto Guardianus Athiensis prædictæ facultati Theologiæ miserunt, Sigillis prædictorum Conventuum signatas, rogantes obnixè, ut super iis dicta
E *facultas censuram ferret. Quarum propositionum tenor sequitur cum censura ad easdem.*

Prima propositio. Liberum Arbitrium hominis non habet potestatem ad opposita, nec illi convenit ea potestas ex ipsius naturali, & intrinseca ratione.

Censura. Prima pars hujus propositionis est hæretica, secunda est falsa, & erronea, & Morali Philosophiæ adversa.

Secunda propositio. Libertas, & necessitas eidem convenit respectu ejusdem: & sola violentia repugnat libertati naturali hominis.

Censura. Hujus propositionis prima pars includit contradictionem, & est hæretica; secunda est falsa.

Tertia propositio. Liberum Arbitrium ex sua ratione intrinseca non habet, ut ex se, de se, & per se efficiat actum liberum.

Censura. Hæc propositio est falsa, erronea, & perniciosa.

Quarta propositio. Liberum Arbitrium ex se non potest, nisi peccare, & omne opus Liberi Arbitrii sibi dimissi, est peccatum mortale, aut veniale.

Censura. Hæc propositio pro utraque parte est hæretica.

Quinta propositio. Homo faciendo, quod in se est, peccat, & non potest non peccare faciendo, quod in se est.

Censura. Tota hæc propositio est hæretica.

Sexta propositio. Posse peccare non est de ratione Liberi Arbitrii hominis: nec ejusmodi potentia peccati homini data est à Deo.

Censura. Hujus propositionis prima pars est falsa, & secunda hæretica.

Septima propositio. Liberum Arbitrium hominis non potest absque speciali gratia Dei vitare peccatum; unde fit, ut omne opus hominis purè infidelis sit peccatum.

Censura. Hujus propositionis secunda pars est falsa, & malè ex præcedenti infertur.

Octava propositio. Liberum Arbitrium liberè vult, quidquid sponte sua voluntariè vult, ita ut, quod necessariò vult, idem liberè velit.

Censura. Hujus propositionis secunda pars implicat contradictionem, & est hæretica.

Nona propositio. Hæreticus, Schismaticus, & homo non purè infidelis, meretur quandoq; de condigno vitam æternam.

Censura. Hæc proposito est planè hæretica.

Decima propositio. Homo existens in peccato mortali, sive ejus reatu ad æternam mortem, habet in se charitatem.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Undecima propositio. Per contritionem, non adhibito realiter Sacramento Baptismi, vel pœnitentiæ, non dimittitur crimen extra casum martyrii, & necessitatis.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Duodecima propositio. Peccator si faciat, quod mandatur per contritionem, & confessionem factam Sacerdoti, non remittitur illi peccatum, nisi Sacerdos absolvat, etiamsi per malitiam absque ratione Sacerdos illi neget absolutionem.

Censura. Hæc propositio est hæretica.

Decimatertia propositio. Non nisi pelagiano errore admitti potest ante primam justificationem in homine Liberi Arbitrii usus bonus: & qui se præparat ad eam, peccat, ut is, qui pessimè abutitur suis bonis naturalibus. Nam ante eam omnia opera hominis sunt peccata damnatione digna.

Censura. Hæc propositio pro omnibus partibus est hæretica.

Decimaquarta propositio. Non datur gratia nisi reluctanti, perinde nec prima justificatio, quæ justificatio est ipsa fides: fides enim est, qua ex impio quis fit pius.

Censura. Hujus propositionis duæ primæ partes sunt hæreticæ, & tertia est falsa.

Decimaquinta propositio. Homo necessariò peccat etiam damnabiliter in aliqua specie peccati, & actus, ad quem necessariò fertur, est illi peccatum: quare, ut liberè feratur in actum, non est conditio necessaria ad peccandum.

Censura. Hæc propositio est hæretica pro omnibus partibus.

Decimasexta propositio. Nemo præter Christum est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum, quod contraxerat ex Adam, omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum justorum, sunt vltiones peccati originalis, vel actualis. Unde & Job passus est, & Martyres propter peccata sua.

Censura. Hæc propositio pro omnibus partibus est hæretica, & Beatæ Mariæ Virgini Dei Genitrici, & sanctis injuriosa.

Decimaseptima propositio. Omnia in gloriam Dei facite; & dico vobis non resistere malo, sunt simpliciter, ut præcepta, accipienda.

Censura. Hujus propositionis posterior pars, ut jacet, est hæretica.

Decimaoctava propositio. Omne opus bonum est meritorium vitæ æternæ. Quod si aliquod remuneretur temporaliter tantùm non dignum vita æterna, illud malum est, quia nullum est opus meritorium, nisi æternæ vitæ.

Censura. Hæc tota propositio repugnat Sacræ Scripturæ.

Hæc sunt decreta Facultatis Parisiensis ante nonaginta, & duos annos edita ab his Doctoribus, quorum multi damnaverant errores Lutheri, & Calvini ante Synodum universalem Tridentinam, & ab his qui fervescente in Gallia hæresi Calvinistarum, contra ipsos pro fide, & doctrina sæpiùs decertabant. Sed ut Bajani Bullas Summorum Pontificum Pii V. contra Bajum, & Urbani VIII. contra Jansenium, etiam ipsis Pontificibus adhuc superstitibus asseruerunt subreptitias, dolo extortas, aut etiam commentitias, observatis temporum consignatione, epithetis, apicibus, aliisque pluribus, quibus responendum esse duximus; sic de censura hac facultatis, quantumvis in ejus regestis suo loco inscripta reperiatur (ut quemadmodum juxta glossam decreti ad distinct. 19. decretalis præsumitur, quæ reperitur inter decretales, instar illius, quæ reperitur inter Moniales, quæ præsumitur ex hoc Monialis, sic illa pro censura facultatis Theologicæ habeatur) idem facere pridem moliti sunt; nunc observantes latam fuisse die vigesimaseptima mensis Junii, quæ non est dies comitiorum; quasi censuræ tanti ponderis extra Kalendas mensium non considerentur, cum soleant examinari propositiones censura notandæ in pluribus congregationibus, ut sæpè vidimus observatum, unde mirum non est, si die comitiis insolita lata fuerit. Nunc conquerentes confirmatam non fuisse. At moris est facultatis, ut quæ acta sunt in una congregatione, & consignata actis publicis, robur obtineant, & pro confirmatis habeantur, si in congregatione sequenti non retractentur, immutenturve. Nunc etiam expostulantes inveniri exemplaria variis in locis hujus censuræ cum aliqua immutatione in titulo, aut præfatiuncula; sed ubi res ipsa tenetur, & habetur corpus censuræ, non admodum de titulo litigandum est. Quamvis hic præfatiuncula, ut ex chartofilacio publico exscripta est, exhibeatur. Hanc porro censuram volumine integro tuetur Antonius Ricardus Theologus, qui putatur esse P. Stephanus Deschams S. I. cujus liber pereruditus jam pluries typis editus est, quod perplexos circa libertatem nodos in controversia hac optimè dissolvat.

Prorogatio controversiæ contra Bajum occasione libri, cui nomen Augustinus de sanitate, ægritudine, & Medicina humanæ naturæ.

SECTIO V.

An ex fœdere cum Michaele Bajo, an cum veteribus Prædestinianis, & cum assertoribus prædeterminationis, & præmotionis Physicæ recentiorum Themistarum liber editus fuerit, incertum est: certum tamen utrique isti parti illum in multis consentire, & à Concilio Tridentino dissentire. Quæ ratio est, cur istam controversiam hic attingamus, in spiritu tamen pacis, & lenitatis, ut præsens tempus, & rerum status expetere videntur. Quare satis erit, si, quale fuit initium istius controversiæ in Belgio, ac deinde in Academia Parisiensi, detegamus: tùm, omissis disputationibus, extrema illius tangamus in sub-

subscriptione indicta, & actu præstita, aliquid forsan additurí pro cautela contra recidivam.

An Cornelii Jansenii Iprensis Episcopi doctrina consonet cum Concilio Tridentino.

Belgio Cor- Jans. tius sidiis Conc. enti-

VIx igitur editus erat Liber, cui nomen *Augustinus*, ac publici juris factus, cum statim conquestus auditi sunt de oppositione illius Libri cum Concilio Tridentino, ac proinde cum doctrina Orthodoxa, & ne id gratis asseri videretur, prodierunt Theses Lovanii, per P. Joannem *Jonghe* Societatis Jesu, anno 1641. in quibus inter alia exhibebatur in aliquot capitibus doctrina Jansenii cum definitionibus oppositis Concilii Tridentini ex adverso collata.

Primò circa peccatum originale, quia Jansenius dicit tom. 2. lib. 3. *De statu puræ Naturæ*, nec mortem, nec qualecumque malum inferri posse creaturæ rationali sine culpa, & Tridentinum Sess. 5. asserit non esse suæ intentionis comprehendere Deiparam Virginem in decreto de peccato originali, & Sess. 6. asserit speciali Dei privilegio præservatam fuisse ab omni Veniali peccato, & tamen mortua est B. Virgo, & miserias hujus vitæ sustinuit.

2. Circa articulum de morte Christi. Quia Jansenius dicit non pro totius mundi redemptione mortuum fuisse, sed tantùm pro iis, qui salvantur, & Concilium Sess. 6. cap. 3. pro omnibus mortuum.

3. Circa gratiam sufficientem, & efficacem, quia Jansenius asserit Christi gratiam semper habere effectum, nec arbitrio hominis subjacere cum indifferentia in utramque partem, sicut ante lapsum Adæ, tom. 3. lib. 2. cap. 4. at Concilium Sess. 6. Can. 4. asserit liberum hominis arbitrium posse dissentire, si velit, & cap. 5. tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, illum posse inspirationem rejicere.

4. Circa libertatem, quia Jansenius admittit libertatem cum necessitate agendi tom. 3. lib. 6. cap. 6. & alibi, hocque est destruere libertatem præsentis status: at Concilium Sessione 6. Can. 5. damnat asserentes amissum esse liberum arbitrium.

5. Circa præceptorum impossibilitatem, quia eam adstruit Jansenius tom. 3. libr. 3. cap. 13. negat hoc Concilium Sess. 6. cap. 11. item Can. 18. ejusdem Sessionis.

6. Circa attritionem ex timore pœnæ: Jansenius siquidem negat illam posse voluntatem peccandi excludere tom. 3. lib. 5. cap. 23. contra Tridentinum Sessione 14. cap. 14.

Hoc autem fuit multæ contentionis initium, hoc prolixi litigii caput, hincque nata est acrior nostri sæculi concertatio, quæ per viginti circiter annos Theologorum plurium ingenia exercuit in multis disputationibus, & scriptis ex utraque parte contendentium. A Belgio autem, ubi primum orta contentio, in Galliam, ac in facultatem Theologiæ Parisiensem causa ista pervenit, postquam Urbanus VIII. Papa renovavit Bullas Pii V. & Gregorii XIII. in propositiones Michaelis Baii, unaque librum R. Iprensis, cui nomen *Augustinus*, prohibuit, tamquam in sedis Apostolicæ contemptum, ac grave scandalum Ecclesiæ ad damnatas dicti Michaelis propositiones instaurandas, scriptum siquidem, cùm, non obstante Urbani VIII. prohibitione, à quibusdam liber defenderetur, & in publicis disputationibus inter Bacchalaureos rixæ non modicæ excitarentur ob ejus libri Doctrinam, visum est venarando D. Scindico *Cornet* proponere facultati VII. propositiones tacito ipsarum authore, de quibus si Facultas vellet deliberare, & mentem suam aperire, dissensiones istas sopitum iri existimabat. Concilium placuit facultati Calendis Julii ann. 1649. nominatique pro rei gravitate novem, aut decem magistri, qui in privatis comitiis, ut moris est, prius eas discuterent, & judicium suum referrent ad facultatem, ut, ipsis prius auditis, definiret mense sequenti.

con- fsiæ ult. en.

VII. Propositiones exponuntur definiendæ facultati Theol. Paris.

I. PROPOSITIO.

Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, & conantibus secundum præsentes, quas habent, vires, sunt impossibilia, deest quoque iis gratia, qua possibilia fiant.

Judicium Deputatorum.

Hæc doctrina est Hæretica.

MOti sunt Deputati facultatis ad infligendam hanc notam, ex eo maximè, quod doctrina est censenda hæretica, quæ evidenter adversatur scripturis Sacris, & doctrinæ Conciliorum generalium: at talis est doctrina hujus propositionis Jansenianæ: ergo, &c. Major revocari non potest in dubium. Minor probatur, quia 1. Joan. 2. dicitur, *& mandata ejus gravia non sunt*. Et Christus dicit de lege sua Matth. 11. *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve*: At si essent impossibilia, & deesset pluribus gratia, qua possibilia fierent, verè gravissima essent, nec jugum suave, aut onus leve dici deberent. Rursus hujus propositionis doctrina pugnat ex diametro cum doctrina Concilii Tridentini Sess. 6. de justif. cap. 11. *Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti* (supple debet) *Dei præcepta homini justificato ad observandum impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis* (ex D. Augustino lib. de nat. & gratia cap. 43.) *& adjuvat, ut possis*, & can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit*. Quem Canonem non evitant, nescio quid distinguentes de homine sub gratia constituto: quasi non essent sub gratia constituti, quicumque volunt, & conantur Dei mandatis obtemperare, cum voluntas illa, & conatus non sit aliundè, quàm ex ipsa gratia excitante. Nec prodest aliud effugium, quo contendunt, Cōcilium Tridentinum damnasse assertionem de impossibilitate mandatorum tantùm in eo sensu, in quo defendebatur à Luthero. Enimvero quicquid sit de Canone Concilii, at doctrina capitis præcitati absolutè damnat asserentes mandata esse impossibilia, & damnat in eo sensu, in quo damnarunt Patres antiqui, qui de Luthero ne somniaverunt quidem. Nemo, inquit, temeraria illa, *& à Patribus sub anathemate prohibita, &c.*

Ex libro de beneficio crucis parte 3. ac ex editione præcedenti

Nec formidandum erat, si facultas tota abiret in sententiam Deputatorum suorum, ne probi viri, & Magistri sapientissimi ipsi D. Augustino stigma censorium inurerent, ut metuebat quidam ex Jansenii gregalibus: quasi Div. Augustinus mandata esse impossibilia censuisset, docuissetque. Sufficit enim ad vanam hanc formidinem repellendam sola auctoritas Concilii Tridentini, quod ipsiusmet Div. Augustini auctoritate utitur, fulcitque illius axiomate doctrinam de possibilitate præceptorum divinorum: tantum abest, ut unquam putaverit eum esse in contraria sententia.

Et revera nihil apertius est in libris illius. Serm. 61. de tempore sic loquitur de Deo. *Nec impossibile aliquid potuit imperare, qui justus est: nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est,*

est, lib. de fide contra Manichæos cap. 10. *Quis non clamet stultum esse dare præcepta ei, cui liberum non est, quod præcipitur, facere, & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere? Has injustitias, & iniquitates miseri non intelligunt Deo se adscribere*, lib. de duabus animabus contra Manichæos cap. 11. *Nec hi libri obscuri scrutandi mihi erant, unde dicerem neminem supplicio dignum, qui aut id velit, quod justitia velle non prohibet: aut id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant & in montibus Pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & Magistri in Scholis, & antistites in Sacris Locis, & in orbe terrarum genus humanum?* Item initio Psalm. 56. sed pluribus hujusmodi textibus ex D. Augustino exscribendis supersedeo, quod hi, quibus hi textus ad introspiciendam ejus mentem non suffecerint, verè cœci habendi sunt.

Sed indagarunt quosdam alios textus obscuriores, in quibus se melius perspicere putant sententiam D. Augustini, quàm in textibus luce meridiana clarioribus. Sic lib. de Gratia, & Libero Arbitrio cap. 17. scribit. *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit, & robustam*. Sed hujusmodi nebulæ, quibus illorum animi involvuntur, distinctione duplicis potentiæ, proximæ, & remotæ dispelluntur. Omnes scilicet possunt vel potentia proxima, vel remota præcepta Dei adimplere: aliqui non possunt potentia proxima, qui remota possunt: sicut qui supinus jacet, currere potest potentia saltem remota, quia potest surgere, ut proximè currere valeat. Sic qui habet adhuc voluntatem invalidam, elicere potest actum robustiorem voluntatis: & qui tepidè orat, ut non obtineat, ferventius orare potest, ut obtineat media potentiora ad mandata adimplenda.

Quare hujusmodi objectiones remoram injicere non potuerunt, quo minus doctrina hujus primæ propositionis de hæresi notaretur absque offensione D. Augustini, cujus honori multo melius consulitur à nobis, quàm ab istis, cum eum Patronum esse volunt hujus doctrinæ, qua fides Orthodoxa, & morum pietas valdè labefactaretur. Unde & anno 1522. hæc Lutheri assertio, *qui negat, Deum impossibile jussisse, pessimè facit: & qui hoc falsum esse dicit, plusquam pessimè facit*, sic notata est à facultate Parisiensi. *Hæc propositio est scandalosa, impia, Legis Christianæ infamativa, ac authore Augustino in Deum blasphema*.

II. PROPOSITIO.

Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.

Judicium Deputatorum.

Hæc propositio est contraria sacris Scripturis.

Nihil modestius dici poterat in hanc propositionem, quæ utinam vera esset, non tot impiis, & peccatoribus scateret mundus, nec tot animæ ignibus sempiternis comburerentur, nec tot injuriis Dei honor violaretur. Sed nec quicquam verius: cum toties in scripturis sacris conqueratur Deus de neglectu gratiarum suarum. *Quoties*, inquit Christus Mathæi 23. *volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Act. 7. Div. Stephanus eo nomine increpabat Judæos. *Vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut Patres vestri, ita & vos*. Qui locus non potest intelligi de sola gratia exteriori, cum Spiritus sancti operatio potissimum

A sit in corde hominis. D. Paulus ad Hebr. 12. *Contemplantes, ne quis desit gratiæ*, 2. Cor. 6. *exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Quid pluribus in re aperta opus est? Soli ne sancti sunt Bajani, qui nunquam desunt gratiæ Dei? Sed & si nunquam resistitur gratiæ interiori, cur ipsi, ac ipsorum devoti, ac devotæ accusant se aliquando de neglectu inspirationum divinarum? mentiunturne tunc? Cur Deus tantopere conqueritur de impiis, Prov. 1. *vocavi, & renuistis, &c.* Ut propterea se eos in interitu suo irrisuros, idest, æternis tormentis cruciaturos minetur?

Nec D. Augustinus adversatur in hac parte. Sic enim loquitur lib. 83. qu. q. 68. ad *illam cœnam, neque omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neque qui noluerunt venire, alteri debent tribuere, sed tantùm sibi, quoniam ut venirent vocati, erat in eorum libera potestate*. B Sed quoties ipse in libris Confessionum ostendit se motibus divinæ gratiæ restitisse, cum tamdiu procrastinabat, ac remorabatur conversionem? Parum in lectione horum librorum versati sunt, qui id non deprehendant.

Quod verò dicat D. Augustinus lib. de prædestinat. Sanctorum cap. 8. *Hæc itaque gratia, quæ occultè cordibus humanis divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur*, non ibi sermo est D. Augustino de Gratia quacumque interiori, sed de quadam gratia particulari. *Hæc itaque gratia*, inquit, hæc scilicet, quæ datur secundum propositum, idest, intuitu prædestinationis, & cum præparatione eorum mediorum, C quæ Deus novit infallibiliter effectum felicem sortitura. Huic gratiæ etsi possint sancti resistere, nunquam tamen usque ad finem resistunt. Cum quo stare potest, quod alteri gratiæ sæpius resistant homines. Ut de facto Prædestinati, de quibus loquitur ibi D. Augustinus, saltem aliqui sæpe in vita resistunt divinis inspirationibus, finaliter tamen obediunt, nec in duritia cordis moriuntur, aliàs non essent de numero prædestinatorum. Atque hæc animadversio sufficeret ad plures difficultates diluendas, quæ petuntur quidem ex Divo Augustino, sed non sanè intellecto, quod non satis attendatur, quod sæpe loquitur respectivè ad sensus, & mentem Pelagii, quem refutare intendit.

D

III. PROPOSITIO.

Ad merendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

Judicium Deputatorum.

Hæc doctrina destruit rationem meriti, & demeriti, & est Hæretica.

E Si error est in censura tertiæ hujus propositionis, totus rejiciendus esset in principem Theologorum Div. Thomam, ex quo de verbo ad verbum deprompta est. Sic enim ille quæst. 6. *de malo*, articulo unico: ubi excutiens adversariorum sententiam, antequam nascerentur, sic de ea censuit. Dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum: nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur: non enim omne necessarium est extra. *Hæc autem opinio est hæretica*: tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur esse demeritorium, vel meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, ut vitare non possit: est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones, quia non solùm contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophiæ Moralis.

Si

Si enim non sit liberum aliquid in nobis, sed ex necessitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & punitio; laus, & vituperium: circa quæ Moralis Philosophia consistit. Hujusmodi autem opiniones, quæ destruunt principia alicujus partis Philosophiæ, dicuntur positiones extraneæ: sicut nihil moveri, quod destruit principia Philosophiæ naturalis. Ad hujusmodi autem positiones ponendas inducti sunt aliqui homines, partim quidem propter proterviam, partim propter aliquas rationes Sophisticas, quas solvere non potuerunt. Hæc Doctor Angelicus, cujus doctrina ore ipsius Christi commendata est, & toti Ecclesiæ jamdudum probata, ut non temerariè egerint deputati ipsius censuram innovando, cùm error, quem tàm acriter, & tot rationibus impugnat, non sit minus arguendus in hoc sæculo, quàm in illo, in quo scribebat D. Thomas. Cujus sententiæ si addatur censura Facultatis Parisiensis anni 1560. die 27. mensis Junii, in quo ordinariè, & extra primum diem Mensis, ut solet aliquando in rebus magis arduis, cogregata per juramentum apud Collegium Sorbonæ in materia fidei, similem propositionem de concordia libertatis, & necessitatis, simili hæreseos nota inussit pluries: judicabit facilè quilibet mentem Facultatis ipsius, quæ constanter suis decretis inhæret, assequutos fuisse deputatos in hac censuræ nota; Cujus etiam Doctrinæ non mediocriter favet D. Augustinus disput. 1. contra Fortunatum. Ubi inducit animam Deum sic alloquentem, ut se immunem à peccato asserat, si ex necessitate peccaverit. *Quid peccavi*, inquit anima, *quid merui, quid me expulisti de regnis tuis? corrupta sum, non est mihi servatum Liberum Arbitrium, tu nosti necessitatem, qua pressa sum; cum ergo noveris necessitatem, qua hic oppressa sum, qua respirare non potui, quid accusas quasi peccantem?* Nec ad rem est, quod idem sic scribit lib. 3. de Libero Arbitrio cap. 18. *Sunt etiam necessitate facta improbanda, ubi vult homo rectè facere, & non potest.* Cum eo loci sermonem habeat de concupiscentia, quam Metaphoricè peccatum vocat, quemadmodum sermo dicitur lingua, quod sit effectus peccati, ut ibidem semetipsum interpretatur. Nec obstat, quod stante doctrina hujus propositionis faciliùs explicatur libertas Christi, qui non potuit non mori propter præceptum, & nihilominus liberè mortem oppetiit. Quia non desunt alii modi libertatem Christi salvandi. Quia probabilissimum est, cum primo ostensum est Christo præceptum de prædicanda Euangelica lege, vitiisque reprehendendis, tunc dum sic ardenter hanc Patris voluntatem fuisse amplexum, quod licèt sciret ex Judæorum perfidia ob hanc causam mortem sibi imminere, petiisse tamen à Patre, ut hoc sibi mandatum imponeret. Deinde licèt ex obedientia mortuus sit, quæ sibi necessaria erat, cùm esset impeccabilis: per actum tamen reflexum, ita mortem pro hominibus redimendis amare potuit, ut si non fuisset impositum mortis præceptum, adhuc tamen libenter mortem subiret pro salute hominum. Adde, quod posita lege moriendi, dispensationem à Patre petere potuisset, & obtinere, sicut manifestavit loquens de duodecim legionibus Angelorum, in auxilium suum mittendis à Patre, si rogasset, unde fit, ut liberè mortuus fuerit, & absque necessitate. Ex quibus patere potest inutilitas doctrinæ hujus propositionis ad salvandam Christi libertatem.

IV. PROPOSITIO.

SemiPelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

Judicium Deputatorum.

Prima pars hujus propositionis est falsa, & temeraria. Secunda verò, quæ asserit, hæreticum esse admittere gratiam, cui possit humana voluntas resistere, est hæretica.

IN duas partes divisa est hæc propositio, & in utramque pro merito animadverterunt Deputat. Primæ falsitatis, & temeritatis notam affixerunt, quod vellet aliquid astruere contra communem, & receptam ab omnibus veram sententiam, idque sine gravi aliqua ratione, aut authoritate, quod vocatur temerarium. Excussæ sunt in comitiis, ac diligenter examinatæ, tùm D. Prosperi, tùm D. Hilarii Arelatensis Episcopi ad D. Augustinum Epistolæ, quod iis mens Massiliensium, seu SemiPelagianorum contineretur, ex iisque pateret apertè eos initium fidei, & bonorum actuum ad naturalem hominis facultatem, vel ad prædicationem verbi externam retulisse, non ad prævenientem gratiam interiorem. Sic enim habet D. Prosper de Massiliensibus.

1. *Atque hanc gratiam, qua in Christo renascimur, pervenire per naturalem scilicet facultatem petendo, quærendo, & pulsando.*

2. *Et ad hoc salutis donum* (de Baptismo loquitur) *omnes homines universaliter, sive per naturalem, sive per scriptam legem, sive per Euangelicam legem vocari.*

3. *Qui ex Libero Arbitrio, aut faciant, quæ jubentur, aut negligant.*

4. *Et tantum quisque facultatis ad bonum, quantum habeat ad malum.*

5. *Nec considerant se gratiam Dei, quam comitem non prævenientem volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam phantasiam volunt esse præventas.* Intellige hoc ultimum per naturalem legem, vel prædicationem.

6. Loquens de infidelibus. *Quandoquidem inexcusabiles sint, qui & ad unius veri Dei cultum institui potuerint intelligentia naturali.*

7. Cum duo sint, quæ humanam operantur salutem, Dei scilicet gratia, & hominis obedientia. *Priorem volunt obedientiam esse, quam gratiam, ut initium salutis ex eo, qui salvatur, non ex eo, qui salvat, credendum sit stare, & voluntas hominis divinæ gratiæ sibi pariat opem, non gratia sibi humanam subjiciat voluntatem.*

8. *In istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, si principium salutis malè in homine collocatur.*

Ex quibus omnibus vel cæcis ipsis elucescere potest, SemiPelagianorum errorem in eo fuisse, quod exclusa gratiæ interioris necessitate solam facultatem naturalem, ac auxilia exteriora Legis, ac Prædicationis sufficere putarent ad initium salutis, quam proindè facultatem naturalem nomine initialis gratiæ intelligebant.

Ac de iisdem sermonem habens D. Hilarius. *Unde consequens putant exhibendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris concessum est: & nullam ita depravatam, vel extinctam putant, ut non debeat, vel possit se sanare.*

Quod

Quod verò in eadem Epistola habeatur. *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, vel perficiendum, quemque sibi sufficere posse consentiunt;* Id ita est, quod SemiPelagiani distinguebant inter actus, & opera, inter actum, & opus, ut ex adjunctis verbis manifestum est. *Neque enim alicui operi curationis annumerandum putant, exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanari.* Sic igitur prærequirebant gratiam ad bona opera exteriora adimplenda, nullam verò requirebant ad bonos actus interiores, piorum scilicet desideriorum, ac actuum fidei; sufficientes ad id vires putabant esse naturales solas voluntatis, omni gratia supernaturali interiori etiam denudatæ. Ex qua sola proinde discretionem reproborum, ac electorum repetebant. Ex cujus discriminis oscitabunda inconsideratione profluxit Jansenistarum hallucinatio. Quæ proinde meritò à Deputatis notata est.

Nec illorum causæ patrocinatur, quod Gennadius de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 19. aliqua intermisceat de inspiratione Dei, dùm sensa sua aperit ipse SemiPelagianus. Nec enim ibi loquitur de primo voluntatis pio motu, de quo est controversia. Nec loquitur de ista inspiratione, tanquam necessaria esset, quod est alterum caput controversiæ. Et rectè annotat Cuikius Episcopus Ruremondensis in annot. ad Cassiani Libros, SemiPelagianum Chæremonem docere quædam benè geri ex præveniente gratia, quædam sine illa. Quod scilicet necessitatem illam prævenientis gratiæ non admitterent.

Quod spectat ad secundam partem censuræ, jure quodam talionis usi sunt Deputati. Unde enim illis emanavit hoc privilegium, ut fideles omnes, qui hactenus existimaverunt plures ex hominibus parum fideliter gratiis divinis cooperari, SemiPelagianos, ac hæreticos nuncupent, ac eorum sententiam Catholicam, ut hæreticam traducere audeant, ipsorum verò sententia etiam post definitionem Concilii, qua lucidè damnatur, intacta manebit, & non licebit illam proprio nomine donare, quod est hæresis? An obscura sunt verba Concilii Tridentini Sess. 6. de Justificat. cap. 5. *Itaut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippè qui illam & abjicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit*, & Can. 4. ejusdem Sessionis: *si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passivè se habere, anathema sit.* Vel hoc solo Canone fulminatur sententia sequacium Jansenii, itaut vel Jansenius debeat cedere authoritati Patrum Tridentinorum, vel ipsi Patres Tridentini Jansenii sententiæ; ex quibus duobus, utrum sit æquius, judex esse quivis potest.

Nec enim cavillationes, quibus hujus Canonis authoritatem infringere quidam conantur, minus quàm ridiculæ sunt. Potest dissentire, si velit, sed numquam volet, inquiunt. At propositio notata, non est de actu, sed de posse: sed & si de actu ipso ageretur, cùm sint innumeræ hominum voluntates omnes variæ, & ferè inconstantes, qui fieri posset, ut nulla dissentiret actu ex innumeris voluntatibus hominum, quæ tamen dissentire possent? Sed & quis posset dicere homini ex necessitate quadam ab externo agente determinato ad aliquid agendum, potes non agere, si velis? aut quo sensu dici possit insuperabilis illa gratia, ad hominem loquor, si ex Concilio, voluntas illi potest resistere?

Sed obstare videtur, quod asserit D. Augustinus lib. de correptione, & gratia, cap. 11. & 12. ubi statuit discrimen inter adjutorium datum primo homini

A in statu innocentiæ, & adjutorium eidem datum in statu naturæ corruptæ, in quo voluntas humana per peccatum sauciata, & denudata iis virtutibus, quibus in paradiso vestita erat conditoris largitate, potentiori quodam adjutorio indiget, de quo sic loquitur. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia *indeclinabiliter, atque insuperabiliter* ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur: & post pauca; Fortissimo (supple Adamo) dimisit, atque permisit facere, quod vellet, infirmis servavit, ut ipso donante *invictissimè*, quod bonum est, vellent, & hoc deserere *invictissimè* nollent: ex quo conficitur, voluntatem humanam in præsenti statu naturæ corruptæ adjutorio Dei non posse resistere. Atque hæc est veluti clavis totius doctrinæ R. Iprensis, quam centies inculcat.

B A quibusdam solvitur difficultas ista gravis, asserendo synonyma esse apud D. Augustinum indeclinabiliter, invictissimè, ac certissimè: sicut cum lib. de Perseverantia cap. 14. definit Prædestinationem, præparationem beneficiorum Dei, *quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur.* Ubi æquè potuisset dicere, quibus invictissimè liberantur, quicumque liberantur: sicque hac via effugium patet difficultati: attamen quia in eodem libro *de correptione, & gratia* cap. 11. vocat D. Augustinus eam gratiam potentiorem prima, quæ data fuit primò Adamo in statu innocentiæ, ideò adhuc considerandum est, D. Augustinum statuere discrimen inter gratiam status innocentiæ, & gratiam status naturæ corruptæ, quod illa daret tantum posse agere, non velle; quia scilicet gratia status innocentiæ in sola illuminatione in-

C tellectus consistebat, cùm voluntas nullis adhuc acta concupiscentiæ stimulis motione non indigeret, nihil enim, ut loquitur ibidem D. Augustinus, *concupiscentialiter ex seipsa illi resistebat*: at gratia status præsentis potentior est in eo, quod præter illuminationem adhuc inspirationem contineat, qua moveatur voluntas ad bonum contra impetus concupiscentiarum, quæ à bono ipsam retrahunt. Quare dicit D. Augustinus gratiam illam dare non tantùm posse, sed etiam velle, & potentiorem vocat. Quod verò dicat illa invictissimè, ac insuperabiliter agi hominem, considerandum est, D. Augustinum in eo loco instituere comparationem prædestinati cum Adamo, & gratiam prædestinati in eo potentiorem asserere, quod per eam tandem, & finaliter superatis omnibus

D adversis perseveret usque ad mortem: multoque magis post mortem adepta jam felicitate æterna, ad quam præcipuè respicit ibi D. Augustinus. Quod Adamo in statu innocentiæ non contigit. Unde sic concludit profundam istam ratiocinationem cap. 13. *Hæc de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei, quorum ita certus est numerus, ut nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis: non de his, qui cùm annunciasset, & loquutus esset, multiplicati sunt super numerum, ipsi autem vocati dici possunt, non autem electi, quia non secundum propositum vocati.* Cujus discriminis radicem refert in Dei gratiam, voluntatem ipsam proximè excitantem in prædestinatis, itaut detur eis gratia bonæ, ac piæ volitionis, qua mediante perseverent, cum Adamo non sit data illa

E gratia necessariò: *habens*, inquit de Adamo in statu innocentiæ, *virtutem liberi arbitrii, quamvis non de futuro adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet, non tamen tali, quo Deus operaretur in illo, ut vellet.* Ita c. 12. itaut perseverantia relicta sit in ejus arbitrio, ac voluntate, quæ tales vires habebat, cùm sine ullo fuisset instituta peccato, & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resisteret, ut facilè perseverare posset, non addita illa gratia piæ, ac bonæ volitionis: qua gratia insuperabiliter aguntur prædestinati, & adimplent bonum, quia hypotheticè, & ex suppositione, quod gratia illa piæ inspirationis

data

data ſit ſecundum propoſitum, ideſt, ex intuitu, & præviſione prædeſtinationis, & cum præparatione illorum mediorum, ac beneficiorum, *quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur*, quæ Deus prævidit effectum habitura, illi finaliter reſiſtere non poſſint, ſed invictè perſeverent.

V. PROPOSITIO.

SemiPelagianorum error eſt, dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Judicium Deputatorum.

Iſta propoſitio eſt falſa, ſcandaloſa, inſimulans erroris veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam.

UT pateat, qua æquitate, & veritate notata ſit per cenſuram hæc propoſitio, præſupponendum, SemiPelagianos docuiſſe Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum, atque ea de cauſa male audiiſſe, ac reprehenſos fuiſſe, quia non ſimpliciter, ut verba ſonant, iſtud docebant, verum etiam cum adjuncto: itaut mors Chriſti pro omnibus ſufficeret omnibus ad ſalutem inchoandam ſine ullo ſuperaddito gratiæ interioris auxilio ex ſola voluntatis facultate naturali. Hoc enim ſenſu arguuntur SemiPelagiani à D. Proſpero in Epiſtola ad D. Auguſtinum, *Univerſis tamen hominibus*, inquit, *propitiationem, quæ eſt in Sacramento ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam, ut quicumque ad fidem, & ad baptiſmum accedere voluerint, ſalvi eſſe poſſint, &c.* Et D. Proſper c. 5. de ingratis, *dum libertatem arbitrii, affectumque volendi in naturalis motus virtute locantes tàm bona quæque docent ſectari poſſe ſuopte ingenio, quàm poſſe ſubeſt cuique in mala ferri.* In qua propoſitione penes omnes eſſe aſſerebant Dominicæ mortis beneficium, vel repudiare, vel admittere ex propriis viribus ſine gratiæ interioris adjutorio, quia vim ſufficientem eſſe putabant in ſola, ac nuda facultate naturali ad fruendum iſto beneficio in baptiſmo, aut juſtificatione per aliud medium adveniente: ſic autem meritò arguenda venit hæc propoſitio: at ſi intelligatur, ut verba præ ſe ferunt, quod Chriſtus mortem ſuam pro omnibus obtulerit, error non eſt, nec ſic unquam intellecta eſt à SemiPelagianis. Unde Deputati cenſuerunt propoſitionem in terminis acceptam primò falſam eſſe, quia nec error eſt, nec à SemiPelagianis aſſerta ut error dici poſſit. Secundò cenſuerunt eſſe ſcandaloſam, quia exiguam charitatem Chriſti aſſerit, & ab amando Chriſto non parum homines deterret: & ſi enim ſola ejus perfectio ſatis eſſe deberet ad inflammanda eorum pectora, quæ eſt tamen hominum infirmitas, plures alliciuntur eo motivo ad eum diligendum, quod ipſe prior eos dilexit, cum pro omnibus mortuus ſit. Tertiò cenſuerunt eam erroris inſimulare veritatem Sacris Scripturis contentam, & in Concilio Tridentino declaratam: tùm quia nihil eſt evidentius ſcripturarum authoritate aſſertum, quàm Chriſtum pro omnibus mortuum fuiſſe, ut ex dicendis in hac tertia parte ſatis abundè patebit, ne pluries idem repetatur, quia hæc fuit mens Concilii Tridentini Seſſ. 6. de Juſtif. cap. 3. ubi contra Calvini ſententiam declarat Chriſtum mortuum fuiſſe pro omnibus, quod negabat Calvinus: nec obſtare, quod plures mortis ejus beneficium (juſtificationis ſcilicet) non recipiant; quia cum triplex ſit beneficium mortis Chriſti, ſeu triplex fructus paſſionis, aut triplex gradus redemptionis, juxta ſuperiùs dicta, & alibi expreſſa, Concilium ibi loquitur de ſolo ſecundo be-

ius Se- elagia- m de e Chri- ro o- ius.

A neficio, juſtificationis ſcilicet, ut inſpici poteſt ex titulo ipſi capiti infixo, tacetque de cæteris. Etſi ergo plures, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, ſecundum beneficium Paſſionis Chriſti non recipiant in juſtificatione, quam nunquam conſequuntur, primum tamen beneficium recipiunt, quod eſt liberatio, ſeu redemptio ab impotentia ſalutem operandi per gratiam ſufficientem, aut media omnibus parata, & propoſita ex merito mortis illius. Quemadmodum ergo ſi dicerem, Rex Galliæ omnes ſtruma laborantes tetigit, etſi non omnes ſanati ſunt, ſignificarem eos etiam ab eo tactos fuiſſe, qui non convaleſcerent. Pari modo magna Synodus dicens: *etſi ille pro omnibus mortuus eſt, non tamen mortis ejus beneficium*
B *recipiunt*, ſcilicet juſtificationem, de qua ſola ibi ſermo eſt, ut indicat ipſe titulus, ſignificat etiam pro illis mortuum eſſe, qui non ſunt juſtificati: ſcilicet mortuus eſt Chriſtus pro omnibus liberandis, vel ab impotentia ſalutem operandi, in qua primario conſiſtit ruina, & captivitas humani generis per Adamum illata, vel liberandis à culpa ipſa per beneficium juſtificationis, vel inſuper etiam à morte, & ab omni miſeria, ac calamitate per glorificationem. A primo gradu redemptionis nullus eximitur: à ſecundo, & tertio extranei ſunt, qui primo non benè utuntur; ſic Paſſio Chriſti omnibus prodeſt, licèt non omnibus medeatur: & cum ſanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti pretium totius mundi ſit, ab eo tamen extranei ſunt, ut loquitur idem Div. Proſper in reſponſionibus ad capitula Gallorum cap. 6. *Qui aut delectati captivitate redimi no-*
C *luerunt, aut poſt redemptionem ad eamdem ſunt ſervitutem reverſi.* Quæ etſi alibi copioſiùs dicta, iterum memoriæ oblivioſorum repræſentantur, quod hic articulus de morte Chriſti non benè intellectus ab aliquibus, veluti ſit annulus, ex quo plurium errorum catena pendet.

Unde Janſenio incumbebat omnes ingenii nervos contendere ad hunc articulum ſolidiſſimè firmandum, ex quo majores rumores, & conqueſtus contra ejus dogmata exoriri debebant: & tamen, ut annotarunt quidam ex deputatis, nullum ferè dogma illius magis immunitum eſt; nullum infirmius ab ipſo probatur. Nam ut omittam nunc quædam alia ejus argumenta, quæ punctum difficultatis non attingunt, major vis probationum, quas affert, eſt in hoc textu D. Au-
D guſtini ex epiſt. 102. *Non perit unus ex illis, pro quibus Chriſtus mortuus eſt.* Ubi ſanctus Doctor loquitur de iis, qui gloriantur in cruce Chriſti, & à via crucis non recedunt, etiamſi ignorent ea, quæ ſubtiliſſimè diſſeruntur. Dicitque unum ex iſtiuſmodi hominibus non perire, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, an propterea aſſerit non fuiſſe mortuum pro aliis? ſi quis diceret, non perit unus ex Baii diſcipulis verè pœnitentibus, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, an propterea liceret concludere non fuiſſe pro aliis Chriſtum crucifixum; Quinimo D. Auguſtinus paulo ante in eadem epiſtola ſupra duas lineas contrarium aſſerit. *Nam ſi propter eos ſolos*, inquit, *Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt iſta diſcernere, penè fruſtra in Eccleſia laboramus.* Undè potius contrarium dogma Janſenio in-
E ferri poteſt.

Sed ut ad rem propius accedamus, quia in pluribus Scripturæ locis aſſeritur Chriſtum pro omnibus mortuum, ne cogerentur ex vi termini iſtius, *omnes*, agnoſcere Chriſti charitatem ad omnes animas ad Dei imaginem creatas diffuſam aliquando fuiſſe, objiciunt, Scripturam Sacram ſæpè uſurpare nomen *omnes* pro aliquibus dumtaxat.

Reſpondeo, nec præciſè ex vi termini iſtius, *omnis*, ſi ſolitariè ſumatur, convinci poſſe pertinaces diſputantes, quod Chriſtus pro omnibus, nullo excepto, mortuus ſit, ſed convinci poſſe ex quibuſdam adjunctis iſti termino, quæ adjuncta oſtendunt nullum eximi poſſe. Sic verba iſta 1. ad Timoth. 2. *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt*: viden-

dentur intelligi de omnibus, nullo excepto, quia omnes (salvo semper B. Virginis privilegio) mortui sunt in peccato originali. Sic verba ista 1. ep. Joan. cap. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*, inferunt Christum obtulisse se victimam pro omnibus, nullo excepto, propter particulam adversativam, *non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi*, maximè cum D. Joannes non soleat loqui de mundo in bonam partem, scilicet de mundo electorum, sed in malam partem, asserens illum totum in maligno positum esse.

Objiciunt, Scripturam explicare nomen *omnes*, per nomen *plurium*. Matth. 26. *hic est sanguis, &c. qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, Marc. 10. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis* ad Hebr. 9. *Christus semel mortuus est ad multorum exhaurienda peccata*.

Respondeo sæpe etiam Scripturam per plures intelligere omnes, ut cum ad Rom. 5. dicitur. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, &c.* Sed demus hæc loca intelligi debere ad litteram de multis, non de omnibus, sed tunc dicimus ibi agi de redemptione Christi quoad secundum gradum, qui non est communis omnibus, & verba ipsa hoc indicant. *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*: nec enim temerè scriptura hæc verba usurpat, *in remissionem peccatorum*, aut ista *ad multorum exhaurienda peccata*. Unde D. Bernardus Hom. 2. super *Missus est*. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec unus de passeribus sine patre cœlesti cadit, putem ego de ore sancti Evangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sancti historia Verbi? non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, si tamen diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Scilicet diversimodè Christus salvat homines, alios solùm ab impotentia salutem operandi, in qua maximè consistit captivitas, & servitus hominum ex peccato Adami orta, alios etiam à remissione actuali peccatorum, alios insuper ab omni miseria corporis, & animæ; nunc autem loquitur scriptura de uno modo, aliàs de altero modo. Quod itidem observandum est in Patribus; videndum enim de qua salute, & de quo gradu salutis loquuntur, quod dum non attendunt discipuli Jansenii, multa obtrudunt, quæ eorum causam non juvant, nisi apud eos, qui nonnisi in obscuritate tenebrarum degunt: atque hunc sensum videtur sequi expressè Dionysius Carthusianus in ca. 10. Joannis, quamvis in cap. 20. Matth. aliam, nec incongruam suppeditet solutionem, dicens Christum venisse dare animam suam redemptionem, idest, inquit, pretium liberativum pro *multis* hominibus, non pro dæmonibus.

Tres gradus salutis, ac redemptionis distinguendi.

Quod autem obtenditur Scripturam sæpe asserere Christum pro ovibus suis animam posuisse, juxta illud Joan. 10. *& animam meam pono pro ovibus meis*, idest, ut interpretantur, pro prædestinatis: Quamvis istud admitteremus pro eorum voto, prædestinatos intelligi per oves Christi, hoc nihil ad controversiam, cum omnes conveniamus Christum pro prædestinatis animam posuisse: & tantum inter nos decertamus, an non etiam pro reprobis animam posuerit, de quo articulo altum est silentium in his locis Scripturæ: sed & Christum intelligere utrosque sub nomine ovium suarum, satis demonstrat locus iste Joannis 21. *Pasce oves meas, pasce agnos meos*: si enim solos prædestinatos hic intelligeret, Ecclesiam, quam Petri regimini subjecit Christus, ex solis prædestinatis coalescere, non malè inferrent Calvinistæ: quare non immerito Ambrosius Catharinus in annotationibus adversus Cajetanum pagina 275. eum arguit,

Oves Christi.

A quod illa verba de solis prædestinatis intellexit, quæ non dubito, inquit, esse falsa, & periculosa, si enim Petro non esset mandata cura, nisi super solis prædestinatis, profectò super aliis non habebit: quod est falsum, & hæreticum: ad hæc ignoraremus, immo ipse ignorasset, super quibus mandata esset ei cura, non enim sciebat, qui essent prædestinati, quod est stultum fateri. Atque de eodem plura notari possunt apud Stapletonum tom. 1. controversia 2. lib. 6. c. 10. Unde non est necesse excludere ab ovili Christi, pro quo mortuus est, reprobos omnes; scilicet Christus est magnus Pastor, qui ovile magnum habet, in quo oves sunt sanæ, & scabiosæ, prædestinati, & reprobi, & omnes committit Christus vicario suo, ut B ex amore, & charitate omnes pascat, sicut ipse pro omnibus animam posuit. Quid autem mirum, addit ibidem Catharinus, si & non prædestinati ovium vocabulo significentur, quando etiam significantur per regnum Cœlorum, quod sagenæ comparatur bonos, & malos congreganti? quare derogat ibi verbo Christi proculdubio reverendissimus, dicens quod secundum veritatem nemo rapit oves, & non disperguntur, cum Christus doceat, quod *venit lupus, & rapit, & dispergit oves*. Hæc ille, quibus addimus, si Christus de iisdem ovibus dicit, *nemo rapiet eas de manu mea*, in hoc sensu ibi dictum esse, quod violenter, & repugnantibus, ac contranitentibus ovibus non rapiuntur à dæmone, cum vim ipse non inferat, sed tentando alliciat animas, quæ pereunt, cum nullus nisi volens peccet, & damnetur, juxta illud Psalmi 139. C *Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori*. Quia semper concupiscentia, & voluntas nos reos faciunt, ut commentatur Bellarminus in hunc Psalmum. Denique totam hanc difficultatem juxta mentem nostram resolvit Dionysius Carthusianus in cap. 10. Joan. Ubi explicans, quo sensu dicat Christus se animam suam ponere pro ovibus suis, idest electis: nam, inquit, licèt Christus passus sit, & satisfecerit pro omnibus sufficienter, non tamen efficienter, quia in solis electis Passio Christi fructificat per consequutionem sui finalis effectus, qui est salus æterna. Quibus verbis Doctor extaticus Rikelius videtur agnovisse plures esse distinguendos fructus, aut effectus Passionis Dominicæ, licèt clarè non expresserit: cum enim loquitur de ultimo illius effectu, supponit, aut quemdam, aut quosdam D alios anteriores esse: & verè ita est, mors Christi beneficium est omnibus hominibus, ac singulis commune, licèt inæqualiter per illud juventur homines, & quidem à toto malo liberentur, alii non nisi à tanto, ut loquuntur.

Ac cum amare aliquem, sit illi velle bonum, Christum eos omnes amasse, quibus bonum aliquod voluit, aut reipsa contulit, negari non potest. Est autem bonum, liberum esse ab impotentia salutem operandi: quare cum mors Christi libertatem illam attulerit etiam iis, qui de facto non justificantur, eos etiam amasse dicendus est secundum aliquem gradum amoris. Et si Deus omnia diligit, quæ sunt, & nihil odio eorum habet, quæ fecit, quia saltem bona aliqua naturalia contulit, quantò magis dicendus est eos amasE se, quibus gratiæ prævenientis auxilia pleraque impertitur, & pro quibus sacramenta instituit expectans eos in multa patientia? *Fidem eorum desideravi, & vetustatem inveni*, ait ipse Christus apud S. Augustinum in Psalm. 68. Quid quod gratia illa præveniens sit semen cæterarum gratiarum, & ipsius gloriæ? atque etiam per illam, quamvis homo non justificetur, aut perseveret, multa tamen gravissima peccata evitantur à reprobis. Quare mitiùs in inferno habebunt ob plura peccata non admissa per virtutem illius, quod non est parvipendendum, ut si non à toto, à tanto liberentur tormento. Ut est in Theologia Affectiva 3. part. tract. 1. medit. 39. puncto 2. editionis 3. & 4. ad quæ dum non attendunt, Christum charitate spoliant, minusque sitientem salutis homi-

Chris[...] secundum quid omnes amavit.

hominum exhibent, quàm sint plerique homines. Quid de Beata Virgine, quæ de seipsa loquitur lib. 6. revelatione Sanctæ Birgittæ cap. 10. Ego sum regina cœli. Ego mater misericordiæ. Ego justorum gaudium, & aditus peccatorum ad Deum. Nulla etiam pœna est in purgatorii igne, quæ propter me non remissior erit, & levior ad ferendum, quàm aliter esset. Nullus est adeo maledictus, qui quandiu vivit, careat misericordia mea, quia propter me levius tentatur à Dæmonibus, quàm aliter tentaretur: At si hæc de matre dici possint, quanto magis de filio? non fuit passio ipsius separata ab amore. Deus ab æterno omnes amavit, & ad beatitudinem ordinavit voluntate antecedente, & quos voluntate consequente ad bonum supremum non dilexit, ad alia media bona qualiacumque illa sint, dilexisse existimandus est. Unde de amore Christi, cujus voluntas Dei voluntati conformis fuit, dijudicandum. Ac careat successibus opto, quisquis ab eventu facta notanda putat, ac de dilectione alicujus censendum. Similiter solvitur aliud.

Si Christus pro omnibus oravit, ergo omnes salvari debere. *Non enim possunt perire, pro quibus Filius rogat, ne pereant, pro quibus Pater Filium tradit in mortem, ut vivant*: ut loquitur D. Bernardus Homil. 3. de Laudibus Virginis.

Respondetur, Christum pro omnibus orasse, ut haberent primum fructum, & gradum redemptionis, liberarenturque omnes à potestate tenebrarum, & ab impotentia salutem consequendi, quæ est servitus maxima peccati, invecta per culpam Adami: pro pluribus verò oravit, ut etiam obtinerent secundum, & tertium fructum Passionis suæ, secundum quod prænovit eos benè usuros sufficientibus mediis, quibus donabantur, aut cum hac conditione, si benè iis uterentur: sicque omnis Oratio Christi exaudita est, prout decebat propter ejus reverentiam: sed perspiciendum est illud, quod postulavit pro his, & illis, diversa enim petiit in oratione sua: oravit pro reprobis, ut haberent gratias excitantes, & si illis cooperarentur per liberum arbitrium, iisdem gratiis adjutum, & elevatum, haberent gratiam justificantem, & alia dona, quæ illis ad tempus concessa sunt ex merito mortis ejus, ut ipsimet adversarii concedere coguntur. Sed & quot peccata avertit Christus à reprobis? qui enim hæc Gratiæ Christi non deputat, Augustinum negavit, qui hæc Gratiæ Christi deputat: unde & scripsit Homiliarum 50. Homil. ultima. *Nullum est enim peccatum, quod facit homo, quod non faceret homo, si desit rector, à quo factus est homo*. Quid quod docet Albertus Magnus de 4. coævis, tomo 19. tract. 4. qu. 58. particula 2. Deum velle Angelum cooperari ad salutem damnandi, ut pauciora committat peccata. Ex his porro intelligere est non fuisse inutiles etiam reprobis Christi sudores, & orationes.

At quid ad verba Concilii Tridentini: *Non tamen omnes mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum Passionis ejus communicatur*. Quibus verbis Concilium innuit falsum esse omnes ex merito Passionis recipere media sufficientia ad salutem, ut discipuli Molinæ asserunt, cum non omnibus detur fructus Passionis Christi?

Respondetur, eos non assequi mentem Concilii, qui non considerant triplicem gradum redemptionis humanæ, triplexque beneficium, aut triplicem fructum Passionis Christi. Porro ex titulo cap. 3. sess. 6. *de justificatione*, ubi asseritur, ut doctrina fidei Christianæ, mors Christi pro omnibus, patet, sermonem esse de secundo fructu, aut beneficio Passionis Christi, quod beneficium est ipsa justificatio, est enim in titulo, *qui per Christum justificantur*, atque ubi in fine præcedentis capitis Concilium dixisset: *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris: non solùm autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi*: Post hæc verba sic exorditur caput tertium, jungens illud secundo capiti. *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt (scilicet justificationem) sed ii dumtaxat, quibus meritum Passionis ejus communicatur?* scilicet per baptismum. Quis hæc omnia simul componens, non intelligit mentem Concilii fuisse, pro omnibus mortuum Christum, etsi omnes non justificentur? Quemadmodum si quis diceret, medicus omnes urbis ægrotos visitavit, etsi non omnes servati sunt, intelligeret profectò etiam medicum curam habuisse omnium ægrotorum, & etiam eorum, qui sanati non fuissent; placet enim hoc exemplum medici, quo D. Augustinus appositè usus est tract. 12. in Joan. *Ergo quantum in medico est sanare venit ægrotum, ipse se interimit, qui præcepta medici observare non vult, venit Salvator in mundum, &c.* Quem locum mirum quot nebulis interpretationum obtegere conantur, ne videant veritatem, & agnoscant cum humilitate charitatem Christi erga omnes animas, beneficiumque commune omnibus mortis Christi venerentur, quod potius ipsi inficiantur; ut non immeritò de illis dicere possim, quod de quibusdam hæreticis sui sæculi dicebat Theologus Nazianzen. Orat. 42. circa lucem tenebrosis, circa sapientiam imperitis, *pro quibus Christus gratis mortuus est, ingratæ creaturæ*. Ne ergo insimulent nos ingratitudinis erga Christum, cujus charitatem ad omnes diffusam prædicamus, & cujus gratiæ primas partes actionum omnium piarum tribuimus, hoc ipsorum vitium est, & peccatum, non nostrum.

VI. PROPOSITIO.

Sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis non sufficere.

Judicium Deputatorum.

Ista propositio vel spectat ad quæstionem juris, & sensus est, sensit olim Ecclesia privatam sacramentalem pœnitentiam reipsa, & absolutè pro peccatis occultis non sufficere, & est hæretica, errorem infallibili Ecclesiæ affingens: vel spectat ad quæstionem facti, & sensus est: sensit olim Ecclesiæ ex illius temporis disciplina non sufficere privatam sacramentalem pœnitentiam pro peccatis occultis, & falsa est, & temeraria.

Involutæ sunt errantium semitæ: ideo nihil mirum si propositiones eorum ambiguæ in varios sensus explicentur, & de eis diversum feratur judicium. Unde & propositio examini subjecta si intelligatur juxta primum sensum, inter hæreticas annumeranda visa est, quia sic habet canon sextus Concilii Tridentini sess. 14. *de sacramento pœnitentiæ*. Si quis negaverit, confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem esse necessariam jure divino: aut dixerit modum secretè confitendi soli sacerdoti, quem Ecclesia catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum, anathema sit. Ex quibus verbis evidenter apparet privatam sacramentalem pœnitentiam, pro peccatis maxime occultis, si pro aliquibus, esse de jure divino, ideoque sufficientem fuisse, nec pro iis jure divino se pœnitentiam publicam desideratam fuisse. Si autem propositio intelligatur juxta secundum sensum, falsa, & temeraria visa est, quia adversatur doctrinæ ejusdem Concilii in eadem sessione cap. 5. Secretum, inquit, quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, & si Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, tùm ob aliorum exemplum, tùm ob Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri possit: non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consultè humana aliqua lege præcipe-

retur, ut delicta præsertim secreta publica essent confessione aperienda. Unde fit, ut qui dixerit hanc confessionem publicam pro secretis peccatis fuisse ex Ecclesiastico jure aliquando præceptam, non satis consultè Ecclesiam egisse declaret; quod sine temeritate asseri non potest. Verùm quia doctrina hæc Concilii spectat ad confessionem, propositio videtur magis spectare ad satisfactionem sacramentalem, aut saltem de ea posset intelligi: nihil tamen amplius de hac propositione in privatis comitiis definitum à deputatis, qui non intendebant de aliis referre ad facultatem, nisi de quinque prioribus, circa quas ardentior erat contentio. Itaque, quasi dicis causa, de ultima etiam sic censuerunt, & ut nihil ab ipsis prætermissum videretur.

VII. PROPOSITIO.

Naturalis attritio sufficit ad sacramentum Pœnitentiæ.

Judicium Deputatorum.

HÆc propositio intellecta de attritione merè naturali, ut sufficiente ad sacramentum pœnitentiæ cum effectu gratiæ justificantis recipiendum, est hæretica.

Addita est hæc propositio discutienda per deputatos, ut satisfieret iis, qui eam doceri putabant à Theologis quibusdam: non quod de illa controversia suborta fuisset. Satis enim manifestè impugnatur ex can. 3. Concilii sess. 6. *de justificatione*. Si quis dixerit sine præveniente spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit. Porro propositio damnata falsò à quibusdam attributa est Suari, cum ipse in 3. par. quæst. 85. disp. 5. sect. 1. disertè asserat cum dolorem, qui in solo temporali, aut humano motivo fundatur, non mereri nomen attritionis, etiamsi Soto, & nonnulli alii Theologi aliter interdum loquantur. Augustinus verò lib. *de vera, & falsa pœnitentia* cap. 2. inutilem dolorem vocat, & sine spe veniæ: & lib. de *catechizandis rudibus* cap. 17. pœnitentiam fictam appellat.

Desiderabatur, ut quid significaretur nomine attritionis naturalis, planius aperiretur: sed cum intentum non esset referre alias ex his VII. propositionibus nisi quinque priores, supersederunt ampliori disquisitioni.

Causa devoluta ad Summum Pontificē.

Igitur tales erant sententiæ nominatorum à Facultate super propositis septem articulis, qui quoniam ob perturbatos ordines ipsius, ne quidem legi, ac ad ipsam referri potuerunt, ut censuram doctrinalem de iis ferret, illustrissimi Galliarum Episcopi circiter octoginta, priores quinque ex his articulis ad summum Pontificem Innocentium X. miserunt. Ut de iis ferret judicium pro sua auctoritate. Quod cum præstitisset post debitum examen, & auditis partibus contendentibus, edita ob id constitutione, qua notis asperioribus, quàm factum fuerat à deputatis facultatis, V. propositiones damnabat, eamque constitutionem Alexander VII. confirmasset, & insuper formulam fidei, cui omnes subscriberent ad conciliandam pacem, proposuisset: tot modis, ac tot quæsitis prætextibus obluctati sunt, qui librum R. Ipr. ab omni censura liberum esse volebant, ut ubique in Galliarum provinciis innumeræ essent contentiones: usque ad annum 1668 quo, Deo propitio, qui plus resistebant antea, gloriosa contra seipsos parta victoria, subscriptione, quæ ab ipsis expectabatur facta, pacem Ecclesiæ reddiderunt, & plurium saluti opportunè consuluerunt. Atque totius istius difficilis negotii originem, progressum, & exitum recogitans admiranda Dei consilia non possum non suspicere, qui per contrarias vias fortunat, ut bonæ notæ scriptor advertit, Josephum per servitutem provexit ad imperium, Danielem per captivitatem deduxit ad honorem: plura accidunt, quæ effusis lachrymis deploramus, unde pendet nostra salus, vita, & honos. Quanta subtilitate gubernat resistentes sibi, ut juventur ipsis impedimentis? is potissimum sæpè implet decreta Dei, qui refutat: per illam viam, qua fugit, accedit. Putabatur tunc vera fidei doctrina de immensa Christi charitate extincta, cum facultatis Theologicæ censura impedita fuit. Sed per hoc impedimentum aperta via est R. Episcopis recurrendi ad tribunal Summi Pontificis, qui cum majori auctoritate eam sancivit, & cum multo majori fructu, itaut etiam Rex Christianissimus, zelo verè pio, & numquam satis celebrando, eamdem censuram multis edictis, quorum ultimum hìc inserimus, fulciret.

Subscriptio finem controversiæ affert.

Jo. Eusebius Theopol. p. 1. c. 29.

Arrestum Secretioris Concilii datum San germani in Laja 23. Octobris 1668.

CUm Rex cognoverit per breve, quod sua sanctitas ad suam direxit Majestatem die 28. mensis Septembris postremo elapsi, & per vivam vocem D. Archiepiscopi Thebarum Nuntii ipsius ordinarii apud se, quod suæ Sanctitati plenè satisfactum est per obedientiam, quam N. N. N. N. præstiterunt constitutionibus Paparum Innocentii X. & Alexandri VII. diebus 23. Maji 1653. & 16. Octobris 1656. tàm per sinceram subscriptionem propriam, quàm illam, quam in synodali convocatione decreverunt debere fieri ab omnibus suarum Diœcesum Ecclesiasticis, formulæ fidei insertæ in constitutione ejusdem Papæ Alexandri VII. Febr. 15. an. 1665. ac etiam per literas, quas dicti D. Episcopi eodem mense Septembri ultimo ad suam Sanctitatem scripserunt, ut ipsi nota esset sua submissio circa prædictas constitutiones, quæ eamdem sanctitatem induxerunt ad oblivioni tradendum, quicquid antea gestum fuerat vigentibus ultimis contentionibus. Cum etiam idem Nuntius suæ Majestati notum fecerit, nostrum S. Patrem instanter desiderare ex pietate, & zelo, quo fervet pro bono religionis, ad pacem Ecclesiæ, & unionis inter fideles conservationem, quod suæ Majestati gratum foret, potenter interponere auctoritatem suam regiam ad impediendum, quot minus eædem contentiones, quibus ab aliquot annis Ecclesia Galliarum agitata est, occasione condemnationis libri Jansenii, cui titulus *Augustinus*, quoquò modo unquam possint reminiscere, cupiente sua Majestate huic rei providere, & cooperari sanctis, piisque votis dicti S. Patris nostri, & Ecclesiæ ansam dare proficiendi utiliter ex pace, quam in ipsa restituit ipse S. Pater: Rex in suo consilio assistens decrevit, & decernit dictas bullas, & constitutiones supra relatas continuò, & inviolabiliter observari, & executioni demandari in omni loco sui regni, regionibus, terrisque suæ obedientiæ, hortatur, & nihilominus injungit omnibus Arch. & Episc. dicti sui regni, ut in id invigilent, attendantque. Statuit, ut præcedentes contraventiones, & inexecutiones adversus prædictas constitutiones, & declarationem suæ Majestatis, tanquam non factæ fuissent, habeantur, absque eo quod unquam possint renovari à quocumque sub quocumque prætextu. Prohibuit, prohibetque omnibus sibi subditis, ne se invicem aggrediantur, aut provocent sub prætextu præteritorum, utendo nominibus illis, *hæretici, Jansenitæ, Semi-Pelagiani*, aut altero nomine partis, atque etiam scribendo, divulgando libellos supra dictis materiis controversis, neque ullum ex his, qui ex jussione suorum Archiep. aut Episcoporum dictæ fidei formulæ subscripserint vocibus injuriosis in fama lædant, sub pœna punitionis exemplaris. Præsensque arrestum executioni deman-

Episcopi.

demandabitur non obstantibus oppositionibus, aut appellationibus quibuscumque. Quarum si aliquæ sint, sua Majestas sibi, suoque consilio reservat judicium, illudque inhibet omnibus suis curiis, & judicibus. Actum in consilio status Regis, præsente sua Majestate, quod habitum est Sangermani in laja 23. Octobr. 1668. signatum, DELIONNE.

Laudantur, qui subscripserunt Bullis Innocentii X. & Alexandri VII. in causa V. propositionum in eodem sensu, in quo damnatæ sunt ab iisdem Pontificibus.

QUisquis exactius examinaverit formulam fidei, à Pio IV. perscriptam ex Decreto Concilii Tridentini, cui formulæ subscribunt, non solùm qui ex castris hæreticorum ad Ecclesiæ Catholicæ Apostol. & Rom. gremium redeunt, sed etiam qui admitti desiderant ad majora beneficia, & dignitates Ecclesiæ; in ea formula eamdem, aut similem remoram invenit, quam putarunt se offendisse in formula fidei ab Alexandro Septimo emanante ad finem imponendum controversiæ de V. propositionibus. Causabantur scilicet quæstionibus juris annexam fuisse quæstionem facti de sensu Cornelii I. Iprensis Episcopi in libro suo, cui nomen *Augustinus*. At eadem difficultas est in formula illa fidei Catholicæ Pii IV. proponitur enim in illa credendum, & subsignandum quicquid determinatum fuit à Concilio Tridentino de justificatione: at quæstio est facti, si quidquam determinatum est à Concilio Tridentino de justificatione. Sed & vix aliqua fidei formula reperitur, in qua aliquod factum non contineatur: quin etiam symbolum Ecclesiæ factum continet in articulo Resurrectionis Christi Domini, cum legitur ibi *secundum scripturas*. Quod ut rectè docet Almainus Doctor Parisiensis, qui florebat tempore Concilii Basileensis in 3. sent. dist. 25. quæst. 11. ad generandum actum fidei, oportet de necessitate habere alium actum, qui non est de fide Theologica, sed topica, ut loquitur, id est, probabili: quod verum apparet, cum propositio de fide non benè explicatur sine aliquo adjuncto. Idcircò qui subscripserunt, non obstante illa difficultate, non minus laude digni sunt, quàm illi, qui quotidie formulæ fidei Catholicæ se subscribendo submittunt, tantum abest, ut reprehensionem ullam mereantur.

Confirmatur, quia justis de causis Papa inductus est ad inferendum illud factum in ipsa formula; scilicet ad tollendam æquivocationem, nec non ad satisfaciendum supplicationi ipsi oblatæ, quasi in limine judicii ab ipsis, qui V. propositiones defensuri Romam venerant anno 1653. quo causa primum judicata est ab Innocentio X. Illud enim memoria recolendum: ab ipsis tres sensus in tribus columnis dictarum V. propositionum oblati sunt eidem Pontifici: primum vocabant hæreticum, secundum Augustinianum sibi ipsis proprium, tertium Molinisticum; urgebant libello suo supplici, ut declararet, in quo sensu eas damnaret, ne, inquiebant, ullus locus relinqueretur æquivocationi, calumniæ, & artificiis pravorum ingeniorum. Quid faceret summus Pontifex? Damnaretur in sensu Calvinistarum? at esset actum agere. Quid ergo in sensu Molinistarum? equidem gratum illis fecisset, nec quæstio facti mota fuisset umquam. Sed veritas id prohibebat: nec facilè sensum illum prætensum admittebant propositiones. Quid igitur facto opus? Damnavit in sensu Jansenii ad tollendam æquivocationem. Hoc est in eo sensu, quem magis denotat, & menti primum imprimit litteralis superficies. Quid consultius fieri potuit? Cum igitur summus Pontifex legitimè sese gesserit, non est, quod quisquam amplius eos arguat, qui cum debita obedientia ipsius bullis sese submiserunt.

llus x ob- D. In- io.

Accedit ad hæc, quod cum fervente contentio-

A ne multi libelli evulgarentur, imo etiam libri non parvæ molis ad impugnandam subscriptionem: multi etiam in contrarium libri alii prodierunt, in quibus sic omnia, quæ objiciebantur, discussa sunt, ac dissipata, ut nullus scrupulus cordatis viris remanere deberet, quin rectè, & laudabiliter subscriberetur propositæ fidei formulæ. Denique id videbatur efflagitare jus divinum, ut de jure canonico taceamus: ratio est, quia fidelis quilibet tenetur fidem profiteri apertè, & sine æquivocatione, cum id jubent superiores legitima ex causa: at ita hic se res habet.

Indiculus plurium librorum.

Declaratur, quia celebris est sententia I. D. Petri cap. 3. *parati omni poscenti vos rationem reddere de ea, quæ in vobis est, fide, & spe*. Itemque Apostoli Pauli ad Rom. 10. *corde creditur ad justitiam, ore autem*
B *confessio fit ad salutem*, & David Psalm. 115. *credidi, propter quod loquutus sum*, & D. Augustini lib. *de fide, & symbolo*, cap. 1. A præsenti sæculo maligno salvari non possumus, nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, ore etiam profiteamur fidem, quam corde gestamus. Idem autem de professione, quæ fit scripto, ac de ea, quæ ore tantùm. Id specialius declarat D. Thomas 2. 2. quæst. 3. art. 2. ubi docet necessarium esse ad salutem confiteri fidem, quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & utilitas proximis impendenda. Quæ veritas habetur in Euangelio Matth 10. *omnis, qui me confeßus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo*. Quæ cum ita sint, ni-
C hil potuit religiosius, ac magis ad honorem, & salutem proximorum fieri, quàm hæc externa fidei confessio, ut propterea subscribentibus sit congratulatus Pontifex per Epistolam.

Venerabilibus Fratribus N. N. N. N.

Clemens Papa Nonus.

VEnerabiles fratres, salutem. Venerabilis frater Archiepiscopus Thebarum Nuntius istic noster misit ad nos, elapsis diebus, fraternitatum vestrarum Epistolam, in qua cum ingenti nobis, & huic sanctæ sedi obsequii per vos debiti testatione significabatis, vox juxta præscriptum litterarum Apostolicarum à felicis recordationis prædecessoribus no-
D stris Innocentio X. & Alexandro VII. emanatarum sincerè subscripsisse, & subscribi fecisse formulario in ejusdem Alexandri VII. litteris edito. Etsi autem quædam, de ea re secus circumlata, occasionem nobis præbuerant, in tam gravi negotio serius procedendi (nam dictorum nostrorum prædecessorum Constitutionibus firmissimè adhærentes nullam circa illud exceptionem, aut restrictionem admissuri unquam fuissemus) in præsenti tamen, cum nova, & gravia, istinc acceperimus documenta, veræ, ac totalis obedientiæ vestræ, qua & formulario sincerè, subscripsisti, & damnasti absque ulla exceptione, aut restrictione quinque propositiones, in omnibus sensibus, in quibus à sede Apostolica damnatæ fuerunt, alieni prorsus estis à renovandis in hac re er-
E roribus illis, qui ab eadem damnati sunt. Tribuere vobis voluimus hoc paternæ benevolentiæ argumentum, fidentes planè divinæ gratiæ, ac virtuti, & pietati vestræ, quod omni conatu facturi sitis in posterum, ut sinceræ obedientiæ vestræ, & submissionis à vobis in hoc actu nobis præstitæ, plenitudo magis semper appareat, doctrinam, & pietatem vestram in id potissimum adhibentes, ut unà cum obsequio nobis, & huic sanctæ sedi per vos debito Catholicam veritatem firmiter tueamini, zelo, curæque Pontificis sedulo cooperantes, in extirpando ab Ecclesia Dei Novitates omnes, ac perturbationes fidelium animarum, vobis venerabiles fratres, Apostolicam benedictionem permanenter impertimur. Datum Romæ

apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die 19. Januarii 1669. Pontificatus nostri secundo.

Vindicatur Concilium Tridentinum contra improperium multitudinis Anathematum.

SECTIO VI.

QUia hæc vox sæpè repetitur in Concilio, anathema sit, offenduntur hæretici, ut dicatur illud Psalmi 17. *fulgura multiplicavit, & conturbavit eos*, præ cæteris Daillæus minister Gallus Calvinista in Apologia Ecclesiarum reformatarum Galliæ illud improperat Synodo Tridentinæ, quod prodiga fuerit excommunicationum. Nunquam, inquit c. 7. visi sunt homines in profundendis anathematismis liberaliores. Ipsis non sufficit cedros, summaque montium ferire, vix ullæ tàm viles lentiscæ sunt in agro adversariorum suorum, quæ liberæ fuerint ab ipsorum fulmine. Illi, qui dubitant, an matrimonium sit sacramentum, aut quòd Ecclesia possit dispensare de gradibus in Levitici libro statutis, aut quòd Episcopus Presbytero superior sit, aut quòd æquis rationibus prohibitus sit calix laicis, omnia, quæ nullius sunt, aut parvi admodum ad religionem momenti, tàm anathemate percelluntur, ac si divinitatem Domini negarent, vel ultimam resurrectionem. Haud scio quo pacto benignitas tantopere nobis commendata ex legis christianæ præceptis possit concordare. Hæc ille, & plura, quibus tres alii ministri ex famosioribus Maistrerat Drelincourt, & Aubertin approbando subscripserunt.

Sed non erit arduum ab isto improperio liberare synodum, si paulisper perpendamus inductam fuisse synodum ad tàm frequentes anathematismos evibrandos tàm propter multitudinem hæreseon, & errorum tàm circa doctrinam fidei, quàm disciplinam morum, in quibus calumniam inferebant Ecclesiæ antiquæ Catholicæ Apostolicæ, & Rom. isti Neo-Christiani, quàm propter duritatem, & pervicaciam cordis eorum ad non cedendum ulli auctoritati. Scrutati sunt illi Jerusalem in lucernis, omnes ipsius fidei articulos, ac conclusiones, omnia ejus membra, omnia ejus officia, omnes gradus, omnia tempora, omnes ejus actus scrutati sunt, & ubique ferè invenerunt, quod morderent, sicut canes rabidi. Quid mirum ergo, si ad ipsos continendos frequenti ictu baculorum Pastoralium opus fuerit, ad rectam fidem tuendam, & concordiam in probis moribus servandam? Equidem si fides qualiscumque, ut prætendunt, articulorum aliquot fundamentalium, in quibus assignandis digladiantur inter se, sufficeret ad salutem, tot anathemata non essent necessaria. Sed quantumvis homo fulgeat bonis moribus, & in Deum credat quoque, ut de seipsis opinantur plures Judæi, Turcæ, & hæretici, nisi tamen totam legem Dei observet in præceptis fidei, morum, & sacramentorum reductam, nisi primo sanam fidem habeat, qualis docetur tantummodo in Ecclesia Romana, cætera omnia quantumvis magna in specie nihil proderunt, dicente Apostolo ad Hebr. 10. *sine fide impossibile est placere Deo*. Hic tamen, ut bene advertit Thomas Stapleto in procemio Propugnaculi primitivæ fidei Anglorum, fidei vocabulo non quælibet fides significatur. Nec enim cuilibet domo quodlibet fundamentum sufficit. Si enim de fide generali quadam, ac communi ratione loquamur, quis neget etiam ipsos Turcas, Judæos, ac hæreticos suam quamdam fidem habere? cum tamen Apostolus dicat, 2. Thes. 3. *non omnium est fides*. Habet quidem Turca Alcoranum suum, in quo fides ejus continetur, adeoque credit in unum Deum creatorem cœli, & terræ &c. Judæus autem una nobiscum vetus testamentum recipit, nec tamen eodem sensu, quo nos intelligit: quin ipsos Psalmos, & Prophetas longè alia interpretatione, quàm nos, exponit, ut pote qui nec Messiam venisse fatetur, nedum talem, qualis Christus dominus verus Messias erat, expectat. Hæretici denique testamentum tàm vetus, quàm novum, commune nobiscum habent, exceptis iis partibus, quas secta quælibet pro errore, quem tenere statuit, melius tuendo expungit. Sunt nihilominus hæretici, quia illas scripturas suo privato spiritu interpretantur contra communem Ecclesiæ Catholicæ sententiam. Hinc illa Apostoli admonitio ad Galatas. *Si quis vobis euangelizaverit præter id, quod accepistis*, nempè tàm verbo scripto, quàm tradito, *anathema sit*. Quod cum Lutherani, & Calvinistæ sub prætextu reformationis moliti fuerint, multa de novo Euangelizantes contra ea, quæ accepta fuerant à fidelibus, tàm à verbo scripto, quàm à grafo, & non scripto, tantam multitudinem anathematum contra sua nova dogmata invexerunt.

Sed nec caruit moderatione synodus in proferendis censuris suis; cum præter morem antiquorum Conciliorum abstinuit ab excommunicationibus ad hominem, ut loquuntur. Non enim minus poterat dici anathema Luthero, Calvino, Beræ, & similibus monstris, quàm quondam Nestorio, & aliis, de quibus supra actum: ipsos tamen non sine humanitate intactos, & innominatos reliquit, hac forsan ratione, ut putant aliqui, quod non tàm ipsi, qui facilè comprimi poterant, quàm quidam supremi principes, ac illustrissimi Germaniæ Electores laici, immemores beneficii à summis Pontificibus quondam accepti, quo ad dignitatem electionis Imperatoris assumpti erant, hæresim, ac schisma præsens invexerint suo exemplo, & auctoritate populos suos à recta fide majorum deterrentes. Scriptum est, non maledicendum principibus. *Moderatio Synodi in proferendis anathemat.*

Cæterum, ut ad difficultatem propositam regrediamur, cur tot tela ejaculata sit synodus minus adhuc mirabitur, qui, quæ tradit Doctor Severtius in libro *de Atheismo, & hæresibus* c. 4. sect. 1. attendet. Fide Catholica, inquit, credimus non solum scripturam, sed etiam Conciliorum Ecclesiæ decreta esse à Deo inspirata. Quippè non modò integra sacrorum volumina Bibliorum cum suis partibus sunt fide tenenda, ut clarissimè decrevit Concil. Trid. sess. 4. verùm singula quoque verba credere decet tanquam divina, & multis salutiferis mysteriis referta. Unde aliqua vel arrodere, vel superflua dicere, vel ea nolle credere hæreticum est: cum sacra scriptura sit immediatum Dei verbum scriptoribus revelatum, & institutum medium humanæ saluti prorsus necessarium. Decreta verò Ecclesiæ universalis credenda tanquam legitima, & justa, si tota in se considerentur, scilicet quia in iis condendis præest Spiritus Dei (Act. 15. Matth. 16.) qui ea ab omni infidelitatis spurcitia, & inscitiæ errore vindicat circa res ad Ecclesiam universam spectantes. Ea propter ex Ecclesiæ statuto sunt passim media humanæ consequendæ felicitatis necessitate præcepti, non medii. Quo fit, ut verè sit hæreticus is, quicumque talia Sancta non credat. Cùm ergo taliter sentire de singulis Dei verbis, ac Ecclesiæ universalis decretis necessarium sit ad salutem, quod æquè extendi potest, ut ex dictis in apparatu hujus summæ præsupponimus ad traditiones, cum ex his suos canones Concilium expresserit, ne à pervicacibus ista pro nihilo haberentur. Sic Deus terribiliter comminatur Deuter. 28. *nisi custodieritis, & feceritis omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueritis nomen ejus gloriosum, ac terribile, hoc est dominum Deum tuum, augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui.*

Marcus Antonius de Dominis Archiepisc. Spalatensis per Farraginem quatuor librorum de repub. Ecclesf. orbi Christiano satis notus, cum pro septimo capite consilii sui ab Ecclesia Romana discedendi, novorum articulorum fidei in Rom. Ecclesia confictionem

ctionem propofuiffet in horum librorum damnatorum proœmio, fic exceptus eft à Zacharia Boverio in Cenfura Parænetica. Sex jam monftruofi tui confilii capitibus abfciffis: feptimum obtruncandum aggredior, de quo ita fcribis. Vidi jam, & apertiffimè perfpexi Romæ abfque ullo legitimo fundamento, imo per fummam vim innumeros fidei articulos, novos quotidiè cudi, & nobis obtrudi, in his non modò quæ ad fidem divinam nihil pertinent, fed etiam manifeftam in fe continent falfitatem, &c. Cùm hæc tua legerem, inquit Boverius, mihi alterum Nabuchodonoforem audire videbar, qui nos illis verbis compelleret (Danielis 2.) *Vidi fomnium, & mente confufus ignoro, quid viderim. Somnium itaque dicite mihi*, &c. Quis profectò non videat, te nobis hanc fomniaffe calumniam: neque aliud effe, quod de nova hac articulorum fictione dicis, præterquam merum tui cerebri figmentum, nulla rei veritate fubfiftens? Certa quidem eft illa Lirinenfis vox, quæ ad præfentem quoque Ecclefiæ ftatum pertinet: Chrifti Ecclefia fedula, & cauta depofitorum apud fe dogmatum cuftos, nihil in iis umquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceffaria, non apponit fuperflua. Quod non immerito dixerim de Synodo Tridentina. Nova hærefis ex veteribus quibufque hærefibus cento erat, nihil fere intentatum, & intactum reliquere in doctrina, & difciplina Ecclefiæ Chriftianæ in terris militantis, acceflerant plurium de gremio ipfius corrupti mores, & abufus merito reformandi. Non potuit Synodus minori anathematum frequentia omnia ifta componere. Tot morbi curandi erant, tot vulnera in omni ftatu, ut non minori cenfurarum, medicinalium pœnarum numero curari potuerint. Itaut etiam augeri potuiffet harùm numerus, fi tempora permififfent diutius prorogari Synodum. Necdum enim omnibus fatis manifeftè providit, ut ex erroribus Bajanorum, & Janfenianorum poftea patuit, quod ad eorum radicem (qualis eft reprobatio fine intuitu operum, & præmotio Phyfica, & quædam alia hujufmodi principia) Synodus fecurim non appofuiffet, ut ex ante dictis patere poteft. Sed accedat ad Boverium ex Ordine D. Francifci ftrictiori focius Pater Ivo Capuccinus orbi literario non ignotus, *frater* enim; *qui adjuvatur à fratre, quafi civitas firma*. Proverb. Refpondet ille tomo 4. Theologiæ naturalis vulgari idiomate confcriptæ cap. 10. querimoniis, quæ à quibufdam fiunt, quod Religio Chriftiana proponat præcepta fervanda fub pœna peccati mortalis: ac poftea non aliter fieri potuiffe oftendit, quin Ecclefia Dei, quæ falutem noftrum omnium peroptat, fub tali pœna obfervanda Dei ipfius præcepta denuntiaret, cum aliter nobis miferè adularetur, & nos deciperet in via falutis, atque à Deo, ad quem nos debet conducere, abalienaret potius. Quòd cùm libertini fateri cogantur: attamen conqueruntur, quod præter Dei præcepta nova quædam alia inftituerit Ecclefia fub pœna etiam peccati mortalis. At quid ad hæc, cum homines ignorantia plerumque obcæcati, ac variis impulfi paffionibus incapaces exiftant ad nofcendum, quis fit fenfus Dei, & quis cultus benè determinatus, quo coli debet à nobis, debuit Ecclefia nobis leges præfcribere: tales autem leges obligatorias effe convenit, quippè nomen legum non mererentur, nec obfervarentur aliter. Intuendum enim eft, qualis fit natura hominis ita in mollitiem, & relaxationem vitæ propendens, quam illi paffiones fuggerunt, & fuadent, ut tota ad vitiofa feratur, fi non incutiatur gravis aliquis metus potentior fpe præmiorum ad continendum ipfum in officio. Nec de multitudine præceptorum querimonia jufta eft, cum mille modis à vero, & à jufto aberrent homines, ficut à fcopo innumeris modis. Hinc ergo eft, quod tot fulgura multiplicavit Ecclefia in Synodo Tridentina: conquerantur hæretici de multitudine fuorum errorum, quibus

A

ab unitate fidei difcedebant: non fuit remedium aptius: tali feveritate contineri debebat infolentia prævaricatorum in recta fide.

Nec verò tutum eft, quod dicunt hæretici, fufficere quafdam fidei veritates fundamentales, ut dicunt, recipere, quales funt articuli duodecim Symboli Apoftolorum, etfi in aliis erretur: non ita Apoftolus cum arguit Galatas ut infenfatos, quod cum fide in Chriftum, quam retinebant, circumcifionis adhuc neceffitatem defenderent. *Modicum fermentum*, inquit, *totam maffam corrumpit*. Quod eft dicere, minimus in fide error totam fidem corrumpit. Nec enim Chriftus plures fides tradidit, fed unicam, nec plures Ecclefias ædificavit, fed unicam: at ex contradicentibus fibi in fide opinionibus nec unica fides, nec una Ecclefia confurgit. Unde ab initio Ecclefiæ, ubi errores exorti funt non folùm circa divinitatem Chrifti, fed in aliis fidei ipfius contrariis; ftatim magno ardore pugnatum eft, per anathematifmos, per Concilia, per libros, & per prædicationes. Exiftimarunt fancti Patres fic inter fe connexas fidei veritates, ut qui unam deftrueret, cæteras, & rectam fidem redemptionis humani generis interpolaret. Quare dicebat Gregorius Nazianzenus orat. 37. in myfteriis religionis veræ unum uni cohærere, & ex eis quamdam auream, & falutarem fieri catenam. Et D. Ambrofius Mediolanenfis Antiftes in c. 9. Lucæ l. 6. unum horum fi retraxeris, retraxifti falutem tuam, nam etiam hæretici habere fibi Chriftum videntur, nemo enim Chrifti nomen negat; fed negant Chriftum, qui non omnia, quæ Chrifti funt, confitentur. *Quid eft negare Chriftum.* Ac de his plura apud recentem fcriptorem Biblioth. Theologicæ Dominicum à fancta Trinitate tomo 3. l. 3. act. 3. c. 6.

B

C

Quæ cum ita fint, præftaret fanè has querelas dimittere, & unumquemque ex adverfariis Synodi Tridentinæ fibi ipfi providere per obedientiam, & captivitatem intellectus in obfequium fidei contra ipfius anathemata, quæ fi modo tanquam flumina bruta parvi pendantur: at veniet tempus anguftiæ, & mortis, in quo tot hæretici manifefti, & Theologi malèfani in fide de excommunicationibus Synodorum, ac Pontificum nihil nunc folliciti fentient fe nullam partem habituros in Ecclefia triumphante, qui ab unitate Ecclefiæ militantis per fpiritus fui præfumptionem averterunt fe per contemptum cenfurarum, quibus tunc fe compeditos fero nimium intelligent. Nec eft infrequens iftud peccatum, cui non incongruè adaptatur, quod de peccato in fpeciali tradit Seraphicus Doctor D. Bonaventura Dietæ *falutis*, tit. 1. c. 2. peccatum eft, ficut vinculum, quo ducitur porcus ad macellum, & bos ad victimam, & quo ligatur falco ad perticam, & fimia ad truncum. Sicut enim carnifex ducens porcum non ftringit nimis pedem ejus, ne clamet: fic diabolus non ftringit nimis peccatorem per temporalem adverfitatem, ne clamet per confeffionem, vel orationem, ut fic ducat eum melius ad macellum infernale, unde dicitur Prov. 7. *ignorat, quod ad vincula ftultus trahitur*. *Metuenda excommunicatio.* Item ficut bos ligatus non fentit fe effe ligatum, quando ducitur ad macellum, nifi quando vult fugere. Item ficut fimia non fentit fe effe ligatam, nifi cum vult pilotam à fe removere: nec falco nifi cum vult de pertica volare: fic peccator non fentit vinculum peccati, dum perpetrat, & in peccato perfeverat, fed tunc vincula fentit, cum anima infelix à corpore recedit. Hæc verba fimplicia funt, fed magni fenfus, & utinam contemptores cenfurarum ea fibi menti imprimerent. Ecclefia, quod fuum eft, præftitit cum magno labore, & examine, & attentione pro falute gregis Chriftiani. Tridentina Synodus, quam quis anacæphaleofim, & recapitulationem reliquorum Conciliorum appellaverit, ob quatuor fines congregata, diffipandas hærefes, corrigendos mores, reftituendam Ecclefiafticam difciplinam, & pacem Chri-

D

E

stiani populi procurandam, nihil videtur omisisse ad A hæc quatuor promovenda. Fidei integritas hujus Synodi beneficio floret: ubi terrent ipsius anathemata. Si nihil iis moventur Lutherani, & Calvinistæ, aderit Synodus judicii ultimi.

Quod non plura, sed pauciora anathemata videri posset quibusdam Concilium Tridentinum protulisse.

TAntum abest, ut nimiam anathematum multitudinem protulerit Synodus Tridentina, ut conquerantur hæretici, quin videri possit pauciora, pro multitudine grassantium errorum, intorsisse, quorum tantùm præcipuos anathematizavit, ut habetur in sess. 25. sub finem: unde tàm multi post Concilium errores B Ecclesiam infestarunt, qui poterant uno Ecclesiæ fonte siccari, si opportunum visum fuisset Concilio plura expressius definire. Sed quia aut tempus non patiebatur, aut non satis luminis effulgebat ex verbo Dei scripto, aut tradito ad quædam alia determinanda, aut propter judicia Dei nobis ignota; oportet enim & hæreses esse; abstinuit à censura quarumdam opinionum circa reprobationem, maximè ex mero Dei beneplacito, & prædeterminationem actuum liberorum hominis, nec non circa præmotionem physicam. Quæ capita intacta relinquens ostium apertum dimisit tantis Theologorum dissensionibus, quibus non modicum in hoc sæculo respublica Christiana agitata est, ac agitanda erit, propter connexionem inter hæc antecedentia, & aliarum propositionum consequentia. Quicquid C enim sit de pluribus, qui facultati suæ ratiocinanti silentium valent imponere, aut beneficio quarumdam distinctionum obscurarum, admissis antecedentibus, consequentias vitare: Attamen ut non est ingeniorum par felicitas, succumbent multo plures, si semel præventi fuerint talibus principiis. Exinde veteres Prædestiniani, Godescalciani, ambo Joannes Hus, & Vviclef, & alii ex Lutheranis, & Calvinistis, quibus talis doctrina tentatio fuit, & velut ovum, ex quo serpentes hæresum suarum excluserunt, putantes se consentaneè loqui ad ea antecedentia, quæ extra omnem aleam censuræ posita sunt: omnis quippe arbor bona bonos fructus facit, nec colliguntur ex uvis spinæ, aut ex ficubus tribuli. Aliqui hoc deprehenderunt, etiam ex castris adversariorum. Namque, si ponas reprobationem fieri ex D mero Dei beneplacito, sine ullo intuitu futurorum operum, quia non placet Deo talibus dare vitam æternam, quæ est beneficium cunctis indebitum; aut quia vult manifestare gloriam suam, & ostendere jus suum, & supremum dominium excludendo, quos voluerit, absque hoc quod quisquam possit illi dicere, cur ita facis: si, inquam, hoc admittas, ut benè Thomas Campanella observat c. 4 *de præd. & repr.* art. 2. Si quis medullitus introspiciat, quid præfata sententia contineat, inveniet Deum esse causam mali culpæ, ac pœnæ, licèt effugiant verbo tenus argumenti sequelam: siquidem reprobare positivè est odisse positivè, vel odio positivo non eligere, nec auxiliari, propter gloriam suam, temerè, & *à capritio*, ut vulgò dicitur, absque ratione prævisæ culpæ ullius, E &c. ut videatur potentissimè iratus, & sine causa, & derelinquens, ut faciamus malum, nec dans efficaciam, ut possimus bonum, ad quod dicit nos exhortari ore tenus modo, cum tamen in corde suo contrarium omnino statuerit, ut pereamus, & ipse in tot hominum perditione glorietur: & privat nos præsentibus bonis spe futurorum, quæ tamen ab æterno decreverat non dare. Quod argumentum per plura capita prosequitur, ostendens Deum ab æterno neminem odio positivo, vel negativo ex se odisse, sed tantùm ex prævisa, non culpa simpliciter, sed impœnitentia finali reprobasse quasdam creaturas rationales. Quod fulcit tot auctoritatibus D. Thomæ, ut pateat ipsum

Thomas Campanella.

longè abfuisse ab infelicitate, & truculentia illius opinionis, quæ illi affingitur, & recentioribus de reprobatione ex mero beneplacito.

Hoc autem posito non potest venire in mentem rationalem, quod Deus miserit Filium in mundum pro salute omnium omnino, ut sincerè, & ex animo vellet omnes salvare. Exemplo res fiet evidentior. Pater habet quinque filias, quarum duas solùm fixo decreto statuerit nuptui dare, alias à domo abjicere: si laboret ille Pater ad acquirendas opes pro collocandis filiabus, pro quibus ex illis laborat? non profectò pro illis, quas ex animo penitus abjecit. Rex ex duabus civitatibus ab hoste obsessis, statuat unicam tantùm liberare, quam designat, alia neglecta, & dimissa hosti. Si exercitum comparet ad liberandam civitatem, dicetur non cogere exercitum propter amorem illius civitatis, quam negligit? res per se manifesta. Egi familiariter cum Theologo erudito, & ex coriphæis inter defensores quinque propositionum damnatarum à summis Pontificibus. Ut quid, ajebam, potuisti tibi persuadere teles propositiones veras esse? doctrina, inquit, de prædestinatione, & reprobatione gratuita omnia ista persuadet: nec potest res aliter se habere, si ratiocinio aliquis locus superest. Atque idem dici potest de auxilio per se efficaci, quale Prædeterminatores admittunt. Germanus, & Gallus Apostatæ, ait Doctor ex Thomistis tractans discrimina doctrinam inter Thomisticam, & Jansenianam: viderunt, inquit, primam gratiæ efficacitatem, sed ex principio sano non infirmas tantùm, sed mortiferas consequentias deduxere. Lutherus nempe, & Calvinus. Sic ex eodem puncto, inquit, quædam lineæ in orientem, aliæ versus Occidentem pertrahuntur: sic idem sol ceram liquefacit, & lutum indurat: sic palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis, & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis. Deus movet, præmovet, prædeterminat gratia efficaci liberum hominis arbitrium, fatentur hæretici: viri doctissimi de Ecclesia benè meriti conveniunt in eodem principio, ergo & in conclusione: quæ conclusio? quasi ex simili per media dissimilia non posset dissimile nasci.

P. Bernardus Gujartus.

Hæc ille satis ingenuè: verumtamen ubi res ad solam ratiocinationem redacta est, quasi ad triarios eventus prælii, concessis principiis, & antecedentibus, qui volet ingenio cedere, rarus erit. Ideo tàm obdurati hæretici in materia prædestinationis, & gratiæ, & quæ eam sequuntur: Quod vident principia, quibus fulciuntur, admitti in Ecclesia summa auctoritate, quasi inviolabilia, & aliunde consequentias, quas multo evidentiores, & minus reprehensioni obnoxias judicant.

Nam quale est istud, quæso, quo se quidam recentes (non enim D. Thomæ, nec antiquorum ipsius commentatorum hoc fuit inventum) sese defendunt à sequelis talium propositionum damnatarum. Nimirum admittunt gratiam sufficientem, non ad actum, sed ad merum *posse*, quæ dat *posse posse*, nihil amplius. Quam quidem ita ponunt, ut excusetur Deus, & justificetur in damnatione impiorum, impii verò justè damnentur, & inexcusabiles sint, quia habuerunt ex passione Crucis istam gratiam, qua poterant *posse*. Gratiam verò ad actum efficacem non habuerunt, quia non est communis omnibus. Quàm doctè, & eruditè hoc commentum refellit prædictus Campanella cap. 7. per plures articulos, omnem gratiam adstruens efficacem, quantum est ex parte Dei, sed tamen ex defectu hominum inveniri inefficacem. Ergo illa gatia, inquit, efficax per se, ita ut de facto possimus venire ad Christum, & non solùm de possibili: possumus enim per eam operari, & pervenire, & non solùm possumus posse, hoc enim ludicrum est, & Deus esset infidelis, cum dicit, *venite ad me omnes*. Quapropter nescio quomodo venit in mentem loquentibus in doctrina Thomistica, quod, sicut

Effugium inane Thomistarum recent.

Gratia sufficiens.

ficut oculus eft fufficiens ad videndum fine luce, & cum luce eft efficax ad videndum: ita homo cum gratia fufficienti non operatur, fed cum efficaci. Fallaciter enim hoc affirmatur. Oculus enim non eft fufficiens ad videndum fine luce, ficut nec citharædus fufficiens ad citharizandum fine cithara, vel fine arte: nec avis ad volandum fine alis. Quod fi Deus nos juberet volare fine alis, vel cum alis ligneis, effet irrifor, &c. Si nobis imputaret ad culpam, quia non videmus fine lumine, & quia non volamus fine alis, & hoc per decretum antecedens ad juffionem, &c.

Ex cap. xi. Lutherani, & Calviniftæ afferunt Deum oftendere voluntatem falvandi omnes in lege, & Evangelio. Attamen decipere, juxta illud Pfalm. 72. *verumtamen propter dolos pofuifti eis: dejecifti eos, dum allevarentur.* Aft hoc non effe peccatum Deo, quia Dominus eft. Contra hos eft communis conceptio hominum omnium, & tota fcriptura Dei, quæ non mentitur.... *Venite ad me omnes*, &c. &, *quicumque invocaverit nomen Domini, falvus erit*, &c. *Qui vult omnes falvos fieri*, & *neminem perire*, &c. &, *nolo mortem peccatoris*, &c. &, *convertimini ad me*, & *ego convertar ad vos*. Et quidem hæc omnia effent mendacia Dei, fi Deus ftatuiffet antecedenter ad merita plurimos reprobare.

Sic uno dato abfurdo, multa alia dari confequens eft. Item nequaquam Deus mififfet animas in mundum, ut in corporibus militando, merita fibi acquirerent, fed ftatim creatas pofuiffet illas in paradifo, has in inferno, nec dixiffet: *fi vis ad vitam ingredi, ferva mandata*, &c. *ante hominem mors*, & *vita*, &c. Quæ proponit Deuteronom. 30. promiffa conditionata. Ad quid ludus ifte animarum corporibus perfonatarum cum falfis pollicitationibus, fi benè fecerint, recipient bona æterna? fi malè, mala æterna? cùm æternal ter ipfe decreverit nobis benè, & malè facta, & temporaliter ad utraque moveat, itaut refifti à nobis non poffit, & inevitabiliter fuccedant: cùm ab æterno reprobatio à reprobo fperari non poffit, ut faciat fenfum divifum eum, qui femper eft compofitus.

O facinus (clamat apud Homerum Jupiter) *mortale genus vos numina primum*
Incufat, fontemque putat, caufamque malorum,
Quæ veniunt: fua fed pereunt ob facta nefanda,
Cùm præter fatum fibi fponte incommoda quærant.

Ratio hujus rei defumi poteft ex hoc, quod & fi liberum fit opinari quoad exercitium actus, eliciendo, vel fufpendendo actum intellectus circa ea, quæ non videntur clarè, non eft tamen liberum quoad fpecificationem actus, ut intellectus putet aliquid verum, vel falfum pro arbitrio voluntatis: cujus rei caufam affignat Ariftoteles lib. 2. de anima, textu 153. imaginari eft liberum, nam pendet ab arbitrio: at opinari non fic, nam pendet totaliter ab objecto, cui foli debet conformari in affenfu, vel diffenfu, ut verus fit: at objectum non eft in poteftate arbitrii noftri. Unde, cùm illud, quod in agendo pendet à movente, neceffariò agat, & intellectus in affenfu opinativo pendeat ab objecto, cui tantùm debet conformari, ut fit verus, vel falfus, illudque objectum fit tale independenter à voluntate, non eft in arbitrio pofitum, ut intellectus adhæreat alicui propofitioni, tanquam veræ, vel illi diffentiat, ut falfæ. Ac, ficuti ftatera ponderibus inclinatur in hanc, vel illam partem: fic intellectus ponderibus rationum, ac motivorum apparentium in judicando de rerum veritate, aut falfitate neceffariò inclinatur, & determinatur, & fic ita determinatus velit in praxi contrarium fequi, diffimulator eft, & proditor perfpicaciæ fuæ mentis, & agit contra confcientiam reclamantem, imaginaturque, ac fingit, non opinatur. Hanc conclufionem multis tùm Philofophorum, tùm Theologorum celeberrimorum auctoritatibus, necnon decem argumentis pro-

...llectus opinan... non eft ...r.

A bat quifquis auctor, eft difputationis de *Opinionum praxi*, quæ Genuæ edita eft an. 1652. Sed & ante ipfum Joannes Picus Comes Mirandulanus eamdem doctrinam in fua Apologia pluribus rationibus valdè evidentibus confirmat: ut eft illa, quod quis interrogatus, cur credat potius fidei Chriftianæ, quàm Mahumetanæ, non affignabit fuæ voluntatis actum, fed potiùs motiva fidei Chriftianæ, quibus determinatur ad credendum: & fi unus crederet, alter non crederet præcisè, quia vult, effet actus tyrannicus voluntatis, & in neutro appareret major, vel minor rationabilitas, quæ, ut ait Albertus in 3. de Anima, cùm voluntas fic agit præcisè, quia vult fic agere, affimilatur tyranno. Hac igitur affertione fuppofita, intelligi poterit, quanti fit momenti non adhærere quibufdam propofitionibus, ex quibus aliæ per fatis evidentem B confequentiam inferuntur, & offeruntur intellectui. Ut enim verum vero congruit, ficut in Lateranenfi V. dictum eft feff 8. fi propofitiones illæ antecedentes, & velut fundamenta aliarum veræ habentur, fimiliter & illæ veræ exiftimabuntur, quæ ex ipfis, tanquam filiæ ex matribus, prognatæ erunt. Quare prædictum Concilium, ut ibi vifum eft, modum adhibuit Philofophis, ne docerent illas opiniones Philofophorum, quæ minus fidei veritatibus congruerent. Nam inde fides labefactari incipit: namque, ut ajebat Cyrillus Alexandrinus lib 1. contra Julianum, Philofophia catechifmus eft ad fidem: Atqui, fi ita eft de propofitionibus Philofophicis, quanto magis de Theologicis, quæ cum aliis Theologicis C magis confpirant, qualis eft doctrina de reprobatione merè gratuita, & de prædeterminatione, ac præmotione Phyfica omnium actuum, ad quam pertinet gratia per fe efficax, ut intelligitur à plerifque, paucis data ad modum gratiæ gratis datæ, &c. Id fanè advertiffe videntur plerique Ordines religiofi, dum in capitulis generalibus, aut Provincialibus prohibuerunt fub gravibus pœnis omnibus Lectoribus, & concionatoribus, ne non folùm propofitiones illas damnatas docerent, fed etiam quæ iis affines funt; itaut iis datis, & conceffis, aliæ erroneæ inferantur, quod omnes fimul inter fe junctæ fint: ut idem iis accidat, quod catenarum anfulis fibi innexis, & perplexis, quarum fi quis unam accipit, etiam cæteras attrahat neceffe eft. Extant plura hujufmodi decreta in Appendice xl. difput. Antonini Moraines, fcilicet D Capuccinorum an. 1650. Junii 25. Benedictinorum Congregationis fancti Mauri in Gallia in Comitiis generalibus habitis Vindocini ann. 1647. ubi fancitum eft, ut omnes Theologiæ Profeffores gratiam fufficientem, quæque ei annexa funt, profiteantur, ac doceant, nevè ad peregrina dogmata, neglecta Doctorum Regia via, temerè deflectant, &c. Congregationis Fulienfis in Capitulo generali, in Monafterio S. Bernardi Parifiis habito ann. 1646. ubi prohibet Fratribus docere, prædicare, defendere doctrinam Janfenii nuper introductam, & alia hujufmodi, quæ turbarum, & rixarum occafio effe poffunt. Item RR. PP. Minimorum in Capitulo Provinciali an. 1650. Item RR. PP. Carmelitarum Difcalceatorum in Capitulo Provinciali, in Conventu Carentonenfi, cele- E brato anno 1646. die 24. Aprilis, & in altero anno 1649. die 23. Aprilis, quo Decretum prioris Capituli confirmatum eft, ne doceatur doctrina Cornel. Janf. Ipr. Epifc. & fimiles magnas in Ecclefia turbas excitantes, verbi gratia, quod omnes actiones infidelium fint peccata, quod Deus nolit omnes falvos fieri, & alia hujufmodi.

Decreta Ordinum Religioforum.

Ex quibus intelligi poteft non fimpliciter prohiberi doctrinam quinque propofitionum, fed earum etiam, quæ illis ita annexæ funt, ut eas inducant, aut foveant. Quia verò in Ordine Dominicanorum, etfi nulla ex prædictis V. propofitionibus, tamen fub prætextu Doctrinæ Doctoris Angelici illa docentur de reprobatione, & prædeterminatione, quæ

faci-

facilem viam parant ad ipsas, iis maximè, qui gratiam sufficientem ad merum *posse*, & distinctionem sensus compositi, & divisi sibi persuaderi non sinunt: non possumus non laudare P. Thomam Campanellam ejusdem Ordinis Doctorem Hispanum, qui à suis vexatus (de causa non inquiro) sub protectione Regis Christianissimi in Gallia per aliquot annos vixit in magna doctrinæ reputatione. Centonem suum Thomisticum à suis etiam approbatum sic inscripsit. *Ad Præceptorem Scholasticorum F. Thomæ Campanellæ Ord. Prædicatorum de Prædestinatione, Electione, & Reprobatione, & Auxiliis divinæ Gratiæ Cento Thomisticus*, &c. Non alia certè de causa, nisi quod persuasum in animo habebat, hanc præcipuè debere esse curam Præceptoribus Scholasticorum, ac Professoribus, seu Philosophiæ, seu Theologiæ, ne doctrinas illas de Reprobatione, & Prædeterminatione, ac præmotione instillarent novitiis Scholasticis. Atque hoc ille scribebat, antequam turbæ novissimæ ortæ fuissent: quantò magis, si postquam suscitatæ fuerunt, id ipsum potentius urgeret!

Dicet forsan aliquis necessariam esse inclinationem voluntatis ad credendum, & fidem pendere à voluntate; unde delectus opinionum non tàm videretur refundendus in principia quædam antecedentia, quàm in voluntatem, cui placet, ut intellectus assentiatur huic, aut illi doctrinæ.

Solvitur objectio de credibilibus.

Respondetur, ibi tangi maximam difficultatem circa modum, quo voluntas cooperatur fidei. Communior, & verior sententia est, necessariam esse inclinationem voluntatis ad credendum quoad exercitium, non verò quoad specificationem actus credendi illud, aut ipsi contrarium. Semper enim istud pendet ab objecto, prout repræsentatur intellectui credibile, aut non. Ut enim docet D. Thomas 2. 2. qu. 1. art. 4. ad 1. ea, quæ subsunt fidei, dupliciter considerantur: uno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita. Alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilis: & sic sunt visa ab eo, qui credit. Non enim crederet, nisi videret ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujuscemodi. Ex hinc porro fit, ut cùm objecta fidei non videantur nec in se, nec in sua causa, seu in principiis intrinsecis, quæ illa inferant credibilia, tamen appareant ex motivis extrinsecis, fluctuet intellectus, & vacillet, an credat, donec voluntas accedat, quæ inclinet ad credendum: non crederet tamen, nisi res viderentur esse credendæ propter motiva fidei, per quæ fiunt quodammodo visibilia intellectui.

Sed quia, sicut justitia Christiana non solùm declinat à malo, sed etiam bonum operatur; sic vera doctrina non solùm à falso abhorret, sed etiam verum complectitur: juvat nunc indicare, quid magis præstet ad ædificationem proximi circa hæc difficilia: prius tamen exponendo, quæ in congregationibus Concilii circa prædestinationem discussa fuerint.

Discussio facta in Congregationibus Concilii de materia Prædestinationis.

Quanta autem lux affulget in his controversiis ex actis in congregationibus Concilii Tridentini, ex paucis historiæ ipsius Concilii per Frapaulum l. 2. excerptis intelligitur, ubi de libertate actum est, ac de Prædestinatione.

Designati Præsules, & Theologi ad articulos, qui censuræ essent obnoxii, ex Lutheranorum operibus quaquaversum colligendos. Hi erant articuli.

I. Deum esse causam totalem operum nostrorum pravorum, ac bonorum: neque magis proprium Dei opus esse Pauli vocationem, quàm Davidis adulterium, crudelitatem Manlii, ac Judæ proditionem.

II. Nemini relictam esse facultatem cogitandi bonum, aut malum, sed omnia ex absolutâ necessitate provenire: neque in nobis esse liberum arbitrium, sed illud asserere, merum esse figmentum.

III. Liberum Arbitrium post Adami prævaricationem planè esse amissum: atque hominem, dum quod suæ spontis est, agit, peccare mortaliter: ideò chimæram esse, nudum nomen, & titulum sine subjecto.

IV. Liberum arbitrium prodere se in faciendo malum, benè agendi potestatem non habere.

V. Liberum arbitrium à Deo impulsum nullo modo cooperari, sed sequi, sicut instrumentum inanimum, aut animal irrationale.

VI. Deum, quos sibi videtur, convertere, etiam si nolint, & recalcitrent.

Primum judicium de doctrina Lutherana.

Quæ super duobus primis articulis dicta, tragœdiam magis, quàm Theologiam sapiebant. Doctrinam Lutheranam esse sapientiam phreneticam. Voluntatem ab eis fabricatam esse monstrum. Voces eas, liberum arbitrium esse solum titulum, esse portenti similes. Opinionem eam esse impiam, & in Deum blasphemam: ab Ecclesia jampridem in Manichæis, & Priscillianistis damnatam, & noviter contra Abailardum, & Wicleffum. Esse amentiam pugnantem, cum uniuscujusque sensu communi, qui in se propriam experitur libertatem, eoque refutatione indignam, dignam verò, ut Aristoteles ait, vel animadversione, vel sensuum experimento. Ipsos Lutheri discipulos Doctoris sui vesaniam conspicatos, opinionis absurditatem quadantenus moderasse, fatendo relictam in homine libertatem ad actiones externas obeundas, tàm politicas, quàm œconomicas, & omninò ad omnem justitiam civilem; quas qui non intelligat à consilio, & electione proficisci, fatuus sit, & insulsus: sed libertatem rursus iis actionibus, quæ solam divinam justitiam spectant, adimendo, &c.

Hoc erat primum judicium Theologorum de istis propositionibus, licèt quidam minus acerbè de iis sentirent. At quid aliud docent prædeterminatores, & præmotores Physici, si benè expendantur? Verum est, quod apertis verbis non negant libertatem, sed cum hac conditione, quod subsistat cum necessitate agendi ex vi præmotionis, aut gratiæ per se efficacis, nec negaret Lutherus, nec Calvinus. Sed illi ideò negarunt, quod necessitatem agendi illi impositam à Deo intelligerent libertatem annihilare: in quo sinceriùs loquuti esse videntur. Non erant adhuc satis astuti, ut nomina sine re significata retinerent ad fucum faciendum, sicut, qui post ipsos venerunt, quocumque nomine censeantur, aut quocumque pallio obvelentur Prædeterminianistæ. Quid, inquam, aliud docent, dum tollunt à libero arbitrio potestatem determinandi se cum indifferentia ad utrumlibet, quàm quod passivè se habeat, sicut dicebant isti? Neque enim negabant voluntatem agere, & elicere operationem suam: sed tantùm id fieri sine ulla indifferentia versatili ad utrumque latus, ut quæ necessariò sequatur præmotionem, aut impulsum divinum gratiæ efficacis cum impotentia ad aliud, aut ad aliter se habendum. Unde apparet, non nisi per logomachiam contentiones istas prorogari in hodiernum diem, quibus forsan sæculum proximum majori lumine collustrandum finem imponet. Sed interim intentum prosequamur.

Zuinglii doctrinæ articuli.

Statutum itaque propter horum dogmatum cohærentiam articulos in materia Prædestinationis ex doctrina Protestantium colligere. In operibus Lutheri, in confessione Augustana, in Apologiis, & colloquiis, nihil de hoc argumento repertum censoria virga dignum: sed in scriptis Zuinglianorum multa, ex quibus sequentes articuli desumpti.

1. In Prædestinatione, & reprobatione nullas esse partes hominis, sed solius divinæ voluntatis.

2. Prædestinatos non posse damnari, neque reprobos salvari.

So-

3. Solos electos, & Prædestinatos verè justificari.
4. Justificatos teneri per fidem credere se esse è numero prædestinatorum.
5. Justificatos non posse amittere gratiam, &c.

In articulorum examine illico in primo sententiis est variatum. Theologi maximæ celebritatis articulum eum pro orthodoxo habuere, & contrarium pro hæretico, quod scriptores Scholastici Div. Thomas, Scotus, aliique sic sentiant. Nempe Deum ante mundi fabricam ex universa massa generis humani per solam, meràmque misericordiam nonnullos elegisse ad gloriam, quibus efficacia media præparavit ad eam obtinendam, quod dicitur prædestinare. Horum numerum esse certum, & determinatum, neque incrementum admittere: cæteros, quos non prædestinavit, non habere, quod querantur, quando Deus his quoque auxilium sufficiens præparavit, licèt revera alii, quàm electi, salutis effectum non sint consequuturi. Rationem validissimam afferebant è D. Paulo ad Romanos, qui *Jacobum* in exemplo Prædestinatorum, & *Esavum* reprobatorum citans, profert ipsum ea de re Dei decretum, antequam nascerentur, pronuntiatum, non ex operibus, sed secundum merum ipsius beneplacitum. Dein adjungebant ejusdem Apostoli similitudinem: sicut figulus ex eodem luto format unum vas ad honorem, & aliud ad contumeliam: sic Deum ex eadem hominum massa, quos sibi visum erat, elegisse, aliis neglectis. Etiam Divum Paulum ad id confirmandum citasse verba Dei ad Moysem, *miserebor, cujus misertus sum*; non esse igitur volentis, neque currentis. Item Deum misereri cujus vult, &, *quem vult, indurat*, &c. Multa denique afferebant ex Euangelio Divi Joannis, & prope innumerabilia ex Augustino, qui quidem vir sanctus ætate grandis in favorem hujus doctrinæ plurima scripserat.

Istam tamen opinionem impugnabant alii non tanti nominis Theologi, duram, crudelem, inhumanam, horribilem, impiamque vocantes: quippe quæ Deum efficeret & personarum acceptatorem, si absque causa impulsiva unum eligeret, alium repudiaret; & injustum, si propria voluntate homines damnationi adjudicasset, non ex ipsorum meritis, tantamque multitudinem hoc nomine creasset, ut damnaret. Incusabant eam, quod everteret liberum arbitrium, cùm nec electi possint malum patrare, nec reprobi bonum: quod in barathrum desperationis homines demergeret, semper addubitantes, an non sint è reprobis: quod perversis ansam improbè operandi daret, deposito pœnitentiæ studio, pro certo apud se statuentibus, si electi essent, non perituros, si reprobi, incassum, nulloque emolumento bonum operaturos. Fatebantur opera non solùm non esse causam divinæ electionis, quòd hæc ab æterno, illa longo intervallo præcedat; sed ne opera quidem prævisa posse Deum impellere ad prædestinandum: immo ipsum velle pro infinita sua misericordia, ut omnes sint salvi, omnibusque ad hunc finem idonea instrumenta salutis præparare, quæ singuli, prout ipsis videtur, pro arbitrii libertate aut admittunt, aut rejiciunt. Quin etiam Deum in æterno suo consilio prævidere, qui oblata adjumenta sint accepturi, & ea in rem suam conversuri, qui rursus eadem sint rejecturi: atque hos reprobare, hos eligere. Alioquin causam nullam apparere, cur Deus in scriptura de peccatoribus tàm frequentes querimonias habere, aut eisdem ad pœnitentiam, & vitæ emendationem revocandis tot exhortationes adhibere debeat: nisi efficacibus eos ad id mediis ad ea assequenda communiat, absque hoc adjumentum illud sufficiens ab alteris excogitatum omninò non sufficere, quod ex ipsorum sententia nullum umquam sortitum sit, nec sortietur effectum.

Prior certè sententia magnum complexa mysterium, & arcanum mentem hominis humiliabat, atque hinc deformitatem peccati, illinc divinæ gratiæ excellentiam intuentem, abjecta protinus sui fiducia, in Deo planè defigebat. Altera verò magis plausibilis, popularis speciosa, & augendo mentis humanæ fastui accommodatior, hoc ipso & gratior erat fratribus, artem potiùs prædicandi, quàm accuratam Theologiæ cognitionem semper professis; & aulicis probabilior videbatur, quippe consentanea rationibus politicis. Habuit quoque Episcopos Bitontinensem, & Halpensem satis acres propugnatores. Ac profectò, qui eam propugnabant, quod rationibus merè humanis niterentur, apud humana sapientes aliis plus poterant: ubi verò ad scripturæ testimonia ventum, causa facilè cadebant.

Catharinus autem ejusdem sententiæ patronus, ut scripturæ nodos, quos diversæ partis Theologi nexuerant, dissolveret, mediam opinionem comminiscitur: nempe Deum pro sua bonitate è cœtu hominum paucissimos aliquot delegisse, quos omninò salvare decreverit, eosque mediis potentissimis, efficacissimis, quæque fallere non possint, instruxerit. Cæteros omnes velle quidem salvos fieri, atque huic fini media omnibus sufficientia præparasse, sed penes ipsos relictum, ea vel accipiendo salvari, vel rejiciendo damnari. Causam prædestinationis primorum esse solam divinam voluntatem, aliorum acceptationem, usumque divini auxilii, & cooperationem eidem à Deo prævisam: causam verò reprobationis ultimorum prævisam à Deo perversam ipsorum voluntatem in repudiando Dei auxilio, aut eodem malè utendo. *Catharini opinio.*

Hæc in historia Concilii Tridentini reperiuntur agitata fuisse, licèt de iis nihil decretum fuerit expressè, cùm à Concilio solùm damnata sit præsumptio temeraria de propria prædestinatione, intactis ipsius causis, aut modo, quo fit ab æterno. Intelligimus tamen inde visam fuisse aliquibus primam sententiam Thomistarum probabilem propter scripturæ auctoritatem, aliam etiam multis probabilem (relinquimus enim nunc sententiam Catharini) propter rationes. Sed qui ostenderet caput nonum ad Romanos nullo modo favere primæ sententiæ, sed secundæ, haberet profectò illa sententia, quidquid ad fundandam penitus opinionem veram necessarium. At hoc est, quod manifestum fecimus in Apparatu hujus summæ, ubi sensum totius Epistolæ ad Romanos rimari conati sumus. Quod sufficiat hìc indicasse, ut ad acta Congregationis redeamus. *Caput 9 ad Roman. non satis intellectum.*

Secundi articuli censura pro trium opinionum antedictarum varietate fuit diversa. Catharinus enim primam ejus partem veram agnoscebat propter efficaciam divinæ voluntatis erga eos, quos Deus prosequitur affectu singulari: secundam vero falsam, tàm propter sufficientiam subsidii divini, quod omnibus defertur, quàm humanam in cooperando libertatem. Alii, qui causam prædestinationis in omnibus tribuunt assensui humano, articulum omninò damnabant utraque sui parte. At qui sententiam Divi Augustini, quæ Theologorum erat communis, eam distinguebant: in sensu composito eam veram esse dicentes, in sensu autem diviso eam damnabilem. Quæ quidem subtilitas & Præsulum animis caliginem effudit, licèt exemplo familiari illustrata, nec ipsis auctoribus satis videbatur intellecta. Exemplum erat hujusmodi: qui movet, non potest consistere: in sensu composito, inquiebant, verum est, scilicet interim dum movet: sed in sensu diviso falsum, idest alio tempore. Sed dum huic proposito applicatur, parum est appositum. Neque enim dici potest prædestinatum damnari posse aliquo tempore, quo prædestinatus non est, cùm semper in eo statu sit: & generaliter sensus ille divisus locum non habet, ubi accidens à subjecto est inseparabile, &c. *Sensus cõpositus, & divisus.*

Tali modo excepta in illo consessu celeberrimo distinctio illa, *in sensu composito, & in sensu diviso*, qua plures Theologi utuntur ad obscurandas magis res per se difficiles, quàm ad eas elucidandas. Si se intel-

intelligunt, non intelliguntur tamen, aut concedunt, quod ipsis pro absurdo opponitur, concedentes verum esse in sensu composito præmotionem, aut gratiam per se efficacem, qualem intelligunt officere libertati: Sed nec istud quidem verum est, cùm liberum arbitrium possit resistere gratiæ inexistenti, nedum actuali, sed etiam habituali, & si firmius per modum habitus radicata sit. Similis est alia distinctio in materia prædestinationis juxta primam sententiam de *intentione*, *& executione*. Ut enim transeat illa distinctio, quatenus tangit prædestinatos: àt quatenus tangit reprobos, quod Deus in primo instanti, sine ullo intuitu operum, voluerit plures homines damnare, seu negativè, seu positivè, quod est odio habere gratis, non est hoc sentire de Domino in bonitate, ut nobis præcipit Sapiens: & notæ, quibus eam perstringunt secundæ sententiæ auctores, satis produnt, quàm parum deceat illam in pulpitis exponere. Nihilne ergo, quæret quispiàm, circa illas opiniones proderit Concilium Tridentinum, cùm sit tàm gravis momenti illas non doceri propter consequentias ex ipsis deducendas?

Multum profectò proderit, si attendatur ad illa ipsius doctrinæ capita, quod Deus non sit auctor peccati, quod in homine sit liberum arbitrium, quod mandata Dei non sint impossibilia, quod potest homo Spiritus Sancti inspirationi resistere, quod Deus neminem deserat, nisi prius desertus sit. Hæc enim excludunt satis prædictas opiniones, cum quibus non possunt consistere: ut mirum sit, cur post Concilii doctrinam adhuc terram occupent, & quibusdam Theologis Concilio adhærentibus arrideant. Sed quod scripsit R. Iprensis in suo Augustino, in libro proœmiali de Casuitis (si tamen tales umquam extiterint) quod nisi quidpiam directè feriat ipsa decalogi verba, licitum, & minimè prohibitum arbitrantur: sic certè isti, nisi aliquod dogma directè feriat ipsa verba expressæ definitionis Ecclesiæ, tutum, ac sanum arbitrantur: nec minimum scrupulum patiuntur in rebus speculativis, quæ non sunt in terminis definitæ per Ecclesiam. Quasi non esset par obligatio in intellectu vitandi illa, quæ non cohærent cum definitionibus Ecclesiæ, ac in voluntate avertendi se ab omni malè volito, quod non est conforme ipsis verbis Decalogi, etsi illa directè non feriat, de quibus legi potest Divus Bernardinus Senensis, sermone in feria sexta post Dominicam secundam Quadragesimæ, ad hoc thema Matth. 21. *Malos malè perdet*. Sed hæc obiter: nec enim istas quæstiones licet ad vivum resecare, ne prohibitam de auxiliis tractationem videamur suscipere, & gratias illas, quas vocant quidam Dominicanam, & Molinisticam inter se componere, cum suis appendicibus sub Clemente Octavo disputatis: nec enim id nostri instituti est; sed quoniam prædestinationis grave momentum nullum non tangit, in quo de summa rerum agitur, aliquid insinuare minus asperum, quàm quod tradunt Calvinistæ, inter quos degimus.

Explicatio Prædestinationis magis consona fidei.

ASsertio. Cùm varii sint modi explicandi prædestinationis, & reprobationis altissimum mysterium, is magis conformis videtur tùm doctrinæ Doctoris Angelici, tùm sanctorum Patrum antiquorum, quo juxta duplicem Dei voluntatem, unam antecedentem, & alteram consequentem, assignatur duplex prædestinatio, una voluntatis antecedentis, altera voluntatis consequentis: unica autem reprobatio, quæ sit solius voluntatis consequentis.

Explicatur, ut scribit D. Thomas in 1. sent. dist. 46. duplex est voluntas, antecedens, & consequens, & hoc contingit non ex aliqua diversitate voluntatis divinæ, sed propter diversas considerationes ipsius voliti. Potest enim in unoquoque homine considerari ejus natura: & aliæ circumstantiæ ipsius, ut quod est volens, & præparans se ad salutem suam, vel etiam repugnans, & contrariè se habens. Si ergo in homine tantùm ejus natura consideretur, æqualiter bonum est, omnem hominem salvari, quia omnes conveniunt in natura humana, & cùm hoc bonum sit volitum à Deo, hoc etiam Deus vult, & hæc vocatur voluntas antecedens, qua omnes homines vult salvos fieri, secundum Damascenum. Hæc Divus Thomas conformiter ad D. Paulum 1. Timoth. 2. *qui vult omnes homines salvos fieri*. Nempe voluntate antecedente, hoc est, præcedente considerationem operum hominis. Non enim repugnat Deum velle quidpiam secundum unam considerationem, quod non velit secundum aliam considerationem: ut quia natura hominis prior est ipsius operationibus, in aliquo priori ordinis, Deus primò intuetur, & fertur ad homines secundum naturam spectatos, quàm spectatos secundum opera, ac in illo priori Deus prædestinat omnes homines æqualiter ad beatitudinem: nullum rejicit, nullum reprobat voluntate antecedente in illo priori. Omnes amat, omnes diligit, quia sic fieri bonum est. Sed in altero instanti, perspecta diversitate hominum secundum diversa opera, voluntate consequenti, & succedenti isti prævisioni diversitatis operum: quia tunc non est bonum, & æquum omnes æqualiter beati, aliquos prædestinat, & ordinat ad vitam beatam, alios ab ipsa excludit. Et hæc est prædestinatio voluntatis consequentis, sicut & reprobatio, qua qui jam erant dilecti à Deo, & prædestinati secundum voluntatem antecedentem, delentur quodammodo de libro prædestinatorum voluntatis Dei antecedentis, juxta illud Psalm. 68. *deleantur de libro viventium*: nam de libro prædestinationis voluntatis consequentis, quia ipsa fit consideratis omnibus hominum operibus, deletur nullus: ipsa est indelebilis, & infallibilis.

Prædestinatio voluntatis anteced. & conseq.

Unde dici potest, quod Deus voluntate antecedenti, sicut Pater paterno amore, vult omnibus hominibus hæreditatem vitæ æternæ. Sed voluntate consequente, cùm illi objiciuntur homines in dissimili vitæ statu: ex patre mutatus in judicem, quos malos, & ut degeneres filios intuetur, exhæredat, à domo ejicit, ad pœnam ordinat, & reprobat propter ipsorum culpam, & finalem impœnitentiam.

Talis autem prædestinatio, & reprobatio voluntatis consequentis nullum infert præjudicium libertati humanæ: quia, quamvis infallibiliter hoc, & illud operatura sit in tempore, quod soli Deo notum est, id tamen est ex hypothesi, quod se liberè, & sine necessitate determinatura erat ad hoc, & illud agendum: talis autem necessitas non officit libertati.

Quod si cui non arrideat talis explicatio tanti mysterii, non deest alia æquè facilis aliquot sequentibus assertionibus contenta.

1. Assertio: certus est apud Deum, & in ipsius scientia numerus prædestinatorum, qui nec minui, nec augeri potest. Ita D. Augustinus lib. de correp. & gratia cap. 13. probaturque ex loco Sapientiæ cap. 2. *omnia in mensura, numero, & pondere disposuisti*. Unde certus est apud Deum numerus passerum, avicularum, & etiam capillorum capitis, qui numerati sunt. Quanto magis hominum, aut Angelorum prædestinatorum? Probant id Primasius Episcopus Africanus, Beda Presbyter Anglus, & Autbertus Monachus Benedictinus, omnes antiqui interpretes Apocalypsis, ex illo loco cap. 3. ejusdem Apocalypsis, *tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Neque enim necesse esset, ut alius coronam alterius acciperet, nisi esset certus numerus prædestinatorum, quorum aliquo excidente, alius pro eo substitueretur ad eamdem coronam, eumdemque gloriæ gradum.

2. Assertio (quoniam tanta est benignitas Dei, ut sinat nos vermiculos, de iis, quæ sibi tantùm nota sunt, & ab oculis omnium, quantumcumque sapientum abscondita, ænigmaticas conjecturas facere) non

non improbabilis est eorum meditatio, qui ita Deum prædestinantem concipiunt, ut in æternitate, in qua omnes homines possibiles illius adspectui infinito præsentes erunt, tot ex illis possibilibus, & idoneis ad gloriam consequendam, mediante gratia, & libertate sua destinaverit, ac proposuerit è nihilo educere, & creare, quot volebat esse, qui gloria sua fruerentur. Verùm, cùm ex illa multitudine hominum creandorum in eadem æternitate provideret multos defectu cooperationis liberi arbitrii, justitia sua id exigente, à gloria excludendos: alios rursus è possibilibus hominibus creare proposuerit, pares numero illis, qui primum excludendi prævisi sunt. Ac quia ex iisdem iterum prævidit plures iterum excludendos, justitia sua id exigente, propter prævisum eorum peccatum, & defectum liberæ cooperationis, alios similiter è possibilibus educere in lucem proposuerit: ac ita deinde, donec tandem tot homines crearet, quod ex iis, qui creandi erant, haberet numerum illum præfixum prædestinatorum, qui præventi gratiæ auxiliis, cooperando, & perseverando, tales invenirentur in hora exitus, qui admittendi essent ad gloriam æternam. Hanc porrò substitutionem pluribus similitudinibus expressam legimus in libris Revelationum Sanctæ Birgittæ, qui libri numquam non erunt in debita æstimatione apud me, post insignium virorum approbationes, sicut & punitiones manifestas plurium, qui contemptui habebant. In his Deus seipsum comparat vitrario, lib. 6. cap. 44. qui, uno vase confracto, mox aliud conficit, & c. 84. Revelationum extravagantium. Ego sum quasi fictor, qui de luto facit pulchram imaginem ad hoc, ut eam nobiliter deauret: evolùto autem aliquo tempore, inspiciens fictor vidit imaginem humidam, & quasi ex humore deformatam; os quippe retortum à pulchritudine sua factum est, quasi os canis, &c. tunc dicit Magister: non es digna, ut vestiaris auro: & arripiens comminuit, & facit aliam auro suo dignam. Ego sum ille fictor, qui hominem feci de terra ad hoc, ut auro divinitatis meæ eum insignirem. Nunc autem amor voluptatis ejus, & cupiditatis sic eum defœdaverat, ut indignus sit auro meo: nam os, quod ad laudem meam creatum est, nihil loquitur, nisi placentia, & proximo nociva. Aures nihil audiunt, nisi terrena, oculi nihil vid.nt, nisi voluptuosa, frons humilitatis deciderat, & erecta est superbia: ideò eligam mihi pauperes, idest paganos despectos, & dicam eis, ingredimini, & quiescite in brachio charitatis meæ. Vos autem, qui mei esse deberetis, & sprevistis, vivite secundum voluntatem vestram tempore vestro, & in tempore meo, scilicet judicii, dicam vobis: Ecce tantum dabitur vobis de tormentis, quantum dilexistis voluntatem vestram plusquam Deum vestrum: Hæc ibi: qui habet aures audiendi audiat. Probatur, quia processus iste, qui in Deo fit in instanti, sine ordine prioris, & posterioris temporis, conformis est isti loco Apostoli, *omnia propter electos*, etiam ipsi reprobi, ut patet ex hoc processu. Deinde in executione, sic res ipsa videtur se habere, nam testatur Euangelium, perditionem multorum esse aliis occasionem salutis. Parabolæ Euangelicæ de quodam homine faciente cœnam magnam, & de Domino vineæ, bellè id attestantur: sicut & Apostolus, dum asserit ruinam Judæorum fuisse salutem gentium. Idemque significabat Joannes Baptista, Matth. 3. *facite ergo dignum fructum pœnitentiæ, & nolite dicere apud vosmetipsos, Patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*. Ad quæ verba D. Augustinus citato lib. de correp. & gratia, cap. 13. ut ostendat, inquit, sic istos esse amputandos, ut non desit numerus, qui promissus est Abrahæ, &c. si enim unus non est accepturus, nisi alius perdiderit, certus est numerus.

3. Assertio, numerus prædestinatorum apud homines incertus est: nec quisquam, absque speciali Dei revelatione, potest certus esse, quod sit de illo numero. Id sæpè inculcant Scripturæ, ut nemo præsumat, & unusquisque cum metu, & tremore salutem operetur. Sicque Concilium Tridentinum definivit. Unde idem D. Augustinus, quod dictum est Angelo, i. Episcopo Philadelphiæ, vult dictum omnibus prædestinatis. *Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam*, ne altum sapiant nimis. Quis enim, inquit, ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi sic cavenda est elatio, ut etiam per Satanæ Angelum ne extolleretur, tantus colaphizaretur Apostolus 2. ad Cor. 12. ac propter utilitatem hujus secreti ait quosdam reprobos in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere justè vivere, & postea cadere: ut nemo sit securus, & incertum maneat, quis perseveraturus sit usque in finem, quia præsumptio in hoc loco tentationum non expedit, ubi tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas. Ratio desumitur ex hoc, quod nescit homo, si habeat illa opera, quæ dicuntur, *ut oportet*, an ex habitu naturali rectè agat, quæ agit. Fallitur etiam sæpè circa puritatem intentionis suæ, & licèt in iis nihil desideraretur, præditus est tamen libertate volubili, & inconstanti voluntate, quam ignorat, ad quam partem crastina luce, aut post aliquot menses sese vertet. Interim stat, stabitque lex Dei æterna, neminem ex adultis, de quibus hìc sermo, salutem adeptum iri, nisi liberè gratiæ cooperando, ac perseverando usque in finem.

At, inquiet quispiam, cur Pharaoni, & Judæ, aliisque, quos, cùm proposuit creare, excludendos à gloria prævidit, majora, & potentiora auxilia non præparavit, & dare disposuit? Sic sapientia Dei æquissimi, & optimi dispositum est, ut certa esset mensura tùm illustrationum, ac revelationum circa objecta fidei credenda, tùm inspirationum, & motivorum circa bona per voluntatem diligenda, ut rebus in quodam æquilibrio relictis propter varia momenta ex utraque parte trahentia, aut impellentia, semper esset locus humanæ libertati, sufficienter nihilominus gratiæ auxiliis adjutæ, non minus sufficienter in iis, qui pereunt, quàm in iis, qui salvantur. Ut culpa sit ipsius, qui perit, cùm plures etiam salventur cum infirmioribus auxiliis, quàm illa fuerint, quæ supra sufficientiam collata sunt Pharaoni, & Judæ: qui duo, etiamsi potentiùs adjuti fuissent, quid melius sperasses? Ex hinc porrò deducitur, generationes hominum adhuc durare, necdum mundum finiri, quia necdum completus est numerus electorum propter multitudinem eorum hominum, qui, cùm in præcedentibus sæculis malè usi fuerint gratia Dei, & libero suo arbitrio, excluserant se suo demerito ab illo numero, quem forsan complere potuissent: quare in eorum locum alii sufficiendi sunt per generationum continuationem, usquequo locus omnis convivii cœlestis repletus sit, nec sit vel unicus locus vacuus; tamdiu enim durabit hic mundus, & vocabit Deus homines ad magnam cœnam, juxta parabolam Luc. cap. 5.

4. Assertio, finis prædestinationis non est tàm gloria ipsorum electorum, quàm gloria ipsiusmet Dei, qui omnia, quæcumque agit, propter se agit, & ut inde glorificetur, Proverb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum*. Idest, quod sint reprobi ad diem malum damnationis reservati, id totum ad majorem Dei gloriam. Itaque prædestinatio, & reprobatio, salus, & perditio hominum sunt coram Deo tanquam media suæ glorificationis, quæ major inde elucebit. Unde confirmantur, quæ dicta sunt, quod Deus in prædestinatione, & reprobatione habuerit scientiam tàm bonorum, quàm malorum operum omnium hominum: quia non aliter cederet ad majorem illam gloriam Dei, acceptare voluntate consequenti, & absoluta quosdam ad felicitatem, alios excludere, & ad

Soje- in O-

elat. S. itte.

correpț. gratia, .13.

Corollaria notanda.

ad supplicia destinare, nisi præsupposita notitia futurorum operum, ob quæ id rationabiliter fieret. Explicatur ex comparatione regis cujusdam potentissimi, cujus gloria est, ut eos habeat aulicos, & curiales, qui sibi amici, & obsequentes, fidelesque fuerint, non perfidos, non rebelles: ac si qui tales inventi sint, honor ejus est, ut eos opprimat, debitisque pœnis afficiat, nullum verò ex ipsis ad delitias, & honores suæ curiæ admittat, nisi prius debita satisfactione culpam eluerit, & in gratiam redierit. Quod si aliter se res haberet, inglorius esset iste Rex. Simile quid cogitare debemus de Deo, juxta illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles*. Hæc est lex æterna, qua sarta tecta manet Dei gloria. Quare, qui prædestinationis, & reprobationis analysim, & resolutionem ponunt in nuda Dei voluntate, non satis consulunt Dei gloriæ, ad quam potius reductio illa facienda est: Ut electi Dei gloriam suscipiant, cui summè debitores sint, reprobi verò agnoscant illam gloriam compati non posse, ut, quamdiu manserint Dei mandatis inobedientes, & in infidelitate obstinati, tanquam filii, & amici à Deo habeantur. Unde etiam fit, ut ipsi reprobi debuerint habere media sufficientia ad obtemperandum Dei mandatis, & salutem operandam: quoniam non esset gloria Dei, homines innoxios, & aliunde omninò impotentes, sine malis demeritis, destinari ad æternos cruciatus. Sic igitur, quicquid agant homines, in quamcumque partem vertant sese, numquam Deus privabitur gloria sua sibi propria: Quare dicit per Isai. cap. 1. *Heu consolabor super hostibus meis, & de inimicis meis vindicabor*, & cap. 48. *gloriam meam alteri non dabo*, etsi electos gloriæ consortes suæ maximè efficiat.

Gloria Dei in quo sita est.

Hæc autem prædicatio non potest non solari bonos, ut perseverent, & impios concutere, ut ad meliorem frugem redeant, prout in eorum arbitrio positum est. Contraria verò prædicatio, quæ ad voluntatem Dei summo jure dominantem refert, quod hi electi sint, hi reprobi, dissolvit manus hominum, & animos dejicit, cùm vident rem illam conclusam esse ab æterno, nullo habito respectu ad sua opera. Aliunde verò rem totam reducere ad libertatem hominis, excluso gratiæ interioris adjutorio, Pelagianum est. Relinquitur itaque via media tutior præscientiæ mediæ operum, & gratiæ adjutorio, in quorum futurorum prævisione in electis Deus ex summa gratia eos creare proposuit, licèt alii multi essent in pari statu futuri, quos creare noluit ex altitudine sapientiæ suæ: ex qua etiam statuit creare eos, quos prævidebat minimè suæ gratiæ cooperaturos, ac damnandos, sed propria sua culpa, ut misericordia esset, quod crearentur, justitia, quod damnarentur: sicut Rex, qui eo gloriosior est, quo magis auget rempublicam, etsi in majori numero subditorum inveniendi sint, quos suppliciis deprimere, æquum regimen postulabit, ad aliorum tutelam, & indemnitatem, ut explicat Divus Thomas in Opuscul. de Præscientia, & de Prædestinatione, ubi quatuor ista docet inter se ordinata, scientiam, præscientiam, providentiam, & prædestinationem, de cujus etiam essentia docet esse ipsam præscientiam cap. 1. in quo ordine, si diligenter attendatur, minimè principia habet communia cum Calvini prædestinatione, quæ ob suam atrocitatem à pluribus ex suis tolerari non potuit, de qua theses jampridem Bernenses edicto vetuerunt, & Trigurini exusserunt: & Ordines Hollandiæ, ne vel ex scripto, vel ex cathedra populo proponeretur ann. 1614. prohibuerunt. Ut apud Romæum in Effigie Calvini videre est. Quantò magis idem Generales Ordinum religiosorum prohibere par esset? At quid de prædefinitione æterna, & præmotione Physica in tempore? licet enim sententiam proferre, modò hæresis notam contrariæ sententiæ non inferas, juxta Decretum Pauli Quinti, sit igitur.

5. Assertio: prædefinitiones Dei circa actus liberos hominis disjunctivæ sunt: itaut ad unum ex duobus ferantur, scilicet quod homo vel actus bonos eliciat, vel pœnam, & damnum incurrat: atque cùm ex duobus alterum infallibiliter eveniat, semper Dei voluntas impletur, & retinet dominium suum in hominem, ad quodcumque se vertat, nec ullus voluntati ejus resistit, facitque de homine, & in homine, quicquid vult.

Probatur, quia Scriptura nobis indicat hanc esse voluntatem Dei, ut homo vel illud agat, vel puniatur, Psal. 24. *Omnes viæ Domini misericordia, & veritas*, hoc est, quicquid vult Deus circa hominem, vult primò ex amore, & benevolentia: si id non succedat, agit ex justitia, & severitate, nec ista duo disjuncta sunt in mente Dei, quæ dum homines disjungunt, in nodos difficultatum inextricabiles incurrunt. Sic dicitur Eccles. 15. *Apposui tibi aquam, & ignem*. Non aquam solùm, sed ignem simul. Sic Ecclesiastici 15. *Reliquit hominem in manu consilii sui*, &c. Denique eo tendunt omnes cohortationes, & comminationes Scripturæ.

Probatur secundo ex Divo Augustino lib. de Spiritu, & littera cap. 33. qui enim dicit, volo, ut omnes isti servi mei operentur in vinea, ut quisquis eorum hoc noluerit, in pristino semper molat, videtur quicumque contempserit, contra voluntatem domini sui facere: sed tunc eam vincit, si & pristinum effugerit, quod nullo modo fieri potest sub Dei potestate: & idem lib. 1. cap. 14. contra adversarium legis, & Prophetarum: Nec enim voluit Deus, quod non potuit, hoc enim voluit, ut aut obediens homo esset, aut inobediens impune non esset. Ubi videtur insinuare D. Augustinus, supposita libertate hominis, Deum non potuisse velle absolutè, & præcisè obedientiam hominis, quin in ejus esset arbitrio, esset enim simul ædificare, & destruere, & contradictoria velle. Quamvis istud discussionem majorem requirat. Item in lib. de correptione. & Grat. cap. 14. ubi dixit, quod Deo volenti, salvum facere, nullum hominis resistit arbitrium, subjungit istam rationem. *De his enim, qui faciunt, quæ non vult, facit ipse, quæ vult*, nempe, puniendo.

Item Prosper Aquitanicus ita sæpè voluntatem Dei explicat, ut in respons. ad object. xvi. ex Vincentianis. Qui enim voluntatem Dei spreverunt invitantem, sentient vindicantem. Unde inferre licet voluntati Dei, si completè sumatur, neminem resistere: sed dum ad unam tantùm illius partem attendimus, similes illis sumus, qui versum aliquem integrum audire volunt, ut judicent.

6. Assertio, Deus præscivit ab æterno actus liberos, & morales hominis, non in sua voluntate simpliciter spectata, quia indeterminata est: sed in sua voluntate determinante creationem hominum in tali statu, & occasionibus, ac circumstantiis rerum externarum, cum ejus temperamento, ac dispositione interiori. Probatur, quia hac posita voluntate, Deus altitudine sui intellectus penetrat agenda ab homine, in gradu altiori, & eminentiori, quam faceret vir sagacissimus, aut Angelus cœlestis: atqui vir ille, vel Angelus agenda ab homine agnosceret probabiliter, saltem quoad multa: ergo Deus agnoscet infallibiliter quoad omnia. Confirmatur, quia homo determinatur ad agendum ex dispositione, & habitibus, & temperamento, & ex occasionibus, exemplis, hortationibus, consuetudine, auxiliis, excitationibus, adjutoriis, & hujusmodi. Quæ omnia, cùm intimè perscrutetur Deus, meliusque cognoscat hominem, quàm ipse homo seipsum, certò, & infallibiliter præscit quæcumque acturus est in voluntate prædicta. Et, cùm gloria æterna annexa sit actibus bonis, sicut & damnatio malis, videt consequenter horum gloriam, sicut & illorum damnationem, ac si prædestinat, ac reprobat.

Porrò ex his duabus assertionibus tolluntur multæ diffi-

difficultates. Nam ſi Deus prædefiniat tantum diſ- A junctivè hoc, aut illud, non eſt neceſſe admittere prædeterminationem Phyſicam ad hoc, ut prædefinitiones æternæ ſuum actum habeant: neque ad hoc, ut dominium Dei ſervetur, & omnipotens ejus voluntas impleatur: quia per hunc modum fit, quidquid vult Deus, nec ullus effugit ejus voluntatem: deinde libertas hominis omnino ſalva, & intacta remanet, nec illi metuendum eſt ex parte prædefinitionis divinæ, quæ nullam neceſſitatem ei imponit, ſed veluti cum quadam reverentia eam habet, aut velut florem, aut gemmam, ut ſic loquar, delicato quodam contactu eam tractat, ac ſicuti plectrum cum Cytharæ conſonis fidibus conſentit. Juxta illud ſap. 12. *Cum tranquillitate judicas*, B *& cum reverentia diſponis nos*. Quare nec neceſſe eſt fingere novas, & exteras definitiones libertatis ad componendam ipſam cum aliis. Sicut fecerunt nuper Gibius, & alii indifferentiam ad plura à libertatis definitione eradentes.

Quare debet ſufficere abſque multiplicatione entium ſine neceſſitate. Quod Deus poſt creatam cauſam ſecundam, & continuo conſervatam, & inſtructam virtute requiſita ad agendum, adjutamque ſimultaneo concurſu, nequaquam ad eam gubernandam, illam præmoveat impreſſione cujuſdam entitatis innominatæ, & ineffabilis, & mirabilis, & mirificæ, ut loquitur Franciſcus Cumel. tom. 2. diſc. 5. ſect. 2. quæ actioni præeat, ac cum ea avolet. Sed abſque ipſa attingat à fine uſque ad finem, & diſponat omnia ſuaviter, dum & initio potenter omnia creat tanquam prima cauſa, & in fine actionibus hominum C vel præmia, vel ſupplicia decernat jure ſui dominii, ac tanquam ſupremus judex: inter utrumque verò diſponat omnia ſuaviter, præparando cauſas neceſſarias effectibus neceſſariis, contingentes verò contingentibus, ac liberis actibus hominum, quibus alliciantur, & adjuventur, retento jure libertatis, & dominii ſui in actus proprios, quod Deus deſtruere non intendit: itaut tamen partibus hujus mundi magis inſignibus, quales ſunt in domo fundamentum, parietes, & tectum, cauſas potentiores, & aptiores diſpoſuerit, minus præcipuis, quales ſunt picturæ, & ornamenta in eadem domo, non ita potentes, & infallibiles: ſicque propter ſummam bonitatem, & ſapientiam omnia gubernat, quæ condidit, nihilque horum negligit, licet certam menſuram gratiarum diſtribuere, & largi- D ri voluerit inter homines ex alto, & inſcrutabili judicio: Tantum verò abeſt, ut, relicta homini indifferentia ad agendum, quidquid vult, & poteſt ſine illa prædominante gratia per ſe efficaci quidquam detrahat abſoluto Dei dominio, ut quidam cauſantur: quin potius id magis probat ſupremam Dei potentiam, independentiam, & quod minimè hominibus indigeat: cum relictis hominibus ſibi ipſis, ut tendant, quo velint, non poſſint tamen perturbare divinæ providentiæ ordinem: nec eos neceſſitat ad ſerviendum ſibi: ſicut heri ſolent famulos, & ſervos, quia non indiget ipſis. Quidquid agant, ſtabit, & vivet ipſius gloria: & ipſe tantum bonum eſt, ut deceat ipſum non neceſſitate actos homines eligere, ſed cum omnimoda libertate. Ut ita cum poſſent homines benè, E vel malè agere, per propria merita præmium beatitudinis conſequerentur, vel debitis ſuppliciis afficerentur: ſicque ex libertate hominis fulgeret juſtitia Dei, in malos ſeveritas, in bonos major charitas, de quibus Bellarminus lib. 3. de gratia, & libero arbitrio cap. 18.

Quid ergo, ſi Deus crearet hominem talis mentis, & complexionis, ut quibuslibet gratiis interioribus, & externis ad converſionem ipſum moraliter allicientibus reſiſteret, nec poſſet ullis gratiis talibus flecti, & moveri? Attamen poſſet Deus illum ſalvare, nec aliter quàm auxilio efficaci præmotionis phyſicæ: nec tamen in illo caſu talis præmotio ejus libertatem deſtrueret.

omni- ratiis poſſet re.

Negant quidam caſum eſſe poſſibilem, nec tantam poſſe eſſe duritiam cujuſcumque voluntatis, cui Deus non poſſit præparare auxilia ſufficientia ad eam molliendam in aliqua occaſione. Sed inſtant alii repugnare divinæ omnipotentiæ, quod non poſſet creare hominem omni congruæ vocationi repugnaturum, cum ſciat etiam occaſiones, in quibus innumeri homines, qui pereunt, ſalvarentur, ſi in illis creati fuiſſent. Reſpondetur poſita hypotheſi talis hominis inconvertibilis, non poſſe ſalvari via ordinaria cum uſu ſuæ libertatis: poſſe tamen abſolutè ſalvari, ſi vellet Deus, non obſtante duritie, ipſum ad cœlum evocare, indignis enim, & immerentibus poteſt Deus ſua dona conferre, quantum ſpectat ad ſuam potentiam, licèt id exigente juſtitia ſua numquam facturus ſit: ſed in locum pereuntium ſit alios ſubſtituturus, quoadusque numerus electorum ſuorum completus ſit, qui quantus futurus ſit, novit ipſe, cui ſit gloria, & adoratio in ſæcula.

De ſuffragiorum diſſidiis in Concilio Tridentino.

SECTIO VII.

Variantes plurium ſententias refert Polanus in Hiſtoria Concilii Tridentini, cui in omnibus fidem omnem non abrogamus.

Ex hinc cavillantur Proteſtantes cujuſcumque etiam Generalis Concilii ſententiam, ac judicium, non eſſe totius Eccleſiæ judicium, quia nec in Concilio omnes adſunt, nec omnes, qui adſunt, ſemper conſentiunt. Sed reſpondetur in Concilio totam illam Eccleſiam adeſſe, quæ de dogmate fidei judicandi poteſtatem à Chriſto accepit, ut advertit Stapleto in libro à nobis indicato ad initium harum controverſiarum. Atque illi omnes conſentiunt, licèt non ſemper in deliberando, tamen in definiendo. Atque hinc fit, ut Concilii Generalis ſententia ſit totius Eccleſiæ ſententia, atque authoritatem totius Eccleſiæ obtineat. Unde Auguſtinus tùm alibi, tùm contra Donatiſtas ſæpe, plenarii Concilii ſententiam, totius Eccleſiæ conſenſionem vocat. *Antequam*, inquit, *plenarii Concilii ſententia, quid in hac re ſentiendum eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet*. Et paulo poſt in eodem opere, Concilii Generalis decretum vocat *univerſæ Eccleſiæ ſtatutum*. Plenaria autem *Concilia vocat, quæ ex univerſo Chriſtiano orbe fiunt*. Non quod præcisè ex univerſis provinciis Chriſtianis, ei omnes Epiſcopi neceſſario adeſſe debeant, ſed quia vel ex univerſis provinciis aliqui Epiſcopi, vel ex pleriſque provinciis, & multo majori, ac celebriori orbis Chriſtiani parte, plures Epiſcopi in hujuſmodi Conciliis convenire ſoleant. Præterea convocatione generali, ac nullo Epiſcopo non excommunicato excluſo.

Concilii generalis ſententia totius Eccleſiæ judicium eſt.

De Baptiſ. contra Donat. l. 1. ca. 18. l. 2. c. 1. & 9. l. 2. ca. 3.

Quod & factum eſt in hoc Concilio, ad quod omnes totius orbis Chriſtiani Epiſcopi vocati fuerunt, ipſi quoque Greci, ut diximus ex Arcudio lib. 4. *de concordia utriuſque Eccleſiæ cap.* 5. Quamvis, ne adventus eorum in Italiam ſuſpectus eſſet Turcæ, abſentiam ſuam excuſaverint. Sed illis multo remotior Patriarcha Mozul venit ex regionibus ultra Euphratem ad Pium IV. anno 1562. ac poſt præſtitam illi obedientiam, ſuſceptamque ab illo inſtructionem Catholicam, Concilio interfuit, ut ejus definitiones ad Aſſyrios, Perſas, Indoſque eos referret, qui non pauci ſub ejus Patriarchatu Chriſtiani vivunt, dum alii, qui tàm propè erant, adeſſe contempſerunt, nullius præterquam ſui ipſorum judicio ſubmiſſi. Sed & Synodo interfuerunt quinque Cardinales Legati, Patriarchæ tres, Archiepiſcopi 33. Epiſcopi 235. Ordinum generales 7. Theologi 146. ad diſcutiendas difficultates antequam Epiſcopi ſuffragium ferrent, Oratores verò majoris partis principum, ac ſtatuum totius Europæ. Et licèt conſeſſus Epiſcoporum in exor-

Græci vocati ad Concil. Trident.

exordio Concilii non esset adeo frequens, in fine tamen Concilii, antequam dissolveretur, cum esset cœtus numerosior, quæcumque statuta erant sub Paulo III. ac Julio III. quoad dogmata, ac morum reformationem recitata sunt, ac lecta publicè, ac nullo refragante probata.

Cæterum plures aliæ circa Concilii decreta controversiæ proponi, ac discuti poterant, vel si solius Polani dolosas objectiones omnes perscrutati fuissemus, apud quem multæ aliæ reperiuntur; quem non satis vindicas asserendo illum historiam scripsisse, &, quæ ab aliis dicta fuerant, narravisse. Quia sic uni parti addictum esse, ut oppositæ partis responsiones silentio prætereas, non tàm historiam, quàm apologiam redolet, quam ille pro Lutheranis contra Catholicos scripsit, sub titulo historiæ, ut magis fucus lateret. Has verò omnes controversias, nec limites in tanta rerum copia nobis præfixi ferunt, ut ventilemus: & ex iis plurimæ passim reperiuntur apud Theologos Scholasticos, seu morales, ac juris Canonici tractatores, necnon qui mentem Concilii de ordine satisfactionis in pœnitentia indagarunt, ac de aliis nostri temporis disputatis quæstionibus. Quibus omnibus finem imponet Concilium omnium generalissimum, adversus quod nulli erit reclamandi locus. Quod Concilium finem imponet huic volumini, præmissa oratione, quæ ultimo habita est in Concilio Tridentino.

Frapaulus.

ORATIO HABITA IN SESSIONE nona, & ultima sacri Concilii Tridentini,

CELEBRATA CONTINUIS DIEBUS, tertia, & quarta Decemb. M. D. LXIV. sub Pio VI. Pont. Max.

A R. P. D. HIERONYMO RAGAZONO Veneto, Episcopo Nazianzeno, & Coadjutore Famagustano.

Hic summatim recensentur omnia in Concilio Tridentino definita, quæ & ad piè credendum, & ad benè vivendum pertinent.

AUdite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes, qui habitatis orbem. Tridentinum Concilium jam diu cœptum, aliquando intermissum, distractum variè, atque divulsum, nunc demum singulari Dei omnipotentis beneficio, summa, atque incredibili omnium Ordinum, ac nationum voluntate, connectitur, atque perficitur. Dies hæc quidem felicissima Christiano populo illuxit, in qua templum Domini disturbatum frequenter, ac dissipatum reficitur, & absolvitur: & navis hæc una bonorum omnium ex maximis, ac diuturnis turbinibus, atque fluctibus tuta in portu collocatur; quam utinam conscendere nobiscum ii voluissent, quorum in primis gratia hæc ipsa navigatio instituta fuit; atque ædificii hujus construendi participes existent, qui hoc nobis negotium exhibuerunt; majoris nunc profectò lætitiæ causam haberemus. Sed nostra id certè culpa non accidit.

Nos urbem hanc in Germaniæ faucibus, idest, in domus illorum ferè limine positam elegimus: nos custodiam nullam nobis, ne suspicionem illis aliquam minus liberi loci daremus, adhibuimus: nos eam fidem publicam illis concessimus, quam sibi ipsi composuerunt: nos hìc illos perdiu expectavimus, neque hortari, ac rogare umquam destitimus, ut ad veritatis lucem cognoscendam accederent. Verum illis etiam absentibus satis, ut puto, à nobis consul- A tum est. Etenim cum duo essent, in quibus ægris, atque infirmis illorum animis medicina fuit adhibenda; alterum fidei Catholicæ, ac verè Euangelicæ illis in rebus, quæ in dubium ab ipsis vocantur, quæque opportunæ his temporibus viderentur, explicata, & confirmata, disjectis omnibus, ac dissipatis errorum tenebris, doctrina: alterum disciplinæ Ecclesiasticæ, cujus potissimum depravatione illi se à nobis defecisse affirmant, restitutio: utrumque, quantum in nobis fuit, pro temporum horum ratione, cumulatè præstitimus.

Principio enim sancta hæc Synodus (facta ex laudabili majorum nostrorum consuetudine suæ fidei professione) ut quoddam quasi fundamentum futuris actionibus poneret, & quibus testimoniis, atque B præsidiis in dogmatibus sanciendis nitendum esset, ostenderet veteris, ac novi Testamenti libros, qui essent sine ulla dubitatione recipiendi, antiquorum Conciliorum probatissimorum exemplo, piè, & prudenter enumeravit; ac, ne de verbis quidem ulla ex variis versionibus oriri posset difficultas, certam, ac definitam de Græcis, & Hebraicis translationem approbavit. Hinc omnium hæresum caput, atque arcem aggrediens de humanæ naturæ corruptis initiis ea statuit, quæ veritas ipsa, si loqui posset, exprimeret. De justificatione deinceps (res magna, & cùm ab antiquis, tùm à nostri temporis hæreticis mirum in modum oppugnata) ea definit, quibus & perniciosissimis eo in genere opinionibus occurreretur, & rectè sentiendi ratio miro quodam ordine, C atque admirabili sapientia (ut in illis Dei spiritum facilè agnoscas) demonstraretur. Præstantissimo hoc post hominum memoriam decreto hæreses ferè universæ jugulantur, & quasi caligo Sole discutiuntur, ac dispelluntur: eaque claritas, isque splendos veritatis apparet, ut tantum lumen, quin videat, dissimulare jam nemo possit. Subsecuta est salutaris septem divinorum Ecclesiæ Sacramentorum tractatio: primum simul de omnibus, post de unoquoque separatim. Hic verò quis non videt, quàm distinctè, & explicatè, abundanter, illuminatè, & (quod caput est) verè tota cœlestium horum mysteriorum ratio contineatur? Quis in tàm magna, multiplicique doctrina, quid aut sequendum, aut fugiendum sit, potest ullo modo desiderare? Quis in illis omnibus errandi D locum, aut occasionem inveniet? Quis denique de Sacramentorum horum vi, atque virtute dubitare in posterum poterit, cum gratiam illam, quæ illis ipsis quibusdam quasi stillicidiis in fidelium quotidiè mentes illabitur, tunc nobis affuisse tàm copiosè perspiciatur? Accesserunt ad hæc de sacrosanctæ Missæ sacrificio, & de Communione sub utraque specie, & parvulorum decreta; quibus quidem nihil sanctius, nihil utilius, ut de cœlo lapsa, non ab hominibus composita videantur. Adjungetur his hodie certa de Indulgentiis, de Purgatorio, de Sanctorum veneratione, Invocatione, Imaginibus, & Reliquiis doctrina, qua non solùm hæreticorum fraudibus, & calumniis obsistetur, sed piorum etiam Catholicorum conscientiis planè satisfiet.

E Hæc de rebus ad salutem nostram pertinentibus, quę dogmata appellantur, & faustè, ac feliciter erunt peracta: neque aliud quidquam præterea eo in genere à nobis hoc tempore expectabatur.

In eorum autem quibusdam administrandis cum nonnulla essent, quæ non ritè omninò, ac rectè servarentur, accuratissimè, Patres amplissimi, curastis, ut purè illa, & castè, atque ex more, institutoque majorum tractarentur. Ita omnem superstitionem, omnem quæstum, omnem (ut dicunt) irreverentiam à divina Missarum celebratione abstulistis: vagis, ignotis, & criminosis sacerdotibus sanctum hoc offerre sacrificium interdixistis: rei hujus sacratissimæ usum à privatis domibus, & profanis in sacra, & religiosa loca revocastis: molliores cantus, & sym-

ſymphonias, deambulationes, colloquia, negotiationes à templo Domini ſummoviſtis. Ita Eccleſiaſtico unicuique gradui leges illæ à vobis præſcriptæ ſunt, ut tradito illis divinitus ordine, abutendi nullus utique locus relinquatur. Ita nonnulla Matrimonii impedimenta, quæ anſam quaſi quamdam ad violandæ Eccleſiæ præcepta dare videbantur, removiſtis: facilem veniæ conſequendæ viam minus legitimè connubii fœdus ineuntibus intercluſiſtis. Quid de furtivis, tenebricoſiſque Matrimoniis commemorem? Equidem ita ſentio, ſi alia nulla cauſa convocandi Concilium fuiſſet (quæ multæ, & maximæ fuerunt) propter unam hanc id omnino fuiſſe faciendum. Nam cùm res hæc ad omnes ſpectet, neque ullus in orbe terrarum univerſo angulus reperiatur, quem labes hæc non invaſerit; curandum meritò fuiſſet, ut communi huic malo, communi etiam conſilio provideretur. Innumerabilium, Patres ſanctiſſimi, & graviſſimorum delictorum, ac ſcelerum occaſio, prudentiſſima iſta veſtra, ac prope divina ſanctione penitus ablata eſt, & Chriſtianæ Reip. gubernationi ſapientiſſimè conſultum. Accedet ad hæc, utilis in primis, ac neceſſaria multorum in Purgatorii, Sanctorum Invocationis, Venerationis Imaginum, & Reliquiarum, atque Indulgentiarum ratione, abuſuum interdictio, qui rerum ipſarum pulcherrimam faciem inquinare, atque turpare mirum in modum videbantur.

Altera verò pars, in qua de labenti, ac prope cadenti Eccleſiaſtica diſciplina fulcienda erat agendum, diligentiſſimè etiam abſoluta fuit, atque perfecta. Eligentur in poſterum ad Eccleſiaſtica munera obeunda, qui virtute, non ambitione præſtent; quique populi commodis, non ſuis inſerviant, & proſint potiùs, quàm præſint. Enuntiabitur, atque explanabitur frequentiùs, & ſtudioſius verbum Domini, omni ancipiti gladio penetrantius.

Aderunt ſuis gregibus, & invigilabunt Epiſcopi, cæterique, quibus animarum cura commiſſa eſt; neque extra creditam ſibi cuſtodiam vagabuntur. Nihil cuiquam proderunt, aut ad impurè, & flagitiosè vivendum, aut ad malè, & perniciosè dicendum privilegia: nullum ſine pœna crimen, nulla ſine præmio virtus relinquetur. Pauperum, & mendicantium ſacerdotum multitudini optimè proviſum eſt: certæ unuſquiſque Eccleſiæ, ſtatutoque operi, unde ali poſſit, adſcribetur.

Avaritia, qua nullum vitium eſt tetrius, præſertim in domo Dei, ab ea omnino tolletur: gratis Sacramenta omnia, ut par eſt, conferentur. Ex una Eccleſia plures, ex pluribus una, ut populi commodum, & ratio poſtulabit, conſtituetur. Eleemoſynarum quæſtores (ut appellant) qui ſua, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, magnum noſtræ religioni damnum, magnam infamiam afferebant; ex omni hominum memoria (quod ſummæ felicitatis loco ponendum eſt) penitus evellentur. Hinc noſtra præſens calamitas ſumpſit exordium: hinc ſerpere infinitum malum, manareque in dies latius non deſiſtebat: neque occurri illi adhuc multorum Conciliorum cautionibus, ac proviſionibus potuit. Quamobrem quis nonniſi ſapientiſſimè factum dixerit, ut membrum hoc, in quo ſanando diu, ac multum fruſtra laboratum eſt, ne reliquo corpori noceret, excideretur?

Porro Deo cultus tribuetur puriùs, & accuratiùs, atque ita, qui ferunt vaſa Domini, mundabuntur, ut ad ſui imitationem alios trahant, in quo præclarè illud fuit excogitatum, ut qui ſacris eſſent initiandi, ii moribus, atque litteris in unaquaque Eccleſia à prima ætate inſtituerentur, ut quoddam quaſi virtutum omnium ſeminarium illud exiſteret. Jam verò Provincialibus Synodis reſtitutis, Viſitationibus ad populorum utilitatem, non ad querelam, & ſumptum renovatis: tradita Paſtoribus regendi ſuos, atque

A paſcendi commodiùs facultate: Pœnitentia publica in uſum revocata: Hoſpitalitate tùm Eccleſiaſticis hominibus, tùm piis locis indicta: in Curatis Sacerdotiis conferendis memorabili, ac pene cœleſti ratione conſtituta: beneficiorum (ut ajunt) pluralitate ſublata: hæreditaria ſanctuarii Dei poſſeſſione prohibita: modo excommunicationibus impoſito, ac terminato: primis judiciis iis in locis, ubi lites oriuntur, aſſignatis: ſingularibus certaminibus interdictis: omnium hominum, ac ſacrorum in primis luxuriæ, cupiditati, atque licentiæ fræno quaſi quodam, quod excuti non facile poſſit, injecto: Regibus, ac Principibus ſui muneris diligenter admonitis: aliiſque rebus hujuſmodi prudentiſſimè ſancitis, quis non videt veſtras vos, P. optimi, hac etiam in re partes cumulatiſſimè executos? Actum ſæpè eſt in ſuperiori-

B bus Conciliis de fide noſtra explicanda, moribuſq; corrigendis: ſed neſcio, an umquam diligentiùs, atque diſtinctius. Hic, præſertim hoc biennio, ex omnium populorum, ac nationum, in quibus Catholicæ religionis veritas agnoſcitur, non ſolùm Patres, ſed Oratores habuimus. At quos viros? Si doctrinam ſpectemus, eruditiſſimos; ſi uſum, peritiſſimos; ſi ingenia, perſpicaciſſimos; ſi pietatem, religioſiſſimos; ſi vitam, innocentiſſimos. Numerus hic quoque fuit, ut, ſi præſentes Chriſtiani orbis conſiderentur anguſtiæ, frequentiſſima hæc omnium, quæ antea fuerunt, Synodus appareat. Hic ſingula omnium vulnera detecta, mores expoſiti fuere: nihil diſſimulatum eſt: noſtrorum adverſariorum argumenta, & rationes ita tractatæ, ut eorum tùm cauſa,

C non noſtra, agi videretur. Tertium nonnulla, atque etiam quartum diſcuſſa: ſumma ſæpè contentione certatum: eo ſcilicet conſilio, ut, quemadmodum igne aurum, ita quibuſdam quaſi luctationibus veritatis vires, ac nervi probarentur. Quæ enim inter idem ſentientes, idemque ſpectantes, diſcordia potuit exiſtere?

Quæ cum ita ſint, licèt optandum (ut initio dicebam) ſummopere fuiſſet, ut unà cum illis hæc agerentur, quorum potiſſimum cauſa tractata ſunt: abſentium tamen etiam incolumitati, atque ſaluti ita proviſum eſt, ut alia ratione provideri, ſi affuiſſent, non potuiſſe videatur. Legant illi, quæ de fide noſtra ſtatuimus, ut Chriſtianum hominem decet, humiliter: &, ſi lumen eis aliquod fulſerit, ne faciem

D avertant: &, ſi vocem Domini audierint, corda ſua non obdurent. Ac ſi ad communem matris Eccleſiæ complexum, unde ſe illi diſtraxerunt, redire voluerint, clementiam ſibi omnem, ac miſericordiam tribuendam non dubitent. Sed præcipua illa ratio eſt, P. A. diſſentientes à nobis animos conciliandi, conſentientes in fide, atque officio retinendi; ſi quæ hoc in loco verbis ſancivimus, re ipſa in noſtis Eccleſiis præſtemus. Leges etſi optimæ ſunt, muta tamen res eſt. Quid Hebræo populo Dei ipſius ore latæ leges profuerunt? Quid Lycurgi leges Lacedæmoniis; Solonis, Athenienſibus; ad libertatem retinendam, quam ob cauſam erant conſcriptæ, utilitatis attulere? Sed cur externa, atque antiqua nimis commemoro? Quæ ad benè, beateque vivendum inſtituta, atque præcepta ex unius Chriſti Domini noſtri vita, atque do-

E ctrina deſiderare aut poſſumus, aut debemus? Quid item fuit à majoribus noſtris omiſſum, quod cùm ad rectè ſentiendum, tùm ad præclare agendum pertineret? Medicamentum quidem ſalutare compoſitum, ac paratum jamdiu habemus: verum ſi morbum debet expellere, ſumendum eſt, ac per venas in omne corpus diffundendum. Poculo hoc ſalutis nos primum inebriemur, cariſſimi, & vivæ, atque loquentes leges ſimus, & norma, quaſi quædam, ac regula, ad quam aliorum actiones, & ſtudia dirigantur: atque ita ſibi unuſquiſque perſuadeat, nihil è Chriſtianæ Reipubl. commodo, ac dignitate ſucceſſurum, niſi, quantum in ſe ſit, ſtudiosè præſtiterit.

Id curandum nobis cùm antea fuit: tùm multo erit in posterum accuratiùs. Etenim, si magistri nostri, ac Salvatoris exemplo facere priùs debeamus, quàm docere: postquam docuimus, quin faciamus, quæ esse potuerit excusatio? Quis ferre nos, ac pati potuerit, si, cùm non furandum esse demonstraverimus, ipsi furemur? si cùm non mœchandum, mœchemur? Sanctos à sancto Concilio: innocentes, atque integros ab integritatis præceptis, & innocentiæ: firmos in fide, atque constantes à fidei nostræ firmata doctrina discedere minimè convenit. At tales quidem expectant nos populi nostri, qui nostrum jam diù reditum sustinentes, ea se ipsi ratione consolabantur: fore, ut hanc temporis usuram majori præsentes studio sarciremus. Sed fiet id à vobis, ut spero, Patres sanctissimi, diligenter: & quemadmodum hoc in loco fecistis, ita etiam domi satis Deo, atque hominibus facietis. Nunc (quod hujus temporis est) Deo primum ipsi maximo, atque immortali, maximas, atque immortales gratias & agamus, & habeamus, qui non secundum peccata, quæ fecimus nos, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis, sed diem hunc lætissimum, quem videre multi concupiverunt, nobis non solùm videndum, sed etiam celebrandum, incredibili cum totius Christiani populi assensu, atque approbatione, sua magna benignitate concessit. Pio deindè IV. summo nostro, atq; optimo Pontifici gratiæ perpetuæ, ac singulares habendæ sunt, qui cùm primùm beati Petri sedem ascendit, tanto Synodum hanc instaurandi desiderio exarsit, ut in eo suas omnes curas, & cogitationes defigeret. Nuncios statim, viros probatissimos, ad indicendum illis nationibus, atque provinciis Concilium misit, pro quorum in primis salute convocabatur. Hi Aquilonis partes propè omnes peragrarunt, rogarunt, obsecrarunt, obtestati sunt: tuta omnia, atque amica promiserunt; atque id etiam egerunt, ut in Angliam trajicerent: legatos postmodum pietate, ac doctrina præstantissimos, cùm interesse illi Synodo, ut mirum in modum cupiebat, non posset, huc misit, ex quibus duos (quorum memoria in benedictione est) statuta die tametsi nulli ferè Episcopi convenissent, hìc esse voluit. Hi, atque additus eis paulò post tertius, novem menses, atque eo amplius, justum ad Synodum instituendam Episcoporum numerum hoc in loco nihil agentes expectaverunt; cum interea nihil aliud Pontifex ipse aut ageret, aut meditaretur, quàm ut Patres quamplurimi, quàmque optimi, & quàm primùm huc accederent, & Christiani nominis Reges omnes, ac Principes suos huc Oratores mitterent: ut communi omnium voto, atque consilio communis hæc causa gravissima omnium, atque maxima tractaretur. Quid verò postea omni cura, sollicitudine, sumptibus prætermisit, quod ad Concilii hujus amplitudinem, libertatem, & commodum pertinere aliquo modo videretur? O singularem Pastoris, ac Patris nostri pietatem, atque prudentiam; ò summam etiam ejusdem felicitatem, cujus auctoritate, atque auspiciis jactatum hoc diù, & agitatum Concilium constitit, & conquiescit! Te Paulum III. te Julium, mortuos appello: quamdiù, quantoque studio videre, quos nos videmus, exoptastis, quot in eam rem sumptus, quot labores insumpsistis? Quamobrem verè tibi, atque ex animo, Pie, sanctissime, ac beatissime gratulamur, quod tantam tibi lætitiam, tantam tuo nomini laudem (id, quod maximum divinæ in te benevolentiæ argumentum est) Dominus reservavit, quem nos precibus omnibus, ac votis supplices oramus, ut te nobis incolumem, pro Ecclesiæ suæ sanctæ commodo, atque ornamento, & quàm citissimè reddat, & quàm diutissimè conservet. Serenissimo etiam Imperatori gratias agere, & gratulari jure optimo debemus. Ille potentissimorum Cæsarum, qui propagandæ Christianæ religionis miro quodam desiderio flagrarunt, animum, ut locum, referens, urbem hanc ab omni periculo liberam conservavit, & nos, ut tutam, tranquillamque pacem traheremus, sua vigilantia perfecit, magnamque nostris animis securitatem, assidua trium suorum Legatorum summorum virorum præsentia, ac propè pignore, attulit. Ille de nostris his rebus pro sua eximia pietate sollicitus mirificè fuit.

Ille à se, atque à nobis dissentientes homines, ex obscurissimis, in quibus versantur, tenebris eruere, atque ad sanctæ hujus Synodi clarissimam lucem aspiciendam adducere maximopere laboravit. Regum præterea Christianorum, ac Principum in Concilio hoc amplissimis suis legationibus ornando, & suos vestræ authoritati fasces submittendo, pia maximè voluntas grata nobis memorià prosequenda est. Jam verò quis est, Illustrissimi legati, & Cardinales, qui se vobis debere plurimum non fateatur? Vos nostrarum actionum duces optimi, ac moderatores extitistis. Vos, ne nostra, aut in decernendo, in dicendo libertas violari aliqua ex parte videretur, incredibili patientia, ac diligentia curastis. Vos nulli corporis labori, nulli animi contentioni pepercistis, ut ad optatum res exitum, quod alii multi vestri similes frustra tentaverunt, quamprimum perduceretur. In quo præcipuam quamdam, ac propriam lætitiam habere tu, Morone Illustrissime, atque ornatissime, debes: qui, cum vigesimo ab hinc anno primum præclaro huic ædificio lapidem posueris, extremam nunc manum post alios multos huic operi architectos adhibitos, feliciter, pro summa tua, ac propè divina sapientia, imponis. Factum hoc tuum egregium, ac singulare omnium sermone perpetuo celebrabitur, neque ulla umquam ætas de tuis his laudibus conticescet. Quid de vobis dicam, Patres sanctissimi, quàm benè de Christiana republ. vestris his præstantissimis actionibus meruistis? quanta vestrum uniuscujusque nomini commendatio, quanta gloria à Christiano populo universo tribuetur? vos verè patres, verè pastores & agnoscent omnes, & prædicabunt: vobis suam unusquisque vitam, atque salutem acceptam libentissimè referet: O diem illam populis nostris jucundissimam, atque lætissimam, in qua primum revisere illis nos, atque amplecti à templi Domini ædificatione redeuntes contigerit!

Sed fac, tu Domine Deus noster, ut tàm eximiæ de nobis opinioni egregiis factis respondeamus, & semen hoc, quod in agro tuo seminavimus, uberem fructum afferat, fluatque, ut ros, eloquium tuum: atque quod fore aliquando pollicitus es, sint temporibus nostris, ut unum fit omnium ovile, & unus pastor, atque is potissimum Pius IV. in tui nominis gloriam sempiternam. Amen.

CONCILIUM GENERALE ULTIMUM judicii universalis super omnia hominum opera, præside Jesu Christo assidentibus Apostolis anno incerto.

JUdicia Dei *abyssus multa* Psal. 35. quæ Judicia ab initio mundi incœperunt, cùm de bonis, & malis Angelis Judicium tulit Deus, ac de primis parentibus Adamo, & Eva, cùm eos variis hujus vitæ ærumnis cum tota progenie, nec non morti subdidit. In progressu verò sæculorum omnia sunt Judiciis Dei plena, quæ nobis exhibent, tàm sacræ, quàm prophanæ scripturæ, dum & bonos plerosque præmiis à Deo affectos, contra verò impios, & irreligiosos pluribus flagellis, ac suppliciis mactatos ob oculos ponunt. Sic tremor Cain, diluvium tempore Noe, captivitas filiorum Israel in Ægypto, submersio Pharaonis in mari rubro cum antecedentibus plagis, destructio exercitus Sennacherib, Nabuchodonosor Regis è Regno ejectio, Annaniæ, & Saphiræ occisio per D. Petrum, Juliani interitus, & innumera alia peccatorum supplicia per universam historiam sparsa Dei sunt Judicia. Sed in fine mundi complebit, confirma-

firmabitque Judicia omnia in Judicio ultimo, ac generali, in quo dijudicata omnia dijudicabuntur, ac controversiæ omnes cum summa justitia, ac veritate finientur, juxta illud Psalm. 74. *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo.*

Hoc Judicium ultimum jure merito Concilium, seu Synodus Generalissima appellari potest, ad quod congregabuntur gentes omnes, ut nulla unquam fuerit, aut futura sit per omne ævum major congregatio, seu congregatos spectemus, seu causam, cur congregentur, seu præsidem, qui futurus est Christus Dominus Rex Regum, & Dominus dominantium, summus Sacerdos, & Pontifex in ęternum. Post illud enim nullum aliud expectandum est Concilium.

D. Bernardus, seu quisquis est auctor sermonis ad Clerum in Concilio Rhemensi congregatum, qui inter ejusdem D. Bernardi Sermones reperitur, judicium generale Concilium nuncupat, seu synodum, dum his verbis Clerum alloquitur. *Vos estis lux mundi: ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes: veruntamen sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis,* &c. Unde cadent, vel quò? de latere Domini in profundum inferni. Fratres, duo mala magna restant, mors videlicet, & judicium. Dura est enim conditio mortis, & idcirco rarus est, qui velit mori. Sed quæ cura mori, cum hæc sit via universæ carnis, *eja quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?* cum dicat Apostolus, *omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque rationem de his, quæ gessit in corpore suo sive bonum, sive malum.* Fratres, aliam synodum pronuntio vobis, ubi Dominus Deus sedebit in judicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari... sive sit Papa, sive Cardinalis, sive Archiepiscopus, sive Episcopus, sive dives, sive pauper, sive doctus, sive indoctus, ut referat unusquisque rationem de his, quæ gessit in corpore suo. Heu quid fiet de his, quę quisque gessit in corpore Christi, quod est Ecclesia? Ecclesia Dei vobis commissa est, & dicimini Pastores, cum sitis raptores, &c.

[Matth. 5.] [Psal. 81.] [Psal. 138.]

Nec à nomine abludit scriptura Psalm 1. *Ideo non resurgent impii in Judicio, neque peccatores in Concilio justorum;* Etsi enim impii ibi sint futuri præsentes, non tamen stabunt, aut consistent, quia condemnati causa sua cadent, cum è contra Justi ibi causam suam obtinere debeant, ideo vocatur eorum Concilium. Sed & Matth. 5. *reus erit Concilio.* Ubi Theophilacti interpres. *Quisquis igitur injuria affecerit fratrem suum, contumelia invadens, obnoxius erit Concilio* συνεδρίῳ *sanctorum Apostolorum, quando sedebunt Judicantes duodecim tribus Israel.*

Si verò res, quæ in Conciliis geri solent, spectemus multo majori ratione Concilium vocare poterimus solemnem illam congregationem hominum, ut recipiat unusquisque, prout gessit.

In Conciliis enim reformatur Ecclesia à pravis moribus, quos hominum, seu malitia, seu infirmitas inducere solet: & hic Christus cum ventilabro justitiæ purgabit aream suam, ac triticum emundabit, ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam.

In Conciliis impii damnantur, hæretici anathematizantur, Simoniaci privantur gradu, & beneficiis, variæque pœnæ statuuntur adversus legum prævaricatores: quid aliud verò erit in Judicio, cum Deus anathemate percutiet omnem terram, separabitque malos de medio Justorum tanquam contumaces, & in malo obstinatos? ac si in tribunali illo horrendo de verbis otiosis reddenda est ratio, quanto magis de scriptis pestilentibus, de scandalis, de hęresibus, de corruptelis Verbi Dei palam, & publicè expositis?

In Conciliis præsidet Spiritus sanctus, nec erratur: nec errabit in Judicio Christus, cum unicuique æqua lance jus suum tribuet. Isaiæ 11. *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ, & intellectus,* &c. *Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ.*

In Conciliis aperitur liber Euangeliorum, ut inter hæreses, & Euangelia judicetur. Quid verò hoc aliud, quàm libri, qui in Judicio aperientur? Apocal. *& libri aperti sunt.* Quos libros venerabilis Beda interpretatur de duobus testamentis, & Alcazar ejus mentem sequitur. Ratherius porro Veronensis, qui sæculo nono florebat, in tract. *de contemptu Canonum,* hoc videtur etiam extendere ab Libros Canonum, qui eduntur in Conciliis. Sed velimus, nolimus, ipsos legis Dei, quos modò tàm obduranter odimus, atque contemnimus, Libros habebimus Judices, ipsos accusatores, quos haberi oportuerat defensores. Scriptum est enim Daniel. 7. &c.

In octava Synodo act. 1. duo ligna posita invenimus cum Euangelio, ut intelligamus etiam crucem in Conciliis propositam fuisse, quæ minimè deerit in Judicio, in quo *parebit signum filii hominis,* Matth. 24. Neque obstat illud Ecclesiæ, *hoc signum Crucis erit in Cœlo, cum Dominus ad judicandum venerit,* nam etiam vera Crux dici potest signum Crucis, idest, instrumentum habens figuram Crucis.

Imagines deferri solitas ad Concilia testatur Gregor. Papa II. epist. 2. ad Leonem Isaurum Imperatorem: sic etiam imagines traditæ fuerant, ipsique Pontifices imagines ad Concilia deferebant, nec ullus ex Christi amantibus, ac Religiosis hominibus iter peragens absque imaginibus peregrinationes obibat, utpotè qui virtute præditi, atque apud Deum probi essent. In Judicio verò non imagines, sed ipsi sancti aderunt omnes.

Jejunium observandum, & eleemòsynæ distribuendæ ante Concilium ex decreto Concilii Ravennatensis 2. rubrica 16. & nobis bonis operibus, & satisfactoriis pro expiatione peccatorum vacandum est, antequam adveniat dies magnus Concilii Generalis.

In Conciliis subscribunt decretis prælati majores, & aliquot magis insignes, ac Religiosi viri, quibus jus competit suffragii, idque tanquam Judices cum Summo Pontifice: sic quoque in Judicio generali Apostoli, ac majores sancti sententiæ Christi ultimæ subscribent tanquam assessores, eamque comprobabunt, juxta illud Psal. 149. *Exaltationes Dei in gutture eorum, & gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis Judicium conscriptum, gloria hæc est omnibus sanctis ejus.*

Denique post Conciliorum definitionem apparent, qui sunt hæretici, qui Catholici. Nam ante definitionem Conciliorum transfigurant se hæretici in Angelos lucis, volunt ipsi haberi pro Orthodoxis, venditant se, quasi soli essent illuminati, ac filii lucis: Catholicos aspernantur quasi errantes, & viam veritatis ignorantes, & qui fideles sunt ab infidelibus tanquam infideles, ac seducti à seductoribus habentur: sed post Concilia Arriani, Macedoniani, Nestoriani, Eutychiani, Acephali, Monotelitæ, Iconoclastæ, Bruisiani, Albigenses, Hussitæ, Lutherani, Calvinistæ, qui se tantoperè jactabant, de hæresi convicti sunt: idem erit post promulgatam Judicii definitionem: qui veri, qui pii, qui fideles, qui Religiosi erant, apparebit, sicut qui falsarii, qui errantes, qui irreligiosi: unde voces illæ impiorum Sap. 5. *Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est: ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis,* &c. ad quæ alludens san-

sanctus Ephrem Syrus tract. 1. de variis tormentis inferni. Tunc amarissimè illachrymantes, ejulantesque dicent: ò quo pacto in negligentia, atque torpore tempus nostrum transegimus? ò quo modo illusi sumus? ò quo modo divinam scripturam audientes, irridentesque nos ipsos irrisimus? ibi nobis Deus loquebatur per scripturas, & non attendebamus, hic jam clamamus, & suam à nobis faciem avertit, &c.

In fine Conciliorum fiunt plures faustæ acclamationes in gratiam Pontificum, Imperatorum, eorumque, à quibus fides integra, inviolataque servata est: pronuntiantur quoque anathematismi, & execrationes contra impios hæreticos, fideique, ac Ecclesiæ, & religionis hostes. Neque istud deerit in Concilio Generalissimo Judicii ultimi. Sancti Christo lætis vocibus acclamabunt, maledictionesque contra impios intorquebunt. Psal. 149. *Exultationes Dei in gutture eorum, &c. ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis*. Dicent lætis vocibus. Vivat Christus altissimus Dei filius, vivat æquissimus Judex vivorum, & mortuorum. Regnet in sæcula sæculorum mitissimus Redemptor noster, mortis triumphator. In nomine Jesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum. Laudetur nomen ejus sanctissimum per omnem æternitatem. Vivat Serenissima Regina Angelorum, Mater, & Virgo incomparabilis. Ametur in sæcula sæculorum immensa Dei bonitas. Vivat martyrum constantia, coronetur Doctorum fides, palmas decoris gerat Virginum puritas. Benedicta sit in æternum perseverantiæ sanctæ invicta firmitas: at contrà intorquebuntur fulmina contra impios. Maledicta sit impietas, & divini cultus negligentia, maledicta sit hæreticorum contumacia; maledicta ingratitudo, Dei oblivio, luxuria, superbia, avaritia, maledicta sit vitiorum cohors, peccatorum spurcitia, &c.

Quod ipse apparatus judicii errores multos evidenter condemnabit.

MAtth. 24. dicitur crucis vexillum judicem Christum præcessurum, *tunc parebit signum filii hominis, & tunc plangent omnes tribus terræ*. Addunt alii reliqua passionis instrumenta apud Uviquerium ca 21. §. 2. versu 1. Id convincet errorem Prædestinianorum, qui putant non pro omnibus Christum fuisse mortuum: ideo enim crux ostendetur, ut cognoscant, quo pretio redempti sunt omnes, & agnoscant consilium iniquitatis suæ, qui de tanta redemptione fructuum noluerunt accipere. Dicitur, quod veniet in magna majestate, & omnes Angeli ejus cum eo Matth. 25. *cum venerit filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli ejus cum eo*. Id arguet errores tot hæreticorum, qui ipsum, aut verum hominem, aut verum Deum negaverunt. Per hæc siquidem tàm vera ejus divinitas, quàm humanitas patebunt.

Dicitur, quod ipsius Apostoli cum ipso sessuri judicabunt. Matth. 10. *cum sederit filius hominis in sede majestatis, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel*. Hoc arguet errorem eorum, qui potestatem Apostolorum, ac Ecclesiæ non desinunt impugnare, cum ad tantam dignitatem promoti erunt primi duces, ac præsules Ecclesiarum. Dicitur, quod voce sensibili proferentur sententiæ tàm pro justis, quàm contra iniquos ob diversa ipsorum opera. Matth. 25. *venite benedicti Patris mei, &c.* Hoc manifestè convincet errores asserentium bona opera non esse meritoria, & quod non datur liberum arbitrium in homine ad benè, & malè agendum: nec enim alia opera laude, aut supplicio digna sunt, quàm quæ fiunt ex libera voluntate non ex necessitate, nec pœnam meretur, qui mandatum sibi impossibile prætergressus sit. Unde & commemorans opera, propter quæ daturus est regnum cœlorum, non commemorat majora sanctorum facinora, ut quod B. Vincentius in equuleo tortus fuerit, & Div. Laurentius in craticula assatus, sed tantùm aliqua vulgaria, & inter homines non valdè difficilia, ut mali videant, quàm facilè illis fuerit hoc ipsum præmium adipisci. Nec enim à te reposcit, amice, ut carnem tuam disciplinæ verberibus dilaceres, ut S. Dominicus: nec noctibus jungas dies in oratione cum S. Francisco: nec te speleo concludas, ut Div. Paulus primus eremi cultor: nec tibi pectus lapidum ictibus dirumpas, ut Div. Hieronymus: absit, sed illud, quod minimo possis laborare facere, quale est fame pereunti succurrere, si tibi suppetit facultas, panis frustum elargiri mendicanti, gressum unicum ad hospitale, ut præclarè observat de Lanuza Episcopus Barbastrensis homil. 6. de extremo judicio §. 14.

Tantum abest ab æquitate Christi judicis, ut in illo judicio illos tantùm percutiat anathemate, quibus non fuerit liberum benè agere in vita, quod deesset illis gratia, qua mandata Dei possibilia ipsis fierent, aut auxilio, & gratia sufficienti privati fuerint durante vita, ut in hoc judicio justè possent excludi à gloria. Quæ non esset necesse amplius hic repetere, nisi essent, quibus hæc dogmata placeret in Theologiam comportare, quibus quamdam reprobationem ex mero beneplacito divino cum æquitate summa judicii divini, in quo rationes omnium discutiendæ sunt, concordare moliuntur. Quasi verò talis reprobatio judicii æquitati non contradiceret.

Controversiæ hujus Concilii Generalissimi.

QUia verò ad singula ferè Concilia Generalia, præcipua aliquot capita controversiarum adjunximus, non pigebit & in hoc ultimo Concilio omnium Generalissimo etiam aliqua addere ad hujus controversias spectantia. Hæc porro tractant Theologi omnes, qui cursum Theologiæ ad finem usque perduxerunt, nec difficile erit in quolibet ex iis similia reperire. Sequuti tamen sumus in istis Authorem, qui nobis tunc erat ad manum, Pelbartum de Theminat in rosario Theologiæ pag. 4. aliquibus immutatis, detractis, aut additis, ut melius visum est, iis maximè, quæ inservire possunt ad convincendos hæreticos, & quosdam errores in hoc sæculo grassantes.

Utrum sit futurum Judicium Generale?

ARguitur, quod non; quia dicitur Nahum 1. *Non judicabit* Deus *bis in idipsum*, sed nunc Deus judicat de singulis hominum operibus, cum post mortem unicuique pœnas, vel præmia secundum merita reddet. Et etiam in hac vita quosdam pro malis, vel bonis operibus punit, vel præmiat, ergo videtur, quod non sit aliud Judicium futurum. Item in nullo Judicio executio sententiæ præcedit Judicium, sed sententia divini Judicii est adeptio regni, vel exclusio à regno, ut patet Matth. 25. cum ergo aliqui adipiscantur regnum æternum, & rursus quidam ab illo perpetuo excludantur: videtur, quod nullum aliud Judicium sit futurum post illud particulare, quo quis judicatur in morte.

Item propter hoc aliqua in Judicium oportet adduci, quia dubium est, quid diffiniendum sit de eis: sed ante finem mundi determinata est unicuique damnatorum sua damnatio, & cuique Sanctorum sua beatitudo, videtur igitur, quod non oporteat aliquod Judicium fore futurum.

In contrarium dicitur Joan. 5. *Procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem Judicii*, igitur erit aliquod generale judicium futurum. Respondetur, quod futurum sit generale judicium, est notum ex fide, & ratione. Et probat D. August. xx. de Civit. Dei utriusque testamenti scripturis. Unde Salvator exprobrando civitatibus, ubi multas virtutes fecerat, dicebat; *Verunta-*

runtamen dico vobis, Tyro, & Sydoni remissius erit in die judicii, quàm vobis, Matth. 11. Et paulo post, inquit civitati. *Amen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii, quàm tibi*. Ubi evidentissimè hic prædicit diem judicii esse futurum. Atque hoc semper crediderunt Judæi, imo & ante diluvium hoc prædixerat septimus ab Adam Enoch, cum hoc esset maximum frænum ad continendos homines à peccatis, & libidinibus, quæ illius tempore abundabant. Refertque Prophetiam ejus Judas in sua epistola Canonica, quam Prophetiam potui viva voce edere, & hæc per traditionem conservari, ut de libro Enoch necesse non sit sermonem instituere, rationes sunt.

Prima est D. Aug. super Psal. 54 *Contristatus sum in exercitatione mea*. Veniet finalis determinatio, ut nec boni ultra exerceantur per malos, nec mali corrigantur à bonis; debet enim finaliter separari purum ab impuro, ut sic impuri religentur, & pœnis, & carceribus, sicut ostendit per totum lib. 20. de Civit. Dei. Debet enim multitudo prævisa ad regnum actu determinari ad possidendum illud, & tota alia multitudo relinqui carceri, ut sic sit sequestratio duarum civitatum scilicet supernæ Hierusalem, & Babylonis. Secunda est congruentia: quia non sufficit secreta justitia in politia, ex quo non est omnibus nota; ergo non videtur sufficere punitio malorum occulta, nec retributio etiam bonorum, nisi fiat, præsentibus omnibus, & hoc est, quod dicit Apost. 1. Corinth. 4. *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium*. Ut quilibet in speciali sua merita, aut demerita consideret, ac quoad alios tàm personas, quàm merita, & demerita in generali attendat, ut puta omnes relictos in terra reprobos, omnes obviam Christo raptos in aera. Vel ut omnium cogitationes tàm personarum, quàm meritorum, aut demeritorum etiam in speciali divino miraculo causentur in quolibet. Ex quo enim cognitiones tales non sunt oppositæ formaliter, & possunt successivè in eodem intellectu succedere, quid mirum, si possit Deus eas simul infundere? & si sic fiat, tempus nullum, aut modicum exigitur. Vel ut divino miraculo unico actu intelligendi in quolibet quilibet se, & alios distinctè cognoscat, & merita, & demerita; nec mirum, si Deus possit talem actu producere speciem, quæ hæc omnia simul repræsentet. Tertia congruentia, ut sicut fuit unus exitus omnium rerum in creatione à Deo; ita decet, ut sit una finalis reductio ad fines debitos unicuique per operationem istam à Deo, de qua Salvator Joan. 5. *Pater meus usque modò operatur, & ego operor*.

Adde id judicium præter privatum, debere compensare justorum damna, quorum virtus in hac vita sæpe latuit, & opprobriis, ac irrisionibus oppressa fuit, & abscondita: unde illud sapientiæ 5. *Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum*, &c. corpus quoque peccati complex apparere debet judici. Sed & Deus vult justitiam suam omnibus probari, & inscrutabiles sapientiæ suæ vias manifestari: ut enim, qui periodum solam orationis legit, non planè concipit sensum ex antecedentibus, & consequentibus suspensum: sic effecta providentiæ non satis videntur, donec totus contextus Conciliorum Dei appareat. Quin etiam quorumdam scelera non sunt completa ante finem mundi. Arrius, Pelagius, Mahometus, Lutherus, Calvinus in multos annos produxerunt scelera sua per doctrinam nempè, & exemplum. Quare expectandus est sæculorum exitus, ut frondes, & fructus integros videant, carpantque longam proborum mercedem ab iis, quos deceperunt. Fœcunda fuerunt eorum scelera in alieno solo, ut scribit acutè Joannes Eusebius in *Theopolitico* pag. 1. cap. XV. & XVI.

Ad primum argumentum respondetur, quod quilibet singularis est quædam persona, & etiam est pars totius humani generis, unde ei duplex judicium de-

A betur. Unum particulare, quod de eo fiet post suam mortem, quando recipiet juxta ea, quæ in corpore gessit, quamvis non totaliter, quia non quoad corpus, & hoc secundum, quod est persona. Aliud judicium debet esse de eo, secundum quod est pars totius humani generis; sicut aliquis judicari dicitur secundum humanam justitiam, quando etiam judicium datur de communitate, cujus ipse est pars. Nec Deus judicat bis in idipsum: quia non duas pœnas pro uno peccato infert, sed pœna, quæ ante judicium completè inflicta non fuerat, in ultimo judicio complebitur, scilicet in corpore, & anima.

Ad secundum dicitur, quod propria executio illius generalis judicii est vocalis separatio bonorum, & malorum ab invicem: quæ separatio generale judicium non præcedet: sed nec hoc judicium præcessit executio:
B quia boni post judicium amplius præmiabuntur, tùm ex corporis gloria, tùm etiam ex Sanctorum numero, & meritis, & per contrarium similiter reprobi punientur. Ad tertium dicendum, quod quamvis cuilibet homini ante judicium generale sit certa notitia de damnatione, vel præmio, non tamen omnibus innotescit omnium justa præmiatio, vel damnatio, &c.

Utrum in judicio Christus ab omnibus videbitur in forma gloriosa?

Arguitur, quod non: quia oculus non potest videre nisi in proportionata distantia; sed in judicio aliqui ita erunt remoti à Christo propter maximam hominum multitudinem, quod erit distantia improportionata oculo ad videndum Christum: ergo
C non videbitur ob omnibus, nec in forma gloriosa, nec aliter. Item lumen corporis glorificati improportionabile est oculo non glorificato, sed damnati non habebunt oculos glorificatos, ergo humanitatis Christi gloriam non videbunt. Item visio humanitatis Christi delectabilis est videnti, sed damnati nullam delectationem habebunt; ergo non videbunt gloriosam Christi humanitatem.

In contrarium dicitur Luc. 21. *Tunc videbunt filium hominis in nube venientem cum potestate magna, & majestate*: Respondetur, quod sicut dicit D. Augustinus lib. 1. de Trinit. boni, & mali visuri sunt judicem vivorum, & mortuorum: sed proculdubio eum mali videre non poterunt nisi secundum formam, qua filius ho-
D minis est, sed tamen in claritate, in qua judicabit, non in humilitate, in qua judicatus est. Cujus ratio est, quia judicare, & judicari actus sunt oppositi. Primus respicit potestatem, secundus verò infirmitatem. Et ideo sicut in primo adventu, quando venit, ut pro nobis judicaretur, apparuit in natura humana mortali: ita in secundo adventu, quando veniet, ut judicet, apparebit omnibus in forma humana gloriosa. Et quamvis mali visuri sint gloriam corporis, gloriam tamen animæ ejus non videbunt, nec oculo corporali, nec intellectuali; nisi in quibusdam effectibus suis, de quibus dolebunt. Sed eam boni videbunt, & quantum ad gloriam corporis oculo corporali, & quantum ad gloriam animæ, mentali.

Deinde oportet, ut majestate judicis veniat, qui prius in humilitate peccatoris venerat. Oportet enim
E ut cum confusione impii illum videant, quem cum impudentia cruci affixerunt, talio reddendus est filio Dei, ait ibid Eusebius.

Ad primum argumentum dicendum, quod nullus tantum distabit, quin ipsum videat, qui erit in aere eminens, & maxima claritate refulgens, & ideo valde à longinquo poterit videri. Vel potest dici, quod sicut supernaturaliter fiet, ut sua vox à remotioribus partibus audiatur, quæ per naturam non posset audiri: sic supernaturaliter fiet, ut à remotiori loco videatur.

Ad secundum dicendum, quod in potestate hominis glorificati est, ut ostendat gloriam corporis sui oculo

non

non glorificato, ergo multo fortius est hoc in potestate Christi, qui est Deus, & homo simul.

Ad tertium dicendum, quòd quamvis videre corpus gloriosum Christi sit per se delectabile, tamen per accidens erit reprobis tristabile: quia erunt ejus inimici, & invidebunt ei; inimicus enim tristatur videndo gloriam illius, quem odit. Et Christus apparebit in forma gloriosa non tantùm bonis, sed etiam malis, & non erit differentia ex parte apparentis, sed ex parte recipientium: boni enim recipient gloriosam formam cum gaudio; sed mali cum confusione, & pœna, confundentur enim in aspectu ejus, & non poterunt ejus sustinere intuitum propter conscientiæ remorsum, & propter expectationem ferendæ sententiæ contra eos; è contra boni delectabuntur.

Utrum Christus in judicio etiam malis apparebit in forma divinitatis?

Arguitur, quod sic; quia reprobi, qui noluerunt credere Christum esse Deum, tunc non dubitabunt ipsum esse Deum: igitur Christi divinitas tunc eis erit manifesta.

In oppositum est, quod dicitur Joann. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te verum Deum*. Cum ergo videre Deum sit vita æterna, & reprobi numquam sint habituri vitam æternam; ergo numquam videbunt Christi divinitatem.

Respondetur, quod duplex est notitia divinitatis. Una per signa, & effectus, alia in propria forma, & essentia. Unde reprobi habebunt cognitionem de Christi divinitate, quia per signa certissima, & effectus manifestos cognoscent, quod ipse est Deus omnipotens, videbunt enim totam naturam sibi subjici; cognitionem autem, quæ est in forma propria, per apertam visionem non habebunt. Cujus ratio est, quia talis visio est omnino oculis peccatorum improportionabilis, ideo omnibus, qui non sunt sublimati per abundantiam gratiæ, & gloriæ, non apparebit. Ratio est, ne summè delectentur. Visio enim divinitatis esse non potest sine summa delectatione. Unde dicitur, humanitatem Christi videbunt mali, ut timeant, divinitatem ejus non videbunt, ne gaudeant, secundum quod dicit Esaias cap. 26. *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei*.

Ex his patet responsio argumentorum.

Utrum Christus veraciter judicabit mundum in valle Josaphat?

Arguitur, quod sic; quia dicitur Joel. 3. *Adducam omnes gentes in vallem Josaphat, & disceptabo cum eis*. Item Act. 1. *Quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, ita veniet*; sed ascendit de monte Oliveti, qui præeminet valli Josaphat, ergo videtur, quod ibi judicabit.

In contrarium Magist. in 4. dist. 48. reprehendit eos, qui putant Dominum descensurum in vallem Josaphat. Nam homines omnes comprehendi in illa valle non possent. Respondet Richard. in 4. dist. 48. art. 1. quæst. 7. quod Christus non descendet in vallem Josaphat, sed super montem Oliveti, de quo in Cœlum ascendit, residebit in aere in loco alto, ut ab omnibus possit videri. Et fortè parum citrà locum illum, in quo Apostoli desierunt corporaliter ipsum videre, quando ascendebat in Cœlum. Homines autem congregabuntur in vallem Josaphat, cui propinet mons Oliveti. Et quot in illo poterunt capi, tot erunt ibi, alii circa vallem, quidam propinquius, quidam remotius. Electis tamen existentibus ad dexteram judicis non in terra, sed aere, juxta Thessal. 4. *Rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera*. Si enim non rapientur in aera nisi post judicium, quando cum judice ibunt in Cœlum: non dicerentur

A rapi obviam Christo, sed post Christum. Viri tamen perfecti eminentius, & magis prope judicem erunt. Reprobi verò erunt à sinistris judicis, sicut expressè habetur in Euangelio, & erunt in terra. His concordat Magist. in 4. dist. 47. quod boni rapientur obviam Christo in aera, reprobis in terra, quam dixerunt, remanentibus. Et tunc recitabuntur præconia illorum bonorum. In quo satis apparet, quod raptus bonorum in aera est ante istam disceptationem scriptam Matth. 25. Et est magis congruum, quod sit in aere super montem Oliveti, quàm super locum, in quo passus est, quia passus est in forma infirma; sed judicabit in gloriosa: sicut in gloriosa ascendit. Franciscus verò de Maronis in 4. dist. 47. narrat unam opinionem, quam dicit se nescire, an vera sit, nec ego. Quæ quidem opinio ponit stationes in judicio. Sancti erunt sursum expectantes Christum, donec compleat judicium: Infideles jam judicati deorsum in terra. Illi, qui judicabuntur, & regnabunt, à dextris; qui verò condemnabuntur, à sinistris. Parvuli, qui solo merito Christi sunt salvati ante Christum; parvuli autem, qui solo originali peccato perierunt, erunt retro.

B

Ad primum argumentum dicendum, quod non dicit, quod Christus erit in valle Josaphat; sed quod gentes in illo loco, & circa congregabuntur, & hoc consonat Euangelio, quia dixit Angelus Luc. 1. *Dabit ei Dominus Deus sedem David Patris sui*; David autem regnavit in Hierusalem, juxta quam erit judicium. Ad secundum dicendum, quod nihil concludit, nisi quod judex erit super montem Oliveti, quod verum est.

Sed diceret. Unde est, quod Dominus locum judi-
C cii revelabit Prophetis, sed non horam judicii? Respondet S. Bonavent. in 4. dist. 48. art. 1. quæst. 4. quia non erat eis utile revelare; nec nobis utile nosse, sed perutile ignorare, tùm propter nostram utilitatem, tùm propter illud Jacob. 2. *Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis incipientes judicari*; & sic certitudo loci non ita impedit à timore, sicut certitudo temporis.

Utrum tunc cognoscet homo omnia peccata, quæ fecit?

Arguitur, quod non: quia quanto homo habet perfectiorem charitatem, tanto magis dolet de his, quibus offendit Deum. Sed si electi perfectiorem
D in judicio habebunt charitatem, quam habuerunt in hac vita: ergo, si cognoscerent ea, vehementer dolerent. Item reprobi non cognoscent bona, quæ aliquando fecerunt, quia de illis gauderent: ergo à simili nec electi cognoscent peccata, quæ aliquando habuerunt, ne de ipsis dolerent.

In contrarium dictat ratio, ut accusantes, defendentes, testificantes cognoscant ea, quæ versantur in judicio: sed secundum Apostolum judicio cogitationes erunt accusantes, aut defendentes Rom. 2. testimonium conscientia illis perhibente. Et in judicio omnia hominum facta versantur; ideo omnia tàm bona, quàm mala ad memoriam reducentur.

Respondet Richard. in 4. dist. 44. art. 7. qu. 1. quod in judicio cognoscet quilibet homo omnia peccata, quæ
E fecit. Ratio enim dictat, quod tàm illis, contra quos datur sententia, quàm illis, pro quibus fertur sententia, manifestari debeat causa, ut non tantùm assistentibus appareat rectitudo sententiæ judicis, sed etiam illis, contra quos profertur, ut etiam illi majorem rationem habeant justitiam diligendi, & aliis non detur occasio murmurandi. Ideo dico, quod in extremo judicio mali cognoscent ea, pro quibus damnabuntur; & boni ea, pro quibus præmiabuntur, ut mali ex illa cognitione amplius affligantur, & boni amplius consolentur.

Ad primum argumentum potest dici, quod cum actus

actus activorum sit in patiente disposito, electi eo, quod totaliter erunt perfecti per gloriam, erunt totaliter indispositi ad susceptionem doloris, juxta illud Apocalypf. 21. *dolor non erit ultra*. Ad secundum dicendum, quod mali cognoscent bona, quæ aliquando fecerunt, & ex hoc amplius affligentur. Magnus enim dolor est, cum homo cognoscit multa perdidisse bona. Unde Boet 2. de consol. ait. In omni adversitate fortunæ infelicissimum genus est infortunii fuisse felicem. Vel potest dici, quod reprobi post resurrectionem ita perfectè erunt à pœna possessi, quod omnino erunt indispositi ad gaudii susceptionem: & licèt placeant eis bona, quę fecerunt, quia sciunt se minus punitos, quàm si ea non fecissent; tamen illa complacentia nullum poterit eis gaudium gignere propter ipsorum indispositionen ad gaudendum.

Utrum omnia videantur simul ab omnibus in judicio existentibus?

Arguitur, quod sic; quia dicitur Job 8. *Induetur confusione*. Gloss. viso judice mala omnia ante oculos mentis versantur. Item etiam ratione videtur, quia insimul infligetur tota pœna, ergo simul, & scienter ponderabitur culpa. Si ergo magnitudo culpæ pendet ab actibus, & circumstantiis, & earum iteratione; omnia hæc manifestari debent simul.

In contrarium arguitur, quia unum solum intelligimus secundum Philosophum, ergo non plura simul; non ergo poterunt omnia simul videri. Item in damnatis non erit natura melior, quàm nunc est, ergo si eorum intellectus non potest plura intelligere simul, nec tunc poterit: quod si tunc poterit, ergo sublimatus erit. Respondet S. Bonavent. ubi supra quæst. 3. quod omnes repentè simul omnia peccata videbunt, & credendum est magis, quod simul. Ad quod intelligendum, notandum, quod simul videre multa, hoc potest esse tripliciter; aut ratione ejus, in quo videt; quia videt multa uno intuitu, & sic in speculo æterno est videre multa, quia idem homo ibi videt diversa; aut ratione sublimitatis intellectus, qui efficitur deiformis per gloriam, unde videt multa, sicut Deus, licèt non omnimodè, sicut Angelus beatus simul cognoscit Deum in se, & creaturam in Deo, & in proprio genere: aut ratione divinæ virtutis hoc facientis, quæ tamen non efficit gloriam, ut ostendat ei exemplar externum, sed levat intellectum, ut possit aliquid supra se, vel ad gloriã, vel ad pœnam. His tribus modis videbunt animæ bonæ in judicio. Primis duobus modis in patria, sed tertio tantùm modo animæ malæ in judicio. Utrum autem post sic videant in inferno, hoc non determino, quamvis non improbabiliter dici possit, ut pœna unius sit consummata, & uniformis.

Ad primum dicendum, quod illud verum est per virtutem divinam. Ad secundum dicendum, quod illa sublimatio potius est depressio, scilicet in ostensione omnium turpitudinum. Sicut enim recogitatio multorum bonorum amplificat lætitiam: ita recogitatio multorum malorum amplificat tristitiam. Post librorum conscientiæ apertionem erit judicii disceptatio.

Sed diceres contra prædicta. Videtur, quod non videantur in judicio omnia nudè, saltem quoad operum circumstantias, quia dicunt electi Matth. 25. *Quando vidimus te esurientem?* & similiter dicunt reprobi. Respondet Lyra ibidem, quod non est quæstio procedens ex ignorantia, quia justi certitudinaliter cognoscent, quod opera misericordiæ facta Christi membris, Christus reputat sibi, & è converso. Hìc est quæstio admirationis pro magnitudine gratiæ, quæ fiet electis; & miseriæ, quæ infligetur reprobis.

A

Utrum in judicio erit vocalis disceptatio?

Arguitur, quod non; quia Sap. 4. dicitur, *dirumpet illos inflatos sine voce*. Et August. 20. de Civit. dicit, quod Deus conscientiam reproborum convincet sine ulla sermonum prolixitate.

In contrarium dicit Greg. 26. Moral. quod illi reprobi verba judicis audient, qui ejus fidem saltem verbo tenuerunt: sed hoc de verbo Dei interiori intelligi non potest, ergo intelligitur de verbo vocali. Respondet Richard. in 4. dist. 47. art. quæst. 2. quod dixerunt aliqui, quod nulla ibi erit disceptatio vocalis, sed tantùm mentalis, quia vocalis esset superflua, eo quod illi, qui erunt in judicio, mutuò cognoscent conscien-

B tias suas: opinionem suam confirmantes per D. Augustinum 20. de Civit. quod simul omnes, & singuli judicabuntur: sed si cum quolibet in singulari, esset disceptatio vocalis, illud judicium per maximum tempus protenderetur. Alii, qui magis videntur concordare cum sensu sacræ Scripturæ, dicunt, quod ibi erit disceptatio & mentalis, & vocalis, quia Christus, qui judicabit, Deus est, & homo; ideo judicabit modo divino, & humano: ex hoc erit majus gaudium sensibile bonorum, & major dolor sensibilis reproborum. Unde non erit frustra: ac sicut in corporali ejus apparitione gaudebunt justi, & tristabuntur reprobi. Mentalis ergo, & vocalis erit citatio, quia etiam mentaliter ad judicium vocabuntur: & etiam per ministerium Angelorum, justa illud Matth. 13. *Mittet Angelos*

C *suos, & congregabit electos suos*, quod facient Angeli cum tuba. Mentalis etiam, & vocalis erit reproborum accusatio, accusabunt enim eos conscientiæ eorum secundum Apostolum Rom. 2. Et erit iniquitas, quæ erit omnibus manifesta. Christus autem vocaliter accusabit eos, ut habetur Matth. 25. dicens eis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare, &c.* Nec hoc erit contra formam recti judicii, quod judex proponet contra eos, quia ipse procedet ex officio suo. Testificatio etiam erit mentalis, & vocalis, quia omnes videbunt conscientiam cujuslibet; itaque in conscientiis propriis testificabitur quilibet esse verum illud, de quo conscientia accusabit impium. Angeli etiam, qui fuerunt custodes eorum, specialiter testificabuntur contra eos; quod non tantummodo tenent fideles, sed

D etiam Philosophi plures, ut patet in lib. de Deo Socratis. Homines etiam electi vocetenus contra eos testificabuntur. Sententia etiam definitiva non tantùm mentaliter, sed etiam vocaliter referetur; ut patet Matth. 25.

Ad primum dicendum, quod illud verbum debet intelligi de voce excusationis, quia erunt inexcusabiles, & sic exponit gloss. ibidem. Ad secundum dicendum, quod August. non dicit, quod fiet sine sermone, sed dicit sine sermonis prolixitate.

Utrum disceptatio erit de solis operibus misericordiæ?

Arguitur, quod non, quia dicitur Matth. 12. *De omni verbo otioso, quod locuti sunt homines, red-*

E *dent rationem de eo in die judicii*. Item omnia debent versari in judicio, pro quibus est sententia ferenda; sed sententia contra reprobos non solùm proferetur pro defectu operum misericordiæ tantùm; sed etiam pro aliis criminibus: ergo non tantùm erit disceptatio, &c.

In contrarium habetur Matth. 25. ubi Salvator non dicit aliquam disceptationem futuram, nisi de operibus misericordiæ. Respondetur, quod multa sunt alia opera illis præstantiora, ut opera misericordiæ spiritalia, Martyrium, & alia: nec est ratio, cur minus laudabilia discutiantur aliis silentio præteritis. Tamen in judicio erit disceptatio mentalis, & vocalis. Prima erit de omnibus operibus non tantùm in speciali, sed etiam in singulari. Utrum autem de aliis ope-

operibus, quàm de operibus misericordiæ ibi vocalis aliqua disceptatio sit futura, certum non est apud omnes, quamvis satis certum sit, quod fiet præcipuè de illis, ut appareat omnibus manifestè, quòd qui peccata per opera misericordiæ non redemerunt, indigni sunt misericordia. Juxta illud Jacobi 2. *Judicium sine misericordia*, scilicet salvante, *illi, qui non fecerit misericordiam*. In hoc tamen peculiaris est opinio Leonardi Lessii lib. 13. de perfectionibus divinis, quod Christus Matth. 25. formam judicii describens meminerit potiùs operum misericordiæ, quàm aliorum, ut homines, præsertim plebeios, qui ad spiritualia, & majora parum sunt comparati, excitaret, ut quæ sint utilissima ad obtinendam remissionem peccatorum: hanc autem rationem in judicio cessaturam, in quo etiam innumeri salvabuntur, qui talia opera non fecerint, ut infantes, Religiosi, & pauperes.

Nec quidquam argui potest in Lessii verbis, sed in hac parte Protestantes in Dei justitiam, & in ipso ingenitum odium peccati, impiissimi plane inveniuntur. Volunt enim nullum scelus, infidelitate excepta, fidei justitiam, & gratiam adoptionis expellere. Quamobrem quando ad tribunal supremum homines sistendi, tunc secundum eorum sententiam inquiret solùm Deus, an crediderint, nec ne: reliqua ad impletionem mandatorum ipsius, adeoque ad observantiam juris naturalis pertinentia dissimulanter, aut ignoranter relinquet, minime ea examinaturus, aut judicaturus. Enim verò blasphemum affirmare puritatem divini judicii tàm in hac vita, quàm in altera, non prosequi odio animam, & propter fidem superstitem non imputare credentibus alia peccata: quandoquidem fidei præsentia ea potius exhibeat in oculis Dei turpiora, pœnisque majoribus digniora. Hujusmodi Dei judicium mancum certe vel uni hominum operi nempe fidei adstrictum, quod Protestantes tamen nefario dogmate Deo permittunt: affirmantes ipsum non prosequi odio adulteros, ac rebelles in suos principes, si modò credant: non transcripturum similes ad pœnas æternas, si credentes solùm invenerit. An Dalilæ istæ umquam cœlestem Samsonem dementabunt, vel cæcum exhibebunt, quo minus ipsorum horrenda dogmata, flagitiaque ab alto despiciat?

Uvestenus l. 5. de mor. reip.

Argumenta ad partem primam procedunt de disceptatione mentali; Argumentum verò ad partem secundam de vocali.

An excusatio dicentium sibi gratiam defuisse, in judicio à Christo admittenda?

NOstrorum temporum infelicitas inducit hanc quæstionem. Cum enim non paucis, iisque scientiæ nomine commendatis videatur gratiam sufficientem, ac multo magis efficacem, sine quibus nullum bonum salutare perficitur, omnibus non dari adultis, ac ratione utentibus, sed has gratias ex mero Dei placito his, non illis distribui, prout Deus voluerit, nec ullum medium ordinarium à Deo institutum esse ad has gratias acquirendas, quasi essent gratiæ gratis datæ, quæ ad aliorum utilitatem dantur quasi sorte quadam, iis, quibus inspirat Spiritus S. prout vult: inde colligi posse videtur reprobos in judicio, à quibus exigetur ratio defectus, ac inopiæ bonorum operum, exceptione legitima uti posse, dicendo sibi gratiam aut sufficientem, aut efficacem non adfuisse, nec in eorum potestate situm fuisse, ut haberent. Enimvero sicut si exigeretur ab homine ratio, cur non prophetaverit, miraculave non patrarit; legitima esset excusatio, dicendo gratias gratis datas ad hæc peragenda non dari omnibus: ita profectò de bonis operibus minime adimpletis dici posset, gratias gratum facientes, ut sufficientem, & efficacem non dari omnibus ad bona opera perficienda: sibi ergo non magis

A imputari posse ad reatum, & damnationem defectum bonorum operum non concessis sibi gratiis gratum facientibus ad ipsa exequenda, quàm defectum miraculorum, aut prophetiarum non concessis sibi gratiis gratis datis, quibus hæc patrantur.

Et certè propter hanc rationem non exquiretur in judicio ab omnibus, cur miracula non patrarint, nec erit ista causa condemnationis eorum, quibus hę gratiæ gratis datæ non impertitæ sunt: cur ergo exquiratur ratio de defectu bonorum operum ab iis, quibus denegatæ fuerunt gratia sufficiens, aut efficax quocumque nomine censeantur? Unde patere potest, quantum imminuant fidem judicii generalis hujus doctrinæ assertores: cum justitia Dei non appareret in hoc judicio, nisi impii durante vita potuissent bene operari auxilio talis gratiæ, quam ideo asserunt omnes scripturæ. B

Quod inde orietur confusio impiis.

REspondetur, quod prout ex sacris colligere possumus scripturis. Primo separabuntur ab invicem boni à malis, ac ipsis malis in terra remanentibus, electi elevabuntur in aera, sicut dicitur Matth. 25. *Separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis, & statuet oves quidem à dextris, hædos vero à sinistris*. Deinde reprobos iterum secundum impiorum demerita in diversis aciebus coarctabunt Angeli, secundum quod dicit Salvator Matth. 13. C *Tempore messis dicam messoribus; colligite primum zizania, & alligite ea in fasciculos ad comburendum*. Et ibidem. *Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum*. Secundò reprobi videntes electos rapi gloriosè in aera turbabuntur: dicentes illud Sap. 5. *Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperii; ecce quomodo computati sunt inter filios Dei: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quid nobis profuit superbia, jactantia, divitiarum copia quid contulit nobis? transierunt omnia, sicut umbra*. Tertiò reprobi flebunt fletu magno universaliter. Zach. 12. *Plangent terra, familiæ, & familiæ seorsum*, & Matth. 24. *Et plangent se omnes tribus terræ*. Quartò reprobi vallabuntur undique. Unde Greg.* D Ô quàm angustæ erunt viæ reproborum undique! superius erit judex iratus, inferius horrendum chaos, à dextris peccata accusantia, à sinistris dæmonia infinita ad infernum trahentia, intus conscientia urens, exterius mundus ardens, latere erit impossibile, apparere intolerabile. Quintò judex feret sententiam pro electis, in qua quatuor continentur, prout dicitur Matth. 25. Primum invitatio amorosa; ibi, *venite*. Secundum commendatio dulcorosa; ibi, *Benedicti Patris mei*. Tertium remuneratio copiosa; ibi, *possidete paratum vobis regnum*. Quartum perpetuatio gloriosa: ibi, *quod vobis paratum est à constitutione mundi*. Et concludit rationem dicens. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Sexto in sententia reproborum similiter continebuntur quatuor. Primum separatio, ibi, *discedite*. Secundum exprobratio, ibi, *maledicti*; ubi Chrysostom. dicit, quod E multa reprobis tunc Judex objiciet dicens: Creavi vos ad imaginem, & similitudinem meam, & vos eam nequiter prophanastis: Angelorum meorum custodiam dedi vobis, & vos eorum monita contempsistis; Patriarchas, Prophetas, Apostolos misi vobis, & eos audire noluistis. Insuper homo factus sum pro vobis, triginta annis serviens vobis salutem vestram procurando, discurrendo, jejunando, prædicando, in oratione pernoctando, at mea monita derisistis, neglexistis, contempsistis. Insuper pro vobis venditus sum, ligatus, conspputus, & flagellatus, crucifixus, felle, & aceto potatus, mortuus sum, ubi est tantarum mearum injuriarum fructus? Ego paradisum vobis aperui, gratiam meam obtuli, semper

**Quida[m] tribuunt D. Anse[l]mo.*

per juvare paratus fui, regni mei gloriam vobis repromisi, non coegi vos, sed libertatem spiritus vobis dedi, amorem solummodo, & voluntatem bonam à vobis requisivi. Quid ultra debui facere, & non feci? ecce ista columna, ad quam pro vobis ligatus fui; ecce flagellum, quod me cecidit, ecce hoc caput, quod pro vobis spinis coronatum est, ecce crux, in qua pro vobis pependi, vos autem contempsistis, & res terrenas plusquam meam justitiam amastis. Insuper videbatis me in membris meis per domos circumire, & esurire, & non dabatis manducare, corda vestra indurantes. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* Tunc clamabunt, & dicent, *quando vidimus te, &c.* Tertio in sententia reproborum continetur inflictio pœnæ, cum dicitur *in ignem*. Quarto in illa sententia continetur irrevocabiliter pœnæ perpetuatio; cum dicitur, *æternum*. Et quis poterit habitare cum ardoribus æternis?

Nec tàm cito lata erit sententia, quin eam sequatur exequutio: quia cum Judex sit omnipotens, sermo ejus ita erit efficax, ut ignis, quo mundus ardebit, irruat in miseros, eosque undique involvat, simulque terra sub eorum pedibus ad inferos usque maximo hiatu se aperiat, ut tota multitudo damnatorum cum igne involvente, videntibus sanctis omnibus, præcipitetur. Quod totum fiet cum immenso fragore, & strepitu, tùm ignis corripientis, tùm terræ dissultantis, tùm hominum cadentium, gementium, ululantium, exclamantium. Quæ colligit Lessius lib. 3. *de perfect. divin.* cap. 23. ex his scripturæ locis Psal. 96. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, nimirum post latam sententiam. Psal. 139. *Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos, in miseriis non subsistent*. Cadent, quia ex alto vi sententiæ judicis in eos ignis cum carbonibus ardentibus immittetur, quo in ignem inferni dejiciantur. Psalm. 93. *Mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea*. Ubi loquitur Propheta de extrema illa foveam, in quam cadent omnes peccatores in die judicii.

Quanta futura sit majestas Præsidis hujus generalissimi Concilii?

ET *vidi*, ait D. Joannes Apoc. 20. *Thronum magnum, & candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit Terra, & Cœlum, & locus non est inventus in eis.* Si litteram spectes, vix poterit intelligi, quo pacto Cœlum, & Terra fugiant à conspectu throni, in quo sedebit Christus in judicio. Ideo quidam dixerunt, quod Christus in judicio adeo lucidus, adeo sanctus, & perfectus apparebit, ut omnis perfectio, quæ inveniri potest in Celo, & in Terra, idest, in Angelis, & hominibus, nihil prorsus æstimari debeat: sicut enim adveniente sole, & superlucente in hemisphærio nostro, statim lux stellarum evanescit, quæ nihil est in comparatione fulgoris solis, & quasi dictæ stellæ videntur fugere, & non habere locum, imo desinere esse in præsentia luminis: ita in judicio in conspectu Christi, omnis species, & sanctitas tàm Angelorum, quàm hominum quasi æstimabitur nulla comparativè ad speciem, pulchritudinem, & sanctitatem Christi: unde dicitur fugere Cœlum, & Terram à conspectu ejus, & non esse eis locum. *Michael Arelatensis in Apocal.*

Malim dicere hic figuram esse sanctæ rhetorices, qua utitur scriptura ad denotandam, & dipingendam paucis verbis majestatem Christi in judicio ultimo, ac quàm terribilis erit, à cujus primo intuitu Cœlum, & Terra fugam arripiunt non audentes in conspectu ejus stare, aut permanere. Quid ergo miselli homunciones, rei, ac plurimorum peccatorum sibi conscii? audiendus Tertullianus libr. *de spectaculis*, his verbis concludens, descriptione extremi judicii, in quo spectaculum exhibebitur, cui nullum aliud par, aut simile unquam extitit. *At enim*, inquit, *supersunt alia spectacula, ille ultimus, & perpetuus dies, ille nationibus insperatus, ille derisus, cum tanta sæculi vetustas, & tot ejus nativitates uno igni haurientur. Quæ tunc spectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? ubi gaudeam, ubi exultem, spectans tot, ac tantos reges, qui in Cœlum recepti nuntiabantur, cum ipso Jove, & ipsis suis testibus in imis tenebris congemiscentes? item præsides persecutores Dominici nominis sævioribus, quàm ipsi, flammis sævierunt, insultantibus contra Christianis liquescentes? quos præterea sapientes illos philosophos coram discipulis suis una conflagrantibus erubescentes, quibus nihil ad Deum pertinere suadebant, quibus animas, aut nullas, aut non in pristina corpora redituras affirmabant; etiam Poetas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, sed ad inopinati Christi tribunal palpitantes? tunc magis tragœdi audiendi, magis scilicet vocales in sua propria calamitate: tunc histriones cognoscendi solutiores multo per ignem: tunc spectandus auriga in flammea rota totus rubens: tunc Xistici contemplandi non in gymnasiis, sed in igne jaculati, nisi quod nec tunc quidem illos vellem visos, ut qui malim ad eos potius conspectum insatiabilem conferre, qui in Dominum desævierunt. Hic est ille (dicam) fabri, aut quæstuarii filius, sabbati destructor, Samarites, & dæmonium habens. Hic est, quem à Juda redemistis, hic est ille arundine, & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle, & aceto potatus. Hic est, quem clam discentes subripuerunt, ut resurrexisse dicatur, vel hortulanus detraxit, ne lactucæ suæ frequentia commeantium læderentur. Ut talia spectes, ut talibus exultes, quis tibi prætor, aut consul, aut quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? & tamen hæc jam quodammodò habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata. Cæterum qualia illa sunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt? credo circo, et utraque cavea, et omni stadio gratiora.*

Probatur Gratia Sufficiens ex libris Novi Testamenti pro asserenda æquitate judicii ultimi.

AC primo probatur ex cap. 3. Apocalypsis, *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum.* Hic enim Dei impulsus fit per Gratias prævenientes, seu excitantes, quas nos sufficientes vocamus, quibus incitatur voluntas ad consentiendum bono operi. Qomodo verò diceret, *si quis aperuerit, intrabo*, si non esset in potestate cujuslibet aperire? ducta quippe est similitudo ab iis, qui clausis foribus domi recluduntur, qui interdum pulsantibus aperiunt, nonnumquam dissimulant, ad quod alludens sponsa dixit, Cant. 5. *Pessulum ostii mei aperui dilecto meo*. Sed si plura exoptas in hunc locum Apocalypsis, suppeditabit abunde Sherlogus in cap. 2. Canticorum *vestig. 22. in explanat.. Mystica sect. unica.*

Secundò probatur ex epistolis Canonicis, ex cap. 3. epist. 2. D. Petri. *Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*. An expectat quispiam ab aliquo, quod probe scit eum præstare non posse; quomodo ergo excæcatos, aut obduratos expectaret Dominus ad pœnitentiam, si non haberent auxilium sufficiens, quo possent ad pœnitentiam reverti?

Tertiò probatur ex epistolis D. Pauli; ex cap. 2. epist. 1. ad Timotheum: ubi hortatur Apostolus, ut orationes ad Deum fundantur pro omnibus hominibus, *Quia*, inquit, *hoc bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: unus enim Deus, unus mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omni-*

Tertullianus de judicio.

omnibus. Quæ ſententia pluries repetitur ab Apoſtolo, ut intelligamus Chriſtum omnibus auxilium ſufficiens ad ſalutem impetraſſe, quandoquidem pro omnibus redemptionem ſe obtulit, ut omnibus, quantum eſt ex parte ſua, ſalutem procuraverit, cupiens omnes ſalvos fieri, ſi non apponerent obicem. Quod etiam Divus Auguſtinus ſenſit tractans hunc locum Apoſtoli, de Spiritu, & littera cap.33. etſi aliàs variè philoſophetur. Sed & Theophilactus verſans ſimilem locum Apoſtoli ad Hebræos 2. *ut gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem*: ſic explicat ejus mentem: Deus enim non ex debito, ſed ex gratia filium ſuum nobis dedit in mortem, non pro fidelibus tantùm, ſed pro univerſo terrarum orbe: *etſi enim omnes non ſunt ſervati, ipſe tamen, quod ſui officii erat, implevit*. Scilicet Redemptoris omnium, cui incumbebat media ſufficientia ad ſalutem omnibus acquirere: unde connexæ ſunt inter ſe aſſertiones de morte Chriſti pro omnibus, & de gratia ſufficiente, ut, qui unam admittit, alteri ſubſcribat neceſſe ſit: unde nec induratos eximit Apoſtolus, quin auxilium à Deo ſufficiens ſibi paratum habeant, cum ſcribit ad Rom.2. *Ignoras, quod patientia Dei ad pœnitentiam te expectat?* Non enim aliter patientia exerceretur à Deo erga induratos, ſi non poſſent ad pœnitentiam gratiarum excitantium ſubſidiis ſe flectere, ſicut non exercetur erga dæmones, & damnatos, qui privati ſunt omni gratiæ ſubſidio, ut ſe ad Deum convertant.

Probatur Gratia ſufficiens ex libris veteris Teſtamenti pro aſſerenda æquitate judicii ultimi.

IMpugnatorum gratiæ ſufficientis antiſtes Rever. Yprenſis in titulo capitis 8. lib.3. tom.1. ait, ſtatum veteris Teſtamenti figurativum, & propheticum non attuliſſe Judæis gratiam ſufficientem, ſed potius impedientem. Quaſi verò ſine injuria Chriſti dici poſſit, ullam gratiam ab eo profluxiſſe, quæ fuerit impediens. Quod minus convenienter dictum impulit nos, ut à novo Teſtamento ad vetus procedamus, præſupposita tamen partitione illius in quatuor partes, ut methodicè docet Doctor Lyranus *Prologo in Geneſim*, videlicet in libros legales, hiſtoriales, ſapientiales, & prophetales: nam quia vetus, & novum Teſtamentum ſe habent, ſicut rota in medio rotæ, ut habetur Ezech. cap. 1. vetus in totidem partes, in quot novum dividitur, quæ correſpondent ſibi, ſcilicet Euangelium libris legalibus, epiſtolæ, libris Sapientialibus, Acta Apoſtolorum hiſtorialibus, & Apocalypſis Prophetalibus; unde ſicut ex libris novi Teſtamenti teſtimonia produximus pro Gratia Sufficienti, idem præſtabimus ex his quatuor claſſibus librorum veteris Teſtamenti, ut exinde appareat traditionem Gratiæ Sufficientis fere ab ipſo mundi exordio inchoatam, & ex illo tempore, in quo in Adamo vitiatum eſt genus humanum, ut loquitur D. Auguſtinus epiſt. 157. ad noſtrum ævum prorogatam eſſe, ut non omnes veteris teſtamenti filii gratiæ prorſus ignari dici debeant, licèt illius plures fuerint contemptores.

Quem in apparatu hujus ſummæ ſequuti ſumus.

Primum igitur ex libris prophetalibus Oſeas cap. 13. prodit, ubi ſic Deus loquitur, *perditio tua ex te, Iſrael, ex me tantùm auxilium tuum*.

Poſt Oſeam duos ex majoribus Prophetis maximè inſignes ſeligimus, apud quos hæc veritas comprobatur: ſic enim loquitur Deus Ezechielis 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, projicite à vobis omnes prævaricationes veſtras, & facite vobis cor novum, & Spiritum novum: & quare moriemini, domus Iſrael? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus, revertimini, & vivite*. Quæ verba illuſoriè dicerentur à Deo, ſi non eſſet in poteſtate peccatorum ad eum ſeſe convertere, carerentque auxilio ad converſionem ſufficienti, quam conſequentiam pii abhorrent, ſolus Calvinus admit-

A tit lib.3. Inſtitut. cap. 24. his verbis. *Ecce vocem ad eos dirigit, ſed ut magis obſurdeſcant; lumen accendit, ſed ut reddantur cæciores; doctrinam profert, ſed qua magis obſtupeſcant; remedium adhibet, ſed ne ſanentur*.

Alter textus apud Iſaiam, ubi Deus conqueritur cap.5. contra Iſraelitas, *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? an non expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas?* quibus ſatis Deus demonſtrat ſe ex parte ſua non defuiſſe Iſraelitis prævaricatoribus: at quo pacto, ſi ne quidem auxilium ſufficiens ſuppeditavit? hoc regerere poſſent Judæi: caruimus omni auxilio ſufficienti, quare non eſt æquum, quod deficiente circa nos cultura ſufficienti uvas expectares, & ſterilitatem nobis improperes: an expectant ſapientes de tribulis ficus, & de ſaxis oleum? B quid ſumus abſque gratia tua, niſi tribuli, & ſaxa duriſſima? expectaſne, ut, quod nobis eſt impoſſibile, præſtemus, cum imperfectum noſtrum videant oculi tui?

Nec juvat eos ſolutio ridicule aſſerentium auxilium iſtud ſufficiens dediſſe in Adamo, cum eſſet in ſtatu innocentiæ, ad quem Deus reſpexit hæc improperans Judæis. Neque enim hæc exprobratio ad Judæos magis attineret, quàm ad barbaros quoslibet, qui in Adamo eodem favore, & gratia donati ſunt. Legi poteſt inter cæteros D. Baſil. magnus in hoc cap. Iſaiæ.

Sed quoniam inter libros Prophetarum reponuntur Pſalmi, juvat expendere verſus illos ex Pſalm.18. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultavit, ut gigas ad currendam viam, à ſummo cęlo egreſſio ejus: & occur-* C *ſus ejus uſque ad ſummum ejus, nec eſt, qui ſe abſcondat à calore ejus*. Quam prophetiam egregiè de Chriſto explicat D. Thomas Commentariis in hunc Pſalmum, aitque idem contingere de Spiritu ſancto, quod de ſole materiali. *Multi autem*, inquit, *poſſunt ſe abſcondere, & non recipere calorem ſolis, ſed ſol ex parte ſua ſe exhibet omnibus: ſic Spiritus ſanctus effunditur ubique, & petit ab omnibus recipi, niſi aliquis ſe per malitiam abſcondat*. In quem D. Thom. conceptum collineat Caſtanæus Epiſc.Pictavienſis, qui quondam uſus præceptore, uno ex Coriphæis doctrinæ contrariæ, ab eo tamen numquam adduci potuit, ut Gratiam Sufficientem negaret, quare ſic ſcribit in hunc Pſalmum. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, in ſole, Chriſto, &c. *à ſummo cœlo egreſſio ejus* gratiæ, quæ D homines beat, cum à Deo proficiſcatur, *& occurſus ejus*, dum libero arbitrio obviam properat, *uſque ad* ſummum immenſæ bonitatis *ejus*, qui tantum donum largitur: vel extenditur occurſus iſte uſque ad ſummum gratiæ, quatenus unicuique ſufficiens tribuitur; *neque eſt, qui ſe abſcondat* à cœleſti *calore ejus*, cum neminem prætereat.

Caſtanæus Pictavienſis Epiſc.

Nec ab iſto ſenſu abludit Baptiſta Folengius Pſalmorum interpres non ignobilis. Et ante ipſum Remigius Altiſiodorenſis Epiſcopus in eumdem Verſum. *Non eſt, qui ſe abſcondat, ideſt, excuſare poſſit, à calore ejus, ideſt, à cognitione, vel à munere. Sicut enim magnus ignis calet, & ſplendet, ita Chriſtus calet, quia nullus eſt, qui non habeat aliquod munus ſuæ gratiæ, quo eum poſſit agnoſcere, nec etiam paganus aliquis*, &c. Sed & hoc E ipſum intellexit ipſe D. Auguſtinus, cum ſcribit lib. de Paſtoribus cap. 14. Non habebis, quid reſpondeas judici tuo, quem non vis eſſe Paſtorem tuum. Non habebis, inquam, quod reſpondeas judici tuo, non vidi, non audivi. Quid eſt, quod non ſciſti? *Nec eſt, qui ſe abſcondat à calore ejus*. Et in eumdem Pſalmum D. Auguſtinus: cum autem verbum etiam caro factum eſt, & habitavit in nobis, non permiſit ullum mortalium excuſare ſe de umbra mortis. *Ipſum enim penetravit verbi calor*.

Inexcuſabilis peccator in judicio.

2. Eadem veritas confirmatur ex libris Sapientialibus, quales ſunt illi, qui vulgo Salomonis eſſe dicun-

tur

tur. Ac maximè ex cap. 15. Ecclesiast. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui: adjecit mandata, ac praecepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te*; vers. 18. *apposui tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam: ante hominem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* In quibus verbis apertissimè videmus expressum humanae voluntatis arbitrium tùm ad bonum, tùm ad malum. Et cùm ad bonum extendi non possit, nisi sufficientibus gratiae auxiliis donata sit, consequenter colligimus gratiam sufficientem, sine qua homo quivis bonum amplecti non posset. Nec dubium est, inquit Jansenius Gandavensis, haec cuivis hominum dici, non soli homini in statu innocentiae constituto: sicut & Deuteronom. 30. similia dicuntur, unde verisimile est hujus libri Authorem haec desumpsisse. Sic enim ibi dicitur, *considera, quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum, & è contrario mortem, & malum, &c.* & subdit ad versum 17. Porrò mandata, quae hìc adjecta dicuntur, non tantùm ea intelligenda sunt, quae in Scriptura Genesis expresse primo homini data leguntur, de manducando, vel non manducando fructu paradisi, sed mandata naturalis legis, quae & Adamo, & successoribus ejus impressa est, & cordi infixa. Quae mandata exprimuntur mox cap. 17. cùm dicitur: *& dixit illis, attendite ab omni iniquo: & mandavit illis unicuique de proximo suo.* Haec Gandavensis. Quibus praeoccupat, quae adversarii retorquere solent; ista intelligi de homine in statu innocentiae, & nondum corrupto, degenti.

Jansenius Gandavensis.

Sed & manifestius Sapientiae liber loquitur cap. 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam. Diligis enim omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti: parcis autem omnibus, quia tua sunt, Domine, qui amas animas.* In qua sententia, quot verba, tot ferè argumenta pro gratia sufficienti. Quid enim est misereri omnium, ut benè perpendit Lessius in tractat. de Praedestinatione, & reprobatione Angelorum, & hominum sect. 6. nisi omnibus praebere opem, ut à miseria resurgant: *& dissimulare peccata hominum propter poenitentiam*, nisi non punire privando vita, ut poenitentiam agere queant, quam sine auxilio sufficienti agere nequeunt? *Diligis enim omnia.* Ad quid, nisi ad bonum salutis, &c. *& nihil odisti eorum, quae fecisti*, denegando eis illud, sine quo necesse esset in perditionem abire. *Parcis autem omnibus, quia tua sunt, Domine, qui amas animas.* Potuissetne Scriptura clarioribus verbis sinceritatem divini amoris, & viscera paterna erga omnes aperire, cùm omnes creaturae Dei sint, qui salutem animarum exoptat. *Ecce*, inquit, Ezechiel. 18. *omnes animae meae sunt, ut anima patris, ita & anima filii mea est.* Unde certè colligas, Deum unicuique animae auxilium aliquod dare sufficiens ad salutem, quomodò enim aliter ejus amor erga animas spirituales ad aeternitatem paradisi creatas patefieret?

Quod idem adhuc expresse denotatur cap. 12. *O quàm bonus, & suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus! ideoque eos, qui exerrant partibus, corripis: & de quibus peccant, admones, ut, relicta malitia, credant in te, Domine.* Nec istis obstat textus Ecclesiast 11. *Considera omnia opera Altissimi, quod nemo potest corrigere, quem ille despexerit.* Quia intelligitur de eo, quem Deus in hora mortis despexit per damnationem, ex qua non est exitus. Vel si intelligatur de despectione illa, quae fit per subtractionem abundantioris piorum motuum, ac impulsuum copiae, idem est, ac si diceret, istud esse valdè difficile, quod in moralibus pro impossibili dici solet, sicut ejusdem lib. c. 1. dicitur, *perversi difficile corriguntur*, ubi difficile vocat, quod hìc impossibile. In Hebraeo quippe utrobique eadem sunt verba, ut annotavit Cornel. à Lapide in hoc cap. 7. Ecclesiastes.

3. Eadem veritas luculenter adhuc demonstratur ex libris Historialibus veteris Testamenti, quales sunt libri Josue, Judicum, Ruth, libri Regum, Paralipomenon, & alii. Hi siquidem libri omnes maximè nobis exhibent divinas correctiones, ac punitiones contra illos homines, qui mandatorum Dei praevaricatores extiterunt. Hinc tàm saepè proponuntur in his libris strages populi Israelitici, ac caedes regum. Ex quibus pervium est intelligere mandata divina illis impossibilia ad servandum non fuisse. Et consequenter gratiam illis non fuisse denegatam, qua essent possibilia, cùm vires naturae eis adimplendis impares sint. Si ergo Deus mandata dedit hominibus, eorumque inobedientiam severissimè castigavit, ut horum librorum fideli narratione constat, data erat illis gratia sufficiens, cui illi resistendo, reos se constituerunt. Quis enim, verissimè scribit Divus Augustinus lib. de fide, cap. 9. non clamet, stultum esse praecepta dare ei, cui liberum non est, quod praecipitur facere, & iniquum esse eum damnare, *cui non fuit potestas jussa complere?* Nec juvat adversarios, quod hìc post Calvinum lib. 2. Instit. cap. 5. solent respondere, impotentiam servandi praecepta non excusare à peccato, nec à peccati poena: quia nimirum ex originali peccato derivata est illa impotentia, & ex eâ naturae corruptela, qua ultro Adam se diaboli tyrannidi addixit, Dei mandatum in paradiso praetergrediens. Unde factum est, ut illa impotentia sit poena peccati, nec à peccato excuset quemquam. Sed cùm non obstante hoc Calvini effugio, damnata sit propositio Calvini in Tridentino sess. 6. cap. 11. ubi decretum est, Deum impossibilia non jubere, per latus Calvini confossum est dogma Jansenianum, quod omninò rationi repugnat. Nisi velit, Deum post peccatum praecipere posse homini, ut nunquam aegrotet, nunquam senescat, aut morti cedat, & his praeceptis si non obtemperaverit, aeternis eum addicat suppliciis. Tàm enim orta est impotentia haec servandi ex peccato, quàm impotentia servandi praecepta decalogi. Quare si injustè toties populus Israel in libro Josue, Judicum, Regum, & aliis, adversariorum suorum potestati, fuso prius exercitu, traditus est ob praevaricationem Legis divinae; si reges ipsi Israel ob eamdem causam toties à Deo mulctati sunt, & transgressionem Legis, & transgressionis poenam cavere poterant; & cùm id aliter fieri non posset, etiam ex adversariorum mente, quam per gratiae auxilia, & haec illis praesto fuisse, & his illos restitisse concludendum est.

Libri historiales.

Sed fortassis probationem istam generalem esse, & convenire posse omnibus ferè Scripturae libris conquerentur, nec esse specialem iis libris, in quibus Historiae Sacrae delineantur. Agamus ergo & pro eorum voto aliquid specialius eis exhibeamus ex iisdem libris depromptum. Mulier sapientis titulo donata, Thecuitis nimirum, illud nobis suppeditabit, 2. Reg. cap. 14. quae, cùm vellet fortissimo quodam argumento inducere Davidis animum ad misericordiam erga filium Absalonem, jampridem ab illo ejectum propter fratricidii crimen, *Omnes morimur*, inquit ad illum, *& sicut aquae dilabimur in terram, quae non revertuntur: nec vult Deus perire animam, sed retractans cogitat, ne penitus pereat, qui abjectus est.* Quasi diceret ad David, tu Rex imago Dei es in terra, ad te spectat potissimum Dei virtutem, & magnificentiam imitari. Ille non vult vel unum ex omnibus mortalibus vita aeterna privari, sed, quantum est in se, vellet omnes ad conspectum suum in aeterna beatae visionis requie aliquando admitti: cur ergo tu filium tuum Absalonem tamdiu exulem ab aula tua, & à facie tua, non in gratiam recipis? Etenim verba illa, *qui non vult animam perire*, intelligunt Angelomus, & Tostatus ad illum locum, de perditione animae per damnationem aeternam, à qua Deus vellet omnes, & singulos liberari, si gratiae ejus ad pia opera vo-

Mulier Thecuitis.

vocanti obsequi vellent ex animo. At sapientis istius argumentum insipiens esset, si tunc temporis Jansenianum dogma viguisset. Ex illo enim respondere potuisset David: Falsum est, quod Deus neminem velit perire, immo verò paucos admodum ad salutem promovet, ejectis cæteris à sua cura, & providentia: quare, si filium Absalonem reduci non patiar, faciam, quod Deus agit erga innumeros homines. Quod, cùm factum non sit, non solùm sapientis illius Thecuitis, sed & ipsius pii regis mentem fuisse hanc sentire debemus, quod Deus erga singulas animas pia viscera gereret ad earum salutem, si ex parte sua non deessent.

Libri legales. 4. Probatur id ipsum ex libris legalibus, idest ex Pentateucho, & quinque libris Moysi, qui idcircò legales dicuntur, quod primarium eorum argumentum sit lex data in monte Sinai. Etsi enim totus liber Genesis, ac ferè media pars Exodi exordia mundi, ac primorum hominum gesta delineent, id tamen in ordine ad legem ipsam ordinatur, ut ad eam audiendam, ac servandam præparentur homines, ac excitentur, per exempla bonorum, ac malorum, dum his vident benè cessisse ob exhibitum Deo cultum debitum: illis contra adversa omnia accidisse ob numinis contemptum; sicut observavit Guillielmus Parisiensis *de leg.* Probatur autem ex Deuteronomio cap. 30. *Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te, neque procul positum, ut possis dicere: quis nostrum valet ad cœlum ascendere, ut referat illud ad nos, ut audiamus, & opere compleamus?* Convenio hìc adversarios. Qua via mandatum Dei toti populo facile est, si non habeat vim, & in illo non supponatur gratia sufficiens ad illud opere complendum? Sciunt enim ipsi, qua infirmitatis plaga percussum est genus humanum, non posset ergo quis sincerè dicere homini, facile tibi est miracula patrare, si gratia, aut donum miraculorum in eo non existeret; idem est penitus de adimpletione mandatorum divinorum, si exulet gratia, qua corroboretur voluntas ad eorum exequutionem.

Sed ad mundi ipsa primordia accedamus propius, atque in iis gratiam ipsam sufficientem inspiciamus. *Genes.* 3. nimirum, ubi Deus loquitur ad Cain primogenitum peccatorum, ac reproborum. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Ubi Targhum vertit. *Verumtamen in manum tuam tradidi potestatem concupiscentiæ tuæ, & tu dominare ei, sive ad bonum, sive ad malum.* Insignis planè hic locus ad demonstrandam tùm humanam libertatem, tùm gratiam sufficientem eidem adjunctam, quam Deus ipse in Caino astruit, ut dominus esset suarum passionum, tàm in malum sine gratia, quàm in bonum gratiæ beneficio. Ac, quoniam hoc loco convincuntur hæretici, mirum est, quantum hìc impudenter, ac temerè nugentur, contra quos plures eruditè, ac luculenter scripserunt. Ut inter cæteros Bellarminus *de Gratia, & libero Arbitrio* lib. 5. cap. 22. Etsi enim verba illa divina ad Cainum directa varias pati possint explicationes, illa tamen probanda est, & ad fidei dogmata astruenda valet, quæ pluribus ex sanctis Patribus placuit, ex quibus legitimum Scripturæ sensum venari debemus, ut docet Concilium Tridentinum sess. 4. quare, etsi varios conceptus Patres habuerint ad ista verba, quos collectos videre est apud Procopium Gazæum in Genesis hoc caput, & apud P. Joannem *de la Haye*, commentariorum in Genesim tom. 1. Non solvitur difficultas, afferendo aliam interpretationem quorumdam Patrum: illa enim, quæ pluribus Patribus arrisit, legitima erit, non obstante alia explicatione, cùm plures sensus possint esse unius, & ejusdem loci Scripturæ sacræ, quod ejusmodi sensuum ubertas, & Dei scripturarum conditoris majestatem, & ipsius scripturæ excellentiam suprà cæteros libros summoperè commendat.

Quare vanum est, quod Calvinus lib. 4. adversus Pighium cum magno contemptu, ac fastidio locum hunc, & similes alios non multum negotii posse facessere etiam mediocribus ingeniis asserit, sub prætextu alterius explicationis, quæ textui etiam quadrare possit. Esto enim, admittatur hæc explicatio, sed & propter hanc illa non est repudianda, cui plures Patres à Bellarmino laudati, ubi supra, adstipulantur. Quibus addi potest Hugo de sancto Victore parvus Augustinus dictus, ad hunc locum Genesis, & Alcuinus interrogatione 84. in Genesim, & Divus Thomas in expositione illa aurea in eamdem Genesim, quæ inter ejus opera adscribi solet, atque alii plures.

Hìc mihi statuendum esse signum deliberabam, cùm occurrit difficultas non modica, asserentium, non minori stultitia, quàm fatuos, ob dementiam incarceratos, laborare eum oportere, qui sibi imaginaretur Tiberios, Caligulas, Nerones, & Domitianos motos fuisse secreto quodam instinctu ad implorandam Dei gratiam, cùm corruptissimis suis passionibus, ac desideriis indulgerent; nec perditos homines experiri se habere piam intellectus cogitationem, ac voluntatis affectionem, dum in scelera ruunt præcipites: inde etiam infert, tanquam ex certa demonstratione, destructionem opinionis communioris, & minus subtilis cæterorum Molinistarum de Gratia sufficiente. Quia plures non sentiunt se habere cogitationem, ac affectionem illam: ergo carent gratia sufficiente. Quod firmat authoritate Bellarmini lib. 2. *de Gratia, & Libero Arbitrio*, cap. 6. Quod dicat, *non semper adesse auxilium sufficiens ad conversionem, ut vel experientia ipsa testatur, non enim sentimus assiduè nos illuminari, aut immitti bona desideria, quibus excitemur ad conversionem.* Quod dictum Bellarmini ex paritate rationis extendit ad destructionem gratiæ sufficientis in casu alicujus tentationis, quoniam neque tunc plures se sentiunt illuminari, ac pio tangi desiderio. Tùm provocat, quotquot in Universo existunt, Molinistas. Inquirant, quantum voluerint, certus sum, ait, hoc argumentum infirmius non esse argumento Cardinalis Bellarmini, aut illo minus invictum, nec utriusque inveniri posse ullam solutionem rationi innixam. *Nero, an caruerit gratia sufficiente.*

Verùm, cùm non ita coerceamus intra limites solius orationis gratiam sufficientem, quin etiam, cùm Deo ita placuerit, eam extendamus ad quamlibet cogitationem, ac affectionem mali alicujus vitandi, ac boni exercendi, tota hæc ratiocinatio collabitur, si demonstremus quoslibet, etiam depravatissimos, non carere piis istis cogitationibus, ac affectionibus, etsi illas non sentiant, quia non reflectunt se super se. Prius tamen quibusdam præmissis de dictis à Bellarmino, qui ibidem expressè asserit auxilium sufficiens ad resurgendum à peccato nemini deesse loco, & tempore. Licèt non detur omni momento, quia, scilicet, præceptum resurgendi à peccato non obligat sub pœna novi peccati incurrendi, omni momento, & tempore. Et satis est, si detur eo tempore, quo obligat præceptum pœnitentiæ: sicut datur, cùm est necessarium, ad vitandum novum peccatum in periculo gravis tentationis. Unde, etsi in utroque casu auxilium Dei sit necessarium, non tamen in omni momento necessarium est: quia, ut non semper obligat præceptum pœnitentiæ ad resurgendum à peccato: sic in periculo ex tentationibus proveniente satis est, ut iis non vincatur homo, si vires adversarii minuantur, vel removeatur occasio, vel aliquid magis alliciens offeratur, absque eo, quod extra casum necessitatis habeatur, aut sentiatur inspiratio gratiæ sufficientis. *Gratia non datur omni momento.*

Sed ne quemquam terreat nomen Neronum, Caligularum, & aliorum hujusmodi perditissimorum hominum, qui non fuerunt deterioris conditionis, quàm Caini, Pharaones, ac Sardanapali, in quibus gratiam sufficientem non defuisse, aliàs diximus; etiam ipsum Antichristum hominem peccati, & filium

lium perditionis, ut vocatur ab Apostolo 2. ad Thessalon. 2. in medium producimus, cui Deus committet Angelum custodem, qui ejus salutis curam habeat, & si ad bonum aliquod inducere non possit propter exquisitam ejus malitiam, à malis tamen pluribus deterreat. At credi non potest Angelos custodes eos velle ad salutem promovere, quibus id esset impossibile ob inopiam auxilii sufficientis. Unde non leve argumentum est, Deum eorum salutem curasse, quibus Angelos custodes destinavit. At Angelum custodem ipsi Antichristo delegaturus est.

Antichristi Angelus custos. Id testatur D. Thomas 1. par. quæst. 113. art. 4. ad 3. Dicendum, inquit, quod, sicut præsciti, & infideles non privantur interiori auxilio naturalis rationis: ita etiam non privantur exteriori auxilio toti naturæ humanæ divinitus concesso, scilicet custodia Angelorum, per quam, etsi non juvantur, quantum ad hoc, quod vitam æternam bonis operibus mereantur, *juvantur tamen quantum ad hoc, quod ab aliquibus malis retrahuntur*, quibus & sibi ipsis, & aliis nocere possent. Idem sentit D. Bonaventura in 2. sent. dist. 11. art. 2. qu. 1. asserens bonum Angelum nec obstinatos, nec Antichristum deserere, quantum ad actum custodiæ, qui respicit malum, quia semper retrahit hominem, ne labatur in pejus.

Consentit Tostatus Abulensis in cap. 18. Matthæi, quæst. 62. ubi ob varias rationes Angelum custodem dandum esse Antichristo demonstrat, præcipuè verò, quia licèt Antichristus nunquam assentiret Angelo custodi ad hoc, quod bonum agat, nisi ad hoc, quod malum caveat, saltem in desiderio, impediet tamen Angelus custos Antichristi Satanam, ne ad tanta mala sollicitet Antichristum, immittendo ei pravas cogitationes, incendendo ad malum: & dato, quod interdum permittat istas cogitationes immitti, non permittet eas exequutioni tradi, &c. etiam ipsi Antichristo indirectè proderit custodia Angeli, *quia, suadente diabolo, plura mala committeret Antichristus, nisi custos Angelus impediret Satanam, ut dictum est:* & tamen quantò pauciora fuerint peccata ejus, tantò minus punietur. Si autem sine Angelo custode relinqueretur, committeret plura mala, & puniretur gravius. Subscribit Suarez tom. 2. ad tertiam partem Divi Thomæ disp. 54. sect. 3. ubi addit, Deum non denegaturum Antichristo gratiam suam sufficientem, quantum est ex parte sua, quamvis propter malitiam vix unquam det ipse locum alicui bonæ inspirationi, aut effectui spirituali custodiæ Angelicæ, aut divinæ gratiæ. At si ita est de Antichristo, quantò magis de aliis.

[...]atitu[...] [...]urium Ange[...] custo[...] At, inquiunt, sentirent id peccatores, ac experirentur se illuminari, & accendi. Sed hoc magis non est necessarium, quàm ut sentiatur operatio custodiæ Angelicæ. De qua, loco præcitato, sic Doctor Seraphicus: Credendum est, quod multis modis Angeli, qui nos custodiunt, & studeant promovere ad bonum, & studeant retrahere à malo, quamvis hoc non percipiat hebetudo spiritus nostri; propter quod multi superbiunt, multi sunt ingrati, & frequenter sibi attribuunt, quod est ex beneficio Angelico, & ex hoc minus efficiuntur digni, ut ab Angelis adjuventur. Quæ non incongruè de Gratia sufficienti dicerentur, quæ tot modis operatur circa hominem, ut mirum sit, aliquem, qui attendat, de ea nihil experiri. Quis enim Nero (de quo testis est Suetonius) insigni aliquo crimine se polluens, qui continuò, Synderesi remordente, non torqueatur, si supra semetipsum sese reflectat? Jussit enim Dominus, & sic est, ut sibi ipsi pœna sit omnis animus inordinatus. Et de semetipso testatur Divus Augustinus lib. 7. Confessionum cap. 8. dum vitam nefandam duceret, inter ipsas voluptates conscientiæ stimulis lancinatum pectus habuisse; quod refert ad misericordiam divinam, *& placuit in conspectu tuo reformare deformia mea, & stimulis internis agitabas me, ut impatiens essem,*

A *donec mihi per interiorem adspectum certus esses.*

Quo alibi luculentius asserit idem Divus Augustinus, ut cùm in Psalm. 36. concione secunda scribit, malum hominem in conscientia nullum habere solatium. Cùm in Psalm. 33. & 35. malam conscientiam, malam uxorem vocat, litigiosam scilicet, cum qua nulla est pax. Cùm in Psalm. 45. conscientiam tribulationem vocat, qua nulla major, ei adaptans verbum Regii Prophetæ, *adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis;* & cùm in Psalm. 57. ait, judicis tribunal est in mente tua, sedet ibi Deus, adest accusatrix conscientia, tortor, timor. Quod ipsum magno consensu firmant Patres Ecclesiæ, necnon etiam ipsi infideles, quibus ita aperta fuit ista veritas, ut propterea crederent quasdam esse furias, quibus B scelerati quique post admissum crimen torquerentur. *Remorsus conscientiæ in peccatoribus gratia est.*

Nec ejusdem veritatis obscura est, aut dubia in Scripturis sacris probatio, quid enim aliud denotat Scriptura Genes. 3. cùm postquam primi parentes peccaverunt, dicit, *& aperti sunt oculi amborum?* quid aliud, cùm Deus Cain alloquitur Genes. 4. *Nonne, si benè egeris, recipies, sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit?* ac si diceret, actutum delicti admissi pœna te dies, noctesque immani quadam carnificina lancinabit. Aderit enim conscientia criminis, & suo tuam mentem satellitio circumdabit, supplicium à te patrati sceleris exposcens; tanquam Cerberus pro foribus excubans animæ oblatrabit, dentes exeret, morsum minabitur: at tu miser nec intus in mentis secessum ingredi poteris, quin in tuorum facinoC rum furiales pœnas incidas, ut paraphrasticè, & eleganter in cap. 4. *Genes.* sect. 7. exaggerat Benedictus Fernandius, qui & in cap. 3. ejusdem Genesis, sect. 18. in remedium peccati admissi datam esse conscientiæ carnificinam ait: quare Procopius sic optimè disserit in Genes. cap. 3. si quis vel parum se peccato dederit, redarguitur clam à communibus animi conceptibus, quos Deus animo homini impressit. Hi enim semper insonant, sic volente Deo: *homo, quid fecisti, quod fœdissimo te mancipasti peccato?* Quibus addit Divus Joannes Chrysostomus in catena Barbari Achilejensis ad versum 15 Psalm. 7. *Simul ac quispiam de malo cogitavit, etiam priusquam in cogitatione concreverit; tumultus, ac perturbatio est in cogitatione.*

D Atque in eam rem plura suppeditat Celada in Judith cap. 11. versu 5. §. 16. tùm ex Scriptura, tùm ex Patribus, quæ hic congerere non libet, cùm res sit manifestior, quàm quæ pluribus elucidari debeat. At obmurmuratio ista conscientiæ improbæ, & partus peccati vipereus erat in Nerone, & Heliogabalo, & aliis hominum monstris, velut auxilium quoddam, saltem remotum, ad illud detestandum, & de eo pœnitendum, & erat quædam bona mentis cogitatio, simulque voluntatis aliqua motio divinitus immissa: Nec enim solùm innata est synderesis, sed etiam acquisita secundum rationem scitorum, ut solerter advertit magnus Albertus *in summa Theolog. par. 2. tract. 16. membr. 3. art. 1.* immo & quandoque infusa à Deo eadem ratione. Unde in hac vita possent E illi dicere Dei gratiam profitentes, *adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.* Non igitur omni auxilio interiori destituti censendi, & si solum istud habuissent, sed & aliud habuerunt, etsi semper non adverterint.

Nam & probi homines, ut ad hominem hìc argumentemur, gratia medicinali, qualem solam pro efficaci gratia admittit R. Iprensis, lib. 4. *de Gratia Christi Salvator.* non sunt privati, etsi non sentiant delectationem cœlitus immissam, in qua illam totam constituunt, dum benè quidpiam operantur. Namque & mysticorum Theologorum doctrina est, qui penitius res spirituales discutiunt, perfectissimas animas vix supra suos actus se reflectere, immo & hanc reflexionem quamdam esse in vita eminentiori spiritua-

tualium speciem imperfectionis, qua anima à Deo A unicè dilecto avertit se, dum actui suo creato inspiciendo intendit. Sic quippe delicata est eminentioris vitæ spiritualis perfectio, ut distractionem reputet hanc introversionem, qua aliud, quàm Deum ipsum respicit. Et tamen cœlestes illæ animæ inter cæteras gratia Christi abundant, etiam inter ipsas sterilitates, quibus omni solatio sic sibi destitutæ apparent, ut cum Christo moriente exclament gemebundæ, *Deus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Si igitur invalida est consequutio, quod probæ animæ gratia medicinali careant, quia non experiuntur suavitatem cœlestem, in qua illa sita sit tota, ut putant: & iners erit illa ratiocinatio, qua similiter concludunt, flagitiosorum maximos carere sufficienti gratia, quia non sentiunt se illuminari, aut moveri ad bonum. B

Sed hæc satis, ut agnoscamus hanc gratiam sufficientem non defuisse Neroni, cui etiam D. Petrus adfuit, ut converteretur ad fidem, sicut cæteri: ac Antichristo, cui ipse Elias non deerit viam justitiæ prædicans, media salutis non defutura, & in judicio inexcusabiles fore, ac justè cum cæteris reprobis anathemate in maledictione æterna percutiendos, ut dicant omnes: *justum est judicium tuum, Domine.*

Quomodò præsupposita gratia sufficiente, & non aliter splendeat justitia, & æquitas in judicio.

HAnc rem expendit probus Scriptor contra hæreticos disputans. Nos porrò admissa in homine, C & Angelo libertate agendi, consequenter attribuimus Deo potestatem judiciariam: eam nempe, quæ eorum virtutes præmiat, delicta verò castigat. Dignus siquidem præmio, qui sic actioni virtutis incumbit, ut potuerit ejus officium deserere. Pariter ob demeritum dignus supplicio, qui ita crimen operatur, ut valuerit illud à se depellere. Duo præcipuè spectanda, quod ad hæc, in divina providentia: Primum, quo jubet Deus bonas actiones, juxta ac malas vetat. Alterum, quo illas remunerat, has verò punit. Prius omninò connexum est cum libero arbitrio. *Quomodò jubet Deus*, inquirit sanctus Augustinus, *si non est liberum arbitrium? neque enim præciperentur, nisi homo haberet propriam voluntatem, qua divinis præceptis obediret.* Posterius pariter omninò est cum libero arbitrio copulatum. Hoc egregiè docet sanctus D Cyrillus, contra Julianum Apostatam affirmantem, Deum singulis gentibus mentes quasdam indidisse, quæ ipsis fatalem necessitatem, quod ad suas actiones injicerent: *quo semel admisso*, inquit, *necessariò rejicimus bonorum laudes, & eorum, qui non sunt tales, in isthoc ipso vituperationes*. Sanctus Augustinus istis Deum alloquitur: *si non dedisses liberum arbitrium, & per hanc rationem, pecore me non faceres meliorem, non me sequeretur damnatio justa peccantem.*

Uvestonus de moribus reipub lib. 5. cap. 4.

August. de nat. & lib. arbit. c. 24.

li. 4. contra Julian.

August. in Ps. 91.

Protestantes nihilominus liberum homini adimentes arbitrium, non plus dijudicandum in hominibus Deo relinquunt, quàm si bruta essent, nec ad altiorem finem, quàm ipsa instituti. Quàm hæc ipsorum hæresis nefaria non modò in hominum mores, quin etiam E in Dei ipsius providentiam, ejusdem majestatem, simul ac justitiæ conspicuum tribunal? an non ille summo jure judicabit homines, qui in eis omnem judiciariam excitavit potestatem, & cujus dono ipsi judicum sententias dicunt?

Catholici idcircò non solùm in Deo potestatem homines judicandi agnoscunt, quinimmo eam misericordem, ac justam fatentur: qui enim rectè in hac vita ad rationis, ac divinæ legis normas sese gerunt, ii id totum præstant divinæ gratiæ subsidio adjuti, cui tamen resistere potuere. Pariter, qui à ratione recta, Deique legibus agendo aberrarunt, illi aliter valuere mores suos componere, seque à factis turpibus abstinere virtute illius cœlestis subsidii, quod aut retinuerunt, aut obtinere illis fuit possibile. Ex quo sequitur, præmium æquissimo jure honestè viventibus decernendum à Deo, malè autem, supplicium. Verum, quod ad utraque, horrendam quandam falsæ justitiæ speciem Deo affingunt Protestatores: ajunt enim, Deum hominum peccata, qualia reputant omnia, vel optima justorum opera, æternis pœnis licèt digna, præmio tamen in cœlis exornare, juxta ac eis delictis perpetuum in inferno cruciatum rependere, quæ rei, dum in vivis agerent, defugere nequiverint; adeoque in quæ ipsemet Deus eos fatali quadam necessitate, ac suo opere adegerit. Qualem tandem Deum nobis excudunt in suis officinis Protestantes! immo potius quale Idolum cacodæmonis tanta blasphemia orbi obtrudunt venerandum! citius sanè humana ratio Deum esse negabit, quàm ut ad idæam protestanticam, Deum adeò enormiter iniquum, tàm immaniter tyrannum, qualem illi eum reddunt, umquam agnoscat, vel veneretur. Hoccine est pro Deo protestari, & non potius pro diabolo, juxta novam fidem protestanticam, devovere, profiteri? Conatus omnes vel justorum, virtutibus impensos, ob corruptionem, quam ab innata concupiscentia attrahunt; juxta ac ob defectum illius gradus, quod ad perfectionem, ad quem attingendum vi legis divinæ tenebantur, mortalia peccata esse vociferantur. Ne tamen dicere viderentur, Deum nulla prorsus hominum opera præmiare, ac eodem apertissimè Scripturis adversari, absurdè, impieque statuunt, ipsum peccata, morum, scilicet, sordes, à diabolo satos, emissosque fructus, pannumque menstruatum, præmio afficere. Pariter malefactus necessitatem, exacta omni libertate, imponentes, simili blasphemia dicunt; quod nullo tamen Dionysio, vel Phalaridi, imputarent, Deum miseros homines ob delicta, quæ ipsi evitare haud potuerunt, & in quæ ipse eos præcipites summa necessitate, & sua opera dederit, horrendis, perpetuisque in stige doloribus sua sententia cruciare. An hoc ex lumine Euangelico statuere in Theologicis, & non potius Numinis providentiam ad libidinosi erroris in hominibus æstum, ac fumum, indignissimè deformare, denigrare? Hæc, & plura Scriptor ille eloquens, & eruditus: quibus subjungo Christi ipsius verba ex cap. 58. lib. 1. Revelationum Sanctæ Birgittæ, quæ spiritu prophetico hæreses nostrorum temporum haud obscurè prævidit, & confutavit. Amarus sum, inquit Christus, amarior, amarissimus. Amarus sum illis, qui dicunt me creasse multa sine causa, qui blasphemant me creasse hominem ad mortem, non ad vitam. O misera, & insensata cogitatio! Numquid ego justissimus, & æquissimus Angelos creavi sine ratione? Numquid ego tanta bonitate ditassem hominem, si creassem eum ad damnationem? nequaquam. Ego quippe omnia bene feci, & ex charitate omne bonum dedi homini. Ipse autem omnia bona vertit sibi in malum. Non quod ego aliquod malum fecerim, sed quia ipse homo aliter, quàm secundum divinam constitutionem movet voluntatem suam, hoc est, ad malum.

Si defuerit gratia sufficiens, ubi justitia?

Spiritus propheticus in B. Birgitta.

His autem sum amarior, qui dicunt me liberum arbitrium dedisse ad peccandum, & non faciendum bonum. Qui dicunt me injustum esse, eo quod alios justifico. Qui imputant mihi, quod mali sunt, quia subtraho eis gratiam meam.

His verè sum amarissimus, qui dicunt legem, & mandata mea difficillima, & neminem posse implere ea: qui dicunt passionem meam eis nihil valere, ideo & pro nihilo reputant eam. Propterea juro in vita mea, sicut olim jurabam Prophetis, quod excusabo me coram Angelis, & omnibus Sanctis meis: & probabunt hi, quibus amarus sum, me omnia rationabiliter, & benè creasse, & ad utilitatem, & eruditionem hominis, nec minimum vermen sine causa subsistere.

sistere. Hi verò, qui me amariorem habent, probabunt me liberum arbitrium pro bono homini sapienter dedisse. Scient & me esse justum, qui bono homini do æternum regnum: malo verò æternum supplicium. Non enim deceret diabolum, qui à me benè factus est, & ex malitia sua lapsus, ut cum bono haberet consortium. Probabunt etiam mali homines non esse propter meam culpam, quod ipsi mali sunt, sed propter suam culpam propriam. Ego enim, si possibile esset, libenter pro unoquoque homine talem pœnam exciperem, qualem semel in cruce pro omnibus recepi, ad hoc, ut ad promissam hæreditatem redirent. Sed homo voluntatem suam semper habet mihi contrariam. Cui ideò dedi libertatem, ut serviret mihi, si vellet, & haberet æternum præmium: si autem nollet, haberet supplicium cum diabolo, propter cujus malitiam, & ejus sequacium infernus factus est. Ego enim, quia charitativus sum, nolo, ut serviat mihi homo ex timore, vel coactus, quasi animal irrationale, sed ex divina charitate, quia nullus videre potest faciem meam, qui invitus servit mihi ex timore pœnæ.

Amor Christi.

Illi verò, quibus amarissimus sum, intelligent in conscientia sua legem meam fuisse levissimam, & jugum meum suavissimum, & dolebunt inconsolabiliter, quod spreverunt legem meam, & dilexerunt magis mundum, cujus onus grave est, & difficilius multo, quàm meum.

At hæc Christi verba spectant ad tempus judicii, in quo coram Angelis, & Sanctis omnibus apparebit, quàm vanæ sunt, quàm erroneæ cogitationes Lutheranorum, Calvinistarum, & eorum, si qui tamen in Ecclesia aliqui adhuc tales extent, defensores, ac fautores illius ultimæ hæreseos, quam ultimi Pontifices damnaverunt. *Populi, populi in valle concisionis*, dicebat Deus per Joelem cap. 3. Lutherani, Lutherani in valle Josaphat; Calvinistæ, Calvinistæ, & quicumque dogmata ipsorum sectati estis, in valle Josaphat, *in valle concisionis*. Ibi docebit vos Christus, si gratia sufficienti restituti fueritis, si libero arbitrio carueritis ad benè agendum, si non pro omnibus sanguinem fuderit, si legem impossibilem dederit, si vos ad malum præmoverit, si bona opera sordes, & stercora fuerint, *populi, populi in valle concisionis*. In hoc Concilio errores vestros agnoscetis, de quibus frustra, & irrito conatu toties moniti estis per Ecclesiam catholicam, quam spernitis. Videbitis aliud ibi agitari, & inquiri, quam an fidem habueritis, & non unica fide cœlum à nobis comparandum fuisse: excusabit se judex, nec vos excusabit. Sed scietis tunc, quàm ignorantes veræ sapientiæ, in quibus tenebris errorum, & turpitudinum omnia sapientia cassi versati estis, *stulti principes Taneos, sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consilium insipiens.*

Isai. 19.

Quod non minus repugnet articulo fidei de judicio opinio de prædestinatione, & reprobatione ex mero Dei beneplacito, & alii hæreticorum errores.

NE solus sapere videar in re tanti momenti, subjungo verba aliquot ex pluribus Thomæ Campanellæ Doctoris Hispani ex Ordine addicto hujusmodi doctrinæ, quasi esset ad mentem Doctoris Angelici, qui tamen felicitate ingenii emersit de hoc fundo, verius mentem sui Doctoris assecutus. Sic ille in *Centone Thomistico* de prædestinat. & reprobat. in præfat. art. 1. Postquam duo Joannes Vviclef, & Hus, eosque secuti Lutherus, & Calvinus contra fidem Catholicam extulerunt caput: ac eorum, qui pugnant contra eos, nonnulli quasi colludere, non quidem malitia, sed difficultate impulsi, videntur, mundus Atheistis repleri cœpit: qui proprio sensu absque ratione ducti, ut impunè quidlibet facere possint, optant judicem Deum non extare bonorum, atque malorum; si enim

...ctrinæ ...adeter... ...antiis ...ng... ...sio de ...dicio.

A non est, nostris appetitibus explendis per vim, per sophisma, & per hypocrisim nos incumbere oportet. Si autem est, vel nos præordinavit ad vitam æternam ante prævisionem meritorum decreto invincibili, aut reprobavit ad mortem æternam, ut dicunt Dei assertores, & hæc disjunctiva vera est omninò, ergo non erit amplius judicium; nascimur enim judicati, & non judicandi. Et quidem neque bona opera minuere pœnas, præmiaque augere possunt, neque mala augere pœnas, præmiaque minuere valent: cùm non interveniant, nisi sicut effectus absolutæ prædestinationis, & reprobationis, immo æquè prædefinita ac finis ipse. Falsa ergo omnis lex, exhortatioque metu gehennæ, & spe gloriæ dirigens in bonum. Namque nec ipse Deus mutare potest sententiam. Agit enim necessitate suppositi decreti æterni, immo etiam in nos ajunt, B & nobiscum temporaliter ita agit, ut aliter agere nos, immo nec aliter velle non possimus. Efficax enim ejus est motio omnis: ergo ad actus pios ita, atque ad peccaminosos nos movet, sicut ante prævisa merita ab æterno constituit: omnia igitur opera nostra sunt Dei æternaliter decernentis, & temporaliter efficaciter præmoventis. Unde sequitur judicium esse nullum, quod expectamus, &c. Et licèt Catholicorum pars dicat, nos moveri liberè, quia Deus in causis necessariis necessariò, in contingentibus contingenter, in liberis liberè agit, & cooperatur; ex hoc tamen sequitur, quod necessariò, seu mavis inevitabiliter homo ad pœnas, aut præmia ibit, licèt liber. Quod non est libertas, sed spontanea deceptio: neque enim ex hac C libertate, quæ non sibi umquam, sed moventi servit semper, quippiam lucratur homo, sed excusatur Deus, ne videatur præter rationem contra justitiam, & *à capritio* homines judicare, aut judicasse. Unde conscientia nullam pacem habet. Plura addit Scriptor ipse, ut, quod si Deus prædestinet, ac reprobet post prævisos actus ex serie quadam rerum ortos, non ex ipsa libertate, quod peccatum nihil fit, nisi ex opinione, cùm ad ipsum impellamur à Deo, & effectus causarum magis tribui debeant potentiori, quàm debiliori, etiamsi absque hoc non fiant. Quare narrat præfatus Auctor pollicitum se fuisse Centonem Thomisticum efficere ad evertendos prædictos errores per ipsum D. Thomam, cùm videret Urbanum Octavum, qui valdè anxiaretur, & arderet contra tantum D nostri temporis malum. Quod fideliter præstitit in dicto Opere, quod fulciunt approbationes Doctorum Parisiensium sui Ordinis.

Urb. VIII. valdè acerbè ferebat malum hujus doctrinæ.

At non solus ille Thomas: Alii etiam istam cum veritate judicii divini contradictionem in doctrina hæreticorum Lutheranorum, & Calvinistarum deprehenderunt, ut ex Concilio judicii generalis magis convinci possint de erroribus, quàm ex Concilio Tridentino, aut alio quocumque. Unus præ cæteris Fridericus Barthejus Soc. Jesu, in Euangelia Adventus (editus liber est Cracoviæ anno 1607.) id eruditè exaggerat, ostenditque Ministros hæreticos articulum de extremo judicio Christi extremè deformasse, & quantum in ipsis est, enervasse. Verba ejus, etsi pluscula attexam ex ser- E mone in Dominica prima Adventus: si enim id legant hæretici, pœnitebit eos errorum suorum, nisi omninò sint obdurati.

Si vel omnia opera hominum, etiam piorum, peccata sunt, vel nulla justitia propria cujusquam, sed sola imputata Christi: nullum ergo Judicium extremum Christi de operibus bonis piorum fieri potest.

AT verò his positis luce clarius consequitur, nullum primum bonorum operum judicium vel fore, vel esse omninò posse, particulariter verò id, quod paulò ante, primo loco diximus, nullam regni cœlestis partem secundum ea in judicio extremo bonis cujusque operibus adjudicandam, idque ex utroque istorum, quod adduximus, fundamento.

Primum enim, ad quid operum bonorum examen, si certum est, ex ipsis fidei Christianæ elementis, seu principiis primis, ut isti volunt, nullum omninò, nec existere re ipsa, bonum opus in toto hominum genere, nec esse omninò posse? Quomodò enim ei adjudicabitur mercedis nomine quidquam vitæ æternæ, quod nunquam fuit, nusquam est, nullibi potuit esse? Immo verò, quomodò non omne judicium illud, quo ad talia, inane? non spervacaneum? non consequenter apud prudentes nullum? An quisquam unquam, etiam inter homines judices (nisi planè stultissimus) judicium indixit de facinore aliquo, sive ad præmia ei decernenda, sive ad supplicia, quod certum tamen & ipsi erat, & mundo toti, neque unquam admitti à quoquam omninò potuisse? Ludionum quidem ludicra nobis imaginari talia possumus, aut hystrionum comœdias, ut si quis tribunal conscendat, ut ei, qui vel Danubium epotaverit, vel Oceanum ipsum exhauserit, desiccar.tve, vel Alpes omnes undequaque coæquarit, suam mercedem constituat; aut si quis Pygmæum aliquem in Judicium vocet, quod digito Solem contigerit, contaminaveritve; aut Icaromenippum illum Lucianiа, quod alis sibi aquilarum adaptatis, ad Lunæ, Solisve domicilia usque convolando, communem rerum cursum inverterit, aut alia qualia quævis his similia ociosorum hominum figmenta. At verò in Dei judicio, illo præsertim extremo, & toti rerum naturæ adeò formidabili, quis talia audeat vel nominare?

Inane omne judiciū operū, quæ nulla sunt.

Et quem tandem ob finem Christus bonorum hujusmodi operum, secundum Euangelismum, inquam, doctorum horum, æstimatorum examen ad judicium suum advocabit? Num, ut mercedem iis retribuat? Verissimum id quidem juxta Catholicam, ut vidimus, veritatem: at inane secundum Ministros nostros, cùm nihil reperiri talium bonorum uspiam queat, nihil quod non, ut Calvinus loquitur, justam mereatur opprobrii mercedem. Quid ergo? an fortè, ut resciat ipse Christus, si fortè aliquo saltem in angulo mundi extremo, quidquam boni latuerit, quod illuc usque omnium effugerit conspectum? At, si etiam Ministri nostri ex doctrina Euangelii Christi, se certissimos esse dicunt, nil uspiam tale inveniri posse, ut quid inani labore Dominus se fatigaturus credatur? Ut quid, inquam, illud inquirat Christus indicto ad id judicio omnium hominum universali, quod inveniri nusquam posse, jam ipsis istis Ministris, ut fide indubitata credendum revelavit? Quid ergo? An fortè propter nos homines totum id examen instituetur, scilicet, ut ostendat toti mundo Deus, quàm nihil penitus in operibus ullis humanis fuerit integrum, nihil bonum? At primum, ne tali quidem jam manifestatione opus esse potest secundum istos, si sola quæritur. Jam enim docent Ministri idipsum per Scripturas sacras pridem mundo toti declaratum, omnia, scilicet, omninò opera bona, etiam sanctissimorum hominum, similia esse panno menstruatæ mulieris. Idque scire fideles jam omnes, & qui credunt. Porrò infidelis, *& qui non credit, jam judicatus est*, ut inquit Dominus. Deinde verò nihil ad propriam judicii formam tuendam, de qua nos loquimur, facere talis manifestatio potest. Certè enim longè aliam, judicii illius, in operum bonorum examine nobis describunt rationem Scripturæ, uti vidimus, quàm quæ in sola illa defectuum, qui in iis fortè fuissent, manifestatione consistat. Etiam enim mercedem piis reddendam à Christo unicuique juxta opera sua, uti docuimus, literæ sacræ testantur.

Joan. 3.18.

17. Unum verò hìc etiam restat, quod dicere fortè queant, sed & illud tale, quod ne ipsum quidem quidquam ad rem faciat. Nempe, licèt bona justorum opera revera immunda sint omnia, ideoque secundum justum Dei judicium (quia mortalia etiam peccata) non præmio digna ullo, sed solo supplicio sempiterno: attamen ex singulari Dei misericordia, ac A propter imputatam piis Christi justitiam venialia facta, imo etiam suam eo intuitu mercedem habitura. Atque eam ob causam meritò etiam in judicium à Christo extremum adducenda. At quidquid tandem sit de tali virtutum Christi imputatione, illud certum est, non amplius in ullo justo judicio consequi inde posse, quàm ut ne pœna piis ex defectu tali operum ipsorum decernatur. Nullo verò pacto, ut præmium etiam iis æternum pro ipsis attribuatur.

Iis, quæ re peccata sunt, nu[llo] jure præmium decerni po[t]est.

Id, quod ex simili humanorum judiciorum cursu fit clarissimum. Fieri enim potest in judicio aliquo supremo, reum quempiam sive furti, sive adulterii, sive homicidii, sive quorumcunque aliorum scelerum, in gratiam boni alicujus viri à debita sceleribus pœna absolvi: ut si Rex, vel ad Filii sui unici, vel cujusvis principum suorum, optimè de se meriti intercessionem, eam gratiam cuiquam faciat. Ita fieri B potest, ut ob insignia aliqua majorum in Remp. merita, posterorum delictis quibuscumque venia aliqua detur. Tali in casu verum foret, & absque ulla injuria quandoque fieri posset, ut merita justi unius alteri impio imputarentur, atque in judicio subvenirent. Sed, ut propter ullam talem alienæ virtutis imputationem, etiam ipsa illa rei illius furta, adulteria, homicidia, & similia scelera præmio digna censeantur, & reipsa remunerentur, ita ut pro pluribus quidem sceleribus, furtis, inquam, adulteriis, homicidiis, similibusque excessibus, plura, ac majora præmia assignentur, pro paucioribus minora, cùm ex se, ut in confesso est, non nisi justam opprobrii mercedem omnia meruerint, id verò in nullo judicio, nisi C fortè iniquissimo usuvenire posset. Quantò ergo minus de justissimo Christi in extremo illo die judicio, & quod totum, ut Paulus loquitur, fiet secundum veritatem, id affirmari debet? Etenim assimilari quidem hoc in genere solent opera piorum annulo cuipiam aureo, suopte genere non adeò pretioso, qui tamen, dum pretiosissima illi aliqua innectatur gemma, ad immensum quoddam pretium possit assurgere. Eodem enim modo, cùm bona electorum opera ex ipsa ratione sui, non nisi humana sint, nec digna oculis divinæ majestatis: attamen propter inhabitantem pios Christum, ac cooperantem ejus gratiam, in maximam dignitatem provehuntur, utpote meritorum Christi, quorum infinitum est pretium, partem D jam eo ipso sortita. Unde illud porrò consequitur, nihil alienum esse à ratione, quod secundum Catholicam veritatem, etiam rigido, ac justissimo Judicio Christi, vitam æternam iis pro præmio adjudicandam credamus.

Rom. 8.

Opera Catholicorum similia annulo, & gemmæ.

Simile.

At verò secundum impium istum Ministrorum Euangelismum, nil tale asseri omninò potest, sic enim opera ipsorum omnia, non modò parvi alicujus valoris non sunt, qui additione majoris cujuspiam amplificari possit, sed & suaptè natura nullius, quin demeriti etiam infiniti (utpote mortalia peccata omnia, & gehennæ incendiis digna) quæ propterea nulla admixtione meritorum quorumcumque reddi preciosiora ipsa possunt. Fimus, inquam, sunt in oculis Dei, spurcissimus ex ipso genere suo, non aurum. Unde E quamcunque iis gemmam adnectas, eam quidem tali innexione deturpare poteris, at illum numquam insigniter exornare. Sentina sunt, lacunave fœtidissima, non unguentum; unde quoscunque iis offundas odores, ut mitigare fortè possis fœtorem illum, quo minus officiat, attamen, ut illa ipsa fœditas gratum spiret odorem, numquam efficies; abominationes sunt in oculis Dei, & Angelorum omnium, sterquilinia sunt, non gratus quispiam animorum decor, aut ornatus. Unde panno aliquo quidem pretioso obtegere ea possis, atque ex oculis intuentium subtrahere: at, ut ipsa propterea etiam turpitudo eorum speciosa reddatur, nunquam præstare. Nimirum, quæ ex ipsa natura sua mala sunt, atque corrupta, nisi prius ipsa emendentur in seipsis, atque ab intrinseca illa

Opera Ministrorum similia fimo, & gēmę.

Similia.

illa sua corruptione restituantur, nulla adjunctione extrinsecus facta, reddi bona ipsa possunt. Ita & opera bona istorum omnia, cum radicitus peccata sint; ut intelligi possit, quod obtegi aliqua meritorum Christi imputatione queant, ne imputentur ad damnationem, attamen, ut ipsa quoque propterea mercede censeantur sempiterna digna, & tali, quæ ab ipso justissimo judice Christo, in extremo ipsius judicio omnium æquissimo, iis jure adjudicetur, fieri nullo pacto potest. Sed hæc quidem hactenus de primo illo istorum Euangelismo, quo omnia omnino etiam justorum opera in mortalium peccatorum numerum rejecere.

Neque verò multo minus extremo examini illi, quo ad bonorum operum judicium, vulnus, altera illa doctrinæ suæ parte, de Imputativa sola justitia imposuere, imo verò etiam ex ea articulum isthunc penitus labefactavere. Etenim nonnisi justitiæ debetur corona justitiæ (ut eam Paulus nominat) quam justus judex in illa die attribuet, reddetve piis. Qualis igitur justitia, talis & justitiæ merces: Propria, inquam, illic qui cum justitia apparebit, propriæ etiam justitiæ suæ accipiet mercedem: propriam qui habuerit nullam, sed alienam solam sibi imputatam; propriè accipiet mercedem nullam, sed alienæ solius sibi imputatæ.

[Justitiæ ... ona. ... Tim.4.]

At verò secundum istos, nulla cuiquam propria, & inhærens justitia est, sed solius Christi propria, quæ inde per fidem apprehensa, singulis accepta feratur. Christi, inquam, humilitas, Christi patientia, Christi castitas, Christi obedientia, Christi virtus omnis. Solius igitur & Christi virtus, & justitia, illic suam ita coronæ retributionem accipiet, & non opera propria cujusquam. Secundum opera, inquam, justa Christi tantùm, ita judicabitur justus omnis, & non secundum propria sua opera quisquam, cum ita propria sua justa, ac bona opera non habeat quisquam.

[Justitia ... putata ... ena est.]

Dicent fortè secundum sua quemque propria justitiæ opera judicari, dum secundum imputatam Christi justitiam judicatur; eo quod postquam fide talis justitia nobis applicata est, nostra jam verè facta sit propria ipsa justitia Christi. At id nihil ad rem est, de qua agimus. Ut ut enim hoc concedatur, quod de imputata tali ratione justitia afferunt (de quo certum nobis est falsissimum esse, sed hic non est disputandi locus) tamen id longissimè abest ab ea fide, quam supra docuimus in scripturis sacris de hoc judicii articulo plenissimè contineri. Nunquam enim certè fieri potest ulla imputatione, ut quæ revera alius fecerit, non ego, ea ita mea fiant, ut gessisse ipsa ego sentiar in veritate, non alter ille. Licet enim tali ratione præmium, meritumve alieni operis, alteri possit referri acceptum, atque eatenus etiam opus alienum ei reputari in bonum: nunquam tamen ipsum opus alienum, ac personale, eo pacto alterius fieri proprium, ac personale potest. At scripturæ sacræ non aliam agnoscunt judicii illius ultimi legitimam formam, quàm ut in ea propria cujusque, ac personalia opera, sive bona illa, sive mala, in quæstionem vocentur. Secundum opera, inquam, sua quemque propria judicandum eæ docent, non Christi: hoc est, ut B. Paulus loquitur, secundum propria corporis sui, prout gesserit quisque sive bonum, sive malum, non secundum ea, quæ gessit Christus: vel ut alio in loco loquitur, Prout quisque ipse ædificaverit super fundamentum fidei in Christum, vel aurum, vel argentum, vel lapides pretiosos, aut contra, lignum, fœnum, stipulam, non prout ea ædificavit in vita sua Christus. Id quod & ipse expressius Dominus explicat, dum se tandem piis regnum à Patre paratum addicturum dicit, quia ipsi esurientes paverint, egentesve omni misericordiæ genere prosecuti fuerint: non autem quia judex ipse talis olim in egenos fuerit, cujus pietatem per fi-

[Judicium ... tremum ... sonalia ... ra cu- ... que exa- ... nat.] [Cor.5.10.] [Cor.3.12.] [Matth.25.]

A dei justitiam imputatam, suam fecerint ipsi. Confirmatur verò id etiam inde magis, quia dum scriptura testatur, unicuique ibi reddendam secundum opera sua mercedem: non minus id de bonis secundum opera sua bona, atque de malis, secundum opera sua mala, intellectum cupit. Uno enim, eodemque tenore loquitur & de bonis, & de malis: *Reddet unicuique secundum opera sua*. Uno, eodemque tenore apud Paulum: Ut qui ædificavit supra Christum aurum, argentum, lapides pretiosos, mercedem accipiet: ita qui ædificavit lignum, fœnum, stipulam, detrimentum patietur. Atqui mali non damnabuntur, nisi secundum opera quisque sua, & propria mala, non imputata aliorum. Neque enim portabit in justissimo illo judicio quisquam peccata non sua, ne patris quidem iniquitatem filius,
B aut filii parens (nisi fortè ejusdem peccati simul uterque fuerit complex) sed summa æquitate quisque ibi onus proprium suum feret. Id quod etiam ratio dictat justi judicii, ac veri cujusvis (*Scimus autem*, inquit Paulus, *quia judicium Dei est secundum veritatem in eos, qui malè agunt*.) Et Christus in extrema sua sententia, seu damnatione malorum, disertè exprimit. Ergo idem judicium est etiam de piis. Rom.2.

Atque hoc idem illud est, quod etiam D. Joannes confirmat, dum in Domino morientes beatos prædicat, ut vidimus, eo quod à modo jam conquiescere debeant à laboribus, non Christi fide apprehendendis, sibique applicandis, sed propriis sustinendis, atque exantlandis; eo quod opera ipsorum (illuc usque
C nimirum elaborata, non à Christo, sed ab ipsismet) ipsos consequantur. Manet ergo tandem conclusum, etiam ita secundum novos Doctores istos extremi Judicii articulum, quod ad bonorum operum remunerationem attinet in electis penitus fœdatum, imo sublatum esse: cum quale propriæ cujusvis justitiæ instituendum examen veritas docet divina, isti omnino non ferant, imo ipsis primariis confessionis suæ articulis penitus excludant. Cumque ea pars judicii illius primaria, longeque maxima futura sit, utpote ipsos Dei electos omnes communiter concernens, quanta vel in eo solo deformatio articuli hujus totius erit censenda? Apoc. 14 13.

Ea Judicii extremi pars, quæ est circa opera mala reproborum, admodum deformata est à Ministris: dum docent, partim nonnisi servum arbitrium in homine jam superesse; partim Deum omnia directè operari in reprobis opera eorum, etiam mala.
D

At verò, ne alteram quidem illam Judicii partem, & quæ damnatos potissimum attingit de malorum operum condemnatione satis integram sibi reliquere. Judicabit Dominus impium quemque in judicio illo secundum impietatem suam, ut reddat ei malum, secundum quod opera ejus mala promeruere: *Judicabit verò in æquitate*, ut Paulus inquit, reddens unicuique quod suum est, sive *ut justus judex*, ut alibi idem. At ea Ministrorum doctrina est, quam Euangelicam ipsi vocant, de operibus hominum malis; ut nullo eis justo judicio ulla decerni pœna possit, nedum judicio filii Dei, quod omnium justissimum, æquissi-
E mumque est futurum. *Justus Judex Deus.* *Act.17.31.* *2.Tim.48*

Etenim nil Ministri hominibus residuum fecere in operibus ipsorum, vel pessimis, ac maxmè pudendis, quod revera pœnam ullam jure mereri possit. Quod si verum est, neque in judicium ergo Christi ullum opus tale, hoc est, justa pœna condignum venire poterit, neque ulli ita hominum quicquam mali, secundum demeritum operum ejus reddi. Magnum est, quod dicimus de Euangelismo istorum, sed idem verissimum, id quod cuivis etiam manifestum fieri facilè poterit, modo rem ipsam expendere libeat paulo nobiscum exactius. *Nil jure damnabile in operibus, si Ministris credimus.*

Nimirum duo quædam habent Ministri isti, vel omnes, *Ministrorum sententia.*

omnes, vel magnâ certè ex parte, inter prima doctrinæ suæ capita, ex quibus omnis operum humanorum omnium ad pœnam reatus ruat necesse est. Quod si pœnæ reatus in iis est nullus, certè ne judicium eorum quidem ullum in damnationem institui justè potest. Primum illud in eo est, quod nullum superesse velint homini, etiam gratia Dei adjuto, liberum arbitrium, ad nulla, vel bona, vel mala facienda coram Deo. Alterum verò in eo, quod Deum, ita plenum in actus humanos omnes sibi reservasse docent dominium: ut in pessimis etiam hominum facinoribus nihil prorsus fiat, quod non ipse Deus, & antequam fiat, ita ab æterno fieri voluerit, decreveritque; & cum jam in executionem ventum est, non imperet, opereturque planè idem ipse; non solùm animum humanum ad id inclinando, sed & opus ipsum malum exequendo per hominem, eodem modo, quo artifex quivis per instrumenta artis suæ perficit opera sua.

Libertas arbitrii omnis negata à Ministris.

Primum illud docent communiter omnes primarii Euangelismorum Ministri. Ita enim Lutherus lib. de servo hominis arbitrio. Ita Melanchton in Loc. com. de libero arbitrio. Ita Martinus Kemnicius in examine Concilii Trident. Sess. 6. Ita alii ejusdem farinæ Ministri.

Etiam mala opera in malis operatur Ministris Deus.

Alterum verò etiam ipse quidem olim Lutherus cum suis invexit, ut videre est in assertionibus articulorum ejus art. 36. itemque apud Melanchtonem in octavum cap. ad Romanos, primæ editionis: Sed Calvinus postmodum cum Symmystis suis, longè etiam clarius, constantiusque asseruit, propagavitque, atque in hunc etiam diem studiosè tuetur. Legat de his, qui fusè sententiam istorum explicatam desiderat, quæ ea de re, ex ipsorummet publica confessione variè affert Illustrifs. Cardinalis Bellarminus Tom. 3. Controversiarum, ubi de peccatis agit lib. 2. de peccati, scilicet, causa in genere, cap. 30.

Unum solum illud observetur hac in quæstione diligentius, cum secundum Ministros hos longè aliud sit quærere, utrum revera Deus, eo modo, quo diximus, operetur omnia in omnibus, etiam mala in malis; & utrum propterea Deus vel ipse peccet, vel peccati debeat author dici: hoc secundum quidem penitus omnes negare, atque omnibus modis à se suspicionem eam doctrinæ amoliri, se, scilicet, peccatorum Deum authorem facere, primum tamen illud libenter concedere plerosque, quos nominavimus omnes. Itaque Zuinglius primum de his: *Unum, inquit, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est authoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est; quantum autem hominis est, crimen est, scelus est.* Ita Calvinus. *Cum justa de causa licèt nobis ignota, à Domino procedunt, quæ ab sceleratis hominibus maleficia perpetrantur, etiamsi rerum prima causa sit ejus voluntas, peccati tamen esse authorem nego.* Idem verò alterum illud de plena Dei, etiam in malis, operatione in Institut. clarissimè asserit, ubi hæc inter alia sunt ejus verba: *Ubi in memoriam revocant pii, totam improborum cohortem, sic omnibus partibus manu Dei tanquam fræno cohiberi, ut nec concipere ullum adversus nos maleficium, nec conceptum moliri, nec ad perpetrandum, si maximè moliantur, digitum movere queant, nisi quantum ille permiserit, imo nisi quantum ille mandaverit, nec compedibus eius tantum teneri ligatos, sed etiam ad obsequia præstanda fræno cogi, habent, unde se prolixe consolentur. Nam ut Domini est illorum furorem armare, & convertere, destinareque, quo libuerit, ita & modum, finemque statuere, ne pro sua libidine licentiosè exultent.* Hæc ille, æque Domino tribuens continere à malis, atque in mala scelestos armare, convertere, destinare, mandare, &c. Ita Beza eadem de re agens, cum dixisset homines, *mera esse instrumenta Dei, & facere omnia, quæcunque faciunt, etiam mala, ex æterna*

Zuingl. l. de providen. ad Princ. Cattorum Philip, art. 30. Cal. lib. de æter. Dei prędestin. Lib. 1. Institut. 17.

Beza responsione ad Sebast. Castal. de æterna prædestinatione.

Dei prædeterminatione: tandem Dei operationem in iis explicans (Aphorismo 22.) *Sic autem agit*, inquit, *per illa instrumenta* (homines scilicet) Deus, *ut non tantum sinat illa agere, nec tantum moderetur eventum, sed etiam excitet, impellat, moveat, regat, atque adeo, quod omnium est maximum, etiam creet, ut per illa agat, quod constituit. Quæ omnia*, ait, *rectè agit Deus, & sine ulla injustitia.*

Porro quoad eam quæstionem attinet, quam nos hìc tractamus, satis nobis est accipere hoc ipsum, quod dant isti, confiteanturque se docere. Neque enim ad rem eam, quam hìc agimus, quicquam pertinet illud concludere, sitne propterea author peccati Deus, peccans ipse in hominibus, an secus? Illud solum concludendum nobis est, nullo judicio pœnas pro malis hominum operibus, secundum istos, ullas à Deo posse irrogari, id quod etiam absque altero illo clarissimè inde, ut videbimus, evinci potest: sed singula ista expendamus.

Si nulla pollent arbitrii libertate homines coram Deo; nullum potest esse eorum peccatum, quod justam ab ipso judicii damnationem mereatur.

Nil pœnâ dignum est, quod ex arbitrio non fit.

DIco primum: si liberum arbitrium in moralibus nullum est, ne pœna quidem ulla coram Deo dignum opus quodvis, nedum à Deo ipso inflicta pœna, eaque æterna dignum esse posse. Ideoque ne judicium quidem de iis fore divinum, quia id non nisi iniquissimum institui posset. Facilè hoc intelliget, qui illud primum considerat, nulli delicto in humanis deberi pœnam ullam, nisi quod cum ratione potuerit declinare homo, nec tamen declinarit. Talis enim demum error crimen propriè est, & in tali igitur demum proprius pœnæ reatus. Patet id ex communi omnium rerum humanarum cursu.

Homo corruens.

Ruit fortè homo quispiam ex alta aliqua specula, & socium hominem suo lapsu opprimit, nemo eum jure propterea homicidii reum agat, & pœnæ homicidium consequentis, nempe quia non ratione peccatum ab eo fuit, sed casu.

Puer peccans.

Ita eripit rem alienam puer infans, ac nec dum rationis compos. Nemo eum propterea furti accersat sciens, nemo ad suspendium postulet, nemo laqueo suffocandum pronunciet, nempè necdum capax doli est, ut arbitrio suo fugere malum potuerit. Si qua ei flagellatio imponenda, ad cautelam magis in futurum imponetur, quàm ut præteriti peccati pœnam luat.

Amentium delicta.

Idem judicium de iis est, qui vel emotæ sunt mentis per insaniam, vel in morbo graviore rationis usu, per phrenesim privati. Nemo tales ob quodcunque erratum ad judicium jure advocat, nemo pœnam graviorem infligit. Tanta duntaxat talibus adhibetur castigatio, sive vinculis illata, sive flagris, quanta satis esse possit ad similes, in futurum arcendos excessus.

Bestiarum errata.

Idem denique judicium in bestiis est. Quis enim unquam judicium humanorum ad suum passus sit adcitari tribunal lupum, quod in publica via hominem laniarit, ut prædonum, latronumque publicorum in eum supplicium statueret? Quis canem quantumvis ex ipsis divorum aris sacrificiorum partem abripuisset, sacrilegii nomine deferri admiserit, ut eadem, qua sacrilegia inter homines pœna solet, mulctarit? Quis bestiam aliam quamvis ob quamcunque vel incursionem violentam, vel versutam fallaciam accersiri pateretur: ut certam ei aliquam ex jure imponeret mulctam? Nemo profectò.

Nec ulla tamen rei hujus causa est alia, quàm quod rationis arbitrio nullo utantur bestiæ, quo cohibere suos ipsæ naturales impetus possint. Unde siquidem quandoque è medio tolluntur, non aliud eo spectatur apud cordatos, quàm ut ne amplius noceant, non verò ut commeritam pœnam præterito-

rum

rum solvant. Cujus illud satis evidens argumentum est. Primum, quia eædem illæ bestiæ, quæ natura sua noxiæ sunt, non minus ante omnem noxam, si capi possunt, exitio dantur, quàm post damnum illatum. Æquè, inquam, occiditur lupus, captus in specu sua, ac vel in nido suo, antequam ovem rapuerit, imo vel rapi potuerit; æquè ursus antequam jumentum occiderit; æquè canis rabidus, antequam hominem læserit, quàm post omne homini nocumentum illatum. Id, quod nullo justo judicio fieri posset, si nomine pœnæ præteritorum talia infligerentur: sed tolluntur è medio nocentes bestiæ, ne in posterum inferant damnum. Deinde quia nulla certa forma supplicii ullo judicio iis constituitur, quemadmodum in criminibus ab homine ratione utente commissis, sed quacunque possunt ratione, etiam citissimè extinguuntur. Non iis rotæ, non crurifragia, non enses, non flammæ, non laquei, non cruces sunt decretæ, quantumvis similia admitterent, ob qualia hominibus hujusmodi suppliciorum genera constitui solent: quia nimirum nullius talis demeriti capaces sunt.

Solus homo, quia ratione peccare potest, talibus pro admissis ad pœnas damnari potest, quia solus homo propterea in crimen damnabile cadere potest, quod ratione utatur, & ita avertere animum, si velit, à noxa possit. Quod dum non facit, ex proprio arbitrio delinquit, ideoque meritam incurrit pœnam. Tàm quidem certa sunt isthæc homini ratione utenti, ut ea ne possit quidem negare, nisi insanire cum ratione velit. At verò si liberum arbitrium in mortalibus nullum superest coram Deo, eadem prorsus ratio est in omnibus delictis ipsorum coram eo, qualis vel puerorum est, vel dementium, vel bestiarum coram hominibus in erratis suis. Nihilo, inquam, secius sic coram Deo subjecti sunt omni naturæ impressioni, quàm vel amentes, vel bestiæ coram hominibus; nihilo liberiores sunt ad quemcunque peccatorum impetum evitandum, quàm vel amentes, vel bestiæ; nihilo secius in mentis suæ applicatione ab objecto quocunque oblato pendent toti, quàm vel amentes, vel bestiæ illæ. Nihilo ergo secius, & ipsi ab omni pœnæ demerito immunes coram Deo, quàm coram hominibus illi.

Substantia facti. Nam & alioqui, unde tandem justus hic in homine taliter affecto, pœnæ reatus? An fortè ex ipsa is errati cujusvis substantia procedit? At si ita: ubicunque esset factum idem, idem etiam consequeretur pœnæ reatus, quia eadem sit causa. Nunc verò quantumvis æque occidat hominem, vel bestia, vel amens, atque homo doli capax: tamen illi à noxa eximuntur, hic in noxa est. Non igitur inde. Unde ergo?

Delectatio facti. An fortè quia spontè, hoc est, naturali quadam cum delectatione adjuncta, & proprio naturæ impetu, atque inductione admittitur? At quantumvis æque sponte sua, & motu naturali, & maxima etiam sua cum voluptate admittent bestiæ, amentesque, hominesque adeo ipsi variè se peccare quandoque somniantes; atque homo rationis capax: nihil tamen simile in iis demeriti cadit. Simile autem id omnino foret, cum similis sic causa demeriti utrobique interveniret. Sed ea de re paulo post etiam fusius.

Legis transgressio. Quid ergo tandem propriè in pœnæ causa est? An quia contra legem positam admittetur error, inde omnis noxa est? At quantumvis eadem lex poneretur vel bestiis, vel amentibus, attamen ne sic quidem si contra facerent, incurrerent in reatum. Nimirum, quia æque, ac reatus, ita ne leg is quidem justæ ullius capaces sunt, qui à ratione, & omni arbitrii libertate sunt alieni. Ideoque non alia tandem, vel legis justæ origo, vel criminis in eam admissi ratio, vel pœnæ denique ob crimen admissum incursæ radix, inveniri potest ulla, quàm quod rationis usui, atque arbitrii libertati ista objiciantur. Ubi ea non sunt, nec lex justa ulla, nec criminis noxa ulla, nec pœnæ meritum justum ullum, habere locum potest: illic verò solum habent locum ea suum, ubi illa inveniuntur.

Cum igitur in rebus divinam legem concernentibus omne illud arbitrium sustulerint infelices Ministri, in solis verò rebus naturalibus, atque humanis, utcunque id reliquum faciant, eorum nonnulli; in solis ergo rebus humanis utcunque æquitatem legum, ac pœnarum fortè tueantur tales, at coram Deo, omnem prorsus proprium pœnæ reatum, una cum ipso arbitrio sustulere, atque ita, quod consequens est, omne etiam justum judicium talium in condemnationem. Et hæc quidem hactenus generalis est ratio omne pœnarum demeritum proprium, ex operibus humanis in æquo judicio quovis eatenus tollens, quatenus ex iisdem arbitrii libertas sublata est.

Peccata hominum sine arbitrio ad Deum cōparata. Sed longè etiam hæc elucere possunt magis, si conditionem operum nostrorum omnium, arbitrio iis libero jam detracto, cum Deo ipso, legibusque ejus, nec non & judicii illius, quod pro iis ipse indixit, ratione, ac forma propius componamus. Etenim *cognovit Dominus figmentum nostrum*, inquit Regius Propheta, idque intimè dubio procul. *Ps. 102.14* Et illud quoque ergo agnovit, si arbitrium nullum est: fieri aliter non posse, quàm ut quamcunque acceperit animus humanus impressionem, etiam contra legem Dei sive in vetitis, circa vel concupiscentiam carnis, *1. Joan. 2. 18.* vel concupiscentiam oculorum, vel superbiam vitæ; sive in mandatis; circa vel Dei ipsius cultum, vel proximorum dilectionem, undecumque ipsi alioqui obveniat tentatio; sive à carne, inquam, propria; sive à mundo; sive à Satana tentatore; ei necessario succumbat, cum avertere se ratione à nullo quantumvis illicito impetu, animus ipse, ne gratia quidem adjutus divina queat: nihilo magis quàm irrationales bestiæ, dum ab objecto quovis placito, in cupiditatem quamcunque illiciuntur.

Lex divina. Posuit nihilominus leges eas homini Deus, quæ eum undique constringerent laqueis quasi quibusdam, irretitumque tenerent, tàm strictas, inquam, illas, juxta impium Ministrorum Euangelismum, uti initio vidimus, ut se vertere nusquam posset, ac ne minimam quidem cogitationem suscipere, quin sese implicaret, atque aliquam earum transgrederetur. Illam quidem certè, *Non concupisces*, aut aliam illam de *diligendo ex toto corde, animo, viribus, Deo.*

Permissio divina. Adhæc reservavit etiam ita sibi plenissimè Deus omnem illam potestatem, uti in cætera creata à se omnia, ita & in omnes hominum conatus, seu probos illos, seu flagitiosos, ut nil moliri possit homo *Luc. 21. 18.* quisquam uspiam in omni operatione sua, nil exequi absque peculiari sua permissione, laxationeque, ut, inquam, ne quidem pilum quempiam unum minuat cuiquam, per injuriam. *Rom. 9. 19.* Id quod certissimum est omnibus Christianis. Alioquin enim quis ejus resisteret voluntati, dum is, quid ne quidem vellet, permitteret?

Judicium peccatorū. Denique post omnia illa, juxta infallibilem fidei Catholicæ veritatem, constituit diem judicii extremum omnibus, in quo oporteat omnes homines manifestari ante tribunal Christi, strictissimum subituros examen de omnibus iis, *2. Cor. 5.* quæ unquam ita à se laxati admisere in corpore contra leges illas, adeo ut ne verbum quidem otiosum ullum potuerint eloqui unquam, quin ratio ejus ibi veniat reddenda. Sententia porro damnationis ad extremum ea in reprobis pro iis ipsis talibus erratis consequetur irrevocabilis, ut in gehennæ conjiciantur voraginem immensam, ob hujuscemodi sua delicta, flammantibus illic torrendi ignibus perpetim, tanto cum rigore, ut ne quadrantem quidem ullum, ac ne minimum quidem minutum erratorum suorum impune sint laturi. *Marc. 5. 27 Luc. 12. 58.*

At

At verò his positis, intelligi ne omnino potest, ut idem Deus in justissimo judicio suo tale, operum humanorum, operum talium, jure instituat examen? Capere ne autem ulla ratio humana potest, ut juxta æquitatem ita judicentur prævaricantes, utque nihilominus occinatur judici ipsi tali in veritate: *Justus es tu, Domine, & rectum judicium tuum?* Nullo quidem pacto. Sed in simili ista videamus. A

Psal. 118.

Simile canem efferatum solventis.

Pono canem quempiam catena detentum, ita irritasi objecto quovis, ut non possit non toto in illud appetitu ferri, puta si vel fame macerato diuturna, offam ex opposito objicias alienam, mirificè alioqui palato ejus arridet, vel in prætereuntem quenquam toto furore irritatum concites. Pono interim te ipsum esse, quisquis hæc consideras, qui taliter excitatum vinculis exsolvas, unde certissimo fiat, quandoquidem suiipsius ille potens non est, ut toto impetu feratur in objectum, & vel offam hauriat alienam totam, vel hominem lædat graviter, vel quidvis aliud peccet, naturali illi cupiditati suæ obsecundans. Pono verò teipsum tandem judicare debere, ecquid hic pœnæ meritum? Ullumne propterea supplicium cani tali jure tu decerneres? Jure profectò nullum. Tu quidem certè, quia naturæ suæ obsecutus est, nec potuit aliter, utpote nulla præditus ratione, nulla arbitrii libertate, quo refrænare naturæ concitationem potuisset. Quod si quis fortè hic pœna dignus, nemo quidem, is æque, ac tute ipse, qui vel irritasti ipse, vel taliter irritatum exsolvisti, proposito primùm tanto illectamento malorum. B

Exod. 21.

Id quod non ratio nobis sola suggerit, sed & ipsemet judiciis suis confirmavit Deus. Hoc enim est certè, quod in Exodo, justissimo Dei decreto, si fortè bos quispiam cornupeta (quem dominus suus scivisset esse talem) laxatus hominem occidisset, non ipse solùm bos occidi jubetur, sed & dominus ipsius, eo quod eum laxasset, quem vel probabiliter scivisset damnum illaturum. Atqui secundum Ministros hos, hæc ipsissima est conditio omnium, quæ ab hominibus uspiam admittuntur, malorum, si justo judici Christo comparentur. Homines, inquam, absque libero arbitrio, vel cani illi, vel bovi cornupetæ simillimi, in omni tentatione sua ad peccandum. Christus verò is, qui habenas ipsis laxat, ut suæ satisfaciant tentationi in peccatis. C

Jure permittit Deus homines peccare, & punit.

Dicent fortasse, ne secundum Catholicam quidem veritatem, magnam esse horum differentiam, cum secundum eam etiam illud sit indubitatum, absque Dei permissu nihil uspiam admitti mali, nec tamen propterea dubitet Catholicorum quisquam, justè puniri adversus leges commissa. Imò verò dico, diversissima hic ratio est; licèt enim æque verum sit, sic quoque nil posse homines præstare, etiam malos, nisi quantum iis Deus in id habenas remiserit. Attamen simul verissimum & illud, etiam habenis laxatis, posse se in impiis conatibus suis homines cohibere: Nec minus verum & illud, ad liberam virtutis exercitationem, etiam in malis, optimo jure hujusmodi licentiam homini concedi. Meritò enim vult Deus uti hominem rationis suæ, atque ea, qua pollet, arbitrii facultate. Ideoque, etiam occasionem eum habere exercendæ hujusmodi libertatis par est, præsertim, cum si alicubi ea propter nimiam sui imbecillitatem fortè non sufficiat, illic gratiam præterea offerat, & auxilium suum Deus (id quod nulli, petenti præsertim, negavit unquam sufficiens) ut possit resistere tentationi. Atque hinc est, quod secundum Catholicam veritatem jure optimo, & præmia tandem decernat sua piis, pro rectè factis, & supplicia impiis pro malis: quia liberè utrique, & voluntate sua, vel bona egere, gratia utentes ad id sibi oblata, vel mala, eandem repudiantes. Manet itaque conclusum illud, quod voluimus, negata omni arbitrii libertate in divinis, nullo jure posse vocari in judicium flagitia ulla à Deo, quod ipsa arbitrii servitus, ab omni pœnæ demerito, omne admissum absolvat, &c. D

Si directè operatur omnia etiam peccata in reprobis Deus: judicium de iis in damnationem nullum justum instituere potest.

Quod si ita est, uti cum ratione negari nullo modo potest, quanto magis ex altero illo capite, quod de absoluta Dei, in omnibus hominum, etiam malefactis, operatione, turpissimè sunt commenti Ministri, affirmandum est, omne justum judicium scelerum humanorum esse sublatum? Ex eo enim, non jam illæ solùm sunt Dei, in peccatis omnibus, partes, quas diximus, puta quod leges posuerit iis, qui nullo voluntatis arbitrio possent earum transgressionem evitare; quod easdem gravissimas iis posuerit, & ipso genere suo impossibiles observatu; quod ipse denique relaxet fræna necessaria jam peccantibus solus, cum cohibere posset, absque qua laxatione peccatum nullum uspiam admitteretur. Sed longè etiam illæ graviores, atque omnino intolerabiles, nempè super hæc omnia, ipse etiam Deus est, qui opus ipsum iniquum totum, per transgressoris animum tanquam per instrumentum quoddam proprium, operatur. Ipse, inquam, est, qui secundum impios istos Euangelismos, non minus fuit author vel adulterii Davidis, vel proditionis Judæ, quàm vocationis Pauli, quod impiè aliquando asseruit Melanchton in 8. ad Rom. Ipse, qui ab æterno creat homines ad peccandum, ea, quæ peccant, ipse qui postmodum occasiones subministrat peccandi, qui tentationes excitat, urgetque, qui author, motor, impulsor est operis mali, qui ad obsequium sibi tale præstandum improborum cohortem totam, etiam cogit (prout hæc omnia jam ex doctrina ipsorum in superioribus vidimus) adeo, ut mera quædam instrumenta in manibus omnipotentis Dei sint impii, in peccatis suis; eodem modo, quo malleus est in manu ferrarii, securis in manu lignarii, similis apparatus quivis in manu artificis cujusvis, quem versat opifex ad omnem nutum suum, in quamcunque sibi libuerit partem: hac sola differentia, quod cum omnipotens sit Dei manus, longè etiam efficacius certiusque moveat omnem naturam sibi subjectam, quàm quisquam hominum instrumenta sua, quæ sæpè ob virium imbecillitatem satis habere obtemperantia non potest.

Quid sit Ministris, etiam mala operari in impiis Deus.

At verò tantis blasphemiis pro certo, atque indubitato Euangelismo admissis, quo tandem jure talia peccata ad supplicium quæri, ab eodem Deo, alioqui Optimo Maximo concedemus? An quisquam artificum omnium cum ratione ab instrumento suo pœnam deposcat, quod ipse eo ictum quemcunque fecerit ad nutum suum? An canem suum jure ullo mulctavit venator, quod feram apprehenderit eam, in quam ipsemet ei author, motor, impulsor fuerit incurrendi? quid? Apprehendat sicarius quispiam manum tuam, eique sicam implicet, sicque robore quodam suo nimio eandem adigat, ut jugulum transfigas hominis. Ipse, inquam, indat gladium manui tuæ, ipse manum implicet, ipse ducat, impellatque, ipse ex adverso positum hominem tua ita manu configat. Idem ne ullo jure te postmodum ad tribunal postulet suum? jure te homicidii reum agat? jure ense, rota, crurifragio in mortem pro scelere dedat? Quæ verò tandem id capere ratio humana potest? quæ mens vel Angelica probare? Imo quis non amentum etiam quorumvis, tantum non intelligat, ut tale judicium nullo prorsus jure uspiam institui posse confirmet? E

Quæ quis ipse directè operatur, nullo jure puniat.

Et quo tandem titulo, vel ficto illo, modo in speciem probabili, intelligemus supplicium de impiis ullum, tanta ipsis jam imposita necessitate peccandi sumi posse? Respondere solent acuti isti blasphemarum

An voluptas, quæ in peccato est, in se sit damnabilis.

miarum inventores, meritò improbos puniri. Quia licet absoluta Dei potentia, etiam in ipsis malis suis urgeantur, nec possint omnino aliter facere, quàm faciunt: attamen dum mala perpetrant, libenter ea ex titillatione, ac sensu quodam voluptatis, quam inde hauriunt, patrant. Luant ergo, quod sponte, & voluntariè, delectabiliterque etiam, licèt necessario, admisere.

At verò ne id quidem quicquam ad rem facit, quia nimirum primum, ipsam etiam illam peccati voluptatem per naturam, tanquam per instrumentum quoddam suum proprium operatur secundum ipsos directè Deus. Jurene autem ipsam suam operationem propriam condemnet in quopiam Deus? Ita certè, & quod gravia tendant deorsum in aqueis, terreisque legitimè puniret; & quòd levia in aereis, atque igneis ascendant sursum; & quod plantæ vivant, ac nutriantur; & quòd jumenta sentiant, ac delectentur; & quòd homines intelligant, ac ratiocinentur; & omnem denique naturæ vim, efficacitatemque aliam in actum suum deductam.

Sola delectatio damnabilis esse nequit. Deinde nulla voluptas sola, dum aliunde non constet criminis ratio, damnari ad supplicium potest. Talis verò delectatio peccati, posito actu jam peccandi à Deo ipso absoluta potestate consummato, non potest non naturali jam deductione, & absque nova noxa omni consequi. Itaque nulla in bestiis jucunditas, quàm objiciendo eis vel cibum, vel illecebrosum aliud quidvis ipse causatus sis, verè à te puniatur. Nulla in homine somniorum per illusionem immissorum oblectatio, quantumvis illa sensualitati maximè complacens, ubi aliunde non accessit peccati culpa, jure ex sese damnabilis censetur. Nulla suavitas ciborum vetitorum, dum vel porcina, aut similia in antiquo testamento in os ingerebantur invitis, vel quæ idolis immolata fuerant in novo, quantumvis absque sensu voluptatis aliquo percipi minimè poterant, obnoxios pœnis ullis reddebat. *Mat. 6.* Eademque est ratio similis omnis, quantumvis maximæ jucunditatis. Sed ex simili tandem totum isthoc quale sit, etiam dilucidius intelligamus.

Simile pueri alieno ductu turpia pingentis. Frequens est in pueris, qui à Pædagogis suis erudiuntur, in primis litterarum formandarum exercitiis, manu eorundem Pædagogorum dirigi. Quandoquidem ita & calamus ipse digitis aptatur pueri, & manus tota componitur, & Pædagogi denique manu comprehensa dirigitur, deduciturque: ut non possit ullum ductum linearum puer facere, nisi quem Pædagogi ipsum dirigentis manus constituerit. Pono ergo Pædagogum quempiam certo consilio suo ita manum pueri dirigere, ut nullam prorsus justam lineam faciat, nullum ductum litteris aptum, sed intorta omnia, indirecta, inepta, in formas etiam declinantia vel turpes, vel ridiculas, utpote si simiarum, asinorumve ille ita depingat capita, vel quidvis simile, omni etiam turpitudine deformatum. Jam hic quidem omnino in genere litterarum peccatum erit, cùm longè à forma constituta deflexum fuerit, adeoque & oleum, & opera perdita. Jurene autem Pædagogus hujusmodi examen in puerum instituere, errorum accusare, pœnas ullas (nedum necem afferentes, eamque acerbiorem) reposcere posset; quod tempus perdiderit, quod chartam conspurcarit, quod à justo charactere aberraverit, quod turpissima quæque depinxerit? Nullo profectò jure posset, essetque omnino iniquissimus, si faceret, & eo semper iniquior, quo graviorem pœnam errato tali definiret. Quia licet revera erratum sit in eo genere variè; nulla tamen pueri noxa id factum, quæque ex ejus parte ullum supplicium potuerit promereri, ne quidem, si vel maxima ipsius recreatione totum fuerit factum, admirantis ductus varios, & formas, vel risu, vel admiratione dignas. Quia nimirum neque ipsius id consilio factum, neque arbitrio, ductuve: cum aliter ipse omnino facere nequiverit, fortiore manu detentus, deductusque. Neque enim refert hìc quicquam, an cum voluptate sua talia fecerit puer, an secus. Quantumvis enim, quæ tali ductu Pædagogi inchoarit, summa etiam cum recreatione sua perficiat, summaque perfundatur suavitate ex ipsa illa figurarum varietate: non propterea tamen jure ullo mulctaretur à Pædagogo, eo ipso quod nil in iis consilio suo proprio, conatuve admiserit, totum verò ex destinatione, atque opera Pædagogi ipsius sit confectum.

Atqui secundum impios istos Ministrorum Euangelismos, hæc ipsissima est conditio omnium, quæ ab hominibus uspiam admittuntur, malorum, si justissimo judici Christo componantur: quomodo ergo ob ea ullo modo, vel in judicium propterea vocandi homines, nedum ad æternas pœnas jure condemnandi? In omnibus, inquam, flagitiis hominum, vel perditissimorum, secundum inauditum istud à seculis Euangelium, nullæ aliæ sunt hominum partes, quàm quæ in picturis illis, quas diximus, pueri illius erant. Christus ipse, ut Deus verus, Pædagogus ille, pueri ductitans manum. Quas ergo justissimo illo extremo judicio, judicis idem agat partes, ut pœnas iis constituat, & quidem eas ex ipso genere suo tantas, & ipsas quoque sempiternas? Nullas profectò jure ullo, nedum æquissimo suo divino. Videnturque hæc tàm manifesta hactenus, impiis illis positis Euangelismorum fundamentis, ut, qui ea negarit, non tàm argumentis videatur opus habere pluribus, quibus convincatur, quàm helleboro, quo perpurgetur, ne amplius pergat cum ipsa ratione bellum gerere. Itaque finem tandem probationum nostrarum hunc faciamus.

PARÆNESIS AD EUANGELICUM dictum Lectorem.

Quàm turpis, perniciosus, plenus periculi sit talis Ministrorum de Judicio error, quàmque merito propterea Ministri ipsi fugiendi.

AD te hic jam convertor, Lector amice, maximè quisquis hactenus inanes istos Ministrorum Euangelismos, tanquam ipsissimum Dei verbum consectatus es; te compello, ut te ex tota hac disputatione nostra, eum, quem par est fructum referre moneam, te animum his advertere volo. Maximi momenti esse articulum hunc de judicio Christi extremo, ne tu quidem ipse ambigis puto: & si fortè, vel maximè ambigeres; vel ipsum tamen solum Euangelii hodierni exordium, omnem tibi facilè eam eximeret ambiguitatem: ut quod tale illud futurum describat, ut omnis rerum natura in summam sit confusionem propterea delapsura: *Erunt enim*, inquit, *signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressuragentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus, præ timore, & expectatione eorum, quæ supervenient universo orbi. Nam virtutes cælorum movebuntur, & tunc videbunt filium hominis venientem, &c.* *Magni momenti articulus de Judicio.* *Luc. 21. 25*

Attende vel modicè, & facilè intelliges, non cœlum, non terram, non maria, non aerem, non quicquam denique eorum, quæ vel infra cœlorum, vel supra terræ ambitum contineantur, extra summam perturbationem fore, sed homines in primis, ut quos potissimum omnis illa Judicii illius moles sit petitura, pressuraque. Nemo nostrum abesse ab eo judicio poterit, nemo declinare examen, nemo judicis manum effugere. Non tu, non ego, non ullus filiorum Adam omnium, seu vivorum, seu mortuorum. Inane ibi robur omne, inanis scientia, inanis astus, inanis potestas, inanes divitiæ, inanis omnis denique vel cogitatio, vel conatus humanus in contrarium. Omnes nos stare oportet ad tribunal Christi, omnes ibi manifestari, cum omnibus, quæ unquam vel *Rom. 14 10.*

vel bona designaverimus, vel mala. Non ibi vel calix unus aquæ frigidæ præteribitur in bonis, si quem forte aliquando dederis, in vera charitate pro nomine Christi: vel verbum ociosum unum in malis, si quod forte aliquando locutus fueris, oblitus Christi. Excipiet examen sententia, sententiam executio, executionem æternitas, quæ nullam unquam jam admittere possit commutationem. Ibunt enim recta inde boni omnes propter ipsa bona opera sua in vitam æternam; uti contra mali omnes, propter vel ipsa mala opera sua, vel certè defectum bonorum operum, in supplicium æternum. Manetque etiam te, quisquis es benigne Lector, necessario alterutra conditio istorum, ex uno judicio isto tota dependens. Tàm, inquam, momenti articulus iste.

2.Cor.5.10. Matth.10.42. Matth.12.6. Matth.46.

Si igitur in eo quoque turpissimè lapsos deprehendas Ministros tuos, & quidem sub ipsa Euangelii veri pollicitatione lapsos; an non merito in posterum aspernere omnem Euangelismum ipsorum? Si verò non turpissimè solùm, sed & perniciosissimè lapsos invenias, nonne longè magis aversere? Quod si ad extremum etiam dolosissimè, periculosissimeque lapsos agnoscas: an non tùm merito eos etiam longè studiosissimè devites, ac detestere? merito quidem omnino, si sapis. Atqui ita res omnino habet, turpissimè, perniciosissimè, periculosissimè & errarunt ipsi, & in errorem induxere omnes in hoc articulo credentes suos.

Turpissimus hic error Ministrorum. 1. Quia circa ipsā judicii essentiam.

Turpissimè, inquam, quia quantum in se est, totam judicii illius substantiam sustulere, nec potest circa rem ullam esse gravior error, quàm si ipsa ejus etiam essentia negetur. Sustulere, inquam. Nam & bonorum operum judicium nullum prorsus fecere reliquum, uti vidimus, dum partim in tota hominum natura ulla posse opera reperiri negant, quæ comparere in justo illo judicio queant; partim non nisi propter imputatam Christi justitiam, cuiquam salutem pollicentur: & malorum contra operum judicium fecere iniquissimum; ideoque eo ipso nullum; & quale ne inter homines quidem judex ullus, qui justitiæ, aut æquitatis haberet rationem aliquam, susciperet; dum partim nihil amplius superesse liberi arbitrii in homine ad mala etiam fugienda opera confirmant; quàm bestiæ cuivis, aut cani ad appetitum quemvis suum naturalem refrænandum: partim haud secus incumbere in omnia etiam mala hominum opera, Dei omnipotentem manum asserunt, atque si quis pueri alicujus scribentis, pingentisve, digitos manu sua efficaciter in omnem errorem abduceret; ipsum verò Deum simillimum faciunt, ac si vel rabidum quis canem talem vinculis laxaret, ut in vetitum aliquod objectum irrueret, vel pueri illius manum adeo aberrantem gubernaret. Vidimus hæc superius nos, & quidem ita vidimus, ut si quidem, & tutè rem tecum velis expendere attentius, ratio ipsa facilè te convincere possit, injustissimum plane judicem futurum Deum, si talibus fundamentis positis, nihilominus omnino ad judicium suum, eo, quo scriptura id describit, modo, credatur processurus.

2. Quia circa ipsa fidei elementa.

Increscit verò erroris hujus turpitudo non mediocriter, ex eo quod fidei articulus iste ad ipsa fidei nostræ primordia, ac quasi prima elementa in sacris referatur. Lege Paulum ad Hebræos scribentem, invenies manifesto, eum, cum paulo ante ipsos reprehendisset, eo quod cum deberent esse magistri aliorum in rebus fidei secundum tempus; rursum indigerent, ut docerentur ipsi, quæ essent elementa exordii sermonum Dei, tanquam parvuli, scilicet & expertes sermonum justitiæ: paulo post hujusmodi elementa enumerando, etiam resurrectionis mortuorum, ac judicii æterni confessionem, inter eadem reponere. Ubi verò uspiam turpius in ulla arte, quàm circa ipsa artis prima elementa erratur? Tantundem scilicet est, ac si à janua ipsa domus quis aberret. Ita enim isti hic ab omni janua salutis.

Hebr.5.12. Hebr.6.2.

Sed maximè omnium isthæc in eo turpitudo deprehenditur, quod in ipsis primariis Euangelismorum suorum partibus, tantum istum errorem tibi inclusum propinent. Nihil habent majus omnes Ministrorum scholæ, & in quo sibi, suisque blandiantur magis, quàm quod uni ipsi sint, qui unius, ac solius fidei justitiam, quæ in Christi meritis homini imputandis consistat, ex tenebris eruerint, quodque propriam peccati vim, propriam legis, omnia maledictioni suæ subjicientis, naturam; propriam servi arbitrii ineptitudinem in rebus divinis, soli ac primi post tot sæcula mundum docuerint. Hæc, inquam, maximè omnium omnes jactitant Euangelismi istorum. Calvinistæ verò etiam peculiariter in illa, quam diximus, efficaci omnium operum humanorum, etiam malorum, divina operatione gloriantur. Si dubitas fortè de hisce, ab ipsis Ministris tuis require, ecquid ipsi censeant in tota sua confessione potissimum, facilè invenies, vel aliqua eorum, vel omnia, quæ diximus, inter prima, & maxima sua firmamenta reponere. Atqui, ut vidimus, ex iis ipsis, omnis iste, de quo agimus, error, omnis extremi illius, ac divinissimi judicii depravatio necessaria consecutione deducitur.

Turpissimè ergo hìc errant infelices Magistri isti, nec minus certè perniciosè; imo adeo, ut vix queant perniciosè magis. Ex rerum, de quibus agitur, momentosummo, & quo majus nullum esse queat, id existimari potest. Citaris ad supremum istud Christi tribunal, ut causam agas tuam, coram omni Angelorum, & dæmonum, & hominum denique, qui fuerunt uspiam, qui sunt modo, quique erunt unquam, universitate. Causam, inquam, non facultatum tantum, aut fortunarum tuarum, non famæ tantùm, aut existimationis tuæ; sed causam capitis, & salutis æternæ, qua si cadas, in æternos sis certissimo dejiciendus ignes, quibus torreare jam inde absque omni refrigerii spe, in omnem sempiternitatem; sin superior evadas, in ipsum cœlorum regnum, cum omni gloria ejus, tanquam in proprium quoddam, atque æternum peculium tuum, intromittare. Prodeunt interim Magistri isti, tanquam singulares quidam causarum agendarum patroni, atque advocati; & consilium promittunt, nec viam solùm evadendi periculum hìc omne ostendunt: sed propriam etiam vincendi rationem offerunt, quam si acceptes, certissimam victoriam pollicentur.

3. Perniciosissimus Ministrorum error.

Et ecce dum ad rem veniendum est, primum quæstionem ipsam examinis illius totam invertunt; atque alienam substituunt; haud secus, ac si cum causa capitis alieni indicta foret, impius quispiam causidicus de solis stillicidiis, aut fundorum terminis, aut domorum areis, similibusve minimis facultatum fortunis in judicio illo respondendum reo suo persuaderet. Cùm enim, uti vidimus, revera tota illic controversia, circa vel bona opera tua agitanda sit, ut propter illa tibi justo judicio constituatur æternum præmium; vel mala, ut supplicium: isti ne cogitare quidem te patiuntur, posse eo usque pertingere ullum opus bonum, quod in judicio illo consistat, propterea totam fore quæstionem docent, ecqualis tua fides, in Christi meritis apprehendendis fuerit, vel incredulitas. Nam si vel sola illa satis firma fuerit, ac constans, jam de reliquo nullum tibi periculum salutis fore. Quid verò est, statum totum quæstionis alicujus invertere, si hoc non est?

Ministri 1. statum ipsum causæ invertentes.

Nec tamen hìc sistunt insignes Magistri isti, verùm ubi ita statum primum ipsum judicii totum corrupere; pergunt inde etiam ad omnia causæ firmamenta depravanda. Cum enim in unum illud te impellere deberent toti, ut eleemosynis, orationibus, jejuniis, thesaurum tibi in cœlis indeficientem comparares, qui tandem propter hujusmodi pietatis opera decerni tibi, ac tanquam corona quædam justitiæ à justo

4. Omnia causæ firmamenta depravantes.

1. Tim. 4. 8. à justo judice, ut Paulus loquitur, reddi posset: isti iis omnibus in ordinem redactis, atque in solius fidei testimonium, inter homines qualibus qualibus requisitis, varias interim, & solas consolationes scripturarum conquirunt, quibus te communiant, ac certissimo salvum fore, sola fidei constantia persuadeant, modo indubitanter credas id ita fore, nec ullam in ea re hæsitationem admittas.

Denique eo usque progrediuntur fallaciæ, ut cùm in sola fide doceant posita esse omnia, tandem tamen ne ipsam quidem istam fidem ritè tibi definiant. Neque enim omnes ad eam constituendã fidei articulos requirunt, sed unum illum maximè (& eum quoque depravatum) propter unam Christi passionem, ac merita tibi imputanda, Deum certo tibi propitium fore, ac regni cœlestis hæreditatem per Christum adjudicaturum. Quæ verò poterat vel excogitari pernicies major, quàm isthæc deceptio talis? Nempè eo te rectà deducunt infelici Euangelismo isto suo, ut cùm tandem ad terrificum illud judicium deveneris: ibi quoque, ubi te instructissimum ad rationem reddendam, juxta fallacem istam instructionem putaveris, tandem tamen deprehendare deficere totus, imparatissimus, inquam, totus, & qui ne agnoveris quidem præparationem veram, ne dum ut eam unquam ritè fueris consectatus. Cum enim justissimus ille judex de operibus te sit examinaturus, tu inanissimas interim solius fidei tuæ consolationes ipsi es oppositurus; quibus jam nil aliud lucrere, quàm ut illa tibi respondeat judex, ne fidei quidem ipsius etiam nomen te ritè didicisse, pergatque adeo illa tibi ingeminare Euangelii: *Quia numquam novi vos, nec scio, unde sitis. Discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Et quid ibi? *Ibi*, inquit, *erit fletus, & stridor dentium. Non enim omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris, qui in cœlis est.* Luc. 13. 28. Matth. 7. 21.

Ecce ergo perniciosissimè lapsos Ministros istos, & quomodo tantam tu pestem non aversere? qua enim in causa omnis ista ipsorum corruptela est, ac quanta? qua nulla tibi ne possit quidem intentari major. Si lis tibi aliqua de omnibus fortunis tuis intenta foret, ei ne causidico causam eam committeres, quem compertum haberes non aliter, quàm istos hic demonstravimus, solere causas quasvis agere? An non, quem talem semel deprehendisses impostorem, perpetuo detestarere? Quid verò, si non de fortunis solis, sed tota simul existimatione ageretur, an non multo etiam magis, hominem fraudulentum refugeres? Quid verò, si præterea de ipsa etiam vita, ac capite tuo? Nonnè longè maximè? Atqui lusus est, quicquid uspiam causarum, in ullum venire judicium potest in mundo hoc, si cum extremo isto Domini judicio conferatur; cumque æternitate illa, vel regni cœlorum, vel gehennæ ignis, de qua in eo tandem pronunciandum erit. Quanto ergo hic tantam perniciem per istos tibi Ministros intentatam execrabere magis?

Periculosissimus error Ministrorum. Ad extremum etiam periculosissimè decipiunt hic fallaces Ministri isti; quia tùm quoque, cùm tantæ perniciei fecerint suos proximos, haud secùs tamen, ac blandi Syrenum cantus suavissimè interim demulcent, ac detinent, certa salutis promissione, animos ipsorum: ut tùm quoque nihil minus, quàm de tàm præsenti periculo cogitare iis liceat. Itaque etiam in hodierno hoc Euangelio, quo vel maximè ad justum Dei timorem excitare, nomine terrifici istius judicii, deberent homines: potius blandissimè consolantur suos, tamquam ad ipsos, utpote fideles, nihil jam terrores illi pertineant, quin propriè illa spectet Christi propter fidem ipsorum Euangelicam consolatio, Apostolis hic prædicata: *His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra.* Non attendentes interim, ista iis dicta, qui jam pridem propter Christum reliquerant omnia, eique uni se totos tradiderant in servos, quique non ita multo ante, quàm isthæc Dominus prædiceret, fidenter Domino ipsi illa proposuerant: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* quique etiam propterea responsum ab eodem acceperunt: *Amen dico vobis, quod vos, qui reliquistis omnia, &c. sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel.* Docerent itaque etiam suos Ministri, vel facere similia (vel sapere certè, ac totis desideriis sibi exoptare, si re ipsa eà assequi nequeant) & paratam ipsis consolationem merito denunciarent. Nunc verò fidere docent te perpetuo, ac securo esse de salute tua animo, tùm quoque, cùm extra omnem salutis tramitem, quàm longissimè te posuere. Luc. 21. 28. Mat. 18.

Sed agnosce tandem fraudes, si sapis, ò bone, ac longissimè refuge deceptores hosce. Declina, inquam, juxta Pauli monita ab hisce, *qui per dulces sermones, ac benedictiones seducunt corda innocentium.* Revertere verò ad unam sanctam Catholicam Ecclesiam Christi. Ea te, & timorem Domini docebit verum, & unde solidam petas, pro tremenda illa die, consolationem, ostendet, ac denique ad certissimam una traducet viam salutis. Hæc tu igitur meditare, in his esto. Et quidem absque omni cunctatione, aut mora longiore. Hora enim profectò est, ut hodiernæ diei Epistola monet, jam te de somno surgere, quoniam nox tantorum errorum in te eo usque processit, ut dies jam merito dici possit tibi appropinquasse: *Ergo abjiciamus tandem opera tenebrarum* (una cum ipsis istis tenebrionibus tenebrarum Magistris) *induamur verò arma lucis, ac sicut in die honestè in posterum ambulemus.* Sin cessas: illa Pauli merito tibi timenda existima; ubi, *Scimus*, inquit, *qui dixit, quia judicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Rom. 16. 18. Rom. 13. Heb. 10. 30.

PARÆNESIS AD MINISTROS.

Non potest non gravissima Ministros in Judicio extremo, & confusio manere, & condemnatio, propter hujusmodi judicii corruptelas; unde merito resipiscant & ipsi in tempore.

At vos interim, ò omnium hominum, quos sol aspicit, infortunatissimi Ministri, quid ad ista? quæ mens hic vobis? quis animorum sensus? Consciine vobis estis, & vos, tantæ istius, quam diximus, corruptelæ? Minimè quidem conscii, dicetis. Nam nostros continuò hortamur, ut per dignos pœnitentiæ fructus, omnemque vitæ sanctimoniam, ad judicium illud divinum se comparent. Audimus, nec dubium est nobis ullum, quin talia non raro exaggeretis etiam in prædicationibus vestris. Verùm quid juvat verbis colorare, quæ re ipsa interim extremè, & deformastis, & deformatis? Agè enim, quid ad illa superius numerata Euangelismorum vestrorum capita dicitis? Ergone opera jam nostra bona esse ulla posse creditis, quæ apparere in judicio illo divino possint? Ergone jam propriam aliquam justitiam inesse conceditis cuivis, præter imputationem illam Christi, qua justus quis in judicio illo, ac præmio dignus censeatur? Ergone liberum jam arbitrium, in rebus etiam moralibus, ac divinis, homini restituistis? Ergone, non jam Deus operatur in hominibus absolute omnia, etiam mala, sed propria singuli sua; At nihil quidem istorum omnium vos. Permanetis in iisdem omnibus, in quibus olim, Euangelismis vestris. Itaque negare nullo modo potestis, uti nos supra demonstravimus, re quidem ipsa vos, licèt non verbis, Judicii extremi articulum extremè & depravasse, & pergere etiamnum quotidiè depravare. Ministri pergunt in corruptelis suis.

Confusio Ministrorum in At verò, si hæc ita habent, quomodo non horretis terribilem illam diem, quæque in eà vos manet, con-

confusio primum intolerabilis, deinde verò etiam condemnatio omni humana cogitatione major? Infinitos mortalium ista depravatione vestra in eam fraudem induxistis, unde necessario causa cadant in tremendo examine illo. Eos medios inter, tùm vos quoque assistetis judicandi, idque universo mundo spectante. Deprehendetis tùm demum miserrimi, & deprehendemini, & quanto in errore fueritis ipsi vos, & in quantum alios miseritis errorem. Et quibus tùm putatis oculis mutuo vos intuebimini? qua animorum affectione vos consalutabitis? quibus benedictionibus prosequemini? Vos, inquam, infelices discipulos vestros; Contraque infelices discipuli vestri, vos? An non iidem illi, quos modo beatos prædicatis totos, quique vos propterea vicissim tantum non manibus gestant suis, fraude tunc, sero licèt, serio tamen intellecta: extremè vos execrabuntur, tanquam exitiosissimos salutis suæ proditores? Ex simili istud, longissimè licèt dispare, ac inferiore æstimare discite.

judicio ab iis, quos seduxere,

Ponite enim non jam in causa animarum omnium maxima: sed in causa quavis capitali mundi hujus, vos simili fraude causidicos egisse, hoc est, cum miseri aliqui clientes vestri in judicium accersiti, ac de maximis criminibus respondere jussi fuissent, unde de tota rerum suarum summa, capiteque ipso periclitarentur, vos tamen illis persuasisse, quidvis aliud potius ibi quæsitum iri, puta de latifundiis, vel stillicidiis, vel similibus nugis, unde postmodum, qui alioqui, si rite fuissent instructi in tempore, facilem invenissent aliquam evadendi viam, tunc causa cadentes, eam solam ob rem, quod vobis sese concredidissent, recta jubeantur in acerbissimam aliquam mortem abripi. Ponite, inquam, in vestro conspectu illos duci, vobisque astantibus, vel in crucem suffigi, vel in rogum conjici. Obsecro vos tali in casu, quas ab illis vos gratiarum actiones expectaretis? quas non diras, quas non extremas maledictiones, imo amarulentissimas contra vos amaritudines animorum, ac blasphemias? Vos, illi, certe proditores capitis sui, vos pestes domus suæ proclamarent, in vos Deos, Deasque omnes, in vos cœlum, terram, abyssos, invocarent. Vos ad extremum usque halitum extremè execrarentur. Nec immerito quidem. Verè enim in eam calamitatem, non tàm scelera ipsorum, quibus si per vos non stetisset, aliunde remedium invenissent; quàm vos ipsi illos potissimum tandem tali in casu detrusissetis. Ecce similitudinem vestri.

Et tamen verè locus iste talis omnis, præ illa, illa die, præ illa, illa deceptione judicii illius, quæque ex ea consequetur, terribili condemnatione, præ illa animarum clientium vestrorum multitudine, quas fraude vestra tali prodidistis, & præ illa igitur tandem nimia etiam animorum exacerbatione, qua contra vos tùm insurgent infelices illi universi. Nimirum scintillantibus in vos, & sanguineas partim lachrymas, partim iracundiæ flammas jacentibus oculis, vos persequentur, dentibus in vos frendebunt, corde toto ita affecti, ut unguibus ipsis, si possent, vos discerperent, molaribus, si possent, commanderet, manibus, si possent, contererent, dumque cætera iis desunt omnia, ore certe jam maledicant perpetim, & detestentur, & dirissimis omnibus devoveant diris. Et vos interim, ò perpetuis assueti, eorundem applausibus, ac benedictionibus, qua ista tùm fronte feretis? quibus animis excipietis?

Et ecce minimum quodque id adhuc est, præ ea, quæ ab ipso severissimo judice tùm vos manet, damnatione. Tanti fecit primum judex ipse Christus articulum hunc de judicio (de quo nobis sermo est) ut in hoc ipso hodierno Euangelio particulariter de eo loquens, dicat: Cœlum, & terram transitura citius, quàm quæ ipse de eo prædixerit, aliter quàm prædixerat, sint eventura. Vos nihilominus eum, quantum in vobis est, extremè deformare, imo quoad propriam ejus substantiam, tollere penitus ausi estis: & quo id animo judicem laturum putatis? qui cœlis ipsis, ac terræ parciturus non erat præ mysterio hoc, vobis tàm extremam ei molientibus deformationem, ullo modo parcet?

Damnatio M. ex articulo judicii corrupto.

Corollarium de frequenti meditatione judicii.

EX his verò ita dissertis intelligi poterit ex duobus maxime causis tot hæreses, & opiniones ipsis affines tanto tempore inter homines Christiani nominis grassari. Una est, quod errant circa providentiam divinam, cujus pars est prædestinatio, & reprobatio hominum: Ut enim error in primis principiis Metaphysicæ magnam multitudinem errorum invehit per omnes alias scientias: sic est de errore circa providentiam, qua Deus respicit, & regit homines, dato uno absurdo, circa illam plura alia sequuntur. Atque ut non agnoscunt hæretici providentiam illam statuisse auctoritatem supremam in Ecclesia ad finiendas lites religionis, & doctrinæ fidei, sed auctoritatem Pontificis Rom. ac Conciliorum respuunt, soli spiritui proprio fidentes, non est finis erroribus ipsorum durante vita, ex qua obcæcati propria malitia exeunt, oculos aperturi in inferno, sicut dives ille Euangelicus. Altera verò causa est defectus meditationis, & oblivio judicii divini, posito, quod illud credant. *Utinam enim saperent, intelligerent, ac novissima providerent*, non tàm fœde, & turpiter à vero deflecterent cum interitu animarum sempiterno. Satis enim evidenter demonstratum cum articulo judicii divini non quadrare ea, quæ sapiunt. Quare quàm futurum sit terribile ipsorum menti repræsentare utilissimum. Prodest enim consideratio judicii non tantùm ad mores componendos, sed etiam valet plurimum ad hæreses extirpandas, & rectam fidem addiscendam, ac retinendam. Ideo ab exordio mundi articulus iste judicii magis expressè propositus est ad credendum: & totum testamentum novum nihil tàm sæpè inculcat hominibus ad eorum omnem insolentiam comprimendam, ac quoslibet eorum sanandos seu circa mores, seu circa fidem errores. Damus idcirco septem puncta de judicio, ut per singulos dies hebdomadæ unum ex his animo revolvas, & tibi idem beneficium contingat, si forte lepra peccati, aut erroris fœdatus es, quod Naaman Syro magno principi contigit, cum illi significatum ex parte Elisæi Prophetæ, & totus salvus erit, Reg. 4 *Vade, & lavare septies in Jordane*, significat enim Jordanis rivum judicii, in hoc rivo si quis septies se lavet, idest, per singulos dies hebdomadæ illius meditationi mentem suam immergat, restituetur, caro illius, sicut hæresis, purgabitur.

Duæ causæ hæreseon hujus temporis.

Deut. 32.

Processus hujus Concilii ex Libro præcordialis Sacerdotum.

MEditare, ò homo, à memoria tua numquam recedat illud durum, terribile, & districtum extremum judicium, ut ex ejus amara memoria amarescant omnia dulcia. Cogita igitur, quantus timor, quantus clamor, quantaque turbatio: cum tuba Angelica sonuerit, cum fulgura terribilia splendescent, tonitrua mugient, cum ad terrendum peccatores sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, cogita, quantus timor peccatorem invadet; cogita, qualiter universi mortui resurgent, trahentes unusquisque secum, quod boni egit, vel mali, & boni quidem cum ineffabili lætitia expectabunt judicem: injusti autem indicibili terrore timebunt de adventu, & facie judicis, dicentes illud Luc. 23. *Montes cadite super nos, & operite nos à facie judicis.* Deinde speculando occurre, & vide judicem venientem cum potestate magna, cum senioribus populi, comitantibus Angelis universis, & sanctis. Deinde revolve amarum illud divortium, cum separantur oves ab hædis. Transforma

ma in te affectum eorum, qui à finistris sunt, quibus dicetur: *ite maledicti, &c.* Et considera judicis inflexibilem severitatem, judicandorumque miserabilem calamitatem. Unde judicis severitas tanta erit, quanta nec verbis exprimi, nec mente poterit excogitari. Omnia enim judicia ab origine mundi super genus humanum habita, sunt quasi stillæ situlæ respectu furoris, & severitatis, quæ in judicio exhibebitur: fuerunt tamen nihilominus magna. Nonne magnam severitatem exercuit, quod pro morsu pomi Adam de Paradiso expulit? Item; totum mundum, exceptis paucis, diluvio delevit, multa millia hominum pro una blasphemia occidit. Dathan, ac Abiron cum suis complicibus pro murmure terra absorpsit, & multa similia. Hæc tamen omnia in scriptura nominantur quasi stillationes furoris respectu illius abyssi, qua se totum in furorem, & severitatem effundet, quæ tantum inter se distant, quantum guttula roris ad abyssum maris. Ideo 2.Paralip. 34. dicitur, *Stillabit furor meus super locum istum*. De hac severitate dicitur Esa. 3. *Ecce nomen Domini veniet de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum, labia ejus repleta sunt indignatione, lingua ejus quasi ignis devorans, & spiritus ejus velut torrens inundans usque ad medium colli ad perdendas gentes usque ad nihilum.* Hunc furorem prævidit Job 14. dicens: *Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me, donec pertranseat furor tuus?* De hujus diei tremore dicit Sophonias 2. cap. *Dies illa, dies iræ, dies tribulationis, & angustiæ: dies calamitatis, & miseriæ: dies tenebrarum, & caliginis: dies nebulæ, & turbinis. Dies tubæ, & clangoris.* Super quod Gregorius. Pensate, fratres charissimi, extremi diem judicii, super corda reproborum quanta asperitate vidit Propheta amarescere, quem tot appellationibus non valet explicare. Hujus furoris, & indignationis Dei ira adeo inflexibilis erit, quod omnium Sanctorum usque ad effusionem sanguinis supplicatio non valeret unam guttulam gratiæ impetrare. Hujus autem rigoris triplex causa est; ut videlicet veritas conservetur, ut justitiæ non derogetur, & ut judicis sententia approbetur.

Severitas Christi in judicio.

Triplex causa severitatis in judicio.

PRimum patet, quia veritas duplex juramentum fecit in veteri, & novo Testamento, ut incautè ad judicium venientibus gratiam non exhibeat. Unde Esaiæ 45. dicit Dominus: *In memetipso juravi: egredietur de ore meo justitiæ verbum, & non revertetur.* Gloss. jurat Dominus per semetipsum, ut omne verbum, quod loquitur, firmum stet, & firmum permaneat in irrefragabili veritate. Item Jerem. 11. *Noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.* Idem 15. *Si steterit Moyses, & Samuel coram me* (nomine illorum duorum omnem cœtum volens intelligi) *Non est anima mea ad populum istum: Vivit Dominus, ejice illos, à facie mea egrediantur*: similia multa alia. Similiter in novo Testamento juramento se constrinxit dicens Matth. 5. *Amen dico vobis, non recedent inde, donec reddant novissimum quadrantem.* Si ergo veritas, quæ Deus est, mentiri non poterit: quanto tempore veritatis juramentum Dei existat, consideret, qui potest.

Secundo ex hoc ira Dei inflexibilis patet: ne justitiæ derogetur. Habet enim justitia Dei tempus debitum, ut futurum, sicut misericordia præsens. Et sicut nulli manenti in corpore in præsenti tempore negatur misericordia debitè petenti: sic justitia in tempore justitiæ omnibus exhibetur. Psal. 73. *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.* Unde quidam Sanctus: Quære misericordiam, si non vis sentire justitiam, propter quod dicitur Esaiæ 55. *Quærite Dominum, dum inveniri potest.* Gregor. Nequaquam in tempore justitiæ veniam inveniet, qui in tempore misericordiæ veniam non quæsivit.

Tertiò. Deus judex non flectitur, ut sententia ab eo tàm solemniter prolata ab omnibus approbetur. Unde Dominus, qui in Exod. 24. præcepit: *Pauperis non misereberis in judicio*: necesse est, ut primus faciat, quod præcepit: judex enim in quantum judex precibus non flectitur, nec munere corrumpitur, nec misericordia mollitur, sed justum judicium judicabit. De judicandorum miserabili calamitate, quæ ex his claret, dicit Aug. item Gregor. in Homilia. Quàm angustæ erunt viæ reprobis undique! superius erit judex iratus; subtus verò horrendum chaos: à dextris peccata accusantia: à sinistris infinita Dæmonia ad supplicium trahentia. Intus urens conscientia, foris mundus ardens. Retro vita detestabilis. Ante judicium sine misericordia. Miser peccator sic deprehensus, quo effugies? apparere erit intolerabile, latere impossibile. O quantus eorum tunc erit planctus, quanta afflictio, quantusque mœror, cum videbunt multitudinem electorum! Tunc, ut Sapient. 5. dicitur: *Stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, & abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, &c.* & nota, quod tria augent eorum calamitatem miserabilem? videlicet accusatio, testificatio, arctatio: Tres erunt accusatores.

Primus, diabolus, qui dicet: Æquissime judex, judica istum esse meum, qui noluit esse tuus. Tuus erat per naturam, meus factus est per malitiam. Meus per culpam, quia noluit esse per gratiam. Apoc. 12. *Accusabat illos ante conspectum Dei nostri die, ac nocte.* Tunc cognoscent miseri peccatores, & fatui, quàm graviter peccaverunt acquiescendo diabolicis persuasionibus.

Calamitas peccatoris in judicio ex tribus.

Secundus accusator erit proprium scelus. Nam ut inquit Richar. in 4. distinct. 43. in judicio cognoscet quilibet homo peccata, quæ fecit, tàm justi, quàm reprobi. Mali ut amplius crucientur, quia non pœnituerunt: Boni verò consolabuntur, & hoc ex cogitatione remissionis, & indulgentiæ, quia pœnituerunt, & sic divinam misericordiam collaudabunt. Non solùm autem ipsis, sed sigillatim unicuique manifesta erunt omnia bona, & mala. Tunc illuminabuntur abscondita cordium, tunc libri pandentur conscientiarum, & ipse aperietur, qui dicitur Liber vitæ, quo fiet, ut simul, & in instanti omnium omnia secreta omnibus tanta certitudinis claritate patefiant, ut contra testimonium veritatis in Christo loquentis, conscientiæ cujuscumque pariter contestantis, nullus prorsus inficiandi, defendendi, excusandi, subterfugendi locus pateat; quando recipiet unusquisque juxta opera sua. O quanta confusio peccatorum! Sed notitia illa peccatorum, quæ fecerunt electi, non generabit eis pœnam, vel ignominiam, nec confusionem: quin imo cedent ad eorum gloriam propter pœnitentiam. Manifestatio ergo peccatorum, quantum ad reprobos, non quantum ad justos erit accusatio.

Tertius accusator erit totus mundus. Unde Chrysost. super Matth. In illa die ultionis nihil est, quod respondeamus: ubi Cœlum, & terra, aqua, Sol, & Luna, dies, & noctes, & totus mundus stabunt adversum nos in testimonium peccatorum nostrorum. Sapient. 16. *Creatura tibi Creatori deserviens exardescet in tormentum*, contra injustos. Ejusdem. 5. *Armabit creaturam in ultionem inimicorum.* Unde cum omnis creatura creata sit ad nobis serviendum, eadem nos persequetur ad Creatoris sui injuriam ulciscendam.

Secundum, quod auget calamitatem, est testificatio.

Tres enim testes habebit contra se peccator. Unum supra se, Deum, cui omnia nuda, & aperta sunt. Ad Hebr. 4. Secundum contra se, scilicet conscientiam. quæ

Tres testes contra peccatorem.

quæ etiam omnia cognoscet, ut patuit. Tertium juxta se, scilicet proprium Angelum sibi ad custodiam deputatum, qui tamquam conscius omnium, quæ fecit, contra eum testimonium perhibebit. Job 20. *Revelabunt Celi*, idest, Angeli, *iniquitatem ejus*.

Tertium est arctatio, arctæ enim erunt tunc, & strictæ viæ omnium peccatorum, quando non poterunt negare, non excusare, non appellare, non fugere, non impetrare veniam. O quàm flebilis erit tunc damnatorum conditio! Non valebunt preces, non clamores, non gemitus, non parentes, non amici, nec quidquam aliud. Bernard. Veniet dies judicii, ubi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba, plus conscientia bona, quàm marsupia plena. O quantum contristabuntur propter sententiam, quando audient tonitruum illud grande, & formidabile; vocem scilicet Christi indignanter dicentis: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*. Job 6. *Quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* Cogita, ò homo, quid amaritudinis, quid horroris, quid doloris contineat sententia illa, ex qua separabuntur injusti à consortio justorum, & à visione Dei: ibuntque damnati ejulantes, & querulantes in ignem æternum. Quis hæc intimo corde ruminans non provocetur ad fletum, & vitam suam non emendabit? puto nullus sanæ mentis.

Decreta duo primaria hujus Concilii.

Pertracta non minus, quid dulcedinis, quid admirationis, & gaudii, quid jubili habeat vox illa: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Ubi tria suavissima verba loquitur Christus electis. Primum erit dulcis vocationis: quando facie læta, & vultu hilari ad dexteram partem se vertens, aspiciet suam dulcissimam matrem, quam primo alloquitur enumerando servitia sua sibi impensa; & merita per totam vitam suam. Deinde Apostolos, quos nominat fratres, vocat & amicos, qui propter ipsum omnia reliquerunt, & ipsum sunt secuti. Deinde Martyres, qui fortiter tormenta tulerunt, & Confessores, Virgines, & omnes electos, enumerando opera misericordiæ, quæ impleverunt. Matth. 25. ad quos omnes dicet: *Venite*, ò dulce venite, ò vox dulcior super mel, & manna! Secundum verbum suavissimum est benedictionis, *Benedicti*. Nam post vocationem subjunget eis benedictionem suam, primo Matri suæ, deinde omnibus aliis electis. O quàm grata erit benedictio illa omnibus illis! O quàm gravis erit damnatis, qui tunc intelligent, quantum profuit benefacere, & amare Deum, & odisse peccatum. Tertium verbum suavissimum dicitur remunerationis, quando subjunget: *Possidete vobis paratum regnum à constitutione mundi*. De quo regno habetur memoria dominicis diebus. O nos peccatores insensati! cur non conamur totis nisibus prædicta mala evitare, regnum illud acquirere; cui totus mundus cum omnibus bonis suis non potest comparari.

Tria suavia verba Christi ad electos.

Collige ex his, quàm erit diversa sors, quàmque erunt diversi fines bonorum, & malorum. Justi, ait Alvarez de Paz medit. sacr. part. 1. c. 5. Medit. 7. perpetuo regno donati ex totis præcordiis Christo gratias agent, ejus misericordiam, & justitiam prædicabunt, sibi invicem gratulabuntur, Beatæ Virgini, & sanctis, quorum ope tantum bonum assequuti sunt, gratissimos se ostendent, & quisque sua opera, quæ fecit, & molestias, ac pressuras, quas propter Deum passus est, quibusque tàm eximiam gloriam acquisivit, in summo pretio habebit.

Impiis quibus væ in hac vita paratum est, & in futura omnia hæc à contrario succedent. Nam Judex Christus vultu indignabundo, & quasi fulmina vibrante conversus ad illos dicet. *Discedite à me maledicti in ignem æternum*. Discedite, inquam, à me, qui sum ultimus finis vester, & omne bonum vestrum,

Matt. 25.

A ut in æternum puniamini. Discedite à domo mea, ab Angelis, & sanctis meis, ut eorum societate nunquam fruamini: discedite ab omni eo, quod vos tueri potest, ut in omnimoda solitudine bonorum constituamini. *Maledicti*, omni maledictione repleti corpore, & anima, & in omni loco, & tempore, malis, & execrationibus sustinendis deputati. *In ignem æternum*, ut pœnam sensus, & cruciatus intolerabiles per omnem æternitatem sentiatis, quod paratum erat (vobis scientibus, ut emendaremini) non quidem vobis, quos ego (quod ad me attinet) salvare volebam, sed dæmonibus, cum quibus in æternum puniemini.

Qualis erit iniquorum animus, dum se videbunt à Christo contemni, & in baratrum malorum deturbari? Concipient sine ulla mensura tristitiam, & dolo-
B rem. Hoc testabuntur maledictionibus in se jactatis. Tunc, ut loquitur Christus, væ eis erit in corpore, & anima. Væ, quia vivi in mundum venerunt, & in mundo vixerunt. Uæ, quia modica fuit eorum voluptas, & adhuc illa vana, & cruciatus eorum erit perpetuus. Tunc sentient, quod nunc credere contemnunt, quod verba mea fuerunt charitatis: tunc intelligent, quod quasi pater monui eos, & me noluerunt audire. Time, ò homo, ne ex istis sis futurus, & ita vitam tuam nunc corrige, ut in Concilio malignantium non sedeas, & in illa die tremenda absolutus evadas.

l. 5. Revel. S. Birgittæ c. 56.

Deus, Verbum Incarnatum Jesu Christe, qui judicaturus es sæculum per ignem, doce nos per Spiritum sanctum bonis operibus certam facere vocatio-
C nem nostram, & ita nos ipsos judicare, ut non cum hoc mundo damnemur: sed in die illo novissimo ab auditione mala securi, te judicem adspiciamus nobis propitium, & benignis misericordiæ oculis nos adspicientem, & ad Cœlum nos vocantem cum electorum tuorum concilio, qui vivis, & regnas cum Deo Patre in unitate ejusdem Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum.

An judicium universale magis metuendum, quàm particulare, quod fit quasi clausis foribus, vertitur in dubium.

De utroque verificatur, quod scribit Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus*
D *Dei viventis*. Porro particulare judicium, quantum ad aliqua potest horribilius reputari, ait Dionysius Carthusianus in tract. *De judicio animarum*, art. 12. tùm quia propinquius imminet. Unde & Jacobus Apostolus ait: *Ecce judex ante januam assistit*, cap. 1. tùm quia pericula singularia, ac propria solent amplius formidari, quàm generalia, atque communia; tùm quoniam qui in particulari suo judicio sententiam damnationis evaserit, in judicio illo generali erit securus.

Verumtamen absolutè loquendo, videtur generale istud judicium formidabilius esse ob multa, quæ quisque faciliter potest perpendere: quoniam coram universis rationalibus, ac intellectualibus creaturis agetur, singulorumque vitia singulis innote-
E scent, & tàm judex, quàm Angeli visibiliter apparebunt, stabitque mundus in igne conflagrationis, & reprobi, qui nunc quantum ad animam inferno adjudicantur, tunc quoad corpus, & animam damnabuntur, tartareum quoque chaos patebit. Hinc sancti Patres de terribilitate illius judicii sunt copiosius locuti.

Utrumque tamen ineffabiliter est horribile, ac pavendum. Primò ex parte Summi Judicis, cujus innocentiæ nullus potest resistere, cujus sapientiam nihil valet latere, cujus justitia tunc flecti nequibit, qui & reprobis iratus, ac terribilissimus apparebit. Secundò ex parte judicandorum, qui comparatione judicis tanti, nullius sunt momenti, neque tunc poterunt appellare, nec ullo se modo poterunt excusare: imo

&ac-

& accuſabuntur acerrimè. Tertiò ex parte ſententiæ, quæ impiis acutiſſima, & pœnoſiſſima erit. Quartò ex parte retributionis, quæ in generali judicio erit, vel infernalis damnatio, aut ſempiterna ſalvatio. Quintò ex parte circumſtantium ipſum judicium, quoniam particulare judicium in præſentia non fit multorum, generale autem in conſpectu univerſorum elementis ardentibus, circumſtantibus Angelis, imo & omnibus ſanctis. Si metuendum eſt judicium creaturæ mortalis, quàm expavendum eſt judicium Dei omnipotentis? Si ſententia temporalis mortis eſt formidanda, quàm formidoloſa eſt æternæ damnationis ſententia? Si confuſibile eſt, & pœnale coram paucis hominibus increpari, & ſecretorum vitiorum denudationem audire, quàm confuſibiliſſimum, pœnaliſſimumque conſiſtet coram univerſis, & ſingulis Angelis ſanctis, civibuſque ſupernis, atque dæmonibus manifeſtari de omni peccato quantumlibet parvo, de magno, fœdo, & turpi, enormi, ac erubeſcendo.

Hinc nimirum vox illa unius Religioſi alteri poſt mortem ſe viſibilem demonſtrantis, prout inter vivos inter ſe condixerant, *nemo credit, nemo credit, nemo credit*: ad quem cum reſponſum fuiſſet, *quid eſt illud, quod nemo credit?* Dixit, *quàm ſevera ſunt, & diſtricta judicia Dei*. Prout narratur in magno ſpeculo exemplorum ex Jacobo de Paradiſo Carthuſienſi altero. *Vide ergo bonitatem, & ſeveritatem Dei*, ait Apoſtolus ad Rom. 11. Ratio eſt, quia judicium Dei erit ſecundum veritatem malitiæ, quam in peccato ipſe agnoſcit: at ipſe longe aliter malitiam peccati penetrat, quàm cogitant illam homines. Alia momenta malitiæ peccati exaggerat, quæ homines non percipiunt, & non ponderant. Alias habet cogitationes à cogitationibus ipſorum: ideo judicia ejus abyſſus multa, & ut dicitur Pſalm. 65. *Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum*. Sed & cum tàm pauci inter homines fidem iſtis adhibeant, non mirum ſi plures adhuc teterrima eorum omnium cœpit oblivio, imo & contemptus etiam apud litteratos, ac gregum duces. Refert de ſeipſo Ratherius Veronenſis Epiſcopus in tract. *de contemptu Canonum*, quod in fluvio Rheni, fluctibus ebullientibus ad inſtar collium magno pavore, ne navis mergeretur percuſſus, dum vidit Nautas fiducia navigandi jocantes, audaciam non modicam ſumpſerit. Idem eſt de ſæcularibus hominibus, dum metus incutitur judiciorum Dei, videntque aliquot magiſtros in Theologia, ac Rectores Eccleſiarum, ipſos quoque Prælatos majores vix ad iſta attendere, aut ridendo talia legere, aut audire, rebellione contra Deum fere publica obduratos, ipſi etiam metum excutiunt, ac ſimul recordationem.

Hos certè terrere deberet hiſtoria Archiep. Magdeburgenſis.

TErribilis eſt hæc ſynodus, & tremenda, quam ob oculos ſibi proponens D. Carolus Borromæus Archiep. Mediolanenſis ad opera pœnitentiæ excitabatur. Narratur de Udone Epiſcopo Magdeburgenſi in Saxonia, quod cum annos permultos aerem, mundumque ſuis ſceleribus infeciſſet, nocte vocem hanc terribiliter inſonantem audivit pluries, *ceſſa de ludo, quia ſatis luſiſti Udo*. Quod cum primo cachinnans tanquam fictitium contemneret, deinde metuens aliquantum ingemuiſſet, & emendationem aliquam proponeret, numquam tamen exequeretur, quadam nocte viſi ſunt duodecim Apoſtoli in Eccleſiam ingredi, in quorum medio gradiebatur Chriſtus ſole ſplendidior, qui omnes judicaturi ſederunt, cum prius Pugil quidam ſtrenuus gladium evaginatum tenens, eandem Eccleſiam ingreſſus fuiſſet, & magna voce clamaſſet, *Omnes ſancti, quorum hic habentur reliquiæ, ſurgite, & venite ad judicium*: quibus dictis maxima multitudo utriuſque ſexus apparuit, pluresq; Pontificalibus infulis inſigniniti, quin etiam viſus eſt S. Mauritius Eccleſiæ patronus cum ſua legione 666. millibus, qui unanimiter ſe coram Chriſto proſternentes dixerunt, Æquiſſime judex da judicium: quibus Dominus reſpondit, *Beati mei, quid quæritis?* & adjecit, *portate Udonem Epiſcopum*: ac continuo quidam ex adſtantibus abierunt, & miſerunt, Udonem de latere Abbatiſſæ trahentes miſerabiliter adduxerunt. Quem S. Mauritius ſeverius intuens, dixit: *Domine mi judica: Ecce iſte Udo non Epiſcopus, ſed Lupus: non Paſtor, ſed raptor, maculator, & devorator gregis tui. Iſte eſt, cui domina mea Mater tua ſcientiam donavit, cui hanc Eccleſiam ad honorem nominis mei, ſociorumque factam commendavit, prædicens ei, ſi bene eam regeret, vitam æternam, ſi autem male, mortem in corpore, & in anima mereretur. Iſte miſer eſt, qui admonitus ſemel, & iterum, & tertio ſe corrigere noluit. Et non ſolùm hanc Eccleſiam, ſed etiam ſe, & omnia ſibi commiſſa prophanando ad nihilum redegit, imo ſponſas tuas ſemper, & ubique turpiter, & temere violavit. Ergo judica de eo Judex æquiſſime*. Et judex: *Caput amittere meruit, qui ſine capite tempus conſumendo in ſordibus computruit*. Quo dicto Pugil præcepit Udoni, ut cervicem tenderet, ac ipſum decollavit, totaque multitudine diſparente, mane inventum eſt corpus ipſius in Eccleſia in proprio ſanguine volutatum, dum anima miſera à dæmonibus miſerabilem in modum cruciari viſa eſt. *Sententia contra Udonem.*

Hæc hiſtoria fuſius explicatur in Magno ſpeculo exemplorum, verbo *judicium* exemplo IX. brevius verò apud Gononum *in chronico Deiparæ* ſæculo nono, anno Chriſti 985. quo contigiſſe narratur: nec non in *negotio ſæculorum* P. Courcier ad eumdem annum. Alii referunt ad tempora Henrici III. Imp. Ab his autem plures citantur aſſertores ejuſdem, Nauclerus in chronico generatione 34. Trithemius in *chronico Hirſaugienſi*. Poſt quos plures alii recentiores in eadem deploranda Udonis cataſtrophe depingenda laborarunt, ut appareat, quàm horrendum ſit Beneficia à Dei Matre ſuſcepta vitæ turpitudine maculare: ſicut hic ab ipſa facilitatem ingenii, cum eſſet natura tardior, acceperat, aut ſibi impoſitum onus animarum infideliter gerere. Quod verò quidam objiciunt non inveniri in ſede Magdeburgenſi, aliàs Parthenopolis ob præcipuum Virginis cultum, qui ibi vigebat ante Lutheri Apoſtaſiam: hoc nihil derogat, cum ſub alio nomine regimen Eccleſiæ tenere potuerit. Et non abſimiles hiſtoriæ legantur, ut in revelat. S. Birgittæ lib. 3. cap. 4. ubi refertur judicium Dei inter pium Canonicum plorantem Epiſcopi ſui exceſſus, & ab ipſo deriſum, & ipſum Epiſcopum, cui Deus ſapientiam dederat. Sic enim Fridericus Canonicus Magdeburgenſis erga Udonem ſe habebat, qui totam ipſius tragœdiam adſpexit, & primus retulit.

Acclamationes Sanctorum finito Judicio.

VT in Conciliis fiunt multæ acclamationes, quibus Pontifex cum lætitia, & honore excipitur ab omnibus pro fine impoſito Concilio: ſic finito judicio innumeris lætitiæ vocibus ſancti omnes Chriſto congratulabuntur. Vivat in ſæcula juſtus Judex, vivat Redemptor in ſæcula, qui omnibus juſte retribuit. Ac ſic poſt ſpectaculum deſcenſus impiorum ad inferorum profunda, cum Chriſto iterum ad Cœlos aſcendente, agilitatis glorioſæ pennis ſublevati cum canticis lætitiæ quaſi parta victoria lætabundi, & ipſi ad eoſdem Cœlos conſcendent. Quam beatam aſcenſionem ſic deſcribit vir eximiæ pietatis, & eruditionis Joannes Carmelita in *ſtimulo compunctionis* cap. 20. Sæpè recordor, fili Dei altiſſimi, Eccleſiæ tuæ magnæ aſcenſuræ in Cœlum, ubi percipiet regnum, quod ab origine mundi præparavit ei clementiſſimus Pater tuus. Et videor mihi videre exercitus victorum candidatos, & configuratos tibi, Rex pacifice,

fice, ascendentes de mundo, quem vicerunt, & de morte, quam calcarunt, festinantes per aerem, & penetrantes Cœlos tuos cum tanta majestate, & tam inæstimabili gloria, ut fortissimè trahatur post illos anima mea. O suprema victoria, & intima cordium lætitia, quis poterit dicendo assequi te, &c. qualis erit, dulcissime Deus, cordis mei, ascensus ille, quandò absoluto judicio, quod dedit tibi P. quia filius hominis es, incipient elevari sursum castra tua formosissimis corporibus splendentia super solem, & suavissimo decore celebrantia æternas misericordias? beati servi tui Domine, in quibus, quod mortale est, absorbebitur à vitalissima vita tua, &c. Dux ascendentium eris, ò fortissime, prosperèque procedes, & regnabis specie tua super electissimum populum tuum, qui cantabit tibi antiquas misericordias totis viribus, & visceribus absque fine. Stantes ergo erunt post ascensum pedes victorum tuorum in atriis speciosissimæ Jerusalem, quæ nunc ædificatur, ut civitas, cujus participatio pretiosior, & desiderabilior est, quàm universi mundi imperia, & consolationes filiorum Adæ, quamvis durarent in æternum. Propter quod anima mea fertur ad elegantissimam formam sponsæ tuæ, Rex Salomon, cujus vultum desiderat universa terra. Oro ergo te, dulcissime fili Dei, cujus miserationum non est pondus, aut numerus, ut post labores, quibus vexor in terra aliena, ascendam tecum, & cum beatissimo populo tuo ad excelsam, & solidissimam terram viventium, ubi requiescam in arctissimo complexu dexteræ tuæ.

Ascensus prædestinatorum in cælum quam gloriosus.

De memoria habenda decretorum hujus Concilii generalissimi.

Oblivio, & contemptus Canonum in Conciliis statutorum est ingens malum: & in Ecclesia nec minus malum est oblivio eorum, quæ decernenda sunt in generalissima Synodo judicii ultimi. Quare ad ejus memoriam scriptura hortatur & Patres Ecclesiæ; nam dicitur Eccles. 7. *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*. Unde D.Basilius orat. *de futuro judicio*: Si quando peccatum aliquod perpetraturus sis, revolve quæso prius animo tuo horrendum illud, atque intolerandum Christi judicium, in quo quidem judex in alto præsidebit throno, adstabit autem omnis creatura tremebunda coram glorioso, & illustri ejus consessu, &c.

Ratio tantæ utilitatis petitur ex hoc, quod nemo peccat, nisi suadente appetitu sensitivo, qui bonum aliquod ingerit sensuale phantasiæ, quæ offert intellectui, qui mox voluntati repræsentat, unde fit, ut voluntas ad illam rem effundatur, & parum curans Deum incurrat in peccatum. Pro remedio autem erit, suggerere phantasiæ alia simulacra, quibus illecebræ ad peccandum provocantes expugnentur: talia sunt inter alia simulacra illa horrenda pœnarum, quæ in judicio decernentur. Famelicus abstinebit à cibo, si fixum habeat phantasiæ, ipsi virus mortiferum inesse: sic homo à consensu in rem noxiam, si mente revolvat diem judicii. Sigismundus Poloniæ Rex, ut sanctior evaderet, excussit pro Symbolo, quod sæpè intuebatur, lampadem accensam incumbentem capiti emortuo, cui substratus erat liber, hoc lemmate adjecto, *jus omne vivens poscit*. Intendebat sibi ipsi suggerere, Lampade, ideft, vita extincta, erit caput tuum inanimum, & aperietur tunc liber conscientiæ tuæ, unde proferetur sententia propria, aut læthalis. Ideo impia detestare, Deus vivens per sæcula jus omne poscit, sancta omnia à Christiano requirit. Refert hoc Marcellinus de *Pisa* serm. de feria 2. post dominic. 1. quadrag. ex Tukio lib. *numismatum*.

Memoria illius diei, ait Raimundus Tolosanus in libro *creaturarum* sub finem, est stimulus pungens, & stimulans hominem ad benè operandum. Omnis enim artifex cum cogitat, quod opera suæ artis venient ad judicium, & examen aliorum, tunc operabitur meliori modo, quo poterit: sic homo cogitans illum diem, in quo omnia opera sua judicabuntur, & examinabuntur, operabitur meliori modo, quo poterit, aliter erit piger, & negligens. Nam opera ejus non examinabuntur ab aliquo, qui possit errare, sed à Summo Judice, qui novit cogitationes hominum, & qui non potest in aliquo numero errare. Et sic memoria illius dici est maximæ influentiæ, & maximæ virtutis ad benè operandum, & secundum quod erit major, vel minor memoria hominum, secundum hoc vel plus, vel minus influit. Item illa dies debet esse continua in memoria, quia erit maxima, & solemnissima inter omnes dies, & erit dies Domini pura: & jam digna est haberi in memoria, aliter est maximus contemptus Dei, si homo non habuerit in continua memoria diem suum, & de illo summo opere, quod faciet circa genus humanum. Sed & omnia opera hominum respiciunt opus illius diei, & illum expectant, quia necesse est omnia opera hominum conjungi cum opere illius diei, sicut corpus cum anima, & materia cum forma. Ratio est, quia opera cætera hominum opera demeriti, aut meriti, & opus illius diei est opus retributionis, & præmii, approbationis, & reprobationis: opus autem demeritorium recipit complementum suum, cum pœna competens ei decernitur: sicut opus meritorium, cum merces debita ei assignatur. Ideo dies illa judicii complebit, ac perficiet omnia opera hominum, sicut forma complet materiam; omnia ergo opera hominum respiciunt opus illius diei, & idcirco dies illa continuè debet esse in memoria in omni opere cujuslibet diei. Et cum homo sit liber ad operandum bonum, vel malum, & non operetur ex necessitate, & magis inclinetur ad malum, quàm ad bonum, necessaria est in eo continua memoria illius diei, ut excitetur usque ad ultimum de potentia ad operandum bonum, & fugiendum malum, omnemque teporem à se excutiendum.

Dies judicii complebis omnia.

Duplex est autem dies Domini sic nominatus, unus, in quo dicitur, Deum requievisse ab omni opere suo, alter est, in quo perficiet omne opus suum, & coronabit omnia opera sua, cum operibus justorum, quæ ex gratia antecedente profluxerunt, debitam mercedem adjunget, sine qua essent mutila, & imperfecta: at si tantopere commendatur nobis memoria diei illius, in qua Deus requievit ab opere suo, quanto magis commemoratione digna est memoria illius diei, in quo adimplebit opus suum? Est certe dies illa finis, & perfectio omnium aliarum dierum, & omnes alii dies currunt ad illam diem, sicut ad suum finem, & complementum: & sicut grave naturaliter desiderat centrum, & omnes partes terræ, ita omnes dies tendunt ad unum ultimum diem, qui est dies judicii, & omnes alii dies essent frustra, & vacui, si non veniret illa dies, quæ est omnium dierum finis, & consummatio, & dies retributionis, & quietis. Quare & dies illa erit dies lætitiæ, & exultationis, & gloriæ pro omibus sanctis, qui de salute securi erunt. *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis*, ideft, in corporibus suis glorificatis, in quibus tunc requiescent. *Exaltationes Dei in gutture eorum*. Ps.149.
Nam ibi corpora glorificata veras voces formabunt, quibus commendabunt justitiam Christi, & vindicativam contra impios, & remunerativam pro justis, ejusque triumphum celebrabunt. Hæc sunt, quæ quotidie Christianum meditari decet. Unde D.Chrysostomus Homil. 2. in Epist. ad Tessalonicenses. *Nemo eorum, qui gehennam ob oculos habent, in gehennam incidet: nemo gehennam contemnentium judicium effugiet*. Inde enim multis damnatio sine fine, quod judicium non recogitant, ut merito planxerit vir pius,

Sic-

Sic vivunt homines, tanquam mors nulla sequatur,
Et velut infernus fabula vana foret.

Fructus maximus hujus Concilii generalissimi, Ecclesiæ triumphantis perfectio, complementum operis redemptionis, & victoria ultima verbi Dei.

UT Ecclesia duplicem Christi adventum agnoscit, unum jam factum, & alium, qui futurus est: sic inter utrumque convenientias non paucas confitetur.

1. Quod in utroque adventu is, qui venturus est, sit Deus, & homo.

2. Quod uterque adventus futurus est per veram, & realem Christi præsentiam.

3. Quod in utroque adventu sibi regnum comparet Christus, regnum non de hoc mundo, sed spirituale, scilicet regnum Ecclesiæ, vel militantis in terra, vel B triumphantis in cœlo. Quod quia in primo adventu perfectè non obtinuit, & ex omni parte, neque de hostibus suis visibiliter, ac manifestè triumphavit, ideo in secundo adventu obtinebit plenam, ac completam proprietatem, & possessionem hujus regni, non solùm spiritualem, sed etiam, ut loquitur Suarez ad quæst. 59. partis 3. D. Thomæ, disp. 53. art. 2. quodammodo corporalem, & visibilem, & æternam: sicut scribitur Danielis 7. *dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ servient ipsi.*

4. Quod uterque adventus est ad redemptionem, salutemque hominum. Nam in primo adventu redemit homines ab impotentia salutem consequendi, quæ fuerat invecta per peccatum Adami in totum genus humanum, subministrando omnibus auxilia nedum sufficientia, sed etiam efficacia, quantum est ex parte sua. Redemit quoque à peccato per justificationem, quotquot receperunt eum, & mediis ab ipso paratis benè usi sunt: quin etiam ex parte redemit ab omni miseria animæ per glorificationem, quotquot in accepta semel justificatione perseveraverunt usque ad mortem corporis. In secundo verò adventu perficiet istam redemptionem vivificando corpora, & simul cum animabus gloria immortali donando, ab omnique metu, & terrore adversariorum liberando. Unde magnum istud Concilium perficiet Ecclesiam triumphantem, cum alia ad Ecclesiam militantem reformandam intenderint. Quapropter scriptura sacra non minus ipsum Redemptorem, ac salvatorem vocat in secundo adventu, quàm in primo Luc. 22. *Surgite, & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra*, ad Phil. 2. *Salvatorem expectamus dominum nostrum Jesum Christum*, & ad Titum 2. *expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & salvatoris nostri Jesu Christi.*

Quæ & si ad justos propriè pertineant, non tamen injusti, & qui in peccato mortui sunt, omnimodo excludentur ab aliqua per Christum redemptione, in illo adventu, quamvis ad majus dedecus, & tormentum illis cessura sit ex propria ipsorum dispositione. Redemptor quippe fuit prædestinatus, ac missus Christus Deus homo pro omnibus ad bona naturalia instaurandis absolutè, & reipsa ex virtute Incarnationis, & Resurrectionis; Idemque est liberator per mortem suam à morte temporali, & æterna pœna pro peccatis debita: quoniam & quatenus omnes sunt Christo conformes in naturalibus; & ideo omnes resurgent ad incorruptionem, & integritatem corporis, dicente Apostolo, *sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur*: non autem missus est ad supernaturalia bona, nisi conditionatè, ac sufficienter, si modo conformentur ipsi, etiam in supernaturalibus per Sacramenta in re, vel in voto suo, vel parentum, vel aliorum (quamvis & de hoc ultimo lis aliqua superfit) virtute passionis Christi conferentis supernaturalem gratiam; à qua A qui excludentur reprobi, sunt damnati, non defectu Dei, aut auxilii divini, sed suo: de quibus Thomas Campanella in præfatione libri *de Prædest. & Reprob.*

In hoc verò splendebit tunc perfectè victoria Verbi Dei, quod facilitate maxima impios omnes cum Diabolo, & Angelis ejus præcipitaturus est in abyssum gehennæ, quantumvis magnus sit eorum numerus juxta illud Job 40. *& videntibus cunctis præcipitabitur.*

Si enim adhuc passibilis, & mortalis, continuoque passurus, & moriturus cohortem præsidis, Pontificumque, & Pharisæorum ministros solo intuitu dejecit, ut enim *dixit eis ego sum, abierunt retrorsum*: Si inquam judicandus hoc fecit, quid non faciet judicaturus? Quod amplioribus argumentis probat Rupertus Abbas l. xiii. de *Victoria verbi Dei*, cui & hanc coronidem imponit, quam cum ipso habere communem desideramus, qui ad eumdem scopum, quem ipse in his libris spectavit, toto hoc opere intendimus.

Quid post hæc erit, nisi sempiterna festivitas triumphi, & nunquam habitura finem lætitiæ Dei lætantis in operibus suis? qualis triumphator Deus verbum, Deus, & homo Jesus Christus in majestate sua sedebit? qualis circa illum procerum ejus, militum ejus emeritorum consessus erit? quali splendore tota triumphalis ejus curia splendebit? prædicat id Esaias, *quia Deus judicii Dominus, beati omnes, qui expectant eum . . . . , & erit lux lunæ, sicut lux solis, & lux solis septempliciter, in die, qua alligabit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ ejus sanaverit.* Quid, rogo, est vulnus populi Domini, & C quid percussura, vel plaga ejus, nisi vulnus mortis animæ, id est, peccati, & percussura, vel plaga mortis corporeæ, qua de corpore recedit anima? & illius mortis vulnus, & hujus mortis plagam, sive percussuram tunc Dominus ad perfectum sanabit, quando dicet: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Tunc erit lux lunæ, sicut lux solis: luna Ecclesia, sol ipse Christus est. Nunc in præsenti sæculo non est lux lunæ, sicut lux solis, idest non est claritas Ecclesiæ, sicut claritas Christi, quia videlicet Christus semper, & indeficienter suo lumine fulget. Luna autem Ecclesia nunc incrementis gaudet, nunc defectum sustinet; D tunc autem semper fulgebit, quia Christum in manifesta visione semper habebit; hoc erit esse lucem lunæ, sicut lux solis: *scimus enim*, inquit Joannes, *quia, cum apparuerit, similes illi erimus, quia videbimus eum, sicuti est, &c.* Et lux solis septempliciter, sicut lux septem dierum; qualis, vel quanta est lux septem dierum.

Rupertus Abbas. *Esa. 30.* *1. Joan. 3.*

Sic igitur toto hoc tomo primo de Christo Prophetia, *inimicitias ponam inter te, & mulierem inter semen tuum, & semen illius, & ipsum conteret caput tuum*, manet elucidata: & definitio scripturæ sacræ in capite Apparatus allata, toto decursu hujus voluminis probata fuit. Omnia cum debita submissione ad Ecclesiam Catholicam, Apostolicam, & Romanam, in cujus sinu, & pace perseverare desidero, ad salutem animæ, & majorem Dei gloriam, cui sit laus, & jubilatio, & adoratio in sæcula. *Genes. 3.*

E Ex his tandem, quæ per omnes partes hujus voluminis insinuata sunt, intelligi debet potissimùm quanta habenda est æstimatio mysterii redemptionis humani generis, quam redemptionem Deus ab æterno destinavit, quam ab initio mundi promisit, cujus promissionem per omnia sæcula veteris testamenti confirmavit vaticiniis Prophetarum, cujus executionem Dæmon pluribus modis impedire molitus, ne ex genere Jacob nasceretur Christus, sed irrito conatu, cum in plenitudine temporis natus est redemptor ille, qui salutem nostram operatus est in medio terræ, & ut nos liberaret à triplici servitute pecca-

peccati, dæmonis, & corruptionis mortis ſanguinem ſuum dedit in pretium, & in fide viva hujus myſterii ſalutem ſitam eſſe voluit. Quam fidem omnes hæreſes interpolare quoquomodo, ac deſtruere molitæ ſunt, & Concilia omnia generalia propugnarunt. Quam denique redemptionem conſummabit, perficietque in Concilio, & congregatione juſtorum totius orbis, cum ſederit judicaturus in ſede majeſtatis ſuæ, congregatis ante ſe omnibus gentibus. Propterea enim dicebat Lucæ 22. *Adſpicite, & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra*, cum non ſolùm ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus totus homo ſalvabitur: ita ut tunc civitates duæ, una diaboli, altera Chriſti, una malorum, altera juſtorum fines ſuos habituræ ſint, utraque tamen hominum, & Angelorum ſimul, illis in æterna miſeria ſine fine durantibus, iſtis in æterna felicitate ſine fine viventibus: ſed in Beatitudine iſti alius alio præſtabiliùs, in miſeria verò illi alio alius tolerabiliùs permanebunt: ſicut enim in regno cœlorum manſiones diverſæ ſunt, ideſt, præmiorum differentiæ, ſic in gehenna ſuppliciorum ſpecies variæ ſunt, cum in illa Deus etiam regnaturus ſit per juſtitiam, & ſic dæmonem coerciturus, ut non tanquam rex ſe habeat, ſed ut tortor, qui non poteſt ad pœnam addere, aut minuere, ſed omnia facit ad judicis arbitrium, ne alioquin ex odio, & crudelitate ſæviens ſupra condignum miſeros torqueret. Ah quanta erit nihilominus eorum triſtitia, una cum Lucifero in baratrum præcipitari! At contra, ò Eccleſia magna juſtorum, Eccleſia victrix, Eccleſia triumphatrix, quàm ineffabilis tunc erit lætitia tua, quanta erit jubilatio filiorum tuorum omnium, cum finito judicio Redemptorem tuum regredientem ad Patrem ſuum ſecutura es, cum illo aſcenſura, ut te eidem Patri ſuo exhibeat non habentem maculam. Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, quàm dilecta tentoria tua, ò Iſrael! ò ſuprema victoria Verbi Dei, & electorum tuorum, non eſt mortalis hominis explicare inæſtimabilem triumphum illum tot aſcendentium ad æternam requiem beatiſſimi regni! ò miſericordia magna, & mirabilis valdè nimis! ò conſummatio laborum, qui coronantur tanta felicitate! quis ergo dignè exiſtimet beneficium redemptionis, quam operatus es, ò Verbum Dei, delitiæ Patris æterni, & objectum ſempiternum complacentiæ ipſius, carnem aſſumendo, & ſanguinem in pretium captivorum effundendo. Cujus cor non arderet vivo igne dulciſſimi amoris tui, ſi in illo eſſet digna æſtimatio ſanguinis tui? quis ſtrictiſſimo jure totum tibi deberi ſe non cogitaret, ſi iſta recogitaret? ò ſapientes recondite hæc in latibulo cordis veſtri tantiſper, dum hæc vita labitur, & quotidie accedit judicii tempus. Amen.

INDEX RERUM, ET VERBORUM.

OBSERVABIT LECTOR BENEVOLUS, LITTERAM, a. vel b. cùm nullus nisi Paginæ numerus præcedit, primam, vel secundam columnam denotare; cùm vero post Paginæ numerum sequitur alter, 1. scilicet, vel 2. & post alterutrum aliqua ex his litteris, a, b, c, d, e, per numerum columnam, per litteram columnæ partem significari,

A

Archi-

B

Bene-

Catho-

D

de

E

F

G

H

I

de Ima-

Joel

N

Nico-

O

Q

R

S

Sub-

T

V

Vo

FINIS.

2 Voll

Bail

1-B/3 FR.

S. S

